

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM Scriptorumque ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB AËVO APOSTOLICO AD ÈSTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT:

RECUSIO CHRONOLOGICA.

OMNIUS QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRISORA
ECCLESIE SÆCULÆ,

SUTTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CÙMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRINUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DTECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MONUMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIORUM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIBS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRAE, EX QUO LECTORI CONPERIRE SIT ORVIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOUS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT:

EDIFICIO ACCURATISSIMA, CETERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, COBRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAT. TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUS PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIA DECURSU CONSTANTE SIMILIS, PRETIIS EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE MACTERNUS HIC ILLIC SPARGORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÈSTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRAEA POSTERIOR,

IN QUA PRODRUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORISKW ECCLESIAE GRÆCAE.
AB AËVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AB INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVEMQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEN VERSIONE LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA, SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER NON SUPERABIT; DUM HUJUS VERSIO MERE LATINA, TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMmodo EMITUR: UTRIBIQUE VERO, UT PRETIIS HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSÈ ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA EQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VLL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINERIT. ISTA CONDITIONES FUTURISS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRÆCAE TOMUS CXXXIII.

JOANNES CINNAMUS. THEODORUS PRODROMUS. ALII.

EXCUDERBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBROISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENTER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

282
M582p
t.133

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1150-1180.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Ζ.

JOANNIS CINNAMI
HISTORIARUM LIBRI VII

EX EDITIONE ET CUM NOTIS CAROLI DU FRESNII DU CANGII, QUI, APPENDICIS VICE, SUB
JUNxit STEMMA GENÆALOGICA ACCURATISSIMA AD HISTORIA COMMENICÆ PLENIOREM
NOTITIAM, ET CHRISTOPHORI DE BONDELMONTIBUS DESCRIPTIÖNEM URBIS CONSTANTINO-
POLEOS, ANTE EJUS A TURCIS EXPUGNATIONEM;

ACCEDUNT

ARSENII IN MONTE SANCTO MONACHI, LUCÆ CHRYSOBERGÆ, CP. PATRIARCHÆ,
ALEXII ARISTENI NOMOPHYLACIS, THEORIANI PHILOSOPHI CHRISTIANI,
MANUELIS COMMENI, ALEXII COMMENI, ANDRONICI COMMENI, IMPP.; JOANNIS
PHOCÆ, EPIPHANII MONACHI, PERDICCAE PROTONOTARIII EPHESINI, ANONYMI,
EUGÈSIPPI, THÉODORI PRODROMI,

QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECA CLERI UNIVERSI,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 12 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

1864

459000

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1150-1180.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXIII CONTINENTUR.

ARSENIVS MONACHVS IN MONTE ATHO.			
Canonum Synopsis.	9	Dialogus contra Iudeos.	797
LUCAS CHIRYSOBERGES CP. PATRIARCHA.		SÆCULI DUODECIMI DE LOCIS SANCTIS SCRIPTORES QUINQUE.	
Decreta synodalia XIII.	61	I. JOANNIS PHOCÆ compendiaria descriptio castrorum et urbium ab urbe Antiochia usque Hierosolymam, necnon Syriae ac Phœnicie et in Palæstina saerorum lo- corum.	
ALEXIUS ARISTENUS NOMOPHYLAX.		II. EPIPHANII monachi Syria et urbs sancta.	927
Synopsis canonum.	63	III. PERDICCÆ protomotarii Ephesini expositi- onem thematum Dominicorum et memorabi- lium quæ Hierosolymis sunt.	963
THEORIANUS PHILOSOPHUS CHRISTIANUS.		IV. ANONYMI. De locis Hierosolymitanis.	973
Ang. Maii Praefatio.	113	V. Engesippi Tractatus de distantia loco- rum Terræ Sanctæ.	991
Theoriani Disputationes cum Armeniorum Catholico.	119	THEODORUS PRODROMUS.	
De iejunio Sabbati.	297	Operum Theodori Recensio juxta codicem Va- ticanicum CCCV a F. J. G. La Porte Du Theil vernaculo sermone edita.	1015
S. NERSES CLAIENSIS. (Vide Patrologiam Orientalem.)		Petri Lazeri, S. J., Praefatio in Epistolas Theodori Prodromi ab eo editas.	1091
JOANNES CINNAMUS.		Ang. Maii Monitum Theodori Prodromi poema- tibus ab eo editis præfixum.	1099
Caroli Du Fresnii Du Cangii Prolegomena.	299	Theodori Prodromi Epigrammata in Vetus et Novum Testamentum ex editione Basi- leensi.	1101
Joannis Cinnami Historiarum libri septem cum notis Du Cangii.	309	Scripta miscellanea : ex cod. Vatic. CCCV, Ang. Maii Biblioth. PP., Petri Lazeri edi- tione, etc., etc., pletumque cum inter- pretatione nostra. Ordo rerum ad calcein voluminis catalogum exhibet accuratum quem hic superfluum esset repere.	1221
APPENDIX. Stemmata genealogica ad historiæ Comuenicæ pleniorum notitiam.			
Christophori de Bondelmontibus Descriptio urbis Constantinopoleos.			
MANUEL COMNENUS IMP.			
Novellæ Constitutiones.			
ALEXIUS COMNENUS IMP.			
Novella de monasteriorum immobilibus.			
ANDRONICUS COMNENUS.			
Notitia.	791		

ΑΡΣΕΝΙΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ Τῷ ΑΓΙῷ ΟΡΕΙ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ,

Μαραχειμένων ἐκάστῳ κεφαλαιῷ καὶ τῶν ἀρμοδόντων φηφίων τῶν θείων κανόνων, ἀφ' ὧν καὶ ὁ νοῦς εἴη πεπαλατημένος. "Αἱ ἀναγινώσκων ἀκόπις εὐρήσεις τὰ συντετρούντα· πρότερον μὲν ἀπὸ τῶν κεφαλαίων τῶν ἔκαντα κοῦν ἐκμαγνθάνων· ἔπειτα δὲ τοῖς φηφίοις ἀναζητῶν ἐν τῇ τῶν κανόνων βίβλῳ· καὶ πλατύτερον περὶ ἐκάστου πληροφορούμενος, εἰς δόξαν τῆς ἀγίας καὶ δμοούσιου Τριάδος. Ἀμήν.

ARSENII

EJUS QUOD EST IN SANCTO MONTE MONASTERII MONACHI *

DIVINORUM CANONUM SYNOPSIS,

Appositis unicuique capitii congruentibus divinorum canonum numeris, ex quibus mens desumpta est. Quae legendo, nullo negotio invenies ea quae ad rem pertinent: priusnam quidem ex capitibus omnem sensum ediscendo, deinde vero numerorum opere in canonum libro investigando, plenius etiam de singulis certior factus, ad gloriam sancte et consubstantialis Trinitatis. Amen.

α'. "Οτι δεῖ πρὸ πάντων ὀρθοδόξως πιστεύειν εἰς τὴν Αἵγιαν καὶ δμοούσιον Τριάδα, τοὺς δύγματα τῶν δούλων ἡμῶν Πατέρων καὶ οἰκουμενικῶν διοικάλων ἀκολουθούντας· οἱ γάρ μη οὖτοι πιστεύοντες ἀναθεματίζονται.

"Ἀποκάλυψε τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.

Ἄργος β' ἐκ τῶν συνοδικῶν τοῦ ἀγίου Σωφρόνιου.

Ἄισθλος Μιχαὴλ Συγκέλλου.

Ἄργος περὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν ζ' συνῶν.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν α' καὶ ε'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ζ', γ' καὶ θ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν β', ρλ', ρλ'', ρλ''', ρλ''''.

Καὶ συνόδου ἔκτης κανὼν πρώτος.

β'. "Οτι οὐ δεῖ λέγειν τινὰ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταρρόντον εἶναι, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ συνάγεσθαι, καὶ τὰς μνήμας τῶν ἀγίων μαρτύρων. Οἱ γάρ εὗντα λέγοντες ἀναθεματίζονται..

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε' καὶ ς'.

γ'. "Οτι δεῖ ἀνυπερθέτως τηρεῖν τοὺς θείους καὶ λειψόους κανόνας· οἱ γάρ μη φυλάσσοντες αὐτοὺς, εἰ-

1. Oportere ante omnia secundum sanam opinionem credere in sanctam et consubstantialem Trinitatem, sanctorum Patrum nostrorum atque ecumenicorum doctorum decretis inherentes. Qui enim non ita credunt, anathemate percelluntur.

Revelatio sancit Gregorii Thaumaturgi.

Orationes 2 ex synodalibus sancti Sophroni.

Libellus Michaelis Syncelli.

Oratio de sanctis et ecumenicis VII synodis

Synodi Constantinopolitanæ canon 1 et 5.

Synodi Ephesinæ canon 7, 8 et 9.

Synodi Carthaginiensis canon 2, 135, 136, 137.

Synodi VI canon 1.

B 2. Non oportere quemquam dicere domum Dei contemptui habendam esse, quod in ea conventus habeantur, sanctorumque martyrum memoria celebretur. Qui enim huc dicunt, anathemate seruntur.

Synodi Gangrenensis canon 5 et 20.

3. Oportere absque cunctatione divinos et sacros canones servare. Qui enim eos non custodiunt, si-

* Archiepiscopi postira CP.

quidem sacris officiis addicti sint, deponuntur: A μὲν ἑρωμένοις εἰσὶ, καθαιρίζονται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται.

Synodi Ephesinae canon 7.

Synodi Calchætonensis canon 4.

Synodi Sardicensis canon 20.

Synodi Carthag. canon 1, 18, 34, 135, 136, 137.

Synodi VI canon 2.

Synodi VII canon 1, 2, 11.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratae canon 10.

Sancti Basili canon 88.

Constitutionis caput 1. 2, 22.

4. Suscipiendas esse ac legendas omnes receptas divinas Scripturas Veteris et Novi Testamenti, necon non et sanctorum Patrum nostrorum et doctorum scripta; atque ex iis episcopos singulis Dominicis aliquid populum edocere. Qui vero corrumput aut concidunt aliquid ex his sacris Libris, excommunicantur.

Sanctorum apostolorum canon 85.

Synodi Laodicensis canon 60.

Synodi Carthaginensis canon 24.

Synodi VI canon 19 et 68.

Versus sancti Gregorii Theologi, et Versus sancti Amphiliocii.

5. Non esse legendos in ecclesia impiorum libros, aut ea quae dicuntur apocrypha, aut falsa martyrologia, utpote quae in infidelitatem auditores conjiciant. Neque vero liber ullus non canonicus omnino recipiendus est, verum igni hæc consumenda sunt. Qui autem his tanquam veris aitendunt, siquidem sacris iniciati sint, deponuntur: laici vero anathemati subjiciuntur. Verumtamen recepta in Ecclesia sanctorum testimonia, in eorum commemorationibus legenda sunt.

Sanctorum apostolorum canon 60.

Synodi Laodicensis canon 59 et 60.

Synodi Carth. canon 24 et 48.

Synodi VI canon 63, et sancti Athanasii canones 2.

6. Non esse ædificandum divinum templum, nisi instructum sit iis quæ ad illius complementum faciunt; neque vero illud consecrandum absque sanctarum reliquiarum depositione. Qui enim absque his consecrat, deponitur. Item hæreticos dominum Dei non ingredi, neque præsentibus illis missam celebrari.

Synodi Laodicensis canon 6.

Synodi VII canon 7, 17, et sancti Timothei canon 7.

7. Oportere Dei templum ingressos divinorum oraculorum auscultationi insistere, quamvis non faciant ea quæ audiunt: necnon etiam in oratione perseverare, ac sancta communione, atque a j: junis sacrificia offerri. Qui enim non ita faciunt, excommunicantur.

Sanctorum apostolorum canon 50 et 9.

Synodi Antiochenæ canon 2.

A μὲν ἑρωμένοις εἰσὶ, καθαιρίζονται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ζ'.

Συνόδου Καλχηδόνος; κανὼν α'.

Συνόδου Σάρδεων κανὼν κ'.

Συνόδου Καρθαγένης; κανὼν α', ιη', λδ', ρλε', ρλς', λζ'.

Συνόδου σ' κανὼν β'.

Συνόδου ζ' κανὼν α', β', ια'.

Τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ι'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πη'.

Νομικὸν κεφάλαιον α', β', κβ'.

8. Οτι δεῖ δέχεσθαι καὶ ἀναγινώσκειν πάσας τὰς δεδεγμένας θείας Γραφὰς, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ τὰς συγγραφὰς τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ διδασκάλων διδάσκειν τε τοὺς ἐπισκόπους ἐκ τούτων καθ' ἐκάστην Κυριακὴν τὸν λαόν. Οἱ δὲ διαφεύροντες ή κατατέμνοντες ἐκ τούτων τῶν ιερῶν Βιβλίων, ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πε'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ξ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιθ' καὶ ξη'.

Στήχοι τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ στήχος τοῦ ἀγίου Ἀμφιλοχίου.

ε'. Οτι οὐ δεῖ δέχεσθαι ἐν ἔκκλησίᾳ βεβίλια ἀσεβῶν, ἢ τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα, ἢ τὰ φευδῆ συντεθέντα μαρτυρολόγια, ὡς εἰς ἀπίστιαν ἐμβάλλοντα τοὺς ἀκούοντας· οὗτε δὲ ἀκανόνιστόν τι βεβίλιον δέχεσθαι, ὅλως ἀλλὰ πυρὶ ταῦτα καταναλίσκειν· οἱ δὲ ὡς ἀληθέσι προσέχοντες τούτοις, εἰ μὲν ιερωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀναθεματίζονται. Τὰ μέντοι δεδεγμένα τῇ Ἐκκλησίᾳ μαρτύρια τῶν ἀγίων ἀναγινώσκεσθαι δεῖ ἐν ταῖς μνήμαις αὐτῶν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν γθ' καὶ ξ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ' καὶ μς'.

Συνόδου σ' κανὼν ξγ', καὶ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου κανὼν β'.

ς'. Οτι οὐ δεῖ τίνα οἰκοδομεῖν θεῖον ναὸν μὴ ἔχοντα τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν οὗτε δὲ καθιεροῦν τούτον τὸν χωρὶς καταθέσεως ἀγίων λειψάνων· ὃ γὰρ ἐκτὸς τούτων καθιερῶν καθαιρεῖται. Καὶ διτὶ αἱρετικοὶ εἰς οἶκον θεοῦ οὐκ εἰσέρχονται· οὗτε δὲ παρόντων αὐτῶν γίνεται σύναξις.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ζ', ιζ', καὶ τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ζ'.

ζ'. Οτι δεῖ τοὺς εἰσιντας εἰς ναὸν θεοῦ παραμένειν τῇ ἐπροάσσει τῶν θείων λογίων, καὶ μὴ ποιῶσιν ἀ ἀκούουσι· καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν, καὶ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει· καὶ ἀπὸ νηστικῶν τὰς θυσίας προσάγεσθαι· ο! γάρ μη οὕτω ποιοῦντες ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ι' καὶ θ'.

Συνόδου Ἀγιοχείας κανὼν β'.

Συνόδου Καρθαγένης κανόνι μά'.
Συνόδου σ' κανόνι κθ', καὶ τοῦ ἀγίου Τιμοθέου
κανόνι ιζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον θ'.

η'. "Οτι δεὶ ἐν ταῖς συνάξεσιν Εὐαγγέλια μετὰ καὶ
ἔτερων Γραφῶν ἀναγνώσκεσθαι, καὶ φρλμοὺς δὲ
ῥέειν, καὶ διὰ μέσου γίνεσθαι ἀναγνώσεις· καὶ τὴν
εὐτῆγη δὲ λειτουργίαν πάντοτε ποιεῖν.

Συνόδου Λαοδικείας κανόνι σ', ιζ', ιη', ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανόνι ργ'.

θ'. "Οτι οὐ δεὶ ἐν Τεσσαρακοστῇ ἡρτον προσφέρειν,
οὐτε δὲ μαρτύρων μνήμας ἐπιτελεῖν, εἰ μὴ ἐν Σαβ-
βάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον· καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ
Εὐαγγελισμοῦ. Ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ἥμέραις τῆς
ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, γινέσθω ἡ θεῖα τῶν προη-
γραμμένων λειτουργία.

Συνόδου Λαοδικείας κανόνι μα' καὶ να', καὶ συνό-
δου σ' κανόνι β'.

ι'. "Οτι δεὶ τινα τῶν πιστῶν ἀπολιμπάνεσθαι
τῶν θείων συνάξεων· εἰ γάρ ἀπολειφθῇ ἐν ἔδομάρι
τριῶσιν, εἰ μὲν Ιερωμένος ἐστι, καθαιρείσθω· εἰ δὲ
λαίκης, ἀφοριζέσθω.

Συνόδου σ' κανόνι π'.

ια'. "Οτι οὐ δεὶ κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατατά-
τεσθαι ἐκκλησίαις, ἀλλὰ δρκείσθαι κατὰ τὸν τῶν
κανόνων δρον τῇ μιᾷ· τῆς δὲ ἐτέρας ἀριστασθαι
κάντως, ἐπεὶ καθαιρεῖται· ἐν δὲ τοῖς ἔξι πόλεως
χωρίοις, διὰ τὴν ἐλλείψιν τῶν ἀνθρώπων παραχω-
ρεῖται [Ισ. παραχωρείσθω] τοῦτο.

Συνόδου Καίχρηδονος κανόνι ι' καὶ ι', καὶ συνόδου
σ' κανόνι ιε'.

ιβ'. "Οτι οὐ δεὶ ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὑμνῷ προστίθε-
ναι τὸ, 'Ο σταυρωθεὶς δί' ἡμᾶς· αἱρετικῶν γάρ
ἐστιν ἡ τοιαύτη φωνή. Ἐπεὶ εἰ μὲν Ιερωμένος
ἐστιν ὁ τοῦτο λέγων, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαίκης,
ἀφοριζέσθω.

Συνόδου σ' κανόνι πα'.

ιγ'. "Οτι δεὶ μόνους τοὺς ίερεῖς εἰσιέναι εἰς τὸ
ἄγιον θυσιαστήριον, καὶ μεταλαμβάνειν· καὶ διὰ
τοὺς οὐρανοὺς τῶν τελευτηράντων κοινωνία οὐ δίδο-
ται.

Συνόδου Λαοδικείας κανόνι ιθ'.

Καρθαγένης ιη', καὶ συνόδου σ' κανόνι πγ'.

ιθ'. "Οτι οὐ δεὶ τινα τῶν λαίκων ἔστι τῶν θείων
μυστηρίων μεταδιδόναι παρόντος ἐπισκόπου, ή
πρεσβυτέρου, ή διακόνου· καὶ διὰ οἱ μεταλαβόντες
διφεύσουσιν εἰς σταυροῦ τύπον σχηματίζεσθαι τὰς
ἴαντων χεῖρας, καὶ οὕτω προσέρχεσθαι τοῖς θείοις
μυστηρίοις.

Συνόδου σ' κανόνι ηγ' καὶ ρα'.

ιε'. "Οτι οὐ δεὶ διαπέμπεσθαι τὰ ἄγια εἰς λόγον
εὐλογῶν ἀπὸ παροίκων εἰς παροίκους· οὐτε δὲ ἐν
οἷς; γίνεσθαι προσφορὴν χωρὶς ἐκκλησίας παρὰ
ἐπισκόπου ή πρεσβυτέρου.

Συνόδου Λαοδικείας κανόνι ιδ' καὶ νη'.

ιη'. "Οτι οὐ δεὶ ἀπαιτεῖν τὸ οἰονοῦν εἶδος ἀπὸ τῶν
μεταλαμβανόντων τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ
καθιεροῦνται.

A Synodi Carthaginensis. canon 41.

Synodi VI canon 29, et sancti Timothei canon
17.

Et legis caput 9.

8. In synaxibus cum aliis Scripturis legenda esse
Evangelia, et psalmos canendos, lectionesque in-
terjiciendas, atque idem officium semper celebran-
dum.

Synodi Laodicensis canon 6, 17, 18, 19.

Synodi Carthaginensis can. 103.

9. Non oportere in Quadragesima panem offerre,
neque martyrum commemorationes peragere, nisi
in Sabbato et Dominica tantum: ac festum An-
nuntiationis. In cæteris vero diebus sanctæ Qua-
dragesimæ, divinum pridem sanctiæfatorum cele-
bretur officium.

B Synodi Laodicensis canon 41 et 51, et synodi VI
canon 2.

10. Non oportere quemquam fidelium a divinis
synaxibus abesse: si enim per tres hebdomadas
non interisit, siquidem sacræ deitatis sit, deponatur;
laicus vero, excommunicetur.

Synodi VI canon 80.

11. Non oportere clericum in duarum urbium
ecclesiis ordinari, sed una contentum esse juxta
canonum definitionem, ab altera vero penitus re-
cedere: siν vero, deponitur. In vicis vero qui sunt
extra urbem, propter hominum defectum, hoc con-
cedatur.

C Synodi Calchedonensis canon 10 et 20, et syno-
di VII canon 15.

12. Trisagio hymno non esse adjicendum: Cui-
cifixus propter nos; hæreticorum enim est ejusmodi
vox. Siquidem enim sacræ addictus sit qui hoc di-
cit, deponatur; laicus vero, excommunicetur.

Synodi VI canon 81.

13. Oportere solos sacerdotes ad sanctum altare
accedere et communicare: ac defunctorum corpo-
ribus non esse dandam communionem.

Synodi Laodicensis canon 19.

Synodi Carthaginensis 18, et synodi VI canon
83.

14. Non oportere quemquam laicorum sibi divina
sacramenta impertire, præsente episcopo, aut
presbytero, aut diacono. Item communicantes de-
bere in crucis figuram manus suas componere,
sicutque ad divina sacramenta accedere.

Synodi VI canon 58 et 101.

15. Non oportere sancta eulogiarum nomine a
parœcis ad parœcos transmitti, neque in privatis
ædibus fieri oblationes absque Ecclesiæ episcopo
aut presbytero.

Synodi Laodicensis canon 14 et 58.

16. Non oportere qualecumque speciem nummi
exigere ab his qui corpus Christi sumunt: alio-
quin deponuntur.

Synodi VI canon 23.

17. Non oportere plusquam canonicos cantores in medio ecclesie cantare, aut ministros exorcizare, aut sacra vasa tangere, aut panem tradere, aut calicem benedicere: verum etiam nunquam januas relinquere; canentes vero nequaquam in conditis clamoribus hoc agere.

Synodi Laodicensis canon 15, 21, 22, 23, 25, 26 et 43.

Synodi VI canon 33, 75, et synodi VII canon 14.

18. Omnes ecclesiasticas traditiones non scriptas, ex consuetudine in Ecclesia receptas, scriptisque constitutionibus minime contrarias, esse servandas.

Sancti Basili canon 90 et 91.

19. Non oportere contra Domini mandatum alia quæpiam in sacrificium ad sanctum altare asserre, præter solum panem et vinum aqua mistum: qui enim præter hæc facit, deponatur.

Sanctorum apostolorum canon 3.

Synodi Carthaginensis canon 37.

Synodi VI canon 28, 37 et 57.

20. Fructus et primicias quæ offeruntur, non esse sancto altari inferendas, sed domum militendas, ut eas episcopus et cæteri clerici dividant. Qui autem hæc surantur aut auferunt præter voluntatem episcopi, anathemate seruntur, ac quintuplo multulantur.

Sanctorum apostolorum canon 4 et 72.

Synodi Gangrenensis canon 2.

Synodi Carthaginensis canon 37.

Synodi VI canon 28, 57 et 99.

Theophilii Alexandrini canon 8.

Et legis caput 19.

21. Non oportere linteum aut vas quodlibet sanctificatum aliui copiam usui attribuere. Qui enim hoc facit, si quidem sacris deserviat, tanquam erillegus deponitur; laicus vero excommunicatur.

Sanctorum apostolorum canon 73.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrata canon 10.

Et sancti Gregorii Nysseni canon 8.

22. Non oportere Dominicæ aut Pentecostæ genuflectere, sed stantes Domino proces offerre.

Synodi Nicænæ canon 20.

Synodi VI canon 90.

Sancti Petri Alexandrini canon 15.

Sancti Basili canon 90.

23. Cessandum esse ab operibus die Dominicæ, nisi necessitas urgeat; Sabbato vero operandum. Qui enim illud otiosi degunt, anathemate perceluntur.

Synodi Laodicensis canon 29.

24. Sanctas imagines erigendas esse atque adorandas, cum honor ad exemplar transeat. Si quis

A Συνδους σ' κανών κχ'.

ιζ'. "Οτι ού δει πλέον τῶν κανονικῶν φαλιῶν ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας φάλλειν, ή ἐφορχίζειν ὑπηρέτας· ή διπτεσθαι λεπῶν σκευῶν, ή δρότον διδόναι, ή ποτηρίον εὐλογεῖν· ἀλλὰ μηδέποτε τὰ; Θύρας ἐγκαταλιμάνειν· καὶ τοὺς φάλλοντας δὲ μὴ βοᾶς ἀτάκτοις χρωμένους τοῦτο ποιεῖν.

Συνδου Λαοδικείας κανών ιε', κα', κβ', κγ', κε', κς' καὶ μγ'.

Συνδου σ' κανών λγ' καὶ οε', καὶ συνδους σ' κανών ιδ'.

ιη'. "Οτι δει τηρεῖν καὶ τὰς ἀγράφους πάσας ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις, τὰς ἐκ συνηθείας δεδεγμένας τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ ἐναντιουμένας ἐγγράφοις τύποις.

B Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών ι' καὶ ια'.

ιθ'. "Οτι ού δει παρὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν ἵερά τινα εἰς θυσίαν προσάγειν τῷ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ, ή μόνον δρότον καὶ οἶνον ὅδατι μεμιγμένον· ὁ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν καθαιρεῖσθαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών γ'.

Συνδου Καρθαγένης κανών λζ'.

Συνδου σ' κανών κη', λζ', καὶ νζ'.

κ'. "Οτι ού δει εἰσάγεσθαι ἐν ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ τὰς προσφερομένας καρποφορίας καὶ ἀπαρχής, ἀλλ' εἰς οἶκον ἀποστέλλεσθαι, ὡς ἀν ἐπιμερίσωνται ταῦτα δ τε ἐπίσκοπος, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί. Οἱ δὲ ταῦτα κλέπτοντες, ή ἀφαιρούμενοι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπίσκοπου, ἀναθεματίζονται, καὶ ζημιοῦνται πανταπλασίονα.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών δ' καὶ ογ'.

Συνδου Γαγγρῶν κανών β'.

Συνδου Καρθαγένης κανών λζ'.

Καὶ συνδου σ' κανών κη', γζ' καὶ ιθ'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανών η'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ιθ'.

κα'. "Οτι ού δει θδόνην ή σκεῦος τὸ οἰνοῦν ἀγιασθὲν εἰς ἑτέραν χρῆσιν τινα σφετερίζεσθαι· ὁ γάρ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν λεπωμένος ἔστιν, ὡς λερδουλος καθαιρεῖται· εἰ δὲ λατέδης, ἀφορίζεται ἀκοινωνήτως.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ογ'.

Συνδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανών ι'.

D Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανών η'.

κβ'. "Οτι ού δει κλινεῖν γόνον ἐν Κυριακῇ, ή ἐν τῇ Πεντηκοστῇ· ἀλλ' ἔστωτας προσφέρειν τῷ Κυρίῳ τὰς εὐχάς.

Συνδου Νικαίας κανών κ'.

Συνδου σ' κανών ι'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανών ιε'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών ι'.

κγ'. "Οτι δει σχολάζειν τῶν ἔργων ἐν Κυριακῇ, εἰ μὴ ἀνάγκη κατεπείγει· ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ ἔργαζεσθαι. Οἱ γάρ ἀργοῦντες αὐτὸς, ἀναθεματίζονται.

Συνδου Λαοδικείας κανών κθ'.

κδ'. "Οτι δει ἀναστηλοῦσθαι ἀγίας εἰκόνας, καὶ προσκυνεῖσθαι αὐτάς, ὡς τῆς τιμῆς ἐπὶ τῷ πρωτό-

τυπον διαβαινούσης. Εἰ δὲ τις κρύπτει παρ' ἐκυρῷ
βιβλίον τῶν εἰκονομάχων, εἰ μὲν Ἱερωμένος ἔστι, κα-
θαρίζεσθω· εἰ δὲ λαῖχδς, ἀφορίζεσθω.

Συνόδου σ' κανὼν πρ'.

Συνόδου ξ' κανὼν ζ', θ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ ἐπὶ τοῦ ἑδάφους σταυροῦ τύπον
κατασκευάζειν· ἀλλ' εἰ καὶ εὑρεθεῖη, παντὶ τρόπῳ
ἀραντίζεσθαι τοῦτον, ἀφορίζονται γάρ οἱ τοῦτο κα-
ταδεχθέντες.

Κανὼν ογ' συνόδου σ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς πιστοὺς πρὸ τῆς ἱερινῆς
Ισημερίας τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν. Οἱ γάρ τοῦτο ποιοῦν-
τες, εἰ μὲν Ἱερωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται, καὶ ἀτι-
μάζονται· εἰ δὲ λαῖχοι ἀφορίζονται, καὶ τῆς Ἐκ-
κλησίας ἐκβάλλονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'.

Συνόδου Ἀντοχείας κανὼν α'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν λδ', να' καὶ ογ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ τίνα τῶν πιστῶν τῇ ἐπαύριον τῆς
Χριστοῦ Γεννήσεως Ἐπιλύγια τῇ παναγίᾳ Θεοτόκῳ
ἐπιτελεῖν· ἀλλοχεντον γάρ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου θεόν
τόν θανόν θμολογοῦμεν. 'Ο δὲ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν Ἱερω-
μένος ἔστι, καθαιρίζεται· εἰ δὲ λαῖχδς ἀφορίζε-
ται.

Συνόδου σ' κανὼν οθ'.

κη'. "Οτι δεῖ ἐγκρατεύεσθαι πρεσβύτερον, καὶ
διάκονον, καὶ ὑποδιάκονον ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γυναικῶν
ἢ ταῖς ἡμέραις τῶν λειτουργῶν αὐτῶν· οἱ γάρ μὴ
οὗτοι ποιοῦντες, καθαιροῦνται. Τοὺς δὲ λοιποὺς
κληρικοὺς οὐ χρή ἀναγκάζεσθαι εἰς τοῦτο.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ', δ', κα' καὶ ξ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιγ'.

κθ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν κυριακῷ πόλεως ἐπιχωρίους
πρεσβυτέρους προσφέρειν.

Συνόδου Νεοκαστρείας κανὼν ιγ'.

λ'. "Οτι οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν ἐν πίστεως ἀγά-
πας ποιούντων, καὶ συγκαλούντων τοὺς ἀδελφούς·
μη ποιεῖν δὲ ταύτας ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ ἀφορίζονται
μῆτρες δὲ αἱρεῖν μέρη ἐν αὐταῖς· καὶ δεῖ οἱ ἔξευτε-
λίζοντες ταύτας, καὶ μή κοινωνοῦντες ταῖς κλήσεσιν
[κλάσεσιν], ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ια'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν κζ', ν' καὶ κη'.

Συνόδου Καρθαγένης μδ'.

Συνόδου σ' κανὼν οδ'.

λα'. "Οτι δεῖ τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ προσφεύγοντας
ἔλευθέρους τυγχάνειν· αἰτουμένων περὶ τούτων τῶν
τῆς ἐκκλησίας προσφύγων καὶ προεστῶτας Χριστια-
νικοτάτους βασιλεῖς.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξδ', πδ'.

λδ'. "Οτι οὐ δεῖ διδάσκειν λαῖχδην δημοσίᾳ, ἐπεὶ
ἀφορίζεται ἡμέρας τεσχράκοντα· οὗτος δὲ λαῖχδης
γυναικαὶ ἐν ἐκκλησίᾳ· οὐδὲ προσκαθῆσθαι ἐν αὐτῇ·
οὗτος εἰς ἄγιον Θυσιαστήριον εἰσελθεῖν, ἐκτὸς τοῦ
βασιλέως μελλοντος προσέξαι· δῶρα Θεῷ· οὗτος δὲ
λειτὰς· ξέστι ποιεῖν λαῖχος.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ια', μδ'.

Συνόδου σ' κανὼν ξδ', ξθ' καὶ ο'.

A autem apud se occultum habet librum οὐρῶν qui
imagines oppugnant, si quidem sacris operetur,
deponatur: si vero laicus sit, segregetur.

Synodi VI canon 82.

Synodi VII canon 7, 9.

25. Crucis figuram super solum non esse effi-
gendar, verum et si reperiatur, omni modo ipsam
esse abolendam: qui enim hoc recipiunt, excom-
municantur.

Synodi VI canon 73.

26. Non oportere fideles ante vernum aequino-
ctium Pascha celebrare: qui enim hoc faciunt, si
quidem sacrī addicti sint, deponuntur, ac digni-
tate privantur: si vero laici, segregantur, atque
ecclesia ejiciuntur.

B Sanctorum apostolorum canon 7.

Synodi Antiochenæ canon 1.

Synodi Carthaginensis canon 34, 51 et 73.

27. Non oportere quemquam fidelium postridie
Christi Nativitatis Purificationem sanctissimæ Del-
paræ celebrare. Divinum enim Virginis partum
purgamentorum expertem constemur. Qui autem
hoc facit, si quidem sacro munere fungatur, depo-
nitur; laicus vero segregatur.

Synodi VI canon 79.

28. Oportere presbyterum, diaconum et sub-
diaconum iis diebus quibus officiis suis funguntur,
ab uxoribus suis se continere: qui enim non ita
faciunt, dejiciuntur. Cæteri vero clericī non sunt
ad hoc cogendi.

Synodi Carthaginensis canon 3, 4, 25 et 60.

Synodi VI canon 43.

29. Non oportere ruris presbyteros in ecclesia
civitatis offerre.

Synodi Neocæsariensis canon 13.

30. Non esse contempndos eos qui ex fide aga-
pas faciunt et fratres convocant, eas vero in
ecclesia non esse faciendas; nam qui secus fa-
ciunt, excommunicantur; neque vero partes in ipsis
esse tollendas. Qui autem ipsas parvis faciunt, neque
vocationibus (F. fractionibus) communicant, ar-
at themate percutiuntur.

Synodi Gangrensis canon 11.

Synodi Laodicensis canon 27, 30 et 28.

D Synodi Carthaginensis canon 42.

Synodi VI canon 74.

31. Oportere eos qui ad ecclesiam consurgunt
liberos esse: cum ipsorum ecclesiæ perfugarum
ipsi etiam Christianissimi imperatores sint prote-
ctores.

Synodi Carthaginensis canon 64 et 84.

32. Non oportere laicum publice docere, alio-
qui excommunicatur diebus quadraginta; neque
vero mulierem in ecclesia loqui, neque presidere
in ea; neque ad sanctum altare accedere, præter
imperatorem munera Deo oblaturum. Neque etiam
laicus licet preces facere.

Synodi Laodicensis canon 11, 41.

Synodi VI canon 64, 69 et 70.

Legis caput. 75.

33. Non oportere intra templorum ambitus res venales propōnere : neque facies superfluo cultu ita exornare, ut spectantes ad libidinem peccare possint : qui enim ita facit, segregatur.

Synodi VI canon 76 et 100.

34. Non oportere citra magnam necessitatem, quae in itinere incidat, qualemcumque jumentum in sacrum templum introducere : verum. neque remanere in eo, aut inter catechumenos quemquam cum muliere habitantem. Qui enim haec faciunt, si quidem sacris addicti sint, deponuntur ; si vero laici, excommunicantur.

Synodi VI canon 88 et 97.

35. Oportere primum instruere et docere fidem, deinde baptizare in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, tribus mersionibus, atque unguento post baptismum : non autem, sicut nonnulli haeretici, in tres principii expertes, aut tres filios, aut tres paracletos : neque etiam in una mersione in mortem Domini. Qui enim ita faciunt, deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 49 et 50.

Synodi Laodicenæ canon 45, 46, 47 et 48.

Synodi Constantinopolitanæ canon 7; et synodi VI canon 78.

36. Oportere etiam parvulos infantes in remissionem peccatorum baptizare, propter adhuc-rens ipsis peccatum ex Adami prævaricatione. Item quod sancti baptismatis gratia virtutem et auxilium præbet contra peccatum. Qui enim non ita faciunt ei dicunt, anathemate perculi-untur.

Synodi Carthaginæ canon 110, 111, 112 et 113.

37. Neminem dicendum esse peccati expertem : qui enim hoc dicit anathemate percellitur.

Synodi Carthaginæ canon 114, 115 et 116.

38. Non oportere eum qui vere baptizatus sit iterum baptizare, neque eos qui ab haereticis baptizantur, aut eos qui ab impiis inquinati sunt non baptizare : verum neque mortuum baptizare ; qui enim haec faciunt, gradu moventur. Eos au-tenti qui a schismaticis, iisque qui seorsim ab Ecclesia conventus celebrant baptizantur, susci-pere oportet, verum cum exacta et diligentí in-quisițione.

Sanctorum apostolorum canon 46, 47 et 68.

Synodi canon 19.

Synodi Carthaginensis canon 18 et 48.

Sancti Basili canon 1 et 47.

Et Epistola ad sanctum martyrem episcopum Antiochiae.

39. Baptizandam esse prægnantem quandocumque voluerit. Item agrotantem non esse baptizandum, nisi hoc postulet. Si vero mente captus sit, ac mortis tempore propinquai ejus sanctum baptismum requirant, baptizatur. Similiter etiam qui a diabolo vexatur, moribundus baptiza-

A Νομικὸν κεφάλαιον οσ'.

λγ'. "Οτι οὐ δεῖ προτιθέναι ὅντα ἐν τοῖς τῶν Ἱερῶν περιβόλοις · οὗτοι ἰστορεῖσθαι πρόσωπα ἐν καλλωπισμῷ δυνάμενα ἔλεγον τοὺς δρῶντας εἰς ἡδονὴν · διὰρά σύντα ποιῶν ἀφορίζεται.

Συνόδου ζ' κανὼν οσ' καὶ ρ'.

λδ'. "Οτι οὐ δεῖ χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης ἐν δδῷ καταλαβούσης τὸ οἰστοῦν κτῆμας εἰς Ἱερὸν ναὸν εἰσέξαι · ἀλλ' οὐδὲ καταμένειν ἐν αὐτῷ τινα, ή ἐν τοῖς κατηχουμένοις τοῦ ναοῦ γυναικὶ συνῳκοῦντα · οἱ γὰρ ταῦτα ποιοῦντες, εἰ μὲν Ἱερωμένος εἰσὶ, καθιεροῦνται · εἰ δὲ λαῖχοι, ἀφορίζονται.

Συνόδου ζ' κανὼν πη' καὶ ξζ'.

λε'. "Οτι δεῖ πρότερον κατηχῆσαι, καὶ ἐκδιδάσκειν τὴν πίστιν · εἴτα βαπτίζειν εἰς τὸ δυναμικόν τοῦ Ιατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἄγιου Πνεύματος, ἐν τρισὶ καταδύσεσι · καὶ χρίσθαι, μύρῳ μετὰ τὸ βάπτισμα · καὶ οὐχ, ὡς τινες τῶν αἱρετικῶν, εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ή τρεῖς θεοὺς, ή τρεῖς παρακλήσους · οὗτοι μήντοι εἰς τὴν θεούνταν ταῦθι Κυρίου · οἱ γὰρ οὗτα παιοῦντες καθιεροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μθ' καὶ ν'

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν με', μδ', μζ' καὶ μη'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ', καὶ συνόδου ζ' κανὼν οη'.

λζ'. "Οτι δεῖ καὶ τὰ μικρὰ βρέφη εἰς ἀφεσίν ἀμαρτιῶν βαπτίζειν, διὰ τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς ἀμαρτίαν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως · καὶ διε τὴν ἡχάρι τοῦ ἄγιου βαπτίσματος δύναμιν καὶ βοήθειαν παρέχει πρὸς τὸ μή ἀμαρτάνειν. Οἱ γὰρ μή οὗτα ποιοῦντες καὶ λέγοντες, ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρι', ρια', ριβ' καὶ ριγ'.

λζ''. "Οτι οὐ δεῖ λέγειν τινὰ ἀναμάρτητον · διὰρά τούτο λέγων ἀναθεματίζεται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ριδ', ριε' καὶ ρις'.

λη'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν κατὰ διήθειαν ἔχοντα βάπτισμα πάλιν ἀναβαπτίζειν οὗτοι μήντοι τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτισμένους, ή παρὰ τῶν ἀτεβόνων μεμολυσμένους μή βαπτίζειν · ἀλλ' οὐδὲ τεθνεώτα βαπτίζειν · καθαιροῦνται γὰρ οἱ παρὰ ταῦτα ποιοῦντες. Τοὺς δὲ παρὰ τῶν ἀποσχιστῶν, καὶ τῶν τὰς παρασυναγωγὰς ποιοῦντων βαπτισμένους δέχεσθαι δεῖ, πλὴν μετὰ δοκιμασίας ἀκριβοῦς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν με', μζ' καὶ ξη'.

Συνόδου... κανὼν ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιη' καὶ μη'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βατιλείου κανὼν α' καὶ μζ'.

Καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἄγιον μάρτυρα ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας.

λθ'. "Οτι βαπτίζεσθαι τὴν κυοφροῦσαν ὁπότε καὶ βούλεται · καὶ διε τὸ ἀσθενῶν οὐ βαπτίζεται, εἰ μή ἐπιζητεῖ τούτο. Εἰ δὲ ἐκφρενής γένηται, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπιζητοῦσιν αἱ δοκιμασίαι τὸ ἄγιον βάπτισμα, βαπτίζεται · δημοίως δὲ καὶ διαμονήσῃσενος ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἔχαπτε-

ζεται · δμοίως καὶ ὁ ἀμφιβολικὸς ἔχων εἰ ἕστι· Α τορ : item is de quo dubium est an sit baptizatas. πάτησθη.

Συνέδου Νικαῖας κανὼν σ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν μετ' καὶ οὐ, καὶ τοῦ ἄγιου Τιμοθέου κανὼν δ'.

μ'. "Οτι δεὶ τὸν ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν, ή καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιτετταν, λέ· Ἐτι δηγοντα τῇ ἡλικίᾳ. Ψηφίζονται δὲ ταὶ κοσμικοὶ, καὶ μοναχοὶ εἰς ἐπισκόπους, ἔχοντες τοῦ μητροπολίτου τὸ κύρος. Ἐπὶ δὲ ταὶς ἵστοις γνωξέναις ἀντιλαγότας ἡ τῶν πλειόνων φήμος χρατεῖ· τίδην μετὰ δοκιμασίας πολλῆς αἱ χειροτονίαι γίνονται. Καὶ διτὶ δεὶ τοὺς μέλλοντας χειροτονηθῆναι διαμαρτύρασθαι φυλάττειν τοὺς θείους καὶ Ἱεροὺς κανόνας· καὶ οὐδὲ ἐπιτρέπειν δεὶ τοῖς δηλοῖς τὴν ἐπιλογήν. Ὁ δὲ πάρα ταῦτα ποιῶν καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν α'.

Συνέδου Νικαῖας κανὼν δ' καὶ ε'.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ιθ'.

Συνέδου Λαοδικείας κανὼν ε' καὶ ιγ'.

Συνέδου Σάρδεων κανὼν ιγ' καὶ ι'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν ιγ', ιη', μο' καὶ ν'.

Συνέδου ζ' κανὼν β'.

Συνέδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ιζ'.

Νομικὸν χεφάλαιον β', κη', κθ', λ', λα' καὶ λγ'.

μα'. "Οτι δεὶ τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ λοιποὺς κληρικούς ὑπὸ ἐνδε ἐπισκόπου χειροτονεῖσθαι, καὶ μὴ εἶναι τούτους πέρα τοῦ διοντος δριθροῦ. Καὶ διτὶ μετὰ δοκιμασίας πολλῆς χειροτονεῖσθαι· καὶ διτὶ δεὶ τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι διαμαρτύρασθαι φυλάττειν τοὺς θείους καὶ Ἱεροὺς κανόνας· καὶ τὸ μὴ ἔχειν τινὰ ἀδιπτιστὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν· καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀγράμματὸν τινὰ τούτων, καὶ μὴ κατὰ γένος τὰς χειροτονίας γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἀξίαν· τὸν μὲν πρεσβύτερον τριάκοντα ὄντα ἐτῶν · τὸν δὲ διάκονον κε', καὶ τὸν ὑπεριάκοντον εἶκοσι · τὸν δὲ ἑναγγύωστην ὄκτω. Οἱ γάρ παρὰ ταῦτα ποιοῦντες καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν β'.

Συνέδου Νικαῖας κανὼν ιε', ιβ'.

Συνέδου Λαοδικείας κανὼν ιγ'.

Συνέδου Σαρδικῆς κανὼν ι'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν ιζ', ιη' καὶ ισ'.

Συνέδου ζ' κανὼν ιδ', ιε' καὶ λγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πη'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλοῦ κανὼν δ', ε', σ' καὶ λγ'.

Νομικὸν χεφάλαιον δ', κ', μβ', μγ', μδ' καὶ μη'. μδ'. "Οτι δεὶ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν καὶ την λειτουργίαν τὸν προδιβαζόμενον εἰς βαθὺν δικαιούμενον, ή πρεσβύτερον, ή διακόνον· καὶ φροντίζειν τοῦ ἐγχειρισθέντος αὐτῷ λαοῦ. Ὁ γάρ μὴ καταδέχθειν; ἀφορίζεται ἔως ἂν καταδέξηται, ή ἔως ἂν δροῃ περὶ αὐτῶν τι ή τελεία σύνοδος τῆς ἐπαρχίας.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λς'.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ιζ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν λα'.

μγ'. "Οτι δεὶ τοὺς χαροτονηθέντας ἐπισκόπους,

Synodi Irenæe canon 6.

Synodi Carthag. canon 46 et 72; et S. Timothei canon 4.

40. Episcopum a tribus, aut etiam ab omnibus provincie episcopis, triginta quinque annos natum, esse ordinandum. Eliguntur etiam in episcopos, sacerdulares et monachi, metropolitani ac cloritatem confirmati. Ubique vero aequalia fueri partium studia, plurium suffragium praevalet; verumtamen cum multa inquisitione ordinationes fiant. Item oportere ordinandos protestari se divinos et sacros canones servaturos: neque permittenda est plebi electio. Qui autem contra haec facit, deejiciatur.

Sanctorum apostolorum canon 1.

Synodi Nicæne canon 4 et 5.

Synodi Antiochenæ canon 19.

Synodi Laodicensis canon 5 et 13.

Synodi Sardicensis canon 6 et 10.

Synodi Carthag. canon 13, 18, 49 et 50.

Synodi VII canon 2.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum canon 17.

Legis caput 2, 28, 29, 30, 31 et 53.

41. Presbyteros, diaconos et ceteros clericos ab uno episcopo esse ordinandos, ac non plures quam necessario sit, idque cum multa examinatione. Item ordinandos protestari oportere se divinos sacrosque canones servaturos, ac neminem qui non sit baptizatus, se domi suæ habere, nec quemquam horum illitteratum esse, ac non secundum genus, sed secundum meritum ordinationes fieri: presbyterum quidem triginta annos natum, diaconum 25, subdiaconum 20, lectorem vero 8. Qui enim contra haec faciunt, gradu deejiciuntur.

Sanctorum apostolorum canon 2.

Synodi Nicæne canon 11, 12.

Synodi Laodicensis canon 13.

Synodi Sardicensis canon 10.

Synodi Carthaginensis canon 16, 18 et 36.

Synodi VI canon 14, 15 et 33.

Sancti Basilii canon 88.

Sancti Cyrilli canon 4, 5, 6 et 33.

Legis caput 4, 20, 42, 43, 44 et 48.

42. Oportere eum qui ad episcopi aut presbyteri aut diaconi gradum promotus est, ordinem ministeriumque suscipere, sibique commissi populi curam gerere: quisquis enim non suscipit, segregatur, donec suscepere, vel donec integra ac plena provinciæ synodus de ipso aliquid statuerit.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenæ canon 17.

Synodi Carthag. canon 31.

13 Oportere ordinatos episcopos, a sua parœcia

non receptos, citra suam culpan, dignitate sua
gaudere, ac munus suum obire, donee perfecta
synodus de ipsis statuerit; clerum vero ejus quae
non recuperit paroecie excommunicari.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenæ canon 18.

44. Oportere etiam ex eunuchis in omni sacro
gradu ordinari, si aliqui digni sint, aut ex
hominum injuria vel morbo virilia amiserint, vel
si forte sic nati sint. Si quis autem propria voluntate
exsectus fuerit, in clerum prorsus non admittitur,
ut qui sibi ipse manus violentas attulerit.
Quin etiam qui sanos castrant, homicidæ sunt:
atque idcirco, si quidem sacris iniciati sint, depo-
nuntur; si vero laici, segregantur per tres annos.

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi Nicænæ canon 1.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cœle- brate 8.

45. Eum qui dignus sit ad episcopatum esse
promovendum, licet altero oculo sit privatus, vel
erure debilis; si vero surdus sit aut cæcus omnino,
non est promovendus.

Sanctorum apostolorum canon 27 et 78.

46. Non oportere servos ad clerum promoveri,
aut monachos fieri, nisi libertate donati sint a
dominis suis coram tribus testibus, aut triennium
expleverint, ita ut nullus possit eos in servitulem
pertrahere. Qui autem contra hæc facit, excom-
municationi subjicitur. Qui vero docent eos domi-
nos suos contemnere, atque ab eorum servitute
recedero, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 82.

Synodi Gangrensis canon 5.

Synodi Calchedonensis canon 4.

Synodi VI canon 85.

Et legis caput 8, 50 et 51.

47. Non oportere episcopum nulli Ecclesiæ ad-
dictum, vacante Ecclesiam invadere, citra con-
sensum provinciæ metropolitani atque episcoporum:
sin vero, ab Ecclesia ejicilur.

Synodi Antiochenæ canon 16.

48. Non oportere sacerdularium magistratum auctoritate quenquam ad sacerdotium pervenire,
aut Ecclesiæ regimèn suscipere. Deturbantur enim
ac segregantur ipsis una cum iis omnibus qui cum
ipsis communicant.

Sanctorum apostolorum canon 30.

Synodi Calchedonensis canon 12.

Synodi VII canon 3.

49. Non oportere pecunia dignitatem episco-
palem aut sacerdotalem consequi: ipse enim
ordinatus et qui ordinavit eum gradu dejiciuntur,
atque Ecclesia excluduntur, velut Simon Magus.
Non solum autem hi, sed et si qui ejusmodi rebus
intervenisse reperti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 29.

Aκαὶ μὴ δεχθέντας ὑπὸ τῆς Ιδίας παροικίας, οὐ παρὰ τὴν ἐαυτῶν αἰτίαν, μετέχειν τῇ τιμῇ, καὶ τῆς λειτουργίας, οὐας ἀνὴ τελεία σύνοδος δρίσῃ περὶ αὐτῶν· τὸν δὲ κλῆρον τῆς μὴ δεξαμένης παροικίας ἀφορίσθηται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λς'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν εη'.

μδ'. "Οτι δεὶ καὶ ἔξ εὐνούχων χειροτονεῖσθαι εὐνοτικῷ βαθμῷ, ἐὰν δὲλως ἀξιοῦ εἰσιν, η καὶ ἔξ ἐπηρεας ἀνθρώπων, η προσπεσθντος νοσήματος ἀφηγεθησαν τὰ ἀνθρώπων· η ἐὰν οὐτως ἕσως ἐγενθηθησαν. Ει δὲ οἰκεῖ γνώμῃ εὐνουχισθῇ τις, εἰς κλῆρον δλως οὐκ ἐρχεται, ὡς αὐτοφονευτῆς γεγονώς. Ἀλλὰ καὶ οἱ εὐνουχίζοντες ὑγιαίνοντας φυνευταί εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ μὲν λειρωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται· ἐπὶ γέτη.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', κρ' καὶ κγ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων γ'.

με'. "Οτι δεὶ τὸν δξιον προάγεσθαι εἰς ἐπίσκοπον, καὶ ἀνάπτηρος ἢ τὸν δρθαλμὸν, η τὸ σκέλος πεπληγμένος· εἰ δὲ κωφὸς εἴη η τυφλὸς πάντη, μὴ γενεθεῖσαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ' καὶ οη'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ οἰκεῖται εἰς κλῆρον πράγεσθαι, η μοναχὸς γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐλευθερωθῶσι παρὰ τῶν Ιδίων δεσποτῶν ἐπὶ τρισι μάρτυσιν· η πληρώσουσι τριεταν μηδενὸς τούτους [for. δυναμένου] εἰς δουλείαν ἐκλεισθαι. Ο δὲ παρὰ ταῦτα πυιῶν, ἀκοινωνησάκ καθυποβάλλεται. Καὶ οἱ διάσκοντες δὲ τούτους τῶν Ιδίων κυρίων καταφρονεῖν, καὶ ἀφίστασθαι τῆς δουλείας αὐτῶν, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πβ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν δ'.

Συνόδου σ' κανὼν πε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον η', ν' καὶ γη'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ σχολάζοντα ἐπίσκοπον σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἀρπάζειν διχα γνώμης τοῦ κατέχων μητροπολίτου, καὶ τῶν ἐπισκόπων· εἰ δὲ μὴ, ἀπόδητος γίνεται τῆς Ἐκκλησίας.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιζ'.

μη'. "Οτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων ἀξιας ἐπισκοπῆς η λειτουργίας μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεσιτεύοντες, τοὺς τοιούτους.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν εβ'.

Συνόδου ζ' κανὼν γ'.

μθ'. "Οτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων ἀξιας ἐπισκοπῆς η λειτουργίας μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεσιτεύοντες, τοὺς τοιούτους.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κθ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών χρ'.

Συνέδους σ' κανών χρ'.

Συνέδους ζ' κανών ε'.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἡγίου Ταραστού.

Τοῦ ἡγίου Βεσιλείου κανών πε'.

Ἐπιστολὴ Γενναδίου πατριάρχου.

Νομικήν κεφάλαιον β'.

ν'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς κατ' ἀλήθειαν χειροτονηθέντας ἐκ δευτέρου χειροτονεῖσθαι· ἐπεὶ καθετοῦνται καὶ αὗτοὶ καὶ οἱ χειροτονοῦντες αὗτούς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ἥη'.

Συνέδου Καρθαγένης κανών μη'.

νβ'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ίδιψι συγγενεῖ χαράξειν ή φίλω, ή ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν δν βουλεῖσθαι. Ό γάρ ποιῶν τοῦτο ἀφορίζεται· καὶ ή ταυτή χειροτονία δικυρος μάνει.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ος'.

Συνέδου Ἀγιοχείας κανών χρ'.

νγ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐξ ἑνῶν χειροτονεῖσθαι μέλεντας μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμάζειν καιρῷ ἀρμοδίῳ, καὶ οὕτω χειροτονεῖν. Οἱ δὲ μή οὕτω ποιοῦντες καθειρύνονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών π'.

Συνέδου Ἀγκύρας κανών ιβ'.

Συνέδου Νικαίας κανών β'.

Δαοδίκειας κανών γ'.

νγ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα ἀπολευμένω; χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ ίδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ή μοναστηρίῳ ἐπικηρύττειο· εἰ γάρ οὕτω χειροτονούμενοι καθαιρέονται.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών ζ'.

νδ'. "Οτι δεῖ τὰ διαφέροντα κληρικοῖς [ἰσ. κληρῷ] τῷ ἐξ ἐσχάτης πεντα; εἰς κλῆρον προσαχθέντες, καὶ ἐκ τούτου ἐπικεισαμένῳ χωρὶς ή ἀγρούς, ὑποκείσθαι τῷ ἔξουσιασμῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Συνέδου Καρθαγένης κανών λζ'.

νε'. "Οτι οὐ δεῖ δαιμονῶντα εἰς κλῆρον πρόσγεσθαι, ή τοὺς πιστοὺς συνεύχεσθαι, ή τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μεταλαβεῖν συχνάκις, ἀλλὰ διὰ χρήσου, καὶ τότε ἐὰν μὴ βλασphemῇ. Καθαρισθεῖς ἢ τοῦ δαίμονος, ἐὰν ἀλλοις ἀξιοῦς ή, καθιερώθησα.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών οθ'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανών γ'.

νς'. "Οτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους εἰσιέναι πρὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ καθέδρᾳ οὔτε δὲ [f. διακόνους] μεταδόντας τοῖς λεπεσίν, ή πρὸ τοῦ ἐπισκόπου μεταλαχεῖν· ὑπηρέται γάρ τοῦ ἐπισκόπου εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἀλλάτους. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καθησθαι αὐτοὺς ἀρμόδιες ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ τοὺς διακόνους δὲ παρὰ τῶν λοιπῶν κληρικῶν δημοις τιμάσθαι προσήκει.

Συνέδου Νικαίας κανών ιη'.

Συνέδου Δαοδίκειας κανών κ' καὶ νς'.

Συνέδου σ' κανών ζ':

νζ'. "Οτι δεῖ ἐκδίκους ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτῆσαι κατὰ τῆς τοῦ πλησίου τυραννίδος, ἐξ ἐπιλογῆς τῶν ἀρχιερέων, διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πενήτων

A Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi VI canon 22.

Synodi VII canon 5.

Epistoli sancti Tarasii.

Sancti Basilii canon 85.

Epistola Gennadii patriarchæ.

Legis caput 2.

50. Non oportere vere ordinatos denio ordinari.

B Siquidem deponuntur tum ipsi, tum etiam illi qui ipsos ordinant.

Sanctorum apostolorum canon 68.

Synodi Carthaginensis canon 48.

51. Non oportere episcopum consanguineo suo aut amico gratificari, aut in suum locum quemcumque velit ordinare. Qui enim hoc facit excommunicatur, atque ejusmodi ordinatio manet irrita.

C Sanctorum apostolorum canon 76.

Synodi Antiochenæ canon 23.

52. Eos qui ex gentilibus ordinandi sunt, post baptismum congruo tempore probandos esse, sicut ordinandos. Qui autem non ita faciunt, depo-

nuntur.

Sanctorum apostolorum canon 80.

Synodi Ancyranæ canon 12.

Synodi Nicænæ canon 2.

Laodicensis canon 3.

53. Non oportere quemquam absolute ordinari, nisi seorsim in ecclesia aut monasterio denunciatur. Qui enim ita ordinantur deponuntur.

Synodi Calchedonensis canon 6.

54. Oportere ea quae pertinent ad clericum ex extrema paupertate ad clerum proiectum, quicquid ex hoc praedium et agros acquisivit, Ecclesiæ potestati subjici.

Synodi Carthaginensis canon 37.

55. Daemoniacum non debere ad clerum provehiri, aut cum fidelibus orare, aut corporis Christi crebro participem fieri, sed post longum intervallum, ac tum si non blasphemet. Cum vero a diabolo mundatus fuerit, si aliqui dignus sit, consecretur.

D Sanctorum apostolorum canon 79.

Sancti Timothei canon 3.

56. Non oportere presbyteros ante episcopum in cathedram ingredi, neque diaconos sacerdotibus communionem dare, aut ipsam ante episcopum sumere: ministri enim sunt episcopi, presbyteris vero inferiores. Atque idcirco neque sedere ipsos convenit in medio presbyterorum: diaconos vero a reliquis clericis similiter etiam honorari convenit.

Synodi Nicænæ canon 18.

Synodi Laodicensis canon 20 et 56.

Synodi VI canon 7.

57. Oportere vindices ab imperatore petere contra proximi tyrannidei, ex episcoporum electione, propter ecclesiarum et pauperum oppressionem.

nou receptos, citra suam culpani, dignitate sua gaudente, ac munus suum obire, donec perfecta synodus de ipsis statuerit; clerum vero ejus quae nou recuperit paroecie excommunicari.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenae canon 18.

44. Oportere etiam ex eunuchis in omni sacro gradu ordinari, si aliqui digni sint, aut ex hominum injuria vel morbo virilia amiserint, vel si forte sic nati sint. Si quis autem propria voluntate exsbertus fuerit, in clerum prorsus non admittitur, ut qui sibi ipse manus violentas attulerit. Quin etiam qui sanos castrant, homicidae sunt: atque idcirco, si quidem sacris initiali sint, deponuntur; si vero laici, segregantur per tres annos.

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi Nicenae canon 1.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratae 8.

45. Eum qui dignus sit ad episcopatum esse promovendum, licet altero oculo sit privatus, vel cruro debilis; si vero surdus sit aut cæcus omnino, non est promovendus.

Sanctorum apostolorum canon 27 et 78.

46. Non oportere servos ad clericum promovere, aut monachos fieri, nisi libertate donati sint a dominis suis coram tribus testibus, aut triennium compleverint, ita ut nullus possit eos in servitio perfrahere. Qui autem contra hæc facit, excommunicationi subjicitur. Qui vero docent eos dominos suos contemnere, atque ab eorum servitio recedero, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 82.

Synodi Gangrensis canon 5.

Synodi Calchedonensis canon 4.

Synodi VI canon 85.

Et legis caput 8, 50 et 51.

47. Non oportere episcopum nulli Ecclesiæ ad dictum, vacante Ecclesiam invadere, citra consensum provinciæ metropolitani atque episcoporum: sin vero, ab Ecclesia ejicitur.

Synodi Antiochenae canon 16.

48. Non oportere sacerdotalium magistratum auctoritate quemquam ad sacerdotium pervenire, aut Ecclesiæ regimen suscipere. Deturbantur enim ac segregantur ipsi una cum iis omnibus qui cum ipsis communicant.

Sanctorum apostolorum canon 30.

Synodi Calchedonensis canon 12.

Synodi VII canon 3.

49. Non oportere pecunia dignitatem episcopalem aut sacerdotalem consequi: ipse enim ordinatus et qui ordinavit eum gradu dejiciuntur, atque Ecclesia excluduntur, velut Simon Magus. Non solum autem hi, sed et si qui ejusmodi rebus intervenisse reperti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 29.

A καὶ μὴ διχθέντας ὑπὸ τῆς ιδίας παροικίας, οὐ περὶ τὴν ξαυτῶν αἰτίαν, μετέχειν τῆς τιμῆς, καὶ τῆς λειτουργίας. Εἰς ἀνὴ τελεία σύνοδος δρίσῃ περὶ αὐτῶν· τὸν δὲ κλήρον τῆς μὴ δεξαμένης παροικίας ἀφορισθῆναι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λζ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιη'.

μδ'. "Οτι δεὶ καὶ εἴ εὐνούχων χειροτονεῖσθαι ἐν παντὶ Ἑρατικῷ βαθμῷ, ἐὰν δὲλως ἀξιοὶ εἰσιν, η καὶ εἴ ἐπηρεάσας ἀνθρώπων, η πρασπεσόντος νοσήματος ἀφηρέθησαν τὰ ἀνθρώπων· η ἐὰν οὐτας θαυμάτησιν. Εἰ δὲ οἰκεῖται γνώμῃ εὐνούχισθῇ τις, εἰς κλῆρον δὲλως οὐκ ἔρχεται, ὡς αὐτοφορευτῆς γεγονώς. Ἀλλὰ καὶ οἱ εὐνούχισθοις ὑγιαίνοντας φρενεύται εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ μὲν ἱερωμένοι εἰσι, καθαίρουνται· εἰ δὲ λαῖχοι, ἀφορίζονται· ἐπὶ γέτη.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', χρ' καὶ χγ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων γ'.

με'. "Οτι δεὶ τὸν ἀξιον προάγεσθαι εἰς ἐπίσκοπον, καὶ ἀνάπτηρος η τὸν ὄφθαλμον, η τὸν σκέλος πετεηγμένος· εἰ δὲ κωρδες εἰη η τυφλὸς πάντη, μὴ γενεῖσθαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ' καὶ οη'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ οἰκεῖται εἰς κλῆρον προάγεσθαι, η μοναχὸς γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐλευθερωθῶσι παρὰ τῶν ιδίων δεσποτῶν ἐπὶ τρισι μάρτυσιν· η πληρώσουσι τριετίαν μηδενῆς τούτους [fors. δυναμένου] εἰς δουλείαν ἔλκεσθαι. Ο δὲ παρὰ ταῦτα πιῶν, ἀκοινωνησίᾳ καθαυποβάλλεται. Καὶ οἱ διδάσκοντες δὲ τούτους τῶν ιδίων κυρίων καταφρονεῖν, καὶ ἀφιστασθαι τῆς δουλείας αὐτῶν, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πβ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν δ'.

Συνόδου ζ' κανὼν πε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον η', ν' καὶ γχ'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ σχολάζοντα ἐπίσκοπον σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἀρπάζειν δίχα γνώμης τοῦ κατὰ χώραν μητροπολίτου, καὶ τῶν ἐπισκόπων· εἰ δὲ μὴ, ἀπόδητος γίνεται τῆς Ἐκκλησίας.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ισ'.

μη'. "Οτι οὐ δεὶ διὰ προστασίας κοσμικῶν ἀρχῶν τινὰ εἰς ἱερωσύνην ἐλθεῖν, η ἔγχρατῇ Ἐκκλησίᾳ γενέσθαι· καθαιρούνται γάρ καὶ ἀφορίζονται καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτοῖς πάντες.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ιβ'.

Συνόδου ζ' κανὼν γ'.

μθ'. "Οτι οὐ δεὶ χρημάτων ἀξίας ἐπισκοπῆς η Ἑρατικῆς μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τινὲς εὑρεθῶσι μεσιτεύοντες; τοὺς τοιούτους.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κθ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών χρ'.
Συνέδου σ' κανών χρ'.

Συνέδου ζ' κανών ε'.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Ταραστού.

Τοῦ ἀγίου Βεστιλέου κανών τε'.

Ἐπιστολὴ Γενναδίου πατριάρχου.

Νομικὴν κεφάλαιον β'.

ν'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς κατ' ἀλήθειαν χειροτόνη-
θίντας ἐκ δευτέρου χειροτονεῖσθαι· ἐπειδή καθαρί-
σθνται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ χειροτονοῦντες αὐτούς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ἡγ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανών μη'.

να'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ίδιῳ συγγενεῖ χα-
ρᾶσθεν τῇ φιλῳ, ή ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν ἐν βού-
λεσται. Ο γάρ ποιῶν τούτο δέχοριζεται· καὶ ή
τακτήτη χειροτονίᾳ ἄκυρος μένει.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ος'.

Συνέδου Ἀγιοχείας κανών χρ'.

νβ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐξ ἔθνων χειροτονεῖσθαι μέλ-
λεντας μετὰ τὸ βάπτισμα δοχειμάζειν κατρῷ ἀρμο-
διῷ, καὶ οὗτω χειροτονεῖν. Οι δὲ μὴ αὐτῷ ποιοῦντες
καθηρίσθνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών π'.

Συνέδου Ἀγκύρας κανών ιβ'.

Συνέδου Νικαίας κανών β'.

Δαοδίκειας κανών γ'.

νγ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι,
εἰ μὴ ίδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ή μοναστηρίῳ ἐπικηρύ-
τειτο· εἰ γάρ οὗτω χειροτονούμενοι καθα-
ρίσθνται.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών ζ'.

νδ'. "Οτι δεῖ τὰ διαφέροντα κληρικοῖς [ἰστ. κλη-
ροῦ] τῷ ίδιον ἐσχάτης πενίᾳ; εἰς κλήρον προαχθέντες,
καὶ ἐκ τούτου ἐπιτησσαμένῳ χωρίᾳ ή ἀγρούς, ὑπο-
κείσθαι τῷ ίδιον οἰκονομῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Συνέδου Καρθαγένης κανών λζ'.

νε'. "Οτι οὐ δεῖ δαιμονῶντα εἰς κλήρον προάγε-
σθαι, ή τοῖς πιστοῖς συνεύχεσθαι, ή τοῦ σώματος
τοῦ Χριστοῦ μεταλαβεῖν συνχάκις, ἀλλὰ διὰ χρό-
νου, καὶ τότε ἐὰν μὴ βλασφημῇ. Καθαρισθεῖς
ἢ τοῦ δαιμονος, ἐὰν ἀλλως δέξιος ή, καθιερώ-
θῆτω.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών οθ'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανών γ'.

νζ'. "Οτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους εἰσιέναι πρὸ τοῦ
ἐπισκόπου ἐν τῇ καθέδρᾳ· οὔτε δὲ [ῃ. διακόνους] με-
ταδόνται τοῖς λεπροῖς, ή πρὸ τοῦ ἐπίσκοπου με-
ταλαχεῖν· ὑπηρέται γάρ τοῦ ἐπίσκοπου εἰσὶν, τῶν
τοις πρεσβυτέρων ἐλάττους. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κα-
θησθαι αὐτοὺς ἀρμόδεις ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων·
καὶ τοὺς διακόνους δὲ παρὰ τῶν λοιπῶν κληρικῶν
διοίσεις τιμάσθαι προσήκει.

Συνέδου Νικαίας κανών ιη'.

Συνέδου Δαοδίκειας κανών χ' καὶ νζ'.

Συνέδου ζ' κανών ζ':

νζ'. "Οτι δεῖ ἐκδίκους, ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσαι
κατὰ τῆς τοῦ πλησίου τυραννίδος, ἐξ ἐπιλογῆς τῶν
ἀρχιερέων, διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πενήντων

A Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi VI canon 22.

Synodi VII canon 5.

Epistoli sancti Tarasii.

Sancti Basillii canon 85.

Epistola Gennadii patriarchæ.

Legis caput 2.

50. Non oportere vere ordinatos denno ordinari.

B Siquidem deponuntur tum ipsi, tum etiam li qui
ipsos ordinant.

Sanctorum apostolorum canon 68.

Synodi Carthaginensis canon 48.

51. Non oportere episcopum consanguineo suo
aut amico gratificari, aut in suum locum quem-
eumque velit ordinare. Qui enim hoc facit ex-
communicatur, atque ejusmodi ordinatio manet
irrita.

Sanctorum apostolorum canon 76.

Synodi Antiochenæ canon 23.

52. Eos qui ex gentilibus ordinandi sunt, post
baptisma congruo tempore probapdos esse, sicutque
ordinandos. Qui autem non ita faciunt, depor-
nuntur.

Sanctorum apostolorum canon 80.

Synodi Ankyranæ canon 12.

C Synodi Nicænae canon 2.

Laodicenæ canon 3.

53. Non oportere quemquam absolute ordinari,
nisi seorsim in ecclesia aut monasterio denuntiatur.
Qui enim ita ordinantur deponuntur.

Synodi Calchedonensis canon 6.

54. Oportere ea quæ pertinent ad clericum ex
extrema paupertate ad clericorum provectum, quicque
ex hoc prædia et agros acquisivit, Ecclesiæ pote-
stati subjici.

Synodi Carthaginensis canon 37.

55. Daemoniacum non debere ad clericum pro-
vehī, aut cum fidelibus orare, aut corporis Christi
crebro participem fieri, sed post longum intervallum,
ac tum si non blasphemet. Cum vero a diabolo
mundatus fuerit, si aliqui dignus sit, conse-
cretur.

D Sanctorum apostolorum canon 79.

Sancti Timothei canon 3.

56. Non oportere presbyteros ante episcopum
in cathedram ingredi, neque diaconos sacerdoti-
bus communionem dare, aut ipsam ante episco-
pum sumere: ministri enim sunt episcopi, pres-
byteris vero inferiores. Atque idcirco neque sedere
ipsos convenit in medio presbyterorum: diaconos
vero a reliquis clericis similiter etiam honorari
convenit.

Synodi Nicænae canon 18.

Synodi Laodicenæ canon 20 et 56.

Synodi VI canon 7.

57. Oportere viudices ab imperatore petere con-
tra proximi tyrannidem, ex episcoporum electione,
propter ecclesiarum et pauperum oppressionem.

Item non oportere fenerantem agricultore, illius A κάκωσιν· καὶ δια μή ἐστι τὸν δανσίζοντα γεωργῷ χρατέν τὴν ἑκαίνου γῆν.

Synodi Carthaginiensis canon 75 et 97.

Et legis caput 21.

58. Non oportere sacris addictos sericis vestibus indui, aut unguento ungi; segregantur enim qui hoc faciunt.

Synodi VI canon 27.

Synodi VII canon 16.

69. Oportere episcopos et presbyteros non negligere populum sibi subditum, ac ultra sex menses a sua Ecclesia abesse. Qui enim sic faciunt dejiciuntur.

Sanctorum Apostolorum canon 58.

Synodi Carthaginiensis canon 71, 121 et 123.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrae can. 16.

60: Oportere episcopos et presbyteros e gentibus sibi subditis necessaria ad vitam suppeditare: qui enim non ita faciunt deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 59.

61. Non oportere chorepiscopos ordinare presbyterum et diaconum, sed tantum subdiaconos, lectorses et exorcistas: item circuitores potius quam chorepiscopos esse constituendos.

Synodi Ancyranæ canon 13.

Synodi Neocæsariensis canon 13.

Synodi Antiochenæ canon 10.

Synodi Laodicensis canon 57.

Sancti Basili canon 82.

62. Oportere eos qui propler Barbarorum incursionem, aut aliam necessitatem et vim non possunt abiire, aut esse in suis Ecclesiis, sine præjudicio versari atque operari in aliis diœcesibus, donec pace fruantur eorum Ecclesia, ad quam tunc licet inviti revertentur. Nisi enim discesserint, segregantur; similiter etiam episcopi qui ipsos detinent.

Synodi Calchedonensis canon 20.

Synodi VI canon 18 et 37.

63. Oportere eos qui ad mortem ægrotant, atque excommunicationi subjacent, protestari se corporis Domini participes fieri cupere: si vero hoc facio a morte revocati fuerint, rursus excommunicantur.

Synodi Nicæna canon 13.

Sancti Gregorii Nysseni canon 5.

64. Oportere pubertatis tempore lectores rogare, velintne coniuges ducere, an continentiam posteri. Nam post diaconi ordinationem nuptias inire non licet. Si vero hoc permiserit episcopus, hic et ille deponuntur; similiter etiam diaconus et presbyter.

Synodi Carthaginiensis canon 16.

Synodi VI canon 6.

Legis caput 45 et 46.

65. Oportere sacris initiatos, constitentes se ante ordinationem peccasse, ab officio dejici, in reliquis remanentes, siquidem probi sint: ita ut illi qui eos

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ος' καὶ λ.;

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον καῖ.

νη'. "Οτι οὐ δεῖ ἐσθῆτα ἐκ σηρικῶν ὑφασμάτων ἵερωμένους ἀμφιέννυσθαι, ή μύρῳ χρίεσθαι· ἀφορίζονται γάρ οἱ τοῦτο ποιοῦντες.

Συνόδου σ' κανὼν κχ̄.

Συνόδου ζ' κανὼν ις'.

νθ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους μή ἀμελεῖν τὸν ὑποκειμένον αὐτοῖς λαοῦ, καὶ ὑπὲρ τὸ ἔξαμην τῆς οἰκείας ἀφίστασθαι Ἐκκλησίας· οἱ γάρ οὗτα ποιοῦντες καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νη'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν οα', ρχα', ρχγ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγιων Ἀποστόλων κανὼν ις'.

ξ. "Οτι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἑνδέσται τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς τὰ δέοντα τῶν χρειῶν· οἱ γάρ μη οὗτα ποιεῦντες καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νθ'.

ξα'. "Οτι οὐ δεῖ χωρεπισκόπους χειροτονεῖν πρεσβύτερον καὶ διάκονον, ἀλλ' ή μόνον ὑποδιακόνους, ἀνέγνωστας, καὶ ἐξορκιστάς· καὶ δια τοις περιοδευτὰς μᾶλλον ή χωρεπισκόπους δεῖ ποιεῖν.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιγ'.

Συνόδου Νεοκαίσαρειας κανὼν ιγ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ι.

Συνόδου Λασοδικείας κανὼν νζ'.

C Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πβ'.

ξβ. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς δι' ἔφοδον βαρβαρικήν, ή δι' ἐτέραν ἀνάγκην καὶ βίᾳ μή δυναμένους ἀπελθεῖν, ή εἰναι ἐν ταῖς οἰκείαις Ἐκκλησίαις, ἀποχριματίστως εἰναι τε καὶ ἐνεργεῖν ἐν ἐτέραις ἔνοραις, ἀχρις ἀν ἐν εἰρήνῃ γένηται ή αὐτῶν Ἐκκλησία, ἐν ή πατινδρομήσουσιν οἱ τοιοῦτοι τότε καὶ μή θέλωσιν· οἱ γάρ μη ἀπέλθωσιν, ἀφορίζονται· δομοίως καὶ οἱ κατέχοντες αὐτοὺς ἐπίσκοποι.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν κ.

Συνόδου σ' κανὼν ιη' καὶ λζ'.

ξγ. "Οτι δεῖ τοὺς πρὸς θάνατον νοσοῦντας, καὶ ἐν ἀφορισμῷ δητας, διαμαρτύρασθαι μεταλαβεῖν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου· εἰ δὲ τούτου γενομένου τοῦ θανάτου ἀνακληθῶσιν, αὐθις ἀφορίζονται.

Συνόδου Νικαιας κανὼν ιγ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ε'.

ξδ. "Οτι δεῖ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡδης ἀπαιτεῖν ἀναγνῶστας συμβίους ἀγεσθαι, ή ἐγκράτειαν ὑμολογεῖν. Μετὰ γάρ τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν οὐκ εἴσεται εἰς γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δὲ προτρέψει τοῦτο δὲ πίτκοπος, καθαιρεῖται καὶ οὗτος κάκείνος· δομοίως δὲ καὶ διάκονος, καὶ πρεσβύτερος.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'.

Συνόδου σ' κανὼν σ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον με' καὶ μς'.

ξε'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς δομολογοῦντας τῶν ἱερωμένων πρὸ τῆς χειροτονίας ημαρτησέναι, καθαιρεῖσθαι τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς λοιποῖς μέγοντας, εἰ γ

σπουδαῖοι τυγχάνουσι· μηδὲν τῶν χειροτονησάντων Α ordinarunt nullum præjudicium asseratur, nisi concisi fuerint.

Συνόδου Νικαίας κανὼν θ' καὶ ι'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν γ', ε'.

ξ'. "Οτι δεὶ συναφορίζεσθαι τοὺς συνεγκωκτὰς τῷ ἀμαρτήσαντι, καὶ μὴ ὀμολογησαντας· καὶ δτὶ οἱ προετῶτες ἐφηγχάδοντες τοῖς τοιούτοις, τῷ αὐτῷ χρίματι ὑπόκεινται.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κε'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θευματουργοῦ κανὼν β'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν οα'.

ξ'. "Οτι οὐ δεὶ τινα τῶν λεωφένων ή μοναχῶν, ποικιλάς ἀρχάς ή φροντίδας, ή στρατείας ἀναδέχεσθαι· ἐπειδὴ καθειρέται καὶ ἀναθεματίζεται.

B

Τὸν ἄγιων ἀποστόλων κανὼν ζ', πα' καὶ πγ'.

Συνόδου Καληδόνιος κανὼν γ', δ' καὶ ζ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'.

Συνόδου ζ' κανὼν ι'.

Συνόδου ἐν τῷ νεῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ια'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λγ', λδ', λε'.

ξη'. "Οτι οὐ δεὶ πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων ή παρανομούντων ἐστίδεσθαι.

Συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ζ'.

Καὶ τῶν ἄγιων ἀποστόλων κανὼν ια'.

ξθ'. "Οτι δεὶ φανερὰ εἶναι τὰ τοῦ ἐπισκόπου ἕδια πρήγματα, εἰ γε καὶ ἔχει· δὲ καὶ τελευτῶν καταλείψοι οἵ διὰ ἔθελοι· οὐ γὰρ ἔξεστι τοῖς κληρικοῖς διαρράξειν αὐτά· ἐπειὶ ἐκπίπτουσι τῶν οἰκείων φεύγοντα. Φανερὰ δὲ δρεπλουσίν εἶναι καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, δὲ καὶ ἀμελῶτα τῇ Ἐκκλησίᾳ δεὶ συντερίσθαι, ἐπιγινωσκόμενα παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. Καὶ οὐ δεὶ ἀπαιτεῖσθαι· ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν πρήγματα διπέρ καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τῶν τοῦ κανοῦ ή μόνων γεφυρῶν οἰκοδοματ., καὶ ἀγανεύσεις τε τούτων γενήσονται. Καὶ μηδὲν δύνασθαι· τὸν ἐπισκόπου δικαιμπολεῖν τι κῶν τῇς Ἐκκλησίας χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης· καὶ τότε εἰ δέησει [Ισ. εἰδῆσει] τοῦ πρατεύοντος τῆς ἐπαρχίας, ήτοι μείζονος ἀρχιερέως· Ὅμοιως καὶ τὰς ἐμφυτεύσεις εἰδῆσει ἀντοῦ γίνεσθαι· καὶ δτὶ δὲ μὴ καταβάλλων τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα διπλάκι ἐκπίπτει παντοίων τοῦ ἐμφυτεύματος.

Τὸν ἄγιων ἀποστόλων κανὼν μ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ'.

Συνόδου Καληδόνιος κανὼν χβ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κε' καὶ λγ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιθ'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλοῦ κανὼν β'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ιγ', ιδ', ε', κγ' καὶ λε'.

σ. "Οτι δεὶ μηδὲν πράττειν τοὺς πρεσβύτερους καὶ κακόνους χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Τὸν ἄγιων ἀποστόλων κανὼν λθ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιε'.

Καὶ συνόδου Καρθαγένης κανὼν λγ'.

Synodi Nicenæ canon 9 et 10.

Theophili Alexandrini canon 3, 5.

66. Oportere conscientes una cum eo qui quā deliquit, licet non consilentes, excommunicari. Item praefectos talibus acquiescentes eidem iudicio subjaceere.

Synodi Ancyranæ canon 25

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 2.

Sancti Basillii canon 71.

67. Non oportere quemquam clericum aut monachum seculares magistratus, aut curas aut militaria officia suscipere: alioquin, gradu moretur atque anathemate percelligitur.

Sanctorum apostolorum canon 6, 81 et 85.

Synodi Calchedonensis canon 3, 4 et 7.

Synodi Carthaginensis canon 16.

Synodi VII canon 10.

Synodi in templo sanctorum apostolorum habitiæ canon 11.

Legis cap. 33, 34 et 35.

68. Non oportere presbyterum, eorum qui secundum matrimonium contrahunt et leges violent, nuptialibus convivis interesse.

Synodi Neocæsariensis canon 7.

Sanctorum apostolorum canon 11.

69. Res episcopi proprias, siquidem habeat, manifestas esse oportere, quas moriens quibus velit relinquat; neque enim licet clericis ipsas diripere, alioquin gradibus suis excidunt. Res etiam Ecclesiæ palam esse debent, quæ quidem integræ conservandæ sunt Ecclesiæ, presbyteris et diaconis notæ. Neque vero ea sunt ab Ecclesiæ exigenda, quæ a reliquis communibus hominibus: præterquam quod tantum pontium extunctiones atque instauraciones ab iis fient. Ac neque posse episcopum quidquam divendere eorum quæ ad Ecclesiæ pertinent certa magnam necessitatem, idque ex scientia provinciæ primatis, seu majoris prælati: similiter etiam emphyteuses ipso sciente fieri. Item cum qui non solvit canonem emphyteuticum post biennium, penitus excidere emphyteumate.

Sanctorum apostolorum canon 40

Synodi Antiochenæ canon 24.

Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi Carthaginensis canon 25 et 53.

Synodi VII canon 19.

Sancti Cyrilli canon 2.

Legis caput 13, 14, 15, 23 et 33.

70. Non oportere presbyteros et diaconos quicquam facere absque episcopi consensu.

Sanctorum apostolorum canon 39.

Synodi Ancyranæ canon 15.

Synodi Carthaginensis canon 55.

71. Oportere episcopum in subditas sibi animas A potestatem habere, rerumque Ecclesie curam gerere cum Dei timore, ac non eas sibi vendicare, aut sanguine sibi conjunctis largiri, sed pauperibus subministrare, tanquam harum rationem Deo redditurus. Verumtamen per presbyteros et diaconos ipsas distribuere debet pro sua potestate, uno ex ipsis dispensatore constituto, ac non per personas sibi sanguine conjunctas. Si vero ipse fortasse nolit habere dispensatorem, licet provinciae primati oeconomicum designare. Ipsum autem episcopum ex his rebus ea quae sibi et fratribus apud ipsum hospitiis nomine commorantibus sunt necessaria sumere oportet. Qui vero haec non servat, obnoxius erit synodo, pœnae subjectus: licentia cuilibet volenti data, si quid horum violari viderit, id imperatori indicandi.

Sanctorum apostolorum canon 38 et 41.

Synodi Antiochenæ canon 25.

Synodi Calchedonensis canon 26.

Synodi VII canon 11.

Theophili Alexandrini canon 10 et 11.

Sancti Cyrilii canon 2.

Legis caput 20, 60 et 61.

72. Oportere civitates per litteras imperiales metropolis nomine ornatas ipso honore frui: aliquas vero metropoles in iisdem locis existentes nullum proprietorum jurium inde detrimentum pati.

Synodi Calchedonensis canon 12 et 17.

Synodi VI canon 35.

73. Oportere episcopos injuste expulsos, in alias provincias suscipi, atque ipsis omnimode succurri manumque porrigi: donec injuria ipsius illata vindicata fuerit.

Synodi Sardicensis canon 17.

74. Oportere patriarchas pacifice inter se agere atque honorari pro eo quem obtinuerit gradu, nec non et metropolitanos atque episcopos; neque quidquam facere eos qui ipsorum diocesibus subditi sunt, absque ipsorum consensu: neque ipsos etiam quidquam agere citra omnium sententiam.

Sanctorum apostolorum canon 34.

Nicenæ synodi canon 6 et 7.

Synodi Antiochenæ canon 9.

Synodi Constantinopolitanæ canon 2 et 3.

Synodi Ephesinæ canon 10.

Synodi Calchedonensis canon 8 et 28.

Synodi Carthaginensis canon 17, 39, 55, 86 et 101.

Synodi VI canon 36 et 39.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ celebratae canon 1.

Legis caput 22.

75. Clericum in alienam parœclam sine consensu ipsius episcopi non esse recipiendum: alioquin excommunicatur tum qui recipit tum qui receptus est. Si autem perseveret ipsum detinere, ipse gradu dejiciatur: neque vero ei qui ab alio excom-

īm. "Οτι δεὶ τὸν ἐπίσκοπον ἔχουσαν ἔχειν τοὺς δημοκρίτους αὐτῷ φυχῶν, καὶ φροντίζειν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων μετὰ φόβου Θεοῦ, καὶ μὴ σφετερίζεσθαι ταῦτα, η. συγγενέσι χαρίζεσθαι, ἀλλὰ πέντεν ἐπιχορηγεῖσθαι, ὡς μέλλων λόγον ἀποδοῦνει περὶ αὐτῶν τῷ Θεῷ· πλὴν ἀλλὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ταῦτα διανέμειν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἔχουσαν, Ἔνα δὲ αὐτῶν ἔχοντος οἰκονόμου, καὶ οὐχὶ διὰ συγγενῶν αὐτοῦ προσώπων. Εἰ δὲ αὐτὸς Ἰωάννης οἰκονόμον, ἔχεστι τῷ τῆς ἐπαρχίας πρωτεύοντι προβάλλεσθαι: ἐξ ἀπαντος οἰκονόμον. Αὐτὸν δὲ τὸν ἐπίσκοπον διοικεῖσθαι δὲ αὐτῶν εἰς τὰς ἀναγκαῖας χρεῖας καὶ μόνον, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπικεννούμενων ἀδελφῶν. Οἱ δὲ μὴ ταῦτα τηρῶν ἔνοχος ἔσται τῇ συνδρῷ, ὑποκείμενος ἐπιτιμίᾳ· ἀδειας οὐσῆς παντὶ τῷ βουλομένῳ, εἰ τι τούτων παραβαίνειν θεοῖ, μηνύειν τῷ βασιλεῖ.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανὼν λῃ' καὶ μα'.
Καὶ συνδροῦ Ἀντιοχείας κανὼν κε'.

Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν κς'.

Συνδροῦ ζ' κανὼν ια'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν ι' καὶ ια'.

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανὼν β'.

Νομικὸν κεφάλαιον κ', ξ' καὶ ξα'.

οφ'. "Οτι δεὶ τὰς διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τιμηθαῖς πόλεις ἐπ' ὅνδματι μητροπόλεως ἔχειν τὴν τιμὴν· τὰς δὲ ἀρχαῖς μητροπόλεις τὰς ἐν ταῖς αὐταῖς τοποθεσίαις εὖσας, μὴ καταβάλλεσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἴδιοις δικαίοις.

C Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν ιβ' καὶ ιζ'.

Καὶ συνδροῦ ζ' κανὼν λε'.

ογ'. "Οτι δεὶ τοὺς ἀδίκους ἐλαυνομένους ἐπισκόπους δέχεσθαι ἐν ἑτέραις ἐνορίαις, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι παντοῖς; καὶ χειραγωγεῖσθαι, ἀχρις δὲ τὴν τιμὴν ταῖς ποιεῖσθαις εὖσας, μὴ καταβάλλεσθαι ὑπ' αὐτοῖς τοῖς πάντων γνώμης.

Συνδροῦ Σαρδικῆς κανὼν ιζ'.

οδ'. "Οτι δεὶ εἰρηνεύειν μετ' ἀλλήλων τοὺς πατριάρχας, καὶ τιμᾶσθαι αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν τάξιν. Καὶ μήν καὶ τοὺς μητροπόλεις καὶ ἐπισκόπους μηδέν τι ποιεῖν τοὺς ὑπὸ τὰς ἐνορίας αὐτῶν, χωρὶς γνώμης τῶν αὐτῶν· μήτ' αὐτούς τι ποιεῖν χωρὶς τῆς πάντων γνώμης.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανὼν λδ'.

Συνδροῦ Νικαίας κανὼν ζ' καὶ ζ.

D Συνδροῦ Ἀντιοχείας κανὼν θ'.

Συνδροῦ Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β' καὶ γ'.

Συνδροῦ Ἐφέσου κανὼν ι'.

Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν η' καὶ κη'.

Συνδροῦ Καρθαγένης κανὼν ιζ', λθ', νε', πε' καὶ πα'.

Συνδροῦ ζ' κανὼν λζ' καὶ λθ'.

Συνδροῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἅγιας Σοφίας κανὼν α'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον κβ'.

οε'. "Οτι οὐ δεὶ διεν γνώμης τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ δεχθῆναι κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ παροικῇ· ἐπει τοφοὶ ζεῖσθαι καὶ δεξάμενος, καὶ δεχθεῖσθαι. Εἰ δὲ ἐπιμένεις κατέχων αὐτὸν, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸς· οὗτε δὲ συγχωρήσει ἑτέρους τῷ ὑρῷ ἑτέρους ἀφοριζέντες, εἰ

ἡδη κατὰ συγκυρίαν τελευτῇσῃ δὲ ἀφορίσας αὐτὸν. Α μunicatus fuerit alias veniam dabit, nisi forte is qui excommunicavit, obierit.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων ἰβ', ἴγ', α', ἵζ', ἴη', ἰθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν νῷ καὶ ι'.

Συνόδου σ' κανὼν ιθ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ι'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας κανὼν α'.

οἵ. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἀπειπῆδεν τῇ μῇ ὑποχρήμαντι αὐτῷ παροικίᾳ, ή παντελῶς, ή κατὰ καιρὸν, πλὴν ὅτα πλειόνων μνᾶγκάζεται: εἰ μή ποτε δι' εὐδογῶν εἰτελεῖ· καὶ οὕτως οὐκ ἀφ' εἴσιτοῦ, ἀλλὰ κρίσει παλλῶν ἐπισκήπων, καὶ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως· εότε δὲ χειροτονίαν ποιῆσαι τὸν ἐπέρου παροικίᾳ παρὰ γνώμην εἴσιτοῦ· ἐπειδὴ καθαιρεῖται καὶ αὐτὸς, καὶ Β οὐκ ἔχειροτόνης.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων κανὼν ια', λδ' καὶ λε'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν γ'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ι'.

Συνόδου Καλγάδονος κανὼν ε'.

Συνόδου Σιρδικῆς κανὼν α', β' καὶ γ'.

Συνόδου Κερθαγένης κανὼν μη'.

οἵ. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον διδάσκειν ἐν ἐπέρου πόλει· εἰ δὲ τοῦτο φωραθεῖη ποιῶν, κατάγεται ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμόν.

Συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ια' καὶ ιβ'.

Συνόδου σ' κανὼν κ'.

οἵ. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἀποκαρῆναι, καὶ εἶναι C αὐτοῖς ἐν τῷ ἐπίσκοπει· οὗτε δὲ μοναστήριον ίδιον οἰκοδομῆσαι ἐκ τῶν τῆς ἐπισκοπῆς προσοδίων ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς· ἐπειδὴ ἐπιτιμᾷ καθυπατάλλεται.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας κανὼν β'.

οἵ. "Οτι δει τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς δημπτελῶσιν εὐκτήρια ὡσανεῖ εἰς μνῆμην μαρτύρων καθιστάμενα, παντὶ τρόπῳ καταστρέψεσθαι· ἐν δὲ τοῖς ἵδον εὐκτηροῖς γίνεσθαι μὲν λειτουργίας, πλὴν μήν καὶ προτροπῆ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως· βαπτίζειν δὲ ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔξεστιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις. Ο δὲ πάρα ταῦτα ποιῶν, καὶ οἱ D κοινωνοῦντες αὐτῷ λατούοι, ἀφορίζονται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν πγ'.

Συνόδου σ' κανὼν λα' καὶ νθ'.

Καὶ συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ιβ'.

οἵ. "Οτι οὐ δεῖ ἀπαιτεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῶν οὐκ αὐτοὺς δηνων κληρικῶν χρυσούς η ἀργύριους η εἰδός τι, καὶ διὰ ταῦτα ἀφορίζειν τινά, η κλείσιν Θεοῦ ναόν· ἐπειδὴ ταυτοποιεῖ, τουτέστιν ἀφορίσματο, ὑποπτίται.

Συνόδου ζ' κανὼν δ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λθ'.

πα'. "Οτι οὐ δεῖ μητροπολίτην, η ἐπίσκοπον, η πρεσβύτερον, η κληρικὸν καταφρονεῖν τῶν ίδιων ἀρ-

Sanctorum apostolorum canon 12, 13, 15, 16, 18 et 19.

Synodi Carthaginensis canon 54 et 90.

Synodi VI canon 19.

Synodi VII canon 10.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ habite canon 1.

76. Non oportere episcopum paroeciam sibi non subditam aut omnino aut pro tempore invadere, quamvis a pluribus cogatur, nisi forte propter causam rationi consentaneam: idque non suo ipsius motu, sed multorum episcoporum atque ipsius provincie archiepiscopi iudicio: neque vero ordines conferre in alia paroecia præter ipsius consensum: alioquin deponitur tum ipse, tum ii quos ordinavit.

Sanctorum apostolorum canon 11, 34 et 35.

Synodi Constantinopolitanæ canon 3.

Synodi Ephesinæ canon 10.

Synodi Całchedonensis canon 5.

Synodi Sardicensis canon 1, 2 et 3.

Synodi Carthaginensis canon 48.

77. Non oportere episcopum docere in aliena urbe: si vero hoc facere deprehensus fuerit, deprimitur ab episcopatus gradu ad presbyteri gradum.

Synodi Sardicensis canon 11 et 12.

Synodi VI canon 20.

78. Non oportere episcopum attonderi, ac deinceps in episcopatu remanere: neque vero monasterium privatim exstruere ex episcopatus redditibus, ad ipsius episcopatus destructionem: alioquin, pœnæ subjicitur.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratæ canon 7.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ celebratæ canon 2

79. Oratoria in agris et vineis tanquam in memoriam martyrum exstructa quocunque modo esse destruenda; in interioribus vero oratoriis sacra missæ officia esse celebranda, verum cum regionis episcopi permissione; baptizare vero in illis non licet, sed potius in Ecclesiis universalibus. Qui autem contra hæc facit et qui cum eo communiant laici segregantur.

Synodi Carthaginensis canon 83.

Synodi VI canon 31 et 59.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratæ canon 12.

80. Praelatos non debere a clericis sibi subdilis aurum aut argentum aut aliquam speciem exigere, ac propterea quemquam excommunicare, aut Dei templo excludere: alioquin eidem pœnæ, hoc est excommunicationi, subjacet.

Synodi VII canon 4.

Et legis caput 39.

81. Non oportere metropolitanum, aut episcopum, aut presbyterum, aut clericum eius prælatos con-

templo habere, atque ad sacra missarum officia eorum nomina non adhibere : aut scorsim conventus habere propter suspicionem forte alicujus criminis, ante synodi cognitionem : aut ab eorum communione sese abscondere, vel populum furtim ad se pertrahere. Qui enim ita faciunt, tyranni sunt, atque idcirco gradu deiciuntur, anathematique subjiciuntur, et quocumque cum ipsis communicant : citra nimis manifestam haeresim quae ab ipsis palam praedicetur.

Sanctorum apostolorum canon 8 et 51.

Synodi Gangrenensis canon 6.

Synodi Antiochenensis canon 5.

Synodi Carthaginensis canon 10, 11, 53, 98 et 105.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum habita, canon 13, 14 et 15.

82. Non oportere quemquam verberare, aut in carcерem conjicere, aut contumelia afflicere episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut imperatorem, aut magistratum, tanquam consilia aliqua horum causa, vel dum sacrum officium peragitur, Ecclesiam turbare. Qui enim haec faciunt, si quidem sacris servant, gradu perturbantur : si vero laici, segregantur, anathematice seriuntur, multantur, tormentur, aut etiam capite plectuntur.

Sanctorum apostolorum canon 55, 56 et 84.

Synodi in templo Sancte Sophie celebratae canon 3.

Legis caput 34 et 74.

83. Non oportere quemquam sacri ordinis verberare delinquentes fidibus, aut infideles injuriam inficerentes, neque per se, neque per alios : alioquin deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 27.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratae canon 9.

Legis caput 40.

84. Oportet eum qui rationes recipit, hoc episcopi regionis judicio sacre : habere vero potestatem, juxta accidentis penitentiam, posse cum discretione irrogandæ, sive severius, sive humanius, sive moderatius, pro delictorum quæ admisit qualitate et quantitate, et quod a decennio delicta judicantur : item a peccato se convertentem suscipiendum esse. Qui enim talen non recipit, gradu deicitur.

Sanctorum apostolorum canon 52.

Synodi Nicæna canon 12.

Synodi Neocesiensis canon 3.

Synodi Gangrenensis canon 21.

Synodi Laodicenæ canon 2.

Synodi Carthaginensis canon 6, 7, 43 et 45.

Synodi VI canon 107.

Sancti Basilii canon 3, 54, 74 et 86.

Sancti Gregorii Nysseni Prologus.

Sancti Timothei apostoli canon 18.

85. Non oportere absque imperatoris jussu, aut sententia, et litteris province archiepiscopi quemquam episcoporum imperatorem adire : qui enim

A χιερέων, καὶ μὴ εἰσφέρειν τὰ τούτων ὄνδματα ἐν ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις . ή γωρία συνάγειν δι' ὑπόνοιαν ἵσως τινὸς ἡγκληματος, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ; ή ἀποσχίζειν τῆς κοινωνίας αὐτῶν . ή λαὸν ὑφαρπάζειν. Οἱ γὰρ οὖτις ποιοῦντες τύραννοι εἰσι . ναὶ διὰ τοῦτο καθαιροῦνται, καὶ ἀναθεματίζονται, καὶ οὗτοι ἵσως την αὐτοῖς κοινωνῶν : ή γωρίς δηλοντες προφανοῦς αἰρέσεως κηρυττομένης ἀναφανδόν ὑπ' αὐτῶν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν η' καὶ λα'

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν σ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι', ια', νγ', λη' γατρέ.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν ιγ', ιδ' καὶ ιε'.

πβ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα τύψαι, ή φυλακίσαι, ή ὄνδροισι ἐπίσκοπον, ή πρεσβύτερον, ή διάκονον, ή βασιλία, ή ἀρχοντα, ὡς συμπλασάμενον αἰτίαν τινὰ τούτων, ή συνάξεως ἐπιτελουμένης τὴν Ἐκκλησίαν ταράξαι· οἱ γὰρ ταῦτα ποιοῦντες, εἰ μὲν ἱερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται, καὶ ἀναθεματίζονται, καὶ ζημιοῦνται, καὶ βασανίζονται, ή καὶ κεφαλοικῆς τιμωροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νε', νγ' καὶ πδ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἅγιας Σοφίας κανὼν γ'.

Καὶ νομικὴν κεφάλαιον λδ' καὶ οδ'.

πγ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα τῶν τῆς ἱερατικῆς τάξεως τὸν πτεινὸν ἀμαρτήσαντας, πιστοὺς, ή ἀπίστους ἀδικήσαντας, οὗτε δι' ἐστῶν, οὗτε δι' ἔτέρων· ἐπειδὴ καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν θ'.

Καὶ νομικὴν κεφάλαιον μ'.

πδ'. "Οτι δεῖ τὸν ἀναδεχόμενον λογισμὸς κρίσει τοῦ κατὰ κύρων ἐπισκόπου τοῦτο ποιεῖν . ἔχειν δὲ ἔξουσίαν πρὸς τὴν μετάνοιαν τοῦ προσερχομένου ἐν διακρίσει κυβερνῆσαι τὰ ἐκτιμώμενα, εἰτε ἀποτομώτερον, εἴτε φιλανθρωπότερον, καὶ μετρώτερον . καὶ δοτας, καὶ δσας διεπράξατο ἀμαρτίας . καὶ διτε ἀπὸ δωδεκαετοῦς κρίνονται τὰ ἀμαρτήματα . καὶ διτε τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας προσδέχεσθαι . χρή . Ό γάρ μὴ δεχδμενος τὸν τοιούτον, καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νβ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ'.

Συνόδου Νεοκαισαρίας κανὼν γ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν κα'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν β'.

Συνόδου Καρθαγένης καν. σ', ζ', μγ' καὶ με'.

Συνόδου σ' κανὼν ρζ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου καν. γ', νδ', οδ' καὶ πδ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης Πρόδοιος.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου κανὼν ιη'.

πε'. "Οτι οὐ δεῖ ἀνεψιαστεῖν την αὐτοῖς κοινωνῶν ὑπόνοιαν ἐπιτελεῖν προστάξεως ή γνώμης, καὶ γράμματος τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀρχιεπισκόπου τινῶν ἐπιτελεῖν προσεκλυσίαν .

ἡδὲ οὕτω ποιῶν, καθαιρεῖται, καὶ ἀκοινωνησίᾳ καθ-
υπόβαλλεται· καὶ διὰ πρετωδέστερον μᾶλλον διὰ
τῶν ἑαυτοῦ κληρικῶν τὰς δεῖσεις καὶ ὑπομνήσεις
ταξισθεῖσαι.

A sic facit, dejectur atque excommunicationi subjici-
tur; magis enim decet per clericos suos potius
petitiones ac monitiones facere.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ια' καὶ ιβ'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνόδου Σερδικῆς κανὼν ζ', η', θ', κα'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλιον γ'.

πς'. "Οτι δεὶς ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι δέοςθαι, καὶ
προσκαλεῖσθαι ἀρχόντων ἔκουσιαν εἰς ἐπιχειρίαν καὶ
ταύτην.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη' καὶ νγ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κα-
νὼν θ'.

πζ'. "Οτι οὐ δεὶς προφάσει ἀσκήσεως νενοθευμένης
δηλοῦσθαι καταλιμπάνειν τινὰ τὰ ἑαυτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ
τέκνα τοὺς ἔπιτῶν γονεῖς θεοσεβεῖς δυτας· ἐπειδὴ
οἱ τοῦτο ποιοῦντες ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιε', ιζ', κα'.

Καὶ συνόδου Καρθαγένης κανὼν λα'.

πη'. "Οτι δεὶς τοὺς βίᾳ παρὰ τῶν ἀσεδῶν βρῶμα
μεμισμένον δεξαμένους ἐν τῷ στόματι, καὶ βασά-
νους ὑπομείναντας, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας δέχεσθαι
εἰς κοινωνίαν καὶ εἰς λερωσόνην, εἰπερ ἀλλως δῖξιο
εἰσιν, ὡς διμολογηταὶ γενόμενοι.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ιδ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κα-
νὼν α'.

πθ'. "Οτι οὐ δεὶς συνεύχεσθαι, ή κοινωνεῖν τοῖς
ἀκοινωνήσιοις ὡς κοινωνικοῖς· ἐπειδὴ δὲ τὸν καθηγη-
μένον ή ἀφωρισμένον ὡς ἀκαθαίρετον καὶ ἀνεπιτί-
κητον δεχόμενος, καὶ αὐτὸς ὅμοιος τούτῳ ὑπὸ τοῦ
κανόνος κολάζεται. Τὸ δὲ ἀπλώς δέχεσθαι τὸν τοιοῦ-
τον, καὶ καθηγημένον ἔχειν, ἀνέγκλητὸν ἔστιν·
ῶπερ καὶ δὲ τὸν ἐν ἐγκλήματι δυτας, καὶ μή διμολο-
γοῦντα, μήτε δυνάμενον φάνερῶς ἀλεγχθῆναι, ἔχειν
εἰς κοινωνίαν, ἀνέγκλητὸν ἔστιν.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανὼν ι', ια', ιβ', ιγ', ιδ',
ιε', ιη', λ', λα'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν πέμπτος.

Συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β', γ', δ', σ'.

Συνόδου Σερδικῆς κανὼν ιγ', ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν θ', ια', ρβ' καὶ ρλγ'.
Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν ζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλιον λθ'.

κ'. "Οτι δεὶς γίνεσθαι συνόδους κατὰ τοὺς ὥρισμέ-
νους καιροὺς, διε τοῦ ἑτούς, ή καὶ ἀπαξ, ἐπὶ διορ-
θώσει τῶν σφαλλομένων· καὶ διὰ διε τῶν κατὰ
γένον μητροπολιτῶν οὐ γίνονται· καὶ διὰ τὰς
ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι δεὶς ἐν τοῖς καροτες τῶν
συνόδων· εἰ δὲ κωλυθῶσι παρὰ ἀρχοντος, ἀφοριζέ-
σθαι δὲ ἀρχων· εἰ δὲ ἀμελεῖται τοῦ μητροπολίτου
κωλυθῶσιν, ἔσται αὐτὸς ὑπὸ ἐπιτιμίων.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανὼν λζ'.

Synodi Antiochenæ canon 11 et 12.

Synodi Constantinopolitanæ canon 6.

Synodi Sardicensis canon 7, 8, 9 et 21.

Synodi Carthaginensis canon 106.

Et legis caput 3.

86. Oportere convénienti tempore rogare atque
implorare magistratum potentiam ad auxilium et
castigationem.

Syndi Antiochenæ canon 5.

Synodi Carthaginensis canon 48 et 53.

B Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cele-
bratæ canon 9.

87. Non oportere exercitationis adulterinæ vide-
licet prætextu sua bona relinquere, sed neque
liberos suos parentes pios existentes: quoniam
qui hoc faciunt, anathemate feriuntur.

Synodi Gangrensis canon 15, 16 et 21.

Synodi Carthaginensis canon 31.

88. Eos qui vi ab impiis cibum pollutum in os
aceperunt et tormenta passi sunt, quasi nullum
peccatum adiūserint, recipiendos esse ad commu-
nionem et ad sacerdotium, si aliqui digni sint, ut
qui confessores fuerint.

Synodi Ancyranæ canon 3.

Sancti Petri Alexandrini canon 14.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 1.

89. Non esse orandum aut communicandum cum
excommunicatis tanquam non excommunicatis:
siquidem qui gradu dejectum aut segregatum tan-
quam non dejectum et irreprensuum suscipit, ipse
etiam similiter atque hic a canone punitur. Sim-
pliciter autem tam recipere ac dejectum habere,
crimine vacat: quemadmodum etiam cum qui cri-
mine tenetur et non constitutus, neque potest mani-
feste convinci, ad communionem recipere, repre-
hensione caret.

Sanctorum apostolorum canon 10, 11, 12, 13, 15,
16, 28, 30 et 31.

Synodi Nicæenæ canon 5.

D Synodi Neocæsariensis canon 9.

Synodi Antiochenæ canon 2, 3, 4, 6.

Synodi Sardicensis canon 13, 19.

Synodi Carthaginensis canon 9, 11, 132 et 133.

Theophilii Alexandrini canon 6.

Legis caput 39.

90. Synodos statis temporibus bis aut saltem
semel in anno ad erratorum correctionem esse
celebrandas, idque non sine regionis metropoli-
tano. Item provincias synodorum temporibus esse
visitandas: siquidem a præside prohibiti fuerint,
excommunicetur præses: si vero a metropolitano
prohibeantur, ipse pœnæ subjacebit.

Sanctorum apostolorum canon 57.

Synodi Nicænæ canon 5.

Synodi Antiochenæ canon 20.

Synodi Laodicenæ canon 40.

Synodi Calchedonensis canon 19.

Synodi Carthaginensis canon 18, 52, 73, 76, 77,
94 et 95.

Synodi VI canon 8.

Synodi VII canon 6.

91. Catechumeno lapso tres annos poenam esse subeundam, deinde rursus ipsum esse instruendum et baptizandum. Si vero contingat ipsum segregare ad mortem, instruatur et baptizetur etiam intra triennium. Item puerum qui instruitur esse baptizandum, si ignorans participet.

Synodi Nicænæ canon 14.

Synodi Neocæsariensis canon 5.

Sancti Timothei canon 1.

Sancti Cyrilli canon 7.

92. Publicarum rerum aut judiciorum cognitionem ab imperatore non esse petendam, sed episcoporum judicia ab his qui sacris addicti sunt esse requirenda. Nisi enim ita faciant, gradu moventur.

Synodi Carthaginensis canon 104 et 120.

93. Non oportere quemquam dicere mortalem a Deo factum esse Adamum : qui enim ita dicit, anathemati subjicitur.

Synodi Carthaginensis canon 109.

94. Non oportere eodem simul tempore deponere atque excommunicare eum qui sacris addictus sit, ob admissum delictum, sed contentum esse sola C perpetua depositione.

Sanctorum apostolorum canon 25.

Synodi Carthaginensis canon 27.

Sancti Basillii canon 3, 32 et 51.

95. Presbyterum ob crimina gradu dejectum in clericis ordinem esse deprimentem, nec promovendum ulterius, si nimis a malo desistat : similiter et lectorem, si ante nuptias cum sua sposa rem habuerit : si vero etiam ante despousationem, penitus perturbatur.

Synodi Neocæsariensis canon 9 et 10.

Synodi VI canon 21.

Sancti Basillii canon 69.

96. Oportere episcopum accusatum et citatum adesse intra duos menses : nisi enim adsit, sententia excommunicationis in eum fertur. Hæreticus vero non recipitur ad accusandum, neque fidelis unus, nisi forte propriam aliquam negotiale causam habeat. Neque vero excommunicatus ad accusandum recipiendus est, neque infamatus, neque servus, neque proprius libertus, neque ab Ecclesia abscissus, neque is qui antea in alia accusatione mentitus fuerit, neque intra quartum et decimum ætatis annum. Neque prius accusationem recipiendam esse quam scripto confessi fuerint, se euudem casum subiisse. Item episcopos a propriis episcopis judicari : ac siquidem omnes provinciae episcopi conseuerint in ferenda sententia, ab iis non provocatur : si vero contigerit ipsos dissentire, licet

A Συνόδου Νικαίας κανὼν ε'.

Συνόδου Ἀγιοχείας κανὼν χ'.

Συνόδου Λασδικείας κανὼν μ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιη', νβ', ογ', ος', οζ', ήδ καὶ ήε'.

Συνόδου Σ' κανὼν η'.

Συνόδου ζ' κανὼν ἔκτος.

ἴα'. "Οτι δεὶς τὸν κατηχούμενον καὶ παραπεσόντας ἐπιτιμοῦσις ἐν τρισὶ Ετεσιν, εἰτ' αὐθις κατηχεῖσθαι, καὶ βαπτίζεσθαι. Εἰ δὲ συμβῇ αὐτῷ ἀσθεῆσαι πρὸς θάνατον, κατηχεῖσθω, καὶ βαπτίζεσθω, καὶ εἰσι τῆς τριετίας. Καὶ διτὶ δεὶς βαπτίζεσθαι τὸ κατηχούμενον παιδίον, εἰ ἀγνοοῦν μεταλάθοι.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ιθ'.

Συνόδου Νεοκαίσαρείας κανὼν ε'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν α'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανὼν ζ'.

ἴα'. "Οτι οὐ δεὶς αἰτεῖν ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων πραγμάτων η δικαστήριων ἀλλὰ χρίσει [Ισ. χρίσεις] ἀπισκόπων αἰτεῖν τοὺς ἱερῶμένους. Εἰ μὴ γάρ οὕτω ποιεῖσθαι, καθαιροῦνται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρο' καὶ ρχ'.

ἴα'. "Οτι οὐ δεὶς τίνα θυητὸν λέγειν ἀπὸ Θεοῦ πλασθῆναι τὸν Ἄδαμ· ὁ γάρ οὕτω λέγων, ἀναθεματίζεται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρθ'.

ἴα'. "Οτι οὐ δεὶς ἐν ταῦτῳ καθαιρεῖν, καὶ ἀφορίζειν ιερωμένον ἀμαρτήσαντα· ἀλλὰ ἀρκεῖσθαι μόνη τῇ διηνεκεῖ καθαιρέσαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κζ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν γ', λβ' καὶ να'.

ἴα'. "Οτι δεὶς τὸν ἄγκληματος καθηρημένον πρεσβύτερον, εἰς τὸν τοῦ κληρικοῦ βαθμὸν κατάγειν, καὶ ἀπρόκοπον μένειν, εἰπερ δηλοντί τοῦ κακοῦ πάντεσται· δομίως καὶ διαγράψην, εἰ τῇ ἑαυτοῦ μηνηστῇ πρὸ τάριου συναφεῖται· εἰ δὲ καὶ πρὸ τῆς μηνηστίας, καθαιρεῖται πάντως.

Συνόδου Νεοκαίσαρείας κανὼν θ' καὶ ι'.

Συνόδου ζ' κανὼν κα'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ξθ'.

ἴα'. "Οτι δεὶς τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον, καὶ καλούμενον, ἀπαντήσῃ εἰσιν μηνῶν δύο· εἰ γάρ μη ἀπαντήσει, ἀπόφασις γίνεται κατ' αὐτοῦ ἀκοινωνίας. Αἱρετικοὶ δὲ οὐ προσδέχονται εἰς κατηγορίαν, ἀλλὰ οὐδὲ πιστὸς εἰς· εἰ μήτι δὲν οἰκεῖαν τινὰ πραγματικῶς ἔχῃ δίκην. Οὗτος δὲ ἀκοινωνήτος εἰς κατηγορίαν δεκτὸς, οὗτε διαβεβλημένος, οὗτε δοῦλος, οὗτε λίος ἀπελεύθερος, οὗτε ἀποσχιστής· οὗτε δὲς προεφύσατο ἐν ἑτέρᾳ κατηγορίᾳ· οὗτε ἐντὸς κείραν [ἡλικίας] ἐτῶν δεκατεσσάρων· καὶ μή πρότερον δεχθῆναι κατηγορίαν, πρὶν ἀνέγγραψες διμολογήσωσε ταυτοπάθειαν ὑποστήναι. Καὶ διτὶ οἱ ἐπίσκοποι οὐκ τῶν ίδιων ἐπισκόπων ἔρινονται· καὶ εἰ μὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἐντὸς ἐπιχρήσας πάντες ἐπίσκοποι ἐπὶ τῇ φήμῃ τῆς δίκης, οὐκ ἔγκαλοῦνται· εἰ δὲ συμβαίη διαφωνεῖν αὐτοῖς, ξέστι τῷ κατὰ χώραν μητροπο-

ληγε προσταλείσθαι ἀρ' ἕτέρας ἐκερχίας τῶν ἀπο-
κρίνεται· ἔμε τοις ἐντοκοῖς· ἢ ἐπὶ μείζονα σύν-
θεν τρέπεσθαι. Καὶ δις ὁ εἰς Ἑγκλημα κατηγορθεῖς;
χλευάδες, καὶ ἀποινώνητος γενόμενος; οὐχ ἔξει ἀδειαν
μετὰ περιώσιν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἐκκαθῆραι αὐτὸν τοῦ
ἴγληματος; καὶ δις τὰς πραγματικὰς ἀγωγὰς ἡ
τριακοντεττάκια χλειει, ἢ ἡ τεσσαρακονταεττά.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων κανὼν οὐ καὶ οὐ.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ιβ', ιδ' καὶ ιε'.

Συνέδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν θ', ιζ' καὶ ξα'.

Συνέδου Σαρδικῆς κανὼν τ', δ' καὶ ε'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν η', ιβ', ιδ', ιι', ιθ', χ,
κή', κδ', λ', νθ', ξδ', ξε', οδ', πζ', πη', ξζ', ρ',
ρζ', ρκθ', ρκε', ρκζ', ρκη', ρκθ', ρλ', ρλα',
ρλδ', ρλη'.

Ταῦθινημα πραχθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ^β
μεγάλοις... καὶ ἀγάπης.

Συνέδου ζ' κανὼν κε'.

Θεοφίλου κανὼν δ', ζ', ζ' καὶ θ'.

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανὼν α'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ιβ', ιη', χζ', λα', μδ', νθ',
νγ', νδ', νε', Ζ', ξβ', ξη', ξδ', ξε', ξη', ξθ', ο',
οθ' καὶ οη'.

ἴζ. "Οτις οὐ δεῖ ἀναβάλλεσθαι παρὰ τῶν μητροπο-
λεῶν γειρὶς μεγάλης ἀνάγκης δι' ἀμέλειαν ἐπισκό-
που χειροτονίαν ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα, καὶ τὴν
χηρεύουσαν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν πρόσοδον μὴ ἀφαι-
ρεῖσθαι ἢ σφετερήσθαι τὸν μητροπολίτην ἀλλὰ
παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττε-
θαι κανένα σῶa.

Συνέδου Χαλκηδόνος κανὼν κε'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν οὐ καὶ οη'.

Συνέδου ζ' κανὼν λε'.

ἴη'. "Οτις οὐ δεῖ συνωμοσίας γίνεσθαι, ταραχάς τε
καὶ θορύβους, καὶ ἀκταστασίας, παρὰ χληρικῶν
ἢ μοναχῶν ἢ ἐπει ἐκπίπουσι πάντη τοῦ οἰκείου
βαθμοῦ, καὶ ἀφορίζονται.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνέδου Κωνσταντίνου πόλεως κανὼν δ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν θ.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν νγ'.

Συνέδου ζ' κανὼν λδ'.

Συνέδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγιων Ἀποστόλων κα-
νὼν θ'.

ἴθ. "Οτις οὐ δεῖ δίνει κανονικῶν ἐπιστολῶν, ἢ εἰ-
ρηνικῶν, ἢ συστατικῶν δδένειν τινὰ τῶν ἱερωμέ-
νων· καὶ δις ἀνακρίνονται οἱ ταῦτας ἐπιφερόμενοι.
Οἱ γάρ δὲλλως δεχόμενοι τούτους, καθαιροῦνται, καὶ
ἀφορίζονται.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων κανὼν ιβ' καὶ λγ'.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ζ' καὶ η'.

Συνέδου Λαοδικείας κανὼν μδ' καὶ μβ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν ια' καὶ ιγ'.

Συνέδου Σαρδικῆς κανὼν θ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν κγ', πε', πθ', καὶ ρζ'.

Συνέδου ζ' κανὼν ιζ'.

Νομικὸν κεφάλαιον τ'.

PATROL. GR. CXXXIII.

▲ regionis metropolitanus ex alia provincia advocare
qui una cum locorum episcopis rem dijudicent,
aut ad maiorem synodum se convertere. Item cle-
ricum criminis accusatum atque excommunicatum,
non habiturum licentiam post exactum unum an-
num seipsum a crimine purgandi; item negotiales
actiones tricesimum aut quadragesimum annum
terminare.

Sanctorum apostolorum canon 74 et 75.

Synodi Antiochenæ canon 12, 14 et 15.

Synodi Constantinopol. canon 6.

Synodi Chalcedonensis canon 9, 17 et 21.

Synodi Sardicensis canon 3, 4 et 5.

Synodi Carthaginiensis canon 8, 12, 14, 15, 19,
20, 28, 29, 30, 59, 62, 65, 77, 79, 87, 88, 96,
B 100, 107, 121, 122, 125, 127, 128, 129, 130, 131,
134, 138.

Actum Constantinopoli factum de.... et de cha-
ritate.

Synodi VI canon 25.

Theophili canon 4, 6, 7 et 9.

Sancil Cyrilli canon 1.

Legis caput 12, 18, 24, 31, 44, 52, 53, 54, 55,
60, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 72 et 78.

97. Ordinationem episcopi a metropolitanis citra
magnam necessitatem non esse per negligentiam
differendam: neconon etiam res ac viduatam pastore
ecclesiam, et redditus metropolitanus non debere
auferre aut sibi vindicare, verum apud dispensa-
torem ipsius ecclesiae omnia salva esse custo-
dienda.

Synodi Chalcedonensis canon 25.

Synodi Carthaginiensis canon 74 et 78.

Synodi VI canon 35.

98. Non oportere coniurationes, turbas, tumultus
ac seditiones a clericis aut monachis excitari:
alioqui gradu suo prorsus excidunt, atque excom-
municantur.

Synodi Antiochenæ canon 5.

Synodi Constantinopolitanæ canon 4.

Synodi Chalcedonensis canon 4.

Synodi Carthaginiensis canon 53.

Synodi VI canon 34.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cele-
bratæ canon 9.

99. Non oportere sine canonice epistolis aut
pacificis aut commendatiis quemquam eorum qui
sacris sunt initiati iter facere, eosque qui has affo-
runt examinari: qui enim aliter hos recipiunt, de-
ponuntur ac segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 12 et 33.

Synodi Antiochenæ canon 7 et 8.

Synodi Laodicenæ canon 41 et 42.

Synodi Chalcedonensis canon 11 et 15.

Synodi Sardicensis canon 9.

Synodi Carthaginiensis canon 23, 85, 89 et 106.

Synodi VI canon 47.

Legis caput 3.

100. Non oportere præ pusillanimitate aut contentione episcopum quemquam gradu dejicere : si vero hoc factum fuerit, licet adire metropolitanum vicinosque episcopos adversus ipsum : ac si repertus fuerit injuste ipsum segregasse, removebitur et ipse qui segregavit. Et quod licet per injuriam quis excommunicatus fuerit, ante rei discussionem non debet communionem sibi vendicare.

Synodi Nicænæ canon 5.

Synodi Antiochenæ canon 6.

Synodi Sardicensis canon 14.

Synodi Carthaginensis canon 134.

Legis caput 39.

101. Episcoporum excusationes libere ac sponte factas, esse recipiendas, aliosque in eorum loco ordinandos, ipsos vero summi sacerdotii honorem ac munus habere : si autem non sunt proprio motu, verum ex casu aliquo et metu, ipsas non esse recipiendas ; amotum vero episcopum ad presbyteri gradum non esse redigendum.

Synodi Ephesinæ canon 11.

Synodi Chalcedonensis canon 29.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum habite canon 16.

Sancti Cyrilli canon 3.

102. Non oportere quemquam sacris addictum subintroductam habere mulierem, sed neque post ordinationem licet episcopo cum propria uxore habitare, aut omnino mulierem in episcopali domo versari ; alioquin gradu dejicitur : verum neque eunuchum habere subintroductum, alioquin segregatur, si laicus sit : si vero sacris addictus, ipse etiam deponitur.

Synodi Nicænæ canon 3.

Synodi Ancyranæ canon 19.

Synodi VI canon 19 et 48.

Synodi VII canon 18.

Sancti Basilii canon 87.

Legis caput, 5, 71, 72.

103. Monasterium, aut alias religiosam dominum, aut nosocomium non esse aedificandum sine regionis episcopi permissione illiusque consilio et consensu, licet ex testamento aliquid hujusmodi pro anima fieri supplicetur : monachos vero sub ipsius diœcesi degentes ei obedire oportere, nimirum in spiritualibus. Actiones pecuniarias tricesimo aut quadragesimo anno terminari. Monasteria senecte consecrata non posse fieri sacerularia diversoria, ac praefectum debere in monasterio suo dispensatorem constituere ; quod si hoc recuset, episcopus faciat. Neque vero a quoquam omnino sacerularibus viris monasterium elocari ; qui enim hoc facit, canonicis penis subjicitur. Item non oportere fieri duplex monasterium virorum et mulierum ; neque mulieres in virorum monasterio degere. Non oportere quidquam ad monasterium pertinens alienari, neque dare renuntiationes aut accipere ; quoniam qui hoc fecit, sive praefectus, sive episcopus, aut quis sacri

Aρι. "Οτι ού δει ἐκ μικραψυχίας ή φιλονεικίας ἐπισκόπουν καθαιρεῖν τινα. Εἰ δὲ καὶ γένηται, ἔξεστι προσελθεῖν τῷ μητροπολίτῃ, καὶ τοὺς διδοῦσιν κατ' αὐτοῦ ἐπισκόπους· καὶ εἰ εὑρεῖται ἀδίκως ἀφορίσας αὐτὸν, ἀφορισθήσεται δὲ ἀφορίσας αὐτὸν. Καὶ διτι καὶ ἀδίκως ἀφορισθήσεται τις, πρὸ διετάσεως οὐκ ὅφελεις ἔκδικειν τὴν κοινωνίαν ἔστω.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ε'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν σ'.

Συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιδ'.

Συνόδου Καρβαγένης κανὼν ράδ'.

Νομικὸν κεφάλαιον λθ'.

ρα'. "Οτι δει δέχεσθαι τὰς παραιτήσεις τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐτέρους χειροτονεῖν, εὐτῶν οἰκειοθελῶς παραιτουμένων· τούτους δὲ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης τιμὴν καὶ τὴν λειτουργίαν ἔχειν· μὴ οἰκειοθελῶς δὲ γίνομένας, ἀλλ' ἐκ περιστάσεως καὶ φόδου, οὐ δει ταῖς δέχεσθαι· ἀποκινηθέντα δὲ ἐπισκόπουν εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμὸν οὐ δει κατάγεσθαι.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ια'.

Συνόδου Καλγηδόνος κανὼν χθ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν ιεζ'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλου κανὼν γ'.

ρρ'. "Οτι ού δει τινα τῶν ἱερωμένων ἔχειν συνεισακτον γυναικα· ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἔξεστιν ἐπισκόπῳ συνοικεῖν τῇ ίδιᾳ γυναικὶ, ή ἀπλῶς γυναικα είναι ἐν τῷ ἐπισκόπειρ, ἐπει καθαιρεῖται· ἀλλ' οὐδὲ εινοῦχον ἔχειν συνεισακτον, ἐπει ἀφορισται, εἰπερ θετὶ λαίκος· εἰ δὲ ἱερωμένος, καὶ αὐτὸς καθαιρεῖται.

Συνόδου Νικαίας κανὼν γ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιθ' καὶ μη'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιη'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ε', οα', οβ'.

ργ'. "Οτι ού δει μοναστήριον οἰκεδομεῖσθαι, ή ἔτερον εὐαγήριον, ή νοσοκομεῖον, χωρὶς προτροπής τοῦ κατὰ ζώραν ἀρχιερέως, καὶ τῆς τούτου βουλῆς τε καὶ συνανέστως· καὶ ἐκ διαθήκης τι τοιοῦτον προτραπεζή γενέσθαι υπὲρ ψυχῆς· καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν δὲ αὐτοῦ μοναχὸς αὐτῷ δει ὑπελκεῖν, ἐν τοῖς πνευματικοῖς δηλοντί. Καὶ διτι η τριακονταετία, ή η τεσσαρακονταετία κλείει τὰς χρηματικὰς ἀγωγάς. Καὶ διτι τὰ ἄπακα καθιερώοντα μοναστήρια οὐ δύνανται γενέσθαι κοσμικὰ καταγγίγια· καὶ διτι οἰκονόμον δηγούμενος δρεῖται ποιεῖν ἐν τῷ μοναστηρῷ αὐτοῦ· εἰ δὲ μη, δὲ πεισκόπος, ποιεῖται διπεισθούντος αὐτοῦ. Μήτε δὲ ὑπέρ τενος τῶν ἀπάντων κοσμικῶν; ἀνδράστι μοναστήριον ἐκδιθῆναι· δὲ γάρ οὐτω ποιών, ἐπιτιμίοις κανονικοῖς ὑποβάλλεται. Καὶ διτι ού δει γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· καὶ διτι ού δει ἐνδιαιτᾶσθαι γυναικας ἐν μοναστηρίῳ ἀνδρῶψ. Καὶ διτι ού δει ἐκποιεῖσθαι τι τῶν τοῦ μοναστηρίου·

testimonio comprobatus : his enim etiam semestre tempus ad tonsuram sufficit. Praefectus autem contra hæc faciens, praefectura ejicitur.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebitate canon 2 et 5.

Legis caput 7 et 77.

107. Oportere eos qui in claustra ingressuri sunt, prius in monasterio et perfecta obedientia tres annos versari, deinde a regionis episcopo alium annum probari, et siquidem in bono proposito permaneat, ipsum includere : non posse vero ipsum postea quocunque modo claustro egredi sine episcopi consensu. Item eos qui solitario convenientem habitum induerunt, et capita tolonderunt, non licere per urbem vagari ; sed siquidem cum hominibus esse velint, virorum religiosorum monasterium ingredi, ac eorum more vivere : sin vero, omnimode ipsos urbis expellere, atque in desertis habitare cogere.

Synodi VI canon 41 et 42.

108. Non oportere monachos et virginis Deo dicatas matrimonium contrahere, aut rapi ab aliquo, aut corrumphi : alioquin matrimonium quidem solvit, ipsi vero septem annis poenam subeunt. Si vero sacris addicti sint, gradu moventur. Si autem perfectus sit monachus magnum habitum gerens, quindecim annos punitur : a lege vero capitali supplicio afficitur.

Synodi Ancyranæ canon 19.

Synodi Chalcedonensis canon 6.

Synodi VI canon 4 et 44.

Sancti Basili canon 6, 18, 19 et 60.

Legis caput 85 et 86.

109. Non oportere, nisi propter necessitatem, intra 25 aut 17 annos etatis virginis sanctum monialium habitum consequi : neque interea dum tondende sunt, variegatis vestimentis ornari debent, neque vero in monasterio prodire absque præpositus consensu, idque tunc cum etate proiectis semiuis virtute præditis, ac non extra monasterium prorsus cubare. Alioquin, segregantur. Similiter etiam si in monasterio in monasterium migrant.

Synodi Carthaginensis canon 126.

Synodi VI canon 46 et 45.

Synodi VII canon 21.

Sancti Basili canon 17.

110. Non oportere mulierem in virorum monasterio dormire, neque virum in muliebri : alioquin segregatur. Neque diaconissam ante quadraginta annos mulierem ordinari, idque cum accurata probatione : si vero post hæc matrimonium contraherit, anathemate percillitur tum ipsa, tum is qui cum ea copulatus est.

Synodi Chalcedonensis canon 15.

Synodi VI canon 44, 40, 47, 48.

Sancti Basili canon 24 et 44.

Legis caput 5, 43 et 73.

A μότητα τούτῳ γάρ καὶ δέκαμηνιαλός χρόνος ἀρκεῖ εἰς ἀπόκειραν δέ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἡγούμενος ἐκβάλλεται τῆς ἡγουμενίας.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν β' καὶ ε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ζ' καὶ οὐ'.

ρῆ. "Οτι δεὶς τοὺς ἐν ἑγκλειστραις μέλλοντας εἰσελθεῖν πρότερον ἐν μοναστηριψι, καὶ τελεῖται ὑπακοῇ γνεσθαι ἐπὶ τρισι χρόνοις εἰτα παρὰ τοῦ κατὰ γέραν ἀρχιερέως ἐπὶ ἕτερον ἐνιαυτὸν ἐσκιμάζεσθαι, καὶ εἶτε ἐπιμένῃ τῇ ἀγενῇ προθέσει, ἔγκλεισται εὗτόν μη δύνασθαι δὲ αὐτὸν μετὰ ταῦτα παντες τρόπῳ τῷ ἑγκλειστηρίου ἑξελθεῖν χωρὶς γνώμης τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ ἐνδεδυμένους σχῆμα, καὶ κεφαλὰς κομῶντας μη ἔχει περιάτειν ἐν πόλει ἀλλ' εἰ μὲν μετὰ ἀνθρώπων ἀθέλουσιν εἰναι, ἐν μοναστηριψι ἀνδρῶν εὐλαβῶν τούτους εἰσελθεῖν, καὶ βιοῦν ὡς αὐτοῖς εἰ δὲ μή, παντες τρόπῳ τούτους ἀπελαύνειν τῶν πόλεων, καὶ ἀναγκάζεσθαι ἐν ταῖς ἀρχμοῖς οἰκεῖν.

Συνόδου ζ' κανὼν μά' καὶ μβ'.

ρῆ. "Οτι οὐ δεὶς μοναχοὺς, ή παρθένους, τῷ Θεῷ ἀνατεθέντας εἰς γάμον ἀλθεῖν, ή ἀρπάζεσθαι ὑποτινος, ή φθείρεσθαι εἰπει δὲ μὲν γάμος λύεται, αὐτοὶ δὲ ἐπιτιμῶνται ἐν ἐπτὸν ἑτεσιν εἰ δὲ λερωμένοι εἰσι, καὶ καθαριοῦνται εἰ δὲ τέλειος [οὐ τελεών] ἑτεσι μεγαλόσχημας, ἐν δεκαπέντε ἑτεσιν ἐπιτιμᾶται ἀπὲ δὲ τοῦ νόμου κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

C Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν δ' καὶ μδ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', ιη', ιθ' καὶ ξ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον πε' καὶ πς'

ρῆ. "Οτι οὐ δεὶς εἰ μὴ δι' ἀνάγκην, εἰσω τῶν κεχρόνων, ή ιερίκιας, παρθένους εἰς τὸ τῶν μοναχῶν ἀγίου σχῆμα ἀλθεῖν. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν τῷ μελίσταιν κείρεσθαι φρελεῖς κοσμείσθαι ἵματοις ποικίλαις μήτε δὲ προλέναι τῆς μονῆς ἀνευ γνώμης τῆς προεστώσης, καὶ τότε μετὰ πρεσβυτέλων ἐναρέτων καὶ μὴ ξῶ κοιτῶσιν ὅλως τῆς μονῆς εἰπει ἀφορίουνται δρομίων καὶ ἐὰν μεταβαίνωσιν ἀπὸ μονῆς εἰς μονήν.

D Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρχς'.

Συνόδου ζ' κανὼν μδ' καὶ με'.

Συνόδου ζ' κανὼν κα'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ιζ'.

ρῆ. "Οτι οὐ δεὶς καθεύδειν γυναικα ἐν ἀνδρώψι μοναστηριψι, οὐτε ἀνδρα ἐν γυναικειψι ἐπει ἀφορίζεται. Οὐτε διάκονον πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα κειροτενεσθαι γυναικα καὶ ταῦτα μετὰ ἀκριδοῦς δοκιμασίας εἰ δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς γάμον ἀλθοι, ἀναθεματίζεται καὶ αὐτὴ [γρ. αὐτὸς], καὶ δι συναφθεῖς αὐτῇ.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ιε'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιδ', μ', μζ', μη'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κδ' καὶ μδ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ε', μγ' καὶ ογ'.

ρια'. "Οτι οὐ δεῖ νηστεύειν ἐν Σαββάτῳ ή ἐν Κυ-
ριακῇ, δίχα τοῦ μεγάλου καὶ μόνου Σαββάτου· ἀλλ' οὐτε ἐν τοῖς Σάββασι, καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς τυρὸν, η̄ ὧδη ἐσθίειν· αἱρετικῶν γάρ τούτο· καὶ δὲ τοῦτο ποιῶν καθαιρεῖται, ἐὰν λεπωμένος; ἐσθίειν· εἴ τοι δὲ λαῖκος, ἀναθεματίζεται· καὶ διτὸς δεῖ νηστεύειν πάντα Χριστιανὸν τετράδα, καὶ περα.. [Ισ. παρασκευὴν] καὶ τὴν ἄγλαν Τεσσαρακοστήν, καὶ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα· τὴν μάντον, μεγάλην Παρασκευὴν, καὶ τὸ μέγα Σάββατον, μηδὲ δὲς; ἐσθίειν, ἔχει τοῦ μεσονυκτίου αὐτῶν· καὶ τὰς λοιπὰς δὲ νηστείας πάσας κιστῶς νηστεύειν, δις ἐκ περιδόσεως ἐκκλησιαστικῆς ἔχομεν, εἰ μή διέσθενται σωματικὴν ἐμποδίζονται. Οἱ γάρ μηδὲν ποιεῦντες, εἰ μὲν λεφωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ἕξ' καὶ ἕβδ.

Συνόδου Γάγγρας κανὼν ιη' καὶ ιθ'.

Συνόδου σ' κανὼν νε'.

Συνόδου Λεοδίκειας κανὼν ν'.

Συνόδου.. κανὼν κθ' καὶ πθ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Διονυσίου κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ιε'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν η' καὶ ι'.

Καὶ Θεοφίλου κανὼν α'.

ριβ'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν βασιλέαν παρθένον, ἐπέραν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ἀλλὰ ταύτην, καὶ πενιχρὰ τυγχάνει, ἐπιτιμώμενον χρόνος ζ' διτὸς τὴν προτεγούνταν φθοράν· εἰ δὲ μερινήστεντο ἡ παρθένος, ἀποδεῖγμας τῷ προμηνηστευσαμένῳ. Εἰ δὲ κατέχει ταύτην, τῷ τῆς μοιχείας καθυποδάλλεται ἐγχλήματα· εἰ δὲ καὶ ἀρταγή ἡ παρθένος χάριν συνοικεῖσθαι, εἰ μὲν λεφωμένοι οἱ ἀρπάσαντες, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀναθεματίζονται. Οὐ μόνον δὲ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ συναρμένοι αὐτοῖς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ἕξ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν κζ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιβ' καὶ ιη'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κανὼν α'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κβ', κε', λ' καὶ πθ'.

ριγ'. "Οτι οὐ δεῖ ἀπάγεσθαι ὡς βαλελυτῶν τῶν γάμων, η̄ τῶν κρεῶν, η̄ τοῦ οἴνου, η̄ ἐπέρων τινῶν τοιούτων· ἀλλὰ διτὸς ἀπτησιν ἀληθῆ τούτων ἐννθέμως ἐγχρατεύεσθαι. Οὐ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν λεφωμένος δοτή, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαῖκος, ἀναθεματίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν να' καὶ γγ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιδ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν α', β', δ', θ', ι', ιβ', ιγ', ιδ', ιζ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κη', μζ' καὶ πε'.

ριδ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα μεθύειν, καὶ ἐν καπηλείῳ εἰσέρχεσθαι, καὶ ἐσθίειν ἐν αὐτῷ, η̄ ἔχειν ἐργαστήριον καπηλικόν, καὶ ἐν αὐτῷ ἐξυπηρετεῖν· ἐπειδὴ εἰ μὲν λεφωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι,

A 111. Non esse jejunandum Sabbato aut Dominicō. exceptio solo magno Sabbato: sed neque Sabbathis et Dominicis Quadragesimæ caseum aut ovum manducandum; hoc enim hæreticorum est, et qui hoc facit, gradu dejicitur, si sacrī addictus sit: si vero laicus, anathemate percellitur. Item oportere omnem Christianum jejunare quatuor temporibus, Paraseve, sancta Quadragesima et magna hebdomada; magna autem Paraseve et magno Sabbatho nihil omnino comedere usque ad medium ipsorum noctem; cetera vero jejunia omnia fideliter jejunare, que ex traditione ecclesiastica habemus, nisi propter infirmitatem corporalem impedianter. Qui enim non ita faciunt, siquidem sacrī initiati sint, dejiciuntur; laici vero, anathemate feriuntur.

B

Sanctorum apostolorum canon 64 et 69.

Synodi Gangrenis canon 18 et 19.

Synodi VI canon 55

Synodi Laodicensis canon 50.

Synodi.... canon 29 et 89.

Sancti Dionysii canon 1.

Sancti Petri Alexandrini canon 15.

Sancti Timothei canon 8 et 10.

Theophili canon 4.

C 112. Non oportere eum qui virginī vim attulit, aliam in uxorem accipere, sed hanc, licet paupercula sit, pœna ipsi septem annos irrogata ob precedentem corruptelam: si vero desponsata sit virgo, ei qui prius ipsam desponsavit reddi: si vero detineat ipsam, adulterii criminis subjacet. Quod si rapta fuerit virgo conjugii gratia, siquidem sacrī addicti sint ii qui rapuerunt, gradu noventur; si vero laici, anathemate feriuntur. Non tantum autem ipsi, sed et qui ipsis opem tulerunt.

Sanctorum apostolorum canon 67.

Synodi Ancyranæ canon 11.

Synodi Chalcedonensis canon 27.

Synodi VI canon 92 et 98.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 1.

Sancti Basilii canon 22, 25, 30 et 49.

D 113. Non esse abstinendum a nuptiis tanquam abominationis, aut carnibus, aut vino, aut aliis ejusmodi rebus; verum propter veram exercitationem ab his legitime se continere. Qui enim contra hæc facit, siquidem sacrī sit addictus, dejicitur: si vero laicus, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 51 et 53.

Synodi Ancyranæ canon 14.

Synodi Gangrenis canon 1, 2, 4, 9, 10, 12, 13,

14, 17.

Synodi VI canon 13.

Santi Basilii canon 18, 47 et 85.

114. Non oportere quemquam ebrietati indulgere, ac in cauponam ingredi, in caue manducare, aut officinam cauponariam habere, ac in ea ministrare. quoniā siquidem sacrī addicti sint, gradu mo-

ventur; si vero laici, segregantur; præterquam si **A** ἀφορίζονται· πάρεξ τοῦ ἐν πανδόχειῳ ἐν ὅδῷ δι· quis propter itineris necessitatem in hospitio diversetur.

Sanctorum apostolorum canon 42, 43 et 52.

Synodi Laodicensis canon 24.

Synodi Carthaginensis canon 40.

Synodi VI canon 9 et 26.

115. Non oportere clericum fidelissimes dare, seu conventiones et pacta facere in circo, aut in aliquo iudicio: alioquin, gradu dejicitur. Sic enim fidelissimes dare interpretatum est. Nam fideliis se aliquem præstare pro eo qui in periculo versetur, propter Dei charitatem honestum est: oportet enim ponere animam suam pro proximo; inimicis vero, quique pro fratribus mori non possunt, ejusmodi fidelissio non est deneganda.

Sanctorum apostolorum canon 20.

Legis caput 35.

116. Non oportere alieni ludere aut tabulis, aut iudicra tolerare, vel horum spectatores esse, aut salutationum, aut thymelicarum cantilenarum, aut eorum qui iudicri gratia ursas post se trahunt, aut eorum qui se a dæmone vexari simulant, aut eorum qui accendent rogos ac iudicri causa supra eos transiliunt, aut venationibus vel circensibus addictos esse; quoniam, siquidem sacris initiali sint, gradu moveantur; si vero laici, sex annos segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 20, 42, 43.

Synodi Laodicensis canon 52, 54, 55.

Synodi Carthaginensis canon 15, 61, 63.

Synodi VI canon 24, 50, 51, 60, 61, 62, 65, 66, 71.

Synodi VII canon 22.

Legis caput 37 et 87.

117. Non esse accipienda usuras: quoniam, siquidem sacris sint initiali, dejiciuntur; si vero laici, segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 44.

- Synodi Nicenæ canon 17.

Synodi Laodicensis canon 4.

Synodi Carthaginensis canon 10 et 16.

Sancti Gregorii Nysseni canon 6.

118. Non esse cavillandum aut illudendum claudio, aut caeco, aut pedibus mutilato: qui enim hoc facit, excommunicatur.

Sanctorum apostolorum canon 57.

119. Non esse excommunicandum eum qui forniciari constituerit, ad opus laicorum non venerit, ut qui divina gratia sit servatus.

Synodi Nicenæ canon 4.

120. Non oportere Christianum, sanguinem aut carnem a bestia captam, aut morticianum comedere: si enim sacri sit ordinis, dejicitur; si vero laicus, segregatur.

Sanctorum apostolorum canon 63.

Synodi Gangrensis canon 2.

(1) στοιχέω Ηεγγίας interpretatur συνενῶ, id est, coadunio, conuenio: unde apud Harmenopulium

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μβ', μγ' καὶ νβ'

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μ'.

Συνόδου σ' κανὼν θ' καὶ κς'.

ριε'. "Οτι οὐ δεῖ κληρικὸν ἐγγύας διδόναι, ἥγουν στοιχήματα (1) ποιεῖν ἐν ἱπποδρομείῳ, ή ἐν παιγνίῳ τινὶ· ἐπει λαθαιρεῖται. Ούτω γὰρ διδόναι ἐγγύας ἡρμήνευται. Τὸ γὰρ ἐγγύδοσθαι τινα ἐν κινδύνῳ γεγονέται διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καλόν. Τιθέναι γάρ δεῖ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ πλησίου· δεῖ δὲ τοὺς ἀσθενεῖται, καὶ μὴ δυναμένοις ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀποθνήσκειν, καὶ τοιαύτην ἐγγύην μὴ παραιτεῖσθαι.

B

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λε'.

ριε'. "Οτι οὐ δεῖ κυθεύειν, ήτοι ταυλίζειν, ή παίγνια ἀνέγεσθαι, ή θεωρητάς γίνεσθαι τούτων· ή δρχήσεων, ή θυμελικῶν φρεμάτων, ή τῶν τὰς δρκούς ἐπισυρομένων χάριν παιγνίου· ή τῶν δαιμονῶν ὑποχρινομένων· ή τῶν ἀναπτύντων πυρκαϊκάς, καὶ ἐν παιγνίῳ ὑπεραλλομένων αὐταῖς· ή προσκείσθαι κυνῆσταις, ή ἱπποδρομίοις· ἐπει, εἰ μὲν ἵερωμένοις εἰσὶ, λαθαιρεῦνται· εἰ λαῖκοι ἀφορίζονται· εἰπὲ δὲ χρόνοις.

C

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κ', μβ', μγ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν νβ', νδ', νε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι', ξα', ξγ'.

Συνόδου σ' κανὼν κδ', ν', να', ξα', ξβ', ξε', ξζ', οα'.

Συνόδου ζ' κανὼν κβ'.

Νομικὸν κεφάλαιον λζ' καὶ πζ'.

ριζ'. "Οτι οὐ δεῖ τόκους λαμβάνειν· ἐπει, εἰ μὲν ἵερωμένοις εἰσὶ, λαθαιρεῦνται, εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μδ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ιζ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν δ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι' καὶ ιζ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ζ'.

ριη'. "Οτι οὐ δεῖ χλευάζειν, ήτοι ἐμπαλίζειν χωλῆς τυφλῶς, ή τῷ τὰς βάσεις πεπληγμένῳ· ἐπει διατούτῳ ποιῶν ἀφορίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νζ'.

ριθ'. "Οτι οὐ δεῖ μεταλαμβάνειν Χριστιανὸν αἰματος ή θηριαλώτου, ή θηνατού. Εἰ μὲν γὰρ ἵερωμένοις εἰσὶ, λαθαιρεῦται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξγ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν β'.

lib. I, tit. 8. §. 1. *Pacta et conventiones, στοιχήματα dicuntur.*

Συνόδων σ' χανών ξβ'.

ρχθ. "Οτι ού δει μάντει προσέχειν ει μὲν γὰρ λειθωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται ἐπὶ ξεχρόνοις ει δὲ ἐπιμένουσι, παγιάπασι τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίπτονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ξγ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανών κδ'.

Συνόδου σ' χανών ξα'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών οβ', πγ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανών β'.

ρχθ. "Οτι ού δει κλέπτειν, ή ἐπιορκεῖν, ή τυμβορυχεῖν ἐπει, ει μὲν λειθωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται ἀκαταναγήτως. Ό μὲν κλέπτων, ἐὰν μεταμεληθεῖς δομολογηθῇ, ἐνιαυτὸν ένα ει δὲ μῆ, δύο. Ό δὲ ἐπίορκος, καὶ τυμβωρύχος ἐπὶ χρόνους δέκα.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών κε'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών ξα', ξβ', ξγ' καὶ πβ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανών σ' καὶ ζ'.

ρχγ'. "Οτι ού δει πορνεύειν ει μὲν γὰρ λειθωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται ἐπὶ ζέτεον. Ό δὲ γυναικὶ συναφεῖς ἐπὶ πορνείᾳ, ει μὴ διρίσταται ταῦτης, ἵστω ἀφωρισμένος κατὰ τὸν κανόνα ἀφίεσθω δὲ πορνεύειν, ἵνα μὴ χειρόν τι γένηται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών κε', ξα'.

Συνόδου Νικαίας κανών α' καὶ γ'.

Συνόδου σ' κανών μδ' καὶ πζ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κανών α'. C

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών δ', κα', κς', λη', μ', πβ', μγ', ν', νθ' καὶ π'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανών γ'.

ρχθ. "Οτι ού δει τίνα τῶν λειθωμένων τὴν ἴδιαν γυναικαν ἐκβάλλειν προφάσιοι εὐλαβεῖας ἀλλ' οὐτε λαβεῖν γυναικαν χήραν, ή ἐκβεβλημένην, ή ἑταίραν, ή οικάτην, ή τῶν δὲ στηγῆς, ή εἰς δευτερον γάμον ἔλθειν ἀλλ' οὐτε κατὰ διγνοιαν εἰς παράνομον ἔλθειν. Διεξιται καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ε', ιζ', ιη', ιθ'.

Συνόδου Νικαίας κανών σ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανών ρβ'.

Συνόδου σ' κανών γ' καὶ κε'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών θ' καὶ ιβ', μη', οζ'.

Θεοφίλου κανών ιγ'.

Καὶ νομικῶν χεφάλαιον με', μδ', μζ'.

ρχθ. "Οτι ού δει τίνα ἐπὶ ἀπειρημένῃ σύγγενειᾳ παρανόμως εἰς γάμον ἔλθειν ἐπει ἀφορίζεται διαφύρως πρὸς τὴν οἰκειότητα τοῦ γένους ὁ μὲν ἐπὶ χρόνοις ζ', ο δὲ, ἐπὶ δέκα, ο δὲ, ἐπὶ ιβ', ο δὲ, ἐπὶ ιε', ἀποστάντες δηλονότι πρότερον τοῦ ἀδέσπου συγκεστίου, καὶ οὕτω προσδεχόμενοι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών θ', μη'.

Καὶ συνόδου Γαγγρῶν κανών κε'.

Συνόδου Νικαίας κανών σ' καὶ β'.

Συνόδου σ' κανών νγ', θδ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών κγ', ξζ', ξη', οε', οζ', οη', οθ' καὶ πζ'.

A Synodi sextæ canon 62.

121. Ad valēm non esse accedendum : si enim sacrī initiati sint, gradu moventur ; si vero laici, sex annos segregantur ; quod si perseverent, ex Ecclesia penitus ejiciuntur.

Sanctorum apostolorum canon 63.

Synodi Ancyranæ canon 24.

Synodi VI canon 61.

Sancti Basilii canon 72 et 83.

S. Gregorii Nysseui canon 2.

122. Non esse surandum, aut pejerandum, aut sepulera deprædandum : quoniam, siquidem sacrī addicti sint, dejiciuntur ; si vero laici, excommunicantur. Qui suratus est, siquidem pœnitentia ductus confessus fuerit, unum annum ; sin vero, duos ; B perjurus vero ac mortuorum spoliator, decem annos.

Sanctorum apostolorum canon 25.

Sancti Basili canon 61, 64, 65 et 82.

S. Gregorii Nysseui canon 6 et 7.

123. Non esse fornicandum : si enim sacrī addicti sint, deponuntur ; laici vero excommunicantur septem annos. Qui autem cum muliere per fornicationem copulatus est, nisi ab ea recedat, excommunicetur secundum canonem : sinatur vero fornicari, ne quid deterius contingat.

Sanctorum canon 25, 61.

Synodi Nicænae canon 1 et 3.

Synodi VI canon 44 et 86.

S. Gregorii Thaumaturgi canon 1.

Sancti Basili canon 4, 21, 26, 38, 40, 42, 43, 50, 59 et 80.

S. Gregorii Nysseui canon 3.

124. Non oportere quemquam sacri ordinis uxorem suam ejicere religionis prætextu, sed neque viduam mulierem accipere, aut ejectam, aut meretricem, aut servam, aut ex iis quae in scena operas suas præstant, aut secundas inire nuptias ; utrumq; etiam neque per ignorantiam illegitimū contrahere matrimonium : alioquin deponitur.

Sanctorum apostolorum canon, 5, 17, 18, 19.

Synodi Nicænae canon 1.

Synodi Carthaginensis canon 102.

Synodi VI canon 3 et 26.

Sancti Basili canon 9 et 12, 43, 77.

Theophili canon 43.

Legis caput 46, 44, 47.

125. Non oportere in prohibito consanguinitatis gradu illegitime matrimonium contrahere, alioquin segregatur diversis modis pro generis proximitate : aliis quidem 7 annos; aliis vero 10; aliis 12; aliis 15, ubi scilicet prius ab illicito conjugio recesserint, sicutque suscepti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 9, 48.

Synodi Gangrensis canon 25.

Synodi Nicænae canon 1 et 2.

Synodi VI canon 53, 54.

Sancti Basili canon 23, 67, 68, 75, 76, 78, 79 et 86.

Sancti Timothei canon 11.

126. *Ei qui secundum contrahit matrimonium, unum aut duos annos pœnam esse irrogandam.*

Synodi Laodicenæ canon 1.

Sancti Basili canon 41 et 55.

127. *Non esse meehandum; quoniam siquidem sacris ministrant, deponuntur: si vero laici, excommunicantur 7, aut 15, aut etiam 30 annos. Est enim etiam in hoc discriben secundum divines canones.*

Sanctorum apostolorum canon 61.

Synodi Ancyranæ canon 20.

Synodi Nicenæ canon 1 et 8.

Synodi VI canon 87 et 93.

Sancti Basili canon 7, 9, 21, 31, 34, 36, 37, 39, 48, 58, 77.

Sancti Gregorii Nysseni canon 3.

Sancti Timothei canon 15.

128. *Masculorum corruptores ac brutorum puniuntur: siquidem sacris addicti sint, gradu moventur; si vero laici, 15 aut 30 annos excommunicantur.*

Synodi Ancyranæ canon 16 et 17

Sancti Basili canon 7, 62 et 63.

Sancti Gregorii Nysseni canon 3.

129. *Oportere eos qui voluntarie aut involuntarie occidunt, aut qui scipios vel alios execrant vel canuchos faciunt, similiter eos qui medicamenta dant quibus fetus necentur in utero, atque etiam præstigatores et veneficos, siquidem sacris addicti sint, gradu dejicere, si vero laici, ad sacerdotium non provehi, sed segregari hoc modo: eum quidem qui voluntarie occidit, 15 aut 30 annos; qui vero involuntarie, 7 aut 10; eum qui seipsum vel alios castrat aut execat, 5 annos; eos qui dant medicamenta ad fetus necandos, 10 annos; præstigatores et veneficos, 20 aut 30 annos.*

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi VI canon 91.

Synodi in temulo Sanctorum Apostolorum celebratæ canon 8.

Sancti Basili canon 2, 7, 8, 11, 13, 33, 42, 52, 55, 56, 57 et 65.

Sancti Gregorii Nysseni canon 4.

Sancti Timothei canon 14.

130. *Nullus esse oportere magos, aut præstigatores, aut mathematicos, aut astrologos, aut circulatores, aut phylacteria, ut vocant, facere: aut ejusmodi hominibus rebusve adhædere. Si enim sacris initiati sint, deponuntur; si vero laici, segregantur 6, aut 7, aut 15 annos: quod si in his perseverent, ex Ecclesia penitus ejiciuntur.*

Synodi Laodicenæ canon 36.

Synodi VI canon 61.

(2) *Futeutac. Eadem voce usus est Aristenus in l. Can. Conc. Trullani. Corrupta vox ex γοντας quae legitur in omnibus libris editis in textu Can. LXI. præfati Concilii, si editionem Canonum Ecclesiæ Orientalis a Joanne Tilio anno*

A *Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ισ'.*

ρχε'. "Οτι δεὶ διπτεμφν διγαμοῦντι ἐπὶ χρόνῳ ἑνὶ, ή δύο.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν μα', νγ'.

ρχε'. "Οτι οὐ δεῖ μοιχεύειν· ἐπει, εἰ μὲν Ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἀκοινωνησάς] ἐπὶ χρόνοις ἐπτά, ή τε', ή καὶ λ'. "Εστι γάρ καὶ ἐν ταύτῃ διαφορὰ κατὰ τοὺς θεοὺς κανόνας.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξα'.

Συνόδου Ἀγχύρας κανὼν χ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α' καὶ η'.

Συνόδου σ' κανὼν πς' καὶ λγ'.

B *Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', θ', κα'. λα', λδ', λε', λε', λθ', μη', νη', οζ'.*

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ιε'.

ρχε'. "Οτι ἐπει μεμφνται ἀφρενοφθόροι, καὶ ζωοφόροι· εἰ μὲν Ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἐπὶ χρόνοις ιε', ή λ'.

Συνόδου Ἀγχύρας κανὼν ιε' καὶ ιζ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', ξρ' καὶ ξγ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'.

ρχε'. "Οτι δεὶ τοὺς φονεύοντας ἀκοινωνίας, ή ἀκοινωνίας, ή ἀπέτρεμοντας ἀστοῦν, ή ἀτέρενος, εὐνουχίζοντας· ὅμοιως καὶ τοὺς τὰ ἐμβρυοκτόνα φρεμακα διδόντας, καὶ μὴν τοὺς γόνητας καὶ τοὺς φερμακούς, εἰ μὲν Ιερωμένοι εἰσι, καθαιρόσθε: ὑποβάλλειν· εἰ δὲ λαϊκοί, εἰς Ιερωμένην μὴ Εργεσθαι, ἀλλ' ἀφορίζεσθαι οὐτας· Τὸν μὲν ἀκοινωνίας φονεύοντα, ἐπὶ χρόνους δεκαπέντε ή λ', τὸν δὲ ἀκοινωνίας, ἐπὶ χρόνους ζ'. ή δέκα. Τὸν δαντὸν ή ἀτέρενος εὐνουχίζοντα, ή ἀπέτρεμοντα, ἐπὶ χρόνους γ'. Τοὺς τὰ ἐμβρυοκτόνα φρεμακα διδόντας, ἐπὶ χρόνους δέκα· τούς γόνητας καὶ φερμακούς ἐπὶ χρόνους ιε', ή λ'.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', κβ' καὶ κγ'.

Συνόδου σ' κανὼν ια'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κα', νῶν η'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν δ'.

D *Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ιδ'.*

ρλ'. "Οτι οὐ δεῖ τινας εἶναι μάγους, ή γόνητας, ή μαθητακούς, ή ἀστραλόγους, ή γυτευτάς (2), ή ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ή τοιούτοις τοῖς προσταγέσιν· εἰ μὲν γάρ Ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἐπὶ χρόνοις ιε', ή ιε', ή ιε'· εἰ δὲ ἐπιμένοντες τούτοις, ἀποδρίπτονται τῆς Ἐκκλησίας πάντη.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιε'.

Συνόδου σ' κανὼν ξα'.

1540 evulgatam, quam secutus est Gesnerus in sua editione anni 1552, excipias, quæ γυτευτάς habet. Hac autem voce intelligent predicti autores circulatores seu agyrtas.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ᷂.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ᷃.

ῥλα'. "Οτι δεὶ τοὺς ἐν διωγμοῖς παραβάτας, καὶ προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ προσδέχεσθαι ἐν διαφοραῖς ἐπιτιμίων · ἥγουν τοὺς μὲν χωρὶς ἀνέγκης παραβάτας, ἵνας θανάτου, ἢ ἐν ἰψὶ ἔτεσι · τοὺς δὲ βίᾳ, ἐν χρόνοις ᷄, ἢ ᷅ · τοὺς δὲ μετὰ κλαυθμοῦ τῷτο παθόντας, ἐν γ' χρόνοις · καὶ ταῦτα μὲν συνελόντες φαμέν. Ἔστι δὲ καὶ ἔτερα τις διάκριτα; λεκτοτέρα παρὰ τοῖς κανόνιν, ἣν ἀναγινώσκων εὐρήσεις. Καὶ ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς ἁξουσίεν ἔχουσι δοκιμάζειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ φιλανθρωπεύεσθαι ἐπ' αὐτοῖς, ἢ πλεονάς προστιθέναι χρήματα. Τοὶ δὲ ἀργύρια δεδωκότοι, καὶ ἐκχρυσούσιν, ἢ πάντα καταλείψασι, καὶ ἀναχωρήσασιν, οὐ κρήτηγκαλεῖν. Καὶ ιερωμένους δὲ θύσαντας καὶ ἀνακαλούντας καθαιρεῖσθαι χρῆ μόνον · ἀπολαύειν δὲ τῆς τιμῆς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν Ἑα'.

Συνόδου Νικαιας κανὼν ἰα' καὶ ἰβ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν α', β', δ', ε', ζ', ζ', η', θ', ι', ιε', ιβ', ιγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν μα', ογ', πα'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν α'.

ῥλβ. "Οτι οἱ δὲ δύμανειν τινά. Εἰ δὲ καὶ συμβῇ, εἰ μὴ δὲ παραβάσαι ἐντολῆς Θεοῦ δύσσει, τοιτέστι τῆς ἀντοῦ ψυχῆς, ἢ ἔτέρου τινός, οὐ δεὶ τηρεῖν τὸ δράσα. Ὁτε δὲ δύσσει μὴ καταδέχεσθαι χειροτονίαν, ἢ ἔτερόν τι τοιοῦτον, μὴ ἀπορρεῖτω· εἰ δὲ τοιούτῳ μόδῳ κινδύνου δύσσει, συγγράμμης δέξιος οὗτος.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ι', ιζ', ιδ'.

ῥλγ. "Οτι οἱ δεῖ κινοῦντες προσφέρειν τι εἰς ιερὸν θεῖν, ἢ θουδαῖν, ἢ αἱρετικῶν, ἢ συγκριτικῶν αὐτοῖς, ἢ πρὸς αὐτοὺς ἀπέρχεσθαι εὐχῆς ἡ θεραπείας ἵνεα· ἢ συνεορτάζειν αὔτας, ἢ συννηστεύειν, ἢ δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτῶν ἔντες, ἢ μίζυμα, ἢ λατρεύεσθαι παρ' αὐτῶν, ἢ ἐν βαλανείᾳ συλλογεύεσθαι, ἢ ὡς κηρυκοῖς προτέρπειν αὐτοὺς ἐνεργεῖν τι· ἀλλὰ μόνον τοιούτη παραβαλόντας, ἐπιχορηγεῖν τὰ πρὸς τὴν χρέαν, εἰς κοινωνίαν δὲ αὐτοὺς μὴ παραδέχεσθαι. Ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα πολλάν, εἰ μὲν ιερωμένος ἔστι, καθαρεύεται· εἰ δὲ λατεῖς, ἀφορίζεται· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ καθαροῦνται ἐν ταῦτῃ, καὶ ἀφορίζονται· τινὲς καὶ ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ', λγ', με', ξε', οτ', ιε'.

Συνόδου Ααοδικείας κανὼν θ', λβ', λγ', λδ', λε', λζ', λη', λθ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ια'.

Καὶ θεοφίλου κανὼν ζ'.

ῥλδ. "Οτι δεὶ τοὺς ἀπὸ θουδαίων, ἢ αἱρετικῶν ἐπιστρέφοντας δέχεσθαι, εἰ δύαλογήσουσιν ἔγγράφως ἀκολουθεῖν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασι, καὶ ἀναθεματίσουσι πάσας τὰς αἱρέσεις, καὶ μᾶλλον ὑψ' ἡς κατέχονται· εἰ δὲ μὴ οὕτω μετανοήσουσι, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν, πάτης κοινωνίας; ἀλλοτρίους εἶναι. Καὶ

A Sancti Basillii canon 60.

Sancti Gregorii Nysseni canon 2.

131. Eos qui in persecutionibus transgressi sunt, atque ad Ecclesiam accedunt, suscipiendos esse, pœna, adhibito discrimine, ipsis irrogata: videlicet iis qui circa necessitatem transgressi sunt, usque ad mortem aut 12 annis; iis qui vim passi sunt, 6 aut 8 annis; iis vero qui cum fletu hoc fecerunt, 3 annis. Atque hæc quidem compendiose dicimus. Est vero etiam alia quædam distinctio accuratior in canonibus, quam legendo invenies. Item etiam episcopos potestatem habere conversionis modum explorandi, ita ut humaniter in eos se gerere, aut in plures annos pœnam prorogare possint. Ii vero qui pecuniam dederunt atque evaserunt, aut omnia reliquerunt ac secessum petierunt, non sunt accusandi. Sacris autem initiati, si sacrificaverint ac resipuerint, gradu solum dejiciendi sunt, honore vero frui possunt.

Sanctorum apostolorum canon 61.

Synodi Nicænae canon 11 et 12.

Synodi Ancyranæ canon 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Sancti Basillii canon 45, 75, 81.

Sancti Gregorii Nysseni canon 1.

132. Non oportere quemquam jurare: quod si contigerit, siquidem ad mandati divini transgressionem, hoc est, animæ suæ doctrinum vel alias enjustibet, non est servandum juramentum. Cum vero juraverit se ordinationem non esse suscepturum, aut aliud quid eiusmodi, ne pejeret; si vero periculi metu juvet, vana dignus est.

S. Basillii canon 10, 17, 29.

133. Non operiere fidèles quidquam offerre in templo gentilium, aut Judeorum, aut hereticorum, aut communicare cum ipsis, aut ad eos se conferre orationis aut curialis gratia, aut cum ipsis festum celebrare, aut jejunare, aut munera ab iis accipere aut azyma, aut ab ipsis cancri, aut in balneo una lavari, aut ipsos tanquam clericos ut aliquid agant regare: sed tantum, si quando accesserint, res necessarias ipsis subministrare, ad communionem vero non admittere. Qui enim contra hæc facit, si quidem sacris sit initiatus, gradu movetur: si vero laicus, segregatur. Nonnulli vero ex ipsis dejiciuntur simul ac segregantur: quidam etiam anathematice feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 7, 33, 45, 63, 70, 71.

Synodi Laodicenæ canon 9, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39.

Synodi VI canon 11.

Theophili canon 7.

134. Eos qui a Judæis aut hereticis convertuntur suscipiendos esse, si scripto proflanteur se Ecclesiæ decretis adhædere, atque omnes hereses anathematizent, ac magis eam a qua detinentur: nisi vero sic penitentiam suam declarent, sed contemniant, ab omni communione alienos esse. Item nou-

licere Judæum servum pecunia sibi comparare. Nec non episcopos toto studio in id incumbere debere, ut eos ab errore revocent.

Synodi Nicænæ canon 8.

Synodi Laodicenæ canon 7 et 8.

Synodi Constantinop. canon 7.

Synodi Ephesinæ canon 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9.

Synodi Carthaginensis canon 47, 57, 26, 27, 68, 69, 92, 93, 94, 99, 108, 118, 119, 123, 124.

Synodi VI canon 95.

Synodi VII canon 8.

Sancti Basilli canon 5 et 20.

Theophili canon 12.

135. Idolorum templo, ipsaque idola quocumque modo esse evertenda: quod ut fiat, imperiali auctoritate nobis opus est.

Synodi Carthaginensis canon 58, 84, 106, 136.

136. Nullum Christianum oportere in balneo cum mulieribus lavari: si enim sacris addiciti sunt quib[us] faciunt, gradu moventur; si vero laici, segregantur.

Synodi Laodicenæ canon 30.

Synodi VI canon 77.

137. Non oportere liberos suos cum hæreticis, aut Judæis, aut gentilibus matrimonio jungere, nisi promittant se Christianos fore. Quod si junci fuerint, ejusmodi conjugium tanquam illicitum esse dirimendum. Neque vero his ut consanguineis familiariter utendum: alioquin si sacris addicti sint, dejaciuntur; si vero laici, segregantur. Quin etiam neque hæreditas ipéis reliquetur: qui enim hoc faciunt, pro Christianis non habentur, quin potius anathemate seriuntur.

Synodi Laodicenæ canon 10 et 31.

Synodi Chalcedonensis canon 14.

Synodi Carthaginensis canon 21, 22, 84.

Synodi VI canon 11 et 72.

138. Eos qui in alienas res manus immittunt, ac plus habendi cupiditate laborant, ex Ecclesia esse ejiciendos.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 2.

Sancti Gregorii Nysseni canon 6.

Theophili canon 14.

139. Eum qui ab uxore sua præter rationem relictus sit, communione non esse privandum.

Sancti Basilli canon 35.

140. Non oportere immundam mulierem, hoc est, menstrui profluvii tempore, ad sanctam communionem accedere: quin neque eos qui matrimonio juncti sunt, nisi ex compacto a mutuo contactu abstinuerint; neque vero qui nocturnum fluxum passi sunt, siquidem mulieris concupiscentia sese correptos videant. Si quis vero aqua se abluerit, aut in balneo lavans ac invititus aquam sorbuerit, ab ea non arcebitur.

Sancti Dionysii canon 2, 3, 4.

Sancti Athanasii canon 1.

Sancti Timothei canon 5, 7, 12, 13, 16.

A δι τοις οὐκ ἔξεστιν θουδαῖον ὄντηδον δοῦλον κτᾶσθαι - καὶ δι τοις προύδην πάσαν διφείουσιν οἱ ἀρχιερεῖς εἰσάγει εἰ; τὸ ἐπιστρέφειν αὐτούς.

Συνόδου Νικαίας κανὼν η'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ' καὶ η'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν α', β', γ', δ', ε', σ', η', θ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μζ', νζ', χζ', κζ', ξζ', ξη'.

ξθ', ιθ', ιγ', ιδ', ιθ', καὶ ρη', ριη', ριθ', ρκγ', ρκθ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιε'.

Συνόδου ζ' κανὼν η'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ε' καὶ ω'.

Θεοφίλου κανὼν ιθ'.

ρλ'. "Οτι δει τοὺς εἰδωλικῶν ναοὺς, καὶ τὰ εἰδῶλα παντὶ τρόπῳ καταστρέφεσθαι - δοιμένων ἡμῶν περὶ τούτων τῆς βασιλικῆς ἑξουσίας.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν νη', πθ', ρε', ρλ'.

ρλ'. "Οτι οὐ δει τινα τῶν Χριστιανῶν ἐν βαλανείᾳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· εἰ μὲν γάρ ιερωμένος εἰστιν οἱ τοῦτο ποιοῦντες, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται· εἴλλοι οὐδὲ καταλειφθήσεται τούτοις κληρονομία· οἱ γάρ τοῦτο ποιοῦντες οὐ μηδ μονεύονται ὡς Χριστιανοί, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ'.

Συνόδου ζ' κανὼν οζ'.

ρλ'. "Οτι οὐ δει συνάπτειν πρὸς γάμου κοινωνίαν τὰ έκατῶν τέκνα αἱρετικοὶ, ή θουδαῖοι, ή έθνικοι· εἰ μὴ ἐπαγγέλλονται Χριστιανοὶ γενέσθαι. Εἰ δὲ καὶ συναρθεῖν, διαλύεσθαι τὸ τοιούτον ἀθεσμὸν συνοικέστον· μήτε δὲ ὡς συγγενεῖς οἰκειοῦσθαι τούτους· ἐπειλεῖται, εἰ μὲν ιερωμένος εἰστι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται· ἀλλ' οὐδὲ καταλειφθήσεται τούτοις κληρονομία· οἱ γάρ τοῦτο ποιοῦντες οὐ μηδ μονεύονται ὡς Χριστιανοί, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ι' καὶ λα'.

Συνόδου Καλχύδονος κανὼν ιδ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κα', χβ', πδ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ια' καὶ οβ'.

ρλ'. "Οτι δει τοὺς τῶν ἀλλοτρίων ἐφαπτομένους καὶ πλεονεκτοῦντας ἐκκηρυκτούσις γίνεσθαι τῆς Ἐκκλησίας.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ κανὼν β'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύστης κανὼν ζ'.

Θεοφίλου κανὼν ιδ'.

ρλ'. "Οτι οὐ δει στερεοῖσθαι τῆς κοινωνίας τὸν ἀλόγως καταλειφθέντα υπὸ τῆς Ιδίας γυναικός.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν λε'.

ρμ'. "Οτι οὐ δει ἀκάθαρτον γυναικα, τουτέστιν τὸν τοις μηνιαῖς αὐτῆς, τῇ ἀγίᾳ κοινωνίᾳ προσελθεῖν - ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐν συζυγίᾳ δύτες, εἰ μὴ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀποτήσουσιν αὐτοὺς ἐκ συμφώνου τῆς μετ' ἀλλήλων συναρθεῖσας. Οὗτοι δὲ οἱ ἐν νυκτερινῇ βύσει γενέμενοι, εἰπερ ἑαυτοὺς· ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς κεχρατημένους δρῶσιν· εἰ δὲ νυπτύμενος τις ὑδατί, ή ἀπολουδμένος ἐν βαλανείῳ, καὶ μὴ θέλων καταπίῃ ὑδωρ, οὐκ εἰργόησται ταῦτης.

Τοῦ ἀγίου Διονυσίου κανὼν β', γ', δ'.

Τοῦ ἀγίου Αθανασίου κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθεοῦ κανὼν ε', ζ', ιζ', ιγ', ιε'.

ρμα'. Ότι μὴ παρέντος ἐπίσκοπου, ή πρεσβυτέλη, ή διάκονου έχεσι τῷ βουλομένῳ δι' έκυτοῦ τῶν προηγιασμένων θελών μυστηρίων μεταλαμβάνειν.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τῆς πρός Καισάρειον πατρίκιον ἐπιστολῆς.

Τέλος τῶν τοῦ νομοκανονος θελών μυστηρίων μεταλαμβάνειν.

A 141. Absente episcopo, aut presbytero, aut diacono, licere ei qui velit per se divina sacramenta prius sanctificata sumere.

Sancti Basili ex epistola ad Cæsarium Patrium.

Finis divinorum canonum Nomocanoris sancti Arsenii.

ANNO DOMINI MCLIX

LUCÆ CHRYSOBERGIS

CP. PATRIARCHÆ

DECRETA SYNODALIA XIII

I. Sabbotatice synodalis sub imperio domini Manuelei Comneni, ne fiant nuptiae septimi gradus cognationis. II. De clericis se immisceentibus secularibus negotiis. III. De prefectis in extraneo monasterio tonsis. IV. De festo notariorum. V. De depositione episcopi. VI. Ne ecclesia iudicante transactione episcopi. VII. De lis qui testificantur contra filium spiritualem. VIII. De episcopo per vitam tonsos. IX. Ne iurandum irregulare servetur. X. De homicidio voluntario. XI. De advocatis. XII. De infantibus captiuis baptizandis et de Agarenia. XIII. Ne clerici turpilures fiant aut medici.

Vide Patrologie tom. CXIX. col. 770.

ANNO DOMINI MCLXVI

ALEXIUS ARISTENUS.

NOTITIA

(Cave, Script. eccles. Hist. litter., p. 592.)

Alexius Aristenus, dignitate nomophylax, et Magus ecclesiae Constantinopolitanæ cœconomus, quem ὁ πέρι τῶν ἔκεινον χώρον non uno in loco vocat Balsamon, claruit anno 1166, quo synodo Constantinopolitanæ interfuit: et de jure canonico inibi consultus adversus Nicephorum patriarcham Hierosolymitanum concilii Trullanī canone 37 protulit. Exstat *Synopsis canonum* ab Aristeno nostro scholiis illustrata. *Synopsis* quidem ipsa eo longe antiquior videtur: Aristenus vero istam interpretatus est. Edita est *Synopsis* Gr. Lat., sed scholiis destituta, sub Aristeni nomine a Christophoro Justello in *Bibliotheca Iuris canon.* tom. II, p. 673. *Synopsi* scholia adjecta, notisque illustrata, utraque Gr. Lat. dedit CL. Beveregius in *Pandecte Canonum*, Oxon. 1672, fol.

Η ΥΠΟ ΑΡΙΣΤΙΝΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

SYNOPSIS CANONUM OMNIUM

AB ARISTENO CONSCRIPTA.

¶

Sanctorum apostolorum.

1. *Duo aut tres episcopi ordinant episcopum: unus vero, presbyterum et diaconum.*

2. *Sacerdos lac, aut mel, aut siceram, aut animalia, aut legumina offerens ad altare, præterquam novas spicas et uvas et oleum et thymiam, deponatur.*

3. *Fructus domum mittanter, quos primi sequentibus distribuant.*

4. *Conjugem sacerdos si ejiciat, excommunicetur: si vero non introducat, gradu dejiciatur.*

5. *Seculares curas suscipiens sacerdos, sacerdotio privetur.*

6. *Qui cum Judeis Pascha celebrat, deponitur.*

7. *Sacerdos non communicans dicat causam: quod si non dixerit, excommunicetur: suspectum enim reddit offerentem.*

8. *Excommunicabis eum qui in oratione et communione non perseverat.*

9. *Qui oral cum excommunicato aut gradu dejecto, ipsemet condemnatur.*

10. *Qui aliunde ejectum suscepit, magis ipse ejiciendus est.*

11. *Qui excommunicationem mentitur, ideo maxime rejiciendus est.*

12. *Sedem ex sede non invades, nisi iis qui ibi degunt utilior, tanquam ad docendum apertissimus judiceris. Idque multorum episcoporum judicio atque obtestatione.*

13. *Omnis clericus propria reliqua ecclesia in aliena degens, si ab episcopo revocatus non redeat, excommunicatur, et qui hunc sciens et prudens detinet, ipsemet condemnatur.*

14. *Quilibet secundo matrimonio junctus, aut concubinam nutriendis ad sacerdotium non admittitur.*

Tῶν ἀγίων ἀποστόλων.

α'. *Δύο ή τρεῖς ἐπίσκοποι χειροτονοῦσιν ἐπίσκοπον: εἰς δὲ, πρεσβύτερον καὶ διάκονον.*

β'. *Ἱερεὺς δὲ γάλα, ή μέλι, ή σίκερα, ή ζάσα, ή δεσπρια τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγων, πλὴν χλευών, καὶ σταφυλῶν, καὶ ἔλαιου, καὶ θυμιάματος, καθαρισθεία.*

γ'. *Ἄλι ὄπωραις οἶκοι πεμπάσθωσαν, θές οἱ πρωτοτεῖς ἐξῆς διανέμοιεν.*

δ'. *Τὴν βούθην Ἱερεὺς ἐκβάλλων ἀφοριζέσθω, μή εἰσάγων δὲ, καθαρισθεία.*

ε'. *Κοσμικὰς φροντίδας δεχόμενος Ἱερεὺς, ἀνίστρος.*

ζ'. *Καθαίρεται δὲ τελῶν μετὰ Ιουδαίων τὸ Πάτοχα.*

η'. *Ἱερεὺς δὲ μὴ μεταλαμβάνων λεγέτω τὸ αἴτιον, ἀφοριζέσθω δὲ μὴ λέγων· ὑποπτὸν γάρ πεποίηκε τὸν προσάγοντα.*

η'. *Ἄφορίσεις τὸν τῇ εὐχῇ καὶ τῇ μεταλήψει μὴ περαμένοντα.*

θ'. *Οἱ συνευχόμενος ἀκοινωνήσῃ, ή καθηγημένῳ, αὐτοκατάκριτος.*

ι'. *Οἱ δεκάμενος τὸν διλοθεν διδεκτον, ἀδεκτότερος.*

ια'. *Οἱ τὸν ἀφορισμὸν φευσάμενος, ἀδεκτότατος.*

ιβ'. *Θρόνον οὐκ ἐπιτηδήσεις ἐκ θρόνου, εἰ μὴ τοῖς ἑκατὸν λυσιτελέστερος, ὡς διδακτικώτατος κρίνοι· καὶ τούτο πολλῶν ἐπισκόπων διακρίσεις καὶ παρακλήσει.*

ιγ'. *Κληρικὸς ἀτας δ τῆς οἰκείας ἐκτὸς, καὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ οἰκῶν, καὶ πρὸς τοῦ ἐπισκόπου δυσαπόύμενος, καὶ οὐ παλινοστῶν, ἀκοινωνήτος· καὶ τούτον δὲ γνώσεις κατέχων, αὐτοκατάκριτος.*

ιδ'. *Ἄνιερος διπας διγαμος, ή παλλαχήν ἐπιτρέψων.*

α'. Ἀπολευμένην, ή χήραν, ή θεράπαιναν, ή Λ
μανίδα λαβών ιερεὺς, διτις ἀνίερος.

ιζ'. Οὐ κεκλήρωται ὁ δύο ἀδελφάς, ή ἀνεψιάν
ἀγαθόμενος.

ιζ'. Κληρικὸς ἐγγύας οὐ δίδωσιν.

η'. Εὐνοῦχος ιεράται· ἔκτομελας δὲ οὐ.

ιη'. Ὁ μετὰ κλῆρον ἔστεν ἐκτεμών, καθῆρη-
ται.

ιχ'. Ὁ ἔστεν ἐκτεμών λαΐκος, ἐπὶ τριετίαν ἀφώ-
ρισται.

ικ'. Πορνεῖτ σχεδεῖς ιερεὺς, ή ἀπιορκία, ή κλέμ-
ματι, καθῆρηται.

ιθ'. Ὁ ιεράθαι μᾶλλον, εἰ βούλοιτο, προγά-
μιται.

ιγ'. Ιερεὺς πιστὸν, ή ἀποτον τυπτήσας, κατε-
ρίται.

ιδ'. Ὁ καθαιρεθεὶς ἐνύογύτατα, εἰ τῶν θεῶν
ἀφετι κάλιν, ἐκκηρυκτότατος.

ιε'. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ιερεὺς, μετὰ τοῦ χειρουνή-
σαντος καθαιρούμενος ἔσται, καὶ κατὰ Σήμανα εἰ-
σει ἀπονάνθητος.

ιε'. Ὁ δι' ἀρχόντων ἐπίσκοπος, καθαιρούμενος
ἀφορίζεται.

ιζ'. Ὁ ἐξ ἀναιτίου σχεδεῖς ἐπίσκοπος, καὶ πη-
γνὸς ἐλλο θυσιαστήριον, μετ' αὐτοῦ ἔξει τῶν ἐκπε-
τῶν.

ιη'. Ἀδεκτος ἐτέροις ὁ ἐξ ἐτέρου περιόντος ἀφ-
αιρέμενος.

ιχ'. Σίνος ιερεὺς δίχα συστατικῶν οὐ προσδέχε-
ται, καὶ ἔχων, ἐπανακρίνεται, καὶ εἰ τοὺς ὀρθοτο-
μάντες προσείται· εἰ δὲ σύν, ἀφορίζεμενος ἀπο-
έμπται.

ιγ'. Αἴγα τὸν πρώτου ποιεὶ οὐδὲν ὁ ἐπίσκοπος, εἰ
μὴ τὰ τῆς παροικίας αὐτοῦ· καὶ ὁ πρώτος ἀπερ-
ικεῖνον οὐδὲν, διὰ τὴν δρειλομένην δύνονταν.

ιε'. Μή χειροτονεῖν ὑπερόρια· ὁ δὲ παρὰ τὴν
γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπιτελῶν, ἀτελίστατος.

ιθ'. Ὁ νεοπρίβλητος, εἰ δυσανασχετεῖ πρός τὸ
τηγέρημα, ἀφορίζεται, μέχρις δὲ παραδέξηται· εἰ D
δὲ παρὰ τοῦ λαοῦ μὴ δεχθεῖη, ὁ κλῆρος ἀφορίζεται,
τοι δὲ τὸν δχλον πεπαίδευσεν. ὁ δὲ ἔστιν ἐπίσκο-
πος.

ιγ'. Δις κατ' ἓτος οἱ ἐπίσκοποι συνιέτωσαν διὰ τὰ
ἄηρατα καὶ τὰ πράγματα. Πρώτον μὲν, τῇ τετάρτῃ
τῆς Πεντηκοστῆς ἐδομάδι· δεύτερον δὲ, ὑπερβε-
τέου δωδεκάτῃ.

ιδ'. Διοικεῖται μετὰ κυρελας τὰ τῆς Ἐκκλησίας
ἱεράτων; πράγματα, μήτις τούτων συγγενεῖ, εἰ
μὴ ὡς πέντε, χαριζόμενος.

ιε'. Ἄτερ ἐπισκόπου ποιεὶ πρεσβύτερος οὐδὲν,
καὶ διάκονος· καὶ γάρ οὗτος πεπίστευται τὸν λαόν.

ιγ'. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τοῦ ἐπίσκοπου

15. Quisquis dimissam, aut viduam, aut ancillam,
aut insanam in uxorem acceperit, vere sacerdotio
indignus.

16. Non allegitur in clericum quisquis duas so-
rores, aut consobrinam in matrimonium duxer-
it.

17. Clericus fiducijs non dat.

18. Eunuchus sacerdotio fungi potest, qui vero
scipsum absciderit, nequaquam.

19. Si quis postquam in clericum cooptatus fuerit,
scipsum absciderit, deponatur.

20. Laicus qui seipsum execuerit, per trien-
nium segregatur.

21. Sacerdos fornicatione, aut perjurio, aut furto
obsticitus, deponitur.

22. Qui ad sacros ordines promovendus est, si
velit, prius uxorem ducat.

23. Sacerdos fidelem, aut infidelem si percusse-
rit, deponitur.

24. Depositus justam ob causam, si res divinas
rursum atigerit, maxime expellendus est.

25. Qui data pecunia sacerdos factus est una
cum eo qui ipsum ordinavit deponatur, ac Simonis
Magi instar in perpetuum excommunicetur.

26. Qui principum aut magistratum potentia
frelus ad episcopatum pervenerit depositus segre-
getur.

27. Episcopus qui sine causa se ab aliis segre-
gaverit, atque aliud altare construxerit, cum ipso
dejicitur.

28. Ab aliis non recipiat, quisquis ab alio su-
perstite excommunicatus fuerit.

29. Externus sacerdos absque commendatilis
epistolis non recipitur, et si habeat, diligenter
examinatur, num eos qui rectam fidem tenent
approbet: si vero, segregatur atque allegatur.

30. Absque primate nihil facit episcopus, nisi
ea quae sunt suae paroeciae; ac primas sine illo
nihil facit propter debitam concordiam.

31. Extra proprios fines non est ordinandum,
qui autem præter sententiam eorum qui in locis
degunt, sacros ordines peragit, pro non ordinato
babeatur.

32. Qui recens designatus est, si demandatum
munus exequi gravetur, segregatur, donec sus-
cepitur: si vero a populo non receptus fuerit,
clerus excommunicatur, quod plenari non corri-
puerit; ipse vero manet episcopus.

33. Singulis annis episcopi bis conveniant pro-
pter doginata et res. Primum quidem, quarta
Pentecostes hebdomada. Secundo vero, duodecima
Octobris.

34. Episcopus res Ecclesiæ cum potestate admi-
nistret, nihil quidquam consanguineo, nisi tanquam
pauperi largiens.

35. Absque episcopo nihil facit presbyter et dia-
conus. Elenum ipsi populus creditus est.

36. Res ad Ecclesiam et ad episcopum pertinen-

les manifestæ existent: ut et episcopus testetur, atque Ecclesia nullum damnum accipiat.

37. Episcopus potestatem habeat super res ecclesiasticas, cum eam super animas habeat: atque omnia juxta divinam voluntatem administret.

38. Sacerdos aleator atque ebriosus, si non desinat, deponatur.

39. Clericus et laicus similia faciens excommunicatur.

40. Sacerdos mutui usuras exigens, nisi desinat, deturbeatur.

41. Qui cum hereticis orat, excommunicatur: qui vero clericos hoc existimat, gradu movetur.

42. Sacerdos baptismum et sacrificium hereticorum recipiens, sacerdotio indignus est.

43. Qui vere baptizatum denuo baptizat, ac eum qui impietate pollutus est non rechristizat, sacerdos non est habendus.

44. Secularis propriam uxorem ejiciens, aliquaque aut dimissam duceas, excommunicandas est.

45. Qui non baptizat in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sed transgreditur illud præceptum, sacerdotio fungi non debet.

46. Qui non tribus initiat mersionibus, sed una in Domini mortem, quod Dominus non dixit, sacerdotio movendus est.

47. Omnis clericus a nuptiis, et carne, et vino abhorrens, si non emendetur, expellendus est.

48. Qui ponitentibus non ignoscit, ipse venia indignior est.

49. Sacerdos a vino et carnis abstinentia, nisi exercitationis causa, deponitur.

50. Clericus citra itineris necessitatem in cauponam manducans, segregandus est.

51. Clericus injuria afflictus episcopum, dejicitor; presbyter vero et diaconus excommunicantur. Similiter autem et qui surdum, claudum, et cæcum cavillig insectatur.

52. Episcopus pietatem non docens excommunicatur: deponitur vero si perseveret non docere.

53. In clericum inopia laborantem si se beneficium non praestet sacerdos, excommunicatur: deponitur vero, si immisericors permaneat.

54. Qui impii libri mentionem facit in concione, deponitur.

55. Fidelis criminum convictus, in clericum non admittitur.

56. Qui Christum negat, expellendus est: qui vero clericum spernit et invertit, pro laico recipiendum est.

57. Sacerdos si suffocatum, aut a sera captum aut morticianum gustaverit, deponendus est: laicus vero excommunicandus.

58. Qui cum Judæis orat, excommunicatur.

59. Clericus homicida, deponitur: laicus vero, segregatur.

A προσκείσθω πράγματα φανερά· ίντι καὶ δὲπισκόπως διατιθῆται, καὶ μένοι τῇ Ἑκκλησίᾳ ἀχήμιος.

λέτ. Ἐξουσιαζέτω τῶν ἐκκλησιαστικῶν δὲπισκόπως πραγμάτων, καὶ τῶν ψυχῶν γάρ· καὶ διοικεῖται πάντα κατὰ τὴν θελὴν ἀρέσκειαν.

λητ'. Οὐ κυνιστής καὶ πάροιος ἵερεὺς, εἰ οὐ πάνοι, καθῆρηται.

λθ'. Κληρικὸς καὶ λαϊκός· τὰ δύοις πράττων ἀφορίζεται.

μ'. Τόχους ἀπατῶν διαγένου ἵερεὺς, εἰ οὐ πάνοι, καθῆρηται.

μα'. Οὐ συνεχόμενος εἰρετικοῖς, ἀφορίζεται: καθηρεῖται δὲ δὲκτηρικοῖς τούτους ἡγούμενος.

μβ'. Βάπτισμα καὶ θυσίαν εἰρετικῶν δεξάμενος ἵερεὺς, ἀνίερος.

B μγ'. Οὐ ἀναβαπτίζων τὸν βαπτισμόν, καὶ μή ἀναβαπτίζων τὸν μεμολυσμένον ἀσεβόθεν, ἀνίερος.

μδ'. Τὴν οἰκείαν γεμέτην ἐκδάλλων δὲ κορυκός, καὶ ἄγων ἑτέραν, ή ἀπολελυμένην ἀνορίστεος.

με'. Οὐ μή βαπτίζων εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ παρεκβάνον, ἀνίερος.

μζ'. Οὐ μή τρισὶ μυῶν κατερύγεσιν, ἀλλὰ μιᾷ εἰς τὸν Κυρίου Θάνατον, δὲ μή δὲ Κύριος εἰπεν, ἀνίερος.

μζ'. Κληρικὸς ἀπας γάμον, καὶ χρέας, καὶ οἶνον βδελυσσόμενος, εἰ μή διορθώστο, ἐκκήρυκτος.

μη'. Οὐ τοῖς μετανοῦσι μή συγγινώσκων, ἀσυγγωστότερος.

μθ'. Μή μεταλαμβάνων ἵερεὺς οἶνον καὶ χρεῶν, εἰ μή δι' ἀσκησιν, καθῆρηται.

μν'. Οὐ δίχα τῆς κατὰ τρίθον ἀνάγκης κληρικὸς εἰς καπηλεῖον ἔσθιων, ἀφοριστέος.

να'. Υθρίζων ἀπίσκοπον κληρικός, καθαιρεῖται· πρεσβύτερος δὲ καὶ διάκονος ἀφορίζεται. Ποσαύτως δὲ καὶ δὲκτηρικόν, καὶ χωλόν, καὶ τυφλὸν διαχλευσάων.

νβ'. Τὴν εὐάσπειαν οὐ διδάσκων ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀδίδακτος.

νγ'. Επιδεδ κληρικὸν ἵερεὺς οὐκ εὐεργετῶν, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀνέλεος.

νδ'. Οἱ ἀσεβοῦς βίσθιον ἐκκλησιάζων, καθαιρεῖται.

νε'. Πιστὸς ἀλεγχθεὶς ἐπ' ἀγκλήμασιν, ἀκληρός.

νζ'. Οἱ ἀρνησάριστος, καὶ ἀπόδημος· δὲ δὲ τὸν κλῆρον ἀθετῶν καὶ μεταστρέψων, κατὰ λαϊκὸν προστέος.

νη'. Γενόμενος θύτης πνικτοῦ, ή θηριαλώτου, ή θνητιμαίου, καθαιρεῖται· δὲ λαϊκός, ἀφορίζεται.

νθ'. Φονεὺς κληρικός, καθαιρεῖται· λαϊκός, ἀφορίζεται.

ρ. Κυριακήν καὶ Σάββατον διηστεύων, τὴλη ἐνδεῖς, Α

60. Qui Dominica aut Sabbatho jejunat, uno excepto, ejiciendus est.

ξ. Ο βιασάμενος κάρην, ἀφοριζόμενος κατεχέτω καὶ διπορον αὐτὴν οὖσαν.

ξ'. Ο δισχειροτόνητος μετὰ τοῦ χειροτονοῦντος καθαιρεῖται, εἰ μὴ αἱρετικὴ χειρὶ ἡ πρότερον.

η. Τὸν οὐκ ἀστοῦντα τὴν Τεσσαρακοστήν, η Τετράδα, καὶ Παρασκευὴν κληρικὸν καθαιρήσεις· τὸν δὲ λαϊκὸν ἀφορίσεις· εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν ἐμποδίωνται.

η'. Δαϊκὸν ἀφορίσεις ιουδαΐζοντα· τὸν δὲ κληρικὸν, καθαιρήσεις.

ξ'. Ἀφορίζεται ὁ κηρὸν ἢ Ελαῖον τῆς ἐκκλησίας σιών, μετὰ τοῦ καὶ πενταπλοῦ τοῦτο κατατιθένται.

ξ''. Ο λεπρὸς σκεύη εἰς χρῆσιν αφετεριζόμενος, ἀφορίζεται.

ξ''. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, καὶ καλούμενος, ταῦτα μὴ ἀκούων, καὶ διὰ καλεῖσθων καὶ τρίς· τοῦ δὲ ἐπιμένοντος, τὸ δόξαν ἡ σύνοδος ἀποφαίνοιτο.

ξ''. Αἱρετικὸς οὐ κατηγορεῖ ἐπίσκοπον, οὐδὲ πιστῶν; εἰς.

ξ''. Ἐπίσκοπον ἀντὶ αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀποδινέος οὐ καθίστασιν.

σ. Γίνεται χωλὸς καὶ ἐπερόφθαλμος, δξιος; ὑπάρχων, ἐπίσκοπος· ὁ μέντοι τυφλὸς καὶ κωφὸς οὐ γίνεται.

σ'. Ο δαιμονῶν οὐ κληροῦται, οὐδὲ συνεύχεται· μετὰ δὲ τὸν καθαρισμὸν, εἰ ἀξιός ἔστι, γίνεται.

ογ. Οὐκ ἐπίσκοπος νεορώτιστος, οὐδὲ διὰ ταχέων ὁ ἐπίκλητης διαγωγῆς προτών.

ογ'. Ἐπίσκοπος ἀνεκίσκοπος ὁ δημόσια χειριζόμενος.

οδ. Οἰκλήτης ἀκλήρωτος· οὐ δὲ ὁ μέντοι δικιος, ἐλευθερωτεῖς προσδόκεται.

οε'. Ο λεπρεὺς ἄρχων, ἀνίερος.

οε''. Ο δρόχοντα καὶ βασιλέα παρὰ τὸ θέμις ὑδρίων, τιμωρητέος.

οζ. Σεβάσμιος ἡ ἐξηκοντάβιδλος μόνον.

Συνόδου πρώτης τῆς ἐν Νικαιᾳ.

α. Οι εὐνοῦχοι εἰς κλήρον δεχόσθωσαν· οἱ δὲ τέμνοντες ἐμποτεῖς, οὐ δεχόσθωσαν.

β. Οι ἐθνικοῦ βίου μὴ ταχέως εἰς πρεσβυτέρων ἀγέσθωσαν· δῆλα γάρ τῆς διὰ χρόνου δοκιμασίας, κακὸς δὲ νεδρυτος.

γ. Εἰ τις μετὰ χειροτονίαν διμερτήσας ἀποδειγμήν την πρότερον, [Ι. Δ. Η] ὑπέρτερον· οὗτος πεπαύσθω τὸν κλήρον.

δ. Επεισακτὸν μῆτρις ἀχέτω, χωρὶς μητρός, ἡ ἀλεπῆς, καὶ τῶν προσώπων· διὰ πᾶσαν ὑποψίαν ἀποδρόσκει.

ε. Ἐπίσκοπος ὅποι πάγκεων τῶν ἐπαρχιῶν καθίσταται· εἰ δὲ μή, τέλος τριῶν· τῶν ὑπολείπων διὰ

61. Qui pueræ rīm attulerit, excommunicatus ipsam, inopem licet, sibi habeat.

62. Bis ordinatus, cum ordinatore deponitur: nisi hæretici manu priuam ordinatus sit.

63. Clericum Quadragesima aut Quatuor Temporibus, et Parasceve non jejunantein depones: laicum vero excommunicabis, nisi infirmitas ipsis impedimento sit.

64. Laicum iudicantem excommunicabis: clericum vero gradu dejicies.

65. Qui ceram aut oleum ecclesiæ furatur, excommunicatur: ac præterea quintuplum personavet.

66. Qui sacra vasa in proprios usus transfert, segregatur.

67. Episcopus reus factus, si vocatus non pareat, bis et ter vocetur: si vero perseveret, sententiam synodus proferat.

68. Hæreticus non accusat episcopum, neque fidelis unus.

69. Episcopus vita exceedens episcopum in suum locum non subrogat.

70. Claudius et altero oculo privatus, si dignus sit, sit episcopus: cæcus tamen et surdus non fit.

71. Daemoniacus non cooptatur in clericum, neque cum aliis orat: post purgationem vero, si dignus sit, sit clericus.

72. Recens illuminatus non creatur episcopus, nequè qui nuper a malo vitæ genere recessit.

73. Episcopus negotia publica tractans, episcopatu indignus est.

74. Servus in clericum non recipitur: qui vero dignus est, libertate donatus promovetur.

75. Sacerdos magistratum obiens, profanus habetur.

76. Qui magistratum ei imperatorem contra ius fasque contumelia afficit, puniendus est.

77. Sexaginta librorum canon tantum veneracione dignus est.

Synodi Nicæna I.

1. Eunuchi in clericum recipiantur: qui vero se ipsum execant, non recipiantur.

2. Qui ex gentili vita prodeunt, ne statim ad presbyteratum promoveantur: nam absque probatione quæ progressu temporis sit, rejiciendus est neophytus.

3. Si quis post ordinationem delinquisse compertus fuerit prius aut postea, hic clero expellatur.

4. Subintroductam ne quis habeat, præter matrem, aut sororem, easque personas quæ omnem suspicionem effugient.

5. Episcopus ab omnibus provincialibus constituitur: sin vero, saltem a tribus, reliquis per lit-

teras consentientibus. Præcipuum tamen auctoritatem metropolitanus habeat.

6. Qui ab aliis excommunicati sunt, ab aliis non suscipiantur: præterquam si propter pusillanimitatem, aut contentionem, aut quid ejusmodi excommunicatione facta fuerit.

7. Alexandrinus episcopus super *Egyptum, Li-*
byam, et Pentapolim potestatem habeat: et Romanus super eos qui Romæ subditi sunt. Item Antiochenus aliquis super sibi subjectos.

8. Si quis episcopus circa primi sententiam creatus fuerit, ne sit episcopus.

9. Multorum suffragio secundum canonem Iato, si tres aliqui contradicant, eorum sententia irrita sit.

10. Episcopus *AElie bonoreatur, servata metropoli B* dignitate sua.

11. Hæretici Cathari, id est puri, dicti accedentes primum profiteantur, se Ecclesiæ sanctionibus assensuros, ac cum bigamis communicaturos, lapidisque veniam impertiuitos. Ac si qui ordinari reperiantur, sint in eodem ordine: exempli gratia, qui vere est episcopus, sit episcopus; qui vero apud Catharos est episcopus, sit chorepiscopus, vel presbyteri aut episcopi honore gaudet. Neque enim duo erunt in una urbe episcopi.

12. Qui sine examinatione ordinantur, si deinceps delicti arguantur, e gradu deturbantur.

13. Qui sine necessitate transgressi sunt, etiæ venia sint indigni, veniam tamen aliquam consecuti duodecim annos sese submittant.

14. Qui vim passi ac restitisse visi sunt, deinde impietati consenserunt, ac resipuerunt, decem annos excommunicantur.

15. Considerandum est in omnibus pœnitentia genus. Ac si is qui pœnam suscipit, serventiorum se in pœnitendo ostendat, humanius cum eo agat episcopus; si vero frigidorem, severius.

16. Qui vita excedunt, communicent. Si vero quis ipsorum convalescat, sit cum iis tantum qui orationis sunt participes.

17. Si quis catechumenus lapsus fuerit, sic tres annos audiat, idque solum. Deinde cura catechumenis orei.

18. Ex urbe in urbem neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus migret. Siquidem rursum restituentur ecclesiis in quibus ordinati sunt.

19. Quoiquot presbyteri et diaconi ab ecclesia recesserint, in alias ecclesias non recipientur: verum ad suas parochias revertantur. Si quis vero cum qui ad alium pertinet, ordinaverit circa sententiam proprii episcopi, irrita erit ordinatio.

20. Si quis usuras aut sescuplum accipiat, post Ecclesiæ determinationem tanquam alienus deponeatur.

21. Diaconi in suis terminis maneant, neque inter presbyteros sedeant. Nam contra canoneum

A γραμμάτων γινομένων συμφῆφων. Τὸ μέντοι κράτος ὁ μητροπολίτης ἔχεται.

ζ'. Οἱ εἰς ἑτέρους ἀφοριζόμενοι, ὡρ' ἑτέρου μη προσδεχέσθωσαν· πλὴν εἰ μή διὰ μικροφύγιαν τὴν φιλονεικίαν, ή τι τοιωτον διφορισμὸς γέγονεν.

ζ'. Αἰγύπτου, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως δὲ Ἀλεξανδρεὺς ἔχεται τὴν ἕκουσιαν· καὶ δὲ Ρώμης τῶν ὑπὸ Ρώμην· καὶ δὲ Ἀντιοχείας, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν οἰκείων.

η'. Εἴ τις ἐπίσκοπος [J. d. τῆς] τοῦ πρώτου θλγα γέννηται γνώμης, μὴ ἔστω ἐπίσκοπος.

θ'. Επὶ τὴν τῶν κολλῶν φήφον γινομένην κατέκανόντα, εἰ τρεῖς τινες ἀντιλέγοντες, εἰνεν ἀδίδασι.

ι'. Ότις ἐπίσκοπος Αἰλίας τιμάσθω, σωζομένου τῇ μητροπόλει τοῦ αὐτῆς ἀξιώματος.

ια'. Οἱ καθαροὶ προσερχόμενοι πρῶτον διμολογεῖσθωσιν, διτὶ συνθήσονται τοῖς τῆς Ἐκκλησίας θεσμοῖς· καὶ κοινωνήσουσι διγάμοις, καὶ συγχωρήσουσι τοῖς παραπετωκόσι. Καὶ οἱ εὑρισχόμενοι κεχειροτονημένοι [ηρ. εἰ] εἰνεν τῷ αὐτῷ τάγματι· οὖν, δὲ μὲν κυρίως ἐπίσκοπος, εἰη ἐπίσκοπος· δὲ παρὰ τοῖς καθαροὶς ἐπίσκοπος, η̄ χωρεπίσκοπος ἔστω, η̄ πρεσβυτέρου τιμὴν, η̄ ἐπίσκοπου κεκτήσθω. Οὐ γάρ εἰσονται δύο εἰς μίαν πόλιν ἐπίσκοποι.

ιβ'. Οἱ ἀνεξετάστας χειροτονούμενοι, εἰ ἔξης ἀλέγχωντο διτὶ ήμαρτον, διτὶς πεπαύσθωσαν.

ιγ'. Όσοι χωρὶς ἀνάγκης παρέβησαν, εἰ καὶ συγγνώμης ήσαν ἀνάξιοι, συγγνώμης τινὲς διξιούμενοι, ιθ' έτη ὑποπτεύτωσαν.

ιδ'. Οἱ βιαζόμενοι, καὶ δᾶξαντες ἀντιστῆναι, εἰτα καταθέμενοι τῇ διερεψι, καὶ ἀναστρατευσάμενοι, δεκαετίαν ἀφοριζέσθωσαν.

ιε'. Σκοπητέον ἢφ' ἀπασι τὸ εἶδος τῆς μιτανολας. Καὶ θερμοτέρως μὲν μεταμελουμένου τοῦ δεξαμένου τὸ ἐπιτιμιον, φιλανθρωπότερον δὲ ἐπίσκοπος διατιθέσθω· ψυχροτέρως δὲ, δραστικότερον.

ιζ'. Οἱ ἔξοδευμενοι, κοινωνεῖσθωσαν. Εἴ δὲ τις αὐτῶν ὅγιάνται, ἔστω μετὰ τῶν τῆς εὐχῆς [ηρ. ψυχῆς] κοινωνούντων, καὶ μόνον.

ιε'. Εἴ τις παραπέσαιτο κατηχούμενος, οὐτωσι τριστὴν ἔτεσιν ἀκράσθω, καὶ μόνον. Εἴτα μετὰ τῶν κατηχούμενων εὐχέσθω.

ιθ'. Όσοι πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρήσουσιν, δεκαετίαν εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας γενήσονται· ἀλλ' ἐπιστρέψαντα εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας. Εἴ δέ τις τὴν ἑτέρην διαφέροντα χειροτονήσει δίχα γνώμης τοῦ οἰκείου ἐπίσκοπου, δικυρος η̄ χειροθεσία.

ικ'. Εἴ τις τόχους, η̄ ἡμιδια λαμδάνει, διλλότερος ἔσται, μετὰ τὸν δρόν τῆς Ἐκκλησίας καθαιρούμενος.

ικ''. Οἱ διάκονοι τοῖς ίδιοις μέτροις μενέτωσαν· μηδὲ μέσον πρεσβυτέρων καθιζέσθωσαν. Παρὰ κα-

νά ταρ καὶ εὐταξίαν έστιν, εἰ τι καὶ τοιούτου γέ- A et decentem ordinem est, si quid tale continua-

ται. Οἱ Παυλικιανοὶ ἀναβακτίζονται· καὶ εἰ τινες
χιρικοὶ ἀμερπτοὶ δείχνυνται, ἀναβακτιθέντες χει-
ροτοισθεσσαν· εἰ δὲ μὴ ἀμερπτοὶ δείχνυνται, καθ-
ερισθεσσαν.

χγ'. Αἱ διακόνισσαι ἔξαπατηθέσαι, ἐπειδὴ μὴ χειρο-
τοῖς μετέχουσιν, ἐν τοῖς λαϊκαῖς ἔξτριχέσθωσαν.

χδ'. Ἐν ταῖς Κυριακαῖς οὐ δέον κλίναι γόνου, ἀλλ
ὅρθους; εἴλεται τοὺς ἀνθρώπους.

Tὸν ὄντος Ἀγκύρα.

α'. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τὸ πρὶν ἐπιθύμα-
ται, εἰτα ἐξ ἀληθείας ἀνεπαλαλάσσονται, μόνης τῆς
καθίδρους καὶ τῆς τιμῆς μετεχόντων, μηδὲν τῶν
τριῶν ἐπιταλοῦνται.

β'. Οἱ βασανισθέντες καὶ βιασθέντες ἀληθῶς, καὶ
μετὰ τυραννίδος βρώματα λαβόντες εἰδώλου, τῆς
κονιανίας μὴ κανεὶσθωσαν· καὶ λαϊκοὶ δὲ τοῦτο πα-
θήσας, ἡς οὐδὲν ἤμαρτηκότες, εἰ βούλοντο χειρο-
τοῖς τυχεῖν, τυγχανότων, δίλλων ἀνεπληγτοὶ
ἴησαν.

γ'. "Οὐαὶ ἀπαγόμενοι μετὰ θυμηδίας ἀνήλθον καὶ
ἴραγον, ἐπεὶ ἔξασταν ὑποκιπτέσθωσαν.

δ'. Οἱ μετὰ πενθικῆς στολῆς ἀνεληλυθότες, καὶ
φέρναντες, μετὰ δακρύων τριτίαν ὑποκιπτέσθω-
σαν· εἰ δὲ μὴ ἔργον διετίαν.

ε'. Οἱ προέργων βίας, καὶ ὁ ἐπόμενος, ὁ τῶν παρα-
πτόντων δηλοντές, σκουδαλοὶ δῶν, η οὐ σκουδαλοί,
τὸν ἐπίσκοπον φιλανθρωπότερον, η ἀφιλανθρωπότε-
ρον δείχνουσιν.

Ϛ'. Ἀντὴρ ἀπελῆρη μόνον εἶχας, καὶ θύσας, εἰτα
μετενήσας, πενταστίαν ὑποκιπτέσθω.

Ϟ'. Εάν τις θεια βρώματα ἔχων συνειστιάθῃ τοῖς
Μηνοῖς ἐν ταῖς δόρταις αὐτῶν, διετίαν ὑποκιπτέσθω.

Ϙ'. Ο μὴ μόνον ἐθελουσίας τεθυκώς, ἀλλὰ καὶ
τερπὸν ἀναγκάσας, δεκαστίαν ὑποκιπτέσθω.

Ϛ'. Ο δεύτερον καὶ τρίτον θύσας, ἀλλὰ μετὰ βίας,
πενταστίαν ὑποκιπτέσθω.

Ϛ'. Ο μέλλων διάκονος; χειροτονεῖσθαι, εἰ προεμπρ-
τότερο τῷ ἐπίσκοπῳ μὴ δύνασθαι καρτερεῖν ἄγαμος,
γυρῆσας ἔστω διάκονος. Εἰ δὲ σωπήσας; ἔγημεν
ἴστερον, ἀποδαλλίσθω.

ϙ'. Εἰ δικηνηστεύῃ κόρη, ἥρπαγη δὲ περ' ὅλου,
τῷ προτέρῳ ἀποκαθίσταται.

Ϛ'. Ο πρὸ τοῦ βαπτίσαμάτος θύσας, ἀνεύθυνος
ἴστω μετὰ τὸ βάπτισμα.

Ϙ'. Χωρεπίσκοπος οὐ χειροτονεῖ ἀνευ ἐπιτροπῆς
ἐπισκόπου.

Ϛ'. Ἱερατικὸς χρέων ἀπεχθέμενος, γενεσάμενος μό-
ντιν, εὔτοις ἀπεχέσθω· εἰ δὲ μηδὲ τῶν μετὰ κρέατος
γίνοτο λαχάνων, πεπαινόθω.

ϙ'. Εάν τι τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι διεπερά-
PATROL. GR. CXXXIII.

A et decentem ordinem est, si quid tale continua-
gat.

22. Pauliciani denuo baptizantur : ac si qui
clericī irreprehensibiles comp̄terantur, rebaptizati
ordinantur. Nisi vero irreprehensibiles videantur,
deponantur.

23. Diaconesse deceptae, quandoquidem ordi-
nationis expertes sunt, inter laicos versentur.

24. Dominiūcis diebus non oportet genu flectere,
sed rectas homines orare.

Synodi Ankyrae.

1. Presbyteri et diaconi qui prius sacrificarunt,
deinde vere resipuerunt, solius cathedras et honoris
participes sint, nihil sanctorum mysteriorum per-
agentes.

2. Qui tormenta ac vim vere passi sunt, et cum
tyrannide cibos idolis oblatos sumpserunt, com-
munione ne prohibeantur : laici vero, si hoc ipsi
acciderit, ac si nihil delinquissent, si velint ordinis
consequi, consequantur, modo in aliis irreprehen-
sibiles sint.

3. Quicquid abducti cultiore habitu asconderunt
et comedenterunt, sex annos paenitentiae sese submit-
tant.

4. Qui cum lugubri veste ascenderunt et comed-
erunt, cum lacrymis triennio submissi paenit-
tentia agant : si vero non comedenterunt bien-
nio.

5. Precedens vita et consequens, lapsorum sci-
ficiet, bona aut mala, episcopum humaniore aut
severiore reddit.

6. Vir qui minis tantum cesserit et sacrificaverit,
deinde penituerit, quinqueannio paenitentiae subjiciatur.

7. Si quis proprios cibos habens gentilium con-
vivis interfuerit in eorum festis, bienniu paenitentiae
subjaceat.

8. Qui non solum voluntarie sacrificaverit, ve-
rum etiam alium coegerit, decem annos paenitentiae
submittatur.

9. Qui secundo et tertio sacrificaverit, sed vi-
aductus, septenario paenitentiae subjiciatur.

10. Qui diaconus ordinandus est, si protestatus
fuerit episcopo se non posse calibem perseverare,
uxore ducta sit diaconus. Si vero cum lacuerit,
postea uxorem duxerit, ejiciatur.

11. Si despontata puella, ab alio rapta fuerit,
priori restituatur.

12. Qui ante baptismum sacrificavit, post baptismum
imsons habeatur.

13. Choropiscopus non ordinat sine licentia epi-
scopi.

14. Sacerdos a carnis abstinentia ubi tantum
gustaverit, sic abstineat : si vero neque olera qui
cum carnis sunt gustet, a fungendo munere de-
sistat.

15. Si quid ad ecclesiam pertinens presbyteri

distraxerint, id invalidum sit, ac penes episcopū A σιεν, έστω ἀδίβαια, καὶ μενέτω τῇ χρίσει τοῦ ἐπι-
judicium maneat.

16. Qui contra rationem venere abusus fuerit ante viginti annos, quindecim annis poenitentia subjiciatur: si vero hanc aetatem excesserit, uxori-remique habeat, ac supra quinquaginta annos natus sit, usque ad exitum vite poenitentiam agat.

17. Leprosus qui contra rationem versatus, aut etiam lepra infectus fuerit, cum iis qui a dæmonie infestantur orei.

18. Episcopus constitutus, si ab Ecclesia ad quam vocatus est non recipiatur, sed aliis episcopis negotium facessat, excommunicetur. Si autem presbyteris annumerari velit, annumeretur. Si vero ab episcopis qui ibi degunt dissideat, etiam presbyteratus honore expellatur.

19. Qui virginitatem professus est, ac votum irriterit, triennio excommunicetur.

20. Virgines ne ad aliquos tanquam fratres accedant.

21. Adultera et adulter, septem annos excommunicentur.

22. Meretrices medicamenta eneandis fetibus accipientes, decem annos poenitentia subjiciantur.

23. Voluntarius homicida, in fine vite communioni consequatur.

24. Involuntarius homicida, quinquennio poenitentia subjiciatur.

25. Qui vaticiniis utitur, atque introducit aliquem in domos exquirendi beneficii, aut lustrationis gratia, quinquennio poenitentia subjiceat.

26. Quidam puerla desponsata, sorori ejus vitium attulit, deinde sponsam accepit; prima suspendio vitam finiit; ii etiam qui facti consci sunt, decennio poenitentia subjiciantur.

Synodi Neocastriensis.

1. Presbyter qui uxorem duxerit, deponatur: si vero scortatus aut moechatus fuerit, expellatur.

2. Mulier quae duobus fratribus nupsarit, per totam vitam expellatur: si vero morti proxima nuptias repudiet, poenitentiam consequetur: si vero obierit, superstiti viro pessimum.

3. Eorum qui multa matrimonia contrabunt, tempus certum est: poenitentia vero studium illud præcedit.

4. Concupiscentia fornicationis opera præcedentes si impediantur, non sine divino auxilio impediuntur.

5. Qui dum fidei mysteriis instituitur peccat, audiatur non peccans: si autem adhuc perseveret, penitus ejiciatur.

6. Prægnans quandocunque vult baptizatur: uiuiscujusque enim voluntas judicatur.

7. Presbyter non debet interesse convivio ejus qui secundas nuptias celebrat: quomodo enim ipsum venia dignum judicabis.

A σιεν, έστω ἀδίβαια, καὶ μενέτω τῇ χρίσει τοῦ ἐπι-
σκόπου.

ις'. Ο ἀλογευσάμενος πρὸ τῶν εἰκοσι χρόνων, πεντεκαθέδηται οὐτειν ὑποπιπτέτω· εἰ δὲ καὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὑπερβάς, καὶ γυναικα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τὰ ν' τελῶν ἔτη, ἅχρι τῆς ἕξδησην ὑποπιπτέτω.

ιε'. Ο λεπρὸς ἀλογευσάμενος, ή καὶ λεπρωθεῖς, τοῖς χειμαζομένοις συνεύχοιτο.

ιη'. Ο ἐπίσκοπος; καταστάς, εἰ οὐ δέχεται παρὰ τῆς παροικίας εἰς τὴν ἐκλήθη, ἀλλ' ἐπέροις ἐπισκόποις ἐνοχλεῖ, ἀφορίζεσθω. Εἰ δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐθέλοι συναριθμεῖσθαι, συναριθμέσθω. Εἰ δὲ καὶ τοῖς B ἐκεῖ ἐπισκόποις διαστασάσθαι, ἀπωθεῖσθω καὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τιμῆς.

ιθ'. Ο ἐπαγγειλάμενος παρθενίαν, καὶ ἀθετῶν, τριετίαν ἀφορίζεσθω.

ικ'. Αἱ παρθένοι ὡς ἀδελφοῖς τιαι μὴ προσιτασσαν.

ικα'. Η μοιχαλίς, καὶ θ μοιχὸς ἐπταετίαν ἀφορίζεσθωσαν.

ικβ'. Αἱ πόρναι λαμβάνουσαι φθόρια, δεκαετίαν ὑποπιπτέωσαν.

ικγ'. Ο αὐθαίρετος ἀνδροφόνος, ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου τυγχανέτω.

ικδ'. Ο ἀκούσιος φονευτής, πενταετίαν ὑποπιπτέωτω.

C ικε'. Ο καταματευόμενος, καὶ θ εἰσάγων εἰνὰ τοῖς οἴκοις ἐπὶ ἀνεύρεσι φαρμακείας, ή καθάρει, πενταετίαν ὑποπιπτέωτω.

ικζ'. Κόρην τις μηντευόμενος προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, είτα τὴν μηντήν θλαβεν· ή πρώτη ἀπήγαστο· καὶ οἱ συνειδέτες δεκαετίαν ὑποπιπτέωσαν.

Tōr ὁ Νεοκαστριέρα.

α'. Γῆμας πρεσβύτερος, ἀποτιθέσθω· ἀξιωθεῖσθω δὲ πορνεύσας, ή μοιχεύσας.

β'. Η ἀδελφοῖς γημαρμένη δισσοῖς, διὰ βίου ἀξιωθεῖσθω· εἰ δὲ κατὰ τὸν θάνατον ἀρνοῦτο τὸν γάμον, ξεῖοι μετάνοιαν. Εἰ δὲ τελευτήσοι, τῷ μείναντι κάθιστον.

γ'. Τῶν πολυγάμων ὁ χρόνος οὐρῆς· τὸ δὲ τῆς μετανοίας σπουδαῖον, αὐτὸν ὑποτέμνεται.

δ. Αἱ πρὸ τῶν πορνικῶν ἔργων ἐπιθυμίαι· εἰ ἐμποδίζονται, οὐκ ἀθετεῖ μεταβολήν.

ε'. Ο ἐν τῷ κατηχεῖσθαι ἀμαρτάνων ἀκροάσθω μὴ ἀμαρτάνων· εἰ δὲ εἰς ἐπιμενή, τέλεον ἀπωθεῖσθω,

ζ'. Η χυοφοροῦτα ὅτε θέλει βαπτίζεται· ἐκάστου γάρ η προσάρεσις χρίνεται.

ζ'. Οὐχ ἐστιδιται πρεσβύτερος ἐπὶ διγάμῳ· τῶς γάρ αὐτὸν ἀξιώσοις συγγνώμης.

γ'. Ό λαίκος οὐ τῇ γυνῇ μεμοίχεται, οὐ κληρονομεῖται, καὶ δὲ τὸν κλήρον, εἰ μετὰ τὴν μοιχείαν κατέχει αὐτὴν, ἐκδιώκεται.

θ'. Έάν διμολογήσῃ πρεσβύτερος; δις: ήμαρτε, μή προσφερέτω μόνον· τινά γάρ τῶν ἀμαρτημάτων εἰ χειροτονίας ἀφίσσειν. Εἰ δὲ μή διμολογοῖη, μήτ' ἐλέγχοιτο, αὐτὸς ἔχει τὴν ἑξουσίαν.

ι'. Καὶ διάκονος τῷ αὐτῷ συσχεθεὶς, ὑπηρέτες μεντά.

κ'. Εἰ μή τριακονταέτης μή γινέσθω πρεσβύτερος, καὶ τῇ ἁξιόλογος, ξενὸν ὑπόδειγμα τὸ τοῦ Σωτῆρος φύτισμα.

λ'. Ό διά νόσον βαπτισθεὶς, μή γινέσθω πρεσβύτερος· εἰ μή διά τὸν ἄξητον ἀγγέλα, καὶ στάνειν ἀνθράκων.

μ'. Ἐπιχώριος πρεσβύτερος εἰς ταῦν πόλεων οὐ προσάγεται, εἰ μή ἀπεστιν διπέντεκος, καὶ τὸ πρεσβύτεριον δὲν· ἀλλὰ ἀπώσι, καὶ καλέστο, προσέργει.

ν'. Οἱ χωρεπίσκοποι ἡγεμόνεις τοῦ πολεοῦ προσφέρουσι, τῶν ἐκδομῆκοντα τὸν τύπον ἐπίχοντες.

ο'. Ἐπειδὴ διάκονος, κατὰ τὰς Πράξεις, καὶ εἰς μητρόπολιν ἔστωσαν.

Τέταρτη Γένητρα.

α'. Τῷ ἀθετοῦντι τὴν νόμιμην γάμον, καὶ τῷ κατεχόντι τὸν κρεαφαγοῦντα, δίχα πνικτοῦ καὶ εἰδολοθετοῦ, ἀνάθεμα.

β'. Τῷ πείθοντι τὸν δοῦλον ἀναχωρεῖν τοῦ διεπότου θεοσέβειας προφράσει, καὶ τῷ διάκρινομένῳ μεταλαμβάνειν ἀπὸ πρεσβυτέρων ὑπογυναλον, ἀνάθεμα.

γ'. Ό τὸν θεὸν οἶκον εὐκαταφρόνητρον δυνομάζων, καὶ δικαλησίσαντα ίδιο, καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου τὰ τῆς ἐκκλησίας τελῶν, εἴη ἀνάθεμα.

δ'. Ό διδοὺς η ο λαρβάνων καρποφορίας ίδια τῆς ἐκκλησίας καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου, καὶ διὰ διὰ τὸ καλὸν παρθενεύων, ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν γάμον βδελύσσεσθαι, ή καὶ κατεπείρεσθαι τῶν γαμούντων, εἴη ἀνάθεμα.

ε'. Ο τοὺς καλοῦντας εἰς ἀγάπες ἀθετῶν, καὶ τούτους οὐ κοινωνῶν κακλημένος, καὶ διὰ φαυλίζων τοὺς φοροῦντας τοὺς βήρους, καὶ οὓς γυναῖκες ἀνδρῶν ὑποκρίνονται ἴματοις, καὶ οὓς τὸν ἀνδρῶν διαιζεύγνυνται βδελύσσομεναι τὸν γάμον, καὶ οἱ τὰ τέκνα καταλιμπάνοντες, καὶ οὐχὶ πρὸς θεοσέβειαν ὑπαλείφοντες; καὶ τέκνα οὐαὶ ἀπίστων ἀπεσκιρώσι τούτων, ἀνάθεμα.

ϛ'. Οὓς γυναῖκες τὰς κόδμας τίλλουσι, θεοσέβειαν ὑποκρινόμεναι· καὶ δὲ τὴν Κυριακὴν ἀστιῶν, καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς νηστεῖας ἐκτρέπων· καὶ δὲ τὰς τῶν μαρτύρων συνάξεις περιφρονῶν, ἀνάθεμα.

Τέταρτη Ἀντιοχεία.

α'. Ό τὴν ἐνθεσμον τοῦ Πάσχα παράδοσιν πειρώμενος διαμείψω, λαίκος· μὲν τελῶν, ἔτσι τὸ ἀπόλητος· κατηρικός δὲ, ἀγεκκλητίατος.

β'. Ό εἰς ἐκκλησίαν εἰσιών, καὶ προτέρην τῇ

A. 8. Laicus cuius uxor adulterium commisit, non ascribitur in clericum: et qui in clero versatur, si post adulterium retinet ipsam, expellitur.

9. Si confessus fuerit presbyter se peccasse, ab oblatione tantum abstineat: quædam enim peccata ordines remittunt. Si vero non confiteatur, neque convincatur, ipse sui potestatem habeat.

10. Diaconus etiam eodem criminis obstrictus, minister maneat.

11. Ne fiat presbyter nisi tricesimum annum agens, etiam si dignus sit, exemplum habens Servatoris baptismus.

12. Propter morbum baptizatus ne fiat presbyter; nisi ob certamen quod postea subierit, atque hominem raritatem.

B. 13. Presbyter ruri degens in urbis templo non offert, nisi absit episcopus totusque presbyterorum cœtus: si autem absint, et vocetur, offerat.

14. Choropiscopi tanquam communis offerunt, cum septuaginta imaginem reserant.

15. Septem diaconi, secundum Acta apostolorum, etiam in magna urbe sint.

Concilii Gangrenensis.

C. 1. Improbanti legitimum matrimonium, et condemnanti carnes manducantem, absque suffocato, atque idolis immolato, anathema.

2. Ei qui servo persuadet ut a domino recedat pietatis praetextu, atque ei qui dubitat communionem a presbyteria matrimonio junctis accipere, anathema.

3. Qui Dei domum contemplibilem esse dicit, et qui privatim ecclesiasticos conventus habet, ac præter episcopi aut presbyteri sententiam Ecclesie munia obit, ait anathema.

4. Quisquis dat, aut accipit fructuum oblationes extra ecclesiam, ac præter sententiam episcopi aut presbyteri; item qui non honestatis causa virginitatem colit, sed eo quod nuptias abominetur, aut etiam in eos qui matrimonio juncti sunt sese extollat, sit anathema.

D. 5. Qui spernit eos qui ad agapas vocant, et qui vocatus cum his non communicat; item qui contemptui habent eos qui biros gestant; ac quæcumque mulieres virorum abutuntur vestimentis, quæcumque a viris separantur eo quod matrimonium fastidiant; item qui liberos relinquunt, ac non ad pietatem eos instruunt, nec non liberi qui a parentibus infidelibus discedunt, anathema.

6. Quæcumque mulieres comas tondent, pietatem simulantes; et qui Dominica cibō abstinet, ac jejunia Ecclesiae evertit: nec non quisquis conventus qui ad martyrum ædes sunt despicit, anathema.

Concilii Antiocheni.

1. Qui legibus sanctam Paschæ traditionem mutare conatur, siquidem laicus sit, ejiciatur: clericus vero ab Ecclesia areceatur.

2. Qui ecclesiam ingressus, sacram Scripturam

attente audit: deinde egressus despiciit aversatorumque A communionem, ejiciendus est.

5. Qui cum excommunicato communicat, excommunicatus censetur; et qui orat cum illis qui cum Ecclesia non orant, reus est. Item qui suscipit eum qui Ecclesiae conventibus non interest, culpa non vacat.

6. Episcopus a synodo depositus, ac presbyter et diaconus ab episcopo gradu motus, si per contumaciam munus obeat, deploretas spei est.

5. Omnis presbyter, aut diaconus episcopum contenitens et ab eo recedens, aliudque altare extruens: si ab episcopo bis terque accersitus in arrogancia persistat, deponatur, curationis spe destitutus.

6. Excommunicatum ab episcopo clericum aut laicum si major synodus suscepit, aut condemnaverit, acquiescere oportet sententiae.

7. Peregrinus pacificas non afferens epistolam, non est suscipiens.

8. Presbyter ruri degens ne canonicas det epistolam, nisi ad solum vicinum episcopum.

9. A metropolitani sententia pendere oportet episcopos, ubique citra illius consilium instituere, nisi ea sola quae ad suam eajusque diocesim pertinuerint, ac viris reprobatione non obnoxii manus impunere.

10. Exorcistas, lectores, subdiaconos, et cantores constituit chorepiscopus: non tamen presbyterum aut diaconum absque civitatis episcopo. Qui autem hoc transgredi audeat, deponatur.

11. Urbis episcopus facit chorepiscopum.

12. Si episcopus, aut presbyter sponte, ac sine provincie metropolitani jussu imperatorem adierit, communione ac dignitate excidat.

13. Depositus si molestiam imperatoris auribus exhibeat, synodum maiorem petat, illiusque decreto stet. Quod si rursus indignetur, pristina dignitatis recuperandae nulla ei spes esse potest.

14. Si nemine rogante episcopus in aliam provinciam se conferal, ordinetque ac res administret: ipsa irrita manent, atque ille deponetur.

15. Si accusato episcopo provinciae episcopi inter se discrepant, alii sunt e vicinis locis advocandi ad controversiam certo dirimendam.

16. Judicio contendente episcopo, si omnium provinciae episcoporum sententiae concordes sint, redintegratio actionis non datur.

17. Qui ciuitate integrum synodum atque ipsum metropolitanum in vacante Ecclesiam invadit, quamvis ipse munere vacet, ejiciendus est.

18. Qui suscepto ordine ab eo resilit, excommunicatur, quo usque penitentia ductus munus suscipiat.

19. Episcopus ordinatus honore fruatur, licet a

ιερᾳ Γραφῃ, είτα περιφρονῶν, καὶ ἔξιν, καὶ ἀποστρέψμενος τὴν μετάληψιν, ἀπόβλητος.

γ'. Οἱ ἀκοινωνήται κοινωνῶν, ἀκοινώνητος· καὶ δισυνδέμενος τοὺς μὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ συνευχομένους, ὑπεύθυνος· καὶ δὲ τὸν εἰς Ἐκκλησίαν μὴ συναγόμενον ὑπερέχομενος, οὐκ ἀναίτιος.

δ'. Οἱ ὑπὸ συνδόνων καθηγημένος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ πὸν ἐπισκόπου πρεσβύτερος καὶ διάκονος, εἰ αὐθοδιόμενος λεῖτοργῆσοι, ἀνέλπιστος.

ε'. Πᾶς δὲ ἐπισκόπου κατατροφῶν, καὶ ἀφιστάμενος πρεσβύτερος ή διάκονος, καὶ οἰκοδομῶν ἄλλο θυσιαστήρων, εἰ προσκελεύμενος διὰ καὶ τρὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιμένοις τῇ ἀπονοῇ, καθαιρούμενος ἔσται, καὶ ἀθεράπευτος.

ζ'. Τὸν ἀφορισθέντα παρ' ἐπισκόπου κληρικὸν ηλαῖνον ἐὰν μετίων σύγδος προσδέξιοτο, η κατακρίσιοτο, στέργειν χρέων τὴν ἀπόφασιν.

η'. Οἱ ἔντος εἰρηνικὰς οὐ προσάγων, ἀπρόσθκτος.

η'. Οἱ κύρωσις πρεσβύτερος μὴ διδότω κανονικὰς ἐπιστολὰς, η πρὸς μόνον ἐπίσκοπον γείτονα.

θ'. Τοῦ μητροπολίτου τῆς γνώμης ἀναρτᾶσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μήτε τῆς αὐτοῦ προνοίας οἰκονομεῖν δίχα, η μόνα τὰ τῇ ίδιᾳ ἐνοράᾳ προσπίπτοντα, καὶ χειρθεσίας ἀνεπιλήπτοις ἀνέράστιν ἐπιτελεῖν.

ι'. Ἐπορκιστάς, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ φάλας καθίστησι χωρεπίσκοπος οὐ μετατοι πρεσβύτερον, η διάκονον, δινευ τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ἐπισκόπου. Οἱ δὲ τοῦτο τολμῶν ὑπερβαίνειν, η καθηγημένος.

ια'. Οἱ τῆς πόλεως ποιεῖ ἐπίσκοπος χωρεπίσκοπον.

ιβ'. Οἱ προσώπων αὐτομάτως τῷ βασιλεῖ ἐπίσκοπος η πρεσβύτερος, καὶ οὐχὶ καλευσθεὶς πρὸς τοῦ τῆς χώρας μητροπολίτου, μετά κοινωνίας ἐκπιπέτεται καὶ τῆς ἀξίας.

ιγ'. Οἱ καθηγημένος εἰ δυνολογεῖ τῷ βασιλεῖ, αἰτεῖται σύνοδον μειόνα, καὶ τῷ ἐκεὶ διέξαντι στοιχεῖτω. Εἰ δὲ καὶ αὖθις ἀποδισπετοή, ἀποτίστο.

ιδ'. Εἰ μηδενὸς ἀξιούντος, ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην ἀπαρχίαν ἀπίστοι, καὶ χειροτονοίη, καὶ διοικοή πράγματα· αὐτά τε ἀκυρά μένει, καὶ ἐκείνος καθαρεύθησται.

ιε'. Εἰ ἐπισκόπου κρινομένου οἱ τῆς ἀπαρχίας ἐπίσκοποι διαφέροντα, μετακλητέον ἀπὸ τῶν πέλατων ἐπέρους εἰς ἀναμφίβολον ἀμφισβήτησιν.

ιζ'. Ἐπιτάκου δικαζομένου, εἰ πᾶς ἐπαρχιώτης ἐπίσκοπος ἀδιάφωνος χρίνοιτο, πατιλιθικία οὐ γίνεται.

ιη'. Οἱ δίχα συνδόνων τελείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου ἐπὶ σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἐπιπηδῶν, καὶ σχολάζων, ἀπόβλητος.

ιη'. Ἀκοινώνητος δεξιχόμενος χειροτονίαν, καὶ ταύτης ἀποσκιρῶν, ξώς μεταγνούς καταδέξιοτο.

ιθ'. Μετεχέτω τῆς τιμῆς ἐπίσκοπος χειροτονη-

θειτ, καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τῆς πόλεως, καὶ λεπτούς ουργέτας μάρνον, ἀναμένων δὲ τι διὸ τῆς ἐπαρχίας ἀποφαντούσι τὸ σύνοδος.

κ. Εἰ μὴ σύνοδος εἴη, καὶ δὲ μητροπολίτης, μὴ γνέσθε ἐπίσκοπος: εἰ δὲ διά τι δυσχερές μὴ συνάγοντο ἄπαντες, τέως οἱ πλεῖον, ἢ γράμμασιν ἐποιεῖσθαι σύμψηφοι. Εἰ δὲ οὐτων τοῦ πρέγματος τελουμένου φιλονεκούσιν τινες, ἢ τῶν πλειόνων φῆσσος ἔνσχυτες.

κ'. Ἐπίσκοπος μὴ ὑπὸ λαῶν βιαζόμενος, καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων ἀνεγκαζόμενος, μὴ μεθιστάσθαι εἰς παροικαῖς ἐπέραν.

κβ'. Εἰπε τὸ χειροσηνὲν τινας ἐπίσκοπος ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μὴ ἀπίστω, ἀλλ' ἢ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως εἰ δὲ οὖν, ἀδέβαιος ἢ χειροτονία, καὶ ἰκεῖνος ὑπόδικος.

κγ'. Μὴ καθιστάτω ἑτερον ἐπὶ τῇ ἑξάρη ἐπίσκοπον δὲ ἐπίσκοπος· ἑκείνου δὲ κοιμηθάντος, μετὰ συνέθου τῶν ἐγκότων ἑξουσίαν δὲ δίκιος προδειλήσθω.

κδ'. Παντὶ τῷ κλήρῳ τὰ τῆς Ἑκκλησίας θέμις διαγενόσθαι. Ήνα, τοῦ ἐπισκόπου τελευτῶντος, τὰ οἰκεῖα τῆς Ἑκκλησίας διαφυλάσσεται· τὰ δὲ τοῦ ἐπισκόπου, κατὰ τὴν ἑκείνου διωκήται δικαστέοιν.

κε'. Κύριος δὲ ἐπίσκοπος τῶν τῆς Ἑκκλησίας θέμις διαγενόσθαι. Ήνα, τοῦ ἐπισκόπου τελευτῶντος, τὰ δὲ πράγματα καὶ τοὺς τόρους μεταβάλλοις τῆς Ἑκκλησίας μὴ μετὰ γνώμης τοῦ κλήρου, εἰσπραττόσθαι δίκιος πρὸς τῆς συνόδου. Εἰ δὲ καὶ τὰ τελευτῆσθαι διερεύμενα εἰς ἑαυτὸν σφετερίζεται, καὶ εἶναι τῇ συνέδρῳ λόγον ἀποδιδότω.

Tōr ἐπὶ Λαοδικείᾳ.

α'. Οὐ μὴ λέθρα γαμήσας δίγαμος, δίλγα τοῖς ἐπιτιμίοις σχολάσας, ἀνεύθυνος.

β'. Οἱ διαιρέσις ἀγνοήσασιν ἁλωστέοις, εἰ ἐπιγνόντες ἐξομολογήσοντο, καὶ ἀναλόγως μετανοοῖσιν, εἰ πρόσδεκτοι.

γ'. Οὐ νεοφύτιστος, ἀνιεράτευτος.

δ'. Τόκους λερατικὸς οὐ λαμβάνει.

ε'. Αἱ χειροτονίαι ἐπ' ἀκροωμένοις οὐ γίνονται.

Ϛ'. Αἱρετικὸς τὸ λερὸν ἀνεπίβατον.

ζ'. Ναυαγιανοὶ καὶ Τεσσαρεσκαΐδεκατίται, εἰ μὴ τὰς τε θλίας αἱρέσις ἀναθεματίζοιεν, καὶ τὴν οἰκείαν, ἀπρόσδεκτοι· μετὰ μέντοι τὸ ἀνάθεμα χριστεῖνοι, κοινωνεῖτωσαν.

η'. Φρύγες μετεμελομένους ἀναθετίζεσθαι, εἰ καὶ τοπ' ἑκείνοις κεκλήρωνται.

θ'. Οὐ κοιμητηρίος καὶ μαρτυρίος αἱρετικῶν ἀπενεγόμενος, ἀνοινάντος.

ι'. Πρεσβυτίθες ἐν Ἑκκλησίᾳ μὴ βαπτιζόσθωσαν.

κα'. Αἱρετικῷ μὴ συνάλλασσο.

κβ'. Οἱ πλοτεῖ καὶ πολιτεῖ δοκιμώτατος καὶ λογώτατος, ἀπατήσεος εἰς ἐπίσκοπον.

A civitate non recipiatur, tantumque munus obeat, exspectans quidquid provinciae synodus pronuntiaverit.

20. Abeque synodo et metropolitano ne fiat episcopus. Si autem propter aliquam difficultatem non convenerint omnes, interim plures, vel litteris assentiantur. Si vero re ita peracta contendant aliqui, pluriū suffragium valeat.

21. Episcopos, nisi vi a populis illata, et ab episcopis cogata, in aliam paroeciam ne transeat.

22. Episcopos ex urbe in urbem ad ordinandos aliquos ne abeat, præterquam de urbis episcopi sententia. Si vero, invalida est ordinatio, ipseque judicio obnoxius.

23. Episcopos in exitu vita constitutus alium pro se episcopum ne constituant: posiquam autem ille obdormierit, cum eorum qui potestatem habent conventu dignas cretar.

24. Toli clero res Ecclesie cognoscere licet, ut decedente episcopo, Ecclesie quam sua sunt conserventur: quam vero sunt episcopi iuxta illius dispositionem administrarentur.

25. Episcopos rerum ad Ecclesiam pertinientium potestatem habeat. Si autem non sit contentus illis quae sufficiunt, res vero ac redditus Ecclesie in aliquos uetus transferat abaque cleri consilio, synodi judicium subeat. Si vero ea etiam quam pauperibus debentur sibi ipsi vindicet, ita etiam synodo rationem reddat.

Synodi Laodicensis.

1. Bigamus, si non occulte matrimonium inierit, ubi pecculum poenas subierit, insons habeatur.

2. Qui variis delictis obstricti sunt, si lis agnitis consteantur, ac pro eorum ratione poenitentias agant, facile recipiuntur.

3. Recens illuminatus, sacris ordinibus non est idoneus.

4. Sacerdos famora non accipit.

5. Ordinationes coram audientibus tantum non sunt.

6. Hæreticis sacra zodes inacessa.

7. Novatiani et Quartodecimani, nisi exteras heres suamque abjuren, non sunt suscipiendi: post tamen abjurationem uncti, communicent.

8. Phryges penitentiam agentes denuo baptizandi sunt, licet apud illos in clerum cooptari sint.

9. Qui in cometeriis et martyriis hæreticorum orat, excommunicatus est.

10. Viuitæ seniores in ecclesia ne baptizantur.

11. Cum hæretico affinitatem ne contrahas.

12. Qui fide ac vita ratione probatissimus atque eruditissimus est, idoneus est, qui in episcopum eligatur.

13. A sacerularibus electus non est ordinandus A episcopus.

14. Sancta ad aliam paroeciam mitti, indignum.

15. Nullus in ambonem ascendit, exceptis iis qui de codice legunt.

16. Evangelia atque Apostoli legantur Sabbatis.

17. In conventibus lectiones psalmos intersecant.

18. Horis, Nonis, ac Vesperis eadem preces peragantur.

19. Post catechumenorum orationem postnitulum preces offerantur; postea vero Adelium: ac post pacem, oblatio fiat, solis sacerdotibus pro sugestu sedentibus.

20. Diaconus nisi jussus ne sedeat.

21. Vasa minister ne tangat, neque enim orati induitur.

22. Cantor et lector nou ferunt orarium.

23. Omnis clericus cauponam ingredi non debet.

24. Panem et calicem minister non dat.

25. Non exorcizat, nisi qui ab episcopo ad hoc munus provectus est.

26. Ab altari clericus partes non aufert.

27. Accubitus et agapae in ecclesiis non sunt.

28. Christianus ne sabbatizet, sed prima, hoc est, C Dominica die serietur.

29. Cum mulieribus lavari nefas.

30. Accipiendi sunt, non dandi hereticis in matrimonium liberi.

31. Hereticorum benedictiones, maledictiones sunt censenda.

32. Qui falsos hereticorum martyres honorat, anathema.

33. Qui alienos ab Ecclesia conuentus agit angelorumque nomina invocat, idololatrie proximus est.

34. Qui sacerdotium proficitur, non erit magus, aut incantator, aut mathematicus, aut astrologus, aut ex eorum numero qui amuleta collo appendunt.

35. Festa non celebrabis cum Iudeis et gentilibus, neque cum his societatem inibis.

36. Qui vocatur ad synodum et spornit, nisi iuratus sit, culpa non vacat.

37. Clericus sine commendatitiis litteris, aut ingressus nusquam proficietur: ac minister non debet ostiis relicta orare.

38. Mulieribus altare inaccessum.

39. Baptizatus dicat fidem quinta feria hebdomadae: et qui in morbo constitutus est, paulo post.

40. Quadragesima non oportet offerre, neque jejuniū omnino dissolvere, neque memorias martyrum celebrare, nisi Dominicis et Sabbatis.

41. Quadragesima non celebrantur nuptiæ, neque natalitia.

ιγ'. Ἀνεπίλεκτος δ παρὰ χοσμικῶν ἐκλεγόμενος

ιδ'. Διαπέμπεσθαι τὰ ἅγια εἰς παροικαῖαν, ἀνδέσιον.

ιε'. Εἰ μὴ ἀπὸ διφθέρας, οὐδὲς ἀμβωνίζεται.

ις'. Εὐαγγέλια καὶ Ἀπόστολοι ἀναγινωσκέσθωσαν τοῖς Σάββασιν.

ις'. Ἐν ταῖς συνάξεσιν, [f. d. αι] ἀναγνώσεις τοὺς φαλμεῖς πάρικοπτέτωσαν.

ιη'. Ἐννάταις [f. d. καὶ] Ἐπέκραις; αἱ αὔτα εὖχατε πετελεῖσθωσαν.

ιθ'. Μετὰ τὴν κατοιχουμένων | Ισ. κατηχουμένων] σύχην, τῶν ἐν μετανοᾳ προσάγεσθαι: μετὰ τοῦτο τὴν τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην, τὴν ἀναφερὰν γίνεσθαι, βηματίζοντων μόνον τῶν ἱερῶν.

ικ'. Ἀκέλευστος μὴ καθεζόσθω διάκονος.

ικ'. Σκευῶν ὑπηρέτης μὴ ἀποτείτο, οὐ γάρ ὁράριον ἀμφιέννυται.

ικ'. Ψάλτης καὶ ἀναγνώστης οὐ φοροῦσιν ὁράριον.

ικ'. Ἀπας χληρικὸς ἀκαπνῆλευτος.

ικ'. "Ἄρτον καὶ ποτήριον ὑπηρέτης οὐ δίδωσιν.

ικ'. Οὐκ ἐφορχίζεις δ μὴ παρ' ἐπισκόπου ἀγρυπνεοῦσα.

ικ'. Ἀπὸ αἰτίας [Ισ. Ιοτίας] χληρικὸς μερίδας οὐκ ἔγεται.

ικ'. Ἄκούσιτα καὶ ἀγάπαι επ' ἐκκλησίαις οὐ γίνονται.

ικ'. Οὐ σαββατίσει Χριστιανὸς, ἀλλὰ σχολάσει τῇ πρώτῃ.

ικ'. Γυναιξὶ τῶν ἀθεμίτων συλλογεσθαι.

ικ'. Λαμβάνειν, οὐ δίδογει τοῖς αἱρετικοῖς εἰς συνάρτειαν τέκνα.

ικ'. Ἀλογίαι αἱ τῶν αἱρετικῶν εὐλογίαι.

ικ'. Ο ψευδομάρτυρας αἱρετικὸς τιμῶν, τὸ ἀνάθεμα.

ικ'. Ο παρασυνάγων, καὶ δινομάζων ἀγγέλους, εἰδωλολατρείας πλησίειν.

ικ'. Οὐκ ἔσται μάγος, η ἐπαυτίδης, η μαθηματικός, η ἀστρολόγος, η περιάπτης, οἱ λεπτεῖαν ἐπογγελλόμενος.

ικ'. Οὐ συνεορτάσσεις, οὐδὲ δεξιωθείης Ἐβραῖος η θενεσιν.

ικ'. Ο καλούμενος ἐπὶ σύνοδον, καὶ ἀθετῶν, εἰ μὴ ἀνώμαλος, οὐδὲ ἀναίτιος.

ικ'. Ἀκοινώητος χληρικός, η ἀνεπίτακτος, οὐ πρόσεστιν· καὶ ὑπηρέτης τὰς θύρας ἀφεις οὐ προσέγγεται.

ικ'. Γυναιξὶ τὸ ιλαστήριον ἀβατον.

ικ'. Εἰπε τὴν πίστιν τῇ πέμπτῃ τῆς ἁδδομάδας η βαπτιζόμενος· καὶ δὲ νόσου, μετὰ βραχύ.

ικ'. Τῇ Τεσσαρακοστῇ μὴ προσάγειν, μηδὲ διαλύειν τὸ καθόλου, μηδὲ μετίεις μαρτύρων τελεῖν, εἰ μὴ Κυριακαῖς τε καὶ Σάββασιν.

ικ'. Οὐ τελείται τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμος, οὐδὲ γενέθλιον.

μρ'. Δύλιζεν ἐν γάμοις, ή δρυχεῖσθαι, ἀνάξιον. Τὸν Α μέντοι λεπτικὸν καὶ πρὸ τῆς θυμέλης ἀπέρχεσθαι.

μγ'. Ἐράνους οὐτε κληρικὸς, οὐτε λαίκος ἀκτελέσσεται.

μδ'. Πρεσβύτερος ἐπὶ βήματος πρὸ τοῦ ἐπισκόπου εἰς εἰσετιν, οὐδὲ κάθηται.

μρ'. Εἰ; πώμην ἡ χώραν ἐπίσκοπος οὐ καθίσταται - εἰ δὲ τις κατέστη, μήτι διοικεῖτω τοῦ ἐπισκόπου δῆκα τοῦ τῆς πόλεως.

μσ'. Ἐπίσκοπος ἡ πρεσβύτερος εἰς οἶκον μὴ προσεγγίστω.

μτ'. Τιμωτικὰ βεβλία ναοῖς οὐκ ἀναγινώσκεται.

Tὸν δὲ Κανονατικουπόλεως ἀριων καὶ μακαριων Πατέρων ρν', ἐξ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.

α'. Η κατὰ Νεκαίαν πίστις κρατεῖται· τὰ δὲ τῶν αἱρέσεων, τὸ ἀνάδεμα.

β'. Ὑπερέριος εἰς Ἐκκλησιῶν σύγχυσιν μὴ ἔστω μαρτίος, μήτε χειροτονῶν, μήτε ἐνθρονίζων. Ἐπιμέντοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν Ἐκκλησιῶν, ἡ τῶν Πατέρων κρατεῖται συνήθεια.

γ'. Ὁ Κανονατικουπόλεως εὐθὺς μετὰ τὸν Ῥώμης τετίμηται.

δ'. Μάξιμος ὁ Κύων τῶν ἐπισκόπων ἀλλότρος· καὶ διπλας ἀνίερος, δεκτείνει κεκλήρωται.

ε'. Ὁ Πατέρα, καὶ Γίδην, καὶ διγιον Πνεῦμα τῶν Αυτικῶν τόμος δμούσια παρεγγυῶν, εὐαπόδεκτος.

ζ'. Καὶ δικασθόδοξος πλεονεκτούμενος ἔγκαλείτων κατ' ἐπισκόπου· εἰ δὲ τῶν λεπτικῶν εἴη τὸ ἄγκλημα, μὴ λεγέτω. Μή λεγέτω δὲ μηδὲ ἄλλος εἰ περικατέγνωσται· μή λεγέτω καὶ δικαίωνητος· μή λεγέτω καὶ δικαδίλητος, καὶ δικαίωνητος· καὶ δικαίωνητος τὰ οἰκεῖα. Κατηγορεῖται δὲ δικαδίλητος, δικαίωνητος, δικατάγνωστος, δικαστηγόρητος καὶ ποιηνείσθει τοῖς ἐπαρχιώταις τὸ ἄγλημα. Εἰ δὲ ἀδυνατοῖν, πρὸς μείζονα τρεπέσθωσαν σύνοδον· καὶ δίχα ἐγγραφῆς τῆς ταυτοκαθίστας, μή ἀκουεῖσθωσαν. Οὐ δὲ παρὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προστάν, καὶ ἐνοχλῶν, ἀποκήρυκτος.

η'. Οἱ καταδύοντες μιᾶς Εὐνομίανοι βαπτιζόμενοι, καὶ οἱ Σαβελλιοι, καὶ οἱ Φρύγες, Ἐλληνες εἰσδεχόσθωσαν.

Tὸν δὲ Ἐφέσων σ' ἐξ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

α'. Βάντοις εἰσθεῖτε δικηροποιίτης τῶν Κελεστίνων ἀντέχεται· ή ἀντέχεται, ἀπόδιλητος, καὶ τὸ δῆκας ἀδιοίκητος. Καὶ δοτις Νεστορίῳ σύμφρων καὶ δρόρρων ἐπίσκοπος, ἀποκήρυκτος.

β'. Οὐ δικαίωνος τῆς λεπτικῆς κεκώλυται, λεπτάτος· δὲ δεκτέος δεκτείνει, ἀνίερος.

γ'. Τίβια canere in nuptiis aut saltare, indignum. At vero sacrī deservienti ante thymelicorum ingressum abeundum est.

δ'. Convivia ex collatis symbolis neque clericus neque laicus celebrabit.

ε'. Presbyter in suggestiū ante episcopum ne ingrediatur, neque sedeat.

ϛ'. In vicis aut pagis episcopus non constituitur: si quis vero constitutus sit, nihil quidquam administraret sine urbis episcopo.

Ϝ'. Episcopus aut presbyter in privatis ædibus ne offorat.

Ϛ'. Libri a privatis compositi in temptis non leguntur.

Sanctorum ac beatorum Patrium CL Constantinopoli congregatorum, Theodosio Magno imperante.

1. Nicena fides obtineat serveturque: heres vero, anathema.

2. Nullus externus, ad Ecclesiarum confusionem neque ordinet, neque in sede colloget. Verumtamen in Ecclesiis quæ sunt apud gentiles, Patrum consuetudo servetur.

3. Constantiopolitanus episcopus primum post Romanum episcopum honorem obtineat.

4. Maximus Cynicus ab episcopis alienus: ac quisquis ab eo in clericū ascriptus est, profanus habeatur.

5. Occidentalium tomus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum consubstantiales asserens, facile admittitur.

6. Quæ malæ opinione imbutus est, si injuriā patiatur, accuset coram episcopo; si autem sacerdotum crimen sit, ne dicat. Neque etiam aliis antea condemnatus, dicat; neque excommunicatus, neque dejectus, et qui nonnullorum criminum accusatur, dicat, donec intentata sibi crima dilucrint. Accusat autem orthodoxus, communievis participes, non condemnatus, non accusatus: ac provincialibus crimen communicetur. Si vero non possint, ad maiorem se convertant synodum, ac ultra professionem ejusdem affectus ne audiantur. Qui autem contra hæc imperatorem adit, eique molestiam exhibet, abdicetur.

7. Quartodecimānus, Arianus, Novatianus, Macedonianus, Sabbatianus, post penitentiam recipiendi: ubi scilicet omnia sentiendi eorum instrumenta sacro oleo uncta fuerint.

8. Eunomiani una mersione baptizati, Sabelliani et Phryges, tanquam gentiles accipientur.

Sanctorum Patrum cc Ephesi congregatorum sub Theodosio Juntore:

1. Metropolitanus qui Coelestino adhæret aut adhæserit, reficiendus, ac deinceps ab administratione Ecclesiae removendus. Ac quisquis episcopus Nestorio assentitur faveatque, abdicandus est.

2. Quicunque a Nestorio sacerdotio dejectus est, sacerdotio dignissimus est: qui vero ab illo suscepit, profanus est.

3. Qui ab episcopo condemnatus, a Nestorio suscepimus est, id nihil ei proposit.

4. Laicus qui synodo resistit, excommunicatur: clericus vero insuper abdicetur.

5. Episcopus aliam a Nicæna fidem proferens, alienus ab Ecclesia habetur: laicus vero expellitur.

6. Serventur sua cuique provincie jura pura atque inviolata: qui autem contrariam his formam inducit, futilis est.

7. Eustathius cum resistere fortiter deberet (hoc enim omnis debet episcopus) terga leviter datus refugit. Theodorus in ejus locum ordinatus est. Ille vero lacrymans utque exorans, honorem repetit qui illius loco alium ordinavit, insens est, cum illius detractionem pro crimine habeat. Hoc autem B justum esse visum est, episcopatus nomen illum habere, ipsamque communionem: quodque hoc benignius visum sit.

Sanctorum Patrum de Chalcedone congregatorum, Martiano imperante.

4. Qui emit et qui vendit ordinationem, circa gradus periclitantur: lex autem etiam usque ad defensorem.

2. Qui domorum secularium curam suscipiunt, corripiendi: nisi forte ad minoris administracionem inexcusabilem lex vocaverit, aut episcopes ad papillorum et videarum curam incitaverit.

3. Domus orationi dicata, aut monasterium citra episcopi sententiam non sunt exstruenda. Omnis autem monachus episcopo subjiciatur, neve a sua mansione discedat, nisi ab eo invitelet.

4. Servus absque domini consenso, monasticam vitam ne amplectatur.

5. Qui e civitate in civitatem transeunt, canonibus de hac re sanctis subjiciantur.

6. In martyriis aut oratoriis, sed non absolute, ordinabia. Si vero, qui ordinatus est, gradu excidit.

7. Qui inter clericos aut monachos affectus est, si militiam aut dignitatem arroganter affectet, maledictus.

8. Clericus in mendicorum domo aut in monasterio degens, episcopi urbis potestati subjaceat: qui vero ab eo resilit, paenam subeat.

9. Clerici litigantes, si relieto episcopo ad sacerdaria judicia se conferant, canonice puniantur. Ac clericus cum episcopo contendens, synodum expectet: metropolitanus vero episcopus ad Constantinopolitanum provocet.

10. Duarum urbium ecclesiis clericus non addicitur; si vero addictus fuerit, ad primam revertetur. Si quis autem jam translatus fuerit, prioris ecclesiae rerum nullo modo particeps sit.

11. Pauperes epistolis instructi, ac non commendatitatis litteris iter faciant: commendatitatis enim existimatione praeditis dantur.

12. In duas provincias una provincia non scinditur; qui vero sciderit, episcopatu dejectur. Quæ

γ'. Ό καταχριθεὶς ἐξ ἐπισκόπου, καὶ ὑπὸ Νεστορίου δεχθεὶς, ἀνωφέλητος.

δ'. Ἀκοινώνητος ὁ λαϊκὸς δ ἀντοφθαλμῶν τῇ συνέδρῳ δὲ κληρικὸς ἐτι ἀποκήρυξτος.

ε'. Ό πίστιν ἔτεραν τῆς ἐν Νικαίᾳ προσάγων ἐπισκόπος, ἡλιοτρύπωται· λαϊκὸς δὲ ἀξιωτέραςται.

ζ'. Τηρεσθω τὰ ἑκάστη ἐπαρχίᾳ προσόντα δικαια καθαρὰ καὶ ἀδιάστα· δὲ τύπον ἀντικείμενον τούτος εἰσάγων, ἀνθητος.

η'. Ἀντέχειν ὅρειμαν Εὐστάθιος χαρτερῶς (τοῦτο γάρ ἄπας ἐπίσκοπος) νότα δοὺς ἀφελῶς παρηγένετο. Θεόδωρος ἀντὶ τούτου χειρεργούνητος· δὲ κλείσεις καὶ δωσαπάνη, τὴν τιμὴν αἰτεῖ· δέ ἀντ' ἑκείνου χειρεργούνης ἀνεύθυνος, ἔχων δηλαδὴ τὴν ἑκείνου παρετητεῖν ἀντ' ἀγχόληματος· δὲ δεδικείσται μόνον τοῦτο, τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἔχειν δύομα, καὶ τὴν κοινωνιαν αὐτὴν· καὶ διει χρηστέρον δίδεται.

Tῶν δὲ Χαλκηδόνος Χ ἐπὶ Μαρτιανοῦ.

α'. Ό ἐμονούμενος καὶ πιπράσκων χειροτονεῖν, περὶ τῶν βαθμούς ἐπικίνδυνοι· δὲ τύρος δικαὶος παραμοναρίου.

β'. Οἱ κοσμικῶν οἰκῶν ἐπιμέλειαν ἀναδεχόμενοι, ἐπιτιμητοί· πλὴν εἰ μή καλέσει τόμος εἰς ἀρχιλεῖος διοίκησιν ἀπαραίτητον· ή δὲ ἐπίσκοπος εἰς δραστῶν καὶ χηρῶν ἐπιμέλειαν προτρέψειν.

γ'. Εὐκτήριος οἶκος, ή μοναστήριον δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου δέουστατα. Ἀπας δὲ μοναστής ὑποτασσόσθω τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῆς μονῆς, εἰ μή παρ' αὐτοῦ προστέπετο, μή ἀφίσταται.

δ'. Δοῦλος, εἰ μή γνώμῃ τοῦ δεσπότου, μή μενάζεται.

ε'. Οἱ μεταβαλλοντες ἐκ πόλεων εἰς πόλιν, τοὺς περὶ τούτου κανόνας ὑποβιτέπειταν.

ζ'. Ἐπὶ μαρτυρίοις, ή εὐκτήριοις, ἀλλ' οὐκ ἀκολύτως χειροτονήσει. Εἰ δὲ μή, ἀχειροτόνητος δὲ δῆθεν χειροτονούμενος.

η'. Ό κληρωθεὶς ή μονάστης, εἰ ἐπὶ στρατειαν ἢ ἀξίαν ἀπαυθαδίσει, ἐπάρατος.

η'. Ό ἐν πτωχείῳ, ή ἐν σεμνείῳ κληρικός, μέτα τῶν την ἑξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως· δὲ δὲ τούτου ἀφηνάσιν, γινωσκέτω τὸ ἐπιτίμιον,

θ'. Κληρικοὶ ὀικαζόμενοι, εἰ ἀφέμενοι τὸν ἐπίσκοπον, κοσμικοὶ χριτήριοις δρμήσουσι, κανονικῶς εὐθυνέσθωσαν. Καὶ κληρικὸς ἐπισκόπῳ διαφρέρμενος, μενέτω τὴν ούνοδον· καὶ μητροπολίτης ἐπίσκοπος τὸν Κωνσταντινουπόλεως αἰτήσοιτο.

ι'. Δύο πόλεων ναοῖς κληρικὸς οὐ καταλέγεται· εἰ δὲ καταλεχθεῖ, τῷ προτέρῳ ἐπιστραφήσεται. Εἰ δὲ μετετέθη τις ἡδη, μή ἐπικοινωνείτω κατά τινα τρίτον τοῖς τῇ προτέρᾳ πράγμασιν ἐκκλησίας.

ια'. Οἱ πένητες ἐπιστολαῖς, ἀλλὰ μή συστατικοῖς ἐδεύτετων· εἰ γάρ συστατικαὶ τοῖς ἐν ὑπολήψει παρέχονται.

ιβ'. Εἰς ἐπαρχίας δύο ἐπαρχία μία οὐ τέμνεται· δὲ τεμών, ἀνεπίσκοπος. Αἱ δὲ γράμματι βατλικῶ

τρηθείσας πόλεις, τῆς τιμῆς ἀπολαυστωσαν μόνον, καὶ δὲ αὐτὸν ἐπίσκοπος· τῷ δὲ ἀλγθῶς μητροπολίτῃ τὰ οἰκεῖα σωζέσθωσαν δίκαια.

τγ'. Κληρικὸς δίχα συστατικῶν ἀχοινώντος εἰς ἑτέρην πόλιν.

τδ'. Ἐπερόδοξος φάλης καὶ ἀναγνώστης, εἰ γῆμας ἔτεκνως, προσάγει τῇ κοινωνίᾳ τὰ τέκνα, εἰπὼν ἔκστος βεβάπτισται· εἰ δὲ οὐ μένει ἀδάπτιστα, οὐκέτι βαπτίζεται τοῖς; αἱρετικοῖς.

τε'. Διαχάνιστα εἰ μὴ τεσσαρακονταέτις οὐ γίνεται· τῇ δὲ διὰ γάμου τὴν λειτουργίαν ἐξυδρισάσθαι ἀνέδεμα.

τζ'. Μονάζοντες ή μονάζουσαι μὴ γαμεῖτωσαν, διετί ξεστῶν ἀχοινώντος.

τη'. Έγχωριος καὶ ἀγροικικὴ παροικία, εἰ τριήνταντετελαν ιοχέθησαν, κατεχέσθωσαν· εἰ δὲ ταύτης ἐντὸς, εἰν θρόδικοι· εἰ δὲ κεκαίνιστας βροτιλικῆς ἢ κελεύσεως πόλις, η τάξις, καὶ δὲ τύπος ἀκολουθείτος τοῖς πολιτικοῖς δημοσίοις, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας.

τη'. Κληρικοὶ καὶ μονάζοντες, εἰ φωραθείεν η φρατεριάζοντες, ή συνομνύμενοι κατ' ἐπισκόπου, τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἐκπιπτωτοί.

τθ'. Ὁ τὴν οἰκείαν ἀπολέσας πατρίδα, εἰ ἐπ' ἀλλιτηρίᾳ Βικλήσιαν ἐλήλυθεν, ἀνεπιτίμητος.

τι'. Ἐπίσκοπος ξένον κληρικὸν εἰσαδεξάμενος, μετὰ τοῦ δεχθέντος Ιερού τὸ ἀκοινώντον.

τι'. Ἀδεκίμαστος κληρικὸς η λαϊκὸς ἐπισκόπου πατηγορῶν, ἀνεπιβεκτος.

τη'. Ὁ δὲ ἀνθρώπων ἐπισκόπου γεγενημένου, τὰ δικαιουντα ἀρράζοντο, τοῦ βαθμοῦ ἀμαρτήσεται.

τη'. Οἱ ἐπισκόπου δίχα τῇ Κωνσταντινουπόλει διετρίβοντες, καὶ ταραχὴς ἀνεγείροντες, τῆς πόλεως ἐλαυνόσθωσαν.

τθ'. Μοναστηρίον ἐπισκόπου γνώμῃ παγὴν μενέτω ἀμεταποίητον· καὶ δὲ τοῦ ἀνήκοτο, ἀνεκποίητο. Ὅ δὲ οὐδὲνος, οὐδὲνος μενέτω τῷ οἰκονόμῳ.

τι'. Εἰσὼν μηνῶν τριῶν αἱ τῶν ἐπισκόπων τελοῦνται χειροτόνεις· παρατίνει δὲ τὸν χρόνον ἀνάγκη τῆς ἀκαρατητος. Εἰ δὲ μὴ, δὲ χειροτόνῶν τὸ ἐπιτεμιον εἰσεται· η μάντος πρόσδοσης μενέτω τῷ οἰκονόμῳ.

τη'. Οἰκνόμος ἀνὰ πάσας ξεστω τὰς Σεκκλησίας διὰ τοῦ κλήρου· δὲ τούτου καταφρονῶν ἐπίσκοπος, οὐκ ἀνέγκλητος.

τι'. Κληρικὸς ἀρπάζων γυναῖκα, ἀνεκκλησίαστος· δὲ λαϊκὸς ξεστω ἀνάθεμα· κατὰ τοῦτο καὶ δευτερῶν.

τη'. Ὁ τῆς νέας ἐπίσκοπος Ῥώμης τῷ τῆς παλαιωτέρας διμήτιμος, διὰ τὴν τῶν σχήπτρων μεταστασίας.

τθ'. Οἱ Πόντου, καὶ Ἀσίας, καὶ Θράκης, καὶ οἱ Βάρβαροι τῷ τῆς Κωνσταντίου κεχειροπόνηται.

τι'. Οἱ κατεβιδάτων ἐπισκόπον εἰς προεβύτερον,

A autem imperatoris rescripto scissa sunt civitatae, honore fruantur tantum, et qui ibide versatur episcopos: ei vero qui vere metropolitanus est, propria conserventur jura.

13. Clericus absque commendatitiis litteris in aliis urbibus communionem non recipitur.

14. Cantor et lector a recta siue alienus, si ducta uxore liberos sustulerit, eos ad communionem adducit, siquidem ibidem baptizati fuerint: si vero nondum sint baptizati, non amplius baptizantur apud hæreticos.

15. Diaconissa, nisi quadraginta annos natu non ordinatur: ei autem quæ iuncto matrimonio, sacra munera dedecus attulerit, anathema.

16. Monachi aut moniales matrimonium ne contrahant: siquidem hoc fecerint, excommunicantur.

17. Rusticana paroecia seu pagieuria, si triginta annos possessæ fuerint, possileantur: si autem intra illud tempus, sint iudicio obnoxii earum possessores. Si vero imperatoris jussu urbs renovata fuerit, ordo ac forma Ecclesiæ paroecialis civiles ac publicas ordinationes sequatur.

18. Clerici ac monachi si comperti fuerint cœnstanticula habere ac conjurare contra episcopum, gradibus suis excidant.

19. Qui amissa patria ad aliam Ecclesiam venerit, irreprehensibilis.

C ri. 20. Episcopus qui extraeum clericum suscep-
C ri, cum suscepto excommunicabitur.

21. Clericus aut laicus nou probatus accusans episcopum, rejiciendus.

22. Qui episcopo vita functo, illius bona rapit, gradu dejectetur.

23. Qui injusa episcopi Constantinopoli comi-
D rantur, ac turbae excoitanti, urbe expellantur.

24. Monasterium de sententia episcopi exstruc-
tum, mancat immutabile: et quidquid ad ipsius portinet, ne alienetur. Qui vero secus facere aggreditur, non erit imponitus.

25. Intra tres menses episcoperum ordinationes perficiantur: tempus vero prorogat necessitas aliqua inevitabilis. Si secus fiat, ordinans pœna erit obnoxios. Reditus tamen penes dispensatorem ma-
neant.

D 26. Dispensator in omnibus Ecclesiis de clero constituatur: qui vero hoc contemnit episcopus, criminis non caret.

27. Clericus mulierem rapiens, Ecclesia ejiciatur; laicus vero sit anathema; et qui his consecrit, eidem pœna subjaceat.

28. Novae Romæ episcopus eodem cum veteris Romæ episcopo honore fruatur, propter imperii translationem.

29. Ponti, Asia, Thraciaeque episcopi ac Barbari a Constantinopolitano ordinantur.

30. Qui episcopum ad presbyteri gradum demit-

lit, sacrilegus : ipse enim culpa obnoxius et sa- A Ιερόσολος : ὁ γάρ ὑπαίτιος, καὶ ἀντέρος. 'Ο δὲ κα-
cerdotio indignus. Qui vero insens dejectus est,
sit episcopus.

31. Mos est *Egyptiis*, nisi archiepiscopus per-
miseric, non scribere. Quo sit ut minime culpandi
sint, cum sancti Leonis epistolæ non subscriptio-
riut, donec archiepiscopus creatus fuerit.

Sanctorum Patrum Sardicæ congregatorum.

1. Episcopus ex majore civitate in minorem
transire non comportitur. Qui igitur ex humili sede
in sublimiorem transiluit, tanquam arrogans et
avarus comportus, per totam vitam excommunicata-
tur.

2. Episcopus in alius episcopi urbem ne transeat
non invitatus : ac provinciae episcopus si aliquam B
item habeat, alienos episcopos ne evocet, præter-
quod a Romano Pontifice, si expedire judicaverit.

3. Episcopo deposito, si affirmet se defensionem
allaturum, non constituitur alius, nisi episcopus
flosmæ definiatur. Dispiciet enim depositionem, aut
per nuntios, aut per litteras.

4. Si laicis potentibus episcopum, episcopi pre-
sentes sint, unus vero quidem absit, vocetur etiam
ille. Si vero vocatus neque scribere, neque acce-
dere voluerit, is qui petitur, ordinetur.

5. Cum metropolitanus constituitur, vicini etiam
episcopi accersendi sunt.

6. In parva urbe et pago, cui unus sufficit pre-
bbyter, episcopus non constituitur : si vero populo
frequentissima sit urbs, non indigna est episcopo.

7. Si pupillus, et vidua, et qui tutore caret, vi
oppimantur, illis suppetias feret episcopus. Ve-
runtamen ne ejusmodi praetextu in comitatu regio
versetur, quin potius diaconus mittatur.

8. Iis qui ad Ecclesiam consugiunt totis viribus
succurrendum.

9. Si frater ad fratrem mittat, metropolitanus
nuntium litteris suis muniat, scribatque ad eos,
quos episcopus rogat ut nuntium protegant.

10. *Forensis*, scholasticus, aut dives nisi per
sacros ordines transferit, non creatur episcopus.
Graduum autem interstitium ne nimis breve sit, D
quo major fidei morumque probitatis ejus proba-
tio haberi possit. Qui enim aliter constituitur,
neophytus est.

11. Episcopus ab episcopo accersitus, si is qui
accersit imperitus sit, ne nimis assidue concione-
tur : hoc enim imperito erit dedecori, illeque
episcopatum ambire videbitur, ac utraque repre-
bendeundæ.

12. Sine gravi necessitate diutissime episcopum
a sua abesse Ecclesia grave est.

13. Episcopus qui possessiones extra dioecesis
sue limites habet, si eas invisurus sit, ne tres
aliplius Domiuicas moretur. Sic enim ipsius grec

λα'. Εἴθισται τοῖς Αἰγυπτίοις, εἰ μὴ ἀρχιεπίσκο-
πως ἐπιτέρποι, μὴ γράφειν. Ἐντεῦθεν διμερκτοὶ μῆ-
τειγραφότες τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὅσιου Λέοντος, οὐκ
ἀρχιεπίσκοπος γένηται.

Tῶν δὲ Σαρδικῆ.

α'. 'Ανεξερεύνητος ἐπίσκοπος ἐκ μείζωνος ἐπι-
μένοντος πόλιν ὁ τοινυν ἐκ ταπεινῆς ἡφ' ὑψηλοτέρων
μεταπήδων, ὡς ἀλαζών καὶ πλεονέκτης ὑποβλεπ-
μένος, διὰ βίου παντὸς ἀκοινώνητος.

β'. Ἐπισκόπου εἰς πόλιν δικλητος μὴ διαβανέτω
ἐπίσκοπος · καὶ δὲ παραχώτης εἰ ἐπὶ τι δικάζοιτο,
ἄλλοτροις ἐπισκόπους εὖκαλαίσται, η̄ παρ τοῦ
Ῥώμης, εἰ ἐπικρήνοι.

γ'. Ἐπισκόπου καθαιρεθέντος, καὶ διαβεβαιουμέ-
νου φέρειν ἀπολογίαν, εἰς μὴ δὲ πόλις, οὐ
καθίθρυται ἔτερος. Διασκοπήσει γάρ την καθαιρε-
σιν η̄ ἀποτέλοις, η̄ γράμμασιν.

δ'. Εἰ τῶν λαϊκῶν ἐπιζητούντων ἐπίσκοπον, οἱ
ἐπίσκοποι παρουσιάζουσιν, εἰς δὲ τις ἐλλείποι, προ-
καλεῖσθω κάκενος · εἰ δὲ προσκαλούμενος οὗτος
γράφειν, οὗτε ἐνδημεῖν βούλοιτο, δὲ ζητούμενος; χει-
ροτονεῖσθω.

ε'. Μητροπολίτου καθισταμένου, καὶ οἱ πλησιόχω-
ροι μετάπεμπτοι ξοινοῦτο.

ζ'. Εἰς δίλγην πόλιν, καὶ κώμην, η̄ καὶ εἰς αὐτ-
άρκης πρεσβύτερος, ἐπίσκοπος οὐ καθίσταται · εἰ
δὲ πολυανθρωποτάτη γένηται πόλις, οὐκ ἀνάξιον.

η'. Όρφανοῦ, καὶ χήρας, καὶ ἀπροστάτου βιαζο-
μένων, εἰς βοήθειαν κατατομήσει ἐπίσκοπος · ἀλλὰ
τῇ [τοις μὴ τῇ] τοιαντῇ προφάσει διατρίβοις εἰς τὸ
στρατόπεδον, ἀλλὰ μᾶλλον διάκονος στέλλοιτο.

η'. Τοῖς ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν προσφεύγουσι παντες
οὐέντει βοηθήτεον.

θ'. Ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφὸν ἀποτέλλοντος, δὲ μη-
τροπολίτης τὸν ἀπόστολον ἴσχυετω, καὶ γραφέτω
πρὸς τοὺς, ἐν οἷς η̄ ἀξίωσις τοῦ ἐπίσκοπου, τοῦ
ἀποτέλους ἀντιλαμβάνεσθαι.

ι'. Ἀγοραῖος, σχολαστικὸς, η̄ πλούσιος, εἰ μὴ
τοὺς ἵεροις διέλθοι βαθμοὺς, ἐπίσκοπος οὐ καθίστα-
ται. Τὸ δὲ τῶν βαθμῶν διάστημα, οὐ λίαν διληπτόν ·
δι' οὐ τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως, καὶ καλοκάγαθίας
εὐτοῦ δοκιμάζοιτο. 'Ο γάρ ἔτέρως, νεφρυτος.

ια'. 'Ο προσκαλούμενος ἐπίσκοπον [τοις ἐπίσκοπος]
τῇ ἐπίσκοπου, τοῦ προσκαλουμένου ιδιώτου τυγχά-
νοντος, μὴ συνεχέστερον δημηγοροί. Μῶμος γάρ
τοῦτο, τοῦ ιδιώτου, καὶ μνηστεία τῆς ἐπίσκοπῆς
ἐκείνῳ· καὶ ἀμφότεροι οὐκ ἀμώμητο.

ιβ'. Ἀνάγκης δίχα βαρείας, δυσχερές τὸ ἐπι-
πλεόντον τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἰκείας; Ἐκκλησίας
ἀπολιμπάνεσθαι.

ιγ'. Ἐπίσκοπος κτήσεις κεκτημένος ὑπερορίους,
εἰ μᾶλλοι ταύταις ιέναι, χρονίζετω μὴ πίλεον Κυρια-
κῶν τριῶν διαστήματος; οὗτω γάρ η̄ οἰκεία αὐτὸς

ποίμνη καταπλουεῖσι, καὶ αὐτὸς ἀτυφος διαιμέτ- Λ eo fruetur, ipseque fastus suspicione carebit.
νοῖσο.

ιδ'. 'Ο τὸν ἀκοινώητον ἀλλοθεν κοινωνίας ἀξιῶν μετὰ γνῶσιν, οὐχ ἀνέυθυνος.

ιε'. 'Ο παρ' δῆμοις κατάχριτος ἐπικουρία; δεδημονος οὐχ ἀνάκουστος· ἀχρι δὲ τῆς ἐπικουρίας δηλαδὴ ἀκοινώητος.

ιζ'. Τὸν ἀλλότριον ὑπηρέτην, ἀλλότριος δῆλα τῆς ἀκείνου γνώμης ἐμβαθμον καθιστάς, καθιστησιν, ἄλλ' ἀδεβατον.

ιη'. Οἱ ἐπὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων βραδύτητος δροι, καὶ ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔχουσι δύναμιν.

ιη'. 'Αδίκως ἐπίσκοπος ἀλαυδίμενος, εἰ ἐπὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ διάρχος, δεκτός, ήν; τὴν ὅριν ἐπανατάσσετο.

ιθ'. "Αδεκτος δικληρικός δ μή τελῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ δικαίωσις διάχριτωται. Εὔτυχιανδρος μέντοι καὶ Μουσαίος ἐπισκόπου κλήσιν οὐκ ἀδικήσουσι· κοινωνίας μέντοι κατὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἐχαγθέντας.

ιχ'. 'Ο τὰ καλῶς, καὶ θεαρέστις ἐνηγεγμένα τύφῳ παραπλεῦσαι πειρώμενος, οὐχ ἐπίσκοπος.

ικ'. Τεθεαμένος ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον ἀρχόμενον ἐν στρατοπέδῳ, ἐμποδὼν μή γινέσθω, εἰ γνοίη κατὰ τι τῶν προειρημένων ἀρχόμενον· εἰ δ' ἀλλως, προσγεγελλέτω τὸ ἀκοινώητον.

Συνόδου Ἀφρικῆς.

α'. 'Ο τῆς αἰχείας δρμολογίας, ή ὑπογραφῆς ἐναντίος, οἰκοδεν ἔχει τὸ ἀτιμον.

β'. 'Ο λεπένος κουράτωρ οὐ γίνεται.

γ'. 'Ο ἐνηρος ἀναγνώστης ή ἀγχράτειν, ή συζυγίαν δρμολογεῖτω.

δ'. 'Ο πρὸ τῶν καὶ πάντες χρόνων διάκονος, οὐ δέκανος.

ε'. Τῷ τοῦ τελευτήσαντος σώματι Εὐχαριστία οὐ δίδοται· οὐ γάρ ἔσθει τῇ πίνει.

ζ'. Οἱ τὰ λεπάρα χειριζόμενοι, καὶ ἀπὸ τῶν συμβλέπον, κατὰ τοὺς ίδιους δρους, ἀγχρατεύσθωσαν.

η'. 'Άρτος, καὶ οἶνος έδατι κακραμένος προσεγέθεται, καὶ μόνον.

η'. Εἰ μή ἀπὸ νηστικῶν ἔγια οὐ πρόσαγεται.

θ'. Θιατρα Κυριακαῖς καὶ δορταῖς οὐ συνάγεται.

ι'. Τὰ ἵκ τῆς ἐθνικῆς ἐθάδας τελούμενα ἔτι συμβάσια περιερέσθωσαν.

ια'. Θυσιαστήρια ἐν ἀγροῖς ή ἀμπελῶσι συνιστάμενα, ἐν οἷς οὐ λείψαντον κείται μάρτυρος, εἰ μή δημόσιος θάρυβος γίνεται, καταστρέφεται· καὶ δοσθεῖ ἐντοπιών, καὶ ἀποκαλύψεων συνίσταται ματαίων, θεύστατας ἔδανα, ἀπαν καὶ εἴδωλον.

ιβ'. Οἱ γεννηθέντες εύσεβεις, καὶ πίστει διατραφέντες βασιλεῖς, χείρα περέχειν ταῖς Ἐκκλησίαις δηρεῖσιν· ἀπει καὶ Παύλου δεομένου, στρατιωτικῇ χειρὶ τὴν τῶν ἀτάκτων διέλυσε σύμπνοιαν.

14. Qui excommunicatum ab alio communione dignatur, re cognita, non est insons.

15. Ab iracundo condemnatus si auxilio indigent, audiendus est: Quousque vero auxilium impetraverit, excommunicatus maneat.

16. Alienum ministrum si quis citra illius Episcopi consensum in aliquo gradu constitut, constituit quidem, sed ordinatio invalida est.

17. Ea quae de longiori episcoporum mora desinita sunt, in presbyteris quoque et diaconis vivi habent.

18. Episcopus injuste expulsus si in aliena Ecclesia degat, suscipiens est, donec propulsata injuria pristino statui restitutus sit.

19. Clericus non degens in Ecclesia in qua ordinatus est, non est recipiendus. Eutychianus tamen et Musaeus episcopi appellationem non sibi vindicabunt: communionem vero cum laicis, si voluerint, consequentur.

20. Quisquis ea quae recte et ex divino praescripto edita sunt per arrogantiam labefactare coenatur, non est episcopus.

21. Episcopas si viderit episcopum ad audam principis euntem, ne sit ei impedimento, siquidem cognoverit eum ob aliquid eorum quae praedicta sunt prosciri; si secus, excommunicationem ei denuntiet.

Synodi Africane.

1. Qui propriæ confessioni aut subscriptioni adversatur, stōmet iudicio ignominia notabitur.

2. Sacerdos non sit curator.

3. Lector pubes aut continentiam, aut conjugium profiteatur.

4. Qui ad diaconatum ante virginem quinque annos provectus est, non est diaconus.

5. Defuncti corpori Eucharistia non datur: non enim comedit aut bibit.

6. Qui res sacras tractant, ab uxoribus, secundum statuta, abstineant.

7. Panis et vinum aqua mistum, offeratur idque solum.

8. Sancta nisi a jejunis non offeruntur.

9. Theatra Dominicis, aut festis diebus non frequentantur.

10. Quae ex genili consuetudine adhuc celebrantur convivia, tollantur.

11. Altaria quae in agris aut vineis exstructa sunt, in quibus martyris alienigena reliquiae non sunt repositæ, nisi popularis tumultus fiat, revertuntur; et quocunque per insomnia vanasque revelationes erectæ sunt statuæ, ac quodlibet simulacrum, revertenda sunt.

12. Principes, qui in pietate geniti, atque in fide educati sunt, manum præbere Ecclesiis debent: quandoquidem, indigente Paulo, militaris manus factiosorum conspirationem dissipavit.

13. Qui publicum ab imperatore judicium patit, A non est dicendus episcopus.

14. Qui primum parentem dicit etiam sine peccato moriturum fuisse propter naturae necessitatem, anathema.

15. Quisquis infantes qui recens nati baptizantur, dicit nihil ex Adami peccato trahere, quod baptismio expurgetur, exerrandus est. Per unum enim mors et peccatum in toto mundo.

16. Quisquis opinatur Dei gratiam remissionem solam peccatorum jam commissorum continere, at non etiam futurorum auxilium, bis maledictus.

17. Quicunque praedicat, absque gratia nos diffidilius quidem, attamen omniplere mandata, ter maledictus; nam *Sine me, inquit Dominus, non potestis B sucer quidquam*¹.

Theologo docente, si dicamus quod peccatum in nobis non est², nos ipsos decipere: ac qui perperam interpretatur quod non vere, sed cum humilitate hoc dixerit, anathema.

18. Qui explicat illud: *Et dimitte nobis debita nostra, mulorum dicens, non singula ac cujusque propria, anathema.* Cum Daniel videat cum multis dicentem: *Confiteor peccata mea et peccata populi mei*³.

19. Judex a duabus partibus expetitus recusari non potest.

20. Episcopus quam evincere debet haereticorum curam negligens, atque admopitus, si in sua diocesi degat, usque ad sex menses, caret criminis: C quod si postea in desidia persistat, excommunicabitur.

21. Accusator e domo sua testes non producit.

22. Episcopus qui communione privaverit non compertum criminis, privetur etiam ipse similiter aliorum communione.

Eorum qui in Trullo Constantinop.

1. Apostolorum fides ne immutetur. Nicena integrum servetur, quae Arii opinionem divinitatis gradus introducentem per omnes evertit.

2. Synodus sub Theodosio Maximo habita inviolata permaneat, quae Macedonium, servum dilecentem Spiritum sanctum, gradu deturbavit.

3. Videnti qui sub Theodosio Junio apud Ephesum convenerunt, impiissimum Nestorium, hominem seorsim, ac Deum scorsim Dominum dicentem expulerunt.

4. Qui apud Chalcedonem cum Marciano convenerunt aeteruae memoriae digni, Eutychem opinionem tantum peractum esse magnum mysterium dicere ausum deposuerunt: ac Nestorium et Dioscorum, qui similia e diametro perverse ratiocinati fuerant.

5. Apud regiam urbem centum sexaginta quinque Justiniano imperante convenerunt, qui Origenem corporum animarumque circuitus affirmantem, necnon etiam Theodoritum contra duodecim Cyrilli capita audacter inventum, anathemate perculerunt.

¹ Joan. xv, 5. ² I Joan. I, 2. ³ Dps. ix, 90.

ιγ'. Δημοσίαν χρίσιν δ παρὰ βασιλέων; αἰτῶν, οὐκ ἐπίσχοπος

ιδ'. Τὸν πρωτόπλαστον δ λέγων καὶ δίχα τῆς ἀμαρτίας τεθνήσειται, δι' ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἀνάθεμα.

ιε'. Ο τὰ νεογνὰ βαπτιζόμενα λέγων μηδὲν ἔλευν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμῳ ἀμαρτίας τὸ καθαιρόμενον, ἐπάρατος· διὰ γάρ τοῦ ἑνὸς, καὶ διάνατος, καὶ ἡ ἀμαρτία παγκόσμιος.

ιζ'. Ο δοξάων τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν μόνην ἀφεον τῶν ἡδη πεπλημελημένων ὑπέχειν, ἀλλὰ μὴ καὶ τῶν μελλόντων βοηθεαν, διὰ ἐπάρατος.

ιζ'. Ο κηρύσσων, διε δίχα τῆς χάριτος δυσχερεστέρως μὲν, ἀλλ' οὖν ἐκπληροῦμεν τὰς ἑντολὰς, τρίς ἐπάρατος· Χωρὶς γάρ ἐμοῦ, διά Κύριος εἰπεν, οὐδεποτε κοιτεῖν οὐδέποτε.

Τοῦ Θεολόγου θεολογοῦντος διε, ἐδὲ εἰπώμεν διε ἀμαρτία ἐν ἡμῖν οὐκ εἴτεν, ἐσυτοὺς ἀπατῶμεν· καὶ δ παρερμηνεύων διε οὐκ ἀληθῶς, ἀλλὰ ταπεινοφρόνως εἰρήκη τοῦτο, ἀνάθεμα.

ιη'. Ο παραφράζων τὸ, "Αφες ημῖν τὰ διψειλήματα ημῶν, τὰ τῶν πολλῶν λέγων, οὐχ ἔκαστον, καὶ τὰ οἰκεῖα, ἀνάθεμα. Μετὰ πολλῶν καὶ τὸν Δαυιδηὶ βλέπων λέγοντε, 'Ἐξομολογοῦμεν τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ μου.'

ιθ'. Κριτής ἐπιζητηθείς ἐκ τῶν δύο μερῶν ἀπεργραπτος.

ιχ'. Περιφρόνων ἐπίσκοπος τὴν διὰ τῶν αἱρετικῶν ἐπιμέλειαν, καὶ ὑπομιμηστόμενος, εἰ ἐπὶ τῆς Ιδίας διάγοι, ἐπὶ δὲ μῆνας ἀνεύθυνος· ἐπιμένων δὲ, καὶ μετὰ τοῦτο τῇ φρύνημά, ξέοι τὸ ἀκούωμητον.

ια'. Ο κατήγορος ἐκ τοῦ Ιδίου οἶκου μάρτυρας οὐ καθίστασιν.

ιβ'. Τὸν μὴ διεγγένετα κοινωνίας στερήσας ἐπίσκοπος, στερούτο καὶ αὐτὸς τῆς ἐέρων δμοίως.

Τῶν ἐτ τῷ Τρούλλῳ τῆς Εκκοστατηρουσόλεως.

ιγ'. Η τῶν ἀποστόλων πίστες ἀκαινότητος. Η τὸ Νικαΐας ὀλόκληρος, ή τὸ Ἀρείου δόγμα βαθμούς εἰσάγον θεότητος διὰ τοῦ δμοουσίου κατέστρεψεν.

ιθ'. Η ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγίστου σύνοδος ἀπαράτωτος, ή Μακεδόνιον, δούλον εἰπόντα τὸ διγυνά Πλεύμα, καθῆρηκεν.

ιγ'. Οι ἐπὶ τοῦ Μικροῦ Θεοδοσίου εἰς Ἐφεσον συνιώντες σ' ἀσεβέστατον Νεστόριον, δινθρωπον ιδικῶς καὶ θεόν ιδίκως εἰπόντα τὸν Κύριον, ἐξήλασαν.

ιδ'. Οι κατὰ τὴν Χαλκηδόνα τῷ Μαρκιανῷ συνεληγούθετες ἀειμνηστοι, Εύτυχέα δοκήσει τελεσθῆναι τὸ μέγα μυστήριον φράσαι τολμήσαντα καθελόντες· καὶ Νεστόριον, καὶ Διόσκορον, τοὺς ἐπ διαμέτρου τὸ ίτι πτεραλογίσαντας.

ιε'. Εἰς τὴν βασιλεύουσαν ε' καὶ ξ' καὶ ρ' ἐπὶ Υουστινικοῦ συνεληγούθασιν, οἱ Πριγένην σωμάτων καὶ ψυχῶν περιόδους ἀπογηνάμενον, καὶ θεοδωρητον κατὰ τῶν ιβ' κεφαλαίων Κυρίλλου θρασυνθέντα, ἀναθεματίσαντες.

ζ'. Έπει την Βύζαντον ὑπὸ Κωνσταντίνου συνεὶ λεκται σύνοδος, ή Ὀνώριον τὸν Ἐρμῆς, καὶ Σέργιον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν θέλημα καὶ μὲν ἐνέργειαν δογματίσαντα; ἀποδέθληκεν.

ζ'. Τὰ παρὰ τῶν ἐπεροδέμων κλοπιμαῖς ἐμβολημάτων ταῖς διὰ Κλήμεντος τῶν ἀποστόλων διατάξεσσιν, ἀποκήρυκτα.

η'. Ιερεῖς δίγαμοι, καὶ διμεταμέλητοι καθῆρηνται· εἰ δὲ τὸ κακὸν ἀκελάσαντες, τῆς λειτουργίας ἐπὶ φῆτὸν παύσονται χρόνον· οὐκέτι εὐλογεῖ γάρ ὁ τραυματίας. Καὶ οἱ παρανόμως γερμαναῖς, καὶ οἱ μετὰ τὴν χρείαν συγνήντες, μετὰ τὸν ῥητὸν χρόνον τοὺς βαθμοὺς γνωρίζεταιν, ἀπρόστοις μάνοντες, δηλαδὴ τῷ συζυγίῳ ἀφέμενοι· οἱ δὲ μετὰ τὸν δρόν, καὶ λιθρεύονται, καὶ καθηρημένοι μετίζεταιν.

θ'. Κληρικὸς νόμῳ Κυρίου συναπτόμενος, καθηρείσθω· λατέτης δὲ, ἀφορίζεται.

ι'. Καὶ εὐνοῦχος ιερεὺς, θεραπευτᾶς, ή ἀτέρας, ηθὴν τῶν ἀνυπόκτητων μὴ πατήσθει προσώπων.

ια'. Ο χειροτονηθεὶς, εἰ καὶ ζεύγνυται, καθανατίσεται.

ιβ'. Καὶ δρψίκιον ἔχων διάκονος, εἰ μὴ τοποτρητῆς ή πατριάρχου, ή ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καθεξέδρμενος, ἀπάντων ἀσχετώτατος Εὐαγγελία.

ιγ'. Εἰσίνεις καπηλεῖψι κεκώλυται· κληρικὸς, καὶ διχεῖν καλυψθεῖται μᾶλλον.

ιδ'. Αἴγιμα θουδαίων ἀπόκτυστα· δὲ καὶ λατρεὺς αὐτοὺς προσκαλούμενος, ή συλλουδμενος, ξεκτενεται.

ιε'. Εἰ καὶ μέλεκται μὴ ἀκβάλλειν γυναικα, ἀλλὰ τῆς ἐπὶ τὸ κράτητον προκοπῆς προμηθόμενοι, τῷ χειροτονουμένῳ προέδρῳ μηκέτι συνοικεῖν γυναικὶ παραγγέλλομεν.

ιζ'. Έάν οἱ Ρωμαῖοι τὸν εἰς διάκονον καὶ πρεσβύτερον προσεγόρμενον ἀφένται τὴν γυναικα βεβούληνται· ἡμεῖς ἐρήσωθαι τὰ διακόνων καὶ πρεσβύτερων βουλόμεθα συνοικέσια· δὲ βιαζόμενος λύσαι, καθῆρημένος.

ιε'. Πρεσβύτερος τριακονταετίας ἐνδέων, καὶ διάκονος εἰκοσαπενταετίας, καὶ διακόνισσα. τεσσαρακονταετίας, καὶ εἰκοσετίας ὑποδιάκονος, εὐκαθαρετος.

ιη'. Γιωνιστέων δέλγων ἐπὶ τὰ διακόνους; εἶναι, κατὰ τὸ εἰρημένον ταῖς Πράξειν, διεὶς οὐ περὶ τῶν διακονιώντων τοῖς μυστηρίοις δὲ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν ταῖς πραξίαις ὑπηρετούντων.

ιθ'. Ο προσδεχόμενος ἔνον κληρικὸν, καὶ χειροτονῶν, σὺν τῷ κακῷ χειροτονηθέντι καθῆρηται.

ιχ'. Ο διὰ βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν μετανάστης, παυσαμένης τῆς ἐπιδρομῆς, παλινοστείτω τῇ καθῇ την Ἐκκλησίαν κακλήρωται· εἰ δὲ μὴ, μετὰ τοῦ προσειληφθότος ἀφορίζεσθαι.

ια'. Ο προεστὼς Ἐκκλησίας κατ' ἔξαιρετον, ταῖς Κυριακαῖς διδασκέτω τὰ δόγματα, καὶ διερμηνεύεται μὴ οἰκοθεν, ἀλλ' ὡς οἱ θεῖοι Πατέρες διεῖσθαι.

A 6. Byzantii a Constantino coacta est synodus, quae Honorium Romæ, ac Sergium Constantinopolis, episcopos unam voluntatem unanimque operationem dogmatibus suis daceutes ejecit.

7. Quae apostolorum sanctionibus, Clementis opera editis, furtim ab hereticis inserta sunt, repudianda.

B 8. Sacerdotes bigami atque impudentes gradu moli sunt: qui vero malum a se removerunt, sacro munere neque ad certum tempus abstinebant: neque enim benedicti vulneratus. Et qui contra leges matrimonium contrarerunt, et qui post viduitatem conjugium inierunt, post certum tempus gradibus suis restituantur, ita tamen, ut ad alios non promoveantur, conjugio scilicet dimiso. Qui vero etiam post definitum tempus, dissoluti et depositi maneant.

9. Clericus cum uxori sponsa matrimonio copulatus, depouatur: laicus vero excommunicetur.

10. Eunuchus sacerdos ancillas aut alias, exceptis personis que suspicione vacant, ne habeat.

11. Ordinatus, eisi matrimonio junctus sit, deponitur.

12. Diaconus etiam officium habens, nisi vicarius sit patriarchæ aut episcopi, si ante presbyteros sedeat, sit omnium postremus.

13. Ingredi canopam prohibitus est clericas, magis etiam habere prohibebitur.

14. Azyma Iudeorum respuenda: qui vero etiam medicos ipsos ad se vocat, aut cum illis lavatur, ejiciendus est.

15. Eisi dictum sit non esse ejiciendam uxorem, tamen profectui in melius propicientes, præsidii qui ordinaatur, ne amplius cum uxore habitat deuuntias.

16. Quamvis Romani eum qui ad diaconatum et presbyteratum promovetur, uxorem dimittere voluerint, nos diaconorum ac presbyterorum consubstancialere volumus; qui autem dissolvere coegerit, deponetur.

17. Presbyter triginta annis minor, et diaconus viginti quinque, et diaconissa quadraginta, ac subdiaconus virginis, deponendi sunt.

D 18. Qui dicit septem diaconos esse, juxta id quod in Actibus dictum est, sciat, non de iis qui mysteriis deserviunt, sed de iis qui mensis ministrabant, sermonem esse.

19. Qui suscepit externum clericum eumque ordinat, cum male ordinato deponitur.

20. Qui propter Barbarorum incursionem locum mutavit, ubi cessaverit incursio, revertatur ad eam Ecclesiam in cuius clerum ascitus est: sin vero, cum eo qui ipsum suscepit segregetur.

21. Qui Ecclesiæ eximio quodam modo præpositus est, Dominicis doceat dogmata, atque interpretetur non suo marte, sed sicut sancti Pares expoterunt.

23. Qui in perpetuum depositus est, atque in fai- A
corum ordinem redactus, penitus tondereatur, idque
solutum : sin vero, comam nutriat.

23. Et qui immaculatae communionem imper-
tiendo obolum exigit, aut aliam speciem, deponatur.

24. Clericus qui ad circenses ascenderit, aut
thymelicis ad nuptias ingressuris non recedit, depo-
natur.

25. Rusticanæ et quæ in vicis sunt parœcise, si
per triginta annos possessæ fuerint, teneantur : infra
vero, controversia de lis moveri poterit.

26. Presbyter qui in illicitum inciderit matrimo-
nium, depositus cathedrae solum particeps sit, omni
piaculo expurgatus.

27. Uvae a quibusdam in cruento sacrificio adhi-
bentur : hoc vero quominus quisquam amplius au- B
deat, decreto cautum est.

28. Presbyteri qui in Barbarorum Ecclesiis ver-
santur, etiæ uxorū commercio ad tempus absti-
neant, tamen ne amplius cum iis quolibet modo
conuentudinem habeant.

29. Patrum nonnulli die divinæ Cœnsæ postquam
cœnassent, offerebant : visum est igitur synodo hoc
non amplius fieri.

30. Nisi cum consensu episcopi, in oratorio quod
est intra domum, non offeres.

31. Eorum, qui solum aquam in sacrificium ad-
hibebant, hæresim tollens Chrysostomus, Quando,
inquit, passus est Dominus et resurrexit, vino usus
est. Hoc accepero Armeni vinum solum offerunt,
nescientes ipsum etiam Chrysostomum et Basiliūm,
ac Jacobūm vino aqua misto usos fuisse, nobisque
ut ita offerremus tradidisse. Si quis igitur aut vino
solo, aut aqua sola, non vero mixta uiatur, depo-
natur.

32. Ordinatione dignus, et qui in sacro censemur
genere, atque alio, ordinetur : qui vero non est
tonsus, ac benedictionem consecutus est, in ambone
sacros sermones non leget.

33. Episcopo vita excedente, cleris acta illius
servobit : si autem non relictus est clericus, metro-
politanus ipsa custodiet usque ad alias ordinatio-
nes.

34. Episcopus qui propter Barbarorum incursio-
nem throno non præsedit, propriam sedem obtineat D
ordinique, atque omnia sacerdotii munera validis-
tate fungatur.

35. Monachus decennio solitariam vitam deget.
Licet enim divus Basilius eam quæ detonsa est
septuaginta annos exigere censuerit, verum quo-
niam, præcipiente Apostolo, viduan in Ecclesia sexaginta
annos natam eligendam esse¹, Patres diaconi-
ssam quadragenatiam fieri dixerunt : validiore
facta Ecclesia, nos quoque citius sigillum monacho
imponimus.

36. Qui includendus est, triennium in monasterio
prius degat, ac priusquam includatur ubi alium

xβ'. Τι δημιουρῶς καθηρημένος, καὶ εἰς τοὺς λαί-
κους ἀπωτθεῖς, μεταμελόμενος κειρέσθω καὶ μόνον·
εἰ δὲ μή, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτω.

χγ'. Καὶ οἱ τῆς ἀχράντου μεταδίδοντες κοινωνίας,
δούλον ἀπαιτῶν, ηὔτερον εἰδος, καθαιρεῖσθω.

χδ'. Κληρικὸς ἴσποδρομίας ἀνιών, ηὔτερον εἰδος, καθ-
αιρεῖσθω.

χε'. Ἀγροικικαὶ καὶ ἐγχώριοι παροικαὶ τριακού-
ταιτίνιν ἔχομεναι, κατεχέσθωσαν· Ἐνδον δὲ, τὸ ἀμ-
φιστήτησιμον ἔχουσι.

χζ'. Πρεσβύτερος ἀθέσμῳ περιπεσῶν γάμῳ, καθ-
αιρεῖταις καθέδρας μετεχέτω καὶ μόνον, πάντες
διαλυθεῖς τοῦ μισθωτοῦ.

χζ'. Σταφυλὶ πρός τινας τῇ ἀναιμάτῳ θυσίᾳ
συνάπτονται· τὸ δὲ μηκέτι τολμᾶσθαι, διώρισται.

χη'. Καὶ οἱ ἐν βαρβαρικαὶς Ἐκκλησίαις λεπτεῖς, εἰ
τῆς τῶν συμβίων προσταλρού διμιλίας ἀπέχονται·
ἀλλ' οὖν μηκέτι ταύταις καθ' οἰονθηποτοῦν διμιλε-
τωσιν τρόπον.

χθ'. Τινὲς τῶν Πατέρων τὴν ἡμέραν τοῦ θείου
Δείπνου μετὰ τὸ δειπνῆσαι προσῆγον· ἔδοξε τοινυ
τῇ συνέδερ τοῦτο μὴ τίνεσθαι.

χι'. Εἰ μὴ μετὰ γυνῆς ἐπισκόπου, ἐνδον οὐκεν
εἰς αὐτήριον, οὐ προσάγεις.

λα'. Τινὲς τῶν ὑδροπαραστατῶν ἀναιρῶν αἵρεσεν δ
Χρυσόστομος, Ἡνίκα, φησι, πέτονθεν δό Κύριος, καὶ
ἐγήγερται, οἶνῳ ἔχριστο. Τοῦτο λαβόντες οἱ Ἀρ-
μένιοι, οἶνον προσέχουσι μόνον, οὐκ εἰδότες· καὶ αὐ-
τὸν τὸν Χρυσόστομον, καὶ Βασίλειον, καὶ Ἱάκωβον
οἶνῳ μεμιγμένῳ ὑδατι κεχρημένους, καὶ ἡμέν οὕτω
παραδεδωκότας προσάγειν. Εἰ τις οὖν η οἶνῳ μόνῳ,
η ὑδατι μόνῳ, ἀλλ' οὐχὶ μεμιγμένῳ χρῆτο, καθαι-
ρεῖσθω.

λβ'. Οἱ χειροτονίας ἐπάξιος, καὶ έξ ιερατικοῦ τε-
λῶν γένους, καὶ έξ έτέρου, χειροτρέψισθω· δὲ μὴ
κακαρέμένος, καὶ εὐλογίας τυχών, ἐπ' ἄμβωνος ίε-
ρούς λόγους; οὐκ ἀναγνώσεται.

λγ'. Τελευτῶντος ἐπισκόπου, δὲ κλήρος διαφυλάξει
τὰ πράγματα· εἰ δὲ μὴ ὑπολέπειται κληρικός, δ
μητροπολίτης αὐτὸν διαφυλάξει ήσω τῆς έτέρου χει-
ροτονίας.

λδ'. Οἱ διὰ Βαρβάρων ἐφοδον μὴ ἐπιστάτες τῷ θρόνῳ
ἐπισκόπος, καὶ καθέδραν τὴν οἰκεῖαν ἔχεται, καὶ
χειροτονεῖται, καὶ πάντα τὰ τῆς ιερωσύνης ἐνεργεί-
τω βεβαιώτατα.

λε'. Οἱ μονάχων, μονάσσει δεκαετής. Εἰ γάρ καὶ δ
θεῖο; Βασίλειος τὴν ἀποκειραμένην τὸν ἐπτακαι-
δέκατον ἀνύειν χρόνον ἀπέφηνεν· ἀλλ' ἐπει τὸν
Ἀποστόλου ἔχεινται εἰσαγάγειν τὴν Ἐκκλησία²
χήραν ἐγγυῶντος, οἱ Πατέρες τὴν διακονίαν τεσ-
σαρακονταετή γίνεσθαι, κραταιοτέρας τῆς Ἐκκλη-
σίας γεγενημένης, καὶ ἡμεῖς δέδύτερον τὴν σφραγίδα
τῷ λονάζοντι σηματινόμεθα.

λζ'. Οἱ ἐγκλισιθησόμενος; τριετίαν προδιάγων ἐν
τῷ μοναστηρίῳ, καὶ πρὸ τῆς ἐγκλιστρας έτερον

¹ 1 Tim.v, 9.

έκειτον μετιών, οὗτως εἰσίτω. Καὶ μὴ ἐξέτω, εἰ μὴ βιάζοιτο θάνατος, ή πρὸς τὸ κοινὸν λυσιτέλετα.

λ'. Μελανείμων, καὶ ἀκερσεχόμης ἀρημήτης, εἰ μὴ καιρόμενος ἐγκαταλέγοτο μοναστηρίῳ, τῆς πόλεως ἀπελαυνέσθω.

λη'. Ἀδειαν ἄπας, δὴ τὴν ζάλην τοῦ βίου φεύγων, καὶ εἰς μοναστήριον εἰσιέναι βουλόμενος, ἀπενέγκατο.

λθ'. Μοναχὸς ζευγνύμενος; ή πορνεύων, δεχέσθω τὸ τοῦ πορνεύοντος ἐπιτίμιον.

μ'. Οὐκ ἀμφιάσσουσιν οἱ γονεῖς σηρικοῖς τὴν προσλομένην μονάσσαι, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα κεριθήσουσιν ἀνάμνησις γὰρ τοῦτο τοῦ βέοντος κόσμου.

μα'. Οὐκ ἔξεισι μονάσσαις τῆς μονῆς, εἰ μὴ μετ' ἐνθυλίας τῆς προστέσθετος· καὶ μηδὲ μόνη, ἀλλὰ μεθ' ἑτέρας πρεσβυτεῖδος· ἕξωχοις δὲ τὸ ἐπίκαν οὐ γίνεται. Κατὰ ταῦτα καὶ μονάχων, εἰ μὴ μετ' ἑτεροπῆς ἥγουμένου, τῆς μονῆς μὴ ἐξέτω.

μβ'. Οὗτε γυναικεῖς χρέων ἀνδρῶν καθευδῆσαι μοναστηρίῳ, οὗτε γυναικῶν ἀνδρα.

μγ'. Ἡ διαζευχεῖσα τοῦ ἐπισκοπῆν δέξασθαι μελλοντος, μετὰ τὴν χειρότενίν εἰσέτω εἰς μοναστήριον, τῆς ἐπισκοπῆς πορθωτάτω, καὶ ἀπολευτώ τῆς προνέοτος τοῦ ἐπισκόπου.

μδ'. Ὅσα κατὰ γνώμην ἐπισκόπου πέπηγε μοναστήρια, οὐκέτι κοσμικὰ καταγώγια γίνεται, οὐδὲ κοσμικὰς ἀνδράς ἀκόδοτα.

με'. Οὐδὲ τὸν λαίκον κυβενεῖν δέον, οὐδὲ μέμον εἶναι· οὐδὲ θεάτρον, καὶ κυνηγήνων ἀνέχεσθαι.

μζ'. Διάλου τῆς Τεσσαρακοστῆς, δίχα Κυριακῶν καὶ Σαββάτου, τὰ ἀγιασθέντα προσάγεται.

μζ'. Τοὺς ἀναδεχομένους παῖδες ἀπὸ βαπτίσματος, οὐ συναφθῆναι ταῖς τῶν πατέων ἁσσοῖς μητράσιν· εἰ δὲ τὶς καὶ συναφθεῖη, μετὰ τὸ ἀποσυναρθῆναι, καὶ τὸ ἐπιτίμιον γνοῖ.

μη'. Οὐ συγχωρήσεις ἐξαδέλφῃ συζυγῆναις ἐξάδελφον, οὐδὲ θυγατρὶ καὶ μητρὶ αὐλῷ καὶ πατέρᾳ, οὐδὲ δυοῖς ἀδελφαῖς μητέρᾳ καὶ θυγατέρᾳ, οὐδὲ δυοῖς ἀδελφαῖς ἀδελφούς. Εἰ δὲ τὶς τοιοῦτον καὶ γίνοιτο, μετὰ τῆς διαλύσεως ἐκταστατῶν ὑπεκπιτέωσαν.

μθ'. Οἱ Ἐρμαῖδοι τὰ τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύουσι Σάββατο· ὑπομερνήσκει τοῖνυν ἡ σύνοδος; καὶ δὲ τούτους κάνονα προτείνει.

μν'. Οἱ Ἀρμένιοι ὡς καὶ τυρὸν τοὺς τῇς Τεσσαρακοστῆς ἑσθίουσι Σάββατον· ὑρισται τοῖνυν πάσους τὴν οἰκουμένην καὶ τούτους ἀπάνεσθαι· εἰ δὲ μὴ, πάντας ἀφρίζεσθαι.

μν'. Λαϊκὸς οὐ μεταδίδωσιν ἑαυτῷ· εἰ δὲ μὴ, ἐπειτὴμέρον ἀφορίζεται.

μρ'. Ἐν εὐκτηρίοις ὑπερεχόντων ἐνδοθεν οἷκων, οὐκ ἐκτελέσουσι βάπτισμα.

μγ'. Εἰ τὶς ὑποκρίνεται δαιμονῆν, τὰ τῶν δαιμονῶντων ἐπιτίμια ὑποστήσεται.

μδ'. Ὁστις ἔκειτον ἐκατοντάρχοις, ή μάντεσιν ἐπιτίη, ὃς τὶς τῶν ἀποφθῆτων μανθάνειν. ἐξαετίαν ὑπο-

A annum exegerit sic ingrediatur, neque egrediatur, nisi mors aut communis utilitas cogat.

37. Solitarius pulla veste induitus atque indetonsus, nisi condeatur monasterio includatur, urbe expellatur.

38. Quilibet vitæ procellam fugiens, atque in monasterium ingredi cupiens, ejus rei licentiam habeat.

39. Monachus matrimonio junctus, aut fornicans, fornicatoris poenam subeat.

40. Parentes filiam, quæ solitariam vitam degere instituerit, sericis vestibus non induent, siveque habitum ei circumponent. Hoc enim labentis mundi adinuenitio est.

41. Monialis non egredietur e monasterio nisi cum benedictione præpositæ; neque vero sola, sed cum altera seniore. Foris autem nequaquam pernoctet, similiter et monachus, nisi cum præfecti venia, monasterio ne egreditur.

42. Neque mulierem in virorum monasterio, neque virum in muliebri dormire oportet.

43. Quæ a futuro episcopo separata est, post ordinationem ingrediatur monasterium, procul ab episcopi domo, ac episcopi cura fruatur.

44. Quæcunque ex consensu episcopi exstructa sunt monasteria, non amplius secularia diversoria flunt, neque secularibus hominibus elocantur.

45. Neque laicum alia ludere oportet, neque bistrionem cäsc, neque spectaculis et venationibus indulgere.

46. Per totam Quadragesimam, exceptis Dominici et Sabbato, sancta offeruntur.

47. Susceplos a baptismate filios, eorum matribus copulari non sines, si quis vero copulatus fuerit, post separationem, plenam quoque subeat.

48. Non permittet patruellī matrimonio jungi patruellem, neque filie et matris filium et patrem, neque duobus fratribus matrem et sororem, neque duabus sororibus fratres. Si quid vero tale factum fuerit, post dissolutionem, septennio poenitentia subjicitur.

49. Romani Quadragesima Sabbathis jejunant. Adiunctorū igitur synodus in his etiam canonem valere.

50. Armenii ova et caseum Quadragesima Sabbathis manducant. Statutum est igitur totius orbem ab his etiam abstinere; sin vero, penitus excommunicari.

51. Laicus sibi ipsi communionem non impetrat, sin vero, septem diebus excommunicatur.

52. In oratoriis, quæ sunt intra magonatum ædes, baptismum non peragent.

53. Si quis simulat se a dæmonio agitari, dæmoniacorum supplicia subibit.

54. Quisquis se centurionibus aut vatitibus addicit, ut secreti aliquid discat, sex annos penitentiae sup-

Jaceat : eodem modo et qui iuramento extorquunt.

55. Qui circulatoribus et nebulosibus adhucet, ac fato et fortuna credit, ab Ecclesiis conuentu arcendus est.

56. A fidelium vita ratione auferantur pascha et brumalia, et saltationes in deorum honorem necnon comicæ, satiricæ et tragicæ personæ, atque invocatio Bacchi in torcularibus, risusque in doliliis. Qui vero post hunc canoneum in his persistuerint, criminis erunt obnoxii.

57. Conficia a Graecis Martyrologia, in ecclesiis ne recitentur.

58. Laicus ne doceat : non enim omnes prophetæ, neque omnes apostoli.

59. Rogi qui in tabernacis noviluciis exstruuuntur, B quique eos transiliunt, abrogentur.

60. Tota post Resurrectionem hebdomada, quilibet fideliis ecclesiastico conuentui intersit.

61. Clericus sanguinem manducans deponitur : laicus vero excommunicatur.

62. Non corrumpens divinum codicem, neque corrumpendum dabis, nisi prorsus iniurii sit redditus.

63. Præter imperatorem, nullus laicorum proprietarian ingreditur.

64. Mulieribus laqui in ecclesia non permisum est.

65. Excommunicatur legisperitus, qui more gentili utitur, ac theatris adhibet et sese voluntat.

66. Invalidum cum hereticis matrimonium ; qui autem ante contrarerunt, si velint, in eo remaneant.

67. Crux solo impressa, oblitteratur.

68. Agape et accubitus Dominicis non peraguntur.

69. Inconditus clamor carentis impudenter, qui que ea quæ in ecclesia dicuntur effert, minime congruunt.

70. Intra sacrum septum caupona constituta non debet : ac ibidein cibos vendi, ineptum.

71. Christianus cum mulieribus non lavator.

72. Illuminatus quinta hebdomadae fidem proflueatur.

73. Excommunicatur qui post festum Deiparae simillam aut aliud apparat, propter ea quæ vocantur post partum purgamenta.

74. Si quis citra necessitatem per tres Dominicas ab ecclesia absit, excommunicatur.

75. Qui ad Trisagion hymnum adjicit illud : Christus, hereticus censetur.

76. Non sculps agnum in figuram Christi, sed illum ipsum.

77. Servus a domino manumissus coram tribus testibus, servitutis expers sit.

78. Qui congregat meretrices in porniciem animalium, excommunicatur.

79. Quæ a viro ad alium se confert, adultera

A πεπέτευο· κατὰ ταῦτα καὶ ὁ ἀριστός [αἱ ὄρχους] ἐπισύρμενος.

νε'. Ο γυτευταῖς καὶ νεφοδιώκταις καλλώμενος, καὶ εἰμαρμένη καὶ τύχῃ πιστεύων, τῆς Ἐκκλησίας ἀποσυνάγωγος.

νς'. Περιατρεῖθω τῆς τῶν πιστῶν τὰ βοτά τολιταῖς, καὶ τὰ βρουμάλια, καὶ αἱ ἀρχῆσις αἱ εἰς θεοὺς, καὶ τὰ ὡμικά, καὶ σαυτρικά, καὶ τὰ τραγικά πρόσωπα, καὶ ἡ ἐπὶ ληνοῖς τοῦ Διονύσου ἐπιχλήσις, καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς πίθαις γένως. Οἱ δὲ ἐπιμένοντες μετὰ τῶν κάνονα, ὑπεύθυνοι.

νζ'. Τὰ ὑφ' Ἑλλήνων συμπλαισθέντα μαρτυρολόγια, μὴ ἐκκλησίας ατο.

νη'. Λαίκος μὴ διδάσκοι· μὴ γάρ πάντες προφῆται, μὴ πάντες ἀπόστολοι.

νθ'. Αἱ ἐν τοῖς ἱραστηρίοις ἀν νοῦμηνταις πυρκαϊαῖς, καὶ οἱ ταῦτα ὑπεραλλόμενοι, κατεργεῖσθαισαν.

ξ. Τὴν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἑδομάδα πάσκου, καὶ ἐκκλησίας τοιστός.

ξα'. Ο κληρικός; αἴμα τοθίων καθαιρεῖται· ὁ δὲ λαίκος, ἀφορίζεται.

ξβ'. Οὐ διεφθερεῖς θείον βούλιον, οὐτε δοίης διεφθαρήσεις, εἰ μὴ τέλεον κατηγρείσθαι.

ξγ'. Εἰ μὴ βασιλεὺς, οὐτε τῶν λαϊκῶν εἰ; Ιαυτήριον εἰσεσιν.

ξδ'. Γυναικὶ λαίκῃ ἐπ' ἐκκλησίας οὐκ ἐπιτέρπεται.

ξε'. Ἀφορίζεται νομομαθής οὗτος Ἑλληνικῷ χριστινῷ, καὶ θεάτροις ἐπαγόμενος, καὶ κυλίων.

ξζ'. Ἀκυρός δ μετὰ τῶν αἱρετικῶν γάμους· οἱ δὲ προλαβόντες εἰ θείοιεν, μένοιεν.

ξη'. Ο ἐν δέσμοις σταυρὸς, ἀφανίζεται.

ξη'. Ἀγάπαι καὶ ἀκούβιτα Κυριακαῖς οὐ τελεῖται.

ξη'. Ἀταχτός; κραυγὴ τοῦ φάλλοντος ἀναθένει, καὶ ὁ τηλέγων τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀνέρμοστα.

ξη'. Ἐν ιερῷ περιβόλῳ καπηλεῖον ἀειστατον· καὶ παλούμενα βρώματα, μάταια.

ξη'. Χριστιανὸς γυναικὶ οὐ συλλούεται.

ξη'. Ο φωτισθεὶς τὴν τείστιν ἀκατγελλόντα τῇ πάμπτῃ τῆς ἑδομάδος.

ξη'. Ἀφορίζεται δ μετὰ τὴν ἀρτήν τῆς θεοτόκου σεμιδάλιν, ἀλλο σκευάζων διτ τὰ λεγόμενα λόγεια.

ξη'. Εἰ μὴ δι' ἀνάγκην ἀπολυμάνεται τις τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρισι Κυριακαῖς, ἀκονώνητος.

ξη'. Τῷ Τρισαγίῳ ίνμνῳ δ συνάπτεων τό· Σταυροθείος, ἀτέρδοξος.

ξη'. Οὐ χαράξεις ἀμυνὴν εἰς τύπων Χριστοῦ, ἀλλ' ἔκεινον αὐτὸν.

ξη'. Ἐλευθερούμενος ὅποι τοῦ δεσπότου δοῦλος ἐπὶ τρισι μάρτυσιν, εἴη ἀδούλωτος.

ξη'. Ο συνάγων πόρνας ἐπ' ἀλισθφ ψυχῶν, ἀφορίζεται.

ξη'. Η ἐξ ἀνδρὸς ἐπ' ἀλλον Ιούσα, μοιχαλίς·

καὶ ἐπειγόντες ἐπ' Ἑλληναῖς, πεπάντες τὸν Κύρων, Α εἰ : et qui ab uxore ad aliam se applicat, ex Domini sententia, simili criminis tenetur.

π'. Τορπές ἐνδον οὐκ εἰσάγεται κατῆνος, εἰ μὴ καταλεπτοῦσθαι δὲρμα μεγίστης ἀνάγκης.

πα'. Τῷ μερίστῳ Σαββάτῳ περὶ μέσας νύκτας τῇ νηστείᾳ διαρκεστέσσον.

πβ'. Μετὰ τὴν ἐπερινήν εἰσεδον τοῦ Σαββάτου, μὴ γάρν καλίης.

πγ'. Καὶ δὲ διδάσκεις, καὶ ἡ λαμβάνουσα ἀμβλωθρίδα, ἀνδροφόνος.

πδ'. Ἀνδρὸς ἀφεντουμένου, ἢ πρὸ τοῦ πεισθῆναι λαβούσας, μοιχύτας· δὲ ἐπιστρέψας ἀνὴρ εἰ προέργηται, λήφοιτο αὐτήν.

πε'. 'Ο Ελληνικῶς ὅμνυμενος, ἀπιτεμητός.

πζ'. Οἱ τὰς κώμας ἐν πλοκής ἐπινοήτη πρὸς λύμην ἀργαλέμνοι τῶν δρώντων, ἀφοριστέοι.

πη'. 'Ο ὄντογύναιος, καὶ καταφρονητικῶς μένων τὸν Ιερόν, ἔξωθείσθω καὶ τῶν κατηχουμένων.

πη'. 'Ιουδαικῶς τίνες ἐν Ιερολς ἐψησαν μέλι. 'Ος οὖν τοῦτο συγχωρήσειν, ἢ λάθοις τοιοῦτον, οὐχ ἰερές. Εἰ δὲ τις οἰκοθεν δύοι, δὲ κατὰ τὸ ἀρχοῦν τοῦ προσάγοντος λήφοιτο.

πθ'. Αἱ πρὸς τὰ αἰσχρὰ κινοῦσαι τὴν δρασιν γραφαὶ, ἀξωγράφητοι.

πι'. Τὰς παλάμας εἰς στευρὸν τυποῦ ὁ μεταληψόμενος· δὲ δοχεῖον χρυσοῦν, ἢ ἀλλήν ὄλην ἀντὶ γειρὸς σκευάζων, ἀφοριστέος.

πα'. 'Η τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ πᾶσι σκοτεῖται ποιητης, καὶ ἡ ἐπιστροφὴ καθορᾶται· καὶ οὗτος μετρεῖται τὸ Πένος.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

α'. Αἱρετικὸς, δὲ κατὰ τὴν πλεῖστην ἀλλότριος· δὲ δὲ κατὰ τὶ ιδεῖμον ζήτημα, σχισματικός. Οἱ δὲ συνάγοντες; ἀνωτάτακτοι τούτους ἐκείνους, παρασυνάγοντο.

β'. Τὸ δὲ αἱρετικὸν βάπτισμα, ἀδεκτὸν· δεκτὸν δὲ τὸ σχιστὸν καὶ παρασυναγώγου.

γ'. Παράκλητον οἱ Πεποιήνοι τὸν Μοντανὸν θεωράζουσιν· διθεν καὶ εἰς αὐτὸν ἀδάπτιστοι βαπτίζοντον.

δ'. Τὸ τῶν καθαρῶν, καὶ ὑδροπαραστατῶν, καὶ ἐγκρατιτῶν βάπτισμα, εἰ καὶ ἀδεκτὸν διὰ τὸ ἐπι- δεκτοὺς αὐτοῖς τούτοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἀλλ' οὐν σκονεομίας χάριν ἔστω δεκτὸν.

ε'. 'Η κατ' ἐπιτίθεσιν φθείρασα, ὅτε ἀν φθείρη, φονεύτηρα.

ζ'. Διάκονος πορνεύσας, εἰς τὸν λαϊκῶν μεταστάς τόπον, έστω τῆς κοινωνίας ἀκώλυτος.

η'. 'Ενα χρόνον ἡ δύο ἀφορίζεται δίγαμος· τρεῖς δὲ καὶ τέσσαρες δι τρίγαμος, καὶ πέντε, κατὰ τὴν ἔρτι συνήθειαν.

η'. Αἱρετικὸς πρὸς τῷ τέλει μετανοῶν, δεκτὸς μετ' ἐπικρίσεως.

η'. 'Ο λαϊκος, εἰ που καὶ ζεύγνυται, διαζεύγεται.

Α εἰ : et qui ab uxore ad aliam se applicat, ex Domini sententia, simili criminis tenetur.

β'. Intrat templum pecus non introducitur, nisi maxima necessitas in via contigerit.

γ'. Maximo Sabbato circa medium noctem in jejunio perseverandum est.

δ'. Post vespertinum ingressum Sabbati, ne genu flectas.

ε'. Tum qui dat, tum quæ accipit abortivos fetus, homicidæ.

ζ'. Viro non comparente, quæ priusquam de illius obitu certi aliquid compererit, alii nupserit, moechatur; vir autem qui reversus fuerit, siquidem praedictum sit, accipiat ipsam.

η'. Qui gentili more iurat, puniendus.

η'. Qui capillos artificiosis nexibus intorquent ad spectantium perniciem, excommunicandi.

η'. Uxori addicetus, ac per contemptum manens in templo, expellatur etiam e catechumenorum ordine.

η'. Quidam Iudeo more in templis coixerunt mel. Qui igitur hoc permiserit, aut tale acceperit, non est habendus sacerdos. Si quis vero domo attulerit, ipse prout sufficit offerenti, accipiat.

η'. Picturae quæ ad turpia aspectum movent, non sunt pingendæ.

η'. Manus in crucis figuram componit, qui Eucharistiam sumpturus est. Qui vero receptaculum aureum, aut aliud materiali vice manus parat, excommunicandus.

η'. Delicti qualitas in omnibus consideratur, conversioque perspicitur: atque ita misericordia ad mensuram tribuitur.

Sancti Basilii Epistola I.

η'. Hæreticus est, qui a fide alienus: qui vero circa aliquam sanabilem quæstionem errat, schismaticus. Inobedientes vero qui hos congregant, ab Ecclesiæ conventu arcendi sunt.

η'. Hæretici baptismum, rejiciendum; schismatici vero atque ab Ecclesia alieni, recipiendum.

η'. Paracletum Pepusiani Mountanum vocant. Unde et qui in ipsum baptizantur, non censemur baptizati.

η'. Catharorum, Hydroparasitarum, atque Eucratitarum baptismum, quamvis non recipiendum, propter Spiritus sancti apud eos defectum, tamen dispensationis gratia recipiatur.

η'. Quæ de industria felum corrupit, quandounque corruperit, homicidio tenetur.

η'. Diaconus qui fornicatus fuerit, in laicorum locum relegatus, communione ne prohibeatur.

η'. Unum aut duos annos excommunicatur bigamus, tres vero et quatuor trigamus, atque etiam quinque, juxta consuetudinem quæ hacenus invalevit.

η'. Hæreticus in sine vita penitens, discretione adhibita suscipiendus.

η'. Canonicus si matrimonio junctus sit, disjungitur.

10. *Masculorum animaliumque corruptiores, si A que homicida et venefici ac idololatria juxta antiquam formam suscipiendo.*

11. *Homicida est, qui uxorem iratus securi perceruerit.*

12. *Involuntarius homicida est, qui lapide in eanem missio, hominem assecutus est, et qui loro ac vimine corripit. Qui vero in rixa fuisse, aut manu lethale vulnus infligerit atque interficerit, ad voluntarium prope accedit.*

13. *Qui gladio, aut aliquo ejusmodi instrumento usus fuerit, prorsus voluntarius est homicida. Item latro, hostis, et qui propter aliam causam venenum dederit atque interficerit, voluntarius, nec non etiam quæ abortivos fetus dant et accipiunt.*

14. *Juxta Domini sermonem, vir ei mulier fornicationis causa separati pariter condemnantur: consuetudo vero adulterum et fornicatorem a conjugibus non disjungit. Si qua autem mulier dimisso ab uxore viro juncta fuerit, non est adultera; culpa enim in eam quæ sine ratione dimisit rejicienda est: quæ etiam adultera est, si cum alio jungatur, dimissus vero, venia dignus est. Qui vero relictia uxore ad aliam se confert, moechus ipse est, atque ipsam moechari facit, ea etiam cum qua consuetudinem habet.*

15. *Non coges eum, qui se non ordinatum esse juraverit.*

16. *Involuntarius homicida decennio paenitentiae subjacebit.*

17. *Bigamus non est in clericum recipiendus.*

18. *Pietatis hostis triennio paenitentiae subjiciatur.*

Eiusdem epistola 2.

1. *Presbyter Bianor cum juraverit ac paenitentiam egerit, propter illius juramentum levitatem, suscipiendum.*

2. *Virgines post professionem lapsas exactio anno Patres recipiebant. Quoniam autem validior facia est Ecclesia, eam quæ virginitatem professa lapa est, adulterum vocamus, ei qui talis delinet, moechum.*

3. *Virginitatem proficitur, quæ post septuaginta annos probata, ut in eo vita instituto permaneat deprecatur.*

4. *Qui saeculo renuntiat interrogetur, ac perspicue et clare profiteatur, ut si sententiam mutet, corripiatur.*

5. *Virgo quæ in heresim lapsa est, ac deinceps resipuit, atque accipit, poena non multatur.*

6. *Virum qui fornicatus fuerit, uxor recipiet, iugunlatam vero adulterio mulierem vir remittet. fornicator enim, non moechus, qui uxori juncus cum soluta reuia habuerit.*

7. *Qui despontam rapit, sponso eam restituat, si vero non despontam, suis reddet, atque ex eorum sententia contrahetur matrimonium, si-*

ε. Ἀρρενοφθύρους, καὶ ζωοφθύρους, καὶ φυσέν, καὶ φαρμακόν, καὶ εἰδωλολάτρας κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον εἰσόδεξει.

ια'. Φονεὺς, δικαστὴ τῆς γυναικὸς διὰ θυμὸν ἀξίνη χρώμενος.

ιβ'. Ἀκούσιος φονεὺς, διάθιον ἀφεῖς ἐπὶ κύνα, καὶ ἀνθρώπου τυχῶν, καὶ δικαιεύων ιμάντες καὶ λύγη· διὰ τὸν μάχην ἔντλη τὴν ζειρὰ διόποιον τὰ καρία, καὶ ἀνελῶν, ἀγχι τοῦ ἔκουσον.

ιγ'. Οἱ ἔφεις χρησάμενος, ἢ τοιούτῳ τινὶ, πάτερες ἔκουσίος· καὶ δι ληστής, καὶ δι πολέμιος, καὶ δι' ἀλλην αἰτιαν ἐπιδάυς φάρμακον, εἰ ἀνέλῃ. ἔκουσίος· καὶ αἱ τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι καὶ λαμβάνουσαι.

ιδ'. Κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ίπας καταδικάζεται καὶ ἀνήρ καὶ γυνὴ, διὰ πορνείαν ἀποκευγνύμενοι· ἢ δὲ συγκέντεια τὸν μοιχύν, καὶ τὸν πόρνον οὐ διατεμήνυσι τῶν συμβίων· εἰ δὲ τις ἀφέτω ἀνδρὶ συζευχθεῖ, οὐκέτι μοιχαλίς. Τὸ γάρ αἰτιον ἐπὶ τὴν ἀλόγως ἀφήσασαν· ἢ [ἰσ. ۳]. καὶ μοιχαλίς, εἰ πρός ξερον ζεύγνυται· διὰ δὲ ἀφεντεῖς, συγγνωστός· διὰ δὲ τὴν γυναικα λιπῶν, καὶ ἐπ' ἀλλην λόν, καὶ αὐτὸς μοιχύς, καὶ αὐτὴν μεριοχεύσεις ποιεῖ, καὶ ἢ αὐτῷ συνοικοῦσα γενῇ.

ιε'. Οὐκ ἀναγκάσιες τὸν μὴ χειροτονηθῆναι διδούσαται.

ιζ'. Ἀκούσιος φονευτῆς δακαστίας ὑποκιπτέτω.

ιε'. Οδίγαμος, καὶ ἀκλήρωτος.

ιη'. Ο πολεμιστῆς τῇ εὔσεβεια τριετίαν ὑποπτέτω.

Toῦ αὐτοῦ ἀκιστολῆ β'.

ι'. Πρεσβύτερος Βιάνωρ ὄμδας, καὶ μετακληδόμενος, διὰ τὴν εὐχολίαν ἐκείνου τοῦ δρκού, δεκτέος.

ιγ'. Μετ' ἐκαυτὸν τὰς μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἀκιπτούσας παρθένους οἱ Πατέρες ἰδέοντο· διὰ δὲ τὸ κραταιοτέραν γενέθει τὴν Ἐκκλησίαν, μοιχαλίδα τὴν παρθενίαν ὁμολογήσασαν ὀνομάζομεν περιπτικούσαν, καὶ μοιχύν τὸν τοιαύτην κατέχοντα.

ιγ'. Όμολογει παρθενίαν ἡ μετὰ τὰ ἀπακαΐδεκα ἵη μάχρινομένη, καὶ παραμένειν ἐκλιπαροῦσα.

ιδ'. Καὶ δι ἀποτασσόμενος ἐφωτάσθω, καὶ ἐναργῶς ὁμολογείτω, ίνα μετατιθέμενος ἐπιτιμάται.

ιε'. Εἰς εἰρεσινούσα παρθένος, εἴτα μεταγνωστα, καὶ λαμβάνουσι, οὐκέτι θύνεται.

ιζ'. Αὐτρα πεπορνευκότα ἡ ίδια παραλήψεται· μιανθείσαν δὲ γυναικα ὀνήρῳ ἀποπέψεται· πόρνος γάρ, οὐ μοιχύς, δι εἰς ἐλευθέραν ἐκπειών υπογύναιος.

ιε'. Ο μητερευθεῖσαν ἀρπάζων, ἀποκαταστήσει τῷ μητερευσαμένῳ εἰ δὲ ἀμνήσετον, τοῖς οἰκείοις ἐγκαταστήσει, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην προ-

εἶσται τὰ συνοικεῖσια, εἴ γε βούλοιντο· ὁ δὲ τὸ τῆς Αἰγαίου ποτνίας ἀπιτήμιον εἶσται.

η'. Ἀδελφὸν ὁδελφὴν γυναῖκα ἔχειν ἀδύνατον.

θ'. Εἰ γῆμη διακονούμενη χήρα, παρορθταῖ· ὁ δὲ γηρεύων γῆμας μόνον, τὸ τῶν διγάμων ἀπιτήμιον γνοῖται. Ἡ δὲ μετὰ ἐξήκοντα ἡτη λαμβάνουσα χήρα, ἀκοινώητος, ἐνεὶς ἀποστῇ τῆς ἀκαθαρσίας. Εἰ δὲ τοις πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων ἐγκαταλέεται, ἔκεινον τὸ Ἑγκλημα δέγεται.

ι'. Οὐ ἔχει ἦν προλέρθειρε, συγχωρούμενος ἔχειν, τὸ ἀπιτήμιον γνώστεται.

ιω'. Εἰ δὲ σύζυγος διὰ πορνείαν διαζεύγνυται, βέλτιον· εἰ δὲ ἀδιασκόστως συνέευκται, συγχωρεῖσθαι δεχόμενος ἀπιτήμιον.

ιη'. Ἀθέσμῳ περιπατεῖς γάμῳ ἐν ἀγνοίᾳ πρεσβύτερος, μόνης ἀπολαυστεῖς τῆς προεδρίας, τῆς ἐνεργείας· στερούμενος.

ιγ'. Οὐ χρῶν ὑείων ἀποχρῆν ἐπευξάμενος, γελῶν· δικτέος δὲ, εἰ μεταλήψοιται.

ιτ'. Εἰ ἀπηγόρευταις τὸ δημόσιον, τὸ ἐπὶ κακῷ μᾶλλον· νοστεῖ μὴ μόνον τὸ ἱρὸν κακούσιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὃν ἀπεράμεταις δραστοῦν.

ιε'. Οὐ ἀρκάσσων τριετίαν ὑποκιπτέων· εἰ δὲ ἡ χήρα συνηκαλούθησεν, ἀνεύθυνον τὸ κακόν.

ιε'. Τὴν πρὸς Θάνατον ἀμαρτήσας κληρικός, C μετὰ τοῦ λαοῦ κατανοεῖ· οὐ γάρ δι; τὸ δὲ ἐκδεδημέτερον.

ιε'. Η κυήσασα καθ' ὅδον, καὶ ἀμελήσασα, φονεύτρια.

ιη'. Ἀδημοσιεύτους μὲν τὰς μοιχευθείσας, καὶ θλεγχομένας ἐγνώκαμεν· ἀκοινώητους δὲ ιστώμεν, ένως οὐ τὸ ἀπιτήμιον ἀποπληρώσασιν.

ιθ'. Καὶ δάλγως ἀνεχώρησεν ἡ γυνὴ, αὐτὴ μὲν εὐεύθυνος· δὲ ἀπομείνας, ἀνεύθυνος.

ιι'. Αἱ στρατιώτιδες αἱ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀπότισιν δῆλοις ζευγνύμεναι, συγγνωστέτεραι τῶν δῆλων, αἱ διὰ τὰς ἀποδημίας οὐ παραμένουσιν.

ιια'. Ο. τὴν ἀλλοτρίαν ἀφεῖς, καὶ λαβὼν ἐλευθέραν, ἀπειτήσεός μὲν διὰ τὴν πρότην· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἀνεύθυνος.

ιιβ'. Παρὰ γνώμην πατρὸς ἡ ἀκολουθήσασα, πόρνη πρέπει· εἰ δὲ καὶ οἱ γονεῖς διαλαγεῖσεν, καὶ τὸ γέγονος θεραπείαν ἔχειν δοκεῖ, δῆμος· τριετίαν ὑποπτεῖται.

ιιγ'. Η συζῆσα μοιχῷ διαμοιχάται.

ιιδ'. Η ἐαυτὴν ἀνδρὶ ἐπιδύσσει δούλη, παρεύει· ξενάγεται δὲ, η μετὰ γνώμης δεσπότου· τὰ γέραιν διεξουσίων, ἀδέβατα.

ιιε'. Ἀνέγκλητος· η χήρα λαμβάνουσα.

A quidem velint. Ipse vero fornicationis pœnas dabit.

8. Fratrem sororem habere uxorem, impossibile est:

9. Si vidua in ministerium allerta nupserit, despicitur: qui vero viduus est, si solum uxori duxerit, bigamorum pœnam subeat. Vidua autem quae post sexaginta annos matrimonium contraxerit, excommunicetur, donec ab impuritate reeserit. Si quis vero ante sexaginta annos allectus fuerit, criminis obstringetur.

10. Qui habet eam quam prius corruptit, modo ei permittatur habere, multæ subjacebit.

11. Si conjux propter fornicationem disjungatur, melius: si vero induisse copulatus sit, id ei concedatur, suscepia pœna.

12. Presbyter qui per ignorantiam in illicitum incidit matrimonium, sola frustatur præsidentia, functione privatus.

13. Qui se a suillis carnibus abstinere jactaverit, ridiculus; suspiciendus est vero, si illa utatur.

14. Si interdictum est jurare simpliciter, id magis propter malum. Itaque non solum opus prohibebis, verum etiam ipsam quod ex eo nasceretur juramentum.

15. Raptior triennio pœnitentia subjacebit: si vero vidua secuta fuerit, animadversione vacat illud malum.

16. Clericus qui mortale peccatum commiserit, cum populo communicat: non enim bis idem vindicatur.

17. Quæ pepererit in via, ac neglexerit, homicidii rea est.

18. Adulterii convictas non esse publice traducendas novimus: excommunicationis vero statuimus, donec pœnæ tempus expleverint.

19. Si mulier sine ratione recesserit, ipsa quidem non est insons: qui vero remanserit, culpa vacat.

20. Uxorēs militum, quæ eo quod earum viri nusquam appareant, aliis junguntur, venia digniores sunt aliis, quæ propter eorum peregrinationes non expectant.

21. Qui alienam dimisit, et accepit liberam ac solutam, corripiendus quidem est propter primam; propter secundam vero, criminis vacat.

22. Quæ contra voluntatem patris secuta est, scortum censetur: si vero parentes reconciliati fuerint, factumque medium accipere videatur, tamen triennio pœnitentia subjaceat.

23. Quæ cum adultero vivit, moschatur.

24. Ancilla quæ se viro tradiderit, fornicatur; matrimonio vero jungitur, quæ cum domini consensu illi facit. Quæ culta sunt ab iis qui alieno potestatis subditi sunt, ingalida.

25. Vidua quæ virum accipit, criminiis expedit.

26. Filius patris potestati subditus, et servis circa A ΧΣ. Ὁ ὑπεξέδιστος υἱός, καὶ δοῦλος δίχα τῶν κυρίων ζευγνύμενος, οὐκ ἀνεύθυνος.

27. Qui percusserit ad mortem, tum qui la- cessit, tum qui ueliscitur, homicida.

28. Diaconissa cum gentili fornicata, ac pœnitentia ducta, septennio pœnitentiæ subjiciatur.

29. Christianus contumelia Christum afficiens, nullum fructum ex vocatione sua percipiat.

30. Nupsit quædam per ignorantiam viro dimisso; deinde priori ipse restitutus est; ipsa vero di- missa, scortum reputatur per ignorantiam, ac si velit, nubere potest, melius vero, si non nubat.

31. Eucratitas, Sarcophorus, atque Apotactitas denuo baptizabis. Quamvis enim dicant se in Pa- trem, et Filium, et Spiritum sanctum esse ba- plizatos, verumtamen quoniam malorum auctorem Deum impie asserunt juxta Marcionem, nisi denuo baptizentur, non sunt recipieundi.

32. Quæ a viro diuissa est, sic maneat; si enim mœchetur, juxta Domini sermonem, alias commu- nione excluditur.

33. Corruptio per vim admissa, criminè vacat, atque ancilla si vim patiatur a domino, insons est.

34. Qui tertium matrimonium contrahit, contra leges peccat. Prout autem Ecclesiae res nunc se habent, ejusmodi facinora, si non publice tra- ducantur, dissoluta fornicatione tolerabiliora ju- dicantur.

Eiusdem epistola tertia.

1. Clerici qui in delictum incident, gradibus dejiciuntur, sive ministrent, sive ordinati sint.

2. Quæ felum neglexerit, propterea quod amicis rebusque ad vitam necessariis destituta sit, cri- minis expers est.

3. Non magnum crimen est ancille viduae, si ad secundas duplias rapiatur: bigamia vero pœnam subit.

4. Homicidarum pœnæ, pro circumstantiarum ratione, augmentur aut minuuntur.

5. Voluntarius homicida viginti annos pœnitentiæ subjiciatur; involuntarius, decem annos; for- nicator, septennium. Virgines post professionem lapsæ, quindecim annos.

6. Qui suratus est ac resipuit, annum pœnitentiæ agat, convictus vero, duos annos.

7. Masculorum concubitor, sicut adulter. Qui contra rationem versatus est, similiter. Perjurus, decennio. Incantor et veneficus, ut homicida. Qui sepulcra deprædatur, decennio. Qui cum so- more miscetur, ut homicida. Prohibitum in con- sanguinitate matrimonium, eadem qua adulterium pœna vindicatur.

8. Lector qui ante noptias rem habet cum spon- sa, inaneat lector, ita ut ad majores gradus non promoveatur: qui vero furtivum iniit matrimo- nium, expellatur.

κζ. Ὅ πλήξας πρὸς θάνατον, καὶ ἀρχόμενος, καὶ ἀμυνόμενος, ἀνδροφόνος.

κη'. Διάκονος Ἐλληνι πορνευθεῖσα, καὶ μεταγνοῦσα ἐπαετίαν ὑποπιπτέτω.

κθ'. Υερίζων Χριστιανὸς τὸν Χριστὸν, ἀπὸ τῆς κλήσεως ἀνωφέλητος.

λ'. Ἔγκατος τις ἄνδρις κατὰ ἀγνοιαν ἀφεμένῳ εἰτα τῇ προτέρᾳ ἀνέφερνε· ἡ δ' ἀφειθῇ πρὸν λο- γίζεται κατὰ ἀγνοιαν, καὶ εἰ θέλοι, ζεύγνυται· κάλλιον δὲ, εἰ μὴ ζεύγνυται.

λα'. Ἐγκρατίας, καὶ σαρκοφόρους, καὶ ἀποτα- κτίας ἀναβαπτίσεις· εἰ γάρ καὶ λέγοιεν δὲ εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἀγίου Πνεύμα ἀβαπτίσθη- σαν, ἀλλ' ἀπειλεῖται κακῶν ποιητὴν τὸν Θεὸν βίασ- φημούσι κατὰ Μαρκίωνα, μὴ ἀναβαπτίζομενοι, δόδεκοτο.

λβ'. Ἡ παρ' ἀνδρὸς ἀφεθεῖσα, μεντὼν οὖτες· εἰ γάρ μοιχταί, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, τῆς πρὸς ἔτερον κλείταις κοινωνίας.

λγ'. Φθορὰ κατηγακατέμηνη, ἀνεύθυνος· καὶ δούλῃ βιαζομένη παρὰ δεσπότου, ἀνεύθυνος.

λδ'. Ὁ τρίγαμος, ἀνομος· ὡς δὲ βέπτει τῆς Ἐκ- κλησίας τὰ τοιαῦτα βλεπόμενα, ἀστηλίτευτα κρέττων τῆς ἀνειμένης πόρνειας κριγόμενα.

Toū αὐτοῦ ἐπιστολὴ τρίτη.

α'. Οἱ κληρικοὶ παραπίποντες, τῶν βαθμῶν ἀπο- πίποντιν, εἰτε ὑπηρετοῦσιν, εἰτε κεχειροτο- νηταί.

β'. Ἡ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος δὲ ἐρημίαν ἢ ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων, ἀνεύθυνος.

γ'. Οὐ μέγα πτεσία τῇ χήρᾳ δούλῃ πρὸς δεύτε- ρον γάμον ἀρπαζομένῃ· τὸ δὲ τῆς διγαμίας ἐπιτε- μιον ἔξι.

δ'. Τῶν φονεύντων τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὸ ίδιωμα τῆς περιστάσεως ἐπιτείνεται, ή ὑφίσταται.

ε'. Ὁ ἐκονίσιος φονευτῆς εἰκοσετίαν ὑποπιπτέτω· δ ἀκονίσιος δεκαετίαν· δ πόρνος ἐπαετίαν· αἱ παραπίπονται μετὰ τὴν διμολογίαν παρθένοι, πέντε καὶ δεκαετίαν [πεντακαιδεκαετίαν].

ζ'. Οὐ κλέψας καὶ μεταγνοὺς, ἐνιαυτὸν· ἐλεγχθεῖς δὲ, ἔτερον ἔνα.

η'. Ἄρσενοκοίτης, ως μοιχός. Ὁ ἀλογευδμένος, δμοίως· δ ἐπιορχος, δεκαετίαν· δ γόης καὶ δ φαρ- μακός, ως δ φονεύς. Ὁ τυμβωρύχος, δεκαετίαν· δ ἀδελφόμικτος, ως φονεύς· δ ἀπειρημένος· ἐν συγ- γενείᾳ γάμος, κατὰ μοιχόν.

η'. Ὁ πρὸς γάμου συναλλάσσων ἀναγνώστης μυη- στῆς, μεντὼν ἀναγνώστης ἀπρόκοπος· κλεψίγαμος δ ἀπωθεῖσθαι.

θ'. Έμολογήσας διάκονος καὶ πρεσβύτερος χει- A 9. Diaconus et presbyter confessi se labiis peccasse, a ministerio remoti communicent.

τ'. Οὐ συνεγνωκώς ἀκάπτη, καὶ ἀποχρύπτων, τὸ θεοντικόν μητέμηται.

ιω'. Ό δρυνηχριστος, διὰ βίου μεταμελείσθω.

ιθ'. Οὐδὲ εἰσεῖστιν εἰς ναὸν ὁ ἀδελφὴ ἢ νύμφῃ μητρούμενος· ἀποστὰς μέντος ἐπὶ τριετίαν προσκλείστω, καὶ ἤξετίαν ὑποκιτέτω.

ιγ'. Ό τὴν Ιδίαν ἀφεις, καὶ λαρνάνων ἔτεραν, μονῆς ὧν, ἕπετετίαν ὑποκιτέτω.

ιν'. Ό τῇ μητριψι μανεῖς, ὡς ὁ μανεῖς ἀδελφῷ.

ιω'. Οἱ πολύγυροι, κτηνώδεις· ἀλλ' ὥν μετὰ τριετίαν δεχέσθωσαν.

ιη'. Οἱ παραδάντες τὴν πίστιν διὰ βασάνων, δεντετίαν ὑποκιτέτωσαν· οἱ δὲ αὐθαιρέτως, δωδεκάτετων.

ιη'. Ό τὰς ἑπιορχήσους, μετὰ ἤξετίαν δεκτός· εἰ δὲ δικεῖ ἀνάγκης, μετὰ δύο καὶ δέκα.

ιη'. Μή χρόνῳ χρήνης, ἀλλὰ τρόποις τὰ ἐπιτίμια· εἰ δὲ ἐμμένουσι ταῖς ἀμαρτίαις, καὶ ἀντιλέγοιεν· σὺ δὲ σῶζε τὴν οἰκείαν ψυχήν.

10. Qui conscient est unicuique, et celat, aequali pena multatur.
11. Qui Christum negaverit, per totam vitam poenitentiam agat.

12. Non ingredietur in templum, qui cum sorore aut sponsa iuginalitus est; ubi tamen a peccato desiterit, triennio lugeat, ac sexennio poenitentiae subjaceat.

13. Qui propria uxore dimissa, aliam accipit, cum sit iurehus, septennio poenitentiae subjaceat.

14. Qui insano lu novercam amore exarsit, ut qui sororem desperit.

B 15. Polygami, belluini sunt: veruntamen post triennium recipientur.

16. Qui fidem per tormenta violarunt, octo annos poenitentiam agant: qui vero sponte et ultiro, duodecim.

17. Qui vi coactus pejeravit, post sexenium suscipiendus; si vero citra necessitatem, post duodecim.

18. Ne lempore, sed modis pœnas expendas; si vero in peccatis permaneant ac contradicant, tu vero serva animam tuam.

ANNO DOMINI MCLIX

THEORIANUS

PRÆFATIO

(Ang. Mai, Script. vet. nova Collectio, tom. VI, p. xxii.)

Joannes Leunclavius anno 1578 Græce Latineque Basileā edidit, ex codice Joannis Sambuci sumptam, Theoriani philosophi religiosam disputationem cum Armeniorum patriarcha generali Nersete anno 1170 habitam; isque libellus in Patrum deinde Bibliothecas transiit, et a Galano quoque in opere suo *De concordia* exhibitus fuit, elaborata etiam in Armeniorum gratiam Haicana interpretatione, quia id scriptum nusquam apud Armenios nancisci potuerat. Ego nuper libellum hunc, ob ventilandas quasdam genitis ejus opiniones cum inspexisse, dolebam equidem tam utile pulchrumque opusculum lacuna quadam in medio esse foedatum. Itaque ad codices Vaticanos conversus, duos illico deprehendi et deinde tertium, qui Theoriani prædictam disputationem nullovitio violatam tenebant. Neque hactenus fructus substitit; sed cum Leunclavius editionem suam his verbis auspicetus sit: Βασιλεὺν εἰς τὸν τιμιότατον καὶ εὐλαβέστατον Καθολικὸν τῶν Ἀρμενῶν, imperatorum diploma ad generalem Armeniorum; cumque id diploma, seu epistola, in ejus editione prorsus non extet, in codicibus autem Vaticanis legitur; miratus sum Leunclavii errorem, qui non agnoverit hanc esse exteriorem inscriptionem epistolæ in Samhyci codice propter avulsam initio chartam desideratæ; vel certe hunc titulum consequenti opusculo non esse idoneum, quod certe non imperatoris epistola, sed theologica Theoriani disputatio est. Ego igitur, ope codicū Vaticanorum, nactus jam duo libelli ejus supplementa, ne tempore lacunæ in medio, et epistolæ præviæ qua Manuel imp. Theoriani legationem muniverat; gaudium meum multo vehementius cumulari sensi, cum in duobus ex his codicibus secundam quoque

eiusdem Theoriani disputationem reperi, biennio post habitam, non modo typis nondum impressam, sed eruditis nostris ipsisque Græcis atque Armeniis plane incognitam: qua super re paulo diligentius disserendum est.

XI. Manuel imperator Comnenus, servidi in senii vir, et theologicis disciplinis aperte imbutus, postremis imperii sui annis ad religiosas controversias animum applicavit, cuius rei testis est, præter alios historicos Ephræmius a me editus, itemque magnum illud Byzantii tot episcoporum ac patriarcharum anno 1166 celebratum concilium, quod in meæ collectionis volumine quarto legitur; cui deinceps aliud ineditum sub eodem imperatore coactum additurus aliquando sum. Ut nunc sileam de Manuels curis pro instauranda cum Latinis concordia (1); Nersetis Armenianorum patriarchæ epistolæ, satis demonstrant Cæsarem hunc de reconciliatione etiam cum Armenianorum Ecclesia, deque horum purgandis erroribus, si qui erant, dum multumque cogitavisse. Quod ubi confieri posse visum est, tum demum legatum in Orientem misit Theorianum, magnum virum et theologica philosophicaque doctrina præstantem, qui cum patriarcha Nerseti, clarissimæ famæ homine, de controversis dogmatibus ritibusque disputaret, speratamque rem Deo volente conficeret. Atque hoc est colloquium illud, quod Leunclavius, ut dixi, edidit, quodque ego Vaticani codicis ope qua in parte hiabat explevi. Quid deinde secutum fuerit, ignorabant Armenii: neque solum priscus ipsorum historicus apud Galanum t. I, p. 238, qui ait Nersetem dum redditum ad se Theoriani præstolaretur, mortem cum vita commutavisse, verum etiam hodiernus auctor compendii historici Venetiis editi t. II, p. 69, in eadem rerum obscuritate versatur. Sed tamen Menologium Armeniacum apud Galanum tom. cit., p. 241, reversos ad Nersetem Græcos dicit, etsi insectum negotium ob Nersetis obitum manserit. Porro quod Menologium breviter de secunda legatione innuit, id copiose accurateque narrat Bar-Hebræus apud Assemianum, cuius ego verba p. 388, recitavi. Secunda igitur Theoriani in Orientem legatio tum Armeniaci Menologii tum Syri Bar-Hebrei testimonio constabat. Sed Menologium nihil de iterato colloquio cum Nerseti dicit, Bar-Hebreus de colloquio cum Syris suis loquitur, cui tamen haud extraneum suisse Armenianorum patriarcham significat: nunc ecce demum Vaticanus codex, haud procul illa ætate conscriptus, disputationem universam mihi obtulit incognitam hactenus et præclararam, in legatione secunda a Theoriano cum Nerseti actitatem. Jam idcirco mibi de uno codice loqui placet, quia secundum nonnisi vetusti apographum p. 337 esse docui; tertius autem codex priorem tantummodo Theoriani disputationem, sicut et ille Sambuci, habet. Quod tamen Armenii tradunt, negotium sub Nerseti non esse conjectum, id adhuc vere dicitur: etsi enim in secundo etiam colloquio assensum Nerseti pri-mario dogmati et concordia præbuit, rem tamen ab universalis gentis concilio, non sine Albato patriarcha (2), sancientiam edixit: cumque Nerseti sequente anno, id est 1173, ut ait Menologium, vita excesserit, tractatio tota jacuit; donec post quadriennium, id est anno 1177, in Tarsensi Armenianorum concilio pleniorum exitum sortita est.

XII. Quæ igitur in hac secunda disputatione leguntur, nova sunt omnia, epistolæ sci-lacet Manuels imp. tres, una Nersetis, duæ Michaelis patriarchæ Byzantini, quanquam prior Manuels nomine missa. Et duæ quidem dogmaticæ Nersetis ac Michaelis præ-clara theologicæ monumenta sunt. Quæ sequitur disputatione de duabus Christi naturis, de aqua cum vino miscenda in calice, de congruis festorum diebus, de materia chrismatis, et de quibusdam aliis capitulis, quæ p. 378 evuluntur, perspicue nobis demon-strant quatenus Armenii a Græcorum Ecclesia dissiderent. Subtexitur disputatione cum Syris, ad quos Manuels mandato, Theorianus mox perrexit. Profecto illa Michaelis magni Jacobitarum patriarchæ luculentissima fidei professio, quæ nunc primum lucem aspicit, insigne dogmatum Jacobiticæ sectæ documentum est, quam per id certe tempus unico hoc errore laborasse cognoscimus, quod unam diceret Christi naturam. Illud vero notabile, quod p. 390 Jacobita ab Eutychetis errore se alienum dicit, negatque ullam confusionem in hypostatica unione factam: *Nam divinitas, inquit, mansit divinitas; caro item, caro persistit.* Et rursus: *Naturas conservatas suisse apparet; creditur tamen una propter indivisibilitatem.* Atqui etiam Armenius, p. 323, sic loquitur, nisi quod dictum suum magnopere emendat orthodoxus sanctusque vir Nerseti, cum duas quo-que se naturas admittere cum theologo Gregorio dicit; id quod Jacobita in profes-sione sua non fatetur. Hinc sane patet quam recte sapienter Græci a Nerseti exposcerent, ut ab *unius naturæ* locutione prorsus abstineret, id quod deum Nerseti, p. 382, se facturum promittit. Ne vero id forte a Theoriano dialogi auctore configi-ed victoriæ putetur, ecce in concilio quoque Tarsensi (3) Armeniaci Patres, quinto

(1) Mansi Collect. concil. t. XXII, ad an. 1168, ex Allatio *De consensu* lib. II, 12. Sed in predi-cita editione conciliorum perperam et ridicule scribitur Michel (quasi Michael) pro Manuel; qui error semel irrepsit etiam in Allati interpretationem Latinam, quanquam Græcus apud eundem textus recte habeat Maxouř).

(2) De Albanorum, seu Georgianorum, patriar-chæ Armenio non semel sermo fit in concilio pa-triarchæ Mequitarii apud Mans. Collect. concil. t. XXV. Ejus patriarchatus originem Moses Chorenensis, Illist. lib. III, 3, innuit.

(3) Apud Galanum, t. I, p. 334.

post dialogum anno, ob auferendum quodlibet offendiculum, arque se in posterum unius naturae dictionem omissuros, sancte spoudent. Nolim ergo delinceps ab Orientalibus scriptoribus (quod aliquoties factum video) controversiam hanc, quasi fere levidensem, seu de vocabulis ac subtilitatibus logicis, dici.

XIII. Quoniam vero Armeniorum disputationis cum Theoriano dux Nerses fuit, existimavi fore operis pretium, si epistolaram ejus dogmaticarum, quae in Armeniaco Vaticano bibliothecae codice sunt, excerpta quamdam ficerem, favente mihi gentis ejus doctissimo interprete, eaque in calce disputationis ascriberem, ut haec scripta invicem sibi lucem impertiantur. Sed unum hic tractum, a me tum prætermissum, ex Nersetis ad Alexium epistola recitare placet, qui etiam in Compendio historico, t. II, p. 66, paulo diversis verbis ex alio codice ponitur; inde enim Nersetis mens, dum unam Christi naturam diceret, evidenter patescit. Sic ergo in codice Vaticano Nerses: « Unam naturam in Christo dicimus, non per confusione, ut Euthyches, sed juxta Cyrillum Alex. qui contra Nestorium in epistolis unam est esse incarnationi Verbi naturam (quod Cyrilii dictum diu in disputatione in Michaelis Byzantini epistola ventilatur). Pro una hypostasi quam vos (Graeci) dicitis, quod rectum est, et nos pariter profitemur, unum idemque a nobis affirmatur, cum unam naturam dicimus: quod nos haud heretico sensu dicere vel inde patet, quod cum ea de re verba facimus, haud in una natura subsistimus, sed ambarum proprietates ostendimus. Una, inquam, natura haud ob aliam causam a nobis dicitur, quam propter Verbi cum carne indivisibilem infefabilemque unionem. Uno et duas naturas dicere non recusamus, modo id haud juxta Nestorium dividendi capsam, sed contra Euthychem et Apollinarem ob confusionem vitandam dicatur. » Haec autem, ut puto, ostendunt, mentem sine dubio Nersetis orthodoxam fuisse, sed tamen cum una affirmaret naturam, a Syrorum locutione parum oppido discrepasse (4); cum autem duas, tunc demum catholicam quam reapse animo suo loyebat sententiam apte, proprie, tutoque significavisse. Quod vero in pastorali ante hos annos edita epistola p. 18, ait Nerses: *Unus Christus, et una ejus persona ex duabus unitis naturis*; nihil nos amplius desiderabimus, si certe addatur vel subintelligatur (cum Michaeli Constantinopolitano p. 333) *una Christi persona in duabus naturis, et duas habens naturas*: quanquam, ut semper dixi, de orthodoxa Nersetis mente dubitari nullo modo potest.

XIV. Atque hactenus Armeniorum cum Graecis concordia perducta olim fuit, his colloquiis scilicet conglutinata in Tarsensi autem concilio confirmata: quamquam mortuo paulo post Manuele Cæsare, turbatisque Coninnenæ familie rebus, concordia ejus levius aut nullus fructus exstitit. Cum Latinis autem Armenii libentius adhuc consenserent, oblata saepè per episcoporum regumque epistolas Romanis pontificibus obedientia; tum vero in Sisensi synodo anno 1307 celebrata, et in Adanensi an. 1310, quæ ultraque apud Galanum est; præcipue vero in alia apud Mansium Concil. t. XXV, p. 1186 (anno 1342, sub Benedicto papa XII, et Mequitario patriarcha) numerosa syndico objectos sibi errores purgaverunt Armenii, et concordianum cum Ecclesia Romana professi sunt. Sed nihil æque Armeniorum causam definit, quam œcumenicum Florentinum consilium, in quo Armenii sapientissimum illud Eugenii IV constitutum amplexi sunt, eique subscripserunt, et observantiam debitam spopulerunt: de quo sana constituto illud dicendum videtur, quod de Magni Leonis epistola Graeci Patres pronuntiaverunt, nempe fidei esse columnam, eni nisi Armenii nunquam nutabunt. Quippe ibi sanctæ necessariæque doctrinæ nihil deest, de duabus scilicet Christi naturis, de Spiritu sancti a Filio processione, de recipienda Chalcedonensi cunctisque a Papa confirmatis synodis, de sacramentis septem, de sancto oleo, de festis, de sacris missione calicis, de fidei Symboli Athanasiani, de Romanæ Sedis primatu, de dogmatibus in reconciliatione cum Graeca Ecclesia Florentiæ definitis: quæ fere omnia Nicolaus quoque papa IV, in epistola ad Haytonem Armeniorum regem antea tradiderat (5). Est igitur his regulis fideliter accurateque obediendum: nam quod attingat ad subtiles quasdam exquisitasque schismaticorum malorum vel infelicium temporum executiones, ex quavis a proprio gentis amore atque a laudis orthodoxæ studio manant, ingenuoq[ue] et recto animo fiunt; attamen puritati ac securitati fidei catholicæ parum oppido prosunt; imo declarata iam dogmata quandoque obscurant, definitasque controversies rursus commovent: multoquo præstat errorem vel suspicionem erroris a veritate ac simplicitate catholicæ libere fidenterque secernere, ne tenebris luci officiant, et ne incensus populus inter errorem et orthodoxyam levo fortasse discrimen intercedere putet.

(4) Michael patriarcha Syrus in fidei Confessione apud nos, p. 391 et 394: *Confitemur naturarum, ex quibus est Christus, incolument esse differentiam. — Scimus et credimus ex duabus ipsum esse inconfuse, immutabiliter, inconvertibiliiter. — Confitemur unam esse hypostasim, id est unam Christi naturam. Postremo hoc dicto videretur quidem personam cum natura confundere Syrus, nisi pag. prece. diceretur ab eo Una hypostasis, et una natura, Christus*

natus. Denique ἄτρεπτον φίσεων φανέρωσιν post unionem dicit Armenius p. 320; Syrus autem post unionem similiter, p. 390, δυνατὸν εἰδέναι τὰ τῶν φίσεων γνωρίσατε. Num ergo Syri duas naturas verbis negabant, re coacti salvabantur? Certe et ipsi in clausula disputationis ad catholicam diuinam naturarum sententiam videntur accedere.

(5) Apud Galanum t. I, p. 406.

ΘΕΩΡΙΑΝΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΔΙΑΛΕΞΙΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ.

THEORIANI ORTHODOXI

DISPUTATIO

CUM ARMENIORUM CATHOLICO.

(Apud Ducum Supplm. Bibl. Patr., tom. I, p. 439. — Menellis epistolam quae sequitur, cum propter defectum codicis Ducus omissoeet, editit card. Angelo Maius in fronte secunda Theoriani Disputationis.)

Exemplar regie sacreque epistolae ad Generalem A Ἰορδανικοῦ καὶ θεού γράμματος πρὸς τὸν Καθολικὸν Ἀρμενίων. Κατέστρωται δὲ ἐπὶ τῷ παρόντι βιβλίῳ τῆς διαλέξεως ὁ μάτης ὀδηγοῦσας τῷτε τῆς αὐτοῦ περιτίθεως ἡ τοῦ συγγράμματος ὑπόδεσις ἀκαστή.

Manuel in Christo Deo fidelis rex Porphyrogenitus, a Deo coronatus, dominator, fortis, excelsus, semper augustus et imperator Romanorum Comnenus, reverendissimo et summe colendo Generali Armeniorum gratiam suam.

Cum mea maiestas sibi ex vestra relatione coquenter laudabile studium volumque, quod de orthodoxa Christianorum fide geritis; vosque adeo (postquam audistis sanctas Ecclesias adversus nos criminationes, quarum causa vos siue suo ceu dissidentes non retinet) paratos esse intellexerit ad libenter excipendum de hac re sermonem, patentesque vestras ad sanctissimam Ecclesiam transferendas; valde, inquam, sapientiam vestram commendando alique exoscular: cumque id negotium cum sanctissimo patriarcha, et cum sacra divaque synodo communicaverim, alacrem morigerunque Ecclesias universas coelum ad vos recipiendos esse compperi, si vos tamen recte pieque credere palam constituerit. Quamobrem hunc mea subditum majestati, magistrum ac philosophum Theorianum, ad reverentiam vestram misi, una cum abate Armeniaci monasterii, quod est Philippopolis, Atmano, ut vobis significant, quae hac super re sanctissimae Ecclesiae majestatisque meae videntur. Licebit igitur

B μασιλεῖα μου πολλάκις (2) ἀναμαθοῦσε περὶ ὑμῶν διε ἀγαθός ἔστιν δὲ μέτερος σχολῆς καὶ τὸ θελῆμα περὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν ὄρθδοξην πίστιν, καὶ διε ἔτοιμος ἔσται, ἀναδιδαχθέντες τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀγίας αἰτιώμενα, δι' ἀπερ οὐ προσδέχεται ὅμδες ὡς μὴ ὁμοφρονοῦντας ἀετῇ, ἀσμένως ὑπόδεξασθαι τὸν τούτον λόγον, καὶ θεναι τὸ μέρος ὑμῶν μετὰ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, μεγάλος ἐπήγειρος καὶ ἀπεδέξατο τὴν ὑμετέραν σύνεσιν· καὶ κοινωναμένη περὶ τούτου τῷ τε ἀγιωτάτῳ πετριάρχῃ καὶ τῇ Ιερᾷ καὶ θελῇ συνδέψη, καὶ ἔτοιμον εὐρύσσα καὶ εὐπειθὲς τὸ μέρος ἀπαν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὑμετέραν ὑποδοχήν, εἰπερ ὄρθδως ὅμδες καὶ εὐσεβῶς διαγνοί φρονήσαντας, ἐπὶ τούτο τὸν παρόντα λίζον τῆς βασιλείας μου τὸν μακεσσωρα Θεωριανὸν καὶ φιλόσοφον πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐλάβεταιν ἡ βασιλεῖα μου ἐξαπέστειλε, σὺν ὅμα τῷ καθηγουμένῳ τῆς Ἀρμενικῆς μονῆς τῆς ἐν Φιλιππούπολει τῷ Ἀτμάνῳ, ἐφ' ὃ ἀπαγγεῖλαι σοι τὰ δοκοῦντα περὶ τῆς τοιαύτης ὑπόθεσεως τῇ τε ἀγιωτάτῃ Ἐκ-

(1) Haec Manuelis epistola bis scribitur in Vaticano codice, nempe ante utriusque disputationis initium, cum paucissimis varietatibus, quas annotare pretium operæ non erat. Reaperte autem a Manuele imp. scripta fuit ante primam Theorianum cum Nersio disputationem; sed quia æque prodest illustrandas secundas, idcirco eam codicis scriptor virisque præposuit. Erat autem hactenus inedita

haec epistola; etenim Leunclavius qui primam editit disputationem, non nisi externam superscriptio nem epistola habuit, ut infra dicam.

(2) Innuit, ut puto, imperator variis ad Græcos Nersiotis epistolas de sua Ecclesiæ dogmatibus, quae Armeniæ ante hos annos sunt editæ, a nobis autem Latine quoque edendæ sunt.

DISPUTATIO I.

χλησίᾳ καὶ τῇ βασιλείᾳ μου. Καὶ δύναται; ἡ ὑμετέρᾳ πάντοτες πιστεῦεις τοῖς παρ' αὐτῶν λαληθησομένοις: καλῶς γνώσκουσα, ὡς ἐάν οὕτω ποιῆσαι θελήσῃς, καὶ τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανῶν μερίδος γενέσθαι καὶ τάξις, πρώτα μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ τὴν ουτηρίαν τῶν ψυχῶν ὅμιλον προχειροτάτην καὶ έτοιμον εὑρήσεται· οὐ τοῖς γένοισι διὰ τοὺς ὄρθρους φροντίσται κρέττον καὶ τιμώτερον; εἰθ' οὖτος καὶ τῇ χάριτος; τῆς βασιλείας μου πολλαπλῆς εὑμοιρῆσαι ὑμῖν γενήσεται ἐφ' οὓς ἀν αὐτῆς δεηθῆτε. Καλῶς ἔχε. Τῷ μηνὶ Νοεμβρίῳ Ινδικτῶνος τρίτης, δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρός. — Ἡ ἐπιγραφή· Βισιλίου εἰς τὸν τιμάτατον καὶ εὐλαβέστατον Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων (1).

ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἐν Ετεί ἀπὸ κτίσεως κάστρου, σχοντή, ἔτει δὲ εἰκοστῷ δρόῳ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἐν βασιλεῦσιν εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου, καὶ θεωτάτου χυροῦ Μανουὴλ, τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ, Ινδικτῶνος τρίτης, κατὰ τὴν δεκάτην πεμπτῆν τοῦ Μελιού μηνὸς· κατελάθομεν σὺν Θεῷ τῶν Ρωμαίων πολιά· καὶ χαιρετίσαντες τὸν καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων, κύριον Νορσέτιν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κρατους καὶ ἀγίου τημῶν βασιλέως, θεόντας αὐτῷ τὸν πρόσδικον βασιλικὸν θεὸν γράμμα, ἀναδιδάσκαντες αὐτὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν θελῆμα, διὰ τοῦτον κακητεῖς ὁ κρατεῖς καὶ ἄγιος ἡμῶν βασιλεὺς· καὶ δι' οὓς ἐφέσεις ἔχων πλειστῆς τὴν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν, πρός τὴν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολὴν Ἐκκλησίαν ἵνωσιν, ἀκαπέστειλεν τημᾶς τοὺς Λευχίστους δούλους αὐτοῦ, διὰ τοσούτου μακροῦ διαστήματος, καὶ οὕτω σκληρᾶς ὥδου, πρός τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου. Τούτων κατήχοις γεγονὼς δικαστῶντες·

Ἐδηχριστοῦμεν τῷ βασιλεῖ τῷ ἀγίῳ, διὰ προκείμενος καὶ τημῶν, τῶν ἀλαχίστων εὐχετῶν τῆς ἀγίας αὐτοῦ βασιλείας· καὶ διὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάστολον τὰς φρονεῖσας, εἰδὲ τημῶν ἐπελάθετο.

Τῇ ἱκανότερον μετακαλεσόμενος ἡμᾶς, εἰπεν τημῶν Ἀναγνοῦς τὸ πρός ἡμὲν ἐμὸν βασιλικὸν καὶ θεὸν γράμμα τοῦ θεοπροδόχου, καὶ θεοτεφοῦς, καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως, ἀνέμαθον τὸ θελῆμα αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀγίας τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας, διὰ ἐάν θελήσωμεν διαφθώσασθαι τὰ περὶ τὴν ὀρθοδόξον πίστιν ἀράμετα τημῶν; ἔτοιμος ἔχει δὲ τὸ ἀγίον βασιλεῖον, καὶ τὴν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, παραδίδεσθαι ἡμᾶς, ὡς ἀδελφούς. Βουλόμεθα σύν ἀναδιδαχθῆναι, τίνα εἰσὶν, διὰ τημᾶς εἰς τὴν πίστιν παραστατικόμενα· καὶ εἰ ἐλεγχθῶμεν κανονικῶς μετὰ γραφῶν ἀποδεῖξων καὶ εὐλόγως, προθύμως δεξέρεθε τὴν διόρθωσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Παρακαλῶ τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου, ἀλλισθαίς τὸν ἡμέτερον λόγον μετὰ τῆς ἐμφύτου

(1) Hæc superscriptio, βασιλικὸν, etc., legitur etiam initio disputationis prioris in editione Leunclavii et sequentibus. Cur id, inquam? Quia Leunclavius codex acephalus erat, ita ut ei decesset Manuelis epistola, cuius hæc tantummodo extremitas (quæ est superscriptio) superfuerat. Leunclavius autem, de-

sapientiae vestrae adhuc verbis adhibere, quæ praedicti homines apud vos facient. Certe hoc vobis persuasum esse cupio, quod neque si ita egeritis, atque orthodoxis Christianorum partibus classique accesseritis, primum quidem miserante Deo salutem animarum vestiarum tute ac facile nanciscemini, (qua quidam recte sentientibus melius pretiosius re accidere potest?) deinde meæ quoque majestatis gratiam plurimam ad omnia quæ postulabilitis consequemini. Vale. Mense Novembri, inductione tertia. Scripta rubris litteris manu regia. Superscriptio: Regia epistola ad reverendissimum suumque conlendum Generalem Armeniorum.

DISPUTATIO.

B

Anno ab orbe condito 6678 (2), imperii piissimi et Christiani, et divinitus coronati domini Manue- lis, in porphyra natu, Comneni, vicesimo octavo; inductione tertia, die 15 measis Maii, adjuvante nos Deo, limites Romanorum attigimus. Cumque generali Armeniorum, domino Norsesi, præpotentis et sancti imperatoris nostri nomine salutem dixisse- mus: datas ad ipsam imperatorias sacras litteras ei reddidimus, exposita simul benigna voluntate, quam erga ipsum præpotens et sanctus imperator noster gereret; et quod maximo desiderio tam ipsius quam subditorum ejus unionem cum sancta universali et apostolica Ecclesia expetens, nos minimos seruos suos tam longe locorum ex inter- vallo; et adeo duro itinere, ad insiguum ipsius sanctitatem ablegasset. Ea cum generalis audisset, hæc ad nos locutus est:

Agimus imperatori sancto gratias; quod et no- stra curas gerat, minimorum ex hiis qui pro sancto Iohannes imperio preces fundunt; et quod orbis uni- versi curas sustinens, nostri quoque non sit oblitus.

Postridie nobis arcessim, dixit: Posteaquam datos ad me imperatorias et sacras ordinati coronatique divinitus, et piissimi imperatoris litteras perlegi; tam ipsius quam sancte Romanorum Ecclesiae vo- luntatem perspexi: quod videlicet, si nostros circa finem orthodoxam errores corrigere velimus para- tussit et sanctus imperator, et sancta generalis ac apostolica Ecclesia, nos tanquam fratres recipere. Volumus ergo doceri, quænam illa sint, in quibus nos adversus fidem aberremus: ac si quidem ex instituto canonum per sacrarum litterarum, et consentaneas demonstrationes convicti fuerimus, emendationem illam alacriter acceptabimus.

THEORIANUS. Obsecro eximiam illam sancti- tatem tuam, ut orationem nostram cum insita sibi

fectu non agnito, rem ridiculam fecit, dum hanc extremanam lacunam quasi titulum editionis suæ posuit, cuin reapse epistola regia apud eum nulla sit.

(2) Christi 1170.

mansuetudine excipiat; nec graves ac molestas sibi nostras interrogationes ducat. Esio autem constitutum inter nos, velut ex stipulatu et promisso partis utriusque, ut si quid audiverimus, quod adversari recte sententiae videatur; non continuo pronuntiemus, id haereticum esse: sed diligenter interrogemus, ac erudiatur de vocis cuiusque significato, et illius mente, qui ea sit usus. Cavendum quoque nobis a ruditate interpretis, qui non solum grammaticam non novit, sed ne solutam quidem orationem Graecam recte tenet: ne ipsis ignorantia vel lapsus nobis imputetur.

GEN. Recte als: ita fiat.

THEOR. Misit epistolam ad præpotentem et sanctum Imperatorem eximia sanctitas tua, qua de quibusdam fidei capitibus, et consuetudinibus ecclesiasticis, tractat. Itaque sanctitatem tuam eximiām interrogō, itane sentiat, ut in ea perscriptum est; an aliquid eorum, quae in illa perscripta sunt, nullius momenti ducat?

GEN. Ita tunc sentiebam, et ita sentio, sicut in ea perscripti.

THEOR. Quas synodos recipis?

GEN. Nicenam sanctorum 318 Patrum: Constantinopolitanaam, sanctorum et instinctu divino gubernatorum 150 Patrum; et Ephesinam, sanctorum 200 Patrum, in qua Nestorius ab officio removit fuit.

THEOR. Quorum doctorum scripta et doctrinas approbas?

GEN. Magni illius Athanasii, sancti Gregorii Theologi, Basilii Magni, sancti Gregorii Nysseni, sancti Joannis Chrysostomi, sancti Ephraemi, sancti Cyrilli Alexandrinii antistitis, et multorum aliorum.

THEOR. Ergo lectionem epistolæ tuæ inchoemus, et capitum in ea comprehensorum mentem fraterno consideremus; an prædictos divos Patres et sanctas synodos sequantur.

GEN. Recte dicis; ita fiat.

Tum perlegentes, ad eum locum venimus, ubi scriptum erat: Dicimus in Christo naturam unam esse, non secundum Eutychem confidentes; nec secundum Apollinarium detrahentes: sed secundum Alexandrinum antistitem Cyrilum, in orthodoxy, quæ in libro contra Nestorium scripsit, unam esse naturam Sermonis incarnatam.

THEOR. Sanctus Cyrilus non dixit unam in Christo naturam nec unam Christi naturam; sed unam naturam Sermonis; ac deinde subjicit, incarnatam. Tua vero sanctitas nescio quo pacto incogitante et libere naturam unam in Christo dixit. Ac miror equidem, cur vocem a sancto viro positam mutare sit ausa.

GEN. Non mutavi. Nam idem significat natura Christi, et natura Sermonis incarnata.

THEOR. Non idem significat, absit! nam Christi nomen, utrumque conjunctum significat, Denique simul et bonum: propterea dicimus, Sermo caro

A αὐτῇ πραότητος, καὶ μὴ φορτικᾶς, ἡγεῖσθαι τὰς ἔρωτῆσις ἡμῶν. "Εστω δὲ ἡμῖν ὡς ἐξ ἑπερωτήσων καὶ διδογίας ἀμφοτέρων, δταν ἀκούσωμεν τι οὐκ ὄρθις εἶναι ἐννοίας εἰναι δοκοῦν, μηδὲθις ἀποφανεῖσθαι, δτι τοῦτο αἱρετικὸν ἔστιν, ἀλλ' ἔρωτέν ἔκιμπλως, καὶ διδάσκεσθαι τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. καὶ τὸν νοῦν τοῦ χρωμένου αὐτῇ. Παραρρυλάττεσθαι δὲ δεῖ ἡμᾶς; καὶ τὴν ἀγροικίαν τοῦ ἔρωτην ὀντόν. δις οὐ μόνον δις γραμματικὴν οὐκ οἴδεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Ἐλληνίδα πεζήν διάλεκτον καλῶς ἔξεπίσταται· μηδὲ πικος τὸ ἐκεῖνον ἀγνόημα, ή διλοιπόμα, ἡμέτερον λαγισθῆ.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις· οὕτω γενέσθω.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀπόστειλεν ἡ μεγάλη μετασύνη σου πάρες τὸν κραταῖν καὶ διγον ἡμῶν βασιλέα ἐπιστολὴν. ή διαλαμβάνει περὶ τινῶν κεφαλαίων τῆς πίστεως καὶ θῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἐρωτῶ οὐν τὴν μεγάλην ἀγιωτύνην σου, εἰ οὗτα φρονεῖ, ὡς ἐν αὐτῇ γέγραπται, ή τι τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων ἀθετεῖ.

Ο ΚΑΘ. Οὕτως ἀφρόνουν, καὶ οὕτω φρονῶ, ὡς ἐν αὐτῇ ἔγραφα.

Ο ΘΕΩΡ. Ποίας συνδόνυς δέχῃ;

Ο ΚΑΘ. Τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τη̄ ἀγίων Πατέρων: καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινούπολει τῶν ρ' ἀγίων θεοφόρων Πατέρων: καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σ' ἀγίων Πατέρων, ἐν ή Νεστόριος καθηρίθη.

Ο ΘΕΩΡ. Ποίων διδασκόλων στέργεις τὰς γραφὰς καὶ διδασκαλίας;

Ο ΚΑΘ. Τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἀγίου Ἐφραίμ, τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καὶ διλλων πολλῶν,

Ο ΘΕΩΡ. Αρχίμεθα λοιπὸν τῆς ἀναγνώσεως τῆς στῆς ἐπιστολῆς, καὶ σκεψώμεθα ἀδελφικῶν τῶν ἐν αὐτῇ κεφαλαίων τὸν νοῦν, εἰ τοῖς προφρήθεσι θεοῖς Πατέραις, καὶ ταῖς ἀγίαις συνδόνιοι ἐπεται.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις· οὕτω γενέσθω.

Καὶ ἀναγνόντες, ἥδομεν εἰς τὸν τόπον, ὅθι γεγραμμένον· Αἴγομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν, οὐ κατὰ τὸν Εὔτυχα συγχέοντες, οὕτω κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἀλλοτοῦντες, ἀλλὰ κατὰ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐν ὄρθοδοξίᾳ, ἀτινα ἔγραψεν ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ κατὰ Νεστόριον, δις μία ἔστιν ἡ φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη.

Ο ΘΕΩΡ. Ο ἔγινος Κύριλλος οὐκ εἶπε μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν, οὕτω μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου, καὶ τότε ἀπήγαγε, τὸν σεσαρκωμένην. Ή δὲ ἀγιωτύνη σου οὐκ οἰδεὶς διπλῶς ἀπεριμερίρων; καὶ ἀδεῶς εἶπε μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν. Καὶ θαυμάζω, πῶς ἐτόλμησεν ἐνιλλαγήν ποιῆσαι τῆς περὶ τῷ ἀγίῳ τεθέσης λέξεως.

Ο ΚΑΘ. Οὕτως ἡλαξα. Ταῦτὸν γάρ σημαίνει φύσις Χριστοῦ καὶ φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐ σημαίνει ταῦτον μὴ γένοιστο! τὸ γάρ Χριστὸς ἕνομα, κυρίως τὸ συναμφότερον δηλοῖ, Θεὸν διετοῦ καὶ ἀνθρώπον· δις, Ο Λόγος σὸρξ ἐγένετο,

μέτρουν· δοκιμάζεται οὐδὲν ζηγένετο, οὐδὲ λέγομεν. Αἱ θεοὶ δὲ καὶ ἔκ τοῦ μηδένα τῶν ἀγίων εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ. Μίαν δὲ φύσιν τοῦ Λόγου, διεύθυντος Κύριλλος, καὶ τρίτην διάγοιος θεοφανεστος εἶπεν. Οὐταν γάρ λέγωμεν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου, τὴν θείαν φύσιν σημαίνει τοῦ Λόγου· οὐταν δὲ προσθέκεν τὸ σαστρωμένην, καθώς διάγοιος Κύριλλος τρίτης Σούκεντον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπίστολῇ· σύμπαξε δέ λόγος τῆς μετὰ στοχής οἰκονομίας εἰσφέρεται.

Ο ΚΑΘ. Καὶ τις τῶν ἀγίων μετὰ τὴν Ενωσιν τοῦτο διαφέρειν εἰπεν;

Ο ΘΕΩΡ. Πάντες, ὅνδιν τὰ δύναματα ἀπηρίθησαν.

Ο ΚΑΘ. Ακίνον ἡμῖν ἔνα τούτων, καὶ ἀρχεῖ τὴν δύναμην διάρρεες τῶν ἀγίων λέγει, πάντες λέγουσιν, ὃς τις ἔνδις τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐμπνεύμενοι.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐχ ἔνα μόνον, ἀλλὰ σὺν Θεῷ πάντας, ὃς δικαίωστι εἰρηκας. Μόνον μὴ ἐκκακήσῃς ἔκσοντα, καὶ πάντων παραγάγω τὰς μαρτυρίας.

Ο ΚΑΘ. Διὰ τοῦτο συνηθροίσθημεν, ἔνα τὸ ἀληθινὸν εὑρεψαν· καὶ οὐδὲ τὴν ἡμᾶς ἐκκακεῖν ἐν τοῖς τοιεύτοις.

Ο ΘΕΩΡ. Πρὸ τῆς τῶν χρήσεων παρεισφορᾶς, διεγκάλοντο εἷμα εἰπαν, τί εἴστιν οὐσία, καὶ τί εἴστι φύσις, τί τε ὑπόστασις, καὶ τί πρόσωπον. Διὰ τοιούτων, πιὸς ταῦτα ἐκδίχη; ὡς οἱ ἔξω, ή ὡς αἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι διωρίσαντο;

Ο ΚΑΘ. Ήμεῖς καὶ τῶν ἀμφοτέρων τοὺς δριτοὺς τοὺς περὶ τῶν προκειμένων γινώσκομεν, καὶ πρὸς τὸ εὐθὺ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐπιστημονικῶς διευθύνομεν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἔγω πλείστην ἐν τούτοις διαφορὰν τῶν ἔξω πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ἔρω. Οἱ γάρ ἔξω σοφοὶ τὸ διτομόν, ἥτοι τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ ἐν τῷ ἀριθμῷ, οὐσίαν ὀρίζονται· ὅπερ οἱ θεοὶ Πατέρες οὐ παραδέχονται. Οὐσίαν γάρ οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ φύσιν τὰ καθόλου λέγουσιν, ἔπινα οἱ ἔξω εἶδος ὠνόμασαν. Διὸ ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος μίαν φύσιν καὶ μίαν οὐσίαν ἐδογμάτισαν, ὑποστάσεις δὲ τρεῖς· ὡς τῆς φύσεως· καὶ τῆς οὐσίας πολλὰς ὑποστάσεις περιεχούσης· ἀμέλει καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις μία οὐσία, ἀπέτρους ἔχει τὰς ὑπόστασεις, οἷον Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ πάντας τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους. Ο δὲ Ἀριστοτέλης τὸ διτομόν καὶ τὸ ἐν τῷ ἀριθμῷ, ἥτοι τὴν ὑπόστασιν, χυρίων οὐσίαν ὀρίσατο, εὐτῷ φάσκων· Οὐσία δὲ ἐστιν ἡ χυρωτάτη, καὶ πρώτως, καὶ μάλιστα λεγομένη, ἡ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται. μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστιν, οἷον διτις ἀνθρώπος, ἡ δις; ἴποτος. Πῶς οὖν τοὺς θύραθεν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, καὶ τοὺς διδασκάλους ἡμῶν εἰς ἐν κατὰ τοῦτο συνεγαγένεν δυνατόν ἐστι· τοὺς μὲν τὸ καθόλου, τοὺς δὲ τὸ καθέκαστον, οὐσίαν καὶ φύσιν ὀρισμένους;

Ο ΚΑΘ. Καὶ ημεῖς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν

A factus est. At vero, Christus caro factus, non dicimus. Idem et inde patet, quod nemo sanctorum unam Christi naturam dicat. Unam vero naturam Sermonis, tamen sanctus Cyrilus, tam sanctus Athanasius ante ipsum dicit. Quippe cum dicimus unam naturam Sermonis, divinam hoc Filii naturam significat: cum vero adjicimus, incarnatam, sicuti sanctus Cyrilus in secunda ad Successum epistola fecit; tota ratio administrationis cum carne comprehenditur.

GEN. Et quis sanctorum hominum post unionem hoc expresse dixit?

THEOR. Omnes quorum nomina supra recensuerunt.

GEN. Ostende nobis unum ex eis, et satis erit: nam quod ab uno sanctorum dicitur, ab omnibus dicitur: quod omnes ab uno divino Spiritu affliti fuerint.

THEOR. Non unum duvataxat ostendam, sed universos, adjuvante Deo, quos nominatum supra commemorasti. Saltem auscultando ne defatigeris, et omnium tibi testimonia proferam.

GEN. Propterea convenimus, ut veritatem inveneriamus: nec in hujusmodi negotiis defatigari debemus.

THEOR. Antequam ipsa dicta proferamus, necessarium arbitror, ut quid essentia vel substantia sit, quid natura, quid hypostasis, quid persona, dicatur. Propterea te interrogo, quomodo haec accipiatis? num ut exteri scriptores, an uti doctores Ecclesiae definierunt?

GEN. Nos amborum de vocibus hisce propositis nūtiones novimus, et eas ad rectitudinem dogmaticum pietatis scienter dirigimus.

THEOR. Ego plurimum in his extraneis ab Ecclesiæ doctoribus dissidere video. Nam illi eruditissimi homines exteri individuum, sive hypostasin, et unum numero, substantiam definivit; quod sane divini Patres non admittunt. Quippe Patres illi gubernati divinitus, substantiam et naturam esse universalia dicunt, quæ scriptores exteri speciem vocarunt. Quapropter in sacrosancta Trinitate naturam unam et unam substantiam, hypostases vero tres, tradiderunt: natura nimirum et substantia plures hypostases continent: et hominum quidem certe natura cum una sit, infinitas habet hypostases; puta Petrum et Paulum, et homines sigillatim universos. Aristoteles autem individuum, et unum numero, sive hypostasin, proprie substantiam definiuit, his verbis usus: Substantia, quæ propriissime, primumque ac maxime sic dicitur, est quæ neque de subjecto quodam dicitur, nec in aliquo subjecto est, velut hic homo, vel hic equus. Quo igitur pacto fieri potest ut alieni ab ovi nostro cum doctoribus nostris hac in parte concilientur, cum bi substantiam et naturam universale quiddam, illi singulare desiniant?

GEN. Nos quoque substantiam et naturam de

universalibus ac ripimus, personam vero et hypo-
stasis de singularibus.

THEOR. Macie animo, beatissime Pater, ob
hanc satisfactionem : qui et hac in parte cum
sanctis Patribus consentis. Quid igitur ? horumne
finitiones ac declarationem exponemus, an solum
hoc nobis sufficiet, quod substantia et natura
quiddam universale sint; hypostasis et persona,
singularē?

GEN. Si tibi molestum non erit exponere, lubens
equidem audiam.

THEOR. Nihil ego meum proferam, sed quidquid
ipsa nos Ecclesiae lumina docuerunt.

GEN. Idem et ipse cognoscere gestio, quid nimi-
rum Ecclesiae doctores tradiderunt.

THEOR. Sancti Patres illa substantiam definie-
runt : Substantia primum et proprie est, quidquid
per se subsistit, nec esse suum habet in alio. Quid
autem id quod per se subsistit? quod per se est,
ac non propter aliud, vel in aliis suum esse habet;
hoc est quod non eget alterius alicuius extra se ad
hoc ut existat, quale quiddam est color, pata
niger aut albus : quis per se nequeunt existere
sine corpore quod ea recipiat, ac propriece co-
lorem non dicimus esse substantiam. Ipsum vero
corpus, cui color inest, ad hoc coloris haud indi-
get, ut corpus sit. Imo mutatis coloribus, ipsum
non mutatur. Nam ex albo nigrum fit, ex nigro
flavum, aliquove colorem induit; ipsum vero semper
habet, quod est, manet. Itaque propter corpus
color est, ut id colore tingat, non autem corpus
propter colorem, sed ex seipso. Color itidem in
corpore suum habet, corpus autem non in
colore, sed in seipso existit. Eam ob rem corpus
substantiam vocamus, cum per seipsum subsistat,
et in seipso, non in alio suum esse habeat. Quid-
quid ergo per se subsistit, et in seipso, non in alio
existit, est substantia. Sunt autem haec vel ex
materie, vel experientia materiei. Materialia sunt,
terra, aqua, aer, ignis : et res ex his compositae,
lapis, arbor, corpus animatum. Expertia materiei,
anima ratione praedita, angelus. Haec igitur,
ut modo aiebam, substantia dicuntur. Quippe
Deus ultrasubstantialis est, supra omnem pos-
itus essentiam, et si quid his etiam ulterius. Atque hoc modo jam cogitum habemus, quid sub-
stantia sit. Natura vero, est horum cujusque, jam
recensitorum, motus et quietis principium, quatenus
in ipsis primis existit, non secundum accidens.
Verbi gratia, terra quidem movetur, quatenus ger-
mina productit, et fetus, omninoque alteratur qua-
tenus secundum haec ipsa in id mutantur, sed eadem
quiescit, quod ad transitionem de loco ad locum
attinet, omnino immobilis et itineris expers. Itaque
motus et quietis hujusmodi principium, quod terrae
substantialiter inest, nec ex causa quadam acces-
sit, naturam vocamus. Ipsum vero naturae nomen
ab nascendo factum est, id est ab existendo. Quo sit,
ut substantiae naturaeque nomen id est significet :

A τηι των καθόλου λεμβάνομεν, τὸ δὲ πρώτων καὶ
τὴν ὑπόστασιν, τὴι τῶν κατὰ μέρος.

Ο ΘΕΩΡ. Ενγέ σοι τῆς ἀπολογίας, μακαρεῖ-
ταις Πάτερ· σύμφρων καὶ τούτῳ τοῖς ἀγίοις Πα-
τέρας τυγχάνεις. Τί οὖν ; τούτων εἰπωμεν τοὺς
δρους καὶ τὴν ἐρμηνείαν ; ή τούτῳ μόνῳ ἀρχούμεθα.
ὅτι ἡ οὐσία καὶ ἡ φύσις καθόλου ἔστιν ἡ δὲ ὑπό-
στασις καὶ τὸ πρώτων, καθέκεντον ;

Ο ΚΑΘ. Εἰ σοι φορτικὸν οὐκ ἔστι λέγειν, ξγῶ
ἡδέως ἀκούσομαι.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐγὼ δὲ μὲν μὲν οὐδὲν ἔρω, ὅλῃ διπερ
οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες ἡμᾶς ἱξεπαθευσαν.

Ο ΚΑΘ. Κάγω τούτῳ ἐπιθυμῶ μαθεῖν, τι ἔστιν,
διπερ οἱ τῆς Ἐκκλησίας εἰπον διδάσκαλοι.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ δύοις Πατέρες τὴν οὐσίαν οὗτας ὥρι-
σαντο. Οὐσία ἔστι πρώτως τε καὶ κυρίως, πᾶν
ἔτιπερ αὐθυπόστατον ὑπάρχει, καὶ μή ἐν ἀτέρῳ
ἔχει τὸ ἔλατον. Τί δὲ ἔστιν αὐθυπόστατον ; δικαῖ-
ται δέ τοι τοῦτο, καὶ οὐδὲ δι' ἄλλο, ἵντες ἐν ἀτέρῳ
ἔχει τὸ ἔλατον. δικαῖος δὲ τοῦτον τις οὐσίαν λέγομεν
εἶναι τὸ χρῶμα. Τὸ δὲ σῶμα αὐτὸν, ἐν τῷ
χρῶμα, οὐ δέσται τοῦ χρώματος, εἰς τὸ εἶναι τὸ σῶμα
ἀμέλει καὶ τῶν χρωμάτων ἀλλασσομένων, αὐτὸν
οὐκ ἀλλάσσεται· καὶ γάρ ἐκ λευκοῦ γίνεται μέλαν,
καὶ ἐκ μέλανος ξανθόν, η ἕτερον χρῶμα μεταμψί-
ζεται· αὐτὸν δὲ μένει, διπερ ἔστιν, δεῖ. Ἔστιν οὖν
τὸ μὲν χρῶμα διὰ τὸ σῶμα ἵνα χρώγῃ αὐτὸν τὸ δὲ
σῶμα οὐ διὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ δι' ἔαυτον· καὶ τὸ
μὲν χρῶμα ἐν τῷ σῶματι ἔχει τὸ εἶναι· τὸ δὲ
σῶμα οὐκ ἐν τῷ χρώματι, ἀλλ' ἐν ἔαυτῷ ἔχει
τὸ εἶναι. Διὰ τούτο οὖν τὸ σῶμα οὐσίαν καλοῦ-
μεν, ἐπειδὴ αὐθυπόστατόν ἔστι, καὶ τὸν ἔαυτῷ, οὐκ
ἐν ἀτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. Οὐκοῦν πᾶν ἔτιπερ αὐθ-
υπόστατόν τε ὑπάρχει, καὶ τὸν ἔαυτῷ, καὶ μή ἐν
ἀτέρῳ ὑπάρχει, οὐσία. Ἔστι δὲ ταῦτα η ὄλικη,
η δύσλα, ψιλικὰ μὲν, γῆ, θύρω, ἀήρ, πῦρ, καὶ τὰ τέ
τούτων συνθέντα, λίθος, φυτόν, ἐμψυχον σῶμα· δύλε-
δε, φυχὴ λογικὴ, ἀγγελος. Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς Ἰφνη,
οὐσία καλοῦνται. Οὐ γάρ Θεός, ὑπερούσιος, ὑπερέκεινα
πάσις οὐσίας, καὶ εἰ τούτων πορφύτερων ὑπάρχει.
Τί μὲν οὖν ἔστιν οὐσία, ἔχομεν ἐγνωσμένον. Φύσις δὲ
ἔστιν ἀρχὴ τῆς ἐκάστου τῶν ἀπηριθμημένων τούτων
κινήσεως τε καὶ ἡρεμίας, ἐν οἷς πρώτως αὐτές
ὑπάρχει, καὶ οὐ κατὰ συμβολήκος. Οἱόν τι λέγω· η
γῆ κινεῖται μὲν, κατὰ τὸ βλαστάνειν, καὶ ζωογονεῖν,
καὶ τὸ δλον ἀλλοιούσθαι, κατὰ ταῦτα αὐτὰ εἰς αὐτὸν
μεταβαλλούμενη· ἡρεμεῖ δὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τόπου εἰς
τόπον μετάβασιν, ἀκίνητος οὐσία παντελῶς καὶ ἀπό-
ρευτος. Τὴν οὖν ἀρχὴν τῆς τοιαύτης ἡρεμίας τε καὶ
κινήσεως, οὐσιώδης τῇ γῇ ἐνυπάρχουσαν, οὐκ ἐκ
τίνος δὲ αἰτίας αὐτῇ γενομένην, φύσιν καλοῦμεν.
Παρήκειται δὲ αὐτὸν τὸ δόνομα τῆς φύσεως παρὰ τὸ
πεφυκέναι, τούτους τε τὸν ὑπάρχειν. Μέτε τὸ αὐτὸν ση-
μαντικόν τὸ δόνομα τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως· τὸ μὲν

παρὰ τὸ εἶναι, τὸ δὲ παρὰ τὸ πεφυκέναι. Ἀμφότερα δὲ δηλοῦσι τὴν ὑπάρξιν. Οὐ μόνον δὲ ὄντας, ἀλλὰ καὶ πράγματα ταυτὸν ἔστιν ἡ οὐσία καὶ φύσις, ή δὲ τὸ τῆτος. Οὐ γάρ τὴν κίνησιν αὐτὴν καὶ τὴν ἡρμίαν τῶν πραγμάτων φύσιν εἰρήκαμεν, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν, ταῦτα τὴν αἰτίαν, καθ' ἓν οὐ κατὰ συμβεβηκότας, ἀλλ' οὐσιώδης αἱ οὐσίαι κινοῦνται καὶ ἡρμοῦσιν. Ὑπόστασις δὲ ἔστιν πρᾶγμα ὑφεστώς τε καὶ οὔσιως; ἐν τῷ τὸν συμβεβηκόταν ἀνθροιςμα, ὡς ἐν ἐνὶ ὑποκειμένῳ, πράγματι καὶ ἐνεργείᾳ ὑφεστηκεν. Ἐστιν οὖν ἡ οὐσία αὐτὸν τὸ δύν πρᾶγμα, ή δὲ ὑπόστασις καὶ αὐτὸν τὸ δύν, καὶ τὰ τούτῳ, ὡς κατὰ συμβεβηκότας, ἐπιθεωρούμενα. Πρόσωπον δὲ ἔστιν, δὲ τὸν οἰκεῖαν ἐνεργημάτων τε καὶ ιδιωμάτων ἀριθμὸν καὶ περιουσιμένην τῶν δμοφυῶν αὐτοῦ παρέχεται τὴν ἐμφάνειαν. Οὐλον Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, διε τῷ εἰκόνῃ διεκρίνετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, καὶ ὅτα τὰ; θείας ἔκεινας προφήτεις ἐνέπτησε τῷ Δανιὴλ, ἐν πρόσωπον ἀποκεκριμένον τῶν λοιπῶν ἄγγελον ὃντα ἡμῖν ἐδείκνυν. Ἡ οὖν διὰ τῆς ἐνεργείας ἐγνωμόνη τινὸς ἡμῖν γνῶσι; πρόσωπον τούτο αὐτὸν τὸ ἐνεργοῦν καλεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. Καὶ τούτο ἐκ τῆς κατ' εἰσθησιν γνῶσεως; ἐπὶ τὴν κατ' ἐννοιαν μετήχη τὸ δυνομα. Ἐπειδὴ γάρ τοὺς καθ' ἔκαστον ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἐκάστω τίθεται τῶν προτότων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων διακρίνομεν, κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὥρασεως· τούτου χάριν καὶ τὸ δι' οἰκείων ἐνεργειῶν τε καὶ ιδιοτήτων τῶν δμουσιῶν διαπούμενον πρόσωπον ἐκαλέσαμεν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ τὸ πρόσωπον ὑπογραφή· δοκεῖ δὲ πῶς ταυτὸν ημαίνειν τῇ ὑπόστασι, ἡ μικρὸν, ἡ οὐδὲν διαλλάτεται. Τούτου πρεσβυτηρισμένου ἡμῖν, διε τετράνταν ἔστιν οὐσία τῇ φύσει, καὶ ἡ ὑπόστασις τῷ προσώπῳ, δια περὶ τῆς οὐσίας λεχθῆσεσθαι μέλλει, ταῦτα καὶ τῇ φύσει προσαρμοστέον, καὶ διε περὶ ὑποστάσεως, ταῦτα καὶ τῷ προσώπῳ.

Ο ΚΑΘ. Ἐπιστημόνως οἱ Πατέρες ὥρισαντο ταῦτα, καὶ διηγήσαντο τὴν τούτων ἐποιήσαντο ἐρμηνείαν. Πλὴν ἡθελον καὶ χρήσεις αὐτῶν, ἵνα γάρ, πῶς ταῦτα ἐκδέχονται θεολογοῦντες, ὡς ἀν κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ ἡμεῖς ποιησώμεθα τὴν διάλεξιν.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας οὗτοι εἰνταῦτα ἐκλαμβάνουσιν, ὡς εἰπεν ἡ ἀγιωτάτη σου ἀνωτέρω· τὴν μὲν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἐπὶ τῶν καθόλου, τὴν ὑπόστασιν δὲ καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῶν καθ' ἔκαστον.

Ο ΚΑΘ. Αὐτὸν τούτον ζῆτω δειχθῆναι μοις ἐκ τῶν χρήσεων, καὶ μετὰ ταῦτα εὐν θεῷ ἀρέσμεθα συζητεῖν περὶ ὧν συνελήλυθαμεν.

Ο ΘΕΩΡ. Γενέσθω καὶ τοῦτο, ἐπει τοι δοκεῖ· καὶ παρίτω εἰς μέσον δὲ τῷ δυντι φίλοσοφώτατος θεοῦ Βασίλειος. Οὗτος γάρ, πρὸς Τερέντιον γράψαν, τάδε φησι· Περὶ δὲ τοῦ θεοῦ διε οὐσία καὶ ὑπόστασις οὐ ταύτην ἔστι, καὶ αὐτοῦ, ὡς νομίζω, ἐπεσημήναντο οἱ ἄλλοι τῆς δύσεως ἀδελφοί. Τὸ στεγνὸν γάρ τῆς αὐτῶν γίγνεται ὑφορώμενοι, τὸ τῆς οὐσίας δυνομα τῇ Ἐλλέσι φωνῇ παραδεδώκασιν, ἵνα εἰ τις εἴη διαφορὰ τῆς οὐσίας, σώζωντο αὐτῇ ἐν τῇ εὐχρινεῖ ἀσυγχύτῳ δια-

A utrumque deductum a verbis paria denotantibus, et existendi significationem habentibus. Neque tantum nomine tenus idem est substantia et natura, sed etiam re; aut saltem proximum quiddam. Non enim motum ipsum, et quietem rerum, naturam esse diximus: sed principium, hoc est causam secundum quam non accidentarie, sed substantia-liter moventur et quiescent substantiae. Hypostasis autem, est res existens et substantialis, in qua congeries accidentium, tanquam in uno subjecto, re et effectu existit. Itaque substantia est ipsa res, quae existit; hypostasis vero, tum id quod existit, tum quae in eo veluti per accidens considerantur. At persona est, id quod per actiones et proprietates suas, manifestum et distinctum ab aliis, ejusdem naturae consortibus, indicium sui praebet. Veluti Michaelus archangelus, cum de corpore Mosis adversus diabolum disceptabat, et cum divina Danieli oracula pandebat, unam se nobis personam, a ceteris secretam angelis, monstrabat. Itaque cognitionis alienus, quam ex effectu consequimur, ut eius effecti auctorem personam vocemus, docet. Atque hoc nomen a cognitione, quae sensu fit, ad eam, quae fit mente, translatum est. Cum enim singulos homines, per aspectabilem vultuum cuiuscunque forinam, ex oculorum intuitu reliquis ab omnibus seccernamus: idcirco et id, quod per actiones ac proprietates suas ab ejusdem substantiae consortibus se jungitur, personam appellavimus. Atque haec persona descriptio est. Videtur autem quodam modo idem significare, quod hypostasis: aut parum, aut nihil differre. Hisce præcognitis, idem nimisrum esse substantiam, quod naturam, idem hypostasin, quod personam, quæcunque de substantia dicentur, apiana naturae: et quæcunque de hypostasi, personam.

GEN. Sane quam erudite Patres hæc definierunt et perspicue declararunt. Sed equidem et auctoritates ipsorum dictaque requiro, ut quo pacto hæc de Deo pertractantes accipient, intelligam: et nos quoque juxta scopum eorum, colloquium hoc instituamus.

THEOR. Ecclesiæ doctores hæc ita, ut sanctitas tua supra dixit, accipiunt; substantiam scilicet, ac naturam de universalibus; hypostasin et personam, de singularibus.

GEN. Hoc ipsum mihi de Patrum dictis monstrari cupio, ac deinde Deo propitio colloqui de his incipiemus, quorum causa convenientius.

THEOR. Fiat id quoque quando sic tibi videatur: adeoque prodeat in medium doctissimus reapsepse ille Basilus. Nam ejus, ad Terentium scribentis, hæc verba sunt: Non idem esse, de Deo cum loquimur, substantiam et hypostasin: etiam ipsi, mea quidem opinione, fratres Occidentales indicarunt. Nam linguae suæ angustiam reveri, ipsum usiæ nomen lingua Græca reposucrunt, ut si quod in sensu discrimen esset, id ei perspicua

minimeque confusa vocum diversitate salvum esset. A Si tamen et nobis indicanda paucis nostra est opinio, dicemus eam substantiae rationem esse ad hypostasin, quae rei communis est ad peculiarem. Nam quisque nostrum et communis ratione substantiae, participes est essentiae; et ob peculiares sibi proprietates, hic vel ille est. Sic et ibi, substantia quidem ratio communis intelligatur, ut bonitas, divinitas, aut si quid aliud: hypostasis vero, in proprietate paternitatis, aut facultatis sanctificantis, cernitur. Consimilia verba sunt ejusdem divini hominis, ad Amphilochium, sanctissimam Ieronimianam Ecclasticam, scribentis: Substantia et hypostasis, inquit, ita differunt ut commune ac singulare: puta, quae animalis est ad unum aliquem hominem ratio. Propterea substantiam divinitatis unam contemur ut essentiae ratio minime diversa reddatur: hypostasin vero singulare quid dicimus, ut inconfusa dubis et explicata de Patre, Filio, sanctoque Spiritu sit notio. Quippe si separatas eiusque notas non consideremus, ut paternitatem, ut filiitatem, ut sanctificationem; sed de communi notione essentiae, Deum confiteamur: fieri nullo modo potest ut recte fidei ratio reddatur. Itaque necesse est, ad communem adjectio peculiari, banc fidei normam constendo sequi. Commune est divinitas, peculiare paternitas. Haec conjungentes dicamus: Credo in Deum Patrem. Rursus in confessione Filii consimilitat, et communis peculiare jungentes, dicamus: Credo in Deum Filium. Similiter et de Spiritu sancto, verbis consentaneo modo conceptis dicamus; Credo in divinum Spiritum illum sanctum: ita quidem ut ubique servemus in confessione divinitatis unitatem, ac nihilominus personarum peculiare discrimen in separatione propriatum, quae in singulis mente intelligimus, confiteamur. Qui vero substantiam et hypostasin idem esse dicunt, personas saltem diversas fateri coguntur, ac dum tres hypostases dicere recusant, Sabellii scelus non evitare deprehenduntur: qui et ipse notione hanc plerumque confundens, personas dividere conabatur; eandem hypostasin dicens, prout usus exigeret, transformari. Ceterum si quis fortasse testimonia sancti Patris hujus, ex epistolis deproposita, non satis idonea putet, adjungemus alia de ipsius expositione peculiari, quam de fide composita, et ut ei subscriberet, Eustathium illum Armenium impulit, qui opinionis contrariae suspicionem de se nonnullis injecerat.

Ea in expositione Basilii verba haec sunt: Itaque par est eos aperte fateri, quod secundum ea verba credant, quae a Patribus nostris Nicæa sunt exposita, et quidem in ea sententia, quae integre de verbis elucet. Sunt enim, qui et in hac ipsa fide veritatis sermoni fraudem faciunt, et pro libitu suo mentem verborum in ea positorum trahunt: quando Marcellus etiam, impie convellens hypostasin Domini nostri Jesu Christi, eumque nudum Sermonem docens, præ se ferre ausus est, hinc ejus opinionis

στάσει τῶν ὄντων. Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἡμᾶς; ἐν βραχεῖ τὸ ἥμιν δοκοῦν εἰπεῖν, ἐκεῖνο ἔρουμεν, ὅτι δὲ οὐκέ λόγον τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ίδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. Ἐκαστος γάρ ἡμῶν καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας ἀργῷ τοῦ εἶναι μετέχει, καὶ τοὺς αὐτοῦ ίδιωμασιν ὁ δεῖνα δοτεῖ καὶ ὁ δεῖνα· οὗτος κακεῖ δὲ μὲν τῆς οὐσίας λόγος κοινός, οἷον ἡ ἀγαθότερος, ἡ θεότης, ἢ εἰ τι δόλο, νοεῖται· ἡ δὲ ὑπόστασις ἐν τῷ ίδιωματι τῆς πατρότητος, ἡ τῆς ἀγιαστικῆς δυνάμεως θεωρεῖται. Τὰ δύοια δὲ δὲ αὐτός; θεός ἐνήρ πρὸς Ἀμφιλόχιον τὸν τῇ ἀγιαστάτην Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰωάννου φωτίσαντα ἐπιστέλλων φρονί· Οὐέτα δὲ καὶ ὑπόστασις ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν, ἵνα τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον, οἷον, ὡς ἔχει τὸ ζῶν περὶ τὸν δεῖνα ἀνθρώπον. Διὰ τοῦτο οὐσίαν μὲν μίαν θεότητας διμολογοῦμεν, ὡς τὸν τοῦ εἶναι λόγον μή διαφέρως ἀποδίδοντας, ὑπόστασιν δὲ ίδιάουσαν, ἵνα ἀσύγχρονος ἡμῖν καὶ τετρανωμένη ἡ περὶ Πατρός, καὶ Μετού, καὶ ἀγίου Πνεύματος ἐννοια ὑπάρχει. Μή γάρ νοοῦντων τούς ἀφωρισμένους περὶ ἕκαστον χαρακτήρας, οἷον πατρότητα, καὶ οὐδέτερα, καὶ ἀγαθούς, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ εἶναι ἐννοίας διμολογούντων Θεόν, ἀμήχανον ὄγκως τὸν λόγον τῆς πίστεως ἀποδίδονται. Χρή οὖν, τῷ κοινῷ τὸ ίδιάζον προστίθενταις, οὗτοι τὴν πίστειν διμολογεῖν· κοινὸν τῇ θεότητι, Εἰν τῇ πατρότητι· εἰτα συνάπτοντας λέγειν· Πίστεύω εἰς Θεόν Πατέρα· καὶ πάλιν ἐν τῇ τοῦ Μετού διμολογίᾳ παραπλήσιον τοιεῖν, καὶ τῷ κοινῷ συνάπτειν τὸ ίδιον, καὶ λέγειν Εἰς Θεόν Πεντέ. Όμοίως καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς ἐκφράσεως τὴν προφορὰν σχηματίζοντας λέγειν· Πίστεύω εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα τὸ ἀγίον, οὗτοι διδούλοι τὴν ἐνότητα σώζεσθαι ἐν τῇ τῆς θεότητος διμολογίᾳ; καὶ τὸ τῶν προσώπων ίδιάζον διμολογεῖνται ἐν τῷ ἀρροτιμῷ τῶν περὶ ἕκαστον νοούματων ίδιωμάτων. Οἱ δὲ ταύτην λέγοντες οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀναγκάζονται περίσσωπα μόνον διμολογεῖν διάφορα, καὶ ἐν τῷ παραπλεόναι λέγειν τρεῖς ὑπόστασις, εὐρίσκονται μή φεύγοντες τὸ Σαβελλίου κακὸν, δέ, καὶ αὐτὸς πολλαχοῦ συγχέων τὴν ἐννοιαν, ἐνεγκρεπει διαιρεῖν τὰ πρόσωπα, τὴν αὐτήν ὑπόστασιν λέγων πρὸς τὴν ἐκάστοτε παραπομπάνονταν χρεῖαν μετασχηματίζεσθαι. Εἰ δέ τις τυχόν μή νομίζεις ἀξιοχέρους είναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ παναγίου τούτους Πατρός μαρτυρίας, παραθησμένα καὶ ἐξ ιερῆς ἐνθύσεως, ἢ περὶ πίστεως ἐποίησατο, παρασκεύασας τὸν Ἀρμένιον Εὐταθίου ὑπογράψαι, ὑπόνοιάν τις παρασχόμενον δόξης ἐναγτεῖς.

Ἐν δὲ ταύταις λέγει ταῦτα· Προσήκει τούτους ἀναργῶς διμολογεῖν, διτὶ πιστεύοντας κατὰ τὰ βήματα, τὰ δύο τῶν ἡμετέρων Πατέρων ἐκτεθέντας ἐν τῇ Νικαίᾳ, κατὰ τὴν ὄγκως ἀπὸ τῶν βήμάτων ἀμφερομηνήν διάνοιαν. Εἰσαὶ γάρ τινες, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πίστει δολούντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ θαυμάτων βούλημα τὸν νοῦν τῶν ἐν αὐτῇ βήμάτων ἐλκούντες· οἵπου γε καὶ Μάρκελλος ἀτδημηστὸν δισδῶς τὴν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φιλὸν αὐτὸν ἐξηγούμενος λόγον, ἐκεῖθεν περιφρά-

ζεσται τὰς ἀρχὰς εἰληφέναι, τοῦ δμοσυστοῦ τὴν διά-
νοιαν κακῶς ξενιγούμενος. Καὶ τινες τῶν ἀπὸ τῆς
θύσεως τὸ τοῦ [τῆς δυσσεβείας τοῦ], Λιθος· Σαβελ-
λιον, ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν ταῦταν εἶναι ὑπολαμ-
βάνοντες; ἐκεῖνον Ἐλκουσι τὰς ἀφορμὰς πρὸς τὴν
κατασκευὴν τῆς ἁυτῶν βλασφημίας, ἐκ τοῦ ἄγγε-
τράφει τῇ πίστει, διὸ έάν τις λέγῃ ἐξ ἑτέρας οὐ-
σίας ἡ ὑποστάσιας τὸν Γίδην τοῦ Θεοῦ, τούτον ἀνα-
θεραπεῖ ἡ ἀγία καθολικὴ Ἐκκλησία. Οὐ γάρ ταῦ-
τὸν εἴποντος ἐκεῖ οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν. Εἰ γάρ μίαν
καὶ τὴν αὐτήν ὅπλουν ἔννοιαν αἱ φωναὶ, τὶς χρεῖα
ἡ ἐκατέρων; Ἀλλὰ δῆλον, ὃς τῶν μὲν ἀρνουμένων
τὸ έτος οὐσίας εἶναι τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰν δὲ λεγόν-
των ἐξ ἀλλῆς τινὸς ὑποστάσεως. "Ωστε ἐκεῖνο μὲν
κίτιας ἐκ' ἀναρρέοντος τοῦ πνονηροῦ φρονήματος, τούτο
δὲ φανέρωσιν ἔχει τοῦ σωτηρίου δόγματος. Εἰ δὲ δεῖ
καὶ ἐπὸ τῶν ἀλλῶν ἀγίων μαρτυρίας παρασχέσθαι,
ἴλλετα δὲ πολὺς τὰ θεῖα Γρηγόριος [Ναζιανηνὸς], δις
ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ θεολογίας συντάχματι ἐπὶ λέ-
ξις τάδε φησί· Μεσθητά δταν εἴκων, τὴν ἀλήθειαν
λέγω, πρὸς ἣν βλέπετεν καλῶς ἔχει μόνον, καὶ τὴν
ταῦλην συναίρεσιν παραιτουμένους, καὶ τὴν ἀποπα-
τέραν διαιρεσιν, νωτε μὴ εἰς μίαν ὑπόστασιν συ-
ναρθέντας τὸν λόγον δέεις πολυθείας, φύλα τῆμ πα-
ταλιπεν τὸ δύναματα, τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ Γίδην,
καὶ δύον Πνεύματα πολαμβάνοντο. Καὶ μετ' ὅλην·
"Εἰκασθή χρή καὶ τὸν Ἑνα Θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς;
ὑποστάσεις δύολογεν, ἥγουν τρία πρόσωπα, ἐκά-
στην μετὰ τοῦ ιδιώματος. Τηρούσθω δὲ ἀνώτατος ὁ ἐμὸς
λόγος, εἰς μὲν Θεός, εἰς δὲ αἴτιον καὶ Τίον καὶ
Πνεύματος ἀναφερομένου, οὐδὲ συντιθεμένων, οὐδὲ
συναλειπομένων· καὶ κατὰ τὸ δὲ καὶ ταυτὸ τῆς θεό-
τητος, ἐν οὐτας δύναμάσων, κίνημα τε καὶ βούλημα,
καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα· αἱ δὲ τρεῖς ὑποστά-
σεις, μηδεμίας ἐπινοούμενης συναλοιφῆς, ἡ ἀναλύ-
σας, ἡ συγχύνσας. "Ινα μὴ τὸ πᾶν καταλυθῇ δι'
ἄν τὸ δὲ δύναμεντα πλέον ἡ καλῶς ἔχει. Ἀλλὰ καὶ
ἐν τῷ συντεκτικῷ λόγῳ δὲ μέγας οὗτος καὶ θεός
ἀνήρ· Πιστεύομεν, φησιν, εἰς Πατέρα, καὶ Γίδην,
καὶ δύον Πνεύμα, δμοσύνια τε καὶ δρόδοξα, ἐν οἷς
καὶ τὸ βάπτισμα τελείωσιν ἔχει, ἐν τε δύναμασι καὶ
πράγμασιν (οἵδες, δὲ μηθεῖς) δρηγοῖς δὲ ἀθετας, καὶ
ὑμελόγια θεότητος· καὶ οὕτω καταρτιζόμεθα, τὸ
μὲν ἐν τῇ οὐσίᾳ γινώσκοντες, καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς
προσκυνήσεως· τὸ δὲ τρία, ταῖς ὑποστάσεσιν, ἡτοί^C
δὲν προσώπαις, δτις φλον. Μήδη γάρ οἱ περὶ ταῦτα
ζητοῦσιν; Άγχημονετεωσαν, ὥσπερ δὲ δύναμασι
κιμένης ἡμίν τῇ; εὔσεβεις, ἀλλ' οὐδὲ ἐν πράγ-
μασι. Τι γάρ φατε, οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις εἰσφέ-
ροντες; Μή τρεῖς οὐσίας ὑπολαμβάνοντες, τούτο
λέγετε; Μέγας οἶδα δτις θοήτετε κατὰ τῶν οὐτως
ὑπεληφθέντων μίαν γάρ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν τριῶν
δογματίζετε. Τι δὲ οἱ τὰ πρόσωπα; Μή δὲν τις
σύνθετον ἀναπλάσετε, καὶ τριπρόσωπον, ἡ ἀνθρω-
πόμερον διάνεις; διπαγεῖ καὶ ὑμεῖς ἀντιδοχεῖτε·
μήδη πρόσωπον, δτις ποτέ θετιν, ίδει Θεοῦ, δὲ οὐτως
ἔχει. Τι οὖν αἱ ὑποστάσεις ἡμίν βούλονται, ἡ διάν
τα πρόσωπα; Προσερήσομαι τὸ, τρία εἶναι τὰ διαι-
ρούμενα, οὐ φύσεσιν, ἀλλ' ιδιότησιν· ὑπέρευγε·

A sibi subministrata principia; male scilicet senten-
tiam vocabuli *consubstantialis* exponent. Itudem
illies Afri Sabellii quidam impietati adhaerentes,
dum idem hypostasi et substantiam opinantur esse,
hinc astrenuae blasphemiae sue occasiones rapiunt,
quod in fidē-perscriptum sit: Si quis dicit ex alia
esse substantiā vel hypostasi Filium Dei, hunc ana-
thematizat sancta universalis Ecclesia. Non enim
ibi dixerunt, idem esse substantiam et hypostasi.
Quippe si unum et idem voces haec denotarent, quid
opus erat utramque ponī? Manifestum scilicet est
id eam ob causam factum, quod alii Filium de
substantia Patris esse negarent, alii de alia hypo-
stasi esse perhiberent. Itaque positum illud est,
ad eversionem pravæ sententiae; hoc salubris
doctrinæ declarationem continet. Quod si de
alii quoque sanctis hominibus testimonia sup-
peditanda sunt, magnus ille divinis in rebus
Gregorius prodeat, cuius in libro *De Theologia* i
haec ipsa verba sunt: Medium cum dico, veritatem
intelligo: ad quam solam si respiciamus, et pravam
filiam contractionem, absurdiorēmque hac etiam
divisionem vitabimus, recte faciemus: ut non ad
unam hypostasip oratio nostra cogatur, idque hoc
solo metu, ne deos plures constituamus; ex quo
fuerit, ut nuda nobis nomina relinquenterunt, existi-
mantibus Patrem, Filium et Spiritum sanctum
eundem esse. Item paulo post: Omnino Deum
unum retineamus necesse est, tres hypostases sive
tres personas esse profiteamur, servata etiam
uniuersitatem proprietatis. Retinebimus autem
Deum unum de mei quidem judicij sententia, si et
Filius et Spiritus ad unam causam referantur, ne-
que tamē vel compingantur, vel commisceantur:
tum ratione unius et ejusdem in divinitate (ut sic
loquar) motionis voluntatisque, tum ipsius substanc-
tiae identitatis: tres vero hypostases retinebimus,
si nullam animi nostri commissionem, vel resolutio-
nem, vel confusionem cogitabunt: ne dum unita-
tem amplius veneramur, quam rectum fuerit, totam
in nihilum redigamus. Idem magnus ac divinus vir,
id oratione, qua pacem composit: Credimus, in-
quit, in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum,
ejusdem substantiae ac majestatis, in quibus et
baptismo sua perfectio constat, tam in nominibus
quam in rebus (nosti hæc, quisquis ea initiatus
est), quippe quod abjuratio est Deum negantis im-
pietatis, divinitatisque confessio. Atque ita perfec-
tionem adipiscimur, unum quidem, quod ad essen-
tiā et individeam adorationem, agnoscentes;
tria vero, quantum ad hypostases, vel personas,
ut quidam loqui malunt. Nec enim indecorē se ger-
rant, de his qui rixantur perinde ac si pietas nobis
in nominibus, non in rebus consisterebet. Quid enim
dicitis, qui tres hypostases assertis? an hoc eo dici-
tis, quod tres essentias existiueitis? Scio vos adver-
sus eos, qui sic existiuit, ingentem clamorem
excitatueros. Unam enim et eamdem horum trium
essentiam statuitis. Quid vos, qui personas dicitis?

Num unum velut quiddam compositum singulis, A πῶς ἀν τινες τυμφρονοίεν μᾶλλον, καὶ τὸ αὐτὸ δε-
quod tres vultus aut humanam omnino formam
habent? Vos quoque reclamabitis, absit: nec Dei
faciem, quæcumque tandem illa est, unquam videat,
qui ita sentit. Quid ergo (nam et hoc interrogare
lubet) aut nobis hypostases denotant aut *vobis* per-
sonæ? nimirum esse tria, quæ dividantur; non
naturis, sed proprietatibus. Optime. Quo pacto magis
aliqui consentiant, et idem dicant, quam cum ita
sentient, alioqui syllabis discrepantes. Si similiter ei
in oratione qua laudat Athanasium, Alexandrinæ
lumen ecclesiæ: Cum enim, ait, una substantia, et
tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alienum
divinitatis naturam, alterum personarum trium
proprietates declareret, ac simili quidem modo ab
Italis intelligerentur, verum ob linguae illius angu-
stiam, verborumque inopiam, hypostasis ab essen-
tia distinguere non possent, eaque de causa in illius
locum personarum induxisserent nomen, ne tres
substantiae admittentesur, et cetera. Idem in
oratione de *Luminibus*, inquit: Deum cum dico,
uno pariter et triplici lumine perstringor; triplici
quidem, quantum ad proprietates, sive hypostases,
uti quidam appellare malent, sive personas (nec
enim de nominibus contendimus, quandiu syllabe
ad eamdem sententiam tendunt), uno autem, quantum ad substantias, hoc est, divinitatis rationem.
Satis, opinor, hi celeberrimi doctores de rebus modo propositis, nimirum de substantia et natura,
de hypostasi et persona, nobis prescripserunt; aperteque tradiderunt, illas universalis rei signifi-
cationem habere, has singularis.

GEN. Jam tempus fuerit, ut auctoritates in me- C
dium proferas, de quibus sanctorum hominum
mentem perspiciamus. Quippe de substantia et
natura, de hypostasi et persona, consentiunt; nulla
penitus in re dissidentes. Nam illa prius etiam
quam abs te dicerentur, intelligebamus: sed ex ore
tuo lubebat audire, quænam de his vestra esset
sententia. Nunc ergo dico, quisnam sanctorum
Patrum naturas duas post unionem statuerit.

THEOR. Primum, cen tempore primum, magnum illum Athanasium proferre par est, cuius hæc ipsa verba sunt in epistola ad Epictetum Corinthi epi- scopum: Ex hoc absurditatem perspicere potestis. Si sermo unius est substantia cum corpore, de terra naturam suam habente: sique consubstan- tialis est Patri Sermo, Juxta confessionem Patrum: etiam ipse Pater unius erit substantia cum cor- pore de terra facto. Et cur Arianis indignamini, Filium dicentibus esse creaturam, cum ipsi dicatis, Patrem unius cum creaturis esse substantias?

GEN. Quid ad nos dictum istud, philosophè?

THEOR. Graviter eos tangit, qui dicunt, unam esse naturam Sermonis et carnis. Ac vide, obsecro, quam admirabili ratione sanctus vir Athanasius in tertia figura syllogismum nectat. Quippe jam ante pro confessu habetur, quæcumque de sub-
stantia dicenda veniant, eadem et naturæ accoin-
modanda. Hoccine iu confessu est, an non?

GEN. Omnino id quidem.

Τῆς γάρ μιδισ οὐσίας, καὶ τῶν τριῶν ὑπο-
στάσεων λεγομένων ὅφ' ὑμῶν εὐστεῖς (τὸ μὲν γάρ
τὴν φύσιν δηλοὶ τῆς θεότητος, τὸ δὲ τὰς τῶν τριῶν
ἰδιότητας), νομένων καὶ παρὰ τοὺς Ἰταλοὺς ὄμοισις,
ἄλλ' οὐ δυναμένων διὰ τὴν στενότητα τῆς παρ' αὐ-
τοῖς γλώττης, καὶ τὴν τῶν ὑνομάτων πνίσιν, διελεῖν
ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴν ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιτε-
αγούσης τὰ πρόσωπα, ίνα μὴ τρεῖς οὐσίαι παρα-
δεχθῶσιν. Άμαλει καὶ τῷ εἰκ τῷ Φῶτᾳ λόγῳ εἴναι
φησι. Θεοῦ δὲ δταν εἶπω, έν. φῶτι περιητράθητην
καὶ τρισι. Τρισι μὲν κατὰ τὰς ιδιότητας, ήγουν
B Β υποστάσεις [ὑποστάσεις], διεισι φίλοιν καλεῖν, εἰτ'
εὖν προσώποις (οὐδὲν γάρ περὶ τῶν ὑνομάτων ζυ-
γομαχοῦμεν, ίνας ἀν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ
συλλαβαὶ φέρωσιν)· ἐν δὲ, κατὰ τὴν οὐσίας λό-
γον, εἴσουν θεότητος. Ικανῶς, οἷμαι, οἱ παρόντες
εὐκλεῖσταὶ διδάσκαλοι περὶ τῶν προκειμένων
ἥμιν ἁνομοθέτησαν, οὐσίας τε πέρι, καὶ φύσιας
ὑποστάσεως τε καὶ προσώπου· σαφῶς τε παραδεῖ-
κασιν, διεισι μὲν τὸ καθόλου σημαίνουσιν· αἱ δὲ, τὸ
καθολικόν εἰσαστον.

Ο ΚΑΘ. Καιρὸς ήδη, τὰς χρήσεις εἰς μέσον προσ-
θενται, ίνα ἐκ τούτων τὸν νοῦν καταθρήσωμεν τῶν
ἄγιων. Περὶ γάρ οὐσίας καὶ φύσεως, υποστάσεως
τε καὶ προσώπου, σύμφωνοι ἐσμεν, κατ' οὐδὲν οὐδε-
διαφερόμενοι. Ταῦτα γάρ καὶ πρὸ τοῦ σε εἰ-
πειν, έγινωσκομεν· ἀλλ' ήθελησαμεν ἀκοῦσαις ἐκ
τοῦ στόματός σου, πώς πότε περὶ τούτων φρονεῖτε
ὑμεῖς. Νῦν οὖν εἰπὲ, τίς τῶν ἄγιων δύο φύσεις μετὰ
τὴν ένωσιν ἔδογμάτισεν;

Ο ΘΕΩΡ. Πρῶτον, ὡς πρῶτον τῷ χρόνῳ, τὸν
μέγαν Ἀθανάτιον παρεισαγαγεῖν ᾔσον, ὡς ἐν τῇ
πρὸς Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον Κορίνθου ἐπιστολῇ τοιάδε
γράφοντα κατὰ λέξιν· Καὶ γάρ ἐκ τούτου τὸ διετονόν
θεωρεῖν ήμεῖς Εἰσοτιν. Εἰ δμούσιος δ ἀδγος τῷ σώ-
ματι, ἐκ γῆς ἔχοντες τὴν φύσιν· δμούσιος; δὲ δ ἀδ-
γος τῷ Πατρὶ, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων δμολογίαν·
δμούσιος ἔσται καὶ αὐτὸς; δ Πατήρ τῷ σώματι, τῷ
ἐκ γῆς γεγενημένῳ. Καὶ τί εἰτι μέμφεσθε τοὺς
Ἀρειανοὺς, λέγουσι τὸν Υἱὸν κτίσμα, λέγοντες αὐτὸς
καὶ τὸν Πατέρα δμούσιον τοὺς κτίσματι;

Ο ΚΑΘ. Καὶ τί πρὸς ήμεῖς; ή χρήσις αὐτῇ, φιλ-
σοφε;

Ο ΘΕΩΡ. Σφόδρα καθάπτεται τῶν λεγόντων μίαν
φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. Καὶ δρα πῶς θαυ-
μασίως πλέκει τὸν συλλογισμὸν ἐν τρίτῳ σχήματι δ
ἐν ἀγίοις Ἀθανάσιος. Προομολογεῖται γάρ, διεισι
περὶ τῆς οὐσίας λεχθήσεοι μελλεῖται, ταῦτα καὶ τὴν
φύσει προσαρμοστέον. Όμολογηται, ή οὐ;

Ο ΚΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

Ο ΘΕΩΡ. Μεταλάβωμεν ἡμεταβάλωμενι οὖν τὸ Α
τῆς οὐσίας δυομά εἰς τὸ τῆς φύσεως, καὶ εἰπωμεν·
Εἰ δύοφυής ὁ Λόγος; τῷ σώματι, ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν
φύσιν· ἐμφυής δὲ ὁ Λόγος; τῷ Πατρὶ, κατὰ τὴν
τῶν Πετέρων διμολογίαν, δύοφυής ἔσται καὶ αὐτὸς
ὁ Πατὴρ τῷ σώματι, τῷ ἐκ τῆς γῆς γενομένῳ. “Ποτε
τοῖς λέγουσιν δύοούσιον (ταῦτον δὲ εἰπεῖν δύοφυήν)
τὸν Λόγον τῷ σώματι, ἔσται τὸ, καὶ τὸν Πατέρα
δύοούσιον καὶ δύοφυήν εἶναι τῷ σώματι. Οὐ τοις
αὐτούς τέρερον; Τί οὖν ἐκ τούτου τοῦ ἀδυνάτου μανθάνομεν;
Οὐ Λόγος τῷ σώματι οὐκ ἔστιν δύοούσιος, οὐδὲ δύο-
φυής. Εἰ δὲ οὐδεόμοσύσιος οὐτε δύοφυής τῷ σώματι ὁ
Λόγος, δῆλον, δὲ τέρερούσιν καὶ ἔτεροφυής, καὶ εἰ
ἰεραρχής, ἐπέρα πάντως φύσις τοῦ Λόγου, καὶ
ἴερα τοῦ σώματος. Οὐκ ἀρ μία φύσις ὁ Χριστός.
Εἰ δὲ καὶ τὴν πρώτην πρότασιν τοῦ θείου Αθανα-
σίου, ὡς ἔχει ἀκριβείας, κατανοήσωμεν λέγουσαν·
Εἰ δύοούσιος ὁ Λόγος τῷ σώματι ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν
φύσιν, μέριστον εὑρήσομεν θησαυρόν. Οὐ μάτην γάρ
κεῖται τὸ, Ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν.
accuracy facta sit, p. speserinius, maximum thesaurum reperiemus. Quippe non frustra positum
est: De terra naturam suam habente.

Ο ΚΑΘ. Ὅρθιστα λέγεις· ἀλλ' ἔχου καὶ τῶν ἑξῆς.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐλόθιτα καὶ ὁ ἀγώνατος Κύριλλος, φ
μᾶλλον ὑμεῖς ἐπειδεῖσθε, μαρτυρήσων τῷ λόγῳ·
Δὲ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ λέγει·
“Ισαν γάρ ιστιν εἰς ἀποκίας λόγον, τὸ εἰκεν, διε
μεταβλήθη τὸ σώμα εἰς θεότητος φύσιν, καὶ μήν
κάκενο, διε μετεβλήθη ὁ Λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς
φύσιν. Ποτεπερ γάρ τούτο ἀμήκανον (ἀπερπτος γάρ
καὶ ἀναλλείωτός ήταν) οὗτον καὶ τὸ ἔτερον. Θύ γάρ
ιστιν εἰς θεότητος φύσιν μεταγωρῆσαι τὸ δύνασθαι
τῶν κτισμάτων· κτίσμα δὲ καὶ ἡ σάρξ. Σαζῶς δὲ
καὶ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, αὐτὸς τε διμολο-
γῶν τὰς δύο φύσεις, καὶ τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀγωτά-
των ἐπισκόπων ὑπερμαχῶν, τὰ αὐτὰ λεγόντων,
ρησόν· Ἐπελαμβάνοντό τινες τῆς ἑκθέσεως ἡς πε-
τοτήντας οἱ ἀνατολικοὶ, καὶ φασι· Διατί δύο φύσεις
θνηταζόντων ἥντεχετο ἢ ἔτενετον ὁ Ἀλεξανδρεῖα; ;
Καὶ μετ' ὅληγ φησίν· Οὗτον καὶ ἐπὶ Νεστορίου,
καὶ λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαντεῖ τῆς
σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου· (ἴερα γάρ ἡ τοῦ Λόγου
φύσις, καὶ ἔτερα ἡ τῆς σαρκὸς) ἀλλ' οὐκ ἐτὶ τὴν
ἴωσιν διμολογεῖ μεθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες
ταῦτα [ταύταις], ἔνα Χριστὸν, ἔνα Γίδην, ἔνα Κύριον
ἐραλεγούμεν· καὶ λοιπὸν, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου
πεπερκαμένην. Καὶ μετ' ὅληγον· Οὐκοῦν οὐ τὸ εἰδέ-
ντων τῶν δύο φύσεων τὴν διαφορὰν, τέμνειν έστιν εἰς
δύο τὸν Ιησοῦ Χριστὸν. Καὶ μεθ' ἔτερον· Κάκενο δὲ
μή ἀγνοείτωσαν· “Οπου γάρ δύος ἔνωσις δυομάζε-
ται, οὐδὲ ἄνθρωπος πράγματος σημιτίνεται σύνοδος, ἀλλ' ἡ δύο, ἡ καὶ πλειόνον καὶ διαφέρων ἀλλήλοις κατὰ
φύσιν. Ο τοῖνυν λέγων ἔνωσιν, δηλοντός σαρκὸς,
ἰψυχουμένης ἀνερῶς, καὶ Λόγου, καὶ οἱ δύο λέ-
γοντες φύσεις, οὗτοι νοοῦσι. Πλὴν τῆς ἔνώσεως;
δηλογουμένης, οὐκέτι διστανται ἀλλήλων τὰ ἔνω-
σιτα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν Γίδης, μία φύσις αὐτοῦ τοῦ
εραλεγούμενος Λόγου. Ἰδού διαρρώς ἐν τούτοις ὁ τῆς
θείας μυῆμης Πατὴρ ἡμῶν Κύριλλος, οὐ τὸ εἰδέναι,

PATRUL. Cα. CXXXIII.

THEOR. Commitemus ergo substantię nomine
cum naturę vocabulo, et dicamus: Si ejusdem est
naturę Sermo cum corpore, de terra naturam suam
babente; sive Sermo unius est cum Patre naturę,
juxta confessionem Patrū: etiam ipse Pater erit
ejusdem cum corpore terreno naturę. Quid sit, ut
si qui dicant, Sermonem unius esse cum corpore
substantię (valet autem hoc tantumdem, ac si
dicas, ejusdem naturę), sequatur et Patrem esse
unius cum corpore substantię ac naturę; quo quid
absurdius? Quid ergo de hoc impossibili discribimus?
Sermo non est ejusdem cum corpore substantię,
nec ejusdem naturę. Quod si Sermo nec ejusdem
est cum corpore substantię, nec ejusdem naturę,
planum est, esse illum substantię naturaeque di-
versa. Si naturę diverse, omnino alia natura Ser-
monis est, alia corporis. Non ergo Christus una
natura est. Quod si primam hanc divi Athanasii
propositionem: Si Sermo unius est substantię cum
corpore de terra naturam suam habente, quam
thesaurum reperiemus. Quippe non frustra positum

GEN. Recitatis dicas. Sed pergit.

THEOR. Accedit et sanctissimus Cyrillus, cui vos
magis inuitimini, testimonium orationi nostrae per-
hibitur, qui in priore ad Successum epistola
inquit: Par est, quod absurditatem attinet, dicere,
quod corpus in divinitatis naturam mutantum sit,
et vicissim, quod Sermo mutatus sit in naturam
carnis. Nam sicut hoc fieri nequit, cum ipse Sermo
sit incommutabilis et alterationis expers: ita nec
illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad
naturam divinitatis transire potest: et caro quoque
creatura est. Ideo perspicue in Epistola ad Eulo-
gium tam per se naturas duas propositens, quam san-
ctissimos Orientis episcopos, idem tradentes, pro-
pugnans: Reprehendunt, ait, nonnulli factam ab
orientalibus episcopis expositionem: Et cur, in-
quunt, eos naturas duas dicentes Alexandrinus
episcopus ferre potuit, aut probavit? Et paulo post
subjicit: Sic et in causa Nestorii, quamvis duas
naturas, disserim carnis et Sermonis significans,
dicat (nam alia natura Sermonis est, alia carnis),
unionem tamen nobiscum non confitetur. Nos enim
his unitis, unum Christum, unum Filium, unum
Dominum constemur: unum denique naturam
Sermonis incarnatam. Ac paulo post: Itaque nosse
naturarum diuinorum disserim, non est unum Chri-
stum in duo secare. Rursus post alia: Nec illud
ignorent: Ubiunque sit unionis omnino mentio,
non unius rei coitio significatur; sed vel diuinum,
vel plurimum, et inter se natura discrepantium. Qui
ergo dicit unionem, videlicet carnis animalitatem ac
mente praeditam, cum Sermoni; quicque duas natu-
ras dicunt: eorum haec mens est atque sententia.
Verum posteaquam unionem confessi sumus, non
amplius a se invicem unita discrepant; sed unus
deinceps. Filius est, una Sermonis incarnati natura.
Ecce in his divis memorie: Cyrilus aperte dicit

jurorum naturarum discrimen nosse, non esse Christum unum in duo secare. Hoc enim vos vereri soletis. At beatus ille Cyrus vanam hanc vestram formicinem rejicit. Quin et idem in altera ad Successum epistola eadem se sentire, his verbis ostendit; Itaque modum assumptionis humanae naturae animo considerantes, naturas duas coivisse per unionem videmus, citra divisionem, confusionem et mutationem. Caro enim, caro est, non divinitas, dicit Dei caro facta sit: similiter et Sermo Deus est, non caro, licet dispensatione quadam carnem proprie suam fecerit. Cum igitur hoc animo consideramus, minime delinquimus, dicentes hunc in unionem concursum ex duabus naturis factum. Sed item post unionem naturas a se invicem non dividimus, nec unum et impartibilem in duos filios secamus; sed unum dicimus Filium, et uti Patres locuti sunt, unam naturam Sermonis incarnatam. Quantum ergo mente atque oculis animi duntaxat videre possumus, quo pacto Unigenitus ille factus sit homo, duas naturas esse dicimus, at unum Christum, et Dominum, et Filium, Dei Sermonem, qui homo factus et incarnatus est. Quid clarius hoc quæstiuus? naturas enim duas esse dicimus.

Huius idem vel divus Cyrus in Exhortatione libri Levitici, de purgatione lepræ disserens, ait: Totum hic mihi rursus Servatoris nostri mysterium, et purgationem, qua per sacrosanctum baptismum fit, respice. Duas aves accipi vivas et mundas jubet, ut per has volucres hominem illum celestem intelligas, hominem pariter et Domum, in duas quidem naturas (quantum ad id quod de utriusque dici conuenit) distinctum: (quippe Sermo erat, exortus e Deo, in carue mulieris) non tamen divisum: unus enim ex ambobus Christus. Propterea duas sumuntur aves, et ambae rursus unius instar intelligentur. Vides, ut ubique beatus ille Cyrus naturas duas constitutus? Quin et in altera ad Successum ait epistola: Qui Dominum nuda carne passum dicit, alienum a ratione voluntateque cruciatum facit. At, si quis dicat eum participi mentis anima passum, ut spontaneus sit cruciatus, nihil dicere prohibet eum in hominis natura passum. Quod si verum est, cur non duas naturas existuisse dabimus post unionem, citra ullam divisionem? Quare si quis ait, Christo pro nobis carne passo, nihil aliud dicit, quam Christo pro nobis natura nostra passo. Vides, ut clarissime naturas duas beatus Cyrus post unionem constitutus? Etiam magnum illum in rebus divinis Gregorium videamus. Ait enim in oratione de Filio: Deum appellari possemus, non Sermonis, sed ejus qui oculis cernebatur. Qui enim proprio Dei Deus esse possit? quemadmodum et Pater dicitur, non ejus, qui cernebatur, sed Sermonis. Erat enim duplex. Itaque partim haec de utrisque proprie, partim non proprie dicuntur, diverso scilicet modo, quam in nobis res habet. Nam Deus proprie quidem noster est Deus, non autem proprie Pater. Et

A φησι, τῶν δύο φύσεων τὴν διαφορὰν, τέμνειν έστενες δύο τὸν ἐνα Χριστὸν. Τοῦτο γάρ οὐ μεῖ; δεδούτες· ἀλλά δι μακάριος; Κύριλλος έκβάλλει τὸν τοιούτον μάταιον φόδον οὐμῶν. Ἀλλὰ καὶ τῇ δευτέρᾳ πρό; Σουχενσον ἐπιστολῇ φαίνεται δι αὐτὸς τὰ αὐτὰ φρωνῶν, δι' ὧν φησιν. Ἐννοοῦντες τοίνυν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν ἔρδον, ὁρῶμεν δι τὸ δύο φύσεις συνηλθον ἀλλήλαις καθ' ἐνωσιν ἀδιασπάστως, ἀσυγχύτως, ἀπέρπιος. Ή γάρ σάρξ σάρξ έστι, καὶ οὐ θεῖτης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σάρξ. Ὁμοίως δὲ καὶ δι Δόγος Θεῖς έστι, καὶ οὐ σάρξ, εἰ καὶ ίδιαν ἐποίησατο τὴν σάρκωσιν οἰκονομικῶν. Οταν εὖν ἐννοῶμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν, τὴν εἰς ἐνότητα συνδρομήν ἐκ δύο φύσεων γεγενήθας λέγοντες. Μετὰ μέντοι τὴν ἐνωσιν οὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν τοὺς, τὸν ἐνα καὶ ἀμέριστον, ἀλλ' ἐνα φαμὲν Υἱὸν, καὶ ὡς οἱ Πατέρες εἰρήκασι, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Οὐχοῦ δισοῦ ἔχει εἰς ἐννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ δρῦν τοῖς τῆς ψυχῆς δημασι, τίνα κρότον ἐνθυρώπησεν δι Μονογενῆς, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμέν. Ἐνα δὲ Χριστὸν, καὶ Κύριον, καὶ Υἱὸν τὸν θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον. Τι τούτῳ έστι σαφέστερον ἐπιζητοῦμεν; δύο γάρ φύσεις τὰς φύσεις εἶναι φαμέν.

Πάλιν δι αὐτὸς θεῖος Κύριλλος ἐν τῇ εἰς τὸ Λευτικὸν βιβλίον ἔχειγει περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λεπρᾶς φησιν. "Ολον δὴ πάλιν ἐν τούτοις περιάθρει τὸ τοῦ Σωτῆρος; ήμῶν μυστήριον, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος καθαρισμόν. Δύο μὲν ὀρνίθεια κελεύει ληφθῆναι ζῶντα καὶ καθαρὰ, ἵνα νοήσῃς διὰ τῶν πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἀνθρώπον, ἀνθρώπουν τε δύον καὶ θεὸν, εἰς δύο μὲν φύσεις (δισοῦ ἔχει τὸν ἔκαστην πρέποντα λόγον) διαιρούμενον. (Δόγος γάρ δην, δι τοῦ θεοῦ ἀναλάμψας ἐν σαρκὶ τῆς γυναικός) πλὴν οὐ μεριζόμενον· εἰς γάρ δὲ ἀμφοῖν δι Χριστῶν. Διὰ τούτο καὶ ὡς δύο λαμβάνονται τὰ δρῦνθια, καὶ νοεῖται πάλιν ὡς ἐν ἀμφότερα. Ὁρᾶς πῶς δὲ δύο μαχάριος Κύριλλος δύο φύσεις ὀμολογεῖ; Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρός Σουχενσον ἐπιστολῇ φησιν. "Ο γάρ λέγων σαρκὶ παθεῖν γυμνῇ τὸν Κύριον, ἀλογὸν καὶ ἀκούσιον ποιεῖται τὸ πάθος. Τέλος δὲ τις εἰπει, μετὰ ψυχῆς νοερᾶς παθεῖν γάντων, ἵνα δη τὸ πάθος ἔκουσιον, οὐδὲν καλύπτει λέγειν, τῇ φύσει τῆς ἀνθρώπωτητος αὐτὸν παθεῖν. Εἰ δὲ τούτο ἀληθές, πῶς οὐ τὰς δύο φύσεις ὑφεστάναι δώσομεν μετὰ τὴν ἐνωσιν, ἀδιαιρέτως; "Ωστε εἰ τις λέγει, Χριστοῦ οὖν παθόντος; ὑπὲρ ήμῶν σαρκὶ, οὐδὲν ἔτερον λέγει. πλὴν δι τοῦ Λόγου, τοῦ δρῶμαντος ὑπὲρ ήμῶν τῆς ήμετέρης φύσεις. Ὁρᾶς πῶς σαφέστατον δύο φύσεις μετὰ τὴν ἐνωσιν ὀμολογεῖ δι μαχάριος Κύριλλος; "Ιδωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸν πολὺν ἐν θεολογίᾳ Γρηγορίου. Φησὶ γάρ ἐν τῇ περὶ Υἱοῦ λόγῳ· Θεὸς δὲ λέγοιτο διν, οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ δρῶμαντος δέ. Πῶς γάρ διν εἴη τοῦ κυρίως θεοῦ θεός; ὕσπερ καὶ Πετρῆρ, δι τοῦ δρῶμαντος, τοῦ Λόγου δέ· καὶ γάρ δην διπλοῦς. "Ωστε τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως, ἐναντίως δη ἐφ' ήμῶν ἔχει. Ήμῶν γάρ κυρίως μὲν θεὸς δι θεός, οὐ κυρίως δι Πατέρο. Καὶ τούτῳ έστιν, δι ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, δη

τῶν ἐνομάσιων ἐπίζευξις, ἐναλλαστομένων τῶν ὄντων πάτερν διὰ τὴν σύγχροσιν. Σημεῖον δέ· Ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαιρέσται καὶ τὸ ὄντοματα. Ὁρᾶς δὲτι διπλοῦν αὐτὸν καλεῖ τὸν Χριστὸν; Καὶ πάλιν φησίν· Ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐννοίαις, συνδιαιρέσται καὶ τὸ ὄντοματα. Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ ἔξης. Παύλου λέγοντος δικαιοσύνην· *Ira δὲ Θεός τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ Πατήρ τῆς δόξης*. Χριστοῦ μὲν Θεός, τῆς δὲ δόξης Πατήρ. Εἰ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον εἴ, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. Ἀκούει τῇ φύσει· Εἰ γάρ τὸ συναμφότερον εἴναι, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει. Εἰ δὲ οὐ τῇ φύσει εἴναι, λείπεται πάντως, δύο εἶναι τῇ φύσει. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κληδόνιον δευτέρᾳ [περτῷ] ἐκτιστοῦ ὁ αὐτὸς διαρρήδην φησί· Φύσεις δύο, Θεός καὶ ἀνθρώπος, ἐπειὶ καὶ φυχὴ καὶ σῶμα· οὐδὲ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί· οὐδὲ γάρ ἐνταῦθα δύο ἀνθρώποι, εἰ καὶ οὕτως ἐπαύλος τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐκτὸς προστιγμένους. Καὶ εἰ δὲ συντόμως εἰπεῖν, δύο μὲν καὶ ἀλλο τὰ ἔξ ὡς, οὐ Σωτήρ· εἰπερ μὴ ταύτην τὸ ἀδρατον τῷ ὄρατῷ, καὶ τὸ σχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος· μὴ γένοιτο. Τὰ γάρ συναμφότερα, ἐν τῇ συγχράσει· Θεοῦ μὲν ἐνθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, η̄ διπλας ἐν τι; ὄντοτεσιε. Λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ξυμπαλιν η̄ ἐπὶ τῆς Τριάδος; ἔχει. Ἐκεῖ μὲν γάρ ἄλλος· καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν· οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο· ἐν γάρ τὰ τρία, καὶ ταύτην τῇ θεότητι. Ἀλλὰ καὶ προτίνων φησίν· Πατέρ καὶ τὸ διά τοῦ Χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον, κιρναμένων ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δὴ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν ἄλληλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυλίας. Ἀπόχρη ταῦτα παρὰ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τῆς δὲ αὐτῆς ἐννοίας καὶ Γρηγόριον τὸν ἐν ἀγίοις ἐπισκοπήσαντα ἐν τῇ Νυσσάδων ἐπιδείξομεν, ἐν οἷς φησιν ἐν τῷ πρῷ· Σταύλεικον λόγῳ κατὰ λέξιν οὕτω· Οὗτος ἐπειδὴ δύο περὶ Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ἐν μὲν τῇ φύσει τὸ θεῖον, ἐν δὲ τῇ αἰχονομίᾳ τὸ κατὰ ἀνθρώπον, ἀκοινόνως τὸ μὲν ἀδίον τῇ θεότητι προσμαρτυροῦμεν, τὸ δὲ κτιστὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. Πίκουσα; ὅπως καὶ οὕτως ὁ θεῖος ἀνήρ φησιν, ὅτι δέ περι Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον. Εἴτα, ἐν μὲν τῇ φύσει τὸ θεῖον, φησι. καὶ περασεωτῶν. Τὸ δὲ κτιστὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. Ίσοις φύσειν θείους ἐπὶ Χριστοῦ; καὶ φύσει ἀνθρωπίνῃ ὁμοιογεῖ ἀρνήσιλος. Ἀλλὰ καν-

A hoc illud est, quod hæreticos in errorem trahit, vocum scilicet harum conjunctio, permutatis inter se vocabulis, propter naturarum coalitionem. Ejus hoc argumentum est. Cum naturæ cogitando distinguuntur, etiam ipsa simul vocabula distinguuntur. Vides cum Christum appellare duplē? Rursus ait: Cum naturæ cogitando distinguuntur, etiam ipsa simul vocabula distinguuntur. Verum videamus et sequentia. Paulum dicentem audi: *Ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloriae*: Christi quidem ille Deus est, pater autem gloriae. Nam licet ultraque natura copulata sit quiddam unum, non tamen hoc a natura est, sed propter coitionem. Audi quid dicit: Licet ultraque natura copulata sit quiddam unum, non tamen hoc a natura est. Si vero non unum a natura est, relinquitur omnino, duo esse a natura. Item in prima ad Cledonium epistola, disertis verbis ait: Naturæ duæ, Deus et homo, quemadmodum et anima et corpus; non tamen duo filii, nec dī: sicut nec hic quidem duo homines, tametsi Paulus ad hunc modum internam externamque partem hominis appellaverit. Atque ut paucis rem complectiar, aliud quidem atque aliud sunt ea de quibus Servator constat (nisi aspectabile sit idem cum inaspe-ctabili, et temporis expers idem cum eo quo tempori subsit), non tamen aliis atque aliis. Visit hoc. Ambo enim hæc copulatione unum sunt, Deo nimirum humanam naturam, et homine divinitatem suscipiente, vel quocunque tandem alio verbo quis hanc rem exprimendam duxerit. Dico autem aliud atque aliud vice versa atque in Trinitate res habet. Illic enim aliis atque aliis, ne hypostases confundamus: non autem aliud atque aliud, quod tria sint unum et idem, quoad divinitatem. Vides quam accurate de rebus divinis loquatur? Aliud, ait, atque aliud sunt ea de quibus Servator constat: hoc est alia atque alia natura. Nam aliud, neutro genere positum, de natura dicitur: alijs vero, de hypostasi. Atque hoc progrediens ulterius manifesto declarat: Illic, ait, nimirum in divinitate, aliis atque aliis, ne personas confundamus; non autem aliud atque aliud, quod tria sint unum et idem, quoad divinitatem. Quin et ulterius inquit: Sicut et illud, per Christum in omnia facta esse, et Christum in cordibus nostris habilitare, non secundum eam Christi partem dicitur quæ in oculos radii, sed secundum eam quæ intellectu percipitur; permittis videlicet, ut naturis, sic etiam nominibus, seque ratione connaturalitatis invicem complectebitis. Hæc de magno illo Gregorio Theologo protulisse satis est. Ejusdem vero sententiae sanctius quoque Gregorium Nyssensem episcopum suis demonstrabo, in lib. ad Simplicium his verbis utentiam: Quoniam duo de Christo agnoscimus, hoc divinum, illud humanum utrum natura divinum, et unum dispensatione humanum: idcirco alienum-

¹ Ephes. i, 17.

tatem divinitati equidem attribuo, creatum vero humanam ad naturam referimus. Audistine quo pacto et hic divinus vir dicat, duo nos de Christo agnoscere, hoc divinum, illud humanum? Deinde, unum natura divinum, inquit. Et progressus ulterius: Creatum, ait, humanam ad naturam referimus. Ecce divinam in Christo naturam, et naturam humanam manifeste constitetur. Quin et Basilii liber adversus Eunomium scriptus, eadem docens, haec verba continet: Mediatorum illum Dei et hominum, sicut a magno illo Apostolo appellatur⁹, nihil ita demonstrat, ut Filii nomen utriusque naturae, divinæ ac humanæ, ex aequo accommodatum. Idem enim et Dei Filius est, et Filius hominis per dispensationem factus est. Vides, ut duas naturas, divinam et humanam, constitetur? Eadem facientem videre licet in quarto ejusdem argumenti libro, ubi haec verba sunt: Ubique temperamentum ejus, quod humanum est, cum illo quod divinum, prædicans Apostolus nihilominus in utroque, quod cuique proprium est, perspicit. Hic et de iis quæ utriusque naturæ propria sunt, tradit; veluti quæ reapse sint, et animi consideratione percipiuntur.

Hinc paulo post subjectet: Ac ne quis naturæ temperamentum experti passionem in cruce attribuat, per alia clarius errorem hujusmodi corrigit, Mediatorem eum Dei et hominum, et Deum appellans ut, quoniam duo de uno dicantur, de utroque quod utriusque competit, intelligatur. Hic apertissime duo de uno dici prædicat, nimirum naturas duas.

Similiter et in oratione de Filio secunda, clarius idem duarum naturarum proprietates, etiam post ineffabilem illam evacuationem, salvas et integras esse tradit: Credimus, inquit, in unum Deum Patrem ingenitum, et in unum Filium genitum Iesum Christum, ejusdem substantie cum Patre secundum divinitatem, et nobiscum secundum carnem: non duos, sed unum Filium, salvis naturarum proprietatibus. Quia et magnus Ambrosius, Mediolanensis pontifex, ad Apollinarium scribens, sic ait: Discrimen carnis et divinitatis servemus. Unus in utroque loquitur Filius, quoniā utraque natura in ipso est: verum licet idem loquatur, non uno tamen modo loquitur. Nam vides finē eo nunc quidem Dei maiestatem, nunc autem passiones hominis. Consentanea vero jam dictis et in secundo ad Gratianum Augustum libro tradit: Homo Jesus Christus, Dominus maiestatis, dicitur crucifixus, quia consors utriusque naturæ, id est, humanæ atque divinæ. Sed et in libro ad Sabiniū episcopum idem vir sanctissimus ait: Num esset in proprietate divinitatis, exinanivit se, et accepit plenitudinem naturæ et perfectionem humanæ: sicut Deo nihil decrui, ita nec hominis consummationi; ut esset perfectus in utraque natura.

GEN. Equidem arbitror ante multis annis cursus tibi suisce, libros uti colligeres, sancctorumque viorum auctoritates de naturis diuinis excerptores.

THEOR. Ea vero multæ curæ, multique temporis
2 Tim. ii, 5.

A τῷ Βασιλεῖον βιθύνει καὶ τὸ Βασιλεῖον βιθύνει· τῷ πρὸς τὸν Εὐνόμιον τὰ αὐτὰ διδάσκων, φησί· Τὸν μετέτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καθὼς ὡνόματεν διέγειτος, οὐδὲν οὖτες ὡς τὸν Υἱὸν δειχνεῖται δυομά, ἐκατέρᾳ τῇ φύσει, τῇ θελῃ τε καὶ ἀνθρώπην, κατὰ τὸν ἴσον ἐφαρμοζόμενον. Οὐ γάρ αὐτὸς καὶ Θεοῦ Υἱός ἐστι, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου καὶ οἰκονομίαν ἔγενετο. Ορέξεις δύο δύο φύσεις, θελαν τε καὶ ἀνθρώπην δύο μολογεῖ; Τὰ δ' αὐτὰ πράγματα καν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἔστοι αὐτὸν θεωρήσας. Παντοχοῦ γάρ, φησί, τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν δ' Ἀπόστολος: κηρύσσων, οὐδὲν ήτον ἐκατέρῳ λόγῳ τῶν φύσεων δημιούργου διετέλεστο, ὡς ὑπαρχόντων τε καὶ τῇ θεωρίᾳ λαμβανομένων. Είτα προών, μετ' ὀλίγον φησί· Καὶ ὡς ἀν μή τις τῇ ἀκριβῷ φύσει τὸ κατὰ τὴν σταυρὸν πάθος προστρέψοιτο, δι' ἐπίρων τραντερον τὴν τοιαύτην ἐπανορθοῦται πλάτην, μεσίτην αὐτὸν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ θεὸν δυομάτων, ἵνα ἐκ τοῦ τὸ δύο περὶ τὸ ἐν λέγεσθαι, τὸ πρόσφορον νοείτο περὶ ἐκάτερον. Σαφέστατα ἀνταῦθα δύο περὶ τὸ ἐν λέγεσθαι φησί, δηλονότι φύσεις.

B 'Ομοιώς δὲ καν τῷ ἐκατέρῳ λόγῳ περὶ Υἱοῦ διαντέξτερον δημιούργου τῶν δύο φύσεων τὰ ιδώματα σώζεσθαι παραδίδωται καὶ μετὰ τὴν ἀφραστον κένωσιν. Πιστεύομεν γάρ εἰς Ἑνα Θεόν, φησί, Πατέρα ἀγέννητον, καὶ εἰς Ἑνα γεννητὸν Υἱὸν Ἰησοῦ, τὸν Χριστὸν, δημούσιον τῷ Πατέρι κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δημιούργου δὲ κατὰ τὴν σάρκα· οὐ δύο, ἀλλ' ἐν τῷ Υἱῷ, σωζομένων τῶν ιδιωμάτων τῶν φύσεων. Ἀλλὰ καὶ διέγειτος Ἀμβρόσιος, δι Μεδιολάνων τὴν ἀρχιερωσύνην λαβών, πρὸς Ἀπολινάριον γράψων, οὐτω φησί· Φυλάξομεν τὴν διαφορὰν σάρκας καὶ θεότητος. Εἰς τὸν ἐκατέρῳ λαλεῖ δὲ Υἱός, ἐπιειδὴ περὶ ἐκατέρα φύσεις ἐστὸν ἐν αὐτῷ· ἀλλ' εἰ καὶ διαντέξτερος λαλεῖ, οὐκ ἐν μέντοις τρόπῳ λαλεῖ. Ορέξεις γάρ ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δέξαν Θεοῦ, νῦν δὲ πάθην ανθρώπου. Ἀκολουθα δὲ τοῖς εἰρημένοις: καν τῷ δευτέρῳ τοῦ πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα συντάγματος λέγεται. Ἀνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς δι Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώσθαι λέγεται, ἐκατέρας ὑπάρχων φύσεως κοινωνὸς, τουτέστιν ἀνθρώπην καὶ θελαν: διμέλεις καν τῷ πρὸς Σαβίνον τὸν ἐπίεικον λόγῳ αὐτοῦ διατέλεσταις ἀντὴρ φησίν. Εἴ τῷ ίδει τῆς θεότητος ὅν ἐκένωσεν ἐκατέρον, καὶ ἐλαβε τὸ τέλειον τῆς κατ' ἀνθρώπων φύσεως δλόκληρεν ὡς οὐδὲν δειπτε τῷ Θεῷ, οὖτες οὐδὲ τῷ καταρτισμῷ τῷ κατ' ἀνθρώπου, ἵνα τέλειος: ἐν ἐκατέρᾳ φύσεις τε γυγάντη.

C 'Ο ΚΑΘ. Εμοὶ δοκεῖ διτε πρὸ πολλῶν χρέων Εσχε; ἐπιμέλειαν τοῦ συναγγεῖλν βιθύνει, καὶ παρεκβαλλειν χρήσεις ἀγίων περὶ τῶν δύο φύσεων.

D 'Ο ΘΕΩΡ. Εκείνα δέονται πολλῆς φροντίδος καὶ

γρήσου, δος σπάνια εἰσὶ καὶ δυσεύρετα. Περὶ δὲ Α εγενὶ, quae rara sunt, et inventu difficultia. De duabus autem naturis non penuria, sed supra modum ingens abundantia conspicue reperitur in omni a Spiritu Dei profecta Scriptura, quanta scilicet est aeris late diffusi amplitudo. Quare si etiam pluribus opus sit, paratus sum et alias proferre. Et quidem mox paret audiamus magnum filium philosophum aliquem martyrem Justinum, de illo in loquenter libro *De Trinitate*, capite decimo septimo: Cum audieris, inquit, de una Filie voces contrarias, convenienter pertire naturis ea quae dicentur: si magnum ac divisum aliquid, divina natura attribuens; si exignum et humana, ad humana natu ram referens. Sic enim et ipsarum vocum discrepantiam vitabis, natura qualibet sibi cognata recipiens: et unum filium iam ante omnia secuus, quam recens ortum juxta Litteras sacras constitueris. Hec divinus ille Justinus. Joannes autem Chrysostomus, in Epistola ad Timotheum scripta interpretatione sic ait: Mediator amborum consors est, quorum scilicet est mediator. Quippe mediatoris est, ut conjunctus eorum utrique, quadrum mediator est, participet. Ac paulo post: Si ergo non conjunctus est cum natura Patris, non est mediator, sed est ab eo separatus. Quemadmodum enim cum hominum natura conjunctus est, quoniam ad homines venit: ita et cum Dei natura, quoniam a Deo venit. Cum hisce sanctis Patribus consentiens sancta illa, magna et universalis synodus, Chalcedone notu Dei pioque decreto Augustorum congregata, statuit unam eundem esse Christum, filium, dominum, unigenitam, in naturis duabus circa confusione, mutationem, divisionem, separationem adaginatum: ne quaquam naturarum discrimine sublatu proprietatem divisionem, sed salva polius proprietate utriusque naturae, ac in unam personam et unam hypostasin coenire: non in duas personas partitum vel divisum, sed unum et eundem filium unigenitam, Deum sermonem, dominum Iesum Christum.

GEN. Omnino duas dicere naturas, speciem quamdam divisionis introducit: ac vereor equidem, ne devitato Eutychelisis barathro, quod est unam naturam dicere, in Nestori barathrum incidamus, D per duas naturas, duas personas introduceatis.

THEOR. Nestorius vero duas naturas separatas alebat, non unitas in unam personam. Atque hoc sane denotans sanctus ille Cyrilus, in epistola, quam ad Eulogium scripsit, ait: Sie et in causa Nestorii. Quamvis duas naturas, discriminem carnis et sermonis significans, dicat (alia namque natura sermonis est, alia carnis), unionem tamen nobiscum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Christianum, unum filium, unum dominum constemus; unam denique naturam sermonis incarnatam. Tu igitur, juxta sapientis illius Salomonis admonitionem, nec ad sinistram incesseris, sed media regia que via. Sunt enim quatuor haereses ex diametro inter se pugnantes: duas de divinitate, ac duas de

Ο ΚΑΘ. "Ολας τὸ λέγειν δύο φύσεις. Εμφασιν εἰσίγεις διαιρέσεως· καὶ δέδοικα, μῆτρας φεύγοντες τὸ τοῦ Εὐτυχεῖος τὸ μίαν φύσιν λέγειν, εἰς τὸ τοῦ Νεστορίου ἐκπέσωμεν βάραθρον, διὰ τὰς δύο φύσεις δύο πρόσωπα παρεισάγοντος.

Ο ΘΕΟΡ. 'Αλλ' δὲ Νεστόριος δύο φύσεις ἔλεγε μηχαρισμένας, οὐδὲ ἡνωμένας εἰς πρόσωπον ἐν. Καὶ τῶν δηλῶν δὲ τὸ ἄγιον Κύριλλος, ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ φησιν· Οὐτωντος καὶ ἐπὶ Νεστορίου, κανόμενος δύο φύσεις, σημαντων τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ θεοῦ Λόγου, (ἴτερα γάρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἔτερα ἡ τῆς σαρκὸς·) ἀλλ' οὐχίτε τὴν θεων διμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ήμεῖς γάρ ἐνώσαντες τέτοιας, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίδην, ἵνα Κύριον διμολογοῦμεν, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Βάθεις οὖν σὺ, κατὰ τὴν τοῦ σοφῶν Σολομῶντος παραγγελίαν, μήτε εἰς τὰ δεξιά, μήτε εἰς τὰ αριστερά, ἀλλὰ τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν δόδον. Τέσσαρες τέρας εἰσιν αἱρέσεις ἐκ διαμέτρου ἀλλήλαις μαχέμε-

humana natura. In divinitate Sabellius quidem aiebat tres naturam unam, et unam hypostasin; Arius vero tres hypostases, ac tres naturas diversas et alienas a se invicem. Nos vero nec in unum tria commissemus ne Sabellii morbo laboremus, nec in tria peregrina et aliena inter se dividimus ne in Aria furorem incidamus; sed naturam unam in tribus hypostasisbus praedicamus. Rursum de incarnatione Dei Sermonis velut ex diametro inter se pugnabant Nestorius et Euthyches. Quippe Nestorius aiebat duas naturas separatas et duas personas, et duos Christos, et duos Filios: Euthyches vero naturam unam et unam hypostasin. Nos autem dicimus unam hypostasin, unum Christum, unum Filium, in duabus perfectis naturis, divinitate, inquam, et humanitate, inseparabiliter et circa confusionem unitis. Itaque semita media regiaque, sicuti diximus, incedito (quemadmodum Gregorius Ille Theologus ait: Medium cum dico, veritatem intelligo, ad quam solam si respiciemus, recte faciemus), nec est quod numerum duorum reformatum. Quemadmodum enim, cum in divinitate tres hypostases dicimus, nullam naturae divisionem facimus: sic et in hac dispensatione, cum duas naturas dicimus, nullam ipsius hypostasis divisionem facimus. Atque hoc illud est, quod Gregorius Theologus in ii ad Cledonium libro dicit: Dico autem aliud atque aliud, versa vice atque in Trinitate res habet. Illuc enim aliud atque aliud, ne hypostases consummamus; non autem aliud atque aliud; quia tria sunt unum et idem quoad divinitatem. Recte vero quamlibet seriem verborum religiosi hujus theologi considera: Dico, inquit, in Christo, aliud atque aliud. Nam aliud neutro genere positum, naturam significat; adeoque aliam atque aliam naturam in Christo dicit. Alius vero significat hypostasis. Ideo subiect: Non aliud atque aliud. Etiam illud inspicere: Versa vice atque in Trinitate res habet. Nam in Trinitate una natura est, sed non itidem una hypostasis. In Christo autem una hypostasis est, at non itidem una natura. Hoc scilicet denotat illud: Vice versa. Nam ibi natura una est, ac tres hypostases: hic autem una hypostasis, et duas naturas.

D Ilis dictis, religiosissimus episcopus Gregorius, sanctissimi Generalis consobrinus, voce magna exclamabat: Ego Romanus sum. Anathema nouidenti duas in Christo naturas!

Postridie religiosissimus Sappirii episcopus advenit: itaque cum illo Generalis seorsum ea communicabat, que de proposita quæstione dicta fuissent. Etiam ostendit ei quascunque sanctorum hominum auctoritates habebat, duos in Christo naturas dicentium. At is, quod disertus esset, ad libitum suum eas pervertebat. Itaque cum Generalis eum valde resistantem, ac repugnantem deprehendeat, nos arcerebat, et his verbis uterbat: Petrus hic episcopus, qui præsens est, collaqui-

A ναι· ούτος ἐπὶ τῆς θεότητος, καὶ δύο ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ μὲν τῆς θεότητος, διὰ μὲν Σαβέλλιος ἔλεγε μίαν φύσιν, καὶ μίαν υπόστασιν· διὸ Ἀρειος, τρεῖς υπόστασις, καὶ τρεῖς φύσεις ἐκφύλους. Ἡμεῖς δὲ οὗτοι εἰς ἐν τῷ τρίᾳ συναλείφομεν, ἵνα μὴ τοῦ Σαβέλλου νόσον νοσήσωμεν, οὐτε διαιροῦμεν εἰς τρία ἐκφύλα καὶ ἀλλότρια, ἵνα μὴ τὸ Ἀρειον μανῶμεν· ἀλλὰ μίαν φύσιν ἐν τρισὶ κηρύττομεν υπόστασει. Πάλιν ἐπὶ τῆς ἑνανθρωπήσεως τοῦ θεοῦ λόγου ὡς περ ἐκ διαιρέτρου ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους διὰ Νεστόριος καὶ διὰ Εὐτυχίης. Οὐ μὲν γάρ Νεστόριος ἔλεγε δύο φύσεις κεχωρισμένας, καὶ δύο πρόσωπα, καὶ δύο Χριστοὺς, καὶ δύο οὐσίους· διὸ διὰ Εὐτυχίης μίαν φύσιν, καὶ μίαν υπόστασιν. Ἡμεῖς δὲ μίαν υπόστασιν, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίδην ἐν δύο φύσεσι τελεῖται, θεότητι λέγω καὶ ἀνθρωπότητι, ἀγωρίστως καὶ ἀσυγχώτως τὴν οὐσίαν. Βάδιξε οὖν τὴν μέσην καὶ βασιλικήν, ὡς εἰπομένη, τρίθον (ὅς φησιν δι θεολόγος Γρηγόριος· Μεσότριτα δὲ ὅταν εἴπω, τῇν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν φέλειν καλῶς ἔχομεν μόδην), μὴ φαβοθεῖς τὸν ἀριθμὸν τῶν δύο. Οὐπερ γάρ ἐπὶ τῆς θεότητος τρεῖς υπόστασις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαιρέσιν φύσεως· οὐτε καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας δύο φύσεις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαιρέσιν υπόστασεως. Καὶ τοῦτο ἐστιν, διπερ δι θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς Κληδόνιον διευτέρῳ λόγῳ φησί· Λέγω δὲ ἄλλο, Ἐμπαλιν ἦ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Εἴκει μὲν γάρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς υπόστασεις συγχέωμεν, οὐκέτι δέ καὶ ἄλλο. Ἐν τῷ τρίᾳ, καὶ ταῦτα τῇ θεότητι. Καὶ σκίπτει καλῶς ἔκάστην τάξιν τοῦ ιεροῦ θεολόγου. Λέγω δέ, φησίν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἄλλο καὶ ἄλλο. Τὸ γάρ ἄλλο οὐδετέρως τιθέμενον, τὴν φύσιν δηλοῖ, ήτοι ἐτέρων καὶ ἐτέρων φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λέγει· τὸ δέ ἄλλος, σημαίνει τὴν υπόστασιν. Διὸ ἐπίγαγεν· Οὐκέτι δέ καὶ ἄλλος. Ήρα δέ καὶ τὸ, "Ἐμπαλιν ἦ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐπὶ μὲν γάρ τῆς Τριάδος μία φύσις· ἐστιν, ἄλλ' οὐχί· καὶ μία υπόστασις· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, μία υπόστασις, ἄλλ' οὐχί· καὶ μία φύσις. Καὶ τοῦτο ἐστι τὸ, Ἐμπαλιν. Εἴκει μὲν γάρ μία φύσις, καὶ τρεῖς υπόστασεις· ἐνταῦθα δέ μία υπόστασις καὶ δύο φύσεις.

D Τούτων διθέντων, δι εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Γρηγόριος, δι τοῦ ἀγωράτου καθολικοῦ ἀνεψιδε, ἐδέσησε φωνῇ μεγάλῃ· Ἔγὼ Ὠραῖοίς εἰμι· ἀνάθεμα τῷ μή λέγοντι δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ.

Τῇ ἐπαύριον, διθένει δι εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Σαππιρίου. Ἀνεκοινώσατο οὖν αὐτῷ δι καθολικούς χωρὶς ἡμῶν τὰ λαλήθέντα περὶ τοῦ πρωτειμένου ζητήματος. Ἐδείξε δὲ αὐτῷ καὶ οἵσας εἶχε χρήσεις ἀγίων, δύο λεγούσας φύσεις· ἐν τῷ Χριστῷ. Οὐ δέ διέστρεψεν αὐτάς, λόγιος ὁν, εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα. Ός οὖν εὑρεν αὐτὸν δι καθολικούς σφρόνως ἐνιστάμενον καὶ ἀντιπαλαίοντα, μετεκαλέσατο ἡμᾶς, καὶ φησι πρὸς ἡμᾶς· Ο παρών ἐπίσκοπος Πέτρος θέλει μετὰ σου διελεγθῆναι· περὶ μέσου ἡμῶν καὶ

119
όρων υποδέσσεως. "Ελεγε γαρ δις δὲν ἄγοις Κύριος μίλος μίλαν φύσιν λέγει μετὰ τὴν ἐνωσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Ποῦ λέγεις τούτο, δέσποτα ἐπίσκοπε, δῆμος Κύριλλος;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ, κατὰ τῶν λεγόντων· Εἰ μίλα φύσις γέγονε μετὰ τὴν ἐνωσιν, ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν· οὐτωὶς κατὰ βρήμα φησι. Ποτὰ τούτων παθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰς ἰδίαν φύσιν εἰ λέγοιτο μετὰ τὴν ἐνωσιν μίλα φύσις Υἱοῦ σεσαρχωμένη; Ὁρᾶς δὲ μετὰ τὴν ἐνωσιν μίλαν φύσιν λέγει.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ ποία δοτὸν ἡ ἰδία φύσις τοῦ Υἱοῦ, εἰς ἣν οὐδὲ δοτεῖν ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ηθεότης τοῦ Υἱοῦ.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἐκαθεν οὖν δὲ Υἱὸς εἰς ἰδίαν φύσιν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Μή γένοιτο! ἡ γάρ θεῖα φύσις οὐ πέρι τούτου πάσχειν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐκαθεν δὲ δύμως κατ' ἀλήθειαν δὲ Χριστὸς;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ναί, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν εἶται γάρ πάρυσε πάσχειν.

Ο ΘΕΩΡ. Αὐτὸν ἔσχεν δὲ Χριστὸς φύσεις, μίλαν πεφυκύιαν πάσχειν, καὶ μίλα μὴ πεφυκύιαν πάσχειν.

Ἐν τούτοις τοῦ εὐλαβεστάτου Πέτρου φιμωθέντος, ἀναστάς δὲ ἀνωθεν βρῆθεις εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Γρηγόριος, ἐφη· Ἐγώ Ψωμαίδος εἰμι, καὶ ὡς οἱ Ψωμαίοι φρονῶ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας δύο πάλιν μετακληθέντες ἀνήλθομεν εἰς τὸ διπέρφων πρὸς τὸν ἀγιώτατον Καθολικὸν, καὶ καθεσθέντων ἡμῶν, εἶπε πρὸς πάντας· Οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἀμφιβολία, δύο φύσεις λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐὰν ἡνωμένας ταύτας δμολογήσωμεν ἀδιασπάστας εἰς μίλαν θύστασιν, καθά φησιν δὲ γιος Κύριλλος, ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ. Οὐκοῦν δοσού μὲν ἡκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μάνον τὸ δρῦψιν τοὺς τῆς φυχῆς δμμασι τίνα τρόπον ἐννηθρώπησεν δὲ Μονογενῆς, τὰς δύο φύσεις εἶναι φαμεν ἐκεῖθεσταις· ἔνα δὲ Χριστὸν, καὶ Υἱὸν, καὶ Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρχωμένην. Ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες, ὁν δικαίω δὲ φιλόσοφος τὰς χρήσεις ἤγαγε, τοῦτο διαρρήθην βωσι. Καὶ λοιπὸν τοὺς προφανέστεροις φανεροῖς ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀληθέστιν, οὐκ ἔστι Χριστιανοῦ. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἀπὸ τοῦ νῦν κοπῆν οὐ θέμις· ἀλλὰ τὶς καλύτερις καὶ δύο φύσεις εἰς δμολογεῖν, ἐπὶ τοῦ ἐνδέ Χριστοῦ, καὶ μίλαν φύσιν, διὰ τὸ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον τῆς τῶν φύσεων ἐνώσεως; εὐρίσκομεν γάρ τὸν ἀγιον Κύριλλον ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ οὕτω· σαφῶς λέγοντα· Οὐ γάρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ φύσιν εἰ δὲν ἀληθῶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ σύνθεσιν συντηγμένων. Ὁποίόν τι χρῆμά ἔστιν δὲ ὁ θρωπός ἐκ φυχῆς καὶ σώματος· Ἐτεροεῖδή μὲν γάρ τὶς τοιαῦτα, καὶ ἀληθῆσις οὐχ ἀμοσύσια· ἐνωθέντα γε μήν, μίλαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπέτελεσαν. Ἐπειδὴ

A tecum de argumento, quod inter nos tractamus, cupit. Ait enim, sanctum virum Cyrillum utram dicere naturam post unionem.

THEOR. Ubinam hoc, domino episcopo, sanctus Cyrilus dicit?

EPISC. In secunda ad Successum epistola, aduersus eos qui dicunt: Si una natura facta est post unionem, necesse est eum in natura sua passum; sic ad verbum ait: Qualia vero passum ipsum in natura propria necesse est, si post unionem, una Filii natura dicatur incarnata? Videsne, quod post unionem, unam naturam dicat?

THEOR. Et quānam est illa propria Filii natura, in qua necesse non est, cum esse passum?

EPISC. Divinitas Filii.

THEOR. Ergo Filius in natura propria non est passus?

EPISC. Absit hoc! Quippe natura divina sic comparata non est, ut pati possit.

THEOR. Tamen reipse Christus passus est.

EPISC. Vere, sed in natura nostra, quae sic comparata est, ut patiatur.

THEOR. Ergo Christus naturas duas habebat, unam sic comparatam, ut pateretur: alteram; ut non pateretur.

His cum obtutatum esset os religiosissimo Petro, supradictus religiosissimus episcopus Gregorius surgens: Ego Romanus sum, inquit, et cum Romanis sentio.

Post huius rursus arcessiti, ascendimus in cœnaculum, ad sanctissimum Generalem. Cumque consedissemus, omnes sic allocutus est: Nihil ambiguū est, duas in Christo naturas dicere, si consteamur eas unitas inseparabiliter in unam hypostasiū, quemadmodum sanctus ille Cyrilus in prima ad Successum epistola loquitur: Quantum, inquietus, mente atque oculis animi duntaxat videre possumus, quo pacto Unigenitus ille sanctus sit homo: duas esse naturas dicimus unitas, at unum Christum et Filium, et Dominum, Dei Sermonem, quod homo factus et incarnatus est. Quinetiam omnia illa lumina Ecclesiæ, quorum auctoritates antea philosophus adduxit, hoc ipsum expresse clamant. Itaque manifestis et apertis et veris adversari, non est hominis christiani. Ac de his quidem post-hac minime laborandum. Quid autem prohibet, quominus et duas naturas in uno Christo, et unam naturam, propter expertem divisionis et separationis naturarum unionem, consteamur? Quippe sanctum illum Cyrrilum in altera ad Successum epistola, sic diserte dicentem, reperimus: Non de illis duntaxat, quae natura simplicia sunt, unum vero dicitur: sed etiam de illis quae compositione copulata sunt. Quale quiddam est homo, ex animo, et corpore constans. Nam ea diversa sunt formæ, nec ejusdem inter se substantiae: verum unita, naturam hominis unam absolvunt. Quoniam igitur ex

omino et corpore, quæ diversæ naturæ sunt, una natura hominis absolvitur atque dicitur: non absurdum arbitror, ex divinitate humanitateque Christi, unam absolvit dicique naturam. Pro solito, ac satisfactum nobis erit.

THEOR. *Satis erat magnæ sanctitati tuæ ad hoc, ut perspiceres, non unam esse dicendam naturam in Christo post unionem, prolata sancti viri, Gregorii Theologi, a nobis auctoritas, quæ existat in altera de Filio oratione, ac hujusmodi verba continent: *Licet utraque natura copulata, sit quiddam unum; non tamen hoc a natura est, sed propter creationem.* Cum ergo dicit: *Non hoc a natura est, clare scilicet prohibet, ne utraque copulata, unum natura dicantur.* Quid dilucidius hoc requiris?*

GEN. *Sic textus in Armenica Scriptura non habet.*

THEOR. *Mendosus est ergo liber tuus.*
*Mox Theorianus, qui ejus dicti Syriacam interpretationem excerptam haberet, eam Generali porrigit, ait: *Leges, domine. Generalis autem arcensit quodam ex iis qui Syriace legere nosseunt, legi jussit, et ita scriptum reperit, uti Theorianus dixerat.* Itaque Theorianus: *Hocce sufficit, inquit, domino? an etiam et aliam requiris auctoritatem? nam equidem Syriace non novi, sed ita perscriptum in Syrorum libris Cessavii reperi; atque hoc reperto, maximopere gavisus sum.**

GEN. *Quando in Armeniorum Scriptura textus ita non habet, aliunde certior fieri volo, debere nos duas in Christo naturas post unionem fieri, non unam.*

THEOR. *Facillimum id quidem ei perspectu qui agere malitiose nolit.*

GEN. *Mili vero ne contingat unquam agere malitiose, præsertim divinis in rebus; nec ulli alii, qui ex Christi præscriptio vivere velit: sed considerari desidero, ne inconsiderate, perque subcriptionem pronuntiem.*

THEOR. *Fateris unitas esse naturas citra mutationem et alterationem?*

GEN. *Omnino. Quippe saeculus ille Cyrilus in epistola ad Successum sic ait: *Par est, quod absurditatem attinet, dicere corpus esse mutatum in naturam divinitatis, et Sermonem esse mutatum in naturam carnis.* Nam sicut hoc fieri nequit, cum ipse Sermon sit incommutabiliter alterationis expers; ita nec illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad naturam divinitatis transire potest. Et caro quoque creatura est.*

THEOR. *Ipsa nos sublevasti a negotiis, qui sanctum Cyrilum testem doctrinæ nostræ produxeris. Nam si fieri nequit, ut in substantiam vel naturam divinitatis creatum aliquid transeat; et ipsa quaque caro, creatum est: quidnam de hoc colligatur, ipse dicit.*

GEN. *Quid hoc sit ignoro. Quidnam est quod colligis?*

A οὖν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἑτερουσίων δυτιῶν, μία φύσις ἀνθρώπου ἀποτελεῖται καὶ λέγεται, οὐκέτι διοπονοῦσιν οἵματι, ἐκ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, μίαν ἀποτελεῖσθαι καὶ λέγεσθαι φύσιν. Λύσον τοῦτο, καὶ ἀρχέσει ἡμῖν.

Ο ΘΕΩΡ. *Ηρχει τῇ μεγάλῃ σου ἀγιωσύνῃ εἰς τὸ συνιδεῖν, διτὶ οὐδὲ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἱκανότηταν λέγειν, ἡ εἰσοχομετέστησα αὐτῇ πρὸς ἡμῶν χρήσις τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἣ ἐν τῷ περὶ Πιοῦ δευτέρῳ λόγῳ κειμένη, σύτῳ κατὰ λέξιν ἔχοντα: *Εἰ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνδύῳ.* Ἐπειδὴ οὖν φησιν, *'Ἄλλ' οὐ τῇ φύσει ἐν, καλύπτει δηλοντί σαφῶς, ἐν τῇ |εν τῇ| φύσει τὰ συναμφότερα λέγειν.* Τι τούτου ζητεῖς ταρσότερον;*

Ο ΚΑΘ. Οὐ κείται ἐν τῇ Ἀρμενικῇ γραφῇ οὐτως.

Ο ΘΕΩΡ. *Ἐσφαλταὶ λοιπὸν τὸ βιβλίον του.*
*Tότε ἔχων δὲ θεωριαὶ παρεκδόληγε τοῦ βρητοῦ τούτου Συριστί, δέδωκε τῷ Καθολικῷ, λέγων· *'Ἀνάγνωθι, δέσποτα.* Ο δὲ Καθολικὸς προσκλεισάμενος ἔνα τῶν ἀναγινωσκόντων Συριστί, ἀνέγνω, καὶ εἶπεν ὡς εἰπεν δὲ θεωριανός. Τότε λέγει αὐτῷ δὲ θεωριανός· *'Άρκει τοῦτο, δέσποτα; ηθέλεις καὶ διλήγην χρῆσιν; ἐγὼ γάρ Συριστί οὐ γινώσκω, ἀλλ' εἴρον οὐτως ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Σύρων ἐν Κενσουνίᾳ, καὶ πλεῖστον ἔχάρην τοῦτο εὑρών.**

Ο ΚΑΘ. *Ἐπειδὴ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενῶν γραφῇ οὐ κείται οὐτως, βούλομαι καὶ διλογίου ποθεν πληραφορηθῆναι, διτὶ δύο μὲν διφέλομεν διμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ φύσεις μετὰ τὴν ἱκανότην, μίαν δὲ οὐ.*

Ο ΘΕΩΡ. *Ρέσον τοῦτο συνιδεῖν, τῷ μὴ κακουργεῖν ιθέλοντι.*

Ο ΚΑΘ. *Μή μοι γένοιτο κακουργῆσαι ποτε, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς θεοῖς, μήτε μὴν διληφει τινὶ τῶν κατὰ Χριστὸν ἔγινεν ἐλομένων ἀλλὰ βεβαιωθῆναι ἐπιθυμῶν, ἵνα μὴ ἀπροσέκτως καὶ κατὰ συναρπαγὴν ποιήσωμαι τὴν ἀπόφρσιν.*

Ο ΘΕΩΡ. *Ομολογεῖς ἐνθῆται τὰς φύσεις ἀπρέπτως καὶ ἀναλοιώτως;*

Ο ΚΑΘ. *Πάνυ μὲν οὖν, Καὶ γάρ δὲ διγος; Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σπύκενσον ἐπιστολῇ οὗτω φησιν· *'Ισον γάρ ἔστιν εἰς ἀποταλάρισμα λόγον, τὸ εἰπεῖν, διτὶ μετεβλήθη τὸ σῶμα εἰς θεότητος φύσιν· καὶ μήν κάκινον, διτὶ μετεβλήθη δὲ λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν· ἀσκερ γάρ τοῦτο ἀμήκανον (ἀτρεπτος τάρχει ἀναλοιώτης ἔστιν), οὗτω καὶ τὸ έπερον.* Οὐ γάρ ἔστι τῶν ἀφεκτῶν, εἰς θεότητος οὐσίαν ἥτοι φύσιν μεταχωρῆσαι δύνασθαι τι τῶν κτισμάτων. Κτισμά δὲ καὶ τῇ σάρκῃ.*

Ο ΘΕΩΡ. *Ἀπήλλαξες ἡμᾶς πραγμάτων, τὸν ἐν ἀγίοις Κύριλλον μάρτυρα παραγαγὼν τοῦ ἡμετέρου λόγου. Εἰ γάρ οὐκ ἔστιν ἐφικτὸν εἰς θεότητος οὐσίαν ἥτοι φύσιν μεταχωρῆσαι τι δύνασθαι τῶν κτισμάτων, κτίσμα δὲ καὶ τῇ σάρκῃ, εἰπὲ σὺ αὐτὸς, τι ἐκ τούτου συγάγεται.*

Ο ΚΑΘ. *Τι τοῦτο οὐκ οἶδα. Τι ἔστιν δὲ συνάγεις;*

Ο ΘΕΟΡ. "Οτι ουκ εστιν ή σκρη καλ ο λόγος μία A THEOR. Carnem et Serum non unam esse naturam.

Ο ΚΑΘ. Έγώ ούχ επειλαδόμην τῶν διω ρηθέντων παρὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, δηπονίκα Ελεγεν· Όποιον τι χρῆμά εστιν δινθρώπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· Ἐπεισεδή μὲν γάρ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλλήλαις οὐχ διμούτια, ἑναθέντας μήπ μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετείλεται. Ίδον δύο φύσεις καὶ ἐνταῦθα, ψυχὴ καὶ σῶμα. Καὶ εἴτε ἡ ψυχὴ εἰς σώματος μετετράπη φύσιν, εἴτε τὸ σῶμα εἰς φύσιν ψυχῆς μετεχώρησεν· ἀλλ' ἔκατέρων ἐν τοῖς ίδοις μενόντων δροῖς, μία ἐκ τούτων φύσις ἀπετείλεθη. Ούχ εστιν οὖν τῶν δινεφίκτων, ἐκ δύο φύσεων μίαν φύσιν γενέσθαι. Ίδον γάρ, ἐπὶ τῇς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο εστιν.

Ο ΘΕΟΡ. Τὸ παράδειγμα τῆς καθ' ἡμᾶς συνθέσεως εἰς τοῦτο μόνον ἐλήφθη τῷ ἀγίῳ Κυρίλλῳ, εἰς τὸ δεῖξαι, διει δυνατόν εστιν ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων μίαν γενέσθαι ὑπόστασιν, ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος δινθρώπος εἰς, οὗτως ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρώποτητος εἰς Χριστὸς. Εἰ δὲ βούλῃ, εξεκμεν καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν· ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐκ ψυχῆς συγκειμένου καὶ σώματος, φύσις μία μῆται. Δέχομεν γάρ, Τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀνεκάντισσεν δι Χριστὸς, οὐ λέγομεν, τὰς φύσεις. Ἀλλὰ καὶ δεῖν οἱ θεοὶ Πατέρες δύο φύσεις; λέγουσιν δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς μίαν φύσιν λαμβάνουσιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ μίαν φύσιν λέγειν κεκάλυται.

Ο ΚΑΘ. Βούλομαι μαθεῖν πρῶτον παρὰ τίνων κεκάλυται μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τίτι καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο κεκάλυται, ἀκούσθετο, εἰ δοκεῖ· ἐμοὶ γάρ οὐ δοκεῖ διει κεκάλυται παρὰ τίνος τῶν ἀγίων Πατέρων.

Ο ΘΕΟΡ. 'Απὸ τῶν λέγειν δύο φύσεις, νοεῖται, διει οὐδὲ μία. Εἰ γάρ δύο, οὐ μία· εἰ δὲ μία, οὐ δύο.

Ο ΚΑΘ. 'Απὸ τούτου μόνον λέγεις διει κεκάλυται, τὰ τοῦ λέγειν, δύο· δι' καὶ χρήσεις ἔχεις, φήτως τοῦτο καλυπτόντας;

Ο ΘΕΟΡ. Τέδες ἀρκεσθῆναι ἀπὸ τούτου. Πλὴν καὶ χρήσεις ἀγίων μεγάλων ἔχω, τοῦτο καλυπτόντας ἥττας. Καὶ τὴν μὲν χρῆσιν τοῦ Θεολόγου, τὴν λέγουσαν Εἰ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, παρήσειν μοι δοκῶ, διὰ τὸ λέγειν σὲ, μή μισθεῖς οὔτες ἐν τῷ Ἀρμενικῷ βιβλίῳ· παραγάγω δὲ τὸν ἀγίον Ἀμβρόσιον τὸν Μεδιολάνων, οὕτω διαρρήμην ἐν τῷ λόγῳ τῷ κατ' Ἀπολιναρίου λέγοντα· Ἀναρένησαν δὲ τὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θύτηρα μίας εἶναι φύσεως λέγοντες. Ποίος ἄδης τὴν ταῦτην βλασφημίαν ἔξημεσσεν; Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ θεος Γρηγόριος δι Νίσσης βοφ, ἐν τῷ λόγῳ καὶ αὐτὸς τῷ εἰς· Ἀπολιναρίου λέγων· Εἰ οὖν ἐν τοῖς ὑπεναντίοις

B THEOR. Exemplum illud nostrae compositionis ad hoc duntaxat a sancto Cyrillo est usurpatum, ut ostenderet, posse de duabus ac diversis naturis unam hypostasin fieri: sicut ex animo et corpore, Petrus verbi gratia, vel Paulus. Pugnans enim contra Nestorium, qui fieri posse negaret unam ex diversis naturis hypostasin, ideoque in duos Christos, et duos Filios, unum et impartibilem Christum stulte divideret; hominis exemplum adduxit, ut ostenderet, quemadmodum ex anima et corpore constet unus homo, sic ex divina humanaque natura Christum unum existere. Exponamus et easam, si placet, ob quam in homine composito ex anima et corpore, natura dicatur una. Quippe dicimus, naturam humanam a Christo instauratam, non autem, naturas instauratas. Itidem quoque divi Patres duas naturas in Christo dicunt, animam et corpus, unam naturam accipiunt; at in Christo naturam unam dicere prohibitum est.

GEN. Cognoscere primum cupio, a quibus sit prohibitum naturam unam in Christo dicere, deinde causam ob quam sit prohibitum, si placet, audierimus. Nam mihi quidem ab aliquo sanctorum Patrum hoc esse prohibitum non videtur.

THEOR. Ex eo quod duas illi naturas dicunt, unam non esse dicendam, intelligitur. Nam si duæ, non una: sed una, non duæ.

GEN. Ex eo duntaxat prohibitum sis, quod duas ipsi dicant: An et auctoritates habes, quae hoc diserte prohibeant?

THEOR. Satis hoc esse tibi debebat: verum et sanctorum magnorumque hominum auctoritates habeo, diserte hoc prohibentes. Ac Gregorii quidem Theologi dictum illud: Licet ultraque natura copulata, sit unum quiddam, non tamen hoc a natura est: illud igitur omittere libet, quando tu sic in Armenici libri textu scriptum negas: producam vero sanctum illum Ambrosium, Mediolanensem episcopum sic expressè loquentem in libro adversus Apollinarim: Emergent alii, qui carnem Domini dicant et divinitatem, unius esse naturam. Quæ tantum sacrilegium inferna vomuerunt? Eadem divus ille Gregorius Nyssenus, in libro et ipse

adversus Apollinarium scripto, clamat: Si ergo in adversantibus sibi proprietatis, horum utriusque natura, cernitur, carnis, inquam, et divinitatis: quomodo duæ sunt una? Divus quoque Chrysostomus in epist. ad Acaënum monachum ait: Unum Filium, unam dico personam, ultraque copulata; quæ tamen cœtra confusione ac divisionem agnoscatur: non in una sola natura, sed in perfectis naturis duabus. Quid ad hæc ait?

GEN. Non jam hoc pronuntiandæ sententia, sed exercitationi modo destinatum tempus est. Suo vero tempore quid nulli videatur, adhibita cautione convenienti et accurato judicio, pronuntiabo. Cœternum si placet, promisso fac satis.

THEOR. Cui?

GEN. Causam dico, propter quam prohibitum sit, unam in Christo naturam dicere.

THEOR. Quorum una natura est, eorum et communis est ratio, quorum vero ratio est communis, eorum et ejusdem substantiae est existentia. Nunquam vero Christi divinitas ejusdem est substantia cum ejus humana natura: itaque non potest horum ista esse ratio. Quorum vero nunquam una ratio est, eorum naturas semper a se invicem differre, cuivis est perspicuum. Quippe sicut neganti opponitur aliens, sic dicere, Christum naturas esse duas, opponitur illi, Christum esse naturam unam. Nunquam vero negans et aliens de eodem pariter vera sunt. Ergo nunquam duæ sunt una. Quod si placet, etiam modo logicæ disciplinæ magis accommodatio theorematis propositum examinemus.

GEN. Placet omnino.

THEOR. Quidquid existit, si unum est et plura, non secundum id unum est, secundum quod plura: sed si est unum et plura, secundum aliud est unum, et secundum aliud plura. Plura vero dico, quæ plus uno sunt; sicut exempli gratia videmus in sancta Trinitate, quæ unum est et plura; unum natura, plura personis. Igitur alterius respectu, est unum; et alterius, plura. Nequit ergo fieri, ut ceterus plura sit, quatenus est unum: vel ceterus unum, quatenus plura. Nam si fieri potest, estis divinitas secundum hypostases unum quiddam (nequit autem hoc esse), vel vicissim secundum substantiam multa sit, quod ipsum quoque non potest esse. Sic et de Christo, pro confessio est, unum quid esse secundum hypostasin. Rursus in confessio est, juxta sanctorum Patrum auctoritates, Christum esse duo, respectu naturarum. Nequit ergo fieri, ut unum sit, quoad naturas. Quidquid igitur existit, si unum est et plura, respectu alterius unum est; et alterius respectu plura: quod demonstrandum erat, ut geometrarum more loquamur. Sic et de Christo, pro confessio est, unum quid esse secundum hypostasin. Rursus in confessio est, juxta sanctorum Patrum auctoritates, Christum esse duo, respectu naturarum. Nequit ergo fieri, ut unum sit, quoad naturas. Quidquid igitur existit, si unum est et plura, respectu alterius unum est; et alterius respectu plura: quod demonstrandum erat, ut geometrarum more loquamur.

GEN. Ego naturam unam dico respectu indiremptæ unionis, ne Christus in duos Christos dividatur.

THEOR. Utram ergo naturam dicas? divinam,

A id: μαστιν ἡ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις τῆς σφράγεως λόγω, καὶ τῆς θεότητος· πῶς μέν αἱ δύο εἰσίν; Ἀλλὰ καὶ ὁ θεός Χρυσόστομος ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν μοναχὸν ἐπιστολῇ φησίν· Ἐνα Γίλην ἐν πρόσωπον τὰ συναμφότερα, γνωριζόμενον μὲν τοις ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, λόγῳ· οὐχ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ’ ἐν δυοῖς τελείαις. Τέ πρὸς ταῦτα φήσι;

'Ο ΚΑΘ. Οὐχ ἔστι κατέρδε νῦν ἀποφαίνεσθαι με, ἀλλὰ μόνον γυμνάζειν. Ὅταν δὲ εἴη κατέρδε, μετὰ τῆς προστοκούσης ἀσφαλείας καὶ ἀκριβείας τὸ δεκοῦν μοι ἀποφανοῦμαι. Ἀλλ' εἰ κελεύεις, πλήρωσον τὴν ὑπόσχεσιν.

'Ο ΘΕΩΡ. Ποιάν;

'Ο ΚΑΘΟΛ. Εἰπὲ τὴν αἰτίαν δι' ἣν κακώλυτες λέγειν μίαν φύσιν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

'Ο ΘΕΩΡ. Όν μία φύσις, κονδύλος δὲ λόγος, ὃν δὲ συνοδὸς λόγος, καὶ ἡ ὑπαρξία δημοσύσιος. Οὐδέποτε δὲ ἔστιν δημοσύσιος ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀνθρωπότητε αὐτοῦ· οὐκ δρα εἰς ποτε τούτων δὲ λόγος. Ήν δὲ μηδέποτε εἰς δὲ λόγος, διτι τούτων αἱ αἱ φύσεις διάφοροι, παντεὶς που δῆλον. Ωσπερ γάρ καταφίσεις ἀπόφασις ἀντίκειται, οὗτω καὶ τὸ λέγειν, Δύο φύσεις ἔστιν δὲ Χριστός, τῷ λέγειν, Μία. Οὐδέποτε δὲ κατάφασις καὶ ἀπόφασις κατά τοῦ αὐτοῦ συναλήθευσονται. Οὐδέποτε δρα αἱ δύο, μία, καὶ εἱ δοκεῖ, λογικώτερον βασανίσωμεν τὸ παρὸν θεώρημα.

C 'Ο ΚΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

'Ο ΘΕΩΡ. Πάνθη, εἰ ἔστι ἐν καὶ πολλά, οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν καὶ δὲ καὶ πολλά· δὲλλ' εἰ ἔστιν ἐν καὶ πολλά, κατ' δὲλλο ἔστιν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά. Πολλὰ δὲ λόγω, τὰ πλέον τοῦ ἐνδός· οἷον φέρε εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος· αὐτὴ γάρ ἐν ἔστι καὶ πολλά, ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσι. Κατ' δὲλλο τοιχαροῦν ἔστιν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά. Αδύνατον λοιπὸν κατ' ἔκεινο εἶναι πολλά. καθ' δὲστιν ἐν, ή κατ' ἔκεινο εἶναι ἐν, καθ' δὲ πολλά. Εἰ γάρ δυνατὸν, ἔστω τῇ θεότης καὶ τὰς ὑποστάσεις ἐν (ἀλλ' ἀμήχανον)· ή πάλιν, ἔστω κατά τὴν οὐσίαν πολλά· δὲλλα καὶ τοῦτο ἀμήχανον. Οὐτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δημολογεῖται ἐν εἶναι, κατά τὴν ὑπόστασιν. Πάλιν δημολογεῖται κατά τὰς χρήσεις τῶν ἀγίων Πατέρων, δύο εἶναι τὸν Χριστὸν, κατά τὰς φύσεις. Αδύνατον λοιπὸν, ἐν εἶναι κατά τὰς φύσεις. Πάλιν δρα δην, εἰ ἔστιν ἐν καὶ πολλά, κατ' δὲλλο ἔστιν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά, ὥπερ ἐδεῖται, ίνα καὶ γεωμετρικῶς εἴπωμεν. Καὶ γάρ γεωμετρικαὶ ἀνάγκαιαι, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδέδεικται τὸ θεώρημα.

'Ο ΚΑΘ. Εγώ μίαν φύσιν κατά τὴν ἀδιάσταστον λέγω ἔνωσιν, ίνα μὴ εἰς δύο μερισθῆ Χριστοὺς δὲ Χριστός.

'Ο ΘΕΩΡ. Ποταπήν φύσιν τέως λέγεις; θείεν, ή

ἀνθρωπίνην; ή ἐτέρων παρὰ ταῦτας; μήτε θελαν, Α an humanam? an propter has aliam? nec divinam scilicet nec humanam?

Ο ΚΑΘ. Μίαν φύσιν σύνθετον λέγω ἐκ Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος.

Ο ΘΕΩΡ. Εἰ μίαν φύσιν σύνθετον λέγεις, τροπὴν καὶ σύγχυσιν εἰσάγεις τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ἡ μία σύνθετη ἐγένετο φύσις. Καὶ γυμνάσωμεν, εἰ δοξεῖ, ἐπὶ μᾶς τῶν συνθέτων φύσεων τὸ προσεξέμενον ἡ-
τημα· Τόδε τὸ ξύλον μιᾶς συνθέτου φύσεως πάντως ἔστι. Σύγκειται γάρ ἐκ τῆς καὶ ὑδατος, καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρας, καὶ νῦν ἔστι μία φύσις ἐκ τούτων σύνθετος. Ἀλλὰ προηγήσατο τροπὴ καὶ ἀλλοιώσις τῶν ἐξ ὧν ἐγένετο, φύσεων· καὶ νῦν οὗτε ἔστιν, οὗτε λέγεται τι τῶν, ἐξ ὧν συντθεῖται, φύσεων· οὗτε γάρ περ ἔστιν, οὗτε λέγεται, οὗτε δὲ τοῦτο· τῶν εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ συνελθόντων. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σω-
τηρος οὐκ οὔτε τοις, ἀλλὰ μεμεγκασιν, αἱ φύσεις ἀτρε-
πτοις καὶ ἀναλοιστοι, συνελθοῦσσις καθ' ἔνωσιν ἀδιά-
σταστον εἰς μιᾶς συμπλήρωσιν ὑποστάσεως. Καὶ
νῦν καὶ ἔστι καὶ λέγεται ἐκάστη τῶν συνελθουσῶν
ἀμετάβλητος· διὸ τέλειος Θεός, καὶ τέλειος ἀνθρω-
πος· διὸ τέλειος καὶ λέγεται. Οὐ γάρ προηγή-
σατο φυρμὸς, ή τροπῆς, ή σύγχυσις τῶν εἰς τὴν σύ-
νθεσιν τοῦ Ἐμμανουὴλ συνελθόντων. Διὸ οὐδεμίᾳ
φύσις σύνθετος δύναται εἶναι δὲ Χριστός. Τοῦτο γάρ
ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ τῶν ἀλλων τῶν τοιούτων συμβα-
νεῖν φέρεται.

Ο ΚΑΘ. Τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου διὸ τοῦ παν-
ταχοῦ ἐνώ καὶ κάτω οἱ ἄγιοι ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ
Σωτῆρος παραλαμβάνουσιν, ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν οὐ
φύλατται τοῦ, οὐ ἔστι παράδειγμα;

Ο ΘΕΩΡ. Παραφέρουσιν οἱ ἄγιοι τὸ καὶ ἡμᾶς
ἀντούς παράδειγμα εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἐμμανουὴλ
μυστήριον, ὃσον πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι εἰς Χριστὸς καὶ
οὐ δύο, ὡς δὲ Νεστόριος ἐλέγειν, ὡς ἀνωτέρω εἰρηται,
καὶ περ ἐτέρῳ τὸ παράδειγμα οὐ προβαίνει.

Ο ΚΑΘ. Όσον δοκεῖ συμβάλλεσθαι τῷ σκοπῷ σου,
ἐκ τοῦ παραδειγματος; δέχῃ· Όσον δὲ ἀντίκειται, ἀπο-
λογιζάεις.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μάλα εἰκότως. Τοῦτο γάρ ἔθος τῇ
οἰκῇ Γραφῇ ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων ποιεῖν.
Ἐγενέτο που δὲ Σωτὴρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ
μαθητάς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
ἄλιες ἀνθρώπων. Εἰ οὖν διδόου τηρήσομεν τὸ
παράδειγμα, εἰπωμεν τοὺς ἀποστόλους ἀγελεῦσαι
τοὺς ἀνθρώπους ἐκ ἡώης εἰς θάνατον. Τοῦτο γάρ
ποιεῖ διατείνεις· ἔλειπε τοὺς ἰχθύους εἰς ἀπώλειαν αὐ-
τῶν. Ἀλλὰ μή γένοιτο οὕτω φρονῆσαι τὰ τῶν Χρι-
στιανῶν! Καὶ ἀλλογοῦ περὶ τοῦ Χριστοῦ φησιν ἡ
Γραφή· Ἀναγεσώτε ἐκοιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς
σκύμπρος· εἰς ἑτεροῦ αὐτόν; Εἰ οὖν μή πρὸς τὸ
ένεσθε τὰ τοιαῦτα ἐκλαδιώμεν, καὶ πρὸς τὸν σκο-
πὸν τῆς θείας Ἱραρτῆς αὐτὰ διευθύνωμεν, καὶ μόνη
πρὸς διπέρ εἰληφθῆσαν, ἐρμηνεύσωμεν, οὐ μόνον
εἰς ἀποτίσις, ἀλλὰ καὶ ὑδρεις ἀπείρους κατολισθή-
σιν.

Ο ΚΑΘ. Καὶ μάλα εἰκότως. Τοῦτο γάρ ἔθος τῇ
οἰκῇ παραδειγματος; δέχῃ· Όσον δὲ ἀντίκειται, ἀπο-
λογιζάεις.

Ο ΘΕΩΡ. Προσερντο illi sancti viri hoc de nobis
ipsis exemplum, ad declarandum istud circa Ein-
manuelē mysterium, ut demonstrent, unum
esse Christum, non duos, ut Nestorius aiebat, ut
superius est indicatum: licet exemplum ipsum in
aliero non procedat.

Ο ΚΑΘ. Quantum ergo prudesse videtur a*l institu-*
tionem tuum, tantum de hoc exemplo admittis: quantum
vero repugnat, rejicis.

Ο ΘΕΩΡ. Merito id quidem. Hoc enim Scriptura
sacra in exemplis facere consuevit. Nimirum ali-
cubi Servator noster ad discipulos suos inquit:
Sequimini me, ac faciam vos pescatores hominum¹.
Ergo si exemplum per omnia servabimus, dicendum
erit, apostolos e vita traxisse homines ad mortem.
Hoc enim pescator facit; trahit pisces ad eorum
interitum. Sed absit, ut ita de rebus christianis
sentiamus. Rursus alio loco Scriptura de Christo
dicit: Proculbens sopitis est instar leonis, et ca-
tuli leonini: quis excitabit eum²? Itaque nisi pie
huiusmodi accipiamus, et ad sacrae Scripturæ sco-
pum ea dirigamus, atque interpretando duntaxat
eo referamus quo pertinent: non tantum in ab-
surditates, sed etiam contumelias infinitas prola-
bemur.

¹ Matth. iv, 19. ² Gen. xlvi, 9.

GEN. Sapientissime loqueris. Verum uil tu dicas, A exemplum hoc hominis eo tantum a sanctis Patribus usurpatum, ut ostendatur, quemadmodum ex anima et corpore unus homo constet, ita et Christum unum ex divinitate humanitateque constare: sic et ipse dicere possum, eos ad hoc sumere istud hominis exemplum, ut ostendant, perinde siue anima et corpus unam hominis naturam absolvant, uil sanctus Cyrillus loquitur, ita etiam ex divinitate atque humanitate naturam unam esse absolutam, nec in homine mutationem naturarum deinceps compositarum comitata, nec in Christo.

THEOR. Nisi prohibitum esset a sanctis Patribus, ne unam in Christo naturam, post factam unionem, dicamus: fortassis ausus fuisset aliquis illudem, ut tu dicas, hoc exemplum interpretari; licet ipsa rerum natura sic illud accipi non permittat, uti demonstrabitur. Nunc cum tales ac tot sancti viri hoc prohibuerint tanquam sacrilegum (quaes, inquit divus ille Ambrosius, tantum sacrilegium inferna vomerunt?) -ceterum prius recipere, homini nulla mente praediti fuerit.

GEN. Dixisti supra, ne ipsam quidem rerum naturam pati, ut sic accipiantur. Quidnam igitur est impedimento? quoque pacto natura rerum in his adversatur?

THEOR. Natura de universalibus et communibus dicitur, non de particularibus et individualibus. Homin quiddam est universale. Nam de Petro, et Paulo, et omnibus sigillatum hominibus praedicatur. Quapropter et una natura dicitur. Omnes enim homines ex anima ratione praediti et corpore constant, hominisque definitionem recipiunt, nimurum hanc: Animal ratione praeditum, mortale. Definitio vero naturam rei subjectae demonstrat. Quam ob causam individua propriam definitionem non habent. Christus autem nec universale, nec commune quiddam est. Una nimurum est hypostasis, una persona, quasi-siquid individuum. Non enim alii Christi sunt, ex divinitate atque humanitate constantes, de his ut praedictetur. Eapropter una nequit esse natura. Nam particularis et individua natura reperiri nequit: sed omnis natura universalis est, deque pluribus dicitur. Non longe abeamus. Natura divina praedicitur de Patre, de Filio, et Spiritu sancto: itemque angelorum natura de Michaelo, Gabrieli, et de ceteris: hominum denique, de Socrate, Platone, de reliquis particularium hominibus. Similiter et bos, et equus aliaque talia, de omnibus sub se individualibus. Quoniam ergo natura quiddam est universale, Christus autem quiddam universale non est, manifesto patet, homines recte sentientes nunquam dicturos unam naturam. Itaque cum et ab ipsa natura rerum, et a sanctis viris interdictum sit: non modo supervacaneum, sed nimis audax quoque mea fuerit opinione, unam in Christo naturam dicere.

GEN. Meum vero animum Cyrilli verberat auctoritas, cum ait: Una natura Sermonis incarnati.

'Ο ΚΑΘ. Εσφραγατα λέγεις. 'Άλλ' ὅσπερ σὺ λέγεις, δις εἰληπται τοῖς ἄγιοις τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα πρὸς μόνον τὸ δεῖξαι, δις ὅσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σῶματος ἀνθρώπου; εἰς, οὗτως ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος εἰς Χριστός· οὗτως δύναμαι κάγκω εἰπεῖν, δις εἰς τοῦτο παραλαμβάνουσι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ δεῖξαι, δις ὅσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετέλεσαν, ὡς φησιν δὲ ἄγιος Κύριλλος, οὗτως καὶ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος μία φύσις ἀπετέλεσθη, καὶ οὗτε ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τραπῇ τῶν ἔχης συντεθειῶν φύσεων παρηκολούθησεν, οὗτε ἐν τῷ Χριστῷ.

'Ο ΘΕΩΡ. Εἴ μή ἱκετῶντο παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, τὸ λέγειν μίαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσιν, τοιούς, οἵτινες ἐν ἐπιλημνῷ τις καὶ οὗτως, ὡς οὐ φῆς, ἐκλαβεῖν τὸ παράδειγμα· καλὸν ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὗτως· αὖτε ἐκλαμβάνεσθαι οὐκ εἴδε, ὡς δειχθεῖσται· νῦν δὲ τοσούτων καὶ τηλικούτερων ἀγίων, ὡς βλάσφημον, αὐτὸς κακουσάντων (ποίος δῆμος, φησιν δὲ θεός Αμβρόσιος, τοιαύτην βλάσφημίαν ἔξημεσσεν;) ὡς εὔσεβες παραδέχεσθαι, ἀνθρώπου νοῦν οὐκ ἔχοντος, οὐδὲ φρένας, έστιν.

'Ο ΚΑΘ. Εἴτας δένω, δις οὗτε ἡ φύσις τῶν πραγμάτων οὕτως εἴδε ἐκλαμβάνεσθαι. Τί οὖν ἔστι τὸ καλόν; καὶ πῶς ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἐν τούτοις ἀντίκειται;

'Ο ΘΕΩΡ. Η φύσις ἐπὶ τῶν καθόλου καὶ κοινῶν λέγεται, οὐκ ἐπὶ τῶν μερικῶν καὶ ἀτόμων. Οὐδὲν ἀνθρώπως καθόλου έστι. Κατὰ γάρ Πέτρου, καὶ Παύλου, καὶ πάντων τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων κατηγορεῖται. Διδεῖ καὶ μία φύσις λέγεται. Πάντες γάρ οἱ ἀνθρώποι ἐκ ψυχῆς λογικῆς εἰσὶ καὶ σῶματος, καὶ τὸν δρὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιδέχονται, δεῖς έστι, Ζῶν λογικέν. Θητὸν. Οὐ δὲ δρὸς τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δηλοί. Διδεῖ τοῦτο τὰ ἀτομαίδιον δρὸν οὐκ ἔχουσιν. Οὐ δὲ Χριστὸς οὐκέτι καθόλου, οὐδὲ κοινὸν· μία γάρ ὑπόστασις έστι, καὶ ἐν πρόσωπον, καὶ ἀτομῷν. Οὐ γάρ εἰσιν ἀλλοι Χριστοί ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἵνα κατ' ἐκείνων κατηγορηθῆσσι. Διδεῖ οὐδὲ μία φύσις δύναται εἶναι. Μερικήν γάρ φύσιν, καὶ ἀτομόν, ἀμήχανον εὑρεῖν· ἀλλὰ πᾶσα φύσις καθόλου έστι, καὶ κατὰ πλειόνων λέγεται. Εὐθὺς γάρ ἡ θεῖα φύσις κατηγορεῖται κατὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ιησοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· καὶ ἡ τῶν ἀγέλων φύσις, κατὰ Μιχαὴλ, καὶ Γαβριὴλ, καὶ τῶν λοιπῶν· καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ Σωκράτους, καὶ Πλάτωνος, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων. Όμοιως καὶ βοῦς, καὶ ἵππος, καὶ τοιαῦτα κατὰ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὰ ἀτόμων. Επειδὲ οὖν ἡ φύσις καθόλου έστιν, δεῖ Χριστὸς οὐκέτι καθόλου· πρόδηλον, διτε μία φύσις κατὰ τῶν εὐφρονούντων οὐκ ἀν ποτε βρήθεται. Επειδὲ τοινυν καὶ παρὰ τῆς φύσεως αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, καὶ παρὰ τῶν ἀγίων κεκώλυται, οὐ περιττὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τολμηρὸν ἔμοιγε τέως δοκεῖ, μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

'Ο ΚΑΘ. Κλονεῖ μου τὸν νοῦν ἡ χρῆσις τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἡ λέγουσα, Μία φύσις τοῦ σαρκω-

άντος Λόγου. Πολλάκις γάρ κατ' έμαυτον σκοπών, όπως ήδη θήνω νοήσαις διά πολαν αἰτίαν εἰπε μίαν φύσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου. Κλονούμενος οὖν ὁ νοῦς μου, ὃς εἴχον, δινὼν καὶ κάτω ζητῶν διάκανεν, ίν' οὐτας εἴπω, τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, τελευταίον συγκατατίθεται, λέγων· ὅτι· Εἰ μὴ τρούλετο δηλῶσαι, διτοῦ Λόγου καὶ τῆς παρκός μία φύσις έστι, μετὰ τὴν ένοσιν, οὐδὲ διν τοῦτο εἰπεν. Οὐδεὶς γάρ τῶν αρετικῶν εἰπε δύο φύσεις τοῦ Λόγου, ἵνα κατὰ τῆς ιστον δόξῃς ὁ θεος οὗτος δινήρ εἴποι μίαν φύσιν τοῦ Λόγου.

Ο ΘΕΟΡ. Τιςεις ούκ ανέγνως τὸν κατὰ Ἀρετανῶν τίταρτον λόγον τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου· εἰ γάρ ἀνήνως, οὐδένα κλόνον δὲ νοῦς σου ἐκέκχητο. Ἔξ-
εστι γάρ ἐν ἑκάπερι μαθεῖν, διεὶς δὲ Ἀρειος δύο φύ-
σεις θεές τοῦ Λόγου, μίαν κτιστήν, καὶ μίαν ἀκτι-
στον. Αὗται γάρ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ δὲ μέγας οὐτος
τῆς οἰκουμένης φωτιστὴρ, Ἀθανάσιος· Ὁ μακάριος
Ἀλέξανδρος ἔξαστας τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ἀρειον,
μίαστρομούντα ταῦτα. Οὐκ δέλ δὲ θεὸς Πατήρ, οὐκ
εἰς ἦν δὲ Γίδες, καὶ εἰς οὐκ δυτῶν ἔστι καὶ αὐτές,
καὶ κτίσμα, καὶ ἀρχὴν ἔχει τοῦ εἶναι. Ὄτι γάρ δὲ
θεὸς ἡθελησεν ἡμᾶς δημιουργῆσαι, τότε πεποίηκεν
εἰπόν διεὶς ἡμᾶς· καὶ ἀφ' οὐ γέτονεν, ὡνόμασεν αὐ-
τὴν Λόγον, καὶ Σοφίαν, καὶ Γίδαν· Λόγον μὲν, διὰ
τὰ λογικὰ, καὶ Εκτίσεις· Σοφίαν δὲ, διεὶς οὐδεφίσιν
Γίδαν δὲ, διεὶς οὐδεποτέσσες. Προσετίθει δὲ, διεὶς έπε-
ρης δὲ ἐν τῷ Πατέρι φύσει καὶ δύοις τῆς οὐσίας αὐτοῦ
Λόγος καὶ σοφία, ἐν τῷ τούτον πεποίηκε, καὶ διεὶς
τῇ δύοις φύσεις τρεπτός ἔστι, καὶ διεὶς κατὰ μετοχήν
καὶ αὐτές, ὡς οἱ δύκαιοι, λέγεται θεός· ἀλλότριος
ἐν τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ διόπερ ἡ κάμπη καὶ
ὁ βρύσης; λέγονται δύναμις τοῦ Θεοῦ, οὐτε καὶ αὐ-
τές. Καὶ διεὶς δὲ Πατήρ ἀδρατός ἔστι τῷ Γίδῃ· ἀρχὴν
γάρ ἔχων δὲ Γίδες, οὐ δύναται γινώσκειν τελείως τὸν
ἀναρχον. Καὶ οὐ μόνον οὐκ οἰδαμενές ἀκριβῶς τὴν
τοῦ Πατέρος φύσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἁυτοῦ. Ἐλέγει δὲ
καὶ δῆλα τοιαῦτα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ μεγάλου
Ἀθανασίου. Λέγωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἀπὸ διαφόρων
ἔγιναν ἀνολεξάμενοι, πόθενεκείνος εἰδέντος φλυά-
ρηρα ἐβεβαίου. Κατατκευάζων γάρ τούτο, τὸ, διεὶς
ἴερες ἔστιν δὲ ἐν τῷ Πατέρι Λόγος, ἐμφυτός ὧν καὶ
της· οὐσίας αὐτοῦ; φησίν· διεὶς δὲ Χριστὸς
ιμρήκη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Οὐδα τὸν Πατέρα, καὶ
τὸν λόγον αὐτοὺς τηρῶ λόγον ἐκείνον νοῶν, διαβήτε
μετεγένθετον· μή συνιών, διεὶς λόγον δὲ Χριστὸς
ἐπειδῆσθα τὸ θέλημα τοῦ Πατέρος προστηγρύσειν.
Ἐπι· Ελεγεν εἰπεῖν τὸν Πατέρα πρὸς τὸν Γίδον· Ἐκ-
τιστρός αρδεώστρου δηγέννησά σε. Καὶ ἀλλαχοῦ
πρὸς τὸν ἐν Ἰορδάνῃ λαδόν· Οὐδέτος ἔστιν δὲ Γίδες
μον διατηγητός. Καὶ ἐν τῇ μεταμορφώσει δομίων.
Γέτη φησίν· Εἰ δὲ Πατήρ διὰ Λόγου ἐλάλει πρὸς τὸν
Γίδην, ἔτερος δὲ Λόγος δὲν εἴη παρὰ τὸν Γίδον. Πρὸς
τὴν δέξαντα οὖν ταύτην διαμαχόμενος δὲ μέγας Ἀθα-
νάσιος, Ελεγε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσφρωμένην,
καὶ οὐχὶ μίαν δικτιστὸν καὶ ιδίαν τῆς οὐσίας τοῦ
Θεοῦ, καὶ δῆλην κτιστήν καὶ ἀλλοτριαίαν. Ἐκείδεν

Nam sacerdotum nec mecum ipse considerans, perspicere non potui quam ob causam dixerit unam naturam Sermonis incarnati. Quapropter agitata mens mea, ecce dixi, sursumque deorsumque peribus suis, ut ita loquar, requietem quærens, tandem in eam sententiam venit, ut diceret: Nisi voluisset indicare, naturam unam Sermonis et carnis esse post unionem, nunquam hoc protulisset. Quippe nullus hereticorum naturas duas Sermonis dixit, ut adversus illius opinionem divinus hic vir diceret natu-ram Sermonis unam.

THEOR. Fortassis illius magni Athanasii librum adversus Arianos quarum non legisti. Quippe si legisses, nullam mens tua successionem experiretur. Nam ex eo cognoscere licet, Arium tradidisse duas naturas Sermonis : unam creatam, et alteram in-creatam. Dicit enim in eo libro magnum illud lumen orbis Athanasius : Beatus ille Alexander Arium expulit Ecclesia, proferentem hanc sacrilega : Non semper Deus Pater, non semper erat Filius. Item, de nihilo Filius est, et creatura est, et existendi principium habet. Nam cum Deus nos creare vellet, tunc eum propter nos fecit : et ex quo factus fuit, appellavit eum Sermonem, et Sapientiam, et Filium. Sermonem vel rationem, propter creatam sermonem rationeque praedita, quae condidit : Sapientiam, propter eos, quos erudiit : Filium, propter eos, quos adoptavit. Addebat etiam, aliud esse in Patre a natura, et proprium substantiae ipsius Sermonem ac sapientiam, in quo illum fecerit : quodque natura sua mutationi sit obnoxius, et per communicacionem, ut homines justi, Deus appelletur ; alienus interim a Dei natura. Item ut erucam et bruchum, sic et ipsum potestatem Dei dici. Patrem quoque Filio ininspectabilem esse. Nam Filium, qui principium habeat, expertem principii non posse perfecte cognoscere. Nec tantum illum accurate Patris naturam non nosse, sed ne suam quidem. Hujusmodi alia quoque rugabatur. Et hæc quidem ex illo magno Athanasio. Dicamus et nos, quæ diversis ex Patribus excerpimus, unde suum ille delirum confirmaverit. Probans enim, aliud esse insitum Patri Sermonem, et ipsius substantiae proprium, dixisse Christum ad Iudeos aiebat : Novi Patrem, et, Sermonem ejus servo : quibus in verbis cum sermonem intelligebat, quem insitum ipse dicebat; ignorans Christum hic sermonem vocare voluntatem Patris. Præterea dicebat, Patrem ad Filium hæc verba protulisse : *De utero ante luciferum te genui* *. Et alibi ad populum, propter Jordanem : *Hic est filius mens dilectus* *. Et in transformatione similiter. Hinc aiebat : Si Pater per Sermonem ad Filium loquebatur, alias scilicet erit Sermo, quam Filius, Igitur adversus hanc opinionem magnus Athanasius ille dimicans, unam naturam Sermonis incarnatam dicebat, non unam increatam et Dei substantiam propriam, alias creatam et ab eadem alienam.

⁸ Psal. c:1, 5. ⁹ Matth. iii, 17: xvii, 5.

Alio hinc beatus ille Cyrilus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater : ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Albanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Illebas, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri ; minimeque naturam unam in eo dicere. Quia et eam non audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicatam. Qualis et Christiparæ vox est, Deiparæ Virgini tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen proprie denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequiter acciperetur, veloci sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debet ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vocauerunt?) uti sacrilegam missum facere : nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicens. Sed date mihi quatuor synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissemus, ad quietem nos compositi discessimus.

Postridie ejus diei, episcopus Cessonvii Joannes Syrus appulit ; ei intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri : sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, statim eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et : Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Ne orii probantibus assentiris?

GEN. Ego Romanis non assentior. Imo nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel maiestatem imperatoriam paruissem, nisi veritatem ipse agnoverisset. Eam vero negare nequero, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS : Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

A toιχαρούν την χρήσιν λαδών δ μακάριος Κύριλλος ; εἰρτες μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἔστιν δ λέγει, Ός εἴπων οἱ Πατέρες Ήπατέρα ; καὶ λόγον τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λόπούς τούς κατὰ τοῦ δυασεδοῦς ἀντιπαραταῖτομένους Ἀρελού.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλιμας, ἀδελφέ τὴν δύσιν γέρ, ὅτι τις τῶν αἰχετικῶν, εἶπε τοῦτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βῆματα ἀκούσας τοῦ, μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, διτού δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὄφελομεν καὶ πιστεύειν καθόμολογεν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, διτού μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δῆ καὶ αἰτίαν ἀκήκοες, διτού μίαν φύσιν εἴπον οἱ Πατέρες σεσαρχωμένην. Μηχετέοντος οὐν κάπους ἡμέν παρέξεις, ἀλλ' οἰχεῖσθαι ἐς κύρακας τὸ μίαν φύσιν δύολογεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐξ τούτου οὐ μικρὸν ἐχρύσεται. Οὐδὲ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωσύνη σου, διτού ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαῦλην, φαύλως δὲ δύμως παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐμπνευμάτην, ἀποδολῆς ἀξίαν ἔχριναν οἱ θεοὶ Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστοτόκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ἡδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκου τὴν Θεοτόκον κατέλεν. Χριστὸν γάρ ἐγέννησε Θεὸν καὶ δυθρωπὸν τοῦτον γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνοῦσα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαινόμενον τοῦ δύναματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δύομα. Δεῖ οὖν οὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἄρτης τοιαῦτην βλάσφημίαν ἔξημεσες, φησιν δὲ θεοὶ ἀδρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεως βεβαιοτέραν ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δύτε μοὶ τὸν περὶ τῆς πίστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδόου. Καὶ δύντες διεί τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν ὁ ἐπίσκοπος Κεσσούσιον Πιάννης δύ Σύρος καὶ ἀναμαθών, διτού Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσας τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ δῆ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοὺς (ἐπανεῖλεν γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγουν οὐδὲν ἔξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἡμέν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ διεί τεσδύμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατεσκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ : Τε τοῦτο, δέσποτα, δὲ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου ἀκούωμεν ; Ρωμαῖοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦσι πείθοι;

Ο ΚΑΘ. Ἐγὼ Ρωμαῖοις οὐ πείθομαι ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κανονιστινούπολεως, η αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ φρασιδεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, η διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῆν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσκειν τὸ ἀλήθεος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐκ ισχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοις ἀγίοις Πατέραις δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν Ἀκήκω, οὐτού μίαν φύσει, καὶ αὐτῆς ὑποδηγησες εἰς τοῦ Αρελοῦ. Οἰδας γάρ ὅτι ἐάν δύο φύσεις ὄμοιογήσωμεν,

Νεστοριανίσσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τρὰς ἡ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Οὐ ΚΑΘ. Χθὲς, καὶ πρὸ ταύτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄλην ἐδομάδα ταύτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ'
ἰκάστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
ἄργοις βουλδέμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι.
Μετὰ γανὸν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, ἔσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ δὲν ἢ παριστάμε-
νον σοι, εἰπέ· καὶ ἡμῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Ἐσπέρας δὲ καταλαβούστης, ἡθεν δὲ διδάσκαλος;
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λέθρα τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ Ὁ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δὲν τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μιᾶς φύσεως, καὶ τῶν δύο. Ὁ δὲ Θεωριανὸς
ἔπει πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθελον μαθεῖν,
τίνα εἰσιν, δὲ λέγει δὲ Σύρος εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Ὁ δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐδὲν δὲλλο
πρὸς τὸν Καθολικὸν δινω καὶ κάτω ἐλεγεν, εἰ μὴ
ὅτι ἐν εἰπωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανοὶ διδύμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^C
τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεότητος διμολογήσομεν, διὰ
τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἰπε δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανὸν; Τίσι κατασκευαὶ ἀπεδει-
κνύει ταῦτα; Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεύαζε τὸν οἰκεῖον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὐτω φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως
ἰδρήγηντος φωνᾶς ἀπάκτους, ὥστε δέξαι τοὺς ἵερευσιν
αὐτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτης δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωρια-
νὸν· Τί πρὸς ταῦτα εἰπεν δὲ Καθολικός; Ὁ δὲ ἐφη,
Εἴπεν αὐτῷ, Τὴν δὲν ἐδομάδα ταύτην πλείστον
κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἰκάστην ἡμέραν
καὶ νῦν βουλδέμεθα τίνας ἡμέρας ἐν ἀνέσει εἶναι.
Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἔσο μεθ'
ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπέ, δὲν ἢ σοι παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Καὶ περθ' ἡμέρας τινάς, μεταχλθέντες, ἀνέβη-
μεν εἰς τὸ ὄπερφον, οὗ καὶ πρώην διελεγόμεθα.
Σύρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει
καθῆμεν τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἰκανόταντος ἱκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεσθέν-
των οὖν ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰτα τῶν ἐπίσκοπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ ἡμᾶς εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδεὶς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἐλάτει μέχρι πολλοῦ,
ἀλλὰ κανή ἔγένετο σιωπῇ. Ω; οὖν ὡρα παρῆλθε
πλειστη, εἰπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Ἔκουσα, δτι εἰσὶ τίνες, οἱ λέγουσιν, δτι δὲν διμο-
λογήσωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
δτι Νεστοριανίσσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
κηρύξσομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ
ταῦτα λέγοντες συνιδέν, δτι Νεστόριος οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρῷ καὶ
ἐκπροσίᾳ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι) Πατέρες κη-
ρύττουσιν· ἐ μὲν ἄγιος Κύριλλος· Δύο τάξ φύσεις
ενι φαμεν· δὲ οὐδολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
θεοί; καὶ δινθρεπτο; καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; σοι
τεργάγχον μάτευρος ἀνωτέρω· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A fitteamur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturę alterius accessionem habituros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volu-
mus, animumque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiemus.

Cæterum ubi advesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait:
Episcopus ille Syrus, et noster Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, duabus
que naturis. Tum Theorianus: Velle, ait ad
Bartanem magistrum, quānam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sni probationem dicat, cognosce.
Bartan vero: Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate confitebimur, propter naturę alterius
accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dicit, inquit Bartan, tota ista septima plu-
rimum laboratum esse, quotidiano colloctionibus
habitū: num aliquot diebus labores remittendos:
D ubi vero colloquium denuo inchoabimus, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter au-
diemus.

Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latus assideantem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuissemus,
deinde concedissent et episcopi (quippe primas in
consessu nobis offerebant), multo tempore nihil
omnino quisquam ad alterum ulla de re proserebat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præteriisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternionem
prædicaturos. Ac miror equidem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime
Nestorium propter ea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri et clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrilus quidem
his verbis: Ducas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; ex-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

Atque hinc beatus ille Cyrillus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se impio illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex hereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Habes, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quin et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligeretur et exponeretur, rejectione dignam a Patribus esse judicataam. Qualis et Christiparæ vox est, Deiparæ Virgini triuita. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen propriè denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequier acciperet, veluti sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt?) uti sacrilegam missam facere: nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi praebeat.

GEN. Recte dicas. Sed date mihi quare synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissetis, ad quietem nos composituri discussimus.

Postridie ejus diei, episcopus Cassianus Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, suam eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, dominie, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Ne orni probantibus assentiri?

GEN. Ego Romanis non assentior. Iino nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excellissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperialiam paruisse, nisi veritatem ipse agnoverem. Eam vero negare nequeo, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τιγαροῦν την χρῆσιν λαβών δ μακάριος Κύριλλος, εἰρήκε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἔστιν δ λέγει, Ός εἶπον οἱ Πατέρες· Ιατέρας καὶ λόγον τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λιτούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσεσθεῖοῦ ἀντιπαρατατομένους Ἀρέσιον.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλησας, ἀδελφέ· ἡγνόνυν γάρ, ὅτι τις τῶν αἰρετικῶν, εἴκε τούτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἔχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, ὅτι δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δρεῖλομεν καὶ πιστεύειν καὶ δικολογεῖν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς· καὶ περὶ τοῦ, ὅτι μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτιαν ἀκήκοας. δι' ἣν μίαν φύσιν εἶπον οἱ Πατέρες; σεσαρχωμένην. Μηκέτι οὖν κάπους ἥμεν παρέξεις, ἀλλ' οἰχέσθω ἡς κάρακας τῷ μίαν φύσιν δρολογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τωύτου οὐ μικρὸν ἔκρυται. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἀγιώτατη σου, ὅτι ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλως δὲ δύω; παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευομένην, ἀποδολῆς ἀξίαν ἔκριναν οἱ θεοὶ Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστότοκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ἡδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκον τὴν Θεοτόκον καλεῖν. Χριστὸν γάρ ἔγεννησε Θεὸν καὶ ἀνθρώπον· τούτῳ γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνομα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημανθέν τοῦ δνόματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ διομα. Δεῖ οὖν σὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποδὸς ἔδης τοιαύτην βλάσφημαν ἔξημεσε; φησίν δὲ θεοὶ Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον δικοπέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεως; βεβαιοτέρων ἡγείσθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρέφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δότε μοι τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδου. Καὶ δόντες ἡμεῖς τὸν ὄρον αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβον ὁ ἐπίσκοπος Κεσσουσίου Τιάνης δύ Σύρος· καὶ ἀναμαθών, ὅτι δὲ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσαι τοῖς λόγοις αὐτῶν, καὶ σῇ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοῖς (ἐπανεῖ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων οὐδὲν ἔξω τῶν θεῶν Γραφῶν ἡμῖν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατατεκνάζουσιν). ἀνὴλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τούτο, δέσποτα, δ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιώτατης σου ἀκούω; Ῥωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρουροῦσι πείθοι;

Ο ΚΑΘ. Ἔγώ Ῥωμαίοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὔτε τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, ἢ διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῆν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσκειν τὸ ἀληθές. Τὴν ἀληθείαν δὲ οὐκ ἴσχυε ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοῖς ἀγίοις Πατέραις δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν· Ἀκήκει, ὅτι δύσι φύσει, καὶ αὐτῇς ὑμεῖς ἀγριότητας επὶ τοῦ Χριστοῦ. Οὐδές γάρ ὅτι ἐὰν δύο φύσεις ἐμφανίσῃ, τρωγεῖν,

Νεστοριανόσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τράς ἡ Τρίτη, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Ο ΚΑΘ. Χθές, καὶ πρὸ ταῦτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄλην ἐδομάδα ταῦτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ'
τεάστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
σύριον βουλδμέθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι.
Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, έσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ διὰν ἢ παριστάμε-
νον σοι, εἰπέ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Ἐσκέρας δὲ καταλαβούστης, ἥλθεν ὁ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρᾳ τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ Ὁ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ ὁ Καθολικὸς
ἡμῶν, διαλέχθησαν δῆλην τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μᾶς; φύσεως, καὶ τῶν δύο. Ὁ δὲ Θεωριανὸς
εἶπε πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθέλων μαθεῖν,
τίνεισθι, & λέγεις ὁ Σύρος; εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐδὲν ἀλλο
πρό; τὸν Καθολικὸν δινεὶ καὶ κάτω ἐλέγειν, εἰ μή
δι εἴηντα μεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανοὶ ἀσθμέθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^B
τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεότητος διμολογήσομεν, διὰ
τῆς προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἶπε δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δι Θεωριανὸς, Τίσι κατασκευαὶ ἀπεδει-
νονται τούτῳ; Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεύαζε τὸν οἰκείον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὖτα φιλονείκως καὶ ἀπροσκήτως
ἱρρήγηντες φωνάς ἀπάκτους, ὥστε δῆκαι τοῖς ἵερεῦσιν
αὐτῷ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δι Θεωρια-
νὸς· Τί πρὸς ταῦτα εἶπεν δι Καθολικός; Ὁ δὲ Ιψη,
Εἶπεν αὐτῷ· Τὴν δῆλην ἐδομάδα ταῦτην πλείστον
κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν·
καὶ νῦν βουλδμέθα τίνας ἡμέρας ἐν ἀνέσει εἶναι.
Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἵστο μεθ'
ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπέ, διὰν ἢ σοι παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινάς, μετακληθέντες, ἀνέδη-
μεν εἰς τὸ ὄπερφον, οὐ καὶ πρώην διελεγόμεθα.
Εἴρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξῷ μέρει
καθήμενον τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἐπίσκοπους ἱκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεσθέν-
των ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἶτα τῶν ἐπισκόπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ ἡμᾶς εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδεὶς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἀλλεὶ μέχρι πολλοῦ,
ἀλλὰ κανῇ ἐγένετο σιωπή. Ως οὖν ὡρα παρῆλθε
πλειστη, εἶπεν δι Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Ἔκουσα, δτι εἰσὶ τινες, οἱ λέγουσιν, δτι ἐάν διμο-
ιηθῶμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
ἐπι Νεστοριανόσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
πρόβομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ
ταῦτα λέγοντες συνιδεῖν, δτι Νεστόριος οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρῷ καὶ
διεκριτῷ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι) Πιστέρες κη-
ρύτουσιν· δ μὲν ἄγιος Κύριλλος· Δύο τὰς φύσεις
εἰνι φαμεν· δ δὲ Οὐελδγός Γρηγόριος· φύσεις δύο,
τετράς· καὶ διηθρωπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; σοι
καριγγοὺς μάρτυρες ἀνιωτέρω· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A fitteamur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturae alterius accessionem habituros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et eras, quiescere volu-
mus, animusque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiemus.

Cæterum ubi advesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait: Episcopus ille Syrus, et nos Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, duabus
quo natura. Tum Theorianus: Vellem, ait ad
Bartanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sni probationem dicat, cognoscere. Bartan vero: Nihil, inquit, ultro citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate confitebiuntur, propter naturae alterius
accessione. Tum Bartani Theorianus: Et quibus,
aīt, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septima non plu-
rimum laboratum esse, quotidiani colloctionibus
habitū: nunc aliquot diebus labores remittendos:
Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter au-
diemus.

D Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latus assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuissemus,
deinde consedissent et episcopi (quippe primas in
consensu nobis offerebant), multo tempore nihil
omnino quisquam ad alterum ulla de re proferebat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præteriisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternionem
prædicatores. Ac miror equidem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, nimime
Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri èt clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrillus quidem
his verbis: Duas naturas esse dicinus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; ca-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

Atque hinc beatus ille Cyrus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Habes, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quia et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamquam ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicatam. Qualis et Christipara vox est, Deiparæ Virgini tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen proprie denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequierit acciperetur, veluti sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt?) uti sacrilegam missam facere: nec iudicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti iudicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicens. Sed date mihi quartæ synodi de fide definitionem. Quam cum ei oblitussemus, ad quietem nos composituri discussimus.

Postridie tuis diei, episcopus Cassovii Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque venerantur, suam eos doctrinam asserere) ad Gethream ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Ne osi probantibus assentiris?

GEN. Ego Romanis non assentior. Iuno nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperatoriam paruisse, nisi veritatem ipse agnovissem. Eam vero negare nequo, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τας γαρ ον την χρήσιν λαβόν δι μακάριος Κύριλλος: επρεκε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτη ἔστιν δέ λέγει, Ος εἶπον οἱ Πατέρες· Πατέρας καὶ λόγον τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λοιπούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσσεδοῦς ἀντιπαρχαττομένους Ἀρείου.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλησας, ἀδελφέ· ἡγνουν γάρ, ὅτι τις τῶν αἰρετικῶν, εἶπε τοῦτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ, μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἔχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, δι τοῦ φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὄφελομεν καὶ πιστεύειν καθ δύολογεν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, ὅτι μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτίαν ἀκήκοας. δι την μίαν φύσιν εἴπον οἱ Πατέρες· σεσαρχωμένην. Μηχετεὶς οὖν κάπους ἡμέν παρέξεις, ἀλλ' οιχέσθω ἐς κάρακας τὸ μίαν φύσιν δύολογεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τούτου οὐ μικρὸν ἔχεται. Ήγένοει δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωτύνη σου, ὅτι ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλους δὲ ὅμως παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευούμενην, ἀποβολῆς ἀξίαν ἔκριναν οἱ θεῖοι Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστότοκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ἡδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκουν τὴν Θεοτόκον κατέλειν. Χριστὸν γάρ ἔγεννης Θεὸν καὶ δινθρωπὸν· τοῦτο γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνογμα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαινόμενον τοῦ δύνματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δνομα. Διὸ οὖν σὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἥδης τοιαύτην βλάσφημίαν ἔξημεσε; φησιν δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεως; βεβαιούτεραν ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δύτε μοὶ τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδόου. Καὶ δύντες ἡμεῖς τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν δὲ ἐπίσκοπος Κεσσουσίου Ιωάννης δύ Σύρος· καὶ ἀναμάθων, δι τοῦ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεις πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσαι τοὺς ἀνόγους αὐτῶν, καὶ δῆ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοὺς (ἐπαινεῖ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων οὐδὲν ἔξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἡμέν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σειδόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατεσκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο, δέσποτα, δέ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωτύνης σου ἀκούω; Ρωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦσι πείθοι;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ Ρωμαίοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατροπαρχικὸν, ἢ διὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσχειν τὸ ἀλήθες. Τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐκ ἰσχύει ἀρνήσασθαι, οὐδὲ ταῖς ἀγίοις Πατράσι δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικὸν· Ἀκήκει, οὐτε δύο φύσεις, καὶ αὐτὸς ὁμοιόγησε εἰς τοῦ Χριστοῦ. Οἶδας γάρ ὅτι ἐάν δύο φύσεις ὁμοίογησαμεν,

Νεστοριανίσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-

A tricamur; et pro Trinitate quaternionem propter naturae alterius accessionem habituros.

Οὐ ΚΑΘ. ΧΩΣ, καὶ πρὸ ταύτης, καὶ σχεδὸν τὴν ὅλην ἐδομάδα ταύτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ αὔριον βουλόμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι. Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, ἕσο μελ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ διὰ τοῦ παριστάμενον σοι, εἰπέ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθεμέθα.

Ἐσπέρας δὲ καταλαβούστης, ἥλθεν δὲ διδάσκαλος Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρᾳ τοῦ Καθολικοῦ, καὶ λέγει· αὐτῷ Θύρῳ ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς ἡμῶν, διελέχθησαν δῆλην τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ τῆς μιᾶς· φύσεως, καὶ τῶν δύο. Ὁ δὲ Θεωριανὸς εἶπε πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθελον μαθεῖν, τὴν εἰσὶν, & λέγεις δὲ Σύρος· εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰκείου δόγματος. Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐδὲν δῆλον πρὶν τὸν Καθολικὸν ἀνω καὶ κάτω ἐλεγεν, εἰ μή δι τοῦ εἰπωμένου δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον Νεστοριανὸν ἐσόμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεότητος δομολογησομεν, διὰ τὴν προστήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἴπε δὲ πρὸς τὸν Βιρτάν οὐ Θεωριανός, Τίσι κατασκευαὶ ἀπεδείχνεις τοῦτο; Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων, οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεύαζε τὸν οἰκείον λόγον, ἀλλὰ μόνον οὐδενὶ φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως ἰδήτην φωνὰς ἀπάκτους, ὡστε δῆδει τοὺς λερεῦσιν αὐτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανός· Τί πρὸς ταῦτα εἰπεν δὲ Καθολικός; Ὁ δὲ ἐφη, Εἰπεν αὐτῷ, Τὴν δῆλην ἐδομάδα ταύτην πλείστον κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νῦν βουλόμεθα τινας ἡμέρας ἐν ἀνέσει εἶναι. Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἕσο μελ' ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπέ, διὰ τοῦ παριστάμενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθεμέθα.

Καὶ περθ' ἡμέρας τινάς, μεταχλθέντες, ἀνέθημεν εἰς τὸ ὑπερφόν, οὐ καὶ πρώην διελεγόμεθα. Εὑρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον τὸν τῷ δεξιῷ μέρει παθήμαν τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους ἐπισκόπους ἐκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεσθέντων ὄντων ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθολικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἴται τῶν ἐπισκόπων καθεσθέντων (προετίμων γάρ ἡμᾶς· εἰς τὸ κάθισμα), οὐδεὶς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἀλάλει μέχρι πολλοῦ, ἀλλὰ κανή ἐγένετο σωπῆ. Ή; οὖν ὡρα παρῆλθε πλείστη, εἰπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Ἔκοσσε, δτι εἰσὶ τινες, οἱ λέγουσιν, δτι ἐὰν δμοιηγήσωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον δτι Νεστοριανίσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα προβομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ ταῦτα λέγοντες συνιδεῖν, δτι Ναστόριος οὐ διὰ τὸ λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρὸν καὶ δικρισίῳ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες κηρύσσουσιν· ὁ μὲν ἄγιος Κύριλλος· Δύο τάξις φύσεις εναὶ φαμεν· δὲ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο, θεός; καὶ δινθρωπός· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὖν; τοι καζήγαροι μάρτυρες ἀνωτέρω· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volumus, animumque remittere. Post triduum vero, si placet, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi ad animum acciderit, dices, nos quidecum id libenter audiemus.

Cæterum ubi advesperasset, accessit ad Theorianum doctor Bartan, nesciente Generali, et ait: Episcopus ille Syrus, et noster Generalis, totam hodie diem inter se collocuti sunt de una, duabusque naturis. Tum Theorianus: Velle, ait ad Bartanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille Syrus ad dogmatis sui probationem dicit, cognoscere. Bartan vero: Nihil, inquit, ultro citroque nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dunt taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis in divinitate confitebimus, propter naturæ alterius accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus, ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctoritatibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem suam probabat; sed tantum ita contentiose ac inconsiderate voces confusas effundebat, ut sacerdotibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista dixit? Dicit, inquit Bartan, tota ista septimana plurimum laboratum esse, quotidiani colloctionibus habitis: nunc aliquot diebus labores remittendos: Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit, ipse nobis adesio, si placet, ac quidquid ad animum tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter audiemus.

D Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœnaculum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus autem Syrum illum episcopum ad dextrum generalis latus assidentem, et Armenios episcopos sedentes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram Generalis, pro more considerare jussi fuisset, deinde consedissent et episcopi (quippe primas in concessu nobis offerebant), multo tempore nihil omnino quisquam ad alterum ullia de re proferebat, sed commune silentium erat. Igitur ubi jam plurimum temporis præteriisset, his verbis Generalem Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternionem prædicatueros. Ac miror equidem quoniam pacto, qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas naturas diceret (hoc enim illustri et clara voce divini Patres universi prædicant. Cyrillus quidem his verbis: Duas naturas esse dicimus; Gregorius vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; ceterique omnes, quos antea tibi produxi testes):

Atque hinc beatus ille Cyrus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater : ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Illebas, sanctissime domine, testimonia saeculorum hominum plura de eo, quod naturas deus in Christo et credere debeamus, et confiteri ; minimeque naturam unam in eo dicere. Quis et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unius in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicatam. Qualis et Christiparae vox est, Deiparae Virginis tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem ; quod ipsum nomen proprie denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequier acciperetur, veluti sacrilegium a sanctis hominibus reprehiatum est. Debet ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt !) uti sacrilegam missum facere : nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicas. Sed date mihi quare synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissetis, ad quietem nos compositi discussimus.

Postridie eis diei, episcopus Cessarvii Joannes Syrus appulit ; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri : sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, suam eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et : Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio ? Tunc Romanis ertores Ne osi probantibus assentiris ?

GEN. Ego Romanis non assentior. Imo nec patriarchae Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel maiestatem imperatoriam paruisse, nisi veritatem ipse agnoscissem. Eam vero negare nequeo, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS : Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τιγαροῦν την χρῆσιν λαβῶν δι μακάριος Κύριος, εἰρήκε μίλων φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἔστιν δέ λέγει, 'Ος εἶπον οἱ Πατέρες· Ιατέρας καὶ λόγων μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λοιπούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσσεβεῦς ἀντιπαρχαττομένους Ἀρεους.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλησας, ἀδελφέ· τὴν δύο φύσεις ὅτι τοῦ Χριστοῦ ὁ φειδομένος καὶ πιστεύειν καθ ὄμοιογενέν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, ὅτι μίλων φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτίαν ἀκήκοας, δι τὸν μίλων φύσιν εἶπον οἱ Πατέρες· σεσαρχωμένην. Μηχεῖται οὖν κάπους ἡμέν παρέξεις, ἀλλ' οιχέσθω ἐς κόρακας τὸ μίλων φύσιν ὁμοιογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τούτου οὐ μικρὸν ἔχεται. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωσύνη σου, δι τὸν εἴνοτε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλων δὲ δύμω ; παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευομένην, ἀποβολῆς δέσιαν ἔχειν οἱ θεοὶ Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστότοκος, ἐπὶ τῆς Θεοτοκοῦ λεγόμενον. Ηδύναμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκον τὴν Θεοτόκον κατεῖν. Χριστὸν γάρ εγέννησε Θεὸν καὶ δινθρωπον· τοῦτο γάρ δηλοῖ κυρίως τὸ δνογμα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶν ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαντόμενον τοῦ δυνάματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δυναμα. Δεῖ οὖν σὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἥδης τοιαύτην βλάσφημίαν ἔχειμεσε ; φησιν δὲ θεοῖς Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεω ; βεβαιοτέραν ἔγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόσφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δότε μοι τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνόδου. Καὶ δότες δημιεῖς τὸν δρον αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν ὁ ἐπίσκοπος Κεσσαρίου Πιάννης δύ Σύρος· καὶ ἀναμαθών, δι τὸ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετά τῶν Ρωμαίων, πειθεῖται τοῖς ἀργοῖς αὐτῶν, καὶ δῆ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοῖς (ἐπαινεῖ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων οὐδὲν ἔξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἡμέν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σειδόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατασκευάζουσιν). ἀντῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο, δέσποτα, δ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου ἀκούω ; Ρωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦτε πεθόη;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ Ρωμαίοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, ἢ διὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, εἰ μὴ αὐτὸς ἔγνωσθεν τὸ ἀλήθεος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐχ ισχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοῖς ἀγίοις Πατράσι δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν· Ἀκήκω, οὐτε δύο φύσεις, καὶ αὐτὸς ὄμοιογησε εἰπει τοῦ Χριστοῦ. Οἰδες γάρ ὅτι ἐὰν δύο φύσεις ὄμοιογησωμένην.

Νεστοριανόσομεν· καὶ οἵτινες ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τρὰς ἡ Τρίτη, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἐπέρας φύ-
σεως.

Ο ΚΑΘ. ΧΩΤ., καὶ πρὸ ταύτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄλην ἑδομάδα ταῦτην πλείστον κεκοπιάχαμεν, καθ'
ἐκάστην τὴν ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
σύρους βουλόμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι.
Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, έσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ διὰ ἣν παριστάμε-
νον σοι, εἰπε· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Ἐσπέρας δὲ καταλαβούστης, ἥλθεν ὁ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρᾳ τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει· αὐτῷ Ὁ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ ὁ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δῆλην τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μιᾶς φύσεως, καὶ τῶν δύο. Ὁ δὲ Θεωριανὸς
εἶπε πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθέλων μαθεῖν,
τίνεισιν, & λέγεις ὁ Σύρος εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐδὲν ἀλλο
πρὸς τὸν Καθολικὸν δινώ καὶ κάτιον ἐλέγειν, εἰ μή
ὅτι ἐν εἰπώμεν δύο φύσεις ἔπι τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανοὶ ἔσθιμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ
τῆς Τριάδος ἔπι τῆς Θεότητος ὅμολογησομεν, διὰ
τῆς προσθήκην τῆς ἐπέρας φύσεως. Εἰπε δὲ πρὸς
τὸν Βιρτέν δι Θεωριανὸν, Τίσι κατασκευαῖς ἀπεδεί-
κνεις τοῦτο; Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεύαζε τὸν οἰκεῖον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὕτω φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως
ἱρήγηντος φωνᾶς ἀπάκτους, ὥστε δῆκαι τοῖς λερεῦσιν
αὐτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δι Θεωρια-
νὸς· Τί πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Καθολικός; Ὁ δὲ Έφη,
Εἶπεν αὐτῷ· Τὴν δῆλην ἑδομάδα ταῦτην πλείστον
κεκοπιάχαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν·
καὶ νῦν βουλόμεθα τινας ἡμέρας ἐν ἀνέσει εἶναι.
Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἵσσο μεθ'
ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπε, διὰ ἣν σοι παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινάς, μετακατθέντες, ἀνέδη-
μεν εἰς τὸ ὄπερφον, οὗ καὶ πρώην διαλεγόμεθα.
Εἴρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει
καθήμενον τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἰπεισθέντους ἱκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεσθέν-
των δὲ τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθολικοῦ,
κατὰ τὸ σύνηθες, εἶτα τῶν ἐπίσκοπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ ἡμᾶς εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδεὶς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἀλάλει μέχρι πολλοῦ,
ἀλλὰ κοινῇ ἔγεντο σταύρος. Ως οὖν ὡρα παρῆλθε
πλειστη, εἶπεν δι Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Ἔκουσα, δτι εἰσὶ τινες, οἱ λέγουσιν, δτι δὲν ὁμο-
ιησθεμεν δύο φύσεις ἔπι τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
δὲ Νεστοριανόσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
πρόσδομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶ; οὐκ τὴν διδυνήθησαν εἰ-
ταῦτα λέγοντες συνιδέσιν, δτι Νεστόριος οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρῷ καὶ
διεκριτῷ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι) Πατέρες κη-
ρύττουσιν· δὲ μὲν διγος; Κύριλλος· Δύο τὰς φύσεις
εἰνι φαμεν· δὲ οὐ Οὐολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
τετ; καὶ δινθρωπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; σοι
τεργάτησον μάρτυρας ἀνιώτερων· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A sicutur; et pro Trinitate quaternonem propter
naturae alterius accessionem habituros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volu-
mus, animusque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiemus.

Cæterum ubi advesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait:
Episcopus ille Syrus, et noster Generalis, totam
hodie diem inter se collocent sunt de una, duabus
que naturis. Tum Theorianus: Velle, ait ad
Bartanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sni probationem dicat, cognoscere.
Bartan vero: Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternonem loco Trinitatis
in divinitate confitebinur, propter naturae alterius
accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septima nam plu-
rimum laboratum esse, quotidiani colloctionibus
habitum: nunc aliquot diebus labores remittendos:
Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter au-
diemus.

Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latus assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuissemus,
deinde consedissent et episcopi (quippe primas in
consessu nobis offerebant), multo tempore nihil
D omnino quisquam ad alterum ulla de re proferebat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præterisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternio-
nem prædicatores. Ac miror equidem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime
Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrillus quidem
his verbis: Duas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; ca-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

sed quod diceret naturas duas invicem separatas, divinam seorsum, itidemque seorum humanam. Eapropter et duos filios, et duos Christos esse, fanaticus ille statuebat : alium Filium esse delirans, qui ex Deo et Patre sit; alium qui ex Virgine. Quam ob causam et sanctam illam Virginem vocare Deiparam notebat. Quod autem minime Nestorius unionem confessus sit, sanctus ille Cyrilus in epistola ad Eulogium his ipsiis verbis ostendit : Sic et in causa Nestorii ; quamvis duas naturas, discrimen carnis et Sermonis indicans, dicat (alia namque natura Sermonis est, alia carnis), unionem tamen nobiscum non constitetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Ad id vero, quod subjicitur, Trinitatem fore quaterionem, si duas naturas in Christo constitutae sunt, pro nobis sanctus ille vir Athanasius satisfaciens, cuius in epistola ad Epictetum Corinthi episcopum hæc ipsa verba sunt : Insigni pudore afflentur, qui vel sola cogitatione putarunt, posse pro Trinitate fieri quaternionem, si corpus esse de Maria dicatur. Si corpus, inquit, unius esse substantiam dicamus cum Sermino, Trinitas manet Trinitas, quod hæc ratio nihil ei peregrinum inferat. Sin humanum dicamus illud ex Maria corpus, necessare est, aliquid Trinitati accedere; quod corpus illud secundum substantiam ab ea sit alienum. Hæc cum ita dicunt, non cogitant quo pacto seipsose revertant. Nam si maxime corpus ex Maria non esse dicant, sed ejusdem cum Sermino substantiam : nihilominus quod vereri se simulant, ne sentire videantur, id ipsum eos juxta sententiam suam dicere constabit, nimurum esse quaternionem. Quippe sicuti Filius, secundum doctrinam Patrum, ejusdem existens cum Patre substantia, non ipse Pater est, sed Filius cum Patre consubstantialis dicitur: ita et illud consubstantiale Sermoni corpus non erit ipse Sermo, sed aliud quiddam cum Sermino. Si aliud quiddam est, sane secundum ipsose sacrosancta Trinitas erit quaternio. Nam vera plenaria perfecta, et expers illa divisionis Trinitas nullam recepit accessionem: sed ista ab eis excoigitata Trinitas. Et quo pacto Christiani erunt, qui aliura præter verum Deum excoigitant? Rursus et in altero sophismate stoliditatem ipsorum perspicere licet. Si propterea, quod sit atque dicatur in sacris litteris humanum ex Maria corpus Servatoris, pro Trinitate quaternionem dici putant, velut accessione facta propter corpus; multum sane falluntur certatum exæquantes Opifici, et existimantes aliquid accide divinitati posse; ignorant denique, nou ut aliquid accederet divinitati Sermonem factum esse carnem; sed ut genus humanum redimeret. Quinam igitur opinantur assumptum a Sermino corpus, et vivificantum, accessionem aliquam ad divinitatem Sermoni asserere? Nam potius ei quod humanum erat, magna contigit accessio de Sermonis cum eo societate ac unione. Quippe de mortali factum est immortale, de animali factum est spirituale, de terra ortum supra

A δύο φύσεις ἀλλήλων κεχωρισμένας, ιδίῃ καὶ ἀνά μὲρος τὴν θεάν, καὶ ιδίᾳ καὶ ἀνά μέρος τὴν ἀνθρώπινην. Διὸ καὶ δύο υἱοὺς, καὶ δύο χριστοὺς δὲ ἐμβρόντης ἔσογμάτιζεν ἄλλον υἱὸν, τὸν ἑκάτην Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ τῆς Παρθένου παραληρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον καλεῖν οὐκ ἥδούλετο. "Οτι δὲ τὴν ἑνωσιν οὐχ ὀμολόγει Νιστόριος," δηλαὶ δ ἄγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Εὐάγγελον ἐπιστολῇ γράψων ἐκτινάξεις οὖτες· Ἐπει Νεσταρίου, καὶ λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σιρκῆς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (τούτη γάρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς σαρκός) ἀλλ' οὐκ εἰς τὴν ἑνωσιν ὀμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες τεῦται, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίδην, ἵνα Κύριον ὀμολογοῦμεν. Περὶ δὲ τοῦ λέγειν, διτι τετράς ἡ Τριάς ἐσται, εἰ δύο φύσεις διμολογησομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀρχέσεις ἡμῖν εἰς ἀπολογίαν δὲ ἐν ἄγιοις Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον τὸν ἐπίσκοπον Κορίνθου ἐπιστολῇ, τάδε κατὰ δρῆμα διεξιών. Ἐρυθριάσουσι δὲ μεγάλως, οἱ καὶ δύο ἑνθυμηθέντες δύνασθαι ἀντὶ Τριάδος γενέσθαι τετράδα, εἰ λέγοιτο ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ σῶμα. Ὁμοούσιον μὲν γάρ (φασιν) ἐὰν εἴπωμεν τὸ σῶμα τῷ ἀγῷ, μέντος δὲ Τριάς, οὐδὲν ἔνον, εἰς αὐτὴν εἰσφερομένου τοῦ Λόγου. Ἄν δὲ ἀνθρώπινον εἴπωμεν εἰδὸν ἐκ Μαρίας σῶμα, ἀλλά γηγενέντος διάτοις κατ' οὐσίαν τοῦ σώματος, προσθήκην γίνεσθαι. Ταῦτα οὖτα λέγοντες, οὐ νοοῦσιν, διότις ἔστιντοις περιπίπτουσι. Καὶ γάρ καὶ μὴ ἐκ Μαρίας λέγωσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ δύμούσιον αὐτῷ τῷ Λόγῳ, οὐδὲν δέτον διάπορον διαχρένται, μηδέποτε προστοντεῖς ινόμισθαι, τοῦτο κατὰ τὴν αὐτῶν ἑνωσιν διεγήσονται, λέγοντες τετράδα. "Οπερ γάρ δὲ Τίς κατὰ τοὺς Πατέρας; δύμούσιον δὲ τῷ Πατρὶ, οὐκ ἐστιν γάτος δὲ Πατήρ, ἀλλὰ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα λέγεται: δύμούσιος, οὐτε τὸ δύμούσιον σῶμα τοῦ Λόγου οὐκ ἐστιν αὐτὸς δὲ Λόγος, ἀλλὰ ἐπερ πρὸς τὸν Λόγον. Ἐτέρου δὲ δυτοῦ ἐσται κατ' αὐτοὺς ἡ ἀγία Τριάς τετράς. Οὐ γάρ δὲ ἀληθινή, καὶ δυτεῖς τελεῖται καὶ ἀδιαιρέτος Τριάς δέχεται προσθήκην. ἀλλὰ δὲ παρὰ τούτων ἐπινεομένη. Καὶ τῶς ἐπει Χριστιανοί, οἱ ἐπερ παρὰ τὸν δυτα Θεὸν ἐπινοοῦνται; Πάλιν γάρ καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ αὐτῶν ασφίσιαται τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν ἔξεστι καθορᾶν. Εἰ διὰ τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐκ Μαρίας ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, νομίζουσιν ἀντὶ Τριάδος τετράδα λέγεσθαι, ὡς προσθήκης γενομένης διὰ τὸ σῶμα, πολὺ πλανῶνται, τὸ ποίημα ἐξισοῦνται, τῷ ποιητῇ, καὶ ὑπονοοῦνται δύνασθαι τὴν θεότητα προσθήκην λαμβάνειν· καὶ ἡγνόσαν, διτι οὐ διὰ προσθήκην θεότητος γέγονε σάρξ δὲ Λόγος, ἀλλὰ ἔνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσηται. Πῶς οὖν ιστοτε τὸ διὰ τοῦ Λόγου ληφθὲν σῶμα καὶ ζωοποιηθὲν, προσθήκην εἰς θεότητα τῷ Λόγῳ ποιεῖν; Μᾶλλον γάρ αὐτῷ τῷ ἀνθρώπινῷ προσθήκη μεγάλη γέγονεν ἐκ τῆς τοῦ Λόγου πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τε καὶ ἑνώσεως. Ἅποδ γάρ θυτοῦ γέγονεν αθέατον, καὶ φυγεῖν διν γέγονες πνευματικὸν, καὶ ἐκ τῆς γῆς γενέμενον τὰς οὐρανιὰς ὑπερβολὴν πῦλας. Ἡ μάντις Τριάς καὶ λαβόντος ἐκ Μαρίας σῶμα τοῦ Αέρου,

Τριάς ἔστιν, οὐ δεχομένη προσθήκην, οὐδὲ ἀφίστασιν. Αἱ τελείαι ἔστι, καὶ ἐν Τριάδι μία Θεότης γίνεται. Καὶ οὖτες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς θεός κηρύττεται ὁ τοῦ Λόγου Πατήρ. Ἀκήκοας πῶς ὁ μακριός Ἀθανάσιος ζῆλου πνέων ἐνθέου καθάπτεται τῶν λεγόντων δμούσιον τῷ. Λόγῳ τὸ σῶμα; Ερυθράσουσι, φησι. Καὶ πάλιν Οὐ νοοῦσιν, δικαίωνται περιπτώσιν. Καὶ αὐθις· Τὴν ἀφροσύνην εἴτεν ἔχουσι καθοράν. Καὶ ἀνοήτους καὶ ἀφρονάς μάτους ἀποκαλεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Ἱερὸς Ἀοιδός. Ἡμεῖς δὲ ἀπαλέγομεν καὶ διλαύς, εἰ δοκεῖ, τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν.

•

Ο ΚΑΘ. Ἐμοὶ τέως δοκεῖ, μὴ δεῖσθαι πλείονος ὑλέγουν εἰς τὸ γνωρισθῆναι τὸ τοιοῦτον διλεθῆμα. Οὐ γάρ τῷ ἀγίῳ Ἀθανασίῳ πεισθῆναι μὴ βουλητεῖς, εἴτε τέως τῆς τῶν Χριστιανῶν μοίρας τυγχάνει ὁν, τοσάντα καταδόθεσαντι τῆς ἀνοίας τῶν δμούσιον τῷ Λόγῳ τὸ σῶμα φληγαφύντων, καὶ τετράδα ἀντὶ Τριάδος τὴν Θεότητα γίνεσθαι ληφθεῖνταν, οὐκ οἶδα τίνι τῶν ἐπὶ γῆς νῦν δυντων ἀνθράκων πεισθῆσται. Πλὴν ἐπει πολλοὶ ή οὖν δόλως ἀκαγινώσκουσι τάς θείας Γραφάς, ή ἀναγινώσκουσι μάτην, ταῦτην δὲ πάρεργως, καὶ οὐκ ἐπιμελῶς καὶ διὰ τοῦτο σὺν ἐνθέου νοῦν αὐτῶν ἀγνοοῦσιν· εἰ σοι δοκεῖ καὶ δύναται καὶ δόλως τὴν ἐκείνων ἀλέγειν πάλιν, εὐ ξηγη ποιῶν, καὶ φίλον Θεῷ, καὶ ἡμίν κατεύμασιν.

Ο ΘΕΩΡ. Πολλοὶ τοῦ χαιρεκάκου καὶ μισανθρώπου Σατάνιν μαθητεῖ τεγρόντας ή μᾶλλον δργανα εἰς ἄπολειαν πολλῶν, οἷος ἡν διεβλατος Σένδηρος, δι τοῦ θρόνου τῆς Ἀντικείλας, κρατήσας τυραννικῶς, δὲ μὴ φοβηθεὶς τὴν φάσκουσαν ἐντολὴν, Ἐπικατάρτες δὲ πλενῶν τυφλῶν ἐν δόψῃ, πλείστους τῆς εὐθείας ἀποκλανήσας ὅδοῦ, εἰς βάραθρον ἀπωλείας μειενῶς κατεκρήμνισε, τούντα πολλῶν δρεπλῶν ποιεῖν, τι τῆς πλάνης ἐπιστρέφειν πρὸς τὴν μάλιθειαν. Τούτῳ γάρ ἀπῆτε καὶ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ. Οὐ δὲ ἐκ τῆς δικαιῆς αὐτοῦ, πολλῷ δὲ πλέον ἐκ τῆς καρδίας ταῦτα ἐντάλματα τοῦ Θεοῦ ἀπωλέμενος, τὰ ώντωσίπως ἀκαλεύοντα. Πορνεύσθε διὰ τῶν πυλῶν μου, καὶ ἀστοιχίστας τῷ λαῷ, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς θεοῦ διαβρίζατε· λίθους, οὐ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ζεῦτος ναοῦ, πρὸς πτώσιν δὲ μᾶλλον, καὶ πρόσχημα πολλῶν, ἐμβαλεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ἀφρόνος ἀστούδακε, καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ γραφῶν μίαν φύσιν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐδογμάτισε· δεδοικώς μὴ πτεράξις ἀντὶ τριάδος γένηται ή Τριάς· οὐκ ἐννοῶν, ὃ έποικεν, δὲ διὰ τὸ τριάδος πρόσδρημα οὐκ θέτει τῆς φύσεως σημαντικὸν, ἀλλὰ τοῦ ποτοῦ τῶν θωστάσεων. Πώς οὖν ἐκείνος συνῆγε τετράδα, ημῶν δὲ ὑμελογούντων ὑπόστασιν ἀνειληφέναι τὸν τοῦ θεοῦ Λόγον, ἀλλ' ἐν ἐαυτῷ ὑποστήσασθαι τὸ ήμέτερον; Καὶ μίαν ὑπόστασιν, καὶ ἔνα Υἱὸν δογματίζοντας τὸν Ἐμμανουὴλ; Εἰ μὲν οὖν ὁ καίνος θεολόγος τρεῖς φύσεις ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος δμολέγει, είτα

A coelestes portas evasit. Trinitas quidem certe Trinitas est, etiamsi Sermo corpus ex Maria sumpscerit, nullam nec accessionem admittens, nec diminutionem: sed perfecta semper est, et una in Trinitate Divinitas agnoscitur. Atque hoc modo Deus unus in Ecclesia prædicatur, Pater ille Sermonis. Audis quo pacto beatus Athanasius, divinum quemdam zelum spirans, eos tangat, qui corpus ejusdem esse substantiam cum Sermone dicunt. Pudore aspicientur, ait; item: Non cogitant quo pacto seipso evertant. Et rursus: Stoliditatem ipsorum perspicere licet. Insipientes et stultos vocat. Et haec quidem Athanasius. Nos autem alio quoque modo, si placet, impietatem eorum redarguemus.

GEN. Mihi sane videtur, ad ejusmodi erroris agnationem, non esse opus ampliori refutatione. Nam qui assentiri sancto viro Athanasio non vult, modo Christianus est, tantopere occlamanti eorum vesaniae, qui corpus ejusdem esse cum Sermone substantiam nugantur, et quaternionem in Divinitate loco Trinitatis, fieri sonnant: cuinam mortalium, nunc in terris existentii, sit assensurus, equidem non video. Quia tamen complures, aut omnino Literas sacras non legunt, aut legunt illi quidem, sed aliud quasi ageutes, non studiose; qua de causa mentem earum intimam ignorant: recte feceris, et acceptum Deo, nobisque gratum præstiteris, si errorrem eorum confutaveris; modo id tibi placet, et alia facere via possis.

C THEOR. Multi Satanæ, qui malis oblectatur, et genus humanum odit, extitere discipuli, vel instrumenta potius, ad multorum perniciem. Qualis erat abominabilis ille Severus, qui Antiochiae thronum per tyrannidem obtinuit. Is minime præceptum illud reveritus, quo dicitur: Execrabilis, qui in ieiunere cæco causam erroris præbet, plurimos in errorem a recta devocatos via, in pernicie barathrum miserabiliter præcipitavit; cum facere diversum debet, nimirum ab errore ad veritatem divertere. Quod quidem et præsulatus ipsius ab eo requirebat. Verum et ab auribus, et multo magis a corde rejectis Dei mandatis, quæ ita præcipiunt: Per portas meas ingredimini, et iter populo siernite, deque via lapides amovete¹, id operam dedit, ut non ad structuram illius vivi templi, sed potius ad ruinam et offensionem plurium, lapides in via vita per infamiam spargeret, adeoque verbis et scriptis naturam Emmanuelis unam tradidit; veritus ne Trinitatis loco quaternio fieret; haud cogitans miser, ut quidem videtur, nomen Trinitatis non habere significationem naturæ, sed numeri personarum vel hypostasium. Quod igitur modo collegit ille quaternionem, cum nos minime consticemur Dei Sermonem assumpsisse hypostasin, sed nostrum illud in seipso constituisse? adeoque statuimus, Emmanuelē esse unam hypostasin, et unum Filium? Quod si novus ac vanus ille theologus tres naturas

in sancta Trinitate consistetur, deinde natura Emmanuelis humana, quam nos confitemur, ad suas illas tres naturas adjuncta, pro Trinitate quaternonem fieri concludit: optime, id quidem facit. Quippe scipsum artificiose periteque separat ab uno solo Deo, et ad opinionem de pluribus diis deflectit. Siu unam divinitatis naturam et ipse constitetur, duasque naturas in Christo: unde nam ei naturarum quaternio proficiscatur, scire nequeo. Nec item fieri potest, ut Trinitate quaternonem hypostasium, absque alterius hypostasis accessione cogitemus.

His dictis, oculus Generalis in Syrum illum episcopum conjectit. Cunque videret eum vultu in terram defixo, nequaquam suspicere, conversus ad Theorianum, innotebat ei, Syrum uti aspiceret. Alis, Syrum intuitus, subrisit; et ad Generalem ait: Est, domine, quod insigne sanctitatem tuam interrogem; teque obsecro ne tibi grave sit ejus indicare solutionem.

GEN. Si Deus intellectum ejus mihi dederit, non gravabor illam tibi exponere.

THEOR. Sunt hic, velut in hypothesi, tria igne potiora, quae tamen unius naturae sint, auri scilicet. Si horum unum in ignem conjecero, plane ignitum illud duarum naturarum erit; ignis, inquam, et auri. Deinde hoc unito reliquis duobus necdum ignitis, interrogo, quolaam sint haec ignita? Triaene, ceu prius? an propter ignis naturam facta sunt quatuor?

GEN. Hujus interrogationis solutionem exponat Joannes religiosissimus episcopus Cessunii.

THEOR. Quid vero sanctitatis tuae prudentia dicit? Ignis natura numerum sive quantitatem trium illorum auxit, annon?

GEN. Mihi quidem non auxisse videtur.

THEOR. Atqui prius haec tria unius erant naturae, nunc in uno duas naturas conspiciuntur.

GEN. Hoc quoque in confessio est.

THEOR. Non igitur est necesse, trinitatem illorum ignis vi potiorum, fieri quaternonem, propter alteram illam naturam, videlicet ignis?

GEN. Non est necesse.

THEOR. Ineptiunt ergo, qui dicunt, necessario nobis quaternonem pro Trinitate contendam, si duas naturas in Christo demus.

His dictis, surgens ille **Syrus** episcopus, nullo verbo prolato, coenaculo cum sacerdotibus suis egressus est. Interrogatus autem a sacerdotibus suis, cur nihil cum philosopho loculus esset: non sibi licere dixit, in aliena synodo de hujusmodi rebus loqui, sine mandato patriarchae sui.

Tunc exsurgens Stephanus doctor ait: Rogo sanctitatem vestram ut parumper me audiatis. Postquam ei copia dicendi data est: Quidam, inquit, iudicagister cœpit puerulum edocere, iiebatque ipsi: Dic Alpha. Is autem nolebat dicere. Kursus iudicagister aiebat ipsi: Dic Alpha. Is vero similiter

A τὴν πρὸς ἡμῖν διολογουμένην ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν τῷ Ἐμπανουτῇ ταῖς αὐτοῦ προσθεὶς τριτταῖς φύσεις, συμπεράνει ἀντὶ Τριάδος τετράδα γίνεσθαι, δριστα τοῦτο ποιεῖ. Εὔτεχνως γὰρ καὶ ἐπιστήμονας ἀποσχοινίζει ἔσωτν τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ εἰς πολυθεῖαν ἔξοστρακίζεται. Εἰ δὲ μίαν θεότητος φύσιν διολογεῖ καὶ αὐτὸς, δύο δὲ φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ οἶδα, πόθεν αὐτῷ ἡ τετράς τῶν φύσεων ἐπεισέρχεται. Ὡκοστάσεων δ' αὖ τετράδα, δίχα προσθήκης ἔτερας ὑποστάσεως, τὴν Τριάδα νοεῖν, ἀμήχανον.

Τούτων οὕτω φρθέντων, δι Καθολικὸς τῷ Σύρῳ ἐπισχόψων ἐνητένεισεν. Ός οὖν ἐώρα τούτον εἰς, γῆν ἔχοντα τὸ δῆμα καὶ μηδαμῶς ἀνανεύοντα, στραφεὶς πρὸς τὸν Θεωριανὸν, ἐνένευεν αὐτῷ βλέψαι πρὸς τὸν Σύρον. Ὁ δὲ βλέψας, ὑπεμειδάσσεις καὶ φησι πρὸς τὸν Καθολικόν· Δέσποτα, ἐρώτημης ἔχω πρὸς τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου, καὶ παρακαλῶ, μὴ κατοκνήσῃς εἰπεῖν μοι τὴν τούτου λύσιν.

Ο ΚΑΘ. Ἐάν δὲ δώσεις μοι τὴν τούτου γνῶσιν, οὐ κατοκνήσω ταύτην εἰπεῖν σοι.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐστωσαν ως ἐν ὑποθέσεις ἐνταῦθα δικέρπυρα τρία, μιᾶς δητὰ φύσεως, χρυσοῦ δηλούσται. Ἐάν οὖν τούτων ἡ πυρακτήσω, ἐσται πάντας τὸ πεπυρακτωμένον δύο φύσεων, λέγω δὴ πρὸς, καὶ χρυσοῦ. Είτα ἐνώσας τούτο τοῖς λοιπαῖς δυοῖς τοῖς μὴ πεπυρακτωμένοις, ἐρωτῶ πόσα νῦν εἰσι ταῦτα τὰ δικέρπυρα; Τρία, ως πρώην; ή διπλά τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ἔγενοντα τέσσαρα;

Ο ΚΑΘ. Τούτου τοῦ ἐρωτήματος δι εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Κεσσουνίου Ἰωάννης εἶπε τὴν λύσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Η σύνεσις δὲ τῆς ἀγιωσύνης σου τι λέγει; Ἡ φύσις τοῦ πυρὸς ηδῆται τὸν ἀριθμὸν ἥτοι τὸ ποσὸν τῶν τριῶν, ή οὐ;

Ο ΚΑΘ. Ἐμοιγε τέως δεκτῆ, δτι οὐκ ηδῆσεν.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μήν πρώην μιᾶς ἡσαν φύσεως τὰ τρία, νυνὶ δὲ ἐν τῷ δύο φύσεων καθορῶνται φύσεις;

Ο ΚΑΘ. Ὁμολογεῖται καὶ τοῦτο.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἀνάγκη λοιπὸν τὴν τριάδα τῶν διπερπύρων τετράδα γενέσθαι διὰ τὴν ἔτερην φύσειν, ἥτοι τοῦ πυρός;

Ο ΚΑΘ. Οὐκ ἀνάγκη.

Ο ΘΕΩΡ. Περιττολογούσιν δρα οἱ λέγοντες, Ἀνάγκη τετράδα ἀντὶ Τριάδος διολογεῖν, εἰ δύο φύσεις δὲ τῷ Χριστῷ δώσουμεν.

Τούτων οὕτω φρθέντων, δι Σύρος ἐπίσκοπος ἀντὶ στὸς ἐξῆλθε τοῦ ἀνωγαλοῦ μετὰ τῶν Ιερέων αὐτοῦ μηδὲν ἐπειπὼν. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τῶν αὐτοῦ Ιερέων, διὰ τι οὐκ ἐλάλησάς τι πρὸς τὸν φιλόσοφον εἴπεν δτι, Οὐκ ἔξεστί μοι ἐν ἀλλοτρίᾳ συνδιψι περὶ τῶν τοιούτων λαλεῖν (1) ἀνευ τοῦ ἐμοῦ πατριάρχου

Ἐν τούτοις ἀναστάς Στέφανος διδάσκαλος εἴπει Παρακαλῶ τὴν ἀγιωσύνην ὑμῶν ἀκοῦσαί μου μιχρόν. Ός δὲ ἐπετράπη αὐτῷ λαλῆσαι, εἴπε· Διδάσκαλός τις ἡρέστο μαθήτευει παιδάριον, καὶ ἐλεγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἄλιρά. Τὸ δὲ οὖκ ἔθελεν εἰπεῖν. Καὶ πάλιν ὁ διδάσκαλος ἐλεγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἄλιρά. Τὸ δὲ

(1) Hactenus editio. Pergunt deinde codices Vaticanani.

ώμιας ἐτιώπα. Είτα ἀγανακτήσας ὁ διδάσκαλος Αἰλίγει τὸν παιδαρίῳ, Διὸς τὸν οὐ λέγεις; Τὸ δὲ ἔφη, θεοῦμαι εἰπεῖν ἄλφα, ἵνα μὴ με ἀναγκάσῃς εἰπεῖν καὶ τὰ ἔχεις. Τοῦτο λέγω κάγδω, Ἐδέν διμολογήσωμεν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, ἀνάγκη πάντως; ήμδε καὶ δύο ἐνεργείας, καὶ δύο θελήματα εἰπεῖν καὶ ἔσται δὲ εἰς Χριστὸς θέλων καὶ μῆθέλων τὸ αὐτὸν καὶ δύο πρᾶγμα, καὶ τις μάχη καθ' ἔστους ἔσται τῷ ἐνι· δούλῃ τῷ τυχόντι ἀνθρώπῳ συμβῆναι πρέποντος ή ένεχόμενον εἶποι τις ξν.

ΘΕΩΡ. Τοῦ λέγοντος δύο θελήματα ἀλλήλοις ἐναντούμενα, καὶ δύο ἐνεργείας μαχομένας ἀλλήλαις ἐν τῷ ἐν Χριστῷ, ὡς διδάσκαλος, οὐδὲ ἀκοῦσαι ποσῶς ἐνεχόμεθα. Εἴχε μὲν γάρ τὸ περφυσέντας θέλειν διαρκούσθεις ἀρόγος ὡς ἀνθρώπος, τῷ αὐτῷ θείκῳ θελήματι κινούμενόν τε καὶ τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον. Τὸ γάρ ἔχειν θελεῖν, φησίν δὲ θεός; Γρηγόριος, οὐδὲν ὑπεναντίον θεῷ, θεωθέν δλον. Εἰ δὲ τεθέωτο, τῇ τοῦ θεοῦντος δηλοντίστι συμφυΐζει τεθέωτο· τὸ θεοῦν καὶ θεούμενον, δύο πάντως ἀλλ' οὐχ ἐν, εἰπερ τῶν πρός τι τὸ τε θεοῦν καὶ τὸ θεούμενον. Τὰ δὲ πρός τι, πάντως ἀλλήλοις συνεισάγεσθαι πίσυκε, καὶ θατέρῳ συνεπινοείσθαι θάτερον· εἴχε μὲν αὖν θελήματα φυσικὸν ὡς ἀνθρώπος ὁ Σωτὴρ, τῷ αὐτῷ θείκῳ θελήματι τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον οὐ γάρ ἡναντίωται παντάπασι τῷ θείῳ τῷ φυσικῷ, ἐπεὶ τὸν Ποιητὴν αἰτιατέον πεποιηκότα τὸ φύσει μαχομενον.

Στέφανος διδάσκαλος εἶπε· Τὴν μίαν ὑπόστασιν δύο λέγειν θελήσεις ἔχειν, τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀπιθάνων ἔστι. Πῶς γάρ μερισθήσεται δὲ εἰς καθ' ἑαυτόν;

ΘΕΩΡ. Ὁμολογεῖς τὸν Χριστὸν πεινῆσαι καὶ διψαῖς καὶ νυστάξαις καὶ κοπιάσαι, ὡς κατὰ ἀλήσεις καὶ μάχης δύται;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Πῶς γάρ οὖν; Ἀνθρώπος ὁν, κατὰ ἀλήσειαν, οὐ κατὰ φαγεσίαν, εἴχε ταῦτα.

Ο ΘΕΩΡ. Αἰτιὸν, πεινῶν ἥθελε φαγεῖν, καὶ διψῶν ἥθελε πιεῖν, καὶ νυστάξων ὑπνῶσαι, καὶ τέλλα ὄντες;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Μάλιστα ἥθελε, καὶ καθ' ὁ θεός, ἵνα ἡ ἀγία αὐτοῦ σάρκη φάγη.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀλλώς ἐξελάσου τὸ καθ' δ, οὐ κατὰ τὸ κυρίως σημαντόμενον αὐτοῦ. Πλὴν ἔψομαι τοι. Ἡθελε, φήσ, καὶ καθ' ὁ θεός ἵνα ἡ ἀγία αὐτοῦ σάρκη φάγη;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ύρθετατα λέγεις.

Ο ΘΕΩΡ. Η σάρκη αὐτοῦ ἦτοι ἡ ἀνύρωπότης αὐτοῦ ἥθελεν ἵνα φάγῃ ἡ θεότης αὐτοῦ;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Οὐ.

Ο ΘΕΩΡ. Η δὲ θεότης αὐτοῦ ἥθελεν ἵνα φάγῃ αὐτή;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Απαγε.

Ο ΘΕΩΡ. Αρχούν τι ἐκ τούτων συνάγεται; Οτι καὶ δύο, καὶ οὐχ ἐναντιούμενα. Η μὲν γάρ σάρκη ἥθελε φαγεῖν καὶ πληρῶσαι τὰ τρυφοδύγα ἀγγεῖα αὐ-

A silebat. Tum Iudimagister stomachans ait puerulo: Cur non loqueris? qui respondit. *'Alpha dicere expavesci, ne me deinceps cæteras quoque litteras pronuntiare cogas. Eadem ego responsione utor. Nam si duas in Christo fatebimur naturas, prorsus opns erit duas quoque dicere operationes et duas voluntates : atque ita unus idemque Christus unam eamdemque rem volet et nolet, et pugna quædam adversus se ipsum uni subjecto erit : quod quidem ne cuilibet quidem homini accidere vel congruum vel probabile quispiam dixerit.*

THER. Num qui dicat duas invicem contrarias voluntates, et duas discordes in Christo operaciones, o doctor, ne tantisper quidem audire patiemur. Nam et quatenus homo volendi facultate præditum erat incarnatum Verbum ; illa tamen a voluntate divina permovetatur et informabatur, non autem repugnabat. Namque humana voluntas, ut ait divus Gregorius, Deo non aduersabatur, quia tota deificabatur. Quod si deificabatur, ab unione scilicet cum Deo deificabatur. Jamvero deiscans et deiscatum, duo prorsus sunt, non unum ; quoniam relativi termini sunt deiscans et deiscatum : relativi autem termini omnino invicem connectuntur, et alterum cum altero cogitatur. Habet igitur naturalem voluntatem ut homo Servator, divinis ipsi conformatum, non adversantem : nam quod naturale est, prorsus Deo non aduersatur; alioquin Creator reprehendendus esset, qui natura sibi centrarium creasset.

C Stephanus doctor ait : Atqui in unica hypostasi duas affirmare voluntates, impossibile, inexplicable, et incredibile est. Qui enim fieri potest, ut qui unus est, in se dividatur?

THEOR. Faterisne Christum esurisse, sitiisse, dormitavisse, et fatigatum esse, ut hominem verum, neene?

DOCTOR. Quidni? Homo quum esset, haec omnia vere, non secundum phantasiam, habuit.

THEORIANUS. Num igitur esuriens comedere volebat, sitiens volebat bibere, somno gravatus dormire, et cætera similiter?

DOCTOR. Maxime volebat, etiam quatenus Deus, sanctam ejus carnem cibo uti.

THEORIANUS. Alter usupasti dictionem quatenus, non autem juxta ipsius magis proprium significatum. Nihilominus tibi obsequar. Volebat, ait, etiam, quatenus Deus, sanctam ipsius earnem cibo uti?

DOCTOR. Rectissime dicas.

THEORIANUS. Age vero caro ejus, sive humanitas, volebatne divinitatem ipsius cibo uti?

DOCTOR. Minime gentium.

THEOR. Divinitas autem ejus volebatne ipsa manducare?

DOCTOR. Apage.

THEOR. Quid ergo hinc concluditur? Nemip. duo esse, nec sibi contraria. Caro enim volebat comedere, nec sua viscera quasi fame exinan-

ta complere : neque enim exinanitur divinitas. A τῇ; κενωθέντα τῇ; πείνῃ· ἡ θεότης δὲ οὐκ. Καὶ θελε φαγεῖν καὶ πληρώσαι τὸ πρόσδοχα ἀγγεια αὐτῆς κενωθέντα τῇ; πείνῃ οὐ γάρ κενοῦται θεότης.

DOCTOR. Hoc quidem verissima.

THEOR. En sanctissima Christi caro volebat oī sui, ut ita dicam, conservationem, comedere; quod quidem divinitas sibi ipsi solebat. Rursus divinitas volebat, sanctissimam Verbi carniem cibo uti; et caro ipsam ei volebat comedere. En tibi ut humana Christi voluntas divine suam obsecundabat.

DOCTOR. Cur dixisti, mē dictionem *quatenus* haud usurpasse propter ejus primarius significatus fert?

THEOR. Quia dixisti, quatenus Deus, vult comedere. Nam reapse vult comedere, quatenus esurit: esurit autem non quatenus Deus, sed quatenus homo.

DOCTOR. Hoc quidem omnes sciunt.

THEOR. Ain' vero, satisne tibi persuasimus, doctor, ut duas fatearis in Emmanuel voluntates, an divinorum quoque oraculorum testimonia requiris?

DOCTOR. Si scrutari Scripturas jubemur, quia in ipsis vita æterna latet, et ipse de me, Christus ait, *testantur*⁸, necesse est audire quid de hoc doctrina capite loquuntur.

THEOR. Scrutare igitur verba hæc: *Venimus enim non sicut ego volo, sed sicut tu*⁹. Deinde et illa: *Voluit Jesus in Galileam ire*¹⁰. Exploratum est ipsum voluisse illuc ire, quatenus ibi non erat. Non erat autem ibi quatenus homo; nam quatenus Deus, nusquam non erat, nam divinitate nusquam abest. Ergo quatenus homo, non quatenus Deus, ingredi voluit: adeoque voluntate prædictus erat, etiam quatenus erat homo. Item alibi: *Volo, inquit, ut ubi sum ego, et ipsi sint. Si quatenus Christus est Deus, supra illud, ubi, est (quatenus enim Deus est, in loco non est)*; fieri uenit, ut natura creata supra idem illud, ubi, sit: sane, quatenus homo est, vult ut ubi sit, ibideum et ipsi sint. Adeoque voluntate prædictus erat, etiam quatenus erat homo. Rursus alibi: *Cum uenisset ad locum, siue se dixit; et obtulerunt ei vinum selle mistum, quo gustato, non voluit bibere. Secundum quam partem ipsius dixeris eum sitiisse? Si secundum divinitatem, affectibus erit obnoxia divinitas ejus, quæ natura sua potum appetiverit: sin quoad humanitatem, sane quatenus sitiit, eatenuis quod naturæ nou conveniebat, bibere noluit: eratque voluntate prædictus idem, etiam quatenus erat homo. Et alibi dicitur: Circumibat in Galilæa Jesus. Non enim Iudeam obire volebat, quod eum Iudei ad uenient quærerent. Si circumilio carnis naturæ competit, non ei junctæ in eadem hypostasi divinitatis: nimirum quatenus erat homo, idem in Galilæa circumambulans, Iudeam obire non voluit, et idem voluntate prædictus*

176

τοις οὐκ εἰπας χαθ' δι θεός θέλει φαγεῖν· κατ' ἐκεῖνο γάρ θέλει φαγεῖν, χαθ' δι πείνῃ· πεινᾶται δὲ οὐ καθ' δι θεός, ἀλλὰ καθ' δι ἀνθρώπους.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πινάκηθες.

Ο ΘΕΩΡ. Ιδού τὴ; παναγία σάρξ αὐτοῦ ήθελεν εἰς οὐστασιν ἑαυτῆς, ἵν' οὐτως εἶπω, φαγεῖν, δι θεότης οὐκ ήθελε περὶ αὐτῆς· πάλιν ήθελεν ἡ θεότης ἵνα τὴ; παναγία αὐτῆς σάρξ φάγῃ, καὶ ήθελεν ἡ ἄγια σάρξ φαγεῖν· Ιδού ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα τῷ θείῳ αὐτοῦ θελήματι.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πῶς εἴπας δι τοῦ οὐκ ἔξελόμην τὸ καθ' δι κατὰ τὸ κύριον αὐτοῦ σημανόμενον;

Ο ΘΕΩΡ. Οτι εἴπας χαθ' δι θεός θέλει φαγεῖν· κατ' ἐκεῖνο γάρ θέλει φαγεῖν, χαθ' δι πείνῃ· πεινᾶται δὲ οὐ καθ' δι θεός, ἀλλὰ καθ' δι ἀνθρώπους.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πέστι δῆλον τοῦτο.

Ο ΘΕΩΡ. Τι δή; πεπίκαμέν σε, διδάσκαλε, δύο θελήματα διμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ, ἡ δεῖ σοι καὶ τῶν τῶν θείων λογίων μαρτυριῶν;

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Εἰ ἐρευνᾷς τὰς Γραφὰς ἐκελεύσθημεν, ἐν αὐταῖς γάρ ἔστιν ἡ αἰώνιος ζωῆς, καὶ ἐκεῖνατ εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι τερπέμιοι, φησὶν δι Χριστὸς, ἀναγκαῖδν ἔστιν ἀκοῦσαι τὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου διαγορεύουσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐρεύνησον λοιπὸν τὸ, Πλὴν οὐχ ὡς ἔτῳ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ· είτα καὶ τὸ, Ἡθέλησεν δι Ιησοῦς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαϊαν. Πρόδηλον δὲ δι τοῦ καθ' δι οὐκ ἥν ἐκεῖ, ἡθέλησεν εἰσελθεῖν (ἢ) οὐκ ἥν δὲ ἀνθρωπότητι· θεότητι γάρ οὐδενὸς ἀπίστη. Ἀρα οὖν καθ' δι θέλωπος, καὶ οὐ καθ' θεός, θέλησεν εἰσελθεῖν· καὶ θελητικὸς ἦν καὶ καθ' ἀνθρωπος. Καὶ ἐτέρωθι· θέλω δπου εἰμι ἐγώ, καὶ αὐτοῦ ἦτιν. Εἰ καθ' θεός δι Χριστὸς, ὑπὲρ τὸ ποῦ ἔστιν (οὐ γάρ ἐν τόπῳ καθ' θεός)· ὑπὲρ δὲ τὸ πᾶν [τὸ ποῦ] ἀδύνατον τὴν κτιστὴν ὑπάρχειν φύσιν· δρα καθ' ἀνθρωπος; θέλει, ἵνα δπου ἔσται, καὶ αὐτοῦ ωστε. Καὶ θελητικὸς ἥν αὐτὸς καὶ καθ' ἀνθρωπος. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· Ἐλύων εἰς τὸν τόπον εἴπε, Διψῶ· καὶ ἐδώκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ήθελε πιεῖν. Κατὰ ποιὸν αὐτοῦ μέρος εἰπη; αὐτὸν διψήσαι; Εἰ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἐμπιθήσαις ἔσται ἡ θεότης αὐτοῦ, πόσεως κατὰ φύσιν ἐφιεμένη· εἰ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δρα καθ' ἐδίψησ, κατ' ἐκεῖνον καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῆς φύσει οὐκ ήθελε πιεῖν· καὶ θελητικὸς ἥν δι αὐτὸς καὶ καθ' ἀνθρωπος. Καὶ ἀλλαχοῦ φησ. Καὶ περιεπάτε δι Ιησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαΐᾳ. Οὐ γάρ ήθελεν ἐν τῇ Ιουδαϊᾳ περιπατῶν, δι τὴν ἐξήγουνται αὐτὸν οἱ Ιουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Εἰ τῆς σαρκὸς φύσει δι περίπατος, ἀλλ' οὐ τῇ; καθ' ὑπόστασιν ἡ νωμένης αὐτῇ θεότητος, δρα καθ' ἀνθρωπος δι αὐτὸς ἐν τῇ Γαλιλαΐᾳ περιπατῶν, οὐκ ήθελεν ἐν τῇ Ιουδαϊᾳ περιπατεῖν, καὶ θελητικὸς ἥν δι αὐτὸς καὶ καθ' ἀνθρωπος. Καὶ ἐτέρωθι· Κάκεῖσθε ἐξειδότες, καὶ επορεύοντο·

⁸ Joan. v, 39. ⁹ Matth. xxvi, 39. ¹⁰ Joan. i, 45.

(1) Hactenus Vaticanui codices lacunam explent. Pergit porro editio.

δὲ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι: Κακεῖσθε αὐτοτάξ ἀπῆλθεν εἰς τὰ δρῦα Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδέποτε ἤθελε τρώγαται, καὶ οὐκ ἤδυνθη λαθεῖν. Εἰ καθὸ Θεὸς ὁ Χριστὸς, δύναμις ἡγείνουστατος, καθὸ δὲ ἀνθρώπος, ἀσθένεια (εἰ τὸ ἑταυτόθη, φησὶν ὁ θεῖος; Ἀπόστολος, ἐξ ἀνονθεταίς· ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ)· ἔρα πάλιν ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθὸ Θεὸς, εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ, καὶ οὐκ ἤδυνθη λαθεῖν· καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἀνθρώπος. Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέροντες· Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες, ἰερουάριον σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Εἰ τὴ βρῶσις τῶν Πάσχα τῶν ὑπὸ νόμουν ἔστι, τέγονε δὲ ὁ Κύρος; καθὸ ἀνθρώπος, ἀλλ’ οὐ καθὸ Θεὸς ὑπὸ νόμουν· ἔρα πάλιν ἄνθρωπος, ἤθελε φαγεῖν τὸ Πάσχα, καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἀνθρώπος. Καὶ μηρία διὰ τὸν τοὺς ἱεροὺς λογίους εὐρήσεις δεικνύντα τὸν Ἐμμανουὴλ θελητικὸν καὶ καθὸ ἀνθρώπος.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πῶ; διφείλομεν λέγειν τὰς θελήσεις; φυσικάς, ή ὑποστατικάς;

Ο ΘΕΟΡ. Φυσικάς· εἰ γάρ ὑποστατικάς εἶπωμεν τὰς θελήσεις, δώσομεν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τρεις θελήσεις, διότι τρεις ὑποστάσεις εἰσίν. "Ωσπερ οὖν μία θελήσις ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, διότι μία φύσις· οὕτω δύο θελήσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι δύο φύσεις εἰστον, ὡς διδήλωται.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Σφόδρα με ὠφελησάς ἔχ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀγίας Τριάδος· καὶ πέπεισμα, διτι φυσικὸν διφείλομεν λέγειν τὸ θέλημα, οὐκ ὑποστατικόν. Ἔπειτα οὖν δύο φύσεις δίδομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάγκης καὶ δύο θελήματα συνομολογήσομεν, θελέν τε καὶ ἀνθρώπινον.

Ο ΘΕΟΡ. Ἀνθρώπινον δεῖ θέλημα νοεῖν, οὐ τὸ γνωμικὸν, ή προαιρετικὸν, ἀλλὰ τὸ φυσικὸν μόνον.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Καὶ τί ἔστι φυσικὸν θέλημα, καὶ τί προαιρετικόν;

Ο ΘΕΟΡ. Φυσικὸν θέλημά ἔστι δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν θετοῦ δρεκτικῆς, καὶ τῶν οὐσιώδων τῇ φύσει προσόντων συνεκτικῆς πάντων ιδιωμάτων, καθὸ ήν ἀεὶ τῷ φύσει θελητικῷ τὸ πεφυκέναι θέλειν ἐμπέφυκεν. Οὐ ταύτην δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ θέλειν, ἔστιν, ὡς οὐδὲ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν, καὶ λαλεῖν. Πέρικλες μὲν γάρ τὸ λαλητικὸν λαλεῖν· λαλεῖ δὲ οὐκ ἀεὶ, ἐπειδὴ τὸ μὲν οὐσιαῖς ἔστι, τῷ λόγῳ τῆς φύσεως συνεχόμενον τὸ δὲ βουλῆς, τοῦ λαλούντας· γνώμῃ· τυπούμενον, ὥστε φύσεως· μὲν τὸ δὲ τὸ φυσικέναι λαλεῖν, ὑποστάσεως δὲ τὸ πῶς λαλεῖν· ἔττικερ καὶ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ πῶς θέλειν. Γνώμην δὲ καὶ προαιρέσιν, ἐπὶ τοῦ Κυρίου λέγειν ἀδύνατον, εἰπερ χυριόλεκτεῖν βουλόμεθα. Ηγνώμη γάρ μετά τὴν περὶ τοῦ ἀγνοούμενου ζήτησιν, καὶ βούλευσιν ἢτοι βουλήν, καὶ χρίσιν, πρὸς τὸ χριθέν· ἔτι διάθεσις, μεθ’ ήν τὴ προαιρέσις· ἐκλεγομένη

A erat, etiam quatenus erat homo. Et alibi: *Intra egredens Galilaeam pertransibant*¹¹, nec id quemquam scire volebat. Item alio loco: *Inde movents abiit ad Tyri Sidonisque fines, et domum ingressus, neminem id scire volebat; neque tamen latere poterat*¹². Si Christus, quatenus erat Deus, potentia per se subsistens erat; et infirmitas, quatenus homo (licet crucifixus est, inquit Apostolus, *ex infirmitate, vivit tamen potestate divina*¹³); ergo quatenus homo, non quatenus Deus erat, domum ingressus, neminem id scire volebat; neque tamen latere poterat: adeoque voluntate prædictus erat idem, etiam quatenus erat homo. Alibi quoque dicitur: *Et accessere discipuli, dicentes: Quo nos abire ris, et pascha manducandum parare*¹⁴? Si manducatio Paschatis ad subjectos legi pertinet, Dominus autem quatenus homo, non quatenus Deus erat, legi subiectus fuit: ergo quatenus erat homo, pascha manducare voluit. Et erat idem voluntate prædictus, etiam quatenus erat homo. Reperies et alia sacris in oraculis infinita, quæ Emmauelem voluntate prædictum fuisse demonstrant, etiam quatenus erat homo.

DOCTOR. Quinam voluntates appellare debemus? naturales, an hypostaticas?

THEOR. Naturales; quippe si voluntates hypostaticas dicitur, tres in sacrosancta Trinitate voluntates concedemus, quoniam tres sunt hypostases. Igitur ut una voluntas est in sacrosancta Trinitate, quoniam una natura: sic duæ voluntates in Christo sunt, quoniam duæ naturæ, sicut est indicatum.

DOCTOR. Valde me juvisti per exemplum illud sacrosanctæ Trinitatis: estque mihi persuasum, debere nos voluntatem naturalem dicere, non hypostaticam. Itaque quenam duas in Christo naturas concedamus, necessario duas quoque voluntates constituir, diviuam et humanam.

THEOR. Humana voluntas intelligenda est, non arbitria, vel eligens, sed tantum naturalis.

DOCTOR. Et quid est naturalis voluntas? quid eligens?

THEOR. Voluntas naturalis est vis et facultas id appetens, quod secundum naturam est omniumque proprietatum, quæ naturæ substantialiter adsunt, conservatrix: secundum quam semper ei, quod a natura voluntate prædictum est, hoc ipsum inest, ut sit volendum sit comparatum. Non idem est autem, comparatum esse ad volendum, et velle: sicut nec comparatum esse ad loquendum, et loqui. Nam quidquid prædictum est vi loquendi, comparatum quidem est ad loquendum, sed non semper loquitur; quoniam id quidem est substantialis rationeque naturæ continetur, hoc vero consilii est, et loquentis arbitrio formatur: quo sit ut naturæ quidem sit, semper comparatum esse ad loquendum; hypostasis autem, quodam modo loqui: sicut sit volendum esse comparatum, et quodam modo velle. Arbitrium vero, et electio, siquidem propriæ loqui volumus, in

¹¹ Marc. ix, 29. ¹² Marc. viii, 23. ¹³ II Cor. xiii, 1. ¹⁴ Matth. xxvi, 17.

Dominum non cadunt. Nam arbitrium post habitam de ignota re questionem et deliberationem, sive consilium et judicium, affectio quadam est ad id, quo de judicium factum est: post quam electio sequitur, alterum prae altero diligens. Dominus autem, qui nudus homo non est, sed etiam Deus, et qui novit omnia, nec considerationis ullius eget, nec inquisitionis, nec consilii, nec judicii: et tum aversionem a malo. Quapropter arbitrariam aut eligeantem voluntatem Domino non tribuumus, sed naturalem.

Tum religiosissimus episcopus Isaacus dixit: Sufficiunt haec de duabus voluntatibus Emmanuelis, iis quidem qui non contentiose, quae dicta sunt, audiunt. Nunc, si placet, etiam de geminis actionibus dico.

THEOR. Ad demonstrandum actiones Christi duplices, apud vos oratione prolixa non opus esse arbitror, qui sacris litteris estis innutriti. Nam expuere, lutumque de sputo conficere, cæcique pupulas inungere, hominis omnino actio est. Quippe divinitatem expuere non dicemus, si non insanis. At lutum illud in oculum et lucem convertere, id divinitati omnino attribuamus. Eiusmodi quis infinita reperiet, si oracula divina diligenter inspicerit. Erit autem res tota perspicua de gladii quoque carentis exemplo. Nam is pariter et secat et urit; estque dubio procul ustio quidem non ferri, sed ignis: sectio vero, non ignis, sed ferri. Effecta denique diversarum naturarum sunt, iam sectio quam adustio. Verum propter unionem, non ignis tantum esse dicimus hanc ustionem, sed etiam ferri. Sie enim loqui solemus: Hoc ferrum urit. Sic quoque rem considerabimus: Animæ est, corpus suum animare ac vivificare. Quod quidem ex amborum di-remptrum patet. Nam anima tempore mortis a corpore suo dirempta, corpus mortuum manet. Cum ergo divinitas ejus nunquam nec a corpore nec ab anima dirempta fuerit, quo pacto vim istam animæ, vivificantem scilicet, non habuit ejus divinitas? Nimurum a corpore indirempta, eique copulata hypostaticæ, mortuum manere corpus haud sinebat. Quippe dum inest anima corpori, nunquam illud mortuum est. Nam cum anima sit spiritus vitalis, corpus ipsum vivificat, sicut etiam alicubi sapiens ille Salomon, de impiis quibusdam et de astrorum cultoribus loquens, dixit: *Luto vilior est vita ipsorum, quoniam ignorarunt eum qui finxit eos, et efficacem animam inspiravit eis, ac spiritum vitalem eis afflavit*.¹⁵

GEN. Quicunque conscientiam suam pedibus proculeat, præsertim in doctrina fidei, non dignus est appellari Christianus. Ego vero Deum testeum appellans fateor, me et ejusdem vobiscum suisse fidei et osse, ex quo libros sacros inspexi: cuius scilicet es ipse fidei, et in medium alis te produci: divi Patres.

¹⁵ Sap. xv, 10, 11.

A καὶ αἱρουμένη πρὸ τοῦ ἐπέρου τὸ ἔτερον. Οὐ δὲ Κύριος οὐ φίλος ἀνθρώπος ὁν, ἀλλὰ καὶ Θεός, καὶ πάντα εἰδὼς, ἀνενθῆς σκέψεως, καὶ ζήτησεως, καὶ βουλῆς ὑπάρχει, καὶ χρίσεως· καὶ φυσικῶς τὴν τε πρᾶς τὸ καλὸν ἔχει οἰκεῖωσιν, τὴν τε πρᾶς τὸ κακὸν ἀλλοτρίωσιν. Διὰ τοῦτο γνωμικὸν ἡ προαιρετικὴ θέλημα ἔπι τοῦ Κυρίου οὐ λέγομεν, ἀλλὰ φυσικόν. conjunctionem cum bono naturaliter habet, tamen averseō a malo. Quapropter arbitrariam aut eligeantem voluntatem Domino non tribuumus, sed naturalem.

'Ο εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἰσαάκ εἶπεν· 'Ἀρχεῖ τοῖς μὴ φιλονείκως ἀκούουσι τῶν φθέντων περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Ἐμμανουὴλ. Εἰπὲ ἡμῖν, εἰ κε-
λεύεις, καὶ περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ οὐκ οἴμαι ὅμδε δεῖσθαι λόγων πολλῶν εἰς ἀποδεῖξεν, τοὺς ταῖς θείαις ἐντεθραμμένους Γραφαῖς. Τὸ γάρ πτύσσαι, καὶ πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος ποιῆσαι, καὶ χρίσαι τὰς κόρας τοῦ τυφλοῦ, ἀνθρωπίνη πάντως ἔστιν ἐνέργεια. Πεύει γάρ οὐκ ἀν εἰπούμεν τὴν θεότητα, εἰπερ οὐ μανιούμεθα. Τὸ δὲ τὸν πηλὸν εἰς δύμα καὶ φῶς μετασκευάσασθαι, πάντως τῇ θεότητι δύσομεν. Καὶ μυρία ἀν τις εὑροι τοιαῦτα, τοῖς θεοῖς ἐπιμελῶς ἐγκύφας λογίοις. 'Εσται δὲ σαφὲς τοῦτο καὶ διὰ παραδείγματος τῆς πεπυραχτωμένης μαχαίρας. Τέμνει γάρ αὕτη ἐν ταύτῳ καὶ καθεῖ. Καὶ ἔστιν ἡ μὲν καῦσις προδήλως οὐ τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ τοῦ πυρός. Ή δὲ τομὴ οὐ τοῦ πυρὸς, ἀλλὰ τοῦ σιδήρου. Καὶ ἀλλης καὶ ἀλλης φύσεως ἐνέργειαι ἢ τε τομὴ καὶ ἡ καῦσις. Διὰ δὲ τὴν ἐνωσιν, μὴ μόνον τοῦ πυρὸς εἰναι λέγομεν τὴν καῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σιδήρου. Καλεῖ γάρ ὁ σιδῆρος οὗτος, φαμέν. Σχοτήσομεν δὲ καὶ οὕτω: Ψυχῆς ἔστι τὸ ψυχοῦν καὶ ζωοποιεῖν τὸ θαυμῆς σῶμα· καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ. Χωριζομένης γάρ ταύτης κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θαυμάτου ἀπὸ τοῦ οἰκείου σῶματος, μένει τὸ σῶμα νεκρόν. Ἐπει οὖν ἡ θεότης αὐτοῦ οὐδέποτε οὔτε τοῦ σῶματος, οὔτε τῆς ψυχῆς ἐχωρίσθη, πῶς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῆς ψυχῆς, τὸ ζωαγονεῖν φῆμι, οὐκ εἶχεν ἡ θεότης αὐτοῦ: 'Ἄλλ' ἀχώριστος οὖσας τοῦ σῶματος, καὶ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένη αὐτῷ, οὐκ εἴλεναι αὐτῷ νεκρόν. Ψυχῆς γάρ ἐνούσης τῷ σῶματι, οὐδέποτε νεκρόν ἐκεῖνο τυγχάνει δν. Πνεῦ-
μα γάρ ζωτικὸν οὖσα ἡ ψυχὴ, ζωοποιεῖ τὸ σῶμα· ὃς που καὶ δισφῆς Σολομών περὶ τινῶν παρανόμων καὶ εἰδωλολατρῶν εἶπε· Πηλοῦ ἀτιμάστερος οὐδεὶς αὐτῶν, δτι ἡγρόστατος τὸν πλάστατα αὐτούς· καὶ τὸν ἐμπρενόστατα αὐτοῖς ψυχὴν ἐπεργούστα-
καὶ ἐμφυσήστατα αὐτοῖς πνεῦμα ζωτικόν.

Ο ΚΑΘ. 'Οστις τὸ οἰκεῖον καταπατεῖ συνειδή· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ πίστεως λόγῳ, οὐκ ἔσται δξιός γαλεῖσθαι Χριστιανός. Εγὼ δὲ ὅμοιογων ἐπ Θεῷ μάρτυρι, διτι τῆς αὐτῆς ὑμίν πίστεως καὶ ήμην καὶ εἰμι, ἐξότου ταῖς θείαις ἐνέκυφα βίθιλοις· ης καὶ αὐτὸς εἰ, καὶ οἱ παρὰ σοῦ εἰς μέσον ἀχθε-
τες θεοί: Πατέρες.

Ο ΘΕΩΡ. Εἰ οὖτος; ἐπίστευες, καὶ πιστεύεις, ἐν-
τὸν τίνος λοιπὸν ἔγραψας ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου,
Δέχομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστόν;

Ο ΚΑΘ. Ἀποδίληπον εἰς τὸ τοῦ ἀνθρώπου παρά-
δειγμα, ώς οἱ δῆγοι Πατέρες ἔχρησαντο, τοῦ ἐκ ψυ-
χῆς συγχειμένου καὶ σώματος, καὶ μία φύσις λε-
γομένου μετὰ τὴν ἐνωσιν, καὶ τάς, ἐξ ὣν συνετέθη,
φύσιες ἀσυγχώτους καὶ ἀτρέπτους φυλάσσοντος, οὐκ
ἴδοκον, ὡς πολλάκις εἶπον σοι, σφάλλεσθαι. Υπ-
ελάρπενον δὲ καὶ τὸν μακάριον Κύριον, μίαν φύσιν
τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην λέγοντα, τοῦτο βούλεσθαι
ἔφεν. Ἔκουον δὲ καὶ περὶ πολλῶν, διτοι οἱ 'Ρω-
μαῖοι δύο φύσεις κεχωρισμένας, ὡς ὁ Νεοτόριος,
δογματίζουσι. Καὶ διὰ τοῦτο σφρόως ἀντιμαχόμε-
νος τῆς μιᾶς φύσεως λέξεως, καὶ κατὰ τοῦ κεχω-
ρισμένας, τὸ μιαν ἀντιθέμενα. Κατὰ μέντοι γε
τὸν οὐν οὗτος ἐφρένουν, καὶ οὗτα φρονῶ, ὡς αὐ-
τὸς ἡμῖν διετράνωτας, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν τὰς
ἀποδείξεις ποιούμενος. Νῦν οὖν εἰ ἔχεις ἀλλο κεφά-
λαιον, πρόσθες· καὶ περὶ ἑκείνου, εἰ δοκεῖ, ποιησ-
μένα τὴν διάλεξιν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀναγνώσομεν λοιπὸν καὶ πάλιν ἐκ τῆς
τοῦ ἐπιστολῆς.

Ο ΚΑΘ. Ἄγε.

Ὦ οὖν ἀνεγνώσκομεν, ἤλθομεν εἰς τὸν τόκον, οὐ
ἡν γεγραμμένον· Ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
Παρθένου ἐννέα μηνῶν χρόνον, καὶ πάντες ἡμε-
ρῶν.

Εἶπεν δὲ ΘΕΩΡ. Πόθεν ἔχεις τοῦτο, διτοι ἐννέα μῆ-
να; καὶ πάντες ἡμέρας ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
πατέρου Παρθένου;

Ο ΚΑΘ. Ἐχομεν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων,
διτοι πρωτότοκα παιδία ποιοῦσιν ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν
ἴαντων μητέρων ἐπέκεινα τῶν μή πρωτότοκων,
πάντες ἡμέρας. Καὶ τοῦτο πιστούνται ἀπὸ τοῦ συροῦ
Σολομῶντος, λέγοντος περὶ ἑαυτοῦ· Δεκαμεριαίῳ
χρόνῳ κατεῖς ἐν σώματι· τοῦτο βούλομένου δηλοῦν,
διτοι οὐ μόνον ἐννέα μῆνας ἦν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἐσ-
τοῦ μητρός, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐλασσον. Ὡς
πρωτότοκον οὖν δὲ Ἐμμανουὴλ, τὸν ίσον αὐτοῖς χρό-
νον ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἑαυτοῦ μητρός πεποίηκεν.

Ο ΘΕΩΡ. Ο Σολομὼν κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀριθμῶν
τῶν Ἐβραίων, δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ εἰπε παγεῖς ἐν
σώματι· καὶ γάρ οἱ μῆνες τῶν Ἐβραίων μικρότε-
ροι εἰσὶ τῶν ἡμετέρων μηνῶν. Ἐκεῖνοι γάρ τὴν
σελήνην ἔχουσι μέτρων τῶν παρ' αὐτοῖς μηνῶν· τὴν
γάρ ἀρχὴν τῆς σελήνης ἔχουσιν ἀρχὴν τοῦ μηνὸς·
καὶ τὸ τέλος πάλιν αὐτῆς, τέλος τοῦ μηνὸς αὐτῶν.
Οὐδέποτε δὲ σελήνη ἔχει ἡμέρας λ', η λα', ὡς ἔχουσι
οἱ μῆνες τῆς μηνῶν. Κατὰ γοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν μηνῶν
τῶν Ἐβραίων εἶπεν δὲ Σολομὼν· Δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ
κατεῖς ἐν σώματι. Οἱ δὲ τῆς οἰκουμένης φωστήρ δ
χρυσοῦς τὴν γλωτταν Ἰωάννης ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς
τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν
ῷ καὶ περὶ τοῦ, πότε δεῖ τὴν τοῦ Σωτῆρος γέννησιν
ἴηταί τε, σαφῶς ἀποδείκνυσιν, οὐ δέρχῃ· Ἐπάλι
καὶ πετριάρχαι μὲν ὄδιον, προσφῆται δὲ προσλε-

A THEOR. Si sic credebas, et nunc credis, quare
scribebas in epistola tua: Dicimus unam in Christo
naturam?

GEN. Evidem respiciens ad illud exemplum al-
homine sumptum, quo sancti P.tres usi sunt,
homine, inquam, ex anima corporeque composito,
quique post unionem esse natura dicitur una, et
natura, ex quibus est compositus, inconsuas et
mutationis expertes retinet, minime mihi, ceu
multoties tibi jam dixi, falli videbar. Præterea pu-
tabam, beatum illum Cyrillum, cum dicit unam
naturam Sermonis incarnatam, hoc ipsum iudicare
velle. A pluribus audiebam denique, Romanos exem-
pto Nestorii duas naturas separatas statuere. Quam-
obrem unius naturæ vocem vehementer propu-
gnantes, pro separatis naturis, unam reponebamus.
Interim mente sic sentiebam, et sentio, quemadmo-
dum ipse nobis declarasti per eas demonstrationes,
quas ex divinis Litteris contexebas. Itaque si nunc
aliud copni habes, adjicito: ut etiam de illo, si vi-
debitur, colloquamur.

B THEOR. Ergo rursus ex epistola tua legere per-
geminus.

GEN. Age vero.

C Cum igitur legeremus, ad eum locum venimus,
ubi scriptum erat: Habitavit in utero Virginis
novem mensium et quinque dierum spatio.

D Dixit ergo THEOR. Unde, quæso, id habes, quod
novem mensibus et quinque diebus habitaveris in
castissimæ Virginis utero?

GEN. Accepimus a doctoribus nostris, primigenia
quinque diebus in matrem suarum alvo dintius
existere quam fetus non primigenios. Atque huic
opinioni sicutem conciliant ex illo sapiente Solononc,
de se ipso dicente: Decem mensium spatio defixus
in corpore sui¹⁴; quibus verbis hoc indicare vult,
quod non modo novem mensibus in utero matris
sue fuerit, sed etiam decimi partem aliquam ceperit.
Noster igitur Emmanuel, tanquam fetus primigenius,
per temporis spatium in utero matris exegit.

THEOR. Solomon, Hebreorum more tempora me-
tiens, decem mensium spatio se in corpore defixa
fuisse dicit. Quippe menses Hebreorum minores
sunt nostris mensibus. Nam secundum lunam menses
suos dimetiuntur, adeoque lunæ principium faciunt
mensis principium; ac vicissim lunæ finem, mensis
sui finem. Numquam vero luna dies 30 vel 31, instar
nostrorum mensium habet. Itaque juxta numerum He-
breorum mensium Solomon dixit: Decem mensium
spatio defixus in corpore. Cæterum lumen illud or-
bis, Joannes Chrysostomus, in oratione de Nati-
vitate Domini nostri Jesu Christi, qua etiam
clare demonstrat, quando Natalis Servatoris ce-
lebrandus sit, cuius quidem orationis hoc est
exordium: Καὶ οὐαὶ οἱ πατριαρχεὶς πατεριάρχαι,
πρεδιεβαντες, justi videre desiderabant, ea

¹⁴ Sap. III, 7, 2.

nuas evenerant, hodieque consummata sunt. Sunt hujus igitur orationis medium Chrysostomus sit : Cum Joannem Elizabetham sextum jam mensem in utero gereret, Mariæ conceptionis principium habuit. Hinc jam cognito conceptionis Mariæ principio, novemque mensibus a conceptione numeratis : quando peregit, sciemus. Non menses novem et dies quinque dicit, uti tua sanctitas scripsit.

GEN. Nos orationem illam Chrysostomi non habemus. At enim hoc emendata facillimum fuerit. Itaque missum id faciamus, et sequentia videamus.

Ulterius ergo legentes epistolam, ad caput de festis pervenimus, in quo hæc erant verba : Quod Nativitatis et Baptismi festum uno edocemque die celebramus, id recte fieri multis testimoniis docemus. Primum omnes Ecclesiæ sic factitabant, inde usque ab apostolis. Altera ratio, quod evangelista Lucas id testatur. Quippe commemorat, in festo propitiationis, quod est mensis Tisronis die 10, hoc est 27 Septembbris : quo Zacharias pontifex templum ingressus—fuit, et suffitum fecit, et angelum aspexit.

Ad hæc THEOR. Unde constat, ait, diem 10 mensis Tisronis esse 27 Septembbris?

GEN. Ex Hebraico.

THEOR. Quinam ex Hebraico? Atqui menses Hebreorum nostris mensibus non respondent; nec ipsorum mensibus nostri. Quod sane manifestum est ex Paschate. Propter illam enim causam aliquando Martio mense, aliquando Aprili Pascha celebramus : cum illud Hebraicum Pašcha non sequamur. At illi nunquam a primi apud eos mensis, videlicet Nisanis, die 14 recedunt, quemadmodum lex Mosaica præcepit. Quo sit ut qui primus apud eos mensis est, nonnunquam in eum, qui apud nos Martius dicitur, nonnunquam in Aprilem incidat. Ideoque menses ordine cæteri necessario sequuntur eum qui apud ipsos primus est : ac septimus ipsorum mensis, quo festum Propitiationis apud eos celebratur, non semper in Septembrem nostrum incidit; sed est necesse, nonnunquam ut anticipet, nonnunquam accedat tardius. Uniuersum ergo certus es, diem 27 Septembbris esse Tisronis 10?

GEN. Siue a majoribus nostris accepimus. D

THEOR. Qui acceperitis? per scripturam? an citra scripturam?

GEN. Citra scripturam.

THEOR. Ex iis que dicta sunt de inæqualitate nostrorum et Hebreorum mensium, manifestum est, non te scire certo, an dies 10 Tisronis sit 27 Septembbris. Quod cum ignore, nec Joannis conceptionem nosti, ut scilicet ejus mense sexto, reperiire Domini Conceptionem possis.

GEN. Evidenter aliam certitudinem non habeo. Corrigetur tamen hoc quoque, Deo propitio, si que majoris momenti sunt, emendata fuerint. Nam ego

A γον, δίκαιοι δι επειθώμαριν ιδεῖν, τεῦτα ἔξεδη, καὶ τέλος ἐλεῖσθε στήμερον. Πρὸς τὸ μέσον οὖν τοῦ λόγου τούτου φησίν· Ἐξ μῆνας ἐν γαστρὶ ἔχουσης τὸν Ἰωάννην τῆς Ἐλισαβέτης, ή Μαρία ἡρέστο οὐλλαμβάνειν, εἰσόμεθα καὶ πότε ἐτεκεν, ἐννέα μῆνας ἀριθμήσαντες ἐκ τῆς οὐλληψεως. Οὐχὶ τὰ μῆνας, καὶ πέντε ἡμέρας, ὡς ἡ ἀγιωσύνη σου ἔγραψεν.

Ο ΚΛΘ. Ήμεῖς τὸν λόγον τοῦτον τὸν Χρυσοστόμου οὐκ ἔχομεν πλὴν τοῦτο φέστον διορθωθῆναι. Εἰσωμεν οὖν, εἰ δοκεῖ, τοῦτο, καὶ έσωμεν τὰ τέξτα.

Αναγινώσκοντες οὖν τὸ ἔξῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἀλθούμεν εἰς; τὸ περὶ ἑορτῶν κεφάλαιον, ἐν φέλεγε. Πλὴν διὰ τὸ τὴν Γέννησιν καὶ τὸ Βάπτισμα ἐφάπτεις ἑορτάσαι, πολλὰς ἔχομεν μαρτυρίας. Πρῶτον μὲν πᾶσαι αἱ Ἑκκλησίαι οὐτως ἀώραζον, ἀρέσμεναι ἀπὸ τῶν ἀποστόλων. Δεύτερον δὲ λόγον, διεῖ δὲ εὐαγγελισθῆς Λουκᾶς τοῦτο μαρτυρεῖ. Διηγεῖται γάρ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ιλασμοῦ, ήτις ἐστὶ τῷ μηνὶ Τισρὸν τῇ δεκάτῃ, ήτις ἐστὶ Σεπτεμβρίου καὶ, ἐν ᾧ εἰσῆλθεν διάρχιερες Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ, καὶ θύμιασε, καὶ εἶδε τὴν δρασιν τοῦ ἀγγέλου.

Εἶπεν δὲ ΘΕΩΡ. Πόθεν δῆλον, διεῖ δεκάτη τοῦ Τισρὸν ἐστιν ἡ καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός;

Ο ΚΑΘ. Ἐκ τοῦ Ἐβραϊκοῦ.

Ο ΘΕΩΡ. Πῶς ἐκ τοῦ Ἐβραϊκοῦ; Καὶ μήν οἱ τῶν Εβραίων μῆνες οὐκ ἀκολουθοῦσι τοῖς ἡμετέροις μηνίν, οὓς μήν οἱ ἡμέτεροι τοῖς ἐκείνῳ καὶ δῆλον ἐκ τοῦ Πάσχα. Διεῖ γάρ τοῦτο, ποτὲ μὲν μηνὶ Μαρτίῳ, ποτὲ δὲ μηνὶ Ἀπριλλίῳ τὸ Πάσχα ἑορτάσομεν, ἐπειδὴ τῷ Ἐβραϊκῷ οὐκ ἀκολουθοῦμεν Πάσχα. Ἐκεῖνοι δὲ οὐδέ ποτε τοῦ παρ' αὐτοῖς πρώτου μηνὸς, ήτοι τοῦ Νισάνου, τῆς τεσσαρετοικεκάτης ἔξιστανται, καθὼς ἡ τοῦ Μωσέως νομοθετία παραχελεύεται. Όστε δὲ παρ' αὐτοῖς πρώτος μήν, ποτὲ μὲν ἐν τῷ παρ' ήμενην Μαρτίῳ λεγομένῳ μηνὶ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ Ἀπριλλίῳ ἐκπίπτει. Καὶ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης οἱ καθετῆς μῆνες τῷ πρώτῳ αὐτῶν ἀκολουθοῦσι· καὶ δέ τοι μήν αὐτῶν, καὶ δὲ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ιλασμοῦ παρ' αὐτοῖς τελεῖται, οὐχ ἐμπίπτει· διὸ τῷ παρ' ήμενην Σεπτεμβρίῳ, ἀλλ' ἀνάγκη ποτὲ μὲν προλαμβάνειν αὐτὸν, ποτὲ δὲ υστερεῖται. Πόθεν οὖν ἔχεις βεβαίως, διεῖ δημοσίᾳ Σεπτεμβρίου δεκάτη ἐστὶ τοῦ Τισρὸν;

Ο ΚΑΘ. Οὐτως παρελάθομεν παρὰ τῶν πρὸ τῆς.

Ο ΘΕΩΡ. Πῶς παρελάθετε; Ἕγγράφως, ή ἀτράφως;

Ο ΚΑΘ. Ἅγραφως.

Ο ΘΕΩΡ. Εκ τῶν φηθέντων περὶ τῆς ἀνισότητος τῶν παρ' ήμενην, καὶ τῶν παρ' Ἐβραιοὺς μηνῶν, δῆλον ἐστιν, διεῖ οὐκ οἰδας βεβαίως, εἰ ἐστιν δεκάτη τοῦ Τισρὸν καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου. Καὶ εἰ τοῦτο ἀγνοεῖς, οὐδὲ τὴν σύλληψιν Ἰωάννου οἰδας· ίνα κατὰ τὸν σ' μῆνα ταῦτης τὴν σύλληψιν εὑρήσῃς τοῦ Κυρίου.

Ο ΚΑΘ. Αλλήν ἀσφάλειαν οὐκ ἔχω. Πλὴν διειρθεῖται τούτου γενήσεται, σὺν Θεῷ, εἰκέτη διορθωθεῖται καὶ φιλιώτερα. Εγώ γάρ τὸν λόγον τοῦ Θεού Χρι-

ποσθμου, τὸν, πότε δεῖ τὴν ἀρτήγη τοῦ Χριστοῦ Α Γεννησεως ἐκράζειν, διαγορεύοντα (οὗ μνεῖαν αὐτῆς ἀνωτέρου πεποίηκας), μέχρι τοῦ νῦν οὐδὲ ἔωρακα. Ἀλλ' οὐδὲ ἤκουεται, δει τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τούτου· μᾶλλον δὲ τοῦ ἄγιου Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου ἤκουον εἶναι λόγον περὶ τούτου· ἀλλ' οὐδὲ ἔκεινον εἶδον. Λέγουσι γάρ δι τοῦ θεοῦ; Ἐπιφάνιος, οὐτοῦ ἕβδομα ἀν, ἐκ τῆς τῶν Ἐβραίων γραφῆς καὶ Ἰωάννου τοῦ χρονογράφου ἐβεβαίωσε, Δεκεμβρίῳ τῇ τὴν Γέννησιν ἐκράζεενται τοῦ Σωτῆρος. Τούτῳ φασὶ συμφωνεῖν καὶ τὰς ὅπερ τοῦ Τίτου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ῥώμην ἀγθείσας γραφάς, ἐπειδὴ εἰς τοὺς πρακτικοὺς τῆς ἀγίας καὶ εἰκομενικῆς τετάρτης; συνδου οὐκέπεται, διποτε τούτην τότε οἱ θεοφόροι Πατέρες τὸν θεοντοτάτην τοῦ θεοῦ οὐδεὶς εἰπεν, καὶ δεῖξαι, δεῖ τοῦ κναψέως προσθήην τῇ Ἐκκλησίᾳ βδελυκή ἔστι καὶ ἀπόδητος;

Ο ΘΕΟΡ. Τί δὲ περὶ τῆς τοῦ Τρισάγιου ὑμνου προσθήης; Ἐίσομεν αὐτὴν ἀνεξέλεγκτον; ἐπειδὴ εἰς τοὺς πρακτικοὺς τῆς ἀγίας καὶ εἰκομενικῆς τετάρτης; συνδου οὐκέπεται, διποτε τούτην τότε οἱ θεοφόροι Πατέρες τὸν θεοντοτάτην τοῦ θεοῦ οὐδεὶς εἰπεν, καὶ δεῖξαι, δεῖ τοῦ κναψέως προσθήην τῇ Ἐκκλησίᾳ βδελυκή ἔστι καὶ ἀπόδητος;

Ο ΚΑΘ. Εὖ πεποίηκας ἀναμνήσας ἡμᾶς περὶ τοῦ Τρισάγιου· εὐρέσκεις γάρ χρήσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, μόνην δοκούσας προσπετεῖν τῷ Υἱῷ τὸν Τρισάγιον ὑμνον. Καὶ πολλάκις ταύτας σκοπήσας κατ' ἐρωτήν, ἐν ἀμφηνίᾳ κατέστην πολλῇ· καὶ μοι δοκεῖ ἐκ τούτων δρμωμάνους τῶν χρήσεων τοὺς τὴν προσθήκην ταύτην πεποιηκότας πεποιηκέναι· καὶ διδάξαι ἡμᾶς, σταν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τὸν θεοντοτάτην ὑμνον, μηδεμίαν προσθήκην ποιεῖν· σταν δὲ ἐπὶ μόνου λέγομεν τούτων τοῦ Ιησοῦ, προστίθεναι ποτὲ μὲν τῷ, 'Ο σταυρόθελος δέ' ἡμᾶς· ποτὲ δέ' αὖ τῷ, 'Ἄραστάς· δὲ τῷ, 'Άραληγθεῖς· πρὸς τὸν καιρὸν τοῦ μαστηρίου ἀρμοίων καὶ τὴν προσθήκην ποιούμενοι· τῷ, Θεός· καὶ τῷ, Ὑσχυρός· καὶ τῷ, Ἀθάνατος· ἐπὶ μόνου τοῦ δέ' ἡμᾶς σταυρωθέντος, καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀνατρέψαντος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐκλαμβάνοντας.

Ο ΘΕΟΡ. Λοιπόν, διανύ μετά τῆς προσθήκης τοῦτο λέγητε τὸν ὑμνον, τρισάγιον καλέστε τὸν Υἱόν.

Ο ΚΑΘ. Ναί. Καὶ γάρ οὐ μόνον τρισάγιον, ἀλλὰ καὶ μυριάγιον ἐὰν καλῶμεν αὐτὸν, καλῶς ποιούμεν· καθὼς δέ μέγας Ἀθανάτιος ἐν τῷ περὶ σωρκώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ φησιν· Οὐ τρις μόνον διγιοις, ἀλλ' ἀποικίας καὶ ἀπειράκις ἄγιοις, καὶ ὑπεράγιοις.

Ο ΘΕΟΡ. Τὸν δὲ Πατέρα, δὲ τὸ Ιησοῦν τὸν ἄγιον, καὶ λέγετε τρισάγιον;

Ο ΚΑΘ. Οὐ.

Ο ΘΕΟΡ. Καὶ πόθεν ἡ ἀποκλήσις τοῦ τῷ Υἱῷ μήνα προσταρμένειν τὸν θεοντοτάτην ὑμνον, δη τῷ

A divi Chrysostomi orationem, qua docet, quando Natalis Christi celebrandus sit (eius ipse supra mentionem fecisti), hactenus non vidi. Imo ne quidem audivi, aliquam Chrysostomi orationem ejus argumenti existare; potius intellexeram, esse quamdam de hoc orationem sancti Epiphani, Cyprī episcopi; quam ipsam quoque non vidi. Aliunt enim, divinum Epiphanium, qui esset Illebræus natione, de litteris Illebræorum, et annalium scriptore Josepho affirmasse, Natalem Servatoris die 25 Decembris celebrandum. Cum eo consecutire dicunt et ea scripta que Titus Hierosolymis Romam deportaverit, cum eam urbem caperet. Verum non magnopere sollicitus equidem fuero de festis aliisque consuetudinibus Ecclesiæ, modo sententiis de fide conveniamus.

B THEOR. Quid autem de illius hymni, quem Trisagium dicimus (quod ter in eo Sancti nomen representatur) appendice? Num illam inexaminatam relinquemus? ut, quoniam in actis sanctæ ac universaliis quartæ synodi traditur, qua forma id temporis eum isti divini Patres pronuntiaverint, nos corum in illo hymno pronuntiando forma contenti simus? an et hic argumenta promenda, probandumque, Fullonis istius appendicem ab Ecclesia pro abominationi et rejiacula duci?

C GEN. Tu vero recte, qui de Trisagio nos admonueris. Quippe magnorum Ecclesiæ doctorum auctoritates inveniuntur, quæ soli Filio hymnum illum Trisaglii attribuere videntur. Ac sacerdtes mecum illas equidem considerans, admodum anxius hæsi: adeoque arbitror, ejus appendicis auctores, illis permotis auctoritatibus, eam fecisse; nosque docuisse, quoties de sancta Trinitate divinum illum hymnum canimus, nullam faciundam appendicem: at quoties eum de Filio dubitatae pronuntiamus, interdum quidem addendum: Qui crucifixus es propter nos; interdum vero: Qui resuscitatus es; vel illud: Qui assumptus es sursum, nimur ut pro tempore mysterii, apia quoque subjiciatur appendix: et illam vocem Deus, et alteram Fortis, et tertiam, Immortalis de solo propter nos crucifixo, eque mortuis suscitato, et sursum assumpto Christo Deo nostro intelligamus.

D THEOR. Restat ergo, ut cum pronuntiatis hunc hymnum cum appendice, Filium ter sanctum appetelitis.

GEN. Profecto; nam recte facimus, eum non modo ter sanctum, sed millies sanctum appellantes: quemadmodum Magnus ille Athanasius in oratione de carnis assumptione Trinitatem loquitur: Non ter modo sanctus, inquietus, sed infinitè sanctus, et omnem supra sanctitatem positus.

E THEOR. Patrem vero, sanctumve Spiritum, ter sanctos non dicitis?

GEN. Non.

F THEOR. Et unde profecta est hæc distributio, ut vel soli Filio hymnus hic tribuatur, vel toti

Trinitati : non autem vel Patri soli, vel soli Spiritu, sed etiam sancto?

GEN. Sic a sanctis hominibus edocti sumus. Nec longe ab iverinus. Magnus ille Athanasius in oratione de carnis assumptione ac Trinitate, cuius supra intentio facta est, hujusmodi profert: *Vidimus eum, nec speciem, nec pulchritudinem habebat*¹⁷. Nam antea viderat eum in divina gloriosa-que forma, sedentem in alto sublimique solio; cum Seraphim majestatem ejus verbis hisce concelebra-bant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth*¹⁸. Postea vero videt eum assumpta servi forma, si-milem hominibus factum. Videsne divinum hunc virum soli Filio videri ter sanctum istum hymnum attribuere? cum, inquit, Seraphim majestatem ejus verbis hisce concelebrabant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth*. Postea vero videt eum assumpta servi forma, si-milem hominibus factum. Quin et sanctus Epiphanius in oratione de sancta Deipara, similia dicens: *Beata, inquit, inter mu-lieres, quae Sermonem ex te incarnatum peperisti; Sermonem illum, qui Patris est Filius; Sermonem, qui est Deus sacerulis prior; Sermonem, qui expers est principii, et aeternus; Sermonem, qui ejusdem est substantia cum inseparabili Trinitate; Sermonem, qui cum Patre ac Spiritu sancto adoratur; Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem, qui Cherubis insidet; Sermonem, quem illae quadri-formes bestie verbis hisce concelebrant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth, plenum est caelum et terra maiestate ipsius.* Viden¹⁹ ut et ille soli Filio ter sanctum hymnum attribuere videatur? ait enim: *Quem illae quadriformes bestiae verbis hisce concelebrant: Sanctus, sanctus, sanctus, etc.* Quin et divus ipse Chrysostomus, in oratione de benedicto, cuius initium: *De miraculis in miracula: verbis his eadem dicit: Ilodie rex majestatis in terra sic concelebratur, uti vates descripsit: et letitiae coelestis participes terrigenas facit: ut ostendat amborum se Dominum, qui utrimque consona-voce concelebretur. Propterea superi quidem illi saltem istam in terris indicantes canebant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth, plena est universa terra maiestate ipsius: inferi vero, cum letitia coeli celebrazione suam conjungentes, clamabant: Hosanna filio Davidis.* Vides haec tria magna Ecclesiæ lumina videri Filio soli ter sanctum illius hymnum attribuere?

THEOR. Bene dictum abs te, videri. Non enim attribuunt, sed attribuere videntur. Videntur autem, sed quibus, obsecro? Qui penetrare ad profunditatem sententiae magnorum istorum divinorumque hominum nequeunt. Cum Seraphim majestatem ejus concelebrabant, inquit eximius ille Athanasius: sed non ait: Solum concelebrabant, absque Patre ac Spiritu sancto. Quippe si totam Trinitatem concelebrabant, necessario scilicet cou-

A δῆλη Τριάδε· τῷ Πατρὶ δὲ μόνῳ, η τῷ ἀγίῳ Πνεύματι μόνῳ οὖ;

Ο ΚΑΘ. Ἐκ τῶν ἀγίων ἐδιάχθημεν τοῦτο. Εὔθυς δέ μέγας Ἀθηνάσιος ἐν τῷ ἀνωμημονευθέντι περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ, τοιάδε φησίν· *Εἰδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἰχεν γέλος, οὐτε καίλος.* Ἡν γὰρ αὐτὸν πρὸ τούτου θεωρήσας ἐν τῇ θεῖῃ καὶ ἐνδέξῳ μορφῇ, καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, οὗτε τὰ Σεραφίμ έδοξολόγουν αὐτὸν, λέγοντα· *Ἄτιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ.* Καὶ μετὰ ταῦτα δράσαντα, καὶ ἐν δομούματι ἀνθρώπων γενόμενον. Ὁρές, δέ ποιησάντες τὸν τρισάγιον ὑμνον διθεῖον ἀνήρ; *Οτε, φησί, τὰ Σεραφίμ έδοξολόγουν αὐτὸν, λέγοντα· Άτιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ.* Καὶ μετὰ ταῦτα δράσαντα, καὶ ἐν δομούματι ἀνθρώπων γενόμενον. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἄγιος Τεπιφάνιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον λόγῳ τὰ δύοις φάσκων, φησίν, *Ἡ μακαρία ἐν γυναιξὶν, ἡ τὸν Λόγον ἐκ οὐσῆς σαρκωθέντα τεκοῦσα, Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς Υἱὸν, Λόγον τὸν προσιώπιον Θεὸν, Λόγον τὸν ἀναρχον καὶ ἀΐδον, Λόγον τὸν διοσύστον τῆς ἀχαρίστου Τριάδος, Λόγον τὸν σὸν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον, Λόγον τὸν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς, Λόγον τὸν ἐπὶ Χερουβιμ καθήμενον, Λόγον δὲ τὰ τετράμορφα ζῶα δοξολογοῦσι, λέγοντα· *Άτιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης σύνθρονός καὶ η γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ.* Ὁρές, δέ ποιησάντες τὸν τρισάγιον ὑμνον προσαρμόζειν; λέγων· *Ον τὰ τετράμορφα ζῶα δοξολογοῦσι, λέγοντα, Άτιος, ἄγιος, ἄγιος· καὶ τὰ ἔξις.* Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὸν εὐλογημένον, οὐ τῇ ἀρχῇ· *Ἐκ θαυμάτων εἰς τὰ θαύματα· τὰ αὐτά φησι· Σήμερον, λέγων, δι βασιλεὺς τῆς δόξης ἐπὶ γῆς περιφτικῶς δοξάσται, καὶ κοινωνὸς τῆς ἐπουρανίου εὐωχίας τοὺς γηγενέτες ἀναδεικνυσιν, ἵνα δεξιῇ, διτι αὐτός ἐστι Κύριος ἀμφοτέρων, ὡς ἐκατέρωθεν συμφώνως ἀνυπονέμενος. Διτι τοῦτο οἱ μὲν ἀνω τὴν ἐπὶ γῆς σωτηρίαν καταμηνύσαντες ἐψήλον, Άγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης κάπτα η τῇ τῆς δόξης αὐτοῦ.* Οι δέ κάτω τῇ ἐπουρανίῳ εὐφροσύνῃ συμπανηγυρίζοντες, ἐκραζον· *Ωσαρρά τῷ υἱῷ Δασίδ.* Ὁρές, διτι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας φωστήρες τῷ Υἱῷ μόνῳ δοκοῦσι προσάπτειν τὸν τρισάγιον ὑμνον;*

Ο ΘΕΩΡ. Ὁρθῶς εἴρηκας, διτι δοκοῦσιν: οὐ γάρ προσάπτουσιν, ἀλλὰ δοκοῦσι προσάπτειν. Δοκοῦσι δὲ, τίτι; Τοῖς μή εἰς τὸ βάθος εἰσιδύναι δυναμένοις τοῦ νοὸς τῶν μεγάλων τούτων καὶ θείων ἀνδρῶν. *Οτε τὰ Σεραφίμ έδοξολόγουν αὐτὸν, φησίν δέ μέγας Ἀθηνάσιος· ἀλλ’ οὐκ εἶπε· Μόνον έδοξολόγουν χωρὶς τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.* Εἰ γάρ την διληγοντας έδοξολόγουν τριάδα, ἐξ ἀνάγκης δηλούσι: καὶ τὸν Υἱὸν έδοξολόγουν. Καλῶς οὖν εἰπεν

¹⁷ Isa. lxx, 2. ¹⁸ Isa. vi, 5.

Πιστήρ, "Οτι τὰ Σεραφίμ εδοξολόγουν αὐτόν. Οὗτων Ανθέσσεις καὶ τὸν ἄγιον Ἐπιφάνιον, καὶ τὸν θεόν Χρυσόστομον, καὶ ἀλλούς τῶν ἀγίων, δύος ἀντεργάτης τοιαῦτα γράφονται· Σαρκὲς δ' ἀν εἶη, οὐ λέγει, καὶ ἐπὶ παραδείγματι, τούτον τὸν τρόπον· Γυνὴ τις, οὐ τὸν ἐκ γένους καταγομένων βασιλικοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄγιων ἐπιφανῶν. Εἰσὶ θυγατέρα ωραιοτάτην, καλλιεῖ, καὶ σωφροσύνη, καὶ φρονήτες πάσας τὰς κατ' ἔκτινο καιροῦ γυναικας ὑπερνικῶσαν. Τεύτην βασιλεὺς ἰδὼν πάσας ἔχουσαν τὰς τῶν γυναικῶν ἀρετὰς ἀκινδήλους καὶ καθαράς, Ελασσεν αὐτὴν ἐπιτῷ εἰς γυναικα, καὶ στέφει βασιλικῷ, ὡς εἰδεῖ, ἐταύτωσεν. Ἔνιστάντος δὲ τοῦ καιροῦ, καθ' ἓν πᾶσι η πόλεις τὸν εὐφημισμὸν ἀναπέμπει τοῖς βασιλεῦσιν, εἰπά τις τῇ μητρὶ τῆς βασιλίσσης, Ἐλέν, Ιητζούσης ὑπὸ πάσῃς εὐφημουμένην τῆς πόλεως; τὴν θυγατέρα.

Ο ΚΑΘ. Ἀρκάσας τὸν λόγον, εἶπεν· Ἐγνων, δούοις εἰπεῖν. Ἐπειδὴ ὁ εὐφημισμὸς κοινὸς ἐστι τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, καλῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τὸν Πατέρα δοξολογοῦσιν, οἱ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Ταῦτα γάρ πάντα καὶ δύμα, καὶ χωρὶς ἐκφωνούμενα ἀληθεύει, δινευ τῆς τοῦ μόνου προσθήκης λεγόμενα.

Ο ΘΕΟΡ. Ἀπῆλαξας πραγμάτων ἡμές, ἀγιώτες δέσποτος. Οὐκ ἄρα μόνον τῷ Υἱῷ ἡδὲ τὰ Σεραφίμ· τὸν τρισάγιον ὑμνον, ἀλλὰ τῇ δῃ Τριάδι. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεῖ προσθεῖναι τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς, ή μὲν τινὰ προσθήκην. Ἐστι δὲ καὶ ἀλλως ἀποδεῖξαι, διεὶς οὐκ ἐπὶ μόνου τοῦ Υἱοῦ τὸν τρισάγιον ὑμνον δι μέγας· Ἐπιφάνιος ἐξελάβετο, ἐξ αὐτῆς τῆς προτεθείσης αὐτοῦ χρήσεως. Φησὶ γάρ· Λόγον τὸν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς, Λόγον τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβιμ καθήσθαι, δινευ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος· σύνθρονὸν γάρ τοῦ Πατρὸς προείπεν αὐτόν. Οὗτω καὶ ἐπὶ τῆς δοξολογίας δεῖ νοεῖν. Κοινὸν τὸ καθῆσθαι, κοινὴ ἡ δοξολογία. Συμβάλλεται δὲ ἡμῖν οὐ μικρῶς πρὸς τὸν προκείμενον νοῦν, καὶ δι πρὸς τῷ τέλει· τῶν Πράξεων δι εὐαγγελισθῆς ἀναγράψει Λουκᾶς. Φησὶ γάρ, εἰπόντος τοῦ Παύλου ἥμα ἐν· διτι· Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγίον ἀλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, ἀλέων, Πορεύθητε πρὸς τὸν λαόν τοῦτο, καὶ εἰσέλθετε, Ἀκοῇ δικούσατε, καὶ οὐ μὴ συντίητε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ιδῆτε, καὶ τὰ ἔξης. Τί οὖν; Μένον τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον εἴπωμεν καθῆσθαι ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ διακλευόμενον· Πορεύθητε πρὸς τὸν λαόν· καὶ τὰ ἔξης; ἐπειδὴ ὁ θεός Ιησὺς τοῦ ἄγιου Πνεύματος μέμνηται μόνου; ή καὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν;

Ο ΚΑΘ. Λέλυται τοῦτο, καὶ πλέον περὶ τούτου οὐ κρή λέγειν.

Ο ΘΕΟΡ. Ιδωμεν λοιπόν, τί ἔγραψες ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου περὶ τοῦ μύρου.

A celebrabant et Filium. Quapropter recte dixit Athanasius: Cum Seraphim cum concelebrabunt. Sic et sanctum Epiphanium et divum illum Chrysostomum, et ceteros sanctos homines, quoscumque talia scribentes reperceris, intelliges. Fuerit autem res tota perspicua per exemplum, hoc modo: Muller quaedam, non regio prognata genere, imo nec illustri quidem admodum, aliam venustissimam habuit, formam, pudicitia, prudentia mulieres ejus temporis universas superantem. Eam videns imperator omnibus praeditam feminis virtutibus, ac sinceris quidem, minimeque fucatis, uxorem sibi accepit, et imperatoria, pro more, corona redimivit. Appetente vero tempore quo urbs universalis faustis vocibus Augustis clamare consuevit, quidam matre Augustae, Veni, ait, ut filiam tuam ab urbe tua faustis excipi acclamacionibus audias.

Tum GEN. interrupto Theoriani sermone: Intelligo, inquit, quid dicere velis. Quando illæ acclamatio fausta, communis est Augusto cum Augusta, recte quis dicere potest, quod qui Filium, Patrem quoque concelebrent et Spiritum sanctum. Hæc enim omnia tam simul quam scorsim enunciata, vera sunt: modo solius vox non adjiciatur.

C THEOR. Liberasti nos molestia, sanctissime domine. Nimirum sequitur, Seraphos non Filio dumtaxat hymnum illum ter sanctum cecinisse, sed universalis Trinitati, propterea non addendum est illud: Qui crucifixus es, nec alia quæpiam appendix. Quanquam et aliunde probari potest, magnum illum Epiphanium non de solo Filio ter sanctum hymnum intellexisse; idque de verbis dicti ejus, antea positis. Ait enim: « Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem, qui Cherubis insidet. » Certe non hoc vult, solum Filium Cherubis insidere, sine Patre ac Spiritu sancto. Nam antea solii paterni consortem dixit. Item de concelebratione maiestatis intelligendum. Communis est sessio, communis celebratio. Nec parum nobis ad hunc sensum et illud consert, quod in Actis evangelista Lucas in extremo scribit. Ait enim, Paulum hoc verbum protulisse: Recte Spiritus sanctus per Isaiam vatem locutus est ad patres nostros hisce verbis: Vade ad populum hunc, et dicio: Auribus audietis, et non intelligetis: videntes videbitis, et non perspicietis¹⁰, et cetera. Quid ergo? solumne Spiritum sanctum dicimus in alto sublimique solio consentem, Isaiae vati præcipere: Vade ad populum hunc¹¹, et cetera, quoniam divus Paulus sancti dumtaxat Spiritus meminil? an Patrem quoque, cum Filio?

GEN. Hoc jam solulum est, nec quidquam dicendum amplius.

THEOR. Deinceps videamus, quid in epistola tua le unguento perscripseris.

¹⁰ Act. xxviii, 24, 25. ¹¹ Isa. vi, 9, 10.

GEN. Recte dicas : fiat.

Itaque caput de unguento legentes, hæc scripta reperimus. Rursum præcepit ipsa Scriptura, ut ex iis oleis olerum, quæ sesamum vocant, unguentum nostrum conficiatur, non ex olivarum arboribus. Atque hoc reapse verum est. Causa rei est hæc, quod in Armeniorum regione non sunt oliveta propter aeris in ea regione frigus. Itaque necessitas ipsa flagitat ut oleum illud, quod in ipsa regione reperitur, ad usum unguenti adhibeatur. Quia in re nullum ego spirituale delictum video.

THEOR. Miror, domine, cur ad imperatorem hoc perscripseris. Nam pluriua hic oliveta video, et quidem olei satis.

GEN. Verum ista unguenti confectio principium habuit ad Orientis plagam intimam, ubi nulla sunt oliveta : indeque nos acceperam servamus hactenus.

Deinde capitil ejusdem parte proxima perfecta, sic scriptum inventimus : *Sicut vinum sanguinis Christi materies est, et cujuscunque ait coloris, recipi debet ; sive nigrum, sive rubrum, sive album vinum fuerit : quoniam per ministerium sanctissimum, et Christi fit sanguis.*

THEOR. Exemplum hoc tuum parum ad ipsam rem quadrat. Non enim de coloribus nobis est quæstio, sed de subjecto, sive materie. Nostri enim, diversis ex arboribus vinum fieri. Nam ex pomis, et cerasis, et aliis fructibus, et herbis quoque conficitur : sed ad hoc sacrificium non adhibetur, nisi duntaxat ex vite factum. Sic et de oleo : si ex lauro, junco odorato, et aliis multis oleum : sed a sanctis Patribus oleum olivæ cæteris est prælatum. Atque hoc cuiilibet cognoscere licet, tam ex sancto illo Dionysio Areopagita, quam aliis sanctis hominibus non paucis. Nec minoris est momenti argumentum, quod ex ipso nomine contextitur. Quippe si simpliciter oleum dicatur, ex oliva factum intelligitur. At cum laurinum, vel junceum, vel sesaminum, et hujusmodi alia Quemadmodum enim, si navim dicam, facta de lignis, clavis, et pice navis intelligitur, qua navigamus, non navis lapidea ; sed si navim lapideam significare velimus, lapideam adjicimus ; absque qua appendice nunquam ex sola navis appellatione, lapidea navis intelligetur : eodem modo statuendum de oleo, et oleo sesamino. Quapropter oleum abaque appendice dicentes, ex oliva factum significant.

GEN. Hoc quoque correctu facillimum fuerit.

His ita dictis, sacerdotes ejus psallere cœperunt hymni vespertini seriem extra ecclesiam, de more ipsorum.

Et THEOR Cur extra ecclesiam sacerdotes tui stant, ait, cum psallunt?

GEN. Scriptum est : *In omni loco dominii ejus*²¹.

A Ο ΚΑΘ. Εὐ λέγεις γενέσθω.

Καὶ ἀναγρήντες τὸ περὶ τοῦ μύρου κεράλαιον, εὑρομενον οὕτως· Πάλιν δηγόρευεν ἡ Γραφὴ ἀπὸ τῶν ἔλαιῶν τῶν λαχάνων, διπερ σῆσαμον ὄνομάζουσι, γίνεσθαι τὸ μύρον ἡμῶν· καὶ οὐχὶ ἀπὸ δένδρων ἔλαιῶν. Καὶ τούτῳ ἐν ἀληθεῖᾳ ἐστίν. "Εστι δὲ ἡ αἰτία τοιαύτη, ὅτι εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων οὐκ εἰσὶ ἔλαιῶνες, διὸ τὸ ψυχρὸν τῆς χώρας τοῦ ἔρος· καὶ ἀνάγκη πρόκειται, τὸ ἔλαιον ἑκεῖνο, διπερ εύρισκεται εἰς τὴν χώραν, εἰς χρῆσιν τοῦ μύρου λαμβάνειν· καὶ οὐ συνέλθον αφρόμα πνευματικὸν τούτην.

Ο ΘΕΩΡ. Θαυμάζω, δίσποτα, πῶς τοῦτο γέγραψας πρὸς βασιλέα. Ὁρώ γάρ πλείστους ἔλαιων ίκανον.

B Ο ΚΑΘ. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐνδοτάτην Ἀνατολὴν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ μύρου, διποὺ ἔλαιωνες οὐκ εἰσὶ· κάκεθεν παραλαβόντες ἡμεῖς φυλάττομεν δι παρελάθομεν μέχρι τοῦ νῦν.

Είτε ἀναγνόντες τὸ ἔξης τοῦ κεραλαίου τούτου, εὑρομενον οὕτως· "Μετέπερ γάρ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ δι οἰνός ἐστιν ὑλη, καὶ οἷας ἐστὶ χροῖς, ἀποδεκτός ἐστι, καὶ μέλας, καὶ ἐρυθρός ἐστι, καὶ λευκός· ἐπειδὴ ἡ λειτουργία ἀγιάζει πάτερν· καὶ γίνεται αἷμα Χριστοῦ.

C Ο ΘΕΩΡ. Τὸ παράδειγμά σου οὐδὲ ἐστι προσφυέσσον γάρ περι χωριμάτων ἡμῖν δ λόγος, ἀλλὰ περι τοῦ ὑποκειμένου, ἥτοι τῆς ὑλῆς. Οὐδές γάρ δι τὸ διαφόρων δένδρων γίνεται οἶνος· γίνεται γάρ δι μῆλων, καὶ κερασιῶν, καὶ ἄλλων φυτῶν, καὶ δὴ βοτάνων· ἀλλ' οὐ προσάγεται εἰς θυσίαν, ἀλλ' ἡ μόνον δι τῆς ἀμπέλου. Οὗτον καὶ ἐπὶ τοῦ ἔλαιου γίνεται γάρ ἔλαιον ἐκ τῆς δάφνης, καὶ σχίνου, καὶ ἄλλων πολλῶν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἔλαιας προεκρήθη παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων. Καὶ ἔξεστι τοῦτο μαθεῖν τῷ βουλομένῳ παντὶ, ἀπό τε τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ ἄλλων ἀγίων οὐκ διλγων. Οὐ χειρὸν δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄνθρατος κατασκευάσαι, δι τὸ ἔλαιον ἀπλῶς λεγόμενον, τὸ δὲ ἔλαιος δηλοῖται. "Ηνίκα δὲ δαφνέλαιον, ἢ σχινέλαιον, ἢ σησαμέλαιον, καὶ τὰ τοιαύτα Οὐσκερ γάρ τετανεῖται ναῦς, νοεῖται ἡ ἐκ ἔλων, καὶ ἥλων, καὶ πίτης τῆς ναῦς, δι' ἡς πλέομεν, οὐ μήν νοεῖται ἡ ἐκ λίθων ναῦς· ἀν δὲ τὴν ἐκ λίθων ναῦν σημῆναι θελήσωμεν, προστίθεαμεν τὸ, λιθίνην δεν δι τῆς προσθήκης ταύτης οὐκ δι ποτε νοηθεῖ ἐκ μόνου τοῦ ναῦς ὄνθρατος, ἢ λιθίνη ναῦς· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ἔλαιου, καὶ σησαμέλαιου. "Ἔλαιον οὖν χωρὶς προσθήκης λέγοντες, τὸ δὲ ἔλαιος δηλοντει διασημάνουσται.

D Ο ΚΑΘ. Καὶ τοῦτο φέστον ἐστι διορθωθῆναι.

Τοίων οὕτω φηθέντων, ἡρξαντο οἱ λεπτοὶ φάλλειν τοῦ ἐσπερινοῦ τὴν ἀκολουθίαν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν αὐτῶν συνήθειαν.

Καὶ φησιν ὁ ΘΕΩΡ. "Ινα τι λεπτανται Εξω τῆς ἐκκλησίας, διταν φάλλωσιν οἱ λεπτοί σου;

Ο ΚΑΘ. Γέγραπται, "Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ.

²¹ Psal. cii, 22.

Ο ΘΕΩΡ. Ὁμοίως γέγραπται· Ήδε δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάρτες οἱ δοῦλοι Κυρίου, εἰς τὸν δὲ οἶκον Κυρίου. Καὶ πάλιν Ἐν ἐκκλησίᾳ εὐλογεῖτε τὸν Θεόν· καὶ μηδέ τοιαῦτα. Ἀλλὰ ἀρωτῶ, πόθεν τοῦτο παρελάβετε;

Ο ΚΑΘ. Οἱ τὴν ἀκολουθίαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν τάξιν ἡμῖν παραδεδωκότες, μόνην τὴν δικαίαν λειτουργίαν ἔνδον τοῦ θείου ναοῦ ἐπιτελεῖν ἀνθίσαντο, μόνου τοῦ λεπέως εἰσιόντος εἰς αὐτὸν· τῷ λαοῦ κανόδες ἕξω ἵσταμένους τὴν δὲ ἀλλήλην πᾶσαν ἀκολουθίαν. Ἐξαὶ γίνεσθαι τοῦ θείου ναοῦ, καὶ τοῦτο εὐλόγιος, διετάζετο. Σφόδρα γάρ ὑπερέχει τὰ νέα τῶν παταίων, ὡς ἀλήθεια σκιάς. Θύεται γάρ ἐνδον ἢ γένεσι τοῦ θείου ὑπὲρ τῆς τοῦ κάσμου παντὸς αὐτούς, καὶ δεῖ τὴν πλέον σέβας καὶ τιμὴν ἀποκέμπειν τῷ παρ' ἡμῖν ναῷ, τῷ παρ' Ἐβραίοις. Β Εκεῖνοι γάρ καθαροὶ θύτες, εἰσήσαντες εἰς τὸ λεγόμενον ἄγιον κοσμικὸν, οὐχὶ εἰς τὴν σκηνὴν, τὴν λειτουργίην, Ἀγία ἀγίων, καὶ ἡ σκιά ἡνὸς παρ' ἡμῖν θείου ναοῦ· τῇ μετέ, δὲ βύζου πλήρεις; τυγχάνοντες, τῷ εἰς τὸν ἀγάνταν ναὸν εἰσέλθωμεν τοῦ θείου; καὶ τοῦτο γινώσκοντες οἱ διδάσκαλοι: τῷ μῶν, οὗτω γίνεσθαι διερίσαντο.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν, οἱ ταῦτα διατάξιμενοι, ἐναντία δοκοῦστε διορίσασθαι τοῖς τινὶ ἀγίοις, θεόφροις Πατράσι, τοῖς ἐν Νικαίᾳ συναγγερμένοις. Εκεῖνοι γάρ ἐν δεκάτῳ κανόνι οὕτω φασὶ κατὰ ίδειν· Περὶ τῶν παραδέντων χωρὶς ἀνάγκης, χωρὶς ἀραιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τοις τοιούτου, διέγοντες ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λιξινίου, ἐδοξεῖ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ· εἰ καὶ ἀνάξιοι ἤσαν φιλανθρωπεῖαι·, δικαὶοι χρηστεύεσσαντες εἰς αὐτούς·. Ύστοι οὖν γηγενίως μεταμέλονται, τρία ἐτη ἐν ἀκρωμάτοις πατέσσονται οἱ πιστοί, καὶ ἐπτά ἐτη ὑποπεσοῦνται· δύο δὲ ἐτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν. Ὁρίζεται δὲ τοὺς τηλεκούτιν παραπέντες πτωμάτι, τρία μόνα ἐτη ἀκροδοσθαι διακλένεται ὁ καλών, ἥγουν ἕξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι ἐν τῷ νάρθηκι, καὶ τῶν θείων ἀκούειν Γραφῶν. Καὶ δὲ τοὶ λεπές δεῖ ἐν ἀκρωμάτοις εἰσεῖν. Εἰτα τὶ γίγνεται ὁ κανὼν; Καὶ ἐπτά ἐτη ὑποπεσοῦνται, τοῦτο οὐ ιστιν, ἐντὸς μὲν τῆς ἐκκλησίας εἰσέρχεσθαι, ἐν δὲ τῷ διπτήσθεν, μέρει τοῦ διμερῶν ἵστασθαι, καὶ ξένιαται μετὰ κατηχουμένων. Ἐνιαυτούς δὲ δύο συνιστασθαι καὶ συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν· μή μέντοι καὶ τῆς τῶν ἀγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιού, οὐδὲ, οὐδὲ ἡ διετία παρέλθῃ. Εἰ δύνηται πιττιμός πτωκανησίας δεδεμένοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται, διετί οἱ λεπές σου οὐκ εἰσέρχονται;

Ο ΚΑΘ. Οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν ἐπέστησα τῷ κανόνι τούτῳ τὸν νοῦν· συμβάλλεται δέ σου τῷ λόγῳ σρόδρα. Ἀλλὰ περὶ τῶν τοιούτων οὐ δεῖ φροντίζειν, εἰ μόνον περὶ τὴν πιστιν, ὡς εἴπον, δικοφροντίσουμεν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀφέντες οὖν ταῦτα πρὸς τὸ παρόν, Εὐημέν, εἰ δοκεῖ, τὸν δρόν τῆς τετάρτης συνδόν, ἐν τοι τῇ προτεραράᾳ δεδώκαμεν.

A THEOR. Similiter scriptum est: *En celebre Domini, omnes serui Domini, stantes in domo Domini* ²². Et rursus: *In ecclesiis Deum celebrate* ²³, et alia sunt infinita ejusmodi. Sed interrogo, unde hoc accepistis?

GEN. Doctores nostri, qui seriem et ordinem rerum ecclesiasticarum nobis tradidérunt, solam diuinam administrationem intra sacrum templum perficiendam statuerunt, ingrediente solo pontifice, reliquo populo foris stante: cetera fieri extra templo non debere, nec id circa rationem, ordinarunt. Nam valde veteribus nova præstant, ut umbra veritas. Quippe mactatur intus Dei Filius pro totius mundi salute, majoremque reverentiam exhibere nos templo nostro, quam illi apud Hebraeos, par est. Etenim illi, si puri essent, in id sanctum ingrediebantur, quod mundi vocabant: non tamen in tabernaculum, quod Sanctum sanctorum dicēbatur, et umbra sacri apud nos templi erat. Nos vero toti coiunquati sordibus, quo pacto sanctissimum Dei templum ingrediamur? quod eum doctores nostri non ignorarent, ita fieri debere statuerunt.

C THEOR. Doctores vestri, qui hæc ordinarunt, contraria statuisse videntur illis 318 sanctis ac divinitus gubernatis Patribus, qui Nicæae convenerunt. Elenim illi sic in 10 canone ad verbum aiant: *De iis, qui fidem Christianam circa coactionem et facultatum a dectionem deseruerunt, aut absque periculo, vel ejusmodi quopiam, quod durante Licinii tyrannide contigit, visum est sanctæ synodo: ut tamen humanitatem nullam mercantur, benigne tamen cum eis agatur. Quotquot ergo vere pœnitentiam agunt, tres annos inter audientes exigent fideles, et annos septem inferioris erunt ordinis, et biennio circa oblationem cum populo precabuntur. Vides tam fidei lapsis a canonē præscribi, tres tantum ut annos auditores sint, hoc est, extra ecclesiam stent in ferula, sacrasque litteras audiunt. Tui vero sacerdotes semper inter auditores hærent. Quid deinde canon ulterius? Et septem, inquit, annis erunt ordinis inferioris: hoc est, ecclesiæ quidem ingredientur, sed in parte ambonis postica stabunt, et cum catechumenis existabunt. Annos denique duos fidelibus astabunt, et cum eis precabuntur: noui tamen sacramentorum quoque perceptionem impetrabunt, donec biennium præterierit. Si ergo constricti excommunicationis pena, templum tamen ingrediuntur, quare tui sacerdotes non ingrediuntur?*

D GEN. Nunquam animum isti canonī bactenus adverti. Tuæ quidem orationi plurimum momenti adserit. Sed de his esse solliciti non debemus, modo circa fidem, ut dixi, consenserimus.

THEOR. His igitur in præsentia dimissis, definitionem quartæ synodi, si placet, inspiciamus: quam hesterna die tibi obtulimus.

²² Psal. cxxix, 7. ²³ Psal. lxvii, 27.

GEN. Ita fiat. Lubet enim de vocibus quibusdam, A in ea positis, interrogare. Sed prius utrumque librum inter se conferamus, et videamus, an sibi respondeant : deinde queramus de iis in quibus hincemus.

*Sanc*t* IV concilii definitio.*

Sufficeret quidem ad perfectam pictatis cognitionem et confirmationem, hoc eruditum ac salubre divinas gratias symbolum, quod et perfectam de Patre, et Filio, et Spiritu sancto doctrinam tradit, et incarnationem Domini fideliter excipientibus exhibet. Sed quando illi, qui prædicationem veritatis abolere conantur, per suas hæreses novas quasdam doctrinas pepererunt, aliis susceptæ propter nos administrationis Dominicæ mysterium corrumpere audentibus, et Deiparæ vocem Virgini tribuendam negantibus; aliis confusionem et commisionem introducentibus, et unam esse carnis divinitatisque naturam stulte comminiscientibus, adeoque per hanc confusionem monstrose statuentibus, divinam Unigeniti naturam esse passibilem: eapropter hæc sancta, magna et universalis synodus, eos ab omni contra veritatē machinationē volens excludere, doctrinamque traditam antiquitus immotam asserens, ante omnina statuit, ut sanctorum 518 Patrum fides inconclusa permaneat. Ac propter eos quidem qui Spiritum sanctum oppugnant, doctrinam de substantia Spiritus a sanctis illis 150 Patribus, aliquot post annis in Augusta urbe congressis, traditam confirmat; quam illi universis notam fecerunt, non quasi quidam afferentes, quod prioribus decesset, sed suam de Spiritu sancto sententiam adversus illos, qui potestate eis abolere conabantur, sacrarum Litterarum testimonialis illustrantes: propter eos vero, qui sacramentum Dominicæ dispensationis falsariorum more corrumpere tentant, et imprudenter purum hominem esse nugantur eum qui de sancta Virgine Maria procreatus fuit; beati Cyrilli, qui Alexandrina pastor ecclesie fuit, synodales ad Nestorium et Orientales episcopos litteras sibi consentientes amplexa est: tum ad Nestorianæ dementiae confutationem, tum ad interpretationem pro iis institutam, qui pio zelo symboli salubris intellectum desiderant. Atque his epistolam quoque beatissimi sanctissimique archiepiscopi Leonis, illius maximæ Romæ præsidis, ad sanctæ memoriae Flavianum archiepiscopum, evertendæ depravationis Eutychianæ causa scriptam, veluti magni illius Petri confessioni convenienter, et columnam quamdam rectæ sententiarum publicam, adversus malarum opinionum auctores, ad orthodoxa dogmata stabilienda, merito conjunxit. Nam et iis hanc opponit sese, qui sacramentum dispensationis in duos filios distrahere nituntur; et eos cœtu sanctorum expellit, qui passiblement dicere divinitatem Unigeniti audent; et iis resistit, qui in duabus Christi naturis commisionem vel confusionem excogitant et eos exterminant, qui sumptam de nobis servilem formam, cœlestem

O KΑΘ. Ουτω γενέσθω. Πιούλομαι γάρ ἐρωτήσαις περὶ τινῶν λέξεων ἐκεῖ κειμένων. Ἀλλὰ πρῶτοι ἀντιβάλλωμεν ἀμφότερα τὰ βιβλία, καὶ ἔδωμεν, εἰ ἔξιά ἔει· καὶ τότε περὶ ὧν ἀμφιβάλλομεν, ἐρωτήσουμεν.

"Ορος τῆς ἀγίας δ' συνέρδου.

"Ηρχει μὲν οὖν εἰς ἐντελῇ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαίωσιν, τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θελας χάριτος σύμβολον περὶ τε γάρ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ιησοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκδιάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοὺς πιστῶς δεκμένοις παρίστησιν. Ἀλλ' ἐπιτιθέτεροι οἱ τῆς ἀληθείας ἀνετελεῖν ἐπιχειρούντες τὸ κήρυγμα, διὰ τῶν οἰκείων φαίνεσθαι τὰς καινοτονίας ἀπέτεκον, οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡμάς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον περιβαίνειν τολμῶντες, καὶ τὴν Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνὴν ἀπαρνούμενοι, οἱ δὲ σύγχυσιν καὶ κράσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀναπλάττοντες ἀνοήτως, καὶ παθητὴν τοῦ Μονογενούς τὴν θείαν φύσιν τῇ οὐγχύσει τερατευόμενοι· διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλείσας κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανὴν βουλομένη ἡ παροῦσα νῦν αὐτὴ ἡ ἀγία, μεγάλη καὶ οἰκουμενική σύνοδος, τὸ τοῦ κήρυγματος ἀνωθεν ἀσάλευτον ἐκδιάσκουσα, ὥρισε προηγουμένως, τινὴν ἀγίων Πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρεγχείρητον. Καὶ διὰ μὲν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνος οὐστερὸν παρὰ τῶν τῆς βασιλευούσης πόλεως συνελθήντων ἀγίων ρν' Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν κυροῦ, ἢν ἔκεινοι τοῖς πᾶσιν ἔγκωρισαν· οὐχ ᾧ τι λοιπὸν τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτῶν ἔννοιαν, κατὰ τῶν τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν ἀθετεῖν πειρωμένων, Γραφικαὶ μαρτυρίαις τρανότες· διὰ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονομίας παραφθείρειν ἐπιχειρούντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἀνθρωπὸν ἔνειναι τὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρίας, ἀναιδῶς ληρωδοῦντας, τὰς τοῦ μαχαρίου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρίων Ἐκκλησίας γενομένου ποιμένος συνοδικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τα Νεστόριον, καὶ τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρμόδιους οὖσας ἐδίξατο· εἰς Ελεγχον μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλασταίς, ἐρμηνεύειν δὲ τῶν εὔσεβες ἡγέρη τοῦ σωτῆρου συμβόλου πεθούντων τὴν ἔννοιαν· αἵς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ D τῆς μεγίστης Ρώμης προέδρου, τοῦ μαχαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις ἀρχιεπισκοπὸν Φλαμινὸν, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς εὐτύχους κακονοίας, ἀτε δὴ τῇ τοῦ μεγάλου Πέτρου ὅμοιογιδικού συμβαίνουσαν· καὶ κοινῇ τινα στήλην ὀρθοδοξίας κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε γάρ εἰς Μίδων τὴν δυάδαν, τὸ τῆς οἰκονομίας διασπρῶν ἐπιχειρούσι μυστήριον, παρατάττεται· καὶ τοὺς παθητὴν λέγειν τολμῶντας τοῦ Μονογενούς· τὴν θεότητα, τοῦ τῶν ιερῶν ἀπωθεῖσαι συλλόγους καὶ τοῖς· ἐπὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κράσιν ἡ σύγχυσιν ἐπινοεῖσιν ἀνθεταῖς· καὶ τοὺς οὐράνιους, ἢ ἐτέρας· τινὸς· ὑπάρχειν οὐσίας, τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τὴν δεο-

ιου μορφὴν παραπταίοντας ἐξελαύνει· καὶ τοὺς δύο A esse, vel alterius cuiusdam substantiæ delirant; et μὲν πρὸ τῆς ἐνώσεως; φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύονται, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἐνώσιν ἀναπλάττονται, ἀναθεματίζει.

Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἄγιοις Πατράσιν, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν δμολογεῖν Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως ἀπαντεῖς ἐκδιδάσκομεν· τέλεον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλεον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι· Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρωπὸν ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· δμούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ θεότητα, καὶ δμούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· κατὰ πάντα δμοισιν ἡμῖν, χωρὶς ἀμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα· ἐπ' ἀσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ B τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔνα καὶ αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως· γνωρίζομεν· οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἐνώσιν, σωζομένης ἐξ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἐν τροσῶπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ. Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· καθάπερ δι' αὐτῶν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ιησοῦς Χριστὸς ἐξεπιβίεισε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν παραδίδωκε σύμβολον. Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχθεν ἀκριβεῖας τε καὶ ὀμμελεῖας παρ' ἡμῖν διατυπωθέντων, ὕψιστεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἐπέραν πίστιν μηδενὶ ἔξεινας προφέτειν, ἡ συγγράφειν, ἡ συντιθέναι, ἡ φρονεῖν, ἡ διδάσκειν ἐπέρους. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἡ συντιθέναι πίστιν ἐπέραν, ἥγουν προκομίζειν, ἡ διδάσκειν, ἡ παραδίδωνται ἐπέρον πούμπαλον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέψειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθεῖας ἐξ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Ἰουδαϊσμοῦ, ἥγουν ἐξ αἱρέσεως τῆς οἰασθητούν, τούτους, εἰ μὲν εἰεν ἐπισκοποῖς ἡ κληρικοί, ἀλλοτρίοις εἰναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς· καὶ τοὺς κληρικούς, τοὺς κλήρους· εἰ δὲ μονάχοντες ἡ λαΐκοι εἰεν, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς.

Ἐπειδὲ ἀνεγνωσθῇ ὁ δόρος, καὶ τὰ βιβλία εὐρέθρους ἐξειάζοντα, τὸ τε Ἀρμηνικὸν, καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν, καὶ αἱ τῷ Καθολικῷ δοκοῦσαι ἀσαρεῖ; αὐτῷ λέξις μετρίαις οὖσαι ίκανῆς τετυχήκαις ασφηνεῖας, εἰπεν δ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν· Ορές, ἀγράτες δέσποτα, διτι τῶν χλ' θεοφόρων Πατέρων θεοῖς χορδὲς, τῶν ἐν Χαλκηδονίᾳ πόλεις συναγηγημένων, οὐ μόνον οὐδὲν ἔξω τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος λελάληκεν ἡ πεφρόνηκεν, ἀλλ' οὐδὲ κἄν μιδὲ λέξις ἔνηγρ εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Θεού τούτου δόρου ἐχρήσατο. Τετήρηκε γάρ τὴν τε πίστιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀγίων Πατέρων, καὶ αὐτὸν δὴ τὰ δόματα. Καὶ, εἰ κελεύεις, δεῖξα σοι, ἐκ ποιῶν προγενεστέρων θεῶν Πατέρων τοῖς μακαροῖς τούτοις θεοῖς· Πατράσιν ἐκάστη λέξις τοῦ δόρου τούτου παρείληπται. Αἱ πλεῖστοι γάρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν τῷ μακαρίῳ Κυ-

B esse, vel alterius cuiusdam substantiæ delirant; et eos, qui duas quidem Domini naturas ante unionem fabulantur, unam vero post unionem singunt, anathematizat.

Sequentes ergo sanctos illos Patres, universi consona voce unum et eundem Filium Dominum nostrum Jesum Christum, constendum esse doceamus: eundem in divinitate perfectum et eundem perfectum in humanitate: vere Deum, et eundem vere hominem ex participe rationis anima corporeque constantem: ejusdem cum Patre substantię, secundum divinitatem, et eundem noliscum ejusdem substantię, secundum humanitatem: similem nobis per omnia, excepto peccato: ante aevula quideam ex Patre genitum, quoad divinitatem, extremis vero diebus eundem propter nos, et salutem nostram, natum ex Maria Virgine Delpara, secundum humanitatem: unum et eundem Christum Filium, Dominum, Unigenitum, qui duabus ex naturis citra confusione, mutationem, divisionem, separationem, agnoscitur; nequaquam naturarum discrimino propter unionem sublato, sed utriusque naturae proprietate salva potius, et in una personam unamque hypostasi cocunte: non in duas personas discreptum vel divisum, sed unum et eundem Filium unigenitam, Deum Sermonem, Dominum Jesum Christum: sicut olim vates de ipso, et ipse nos Dominus Jesus Christus erudit, et symbolum illud Patrum nostrorum tradidit. His ergo cum omni undique accuratione diligentiaque a nobis sanctis, sacra et universalis synodus decrevit, nemini fas esse fidem aliam proferre, vel in litteras referre, vel componere, vel amplecti, vel alias docere. Si qui vero fuerint ausi fidem aliam vel componere, sive proferre, vel docere, vel aliud iis symbolum tradere, qui de paganismo, sive Judaismo, sive secta quacumque veritatis ad agnitionem se convertere volunt: eos, si fuerint episcopi vel clerici, tam ab episcoporum quam clericorum ordine removet; sin monachi, vel laici fuerint, anathemati statuit esse subjectos.

Posteaquam concilii decretum recitatum fuisse, D atque liber Armenicus Romano respondere deprehensus: satis essent denique declaratae concilii voces, sane tolerabiles, quae Generali visae fuerant obscuræ, Theorianus hisce Generalem verbis compellabat: Vides, sanctissime domine, sacram illum cœtum 630 divinorum Patrum, in oppido Chalcedonensi congregatorum, non modo nihil extra dogmatum rectitudinem vel locutionem esse, vel sensisse, sed ne una quidem peregrina voce ad hujus divini decreti expositionem usum. Nam et fidem Patrum se majorum aetate retinuit, et ipsa quoque verba. Ostendam vero tibi, si placet, ex quibus antiquioribus divis Patribus hi beati Patres vocem quamlibet hujus decreti sumpserint. Complures quidem certe de Cyrilli commentariis usur-

pata sunt, quem vos magis, quam alios, sequi do- Λ ριλλιρ πονθεισῶν συγγραφῶν παρεικήθησαν, φ
crevitis.

GEN. Perlibenter id quidem audiēmus, si dicere tibi libuerit.

THEOR. Si dicere non libuisset, non promisisse. Verum per incisa concilii decretum recite- tor, et ad quodlibet incisum decreti, dictum illius, a quo sumpliū est, adjiciatur.

Ex decreto.

Sequentes ergo sanctos illos Patres, universi consona voce unum et eundem Filium, Dominum nostrum Jesum Christum confitendum esse docē- mus.

Cyrilli, *ex prima ad Succensum epistola.*

Edicti sumus a Scriptura sacra sanctisque Patribus, ut unum Filium et Christum confitea- mur.

Eiusdem, *ex epistola ad Eulogium.*

Nos unitis hisce, Christum unum, eundem unum Filium, unum Dominum confiteamur.

Ex decreto.

Eundem in divinitate perfectum, et eundem per- fectum in humanitate.

Cyrilli, *ex epistola ad Joannem.*

Idem perfectus in divinitate, ac perfectus idem in humanitate.

Eiusdem, *ex epistola ad Augustas.*

Præterea si hoc quoque prius altoster, recte me facturum arbitror. Quemadmodum enim perfectus est in divinitate genitus ille de Patre Sermo, sic ei in humanitate perfectus est, secundum ipsius humanitatis rationem: nec expers animæ corpus assumpsit, sed animatum potius per animam ratio- nis participem.

Ex decreto.

Vere Deum, et eundem vere hominem, ex parti- cipe rationis anima corporeque constantem; ejusdem- cum Patre substantiæ, secundum divinitatem, et eundem nobiscum ejusdem substantiæ, secundum humanitatem, similem nobis per omnia, excepto peccato; ante sæcula quidem ex Patre genitum, quia in divinitatem; extremis vero diebus cumdem propter nos et salutem nostram natum, ex Maria Virgine Deipara, secundum humanitatem.

Cyrilli, *ex epistola ad Joannem.*

Deum perfectum, et perfectum hominem, ex anima participe rationis et corpore constante: ante sæ- culia quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem: extremis vero diebus eundem propter nos et salutem nostram natum ex Maria Virgine, secundum humanitatem: ejusdem cum Patre substantiæ secundum divinitatem; et eundem nobiscum ejusdem substanciæ, secundum humanitatem.

Ex decreto.

Unum et eundem Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, qui duabus in naturis citra consu- sionem, mutationem, divisionem, separationem, agnoscitur.

Λ ριλλιρ πονθεισῶν συγγραφῶν παρεικήθησαν, φ

ύμεις; μᾶλλον τῶν ἀλλων ἀκολουθεῖν διεγνώκατε.
Ο ΚΑΘ. Ἡδέως ἀκούσομεν, εἴς θείας εἰπεῖν.

'Ex τοῦ ὄρου.

Ἐπήμενοι τοῖνυν τοῖς ἀγίοις Πατέραις, ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν δμολογεῖν Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἀπαντες ἀκιδάσκομεν.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἀπιστολῆς.

Ἐδάχθημεν παρὰ τῆς Θελας Γραφῆς, καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων, ἐνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν δμολογεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Εὐλόγιον ἀπιστολῆς.

Ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες ταῦτα, ἐνα Χριστὸν, ἐνα Υἱὸν τὸν αὐτὸν, ἐνα Κύριον δμολογοῦμεν.

'Ex τοῦ ὄρου.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειαν τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἀπιστολῆς.

Τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδας ἀπιστολῆς.

Προδιαμαρτύρασθαι δὲ κάκεινο οἶμαι καλόν. Οὐτεπερ γάρ ἔστιν ἐν θεότητι τέλειος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὗτος καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος κατά γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον· οὐκ δύσκολα σώμα λαβῶν, ἐνψυχώμενον δὲ μᾶλλον λογικῇ ψυχῇ.

'Ex τοῦ ὄρου.

Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· δμοούσον τῷ Πα- τρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς ἀμαρτίας· πρὸς ζιῶντας μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἑταῖρων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

D Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἀπιστολῆς.

Θεὸν τέλειον καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον, ἐκ ψυχῆς λο- γικῆς καὶ σώματος· πρὸς αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἑσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρω- πότητα, δμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπό- τητα.

'Ex τοῦ ὄρου.

Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον, Μονο- γενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδια- γέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον.

κυρίου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσορ α' ἔπιστο- A λῆς.

Ἐνοῦστες τοῖνυν, ὡς ἐφην, τὸν τῆς ἑνανθρω-
πείας τρόπον, ὅρμεν διὰ δύο φύσεις συνῆλθον
ἀλήταις καθ' ἐνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀσυγχύτω,
ἀπέπιστος. Ἡ γάρ σάρξ σάρξ εστι, καὶ οὐ θείτης,
εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρξ. Ὁμοιως καὶ ὁ Λόγος Θεός
ἴστι, καὶ οὐ σάρξ, εἰ καὶ λόγος ἐποιήσατο τὴν σάρκα
αὐτομάτως.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς αὐτῆς ἔπιστολῆς.

Διὸ τὰς φύσεις εἶναι φαμεν, ἵνα δὲ Χριστὸν Ἰη-
σοῦν, Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σεσαρκωμένον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἔπιστολῆς.

Οὗτε δὴ τὴν σάρκα φαμὲν εἰς θεότητος τραπῆναι
φύσιν, οὐτε μὴν εἰς σαρκὸς τὸν ἀπόρθητον τοῦ
Θεοῦ Λόγον παρενεχθῆναι φύσιν. Ἀτρεπτος γάρ
ἴστι καὶ ἀναλλοιώτος, ὁ αὐτὸς ἀεὶ μένων, κατὰ τὰς
Γραφάς.

Τοῦ αὐτοῦ, δὲ τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἔπιστολῇ.

Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου. Κανὸν λέγει δύο φύσεις,
τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότη-
τος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐνωσιν δύολογελ μεθ' ἡμῶν.
Ημεῖς γάρ ἐνώσαντες ταύτας, ἵνα Χριστὸν, ἵνα
τὸν τὸν αὐτὸν, ἵνα Κύριον δύολογούμενον.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Οὐδαμος τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης,
δὲ τὴν ἐνωσιγ.

Κυρίου, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἔπιστολῆς. C

Οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ
τὴν ἐνωσιγ.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύ-
σεως.

Κυρίου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσορ ἔπιστολῆς β.

Εἰ γάρ καὶ εἰς λέγοιτο παρ' ἡμῖν δὲ μονογενῆς
γίδας τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἑνανθρωπήσας·
οὐ πέφυται διὰ τοῦτο παρὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν·
οὐ μὴν εἰ; τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτη-
κεν ἡ τοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν
αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν ιδιότητι ἐκατέρου μένοντός τε δομοῦ,
καὶ νοούμενου, κατὰ γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντα
ἴστων.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Καὶ εἰς δὲν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόδειαν συντρε-
γύσσης.

Κυρίου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἔπιστολῆς.

Καὶ ὡς ἐν ἐνὶ προσώπῳ ἐνούμενος. Εἰς γάρ Κύ-
ριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἡ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοεῖται
λεζερά.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον β' ἔπιστο-
λῆς.

Ἐν τοιχεροῦ προσώπῳ τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις;
τις τὰς ἀναθετέον φωνὰς, καὶ ὑποστάσεις μιᾶς τῇ τοῦ
Λόγου σεσαρκωμένη. Κύριος γάρ εἰ; ἐστιν ὁ Χρι-
στος Ἰησοῦς, κατὰ τὰς Γραφάς.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Σὺ εἰ; διὸ πρόσωπα μεριζόμενον, η διαρρούμε-
PATROL. GR. CXXIII.

Cyrilli, ex prima ad Successum epistola.

Ilaque modum assumptionis humanæ naturæ
animo considerantes, naturas duas coivisse per
unionem videmos, citra divisionem, confusione, et mutationem. Caro enim caro est, non divinitas,
licet Dei caro facta sit: similiter et Sermo Deus est,
non caro; licet dispensatione quadam carnem pro-
prie suam fecerit.

Ejusdem, ex eadem epistola.

Duas naturas esse dicimus, unum vero Chri-
stum Jesum, Dominum, Dei Sermonem incarna-
tum.

Ejusdem, ex epistola ad Nestorium.

Nec carnem dicimus in divinitatis naturam esse
conversam, nec ineffabilem Dei Sermonem in na-
turam carnis translatum. Est enim incomutabilis,
et inalterabilis, semper idem manens, secundum
Scripturas.

Ejusdem, in epistola ad Eulogium.

Sic et in causa Nestorii. Quamvis duas naturas,
discrimen carnis et Sermonis significans, dicat (nam
alia natura Sermonis est, alia carnis), unionem ta-
men nobiscum non constitetur. Nos enim his unitis,
unum Christum, unum Filium, unum Dominum
constitemur.

Ex decreto.

Nequaquam naturarum discriminine propter unio-
nem sublatu.

Cyrilli, ex epistola ad Nestorium.

Non tanquam naturarum discriminine sublatu pro-
pter unionem.

Ex decreto.

Sed utriusque naturæ proprietate potius salva.

Cyrilli, ex secunda ad Successum epistola.

Licet enim unus a nobis dicatur unigenitus Dei
Filius incarnatus, et homo factus, non tamen ideo
comimistus est, de ipsorum opinione; nec vel na-
tura Sermonis in naturam carnis transiit, nec car-
nis natura in naturam Sermonis: sed utroque in
sua proprietate manente simul ac intellecto, secun-
dum expositam a nobis modo rationem.

Ex decreto.

Et in unam personam unamque hypostasis
coenunt.

Cyrilli, ex epistola ad Joannem.

Et tanquam in una persona unitus. Unus enim
Dominus Jesus Christus, tamenisi naturarum discri-
mētū non ignoratur.

Ejusdem, ex secunda ad Nestorium epistola.

Uni ergo personæ omnes in Evangelio voces at-
tribuēntur sunt, unique hypostasis Sermonis incar-
nata: Christus enim Jesus unus Dominus est, se-
cundum Scripturas.

Ex decreto.

Non in duas personas disceptum, vel divisum

sed unum et eundem Filium unigenitam, Deum Ser-
monem, Dominum Iesum Christum.

Cyrilli, ex epistola ad Successorim.

Non in duas personas et alios discerpatur : sed
mansit unus et idem Dominus Jesus Christus.

Ex decreto.

Sicut olim vates de ipso, et ipse nos Dominus
Jesus Christus erudiit, et symbolum illud Patrum
nostrorum tradidit.

Cyrilli, ex epistola ad Nestorium.

Sic sanctos sensisse Patres inveniemus.

Ex decreto.

Illi ergo cum omni undique accusatione diligen-
tiaque a nobis sanctis, decrevit sacra synodus,
nemini fas esse, sicut aliam proferre, vel in littera-
ras referre : et cetera.

Cyrilli, ex Ephesina synodo.

Illi ergo recitatis, decrevit sacra synodus nemini
fas esse, sicut aliam proferre : et cetera.

THEOR. Vides, sanctissime domine, sacram
hanc synodum Chalcedone habitam a recta Patrum
sententia ne paulum quidem recessisse : sed ipsa
verba cum mente verborum retinuisse ?

GEN. Equidem in hoc decreto nihil invenio,
quod orthodoxae fidei aduersetur : adeoque miror
qui factum sit ut nostri maiores impudenter ad id
calumniandum progrederentur.

THEOR. Apponamus, si placet, eorum quoque
Patrum auctoritates, qui partim ante Cyrillum,
partim post eum illustres existierunt, tam ver-
bis quam sententiis sancta Chalcedonensi synodo
respondentes.

GEN. Id vero supervacaneum fuerit ; quippe
Cyrilli supra recitatae auctoritates sufficiunt.

THEOR. Videamus ergo, si placet, quot et
qualibus sectis divinum hoc decretum sese ob-
iectat.

GEN. Id vero praeclarum fuerit intueri, ne
quid eorum nobis desit, quae deinceps ejus stabi-
liendi causa proferri debent.

Ex decreto.

Unum et eundem Filium, Dominum nostrum
Iesum Christum, esse confitendum universi con-
sona voce docemus.

THEOR. In his obturat os Paulo Samosateo
et Nestorio, qui hominem adorabant, et in duos
filios ausi sunt eum dividere, aliumque dice-
re Filium natura Sermonem, et aliud rursus
Filium per gratiam Christum Iesum, qui nomen
Filii per unionem et conjunctionem cum naturali
Filio sit adeptus : qui denique non constituebantur
unum et eundem Filium, carnis quidem expertem
ante descensum et hominis assumptionem : incar-
natum vero euindem post descensum et hominis
assumptionem nostri causa factum.

A νον, ἀλλ' ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν λό-
γον, καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκερσον ἐπιστολῆς.

Καὶ οὐκ εἰς δύο μερισθῆσται πρόσωπα καὶ υἱούς,
ἀλλὰ μεμένηκεν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος Ἰησοῦς Χρι-
στός.

Ἐκ τοῦ δρου.

Καθάπερ ἀνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ
αὐτὸς ἡμᾶς ἑξεπιδίεσσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν
παραδέδωκε σύμβολον.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὗτως εὑρήσομεν τοὺς ἄγιους πεφρονηκότας Πα-
τέρας.

Ἐκ τοῦ δρου.

B Τούτων τοῖνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας
τε καὶ ἐμμελείας παρ’ ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρι-
σεν ἡ ἀγία σύνοδος, ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἔχειναι
προφέτειν, ή συγγράψειν· καὶ τὰ λοιπά.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς κατ’ Ἐγεστον συντόδου.

Τούτων τοῖνυν ἀναγνωσθέντων, ὥρισεν ἡ ἀγία
σύνοδος, ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἔχειναι προφέτειν
καὶ τὰ λοιπά.

Ο ΘΕΩΡ. Ὁρぢ, ἀγιώτατε δέσποτα, οἵτι οὐδὲ καὶ
μικρὸν ἐκεῖδηκε τῆς δρθῆς τῶν Πατέρων δόξης ἢ
ἐν Χαλκηδόνι ἀγίᾳ σύνοδος γενομένῃ, ἀλλὰ μετὰ τῆς
διανοίας καὶ αὐτὰ τὰ ρήματα ἐφύλαξεν ;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ οὐδὲν ἐναντίον τῇ δρθεῖδηξ φίστε
εὑρίσκω ἐν τούτῳ τῷ δρῷ· καὶ θαυμάζω, πῶς ο
πρὸς ἡμῶν ἀναιδῶς εἰς συχοφανεῖαν ἐχώρησαν κατ
αὐτοῦ.

C Ο ΘΕΩΡ. Παραθῶμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ τῶν πρὸς το
ἄγιον Κυρίλλου, καὶ τῶν μετ’ αὐτὸν διαλαμψάντων
ἄγιων Πατέρων χρήσεις, αὐταὶ λέξεις καὶ νοήματα
τῇ ἐν Χαλκηδόνι ἀγίᾳ συνόδῳ στοιχεύσας.

Ο ΚΑΘ. Περιττόν ἔστι τοῦτο· ἀρκοῦσι γάρ ο
τοῦ ἄγιου Κυρίλλου προτεθεῖσαι χρήσεις.

Ο ΘΕΩΡ. Ἰδωμεν λοιπὸν, εἰ δοκεῖ, πόσαις κα
οἷαις αἰρέσειν δοθεῖσαν οὐτοῖς δρος ἀντιπαρατάτ
τεται.

Ο ΚΑΘ. Καλὸν ἔστι τοῦτο ἰδεῖν, ἵνα μηδὲν τῷ
ἔλειπῃ εἰς σύστασιν αὐτοῦ λεχθῆναι διφειλόντων ε
նοτερον.

D *Ἐκ τοῦ δρου.*

Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὀμολογεῖν Υἱὸν τὸν Κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἀπαντεῖς ἐκδιδ
εσκομεν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐν τούτοις τὸν Σχισματέα Παύλονο
καὶ Νεστόριον, τοὺς ἀνθρωπολάτρας ἐπιστομίζεις
τοὺς εἰς τὸν διάδα τολμῶντας αὐτὸν διαιρεῖν· καὶ
ἄλλον μὲν λέγοντας Υἱὸν φύσει τὸν Λόγον, ἀλλον
πάλιν Υἱὸν ἱχάριτι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, ἐνώσεις κα
συναφείᾳ τῇ πρὸς τὸν κατὰ φύσιν Υἱὸν τὴν υἱότητη
κεκτημένον· καὶ οὐκ ὀμολογοῦντας ἵνα καὶ τὸν α
τὸν Υἱὸν, διαφρον μὲν πρὸ τῆς καταβάσεως κα
ἐνανθρωπίσεως· σεσαρκωμένον δὲ τὸν αὐτὸν γι
τὴν δι’ ἡμᾶς κατέβασιν τε καὶ ἐνανθρώπησιν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Τέλειον ἐν θεότητι εἰπών, τὴν Ἀρειανὸν ἀποδεῖται βλασφημίαν. Οὗτοι γάρ Θεὸν μὲν εἶναι λέγουσι τὸν Χριστὸν, ἀτελῆ δὲ καὶ ἔλαττον τοῦ Πατρὸς Θεὸν αὐτὸν δογματίζουσιν. Ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν· Καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, οὐ μόνον τὴν Ἀρειανὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀπολιναριανὸν διειλέγει ἁνοιαν. Οὐ μὲν γάρ Ἀρειος; μᾶκυν παντελῶς; σάρκα ἑνεκτήφειν τὸν Λόγον ληρωθεῖ· ὃ δὲ Ἀπολινάριος ἐμψύχον μὲν. ἁνουν δὲ· ὡς ἀμφοτέρους ἀτελῆ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἀμαδῶς δογματίζειν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Θεὸν ἀλλοθέας, καὶ ἀνθρώπον ἀληθῶς; τὸν αὐτὸν. Ταῦτα διὰ Μάνεντα, διὰ Θεὸν φύλλῳ αὐτὸν δμολογεῖ, καὶ οὐκ ἀνθρώπον· καὶ διὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατεῖα, καὶ Ἀρειανὸν, οἰστενες; ἀργοῦνται αὐτοῦ τὴν θεότητα, φύλλῳ αὐτὸν ἀνθρωπὸν δμολογοῦντες. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Ἐκ ψυχῆς | λογικῆς, καὶ σώματος. Ἐνταῦθα τὰλιν Ἀπολιναρικὸν πολεμεῖ, λέγοντες μὴ ἐσχηκέναι νοερὸν ψυχὴν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ ἔστικήν μόνον· καὶ διὰ Μάνεντα καὶ Οὐαλεντίνον, τοὺς ἀρνουμένους αὐτοῦ τὴν σάρκωσιν. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Ὁμοούσιον τῷ Πατέρι κατὰ τὴν θεότητα, διὰ Εὐνόμιον καὶ Ἀρειον, τοὺς τὸν μονογενῆ Λόγον ἰτερούσιον τοῦ Πατρὸς, καὶ κτίσμα, καὶ δούλον ἀσεβο; αὐτὸν καταγγέλλοντας. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Καὶ δικευόσιον ἡμὸν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διὰ Μαρκήλωνα, καὶ Μάνεντα, καὶ Οὐαλεντίνον, τοὺς δικήσει: καὶ φαντασίᾳ φυλῇ λέγοντας αὐτὸν ἀνθρώπον ὅρθηται, οὐ μὴν ἀληθεῖᾳ, καὶ κατὰ φύσιν ἀνθρώπον δμολογοῦντας αὐτὸν γεγονέναι. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Πρὸς εἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα· διὰ Σίμωνα, καὶ Εὐνόμιον, καὶ Ἀρειον, τοὺς ἀρνουμένους αὐτοῦ τὴν ἐκ Πατρὸς πρὸς εἰώνων γέννησιν. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διὸ Φωτεινὸν καὶ Βαδιώρον, καὶ Δαδιώρον, καὶ Νεστόριον, τοὺς διδόντας αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπέρεξεως; ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ λέγοντας; αὐτὸν ἀνθρώπον ἐξ ἀρετῆς κατὰ προκήπην θεοποιηθέντα, καὶ οὐχὶ θεὸν ἐκ Θεοῦ δύντα, καὶ διὰ φιλανθρωπίαν ἀπέρπτως ἀνθρώπον γεγενηθεῖν. — *'Ἐκ τοῦ δρου.* Ἐν διό φύσεσιν ἀσυγκύτας, ἀτέρπετως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενην, οὐδεμασοῦ τῆς τῶν φύσεων διεφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἵσταρας φύσεως, καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπέστασιν συν-ρεχούσης. Ταῦτα διὰ Νεστόριον, καὶ Ἀπολινάριον, καὶ Εὐτυχῆ, οἱ τὰς διαφόρους φύσεις, τὸν Λόγον λέγω καὶ τῇ: σαρκὸς αὐτοῦ, μίαν φύσιν ἀποτελεκόνται φασίν, ἐκοτάσσας δηλονότες τῆς ἐξουτῶν ιδιότητος· ὡς κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον μηχέτι: δύνασθαι σώζεσθαι τοῦ Χριστοῦ μήτε τὸ παθητὸν, διὸ τὸ ἀκαθέτη; αὐτοῦ τῆς θεότητος, μήτε τὸ ἀπάθετόν τοῦ παθητὸν αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος; Ιδεὶς τὸν ιπεῖνος, πασιονις expertem vel quidquam impassibile, propter ipsius humanitatem, passioni obnoxiam.

A

Ex decreto.

Eumdem in divinitate perfectum, et eumdem perfectum in humanitate. Cum in divinitate perfectum dicit, Ariani blasphemiam rejicit; nam illi Deum quidem esse Christum dicunt, sed imperfectum et Patre minorum Deum tradunt. Cum autem inquit: Et eumdem perfectum in humanitate, non Ariani modo, sed Apollinaristarum quoque dementiam refutat. Arius enim nugatur, Sermonem assumptissime carnem omnino inaniam: Apollinaris autem, animatam quidem carnem, sed mentis expertem: quo sit, ut imperite ambo imperfectam Domini humanitatem trahant.

Ex decreto.

B Vere Deum, et eumdem vere hominem. Hac propter Mānem posita sunt, qui eum purum fateatur Deum, non etiam hominem: et propter Paulum Samosatenum, et Artemam, qui divinitatem ejus pernegan, purum hominem conscientes. — *Ex decreto.* Ex participe rationis anima, corporeque constantem. Hic rurus Apollinarium oppugnat, qui Dominum nostrum Jesum Christum non dicebat animam habuisse mente praeditam, sed dūntaxat vitalem: itemque Manem et Valentiniūm, incarnationem ejus negantes. — *Ex decreto.* Ejusdem cum Patre substantiæ, secundum divinitatem. Hoc propter Eunomium et Arium qui unigenam illum Sermonem diversa a paterna substantiæ, et creaturam et mancipium, impie praedicabant. — *Ex decreto.* Et eumdem nobiscum ejusdem substantiæ, secundum humanitatem. Hoc propter Marcionem, et Mānem, et Valentiniūm, qui eum per opinionem ac phantasiam duulata aliebant hominem apparuisse; non reipsa, et naturaliter hominem factum constituebantur. — *Ex decreto.* Ante saecula quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem. Hoc propter Simonem, et Eunomium, et Arium, qui generationem ipsius ex Patre, factam ante saecula, negabant. — *Ex decreto.* Extremis vero diebus eumdem propter nos, et salutem nostram, natum ex Maria Virgine Deipara, secundum humanitatem. Hoc propter Photinum et Theodorum, et Diodorum, et Nestorium, qui existendi principium ei dant ex Virgine, ac tradunt eum hominem esse, qui ob virtutem profectu quadam et incremento sit deificatus; non Deum de Deo, qui amore generis humani citra mutationem homo factus sit.

D — *Ex decreto.* Qui duabus in naturis citra confusione, mutationem, divisionem, separationem agnoscitur; nequaquam naturarum discrimine propter unionem sublatu, sed utriusque naturæ proprietate potius salva, et in unam personam unamque hypostasin coante. Ista propter Nestorium, et Apollinarim, et Eutychetem, qui naturas diversas, Sermonis, inquam, et carnis ejus, unam naturam absolvisse dicunt, amissa scilicet singularium proprietate: quo sit ut secundum ipsorum doctrinam, non amplius in Christo vel esse passibile quidquam statuere possimus, propter divinitatem ipsius, passionis expertem vel quidquam impassibile, propter ipsius humanitatem, passioni obnoxiam.

Illi ita recitatis et declaratis, generalis ad Theoriam inquit: Evidem post recitationem hujus decreti nihil in eo deprehendi, quod orthodoxe fidei repugnet, sicut et pridem fassus sum. Miror etiam, qui factum sit ut nostri maiores impudenter ad id calumniandum progrederentur. Sed arbitror propriea, quod hinc sancta, universalis magnaque synodus adversus pures se sectas objiciat, ut indicatum est, multos adversus eam ab hoste salutis humanae calumniatores fuisse suscitatos, pro multis illis vulneribus, quae ad cor ipsum ei sunt a synodo inficta. Rectissimum sane decretum est, ut quod a Spiritu sancto per tot talesque sanctorum Patres dictatum fuerit. Quippe nulla synodus tam frequentem sanctorum Patrum collecte orum numerum habuit. Ceterum modo tibi quiddam aperi am, quod hactenus vulgo proditum non fuit. Ante 200 annos quidam generalis Armeniorum fuit, cui nomen Joannes, vita doctrinaque magnis sanctisque Patribus par, et qui disciplinas exteris universas, adeoque philosophiam ipsam non summatis attigisset; vita quidem divina hanc scio an omnibus, plurimis certe praevit; dignus habitus, tam vita quam doctrinæ gratia, qui hoc aero gradu solioque generalium poliretur. Illic divino replete zelo, contra Monophysitas rubebat, et toto eis propemodum episcopatus sui tempore tam scriptis quam lingua infligere vulnera non desisi: enijs et sacram memoriam honorifice pie que celebramus. Illius divini beatique viri comimentarius est apud me, quem contra Monophysitas scripsit, pluribus Scripturarum testimoniis, et enthymematis, et valentibus syllogismis, et notionibus communibus, et demonstrationibus refertus. Eum beatæ memoriarum Generalis Gregorius, qui non multo ante me illustris in hoc solo fuit, ita confirmavit ut ejus in extremo hinc verba perscriberet: Sic et ego credo, quemadmodum sanctissimus generalis Joannes hic scripsit; et ita non credentes anathematizo. Ac legamus sae paulum ex eo, si placet, ut hunc virum agnoscas, veluti leonem ex unguibus.

THEOR. Evidem hoc scriptum libentissime autiam.

Cum ergo recitatum fuisse proœmium, Theorianas ad Generalem: Obsero, inquit, eximiām sanitatem tuam, ut hic liber describatur, ac mihi tradatur: quo Græcum factum habere in Romania possimus, ad honorem Patris ipsius, utque per eum auctor a nobis ipse celebretur.

GEN. Per placet.

Itaque descriptus et nobis traditus est, qui eum ad urbem Augustam deportavimus.

Secundum hinc generalis ita nos compellabat: Beatus Paulus inquit: Optarem ipsem esse a Christo anathema, pro fratribus meis, cognatis mihi, quod carnem atinet, duntaxat ut ipsi suam em adipiscerentur²⁴. Idem ego de mea gente dico. Et quan-

tojtwon oūtōs: ἀναγνωτιζέντων καὶ ἐργηνευθέντων, εἶπεν δὲ Καθολικὸς πρὸς τὸν Θεωριανόν. Ἐγὼ τοῦτο ἀναγνούσι ἐδυ όρον, οὐδὲν ἔναντίον τῇ δρθεδόξῳ πίστει ἐν αὐτῷ διέγνων, ὡς εοι καὶ πρώτη τέξειπον· καὶ θαυμάζω, πῶς εἰ πρὸ δημῶν ἀναιδῶς κατὰ αὐτοῦ εἰς συκοφάγας ἐξήγειρεν ἄντει πολλῶν, ὃν κατὰ καρδίας ἐδέξατο πληγῶν παρ' αὐτῆς. Ὁρθότατός ἐστιν δὲ όρος, ὡς ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος διὰ τοσούτων καὶ τρικούτων ἀγίων θεοφόρων Πατέρων ὑπαγορευθεῖς· οὐδεμία γάρ ἀγία σύνδος τοσούτους ἔσχε συνειλεγμένους ἀγίους Πατέρες. Β Νῦν δέ σοι καὶ τι τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἀπορήτων ἀποκαλύψω. Πρὸ διακοτίων ἐτῶν ἐγένετο τις Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων, φῶνομενος Ἰωάννης, βίᾳ καὶ λόγῳ τοῖς μεγάλοις ἀγίοις Πατέρασιν ἡμιλλημένος, παιδείας τε τῆς ἔξω πάσης, καὶ δὴ καὶ αὐτῆς φιλοσοφίας οὐκ ἀκροθινῶς ἤψετο· βίᾳ δὲ ἐνθέψει οὐκ οἶδα εἰ πάντες τοὺς πλείστους τέως ὑπερηκόντεσν· δὲ διά τε τὸν βίην, διά τε τὸν λόγον, τοῦ θείου τούτου βαθμοῦ καὶ τοῦ θρόνου, τῶν καθολικῶν λέγω, ἡγίαστο. Οὗτος ἡγίου θείου πλησθεὶς, κατὰ τῶν Μονογυνιτῶν ὀρμητοῦ καὶ δὴ καὶ γραφαῖς, καὶ γίγαντῃ τούτους κατατραυματίζειν, τὸν δόλον τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ χρόνον σχεδὸν οὐκ ἐπαύσατο. Οὗ τὴν θείαν μνήμην ἐντείμως καὶ θεόσεβῶν ἐκράταξεν. Τούτου τοῦ θείου καὶ μάκαριον ἀνδρός· ἐστι πτρὸς ἐμοὶ συγγραφή, ἣν κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν συνεγράψατο, πολλαῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις, καὶ ἐνθυμήμασι, καὶ συλλογισμοῖς ἰσχυροῖς, καὶ κοιναῖς ἐννοίαις καὶ ἀποδείξεσιν ἐμπεπυκνωμένη. Ταῦτην δὲ μάκαριὰ τῇ μνήμῃ ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ τῷ θρόνῳ τούτῳ διατρέψας Γρηγόριος δὲ Καθολικὸς ἐπεκύρωσε, γράμμας πρὸς τῷ τέλει αὐτῆς, διτε Οὗτω πιστεύω καὶ γάρ, ὡς δὲ ἀγίωτας Καθολικὸς Ἰωάννης ἐνταῦθοι γέγραψε, καὶ τοὺς μὴ οὖτα πιστεύοντας ἀναθεματίζει. Καὶ εἰ κελεύεις, ἀναγνώστομεν ἐκ ταύτης διλίγον, ἵνα γνῷς τὸν ἀνδρα, ὡς ἐξ ὀνόχων τὸν λέοντα.

Ο ΘΕΩΡ. "Πίδιστα ἀκούσαιμι τῆς γραφῆς.

D "Ως οὖν ἀνέγνωμεν τὸ προσίμιον, εἶπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικὸν· Παρακαλῶ τὴν μεγάλην ἀγίωτανην σου μεταγραφῆναι τὴν συγγραφὴν ταύτην, καὶ δοθῆναι μοι, ἵνα ἐξελληνισθεῖσιν ἐν Ἀρμανίᾳ ἔχασμεν αὐτήν, εἰς τιμὴν τοῦ Πατέρος αὕτου, καὶ τιμῶμεν δὲ αὐτῆς τὸν γεννήτορα.

"Ο ΚΑΘ. Ἀποδέχομαι τούτῳ σφόδρα.

Καὶ δὴ μεταγραφῆσα ἐδόδη ἡμῖν, ἣν καὶ ἀποκομιδάμεθα πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

Τούτων οὖτα γενομένων, εἶπεν δὲ Καθολικὸς πρὸς τὴν· Ο μάκαριος, Παύλος ἔφη· Ἐδουλόμητε αὐτὸς ἐγὼ ἀπάθεμα εἴραι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου, τῶν κατὰ σῆρκα, μόνον ἵνα σωθεῖται. Τοῦτο φημι κατὰ γένεσιν ὑπὲρ

²⁴ Rom. ix, 5.

τοῦ ἐμοῦ γένους· ἐπει ταὶ ἀποθανεῖν δοφεῖσι οἱ πιμήροι δὲ καλδὲ ὑπὲρ τῶν προβάτων αὐτοῦ· πᾶσαι μηχανὴν καὶ σπουδὴν ποιῆσα, καὶ πάντα πάσι γενήσομαι, ἵνα πάντας, ἡ τινας πάντως, σώσω· ὡς ἐν πάγῳ δυνηθῶ εἰπεῖν, Ἰδού ἡγὼ καὶ εἰς καιδία, ἢ μοι ἔδωκεσθε οὐδείς. Πῶς δὲ τοῦτο ποιῆσα, δικουσον. Ἀπὸ τῆς σήμερον δρέπομει γράψων ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς Ἀρμενίων ἐπισκόπους, καλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. Καὶ μετὰ τὸ κρατήθην τὴν σύνοδον, προσθῆσας εἰς μέσον δασας χρήσεις ἔχουσιν οἱ Ἀρμενίοι, δοκούσας αὐτοῖς βοηθεῖν. Προσθῶ δὲ καὶ δασας αὐτός μοι παρήγαγες γραφικὰς μαρτυρίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστομαὶ ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ἀρμενίων, καθ' ὑμῶν γυμνάζων τὸν λόγον· εἰτα ἥτερα, καὶ κατ' ὄλγον, καὶ μετὰ τολλῆς τῆς οἰκονομίας, καὶ κατὰ καρδὸν καὶ τρόπον προσήκοντα, δρέπομει ἀποκαλύπτειν τὴν μέρχι τοῦ νῦν κρατῆσαν πλήνην τῶν Ἀρμενίων. Ἐλέγχω δὲ καὶ αὐτοὺς· καὶ ἀπὸ συγγραφῆς τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου καὶ Καθολικῷ, ἢ τοι δέδωκα μεταγράψα;· καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἀποδεξεων, ἃς μοι πεποίηκεν ἡ σῇ λογιστής. Καὶ τὸ διὸν εἰπεῖν, ξεσμαὶ Ῥωμαῖος, διὰ τὸ Ῥωμαῖον, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἀγωνιζόμενος, καὶ μοι ἀψευτος ἀλπίς ἐστιν εἰς Θεόν, διὶ τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἔχουσει, καὶ ἀκολουθήσει μοι, καὶ ἐσδύμεθα σὺν θεῷ μία ποίμνη, εἰς ποιμήν. Καὶ εἰ μὲν πάντες συνθούσειν ἐμοί, εἰ δὲν ἔχοι μή (ὑπὲρ ἀπέγραψαι), μετὰ τῶν ἀπομένων μοι, καὶ στοιχούστων, καὶ διμοφρονούντων κυρώσω τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἀποτελώ πρὸς τὸν κρατεῖν καὶ ἀγιον ἡμῶν βασιλέα, καὶ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκογενεικὸν ταπειάρχην τοὺς ἀξιολόγους τῶν ἀρχιερέων μονούς, φέροντας τὴν δρθόδοξον πίστιν Ἕγγραφον, καὶ ὑπογραφέντην οἰκεῖα διῆμος χερόι, ἔχουσαν καὶ ὑπογραφὰς πάντων τῶν ὑπὲρ ἐμὲ δοτῶν δρθόδοξων ἐπιστολῶν, βεβαίωστας, καὶ δι' οἰκεῖας φωνῆς, καὶ τραφῆς λέγων ἡμῶν καὶ τῶν δρθόδοξησάντων Ἀρμενίων ταῦτην. Ἔσται δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους· καὶ τοῦτο ἐν τῇ τοιαύτῃ ἁγγράφῳ πίστει ἀγχείμενον, διὶ Αἴχορεθε τὴν ἐν Χαλκηδόνι μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν τετάρτην ἀγίαν σύνοδον, καὶ οὓς αὐτή δέχεται ἄγιους Πατέρας· οὓς δὲ πάλιν αὐτή ἀναθεματίζει, ταὶ δικαιούσεις ἀναθεματίζομεν· Ἐστυχέα τε καὶ Δισκορην, πρὸς δὲ καὶ Σιδηρον, καὶ Τιμόθεον τὸν Αἴουρον, καὶ πάντας τοὺς αὐτῆς καταφυλαρχήσαντας· τοὺς δὲ πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τοὺς δρθαλμούς μύσαντας τῆς καρδίας, καὶ σοφωτέρους ἔσαντες τῶν ἀγίων ὑπολαμβάνοντας, αἰωνίῳ ἀναθέματι παραπέμψω. Εἴτα μετὰ τὸ μαρωθῆναι συνοδικῶς ἐν τῇ βαπτιστοῦρᾳ τάῦτα πάντα, καὶ ὑποστρέψαι τοὺς ἔμοις ἀρχιερεῖς, εἶτε κελεύεις δὲ θεοφιλέστατος βασιλεὺς, εἰςδέθω καὶ αὐτὸν· εἰς τὴν βασιλεύουσαν, προσκυνήσων τὰ ἀκείστα ἄγια προσκυνήματα, καὶ τὸν ισαπόστολον καὶ ἀγιον βασιλέα, καὶ τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔξεβαλε πάν-

A doquidem bonus pastor etiam mori debet pro suis ovibus, omnem machinationem atque studium adhibebo, et omnibus omnia sicut, ut omnes, aut aliquos omnino servem, quo et ipse dicere possim: *En ego, et liberi, quos Deus mihi dedit*¹⁵. Quo autem modo sim id facturus, audi. Ab hodierno die scribere litteras ad Armeniorum episcopos ubique gentium incipiam, quibus eos ad synodum invitabo. Ea cum habita fuerit, in medium proponam auctoritates omnes, quotquot Armenii habent, et pro ipsis esse videntur. Propriam et illa sacrarum Litterarum testimonia, quæcumque tu mihi protulisti. Ac primum quidem ero ex parte Armeniorum, contra vos disserendo contendens: deinde paulatim, ac pedentim, nec sine animulo consilio, convenienti et tempore ei modo, detegere incipiam Armeniorum errorem, qui hactenus obtinuit. Redarguam eos et de libro sanctæ memorie Joannis illius generalis episcopi, quem librum tibi descriptum obtuli: de omnibus illis denique demonstrationibus, quas eruditio tua mihi suppeditavit. Ad summam, Romanus ero, proque Romanis, ino pro veritate, adversus Armenios decertabo, ac spe infallibili fretus erga Deum, futurum mihi policeor, ut oves meæ vocem meam audiant, ac me sequantur: et erimus, Deo juvante, unus ovile, unus pastor. Quod si ad me universi accesserint, bene erit, ac benigno Deo gratias agere non desinam: siu autem, (quod evenire nolim) cum iis qui me sequentur, et mecum consentient, veritatis doctrinam confirmabo, et ad præpotentem sanctumque nostrum imperatorem, et sanctissimum ac universalem patriarcham, meos auctoritatis præcipuas pontifices mittam, qui fidem orthodoxam scriptio comprehensum afferent, manu mea subnotata, et omnium mihi subjectorum recte sententiam episcoporum subscriptiones continentem; qui que lati voce propria quam per scripturam, nostro nomine pariter, et amplexorum veram sententiam Armeniorum, eam confirmabunt. Atque huic comprehensa scriptio fidei hoc quoque, præter aliâ, insertum erit: *Nos habitam Chalcedone magnam, universalem, quartam illam sacram synodum recipere eum us sanctis Patribus, quos ea recipi; quos autem e diverso anathemati subjicit, eos nos quoque anathematizare; nimur Eutychetem, et Dioscorum, et præter hos Severum, et Timotheum Melurum, et omnes qui adversus eam nugas meras effutiverunt. Quotquot autem cordis oculos ad veritatis lucem clauerint, et se viris illis sanctis doctoribus existimabunt, æternū anathemati tradam. Deinde cum haec omnia in urbe Augusta, synodo interveniente, corroborata fuerint, ac reversi melitifices: si quidem plissimus imperator jusserit, et ipse urbem Augustam ingrediār, adoraturus et res ibidem sanctas ac veneratione dignas, et apostolis parem ac sanctum imperatorem, et sanctissimum patriarcham. Quibus dictis, e concilio*

¹⁵ Isa. viii, 18.

expulit universos, et animo dolorem præ se se ferente, plenisque lacrymarum oculis, ita nos assari cœpit :

Obsecro benignum et sanctum imperatorem nostrum, ut, posteaquam mei pontifices Constantiopolim ingressi et hæc, quæ diximus, omnia confirmata fuerint, jubeat sanctissimum et universalem patriarcham, ornatum pontificalibus suis, quæ gestare consuevit quoties sacrum ministerium peragit, in ambonem descendere, vel in sacrum et sanctum illud solium post sacram mensam collocaitum, crucem sagratam manibus suis tenentem, et venerabilia ligna, audienteque toto ecclesiæ corpore ac populo, genti Armeniorum bene precari, quæ totum propter sæculum execrationi subiecta fuit; deinde cures serias concipi preces etiam pro iis Armeniis, qui obdormierunt, ut Deus, qui omnium vult salutem, profectum hoc ex ignorantia, non malitia, delictum eis remittat. Cum ergo videmerimus eum, hæc corde contrito et cum gemitibus ad nos proferentem: nos quoque moti sumus ad commiserationem, totique meras in lacrymas et lamentationes soluti. Deinde cum paulum temporis intercessisset, quasi pleatus conquevisset, Theorianus dixit:

Has preces tuas, domine, præpotenti et sancto imperatori nostro exponemus. Inde tradita nobis epistola ad piissimum, et sanctum, et Christianum imperatorem nostrum, qua et illud complexus erat, se magnam illam, et universalem, sanctamque synodum quartam, Chalcedone habitam, recipere: pacifice nos dimisit, tactoque capite nostro, bene nobis est precatus. Nos autem actis Deo pro his omnibus gratilis, Constantinopolim continuis itineribus proficiscebamus, Deum interim et collaudantes et prædicantes: cui quidem omnis majestas, honos, adoratio, et magnificentia, sæculis infinitis competit. Amen.

A τας τοῦ ὑπερών, καὶ μετὰ παθαινομένη, φυχῆς, ἔχων καὶ τοὺς ὄφθαλμους δακρύων μεστοὺς, ἡρέστο λέγειν πρὸς ἡμᾶς·

Παρακαλῶ τὸν φιλόστοργον καὶ ἀγίουν ἡμῶν βασιλέα, ἵνα μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τοὺς ἡμοὺς ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ βεβαιῶσαι ταῦτα, ἢ εἰπομεν, πορῆσῃ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην φορέσαι τὸ λεπτικὰ αὐτοῦ, ὅτα φορεῖν εἰώθε, τὴν θείαν ἐκτελῶν λειτουργίαν, καὶ ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ ἀμβωνος, ἥ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ λεπτοῦ θρόνου, τοῦ διπισθεν τῆς ἀγίας τραπέζης, κρατεῦντα ταῖς χέρσι ἐδν ἄγιον σταυρὸν, ἔχοντα τὰ τίμια ἕύλα, καὶ ἐν ἀκρόσει πινδὲ τοῦ τε πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ, εὐλογήσαι τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων, δι σχεδὸν δὲν αἰώνα ὑπὸ κατάραν ἤν· εἴτε ποιῆσαι εὐχὴν ἐκτενῆ καὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων Ἀρμενίων, ἵνα δὲ θέλων πάντων ἀνθρώπων τὴν εὐτηρίαν Θεός, ἀρήσει αὐτοῖς τοῦτο τὸ ἐξ ἀγνοίας, οὐ κακουργίας ἀμάρτημα. Όμοιον ἀκρῶμενον αὐτὸν μετὰ συνετριμμένης καρδίας καὶ στεναγμῶν, ταῦτα πρὸς ἡμᾶς· λέγοντα κεκινήμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς οἰκτον, καὶ δοἱ δακρύων καὶ θρήνων γεγόναμεν. Όμας δὲ ὀλίγης παρελθούσης, καὶ οἰον τοῦ θρήνου κατήρεμήσαντος, εἴπεν δὲ θεωριανὸν.

Ταῦτην σου τὴν παράκλησιν, δεσποτα, εἰπομεν τῷ κραταιῷ καὶ ἀγιῷ ἡμῶν βασιλεῖ. Καὶ δοὺς ἡμῖν γραφήν αὐτοῦ πρὸς τὸν εὐστέβεστατον, καὶ ὄγκον, καὶ φιλόχριστον ἡμῶν αὐτοκράτορα, περιέχουσσαν τό· δι· Δέχομαι τὴν τετάρτην μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν ἀγίαν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, ἀπέλυσεν ἡμᾶς· ἐν εἰρήνῃ· καὶ ἀψάμενος τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς. Ήμεις δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις εὐχαρεστήσαντες τῷ Θεῷ, τῆς πρὸς Κωνσταντινούπολετο φερούσης οἰκόμεθα, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν· φ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΘΕΩΡΙΑΝΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΕΤΑ ΝΟΣΕΡΣΟΥ

ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ.

THEORIANI

DISPUTATIO SECUNDA CUM NERSETE

PATRIARCHA GENERALI ARMENIORUM.

Epistola Nersetis generalis Armeniæ ad imperatorem D. Petrum I. τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἀρμενίας. Nominum Manuelem, missa per legatos suos, et in σέμσου πρὸς βασιλέα κύρον Μανουὴλ.

(1) Manueles epistolæ, Disputationi I. præmissæ, respondet Nerses.

σταλέν δι' ἀρθ, ὥπων αὐτοῦ τοῦ βραχαπλω (2), οὐ καὶ ἐξελληνισθέντες παρὰ τοῦ μοραχὸν τοῦ Ἀσμάτου τοῦ ἀπὸ Φιλικούσκολεως, παρουσίᾳ καὶ τοῦ μαστώφος Θεωριαροῦ, μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἡρεμιτῶντος τετέρης. Τοῦτο μετά τὴν διάλεξιν τοῦ Θεωριαροῦ.

Οὐ δρισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας; οὐ, θεότεπτε βασιλέων τῆς Ρώμης, πορφυραγέννητε, τροπαιοῦχε, νικητὲ, ἀεὶ εἰγουστε, φύλε τῆς εὐεξείας; καὶ τοῦ εἰρήνης τῶν Ἑκκλησῶν, κατέλαβε καὶ πρὸς τοὺς εὐτελεῖς, εὐχέτας τῆς ἀγίας βασιλείας σου, ἐξ ὃν διέγνωμεν τὸ θέλημα αὐτῆς ἐπόμενον τῷ θειῷ θελήματι· ὁστερός γάρ διὰ τῆς ὅμων μίτρας, οὗτος καὶ διὰ τῶν ἔργων τῷ κατ' ἀλήθειαν Ἐμμανουὴλ θέλεις ὅμοιωθῆναι, τῷ ποιησαντι εἰρήνην ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλύσαντι κατὰ τὸν Ἀπόστολον μετὰ γρῦν τοῦ ἑγγράφου δρησμοῦ, δεδηλώκασι καὶ διὰ ζώστης φωνῆς τὰ παρὰ τῆς βασιλείας σου δρισθέντα οἱ ἀποσταλέντες παρὰ αὐτῆς, διὰ φιλόσοφος καὶ μαστώφος Θεωριανῆς, καὶ διὰ μοσχῆμαν (3) ἡμῶν Ἰωάννης ὁ ἡγουμένος, διὰ καὶ Ἀεράνος ἐπονομάζεται, ἐξ ὃν τελείαν ἐγνώκαμεν ἔχειν ὄμδες προδυμίαν περὶ τῆς εἰς τὴν καθοδίκην Ἐκκλησίαν ἐνώσεως, καὶ πεπιστεύκαμεν ως ἀνθρώπινον εἶναι τὸ τοιοῦτον θέλημα καὶ ζητημα, ἀλλὰ θειότερόν τε καὶ ὑψηλότερον· διὰ ὁστερής ἀνεστάτω φύσις; ἔκλινεν εἰς τὴν ἡμετέραν ταπείνωστιν τὸν ἡμᾶς ὑψώσῃ, καὶ διὰ τῆς πλήρης ἐκένωσεν ἐαυτὸν ἀπὸ τῆς ιδίας δόξης ἐπὶ μικρὸν τὸν ἡμᾶς πληρώσης τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τῆς θειας ἔγκαπης ἡττηθείσα τοῦ κελεύσαντος ἀγαπᾶν μή μόνον τὸν πλησίον ὡς ἐαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχθρον, καὶ μή τὸ ἐαυτοῦ μόνον ζητεῖν συμφέρων, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πλησίον.

Διὸ καὶ ἡμεῖς διαλεχθέντες ἵκε τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς μετὰ τοῦ ἀποσταλέντος φιλοτόφου παρὰ τῆς ἀγίας βασιλείας σου, λέθημεν τὸν νοῦν, ἀκούσαντες τὸν λόγων τῆς πίστεως Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων (4). Καὶ γάρ ἀπὸ ίδιωτῶν τικανῶν τῶν ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα μερῶν τῆς θαλάτσης καλουμένων Ρωμαίων, ἡκούμενον ἡμεῖς τε καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν λόγους οὐχ ὑγιεῖς εἰς τὴν οἰκουμέναν τοῦ Χριστοῦ λαλούμενοι· καὶ τὸ διάχωτάμεν [cod. ἡρωτώμεν] τοῦ ἡμετέρου νοῦς σκανδαλίζομένου, ὑπολαμβάνοντες εἰς τι μέρος τοῦ Νεστορίου παρεκκλίνειν ὄμδες. Καθάπερ καὶ ὄμες; περὶ τοῦ ἡμῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων ίδιωτῶν τοῦ ἀποσκιρτησάντου ἀφ' ἡμῶν διὰ τὴν ἀτακτονίαν διαγωγὴν εὔτῶν, ἡκούσετε οἱ τῶν καθ' ἡμῶν καταλαλεῖν ὡς τι δῶρον χρεοφέροντος πάντων ὄμδων κατὰ τοῦ πρὸ ὄμδων εὑδοκεῖν πρὸς ὄμδες ἐκ τούτου καὶ οἰκειοῦσθαι ὑπολαμ-

(2) *Graecum conversa sermonem a monacho Altiano Philippopolitano, praesente etiam magistro Theoriano, mense Decembri, indictione quarta. Scripta vero sunt post priorem cum Theoriano disputationem.*

Majestatis tuae deliberatio, coronata a Deo imperator Romanorum, Porphyrogenite, triumphator, victor, semper auguste, religionis pacisque Ecclesiæ amator, ad nos quoque pervenit humiles sanctæ tuae majestatis veneratores, indeque tuam divinæ conformem voluntatem cognovimus. Sic enim nominis paritate, ita etiam operibus, vero Emmanueli via esse similis, qui pacem cælo terraque conciliavit, mediumque maceris paritem, ut Apostolus ait, destruxit¹. Una igitur cum scripta deliberatione, viva quoque voce sententiam majestatis tuae nobis patefecerunt missi a te homines, philosophus scilicet alius magister Theorianus, neconon popularis noster, monasticæque professionis socius Joannes abbas, qui et Altianus vocatur. Quippe ex his sunnum vestrum circa Ecclesiæ catholiceæ unionem studium intelleximus: neque vero hanc voluntatem cupiditatemque ex hominibus ortam esse confidimus, sed divinitus cœlitusque immissam. Nam velut illa natræ celsissima ad humilitatem nostram sese inclinavit, ut nos extolleret: et qui plenus erat, semet aliquandiu gloria sua exinanivit, ut nos plenitudine sua compleret; ita sancta maiestas tua, quanquam nihil indiga, attamen egensis instar cum nostra gestit paupertate versari; non ut aliqua defectum suum inde suppleat, sed ut divini amoris obsequatur impulsi, quo jubemur non tantum homines proximos ceu nosmetipcos diligere, verum etiam inimicos; neque nostras solum, verum etiam alienas utilitates curare.

Itaque et nos sermone iunctu, sacris Scripturis ducibus, cum philosopho a sancta maiestate tua misso, mentis quamdam medicinam experti sumus, cum fidem Romanæ Ecclesiæ ex predicti viri oratione cognovimus. Etenim ab obscuris quibusdam maritimarum regionum accolis, qui se Romanos dictabant, et nunc et olim nescio quos sermunculos de Christi incarnatione non sanos audivimus: ideoque in ægritudinem quamdam incidimus propter mentem nostram scandalō offensam, quia vos putavimus in partem aliquam Nestorianæ heresios declinavisse. Vicissim vos a popularibus quibusdam nostris, qui ob inconditos mores a nobis se subduxerunt, malam de nobis famam accepistis, dum hi suas contra nos calumnias doni instar ad vos afferrent, gratiam vestram aliquac amicitiam lucrari spe-

¹ Ephes. ii, 14.

(2) *Vorabulum corruptum, ut puto, a Graeco scriptore ex Armeniaco *panagan*, qui est orator, i. grecus.*

(3) *Ab Armeniis de monachatu patriarchas assumi solitos, compertum est.*

(4) *Romanorum nomine apud Byzantinos scriptores Graecos denotari solitos, exploratum est; qui ob incoluisse in Oriente imperium Romanos se, Occidentales autem Latinos appellabant.*

rantes. Quare et animi vestri scandalo percussi sunt, dum nos Eutycheti ejusque aseclarum dogma tenere putaretis, qui unam naturam pravo sensu asserunt. Verumtamen ex hac colloquii ventilatione nudata est palamque convicta utrimque mentientium falsitas, prodiit in lucem veritas, planeque constituit tum vos a Nestoriana divisione, tum nos ab Eutychiana confusione longe abesse: invicem autem, per Dei gratiam, proximi visi sumus, quod attinet ad dogmatum rectitudinem. Sed quoniam vestri imperii potestas, quae sacerdotii libertatem protegit, genti nostrae ab insulatu tyrannide crepta est, idcirco meus quoque pontificatus patrio solo ac sede depulsus, in aliena regione periclitatur. Quamobrem neque in praesenti Armeniorum episcopi et doctores coram adsunt, neque licet sine horum generali concilio quæsitui vestro quantum opus est respondere, ne pro concordia ansam multiplicem discordias demus, neque inconstanter aliquid absurdumve loquamur. Igitur haud rectum nulli visum est, cum iis tantum qui circa me sunt hominibus, de hac gravissima controversia defensionem scribere, prius quam in Armeniam magnam, imo et in reliquias orbis partes nuntios miserim, cunctosque Armeniorum sapientes congregaverim, coramque ipsis vestram hanc de fide et disciplina Ecclesie quæstionem exposuerim: quod cum sit, equidem omnes meos conatus, studium, voluntatem, operam, adhortationem, vim exempli ipsam, in eo collocabo ut amoris mutui pacisque inter nos instaurandæ auctor sim: vijelice ut nos vobiscum, qui priores hoc spiritale bonum fieri curastis, beatitudine illa pacis eorum digni simus, quam in Evangelio Christus promisit. Quoniam vero missi a maiestate tua viri postulaverunt, ut nunc etiam breuem aliquem scripto sermonem de nostra in rebus fidei sententia ad sanctam majestatem tuam mittemus, id sane fecimus, haud fere nostris, sed sanctorum qui ante separationem vixere doctorum verbis utentes.

αἰλεῖαν σου, τοῦτο πεποιήκαμεν οὐκ ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' αἰσας τῶν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ.

Confitemur itaque consubstantiam et increatam sanctam Trinitatem, in tres distinctam personas, unaque natura et divinitate conjunctam, haud circumscriptam tempore, neque cessaturam, vel cui libet mutationi obnoxiam, ut creatæ naturæ solent. Pater est ingenitus, quippe a nemine manans: Filius a Patre genitus incorporaliter, ut ex mente verbum: Spiritus a Patre incomprehensibiliter inscrutabiliterque procedens. Sine principio Pater; a Patre autem experie principii Filius; itemque Spiritus ingenitus sine principio, cuius rei ratio neque mente intelligi, neque lingua explicari potest: una voluntas, una vis, una potentia: unus rerum omnium factor, unus prævisor, cuius gloria cælum te lusque repletur. Novissimis autem diebus, unus de sancta Trinitate, Filius nempe, volente Patre, et sancto Spiritu cooperante, ad humanam naturam

A δύνοντες. Διὸ εἰς κανδάλεσθε τὸν νοῦν καὶ ώμεις, νομίζοντες ἡμᾶς δικτύρονας: εἰναὶ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, τῶν λεγόντων μίαν φύσιν κακῶς. Πλὴν ἐκ τῆς ἀρεύης ταῦτα, ἔχυμινθη καὶ ἀπεκαλύψθη ἡ ἀπάτη τῆς ψευδολογίας ἐκατέρων, καὶ ἐδιώχθη, καὶ φανερὰ γέγονεν ἡ ἀληθεία, καὶ ἀστερεώθη ἔτι μακρὸν ἀρ' ὑπῶν ἔστιν ἡ τοῦ Νεστορίου διαίρεσις, καὶ ἀφ' ἡμῶν ἡ τοῦ Εὐτυχοῦς σύγχυσις, καὶ τοησίον ἀλλήλων γεγόναμεν τῇ ὁρθότετι τῶν δογμάτων, χάριτι τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ διὸ θρόνος τῆς ὑμετέρας βασιλείας, ἀφ' εὖ τῇ ἀρχιερωτικῆς αὐθεντίᾳ κρατύνεται, ἀφήρηται ἀπὸ τοῦ γένους ἡμῶν ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῶν ἀλλοφύλων, διὸ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχιερωτικὴ ἡμῶν ἐδιώχθη ἀπὸ τῆς πατρίου χώρας καὶ τοῦ θρόνου, καὶ εἰς ἀλλοτρίαν χώραν κλινθωνέεται περιοικοῦσα. Ἐξ ἡς αἰτίας οὐκ ἔχομεν ἔγγυς πρὸς τὸ παρὸν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ διατάκτους τῶν Ἀρμεγίων· καὶ χωρὶς τῆς τῶν πάντων συμβολῆς, ἀνένδεκτον ἔστι τελείων δοῦναι ἀπολογίαν τῷ προστάγματι τοῦ ζητήματος ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀνετείληντος, διαφόρους αἰτίας παρέξωμεν χωρισμοῦ, καὶ σεσαλευμένοι καὶ ἀλλόκοτοι γενώσιν οἱ λόγοι ἡμῶν. Διὸ τοῦτο οὐκ ἐνδεχόμενον έδοξεν ἡγένετο μετὰ μόνων τῶν παρ' ἡμᾶς γράφαι τὴν ἀπολογίαν τοῦ τοιούτου μεγάλου ζητήματος, μέχρις ἀπὸ ποστειλαμένων εἰς τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν, καὶ εἰς πᾶν μέρος τῆς ἀλκούμηνος, καὶ ἀποινάξωμεν ἀπαντάς τοὺς οὓς ἔστι δύναμις σοφίας Ἀρμενίους, καὶ ἐκάπιον αὐτῶν προθῆσιμων τὸν παρ' ὑμῶν ζητούμενον περὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας λόγον, ἐμοῦ καταναγκάζοντος καὶ ἀποτελέντος καὶ οἰλον ἀγωνιζομένου καὶ προθυμουμένου καὶ ποδηγοῦντος αὐτοὺς καὶ παροτρύνοντος εἰς τὸ αἴτιον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ελερήνης· ὡς ἀν καὶ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν τῶν πρωταιτίων τοῦ τοιούτου πνευματικοῦ ἀγαθοῦ, ἀξιωθῶμεν τοῦ μακαρισμοῦ τῶν εἰρηνοποιῶν τοῦ ἐπιγγελμένου παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρὰ τῆς ὑμῶν μεγαλειώτητος ἀποσταλέντες ἐξήτησαν μικρὸν τινα καὶ περὶ τὸ παρὸν λόγῳ Ἑγγραφον καὶ περὶ τῆς πίστεως τοῦ ἡμετέρου δόγματος ἀποσταλῆναι πρὸς τὴν ἀγίαν βασιλείαν ἀπὸ τῶν χρήσεων τῶν ἀγίων διδασκάλων τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ.

B 'Ομολογοῦμεν γοῦν δμούσιον καὶ ἀγέννητον τὴν ἀγίαν Τριάδα ἐν τρισὶ διαιρουμένην ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ εἰς μίαν φύσιν καὶ θεότητα ἐνουμένην, οὐκ εἰργμένην ἐν χρόνῳ οὐδὲ πανομένην ἢ τρεπομένην ὡς γενητὴ φύσιν. 'Ο Πατήρ ἀγέννητος, οὐ γάρ ἐκ τίνος, διτὶ ἐξ οὐδενός· διὸ Υἱὸς γεννητὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀσωμάτως ὡς λόγος ἐκ νοῦ· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνεξερευνήτως καὶ ἀκατανοήτως. 'Αντρχος δὲ Πατήρ, καὶ ἐκ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς διὸ Υἱός· καὶ τὸ Πνεῦμα ἀγεννήτως καὶ ἀνάρχως καὶ ἀκαταλήπτως νῦν, καὶ ἀρρήτως λέγω· ἐν θέλημα καὶ μία δύναμις καὶ μία ἔκωστα· εἰς ποιητὴς τῶν δυτῶν, καὶ εἰς προνοητὴς πάντων, οὐ τελήρης διοράνδης· καὶ ἡ γῆ τῆς δέξιης. 'Επ' ἀσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν, δι εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος διὸ Υἱός, εὑδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἔκκλινεν εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν διὰ τὴν ἡμε-

τέραν σωτηρίαν· καὶ Πλάτων ἡ τελεία θεότης τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν, φυγήν καὶ νοῦν καὶ σῶμα ἐκ τῆς δειπαρθένου Μαρίας· καὶ ἐγένετο καὶν θεὸς δύο φύσεων εἰς μίαν ὑπόστασιν ἑνωθεῖσῶν ἀποφρήτων· καὶ ἀχωρίστων· καὶ ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς Ήθες ἐνανθρωπήσας, καὶ δὲ Υἱός τοῦ Θεοῦ, Υἱός ἀνθρώπου καὶ γεννόμενος καὶ καλούμενος οὗτ' ἥλιοιώθη ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τὸ πρωτόγονον ἐκ τῆς Παρθένου, ἀλλὰ ἐν τῇ ἀρρήτῳ ἐνώσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἔμεινεν ἀμετάβλητος καὶ ματρεπτος τῶν φύσεων ἡ φανέρωσις, πλὴν μόνῳ νῷ φεωρούμενη, καὶ ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως. Καὶ γάρ ὑπέρεκεν τῆς μίξεως τῶν θυτῶν φύσεων νοεῖται ἡ τοῦ Ποιητοῦ κράτες μετὰ τοῦ κτίσματος· ἐκεῖναι γάρ οἱ χωρίζονται τῇ ἐνώσει, ἡ μεταβολὴνοι εἰς· ἀλλα· δὲ Ποιητῆς φύσει ἡνωται τῇ μὲν, χωρίσμενοι δὲ μεταβολῇ οὐχ ἐξέχαστο εἰς ἀνθρωπότητα, ἡ τῆς ἀνθρωπότητος εἰς θεότητα. Διὸ δὲ κατὰ τὸν Νεστόριον μερίζομεν εἰς δύο πρόσωπα τὸν ἕνα Χριστὸν, οὐδὲ, κατὰ τὸν Εὔτυχην καὶ τὸν δύο διόφρονας αὐτοῦ, εἰς μίαν φύσιν συγχέομεν, ἀλλὰ λέγομεν τὰς δύο φύσεις κατὰ τὸν μέγινον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἐν τῇ πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῇ γράψαντα κατὰ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὅτι φύσεις δύο· είτα λέγει καὶ τὴν αὐτιάν, Θεός καὶ ἀνθρωπός. Καὶ ἐν ἀληθείᾳ· καὶ γάρ εἰ θεός μόνον οἱ ἀνθρωποί μόνον, εὐλογον ἀν εἰη λέγειν μίαν φύσιν ἔχειν, οἱ θεοίν οἱ ἀνθρωπίνην· ἐπειδὴ δὲ Θεός ἐστι καὶ ἀνθρωπός ἐνωθεῖ· ἀρρήτῳ ἐνώσει, δηλον ὅτι θεοίν ἔχει φύσιν καὶ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ ἡνωμένως, ἀχωρίστως, ὡσπερ ψυχή καὶ σῶμα· καὶ εἴτε ὑπερβαίνει ἡ ἀληθεία τῆς ἐνώσεως τὸ παράδειγμα, ὡς καὶ αὐτὸς δὲ διδάσκαλος ἐξῆς λέγει· Οὐκ δέλλος· καὶ δέλλος, μηδένατο· τὰ γάρ ἀμφότερα ἐν τῇ συγκράσει, θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος. ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος. Καὶ δὲλλογον φησι, Διπλοῦς γάρ οἱ δηλονότι τῇ φύσει οὐ τῇ ὑπώστάσει.

ipse doctor in sequentibus ait: Non aliis atque adest, Deus videlicet incarnatus, homo deificatus. persona.

Τὸ δὲ λέγειν ἡμᾶς μίαν φύσιν, μή τις δι' ἄλλο τι ἴντελεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν τῶν δύο φύσεων ἀχώριστον ἑνωτιν· δὲ μεριζόμενον παρὰ τῶν ὅρθιοδῶν διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ παρὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καθὼς γράφει εὑρεῖς κατὰ Νεστορίου ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ. Ὅμολογούμενον μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεστρεψάμενην, ὡς οἱ Πατέρες εἰρήκασιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ ἐτι· ἀριθμότερον λέγεις, τιθεὶς πρώτον τὸν λόγον τῶν ἐναντίουμένων αὐτῷ λέγοντι μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεστρεψάμενην· Εἰ ἐκ δύο φύσεων συνηγένθη, φησιν, δὲ Ἐμμανουὴλ, μετὰ δὲ τὴν ἑνωτιν μία φύσιν νοεῖται τοῦ Λόγου σεστρεψάμενη, ἔφεσται πάντως τὸ χρῆναι λέγειν αὐτὸν καθεῖται εἰς ἰδίαν φύσιν. Πρὸς οὓς ἀπολογεῖται μετὰ τινας λόγους καὶ τοῦτο· Ποία τοίνυν παθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰς ἰδίαν φύσιν, εἰ λέγοιτο μετὰ τὴν ἑνωτιν μία φύσις Υἱοῦ σεστρεψάμενη; Εἰ μὲν γάρ οὐκ οὐδὲ τοῖς λόγοις τῆς οἰκονομίας τὸ πεφυκός ὑπομένειν εἰς κάθος, δρθῶς ἀν ἐφησαν ὅτι δυντος τοῦ πεφυκότος

A propter nostram salutem semet inclinavit, ita ut perfecta divinitas perfectam aseiverit humanitatem, animam scilicet, mentem corpusque, ex perpetua Virgine Maria: factaque nova conjunctio est ex duabus naturis sub persona unica ineffabiliter et inseparabiliter unitis, Deusque humanatus de Maria natus est: et qui Filius Dei est, idem et re et nomine Filius hominis esse coepit: neque tamen ut homo fieret, divinam naturam immutavit; neque id quod a Virgine sumpsit, humanam substantiam deseruit; sed in ineffabili divinitatis et humanitatis unione, immutabilis et inconvertibilis naturarum mansit ostensio, quam tamen mente tantummodo contemplari licet; eaque, ut dixi, inseparabiliter et indivisibili recte consecuta est. Etenim Creatoris concretio cum creatura, supra solitam mortaliū naturarum mistionem est: haec quippe vel ab aliis separantur dum aliis uniuntur, vel aliud quid efficiuntur: Creator autem naturaliter nobis unitus est, quin tamen a divinitate separaretur, vel in humanitatem divinitas converteretur. Quamobrem haud cum Nestorio unum Christum in duas personas partimur, neque cum Eutychete ejusque associis in unicam naturam confundimus; sed duas naturas ex magni theologi Gregorii sententia dicimus, qui in epistola ad Cledonium adversus Apollinarem ejusque consecutaneos duas naturas affirmit: cuius rei addit causam, quia videlicet Deus homoque est. Recte id sane: nam si Deus tantummodo esset, vel homo ταὐτονύμῳ, recte diceretur unam naturam habere, vel divinam scilicet vel humanam: nunc cum Deus et homo sit ineffabili copulatus unione, constat eum tum divinam habere naturam tum etiam humanam, conjuncte tamen et inseparabiliter ceu anima corpusque sunt: imo hypostaticae unionis veritas prædictum exemplum superat, velut alius est; absit: utraque enim res in concretione Tum et alibi ait: Dupli enim natura constat, non

Quod autem nos unam naturam dicimus, id nemo ob aliam causam fieri existimet, nisi quia duarum naturarum inseparabilis unio est: quam rem ab orthodoxis Ecclesias doctoribus didicimus, præcipue vero a sancto Cyrillo Alexandrino, qui contra Nestorium in prima ad Successum epistola ita scribit: Constitemur unam Verbi naturam carnaliam, uti Patres dixerunt. Sed et in secunda ad eundem epistola, adhuc enucleatus ait, posquam adversantium sibi, qui unam Verbi incarnatam naturam dicebant, hæc verba retulit: Si ex duabus naturis coacervatus est Emmanuel, post unionem autem una natura intelligitur Verbi incarnata, profecto ipsum in propria natura passum dicere oportet. A quibus ita se defendit post alia dicta sic: Cur vero opus sit, ipsum in propria natura pati, si dicatur post unionem una natura Verbi incarnata? Si enim forte non esset in incarnationis ratione subjectum passionis, recte dicerent quod desiderato passionis subjecto, necesse foret ipsam

Verbi naturam subire passionem. Rursusque dicit: Quod aiunt adversarii, si una est natura Verbi incarnata, plane necesse est commisionem accidisse et confusionem, deminuta veluti ac subtracta hominis in Christo natura; hi denuo ignorant, dum recta disorquent, unam revera esse Verbi incarnatam naturam. Tunc paucis interjectis dictum suum exemplis declarat: Non enim, inquit, id tantummodo quod natura sua simplex est, veraciter unum dicitur; verum id etiam de iis prædicatur que per compositionem conglutinata sunt; cujusmodi est homo ex corpore animaque constans, que sunt quidem heterogenea neque invicem consubstantialia, nihilo tamen minus conjuncta, unicam hominis naturam efficiunt; quoniam in compositionis ratione differentis inest, ob naturam illarum rerum quae ad unionem convenient. Frustra igitur sunt qui aiunt, quod si una sit natura Verbi incarnata, prorsus commissio facta fuissest atque concretio, tamenquam deminuta atque subtracta hominis natura: neque enim diminuitur, ut ipsi aiunt, neque subtrahitur. Multa alia in eamdem sententiam dicta tum apud sanctum Cyrillum, tum apud alios doctores reprehendere est. Idem doctor, qui divisionem serpentibus obstat, contra eos quoque qui unicam affirmabant confusam naturam, dicit in prima epistola: Considerantes igitur, ut dixi, incarnationis rationem, duas videmus naturas inter se convenisse per unionem inseparabilem, inconfuse et inconvertibiliter: nam caro utique caro est, non divinitas, quoniam Dei facia est caro. Verbum pariter Deus est, non caro, quoniam idem per economia mysterium ad se carnem transtulit. Pauloque post ait: Quantum igitur cogitatione solisque animæ oculis perspicere rationem licet qua - Unigenitus humanatus est, duas esse naturas unitas dicimus, unum Christum Filium et Dominum, Verbum Dei humanatum atque incarnatum.

Jam cum hæc effata theogiam nostram prorsus regant, nos videlicet ejusmodi ducibus in veritatis via, quæ ad Deum dicit, utentes, recte libere quo theologicum nostrum sermonem duplice ratione proferimus: neinpe unam Verbi naturam incarnatam dicimus, secundum sanctum Cyrillum, propter ineffabilem unionem; et duas quoque dicimus, secundum sanctum Gregorium, propter invariabilem naturarum divinæ et humanae conditionem. Sic enim sancti Patres arna justitiae non simplicia, sed utrimque, id est, dextra sinistraque cedentia gerentes, ut ait Apostolus², Ariana quidem distinctioni naturæ, Sabellianam in Trinitate unitatem naturæ opereuerunt, quin tamen unicam personam assererent. Sabellianam vero personam unitatem, Ariana personarum distinctione profligate- runt, ita tamen ut distinctionem quamlibet unicæ naturæ ab Ecclesia prorsus expulserint. Parique ra-

πάσχειν, πᾶσα τις ἀνάγκη τῇ τοῦ Λόγου φύσει συμβαίνει τὸ πάθος. Καὶ πάλιν λέγει: Οτι λέγουσιν οἱ ἐναντιούμενοι, εἰ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, πᾶσα τις ἀνάγκη λέγειν φυρμὸν γενέσθαι καὶ σύγχρονιν, μειουμένης ὥσπερ καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἐν αὐτῷ· ἡγνόσαν πάλιν οἱ τὰ διαστρέφοντες, διτι κατ' ἀληθείαν τοις μίᾳ φύσεις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Καὶ μετ' ὅλης δηλωτεις διὰ παράδειγμάτων τὸν λόγον· οὐ γάρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν ἐν ἀληθίᾳ λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ σύνθεσιν συνηγμένων, ὅποιόν τι χρημά ἔστιν ὁ ἀνθρωπὸς ἐκ φυχῆς καὶ σώματος, ἀτεροειδῆ μὲν τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλλήλοις οὐχ ὁμοούσια, ἐνωθέντα γε μὴν, τὴν μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετέλεσαν, καὶ τοῖς τῇς συνθέσεως λόγοις ἐνυπάρχῃ τὸ διάφορον κατὰ τὴν φύσιν τῶν εἰς ἐνθῆτα συγχεκομισμένων.. Περιτταλογοῦσι τοινυν οἱ λέγοντες, ὡς εἰκέτε εἴη τοῦ Λόγου φύσις μία σεσαρκωμένη, πάντη τε καὶ πάντως ἐποιεῖ ἀν τὸ φυρμὸν γενέσθαι καὶ σύγχρονιν, ὡς μειουμένης καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρώπου φύσεως· οὔτε γάρ μεμείνει, οὔτε, καθὼς φησιν, ὑποκλέπτεται. Καὶ ἀλλὰ πολλὰ τῆς αὐτῆς ἐννοιας παρά τε τῷ ἀγίῳ Κύριλλῳ καὶ ἐπέροις διδασκάλοις ἔστιν εὑρεῖν. Οὐ αὐτὸς διδάσκαλος, δος καὶ ἀντεἴπε πρὸς τοὺς διειρρεστον ποιοῦντας, καὶ πρὸς τοὺς κατὰ σύγχυσιν τὴν μίαν φύσιν λέγοντας, λέγει ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· Ἐννοοῦντες τοινυν, ὡς ἔφην, τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον, δρῶμεν διτι δύο φύσεις συνηγένθεν ἀλλήλαις; καθ' ἐννοιαν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· ή γάρ σάρκη, σάρκη ἔστι καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρξ· ὅμοιως καὶ ὁ Λόγος; Θεός ἔστι καὶ οὐ σάρκη, εἰ καὶ ίδιαν ἐποίησατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Καὶ μετ' ὅλης λέγει· Οὐκοῦν μὲν δον ἤκει εἰς ἐννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ δρῦν τοῖς τῆς φυχῆς δημασι τίνα τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ Μονογενής, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμεν ἐνοοεῖσας, ἵνα Χριστὸν Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν θεού Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον.

"Α δὴ γνώρισμά εἰσι τῇ ἡμετέρῃ τελείᾳ σωζόντού τους οὖν ἐδηγούς ἔχοντες καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας δόδον τὴν ἀγουσαν εἰς τὸν Θεὸν, δρῶμες καὶ ἀλευθερῶς φέρομεν εἰς διπλῆν θεωρίαν τὸν λόγον, μίαν λέγοντες φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμέπην, κατὰ τὸν ἄγιον Κύριλλον, διὰ τὴν ἀρρήτην, καὶ δύο, κατὰ τὸν ἄγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, διὰ τὸ ἀκανοτόμησον καὶ ἀμετάβλητον τῶν φύσεων τῆς τε θελας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης· οὐ μονομερῆ ἔχοντες τὰ δύπλα τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ δεξιά καὶ ἀριστερά κατὰ τὸν Ἀπόστολον· κατὰ μὲν τῇς διαιρέσεως Ἀρείου τῆς ἐπὶ τῆς φύσεως, τῆς Τριάδος τὴν ἐνθῆτα τοῦ Σαβελλίου τῶν φύσεων τιθέντες, καὶ τὸ μίαν λέγειν ὑπόστασιν ἀπορθίψαντες· κατὰ δὲ τῆς μιᾶς διοστάσεως τοῦ Σαβελλίου, τὴν διαιρέσιν τῶν διοστάσεων τοῦ Ἀρείου ἀντιτιθέντες, καὶ τὴν διαιρέσιν τῆς μιᾶς φύσιος πρόσθιτον ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναπάσαντες. Ήμοιώς καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ

² II Cor. vi, 7.

Εύτυχος καὶ τῶν δύορρων εὐτῷ ἔξουδίνων καὶ Α οὔτενες δύο φύσεις εἰπον, ἀλλὰ διηρημένας, καὶ οὐκ ἡγωμένας ἵπποι τοῦ ἁνδρὸς Χριστοῦ, θάντες μαρκάρι τὴν διαίρεσιν τοῦ Νεστορίου, ὃς ζεζάνια πιχραῖς· τὸ δὲ ἀκανθοβόητον τῶν ἀμφοτέρων ἐν τῇ ιώσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τεθῆκαις κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν κατ' αὐτὸν, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν τὴν μίαν φύσιν λεγόντων κακῶς· ὥσπερ οἱ παῖδες τῶν λατρῶν οὐκ ἐκ τῶν ὑγειεινῶν μόνον, ἀλλ' ἡδη καὶ ἀπὸ τῶν βλαβερῶν κατασκευάζουσι φάρμακον εἰς ὑγείαν.

Νῦν οὖν καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὴν τῶν ἀρθοδόξων ἀγίων Β Πατέρων περάδοσιν, ἀναθεματίζομεν τοὺς κατὰ τροχὴν καὶ ἀλλοιωσιν λέγοντας μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· καὶ τοὺς λέγοντας δὲ [οὐκ] ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος· Ήλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἡγωστή τῇ θεότητι, ἀλλ' αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ ὑπεπτήσατο τὴν σάρκα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου, ή ἐκ τοῦ ὀρανοῦ αὐτὴν ἤγαγεν, ή κατὰ φαντασίαν ἐφάνη ἀνθρώπος, καὶ οὐκ ἀληθεῖ· καὶ τούς δὲ ἀλληγούντας εἰς τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀσύγχυτον ἐνωσιν. Οὗτοις ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς κατὰ τὸν Νεστόριον εἰς δύο φύσεις χωρίζοντας ίδιας καὶ ἀνὰ μέρος τὸν Θεὸν καὶ ἀνθρωπόν, λέγοντας παθόντα καὶ ἀποθανόντα, καὶ οὐχὶ τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον· καὶ οὐχὶ τῇ ἐνωσει διδόντας τὰ ἀμφότερα, τὸ πάθος καὶ τὴν ἀπάθειαν, τὸ θάνατον καὶ τὴν ἀθανασίαν. 'Ἄλλ' ἡμεῖς πιστεύομεν δὲ ὁ Θεὸς Δόγμας, ὃ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεῖς πέρι τῶν αἰώνων, δέρατος, δάπανῆς, ὁ θάνατος·, Ήλαβε τὴν ἡμετέραν φύσιν τελείως ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ἡγωστή τῇ αὐτοῦ θελῇ φύσις ἀσυγχύτω καὶ ἀχωρίστη ἐνώσει, καὶ ἐγένετο δέρατος κατὰ τὴν θελαν φύσιν, δέρατος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὁ ἀψήλαργός, φῆλαρητός· καὶ ὁ ἀπαθῆς καὶ ὁ ἀθάνατος κατὰ τὴν θελαν φύσιν, παθητός καὶ θνητός κατὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν· οὐ κατὰ τὴν διαιρέσιν ἀλλος ἀστενεῖς, καὶ ἀλλος ὁ παθητός, ἀλλος δὲ ὁ ἀθάνατος· καὶ ἀλλος ὁ θνητός, ἀλλ' ὁ παθὼν καὶ θανὼν κατὰ τὴν προσληψίσεων ἀνθρώπου φύσιν, ὁ αὐτὸς ἀπαθῆς καὶ ἀθάνατος κατὰ τὴν οἰκείαν θελαν φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ εἴμα θεοῦ λέγεται καὶ πίθος καὶ θάνατος; καὶ Θεὸς στευρούμενος, καὶ τὰ δμοια. & τῇ θελῇ φύσις διδόμενην οὐκ ίδιας, ἀλλὰ τῇ ἀρρήτῃ ἐνώσει. Καὶ ὥσπερ ἀδύνατον ἐστι διὰ θανάτου ζωὴν καὶ θενασίαν διερχεσθαι· τοῖς ἀνθρώποις, πλὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνθάνετος τῇ θνητῇ φύσει καὶ παθητῇ τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἀδύνατον δυνατὸν ἐγεγόνει· καὶ γάρ ὁ ἀπαθῆς ἐπάθει τῷ παθητῷ, καὶ ὁ ἀθάνατος τῷ θνητῷ ἀπεθνανεῖν. Διὰ τοῦτο ἡ ζωτικήθημεν καὶ ἡμεῖς εἰς τενές θεμένη σῶμα αὐτοῦ καὶ μέλη ἀρμολογούμενα τῷ ζῶντι καὶ ζωτικοῦντι ἡμᾶς· Χριστῷ τῇ κεφαλῇ ἡμῶν, ὃς έστιν εὐλογητός καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰώνας.

Venit vivificantique nos Christo, nostro capiti, qui est benedictus et glorificatus in sæcula.

B rione confusionem quam Eutyches ejusque assecere invehebant, objurgatam exsufflaverunt: et inseparabilem ducarum naturarum divinæ atque humanæ unionem Nestorio ejusque consecraneis objecerunt, qui Christum dividunt, quicque duas quidem dicunt naturas, sed divisas, non in uno Christo conjunctas. Sic videlicet Nestorianam divisionem, cœu zizania amara, a se longe propulerunt: rei vero utriusque in facienda unione immutabilitatem, divinitatis scilicet et humanitatis, contra Eutychetem ejusque veteres novosque assecras, qui unam naturam pravo sensu asserunt, constabiliwerunt: qua in re medicis imitatis sunt, qui non e salubribus tantummodo rebus, verum etiam e noxiis, salutare pharmacum confidere solent.

C Nunc igitur et nos, juxta orthodoxorum sanctorum Patrum traditionem, anathematizamus eos, qui unam naturam dicunt factam Verbi incarnati per conversionem et immutationem: item illos, qui Christum aiunt haud ex nostra substantia humana sumpsisse naturam ac divinitati univisse, sed ipsum per se carnem sibi in Virginis utero circumposuisse, aut de cœlo eam attulisse, aut phantastico, non vere hominem apparuisse: item illos, qui alia quavis ex causa unam Christi naturam dicunt, non autem propter inseparabilem inconfusamque unionem. Sic etiam Nestorianos anathematizamus, qui Christum in duas naturas ita dividunt, ut Deum seorsum habeant ab homine, id est eum qui passus mortuusque est seorsum ab eo qui impassibilis immortalisque est; neque utramque rem unionis virtuti tribuunt, passionem et impassibilitatem, mortem et immortalitatem. Nos vero credimus Dei Verbum illud a Patre ante sæcula genitum, invisibile, impassibile et immortale, nostram ex Virgine naturam perfecto modo sumpsisse, et cum sua divina natura inconfusa et inseparabilis unione cœpulavisse. Atque ita qui est in divina natura invisibilis, evasit visibilis in humanitate; qui est impalpabilis, factus est palpabilis; impassibilis immortalisque secundum divinitatem, passibilis mortaliisque secundum nostram naturam evasit: non autem seorsum aliis est impassibilis; aliis passibilis; aliis immortalis, aliis mortalis: verum ille qui passus mortuusque est in assumpta hominis natura, idem impassibilis immortalisque est in propria divina natura. Idcirco et Dei sanguis, et passio, et mors, et Deus crucifixus dicitur, et cetera talia, quæ divinitate naturæ haud proprie, sed ineffabilis unionis causa tribuimus. Eisi autem impossibile est morte vitam atque immortalitatem largiri hominibus, nihilo minus postquam Dei Verbum mortali passibilique hominum naturæ unitum est, id quod antea fieri non poterat, possibile evasit: nam impassibilis passus est natura passibili, immortalis mortali mortuus est. Idcirco et nos vivificati fulnis, qui corpus ipsius sumus, et membra coagmentata vi-

Pauca hæc in præsenti, ex multis quæ discedunt A supererant, dictata sunt ab exiguo humilique ingenio nostro infirmaque doctrina, ad sublimem sapientiam vestram, ut summatum intelligat Armeniæ Ecclesiæ circa fidem de sancta Trinitate et de Christi incarnatione firmum dogma: licebitque vobis cognoscere a parte totum: veluti tenui minimoque cibi potusse gustu, a salubri noxiis discernere licet. Absolutum vero plenissimumque tractatum de controversiis omnibus, quibus invicem dissidemus, quarecumque hæc sunt, post congregata, ut supra diximus, synolum, ad tuam potentem sanctamque majestatem scribemus.

De vita autem nostræ casibus, propter loci temporumque, in quibus vivimus, asperitatem, et de rerum necessariarum inopia, deque molestiis longinquoæ nostræ stationis, qui in medio tabernaculorum Cedar versamur, certior flet sancta majestas tua ab iis qui hanc nostram epistolam deferunt oratoribus; qui et coram vestra celsitudine ac magnitudine parva nostra munera sistent, nimis tres Arabicos equos et aræ Musulimicos: quia etsi res exiguae sunt, mystice tamen significant fore ut ascendas super eques tuos, et hostium tuorum arcus conteras: nimiriut ut verus Emmanuel invisibilis potestates, sic tu visibilem illorum vim reprimas qui Ecclesiam oppugnant: atque ita digni efficiamur, ut te in Christi Dei gloria videamus tibi gratulemur.

Rescriptum sanctissimi patriarchæ domini Michaelis, philosophorum supremi, ad predictum generale, nomine potentis sanctique imperatoris nostri domini Manue lis datum.

Epistola tua, Generalis reverendissime, ad maiestatem meam delata est, meaque potentia comperit te justitiae viam agnoscisse; et, ut sit Scriptura, te discipulum esse factum regni celorum, similemque homini negotiatori, qui de thesauro suo nova et vetera profert³: quippe qui primariis divinisque apostolorum consentiens atque obtemperans traditionibus, Patrum quoque posteriora statuta canonumque prescripta sectari decrevisti. Accendisti enim in meditatione tua ignem, calefaciensque et exp'orans in Christo vero Deo et Servatore nostro sermonem tuum, recte attenuasti, spiritualique fornaci tradidisti: et si quid inerat splendorem veritatis obscurans, divina flamma excœquendum curasti; quod reapse instar aridi sarmenti combustum est. Jam si quid adhuc epistolam tuam attente inspicientes fortasse offendit, id quoque tuæ severitatis

³ Matth. xiii, 52.

(5) Michael hujus nominis tertius, quem eodem titulo *supremi philosophorum* (quæ fuit dignitas palatina) donat etiam Ephremus a me editus in catalogo patriarcharum Cp. v. 10202.

(6) Prima, ut jam dixi, Manue lis epistola pertinet ad primam disputationem. Secunda hæc existola

Toûto toûnun ûllyçen πρὸς τὰ παρὸν ἐκ μέρους έπειδότας ἀπὸ τοῦ πενιχροῦ καὶ εὐτελοῦ; ἡμῶν νοῦ; καὶ τῆς ἀσθενοῦς ἡμῶν σοφίας τῇ ὑμετέρῳ ὑπερτάτῃ σοφίᾳ· ὡς ἀν νοήσῃ κεφαλαιωδώς τὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀρμενίων στερεὸν δόγμα εἰς τὴν πλοτιν τὴν εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ· καὶ δύνασθε γνωρίσαις ἀπὸ τοῦ μέρους; τὸ πῶν, ὡσπερ ἀπὸ τῆς μικρᾶς καὶ οὐδεμιῆς ἀπογεύσεως; τῆς βράσεως ἢ τῆς πόσεως, καὶ τὸ βλασφεμὸν καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον. Τὸν δὲ τέλειον καὶ πληρότατον λόγον περὶ πάντων τῶν ζητημάτων τῆς μέσου ἡμῶν ἀνιστήτος, δῆταν καὶ εἴη αὔτη, ἐν τῇ συνάξει τῆς συνόδου, ὡς διναθεν εἰρήται, δώσομεν ἔγγράτων ἐνώπιον τῆς χραταῖς καὶ ἀγίας βασιλείας σου.

Περὶ δὲ τῶν βιωτικῶν συναντημάτων, ὑπὸ τῆς σκληρότητος τοῦ τόπου καὶ τοῦ καιροῦ ἐν φέμεν, καὶ τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῆς ἀγαπήσεως τῆς ἐνταῦθα μαρτρᾶς παροικας ἡμῶν κατοικούντων ἐν μέσῳ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ, μαθήσεταις ἡ ἀγία βασιλεία σου παρὰ τῶν διαχωμάτων ἀφ' ἡμῶν τὴν παρούσαν γραφὴν τῶν βραχαμίων· οἵτινες καὶ ἐνώπιον τῆς ὑμῶν ὑψηλότητος καὶ μεγαλειότητος φέρουσι τις ἀφ' ἡμῶν, ήγουν τρία Ἀραβικά ἀλογα καὶ τοξέρια μουσουλιτικά, δεινά εἰ καὶ μικρόν τι εἰσιν, ἀλλ' οὖν μυστικόν, δεινή ἐπιδήση ἐπὶ τοὺς ἵππους σου καὶ συντερίψεις τὰ τόξα τῶν ἔχθρών σου· ὡσπερ δὲ ἀληθῆς Ἐμμανουὴλ τὴν ἀρετὴν δύναμιν, οὕτω καὶ σὺ τὴν ὁρατὴν τῶν πολεμούντων Ἐκκλησίαν· καὶ ἀξιωθείμεν γένεσιν σε καὶ

C ἄγαλλιασθῆναι εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

'Αρτίγραμμα πρὸς τοῦτον τὸν Καθολικὸν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κύρου Μιχαὴλ (5) τοῦ γενορότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, γραφέν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ χραταῖου καὶ ἀγίου ὑμῶν βασιλέως κύρου Μαρούνη (6).

'Η γραφή σου ἀπεκομισθή τῇ βασιλείᾳ μαυ, Καθολικὲ τιμώτατε, καὶ ἐπέγνω τὸ χράτος ἡμῶν δει τὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπέγνω; ἐδόν, καὶ κατὰ τὸ λερὸν λόγιον ἐμαθητεύθης τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ξοκας ἀνθρώπῳ οἰκεῖωσπετῇ ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ πλαιά καὶ κατὰν ἐκβάλλοντι, καὶ ταῖς πρώταις καὶ θεῖαις ἀποστολικαῖς συμφωνῶν καὶ ἐπόμενος παραδοσεῖ, ναὶ μὲν ἀλλ' ὑπὸ τῶν πατροπαραδότων καὶ ὑστερῶν θεσμοθεσιῶν καὶ δρων ὑπερόρια βαδίζειν αἱρούμενος. Ἐξέκαυσας γάρ ἐν τῇ μελέτῃ σου πῦρ, καὶ πυρώτας καὶ δοκιμάσας τὸν ἐν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν λόγον, ὅρθως ἐξελέπτυνε καὶ τῇ πνευματικῇ χωνείᾳ παρέδωκας· καὶ εἰ τὴς ἀληθείας λαμπρότερης ζωοποιῶν παραμέμπετο, ἐξέδωκας τῇ καύσει τῆς ἐν σοὶ θεοϊδέτης δοκιμασίας, καὶ ἐξετεφρίθη ὡς φρύγανον εὐκατάρηστο εἰ τι δέ που καὶ ὑπολέπειπται τῷ περιεσκεμμένῳ

respondet Nerseti qui scripsérat ad imp. post priuam disputationem. Est autem hæc publica epistola. Nam privatae seu arcanae (*confidenciali*) tuu imperatoris tum patriarchæ epistola in terra recita buntur.

τὸν τοῦν ἐφεστῶντι τῷ γράμματι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῆς σῆς ὁρθοτομίας εὐθύτητι ὡς τραχὺ καὶ μὴ τοῦ καυόντος ὑποπίκτον τῷ γνώμονι, τῷ καθαρῷ τῆς ὁρθούσας σίτων μαρτύρῳ [cod. μαρτύρῳ] καὶ θαυματέος ζεζάνιδν τι παραφυσμένον, ὡσπερ σκανδάλου τρέψενον ἀποκειθὲν ὡς νοθεῖον τοῦ εὐγενοῦς νολς τὴν λειτήτα ἀφανεῖται τελείᾳ παραδοθῆσται. Καὶ οὖτα; ἀληθῶς τὸ γεγραμμένον ἔστιν, διεὶς Ἐρχειρή τλάσσης ζωὴ καὶ θάρατος. Θάνατος γάρ καὶ θανάτως δεσμότατος ή τῆς εὐεσθοῦς ἀπόπειρας δόξης τοῖς εἰς τὴν βίβλον κατενηγεμένοις ἀπειθεῖσαν, καὶ τὴν γλώτταν εἰς γλώτταν εἰκάσιος [cod. εἰκάσιον] ἐπλέζουσι, καὶ ὡς ἄδον πύλην τὸ οἰκεῖον σώμα πλατύνουσιν· ὡσπερ ζωὴ καὶ ζωὴ αἰωνία καὶ φθορᾶς πάστης ὑπεριστύουσα, οἱ ακοτεῖνοι καὶ ἀδρατοι καὶ ἀπόδρυφοι τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως θησαυροῦ, οὓς ἐξανοίγειν δι τῶν δλων Θεὸς ἐπηγγείλατο τοῖς ὁρθῶς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν, καὶ μὴ τὴν κλείδα τῆς γνώσεως αἰρουσιν, ἀλλ' εἰσερχομένοις καὶ αὐτοῖς, καὶ μὴ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσι.

Τὴν ζωὴν οὖν ταύτην δικούσα ἡ σὴ τιμιότης παρέιντη, εἴναις ἡ βασιλεία ἡμῶν διεὶς καὶ τοῖς ἀλλοις ταύτης μεταδώσει καὶ μεταριθμήσει τοῖς τῶν ἀπειθεῖσέων ἐνιζάνουσαν σκαιότητα καὶ σκληρότητα, καὶ τοῖς ποτέμοις λόγοις τῆς ἀνεπισφαλοῦς πίστεως τὴν ἀλμυρὰν ἀποκλύσει θάλασσαν τῆς κακοπιστίας, καὶ μετέντεχη τὴν νόσον εἰς εἰλικρινεστάτην ὑγιείαν. Έχοντες οὖν σε τὴν κεφαλὴν ταῖς λοιπαῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ τετάρτῃ συνάδουσαν, εἰπεῖδες ἐσμεν, ὡς καὶ τὰ μέλη τῇ κεφαλῇ συναποθέουσι· καὶ πᾶν τὸ διασπῶν τὴν ἀπαινουμένην συνέχειαν, καὶ τὸν τῆς ἐνώσεως σύνδεσμον λύον, ὡς ἀσυμμετέκαντες καὶ ἀξύμβολητον τῇ τῆς διομελίας ἀρμοτού, ἀνακαθαρθὲν ἀπὸ τοῦ μέσου ἀρθήσεται. Εἰ γάρ καὶ οἱ πρότεροι τῶν Ἀρμενίων πιμένες κατέτην τοῦ προφήτου ἡφρονεύσαντο λόγον, καὶ ἡ νομῆ πᾶσα οὐκ ἔγνω καὶ διεσκορπίσθησαν, ἀλλ' ὁ μετὰ τούτους ἀλιθῶν ἐπιστημονικὸς καὶ ἐμφρων ποιμήν τὸ θεατηριστὴν ἐπισυναγάγη, καὶ ἀναγνωρίσας πᾶσι τὴν ἀντίστοιχον τῆς θανατίμου πόνας νομήν, καὶ εἰσαγάγη τὸ ποίμνιον, καὶ ἐνοικήσει τῇ ψυχοτρόφῳ μάρθρῳ τῇ ἀδλαβεῖ, καὶ εὐφρανεῖ τὸν οἰκοδεσπότην, οὗτον τὸν τολμαντὸν εἰς ἐπίδοσιν ἥδε, καὶ αἱ οὐράνιαι ὁνάρεις ἐπὶ τῇ τῆς δραχμῆς εὑρέσει ἡγαλλιάσαντο. Τὸν τῇ εἰρήνης ἀδόλωτον ποταμὸν ἐπεικλύσαι πάκας τὰς Ἐκκλησίας, διδίψησε καὶ διψᾷ ἡ βασιλεία ἡμῶν· καὶ εἰς ἑνα σύνδεσμον πάντας; γενέσθω πνευματικὸν, ἐπιθυμικὸν θερμοτάτην καὶ ἐπειθύμησε καὶ χαίρει ἐπὶ τούτοις ὡς οὐκ ἐπ' ἀλλων τοῖς· καὶ ἐνέσταξας γάνον θυμηδίας ἀρρήτου αὐτῷ, ὃν εὑρέθη καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο συντρέχων καὶ ἐπισπένδων τὸ τῆς ἐκκλησίαςτασικῆς δμονούσας καλόν. Καὶ γιρέτω ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, καὶ ἐφ' ἡμῖν καὶ τούτη δ τῶν θειῶν ἀποτολῶν χρόδες, δ τῶν ἀγίων Πατέρων ἐσμός, ἡ τῶν πιστῶν κληρουχία, καὶ πάντες εἰς οἰκονόμοι τῆς χάριτος. Θρηνεῖτω δέ Εὔτυχης καὶ Διόσκορος, οἰμωζέτω Νεστόριος, καταδυέσθω

A sequitas, ceterum exuberans neque ad perpendicularium quadrans (videlicet tanquam paucia et inobservata zizania inter purum orthodoxe triticum nata), id, inquam, utpote scandali occasionem, et ingenuae puræque mentis quamdam maculam, funditus abrasum abolebit et antiquabit. Quamobrem veritas Scripturæ dicentis appetit: *In potestate linguae vita et mors*⁴. Mors enim, imo mors leterrima est, recti dogmati amissio iis qui in iniuria incurunt incredulitatem, et linguam temere contra linguam armant, et tanquam inferorum portam os sumi dilatant. Contra vita, imo æterna nullique corruptioni obnoxia vita, est in astrusis illis invisibilibus arcansque orthodoxæ sententiae thesauris, quos communia Deus reseraturum se hominibus B iis promisi, qui ipsum studiose querunt, quique recti sensus clavim non abdunt, sed et ipsi introeunt, neque alios ingressu prohibent.

Hanc ergo vitam cum tua reverentia in se habeat, probe novit majestas mea te aliis quoque imperitorum esse, correcturumque hærentem ipsis perversitatem ac pertinaciam: ita ut irriguis tutissimæ fidei doctrinis, pravorum dogmatum tempestas sedetur, et morbi vitium in perfectissimam sanitatem vertatur. Quippe cum te habeamus, qui gentis caput es, tum reliquis generalibus synodis tum etiam quartæ assentientem, bonam spem aliquam fore ut reliqua membra conspirent cum capite; ita ut id omne quod laudabilem concordiam distribuit, et unitatis vincula dissolvit, utpote alienum et adversum universi corporis compagi, purgatum denique e medio tollatur. Etsi enim præteriti Armeniorum pastores insanierunt, ut ait prophetæ⁵, cunctusque grex desipuit et dispersus est; altamen qui eis successit cordatus sapiensque pastor palantes congregabit, et aliena mortiferis herbis pascua cunctis demonstrabit, minabitque grecem, et spirituali ovili quaquaversus tuto concludet, jucundabitque patremfamilias, quia commodatum talentum usuram peperit, et cœlestes spiritus de drachma inventa latabuntur. Sane cunctas Ecclesiæ puris fontibus inundari, sitivit et sitit majestas mea; easque uno cunctas spiritali vinculo constringi, ardentissima semper cupiditate exprimavit et optat; ex eaque re gaudium quam quod maximum capit: nunc vero ineffabilem laurit animo voluptatem, cum te quoque in id conspiranter, incumbenteque ad ecclesiastice concordiae bonum videt. Jamque adeo lætetur Dei Ecclesia, nostrique et ipsius Ecclesiæ causa divorum gaudet apostolorum chorus, Patrum sanctorum cœtus, fidelium hereditas, cunctique divinae gratiae ministrae. Lugeant Eutyches et Dioscorus; ploret Nestorius; pudore afficiatur Severus, eique conscientis Timotheus; valeant quotquot

⁴ Prov. xviii, 21. ⁵ Isa. xxiv, 6.

mendacia nobis vobisque, ut scripsisti, obtruse- A Σεβήρος καὶ διότου σύμφρων Τιμόθεος· οἰχέσθωσαν οἱ τὰς φευδολογίας ἡμῶν καθοριζόμενοι καὶ διάδημαν, ὁπερεὶ ἐγράψας· οὐχ ἡμεῖς φρονοῦμεν ὡς διάθρωπολέτρης Νεστόριος τῇ κακονοίᾳ διότου συναπαγόμενοι, καὶ δύο ὑποστάσεις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ τῷ ὄρθοδόξῳ πληρώματι παρεισφέροντες· ἀλλὰ διολογοῦμεν τὸν ἔνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ θεὸν ἡμῶν ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν προσχυνούμενον, τῶν δύο φύσεων εἰς μίαν ὑπόστασιν ἑνωθεισῶν ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως, ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο, καὶ δύο φύσεις καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν τὸν Χριστὸν εἶναι, καὶ λέγοντες καὶ πιστεύοντες.

Tuæ igitur reverentiae scripta ad majestatem meam fidei expositio, lecta a nobis est, plenaque sapientiæ et veritatis visa, neque ab Ecclesiæ nostræ fide discors aut devia, præsertim si ejus inens ac veritatis summa consideretur: quanquam aliquando dictio ejus, quæ nobis est insolita, legentein velicit. Nam quod naturæ suæ proprietatem immutabilem inconversamque, etiam post unionem retinuerit humana substantia illa, quæ de purissima et sanctissima Virgine Deipara sumpta fuit, omuēm tollit dubitationem sancte et ecumenicæ quartæ synodi doctrina ejusque confessio, nec non magni inter sanctos Leonis Papæ Romani epistola, quam orthodoxæ columnen Ecclesia nostra semper appellavimus. Porro quod in hypostatica ineffabili unione, imo et post factam sine mutatione vel conversione unionem, naturæ ipse indivisibiliter et inseparabiliter maneat, melius id, inquam, a nobis dicitur scribiturque, quam quod vos dicitis naturarum mansisse immutabilem et inconvertibilem ostensionem. Etenim accuratis verbis, non periphrasticis, de dogmatibus loquendum est atque scribendum, in iis præsertim regionalibus locisive, ubi ambiguum quid suspicamur, vel in controversiam vocari videamus. Ergo Christum dicere ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas habentem naturas, id demum orthodoxum est, et apostolorum Patrumque regulæ præprime consonum: secus vero si post unionem una in eo prædicetur natura, id manifeste contra rectam et a Patribus traditam doctrinam sit: et si nonnulli student prætextus nescio quos obtendere, et falsi dogmati deformitatem colore aliquo imbuere verborum persuasibilium, quæ recipi prorsus non queunt, propter hujusmodi doctrinæ varias salebras et invenustatem. Cur enim opus est hanc ansam stulto errori præbere, occasionemque non incongruam iis offerre, qui spuriū dogma sectantur atque iuentur? Quæ horum colorum, et contortorum argumentorum, ac veluti excusationum utilitas? Aut cur laborandum est propter hanc vanam et instructuam circumlocutionem? Sicut enim oportet corde credere ad justitiam, neque absurdo aliquo cogitatu mentem polluere; ita par est lingua quoque ad salutem confiteri, et ne verbo quidem tenus aut syllaba, sive scribimus sive loquimur, dictione uia quæ scandali occasio sit;

B Η μὲν οὖν παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος γραφεῖσα καὶ ἀποσταλεῖσα τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν τῆς πίστεως ἱκεσίσ, ὑπανεγνώσθη ἀντὶ καὶ ἐδοξεὶ πλήρης σοφίας καὶ ἀληθείας, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀγίας Ἐκκλησίας οὐχ ἀλλοτριόφρων οὐδὲ ἀσύνδρομος, καὶ μᾶλλον κατὰ γε τὸν θοῦν καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἀκρίβειαν εἰ καὶ ἐν τινὶ ἡ λέξις τραχύνει τὴν ἀκοήν διὰ ταύτης ἀσύνθητος· ὑποβιλαν γάρ πάσαν περιαιρεῖ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης αὐνόδου ταραδοχῆ, καὶ ἡ ταύτης δομολογία, καὶ ἡ τοῦ ἐν ἀγίοις μεγάλου Λέοντος πάπα Πώμης ἀπεσταλής, ἢ στήλη ὄρθοδοξίας ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγία Ἐκκλησία καὶ ὄντα μαστιχαὶ καὶ ὄνομάζει καὶ οὐ παύεται ὄντομάζουσα, καὶ ἐδιαλλοιωτον καὶ ἀμετάτερπον τῆς Ιδίας φύσεω μεῖναι καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν τὸ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας προσληρθὲν ἐκ τῆς παναχράντου καὶ ὑπεραγίας Παρθένου καὶ Θεομήτορος. Κρείττον δέ ἐστι καὶ λέγειν καὶ γράφειν διεὶς ἐν τῇ καθ' ὑπόστασις ἀρρήτῳ ἐνώσει, καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν ἀμετάβλητο καὶ ἀτρεπτον, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. αἱ φύσεις Εμειναν, παρ' ὅ τὸ Εμεινεν ἀμετάβλητος ἡ τῶν φύσεων φανέρωσις. Ὄνομαστικῶν γάρ καὶ οὐ περιφραστικῶν τὰ περὶ τῶν δογμάτων χρή λέγεσθαι ταῦτα λέγεσθαι, καὶ μᾶλλον ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις καὶ τοῖς τόποις ἐνθα τὸ ἀμφίστολον ὄποιονται, καὶ τὸ ἀμφίμαχον ὄποιτεύεται. Ἐκ δύο τοινυν φύσεων λέγειν τὸν Χριστὸν, καὶ δὲ δύο φύσεις τὸν αὐτὸν, ὄρθοτητος πάσης, καὶ ἀποστολικῆς καὶ πατρικῆς ἀκριβολογίας ἐχόμενον· τὸ δὲ μετὰ τὴν ἑνωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μίαν φύσιν ἀνακηρύττει προδήλως τῇ πατροπαραδότῳ δέξῃ ἐναντιούται· καὶ θέλεις τις αἰτίας ἀναπλάττειν τινάς, καὶ τὸ πειρήτης φευδοδοξίας ἐπιχωνύει διὰ χρωμάτου τινὰ πειθανοπλασίας δυσπαραδέκτου, διὰ τὸ δυσχερεῖτης τοῦ τοιούτου λόγου παρεισαγωγῆς καὶ ἀποφθέματος. Τίς γάρ ἡ ἀνάγκη διδόναις χώραν διλας τὸ τοπίον, καὶ λαθῆναι οὐκ ἀγενῆ τῷ πρόδοτι τὴν κακοδοξίαν ἀντιθεοῦνται καὶ ἀντιλέγονται; καὶ δεῖσθαις χρωμάτων καὶ πειθανάγκης καὶ ἀντεπιφρόνων, καὶ ἀγρωνόμων διὰ τὴν εἰκασίαν καὶ ἀτυνετῆ ταύτην παρεισπλοκήν· Οὐσπερ γάρ δέοντας καρδίᾳ εἰς δικαιοσύνην πιστεύεται, καὶ μὴ χραίνεσθαι κατὰ τοῦν τινὶ νοήματι καὶ ἀπηγεστάτῳ, οὗτοι καθῆκον καὶ γίγνεσθαι εἰς σωτηρίαν διολογεῖν, καὶ μὴ δὲ μέχρι λόγου καὶ συλλογῶν συνθήκης καὶ προσφορᾶς πρόδενον σκανδάλον δῆμος προσεσθαι, καὶ ἀπερήφευγεσθαι τοῦτο εἰς ἐπισκιασμὸν τοῦ λαμπροῦ καὶ διαφανοῦς τῆς ἀποστολῆς.

ἥς καὶ πετρικῆς διδασκαλίας; φωτός. Διὸ τὸ δὲ Αὐτὸς ἐντούς τὸν τοῖχον ἀλείφειν ἐκβιάζειθε ; Ἐξαίσθη γὰρ, φησι, τὸν τοῖχον καὶ τὸν ἀλείφοντα αὐτὸν· τουτέστι τὸ φεῦδος καὶ τὸν τούτον προσάγειν καὶ συγκεκλύπειν ἐθέλοντα. Ἀπαγεί λέγειν οὐτω, εἰ φύλον τὸ λέγειν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ· ἀπαξ ἀποβληθὲν, ἐρβίζειν ἐς κόρακας, συγκωσθῆται τῷ λήθης βυθῷ, μηδὲ δέρε φωνῆς εἰς ἀνέρα μάτην λυομένης παρενοχλεῖται ταῖς ἔκσεις.

Τρεῖς αἱ ἀνωτάτα δόξαι περὶ τῆς ἁνώσεως τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετική, συγχυτική, καὶ ἡ κυρίως ἀνωτική λεγομένη· αἱ μὲν οὖν δύο πατεῖν αἰρετικῶν ἐπαίχθησαν καὶ παιζόντων. Καὶ τὴν μὲν πρώτην μαίευστα Νεστόρος ὁ παράγορος, καὶ τὴν οικείαν ὀδίνα περιεπέτω, καὶ κατασάσθια εἰς ἄδου βάραθρον, καὶ συγκαθίζεσθαι τῷ περὶ τὸν φεῦδον Σατάν· τὴν δὲ δευτέραν ἔχεται συγχέουσαν αὐτῶν τὸ λογιστικὸν καὶ εκόπους κληρούσαν Εὐτυχῆς καὶ Διόσκορος οἱ παράφρονες καὶ ἡ περὶ αὐτοὺς κακοδαιμονεστάτῃ ὅμηγυρις, ἐντικρήμα τόθον φανταζομένη καὶ ἀναπλάττουσα, καὶ ἐν οὐδοπορέῳ τῶν ἁνωμένων καθαρῶς τὸ βίον ἀποκλύουσα· διὸ καὶ τῶν θειῶν Πατέρων κατάλογος καλῶς ποιῶν ἀποβαλὼν ίκανῶς ἐστηλίτευσεν. Ήδὲ τρίτη ἀσύγχυτος τε καὶ ἀδιαιρετος τῶν δύο φύσεων ἐνωσίας, οὐδὲ μὲν τὰ ἀνωθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντα κατὰ τὴν αὐτῶν ιδιότητα, διὸ τὸ διτρεπτὸν καὶ ἀναλλοίωτον· κοινῶς δὲ ταῦτα ἀνὸς εἶναι ποιεῖ, διὸ ἀσθὴν δὲ τὴν οὐσιότητα ἐνωσιν· ὡς εἶναι τὰ μὲν κυρίως ίδια θατέρου, κοινὰ τὸν δλον· τὰ δὲ τοῦ διου κοινά, θατέρου ίδια, διὸ τὴν ἐνθατέρῳ ἀσύγχυτον ἔντητα. Οἱ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας λόγος τὸ μὲν τεθὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν οἴδε, κατὰ δὲ τὴν φύσιν τὸ ίστερον. Ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἐνωσίαν λέγουσιν, διόποτε συνήκται τῆς ἀναχύσεως, καὶ τῶν φύσεων οὐ περιεώσεται τὸ διάφορον, καὶ αὐτὸς μὴ τούτον ἐθέλωσιν. Οθεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μίαν φύσιν λέγειν μετὰ τὴν ἐνωσίαν, σφαλερόν τε καὶ ἐπικινδυνόν.

Καὶ φεῦδῶς καὶ ἀμαθῶς οἱ τοῦτο φληγαφοῦντες προσέρουσι τὸν ἀνθρώπον εἰς παράδειγμα. Οἱ μὲν γάρ ἀνθρώπος σύνθετος μία φύσις ἀποτελεῖται, ιπεῖται τὸν ἐξ ὧν συνετέθη τοὺς λόγους καὶ τὰς ὑπομονὰς κυρίως οὐκ ἐπιδέχεται· οὐ γάρ ἔστιν εἰπεῖν διετὸν δὲ ἀνθρώπος κυρίως φυσῆ τε ἡ σῶμα λέγεται· οὗτος μήτοι τοὺς λόγους [κυρίως;] (7) ἐπιδέχεται, καὶ φυσῆται καὶ σῶμα κακτήσθαι λέγεται. Οὐ διὴ Χριστὸς θεὸς ἡμῶν, συντεθειμένος ἐκ θεότητος τοι καὶ ἀνθρωπότηος, καὶ τὰς ὑπομονὰς καὶ τοὺς λόγους; τὸν ἐξ ὧν συνετέθη φύσεων ἐπιδέχεται· δ

⁶ Ezech. xiii, 14.

(7) In vetere hujus operis codice Vaticano, propter abscessam oram, unum saltem vocabulum perii. In recentiori autem ejusdem operis codice Val. illi ibidem lacuna, relieto spatiolu. Unde appa-

re, recentiorem hunc exscriptum suis ab illo antiquiore, et quidem jam leviter leso. Hinc sane contigit, ut nulla mihi lectionum varietas in hoc altero exemplari se obtulerit.

A neque quidquam cruciare, quod splendidam atque perspicuum apostolorum Patrumque doctrinæ lucem obscureret. Cur manus nostras ad dealbandum parietem pene invitas impellimus? Cum Scriptura dicat: *Ego mirum cum eo qui hunc dealbat delebo*⁶; mendacium scilicet, cum eo qui id ostendere latenter vilitur. Omittit igitur, quandoquidem id falsum est, unam Christi naturam dicere. Et quoniam id semel explosum est, abeat sane in malam rem, oblivionis fluctu mergatur: denique id ne vocem quidem tenus, quæ in aerein frustra evanescit, aures offendat.

Tres olim de naturarum in Christo unionē sententiae dictæ sunt, divisionis videlicet, confusionis, et ejus quæ maxime unitiva dicta est: quarum duæ priores hereticis illuserunt et sane illudant. Primam insanus de suo cerebro Nestorius fudit, qui utique parum suum soveat, ab eoqne in inferni barathrum pertrahatur, ibique cum mendaci parente diabolo sedent. Secundam habeant sibi ad mentis propriæ confusionem cæcitatemque vecordes Eutyches atque Dioscorus cum sua infelicissima secta, qui spurium dogma sibi confinxerunt ac procuderunt, quique negliri naturarum unitarum parti proprietatem suam conservant. Utramque jamdiu sententiam synodus sanctorum Patrum prescrivit atque iuslavavit. Tertia quæ inconfusam individualiæ dñorum naturarum unionem asserit, conjunctorum utique subjectorum immotis proprietates conservat, propter eorum inconvertibilem invariabilemque rationem: verum idiomata communia uni facit, et in substantia ipsa unionem agnoscit: ita ut quæ suū propria alterutrius, vere toti sunt communia; et quæ toti communia sunt, ea propria evadant alterutrius; propterea utriusque inconfusam proprietatem. Verax igitur doctrinæ, quod unum est, personæ tribuit; quod duale, naturæ. At vero illis, qui unam Christi naturam post unionem dicunt, confusionis quidem ratio conficitur, naturarum autem differentia, etiamsi id minime velint, perit. Itaque Christi Dei ac Servatoris nostri unam naturam post unionem dicere, lubricum periculosumque est.

Porro imperite falsoque, hi qui ita nungantur, exemplum ab homine sumptum oggerunt. Humanum quippe compositum una natura esse dicitur, quia rerum, unde concretum est, appellations et nomina hanc proprie recipit: neque enim homo proprie anima vel corpus dicitur: neque has appellations proprie recipit, etiamsi animam et corpus habere dicitur. Christus autem Deus noster ex divinitate atque humilitate constat, et appellations ac nomina naturarum, ex quibus consiat, recipit: ipse enim est Deus et homo, has appellations na-

ret, recentiorem hunc exscriptum suis ab illo antiquiore, et quidem jam leviter leso. Hinc sane contigit, ut nulla mihi lectionum varietas in hoc altero exemplari se obtulerit.

aturaliter gerens. Non igitur eum quisquam una A pollere natura dicat, neque unam post unionem affirmet naturam. Insuper hominis una natura dicitur, quia de multis atomis subjectum ejus componitur, quæ atomi idcirco humanæ naturæ participes esse dicuntur: quam rem de Christo neque dicere licet neque cogitare.

A αὐτὸς γάρ ἔστι καὶ Θεός; καὶ ἀνθρωπος φύσει τοὺς λόγους; τούτων ἐπιδεχόμενος. Οὐκέ δέ μάς φύσεις; αὐτὴν ἔρει τις ἀποτελεῖσθαι. ή μίαν φύσιν εἶναι, μετὰ τὴν ἑνωσιν. Καὶ ἄλλως δὲ δὲνθρωπος μία φύσις λέγεται, διὰ τὸ πολλῶν ἀτόμων αὐτῷ ὑποκείμενῳ κατηγορεῖσθαι, καὶ τούτων ὡς τῆς αὐτῆς αὐτῷ κοινωνούντων φύσεως λέγεσθαι. διπέρ οὐκ ἐν τις εἴποι ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ διανοίας ἀναπλάσαι κινήσασιν.

B Επειδὲ καὶ δὲν ἐν ἀγίοις Θεότατος Κεριλλος ἐν τολλοῖς; καὶ διαφόροις τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων εὑρίσκεται, ὡς καὶ ἡ σῇ τιμιότης ἐν τῷ πρὸς τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἀποσταλέντι παρ' αὐτῆς ἐδηλοποίησε γράμματι, δύο φύσεις μετὰ τὴν ἑνωσιν ἀνακηρύξτων καὶ διδάσκων ἐπὶ Χριστοῦ, διὰ πολλῶν αἰτίαν ἐναντιοφωνίας δύστει τις πρόφρασιν, λέγων τὸν αὐτὸν καὶ μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τούτου μετὰ τὴν σάρκωσιν; Πάντως γάρ ἡ τὸν τοιούτον τούτου λόγου παραδράμηρ ὡς ἔδοξεν ἐκείνῳ φρήβεται τοῦ καὶ γραφέντα, ή καταχρηστικώτερον ἐκλαδομένῳ τὴν φύσιν ἀντὶ ὑποστάσεως, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν ἄλλοις, καὶ ἄλλοι τῶν ἀγίων ἐκκρίτων εὑρίσκονται οὐτω ποιήσαντες· ή τὴν μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς διεθνῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρηκότι; καὶ παραστήσαντι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐν τῷ ἐπαγγελίᾳ τῷ, σεσαρκωμένην· ή καὶ τὴν ἄλλην τινὰ ἑνοιαν καὶ ἐπιβαλήν, ή καὶ τρόπον οἰκονομίας, ἀφ' ἣς ταῦτην τὴν φωνὴν εἰρηκέναι τὸν ἄγιον, οὐκ εἰς παρενόχλησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου τῆς εὐσέβειας ταῦτην προσβαλεῖται, καὶ καθ' εαυτοῦ σκάνδαλον ἀνεγερεῖ διαστάσεως. Φανεροῦ C γάρ δυντος τοῦ ἀληθοῦς, καὶ πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων ἡμῶν τῶν μεγάλων φωστήρων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας συμφωνούντων εἰς τοῦτο, περιττὸν τῷ, μίαν ῥῆσιν εἰς ῥῆξιν καὶ διασπασμὸν τοῦ δύος σώματος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, δυναμένην καὶ ταῦτα ἐκ πολλῶν τὴν θεράπειαν δέχεσθαι, καὶ τῶν μη τινα τῶν θετέρων ἐλθόντων Πατέρων διαταράξαν, προδόλλεθει: καὶ προσφέρειν, καὶ ἔχεσθαι ταῦτης καὶ μη μεθίστεσθαι. Εὐχαριστεῖ οὖν ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια τῷ παντὸς ἀγαθοῦ δοτήρῃ Θεῷ τῷ ἡδη λύοντι τὰς ὁδηνας τῆς τιμῶν εἰρήνης καὶ τῆς ἑνόσεως· δε καὶ τὴν διὰ σοῦ καὶ μετὰ σοῦ συμφωνίαν πάσης τῆς κατὰ σὲ καὶ δύοντων ἀπεργάσεται ἐντελεστάτην, καὶ κατὰ μηδὲν τῷ ἐλλιπεῖς ἔχουσαν, εἰς δύξαν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ ὄντοτος, καὶ αἰσχύνην τοῦ ἀστράτου ἔχθρον.

DISPUTATIO.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Anno ab orbe condito 6680, qui erat annus tricessimus post imperium susceptum a piissimo im-

(7) Anno Christi 1172.

(8) Ergo biennio post primam disputationem, quæ in Graeco testu dicitur acta anno regnantis Manuels vicesimo octavo, etsi mendose in Latina Leunolavii interpretatione (Bibl. PL. Paris. t. I, p. 459) dicitur decimo octavo. Obiter autem hic observo canones quoque chronicos Samuelis Armenii Anicensis (quos ego olim Mediolani edidi) aliquantum esse perturbatos, apud quos primus Nersetus patriarchæ annus compotitur cum Manuels imp. anno tricesimo quinto. Neque tamen is error editionis meæ est; namque est Vaticanus Samuelis codex Armeniacus tertius cum libro meo prorsus consentit. Sed quid

opus est Samuelem arguere, cuius ratio in recentendis Manuels annis prorsus a communī ratione discedit? Apud eum enim Manuel regnat annis 46, incipiens ab anno Ch. 1135; apud alios autem chronographos regnat annis 37 cum dimidio, ab anno 1143. Alio modo peccat Leunolavius dum ad vocabulum πορφυρόγεννητος annotat: *Porphyra palatii nomen in quo pariebant Augustæ*. Est enim nominum sic potius appellatos principes qui de parente imperante conceperunt natique erant. Denique Leunolavius nescivit Ρωμαῖων κοντά (Romanorum castellum quod Orientales pronuntiant Romela) aream suisse ad Euphratem, ad quem locum patriarcha

εὐστέπάτου καὶ σιλοχρίστου καὶ θεοστέπου κυρίου Μανουήλ τοῦ Πορφυρογενῆτού καὶ Κομνηνοῦ, ἀνύντας δεύτερον ἦτο; κατὰ μῆνα; τρεῖς; τοῦ θεοστέπου βασιλέως ἡμῶν κύρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ εἰεὺν αὐτοῦ ἴνδ. ε' κάτα τὴν κ' δευτ. μηνὸς, κατελάθομεν ἐκ δευτέρου τὸν Ρωμαίων Κουλᾶ, καὶ χωρετίσαντες τὸν ἕκθολικὸν τῶν Ἀρμενίων ἐκ τοῦ μέρους; τοῦ βασιλέως, δεώναμεν τὸ πρός αὐτὸν βασιλικὸν θείον γράμμα, τὸ πρός τὴν φανεράν αὐτοῦ γραφήν (9) ἀπολογούμενον· εἴτα χαιρετίσαντες αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ οἰκουμενικοῦ πατεριάρχου, ἐνεχειρίσαμεν αὐτῷ τὸ πρός αὐτὸν πατριαρχικὸν γράμμα. Ἡδιὼς δγαν καὶ περιχαρῶς ἡρώτησεν ἡμᾶς περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ εὐεξίας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς τῶν Ἐκκλησῶν καταστάσεως· ἡμεῖς δὲ, τὰ εἰκότα ἀποκριθέντες, ἀπήθομεν ἀναπαυσόμενοι. Ὁὐδίας δὲ καταλαβούσης ἀπεστάλκαμεν πρὸς τὸν Καθολικὸν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Μιχαήλ τοῦ ἑρμηνέως τὴν μυστικὴν γραφὴν τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς τῶν μυστικὴν γραφὴν τοῦ Καθολικοῦ (10)· καὶ ἡ μὲν μυστικὴ γραφὴ τοῦ βασιλέως ἦν αὕτη.

Μανουήλ, ὁ Χριστῷ τῷ Θεῷ κιστέρ, βασιλεὺς Περφυρογέννητος θεοστερῆς, ἀταξ κραταίδης, ὑψηλὸς, δει λαύρουστος καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, ο Κομνηνός, τῷ τιμωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ τῶν Ἀρμενίων Καθολικῷ τὴν γέρειν αὐτούς.

Τῇ γραφῇ τῆς σῆς τιμιότητος, τῇ διὰ τοῦ λιζίου (11) ἀνθρώπου τῆς βασιλείας μου τοῦ κατέτωρος Θεωρίανον σταλεῖσα, διεκομίσθη τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ ἐπέγνω δί· αὐτῆς δι· τὴν τῆς δικαιοσύνης δυτικὰς βασίειν θελεῖς δέην, καὶ, κατὰ τὸ ιερὸν λόγιον, ἐμαθητεύθη; τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἐχουσα γοῦν σε τὴν κεφαλήν, ταῖς τρεισὶν οἰκουμενικαῖς συνοδοῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ τετάρτῃ συνέδουσαν (12), ενελπίες ἔστιν, ὡς καὶ τὰ μελη τῇ κεφαλῇ συναχολουθήσουσι, καὶ τὰν τὸ διασπόν καὶ λύσον τὸν τῆς ἐνώσεως σύνδεσμον, ἐκ μέσου ἀρθρίσεται. "Ἐνθεν τοι καὶ ἀποδεξαμένη τὴν οὐτω περὶ τὴν ὄρθοδοξὸν πίστιν ἀσφαλῆ κρητίδα τῆς σῆς τιμιότητος, καὶ πιστεύσασα ὡς καὶ τοῖς λοιποῖς δέδης καὶ θύρα γενήσῃ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰ παρὰ τοῦ πονηροῦ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀρεύρῳ ἐγκατασκερέντας ζιζάνια, ξιά τῆς τοῦ ἐκ Θεοῦ δοθέντος; σοι λόγου τοιωτάτης δρεπάνης ἐκριζωθήσεται, καὶ τοῦ καθαροῦ τῆς εὐαγγελικῆς διλωνοσίτου ἀποκοινωνίας θείσεται, τὸν διαληγθέντα λίζιον τῆς βασιλείας μου τὸν Θεωρίανον καὶ τὸν μοναχὸν Ἀτράνον καὶ πάλιν πρὸς τὴν τιμιότητα ἔξαπτο: αἰλαρίσαν, ἵνα δωσερ καθ' εισεν τὸν τῆς ἀληθείας λέ-

Gregorius Nerselis frater, securitatis gratia, sedem transalpatal (Simeon Aniensis ad an. Ch. 1116). Interpretatur. ergo perperam Leunclavius limites Romanorum. De voc. κουλᾶ, arx, legatur Cangius.

(9) Hanc publicam Nerselis epistolam nos superius vidiagimus.

(10) Nerselis arcana epistola non est in Graeco nostro codice.

(11) De hoc titulo multus est Cangius in utroque Græc. et Lat. Glossar. Neque enim simpliciter sub-

A peratore, Christi amante, et a Deo coronato domino Manuele Porphyrogenito Comneno; tertio mense secundi anni post initiam imperii societatem a filio ipsius domino Alexio imperatore nostro a Deo coronato Comneno, inductione quinta, die mensis secundi vigesima, pervenimus denuo Romam, salutatoque imperatoris verbis Armeniorum Generali, regium sacrarum Litterarum exemplar tradidimus, quæ publice ipsius epistolæ responderant: deinde verbis quoque patriarchæ oecumenici salute impetrata, patriarchales similiter litteras obtulimus. Tum Generalis comiter admodum et latabundus de felicitate ac salute imperatoris, deque Ecclesiarum statu, nos percutatus est: cui postquam quæ opus erat respondimus, ad quietem secessimus. Sera autem nocte misimus ad Generalem, per Michaelem interpretem, imperatoris arcanam epistolam, qua Generalis seque arcana epistolæ responsio fiebat. Porro arcana imperatoris epistola hujusmodi erat:

Manuel, in Christo Deo fidelis, rex Porphyrogenitus a Deo coronatus, dominator soritis, excelsus, semper augustus, imperator Romanorum, Comnenus, reverendissimo summeque colendo Armeniorum Generali gratiam suam D.

C Reverentiae tuæ epistola, quam per hominem subditum maiestati meæ magistrum Theorianum misisti, ad manus meas pervenit; ex eaque cognovite prorsus iustitiam viam insistere velle, atque, ut suera oracula aiunt, regni eolorum factum esse discipulum. Jam quia te, qui caput es, tribus synodis synodis, imo et quartæ consentientem videmus, valde speramus fore ut membra capituli exemplum sequantur, et quidquid concordias vinculum hactenus solvit, de medio tollatur. Lato igitur animo excipimus reverentiam tuæ circa orthodoxam fidem firmum decretum teque fore arbitramur viam ostiumque reliquis ad rectam fidem, atque ad purgandum acutissima Verbi tibi divinitus dati falce lollum, quod diabolus in Christi arvo proseminalerat, ita ut a puro evangelice areæ tritico procul eventiletur. Subditum igitur maiestati meæ Theorianum cum monacho Atmano rursus ad reverentiam tuam misimus, ut sicuti jam privatim veritatis doctrinam recta regula direxisti, sic etiam in generali Armeniacæ Ecclesiæ conventu rem bene geras: atque ita ex horum pleno cœtu lux oriatur,

D ditum significat, sed paulo honorificenter vassalum aut auxilium familiarem. (Ex Graeco λίζιον est italicum ligio.) Item magister titulus dignitatis latinæ fuit.

(12) Scilicet hoc affirmaverat Nerses in arcana epistola ad imp., ut cognoscitur ex clausula disputationis primæ; namque in publica a nobis vulgata consensum suum quatuor synodis Ners. sponcommemorat.

que veritatis et orthodoxye diem efficiat. Vale. Scripta. Α γον ὡρθοτέμπησας, εὐτῷ καὶ ἐν τῇ παγκοινῷ συνελεύσει τῇ; τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας ταῦταις, καὶ φῶς τῷ τούτων πληρώματι γένοτο, πρὸς τὴν τῇ; ἀληθεῖας καὶ ὄρθοδοξίας ἡμέραν καθηδηγήσθη. Τῷ μηνὶ αὔτῳ Ινδ. Θ.

Postquam hæc litteræ coram Generali ab interprete Michaeli lectæ fuerunt, auditio quod ibi scribatur Atmanī nomine, ait Generalis: Arcanum quidem latebat Atmanūm: eur ergo nomen ejus in litteris est? Respondit Michael, velle imperatorem ut Atmanūm aequac philosophus tractationis hujus conscius fuit. Qua re intellecta Generalis graviter ingemuit, interim tamen tacitum se continuavit. Et illa quidem arcana fuit imperatoris epistola; publica autem ejusdem epistola sic ad verbum se habebat:

Epistola per legatos reverentiae tuae missa ad majestatem meam delata est, et sanctissimo patriarcha œcuménico sacraeque et divae synodo sanctissime Dei Magnæ Ecclesiae ostensa. Probat autem majestas mea quidquid de duabus in una Christi hypostasi seu persona natura, deque inconsusa et indivisibili unitione a tua reverentia dictum est cum sanctorum Patrum dogmatibus conspirante. Sed enim unam naturam in una Christi ex duabus naturis persona dicere, id locutionis genus a catholicis et orthodoxis Ecclesiæ destitutionibus omnino absonum esse comperimus, et innumeris sanctorum Patrum sententiis damnatum, quippe quod illi hereticis faret qui duarum in Christo naturarum confusionem astruunt. Nam eis magnum Cyrilum alicubi inveniimus unam naturam Verbi incarnatam dicentem, minime hæc dictio sic ab Ecclesia intelligitur, ut eam Armeniis interpretari placet; verum ipse divus Cyrilus hanc in variis sermonibus suis satis enucleat. Ergo iterum ad tuam in Deo reverentiammittuntur subditus majestatis meæ Theorianus, et philippopolitani Armeniorum monasterii abbas Atmanus, ut conveniunt, sicut tua reverentia promisit, apud vos celebrato, de hoc doctrinæ capite quæstio habeatur, quod sane inter cætera gravissimi momenti est, ut schismatis quod inter nos intercedit causa præcipua. Tum et de cæteris controversiarum capitulis sermo agitur, et de illis quorum in priore disputatione mentio non fuit. Atque ita pacifici Christi ope, sublato quovis ostendiculo, divisa coeant; et iuxta Domini oraculum grecus unus cuncti siamus, sub uno duce et pastore Iesu humano Deo constituti. Porro tua reverentia his, que a nostris legatis direcentur, fidem tute adhibebit.

μία ποιμηνή πάντες γενώμεθα ὑφ' ἔνα καθηγητήν καὶ δύναται πιστεῦσαι. ή σῇ τιμότης τοι; παρ' αὐτῷ λαληθησομένοις.

Epistole patriarchæ.

Pax multa, Scriptura inquit, diligentibus legem¹, neque scandalum inter ipsos est, sed Dei via-

Ταῦτης τῆς γραφῆς ἀναγνωσθείσης τῷ Καθολικῷ περὶ τοῦ ἐρμηνεῶς Μιχαὴλ, ἐπειδὴ εἴχε τὸ διορισμὸν Ἀτμάνου ἐν αὐτῇ ἀκούσας ὁ Καθολικός εἶπε· Τὸ μυστήριον ὁ Ἀτμάνος ἥγνεται, πῶς εὖν κείται τὸ δόγμα αὐτοῦ ἐν τῇ γραφῇ; Οὐ δὲ Μιχαὴλ εἶπε· Θελημάτης ἐστι τοῦ βασιλέως, ὡς Ἰησος γνωσκεῖ καὶ αὐτὸς περὶ ταῦτης τῆς ὑποθέσεως; δος καὶ δ φιλόσοφος. Οὐ δὲ Καθολικὸς ἀκούσας ἐκ βάθεις ἐστένεκε, καὶ τάς τοτε παρειώπησεν. Καὶ αὐτῇ μὲν ἡ μυστικὴ τοῦ βασιλέως γραφῇ ἡ δὲ φανερὰ ἔχει κατὰ φῆμα οὗτως:

Τὸ μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς σῆς τιμιότητος σταλὲν γράμμα τῇ βασιλεἴᾳ μου διεκομισθεὶ αὐτῇ ὑπεδείχθη δὲ τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ ἱερῷ καὶ θεῖᾳ συγένῳ τῇ ἀγιωτάτῃ; τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας· ἀπεδέκατο μὲν ἡ βασιλεία μου δοσα περὶ τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν τῇ μητρὶ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεις, ήτοι τῷ ἐν τῷ προώπῳ (13), καὶ περὶ τῆς δουναγάτου καὶ ἀδιαφράτου ὑπόσεως ἡ σῇ τιμότης ἐθῆλωσεν, ὡς τοι; τῶν θεοφύρων Πατέρων ἀκόλουθος δόγμασιν· ἐπειδὴ δὲ τὸ μήτιν φύσιν λαζεῖν ἐπὶ τῇ; ἐν δύο φύσεων μῆδες τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως, διποτανούσης, διποτανούσης τοις τοις σύγχυσιν τῶν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεων δογματίζουσιν. Εἰ γάρ καὶ δέ μέγας Κύριλλος ἐν τισιν τύρισκεται μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην εἰπών, ἀλλ' οὐδὲ ὡς περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας ἡ τοιαύτη ρῆσις ἐκλαμβάνεται, οὐνω καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐρμηνεύεται· ἀλλ' αὐτὸς οὗτος δὲ Θεῖος Κύριλλος ἐν διαφρόνις αὐτοῦ λόγους ταῦτην ἀπειγήσατο. Ἀπεστάλησαν τοίνυν καὶ αὐθίς πρὸς τὴν σὴν κατὰ Θεὸν εὐλάβειαν δὲ τε λίτιστα τῆς βασιλείας μου δὲ θεωριανδς καὶ δὲ καθηγούμενος τῆς ἐν Φιλίππου πόλεις Ἀρμενικῆς μονῆς δὲ Ἀτμάνος, ἵνα συνελεύσεται, διπερ τὴν τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ βοηθεία, παντεδ; διαιρεθέντος προτεκτόματος, τὰ ἐπεισῶτα συγαρθή, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόδρασιν.

Tὸ πατριαρχικόν.

Ἐλρήην πολλή, φησι, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν τρόμον καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον, Θεοὺ δὲ σύνδεσμος;

¹ Psal. cxviii, 165.

(13) Hypostasim pro persona accipi, dicit Theorianus in disput. 1, p. 443, E.

(14) Cui a fine in prioris disputatione s.

τὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ δὲ πινακιτικὸς σύνθεσις, οὐδὲ εἶναι δὲ τοὺς ἱκανωμένους αὐτοῦ τῷ δόμῳ. Εὐοποιὸν δὲ οὐκ ἔστιν οὕτως, ὡς ἡ πρᾶξις αὐτῶν ἀκριψινοτάτη κίστις, καὶ δὲ λόγος τῆς ἀληθείας δὲ παντοχθόνης ἀμώμητος, ὡς ἀχόμενος τῆς φρεστήτως. Καὶ δύον πόρφυρον Θεοῦ καὶ τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως φέρεται δὲ τῇ διχόνιοις ἐθέλων καὶ τῇ διάστασιν, τοσοῦτον ἐνίκει θεφρὸς δὲ τῇ αὐτοῦ εἰρήνῃ πρὸ τῶν ἐλλαν πάντων τιθέμενος. Συνέβενται γάρ τῇ εἰρήνῃ ταύτῃ καὶ διαγιαμένος. Εἰρήνης γάρ, φησι, διάστεται καὶ ἀμαρμάντος, τὸ Γράμμα τὸ ιερόν. Οἱ τοιοῦται γάρ ἀνακεκλυμένῳ τῷ προσώπῳ τὴν δίκαιην Κυρίου κατοπτρίζονται. Τούτου τοῦ φωτὸς ἀνάμεσος δὲν διεστατος ἡμῶν αὐτοκράτωρ οὐ πινεται τὴν τοῦ Θεοῦ διάστασιν εἰρήνην, καὶ δὲ πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, καὶ πρὸ τῶν αὐτοῦ κοσμιωτέρων μεριμνῶν, αὐτῇ ἡ φροντὶς ἐπίμονος προπορεύεται (15). Αὐτὸς καὶ δοξάζεται δὲν πᾶσι, καὶ τὴν θείαν ἴτερονταν δικράς πλοστεῖ, καὶ μεγεθύνεται. Ετὶ τὰ τέτοια μεγαλουργήματα, καὶ τῷ θεοκροτήτῳ στέρηται εἴναι αἱ βασιλεῖαι πάσοις; σχεδὸν τῆς γῆς ὑποτάσσονται, καὶ δέοις φοβερὸς παρὰ πᾶσι τοῖς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ. Ἔτελος δὲ δέοις φιλάνθρωπος καὶ τῷ δέοις βασιλέως καὶ πατήρ, καὶ ἀγαθύνεσθαι θέλει τοὺς ἀνταντας, ἀκατέλλητον τρέπει τὸν δρυπά ίνα καὶ τὰ τὰ γῆς ἄκατας. Ἐκκλησίας εἰς μέλαν συναγάγῃ τὴν πίστιν, καὶ δικαιοήσῃ ταύτας κατὰ τὴν θεοπαράστων ἴνωσιν. Καὶ εὑρετὸς δὲ τεχνίτης, τὴν διλητὴν εἰκόναμορφίαν εὐεργῆτη, δηλωθή τὴν οὐν τημένητη. Καὶ γάρ εἰλάτης τε καὶ Ἀγραφή, καὶ δικαὶος τὴν σήμανταν εἰσερέπειν, οὐ πρὸς τὸ πρότιμα εἰληράντι καὶ ἀπόκροτον, ἀλλ' εὐφυΐαν καὶ ἐπιδέξιαν. καὶ τὴν πετρὰ Θεὸν διμόνιαν διφέσσαν καὶ προεργάζονταν. Καὶ τὰ μὲν προκαταβληθέντα σκέρματα ἀγαθά. Διητὸς δὲ Θεὸς καὶ τὸ τέλος ἐπάξιον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἀρετῆς; καὶ σκονδῆς, καὶ πετρὰ τὸν οὐν ζητῶν εἰσιν. Ἐγάρηραν οὖν καὶ ἡμεῖς καὶ τὴν κατὰ τὴν Θεὸν ἀγαθήν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ἐπὶ τῇ μελεδώντῃ τῷ τοῦ ἀγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, καὶ τῇ αἱ εἰνότητι καὶ ἀξιολόγῃ διαθέσαις. Πρᾶξις δὲ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν θείων Γραφῶν ἀναπτύξεις, καὶ ταῖς τεχνικαῖς ἀντίθεσαις, καὶ ταῖς πρᾶξις τὰς λύσεις τοῖς φραδιουργήτοις συγκατεδίσσει, καὶ τὴν δύναμον καὶ καίτην ἀπλότητα μακαρίσαντες, τὴν εὐχαριστίαν ἀγάρδιον τῷ Θεῷ ἀνηγέγοιμεν· καὶ τερεβλέψατο τὰς ἀμφοτιὰς ἡμῶν τὴν ἀγαθότης αὐτῶν, καὶ θωμαῖς ήμεραν εὐτέρους, καὶ χαρεῖσαν εἰ δυνάμεις αἱ οὐράνιαι καὶ θεοιδεῖς ἐπὶ τῇ συμπολιᾷ τοῦ περιουσίου λαοῦ καὶ κήρυξ αὐτοῦ, καὶ ιδεοθετήση τὴν χεραλή τῆς δόθης τῶν μελῶν αὐτῆς, καὶ γένοτο συνέσσουσα καὶ συνάγουσα (16) τὰ διεισπόντα τῆς εὐτῆς φιλανθρωπίας εὐμένεια! Καὶ τρογήσαστε μὲν τούτου ἀγαθοῦ ἔργου μετὰ Θεοῦ δὲν δημοσιεύεις, ἀπέταστο δὲ καὶ συγχροτή δὲ τι-

¹⁵ Hebre. xii, 18.

(15) Manuelis imperatoris singulare studium rei religiosae et ecclesiastici status declarat inter alios historicos Ephremus a me t. III editus; itemque illud magnum concilium Constantinopoli celebratum ei a me t. IV reigatum, in quo Manuel præcipuas

culum, id est, Dei amor, vir culum spiritale, quo unum veluti corpus hunc qui lætantur in nomine ejus. Nihil autem æque homines colligat ac genuina in Deum fidem, doctrina verax et quaqueversus irreprehensibilis, que exactam regulam sequitur. Et quantum a Deo et a scientia lumine recedit is qui discordium dissidiununque vult, tantumdem ad Deum accedit qui ejus pacem concilis rebus præfert. Etenim pacis sociæ sanctitas est: sacra enim Scriptura dicit, Pacem sectamini et sanctificamini¹⁶. Hi enim revelata facie gloriam Dei contemplantur. Hoc lumine sacratissimus noster imperator collustratus, pacem Dei semper sectatur, ac diu noctuque, posthabitis etiam mundanis curis, hoc constanter studium præse fert. Ideo in omnibus gloriösus est, et divina B ope abundantiter fruatur, res ejus gestæ amplificantur, concia propemodum orbis regna stemmati ejus subjacent, et finitimi omnibus est formidabilis. Quia vero admodum cíviliis est, ac vere rex et pater, beneficis cunctos afficere gestit, studiumque impausabile sovet omnes ecclesias ad unum cœlum redigendi, atque ad constitutam a Deo unitatem revocandi. Porro artifex docilem structuræ materialē reperit, reverentiam scilicet tuam. Statim enim ac ille scripsit locutusve est, in tuam incidit religiosam pietatem haud sane rei repugnantem vel abhorrentem, sed facilem atque dextram, et concordia in Deo cupide ultra occurrentem. Jacta igitur semina præclara sunt. Utinam vero Deus signum optimi regis virtute et votis exitum tribuat, tuumque simul zelum secundet! Nos igitur nostraque sancta Dei Ecclesia huic sancti imperatoris nostri studio, tuoque docili ac laudabili animo gratulamur. Jam quod attinet ad sapientes divinarum Scripturarum explicaciones, artificiosas objectiones, atque harum solutionibus tuas faciles assensiones, sane tuam vere ingenuam præclaramus que mirantes simplicitatem, grates Deo totis animis agimus: cuius utinam bonitas peccata nostra dissipauerit! Ita ut salutarem denique diem videamus, caelestes qui Deo astant chori de populi electi patrimonioque Dei concordia levantur, membrorum gloria in caput redundet, mutuus denique amores qui haciemus dissidebant vinculo constringant! Atque hujus præclarari operis sit sane post Deum sanctas imperator assignamus, subsequatur autem et faveat bonus ac reverendissimus generalis Nerses, quicquid universus cantus episcoporum subditorum, imo universa Armeniorum natio, conspiret. Neque vero calamis aut funere huic tam firmo ædificio admiscebitur, quod immobili fundamento Christo Deo Domino Rego ac Servatore nostro defixum est. Ecce et nostra mediocritas, et sancta apostolica Ecclesia nostra, ad sanctissimum

sibi partes ambitiosissime vindicavit.

(16) Cod. οὐνδέων καὶ οὐνάγων, relicto deinde vocabuli spatio. Vel igitur sic emendandum fuit, vel supplendum aliiquid.

tuam brachia tendit, vestroque complexu frui gestit. Sic uiam una fide copulati puris animis, remotoque omni scândalo divinum vivissem salutaremque panem comedamus, mystico Christi convivio consilenter communicemus, ejusque nomine laudem concinamus! Vale, reverendissime et in Dominino dilecte, Generalis, vir sanctissime.

HMDS ἀγία καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τὰς ἀγάλας αὐτῆς τῇ ὑμῶν ἐξήπλωσεν ὁσιότητι, καὶ ξεῖνος εἰς τὴν ὄμετέραν ὑποδοχήν· καὶ μίας πίστεως γεγονότες φάγοιμεν ὁμοῦ μετά συνειδότος ἀνακεκθεργέντου καὶ ἀτέρ σκανδάλου παντὸς τὸν θένον δρότον τὸν ζωαποὺν καὶ σωτηριόν, καὶ τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ δεῖπνου μεταλάβοιμεν ἀνεπαισχύντες, καὶ δόξαν ὁμοῦ τῷ ὄνδρια: αὐτοῦ ἀνενέγκοιμεν. Ἐρώτῳ, τιμώτατε καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὲ καὶ Καθολικὲ ἀνερ διστάτατε.

Post biduum vocati ad synodum venimus; ibi silentio indicio, cœpit Generalis de unica natura disserere, argumentis nempe confirmans quod si una dicatur Christi natura, recte id fiat; neque hinc aliquid detrimenti recta fides capiat. Ita vero augebat Generalis, non quod ipse sic judicaret, sed quia huic synodo intererant ipsius episcopi, qui priori conventui non adfuerant, sed fando audierant Generalalem in Romanorum partes transiisse, arcanamque epistolam ad imperatorem scripsisse, qua synodum quartam se recipere aiebat. Nam ob rem Generali irascebantur, qui nunc ita se propterea gerebat, ut hanc illis opinionem eximeret. Nos vero Generalis scopum ignorantes, magnopere adversabamur. Ilius autem nobiscum disputatio hujusmodi fuit.

GENERALIS. Sacra epistola lecta, cognovi sacratissimum regem criminari adversus nos, quod unam Christi naturam dicamus: et hac de causa vos misisse dicit, ut de hoc capitulo simulque de reliquis, quorum in proloce disputatione mentio non fuit, nunc quæstionem instituamus. Ego vero existimabam, quandoquidem et duas naturas ob confusione exclusandam dicimus, et rursus unam ob ipsarum inseparabilitatem, nihil ultra a nobis exigi: dum enim unam affirmamus, divisionem Nestorianam vitamus: dum autem duas asserimus, ab Eutychiana confusione divertimus. Si ergo quidquam præterea a nobis postulatis, non obsequemur. Nam sancti quoque Patres modo duas naturas Christi dicunt, modo unam; nequaquam sibi vel invicem repugnantes, sed quia neutrum effatum, si recte intelligatur, ab orthodoxia recedit. Quod si forte aliquis, Deo sibique hostis, sanctorum Patrum sermones falsa interpretatione convellit; certe nos ea quæ recte scripta et intellecta sunt, nunquam improbabilius: nam si ita animis comparati essemus, permultas quoque sancti Evangelii et cæterorum hagiographorum librorum dictiones vellicaremus. Ecce enim sacrilegi latrones litteræ, ex singulis prope sanctorum Scripturarum dicti nihilus hæresim aliquam progenuerunt.

THEORIANUS. In superiori quoque disputatione optavimus a magna sanctitate tua edoceri, quisnam Patrum sanctorum et ubinam unam Chri-

A μιάτατος καὶ ἀγαθὸς καθοπίκις ὁ Νοστρης, καὶ διδοφρονοῦντα τὸν χορὸν τῶν ἀρχιερέων αὐτοῦ, καὶ τὴν σύμπασαν τῶν Ἀρμενίων πληθύν· καλάμη δὲ καὶ χόρτος μὴ συμπεριληφθεί τῇ στερεφεταύτῃ οἰχοδομῇ ἐπὶ τῷ ἀρθραγεῖ θεμελίῳ τῷ Δεσπότῃ καὶ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ Σωτῆρι Χριστῷ ἔχοντη τὴν σύμπτηξιν. Ἰδού δὲ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἡ καθημάτις ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὰς ἀγάλας αὐτῆς τῇ ὑμῶν ἐξήπλωσεν ὁσιότητι, καὶ ξεῖνος εἰς τὴν ὄμετέραν ὑποδοχήν· καὶ μίας πίστεως γεγονότες φάγοιμεν ὁμοῦ μετά συνειδότος ἀνακεκθεργέντου καὶ ἀτέρ σκανδάλου παντὸς τὸν θένον δρότον τὸν ζωαποὺν καὶ σωτηριόν, καὶ τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ δεῖπνου μεταλάβοιμεν ἀνεπαισχύντες, καὶ δόξαν ὁμοῦ τῷ ὄνδρια: αὐτοῦ ἀνενέγκοιμεν. Ἐρώτῳ, τιμώτατε καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὲ καὶ Καθολικὲ ἀνερ διστάτατε.

Μετὰ δὲ διο ἡμέρας μετακληθέντες ἀνήλθομεν Β εἰς τὴν σύνεδρον· οικαπῆς δὲ γενομένης, ἤρετο ὁ Καθολικὸς περὶ τῆς μιᾶς φύσεως διάλεγεσθαί, κατασκεύαζαν δὲ τὸ λέγειν καὶ μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν καλὸν ἔστι, καὶ εὑδὲν ἐκ τούτου δόρθες κατασθλάπτεται λόγος (17). Τοῦτο δὲ ἐποιεῖ οὐκ δὲ οὐτως ἐφρένει, ἀλλ' δὲ τα παρῆσαν ἐν τῇ συνδρῷ ταῦτη ἐπίσκοποι οὐτοῦ, οἰτινες ἐν τῇ προσέρρᾳ μὲν συνδέοντες ξεῖναν, προτηχησίαν δὲ δὲ δια Καθολικὸς ἡκώθη τοῖς Ψωμασίοις, καὶ ἔγραψε μυστικὴν γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, λέγων δὲ Δέχομαι τὴν τετάρτην σύνεδρον, καὶ ἥσαν σκανδαλισμένοι πρὸς τὸν Καθολικόν. Διὰ τοῦτο γοῦν διεγένετο οὐτως, θέλων αὐτοὺς πληροφορῆσαι δὲ οὐκ εἰσὶν ἀλλοὶ ἀλληκαστοι· ἀλλ' ἡμεῖς, τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀγνοοῦντες, σφοδρὸς ἀντέλεγομεν· ή δὲ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ διάλεξις ἦν αἴτη.

Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. Ἄναγνοὺς τὰς θείας συλλαβδάς, ἔγων δὲ ὁ θειεστατὸς βασιλεὺς αἰτίσται ἡμᾶς ὡς λέγοντας μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν· καὶ δὴ καὶ διὰ τοῦτο ἡμᾶς, φησιν, ἀπέτακεν, ὡς ἀν καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὡν μνείαν τότε οὐ πεποιήμεθα, ποιησώμεθα νῦν τὸν διάλεξιν. Ἔγώ μὲν ἕμην, ἐπει καὶ δύο φύσεις διαλογοῦμεν διὰ τὸ ἀσύγχυτον τῶν φύσεων, καὶ μίαν διὰ τὸ ἀδιαίρετον πάλιν αὐτῶν, μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖσθαι ἡμᾶς· ἐν γάρ τῷ λέγειν μίαν φύσιν, τὸν διαίρεσιν ἐκφεύγομεν τοῦ Νεστορίου· ἐν δὲ τῷ λέγειν δύο φύσεις, τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν σύγχυσιν παρεκκλίνομεν. Εἰ οὖν ὑμεῖς πλέον τούτου ζητεῖτε, οὐχ ἔψημεθα ὑμῖν. Καὶ γάρ οἱ θεῖοι Πατέρες ποτὲ μὲν δύο φύσεις λέγονται τὸν Χριστὸν, ποτὲ δὲ μίαν, οὐχ ἔναντιούμενοι ἔστιοις καὶ ἀλλήλοις, ἀλλ' δὲ διμόρφερα, εὐεσθῶς νοούμενα, οὐκ ἐκπίπτουσι τῆς δρθοδοξίας. Εἰ δὲ τις ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔστιοι τοὺς λόγους τῶν θείων Πατέρων παρερμηνεύει, ἡμεῖς οὐκ ἀποδοκιμάσομεν τὰ καλῶς γραφέντα καὶ νοηθέντα· εἰ γάρ τοῦτο ποιῶσι θελήσομεν, τὰς πλείστας τοῦτο ἀγίου Εὐαγγελίου καὶ τῶν λοιπῶν ἀγιωγράφων διλτων λέξεις ἀπορθαπίσομεν· σχεδὸν γάρ ἐκ πάστις λέξεως τῶν ἀγίων Γραφῶν αἱρεσιν ἀπεγέννησαν οἱ τοῦ γράμματος ιερότελοι.

Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. Καὶ διὰ τὴν προτέρην διαλέξιν ἡθελήσας εναδ δαχθῆναι παρὰ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου, τίς τῶν ἀγίων καὶ ποῦ μίαν φύσιν εἶπε τὸν

(17) Ita se acturum in futura synodo promiserat Nerses disput. prim. sub finem.

**Χριστόν· καὶ τοῦτο τότε τίς οὐκ ἐδεῖξε· νῦν δὲν, A sī naturam dixerit. Quod hactenus non demonstra-
[ει] σοι δυνατόν ἔστι, δεῖξον.** sī, nunc, si potes, demonstra.

ΚΑΘ. Ἐτοίμως ἔχω τοῦτο εἰς μέσον παραγαγεῖν.
Ἐν τῇ πρὸς Ἀκάξιον Μελιτηνῆς ἐπιστολῇ διηγάπητος Κύριλλος ἀριθμότερον τοῦτο παρίστησε· φησε
γὰρ ταῦτα· «Τὰ ἄξιαν ὁ εἰς καὶ μόνος Γιδός καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἐν ἐννοίαις· δεχόμε-
νη, δύο μὲν φύσεις ἡνῶσθαι φαμεν μετὰ δὲ τὴν
ἐνωσιν ὡς ἀνήρημένης ἥδη τῆς εἰς δύο διατομῆς,
μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ Γιοῦ φύσιν ὡς ἐνδι-
πλὴν ἐνυπνωπήσαντος καὶ σεσαρκωμένου.

ΘΕΩΡ. Θαυμάζω, δέσποτα, πώς άλλο ύποσχεθείς
νείξι, δόλο παρήγαγες. 'Υπεσχόμης γάρ δεξιαὶ τὸν
μακάριον Κύρωλλον λέγοντα μίαν φύσιν τὸν Χριστόν·
εἰ δὲ ἀλέγεις τούτο. 'Αλλὰ τί; Μίαν εἶναι πιστεῦ-
μεν τὴν τοῦ Ιησοῦ φύσιν ὡς ἐνδός· καὶ τότε ἐπῆγαγε,
Πίληρ ἐνανθρωπήσαντος καὶ σεσαρκωμένου. 'Εασον
σύν, εἰ καλεῖεις, τὰς χρήσιες τὰς λεγομένας μίαν φύσιν
τὸν Ιησοῦ· περὶ γάρ τούτου οὐδεμίᾳ ἀμφιβο-
λία· ίδενται γάρ ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει, ἐν τῇ
τετρηγάμοντι τὸν μέγαν Ἀθανάσιον περὶ Ἀρείου
ιέγοντα, πῶς ἐδόξαζε δύο φύσεις τοῦ Λόγου. 'Αλλὰ
δ. ἔξιν ποῦ γέγραπται, μία φύσις ἔστιν ὁ Χριστός·

ΚΑΘ. 'Αλλ' είρηκε, « Μετά δέ γε τὴν ἐκωσιν ὡς ἀνηγέρμαντος ἥδη τῆς εἰς δύο διατομῆς. » Τί τούτου ζητεῖς σαφέστερον;

ΘΡΩΠ. Το είναι Ἀνηγρημάτης ήδη τῆς εἰς δύο διατομής; , τούτο λέγει, τὸ δὲ εἰς δύο Χριστοὺς, ή δύο χρόνων, ή δύο υποστάσεις. Ει δὲ εἰς δύο φύσεις νοεῖν ἐθέλεις, οὕτω νοήσεις τὸ βρητὸν εὐερεῦς, ἡ Ἀνηγρημάτης ήδη τῆς εἰς δύο φύσεις ίδιᾳ καὶ ἀνά μέρος διατομῆς, τουτέστιν εἰς θείαν φύσιν ίδιᾳ, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην φύσιν ίδιᾳ· ἀφ' οὐ γάρ ήνώθη τον εἰ δύο φύσεις, ἀχωρίστοι μεμενήσασι καὶ μενούσιν άει· τούτο γάρ έστι τὸ παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων λεγόμενον, εἰδιαιρέτως, ἀχωρίστως, εἰς μὲν ὄποιςτασιν γενέσθαι τὴν ἔνωσιν. » Οτι δὲ δικιος Κύριλλος οὐκεὶς ίδογμάτιζε [μίαν] φύσιν τὸν Χριστὸν, ίεται καταμαθεῖν ἀπὸ πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων· πολλαχοῦ γάρ δύο φύσεις διμολογεῖ τὸν Ιησοῦν, ὡς δίδειται ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει. Εἴ γάρ μιαν φύσιν ίδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, εὐρίσκεται οὐ μόνον πᾶς τοῖς ἀγίοις Πατέρασιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ διετοῦ διαμαχήμενος. Ἐν γοῦν πρὶς Ιωάννην ιτετακόν Ἀντισχελας περὶ τῆς εἰρήνης ἐπιστολῇ, ἵνα τὰς παραχθείσας τότε χρήσεις ἐν τῇ φθεασόῃ γενέσθαι διαλέξει παραλείψω, οὕτω σαφῶς φρεστος· Ἡ τέ δὲ εὐαγγελικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνάς, Γεμενών τοις θεολόγοις δινδρας τὰς μὲν κοινοποιεῦντας ὡς ίερὸς προτώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεις· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινάς, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας. » Ο οὖν οὕτω καὶ φρονῶν καὶ γράφων, πῶς ἐμπελλεῖς ἐναντίον αὐτοῦ δογματίζειν; Φιλοί γάρ τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς ἀφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεις· Ἀλλὰ καὶ παραχτείσων φρεστος· « Ταῦτη τοι καὶ ἡ πάτερ τοῦ Ιη-

GEN. Ego vero id in medium proferre, nihil monstraror. In epistola ad Acacium Melitinensem beatus Cyrilus perspicue rem tradit his verbis: « Ea, ex quibus est unus et solus Filius ac Dominus Jesus Christus, tanquam cogitatione complexi, duas quidem naturas copulatas esse dicimus: sed post unionem, veluti jam sublata divisione in duo, una esse ordinarius Filii naturam utpote unius, veram tam humanati atque incarnati. »

THEOR. Miror, domine, quomodo aliud promiseris, aliud dederis. Promiseras enim te ostensum, a beato Cyrillo Christi dici unam naturam: is vero minime id ait. Quid ergo? Scilicet unam esse credimus Filii naturam, utpote unius; statimque addidit: Verumtamen humanae atque incarnati. Omitte igitur, si placet, locutiones illas quae unam dicunt Filii naturam: neque enim hac super re dubitatur, quae in superiore colloquio nostro jam definita est, ubi magnum Athanasium adversus Arium dicentem exhibuimus, quanam mentis suae notione duas Verbi natureas intelligeret. Sed illud potius demonstra, ubinam scriptum sit una Chri-
sti esse naturam.

GEN. Atqui dictum ab eo est : « Post unionem autem veluti jam sublata in duo divisione. » Quid hoc clarius postulas?

THEOR. Verba : « Sublata jam in duo divisione » significant vel in duos Christos, vel in duas personas aut hypostases. Quod si in duas naturas intellegere velis, tum adhuc orthodoxe sic dictioem intelliges, nempe : « Sublata jam in duas separatinz partialiterque naturas divisione; id est in divi[n]nat[ur]am seorsum, itemque seorsum in humanam. » Ex quo enim unita fuerunt duæ naturæ, ex inseparabiles manserunt, semperque manent. Hoc enim apud Patres significat illa locutio : « Indivisibiliter et inseparabiliter sub una persona factam esse unionem. » Quod autem sanctus Cyrilus unam Christi naturam esse non censuerit, ex multis ejusdem scriptis cognoscere licet : sapere enim duas Christi confitetur naturas, sicuti in priore colloquio demonstratum fuit. Nam si forte Cyrilus unam Christi naturam esse docuisse, non solum sanctis Patribus, verum ipse sibi repugnare videretur. Etenim in epistola de pace ad Joannem Antiochiam episcopum (multi enim auctoritates quas jam in superiori disputatione laudavimus) sic aperte dicit : « Evangelicas de Christo locutiones scimus a theologis partim uni personæ communes fieri, partim dividi ac duabus naturis attribui. Et sublimiores quidem ad Christi divinitatem, humiles ad ejusdem humanitatem pertinere putant. » Qui ergo sic ait et scribit, cuiusnam contraria dogmata non censuerit? Dicit enim, alias locutiones communes fieri uni personæ, alias divisim duabus naturis attribui. Tum in subsequentibus dicit : « Ita et sp[irit]u[m] Petrus : Christo, inquit, pro nobis in

*carne passo*⁸; non autem in ineffabilis divinitatis natura. » Viden' ut haud natura divinitatis possum ait Christum, sed carne, id est humana natura? Insuper in tractatu *De Trinitate* ait: « Duplex de Verbo loquendi genus sapientissimus Paulus, immo et universus sanctorum ceterus, agnoscunt atque usurpant, postquam unio cum carne facta est. » Viden' ut duplex dicit loquendi genus, postquam carni Verbum copulatum est? Quomodo ergo idem Pater carnem ac divinitatem censeret esse unam naturam, qui duas manifeste naturas prædicat? Rursus in sua ad Joannis epistolam responsione sibi ducem proponit magnum Athanasium, sic dicens: « Quod autem sanctorum Patrum sententias ubique sequamur, presertim vero beati et incliti Patris nostri Athanasii, caveamusque ne vel minimum quidem ab iis recedamus, id tua sanctitas sibi persuadeat, neque alius quispiam dubitet. » Audiamus igitur quid haec super re dicat magnus Athanasius, cuius tractatum sanctus Cyrillus appellat. Scilicet ad Epictetum Corinthiorum episcopum ita scribit: « Quis haec unquam audivit? quis docuit, vel quis didicit? *De Sion enim, exibit Dei lex, et Verbum Domini de Jerusalem*⁹. Hac autem unde prodierunt? quis eructavit avernum, consubstantiale dicere corpus de Maria natum Verbi divinitati? » Certo enim sicuti consubstantiale Patri Verbum dicimus, quia unam eamdemque cum illo naturam obilinet; sic qui ait corpus divinitatis Verbi consubstantiale, unam eamdemque naturam corpus ac divinitatem esse fatetur. Idcirco Christos servator noster haereticos appellavit portas inferi: « *Et portas inferi, inquit, non praevaluerunt adversus eam*¹⁰; id est Ecclesiam: quia videlicet per haeresim seu per portam in inferos, id est in perditionem, multi introeunt. Magnus vero Athanasius haud portas inferi, sed absolute inferos haeresim appellat: imo mihi videtur, si quid inferis pejus magnus Athanasius, aut rem aut nomen scivisset, illa potius appellatione in hujus sententia: hominibus denotandis fore usurum. Sed et reliqua videamus, quae pergit loqui: « *Ceteroqui, ne, si omnino sileam, impudentiae occasionem malarum illi rerum artifices arripiunt, et re fuerit ex divinis Scripturis pagea memorare: sic enim fortasse pudore affecti turpissimas D opiniones excogitandi sinem facient. Heus vos, qui busnam rationum momentis impulsu corpus dictis censubstantiale Verbi divinitati?* (Hinc enim ordiri operæ prelium sit, ut quum ejus sententia fœditas palam fuerit, et reliqua omnia ejusdem esse prelii conspicuum sit.) In divinis certe Scripturis nihil apparent hujusmodi: nam ipse Deus in humano suis corpore affirmant. Item Patres qui Nicænam convenerunt, non corpus sed ipsum Filium consubstantiam Patri dixerunt: et hunc quidem ex substantia Patris, corpus autem ex Maria esse, Scripturis ducibus, confessi sunt. Vel igitur Nicænam

A τρος, Χριστού οὖν, φησι, καθότος ὑπέρ ήμιών σαρκί, καὶ οὐχὶ τῇ φύσει τῆς ἀρθήτου θεότητος. Ὁρές δὲ οὐ τῇ φύσει τῆς θεότητος φάσκει τὸν Χριστὸν θέντα, ἀλλὰ τῇ σαρκὶ, ἥτουν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει; Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κερὶ Τριάδος λόγῳ φησι· « Διττὸν τὸν ἄρτῳ λόγον ὁ ασφάτατος Παῦλος, μᾶλλον δὲ τὰς δὲ τῶν ἀγίων χορδὰς, ἔγκωκαστε καὶ εἰσκαμίζουσι μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκὶ. » Ὁρές δὲ διττὸν λέγει τὸν Λόγον μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκὶ· πῶς οὖν ἦσθε δογματίζειν δὲ τὸτε τὴν σάρκα καὶ τὴν θεότητα μίαν φύσιν, δύο φύσεις κηρύττων ἀναφανθόν; Εἴτα τὸν τῇ αὐτῷ πρὸς Ἰωάννην ἀπιστολῆς πράξεις εἰσιντῷ ἐπιγράφεται τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, οὗτοι λέγον· « Οτι δὲ ταῖς τῶν ἀγίων Πατέρων δόξαις ἐπόμεθα πανταχοῦ, μάλιστα δὲ τοῦ μακαρίου καὶ πανευφήμου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανάσιου, τὸ κατὰ τὶς γοῦν διῶς φέρεσθαι ἔξω παραπομένοι, πεταίσθω ἡ σῆ δοστήτης, ἐνδοιαζέτω δὲ τῶν ἀλλού μηδεὶς. » Ἀκούσομεν τοιγαροῦν τῇ φησι περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου ὁ μέγας Ἀθανάσιος, διὸ πρᾶξιν ἐπιγράφεται διάγιος Κύριλλος. Γράφων οὖν πρὸς Ἐπικήτην ἐπίσκοπον Κορινθίων λέγει· « Τίς ξηκουσε ταῦτα πάντοτε; τίς δὲ διδάξεις η̄ μαθὼν; Ἐκ μὲν τὸρ Σιών ἐξειλέυσται νόμος Θεοῦ, καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ταῦτα δὲ πόθεν ἀγῆλθο; πόλος δῆμος ἡρεύετο, δμοούσιον εἰπεῖν τὸ τέλος Μαρίας σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι; » Ήστερ γάρ λέγομεν δμοούσιον τῷ Πατρὶ, δύοτι μίας εστι καὶ τῆς αὐτῆς εὐθὺ φύσεως, οὗτοι καὶ δὲ λέγονται σῶμα δμοούσιον τῇ θεότητι τοῦ Λόγου, μίας καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως τὸ σῶμα καὶ τὴν θεότητα δμοούσιον. Αἰδὲ τοῦτο δὲ μὲν Χριστὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν τοὺς αἱρετίκους πύλας δόμου καλεῖ. Καὶ κύλια δμούσιον, οὐ κατισχύσσουσιν αὐτῆς, τῆς Ἐκκλησίας δόλονθει· διτι δὲ αὐτῶν ὡς διὰ πυλῶν εἰς δόμην ήτοι τὴν ἀπώλειαν εἰσέρχονται πολλοί. Οὐ δὲ μέγας Ἀθανάσιος οὐ πύλας δόμου, ἀλλ' αὐτόχρημα δόμην δνομάζει· καὶ μοι δοκεῖ, εἰ δύνωσκεν δὲ μέγας Ἀθανάσιος χείρον δόμου η̄ πρᾶγμα η̄ δνομα. Έκεῖνον ὡνδμασε τοὺς τοιαῦτα φρονοῦντας. Ἀλλ' ίσωμεν καὶ τὰ ἀγῆς τῇ φησι παρακατών· « Τίνα δὲ μὲν τῆς τελείας σιωπῆς πρόβασιν ἀνατιχυντίας ἔκποτος; οἱ τῶν χακῶν ἀφευρεταὶ πορτώνται, καλὸν δὲ τῶν θείων Γραφῶν δίλγα μνημονεῦσαι· τάχα καὶ τούτως αἰδεσθέντες παύσωνται ἀπὸ τῶν βυπαρῶν τούτων ἐννοοῦν· πόθεν δόμιν, δὲ οὔτοι, τὸ εἰπεῖν δμοούσιον εἶναι τὸ σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι; Ἀπό γάρ τούτου καλὸν ἀρκασθεῖ, ίνα τούτου δειχθέντος αιθροῦ, καὶ πάντα τὰ δίλλα τοιαῦτα δοκῇ. Ἀπὸ μὲν τῶν θείων Γραφῶν οὐκ έστιν εὑρεῖν· Θεὸν γὰρ ἐν ἀνθρωπίνῳ σῶματι λέγουσι γεγονέναι. Ἀλλ' γάρ καὶ οἱ Πατέρες οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες, οὐ τὸ σῶμα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Υἱὸν [εοδ. Κύριον.] δμοούσιον εἰρήκασι τῷ Πατρὶ, καὶ τούτον (εοδ. τοῦτο.) μὲν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς Μαρίας ὄμολγησαν εἶναι κατὰ τὰς θείας Γραφάς. Η τοῦν ἀρνήσασθε τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, καὶ ὡς αἱρε-

⁸ I Petr. iv, 1. ⁹ Isa. ii, 3. ¹⁰ Matth. xvi, 18.

τοιούς παρεισφέρετε ταῦτα· ἢ, εἰ διοίκεσθε τέχνα τῶν Πατέρων εἶναι, μή φρονεῖτε παρ' ἐξίν τοπερ ἑταῖρον αὐτοῖς. » Ἀκούεις τὸν ὄμδον λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ἀλλ' ὕσμεν καὶ τὰ ἔχης· « Εἴ δρουσός, φησον, ὁ Ἄρχος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν τῶν Πατέρων δομολογίαν, δρουσός; ἔσται καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ τῷ σώματι τῷ ἐκ τῆς γενομένης. Καὶ τὶ ἔτι μέμφεσθε τοις· Ἀριανοῖς λέγουσι τὸν Υἱὸν κτίσμα, λέγοντες αὐτοῖς καὶ τὸν Πατέρα δρουσότον τοὺς κτίσματα, καὶ εἰς ἐπέραν ἀσέβειαν μετερχόμενος φάσκοντες εἰς αἵκα, καὶ ὅστια, καὶ τρίχα, καὶ νεῦρα, καὶ τὸν σῶμα μεταβεβλήσθαι τὸν λόγον, καὶ ἡλλάγει τῆς ιδίας φύσεως. «Ωρα [cod. δρα] γάρ ὑμᾶς εἰπεῖν φανερῶς ἐκ τῆς αὐτὸν γεγενήθεται· ἐκ τῆς γὰρ ἡ τῶν δοτέων καὶ δῶν τοῦ σώματος φύσις. Τίς οὖν ἡ τοσαύτη παραφρούρη, ἵνα καὶ πρὸς αὐτοὺς διαμάχηθε; Ὁμοιόστον γάρ λέγοντες τὸν Ἄρχον τῷ σώματι, ἐπερον πρὸς ἐπέραν σημαίνετε· τὸ δὲ εἰς σάρκα μεταβεβλήσθαι, αὐτοῦ τοῦ Ἄρχου τροπὴν φαντάζεσθε. Καὶ τίς θεῖ λοιπὸν ἀνέξεται ταῦτα καὶ μόνιν φύσηγομένων; Πάσης γάρ αἰρέσεως πλέον εἰς ἀσέβειαν ἴσκειλνται. Εἰ γάρ δρουσός ὁ Ἄρχος τῷ σώματι, περιττὴ τῆς Μαρίας ἡ γνήσιη καὶ ἡ χρεῖα, δικαιώματος τοῦ σώματος εἶναι καὶ πρὸς Μαρίας ἀλλίου, ὡστερὸν οὖν θεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρχος, εἰγε καθ' ὑμᾶς δρουσότος ἔστι τῷ σώματι· τίς δὲ καὶ ἡ χρεῖα τῆς ἐπιθημίας τοῦ Ἄρχου, ἵνα τὸ ἑαυτοῦ δρουσότον δέσποται; » Καὶ μετά τοις· « Τοῦ γάρ σώματος μὴ δύνατος δρουσότον τῇ θείᾳ τητηί, ἀλλ' ἐκ Μαρίας τε γένεταις, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἄρχου μὴ τραπέντος εἰς δοτέα καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐν σαρκὶ γενομένου. » Καὶ ματ' ὀλίγα· « Πολλοὶ κλανῶνται τὸ ποιῆμα συνεισθεῖστε τῷ Ποιητῇ. » Καὶ τὸ δεῖ πάντα καταρθεῖν καὶ προσκορή ποιεῖν τὸν λόγον; « Αὐτὸς πολλῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἔνεστι καταμεθέν, οὐδὲ δύο φύσεις καὶ διδάσκει ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ τοῖς [cod. πῶς] μίαν φύσιν λέγουσι τοῦ Σταυροῦ, σφραγίδως ἐπιτιμᾷ. «Ο οὖν ἄγιος Κύριλλος, διπλοῦν δέξαις καὶ μάλιστα τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου διοιχυρόζεινος, καθὼς ἀνωτέρω δεῖλονται, πῶς ἐναύτια τούτοις δέσμογμάτισσαν κατὰ σέ; ἀλλ' ἐπειγε τῆς ἐναύτης ἐννοίας· δεῖ οὖν σε τὴν αἰνιὴν ἀμφιβολούντες λέξειν τοῦ μακαρίου Κυρίλλου συμβιβάσαι πρὸς τὸν δρῦδον νοῦν, καὶ ἐρμηνεῦσαι αὐτὴν διὰ τοῦ διὸν διλῶν ἀγίων φυνερῶν δομολογούντων τὰς δύο φύσεις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ διειπεταῖ· ἐν τε τῇ προτέρᾳ διαλέξει, καὶ νῦν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν πονημάτων αὐτοῦ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, ὡς πολλάκις λέλεκται. Εἰ δέ τι ἐνίστασαι, τιμεῖς εἰς διαλέξεις ἐλθεῖν περὶ τούτου, πλέον οὐκ ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν ποτίσομεν τὴν λέγουσαν, αἰρετικὴν δινόρωτον, μετὰ μὲν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραποτοῦ. »

ΚΑΘ. «Ημεῖς αἰρετικοὶ οὐκ ἔσμεν ἀλλ' ὀρθόδοξοι Χριστοῦ χάριτι, ὡς παρὰ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου περιτισμένοι, καὶ τὰς ἐκείνου διδοκαλίας καὶ παρακλησίας κατέχουσσες.

A synodus repudiate, et tanquam hæretici habe dogmata obtrudite; aut si ruliis Patrum illorum filii esse, ne diversam ab illorum scriptis sententiam consectemini. » Audit' quid magnus Athanasius dixerit? Sed et cætera atque amissus: « Si consubstantiale, inquit, Verbum Patri est, iuxta Nicænorum confessionem, ipse quoque Pater corpori ex terra facto consubstantialis erit. Cur ergo jam Ariano vituperatis, qui Filium creaturam dicunt, quem ipsi Patrem rebus creatis consubstantiale affirmetis; et ad aliam impietatem transcuntes dicatis, in carnem, ossa, capillos, nervos, et in totum corpus Verbum esse conversum, et propriam communias naturam? Supponest enim ut aperte dicatis ipsum ex terra factum suisse: ex terra enim ossium totiusque corporis natura est. Quænam igitur haec tanta deinenzia, ut vobiscum ipsi pugnetis? Dum enim dicitis Verbum corpori esse consubstantiale, alterum cum altero significatis: cum vero in carnem mutantum esse affirmatis, ipsi Verbo mutationem affligitis. Equis vos ultra ferat haec vel ore tenus debiliterantes? Hæresim quippe omnem impietate superstastis. Si enim Verbum est corpori consubstantiale, superflua fuerit Mariæ mentio et ministerium, cum corpus ante Mariam ab æterno esset positus, ut est ipsum Verbum; si certe, ut vos dicitis, consubstantiale corpori est. Curnam igitur opus fuit Verbum cœlo descendere, ut illud quod sibi erat consubstantiale indueret? » Rursusque inferius: « Etenim corpus divinitati non est consubstantiale, sed ex Maria genitum; ipsum autem Verbum nequaquam in ossa et carnem conversum est, sed in carne existit. » Et paulo post: « Multi errant, dum creaturam exæquant Creatori. » Cur vero opus est testimonia cuncta recensere, et sermonem ad salientem protrahere? Profecto ex multis magni Athanasii scriptis cognoscere licet, duas ipsius naturas docere, et eos, qui unam dicunt Christi naturam, vehementer objurgare. Sanctus ergo Cyrilus, qui sanctorum sententiis præcipue que beati Athanasii, obtemperandum valde asseverat, ab iisdemque declinare vetat, sicuti superius demonstratum est, num his contraria unquam sensisset? Apage talē suspicione! Necessè est igitur te hanc anibiguam veluti beati Cyrilli dictiōnē ad rectum sensum conferre, eamque ad normam carerorum sanctorum interpretari, qui duas naturas manifesto fatentur Servatoris nostri Iesu Christi: quæ res et in priore colloquio, et nunc iterum, et aliis etiam multis ejusdem sancti Cyrilli lucubrationibus palam facta est, ut sœpe jam diximus. Quod si tu adhuc repugnas, nos quidem disceptare ultius hac super re non patimur: sed apostolico monito obsequemur dicenti: Hæreticum hominem post unam et alteram admonitionem devita.

GEN. Nos hanc sumus hæretici, sed orthodoxi per Christi gratiam, utpote a sancto Gregorio illuminati, cuius doctrinas traditionesque retinemus.

THEOR. Si traditiones ejus, ut dicitis, custodiretis, nequaquam Patribus adversaremini. Prorsus enim nuper audisti prolatum a nobis magni Athanasii testimonium, inseros eos appellantis, qui Verbum et carnem dicunt unam naturam : eundemque Patrem mox dicentem, quamlibet haeresim impietate vos superavisse. Neque vero te pudeat convinci a nobis, quorum mundana fortuna et litteratura nulla est, sed illum cogita vatem Balaamum, qui se vel ab asina corrigi passus est.

His disputatis, ait Generali Atmanus : Ego arcana fari nescio; unum hoc scio, te imperatori scripsisse, et verbis etiam significavisse per hunc sodalem meum philosophum qui mecum adest. Propterea ceu ad consecutum negotium veni, non ad disceptationem. Rogo igitur, num ea quæ imperatori significasti, rata habeas? sin minus, aperte id dicas, ut revertamur. Haec audientes verba illi episcopi, qui jam antea offensi erant Generali, tumultuari coeperrunt, invicemque, ut proximi erant, dicere : En vera reapse sunt quæ antea audivimus. Brevi igitur lapsu tempore, et jam decrescente tumultu, manum intendens silentiumque indicens Generalis, ait nobis : Hodie quidem satis verborum effluxit; recessite jam ad requiem : rursus enim vos audiemus. Nos ergo recessimus.

Exin novem dies decurrerunt, quin aliquid nobis Generalis significaret, qui ob segritudinem animi prorsus publico abstinebat. Sciens vero Almanus quod ob proditum secretum ille miseret, et quod homini maxime, qui id patescerat, offensus esset, convento Generali ait: Puto sanctitatem tuam mihi irasci, sed immerito: quod enim tu arbitris arcnum, id per universam Romaniam tria fabula est. Scripsit enim hoc sodalis meus in disputatione, quae lecta sicut coram synodo atque in palatio, ejusque exemplaria plus centum sunt descripta, ita ut universa Romania res iunotuerit. Sine causa igitur mihi irasceris, cum mibi potius expostulare tecum liceat, quod me gentilem tuum et in fide sodalem rem celaveris quam peregrinò homini revelabas. Et quidem si uni mihi confisus fuisses, incoluisse arcanum esset, neque ut nunc in vulgus disseminatum.

Noveam igitur præteritis diebus, misit ad nos
Generalis episcopum Gregorium consobrinum suum,
cognomento parvum, itemque episcopum Isaacum
et doctorum Stephanum, qui mihi (Theorianu) pri-
vato in colloquio, præsentibus etiam Atmano et
presbytero Michaeli, dixerunt : Significat tibi do-
minus noster, se tibi ut honesto viro et christiano
secretum concredidisse tanquam Deo : te autem
sibi promisso nemini præterquam imperatori
dicturum. Nunc te fidem arcani fregisse palam est ;

(18) Armeniace *degha*. Ille autem Nerseti in patriarchatu successit.

ΘΕΩΡ. Εἰ τὰς ἐκείνου παραδόσεις, ὡς, ἄτῃ, ἐφυ-
λάττετε, ἐναπέτητε τοὺς Πιτράδας· οὐκέτι δέ τίτανε. Ἀκῆ-
χοα, πάντως τὴν ἔναγχος παρήμιῶν παραδειχθεῖσαν
χρῆσιν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, πῶς δύνην ὀνόματε
τοὺς λέγοντας τὸν Δόγον καὶ τὴν σάρκα μίαν φύσιν·
καὶ πῶς φησι παρακατιών· « Πάστος γάρ αἱρέσεως
πλέον εἰς ἀσέβειαν ἐξεχλίνεται. » Καὶ μὴ αἰσχυνθῆς
ὑφ' ἡμῶν⁶ ἐλεγχόμενος, τῶν κατὰ τὸν βίον καὶ
τὸν λόγον οὐδὲν δυντων, ἀλλ' ἐνθυμήθητε τὸν μάντιν
ἐκέλευν τὸν παλαιὸν Βαλαὰδόν, δες καὶ τῆς δους τὸν
Ἐλεγγον ἀσπασίως ἐδέξατο.

Τούτων οιντα δήθεντων, δ' Ἀτμάνος είπε πρός τὸν
Καθολικὸν. Ἐγώ κεχρυμμένα λέγειν οὐκ οἶδα· ξὺν οἶδα,
ὅτι Ἑγραφές πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀγράφως ἐμήνυσας
πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ συντρόφου μου τοῦ φιλοσόφου
δν οἶδας. Καὶ διὰ τούτο δῆθον νῦν εἰς πρᾶγμα ἔτοι-
μον, οὐχ εἰς διαλέξεις. Ἐρωτῶ οὖν σε εἰ θέλεις ποιῆσαι
ἢ ἐμήνυσας τῷ βασιλεῖ· εἰ δὲ μή, εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς
Ινα ύποστρέψωμεν. Τούτων κατήχοος τῶν ἥματων
γεγονέτες οἱ προσκανδαλισθέντες ἀρχιερεῖς κατὰ
τοῦ Καθολικοῦ, ἥρξαντο θορυβεῖσθαι καὶ λέγειν
ἔκαστος πρὸς τὸν Ἑγγιστα αὐτοῦ· Ὁντως ἀληθῆ
εἰσιν ἢ ἀκηκόαμεν. Ὄλληγς οὖν ὕδρας διαγενομένης,
καὶ θορύβου μικροῦ γενομένου, Κατασείσας τῇ χειρὶ,
καὶ σιγῆν παρακελευσάμενος δὲ Καθολικὸς εἶπε πρὸς
ἡμᾶς· Σήμερον πολλὰ διελέχθημεν· υπάγετε λοιπὸν
καὶ ἀναπαύθητε, καὶ διλοτε πάλιν ἀκούσθεντα
ὑμῶν. Ἀπῆλθομεν τοιγαροῦν.

Ἐκτοτε δὲ παρῆλθον ἡμέραι ἐννέα καὶ οὐδὲν
C ἐμήνυσεν ἡμῖν δι Καθολικὸς, λυπούμενος δὲ οὐδὲν τῶν
προφητῶν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἀτμάνος διτὶ διὰ τὸ φανερωθῆναι
τὸ μυστήριον λυπεῖται, καὶ διτὶ κατ' αὐτοῦ μᾶλλον
λυπεῖται τεῦ φανερώσαντος, ἀνὴρθε πρὸς τὸν Καθο-
λικὸν καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν· Ὅπολαμβάνω διτὶ κατ'
ἔμοι λυπεῖται ἡ ἀγιασμὴ σου, ἀλλ' οὐκ ἔστι δι-
καιον· διὸ γὰρ σὺν μυστήριον ἔχειν ὑπολαμβάνεις,
πέσσεις ἡ Ρωμανία κωμῳδίαν ἔχει. Ἐγραψε γὰρ
τοῦτο δι σύντροφός μου ἐπὶ τῇ διαλέξει, ἡτις ἀνεγνώ-
σθη ἐπὶ συνόδου καὶ ἐπὶ παλατίου, καὶ μετεγράψη
ἐν ἀντιγράφοις ἐκέκεινα τῶν ἕκατὸν, καὶ γνωστὸν
ἐγένετο ἐφ' ὅλῃ τῇ Ρωμανίᾳ. Οὐκ εὐλόγως εὖν λυπη-
κατ' ἔμοι· ἐγὼ μᾶλλον δψειλω δικαίω; λυπεῖσθαι
κατὰ σου διτὶ ἀπέκρυψας τοῦτο ἀπ' ἔμοι τοῦ δρο-
φύλου καὶ δμοπίστου σου, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὸν
D ἀλλογενεῖ ἀνδρί. Εἰ γὰρ ἔμοι μόνῳ ἐθάρρησας, ἦν
ἄντις μυστήριον, καὶ οὐκ ἄν διεγνώσθη πᾶσιν ὡς
γῦν.

Παρελθουσῶν οὖν τῶν ἐννέα ἡμερῶν, ἀπέστειλε πρὸς ἡμᾶς τὸν ἐπίσκοπον Γρηγόριον τὸν ἀνεψιὺν αὐτοῦ τὸν Μιχρὸν (18), καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ἰσαίᾳν καὶ τὸν διδάσκαλον Στέφανον, οἵτινες εἶπον τῷρος με (19) κατ' ἰδίαν, παρόντων καὶ τοῦ Ἀτραπάνου καὶ τοῦ πατρὸς Μιχαὴλ· Ὁ δεσπότης ἡμῶν μηνύει σοι ὅτι ἔγων ἐνεπιστεύθην στι, ὡς καλῷ ἀνθρώπῳ καὶ ὡς Χριστιανῷ, μυστήριον ὡς ἐπὶ Θεοῦ· καὶ σὺ ὑπετάχθης μοι μηδὲν εἰπεῖν ή μόνῳ τῷ βασιλεῖ· καὶ οὐκ ἐξύλαξας τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ

(19) Hinc aperie cognoscimus, scriptorem hujus
quoque secundae disputationis Theorianum:

οὐκ ἐποίησας· καλῶς· καὶ νῦν ἐσκανδαλίσθησαν οἱ Ἀρμένιοι πρὸς ἡμὲς, καὶ εἰσὶ τεταργμένοι· καὶ διὰ τοῦτο ὑπέμεινε παντελῶς ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐνώσεως· Ὁ δὲ Θεωριανὸς εἶπε πρὸς αὐτούς· Γινώσκω δὲ τηραφὴν ἀπέστειλεν δὲ Καθολικὸς δὲ ἔμοι πρὸς τὸν βασιλέα τοφραγισμένην, ἢν καὶ ἀνέγνω μοι πετά μόνας· γινώσκω δὲ τοῦ καὶ ἄγραφου· ἐμήνυσα δὲ ἔμοι πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἐνώσεως· ὅμολογῶ δὲ καὶ παρήγγειλέ μοι μῆδεν εἰπεῖν τὴν γραφὴν ἀλλ᾽ ἢ τῷ βασιλεῖ, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰπεῖν αὐτῷ μυστικῶς· καὶ ὡς ὑπεσχέθην, οὗτῳ καὶ πεποίηκα, καὶ ἐφύλαξα τὴν ἵπαραγγελίαν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν μέλλω λέγειν. Ἐδώκα τῷ βασιλεῖ τὴν γραφὴν ἐφεραγγισμένην· εἰπον τὰ ρήματα μυστικῶς, μόνου τοῦ λογοθέτου παρίσταμένου. Ἐξ τοτε ἔχουσιαν οὐκ είχον περιορίσαι τὸν βασιλέα, καὶ κωλῦσαι αὐτὸν βουλόμενον ἐξειπεῖν αὐτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ τῇ συγκλήτῳ καὶ τῇ βουλῇ αὐτοῦ. Εἰ δὲ Ἰωάννης ἀπορεῖ δὲ Καθολικὸς πῶς οὐκ ἐφύλαξε τὸ μυστήριον δὲ βασιλεὺς; γινώσκετε δὲ πάντες σχεδὸν τὰς τοῦ βασιλέως ἔλεγον δὲ οὐκ ἔστιν δὲ Καθολικὸς ἀνθρώπος ὅρθις, καὶ οὐδέποτε παραδίξεται τὴν Ἰωάννην· διαστρέψει γάρ τὰς θελας Γραφὰς καὶ παρερμηνεύει εἰς τὸ οἰκεῖον βούλημα, καὶ ρήματιν μὴ πεσοῦνται τοῖς ἄγιοις ὅμοιοις, ἐργῷ δὲ τούτοις ἀντικείται. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς ταῦτα λέγουσιν ἀντίστηρε πάντη, διὰ τὴν τιμὴν γοῦν τοῦ Καθολικοῦ, τὰ γράμματα. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν νῦν πλατεῖ στόματα: λέγουσιν οἱ Ψιωταὶ πάντες σχεδὸν ὑπὲρ τοῦ Καθολικοῦ· ὑπογράφαντες οὖν οἱ βηθνέτες ἐξεῖπον ταῦτα. C Ὁ δὲ θυμῷ τὸ πλέον ἀρεῖς, ἐξέβαλε τὸν Θεωριανὸν τῷ τόνος τῆς αἰτίασεως· καὶ τῇ ἑκῆτῃ μετεκαλέσατο ἡμᾶς πρὸς τὴν σύνοδον, καὶ φησι πρὸς ἡμᾶς· Περὶ τῶν δὲ Χριστῷ δύο φύσεων καὶ τότε καὶ νῦν ικανῶς διελέχθησεν· ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ βασιλέως γραφὴ καὶ περὶ ἀλλού κεφαλαίον λέγει ἡμᾶς διελέχθησαι, εἰ καλεύετε εἰπαίν, ἡδεως ὅμων ἀκούσθεμεν.

ΘΕΩΡ. Ἐμάδομεν [δεῖ] ἐν τοῖς θεοῖς μυστηρίοις εἰπον προσάγουσιν οἱ Ἀρμένιοι, ὑδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες· βουλόμενα μαθεῖν πόθεν τοῦτο παρέλασον.

ΚΑΘ. Ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ ὅγδοηκοστῇ πέμπτῃ ὅμιλᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιου οὗτω φησίν· Τίνος ἴντεκεν οὐχ ὑδωρ ἐπιειν, ἀλλ' οἶνον, ἀναστάς; Ἀλλῆν αἱρεσιν πονηρὰν πρόβρξιον ἀναστάν· ἐπειδὴ εἰσὶ τίνες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὑδατεὶ κεχρημένοι, δεικνύν δὲ τοῦ καὶ ἡμίκα τὸ μυστήριον παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς χωρὶς μυστηρίων φιλίης τράπεζαν παρετίθετο, οἶνον ἐχρήτο. Ἐρῆται πονηρὰν αἱρεσιν δινομάζει τὸ κεχρῆσθαι ὑδατεὶ ἐν τοῖς θεοῖς· μυστηρίοις; Καὶ πάλιν· Ἐξ τοῦ γεννήματος, φησι, τῆς ἀμπελοῦ· ἀμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὑδωρ, γεννᾷ. Τί τούτου ζητεῖς φωνερώτερον; Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὅγδοηκοστῇ πέμπτῃ ὅμιλᾳ εἰς τὸ πατέρα Ιωάννην Εὐαγγέλιον, εἰς τὸ, Ἐξῆισθε αἷμα τοῦ ὑδωρ, οὗτοι φησιν· Οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν αἴτιοι προηλθον αἱ πηγαὶ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὅμοτέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία τινίσταται· καὶ Ιωάννην εἰ μυσταγωγούμενος, δι' ὑδατος ἀναγεννώμενος, δι' αἵματος καὶ σφράγες τρεφόμεθα, ἀρχὴν λαμβάνεις τὸ

A quod factum ipse vituperat: ecce enim Armenii, ait, mihi offensi sunt, et turbas cident. Quamobrem unionis negotium plane refriguit. Ad hanc Theorianus ait: Nemini a Generali mihi traditas ad imperatorem litteras obsignatas, quas mihi privatim prælegerat: nemini, verbis quoque significasse imperatori de unione per me: fateor mihi præceptum a Generali fuisse, ut nemini quidquam nisi imperatori de his litteris dicerem, et ut verba ipsius secreto ad imperatorem referrem. Ego vero, ut spondoram ita egi, et promissum feci. Quod ut demonstrem, rei gestæ seriem expromam. Litteras imperatori obsignatas tradidi: commissa mea fideli verba secreto conclavi dixi, uno astante logiotheata. Deinceps vero circumscribendi imperatorem facultas mihi non fuit, atque impediendi volentem id dicere Ecclesiæ, senatui concilioque suo. Quod si forte Generalis ægre sibi persuaderet, quomodo arcnum imperator non conservaverit, velim hoc sciatis, cunctos fere apud nos, excepto imperatore, orthodoxiam Generalis negavisse, neque eum ad unionem accessurum existimasse: pervertit enim, aiebant, divinas Litteras, falsaque interpretatione ad suum libitum trahit: et oretenus quidem sanctos Patres sectari dictitat, re autem vera his adversatur. Quibus imperator criminatoribus litteras Generalis palam opposuit. Hinc ergo patet cur nunc cuncti fere Romani pro Generali tam aperie loquantur. Atque hanc Theoriani narrationem cæteri socii testimonio suo firmaverunt. Quare Generalis multum de ira remittens, hacten absolvit criminatio Theorianum. Subsequently autem die nobis ad symposium vocalis ait: De duabus quidem in Christo natulis et olim et nunc dictum satis est: quoniam vero imperatoria epistola, ut de aliis quoque capitulis dispiquetus monet, si quid vobis dicere placet, libenter audierimus.

THEOR. Relatum nobis est, Armenios in divinis mysteriis vinum offerre, aqua non admista. Scire avemus, unde id traditum acceperint.

GEN. Divus Chrysostomus octagesima quinta in Matthei Evangelium homilia sic ait: «Cur a convivio surgens haud aquam sed vinum bibit? Nimirum ut pravam aliam heresim funditus deleteret. Quoniam enim sunt nounulli qui aqua in mysteriis utuntur, demonstravit in antecessori Dominus, scilicet cum mysterium hoc institueret, et cum exsurgens, seposito mysterio, communem mensam exhiberet, viuo fuisse usum. » Videa ut divus pravam heresim appellat, aqua in divinis mysteriis usum? Rursusque: «Ex genimine, ait, vitis; vitiis autem non aquam, sed vinum gignit. » Quid adhuc clarius postulas? Sed enim homilia quoque octagesima quinta in Joannis Evangelium, super dicto illo, Exiit sanguis et aqua, sic ait: «Non frustra neque casu aliquo fontes hi prodierunt, sed quia ex his ambobus consurgit Ecclesia. Sciunt initiati, ex aqua regenerati, sanguine et carne alimur; hoc est mysteriorum initium, ut cum ad verendum illum

calicem accedes, tanquam ex ipso latere hausturus accedas. » Hunc itaque ducem atque magistrum habentes Armenii, aquam in divinis mysteriis, quod vos facitis, non admiscent: *vitis enim vinum non aquam gignit; quid hoc manifestius esse potest?* Rursumque: « Ex aqua regenerati, sanguine et carne nutriti. » Viden' ut manifeste aquam baptismum attribuit, sanguinem divinæ communionis?

THEOR. Ain vero, Ecclesia divini baptismi mysterium in Jordanene accepit, an in cruce?

GEN. Quem Christus baptismum in Jordane suscepit, is imperfectus erat: etenim a Praecursore baptizatus est. In sermone autem cuius initium: « Ieronimus Jesus meus » ait Gregorius Theologus: « Baptizavit etiam Joannes, jam non Judaico, non enim in aqua tantummodo, verum etiam ad poenitentiam: nondum tamen totus erat spiritalis baptizatus, quia formulæ non adjiciebat in spiritu. »

THEOR. Hoc a te dici minor. Nonne enim sanctus Spiritus in columba specie supervenerat? Nonne coelitus vocem miserat Pater? Nonne qui baptizabatur Filius erat? Ubi Pater, Filius, et Spiritus sanctus, sanctæ Trinitatis apprime genuina ostensione, ibine baptismus imperfectus erat? Quandounam ait Christi baptismum evasisse perfectum?

GEN. In passione scilicet, cum exivit sanguis et aqua: tum enim Adami crimen abluit. Quamobrem et in Calvario mortem per crucem pertulit, ut divinus sanguis decurrens Adami culpam lavaret. Ait enim magnus Basilius in commentariis ad Isaiam: « Fama hujusmodi per traditionem non scriptam in Ecclesia mansit, primam terrarum Iudeam Adamo habitaculum praeditissime, postquam ille paradiſo ejectus fuerat, et in hac collocauit, ad bonorum quae amiserat solatium. Eadem igitur et mortuum prima exceptit hominem Adamum, qui peccati poenam morte persolvit. »

THEOR. Qui ait Domini baptismum in Jordane suisse imperfectum, is mihi valde audax videtur et ab Ecclesiæ sententia alienus. Etenim divus Chrysostomus in secunda ad capitulum Matthei primum homilia ait: « Namque hoc lavacrum partim vetus quid, partim novum continebat: siquidem baptizari a propheta, vetustatem præ se ferebat; Spiritus autem adventus, novitatem ostendebat. Ac veluti aliquis inter duas medias distantes res collectus, ambabus utrinque extensis manibus illas cœpiens connectit, ita Jesus vetus Testamentum novo, divinam naturam humanæ, sua nostris annexuit. Præterea quos Theologus Gregorius composuit de baptismino sermones duos, Luminum (20) tempore non Passionis legere Ecclesia solet: « Rursus Jesus, et rursus mysterium. » Et paulo post:

(20) Nempe die solemnii eatechumenorum baptismatis, quam illuminationem Graci vocant.

A μυστήρια, ἵνα, σταν προσῆγε τῷ φρικτῷ ποτηρέῳ, ὡς ἀπὸ αὐτῆς πίνων τῆς πλευρᾶς, εἴηται προσῆγε. Τοῦτον ἔχοντες οἱ Ἀρμένιοι ποδηγὴν καὶ διδάσκαλον, ὅδωρ ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις, ὡς ὑμεῖς, οὐ μιγνύοντες· ἀμπελος γάρ οἶνον, οὐχ ὅδωρον, γεννᾷ· τί τοις ζητεῖς ἐνεργεστέρον; Καὶ πάλιν « Δι' ὕδατος ἐνταγνύόμενοι, δι' εἰματος δὲ καὶ τρεφόμενοι. » Οὐρές τῶν διδάσκαλοι φανερώς τὸ ὅδωρον μετάληψιν;

ΘΕΩΡ. Καὶ πότε παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος τὸ μυστήριον, ἐν τῷ Ἱορδάνῃ, η̄ ἐν τῷ σταυρῷ;

ΚΑΘ. Τὸ ἐν τῷ Ἱορδάνῃ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, ἀτελὲς ἦν· ὑπὸ γάρ του Προδρόμου ἰδεῖται· λέγει γοῦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ λόγῳ τῷ· Πάλετο Τησουρὸς ὁ ἥρας· « Ἐβαπτίσεις καὶ Ἰωάννην· οὐκέτι μὲν Τουδελεώς· οὐδὲ γάρ ἐν ὅδεις μόνῳ, διὰλικταὶ εἰς μετάνοιαν· οὐπωδή δὲ δλον πνευματικὸν, εὐ γάρ προστίθησι τὸ ἐν τῷ πνεύματι. »

ΘΕΩΡ. Θαύμαζω τῶν τοῦτο λέγεις· οὐ κατῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ διγονὸν ἐν εἰδεῖς περιστερᾶς; Οὐκ ἐφώνησεν ἀνθενὸν ὁ Πατὴρ; Οὐκ ἦν ὁ βαπτιζόμενος ὁ Υἱός; « Όπου ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὰ διγονα Πνεῦμα, τῆς ἀγίας Τριάδος ἡ ἀκραιφνεστάτη φανέρωσις, οὐκ ἦν τὸ βάπτισμα τέλεον; Πότε οὖν λέγετε τελειωθῆναι τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ; »

ΚΑΘ. Έν τῷ πάθει, διεξ ἐξηλθεν. αἷμα καὶ ὕδωρ· τότε γάρ τῆς παραβάσεως τὸν Ἀδάμ ἀπέλουσε· οὐδὲ καὶ ἐν τῷ πατερῷ χρανίῳ τὸν διε σταυροῦ θάνατον κατεδέξατο, ἵνα τοῦ θείου εἰματος παραρρένσαντος τὸν Ἀδάμ ἀποκλύῃ τοῦ παραπτώματος· λέγει γάρ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν Ἅστατον ἀρχηνίᾳ· « Λόγος ἐστὶ τοιδεσ διατάξεις μνήμην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διασωζόμενος, ὡς ἀρά πρώτη Ιουδαία ἀνθρώπον είχε οἰκητήριον τὸν Ἀδάμ μετὰ τὴν ἐκβολὴν διατάξεις τοῦ παραδείου, ἐν ταύτῃ καθιδρύθεντα εἰς παραμυθίαν ὃν ἴστερθη· πρώτη σὸν καὶ νεκρὸν ἐδέξατο ἀνθρώπον ἐκεῖ τὸν Ἀδάμ τὴν καταδίκην πληρώσαντα. »

ΘΕΩΡ. Τὸ λέγειν διε τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου τὸ ἐν τῷ Ἱορδάνῃ ἀτελὲς; ἦν, σύδρα μοι: δοκεῖ τολμηρὸν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλότριον· φησι γάρ ὁ θεός Χρυσόστομος ἐν τῇ δευτέρᾳ διμιῇ τοῦ κατὰ Ματθαίον πρώτου· « Καὶ γάρ τὸ δουτρὸν τοιεῦτον, είχε γάρ τι τοῦ παλαιοῦ, είχε τι καὶ τοῦ νέου· τὸ μὲν γάρ ὅπο τοῦ προφήτου βαπτισθῆγε, τὸ πελαστὸν ἐδείχνει· τὸ δὲ Πνεῦμα κατελθεῖν, τὸ νέον ὑπέγραψε. Καὶ καθάπερ τις ἐν, μετατιμήκει στὶς δύο τινῶν ἀλλήλων διεστριχότων, ἀμφοτέρας ἀπλώσας τὰς χειρας, ἔκατέρωθεν λαβάν, συνάψεεν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίησε, τὴν Παλαιὰν τῇ Καινῇ συνάπτων, τὴν θείαν φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ τὴν αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις. » Άλλα καὶ οὖς ὁ Θεολόγος· Γρηγόριος δέος λέγοντος συνέθετο περὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐν τῷ καιρῷ τῶν Φώτων ἡ Ἐκκλησία περίλαβεν, οὐκ ἐν τῷ κατερῷ

τοῦ πλέοντος ἀναγνώσκεσθαι : Πάλιν Ἰησοῦς, καὶ Α τὸν μυστήριον. » Καὶ μετ' ὅλης : « Ἡ γὰρ ἔπειτα ἡμέρα τῶν Φώνων εἰς ἣν ἀφίγμεθα καὶ ἐν ἀντοπέλει τῆς ἡξάδημεν σήμερον, ἀρχὴν μὲν τὸ τοῦ ἁμού Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει. Καὶ πάλιν κατέρρεις ἀναγνωνήσεως, γεννηθῶμεν διωθεν. » Ἀρα ἡ ἀναγνώσης αὐτῇ ἀπελήσει καὶ οὐ, Καὶ πρός τῷ τέλει τοῦ λόγου τούτῳ φησι· « Βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι τούτῳ ἡ τελειώσης ». Καὶ πῶς οὐ Θεός : » Πῶς οὖν λέγεις διεῖς οὐκ ἡνὶ τέλεον τὸ τοῦ Χριστοῦ βάπτισμα ;

ΚΑΘ. Οὐ λέγει, Βαπτίζεται Ἰησοῦς, ἀλλὰ, Βαπτίζεται καὶ τούτῳ δῆλον διεῖς οὐ τὸ Ἱερόδαντί βάπτισμα λέγει, ὃ τελεῖνος ἐβαπτίσατο, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐβαπτίζειν, ὡς φησιν ὁ εὐγγελιστής. Μετὰ τοῦτα φύλασσε ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριψε μετ' αὐτῶν καὶ ἐκδετίζειν.

ΘΕΟΡ. Ἀγέρνωθι μικρόν τι πρός, καὶ εὐρήσεις ἄλλον προσελθὼν, διεῖς ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐβαπτίζειν· γράφεις γὰρ δει τὸν ἱκουσαν οἱ Φαρισαῖοι διεῖς ὁ Ἰησοῦς τελείωνας μαθητὰς τοιεὶς καὶ βαπτίζεις ὁ Ἰωάννης· καὶ τοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβαπτίζειν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

ΚΑΘ. Καὶ τι ἐκ τούτου, διὰ τὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐβαπτίζειν ὡς νῦν δι' ἡμῶν;

ΘΕΟΡ. Καὶ πῶς ἐβάπτιζον μήπως βαπτισθέντες; Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν τὰ θεῖα Λόγια λέγουσι βαπτισθῆναι τοὺς ἀποστόλους· φησι γὰρ ὁ Λουκᾶς ἐν τοῖς Πράξεσσι· Παρήγειτε τοις αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίσονται, ἀλλὰ περιμένετε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Πατρὸς ἢν τὸ κονστατέλλονται· διεῖς γὰρ ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιστος οὐδατεῖ, θύμεις δὲ βαπτισθῆσθαι ἐν Πιττίμαιαι ἀγίοις οὐ μετὰ κολλὰς τὰς ἀμφράς ταύτας.

ΚΑΘ. Εἶδεις οὖν εἰπεῖν τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, Τριάπτεσθαι καὶ Ἰησοῦς, οὐκ ἐβαπτίσειν.

ΘΕΟΡ. Εβάπτισεν ὑφειλεν εἰπεῖν, τουτόσι τὸν Ἀδέλφην καὶ τὴν μητέρα· αὐτὸς γὰρ οὐκ οὐδετέροις καθαρίσων.

ΚΑΘ. Τομεῖς δὲ τούτων τούτο παρελάβετε, τὸ καὶ οὐδεποτέ τιθέντα;

ΘΕΟΡ. Πρῶτον εἰπομένων δι' ἣν αἴτιαν ὁ Χριστούρος; εἰρηκεν, ὅλῃν αἱρεσιν πανηράν πρόσφριζον ἀναστάν. « Ηδέν τινες οἱ τὸν οἶνον έλεγον εἶναι τοῦ διαδόλου ἔργον καὶ δημιούργημα· διὸ καὶ παραίτιον τούτον πολλῶν ἀποτημάτων εἶναι· καὶ τὸν Χριστὸν έλεγον οἵνον μή τις εἴη, τὸν δέποτε Σατανᾶν γεωργόνων, ἀλλ' ὃν ἐκεῖνος νέον ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ οὐδατος. Οὗτοι ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις οὐδατεῖ μόνιμον ἐπέχρηντο· διὸ καὶ οὐδροπαραστάται δέποτε τῶν ἀγίων Πατέρων ὄντομάθησαν. Ταῦτην τὴν πανηράν αἱρεσιν ἀνατρέψει φιλοδόμενος; ὁ θεῖος Χριστούρος, φησιν δὲ ἀνατρέψει εἰπομένων. Εἰ γὰρ μή τούτῳ ἡν, τις χρεία τοῦ εἰπεῖν· Καὶ τίνικα ἀνατάς χωρὶς μυστηρίων καὶ φιλητῶν τράπεζαν παρεπίθετο, οἶνῳ ἔχρητο; Παρεισάγετε τοὺς τὸν Κύριον μή φιλοευξάμενον τὸν οἶνον. Νῦν οὖν δεῖξομεν πόθεν ἡ Ἐκκλησία παρέλασε μετὰ οἶνου καὶ

Α Etenim sancta Luminum dies, quam hodie Deo sacerdente solemnem agimus, a Christi mei baptismō originem duxit. » Rorsusque : Tempus regenerationis, gignatur coelitus. » Haec tibi regeneratione imperfecta videtur? Denique sub orationis suam haec ait: « Baptizat Jesus, sed in spiritu. Haec demum perfectio est. Quidni Deus? » Quomodo igitur baptismum Christi imperfectum fuisse contendis?

GEN. Non ait Gregorius, baptizatur Christus, sed baptizat. Atque hinc constat, non de baptismō verba fieri, quo ipse fuit baptizatus, sed de illo quo Christus alias baptizabat, ut ait Evangelista: Post haec venit Jesus cum discipulis suis in Iudeas regionem, ibique cum ipsis diversans baptizat¹².

THEOR. Tu vero lege paulo inserius, moxque compieries Jesum hanc baptizasse. Scribitur enim audisse Pharisaeos quod Christus multos discipulos sibi conciliaret, et quod Joannes baptizaret. Ceteroquin ipse Jesus hanc baptizabat, sed discipuli eius.

GEN. Quid vero, si per discipulos suos baptizabat, ut nunc per nos?

THEOR. At quomodo illic baptizarent, nondum ipsi baptizati? Etenim post Christi resurrectionem aiunt divinae litterae baptizatos fuisse apostolos. Ait enī in Actibus Lucas: Praecepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent Patris promissionem quam ex me audistis: etenim Joannes quidem aqua baptizavit, vos autem Spiritu sancto hanc multis abhinc diebus baptizabimini¹³.

GEN. Oportuit igitur a theologo Gregorio dici: Baptizatus est Jesus, non baptizavit.

THEOR. Ino baptizavit dici oportuit, id est Adamum et nos. Ipse enim purgatione non indigebat.

GEN. Age dic mihi: Undenam vos consuetudinem admiscendi aquam didicistis?

THEOR. In primis causam dicam quonobrem Chrysostomus sit, pravam aliam hæresim funditus delens. Nonnulli erant, qui vinum opus creaturamque diaboli esse affirmabant; ideoque et multis absurditatibus a vino ansam præberi. Christum autem siebant vinum non bibisse, quod est opus Satanæ, sed novum quod ipse ex aqua creaverat. Hi homines divinis mysteriis aquam tantummodo exhibebant: quare aquarii a sanctis Patribus appellati fuerunt. Hanc pravam hæresim divus Chrysostomus ut everteret, verba dixit quae superius scripsimus. Nisi enim id ei propositum fuisse, quid opus erat dicere: Et surgens post peracta mysteria, communī mensa apposita, vinum bibit? Nobis igitur Christum sistit Chrysostomus a vino non abhorrentem. Nunc jam demonstremus, unde

¹² Juan. III, 22. ¹³ Act. 1, 4, 5.

Ecclesia morem acceperit vino et aqua divinum A θεοταῖς τὴν θελαν μυσταγωγίαν τελεῖν. Ὁ ἀδελφόθεος Ἱάκωβος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συντεθεσῇ θελα λειτουργίᾳ οὕτω φησίν· « Πασαύτως μετὰ τὸ δειπνῆται λαβῶν ποτήριον καὶ κεράτα, ἐξ οἴνου καὶ θερός, ἀναβλέψῃς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδέξῃς σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγίασας, πλήτε; Πνεύματος ἀγίου, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακτροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών · Πλεστέ ἐξ αὐτοῦ πάντες τὸν μου ἔστε τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης· καὶ τὰ ἑξῆς. »

GEN. Undenam constat, liturgiam hanc fratrem Domini Jacobum habere auctorem? Certo in spaciolicorum canonum calce catalogus scribitur librorum, quorum usus in Ecclesia est, neque tamen hiujus liturgiae sit ibi mentio, sed unius tantummodo sancti Jacobi epistolæ.

THEOR. Hanc liturgiam oecumenica synodus, quae sexta dicitur, ratam habuit.

GEN. Ego vero hanc synodum ad hunc usque diem non admisi. Aveo tamen intelligere quidnam hac super re synodus narret.

THEOR. Constantiopolitana in Trullo regii palatii congregata synodus sub Justiniano plissimo imperatore, que sexta dicitur propterea quod sexta synodi complementum est, canones de Ecclesia disciplira edidit. Haec igitur catholica sancta synodus in 32 canone sit: « Ad notitiam nostram perlatum est, in Armenia vinum tantummodo in sacra mensa exhiberi, aqua non admista, ab iis qui in cruentum sacrificium peragunt, praetextui habitentibus Joannem Chrysostomum, qui in interpretatione Evangelii secundum Mattheum ait: Cur aquam consurgens non bibit sed vinum? ut aliam scilicet pravam heresim funditus everteret. Nam quia sunt nonnulli qui aqua mysteria peragunt, demonstravit Jesus, se et cum mysteria tradiceret, et cum absque mysteriis commonem mensam intraret, vino uti, ex vitiis, inquit, genimine; vitis autem vinum non aquam giguit. » Atque hoc dicto puluit Armenii danunari a sancto doctore aquas admissionem in sacro altari. Ne diutius itaque vere rei insectitia laborent, sancti Patris sententiam orthodoxo sensu explicamus. Cum enim prava aquariorum heresis jamdiu exstaret, qui pro vino aquam tantummodo in suis sacrificiis adhibebant, vir divus ob refutandam bujusce heresos doctrinam, demonstrandumque eos imo ab apostolica traditione aberrare, predicta verba protulit. Etenim suum quoque ecclesiam, in qua ipse pastoralem gradum tenebat, aquam vino admiscere docuit, cum in cruentum fieri sacrificium opus foret: causa addita, quod et latere Liberatoris Servatorisque nostri Christi Dei sanguinis aquaque mistura manaverit. Quin ideo per universam Ecclesiam, in qua spiritualia Patrum luminaria effulserunt, divinus hic ordo constanter servatur: nam et Jacobus frater Domini, et magnus Basilius, qui mysticas liturgias scripto consignaverunt, sic omnino sacram calicem in divino mysterio aqua et vino misere docuerunt.

B θεοταῖς τὴν θελαν μυσταγωγίαν τελεῖν. Ὁ ἀδελφόθεος Ἱάκωβος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συντεθεσῇ θελα λειτουργίᾳ οὕτω φησίν· « Πασαύτως μετὰ τὸ δειπνῆται λαβῶν ποτήριον καὶ κεράτα, ἐξ οἴνου καὶ θερός, ἀναβλέψῃς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδέξῃς σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγίασας, πλήτε; Πνεύματος ἀγίου, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακτροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών · Πλεστέ ἐξ αὐτοῦ πάντες τὸν μου ἔστε τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης· καὶ τὰ ἑξῆς. »

THEOP. Εδέχθη παρὰ τῆς συνόδου τῆς οἰκουμενικῆς τῆς λεγομένης ἑκτῆς.

ΚΑΘ. Ἔγὼ ταῦτην μέχρι τῆς σήμερον οὐ παρεδέξαμνη· βούλομαι δικαῖον εἶναι τὸ περὶ τούτου διαγορεύει.

ΘΕΩΡ. Ή τὸ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλῳ τοῦ βασιλικοῦ πελάτου συστάσα σύνοδος ἐπὶ Ιουστινιανοῦ τοῦ ρύσσεστάτου βασιλέως, ἡτοι ἑκτη λεγεται καὶ αὐτῇ διὰ τὸ ἀνατηρῶσαι τὸ τῆς ἑκτῆς υἱοτέρμα, κανόνας ἑξῆτο εἰς κατάτασιν ἐκκλησιαστικήν. Αὐτῇ οὖν ἡ καθολικὴ καὶ ἀγία σύνοδος ἐν κανόνι τρικοστῷ δυντέρῳ φησίν· « Ἐπειδὴ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἥδην δὲν ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ οἶνον μόνον ἐν τῇ Ιερῷ τράπεζῃ προσάγουσιν, ὑδωρ αὐτῷ μή μιγνύντες οι τὴν ἀναίματον θυσίαν τελοῦντες, προστιθέμενοι τὸν Χρυσότορον Ἰωάννην φάσκοντα διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνείας ταῦτα. Τίνος ἴνεκεν οὐχ ὑδωρ ἐπιειν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; Ἄλλην αἰρεσιν πονηράν πρίβοιζόν ἀνασπῶν. Ἐπειδὴ γάρ εἰσι τίνες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὑδατι κεχρημένοι, δεικνὺς δὲ καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς χωρὶς μυστηρίων καὶ φιλητοῖς τράπεζαν παρετίθετο, οἷνῳ ἀρχήτῳ ἐκ τοῦ γεννήματος, φησί, τῆς ἀμπέλου, ἀμπελὸς δὲ οἶνον, οὐχ ὑδωρ, γεννᾷ. » Ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἰνοταὶ αναπτέπειν τὴν τοῦ ὑδατος ἐν τῷ Ιερῷ θυσιαστηρίῳ προσάγωγήν. Ός δὲ οὖν μή καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοιτο τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ Πατρός διάνοιαν ὀρθοδόξως ἀποκαλύπτομεν. Τῆς γάρ πονηρῆς τῶν Ὑδροπαρατατῶν αἰρίσεως παλαιτεῖ; οὐ παρχούσης, οἱ ἀντὶ οἴνου τῷ ὑδατι μόνῳ ἐν τῇ αὐτῶν θυσίᾳ κέχονται. ἀνατεκουάζων οἵτοις δὲ θεοῖς ἀντὶ τῆς τοιεύτης αἰρέσεως τὴν παράνυμον διασχήμην, καὶ δεικνύς ὡς ἑκατονταί τῆς ἀποστολικῆς οἰνοταὶ παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκεύασε λόγον· ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, Ἐνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη τὸ γεμονιαν, ὑδωρ οὖν μιγνύνται παρέδωκεν, ἡνίκα τὸν ἀναίματον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσεις, τὴν ἐκ τῆς τιμίας πλευρᾶς τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐξ αἵματος; καὶ ὑδατος; κράσιν παραδεικνύς. Καὶ κατὰ πάσαν δὲ ἐκκλησίαν, ἐνθα οἱ πνευματικοὶ φωτιστῆρες ἑξέλαμψαν, ή θεοτοκοὶ αὕτη τάξις κρατεῖ· καὶ γάρ καὶ Ἱάκωβος ἐξειλα-

θεος, καὶ διὰ μέγας Βασιλειος, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν λειτουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τὸ λεῖψαν ποτήριον ἐξ ὑδατος καὶ οἶνου ἀχθεδώκωσι. Καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες ἄγιοι Πατέρες; οὕτω ρήτως ἐπεμνήθησαν, ἵνα ἐν ταῖς ἀγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ αἷματος τοῦ Κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς διὰ Κύριος περέδωκε, τουτέστιν ἀρτοῦ καὶ οἴνου ὑδατος μεμιγμένου. Εἰ τις οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ κατὰ τὴν παραδοθείσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὑδωρ οἶνῳ μὴ μιγνύει, οὕτω τὴν ἔχραντον προσάγει: Θυσίαν, καθαιρείσθω ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον καταγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδίδομενα. Ἰδοὺ καὶ αὗτη ἡ μεγάλη καὶ οἰκουμενική (21) σύνοδος γινώσκει τὴν λειτουργίαν τοῦ Ιακώβου, ἥν οὐν ἄγνοες· δόξειον οὖν τῶν τοσούτων καὶ τηλεούτων ἀγίων Πατέρων τὴν μαρτυρίαν· καὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων κεφαλαίων μὴ εἰπομένων.

ΚΑΘ. Ἐγὼ πάντας τούτους ὡς ἔνα ἀνθρώπον ἔχω τραχύτατα τὸ ξαντῷ παριστάμενον.

ΘΕΩΡ. Τοὺς τοποθητάς τοῦ μακαρίου πάπα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καὶ τὸν Κωνσταντίνου πολέως, καὶ Ἀλεξανδρεῖας, τὸν Ἀντιοχεῖας, καὶ τὸν Ἱερουσαλήμων, καὶ τοσούτους ἀγίους Πατέρων, καὶ τὸν βασιλέα Ἰουστίνιανδν, πάντας τούτους ὡς ἔνα ἀνθρώπον ἔχεις; σὲ δὲ, ἵνα δυτα, οἰκουμενικῆς συνόδου χρεῖτον τε καὶ δισκαλέστερον;

ΚΑΘ. Εἰπόν σοι, οὐδένα τοιότα δέχομαι.

ΘΕΩΡ. Ἐγώ δύναμιν ἀλληλού οὐκέτι ἔχω ἀλλ' ἡ τὰς διάστακαλαὶς τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ τὰ συγγράμματα· θαύματα γάρ ἐργάσασθαι ἀμαρτωλὸς ὅν οὐκ Ισχύω, ἵνα θαύματος καὶ σημείοις πειθώ τοὺς ἀντιπάτοντας· ἀν οὖν τοῖς λόγοις οὐ πειθή τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν, μάτην πρὸς ὑμᾶς κεκοπίσα.

ΚΑΘ. Ξάσωμεν τὸ περὶ τοῦ ὑδατος; ζήτημα· οὐ τίρ πρὸς τὴν πίστιν ἀντικείται.

ΘΕΩΡ. Σφόδρα ἐστὶν ἀναγκαῖον· δίγει γάρ αὐτοῦ τελεία (22) λειτουργία οὐ γίνεται.

ΚΑΘ. Ἐν οὖν ἔχῃ; ἀλλας χρήσεις, εἰς μέσον εἰσχωμέζεθωσαν.

ΘΕΩΡ. Τί μοι τὸ κέρδος ἐκ τοῦ πολλὰς παρεισάγεται χρήσεις, ἐπει ταύτας οὐ παραδέχῃ; Ὁμως ἰδωμεν, εἰ δοκεῖ, τί περὶ τούτου διά νύσσης Γρηγόριος φυσιολογῶν δογματίζει περικαλλέστατα. Ἐν γοῦν τῷ κατηχητικῷ λόγῳ οὗ ἡ ἀρχή, «Ο τῆς κατηχήσεως λόγος ἀναγκαῖος μὲν ἐστὶ τοῖς προεστήκσις τοῦ μυστηρίου τῆς εὐεσθατας», φησιν (23). «Ωσπερ γάρ οἱ διάλητηριον δι' ἐπιβούλης λαβόντες ἀλλωφ φαρμάκων τὴν φθοροποιὸν δύναμιν έσβεσαν (χρή δὲ καθ' ὅμοιότερα τοῦ ἀλεθρίου καὶ τὸ ἀλεξιτήριον ἐντὸς τῶν ἀνθρωπίνων γένεσθαι σπλάγχνων, ὡς ἀν δι' ἐκείνων ἐφ' ἀπαν καταμερισθεῖη. τὸ σῶμα ἡ τοῦ βοηθούντος ζυνταμένος· οὕτω τοῦ διαλύντος; τὴν φύσιν ἡμῶν ἀπο-

(21) Καταχρηστικῶς generalis dicitur hæc synodus Carthaginensis.

(22) Intellige imperfectum sacrificium ad ritum quod attinet, non ad rei essentiam.

(23) Sequentem Nysseni tractatum ex vaticano Theoriani codice profero; nam Parisiacus textus a Morellio editus flagitosissimis mendis scatet;

A **Tum sancti Patres Carthagine congregati sic diserto locuti sunt, nempe ut in sacrificio nihil præter corpus et sanguinem Domini offerretur, ut ipse met Dominus tradidit, id est panis et vinum aqua admista. Si quis ergo episcopus aut presbyter, contra traditum ab apostolis ordinem egerit, id est si omissa aqua cum vino missione immaculata hostiam obiulerit, deponatur; utpote qui imperfectum mysterium peragat, et novis rebus contra veterem traditionem studet. En hæc quoque magna et œcuménica synodus liturgiam Iacobi agnoscit, quam tu ignoras. Admitte igitur tot tantorumque sanctorum Patrum testimonium; neque jam diutius de hoc capitulo verba faciamus.**

B **GEN.** Ego hos omnes, instar unius hominis habeo, qui suam privatam sententiam scripto protulero.

THEOR. Ergone legatos beatæ Papæ veteris Romæ, patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum, tot sanctorum Patrum, Justinianum imperatorem, omnes, inquit, hos instar unius hominis habes? temet vero, qui unus es, œcuménica synodo potiore minusque errori obnoxium esse arbitrari?

GEN. Jam tibi dixi, horum nemini obsequor.

THEOR. Ego vero, aliis viribus non sum instrutus, quam sanctorum Patrum doctrinis aliquæ libris: miracula enim patrare, cum sim peccator, nequeo; ut prodigiis scilicet aliquæ signis adversarios expugnam. Nisi tu ergo sanctorum Patrum sermonibus acquiescis, ego frustra apud vos laboravi.

GEN. Omittamus hanc de aqua quæstionem, neque enim fidis hic violatur.

THEOR. Imo res capitalis est, sine qua perfecta liturgia non evadit.

GEN. Affer igitur, si quas habes præteres, in medium auctoritates.

THEOR. Quid mibi jam prodest multas auctoritates coacervare, siquidem has non recipis? Nihilominus videamus, si placet, quid hac super Nysseni Gregorius elegantissime, sumpto a naturalibus rebus exemplo, doceat. Is igitur in oratione catechetica, cuius initium: « Catechetica oratio necessaria est illis qui religioso mysterio presenti, » sic ait: « Sicut enim qui venenum dolo alicuius sumperunt, alio medicamento mortiferam vim extingunt (porro oportet sicut exiūtare, ita etiam salutare medicamentum admitti intra viscera hominis, ut ex ipsis distribuatur in universum corpus salutaris vis); ita cum id gustaverimus quod

ne quid dicam de inventestate quoque Latinæ interpretationis, quam æque funditus debui reformare. Cæteroquin ego textus editi errores vix semel aut iterum, speciminis causa, in scholiis meis appellabo. Desiderari vero aliquot apud nos commata nemo miretur; etenim ea Theorianus ut proposito inutilia detrahit.

nostram dissolvit naturam, vicissim accedit ut opus habeamus eo quod colligit ac conciliat id quod erat dissolutum : ut cum intra nos fuerit hoc salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellat affectionem. Quid ergo hoc est? Nihil aliud quam illud corpus, quod et morte evasit potentius, et noscere vitæ fuit initium. Sicut enim modicum fermentum, ut ait Apostolus⁴⁴, universam massam sibi similem facit ; ita illud corpus a Deo immortalitate donatum, cum fuerit intra nostrum, totum ad se transmutat et transfert. Veluti enim si res exitialis cum sana admisceatur, universa misticè corruptiuntur ; ita corpus immortale cum fuerit intra eum qui sumpsit, universum quoque transmutat in suam naturam. Sed fieri non potest ut sit aliquid intra corpus, nisi per esum aut potum visceribus admisceatur ; ergo prorsus oportet, per idoneam naturæ rationem, vim vivificam intra corpus recipere. Jamvero quum illud tantummodo deiferum corpus hanc gratiam accepit; cumque exploratum sit, aliter fieri non possa ut nostrum corpus immortalitatem consequatur, nisi propter consortium cum immortalí incorruptum evadat, opera pretium est dispergere quomodo fieri possit, ut illud unicum tot fidei libellum millibus in toto orbe distributum jugiter corpus, totum sigillatum in unoquoque existat, idemque apud se integrum maneat.

¶ Ut ergo fides, id quod nobis usquevenit specians, C de re proposita haud dubitet, oportet nostram orationem paulisper immorari in naturali corporis consideratione. Nostri videlicet natura corporis haud ipsa per se vitam habet in quadam propria sua substantia, sed per affluentem extrinsecum sibi virtutem et se sustentat et essentiam relinet, dum motu perpetuo et quod utille est ad se attrahit, et supervacaneum expellit. Porro illa virtus, nutrimentum est et dicitur. Age vero non idem omnibus que aluntur corporibus nutritientum est, sed suum cuique congruens ab eo qui naturam regit attributum fuit. Nam illa quidem animalia effossis vescuntur radicibus, alias herbis : canem alunt carnes : præcipuus hominis cibus penis est ; tuni ob retinendum conservandumque humorum, polis ; neque hec aquæ tantummodo, sed vini quoque adhibito condimento, ut interno calorique seruatur. Qui ergo haec considerat, is de nostri corporis incremento videlicet cogitat : namque ista alimenta intra nos recepta, sanguis caroque sunt ; dum alimonia propter vim sui communandi, in corporis figuram transit.

¶ His a nobis ita enucleatis, ad propositum mens

[¶] I Cor. v, 6.

(24) Rectissime codex. Pessime vero Nyseni editio Banisteriæ. et ridicula interpretatione a Deo nuncite affectum.

A γευσάμενοι, πάλιν ἀναγκαῖως καὶ τοῦ συνάγοντος τὸ διαδελυμένον ἐκεδεήθημεν, ὃς ἀν ἐν ἡμῖν γενόμενον τὸ τούτον ἀλεξητήριον τὴν προετεῖλεν τὸν σώματι τοῦ θηλητηρίου βλάβην διὰ τῆς οἰκείας ἀντιπαθείας ἀπώσηται. Τί οὖν ἔστι τοῦτο ; Θεὸν ἐπερνῇ ἐκεῖνὸν τὸ σῶμα, διὸ τοῦ τε θανάτου κρέττον ἀδιέχῃ, καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν προκατήρξατο. Καθάπερ γάρ μικρὰ ζύμη, καθὼς φησιν δὲ Ἀπόστολος, διὸν τὸ φύραμα πρὸς ἑαυτὴν ἔχομοιο, οὗτος τὸ ἀθανατισθὲν (24) ὥπερ τοῦ Θεοῦ σῶμα, ἐν τῷ ἡμετέρῳ γενόμενον, διὸ πρὸς ἑαυτὸν μεταποιεῖ καὶ μετατίθεσιν. Ός γάρ τῷ φθοροποιῷ πρὸς τὸ ὄγιασθον ἀναμιχθέντι, ἀπὸ τοῦ ἀνακραυθὲν συνηχείσθαι, οὗτος καὶ τὸ ἀθάνατον σῶμα, ἐν τῷ ἀναλαβόντι αὐτῷ γενόμενον, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τὸ πᾶν μετεποίησεν. ἀλλὰ μήτη οὐκ ἔστιν ἀλλως ἐντὸς τοῦ γενέσθαι τοῦ σώματος, μή διὰ βρώσεως ἢ πόσιας τοῖς σπλάγχνοις ; καταμιγνύμενον· οὐκοῦν ἐπινάγκης κατὰ τὸν δυνατὸν τῇ φύσει τρόπον τὴν ζωοποιὸν δύναμιν τῷ σώματι διέξασθαι. Μόνου δὲ τοῦ θεοδόχου σώματος ἐκείνου ταῦτην δεξαμένου τὴν χάριν, ἀλλως δὲ διεγέντος μή εἶναι δυνατὸν ἐν ἀθανατισθεῖ γενέσθαι τὸ ἡμέτερον σῶμα, μή διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀθάνατον κοινωνίας ἐν μετουσιᾳ τῆς ἀφθαρτας ; γενόμενον, σκοπῆσαι προσήκει τοὺς ἁγένετο δυνατὸν τὸ ἐν ἐκεῖνῳ σῶμα ταῦτα τοσαῦτας τῶν πιστῶν μυριάσι κατὰ πέπει τὴν οἰκουμένην εἰσει καταμερίζομενον, διὸν ἐν ἐκάστη φύσι τοῦ μέρους γίνεσθαι, καὶ αὐτὸν μένειν ἐφ' ἑαυτῷ διον.

¶ Οὐκοῦν ὃς ἀν, πρὸς τὸ ἀκόλουθον ἡμῖν ἡ πλεῖστη βλέπουσα, μηδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ προκειμένου νοήματος ἔχει, μικρόν τι προσήκει παραπολῆσαι τὸν λόγον εἰς τὴν φυσιολογίαν τῶν σώματος. Τίς γάρ οὐκ οἴδεν διὰ τοῦ σώματος ἡμῶν φύσις αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν τὸν ἴδιο τὸν ὑποστάτην ; ζωὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιειρούσης ; αὐτῇ δυνάμεως συνέχει τε ἑαυτὴν καὶ ἐν τῷ εἶναι μένει, ἀπαύστῳ κινήσει τὸ τέλειον πρὸς ἑαυτὴν ἐφελκυόντην, καὶ τὸ περιττεύον ἀπωθουμένην ; Ή δὲ δύναμις αὐτῇ τροφὴ καὶ ἔστι καὶ λέγεται. "Ἐστι δὲ οὐκ ἡ αὐτῇ πᾶσι τοῖς τρεφομένοις σώμασι, ἀλλά τις ἐκάστῳ κατάλληλος παρὰ τοῦ τὴν φύσιν οἰκονομοῦντος ; ἀποκελήρωσας. Τὰ μὲν γάρ τῶν ζῶντων ἕκινωρυχοῦντα τρέφεται ἐτέροις δὲ ἔστιν ἡ τοῖς τροφιμοῖς κυνὸς δὲ ἡ τροφὴ σάρκες εἰσὶν. Άρτος δὲ κατὰ τὸ προηγούμενον δινθρόνῳ ποτὸν γίνεται οὐκ αὐτὸν μόνον τὸ διωρ, ἀλλὰ εἰνι κολλάκις ἔργηδυνόμενον, πρὸς τὴν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν συμπαγίαν. Οὐκοῦν δὲ πρὸς ταῦτα βλέπων δυνάμεις πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἡμετέρου σώματος βλέπει· τὸν δὲ μόνον γάρ ἐκεῖνα γενόμενα, εἴμα καὶ σώμα τίνεται καταλλήλως, διὰ τῆς ἀλλοιωτακῆς δυνάμεως πρὸς τὸ τοῦ σώματος εἰδος τῆς τροφῆς μεθισταμένης.

¶ Τούτων ἡμῖν τοῦτον διευχρινθέγετων τὸν τρόπον,

ικανοτάτων πάλιν πρὸς τὸ προσελμένα τὴν δίδυσιν· Αὐτὸς γάρ, πῶς τὸ ἐν ἐκεῖνῳ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τόπον νοῶσθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἐν δοσὶς ἡ πάτητος ἔστι, πρὸς πάντας μεριζόμενον, καὶ αὐτὸς οὐ μελεύμενον. Τάχα ταῦτα ἔγγις τοῦ εἰκότος λέπτο γινόμεθα. Εἰ γέρη παντὸς τοῦ σώματος ἡ ὑπόστασις ἢ τῆς τροφῆς γίνεται, αὐτῇ δὲ βρῶσις καὶ πάσις ἔστεν· Εστιν δὲ ἐν μὲν τῇ βρώσει δρός, ἐν δὲ τῇ πάσι διδωρίσμενον τῷ οἰνῳ· δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου τῇ ἀνθρώπινῃ συνεκράθη φύσις, καὶ ἐν τῷ σώματι τῷ ἡμετέρῳ γενόμενος, οὐδὲ διλῆτη τινὰ παρεκπανόμενος τῇ φύσει τὴν σύστασιν, ἀλλὰ διὰ τῶν συνήθων τε καὶ καταλήλουν διδώκεις τῷ καθ' ἐαυτὸν σώματι τὴν διαροήν, βρῶσις καὶ πάσις περιβατῶν τὴν ὑπάτεστον· δὲ δὲ βρῶσις δρός ἦν· διπέπερ δέ τοι τὸν τροφῆν τοῦ δρότου παρεδέξαντον, λόγῳ τινὶ ταῦτὸν ἡγείνοντο, τῆς τροφῆς, καθὼς εἰργάται, πρὸς τὴν τοῦ σώματος φύσιν μεθισταράνης. Τὸ γέρη πάντων λίον καὶ ἐπ' ἐκείνης τῆς σαρκὸς ἀμφορήθη, διτε δρότης καὶ κακένον τὸ σῶμα διεκρατεῖτο· τὸ δὲ σῶμα τῇ ἀνοικήσει τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν θείαν ἀξίαν μετεποιήθη. Καλῶς οὖν καὶ νῦν τὸν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἀγιαζόμενον δρότον εἰς σῶμα τοῦ Θεοῦ Λόγου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν· καὶ γάρ ἐκεῖνο τὸ σῶμα δρός τῇ δυνάμει ἦν· ἥγιασθε δὲ τῇ ἀποκρίνεσι τοῦ Λόγου τοῦ σπηλάσαντο; ἐν τῇ στρατῇ. Οὐκοῦν διεν δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ σώματι μετεποιηθεὶς δρότης, εἰς θείαν μετέστη δύναμιν, διὰ τοῦ εἰδοῦ καὶ τὸν τὸ λίον γίνεται. Βέκεν τε γάρ ἡ τοῦ Λόγου χάρις διηγεῖται τοῖς σῶμασι, φὰ ἐκ τοῦ δρότου δὲ σύστασις ἦν, καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς δρός ἦν· ἐνταῦθα τε ἀνατύπως δρότος, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἀγιάζεται διὰ λόγου θεός καὶ ἐντεύξεως, οὐ διὰ βρώσεως προτέρου εἰς τὸ σῶμα γενόσθαι τοῦ-Λόγου, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς τὸ σῶμα διὰ λόγου μεταποιούμενος, καθὼς ιηταὶ ὑπὸ τοῦ Λόγου, διτε δοτεῖται τὸ σῶμα τοῦ (25).

ε) Πάστης δὲ σαρκὸς καὶ διὰ τοῦ δγροῦ τρεφομένης ως γάρ διὰ διχα τῆς πρὸς τοῦτο συζυγίας τὸ ἡμίν-τῶδες ἐν τῷ δῆν διεμείνη, διπέπερ διὰ τῆς στερῆδες καὶ καὶ δινειτύπου τροφῆς τὸ στερῆδον τοῦ σώματος θεοτερίζομεν, τὸν αἴτον τρόπον καὶ τῷ ὑγρῷ τὴν προσθήκην ἐκ τῆς διμογενοῦς ποιούμενα φύτεως· διπέρ δὲ τὸ μὴ γινόμενον διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἔξαιματονται, καὶ μάλιστα γε εἰ διὰ τοῦ οἴνου λόγος τὴν δύναμαν πρὸς τὴν εἰς τὸ θερμὸν μεταπάτεται. Εποὶ οὖν καὶ τοῦτο μέρος ἡ θεοδήρος ἐκείνη στέρει πρὸς τὴν σύστασιν ἐαυτῆς παρεδέξατο, δὲ φανερωθεὶς θεός διὰ τοῦτο κατέμεινεν ἐαυτὸν τῇ ἐπικήρυξι φύσει, ίνα τῇ τῆς θεότητος κοινωνίᾳ συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον· τούτου χάριν πᾶσι τοῖς πα-

ii I Tim. iv, 5.

(25) Ille cognoscimus, Nyssenum vim constituisse in Christi verbis: *Hoc est corpus meum*; quia gravissimi Patris auctoritate nonnullorum error

et nostra revocanda est. Quare habamus enim quamcum ratione unicum illud Christi corpus universam hominum naturam vivificet (moto in iis fides sit) eum et videlicet distributum et ipsum minime diminutum. Nunc vero haud procul, ut reor, absumes a probabili explicatione. Nam si enjusvis corporis subsistentia nutrimento, id est cibo potuque, constat; si nutrimentum panis est, potus autem aqua vino exhibilata; si Dei Verbum cum humana natura coniunctum est, assumptoque corpore nostro haud aliam quamlibet et conservante natura: sive ex cogitatione rationem, sed consuetis congruisque alimentis sicut et sustentavit, cibo nimisimum potuque subsistentiam suam conservans; cibus autem panis erat; profecto qui apud nos, uti jam dictum est, panem videt, is humanum quodammodo corpus videt; quia panis in hominem introductus, corpus humum num sit. Sic ergo et de serum corpus illud cum paucum nutrimentum sumeret, panis quodammodo era it, quia nutrimentum ne diximus in naturam corporis commutabatur. Nam quod est omnium hominum proprium, id in carne pariter Verbi usum habeat, tempore ut illud quoque corpus pane conservaretur: corpus autem divini inhabitatione Verbi ad divinam translatum est dignitatem. Reete ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum panem in divini Verbi creditum corpus consumunt. Etenim illud quoque corpus vi sua naturali panis erat, quantum divini Verbi inhabitatione, quod in carne hospitatum est, sanctum evasit. Igitur sicuti in illud olim corpus transmutatus panis, ad divinam transiit dignitatem; ejusdem virtute Verbi nunc idem sit. Nam et tunc gratia Verbi sanctificavit corpus, quod ex panis natura constabat, imo et panis quedammodo erat; et nunc similiter panis, ut ait Apostolus¹⁶, verbo Dei et invocatione sanctificatur: non quod sane panis propter eum in corpus Verbi commutetur, sed quia vi verbi statim corpus efficitur, sicuti Verbum ipsum dixit: *Hoc est corpus meum*.

ε) Age vero cum omnis caro humore quoque nutritiatur (neque enim sine humoris societate pars nostra terret vitam retinebit); sicuti per durum ac solidum alimentum soliditatem corporis fulcimus, ita etiam humor ex homogenea natura accessio neme curamus: qui sane intra nos receptus per eum commutandi vim sanguis evadit; prorsim si quando a viro transenudi ad substantiam calidam aperiret facultatem. Quooolam igitur hanc quoque nutrimenti partem deifera illa caro ob sui conservationem sumpet; manifestatus autem orbi Deus propterea se mortali natura admisit, ut communione divinitatis dilecparetur simus humanitas, idcirco omnibus qui gratiae dispensationi credunt, inseruit se per car-

refellitur Graecorum et Orientalium, qui per subsequentes preces transmutationem fieri autemant.

nem suam, quæ vino, aqua et pane constat, credentium corporibus semel administrans; nempe ut proper conjunctionem cum re immortalis, participis sit incorruptionis homo. Atque hoc beneficium suppeditat, dum virtute benedictionis, apparentium rerum naturam in suam commutat. »

Illijs audita interpretatione sermonis, ait Generalis: vere hic sermo sapientis ingenii fuitus est, et plane Nysseni videtur, qui solet maxime naturalium rerum exemplis uti. Verumtamen hunc Armeniacum factum nondum nactus sum.

THEOR. Olim tibi dixisti, habere vos Nysseni Commentarios in Canticum cantorum: quare, si placet, audiamus quid in his dicat de aqua. Namque illa verba explicans: *Ubi pascas, ubi cibes in meridie*¹⁷ ait: Indica mihi ubinam gregem pascas, ut salutari pabulo invento, aeterno cibo abunde fruar, quem qui non edit, ad vitam pervenire nequit: et ait te currens fontem ebibam divinæ potionis; siquidem scatebras sicutibus elicies, fundens e latere aquam, ferro scilicet venam hanc aperiente; quam qui gustat, sit aquæ fons salientis in vitam aeternam¹⁸.

GEN. Miror quomodo Dominus nusquam aquæ mentionem fecerit: *Qui manducat, inquit, meam carnem, et bibit meum sanguinem*¹⁹ aquam autem non conmemorat. Item in couvivio: *Hic est meus sanguis*²⁰ aquam prorsus reticuit. Denique Apostolus: *Qui indigne bibit, inquit, sanguinem Domini*²¹, de aqua nihil adjecit. Cur, inquam, neque Dominus neque Apostolus de aqua locuti sunt?

THEOR. Cum sanguinem dixit, rem dixit ex vine et aqua conversam: non enim ex vino tantummodo verum etiam ex aqua sanguis Domini consicitur, ut Nyssenus demonstravit Gregorius. Si ergo dixisset Dominus: *Hoc est vinum meum, prorsus oportuisset et aquæ mentionem adjicere: nunc cum vinum non appellaverit, necessario et aquam reticuit; sed sanguinem dixit, id quod ex ultraque substantia conversum est.* Quare frustra expetitur aquæ etiam nominatum mentio. Praeterquam quod Scriptura sic loqui solet cum de Veteris Testameti sacrificiis sermo sit. Quare sicuti tunc, ita ne postea quidem

¹⁷ Cant. i, 6. ¹⁸ Iou. iv, 14. ¹⁹ Joan. vi, 55.

(26) Dicilio καὶ θόρακος, quain Theoriani codex habet, in Morelliana Nysseni editione desideratur. Ego vero consultis Vaticanae bibliothecæ novem codicibus, in quibus haec Nysseni oratio scribitur, nempe Vat. 401, p. 530, 444, p. 200, b, 445, p. 83, 579, p. 82, 1248, p. 57, b, 1433, p. 35, b; item Urbin. 9, p. 70, b; 14, p. 103; Ouob. 119, p. 75; dictionem καὶ θόρακος æque abesse compéri. Ergone de Theoriani fide dubitahimus? Minime gentium, iudicio meo. Etenim, præter quam quod iam diximus Theoriani hoc codice plurimis in locis Nyssenum verissime emendari; si forte hanc dictionem de suo Theorianus addidisset, nihil magnoopere egisset, quia iam Nyssenus in superioribus nou

A πιστευεῖσθαι τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χάριτος ἐστὸν ἐνοπεῖρες διὰ τῆς σαρκὸς, ἢ; τὴν σύστασις ἐξ οἰνου τε καὶ θόρακος (26) καὶ δρυτοῦ ἐστι, τοῖς σώμασι τῶν πεπιστευκότων καταχιρώμενος, ὡς ἀν τῇ πρὸς τὸ θάνατον ἐνώσει καὶ ὁ θόρωπος; τῆς ἀφθαρσίας μέτοχος γένηται. Ταῦτα δὲ δῶσι τῇ τῆς εὐλογίας δυνάμει πρὸς ἔκεινο μεταστοιχεύσας τῶν φαινομένων τὴν φύσιν. »

Τούτου τοῦ λόγου οὕτως ἐρμηνευθέντος (27), εἴπεν δὲ Καθολικός: "Οὐτως δὲ λόγος οὗτος σοφῆς φρενὸς ἐστι ἀποκύημα, καὶ εὑρετικόν Νύσσης εἶναι· φυσολογεῖ γάρ ἔκεινος τὰ μάλιστα· πλὴν Ἀρμενιστὶ τούτον οὕτω εὔρον.

ΘΕΩΡ. Πέρυσι εἰπές μοι διτι έχετε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νύσσης εἰς τὸ ἄσμα τῶν ἀφράτων, καὶ εἰ κελεύεις, ἀκούσωμεν τί καὶ ἐν ἔκεινῃ λέγει περὶ τοῦ θόρακος. Ἐξηγούμενος οὖν τὸ, Ποῦ ποιμαλεῖς ποὺ ἀγοριτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ, φησι· Δίδαξέν με ποὺ πομαλίεις, Ινα εὐρούσα τὴν αὐτήριον νομὴν ἐμφοργῆν [cod. ἐμφοργῆν] τῆς αἰώνιου τροφῆς, ἢς ἐ μὴ ἐμφαγῶν οὐ δύναται εἰ; τὴν ζωὴν εἰσελθείη· καὶ δραμούσα πρὸς σὲ τὴν πηγὴν σπάσω τοῦ θείου πόματος, εἰ [ed. δ σύ]. τοῖς διψῶσι πηγάζεις προχόδων τὸ θόρωπον τῆς πλευρᾶς, τοῦ ειδήρου τὴν φλέβα ταύτην ἀναστάμαντος, οὐδὲ γευσάμενος πηγὴ γίνεται θόρακος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΚΑΘ. Θαυμάζω πῶς οὐδαμοῦ δὲ Κύριος θόρακος μνεῖται ἐποίησεν. Ο τρώγων μον τὴν σάρκα, λέγων, καὶ πίνων μον τὸ αἷμα, θόρακος οὐκ ἐμνημόνευσε· καὶ ἐν τῷ δεῖπνῳ, Τοῦτο ἐστι τὸ αἷμα, καὶ θόρακος μνεῖται οὐδαμοῦ πεποίηκε· καὶ δὲ Ἀπόστολος, Ο γάρ ἀράξιως πίνων τὸ αἷμα τοῦ Κύριου, φησι, μὴ προστίθεις καὶ τὸ θόρωπον. Πῶς οὕτε δὲ Κύριος οὕτε δὲ Ἀπόστολος τοῦτο εἴπεν.

ΘΕΩΡ. Εἴπων αἷμα, τὸ ἐξ οἰνου καὶ θόρακος γεγονός ἐδήλωσεν· οὐ γάρ ἐκ μόνου οἰνου τὸ τοῦ Κύριου αἷμα συνέστη, ἀλλὰ ἐξ θόρακος, ὡς ἔδειξεν δὲ Νύσσης; Γρηγόριος. Εἰ μὲν οὖν ἐλέγει, τοῦτο ἐστιν δὲ οἰνός μου, ἐδει προσθεῖναι πάντως καὶ τὸ θόρωπον ἐπει δὲ οὐκ εἰπεν οἰνον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ θόρωπον ἀπεισώπησεν· ἀλλ’ αἷμα εἶτε τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν σύστασιν ἐσχηκός. Περιττὸν οὖν ἐστιν ἀπαίτεν καὶ θόρωπον ὑπομαστὴ λέγειν· πλὴν ἐστι καὶ τοιοῦτον ιδίωμα τῆς Γραφῆς ἐν ταῖς θυσίαις τῆς παλαιᾶς; Διαθήκης· καὶ κατ’ ἔκεινο θόρακος οὐ γέγονε κάνταῦθα μνεῖται· σκιά γάρ ήσαν ἔκειναι τῶν παρ’ ἡμῖν. Γράφων οὖν δὲ μα-

¹⁹ Matth. xxvi, 28. ²⁰ I Cor. xi, 27.

semel dixit, nutrimentum hominis aqua, vino, et pane constare; quod evidenter Nyssenus refert ad Eucharistiam, quæ pane, vino, et aqua consicitur. Est igitur genuina lectione καὶ θόρακος. Codices item Vaticani septem habent veram lectionem ἢ; τὴν σύστασις πρὸ falsa οἰς τὴν σύστασις quam Morelliana editio cum duobus nostris recentis statis codicibus exhibet. Denique ad catechetica orationis clausulam quod attinet, quam Morellianus liber aliena lacinia auctam ostentat, septem quidem Vaticani codices illam prætermittunt; unus recente separatajam retinet; unus denique æque recens confusam, ut est apud Morellium, habet.

(27) Cod. τούτῳ τοῦ λόγου οὕτως ἐρμηνεύοντος.

χρίσιος; Παῦλος πρὸς Ἐθραῖον; φρούριοι Λαζάρω τὸ αἷμα τῶν τράγων καὶ τῶν μόσχων, μετὰ ὑδατος καὶ ἐρπού κοκκίνου καὶ ὑστάπου, αὐτὸς τε τὸ γένελλον καὶ πάρτα τὸν λαβὼν ἐβάπτισε λέγων· Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἡς Κύριος ἐνετελλατο σὺν ὑμῖς ὁ Θεός· καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάρτα τὰ σκένη τῆς λειτουργίας τῷ αἷματι ὅμοιως ἐβάπτισε. Καὶ σχεδὸν ἐτὸν αἷματι πάρτα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεχνίας οὐ γίνεται δρεσις· καὶ τετράκις αἷματος μνημονεύεται, οὐκ ἐμνημόνευσεν ὑδατος· Ἀριδάς τοῦτο εἰπαμεν, οὐκ εἶπεν ὑδωρ ἔκει· καὶ τὰς φρούρια μετὰ ὑδατος· καὶ ἡρίου κοκκίνου. Μή οὖν ξενίζου, δέσποτα, εἰ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τὸ ὑδωρ οὐκ ἐξεφώνησεν ὁ Σωτὴρ. Ἐμάθομεν γάρ ἀπὸ τῆς κατηχήσεως τοῦ Νόστου Γρηγορίου, ὅτι ἔξι ὑδατος καὶ οὐνού τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα συνέστηκεν. Εἰταν οὖν αἷμα, τὸ ἔξι ἀμφοτέρων τὴν γένεσιν ἐσχηκδίζειν.

Ο ΚΑΘ. Ἀρκετῶς περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου εἰπομένων· διατί δὲ σὺν θεῷ ποιήσωμεν τὴν πάγκαινον, σύνδον, προθήσομεν τὰ περὶ τοῦ τοιούτου κεφαλαίου παρὰ σοῦ λαλήθεντα, καὶ εἰ τι ὁ πανάγαθος Θεὸς εὐδοκήσει. Νῦν οὖν, εἰ τι ἔχεις δόλο κεφαλαίου, εἰς μέσον τιθέσθω.

Ο ΘΕΟΡ. Ἡκουσα διτι προχθές κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἑκτην τοῦ Δεκεμβρίου ἑωρτάσατε τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἐορτὴν, καὶ ἀνέγνωτε τοῦ Νόστου λόγον εἰς αὐτὴν αὐτῷ πονηθέντα, οὐ δέ τοι ἄρχη, « Ή; καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀκολούθια! » Καὶ θεάμασσα, τούτῳ πεποιήκατε, διτι ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναμφιλέκτως δεῖκνυται διτι πρῶτον δρεσις; ἐορτάσατε τὸ Γενέθλιον τοῦ Κυρίου, καὶ οὗτῳ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος. « Υμεῖς μὲν κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ Δεκεμβρίου ἑωρτάσατε τοῦ πρωτομάρτυρος τὴν ἐορτὴν, τὰ δὲ τοῦ Κυρίου Γενέθλια μέλλετε ἐρτάσσει εἰς τὰς ἔξι τοῦ Ἱανουαρίου. Ήπιας οὖν συγκέντει ὑμῖν δὲ Νόστος; Λέγει γάρ, « Ή; καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀκολούθια, ὡς γλυκεῖς ἡ τῆς εὐφροσύνης διαδοχῆς. Ἰδού γάρ ἐορτὴν ἔξι ἐορτῶν, καὶ χάρεν ἀντιλαμβάνομεν χάριτος· χίλιες δὲ τοῦ παντὸς Δεσπότης εἰστίσαν, σῆμερον δὲ μιμητῆς τῶν Δεσπότων. » Ἀκούεις τι λέγει; Σὺ δὲ τὸν μιμητὴν ἑωρτάσας, τὸν δὲ Δεσπότην παρέδιεψας· καὶ τις τεսσάρων μοι, αἰσχύνομαι ἀνθ' ὑδῶν, διτι, τοῖς οὕτω προφανέσιν ἐλεγχόμενοι, διορθωθῆναι οὐκ ἐδουλήθητε. Συμβουλεύσατι μοι δὲ ὑδρίν, ἐπει τὰς ὑπὸ τῶν ἀπαγνωτάτων δηλούμενις οὐ φυλάττετε, μηδὲ τὰς ἀπαγνωσμάτα ἔχειν καὶ ἀναγνώσκειν, ἵνα μηδὲ ὑπὸ τῶν διηγεικῶν ἐλεγχόμενοι πλέον κατάκριμα ἔχητε.

Ο ΚΑΘ. Ἐν τούτοις ὁ Καθολικὸς μειδέσσας ἔφη·

A aquæ mentio facta est : etenim illa sacrificia adumbratio nostrorum erant. Scribens itaque beatus Paulus ad Hebreos ait : Sumpto sanguine hircorum ac vitulorum, cum aqua et vellere coquino atque hyssopo, librum ipsum cunctumque populum aspersit dicens : Hic est sanguis fæderis quod Dominus vobis imposuit. Tubernaculum quoque et omnia sceri ministerii instrumenta sanguine pariter aspersit. Imo cuncta propemodum sanguine ex iiri solent ex legis norma, et sine sanguinis effusione non fit remissio ¹⁹. Audisti primum sanguinis et aquæ factam misturam, nullam tamen in aspergendo aquæ mentionem : Hic, inquit, sanguis fæderis. Rursusque, vasa ministerii sanguine pariter aspersit, et omnia propemodum sanguine purgantur ex legis praescripto, et sine sanguine non fit remissio. Quater, inquit, memorato sanguine, aquam silentio pressit. Num ergo negabimus, primo quoque aquam coimmemoratam? Atqui dixit : Cum aqua et lana coccinea. Ne igitur mirum tibi videatur, domine, quod in Evangelii aquam non appellari Servator. Quippe jam a Nysseni Gregorii catechetico edociti sumus, Christi corpus ex aqua et vino suis conversum. Cum ergo Christus sanguinem dixit, rem utramque unde ille est effectus subindicavit.

GEN. Satis de hoc capitulo diximus. Cum autem generalem synodum Deo favente celebrabimus, ea aquæ a te super hac re disputata fuerunt referemus, et si quid præterea Deus optimus annuet. Nunc age, si forte aliud capitulum in promptu habes, exponere.

THEOR. Audivi nudiustertius, die Decembri sexta supra vicesimam, sancti Stephani protomartyris festum vos celebrantes, quo dic Nysseni sermonem legebatis de illo festo, cuius initium : « Quam pulchra est bonorum successio! » Mirabar autem qui id saceretis, quandoquidem in hoc ipso sermone perspicue demonstratur, debere te primo Domini Natalia celebrare, deinde sancti protomartyris Stephani festivitatem. Vos autem die Decembri 26 festum Protomartyris agitatis; Domini autem natalia sexta denum Januarii die celebraturi. Qui ergo vobis Nyssenus consonat dicens : « Quam pulchra est bonorum successio, quam dulcis letitiae continuatio! » En aliud ex alio festum, en gratiam ex gratia excipiimus. Heri nos universalis Dominus festo convivio exceptit, hodie Domini imitator. Andin quid dicat? Tu vero imitatorem solemitatem celebras, Dominum prætermittis? Crede mihi, pudet me vestri, qui manifeste adeo convicti, corrigi non patimini. Auctor equidem vobis sum, ut quandoquidem ea quæ lectiones liturgicæ docent non observatis, lectiones ipsas omittatis, ne ab his perpetuo redarguti, gravius judicium patiamini.

GEN. Ad hæc Generalis arridens ait : Habemus ora-

bonem sancti Procli Constantinopolitani in proto-martyrem, cuius initium «Sensibilis quidem so». Atque hic sermo haud secus nobis adversatur, ait enim: «O novi regis admiranda facta! Ileri mater cum peperit, et hodie ipsi gloriros Stephanus oblitus est.» Sed enim ad festa quod attinet, ut olim quoque tibi dixi, vivente adhuc beato illo Generali fratre meo in familiaribus inter nos colloquiis sic dicebamus: Cur præter omnium consuetudinem nos festa peragimus? Franci, Romani, Syri, quævis gens Christiana, conspirant in festis atque consentiunt; soli Armenii a cunctis differimus.

THEOR. Jam si forte vos non pueret, quod cum omne genus Christianorum laboribus abstinet, sacris laudibus occupatum, et toto orbe terrarum festis concionibus latetur, vos soli cum Hebreis ac Saracenis servilia opera facitis (præsertim quia gens vestra divinis Scripturis magnopere studet: crede enim mihi, nihil ad gratiam loquor, cum vos in sacris Bibliis valde eruditos dico;) quid cum ait Theologus Gregorius: «Christus natus est, laudate;» et paulo post: «Hoc nobis panegyrum convocabat, hoc hodierna solemnitate recolimus, adventum scientis Dei ad homines;» deinde in sermone alio: «Iterum Jesus natus, iterum mysterium;» cum ergo: «Iterum,» auditis, nondumne intelligitis, quod non eodem die Christi Natale ac Baptisma celebrandum sit?

GEN. Caput hoc in priore disputatione satis jam tractatum, recte compositum fuit. Ne igitur actum agas.

THEOR. Profecto actum non ago; sed quæ tunc ob nimiam copiam nos fuderunt, ea nunc completere fert animus. Nam et de sacro unguento tunc locuti, sacra auctoritate non confirmavimus, oportere id scilicet ex oleo olearum fieri; sed tua tantummodo verba refutare contenti fuimus. Nunc, si placet, auctoritatem quoque recitabimus, ne quid videamur, ut ait proverbium, ex ventre loqui. In Exodo scriptum est: *Locutus est Dominus Moysi dicens: Sume tibi aromata, primæ myrræ et electæ quingentos siclos, et odori cinamomi dimidiam portionem, id est ducentos quinquaginta siclos, et odorati calami similiter ducentos quinquaginta, et casiae siclos quingen- tos ad sanctuarii pondus exactos, et oleum olearum, conficiesque unctionis oleum, unguentum compositum arte unguentarii. Hoc oleum unctionis sanctum erit*^{10.11.} Audistis? Oleum olearum, non sesami, dixi.

GEN. Sacra hæc auctoritas, ante etiam quam re citares, nota nobis erat. Sed age, trade nobis scripta, si placet, capitula omnia, quæ sanctus imperator et Romanorum sancta Ecclesia a nobis probari postulanti, ut fiat unio. His enim communiter consideratis, nostram de omnibus sententiam dicemus.

^{10.11} Exod. xxx, 22-25.

A Ἐχούνεν λόγον τοῦ ἄγιου Πρόδρου Κώνσταντινουπόλεως εἰ; τὸν πρωτομάρτυρα, οὐ δέ ἀρχή, εἰ Ο μὲν αἰσθητὸς ἔλεος. Οὖτος οὖν οὐκ ἐλαττον δύοτος; τούτου ἀντικείται ἡμῖν λέγε: γάρ· «Ωἱ ἔνους βασιλέως παράδοξα πράγματα! χθὲς ἐτέθη, καὶ σῆμερον αὐτῷ Στέφανος Ἐνδοξὸς προστηνέθη.» Άλλα περὶ τῶν ἑορτῶν, ὡς οὐκ καὶ πέρυσι εἶπον, ἐτι περιέντος τοῦ μακαρίου Καθολικοῦ ἐκείνου τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ πρὸς ἀλλήλους κοινολογούμενος τούτο ἐλέγομεν. «Ἴνα τι κεχωρισμένων; ἀπὸ πάντων ἡμεῖς ἐρτάζομεν; Φράγγοι, Ἰωμαῖοι, Σύροι, καὶ πᾶν Ἰησος Χριστιανῶν ὅμοφρονοῦσι καὶ ὁμογνωμονοῦσι ἐν ταῖς ἑορταῖς, μόνοι δὲ οἱ Ἀρμένιοι διαφωνοῦμεν πρὸς ἀπανταχός.

Ο ΘΕΩΡ. Καν τούτο οὐ ποιεῖ ἐρυθρίψην ὑμᾶς, ὅτι, ὅποις πᾶν γένος Χριστιανῶν ἀργαλέον ἔχει, καὶ ταῖς πρὸς Θεὸν δοξολογίαις ἐνασχολεῖται, καὶ ἐναγάλλεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πανηγυρίζον, ὑμεῖς μόνοι ἐργάζεσθε μετά τῶν Ἑβραιών καὶ Σαρακηνῶν (καὶ μᾶλλον ἕθνος; ἀσχολούμενον ταῖς θεαῖς Γραφαῖς· καὶ πίστευσόν μοι, οὐ πρὸς χάριν λέγω, πεπικνωμένους; ὑμᾶς εὐρίσκω εἰ; τὴν θεαν Γραφήν;) τι οὖν ὅταν λέγῃ δι Θεολόγος; Γρηγόριος· «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάζεται·» καὶ μετά τίνα· «Τοῦτο ἐστιν ἡ πανηγυρις, τούτῳ ἐρτάζομεν σήμερον, ἐπιδημιαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους·» εἴτα ἐν ἀλλαρι λόγῳ· «Πάλιν Ἰησοῦς δέ ἐμδεις, καὶ πάλιν μυστήριον·» διτεν οὖν ἀκούητε τὸ «Πάλιν», ἀρα οὐ νοεῖτε διτε τὸ γενέθλια καὶ τὸ Βάπτισμα;

Ο ΚΑΘ. Τὸ κεφαλαιον τούτο ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει τραχταΐσθεν ικανῶς εἰς τέρας ἥκηνη χρηστόν· οὐ διτοῦν ἔτι ταυτολογεῖν εἰς κενόν.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἔστι ταυτολογία, ἀλλ' ὅσα τάξει ἡμᾶς διτε τὸ πλήθος παρέδραμε, νῦν. ἀναπτληρῶσαι προτεύμημεθα. Καὶ γάρ περὶ τοῦ μύρου τότε εἰπόντες, οὐκ ἐδωκαμεν χρῆσιν, διτε ἔξ έλαιου τοῦ ἐλαϊδίου τὸ μύρον διφείλει κατασκευάζεσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸν οὖν ἀνεσκευασθεία λόγον, Νῦν οὖν, εἰ κελεύετε, εἰπωμεν καὶ τὴν χρῆσιν, ἵνα μή δεξαμεν διτε κοιλίας κατὰ τὴν παροιμίαν λαλεῖν. Γέργαρται τε τῇ Ἐερδῷ· «Ἐλάλησεν δι Θεὸς πρὸς Μωσῆν λέγω· Καὶ σὺ λάβε ηδύσματα, ἀπθος σμύρης ἐκλεκτῆς πεντακοσίους στιλῶν, καὶ κιναγμάτων εἰδώδους τὸ ήμισυ τούτου, διακοσίους πεντήκορτα, καὶ καλάμου εἰδώδους διακοσίους πεντήκορτα, καὶ λρέως [cod. Ieréως] στιλῶν πεντήκορτους τοῦ ἀγίου, καὶ έλαιος ἔξ ἔλαιων, καὶ ποιήσεις αὐτὸς έλαιος χρίσμα ἀγίον μύρον μηρεύον· έλαιος χρίσμα ἀγίον έσται. Ήκουσας; Έλαιος ἔξ ἔλαιων εἰσεν, οὐκ εστάμων.

Ο ΚΑΘ. Τὴν χρῆσιν ταῦτην, καὶ πρὸ τοῦ σε εἰπει ἐγινώσκομεν· πλὴν εἰ κελεύεις, διτε ἡμῖν ἐγγράψα τὰ κεφάλαια ἀπαντα δια ἄγιος βασιλεὺς καὶ ἄγια Ἐκκλησία τῶν Ἰωμαίων ζητεῖ παρ· τημῶ ἐπὶ τῷ γενέθλια: τὴν ἔνωσιν, ἵνα τοῦτα κεισκοπήσαντες, εἰπωμεν τὸ ἡμῖν παρεστάμενον τε πάντων.

Ο ΘΕΩΡ. Έδωκα κεφάλαια ταῦτα· Ἰνα ἀναθέμα· Α τίκιστοι τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν, Εὐτυχία τε καὶ Διόσκορον, Σεβῆρον καὶ Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον καὶ πάντας τοὺς δύμαρρονας τούτους· καὶ ίνα ὅμοιογῶσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ένα Χριστὸν, ένα Υἱόν, ένα Κύριον, ένα πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν ἐκ δύο τελείων φύσεων ἐνώθεισῶν εἰς μίαν ὑπόστασιν, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἀν-
αλλοιώτως, ἀσυγχύτως· οὐκ ἄλλον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλον τῆς Παρθένου, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, φύσεις δύο, τὸν ένα Θεὸν καὶ ἀνθρώπον· καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τὸν αὐτὸν καὶ ένα Χριστὸν ἔχοντα δύο θελήσεις φυσικὰς, θείαν καὶ ἀνθρώπεινην, οὐκ ἐναντιουμένας ἀλλήλαις ἀλλ' ἐπομένην τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν τῇ θείᾳ θελήσει· καὶ ίνα λέγωσι τὸ τρισάγιον χωρὶς τοῦ, δ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς (28), καὶ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου. Καὶ ίνα ἐορτάζωσι τὰς ἐορτὰς μετὰ τῶν Ρωμαίων, τὸν Εὐαγγελισμὸν τοῦ Κύριου τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ τοῦ Μαρτίου, τὴν Γέννησιν τῇ κε' τοῦ Δεκεμβρίου, τὴν Περιτομὴν κατὰ δύδην τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, τοιτέστι τῇ πρώτῃ τοῦ Ἱανουαρίου, τὴν Βάπτισιν εἰς τὰς δὲ τοῦ Ἰανουαρίου, τὴν Ὑπαπατήν εἰς τὰς δὲ τοῦ Φεβρουαρίου, καὶ ἀπλῶς ἀπάσας τὰς Δεσποτικὰς; ἐορτάζεις, καὶ τῇ; ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· ίνα ποιῶσι τὴν θείαν κοινωνίαν μετὰ δρπού ἀκύρου καὶ οἶνου καὶ θεάτος· ίνα ποιῶσι τὸ δῆγιον μύρον μετὰ ἔλαιου τοῦ ἐξ ἔλαιων· ίνα ιστῶνται πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἐν τοῖς ἐκκλησίας διτε τελεῖται ἡ θεία λειτουργία, ταῦτη τῶν κεκαλυμένων παρὰ τῶν θείων κανόνων, ὅμοιως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀκολουθίας τῆς ἐκκλησίας· ίνα δέχωνται τὰς ἐπτά οἰκουμενικὰς συνάδους· ίνα δέχωνται τὴν πρόβλησιν τοῦ καθολικοῦ μόδου παρὰ τῶν βασιλέων τῶν Ρωμαίων. Τούτων τῶν κεφαλαίων δοθέντων τῷ Καθολικῷ, ήρώτησεν ἡμᾶς δ Καθολικός.

Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ποιῆσαι, ὡς, ἐὰν ἐν τούτων λείψῃ, οὐ γενήσεται ἡ ἐκκατεύσις; ή ζεστις τινὰ τούτων, ὃν χωρὶς παραδέξονται; ἡμᾶς εἰς τὴν ἐνωσιν;

Ο ΘΕΩΡ. Ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ ποιοῦντα τὸν χωρισμόν ἡ ἐκκλησία δὲ καὶ διασιλεὺς ἐξουσίαν ἔχει τινὰ τις τούτων ἐδειται δι' οἰκονομίας, καὶ μὴ περικόψαι τὴν ἐνωσιν δι' αὐτά· ὡσπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν Οὐργαριών· ὅταν γάρ ἐκείνους ἐβάπτισεν δι' παρ' αὐτοῦ ἄγιος Στέφανος, ίνα μή τὸ οὖλον ζημιαθῆ, παρεχύρησεν ίνα οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ἐχωσι γυναικες νομίμους, ὡσπερ νῦν οἱ ἵερες ἡμῶν· καὶ τούτο περιοήκε μετὰ βρεβιλέγου τοῦ τότε πάπα, δι' καὶ κρίτει μέχρι τῆς σήμερον εἰς τινας τῶν ἐπισκόπων εἰσιν (29).

(28) Legi prieurem disputationem, p. 471.

(29) Vana hæc est et inaudita de maritis Hungarorum episcopis, concedente Pontifice, fabula quam barii ecclesiastis his oria prorsus non agnoscit. Neque hæc res tam insignis sive in sancti regis vna copiissime a diversis edidit, sive in fasces

THEOR. Tum ego hæc capitula tradidi: nempe ut Armenii analheima dicerent illi qui unam Christi naturam affirmant, Eutycheti, Dioscoro, Severo, Timotheo Eluro cunctisque assecilis eorum. Ut considerent Domum nostrum Jesum Christum, unum Christum, unum Filium, unum Dominum, unam personam, unam hypostasim ex duabus naturis unitis sub una hypostasi, inseparabiliter, indivisibiliter, invariabiliter, inconfuse: neque alium esse Filium Dei, aliud Virginis, sed eundem esse Filium Dei et Filium hominis, duas naturas, unum Deum et hominem: atque in duabus naturis unum eundemque Christum duas ex proprietas naturales operationes divinam atque humanam; duas naturales voluntates divinam atque humanam, haud invicem adversantes, sed ita comparatas ut divine voluntati obsecundet humana. Insuper ut trisagium recitarent absque verbis: *Crucifixus pro nobis,* et absque copula, et, Ut festos dies eodem ac Romani tempore agitarent, Domini Annuntiationem die 25 Martii; Natalia die 25 Decembris, Circumcisitionem die octava post Christi Natalia, id est Januarii die prima; Baptismum die 6 Januarii; Virginis Purificationem die 2 Februarii; aliquę omnino eunctas Domini solemnitates, itemque sanctissimam Virginis, Precursoris, et saeculorum apostolorum. Ut divinam Eucharistiam in pane fermentato et vino cum aqua consecrarent. Ut sanctum chrisma ex oleo olearum consicerent. Ut Christiani omnes intra ecclesiam consisterent, dum sacra liturgia peragitur, iis exceptis quos sacri canones arcent; pariterque ceteris Ecclesiæ officiis adesseut; ut septem ecumenicas synodos admitterent; denique ut electionem solius Generalis ab imperatore Romanorum fieri permitterent. Postquam hæc capitula Generali tradidimus, is ita nos sciscitatus est.

GEN. Hæcce omnia necessario fieri a nobis Romanī postulant, ita ut si quid horum desit, unio non sit futura; an aliquod ex his est, quo prætermisso, nihilominus ad unionem nos admittent?

THEOR. Nempe hæc sunt que schisma faciunt. Ceteroquin Ecclesiæ et imperatori licet quædam ex his fortasse remittere, prudentiæ gratia, neque horum nomine unionem præcidere: sicuti apud Hungaros quoque facilitatum est, quo tempore sanctus ipsorum Stephanus eos baptizandos curavit, qui ne res universa pessimum daretur, sicut ut eorumdem episcopi legitimas uxores haberent, sicuti nunc presbyterorum nostrorum mos est: idque egit impetrato brevi ab eo qui tunc erat papa: quæ adhuc consuetudo apud nonnullos regionis illius episcopos viget.

Hungaricis, sive in Annalibus ecclesiasticis scripta non esset: neque hoc exemplo, post excitatas deinde de re quæstiones, usi non essent coelitus hostes. Illud mihi potius cunctisque constat, sumum fuisse omni tempore Romanorum Pontificium studium atque conatum pro conservanda in eccl

GEN. Dic perspicue, cequa sint ex his capitulis, quibus sepositis, nos tamen ad integrum unionem excipient?

THEOR. Puto quod tu scienti tuummet animum exploratum habes, ita voluntates quoqua subtilitatum pervides, probeque nosti quidnam ex his admissuri sint, quidve secus. Quare tu potius, si vis, indica mihi, quænam Armeniis gravia visum iri putas, quæve nunquam sibi persuaderi passuri sint.

GEN. Nescio. Fortasse quædam mihi videbuntur, de quibus aliter synodus existimabit.

THEOR. Si tu, qui caput es, hoc ignoras, quomodo ego qui pes sum, imo ne pes quidem, apud Romanorum synodum, quod rogas compertum habeam? Nihilominus conjectans dicam. Capitulum filium de Generalis electione, honoris ergo atque utilitatis tuae et succedentium Generalium prescriptum est: namque ad sedis stabilitatem firmitatemque spectat, quia haec defensorem sanctum imperatorem vancisceretur. Romani tamen, ut puto, vim vobis in hoc haud facient: sed ne in quaestione quidem de Azymis vos cogent, si certe de ceteris consenseritis.

GEN. Haec omnia ad synodi cognitionem perferram: et cum legatos meos ad regiam urbem mittam, scripto significabo tum vestrae synodo tum etiam a Deo coronato imperatori quæ admissa fuerint capitula et quæ secus, simulque causas aperiam proprieas quas aliqua fortasse repudiata fuerint. Et nisi pravus hominum hostis dæmon magnum hoc negotium disturbaverit, ad nos quidem quod attinet (sic Deus adjuvet) non impedietur. Oportet enim neque nos summo jure agere, neque item vos, siquidem unionem exoptatis; sed in quibusdam indulgere, quæ sidem non violent: quippe rituum differentia ecclesiasticorum, hominem a Christiana religione non submovet. Nunc vero, si placet, redditum parate. Post enim discessum vestrum, ad meos omnes episcopos scribam, ut vel ipsi veniant, vel legatos mittant, quotquot gravis causa ad synodum convenire prohibet. Porro opus est ut ego unionis negotium non sine Albanis Generali transigam: hic enim sedet Gregorii illius insidet qui sancti Gregorii nepos fuit, in Armenia magna, quicum mihi spiritualium negotiorum perpetua communio est, ita ut neuter nescio altero quidquam agat. Est autem inter nos intervallum iter mensium, ut reor, trium.

THEOR. Quandomai synodum coactus es? Tempus enim definite nobis designari oportet, ut imperatori et Ecclesiæ significationis.

siasticis viris hac virtute convenientissima; cuius rei cumulare testimonia non interest. Sylvester certe II in celebri ad S. Stephanum regem Bulla nihil de celibato dicit. Idem vero in sermone ad episcopos (apud Mabillonum *Anecd.* ed. nov., p. 104) veila Pauli unius uxoris *vix* litteraliter explicat, ne bigamus (id est qui duabus uxoribus jam defunctis copulatus fuerit) ad episcopatum ascen-

A 'Ο ΚΑΘ. Εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς, εἰ ἔστι τούτων τῶν κεφαλαίων τινά, ὃν χωρὶ; δέξονται ἡμᾶς; εἰς τελέαν ἔνωσιν.

'Ο ΘΕΩΡ. Ὑπολαμβάνω διτι ὥσπερ γινώσκεις; σὺ τὴν καρδίαν σου, οὐτως γινώσκεις; καὶ τῶν ὑπὸ εἰ ἀρχιερέων τὸ θέλημα, καὶ γινώσκεις τίνα τούτων δέξονται, καὶ τίνα οὐ· καὶ, εἰ κελεύεις, εἰπὲ ἡμῖν τίνα τούτων τοῖς Ἀρμενίοις δοχεῖ φορτικὰ, καὶ οὐκ ὅν συγέλθοιες ὥστε παραδέξησθαι αὐτά.

'Ο ΚΑΘ. Οὐκ οἶδα· ἵσως δοκοῦντα ἔμοι τινα, τῇ συνόδῳ οὐ δέξει οὐτως.

'Ο ΘΕΩΡ. Σὺ κεφαλὴ ὧν, ἀγνοεῖς τοῦτο, πῶς ἐγὼ ποὺς ὧν τῆς· πορῷ τῶν Ῥωμαίων συνόδου, μέλλον δὲ οὐδὲ ποὺς, δύναμαι γ. ὥνται τοῦτο δὲ ἐρωτᾶς; Πλήρης στοχαζόμενος εἰπω· τὸ τῆς προβολήσως; κεφάλαιον B ἢ φορῷ εἰς τιμὴν καὶ ὀφέλειαν σήν καὶ τῶν μετὰ τὸ Καθολικῶν· εἰς σύστασιν γάρ τοῦ θρόνου τοῦτο ἔστι· καὶ διαμονὴν, ὡς μέλλοντος ἔχειν διφέντερος τὸν βασιλέα τὸν ἄγιον· καὶ οἷμαι οὐδές εἰς τοῦτο οὐκ ἀναγκάσουσιν ἀλλ' οὐδὲ περ τῶν ἀξύμων βιάσουσιν οὐδές, έταν εἰς τὰ διλλα συνέλθητε.

'Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα προθήσω ἐνώπιον τῆς συνόδου· καὶ διαν μέλλω ἀποστεῖλαι τοποτηρητὰς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, δηλοποιήσω ἐγγράφως τῇ τε ἀγίᾳ συνόδῳ καὶ τῷ θεοστεφερὶ βασιλεῖ τὰ παραδεχθέντα, καὶ μή, κεφάλαια· καὶ δώσω καὶ τὰς αἰτίας δι' ἦς τὰ μὴ παραδεχθέντα οὐ παραδέχομα· καὶ εἰ δὲ πονηρὸς καὶ μισανθρωπὸς δαίμων οὐ παρεμποδίσει τοῦτο τὸ μέγα χρῆμα, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας, σὺν Θεῷ λέγω, οὐκ ἐμποδισθήσεται. Δεῖ γάρ μήτε ἡμᾶς· τῆς ἀγανάκτειας μήτε οὐδέ τὴν ἔνωσιν βουλομένους ἀντέχεσθαι, ἀλλὰ τίνα παρορᾶν, δισ τὴν πίστιν οὐ παραβλάπτει· συνηθεῖων γάρ διαφορὰν ἐκκλησιαστικῶν, ἀνθρωπὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐδὲ ἀλλοτριοῦ. Νῦν οὖν, εἰ κελεύετε, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐτοιμάσθητε περδός ὑποστροφήν· καὶ μετὰ τὴν ὑμῶν ἀναχώρησιν, γράψω πρὸς ἀπαντας τοὺς ἡμῶν ἀρχιερεῖς, ἵνα αὐτοὶ ἐλθωσιν, ἵνα τοποτηρητὰς ἀποστείλωσιν, δισ δηλονότι δι' ἀγαγκαλας αἰτίας εἰς τὴν σύνοδον παραγενέσθαι οὐ δύνανται. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἀνάγκης μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Ἀλβακ (30) τὴν ἔνωσιν ταύτην ποιήσω· οὗτος· γάρ ἐπέχει τὸν θρόνον Γρηγορίου τοῦ ἐγγόνον τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τῆς μεγάλης· Ἀρμενίας, καὶ ἀστέρις ἀλλήλων ποιοῦμεν. 'Εστι δὲ ἔδικτημα ἀπ' ἐντεῦθεν οὐ, ἐκεῖ οὐκ ἔττον οὐδὲ μητρῶν τριῶν.

'Ο ΘΕΩΡ. Καὶ πίτε μέλλεις ποιῆσαι τὴν σύνοδον; Δοῦναι γάρ ἡμῖν διείλεις δινομαστὶ τὸν καιρὸν, ίντι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦτο γνῶμαν.

dat; allegorice vero, ne episcopus post catholicum dogma, sensum hereticum sumat; scilicet ut unius uxoris, id est Ecclesiæ, vir appelletur.

(30) *De origine Armeniaci patriarchatus Albanicæ*, qui secundus inter patriarchatus Armenios dignitate erat, leges doctum opus, cui titulus: *Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena*, t. II, p. 9.

Ο ΚΑΘ. Ούδε τέ ξώ σίδε, εἰ μὴ ἐρωτήσω λεπτομε- A ρῶ; τοὺς γινώσκοντας τὰ διατήματα τῶν χωρῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μάλιστα πλείστα καιρὸν δρεῖτες δοῦνται, διὸ τὸ ποιῆσαι ἔκαστον τὴν οἰκονομίαν αὐτῷ ἀρχούσαν.

Ο ΚΑΘ. Ἐξαπάντως; οὖτε; δρεῖται γενέσθαι πλήν ιῶ μέλλω μετὰ τὸν ἀνθρώπων μου ἀποστεῖται γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ δηλώσω τὴν διωρλαν-

τῆς συνθέου.

Ο ΘΕΩΡ. Δεῖξον ἡμῖν, εἰ κελεύεις, ἢν μέλλεις ἀπο-

στεῖται πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν.

Ο ΚΑΘ. Τοῦτο ποιήσω· νῦν δὲ ὑπάγετε, διαν-

πάντα, καὶ δε τὸν ἐκθῆσομαι τὴν ἐπιστολὴν δεῖξω-

την.

Τῇ ἐπαύριον ἔστειλεν ἡμῖν δὲ Καθολικὸς τὴν Ἐκ-
θεσιν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν, ἣς ή ἔννοια,
ίνα τὸν ἐπιτομῇ εἴπων, αὕτη. — Οὐκ ἐνομίζομεν σκαν-
δαλίζεσθαι ἡμῶν τοιας λεγόντων μίαν φύσιν τὸν Χρι-
στὸν· δρῶς γάρ ἐρμηνεύσμενον τοῦτο οὐκ ἔστι κα-
κίν· ἐπειδὴ δὲ τινες σκανδαλίζονται, παντελῶς ἐγκα-
τειλμάνομεν μίαν φύσιν λέγειν τὸν Χριστὸν (31).
Εἴτα ἡμέλησεν δὲ Καθολικὸς κατὰ μόνα τῷ θεωριανῷ
συντυχεῖν· καὶ μετακαλεσάμενος δύῳ Σαββάτῳ λίαν,
εἰπεν αὐτῷ· Ἐσκανδαλίσθησαν οἱ ἄμοι ἀρχιερεῖς
καὶ ἡμοῦ, καὶ ἐστιν ἀναγκαῖον ἐξελέσθαι τὸ σκάν-
δαλον ἐκ τῶν καρδῶν αὐτῶν· Ἐσκανδαλισμένοι γάρ
ἴντες, οὐδαμῶς ὅπακούσωσι μου ὡς κεφαλῆς, ἀλλὰ
σινάσσουσιν οὐα γένος; ἀτέραμνον καὶ σκληροτράχη-
λον· ἀλλ' αὐτὸν ἔστι Κυριακὴ, καὶ μέλλουσι συν-
εχθῆναι ἀρχιερεῖς πολλοί, καὶ δροντές μου σχέδιον C
ἀκαντεῖς. Λάλησον οὖν, εἰ κελεύεις, αὐτοῖς κατὰ τὴν
τὸ θεοῦ τοι δεδομένην σοφίαν πληροφορῶν αὐτοὺς,
οἵτις γραφὴν μυστικήν οὗτε λόγους ἀπέστειλε πρὸς
τὸν βασιλέα τὸ Καθολικός, ἀλλ' ή τοῦτο μόνον ὅτι,
ἢν ἡ βασιλεῖα σου θέλῃ τὴν ἔνωσιν, οὐχ ἥττον κάγὼ
τούτην θέλω καὶ ἐπιθυμῶ καὶ σπουδάζω ἵνα γένηται.
Ὑπέσχετο γάρ δὲ θεωριανὸς τοῦτο ποιήσαι· τῇ
ἐπαύριον ἐκκλησίαν ἀγέρας λαμπρῶν, μετεκαλέ-
σσαν ἡμᾶς, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ δὲ θεωρια-
νὸς εἶπεν.

Δημητροπλα θεωριανοῦ.

Οὐδὲν οὔτε λυσιτελεῖ; τοῖς ἀνθρώποις καὶ πολλῶν
καὶ μεγάλων πρόξενον ἀγαθῶν, ὡς τὸ φυλάκτειν
τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ θεράποντες τοῦ
θεοῦ χρηματίζομεν, καὶ τῆς ἀκαταλήπτου βασιλείας
κτηρούμοι, καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ υἱοὶ τοῦ
θεοῦ καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἀξιούμεθα· οὐ τί ἀν-
γένετο παχαριώτερον καὶ εὐκταῖστερον; Τοῦτο τὸ
τηλικούντον ἔργον καὶ δυσκατόρωτον, τὸ μηρῶν
τοῦ παρατίτον ἀγαθῶν ὑπισχνεῖτο ποιήσειν θεῷ δ
πρεφήτης καὶ βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαβὶδ, εἰ μόνον
συκοφαντίας ἀνώτερον τοῦτο φυλάξει. Λύτρω-
σαν με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων λέγων, καὶ
φυλάξω τὰς ἐντολὰς σου. Τί οὖν θιώται ποιήσου-

GEN. Ne ego quidem novi, prius quam eos accu-
rate rogavero qui locorum intervalla scirent.

THEOR. Sane tempus a te spatiōsum conceden-
dum est, ut singuli viaticorum suorum rationem
habeant.

GEN. Sic prorsus agendum est. Verumtamen ego
per homines meos familiares imperatori scribam,
tempusque synodo praeſertim significabo.

THEOR. Ostende nobis, si tibi placet, quam ad
imperatorem missurus es epistolam.

GEN. Ia sanc. Nunc vero ad requiem secedite;
statim ac enim epistolam scripsero, vobis ostendam.

B Postero die misit ad nos Generalis litterarum ad
imperatorem exemplar, quarum summa hæc erat: Existimavimus neminem offendit iri adversus nos
qui unam Christi naturam dicunt, quandoquidem
id recta interpretatione explicatum, vitio caret.
Sed quia nonnulli scandalum hinc patinuntur, nos
quidem unam dicere Christi naturam prorsus jam
desinemus. Exin Generalis secretum optavit cum
Theoriano colloquium, quem Sabbatho hora valde
serotina ad se vocatum its allocutus est: Mei mihi
episcopi offensi sunt, ideoque opus est ex illorum
animis scandalum revellere: quamdiu enim ita se
habuerint, nequaquam mihi ut præsuli morem ge-
rent, sed cavillabuntur, utpote genus hominum
pervicax et obduratum. Sed enim cras die Domi-
nica conventuri ad Synaxis sunt multi episcopi,
præsulesque mei prope omnes. Tu igitur, si libet,
pro ea quam tibi contulit sapientia Deus concionare
apud eos, ilisque suade, neque arcanam epistolam
neque dictum aliquod ad imperatorem a Generali
missum fuisse, nisi hoc tantum, nempe quam tea
majestas optat fieri unionem, ego quoque et volo
et cupio, atque ut fiat operam do. Igitur Theoriano
excipiente negotium, crastina die Generalis splen-
dida concione coacta, invitavit nos. Tum ibi Theo-
rianus hæc verba fecit.

Theoriani oratio.

Nihil ἄρνε utile hominibus, totque ac tantorum
bonorum causa est, ut præceptorum Dei observan-
tia. Propter hanc enim et Dei servi sumus, et
incomprehensibilis regni haeredes, et Christi
fratres, et Dei filii esse dicique mereimur: qua qui-
dem re nihil beatius aut optabilius esse potest. Hanc
præceptorum Dei observantiam, rem sane magnam
atque difficultem et insinuatorum bonorum fontem,
præstitum se spondebat Deo Propheta rex et
theopater David, si modo calumniae vim vitare po-
tuisse: Redime me, inquit, a calumniis hominum, ut
custodiā mandata tua ²². Quid ergo privati facient,
si rex calumniam extimescit, atque ut ab ea libere-

cum monophysitis controversias) nulla subtilis in-
terpretatio vel elaborata excusatio concedere Ar-
meniis nunc videtur.

²² Psal. cxviii, 154.

(31) Egregia sane disputationis conclusio, frue-
taque pretiosus! Prorsus enim, quia ducit sunt Chri-
sti naturæ, quam dicere (præseruum post agitatas

tur, perdifficilem sponsionem facit? Haud sibi postulat longevam vitam, puta quingentorum vel amplius annorum, vel universi orbis dominationem, neque aliud quidquam optabile aut admirabile, sed adversus columnas hominum defensionem; quam si impetrat, mandata Dei servaturum se promittit. Maximum reapse malorum columnia est; ideoque mens illa appriue prophetica et regalis hanc expovebat, neque se ab ea futum totius regni sui viribus erdebat, qui ceteroquin victoriis innumeris potitus fuerat. Mater enim scandalorum columnia infinitis malis orbem obruit: fratres invicem distrabit, parentes a liberis, hos a parentibus, a dilectis uxoribus viros. Quippe hoc validissimum diaboli atque antiquissimum telum est, unde etiam nomen homicida ille nactus est: neque enim aliud columniator significat quam diabolum. Neminem quamlibet reverendum reveretur Satan, honorabili honorem denegat audax ille et procacissimus. Quamobrem inimicus ne venerabili quidem Patri nostro sanctissimo Generali pepercit, quem reverentur angeli tanquam suum simulatorem, qui ipsorum mores luteo in corpore imitari contendit: sed vetere suo adversum illum telo, columnia scilicet, usus est. Audiri enim furtivos quorundam sermunculos dictitantium, quod secreto Generalis imperatori significaverit, se quartam synodus recipere, atque ad Romanas partes accedere, sive Armenii sequantur sive secus. Et has quidem fraudes apud vos contra Generalem draco nexuit. Rursus nobis hanc columniam imposuit, quod eum ipsum hereticum per universam Romaniam dictitaremus, O Satan! improbitatem! Quis apud nos Generalem heresos insimularet, quem ego sanctissimum in disputazione scripta appellavi, quae in palatio ac synodo lecta fuit, ex qua licet contrariam prorsus columniantibus sententiam conflcre. Sed haec quidem machinatus est pacis et concordiae hostis, qui recte factis semper adversatur. Nos vero Generalem et sanctum judicamus et dicimus: neque quidquam ipse ad imperatorem, praeter hoc scripsit: Quam tua maiestas vult unionem, nos quoque volumus ac peroptamus; et cum synodum nostram celebrabimus, legatorum maiestatis tuarum sermones coram sistemus; et quod Deus rectum esse demonstraverit, faciemus; itaque totum potenti majestati tuarum per nostros antistites significabimus. Haec per scriptum Generalis significavit. Pax autem Dei quae superat omnem sensum, quam et Dei esse didicimus, et cuius Deus ipse Deus est, quaque ipsa Deus est, tanquam in pace Dei nostri, suos quidem hostes in aeternum exterminet, amatores autem in Christo Iesu Domino ac vero Deo nostro concordes servet.

Ορούς αυτῆς εἰς τέλος καταβαλεῖ, φρουρήσει δὲ τοὺς Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν.

GEN. His dictis, Generalis ait: Neminem frugis ignorare arbitror, quod origo malitiae serpens Christianorum unionem spectare non sustinet:

A σιν, ζεν βασιλεὺς δέδοικε τὴν συκοφαντίαν, καὶ οὐ πέρ τού λυτρωθῆναι ταύτης, ὑπέσχεσιν ποιεὶ δυσκατόριων; Οὐ ζητεῖ ζωὴν μακροήμερον ἐπιών πεντακοσίων ἢ πλειστων, ἢ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὴν βασιλείαν, οὐδὲ δόλο τι τῶν ἐπαράτων καὶ θαυμαστῶν, ἀλλὰ συκοφαντίας ἀνθρώπων ἀπολύτρωσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγέλλεται. "Οντως πάμμεγα κακῶν ἡ συκοφαντία· καὶ διὰ τοῦτο διαφραγμάτων καὶ βασιλείων τοὺς ἔκεινος ἐδέδει αὐτὴν, μὴ πάνυ θερόων κατ' αὐτῆς ἐρ' ὅλην τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, διαφραγμάτων καταρθρωκῶν καὶ στήσας ἀνδραγαθήματα. Γεννητικὴ γάρ σκονδίλων ἡ συκοφαντία, καὶ ἐσμοῦ κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐμπίμπλησιν· διστησιαν ἀδελφούς ἀπ' ἀλλήλων, γονεῖς τέκνων, τέκνα γονέων, ἀνδρας περιποθήτων συνενῶν, ὧς πρόδειρον διπλον τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχαιότατον ἐξιστεῖ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δ ἀνθρωποτόνος ἐκτήσατο· οὐ γάρ δόλον ἀλλούν ἔθειε τὸ τῆς συκοφαντίας δνομα, ἀλλ' ἢ τὸν διάδολον. Οὐκ αἰδεῖται τι τῶν αἰδοῦς ἀξιῶν διεπιπταντίας, τὰ τῆς τιμῆς ἀξιῶν οὐ τιμῇ, ἀναίσχυτός ἐστιν, αὐλάδης, πάντολμος. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τοὺς τιμοὺς Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἀγιωτάτου Καθολικοῦ ἐφείσατο δ ἔχθρος, διὰ αἰδοῦνται καὶ διγελοις ως αὐτοῖς ἀμειλάδωμεν, καὶ τὴν ἔκεινων διαγωγὴν ἐν πηλίνῳ σώματι κατορθώσαι φιλονεικοῦνται· ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τῷ ἀρχαίῳ αὐτοῦ διπλῷ τῇ συκοφαντίᾳ ἐχρήσατο. "Ηκουσα γάρ τινων ὑποψιθυριζόντων διὰ διαβόλου Καθολικὸς ἐμήνυσε λάθρα πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ δέχομαι τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν Ὦμαλος ἔσομαι, καὶ τε ἐψόνται οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τε καὶ μή. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' αὐτοῦ διατάκαλος ἐτεχτήνατο δράκων· καθ' ἡμῶν δὲ διὰ τὴν Καθολικὸν αἱρετικὸν ἐλέγομεν ἐν δόλῃ τῇ Ρωμανίᾳ· ὡς τῆς κακίας τοῦ Σατανᾶ! Πῶς θεῖλον αἱρετικὸν εἶπεν τὸν Καθολικὸν διὰ τὴν διαλέξεις ἀγιώτατον ἐμαρτύρησα, ητίς ἀνεγνώσθη ἐπὶ παλατίου κάπι συνόδου; Καὶ ἵναντίος αὐτῆς ἐν αὐτῇ ἐλέγχηναι· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπέβαλεν δ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς διονίσιας ἔχθρος, διὰ δὲ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεις ἀντιτάσσεται. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἀγιοι τὸν Καθολικὸν καὶ ἔχομεν καὶ ὄνομάζομεν· καὶ αὐτὸς οὐδὲν δόλο πρὸς τὸν βασιλέα ἐγράψεν ἀλλ' ἢ τοῦτο· εἰπετο διαγία βασιλεία σου ἔθειε τὴν ἐνωσιν, θέλομεν καὶ ἐπιποδοῦμεν αὐτήν· καὶ δια τὸν Θεῷ τὴν ἡμετέραν ποιήσωμεν σύνοδον, τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων τῆς βασιλείας σου εἰς μέσον προθήσομεν· καὶ διπερ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀπὸ [δεῖξε] καλὸν εἰναι, ποιήσομεν, καὶ δηλώσομεν πάντα δι τημετέρων ἀρχιερέων τῇ χρισταδι βασιλείδι σου. Ταῦτα εἰδίνει ἐγγράφως ἐμήνυσεν δ Καθολικός. Η δὲ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ δι περέχουσαν πάντα νοῦν, ἥν Θεοῦ τε εἰναι ἀκούομεν, καὶ ἡς θεὸν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὴν Θεόν, ώ; ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοὺς μὲν ἔχομεντας αὐτὴν ἐν τῇ αὐτῆς διμονοίσι, ἐν Χριστῷ

Ο ΚΑΘ. Τούτων οὕτω διθύντων, εἰπεν δ Καθολικός· Οὐδένα τῶν εἰς φρονιστῶν ἀγνοεῖν οἴμει, διε διρχέσκω; Εἰς τούτην τὴν φέρει τὴν ἐνωσιν τῶν

Χριστιανῶν· σφάττεται γάρ τοι δόμοισι τῶν τέκνων τῷ θεῖ, καὶ φυματίαν κατὰ καρδίας εἰσθέται κηρύξας, θέλλουσαν τὴν εἰρήνην δρῶν. Καὶ εἰ καθ' ἡμῶν τοιάτερος ἐμηχανήσατο, παραστάψαις θέλων τὴν ἴωσιν, θευμαστὸν οὐδέν· ἀλλ' ἡμᾶς οὐ διέλαθον τὰ σκάνδαλα αὐτοῦ. Διὸ τῶν καθ' ἡμῶν ῥηθέντων οὐτέ λόγον ποιούμεθα, ἀλλ' ὅπερ ἐμηνύσαμεν τῷ βασιλίᾳ, καὶ πάλιν μηνύσομεν. Ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ καίστε, ἀποχαιρετίσατε.

'Ἀποχαιρετίσαντες οὖν ἤλθομεν εἰς τὸ Κεσσούνον· εἴρομεν δὲ ἐκεῖ τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἱακωβιτῶν ἦτος Σύρου (32) περιμένοντα διατάσσει ἡμᾶς εἰς τὸν Καθολικὸν αὐτοῦ διτά τότε ἐν τινι καστελλῷ αὐτοῦ ἡγράφῳ ὁ ἄγιος Βαλσαμών. Μαθύντας δὲ ἡμεῖς διὰ Σαχαπετίνος ὁ ἀμύρος ἐνεδρεύεις τοῦ χριστιανοῦ τοῦτο, ἐρθηθῆμεν ἐκεῖ ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπεσάλκαμεν πρὸς αὐτὸν τὴν βασιλικὴν γραφὴν, καὶ αὐτὴς ἡμῖν ἀπέστειλεν ἔγγραφως· Ἐλήνυστε τὴν δικαιολογίαν τῆς αὐτοῦ πίστεως, καὶ πεττάκιον πρὸς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο οὐκ ἡδυνήθητε ἀλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ παρ' ἡμῶν πρὸς σὲ διὰ μοναχὸς Θεόδωρος συντεχεῖς εοι προσώπῳ ἡμῶν περὶ πάντων. Ἡ δὲ δικαιολογία τῆς πίστεως αὐτοῦ ἔχει κατὰ βῆμα οὐτοῦ (33).

(32) Hic erat Michael patriarcha cognomento Magnus, de quo Assemanus loco mox laudando.

(33) De hac cum Syris Theoriani disputatione insigne atque prolixum exstat testimonium Bar-Hebræi in secunda Chronicæ sui parte adhuc indecita (nam primam edidit Kirschius) cuius vaticinum codicem habes descriptum in hujus meæ collectionis tomo V. part. II. p. 49. Interim vero dum adhuc opus desiderat typorum lucem, præclarabimus Assemani excerpta in Biblioth. orient., I. II. cuius locum p. 364, rei nostræ maxime idoneum recitare hic opus est, præsertim quia testatur nobis de secundo itinere Theoriani in Orientem ad disputandum, ne quis forte id confictum a Græcis puleret, cum ex perraro Græco codice a me nuper observato et edito res gesta nunc divulgetur; qui quidem codex tam priscus est, ut ab ipsis disputationis ætate haud valde abesse videatur. Sic ergo sicut Assemanum Bar-Hebræus.

Anno Græcorum 1481 [imo 1482, Christi 1170.] Manuel Comnenus imp. per Christophorum litteras ad Michaelen patriarcham de religione scripsit. Theorianum insuper ad eundem et ad Nersetem Armeniorum Generalem misit, qui cum in Πωμακούνι, Castrum Romanum, pervenisset, significavit Michaeli, ut in Syriam ad colloquium properaret, quoniam ipsi in Mesopotamianam proficisci non licet. Michael Joannem episcopum Chisumensem [hic in prima disputatione Theoriani apparet] ad Theorianum allegavit. Theorianus Byzantium reversus, sternique ab imperatore in Syriam missus [an. 1172.] Michaelen ad Castrum Romanum per litteras denuo arcessit. Is vero Theodorum monachum cognomento Bar-Vehebun, discipulum suum misit, ut ad Theoriani quæstiones responderet. Disceptatum est de substantia et natura ex doctrina Aristotelica, Theoriano ad Theodori argumenta ut Bar-Hebræus ex amore sua secte fabulator, obnubilans. Hinc Armeniorum Generalis, qui vietas Theoriano manus dederat, viribus resumptis, sic ad eundem scripsisse dicitur: « Cum synodus celebravero, sententiam meam imperatori

A enecatur enim a filiorum Dei concordia; lethalem gladium visceribus accipit, si prosperam pacem cernat. Ergo quod nobis hujusmodi fraudes struxerit, unionis causa disturbandæ, nil est mirandum: sed tamen nos ejus scandala non latuerunt. Quare dictorum adversus nos nullam rationem habemus, sed quod olim imperatori significavimus, nunc iterum significamus. Vos autem, si placet, jam valete.

Igitur vale dicto, Cessum profecti sumus; quo in loco monachum Theodorum philosophilum Generalis Jacobitarum seu Syrorum offendimus præstolantem, ut nos incolumes ad Generalem suum perduceret, in quodam oppidulo commorantem, cui nomen sanctus Balsamon. Verum tamen nos indiciis acceptis quod Sachapetinus ameras ut nos caperet insidias struxisset, timuimus illo ire; sed regias litteras ad Generalem misimus, qui vicissim fidei suæ confessionem Græce scriptam nobis misit: cum epistola qua significabat, quandoquidem nos ad eum proficiere non potuerimus, mitti a se Theodorum monachum qui Generalis nomine de re lata cum Theoriano dissereret. Fidei vero confessio hæc ad litteram continebat.

C declarabo. » Epistolam quoque Nenses ad Michaelem patriarcham misit in hæc verba: » Græcorum imperator decem nobis quæstiones proposuit; quinque de fide, ut nimur duas in Christo unitas naturas dicamus, duas voluntates, duas operationes; ut cum tribus synodis et quartam et quintam et sextam et septimum prædicemus: ut denique e trisagio hymno appendicem illam: Qui crucifixus es pro nobis, expungamus: ut scilicet festum Nativitatis cum ceteris nationibus celebremus: ut fermentum in Eucharistia, et aquam in calice ponamus: ut chrisma ex oleo olivas conficiamus: ut in ecclesiis oremus: ut liturgiam palam facimus. Et ritus quidem reformati pro bono pacis facile nobis esset, duasque naturas juxta Theologum [Gregorium Naz.] dicere. Verum ut particulam illam: Qui crucifixus es pro nobis, expungamus, aut sanctis viris anathema dicamus, fieri nulla ratione potest. His tamen non obstantibus quidquid tu feceris, etiam nos faciemus. »

D Quid post hæc Nerseti Michael rescriperit, hanc exprimit Bar-Hebræus. Vero tamen simile est, hominem Jacobitam nil intentatum reliquisse, ut Armenios, quos præcessores sui Monophysiticis erroribus infecerant, ab Ecclesiæ communione averteret. Id certe egit cum Jacobitis suis: nam ad litteras imperatoris per Theorianum et alterum quemdam Græcum Caloenum nomine transmissas, quibus ad unitatem Ecclesiæ invitabatur, ita respondi fertur. Nos pricis summonopere studiosi sumus, nec eam fugimus: modo cum iis fiat, qui fidem Patrum laudiquaque mentent, et cum Athanasio atque Cycilio unam Verbi incarnati naturam dicens.

Hic exitus fuit missionis Theoriani iuxta Bar-Hebræum: cui consonare videntur que ex Menologio Armeniorum scribit Galanus tomo I. Concil. ecclesiæ Armenæ cum Latina, p. 240, ubi Nersetem Armeniorum patriarcham obiisse affirmat, antequam synodum sive gentis episcoporum cogeret, in qua orthodoxam ipsis de incarnatione fidem proponere decreverat. ASSEMANUS.

Credimus, sancte imperator, atque constemus Patrem, Filium, et sanctum Spiritum, unum Deum verum, initio ac fine carentem et in nomine sancto ejus baptizamur, secundum apostolorum doctrinam, quam a veraci doctore auribus suis acceperunt dicente ipsis : *Euntes docete omnes populos, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et sancti Spiritus. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvabitur; qui vero non crediderit condemnabitur*²⁴. Recepimus autem et amplexi sumus nos maioresque nostri hanc fidem, eamque retinemus, proque ipsa periculum quodvis ab iis, qui nos tyrannide opprimunt, perepetimur : et immobilem conservamus fidei definitionem secundum consensum et confirmationem divisorum sanctorumque Patrum Nicænorum : Patrem omnipotentem agnoscimus, Filium ei consubstantialem prædicamus, Spiritum sanctum ejusdem naturæ cum Patre ac Filio constitutum, tres hypostases, unam substantiam, unam naturam, unam divinitatem. Pater est generans, genitus Filius, Spiritus procedens. Non exstitit Pater ante Filium, neque item ante Spiritum ; sed secundum doctrinam affirmationemque Gregorii Theologi alienumque veracium magistrorum, simul Pater, simul Filius, simul Spiritus sanctus. Generat Pater sine tempore, sine principio; gignitur Filius absque tempore; procedit Spiritus inenarrabiliter. Unum sunt præcedente omne ænum natura; incomparabilis natura; hic est Deus noster, factor angelorum omnium atque hominum, visibilium rerum et invisibilium : hujus substantia est intermina atque infinita, præsens omnibus, nemini comprehensibilis : credimus esse, neque tamen intelligimus quid sit : nam inscribitur quidem in mente et anima, cuncta autem in se ipso continent; ab omnibus ei adoratio debetur. Sed enim quamvis infinita in sacris Litteris theologica oratio est, quæ incomprehensibilem Deum laudat, qui pro suo beneplacito tantam sui cognitionem creaturis impersitus est quantum haec capere poterant; nos tamen rem brevissime in hac Trinitatis expositione attigimus, ut hinc vestra sapientia fidei nostræ cognosceret rectitudinem.

Quod autem attinet ad magnum mysterium humani propter nostram salutem Verbi (incarnationem dico) quod suam revelavit demonstravitque magnitudinem, ita credimus. Confitemur quod ex incomparabili sanctæ Trinitatis natura, una de adorandis hypostasisibus sanctus Filius de sancto Patre, sua Patrisque et Spiritus voluntate, novissimis temporibus propter nostram salutem descendit de celis, habitavitque in sancte Virginis Mariae ulcro, secundum edita de hoc magno mysterio prophetica vaticinia, suscepitque carnem mente et anima in-

πιστεύομεν, ὅπις βατιλεῦ, καὶ δύο ογούμεν εἰς Πατέρα, καὶ Γίδην, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἐνα Θεὸν ἀληθινὸν, μήτε ἀρχὴν ἔχοντα μήτε τέλος, καὶ ἐν τῷ δύναμι τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἐκπατίσθημεν, καὶ τὰ ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἡ ἡκουσαν καὶ ἐμαθόν παρὰ τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου εἰπόντος αὐτοῖς : Πορεύοντες μαθητεύσατε πάντα τὰ θεῖαν βαπτιστήρια τούτα τὸ δρυμα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Γίδην, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οἱ πιστεύσας καὶ βαπτισθεῖς, σωθήσεται· διὸ ἀπιστήσας, παταριθήσεται. Εδέξαμεν δὲ καὶ ἐπιστεύσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ταύτην τὴν πίστιν καὶ ἐπέχομεν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πάντα κληδύνοντον ὑπερφέρομεν ἐκ πάντων τῶν τυραννούντων ἡμᾶς· καὶ ἀμετακίνητον ἔχομεν τὸν ὄρον τῆς πίστεως κατὰ τὴν ἔνωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν θεοφόρων καὶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ· τὸν Πατέρα παντοχράτορα ἐπιγινώσκομεν, καὶ Γίδην δροσύσιον αὐτοῦ κτρύπτομεν, καὶ Πνεῦμα διγονὸν δροφεὺς Πατρὸς καὶ Γίδην δύολογούμεν. Τρεῖς ὑποστάσεις, μία οὐσία, μία φύσις, καὶ μία θεότης· Πατήρ γεννήτωρ. Γίδης γεννητός, καὶ Πνεῦμα ἐπιφευετόν. Οὐ προστήρχει Πατήρ Γίδην, ἀλλ᾽ οὐδὲ προτερέων ἐστι τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τῶν ἑτέρων ἀληθινῶν διδασκαλίων, ὅτι ἂμα Πατήρ, ἂμα Γίδης, ἂμα Πνεῦμας ἄγιον· γεννᾷ δὲ Πατήρ ἀχρόνως, ἀνάρχως· γεννᾶται δὲ Γίδης ἀχρόνως· καὶ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα ἀνεξεργαζόμενης. Ἔντις τῇ προαιωνίῳ φύσει, φύσις διαγέγριτος· αὐτῆς ἐστιν δὲ θεὸς ἡμῶν, ποιητής πάντων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, δρατῶν καὶ ἀράτων· οὐτέδει ἐστιν ἀπέραντος καὶ ἀόριτος τῇ οὐσίᾳ, ἐγγύς ἐστι τοῖς πᾶσι, καὶ ἀκατάληπτος τοῖς πᾶσι· πιστεύομεν δὲτι ἐστὶν, οὐ καταλαμβάνεται δὲ τὸ εἶται· περιγράφεται μὲν μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς, χωρεῖ δὲ ἐν αὐτῷ [cod. αὐτῇ.] τὰ πάντα, χρεωτεῖται δὲ αὐτῷ προσκύνησις ἐκ πάντων. Ἄλλ' εἰ μὲν καὶ ἀπειρός ἐστιν δὲ τῆς θεολογίας λόγος ἐν τοῖς ἀγίοις βίβλοις, δοξάζων αὐτὸν τὸν ἀκατάληπτον, καθὼς εὐδίκησε μετέχειν τοῖς κτίσμασι τῆς ἐαυτοῦ γνώσεως μετέδωκεν, δοσον χωρεῖν ἡδύναντο, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν βραχυτάτῳ ταῦτα τεθείκαμεν ἐν τῷ περὶ Τριάδος Δάλγῳ, ἵνα ἐξ αὐτῶν καταλάβῃ ἡ ὑμετέρα σοσία τὴν τῆς ἡμετέρας πίστεως ὁρθότητα·

Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τοῦ οἰκονομηθέντος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τῆς ἐνανθρωπήσεως λέγω τοῦ Λόγου, τοῦ ἀποκαλύψαντος καὶ δεξιῶντος τὴν ἐαυτοῦ μεγαλεύστητα, πιστεύομεν εὑτας. Οὐ μολογούμεν δὲτι ἐκ τῆς διαγέγριτου φύσεως τῆς ἀγίας Τριάδος μία τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων δὲ Γίδης εἴδιος, δὲτι τοῦ ἀγίου Πατρὸς, εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐν ἑσχάτοις κατροῖς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν κατηλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν τῇ μητρὶ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας κατὰ τὰς πρ-

²⁴ Marc. xvi, 15, 16.

φημικές περὶ δῆσεις τὰς περὶ τοῦ μεγάλου μυστη-
ρίου τούτου· καὶ ἐλλεῖσα σάρκα ἔννουν καὶ ἐμψυχον,
διθρωπὸν τέλειον, καὶ ἡνῶσεν ἔνυτὸν ἀσυγ-
γύπτε· οὐ προπλασθείσῃς τὴς σαρχόδες εἴτα ἡνωθῆ
αὐτῇ Θεῷ, ἀλλ' ἐν μυστηρίῳ μεγάλῳ καὶ ὑπὲρ
λόγου γέγονεν διθρωπὸς τέλειος, πλὴν τῆς ἀμαρ-
τίας καὶ μόνης· καὶ μετά ἔννεψηνταισιον καιροῦ
κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμον ἐγεννήθη
ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ τετήρηκεν αὐτὴν παρθένον.
Διὸ καὶ Θεοτόκον διμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον
Μαρίαν, καὶ διὰ τὸν Θεὸν Λόγον γενόμενον διθρω-
πὸν ἐγένησε· καὶ τραφεὶς ἐν ἡλικίᾳς ἀνθρωπί-
ναις, τελέσας τὴν σωτηρίου σίκονομίαν, αὐτὸς δὲ
Θεὸς ἀδόγος ἀνθρωπὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, διὸ ἐστιν ἐκ
ἔναντι, θεότητος; καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑποστάσεων
καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις, εἰς
Χριστός.

‘Ἄλλ’ διὰ τινὲς ἀκούουσιν ἡμῶν λεγόντων αὐτὸν
μιαν ὑπόστασιν καὶ μίαν φύσιν, ἔνταῦθα καθ’ ἡμῶν
ὑμῶντες λέγουσιν διὰ κατὰ τὸν Εὔτυχη ἀποβαλλό-
μενα, καὶ πάντας τοὺς λέγοντας τὴν σύγχυσιν ἐν
τῇ ἁγίᾳ ἐνώσει· ἀλλ’ διμολογοῦμεν διὰ τετήρηταις ἡ
διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς· καὶ οὐκέτι
λέγομεν διὰ τὴν θεότητος ἡλιοιώθη εἰς τὸ γενέσθαι
εἰρῆται· ἀλλ’ οὐτε τὴν σάρκα μετῆλλαγη εἰς θεότητα·
ἀλλ’ ἡ θεότης διέμεινε θεότητα· καὶ ἡ σάρκα σάρκη
τετήρηται. Καὶ έάν τις ἡμῖν ἔνταῦθα εἰπῃ, πῶς
ἰστι δυνατὸν εἰδέναι τὰ τῶν φύσεων γνωρίσματα,
ἴστιδη μία φύσις λέγεται ὁ Χριστὸς, δείξαι αὐτῷ
ἴσχουμεν καὶ εἰπεῖν διὰ τὰ πάντα τῷ θεῷ δυνατά εἰσι;
κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Τὸ
τὸν τοῦ συνέλαβεν ἡ παρθένος καὶ ἦτεκε, καὶ παρ-
θένος διέμεινε, νοῦς ἀνθρώπινος εἰπεῖν ἀπονεῖ, ἀλλ’
οὐν γέγονε μὲν θεῖκώς Οὐτώ καὶ τὸ τὰς φύσεις
τηρεῖσθαι ἐν γνώσει· καὶ πιστεύεται μία διὰ τὸ
ἐμέριστον (34)· πιστεύεται δὲ καὶ ἐκ διαλέξεων
ευστάκων· εἰ καὶ τὰς μαρτυρίας τὰς ἐκ τῶν θειῶν
Γραφῶν ἔρευνται τις μεθ’ ἡμῶν θελήσειν, ἔχομεν
λέγει κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἐλπίδα ἐκ τῶν φυσικῶν
ἴκαλέσων. Καθά ψυχὴ καὶ σῶμα ἔνα διθρωπὸν
τελοῦσι, καὶ εἰσὶ δύο φύσεις, οὗτα καὶ περὶ Χρι-
στοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν· καὶ καθὼς ἡνῶσι
ἡ φυσὴ τῷ σώματι, καὶ οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ἔνυτῆς
φύσιν, οὗτα καὶ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου
λέγομεν, οὗτε ἡ θεότης μετῆλλαγή, οὗτε τὸ σῶμα.

Οὖτος διμολογοῦμεν τὸν ἔνα Χριστὸν μίαν ὑπό-
στασιν, καὶ μίαν φύσιν, Θεὸν τέλειον, καὶ διθρωπὸν
τέλειον, δὲ καὶ ὅμεις οἰδατε, διὰ τὸ θεῖαν Γραφὴν
ἐν Κύριον, ἐν Χριστὸν ἐδίδαξαν ὑμνεῖν, εἰ καὶ
ἐν δυοῖς αὐτὸν ἐγίνωσκον· ἀλλ’ οὐκέτι τίττεν εἰς
τὸν πρόσωπα μερίσουσιν, η̄ εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν
Λόγον τὸν γενόμενον ἀδιάβλητον διθρωπὸν, καθά
φησιν δὲ ἀπόστολος Ἰωάννης, διὰ τὸν Ὁ Λόρδος σάρξ
ἴητετο, καὶ ἐσκήρωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασά-
μεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μορογηροῦς
καὶ Πατρός· δὲ καὶ πάλαι δὲ αὐτὸς Κύριος καὶ-

A formata, perfectum hominem, quem sibi inconsusa
unione copulavit: neque ante formata fuit caro,
cui deinceps uniretur Deus, sed mysterio magno
aliquo ineffabili factus est homo perfectus, peccato
tantummodo excluso: et post novem menses,
juxta humanæ naturæ legem, natus est de Virgine,
qui suam conservavit virginitatem. Quare et Dei
param consteintur sanctam Virginem Mariam,
ipsamque Dei Verbum, hominem factum, genuisse:
qui exactis humanæ etatis temporibus, salutarem
economiam consummavit: Dei, inquam, Verbum,
homo Jesus Christus, qui est ex duabus rebus,
divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypo-
stasisbus et naturis, una hypostasis et una natura,
Christus unus.

Sed quia nonnulli cum nos audiunt unam hypo-
stasis dicentes et unam naturam, continuo adversus
nos occidunt, quod cum Euthyche explodendi si-
mus et cum illis omnibus qui confusione in sancta
unione factam dicunt; nos utique constemur natu-
rarum ex quibus est Christus incolorem esse dif-
ferentiam; neque dicimus divinitatem immutatam
in caro fieret, neque carnem mutatam in divinita-
tem: sed divinitas, mansit divinitas; caro autem,
caro persistit. Quod si quis nobis hic obijicit, qui
fieri possit ut naturarum proprietates cernantur,
siquidem una natura dicitur Christi; hoc ei respon-
demus, omnia scilicet Deo esse possibilia, juxta
Gabrielis archangeli testimonium. Nam quomodo
virgo conceperit ac pepererit simulque virgō per-
manserit, mens humana effari non potest, et tamen
divinitus factum est. Ita naturas quoque conservatas
apparet, creditur autem una propter indivisibilitati-
tem. Idque credere possumus naturalis quoque ratio-
nem ducit. Plane enim si quis mecum divinæ
Scripturæ testimonia scrutari velit, demonstrare
rem ut spero licebit naturali ratiocinatione. Nam
sicuti anima et corpus unum hominem efficiunt, et
cum hæc duæ naturæ sint, fieri tamen nequit, ut
homo dicatur duæ naturæ; sic et de Christo Dei
Verbo loquimur, quod neque divinitas mutata sit
neque corpus.

Atque ita videlicet unum Christum constemur,
unam hypostasim, unamque naturam, Deum perfec-
tum, itemque perfectum hominem: id quod vobis
quoque scitis; quia divinæ Scripturæ unum Domini-
num, unum Christum, cantare docuerunt quanquam
eum ex duabus esse agnoscant: sed deinceps in
duas personas non dividunt vel in duas hypostases
Verbum effectum absque peccato hominem, sicuti
apostolus Joannes ait: *Verbum caro factum est, et
habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam
quasi Unigeniti a Patre*^{**}. Quod idem olim Dominus

* Joan. i, 14.

(34) Consonat hæc Syri affirmatio cum illa Armenii p. 522, v. 15; nisi quod Armenianus dicit
diθρωπον inseparabile, pro ἐμέριστον indivisibile.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore vobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippus? Qui redit me, redit et Patrem meum*²⁴. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s. g. illerat.

Prioreta pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²⁵. Vos quoque fatermini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem destructionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine. Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Jesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnatione Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis obtulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cætero sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus sedes compleuisse, juxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumserbat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tercia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum possum et mortuum, scienti et Paulus testatur, sed in carne humana ; veluti sanctus quoque Basilius Cappadox ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit inseparabilitatem passiones, saniem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est ; sic cum Paulo fateremur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (qui plura scrutemur) qui usque ad tertium coeterum narrat, sublatuſ audivit ineffabilia. Similiter nam a sancto Paulo communem naturam et propriam : propria vero natura significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum in natura unitum esse humanæ naturæ. Ita ita sit, tota Trinitas toti humanitatib; esset ; cum contra reapse in propria naturam hypostatice carni unitum fuerit. Et hoc, uti se res habet, ex duabus unam*

A Θεος ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρηκε. Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺν ἔγραψέ με, Φίλιππε; Οἱ ἀδρανῶς ἐμὲ, ἀδράκε τὸν Πατέρα. Όνδρος ὅτι τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσφρωμένον Θεὸν ὡς ἔνα καὶ ἀμέριτον ἐδήλου.

"Ετι δὲ οἱ ποιμύες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζουσιν ἡκουον· Γερρᾶται ἡμῖν σῆμερος Σωτὴρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε δι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν Σωτῆρος οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἐγεννήθη· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πίστεως τὸν ἐκτεθέντα δι τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων. Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε δι τὸν Ἰησοῦς ὄνομα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσφρωμένον, δις ἔστιν Ἰησοῦς Χριστὸς. Καὶ ἔτερα πλειστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλούμενα· ταῦτα τὰ διλογοστὰ ᾗματα ἡνέγκαμεν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι δι τοὺς ἀδῶνις ἔσμεν διμολογοῦντες αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν δι τὴν ἐκ δύο ἔστιν ἀσυγχύτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμεταρέπτως. Τούτον πιστεύομεν τὴν παλαιὰν πεπληρωμέναι κατὰ τὰς προφήσεις τῶν προφτῶν, καὶ περιετιμήθη τῷ σώματι, [8] καθὼς καὶ τὸ ἡμέτερον παθήτῳ θυητὸν καὶ φθαρτὸν ἄφροις· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπανεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὲ ὡδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν ἐτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, δι τὴν θεῖαν Θεὸν καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φησι καὶ δι ἀγίος Βασιλείου Καππαδοκίας, Καθὼς δισήρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σίδηρος. » "Ἀλλὰς τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι D ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἐστι καὶ ἀφθαρτος, οὕτω μετὰ Παύλου διμολογοῦμεν δι τὸ Θεὸν ἐγενόσατο θανάτου, μηδὲ διλας παθούστης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἐστιν οὗτος δι μέγας εἰς μαρτυρίαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάτης, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνᾶν. Σὺν τούτοις ὑπομημνήσκομεν δι τὸ δικαῖος Παῦλος κοινὴ φύσις [φησι] καὶ ιδική μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν δι τὴν κοινὴν φύσεις ἡνώθη δ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δ' οὐ μὴ οὕτως, εὑρεθήσεται ὡς δι τὴν ἡ ἀγία Τριάδην δηλητή τῇ ἀνθρωπότητι ἡνώθη· ἀλλ' ἐν ιδικῇ φύσει

ὑποστατικῶς ἡγάθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ύμεις; Αἱ ύμεις; Καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίᾳν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρώτωπον ὁμολογεῖτε τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις ἀνευ Λόγου ιδική φύσις ἔστι. Λοιπὸν γνῶτε ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, διτὶ μάτην ἡμᾶς μισθίσαις οἱ μισθίστες· ἐν γάρ τὸ μυστήριον ἔστι τῆς πίστεως τὸ οἰκεδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστολῶν· ἐν ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατίτισει· τῶν ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φρέσκαν σώματι τοῦ κριτικοῦ ζῶντας καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν τις ἐδεξάμενος ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τῶν Δεσκοτικῶν ἕορτῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ "Ὕψωσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμησίν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐτι δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καταρῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἶνου σὺν ὑδατι τιμόμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς τιμῶν αὐτηρίας. Καὶ πάντα τὸν ὁμολογοῦντα ἔτι Ἰησοῦς θεός ἔτι καὶ Χίδες Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρὸν, τούτον Χριστιανὸν γενιώσκομεν καὶ ἀκοδεγμένα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων ἡθῶν μισθύμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισθύντας ἡμᾶς ἐλεύμεν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἀγίαν θυσίαν, ἥτις ἐστὶ δόξα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμᾶς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν· κατέρρυπτος δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὅρθοὺς θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείν λεπορυγίαν τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἐκτῆσις κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνεύειν τοῦ ἀγίους μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἀσφαλείᾳ δὲ ἡμέτερος ὅρθοδοξος λαὸς ἀπὸ τῆς μητὸς Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ μᾶλλα τινὰ ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφὴ τῶν Σύρων τῷ Καθολικῷ ἡτοι Ἰακωβιτῶν περιείχει (35).

Ὄς οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων ὁμολογίαν, ἀλλὰ ἐν αὐτῇ οὐκ ὄρθως ἔχον εὑρομεν προφητῶν, τὴν τούτου. Ἔγραψε γάρ· « Αὐτῆς δὲ Θεὸς οὐ Λόγος ἐνθρωπείᾳ Ἰησοῦς Χριστὸς, διτὶ μάτην ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο μποστάσεων καὶ φύσεων, μίᾳ ὑπόστασις καὶ μίᾳ φύσις. » Φησὶν δὲ θεωρητὸς πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλότοφον. Τετῆς τούτου τὰ μᾶλλα δοκεῖ μοι ὅρθα. « Οὐ δὲ θεόδωρος εἴπεν· "Οταν πρώτως εὑρόν σε ἐν τῇ συνδιψῃ τῷ Καθολικῷ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀλεχθῆναι σοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἐδουλεύθης· ἢ γάρ οὐ θεέσθης σοι διτὶ οὐτως διφείλεις πᾶς Χριστιανὸς· τὸν

A hypostasim est unam personam Christi falemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fideli mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento solidificatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos, Hoc erga acceptimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Ulique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, veneranda Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, imo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus, Tum et sanciam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Huc et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cætera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto item pore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui ridet me, ridet et Patrem meum²⁰.* Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s g. habebat.

Priuera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator²¹.* Vos quoque fatemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem desuptionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnatione Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis obtulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cætero scimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconsuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus complevisse, juxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quamquam revera non sivit carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentationem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio 'nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadox ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit inseparabilem passiones, famiem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est ; sic cum Paulo fatemur Deum mortem passasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit.* Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quin plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatu audivit ineffabilia. Simul meminimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum coimmuni natura unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostatice carni unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unam

A Θεῷ ἡμῶν πρὸς τὸν Φιλίππον εἰρήκε· Τοσούτοις χρόνοις μεθ' ὑμῶν είμι, καὶ σὺν θυράδες με, Φιλίππε; Οὐδράκως ἐμὲ, δώρακε τὸν Πατέρα. Ήδη δὲ τὸν Λόγον ἔνευ σαρκὸς ἔθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσαρκωμένον Θεὸν ὡς ἔνα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετεὶ δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζουσιν ἡχουσιν· Γερράται ήμερος Σωτῆρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε δὲ τὴν ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρ οὐκ ἔστι, καὶ ἡ Θεὰ φύσις ἔνευ σαρκὸς οὐκ ἔγεννθη· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πιστεως τὸν ἐκτεθέντα δῆλο τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθάντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων. Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε δὲ τὸν Ἰησοῦς δυναμα τὸν ἕπι τῇ θελῇ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, δῆς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πλεῖστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τούτο δηλούντα· ταῦτα τὰ διλιγοτάτα δόματα ἡγεμάνειν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι δὲ τὸ ἀθώον ἐσμεν διμολογοῦντες αὐτὸν μίαν ὀπότεστιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν δὲ τὸν δύο ἐστὶν ἀσυγχώτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμετατρέπτως. Τούτον πιστεύομεν τὴν παλαιὸν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προφήσεις τῶν προφητῶν, καὶ περιετυθῆναι τῷ σώματι, [δ]ι καθὰ καὶ τὸ ημέτερον παθήτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἔρθρος· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλειπε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύεις καὶ πειρασθεῖς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπανεψεύσας, ἐπέκλινεν, ἐπέκλινεν, ἐπέκλινεν, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὲ ὁδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὄπολαμβάνουσιν ἔτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ Θείαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, δῆτι ἐπαθε Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φησι καὶ ὁ ἄγιος Βασίλειος Καππαδοκίας, Καθὼς δὲ οἴδηρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δᾶσα καὶ οἴδηρος. » "Ἄλλως τε καθὰ ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι D ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἐστι καὶ ἀφθαρτος, οὗτῳ μετὰ Παύλου διμολογοῦμεν δὲ τὸ Θεὸς ἐγένεσατο θανάτου, μηδὲ δὲ παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἐστιν οὗτος ὁ μέγας εἰς μαρτυριανόν, δὲ καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάτης, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἰρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνάν. Σὺν τούτοις ὄπομμα μνήσκομεν δὲ τὸ ἄγιος Παῦλος κοινὴ φύσιν [φησι] καὶ ιδικὴν μὲν φύσις τὴν ὄποστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν δὲ τῇ κοινῇ φύσει ἡνώθη ὁ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δὲ οὐ μὴ οὗτως, εὑρεθήσεται ὡς δὲ δηλητὴ Τριάς δηλητὴ τῇ ἀνθρωπότητι ἡνώθη· ἀλλ' ἐν ιδικῇ φύσει

²⁰ Joan. xiv, 9. ²¹ Luc. ii, 11.

ὑποστατικῶς ἡγάθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς; Καὶ ὑμεῖς; Καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρώσωπον δμολογεῖτε τὸν Χριστόν. Ἡ αὐτὴ δὲν ὑπόστασις δινευ Λόγου ιδική φύσις ἔσται. Λοιπὸν γνῶτα ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, διτι μάτην ἡμᾶς; μισθίσιοι οἱ μισθίσιοι; ἐν γάρ τῷ μυστήριον ἔστι τῆς εἰστεώς τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων ἓν δμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει; καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνάτηψει· τοῖς ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φ. ἔλαβεν σώματι τοῦ χριστοῦ καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν ἐδέξάμενος ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἄγιων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τῶν Δεσποτικῶν ἐργῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φύτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ Ὑψώσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμησιν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐτι δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἄγιων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἴνου σὺν ὑδατι πιμέμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν δμολογοῦντα ὅτι Ἰησοῦς θεός ἔστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τούτον Χριστιανὸν γινώσκομεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων ἡγίων μισοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἔλεοῦμεν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἄγιαν θυσίαν, ήτις ἔστι δέξα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμᾶς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν κατέχομεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἄγιων ἀποστόλων, καὶ τοὺς δρθοὺς θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου λεποργήλαν τοῦ ἄγιου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνεύειν τοῦ ἀγίους μαθητοῦ τῶν ἄγιων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῖς πάντας ἐν ἀγάπῃ θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἁδῷ τελεῖ δὲ ἡμέτερος δρθόδοξος λαδὸς ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ μία τινὰ ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφὴ τῶν Σύρων τῷ Καθολικοῦ ἡτοι Ἰακωβιτῶν περιείχε (35).

Ὄτις οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων δμολογίαν, οὐδὲν ἐν αὐτῇ οὐκ ὀρθῶς ἔχον εὔρομεν προφανῶς, τὴν τούτου. Ἐγράφε γάρ· « Αὐτὴς δὲ θεὸς Λόγος ἀνθρώπους Ἰησοῦς Χριστός, δις ἔστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος; καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις. » Φησὶν δὲ θεούρων πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ δλλα δοκεῖ μοι δρθά. « Ο δὲ θεόδωρος εἶπεν· « Οταν πρώτως εύρόν σε ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Καθολικῶν τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου λαλεῖν τοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἐδουλήθης· ἢ γάρ ἐλεεῖν τοι οὐτας δρεῖται πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasis est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerto nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento adfiscatum est: unum confiniam Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruci, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc dogma acceptius ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Utique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramur, et pro his oramus, Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnum Persidem. Hare et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cetera nulli recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrarem, Christianum

(35) Macete hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui redit me, redit et Patrem meum*²⁰. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s g libabant.

Priuera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²¹. Vos quoque fatemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnatione Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis obtulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cætero scimus et credimus, ex duabus ipsum esse, inconsuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus compleuisse, iuxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quamquam revera non sivit carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorium superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique die resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio 'nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocius ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmatum passiones, famiem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est*; sic cum Paulo fatemur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quin plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Simul meminiimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communem naturam unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostatice carni unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unam

THEORIANI

284

A Θεῷ ἡμῶν πρὸς τὸν Φιλιππον εἰργέτε· Τοσούτος χρόνος μεθ' ὑμῶν εἴμι, καὶ σὺν θυσίᾳ με, Φιλίππε; Οὐδωράκως δικε, δώρακε τὸν Πατέρα. Ήδη ὅτι τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσφρωμένον Θεὸν ὡς ἄνα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετει δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελιζόμενοι ἤκουον· Γεννάται ἡμῖν σημερος Σωτὴρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτὴρ οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἐγεννήθη· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πιστεως τὸν ἐκτεθέντα δῆλο τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθάντων ἐν Νικαὶᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτὶ τὸ Ιησοῦς δνομα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσει μόνῃ διολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσφρωμένον, δις ἔστιν Ιησοῦς Χριστός. Καὶ ἕτερα πλειστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τούτο δηλούμενα· ταῦτα τὰ διλογοτά δρῆματα ἡγένηκαμεν ὑμῖν, πρὶς τὸ γνῶναι διτὶ ἀθώοι ἐσμεν διολογοῦντες αὐτὸν μίαν διδότασιν, ἡγούμενον μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτὶ ἐκ δύο ἔστιν ἀσυγχύτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμετατρέπτως. Τούτον πιστεύομεν τὴν παλαιὸν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προφῆτες τῶν προφητῶν, καὶ περιετυθῆ τῷ σώματι, [δι] καθὰ καὶ τὸ ήμετερον παθήτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἔφρες· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ιδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύοντας καὶ πειρασθεῖς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἀτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπει δὲ ὁδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὄπολαμβάνουσιν ἔτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θείαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, διτὶ ἐπαθε Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθὲ καὶ Παῦλος; μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθὰ φησι καὶ ὁ ἄγιος Βασίλειος Καππαδοκίας, Καθὼς διέληρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δισα καὶ οἰδηρος. » "Ἄλλως τε καθὰ ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι D ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ ἀφθαρτος, οὗτω μετὰ Παύλου διολογοῦμεν διτὶ Θεὸς ἐγένεσατο θαύματο, μηδ' ὅλως παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἔστιν οὗτος ὁ μέγας εἰς μαρτυριαν, δι καὶ ξώς τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάτης, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἀρευνάν. Σὺν τούτοις ὄπομμα μνήσκομεν διτὶ ὁ ἄγιος Παῦλος; κοινὴ φύσις [φησι] καὶ ιδική· καὶ ιδικὴ μὲν φύσις τὴν ὄποστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτὶ τῇ κοινῇ φύσει ἡνώθη ὁ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δὲ μὴ οὗτως, εὑρεθήσεται ὡς διτὶ δηλη ἡ ἄγια Τριάς δηλη τῇ ἀνθρωπότητι ἡνώθη· ἀλλ' ἐν ιδικῇ φύσει

²⁰ Joan. xiv, 9. ²¹ Luc. ii, 11.

ὑποστατικῶς ἡγώθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς, ὡς καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίᾳν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρέσωπον διμολογεῖτε τὸν Χριστόν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις δινει Λόγου ἴδική φύσις ἔστι. Λοιπὸν γνώτω ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, διτὶ μάτην ἡμᾶς μεσοῦσι οἱ μισοῦντες· ἐν γάρ τὸ μυστήριον ἔστι τῆς πίστεως τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων· ἔνα διμολογοῦμεν τὸν Χριστόν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάλει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατίψει· τούτον ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν ψ. Ἐλαβεν σώματι τοῦ χριναι ζῶντας καὶ νεκρούς· τοῦτον τὸν δρόν ἐδεξάμεθα ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάδομεν τῶν ἀποστολικῶν ἀρχῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνέστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ Ὑψώσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τὴν Θεοτόκου τὴν Κοιμησιν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐπὶ δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ἰδίῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἶνου σὺν ὑδατι εἰμόμεν, τὸ προσκυνήσθεν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν διμολογοῦντα διτὶ Ἰησοῦς θεός ἔστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τοῦτον Χριστιανὸν γενώντομεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων ὕπον μισοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἐλεοῦμεν, καὶ ὅπερ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἀγίαν θυσίαν, ἣτις ἔστι δέξια τοῦ ξωποιοῦντος ἡμῶν, προσφέρομεν ὅπερ πάντων τῶν πιστῶν κατέχομεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὄρθοις θεομούς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου λεπούργων τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱκανησίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἀηθοῦς μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα κάντα δὲ ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πίστει καὶ ὁρῷ τελεῖ δὲ ἡμέτερος ὄρθοδοξος λαὸς ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἑως τῆς μεγάλης Περατίας. Ταῦτα καὶ μέλι τινὰ δὲ πρός τὸν βασιλέα Γραφῇ τῶν Σύρων τὸν Καθολικοῦ ἥτοι Ἰακωβίτων περιείχε (35).

Ὦ οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων διμολογίαν, οὐδὲν ἐν αὐτῇ οὐκ ὄρθως ἔχον εὑρομεν προφανῶς, πάλιν τούτου. Ἔγραψε γάρ· « Αὐτὸς δὲ Θεὸς Λόγος ἀνθρώπους Ἰησοῦς Χριστός, δις ἔστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρώποτητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μίᾳ διποστασίᾳ καὶ μίᾳ φύσισ. » Φημὲν δὲ θεοφάνειας πρός τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ διλλα δοκεῖ μοι ὄρθια. « Οὐ δὲ Θεότητος εἶπεν· « Οταν πρώτως εὑρόν σε ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Καθολικῶν τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀπειχθῆναι σοι (36), οὐ δὲ οὐκ ἐδουλήθης· ἢ γάρ ἐνθεῖσά σοι διτὶ οὔτως ὀφείλεις πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasim est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento adiudicatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc dogma acceptimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Utique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisitionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandas Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singularia festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut siat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium continetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodoxus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Huc et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali conlinebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiibus atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cetera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrarem, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui vidi me, vidit et Patrem meum*²¹. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s g illucbat.

Priuera pastores ab angelo numiantre audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²². Vos quoque fatemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Jesu nomen non de divina tantummodo natura diei, sed de incarnato Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis ostulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cetero sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus compleuisse, juxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorem superavit, miracula virtutisque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum possum et mortuum, scienti et Paulus testatur, sed in carne humana ; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocia ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursus sicuti anima in corpore recipit insirmatum passiones, famem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritalis et incorruptibilis natura est* ; sic cum Paulo fatemur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni bñjus viri testimonium (quon plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Simil meminiimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communem naturam unitum esse humanæ nature. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset ; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostaticæ carui unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unam

A Θεὸς ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρε καὶ Τοσσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἴμι, καὶ σὺν ἔτρωντά με, Φίλιππε; Οὐαρακώς διεῖ, ὀντας τὸν Πατέρα. Οὐχ ὅτι τὸν Λόγον ἄνευ σαρκὸς ἐθεύρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σαρκωμένον Θεὸν ὡς ἣν καὶ ἀμέτρον ἐδήλουν.

B "Ετι δὲ οἱ ποιεῖμενος ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζομενοι ἂκουον· Γερρᾶται ημῖν σήμερος Σωτῆρ. καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτοι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρ οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἄνευ σαρκὸς οὐκ ἔγεννήθη· λοιπὸν ἣν Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πίστεως τὸν ἐκτεθέντα διπλὸν ἐν ἀγιῷ Πνεύματι ἀθροισθάντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἱησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτοι τὸ Ιησοῦς δνομα οὐκ ἐπιτῇ φύσει μόνη διολογεῖται, ἀλλ' ἐπι Θεὸν σαρκωμένον, δις ἔστιν Ιησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πλειστά εἰσιν ἐν ταῖς θεαῖς Γραφαῖς τοῦτο δηλούγεται· ταῦτα τὰ διλογοστὰ δῆματα ἡγένεταιν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι διτοι ἀθῶν ἐσμεν διολογοῦντες αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτοι ἐκ δύο ἔστιν ἀσυγχύτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλητῶς καὶ ἀμετατρέπτως. Τοῦτο πιστεύομεν τὴν παλαιὸν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προφήσεις τῶν προφητῶν, καὶ περιειμήθη τῷ σώματι, [8] καθὼς καὶ τὸ ἡμέτερον παθήτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἔφρει· καὶ οὐδὲ ἁγκατείπε τὴν ἕντοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ ηγετεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ Επανεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

C "Ἐπει δὲ ὡδέ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν ἔτι πάθος τῇ θεότητε προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θεαὶ Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, διτοι Επαθε Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐκ οὐκ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φησι καὶ διαγιος Βασιλείος Καππαδοκίας, Καθὼς διδήρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δόσα καὶ σιδηρός. "Αλλως τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι D ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ ἀφθαρτος, οὕτω μετὰ Παύλου διολογοῦμεν διτοι Θεὸς ἐγεύσατο θανάτου, μηδὲ ὅλως παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰχανὸς ἡμῖν ἔστιν οὗτος δι μέγας εἰς μαρτυρίαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἶρηκε, καὶ πέλον μὴ ἐρευνᾶν. Σὺν τούτοις ὑπομημνήσκομεν διτοι διαγιος Παῦλος κοινὴν φύσιν [φησι] καὶ ίδεικὴν· καὶ ίδεικὴ μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτοι διαγιος Παῦλος κοινὴ φύσις ἡνώθη δ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δι οὐ μὴ οὕτως, εὑρεθήσεται ὡς διτοι διαγιος Τριάδης διηρ τῇ ἀνθρωπότητι ἡνώθη διαγιος ἀλλ' ἐν ίδεικῇ φύσει

²¹ Joan. xiv. 9. ²² Luc. ii. 11.

ὑποστατικῶς τὴν θηρίην δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς; Καὶ ἡμεῖς; Καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μέσων ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον διμολογεῖτε τὸν Χριστόν. Ἡ αὐτῆς οὖν ὑπόστασις δινευ Λόγου ἰδική φύσις ἔστι. Λοιπὸν τῶντα ἡ μεγαλειότης διμῶν, διτι μάτην ἡμᾶς μισοῦντες ἔντονται τῷ οἰκεδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων ἐν διμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατίψει· τῶντον ἐπίκιοντες ἐλθεῖν ἐν φ. Ἐλαβεν σώματι τοῦ χρικοῦ δύναται καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν ἐδεξάμενος εἰς ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεναιαθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνδόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τὸν ἀειτοικῶν δορτῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ "Ὕψωσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμητικήν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, διτι δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ἰδίῳ μεθ' ὧντων τελούμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς δικτοῦ καὶ οἰνου σὺν ὑδατικῷ μέμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν ἐμολογοῦντα διτι Ἰησοῦς θεός ἐστι καὶ Γίδες Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τούτον Χριστιανὸν γινώσκομεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων θινῶν μισοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἐλεύμεν, καὶ διπέρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἄγιαν θυσίαν, ἥτις ἐστὶ δέξα τοῦ ζωοποιοῦντος ἡμῶν, προσφέρομεν διπέρ πάντων τῶν πιστῶν· κατέχουμε δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς δρθοὺς θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου λεπούργων τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱκαλησίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἀγίου μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἀγάπῃ θεοῦ καὶ πίστει καὶ φόρῳ τελεῖ δικάστηρος δρθόδοξος λαδ; ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ οὐλικά τινά ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφὴ τῶν Σύρων τῶν Καθολικοῦ ἡτοι Ἱακωβιτῶν περιείχει (35).

"Οὓς οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων διμολογίαν, εἴλεν ἐν αὐτῇ οὐκ δρθῶς ἔχον εὔρομεν προφανῶς, τίκην τούτου. Ἐγράφε γάρ· « Αὕτης δὲ θεός Λόγος ἡμερωκὸς Ἰησοῦς Χριστός, δις ἐστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις. » Φησὶν δὲ θεούρων πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόστοφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ διλλα δοκεῖ μοι δρθά. Ὁ δὲ θεόδωρος εἶπεν· "Οταν πρώτως εὐρόν σε ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἐλεγχθῆναι σοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἐσουλήθης· ἦ γάρ η θεοίσις σοι διτι οὐτως διφελεῖ πάδες Χριστοῦ· τὸν

A hypostasim est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immicrito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento ædificatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc oīma accipimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Utique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatū, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebamus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, imo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodoxus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Hic et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasisibus atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cætera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrarem, Christianum

(35) Hacce hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Legi priorem disputationem, p. 461 sqq.

tronem sancti Procli Constantinopolitani in proto-martyrem, cuius initium «Sensibilis quidem so». Atque hic sermo haud secus nobis adversatur, sicut enim: «O novi regis admiranda facta! Heli mater cum peperit, et hodie ipsi gloriatus Stephanus oblitus est.» Sed enim ad festa quod attinet, ut olim quoque tibi dixi, vivente adhuc beato illo Generali fratre meo in familiis inter nos colloquiis sic dicebamus: Cur praeter omnium consuetudinem nos festa peragimus? Franci, Romani, Syri, quaevis gens Christiana, conspirant in festis atque consentiant; soli Armenii a cunctis differimus.

THEOR. Jam si forte vos non pudet, quod cum omni genere Christianorum laboribus abstinet, sacris laudibus occupatum, et toto orbe terrarum festis concionibus letatur, eos soli cum Hebreis ac Saracenis servilia opera facitis (præsertim quia gens vestra divinis Scripturis magnopere studet: crede enim mihi, nihil ad gratiam loquor, cum vos in sacris Bibliis valde eruditos dico;) quid cum ait Theologus Gregorius: «Christus natus est, laudate;» et paulo post: «Hoc nobis panegyrium convocat, hoc hodierna solemnitate recolimus, adventum sciillet Dei ad homines;» deinde in sermone alio: «Iterum Jesus meus, iterum mysterium;» cum ergo: «Iterum,» auditis, nondumne intelligitis, quod non eodem die Christi Natale ac Baptisma celebrandum sit?

GEN. Caput hoc in priore disputatione satis jam tractatum, recte compositum fuit. Ne igitur actum agas.

THEOR. Profecto actum non ago; sed quæ tunc ob nimiam copiam nos sugerunt, ea nunc completere fert animus. Nam et de sacro unguento tunc locuti, saera auctoritate non confirmavimus, oportere id scilicet ex oleo olearum fieri; sed tua tantummodo verba refutare contenti fuimus. Nunc, si placet, auctoritatem quoque recitatibus, ne quid videamur, ut ait proverbium, ex ventre loqui. In Exodo scriptum est: *Locutus est Dominus Moysi dicens: Sumite tibi aromata, primæ myrræ et electæ quingentos siclos, et odori cinnamomi dimidiam portionem, id est ducentos quinquaginta siclos, et odorati calami similiter ducentos quinquaginta, et casiae siclos quingentos ad sanctuarii pondus exactos, et oleum olearum, conficiesqueunctionis oleum, unguentum compositum arte unguentarii. Hoc oleum unctionis sanctum erit* ¹⁰⁻¹¹. Audisti? Oleum olearum, non sesami, dixi.

GEN. Sacra hæc auctoritas, ante etiam quam recitares, nota nobis erat. Sed age, irade nobis scripta, si placet, capitula omnia, quæ sanctus imperator et Romanorum sancta Ecclesia a nobis probatae postulauit, ut fiat unio. His enim communiter consideratis, nostram de omnibus sententiam dicemus.

A "Εχομεν λόγον τοῦ ἁγίου Προσκλητοῦ Κανονιστινουπόλεως εἰ; τὴν πρωτομάρτυρα, οὐδὲ ἄρχη, εἰ Οἱ μὲν αἰθητῆς φίλοις. » Οὗτος οὖν οὐκ ἔλαττον δὲ λόγο; τούτου ἀντίκειται ἡμῖν λέγεις γάρ: «Ωἱ ξένου βασιλέως παράδοξα πράγματα! χθὲς ἐτέθη, καὶ σήμερον αὐτῷ Στέφανος Ἐνδοξὸς πεσονέψθη. » Άλλὰ περὶ τῶν ἑορτῶν, ὡς εἰς καὶ πέρισσον εἶπον, εἴ τι περιώντος τοῦ μαχαρίου Καθολικοῦ ἐκείνου τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ πρὸς ἀλλήλους κοινολογούμενοι τοῦτο ἐλέγομεν. Ινα τι κεχωρισμένως ἀπὸ πάντων ἡμεῖς ἑορτάζομεν; Φράγγοι, Ἰωαννῖται, Σύροι, καὶ πᾶν ἔθνος Χριστιανῶν ὅμοφρονοῦσι καὶ δικαιογνωμονοῦσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς, μόνοι δὲ οἱ Ἀρμενῖοι διαφωνοῦμεν πρὸς ἄπαντας.

B "Ο ΘΕΩΡ. Καν τούτο οὐ ποιεῖ ἐρυθρίψν ὑμᾶς, διτι, δύτις πᾶν γένος Χριστιανῶν ἀργίαν ἔχει, καὶ ταῖς πρὸς Θεὸν δοξολογίαις ἐνασχολεῖται, καὶ ἐναγάλλεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πανηγυρίζον, ὑμεῖς μόνοι ἐργάζεσθε μετὰ τῶν Ἑβραιῶν καὶ Σαρακηνῶν (καὶ μᾶλλον Ἐθνοῦς ἀσχολούμενον ταῖς θελαῖς Γραφαῖς· καὶ πίστευσθε μοι, οὐ πρὸς χάριν λέγω, πεπυκνωμένους ὑμᾶς εὐρίσκω εἰ; τὴν θελαν Γραφὴν;) τι οὖν δταν λέγη δ Θεολόγος; Γρηγόριος· «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάστατε» καὶ μετὰ τίνα· «Τούτῳ ἐστιν ἡμῖν τὴν πανηγυρίς, τοῦτο ἑορτάζομεν σήμερον, ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους·» εἰτα ἐν ἀλλῷ λόγῳ· «Πάλιν Ἰησοῦς δὲ ἐμὸς, καὶ πάλιν μυστήριον·» δταν οὖν ἀκούθετο τὸ «Πάλιν», ἀρά οὐ νοεῖτε διτι εὐ καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἑορτάζεται τὰ Γενέθλια καὶ τὸ Βάπτισμα;

C "Ο ΚΑΘ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει τρικταλούθηκαν εἰς πέρας ἡχητή χρηστόν· οὐ δει τοὺς εἴτι ταυτολογεῖν εἰς κενόν.

D "Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἔστι ταυτολογία, ἀλλ' ὅσα τάκε ἡμᾶς διὰ τὸ πλήθος παράδραμε, νῦν ἀναπτυρώσαι προτείθυμημεθα. Καὶ γὰρ περὶ τοῦ μύρου τότε εἰπόντες, οὐκ ἰδωκαμεν χρῆσιν, διτι ἐξ ἐλαῖου τοῦ ἐξ ἐλαῖων τὸ μύρον ὀφείλει κατασκευάζεσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸν σὸν ἀνεσκευασμέθα λόγον, Νῦν οὖν, εἰ κελεύεις, εἰπωμεν καὶ τὴν χρῆσιν, ἵνα μὴ δέξαμεν ἀπὸ κοιλίας κατὰ τὴν παροιμίαν λαλεῖν. Γέγραπται ἐν τῇ Ἐξόδῳ· «Ἐλάιησον δ Θεὸς πρὸς Μωϋσῆν λέγω· Καὶ σὺ ἴδε τὴν ἡδύσματα, ἀνθος σμύρης ἐκλεκτῆς πεντακοσίους στόλους, καὶ κυραμάρου εἰώδους τὸ ἥμισυ τούτου, διακοσίους πεντήκορτα, καὶ καλάμου εἰώδους διακοσίους πεντήκορτα, καὶ ἱρέως [cod. Iερέως] στόλους πεντακοσίους τοῦ ἀγίου, καὶ ἐλαιορ δὲ ἐλαιῶν, καὶ κοινῆσαις αὐτὸς ἐλαιορ χρίσμα ἄγιον μύρον μηρεύικόν τε γηρή μυρεύον· ἐλαιορ χρίσμα ἄγιον κοινῆσαι. Ήκουσας; Ἐλαιορ δὲ ἐλαιῶν εἰταν, οὐκ εἰσαγάμων.

E "Ο ΚΑΘ. Τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ πρὸ τοῦ σε εἰπεῖν ἐγινώσκομεν· πλὴν εἰ κελεύεις, διτι ἡμῖν ἐγγράψω τὰ κεφάλαια ἀπενταῦτα ἵσσε δὲ ἄγιος βασιλεὺς καὶ ἄγια Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίτων ζητεῖ περὶ τὴν ἡμέραν, ἐπὶ τῷ γενέθλιῳ τὴν ἑωσιν, ἵνα τοῦτα κενοπήσαντες, εἰπωμεν τὸ ἡμέν περιεστάμενον ταῦτα.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐδώκα κεφάλαια ταῦτα· Ἰνα ἀναθεμα-
τίζων τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν, Εὐ-
τυχίᾳ τε καὶ Διόσκορον, Σεβῆρον καὶ Τιμόθεον τὸν
Αἰλουρὸν καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας τούτου· καὶ
ἴνα δημολογῶσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
ἴνα Χριστὸν, ἔνα Υἱὸν, ἔνα Κύριον, ἐν πρόσωπον,
μίαν ὑπόστασιν ἵκε δύο τελείων φύσεων ἐνθεισῶν
εἰς μίαν ὑπόστασιν, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἀν-
αλλοιώτως, ἀσυγχύτως· οὐκέτι δὲ τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ καὶ δῆλον τῆς Παρθένου, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν Υἱὸν
τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, φύσεις δυοῦ, τὸν ἔνα
Θεὸν καὶ ἀνθρώπον· καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τὸν αὐτὸν
καὶ ἔνα Χριστὸν ἔχοντα δύο θελήσεις φυσικάς, θελαν
καὶ ἀνθρωπίνην, οὐκέτι ἀναντιουμένας ἀλλήλαις ἀλλὰ
ἔπιμένην τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν τῇ θείᾳ θελήσει·
καὶ ἴνα λέγωσι τὸ τρισάγιον χωρὶς τοῦ, δ σταυρω-
θεὶς δὲ ἡμᾶς (28), καὶ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου.
Καὶ ἴνα ἐκράτεωσι τὰς ἐκράτεις μετὰ τῶν Ῥωμαίων,
τὸν Εὐαγγελισμὸν τοῦ Κύριου τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ
τοῦ Μαρτίου, τὴν Γέννησιν τῇ κείτου Δεκεμβρίου,
τὴν Περιτομὴν κατὰ ὅγδην τῆς Χριστοῦ Γεννήσιος,
τουτέστι τῇ πρώτῃ τοῦ Ἱανουαρίου, τὴν Βάπτισιν
εἰς τὰς σ' τοῦ Ἱανουαρίου, τὴν Ὑπαπαντήν εἰς τὰς
β' τοῦ Φεβρουαρίου, καὶ ἀπλῶς ἀπάξας τὰς Δεκπο-
τικὰς ἐκράτεις, καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ
Προδρόμου καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· ἴνα ποιῶσι
τὴν θείαν κοινωνίαν μετὰ ἄρτου ἀζύμου καὶ οἶνου
καὶ ὑδατος· ἴνα ποιῶσι τὸ ἀγιον μύρον μετὰ ἑλαῖου
τοῦ ἀξιούμενον· ἴνα λειτῶνται πάντες οἱ Χριστιανοί
ἴνα δέχονται τὴν εἰκαλησίας δύτε τελεῖται τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ,
πάλιν τῶν κεφαλούμενῶν παρὰ τῶν θείων κανόνων,
ὅμοιως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας·
ἴνα δέχονται τὰς ἐπτὰ οἰκουμενικὰς συνόδους· ἴνα
δέχονται τὴν πρόβλησιν τοῦ καθολικοῦ μόνου παρὰ
τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων. Τούτων τῶν κεφαλαίων
δοθέντων τῷ Καθολικῷ, ἡρώτησεν ἡμᾶς ὁ Καθ-
ολικός.

Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα εἶσι τὰ ποιοῦντα τὸν χωρι-
σμόν της Ἐκκλησίας δὲ καὶ διατίλευτον ἔξει τενά-
ίσις, ὡς, ἔναν ἐν τούτων λειψή, οὐ γενήσεται τῇ
ἴκνωσι; ή ζεῖται τινὰ τούτων, ὡν χωρὶς παραδέξονται
ἡμᾶς εἰς τὴν ἔνωσιν;

Ο ΘΕΩΡ. Ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ ποιοῦντα τὸν χωρι-
σμόν της Ἐκκλησίας δὲ καὶ διατίλευτον ἔξει τενά-
ίσις; τούτων ἔξει δὲ οἰκονομίας, καὶ μή περικόψαι
τὴν ἔνωσιν δι' αὐτά· ὡσπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν
Οὐγγρῶν· ὅταν γάρ ἐκείνους ἴδεπτισεν δον παρ-
εῖται ἄγιος Στέφανος, ἵνα μή τὸ ὅλον ζημιαθῇ, πα-
ρεχόρτησεν ἴνα οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ἔχωσι γυναῖκες
νομίμους, ὡσπερ νῦν οἱ λεπτές ἡμῶν· καὶ τούτο
πεποιήσει μετὰ βρεβειλέου τοῦ τέτε πάπα, δ καὶ
χρεῖται μέχρι τῆς σήμερον εἰς τινας τῶν ἐπισκόπων
αὐτῶν (29).

(28) Legi prieirem disputationem, p. 471.

(29) Vana hæc est et inaudita de mariis Hungarorum episcopis, concedente Pontifice, fabula quam
laeti cœlitatus his oria prorsus non agnoscit. Neque Hieracle res tam insignis sive in sancti regis
vita copioseissime a diversis eis, sive in fastis

THEOR. Tum ego hæc capitula tradidi : nempe
ut Armenii anatheuma dicerent illos qui unam Christi
naturam affirmant, Eutycheti, Dioscoro, Severo,
Timoteo Aeluro cunctisque assecilis eorum. Ut con-
siderentor Dominum nostrum Jesum Christum, unum
Christum, unum Filium, unum Dominum, unam
personam, unam hypostasim ex duabus naturis
unitis sub una hypostasi, inseparabiliter, indivisi-
bileiter, invariabiliter, inconfuse : neque alium esse
Filium Dei, aliud Virginis, sed eundem esse Fi-
lium Dei et Filium hominis, duas naturas, unum
Deum et hominem : atque in duabus naturis unum
eundemque Christum duas exprimentem naturales
operationes divinam atque humanam ; duas natura-
les voluntates divinam atque humanam, haud invi-
cem adversantes, sed ita comparatas ut divinae vol-
luntati obsecundet humana. Insuper ut trisagium
recitarent absque verbis : Crucifixus pro nobis, et
absque copula, et, Ut festos dies eodem ac Romani
tempore agitarent, Domini Annuntiationem die 25
Martii; Natalia die 25 Decembris, Circumcisionem
die octava post Christi Natalia, id est Januarii die
prima; Baptismum die 6 Januarii; Virginis Purifi-
cationem die 2 Februarii; atque omnino cunctas
Domini solemnitates, itemque sanctissimæ Virginis,
Precursoris, et saeculorum apostolorum. Ut divi-
nam Eucharistiam in pane fermentato et vino cum
aqua consecrarent. Ut sanctum chrisma ex oleo
olearum conficerent. Ut Christiani omnes intra ec-
clesiam consisterent, dum sacra liturgia peragitur,
iis exceptis quos sacri canones arcent; pariterque
ex ceteris Ecclesie officiis adesseut; ut septem œcumenicas
synodos admitterent; denique ut electionem
solius Generalis ab imperatore Romanorum
sieri permitterent. Postquam hæc capitula Generali
tradidimus, is ita nos sciscitatus est.

GEN. Hæccine omnia necessario fieri a nobis Ro-
mani postulant, ita ut si quid horum desit, unio non
sit futura; an aliquod ex his est, quo prætermisso,
nihilominus ad unionem nos admittent?

THEOR. Nempe hæc sunt que schismata faciunt.
Cæteroquin Ecclesia et imperatori licebit quædam
ex his fortasse remittere, prudentiæ gratia, neque
horum nomine unionem præcidere : sicuti apud
Hungaros quoque facilitatum est, quo tempore san-
ctus ipsorum Stephanus eos baptizandos curavit,
qui ne res universa pessimum daretur, sicut ut eoru-
dem episcopi legitimas uxores haberent, sicuti
nunc presbyterorum nostrorum mos est : idque egit
imperato brevi ab eo qui tunc erat papa : quæ
adhuc consuetudo apud nonnullos regionis illius
episcopos viget.

Hungaricis, sive in Annualibus ecclesiasticis scripta
non esset : neque hoc exemplo, post excitatas de-
mum de re questiones, usi non essent cœlibatus
hostes. Illud mihi potius cunctisque constat, sum-
muus suis omni tempore Romanorum Pontificum
studiorum atque conatuum pro conservanda in eccl-

CEN. Dic perspicue, ecquæ sint ex his capitulis, A quibus sepositis, nos tamen ad integrum unionem excipient?

THEOR. Puto quod tu sicuti tuummet animum exploratum habes, ita voluntates quoqua subditorum pervides, probeque nosti quidnam ex his admissuri sint, quidve secus. Quare tu potius, si vis, indica mihi, quænam Armeniis gravia visum iri possit, quæve nunquam sibi persuaderi passuri sint.

GEN. Nescio. Fortasse quædam mihi videbuntur, de quibus aliter synodus existimabit.

THEOR. Si tu, qui caput es, hoc ignoras, quæmodo ego qui pes sum, imo ne pes quidem, apud Romanorum synodum, quod rogas compertum habeam? Nihilominus conjectans dicam. Capitulum illud de Generalis electione, honoris ergo atque utilitatis tuæ et succedentium Generalium prescriptum est: namque ad sedis stabilitatem firmitatemque spectat, quia hæc defensorem sanctum imperatorem transciceretur. Romani tamen, ut puto, vim vobis in hoc haud faciunt: sed ne in quæstione quidem de Azymis vos cogent, si certe de cæteris consenseritis.

GEN. Hæc omnia ad synodi cognitionem perfaram: et cum legatos meos ad regiam urbem mittam, scripto significabo tum vestram synodo tum etiam a Deo coronato imperatori quæ admissa fuerint capitula et quæ secus, simulque causas aperiam propter quas aliqua fortasse repudiata fuerint. Et nisi pravus hominum hostis dæmon magnum hoc negotium disturbaverit, ad nos quidem quod attinet (sic Deus adjuvet) non impedietur. Oportet enim neque nos summo jure agere, neque item vos, si quidem unio nunc exoptatis; sed in quibusdam indulgere, quæ fidem non violant: quippe rituum differentia ecclesiasticoru[m], hominem a Christiana religione non subunovet. Nunc vero, si placet, redditum parate. Post enim discessum vestrum, ad meos omnes episcopos scribam, ut vel ipsi veniant, vel legatos mittant, quotquot gravis causa ad synodum convenire prohibet. Porro opus est ut ego unionis negotium non sine Albaniæ Generali transigam: hic enim secundum Gregorii illius insidet qui sancti Gregorii nepos fuit, in Armenia magna, quicum mihi spiritualium negotiorum perpetua communio est, ita ut neuter inscio altero quidquam agat. Est autem inter nos intervallum iter mensium, ut reor, trium.

THEOR. Quandomam synodum coactus es? Tempus enim definite nobis designari oportet, ut imperatori et Ecclesiæ significemus.

siasticis viris hac virtute convenientissima; cuius rei cumulari testimonia non interest. Sylvester certe II in celebri ad S. Stephanum regem Bulla nihil de cælibatu dicit. Ideum vero in sermone ad episcopos (apud Mabillonum *Anecd.* ed. nov., p. 104) verba Pauli *unius uxoris vir litteraliter explicat*, ne bigamus (id est qui duabus uxoris jam defunctis copulatus fuerit) ad episcopatum ascen-

'Ο ΚΑΘ. Εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς, εἰ ἔστι τούτων τῶν κεφαλαίων τινά, ὃν χωρὶς δέξιονται ἡμᾶς εἰς τελεῖαν ἐνωσιν.

'Ο ΘΕΩΡ. Υπολαμβάνω διτιώσπερ γινώσκεις; σὺ τὴν καρδίαν σου, οὗτος γινώσκεις καὶ τῶν ὑπὸ στριχιέρεων τὸ θέλημα, καὶ γινώσκεις τίνα τούτων δέξιονται, καὶ τίνα οὐκ· καὶ, εἰ καλεύεις, εἰπὲ ἡμῖν τίνα τούτων τοῖς Ἀρμενίοις δοκεῖ φορτικά, καὶ οὐκ ἀν συγέλθοιεν ὡς παραδέξανται αὐτά.

'Ο ΚΑΘ. Οὐκ οἶδα· Ισως δοκοῦντα ἔμοι τινα, τῇ συνόδῳ οὐ δίξει οὕτως.

'Ο ΘΕΩΡ. Σὺ κεφαλὴ ὧν, ἀγνοεῖς τοῦτο, πῶς ἐγώ ποὺς ὧν τῆς πορείας τῶν Ῥωμαίων συνέδου, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ποὺς, δύναμαι γὰρ ναὶ τοῦτο δέρωτες; Πλὴν στοχαζόμενος εἰπὼν τὸ τῆς προβλήσεως κεφάλαιον δέρωρ εἰς τιμὴν καὶ ὠφέλειαν σήμανται τῶν μετὰ σὲ Καθολικῶν· εἰς σύστασιν γάρ τοῦ θρόνου τούτου ἔστι καὶ διαμονὴν, ὡς μέλλοντος ἔχειν δεσμόντορα τὸν βασιλέα τὸν ἄγιον· καὶ οἷμαι ὅμας εἰς τοῦτο οὐκ ἀναγκάστουσιν· ἀλλὰ οὐδὲ περὶ τῶν ἀξύμων βιάσουσιν ὅμας, ἐὰν εἰς τὰ ἄλλα συνέλθητε.

'Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα προθήσα ἐνώπιον τῆς συνόδου· καὶ διταν μέλλω ἀποτελεῖται τοποτηρητὰς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, δηλοποιήσω ἑγγράφως τῇ τε ἀγίᾳ συνόδῳ καὶ τῷ θεοτεφελί βασιλεῖ τὰ παραδεχθέντα, καὶ μὴ, κεφάλαια· καὶ δώσω καὶ τὰς αἰτίας δι' ἤδη τὰ μὴ παραδεχθέντα οὐ παραδέχομαι· καὶ εἰ διποντὸς καὶ μισάνθρωπος δαίμων οὐ παρεμποδίσει τούτο τὸ μέγα χρῆμα, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας, σὺν Θεῷ λέγω, οὐκ ἐμποδισθήσεται. Δεῖ γάρ μήτε ἡμᾶς τῆς διγαν ἀκριβείας μήτε ὅμας τὴν ἐνωσιν βούλομένους ἀντέχεσθαι, ἀλλὰ τινα παρορᾶν, διστη τὴν πίστιν οὐ παραβλάπτει· συνηθεῖσαν γάρ διαφορὰν ἐκκλησιαστικῶν, ἀνθρώπων τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐκ ἀλλοτριοί. Νῦν οὖν, εἰ καλεύετε, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐτοιμάσθητε περδεὶς ὑποστροφήν· καὶ μετὰ τὴν ὅμων ἀναχώρησιν, γράψω πρὸς ἀπαντας τοὺς ἐμοὺς ἀρχιερεῖς, η̄ ἵνα αὐτοὶ Εἰλθωσιν, η̄ τοποτηρητὰς ἀποτελωσιν, διστη δηλοντές δι' ἀναγκαῖας αἰτίας εἰς τὴν σύνοδον παραγενέσθαι οὐ δύνανται. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἀνάγκης μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Ἀλβάκ (50) τὴν ἐνωσιν ταύτην ποιήσω· οὗτος γάρ ἐπέχει τὸν θρόνον Γρηγορίου τοῦ ἑγγόνον τοῦ ἄγιου Γρηγορίου τῆς μεγάλης· Ἀρμενίας, καὶ δεῖ ἐσμεν ἐν ταῖς πνευματικαῖς ὑποθέσεσι, καὶ οὐδὲν διτεροὶ ἀλλήλων ποιοῦμεν. "Εστι δὲ διδοῦ διάστημα ἀπ' ἐντεῦθεν ἔως· ἐκεῖ οὐκ ἡτον οἴματι μηδῶν τριῶν.

'Ο ΘΕΩΡ. Καὶ πότε μέλλεις ποιῆσαι τὴν σύνοδον; Δοῦνας γάρ ἡμῖν δρεῖτεις δονομαστὶ τὸν καιρὸν, ἵνα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦτο γνωρίσωμεν.

dat; allegorice vero, ne episcopus post catholicum dogma, sensum hereticum sumat; scilicet ut unius uxoris, id est Ecclesiæ, vir appelletur.

(50) *De origine Armeniaci patriarchatus Albanicæ*, qui secundus inter patriarchatus Armenios dignitate erat, legesis doctum opus, cui titulus est: *Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armenia*, t. II, p. 9.

Ο ΚΛΘ. Οὐδὲ ἡγώ οἶδε, εἰ μή ἐρωτήσω λεπτομεις· Α τῶς γινώσκοντας τὰ διατήματα τῶν χωρῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μάλιστα πλεῖστα καιρὸν ὁρμέεις δύονται, διὸ τὸ ποιῆσαι ἔκαστον τὴν οἰκονομίαν αὐτῷ ἀρχοῦσαν.

Ο ΚΛΘ. Ἐξαπάντως; οὕτως; δοφελεῖς γενέσθαι· πλὴν ἡγώ μέλλω μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου ἀποστεῖλαι γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ δηλώσω τὴν διωρλαντῆς συνέδου.

Ο ΘΕΩΡ. Δεῖξον ἡμῖν, εἰ κελεύεις, ἢν μέλλεις ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν.

Ο ΚΑΘ. Τοῦτο ποιήσω· νῦν δὲ ὑπάγετε, διαναπάνθητε, καὶ δτε ἐκθῆσομαι τὴν ἐπιστολὴν δεῖξω.

Τῇ ἐπαύριον ἔστειλεν ἡμῖν δὲ Καθολικὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν, ἣς ἡ Ἔννοια, ίνα ἐν ἐπιτομῇ εἴπω, αὐτῇ. — Οὐκ ἐνομίζομεν σκανδαλίζονται ἡμῶν τινας λεγόντων μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν· δρθῶς γὰρ ἐρμηνεύμενον τοῦτο οὐκ ἔστι κακίν· ἐπειδὲ δέ τινες σκανδαλίζονται, παντελῶς ἐγκατελεμπάνομεν μίαν φύσιν λέγειν τὸν Χριστὸν (31). Είτε ἡθέλησεν δὲ Καθολικὸς κατὰ μόνας τῷ Θεωροῦ ανῷθησυχεῖν· καὶ μετακαλεσάμενος ὅψὲ Σαβδάτῳ λιαν, εἰπεν αὐτῷ· Ἐσκανδαλίσθησαν οἱ ἡμοὶ ἀρχιερεῖς κατ' ἡμοῦ, καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον ἐξελέσθαι τὸ σκάνδαλον ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν· Ἐσκανδαλισμένοι γάρ θντες, οὐδαμῶς ὑπακούσωσι μου ὡς κεφαλῆς, ἀλλὰ σινάσσουσιν οἷα γένος; ἀτέραμνον καὶ σκληροτράχηλον· ἀλλ' αὐτιον ἔστιν Κυριακὴ, καὶ μέλλουσι συνεχθῆναι ἀρχιερεῖς πολλοί, καὶ ἀρχοντές μου σχεδόν ἄπαντες. Λάλησον οὖν, εἰ κελεύεις, αὐτοῖς κατὰ τὴν ἵκθεοῦ σοι δεδομένην σοφίαν πληροφορῶν αὐτοὺς, οὗτε γραφὴν μυστικὴν οὗτε λόγους ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα δὲ Καθολικὸς, ἀλλ' ή τοῦτο μόνον ὅτι, ἵνα ἡ βασιλεία σου θέλῃ τὴν Ἔνωσιν, οὐχ ἥττον κάγω ταῦτην θέλω καὶ ἐπιθυμῶ καὶ σπουδάζω ἵνα γένηται. Τιπέρχετο γάρ δὲ θεωρικὸς τοῦτο ποιῆσαι· τῇ ἐπαύριον ἐκκλησίαν ἀγέιρας λαμπρὸν, μετεκαλέσασθαι ἡμᾶς, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ δὲ θεωρικὸς εἶτεν.

Δημητροπλα Θεωριαροῦ.

Οὐδὲν οὖτε λυστελεῖς τοῖς ἀνθρώποις καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων πρόξενον ἀγαθῶν, ὡς τὸ φυλάττειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ θεράποντες τοῦ Θεοῦ χρηματίζομεν, καὶ τῆς ἀκαταλήπτου βασιλείας κληρονόμοι, καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰναι καὶ λέγεσθαι ἀξιούμεθα· οὐ τί ἀνγένοιτο μακαριώτερον καὶ εὐκταῖστερον; Τοῦτο τὸ τηλεκούντον ἔργον καὶ δυσκατόρθωτον, τὸ μηρίων ἡμῖν παρατείον ἀγαθῶν ὑπισχνεῖτο ποιήσειν Θεῷ δι προσήτης καὶ βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαΐδη, εἰ μόνον συκοφαντίας ἀνώτερον τοῦτο φυλάξει. Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων λέγων, καὶ συλλέξω τὰς ἐντολὰς σου. Τί οὖν θιώται ποιῆσου-

GEN. Ne ego quidem novi, prius quam eos accurate rogavero qui locorum intervalla sciunt.

THEOR. Sane tempus a te spatiōsum concedendum est, ut singuli viaticorum suorum rationem habeant.

GEN. Sic prorsus agendum est. Verumtamen ego per homines meos familiares imperatori scribam, tempusque synodo praeſinitum significabo.

THEOR. Ostende nobis, si tibi placet, quam ad imperatorem missurus es epistolam.

GEN. Ita sane. Nunc vero ad requiem secedite; statim ac enim epistolam scripsero, vobis ostendam.

B Postero die misit ad nos Generalis litterarum ad imperatorem exemplar, quarum summa hæc erat: Existimavimus neminem offendit iri adversus nos qui unam Christi naturam dicunt, quandoquidem id recta interpretatione explicatum, vitio caret.

Sed quia nonnulli scandalum hinc patiuntur, nos quidem unam dicere Christi naturam prorsus jam desinemus. Exin Generalis secretum optavit cum Theoriano colloquium, quem Sabbatho hora valde serotina ad se vocatum ita allocutus est: Mel mihi episcopi offensi sunt, ideoque opus est ex illorum animis scandalum revellere: quamdiu enim ita se habuerint, nequaquam mihi ut presuli morem gerent, sed cavillabuntur, utpote genus hominum pervicax et obdurate. Sed enim eras die Dominicā conventuri ad Synaxim sunt multi episcopi, praesulesque mei prope omnes. Tu igitur, si libet, pro ea quam tibi contulit sapientia Deus concionare apud eos, ilisque suade, neque arcanam epistolam neque dictum aliquod ad imperatorem a Generali missum fuisse, nisi hoc tantum, nempe quam tua maiestas optat fieri uniformem, ego quoque et volo et cupio, atque ut fiat operam do. Igitur Theoriano excipiente negotium, crastina die Generalis splendida concione coacta, invitavit nos. Tum ibi Theorianus hæc verba fecit.

Theoriani oratio.

D Nihil argue utile hominibus, tolque ac tantorum honorum causa est, ut præceptorum Dei observantia. Propter hanc enim et Dei servi sumus, et incomprehensibilis regni haeredes, et Christi fratres, et Dei filii esse dicens metemur: qua quidem re nihil beatius aut optabilius esse potest. Hanc præceptorum Dei observantiam, rem sane magnam atque difficultem et insinitorum honorum fontem, præstitudinum se spondebat Deo Propheta rex et theopater David, si modo calumniæ vim vitare potuisse: Redime me, inquit, a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua ²². Quid ergo privati facient, si rex calumniam extimescit, atque ut ab ea libere-

²² Psal. cxviii, 15.

(31) Egregia sane disputationis conclusio, fructuose pretiosus! Prorsus enim, quia ducit sunt Christi naturæ, unam dicere (præseruit post agitatas

cum monophysitis controversias) nulla subtilis interpretatione vel elaborata excusatio concedere Armenis nunc videtur.

tur, perdifficilem sponzionem facit? Haud sibi postulat longevam vitam, puta quingentorum vel amplius auncorum, vel universi orbis dominationem, neque aliud quidquam optabile aut admirabile, sed adversus calumnias hominum defensionem; quam si impetraret, mandata Dei servaturum se promittit. Maximum reapse malorum calumnia est; ideoque mens illa apprime prophethica et regalis hanc expavebat, neque se ab ea tutum totius regni sui viribus erdebat, qui ceteroquin victoriis innumeris politus fuerat. Mater enim scandalorum calumnia infinitis malis orbem obruit: fratres invicem distrabit, parentes a liberis, hos a parentibus, a dilectis uxoribus viros. Quippe hoc validissimum diaboli atque antiquissimum telum est, unde etiam nomen homicida ille nactus est: neque enim aliud calumniator significat quam diabolum. Neminem quamlibet reverendum reveretur Satanás, honorabili honorem denegat audax ille et procacissimus. Quamobrem inimicus ne venerabili quidem Patri nostro sanctissimo Generali pepercit, quem reverentur angeli tanquam suum simulatorem, qui ipsorum mores luteo in corpore imitari contendit: sed vetere suo adversum illum telo, calumnia scilicet, usus est. Audiri enim furtivos quorundam sermonculos dictitantium, quod secreto Generalis imperatori significaverit, se quartain synodum recipere, atque ad Romanas partes accedere, sive Armenii sequantur sive secus. Et has quidem fraudes apud vos contra Generalem draco nexuit. Rursus nobis hanc calumniam imposuit, quod eum ipsum hereticum per universam Romaniam dicitur remus, O Satanás improbitatem! Quis apud nos Generalem heresep̄ insimularet, quem ego sanctissimum in disputacione scripta appellavi, quae in palatio ac synodo lecta fuit, ex qua licet contrariam prorsus calumniantibus sententiam consicerem. Sed haec quidem machinatus est pacis et concordiae hostis, qui recte factis semper adversatur. Nos vero Generalem et sanctum judicamus et dicimus: neque quidquam ipse ad imperatorem, praeter hoc scripsit: Quam tua majestas vult unionem, nos quoque volumus ac peroptamus; et cum synodum nostram celebrabimus, legatorum majestatis iuxa sermones coram sistemus; et quod Deus rectum esse demonstraverit, faciemus; in quo to tum potenti majestati iuxa per nostros antistites significabimus. Haec per scriptum Generalis significavit. Pax autem Dei quae superat omnem sensum, quam et Dei esse didicimus, et cuius Deus ipse Deus est, quaque ipsa Deus est, tanquam in pace Dei nostri, suos quidem hostes in aeternum exterminet, amatores autem in Christo Iesu Domino ac vero Deo nostro concordes servet.

Opribus autem eius telenos katasbaler, phrourhezei δε τους φιλούντας αὐτήν ἐν τῇ αὐτής δμονοφά, ἐν Χριστῷ

GEN. His dictis, Generalis ait: Neminem frugis ignorare arbitror, quod origo malitiae serpens Christianorum unionem spectare non sustinet:

A σιν, οτεν βασιλεὺς δέδοικε τὴν συκοφαντίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ λυτρωθῆναι ταύτης, ὑπόσχεσιν ποιεῖ διασχάτωτον; Οὐ ζητεῖ ζωὴν μακροήμερον ἐπών πεντακοσιῶν ἡ πλειστῶν, ἢ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὴν βασιλείαν, οὐδὲ ἀλλο τι τῶν ἐπαράτων καὶ θαυμαστῶν, ἀλλὰ συκοφαντίας ἀνθρώπων ἀπολύτρωσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης φυλάττειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγέλλεται. "Οντως πάμεγα κακῶν ἡ συκοφαντία· καὶ διὰ τοῦτο δι προφητικώτατος καὶ βασιλεύτωτος νοῦς ἔκεινος ἐδέιται αὐτὴν, μὴ πάνυ θαρρῶν κατ' αὐτῆς ἐφ' ὅλην τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, δι μηρία κατωρθωκώς καὶ στήσας ἀνδραγαθήματα. Γεννητικὴ γάρ σκονέλλων ἡ συκοφαντία, καὶ ἐσμού κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐμπίμπλησιν· διστησιν ἀδελφὸς ἀπ' ἀλλήλων, γονεῖς τέκνων, τέκνα γονέων, ἀνδρας περιποθήτων συνευνῶν, ὡς πρόχειρον διπλον τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχαιότατον ἐξ οὐ καὶ τὴν ἐπανυμέλαν ἀνθρωποτόνος ἐκτήσατο· οὐ γάρ διλό δηλοῦν ἔθεται τὸ τῆς συκοφαντίας δυομά, ἀλλ' ἡ τὸν διάβολον. Οὐχ αἰδεῖται τι τῶν αἰδούς; ἀξίων διατενάζει, τὰ τῆς τιμῆς δέξια οὐ τιμᾶ, ἀναίσχυντός ἐστιν, αὐλόδης, πάντολμος. Διτὸ τοῦτο οὐδὲ τοῦ τιμοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἀγιωτάτου Καθολικοῦ ἐφείσατο δι ἔρθρος, δι αἰδοῦνται καὶ διγελοις ὡς αὐτοῖς ἀμειλώμενον, καὶ τὴν ἔκεινον διαγωγὴν ἐν πηλίνῳ σώματι κατορθώσαι φιλονεικοῦντα· ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τῷ ἀρχαίῳ αὐτοῦ διπλῷ τῇ συκοφαντίᾳ ἐχρήσατο. "Ηκουσα γάρ τινων ὑποψιθυρίζοντων δι τοῦ Καθολικὸς ἐμήνυστε λάθρᾳ πρὸς τὸν βασιλέα, δι τοῦ δέχομαι τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν Πρωμαίος ἔσομαι, καὶ τε ἕφονται οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τε καὶ μή. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' αὐτοῦ δι μασκαλος ἐτεχτήνατο δράκων· καθ' ἡμῶν δὲ δι τὸν Καθολικὸν αἱρετικὸν ἐλέγομεν ἐν δῃ τῇ Ρωμανίᾳ· ὡς τῆς κακίας τοῦ Σατανᾶ! Πώς ήθελον αἱρετικὸν εἰπεῖν τὸν Καθολικὸν δι ἐν τῇ διαλέξει ἀγιώτατον ἐμαρτύρησα, ήτις ἀνεγνώσθη ἐπὶ παλατίου καπὶ συνόδου; Καὶ ἵναντίος αὐτὸς ἐν αὐτῇ ἐλέγηθην· "Αλλὰ ταῦτα μὲν ὑπέβαλεν δ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δμονίας ἔχθρος, δις δει ταῖς ἀγαθαῖς πράξειν ἀντιτάσσεται. "Αλλ' ἡμεῖς μὲν ἄγιοι τὸν Καθολικὸν, καὶ ἔχομεν καὶ δυομάζομεν· καὶ αὐτὸς οὐδὲν διλό πρὸς τὸν βασιλέα ἔγραψεν ἀλλ' ἡ τοῦτο· εἲπει τῇ ἀγίᾳ βασιλείᾳ σου ἔθεται τὴν Ἔνωσιν, θέλομεν καὶ ἐπιπεθύμεν αὐτήν· καὶ διτὸ σὺν Θεῷ τὴν ἡμετέραν ποιήσωμεν σύνοδον, τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων τῆς βασιλείας σου εἰς μέσον προθήσομεν· καὶ διπλάσιον πάντα δι' ἡμετέρων ἀρχιερέων τῇ χριστιᾷ βασιλείασον. Ταῦτα εἰδίν & ἐγγράψως ἐμήνυσεν δι Καθολικός. "Η δὲ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα μοῦν, ἥν Θεοῦ τε εἰναι δικούσων, καὶ ἡς θεδν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὴν θεδν, ὡς ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοὺς μὲν ἐχ-

"Ο ΚΑΘ. Τούτων οὕτω διθέντων, εἴπεν δ Καθολικές· Οὐδένα τῶν εῦ φρονείντων ἀγνοεῖν οἶμει, διτὸ διρχένα; Εὗτις καθορίζειν τὸ φέρει τὴν ἔνωσιν τῶν

Χριστιανῶν· σφάττεται γάρ τῇ δμονοίᾳ τῶν τέκνων Α τοῦ Θεοῦ, καὶ φομφαῖν κατὰ καρδίας εἰσόδεχται κυρίου, θάλλουσαν τὴν εἰρήνην δρῶν. Καὶ εἰ καθ' ἡμῶν τοιαῦτα ἐμηχανήσατο, παρεπλάκαις θάλλων τὴν ἔνωσιν, θευμαστὸν οὐδέν· ἀλλ' ἡμᾶς οὐ θάλλουν τὰ σκάνθαλα αὐτοῦ. Διὸ τῶν καθ' ἡμῶν βηθέντεων οὐδένα μόνον ποιούμεθα, ἀλλ' ὅπερ ἐμηνύσαμεν τῷ βασιλίᾳ, καὶ πάλιν μηνύσομεν. Ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ καίεστε, ἀποχαιρετίσατε.

'Ἀποχαιρετίσαντες; οὖν ἤλθομεν εἰς τὸ Κεσσούνιον· εὑρομεν δὲ ἐκεῖ τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἱακωβιτῶν ἥτοι Σύρου (32) περιμόνοτα διατάσσει ἡμᾶς εἰς τὸν Καθολικὸν αὐτοῦ διτα τότε ἐν τοῖς καστελλών αὐτοῦ λεγαρένῳ δ ἄγιος Βαλσαμών. Μαθόντες δὲ ἡμεῖς δι: Σαχαπετίνο; δ ἀμηρόδ; ἐνεδρεύεις τοῦ κρατῆσαι ἡμᾶς, ἐρθιθήμεν ἐκεῖ ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν τὴν βασιλικὴν γραφὴν, καὶ εὐθὺς ἡμῖν ἀπέστειλεν ἐγγράφως Ἐληνιστὴ τὴν διμολογίαν τῆς αὐτοῦ πίστεως, καὶ πιετάκιον πρὸς ἡμᾶς, δι: ἐπει οὐκ ἡδυνήθητε ἀλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, ἀποτάλη παρ' ἡμῶν πρὸς σὲ δ μοναχὸς Θεόδωρος συντυχεῖν εοι προσώπῳ ἡμῶν περὶ πάντων. Ή δὲ διμολογία τῆς πίστεως αὐτοῦ ἔχει κατὰ βῆμα οὐτας (33).

(32) Hic erat Michael patriarcha cognomento Maginus, de quo Assemanus loco mox laudando.

(33) De hac eum Syris Theoriani disputatione insigne atque prolixum existat testimonium Bar-Hebræi in secunda Chronicæ sui parte adhuc inedita (nam primam edidit Kirschius) cuius vaticinum codicem habes descriptum in bojus meæ collectionis tomo V, part. II, p. 49. Interim vero dum adhuc opus desiderat typorum lucem, præclarabemus Assemani excerpta in Biblioth. orient., L. II, cuius locum p. 364, rei nostræ maxime idoneum recitate hic opus est, præsertim quia testatur nobis de secundo itinere Theoriani in Orientem ad disputandum, ne quis forte id confutetum a Græcis putet, cum ex perraro Græco codice a me nuper observato et edito res gesta nunc divulgetur; qui quidem codex tam priscus est, ut ab ipsis disputationis ætate haud valde abesse videatur. Sic ergo assud Assemanum Bar-Hebræus.

Anno Græcorum 1481 [imo 1482, Christi 1470.] Manuel Comnenus imp. per Christophorum litteras ad Michaelum patriarcham de religione scriptis. Theorianum insuper ad euudem et ad Nersetem Armeniorum Generalem misit, qui cum in Ῥωμαϊκῷ Castrum Romanum, pervenisset, significavit Michaeli, ut in Syriam ad colloquio properaret, quoniam ipsi in Mesopotamiam præfici non licet. Michael Joachem episcopum Chisumensem [hic in prima disputatione Theoriani appetit] ad Theorianum allegavit. Theorianus Byzantium reversus, tamenque ab imperatore in Syriam missus [an. 1472.] Michaeli ad Castrum Romanum per litteras denuo arcessit. Is vero Theodorum monachum cognomento Bar-Vehebūn, discipulum suum mittit, ut ad Theoriani quæstiones responderet. Disceptatum est de substantia et natura ex doctrina Aristotelia, Theoriano ad Theodori argumenta ut Bar-Hebræus ex amore suæ sectæ fabulator, obmutescente. Hinc Armeniorum Generalis, qui vietas Theorianō manus dederat, viribus resumptis, sic ad euudem scripsisse dicitur: «Cum synodus celebravero, sententiam meam imperatori

genecatur enim a filiorum Dei concordia; lethalem gladium ysceribus accipit, si prosperam pacem cernat. Ergo quod nobis hujusmodi fraudes struxerit, unionis causa disturbandæ, nil est mirandum: sed tamen nos ejus scandala non latuerunt. Quare dictorum adversus nos nullam rationem habemus, sed quod olim imperatori significavimus, nunc iterum significamus. Vos autem, si placet, jam valete.

Igitur vale dicto, Cessunium profecti sumus; quo in loco monachum Theodorum philosopham Generalis Jacobitarum seu Syrorum offendimus præstolantem, ut nos incoluyentes ad Generalem suum perduceret, in quodam oppidulo commorantem, cui nomen sanctus Balsamon. Verum tamen nos indiciis acceptis quod Sachapetinus ameras ut nos caperet insidias struxisset, timuimus illo ire; sed regias litteras ad Generalem misimus, qui vicissim fidei suæ confessionem Græce scriptam nobis visit: cum epistola qua significabat, quandoquidem nos ad eum proflisci non potuerimus, mitti a se Theodorum monachum qui Generalis nomine de re tota cum Theoriano dissereret. Fidei vero confessio hæc ad litteram continebat.

C declarabo. » Epistolam quoque Nersetis ad Michaelem patriarcham misit in hæc verba: » Græcorum imperator decam nobis quæstiones proposuit; quinque de fide, ut nimur duas in Christo unitas naturas dicamus, duas voluntates, duas operationes; ut cum tribus synodis et quartam et quintam et sextam et septimam prædicemus: ut denique e trisagio hymno appendicem illam: *Qui crucifixus es pro nobis, expungemus*: ut scilicet festum Nativitatis cum ceteris nationibus celebremus: ut fermentum in Eucharistia, ei aquam in calice ponamus: ut chrisma ex oleo olivæ conficiamus: ut in ecclesiis oremus: ut liturgiam palam faciamus. Et ritus quidem reformati pro bono pacis facile nobis esset, duasque naturas juxta Theogenum [Gregorium Naz.] dicere. Verum ut particulam illam: *Qui crucifixus es pro nobis, expungemus*, aut sanctis viris anathema dicamus, fieri nulla ratione potest. Hia tamen non obstantibus quidquid tu feceris, etiam nos faciemus. »

D Quid post hæc Nerseti Michael rescriperit, hanc exprimit Bar-Hebræus. Vero tamen simile est, hominem Jacobitanum nil intentatum reliquisse, ut Armenios, quos præcessores sui Monophysiticis erroribus inficerant, ab Ecclesiæ communione averteret. Id certe egit cum Jacobitis suis: nam ad litteras imperatoris per Theorianum et alterum queuidam Græcum Caloenum nomine transmissas, quibus ad unitatem Ecclesiæ invitabatur, ita respondesset. Nos pacis suminopere studiosi sumus, nec eam fugimus: modo cum iis fiat, qui fidem Patrum haudquamque mintent, et cum Athanasio atque Cyrillo unam Verbi incarnati naturam' dicunt. »

Hic exitus fuit missionis Theoriani juxta Bar-Hebræum: cui consonare videntur quæ ex Menologio Armeniorum scribit Galanus tomo I. Concil. ecclesiæ Armenæ cum Latina, p. 240, ubi Nersetem Armeniorum patriarcham obiisse affirmat, antequam synodum sive gentis episcoporum cogeret, in qua orthodoxam ipsis de incarnatione fidem proponere decreverat. ASSEMANUS.

Confessio fidei Generalis Jacobianorum.

Credimus, sancte imperator, atque constemur Patrem, Filium, et sanctum Spiritum, unum Deum verum, initio ac fine carentem et in nomine sancto ejus baptizamur, secundum apostolorum doctrinam, quam a veraci doctore auribus suis acceperunt dilecente ipsis : *Euntes docete omnes populos, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et sancti Spiritus.* Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvabitur; qui vero non crediderit condemnabitur²⁴. Recepimus autem et amplexi sumus nos maioresque nostri hanc fidem, eamque retinemus, proque ipsa periculum quodvis ab iis, qui nos tyrannide opprimunt, perepetimur : et immobilem conservamus fidei definitionem secundum consensum et confirmationem divisorum sanctorumque Patrum Nicænorum : Patrem omnipotentem agnoscimus, Filium ei consubstantialem prædicamus, Spiritum sanctum ejusdem naturæ cum Patre ac Filio constemur, tres hypostases, unam substantiam, unam naturam, unam divinitatem. Pater est generans, genitus Filius, Spiritus procedens. Non exstitit Pater ante Filium, neque item ante Spiritum; sed secundum doctrinam affirmationemque Gregorii Theologi aliorumque veracium magistrorum, simul Pater, simul Filius, simul Spiritus sanctus. General Pater sine tempore, sine principio; gignitur Filius absque tempore; procedit Spiritus iuvenabiliter. Unum sunt præcedente omne ævum natura; incomparabilis natura; hic est Deus noster, factor angelorum omnium atque hominum, visibilium rerum et invisibilium: hujus substantia est intermina atque infinita, præsens omnibus, nemini comprehensibilis: credimus esse, neque tamen intelligimus quid sit: nam inscribitur quidem in mente et anima, cuncta autem in se ipso continent; ab omnibus ei adoratio debetur. Sed enim quamvis infinita in sacris Litteris theologicâ oratio est, quæ incomprehensibilem Deum laudat, qui pro suo beneplacito tantum sui cognitionem creaturis impersitus est quantum habere poterant; nos tamen rem brevissime in hac Trinitatis expositione attigimus, ut hinc vestra sapientia fidei nostræ cognosceret rectitudinem.

Quod autem attinet ad magnum mysterium humanati propter nostram salutem Verbi (incarnationem dico) quod suam revelavit demonstravitque magnitudinem, ita credimus. Constemur quod ex incomparabili sanctæ Trinitatis natura, una de adorandis hypostasis sanctus Filius de sancto Patre, sua Patrisque et Spiritus voluntate, novissimis temporibus propter nostram salutem descendit de celis, habitavitque in sanctæ Virginis Mariæ utero, secundum edita de hoc magno mysterio prophetica vaticinia, suscepitque carnem mente et anima in-

A Όμολογία τῆς πίστεως τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἰακωβίων.
Πιστεύομεν, ἄγιε βασιλεῦ, καὶ δόμοιοῦμεν εἰς Πατέρα, καὶ Γίδην, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἵνα Θεὸν ἀληθινὸν, μήτε ἀρχὴν ἔχοντα μήτε τέλος, καὶ ἐν τῷ δύναμας τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἐθαπεισθημεν, καὶ τὰ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἡ ἡκουσαν καὶ ἔμαθον πάρι τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου εἰπόντος αὐτοῖς· Πορεύεστε μαθητεύσατε πάρτα τὰ θηρία βασιλίσσοντες αὐτοὺς εἰς τὸ δρόμα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Γίδην, καὶ τοῦ ἀρίου Πνεύματος. Οἱ πιστεύσας καὶ βασιλισθεὶς, σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται. Ἐδεκάμενα δὲ καὶ ἐπιστεύσαμεν ἡμεῖς; καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ταύτην τὴν πίστιν καὶ ἐπέχομεν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πάντα κλινύνον ὑπερφέρομεν B ἐκ πάντων τῶν τυραννούντων ἡμᾶς· καὶ ἀμετάκινητον ἔχομεν τὸν ὄρον τῆς πίστεως κατὰ τὴν ξνωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν θεοφρόσων καὶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ· τὸν Πατέρα παντοκράτορα ἐπιγιώσκομεν, καὶ Γίδην δροσύστοιν αὐτοῦ κτηρύττομεν, καὶ Πνεῦμα διγιονές Πατρὸς καὶ Γίδην δόμοιοῦμεν. Τρεῖς ὑποσζάτεις, μία οὐσία, μία φύσις, καὶ μία θεότης· Πατήρ γεννήτωρ, Γίδης γεννητὸς, καὶ Πνεῦμα ἐκπορευτόν. Οὐ προσπῆρχε Πατήρ Γίδην, ἀλλ' οὐδὲ πρότερόν ἐστι τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τῶν ἑτέρων ἀληθινῶν διδασκαλιῶν, διτὶ ἀμα Πατήρ, ἀμα Γίδης, ἀμα Πνεῦμα διγιονές· διτὶ θεότης· διτὶ θεόρρων, δινάρχως· γεννᾶται δὲ Γίδης διχρόνως· καὶ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα διεξερευνήτως. Ἔν εἰσι τῇ προαιωνίῳ φύσει, φύσις ἀσύγκριτος· αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ποιητὴς πάντων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, δρατῶν καὶ ἀσράτων· οὐτός· ἐστιν ἀπέραντος καὶ ἀδριστος· τῇ οὐσίᾳ, ἕγγυς ἐστι τοῖς πᾶσι, καὶ ἀκατάληπτος τοῖς πᾶσι· πιστεύομεν διτὶ ἐστιν, οὐ καταλαμβάνεται δὲ τὸ οὐτός· περιγράφεται μὲν μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς, χρυσεὶ δὲ ἐν αὐτῷ [cod. αντ.] τὰ πάντα. χρεωτεῖται δὲ αὐτῷ προσκύνησις ἐκ πάντων. Ἀλλ' εἰ μὲν καὶ ἀπειρός ἐστιν ὁ τῆς θεολογίας λόγος ἐν τοῖς ἀγίοις βίοις, διδοξάων αὐτὸν τὸν ἀκατάληπτον, καθὼς εὑδίκησε μετέχειν τοῖς κτίσμασι τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως μετέδωκεν, δον χωρεῖν ἡδύνατο, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν βραχυτάτῳ ταῦτα τεθείκαμεν ἐν τῷ περὶ Τριάδος D λόγῳ, ἵνα ἐξ αὐτῶν καταλάβῃ ἡ διμετέρα σοζία τῆς ἡμετέρας πίστεως ὄρθρηται.

Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τοῦ οἰκονομηθέντος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τῆς ἐνανθρωπήσεως λέγω τοῦ Λόγου, τοῦ ἀποκαλύψαντος καὶ δείξαντος τὴν ἑαυτοῦ μεγαλεότητα, πιστεύομεν οὐτως. Όμολογούμεν διτὶ ἐκ τῆς ἀσύγκριτου φύσεως; τῆς ἀγίας Τριάδος μία τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων διτὶ διγιοις, διτὶ τοῦ ἀγίου Πατρὸς, εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐσχάτοις καριστὶ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν κατηγόρησεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν τῇ μητρὶ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας κατὰ τὰς πρ-

²⁴ Marc. xvi, 15, 16.

φημενὸς πρόβλησις τὰς περὶ τοῦ μεγάλου μυστῆ^A ρίου τούτου· καὶ ἐλέσθε σάρκα ἔννους καὶ ἐμψυχον, ἀνθρωπὸν τέλειον, καὶ ἡνῶσεν ἐκυρών ἐνώσει ἀσυγγύντῳ· οὐ προπλασθείσῃς τῆς σαρχὸς, εἴτα ἡνωθείσῃ θεῖς, ἀλλ’ ἐν μυστηρίῳ μεγάλῳ καὶ ὑπὲρ λίγον γέγονεν ἀνθρωπὸς τέλειος, πλὴν τῆς ἀμαρτίαις καὶ μόνης· καὶ μετὰ ἐννεακηνταίου καιροῦ κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμον ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ τετήρηκεν αὐτὴν παρθένον. Διὸ καὶ θεοτόκον ὅμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον Μαρίαν· καὶ διὰ τὸν Θεὸν Λόγον γενόμενον ἀνθρωπὸν ἐγένησε· καὶ τραφεὶς ἐν ἡλικίᾳς ἀνθρωπίναις, τελέσας τὴν οὐτῆριον εἰκονομίαν, αὐτὸς δὲ θεὸς Λόγος ἀνθρωπὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, διὸ ἐστιν ἐκ θεοῦ, θεότητος· καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑποστάσεων καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις, εἰς Χριστόν.

Ἄλλ’ ὅτι τινὲς ἀκούουσιν ἡμῶν λεγόντων αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν καὶ μίαν φύσιν, ἐνταῦθα καθ’ ἡμῶν ὑμεῖς λέγουσιν ὅτι κατὰ τὸν Εὔτυχη ἀποβαλλόμεθα, καὶ πάντας τοὺς λέγοντας τὴν σύγχυσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐνώσει· ἀλλ’ ὅμολογοῦμεν ὅτι τετήρηται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξ ὧν δὲ Χριστός· καὶ οὐκέτι λέγομεν ὅτι ἡ θεότης ἡλιοιώδης εἰς τὸ γενέσθαι εἰρῆται. ἀλλ’ οὐτε ἡ σάρξ μετηλλάγη εἰς θεότητα· ἀλλ’ ἡ θεότης διέμεινε θεότης· καὶ ἡ σάρξ σάρξ τετήρηται. Καὶ ἐάν τις ἡμῖν ἐνταῦθα εἰπῇ, πῶς ἐστιν δυνατὸν εἰδίναι τὰ τῶν φύσεων γνωρίσματα, ἵνα δηλητήριον μία φύσις λέγεται δὲ Χριστός, δεῖξαι αὐτῷ ἔχομεν καὶ εἰπεῖν ὅτι πάντα τῷ Θεῷ δυνατά εἰσι· C κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Τὸ δὲ πᾶς συνέλαβεν ἡ παρθένος καὶ ἔτεκε, καὶ παρθένος διέμεινε, νοῦς ἀνθρώπινος εἰπεῖν ἀποτελεῖ, ἀλλ’ οὐν γέγονε μὲν θεῖκώς. Οὕτω καὶ τὸ τὰς φύσεις τηρεῖσθαι ἐν γνώσει· καὶ πιστεύεται μία διὰ τὸ ἀμέριστον (34)· πιστεύεται δὲ καὶ ἐκ διαλέξεων ευστοκῶν· εἰ καὶ τὰς μαρτυρίας τὰς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν δρεννάν τις μελ’ ἡμῶν θελήσειεν, ἔχομεν δεῖξαι κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἐλπίδα ἐκ τῶν φυσικῶν διαλέξεων. Καθὰ φυχὴ καὶ σῶμα ἔνα ἀνθρωπὸν τελοῦσι, καὶ εἰσὶ δύο φύσεις, οὕτω καὶ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν· καὶ καθὼς ἡνῶσεν ἡ φυχὴ τῷ σώματι, καὶ οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ἐκτῆσην, οὕτω καὶ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν, οὗτε ἡ θεότης μετηλλάγη, οὗτε τὸ σῶμα. D

Οὔτες δομολογοῦμεν τὸν ἔνα Χριστὸν μίαν ὑπόστασιν, καὶ μίαν φύσιν, Θεὸν τέλειον, καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον, δὲ καὶ ὄμετος οὐδατε, ὅτι αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἵνα Κύριον, ἔνα Χριστὸν ἐδίδαξαν ὅμνειν, εἰ καὶ εἰς δυοῖν αὐτὸν ἐγίνωσκον· ἀλλ’ οὐκέτι κύτεν εἰς τὸν πρόσωπα μερίζουσιν, η εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν Λόγον τὸν γενόμενον ἀδιάλητον ἀνθρωπὸν, καθά φησιν δὲ ἀπόστολος· Ἰωάννης, ὅτι Ὁ Λόγος σάρξ ἤτετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μορογεροῦς παρὰ Πατρός· δὲ καὶ πάλαι δὲ αὐτὸς Κύρος καὶ

^a Joan. 1, 14.

(34) Cousonat hæc Syri affirmatio cum illa Armenii p. 322, v. 15; nisi quod Armenius dicit ἀγνώστον inseparabile, pro ὀμέριστον indivisibile.

formatam, perfectum hominem, quem sibi inconsusa unione copulavit: neque ante formata fuit caro, cui deinceps uniretur Deus, sed mysterio magno atque ineffabili factus est homo perfectus, peccato tantummodo excluso: et post novem menses, iuxta humanæ naturæ legem, natus est de Virgine, cui suam conservavit virginitatem. Quare et Deiparam constituerunt sanctam Virginem Mariam, ipsamque Dei Verbum, hominem factum, genuisse: qui exactis humanæ aetatis temporibus, salutarem econominam consummavit: Dei, inquam, Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex duabus rebus, divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasisibus et naturis, una hypostasis et una natura, Christus unus.

B Sed quia nonnulli enim nos audiunt unam hypostasim dicentes et unam naturam, continuo adversus nos occidunt, quod cum Eutychete explodendi simus et cum iis omnibus qui confusione in sancta unione factam dicunt; nos utique constemur naturalium ex quibus est Christus incolorem esse differentiam; neque dicimus divinitatem immutatam ut caro fieret, neque carnem mutatam in divinitatem: sed divinitas, mansit divinitas; caro autem, caro persistit. Quod si quis nobis hic objiciat, qui fieri possit ut naturarum proprietates cernantur, siquidem una natura dicitur Christi; hoc ei respondemus, omnia scilicet Deo esse possibilia, juxta Gabrielis archangeli testimonium. Nam quomodo virgo conceperit ac pepererit simulque virginem permanens, mens humana effari non potest, et tamen divinitus factum est. Ita naturas quoque conservatas appetit, creditur autem una propter indivisibilitatem. Idque credere possumus naturalis quoque rationis ductu. Plane enim si quis tecum divinæ Scripturæ testimonia scrutari velit, demonstrare rem ut spero licet naturali ratiocinatione. Nam sicuti anima et corpus unum hominem efficiunt, et cum haec duæ naturæ sint, fieri tamen nequit, ut homo dicatur duæ naturæ; sic et de Christo Dei Verbo loquimur, quod neque divinitas mutata sit neque corpus.

Atque ita videlicet unum Christum constemur, unam hypostasim, unamque naturam, Deum perfectum, itemque perfectum hominem: id quod vos quoque scitis; quia divinae Scripturæ unum Dominum, unum Christum, cantare docuerunt quanquam eum ex duabus esse agnoscant: sed deinceps in duas personas non dividunt vel in duas hypostases Verbum effectum absque peccato hominem, sicuti apóstolus Joannes ait: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre^b. Quod idem olim Dominus &

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore vobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui enim me, vidit et Patrem meum*²⁰. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s. g. illudbat.

Priuera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²¹. Vos quoque fatemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine. Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnato Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant; sed nos pauca hæc verba vobis ostulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cetero sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus compleuisse, iuxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumserebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorium superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtredi, quod absit ut unquam dicamus; aio nos, prout divinæ Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocius ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmatum passiones, sanguinem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est*; sic cum Paulo fatemur Deum mortem gustasse, quin eius divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quoniam plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Simil meminiimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam: propria vero natura hypostasis significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communis natura unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostatice carni unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unam

A Θεος ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρεκε· Τοσοῦτος χρόνος μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺν ἔτρωκάς με, Φίλιππε; Οὐδαρακώς ἐμός, ὀδράκης τὸν Πατέρα. Οὐχ ὅτι τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσαρκωμένον Θεὸν ὡς ἥντα καὶ ἀμέτριστον ἐδήλουν.

"Ετι δὲ οἱ ποιμένες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζομενοι ἤκουον· Γερρᾶται ήμερος Σωτήρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτι η ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρ οὐκ ἔστι, καὶ η θεῖα φύσις ἔνευ σαρκὸς οὐκ ἄγεννθή· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πίστεως τὸν ἐκτεθέντα ὑπὸ τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτι τὸ Ἰησοῦς δνομα οὐκ ἐπὶ τῇ θειᾳ φύσει μόνῃ δμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ θεῖν σεσαρκωμένον, δις ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἔταρα πλειστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλούντα· ταῦτα τὰ διλγοστά ρήματα ἡνέγκαμεν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι διτι ἀδύνατο εἰσμεν δμολογοῦντες αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν, ἤγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτι ἐκ δύο ἔστιν ἀσυγχύτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμετατρέπτως. Τοῦτον πιστεύομεν τὴν παλαιὰν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προφρήσεις τῶν προφτῶν, καὶ περιειμήθη τῷ σώματι, [δι] καθά καὶ τὸ ἡμέτερον παθήτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἄφρες· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἕαντοῦ σάρκα ίδειν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ ηντεύεσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπει δὲ ὁδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν ἐτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὁσπερ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, διτι ἐπαθε Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθά καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φύσι καὶ διαγιος Βασιλεὺς Καππαδοξίας, Καθὼς δισδήρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δόσα καὶ σίδηρος. » "Ἀλλως τε καθά φυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι δὴ φυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ δρφαρτος, οὕτω μετὰ Παῦλου δμολογοῦμεν διτι Θεὸς ἐγεύσατο θανάτου, μηδ' ὀλας παθούσης τῇ αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἔστιν οὕτος δι μέγας εἰς μαρτυρίαν, δ καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάς, καὶ τὰ ἄρρητα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνᾷν. Σὺν τούτοις ὑπομημήσκομεν διτι διαγιος Παῦλος; κοινὴ φύσιν [φησι] καὶ ίδική μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτι τῇ κοινῇ φύσει ἡνάκθη δ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δ' οὐ μὴ οὕτως, εὑρεθήσεται ὡς διτι δηλη ἡ ἀγία Τριάς δηλη τῇ ἀνθρωπότητι ἡνάκθη· ἀλλ' ἐν ίδικῇ φύσει

²⁰ Joan. xiv. 9. ²¹ Luc. ii. 11.

ὑποστατικῶς τὴν ὁλήν δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς; οὐ καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίαν ὑπόστασιν καὶ τὸ πρώτων δμολογεῖται τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις δινευ Λόγου ἴδική φύσις ἔστι. Λοιπὸν γνῶτε ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, διτὶ μάτην ἡμᾶς μισθίσαις οἱ μισθίσαις· ἐν γάρ τῷ μυστήριον ἔστι τῆς πίστεως τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων· ἐν δμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει· καὶ ἐν σπουρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατήψει· τῶν ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φέλαδεν σώματι τοῦ χριστοῦ ζῶντας καὶ νεκρούς· τούτον τὸν ὅρον ἐδέξαμεθ ἐξ ἀποστολικῶν γειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνδόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τῶν Δεσποτικῶν ἑρωῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ· Υἱώσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμησιν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἃς δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἴνου σὺν ὑδατὶ τιμῶμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν δμολογοῦντα ἔτι Ἰησοῦς θέμα; ἔστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρὸν, τούτον Χριστιανὸν γενώσκομεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων θητῶν μισθίσαι, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισθίντας ἡμᾶς ἐλεοῦμεν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἀγίαν θυσίαν, ἣ τις ἔστι δέκα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμῶν, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν κατέχουμεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὄρθρους θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου ψευργίαν τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱκανήσιας κατά τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνειαν τοῦ ἀηδονοῦ μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῖτα πάντα ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἐνῷ τελεῖ ὁ ἡμέτερος ὄρθροδοξος λαὸς ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ τὰ τινὰ ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφὴ τῶν Σύρων τὸν Καθολικού ἡτοι Ἰακωβιτῶν περιείχε (35).

‘Οι οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων δμολογίαν, ἀλλὰν ἐν αὐτῇ οὐκ ὁρῶς ἔχον εὔρομεν προφανῶς, τὴν τούτου. Ἐγράφε γάρ· Ἐ Αὐτὸς δὲ Θεὸς Λόγος ἕμφατος Ἰησοῦς Χριστὸς, δις ἔστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία δυνάστασις καὶ μία φύσις. Ἐ Φησὶν δὲ Θεοφανὸς πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Ξεκίνησε τὸν τὰ ἀλλα δοκεῖ μοι ὁρθό. Ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπεν· Οταν πρώτως εὐρόν σε ἐν τῇ συνδρόνῳ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀπεργίην ειπεῖν (36), σὺ δὲ οὐκ ἐσουλτήθης· ἦ γάρ ἀνέπειρος σὺ διετίσας τούτως δημοσίεις πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasim est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento ædificatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos, Pro dogma acceptum ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Uique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatium, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium continet, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus eunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec nou ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodoxus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Hæc et alia quedam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cetera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidenter cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quae Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

omnem ita Christum confiteri debere; et cum qui **A** Xriston δμολογείν· καὶ μὴ οὕτως δμολογῶν τῆς ἀληθείας ἀποπλανᾶται.

THEOR. Quia tu ex norma librorum Aristotelis disputare volebas, non ex norma doctorum Ecclesiæ, merito ego tecum nolui de fide Christianorum disserere. Nam de luto unguentum hauriri, nunquam est auditum.

THEOD. An tu nescis, Ecclesiæ principes viros doctrinam ab ethniciis sapientibus hancisse; eos autem de nostris sanctis, qui disciplinis ethniconrum non fuerunt instructi, idiotas esse atque illitteratos? Nunc tibi repeto, quod tum dixi; si ex norma sapientum ethniconrum mecum congregavis, paratus sum demonstrare dogma Syrorum esse orthodoxum. Sin minus, ego tecum verbum commutare non patior.

THEOR. Si de alio qnovis proposito mecum vis disputare ex ethniconrum norma sapientium, non recuso; verum enimvero de Christianorum fide, his secundum definitiones theologorum Ecclesiæ, sanctorum apostolorum, sancti Dionysii Areopagitæ, sancti Athanasii, sanctorum Gregoriorum, magni Basillii, atque reliquorum, disputationem instituere visi, ne ego quidem verbū tecum commutabo. Quod si tu adeo philosophiæ tuae confidis, destinamus in primis quatuor hæc, substantiam, naturam, hypostasim, et personam, juxta divos Patres; atque has definitiones seu propositionum terminos ponamus: tunc demum syllogismorum pugnam ex norma ethniconrum sapientium conseremus.

THEOD. Nec ipsa quatuor, quæ dicas, intelligi a me necesse est ex eorum ethniconrum sententia qui invenerunt: pugnam item syllogismorum juxta eosdem fieri.

THEOR. Nisi ethniconrum theologi a nostris differant, tuo jure id saceres: sed quia maxima dissonantia inter illos nostrosque est, non debes ita te gerere. Nam et Joannes Philoponus dum profanes sciuntur, veluti tritheita de Ecclesia pulsus est. Tum et alii multi ob hanc ipsam causam a fide aberraverunt. Veluti scribit magnus quoquo Paulus ad Timothen: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiarum, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt* ¹⁰.

Ilis dictis, monachus Theodorus discessit. Postero autem die venit Elias Cessunii episcopus ad Theoriani hospitium, et ait: Miror cur nolueris cum philosopho, nostro disputare, sed expaveris; in Armeniorum autem synodo tantum hominum

¹⁰ I Tim. vi, 20.

(57) Jacobitæ hunc morem a Severo parente acceperant, de quo Nyssenus in illa assuta, ut diximus p. 71, catecheticæ clausula ait: εύτοις παρὰ Σεβήρῳ χράτιστος θεολόγος γνωρίζεται, διὸ ἀν τὰς κατηγορίας Ἀριστοτέλους, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἔξι φιλοσόφων κομψά ἡσκημένος τυγχάνοι. Is apud

B

διδωκειν τὸν στόλον τοῦ Αριστοτελεῖους (37) τὸ θεότητας διαλεγοῦνται, καὶ οὐχ ἀπὸ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, εὐλόγως οὐκ τὸν θεολογὸν περὶ τῆς πίστεως; τῶν Χριστιανῶν μετὰ σου συντυχεῖν· εἰς γάρ βορδόρου μύρου ἀντλεῖν οὐδέποτε τὸ κούσθη.

THEOD. Οὐκ οἶδας; διτὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες; τὴν γνῶσιν ἀπὸ τῶν ἔξι σοφῶν ἐκαρπώσαντο; καὶ διστοιχίας τῶν ἔξι οὐκ εἴπαντες; τὴν ηπιότητας τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἔξι οὐκ εἴπαντες; Ιδούται εἰσι καὶ ἀγράμματοι; Νῦν δὲ πάλιν λέγω σοι διὰ τὸ τότε εἴπον, εἰ μὲν ἀπὸ τῶν ἔξι σοφῶν αἱρεῖ μεθ' ἡμῶν συντυχεῖν, ἔτοιμός εἰμι δεῖξαι διτὶ τὸ δόγμα τῶν Σύρων δρθόδοξον ἔστιν· εἰ δὲ μὴ, εὑδενὸς ἀξιῶς σε λόγου.

THEOP. Εὖτε θέλῃς περὶ διλῆς τινὸς διποθέσεως μεθ' ἡμῶν διαλεγοῦνται ἀπὸ τῶν ἔξι σοφῶν, εἴτοι μὲν εἴτις περὶ δὲ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς δρους τῶν θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἔξι οὐκ εἴπαντες; τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, τῶν ἔξι οὐκ εἴπαντες; τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ τῶν λοιπῶν, τὴν διάλεξιν ἐθέλεις γνένθηται, οὐδὲ ἔγως σε ἀξιῶ λόγου ποτέ. Εἰ δὲ τοσούτον θαρρεῖς τῇ φιλοσοφίᾳ σου, δροσώμεθα ταῦτα πρώτον τὰ τέσσαρα, τὴν οὐσίαν, τὴν φύσιν (38), τὴν υπόστασιν, καὶ τὸ πρόσωπον, κατὰ τοὺς θείους Πατέρας, καὶ θῶμεν ταῦτα ὡς δρους προτάσσων, καὶ τότε τὴν συμπλοκὴν τῶν συλλογισμῶν κατὰ τοὺς ἔξι σοφοὺς ποιησόμεθα.

THEOD. Αὐτὰ τὰ τέσσαρα διάλεξις διφείλω νοεῖν ὁ οἱ ἐφευρεταὶ αὐτῶν οἱ ἔξι σοφοί· εἴτα καὶ τὴν συμπλοκὴν κατ' αὐτοὺς ἐκείνους ποιεῖν τῶν συλλογισμῶν.

THEOP. Εἰ μὴ διεφέροντο πρὸς τοὺς ἔξι οἱ θεολόγοι ήτοι ἡμῶν, καλῶς ἀν τοῦτο ἐποίησας· ἐπειδὴ δὲ μεγάλη στη διαφωνίᾳ μέσον τούτων κάκεψιν ἔστιν, οὐδὲ φεύγεις τοῦτο ποιῆσαι· καὶ γάρ ὁ φιλόπονος Τιώνης, τοὺς ἔξι ἀκολουθήσας, ὡς τριβεῖτης τῆς Ἐκκλησίας ἐκβέβληται. Άλλα καὶ ἀλλοι πολλοὶ δι' αὐτοῦ περὶ τὴν πίστιν ἡσδύχησαν· ὃς που καὶ μέγας Παῦλος πρὸς Τιμόθεον γράψων φησίν· Ο Τιμόθεε, τίνη παρακαταθήκην φύλαξον, ἀκτερεζόμενος τὰς βεβίλους καινογωρίας [cod. κενοφ.] καὶ ἀντιθέτεις τῆς ψευδωνύμου τρώστως, ἥν τις ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἡστέχησαν.

Τούτων οὕτω δηθέντων, δι μοναχὸς Θεόδωρος ἀντιχώρησε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἤλιεν Ἡλίας δι ἐπίσκοπο Κεσσουνίου εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Θεωρίανος, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Θαυμάζω πῶς οὐκ ἡθέλησας διελεγοῦνται μετὰ τοῦ ημετέρου φιλοσόφου, ἀλλ' ἐδει-

Severum optimus ognoscitur theologus, qui in prædicamentis Aristotelis cæterisque ethniconrum philosophorum pompticis disciplinis exercitatus fuerit.

(58) Recole adnotationem p. 388, ubi Theoria nus dicitur disputavisse cum Syro Theodoro di substantia et natura, ex doctrina Aristotelica.

λέσσας, εἰς δὲ τὴν σύνοδον τῶν Ἀρμενίων τοσοῦτον Α πλήθος οὐκ ἐδειλίασας. Γίνωσκε δὲ ὅτι οὐδενὶ θῆνες οὐταν σφιλα δημοποιεύεται νῦν ἐν τοῖς καθ' ἡμέρας γράφοις, ὃς ἐν τῷ θέντε τῶν Σύρων. Διὰ τοῦτο οὐ παραδεχόμεθα ἄλλας διαλέγεσθαι. Γίνωσκε δὲ καὶ τότε, ὅτι δὲ Θεόδωρος ἔμδες μαθητῆς ἔστι, καὶ ὡς νίος ἔτι ζητεῖ πρὸς τὸν διαλέχθησμένον.

Οὐ ΘΕΩΡ. Γίνωσκε, δέσποτα, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς μὲν τὰ διλα ἀνδρικώτατοι εἰσίν, εἰς δὲ τὸ παράδηνας οὐρα τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ σφρόντα δειλοῖς.

Οὐ ΕΠΙ. Καὶ ποῦ κεκώλυται ἐκ τῶν ἔξω ασφῶν περὶ πλοτεῶν διαλέγεσθαι;

Οὐ ΘΕΩΡ. Οὐ θεοῦ; Γρηγορίος ἐν τῷ πρὸς Εὐνόμιον λόγῳ φησίν· « Βάλλε μοι Πλάτωνος τὰς ἰδέας, καὶ τὰς μετενσωματώσεις καὶ περιόδους τῶν ἡμετέρων φύῶν, καὶ τὰς ἀναρμήσεις, καὶ τοὺς οὐ καλοὺς διὰ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ ψυχὴν ἔρωτας, Ἐπικούρου τὴν ἀθελίαν καὶ τὰς ἀτόμους, καὶ τὴν ἀφιλόσοφον ἴδεσθη, Ἀριστοτέλους τὴν σμικρολόγον πρόνοιαν, καὶ τὸ ἀντεγχον, καὶ τοὺς θνητούς περὶ ψυχὴν λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων. » Ταῦτα δὲ θεοῦ; περὶ τῶν ἔξω Τὰ δὲ ἡμετέρα τίνα, καὶ πῶς ἔχεισμεν διαλέγεσθαι! ἔκουσσον αὐτοῦ λέγοντος; ἐν τῷ δευτέρῳ εἰρηνικῷ· « Ταῦτα ὡς ἐν βραχίσι δογματικῶς ἀλλ' οὐκ ἀντιλογικῶς, ἀλλευτικῶς ἀλλ' οὐκ ἀριστοτελικῶς, ἐκκλησιαστικῶς ἀλλ' οὐκ ἀγοραῖς, ὥρειμας ἀλλ' οὐκ ἐπιδεικτικῶς. » Ἐν δὲ τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν ταῖς διαλέξεσιν εὐταξίας φησι· « Τὰς Πλάτωνος ἐνστάσεις, η ἐφέξεις, η ἀντιθέσεις, καὶ τῶν Χρυσίππου συλλογισμῶν τὰς διαλύσεις, η τῶν Ἀριστοτέλους τεχνῶν τὴν κακοτεχνίαν, η τῆς Πλάτωνος εὐγλωττίας τὰ γοητεύματα, οἱ κακῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν εἰςέφρησαν, δισκερ Αιγυπτίακοι τινες μάστιγες. » Τιμεῖς δὲ βούλεσθε ἐκ τῆς κακοτεχνίας τῶν Ἀριστοτέλους τεχνῶν διαλέγεσθαι, καὶ μάστιγας Αιγυπτίακον εἰς φθορὰν τῆς Ἐκκλησίας ἵπταιν, τῶν κηρύκων τῆς πίστεως καταφρονοῦντες; Σήμερον δὲ οὐς χαριζόμενος, εἰ κελεύεις, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους διαλέχθησμα, ὃς ἀν ίδω τίνα εἰσοι πέτερειδεσθε.

Οὐ ΕΠΙ. Εἰ τοῦτο πο: ήσεις, θεραπεύεις ἡμᾶς· ίσως δὲ καὶ σύμφρονες εὑρεθῆσθομεθα. Υπισχνοῦμα: δέ οὐδεὶς οὐφ: στικῶς οὐτ' ἐριστικῶς διαλέχθησμεθα.

Οὐ ΘΕΩΡ. Εὖ λέγεις ἀπόκρινε οὖν, τὸν Χριστὸν πλανόσταν λέγεις, η δύο;

Οὐ ΕΠΙ. Μίαν καὶ διομόν.

Οὐ ΘΕΩΡ. Τὴν μίαν καὶ διομόν, τὴν οὖσαν ἐν τῷ ἀριθμῷ, λέγεις Ἀριστοτέλης ἐπιδέχεσθαι ἀμά τὰ ἐναντία, η οὖν; Οἶον λέγω, τοῦτο τὸ πῦρ, καὶ θερμὸν ἀμά τὰ φυχρόν· η κτιστὸν καὶ δικτιστὸν τὸ αὐτό, καὶ τὰ ἐντά, η οὖν;

Οὐ ΕΠΙ. Οὐδεμῶς.

Οὐ ΘΕΩΡ. Ἐπιδεχόμενος οὖν δὲ Χριστὸς ἀμά τὰ δύο ἐναντία· έστι γάρ κτιστὸς καὶ δικτιστος, θνητός καὶ θελάτος, ξενάρχος καὶ ἀναρχος, δρατὸς καὶ ἀδρατος, οὐ έσται μία οὐσία. Καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς. Εἰ γάρ η μία οὐσία καὶ διομός ἀμά τὰ ἐναντία οὐκ ἐπέλεγεται, ἀλλ' ἀνά μέρος τῶν ἐναντίων εἰσὶ διεκτικά τὰ τὰ. Σταγειρίτην, τὸ ἐπιδεχόμενον ἀμά τὰ ἐναν-

ta numerum non timueris. Scito autem, nulloīn pop illo tantum esse hodierna xestate sapientiam, quanta erup Syros versatur. Quare non patimur alia ratione disputare. Præterea scito Theodorum illum meum esse discipulum qui utpote adolescens adhuc aet tecum disputare.

THEOR. Scito, domine, Romanos ut ad cetera sunt audacissimi, ita ad transgrediendo sanctorum Patrum fines, valde esse meticulosos.

EPISC. Qui porro est vetitum, ex norma professorum sapientium de fide disputare?

THEOR. Divus Gregorius in oratione adversus Eunomium ait: Apage mihi Platoni ideas, animarum nostrarum ad alia corpora transitiones et periodos, et reminiscencias, et non pulchros per pulchra corpora in animam subvenientes amores, Epicuri atheismum et atomios atque indignam philosopho voluptatem, Aristotelis avaram providentiam et artificiosam, et mortales de anima sermones, et humanam dogmatum rationem. » Hæc theologus de ethnicis. Nostra autem quæ sint, et quoniamodo tractari debeant, audi ab ejusdem verbis in secundo sermone de pace: « Hæc paucis dogmatice non contentiose, piscatorio more non Aristotelico, Ecclesiæ non fori stylo, utiliter non pompatice. » In sermone autem de moderatione in disputationibus servanda ait: « Pyrrhonis oppositiones aut assentiendi retentiones ac oppositiones, et Chrysippi syllogismorum solutiones, aut Aristotelicæ artis artificium pravum, vel Platonicæ suadere præstigia, malo sane omni in ecclesiam nostram irrepserunt, ceu quædam Ægyptiæ plague. » Vos vero svetiis malitioso Aristotelis artificio disserrere, et flagella Ægyptiaca ad Ecclesiæ perniciem inducere, contemptis fidei præconibus? Ego nihilominus ut tibi, si vis, gratificer, more quoque Aristotelico disputabo, ut quæ sint fundamenta vestra cognoscam.

EPISC. Hoc agens, nos demereberis, et in eadem fortasse sententia esse videhimur. Porro tibi pondeo, neque sophisticè nos disputaturos neque contentiose.

THEOR. Recte. Responde igitur: Christum, D unam substantiam dicis an duas?

EPISC. Unam et indivisibilem.

THEOR. Unum et indivisibile, quod ad numerum pertinet, aitne Aristoteles recipere contraria, nec ne? Exempli causa, hic ignis simulne calidus est et frigidus? aut idem creatus est et non creatus? et alia similia dicine queunt, nec ne?

EPISC. Nequaquam.

THEOR. Cum ergo Christus duo simul contraria in se recipiat; est enim creatus et increatus, mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, visibilis et invisibilis; una substantia non erit. Idque ex converso arguento patet. Si enim una substantia et indivisibilis, simul contraria non recipit; sed contra quod est divisibile contrariorum

et capax secundum Stagiriten, sequitur et quod simul contraria recipit, una substantia non sit. Duæ igitur substantiae Christus, et si unus Christus est: et secundum quidem unam creatus, secundum alteram increatus: similiter mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, et eodem modo reliqua.

His dictis, interrogabat Theorianum episcopus quidnam de Armeniis judicaret? Qui respondit: In divinis quidem Scripturis versatos admodum Armenios cōperi, tum jejunio et orandi studio magnorum sanctorum æmulos: sed ad disputandum plane rudes; videntur enim mihi rhetorica arte et dialectica reliquaque disciplinis expertes. Quare, cum ipsi sibi fucum faciant, hallucinari se non intelligent. Alii enim naturam quidem esse universale quid et commune; personam autem, partiale utpote indivisible, sicuti etiam sancti viri definierunt. Deinde Christum aliui esse unam personam, utpote quid partiale. Et hactenus quidem recte ratione videntur. Exin dicunt Christi unam naturam, quam jam fassū fuerant esse quid universale: neque intelligunt, quod si Christus est quid partiale, utpote qui est persona, una natura esse non potest: aliquin quod partiale est, esset universale; indivisible, esset species; quod prorsus fieri non potest. Etsi enim dicimus, superiora prædicari de inferioribus, hoc tamen in philosophico tantum vocabulo, quod et physicum dicitur, verum evadit; non autem in artificiali vocabulo, quod etiam logicum appellant hujus disciplinæ professores: artificiale nimirum, utpote artis inventum non naturæ; logicum autem quia spectat ad logicam disciplinam, quæ est philosophiæ organum, non philosophia. In philosophico quidem vocabulo, universalia prædicantur de partialibus; id est inferiora accipiunt et nomen ac definitionem superiorum: exempli causa, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est homo et animal. Similiter definitionem quoque hominis et animalis Petrus recipit: est enim animal rationale et mortale Petrus, ac substantia animata et sentiens. Enī ut in philosophico vocabulo inferiora recipiunt etiam superiorum nomen et definitionem. Verum tamen in logico vocabulo id non usuvenit. Nam quod est indivisible, neque species dicitur, neque genus, neque est plurale, neque numero differt, neque item specie, cum quid sit prædicatur. Sic et in Christo accidit: nam personam quidem ipsum dicimus et hypostasim, non tamen naturam: neque enim naturæ nomen vel definitionem recipit; siquidem Christus non est motus et quietis principium, quæ naturæ definitio est. Nam persona, hypostasis, indivisibilitas, species, genus et similia, non pertinent ad philosophica vocabula seu physica, sed ad logica seu artificia: porro universalitas communis vocabuli, de partialibus non prædicatur. Itaque philosophici vocabuli differentiam a logico ignorantes Armenii, imperite iniscent pugnantia, quia neque quid dicant neque quid affirment, intelligunt.

A τί, οὐκ ἔστι μία οὐσία. Δύο δέρα οὐσίαις διχιστός, εἰ καὶ εἴς Χριστός ἔστι· καὶ κατὰ μὲν τὴν μίαν, κτιστός, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, ἀκτιστός· ὡσαύτως θητής καὶ ἀθάνατος, Ἐναρχος καὶ διαρχος, καὶ τὰ λοιπά ἐμοίως.

Tούτων οὖτων βῆθεντων, ἡρώτα δὲ ἐπίσκοπο; τὸν Θεωριανὸν περὶ τῶν Ἀρμενίων λέγων· Ποταπὸν διέγνως τοὺς Ἀρμενίους; 'Ο δέ φησιν· Εἰς μὲν τὴν θείαν Γραφὴν πεπυκνωμένους εὑρίσκω, καὶ εἰς ηστείαν καὶ προσευχὴν τοῖς μεγάλοις ἀγίοις ἀμύλωμένους· εἰς δὲ τὸ συλλογίζεσθαι παντελῶς ἀμυήτους· ἀμέτοχοι γάρ μοι δοκοῦσι φητορικῆς καὶ διαλεκτικῆς καὶ τοῦ λοιπῶν μαθημάτων. Διδ καὶ αὐτοὶ ταυτοὺς παραλογίζουμενοι οὐκ ἔσασιν διτε παραλογίζονται. Λέγουσι γάρ τὴν μὲν φύσιν καθόλου τι καὶ κοινὸν, τὸ δὲ πρόσωπον μερικὸν ὡς ἀτομόν, καθὼς καὶ οἱ ἄγιοι ταῦτα ὥρισαντο. Εἴτα τὸν Χριστὸν διμολογοῦσιν ἐν πρόσωπον ὡς μερικόν. Καὶ μέλιτι τούτου καλῶς λέγουσιν. Ἐπειτα λέγουσι τὸν Χριστὸν μίαν φύσιν, ἣν ὡμολόγησαν καθόλου τι εἶναι· καὶ οὐ νοοῦσιν, διτε ἐπειδὲ Χριστὸς μερικὸν ἔστι, ὡς δι πρόσωπον, οὐ δύναται εἶναι μία φύσις· ή γάρ ἀν έσται τὸ μερικὸν καθόλου, καὶ τὸ ἀτομόν εἶδος, οὐπερ ἀδύνατον. Ει γάρ καὶ λέγομεν διτε τὰ ἐπάνω κατηγορεῖται τῶν ὑποκάτω, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύει: κατὰ τὴν φωνὴν τὴν φιλοσοφού μόνον, ήτις καὶ φυσικὴ λέγεται, οὐ μήν κατὰ τὴν τεχνικὴν φωνὴν ἣν καὶ λογικὴν ὄνομάζουσιν. οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ· τεχνικὴ μὲν, ὡς εὑρεμα τέχνης, οὐ φύσεως· λογικὴ δὲ, διτε τῆς λογικῆς ἔστι πραγματείας, ήτις δργανήν ἔστι φιλοσοφία. Ἐπι μὲν γάρ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ καθόλου κατηγορεῖται τῶν μερικῶν, τουτούστι τὰ ὑποκάτω ἀποδέχεται καὶ τὸ δυνομα καὶ τὸν δρον τῶν ἐπάνω· οἰον δ Πέτρος· έστιν ἀνθρωπος, δ ἀνθρωπός ἔστι τὸ ζῶον, δ Πέτρος δέρα καὶ ἀνθρωπός ἔστι καὶ ζῶον. Ήσαύτως καὶ τὸν δρον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζῶου ἀποδέχεται δ Πέτρος· καὶ γάρ ἔστι ζῶον λογικὸν θνητὸν δ Πέτρος, καὶ οὐσία ίκμψχος αἰθητική. Ίδου ἐπι τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ ὑποκάτω ὑποδέχεται καὶ τὸ δυνομα καὶ τὸν δρον τῶν ἐπάνω. Ἐπι δὲ τῆς λογικῆς φωνῆς τοῦτο οὐ γίνεται· τὸ γάρ ἀτομόν οὔτε εἶδος λέγεται, οὔτε γένος, οὔτε ἔστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ· ή τῷ εἶδει ἐν τῷ τι ἔστι κατηγορούμενον. Οὕτω καὶ ἐπι τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον μὲν λέγομεν αὐτὸν καὶ ὑπότασιν, οὐ μήν καὶ φύσιν· οὔτε γάρ τὸ δυνομα τῆς φύσεως, οὔτε τὸν δρον ὑποδέχεται· οὔδε γάρ λέγεται δ Χριστὸς ἀρχή κινήσεως καὶ ἡρεμίας· τοῦτο γάρ ἔστιν ἡ φύσις. Τὸ γάρ πρόσωπον, τῇ ὑπότασις, καὶ τὸ ἀτομόν, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ εἰσὶ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ήτοι τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς λογικῆς, ήτοι τεχνικῆς· τὰ δὲ καθόλου τῆς καθολικῆς φωνῆς οὐ κατηγορεῖται τῶν μερικῶν. Οι γοῦν ἀγνοοῦντες τὴν διαφορὰν τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ἣν ἔχει πρὸς τὴν λογικήν, μηγύνουσι τὰ διμικτα ἀμυθῶς, μή γινώσκοντες περὶ τίνος λέγουσιν, ή περὶ τίνος διαδεδούνται.

Ο ΕΠΙ. Τί σοι δοκεῖ περὶ αὐτῶν; Ἐνωθήσονται οἱ ὄμδην, ή οὖ;

Ο ΘΕΟΡ. Ουσον κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Καθολικοῦ ἐξ ἀπόντος έσται ἡ Ἑνωσίς.

Ο ΕΠΙ. Δύτεκολον τούτο αὐτοῖς· πολλὰ γάρ εἰσι τὰ διεργοτα· ὅμως ἀκηκόαμεν παρὰ πολλῶν ὅτι συντρέπονται ὑμὲν νῦν ἐν ἀπασιν. Ήμεῖς δὲ οἱ Σύροι θεοῦ χάριτος ἡνωμένοι ἐσμὲν κατὰ πάντα τοῖς Πρωτοιούσιοις ὑμῖν, πλὴν ἔνος· τὸν Χριστὸν οὐ λέγομεν διό οὐσίας, ἵνα μή τις ἐν τῇ Τριάδι προσθήῃ γένηται, καὶ εὐρεθῶμεν τετράδα καὶ οὐ Τριάδα σέβονται· Μονάδα γάρ καὶ Τριάδα παρὰ τῶν Πατέρων καὶ ποτεύειν καὶ δομολογεῖν ἐδιδάχθημεν, οὐ μὴν μονάδα καὶ τετράδα· καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν ὅμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἵνα μὴ ἐπερούσιον τι τῇ Τριάδι προσάρθμεν.

Ο ΘΕΟΡ. Προείρηκεν δικαιοθεν ἡ ἀγιωσύνη σου ὅτι ἁνεῖται ἔνει τοῖς οὐσίας ἐμπολιτεύεται νῦν, ὡς ἐν τῷ ἔνει τῶν Σύρων· καὶ γῦν ἀκούων, ὅτι διὰ τοῦτο οἱ μάγεται δύο οὐσίας τὸν Χριστὸν, ἵνα μὴ γένηται τετράδα ἢ Τριάς· τούτη τοιγαροῦν ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, λέγεται τὸν Λόγον τῷ σῶματι ὅμοούσιον· ταῦτα δὲ εἰπαὶν ὅμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ.

Ο ΕΠΙ. Εἴδι μέγεις, οὗτα σάρκα λέγημεν.

Ο ΘΕΟΡ. Καὶ μήδεν λέγεται τὸ σῶμα ὅμοούσιον τῷ Λόγῳ, τότε μᾶλλον ποιεῖτε τὴν Τριάδα τετράδα, καὶ ἀμφιποτεῖτε εἰς βόθυνον δν διαφυγεῖν διαπουλήστε· καὶ ταῦτα σπουδάζετε τοῖς ὅπερ τοῦ μὴ ἀποκαλεῖν κίνουσι κώνειον. Καὶ τοῦτο βουλόμενοι τοὺς μέδειν καταπαθεῖν. Τὸ δόμοούσιον δέ τοι γάρ προσώπου οὐδὲ λέγεται· οὐδὲ γάρ λέγεται τι δόμοούσιον αὐτὸς ταῦτη, ἀλλὰ πάντως πρὸς ἐπερον πρόσωπον· τὸν πρὸς τοι γάρ ἔστιν· οἶον τὸ δόμοούσιον δόμοούσιον δούσιον λέγεται. Τοίνυν δὲ Λόγος λέγεται τῷ Πατρὶ δόμοούσιος· ἐπερον πρόσωπον δηλούστι δ Πατήρ, καὶ ἐπερον δὲ Υἱός δ τῷ Πατρὶ δόμοούσιος. Εἰν τὸν δώσομεν καὶ τὸ σῶμα καθ' ὑμᾶς, δόμοούσιον τῷ Λόγῳ, εὐρίσκεται καὶ τὸ σῶμα ἐπερον πρόσωπον παρὰ τὸν Υἱόν. Οὐσεπερ γάρ δὲ Υἱός, δόμοούσιος ἐν τῷ Πατρὶ, ἐπερον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Πατέρα, οὗτα καὶ τὸ σῶμα, ἐὰν δόμοούσιον δὲ τῷ Λόγῳ, ιερον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Υἱόν· καὶ εὐρίσκεται δὲ Υἱός δύο πρόσωπα ἔχων, ὡς δὲ Νεστόριος εἰλέγειν. Έγχροεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα δόμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ ιδού τετράδες τῇ Τριάς προτραγῶς καθ' ὑμᾶς· προσώπων γάρ, οὐκ οὐσίων, δὲ Τριάς. Καὶ τούτου εὐρίσκεται τὸ σῶμα δόμοούσιον οὐ μόνον τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι. Εἰ γάρ δόμοούσιος δὲ Λόγος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν τῶν Πατέρων δομολογίαν, οὐσιώτας καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς ἀπειπεῖν τετράδαν. Οὐ μόνούσιον δὲ τὸ σῶμα τῷ Υἱῷ καθ' ὑμᾶς, δόμοούσιον πάντων; ἔστι τὸ σῶμα τῷ Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ εὐρίσκονται τέσσαρα μέληται δόμοούσια. Καὶ φεύγοντες τὴν τετράδα, εἰς εἰσῆγον φιλόσοφος ἐμπεπτώκατε, δῶς φησι δέ μέγας Ἀθωνάτος· ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον Κορυνθίου ἐπιστολῇ· «Ταῦτα οὗτα λέγοντες, οὐκ οὐσίων δπω; ξανθοῖς περιπτεύονται.» Ἐγώ οὐκέτι πῶς ἐν φιλόσοφοι, ὡς φησι, ἀσκιστώμενοι,

EPIISC. Quid tibi de Armeniis videtur? Vobiscum ne conjugentur, necne?

THEOR. Quod quidem attinet ad Generalis votum, prorsus flet unio.

EPIISC. Ardunum hoc est Armeniis; multa enim eos arcent: nihilominus a multis audivimus; illos nunc vobiscum in omnibus conspirare. Nos autem Syri, Dei beneficio, vobiscum in omnibus concordes sumus, uno excepto, nempe quod Christi duas substantias non dicimus, ne quod additamentum Trinitati fiat, nobisque accidat ut quaternionem pro Trinitate colamus. Namque Unitatem ac Trinitatem credere et consideri a Patribus edocti sumus, non autem unitatem et quaternionem: ideoque consubstantiale dicimus corpus Verbo, ne quid alterius substantiae Trinitati adjungamus.

B THEOR. Modo dixerat sanctitas tua, nulla in gente aequa nunc versari sapientiam atque apud Syros. Ecce autem audio, vos duas substantias Christum non dicere, ne Trinitas evadat quaternionio. Ut ergo id vitelis, Verbum corpori consubstantiale dicitis: perinde enim est corpus consubstantiale Vero dicere.

EPIISC. Recite aīs, sic dicimus.

C THEOR. Atqui si corpus consubstantiale Verbo dicatur, tunc potius de Trinitate facitis quaternionem; et quam foream vitare studetis, in eam deciditis: idemque facitis rictum bibentibus, ne moriantur. Quam rem volenti tibi persicile est intelligere. Consubstantiale, in una persona non dicitor; neque enim quidpiam dicitur sibimet consubstantiale, sed omnino hoc vocabulum in alteram rem tendit; est enim ex iis quae ad aliud referuntur: ita ut quod est consubstantiale consubstantiali, id consubstantiale dicatur. Jamvero Verbum dicitur Patri consubstantiale: est ergo alia persona Pater, alia Filius qui Patri consubstantialis est. Si ergo ex sententia vestra concedamus, corpus quoque consubstantiale esse Verbo, jam et corpus alia personam esse compirimus, præter Filiū. Nam sicuti quia Filius est Patri consubstantialis, diversa a Patre persona evadit; ita etiam corpus siquidem Verbo consubstantiale sit, diversa a Filio persona erit: sequiturque ut Filius duas personas habeat, ut Nestorius aiebat. Sed habemus etiam Spiritum sanctum Patri Filioque consubstantiale: enī igitur manifeste in sententia vestra quaternionio pro Trinitate. Est enim personarum, non substantiarum, Trinitas. Sic ergo accideret ut corpus non Filio solum esset consubstantiale, sed etiam Patri et Spiritui. Si enim Verbum Patri est consubstantiale, Juxta Patrum confessionem, aequa est consubstantiale Spiritui, ut omnes sentiunt. Itaque si corpus, ut vos dicitis, consubstantiale Filio est, idem sine dubio corpus Patri quoque et Spiritui sancto consubstantiale erit. Et enī quatuor inter se consubstantia. Quare, o philosophi, dum quaternionem fugitis, in eum inciditis; ut ait magnus Athanasius in Epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum:

D

¶ Hic dum aiunt, quod se ipsos evertant, nesciunt. » Ego vero miror, quomodo vos ut dicitis in philosophia nutriti, incaute vobis ipsi negotium facessitis. Olim Joannes, tuus in Cessianii episcopatu decessor, Armeniorum synodum me absente ingressus, imperitissima voce missa concessum omnem perturbavit. Paucis vero interjectis diebus rursus adfuit me præsente in synodo: cumque ille congregi nollet, utpote qui in aliena synodo versaretur, ego ad Armeniorum Generalem verba feci: tum sermonis mei sumimam in prædictum episcopum detorquens, depropensi, domine, quæsitum illud quod in priore disputatione scriptum est usque ad verba: « Sine patriarcha meo. » Sed cum illo quidem philosophiae ignaro, tunc exemplo abusus sum; nunc vero tibi philosopho, logicam obtuli demonstrationem. Et illi quidem suasi, non fieri de Trinitate quaternionem ob tunc maxime de Trinitate fieri quaternionem, cum

His dictis, respondit episcopus Elias: nos Christum unam substantiam compositam dicimus, ut sancti Patres docent. Cæteroquin ego haud veni disputaturus, sed fraterno more hunc commovit sermonem, ut Romanorum de hac re sententiam cognoscerem. Philosophus autem Theodorus, qui a nostro patriarcha ad te missus est, pro suo loquatur libito.

THEOR. Dixisti, domine, vos unam compositam substantiam affirmare. Ast ora ne explicare mihi graveris quid sit quod ait theologus Gregorius in suo de Spiritu sancto sermone: « Si autem substantia est, et non aliquid eorum quæ substantiæ accidentum, superest plane ut vel creatura sit vel Deus. Nam medium quid inter hæc, vel neutrarius particeps, vel ex ambobus compositum, ne ii quidem cogitabunt qui centaurcs sibi confingunt. » Cur ergo vos compositam substantiam Christum dicitis, quum theologus compositam substantiam prorsus ignoret?

EPISC. Dixi jam, me ad placitandum hic non venisse. Aio tamen haud magnam esse nostram a vobis discrepantium. His dictis, Syrus quidam sacerdos exurgens ait Theorianu: Cur frontem signatis duobus digitis? nonne digitii singillatim divisi sunt? ut duas Christi naturæ separatae apud vos credantur. Cui Theorianus quasi jocabundus respondit: Non ut duas Christi naturas significemus, id agimus; sed quia tyrannide diabolii liberati, edicti suiun aciem adversus illum bellumque instruere: et manibus quidem justitiam, eleemosynam, ceterasque virtutes operamur, quæ est velut acies instructa: cum autem digitis signum Christi

(39) Ante hoc adamussim vocabulum hiatus est editæ prioris disputationis, quem ergo defectum ope codicis Vaticanani explevi.

(40) Videsis hæc in priore disputatione, p. 466.

(41) Recte episcopus Theodoro disputandi partes erit, quem sui temporis fuisse doctissimum et eloquentissimum, linguisque Græcam, Syriacam, et Siracenicam calluisse, ait Bar-Hebræus apud

A èautouς ἀ:έχως παραιογίζεσθε. Πέρυσιν δὲ πρὸς σου τοῦ Κεσσουνίου ἐπίσκοπος Ἰωάννης, παραγενόμενος ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀρμενίων ἀπόντος ἐμοῦ, καὶ ζωῆς ἀλογίστου τὴν σύνδονα διετάρξε: καὶ μετά τινας ἡμέρας πάλιν παρῆν αὐτὸς κάγω τῇ συνόδῳ· ἐπειδὴ συνιγένεται ἐκεῖνος οὐκ ἡδουλήθη, ὡς ἦθος συνέδριο προστυχών ἀλλοτρίου, πρὸς μὲν τὸν Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων τὸν λόγον ἐποιησάμεντον ἐγώ· τὸν νοῦν δὲ τοῦ λόγου πρὸς τὸν ἥθηντα ἐπίσκοπον ἀποτεινόμενος ἔφη, δέσποτα, ἐρώτημα διπερ ἐγράψῃ δηισθεν, ἔως τοῦ « Ἄνευ τοῦ ἐμοῦ πατριάρχου (39). » Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν τότε παραδειγματικῶς ὡς ἀφιλοσοφικῷ, σοὶ δὲ νῦν ὡς φιλοσοφῷ λογικῶς ἀποδέειχα· ἐκείνῳ μὲν δὲ οὐ γίνεται τετράς τὸ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως (40)· σοὶ δὲ δὲ οὐ τότε μάλλον γίνεται τετράς τὸ Τριάς, σταύ δικούσιον εἰπωμεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ λόγου θεότητι. alterius naturæ adjectionem; tibi vero ostendi, corpus dixerimus consubstantiale Verbi divinitati.

Τούτων ρήθητων, εἶπεν δὲ ἐπίσκοπος Ἡλίας· Ἡμεῖς τὸν Χριστὸν μίαν οὐσίαν σύνθετον λέγομεν, ὡς οἱ ἄγιοι Πατέρες διδάσκουσι· πλὴν μὲν ἐγὼ οὐκ ἡλθον πρὸς τὸ διαλεχθῆναι, ἀλλ' ἀδελφικῶς κεκίνηκα τὸν περὶ τούτου λόγον, βουλόμενος μαθεῖν παρὰ σου τὸ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ φιλόσοφος δὲ Θεόδωρος δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ἀποσταλεῖς πρὸς σὲ, λεγότω τὸ δοκοῦν αὐτῷ (41).

Ο ΘΕΩΡ. Εἶπας δέσποτα, δει μίαν σύνθετον οὐσίαν λέγετε· καὶ παρακαλῶ, μή ἀπειδιώσῃς ἐρμηνεύσας μοι, τι ἔστιν δὲ λέγεις δ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λόγῳ· « Εἰ δὲ οὐσία τοις, οὐ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ἢτοι κτίσμα ὑποληφθήσεται τῇ θεός· μέσον γάρ τοι τούτων, ἢτοι μηδετέρου μετέχον, η ἐξ ἀμφοῖν οὐσίθετον, οὐδὲ δὲ οἱ τοὺς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσαν. » Πῶς δημειεῖς μὲν σύνθετον οὐσίαν λέγετε τὸν Χριστὸν, δ Θεολόγος δὲ σύνθετον οὐσίαν ἡγήσειν δικιῶς;

Ο ΈΠ. Προειρήκα σοι, δει οὐκ ἡλθον διαλεχθῆσαν λέγω δὲ δὲ οὐ μέσον ἡμῶν καὶ δικιῶν οὐκ ἔστι μέγα σφάλμα. Τούτων οὕτω ρήθητων, ἀναστὰς ἵερος τις τῶν Σύρων εἶπε πρὸς τὸν Θεωριανόν· Διὰ τὸ σφραγίζετε δακτύλοις δυστὸν; Οὐκ εἰσὶν οἱ δάκτυλοι διακεχωριαμένοι ἀνά μέρος; Δοιπόν καὶ εἰ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κεχωρισμέναι εἰσὶ καὶ δικιῶς. Οἱ δὲ Θεωριανοὶ εἰσὶν ἀστεῖόδημενοι εἶπεν· Οἱ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ σημαντοντες οὗτοι δρῶμεν, ἀλλὰ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου ἀπαλλάγετες, ἐδιδάχθημεν παράταξιν ποιεῖν κατ' ἐκείνου καὶ πόλεμον, ταῖς μὲν χερσὶ ἐργαζόμεναι δικαιούσην καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς

Assemani Biblioth. orient., t. II, p. 215. Altamen ego miror, nullam deinceps a Theoriano scripsi Theodori disputationem, excepta clausula in qua idem Theodorus ad catholicorum partes se proponendum transire dicit. Mihi igitur Theoriani tractatio cum Jacobitis inchoata potius quam perfecta videtur.

ὑπερίστοις ἡ περάταξις, διὸ ἐὰν τῶν δακτύλων τοῖς Αἱ μετώπους ἐπιτεθέντες τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα, συντῷμεν τὸν πόλεμον, καὶ οὕτω τούτον καταγω- νῆματος, καὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ εὐλογούμεν τὸν Κύριν, Εὐλογητὸν; Κύριος δὲ Θεός μου, λέγοντες ἔκα- τος, ὃ διδάσκων τὰς χειράς μου εἰς παράταξιν καὶ τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον· οὐ τὸν δάκτυλον εἴλι τοὺς δακτύλους.

Ἐπὶ τούτοις εἶπεν ὁ Θεόδωρος Ἐπὶ τῷ Θεῷ πέ- ποιθε, ὅτι γὰρ τῆς μιᾶς φύσεως σκάνδαλον ἀφαιρε- θῆσεται ἐκ μέσου ἡμῶν, καὶ δεῖξε μεθα τὴν τετάρτην σύνδον, καὶ τὸν πάπαν Λέοντα (42), ἐὰν οἱ Ὑω- μινοὶ οὐ καταναγκάσουσιν ἡμᾶς ἀναθεματίσαις Σε- νῆρον, δύστι οὐδαμοῦ εὔροισται Σενῆρος μίαν φύσιν ἢ οὐσιν λέγων τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ μίαν ὄποτεστιν καὶ ἐν πρόσωπον· ἀλλως τε πᾶσιν ἀκολουθίαν ἐκ- λησιαστικὴν, σπιχερά, καὶ κανόνας τῶν διων ἀγῶνων, παρ' ἑκείνου ξέρομεν, καὶ πάνι θυσιερὲς ἡμῖν ἀναθεματίσαις ὃν ξέρομεν διδάσκαλον· πάλιν τοῦτο λέγω, ἔταν ὁ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων ἀπο- στέλλει εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὥστε κυρωθῆναι συν- οικῶς τὰ τῆς πίστεως, ἀποστελεῖ [Cod. ἀποστελεῖ], καὶ ὁ ἡμέτερος, ὡς ἀν ἀποτελεσθῆ τὸ δοκοῦν τῷ θῷῳ (43).

(42) Falsa igitur, ob partium suarum studinm, narrat Bar-Hebræus a nobis citatus in adn. p. 338, qui sit victoriam penes Theodorum sumum stetisse, Theorianum autem convictum obmutuuisse. Theodo- rorus Jacobitam post variis casnis in Castrum Romanum, seu Romelam, apud patriarcham Armenorum se recepisse, ejusque ope, et regis Ciliciae auctoritate, patriarcham Jacobitarum in Cilicia proclamataum, et anno Christi 1492 (vicesimo scili- ci post hanc disputationem) olliisse, narrat Bar- Hebræus apud Assemanum. *Biblioth. Orient.* t. II, p. 216.

(43) Antequam a Theoriano discedo, placet ex iudicio ejusdem epistola quam ad sacerdotes mon- nasticos de nonnullis ecclesiastice tantum disciplinæ capitibus scripsit, verba aliquot recitare, quibus ejus vel catholicus animus, vel certe a schismate abhorrens, et Latinae Ecclesiae amantissimus declaratur. Sic ergo Theorianus sub epistola initio: Πρῶτος παρακαλοῦμεν ὑμᾶς φιλονικεῖας μὴ καταδέ- χεσθαι· ἡμεῖς γὰρ τοιαύτην συνήθειαν οὐκέτι ξέρομεν, οὐτε ἡ Ἔκκλησία τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ εἰρήνην μετὰ πάντων δώσειν, ἔχοντες εἰρήνην Χριστὸν τὸν ποιῶντα αὐτὰ ἀμφότερα ἐν· καὶ ἀγαπᾶτο τοὺς Αρτίνους αὐ-

lum debellamus, et cum Davide Dominum laudamus, Benedictus Dominus Deus meus, dicentes, qui docet manus meas ad struendam aciem, digitos meos ad prælium. Haud digitum, ait, sed digitos.

Post hæc Theodorus ait: Hoc a Deo spero, fore ut unius naturæ scandalum de medio nostri tollatur, et quartam synodum ac Leonem papam reci- piamus, si certe Romani anathematizare Severum nos haud cogent, quia nusquam Severus in suis scriptis unam Christi naturam vel substantiam dicit, sed unam hypostasim et unam personam. Jam vero cum universum nos ecclesiasticiū officium, hymnos et cantica de omnibus sanctis ab ipso habeamus, valde molestum foret illum anathematizare quem magistrum habemus. Hoc tamen ait: Statim ac Armeniorum Generalis legationem ad regiam urbem miserit, ut Audei articuli synodico confirmentur: tunc nostrum quoque Generalem lega- tu mīssuram, ut id quod Deo visum fuerit perfi- ciatur.

τοῦ συναδελφοῦ· δρθέδοξοι γάρ εἰσι, καὶ τίκνα τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὑπερ τῆς εἰσι· εἰ γάρ ζητήσεις ανται συνήθεις, εἰ τινὲς εἰσι, τῆς πιστῶνς μηδαμοῦ· καθαπτόμεναι· πάντα γάρ καλά, ἐὰν εἰς δέξιν Θεοῦ ποιῶμεν αὐτά· οὐδὲν γάρ οὔτε ἐν Αρτίνων ἐκκλησιαστικῶν συνήθειᾳ, οὐτε τὸν ἡμετέρῳ, ἐξ οὗ τοῦ καλοῦ ἡ τοῦ πρέποντος, εἰληφεν ἐπικράτειαν, ἀλλὰ θειοτέρου ξένον τοῦ σκοποῦ καὶ νοήματος· τοῖς οὖν ἐχέρσοις, πάντα ὄρθα, τοῖς δὲ τοιούτοις, σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομψα. In primis vobis auctor sum, ut contentiones non suscipiatis; nos enim huiusmodi morem non habemus neque Ecclesia Dei. Sed pacem sectamini, pacem Christi retinente, qui facit ultraque unum. Dilegit autem Latinos, qui vestri in Christo fratres sunt: orthodoxi enim sunt, et catholicæ atque apostolicæ Ecclesias filii, sicuti et nos. Elenim si quas exsurgunt, ut fieri solet, querestiones, hæc fidem non ledunt: quippe cuncta sunt bona, si certe ad Dei laudem fiant. Nihil porro sine in Latinorum ecclesiasticorum consuetudine sit in nostra est, quod ab honesto et decoro recedat; sed omnia præclarum habent scopum atque propositiū. Sapientibus igitur, recta omnia; stolidis autem, scandalum et offensio.

THEORIANI PHILOSOPHI

EPISTOLA

DE JEJUNIO SABBATI.

Vide *Patrologia* tom. XCIV, col. 405, in P. Michaelis Lequien Dissertatione VI Damascenica.

ANNO DOMINI MCXXII.

S. NERSES CLAIENSIS.

S. Nersetis Opera, Armenice et Latine Venetiis a Patribus Mechitaristis edita, complectitum
peculiaris *Patrologia* nostrae series quae *Patrologia Orientalis* audit. Ibi vide ad annum
suprascriptum.

ANNO DOMINI MCXXX.

JOANNIS CINNAMI

EPITOME

RERUM A JOANNE ET ALEXIO COMNENIS GESTARUM.

CAROLI DUFRESNE EPISTOLA.

Illustrissimo viro domino D. Joanni Baptista COLBERT, regi ab intimis consiliis et secretis, generali aerarii moderatori, summo regiorum aedificiorum praefecto, regiorum ordinum quaestori, marchioni de Seignelay, Carolus Du FRESNE.

Exigit officii mei ratio, vir illustrissime, ut vulgandam lucubrationem hanc meam auspiciis non aliis committam quam tuis, cuius moderationi auctoritatique principuae quocunque in re aeraria munus gerò, subjectum est. Atque ad patrocinium quidem tuum præ cæteris ambiendum cum id me satis per se superque impellat, tum adducor in prius amore ac studio isto singulari, quo et litteras et litteratos omni data occasione prosequeris. Qua enim es amplitudine animi, non minus in liberalium quam in cæterarum etiam inferiorum artium renovationem incubuisti bacenus: et quantum felicitatis attulisti advecta per has restitutas rerum omnium affluentia, tantum decoris illarum patrocinio conciliasti regno universo, cuius nomen ab eruditis quibusque ad immortalem gloriam facilius traducatur. Certe cum amplissima laudum accessione aucta sit atque locupletata Gallia, ex quo Ludovicus subditorum sibi populorum splendori et commodo tanta cum animi contentione invigilat, id diligentius præseruit et industria tua, vir illustrissime, memori animo illa ascribit, quod ardua tanti principis consilia strenuus plane fidusque administer exsequeris. Si redditum ab rege populis terra marique commercium; si principatum illum eloquentiae, quem etiam Romanis Gallis aliquando detulere, nunc quasi postliminio recuperatum; si restitutam denique suam artibus omnibus celebritatem merito illa gloriat: hoc opera quodammodo tua perfectum agnoscit, qui omnem ingenii ac solertiæ vim in mandatis regis conficiens tam operose impendis. Eodem pariter jure obstrictam se tibi profitetur bibliotheca Regia, quam a Francisco I inchoatam, ab Henrico II et Catharina Medicea non mediocriter adiunctam, rex idem noster nova manuscriptorum voluminum accessione locupletavit. Ea enim et numero propemodum infinita, et raritatis laude omnium haud scio an præstantissima, ita studio tuo incredibili sunt conquisita, ut non tam auxisse, quam novam bibliothecam effecisse dicendus sit, atque adeo divisim in majoribus suis, in se collectam, te procurante, gloriam conjuxisse. Sed et præcipuum bibliothecæ istius decus pretiosa illa raraque numismata, quæ a serenissimo Aurelianensium duce Gastone collecta tanto labore tantoque delectu, tum coronæ, ut aiunt, regiæ legata, nunc asservantur ibi diligenter, quotidie ab rege consilii tuis incitato mirifice multiplicantur. Ac ne reconderetur fons ille eruditiois uberior, eodem quo bibliotheca constructa est loco, Academiæ virorum totius Europæ peritissimorum, le suadente, constitutæ; qui cum eo parati accedant certis quibusdam diebus ad omne humenioris doctrinæ genus tractandum, tum si quid inter disputandum dubii forte controversique acciderit, illico ad librorum auctoritatem, quasi ad decretorium judicium confugiant. Atque hoc in memoriam revocat, haud assimilem olim imperatorum quorumdam Byzantinorum pro re litteraria curam; qui insignem Constantinopoli bibliothecam instituerant, et ipsi curandæ perficiendæ que præficerant viros omnino duodecim, ut

lectissimos totius imperii, sic omnibus disciplinis quam exultissimos. Etsi autem, vir illustrissime, minime dubitem, quin tanta pro supereris litterarum molestiis commoda sint ejusmodi, ut iis ad suscipiendas egregias lucubrationes plerique ingenii doctrinae quo laude illustres impellantur acrius; haud scio tamen an ista facilitate, benignoque aditu inflammantur maxime, quo turn ipsos, tum ipsorum opera soles benevolus amplecti. Evidem licet id mihi non arrogem, ut me in tantorum virorum numero collocare ausim, benignitatis tamen istius specimen nuper jam sensi luculentum, cum illustratam utcunque a me sancti Ludovici historiam, dicataquam regi nostro Christianismo, tibi que oblatam, cecepisti amantissime. In quo ut profuerint multum et majestas augusti quod praefert dominis, et argumenti nobilitas atque sanctimonia, plus tamen, mea sententia, profuit maxima viri illustrissimi Caroli Colbert fratri auctoritas, cuius commendatio tanto plus habuit apud te ponderis, quando te et arctiori conjunctione sanguinis, et veriori prudenter, ingenii, modestiae, virtutisque similitudine complectitur. Quas quidem in eo dotes cum tota passim Gallia suspicital, tum rex ipse adeo perspectus habet atque exploratas, ut amplissimis eas muniberis ornaverit: quorum omnium instar haec duo sunt, demandata nuper pacis sancienda cura, et solemnis quam apud serenissimum magnam Britanniam regem nunc obit legatio. Cui quidem utriusque provincie, quod non modo praefectus fuerit ab rege perspicacissimo rerum aestimatore, sed etiam satisfecerit undecunque summo principum plausu, et publica omnium gratulatione, vel inde conjicere licet quanta apud omnes existimatione floreat. Ceterum qua in me passim usus est benevolentia, eadem quoque, vir illustrissime, adducor, ut sporem te mihi nunc facilem ac benevolum adfore. Quod quidem hanc aegre praestiteris, si has tibi inscriptas qualescumque in historiam Comnenicam et in Paulum Silentiarium exercitationes benigno exceperis animo, et nominis tui quasi auctoritate protexeris. Hanc spem meam auget in primis praecipua consiliorum tuorum factorumque ratio, quae eo duntaxat ex communis omnium consensu pertinet, ut regni regisque nostri invictissimi gloriam amplitudinemque, si tamen accessionem aliquam admittunt, quounque modo amplifices. Nam cum in hoc opere elaborando nihil aliud mihi propositum fuerit, quam ut egregia quaque Gallorum facinora, ut suscepta olim incredibili animo, ita felicius toto Oriente, laudabiliusque perfecta, cularem in meliori lumine, tum hoc pergratum tibi, perque jucundum fore confido, ad commendandam quippe Galliae gloriam, cui unius inservis, omnino accommodatum.

EJUSDEM PRÆFATIO.

Cum propensus erga litteras omnes artesque ingenuas amor, non decorus solum principibus viris, iisque quos ad hominum imperia magnasque res et arduas capessendas, seu virtus, seu natura genuit, sed etiam perutilis jure censeatur: tum is maxime qui versator in hoc studio, quod in historiæ et antiquitatibus scientia situm est. Ex ea quippe non superiorum modo notitiam etatim, sed et certa civilis prudentia petunt documenta, et alienis exemplis et casibus in suis vel communibus gerendis rebus nullo suo periculo cauiores evadunt. Et vero historia magistra morum, et regula posteris est, ad quam vitam dirigere suam jubentur; et quedam clara lux veritatis, quæ sicuti aberrent, aut degenerent, pravitatem erroremque in obscuro esse non sinit. Prae reliquis autem Constantino-politanorum imperatorum annales frequenti rerum humanarum fortunæque, quam in iis legere est, vicissitudine, quid tenendum vitandumque sit, attentis variorum eventuum astutioribus haud obscure demonstrant. Hujus porro Byzantinarum historiæ rerum in eam ego partem studiose mihi, ac sane, ni fallor, utiliter incumbendum putavi, quæ et videbatur a nostris hominibus adhuc aut ignorata, aut relata, et arctiori cognationis nexu cum Gallicis devincta atque conjuncta, lucis iisdem plurimum afferre posset. Eos igitur commentariis et animadversionibus auctores illustrando constitui, qui in id principio stylum contulerunt, ut eam litteris consecrarent: ut appareat non frustra amplissimos viros, qui universam Byzantium historiam typis regiis hactenus etendam curarunt, operam collocasse, quo non senescentem modo, sed exstinctam propœ, scriptorum tam illustrium laudem et memoriam ab oblivione hominum atque silentio vindicarent, qui permulta de nostris rebus, Galloruque toto fere Oriente laudabiliter ac praecclare gestis, haud comperta memoriam prodiderunt. Quæ certe digna sunt, ut in iis commendandis immortalitat scriptorum omnium certet industria, cum acres semper aculeos ad gloriam habuerint, aliena, aut, ut verius dicam, cognata virtutis monumenta; nec omnino ferendum sit, ut tot clarissimarum exempla virtutum in tanta tamque diuturna apud posteros obscuritate delitescant. Scribendo autem orsus sum ab expugnata captaque a Gallis, tum Venetis Constantinopoli, partim editis ad eam rem in Villarduimum, qui expeditio-nis hujus, cuius et ipso pars magna exstitit, exordia descriptsit, observationibus; partim etiam e probatis scriptoribus Graecis ac Latinis, tum veteribus quoque monumentis e regiis tabulariis, quæ harum expeditionum consilia atque a la conservant, depromplis,

est capax secundum Stagiriten, sequitur et quod simul contraria recipit, una substantia non sit. Duæ igitur substantiae Christus, etsi unus Christus est: et secundum quidem unam creatus, secundum alteram increatus: similiter mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, et eodem modo reliqua.

Illi dictis, interrogabat Theorianum episcopum quidnam de Armeniis judicaret? Qui respondit: In divinis quidem Scripturis versatos admodum Armenios compcri, tum jejunio et orandi studio magnorum sanctorum exemplis: sed ad disputandum plane rudes; videntur enim mihi rhetorica arte et dialectica reliquisque disciplinis expertes. Quare cum ipsi sibi succum faciant, hallucinari se non intelligent. Alii enim naturam quidem esse universale quid et commune; personam autem, partiale utpote indivisible, sicuti etiam sancti viri definierunt. Deinde Christum aliunt esse unam personam, utpote quid partiale. Et hactenus quidem recte rationantur. Exin dicunt Christi unam naturam, quam jam fassi fuerant esse quid universale: neque intelligent, quod si Christus est quid partiale, utpote qui est persona, una natura esse non potest: aliqui quod partiale est, esset universale; indivisible, esset species; quod prorsus fieri non potest. Etsi enim dicimus, superiora praedicari de inferioribus, hoc tamen in philosophico tantum vocabulo, quod et physicum dicitur, verum evadit; non autem in artificiali vocabulo, quod etiam logicum appellant hujus disciplinæ professores: artificiale nimirum, utpote artis inventum non naturæ; logicum autem quia spectat ad logicam disciplinam, quæ est philosophia organum, non philosophia. In philosophico quidem vocabulo, universalia praedicantur de partialibus; id est inferiora accipiunt et nomen ac definitionem superiorum: exempli causa, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est homo et animal. Similiter definitionem quoque hominis et animalis Petrus recipit: est enim animal rationale et mortale Petrus, ac substantia animata et sentiens. En ut in philosophico vocabulo inferiora recipiunt etiam superiorum nomen et definitionem. Verumtamen in logico vocabulo id non usuvenit. Nam quod est indivisible, neque species dicitur, neque genus, neque est plurale, neque numero differt, neque item specie, cum quid sit praedicatur. Sic et in Christo accidit: nam personam quidem ipsum dicimus et hypostasim, non tamen naturam: neque enim naturæ nomen vel definitionem recipit; sicutdem Christus non est motus et quietis principium, quæ naturæ definitio est. Nam persona, hypostasis, indivisibilitas, species, genus et similia, non pertinent ad philosophica vocabula seu physica, sed ad logica seu artificialia: porro universalitas communis vocabuli, de partialibus non praedicatur. Itaque philosophici vocabuli differentiam a logico ignorantes Armenii, imperite miscent pugnantia, quia neque quid dicant neque quid affirment, intelligent.

A tia, οὐκ ἔστι μία οὐσία. Δύο ἄρα οὐσίαι ὁ Χριστὸς, εἰ καὶ εἰς Χριστός ἔστι· καὶ κατὰ μὲν τὴν μίαν, κτιστὸς, κατὰ δὲ τὴν ἐπέραν, ἀκτιστὸς· ὥστε τὰς θυητὰς καὶ ἀλάγαντος, Ἐναρχος καὶ ἀναρχος, καὶ τὰ λοιπὰ ὄμοιως.

Τούτων οὕτω δρθέντων, ἡρώτα ὁ ἐπίσκοπος: τὸν Θεωριανὸν περὶ τῶν Ἀρμενίων λέγων· Ποταποὺς διέγνως τοὺς Ἀρμενίους; 'Ο δέ φησιν· Εἰς μὲν τὴν Θείαν Γραφὴν πεπυκνωμένους εὑρίσκω, καὶ εἰς τησσαράς καὶ προσευχὴν τοῖς μεγάλοις ἀγίοις ἀμιλλωμένους· εἰς δὲ τὸ συλλογίζεσθαι παντελῶς ἀμυήτους· ἀμέτοχοι γάρ μοι δοκοῦσι δρητορικῆς καὶ διαλεκτικῆς καὶ τὸν λοιπὸν μαθημάτων. Διὸ καὶ αὐτοὶ ἐπιτούς παραλογίζομενοι οὐκ ἔσασιν διτὶ παραλογίζονται. Λέγουσι γάρ τὴν μὲν φύσιν καθόλου τι καὶ κοινὸν, τὸ δὲ πρόδωτον μερικὸν ὡς ἀτομὸν, καθὼς καὶ οἱ ἄγιοι ταῦτα ὠρίσαντο. Εἴτα τὸν Χριστὸν διολογοῦσιν ἐν πρόσωπον ὡς μερικόν. Καὶ μέχρι τούτου καλῶς λέγουσιν. 'Επειτα λέγουσι τὸν Χριστὸν μίαν φύσιν, ἣν ὑμολόγησαν καθόλου τι εἶναι· καὶ οὐ νοοῦσιν, διτὶ ὁ Χριστὸς; μερικὸν ἔστι, ὡς δὲ πρόσωπον, οὐ δύναται εἶναι μία φύσις· ἢ γάρ ἂν ἔσται τὸ μερικὸν καθόλου, καὶ τὸ ἀτομὸν εἶδος, διπέρ ἀδύνατον. Εἰ γάρ καὶ λέγομεν διτὶ τὰ ἐπάνω κατηγορεῖται τῶν ὑποκάτω, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύει κατὰ τὴν φωνὴν τὴν φιλόσοφον μόνον, ήτις καὶ φυσικὴ λέγεται, οὐ μή κατὰ τὴν τεχνικὴν φωνὴν ἣν καὶ λογικὴν ὄνομάζουσιν. Οἱ περὶ ταῦτα δεινοί· τεχνικὴν μὲν, C ως εὑρεμα τέχνης, οὐ φύσεως· λογικὴν δὲ, διτὶ τῆς λογικῆς ἔστι πραγματείας, ήτις δργανήν ἔστι φιλοσοφίας, οὐ φιλοσοφία. 'Επι μὲν γάρ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ καθόλου κατηγορεῖται τῶν μερικῶν, τουτέστι τὰ ὑποκάτω ἐπιδέχεται καὶ τὸ δυομά καὶ τὸν δρόν τῶν ἐπάνω· οἷον δὲ Πέτρος· έστιν ἀνθρωπός, δὲ ἀνθρωπός ἔστι τὸ ζῶν, δὲ Πέτρος ἄρα καὶ ἀνθρωπός ἔστι καὶ ζῶν. Πταύτως καὶ τὸν δρόν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ζόου ἐπιδέχεται δὲ Πέτρος· καὶ γάρ ἔστι ζῶσιν λογικὸν θυητὸν δὲ Πέτρος, καὶ οὐσίᾳ ἐμψυχος αἰσθητική. Ιδού ἐπὶ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ ὑποκάτω ὑποδέχεται καὶ τὸ δυομά καὶ τὸν δρόν τῶν ἐπάνω. 'Επι δὲ τῆς λογικῆς φωνῆς τοῦτο οὐ γίνεται· τὸ γάρ ἀτομὸν οὔτε εἶδος λέγεται, οὔτε γένος, οὔτε D έστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ, η τῷ εἶδει ἐν τῷ τι ἔστι· κατηγορούμενον. Οὗτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον μὲν λέγομεν αὐτὸν καὶ ὑπόστασιν, οὐ μή καὶ φύσιν· οὔτε γάρ τὸ δυομά τῆς φύσεως, οὔτε τὸν δρόν ὑποδέχεται· οὐδὲ γάρ λέγεται δὲ Χριστὸς ἀρχή κινήσεως καὶ ἡρεμίας· τοῦτο γάρ ἔστιν ἡ φύσις. Τὸ γάρ πρόσωπον, ἡ ὑπόστασις, καὶ τὸ ἀτομόν, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ εἰσὶ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ήτοι τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς λογικῆς, ήτοι τεχνικῆς· τὰ δὲ καθόλου τῆς καθολικῆς φωνῆς οὐ κατηγορεῖται τῶν μερικῶν. Οἱ γοῦν ἀγνοοῦντες τὴν διαφορὰν τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ἣν ἔχει πρὸς τὴν λογικήν, μεγάνοντες τὰ διμικτά ἀμαθῶς, μή γινώσκοντες περὶ τίνος λέγουσιν, η περὶ τίνος διαβεβαίονται.

‘Ο ‘ΕΠΙ. ΤΙ σας εμπόνοισθε;

Ο ΘΕΩΡ. Ὅσον κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Καθολικοῦ ἐξάπαντος ἔσται ἡ Ἑνωσίς.

Οὐ ΕἼη. Διέσκολον τοῦτο αὐτοῖς· πολλὰ γάρ εἰσι τὰ δειργόντα· ὅμως ἀκήδαμεν παρὰ πολλῶν ὅτι συνέρχονται ὑμῖν νῦν ἐν ἄπασιν. Ήμεῖς δὲ οἱ Σύροι Θεοῦ χάριτι ἡναμένοι ἐσμὲν κατὰ πάντα τοῖς Ῥώμαιοις ὑμῖν, πλὴν ἐνδιά· τὸν Χριστὸν οὐ λέγομεν διούσιας, ἵνα μή τις ἐν τῇ Τριάδι προσθῆτη γένηται, καὶ εὐρεθῶμεν τετράδα καὶ οὐ Τριάδα σύνοτε· Μονάδα γάρ καὶ Τριάδα παρὰ τῶν Πάτερων καὶ πιστεύειν καὶ ὅμολογειν ἐδιδάχθημεν, οὐ μήν μονάδα καὶ τετράδα· καὶ διὰ τοῦτα λέγομεν ὅμοι· σιν τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἵνα μή ἐπερούσισθν τι τῇ Τριάδι προσάψωμεν.

Ο ΘΕΩΡ. Προείρηκεν δικιασθενή σου διτε
ἐν αὐδενὶ ἔθνει εἰπτα σοφίᾳ ἐμπολιτεύεται νῦν, ὡς ἐν
τῷ ἔθνει τῶν Σύρων· καὶ γοῦν ἀκούω, διτε διὰ τοῦτο
οὐ λέγετε δύο οὐσίας τὸν Χριστὸν, ἵνα μὴ γίνηται
τετράς· ἡ Τριάς· τούτῳ τοιχαροῦν ἐκφυγεῖν βουλδ-
μενοι, λέγετε τὸν Λόγον τῷ σώματι διμούσιον· ταυ-
τὸν δὲ εἰπεῖν διμούσιον τὸ σῶμα τὸν Λόγων.

Ο ΤΕῦ. Εὐ λέγεις, οὗτοι λέγουμεν.
Ο ΘΕΟΡ. Καὶ μήν τὸν λέγηται τὸ σῶμα διμούσιον
τῷ Λόγῳ, τότε μᾶλλον ποιεῖτε τὴν Τριάδα τε· πάρα,
καὶ διμείπετε εἰς βθύνιον διαταχεῖς
δέδετε· καὶ ταυτὸν σπουδάζετε τοὺς ὑπὲρ τοῦ μῆτη
ἀποθανεῖν πίνουσι, κώνιον. Καὶ τούτο βουλομένων
οἱ φίδιοι καταμαθεῖν. Τὸ διμούσιον ἐφ' ἐνὸς προσ-
ώπου οὐδὲ λέγεται· οὐδὲ γάρ λέγεται τὸ διμούσιον
αὐτὸν ἐκαυτῷ, ἀλλὰ πάντως πρὸς ἄτερον πρόσωπον·
τῶν πρός τι γάρ ἔστιν· οἷον τὸ διμούσιον διμοού-
σιον δι· οὐδεῖς τον λέγεται. Τοίνυν δὲ Λόγος λέγεται
τῷ Πατρὶ διμούσιος· ἄτερον πρόσωπον δηλοντεί δὲ
Πατήρ, καὶ ἄτερον δὲ Υἱὸς δὲ τῷ Πατρὶ διμούσιος.
Ἐκν̄ οὖν δύωσιμεν καὶ τὸ σῶμα καθ' ὑμᾶς, διμοού-
σιον τῷ Λόγῳ, εὑρίσκεται καὶ τὸ σῶμα ἄτερον πρόσ-
ωπον παρὰ τὸν Υἱόν. Οὐσπερ γάρ δὲ Υἱὸς, διμούσιος
ἄν τῷ Πατρὶ, ἄτερον πρόσωπον ἔστι· παρὰ τὸν Πα-
τέρα, οὐτωὶς καὶ τὸ σῶμα, ἐὰν διμούσιον ήτο τῷ Λόγῳ,
ἔτερον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Υἱόν· καὶ εὑρίσκε-
ται δὲ Υἱὸς δύο πρόσωπα ἔχων, ὡς δὲ Νεστόριος ἐλε-
γεν. Ἐχομεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα διμούσιον τῷ Πα-
τρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ ίδον τετράς· τῇ Τριάς προργανῶς
καθ' ὑμᾶς· προσάπων γάρ, οὐκ οὐσιῶν, ἡ Τριάς.
Καὶ τούτου εὑρίσκεται τὸ σῶμα διμούσιον οὐ μόνον
τῷ Υἱῷ, ἀλλὰ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι. Εἰ-
τέρα διμούσιος δὲ Λόγος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν τῶν
Πατέρων διμολογίαν, ωσάντως καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς
ἐκεῖτο πρόδηλον. Οὐμούσιον δὲ τὸ σῶμα τῷ Υἱῷ
καθ' ὑμᾶς, διμούσιον πάντως· ἔστι τὸ σῶμα τῷ Πα-
τρὶ καὶ ἄγιῳ Πνεύματι. Καὶ εὑρίσκονται τέσσαρα
ἀλλήλιαις διμούσια. Καὶ φεύγοντες τὴν τετράδα, εἰς
αἰ-ἡναοῖς εἰς φιλόσοφοι ἐμπεπτώκατε, ὡς φησιν ὁ μέγας
Ἀλεξανδρεῖος· ἐν τῇ πρῇ· Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον Κο-
ρινθίων· ἐπιτελοῦ·· Ταῦτα οὖτοι λέγοντες, οὐ
κοντάτη διπλῶς ἐσαντοῖς περιπίπτουσιν·· Ἐγώ οὐ-
τοῖς τοῖς ἐν εἰδοποίᾳ διπλῶς ἀποκατέστηκα.

EPISC. Quid tibi de Armeniis videtur? Vobiscum ne conjugentur, necne?

THEOR. Quod quidem attinet ad Generalis votum, prorsus sicut unio.

EPISC. Ardum hoc est Arnenis; multa enim
eos arcent: nihilominus a multis andivimus; illos
nunc vobissem in omnibus conspirare. Nos autem
Syri, Dei beneficio, vobissem in omnibus concordes
sumus, uno, excepto, nempe quod Christi duas
substantias non dicimus, ne quod additamentum
Trinitati fiat, nobisque accidat ut quaternionem
pro Trinitate colamus. Namque Unitatem ac Trini-
tatem credere et confiteri a Patribus edocti sumus,
non autem unitatem et quaternionem: ideoque
consubstantiale dicimus corpus Verbo, ne quid
alterius substantia Trinitati adjungamus.

THEOR. Modo dixerat sanctitas tua, nulla in gente æque nunc versari sapientiam atque apud Syros. Ecce autem audio, vos duas substantias Christum non dicere, ne Trinitas evadat quaternio. Ut ergo id vitelis, Verbum corpori consubstantiale dicitis : perinde enim est corpus consubstantiale Verbo dicere.¹

EPISC. Recte ait, sic dicimus.

THEOR. Atqui si corpus consubstantiale Verbo dicatur, tunc potius de Trinitate facitis quaterniem; et quam foream vitare studetis, in eam deciditis: idemque facitis cicutam bibentibus, ne moriantur. Quam rem volenti tibi per facile est intelligere. Consumentiale, in una persona non dicitur; neque enim quidpiam dicitur sibi met consumentiale, sed omnino hoc vocabulum in alteram rem tendit; est enim ex iis quae ad aliud referuntur: ita ut quod est consumentiale consumentiale, id consumentiale dicatur. Jamvero Verbum dicitur Patri consumentiale: est ergo alia persona Pater, alia Filius qui Patri consumentialis est. Si ergo ex sententia vestra concedamus, corpus quoque consumentiale esse Verbo, jam et corpus alia personam esse comperimus, praeter Filium. Nam sicuti quia Filius est Patri consumentialis, diversa a Patre persona evadit; ita etiam corpus siquidem Verbo consumentiale sit, diversa a Filio persona erit: sequiturque ut Filius duas personas habeat, ut Nestorius siebat. Sed hahemus etiam Spiritum sanctum Patri Filioque consumentiale: en igitur manifeste in sententia vestra quaternio pro Trinitate. Est enim personarum, non substantiarum, Trinitas. Sic ergo accideret ut corpus non Filio solum esset consumentiale, sed etiam Patri et Spiritui. Si enim Verbum Patri est consumentiale, juxta Patrum confessionem, aequum est consumentiale Spiritui, ut omnes sentiunt. Itaque si corpus, ut vos dicitis, consumentiale Filio est, idem sine dubio corpus Patri quoque et Spiritui sancto consumentiale erit. Et en quatuor inter se consumentalia. Quare, o philosophi, dum quaterniem segatis, in eum inciditis; ut ait magnus Athanasius in Eusebiano ad Eustathium: Cogitatio non posse esse

« Hoc dum aiunt, quod se ipsos evertant, nesciunt. » Ego vero miror, quomodo vos ut dicitis in philosophia nutriti, incaute vobis ipsi negotium facessitis. Olim Joannes, tuus in Cessunii episcopatu decessor, Armeniorum synodus me absente ingressus, imperitissima voce missa concessum omnem perturbavit. Paucis vero interjectis diebus rursus adfuit me praesente in synodo: cumque ille congregari nollet, utpote qui in aliena synodo versaretur, ego ad Armeniorum Generalem verba feci: tum sermonis mei summam in predictum episcopum detorquens, deprompsi, domine, quæsitum illud quod in priore disputatione scriptum est usque ad verba: « Sine patriarcha meo. » Sed cum illo quidem philosophiae ignaro, tunc exemplo abusus sum; nunc vero tibi philosopho, logicam obtuli demonstrationem. Et illi quidem suasi, non fieri de Trinitate quaternionem ob tunc maxime de Trinitate fieri quaternionem, cum

Ilis dictis, respondit episcopus Elias: nos Christum unam substantiam compositam dicimus, ut sancti Patres docent. Cæteroquin ego haud veni disputationis, sed fraterno more hunc commovit sermonem, ut Romanorum de hac re sententiam cognoscerem. Philosophus autem Theodorus, qui a nostro patriarcha ad te missus est, pro suo loquitur libito.

THEOR. Dixisti, domine, vos unam compositam substantiam affirmare. Ast ora ne explicare mihi graveris quid sit quod ait theologus Gregorius in suo de Spiritu sancto sermone: « Si autem substantia est, et non aliquid eorum quæ substantiæ accidunt, superest plane ut vel creatura sit vel Deus. Nam medium quid inter hæc, vel neutrius particeps, vel ex ambobus compositum, ne ii quidem cogitabunt qui centaures sibi conflingunt. » Cur ergo vos compositam substantiam Christum dicitis, quum theologus compositam substantiam prorsus ignoret?

EPISC. Dixi jam, me ad disputationem hoc non venisse. Aio tamen haud magnum esse nostram a vobis discrepantium. His dictis, Syrus quidam sacerdos exsurgens ait Theoriano: Cur frontem signatis duobus digitis? nonne digitus singillatim divisi sunt? ut duæ Christi naturæ separatae apud vos credantur. Cui Theorianus quasi jocabundus respondit: Non ut duas Christi naturas significemus, id agimus; sed quia tyrannide diaboli liberati, edocti simus aciem adversus illum bellumque instruere: et manibus quidem justitiam, eleemosynam, ceteraque virtutes operamur, quæ est velut acies instructa: cum autem digitis signum Christi

(39) Ante hoc adamussim vocabulum hiatus est editæ prioris disputationis, quem ergo defectum ope codicis Vaticanani explevi.

(40) Videsis haec in priore disputatione, p. 456.

(41) Recte episcopus Theodoro disputationi partes edidit, quem sui temporis suis docissimum et eloquentissimum, linguasque Græcam, Syriacam, et Siriacenitam calluisse, ait Bar-Hebreus apud

A èxoutous èkèxous παραλογίζεσθε. Πέρυσιν δὲ πρὸς εὐ^τοῦ Κεσσουνίου ἐπίσκοπος Ἰωάννης, παραγενόμενος ἐν τῇ συνδιψώ τῶν Ἀρμενίων ἀπόντος ἐμοῦ, καὶ φωνῆς ἀλογίστου τὴν σύνοδον διετάραξε· καὶ μετά τινας ἡμέρας πάλιν παρῆν αὐτὸς κάγὼ τῇ συνδιψώ· ἐπειδὲ δὲ συνιεχεῖν ἔκεινος οὐκ ἡδουλήθη, ὡς ἀηθεῖν συνδιψῷ προστύχων ἀλλοτρίᾳ, πρὸς μὲν τὸν Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων τὸν λόγον ἐποιησάμην ἐώ· τὸν νῦν δὲ τοῦ λόγου πρὸς τὸν ῥήθεντα ἐπίσκοπον ἀποτείνομενος ἔφη, δέσποτα, ἐρώτημα διπερ ἐγράψῃ δημιουροῦ, ἔως τοῦ « Ανευ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς ἀρχοῦ (39). » Ἀλλ᾽ ἔκεινων μὲν τότε παραδειγματικῶς ὡς ἀφιλοσόφῳ, σοὶ δὲ νῦν ὡς φιλοσόφῳ λογικῶς ἀποδέδειχα· ἔκεινων μὲν δὲ τοῖς οὐ γίνεται τετράς· ἡ Τριάς, διὰ τὴν προστόκην τῆς ἔτερας φύσεως (40)· σοὶ δὲ δὲ τότε μᾶλλον γίνεται τετράς· ἡ Τριάς, διὰν δμούσιου εἰπώμεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι. alterius naturæ adjectionem; tibi vero ostendi, corpus dixerimus consubstantiale Verbi divinitatis.

Tούτων ῥηθέντων, εἶπεν δὲ ἐπίσκοπος Ἡλίας· Ἡμεῖς τὸν Χριστὸν μίαν οὐσίαν σύνθετον λέγομεν, ως οἱ διγοις Πατέρες διδάσκουσι· πλὴν μὲν ἐγὼ οὐκ ἡλθον πρὸς τὸ διαλεχθῆναι, ἀλλ᾽ ἀδελφικῶς κεκίνηκα τὸν περὶ τούτου λόγον, βουλόμενος μαθεῖν παρὰ σοῦ τὸ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ φιλόσοφος δὲ Θεόδωρος, δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ἀποσταλεῖς πρὸς σὲ, λεγέτω τὸ δοκοῦν αὐτῷ (41).

Ο ΘΕΩΡ. Εἶπας δέσποτα, δει μίαν σύνθετον οὐσίαν λέγετε· καὶ παρακαλῶ, μὴ ἀπαξιώσῃς ἐρμηνεύσαι μοι, τι ἔστιν δὲ λέγεις διθεόλογος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λόγῳ· « Εἰ δὲ οὐσία τοις, οὐ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ἢτοι κτίσμα ὑποληφθῆσεται ἡ Θεός· μέσον γάρ τοι τούτων, ἢτοι μηδετέρους μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον, οὐδὲ δὲ οἱ τοὺς τραγελάρους πλάττοντες ἐννοήσατεν. » Πῶς δικαῖες μὲν σύνθετον οὐσίαν λέγετε τὸν Χριστὸν, διθεόλογος δὲ σύνθετον οὐσίαν ἡγήσαντες δικαῖως;

Ο ΈΠ. Προειρήκασθαι, δει οὐκ ἡλθον διαλεχθησαμενος· λέγω δὲ διτοι μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν οὐκ ἔστι μέγα σφάλμα. Τούτων οὐτω φίθεντων, δικαστὰς έκρευς τις τῶν Σύρων εἶπε πρὸς τὸν Θεωριανὸν· Δεῦτε τὸ σφραγίζετε δακτύλοις δυσὶν; Οὐκ εἰσὶν οἱ δάκτυλοι διακεχωρισμένοι ἀνά μέρος; Λοιπὸν καὶ αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κεχωρισμέναις εἰσὶ καὶ διαδικτυός. Οἱ δὲ θεωριανὸς οἰον ἀστεῖόμενος εἰπεν· Οὐ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ σηματίνοντες οὐτω δρῶμεν, ἀλλὰ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου δικαλλάγετε, ἐδιδάχθημεν παράταξιν ποιεῖν κατ' ἐκείνου καὶ πόλεμον, ταῖς μὲν χερσὶ ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς,

Assemanum *Biblioth. orient.*, I. II, p. 215. Attamen ego miror, nullam deinceps a Theoriano scribi Theodori disputationem, excepta clausula in qua idem Theodorus ad catholicorum partes se prope modum transire dicit. Mihi igitur Theoriani tractatio cum Jacobitis inchoata potius quam perfecta videtur.

ὅπερ ἔστιν ἡ παράταξις, διὸ οὐ τῶν δακτύλων τοῖς μετώποις ἐπίτεινόντες τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα, συνιστῶμεν τὸν πόλεμον, καὶ οὕτω τούτον καταγωνίζουμεθα, καὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον, Εὐλογηθέ: Κύριος ὁ Θεός μου, λέγοντες ἔκστασις, ὃ διδάσκων τὰς χειράς μου εἰς παράταξιν καὶ ἀλλὰ τοὺς δακτύλους.

Ἐπί τούτοις εἰπεν δ Θεόδωρος Ἐπί τῷ Θεῷ πέ-
ποθα, δτε τὸ τῆς μιᾶς φύσεως σκάνδαλον ἀφαιρε-
θῆσται ἐκ μέσου ἡμῶν, καὶ δεξέμεθα τὴν τετάρτην
σύνοδον, καὶ τὸν πάπτων Λέοντα (42), ἐκν οἱ Τω-
μαῖοι οὐ καταναγκάσσουσιν ἡμᾶς ἀναθεματίσαις Σε-
βῆρον, διύτι οὐδαμοῦ εὑρίσκεται Σεβῆρος μίαν φύσιν
ἢ οὐδείν λέγων τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν
καὶ δν πρόσωπον ἀλλως τε πάσιν ἀκολουθίαν ἐκ-
χλησσαστικήν, στιχερά, καὶ κανόνας τῶν διεν-
θίσαν, παρ' ἐκείνου ἔχομεν, καὶ πάνι δυσχερές
τημῖν ἀναθεματίσαι δν ἔχομεν διδάσκαλον • πάλιν
τούτῳ λέγω, ἵσταν δ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων ἀπο-
στελλεὶ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὥστε κυρωθῆναι συν-
Ωνικῶν τὰ τῆς πίστεως, ἀποτελεῖ [Cod. ἀποτελεῖ;],
καὶ δ ἡμέτερος, ὃς ἀν ἀποτελεσθῇ τὸ δοκεῖν τῷ
Θεῷ (43).

(42) Falsa igitur, ob partium suarum studiorum, narrat Bar-Hebraeus a nobis citatus in adn. p. 388, qui ait victoriam penes Theodorum suum stetisse, Theorianum autem convictum obmutuisse. Theodorum Jacobitam post varios casus in Castrum Romanum, seu Romelam, apud patriarcham Armenorum se recepisse, ejusque ope, et regis Cilicie auctoritate, patriarcham Jacobitarum in Cilicia proclamatum, et anno Christi 1492 (vicesimo scilicet post haec disputationem) obiisse, narrat Bar-Hebraeus apud Assemanum. *Biblioth. Orient.* t. II, p. 216.

(43) Antequam a Theoriano discedo, placet ex
iniediis ejusdem epistola quam ad sacerdotes inon-
ticolas de nouulis ecclesiasticis tantum disciplinæ
capitibus scripsit, verba aliquot recitare, quibus
ejus vel catholicus animus, vel certe a schismate
abhorrens, et Latinis Ecclesie amantissimus de-
claratur. Sic ergo Theorianus sub epistola initio :
Πρῶτος παρακαλοῦμεν ὑμᾶς φιλονικεῖτε μὴ καταδέ-
γεσθεῖτε· ἡμεῖς γάρ τοισι τῷ συνθέτειν οὐκ ἔχομεν,
τούτες ή Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ εἰρήνην μετα πάντας
τοὺς διώκετον. ἔχοντες εἰρήνην Χριστὸν τὸν ποιῶντα
πάντα ἀμφότερα ἐν· καὶ ἀγαπᾶτε τοὺς λατίνους αὐ-

A imponimus fronti, prælium ciemus; atque ita diabolum debellamus, et cum Davide Dominum laudamus, Benedictus Dominus Deus meus, dicentes, qui docet manus meas ad struendam aciem, digitos meos ad prælium. Hand digitum, ali, sed digitos.

Post hæc Theodorus ait : Illoc a Deo spero, fore ut unius naturæ scandalum de medio nostri tollatur, et quartam synodum ac Leonem papam recipianus, si certe Romani anathematizare Severum nos haud cogent, quia nusquam Severus in suis scriptis unam Cbristi naturam vel substantiam dicit, sed unam hypostasim et unam personam. Jam vero cum universum nos ecclesiasticum officium, hymnos et cantica de omnibus sanctis ab ipso habemus, valde moleustum foret illum anathematizare quem magistrum habemus. Hoc tamen aio : Statim ac Armeniorum Generalis legationem ad regiam urbem miscerit, ut fidei articuli synodice confirmantur : tunc nostrum quoque Generalem legatos missuram, ut id quod Deo visum fuerit persicatur.

τοῦ συναδελφοῦ· δρθέδοξος γάρ εἰσι, καὶ τίκνα
τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὑσπερ
ήμεις· αἱ γὰρ ζητήσεις αὐται συνήθεις, εἰ τινὲς
εἰσι, τῆς πτώσεως μαθαύμας καθαπτόμεναι· πάντα
γάρ καλά, αὖτις εἰς δόξην θεοῦ ποιῶνται αὐτά· οὐδέποτε
γάρ οὔτε ἐν Λατίνων ἔκκλησιστικῶν συνήθειᾳ, οὐτ'
ἐν ἡμετέρᾳ, ἕως τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ πρέποντος, εἰλιγμον
ἐπικράτειαν, ἀλλὰ θεοτέρου ἔχον τοῦ σκοποῦ καὶ
νοήματος· τοῖς οὖν ἔχαρσι, πάντα ὅρμα, τοῖς δὲ
μὴ τοιούτοις, σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομψα. *In*
primis vobis auctor sum, ut contentiones non susci-
piatis; nos enim huiusmodi morem non habemus
neque Ecclesia Dei. Sed pacem sectamini, pacem
Christi retinente, qui facit ultraque unum. Bilingue
autem Latinos, qui vestri in Christo fratres sunt:
orthodoxi enim sunt, et catholicæ aliquæ apostolicæ
Ecclesiæ filii, sicuti et nos. Etenim si quæ exsurgunt,
ut fieri solet, questiones, hæc fidem non laudant:
quippe cuncta sunt bona, si certe ad Dei laudem
fiant. Nihil porro sive in Latinorum ecclesiasticorum
conuetudine sit in nostra est, quod ab honesto et
decoro recedat; sed omnia præclarum habent scopum
aliquæ propositum. Sapientibus igitur, rectia omnia;
stultis autem, scandalum et offensio.

THEORIANI PHILOSOPHI

EPISTOLA

DE JEJUNIO SABBATI.

Vide *Patrologia* torn. XCIV, col. 405, in P. Michaelis Lequien Dissertatione VI
Damascenica.

ANNO DOMINI MCCLXXII.

S. NERSES CLAIENSIS.

S. Nersetis Opera, Armenice et Latine Venetiis a Patribus Mechitaristis edita, complectitam
peculiaris *Patrologia* nostræ séries quæ *Patrologia Orientalis* audit. Ibi vide ad annum
suprasciuptum.

ANNO DOMINI MCCLXXX.

JOANNIS CINNAMI

EPITOME

RERUM A JOANNE ET ALEXIO COMNENIS GESTARUM.

CAROLI DUFRESNE EPISTOLA.

Illustrissimo viro domino D. Joanni Baptista COLBERT, regi ab intimis consiliis et secretis, generali ærarii moderatori, summo regiorum ædificiorum præfecto, regiorum ordinum quæstori, marchioni de Seignelay, Carolus Du FRESNE.

Exigit officii mei ratio, vir illustrissime, ut vulgandam lucubrationem hanc meam auspiciis non aliis committam quam tuis, cuius moderationi auctoritatique præcipuae quodcumque in re æraria munus gerò, subjectum est. Atque ad patrocinium quidem tuum præ cæteris ambiendum cum id me satis per se superque impellat, tum adducor in primis amore ac studio isto singulari, quo et litteras et litteratos omni data occasione prosequeris. Quaenam enim es amplitudine animi, non minus in liberalium quam in cæterarum etiam inferiorum artium renovationem incubuisti hactenus: et quantum felicitatis attulisti advecta per has restitutas rerum omnium affluentia, tantum decoris illarum patrocinio conciliasti regno universo, cuius nomen ab eruditis quibusque ad immortalem gloriam facilius traducatur. Certe cum amplissima laudum accessione aucta sit atque locupletata Gallia, ex quo Ludovicus subditorum sibi populorum splendori et commode tanta cum animi contentione invigilat, id diligentias præsertim et industrias tuas, vir illustrissime, memori animo illa ascribit, quod ardua tanti principis consilia strenuus plane fidusque administer exsequeris. Si redditum ab rege populis terra marique commercium; si principatum illum eloquentiae, quem etiam Romani Gallis aliquando detulere, nunc quasi postliminio recuperatum; si restitutam denique suam artibus omnibus celebritatem merito illa gloriatur: hoc opera quodammodo tua perfectum agnoscit, qui omnem ingenii ac solertia vim in mandatis regiis conficiendis tam operose impendis. Eodem pariter jure obstrictam se tibi profitetur bibliotheca Regia, quam a Francisco I inchoatam, ab Henrico II et Catharina Medicea non mediocriter adiuctam, rex idem noster nova manuscriptorum voluminum accessione locupletavit. Et enim et numero propemodum infinita, et raritatis laude omnium haud scio an præstantissima, ita studio tuo incredibili sunt conquisita, ut non tam auxisse, quam novam bibliothecam effecisse dicendus sit, atque adeo divisum in majoribus suis, in se collectam, te procurante, gloriam conjuuxisse. Sed et præcipuum bibliothecæ istius decus pretiosa illa raraque numismata, quæ a serenissimo Aurelianensem duce Gastone collecta tanto labore tantoque delectu, tum corona, ut aiunt, regiæ legata, nunc asservantur ibi diligenter, quotidie ab rege consiliis tuis incitato mirifice multiplicantur. Ac ne reconderetur fons ille eruditioñs uberior, eodem quo bibliotheca constructa est loco, Academiæ virorum totius Europæ peritissimorum, te suadente, constituta; qui cum eo parati accedant certis quibusdam diebus ad oœne humanioris doctrinæ genus tractandum, tum si quid inter disputandum dubii forte controversique acciderit, illico ad librorum auctoritatem, quasi ad decretorium judicium consurgant. Atque hoc in memoriam revocat, haud absimilem olim imperatorum quorundam Byzantinorum pro re litteraria curam; qui insignem Constantinopoli bibliothecam instituerant, et ipsi curandæ perficiendæ que præfecerant viros omnino duodecim, ut

lectissimos totius imperii, sic omnibus disciplinis quam exultissimos. Etsi autem, vir illustrissime, minime dubitem, quin tanta pro superandis litterarum molestiis commoda sint ejusmodi, ut iis ad suscipiendas egregias lucubrationes plerique ingenii doctrinæ quo laude illustres impellantur acris; haud scio tamen an ista facilitate, benignoque aditu inflamentur maxime, quo tu: n ipsos, tum ipsorum opera soles benevolus amplecti. Evidēm licet id mihi non arrogem, ut me in tantorum virorum numero collocare ausim, benignitatis tamen istius specimen nuper jam sensi luculentum, cum illustratam utrumque a me sancti Ludovici historiam, dicatamque regi nostro Christianismo, tibi que oblatam, cecepisti amantissime. In quo ut profuerint multum et majestas augusti quod præsert nominis, et argumenti nobilitas atque sanctimonia, plus tamen, mea sententia, profuit maxima viri illustrissimi Caroli Colbert fratri auctoritas, cuius commendatio tanto plus habuit apud te ponderis, quando te et arctiori conjugatione sanguinis, et veriori prudenter, ingenii, modestiae, virtutisque similitudine complectitur. Quas quidem in eo dotes cum tota passim Gallia suspicital, tum rex ipse adeo perspectas habet atque exploratas, ut amplissimis eas muneribus ornaverit: quorum omnium instar hæc duo sunt, demandata nuperæ pacis sancienda cura, et solemnis quam apud serenissimum magnæ Britanniæ regem nunc obit legatio. Cui quidem utrique provinciæ, quod non modo præfectus fuerit ab rege perspicacissimo rerum estimatore, sed etiam satisfecerit undecunque summo principum plausu, et publica omnium gratulatione, vel inde conjicere licet quanta apud omnes existimatione floreat. Ceterum qua in me passim usus est benevolentia, eadem quoque, vir illustrissime, adducor, ut sporem te mihi nunc facilem ac benevolum adfore. Quod quidem haud ægre præstiteris, si has tibi inscriptas qualescumque in historiam Commenicam et in Paulum Silentiarium exercitationes benigno excepferis animo, et nominis tui quasi auctoritate protexeris. Hanc spem meam auget in primis præclara consiliorum tuorum factorumque ratio, quæ eo duntaxat ex communi omnium consensu pertinet, ut regni regisque nostri invictissimi gloriam amplitudinemque, si tamen accessionem aliquam admittunt, quocunque modo amplifices. Nam cum in hoc opere elaborando nihil aliud mihi propositum fuerit, quam ut egregia quæque Gallorum facinora, ut suscepta olim incredibili animo, ita felicius toto Oriente, laudabiliusque perfecta, collarem in meliori lumine, tum hoc pergratum tibi, perque jucundum fore confido, ad commendandam quippe Galliæ gloriam, cui uni inservis, omnino accommodatum.

EJUSDEM PRÆFATIO.

Cum propensus erga litteras omnes artesque ingenuas amor, non decorus solum principibus viris, iisque quos ad hominum imperia magnasque res et arduas capessendas, seu virtus, seu natura genuit, sed etiam perutilis jure censeatur: tum is maxime qui versatur in hoc studio, quod in historiæ et antiquitatis scientia situm est. Ex ea quippe non superiorum modo notitiam etiam, sed et certa civilis prudentiæ petunt documenta, et alienis exemplis et casibus in suis vel communibus gerendis rebus nullo suo periculo cautiores evadunt. Et vero historia magistra morum, et regula posteris est, ad quam vitam dirigere suam jubentur; et quedam clara lux veritatis, quæ sicuti aberrent, aut degenerent, pravitatem erroremque in obscuro esse non sinit. Præ reliquis autem Constantino-politanorum imperatorum annales frequenti rerum humanarum fortunæque, quam in iis legere est, vicissitudine, quid tenendum vitandumque sit, attentis variorum eventuum estimatoribus haud obscure demonstrant. Hujus porro Byzantinarum historiæ rerum in eam ego partem studiose mihi, ac sane, ni fallor, utiliter incumbendum putavi, quæ et videbatur a nostris hominibus adhuc aut ignorata, aut relicta, et arctiori cognitionis nexus cum Gallicis devincta atque conjuncta, lucis iisdem plurimum afferre posset. Eos igitur commentariis et animadversionibus auctores illustrandos constitui, qui in id præcipuo stylum contulerunt, ut eam litteris consecrarent: ut appareat non frustra amplissimos viros, qui universam Byzantinam historiam typis regiis hactenus elendam curarunt, operam collocasse, quo non senescentem modo, sed extinctam propœ, scriptorum tam illustrium laudem et memoriam ab oblivione hominum atque silentio vindicarent, qui permulta de nostris rebus, Gallorumque toto fere Oriente laudabiliter ac præclare gestis, haud comperta memoriae prodiderunt. Quæ certe digna sunt, ut in iis commendandis immortalitatí scriptorum omnium certè industria, cum acres semper aculeos ad gloriam habuerint, alienæ, aut, ut verius dicam, cognatae virtutis monumenta; nec omnino ferendum sit, ut tot clarissimarum exempla virtutum in tanta tamque diurna apud posteros obscuritate delitescant. Scribere autem orsus sum ab expugnata captaque a Gallis, tum Veneti Constantinopoli, partim editis ad eam rem in Villharduinum, qui expeditio-nis hujus, cuius et ipso magna exstitit, exordia descriptis, observationibus; partim etiam e probatis scriptoribus Graecis ac Latinis, tum veteribus quoque monumentis e regiis tabulariis, quæ harum expeditionum consilia atque acta conservant, deponit,

totius historiæ illius continuatione siveque contexta, quæ ei salebris impedita expicaret, ac obscurata peneque obruta in lucem proferret. Jam vero en ad novum aggredior opus scholiis notisque illustrandum, quod propter vel eventuum varietatem, vel rerum quas complectitur præstantiam, vel eorum qui id elucubrarent illustrem dignitatis gradum, præcipuam quamdam apud eruditos gratiam meretur et commendationem. Ea est historia Comnenica, seu imperatorum Constantinopolitanorum ex nobilissima Comnenorum familia, quæ præ cæteris, quæ hujusce imperii gubernacula tenuerunt, nostris potissimum innotuit, tum ob bella quæ cum Francis ac Normannis gessit, tum propter varia cum iis pacis, atque adeo connubiorum et affinitatum inita fœdera. Gentis istius incunabula ac incrementa primus publicavit Nicephorus Bryennius Cæsar, Annæ Comnenæ Porphyrogenitus Alexii Comneni imperatoris filiæ conjux: vir non modo splendore natalium inclitus ac magistratuum prærogativa, sed omni etiam disciplinarum genere quam excutissimus: in eujus quidem commentariis, quæ ad priscos illos nostros Normanos, qui in Oriente non modica bellicæ virtutis edidere documenta, spectant, plurima occurunt intermista. Historiam a conjugi Bryennio exarata excepit et prosecuta est Anna Comnena Cæsarissa, eamque in quindecim libros partita est, quibus Alexiadis appellacionem indidit, seu de rebus gestis Alexii Comneni imperatoris parentis sui, qui una cum Isaacio Comneno decessore Comnenorum potentia viam aperuit; quos quidem acri profecto supra sexum judicio ac singulari elegantiæ conscripsit. Quippe, ut fidem faciunt scriptores ejus ævi, litterarum laude apprime floruit, ac cultu præsertim Atticæ limatæque dictionis. Alexio autem imperante Gallie Normanni in illius principatu, totoque Græcorum imperio, cum in Italia, atque adeo in Dalmatia, præclaris patratis facinoribus plurimum inclaruerunt, tum vero potissimum Franci, cum iis Gotefrido duce in Palæstinam properantibus Alexius obstiit, qui non semel cum ingenti suorum strage repulsus est. Robus proinde ipsis, quas cum laude descripsit, et variis utrinque cum imperatore vafro initis fœderibus interfuit, oculisque ipsis plerosque usurpavit ex inclytis illis ducibus ac belli fulminibus, quorum appulus Oriens totus cohorruit. Quin et singulorum notavit nomina, dignitatem generis et quæ gerebant munera designavit. Illustrissimum hoc par conjugum eorumque annales o tenebris primus eruit et Romana civitate donavit Petrus Possinus soc. Jesu presbyter, vir utriusque linguae peritissimus et omni eruditiois genere instructissimus, qui, ut multa alia scriptorum monumenta, Georgii Pachymeris Historiam a se luculenter illustrata, diuque ab eruditis exspectata, hoc ipso tandem quo scribimus anno luce publica donavit. Alexiadem Annæam excipit Joannes Cinnamus imperatorius grammaticus, qui ab excessu Alexii Comneni imperatoris, Annæ parentis, historiam suam exorsus, resque ab Joanne imperatore, Alexii filio et Annæ fratre, carptim et libro unico complexus, eas potissimum describendas suscepit, quæ Manuele Comneno, Joannis filio, imperante accidere, cum et iis interfuerit, ipsique Manueili militarit, in omnibus quas ille obiit expeditionibus fidissimus comes. Nemo porro ex tot principibus qui Constantinopoli imperarunt, in Latinos æque propenso fuit animo, atque Manuel, cum et uxores Latini generis binas sibi adjunxerit et cum Latinis fœdera plurima pegerit et Conradum imperatorem Germanicum in castris priuum, deinde Adrianopoli; ac regem denique Franciæ Ludovicum VII Constantinopoli exceperit magnifice, ipsiusque Ludovici filiam Agnetem Alexio filio in uxorem expetierit et obtinuerit. Et sane ea voluntatis et animi propensione fuisse Manuelem in Latinos proficiunt scriptores omnes, ut inde nou semel subditarum sibi gentium invidiam ac odium conflarit. At cum Cinnami historia, hanc ita pridem ex mss. codicibus eruta, nondum regiis typis ac Lupareis ornamentis donata esset, hanc iis committere operæ pretium visum est, ne quid hac in re ad historiæ Comnenicæ laudem deasset et commendationem. Verum cum ea omnia quæ sparsim de rebus potissimum nostratis in hac nobilissimorum scriptorum triade interseruntur, ut dicam quod res est, non ita sint explicata, in medioque posita (quia de rebus exteris ἀχριστῶς et enucleate scribere oppido difficile est), ut a scriptoribus coævis arcessito lumine non indigeant, eorum cum Bryennii Annæque et Cinnami narrationibus comparationem institui, ut rerum quæ describuntur veritas elucescat et eorum infirmiter fides, si quando sociero gener, parenti filia et principi subditus, plusculum etiam quam concedit veritas, indulserint. Quanquam nuda hac et simplici collatione minime contentus, difficiliores insuper magisque perplexos elegantis istius Historiæ Comnenicæ nodos pro virili extricare studui, atque e tenebris eruere multa quæ ad res Byzantinas spectant, non obvia cuivis et expedita. Porro ut imperatorum ac principum, tum Græcorum, tuui Latinorum et Turcorum, quorum passim in tota hac Historia injicitur mentio, familiæ et stemmata facilius dignoscereantur, non gentis duotaxat Comnenicæ, sed etiam Bryennianæ, atque adeo Normannicorum Apuliæ ducum et regum Siciliæ et Turcicorum ac Iconiensi sultaniorum indices genealogicos præmittere consultum putavi; interim dum totum quod de familiis Orientalibus digessi opus in publicum prodeat. Iis denique adjungere visum est topographiam et descriptionem Constantinopoleos, aliquot annis antequam urbs in Turcorum potestatem concederet a Christophoro de Bondelmontibus Florentino exarata, brevioribusque notis illustrata; ut et præclarum Pauli Silentiarum de Sophiana æde poema, quod in manus meas affecta pene hujusce operis editione pervenit, cum rem grata facturum me eruditioribus arbitratus sim, si haec inedita historiae Byzantinæ monumenta in publicum proferrew.

DE CINNAMO.

De Cinnamo hujusce historiæ quæ elegantissimis et vere regiis typis nunc prodit, scriptore quædam observaturus, ordinar a verbis Leonis Allatii, qui in Diatriba de Symeonibus illius elogium perstrinxit. « Cinnamus, » inquit vir eruditissimus, « nescio quo fato a quibusdam Sinnenamus dicitur, reluctante apertissime Vaticano codice, ex quo exempla cœlera exscripta sunt. Cinnamorum familia ad hæc usque tempora non contemnenda in Græcia agnosceatur; Sinnamorum nulla est, quæ etiam si esset, cum illa historia Cinnamum præferat auctorem, frustra operam lûdunt, qui aliter proferant, posterioris exscriptoris incuria decepti. » Certe Cinnamorum familiam in Italia pridem notam constat ex Martiale, apud quem occurrit nescio quis Cinnamus tonsor, eques Romanus effectus, nomine licet tacito notatus a Juvenale sat. 1, in quem ita lusit lib. vii Epigr. 63:

Qui tonsor fueras tota notissimus urbe,
Et post hæc dominæ munere factus eques :
Sicanias urbes, & in qua regna petisti,
Cinname, cum fugeres tristia jura fori.
Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos ?
Quid facit infelix et fugitiva quies ?
Non rhetor, non grammaticus, ludive magister,
Non tunicus, non tu Stoicus esse potes :
Vendere nec vocem Siculis plausumque theatris ;
Quod superest, iterum, Cinname, tonsor eris.

Exstat præterea Romæ vetus inscriptio, quæ Cinnamorum familiam Italicam asserit, hisce concepta verbis: RELIQUIÆ CINNAMI. T. CÆSARIS. AVE. FAUSTIANI. Sed et senescente Græcia sedem fixisse in Apulia docet Joannis archiepisopi Barensis diploma, quod descripsit Ferdinandus Ughellus in Episcopis Juvenacensisibus n. 1 exaratum: « Quadragesimo anno imperii Constantini, simulque cum eo regnante Romano Porphyrogenito dilecto filio ejus, serenissimis imperatoribus, » proinde a. Chr. 951 in quo mentio habetur « Pandonis clerici, filii Cinnami imperialis spathæ » (id est spatherii) - quondam, et judicis Juvenaciæ. » Ex quibus perspicuum etiam sit Cinnamos sub imperatoribus Constantinopolitanis in Italia munia non contemnenda obiisse, unde postea Constantinopolim et in Thracianæ concesserunt. Quippe præter Joannem Cinnamum hujusce historiæ scriptorem, qui Manuels imperatori meruit, nonnullos alios Cinnamos memorat Joannes Cantacuzenus, lib. iii, cap. 26, 89, 95 et 97, quos iis qui vulgo Ἀρχοντες indigantur, florebantque sub Palæologis, accenset, ut et Michael Psellus hisce versibus ab Allatio leundatis:

Τοῖς δὲ πνέουσι καὶ συνουσιωμένοις,
Συγχλητικοῖς, ἀρχονταῖς τῆς ἐκκλησίας
Βάρδαις. Πρεσβοτοῖς τοι, Κτινάμοις πάτερ, etc.

Ex Cinnamorum igitur nobili satis et antiqua gente ortus Joannes Cinnamus vixit sub Manuele Comneno, cuius res gestas aliquot libris digessit, quemadmodum et Joannis parentis. Sed Joannis vitam leviter unicoque libro perstrinxit, quod, ut ipse ait, eo imperante ac ne dum plane fatis functo, nondum ad maturam ætatem pervenisset. At Manuels historiam eo libentius scribendam suscepit, quod et vixerit illius ætate, eique meruerit ab ipso adolescentia, et plurimis in utramque continentem ab eo susceptis expeditionibus interfuerit; adeo ut neminem alium majori cum fide et diligentia istud operis aggredi posse existimaret. Huc accedebat quod litteris non modo humanioribus, sed etiam divinis apprime esset instructus, proindeque historiæ scribendæ perquam idoneus. Nam, ut Allatii de Cinnami scriptoriis charactere judicium appingam, « auctor est elegans si quis alius, formulis dicendi perègrinis sapienter utitur, figuris ex sophistarum penu. Periodi illi concisa, planæ, nisi cum compositionis novitate asperantur et obscurantur. Totum se, ut verbo extricom, ad Procopium componit. Et mirum est inter tot alios posterioris sæculi scriptores tumultuarie in dicendo scribendoque delirantes, hunc tantum sapuisse. » Cinnami vero in rebus theologicis eruditionem commendat Nicetas Choniates in Andronico Tyranno, lib. ii, n. 5, cuius etiam specimen non unum in historia sua suppeditat, cum de iis disserendi sessa offert occasio. Certe in isto opere, ut in enarrandis Græcorum gestis nimium sibi videtur induluisse, dum ea longe majora, quam erant; facit, ita in pontifices Romanos, imperatores Germanicos, atque adeo in Latinos omnes, ex innato Græcanicis ingeniosis in illos odio, seu potius invidia, parum æquus, imo semper et scriter intemperans est. Sed id, ut dixi, non Cinnamo duntaxat, sed cœleris etiam scriptoribus Græcis seu Byzantinis familiare est. Militari studio operam dedisse Cinnamum,

ex ipsiusmet scriptis arguitur. Sribit enim lib. I, cap. 1, se vixdum adolescentem una cum Manuele in ultramque continentem proiectum esse, initisque in iis bellis interiuisse : Ἐκτιναὶ οὐκοι μετράσθη τὰ δύο μηναὶ πιλέας συνεβαίνουσιν αἱ τῶν εἰς ἡγεμόνας ἀπορτεῖσθαι ; et lib. V, cap. 18 ait se in Manuelis comitatu fuisse, cum Zeugminum oppugnauit. Denique Nicetas loco laudato testatur Joannem Cinnamum, quem Κωνσταντίνον Τιμάντην vocat, Audronicon Tyranno militasse, cum ad Lopatium in Bithynia castra posuit. Unde forte miretur aliquis, quod vir rebus bellicis, militarique officio tota vita sua impeditus, regii seu potius imperatorij grammatici munus obierit, quod idem fuit ac notarii seu secretarii, Nam, ut auctor est Hieronymus Blanca in prologo ad Commentarios rerum Aragonensium, « ipsi notarii ac privilegiorum hujusmodi scriptores, tum scribæ regii, tum et quandoque grammatici regum appellari, Græco nomine retentu, consueverunt. » Atque hac notione γραμματικῶν vocem usurpasse videtur Pachymeres, lib. I, cap. 19; lib. III, cap. 11; et lib. V, cap. 26; quæ quidem appellatio notarii indita est, quod id minoris litteratos potissimum viros spectaret : nam, ut ait Diomedes, lib. II, *De arte grammatica*.: « Grammaticus Latine litteratus est appellatus. » Grammatici igitur imperatorii dignitas palatina fuit, etsi in catalogis officiorum aulæ Constantinopolitanæ nulla illius occurrat mentio. Cinnami historiam primus e Vaticanæ bibliotheca codice exscripsit Isaacus Vossius majoribusque distentus curis Cornelius Tollio Ultrajectensi tradidit Latino donandam proferendamque in lucem. Hanc ille tandem emisit Trajectensibus typis anno 1652 cum levioribus aliquot notis, quæ non tanti visu sunt, ut eas huic adjungerem editioni, cum nihil sere eorum quæ ad historiæ Cinnamicæ illustrationem aut locorum difficultum enedationem pertinent, continent. Sed et illius versionem tumultuaria quadam, ut ipsemet satetur, opera exarata recensere operæ prelium duxi, cum multis in locis scriptoris mentem vix sit assecutus, in aliis paulo obscurior visus sit. Qua quidem in elucubratione ita sum versatus, ut nihil laudandis interpretis conatibus detractum velim. Cum vero codex ms. Cinnami, qui servatur in biblioteca Vaticana, in sex libros dividatur, in totidem historiam hanc, librosque in sectiones, aut capita sum partitus, cum in editione Tolliana in qualuor tantum libros divideretur, quorum ultimus sua mole tres alios ferme excedit. Quippe in ms. codice in tres pariter distinguuntur, ut auctor est Allatius, qui præterea principium septimi in eo legi, nec ultra, adnotat. Quod inde factum existimat, « quod ille codex exscribatur, cum Constantinopolis terra marique obsessa, tormentis bellicis a Mahometanis oppugnabatur, ut exscriptor in margine adnotaverat. Dei postmodum justo judicio urbe hostibus tradita, exscriptio quoque illa post aliquot paginas finem habuit, vel expugnatione urbis, vel infortunio, utinam non cœde exscriptoris interturbata. » Et sane post Manuelis excessum historiam se concinnasse ipsemet testatur Cinnamus, l. I, c. 1, cum ait Manuele sua ætate defunctum, relicto filio impubere. Hanc autem au absolverit et ad Manuelis mortem necne perduxerit, etsi videtur probable, non tamen omnino id constat, quanquam variis in locis, ac præsertim p. 150, ubi de Alexio, Manuelis filio, quædam a se dicenda et enarranda proponit, quæ in codice Vaticano non existant. Ut cunque sit, libri epigraphie ita concipiuntur, ut, vivo adhuc Manuele ac nedium extincto, videatur apposita, cum Ἐπιτομὴ rerum ab Joanne imp. nuper satis functo gestarum et Manuelis, Joannis filii, historiam dicatur continere. Nam si Manuel tum vivendi finem fecisset, cum historiam absolvit, aut illius titulum ascripsit Cinnamus, non tam Joannem, quam Manuele μαχαρίην appellasset; solent enim Græci viros potissimum illustres, qui haud ita pridem decesserunt, τῶν μαχαρίῶν appellatione donare, ut ex Synesio et aliis constat: quemadmodum feminas nobiliores τῶν μαχαρίδων; quam ultimam vocem usurpant idem Synesius epistola 44 et Pachymeres l. IV, c. 23.

C. TOLLII PRÆFATIO.

Exsolvo nunc promissi fidem, quam ante biennium, cum Palæphatum ederem, de publicando etiam Cinnamo dedi, lector amice et benebole. Scriptor is, seu regius, ist se ipse vocat, grammaticus, memoria sane et posteritate dignissimus, Vitam Joannis Communi, imperatoris Constantinopolitanæ, brevi compendio tradidit; sed imperium ac res gestas filii ejus et successoris Manuelis, cui per Asiam atque Europam bellanti adolescenti admodum comes adfuit, cuius facta pleraque oculis suis vidi, longa serie prosecutus est. Dictio ejus pura ac terfa satis, Herodoti, Xenophontis, aliquaque veteris Græcie in historia principum, æmula: ut vel hac solum virtute immenso post se spatio relinquat Glycam, Constantinum Manassem, Tzezem, Choniatem Nicetam, et qui alii ejus aeo, aut paulo post, scripsere tunis homines et salebrosi. Fidem profitetur incorruptam, sine amore cujusquam, sine odio; quanquam inducitur anterior visus est quibusdam in laudando Manuele, deprædicandoque magnis ausis, saepè etiam temerariis, promptum ejus animum; cum tamen hanc a se et principe suo avertere suspicionem conetur producta ad exemplum Alexandri Magni et reliquorum audacia, qui gloria sublati, pericula in prælii

sea esse, non militum, voluerunt. Quidquid sit, habes certe erutum tenebris ac carcere cæco omnibus equalibus ingenio et claritate sua præludentem scriptorem; et, quod habes, gratias hoc ages nomine industria et liberalitati amplissimi atque incliti nominis viri Isaaci Vossii, qui eum e codice Vaticanæ bibliothecæ exscriptum majoribus distentus curis mihi, ut juris facherem publici, donavit: meum si in vertendo illustrandoque stadium modo agnoveris, amplum satis collocatae opera p̄mium videbor retulisse. Omnibus enim bonis et amantibus eorum, qui laudem assequi ex studiis connituntur, satisficeris me pro mediocritate mea spero. Si qui supercillum induere volent, et in vitiis tam cernere acutum, quam aut aquila, aut serpens Epidaurius, illi suam sibi austrietatem sævitatemque magis fore viilio sciant, quam errorem aut lapsum juveni; cui, subacto nondum ad remotissima quæque per ætatem ingenio, ut est errare inter homines facillimum, ita primus quoque ante omnes veniam indulgentiamque meretur. Accedit, quod pars magna operis conscienda fuerit vixum firmatis ex longo ac gravissimo morbo viribus. Simul namque prodire e funebri quasi lecto, et manum admoveare tabulae potui, exercui me et defatigavi, ne quo alio, ut nonnulli metum admovebant, præveniente, oleum et operam atque aliquod fortassis inde meritum perderem. Nunc vero spem nostram utcumque executi, damus hic tibi quidquid hoc libri aut laboris est, utque sequus ac libens fruare, humanitatem tuam rogamus. Vale lector, et quantum mihi Dei benignitate vitæ deinceps dabitur, illud omne publico me bono, si qua prodesse potero, crede transmissurum.

JOANNIS CINNAMI HISTORIARUM LIBRI SEPTEM

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΩΝ Τῷ ΜΑΚΑΡΙΤῇ ΒΑΣΙΛΕΙ
ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤῷ

ΚΥΡΙΩ ΙΩΑΝΝΗ Τῷ ΚΟΜΝΗΝΩ
ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΙ

ΤΩΝ ΠΡΑΧΕΙΩΝ Τῷ ΛΟΙΔΙΜῷ Υἱῷ ΑΥΤΟΥ Τῷ ΒΑΣΙΛΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤῷ
ΚΥΡῷ ΜΑΝΟΥΗΛῷ Τῷ ΚΟΜΝΗΝῷ

ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚῷ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ Τῷ ΚΙΝΝΑΜῷ.

EPITOME RERUM PRAECLARE GESTARUM A DIVÆ MEMORIAE
ET PORPHYROGENITO

DOMINO JOANNE COMNENO,
ET NARRATIO

RERUM QUÆ GESTÆ SUNT AB INCLYTO IPSIUS FILIO IMPERATORE ET PORPHYROGENITO
DOMINO MANUELE COMNENO,

CONSCRIPTA
A JOANNE IMPERATORIO GRAMMATICO CINNAMO.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

LIBER I.

[P. 1] α'. Οὐδὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἔργον ἀφιεύτιμον
πᾶς πάλαι ἐνομίσθη σοφοῖς. Πλείστους; μὲν οὖν
τῶν παλαιῶν ἐντεῦθεν εὑνέγνωσκεντι συνέδη. Ο μὲν

1-3 1. Historiam scribere gloriosum jampridem
visum est sapientibus, quorum plurimos contigit
non mediocrem inde famam laudemque consequi.

Hic enim exarandas Graecorum historio dedit opusram : Ille Cyri a pueru institutionem resque ab illo jam viro praeclare gestas enarrandas suscepit, et **¶** ubi periculum erat, ne quæ longo ante tempore facta erant rursum oblivione delerentur, ea libris tanquam perennibus insculpta columnis, posteritati commendarunt. Ac tale quidem consilium est historiarum scriptoribus. Oportero autem arbitror, ut qui aliqua cum laude hoc in studio versari velit, et scientia rerum, quæ eo pertinent, singularum instructus, et variis quæ huic vita perpetuo adhuc rescent curis ac negotiis solutus, ad id accedat; quorum neutrum nobis quantum opus est suppetit. Neque propterea silentio prætereunda videntur quæ nostro acciderunt saeculo : immo curandis ut oblitera nobis occasione utcumque fieri potest utamur. Id autem ita consilii omnino poterit, si cæterarum rerum maxime, quæ in communij hac mortalium vita frequentius eveniunt, omissa narratione, quæ a duobus gesta sunt imperatoribus describamus, quorum alter nobis needum natus decesserat, aker nostra ætate et floruit et extinctus est; filio adhuc impubere imperii bæredo relieto. Fuerunt illi Joannes et Manuel, ex Comnenorum familia. Quic autem egorit is a quo uterque prognati sunt, quorum ille patri, ille avo acceptam referebat imperii successionem, utque rem Romanam administraverit, satis superque enarratum esse ab his arbitror, qui rerum ab illo gestarum historiam litteris consignarunt, ut supervacaneum sit earum memoriam **¶** revocare; ut et quemadmodum in Nicophorum ea tempestate imperantem, adeoque jam ætate consecutum reblellari: omnia enim, ut jam præmonui, accurate ab his pertractata sunt, qui ab omni odio et similitate in scribendo alieni fuerunt. Joannis quidem res gestas breviter et summaritatem attingant, cum illius ætate, quod supra innui, non vixerim. At Manueles, qui Joanneum exceptit, historiam haud scio an quisquam veraciiori stylo persecui valeat, quippe qui vixit adolescentis susceptis ab eo plurimis in utramque continentem expeditionibus interfuerunt. Hæc igitur præfari opera pretium fuit: res vero postulat ut ad propositam inde narrationem agrediar.

2. Alexio vita functo, destinatum jam ante sibi

Du Cangii noīō.

(1) [P. 429] **Ως ἐκ/χαρ ἀφεστάρα.** Petrus Diaconus in præfat. adl. iv Chron. Casin.: *Historia a venusti decoris altitudine ruet, si mens cogitationib[us] obumbrata et pressurarum mundanilium tenebris offuscata fuerit.* Infra: *Mens vero historiographi elucescere minime valeat, quandiu terrenis curis et lucris insudat, quia cum homo mundi turbinibus quantitur, moretur pariter et mens, et cum quiescit, similiter et ipsa quiescit, etc.*

Cornelii Tollii noīō

(a) *Mή πρός ἀπέχθεισαν ἔκστρω συγγρα-
φούσιν. Apposite in hanc mentem Tacitus historia
prima: *Miki Galba, Otho, Vitellius, nec benehinc nec
injuria cogniti. Dignitatem nostram a Vespasiano**

A γάρ τὰ Ἑλήνων εἰ; Ιστορίαν Ελαῖνην Ἐργα, δὲ Κύρου διεξῆλθεν ἀγωγὴν τε τὴν ἐκ παιδῶν καὶ πρᾶξεις, δισεῖ: εἰς ἄνδρας; ἥκοντει τούτῳ ἐξεπονήθησαν καὶ καθάπερ ἐπόσα τῷ χρόνῳ φανέντα εἰσαῦθες ἐπικρυβήσθησαν κίνδυνον εἶχον, ταῦτα ἔκεινοι καθάπερ ἐν ἀθανάτοις; στήλαις ταῖς βίβλοις ἐντυπωτάμενοι τῷ ἐξη; παρέδοσαν βιών. Τὸ μὲν δὴ Ἐργον τελεύτην. Χρή γάρ οἷμαι τούς γε μὴ πάντα ἀνεξίωτούς εἰπειρήσοντες εἰδήσεώς τε τῆς περὶ ἔκαστα εὖ ἡκεῖν καὶ πραγμάτων ὡς ἐπίπαν ἀρεστάναι (1) δισα βίῃ τῷδε. [P. 2.] συνέζευκται διηνεκτές· ὃν οὐδέτερον ὅπεις; οἵμα: χρείων ἡγένετο πάρεστιν. Οὔχουν οὐδὲ διτὸ τούτο παντάπασιν Ἐργα σιγητέον, δὲ τῷ ἡμετέρῳ δῆτοι πονέπεισεν αἰώνι, ἐπιμελεῖσθαι δὲ δικαὶος μή καὶ τῆς ἐνούσης δρα εύχαιρας κατέπειν τὴν δικαιονότητα γένοιτο. Γένοιτο δὲ ἀν, εἰ τῶν διλλων καθάπτας ἀπάντων καὶ δισα ἐς τὸν κοινὸν ἤκει τῶν ἀνθρώπων βίου τὴν ἀφῆγησιν ὑπερβάντες δυεῖν Ἐργα παραστήσθετα βασιλεῖσιν, ὃν δὲ μὲν Ἐρθη πρὸ τῆς εἰς τὸν βίον ἱμών πρόσδοσι τὸ δέην ἀπολιπόν. ἀτερος δὲ ἡχμασει τε ἐφ' τμῶν καὶ ἀπῆσει τοῦ βίου τὴν βασιλείαν ἀντίστροφα δρητῇ, καὶ ὡς τὰ κοινὰ Ρωμαῖον διώκησε πράγματα, ἐκανὼς οἷμαι διηγηθέντα ἐπὶ τῶν τὰ ἐκεῖνου ἀναγραψαμένων οὕτοις χρή καὶ πάλιν ἀναλαμβάνοντας ἐκτιθένται, ἀλλ' οὐδὲ δικαίος ἐκεῖνος Νικηφόρῳ (3) ἐπανέστη τῷ τηνικάδε τὴν βασιλείαν διέποντι, ἀνδοὶ πάρθω τῆς ἡλικίας (4) ἥκοντει καὶ επὶ δυσμαῖς βίου γεγονότι.

Πάντα γάρ ἐς τὴν ἀκριβέας ἡδη, καθάπερ Ἐρην., δεδιήγηται τοῖς γε μὴ πρὸς ἀπέχθειαν ἔκεινῳ συγγραφεῖσιν (a). Εἰρήσεται δέ μοι τὰ μὲν τοῦ Ἰωάννου κατ' ἐπιτομὴν καὶ ὡστερὸν ἐν κεφαλαιοῖς, ὅτι μηδὲν τοῖς κατ' ἔκεινον, διπερ ἡδη Ἐρην., τάρτον χρόνοις. Τά γε μήν τοῦ μετ' ἔκεινον Μανουὴλ οὐχ οἴδα εἰ τοις ἐμοῦ κάλλιον ἐξιστορήσαι έχει, ἐπειδὴ οὐκοπια μειράκιω γε θντει μοι πλείστας συνεκδηδημηχέναις οι τῶν εἰς ἡπειρον ἐκατέραν συνέβασταις ἐκτεραπειῶν. Ή μὲν οὖν πρόθεσις αὗτη, καρδὸς δὲν εἴη λοιπὸν εἰς ἀρχὴν τὸν λόγον ἀναγαγόντας ἐπειδὴ θεον τῆς ιστορίας ἀπάρξασθαι.

β'. Ἀλεξίου τὸν βίον καταλύσαντος. Ιωάννης

(2) Ἀντίστροφα καὶδί. Alexio Comneno, Manueles imp. filii, cui Andronicus Tyrannus vitam et imperium abstulit.

(3) Νικηφόρος. Botaniātē, cui successit Alexius Joannis parens.

(4) Πάρθω τῆς ἡλικίας. Erat quippe Nicephorus, cum imperium orcepit, admodum senex. Vide not. ad Alexiadis p. 45.

inchontam, q Tito auctam, a Domitiano longius prorectam nou abnuerim: sed incorruptam fidem professis nec amore quisquam, et sine odio, dicendus est.

καὶ πρότερον πρὸς τοῦ πατέρος αὐτῷ μνηστευθεῖ· Λαοδίκειαν παρέλαβεν, ἐφ' ὅσον τε ὁ καιρὸς ἐπιμέρει τοὺς πολιτικοὺς ἑαυτὸν ἐπιδοὺς πράγματαν ἱτὶ τὴν Ἀσίαν (6) ἐξώρμησεν. Ἔστι δὲ τις διγχιστα λύκου καὶ Κάπρου τῶν Φρυγίων ποταμῶν κειμένη τοῦ διονυσίου Λαοδίκη (7). Ταῦτην δὲ χρόνῳ τινὶ πρότερον Πέρσες ἀλοῦσαν τῇ Ῥωμαίων ἀναστάσεις διαστελεῖς διανοθεῖς, ἀξιόλογον ἐπ' αὐτῇ στρατείαν ἔλασαν. Ἐπειδὴ τε πόλεως ἄγχοῦ Φιλαδέλφειας ἡν, αὐτὸς μὲν αὐτῇ τοῦ χάρακα περιβαλῶν ἐστρατεύετο, τινὲς δὲ τινὰ εὑνουστάτων αὐτῷ ἴωνταις εἰς; Πέρσες τὸ γένος ἀνασφέροντα δύμα στρατεύματι τῆς πόλεως ἀποπειρασθέμενον ἐπειμψε. Δεῆσαν δὲ ὀλίγῳ νικητών παντοπατεῖ καὶ αὐτὸς ἐπιστὰ; αὐτοῖς ταῦτην εἶλεν. Ἔνθα Βερβάρων τε δύον πολὺν τετύχηκεν δῆμοιν εἶναι καὶ τῶν ἐν εἰσιν ἐπιφανεστέρων οὐκ ἐλάττους τῶν δικτακοσίων, [P. 5.] ἐν οἷς καὶ Πιχαρᾶς (8) ἡν πολέμων ὡς ἀγαν τολλῶν ἡμπειρος. Τότε μὲν οὖν φρουρὰν ἀποχρώσιν τῇ πόλεις καταλιπὼν τῶν ἐκτιθείων τε διαρχῶν ἐμπλήσαμενος ἐς Βοζάντιον ἐπανέκυεξε. Χρόνῳ δὲ δευτέρου Σωζόπολεν (9) ἐπιστρατεύεσας πόλιν οὐδενὶ καὶ ταύτην ὑπὸ Ῥωμαίων ἥθετο. Τὸ δὲ διπλὸν εὐτὰ καὶ δὴ μοι λελέξεται. Σωζόπολις αὐτῇ πόλις μὲν ἔστι τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεων ἐπισήμων, ἐφ' ὑψηλῷ δὲ τονοῖς καὶ ἀποκρήμνου ἰδρυμένῃ χωρίου τῷ μὲν ἀλλοὶ ταύτης μέρει πανταχόθεν δῆμος γίνεται, μὲν δὲ τινὰ κομιδῇ στενωπάτην παρέχεται εἰσόδον, ἵνα δὲ μήποτεν ἀπομένην διὰ τις ἀλκύναις δυνήσεται εἴτε πάντας εἰς τειχομεχλαν εἰστρέψεται· καὶ ἀν-
C
τρίποτος γάρ ὅτι μὴ καὶ ὅλην τοποθεμένους μόδις ἐπὶ τὴν πολὺν εἰσηγητὰ γίνεται. Ην μὲν δὴ πόλις οὗτος εἰληγα θέσεως. Βασιλεὺς δὲ Τανάγρη τὸ μὲν πρώτου ἀστραγανοτοτά τῆς ἐπιχειρίσεως, ἐπειτα διούλα τις ἐπῆλθεν αὐτῷ, ἢ τὴν τε πόλιν Ῥωμαίων οὐ οὖν τόντη περιστήσατο καὶ αὐτὸν μέρις κλέος τοῖς ἐνθρόνους πάντες περιβαλέσθαι παντοτήκαν. Ήτις δὲ εὐτῇ δηλώσας άδο μὴ διαρρέεται προσκαλεσάμενος τῶν αὐτοῖς, ὃν δὲ μὲν Πακτιάρος, άτερος δὲ λεκτῆς ἐπεκάλητο, ἐκέλευεν δύμα τῷ δῆμῳ αὐτοὺς περιτεύρεται εἰδὼν τῶν τῆς πόλεως ἴντας πολλῶν ἐπιροδιῶσθαι πρὸς τοὺς ἐν τῷ τείχει, ἐπιχειρίσανταν διακληροῦσθαις χώραν. Οἱ μὲν οὖν ἀπήσανται ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν· οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ προσιόντες αὐτοὺς εἶδον, τὰς πύλας εὐθὺς ἀνακλίναντες ὡς εἰχον τάχους ἐξίθεον ἐπ' αὐτούς. Τῶν δὲ νῶτα δόντων αὐτοῖς ἔνεβαντες τὴν διωξιν ἐπὶ πολὺ γίνεσθαι. Ἀτέρος τοίνυν τοινὶ εἰρημένοιν

Du Cangii notæ.

(5) Μνηστευθεῖσαρ. Joannes enim statim atque in lucem est editus, imperator a patre acclamatus est. Ann. l. vi. p. 167, 168.

(6) Ἐκ τῆς Ἀσίας. Conserendum Nicetas in Joann. n. 4.

(7) [P. 430] Λαοδίκη. Laodicea Phrygiae urbs, de qua Plinius l. v. c. 29: Celeberrima urbs Laodicea immosia est Lycos flumini, latera alluentiū us

la patre imperium Iohannes suscepit. Rebus ille urbanis quantum liebat compositis, in Asiam transiit. Proxime autem Lycum, Caprumque, Phrygiae fluvios, est civitas nomine Laodicea, quam a Persis antea captam Romano rursus asserere imperio constituens imperator, idoneum exercitum eo transmisit. Cumque haud procul abesset Philadelphia, castra illuc posuit valloque urbem circumdedit. Misso deinde quodam ex intibus, natione Persa, cum copiis, qui obsidionem aggredieretur, ipse mox cum universo subsecutus exercitu, urbem primo impetu & expugnavit. Hic non modica Barbarorum inventa multitudo, quae inter extitere ex illustribus octingenti ut milium, atque in iis Picharas, militari scientia insignis. Relicto itaque ad continentam urbem valido praesidio, rebusque necessariis prout decebat procuratis, Byzantium rediit. Tum versa ad Sozopolim acie, urbem labore nullo Romanis subiicit. Quomodo autem id factum sit, nobis promendum. Sozopolia, et ipsa inter civitates Asiae quondam præcipuas, ex celso præruptaque sita loco, ceteris quidem locis præclusa undique et impervia, unicum duotaxat, sed angustum admodum præbet aditum, per quem aut machina duci, aut quidquam oorum quo ad murorum oppugnationem pertinent, apparari nequaquam potest, cum hominibus raro agmina incedentibus vix potest. Eiusmodi fuit urbis situs. Ac primus quidem Iohannes illius capienda spem adiicit. Mox subiit cogitatio, quae et Romanis urbem nullo negotio asseruit et imperatori apud omnes homines gloriam non maniacrem peperit. Quia vero ratione id contigerit, paucis peraltingam. Accersitis duobus ad se satellibves, quorum alteri Paetiaris nomen alteri Decano erat, jussit ut confestim portis tribis cum copiarum parte subentes levi eos velitatione, qui in mœniibus stabant, protocarent: quod si egredierentur, terga verterent nullo pudore, donec longius ad persequendos 7 ipsos effusi hostes excessissent locorum angustiis; tum repente conversis inde ad portam equis locum caperent. Profectos itaque quasi ad urbem oppugnandam jamque advenientes simul atque consiperunt Barbari, reseratis e vestigio portis, quanta poterant celeritate in illos irrupere. Romania terga dantibus longiusque illis persequentibus, alter eorum, quos dixi, statim retro cessit, et cum eo non modica Romanorum multitudo. Cumque iam portis proximi essent, ex equis desiliunt ibique consistunt. Mox ceteri e Romanorum copiis, intellecto quid ab sociis gereretur, retractis equis citatum impetum in hostes fecerunt, qui ab ipsis inter-

Asopo et Capro, appellata primo Diospolis, deinde Rhos.

(8) Πιχαρᾶς. Qui Nicetas Αλπιχαρᾶς, apud quem, al, præpositio est, quam crebro Arabes nominibus propriis præponunt. Vide Vaterium in Praefatione ad El-Macinum.

(9) Σωζόπολις. Pamphylike oppidum. Vide Nicetam.

clusi, alii per circūmstantes campos fugerunt, Αὐτίκα δπίσιον ἔχωρει, καὶ Ῥωμαίων αὐτῷ πλείστοις
haec ratione urbs expugnatur. Εἶπον τοι. Ἐπειδὴ τε πρὸς ταῖς πύλαις ἐγένοντο, τῶν
Ἴπτων ἀποδάντες αὐτοῦ ἰστάντο· ξῆῆς δὲ καὶ τὸ ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα τῶν πρατομένων αἰσ-
θόμενοι δρόμῳ πολλῶν ἔχωρουν, καὶ οἱ πολέμιοι ἐν μέσῳ λοιπὸν ἐναπειλημμένοι ἄλλος ἀλλαχῇ κατὰ
τῆς προκειμένης ἐθέοντο πεδιάδος, ή τε πόλις ἤλισκετο.

3. Digressus inde imperator Hieracoryphiten castrum sic dictum aliaque complura quae Attalise fluitima sunt cepit, posteaque Byzantium reversus est. Paucō deinde elapsō tempore in Macedoniam movit. Nam Scythæ ingentibus copiis Istrum transgressi in fines irruperant Romanorum. Verum quod hiems tum erat, circa Beroem civitatem in hibernis militem collocavit, cunctisque interim ad bellum instructis, quosdam ex illorum phylarchis sibi conciliare maxime annixus est, ut ceteros ab his divisos tanto facilius debellaret. Sub vernum tempus, cum ex iis complures legationibus subinde submissis ad suas allexisset partes, in ceteros profectus est, rerumque **B sumam cum iis statuit experiri. Comissa utraque acie, æquo aliquandiu Marte pugnatum, ipseque imperator jaculo in crure percussus est. Tandem Romanis acriter certantibus superantur Scythæ, quorum alii in ipso prælio interire, alli vivi capiti sunt. Pars vero quædam non ignobilior ad castra reversa, fugæ se dare nequaquam voluit: quin potius cum conjugibus et liberis quidquid restaret periculi sustinere decreverat, compositisque et apte inter se connexis plausiris, quæ desuper boviis contexerant pellibus, positisque in iis uxoribus et liberis, prælium instaurauit. Rursum igitur atrocis conseruit pugna et utrimumque sit multa cædes. Scythæ quippe curribus veluti munumento usi non minimum Romanis damnum intulerunt. Quæ cum adverteret imperator, statuit equo descendere pedesque eum cæteris militibus dimicare. Verum nequaquam id probantibus suis, præcipit bipenniferis qui sibi astabant (gens ea est Britanorum, quæ a multis retro seculis Romanis militat), ut instanter securibusque suis currus dissecatent. Jussa iis statim exsequentibus, Scytharum castris potitus est imperator. Tunc plerique ex iis qui fuga sibi consuluerant, popularium desiderio adducti, ultra ad eum confluxero, Romanorumque sedibus illati et numeris inserti militibus diutissime in side perseverarunt.**

4. Atque isto quidem modo sese habuit Scytharum ad Romanos transitio. Imperatorem autem rurans detinuisse res Asia. Ubi Barbaris inexspectatus, sub hiemis maxime tempus, aliis in servitatem redactis, pluribus ad Christianam fidem

C γ'. Βασιλεὺς δὲ ἐκεῖνον μεταβὰς Ἱεραχορυφίτην τε εὗλος τὸ φρούριον καὶ πλείστων ἄλλων & τῇδε ἔδρυται τῇ Ἀττάλου ἐπὶ πλείστον ἀγχιθυροῦντα, οὗτο τε λοιπὸν ἐς Βυζάντιον ἀνακόμιζεται. Οὐ δὴ ἐπ' ὅλιγον διατρίψες ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν ἔχωρει. Σκύθαι γάρ παντερατὶ τὸν Ἰστρὸν διαδάντες εἰς τὰ Ῥωμαίων εἰσέβαλον ὅρια. Ἄλλος τότε μὲν χειμῶνος ἐπιλαβομένου ἐνταῦθα που πέρι πόλιν Βερόην δι-εχείμαζε, τὸ μὲν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἔξαρτών, **D** [P. 4.] τὸ δὲ πλέον ἥθελε τῶν ἐν σφίσι φυλάρχων (10) τινὰς ἐταῖρισασθαι, ὡς ἀν οὗτοι τοὺς ἄλλους χωρὶς ἀπολαβόντων σὺν σώνῳ καταγωνίσηται. Ἔφε-ρος δὲ πολλοὺς ἡδη διὰ πρεσβειῶν αὐτῷ προσχωρῆσαις ἀναπείσας ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἔχωρει, πολέμῳ χρήναι θέλων τὰ πράγματα. Συφραγέντων τοίνυν ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, μέχρι μὲν τεινος ἰσοτάλαντος ἡ μάχη ἐγίνετο, ὅτε καὶ αὐτὸς βασιλεὺς βέλει τὸν πόλεα ἐπλήγη· τῶν δὲ Ῥωμαίων εὐθύμως ἀγωνιζομένων ἡττῶνται κατὰ κράτος· οἱ Σκύθαι, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἑπτεσσον, οἱ δὲ ζωγρεῖς ἔλλωσαν. Μοίρα δὲ τις οὐκ ἀγείης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανιοῦσσα οὐκέτι φεύγειν ἦξιον, ἀλλ' αὐτοῦ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις τοῖς αὐτῶν τὸν κινδυνὸν ὑποστῆναι εἰσοντο προπονούμενοι τῶν ἀμάξων, ἀς βοσκοὶ ἀνωθεν βύρσαις περιλαβόντες ἐς τὸ ἀκριβές τε ἀρμοσάμενοι ἐπ' αὐτῶν τὰς γυναικας καὶ τὰ τέκνα ἐνθεσαν. Αὖθις οὖν μάχη συνίσταται καρτερὰ καὶ φόνος ἀμφιτράθεν γίνεται. Σκύθαι γάρ παντερεὶς ταῖς ἀμάξαις χρησάμενοι μεγάλα Ῥωμαίοις ἐλύπουν. Οἱ βασιλεὺς ἐννοησάμενος ἥθελε μὲν αὐτὸς τοῦ ἐπιπονὸς ἀκοβὰς παῖδες σὺν τοῖς στρατιώταις τὸν ἀγῶνα διαβλῆσαι. Ῥωμαίων δὲ οὐδαμῆ ἐπαινούντων ἐκάλευε τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πελεκυφόροις (11) (Εθνος δὲ ἐστι τοῦτο Βρετανικὸν βασιλεῦσις Ῥωμαίων δουλεῦον ἀνέκαθεν) πελέκεσιν ἐπιστάντας διακήπτειν αὐτάς. Τῶν δὲ αὐτίκα Ἑργου ἁρμόνων, οὗτω δὴ καὶ αὐτοῦ τὸν Σκυθῶν στρατόπεδον ἐγκρατήσει βασιλεὺς γίνεται. Ότε καὶ τῶν ἄλλων, δοσοὶ φυγῇ τὴν αὐτηρίαν ἐπραγματεύσαντο, οἱ πλειοὺς τῷ φιλτρῷ τῶν ἔλλωστων αὐτόμολοι βασιλεὺς γεγονότες, εἰς δὴ τὰ Ῥωμαίων ἀπίκθησαν καὶ στρατιωτικοὶ ἐγγραφέντες καταλόγοις ἐπὶ μακρὴν διετέλεσαν.

δ. Ὡς μὲν οὖν τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν ἐς Ῥωμαίων διάβασις ταῦτη πῃ ἔσχε· βασιλεὺς δὲ καὶ αὐθίς τῶν κατὰ τὴν Ασίαν εἰχετο πραγμάτων. Ἀπροσδόκητος γάρ τοις τῇδε βαρβάροις χειμῶνος μάλιστα διπιθεύμενος δρόην ἡνδραποδίζετο, πλείστους τε αὐτῶν

Du Gangii nota.

(10) Φυλάρχων. Νομι in plures tribus distributi erant, nec uni parebant duci, inquit Nicetas. Procopius, l. 1 De bello Persico: Οὐδεὶς δὲ οὗτος Ῥωμαίων στρατιῶν ἀρχων, οὓς δούκας καλοῦσιν, οὐκεὶ Σαρακηνῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπισπόνδων ἡγούμενοι, οἱ φύλαρχοι ἐπικαλοῦνται εἰς. Ciceron expe-

ditionem Joannis Macedonicam ad s. 5 imperii referit Nicetas, qui cadit in ann. Chr. 1123.

(11) Πελεκυφόροις. Varangis. Bryennius, l. 1, c. 20: Ἀττιδιφόρον ξύμπαν καὶ πέλεκυν τινὰ ἐπὶ δύμων φέρον. Vide not. ad Villhard. et Appam.

εἰτε τὴν εὐεσθῆ μεταφέρων δόξαν αὕην στρατευμά-
των ἐνεύθεν Ρώμαιος πεποίητο. Οὐκω γάρ τετ-
τονικοὶ ἐνηγκημένοι ἔργοις γάλακτος τε ἀπερρί-
φουν καὶ κρεῶν ἐσιτῶντο, κατὰ τοὺς Σκύθας, ἀεὶ
σποράδες τε ἀνά το παῖδες ἐσκηνημένοι ταῦτη τοῖς
βουλομένοις αὐτοῖς ἐγχειρέν προχειρότατοι ἐγίνοντο.
Πέρσαις μὲν δὴ οἵτε συνέβαινε βιοῦν πρότερον ·
Τρωματος; δὲ καὶ Οὐννοῖς (12), οἵ ἐπὶ τῆς ὑπέρ τὸν
Ἴστρον χώρας οἰκοῦσι, πόλεμος ἀπ' αἰτίᾳ; ἵνερράγη
τοιδεῖς. Λαδισθλάδῳ (13) τῷ Ηπανονίᾳ; φηγὶ παῖδες
ἀφίενες ἡστηγη δύο, ἀλμούνης καὶ Στέφανος. Ἀλλὰ
Σιέρνος; μὲν, ἐπειδήτερ δ πατήρ αὐτοῖς ἀποθάνοι,
τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἀναλαμβάνει πρεσβύτερος ὁν,
ἄπερος δὲ φυγὰς ἐπὶ βασιλέα καραγίνεται. Ἐθος
τέρ [P. 5.] Οὐννοῖς ἐστι, τοῦ ἐν σφίσιν ἄρχοντας
ἐπὶ παιοὶ τετελευτηστος, ὡς μὲν δ τὴν ἡγεμονίαν B
ἐκ τούτων παραλαβὼν ἀρέβανος οὐκ εἴη πατήρ παι-
δῶν; ἔντενται τε ἀλλήλοις τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τῆς
ταρ' ἀλλήλων τυγχάνεντας εὐνοίας, ἐπειδὲν δὲ ἥδη
παις αὐτῷ γένηται, οὐκέτι ἀλλως τὴν ἐπὶ τοῦ χώ-
ρας ἔνγχωρεν αὐτοῖς διατριβὴν, ἀλλ' ἡ τὰς ἕνεις
ἰκανεύθετοιν. Ἀλμούνης μὲν οὖν τούτου δὴ ἔνεκα
ταρά βασιλέα ἤθεν. Οἱ δὲ δεσμένοις τε τὸν ἄνθρωπον
εἶται καὶ ξὺν φιλοφροσύνῃ ἔδεξατο. Ἐπεύγχανε γάρ δὴ
βασιλεὺς Ιωάννης Εἰρήνην τὴν Βλαδισλάβου παῖδα
γυναικα γαμετήν, ἥδη πεποιημένος, σωφρονεστάτην
πείπερ τινὰ καὶ ἀρετῆς ἐς τὰ μαδιστα μεταποιου-
μένην. Ήσα γοῦν ἐκ βασιλέως τε ἔνοικου καὶ τῆς
βασιλείας ἐπεκόριστο, οὗτε τοῖς παισιν εἰς κλήρους
ἀφώρισεν οὔτε πειριτθῆται κάσμων ἡνάλιστος καὶ
τρυφῆ. Εὖ δὲ ποιοῦσα διετέλει τὸν πάντα τῆς ζωῆς
αἴσια τοὺς δοῖς ἐφ' ὅπων ἔκεινης δεδμενοὶ ἦσαν.
Τι δὲ καὶ φρονεισθήτιον (14) ἐπ' ὑδόματι τοῦ παν-
τοκράτορος (15) ἐν Βυζαντίῳ συνεσθίσατο, οἱ κάλ-

Du Cangii notæ.

(12) Obrroic: De hoc bello Hungarico Nicetas
in Joan. n. 5.

(13) Ααδισλαοδεω. Ladislaus seu Vladislaus, Hungarize rex, non fuit Almi pater et Stephani, uti vult Cinnamus : unicam quippe filiam sustulit Pyriscam, Joanni Comneno imperatori nuptam et a Gracis Irene nomine donatam. Vladislaus vero in regnum successit ex illius testamento Almus, ex Geisa fratre Vladislai nepos, qui, assumpto in regni coasortium Calamano fratre, ab eodem oculis privatus et exactus, ad imperatorem Germaniae primum, deinde ad Joannem Constantinopolitanum Augustum fuga difapsus est, auxilii expetendi gratia. Extinctio demum Calamano, Stephanus filius regnum adeptus est, is nempe de quo hic agit Cinnamus, qui proinde non fuit Almi frater, licet eodem in errore versetur Nicetas. Consulendi in primis ad hoc firmandum stemma regum Hungariorum; Otho Frising. I. vii Chr., c. 43 et 21 et Thwroczius in Chr. Reg. Hung. c. 63, ubi Stephano bellum a Gracis illatum pluribus persecutur. Adde Uspergensem et Albericuman. 4155 et notas ad Annas n. 46.

(14) **Φροντιστήριον.** Perperam hoc loco, ut et
l. ii, scholam veritatis Tollius; rectius *sacra loca* l.
xi: est enim Græcis idem quod μοναστήριον.
Suidas: Φροντιστήριον, διατριβή, ἡ μοναστήριον,
δηρειος Ἀττικοι σεμνειον χαλοῦσι, quasi locus
cogitationum seu commentationum, in quo monachi
cogitationes commentationesque suas ad virtutem

perductis, non modicam Romano exercitu accessio-
nem fecit. Agricultura enim prorsus imperiti,
iac sorbeant carnibusque vescebantur, atque vagi
Scytharum more in campis sibi tentoriis degeneres
facili opera eajuslibet impetu expugnari poterant.
Eum igitur Persæ olim vivendi rationem seculi sunt.
Inter Romanos vero et qui trans Istrum regiones
incident Hungaros bellum hac de causa exarsit.
Vladislao Hungarie regi filii duo erant, Almus et
Stephanus. Ilerum alter Stephanus, existincto pa-
rente, ut natu major regnum accopil, alter patria
elepsus adiit imperatorem. Morib[us] quippe est apud
Hungares, ut cum princeps superstilibus liberis
vita fungitur, quandiu prolixi masculæ exsors ea
qui in imperium succedit, convenienter inter se
fratres mutuamque benevolentiam exerceant: si autem
ac vero natus illi alius, non alias lis intra regni
lineas nisi exacerbatis oculis habilare concedatur.
Eapropter ad imperatorem configit Almus, a quo
et visus libenter et beuigne exceptus est. Quippe
jam uxorem duxerat Joannes imperator Ireneum,
10 Vladislai filiam, modestia singulari cumpromis
feminam et virtutibus decoratam. Quidquid illa
sive ex conjugis Augusti liberalitate comparavit
sive ex imperii redditibus, non transmisit in liberos,
aut in superfluos sumptus luxumque immodicum
expendit: sed observata semper eadem vivendi
ratione indigentioribus erogavit. Eadem monaste-
rium CP. exstruxit dicavitque Omnipotenti, opus
structure elegantia et amplitudine nulli secundum:
hujusmodi quidem moribus fuit Augusta. Rex Hun-
garie interim, perceptis lis que de fratre fere-
bantur, per legatos imperatorem rogavit ut finibus
expelleretur Romanorum. Renuente idque dene-

erigunt; unde Athanasio δεσμητας καὶ τῆς ἀρετῆς φροντιστας dicuntur. Acta SS. Phileas et Philoromi, Ruffino interprete n. 8: *Jam immolavit in phrontisterio. Hac notione vocem istam usurpant, Anna. p. 156, 482, 483; Theophylactus Simoc. l. 1. Hist. Maur. c. 14; Nicetas in Man. l. vii, c. 5; Canticuzenus, l. i. c. 22 et alii.*

(15) *Pantocratoropōs*. A Joanne extructum monasterium Pantocratoris, seu Dei omnipotentis, narrat Nicetas in Man. l. 1, c. 1 et Innocentius III PP. l. xiii, epist. 162, apud quem nuncupatur *pantocrator*, ut et in alia eiusdem pontificis epistolâ apud Odor. Raynaldum in Annal. Eccl. an. 1207 n. 19 et 20; usitato Latinis et Francis avi mediis scriptoribus more, qui Græcas voces in op̄ desinentes in *um* efferunt, ut pridem a nobis observatum ad Villhard. in eo humatum Manuelem tradunt idem Nicetas et Cinnamus l. ii. Ad Manuelis monumentum larrymas fudisse Andronicum Tyrannum auctor est idem Nicetas. Monasterium virorum fuit, cuius hegumenus seu abbas olim fuit patriarcha Antiochenus, ex Villharduinorum familia oriundus, ut prodit Georg. Pachymeres l. v. Imaginis Deiparae, quam a D. Luca depictam asserebant, in hac æde magno populi concursu culte, meninuit idem scriptor l. ii, c. 31. [P 413] Agunt etiam de hoc monasterio Gregoras l. vii, Codinus, De offic. aulae CP. c. 15, et Ducas c. 56; in 41 urbis regione statuitur a Gyllo l. iv, c. 2, a quo pluribus describitur: iuxta templum SS. Apostolorum, in narrat.

gante Joanna, transmisso Istro Beogradam, civitatem fluvio adjacentem, expugnat, dirutaque illa a fundamento ipsis lapidis inde navigio avexit et ex illo urbem Zeugmen condidit in Sirmiu, quae exinde multis annis substituit: donec imperante Mannele a fundamento perinde eversa, tanquam vicissitudine quadam, murorum Beogradensium instaurationi tota inservlit. Verum ista deinceps commemorabuntur, cum ad ea tempora historia pertigerit. Hec postquam comporit imperator, Istrum versus cum universo exercitu profectus est, ex Ligurinis equitibus, quos nostri Lombardos vulgo appellant, et Persis, ascidis in societatem copiis, sedis aliquandiu ad fluvii ripas sese comparana ad prælium. Interea **II** Stephanus, eti corpore invalidus, in interioribus regni partibus aggritudine deliteratur, nulla interposita mora, vires quam potest maximas contrahit, quibus imperatorem progreder ultra prohiberet, suis hoc dāns in mandatis ut in trajectriana regione manerent. Jussis paruerunt Hungari. Imperator vero, ut quae negari videbantur absque vi ulla exsequetur, haec comminiscitur. Separata sociorum auxilia jnbet retro a flumine veluti ad Tempus lacum sic dictum progreder et qua enīs quidam ex Hungarorum terra exsurgens ad fluvium usque protenditur, amnem superare: nam ipse cum reliqua parte exercitus ex adverse Chrami castelli consistens, angit eo sive confitum sive transmisurum. Quo facto nullo negotio Romanii transverunt: ac ne primū quidem Hungari subfidentes impetum totis viribus in fugam se conjectere. In sequentibus ad flumen usque Romani, universaque Hungarorum turba in pontem qui Istrum jungit conflente, pons ipse disrupus complures in amnem præcipitat et extinguit: plurimi in manus Romaniorum veniunt, quos inter viri suere magui apud Hungaros nominis, Acuses et Celapes. His feliciter gestis imperator, Chramaque castello primo impetu expugnato, confestim in Romanorum regionem rursus transvolat, urbeque Branizova militari præsidio, cui Curticum præposuit, multa Constantinopolim **II** revertitur. At non multo post obsessam Branizovam occiparunt Hungari, cæsis partim qui in ea reperti sunt Romanis, capitilis alii, aliquot etiam fuga elapsi. Id factum graviter accipiens imperator Curticum die iudiciae proditionis reum condemnatus ergunique illius flagris cædi imperiali, licet ille non prius, quam hostes cum universo exercitu urbem

A los καὶ μέγεθος ἐν τοῖς μάλιστα τὸν ἑπτημούτων δν. Ἡ μὲν δὴ Αὐγοῦστα τοιάδε τις ἦν. Οὐ δὲ τῶν Οὐννων ρῆξ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἤκουε, πρόσθεις ἐς βασιλέα πέμψας τῆς τῆς Ῥωμαίων ἀπελαύνεσθαι τούτον ἤξει. Ό; δ' οὐκ εἶχε πειθεῖν, ποταμὸν Ἰστρὸν περιαθεὶς Βελέγραδο πόλιν περ' αὐτῷ κατεμένη ἐποιορχήσας εἶλεν, εἰς Ἰδαφής τε αὐτὴν καθελὼν ναυσὶ τοὺς λίθους ἐκεῖθεν μετῆνεγκε, δι' ὧν Ζεύγμην (16) ἐν Σιρμίῳ (17) πόλιν ἀνήγειρεν, ή πολλοῖς μὲν ἔκτοτε διήρεσε χρόνοις, ἕτερος δὲ τῆς Μανουὴλ βασιλέως αὐτοκρατορίας ἐκ βάθρων κατενεγκείσας ὡς ἐκ περιεροπῆς τίνος δῆλη πρὸς τειχοδομίαν πολεώς τῆς Βελεγράδων ἐγένετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰστετά μοι λαλέσσαι, ἐπειδάν δὲ λόγος βαδίζων ἐπ' ἐκείνους Εἴθη τοὺς χρόνους. Βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας παντορεὶται ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν ἐφίρετο, συμμαχικὸν ἐπαγγέλμενος ἐκ τε Αιγαίουρων (18) ἱππέων, οὓς Λομπάρδους ἤμεν δυομάζουσιν δινθρωποι, καὶ Περσῶν. Καὶ δὲ μὲν αὐτοῦ που ἐπὶ ταῖς δυθαῖς ηὔλικετο τὰ πρὸς τὴν μάχην εὐτρεπιζόμενος. Στράνηρ δὲ ἐξηνέκεσε τὸ σῶμα μαλακισθέντες περὶ που τὰ τῆς χώρας αὐτῷ μέσον νοσοχομεῖσθαι. Οὐ μάντις οὐδὲ μᾶς καταμελεῖν ἤθελεν, ἀλλὰ δυνάμεις ὅπως εἴχε τάχους ἐξέπεμπεν ἐμποδὸν βασιλεῖ ἐς τὴν περαῖαν οπήσοθαί σφίσιν ἀγκελευσάμενος. Οὖννοι μὲν οὖν κατὰ τὸ καλευσθὲν ἐποίουν· βασιλεὺς δὲ ὅπως αὐτῷ μῆτρὶν βίᾳ τὰ τῆς ἀποφάσεως γνωστα, ἐνεῖδε τοιάδε. Τὸ δύμαχικὸν ἀποτεμένον διπάν διέκλεισε τοῦ ποταμοῦ κατόπιν ὡς ἐπὶ χωρίον. Τέμπον **C** οὗτον καλούμενον ἀλθόντας, ἐνθα βουνός τις ἐκ τῆς τῶν Οὐννων φύσιον χώρας ἔχει ἐς τὸν ποταμὸν (19) διήκει, ἐντεῦθεν περιασθεῖται. δὲ σὸν τῷ ἀλλῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἀντικρὺ φρουρίου [P. 6.] Χράμου, ἐπώς δόκησιν παρεγένεται ὡς ἐκεῖθεν αὐτίκα μάλα περιαθήσθμενος. Οὐ δὴ γέγονός ἐμογεῖται **D** Ρωμαῖοι διδάσκον, Οὐννοὶ τε μῆδι τὴν πρώτην αὐτοὺς ὑπεστάντες διὰ κράτος ληπὸν ἐφεύγον, καὶ ἡ διώξις ἄχρι τοῦ ποταμοῦ ἐγένετο, ἐνθα τῶν Οὐννων τῇ γεφύρᾳ ἀθρόον ἡ τὸν ποταμὸν ἐκείγυν ἐρεπτωτόστων, αὐτὴν μὲν κατεσταθῆναι ἔνισθη, τῶν δὲ πλέοντας μὲν τῷ ποταμῷ παρασυράντας ἀνταῦθα διὰ τὰς ψυχὰς ἀπερεύξασθαι, πολλοὺς δὲ καὶ χερσὶν ἀλῶνται Ῥωμαῖκαι, ἵνα οἰς Ἀκούσης καὶ Κελαδῆς (20) ἡστηγή, ἀνδρες δυομάστοτει περὶ Οὐννοῖς. Ταῦτα κατωρθωκάν: δι βασιλεὺς τοῦ Χράμου τα αὐτοῖσοι παραστησάμενος φρουρίου αὐτίκα διετὸν Ῥωμαίων αὐθίς μετέβαντε, πόλιν τε Βρανιτζούδαν στρατιωτῶν δισφαλεῖται κρατυνάμενος, ὡν Κουρτίκιος

Du Gangii note.

tione ms. de Belissario: 'Εξει γὰρ ὑπεστρέψθετο εἰς ἴνα μοναστήριον. Πολλὰ γὰρ ἐνδοξάτα βασιλεῖκαν καὶ μέγα τὸ λέγουν παντοκράτορα ἐγγιστά που καὶ εἰς ἄλλον ὥραν μοναστήριον ἀγίων ἀποστόλων.

(16) Ζεύγμηρ. Nicetas hahet hoc loco et alibi Ζεύγμιον. Vide euodem in Man. I. II. c. 7.

(17) Ή Σιρμίῳ. Sirmiensis ager mediis interiacet inter Savum et Danubium, non vini solum tuto septentrione laudatissimum, sed etiam rerum omnium, quae ad usum humannum pertinent, seras, inquit Sambucus in Descriptione Hungarie.

(18) Ἐκ τε Αιγαίουρων. Nicetas: Καὶ εἴχεν οἰκεασθμένος τὴν παραλίαν Ἰταλίαν. Lombardos seu Gennenses intelligit, qui hoc in bello Joannii imp. militarent.

(19) Ἐξ τὸν ποταμὸν. Ad Caramatum aminem commissum prælium refert Bonifacius decad. 2, l. vi.

(20) Ἀκούσης καὶ Κελαδῆς. Thwrocius c. 71 et Bonifacius, de hac Hungarorum clade scribentes, comitem nescio quem Ciz nomine, tradunt in episcopatu occubuisse, qui forte idem fuerit cum Ἀκούσης Cinnami.

ἥργεν, ἐς Βυζάντιον ἤλθεν. Οὖννοι δὲ οὐ πολλῷ Διαρρησσέντιον κατέβησαν τε περικαθίσαντες εἰλον, καὶ οἴδασι.

τὸν ἐν αὐτῇ Ρωμαίων οὐ; μὲν ἔκτειναν οὐδεὶς; δὲ ἐξώγρησαν ἡσαν δὲ οἱ καὶ φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. Ἐρήσεις οἵτις χαλεπήνας βασιλεὺς Κουρτίκιον (21) μὲν προδοσίας ἔγκληματι ὑποδικάζει καὶ πολλὰς αὐτῷ ἔλεις κατὰ τῶν νότων, καίτοι οὐ πρότερον ἀκέλνος ταχέων ἀφίστατο πρὶν ηγαπεῖν οἱ πολίμιοι οἰστρόντο παναπτατέλη τὴν πόλιν καὶ πυρὶ τὰς οἰκοδόμας; Ἐρλεγον.

ε'. Υπὸ τούτον τὸν χρόνον καὶ Σέρβοι, Έθνος Δαλματιῶν, ἐς ἀκοστασίχν οἰδότες τὸ Πάσον κατεστρέψαντο ϕρούριον. Οὐ δὴ ἔνεκα καὶ Κριτόπολον (22) βασιλεὺς ἀμυνόμενος, δὲ τὴν τοῦ φυλακητηρίου τούτου ἐπετρέψατο τῆτραις, γυναικείαν ἐνδεδυχότα στοῖχον (23) διὰ τὴν ἄγρας ἔγενεν δνωφ ἐποχῶν (b). Οὐ δὲ τὸν Βρανιτζόδην τὸ δεύτερον γεγονώς ἀνοικεδομεῖν αὐτὴν σπουδῇ ἐποιέσθο. Χρόνου γοῦν ἐς τὸ ἔργον τρισσάρινον ἐγένετο χειμῶνας καὶ σπάνει τὸν ἀναγκαῖον διεπαθοῦν τὸ στρατιωτικὸν ἐς ἄγαν ταλαιπωρεῖσθαι. Οὐ πυθόμενος ὁ τῶν Παιώνων ἥτης ἐγνω τὴν ταχίστην τὸν "Ιστόν διαβάς οὐδὲν προειδομένοις ἐπιθεσθεῖς τούτοις. Ἡν δὲ τις ἐν τῇ τῶν Οὐνων γύρῳ γυνὴ Δαστίνα μὲν γένος, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ ἀλλῇ κεριφανεῖς διαφέρουσα. Αὕτη παρὶ βασιλίᾳ κέρματα δῆλα καθίστη τὰ μελετώμενα. Οὐ δὲ τοιδὶ μή εἶχεν ἐξ ἀντιπάλου δυνάμεως αὐτοῖς ἐμπλακήσεσθαι, ἀτα νόσῳ καὶ σπάνει τὸν ἀναγκαῖον ἥπερ εἰρηται προκατεργασθέντο; αὐτῷ τοῦ στρατεύματος, τὴν πόλιν διποτά δειχισάμενος διεισιὼν ἔχωρει. Οπως μέντοι μὴ τῶν Οὐνων στρατεύματα συμμέναι αὐτῷ γένοιτο, διὰ τινῶν ἐρυμάνων καὶ ἀποκρήμνων χωρίων τὴν πορειαν ἐτίθετο· ἀμέλει καὶ Κακή σκάλα ἀγχωρίως ὁ τόπος ὠνόμασται. Ἔνδι δὲ τῶν Οὐνων στρατός αἰφνίδιος ταῖς οὐρα-

5. Eadem sermo tempestate Servii, Dalmatica gens, a filio deficiente Rasum castellum evertit. Quia de causa imperator in Critopolum, cui demandata fuerat loci custodia, animadvertit, indutumque muliebri stola et asino impositum per forum traduxit. Branizovam dēinde versus expeditione iterum sumpta, instaurari urbem quantocius curat. Diebus vero compluribus in hoc opere consumptis, præ hieme et rerum necessariarum penuria exercitum vehementer laborare contigit. Quod ut competit Hungaria rex, statuit istro quam citissime superato inopinantes ac nihil metuentes tale iuvadere. Erat autem apud Hungaros mulier natione Latina, quae divitiae et generis nobilitate ceteris antistabat. Illa hostium consilia per legatos aperuit imperatori. At ille cum viribus longe impar signa conserue cuni hōste non auderet 13 (morbis quippe et rerum necessariarum inopia, ut ante dictum est, exercitum illius non modice imminuerant), urbe utcumque inuicta retro cessit: neve cum Hungarorum copiis congregi necesse haberet, per loca impedita ac prærupta iter instituit, unde et Mala scala ab incolis locus iste appellatur. Ibi in novissimi agminis cohortes de improviso irruentes Hungari, cetera quidem nihil Romanis nocuerunt, raptisque

Du Cangii nota.

(21) *Kouretzior.* Fuit Curticiorum familia illistris admodum in aula Constantinopolitana, quæ Adrianopoli, unde prima ei origo, in urbe transiit, ut habeat Anna, l. v.

(22) *Kritozator.* Qui alius et diversus videtur ab eo, qui non semel Joannacius Critoples nuncupatur Cinnamo.

(23) *Gvraixelar* ἐνδεδυχότα στοῖχον. Lex manjensis p̄t̄cipiūt̄, eum qui majestatem publicam læserit teneri, qualis est illa qui in bellis cesserit, aut arcem non tenuerit, aut castra concesserit. L. III. Dig. ad Leg. Jul. Majest., apud Valerium Max. l. II, c. 7: *Rutilius cos. eo bello, quod in Sicilia cum fugiis gessit, Q. Fabium generum suum, quia negligenter Tauropolitanam arcem amiserat, provinciam fuisse decedere.* Vite Lud. Pii a. 828: *Baldrico duci Forojuliensi dum objiceretur, et probatum esset, ejus ignavia et incuria vastatam a Bulgaris nostram regionem, pulvis est ducata.* Ignavia enim culpae sequi paratur, nec minor dignus est persona qui coenamiasam sibi provinciam aut arcem non tuerit, quam qui per proditionem in hostium potestato tradit. Leo in Tacit. c. 8, § 16: Εἰ τις πόλιν, καὶ κάστρον πατευθεὶς εἰς παραπλακῆν τοῦτο προδώσει ἡ χωρὶς ἀνάγκης τῇ ζωῇ συντεινούσῃς ἀναχωρήσει, δυνάμενος τούτο ἐκδικήσαι; περιπλακῆς διοδίλεσθε. Adiō Leges militares Rudi c. 56. Εἰ ταῦτα cum semineam mollescere sapiat ignavia, jure exīsse videatur Joannes Commenus, qui

stola et veste muliebri virum inertem et ignavum induerit. Tradit Nicetas in Man. l. vi, n. 8, parum absens, quin Manuel imperator Andronicum Angelum, qui Turcis Graecos, quibus praerat, aggressis, turpi luga dilapsus fuerat, muliebri habitu per urbem circumduci jubaret. Sic otium Irene Imperatrix Narseti patricio Italiam praefecto, qui uscum et pecunias publicas bellis ingruentibus in epope dissipaverat, fusum et coluum misit, Λάδε ταῦτα, inquiens, ἀ καὶ ἀρμόζει σοι· νήθεν τε γάρ μαλλον ἐκρίνεται, η μετά δύπλων ὡς ἀνόρα διεκδικεῖν καὶ διευθύνειν καὶ ὑπερκολεμεῖν Ρωμαίων, apud Constantiūm Porphyrog. De administr. Imp. sic osiam Ilorwīsda Persarum rex, apud Simocattam l. III, c. 8, Φαραμum exercituū Persicorum ducem, qui prælio contra Romanos inito eiusdem passus erat, αὐχεῖστας οὔρεις ἐκουθένης; γυναικείας ἀσθῆτας ἐπαθλα τῆς ἀδοξίας κλεροδοτήσας αὐτῷ. Ita Muchumēt, Persarum seu Turcorum sultanus, milites qui male pugnauerant in altero contra Romanos prælio, et hostibus terga dederant, minatus est ignominioso traducturum se muliebribus [P. 432] ad ludibrium stolis indutos, γυναικείας περιθεδημένους στολάς, apud Bryennium, l. I, c. 8. Sic deinde Michael Palaeologus suos, qui male Αἴγυνη arcem defénderant, γυναικείας ἀτυμώσας στολάς, ἀπὸ προσώπου ἐποιεῖ, apud Pachymerem, l. III, c. 25. Vide Savaron. ad l. I Sidon. epist. 8.

Cornelii Tollii nota.

(b) Διὰ τῆς ἀγορᾶς ἡγετεύει δημοφ ϕόρος. Comitatus Curioupoli, Leonis Isaurici titulus, occiso Astavando imperii æmulo, eodem ignominia ac

tantum abaserunt, quibus iniusti solet imperatoris tabernaculum, fragmentis, que inopia iumentorum relicta neglectaque erant, redierunt: sicque Romanorum exercitus nullo periculo inde excessit. Haud multo post in Asiam contendit imperator, urbem Castamoneum Paplagnibus suuimus expugnare statuens. Persae enim qui eam incolebant, regiones vicinas et imperatori subditas excursibus variis fatigabant, indeque Romanos non paucis afficiebant incommodis. Hos magnitudine apparatus bellici exterritos et se et urbem dedere compulit, ac Byzantium deinde reversus magnificum egit triumphum. Carpenterum enim argento compactum, obductumque auro unlique, tanquam in eo sessurus, parari jussit. Non ascendit illud tamen, sortisse ne in superbiae crimen incurreret; sed imagine Dei Genitricis imposita, ipse crucis signum præmanibus gestans antecessit. Sic processit carpenterum, resque miraculi instar a Byzantinis 14 vissa, quod a nemine, ut opinor, factitatum noverant, ex quo Heraclii et Justiniani imperium oblinuere.

6. Dum haec apud Romanos gereretur, Tanisman, qui ea tempestate Cappadociae imperabat, Castamoneum obsidione cingit et oppugnat. Imperatorem autem bellicis jam consiliis occupatum acerbis casus affixit, quippe Irene Augusta excesserat e vivis, ipseque acri conflectatus morbo Byzantium fuerat relatus. Urbem igitur fame prius attritam, deinde et vi expugnando cepit Tanisman: que res principis animum graviter affixit. Interea nescio quo casu extincto Tanismane, eum inter Machumetum qui imperium erat adeptus et Iconii phylarchum, quem sultanum ceteris anteponentes principibus vocant Persæ, similitas intercederet, imperator missis Iconium legatis, ut secundum amicitiam et societatem adversus Machumetum contraheret, illi persuasit. Venit itaque non multo post quidam ex primatibus ab illo submissus cum exercitu, et obes et belli pariter socius futurus. Imperator igitur cum iis copiis Gangram prosector, castra fixit ante urbis mœnia, seque hac ratione composuit, tanquam oppugnationem sequenti anno suscepturus: at Machumet, cum se Romano principi cerneret imparem, necessarium censuit sulta-

A γούσαις ἐπιειπεσῶν φάλαγξιν, [P. 7] διλαρ μὲν οἰσ-
εντι Ρωμαίους ἀζημώσαν, τεμάχια δὲ τῶν τῇ βε-
σιλικήν. Ξυμπληρούντων αὐλὴν παρατετασμάτων
ὑποκυρίων ἀπορίᾳ περιορθαίνεται ἀνέλόμενοι ἀνεχώ-
ρησαν, καὶ τὸ Ρωμαίων στρατεύματα ἀστένε
διαγένοντες. Ὁλίγῳ δὲ ὄστερον (24) ἐπὶ τὴν Ἀσίν
βασιλεὺς διέδη, πόλιν Καστάμονα Παφλαγόνα πρόσ-
οικον ἔξελεν ἐπειγόμενος. Πέρσαι γάρ εἰ ἀνεῦθα
ψημένοι ἔπει τὴν πλησιόχωρον καὶ βασιλεῖς κατ-
ήκουν ἐκορμώμενοι ἀστένειν ἀστένειν κακῶς τοὺς τῆς Ρω-
μαίους διετίθεσαν. Ἐκπλήξας τοίνυν αὐτὸν; τῷ με-
γέθει τῆς ἁδὸν πόλεμον παρασκευῆς, τὴν τε πόλιν
καὶ σφᾶς αὐτὸς; προδούναι Ρωμαίοις; ἡγάκασεν,
οὕτω τε ἐς Βυζάντιον ἐπανιών μεγαλοπρεπέστερα
ἐπόμπευσεν. "Οτε καὶ δρμα ἀργύρου μὲν πεπηγμέ-
νον χρυσῷ δὲ κατακόρως ἀληλιμμένον ἡτοίμαστε μὲν
ώς ἐπιδησμένος, οὐ μάντοι καὶ ὥχησατο τούτῳ δι'
ὑπερούλιας ἵσως παρατησοις (c). ἀμέλει καὶ εἰκόνα
τῇ; Θεοτόκου (25) ἐνθέμενος αὐτῷ, δὲ μὲν σὺν τῷ
σταυρῷ προτίθει σημειῷ, τὸ δὲ ἔχωρει, θαῦμά τε
ἡνι Βυζαντίοις δρῦν, διπέρ οἵμαις οἴκω μέχρι καὶ τότε
κατεῖδον ἐξ ὅτου Ἡράκλειοι καὶ Τουστινιανοὶ τὴν
Ρωμαίων διείπον ἀρχήν.

ζ'. Ρωμαίων οὖν ὁ δῆμος ἐν τούτοις ἦν. Τακ-
σιμάν (26) δὲ δεὶς Καππαδοκίας ὑπὸ τούτων ἡρχεῖ τὸν
χρόνον Καστάμονα στρατεύματι περιλαβὼν ἐπ-
ολιόρκει. Ἐπειδὴ τε βασιλεῖς τὸν πόλεμον ἡδη καθ-
ισταμένην τύχῃ τις ἐμποδὼν ἐγένετο (ἥ τε γάρ
ἔννοιος Εἰρήνης ἐξ ἀνθρώπων ἡράνιστο, δὲ νόσῳ
ἀλοὺς ἐς Βυζαντίον ἀνεχομένη), λιμῷ τὸ πρότερον
αὐτὴν κατατρίψας, εἶτα καὶ τειχομαχήσας εἰλεν. "Ο
δὴ ἔννενεχθὲν μεγάλα τῆς βασιλέως; καθίκετο ψυ-
χῆς. Ἐπειδὴ γοῦν τύχῃ τινὶ Τακσιμάν μεταξὺ τὸν
βίου καταστρέψαντο; Μαχούμετ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς; κα-
ταστὰς διάφορος τῷ φυλάρχῳ τῆς Ἰκονίου (27) γέ-
νοιτο πόλεως, δη δὴ Σουλτάν τῶν ἀλλων ὑπερτιθέντες;
δονομάζουσι Πέρσαι, πρέσβεις εἰς Ἰκόνιον στείλασι,
ἐπειδήτερ εἰς τὸ φίλιον αὐτῷ ἔνυγένετο, Ρωμαίοις
ξυμμαχήσειν κατὰ Μαχούμετ ἀνέπεισεν. "Ητε τοί-
νυν οὐκ εἰς μαχράν τῶν παρ' αὐτῷ τις; ἐπιφανῶν ἀμέ-
σος στρατεύματι ὀμηρεύσων τε δῆμα καὶ τοῦ πολέμου
συνεφαθόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω τοῖς
εἰρημένοις ἐπὶ Γάγγραν ἐλθὼν πρὸ τοῦ ταύτης πε-
ριβόλου τὴν στρατοπέδελαν ἐπήξατο, ἐν παρατκευῇ
ῶν ὡς ἐς νέωτα τειχομαχήσων. Ἀλλὰ Μαχούμετ
δούκουν ἀξιόμαχον ξαύδην βασιλεῖς ἐπιστάμενος δεῖν

Du Gangii notæ.

(24) Ὁλίγῳ δὲ ὄστερον. Nicetas n. 15.

(25) Εἰρέτα τῆς Θεοτόκου. Joannis triumphum accurate exsequitur Nicetas. At quod addit Cinnamus neutiquam post Justinianum et Heraclium tempora ejusmodi actos Constantiopolii triumphos, in quibus videlicet præcipiens Deiparentis imaginis cultus et locus datus fuerit, hanc agre refellitur ex Scylitzo, et Zonara, tradentibus Joannem Zemischem, devictis Bulgaris, ita triumphum duxisse, ut totam rerum bene gestarum gloriam Deiparae ascripserit,

Cornelii Tollii notæ.

(c) Δι' ὑπογιᾶς ἴσως παρατησοις. Meminuit et similis in triumpho currus infra ejusdemque civilitatis in Manuele. Ceterum quod de cruce laia

ait, in superstitione id imperatoribus Byzantiniis, qui pro victrixi lauro, crucem Christi triumphantes circumferebant.

ἴγνωμε τὸν Σουλτάνην ἐπαιρίσσομεν: ἄλλως τε καὶ κατὰ Α γένες αὐτῷ προσήκοντε. Καὶ τοῖνυν τὰ διάφορα λύσαντες κατὰ Ῥωμαίων καὶ ἀμφορεύοντες. Γνοὺς οὖν τὴν ἵππουλήν [P. 8] βασιλεὺς ἐν ἀδύμιᾳ πολλῇ ἦν καὶ βεβούλευται παρ' αὐτῷ ἐκεῖθεν ἀναζευγόντειν. Ἀλλὰ τινες μοναχοὶ κατά τινα τύχην ἐντεῦθα παρῆντες ἀπέλεγον πρὸς τὴν ἁγιερήσιν, μονονουχὴ θύρσειν αὐτῷ τὰ ἐπὶ τῆς Γάγγρας ἀλώσει διατείνουσιν. Οἵδες ἀναπτειθεὶς τῇ ὑστεραὶ τῷ περιβόλῳ προσιθέλειν, ἐκεῖθεν δὲ ἀποκρούσθεις ἐπὶ Ῥυνδαχηνῆ μετέβη, ἐντεῦθα τε κανεὶς τῷ στρατῷ διεχειμάζεν. Ἐνθα Ῥωμαῖοις πολὺν τινα διατρίβουσι χρόνον, ἐπειδὴ μὴ εἶχον θέντες χειμῶνος ἀσκομίσσονται τὰ ἐπιτῆξις, ἔννεδαινεν ἡδη λιμῷ πιέζεσθαι. Ἄρας τοῖνυν ἐκεῖθεν ἐπὶ Καστάμονα ἥλθεν, δρολογίᾳ τε ταύτην ἔλων ἐπὶ Γάγγραν μετῆγε τὸ στράτευμα. Πέρσες τοῖνυν οἱ τὴν πόλιν κατεῖχον δυνάμεις ἐπὶ Ῥυνδαχηνῆς ἀντροῦ: ζομένες καὶ πάλιν μεμαθηκότες, τὸ μὲν ερώτον ἕκουσιν βασιλεὺς τὴν πόλιν ἐνδούνται, ἐλπίσιν ἐπικουρίας εἰς τοῦτο φερόμενοι. Ἐπειδὲ αἱ μὲν εἰρημένες δυνάμεις οὐ πω ἔτι ἐς ταύτην ἔνεδουσι διελύσασται αὐθεῖς (χειμῶνος γάρ ὥρᾳ στρατεύειν ἀδύνατα εἶχον, καθάπερ ἐν τοῖς ξυμπροσθέντοι δεδηγηται), ὁπ' ἀνάγκης ἐπαιρήσκοτες τὴν πόλιν αὐτῷ παρέδοσαν ἐπὶ διμολογίᾳ τοῦ αὐτούς τε καὶ τούς δοὺς Τανιαράν ἔτι παρέντος δορυάλωτοι Ῥωμαῖοις ἔγνωστα ἔθνους τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπαλλάξιος χειρός. Ἀλλὰ Πέρσαις ἀντὶ τῆς ἐν χερσὶν ἐλευθέριας αὐθαίρετον προσδέμενοι δουλεῖαν εὑνοῖσαν τε τῆς παρὰ βασιλέως ἔτυχον καὶ προσθήκη δυνάμεως οὐκ ἀγενῆς Ῥωμαῖοις ἐγένοντο.

ξ. Τὸ δ' ἐπεῦθεν (28) τὰ τῶν Ἱσαυρικῶν πτλάνων ἀρχὴν Ῥωμαῖοις εὑρατο. | Λειδούγης (29) γάρ

Du Gangij note.

(28) Τὸ δ' ἐπεῦθεν. Nicetas, n. 5.

(29) Λειδούγης. Leo Annæ I. xiii nuncupatus, —— Villeino Tyrio I. xiv, c. 3, cuius stemma de libandum hoc videtur loco, ex onere nostro De fa-

num ad eas partes allucere, cui exteroquin abhui-
tate junctus erat. Dilempsis igitur simultatibus
in Romanos una conspirant, ac 15 Persae anxi-
liares revocati a sultano noctu fuga dislubuntur.
Dolo cognito, imperator non medioeri animi anxie-
tate percusus, castra inde mouere contestim sta-
tuerat, nisi quidam monachi, qui tum forte aderant,
a consilio avocasset, persuasissentque ut coepitis
insisteret et Gangrenis urbis expugnationem cum
fiducia aggredieretur. His obsecutus mœnia postri-
die adoritur: verum inde repulsus ad Rhyniacum
recedit, exercitumque in hibernis locat. Romani
longo istic tempore commorati, atque abs re fru-
mentaria, cujus propter hiemem haud facilis erat
transvectio, non modice laborarunt, adeo ut fames
complures oppresserit. Castanone itaque inde repe-
rita et certis recuperata conditionibus, Gangram
exercitum rediuit. At Persæ, qui civitatem tene-
bant, cum resciissent congregatas rursum ad Rhyn-
iacum militares copias, urbem imperatori tradere
primo quidem detractarunt, auxilium inde sibi
submittebant rati. Verum ut haec copiae, antequam
in unum convenient, rursum dissipatae sunt (in-
stante quippe biennali tempore, ut supra commem-
moravimus, bellum geri non posse putau), nece-
ssitate adacti, hac urbem conditione dediderunt, ut
et ipsi et qui, superstite adhuc Tanismane, bello
capti erant a Romanis, ex eorum manibus et po-
lestate innoxii dimitterentur. Sed enim Persæ con-
cessæ sibi libertati spontaneam præferentes servi-
tatem, imperatoris gratiam promiueruero, et non
ignobilem copiis Romanis fecere accessionem.

**16. 7. Exinde res Isauricæ initium belli dede-
ruut. Nam Livo, vir Armenius, complura oppidus ex**

milliis Orientali, ad principum Armeniæ, quorum
in Commenica historia sat frequens occurrit mentio,
pleniorem uolitiam:

Constantinus Armeniæ princeps potentissimus. Tyr.
Albert. Aq. etc.

Taphnutius, seu Tapbroc, Armeniæ perinde
princeps.

Leo, seu Livo
Armeniæ prin-
ceps. Toros, seu Theodo-
rus Armeniæ
post fratrem
princeps. Mio, seu Melier,
vel Melich, pulso
Thoma nepote,
Armeniam in-
vasit.

Stephanus a
Gracis occisus. N. mater Thoma
Armeniæ prin-
cipis. N. uxor Iorre-
lini I Edessani
comitis.

Rapines principatum Armeniæ consequitur A. 1180,
hūc uxor fuit Isabella, filia Humfredi II dom.
du Thoroo.

Leo, seu Livo, primus Armeniæ rex,
duxit Isabellam, Almerici
regis Hierosol. filiam.

Aleidus nupta Raimundo, Boemundi
III Antiocheni principis filio
primogenito.

Philippe nupsit
Theodoro Lascari
imp. Graecorum.

Empirus Armeniæ rex a Leone
coronatus et renuntiatus.

Constantinus Lasca-
ris.

Doleta uxor Ber-
trandi de Giblet.

Isabella, filia unica, nupsit Philippe, Boemundi IV Antioch.

principis filio, quo in ordinem acto, Constante

Leonis consanguineus Armeniæ regnum in Aithoneum

filium transfudit, data eidem in uxorem Isabella

Leonis filia.

is quæ Romanis parabant subegerat, ipsamque A Seleuciam statuerat obsidero. Quæ postquam imperatori comperta sunt, contractis confessim copiis, oliviam proficiscitur. Cum hac igitur tum alia de causa, quam nunc ipsam dicam, imperator in Cilicianum contendit. Boemundo, qui Antiochiam præterat, extincto, regionis primores ad imperatorem militunt nuntiantque, si Boemundi filium cum Manuele, ultimò ex liberis, matrimonio copulari pateretur, Antiochenum principatum in sua potestate fore. At nondum ille in Ciliciam venerat, cum Antiocheni mutato consilio e sociis et amicis Manuei facti sunt hostes infensissimi. Viribus autem inferiores se Romanis videntes, Livonem in suas partes perduendum putarunt. Eductum igitur carcere hominem, quem bello captum in vinculis habebant, libertate donant, hac conditione siveque in id interposita, ipsum amicum et socium fore in posterum, et contra Romanos una secum militaturum. Imperator vero Ciliciam ingressus, Mopsuestiaque et Tarsu et Adana positus ad Anazarbum castra ponit. Inter ea dum haec aguntur hoc accidit. Pictorum, quæ regio est ad sinum Ioniun, comes filios habebat duos, quorum alter extincto parente paternum adeptus est principatum, alter mendici assumpto **17** habitu templum adiit Hierosolymitanum. Eum simul ac conspicatus est seditus, miratus staturam viri et formam, accessit et percontatus est quis esset. Ille vero respondit primum, e quibus minime se agnitus iri arbitraretur. Verum ubi persuaderi non posse seditio perspexit, quæ vera essent tandem omnia de se retulit. Quibus cognitis sedituus confessim ad regem perrexit virumque prodidit. Rex vero accito Raimundo (id enim ipsi nonen) suasit, ut uxorem diceret Boemundi filiam, quæ nondum pubertatis annos attigerat. Atque ille dum iter instituit versus Antiochiam, forte incidit in speculatorum Romanos, nec multum absuit quatuor captus fuerit. Aggredienti enim miles quidam obversus galeam percussit, ut, nisi utraque manu comprehensa equi cervice præca-

πάντος Ἀρμένιος ὅλας τε ὡς πλεῖστας τῶν Ῥωμαίων κατηκόντων πόλεις εἶδεν Ἰσαυρίας καὶ δῆ καὶ τὴν Σελεύκου πολιορκεῖν ἐπειδάλετο. Οὐ πυθέμενος βασιλεὺς τὰς δυνάμεις ἀγέλας τάχει πολιώ ἐπ' ἔκεινον ἥτο. Τούτου δῆ ἔνεκα βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κιλίκιαν ἐτέλλετο καὶ οὐπερ ἄρτι δηλώσω. Βαῖμούνδου (30) δὲ Ἀντιοχέων ἡρόχεν ἐξ ἀνθρώπων ἡγενισμένου, οὐ τῆς χώρας προβούντος ἐπὶ βασιλέα κέρμαντες ἀφεζαν, ὡς εἰτε βουλομένῳ αὐτῷ εἴη θυγατέρα τὴν Βαῖμούνδου τῷ ὑστάτῳ τῶν πατέων ἔνος· καὶ τῷ Μανουὴλ, αὐτίκα μετά κῆδος τὸ Ἀντιοχίων ὑπὲρ αὐτῷ πράγματα ἔσται. Ἀλλ' οὐποτε ἐφθι τῇ Κιλίκιαν (31) αὐτὸς ἐπιδημᾷ, καὶ τοῦ σκοποῦ μεταβέμενοι ἀντὶ φίλων τε καὶ ἔυμμάχων πολεμιώτατοι τούτῳ πατέσσησαν. Οὐκ ἀξιομάχους γε μήν ἔστιον τῇ Ῥωμαίων εἰδότες στρατιῇ δεῖν ἔγνωσιν καὶ Λεβούνην (32) σφίσιν ἐπιστήσασθαι. Ἀμέλει καὶ τῆς φρουρᾶς τὸν ἀνθρώπον ἔκειντες, Ἐνθα ἐπειδὴ παλέμῳ περιγεγόνασι καθειρξαντες αὐτὸν ἐτήρουν, τὰ κιστά τε παρ' αὐτοῦ λαβόντες ἀρ' ὁ φίλον καὶ ἔύμμαχον [P. 9] κατὰ βασιλέως αὐτοῖς ἔσεσθαι, ἕνθα φελοφροσύνῃ ἀπέλυσαν. Βασιλεὺς δὲ ἐς τὴν Κιλίκιαν παρελθὼν Μοφουστίαν τε εἶλε, καὶ Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνης περιγεγονώς πρὸ Ἀναζέρου (33) τὸν χάρακα πήγυνται. Ἐν φὲ δὲ ταῦτα ἐγίνετο ἔννεπεσσε τε τοιούτον. Τῷ κόμητι Πετούης (34) (d), ἦ περι καλπὸν ἰδρυται: τὸν Ἰόνιον, πατέος γίνονται δύο. Ὡν δὲ μὲν τοῦ πατρὸς τετελευτήκους εἰ; τὴν πατρίαν καθίσταται ἀρχήν, ἀτέρος δὲ ἐν πάνητος σχήματι ἐς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεών παραγίνεται. Ἐπειδὴ ταῦτα δὲ νεωκόρος ἔστοι, κάλλους τε καὶ μεγέθους ἐπεπληγμένο; ἐπινθάνετο προσιών δοτις εἰτε δηλώσαι αὐτῷ, δὲ συντίρε μὲν ἐξ ὧν ἱκιστα δηλωθήσασθαι φέτο, πεθείν δὲ οὐκ ἔχων ἐκφορα λοιπὸν τὰ περὶ ἔστιον καθιστέ. Οὐ δὲ τούτων ἀκούσας, δρομαλος ἐς τὸν φῆγα παρελθὼν παρ' αὐτὰ τὸν ἀνδρά ἔμψυσε, καὶ δε ὡς ἔστιν τὸν Ῥαιμούνδον μεταπεμψάμενος (τούτο γάρ αὐτῷ δυνομα ἔκειτο) τῇ Βαῖμούνδου συνοικήσας ἀνέπειθε θυγατέρι οὕτω ἐτις ἔλικεν ἀφιγμένη. Οὐ μὲν οὖν ἀπῆσε ὡς τῇ Ἀντιοχίᾳ λοιπὸν ἐπιδημόμενος, καὶ τύχῃ τινὶ τοις Ῥω-

Du Gangii notæ.

(50) *Baīmōndou*. Obiit Boemundus II princeps Antiochenus an. Chr. 1130.

(51) Ἐς Κιλίκιαν. Hanc Joannis imp. in Ciliciam expeditionem pluribus exsequitur Will. Tyrius, l. xiv, c. 24, attingit etiā Odo de Ingilo de-profect. Lud. VII reg. Franc. in Orient. l. iv.

(52) Κατ Λεβούνην. Belli inter Livonem et Antiochiam principem Boemundum II meminuit Ordericus Vitalis l. 44.

(53) [P. 433] Ἀραζέρον. Anavarza, Tyrio, Nicetia, Theophani et alius dicitur, secunda Cilicia metropolis.

(54) Τῷ κόμητι Πετούης. Fuit Raimundus Antiochiae princeps, Willclui LX, Aquitanie ducis ex

D Philippa, seu Mathilde, Tholosana filius secundogenitus, natus Tolosae, utes in Chronico Malleacensi an. 1099, cuius res gestas suis prosequimur in laudato opere De famili. Orientali. Interim hic adnotandum venit, non solius duntaxat peregrinationis intuitu, quod vult Cinnamus, in Syriam profectum Raimundum, sed a Fulcone, Hierosolymitanō rege, cui junctus erat affinitate, ad Constantiam nupias evocatum. Ita enim diserte Tyrius, l. xiv, c. 9 et 20; Willclm. Geometric. l. vii, c. 43; Math. Paris. an. 1132 et Robertus de Monte an. 1130. Errat porro tote cœlo Cinnamus, qui Pictones stauit ad sinum Ioniun.

Cornelii Tohli notæ.

(d) - Τῷ κόμητι Πετούης. Latinis Pictavie, ad sinum Adriaticum. Scribit Tyrius, l. xiv, c. 9, Raimundum hunc filium fuisse Gulielmi Pictavieniū comitis; fratrem primogenitum, ejusdem cum

patre nominis, Aquitanie Jure hereditario impasse, ipsum Raimundum militasse sub Henrico se- niore, Angliæ rege.

μακοῖς σχοποῖς ἐμπειρὸν ἔγγυς μὲν ἀλώναι ἐγί-
νετο· τῶν γάρ τις στρατιῶν ἐπιόντα τούτου
ἐπιστὰς πάσι κατὰ τοῦ χράνους, καὶ εἰ μὴ ἀμφο-
τέρας τοῦ Ἰπταῖον ἐπιλαβόμενος αὐχένος ἐπέσχε
τὸν διεσθὸν πλείστοι τε ἡδη τῶν ἐπομένων συνέστη-
σαν, ὑπεισὶ δὲ παρ' αὐτὰ ἐκεκυλίσθη. Οἱ μὲν οὖτα
τὸν κίνδυνον ἐκφυγὼν εἰς Ἀντιόχειαν ἤδη, βασι-
λεὺς δὲ Ἀνάζαρβον ἐνέκειτο πολιορκῶν. Ἀλλ' οἱ
ἔνδον ἐκρατήσασι οἱ μηχανῶρενοι τὴν ἔγχειραν,
σύδρια ἵκανῶς τῷ πυρὶ διακαΐοντες ἐπὶ τὰ πετρο-
ῦλα τῶν μηχανημάτων ἥψεσαν, τὰ δὲ ταῖς ἐμπρο-
σθεῖσι αὐτῶν ἐνίλιναις πελάζοντα κίονιν ἐνεπίκρων
εὐτίκα. Τοῦτο πολλάκις γινόμενον εἰς ἀθυμίαν
ἐνῆρε τὸν βασιλέα. Οὐφεὶς γοῦν ἀλύνοντες προσελθῶν
Ιοακίους, ἐλλάδας διεγέρεις, ὃ πάτερ, πλένθοις (35), ἐφη,
περιελήφθει καλεῖται τὰ ἕνδον μάτα· οὐδὲ γενόντος
διεύθυντον τὰς πύλας ἀναπετάσαντες τὸν Ῥωμαίων εἰσεδέχοντο στρατηγόν.

ἡ. Ἀνάζαρβος μὲν οὖν τούτον τὸν τρόπον ὑπὸ Β.
Ῥωμαίους ἐγένετο· Ραϊμούνδος δὲ καὶ Βαλδουί-
νος (36), δὲ Μαρχισοῦ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἥγε-
μονεύων ἦν, ἵως μὲν οὖπα ἐπὶ θύραις δὲ κίνδυνος
ἴστετο, στράτευμα ἀγέραντες ἵκανδε ἐπὶ Παλαι-
στίνην ἡπείροντο τὸν τῆσδε ἥγητα τοῦ κινδύνου ἐξε-
ρρόμενον. Σαρακηνοὶ γάρ οἱ Παλαιστίνιοι προσοι-
κοῦσι πολέμῳ περιγεγονότες αὐτοῦ, ἐς τὸ Μουντά-
χαρα (37) φρούριον ἀναστέντα ἐπολιορκούν. Ἐπει-
δὲ βασιλεὺς Ἀνάζαρβον ἡδη παραστησάμενος ἐπὶ τὸ
Βακᾶδ ἄκρωρες κρηστόγετον, [P 10] δείσαντες; περὶ
τῆς Ἀντιόχου σπουδῇ καὶ πάλιν ἐπ' ἐκείνην ἤσαν.
Ἐν τούτῳ δὲ καὶ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς τὴν Βακᾶδ
ὑπερβάντες πολιορκίαν περὶ ποταμὸν δὲ τὴν πόλιν
αἰτοῖς παραφέρει τὸν χάρακα ἀπῆσατο. Ἀντιοχεῖς
δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀτρεπτοὶ ἤσαν τειχέων τε καρτε-
ρότητε καὶ τῇ ἐλλήν ἀσφαλείᾳ πιστεύοντες. Ὁθεν
καὶ ἀπαύθη ποτὲ τῆς πολιορκίας ἐφ' ἵκανον παρ-
τεινομένης τῶν ἐκ καταλόγου τινὲς, δόποις ἐν πολλῷ
επιτεύματι γίνεσθαι εἰλθεν, ἐς τοὺς πρὸ τῆς πό-
λεως ἐκδραμάντες κήπους ἐδρέποντο τῶν ὁπωρῶν,
αἰρόντοις κατ' αὐτῶν ἐπελάσαντες πολλοὺς ἔκτειναν.
Συναισθήσεως δὲ γενομένης καὶ τῶν Ῥωμαίων
στρατιῶν σπουδῇ βεβοηθήσισιν, ταῖς πύλαις ἐν-
τείσον φεύγοντες πολλοὺς τῶν σφετέρων ἐν τῷ φεύ-
γειν ἀποβαλόντες. Ἐπειδὲ Ῥωμαῖοι τειχομαχίας
ἡδη προτοντο, εἰς πολλὴν τινὰ ἐνέπεσον ὀρφωδίαν.
Οὐθὲν καὶ συχνὰ ἐπὶ βασιλέα Ραϊμούνδος ἐξίων θερ-
πεῖς ἐλιπάρει τὴν πόλιν αὐτῷ παραδίδους ἐφ' ἣ βα-
σιλέα μὲν κύριον εἶναι καὶ λέγεσθαι, τὸν δὲ δικαίῳ
τῷ ἐξ αὐτοῦ ταύτῃ ἐπιτροπεύειν. Ἀποτυγχάνων δὲ
τὸν ἐδεῖτο ἀπράτας ἀνεκομίζετο· ἡμέραις δὲ διλ-
γαῖς οὐτερον τῆς Ῥωμαίων βουλῆς περὶ τούτου
φησιασμένης, αὐτός τε προσεδίχθη ἐφ' οἷς εἰρη-

A viasset lapsum subvenissentque non pauci comitum,
prouus haud dubie ad terram decidisset. Ita vitato
periculo Antiochiam pervenit. Imperator Interea
Anazarbi oppugnati totus inculpabatur. Oppidani
contra irritos facere impetus hostiles conantes,
candentia igne ferramenta in machinas quibus
emittuntur lapides jaculantur, quae anteriores eorum
e signo columnas extemplo incenderunt. Res illa
sæpius repetita animum imperatoris graviter pupu-
git. Anxium tandem et sollicitum sic adorsus est
Isaacius filius: « Quin jubes, pater, lignamenta
obduci legminibus illico **18** confectis. » Quod ubi
factum, ad frequentem depellendam vim non am-
plius idonei oppidani, portis apertis copias Roma-
norum receperunt.

οὐκ ἔτι ταῖς συγναῖς προσθόλαις οἱ ἔνδον ἀντέχειν
διεύθυντο στρατηγόν.

B 8. Sic in Romanorum jus concessit Anazarbus. Raimundus interea et Balduinus, qui ea tempestate
Maresiae præserat, cum nondum præsens adesset
discremen, cum exercitu propero itinere in Palæ-
stinam contendunt, quo regi, qui istuc periclitaba-
tur, subvenirent. Hunc enim Sarraceni Palæstinis
conternunt, prællo facti superiores in castello
Montisferrandi, quo se fuga contulerat, oppugna-
bant. Imperator Anazarbo potitus ad castrum Ba-
cam progrederit, cuius præsidarii milites Antio-
chiæ metuentes, eo se denuo receperunt. Roma-
norum interea exercitus, postposita Bacæ obsidione
ad flumen quod urbem allambit, castra locat. An-
tiocheni primo quidem apparuere intrepidi, mu-
rorum robori cæterisque confisi munitis: unde
protracta in longum tempus obsidione, dum qui-
dam ex numeris militaribus, ut fieri solet in nume-
roso exercitu, in vicina et urbi adjacentia prorumpunt
pomaria decerpuntque fructus, improviso eos
adorti, complures ceciderunt. Verum re percepta
Romanisque militibus aliis subvenientibus, portas
tumultuario repetunt, multis suorum in fuga
amissis. At instituentibus oppugnationem Romanis
in magnam trepidationem venere, adeo ut **19** Rai-
mundus ad imperatorem accederet crebrius sup-
plexque deprecaretur, urbem acciperet hac co-
ditione, ut imperator quidem illius esset dominus et
diceretur, ipse autem jure illam regeret vicario:
sed nihil horum impetrato re infecta ad suos rediit.
Paucis postea interjectis diebus, relato ad Roma-
norum consilium negotio, Raimundus petita tan-
dem obtinuit. Exindeque reliqua Latinorum copiae
in partes transierunt imperatoris, atque adeo ipsi
qui Fratres ab iis vocantur, et qui regiones istas

Du Cangii notæ.

(35) Πλένθοις. Nicet. in Joan. n. 7: Παραπετά-
σμα καὶ ἴμαντωματα ἐκ πηλῶν πλίνθων.

(36) Βαλδουίνος. Qui Willemo Tyrio l. xvi, c.
14 et 16, Balduinus de Mares nuncupatur, vir, in-
quirit ille, nobilis et potens. V. iuſtra p. 254. De Ma-
rasia dixi ad Annam p. 534.

(37) Μουντάχαρα. Præsidium in comitatu Tripoli-

PATROL. Ga. CXXXIII.

tano, cui nomen Mons Ferrandus, ait Tyrius l. xiv,
c. 6 25 et 26, ubi eam rem enarrat. Cinnamus
expressit Gallicum Moniferrant. Brocardus in De-
script. Terræ Sanctæ quatuor ab Acconensi civi-
tate dissimil leuis refert. Adeo Sanutum, l. iii,
part. 6, c. 15 et 16, et Vincent. Belvac. l. xxxi
Spec. Hist. 144.

incolunt. Ea sic se habuerunt. Joannes imperator tam opportunam minime dimittendam occasionem ratus, cum iisdem copiis in superiorem irrumpit Syriam, Pizam castrum belli jure ac lege capiit, multiplice istuc posuit praeda, quam cum multitudine captivorum Antiochiam premisit, praefectio lis Thoma, viro genere quidem ignobili, sed a pueris inter imperatoris scribas electo. Ipse interea ad Berrhœam pergit, urbem antiquam et celebrem; sedenim Thomas initio statim itineris ab hostibus oppressus, et præda et spoliis quibus præcerat erexit, amissaque captivorum, quam abducebat, turbas, ægre ac vix tandem periculum effugit. Berrhœam cum appropinquaret imperator et aquarum penuria laborare circumiacentem videret regionem, hanc præteriit. Chama autem et Chabarda castellis in transitu expugnatis, Sesserim adortus est, civitatem tum aliarum rerum tum hominum copia florentem. Hanc quidem **20** oppugnando cepit, sed ab arce repulsus cum denuo tentare vellet, supervenire legali, qui et præsentem pecuniam vim offerrent, et in futurum annuam stati tributi nomine soluturos sese Romanis pollicerentur. Ejusmodi fuit legationis summa; sed oblatæ respuit imperator, sperans fore ut et ipsos tandem expugnaret. Verum cum variis factis impressionibus urbem tentasset

A ταῖς (38), καὶ αἱ λοιπαὶ Αστίνων ὕστεραις; βασιλεὺς προσέχωρησαν, οἱ τε παρ' αὐτοῖς Φρέριοι (39) λεγόμενοι καὶ οἱ τὴν χώραν περιοικοῦσι. Ταῦτα μὲν ὅδε ἐγένετο. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης τηλικαύτην καιροῦ ἔντυχαν μηδαμῆ καταπροήσεσθαι θελων ἔντον δυνάμεις ταῖς εἰρημέναις εἰς τὴν ἀνωτάτω ἐμβάλλεις Συρίαν, τὸ Πιζᾶ τε φρούριον πολέμου νόμῳ γαστρὸν ἀσθνεῖν καὶ λεφύρων μέγα τι χρῆμα ἐντεῦθεν περιβαλλόντος; τὰ μὲν ἄμα τῷ πλήθει τῶν ἀγροποδισθέντων ἀνθρώπων ἐπὶ Ἀντιοχείᾳ; Ἐπειδὴ Θωμᾶν ἐπιστολαῖς αὐτοῖς, ἀνδραὶ ἐξ ἀσήμων μὲν γεγονότα, τοῖς δὲ βασιλέως ὑπογραμμισθέντιν ἐκ παιδῶν οἵμαι κατελεγμένον· δὲ ἐπὶ Βερρίσιαν ἐχώρει πόλιν ἀρχαῖαν καὶ λόγου πολλοῦ ἀξίαν. Ἀλλὰ Θωμᾶς μὲν οὐκ εἰς μακρὰ πολεμίων αἰρνεῖ; ἐπιθεμένων αὐτῷ ἡ τε ἐπήγετο λάφυρα καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸν δημιούργον ἀποβεβλητῶν μόγις αὐτὸς τὸν κινδυνὸν ἐψυχεῖ· βασιλεὺς δὲ πρὸς Βερρίσιαν γεγονὼς ἐπειδὴ παντάπαισιν ἀνυδρον τῷ ἐκτὸς αὐτῆν κατενόει, τὴν μὲν παρῆλθε, Χαμδὲ καὶ Χαδαρδὲ ἐξ ἐρέθου παραστημένος φρούρια ἐπὶ Σέσερ (40) μετέβη, πόλιν εὐδαιμόνα τε καὶ πολυάνθρωπον. Ἀλλὰ τὴν μὲν τειχομαχίας ἐλλει, τὸν δὲ τῇ ἀκροπόλει γεγονός ἀπεκρούσθη. Μέλλοντι δὲ καὶ δευτέραν προσάγειν πέιραν αὐτῇ ἀρέσεις ἀφίκοντο χρήμata τὰ μὲν αὐτίκα παρέχειν ἐπαγγελλόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀνὰ πᾶν

Du Gangji nolw.

(38) οἵς εἰρηται. Pacta inter Joannem imp. et principem Antiochenum refert pariter Tyrius, l. xiv, c. 30, ut et Ordericus Vitalis, l. xiii, p. 914 et 915, ubi bellum Antiochenum pluribus exequitur. Porro id potissimum observandum, initio Manguem inter et Raimundum frōdere, imperatore in Antiocheno tractu vicarium seu præfectum constituisse, qui suo nomine, que ad supremum imperii jus spectarent, exsequeretur: qui quidem præfector ducis Antiochiae titulo et dignitate gaudebat, periude, ac ejusdem provinciæ præfector ante expugnatam a Turcis Antiochiam. Certe hac dignitate donatus legitur Leo Maiopolus in Diplomate Raimundi Pictavini principis Antiochiae et Constantiæ uxoris in. April A. 1140 ind. 3, quod ille subscribit, exstatque in Tabulario S. Sepulcri Hierosol. et in alio Rainaldi Antiocheni principis et uxoris Constantiæ an. 1154, quod refertur ab Ughello in archiepiscopis Pisani p. 464, in quo quidem diplomate *Leo Maiopolus dux tantum dicitur*.

(39) Φαέριοι, Tollius, sed nemo non videt legendum, Φρέριοι. Sic porro Nicetas in Andron. l. I, n. 4; Pachymeres l. v, c. 8 et 11; l. vi, 14; Gregoras, l. v; Cantacuzenus, l. II, c. 12, et Manuel Palaeol. imp. Orat. in Theodorum despot. milites militiae templi, aut hospitalis Hierosolymitani appellant, ex Gallico, *Frères*, quo nomine religiosos voti astrictos monastico vulgo nuncupamus. Emmanuel Georgillas in Monodia mis. de epidemia, quæ Rhodium insulam invasit A. 1498 mense Sept.

"Ἄρχοντες, πλούσιοι, καὶ πτωχοὶ, μικροὶ τε [καὶ μεγάλοι,]
καὶ άστοις αὐθέντες φρερίδες ὥπουσθαι τὸ κε- [φαλή.]

Statuta Hierosolymitana part. II, c. 26: et après receut le serment des Frères, et de tous les autres qui serment li deroient, et tint le royaume de Hierusalem quitte et en paix. I. militum Hospitaliorum et Templariorum sacramenta exegit. et c. 21: Fra-

ries, militiae ipsæ nuncupantur. *Frates Sancti Sepulcri*, in edictis Nunonis Sancii comitis Rossiliorum et Petri reg. Aragon. de pace et træuga, quæ habentur tom. VIII Spicilegii Acheriani, p. 568 et 381. Sic porro milites istorum ordinum appellabantur, [P. 434] quod essent revera monachi, ac, ut vulgo dicimus, religiosi, voto obstricti, qui ea tempestate *fratres indigibantur*, Græcæ posterioribus Φρέριοι, uti vocantur a Michaeli Anchiali patriarcha in Dialogo; unde fratres minores, φρατομινούριοι, apud Georgium metropolitam Co-cyrensem, φρεμενούριοι apud anonymum de dissidio Græcorum et Latinorum dicuntur. Ipsa etiam monachorum congregatio *fraternitas* appellatur; *fraternitas monacha*, apud Paulinum epist. 3, ad Severum. Idem carm. 13: *Martinianum suscipit fraternitas, tectoque apricat et cibo. Hieronymus ad Theophilum*, epist. 31: *Te universa fraternitas suppliciter salutat. Liberatus Diacon. c. 11: Quibus euntibus ad se Eutyches reddidit responsum, hoc apud se esse decreatum, ut nunquam egredieretur a sua fraternitate, sed tanquam in sepulcro degereret in monasterio. Ita Græci ἀδελφικῶν usurpant. Concilium Constantinopolitanum sub Menna Act. 5: Πολὺ καὶ ἀπειρον πλῆθος, καὶ ἀδελφικῶν, καὶ μοναχικῶν ἐξῆται ταῦτα γνωρίσαι τὴν ὑμῶν ἔξουσιαν. Τὸ γέροντος μῆτρα καταθέσθαι τοὺς ἀδελφῶν καὶ μοναχῶν, τοῦτο ἔθος δινωθεν χρατῆσαν. Ἀδελφότης eadēm notione occurrit apud Palladium in Hist. Lausiaca. c. 9 et 14 et alibi passim. Id vero manavit a primis Christianis, qui sese invicem fratres appellabant, ut indicant Tertullianus, in Apol. c. 39; Lactantius, l. v, c. 13; Minutius Felix, Athenagoras, Prudentius, et alii; unde ipsa Ecclesia *fraternitas* dicitur apud eundem Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium etc.*

(40) Σέσερ. Cæsarcensem obsidionem narrant patriter Nicetas, n. 8; et Willelm. Tyrius, l. xv, c. et 2. De Cæsarea urbe vide notas ad Alexiad. p. 412.

τειλέν Τρωματοῖς κομίζεσθαι έτοι; ταχτὸν τινὰ φέρον. Τοιούτος; μὲν τῆς πρεσβείας αὐτοῖς νοῦς ἦν· [P 11] βασιλεὺς; δὲ τότε μὲν ἀπεπέμψατο τούτους ἐπὶδια ἔχων πολέμῳ περιγεγονέναι καὶ αὐτῶν. Ἐπειδὲ πολλάκις αὐθίς προσβαλὼν ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν ἔγνω, δεξάμενος τὴν πρεσβείαν ἐπὶ συμβάσεις ἔχώρεις κομίζονταις γοῦν αὐτῷ μεγάλα μὲν χρήματα, προσάγεται δὲ καὶ σταυρὸς, ἐξαίσιόν τι χρῆμα καὶ βασιλεύσις δῶρον ἀντάξιον. Λίθος ἦν λυχνίτης (41) μεγάθους μὲν ἴκανῶς ἔχων, ἐς σταυρικὸν ὁ διαλεχεθεὶς σχῆμα διέλγον τῆς φυσικῆς ἐν τῷ λαξεύσθαι ἀποδεῖληκεις χροῖσι. Οὐ δὲ ἐν βασιλεὺσι φασιν ἀπόστολος ἐφιλοτεχνήσατο Κωνσταντῖνος (ε), τρόπῳ δὲ (42) διεψήδη Σαρακηνοῖς εἰς γέρες ξέθε. Ταῦτα τε οὖν δεξάμενος, τὰ παστά δὲ καὶ περὶ τῶν ἑτῆς φύρων λαθών ὡς ἐπὶ τὴν Κιλίκων αὔθις ἔχώρει. Τὸν Βασᾶν τα καὶ τὸ Καπνισκέρι φρούρια παραστησάμενος δύχρα δὲ μὲν ἐπὶ χώρας ἔμεν, μοιραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀποτεμόμενος ἐπὶ καταδρομῇ τῶν λειτῶν ἐστέλλεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀκρίβειαν ιστορεῖν ὑπόσχεστον οἴμαι ὑπερβαλνει τὴν ἡμετέραν. Όης γάρ ἐν κεφαλαίῳ πρόσκειτο μοι περὶ τῶν πυρόντων εἰπεῖν, ἄτε μηδὲ αὐτοκτήσαντι ταῦτα μηδὲ τὸ πατόν τηντεῦθεν λαβόντει. Τοσαῦτα δὲ οὖν διμεις τῆς τύχης εὐμενῶς προσβλεψάσης αὐτῷ ἐνιαυτοῖς, ἔμαι δυσὶν (43), εἰργαστο.

Θ. Οὕτω δὴ βασιλεὺς Ἰωάννην τάς γε ἐν Ἀσιᾳ εὐθυκτιμονέα μάχας, πλὴν γε δὴ δε: μηδὲ ἀμφὶ τῇ νέᾳ Καισαρεὶ κατὰ σκοπὸν τούτῳ ευνόησον. Ήν μὲν γάρ ἀμφὶ τροπὰς ἡδη χειμερινάς, δὲ δὲν μαχάρι ἀποδεν αὐτῆς αὐδισάμενο; πολιορκία παραστησθεσθαι φέρο. Ἐπειδὲ Πέρσαι τε οἱ τὴν πόλιν εἰχον Ισχυρότατα τούτῳ ἐνέκειτο πολεμοῦντες, καὶ χειμών ἐξαίσιος οἶος ἐπιγεγονάς ἐπίει τὸ στρατιωτικόν, τῆς μὲν πολεως ἀπῆρεν, ἐς δὲ τὴν παρακε-

9. Asiatico igitur bello ingentem consecutus est gloriā Joannes imperator, præterquam in ea quā ad Neocæsaream suscepit expeditione, in qua non pro votis cessere omnia. Nam positis circa solsticium hibernum non procul ab urbe castris, hauē agre expugnari illam posse in animum induxerat. Sed cum Persæ oppidani crebris ipsum eruptionibus impeterent acrius, altereretque exercitum hiems validior, castra movit et in circumiectam regionem

Du Cangii note.

(41) Λίθος ἢντι λυχνίτης. Eiusmodi est crux illa, que in sacra capella Borbonensi in Boiiis asservatur et colitur.

(42) Τρόπω δὴ. Supplendus hiatus ex Niceta.
(43) Ἐραντοῖς δυστ. Triennio consecutam Oriente-

tem versus Joannis expeditionem scribit Nicetas, qui Neocæsariensem perinde refert, n. 9 et 10, ut et quod de Manuele, postmodum imperatore, habet Cinnamus.

Cornelii Tollii note.

(e) Οὗδε δὲ βασιλεὺσι φασιν ἀπόστολος ἐφιλοτεχνίσατο Κωνσταντῖνος. Crucem fixit mihi hic de cruce locus, quia miris ductibus in scripto codice expressum erat Constantini nomen. Tandem illustris vir, David Blondellus, atque ipse in sequentibus Cinnamus, juverunt hæreditem penitusque extirparunt. Crucem vocat inventum Constantini, quod eam in celo vidit, et simulacrum illius expressit ea forma, quæ ex Eusebio aliisque scriptoribus vulgo nota est. Ipso dicitur δὲ τὸ βασιλεῦσιν ἀπόστολος, quia cœlesti visione, Pauli apostoli exemplo, compulsius ad fidem, Christi Evangelium propagavit: ideo a Nicophoro, Alexandro monacho, ceterisque vocatur Isapostolos, quasi parem cuius Paulus gratiam assecutus. Cinnamus, l. iv, de Papæ Romani potestate disputans, ut hic apostolum, ita διδικτον inter imperatores Christianum appellat: Εἰς ἑστιν, φασι ταῦτα ἔσσεται, Κωνσταντῖνος, δι πρώτος τὸν βασιλεὺσιν Χριστιανόν. De Sarracenis quas subiungit, lacera sunt. Poterit autem supplere nonnulli Choniates, qui in eodem hoc Joanne, octavo capite, ejusdem doni mentione facta; continuo addit: Εφαράκον δὲ οἱ κατὰ τὸ Σάτερ Σαρακηνοί, πάλιοι ποτὲ τοὺς προγόνους αὐτῶν ἐκ τῶν προσεν-

χθέντων δώρων τῷ βασιλεῖ δορύκτητον σχειν τὸν ἀλιθού δικτιώδην σταυρὸν, καὶ τὴν πολυτελὴ τε καὶ οἷαν ἐκπλήξιν τράπεζαν, ἥνικα Τρωμανὸν εἶλον τὴν Διογένην, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν χειρίζοντες, τὴν τε βασιλεὺσιν ἐκείνου σχημήν ἐσχύλευσαν, καὶ τοῦ χάρακος κεχρατηρίστες; τὰ ἐνόντα διελοντο. liebant ποτὲ Sezerini Sarraceni, majores suos olim cruce illa radianti inter cetera munera imperatori oblatā, et pretiosa atque admirabilis mensa, capto Romano Diogene imperatore, ejusque vallo expugnato, et imperatorio tabernacula direpto, potitus fuisse. Summi pretii donum crucis Domini temporibus istis suisse liquet, et offerri solitum ingentis meriti hominibus. Theophylactus, Historia Mauritiane l. iv, de Chosroë ad Sergium Martyrem: Ἀπερχάς τε τροπικῶν καθηπισχνεῖο προσφέρεσθαι τοῦ Κυριακοῦ πάθους τὸ ἐπίσημον σήμαντρον. Σταυρὸς δὲ τούτῳ ἀναγρούεται, τεκτοπένεσθαι τε τούτου χρυσήλατον, μαργαρίτην τε περιβάλλειν αὐτῷ, καὶ τῶν ἱδικῶν λίθων τοὺς διαυγεῖς. Se illi Dominicie Passionis illustre monumentum, crucem ex auro puro confectam, et margaritis palluculisque ex India lapillis variatam, viceret sive primiatis oblatum.

*I*esus, prædas inde abstulit ingentes turbamque non modicam hominum, qui diu sub Persarum jugo servierant, Romanis asservit. In expeditione illa, cum adhuc scilicet circa Neocæsaream castra haberet, accidit relatu res digna perinde ac auditu. Cum enim Romanos inter et Persas conflictu habito, superiores forte evassissent Persæ, Manuel, qui ut non semel monui liberorum Joannis minimus erat, haec advertens, patre inscio, cum iis qui tum sibi aderant, in medios sese hostes intulit: quibus validius repulsi, Romanorum demissos ante animos plurimum erexit. Id facinus ægre tulit parens, nec filii probavit audaciam: etsi rem miraculi instar esse secum animo reputaret, adolescentem duodeviginti annos vix natum tanta fiducia præsentibus sese objecisse periculis, palamque exercitus servatorem **22** profliteretur. Ita nou semper virtus æstatibus circumscriptitur. Ex eo prælio, nihil sere equitatu Romano accidit.

*T*οῦ: Οὐτεκούσις οὐδὲ παντάπασιν ἡλικίαις ἀρετῇ περιγράφεσθαι. Έκ τούτου δὲ πολέμου σχέδιον οὐδὲν Πωμαῖων ἐφ' ἵππῳ ἐπανινετεῖ ξυνέπεσε.

C 10. His ad Neocæsaream gestis, imperator, cum Susopolim a Persis iterum oppugnari accepisset, proprio illuc agmine contendit. Sed cum nullus adesset hostis (jam enim adventu Romanorum percepto inde excesserat), copias ad Pasgusam paludem traxit, quæ longitudine et latitudine supra quam dici potest protenditur, circa medium paribus ferme intervallis eminentibus supra aquas insulis interstineta, in quibus antiquitus exstructa sunt valida castella. Qui eas inhabitant homines munitionum loco aquis utuntur, facileque illis Iconium venientibus eadem die domum redire. Hac maxime de causa necessarium duxit imperator paludem expugnare: quam cum ultro non dederent Romani, ut qui jam olim Persis permisi eorum ut plurimum mores amplexati erant, id tandem ex cogitavit. Lemnis et actuariis coactis compluribus, iisque lignis desuper invicem connexis, machinas imponit ac recta ad castella progreditur. Agitata cum ventis vehementioribus palude, non pauci interiore Romanis ex militibus: tandem, nec sine labore, illis positur. Ac cum Raimundum Antiochenorum principem percepisset res novas **23** moliri, continuo Ciliciam repetit, eo animo ut non Ciliciam duntaxat, sed et Antiochiam, Attaliam et Cyprum Manuei filio in hereditatem daret. Unde vero id ei venerit in mentem, paucis expediam. Alexio primogenito Romanum imperium jam pridem tradere decreverat: sed nato Manuele liberorum possum, de eo statim predictiones in vulgus sparsæ,

Du Cangii notæ.

(44) *Πασχούση.* Duas circa Iconium paludes recenset Strabo l. xii, quarum major Kôrkhæs, minor Tρωγῆς vocabatur. Ita ex descriptione Pasgusæ paludis, quam hic exhibet Cinnamus, concidere est eamdem esse Pascusam cum Corali, cui inædificatum hodie oppidum, Acrioteri in chartis geographicis nuncupatum.

(45) *Πατικούρδος.* De hac seconde Joannis An-

A μένην Πέρσων εἰσελάσσις χώραν, λείαν ἐκεῖνην πολλὴν ἤλασε, καὶ ἀνθρώπων ὅμιλον μακροῦ τοῦ χρόνου Πέρσαις δουλεύοντα τῇ Ρωμαίων ἀπέδωκεν. Ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἐκστρατείᾳ, λέγω δὲ ὅπηνίκα ἔτι αἱ νέαι Καισαρειας ἐπαύλεις εἶχον αὐτὸν, ξυνέπεσε τι λόγου καὶ ἀκοής ἄξιον. Ἐπειδὴ ποτε, ξυμβολῆς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Περσῶν καρτερᾶς γενομένης, τύχῃ τινὶ τὰ Περσῶν καθυπέρτερα ἦσαν, τὰ πρασσόμενα Μανουὴλ κατιόδιν, δι' ὑστατος, ὡς μοι πολλάκις ἐρρέθη, παῖδων βασιλεὶς ἐγένετο Ἰωάννη, τοῦ πατρὸς οὐδὲν αὐτῷ ξυνειδότος, ἃς μέσους σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐμπίπτει τοὺς πολεμίους· καὶ αὐτὸν μὲν ἀπεωτάτο, τὸ δὲ τῶν Ρωμαίων στρατιῶν ἥδη ἐκλεοιπός ἀνέρρωσ φρόνημα. Ἐφ' οὓς ἐδυσχέρχινε μὲν ὀποῖς εἰκῇ; δὲ πτηὴρ καὶ ἐν δεινῷ τὴν τόλμην ἐποιεῖτο, θαῦμα δὲ αὐτὸν ἐνδον ἐπίλεχε καὶ ἐξεπέληκτο μονονούχι, εἰ δικτωκαλίδεια οὖπω γεγονὼς ἐτη τηλίκοις ἐστὸν παρεβάλλειν κινδύνους τολμᾶ, δύστην τε αὐτὸν δημοσίᾳ τοῦ Ρωμαίων ἀπεκάλει [P. 12] στρατιγράφεσθαι. Ἐκ τούτου δὲ πολέμου σχέδιον οὐδὲν

C i'. Τὰ μὲν δὴ νέαι Καισαρειας ἐνταῦθα ἐτελέυτας Βασιλεὺς δὲ, Πέρσας ἐς αὐτὶς Σωζόπολιν πυθόμενος πολεμεῖν, πατέρρωμος ἐνταῦθα ἐφέρτο. Ἐπειδὴ τε οὐδὲν πολεμῶν ἐντευχήκεναι αὐτῷ ἐγένετο (ἥδη γάρ ἐπένειν εφίσι Ρωμαίους πυθόμενος ψχοντο· ἀπιόντες), ἐπὶ τὴν Πασχούση (**44**) καλουμένην λίμνην διεβίβαζε τὸν στρατόν. Αὗτη γάρ δὴ ἐς ἀφατόν τι μῆκος καὶ εὔρος ἐκτεινομένη, νήσους κατάμεστον παρέχεται διακρίδον ἀλλήλαις τοῦ ὄντας ἀνεγύσατε, ἐν αἷς φρούρια ἐκ παλαιῶν ἀνψκοδόμηται χρόνων. Οἰκούσι τε ἐν αὐτοῖς ἀνθρώποις τὸ ὄντωρ ἀντὶ ταφρεῖς πεποιημένοι· ἔξεστι δὲ αὐτοῖς ἐς Ἱκόνιον ἀνιούσιν αὐθημέρον ἐκεῖνον ἐπανελθεῖν. Οὐ δὴ ἐνεκκιμίλεστα βασιλεὺς περὶ πλείστου τὴν τῆς λίμνης ἐπικράτησην ἐποιεῖτο. Τῶν δὲ ἐν αὐτῇ Ρωμαίων οὐκ ἐνδιδόντων ταύτην αὐτῷ (χρόνῳ γάρ δὴ καὶ ἔτει μακρῷ Πέρσαις τὰς γνώμας ἀνακραβέντες ἦσαν), τοιάδε τινὲς ἐνεγότι. Λέμβους ὡς πλείστους καὶ ἀκάτια ξυναγαγόν ξύλοις δικαθεν ἐπεξεγύνυ· ἐπὶ τούτων δὲ τὰς κηγανάς θέμενος, εὐθὺς τῶν εἰρημένων ἥγε φρουρίων. Ἐνθα ξυνέδη, πνεύματι Ἑγρῷ τῆς λίμνης ἐκτεραχθείσῃς, πολλοὺς τῶν Ρωμαίων ἀπολαβέναι στρατιῶν· μόγις δὲ δυώς καὶ ἔνιν βίᾳ πολλῆ καὶ ταῦτα είλεν. Ἐπειδὴ τε Πατικούρδον (**45**) τὸν Ἀντιοχεῖας πρίγκιπα νεωτερίζειν ἐπύσθετο, εὐθὺς καὶ πόλιν Καλίκην ἐχώρει, κατὰ νῦν ἔχων τὴν Καλίκην καὶ Ἀντιοχέων ἔνιν Ἀττάλου καὶ Κύπρων εἰς καήρον ἀποδώσεσθαι τῷ Μανουὴλ. Οὐθεν δὲ ἐπὶ ταυτὶν τὴν Εννοιαν ἥλθεν ἔρων ἐρχομαι. Φθάνει μὲν Ἀλεξίω, δὲ πρεσβύτατο; αὐτῷ παῖδων ἐγένετο, τὰ Ρωμαίων ἐξ-

D iochena expeditione agunt iidem Nicetas. n. 11 et Nicolai Trivellus, A. 1142; Tyrius, l. xv, c. 32 et 33, ubi etiam de Alexii et Andronici filiorum Joannis, atque adeo ipsiusmet Joannis interitu Cinnamou consona tradunt. Cinnamou calculos de Joannis imperii annis accurate expendiūs in stemmate Convenio.

πολλῶν μυηστευσάμενος σκῆπτρα. Ἐπει δὲ καὶ Μανουὴλος αὐτῷ γένοιτο, φάσει; αὐτίκα ἐφόβων καὶ ξύμβολα βασιλείας εἰς τὸν παῖδα ἐγνωρίζετο, ὃν ἐδὲ ή δυὸν ἐπιμηνθῆναι οὖ μοι ἐδοξεῖν ἀπὸ εἰναι κατεροῦ. Ἐπειδὴ ποτε πρὸς ὑπὸν κατέδαρθεν διὰ Μανουὴλον, τυνὴ τις δυαρά ἐφίσταται τούτῳ, δψις σεμνή, μέλιστας ἐσθῆτης, ἐν δὲ χεροῖς πέδιλα ὄπιλα βασιλεῦσιν ὑποδέσθαι νόμος. Καὶ παρείχετο τῷ Μανουὴλον χρῆσθαι καλεύσασα ἀποσισμένων ταυτί· ἐδείχνει δὲ τὰ συνέθη κανανά. Ὁ δὲ, θορύβου μεστὸς ἀνεγρόμενος, ἐπειδὴ μὴ ἐντυχάνειν τοὺς δραδεῖσιν εἶχεν, ἔκλαυθυμόριστο κατὰ τοὺς παῖδας καὶ ἀφροδησθαι ταῦτα καρά του τῶν περὶ τὴν ἐστίαν φέτο. Τούτο μὲν δὴ τοιοῦτον, ἐπειροῦν δὲ οὐδὲν αὐτῷ βλαστον. Ἡν τις μοναχῶν πατέρις αὐτῷ Γαλιλαῖα, βίος ἀναχωρητικός τε καὶ δρειος· οὗτος, ἐπειδὴ ποτε ἐς δυμίλαν βασιλεὺς καθίστατο Ἰωάννης, τοὺς παῖδας ἐς αὐτὸν παρεβλέψας ίδων, τοὺς μὲν δλλοις δσα καὶ ιδιώτικοις προσηγένθη, Μανουὴλ δὲ τούτον σὺν εὐλαβεῖσι προτιών ἐπειλόγει. Πινθανόμενον [Ρ 13] δὲ βασιλέως δου Σινεκα ταῦτα ποιοίη, ὑπολαβὼν δι μοναχός, «Οὐτε ἐξη, εί μόνος ἐξ ἀπάντων Μανουὴλ βασιλεὺς ἐμοὶ φαίνεται.» Ἐκ δὲ τούτων καὶ τοιούτων ἀλλων ἐξ ἀπεράπτους δι βασιλεὺς ἐννοεῖται πεπτεν· ἀναλύειν δὲ οὐκ ἔχων ἀπεράπτους δι βασιλεὺς ἐννοεῖται πεπτεν· ἐκ τῶν εἰρημένων σκοπὸν ἐθελεψεν. Ἀλλ' ἐόκειν ἀνθρωπίνης ἀρά ἐπινοίας τῶν πάντων πραγμάτων ἡρτῆσθαι μηδέν. Οὕτω γάρ τῆς Κιλίκων ἐφίστατο, καὶ διενεὶ μὲν ἀφροδεῖτο παῖδαν οἱ χρῆμα προῆκον, ἐπειροῦν δὲ τὸν ἀπολειμμάνον, ἐπει μηδὲ αὐτῷ ἐννέδαινεν ἐς τὸ σῶμα καλῶς ἔχειν, ἀπήσει τοὺς νεκροὺς ἐς Βυζάντιον ἀναχωμένων. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τῆς Κιλίκων τὸν βίον ἔνεμερίσατο, καὶ Μανουὴλ λοιπὸν εἰς τὸν βασιλεὺς ἔγειται θρόνον. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τρόπον διηγήσασθαι. Ἐξιστεῖ πρὸς θήραν αὐτῷ σὺν ἀπήνται, μέγα τι χρῆμα, δποια πολλὰ ἡ Κιλίκων τρέφεις γῆ καὶ δρη τὰ Ταυρικά. Ὁ μὲν οὖν ἀκόντιον, ὡς φασι, χειροσάμενος ἐπισύντα τούτον ὑφίστατο· δὲ, τῆς αἰχμῆς τῷ στέρνῳ ἐγκρυφθείσῃς, θυμαίνων ἐπὶ τῇ πληγῇ ὀθίσμῷ μᾶλλον ἔχρητο, ὡς ἐντεῦθεν τὴν βασιλέως χείρα διὰ σφοδρὸν τὴν ἀντέρεισιν τοῦ εὐθέως διτραπέσαν ἐφ' ἣν παρήρητο παρενεγχθῆναι φαρέτρων πλήρη βελῶν οὖσαν. Εὔθυνς οὖν τραῦμα ἐπηρεύθει ταῖς ἀκίσις ἁσθέντος αὐτοῦ τὸν ἐπικαρπίου· καὶ ἀφρός μὲν ἐντεῦθεν ἐκεμέναστο θραύμας, ὥρη δὲ τὶς λεπτός, δὲν ἐκδηρὸν οἱ πολλοὶ ιδιωτικῶς διομάζουσι, προστήγετο δῆθεν συνάξων τὸ διεστήκηδες καὶ συνουλάσων τὸ τραῦμα, ὡς μὴ φλεγμῆναν δύνανται ἐγείρηση. Ἀλλ' ἦν ἐκεῖνο τῆς εἰσέπειται φλεγμονῆς αἴτιον. Τὸν γάρ τῆς ἀκίδος ίδων τῇ συφρότητὶ ἐπαπλαδόν εἰπε τὸ δλλο μετέφερε σῶμα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν διστερον· τότε δὲ μηδεμίλαν ήτι δδύνης συναίσθησιν, ἔχοντι τράπεζά τε αὐτῷ παρείθετο, καὶ ἡ κλίνη τούτον εἶχεν ὡς ἀριστήσοντα. Προβαίνοντος δὲ τοῦ ἀρίστου παῖδες λατρῶν ἐνταῦθα περιεστήκατες ὡς τὸ ἐπιθεμα εἶδον, ἐπινθάνοντό τε τὴν τοῦ τραῦματος αἴτιαν καὶ μαθόντες τῇ τε τραπέζῃ ἐπεμέρφοντο καὶ ἔξιν αὐτίκα τῆς χειρὸς ἀπεώσθαι τούτο· δὲ δε προσφύνατε τὸ τραῦμα ἐνταῦθα διετένετο καὶ

A et in puer non pauca Imperii agnita sunt anguria, quorum unum atque alterum recensere haud abs erit. Dormienti aliquando Manuelli apparuit mulier, vultu severo, nigra induita vestie, manibus tenens calcreamenta, quibus imperatores indui moris est. Ea Manuelli obtulit, indueretque præcepit, reiectis; quibus uti consueverat et quae monstrabat mulier, cæruleis. Excitatus cum ingenti perturbatione, ubi quae viderat non reperit, puerorum more plorabat, eaque e domesticis aliquem credebat abstulisse. Eiusmodi fuit angurium, cui haud istud cedit. Monachus gente Galilæus, qui vitam monasticam in silvis ac montibus agebat, dum forte una cum imperatore colloqueretur, videretque accedentes ad se illius liberos, exteros veluti privatos habuit, Manuelli vero humaniter accepto benedictionem impertiit. Rogatus a principe quorsum hæc egisset, respondit monachus, unum ex omnibus Manuclē sibi imperatorem videri. Hæc et similia etiā varie Imperatoris 24 animum versarent: cum tamen quæ ante decreverat nollet rescindī, priori proposito stetit. Sed ita comparatum est, ut rerum existens ex humana non pendeant consiliis. Nonnum enim attigerat Ciliciam, cum duobus illis natūræ majoribus orbatur: superstitione vero alter, qui nec ipse admodum corpore valebat, Byzantium mittitur fratribus cadavera deducturus. Moritur etiam in Cilicia imperator, Imperiumque adipiscitur Manuēl. Quo pacto autem vitam finierit, enarrare videtur opere pretium. Ad venationem egresso obvius sit aper ingentis magnitudinis, quales in Cilicia multi et montibus Tanricis; advenientem, ut fert fama, telo quod manu tenehat excipit: contra ille mucrone in pectus adactio ex plaga furibundus vehementius instat, adeo ut inde manus imperatoris, quæ dum fortius obnittitur a recto deflexa in pharetram sagittis plenam, quam ex humero suspensam gerebat, impegerit, quarum cæpidibus vulnerata perstricataque est pars carpo proxima. Ex eo vulnera cruenta sanie effluente, tenuis membrana, quam vulgo ecederat vocant, imponitur, quæ divicam cogere carnem, et cicatricem contraheret, ne inflammata dolores concitaret; sed hæc fuit postea inflammationis causa: nam venenum quo telum infectum erat, ipsa astrictione 25 arctius inclusum, in reliquum transfusum est corpus. Ita cum nullus duni adesset dolor, paratur ipsi mensa, eique velut pransurus accumbit. Inter prandendum, qui circumstant medicorum filii, ut appositum emplastrum conaperzere, cicatricis causam sciscitauit et edocili, removendum illud a manu, et a mensa abstinendum censuerunt. Contra hæc medicamento coisse vulnus nec quidquam mali de tumore et inflammatione sese metuere dicebat. Post prandium somno se dedit, statimque acutissimi dolores suborti, totaque manus intuivit. Convenit illico usi-versa medicorum turba, quidque factio opus variis invicem disputavere sententias. Quidam enim censebant resecandum tumorem, alii nondum matu-

rum, proindeque emolliendum prius instabant. Sed enim fato constitutum videbatur ut male res generetur, vicitque eorum sententia qui resecandum statuerant. Peracta sectione cum tumor in majus augeretur, manus chirurgicis vinclis obligata est. Imperatoris vero mortis jam imminentis meu non modice concuitur animus, maxime quod jam ante conceptam animo in Palæstinam peregrinationem non consecisset, cuius gratia lucernam viginti talerorum ex auro couflatam loci templo offerendum paraverat. Cum jam in extremis laboraret, monachum quemdam ex Pamphylia oriundum, vita sanctitate celebrem jubet acciri, qui continua prece Deum placaret. Ferunt hunc exaudisse voces canitum. **26** Sed et conspecta est ex alto lucerna, visusque divinus adolescens, compescens tumultum et perturbatum illorum animum. Ita res fuit. Imperator vero cum se in extremis esse videret, accessitis magnatibus, ducibus, virisque præcipuis, hanc ad illos orationem habuit: « Non ignoratis, viri Romani, quotquot hic adeatis, complures, atque adeo qui apud nos retro imperarunt, principes, ad fiberos imperium, paternam veluti hereditatem, transmisisse. Utque ego principatum hunc a parente imperatore in me translatum accepi, ita nemo vestrum facturum me aliter opinatur. Idcirco fortassis existimatis me quoque in extremo vita constitutum discrimine duorum superstitionum filiorum majori, prout apud ceteros homines fieri consuevit, imperium concessurum. Verum tanta est apud me vestri cura, ut si neutri eorum deberetur ex merito virtutis, lecturus ultra alium fuerim, qui ei meo et vestro iudicio ejusmodi dignitati idonens probaretur. Neque enim gloriosum esse arbitror seu danti seu accipienti, si quis navem, quam gubernandam ab alio suscepit, præ inscitia undis submerget, atque adeo ipse cum dono pereat et infelicitis muneric datori haudquaquam gratiam habeat. Nam prudentis non est imperito quidquam demandare, imo mera insanitia. Eo me erga vos affectum esse animo, vel inde vobis constabit, cum si opus fuerit **27** vel postposito naturæ ordine utilitati vestrae consulam. Filii mihi sunt duo, ularque probis moribus, quorum alter aetate prior. Sed temporis prærogativam mens mea respuit,

A τοῦ λοιποῦ μῆδεν δύκου καὶ φλεγμονῆς πέρι δεινῶν ὑφορδίσθαι. 'Αλλ' ἔρτι πρὸς ὑπὸν κατέδαρθεν ἀριστήσας, καὶ δόνυται δριμεῖαι ἀνέβαινον αἰψυνῆς καὶ δύκος ἀνίστατο τῆς χειρός. Συνήστι τε πᾶς ὁ τῶν Ιετρῶν κύκλος καὶ ἄγων προβοκεῖτο περὶ τοῦ πρακτέου. Τοῖς μὲν οὖν τέμνεται ἐδόκει (46) τὸν δύκον, τοὺς δὲ τὸ ἀπέπαντον ἐδυσώπει καὶ ἀλλως μαλάσσεσθαι τοῦτο προύτερόν το. 'Αλλ' Εἶτε γάρ, ὡς ξοκεῖ, γενέσθαι κακῶς, ἐκράτει τῆς χειρουργίας ἡ Φῆφος. Τηρήθεντος γοῦν δροῦ; [P. 14] ἀνέβαινε μείζων, καὶ ἡ χειρ ὠργανώντο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλπίζει ἡδη θανάτου (47) τὴν ψυχὴν κατασείσθαι ἡρχετο, καὶ μάλισθ' οὐτι μηδὲ πέρατ: τὸν σκοπὸν ἔδωκε, διν περὶ τῆς ἐς Παλαιστίνην ἐπιδημίας πάλαι ὀδυνήσας Ἐφθη. Οὐ δὴ ἐνεκαὶ εἰκοσι ταλάντων ἀπὸ χρυσοῦ λυχνίαν εἰργασμένος ἐτυχεν, ἀνάθημα τῷ τῇδε ναῷ κατασκευαζόμενος. Ἐπειδὴ γοῦν ἐν ἀμηχάνοις ἦν, μοναχὸν τινὰ ἐκ Παμφυλίας ἀλρὸς μεταπεμφάμενος Ιερὸν παννύχιο δεῖσται τὸ Θεῖον ἐλάσκεσθαι τῇδε. Τὸν δὲ τῇ δεῖσται προσεσχηκότα φωνῶν ἀκοῦσαι λέγεται φύδητων τινῶν. Πράθη δὲ λυχνὸς μετηρμένος (P) καὶ θεῖος; νεανίας καταστέλλων τὸν θρύσιον αὐτῶν τῆς ψυχῆς. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· βασιλεὺς δὲ αἰσθόμενος ἡδη ἐν καχοῖ; ἐπιτού γεγονότος παρεῖναι τοὺς δὲ τέλει κελεύσας καὶ δοσον ἐν μεγιστᾶσι καὶ στρατηγοῖς καὶ ἀλλως ἀπόδειπτον ἦν, ἐλεξις τοιάδε· «Ανδρες Ψώματοι, δοσοὶ ἐπὶ ταυτὴν ἔνυνετάγητε μοι τὴν ἀκρόστιν, ὡς μὲν πολλοῖς; ἡδη καὶ ἀλλοις τῶν παρ' ἡμῖν βασιλεῦσιν ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν ὀστεπερ τινὰ κλήρον κατρώνων τὴν ἡγεμονίαν διαβιβάζειν ἐδοξεν, αὐτὸς δὲ οὐδεὶς πρὸς πατρὸς βασιλεῶς τὴνδε παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, καὶ ὑμῶν δὲ ἔκαστω ταῦτα μοι περὶ τούτου γινώσκειν ἔμβαλίνει. Ταῦτη δέρα καὶ οἰεσθ' ἐμὲ ισως; ἐς πέρατα τῆς παρούσης ὡς δράτε ἀφιγμένον ζωῆς παῖδον ἐμοὶ ἀπολέλειμμένον δυεῖν ἐπὶ τὸν χρόνῳ προήκοντα, ὥστε πρὸς ἀνθρώποις νόμος ἐστιν, ἀρχὴν τὴνδε καὶ θρόνον μεταγαγεῖν. Εμοὶ δὲ τοσοῦτον ἐμέλησε ὑπὲν. ὡς εἰ μηδετέρῳ τὸν εἰρημένον τὸ χρῆμα τοῦτο προστήσεν ἐξ ἀρέτης, εἰλόμην γε δὲ δοσερὸν ἐν ἐμοὶ τε καὶ ὑμῖν οὐκ ἀπὸ γνώμης είναι φανεῖται. Ζηνοίστε γάρ, οἵμαι, οὔτε τῷ δόντει οὐδὲν οὔτε τῷ δεκαμένῳ, ἐπειδὸν ἀμαθεῖς κυνεργήτης τὴν καῦν καταδύῃ, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον προσπολεῖται τῷ δώρῳ καὶ καρτερεῖ τοῦ δεδωκό-
B τος οὐκ ἀγαθά. Ἀπειροκαλίαν μὲν οὖν (g) καὶ τοῦ

Du Cangii note.

(46) Τέμνεται ἐδόκει. Sed et ipsas manum, in qua vis tota mali continuebat, præcidendam censuerant medici, antequam reliquias corporis illætas partes inciseret. Sed id renuit Joannes, dicens: *Indignum esse ut Romanum imperium una manu regatur.* Will. Tyrus, l. xv, c. 22.

(47) Ελπίστι ἡδη θαράτον. Ubi ἐλπίς sumitur

pro metu. *Canticus Cenensis*, l. 1, c. 21: Διὰ τὸ ἐν ελπίσιν ἡμᾶς εἶναι διαφθαρόσθαι, *sperare*, *pro credere*. *Concilium Compeniensense* an. 737 can. 5: *Si quis homo accepit mulierem, et sperat quod ingenua sit.* Ita non semel apud *Hincmarum. Consule uotis nostras ad Joinvillam* p. 81.

Cornelii Tollii note.

(f) Ωράθη δὲ λίθος μετηρμένος. Evidem non intelligebam, quis ille lapis. Sed bene odoratus est acutissimi vir nisi, cui et ego et Cinnamus plurimum debemus. Joannes Fredericus Gronovius, scribendum esse, δὲ λύχνος μετηρμένος. Ut monachus ille per visionem viderit illam lucernam, ut

in templo erat suspensa ac dedicata, representans. Illeim et infra in istis verbis error, τερπλιθων ἀφάς, pro λύχνων, sicuti nos ibi corressimus.

(g) Απειροκαλία μὲν οὖν. Locus non satis, cui vulnus laud dubie fecerit librarius. Ceterum

δημοσίους ἀμαθίαν καὶ ξυνόλως οὐδὲν οἷμαι διγένες. Αὐτὸν μὲν δὴ γνώμης αὐτὸς περὶ θυμᾶς ἔχω. Τεχμήριον δέ· καὶ γάρ ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ ίδιῳ δεῖται τόχος καὶ φύσιν ἀδικήσαντας ίδον πάρειμι. Πλιόν μοι ἀμφω καλῶ, ἔτερος δ' αὐτοὺν καὶ χρόνῳ προσῆγε. Ἀλλ' ἡ γνώμη τὸ προσθεῖτον ἀποσεισαμένη τὸ βέλτιον ἰχνηλατεῖ καὶ πειθεῖς ἀρετὴν ἀρετὴν παρατίθεται (⁴). Δυσχερές δή τοῦτο τῶν ἀπάντων ἀγώνων τὴν κρείττην πειράσθαι λαβεῖν. Εἴπει καὶ χρή τῷ βέλτιστῳ προσνέματι τὸ βέλτιον ἴθασιλειας δὲ τοῦτο θεῖτο σεμνότερον ἔτερον; Βουλούμην μεντ' ἄν, ἀνδρες συστρατιώται, τῷ χρόνῳ πρεσβείων παρατίθεται, ἀρετῆς μᾶλλον προσείναι ἀντελέσεις. Ἀλλ' ἡ γε ψῆφος ἐπὶ τὸν τελευταῖον ὅρδην, καὶ διὰ βασιλείας κανῶν τῷ ισχάρῳ μᾶλλον προσφύεται. Καὶ οὐ δῆπου ὄφθαλμαν ἔμοι τὴν ἐξ εἰνοίας δεδίεναι ἐπεισι. Παλέδη γάρ ἀμφω καὶ [P 15] φίλω πάντως ἀπὸ ταυτοῦ, καὶ τοῦτο γε τὸ μέρος οὐδὲν ἀτερος προήκει. Ψῆφον μὲν δὴ τὴν ἵπ' ἀμφοῖν ἐμοὶ καὶ μᾶλλον διὰ ταῦτα ἡ περ ὅμην πιστεύετον αὐτοῖς. Έκεῖνο δὲ κοινῇ καὶ μάλιστα πειραγαστέον, λέγω δὲ μή ποτε ἀδελφοῦ μὲν κρατιώτευεν δῆπου τὸν παῖδα ξυμβαλνη, ἐξ δὲ τὸν θρόνον παραβαλλόμενος ἡσσων ἀλλογχηται. Εμαυτῷ γάρ σύκετι καὶ τοῦτο θαρρῶ, δεινῶς μονωθείσαν ὑπειδομένῳ τὴν ενοίαν· ἵκανή γάρ μάλιστα ψῆφον δεκάσαι πηνίκα μή παρὰ τῆς ἐκκρονοίτο. Βούλεσθε τοίνυν αὐτοῖς μὲν ὕδριν τῶν αὐτοῦ καταλέγοιμι, ἐπιχρισίσθε δὲ αὐτοῖς; Ισχός μὲν δὴ καὶ φύμης καὶ τοῦ ἐξ τὰ πολέμια θάρσους ὅποσον αὐτῷ μέτεστι, καντὶ που δῆλον ἔστι. Καὶ μαρτυρεῖ μοι τὰ Νεοχατερέων τοῖς λόγοις, Ἐνθα ἐπιδήλως ἐς γόνου τὸ Ρωμαίων κάμψαντα ὑπὸ δὴ τούτῃ ἀνωρθωκότα περισσεῖη. Α-δὲ προσμαρτυρεῖν αὐτῷ μόνου ἀν εἰη τοῦ Πατρὸς, ἀκούσατε δῆ. Πολλὰ πολλάκις ἐν οὐ μετρίαις ἐμοὶ πονουμένῳ πραγμάτων δυσκολίας οὗτος τῶν ἀλλων ἀπειρηχθῶν, μέγας· τὸν βουλαζὲς ὄνθη, ἵκανὸς μὲν χειρῶν προβλέθειαι γινόμενον, δεξιὸς δὲ ζάλην ἀποκλίναις καὶ βίαις πνευμάτων ἀντισχεῖν. Ο δὲ πρὸ τῶν ἀλλων ἐπ' ἀντῷ σκοτεῖν δίκαιοις ἀν εἰημεν, βραβεῖα θεοῦ ἐπὶ τὸν μετράχα δὴ τίπτει. Σχολεῖτε δὲ πάω· ἐμοὶ μὲν Ἀλέξιος ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἐκλήθη, καὶ ἡ γνώμη χρόνις τοιούτης ἀποδέσσετο πρότερον. Θεδὲ δὲ καὶ πρώτην ἐμοὶ τὸν ἐρῶν ἀναπέπαιτο προδειχνύεις τελευταῖον δῆ καὶ ἐξ μέσου μοι τὸν νεανίαν ἐκεῖνον πεποίηται. Εἰπον ἀν δύμιν καὶ τῶν ἁμβόλων τινὰ δὲ τύχην τὴν παρέσταν αὐτῷ προστρινεν, εἴης μή λόγον ἀλλως αὐτὰ νομισθῆνας τοῖς πολλοῖς ἡπιστάμην· οὐδὲν γάρ οὐδετος ἐς διαβολὴν ἥψιδιον ἀνθρώποις ὡς ὀνείρων φά-

Du Cangii notæ.

mens eadem, quæ Fabio Maximo in animosa illa oratione apud Livium, l. xliiv: *Magis nullius in-*

Cornelii Tollii notæ.

(4) Καὶ πειθεῖς ἀμετῆρ παραβάλλοντα. Suspicioverius legi παραβάλλοντα, sc. ἡ γνώμη. Id est, eum præserendum esse persuadet, quem, compارando virtutem ejus cum virtute alterius, deprehenderit præcellere. Galba ambitiosus quidem, sed egregie, apud Tacitum, i Histor. ad Pisonem: *Augustus in domo successorem quasvisit, ego in revu-*

blica. Non quia propinquos, aut socios bellii, non habeam; sed neque ipse imperium ambitione accepi, et judicii mei documentum sint non mea tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed et tuæ: est tibi frater pari nobilitate, natus major, dignus hac fortuna, nisi tu potior essem.

B Quareit quod optimum est, suadetque ut virtus cum virtute conferatur; ardua sane et præ cæteris difficultis contentio potiorem sententiam investigare. Cum igitur quod melius est optimo debeatur, imperioque nihil quidquam videatur excellentius: optarem quidem, commilitones, adesset cumulata virtus cum ætatis prærogativa. Sed hæc minorem spectant, et in illum propendet calculus, qui genuina præ se fert imperandi symbola: quo in judicio nulla me affectum protestor invidentia vel amore immoderationi. Uterque enim filii, uno charitatis gradu dilecti, proindeque nec alter alteri præferendus. Quamobrem suffragium mihi potius super iis, quam vobis ipsis concreendum videtur. In vero communi consilio studiose diligenterque explorare convenit, ne si seniori præferatur minor, tamen ad imperium capessendum, si cum fratre comparetur, hoc minus deprehendatur idoneus. Neque enim tantum mihi soli sido, cum pescio quam verear singularēm propensionem, quæ ut plurimum recta pervertit consilia, nisi a pari altera reprimatur. Vultis igitur vobis commemorem quæ illi insunt animi et corporis dotes, ut inde decernatis. Quanta sit illius fortitudo, et in rebus bellicis audacia omnibus sat est comperatum. Testantur hæc gesta ad Neocæsaream, ubi inclinatas penitus Romanorum res snapie manu erexit et servavit. **C** Quæ vero nemo præter unum parentem attestari potest, ea jam, quæso, audite. Non semel enim mihi haud levibus rerum difficultatibus involuto, cum cæteri animos desponderent, optima ille subministravit consilia, in prævidendis tempestatibus prudens, in declinandis vitandisque procellis industrius. Quod vero præ cæteris considerare par est, Deus ipse impensè faret juveni. Nam Alexium quidem ad imperii fastigium evanescendum decreveram, mecumque jam ab aliquot annis hac de re prodideram consilium; sed enim Deus quem imperio dignum præviderat constituens, rebus tandem humanis juvenem exemit. Quædam præterea vobis referre potesta, quæ præsentem illi fortunam pollicita sunt: nisi talia meras nugas ab imperita multitudine haberi scirem: nihil enim aliorum obrectationibus magis expositum est quam somniorum species et ostenta futurorum. Hujusmodi sunt quæ de filio meo et comperta et dicenda habui: restat ut hæc calculo vestro comprobetis. Postquam imperator finem loquendi fecit, gratantes illi nec sine lacrymis assensum præbuere. Manuel vero,

terest, quam tua, T. Otacili, non imponi cervicibus tuis onus, sub quo concidas.

qui singulaci pro ceteris in parentem amore fia-
grabat, natura leges reveritus, demissis oculis,
pronoque in pectus capite, profusis lacrymis pav-
imentum rigavit. Chlamydem tamen indutus, sum-
ploque diadema ab universo exercitu Imperator
29 proclamatur. Juannes vero paucis post diebus
moritur, cum totos viginti quinq[ue] annos, men-
sesque septero Romanis imperasset, octavo die
mensis, quem Xanticum Graeci, Romani Aprilium
vocant.

στρατεύματος. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης ὀλίγας τὸ ἐντεῦθεν μεθίστατο (49), ἕφ' δοις πάντες καὶ εἰκοσιν ἔναυτοις; καὶ μηδὲν ἐπεὶ Ρωμαῖον δρέσας, ὅρδην ἄγον-
τος μηνὸς ὁν Ἐλλῆνες μὲν Σανθικόν, Ἀπρίλιον δὲ Ρωμαῖοι καλοῦσιν.

Du Cangii nota.

(48) τὴν χλαμύδα. Addo Willelmum Tyrium, I.
XV, c. 25.

(49) Μεθίστατο. Ait Tyrius defunctum Joannem
sub Anavarza secundæ Ciliciæ metropoli, in eo loco.

Α σεις καὶ μελλόντων ὅμφατα γίνεται. Α μὲν οὖν αὐ-
τὸς παιδὶ τῷμῷ ἔνυειδένατι εἶχον, καὶ δὴ μοι εἰρηται·
Ωμέτερον δὲ εἴη τὴν γνώμην ἀπιθεῖναι λοιπὸν
τὴν ἔαυτῶν. ο Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπεν, οἱ δὲ
σὺν ἡδονῇ τε καὶ δάκρυσιν ἐπένευεν. Ο δὲ παῖς (ἥν
γάρ φιλοπάτωρ εἰπερ τις ἐλλος) καὶ φύσιον θεομούς
εὐλαβούμενος; κάτω νενευκὼς καὶ ἐπὶ στήριξ τὴν
κεφαλὴν βίπτων δάκρυσι τὸ δάκρυδον Ἐπίλυνε. Τὴν
χλαμύδα (48) δὲ δύμας περιθυεῖς καὶ ταινιωθεῖς τῷ
διαδήματι βασιλεὺς ὑπὸ παντὸς ἀνηγόρευτο τοῦ
στρατεύματος. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης ὀλίγας τὸ
μεθίστατο (49), ἕφ' δοις πάντες καὶ εἰκοσιν ἔναυτοις; καὶ μηδὲν ἐπεὶ Ρωμαῖον δρέσας, ὅρδην ἄγον-
τος μηνὸς ὁν Ἐλλῆνες μὲν Σανθικόν, Ἀπρίλιον δὲ Ρωμαῖοι καλοῦσιν.

Du Cangii nota.

qui dicitur Pratum Palliorum. Quo special Leonis.
imp. de illius interlin valicinum, τόποι; δὲ δύροις
καὶ παρ' ἀπίδια πεσεῖς.

BIBLION B.

LIBER II.

I. Bunc finem habuere res Joanne Imperatore B
gesta. Manuel vero sceptro potitus, eti adolescens
vix prima aspersus lanugine, minime tamen tanta
imperii mole perterritus est, nihilque egit majes-
tate regia indignum. Isaacio enim Constantinopoli
agente, cum multos subiisset suspicio fore ut neu-
tiquam de a rebus novandis contineret, utpote et
ad turbas suopie pronus ingenio et quodam animi
vehementioris impetu omnia exsequi solitus, tum
maxime quod id præsens suaderet occasio, hæc
tamen neglexit imperator. Triginta autem post
parentis obitum diebus illuc commoratus non prius
excessit, quam justa eidem pro more peregis: et
(inter alia enim monasterium exstruxit eo loco, ubi
pater vitam finierat), et Cilicia res in tuu posuisse.
30 Antiocheni autem, qui Joanne adhuc superstite
defectionem paraverant, per legatos Manuelem
rogant, ut agri sui finibus, quem et ad urbem per-
tinere contendebant, neç nisi per vim a Romanis,
nulloque jure possideri, decederent. Hæc fuit le-
gationis summa. Quibus contra imperator in hanc
sententiam respondit: «Palam est omnibus, legati,
uihildum mali a nobis perpresso esse Antiochenos;
si vero qua cui ablata sunt ab aliis, æquum sit
prioribus dominis restitui: cur non et vos Romanis
ultra reddidistis, Antiochiam, sed rem eis deduxistis,
ut vi et armis parenti meo repetenda esset? Quid
enim? nonne eam Persæ cum nobis pareret, ex-
pugnarunt ejus autem in potestate esse creditis
hes, quos a nobis repetitis, sines? scilicet Antiochis

[P. 16] α'. Τὰ μὲν δὴ βασιλέως Ἰωάννου ἔνταῦθε
μοι πέρας ἔχεται. Βασιλεὺς δὲ Μανουὴλ τῶν στῆ-
πτρων ἡδη ἐπιλαβόμενος, μειράκιον ἔτι, πρώτως
δέρτι: γενεάδων, οὗτε ἔνυετεράθη πρὸς τὸν δρόκον
τῆς ἀρχῆς οὗτε τι ἀτεννής ἐπαθεν. Ισαακίου γάρ
κατ' ἔκεινον τὸν χρόνον ἐν Βυζαντίῳ διατρίβοντος
ὑποψίας τε ἐντεῦθεν τοὺς πλειστους εἰσόμεσης, ὃς
οὐκ ἐν ποτε ἀνδροχοίτο μη σύντικα τι νεωτερίσαι,
φύσει μὲν καὶ ἀλλοι δύστερις ὃν καὶ θυμῷ τὰ πλει-
στα διοικούμενος, τοτε δὲ οὖν καὶ προφράσεις εἰς
τοῦτο λαβόμενος, δὲ τούτου μὲν ἡττον ἐφρόντισεν.
ἕφ' δλαις δὲ τριάκοντα (50) μετά τὴν τοῦ πατέρος
τελευτὴν τῷ χώρῳ ἐνιστάριψα; ἡμέραις οὐ πρότερον
ἔκειθεν ἀπῆρε, πρὶν ἀντὶ πατρὸς τὴν δολαν ὡς τὸ
[P. 17] εἰκὸς ἔκειτέλεσε (πρὸς γάρ τοις ἀλλοις καὶ
φροντιστήριον ἐπὶ τοῦ τόπου ἰδρύσατο, οὐ δὴ ἔκει-
νον τὴν ψυχὴν ἀφείναι τετυχήσει), καὶ τὰ Κιλικίων
πράγματα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κατεστήσατο. Ἀντιοχεῖς δὲ
καὶ πρότερον μὲν βασιλέως Ἰωάννου ἔτι περιόντας
χειρὸς τῆς ἔκεινου ἀποσκιρῆν ἡρξαντο, τότε δὲ ἐπὶ
βασιλέα πέμψαντες Μανουὴλ καὶ δρίων σφίσις γῆς
ὑπεκστῆναι ἦξειν, δὲ πόλει μὲν τῇ αὐτῶν ἀνήκειτο
Ιφασκον, βίᾳ δὲ καὶ οὐ ἔν τῷ δικαίῳ πρὸς τῶν
Ρωμαίων τὰ νῦν ἔχεσθαι. Οτ μὲν ταῦτα Ελεγον,
βασιλεὺς δὲ εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς καταστάς; ξεκί-
τοιάδε· «Ὄς μὲν οὐδενὸς ἔτι φλαύρου παρ' ἡμῶν
Ἀντιοχεῖς πειραθῆναι ἔνυετεσεν, ὡς ἀνδρες πρε-
σβευταί, παντὶ που δῆλον ἔστιν. Εἰ δὲ ἡ τις παρ'
ἰτέρων ἀφίηται, ταῦτα δὴ παρ' ἀλλων ἀποφέρεσθαι
δίκαιον ἀν εἴη, τι μὴ καὶ ὑμεῖς. Ἀντιοχεῖαν τῆνδε

Du Cangii nota.

(50) [P. 435] Τριάκοντα. Nicetas in Man. I. I. n. I.

Τωμαίοις ἀπέδοσθε πρότερον, ἀλλὰ χειρὶ καὶ βίᾳ ταύτην πρὸς πατρὸς ἀρχήρεσθε τούμον; "Ἡ οὐχ ἡμῖν πέραν δουλεύουσαν ἀφείσθαι πρότερον; "Ἄλλως; δὲ τίνος ὅντας ταῦτα ἐξ ἡμῶν λαμβάνειν αἰτεῖσθε, πόλεως Ἀντιοχείας; "Ἡ δὲ καὶ αὐτὴ φθάνει κράτες δουλεύουσα τῷ ἡμῶν. Εἰ δὲ τὰ δικά αὐτοῖς ὠμολογήμενα (31) παραβάνειν ὅμινον αἰτιώνη οὐδεμίᾳ, τί τὸν δικαίων παρέρασιν ἐπικαλοῦντες ἡμῖν πάριτε, οἱ γε εὐθύνας μᾶλλον ἐξ ὑμῶν δικαίων ἀν ἀπαιτούμεν; "Ἄλλα τὰ μὲν περὶ τούτου καιρὸς ὁ προσήκων ἡμῖν παραστῆσαι ικανὸς ἔσται· τὸ δὲ νῦν ἀπεστητε τὸν ὁ προσηκόντων κελεύων· ἴμοι γάρ αὐξήσαις & πρὸς πατρὸς εἰς χειρας ἥλθον ἐμάς, μηδ ἐλαττώσαι γένοτο! Τοὶς πρέσβεσι μὲν ταῦτα εἴρεν· δὲ ίκανος καὶ παρὰ τὸν Πύραμον ὄμρυζοντο ποταμὸν, δε διὰ Μούσουεστας φερόμενος ἐπὶ θάλασσαν πιεῖται τὴν ἐκβολὴν, σὺν πρόπομψῃ τὸν νεκρὸν κατῆγεν αὐτὸς ἀμάρτιος τοὺς γηγεινάτοις τὸν ὑμον ὑποχώρην τῇ σορῷ. Ἐπειδὴ τε ἐκεῖθεν οἱ δρόμωνες ίκανοι θάλασσαν ἡδη ἀφῆκαν, λόγος καὶ οὗτος λοιπὸν τὴν σεραπονεῖαν διὰ μέσης ἐχώρει τῆς Περσῶν τῆς ἀκηρυκτῆς διαβιβάζων τὸ στράτευμα. Πρὸς δὲ Ήρεσι καταπλαγίντες τῆς τολμῆς τε τὸ περίον ἀγεάδεμονοι οὐδὲ ἀντιβλεπτῆσαι· Τωμαίοις ἐπολμενον· συνέβαστο τε αὐτοὺς ὃς δι' οἰκείας λοιπὸν ίέναι τῆς ἀλλοτρίας. Οὐ μὲν σὸν εἰς τὴν Ρωμαϊκὸν οὐ διὰ παλλὸν εἰσέβαλε γῆρας· αἰ δὲ τριήρεις ἐς Βυζάντιον ἀναχθεῖσαι τὴν βασιλέως κόρων τῇ χέρῳ πάπεδοσαν, ἢν δὲ Ρωμαϊκὸν γερουσία μεγαλοπρεπῶς ἀπολαβοῦσα εἰς τὸ Ιερὸν παρέπεμψε φροντιστήριον, διπερ τὴ βασιλίς, παθέπερ ἐφην, Εἰρήνη ἐπ' ὄντος τοῦ παντοκράτορος ἐπύγχανεν ἡδη δομησαμένην. Βασιλεὺς δὲ Μανουὴλ ἐπειρ τὴν ἐπάνοδον ἔχοντι, ἐπειδὴ μηδέποτε τὰ κατὰ τὸν σεβαστοκράτορα πύθοιτο, καὶ ὡς ἡδη τυραννίδιος ἀπειθεῖσαι βουλευσάμενον δόλῳ ὑπελθόντες, αἷς τὰ βασιλέως ἀπιτέραπτο πρότερον, Εμφρονορ τῷ τοῦ παντοκράτορος τεμένει ἀποιήσαντο, ἱνωρια γέγονε μήτοτο τῶν σὸν αὐτῷ τισι καὶ μάλιστα τοῖς ταῖς ὑπερηφόνους [P. 18] διέπουσι δυσμενίους ἀρχάς, δράσῃ τι καὶ διχαρι τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον οἰκοῖς αὐτῶν. Ἀμέλει καὶ δισκέπτετο πῶς διαμήχανως τῆσδε τῆς ἐγχειρίζεως ἀπαγάγειν αὐτὸν γένοτα. Ἐδόκει τοίνυν αὐτῷ τόμους δὲς Βυζάντιον ἐκπέμψαι (i) καθοσιώσει δῆθεν τοὺς ἀνδρας καθητοδίλοντας χρημάτων τε διὰ τοῦτο καὶ κτημάτων ἐκπέμψεσι ζημιούντας. Οὕτω γάρ (Ἐφασκεν) διάρι αὐτοῦ βασιλέως τὴν ἐπιβούλην ποιήσασθαι τοὺς ἀνδρας ὑπειληφός δι σεβαστοκράτωρ τὰς οἰκοῖς σὺν τηρήσαι μᾶλλον αὐτοῖς, ήν' ἐπὶ πλέον ἔχῃ πρὸς εἴναις αὐτοῖς ἀποπέμψαι.

β. Ἄλλ' ἦν ἄρα τὰ τῇ προνοίᾳ καθάπτας δεδογμένα δυσαγάλυτα πάντη καὶ λογισμοῖς ἀνθρώπων δυσεπιβούλευτα. Οὐ μὲν γάρ ταῦτα ἐνενέδει, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν δὲ ἡδη τὴν βουλὴν ἐκεκάλυπτεν· Ισαακίους δὲ ἀμφοτέρους τὸν μὲν τὸ σεμνεῖον ἐτήρει-

Du Cangii note.

(31) ἀμαλογημένα. Vide no. ad Annas p. 333 A.

Cornelii Tollii note.

(i) Τόμους δὲς Βυζάντιον ἐκπέμψαι. Familiare verbum Cianamo bac significatione, pag. 57: "Ον ἐπικόλπιον εἶχε τόμον, chartam quam sibi ab aliis gerebat. Circa fineum libri quarti De donatione et

A esse dicetis, quae quidem et ipsa quondam pars imperii nostri fuit. Quid si quae vos ipsi pepigistis federa violare nihil vos pudet, quid posthabitas justitiae crimen nobis ingeritis, qui longe æquiori jure poenas a vobis debebamus repetere? Sed has forte tempus opportunius nostro pendet imperio. Vos interim ab iis quae vestra non sunt abstinerē jubeo: nam quae mihi a patre tradita sunt augere, non minuere est animus. Ita ille legatis respondit. Inde ad naves in Pyramo fluvio, qui Mopsuestiam dividens in 31 mare effunditur, subsistentes parentis funus cum magna subsequentium turba deducit, ipso pariter et agnatis feretro humeros supponentibus. Inde ut cursoria marce attigerunt, movit et ipse castra copiasque per mediā Persarum terras, non petito per legatos commeatu, deduxit, quo ejus facio attoniti Persæ licet talē mirarentur audaciam, nihil tamen contra Romanos vicissim attentare ausi sunt. Ita illi per hostium nihil securius quam per propriam ditionem transgressi sunt. Neque ita multo post imperii fines Manuel ipse attigit. Triremes autem Byzantium appulit principis cineres in terram exposuerunt, quos magnifice susceptos senatus Romanus in monasterium intulit, quod imperatrix Irene, ut supra indicatum, exstruxerat dicasraqe Deo omnipotenti. At eum imperator roditum institueret, ac neendum de sebastocratore quidquam audisset, utique tyrannidem affectantem nonnulli, quibus rerum publicarum cura demandata erat, dolo aggressi in omnipotentis templo custodiendum incluserint, subiit illius animum cogitatio, ne quid temere sebastocrator in quosdam qui cum eo erant, et illustiores praesertim, ipsorumque aedas decerneret. Anxius igitur quo pasto fratrem ab hoc consilio dimoveret, tandem libellos Byzantium militares decrevit, qui homines damnationi subjicerent, eoque ipso bonorum ac possessionum jactura 32 multarent. Sic enim futurum est (inquit) ut sua Ipsiæ causa illos adversus principem insidias molitos ratus sebastocrator res eorum domesticas conservet diligentius, quo ipsos in suas partes traducat.

D 2. Eum vero quae semel divina Providentia constituit, nullo modo convelli neque hominum argutis everti possunt. Nam ille quidem hujusmodi consilia agiebat, et iam cum suis communicabat; Isaacius autem uterque in vinculis habebatur, alter quidem,

bulla aurea, qua monasteria Byzantina ipsoque monachos litium injuriis exemit: Τὴν μέντοι δεράδην καὶ τόμῳ ἐστήριξεν, δη τε χρυσῷ ἐντεσθμασμένον, χρυσόδουλον ήθος καλεῖν έστιν

ut supra diximus, in templo: alter vero, imperatoris patruus, Heracleas Ponticus, ubi circa infamiam vixerat primum, eo a Joanne fratre et imperatore adhuc in vivis agente in exsilium actus, quod regni consilia agitans alias ex aliis insidias struere non cessaret. Tunc autem ad hanc calamitatem redactus fucos eorum qui Constantinopoli suminæ rerum præserant, decreto, quod iterum et ipse res novas moliri deprehensus erat. Sed divina Providentia ita, ut modo dictum est, facilem Manuelem ad imperium fecit. Hic autem ubi quid de sebastocratoribus factum esset rescivit, Byzantini ingressus, accessitum continuo fratrem fraterne excipit, ejusque in amplexum rogit. Patruum etiam revocat ab exilio, et obliterata ejus criminis memoria, cuius gratia relegatus a patre fuerat, **33** veniam concessit. Miliitem deinde pecunias donatum domum remisit, binos etiam aureos Byzantinis in domos singulas largitus. Cumque vacaret patriarchalis sedes Constantinopoli, Michaelum illi imponit, monasterio in insula, quam Oxiam ex situ vocant, antea præfectum, virum liberalibus disciplinis humanioribusque litteris leviter quidem initum, at mox elegantia rerumque divinarum scientia nemine inferiorem eorum, quorum ad eam scilicet virtus fuit maxime conspicua: Hujus manibus cum in ecclesia imperatorio diadema fuisse insignitus, deposito tum in sacra mensa auri centenario, inde excessit, omnibus uno ore liberalitatem illius et magnificientiam prædicantibus. Postea clero etiam annuam ex palatio duorum centeniorum pensum assignavit, id numismatis vulgo secundum nuncupavit.

τῷ κλήρῳ ἐκ παλατίου κεντηναρίων δύο πρωτασώριστος δόσιν· καλοῦσι δὲ τούτο τὸ νόμοντα διάτε-

ραν, ὡς ἔφαμεν, τὸν δὲ, τὸν πρὸς πατρὸς φημὶ τῷ βασιλεῖ θεον, σιδηροπέδαι πρὸς Ἡπαχείᾳ (52) καθειργένον εἶχον τῇ Ποντικῇ. "Εὐτα οὐ δύναται μὲν δῆμος τὸ πρότερον πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως εἴτε περιόδος; διπέρδριος γεγονὼς, δι' αὖ δύναται Ἐρωτικός βασιλεὺς ἀλλοτε ἀλλας ὑπορίπτεων ἐπιβούλας. Τότε δὲ καὶ εἰς τοῦτο τύχης ἥλθε γνῶμη τῶν ἐν Βυζαντίῳ τὸ τηνικάδε ἐφιστώτων, ἐπειδὴ νεωτέροις αὐτοῖς καὶ αὐτὸν ἐγχειρεῖν ἐπύθοντο πράγματιν. Ἀλλὰ τὴν μὲν εἰς τὴν βασιλείαν πάροδον οὕτω καθάπερ ἡδη ἐφην ἡ πρόνοια φθάνουσα εἰδον θαυμεῖ ἐποιεῖ. Οὐ δὲ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς σεβαστοχράτορας ἱκουσεν, ἐν Βυζαντίῳ λοιπὸν γεννόμενος μετακαλεῖται μὲν παραχρῆμα τὸν ἀδελφὸν χερὶ τε περιβάλλει καὶ ἀδελφικῶς περιχέεται· μεταπέμπεται δὲ καὶ τὸν θείον τῆς ὑπερορίας, τὰς αἰτίας τε λύσας ἐφ' αἷς φυγῇ τὸ πρότερον δι πατήρ αὐτὸν ἐξημένον, συγγνόμης ἕξιστεν. Είτα δὴ χρήματι τὸ στρατιωτικὸν δωρησάμενος οἰκαδες ἀπέλλουσεν, ἐκάστη γε μὴν τῶν ἀνὰ τὸ Βυζαντίον οἰκεῖον χρυσίνους παρέσχετο δύο. Ἐπει δὲ καὶ ποιέντος έδει τῇ Κωνσταντίνῳ, Μιχαὴλ (53) ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάγει (j), δε τοῦ κατὰ τὴν νῆσον, ἦν Ὁξείαν (54) ἐν τῇ θεσσαλίᾳ καλοῦσιν, ἡρχ φροντιστηρίου, παιδείας μὲν τῆς Ἑγκυλοῦ καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς ἀκροφαστοῦ, φασι, γενισμένον δακτύλω, ήδον δὲ κοσμίστηται καὶ τῇ τῶν θεῶν μελέτῃ λογιών οἰδεῖνδες ἀλάσσω τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπ' ἀρετῇ μάλιστα διαφανῶν, οὐ ταλαιπωρίᾳ. Νιστερὸν ἐπ' ἐκκλησίας τῷ πάσιλικῷ τανιοῦται διαδῆματος." Ότε καὶ χρυσοῦ κεντηνάριον (55) τραπέζῃ τῇ λερῷ καταθεῖς τότε μὲν ἔχει τὸ διευθέριον αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τοῖς ἀπάντων καταλειπόμενοι στόμασιν. Εἰσέπειτα δὲ καὶ ἐπησαν

Du Gangii notæ

(52) Πρὸς Ἡπαχείᾳ. Vide Nicetian in Joan., n. 9 et 10. et stemma Comnen.

(53) Μιχαὴλ. Existens Leone Styppita patriarcha CP. sufficiens est a Manuele imp. Michael Oxitas, ut scribit Nicetas, l. i. n. 2. Catalogus Patriarch. CP. in Jure Graeco-Rom. Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ἀσκητικῶτας, ὁ ἐπίκλητος Κουρκούνη, ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου Μανουὴλ τοῦ Κομηνοῦ, ἐπη β', μῆνας η'. Sub hoc patriarcha coactum Constantinopoli concilium (an. 1143) scribit Theodorus Balsamon in Nomocan. Phot. in quo Bogomilorum damnatum est hæresis, ipsaque Bogomili ignis supplicio addicci, quod ultimum improbat Balsamon, quod nullus hactenus legatur canon, qui pœnam quampiam capitalem, aut corporalem indixerit, cum id presertim ad legum civilium auctoritatem pertineat. Quo spectant ista Hildeberti episcopi Cenomanens. epist. 30: Reos tormentis afficeret, vel suppliciis extorquere confessionem, censura curiae est, non ecclesiæ disciplina. Vide Allatium de Eccl. Occid. et Orient. perp. consil. ii. c. 12 p. 671.

(54) Ἡράκλειον. Monasterii τῆς Ὁξείας meminit Pachymeres l. iv, c. 8. Erat autem in monte ejusdem nominis situm, Chalcedoni proximo, qui postmodum Auxentii appellationem sumpsi, uti docent Menæa Basili Porphyri. 16 Kal. Mārt.

Cornelii Tollii notæ.

(j) Μιχαὴλ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀρτεῖται. Post mortem οἰκισμοῦ Leonis Styppiota. Hunc Michaelen Ni-

chetas non monasterii in insula Aenta, sed μονῆς τῆς Ὁξείας, aculi monasterii, monachum vocat.

(55) Χρυσοῖς κεντηνάροις. Auri centenaria habent Theophanes, p. 99, 147, 148, 335, etc.; Procopius, l. i. De bello Persic. et in Hist. Arcana; Nicetas in Man. l. ii. n. 7; l. v. n. ult.; S. Gregorius l. ii. ind. 2 epist. 130; Gruter. Inscr. 1120 17 et alii quos passim laudant Scaliger lib. de re nummaria, Mourinus et Fabrotus in glossariis. Auri pondio interpretatur Alamannus. Isidorus centum librarum fuisse centenarium scribit, atque ex eo appellatum: quod, præter Procopium, testantur Glossæ Basil. : Κεντηνάριον, λέπει π' χίντον γέρον Ψωμαῖον τὰ προστιθέμενα. Paulus Warnefridus l. iii. De gestis Langob. c. 12: Inveniunt magnum thesaurum habentem mille auri centenaria. Chronicum Reichersbergense: Si in. perator et exercitus daret ei centenarios auri. Arnoldus Lubec. . xiii. c. 37: Cyprna est regio mari circumdata, regi Constantinopolitano subditæ, persolvens ei annuatim septem auri pondera, quae centenare dicuntur. In charta A. 1208 apud Ughellum tom. VII. Ital. Sacra, p. 274: Cenatum quinquaginta Turenos, Amalphia, et duo centenaria cereris, etc. Vide Georgium Agricolam, l. iv De pond. Rom. p. 95, Casaubonum et Salmasium ad Histor. August. et notas ad Alexiadis p. 414.

(56) Δεύτερον. Quo sibi cleruni demereretur Manuel, et in suas partes perduceret, annuum ei-

γ. Τὰ μὲν οὖν ἐς τὴν βασιλείαν προσόμια τοιάδε Α τινὶ αὐτῷ [P 19] γέγονεν. 'Ο δὲ Ραϊμούνδος (57) τὸν Ἀντιοχεῖας πρίγκιπα τῆς εἰς τὸν πατέρα μετελέσθαι θέλων ἀμαρτάδος; (οὗπω γὰρ ἔφθη ἐκεῖνος δίκτην αὐτῷ ἐπιθεῖνα τὴν δέουσαν, χρέους αὐτῷ τοῦ φυσικοῦ τὴν ὄρμην ἀνακόψαντος), στρατὸν ἐπ' ἐκείνον ἥπερώτην τε καὶ ναυτικὸν ἐπεμψεν. Ἡρχον δὲ τοῦ μὲν Ἀνδρόνικος τε καὶ Ἰωάννης ἐς Κοντοστεφάνους ἀναφέροντε καὶ Προσούχ (58) ἴκανδς τὰ πολέμια. Τοῦ γε μὴν ναυτικοῦ Δημήτριος ἥγειτο φ Βρινᾶς ἐπίκλησις ἔκειτο. Ἀλλὰ Προσούχ μὲν καὶ ἕμφα τῶν Κοντοστεφάνων, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς Κιλίκιους δύοις ἐγένοντο, ἡ τε πρὸς Ἀντιοχέων Ῥωμαῖοις ἀφαιρεθέντες ἐτυχον ἐν δλίγῳ ἀνεσώστητο φρούρια, καὶ Ραϊμούνδῳ ἐς χείρας ἐλθόντες ἐτρέψαντο τε αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ ἔκτειναν. Τὸ δ' δύοις δρτὶ δηλώσων. Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα Ῥωμαῖοις περιστῆσαντα φρούρια, μηδὲνδς δύεν δῆποτε ἀντιστατοῦντος αὐτοῖς δέχρι καὶ ἐς Ἀντιόχου ἥλθον τὴν πόλιν, λείαν Μυσῶν (59) (k) καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐργαζόμενον. Ραϊμούνδος δὲ ἔως μὲν προσιδόντας Ῥωμαῖονς ἐώρα, ἐντὸς τειχίων ἀτρέμας εἶχεν. Ἐπειδὴ δὲ τοιχεῖν συσκευασάμενοι ἀνεχώρουν (ἐπεξῆσις γὰρ στρατοῦ οὐδὲ εἰς), τότε κατὰ νάτου ἐπιθῆσεσθαι αὐτοῖς ἱννοτάσθμενος εἴπετο ἐν τῷ ἀφανεῖ. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἐπὶ τινὰ χῶρον ἐλθόντες, ἐνθα σφίσιν σκηνοῦν ἐδέκει, χάρακα ἐπήγυνντο. Ὁ δὲ ἐν ἐπικαίρῳ καὶ αὐτὸς τὸ στράτευμα καταθεὶς δλίγοις δῆμα ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν πολεμίων ἐχώρει. Οὐ μὴν ἐλαύνει Ρωμαῖονς ἐπιών· τῶν γὰρ ἐπὶ χορταγωγίαν ἔξιόντων τινὲς οὐ μαχράν διπλαθεν τῶν χαρκωμάτων ἐντευχήσθαις αὐτῷ δρομαῖοι τοῖς στρατηγοῖς ἀπήγγειλαν. Οἱ δὲ τότε μὲν (νῦν γὰρ ἥδη) ἦν φυλακὰς τάξαντες ἀνεπάσαντο. Ἐξῆς δὲ οὐπω τὴν δέμαρας καταλαβούσης ταξάμενοι διπισθρόμητοι φεσσαν, γνώμην ἔχοντες σκηνουμένοις ἐτι τοῖς ἀμφὶ Ραϊμούνδον ἐπεισπεσεῖν. Οὐ μὲν οὐδὲ Ραϊμούνδος τὴν δέμαν, ἀλλὰ καὶ δέ δριμιατέρον τοῖς περὶ αὐτὸν τὰ δοκοῦντα ἐπιτελίας αὐτοὺς μὲν αὐτοῦ ἐλεπεν, δὲ ἐπὶ κατασκόπησιν

Du Cangii nota.

item duorum centenariorum redditum largitus est, quæ quidem, inquit, nummorum species, δευτέρου, seu secundi, appellatione vulgo innotescit. Nicetas illud ipso enarrans. γράμμα ἐρύθροσήμαντον — τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεοῦ ἐπιδίδων, τοποῦ αὐτοῦ ἀργύρεα ἐτήσια κέρματα, εἰς μνᾶς δὲ ἐκστὸν κυρωφούμενα. Quas verba idem sonant, cum centenarium sit centum librarium pondus, mina vero, idem quod libra, juxta Budæum, etsi quidam reclamant. At quod centenarium argenti, secundum dicitur, id videtur forte respectu centenarii auri, quod primum vocatum fuerit ex metalli dignitate: vel certe, quod ejusmodi nummi, non ex probato et examinato argento, quod primum, sed ex deteriori, quod secundum dicelatur, confitit essent. [P. 436] Utriusque argenti meminit auctor narrationis de Salvatoris Imagine dicta Antiphonetes, editus a Comitesisio: 'Ο μὲν γὰρ καστερός εὐριθη μεταβληθεὶς εἰς ἀργύριον πρώτιστον, τὸν

Cornelii Tullii nota.

Notum proverbium, Μυσῶν λεῖα, ex Suida et Zenobio.

(k) Ἐτ Ἀντιόχου ἥλθον τὴν πόλιν λεῖα Μυσῶν. Distinguere δέχρι καὶ ἐς Ἀντιόχου ἥλθον τὴν πόλιν, λείαν Μυσῶν καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐργαζόμενοι.

B 3. Eiusmodi fuere Manuelis imperii primordia. Ulciscendam vero statuens illatam Joanni parenti a Raimundo Antiochiae principe injuriam (quippe illum dignam actis pœnam rependere volentem mors prohibuerat) terrestres navalesque copias in eum misit. His Demetrius cognomento Branas, illis Joannes et Andronicus ex Contostephanorum gente, nec non Prosuchus rerum militarium usu insignis præpositi sunt. Prosuchus quidem et uteque Contostephanus, postquam in Cilicie fines pervenerunt, castellis, 34 quæ Romanis erpta fuerant ab Antiochenis, intra breve tempus receptis, consertis cum Raimundo manibus, ipsum verterunt in fugam, plurimosque ex ejus exercitu obruncarunt. His igitur arcibns obstante nemine expugnatis, ad urbem usque Antiochiam, facta Mysorum, ut aiunt, præda, et raptis quæ obvia erant, penetravere. Raimundus interim ingruentes Romanos conspicatus, intra urbis moenia substituit. Ut vero, collecta præda, parant redditum, quod ne unus quidem in eos egredieretur: Raimundus clam a tergo receperentes est insecurus. Ac Romani quidem idoneo reperto loco, ubi pedem figere possent, in eo tabernacula collocarunt. Ipse vicissim opportune cum suis castra faciens, cum paucis ad explorandum hostem prosciscitur. Non latuit ejus adventus Romanos: nam pabulantium nonnulli, non procul a castris obviam facti, confessim ducibus id renuniarunt: qui tum quidem (nox enim iam aderat) C vigilis dispositis sesso continuere. Sed orta vixit luce, instructo agmine retro cesserunt, quo Raimundi copias in propriis tentoriis opprimerent. Raimundus contra nihil segnius seso habens, primo diluculo, quæ essent agenda suis præcipit, iisque ibi relictis, ipse denuo speculatum oxit. Sed enim in Romanos nec opinatus incidens, continuo fugam capossit: missisque ad castra nuntiis sues hortatur, inde quam 35 celerrime excedant. At supervenientes evestigio Romani sugarunt fude-

χαλούμενον πενταχρόνιατον. δὲ μάλισθος εἰς Ελαττὸν μὲν, δόκιμον δὲ δημως δὲ αὐτὸς μετεποιηται εἰς δεύτερον ἀργύριον. Sic porro anteā cle-
ruum et patriarchau sibi devinxerat Michael Rhan-
gabæ, qui, ut auctor est Theophanes, statim atque a patriarcha coronatus est, τῷ πατρῷ ἀρχῇ χρυσοῦ λέπας πεντήκοντα, καὶ τῷ κλήρῳ εἰκοσι πέντε concessit. Rogas etiam a pontificibus Romanis clero distributas, cum recenti electi essent, non uno testore loco Anastasius Bibliothecarius.

(57) Ο δὲ Ραϊμούνδος. Nicetas I. 1. n. 2.
(58) Προσούχ. Fuit Prosuchus iste origine Turcus, ut scribit infra Cinnamus, et, ut opinor, Prosuchi alterius, præcipui Pargiaruchi, seu Belciarochi Turcorum sultani exercituum ducis filius, cuius meminit Anna I. vi.

(59) Αελαρ Μυσῶν. Proverbium de iis qui misere expoliantur. V. Diogen., Zenob. et alios paræmio-graphos.

rumque magnam partem, ad portas usque Antiochiae fugientes persecuti. Raimundus ipse ex hostium manibus agre dilapsus, de nocte in civitatem pervenit. Ea clade affecto Raimundo, Prosuchi milites Ciliciam repeliere. Interea Demetrius cum classe adveniens, loca maritima incursat, oramque totam depopulatur, captivos abducit complures, navesque ipsas incolarum magno numero in littore stantes incendit. Sed et publici apud illos tributum exactior in potestatem venit Romanorum. Ille postquam ad Raimundum perlata sunt, summo animi ardore, ad classem hostilem contendit, quam ubi cognovit jam a statione aevitam, rebus infectis inde regressus est. Romai autem, reflante vento; diebus decem percurrere eum tractum: cumque aquarum penuria premerentur, rursum ex insperato applicatos ad terram hostes in fugam dederunt, direptisque maritimis duobus castellis, magna vini, et fluvialis aquae copia impletis navibus, ventum nasci secundum, ad Cyprus insulam appulere. Quae ibi gesta sunt Raimundum coegerunt Byzantium proficisci. Advenientem vero ad colloquium admittere renuit imperator, antequam ad parentis imperatoris monumentum, venia impetrata, sibi in posterum fidem et clientelam professus esset.

ναῦς ἐμπλήσαντες ὑδατος πνεύματάς τε ἐπιφρόνου σύντα Ραιμοῦνδον τὴν ἡς Βυζάντιον στείλασθαι ἤναγκας ν. ἀφικομένῳ δὲ τὸν τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς ἀπιών μνῆμα ἐντεῦθεν δὴ τὴν συμπάθειαν ἔκομισαν.

καὶ λίξιον (60) λοιπὸν (i) αὐτὸν ἐκοινέατο.

36. 4. Sub idem serme tempus Ireneum, quem C privatus adhuc sibi desponderat, conjugem accepit, regio ortam genere feminam, moribusque et animi dotibus nulla sua aetatis inferiorem. Huic paulo ante Byzantium venienti tradunt obviam effusa, cum alias natalium splendore conspicuas matronas, tum eam maxime quae Alexio imperatori nups erat. Induta erat illa byssina ueste, auro cæteroquin et purpura intertexta; sed ob colorem in byssino cæruleum, cum strata mulier novæ nuptæ videretur, quænam illa esset monacha magnifico habitu, ex iis quæ circumstabant percontata est. Omen id parum felix visum audientibus, quod subsecutus non multo post comprobavit eventus. Manuel trajecto fredo in Asia et Bithynorum finibus versabatur et ne ille terrarum tractus Persarum incursionibus pateret D cura huius. Nam cum prioribus sæculis Barbarorum irruptiones munitionibus subinde exstructis propul-

A αὐτὶς ἔχωρει. Ρωμαῖοις δὲ ἐξ ἀπροσδοκήσιν συμπεσών αὐτὸς τε νῶτα δοὺς ἐφευγε καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα πέμψας κατὰ τάχος ἐνθένδεν ἀπαρτεῖν προύτρέπετο. ἀλλὰ παρὰ πόδας αὐτοῖς ὁ Ρωμαῖον στρατὸς ἐπελθὼν ἐτρέψατο τε καὶ φόνον αὐτῶν πολὺν εἰργάσατο, καὶ μέχρι τῶν Ἀντιοχείας πυλῶν ἡ διώξις ἐγένετο. Ραιμοῦνδος καὶ αὐτὸς μόλις τοὺς πολεμίους διαδράς νυκτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆλασεν. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ τὸν Προσούν ταῦτα Ραιμοῦνδον εἰργασμένοι ἐπὶ τὴν Κιλίκιαν ἀνεχώρησαν, Δημήτριος δὲ σὺν τῷ στόλῳ ἐπελθὼν τὴν περιοίκουν καὶ θαλάσσῃ γείτονα ἐλήσατο, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀνδραποδίσατο, ναῦς τε τῶν ἐγχωρίων ὡς πλείστας παρὰ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένας ἀκτὴν πυρὶ ἐψλέξεν· στο δὴ καὶ ὁ τὸ δημόσιον σφίσιν εἰσπρατόμενος νόμισμα αἰχμάλωτος [P 20] Ρωμαῖοις ἐγένετο. Ραιμοῦνδος δὲ ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουε θυμῷ μεγάλῳ ἐπιών, ὡς τὰς Ρωμαῖκας ναῦς ἀποσχομένας ἡδη τῆς χέρους κατενόει, ἀπραχτος ἐκείθεν ἀνεχώρει. Ρωμαῖοι δὲ τῆς θαλάσσης οὐ συγχωρούσσης αὐτοῖς ἡμέραις δέκα τὸν χῶρον ἐκείνον παραπλεύσαντες, ἐπειδὴ λειψυδρούντες ἥσαν, τῇ χέρσῳ αὐθίς αἰφνίδιοι προσοκείλαντες τοὺς τε πολεμίους ἐτρέψαντο καὶ δύο τῶν ἐπιθαλασσαδίων ἐκπορθήσαντες φρούρια οίνου τε ὡς πλείστου καὶ ποταμίου τὰς τυχόντες ἐς Κύπρον ἀνήγθησαν. Ταῦτα δὴ συμπεσόντα Ραιμοῦνδον τὴν ἡς Βυζάντιον στείλασθαι ἤναγκας ν. ἀφικομένῳ δὲ οὐ πρότερον βασιλεὺς προσχεῖν ἦσαν. Πρότερον δὲ τὴν συμπάθειαν ἔκομισαν.

36. 5. Υπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Εἰρήνην (61) τὴν αὐτὴν οὖπα βασιλεὺς μνηστευθεὶς ταῦτα καὶ πορφύρας δὲ ἀρραγας μὲν ἀναφέρουσαν, τὴν δὲ κοσμιδητὴς καὶ ψυχικαὶς ἀρεταῖς οὐδὲμιᾶς ἐλάσσων τῶν τότε γεγενημένην. Λέγεται δὴ τι περὶ ταύτης τοιούτουν. Οπηγίκα ἡς Βυζάντιον ἀρτὶ παρῆι, δὲλαι τε τῶν ἐπ' εὐγενεῖς διαφερουσῶν ὑπήντων οὐτῇ καὶ ἡ Ἀλεξίη (62) βασιλεὺς ἥρμοστο· τιμφεστο δὲ ἐσθῆτα μὲν ἀπὸ βύσσου, τελλὰ δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας κακόσμητο. Ἀλλὰ τὸ τοῦ βύσσου κυαναυγὲ; (63) μελαμφόρον ταύτην ἐποίει τῇ νεήλῳ καταφαίνεσθαι. Ἀμέλεις καὶ ἐπινθάνει τῶν περόνων, ἡτοις ποτὲ εἴτη ἡ μονήρης αὐτοῖς καὶ μεγαλοπρεπῆς λεγούσα. Τοῦτο δὴ ἔνδιδον τοῖς ἀκούσασιν οὐμενοῦν ἀγαθὸν ἰδοῦς, καὶ τὸ τέλος οὐκ εἰς μαχρὸν ἥκολούθει. Βασιλέα δὲ ἡ τῆς Ἀσίας εἰχε περαία καὶ τὰ Βιθυνῶν δρια σκεπτόμενον διπάς δὲ μηχέτι τεβατά τῷ Περῶν γένει τὰ τῇδε γένοιτο. Τῶν γάρ ἐν τοῖς

Du Cangii notæ.

(60) Καὶ Λίξιον. Occurrerit vox ista infra p. 223. v. notæ ad Annæ p. 406.

(61) Εἰρήνην. Vide stemma Comnen.

(62) Καὶ ἡ Αλεξίη. Alexii Comneni, Joannis imp. filii primogeniti, qui Attalos paulo ante decesserat, conjux. Basileus dicitur Cinnamo Alexius, quia a patre imperatorio titulo donatus fuerat, ut

auctor est Nicetas. De Alexii uxoris morte, nonnulla a nobis observata in præfato stemmate Comnenico.

(63) Τὸ τοῦ βύσσου κυαναυγής. Purpura ferruginea coloris. Gloss. Gr. Lat.: πορφύρα μέλαινα, ferrugo. Virgil.

Cornelii Tollii notæ.

(i) Καὶ Λίξιον αὐτὸν λοιπόν. Λίξιος, qui semi-Barbaris Latinis ligius, vel vasallus. Manuel, libro ἡμίαιτη, oratione ad Vladislauum: Καὶ δοῦλος; οὐ

βίᾳ λυγὴν ὅποδὺς, δὲλαι δοῦλος ἐθελόδουλος. Ιρμηνεὺς δὲ σοι τοῦτο τὸ λίξιον.

δια χρόνος τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιτειχίζονταν Αἱμάδες ἀμέλειξ περιορθόντες, εὐέφοδα Πέρσαις τὰ τίθε ἐγένοντο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν χρόνος θυτέρον φύκοτημέτατα πρὸς βασιλέως ἀνεπλήσθη πλείους ἀνωκισταμένους πέλες· τότε δ' οὖν ἐγνω πολιχνήν τὸν τοῖς εἰτα Μελαγγεῖσι; (64) καλούμενοις ἀνεγέρ-
παι. Τοῦ μέντοι ἔργου προβανόντος ἡγρέλη αὐτῷ, ὡς τῇ προεστάτῃ τῶν βασιλέως Ἰωάννου θυγατέρων, ἦν δὲ Καίσαρ ἡγάγετο ὢρογέριος (65), νέος ἐπιγενούς ἔργων υπογράφει τὸν κίνδυνον. Εἰς δὲ οὐν πέρατο δοῦναι τὸ ἔργον τῷ χώρῳ ἀνιστρί-
φας τῆς ἐπὶ Βυζάντιον εἶχετο. Ἀλλὰ μετεκβήτε χρεῶν ἵκεν ἀπέπλησσε, γυνὴ μεγαλόφρων ἐν ταῖς μάλιστα καὶ πολὺ τῷ ἀρρενωπὸν ἔχουσα. Ἐγύ δ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος εἰς μνήμην ἥλθον τοῦ ἔργου τῆς [P. 21] γυναικὸς ταυτῆς καὶ εἰσέπειτα θυμαδέσθαι δέσσου. Φασὶ τὸν Καίσαρα ὢρογέριον τῇ βασιλείᾳ καὶ εἰτὸν κατ' ἐκείνον ἀποφθαλμίσαντα τὸν χρόνον, δηνίκα οὐκα μετὰ τὴν βασιλέως Ἰωάννου τελευ-
τῆν ἡ Κωνσταντίνου τὸν νέον αὐτοκράτορα εἶχε, στασιώτας ἐκεῖνον ἀλλούς τε περιστῆσαι συχνούς, καὶ δὴ καὶ τῶν τινα Ἰταλιώτων γένους; συμπα-
τρώητην αὐτῷ τὸ πατρόθεν δοῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐ-
τὸν ἐταῖροισανται εἰς τετραχοστους μάλιστα ἀγε-
ρομένους. Ἡν δὲ ἡ Ἰταλιώτης γένει μὲν περιφρ-
νής καὶ ἐπίδοξος, Καπήγης δὲ πόλεως ἔξαρχων
Ἰταλικῆς πολυανθρωποτάτης διγαν καὶ εὐδαίμονος.
Ἄκιν δὲ αὐτῷ τῇς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς αὐτῇ ἡν-
δὲ τῷ τηνικάδε Σικελίας τυραννῶν ὢρογέριος, οὐ
πολὺν ἐν τοῖς δηισθεν παιησόμενα λόγον ἐπειδὼν C

Du Cangii nota.

(64) Μελαγγεῖοις. Vide notas ad Annas p. 441.
 (65) ὢρογέριος. Maria Comnena natu maxima filiarum Joannis imperatoris, Alexii soror genella, Joanni Rogerio Cæsari uxori data est a patre, cui illa haud dii superserstuit; excessit enim, ut ait hoc loco Cinnamus, sub primos imperii Manuels annos. Fuit Rogerius, si eidem scriptori hac in re tides aliqua, Capuae civitatis in Italia princeps, qui cum a Rogerio Siciliæ rege bonis omnibus exultus fuisse, Byzantium, seu auxiliū impetrandi, seu ibidem commorandi gratia, sece contulerat. Verum in eo falli constat, quod Capuae principis dignitatem tribuit Rogerio, cum princeps, cui Rogerius Capuanum absuluit, fuerit Robertus III, qui, ut multus narrat Alexander abbas Celerinus, l. i, ii et in rerum a Rogerio gestarum, in Sicilia oculis privatus, sub rege Willelmo I in tetro carcere vi-
tato finivit, quod tradunt Falcondus p. 647 et Wil-
lelmus Tyrius, l. xviii, c. 7 et 8. Neque potuit is esse filius ejusdem Roberti; siquidem, ut prodit idem Alexander, l. ii, c. 64, cum Capua in Rogerii regis potestatem venit, anno scilicet 1134 supererat Roberto tantum filius Robertus in minoribus con-
stitutus annis, tametsi constet Robertum principis filium Constantinopolim pariter, demum concessisse, atque in aula Manuelem vitam exegisse, ex iis quæ habet card. Barouius sub A. 1166. Fuit igitur Joannes Rogerius non princeps Capuanus, sed ex eadē qua Capuani principes oriundus stirpe, quæ gente Normannica, originem trahebat ab Ausche-
tillo de Quadrellis Aversano comite, qui una cum Rinalpho a Gaimario Salernitanō principe in auxiliū evocatus, cum aliis nobilibus ejusdem gentis in Italianam transiit, ut est apud Odericum, l. iii, p. 472 483, et Leonem Ost., l. ii, c. 68. Proinde Joannem hunc Rogerium eam esse arbitror, qui

A sarent, neglectis iis, pervia omnia erant Persis Uni-
timis, sed postmodum resistente sunt illæ imperato-
ris liberalitate, compluraque ab eo ihi instaurata oppida. Illæ autem tempore in ea quam Melanga vocant regione oppidum condere constituit. Quod opus dum urgetur, nuntiatur Manuelli filiam natu maximam Joannis imperatoris, quam Rogerius Cæsar uxorem habebat gravissimo morbo ad proximum vitæ periculum adductum. 37 Itaque isthic aliquandiu, quo absolveret quæ incepserat, erat com-
moratus, dum Byzantium festinat, sato fungitur fe-
mina ingentis spiritus, quæque virilem omnino animum præ se cerebat. At cum illius mihi hoc loco recurrat memoria, operæ videtur pretium unum quod eam spectat deinceps admiratione dignum B commemorare. Rogerium Cæsarem seruit, mortuo Joanne imperatore, neclum Byzantium ullo obtinente principe, imperium cogitante, collectos plu-
rimos ad suas partes allexisse, atque in his gentilem quemdam Italum, ipsoque a tenoris anni familiarem, qui numero ad summum quadringenti. Erat autem et ille gente perinde Italus, natalium splen-
dore illustris et conspicuus, Capuae civitatis in Italia potentissimæ clarissimæque dominus, cui Byzantii commorandi id causa potissimum fuit. Rogerius tunc temporis Siciliæ tyranus, de quo multa deinceps memoranda occurunt, cum aī bella pervenerimus Italica, Capuano inibi principatu, acri bello hominem impetiit: cui cum ille resi-
stendo non esset, Byzantium se contulit. His igitur C

Rogerius de Surrento dicitur Alexandro abbati, l. ii, c. 60, qui Nuceriam principis Roberti oppi-
dum aliquandiu tutatus, tandem reddere compulsus est Rogerio regi, pacta impunitate. [P. 437] Quod sane cognomen facit ut fratrem Roberti fuisse existimè, cum illud ipsum tribuatur Roberto ab Hugone Falcone p. 645 et Willelmo Tyrio, l. xviii, c. 2 propter maternam originem; duxerat enim Jordanus II Roberti pater, Gaitelgriman Sergii principis seu ducis Surrentini, cuius meminuit Leo Ost. l. i, c. 30, filium, ut auctor est Petrus Dia-
con. l. iv Chron. Casin. c. 98 et Camillus Peregrinus ad Falconem Benevent. primas obtinuisse Joannem Rogerium Cæsarem in aula Constantino-
politana, argumento est, quod in ea synodo, in qua Cosmas Atticus patriarcha CP. abdicatus fuit A. 1144 primus post Manuelem imperatore asse-
derit. Quadrienuio post fatis funeto Raimundo Pictavino Antiochiae principe, cum Constantia ejus uxori seque et principatum eidem Manuelei tradis-
set, missus est illico Joannes Rogerius Cæsar, ut illam sibi in secundam uxorem adjungeret. Sed Constantia Cæsarem, quod in senium vergeret, aspernata est, ipseque rebus infectis Byzantium redit, et tonsa post morbum coma monarchicam vestem induit, ut pluribus refert Cinnamus, l. iii. Rogerii Cæsaris filius, ni fallor, fuit Rogerius alter, queius Manuel imperator in Dalmatiā misit, cui eum præfecit, sub titulo ducis Sclavorum, qua dignitate gaudebat ille an. 1180, ut ex variis diplomati-
bus colligitur a Joanne Lucio altatis, l. iii Hist. Dalmat., c. 10; l. iv, c. 3. Id enim suadent et Rogerii nomen, et quo vixit Rogerius sacerulum, prætereaque demandata a Manuele, cui merebat, præfectura.

s Cæsare tentatis, ut eum conjux post multas ad- A τὰς Ἰταλικὰς; ἀναγράφομεν μάχας, ἐπὶ τὴν Καπύην μονίτοnes obstinatorem vidi, imperiumque vali- λεγένεσάμενος ἀρχήν πολὺς; ἐνέκειτο τῷ ἀνδρὶ πο- dius affectantem, ni provideretur, nequidquam a λεμών. Ἐφ' οἷς οὐτος ἀπειρηκὼς; τὴν εἰς Βυζάντιον πρόposito posse dimoveri, accessitis quibus tum ἔτειλατο. Καίσαρι μὲν οὖν ταῦτα ἐπρόσσετο. Η δὲ σύνοικος ἀπειδὴ μετὰ πολλὰ; παριψέεις Ισχυ-

Aut mihi, inquit, virum tradite, aut vobis curae sit imperatoris filiam fratri meo reservare. Hi modis omniibus Cæsarem adorci, in propinquum Byzantio suburbanum adduxerunt, quasi res quæpiam illic agenda instaret; tum ubi eo accessere, ibi dimisso illo, in urbem rediere.

τῶμῷ. Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ τὸν Καίσαρα

τίου τροπαιῶν ἑξῆγον χρεῖας δῆθεν τινος ἔνεκα.

Διατρέβειν ἀργῆκαν, οἱ δὲ ἐπὶ τῇ πολιν ἥλθον.

5. Ejusmodi ingeniī fuit Maria. Illius autem co- B γnitu obitu Byzantium princeps rediit. Nec multo interjecto tempore, localis ad Rhyniacenos campos castris, ubi castellum de novo exstruxerat Joannes imperator, quod Lopadium vulgo appellant, copias cogit, et in Persidem imperium facere constituit. Persæ siquidem, posthabitis scederibus, Præcanam expugnaverant, urbem Isauriæ, et alia insuper dumna Romanis intulerant. Rebus ut par erat ad bellum compositis, castra inde movens, in ulteriora progredivit, quo incertos inopinato aggressus, puberes omnes internecione dederet. Nec aberravit omnino a proposito, etsi ad manus ventum non est. Superato enim Olympo Mysia monte, ad Pithocam cum pervenisset, ubi validam ipse arcem condiderat, noctu in eos secessit montes, qua confragoi, præ- C ruplique sunt, atque arbustis consiti: verum accidit ut ascendentes crebri e tesquis vapores caput ipsius adeo occuparent, ut subito concideret neque sur- gendi potestatem haberet, et ad medianum usque no- citem omnis sensus **39** fere expers permaneret. Tum recreatus paululum, recuperataque consequente die valetudine, ipse quidein substitit; suorum vero partem dimisit, præfectis ad rem præagendam idoneis ducibus. Hi confessim hostibus obviam faci, iisque profligatis, victorem exercitum cum multi- plici præda, ovantes reduxerunt. Dūn hæc aguntur ab imperatore, Persæ, rebus ad bellum paratis, cum ingenti militum multitidine in Thraciorum terram irrumpunt, et resistente nemine (nam Theodorus cognomento Contostephanus, ad id ab imperatore missus, exercitu comparato, nondum advenerat) castellum illi non longe a mari diissitum, quod Cel- bianum vocant, populabundi ineunt, factaque non modica præda, regrediuntur. His imperator cognitus, impos sui statim cum universis copiis citato impetu leonum contendit, scriptis prius ad sultaniū litteris, quibus consilium suum nuntiaret. Harnum hæc fuit sententia: « Scire te volumus nostræ huic ad- versus te expeditioni molimina tua causam præ-

e'. Ἡ μὲν δὴ Μαρία τοιάδε τις ἦν. Βασιλεὺς δὲ, τοῦ πάθους ἀγγελθέντος αὐτῷ, τότε μὲν ἐς Βυζάντιον ἥλθε μετὰ δὲ τινα χρόνον ἐς τὴν ἐπὶ Τυνδαχοῦ αὐλισάμενος πεδιάδα, ἐνθα βασιλεὺς Ἰωάννη φρούριον τὸ ἐκ καίνης ἀνωκοδομήθη, δὲ Λοπάδιον ὄντμασται τοῖς πολλοῖς, ἐνταῦθε τὸν στρατὸν ἡγε- μενόν, ἐς τὴν Περσικὴν ἐμβαλεῖν διανοούμενος. Πέρος τοιοῦτος γάρ τὰς μεταξὺ Ρωμαίων σπουδὰς παραλί- σαντες Πράκανά τε πολιν Ἰσαυρικὴν ἐκπορθήσαν- τες εἰλον καὶ πλειστα δίλα Ρωμαίους προσεξῆμε- σαν. Ἐπειδὴ γοῦν δραστα παρετεκάστο ήδη, δρας ἐκείθεν σπουδὴ ἐπὶ τὰ πρίσω ἔχωρει, κατὰ νοῦν ἔχων ως ἀν ἀφύλακτοις αὐτοῖς ἐξαπιναίων ἐπελθόντες ήδηδὲν ἀπολέσειε. Πλὴν ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ οὐ πάντη διήμαρτεν. Οὐ μὴν καὶ χείρας ἔχρησε τῇ μάχῃ ἐκείνῃ. Ως γάρ δέως τὸν Μύσιον διαβάζεις "Ολυμπιον ἀχρι το ες τὸν Πιθηκᾶν (66) γεγονός. Ενθα φρούριον αὐτὸς ἐδείματο καρτερὸν, νύκτωρ διὰ τῶν ταύτη ὅρων ἐπορεύετο, & τῇδε ἀποκρέμαται ὑψηλὰ καὶ δεινῶς λάσια, ἐννέεινεν ἐκ τῶν κατὰ τὰς λόχιας ἀναγομένων ἀτμῶν ἀμπιπλαμένης αὐτῷ τῆς κεφαλῆς ἀθρόον κατενήνθαι, ὡς μηδέτι μηδὲ ἀναστῆναι δύνασθαι. Μέχρι μὲν οὖν καὶ πέρι μέσας νύκτας σχεδόν τι καὶ ἀνεπισθήτως εἶχεν αὐτοῦ, [P 22] μετὰ δὲ δλίγον ἀνασφῆλας εἰλα πάφων ἐς τὴν θυτεροίαν γεγονός, αὐτὸς μὲν ἡσυχῇ ἐμείνε, μοίραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀπολεξάμενος Ικανήν δῆμα στρατηγοῖς ἐπὶ τὸ ἔργον διαφῆκεν, οἱ καὶ οὐκ εἰς μακρὸν δυνάμεσι περιτετυχότες ἔχθρῶν, D ἐπειδὴ καθυστέρεροι τῇ μάχῃ ἐγένοντο λαφύρων τε μέγα τι περιεβάλοντο χρῆμα καὶ σὺν τροπαῖοις ἐκείθεν ἀνέστρεψαν. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἐπράσσε. Πέροι δὲ ἐν τούτῳ συσκευασάμενοι στρατῷ μεγάλῳ τῇ Θρακησίων ἐμβάλλουσι γῆς, οὐδενός τε σφίσιν ἀντιστρατοῦντος (Θεόδωρος γάρ φ' Κοντοστέφανος ἐπίκλησις ἦν, τούτου δὴ ἔνεκα πρὸς βασιλέων, πεμ- ψθείς, οὐ πω ἐφθη τὸν στρατὸν ἀγείρας; τῇδε κατα- λαβεῖν) ἀχρι καὶ ἐπὶ τι τῶν οὐκ ἀπὸ θαλάσσης χω- ρῶν, δ Κελδιανὸν (67) ὀνομάζεται, προνομεύοντες ἥλιον, λείαντες ὡς πλειστην ἐπαγόμενοι ἀνεχομένοι.

Du^o Cangii nōtæ.

(66) Πιθηκᾶr. Conserendum plane ad hanc Ma- biai tractus mentio est apud Nicetam in Isaacio, l. 1, n. 4, Acrop. c. 15 et al. Vide notas ad Alexiadem.

(67) Κελδιαr. Lydia, seu Asia Minor, sic dic̄a, ut auctor est Paciymeres, l. ix, c. 8. Cel-

Τούτων ἐκειδὴ βασιλεὺς ἤκουσεν, οὐκέτι κατέχειν A huisse. Neque enim tantum Praecanam haud tui juris civitatem, a te pridem expugnatam, detines, sed et in Romanos agros nuper irrupisti. Iagonpesanem quoque socium nostrum, compluresque alios ibi phylarchos **40** bello lacessere non desmis. Tibi autem viro prudenti cogitandum fuit, nequaquam id neglecturos Romanos, multiplicemque a Deo vindice istiusmodi facinoribus peccatum rependendam. Prinde vel abstine hujusmodi iniurialibus, vel ad sustinendos exemplum Romanos te prepara. » Litterarum id fuit argumentum : quas siuū ac ille traditas perlegit, in hunc modum rescripsit : « Litteras tuas accepimus, maxime imperator, parvissimque omnia que jussisti. Reliquum tibi est accelerare adventum. Nobis autem crebris identidem missis legationibus hic morari non convenit, cetera et Deo et mihi curae erunt. Locus vero congressui Philomelii erit, ubi modo castra posuimus. » Arrogantisimo hoc misso ad imperatorem responso, sultanus Philomelii, ubi castra prius locaverat, cum majori Persicarum copiarum parte consistit, reliquias vero mittit, qui adventantibus Romanis occurrerent. Atque illi haud multo post cum imperatore qui prope Acrunum aderat, civitatem in ea sitam regione que Calograe collis nuncupatur, praedium consequunt, funditusque delecti ac superati, quam celerimne fugiunt ad sultanum ; complures, quos inter et Chares, magni vir apud Persas uominis, Romanorum gladiis interiere. Ille ex accepta clade animo confusus, nec instaurare curans aciem, aut rebus loco necessariis providere, fuge et ipse se dedit. Quo cognito **41** imperator, utrumque illi exprimare gestiens, et quod audacie primum et metus deinde excessisset fines, litteras ad eum in hanc sere sententiam dedit : « Non decebat te, generose princeps, qui probe noveras per se turpem metum fieri torporem, cum praecessit ferocia, bellum adeo sequiter gerere. Quandoquidem igitur propositi prioris immemor, et iis quæ paulo ante ad majestatem nostram rescriperas, negligens, nescio quo recedis, ecce tibi horum memoriam refricamus. Nisi itaque adventum nostrum, sicuti nobis jam antea nuntiasti, Philomelii opperiaris, reliquum erit, ut palam proileamur magnamitatem istam tuam degeneri timore elanguisse. » Litterarum ea fuit summa. Manuel vero Philomelium progressus, urbem vi expugnat, totamque incendit, et e Romanis aliquot, qui captivi iaudicium delinabantur, pristinæ restituit libertati. Persæ quippe freti primo viribus suis, atque alio terrarum abeunte imperatore, de transferendis iis nequidquam cogitarant. At ubi illos incessit metus, non captivos modo, verum etiam propria neglexerunt. Perlatis ad sultanum litteris, sive ex castigatione principis pudore suffusus, sive alia nescio qua de causa, retulit pedem, regionemque **42** Andrachmam a Persis nuncupatam magnis itineribus petuit, ibique castra posuit. Id postquam accepit imperator, apparato confessum exercitu, urbem Adrianopolim supergressus (istud

quippe nominis ad Lycaoniam usque excurrit). In A τοῦ χρόνου ἐνταῦθα ὑπὸ φρουραῖς καθειργμένους εὑρῶν έλυτε τὰς θεσμῶν τοὺς ἀθλίους καὶ φῶς δρῦν παρείχεν ἐλεύθερον. Πέρσαι γάρ τὸ μὲν πρῶτον δυνάμει τῇ σφῶν θρήψεν ἔχοντες ἀλλοι: γῆς βασιλέως ἐπίόντος μετοικίζειν αὐτοὺς οὐδεμηγά γνωσσαν· ἐπειδὴ τὸ δέος αὐτοὺς ἡπειρεν, οὐχ δικαίως αὐτῶν κατημέλουν, ἀλλὰ καὶ τὰ σφέτερα κερὶ ἀλάσσονος θεντο. Τῶν δὲ γραμμάτων ἀπενεχθέντων εἰς τὸν σουλτάνη, εἴτε τὴν ἐντεῦθεν ἐπίπληξιν αἰδεσθεῖς εἴτε καὶ ἀλλοι τι ἐννοησάμενος δπίσω ἔχωρει. Έπει τινά τε χώρον Ἀνδραχμᾶν Περσικῶς ὄνομασμένον ταχὺ γεγονὼς, ἐνταῦθα ἀστρατοπεδεύετο. Ταῦτα

B ἐπειδὴ βασιλεὺς ἦκουει, παραυτίκα διεκδίμησε τὸ στράτευμα, πόλιν τε Ἀδριανούπολιν (68) ὑπερβάς διεβαίνει τὰρ καὶ ἐς αὐτὴν Δυκανούν τὸ διοικητικόν [πτ] ἐν τινὶ χώρῳ Γάιτα διοικητικόν τὴν παρεργολήν ἔποιησετο. Τῇ δ' ὑπεραριψ (ἥδη γάρ οὐ πέρισσα ἀποστηγοῦν ἀμφοτέροις συνέδαινε τοὺς στρατεύματας) ταξίδεμόν τοις στρατώπερον ἔχωρει, ἐπειδὴ τε δύμασε τοὺς Πέρσεις ἥλθεν, Ἐργου εἶχετο. Πέρσαι τοίνυν μηδὲ τὴν πρώτην Ῥωμαίους ὑποστάντες ἐς ὑπαγωγὴν ἐκλιναν. Οἱ δὲ κατὰ νότου αὐτοῖς ἐφεπέμποντο οὓς μὲν ἀνήρουν, οὓς δὲ ἕζωγρουν. Οἱ δὲ σουλτάνοις ἔλθων ἐντὸς τειχῶν εἰσπεσεν· ἐπειδὴ τε δὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθεστήκει, βουλήν βουλεύεται τοιάνδε. Μένειν μὲν ἔνδοθι οὐ πάντα τι ἐθάρρει, ὡς μὴ ἐνταῦθα κατακλείσας ταῦτα ἀπρότον πολιορκοῦσι· Ῥωμαίοις ἐργάσθηται; ἀλλως τε καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος οὐκ εἰδὼς εἰς δι τούχης αὐτῷ περιστήσεται, ἐν στενῷ περισχεθῆναις ἀξέμφυρον φετο. Καὶ δὴ τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος ἐπὶ φυλακῇ τῆς τοῦ στρατεύματος ἐπὶ φυλακῇ τῆς πόλεως [P 24] ἐπὶ τοῦ κατάντους ἐστησεν, δὲ αὐτὸς ἔχων ἐν δεξιᾷ παρετάκτο τῇ τοῦ δρους δυρράγητι μάλιστα πεποιθώς, δι μεταξὺ πόλεως Ἰκονίου καὶ τοῦ φρουρίου Καβάλας ὑπερτείνει.

C 6. Dum hæc agebantur apud Persas, pervenit imperator ad Caballam, ibique nescio quo adesto percitus, in sultanum invadere decrevit: sed quo is 43 loco consideret, cum statim non potuisse rescrire, animi imperium paulisper inhibuit. Tum militari, qua potissimum præstatabat experientia, eductus, ad dexteram civitatis præesse illum militum cuneo, signiferum freno apprehensum eo confessum trahit, rapitque. Stupuit ad ejusmodi facinus Romanus exercitus, magni instar miraculi ratus esse, quod tantas copias, et quæ suas numero longe excederent, inopinato vellet aggredi atque ita prælia aliam subire. Terrebat enim quod non appareret agmen illud hostile, eosque quos videbat, præcursum esse arbitraretur copiarum hostilium, quæ

C 5'. Πέρσαι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἥσαν βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ πρὸς τῇ Καβάλᾳ ἥδη ἐγένετο, δαιμονίᾳ τινὶ κεκινημένον; δρμῇ τὴν ἐπὶ τὸν σουλτάνην ἐσφάδαζεν λέναι. Οὐχ ἔχων δὲ ἐκ τοῦ παραχρῆμα στοχάσασθαι δπῃ αὐτὸν ξυνέδαινεν εἶναι, πρὸς βραχὺ μὲν ἐπεσχθῆ τῆς ὥρμης, στρατηγοῦ δὲ ἐμπειρίζῃ τῆς ἐν δεξιᾷ τῆς πόλεως ἐξηγεῖσθαι φάλαγγος, αὐτὸν διεγνωκὼς (δέξιος γάρ εἶπερ τις τὰ τοιαῦτα ἐτύγχανεν δι), αὐτίκα τοῦ σημειοφόρου λαβόμενος (π) εἶλκε τοῦ βυτῆρος ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐπιστρέψων αὐτόν. Διαπορουμένου δὲ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ καὶ ἐν θάυματι μεγάλῳ ποιουμένου τὸ πρᾶγμα, [δπως ἐς τηλικαύην ἀνυπέρβλητον Ισχὺν ἀπροοράτως οὐεως παρακινούντειν ἐθέλοι: (ἐξελήγετο γάρ αὐτοὺς τὸ μηδαμοῦ τοῦ στρατεύματος ἐκείνου διαφανεσθαι,

Du Cangii notæ.

(68) Πόλις τε Ἀδριανούπολις. De hac Adriano in Asia silent, opinor, geographi. Porro Adriannus, cum titulos in operibus non amaret, inquit Spartanus, multas civitates Adrianopolis appellavit. Sed an regio circumvicina nomen istud habuerit, in dubium vocat Tollius, licet id diserte

D videatur dicere Cinnamus. Verum quid vetat Adriano in ab urbe sic nuncupata, tractum istum vocatum existimare, cum Lyciam, ab urbe Chomate, Choma appellatam suisse ostenderimus ad Annæ p. 92 compluraque istius usus exempla prostent apud Porphyrogenetam in libris de Thematibus?

Cornelii Tollii notæ.

(m) Διεβαίρετο τοῦ καὶ ἐς αὐτὴν Δυκανίαν τὸ δρομία τοῦτο. C. p. i. e. hoc de nomine regionis, in quam Persæ concesserant, non autem de civitate Adrianopoli; cuius qui dicti potest nomen aliquando excusare?

(n) Αὐτίκα τοῦ σημειοφόρου λαβόμενος. Sic I.

III. Συντονύτερον ἥσυνε, ἐπείγων ἐπεοθαί καὶ τὸν σημειοφόρον. Idque adhuc e veteri militiæ Romanæ more. Livius I. ix. c. 13: Vadunt igitur in prælium urgentes signiferos. Et I. x. c. 36: Tum alii alios horrari ut repeterent pugnam: centuriones ab signiferis rupta signa inferre.

κάντεύθεν διοντο πρόδρομα ταῦτα τῇ; σὺν τῷ σουλ-
τάνῳ ξεσθεὶς παρατάξεως τῷ τοῦ δρόνος ὡς εἰκὸς
δημιλαρεὶς κρυπτομένης), θαυμαζόντων οὖν, αὐτὸς
ἡρέμα διακεχυμένος τὸ πρόσωπον· «Ἄνδρες, ἔφη,
Ῥωμαῖοι, μή δὴ τέχνη βαρβαρικῆ δεδιπτέσθω τὴν
ἡμετέραν ἀγχίνοιαν, μηδὲ ἐπὶ τὰς σημαῖας ἀπεῖναι
κυμαῖνεις τοῦ κατὰ μέτωπον ἥμερον δράμενου τούτου
στρατεύματος, ἀλλασχόθεν που ταύτας σὺν στρατεύ-
ματι ἀλλῷ παρεῖναι οἰεσθε. Οὗτε γάρ ἐτέρα τις
μορφα δυνάμεως ὑπολόγειται, οἷμα, Πέρσαις, καὶ
τὰ σημεῖα δὲ σφίσιν αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ τῇ λόχμῃ
ἐντάσιν ἐν τῷ ἀραγεῖ, ἵνα ἐπιδείξει πλήθους ἐκπλήτ-
τειν ἡμᾶς ἔχοιεν. Μή τοινυν τοῦ πλήθους; Θαυμαζόθεν
τὸ βάρος τον, περιφρανεῖτε δὲ μᾶλλον τῆς ἀσθε-
νείας· οὐδὲ γάρ πέφυκεν ἀλλήθεια φαντασίᾳ συγγίνε-
σθαι. 'Αλλ' ἔγω μὲν σὺν τῶν ταγμάτων τοῖς
ἐκπροσθίοις ἀπειμι παρ' αὐτὰ συμμίκην αὐτοῖς,
ὅμηδε δὲ μοι ἔνι τῷ διλλῷ στρατεύματι ἔντεταγμέ-
νους ἐπένειαι χρεών, μή ποτε πολεμίων ἐνδρας πε-
ριπεσεῖν γένοιτο.» Ταῦτ' εἰπὼν δὲ αὐτοκράτωρ ἐπὶ^C
τοὺς πολέμους ἴστο, χώραν αὐτὸς τὴν ἐν ἀριστερῷ
κληρωσάμενος, διε τῷ μεσαιτάτῳ ἀγνιμετωποῦσαν
τοὺς τῶν ἐναντίων στρατεύματος, ἔνθα πλείστους
τε καὶ ἀριστους ἔντεναιν εἶναι Πέρσῶν. Πέρσαι
τοινυν μάχαιρας οἷμα, ταῖς προλαθούσαις περιγρη-
μέναι τὴν τύλαν, ἐπειδὴ τὴν 'Ρωμαϊκὴν εἰδὼν δομ-
ψαίν, τὴν τάξιν ἀποικισάντες οὐδὲν κόσμῳ ἐφέρον-
το, διως αὐτὸς ἔκαστος πρώτος ἐνθένθεν ἀπαλλάσ-
σοιτο σπουδὴν ἔχοντες. 'Ενθα καὶ τὸν σουλτάνην ἡ
ἥμη παρεῖναι διήγειλε. Φευγόντων οὖν Ρωμαῖοι
τῇ διώκει ἐγκείμενοι πολὺν τινα κατέτριψαν χρόνον.
Καὶ οἱ μὲν ἐν τούτοις ἡσαν· τὸ δὲ διλλὸν 'Ρωμαίων
στρατεύματα κατὰ νύτων συντεταγμένως, ὕσπερ εἰρή-
ται, ἐκεῖν τὸ μὲν πρώτον λόχοις τοῖν εξ ἀπροσδο-
κήσητο περιτυχόν ἐτρέψατο, εἴτα καὶ τῶν διλλῶν
κατόπιν ἐπιθεμένων αὐτοῖς, δοτοι [P 25] τε Ἰκονίου
ἐντὸς φυλάκην εἶχον (ἐπεκτίσαν γάρ ἡδη καὶ οὗτοι
θερήσαντες τῷ τὸν αὐτοκράτορα μακράν ἀποθεν
Ἰκονίου ποιεῖσθαι τὴν δικαινίαν) καὶ δοτοι ἐν τῷ κατ-
ατεῖται τῆς πόλεως ὁπίσσω, καθάπερ εἰρηται, ἐτάξαντο,
κλονεῖσθαι ἡδη ἡράκτω. «Οπερ ἐπειδὴ τάχιστα βα-
σιλεὺς ἔκειτο συνάμεις τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ταχιστὴν
ἔξεπειν ἐπ' αὐτοῖς, δῶν Πυρρογεώργιος; τε ἔρχεν
ἐνθῆ δραστήριος μάλιστα, δος καὶ τῷ τοῦ περιμετροῦ
τῆς αὐλῆς ἐσύστερον τετίμηται· ἀξιώματι, καὶ
δι Χαιρούντος ἐς τοὺς βασιλέως καὶ πρὸς τῆς ἀλουργί-
δος ὑπηρέτας τελῶν (69). 'Αλλὰ καὶ τούτων βεδονθησ-
τῶν οὐδὲν ἔτενον καὶ πάλιν κλονεῖσθαι σύνεναινεν
ἔπεις πεπονηκός τὸ στρατωτικόν. 'Αλλὰ βασιλεὺς,
ἥν γάρ διδύτατος τὸ δέον εὑρεῖν καὶ καταστοχάσσασθαι

Du Cangii notæ.

(69) P. 44 τ. 23. 'Ἐς τοὺς βασιλέως καὶ πρὸς
τῆς ἀλουργίδος ὑπηρέτας τελῶν. Tollitus vertit,
inter purpuras imperatoris electus. Verum, aut
falso, dignitatem istam spectavit vestis regie cura,
qua quis donatus erat, a veste regia dicebatur. Vetus
inscriptio : TI. CLAUDIO. AUG. LIB. CORINTHO. A.
VESTE. REGIA. HERMES. LIB. PATRONO SUO. B. M. FECIT.
Contra, penes quem privatæ erat, a veste privata
dicitur in alia inscripti. : DIS. MANIBUS GUELIÆ DYN-

A forte in montium saucibus delitescent. Ea admiratio-
ne. desfixis, leviter subridens : « Viri, inquit, Ro-
mani, animorum nostrorum soleritiam ne perturbet
Barbarorum strategema. Neque enim propterea quod
ab exercitu, qui e regione conspiciunt, abesse signa
contingat, ea aliunde cum alio exercitu adfore exi-
stitionandum est. Nullam, ut arbitror, aliam exerci-
tus partem habent Persæ : sed intra arbusta et in
obscuro habent militaria signa, ut ostentatione mul-
titudinis terrorē nobis incutiant. Nolite numerū n-
extimescere Barbarorum, spernите potius imbecilli-
tatem; illis enim qua fucum faciunt, adest raro ve-
ritas. Contendo igitur cum his qui coram sunt con-
serthus 44 manus. Vestrum erit cum exterris copiis
subsequi, ne alias hostium insidiis circumveniamur. »
B Hæc locutus imperator impetu magno in hostes fer-
tur, locumque occupat sinistrum mediæ illorum
obversum aciel, in qua plurimi stabant optimisque
Persarum. At hi superioribus, ut opinor, præliis
attriti repressaque audacia, ubi Romanos micare
gladios vident, relictis ordinibus, dissipantur passim,
unoquoque militum inde evadere inter primos ad-
nitente. In quibus ipsum etiam alii adsuisse sulta-
num. Romani dum fugientibus acrius instant non
parum temporis consumpsere. Atque ita quidem
sese res habuit. Aliæ interim Romanorum copias
instructis, ut retuli, ordinibus a tergo succelerentes
primo quidem in insidiis quasdam, necopinato de-
lapsæ fugantur. Ingruentibus quoque a tergo aliis
turbari etiam coepérunt : nam et quoniam erant
Iconii præsidiorum milites excesserant, ea fiducia,
quod Imperatorem longius ab urbe insequendi ardor
abripiisset : ut et quoniam post civitatem, uti me-
moratum, in declivi steterant. Id simul accepit
Manuel, partem copiarum quanta potest celeritate
militi, quibus præpositus fuit Pyrrogeorgius, vir
maxime industriosus, qui postmodum primicerii aucto
dignitate auctus est, et Churupus, inter ministros
imperatoris, qui a purpura sunt, electus. Illis licet
adjuvantibus, nibilo secius rursum 45 conturbatur
acies. At imperator animo perspicacissimus et in
rebus investigandis solertissimus, consilio potius
quam armis rem tum egere animadvertis. Advocato
igitur cuidam et militibus, nomine Bempitziotæ, qui
Adrianopoli oriundus erat, jussit ut demptam capite
galeam, et manibus in altum sublatam circumserret
ubique, captiuque esse sultanum magna per exer-
citum voce proclamaret. Id strategematis Romanoru-
rum exempli sublevavit animos, viisque hostium
acrius insistentium retrudit. Ita saepe numerosis co-

TE. M. ULP US. AUG. LIB. VALENS. A. VESTE IMP. PR-
IVATA. CONJUG. KARISS. etc. Est igitur a veste, idem
qui vestiaris. Papias, vestiaris, qui vestibus præ-
est. VESTIARIUS AUG. In inscriptionibus aliquot. Pro-
inde ἀλουργίδος ὑπηρέτης erit a purpura impera-
toris, seu penes quem vestis imperatoriae cura
fuit; nisi quis malit hisce verbis designari restia-
rit, de qua dignitate abunde diximus ad Alexia-
dem.

plus utilius fuit consilium prudens, virisque unius virtus clypearum robore validior. At deficiente die, ibi pernoctatum. Inde primo mane profectus ad Ieonium castra posuit, quod cum undique explorasset adituque haud facile esse vidisset, rumore ad hanc increbrescente in dies, Occidentis populos patriis excitos sedibus ingenti multitudine ad fines Romanorum contendere, ab oppugnatione quidem destituit longiore tempore et majore apparatu, quam qui aderat, opus sibi fore animadvertis; sed obviis quibusque incensis et perditis recessit. Ferunt tunc militibus Romania fœde ac contumeliosa Persarum posita juxta urbem sepultra tractantibus, nec non ex iis multa resodientibus cadavera, principem eo difficilium temporum momento, **46** magnanimitatis non oblitum suæ, inviolatus ut servaretur matris sultani cinis, præcepisse: dixisseque, vel minimum sapientibus reverendam esse nobilitatem infelicem. Scriptas itaque officiosas admodum litteras ad sultani conjugem mittit, in hanc sententiam: « Scias velim, sultanum majestatis nostræ servum vivere, et superesse adhuc, vitatis belli periculis. » Hila vero pecudum circiter duo millia, boum copiam ingentem, et cibaria alia complura, quibus exciperet imperatorem, apparaverat. Sed ubi aduersa suburba, ut memoravimus, Romani incenderunt, haud quaquam executa est propositum. His ita constitutis, cum iam redditum moliretur imperator, iterum ad sultani scribit litteras, eo argumento: « Multum te spernenuero quæsivimus, necdum invenimus. Fugis enim semper, atque instar umbre te nobis subducis. Ne itaque videamus bellum gerere cum umbra, domum denuo repetimus: proximo autem vere majori cum apparatu ad te revertemur. Providendum tibi ne et tum quoque fugam inertem quaquaversum capessas. »

το χρῆμα καὶ πλείστα δόλα τῶν ἐδωδικῶν ἐν παρασκευῇ μὲν εἰχεν ἐφ' ψεύτης φάσιλέας τούτοις δεξιώσα: τὸ ἐπειδὴ πῦρ τὰς πρὸ τῆς πλείστης οἰκοδομᾶς, καθάπερ εἰρηται, τὸ Ρωμαῖκὸν ἐφίλειν, [P 26] οὐκέτι πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκε. Καὶ ταῦτα μὲν τοιδὲ τινὰ ἔσαν. Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ τῆς ἀποπορείας ἤρετο, γράμμα καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν σουλτάνον ἐπεμψεν. Ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε: « Πολλά σε πολλάκις ἀναγνήσαντες οὐπω ἐτύχομέν σοι. Φεύγεις γάρ δεῖ καὶ καθάπερ σκιά διοισθαίνεις ἡμῶν. Ιν' οὖν μή καὶ δοκοήμεν σκεπασθεῖν, τῷ τέως μὲν ἀπιμεν παλινοστοῦντες. Εαρος δὲ σὺν μεζονι τῇ παρασκευῇ ἐπὶ σε ἥξομεν.

7. Hæc ille; interea Persarum magna vis, quæ D regiones ultra Ieonium sitas incolebat, ubi imperaverat Tanisman ille, auxilium ut ferret sultanus venit, illiusque copiis adjungitur. Quibus ille elatus, non fugere, ut **47** ante, voluit: quin potius ordinato agmine eum Romanis, qui tunc ad locum per venerant, quem Tzibrelitzemam barbarico vocabulo nuncupant, prælium initurn deproperat. Est vero is, si quis alius, difficilis accessu, nec explicato duntaxat agminis, sed et paucis incidentibus, ægre pervius. Dum castra communire occupat niles, imperator, quem acrius pungebat ætatis vigor, quique paulo ante duxerat uxorem ex Latinorum

A τοῦ πρακτέου δεξιώτατος, ἔγων ἐπινοίας μᾶλλον ἡ λογίδος ἐνταῦθα χρήζειν τὸ πρᾶγμα. Αὐτίκα τοινού τῶν τινα στρατιῶν καλέσας, Βεμπιτζιώτην (70) μὲν ἐπικεκλημένον, πόλεως δὲ ὠρμημένον Ἀδριανοῦ, ἐκλειστὸν τὸ κράνος τῆς κεφαλῆς ἀποθέμενον μετέωρόν τε αὐτὸν ἐπὶ τῆς χειρὸς πανταχός περιβούντα τὴν τοῦ σογιλτάνον δῆθεν ἐπὶ τοῦ στρατεύματος διακηρυκεύεσθαι ἀλωσιν. Οὗτος γεγονός δινεθάρστρος τε παραχρῆμα τὸ Ρωμαῖκὸν καὶ τοὺς ἐναντίους λογχωρῶς ἐγκειμένους ἀπέωσατο. Οὗτω πολλάκις ἐν βούλευμα συνετὸν ὑπὲρ μυριοπλῆθες ὄντης χείρας, καὶ ἀνδρὸς ἐνὸς ἀρτὴ πολλῶν ἀσπίδων δυνατωτέρα γίνεται. Άλλὰ τότε μὲν, ἐπειδὴ τάχιστα νῦν ἐγένετο, αὐτοῦ που ἡγίλισαντο· δρόμου δὲ δρας: ἐκεῖθεν πρὸς Ἰκονίῳ ἐστρατοπεδεύσατο. Όπς δὲ κύκλῳ περιελθὼν οὐδὲ εὐέρδον εἶναι αὐτὸν κατενόει, ή τε φῆμη, ή Ἐθη τὰ πρὸς δύοντα ήλιον ἐξ θῶν ἐπαναστάντα τῶν πατρίων ἐπὶ τὴν Ρωμαίων παμπληθεὶς ἐμήνυε φέρεοθαί, ἐκάστης τηναντεν ἡμέρας, τοῦ μὲν πολιορκείν ἀπέσχετο, χρόνου τε πλείονος καὶ μεζονος: δόλης ή κατ' ἐκείνην δῆθεν νομίσας παρασκευῆς, δρόμως δὲ καὶ ἀφανισμῷ τὰ ἐν ποσὶ παραδούς, ἐκείθεν ἀπῆλαντεν. « Ότε δὴ λέγεται ὡς τοῖς πρὸ τῆς πλεον: Περσῶν τάφοις πολλὰ τοῦ Ρωμαῖκον ἐνυδρίσαντος ἐκθετά τε τῶν σωμάτων ὡς πλείστα πεποιηκότος, δὲ οὐδὲ ἐν τηλικαύταις καιρῶν δέξτητοι καθυφελεῖν: θέλων τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῆς τὸν σουλτάνον γειναμένης παντάπασιν ἀνύδριστον τηρηθῆναι τὴν κόνιν ἐκβλευε, χρῆναι τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ σωφρονοῦσιν εἰπών αἰδεῖσθαι μᾶλλον δυστυχοῦσαν εὐγένειαν, γράμμα τε χαράξας οὐ πόρρω θρύμβεως: δην παρὰ τὴν τοῦ σουλτάνον ἐπεμπε γαμετήν. Εἴχε δὲ ὅδε τὸ γράμμα· « Εἰδένας: βουλόμεθά σε, ω; τὸ τῆς ἡμετέρας παιδίον βασιλείας δ σουλτάνον ζῆ, καὶ έτι περίεστι τὰς τοῦ πολέμου χείρας διαπερευγών. » Η δὲ πρόβατα περὶ που τὰ δισχίλια καὶ διῶν μέρα το χρῆμα καὶ πλείστα δόλα τῶν ἐδωδικῶν δεξιώσα: τὸ ἐπειδὴ πῦρ τὰς πρὸ τῆς πλείστης οἰκοδομᾶς, καθάπερ εἰρηται, τὸ Ρωμαῖκὸν ἐφίλειν, [P 26] οὐκέτι πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκε. Καὶ ταῦτα μὲν τοιδὲ τινὰ ἔσαν. Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ τῆς ἀποπορείας ἤρετο, γράμμα καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν σουλτάνον ἐπεμψεν. Ηδηλος δὲ σὺν μεζονι τῇ παρασκευῇ ἐπὶ σε ἥξομεν.

ζ. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τούτοις ἔσαν τὰ γράμματα. Περσῶν δὲ οἱ ἀνωτάτω πλεον ὄφοῦντο Ἰκονίου. Ενθα Τανισμάν ἤρχεν ἐκείνος, δυνάμεις ὡς πλείστης ἐπὶ δματιμίᾳν παρὰ τὸν σουλτάνον ἀριθμενεις συνέμιξαν ἡδη τοιτω, αἰς ἐπαρθεὶς οὐκέτι φεύγειν ὡς τὸ πρότερον ἤθελε, ταξάμενος δὲ Ρωμαίοις περιτινα χώρον Τζιρρηλιτζημανι βαρθαρικῶς ὠνομασεμένον ἡδη γεγενημένοις ἐπιθέσθαι, τιπείγετο. « Εστι: δ χῶρος δυσπρόσοδος τε εἰπερ τις καὶ ἀνδρός μηδετερος δε τις γε συντεταγμένοις, ἀλλ οὐδὲ πορευομένοις, κατ διλγούς ράδιων διεξιτητος. Τὸ μὲν οὖν δόλο Ρωμαίων στρατεύματα ἡδη διμφι τῷ χάρακι ἐπονεῖτο βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν τῇ ἡλικίᾳ τυραννούμενος, τὸ δι

Du Cangū ποτε.

(70) Βεμπιτζιώτην. Vide notas ad Διηπ. p. 188.

τι καὶ γυναικί εὐ πολλῷ ξυνοικήσας πρότερον, κατὰ θνῶν τὸν αὐτὸν αὐτούς γράψας τι ἐξ τὴν μάχην ήθελεν. Ἀνδρὶ γάρ Λατεῖνῳ (71) ἔργι τυναικαί εἰσοικισμένῳ μή οὐχὶ ἀριστέας ζωνῆνται αἰσχύνην οὐχὶ τυχοῦσαν ἐπέγεται. 'Ο μὲν οὖν λόχους παρ' ἐκάπερ τὸν πάραγητι δυσὶ καταθέει, διὸ μὲν ἐκ τῶν καθ' αἷμα καὶ ἔγγυτά των αὐτῷ συνεστῶτα, ἐν οἷς ἀλλοι τε ησαν τῶν αὐτῷ οἰκειοτάτων πολλοὶ καὶ οἱ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῖς ξυνοικοῦντες, διὸ δὲ καὶ ἐκ καταλόγων δύο στρατιώτικῶν, ὃν ἡγεῖτο Νικόλαος, (72) ἐπέληχσεν Ἡγελός, ἀνὴρ τῆν τε χειρα γενναῖος καὶ ἀνδρείας εὐτὸν ἔχων, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ ἡσυχῇ μένειν ἐκέλευεν, ἦν δὲ τοὺς πολεμίους αὐτὸν ἱππαζόμενον ἴδεον. 'Ο μῆδις ἀξιοῦσιν Ἱσαακίψ τε πεισθεῖς τῷ ἀδελφῷ καὶ Ἰωάννη τῷ τῶν Ἀνατολικῶν (73) καὶ Δυτικῶν δημοστίκῳ, διὰ μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τις χωρίον ἤλθεν, οὐ δὴ χορταγωγίζεις ἔνεκα τῶν τινας Ῥωμαίων σποράδας ίντας ἔωρα, ἐνταῦθα τε τὰ δηπλα καλυψάμενος, ὡς μὴ ἐκ τοῦ παραλλάσσοντος Πέρσαις καταδηλος εἶη, τῶν Περσῶν τινας δὲ τὸν εἰκός χακουργίζοντας λένε ιεβέχετο. 'Ος δὲ οὐδεὶς οὐδαμόθεν αὐτῷ κατεφαίνετο, τῶν τινας Ῥωμαίων μεταπεμψάμενος στρατιώτων, Πέρσην μὲν τὸ γένος, Πουπάκην (74) δυομά, διδρέων δὲ διλλως καὶ πολὺ τὸ δραστήριον ἔχοντα, ἐκέλευε προσωτέρω χωρήσοντα, εἴπου Περσῶν τινας ιπιόντας προσθίσθι, έπιμελέστατα διασκοπεῖσθαι. [P27]

'Ο μὲν οὖν ἀπῆι, καὶ μικρῷ νιστερὸν ἐπανιὼν Περσῶν οὐ πλείονας τῶν δκτῶν ίδειν ἰσχυρίσατο. 'Ο δὲ βασιλεὺς τοὺς ἀλλοὺς πρὸς ταῖς ἐνέδραις, καθάπερ εἴρηται, διπολεπών αὐτὸς σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ τῷ δημοστίκῳ τοῦ Πουπάκη τὴν δόδον σφίσιν ὑποδεικνύντος, ἢ τάχους εἰχεν· εἶπεν δὲ οὐενε. Γαμβροῖς μέντοι τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγανακτῆσαι περιορθεῖσιν ἐγένετο, ὡς καὶ δρκοὶς φρεικωδεστάτοις αὐτῶν τε ἕκαστον καὶ πάγτας διοῦν ἔνδησας καὶ καταλαβεῖν, ἢ μή μηδὲ βουλομένῳ δν οὔτε τύχῃ ταύτην ἐνέρεσθαι βασιλεῖ τὴν μάχην. Βασιλεὺς δὲ οὗτοις δραθεῖσιν ἀνεμίγνυτο τῶν Περσῶν, καὶ εἰς δικτωκάλεξ τούτους ἡθροίσθαι συνέβαινεν. 'Ηθελε μὲν οὖν

Du Cangii nota.

*Dame, j'avoie pris si haut mariage,
Que bien devoie montrer mon vasselaige.*

(71) Ἀνδρὶ γάρ Λατεῖνῳ. Solemne suisce ait Cin-
namus, Latinis proceribus, sive, uti vocabantur,
baronibus, ut statim post initas nuptias, sorti-
tudinis suæ ac dexteritatis specimen aliquod ederent,
in novarum nuptiarum gratiam: quod potissimum
fiebat in equestribus decertationibus ac torne-
mentis, quæ plurimo non modo cum apparatu, sed
et generosorum militum concursu solebant peragi,
et festivas nuptiarum cæterisque matronis
spectantibus, novus conjux vires suas experieba-
tur: cuius ritus infinita prostant exempla. Inter-
dum etiam, quo amasiarum suarum, editio præ-
claro aliquo bellico facinore benevolentiam sibi
conciliarent, bellorum occasiones quærebant, ut in
is bellicis virtutis laudem consequerentur, vel de-
signe in solemoi aliqua venatione contra seras ipsas
dexteritatem suam ostentabant. Eo enim spectant
quæ habet vetus poema vernaculum ms. de Alberico
Burgundiae duce fictio:

*Dit la reine, ains sist molt grant folage
Qui por un porc a mis son cors en guige,
Auberi l'oist, si respondi sans outrage,*

A genti, militari aliquo facinore, secundum eorum
morem, vires suas decrevit experiri. Viro, quippe
Latino, qui nuper conjugem sibi nuptiarum jure
adjunxerit, nullum edere generositatis specimen,
non modicum est dedecus. Insidias igitur in
vallis binis locat, quarum alteræ constabant ex
agnatis, sibique arctissimo sanguinis nexu proximi-
mis, ac etiam sororiis: alteræ ex duabus milita-
ribus cohortibus conflatae erant, quibus praerat
Nicolans cognomento Angelus, vir impiger manu,
et fortitudine insignis. Illos omnes isthie subsistere
jubet, donec se conspiciant equo insidente contra
hostes progredi. Vix autem rogantibus Isaacio fratri
et Joanni Orientalium atque Occidentalium dome-
stico assensus, simul cum ipsis in locum quemdam
proficisciunt, ubi Romanorum turmas aliquot spar-
sim pabulari animadvertisit, ibique absconditis ar-
mis, ne a Persis ex eorum comparatione agnoscen-
tur, opprimebatur, dum Persæ, uti erat vero
simile, in pabulatores irruerent. Ubi vero nemo
48 in conspectum venit, militem vocat ad se,
Persam quidem genere, virum cæteroquin magna-
nimum, manuque strenuum, nomine Pupaceum,
hunc præcipit, ut progrederetur longius, speculetur
que diligentissime, num forte adventantes aliunde
Persas conspiceret. Abit ille, et exiguo post tem-
pore, haud amplius octo se videsse renuntiat. Tum
vero princeps, reliquis, ut ante dictum est, in
insidiis relicis, cum iratre et domestico, præmon-
strante viam Pupace, quanta potuit celeritate in
eos contendit. At illius consanguinei, quod nullo
loco habiti visi essent, tanta exarserunt indignatione,
ut horrendis sacramentis se, et quotquot
aderant omnes, constringerent, etiam si juberet,
deinceps una cum imperatore non se amplius
certaluros. Ille visos Persas non ante est adortus,
quam coivissent numero octodecim. Cum igitur
vellet gestireique illos statim invadere, ne cum
essent expeditiores, fuga se proriperent; nec posset

D Philadelph. de quo infra p. 224.

(75) Ἰωάννη τῷ τῷ Ἀρατολικῷ, etc. Joannes
Axuchus, cuius meminit Nicet. in Joann. n. 41 42
in Man. I. I. n. 1, etc.: Erat, inquit Tyrius, I. xv.
c. 23, inter principes [P. 438] vir magnificus mega-
domesticus Joannes nomine. De magai domestici
dignitate nihil hic congero, cum multa viri docti
adnotarint; tantum addo protodomesticum, alium
videri a m. domestico in hac inedita, quæ Medio-
lani in æde S. Vitalis exstat, inscriptione :

B. M. FL. AURELIUS PROT (sic) DOM.
ESTICUS. QUI. VIXIT. ANNIS.
L. M. III. D. III. AP
CUTIO. LIBERTUS EJU
POSUIT CONTRA VO
TUM. EJUS BENEMEREN
TI. PATRONO SUO.

(74) Πουπάκην. Solymanni Iconiensis proceris
ex fratre nepotein. infra p. 144.

cum iis collato pede præliari, quod ipso adhuc distaret procul, tandem id comminiscitur. Pupaces imperat, ut Persis accederet quam proxime, et simul ac illos cerneret advenire, fugam arriperet, nec desisteret, donec sibi adjungeretur. Mandata ille exsecutus, Barbaris insequentibus, paulatim cessit, non tamen ita maturavit fugam, ut sui attingendi spem præriperet hostibus; cum vero illi fraudis nescii ad imperatorem 49 usque fuissent pertracti, nihil inde tamen ex animo ille consecutus est. Ipso quippe animadverso, statim fugit se dedere. Mox adjuncti quinquaginta milles subsequentibus, numero confisi, consilium capiunt oppiriundi imperatoris. Ille, etsi comites ut plurimum facinus improbabent seque dictarent procul semotos ab exercitu, tamen laxis habenis, ne tantillum quidem moratus, insequitur. Aliquandiu quidem etiam sebastocrator ipsi aderat et uia cum eo fugientes hostes equo vectus sequebatur. Ubi vero fatigato jam equo pergere ulterius non potest, despondens animum saluteque quodammodo desperata, fratrem obsecrat, uxorisque ac liberorum curam habeat hortatur. At ille succensens fratri exprobransque metum: « Frater, inquit, charissime, mene dum superstes sis existimam sub manibus te hostium relictum? noli, quæso, tam indigne de me aut sentire, aut loqui. » Tum ille: « Mane igitur, ait, donec tecum Barbaros aggrediar. » Imperator autem: « Post initum prælium, inquit, quam cito Deus dederit ad te redibo. Nunc quidem alia animo obversantur, ac nescio quæ præclarí cujuspiam edendi facinoris me tenet libido. » His fratrem allocutus irruit in hostes. Atque ille tum casus imperatori obvenit: qui vero in insidiis, uti memoravimus, positi erant, quemdam e magnatibus Cotertzem nomine confessim mittunt 50 qui sciscitaretur quem exitum habuisserent ab imperatore tentata. Verum hunc imperator ad eos rursus missum, quam cito jussit celerare. Prætergressas ille adjacentem collem, incidit in agmen Persicum militum quingentorum, quod a tergo haud procul cum universa acie subsequebatur sultanus. Hos ut vidit, directa statim hasta in hostes ruit pluresque fortiter dimicando in terram prosternit. Tantum facinus admirati illi, nescio quo stupore perculti sunt. Interea dum hæc geruntur, jam prope conspiciebantur accitæ jussu imperatoris Romanorum, quæ latuerant, ut dictum est, in insidiis, copiæ, quas postquam advertero Persæ partem exercitus imperatori in tergum iniunxit eamque ut adventantes Romanos prohiberet jubeat. Jam enim intra retia conclusum illum esse arbitrabantur. Dum suas sic compoauit aries, imperator deinceps in terram hastæ innixus, dat in mandatis Pupace, qui tum ipsi aderat, ut curaret sedulo, ne Romanos a proximo colle arcerent Persæ: ita quippe fore, ut omnis sibi intercluderetur exitus. Sed enim Pupaces consilium respuens imperatoris: « Desine, inquit, desine; nonne vides,

A καὶ ἐσφάδαξεν ἐπ' αὐτοὺς λέναι· διὰς μέντοι μὴ ἄπεινωντεροι διτεῖς ἀποδρᾶντει δυνηθείεν (οὐ γάρ εἶχεν ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐτῶν καθιπάσασθαι ἀπωτέρῳ οἴτιστῷ), τοιάδε τινὰ ἐνενέστε. Ἐκέλευε τὸν Πουπάκην Ἑγγιστα αὐτῶν γεγονότα, ἐπειδὸν προσιόντων αἰσθοῖτο, φεύγειν δυνάμεις τῇ πάτῃ ἡώς ἡδη παρ' αὐτὸν γένοιτο. «Ο μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποιεῖ, ἐπει τε διώκεσθαι πρὸς τῶν Βαρβάρων ἤρξατο ἡδη, ἐφευγε λοιπόν· οὐ μέντοι παντάπασιν κατετάχει τὸν δρόμον, ἀεὶ δὲ ἐλπίδα τοῦ κατὰληρθῆσθαισθαι αφίσιν. ἐμπαρεχόμενος ἔλαθεν οὐτῶς ἀχρι καὶ εἰς βασιλέα τούτους παρελκυσάμενος· οὐ μήν οὐδὲ ὡς τοῦ κατὰ σκοπὸν βασιλεὺς ἐτυχεν. Ἐπειδὴ γάρ αὐτὸν εἰδὼν θάττον ἥ λόγος ἔξιππασάμενοι ψχοντο· ὃς δὲ πεντήκοντα ἑτέροις κατόπιν αὐτῶν λοῦσι συνῆθον, τῷ πλήθει θαρσήσαντες ἐλογίζοντο ἡδη ὡς ἐπιύντες τοῦτον ὑποστηθόμενοι. Ο δὲ καίτοι πολλὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν οὐκ ἐπινούντων τὸ ἐγχειρημάτ (πολλῷ γάρ ἐφασκον ἡδη ἀποθεν τοῦ στρατεύματος αὐτούς γεγενῆσθαι), δλοις ὅμως ῥυτῆρσιν ἐδίωκεθούδενα καρδὸν ἀνίεις. Μέχρι μὲν οὖν τινος συμπαρῆν αὐτῷ καὶ διενεστοκρίτωρ καὶ συνιπάξετο· ἐπει δὲ τοῦ ἱππου ἡδη αὐτοῦ κεκμηκότος οὐχέτι προσώπερον χωρεῖν τὸν δύνατο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἐλέλειπτο, τὴν τε σωτηρίαν ἡδη ἀπογονός πολλὰ τὸν ἀδελφὸν παρεκάλει γυναικός τε καὶ παιδῶν περὶ τῶν ἔστων. Ο δὲ αὐτῷ μὲν ἐπετίμα καὶ τὴν ὀλιγωρίαν ὀνειδίζειν, «Εἴτα, λέγων, ὁ φίλατες ἀδελφός, ζῶντά με ὑπεληφας ὑπὸ ταῖς τῶν πολεμίων σε λελοιπένται χεροί; Μή σύ γε· μὴ οὐτῶς ἀναξίως ἔστων καὶ φρόντει καὶ λέγε. » Τοῦ δέ, «Ἀλλά καὶ μεῖνον γοῦν ὡς συνέψυμαί σοι τὴν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους λόντι,» προστιθέντος τοῖς λόγοις, «Μετά τὴν συμπλοκήν,» εφη, «θάττον ἦν διδῷ θέδε, ἐπὶ σὲ ἥξω· ὃς νῦν γε πρὸς ἑτέρους τὸν νῦν ἔχω, καὶ με τῇ τοῦ ἀνδραγαθίεσθαι ἐπιθυμίᾳ δεινῶς ἐπί· ἔστητον ἔλκει. » Ταῦτην τῷ ἀδελφῷ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔλαυνεν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν βασιλέα τῆς ἑτέρου· οἱ δὲ ἐπὶ τῶν λόχων, καθάπερ εἰρηται, τεταγμένοι τῶν ἐπὶ δόξῃς τινὲς πεικλήσην Κοτερτζην δηπη ποτὲ τύχης ἔσχε [P. 28] τὰ κατὰ τὸν βασιλέα μαθεῖν σκούδη ἐπεμψαν. «Ἀλλά αὐτὸν μὲν βασιλεὺς εὐθὺς ἐπί ἐκείνους ἐπεμψεν ἥκειν τὴν ταχίστην κελεύσας αὐτούς. Ο δὲ ἀρτούρον διελθὼν διλαβεν Περσικῷ ἐντυγχάνει στρατεύματι ἐς πεντακοσίους μάλιστα ἔννισταμένφ, οὐ κατέπιν οὐ πολλῷ ἀποθεν παντοτραπέσθαι τὸ σωτεῖτον ἐπορεύετο. «Αμα τε οὖν εἰδεις καὶ ζηταὶ τὸ δόρυ θιύνας κατ' αὐτῶν λέτο πολλούς τε δορατίσας εἰς, γῆν ἐβαλλεν. Οι δὲ δωσπερ εἰς ἀφοσίαν ἀπεπτωκότες, ἐστήκεσαν ἀτρεμοῦντες. Ἐν φέται ταῦτα ἔγινετο Ψωμαίων δυνάμεις αἱ τὰς ἐνέδρας, καθάπερ εἰρηται, συμπληροῦσας ἕγγυς παρεφάνησαν, βασιλέως εὐτάς, καθάπερ εἰρηται, μεταπεμψαμένους δι συμβαλλόμενοι Πέρσαι, μέρος ἀποτεμένων τῆς στρατιᾶς, κατὰ νάτου τούτων γεγονότας ἐκέλευσον δι μποδῶν Ψωμαίοις ἐπιοῦσιν ιστασθαι. «Φυντο γάρ ἡδη ἀρκύων διτεῖς αὐτὸν περιποιηθάμενοι ἔχειν. Οι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποιουν· δὲ δρθίψι τῷ δόρατι κατὰ γῆς ἐρεισάμενος ιστατο, τὸν τε Πουπάκην

(παρίστατο γάρ ἡδη τοντῷ) ἐκέλευ τῆρεν ἀκριβῶς μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγχιστα βουνοῦ διείρησι Πέρσαις τὸ Ρωμαῖκὸν γένοιτο, κάντενθεν παντάπασιν ἀδιεξῆτα αὐτῷ ἔσται. Ἀλλὰ δὲ Πουπάκης τούναντίον ἦτερος ἐδύνατο προφερόμενος· « Μέθετε τὸ λαον, Εἰσεγε, μέθες, ω δέσποτα. Οὐχ ὅρξες οἱ κακῶν γενομέναι; Μνῆσαι δή σωτηρίας τῆς ἁυτοῦ. » Οἱ μὲν τοιαῦτα καὶ πλείω τούτων εἰπών, ἐπειδὴ μὴ πειθεῖν εἴχε, κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποιεῖ. Οἱ δὲ βασιλεὺς (οὐ γάρ ἔχειν αὐτῷ μὴ οὐχὶ σὺν ἀτιμίᾳ τοῦ λοιποῦ διαδρᾶνται) τοῖς μὲν λεγομένοις προσέσχεν οὐδαμοῦ, τῶν δὲ πολεμίων αὐτοῖς καθιππευσθέντος καὶ αὐτῶν ἔνα κτεναῖς, τοὺς λοιποὺς συνεπάραξεν, ἀδειάς τε οὕτω λαδόμενος ἐπὶ τε γῆλοφον ἀνάνην ἔστη, ἐνθα Ρωμαῖοι ἄλλοι τε αὐτῷ συνέστησαν καὶ πρὸ γε πάντων Ἰωάννης, διὸ ἀπελριθοῦν αὐτῷ δυτα ἐκ τὸν πρωτοσεβάστων χρέοις διτερον ἀνεγράψατο ἀξιώματος. Οἱ μὲν οὖν βασιλεὺς τοῦτον τὸν τρόπον περισσθεῖς ἐκεῖνον ἀπέλλαττετο, ιδροῦντος αὐτῷ κομιδῇ τοῦ ἵππου καὶ δεινῶς πνευστιῶντος. Οἱ δὲ δομέστικος Ἰωάννης τοῦ βασιλέως ἔτι τοῖς πολεμίοις ἐμπλεκομένου κατόπιν ἀπολεψθεῖς, δεισας μὴ τῶν πολεμίων ἄλλοτε ἄλλους δει κατὰ συστήματα ἐκφαινομένων ἔρημος βορθεῖς διὸ ποδὸς χεροὶ γένοιτο ταῖς αὐτῶν, σκήψεις οὐχ ὑγιεῖς τινας ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ αὐτοῦ ἀνέπλαττε, φάσκων μάλιστα ως ἐπίκαιρον εἶναι τὸν χῶρον οὐδὲ αὐτὸς ἔστως ἐτυχε, καὶ δεινοὺς βασιλεὺς κατάντημα ποιῶμένονες ἐνταῦθα μᾶλλον ἥθροισθαι. Πολλοὺς οὖν τῶν ἐκ βασιλέως ἐκ τεῦ στρατοπέδου, καθάπερ εἰρηται, ἴοντων τούτῳ τῷ τρόπῳ παρ' ἔαυτῷ κατασχεν ἰσχυσε, πρὸς αὐτῶν τε διασωθεῖς ἐπὶ βασιλέως ἥθεν. «Οὐδὲ δὴ αὐτὸς Ἰωάννης καὶ τῶν ἄλλων Ρωμαίων πολλοὶ ὄντες δύναται τὸν τόλμαν καὶ οὐ πάρδων θράσους εἶναι τὰ τοιαῦτα διετελεσθε. Ἐμοὶ δὲ ταῦτα διασκοπουμένῳ θαυμάζειν τιστοι, διπος ἐν μέσῳ τηλικούτων γεγονότι κινδύνῳ [P 29] οὐδὲ τετρώσθαι γοῦν οὐδὲ βεβολήσθαι ἐκεῖνης τῆς ἡμέρας συνέπεσεν αὐτῷ· εἰτε οὖν ἐκ τοῦ συχνὰ κατὰ τουταντὶ τῶν Βαρβάρων ἀνδραγαθίσθεντας πετραν τῆς αὐτοῦ παραχρόμενος σφίσι γενναύτητος ἀπρόστοις μονονουχὶ τούτοις ἐγένετο, εἰτε καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν περιεπούσῃς τρίποις οἵς εἴτη ἐπισταται, λέγεν μὲν οὐ πάνυ θαρρῶ. Τό γε μήν πεπραγμένον οὐκ ἐπιπινεῖσις αὐτὸς τιθεματι. Οὔκουν οὐδὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τόλμαν ἐπιπινεῖν ἔχω, ὅπεις μὴ σὺν τύχῃ (ο) τὰ κατὰ τὸν ἀνδρα διεξετάζοιμι, εἰ μὴ τις διδῷ τι καὶ ἡλικίῃ νεύθητος· ἔμαχον τῷ τι χρῆμα νεῦτης ἔστιν, ἰσχὺς δὲ καὶ φύμη συνεργούμενον δυσμαχώτερον γίνεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πη φίλον ἐκάστῳ φρονεῖσθω τε καὶ λεγέσθω. Βασιλεὺς δὲ πολλὰ πρὸς τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ὥσπερ εἰρηται, κακιζόμενος, « Οὐ χρεία τοιούτων ἡμῖν ἐν τῷ περντι, ἔφη, βουλευτέον δ' ως ἐνι μάλιστα μὴ καὶ τείσιος Ρωμαίων ἀπολέσθαι συμβαλη ἐς ταυτην

Cornelii Tollii notm.

(o) Αἰτεξάνδρου τόλμαν ἐπιπινεῖν ἔχω, στότες μὴ σὺν τύχῃ. Huc facit Q. Curtii Rusi de Alexandro elogium: Fatendum est cum plurimum virtutis debuerit, plus debuisse fortunam; quam solus omnium mortalium in potestatem habuit.

A domine, quanta in mala præcipites ruamus? salutis tandem memineris tuæ. » Hæc igitur aliaque multa id genus clamitans, posteaquam nihil persuasit, iussa exequitur. Cum enim non absque probro locum se deserere posse putaret imperator, ejusmodi monitis aurem præbere noluit. Rursum 51 igitur in hostes progressus, uno ex iis occiso cæteris terrorēm injectit. Auctis inde animis colleū petit, quo et alii e Romanis convenient et ante omnes Joannes fratris filius, quem postea sebastocratoris dignitate donavit. Ita liberatus periculo princeps inde abscessit, sudante non modicum acriusque anhicitante. Iuo. Joannes vero domesticus implicito hostibus imperatore relictus post tergum, veritus ne hostibus subinde turmatim subeuntibus, cum nulla adesset præterea auxiliī spes, veniret in eorum potestatem, haud sanos in his rerum angustiis suæ salutis causa prætextus meditatus, locum in quo tum erat esse dicebat maxime opportunum, ac necesse esse ut qui ad regem se conferre vellent, eo potissimum loco sese colligerent. Cum igitur plurimos ex iis qui a castris pergebant ad principem, detinuissest, eorum ope servatus ad imperatorem venit. Joannes autem Romanique alii imperatoris damnarunt audaciam, quod ad temeritatem proprius accederet. Mili sane hæc percensenti mirari subit, qua ratione in mediis versatus periculis neque vulneratus illo die neque lesus fuerit. An vero, quod crebrius rem fortiter adversus Barbaros gerendo, generositatis C suæ non pauca hactenus dedisset documenta, ab iis nequaquam sit impeditus: vel quod divina illum circuisteterit Providentia, tutataque fuerit, modis ipsi soli cognitis, non ausim 52 plane definire. Ego quidem ut nequaquam id laudo facinus, ita nec Alexandri commendare ausim audaciam, si absque fortuna quæcumque ab illo gesta sunt spectentur, nihilque detur adolescentiæ. Res quippe invicta est juventus: et quæ cum viribus et animi fortitudine fulcitur, omnino nequit superari: sed de his prout libitum fuerit quisque sentiat velim ac scribat. A suis igitur, ut dictum est, objurgatus princeps: « Nihil hæc, inquit, in præsens juvant: quin potius videndum maxime, ne plures hodie pereant ex nostris, cum multi adhuc a tergo relicti veniant. » Itaque placuit ibi in valle proxima insidias ponere, quæ pone venientibus ferrent openi, dum cæteri pedetentium castra repeterent. His ita constitutis, cum paucis ex suis imperator ulterius progreditur. Nicolaus vero, cuius supra memini, mansit in insidiis cum duabus cohortibus, quibus a principe, cum priuum in Persas movit, præfector fuerat. Neque ita multum perrexerat, cum ubi ad vallem quamidam pertigat, adventantes conspiciat Persas. Quare paucis ex iis qui secum erant assumptis, partem vallis occupat: cæteros colleū superare, et

in hostes recta progrederi jnbet. Simul atque illi conflixere cum Barbaris, qui in insidiis erant, consilium auxilio venerunt: Nicolaus autem, de quo supra retulimus, Persam quidem percussit hasta, sed non potuit de sella dejicere, 53 quod fuissest ictus ex asperitate loci remissior. Itaque ne longius illos propelleret, suos jubet ad vallem usque laxis habenis, sed non ultra, progredi. Quod ubi animadvertis Persam, sensim retro cedunt. Interea sagittarii, qui erant cum Coterte, et ab imperatore, ut dictum est, submissi fuerant ad serendam opem qui pone relicti erant Romanis, jam se imperatori adjunxerant: quibus suffultus prælium cum hostibus rursum instaurat. Quos posquam vidit conversis protinus equis fugam meditari: « Bono, inquit suis, estote animo; tota enim exercitus nostri moles ad nos venit. » Quidam vero qui dictis aurem præbere noblebant dixerunt: « Persa, nullo impellente metu (neque enim viribus hactenus ipsi suinius pares), de repente sic passim terga vertunt, abeuntque, quod licet iis in alto constitutis, quæ hactenus nobis occulta fuerunt explorare. » Nec imperatoris conjecturam fecerit evenitus. Nam qui castra servabant Romanii, non modicis imperatore implicitum angustiis edocti, citato agmine opem latiri properabant. Quo tempore tradunt Isaacium sebastocratem imperatoris patrum, qui tum in ipsis aderat castris, ubi ea super principe, ipsumque adeo in extrema adductum pericula accepisset, in imperitorium venisse taboraculum, ibique in confessio e supellectile oratorio eventum rei, imperii jam avidum exspectasse; illius quippe 54 invadendi jam pridem virum invaserat libido, adoleveratque, ut ita dicam, et cum ipso fuerat enutrita, unde postmodum in liberos patriæ instar hereditatis transfusa est. Sed hæc a nobis deinceps conmemorabuntur.

μένοις τὰ ἡμίν τέως ὄρφν ἀφανῆ (p.). Καὶ ἔτυχε γε τοῦ ἀληθοῦς εὐστοχώτατα τὸ πράγμα τεκμηριωτάμενος. Ῥωμαῖοι γάρ οἱ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου ἤσαν, ἐν στενῷ κομιδῇ τὸν βασιλέα πεισχεθῆναι μεμαθήστες σπουδῇ βεβοηθήσαντι ἡπείγοντο. « Οτε δὴ λέγεται ὡς δὲ πρὸς πατέρας τῷ βασιλεῖ θεῖος εὐεξαστοχράτῳ Ἰσαάκιος τῷ στρατοπέδῳ τηνικάδε πτερών, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα ἐπύθεται καὶ ὡς ἐν ἐσχάτοις εἴη κινδύνοις, εἰς τὴν βασιλείον αὐλὴν παρελθών, εἰσὼν δὲ τοῦ δι' ἐπιπλων σχεδιαζόμενου εὐκτηρίου γεγονὼς ἐκαρδόκει τὸ μέλλον, ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ διανοούμενος. Ἐφας γάρ αὐτῇ ἐκ πολλοῦ, καθάπερ εἰρηται, τὸν ἀνδρα τοῦτον εἰσιών συνήχμασέ τε αὐτῷ καὶ συναντέραφη μονονουχήδην διέβη κλήρος. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων

8. Imperator, ut eo unde deflexit revertatur ora-
lio, adjunctis uti diximus quæ e castris advenerant
eopiis, numero confidens rursum in hostes sese
infert; editisque præclaris ibi facinoribus, compo-

Cornelii Tollii ποτε.

(p) Τὰ ἡμίν τέως ὄρφν ἀφανῆ. Sæpe solitum Cinnamio post aliquam ambagem iuserere verba, quæ præcedere debebant. Pers. inquit, ex alto prospicientes, vident ea, puta sequentem exercitus Romani totam molem, quæ nos adhuc, plano nimis campo eentes, videre non possumus. Itaque Tὰ ἡμίν τέως ὄρφν ἀφανῆ, pro ὄρφν τὰ ἡμίν τέως ἀφανῆ, sic infra, ubi de Musalone patriarcha abro-

D η'. Βασιλεὺς δὲ (ἐπάνειμι γάρ διεν τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐπιησάμνη), ἐπειδὴ αἱ παρὰ τῷ στρατοπέδῳ, ὁσπερ ἔφη, συνέμιξαν ἥδη τούτῳ διανοούμενος. Ἐφας γάρ αὐτῇ τῷ πλήθει θαρσήσας καθιπεύσατό τε αὐθίς τῶν πο-

gat et suffecto ejus in locum Theodoto: 'Ανθ' ο Θεόδοτος, ἀνήρ ἐπὶ πλείστον ἀστητικοῖς ἔγγυμνα σάμνεος προχειρίζεται πόνοις. Item libro quatuor 'Ἐπει δέ τις ἔκρατει φῆμη πρότερον ὡς Βασαβίλα Πιτζάρδη ἐτι περιόντι προδούνται Ῥωμαῖος σχέτοιτο, δεῖν ἔγνωσαν καὶ δευτέροις αὐτὸν δροῦς Ῥωμαῖος καταλαβεῖν. Plura sunt, in quæ υπουριοὶ comgerere pretium operæ non esset.

λειμών καὶ γενναλῶν αὐτουργῆς γεγονός ἀριστείων λειμών καὶ γενναλῶν αὐτουργῆς γεγονός ἀριστείων συντεταγμένως λοιπὸν ἐπὶ τῷ στρατόπεδον ἤκεν. Ὅρθρου δὲ ἀναστὰς ὁδοῦ εἶχετο. Πέρσαι τοινυν (Ἐγγιστα γάρ που καὶ οὗτοι ἀναστρατοπεδεύσαμενοι Επιχονί) περὶ τινα δυσχωρίαν αὖθις γενομένῳ τῷ Ὄρμαλων στρατῷ ἐκ τοῦ παρ' ἑκάτερα ἐπιθέμενοι λαρυρῶς θύλισον, δε: δὴ καὶ ποιλοὺς τῶν ἐκ πεζικῶν καταλόγων πεσεῖν ἐγένετο ἐξ ἡτίας τοιδεδε. Ἐν τις ἐν τῷ Ὄρμαλων στρατοπέδῳ ἀνήρ ἀγαθός τὰ πολέμια φέρεται ἀπίκλησις ἔκειτο. Οὗτος δὴ δὲ ἦρ πεζικῶν μὲν τῷ τότε δυνάμεων ἡρχε· τὴν τάξιν τε παρεκκλίνας Πέρσαις ἐκ τοῦ σχεδὸν ἐπομένως εἰς χείρας ἤλθε, τῷ πλήθει τε βιασθεὶς εἰς φυγὴν ἀπαρακάλυπτον ἐβλεψε, τούτῃ τε τῷ τρόπῳ πολλοὺς τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀποβελτικῶν μόργις ἐσώζετο. Ὅπερ αἰσθόμενος δὲ αὐτοκράτωρ τὴν ἀμφ' αὐτὸν φίλαγγα τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας ἀλλοις τε τῶν γνησιωτάτων πολλοῖς, αὐτὸς σὺν ὅλησις τῷ πεπονηκός τοῦ στρατοῦ ἀνακτήσασθαι ἤπειροτο. Ἐς μέσους τῶν αὐτοὺς παρελθόντων στῆναι τε θαρσαλέως ἐνεκλεύσατο καὶ Πέρσαις ἀντεπεξῆγε. Ὅπερ ἔκεινοι κατανοήσαντες οὐκέτι ἀπὸ χειρὸς Ὄρμαλοις ἐμάχοντα. Τῷ δὲ βασιλεὶ ἐπιμελὲς ἐγεγόνει δπως ἀν ἀναθερόσταις τῷ Ὄρμαλον γένοντο· ἥδη γάρ ὡς τὸ περὶ τὰς πεζικὰς, ὡς ἔρηται, τῶν δυνάμεων συμπεσον ὑπεκλέπτειν ἡρέμα τὸ γενναλὸν αὐτοὺς ἤρξατο, ἵνει μηδὲν οὕτω ψυχήν ἔστι κατασείσαι ικανὸν (q) ὡς τὸ συμφύλων αἱμάτων ἐκχύσεις ἐκ τοῦ σύνεγγυς καθερδούσας. Ἀμέλεις καὶ δύν ἐπικόλπιον εἶχε τόμον ἐξεπεγκών, ὃ πρὸς δυομά τῶν ταγμάτων [P. 31] C τοις ἐγένετο ἔκαστα, ἐν οὕτως ὅξεις πραγμάτων δοπῆι λέκτηρ τὸ ποιητέον ἐπέστελλεν. Ἦδη γάρ τῶν ταγμάτων ὡς πλείστα πανημέρια τοῖς πολεμοῖς ἀντιτάσσονται ἀπειροχότα ἀπέλιπον τε τῇ τάξιν καὶ ἐπὶ τὸ σκευοφορικὸν μετέθεντο τοῦ στρατοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον τῶν βασιλέως ἀφροντιστήσαντες κελευσμάτων, ὡς καίτοι πωλῶν ἐξ ἔκεινην τὴν ἡμέραν ἐξ τὸ σώμα πρὸς αὐτοῦ διὰ ταῦτα ἄγημαθέντων, τοὺς ἄλλους οὐδὲ ἐπαλειν τῶν πραττομένων μονονουχί. Τὴ γὰρ λίτνι φιλόψυχον παντάπασιν ἀνεπίμνηστον τῆς ἀρέτης γίνεται. Τὸν οὖν τρόπον τούτον δεῖ τῶν κατόπιν τοῖς ἐμπροσθεν ἐπιμιγνυμένων, ἀπαν λοιπὸν τὸ τοῦ πολέμου βάρος εἰς τὸν βασιλέα περιστὸν δεινῶς τοῦτον ἐπίειν· ἀλλὰ στρατηγικῇ ἐμπειρᾳ τοῖς πολεμοῖς ἀντεπεξῶν ἀσινῆς οὕτω διαγενέσθαι ίσχυσε. Τότε δὴ τοῖς μὲν ἄλλοις αὐτοῦ που σκηνοῦν ἔίσκει μηδὲν προσωτέρω χωρεῖν· τὸν βασιλέα δὲ ταῦτα οὐδαμῆ ἤρεσκεν, ὡς μὴ ἐν συγχύσει καὶ ταράχῃ φερομένοις καταπολεμήσασθαι μᾶλλον Ὄρμαλοις γένηται ή αὐτίκα ή γοῦν ἐξ νέωτα πάντως· ή τὴν ἀπορίαν συσκευαζομένοις ἐπεξίεναι δὲ μᾶλλον

A sito agmine revertitur in castra, indeque postridie sub auroram discedit. At Persae, quorum haud procul aberant acies, Romanos qui rursum in difficulti quodam stabant loco ab utraque parte adorti, nonnullos e peditibus cecidere, cuius quidem clavis ea narratur causa. Vir erat in Romanorum exercitu armis præ cæteris strenuus, cui nomen Critoples, copiis aliquot pedestribus præpositus. Relicto illo ordine cum Persis e propinquo subsequentibus congressus tandemque multitudine circumfusus, palam fugit se commisit vixque multis suorum amissis sospes evasit. Quod ubi intellexit imperator, commissa fratri aliisque aliquot ex consanguineis acie, laborantibus opem latus cum paucis ipse festinat. In medios igitur illos sese inserens, fortiter stare jussos rursum in Persas educit. At illi re animadversa cominus rem gerere detrectant. Tum imperatorem subiit cura, quo pacto Romanorum demissos animos 55 recrearet. Jam enim illa peditum clades imminuere innatam eorum virtutem cœperat; nihil quippe tam validum ad cominovendam mentem quam effusi popularium sanguinis e propinquo conspectus. Ad ultimum protrahit e sinu chartam omnium ordinum nomina continentem, inque ejusmodi rerum angustiis, quid cuique agendum esset, singulis transmittit. Magna enim jam militum pars quia continuis cum hoste præliis congregati nolent, relictis ordinibus ad impedimenta se exercitus retulerat, neglectis usque adeo imperatoris mandatis, ut etiam si nonnulli hactenus eapropter pœnas de-dissent, cæteri tamen eorum quæ sibi nullam propemodum rationem haberent. Itmodicū quippe vita amor virtutis oblivionem omnino inducit. Dum igitur qui agmine cladebant ita continuo se adjungunt prioribus, tota etsi in imperatorem incumberet belli moles, militari tamen arte sublunde hostes aggressus ab eorum manibus incolunis evasit. Ibi tum locanda castra censebant quidam neque progrediendum ulterius. Sed non placuit ea principi sententia, quin potius Romanis esse bellandum censemebat, dum nulla adhuc consternatio tumultusve illorum invasisset animos, quam primo quoque tempore, aut anno sequenti, cum angustiis omnino premerentur. Satius itaque sibi 56 videri hostibus occurrendum, iis pulsis habituros tutiora castra atque in loco liberice concessuros. His dictis, etsi non omnes sibi assentiri animadverteret, Tzicandylem, Sinopitem et Critoplem aliosque e ducibus complures castris præficit. Ipse arrepto imperatorio vexillo, toto impetu cum suis in hostem fertur, cerebraque irruptione fatigatum, tandem ad fugam

D

Cornelii Tollii notæ.

(q) Ἐξει μηδὲ οὕτω ψυχήν ἔστι κατασείσαι ταράχ. Rescribe μηδέν. Possis huc adducere Liviū locum, l. xxxi, c. 5: Nihil tam incertum nec tam inestimabile est, quam animi multitudinis. Quod promptiores ad subeundam omnem dimicacionem videbatur facturum, id metum pigrilamque incussit; iam qui hastis sagittisque, et rara lanceis vulnera

facta vidissent, cum Græcis Illyriisque pugnare assueri, postenquam gladio Hispaniensi destruncta corpora, brachiis abscessis, aut tota cervce desecta, divisa a corpore capita, patentiaque viscera, ei scinditatem alieni vulnerum viderunt; adversus quæ telo quoque viros pugnandum esset, paridi vulgo cernebant.

compellit. Protracta longius insecutio, Romani et ergo instantes multos occidunt, quosdam et caplunt vivos, quos inter fuit Phareus, magis vir apud Persas nominis, qui discubentem sultano populum porrigebat. Pincernam hunc Romani vocant. Erat autem quidam in Barbarorum exercitu, qui a Romanis orlundus, apud Persas vero enutritus et educatus, forte provinciam quamdam sub hac tempora ab ipsis regendam susceperebat, nomine Gabras. Hunc posteaquam ea die occiderunt Romanii, amputatum illius caput in castra secum attulere. Imperator, quoniam multa jam nox erat, fugientes non longius persecutus, cum tropaeis inde revertitur: Romanisque in summa rerum perturbatione et absque ullo ordine inventis (necrum enim sarcinis jumentorum dобра exuerant), universa confusum circumequitans-caetra singulis ordinibus opportunum locum assignat. Sed non pauci interim e militibus noctem in equis transegere, quod adeo compressi consertique starent, 57 ut ab illa nequirent desilire. Sic igitur nox illa transacta. At orto jam sole imperator equo in medium exercitum invectus, ut solent militarium ordinum duces, in hunc modum verba fecit: «Viri strenui, non quod timiditatem ullam in animis vestris vel quamplam aliam deprehenderim ignaviam, ad virtutem et audaciam vos excitaturus vehio (absit enim ut degeneres sint Romani partimque a majoribus gloriam deturpeni), sed ut consuetum ducibus servem morem et adversum futura pericula vos reddam obfirmatores. Quod enim improviso supervenit malum vel fortissimam mentem interduum potest perturbare. Scitote igitur, commilitones, imminent nobis hodie bellum ante actis ceteris longe majus, illudque postremum et ultimum veluti esse certamen, quod quam optime apparari deceat, tum propter priora quae hactenus gessimus bella, tum ne vilescat tot praelare factis probata virtus nostra, utque nobis ipsis ingentes paremus utilitates. Ut enim priorem infelicitatem auspicatior deinde emendat fortuna, ita priorem felicitatem subvertit subsecuta calamitas. Igitur ne hujusmodi quid nobis eveniat, viri praestantissimi, curandum in primis, ut suos quisque ordines teneat, sibiique inducat in animum, si illi serventur probe nec a nobis dissolvantur omnino, si denique operam quisque suam junxerit, certam nos a leptouros victoram et quae transmittentur 58 ad posteros gloriam consecuturos. Contra si vel minimum ordines solvi contigerit usque ad invicem disjungi, pro certo habete nos facile in hostium venturos potestatem. Quemadmodum enim effracta obssessae civitatis latera aditum expugnantibus faciliter praebent, ita se res habet in castris et in explicato exercitu. Nequor porro aliam ob causam prisci duces invenere insidias, scici instructionem, primam vel postremam aciem, dextra aut sinistra cornua, aequalis ordinum series, formamque explicandae aciei. Est enim instar urbis exercitus: cui et portis opus est turribus et late-

A Ελεγεν ειναι χρεων, ει πας τους πολεμους απωσάμενοι κατ' έξουσιαν τε τὸν χάρακα πήξονται καὶ σκηνώσουσιν οὐκέν στενῷ χώρῳ εἰρχθέντες. Ταῦτα λέγων, ἐπειδὴ μή καὶ πάντας ἐνδεχομένους τὸν λόγον ἔωρα, Τζικανδύλην μὲν καὶ Σινωπίτην, πρὸς δὲ καὶ Κριτόπλην καὶ τῶν ἀλλων πολλοὺς στρατηγῶν τῷ στρατοπέδῳ ἐφίστα, δὲ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἀνελδμένος στηματαν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν διψήρητες ἐπὶ τοὺς ἐνστέλους ἥλιανε. Καταπλήξας τε τῷ ἀθρῷ τῆς ἐπελάσεως εἰς φυγὴν βλέψαι τηνάγκαστε. Λαμπρᾶς τοῖνυν γενομένης τῆς διώξεως, κατέπιν ἐπιστόμενοι Ῥωμαῖοι πολλοὺς ἔκτειναν, τινάς δὲ καὶ ζωγρείαν εἶλον, ἐν οἷς καὶ Φαρκουσᾶς ἦν ἀνὴρ παρὰ Πέρσαις ἐπφανῆς, δειπνοῦντι τῷ σουλτάνῳ ἐνετίθει τὸ ἔκπωμα ταῖν χεροῖν· πιγκέρην τούτον Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Ἡν δέ τις ἐν τῇ Βαρβάρων στρατιῇ εἰς Ῥωμαίους μὲν ἀναφέρων τὸ γένος, ἐν δὲ Πέρσαις καὶ τραφεῖς καὶ αὐξήθεις τύχῃ τινὶ στρατείᾳ κατ' ἐκεῖνο κατροῦ παρ' αὐτοῖς διείπε· Γαρδᾶς αὐτῷ ἐπεικῆσις ἦν. Τούτον ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν Ῥωμαῖοι ἔκτειναν, κεφαλὴν ἄργοντες τὴν αὐτοῦ παρὰ τὸ στρατόπεδον ἥλιθον. Βασιλεὺς δὲ (πόδρῳ γάρ ήδη ἦν τῶν γυναικῶν) καὶ ἐτι τοῦ διώχειν ἀποσχόμενος σὺν τροπαιοῖς ἐκεῖθεν διέστρεφεν, ἐν συγχύσει τε ἐτι καὶ ἀταξίᾳ παλλῇ Ῥωμαίους εὐρών (οὗτω γάρ οὐδὲ τοῦ κατὰ νότων ἀχθούς τὰ σκευοφύρα τῶν ζώων ἀπτηλάττοντο), ἀπαν τὸ στρατόπεδον σπουδῇ περιελθὼν τῶν ταγμάτων ἐκάστω τὴν προσήκουσαν ἐνείματο χώραν. Ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν στρατιωτῶν οὐκ διέγους ἐφίπους διανυκτερεῦσαι ξυνέπεσε τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς πυκνώσεως οὐδὲ δυσον ἀποδῆναι τῶν ἵππων ἰσχύσαντας. Τὴν μὲν οὖν νύκτα [P 32] ἐκείνην οὕτως ηὐλίσαντο. Ἡλίου δὲ δρτὶ πρὸς τὸ τῆς γῆς ἐπανάγοντος πρόσωπον, ἐς μέσην ἐφεπτὸς παρελθὼν τὴν στρατιὰν, ὡς ἔδος ἐτὸν οἰς στρατιωτικῶν ἡγεῖσθαι ταγμάτων συμβαλλεῖν, ἔλεξε τοιάδε· «Ἄνδρες γενναιοί, οὐχ ὡς δειλιαν ὅμῶν καταγούνος ή τινα μαλακεῖαν ἀλλην ἐπὶ θάρσους ἥκια παρακελεύων ὅμδες· μή οὔτως Ῥωμαῖοις γένοιτο σχείν ἀγεννῶς, μηδ' οὔτω πάτριον αἰσχῦναι δόξαν· ἀλλὰ νόμον τε τούτον στρατηγικὸν ἐκπληρῶν, πρὸς τὸ μέλλον δὲ ἀσφαλεστέρους ἐνάγων ὅμδες. Ἀπροόρατον γάρ ἐπερχόμενον τὸ δεινὸν καὶ γενναῖαν ἔστιν διε ξυνετάραξε γνώμην. Ἰστε τοῖνυν, ὡς τυστρατιῶται, πόλεμον ἡμὲν ἀπαντήσειν τὴν σήμερον τὸν μείζων τε τῶν προλαβόντων καὶ ὥστερ ἀγώνισμα τελευταῖον δὴ τοῦτο καὶ ἐσχατον· καὶ χρή παρετκενάσθαι καλῶς τῶν τε προτέρων ἡμῖν ἀγώνων ἐνεκα καὶ ὡς ἀν μή καὶ τὴν φθάσασαν ἥδη τῶν ἔργων ἐλέγωμεν ἀρετὴν, καὶ αὐτοῖς δὲ ἡμῖν δπως μεγάλων δρτὶ αἰτίοι ἐσδεμέθα συμφορῶν. Οὓς γάρ προλαβούσαν δυστυχίαν τελεύταιον ἐπανορθούν εὐτύχημα πέψυχεν, οὔτως ἀτέχημα ὑστερον τὴν ἥδη διέφυτεν εὐκληρίαν. Ἄλλ ὅπως μή καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τηλικούτον τι, ὡς λύστοι, γένοιτο ξυμπεσεῖν, τηρητέον ὡς ἔνι μάλιστα τὴν τάξιν ἐκάστω, ἐκεῖνο καλῶς ειδόστιν ὡς εἰ μὲν τὰ τῆς τακτικῆς ἀπεράλυτα παντάπασιν ἡμῖν γένοιτο ἐκαστός τε τὸ ζευτοῦ τοῖς ἀλλοῖς ξυνεισενέγκῃ, νικᾶν τε ἡμῖν

τεριλήψεται καὶ κλέος ἕκυποις περιστώκειν, δὲ καὶ τοὺς εἰσέπειτα πάντας ἀνθρώπους παραμενεῖ. Εἰ δὲ αὐτὸν τούναντιον ἡμῖν ἀλλήλων ἀποδιηρῆσθαι συμβαῖη, αὐτίκα ἔστε διτὶ δὴ εὔχετερωτοι τοῖς ἔχθροις ἐνόμεθα. Καθάπερ γάρ πολιορκουμένης πόλεως πλευρὰ διαφραγμήσα εὐέφοδον αὐτὴν τοῖς πολεμίοις ποιεῖ, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν στρατοπέδων ἔχει. Ἐμέλει καὶ τούτου ἔνεκα λόγοι καὶ παρατάξεις, ὅπεισι τε καὶ ἐμπρόσθιαι φάλαγγες, τὰ δεξιά τε καὶ εὐώνυμα τῶν χεράτων, ἵστοιχαι τε καὶ σχήματα παρατάξεων (^r) τοῖς πάλαι ἀνθρώποις ἐπινεγόται. Πόλις γάρ τις καὶ τὸ στρατόπεδον ἔστι. Καὶ δεῖ μὲν αὐτῇ πυλῶν, δεῖ δὲ πλευρῶν, δεῖ δὲ τάφρων, καὶ πάστις δλλῆς πόλεσιν ἀναλογούσης ἀχολούθιας. Χρῆ τοινυν οὕτω παρατκευάσασθαι καὶ ἥμαξ. Ἐτὶ γάρ περὶ μέσην που τὴν πολεμίαν ἔσμεν καὶ τῶν Ρωματῶν μαχρὸν ἀποπλανώμεθα ὄριαν. » Τοσαῦτα εἰπὼν συντάξας τε κατὰ κεδρον τὸ στράτευμα εὐθὺς τῆς λμηνῆς, ἦν πάλαι μὲν τοῦ Σκληροῦ, κατὰ δὲ τοὺς νῦν χρόνους τοῦ Πουγγούση καλούσιν, ὅδοι εἶχετο. Ἐπεὶ δὲ ταῖς πεδιάσιν ἥδη ἐγένετο καὶ τῆς προτέρας στενοχωρίας ἐν εὐρυχώρῳ καθίσταται τούτῳ [*τόπῳ*] τὸ στράτευμα, κελεύει τῶν στρατιωτῶν τινι μέγα τι καὶ ἔξακουστον ἀνακραγόντι Περσῶν τινα καλέσαι. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθέν ἐποίει. Προσιόντι δὲ τῷ Πέρσῃ. « Ταῦτα πρὸς τὸν σουλτάνον, βασιλεὺς [*Ρ 33*] ἑφη, ἀγγελεῖ. Βασιλεὺς σοι μέγας ταῦτα ἐπιστέλλεις δι' ἐμοῦ. Ἐκομεν δχρι; καὶ εἰς Ἰχόνιον αὐτό· περιήλθομέν σου τὴν χώραν μετελεύσεσθαι σε τῆς ἐς τὴν ἡμετέρων βασιλείαν ἀμαρτάδος μάλιστα προθυμούμενοι. Σὺ δὲ ἀνεχώρεις ἀεὶ κατὰ τοὺς δραπέτας, ἀλλήν τε

τοῦ δλλῆς δμείσιων οἴπω μέχρι καὶ νῦν ἀντιμέτωπος στῆναις ἡμῖν ὑπέμεινας. Ὅθεν ἥμεταις μὲν ἀπικεν ἐπὶ τὴν ἱαυτῶν, σὲ δὲ χρὴ παρεσκευάσθαι καλῶς εἰδότας ὡς ἂμα ἥρι φαγέντι σὸν μείζονι αὐθίς ἐπὶ σὲ ἔργον τῆς παρασκευῆς. » Ταῦτα τῷ Πέρσῃ ἐπισχήφας ὑπιθωρακίῳ τε τῶν ἐπὶ δόξης τινὸς δωρησάμενος, ὡς ἐκδῆλος εἴη πρὸς βασιλέως πεμφθεὶς, ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ σουλτάνος, ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουε, πρέσσεις ὑλίγην ὑπερόπτην περὶ εἰρήνης ἐπερωτήσαντας ἐπεμψέν. Ἀλλ' ἦν δὲ βασιλεὺς μεγάλων τινῶν καὶ οὐκ εὐπορούστων τὸ πρᾶγμα σταθμώμενος· ἀμέλει καὶ ἐπὶ σχήμασι τοῦ δλλας ἀνεχώρει, καὶ δεῖ δὲ τὴν ἐπιούσαν τὸ πρᾶγμα στενοχωρίας ἀπετίθετο τέλος, ἔως, οἵματι, σαφές τι περὶ τῶν δεῖς ἴσπέρας, καθάπερ εἴρηται, προσδοκωμένων μαθεῖν αὐτῷ γένοιτο.

θ'. Ἐπεὶ δὲ περὶ τινα χώρων ἐγένετο οὐ δὴ Μαίνδρος (⁷⁵) τὴν ἐκδολήν ποιεῖται, ἔξω τῶν πολεμίων ἥδη γεγενήσθαι νομίσας εὗնδρόν τε δλλῶς τὸν χώρων ίδων καὶ πολὺ τὸ χαρίεν ἀνθρώπων δέσει παρεχόμενον, κυνηγεσίων ἀνέσει πόνους τούς ἐκ τῆς μάχης παραμυθεῖσθαι ήθελε. Κινήσεως οὖν τινος ἀμφὶ τῇ λόχμῃ αἰσθόμενος πρόρρωθεν, ἐπειδὴ μὴ εἰχε διὰ τὴν λίαν ἀπόστασιν ἔνυνενται τοῦ φαινομένου, τῶν περὶ αὐτὸν τινας ἐπὶ κατασκοπῆσι στέλλας σκηνὰς μὲν ἐνταῦθα ἥθροῖσθαι πολλὰς ἤκουε, τὰ δὲ τοῦ δλλους ταράσσοντα ἵππους εἶναι τῶν ἐν

Du Cangii notæ.

(75) *Μαίνδρος. Tyrius, I. xvi, c. 24 de Maenandro: Supra cuius ripas in pascuis grata virentibus cœnira metatus est. Adde Gestia Ludov. VII c. 41.*

Cornelii Tollii notæ.

(r) Ἰσοστοιχαι τε καὶ σχήματα παρατάξεων. *Jud sit στοιχεῖν in acie, notum. Aelianus Tacticis c. 25: Στοιχεῖν δὲ λέγεται, ἔκαστον ἀνδρα ἐν τῷ ιαποῦ λόχῳ, τὸ δὲ εὐθείας εἶναι τῷ λοχαγῷ καὶ*

A ribus et fossis et ceteris quæ ad urbium usus necessaria occurunt. Hæc igitur omnia a nobis apparaunda sunt, qui in medio soli hostilis versantur a finibus Romanis longo intervallo disparati. » Hæc postquam est effatus, rite composita ordinataque acie, ad paludem, quam olim veteres Sceleri nunc vero Pungusæ vocant, recta iter intendit. Cumque in patentes campos pervenisset, et relicta montium angustiis, in porrecta planitate collocasset exercitum, militi cuidam imperat, ut altiori contenta voce Persam aliquem advocaret. Is jussa exequitur. Accedenti Persæ: « Hæc, inquit princeps, sultano nuntiabis. Hæc tibi per me significat magnus imperator, ad ipsum usque Iconium venimus: regionem tuam percurrimus, summo ardore tua aduersus majestatem nostram peccata vindicaturi. Tu vero profugorum more alias atque **59** alias in terras densigras semper, nec nostrum exspectare conspectum audes. Quandoquidem igitur in proprias sedes alscedimus, præparari te ad bellum, quam optime convenit, scireque cum primum ver advenerit nos rursum majore apparatu venturos. » Iliis dictis, præceptisque, sago militari cuiusdam e magnatibus donatum, quo missus ab imperatore dignosceretur, remisit. Quibus intellectis, sultanus non multo post legatos mittit ad imperatorem, qui eum de pace rogarent. At princeps rem utpote majoris momenti et minime aspernandam expendens, cum varia prætexeret, de die in diem legis responsa facere differebat: donec, opinor, quid certi super iis quæ ex Occidente, ut supra dictum est, afferbant. In dies, inaudivisset.

B C 9. Postquam ad eam regionem venit, ubi Maeander oritur, jam sese ab hostibus tutum ratus, conspicatusque locum aquis irriguum, qui amoenitate sua hominum oblectabat animos, pristinos ex ante actis bellis labores venationum exercitiis demulcere constituit. Cum vero circa silvam e longinquō moveri nescio quid advertisset, nequiritque accuratius rem, quod inde abesse longius, discernere: missis aliquot ex suis qui specularentur, rescivit tandem conserta ibi esse tabernacula, et motum qui consiperetur in silva, ab equis eorum, qui in tabernaculis

τῷ οὐραγῷ, φυλάσσοντας τὰ Ισα ἀπ' δλλήλων διατήματα. Versare dicitur, cum singuli viri in sua decuria recta serie consistunt, a lochago et tergi duce aequalia inter se spatia servantes.

erant, avido ore herbas depascentibus. Mox Persas esse qui adessent agnovit, nominataque illorum tribu **60** Roman quemdam ipsis præesse, adeoque secundum morem sinitimos Romanos depopulatum venisse. Confestim itaque delectam bellatorum partem ad eos insectandos proficiisci jubet : ipse vero cum paucis locum editiorem condescendit, quæ agentur exploraturus. Contra Persæ collectis sarcinis redditum parabant. Sed ut se a Romanis jamjam comprehendendi, illosque effusiore impetu conspexere in se ferri, obversa fronte restitere. At Romanis instantibus, pedem rursum referunt, quo saepius ejusmodi repetito dolo fatigati complures e Romanis despondere animum redditumque cogitarunt. Quod ubi imperator animadverit (ex alto enim, ut retuli, eventum rei speculabatur), citato quantum poterat cursu absque lorica ad illos contendit. Sed ubi Persæ plurimos Romanorum insecurione Jam animo desidentes et a se invicem divisos conspexerunt, reliquos exiguo admodum numero rati, undique circunveniunt, jamque haud multum aberat quin eos delerent omnino, nisi inopinata superveniens pericula exemisset princeps. Tum vero fngientium Persarum insecurione plurimum temporis absumpsit : unde cum iam equum desicere animadverit, substituit paululum donec alias e velocioribus adducatur, quem celeritate innuentes Agrimen vocabant. Sequentibus autem pone sigillatim et sparsim Romanis imperat ut instarent acrius, neque **61** ab ardore remitterent. Alii quidem cum post plurimum insecurionem nihil demum peragerent, et regionem, in quam pervenerant, desertam nec facile perviam esse viderent, retro cessere : princeps autem Andronico patrueli, de quo multa a nobis in superioribus dicta sunt, in hostem contendenti obviam factus equum invito extorquet, quem ille insitit, et eum exspectare ibi tantisper jubet, dum Agrimen illum jamjam adducendum nactus secum una contenderet in prælium. Interim in hostem proficiuntur. Copias Persæ bisariam divisorant. Priors pars constabat eo equitatu, qui liberius atque stramentis gregatim subsequi solet. Reliquus exercitus a tergo incedebat, subeuntes Romanos excepturos. Ubi vero nemo Romanorum conspicitur audaciores effecti, coeunt in unum omnes, equitatumque, qui liberius ut dixi, excurrunt, in locum unum statuunt ; simul ac autem imperatorem solum, nec lorica indutum, contra se adventare cernunt, irruunt in ipsum universi, sagittisque impetunt, sese invicem subinde ad virtutem hortati. Sed ille heroico generosoque plusquam resumpto animo, postquam ægre circumveniri se posse ab hostibus agnoverit slocus

A τοῖς σκηναῖς ἀνέτῳ στόματι τῇ πόδῃ ἐγχάσκοντας. Τούς τε οὐν Πέρσας οἰτινες εἰεν αὐτίκα συνεῖθεν ἐκ τῆς σφετέρας αὐτοὺς δνομάσας φυλῆς, Ταραντίνα γενεάρχην αὐτοῖς καταλέγων εἶναι, καὶ ὡς καὶ ἔθος τὸ αὐτῶν τοὺς ἐκ γειτόνων Ῥωμαίων ἡδη καὶ νῦν ληστεύσαντες λαφύρων πλησάμενοι ἤκουσι. Καὶ δὴ τῶν περὶ αὐτὸν συχνοὺς ἀπολεξάμενος στρατιώνων σπουδῇ διαφῆκεν ἐπὶ τὴν διώκειν. Οὐ δὲ εἰς ἀποπόδιν τι χωρίον ἀναδραμάντι ἐνταῦθα σὺν διήγοις ἀποσκοπῶν ἵστατο. Ἐν τούτοις δὲ οἱ Πέρσας συσκευάμενοι ἐκεῖθεν ἀπῆλυνον. Ως δὲ τάχιστα πρὶς τῶν Ῥωμαίων καταλαμβάνεσθαι ἤρεντο, σποράδην αὐτοὺς φερομένους ἰδόντες, ἀντιστραφέντες ἀντιμέτωποι ἴσταντο. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἐπικαταλαμβάνοντων νῦται καὶ πάλιν ἐξίδουν· τοῦτο τε πολλάκις γεγονός πολλοὺς Ῥωμαίων ἀπαυδῆσαι ἐποίησεν· θάνετον καὶ τοῦ διώκειν ἀφέμενος παλινοδίας ἐμέμνηντο. Ὅτερ δὲ βασιλεὺς κατανοήσας (ἐστήκει γάρ ἀνωτάτω που, ὥστερ ἔφη ἀποσκοπῶν) [P 34], αὐτίκα ὡς εἰχε τάχους ἀθωράκιστος ἐπὶ ἐκείνους ἐχώρει. Πέρσαι δὲ, ἐπειδὴ πολλοὺς Ῥωμαίων τῇ διώξει, ὥστερ ἔφην, ἡδη ἐκκακήσαντας χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων γεγονότα; εἰδον, κομιδῇ ὀλίγους τοὺς ἄλλους κατανοήσαντες ἀμφιβόλους τε ἡδη ἐποίησαντο καὶ ἔγγυς ἥλθον τοῦ μέγα τι καὶ ἀνήκεστον δρᾶσαι, εἰ μὴ βασιλεὺς ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἐκφανεῖς τοῦ κινδύνου διεώσατο. Φεύγουσι τοίνυν δὲ ἀμφεπόμενος Πέρσαις πολύν τινα κατέτριψε χρόνον. Οὐθεν καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἵππου κεκμηκότος ἡδη ἥσθετο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἔμεινε, τὸν ἐν τοῖς μάλιστα δρομικὸν δυτα τῶν ἵππων αὐτῷ κομισθῆναι καραδοκῶν, διν καὶ Ἀγρίμην (76) τὸ τάχος αινιττέμενοι ἐκάλουν. Ῥωμαίων καὶ τοῖς δσοι κατόπιν αὐτοῦ καθ' ἕνα καὶ σποράδην λόντες δὲ ἐπικατελάμβανον, ἐκέλευς διώκειν ἐτι μᾶλλον μηδ' ἀνίεσθαι τῆς προθυμίας. Ἀλλοι μὲν μετὰ πλείστην δσην τὴν διώξιν ἐπειδὴ μηδὲν ἀνύστειν εἰχον τὸν τε χώρον ἐνθα ἐπιπλείστον ἐκπεπτωκότες ἥλθον ἔρημον τε καὶ δεινῶς ἀδατὸν ἔγνων, δπιστε ἐχώρουν. Οὐ δὲ τῷ ἑξαδέλφῳ περιτυχὸν Ἀνδρονίκῳ, οὐ πολὺν ἐν τοῖς Ἑμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον, τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους λόντι καὶ αὐτῷ πολλὰ βισάμενος τὸν ἵππον ἀφείται. Ἐπιδάς δὲ αὐτὸν μὲν αὐτοῦ μένειν εἰσεν ἐπισκήψας δν εἰρηται. Ἀγρίμην δσον οὐκ ἡδη κομισθησάμενον λαβεῖν οὐτω τε σὺν αὐτῷ εἰπε τὴν μάχην ἐλθεῖν, δὲ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Πέρσαις δὲ δίχα διήρηται τὸ στράτευμα. Καὶ τὸ μὲν πρόσθεν τὴν ἵππον ἐπαγγέμενον πάσας ἐχώρει, δση διευ ἐπιστρωμάτων ἀγελαία τούτοις εἰπετο· τὸ λοιπὸν δὲ κατόπιν ἐπορεύετο Ῥωμαίους ἐπιόντας ὑποδεξάμενον. Ως δὲ οὐδεὶς οὐδαμῶν Ῥωμαίων ὑπερφαίνετο, θαρρήσαντες τού λοιπού συγγειεσάν τε ἀλλήλοις καὶ τὴν ἵππον ἀγετον ἥπεται.

Du Cangii notæ.

(76) Ἀγρίμην. Portius in Diction. Græcohar-
baro, ἀγρίμη, ἀγριόζουδον, θηράσιμον, θηρόν, ὅτρ. Equis agrestis, indomitus, equifex. Glossar. ms. Ecclesiæ Parisiensis, de equis : Sunt autem hi de agresti ordine orti, quos equiferos dicimus. Glossar. Saxonicum Aelfrici : Equifer, wiide cynnes hars, id

est, indomitus equus. Glossar. Latinogall. equifer, maucheval, id est, malus equus. Agrestis caballus in epist. 1 Gregorii III pp. ad Bonifacium Moguntinum episc. equus silvaticus, in epist. 13 Zacharia pp. ad eumdem Bonifacium.

είρηται φερομένην διφ' ἓνα χῶρον ξυνάγειν διενθεῖν τὸν οὐντό. Επειδὴ τὰ βασιλέα μόνον ἐκ πάντων Ἀρματῶν δινοράχιστον ἐπί αὐτοὺς ίόντα κατενόρησαν, διφόροι λουτόν τῷ αὐτὸν ἑξεχόντος έντελοντές τε, τὰ τόξα καὶ ἀλλήλοις ἀγκελευόμενοι. Οὐ δέ ἡρωικέντια καὶ ἀνδρεῖας πρόσων τρόπον ἀναλαβών, επειδὴ κύκλων τινα αὐτῶν πρὸς τῶν πολεμίων γεγονέναις ἀδύνατα εἶναι κατενόεις (χῶρος γάρ τις ἀμφιλαφῆς τοῦ θατέρου περιφερείας μέρους ἐκ τοδῶν εἰς τοῦτο αὐτοῖς καθειστήκει), τὴν συμπλοκήν ἀναδέχεται, πλείστους ταῦταν ἐπὶ στόμα κατενεγκῶν τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν βλέψαις ἡνάγκασσεν. Όταν καὶ τῶν τις Βαρβάρων ἔκεινων τὴν βασιλείαν ὥχ ὑπομείνας ἀκμήν τοπιώς ταῦταν προσεριθεῖς, επειδὴ προσωτέρων ἐπικαζόμενον αὐτὸν κατενόει, βέλος ἀφεὶς ἀκροῦ τυγχάνει τοῦ ποδὸς δικισθεῖν, ἐνθα μετὰ τὰ σφυρά ἐπὶ πετρένων ἡ φύσις ἀναγνωροῦσα τὴν ἱσοχήν ποιεῖται. Καὶ δὲ μόνον καὶ δευτέραν πέμψειν ἡ πείγετο, βασιλεὺς δὲ περοσερήσας τὴν δρμήν τῶν τριχῶν εἴληκε Ἰωρέλαν, εἰναὶ αὐτῷ δὲ τὴν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἴών Ἀνδρονίκῳ συγεντῷ. Ἡλη γάρ τοῦ βασιλείου ἐνεκθέντος αὐτῷ Ἰππού διηγόμενος κατὰ [P 35] Περσῶν καὶ αὐτοῖς ἤλαυνε, παλλά τε τῆς ἐπὶ τὰ πρώτων πορείας εἰργῶν, ἀπε παντάπασιν δυοκολον δυταὶ καὶ αὐτὸν, επειδὴ μὴ τείχειν εἴχε (θάρσεις γάρ καὶ οὗτος ἀπειλῷ διφεύκειτο καὶ ἔκει τὰς μάχας, ἀπιεικῶς τὸ δόρυ χειρίσας καὶ τὴν δακτίδα, οἷς καὶ αὐτοῖς οὐχ ὡς Ιδίοις ἔχρηστο ἀλλά τινος τῶν ἀπὸ δόξης ἀφελόμενος ἐτυχεν), αὐτὸν μὲν ἀφήκε πορεύεσθαι· δὲ δόρυ προιών καὶ τοῖς λοιποῖς ξυνέμικε τοῦ Ἀρματῶν στρατοῦ. Πυθομένοις τε διπλῶς αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν πολεμὸν ἀκανθίσται μόνων τῶν ἀπάντων ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ίόντι, περὶ μὲν τοῦ τῶν πολεμίων φόνου, οὐδὲ, καθάπέρ εἰρηται, ἀπεκτονῶν ἐτυχεν, ἀπήγγελεν οὐδὲν, καυχήσας ἀγεννοῦς δυοψίαν παραιτούμενος. Ἐργον γάρ οὐχ ὅπ' ὅψιν ἀλλὸν τοῖς μῇ εὐμενῶν ἀκούειν ἔθελουσιν ἥρδιον εἰς ἀνατροπὴν γίνεται. Τοῦ γε μὴν τραύματος ἀπιμελεῖσθαι αὐτίκα ἀκλένευεν, ὡς μὴ φλεγμήναγτος ἀνήκεστὸν τι καὶ ἀπισυμβῇ· διετὴ γέγονέ τι καὶ λόγου δέξιον· ἀπειδὴ γάρ μὴ εἴχον δικαῖον αὐτῷ χρήσηται, τῶν στρατιωτῶν τις ἐγχειρίδιον ἄλκυσσας μέρος τῆς αὐτὸς στρατοῦ ἀφελέσθαι διενοθῆ, ὡς ἀντὶ διάδερμον τῷ τραύματι περιθεῖς, οὗτος τὴν φλεγμονὴν ἀποκρύσαιτο. Ἀλλὰ δὲ βασιλεὺς τῆς εὐνοίας τὸν ἀνδρά ἀποδέξαμενος τοῦτο μὲν διεκώλυσε, τῶν δὲ τῇ δούιπορίᾳ κεχμηκότων ἵππων τινὸς τεμάχιον τῆς σαρκὸς ἀφηρήσθαι κελεύσας εὐθύνωρον προσῆγε τῷ τραύματι. Ἁξεῖδέν τε παρὸν κατατείνας δρόμον παρὰ μέσας ποιεῖ τὰς νύκτας ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀφικνεῖται πρὸς ταῖς Μαιάνδρου ἐκβολαῖς ἰδρυμένον, ἐνθα πολὺ τε καὶ διμετρὸν ὅνδροι φέν μὲν ἐκ τῶν κατὰ τὴν ὑπωρείαν πετρῶν ὡς ἐκ μυρίων ἀναδιδόμενον στομάτων, τὸν δὲ παραχειμένον ἀκτελαγοῦν χῶρον ἐξ λίμνην μὲν τὸ πρώτον ξυνίσταται, ἔξης δὲ περοῦν διώρυχά τε βαθεῖαν τέμνει καὶ ποταμὸν ἐντεῦθεν ποιεῖ. Ἀνδρόνικος δὲ, καθάπέρ εἰρηται, ἀπίπρωσθεν ἴών ἀλλο μὲν ἔρδασεν οὐδὲν, Ἱπποὺς δὲ συγνούς ὃν ἐπιβαίνοντες ἤσαν οἱ πρὸς βασιλέως ἀνήρηνται τῶν πολεμίων, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλασε. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένετο. Οὐ δὲ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τὸ Βεζάντιον ἵετο,

A quippe densis virgultis obdatis ab altero latere its obveraabatur, prælium aggreditur, multaque obtruncatis, cesteros 62 ad fugam compellit. Tam Barbarus quidam, non satus imperatoris impetum experiri, supinus solo recumbens, ubi præterveatum videt longius, telo emisso extremam pedis partem a tergo attigit, ubi circa claviculos, versus calcem, quidpiam natura extans reliquit: cumque illo ad ictum repetendum se accingeret, præveniens imperator, comprehensum crinibus hominem vivum cepit. Inde ad castra cum illo revertens, obvius fit Andronico, qui iam adductum equum pacius, contra Persas perinde equitabat. Multis autem verbis frustra dehortatus ne ulterior inermis et ipso contendenderet (incredibili enim prædius audacia totum spirabat Martem, hastam traciere parmamque gestare promptissimus, quibus tunc non propriis, sed acceptis ab aliquo e magnatibus utebatur), profligiscentem quidem in prælium dimisit, ipso verb continuato quod insituerat itinere, ad suos tandem rediit. Sciscientibus vero quid sibi accidisset in ea quam omnium solus in Barbaros suscepereat expeditione, quæque suauet clades hostium, quæque, ut memoravi, occiderat, vanas glorie auspiciojem dealinans, nihil quidem respondit. Seppè enim contingit, ut quodvis egregium facinus, quod non sub oculos cadit, ab iis qui malevolo animo audiunt, in contrarium facile deflectatur. Curandū autem contusim vulnus statuit, ne si succederet inflammatio, quidpiam periculosius accideret: quo tum tempore res digna accidit 63 quæ memoretur. Cum nihil ad manum esset, quidam miles, accepta sica, suæ carnis partem aliquam præsecare parat, ut ea calens adhuc applicata vulneri tumorem ipliberet: sed imperator laudata viri benevolentia, id abnuit quidem, jussit vero ut ab uno ex iis equis, qui nimio cursu fatigati erant, abscissum carnis frustulum vulneri continuo apponetur. Productis inde ad medias fere noctes itineribus, exercitum repetit, qui ad Mæandri fontes considerat, ubi magna et immensa vis aquarum ex petris, radicibus montium adjacentibus, velut ex insitatis fontibus effusa, marisque instar circumiacentem hic inundans agrum, in lacus speciem primo quidem contrahitur, deinceps vero paulatim diffluens, profundam fossam diffundit, indeque in Iuvium efformatur. Ab Andronico interea, qui in hostem, ut diximus, processerat, nihil factum quidem aliud, nisi quod equos complures eorum, quos ceciderat imperator, in castra egit. Sic sese res habuere. Versus Byzantium reditu instituto imperator, cum in Bithyniam pervenisset, liberatis ex Philomelio, quemadmodum supra retuli, Romanis sedes ibi assignavit, possessionula a sacro quodam monasterio per commutationem comparata, ubi et arcem castrinique extruxit, cui nomen indidit Portarum.

B

D

εν Βιθυνίᾳ τε γεγονώς ἐνταῦθα που τοὺς ἐκ Φιλομητίου, καθάπερ είρηται πρότερον, ἀναρρυσθέντας φύσιστο Πρωμαίους, κτησεδίον αὐτοῖς τῶν ιερῶν τινος ἀλλαξάμενος σεμνείων· ἐνθα φρούριον τε ἀκροδόμησε καὶ Πύλας αὐτὸν κατωνόμαχεν.

10. Sub idem tempus Cosmas, qui ea tempestate A ε'. Ὅποδε τὸν αὐτὸν χρόνον Κοσμᾶς ὁ τοῖς ἔκτισιστικοῖς τὸ τηνικάδε ἐφεστῶς πραγμάτων, ἀνὴρ βίῳ καὶ λόγῳ κόσμιος, τοῦ θρόνου κατεσπάσθη ἐπ' αἰτίᾳ τοιχίδες. Ἡν τις ἀνὴρ μοναχικήν ἐπανελόμενος [Ρ 36] πολιτείαν, δνομα Νήφων, παιδείας μὲν τῆς ἑγκυκλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς εὐδὲ μέχρι τείρας ἐλθών, τοῖς ιεροῖς δὲ λογίοις ἐκ πατέων ἐαυτὸν ἐπιδύος. Οὗτος δὲ Νήφων Μιχαὴλ ἐτι ἀνδρὸς ιεροῦ καὶ πολλοῦ τὴν ἀρέτην τὸν ἐκκλησιαστικὸν διέποντος θρόνον δέξαν. οὐχ διὰ τὰ ἄτα τὸ Χριστιανῶν δόγμα πολλοῖς περὶ ἐαυτοῦ δεδωκώς κρίσει τε συνοδικῇ (77) διὰ τοῦτο ἀποφῆψιθες τὸν τε πώγωνα ἐκάρη δχρὶ καὶ ἐπὶ σφυρά κατατείνοντα καὶ εἰρχτῇ παρεδόθη. Ἐπειδὲ δὲ Μιχαὴλ μὲν ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἡδη ἦν, Κοσμᾶς δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν θρόνον ἐκδύσμει, αὐτίκα παρῆσται αὐθίς δὲ Νήφων ἀνελάμβανε μεῖζων καὶ πολὺς ἐν συλλόγοις καὶ ἐν ἀγοραῖς ἦν, ἀλλο τε οὐδὲν ἐπρατενέει μή δόγμα ἐκάστοτε ἀνευχλεῖ τὸν τε Ἐβραίων ἀποπροσεποιείτο Θεόν (78). Καὶ τὰ γε τοιαῦτα ἐνεργολαβεῖν ἥθελεν. ἐφίλει τε αὐτὸν ὑπερφυσικὸν Κοσμᾶς, καὶ ἐμιλητὴν ἐποιεῖ τὸν ἀνθρώπων, τοῖς τε κατ' αὐτοῦ τὸ πρότερον ἐπεφημισμένοις ἀδικίαν ἐπεκάλει, καίτοι καὶ τότε τὰ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου προπετευσάμενος μὲν πικρότατα δὲ δημως ἀποκρουσθεῖς, καὶ τῆς τε ἀρετῆς αὐτὸν ἐπεθείας, κάκενον τοῖς λόγοις προσετίθει, ὅτι δὴ ἐπύγχανε πολλῷ πρότερον τὴν ἄτα τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνάβασιν ἡδη προαγγείλας αὐτῷ. Οὐκ ἡρεσκε ταῦτα τοῖς πολλοῖς· διθεν καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, δσοι δηλοντει ἐκήδοντο τοῦ Κοσμᾶς, προσιόντες ἐπὶ σοχολῆς· τί δήποτε, ἐφασκον, ὡς θεῖς πομήν, λύκων πιστεύεις ἐαυτὸν; Ἡ οὐκ οἶδα; ὡς ὑποβλέπεται σε διὰ τοῦτο τὸ ποιμανίον; Ἀπορράγηθι τῆς τοῦ λυμεῶνος ἔναυλιας. Ἄνδρι γάρ ἀποθήτω ἔνοικεσθαι αὐτάρκης κατηγορία. Ὁι μὲν ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἐλεγον· δσοι δὲ δὲ ἀπεχθείας δὲ ἀρχιερεὺς ἦν, ἀπεδώντο διαρρήδην ἐπεκαλοῦντό τε τὸν Θεού καὶ βασιλέως δψθαλμούς. Ὁ δὲ ἀλλὰ τῶν μὲν διλγώρων είχε παντάπασι, τοῦ δὲ Νήφωνος ἀπρίξ εἴχετο, οὐδὲ δὲ εἰ τι καὶ γένοιτο ἀποκλεσθεὶς ἥθελεν αὐτοῦ· ἀμέλεις καὶ ἐλαθεν ἐαυτὸν τῇ λιαν ἀπλότητι ἐν οὐ μετρίοις ζημιωθεῖς. Ἐπειδὲ γοῦν ποτε, βασιλέως κελεύσαντος εἰρχτῇ καὶ αὐθίς θοβῆναι τὸν ἀνθρώπων, παρῆσαν οἱ τοῦτον ἀπάξοντες, τὸ μὲν πρῶτον μικροῦ καὶ εἰς ἀφασταν ἐξεπεπτώκει, ἀναλεξάμενος δὲ ἐαυτὸν πεζῇ τε μέχρι καὶ ἐπὶ τὴν αἰλιον τοῦ νεώ παρελθὼν ἀποσπάν ἐπεχείρει τὸν ἀπαγόντων τὸν ἀνθρώπων. Τῶν δὲ οὐκ ἐνδιδόντων ἔναπαγεσθαι τούτῳ τὴν ἐπὶ τὴν εἰρχτὴν ἥθελε. Στάσις

Du Cangii notæ.

(77) *Kpōsēi τε συνοδικῇ.* Exstant apud Leonem Allatium, I. II De eccl. Occid. et Orient. perp. cons., c. 12, p. 678, synodalia decreta lata mense Octobri an. 1144 et mense Febr. 1145 a Michaeli patriarcha Cp. in Niphonem Bogomilice heresis reum, quo lectorem amandamus. Vide præterea Novam Biblioth. Labbei, p. 190.

(78) *Tōr τε Ἐβραίων ἀποπροσεποιείτο Θεόν.* Inde polissimum de religione prave sentire deprehensus est Niphon, quod adstante universo synodi cœtu ἀνάθετα τῷ Θεῷ τῶν Ἐβραίων effulserit. Synod. an. 1144. Quis autem Hebræorum Deus dicitur, vide Arnobium juniores in Conflicto cum Serapione I. initio.

ιντεῦθεν εἶχε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ δὲ Κοσμᾶς ἐν αἰ-
τίαις ἦν. Οὐ πρότερόν τε τῶν ταράχων τούτων
ἴλιοτο, πρὸν ἀν βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ γεγονότος;
(ἴτυγχαν γὰρ τοῖς πολεμίοις ἔτι πανούμενος Ἑργοις;) Εκπτωτὸς ἴγεγνοις (79) τοῦ θρόνου τρόπῳ ὡπερ αὐ-
τὸς ἑρών ἐρχοματι. Τῶν γὰρ ἀρχιερέων ίδιᾳ παραλα-
βῶν ἱκαστον ἐπινθάνετο δπως αὐτῷ ἐς εὐσέβεταν δ
Νήφων ἔχει δοκεῖ. Τῶν δὲ ἐκάστου [P 37] τὸ αὐτῷ
παριστάμενον σὺν ἀληθείᾳ διαγορεύοντος, τέλος; καὶ
ἐπὶ Κοσμᾶν τὴν πενίην μετῆγε. Καὶ δέ; αὐτίκα πολὺν
τοῦ Νήφωνος κατὰ τὸ εἰωθός ἐσχεδίαζε τὸν αἰνετή-
ριον, εὐσεβῆ τε ἀπαραχαλύτως αὐτὸν ἀποκαλῶν
καὶ δὲ ἀρετὴν ἀπαράμιλλον. Τέθειται δὲ ταῦτα ἐπὶ
βῆματος, καὶ δὲ βασιλέως αὐθίς οὐκ ἔτι καθ' ἓν
τοὺς ἀρχιερέας ἐπηρώτα, ἀλλὰ κοινῇ πάντων ἀνε-
πικάνετο δπως ποτὲ περὶ Νήφωνος φρονοῦντες.
εἰεν· οἱ δὲ διαρρήδην ἀσεβῆ τὸν ἀνθρωπὸν ἀπεκά-
λουν. Οἱ μὲν οὖν οὗτοι γνώμης εἶχον· βασιλέως δὲ
τί ποτε, ὁ δέσποτα, περὶ τοῦ ἀνθρώπου φρονῶν εἴης;;
διενιστάμενοι, ἐπειδότο τὸ πλῆθος καὶ μένειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου
ἴκανον μέσου λοιπὸν ἦν, ἀνθρωπὸς πλὴν τοῦ ἀφελούς, ὡς οἷμαι, τόλλα πάγτα πεπλουστηκός
ἀγεθά (ε).

ια'. Βασιλεὺς δὲ ὁλίγῳ ὑστερὸν ἐπὶ Πέρσας καὶ
πάλιν ἰχώρει. Ὁύνδακον δὲ καταλαβὼν ποταμὸν ἐν
παρασκευῇ ἐποιεῖτο δπως Ἱκόνιον τε ἐκπολιορκήσῃ
καὶ τὰ πέριξ καταδραμεῖται πάντα. 'Ἄλλ' οὐπω ἐν-
τεῦθεν διείνει τὸ στράτευμα, καὶ πρέσβεις ἀφίκοντο
πρὸς τοῦ σουλτάνου περὶ εἰρήνης ἐπερωτήσοντες.
'Ηρχε δὲ ταυτὴ τῆς πρεσβείας ἀνήρ μεγάλα παρὰ
Πέρσαις δεδυνημένος δνομα Σολυμᾶς, πολλῶν ἐξ-
ῆγαν πολέμων ἐμπειρος, ἐκ πολλοῦ τῆς βασιλέως
χειρὸς πειραθεὶς, ἐξότου, καθάπερ μοι δεδιήγηται,
περὶ τὸν οὗτος Καλογραίας λεγόμενον βουνὸν τῷ
Ρωμαίων συμμεῖξας στρατῷ κατὰ κράτος ἥττηθη·
ἴη δὲ τῆς πρεσβείας δὲ νοῦς τοιοῦτος· Πρακενάν τε
τόλλιν ἀπεδίδοσαν βασιλεῖ καὶ δσα δῆλα Ρωμαίους
ἀφελέμενοι ἐρθασαν. Οὗτω τε εἰρηναῖα τὸ λοιπὸν
Πέρσαις τε καὶ Ρωμαίοις ἐσεσθαι ὡμολόγουν. 'Α
προστάχαμένος βασιλέως τὸν πόλεμον λύσας ἐπὶ Βυ-
ζάντιον ἤλθεν.

ιε'. Έγενεν τὸ δέξιον τοῖς ἀσπέρας ἀρχήν ἔχει. Κελ-
τοί (80) γὰρ καὶ Γερμανοὶ καὶ τὸ Γαλατῶν ἔθνος καὶ

Du Cangii notæ.

(79) Ἔκπτωτος ἀγετόντος. Manuel in urbem reversus, Cosmam patriarcham, quod Niphonis Bogomilicę hæresis rei et damnati pravis opinio-nibus assentire compertus esset, coacta in Blacheriano palatio synodo, publice damnavit, et throno dejecit, 26 die Febr. an. mundi juxta Græcos 6652 Cbr. 1147 ind. 10. Synodus et illius Acta ex ms. Eruta recitat Allatius loco citato. Aliam Cosmæ depositionis causam communiscitur Nicetas, l. ii, c. 3. catalogus patriarch. Cp. Κοσμᾶς δὲ Ἀστεκδ., ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μανουῆλος) ἀρχιερατεύσας μῆνας τ',

Cornelii Tollii notæ.

(80) Κελτοί. Περ Celitas Alemaunos intelligit Cinnamus, per Germanos vero Gallos, ut ex infra narrandis patet. Porro Conradi imp. expeditionem Syriacam narrant pluribus Otto Frisingensis episc. qui eidem interfuit, l. i. De Gestis Freder. c. 39, 43, 44, 45 et 58; Helmodus, l. i, c. 61; Odo de Diogilo, De profect. Lud. reg. Fr. in Orient.; Will. Tyrius, l. xvi, c. 18, 19, 20; l. xvii, c. 4, 6; Gesta Ludov. VII Franc. reg., c. 4 et seq.; Matthæus Paris. an. 1146; Sainulus, l. iii, part. vi, c. 19;

A interrogansque de fide et pietate Niphonis, singulis id quod erat vere enuntiantibus, tandem et ipse super eo rogatus est Cosmas; qui in Niphonis laude immensas, prout consueverat, ex tempore conversus, plium illum propalam profitetur, virtuteque nemini conferendum. Res tandem ad tribunal 66 deducta; jamque non singulos pontifices separatim, sed omnes simul princeps interrogat, quid de Niphone sentirent. Palanq illi impiūm hominem proclamat. Atque eorum ejusmodi fuit sententia. Conversus inde imperator ad Cosmam: « Tu vero, domine, inquit, quid de homine sentis? » Et Cosma eadem simpliciter liberiusque affirmante, conclamavit coetus universus, minime in throno p̄erstare illum debere. Eapropter de medio tollitur, vir, præterquam nimia simplicitate, uti ego quidem existimo, reliquis omnibus bonis copiosissime instructus. τὸν λόγον ἐπὶ Κοσμᾶν ἤδη μεταγαγών. « Σὺ δὲ ἀλλὰ τί ποτε, ὁ δέσποτα, περὶ τοῦ ἀνθρώπου φρονῶν εἴης;; διενιστάμενοι, ἐπειδότο τὸ πλῆθος καὶ μένειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἤκιστα ἤξιον. Οἱ μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἰκόνα ποτε ποτελούστηκός εἴησεν, ὡς οἷμαι, τόλλα πάγτα πεπλουστηκός

11. Non multo interjecto tempore rursum adver-sus Persas proficisciunt imperator, atque ad Rhyn-dacum amnem cum pervenisset, parat se ad expugnandum Iconium, et proxima quæque incursionibus infestanda. Necdum inde copias abduxerat, cum legati superveniunt ab sultano, de pace acturi. Præ-
fuit huic legationi vir apud Persas potentissimus, nomine Soliman, multa rei militaris experientia conspicuus, quique pridem expertus fuerat imperatoris vires, ex quo, ut supra scripsimus, ad Calo-græcum collem cum Romane exercitu prælio decertans omnino deletus est. Ea autem fuit legationis sen-tentia: Præcanam civitatem ab ilis restituendam, et quæcunque alia Romanis abstulerant; ita deinceps Romanos inter Persasque pacem 67 fore. Quibus accepitis conditionibus, solutoque bello, Byzantium princeps revertitur.

12. Tum res Occidentales initium novorum mo-tuum fecere. Celtæ enim Germanique et Galli, et

D Ιξεδήθη, καὶ ἦν ἐκκλησία χρεύουσα μῆνας τ'.

(80) Κελτοί. Per Celtas Alemaunos intelligit Cinnamus, per Germanos vero Gallos, ut ex infra narrandis patet. Porro Conradi imp. expeditionem Syriacam narrant pluribus Otto Frisingensis episc. qui eidem interfuit, l. i. De Gestis Freder. c. 39, 43, 44, 45 et 58; Helmodus, l. i, c. 61; Odo de Diogilo, De profect. Lud. reg. Fr. in Orient.; Will. Tyrius, l. xvi, c. 18, 19, 20; l. xvii, c. 4, 6; Gesta Ludov. VII Franc. reg., c. 4 et seq.; Matthæus Paris. an. 1146; Sainulus, l. iii, part. vi, c. 19;

tuunt civilem, partem non minimam eorum statuit divitias, non quaasvis, sed, ut ipse præcipit, Ταῦτα δὲ (χρήματα) πάντα καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἀλευθέρια, καὶ χρηστια· Ηας vero omnia et secura, et liberalia, et utilia esse oportet.

tuunt civilem, partem non minimam eorum statuit divitias, non quaasvis, sed, ut ipse præcipit, Ταῦτα δὲ (χρήματα) πάντα καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἀλευθέρια, καὶ χρηστια· Ηας vero omnia et secura, et liberalia, et utilia esse oportet.

qui veterem circumhabitant Romam, Brittique et A οσα τὴν παλαιὰν ἀμφινέμονται ὢρμην, Βρετανην, atque adeo universæ Occidentis vires moverunt. Tantæ expeditionis in speciem causa hæc ferebatur, ut ex Europa in Asiam trajicerent, dimicarentque cum obviis Persis, indeque in Palæstina contendenter, templum Dominicum locaque sacrosancta iustraturi. Cæterum vera hujus prosecutionis causa fuit, ut in transitu Romanorum infestarent agros, et obvia quæque evertent. Innumerus autem illorum erat exercitus. At ubi jam proximos esse Hungarorum sibi rescrivit principes, Demetrium quemdam Macrembolitem, et Alexandrum gentem Italum, Gravinae civitatis Italicae olim comitem, quique a Siciliæ tyranno cum pluribus alijs possessionibus suis exutus, ad imperatorem hac de causa transierat, legatos mittit: hoc dato in mandatis, ut eorum mentem diligentius explorarent; et si in Romanorum damnum dicerent non se advenisse, id sacramentis affirmarent: legali igitur ad Barbarorum duces perducti, in hunc modum verba fecerunt: « Bellum non iudictum inferre si qui nullam injuriam fecerunt, nulli hominum aut animalium usurpatam fuit, aut decorum: maxime quis hæc nobilitatis et potentiae abunde est. Si enim vicere illos contingat, fortitudini non ascribetur victoria. Contra, si victi fuerint, non pro virtute periculis 63 sese objecisse indicabuntur. Res utraque infra laudem est. Vobis autem non aliter licebit calcare Romanorum terras, quam side primum interposita, nullam vos jujuriam imperatori illatueros. Quodsi jurejurando stare decrevistis, cur non propalam bellum geritis? cum Romanis enim vel ex improviso depugnare periculosum est: sin illud etiam cum perfido illis infertis, multo certe gravius nefas erit; cuius Deum et Romanorum arma, vindicta spectabit. At si vestra sincera est amicitia et nullo lucata dolo, sacramentis eam confirmantibus, vobis integrum erit ut amicis iter per ditiones facere magui imperatoris, hospitilisque ut par est, atque alia quavis benignitate frui. » Hæc legati dixerunt. Illi autem omnes, cum in tabernaculum Conradi Alémannorum regis convenissent, ut qui inter Occidentales nationes principem locum obti-

B θετούνται [P 38]; Δημήτριον τέ τις ι Μαχρεμβολίτην

C καὶ Ἀλέξανδρον [82] ἀντρα Ιταλὸν μὲν τὸ γένος, Γραβίνης δὲ πόλεως Ιταλικῆς ἀρμητα γεγονότα, πρός τε τοῦ Σικελίας τυράννον δῆμα πλεοσιν ἀλλοις τῆς τε ἀρχῆς ἀποδιβασθέντα καὶ βασιλεῖ διὰ τοῦτο αὐτόμολον γεγονότα. Ἐκέλευς δὲ τῆς τε γνώμης ἀποπειράσασθαι σφῶν, καὶ εἰκῇ μὴ ἐπὶ τῷ πονηρῷ Ῥωμαίων ἤκουσιν, δρκοὶς τὸ πρᾶγμα βεβαιοῦν. Οὐ καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τοὺς τῶν Βαρδάρων τούτων ἡγεμόνας ἥθον, ἐλέξαν τάδε· « Ἀκήρυκτον πόλεμον ἀγειν ἐπὶ τοὺς μηδὲν ἡδικηότας, οὔτε δσιον οὔτε ἀλλως εὐπρεπὲς ἀνθρώποις ἔστι γένους τε περιφανές καὶ δυνάμεως περιουσίᾳ μάλιστα κεχρημένοις. Νικῶντες γάρ, δὲν οὐτω τύχοι, οὐ σὺν ἀνδρείᾳ νικήσουσι, καὶ ἡσωμένοι οὐχ ὑπὲρ ἀρετῆς κινδυνεύσουσιν. » Δικώ δὲ οὐκ ἐπινετά. Υμὲν δὲ οὐδὲ ἀλλως ἕξεσται γῆν τὴν Τρωμαίων πατεῖν μὴ πρότερον πίστεις περὶ τοῦ μηδὲν ἡδικηόταν δεδωκότας βασιλεῖ. Όστε εἰ μὴ ψευδορχεῖν μέλλοιτε, τι μὴ ἐπὶ τῷ ἐμφανεῖτὸν πόλεμον ἀγετε; Ῥωμαίοις γάρ καὶ ἐκ τοῦ εὐθέως διαριχεσθαι, χαλεπὸν ὑμῶν ἔσται. Εἰ δὲ καὶ εἰν ἐπιορκίᾳ τὸν κατ' αὐτῶν διαφέρετε πόλεμον, πολλῷ δὴ χαλεπώτερον. Θεῷ γάρ καὶ τῇ Ῥωμαίων ἰσχύῃ πολεμεῖν λείπεται ὑμᾶς. Εἰ δὲ καὶ ἀληθῆς τὸ φίλιον ἐν ὑψει, καὶ δόλος οὐδέποτε ὑποκάθηται, δρκοὶς τὸ πρᾶγμα βεβαιώσασιν ἔξεσται ὡς διὰ φίλας τῆς βασιλέως μεγάλου λέναι γῆς, ὁ ποδοχῆς τε ἀπολαύοντας εἰς τὸ εἰκός καὶ φιλοφροσύνης τῆς ἀλλῆς. » Οἱ πρέσβεις μὲν τοσαῦτα εἰπον· οἱ δὲ συντρέσαν γάρ ἐς ταῦτα παρὰ τὴν Κορδάδου τοῦ Ἀλαμενῶν ῥηγὸς (83) σκηνὴν ἀτε τὰ πρεσβεῖα τῶν ἀνὰ τὴν ἐσπερίαν ληξιν λαχόντος ἐθνῶν, ἐπὶ κακῷ μὲν τῷ

Du Cangii notæ.

Chron. Vosliense, c. 52; Robertus de Monte, an. 1147; Gotefridus Viterb., part. xvii; præterea Nicetas, in Man., l. 1, c. 4 et seq.

(81) *Baltrætio*. Britannos et Britios promiscue appellat Cinnamus Britaniæ insulæ incolas: Brittiæ, seu Britlav, insulam ipsam Procopius, l. iv De bello Gotico. Ad Britanniæ, seu Britannos, [P 439] forte spectat nummus, in quo scriptum ΜΕΤΤΙΝ. Cum T supino, seu inverso, pro Ω, ut in altero ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΙΝ. Apud Anton. Augustin. Dialog. 8 Antiquit. Romanarum.

(82) Ἀλέξανδρος. Alexander Gravinae in Italia comes, a Rogerio Siciliæ rege possessionibus suis proper rebellionem exutus, in Dalmatiæ primuum, mox Constantinopolim ad imperatorem Manueleum protectus, eidem deinceps militavit, ut pluribus narrant Nicetas, in Man. l. ii, n. 6; Alexander abb. Celestinus, l. 1. Her. gest. Roger. Sicil. reg. c. 19; l. ii, c. 33, 36, 37 et 38; Otto Frising. l. 1 De

gest. Frid., c. 24; l. ii, c. 11; et Willelmus Tyrius, l. 20, c. 4 et 14. Gravinae comitatus datum post hæc a Rogerio Adæ, nobili et strenuo adolescenti, filio sue marito. Alexander Celestinus l. 3 c. 26.

(83) Τοῦ Ἀλαμενῶν ῥηγὸς. Mirum quam Græculi isti scriptores principi suo abdoluntur, dum imperatoris titulum et dignitatem huic soli asserunt, Germanicis Augustis denegant, quos regum appellatione donandos tantum censem et volunt, quasi Græcorum esset de dignitatibus et titulorum honorariorum prerogativa decernere. Verum mox imperatoriam dignitatem plus satis agnoscit in Germanicis principibus, quos eo nomine supra reges suisse innuit. Vide notas ad Annae p. 30. Cæterum Conradus priusquam iter capesseret per Græcorum provincias, legatum miserat ad Manueleum, commatus et transitus impetrandi gratia. De hac legatione Nicetas in Man. l. 1, n. 4

Τρωματιῶν ἤκειν οὐδεμιῇ ἐφασκον, καὶ δεῖσοι καὶ Αὐτεροῦ, neuliquam se advenisse dicebant, ut domna
δρυκοὺς τὸ πρᾶγμα πιστοῦσθαι, ἔτοιμάτα καὶ τοῦτο
ποιήσειν διετένοντο. Ἐπὶ δὲ Παλαιστίνην αὐτοῖς
όρφην τὴν δρυμῆν καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν ληστεύοντας
Ηέρσας. Δέξαν οὖν τὸν Ἄριον· ὅσοι τε ἐς τοὺς βῆγας καὶ δοσοὶ^B
ἄλλως ἐπίδοξοι τῶν ἐν αὐτοῖς ἥσαν, δουκῶν φημι
καὶ κομήτων. Ἰδιάζουσαι δὲ ταῦτα ἀρχαὶ καὶ οἰόν
τινες διαιρέσεις, ἐκ τοῦ τῆς βασιλείας καθιέμεναι
ὑφίσιοις, γενικωτάτου τινὸς καὶ ὑπερχειμένου τῶν ἀλ-
λιῶν πράγματος. Κόμητα μὲν γάρ δοῦξ ὑπερχανδ-
ῆκε, δούκα δὲ αὐτὸς ἡρής καὶ βῆγα βασιλεύς. Καὶ
ιπταίκει τὸ καταδέεστερον δεῖ φύεται· φέπεκενα,
πλεύον τε συνδιαφέρει τούτῳ (84) καὶ πεθεται; τά
γε τοιαῦτα. Διὸ καὶ βασιλέα μὲν ἱμπεράτορα καλεῖν
ἴθος Λατίνοις ἐστὶ τὸν ὑπὲρ ἐπέκεινα αἰνιττομένοις,
βῆγας δὲ τοὺς δοσοὶ δευτέρας εἰλήχασι τάξεως. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν [P 39]. οὖντα διγρῆσθω. Τελεσθέντων δὲ
τοῖς πρόσδεσιν ὧν ἔνεκα παρὰ τοὺς Βαρβάρους ἡλ-
θον, αὐτοὶ μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεκομισθησαν, οἱ ρῆ-
γις δὲ δοῦν τὸ λοιπὸν εἰχοντο. Οὐ μέντοι ἀλλήλοις
ἀπερίγνυτο τὰ στρατεύματα, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλαμανὸς
πρότερος, πολλῷ δὲ κατόπιν ὁ Γερμανὸς (85) ἐπο-
ρεύετο, οὐχ οἴδα ὅτου ἔνεκα (86) τοῦτο ἐπιτηδεύον-
τες. εἰτε καὶ καθ' ἐκατὸν ἐκάτερος ἀξιόμαχος εἶναι
φιλοτιμούμενος, εἰτε καὶ καθ' ἐκατὸν ἐκάτερος
ἀξιόμαχος εἶναι φιλοτιμούμενος; εἰτε καὶ τὰ ἐπιτή-
δεια μή ἐπειλεπήν σφές προνοούμενοι. Ήσαν δὲ
δύος ἀνάριθμοις καὶ ὑπὲρ τὴν παρὰ θάλασσαν φάμ-
μον. Οὐ τόσαις δὲ Σέρενης ἐκαλλωπίσατο μυριάσιν,
ἐντέται τὸν Ἐλλήσποντον ἔκείγην. Ἐπειδὴ γάρ
πρὸς τῷ Ἰστρῷ γεγόνασιν, ἐνταῦθα εὐτερεκή τὰ
πρὸς τὴν διάβασιν διάβασις εἰσάγεται. εἰτε τοῦτο
τὸν ὑπογραμματέων τοὺς πλείστους ἐπὶ θάτερα
τὸν ποταμοῦ ἐστηκότας τὸν ἐκάστης φύρτον ἀπογε-
γράφθαι νεώς. Ἐς ἔννενήχοντα (87) τούναν ἀριθμη-
σάμενοι μυριάδας τὸ ἐντεῦθεν οὐχ οἷοι τε ἀριθμεῖν
ἴγενοντο.

εγ. Τὸ μὲν δὴ πλῆθος τοσοῦτον αὐτοῖς ἦν. Ἀγχοῦ
δὲ πόλεως Ναῖσσον γεγονόσιν, ή μητρόπολις τῶν
κατὰ τὴν Δακικὴν τυγχάνει: οὔσα, ἐνταῦθα δὲ τὴν τῆς

Du Cangii notæ.

(84) Πόλεμός τε συνδιάρρει τούτῳ. Tangit
hoc loco Cinnamus veterem Latinorum morem et
receptum usum, quo vasilli in expeditionibus bel-
licis dominos sequi vel comitari tenebantur.

(85) Γερμαρός. Exercitus nempe Francorum,
duce Ludovico VII rege, qui Alemannos proxime
subsecutus est.

(86) Οὐκ οἴδα δοτὸν ἔρεσκα. Ne populis inter se
dissidentibus contentiones orirentur, et ut commo-
dus ritus necessaria suis procurarent legionibus,
equisque et jumentis ad onera deputatis pabula non
deessent. Ia Will. Tyrius, l. xvi, c. 19, Gesta Lu-
dov. VII, Math. Paris, et alii.

(87) Ἐς ἐννεάκορτα. Willelmus Tyrius : Ut
constantiter asserunt qui in ea expeditione fuerunt,
in solo domini imperatoris comitatu ad septuaginta
millia fuerunt loricatorum, exceptis peditibus, par-
talis, et mulieribus, et equitibus levis armature :
in exercitu vero regis Francorum, virorum fortium
loricis uenientium numerus ad 70 millia, excepta classe
secunda, existimabantur. Otho Frisingensis de Con-

ulla inferrent Romanis : si necesse id foret, rem
sacramentis sese firmaturos, Idque se libenter fa-
cturos asserebant, cum Palaestinam et incurantes
Asiam Persas spectaret ab ipsis suscepta expeditio.
Hæc Romanis acceptantibus, confessim quæ dede-
rant verba, facto ipso confirmavere quotquot regia,
aut alia quavis illustri dignitate præstabant, ducum
dico et comitum. Gaudent autem singulari sua pre-
rogativa ejusmodi dignitates, ab imperatorio fasti-
gio, quod cæteris præminet, et a quo profluant,
quodammodo secretæ. Comitem 69 enim dux
præcellit, ducem vero rex, regem imperator : et
cum illud quod minus est suapte natura potiori sub-
jaceat, belli cum eo partitur onera, in ejusmodi
rebus cætera subditus. Quapropter quem Græci
βασιλέα vocant, Latini imperatorem appellare so-
lent, supremam illius potestatē innuentes : reges
autem, quotquot secundum sortili sunt ordinem.
Hæc apud illos habetur distinctio. Rebus expeditis
quarum causa ad Barbāros venerant, legati Byzant-
ium redeunt. Reges vero institutum iter prose-
quuntur, non tamen conjunctis invicem exercitibus :
prior enim incedebat Alemannus, a tergo longiore
intervallo Germanus subsequebatur, quod cur ab
iis factum sit, haud plane mibi compertum : nisi
forte quod quisque justas se copias ducere crede-
rent, aut quod ita providissent, ne rerum necessa-
riarum inopia premerentur. Ibant multitudine innu-
mera et arenam maris excedente, ita ut non tot
millibus gloriatus fuerit olim Xerxes, cum Helle-
spontum navibus jungeret. Ubi ad Istrum pervene-
runt, suppeditatis quæ ad transmittendas copias
necessaria erant, delectis scribis dat in mandatis
imperator, ut in adversa fluminis ripa stantes, ad-
notarent cujusque onus navigii. Cuunque ad nona-
ginta usque millia numerassent, ulterius deinde
progredi computando non potuere.

13. Tantè erat illoruim multitudo. Cum ad Nai-
sum, quæ metropolis est urbium Dacicarum, acces-
sissent, Michael cognomento Branas cui ab impe-

rando : Tantam autem post se multitudinem traxit,
ut et fluminis ad navigandum, camporumque latitudo
ad ambulandum oīx sufficere videretur. Chron. Rei-
chersberg. an. 1147 : Tamque infinitus erat exer-
citus, quod ex quo gentes esse cœperunt, nunquam
tantam hominum equitum simul et peditum multi-
tudinem in unum congregatam fama sit. Oddo de
Diogilo, l. ii de Conrado : Valde imperialiter eges-
sus est ei navalí apparatu et pedesiri exercitu : et
bene, habebat enī tunc Hungaros inimicos. Idem
l. iii : Et licet ego præscriperim ei verum sit de
illis exercitu infinitus jam obiisse, audivimus tamen
a Græcis, qui numerarunt transeuntes (brachium S.
Georgii) eum cum nongentis (nonaginta) millibus
et quingenis 66 transfretasse. Denique Gotefridus
Viterbiens, part. xvii :

— — — numerum si noscere quæras,
millia milleni militis agmen erat.

in utroque scilicet exercitu Alemannorum et Fran-
corum.

ratore **70** demandata erat provinciae, praefectura, que inadmodum ei imperatum erat, necessaria omnia subministravit. Posquam ad Sardicam ventum est, accessere duo ex illustrioribus viri, qui et eos humaniter, ut par erat, exciperent, et commeatum preberi curarent. Alter horum fuit Michael sebastus, ex Palaeologorum gente, vir ingenio et multa rerum experientia præstans, qui nescio quod ob crimen ab imperatore Joanne in exsilium actus, a Manuele revocatus fuerat; huic deinceps, rebusque Romanis addictissimus. Alter vero, dignitate chartularius operam suam utrique impenderat imperatori; sed Joannis præceptum adeo fuerat benevolentiam expertus, ut Alexio natu filiorum majore rebus humanis exemplo, mandaverit ei imperator, ut post excessum suum Manuela ad sceptrum vocato imperium resignaret. Hunc illi in finem Sardicam perveneret. Sed enim Barbari, quandiu fuere in locis difficultibus (multi enim ab Istro flumine ad Sardicam usque prærupti eminent, vixque non inaccessi montes) incedebant quietius, nihilque ab iis actum, quod Romanis displiceret. At posquam attigere loca plana, quæ regionum circa Daciam difficultates excipiunt, tum demum hostilem animum prodidere. Res quippe venales exponentibus injustas injiciebant manus: et si quis rapientibus **71** obsisteret, eum continuo ense detruncabant. Hic etsi perpetrarentur, nihilominus movebatur rex Conradus, si qui essent qui quererentur, nec præbebat aures; vel si auscultaret, petulantiae id multitudinis ascribebat. Ea posquam ad imperatorem perveneret, Prosuchum, militari virtute prælensis virum, cum raptim coacto agmine adversus eos mittit: qui juxta Adrianopolim Barbaros assecutus, primum quidem haud longo intervallo subsequebatur, ac subinde coercedat inordinatius evagantium excursiones. Tandem ubi eos videt supra modum feroces, palam etiam signa confert, tali occasione. Quidam ex illustrioribus Alemanniis, corpore affecto, Adrianopoli se in monasterium receperat, cum pecuniis, alioque omni apparatu. Id Romani aliquot milites ex pedestribus numeris subodorati, domicilium, ipsumque adeo ægrotum igne subditio cremant, sive pecuniis potiuntur. Quam rem ubi accepit Fredericus, Conradi ex fratre nepos, homo incredibiliter ferocius, impetu vehemens, elatoque admodum animo, Adrianopolin propere revertit, duorum itinere dierum Conradum prævertens, ac monasterium, in quo primum diverterat Alemannus, incendit, sive bellum occasionem Romanis simul ac suis præbuit. Prosuchus igitur idcirco Fredericum

A χώρας πρὸς βασιλέως ἐμπεπιστευμένος ἀρχὴ Μιχαὴλ ἐπάνυμον Βρανδὲς προύνοετο ἡδη τῶν ἀναγκαῖων αὐτοῖς, οὐτα προστεταγμένον αὐτῷ. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Σαρδικῆς ἐν τούτοις ἦσαν, ἔνθα καὶ διῆρε δύο τῶν ἐπὶ δόξῃς ἡλθέτην παρ' αὐτοῖς, δεξιῶσι μετὰ τὰ εἰκότα καὶ τὰ ἀναγκαῖα σφίσιν ἐμπορισμένων. Ἡν μὲν δὲ αὐτῷ Μιχαὴλ σεβαστὸς ἐκ Παλαιολόγων, ἀνὴρ ἵκανως συνετὸς καὶ πραγμάτων πολλῶν ἐμπειρος, δε βασιλέος Ἰωάννη οὐκ οἶδε τις προσκεκρουκός πρότερον ὑπερόριος τε διὰ τοῦτο γέγονως πρὸς βασιλέως ἀνεκαλέστο Μανουὴλ εἰνους τε αὐτῷ καὶ τοὺς Ῥωμαίων μάλιστα ἁγένετο πράγματιν. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος ἦν. Ἀτερος δὲ χριστολάριος (88) μὲν ἀμφοτέροις ἐχρημάτισε τοὺν βασιλέοις. Τοσούτῳ γε μήδη Ἰωάννην βασιλέα εὐνόητατος γέγονεν ὡς ὅποτε Ἀλεξιψ τῷ πρεσβυτάρῳ τῶν υἱῶν ἐξ ἀνθρώπων γεγενῆσθαι ἔνσενη, ἐνσκῆψαι οἱ τὸν βασιλέα μετὰ τελευτῆν τὴν αὐτὸν τὸν Μανουὴλ ἐπὶ τὰ σκήπτρα καλέσαι καὶ τὴν βασιλείαν ἔχγειρισεν. Οἱ μὲν οὖν τούτων ἔνεκα ἐπὶ τὴν Σαρδικὴν ἥλθον. Οἱ δὲ Βάρβαροι μέχρι μὲν ἐν δυσχωρίαις ἦσαν (πολλὰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου ἥχρι καὶ ἐπὶ Σαρδικὴν ἥρη ἀνέγεις ὑψηλὰ καὶ δεινῶς ἄντα), σιγῇ τε ἐπορεύοντο καὶ οὐδὲν δὲ Ῥωμαίοις οὐ κατὰ τρνώμην ἐποιούν. Ἐπειδὲ ταῖς πεδιάσιν ἡδη ὡμοίουν, αἱ πολλὰ τὰ δυσπρόσοδα τῶν κατὰ τὴν Δασικὴν διαδέχονται χωρίων, παρεφανεῖν λοιπὸν τὸ δυσμενὲς ἥρεστο, τοῖς τε κατ' ἐμπορίαν τὰ διναστίαν ἀποδίδονται χείρα ἐπέβαλον ἀδίκον. [P. 40] καὶ τις ἀπισχυρίσατο πρὸς τὴν ἀρπαγὴν, τοῦτον δὲ φυμφαίς ἔργον ἐτίθεσαν. Ὁ τε ἡρξ· Κορδάδος ἀνεπιστρόφως πάντη τῶν γινομένων εἶχε καὶ τοῖς ἐπικαλοῦσιν ή οὐδὲ προσείχεν δλως, ή καὶ προσχών τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστὶ τὸ πᾶν ἀπεγράφετο. Τούτων βασιλεὺς ἀκηρώς στράτευμα ή τάχους εἶχεν δμα Προσούχ ἀνδρὶ ἐμπειρομάχῳ κατ' αὐτῶν ἐπεμψεν. Ὅς καὶ ἐπειδὴ περὶ πόλιν Ἀδριανοῦ τούτοις συνέμιξε, μέχρι μὲν τίνος ἀπὸ διαστάσεως εἴπετο, τὰς ἀτάκτους τρῦ πλήθους ἀνασειράζων δρμάς. Ὅς δὲ καὶ ἐπὶ μελλον θραυσμόνεος αὐτοῖς ἐώρα, καὶ πολεμίας ἡδη ἐν τῷ ἐμφανεῖ συνέμιξε χείρας ἀπ' αἰτίας τοιδεσδε. Τῶν τινας ἐπισημοτέρων Ἀλαμανῶν (ι) μαλακισθέντα τὸ σῶμα σεμνεύον τε εἶχε τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ σύν τε χρήμασι καὶ ἀποσκευῇ τῇ πάσῃ. & φωράσαντες τινες Ῥωμαίων τῶν ἐκ τεξικῶν καταλόγων πῦρ τε τῇ καταγωγῇ ὑφῆφαν καὶ τὸν ἀνθρώπον οὕτω προσαπολέσαντες τὰ χρήματα ἐσχον. Ὅς οὖν εἰς ἀκοὰς Φρεδερίκῳ (89) τὸ γεγονός ἥλθε τῷ Κορδάδου δεσμφιδῷ, ἀνδρὶ ὑπ' ἀσυμμέτρου αὐθαδεῖας τὴν τε δρμήν ἀκαθέτῳ καὶ ἐπιεικῶς φρονηματί, σπουδῇ παλινορροσ οὐ πάντα τὴν Ἀδριανοῦ ἥλθε καίτοι δυοὶ ήμέ-

Du Gangii notæ.

(88) Ἀτερος δὲ χριστολάριος. Basilius Tzitziluces, de quo Nicetas, l. 1, n. 1.

(89) Φρεδερίκων. Id ipsum resert Nicetas, l. 1, n. 5, Gotfridus Viterb.

*Adfuit egregius [P. 440] Fridericus dux Suevorum,
Æqua suo patruo regit agmina Teutonicorum,
Hostibus ingeritur, prolegit ipse forum.*

Cornelii Tollii notæ.

(i) Τῷ τινα ἐπισημοτέρων Ἀλαμανῶν. Ait Nicetas cognatum hunc suis regis ipsius Constanti.

ραιν οὖν Κορδάδου προσκιών, πυρί τε τὸ σιμενέον
φίλξας οὐ δῆ δ' Ἀλαμανούς κατέλιπε πρότερον, ταῦτην
ταλέρου πρόβασιν Ὦρωμαίοις τε καὶ αὐτοῖς ἐντεῦθεν
κινητορίσατο. Θέ γέρ τοι Προσούχ εἰς χειρας διὰ
τοῦτο Φρεδερίκηι ἐλθὼν ἐπέριπατο αὐτὸν καὶ φόνον
βαρδάρων τοιὸν εἰργαστο. Ἡν δὲ Φρεδερίκος οὗτος
ἢ μετὰ Κορδάδον Ἀλαμανῶν δρῆσας, ἐξ αἰτίας ή ἐν
τέρας Ἀλαμανού καθιυπήκαν αἴλαζονειας, ἔργῳ τὴν

ι. Ταῦτα μὲν οὖν τῷδε ἐπράσσετο. Ἀνδρόνικος δὲ ήταν καὶ "Πότων ἔκαλουν", ἐκ βυσιλέων τούτων δὴ ἕνεκα πιμφάεις, τῶντε δρκῶν ἀνεμίμηνσις σφᾶς καὶ διπέρι τῷ μηδὲν ἀδικήσαιν· Ῥωμαῖος διωμολογήκει πρότερον συχνὰ προφέρων ὄντεις· τε τὴν ἀπίστιαν αὐτῷ, καὶ εἴγε μῆτε; προῦπτον κακὸν ἀμπεστεῖθαι βιωμένοις εἴη, ἐπὶ τὸν Ἀδύτον (90) ἑνεβούλευετο πορθμὸν λέναι κάκειθεν αὐτίκα περιωστορένους. Ἄλλος Ἀνδρόνικος μὲν τοσαῦτα εἰτών ἐπειδὴ μῆτε; θεῖν εἴχειν, ἀπρακτος; ἐξ Βυζάντιον ἀνεχώρει. Οἱ δὲ εἰς βουλὴν συλλεγόντες περὶ τῶν ἐν χεροῖ πραγμάτων ἀσκέπτοντο. Δέξαν δὲ τῆς ἐπὶ Βυζάντιον ἀκοσθας, δραντες; ἀκείθεν ὅδῷ προγέσσαν. Οὐδέποτε τέτοιον αὐτὸς ἀκείνοι καὶ μετὰ τὴν πλήρην ἥσταν οἱ κριτὶς ἀλεῖθνες. Τά τε γὰρ βοσκήματα συνέχοπτον ἀπέιδονται· καὶ Ῥωμαῖον δὲ τῶν ἀνθισταμένων πολλοὺς ἀπέτανον· ή τε μάχη οὐκέτι λοιπὸν [P. 41] ἐκ τοῦ ἀνθρακοῦ συνίστατο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουες, μὲν ἡγων παρασκευάζεσθαι καὶ αὐτός. Πόλιν μὲν τὴν Κωνσταντίνου αὐτίκα στρατόπεδα ἐφρύσει, εἰδὼν μὲν πρὸ τῶν τειχῶν αὐλίζομενα, τὰ δὲ καὶ πυλῶν ἐνδοθεὶς διατριβὴν ἔχοντα, Βασιλείον δὲ διὰ καταλήξεων ἐπεκάλουν, πολλοῖς ἐξ τὰ πρὸς ἀνίσχοντας ἡλίους ἔγνωσι καὶ μάχαις κατὰ Βαρδάρων ἐνειδομένησσι τῶν τῷδε [Κωνσταντίνου], ὅμα τῷ Προσθύ, οὐκέπερ ἡδὴ ἀμνήσθην, Πέροη μὲν τὸ γένος, ροφῆς δὲ καὶ παιδείας μεταλαχόντες Ῥωμαΐκης, ἐπὶ τοις χώρσιν φύσις ἀρργγοι· διορμα ὅμα στρτετεμασιν ἀλογήσονταις; Ἐσταλλεν, ἐπισκήψας αὐτοῖς, ἐπειδὸν εἰρῆνας ἀδίκων καὶ πάλιν κατάρχειν πειρῶνται Ἀλαστον, ἀντεπεξίνειναί σφίσι κατὰ τὸ ἔγχωρον. Οἱ κατακλιθεὶς πρὸς τῷ χώρῳ ἔγνωντο, τὴν τε Ἀλαμανῶν πεινεύοντας τὴν θητὴν καὶ δικας ποτὲ τάξεως ή ἀταξίας ἢ στρατόπεδα τούτοις ἔχοι ἐπιμελέστατα διεσκόρπιστο. Τά τε γοῦν ὄώματα αὐτοῖς μεγάλα (91) τε περφωτες καὶ τεθωρακισμένα ἐξ τὸ δάκριδες κατέστησαν, καὶ τὴν ἵππον δὲ ἤκιστα δρομικήν οὖσαν, ἐπιτελεῖσθαι τολλῆς ἐς τὴν ὁδὸν κεχρημάνους ιδόντες, γειρατῶν τε Ῥωμαῖοις τὴν στρατιὰν αὐτοῖς ξενισταὶ τετταλίθωσαν σύν τεσσαρήν συμπλεκομένοις, καὶ

Du Cangji note.

ret. Rex autem noluit incipere, quod Francos audiebat nunquam fecisse. Ad hoc tamen postmodum fretum copias suas transmisit Fredericus imp. ut ex Anonymo, qui expeditionem illius Asiaticam descriptis, discere est. Dicitur autem fretum Abydenum sanctus Georgius de Sisto, quod fretum illud mari sancti Georgii, seu Proposituli imminet, a Sesto urbe ita appellatum, quod non advertit vir eruditus. Vide notas ad Villard. n. 63.

(91) *Σώματα αὐτοῖς μεριδα*. Vide notata ad Annex p. 24.

PATROL GR. CXXXIII.

expendere, nempe de expeditione quam in Palestini-
nam suscepserant, eorum aggressionem differen-
tiam esse censuit, exspectandumque dum manifestius
quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Pro-
gressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum cam-
pos pervenerent (supinatur autem illuc regio, her-
basque uberrime præbet ad equorum pabula), castra
signarunt. Dum hic considererent, **74** ingentem supra
quam dici, potest accidisse illis calamitatem aīnūt :
unde conjectari liceat iratum fuisse ipsis Deum,
propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem
religionis homines, et a quibus nullam injuriam
aceperissent, inhumanitatem. Magna quippe iniuriū
vi repente de cælo demissa, qui campos illos præ-
terfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter
ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum
excrescentes, et in agros effusi, magnam Aleman-
norum exercitus partem, cum equis ipsis et armis,
nec non et tabernacula in mare de terra abripiue-
runt. Quæ ut r̄escivit princeps, hominum calamitate
commotus, viros dignitate illustres misit, qui et
Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad
colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem
tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut
Byzantium venienti sibi occurreret imperator posu-
lavit, atque etiam aliis ejusmodi officiis congressum
suum rependi voluit. Imperator igitur dominato ejus-
modi immodico fastu, virum deinceps neglexit.
Conradus int̄erea cum universis copiis Byzantium
versus contendit, et ad imperatorium palatum,
quod mœnibus urbis obversum est, pervenit. Phi-
lopatum illud vocant, seu quod hæc appellatione
gratam illius habitationem signiscent, ut quæ iis
qui vitandi urbis tumultus causa eo secundat, re-
missionem animi quamdam **75** præbeat et cura-
rum : seu quod arboribus et virginitate constitutus sit
locus, herbarmque virentium ubertate passim
amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplan-
dum urbis ambitum, visis turribus in idonam al-
titudinem exsurgentibus, et lustratis quæ immensa
profunditate mœnia circumdabant fossis, suniua

A ἐπὶ βασιλέα πέμψαντες ταῦτα τε ἔδιξαν καὶ ὀν-
επυνθάνοντο τὸ πρακτίον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βάρβαρων
καὶ Ετεί εὐλαβόμενος πρότρχημα, φημὶ δῆ τὴν ἐπὶ^B
Παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ὃντες διὰ τοῦτο τὴν ἐπι-
γείρησιν, ἐκδηλώτερόν τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προ-
δεχμένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὐτω γνώμης εἶχεν.
Οἱ δὲ Βάρβαροι δόψι ἴστες, ἐπειδὴ οἵ τας ἐπὶ Χοιρο-
βάχχων (92) περῆλθον πεδιάδας (ὑπτιάζει γάρ την
τούτην ὁ χῶρος καὶ πάνα δαψιλῆ μᾶλιστα ήταν τὰς Ιπ-
πιῶν παρέχεται νομάς), ἐνταῦθα ηὔλιζοντο. Ἔνθα τοι
δυστύχημα λόγου χρέοςσιν αὐτοῖς ξυνυγεύθηνται λέ-
γεται, ἐξ οὗ δέπερ ἐν τις εἰκότεις στοχάσαιτο μηδέποτε
τὸ θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ἡδικηχότες καὶ πολιτή-
την ήτος διοιδρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἡδικηχό-
τας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημάνιοις. Ὁμβρου
γάρ ἑξαισιον (93) καταρρίφαγέντος ἀθρόον οἱ τὸν χῶ-
ρον ἐκείνον παραρρέοντες ποταμοί, ὃν δὲ μὲν Μέλας,
ἄτερος δὲ Ἀδύρας πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνόμασται,
πολλῷ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνιδήσαντες μέτρου ἐπὶ
πλειστόν τε τοῦ πεδίου προχυθέντες; πολύ τι μέρος;
τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς ἵπποις καὶ
δπλοῖς καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θά-
λασσαν τε ἀπὸ τῆς ἑξέπτυσαν πέροντες. Ὁ πυθόμενος
βασιλεὺς ἐλέψη τε τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν φυχὴν
πεπονθῶς δινδρα; τῶν ἐπὶ δόξῃς παραμυθομένους
Κορδάδην τὴν συμφράξαντες, μετεπέμπετο τε
αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνήση καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ
συνδιασκέψαιτο. Οὐ δέ καὶ εἰσίτι μηδαμῆ [P. 42]
καθυφενταί θέλων τοῦ γαύρου, ὑπαντάντινον αὐτῷ ήτοι Βι-
ζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα τξίου, τοιωτῶν
τε τινῶν διλῶν διηλίαν τὴν ἐπιτού σταθμώμενος ἦν.
Ἐρ' οἶς δὲ βασιλεὺς ἀλαζονέαν δρον οὐκέ τους ἔχουσαν
αὐτοῦ καταγνούντος τοῦ λοιποῦ περιείδε. Κορδάδος δὲ
παντεραῖς ὡς ἐπι Βιζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ κατ-
ατικρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, δ
Φιλοπάτειον (94) ὀνομάζουσιν, οὐκ οἶδε εἴτε τὴν φί-
λην αἰνιστόμενον διατριβήν (διεσιγγάν γάρ τινα παρ-
έχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν δοτι-
κῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπαλλασσομένοις), εἴτε καὶ τὴν
φύλλοις κομῶσαν πάντα τε δαψιλῆ ἀνιείσαν (ἀμφιλα-
φῆς γάρ δὲ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῇ φέρει τὸ

Du Cangii notæ.

(92) Χοιροβάχχων. Ut adiacentes Chœrobacchorum oppido οἰκηπὶ explicanda acie, et locandis ca-
stris idonei fuerint, dixi ad Anuan, l. viii. p. 221.
Otto Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum Cherevach dicunt, campi viriditate latam, amniculi
cujusdam medio decursu conspicuam attigimus, cuius
loci amoenitate capti omnes, illo tentori figure, et
ibi pausare constituum. Et mox : Fator, toto ex-
peditionis tempore nunquam tætiora habuimus taber-
nacula, nunquam quantum ad sensus judicium ma-
jorem ambitum occupauerant tentoria.

(93) Ὁμβρον γάρ ἑξαισιον. Subitam hanc ini-
brium vim, quæ universum penè pessimum dedit exer-
citum, graphicè verbis hisce, præter Nicetam et
Cinnamum, describit idem Otto Frisingensis : Et
ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam
parva exorta imbremit mitem produxit. Quem subito
tantis pluviarum ventorumque impetuosis turbo sub-
secutus est, ut concussis et solutis, seu ad terram
dilectis tabernaculis, gravissime qui post matutino-
rum laudes lectis nos receperamus, excitaret. Clamor

D totum vicinum replens acrem attollitur. Amniculus
etiam, an ex reflexione proximi maris, imbruumre
multitudine, an ex cataractis rupiis in cælo, ex su-
perne majestatis ultione tantum intumherat, ex tu-
moreque præter morem inundaverat, ut totum coope-
rit exercitum. Quid ageremus? Divinam id animi
adversionem potius, quam naturalem inundationem
esse considerantes, amplius altoniti suimus. Ad equorum
tamen robur convolamus, unusquisque, prout
poterat, umnum transire gestiens. Videres alios na-
tantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum
effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in flu-
men inordinate ruentes, ex eo quod aīus impræmedita-
tate implicarentur dewergi, etc. Evidenter imbruum
vim attigere etiam Odu de Diogilo, l. iii; Helmo-
dus, l. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reichersper-
gensis.

(94) Φιλοπάτειον. Vide notata ad Villehard. et
Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio cou-
g ssimus.

πρόσωπον), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσέχει τοῦ Αἰγαίου νησεώς. Τούς τε ούν πύργους ἔξ οὗ φοιτανῶν ἀνατέργαντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τις γρῆμα βαθεῖας κύκλῳ περιθεύσης ιδὼν ἐνθαύματι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπει τὸ δὲ καὶ γυναικῶν ὅμιλον καὶ δῆμον δινοτόλον τινὰ καὶ ἀπερίπεργον ἐπὶ τῶν προπυργίων ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοσι πολεμίων εἰδέσσαι πόνων γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τεχεστὸν ἵδνον φρουροῦντες ἐκάθιντο, οἱ δὲ πρὸς τοὺς περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν δρχειν Ἀλαμανούς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέψει, αὐτίκα διπέρην περιουσίᾳ δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μηνὶαν ἐννοήσας, ἐνθένδεν ἀπτηλάτετο, τὴν τε γέφυραν, ή τὴν ὄποιειμένην ὡς ἀνεῖποι τις ποταμούνασσον ζεύγνυσι, ταχὺ διαβάζεις (96) ἐπὶ τι τῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου (καὶ κατήγετο προστείον, διπέρην διάδοσται). Ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοπίον. Οὐ Εὐζείνος πόντος ἀπορρόφην τινὰ ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέκοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς ἐνεισι, λιμένα ἐπιμήκην Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (v). κάτεσσι μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιάδων, διέγου δὲ Βυζαντίου διπέρων ἐρχεται, ἐνθα τὴν γέφυραν ἐστασθει ἔμβαλνει.

ιε. Τούτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐντοῦθα γεγονώ, λόγους ἔξ θασίελα οὐ πήρω θρύψεως δυτας πολλῆς ἐπεμψεν. Εἶχε δὲ ὁδὲ τὰ μηνύματα. « Χρή, βασιλεὺ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα εποκεῖν καθ' ἀντί, τὸν δὲ σκοπὸν διθεν γένοιτο πολυπραγμονεν μάλιστα. » Ο γάρ γνώμης ἤρηται τινος, εἰτε ὅγαθον διηπαινεῖται πολλάκις, οὗτος φαῦλον φαινόμενον ψήγεσθαι πέριψε. Καὶ τις πρὸς ἐγέρων μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην τυλοτε τυγχάνει, οὐλαύρου δὲ αὖ πρὸς τῶν φίλων πειράτας τινος. Μή [P. 45] τοινύν τῶν τῷ πειθεῖσι τῆς ἡμετέρας στρατιδ; χθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σήν τὰς ατίας ἐπ' ἡμᾶς ἥγε, μηδὲ διὰ ταῦτα καλέπαινε, ἐπειδὴ οὐκ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἰτοι, ἢ δὲ τοὺς πλήθους φορὶ ἀλόγως ἐνθα ἐτυχε φερομένην αὐτοματίζειν, οὐδὲ ταυτι.

Στρατεύματος γάρ ξένου

15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco es-
set Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ
languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, **76**
quarum erat sententia: « Decet virum prudentem,
imperator, non per se res ipsas, sed quo sine fiant
maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus
est aninius, neque quod bonum est laudare, nec
quod videtur vitiosum vituperare, sacer numero so-
let. Interdum etiam præter mentem quis beneficium
ab inimicis, ab amicis vero dæmnū accipit. Eorum
igitur, quæ nuper ab incendiis exercitus multitudine
in agris tuis perpetrata sunt, causam noli in nos
rejicere, neque propterea hæc tuum in nos animum
moveant, cum minime in culpa simus, sed inordi-
natae multitudinis quaquamversum sese ferentis im-
petus, quidquid commissum est ultro patraverit.

Du Cangii notæ.

(95) 'Ετι τῷ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Simili postea stupore, seu admiratione, percusso François nostros ac Venetos, scribit Villarduinus n. 66 cum priuum ad urbem appulere: *Or pœs sauoir que multi esgardeut Constantinople cil qui onc mais ne l'avaient veue que il ne pouoient mie cuider que si riche ville peult este en lot le monde. Cum ils virent ces hantz murs, ei ces riches tours, dont ele ere close tot entor a la reonde, et ces riches palais, et ces haltes yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le veist a foit, et le long et le lē de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i est si hardi, cui le cuer ne fremist.* [P. 44] De turriū muris Constantinopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15: *Est enim civitas triangula — habens in quoilibet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto agere, et muro firmissimo tripliciter clausa. Turres habens per circuitum*

Cornelii Tollii notæ.

(a) 'Εσι τι τῷ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Chonialles de hoc ipso: Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ἦτις τοῦ Πικρίδου κατονομάζεται.

ski excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Iustra, ubi de muris maritimis: ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portas, quem habet tutissimum ac celeberrimum. muris sunt alti admirandæ spissitudinis, et turres densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quivis in culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bondelmontio.

(96) Ταχὺ διαβάζεις. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemanici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, alius egredi timuit; aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

(v) Αιμέρα ἐπιμήκην Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. Ejusmodi οἰκειαρια λιμνοθαλάττας in Carumna vocat Strabo, ut et Cianamus in sequentibus.

Exercitu namque peregrino externoque, tum provincias lustrante, tum ad comparanda usui necessaria longius evagante vel excurrente, utrinque factas esse injurias, haud equidem mirandum existimo. » Hac et similis Alemanni. At imperator hanc simulata dicti existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestatem nostram non latet, plebis impetum quicquidem semper suisse, quod agre gubernari possit ac retinerti. Quapropter et nobis potissimum curse sunt, ut qui advenas estis et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patere vobis, pravertim cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facero possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, ut ipso viris prudentissimis, et in investiganda rerum natura solerissimis, 77 videbatur carere omni culpa, nos etiam gratias repperimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nosrare multititudinis impetus comprimamus, quinimmo ascribemus haec illius insolentiam, quandoquidem id a vobis edocemur. Vesta igitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videtur, deturque licentia gregarie multitudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut unum ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in praelliis constantia præcellere, ejusmodi consilium capit. Prosterno et Tricandyse alisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, et Alemannis a fronde opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter staret signo : tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, denique Scythæ in fronte, Persæque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo animi ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : sit atrox pugna, et caedes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritia exempli, eos cecidere. Conradus nihil eorum que acciderant edocuit, ferox adhuc, tumidusque 78 et magna spe plenus considerat in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retuleret subtilitateqne, litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nihil prodesto sessori suo, imo crebrius ad prærupa illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detectrat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objiceret periculis : ita minime

Cornelii Tollii notæ.

(x) Ος μή ξερλας δικούντες δόξαν οὐχ ἀγρή. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Romæ, tum vero lacesentis et provocanti : Nec

A καὶ ἐπίλυδος ; τὸ μὲν ἐπὶ ιστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαῖων πολλαχότες πλανωμένου καὶ περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμαρτάνεσθαι ἀπεικόνισθαι οὔδεν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνελαν τὸ πρᾶγμα λογισάμενος τὴν ἡμετέρον ὕδωρ· « Οὐδέ την ἡμετέραν λέληθε βασιλελαν τὴν πλήθους ἥσθι δυσάγωγόν τι οὐσα καὶ δισήγινον ἀλί Χρῆστα. Ἄμελες καὶ διὰ φροντίδος ἡμένην τὴν, πῶς δὲ διὰ τὴν ἡμετέρας ἀλλαδῶς διελθεῖν ὑμᾶς γένοιστο ξένους καὶ ἐπίλυδας ἀνδρας καὶ οὐδὲν δὲ εἰδικεῖν ἡμᾶς οὔτε ἀπαγγελλομένους οὔτε ἀλλας δεδυνημένους, ὡς μή ξένιντες δικούντες δόξαν οὐκ ἀγιθήν (x) παρὰ ἄνθρωποις ἀπανεγκώμεθα. Επειδὴ δὲ μὲν διτες ξυνετωτάτοις οἵσι καὶ τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἔξετάζει· ἐπειδεινοὶς ἀνέγκητα εἰναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ· ἡμεῖς καὶ χάριτας ὑμῖν θφλομεν. Οὐ γάρ εἴτε φροντισθεῖν δικας δὲ τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναχαιτίσωμεν ὅρμην, ἀλλὰ ἐπιβρήψομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστεῖ? καθῶς ὑμεῖς εἴδοιοντες, τιμᾶς εἰδίδατε. Συνοίτει τοινυν ὑμῖν μηκέτι σποράδες τὴν ἔδων λέναι, μηδὲ οὗτος ἐπὶ ξένης πλανδεθεί. Ἐπειδὴ γάρ οὗτος δέδοκται, καὶ ἀνέλεται τοῖς τελήθεσι παρ' ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρήσθαις ὁρμαῖς, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεποιθέντες τοὺς ξένους εἰκός. » Ταῦτα εἰτῶν αὐτοὺς μὲν ἀπεικόμφατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πήκθει μὴν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βαρβάρων ἐλασσούμενον εἰδὼς, ἐπιστήμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερῷ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτούντα, τοιάδε ἐνενέσι. Τὸν Προτούχον καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείστους ἄλλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκδίευσε στράτευμα ἐπαγομένους ἵκανον ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἰστασθεὶ, τάξασθαι μέντοις ὕδε. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ὕστερον ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πορρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆναι τεττάρων μετὰ δὲ τοῦτο δισυν ὀπλιτικὸν καὶ κατέρρακτον ἔχῆς δὲ τοὺς δευτερούς ταχυπόδων ἐπεκβαίνοντας πεποιηταί τὸν δὲ μετέ μέτωπον Σκύθας δύμα Πίρται; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἀχρόμενοι δρόμῳ ἐχώρουν. Συνισταται τοινυν μάχῃ καρτερά, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ σὺν ἐπιστήμῃ ἐπίδντες αὐτοὺς διφιστάμενοι ἐκτείνον. Κορφάδος δὲ οὕτω τι πεπυμένος [P. 44] τῶν γεγονότων συνερδός εἴτε καθῆστο καὶ ἐπὶ μακραῖς ὠχρεῖστο ἀλπίσιν. Ο τοινυν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικεροτμῆσαι θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε· « Εδει μὲν ἡμᾶς ἐκεῖνο καλῶς, εἰδότας, ὡς οὔτε ἐπικος κρείτων φερόμενος χαλινοῦ ὑνήσειεν ἀν τὸν ἐπιδάτην, εἰ μή καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, δη μή τῶν στρατηγώντων ἐπατοι, κινδύνοις περιβιλλειν ὡς ἐπίκαν οἴει τοὺς

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt : se ab eo, εἰαμ si acie occurrat, declinavunt, ne hospitali ciede dextiram violet ; apud Livium I. xxv, c. 18.

δρχονταις, μη ούτω στρατεύμασιν ἐφήσιν τοῖς ἑαυ-
τῶν πρὸς τὰς οἰκατὰς ἕκάτερα φέρεσθαι δρμάς.
Ἐπεὶ δὲ οὐκ οἴδε δι τοι παθών σὺ τα πρότερον κατω-
λιγότηκας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος δια-
καὶ φίλη προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονόνεις σοι
τῷώμης ἀνέκεισας, ἥδη συλλόγεισαι τίνα ὑμὴν τὸ εὖ
πλήθος; προδέξαντες ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ
ως ὅλης Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανον πλήθει
οὐκ εὐκαταφρονήτῳ περιτυχόν κακῶς αὐτὸν διέβετο.
Τὸ γάρ εὖθις καὶ ἐγχώριον ἐπικρατεῖστερον ὡς
ἐπίκαιον τῶν ἐπηλιδῶν, καὶ ἔνων φιλεῖ γίνεσθαι.
Ἴμι δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξεσται τοῖς πλήθεσι τὴν
ἀστειαν. Πῶς γάρ; οἵτις καλάπαξ πρὸς γνώμην
ἰνέδομεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς
οὐ δοκεῖ, ἀνθεκτὸν καὶ πάλιν ἡνίας ἀμφοτέρους
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀναστιραστὸν τοῖς στρατεύμασι
τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δὲ σοι, ταῦτα μὲν μεντεῖον
ἴηται τῶν παρόντων. Τό γε μήν πεπραγμένον σαφῶς
ἥμεν δεδηλώσθω. »

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέντα,
Κορδάδος δὲ οὐ παί τῶν Ἀλαμανοῖς συμπεσόντων
ἴωνταισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράφθας
τὸ παράπονον ἐδόκει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλεῖον καὶ
τὰς συνήθεις σταλήνας οἱ πρὸς βασιλέως ἔξου
τριτέριοι, ἐφ' ὃ πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσαιτο.
Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡπείρεις
πολλαῖς ἐς νέωντα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλεῖν.
Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐχεῖται μέχρις εἰ-
ρουνεῖται τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ἥθελεν. «Οὐεγ
νεὶ πικρότεροις αὐτοῦ καθίκετο λόγοις ἐπιστέλλας
οὐτωσι· Οδὶ τῷ τολμέει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ-
θεσιν οἵτις καὶ σμικρὰ συνορφύ διένεστι, ποτέτης δὲ
μᾶλλον καὶ ταῖς ἁντεῦθεν ὑπερβολαῖς τε καὶ ἀλλελ-
ψειν. Οὐκάν τοι τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθεις
διαριπέσον, ἀλλὰ ἀρετῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περὶ ταῦτα
ἰππειτήμῃ. «Αν καὶ οἵτις τοίνυν πλείστουν ἀχολουθῇ
στράτευμα, ἀλλὰ περὶ τῷ μὴ πολλῷ τὸ μεριστὸν
ὑπαράγειν, καίτοι τοῦ πλείστουν πολλαχῆ τῆς Ῥω-
μαίων διεργημένου ἀρχῆς, ἀγέλαιόν τοι τὸ
πλείστον ἀπειροποιεῖν· προδάτους δὲ ἀγέλαις καν-
εὶς μυριοστάς δλας ἀριθμοίντο σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοιν-
το λέοντος ἐπιπηδῶντος αὐταῖς. » Ή οὐκ οἰσθα διτε
καθαπέρει στρουθίουν ὅποι ταῖς ἡμετέραις γεγένησαν
ἥη παλάμαις, καὶν θελήσωμεν, οὐκ δὲ φθάνοις
εὐτίκα παραπολλύμενος; «Ἐννόησον ὡς ἔκεινοι τὴν
χώραν κατέχουσι ταῦτην, ὣν οἱ πράγμοι πάσαν
[P. 45] τὴν γῆν περιήλθον τοῖς δηλοῖς, ὑμῶν τε αὐ-
τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὅφ' ἥλιῳ ἐκρύευσαν
ἴθεν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρών καὶ προσέτι
ως οὗτε νεώς ποτε ἐπιδησῃ τῆς βασιλείου οὔτε
τι ἔν τησσας ἐπιτελές θεται σοι περὶ ἡμῶν, ἀλλά
ετ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἐπιπον οἰσουσι πόδες. Καὶ
οὐ δῆκου μεμπτέοι πάντως ἡμεῖς, εἰ μὴ ταῖς
δέκειν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἔταιούς. Οὐ
γάρ ταῦταν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν
τῷώμην ἡρτηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως
ἀσφάλεια. Ήμᾶς δὲ καὶ προλαβόν ἀξιοὶ τὸ ὑπήκοον,
ἴκερ δογών οὐκ ἥδη Πέρσαις ἀποκερδενθήσεται τοῖς
τε γειτόνων, ταῦτα δὴ Ῥωμαίους ἀμογητὶ κτήσε-

A par erat indulgere nullis nobis nostris, ut inter se
invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam
aliud forte cogitans tu haec neglexisti primum,
nostramque maiestatem que te ut anicum de illis
admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indul-
gentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis
contulerit ejusmodi licentia multitudinis. Accepi
enim exiguum Romanorum manum, cum haud con-
temnendis Alemannorum copiis congressam, male
eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indi-
genae ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint
longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam
castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere
pro libitu indulsimus? Verum si et tibi ita videtur,
discant copiae nunc parere ducem imperiis, et carum
coerceatur impetus. Si alia est sententia, stenus
presentibus; saltēisque vulgare liceat quod a nobis
gestum est. »

16. Eiusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus
interes, nondum percepto de Alemannorum clade
nuntio, de priori ferocia remisisse non videbatur.

79 Quimodo dromoneū imperatorum, et consuetas

irritiones, quibus ad transmittendas copias uteretur
ab imperatore postulabat; ac ni confessim adduce-
rentur, proximo se anno multis cum nullibus urbem
ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id
ferens imperator, non jam ludicris, sed acerbissimis
arroganti respondere hunc in modum litteris de-
crevit: « Non ex multitudine judicare de rebus so-
lent ii qui ei modica aere quid valent, non igno-
rant, sed ex earum natura, et illis que aut abundant
in illis, aut deficiunt. Neque enim Martis athletae
numerio distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei
militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in-
gens te sequatur exercitus, nobisque vix adspicit
copiae, utique per omne Romanorum imperium
nullis distributis, tua illa turba incomposita est,
et majorem partem rei bellicae ignara. Pecundum
greges, et si multorum millium sint, vix leonis
irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras,
te instar aviculae in nostris suis manibus, continuo
si voluissest petitorum? Has illos incoleare re-
giones cogita, quorum majores orbem universum

D bellis persagravunt, vobisque ipsis, aliisque omni-
bus sub sole gentibus imperaverunt. Haec te scire
periude necesse est, neque imperatoria ad te un-
quam navem venturam, neque quidquam eorum
qua postulasti nos indukturos; sed qua venisti,

80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque
propterea erimus culpandi, si inferre injuriam vo-
lentibus nos minus faciles ac benevolos præbemus.
Res enī diversissimae sunt inferre injuriam et
propellere: illud a prava voluntate pendet, alterum
securitas suadet. Nos vero jamdudum orant subditū
nostrī, ut qua modo ex viciniis Persis vindicavimus,
ca quiete ac sine molestia possideaat Romani.
Quod igitur obsecrantibus nostris non indulsimus,
id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conradus, intellectaque simul quæ paulo ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summa que celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex voto rebus, eriguntur in immensum, lumentque: si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est denittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemanorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexit Conradus, non ea qua prius ferocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Miliuit itaque qui ad id tempus acoluti dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, **§1** ut de belli etiam societate ineunda cum Conrado sermones conserret: quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemani bella gererent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset: porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, compilitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quoisque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Persa cum exiguo exercitu in primam aciem invectus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemani visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuin impetu tumultuque in ens irruere. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemani, terga vertunt, fugamque simulant: dein fessis insequantium equis, alique ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoribus eoncidunt: idque repetitum plures immodicum Alemani terrorem incussit. Tum denum videre erat feroce nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes **§2** suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consili loquam habere. At Conradus, ut erat in bellis mirabilis audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepérat, equos amisit:

Du Cangil nolue.

(97) Ἀξοτούθου. Perperam Tollius pedisequum verit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum ducem seu præfectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quædam ad Villiard. et ad Annam. Scylitzes, p. 787: στέλλεται — Μιχαὴλ πατρίκιος; δ ἀχῶνθος. Cinnamo, I. iii πελεκυφόων ἔξαρχον dicitur, et Anna, p. 193, δοχὸν Βαραγγίας. Willelmus Tyrius: Tradiderat autem Constantinopolitanus dace-denti ab eo, et id ipsum peteni: domino imperatori, viæ duces, locorum peritos, provinciarum finitimam omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

A εθα. "Ο τοινυ ἀξιούντων οὐκ ἡνεσχδμεθα τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτικά ποιεῖν κινδυνεύομεν. » Ταῦτα Κορβᾶδος ἐνωτισάμενος καὶ ὅμα πυθόμενος ἀπερ ἑναγχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδ.δν τε λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἀναβὰς, τὸν Λαμάλεως τε πορθμὸν διέβη καὶ ἐπὶ τῆς περάλες θάτεν ἐγένετο, διλγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγόντης τὸν ἀνθρώπον. Φιλεὶ γάρ τὸ βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπὲρ μέτρον ἐπαίρεσθαι καὶ αὐγέν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι τε πλέον ή προσῆκει καὶ ταπεινοῦσθαι παρὲ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰσέτι μᾶλλον κατασπῆν αὐτῷ τὴν δφρὸν προνῶν, τοιάδε ἐποιει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατόπιν ίθυσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατὸν ἀριθμοῦ κρείσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τῆς τε Κορβᾶδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοίας. Ο Κορβᾶδος ἐνωτισάμενος οὐκέτι ἀκεῖνος δ πρώτην ὑπεροφρυς ἔν. Πέρμψα; δὲ πρὸς βασιλέα ἥτετο σταλῆναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ δδοῦ τε αὐτῷ καθηγησμένον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεὶ παραπέμψοντα. "Εσταλται τοινυ δ τὸ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτουργημα ἐκπληρών. Ἐπιτέτραπτο δέ οι καὶ συμμαχίας πέρι Κορβᾶδῳ διειλέχθαι. "Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανοὺς ἔμβανει μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεῖ δοῖ, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοι πλείσα, εἰ γε αὐτῷ βουλομένῳ ἔσται. μάχης κατὰ Περσῶν βασιλεὶ κονωνήσας. "Οδῶν τε σφίσι προκειμένων δυοῖν, διποτέρᾳ δὲ αὐτὸς βούλοιτο λέναι, ταῦτη δη ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κορβᾶδῳ ταῦτα ἀπήγγελεν. "Ο δὲ εἰς βουλὴν ἔν τοις αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν δμαχιμάνα ἀπειπεν, δδον δὲ ή Φιλομιλίους δγει αὐτὸς εἴλετο. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλακουπόλεως οὐδὲν δχρι Ἀλαμανοῖς ὑπῆντιαζεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένοις Μαμπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ ὅμα στρατεύματι δλιγω τοῖς ἐμπροσθοῖς αὐτῶν προσέβαλε τάγμασιν, ἀποτειρασμένες τε τῆς Ισχύος αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοι μαθησόμενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ [P. 46] τοινυ, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρώτον αὐτοῖς παρεψάνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις ἔχωρουν θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἔχομενοι κατ' αὐτῶν φεσαν. Πέρσαι δὲ ίως μὲν οὗ πόρρω τοῦ σφῶν αὐτῶν στρατοπέδου Ἀλαμανοῖς σαν, νῶτα ἐδίδουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ή τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μακρὸν ἡδη ἐγεγόνεισαν, ἀποστρόφους

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Græcorum fraude, in vastas deducti solitudines, summam perpessi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Diugilo.

(98) Μαμπλάνης. Niceta, l. i. n. 6, Παρμπλάνος, Willelmo Týrio loco citato Paratum nomen patitur. *Huic tamen tanto negotio, ait Tyrus, Soldinus Iconiensis non interfuit, sed quidam nobilis militiæ sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paratum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 47) mense Noveribri.*

τὰς ἐπελάσεις τιθέμενοι ἵππους; τε καὶ αὐτοὺς Αἰρετοί, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
έκτεινον. Πολλάκις τε αὐτὸς γεγονὼς ἐς ὄρχωδαν fuit.

μέτρον οὐκ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλεν. Ἡν οὖν ιδεῖν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
τάτων ἐπιώτας, δειλούς τε καὶ ὄγει· εἰς καὶ εὐδὲν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μὴν βούλευσανται ἰκανούς. Ὄτε δὴ
καὶ Κορδάδος. (ἥν γάρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἐλάσας τούς; τε ἱππους ἀποβεβλήκει οὓς
αὐτῷ δρασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ ἐς ὀλίγους καὶ ἀλώναι πρὸς τῶν Βιρβάρων τού-
των ἐδέησεν.

ἰδί. Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Οἱ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτε (99) (ἡγγέλλετο γάρ ηδη τὸν
Ἴστρον διαδάξας προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ
Κορδάδον ὑπὲρ τὸ δέαν ἔγνω φρονηματίζεσθαι·
τούς; τε γάρ ἐκ βασιλέως (1) ἐπ' αὐτὸν. ἡκοντας,
φημὶ Μιχαὴλ τε σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φὸ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὸς ἐκείτο, δισμενός τε
εἰς καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγησε δῆλος·
τι ἦν μηδὲν εἰσέπειται ἐς Ῥωμαίους κακουργήσαν. Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κορδάδων συμπεπλωκόσιων ἡδη
σωρτροισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιούτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ηθος; ήν, λέγειν αὐτὸς ὁ οὐδεμῆ. Εἶχε.
Πλειόνος δ' οὖν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρα-
κολούντων διετέλει δεξιώσεως. Ἐπειτα δὲ ἀγγοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμ-
ψις (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγησε καὶ ἐπὶ
μεγάλοις συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συν-
τεθεῖται ἀλλήλοις καὶ λόγους κοινωνήσειν ἐν παλαιώ
βουλητῶν αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παρατίπειν θετε.
Βασιλεὺς δὲ ἤκουε τῶν λόγων οὐκ ἀρδεῖς καὶ οὐν
πικαθήσει ἀφικέσθαι τούτον ἐκβλεψεν. Εἰσελαύνοντε
τούντων (5) ἄνδρες ὑπήντων αὐτῷ δεινοὶ τε κατὰ γένος
καὶ τόχην βασιλεὺς ἡγγιζον καὶ δοῖς τὰς διπερφά-
νους τῷ τηγικάδε διείπον ἀρχὰς, προπέμφοντες τε
μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐς τὰ βασιλεῖα καὶ τὰ εἰκότα
τιμήσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσω τῶν ἀνακτήσων ἡδη
ἴγενετο ἐνθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χθυμαλή τες αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἢν σελλῶν (6)

Du Cangii notæ.

(99) Οἱ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτε. De expeditione
Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam
ensulendi supra laudatim scriptores. Priusquam vero
Ludovicus itineri in Romaniam sese accingoret; Mi-
litem de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, le-
gatum anno superiori miserat, qui et transitum per
Thraciam, et coniugatum impetraret: quod ille
benigne concessit, scripta ad regem perofliciosa
epistola sub mensam Augustini, quae exstat apud
Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τε γάρ ἐκ βασιλέως. A Manuele legatus
ad Ludovicum missos Demetrium queindam, et alium
cognomento Maurum, refert Odo de Diogilo, l. ii.

(2) Εἰτε καὶ φύσει. Gestæ Lud. VII c. 9 de co-
dem rege: Erat vir naturaliter patientis et benignus.
Odo de Diogilo, l. iii: Rex Francorum, cui semper mos
fuit regiam majestatem humilitate condire. [P. 442]
Gervasius Tilberiensis, De otiosis imperiali, ms. de
Ludovic. VII: Cum successit Ludovicus piissimus,
amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis de-
cepitus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate
transiit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui post-
ponens paternam simplicitatem, materni generis usu-
lias evit in usum. Ludovicus epitaphium habet a Ste-
phano abbate S. Genovesa Parisiensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, milis erat.

(3) Πλειόνος δ' οὐρ. Fuit sane Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex
autem Germaniæ, qui transisse jam Istrum, et ulte-
rioris progrexi nuntiabatur, non ea qua Conradus,
ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab impe-
ratore ad se missos, Michaelem Palæologum seba-
stium, et Michaelem cognomento Branam, except
comiter, eoque nomine gratias imperatori egit.
Apparebatque nihil eum damni contra Romanos
B deinceps moliturum: quod utrum lis quæ Conrado
acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod
mitte illi a natura fuerit ingenium, haud omnino
nisi compertum. Utul sit, magnam inde sibi prin-
cipis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio prox-
imus esset, missis ad imperatorem legatis, amici-
tiam suam non tantum ulro est, professus; sed et
aduidit, sese libenter cum eo de rebus non medio-
cris momenti acturum, si illa una convénire, inque
palatio sermones de iis conferri pateret. Annuit
dictis haud gravatae princeps, et ut accederet illa
siderente, nuntiavit. Advententi itaque, effusi obvia
quotquot erant genere vel fortuna imperatori
proximi, et quicunque primas tunc temporis obti-
nebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat,
summo cum honore in regiam deducunt. Postquam
83 palatiū subiit, ubi in excelsiori sedebat loco
imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam,
qui lingua Romana utuntur, vocant. Quinque in ea
concedisset, ulro citroque varis de rebus habito.

et Manuele multa deinceps animorum consensio,
enjus argumenta sunt variæ ulro citroque missæ
legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655,
656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea ini-
tia Alexii, Manuelis filii, cum Agnete Ludovici Ulia.
nuptiæ.

(4) Πρέσβεις δὲς βασιλέα πέμψας. Missi hoc tem-
poris momento a Ludovico legati Constantinopoli-
mi Atiusus episcopus Atrebatensis, Bartholomæus
D cancellarius, Archembaldus Bourbonensis, et ali-
quot alii.

(5) Elæslavorti toltrv. Will. Tyrius: Inter-
rex Francorum pene iisdem subsecutus vestigiis,
cum suo exercitu pervenerat Constantinopolim, ubi
secretioribus cum imperatore usus colloquiis, et ab
eo honorificissime, et multa munera prosecutione
dimisssus, principibus quoque suis plurimum honora-
tis etc. Odo de Diogilo, l. iii: Processimus igitur,
et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius
nobiles et divites, tam cleri, quam populi catervatim
r.ги obviā processerunt, et eum debito honore sus-
cepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de
sua visione et collocutione desiderium adimpleret.

(6) Es. l. lccr. Proseguitur Odo: Rex autem ejus
timori compatiens, et petitioni obedians, cum paucis
suorum intravit, et cum in porticu palatiū satis im-
perialiter obviā habuit. Erant sere coœvi et coequa-
les, solis moribus et vestibū dissimiles. Tandem pos-

expendere, nempe de expeditione quam in Palesti-
nam suscepserant, eorum aggressiōnēm differēlam
esse censuit, exspectandūmque dum manifestius
quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Pro-
gressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum cam-
pos pervenere (supinatur autem illuc regio, her-
basque uberrime præbet ad equorum pabula), castra
figunt. Dum hic considerent, **74** ingentem supra
quam dici potest accidisse illis calamitatem aiunt :
unde conjectari licet iratum fuisse ipsis Deum,
propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem
religionis homines, et a quibus nullam injuriam
acepissent, inhumanitatem. Magna quippe imbrium
vi repente de cælo demissa, qui campos illos præ-
terfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter
ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum
excrescentes, et in agros effusi, magnam Aleman-
norum exercitus partem, cum equis ipsis et armis,
nec non et tabernaculis in mare de terra abripre-
runt. Quæ ut rесcivit princeps, hominum calamitate
commotus, viros dignitate illustres misit, qui et
Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad
colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem
tractarent. At ille remissa nihil minus ferocia ut
Byzantium venienti sibi occurreret Imperator postu-
lavit, atque etiam alii ejusmodi officiis congressum
suum rependi voluit. Imperator igitur damnato ejus-
modi immodico fastu, virum deinceps neglexit.
Conradus interea cum universis episcopis Byzantium
versus contendit, et ad imperatorium palatium,
quod mōnibus urbis obversum est, pervenit. Phi-
lopatrum illud vocant, seu quod hacce appellatione
gratam illius habitationem significent, ut quæ iis
qui vitandi urbis tumultus causa eo secedunt, re-
missionem animi quamdam **75** præbeat et cura-
rum : seu quod arboribus et virgultis consitus sit
locus, herbarmque virentium ubertate passim
amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplan-
dum urbis ambitum, visis turribus in idoneam al-
titudinem exsurgentibus, et illustratis quæ immensa
profunditate mœnia circumdabant fossis, summa

A ἐπὶ βασιλέα πέμψαντες ταῦτα τε ἔδηλουν καὶ ἀν-
επυθάνεντο τὸ πρᾶξιόν. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βάρβαρων
καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρόστηχμα, φῆμι δῆτὴν ἐπὶ^C
Παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ὃνκει διὰ τοῦτο τὴν ἐπι-
γείρσιν, ἐκδηλώτερόν τι γεντερίσειν αὐτοὺς προ-
σένδεμένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὐτω γνώμης εἶχεν.
Οἱ δὲ Βάρβαροι δόδῳ λόντες, ἐπειδὴ δὲ τὰς ἐπὶ Χορο-
δαχων (92) παρῆλθον πεδιάδας (ὑπτιάζει γάρ ἐν-
ταῦθα δὲ χῶρος καὶ πόνα δαψιλῆ μάλιστα ἐστὶ τὰς ἵπ-
πων παρέχεται νομάς), ἐνταῦθα ηγέλιζοντο. Ἐνθα τι
δυστύχημα λόγου χρεῖσσον αὐτοῖς ἔντυχθῆναι λέ-
γεται, ἐξ οὗ περ δὲ τις εἰκότως στοχάσατο μηνὸν
τὸ Θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρόκους ήδηκησίς καὶ πολιτῆ
τῇδε τοὺς δύμιθρήσκους; αὐτοῖς καὶ μηδὲν ήδηκησί-
τας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημάνειος. Οὐ μέρος
γάρ ἔξαισιου (93) καταφράγεντος ἀθρόον οἱ τὸν χῶ-
ρον ἐκείνον παραβρέοντες ποταμοῖ, ὃν δὲ μὲν Μέλας,
ἄπειρος δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν ἑγχωρίων ὄντων πα-
τολῷ τοῦ συνήσου, μᾶλλον ἀνυιδήσαντες μέτρου ἐπὶ
πλεῖστον τε τοῦ πεδίου πριγχιθέντες πολὺ τι μέρος;
τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς ἐπειοῖς καὶ
δηλοῖς καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θά-
λασσάν τε ἀπὸ τῆς ἐξέπιτασαν φέροντες. Οὐ πυθόμενος
βασιλεὺς ἐλέψη τῷ εἰς τὸν ἀνθρώπους τὴν φυχὴν
πεπονθώς διδράς τὸν ἐπὶ δόξῃς παραμυθομένους;
Κορδάδῳ τὴν συμφράντην ἐστέλλε, μετεπέμπετο τε
αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνῆς καὶ περι μεγάλων αὐτῷ
συνδιασκέψαιτο. Οὐ δέ καὶ εἰστε μηδαμῆ [P. 42]
καθυφεῖναι θέλον τοῦ γαύρου, ὑπαντέντιν αὐτῷ ἐς Βυ-
ζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων
τε τινῶν ἀλλων δικιλαν τὴν ἕαυτοῦ σταθμῶμενος ἦν.
Ἐφ' οἷς δὲ βασιλεὺς ἀλλαζούσειν δρον οὐκ ἔχουσαν
αὐτοῦ καταγωνός τοῦ λοιποῦ περιείδε. Κορδάδος δὲ
πανοπταῖς ᾧς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ κατ-
αντικρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, δ
Φιλοπάτιον (94) δυναμάζουσιν, οὐκ οἶδα εἴτε τὴν φί-
λην αἰνιττόμενοι διατριβήν (ἀνεστιν γάρ τινα πα-
ρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγήν τοῖς ἐκ τῶν δο-
κιμῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπεκλλασσομένοις), εἴτε καὶ τὴν
φύλλοις κομῶσαν πόνα τε δαψιλῆ ἀνιστάν (ἀμφιλα-
φῆς γάρ δὲ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῇ φέρει τὸ

Du Congii notæ.

(92) **Χοροδάχων.** Ut adiacentes Chœrobacchorum oppidū διαιρι explicandæ acie, et locandis castris idonei fuerint, dixi ad Annal., l. viii, p. 221. Otho Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum Chœrebach dictum, campi viriditate latam, amniculi cuiusdam medio decursu conspicuam attigimus, cuius loci amoenitate capi omnes, illo tentoriū figere, et ibi pausare constituimus. Et mox : Fateor, toto ex-
peditionis tempore nunquam tentoriū habuimus taber-
nacula, nunquam quantum ad sensus judicium ma-
jorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) "Οὐδέρον τῷ ἔξαισιον. Subitam haec im-
brrium vim, quæ universum pene pessimum dedit exerci-
tum, graphicè verbis hisce, preter Nicetam et
Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis : Et
ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam
parva exorta imbrē mitem produxit. Quem subuo-
tantus pluviarum ventorūmque impetuosis turbo sub-
secutus est, ut concussia et solutus, seu ad terrum
dilectis tabernaculis, gravissime qui post matutino-
rum luctu leclis nos recuperamus, excitaret. Clamor

D totum vicinum replens acrem attollitur. Amniculus
etiam, an ex reflexione proximi maris, imbrium
multitudine, an ex cataractis rupis in cælo, ex su-
perne majestatis ultione tantum intumulerat, ex tu-
moreque præter morem inundaverat, ut totum coope-
rit exercitum. Quid ageremus? Divinam id animi-
adversionem potius, quam naturalem inundationem
esse considerantes, amplius attoniti sumus. Ad equo-
rum tamen robur convolamus, unusquisque, prout
poterat, umbræ transire gestiens. Videres alios na-
tantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum
effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in flu-
men inordinate ruentes, ex eo quod alii impræmedita-
tate implicarentur demergi, etc. Evidenter imbruum
vim attigere etiam Odo de Drogilo, l. iii ; Helmoldus, l. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reichenberg-
ensis.

(94) **Φιλοπάτιον.** Vide notata ad Villehard. et
Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio con-
g. ss. mis.

πρόσωπου), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσέτηκε τοῦ Αἴτεος. Τούς τε οὐν πύργους ἔς ὕψος ἱκανῶς ἀντέρχοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τις χρῆμα βαθείας κύκλῳ περιβιώσυται ιδών ἐν θαύμασι μεγάλῳ (95). ἔγενετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ γυναικῶν ὄμιλον καὶ δῆμον ἀνοπλὸν τίνα καὶ ἀπεριεργον ἐπὶ τῶν προπυργῶν ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοσι πολεμίων εἰδιδαστοι σάνων γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τελέστιν ἐνδον φρουροῦντες ἐκάθηντο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν ἅρχειν Ἀλαμανούς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενόει, αὐτίκα ὅπερ ἡ περιουσίᾳ δυνάμεων ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μεῖνα ἐννοήσας, ἐνθένδεν ἀπηλλάττετο, τὴν τε γέφυραν, ἢ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀν εἰποι τις ποταμούταλασσαν (εὔγνυται, ταχὺ διειδές (96) ἐπὶ τις τῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου (κ) κατήγετο προστεῖον, δι Πικριδίου ὠνόμασται. Ἔστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοιοῦτον. Ὁ Εὐξείνος πόντος ἀπορρόφηγή τινα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεῖπνον εἰσπλέοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς δινεισι, λιμένα ἐπικήκη Βυζαντίος ἐργαζόμενος (σ). Ικάτεισι μὲν διὰ τῶν τῆσδε πεδιάδων, δλίγους δὲ Βυζαντίος ταῦτα δρχεται, Ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

ι'. Τούτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάρδος ἐὰν τοῦθια γεγονώς λόγους ἔσταιλε οὐ πήρωθι θρύψεως δντας πολλῆς ἐπεμψεν. Εἰχε δὲ ὡδε τὰ μηνύματα. « Χρή, βραστεῖν, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοτεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν ὅθεν γένοιτο πολυπραγμονεύεν μάλιστα. » Οὐ γάρ γνώμης ἥρτηται τινος, εὗτας δγαθὸν δὲ ἐπαινεῖται πολλάκις, οὗτε φαῦλον φαινούμενον ψέγεσθαι πέψυκε. Καὶ τις πρὸς ἐχθρῶν μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἐνίστε τυγχάνει, οὐλάρου δ' αὖ πρὸς τῶν φίλων πειράται τίνος. Μή [P. 43] τοινυν τῶν τῷ πλήθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς γθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν τὰς ατίας; Ἐφ' ἡμᾶς ἄγε, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδὴ οὐχ ἡμεῖς αὐτοὶ εοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἰτιοι, ή δὲ εοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἔνθα ἔτυχε φερομένη αὐτοματίζειν οἰδε τετυτι. Στρατεύματος γάρ ξένου

Du Cangii notæ.

(95) *'Er θαύματι μεράλῳ.* Simili postea stupore, seu admiratione, percusos Francos nostros ac Venetos, scribit Villarduinus n. 66 cum primum ad urbem appulere : *Or poez savir que mult esgardeant Constantinople cil qui onc mais ne l'avaient veue, que il ne pouoient mis coidier que si riche ville peust estre en tot le monde. Cum ils virent ces halz murs, et ces riches tours, dont ele ere close tot entor a la reonde, et ces riches palais, et ces halles yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le veist a l'oil, si le lone et le lé de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'est ot si hardi, cui le cuer ne frenist.* [P. 441] De tur-riani maris Constantinopolitani adjacientium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15 : *Est enim civitas triangula — habens in quo-libet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmis-simo tripliciter clausa. Turre habens per circuitum*

Cornelii Tolpii notæ.

(ε) Ἐξι τι τῷρ ἀρτιπέρας Βυζαντίου. Choniates de hoc ipso: Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ἥτις τοῦ Πεκροδίου κατονομάσται.

admiratione percellitur : præsentim vero cum mulierum virorumque turbam inermem et otiosam in exterioribus propugnaculis stare concepit. Eorum enim qui rei bellicæ operam dare solent, alii intra urbem mœnia servabant, alii stabant extra ambitum, observaturi, si manus Alemanni priores conseruent. Ille omnia igitur perspiciens, urbemque, quod revera erat, abundantia virium manere imperterritam, inde recessit, et ponte, qui subjacentem, ut ita dicam, e mari confectum fluvium jungit, confessim trajecto, in obversum Byzantio sub-urbanum, quod Picridium vocant, profectus est. Eiusmodi vero est adjacentis sinus forma : qua ad Occidentem vergit pontus Euxinus in dextram intrantibus partem effusus spatiōsum Byzantinis portum facit. Fluvius autem in superioribus locis ortus, per circunjacentes cāmos effusus, haud procul Byzantio ad portus caput in eundem delabitor, ipsique miscetur ubi pons exstructus est.

15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esse Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languidum quid ac effeminitatum præ se ferrent, **76** quārum erat sententia: « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine flant maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est animus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur viliosum vituperare, sc̄penuero se-let. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dānum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris tuis perpetrata sunt, causam noli in nos rejecere, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordi-natæ multitudinis quaquaversum sese ferentis im-petus, quidquid commissum est ultra patraverit

sui excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Intra, ubi de muris maritimis: ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tutissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admirandæ spissitudinis, et turre densæ, educitæ ad tantam celsitudinem, ut quis in culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrebeat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bon-delmontio.

(96) *Taxv̄ διαβάς.* Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemannici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed *alias*, inquit Odo de Diogilo, *ingredi civitatem, alias egredi timuit, aut noluit, ei neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit.* Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habuum a Conrado cum Manuele familiare colloquio tradit.

(v) Λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἔργαζόμενος. Eiusmodi aestuaria λιμνοθάλαττας in Garumna vocat Strabo. ut et Cionamus iu sequentibus.

Exercitu namque peregrino externoque, tum provincias iustrante, tum ad comparanda usui uesperiorum longius evagante vel excurrente, utrinque factas esse injurias, haud equidem mirandum existimo. » Hec et similia Alemanni. At imperator huc simulata dicti existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestate nostram non latet, plebis impetum quidquam semper suisse, quod agre galernari possit ac retineri. Quapropter et nobis potissimum curae sunt, ut qui advenae estis et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patremini, præteritum cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facere possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, auctoritate viris prudenterissimis, et in investiganda rerum natura soleritatem, 77 videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nostræ multitudinis impetus comprimamus, quinimmo ascribemus haec illius insolentiam, quandoquidem id a vobis edocemur. Vesta igitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videatur, deturque licentia gregariorum multitudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut multa ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in præliis constantia præcellere, ejusmodi consilium capit. Proscenso et Tzicandylæ aliisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, et Alemannis a fronte opponant, instruta in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter starci signo : tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, denique Scythæ in fronte, Persæque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo animi ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : illi atrox pugna, et caedes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritia excipiunt, eos cedere. Conradus nihil eorum quæ acciderant eductus, ferox adhuc, tumidusque 78 et magna spe plenus considerat in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retunderet stigillaretqne, litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui strenuus non patitur, nihil prodesse sessori suo, imo eterbrios ad prærum illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detectrat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objicere periculis : ita minime

A καὶ ἐπήλυδος· τὸ μὲν ἐπὶ ιστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχόστε πλανωμένου καὶ περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμφιτάνεσθαι ἀπαιχόδοι οἵματα οὐδέν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοσαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνεῖαν τὸ πρᾶγμα λογισάμενος τὸ μετέπειτα ὕδωρ· « Οὐδὲ τὴν ἡμετέραν λέληθε βασιλεῖαν τὴν τοῦ πλήθους ὅπῃ δυσάγωγόν τι οὖσα καὶ δεσμῖνον ἔχει χρῆμα. Ἀμέλεις καὶ διὰ φροντίδος ἥμεν ην, πῶς δὲ διὰ τὴν ἡμετέρας ἀδιαβαύς διειλθεῖται ὁρᾶς γένος τοῦ ἔνους καὶ ἐπήλυδας ἀνδρας καὶ οὐδέν δὲ ἀδικεῖν ἡμᾶς οὔτε ἀπαγγελλομένους οὔτε ἀλλας δεδυνημένους, οὓς μὴ ἔνινας ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθὴν (x) παρὰ ἀνθρώποις ἀπανεγκύμενα. Ἐπειδὲ δὲ οὐδὲν δὲ τε ἔνυτετάτοις οὕτε καὶ τὰς πραγμάτων φύσεις καλῶς ἔξετάζει τὸ πατερίδος ἀντιγκλητα εἶναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ· ἡμεῖς καὶ χάριτας οὐδὲν διφλόμεν. Οὐ γάρ ξει φροντιστούμεν δικαὶος ἀντὴν τὴν ὁλικήν τῶν ἡμετέρων ἀναγατίσωμεν ὁρῆν, ἀλλὰ πειθόμεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίῃ, καθὼς ὁμέλεις εἴ ποιοῦνται, ἡμέδης ἐδιδάχατε. Συνοίτει τοινυν οὐδὲν μηκέτι σποράδες τὴν ἑδὸνά λέγαται, μηδὲ οὐτως τὴν ἔνην τοπονόμενα. Ἐπειδὴ γάρ οὕτω δέδοχται, καὶ ἀνελται τοῖς τάχθεσι παρ' ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρήσθαι ὁρμαῖς, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεποιθένται τοὺς ἔνους εἰκός. » Ταῦτα εἰτούν αὐτοὺς μὲν ἀποτέλεσματο, τὸν δὲ Ἄρωματων στρατὸν πλήθεις μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βαρβάρων ἀλασσούμενον εἰδὼς, ἐπιστήμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερῷ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μελλον πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἔνενθει. Τὸν Προσοῦν καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείστους ἀλλούς τῶν Ἄρωματων στρατηγῶν ἐκδένειε στράτευμα ἐπαγομένους ἰκανὸν ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἵστασθαι, τάξασθαι μέντοι οὐδὲν. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ωπερ ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πόρρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆναι τεττάρων μετὰ δὲ τοῦτο δυσον διπλιτικὸν καὶ κατάφρακτον ἔχεις δὲ τοὺς δυοι ταχυπόδων ἐπέδασιν τοπικῶν τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας δύμα Πέρσαι; καὶ τὸ Ἄρωματων τοξικόν. Ἄρωματοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἐχόμενοι δρόμῳ ἔχώρουν. Συνισταται τοινυν μάχῃ καρτερά, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν πολλῷ γίνεται. Ἄρωματοι γάρ οὖν ἐπιστήμη ἐπιόντας αὐτοὺς ὑφιστάμενοι ἔκτεινον. Κορόδαδος δὲ οὗτος τι πεπυσμένος [P. 44] τῶν γεγονότων συνερδεῖ ξει καθήστο καὶ ἐπὶ μαχαράς ὧχετο ἀπίστειν. « Ο τοινυν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικεροτεμῆσαι θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε· « Εἴδει μὲν ἡμᾶς ἔκεινος καλῶς, εἰδότας, ὡς οὐτε ίππος κρείττων φρόμενος χαλινοῦ ὄντης εἰν ἀντὸν ἀπιθάτην, εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τοῦτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἔκεινο, δὲ μὴ τῶν στρατηγούμντων ἐπατοι, κινδύνοις περιβόλλειν ὡς ἐπίπαν οἵτε τοὺς

Cornelii Tollii notæ.

(x) Οἳ μὴ ξειλαρ ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθοί. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Romæ, tum vero lassentis et provocanti: Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt: se ab eo, eum si acie occurrat, declinatum, ne hospitalicie dextram violet; apud Livium I. xxv, c. 18.

δρχεταις, μη ουτω στρατευμασιν ἐφεσιν τοις ἁυ-
των πρὸς τὰς οἰκείας ἐκάτερα φέρεσθαι δρμάς.
Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ δι τοις παθών ως τε πρότερον κατω-
λιγότηκας τούτου καὶ τὸ ήμετρον δὲ κράτος δια-
καὶ φύλων προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι δος
γνώμης ἀνέπεισας, ἡδη συλλόγισατε τίνα δύμιν ἡ τοῦ
πλήθους προύξενησεν ἀλευθερία. Πινθάνομαι γάρ
ως διλγος Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθεα
οὐκ εὐκαταφρονήτω περιτυχῶν κακῶς αὐτὸς διέθετο.
Τὸ γάρ εὐτόχον καὶ ἐγχώριον ἐπικρατέστερον ὡς
ἴπεικαν τῶν ἐπηλύδων, καὶ ἔνων φιλεῖ γίνεσθαι.
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κοιδίζειν δέσταται τοις πλήθεσι τὴν
ἀσθετιν. Πώς γάρ; οἵς καλάκας πρὸς γνώμην
ἰνδόμεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς
οἱ δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἄντας ἀμφοτέρους
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀναστρεψάν τοις στρατεύμασι
τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δέ τοι, ταῦτα μὲν μεντέον
ἴπει τῶν παρόντων. Τό γε μήν πεπραγμένον σαφῶς
ἥκεν δεδηλώσθω. »

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέστα.
Καρβάδος δὲ οὐ παν τῶν Ἀλαμανῶν συμπεσόντων
ἴωνταςάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράφθαι
τὸ παράπαν δέδει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλεὺν καὶ
τὰς συνήθεις σταλῆναι οἱ πρὸς βασιλέως τῇσοι
τριήρεις, ἵνα πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς γρήσατο.
Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡ πελέας
πολλαῖς ἐς νέατα μυριάστι τὴν πόλιν περιβαλεῖν.
Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐκέτι μέχρις εἰ-
ρωνεῖς τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ἥθελεν. «Οὐδεν
καὶ πικροτάτους αὐτοῦ καθίσκετο λόγοις ἐπιστείλας
οὐτωσι· Οὐδὲ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ-
θασιν οἵς καὶ σμικρὰ συνορφὶν ἔνεστι, ποτέτηι δὲ
μᾶλλον καὶ ταῖς ἕπειθεν. ὑπερβολαῖς τε καὶ ἐλλε-
γεσιν. Οὔκουν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς; οὐ πλήθεις
διαιρέσθων, ἀλλ' ἀρτεῖ καὶ πόνοις καὶ τῇ περ ταῦτα
ἴσιστημη. » Αν καὶ οὐ τοίνυν πλείστου ἀκολουθῇ
στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μὴ πολλῷ τὸ ήμετρον
ὑπεράριψιν, κατοι τοῦ πλείστου πολλαχῆ τῆς Ῥω-
μαίων διηρημένου ἀρχῆς, ἀγαλαζόν δέστι καὶ τὸ
πλείστον ἀπειροπλεμόν· προσάτων δὲ ἀγέλαις καν-
εὶς μυριοστάς δλας ἀριθμούντο σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοιν-
το λέοντος ἐπιπηδῶντος αὐταῖς. «Η οὐκ οἰσθα διτε
καθαπέρει στρουθίον ὅποι ταῖς ἡμετέραις γεγένησι
ἥην παλάματις, καὶ θελήσωμεν, οὐκ ἀν φθάνοις
αὐτίκα παραπολλύμενος; » Ἐννόησον ως ἔκεινοι τὴν
χώραν κατέχουσι ταῦτην, ὥν οἱ πρόγονοι πάσαν
[P. 45] τὴν τὴν περιήθιον τοις δπλοις, ὑμῶν τε αὐ-
τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν οὐφ' ἡλίῳ ἐκυρίευσαν
ἴθιν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρέων καὶ προσέτι
ως οὗτα νεώς ποτε ἐπιβῆση τῆς βασιλείου οὗτε
τι ἔν τιςτας ἐπιτελές δέσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά
ει τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἱππων οἰσουσι πόδες.
Καὶ οὐ δῆμοι μεμπτέοι πάντως ἡμαῖς, εἰ μὴ ταῖς
δέκατιν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἑαυτούς. Οὐ
γάρ ταῦτα δέκατεν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν
γνώμην ἡρτηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως
ἀσφάλεια. Ἡμᾶς δὲ καὶ πραλαθνὸν ἀξιοι τὸ ὑπῆκον,
ἴπει δογή ηδη Πέρσαις ἀποχερδανθήσεται τοις
ἴπει τῶν πειστῶν, ταῦτα δὴ Ῥωμαίους ἀμογητι κτήσε-

A par erat indulgere militibus nostris, ut inter se
invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam
aliud forte cogitans tu haec negligisti primum,
nostramque majestatem quas te ut amicum de his
admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indul-
gentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis
contulerit ejusmodi licentia multitudinis. Accepi
enī exiguum Romanorum manum, cum haud con-
tineendi Alemannorum copiis congressam, male
eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indi-
genae ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint
longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam
castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere
pro libitu indulsimus? Verum si et tibi ita videtur,
discant copiae nunc parere ducem imperii, et earum
coerceatur impetus. Sin alia est sententia, stemus
presentibus; saltimque vulgare licet quod a nobis
gestum est. »

16. Eiusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus
interea, nondum perceptio de Alemannorum clade
nuntio, de priori ferocia remississe non videbatur.
79 Quinimo dromonem imperatorium, et consuetas
triremes, quibus ad transmittendas copias uteretur
ab imperatore postulabat; ac ni confessim adduce-
rentur, proximo se anno multis cum millibus urbem
ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id
ferens imperator, non jam ludicris, sed acerbissimis
arroganti respondere hunc in modum litteris de-
crevit: « Non ex multitudine judicare de rebus so-
lent illi qui ei modica aere quid valant, non igno-
rant, sed ex earum natura, et iis quae aut abundant
in illis, aut descent. Neque enim Martis athletar
numero distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei
militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in-
gena te sequatur exercitus, nobisque vix adsint
copiae, utpote per omne Romanorum imperium
nullibus distributis, tua illa turba incomposita est,
et majorem partem rei bellique ignara. Pecundum
greges, et si multorum millium sint, vix leonis,
irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras,
te instar aviculae in nostris suis manibus, continuo
si voluissemus peritum? His illos incolere re-
giones cogita, quorum majores orbem universum

Dhellis peragravunt, vobisque ipsis, aliisque omni-
bus sub sole gentibus imperaverunt. Haec te sciō
perinde necesse est, neque imperatorum ad te u-
nam navem venturam, neque quidquam eorum
quae postulasti nos indukturos; sed qua venisti,
80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque
propterea erimus culpandi, si inferre injuriam vo-
lentibus nos minus faciles ac benevolos prebemus.
Res enim diversissimae sunt inferre injuriam et
propellere: illud a prava voluntate pendet, alterum
securitas suadet. Nos vero jamdudum orant subditū
nostrī, ut quae modo ex viciniis Persis vindicavimus,
ca quiete ac sine molestia possideant Romanī.
Quod igitur obsecrantibus nostris non indulsimus,
id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conradi, intellectaque simul quæ paulo ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summaque celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex volo rebus, eriguntur in immensum, lumentque: si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est demittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexit Conradi, non ea qua prius ferocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Mittitur itaque qui ad id tempus acutus dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, 81 ut de bellis etiam societate ineunda cum Conrado sermones conserret: quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemanni bella gererent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset: porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, complicitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quo usque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Persa cum exiguæ exercitu in primam aciem invectus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemanni visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuius impetu tumultuque in eos irruevit. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemani, terga vertunt, fugamque simulant: dein fessis insequantur equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoribus concidunt: idque repetitum plures immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum demum videre erat ferocius nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes 82 suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consiliū locum habere. At Conradi, ut erat in bellis mirabilis audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore acceperat, equos amisit:

Du Cangii noīs.

(97) Ἀκολούθου. Perperam Tollius pedissequum verit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum ducem seu prefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quædam ad Villard, et ad Annam, Scylitzes, p. 787: στέλλεται — Μηχαὴλ πατρίκιος δ ἀκόλουθος. Cinnamio, l. iii πελεκυζόνων ἔξερχον dicitur, et Anna, p. 193, δοχών Βαραγγίας. Willelmus Tyrius: Tradiderat autem Constantopolitanus discendenti ab eo, et id ipsum petenti, domino imperatori, via duces, locorum peritos, provinciarum finitimiæ, quos omnem habentes prudentiam, sed fidei modice.

A εθει. Ὁ τοίνυν ἀξιούντων οὐκ ἡνεσχέδεια τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτικα ποτεῖν κινδυνεύομεν. » Ταῦτα Κορβάδος ἐνωτισάμενος καὶ ἀμα πυθόμενος διπερ ἐναγχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδ. ὃν τε λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἀναβὰς, τὸν Λαρμάλεως τε πορθμὸν διέβη καὶ ἐπὶ τῆς περάλες θᾶτον ἐγένετο, ὀλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγούσης τὸν ἀνθρωπὸν. Φιλεῖ γάρ τὸ βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπὲρ μέτρον ἐπαίρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι τε πλέον ἢ προσήκει καὶ ταπεινοῦσθαι: παρὶ τὸ μέτρον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰσέτι μᾶλλον καταπῆν αὐτῷ τὴν δφρὺν προνῶν, τοιάδε ἐποίει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὸν κατόπιν ιδύσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατὸν ἀριθμοῦ κρείσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τῆς τε Κορβάδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοίας. Ο Κορβάδος ἐνωτισάμενος οὐχέτι ἕκείνος; δι πρώτην ὑπέρφρυς ἦν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἥτετο σταλῆναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησθενον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραπέμψοντα. Ἐσταλται τοίνυν δὲ τὸ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰ; ἔκεινην τὴν ἡμέραν λειτουργημα ἐκπληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δέ οἱ καὶ συμμαχίας πέρι Κορβάδῳ διειλέθαι. «Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανούς ἔνυμενται μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεῖ δοτῇ, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοις ἐλεόνα, εἰ γαλλικῷ βουλομένῳ ἔσται. μάχης κατὰ Περσῶν βασιλεῖ κονωνήσει. Ὁδῶν τε σφίσι προκειμένων δυοῖν, διποτέρᾳ δι αὐτὸς βούλοιτο λέναι, ταῦτην δὴ ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κορβάδῳ ταῦτα ἀπήγγελεν. Ο δὲ ἐς βουλὴν ἔνι τοῖς αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν δμαχίαν ἀπειπεν, δόδον δὲ ἢ Φιλομίλιον διειπετο. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλατουπλεως οὐδὲν διχρις Ἀλαμανοῖς ὑπητίαζεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένοις Μαρπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ διμα στρατεύματι διλγώ τοις ἐπροσθίοις αὐτῶν προσθετε τάγμασιν, ἀποτειρασθενός τε τῆς ἴσχύος; αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοις μαθησθενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ [P. 46] τοίνυν, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεφάνησαν, οὐχέτι κατὰ συντάξεις ἐχύρουν· θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἔχόμενοι κατ’ αὐτῶν φεσαν. Πέρσαι δὲ έως μὲν οὐ πόρῳ τοῦ σφῶν αὐτῶν στρατοπέδου Ἀλαμανοὶ ήσαν, νῶτα ἐδίδουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ἢ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μαχράν δη διεγένεισαν, ἀποστρόφους

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Græcorum fraude, in vastas deuinci solitudines, summam perpessi sint inopiam, nullis prosequuntur Tyrius et Odo de Diogilo.

(98) Μαρπλάνης. Niceta, l. i, n. 6, Παρμάνιος, Willelmo Tyrō loco citato Paramum inveniatur. Huic tamen tanto negotio, ait. Tyrius, Soldanus Ioniensis non intersuit, sed quidam nobilis militis sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paramum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 47) mense Novermbrī.

τάς ἐπελάσεις τοθέμενοι ἵππους τα καὶ αὐτοὺς Αἰπεκε, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
εκτείνον. Πολλάκις τα αὐτὸν γεγονός ἐξ ὅρων διαλύεται.

μέτρον οὐκ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλον. Ἡν σύν ιδεῖν τοὺς χθὲς θαρσεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
στάτων ἐπικίτας, δειλούς τα καὶ ἄγετές καὶ εὐδέν εἶτε πρᾶξαι σύντε μὴν βουλεύσασθαι ικανούς. Ὄτε δὴ
καὶ Κορβάδος. (ἥν γάρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ίλασας τούς τα ἵππους ἀποβεβλήκει οὐδ;
αὐτῷ διασιλεὺς δρομοῦκος μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ δὲ ὀλίγους καὶ ἀλώναι πρός τῶν Βιρβάρων τού-
των ἐδέσσεν.

(5) Ἀλαμανοὶ μὲν σύν τούτοις ἤσαν. Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτε (99) (ἥγγελλετο γάρ δὴ τὸν Ἰστρὸν διαδῆς προσωπέρω χωρεῖν) σύκετι κατὰ Κορβάδον ὑπὲρ τὸ δέσιν ἔγνω φρονηματίζεσθαι τούς τα γάρ ἐξ βασιλέως (1) ἐπ' αὐτὸν. ἤκοντας, γηγειτονίας τα σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Με-
χαήλ φ τὸ ἐπώνυμον Βρανδός ἐκεῖτο, ἀσμενός τε εἶδε καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγησε δῆλος· τε ἥν μηδὲν εἰσέπειται ἐξ Ῥωμαίους κακούργησαν. Εἴκε δὲ ἐκ τῶν Κορβάδων συμπεπλωκέων ἡδη σωφρονισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ δῆθος; ην, λέγειν αὐτὸν ὄντα μηδὲν ἔχω. Πλειόνος δ' σύν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρα-
πολιών διετέλει δεξιώσεως. Ἐπειδὲ δὲ ἀρχοῦ Βυ-
ζαντίου δὴ ἐγένετο, πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμψις (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγει καὶ ἐπὶ μεγάλοις συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συν-
έσθαις ἀλλήλος καὶ λόγου κοινωνήσειν ἐν παλατίῳ βουλητῶν αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν θελε. Βασιλεὺς δὲ ἤκουε τῶν λόγων οὐκ ἀμφῶς καὶ σὺν πεποθθεὶς ἀφικέσθαι τούτον ἔκθενεν. Εἰσελαύνοντι τούτον (5) ἀνδρες ὑπήκτων αὐτῷ δειπνοὶ τε κατὰ γένος καὶ τύχην βασιλεὺς ἥγγιζον καὶ δοσοὶ τὰς ὑπερηφά-
νους τῷ τηρικάδε διέποντες ἀρχές, προπέμψοντες τε μεγαλοπρεπῶς; αὐτὸν ἐξ τὰ βασιλεῖα καὶ τὰ εἰκότα τιμήσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσὼ τῶν ἀνακτόρων ἡδη ἐγένετο ἔνθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χωματή τες αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἢν σελλίον (6)

Du Cangii notæ.

(99) Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτε. De expeditione Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam consulendi supra laudati scriptores. Priusquam vero Ludovicus itineri in Romaniam sese accingere; Michaelis de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, legatum anno superiori miserat, qui et transitum per Thraciam, et coniuratum impetraret: quod ille benigne concessit, scripta ad regem per officiosam epistola sub mefsem Augustinus, quæ exstat apud Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τα γάρ ἐξ βασιλέως. A Manuele legatos ad Ludovicum missos Demetrium queindam, et alium cognomen Maurum, referit Olo de Diogilo, l. II.

(2) Elys καὶ φύσει. Gesta Lud. VII c. 9 de eodem rege: Erat vir naturaliter patiens et benignus. Odo de Diogilo, l. III: Rex Francorum, cui semper mos fuit regiam majestatem humilitate condire. [P. 442] Gervasius Tilleberiensis, De otiosis imperiali, ms. de Ludovico VII: Qui successit Ludovicus piissimus, amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis deceptus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate transiit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui postponens paternam simplicitatem, materni generis usum: ludovici epitaphium habes a Stephano aliothe S. Genovesa Parisicensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, mitis erat.

(3) Πλειονος δ' οὐρ. Fuit sane Ludovicum inter-

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ultius progrederi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab imperatore ad se missos, Michaelem Palæologum sebastum, et Michaelem cognomento Branam, except comiter, eoque nomine gratias imperatori egit. Apparebatque nihil eum damni contra Romanos deinceps molijurum: quod utrum iis quæ Conrado acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod nite illi a natura fuerit ingenium, haud omnino mihi compertum. Utut sit, magnam inde sibi principis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proximus esset, missis ad imperatorem legatis, amicitiam suam non tantum ulro est professus; sed et addidit, sese libenter cum eo de rebus non mediocris momenti acturum, si ille una conveneret, inque palatio sermones de iis conferri pateretur. Annuit dictis haud gravatae princeps, et ut accederet ille fidenter, nuntiavit. Advententi itaque, effusi obviam quotquot erant genere vel fortuna imperatori proximi, et quicunque primas tunc temporis obtinebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat, summo cum honore in regiam deducunt. Postquam 83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam, qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea consedisset, ulro citroque variis de rebus habito.

et Manuelem multa deinceps animorum consenso, cuius argumenta sunt varia ulro citroque missæ legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 685, 686, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea initia Alexii, Manuelei filii, cum Agnele Ludovici illia. nuptiae.

(4) Πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμψας. Missi hoc tempori momento a Ludovicō legati Constantinopolim Atiusus episcopus Atrebatriensis, Bartholomaeus cancellarius, Archewaldus Bourbonensis, et aliquot alii.

(5) Εἰσελαύροτοι τοιντοι. Will. Tyrius: Interrex Francorum pene iisdem subsecutus vestigiis, cum suo exercitu pervenit Constantinopolim, ubi secretioribus cum imperatore usus colloquiis, et ab eo honorificissime, et multa munera prosequente dimisus, principibus quoque suis plurimum honoratis etc. Odo de Diogilo, l. III: Processimus igitur, et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius nobiles et dives, tam cleri, quam populi catervatim regi obviam processerunt, et eum debito honores suscepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de sua visione et collocutione desiderium adimpleret.

(6) Σε. Alccv. Proseguuntur Olo: Rex autem ejus timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis suorum intravit, et cum in portico palatiū satis imperialiter obvium habuit. Erant sive covari et coæquales, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem post

expendere, nempe de expeditione quam in Palestina suscepserant, eorum aggressionem differentiam esse censuit, exspectandumque dum manifestius quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Progressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum campos pervenere (supinatur autem illuc regio, herbasque uberrime præbet ad equorum pabula), castra signi. Dum hic considerent, **74** ingentem supra quam dici potest accidisse illis calamitatem aiunt: unde conjectari liceat iratum suis ipsis Deum, propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem religionis homines, et a quibus nullam injuriam accepissent, inhumanitatem. Magna quippe iniurium vi repente de celo demissa, qui campos illos præterfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum excrescentes, et in agros effusi, magnam Alemanorum exercitus partem, cum equis ipsis et armis, nec non et tabernacula in mare de terra abripuerunt. Quæ ut rescivit princeps, hominum calamitate commotus, viros dignitate illustres misit, qui et Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut Byzantium venienti sibi occurseret imperator postulavit, atque etiam aliis ejusmodi officiis congressum suum rependi voluit. Imperator igitur daminato ejusmodi immodico fastu, virum deinceps neglexit. Conradus interea cum universis copiis Byzantium versus contendit, et ad imperatoriū palatium, quod mœnibus urbis obversum est, pervenit. Philopatium illud voeant, seu quod hacce appellatione gratam illius habitationem significant, ut quæ iis qui vitandi urbis tumultus causa eo secedunt, remissionem animi quamdam **75** præbeat et curarum: seu quod arboribus et virgultis consitus sit locus, herbarmque virentium ubertate passim amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplandum urbis ambitum, visis turribus in idoneam altitudinem exsurgentibus, et illustratis quæ immensa profunditate mœnia circumdabant fossis, summa

A ἐπὶ βασιλέας πέμψαντες ταῦτα τε ἔδήσουν καὶ ἀνεπυνθάνοντο τὸ πρακτίον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βάρβαρων καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρόσχημα, φημὶ δὴ τὴν ἐπὶ Παλαιστίνην δῆθεν πορείᾳ, ὃντες διὰ τοῦτο τὴν ἐπιγείρησιν, ἐκδηλώτερὸν τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προσδεγμένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὐτω γνώμης εἶχεν. Οἱ δὲ Βάρβαροι οὐδῷ λόγοις, ἐπειδὴ ἐς τὰς ἐπὶ Χοιροβάχχων (92) περῆλθον πεδιάδας (ὑπετάξεις γάρ ἐνταῦθα ὁ χῶρος καὶ πόλιν δαψιλῆ μάλιστα ἐς τὰς ἐπιπόν παρέχεται νομός), ἐνταῦθα ηὔλιζοντο. Ἐνθα τι δυστύχημα λόγου χρέισσον αὐτοῖς ἡνενεχθῆναι λέγεται, ἐξ οὗ περ ἄν τις εἰκότιος στοχάσαιτο μῆκος τὸ Θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ἡδικηθέσι καὶ πόλιη τῇ ἐς τοὺς οὐδιθρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἡδικηθετας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίζει κεχρημένοις. Ὁ μέρους γάρ ἔξαιστον (93) καταρράγεντος ἀθρόου οἱ τὸν χώρον ἐκείνον παραρρέοντες ποταμοί, ὃν δὲ Μέλιας, ἀπερος δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν Ἑγχωρίων ὀνόμασται, πολλῷ τοῦ συνήθους; μᾶλλον ἀνιδήσαντες μέτρου ἐπὶ πλεῖστον τε τοῦ πεδίου προχυθέντες πολὺ τι μέρος τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος; αὐτοῖς ἵπποις καὶ δύολοις καὶ αὐταὶς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θάλασσάν τε ἀπὸ τῆς ἑπέπτυσαν φέροντες. Ὁ πυθόμενος βασιλεὺς ἐλέφη τε τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ψυχὴν πεπονθῶς ἄνδρας τὸν ἐπὶ δόξῃς παραμυθομένους Κορδάρῳ τὴν συμφράξαν ξετάλλε, μετεπέμπετο τε αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνῆσαι καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ συνδιασκέψαιτο. Οὐ δέ καὶ εἰστὶ μηδαμῇ [P. 42] καθυφεναι θέλων τοῦ γαύρου, ὀπαντὴν αὐτῷ ἐς Βυζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων τε τινῶν ἀλλων δημιουρῶν τὴν ἐαυτοῦ σταύλωμενος ἦν. Ἐφ' οἷς δὲ βασιλεὺς διλασσούσειν δρόν οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ καταγούντος τοῦ λοιποῦ περιεῖδε. Κορδάρος δὲ πανστρατὶ ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ καταντειχρὶ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, δὲ Φιλοπάτιον (94) δονομάζουσιν, οὐκ οὖδα εἴτε τὴν φίλην αἰνιττόμενοι διατριβὴν (ἀνεστιν γάρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν δοσικῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπελλασσομένοις), εἴτε καὶ τὴν φύλλοις κομῶσαν πόλιν τε δαψιλῆ ἀνιεῖσαν (ἀμφιλαφῆς γάρ δὲ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῇ φέρει τὸ

Du Congii notæ.

(92) *Xoιροβάχχων*. Ut adjaceentes Chœrobacchorum oppidū θλίπη explicanda scie, et locandis causis idonei fuerint, dixi ad Annal., I. viii. p. 221. Otho Frising. : *Vallem quamdam juxta oppidulum Cherevach dictum, campi viriditatem lactam, amniculū cuiusdam medio decursu conspicuam attigimus, cuius loci amoenitate capti omnes, illo tentoria figere, et ibi pausare constituimus. Et mox : Fateor, toto expeditionis tempore nunquam tertiiora habuimus tabernacula, nunquam quantum ad sensus judicium maiorem ambium occupaverant tentoria.*

(93) "Οὐδέρον ταῦτα ἔξαιστον. Subitam hanc imbruum vim, quæ universum pene pessimum dedidit exercitum, graphicè verbis hisce, præter Nicetam et Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis : *Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam purva exorta imbrum mitem produxit. Quem subito tantus pluviarum ventorumque impetuosus turbo subsecutus est, ut concussis et soluit, seu ad terrum dæictis tabernacula, gravissime qui post malutinorum laudes lectis nos receperamus, excitaret. Clamor*

totum vicinum replens acrem attollitur. Amniculus etiam, an ex reflexione proximi maris, imbruum multitudine, an ex catarractis ruptis in cælo, ex supernæ majestatis ultione tantum intumherat, ex tamoreque præter morem inundaverat, ut totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? Divinam id amnicum adversiōnem potius, quam naturalem inundationem esse considerantes, amplius altoniti suimus. Ad equorum tamē robur convolamus, unusquisque, prout poterat, amnicem transire gestiens. Videas alios nantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in fluviem inordinate ruentes, ex eo quod aliis impræmeditate implicarentur demergi, etc. Eamdem imbruum vim attigere etiam Odo de Diogilo, I. iii; Heliodorus, I. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reicherspergensis.

(94) *Φιλοπάτιον*. Vide notata ad Villehard. et Bryennium I. iv, ubi plura de hocce palatio congeturis.

πρόσωπον), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσέζη τοῦ Αἴστες. Τούς τε οὖν πύργους ἔς 〔ψήφος〕 Ικανῶς ἀνατρέχοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τι γρῆμα βαθείας κύκλῳ περιβιώστης ἰδὼν ἐν θαύματι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπει τὸν καὶ γυναικῶν ὄμιλον καὶ δῆμον ἀνοπλὸν τίνα καὶ ἀπεριέργον ἐπὶ τῶν προπυργίων ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ ὅσοι πολεμίων εἰλθαστοι πόνων γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τελέσειν ἐνδον φρουροῦντες ἐκάθηντο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν ἀρχειν Ἀλαμανοὺς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέσει, αὐτίκα δέπερ τὸν περιουσέλα δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μενταὶ ἐννοήσας, ἐθένθεν ἀπηλλάττετο, τὴν τε γέφυραν, τῇ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀνείποι τις ποταμού θάλασσαν (ζεύγνυσι, ταχὺ διειδάξ (96) ἐπὶ τι τῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου (α) κατήγετο προστείον, διπλάσιον ὀνόμασται. Ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοπωτόν. Ὁ Εὔξεινος πόντος ἀπόρροήν τίνα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεκάδην εἰσπλέοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς διεισι, λιμένα ἐπικρήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (σ). Ταῦταις μὲν διὰ τῶν τῆς πεδιάδων, διλόγου δὲ Βυζαντίου ταῦτὸν Ἐργεται, Ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

ι'. Τούτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος ἐδὲ ἔνταῦθα γεγονώς λόγους ἐς βασιλέα οὐ πήρωθι θύρψεως; διτας πολλῆς ἐπεμψεν. Εἶχε δὲ ὡδε τὰ μηνύματα. «Χρή, βασιλεῦ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν θεον γένοιτο πολυπραγμονεύειν μάλιστα.» Οὐ γάρ γνώμης ἥρτηται τινος, εὗται δγαθὸν δὲ ἐπαινεῖται πολλάκις, οὗται φαῦλοι φαινόμενον ψέγεσθαι πέψυκε. Καὶ τις πρὸς ἔχθρων μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἔνισται τυγχάνει, ἀλαύρου δὲ αὖ πρὸς τῶν φίλων πειράται τινος. Μή [P. 43] τοίνυν τῶν τῷ πλήθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς θέβεις περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν τὰ; αλτία; ἐφ' ἡμᾶς διγε, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδὴ οὐκ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἰτοι, ή δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλλογες ἔνθα ἔτυχε φερομένη αὐτοματίζειν οἴδε ταῦτι. Στρατεύματος γάρ ξένου

Du Cangii notæ.

(95) 'Ερ θαύματι γεράλῳ. Simili postea stupore, seu admiratione, percusso Francos nostros ac Venetos, scribit Villarduinus n. 66 cum primum ad urbem appulere: *Or poes savir que mult esgardeut Constantinople cil qui onc mais ne l'avaient revéu, que il ne pootent mie coidier que si riche ville peult estre en tot le monde. Cum ils virent ces halz murs, et ces riches tours, dont ele ere close tot entor a la ronde, et ces riches palais, et ces halles yglises, dont il l'avoit tant, que nuls ne poist croire, si il ne le veist a l'oïl, et le long et le lé de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i ot si hardi, cui le cuer ne fremist.* [P. 441] De turris muris Constantiopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cipol. c. 15: *Est enim civitas triangula — habens in quolibet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmissimo tripliciter clausa. Turreb habens per circuitum*

(α) Ἐπὶ τι τῶν ἀντικέρας Βυζαντίου. Κλησί-
λες δε ἡσά όποιος: Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ἦτις
τοῦ Πικορδίου κατονομάζεται.

admiratione percellitur : præseritum vero cum mulierum virorumque turbam inernem et otiosam in exterioribus propugnaculis stare consperxit. Eorum enim qui rei bellicæ operam dare solent, alii intra urbem mœnia servabant, alii stabant extra ambitum, observaturi, si manus Alemanni priores conserrent. Ille tamen igitur perspiciens, urbemque, quod revera erat, abundantia virium manere impetratam, inde recessit, et ponte, qui subjacentem, ut ita dicam, e mari consecutum fluvium jungit, confestim trajecto, in obversum Byzantio suburbanum, quod Picridium vocant, prosector est. Eiusmodi vero est adjacentis sinus forina : qua ad Occidentem veletḡ pontus Euxinus in dextram intrantibus partem effusus spatiōsum Byzantinis portum facit. Fluvius autem in superioribus locis ortus, per circumiacentes cāmpos effusus, hanc procul Byzantio ad portus caput in eundem delabiter, ipsique miscetur ubi pons exstructus est.

Ποταμὸς δέ τις δυναθέν πόθεν ἐκβάλλων τὸ βρύμα τοῦ διποθεν κατὰ χορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβάλλων εἰς

45. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languldum quid ac effeminatum præ se ferrent, **76** quærum erat sententia : « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine flante maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est animus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur villosum vituperare, sæpenumero solet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dámnum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris tuis perpetrata sunt, causam noli in nos rejicare, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaqueversum sese fermentis impetus, quidquid commissum est ultra patraverit

sni excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Iustra, ubi de muriis maritimis : ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portas, quem habet tutissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admirandæ spissitudinis, et turræ densæ, educitæ ad tantam celsitudinem, ut quisvis in culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bon- delmontio.

(96) **Taxv̄ διαβάσ. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemannici Augusti colloquium et congressum expertiisset Byzantinus. Sed alias, inquit Odo de Dingilo, ingredi civitatem, *alius egredi timuit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit.* Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli bābūm a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.**

Cornelii Tollii note

(v) Λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἔργαζόμενος. Eiusmodi aestuaria λιμνοθάλαττας in Garumna vocat Strabo, ut et Cinnamus iu sequentibus.

Exercitu namque peregrino externoque, tum prvincias lustrante, tum ad comparanda usui ucessaria longius evagante vel excurrente, utrumque factas esse injurias, haud equidem mirandum existimo. » Hoc et similia Alemanni. At imperator hoc similate dici existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestatem nostram non latet, plebis impetu quidpiam tempe fuisse, quod agre gulari possit ac retineri. Quapropter et nobis potissimum curse fuit, ut qui advenae essent et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patere vinci, præteritum cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facere possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, uapo viris prudenterissimis, et in iuventiganda rerum natura solerterissimis, **77** videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nostræ multitudinis impetus comprimamus, quinimmo ascribenus haec illius insolentia, quandoquidem id a vobis edoceatur. Vesta igitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videatur, deturque licentia gregariæ multitudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut uniuersa ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in præliis constantia præcellere, ejusmodi consilium capit. Præsuecho et Tzicandylæ alisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, et Alemannis a fronte opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter starct signo : tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, dealique Scythæ in fronte, Persæque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo auini ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : si atrox pugna, et cædes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritia exiplunt, eos cecidere. Conradus nihil eorum quæ acciderant edocet, ferox adhuc, tumidusque **78** et magna spe plenus considerat in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retunderet agillaretqne, litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nihil prodesse sessori suo, imo cerebrius ad præsumpta illum deferre ; exercitum, qui imperantium mandata detrectat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objicere periculis : ita minime

Cornelii Tollii notæ.

(x) Ός μὴ ξερλαρ δικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθή. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Romiæ, tum vero lassentis et provocanti : Nec

A καὶ ἐπῆλυδος : τὸ μὲν ἐπὶ ἱστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχότες πλανωμένου καὶ πειράχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμφιτάνεσθαι ἀπεικόνισθαι οὖδεν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνεῖαν τὸ πρᾶγμα λογισθέντος ἡμεῖστο ὕδε : « Οὐδὲ τὴν ἡμετέραν λέληθε βασιλεῖαν τῇ τοῦ πλήθους φοπῇ δυσάγωγόν τι οὖσα καὶ διστήνιον ἀεὶ χρῆμα. Ἀμέλεις καὶ διὰ φροντίδος ἡμῖν ἦν, πῶς δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀδιλαδῶς διελθεῖν ὑμᾶς γένοτο ξένους καὶ ἐπῆλυδας δινδρας καὶ οὐδὲν δὲ τι ἀδικεῖν ἥμας : οὗτοι ἐπαγγελομένους οὗτε ἀλλας δεδυνημένους, ὡς μὴ ξενίαν διδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθήν (x) παρὰ ἀνθρώποις ἀπενεγκύωμεθα. Ἐπειδὲ δὲ διδέντων διτεντατάσιος οὕτοι καὶ τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἐκετάζειν ἐπισταμένοις ἀνέγκλητα εἰναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ. Ἡμέλεις καὶ χάριτας διδέντων διφλούμεν. Οὐ γάρ εἴτε φροντιούμεν διπάς δὲ τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγαίτεσσιν δρμήν. ἀλλ᾽ ἐπιβρήκομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστικά, καθὼς ὑμέλεις εἴ ποιοῦντες : ἥμας δὲ διδάξαστε. Συνοίτει τοινύν διδέντων μηκέτι σποράδας τὴν ὅδον ίέναι, μηδὲ οὗτοις ἐπὶ ξένης πλανᾶσθαι. Ἐπειδὴ γάρ οὕτω δέδοκται, καὶ ἀνέλται τοῖς πλήθεσι παρὰ ἀμφοτέρων ταῖς οἰκεῖαις χρῆσθαι ὄρματις, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεπογύθενται τοὺς ξένους εἰκός. » Ταῦτα εἰτῶν αὐτούς μὲν ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλήθει μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βερβάρων ἀλασσούμενον εἰδώς, ἐπιστήμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρπερίᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἔνεντοι. Τὸν Προσούν καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείστους ἀλλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκέλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἵκενν ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἵστασθαι, τάξασθαι μέντοι ὕδε. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ἀστερ ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πέριβρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆναι τεττάρων μετὰ δὲ τούτο δοσον διπλιτικὸν καὶ κατέρρακτον ἔχεις δὲ τοὺς δοσοι ταχυπόδων ἐπεδιαινον ἵππων τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας ἄκμα Πέρσαις ; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἔχομενοι δρόμῳ ἔχώρουν. Συντοπταται τοινύν μάχῃ καρπερά, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ οὕτων ἐπιστήμη διπάντας αὐτοὺς ὑφιστάμενοι ἔκτεινον. Κορφάδος δὲ οὕτω το πεπογμένος [P. 44] τῶν γεγονότων συναρρέειται καθῆστο καὶ ἐπὶ μαχαρας ὠχεῖτο ἀπίστιν. Ο τοινύν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικερπομῆσαι θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε : « Κεῖται μὲν ἥμας ἐκεῖνος καλῶς : εἰδότας, ὡς οὗτος ἵππος κρείττων φερόμενος χαλινοῦ ὄντις εἰν ἀντὸν ἐπιβάτην, εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, δὲ μὴ τῶν στρατηγούμενων ἐπατει, κινδύνοις περιβλλειν ὡς ἐπίπαν οἵδε τοὺς

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt : se ab eo, εἰανι si acie occurrat, declinatum, ne hospitali cede dextram violet ; apud Livium l. xxiv, c. 18.

δρχοντας, μη ουτω στρατεύμασιν ἐφήσειν τοις ἁν- τῶν πρὸς τὰς οἰκεῖας ἔκατερ φέρεσθαι δρμάς. Έπει δὲ οὐκ οἴδε δι παθῶν οὐ τα πρότερον κατω- λιγύρτηκας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος δια- τολὴν προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναις δοι γνώμης ἀνέπεισας, ἡδη συλλόγισας τίνα ὑμέν της πλήθους προύξενησεν ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ δὲ οἶγος Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανον πλήθεις οὐς εὐκαταφρονήτερον περιτυχῶν κακῶς αὐτὸν διέβετο. Τὸ γάρ αὐτόχθον καὶ ἐγχώριον ἐπικρατέστερον ὡς ἐπίκαιον τῶν ἀπηλούδων, καὶ ἔνων φίλει γίνεσθαι. Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξεσται τοις πλήθεσι τὴν ἀσθετικήν. Πῶς γάρ; οἵτις καθάπαξ πρὸς γνώμην ἐνθομέν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς οἱ δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἡγιας ἀμφοτέρους τῆς ἀρχῆς καὶ ἀναστρέψασιν τοις στρατεύμασι τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δέ σοι, ταῦτα μὲν μεντέονται τοῖς τῶν παρόντων. Τό γε μὴν πεπραγμένον σαφῶς ἔμεν δεδηλώσθω.

ιε'. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἔτελεύτα. Κορφέδος δὲ οὐποι τῶν Ἀλαμανοῖς συμπεσόντων ἴωνταισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράφθαις τὸ παράπαν ἔδοκει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλείου καὶ τὰς συνήθεις σταλήνας οἱ πρὸς βασιλέως ἅξιοι ταχήτες, ἐφ' ὃ πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσατο. Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκονται πρὸς αὐτὸν, ἡκείσει πολλαῖς ἐς νέωντα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλλεῖν. Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐκέτι μέχρις εἰ- πονεῖται τὸν ἀλαζόνα δμείσθεσθαι ήθελεν. "Οὐδεν καὶ πικροτάτους αὐτοῦ καθίσκετο λόγοις ἐπιστέλλας οὐτωσι· οὐδὲ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ- θασιν οἵτις καὶ σμικρὰ συνορφὴν ἔνεστι, ποτέστητι δὲ μᾶλλον καὶ ταῖς ἕντευθεν ὑπερβολαῖς τε καὶ ἐλλε- ψεστιν. Οὔκουν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθεις διατείνον, ἀλλ' ἀρτεῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περι ταῦτα ιστοῦμη. "Αν καὶ σοὶ τοίνυν πλείστουν ἀκολουθῇ στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μή πολλῷ τὸ ἡμεδακέν ὑπεραριέν, καίτοι τοῦ πλείστουν πολλαχῆ τῆς Ῥω- μαίων διηρημένου ἀρχῆς, ἀγαλαζόν ἔστι καὶ τὸ πλείστον ἀπειροπόλεμον· προσδάτων δὲ ἀγέλαις κανεὶς μυριοστάς δλας ἀριθμούντο σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοιν- το λέοντος ἐπιπηδῶντος αὐταῖς. "Η οὐκ οἰσθα διτι καθαπέρετ στρουθίους ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις γεγένησαι ἥπι παλάμαις, κανεὶς θελήσωμεν, οὐκ ἀν φθάνοις αὐτίκα παραπολλύμενος; "Ἐννόησον ὡς ἐκεῖνοι τὴν χώραν κατέχουσι ταῦτην, αν οἱ πράγματοι πάσαν [P. 45] τὴν γῆν περιῆλθον τοῖς δπλοῖς, ὑμῶν τε αὐτῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν οὐφ' ἦλιῳ ἐκυρίευσαν θινῶν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρεῶν καὶ προσέτι ὡς οὗτοι ποτε ἐπιβήσθη τῆς βασιλείου οὗτε τι ἄντις ἔτιτελες ἔσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά εἰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν Ἰππων οἰσσουσι πόδες. Καὶ οὐ δῆκου μεμπτέοι πάντως ἡμαῖς, εἰ μή ταῖς δικεῖν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἔαυτούς. Οὐ γάρ ταῦταν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν γνώμην ἡρτηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως ἀσφάλεια. Ἡμᾶς δὲ καὶ προλαβόν ἀξιοῖ τὸ ὑπήκοον, ἀπερ δογμα οὐκ δῆδη Πέρσαις ἀποχερδανθῆσται τοῖς τε γειτόνων, ταῦτα δὴ Ῥωμαίους ἀμογητὶ κτήσ-

A par erait indulgere nullibus nostris, ut inter se invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam aliud forte cogitans tu hæc negligisti primum, nostramque maiestatem quæ te ut amicum de illis adiutoriuerait, induxisti, ut eadem uteremur indulgentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis contulerit ejusmodi licentia multitudinis. Accepi enim exiguam Romanorum manum, cum haud contentinendis Alemannorum copias congressam, male eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indigenas ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere pro libitu indulsimus? Verum si ei tibi ita videtur, discant copiae nunc parere ducem imperii, et carum coerceatur impetus. Si alia est sententia, stenus presentibus; saltēisque vulgare liceat quod a nobis gestum est. »

16. Eiusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus interea, nondum perceptio de Alemannorum clade nuntio, de priori ferocia remississe non videbatur.

79 Quiuimo dromoneum imperiorium, et consuetas tritrones, quibus ad transmittendas copias uteretur ab imperatore postulabat; ac ni confessim adducerentur, proximo se anno multis cum nullibus urbem ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id ferens imperator, non jam ludicris, sed acerissimis arroganti respondere hunc in modum litteris de- cavit: « Non ex multitudine judicare de rebus solent il qui ei modica saxe quid valant, non ignorant, sed ex earum natura, et iis quæ aut abundant in illis, aut desunt. Neque enim Martis athletæ unniere distinguendi, sed virtute, laboribus, et re militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in- gens te sequatur exercitus, nobisque vix adspici copias, utipote per omne Romanorum imperium nullibus distributis, tua illa turba incomposita est, et majorem partem rei bellicæ ignara. Pecundum greges, et si multorum millium sint, vix leonis, irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras, te instar aviculae in nostris suis manibus, continuo si voluissest peritum? His illos incolare re- giones cogita, quorum majores orbem universum bellis peragranunt, vobisque ipsis, aliisque omni- bus sub sole gentibus imperaverunt. Ilæc te scire, perinde necesse est, neque imperatoria ad te u- quam navem venturam, neque quidquam eorum quæ postulasti nos indulturos; sed qua venisti,

D 80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Nequo propterea erimus culpandi, si inferre injuriam volentibus nos minus faciles ac benevolos præbemus. Res enim diversissimæ sunt inferre injuriam et propellere; illud a prava voluntate pendet, alterum securitas suadet. Nos vero jamdudum orant subditæ nostri, ut quæ modo ex vicinis Persis vindicavimus, ea quiete ac sine molestia possideant Romani. Quod igitur obsecratibus nostris non indulsimus, id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conradus, intellectaque simul quæ paulo A ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summaque celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex voto rebus, eriguntur in immensum, lumentque : si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est demittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animas. Quod ut intellexit Conradus, non ea qua prius fecrocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Miliuit itaque qui ad id tempus acoluti dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, **§1** ut de bellis etiam societate ineunda cum Conrado sermones conserret : quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemanni bella gererent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset : porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, compilitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quoisque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplaneas Persa cum exiguo exercitu in primam aciem invectus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemanni visus primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuin impetu tumultuque in ens irruere. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque simulant : dein fessis insequentium equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoribus concidunt : idque repetitum plures immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum denium videre erat seroces nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes **§2** suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consilli locum habere. At Conradus, ut erat in bellis mirabilis audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepérat, equos amisit :

Du Cangil nolæ.

(97) Ἀξολούθον. Perperam Tollius pedisequum verit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum durum seu præfectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 ei nos quadam ad Villino, et ad Annam, Scylizes, p. 787 : στέλλεται — Μιχαῖλος πατρίκιος; δὲ ἀκόλουθος. Cinnamo, I. iii πελεκυφόρων ἔξαρχον dicitur, et Anna, p. 193, δρόχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrius : Tradidicerat autem Constantinopolitanus discendenti ab eo, et id ipsum petenui, domino imperatori, viæ duces, locorum peritos, provinciarum finitimarum omnem habentes prudentiam, sed fidei modice.

A σθαι. "Ο τοινυ ἀξιούτων οὐχ ἡνεσχδεθα τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτίκα ποιεῖν κινδυνεύομεν. » Ταῦτα Κορβάδος ἐνωτισμενοὶ καὶ ἄμα πυθόμενοι, ἀπερ ἑναγχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδ.δν τε λυπρὸν αὐτοὺς που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνελκυσμένον ἀκτὴν ἀναβὰς, τὸν Λαμάλεως τε πορθῆμνον διέβη καὶ ἐπὶ τῇς περάτῃς θάττον ἐγένετο, δλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγόντος τὸν ἀνθρωπον. Φιλεὶ γάρ τὸ βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπὲρ μέτρον ἐπαίρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι τε πλέον δὲ προστήξεις καὶ ταπεινοῦσθαι: παρὰ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰσέτι μᾶλλον κατασπάν αὐτῷ τὴν δφρὺν προνῶν, τοιάδε ἐποιει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὸν κατόπιν ιδύσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατιῶν ἀριθμοῦ κρείσσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τίς τὸς Κορβάδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνόλιας. Ο Κορβάδος ἐνωτισμένος οὐκέτι ἐκεῖνος δὲ πρώην ὑπερφρυνος ἦν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἥτείτο σταλήναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησθενον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεὶ παραπέμψοντα. Ἐσταλται τοινυ δὲ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτούργημα ἐκπληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δὲ οἱ καὶ συμμαχίας πέρι Κορβάδῳ διειλέχθαι. "Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανοὺς ἔμμεναι μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεὺς δοῖη, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοι πλεόνα, εἰ γε αὐτῷ βουλομένῳ ἐσται. μάχης κατὰ Πέρσων βασιλεὺς κοινωνήσαι. Όδῶν τε σφίσι προχειρίμων δοῖον, διποτέρᾳ διν αὐτὸς βούλοιτο ίέναι, ταῦτην δὴ ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κορβάδῳ ταῦτα ἀπήγγειλεν. Ο δὲ τὸ βουλὴν ἔνν τοῖς αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν δμαχίμων ἀπειπεν, δόδον δὲ δὲ Φιλομλιον διγει αὐτὸς εἴλετο. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δοριλαίου πεδίων οὐδὲν δχαρι Ἀλαμανοῖς ὑπηντίαζεν. Ἐκταῦθα δὲ γενομένοις Μαμπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ ἄμα στρατεύματι δλιγω τοῖς ἀπροσθοίοις αὐτῶν προσθαλε τάγμασιν, ἀποτειρασθενός τε τῆς Ισχύος αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοι μαθησθενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ [P. 46] τοινυ, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεφάνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις ἔχώρουν. Θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἐχόμενοι κατ' αὐτῶν φεσαν. Πέρται δὲ έως μὲν οὐ πόρρω τοῦ σφῶν αὐτῶν, στρατοπέδου Ἀλαμανοὶ ήσαν, νῶτα ἐδίσουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ δὲ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μακρὰν ἥδη ἐγεγόνεισαν, ἀποστρόφους

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Græcorum fraude, in vastas deducti solitudines, summam perpessi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Viogilio.

(98) Μαμπλάνης. Niceta, I. i. 6, Παρμπλάνης, Willelmus Týrio loco citato Paratum nuncupatur. Huic tamen tanto negotio, ait Tyrius, Soldanus Iconiensis non interfuit, sed quidam nobilis militis sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paratum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 47) mense Noveribri.

τὰς ἐπελάσεις τιθέμενοι ἵππους τε καὶ αὐτούς Αἰρακε, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
έκτεινον. Πολλάκις τε αὐτὸς γεγονός ἦς ὁρδῶδαν *suit*.
μέτρον οὐχ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλον. "Ὕπει οὖν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ δλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
στάτων ἐπιότας, δειλοὺς τε καὶ ἀγελεῖς καὶ εὐδὲν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μὴν βουλεύσασθαι ἴκανούς. "Οτε δὴ
καὶ Κορδάδος. (ἥν γάρ θαρασαλός τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἐλάσας τούς; τε ἵππους ἀποθεθήκει οὓς
αὐτῷ διβασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ δὲ δλίγου καὶ δλώναι πρὸς τῶν Βαρβάρων τού-
των ἐδέσεν.

(5) Ἀλαμανον μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Οἱ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτε (99) (ἡγελλετο γάρ ήδη τὸν
Ἴστρον διαβάς προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ
Κορδάδον ὑπὲρ τὸ δάσον ἔγνω φρονηματίζεσθαι·
τούς; τε γάρ ἐκ βασιλέως (1) ἐπ' αὐτὸν ἤκοντας,
φημὶ Μιχαὴλ τε σαβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὲς ἔκειτο, ἀσμενός τε
τίσις καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγης δῆλος·
τε ἥν μηδὲν εἰσέπειται ἐξ Ῥωμαίους κακούργησαν. Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κορδάδων συμπεπτώκεταις ἡδη
συρροιτεῖσις, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ἡθος ἦν, λέγειν αὐτὸς ὄντας ἀσματή. ἔχω.
Πλειόνος δὲ οὖν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρα-
καλεῖν διετέλεις δεξιώσεως. Ἐπει τὸ ἀγχοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμ-
ψεις (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγης καὶ ἐπὶ
μαγαλός συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συν-
έτιθαι ἀλλήλους καὶ λόγους κοινωνήσειν ἐν παλατίῳ
βουλήσονται αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τούτο παραλίπεται ἡθελε. Βασιλεὺς δὲ ἤκουσε τῶν λόγων οὐκ ἀρδῶς καὶ σὺν
πεποιθήσαις ἀφικέσθαι τούτον ἐκέλευεν. Εἰσελαύνοντι
τούτουν (5) ἀνδρες ὑπῆντων αὐτῷ θνοῦ τε κατὰ γένος
καὶ τύχην βασιλεὺς ἤγγιζον καὶ δοὺς τὰς ὑπερηφά-
νους τῷ τηνικάδε διεῖπον ἀρχής, προπέμφοντες τε
μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐς τὰ βασιλεία καὶ τὰ εἰκότα
τιμήσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσὼ τῶν ἀνακτόρων ἡδη
ἴγενετο ἐνθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
Ὕσμαλή τις αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἥν σελλῶν (6)

Du Cangii notæ.

(99) Οἱ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτε. De expeditione Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam consulendi supra laudati scriptores. Priusquam vero Ludovicus itineri in Romaniam sese accingeret; Milonem de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, legatum anno superiori miserat, qui et transitum per Thraciam, et coniunctum impetraret: quod ille benignè concessit, scripta ad regem perfringiosa epistola sub mense Augustum, quæ exstat apud Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τοὺς τε γάρ ἐκ βασιλέως. A Manuele legatos ad Ludovicum missos Demetrium quemdam, et alium cognomen Maurum, resert Olo de Diogilo, l. II.

(2) Εἰτε καὶ φύσει. Gesta Lud. VII c. 9 de eodem rege: Erat vir naturaliter patiens et benignus. Odo de Diogilo, l. III: Rex Francorum, cui semper mos fuit regiam majestatem humiliare condire. [P. 442] Gervasius Tilleheriensis. De otiosis imperiali, ins. de Ludovico VII: Qui successit Ludovicus piissimus, amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis deceptus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate transiit ad Dominum, reliquo Philippo filio, qui postponens paternam simplicitatem, materni generis astutias auxit in usum. Ludovicus epitaphium habebat Stephano abbate S. Genovesae Parisicensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, mitis erat.

(3) Πλειονος δὲ οὖν. Fuit sanc Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ultra ruis progreedi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab imperatore ad se missos, Michaelem Palæologum sebastum, et Michaelen cognomento Branam, except comiter, eoque nomine gratias imperatori egit. Apparebatque nihil eum danni contra Romanos B deinceps moliturum: quod utrumque illis quæ Conrado acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod mihi illi a natura fuerit ingenium, haud omnino mihi competitum. Utul sit, magnam inde sibi principis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proximus esset, missis ad imperatorem legatis, amicitiam suam non tantum ulro est, professus; sed et addidit, sese libenter cum eo de rebus non mediocri momenti acturum, si ille una convénire, inque palatio sermones de illis conferri pateretur. Annuit dictis haud gravatae princeps, et ut accederet ille fidenter, nuntiavit. Adventienti itaque, effusi obviam quotquot erant genere vel fortuna imperatori proximi, et quicunque primas tunc temporis obtinebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat, summo cum honore in regiam deducunt. Postquam C 83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam, qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea consedisset, ulro citroque variis de rebus habito.

et Manuele multa deinceps animorum consensio, cuius argumenta sunt variae ulro citroque missæ legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655, 656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea initia Alexii, Manuelei filii, cum Agneta Ludovici filia, nuptia.

(4) Πρόσθεις δὲ βασιλέα πέμψας. Missi hoc temporis momento a Ludovico legati Constantinopolim Aliugius episcopos Attrebatensis, Bartholomaeus cancellarius, Archembaldus Burboneus, et aliquot alii.

(5) Εἰσελαύροτι τοτρυ. Will. Tyrus: Interrex Francorum pene iisdem subsecutus vestigiis, cum suo exercitu pervernat Constantinopolim, ubi secretioribus cum imperatore usus colloquii, et ab eo honorificissime, et multa munera prosecutione dimisus, principibus quoque suis plurimum honoratis etc. Odo de Diogilo, l. III: Processinus igitur, et nobis appropinquantibus civitatibus, ecce omnes illius nobiles et divites, tam cleri, quam populi catervatim regi obviam processerunt, et eum debito honoro suscepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de sua visione et colloquio desiderium adimpleret.

(6) Σειλον. Prosequitur Olo: Rex autem ejus timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis suorum intravit, et cum in porticu palatii satis imperialiter obvium habuit. Erant sive covari et coæquales, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem post

sermone, tandem in proximam, quod urbis mœni-
bus observatur suburbanum, vulgoque ut rétuli
Philopatrum nuncupater, concessit, aliquandiu ibi
moraturus. Paulo post eum imperatore adiit ea
palatia, quæ in australi parte urbis sita sunt, visu-
rus in iis quæ admirationem inducunt, iustraturus
que sacrosanctas reliquias, quæ in templo ibidem
exstructo religiose coluntur: ea scilicet, quæ sacra-
tissimo Christi corpori quondam adiuncta, ad Chri-
stianorum munimentum asservantur. His Byzantii
peractis, et obstricta insuper jurejurando sde amic-
cum se quandiu viveret, ac in bellis socium impe-
ratori fore, in Asiam et ipso trajecit.

**48. Interea dum hæc geruntur, imperator Nico-
laum quemdam, cognomine Muzalonem ad patriar-
chalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis pri-
mum dignitatibus versatus, ecclesiamque Cyprio-
rum adeptus, ultra postmodum inde recesserat.
Verum ut res administrare coepit, omnium statim
ora in eum commota sunt, injusto occupatum ab
imo thronum clamitantium, ut qui cum ecclesia,
quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposuisse-
ret. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari
haudquam passus: ubi autem **B. 4** re ad impe-
ratoris examen delata, male sibi cœsurum agnovit,
judicium nolens denuo experiri, abdicata ultra di-
gustate, ad vitam rursus privatam rediit. Theodosius
et sufficitur, vir monachicis institutis apprime in-
structus. Alemanni interea, ut supra scripsimus, a
Persis sèpius repulsi, multiisque suorum amissis,
desperatio jam per Philometrum transitu, inde retro-
cessere. Ut venerunt Nicoram, Germanis progre-
dientibus ibi sese adjungunt, regibusque aliis, qui
et ipsi non modicos secum ducebant exercitus.
Ilorum ater Tzecorum genti imperitabat, a Con-**

A ῥωμαῖσιν; ὄνομάζουσιν ἀνθρώποι, ἐφ' ἣς καθεῖ-
σαις τὰ εἰκότα τε εἰπών καὶ ἀκούσας τότε μὲν ή τὸ
πρὸ τοῦ περιβόλου ἀπηλάτετο πρόστετον. ο Φιλοπάτιον, καθάπερ ἡδη ἔφην ὁνόματα τοῖς
πολλοῖς, ἐνταῦθα καταχθοσμένος· δὲ γάρ δὲ οὐτε-
ρον καὶ ή τὸ πρὸ νότον τῆς πόλεως σὺν τῷ βασι-
λεῖ ἡλθεν ἀνάχτορα (7), [P 47] ἱεροφῶν. δοσα τε
ἐνταῦθα θαύματος ἀξία καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν τῆς
νεών (8) ἀγενθόμενος ἵερος· οὐκοῦ δὴ δοσα τῷ
εὐτερῷ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῦ
ἴσται φυλακτήρα. Τοσαύτα ἐν Βυζαντίῳ τελέσας
δρκοις τε τὰ πιστὰ δοῖς ή μὴ φίλος διὰ βίου καὶ
σύμμαχος; βασιλεῖ ἐσεσθαι, ἐπὶ τὴν Ἀσταν διέβη καὶ
ἀότος.

ιη'. Ταῦτα μὲν οὖν τῆς ἐπρέπετο. Οὐ δὲ βασιλεὺς
Νικαλαὸν τίνα (9) φοιζάλων ἐπίκλησις ἦν
εὖν ἀρχιερτικὸν θρόνον ἀνάγει, δε εἰς τοὺς ἐκκλη-
σιαστικοὺς μὲν πρότερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ
τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχῶν εἰτα ἰθελο-
τῆς ἐκεῖνον ἀφίσταται. 'Ἄλλ' ὅμα ταὶ ἐπὶ τῶν εργ-
μάτων ἐγίνετο, καὶ ἀμά τοι κατ' αὐτοῦ κεκίνηται
στόμα, παρανόμως εὐτὸν ἐπιπῆδηςαι λεγόντων τῷ
θρόνῳ, μέτοιον τῇ λαχοῦσῃ τούτον ἐκκλησίᾳ καὶ
τὴν ἵερωσύνην ἡδη προσαποθέμενον. Οὐ δὲ τὸ μὲν
πρῶτον ἰσχυρογάμῳ τις ἦν καὶ τοῦ θρόνου μεθί-
σθαι οὐδεμῆ ἡθελ.: Ός δὲ ποτε βασιλέως τῷ
πράγματι διατησαντος τὸν ἡτονα ἐγνωκόν με-
νος, οὐχὶ καὶ εἰσαῦθις ἀναχριθήσθαι ἀνασχύμενος,
ἀφίστατο τε τοῦ θρόνου καὶ, καθ' ἀυτὸν αὐθὶς ἴθεο-
άνθ' οὗ Θεόδοτος (10) ἀνήρ ἐπὶ πλείστον ἀσκητικοὶς
ἴγγυμνασάμενος προχειρίζεται πόνοις. Ἀλαμανοῦ
δὲ, καθάπερ εἰρηται, πρὸς τῶν Περσῶν πολλάκες
ἀποκρουσθέντες πολλοῦς τε τῶν σφετέρων ἀποδα-
λόντες, ἐπειδὴ τὴν διὰ Φιλομίλιον ἀπέγνωσαν ἡδη
διάβασιν, ὅπισι λοιπὸν ἀφέροντο γενόμενη τε ἐν
Νικαίᾳ (11). Ἐνταῦθα Γερμανοῖς τε δόψι λοιποῖ

Du Cangii notæ.

plexus. et oscula muuo habita, interius processerunt, ubi positiæ dñabus sedibus pariter subsaderunt. Verum sellane Ludovico regi data fuerit humilior, quod vult Cinnamus, non attigit Odo, neque id vero videntur consentaneum, cum Ludovicus ipse in epistles ad Sugerum Constantinopolit gaudenter ei homorifice se ab imperatore suscepit suisque insinuet. Maxime enim dignitati regie et Francicæ maiestati detraxisset Ludovicus, si Byzantino principi istiusmodi prærogativam in ipsomet Constantinopolitano palatis concessisset, quam quidein denegasse per est credete, cum Ludovicus qui Jam Propontidis fretum cum copiis suis emensus erat, Manueili rogauit, ut ad suum palatium pro rerum quarumpiam oblata de novo occasione regredereetur, id plane recusa- verit, mandaveritque Manueili, ut in ripam suam decenderet, vel in mari ex equo (legendum aquo) colloquium fieret, ut refert Odo, l. iv, Cuiusmodi congressus forinam adiuit post hæc Conradus, qui primum Manueili locum concedere ultra, id rogauit, noluerat. Sed hæc pluribus prosequimur in claserat. 27 ad Joliniam.

(7) Τὸ — drdxtopa. Palatium Blachernarum intellegit, quod ad urbis partem australem erat, πρὸ νότον, sic enim legendum, non πρὸ νότον. Ita et l. iv, n. 14, l. v, n. 71: κατὰ νότον τῆς πόλεως; item palatium statuit.

(8) Τὸ τῆς γῆς γεώρ. Templum Blachernarum, in

quo asservabantur τὰ ἀντάρια τοῦ Χριστοῦ επάρ-
γανα, ηπει bis innuit verbis Cinnamus: δοσα τοῦ εὐ-
τεροῦ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῖς δέσται
φυλακτήρα. Sepulcræ porro Christi fascias a
Pulcheria Augusta inventas hac in seclio depositas
sacror est Nicophorus Callist. l. iv, c. 2. Vide quod
observamus ad Annæ p. 496.

(9) Νικόλαος Catalogus patriarcharum Cp. :
Νικόλαος μοναχὸς δο Μουζάλων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μα-
νουῆλος) ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου,
καὶ παραιτησάμενος, ὡς πολλοῦ μὲν Ελεγον, καὶ τὴν
ἀρχιερειῶντην αὐτὴν, πολλοῦ δὲ μόνην τὴν διοικη-
σιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἑπτά ἑπτα-
συλλάσσας, εἶτα ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, καὶ ποιήσας χρόνους γ' μῆνας 5°.
εἶτα παρηγήσατο ἀμφιβόλως, καὶ βίας τῶν ἀποστο-
λέντων ἀπ' αὐτοῦ, πολλῶν δυτῶν, καὶ ἐξ ὧν εὔθε-
τερον δονηταν. Nicolai Muzaloni patriarchas Cp.
meminist Theodore Balsamen in epist. Basil. ad Amphilichinum c. 60. [P. 443] Vide Jus Graeco-
Romani, tom. I, p. 224.

(10) Θεόδοτος. Abbas et ἡγούμενος τῆς ἀγίας
Ἀναστάσεως. Catal. Patr. Cp. De hoc monasterio
dixi in notis ad Bondelmontii descript. Cp.

(11) Γενόμενοι τε ἐν Νικαίᾳ. Mattheus Paris. :
Evasit tamen imperator cum principib; suis, et cum
difficultate nimia usque Nicoram peruenit, indeque
Constantinopolim prosectorus, usque ad sequentis ini-

συνέμενον καὶ ῥηξὶ τοῖς ἀλλοις μεγάλοις καὶ αὐτοῖς ἵπατοις στρατεύματα ὃν δὲ μὲν τοῦ Τέχνων (12) κατήρχεν θόνους, ῥῆξ πρὸς τοῦ Κορδάδου δῆθεν προχειρισθεῖς, ἀτέρος δὲ τοῦ τῶν Δέχων (13), οἱ Σκυθικῶν μὲν εἰσὶ γένος, Θύνους δὲ προσοικοῦσι τὰς ἐπαρτίους. Ἐπειδὴ τε ἡς ταῦτα συνήσσεν τὰ στρατεύματα, ὥρμάτιον τι ἔχει μακροῦ πρὸς Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιλέγεσθαι εἰσιθές ἀναφανθά καὶ τότε προφέρετο οἱ Πούτεζη (14) Ἀλαμανὸν, οὐδὲν τοις ἐπὶ λέξεως ἴσχηκός. "Οὐδὲν δὲ τὸ τοιούτον ἀρχὴν θέγειν αὐτίκα δηλώσω. Τοῖς Εθνεῖς τούτοις δέ τερι τὸ μάχεσθαι τρόπος ἔστιν οὐδὲ διάτοξ. Γερμανοὶ μὲν γάρ τοπον τε εὐσταλῶς ἀναβήναι καὶ ἐξιν δόρατι (15) ἀπελάσαι διξιοὶ μάλιστα, ή τε ἵππος αὐτοῖς δρόμῳ τὴν Ἀλαμανῶν παρελαύνει. Ἀλαμανοὶ δὲ πεζῇ τε τὴν μάχην ἐνεγκείν ξανθὸν ὑπὲρ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἔψει χρήσασθαι τολμῷ προφερεῖστεροι. Ἐπειδὴ γοῦν ποτε Γερμανοὶ ἐπεστράτευον Ἀλαμανοὶ, τὴν αὐτῶν δρόμουν ξιπτον πεζῇ τὸν πόλεμον ἐνεγκείν ἔγνωσαν. Γερμανοὶ τοίνυν [P. 48] ἀνέτη τῇ αὐτῶν ἐντευχήστεις ἱππαρ, αὐτῆς μὲν ἐκράτουν, τῶν δὲ Ἀλαμανῶν ἐνεργείστερον καθιπατᾶσθαις ἀτέρποντο τε αὐτοῖς ἡς πόδες λόντας, καίτοι πάπτει παρὰ πολὺ αὐτῶν ἐλασσούμενοι, καὶ τῷ εἰρημένῳ προσσκερτόμουν αὐτοὺς, διτὶ διξιν σὺν τοῖς ἱπποῖς μάχεσθαι, οἱ δὲ πεζοὶ τὸν πόλεμον εἰλοντα. Τοῦτο δὴ καὶ τότε καθάπερ εἴρηται πρὸς τῶν Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιφέρμενον συνεχῶς μεγάλα τούτοις ἐλύτει. Αἰδὲ τοῦτο τε οὖν καὶ διτὶ τὰ δεύτερα κλήρουσθαι τῶν Γερμανῶν Κίνθινος αὐτοῖς ἐν ταῖς ἔθνοις περισταταῖ, διχρὶ μὲν

Du Cangii notæ.

item veris perendinavit. Addo Tyrifum l. xvi, c. 28, Gesta Lud. VII, c. 10. Conradi cum Ieonensisibus conflictum narrant idem Tyrifus, l. xvi, c. 20, 21, 22; Gesta Lud., c. 6; Odo de Dioglio, l. v.; Nicetas, l. i. n. 6, etc.

(12) Τέχωρ. Tzechos vocat Cinnamus, quos alii Bohemos, olim sic dictos a Tzechio, primo Bohe-mici principatus auctore, cuius mentio est apud Aeneam Silvium, in Histor. Bohem. c. 3. Ab illo enim, lingua Slavica, seu Scavonica, Checos, et Czechios etiamnum nominari Bohemos constat. Diversi porro a Zecchis, de quibus Procopius, l. ii De bello Pers., c. 20; l. iv De bello Goth., c. 4, et Theophanes in Copronymo, p. 369. Nam isti procul a Bohemia dissunt, Ponti Euxini titulus insederunt. Ceterum Vladislau Bohemias rex inter principes, qui sacre militie nomen dederunt, refertur ab Utbone Frising., l. i De gest. Frider. c. 40, qui Ladislai nomen buic regi tribuit, ut et l. ii, c. 27, Radenicus, l. iii, c. 13, et Aeneas Silvius in Hist. Bohem. c. xxiv. Sic etiam Guntherus l. vi Ligur.: *Hoc quoque conventu procerum dux illi Bohemus, Fama Ladislauum quem nominat, ob sua gesta Fortiter, et bello super spectata Polono,* Et aucte rex fieri meruit, gessisque poterit. *Seprta manu, cinctaque novo diademate crines.*

Vladislai meminuit rursus infra Cinnamus, p. 223 c. 326.

(13) Αἴγωρ. Boleslaus IV, rex Polonorum, quos Lechos etiamnum vocari auctore est Sigismundus Herbersteianus in Comment. Rer. Moscovit., a Lecho primo gentis auctore, Zecchii Bohemias principis fratre.

A rado ad regiam evectus digestatem: alter praesens Lachis, Scythica genti, quorum regio Hungaria Occidentibus contermina est. Postquam ita unum convenere exercitus, dictum illud quod in Alemanno jam pridem jactari solet, palam tunc coepit profiri: « Pousse Aleman, » sic enim ad verbum se habet illud acomma, quod unde originem haberet, paucis expediam. Gentibus istis non eadem est dimicandi ratio. Germani quidem equum expedite condescendere, cum hasta irruere maxime periti: eorum equitatus celeritate et cursu Alemanno longe præpellet; Alemanni autem pedestri acio, ut et ensium usu præstant Germanis. Cum itaque aliquando contra Germanos præliarentur Alemanni, verecundus que eorum 25 equitatum, bellum pedites conficeret instituunt. At Germani in inconditum neglectumque eorum equitatum facto impetu, illuni haud segregantur. Cæterasque inde Alemannorum copias pedestres vertunt in fugam, eti si bellatorum numero longe ab illis superarentur. Tum dicitur iam memorato perstrinxere Germani Alemanno, quod cum potuerint ex equis pugnare, pedestre prælium prætulissent. Id tum quoque, ut retuli, a Germanis continuo objectum Alemanni non parum molestum fuit. Ea igitur propter, et quod his periculum erat ne in itinere Germania inservires exsisterent, una quidem ad Philadelphiam usque profecti sunt: exinde vero Conradus, cum se contemni a Germanis ferre non posset, reverti statuit, deque eo consilio monuit imperatorem. Ille cum reges invicem divelli percuperet et simul hominis doleret vicem, hasce

(14) Πούτεζη. Tollius pedes Alemanno interpretatur, i. e. Gallice: à pied Aleman, quia Græcis forte nōc, pes est: sed cum vocabulū istud πούτεζη, Gallicain sapient pronuntiationem, probabilius est eo expressisse nostrum possse, hoc est, insta, curre, propria Alemanno: quod cum Alemanni, qui pedetes pugnare solent, contra quam Franci, quorum robur in equitatu semper fuit, quod etiam scribit Anna, l. v, p. 140, vel potius quod eorum equi variis in conflictibus ab hostibus iam cœsi essent, scilicet haud tolerant, Franci Alemanno irrident et sugillabant tanquam signes et ignavos. Amissos sane passim, et existentes in longa ista et festidiaga peregrinatione plerosque Alemannorum equos testatur Viterbiensis:

Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedestres. Atque inde inter gentes prius conjunctas dissidit fomes. Willelmus Tyrifus: *Hic denum imperator, seu quia cum paucioribus erat, qui multo plures prius secum habuerat, verecundiam sustinens, cum Francorum fastus non ferens, seu aliis latitudinis causis, remisisse quæ supererant per terram legionibus, ipse ab Epheso usus navigio, Constantinopolis reversus est.* Notat etiam Odo de Dioglio, l. ii, ut nostri erant importabiles Alemanni eo in itinere, ita Alemannos, Francorum superbiam dedigatos, non semel contra illos arma sumpsisse. Alemannos certe ut equitandi ignaros porsiringit Nicophorus Phocas apud Luitpraudum in Legat, cui an omnino fides præstanda sit hac in re, dubium facit Victor Schotti, qui in Caracalla, Alemanno, gentem populosam ex equis mirifice pugnantem fuisse ait.

(15) [P. 44] Καὶ ἔδει δόρατι. Vide notæ ad. Annæ p. 171.

litteras misit : « Res omnes cum adest fortuna, vel A qui minimum sapiunt, nunquam pensare solent, sed ipsas per se omni casuum varietate denudatas. Non itaque cum prospere omnia tibi cederent, supra quam ex dignitate erat, te uti voluimus. Nunc vero eum adversa quodammodo urgeat fortuna, iisdem demereri obsequiis haud nos pigebit, quibus antea et consanguineum, et tot nationum ducem honorare sollicite curavimus, et de rebus imminentibus consilia dare, cum ob iam dictas causas, tum quod uterque eamdem proflteamur religionem. At tu quidem nescio **86** quomodo posthabito quod tibi profuturum erat, per imprudentiam quod pejus est elegisti. Sed quandoquidem quae semel facta sunt, infecta esse nequenit, a nobis silentio praeterantur. Ad ea vero quae nondum effugerunt, animum quam maxime adverte par est. Ejusmodi quippe est rerum natura ut sint in perpetuo fluxu, stent nunquam : si quis prior eos occupat, jam totum habet : præterlapsus revocari perinde nequenit. Dum itaque rebus iuis aliquis restat remedii locus, quod conductus utileque est, præcipere festines. »

Ἔχει φύσιν τὰ πράγματα, φεύγωντα συνεχῶς, ισταται οὐδεμῆ καὶ τὸν πάντα παρελθόντα δ' ἀνακαλέσασθαι ἐπίσης ἀδύνατον. **87** Εἰς τοινύν ἔχει τινὰ θεραπείας τὰ κατὰ σὲ πρόποντα, σπεῦσον ἀρπάσαι τὸ συνοίσον.

19. Atque **is** fuit epistola finis. Conradus interea, damnata jam sua imprudentia, nescius quid ageret, hanc libenti animo Germanis coines ibat. Ut vero ad eum perlatæ sunt imperatoris litteræ, rem pro lucro æstimans, quæ offerebantur avide accepit statimque retro cessit. Ad Ileßpontum cum perverisset, transmisso freto descendit in Thraciam, ubi ad imperatorem, qui ibi tum morabatur, accedens una inde cum illo Byzantium venit. Quo in loco eum excepero deinceps variae animi relaxationes, imperatoria palatia, omnis generis spectacula, equorum certamina, magnifici apparatus, quibus defessum laboribus corpus subinde recreavit. Idonea item pecuniarum copia sublevatus, cum tremebus in Palæstinam iter intendit, classis prefecto Nicephoro Dasiota ei ductore atque alia omnia necessaria subministrante. **87** Postquam alii ibi conjunctus regibus, ad vivis sicum Christi sepulcrum justa exsolvisset, cæteris, prout cuique libitum erat, in patriam remissis, ipse iisdem vectus navibus inde Thessalonicanum appulit, ubi et imperatorem vidit denuo, et cum eo congressus collocutusque est. Imperator vero ea de quibus primum invicem convenerant illi in memoriam reduxit, quæ erant hujusmodi : ut videlicet Italiam in dotem restitueret Ireneam, quam ille sibi cognatam imperatori desponsa.

Du Gangi notæ.

(16) *Etra ἐπὶ Βυζάντιον.* Willermus Tyrius : *Ipsie ab Epheso usus nunc g.º Constantinopolim reversus est, ubi a domino imperatore multo quam primo adventu susceptus honestius, etc.* Odo de Diogilo, l. vi : *Alemannus pœnitens quod Constantinopolitanum imperatorem non uiderat, apud eum reversus est hiemare.*

(17) *Θεσσαλονίκη προσέσχετ.* Otto Flisiug.

A καὶ ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἡμα ἔχωρουν, τὸ δ' ἐντεῦθεν Κορβάδος οὐκ ἔτι φέρειν εἰ πρὸς Γερμανῶν περιορῆτο δεδυνημένος ταλινοστενὸν ἔγνων ἀμέλει καὶ βασιλεὺς τὸν σκοπὸν ἐπιστείλας ἤδη λου. Οὐ δὲ μὲν ἀπονοσθίειν ἀλλήλων τοὺς ἥττας ἑθέλουν, τὸ δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συνελγῶν, ἐπέστειλε τοιάδε : « Ἀνθρώποις, οἵτινες καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ φρονεῖν μάτεστιν, οὐξὶν ταῖς τύχαις τὰ πράγματα θεωρεῖν θέοις, ἀλλ' αὐτὰ καὶ αὐτὰ περιπετείας ἔξιν τινός. Οὗτοι τοινύν εὐθηγούμενψι σοι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν προσφέρεσθαι ἔγνωμεν, καὶ νῦν γε μετρίως δυτιπραγγήσαντα τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν σε δεξιούσι οὐκονίστομεν, οἵτινες καὶ τὸ πρότερον δσα καὶ ἔυγγενῆ καὶ τηλικούτων ἔθνων ἀρχοντα τιμῆν τημῖν μὲν διὰ ἀποουδῆς ἦν, ξυμβουλεύειν τε τὰ παριστάμενα, τῶν B εἰρημένων τε ἔνεκα καὶ τοῦ ὀρθρήσκους ἡμέρας ἀλλήλοις εἶναι. Σὺ δ' ἀλλ' οὐκ οἴδης πρὶν ἐλάσσονος τὸ σοι αὐτῷ ξυνοίσον πεποιημένως Ἐλαθεὶς ἔσαντε, τὸ ήττον αἰρετισάμενος ἀλλὰ ταυτὶ ψὲν ἐπειδὴ περ ἀπαξ γεγονότα ἀγαλλεῖν ἔστιν ἀδύνατον, παρείσθω τέως ἡμῖν, ἐπιμελητέον δ' ὡς ἔνι μάλιστα τῶν ἔτι παρ' ἡμῖν, τῶν οὕπω πεφεγότων. Τοιαύτην γάρ πονούσιν ἔχει τινὰ προλαβών, ἔσχεν ἤδη τὸ πρόποντα, σπεῦσον ἀρπάσαι τὸ συνοίσον. »

C Ιθ'. Τὸ μὲν δὴ γράμμα ἐν τούτοις τετέλεστο. Κορβάδος δὲ ἐτύγχανε μὲν καὶ πρότερον ἤδη ἀδουλιαν ἔστιντο καταγνών, οὐκέτι ἔχων δὲ τις καὶ δράσειν οὐ σφόδρα ἐθελούσιος Γερμανοῖς εἴπετο. Τότε δ' οὖν ἐπειδὴ καὶ τὰ βασιλεῶς παρ' αὐτὸν γράμματα ἤλθεν, ἔρμαιον αὐτίκα τὸ πρᾶγμα ἡγησάμενός. ἐδέξατο τε σὺν ἦδοντι τοὺς λόγους καὶ θάττον ὅπερα ἔχωρει, πρὸς Ἐλλησπόντῳ τε γεγονώς διὰ τοῦ ἐντεῦθε πορθμοῦ ἐπὶ Θράκην διέβη. **87** Ἐνθα τῷ βασιλεῖ διατριβὴν ποιουμένῳ συγγετονώς είστα ἐπὶ Βυζάντιον (16) ἄμα αὐτῷ ἤλθεν. **88** Ἐνθα διέσεις τε αὐτὸν τοῦ λοιποῦ διεδέξαντο καὶ βασιλεῖοι καταγωγαῖ, θέστρα τε παντοδαπά [P. 49] καὶ ἄμελαι ἵππων καὶ δεξιώσεις λαμπραῖ, δι' ὃν κάμνον αὐτῷ τὸ σῶμα πτερυμοβήσατο. Καὶ χρήματα κεχωμισμένως ἴκανά ἄμα τριήρεσιν ἐπὶ Παλαιστίνην ἀπῆι, Νικηφόρου τοῦ Δασιώτου πλοδος; τε αὐτῷ ἥγουμένου καὶ θεραπείας τῆς ἀλλῆς προνοούντος. **89** Ἐνθα καὶ ἥξει τοῖς ἀλλοῖς ἔλθων ἐς ταῦτα καὶ τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ζωσόδρῳ Χριστοῦ τελέσας τάφῳ, τῶν ἀλλων ὡς δυνατὰ ἐκάστῳ ἐγεγόνει ἐπὶ τὴν πατρίδα στελλομένων, αὐτὸς σὺν ναυσὶ ταῖς εἰρημέναις ἐκεῖθεν ἀχθεὶς Θεσσαλονίκῃ προσέσχεν (17), Ἐνθα τὸ δεύτερον βασιλέα τε εἶδε καὶ λόγων αὖ καὶ διμίλας ἐκοινωνήσεν. Οὐ δὲ βασιλεὺς τῶν πάλιας προσομοιογθεῖστων ἀνεμίμνησεν αὐτῷ ἡσαν δὲ ταῦτα, διπλας : Ἰταῖλαν εἰς ἕδον τῇ

D 1. i. De Gest. Frid., c. 50 : **Conradus Romanorum imperator, naves apud Ptolemaïdem ingressus, strarem et amicum suum Manuel regis urbis principem in Achaiæ seu Thessaliciæ finibus inveniens adiit cum eoque, tanquam ex longa via fatigatus, laboribusque fractus, et non modica infirmitate correptus, per aliquod tempora spatium ibi quietivit.** Adde Will. Tyr. l. xxii, c. 28, et Gesta Ludov. c. 27.

βασιλίδης ἀντούσαιτο Εἰρήνη, ἣν καὶ αὐτὸς ἔυγενεῖ τῷ βασιλεῖ κατηγύρων. Ὄρκοις οὖν δευτέρους αὐτὸς τε καὶ Φρεδερίκος τὰ σφίσι δεδογμένα πιστώσαντες τῆς Ῥωμαίων ἀπαλλάττονται τῇς. Κορδάρῳ μὲν οὖν ἐνταῦθα τέλος ἔσχον τὰ πράγματα. Τότε δὲ Γερμανῶν ἥγητο ἡ Παλαιστίνης ἀναγομένω σὺν ναυσὶν, εἰς πολλὰ παρὰ τὰς ἑκέντι σαλεύουσαι ἀπὸ μισθοῦ τοῖς βουλομένοις παρέχονται τὴν περιώσιν, τοιάδε τινὰ ἔνυπτεσσ. Νῆσος Σικελίας ἐπὶ καταδρομῇ γῆς Ῥωμαίων ἐξιούσαι πρότερον ἐνταῦθα που τοῦ πελάγους ἐφέροντα. Ταῦταις Ῥωμαίων στόλος περιτυχών, οὖν δὲ Χουρούπτης κατῆρχεν, εἰς γείρα ἥλθε. Τύχη δὲ τινὶ μαχομένων τῶν στόλων ἀμφοῖς συνέπειε τούτοις καὶ δὲ φῆξ. Ἐπικρατεστέρων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ῥωμαίων ἥδη γεγενημένων παρ' ὅλην ἥλθε τοῦ ἀλῶναι (18) καὶ αὐτὸς ἐξ αἰτίας τοιάδε. Ἐπειδὴ ταῖς Σικελῶν καθάπερ εἰρηται ἔνυπτεσσ ναυσὶν, ἐκδέξας τὴν ἑαυτοῦ Σικελικῆν εἰσεκῆδησ τριήρην, καὶ εἰ μή ταχὺ τοῦ κινδύνου συντεῖ τῶν Ῥωμαίων συμμαχῶν τινὸς σημεῖα ἐνέθει τράσσας αὐτῇ, τάχα ἂν ὑπὸ ταῖς Ῥωμαίων ληγύνει χεροί. Νῦν δὲ πλειστους τῶν σὺν αὐτῷ ἀποβαλὼν λάφυρον τοῦ πολέμου γεγενημένους αὐτὸς μόνις ἐσώζετο. Ἀλλὰ βασιλέως ἔχεις δεηθεὶς τούς τε σιχμαλώτους ἔλυσε καὶ τὰ διηρπασμένα κεκόμιστο πάντα. Ἐνταῦθα τε πέρας ἡ των ἐσπερίων ἔθνῶν εἰς τὰ Ῥωμαίων ἔσχηκεν ἐμβολή.

χ'. Κορδάρδος δὲ, εἰς τὴν πατρίδα παλινοστήσας, διήγοντας ἐπιδιοὺς ἐτελεύτησεν (19), οὐδὲν οὐδέποτε ὄντας διωμολόγηκε πέρατι διδωκώς. Μεθ' δὲ Φρεδερίκος τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. "Οὐεν δὲ ἐπὶ Φρεδερίκον μετὰ Κορδάρον τὸ Ἀλαμανῶν ἔνυπτεσσ χρέος, δὲ μῆτρας ἔχεις παραστῆσαι μοι. Ὁ Ἀλαμανῶν ἥδης Ἐρρίχος (70) ἔτι περίοντα τὸν πατέρα καθείρεις, τοῦ Ῥώμης τε ἀρχιερέως πολέμῳ περιγεγούντος αὐτὸς

A derat. Altero igitur sacramento firmatis iis, de quibus convenere rursum, Conradus et Fredericus e solo Romanorum excessere. Aique eum finem quæ Conradum spectant habuerunt. Germanorum autem regi ex Palæstina revertenti cum navibus, quæ magno numero in illis fluitantes littoribus, dato nauto, excedentes inde transmittere solent, talia acciderunt. Cum naves Siculæ, quæ primum ad incursandoes fuisse Romanos exiverant, pleno tum sequore ferrentur, in eas classis incidit Romanorum, cui præter Churupes, manusque cum hostiis conseruit. Duni committitur utrinque certamen, cum nescio quo casu et ipse cum lis vela saceret, superioribus jam factis Romanis, quin caperetur parum absuit. Postquam enim, ut diximus, Siculis B navibus adjunctus est, sua egressus, 88 triremes condidit Siculam, et ni intellecto repente periculo, navis Romanorum sociæ signum imposuisset, venisset haud dubie in manus Romanorum. Ita vero compluribus suorum, qui capti fuerant, amissis, ipse vix sospes evasit. Sed imperator postea captivos solvit resque ablatas omnes repente jussit restituiri. Atque ejusmodi fuit gentium Occidentalium in Romanorum terras irruptio.

C 20. Reversus autem in patriam Conradus, protracta haud multum vita, docessit, nihil corum quæ imperatori spoponderat executus. Hunc exceptit Fredericus. Unde autem post Conradum ad Alemaniæ imperium pervenerit, dicere deinceps aggrediar. Henricus Alemaniæ rex, parente superstite in vinculis habito, debellatoque bellis Romano pontifice, subditos sævo premebat impe-

Du Congii notes.

(18) Παρ' ὅλην ἥλθε τοῦ ἀλώραι. Falsum igitur quod ait anctor Gestorum Ludovici VII, c. 27, Ludovicum regem in portu Acconensi navigum concendisse, natusque nullo impidente periculo, ad regnum proprium reversum esse. Siquidem, ut narrat hoc loco Cinnamus, parum absuit quin venerit in Graecorum potestatem, qui tunc, flagrante bello Siculo, maria cum valida classe obibant, Siculis ipse administus. Id porro Robertus de Monte, Vincentius Bellonac, part. iii, l. xvii, c. 127; Nicolaus Trivettus in Chron.; Santius, l. iii part. vi, c. 20, et ex his auctor Magni Chronicis Belgici, et Bonifacii dec. 2, l. vi, accidisse tradunt, cum Manne Corcyram a Siculis expugnatam obsideret A. 1149. Vincentius Bellonac. : Ludovicus rex Francorum a Palæstina navigans, ut in patriam rediret, Graecorum naves incurrit. Cumque ab eis imperatori Cursolium obsidenti præsentandus deducitur, Gregorius [Georg.] dux navium regis Siciliae eos aggrediuit. Signidem vastatis et spoliis Graecorum provinciis usque ad ipsam urbem regiam Constantinopolim accedens, angustas aureas in palatum imperatoris jecit, et incensis suburbanis, de fructibus hortorum regis violenter tulerat. Unde rediens naves Graecorum incurrit, captum Ludovicum regem eripuit, sed capti, regis obtenuit, dimisit. Interim Manuel recepto in deditiōnem Cursolio, Siculorum naves insegitur, et capti nonnullis navibus, rex suga liberatur, et a rege Rogerio Siciliæ, et a papa Eugenio honoratur.

Sed de obsidione Corcyrensi agetur lib. seq. Profert Philadelphus Mugnos, l. iv Theatri Genealog. Nobil. Famil. Siclar. diploma regis Rogerii in gratiam Georgii de Landolina militis, cui Ludovicus regis liberationem ascribit his verbis: Maxime tu ipsem et personaliter longam praefectus de duabus nostris regiis triremibus nostræ classis maritimæ, cum diuino auxilio cooperante, et nostrorum militem, eorumque praefectorum fortitudine, fidelitate, et prudentialia, non procul Graecorum hostium, eorumque naves et triremes expulisti, et tandem a captivitate illustrissimum regem Ludovicum VII usque proceres et Gallie magnates manumisisti. Verum chariae huic, si non certæ omnino est fidei constat mendum inesse in ascripto an. 1146. Ut sese res habeat, ex laudatis scriptoribus refellitur Thomas Fazellus, qui dec. 2, l. vii, c. 5, scripsit Ludovicum regem ab ingenti Saracenorum classe forte interceptum et captum, a Rogerio, qui tum classe occurrit, liberatum, et ab interitu vindicatum.

(19) Ἐτελεύτησεν. Moritur Conradus xv Kal. Mart. an. 1152. Monach. Erford. Olio Frising., l. t De Gestis Frid., c. 63: l. ii, c. 1, Gotefridus Viterbi., etc.

(20) Ἐρρίχος. Fallitur hoc loco Cinnamus: neque enim Conradus et Fredericus Sueviæ duxi, Frederici imperatoris parens, Henrici imp. Alii fuerunt, sed Frederici de Stauffen, nobilis Sueviæ, ex Agnele Henrici imp. filia.

expendere, nempe de expeditione quam in Palestina suscepserant, eorum aggressionem differentiam esse censuit, expectandumque dom manifestius quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Progressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum campus pervenire (supinator autem illic regio, herbasque uberrime præbel ad equorum pabula), castra signunt. Dum hic considerent, **74** ingentem supra quam dici, potest accidisse illis calamitatem aīvūt: unde conjectari liceat iratum suis ipsis Deum, propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem religionis homines, et a quibus nullam injuriam accepissent, inhumanitatem. Magna quippe imbrium vi repente de celo demissa, qui Campos illos præterfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum exentes, et in agros effusi, magnam Alemanorum exercitus partem, cum equis, ipsis et armis, nec non et tabernacula in mare de terra abripuerunt. Quæ ut r̄escivit princeps, hominum calamitate commotus, viros dignitate illustres misit, qui et Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut Byzantium venienti sibi occurreret imperator postulavit, atque etiam illis ejusmodi officiis congressum suum rependi voluit. Imperator igitur damnato ejusmodi immodi fastu, virum deinceps neglexit. Conradus interea cum universis copiis Byzantium versus contendit, et ad imperatoriū palatium, quod mœnibus urbis obversum est, pervenit. Philopatiū illud vocant, seu quod hæc appellatione gratam illius habitationem signifcent, ut quæ iis qui vitandi urbis tumultus causa eo secedunt, remissionem animi quamdam **75** præbeat et curarum: seu quod arboribus et virgultis consitus sit locus, herbārumque virantium ubertate passim amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplandum urbis ambitum, visis turribus in idoneam altitudinem exsurgentibus, et lustralis quæ immensa profunditate mœnia circumdabant fossis, sumima

A ἐπι βασιλέα πέμψαντες ταῦτά τε ἔδιλουν καὶ ὀνειρούντο τὸ πρακτέον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βαρβάρων καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρότρημα, φημι δῆ τὴν ἐπι παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ὃντες διὰ τοῦτο τὴν ἐπιγείρονται, ἐκδηλώτερόν τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προδεχόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχεν. Οἱ δὲ Βάρβαροι διφέρονται, ἐπειδὴ ἐκ τὰς ἐπι πορείας (92) παρήλθον πεδιάδας (ὑπτιάζει γάρ την ταῦτα ὁ χῶρος καὶ πάντα διψήστα εἰς τὰς ἵππων παρέχεται νομάς), ἐνταῦθα ηὔλιζοντο. Ἔνθα τοι δυστύχημα λόγου χρείσσονται αὐτοῖς ξυνεγέθηναι λέγεται, ἐξ οὗπερ δὲ τις εἰκότες στοχάσαιτο μηδέποτε θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ηδικηκότες καὶ πολλῇ τῇ εἰς τοὺς δύοθρησκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ηδικηκότες ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημένοις. Ὁμηρος γάρ ἔχαιστον (93) καταρρίφαγέντος ἀθρόον οἱ τὸν χῶρον ἑκείνον παραρρίζοντες ποταμοί, ὃν δὲ μὲν Μέλας, ἀτερος δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν ἔγχωριων ὀνόμασται, πολλῷ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνιδήσαντες μέτρου ἐπι πλείστον τε τοῦ πεδίου προχυθέντες πολὺ τι μέρος τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς Ἱπποῖς καὶ δπλοῖς καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θάλασσάν τε ἀπὸ τῆς ἔξεπιτυσαν φέροντες. Ὁ πυθόμενος βασιλεὺς ἐλέψη τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν φυχὴν πεπονθὼς ἀνδρας τῶν ἐπὶ δέξις παραμυθομένους Κορδάδῳ τὴν συμφράξαντες, μετεπέμπετο τε αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνῆση καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ συνδιεσκέψατο. Οὐ δέ καὶ εἰσάτι μηδαμῆ [P. 42] καθυφενταί θέλων τοῦ γαύρου, ὑπαντέντων αὐτῷ ἐξ Βυζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων τέ τινων δλλων δριλλαν τὴν ἐκυοῦσαν οὐκέτι πολιτείαν. Ἐφ' οἷς δὲ βασιλεὺς ἀλαζονεῖσας δρόν οὐκέτι ἔχουσαν αὐτοῦ καταγνούσι τοῦ λοιποῦ περιεἴδε. Κορδάδος δὲ παντερατὴ ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ καταντικρὺ τείχεων βασιλικῷ γεγονώς ἐνδιαιτήματι, δι Φιλοπάτιον (94) δυνομάζουσιν, οὐκ οἶδα εἴτε τὴν φίλην αἰνιτέρομενον διατριβὴν (ἀνεστι γάρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν αἰτιών ταράχων ἐνθάδε ἀπαλλασσομένοις), εἴτε καὶ τὴν φύλλοις κομώσαν πόνων τε δαψιλῆ ἀνιείσαν (ἀμφιλαφῆς γάρ δὲ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ

Du Cangii notæ.

(92) Χοιροβάκχων. Ut adjacentes Chœrobacchorum oppidū oppī explicanda acieci, et locandis exstris idonei fuerint, dixi ad Anuain, l. viii, p. 221. Otho Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum Cherevach dictum, campi viriditate latam, amniculū cujusdam medio decursu conspicuam attigimus, cuius loci amoenitate capti omnes, illo tentoriū figere, et ibi pausare constituum. Et mox : Fator, iusto expeditionis tempore nunquam latiora habuimus tabernacula, nunquam quantum ad sensus judicium maiorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) Οὐμέρος γάρ ἔχαιστον. Subitam hanc imbrium vim, quæ universis peccatibus pessimum dedit exercitum, graphicē verbis hisce, præter Nicetam et Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis : Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam parva exorta imbrē mūtem produxit. Quem subito tantus pluviarum ventorumque impetuosis turbo subsecutus est, ut concussis et soluis, seu ad terrum drectijs tabernaculis, gravissime qui post matutinorum laudes lectis nos recuperamus, excitaret. Clamor

D totum vicinum replens aerem attollitur. Amniculus etiam, an ex reflexione proximi maris, imbrimare multitudine, an ex catarractis ruptis in celo, ex supernæ majestatis ultione tantum intumherat, ex tamoreque præter morem inundaverat, ut totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? Divinam id antipatavim, potius, quam naturalem inundationem esse considerantes, amplius altoniti suimus. Ad equorum tamen robur convolamus, unusquisque, prout poterat, amnem transire gestiens. Videres alios nataentes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in fluenti inordinate ruentes, ex eo quod aīus impræmediatae implicarentur demergi, etc. Evidenter imbrium vim attigere etiam Odū de Diogilo, l. iii; Heliodorus, l. i, c. 61, et auctor Chronicī Reicherspergensis.

(94) Φιλοπάτιον. Vide notata ad Villehard, et Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio congeturam.

πρόσωπου), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσέχει τοῦ Αἰδημάτου. Τούς τε οὖν πύργους ἔς θυφός Ικανίς ἀντέρχοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τοις γρῆμα βαθεῖας κύκλῳ περιθεούστης ἰδών ἐν θαύματι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ γυναικῶν ὄμιλον καὶ δῆμον δινοπλὸν τίνα καὶ ἀπερίπεργον ἐπὶ τῶν προπύργων ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοι πολεμίων εἰλίθατο τῶν γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τείχετιν ἐνδόν φρουροῦντες ἐκάθηντο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν ἀρχεῖν Ἀλαμανούς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέψει, αὐτέκα δέπερ ἡν περιουσίᾳ δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μεναι ἐννοήσας, ἐνθένδεν ἀπηλάττετο, τὴν τε γέφυραν, ἢ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀν εἴποι τις ποταμού θάλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διεδέξ (96) ἐπὶ τοις ἀντιπέρας Βυζαντίου (α) κατήγετο προστείον, διπλοῦ ὠνόμασται. Ἔστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοιωτόν. Ὁ Εὔξεινος πόντος ἀπορθόμην τίνα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέκοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς ἔνεισι, λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (σ). πάταμός δέ τις ἄνωθεν ποθεν ἐκβάλλων τὸ βεῖμα κάτεισι μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιῶν, διέλγου δὲ Βυζαντίου ἀπαθεν κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβάλλων εἰς ταῦτα ἔρχεται. Ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαις ξυμβαίνει.

(ε'). Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐντοῦθα γεγονὼς λόγους ἔς βασιλέα οὐ πόρρω θρύψεως ὄντας πολλῆς ἐπεμψεν. Εἶχε δὲ ὅδε τὰ μηνύματα. « Χρή, βραστεῦ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν δόθεν τένοιτο πολυπραγμονέν μάλιστα. Ὁ γάρ γνώμης ἡρηταὶ τίνοι, οὗτος δημάδον δὲν ἐπαινεῖται πολλάκις, οὗτος φαῦλον φαινούμενον ψέγεσθαι πίστικε. Καὶ τις πρὸς ἑκτέρων μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἐντοε τυγχάνει, φλαύρου δὲν πρὸς τῶν φιλῶν πειρᾶται τίνος. Μή [P. 45] τοινυν τῶν τῷ πάκθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς χθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σήν τὰς αλτίας; Ιφ' ἡμᾶς δέγε, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδή τοις αὐτοῖς σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἵτιοι, τὴ δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἐνθα ἐνυχε φερομένη αὐτοματίζειν, οὗδε τευτε. Στρατεύματος γάρ ξένου

B
Ποταμὸς δέ τις ἄνωθεν ποθεν ἐκβάλλων τὸ βεῖμα κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβάλλων εἰς ταῦτα ἔρχεται, Ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαις ξυμβαίνει.

C
15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quas languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, 76 quārum erat sententia: « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine fiant maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est animus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur viliosum vituperare, sæpen numero sollet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dæminum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris suis perpetrata sunt, causam noli in nos rejecere, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaquaversum sese ferentis impetus, quidquid commissum est ultra patraverit.

Du Gangii note.

(95) 'Er θαύματι μεγάλῳ. Simili postea stupore, seu admiratione, percusos Francos nostros ac Venetos, scribit Villarduinus p. 66 cum primum ad urbem appulere: Or poes sauoir que multi esgarde-rent Constantinople cil qui onc mais ne l'avaient veue que il ne pooint mie cuidier que si riche ville peult este en lot le monde. Cum ils virent ces halz mure, et ces riches tours, dont ele eve close tot entor a la reonde, et ces riches palais, et ces halles yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le veist a l'oile, et le long et le lé de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i ot si hardi, cui le cuer ne fremist. [P. 44] De turri-um muris Constantinopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15: Est enim civitas triangula — habens in quo-libet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmis-simo tripliciter clausa. Turres habens per circuitum

D
sni excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Intra, ubi de muris maritimis: ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequen-tiam portus, quem habet tutissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admirande spissitudinis, et turres densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quivis in culmen ipsarum aspectum dirigeret perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bon-delmontio.

(96) Ταχὺ διαδέξ. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemannici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Dingilo, ingredi civitatem, aliis egredi timuit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc resellitur Tyrius, qui Constantiopolis habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

Cornelii Tollii note.

(α) 'Εξι τοις ἀντιπέρας Βυζαντίου. Choniates de hoc ipso: Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ητοῦ Πικριδίου κατονομάζεται.

(ν) Λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. Ejusmodi ἀστυαρια λιμνοθαλάττας in Garumna vocat Strabo, ut et Cianamus in sequentibus.

Exercitu namque peregrino exteroque, tum prouincias iustrante, tum ad comparanda usui necessaria longius evagante vel excurrente, utrinque factas esse injurias, hanc equidem mirandam existimo. » Hæc et similia Alemanni. At imperator hæc simulata dici existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestatem nostram non latet, plebis impetu quipiam semper fuisse, quod agre guliennari possit ac retineri. Quapropter et nobis potissimum curse fuit, ut qui adveniæ esuis et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patremini, præteritum cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facero possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, ut polo viris prudenterissimis, et in investiganda rerum natura soleritissimis, **77** videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut vostræ multitudinis impetus comprimamus, quinimò ascribemus hæc illius insolentias, quandoquidem id a vobis edoceatur. Vesta rigitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videtur, detur quo licentia gregarie multititudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut multa ab indigenis damna patientur adveniæ. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in præliis constantia præcellere, ejusmodi consilium capit. Præsuecho et Tzicandyke aliisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum costrahant exercitum, et Alemannis a fronte opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter starct signo : tuni gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, denique Scythæ in fronte, Persæque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo auiuñ ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : sit atrox pugna, et cædes ingens editur Alemannorum. Quippe Rounani, dum subeuntes hostes militari peritia excipiunt, eos cecidere. Conradus nibil eorum quæ acciderant edocuit, ferox adhuc, tumidusque **78** et magna spe plenus conserdor in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retuleret angustaretque, litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemio nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nibil prodesse secessori aro, imo cerebrius ad prærumpu illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detrectat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objicere periculis : ita minime

A καὶ ἐπήλυδος ; τὸ μὲν ἐπὶ ιστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχότε πλανωμένου καὶ περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμαρτάνεσθαι ἀπεικόνισθαι οὖδεν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνελαν τὸ πρᾶγμα λογισθεῖν τὴν ἡμετέρην ἀλληλούχην ή τοῦ πλήθους, διοπή δισάγωγόν τι οὖσα καὶ διστήνιον ὅτε χρῆμα. Ἀμέλει καὶ διὰ φροντίδος ἡγείνην τὸν πάντας ἡμετέρας ἀδελφάδων διελθεῖν ὑπὲρ γένος τοῦ ἔνοντος καὶ ἐπήλυδας ἀδερφαὶ καὶ οὐδὲν δὲ ἀδικεῖν ἡμᾶς οὔτε ἀπαγγελομένους οὔτε ἀλλως δεδυνημένους, ὡς μὴ ἔνοιαν ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀτεθῆν (x) παρὰ ἀνθρώποις ἀπενεγκώμεθα. Ἐπειδὴ δὲ διμένιν ἀπεξ ἔνοτετάτοις οὕτε καὶ τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἐκετάζεις : εἰπεῖτε μόνοις ἀνέγκλητα είναι δῆπον τὰ τοιαῦτα δοκεῖ. Ἡμεῖς καὶ χάριτας διμένιν οὐφλούμεν. Οὐ γέρειτε φροντισθεῖν διπάς δὲ τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγκαιότων δρμήν, ἀλλ᾽ ἐπιβρέφομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίᾳ, καθὼς διμεῖς εὖ ποιοῦντες, ἡμᾶς διδιάζετε. Συνοίτει τοινύν διμένιν μηχαντεῖς σποράδες τὴν ἔδων λέναι, μηδὲ οὕτε εἰπεῖτε ἔνοιας πλανᾶσθαι. Ἐπειδὴ γάρ οὐτε δεδοκταὶ, καὶ ἀνέται τοῖς πλήθεσι παρὰ ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρῆσθαι ὄρματς, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεπογύθεντας τοὺς ἔνοντας εἰκός. » Ταῦτα εἰπὼν αὐτοὺς μὲν ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλήθει μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βρετανῶν ἀλασσούμενον εἰδὼς, ἐπιστῆμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερῇ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἀνεγένεται. Τὸν Προσούχη καὶ τὸν Τζίκανδύην καὶ πλειστοὺς διλλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκελευεις στράτευμα ἀπαγομένους ἱκανὸν ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ιστασθαι, τάξασθαι μάντοις δὲ. Τὸ μὲν ἀπαλεμώτερον καὶ ὥστερ ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πλέρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στήναι τεττάρων μετὰ δὲ τοῦτο δοσον διλιτικὴν καὶ κατάρρακτον ἐξῆς δὲ τοὺς δοσοι ταχυπόδων ἐπέβαντον Ιππων τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας ἄμα Πέρσαις ; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξίκον. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ δορύψῳ ἔχομενοι δρόμῳ ἐκώρουν. Συνισταται τοινύν μάχῃ καρτερός, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ οὖν ἐπιστῆμη ἀπόντες αὐτοὺς οὐφιστάμενοι ἰκτενον. Κορβάδος δὲ οὕτως εἰ πεπομένος [P. 44] τῶν γεγονότων συμβαδέειτε καθῆστο καὶ ἐπὶ μαχαρίς ὠχεῖτο ἐλπίσιν. » Ο τοινύν βασιλεὺς τῆς προστέρας αὐτὸν ἐπικερτομῆσαι θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε. « Ἐδει μὲν ἡμᾶς ἐκεῖνον καλῶς ; εἰδότες, ὡς οὗτος Ιππος κρείττων φερόμενος χαλινοῦ ὄντης εν δι τὸν ἐπιβάτην, εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στρατευμα δὲ ἐκεῖνο, δι μὴ τῶν στρατηγούμενων ἐπεισοι, κινδύνοις περιβίλλειν ὡς ἐπίπαν οἰδε τοὺς

Cornelii Tollii notæ.

(x) Ής μὴ ξερλαρ δικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγοράζει. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Rouniæ, tum vero laccsentis et provocanti : Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt : se ab eo, erit si acie occurrat, declinatur, ne hospitalitatem dextram violet ; apud Livium I. xxv, c. 18.

δρχοντας, μή οὐτω στρατεύμασιν ἐφέσειν τοῖς δαυ-
τῶν πρὸς τὰς οἰκείας ἐκάτερα φέρεσθαι δρμάς.
Ἐπειδὴ δὲ οὐκ οἴδε τι παθών τοῦτον τοῖς πρότερον κατω-
λιγότηκας τούτους καὶ τὸ ήμετέρον δὲ κράτος δια-
καὶ φύλιον προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι δο-
γνώμης ἀνέπεισας, ἡδη συλλόγοισας τίνα δύνιν τὸ τοῦ
πλήθους προύξενησεν ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ
ως ἀλγεῖς Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθεις
οὐκ εὐκαταφρονήτῳ περιτυχῶν κακῶς αὐτὸς διέθετο.
Τὸ γέροντος δὲ τῶν ἐπηλύθων, καὶ ἔνοντος φιλεῖ γίνεσθαι.
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολόσσειν ἔδεσται τοῖς πλήθεσι τὴν
ἐπέδειν. Πώς γάρ; οἵτις καθάπαξ πρὸς γνώμην
ἰνδόμεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς
οἱ δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἡνίας ἀμφοτέρους
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀνασειραστέον τοῖς στρατεύμασι
τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δέ σοι, ταῦτα μὲν μεντεόν
ἐπὶ τῶν παρόντων. Τό γε μήν πεπραγμένον σαφῶς
ἥμεν δεδηλώσθω. »

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέντα,
Κορδάδος δὲ οὐπο τῶν Ἀλαμανῶν συμπεσόντων
ἰνωισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲν ἐπεστράφθαι
ἢ παράπαν ἔδει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλεὸν καὶ
τὰς συνήθεις σταλήνας οἱ πρὸς βασιλέως ἑξίου
τραχεῖς, ἐφ' ὃ πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσατο.
Καὶ εἰ μὴ θέτοντο ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡκείσι
τολλαῖς ἐς νέατα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλλεῖν.
Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐκέτι μέχρις εἰ-
πονεῖται τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ηθελεν. "Οὐδεν
καὶ πικροτάτους αὐτοῦ καθίκετο λόγοις ἐπιστείλας
οὐτωσι· Οὐ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ-
θουσιν οἵτις καὶ σμικρὰ συνορδήν ἔνεστι, ποτέστητι δὲ
μᾶλλον καὶ ταῖς βιττεύσεν. ὑπερβολαῖς τε καὶ ἀλε-
ψεσιν. Οὐκάντιν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς; οὐ πλήθεις
διαιρετάν, ἀλλ' ἀφετῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περι ταῦτα
ἰστετήμη. "Αν καὶ σοὶ τοίνυν πλείστουν ἀκολουθῇ
στράτευμα, ἀλλὰ περδὲ τῷ μή πολλῷ τὸ ήμεδαπέν
ὑπεράριεν, καίτοι τοῦ πλείστουν πολλαχῆ τῆς Ῥω-
μαίων διγρημένου ἀρχῆς, ἀγελαῖόν δεστοῖς καὶ τὸ
πλείστον ἀπειροπλεμόν· προδέστων δὲ ἀγέλαις καν-
εὶς μυριοστάς δλας ἀριθμοίντο σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοινο-
το λέοντος ἐπιπτῶντος αὐταῖς. "Η οὐκ οἰσθα δει
καθαπέρει στρουθίον ὅποι ταῖς ἡμετέραις γεγένησι
ἥη παλάμαις, καὶ θελήσωμεν, οὐκ ἀν φθάνοις
αὐτίκα παραπολλύμενος; "Ἐννόησον ως ἔχεινοι τὴν
χώραν κατέχουσι ταῦτην, ὥν οἱ πράγμοι πάσταν
[P. 45] τὴν τῆν περιήθιον τοῖς δηλοῖς, ὑμῶν τε αὐ-
τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὑφ' ἡλίῳ ἔκυρρευσταν
ἰθνῶν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρεών καὶ προσέπι
ως οὗτος νεώς ποτε ἐπιδημητὴ τῆς βασιλείου οὗτε
τὸν γῆτησας ἐπιτελές ἔσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά
εἰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἐπιπών οἰσσουσι πόδες.
Καὶ οὐ δῆπον μεμπτέοις πάντως ἡμαῖς, εἰ μή τοῖς
δέκειν βουλομένοις βέστους ποιοῦμεν ἁυτούς. Οὐ
γάρ ταῦταν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν
γνώμην ἡρτηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως
ἀσφάλεια. Ήμᾶς δὲ καὶ προλαθῶν ἀξιοὶ τὸ ὑπῆκον,
ἴπερ δογάνη δῆῃ Πέρσαις ἀποκερδευθῆσται τοῖς
τε γειτόνων, ταῦτα δὴ Ῥωμαίους ἀμογητη κτήσε-

A par era indulgere militibus nostris, ut inter se
invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam
aliud forte cogitans tu haec negligisti primum,
nostramque majestatem quas te ut amicum de lis
admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indul-
gentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis
contulerit ejusmodi licentia multitudinis. Accepi
enī exiguam Romanorum manum, cum haud con-
temnendis Alemanorum copiis congressam, male
eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indi-
genae ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint
longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam
castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere
pro libitu indulsimus? Verum si et tibi ita videtur,
discant copiae nunc parere ducem imperiis, et carum
coerceatur impetus. Siu alia est sententia, stemus
præsentibus; saltēque vulgare liceat quod a nobis
gestum est. »

16. Eiusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus
interea, nondum perceptio de Alemannorum clade
nuntio, de priori ferocia remississe non videbatur.
79 Quinimo dromonem imperiorium, et consuetas
triremes, quibus ad transmittendas copias uteretur
ab Imperatore postulabat; ac ni confessim adduce-
rentur, proximo se anno multis cum millibus urbem
ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id
ferens Imperator, non jam ludicris, sed acerbissimis
arrogantiis respondere hunc in modum litteris de-
crevit: « Non ex multitudine judicare de rebus so-
lent illi qui ei modica sepe quid valent, non igno-
rant, sed ex earum natura, et iis quae aut abundant
in illis, aut deficiunt. Neque enim Martis athletarum
numero distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei
militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in-
gens te sequatur exercitus, nobisque vix adsanct
copias, ut ipote per omne Romanorum imperium
militibus distributis, tua illa turba incomposita est,
et majorem partem rei bellicae ignara. Pecudum
greges, et si multorum millium sint, vix leonis,
irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras,
te instar aviculae in nostris suis inanibus, continuo
si voluissestis peritum? Has illos incolere re-
giones cogita, quorum majores orbem universum
bellis peragrariunt, vobisque ipsis, aliisque omni-
bus sub sole gentibus imperaverunt. Haec te sciō,
perinde necesse est, neque imperiorium ad te u-
nam navem venturam, neque quidquam eorum
quae postulasti nos indulturos; sed qua venisti,
80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque
propterea erimus culpandi, si inferre injuriam vo-
lentibus nos minus faciles ac benevolos prebemus.
Res enim diversissimae sunt inferre injuriam et
propellere: illud a prava voluntate pendet, alterum
securitas suadet. Nos vero iamdudum orant subditū
nostrī, ut quae modo ex vicinis Persis vindicavimus,
ca quiete ac sine molestia possideaat Romani.
Quod igitur obsecratiibus nostris non indulsimus,
id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conradus, intellectaque simul quæ paulo ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summaque celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex volo rebus, eriguntur in immensum, tumentque: si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est denittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexit Conradus, non ea qua prius ferocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Mittitur itaque qui ad id tempus acoluti dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, **81** ut de belli etiam societate ineunda cum Conrado sermones conferret: quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemanni bella gererent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset: porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, compilitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quounque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Persa cum exiguo exercitu in primam aciem invecitus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemanni visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuin impetu tumultuque in eos irrue. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque simulant: dein fessis insequentium equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoriibus concidunt: idque repetitum plures immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum denium videre erat ferocias nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes **82** suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consilii locum habere. At Conradus, ut erat in bellis mirabili audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepérat, equos amisit:

A εθαί. "Ο τοινυ ἀξιούντων οὐκ τὸν ἡνεσχόμεθα τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτικὰ ποτεῖν κινδυνεύομεν." Ταῦτα Κορβάδος ἐνωτισάμενος; καὶ δῆμα πυθόμενος ἀπερ ἑναγγῆς δυστυχῶς συνέπεσεν 'Αλαμανοῖς, λεμβάδ. δν τε λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἀγαθήν; τὸν Λαμάλεως τε πορθμὸν διέβη καὶ ἐπὶ τῆς περαζ θάτων ἐγένετο, ὀλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγόντης τὸν ἀνθρωπὸν. Φιλεῖ γάρ τὸ βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπέρ μέτρον ἐπαίρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλεσθαι τε πλέον ἢ προσῆκεις καὶ ταπεινοῦσθαι παρὰ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ τὸν καὶ εἰσέτι μᾶλλον κατασπῆν αὐτῷ τὴν ὄφρυν προνῶν, τοιάδε ἐποίει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατόπιν ίθύσαν ἐκπέμψας 'Αλαμανῶν στρατὸν ἀριθμοῦ χρείσσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τῆς τε Κορβάδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοίας. "Ο Κορβάδος ἐνωτισάμενος οὐχέτι ἐκείνος ὁ πρώτη ὑπεροφρυς ἥν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἡτεῖτο σταλήνας οἱ Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησμένον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραπέμψοντα. "Εσταλται τοινυ δὲ τὸν ἀκολούθου (97) εἰ; ἐκείνην τὴν ἀμέρην λειτούργημα ἐκπληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δὲ οἱ καὶ συμμαχίας πέρι Κορβάδῳ διειλέχθαι. "Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανοὺς ἔμβανει μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεῖ δοῖτι, πολλῷ δὲ ἀντιλάσοις πλείσα, εἰ γε αὐτῷ βουλομένῳ ξεται. μάχης κατὰ Περσῶν βασιλεὺς κονιωνήσαι. "Οδῶν τε σφίσι προκειμένων δυοῖν, διποτέρᾳ δὲ αὐτὸς βούλοιτο ίέναι, ταύτην δὴ ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν "Κορβάδῳ ταῦτα ἀπῆγγελεν. "Ο δὲ ἐς βουλὴν ἔν τοις αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν δμαιχυλὰν ἀπείπεν, δόδον δὲ ἡ Φιλομίλους ἀγει αὐτὸς ἐβλεπε. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλακουπλεως οὐδὲν δχρι 'Αλαμανοῖς ὑπητείαζεν. Ἐκταῦθα δὲ γενομένοις Μαρμπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ δῆμα στρατεύματι διλύψ τοις ἐμπροσθίαις αὐτῶν προσέβαλε τάγμασιν, ἀποτειρασμένος τε τῆς Ισχύος; αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοις μαθησόμενος τρόπον. 'Αλαμανοὶ [P. 46] τοινυ, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεφάνησαν, οὐχέτι κατὰ συντάξεις ἐχώρουν· θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἐχόμενοι κατ' αὐτῶν ήσαν. Πέρσαι δὲ ίεως μὲν οὐ πόρρω τοῦ σφῶν αὐτῶν στρατοπέδου 'Αλαμανοὶ ήσαν, νῶτα ἐδίδουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ἡ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τὸν στρατοπέδου μαχράν ἥδη ἐγεγόνεισαν, ἀποτρόφους

Du Cangil nolæ.

(97) Ἀκολούθου. Perperam Tollius pedisequum vertit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum ducem seu praefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quadam ad Villiod, et ad Anna. Scylitzes, p. 787: στέλλεται — Μαχράν πατρίχιος δ ἀκόλουθος. Cinnamo, l. iii πελεκυζόους ἔξορχον dicitur, et Anna, p. 193, δοχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrius: Tradiderat autem Constantiopolitanus diecenti ab eo, et id ipsum petenti, domino imperatori, via duces, locorum peritos, provinciarum finitimi- rum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Theutonici, Græcorum fraude, in vastas deducunt solitudines, summam permissi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Diogilo.

(98) Μαρμπλάνης. Niceta, l. i. n. 6, Παρτά-νος, Willelmo Týrio loco citato Paratum inveniatur. Huic tamen tanto negotio, ait. Tyrus, Soldanus Iconiensis non intersit, sed quidam nobilis militis sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paratum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 27) mense Noveribri.

τάς ἐπελάσεις τιθέμενοι ἵππους; τα καὶ αὐτοὺς Αἰπεῖκε, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
έκτεινον. Πολλάκις τε αὐτὸν γεγονός ἦς δρόβωδαν μέτρον οὐχ ἔχουσαν τούτους ἐνέδραν. Ὡν οὖν ίδειν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
στάτων ἐπιδίτας, δειλοὺς τε καὶ ἀγείεις καὶ εὐδέν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μήν βουλεύσασθαι ικανούς. Ὁτε δὴ
καὶ Κορβάδος. (ἥν γάρ θαρσαλός τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἐλάσας τούς; τε ἱππους ἀποβεβλήκει οὓς
αὐτῷ διβασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἰδώκε, καὶ αὐτῷ δὲ δλίγου καὶ ἀλώναι πρός τῶν Βερβάρων τού-
των ἐδίστησεν.

Ιε. Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Ὁ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτας (99) (τῇ γενέλλετο γάρ ήδη τὸν
Ἴστρον διαβάς προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ Κορβάδον ὑπέρ τὸ δάσον ἔγνω φυσηματίζεσθαι·
τούς τε γάρ ἐκ βασιλέως (1) ἐπ' αὐτὸν ἤκοντας,
φημὶ Μιχαήλ τε σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὸς ἐκείτο, ἀσμενός τε
εἶδε καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλέα ὡμολόγησε δῆλος;
ταὴν μηρᾶν εἰσέπειται ἐξ Ῥωμαίους κακουργήσων.
Εἴτε δὲ τῶν Κορβάδων συμπεπτωκάδεων ἡδη
σωρονισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιούτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ήδος, ἥν, λέγειν αὐτὸς ὕσδαμη ἔχω.
Πλείονος δὲ οὐν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρα-
πολιών διετέλει δεξιώσεως. Ἐπει τὸ δὲ ἄγχοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμ-
ψε (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγησε καὶ ἐπὶ
μεγάλοις συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συ-
νέσθαις ἀλλήλοις καὶ λόγους κοινωνήσειν ἐν παλατίῳ
βουλήσθων αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παραλίπεται, ἡθελε.
Βασιλεὺς δὲ ἤκουσε τῶν λόγων οὐχ ἀδῶς καὶ οὐν
πεποθῆσει ἀφικεσθεῖς τούτον ἐκδίευεν. Εἰσελαύνοντι
τοῖνυν (5) ἀνδρες ὑπήντων αὐτῷ δειπνού τε κατὰ γάνος
καὶ τύχην βασιλέας ἤγγιζον καὶ ὅσος τὰς ὑπερηφά-
νους τῷ τηγικάδε διεἴπον ἀρχές, προπέμψοντες τε
μεγαλοπρεπῶς; αὐτὸν ἐς τὰ βασιλεία καὶ τὰ εἰκότα
τιμῆσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσὼ τῶν ἀνακτόρων ἡδη
ἐγένετο ἔντα βασιλέως ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χιρικαλή τις αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα τὴν σελλίον (6)

Du Cangii notæ.

(99) Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτας. De expeditione Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam consulendi supra laudati scriptores. Priusquam vero Ludovicus itineri in Romaniam sese accingeret; Milionem de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, legatum anno superiori miserat, qui et transitum per Thraciam, et commitematum impetraret: quod ille benigne concessit, scripta ad regem per officiosa epistola sub mensem Augnstim, quae exstat apud Radulfum de Diceo in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τε γάρ ἐκ βασιλέως. A Manuele legatos ad Ludovicum missos Demetrium quemdāin, et alium cognomento Maurum, refert Olo de Diogilo, l. ii.

(2) Eiles καὶ φύσει. Gesta Lud. VII c. 9 de co-
dē rege: Erat vir naturaliter patiens et benignus.
Odo de Diogilo, l. iii: Rex Francorum, cui semper mos
fuit regiam majestatem humiliatim condire. [P. 442] Gervasius Tilleberensis, De oitis imperiali, ms. de
Ludovico VII: Qui successit Ludovicus piissimus,
amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis de-
ceptus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate
transiit ad Dominum, reliquo Philippo filio, qui post-
ponens paternam simplicitatem, materni generis astu-
tias auxit in usum. Ludovicus epitaphium habet a Ste-
phano abbate S. Genovesæ Parisiensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiæ regula, mitis erat.

(3) Πλειορος δὲ οὐρ. Fuit sanc Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ulte-
rius progredi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum, ferocius se gessit: sed legatos ab impe-
ratore ad se missos, Michaelem Palæologum seba-
stum, et Michaelem cognomento Branam, excep-
t comiter, eoque nomine gratias imperatori egit.
Apparebatque nihil eum damni contra Romanos
deinceps moliturum: quod utrum iis quæ Conrado
acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod
mitte illi a natura fuerit ingenium, haud omnino
mihi competitum. Utut sit, magnam inde sibi prin-
cipis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proxi-
mus esset, missis ad imperatorem legatis, amici-
tiam suam non tantum ultro est, professus; sed et
addidit, sese libenter cum eo de rebus non medio-
cris momenti acturum, si ille una convenerit, inque
palatio sermones de lis conferri pateretur. Annuit
dictis haud gravatae princeps, et ut accederet ille
fidenter, nuntiavit. Advenienti itaque, effusi obviam
quotquot erant genere vel fortuna imperatori
proximi, et quicunque primas tunc temporis obti-
nebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat,
summo cum honore in regiam deducunt. Postquam
83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco
imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam,
qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea
considisset, ultro citroque variis de rebus habito.

et Manuelem multa deinceps animorum consensio,
cujus argumenta sunt varia ultro citroque misse
legationes, de Quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655,
656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea iuni-
ta Alexii, Manuelis filii, cum Agnele Ludovici Ulia-
nuptia.

(4) Πρέσβεις δὲ βασιλέα πέμψας. Missi hoc tem-
poris momento a Ludovicō legati Constantinopoli-
lin Aluisius episcopus Atrebatusis, Bartholomaeus
D cancellarius, Archibaldus Bourbonensis, et ali-
quot alii.

(5) Εἰσελαύνοντες τούτου. Will. Tyrus: Inter-
rex Francorum pene iisdem subsecutus vestigiis,
cum suo exercitu pereverari. Constantinopolim, ubi
secretioribus cum imperatore usus colloquiis, et ab
eo honorificissime, et multa munera prosecutione
dimissus, principibus quoque suis plurimum honora-
tis etc. Odo de Diogilo, l. iii: Processinus igitur,
et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius
nobiles et divites, tam cleri, quam populi cetervatim-
regi obviam processerunt, et eum debito honore sus-
cepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de
sua visione et colloquio desiderium adimplerent.

(6) Σελλίον. Prosequitur Olo: Rex autem ejus
timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis
suorum intravit, et cum in porticu palatii satie im-
perialiter obvium habuit. Erant sere coavi et coæqua-
les, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem post

sermone, tandem in proximum, quod urbis moenibus observatur suburbanum, vulgoque ut reūli Philopatrum nuncupatur, concessit, aliquandiu ibi moraturus. Paulo post cum imperatore adiit ea palatia, quae in australi parte urbis sita sunt, visurus in illis quae admirationem inducunt, lustraturusque sacrosanctas reliquias, quae in templo ibidem extrecto religiose coluntur: ea scilicet, quae sacra-tissimo Christi corpori quondam adiuncta, ad Christianorum monumentum asservantur. His Byzantii peractis, et obstricta insuper jurejurando fide amicum se quandiu viveret, ac in bellis socium imperatori fore, in Asiam et ipso trajecit.

48. Interea dum haec geruntur, imperator Nicolum quemdam, cognomine Muzalonem ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primitur dignitatibus versatus, ecclesiamque Cyprorum adeptus, ultra postmodum inde recesserat. Verum ut res administrare coepit, omnium statim ora in eum commota sunt, injusto occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposueret. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari haudquam passus: ubi autem **B. 4** re ad imperatoris examen delata, male sibi consursum agnovit, iudicium nolens denuo experiri, abdicata ultro dignitate, ad vitam rursus privatam rediit. Theodosius ei sufficitur, vir monachicis institutis apprime instructus. Alemanni interea, ut supra scrisimus, a Persis saepius repulsi, multisque suorum amissis, desperatio jam per Philometrum transitu, inde retrahere. Ut venerunt Nicoram, Germanis progradientibus ibi sese adjungunt, regibusque aliis, qui et ipsi non modicos secum ducebant exercitus. Ilorum alter Tzecorum genti imperitabat, a Con-

408
Aρωματίζοντες; ὄνομάζουσιν ἀνθρώποι, οἱ δὲ καθιζήσας τὰ εἰκότα τε εἰπών καὶ ἀκούσας τότε μὲν οὐς τὸ πρὸ τοῦ περιβόλου ἀπηλάττετο προδάστετο. ὁ Φιλοπάτιον, καθάπερ ἡδη ἐφην ὄντος πατέρος, ἐνταῦθα καταχθόσμενος· ὅληγε δὲ ὑστερού καὶ οὐς τὰ πρὸς νότον τῆς πόλεως σὺν τῷ βασιλεῖ ἥθεν ἀνάκτορα (7). [P 47] Ιεστορήων δοσα τε ἐνταῦθα θαυματος ἀξία καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν τρίτην νέων (8) ἐνταῦθενος λεπτοῖς· φημι δὲ δοσα τῷ σωτηρῷ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῦ ἔστι. φυλακτήρια. Τοσαύτα ἐν Βυζαντίῳ πελάσας δροῖς τε τὰ πιστὰ δοὺς ή μὴν φύλος διὰ βίου καὶ σύμμαχος βασιλεὺς ἔστεσθαι, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διέβη καὶ αὐτός.

τῇ. Ταῦτα μὲν οὖν τρίτη ἐπεράσσετο. Οὐδὲ βασιλεὺς Νικόλαὸν τίνα (9) φί Μουζάλων ἐπίκλησις ἦν τὸν ἀρχιερετικὸν θρόνον ἀνάγει, δε εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικὸς μὲν περτερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχῶν εἰτε ἐθελοτής ἐκεῖνον ἀφίσταται. 'Ἄλλ' ἀμα τε ἐπὶ τῶν εργαγμάτων ἐγίνετο, καὶ ἀμα πᾶν κατ' αὐτοῦ κεκίνηται στόμα, παρανόμως αὐτὸν πιπηδησαι λεγόντων τῷ θρόνῳ, διτε ἐν τῇ λαχούσῃ τούτον ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν Ιερουσαλήμην ἡδη προσαποθέμενον. 'Ο δε τὸ μὲν πρώτον Ισχυρογνώμων τις ἦν καὶ τοῦ θρόνου μεθίσθαι οὐδαμῆ ἥθελεν. 'Ος δε ποτε βασιλέως τῷ πράγματι διατησαντος τὸν ἡτονα δγνω κληρούμενος, οὐχὶ καὶ εἰσαῦθις ἀνακριθεσθαις ἀνασχέμενος, ἀφίσταται τε τοῦ θρόνου καὶ, καὶ ἐκεῖνον αὐτὸς ἐδίου-
ανθ' οὐ Θεόδοτος (10) ἀνὴρ ἐπὶ πλειστον ἀσκητικὸς ἔγγυμασάμενος προχειρίζεται πόνοις. 'Αλαμανοὶ δὲ, καθάπερ εἰρηται, πρὸς τῶν Περσῶν πολλάκις ἀποκρουσθέντες πολλοὺς τε τῶν σφετέρων ἀποβάλλοντες, ἐπειδὴ τὴν διὰ Φιλομίλιον ἀπεῖχενταν ἡδη διδαστιν, ὅπισα λοιπὸν ἐφέροντο γενόμενοι τε ἐν Νικαίᾳ (11). Ενταῦθα Γερμανοῖς τε δόδῳ λοῦσι

Du Cangii notes.

amplexus. et oscula mutuo habita, interius processerunt, ubi positio duabus sedibus paritor subsederunt. Verum sellane Ludovico regi data fuerit humilior, quod vult Cinnamus, non attigit Odo, neque id vero videtur consentaneum, cum Ludovicus ipse in epistles ad Sugericum Constantinopolis gaudenter et honorifice se ab imperatore suspectum suis insinuat. Maxime enim dignitati regiae et Francicæ maiestati detraxisset Ludovicus, si Byzantino principi istiusmodi prærogativam in ipsomet Constantinopolitano palatis concessisset, quam quidem demegasse par est credete, cum Ludovicus qui jam Propontidum fretum cum copiis suis emensus erat, Manuelli roganti, ut ad suum palatum pro rerum quarumpiam oblata de novo occasione regredetur, id plane recusa verit, mandaveritque Manuelli, ut in ripam suam descendere, vel in mari ex equo (legendum aquo) collogium feret, ut refert Odo, l. iv, Cuiusmodi congressus formam adiuit post hæc Conradus, qui primum Manuelli locum concedere ultro, id roganti, noluerat. Sed hæc pluribus prosequimur in dissertatione. 27 ad Jolivilliam.

(7) Τὰ — ἀράτορες. Palatum Blachernarum intelligit, quod ad urbis partem australē erat, πρὸς νότον, sic enim legendū, non πρὸς νότον. Ita et l. iv, n. 14, l. v, n. 71: κατὰ νότον τῆς πόλεως; idem palatum statuit.

(8) Τὸν τῆς γεώργιαν. Templum Blachernarum, in

quo asservabantur τὰ ἀντάρια τοῦ Χριστοῦ στάργανα, ηὗ bis innuit verbis Cinnamus: δοσα τοῦ σετηροῦ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῦ ἔστι φυλακτήρια. Sepulcrals porro Christi fascias a Pulcheria Augusta inventas bac in seile depositas auctor est Nicophorus Callist. l. iv, c. 2. Vide quae observamus ad Annæ p. 496.

(9) Νικόλαον τύραννον Catalogus patriarcharum Cyp. : Νικόλαος μοναχὸς δ Μουζάλων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μανούηλος) ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου, καὶ παρατεσάμενος, ὃς πολλοὶ μὲν ξεγονοὶ, καὶ τὸν ἀρχιερευσάνην ἀνήκη, πολλοὶ δὲ μόνην τὴν διοικησιν τῶν πράγματων, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἑπτά ἔτη σχολάσσας, εἰτα ἀνεβιάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ποιήσας χρόνους γῆ μῆνας δ., εἰτα παρηγήσατο ἀμφιβόλως, τὰ βίας τῶν παπογεγεθέντων ἀπ' αὐτοῦ, πολλῶν δυτῶν, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἐγερτούσην. Nicolai Muzalohis patriarchas Cyp. meminuit Theodorus Balsamon in epist. Basil. ad Amphilioum c. 60. [P. 443] Vide Jus Graeco-Romanum, tom. I, p. 224.

(10) Θεόδοτος. Albas et ἡγούμενος τῆς ἀγίας Αναστάσιος. Catal. Patri Cyp. De hoc monasterio dixi in notis ad Bondelmontii descript. Cyp.

(11) Γενόμενοι τε ἐν Νικαίᾳ. Mathæus Paris. : Evasit tamē imperator cum principib⁹ suis, et cum difficultate nimia usque Nicam peruenit, indeque Constantinopolim prosectorus, usque ad sequentis τι-

συνέμεναν καὶ ῥῆξι τοῖς δόλοις μαγάλα καὶ αὐτοῖς. Αἱ προσεγκρήσεις στρατεύματα· ὃν δὲ μὲν τοῦ Τέρχων (12) κατῆρχεν θύνους, ῥῆξι πρὸς τοῦ Κορδέδου δῆθεν προχειρίσθει; Δεύτερος δὲ τοῦ τῶν Λέχων (13), οἱ Σκυθικὸν μὲν εἰσὶ γένος, Θύνους; δὲ προσυικοῦσι τοὺς δεσποτίους. Ἐπειδὴ τε ἡς ταῦτα συνήσσεν τὰ εργατεύματα, ῥημάτιον τι τῷ μαχρῦ πρὸς Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιλέγεσθαι εἰωθός ἀναφανδὲ καὶ τότε προφέρετο «Πούτη» (14) Ἀλαμανὸν, οὐδὲν τῶν εἰποτές εἰπεῖν λέξεως ἔσχηκός. «Οὐθὲν δὲ τὸ τοιούτον ἀρχῆν ἔχεν αὐτίκα δηλώσω. Τοὺς θύνους τούτοις δέ περ τὸ μάχεσθαι τρόπος ἔστιν οὐδὲν ὅτις. Γερμανὸν μὲν γάρ ίππον τα εὐσταλῶς ἀναβῆναι καὶ ἔνι δόρατι (15) δειλάσσαι δεῖσι μάλιστα, ή τα ίππος αὐτοῖς δρόμῳ τὴν Ἀλαμανῶν παρελαύνει. Ἀλαμανοὶ δὲ πεζῇ τε τὴν μάχην ἐνεγκείν ξενοὶ ὑπὲρ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἔπειρι χρήσασθαι πολλῷ προφερέστεροι. Ἐπειδὴ γοῦν ποτε Γερμανοῖς ἐπεστράτευον Ἀλαμανοί, τὴν αὐτῶν ὑφορίμενον ίππον πεζῇ τὸν πόλεμον ἐνεγκείν ἔγνωσαν. Γερμανοὶ τούναν [P. 48] ἀνέτῳ τῇ αὐτῶν ἐντευχήστεις ίπποι, αὐτῆς μὲν ἐκράτουν, τῶν δὲ Ἀλαμανῶν ἕχετερον καθιπατάσμαντος ἐπέρκοντο τα αὐτοῖς ίπποις ιόντας, καίτοι πλήθει παρὰ πολὺ αὐτῶν θαυμαζοντο, καὶ τῷ εἰρημένῳ προσεκρεπόμουν αὐτοῖς, διτὶ δὲ τὸν σὺν τοῖς ίπποις μάχεσθαι, οἱ δὲ πεζῇ τὸν πόλεμον εἶλοντο. Τούτο δὴ καὶ τότε καθάπερ εἰρηται πρὸς τῶν Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιφέρμενον συνεχῶς μεγάλα τούτοις ἐλύπει. Άιδα τούτο τούν καὶ δτε τὰ δεύτερα κληρούσθαι τῶν Γερμανῶν σίδνυτος αὐτοῖς; ἐν ταῖς ὁδοῖς περισταταῖ, δηροὶ μὲν

Du Cangii notæ.

item veris perendinavit. Addo Tyrillum I. xvi, c. 28, Gesta Lud. VII, c. 10. Conradi cum Iconiensibus conflictum narrant idem Tyrillus, I. xvi, c. 20, 21, 22; Gesta Lud., c. 6; Odo de Diogilo, I. v.; Nicetas, I. i. n. 6, etc.

(12) Τέλχων. Tzechos vocat Cinnamus, quos alii Bohemos, olim sic dictos a Tzechio, primo Bohemici principatus auctore, cuius mentio est apud *Aeneas Silvium*, in Histor. Bohem. c. 3. Ab illo enim, lingua Slavica, seu Sclovonica, Checos, et Czechos etiamnum nominari Bohemos consiat. Diversi porro a Zecchis, de quibus Procopius, I. ii De bello Pers., c. 29; I. iv De bello Goth., c. 4, et Theophanes in Copronymo, p. 369. Nam isti procul a Bohemia dissit, Ponti Euxini litus insederunt. Ceterum Vladislaus Bohemus rex inter principes, qui sacrae militiae nomen dederunt, refertur ab Utbone Frising., I. i De gest. Frider. c. 40, qui Ladislai nomen buic regi tribuit, ut et I. ii, c. 27, Radenicus, I. iii, c. 13, et *Aeneas Silvius* in Hist. Bohem. c. xxiv. Sic etiam Guntherius I. vi Ligur.: *Hoc quoque convenit procerum dux ille Bohenus, Pana Ladislaus quem nominet, ob sua gesta Fortiter, et bello super spectata Polono, Et duce rex fieri meruit, gessisque potenti Septa menu, cinctaque uero diademata crines.*

Vladislaus meminuit rursum infra Cinnamus, p. 223 et 228.

(13) Λέχων. Boleslaus IV, rex Polonorum, quos Lechos etiamnum vocari auctor est Sigismundus Herbersteinus in Comment. Rer. Moscovit., a Lecho primo gentis auctore, Zecchii Bohemus principis fratre.

A rado ad regiam evocatus dignitatē: alter praeversus Lechis, Scythicas gentes, quorū regio Hungaria Occidentalis contermina est. Postquam ita usus convenero exērcitus, dictum illud quod in Alemanno jampridem jactari solet, palam tunc cōpīt proferri: «Pousse Aleman, » sic enim ad verbū se habet illud scommis, quod unde originem habuerit, paucis expediam. Gentibus istis non eadem est dimicandi ratio. Germani quidem equum expedite concendere, cum hasta irruore maxime periti: eorum equitatus celeritate et cursu Alemanno longe præponet; Alemanni autem pedestri acie, ut et ensiuū usu præstant Germanis. Cum itaque aliquando contra Germanos præliaarentur Alemanni, vererentur que eorum 85 equitatum, bellum pedites conficerre instituunt. At Germani in inconditum neglectumque eorum equitatum facto impetu, illiū haud zegre delent. Ceteraque inde Alemannorum copias pedestres vertunt in fugam, eti bellatorum numero longe ab illis superarentur. Tum dictorio jam memorato præstrinxere Germani Alemannos, quod cum potuissent ex equis pugnare, pedestre prælium prætolissent. Id tum quoque, ut retuli, a Germanis continuo objectum Alemannis non parum molestum fuit. Ea igitur propter, et quod his periculum erat ne in itinere Germanis inferiores exsisterent, una quidem ad Philadelphiam usque profecti sunt: exinde vero Conradus, cum se ostenderet a Germanis ferre non posset, reverti statuit, deque eo consilio monuit imperatorem. Ille cum reges invicem divelli percuperet et simul hominis doleret vicem, hasce

(14) Πούτη. Tollius pedes Alemanne interpretatur, i. e. Gallice: à pied Aleman, quia Græcis forte τούτη, pes est: sed cum vocabulū istud τούτη, Gallicā sapienti pronuntiationē, probabilitius est eo expressissimo nostrūm *pousse*, hoc est, insta, curre, propera Alemanne: quod cum Alemanni, qui pedestres pugnare solent, contra quam Franci, quorum robur in equitatu semper fuit, quod etiam scribit Anna, I. v. p. 440, vel potius quod eorum equi variis in conflictibus ab hostib⁹ jam cœsi essent, facilius haud poterant, fratres Alemannos irridebant et sugillabant tanquam segnes et ignavos. Amissons sane passim, et extintos in longa ista et fastidiosa peregrinatione plerosque Alemannorum equos tēstatute Viterbiensis:

Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedestres. Atque inde inter gentes prius conjunctas dissidit somes. Willelmus Tyrinus: *Hic demum imperator, seu quia cum paucioribus erat, qui multo plures prius secum habuerat, vescundam sustinens, cum Francorum fasces non ferens, seu aliis latitudine causis, remissis quæ supererant per terram legionibus, ipse ab Epheso usus navigio, Constantinopolis reversus est. Notat etiam Odo de Diogilo, I. ii, ut nostris erant importabiles Alemanni eo in itinere, ita Alemannos, Francorum superbiam dedigatos, non semel contra illos arma suipissime. Alemannos certe ut equitandi ignaros persiringit Nicophorus Phocas apud Lutibraudum in Legat. cui au omnino fides præstanda sit hac in re, dubium facit Victor Schottii, qui in Caracalla, Alemannos, gentem populosam ex equis mirifice pugnantes suisse ait.*

(15) [P. 444] Καὶ ἦρ δόρατι. Vide notas ad. Annæ p. 171.

litteras misit : « Res omnes cum adest fortuna, vel qui minimum sapiunt, nunquam pensare solent, sed ipsas per se omni casuum varietate denudatas. Non itaque cum prospere omnia tibi cederent, supra quam ex dignitate erat, te uti voluimus. Nunc vero cum adversa quodammodo te urgeat fortuna, iisdem demereri obsequiis hand nos pigebit, quibus antea et consanguineum, et tot nationum ducem honorare sollicite curavimus, et de rebus imminentibus consilia dare, cum ob jam dictas causas, tum quod uterque eamdem profiteamur religionem. At tu quidem nescio **86** quomodo posthabito quod tibi profuturum erat, per imprudentiam quod pejus est elegisti. Sed quandoquidem que semel facta sunt, infecta esse nequeunt, a nolis silentio prætereantur. Ad ea vero quæ nondum effugerunt, animum quam maxime advertere par est. Ejusmodi quippe est rerum natura ut sint in perpetuo fluxu, stent nunquam : si quis prior eos occupat, jam totum habet : præterlapsæ revocari perinde nequeunt. Dum itaque rebus suis aliquis restat remedii locus, quod conductit utileque est, præripere festines. »

49. Atque is fuit epistulae finis. Conradus interea, damnata jam sua imprudentia, nescius quid ageret, haud libenti animo Germanis comes ibat. Ut vero ad eum perlatæ sunt imperatoris litteræ, rem pro lucro aestimans, quæ offerebantur avide accepit statimque retro cessit. Ad Hellespontum cum pervenisset, transmisso freto descendit in Thraciam, ubi ad imperatorem, qui ibi tum morabatur, accedens una inde cum illo Byzantium venit. Quo in loco eum excepero deinceps variae animi relaxationes, imperatoria palatia, omnis generis spectacula, equorum certamina, magnifici apparatus, quibus defessum laboribus corpus subinde recreavit. Idonea denum pecuniarum copia sublevatus, cum triremibus in Palæstinam iter intendit, classis præfecto Nicephoro Dasiota ei ductore atque alia omnia necessaria subministrante. **87** Postquam aliis ibi conjunctus regibus, ad vivitum Christi sepulcrum justa exsolvisset, cæteris, prout cuique libitum erat, in patriam remissis, ipse hisdem vectus navibus inde Thessalonicanum appulit, ubi et imperialorem vidi denuo, et cum eo congressus collocutusque est. Imperator vero ea de quibus primum invicem convenerant illi in memoriam reduxit, quæ erant hujusmodi: ut videlicet Italiam in dotem restitueret Irena, quam ille sibi cognatam imperatori despon-

Α καὶ ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἡμῖν ἔχωρουν, τὸ δὲ ἐντεῦ-
θεν Κορδάδος οὐκ ἔτι φέρειν εἰ πρὸς Γερμανῶν
περιορῶντο δεδυνημένος ταλινοστεῖν ἔγνω ἀμένει
καὶ βασιλεῖ τὸν σκοπὸν ἐπιστείλας ἀδήλου. Οὐ δέ
τὸ μὲν ἀπονοσφίξειν ἀλλήλων τοὺς δῆρας θύειν,
τὸ δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συνιλγῶν, ἐπέστειλε τοιάδε·
«Ἄνθρωποι, οἵς καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ φρονεῖν μέ-
τεστιν, οὐ διὸν ταῖς τύχαις τὰ πράγματα θεωρεῖν
Εθοῦ; ἀλλ' αὐτὰ καθ' αὐτὰ περιπετεῖας ἔξιν τίνεις;
Οὐτε τοινύν εὐθηνουμένῳ σοι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν περι-
φέρεινθαι ἔγνωμεν, καὶ νῦν γε μετρίως δυσπραγή-
σαντα τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν σε δεξιοῦστας οὕκουν
δκνήσομεν, οἵς καὶ τὸ πρότερον δσα καὶ ἔγγενη
καὶ τηλικούτων ἔθνων, ἀρχοντα τιμὴν ἡμῖν μὲν διὰ
-σπουδῆς ἥν, ἔυμβολεύειν τε τὰς παριστάμενα, τῶν
Βι εἰρημένων τε ἔνεκα καὶ τοῦ ὅμοθρήσκους ἥμας; ἀλ-
λήλοις εἶναι. Σὺ δὲ ἀλλ' οὐκ οἴδε δύπως περὶ ἐλάσσο-
νος τὸ σοι αὐτῷ ἔυνοίσον πεποιημένος ἐλαθεῖς ἁυτὸν,
τὸ ήττον αἰρετισάμενος; ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐπιδήμερ
ἄπαξ γεγονότα ἀναλύειν ἔστιν ἀδύνατον, παρείσθω
τέως; ἡμῖν, ἐπιμελητέον δέ τοις ἔνι μάλιστα τῶν ἔτι
παρ' ἡμῖν, τῶν οὖπω πεφευγήτων. Τοιαύτην γάρ
δοχμῆν κάνει τις ἀρύτηται προλαβάνων, ἔσχεν ήδη τὸ
«Ἔως τοινύν ἔχεις τινὰ θεραπείας τὰ κατὰ σὲ τρό-

ιθ'. Το μὲν δὴ γράμμα ἐν τούτοις τετέλεστο. Κορ
βάδος δὲ ἐτύγχανε μὲν καὶ πρότερον ἡδη ἀδουλίαν
ἔσπειτο καταγνών, οὐκ ἔχων δὲ τι καὶ δράσειν οὐ
σφόδρα ἐθελούσιος Γερμανοῖς εἶπετο. Τότε δ' οὖν
ἐπιειδὴ καὶ τὰ βασιλέως παρ' αὐτὸν γράμματα ἤλθεν,
C ξέρμαιον αὐτίκα τὸ πρᾶγμα ἡγοσάμενος, ἐδέξατο τε
σὺν ἡδονῇ τοὺς λόγους καὶ θάττον ὁπίσω ἔχωρει,
πρὸς Ἐλλησπόντη τε γεγονώς διὰ τοῦ ἐνταῦθα πορθ-
μοῦ ἐπὶ Θράκην διέβη. "Ενθα τῷ βασιλεῖ διατριβήν
ποιουμένων συγγεγονώς εἴτα ἐπὶ Βυζάντιον (16)
ἄμα αὐτῷ ἦθεν. "Ενθα ἀνέστι τε αὐτὸν τοῦ λοι-
ποῦ διεῖδεντο καὶ βασιλεῖοι καταγωγαὶ, θάττρά τε
πάντοδατ [P. 49] καὶ ἀμιλλαὶ ἱππῶν καὶ δεξιώσεις
λαμπραὶ, δι' ὧν κάμπον αὐτῷ τὸ σῶμα παρεμυθή-
σατο. Καὶ χρήματα κεκομισμένος ἴκανά ἄμα τρή-
ρεσιν ἐπὶ Παλαιστίνην ἀπῆι, Νικηφόρου τοῦ Δα-
σιώτου πλοδούς τε αὐτῷ ἥγουμένου καὶ θεραπειας
τῆς ἀλλῆς προνοοῦντος; "Ενθα καὶ φῆται τοῖς ἀλλοῖς
ἔλθων ἐς ταύτην καὶ τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ζωνδόχῳ
D Χριστοῦ τελέσας τάφῳ, τῶν δὲλων ὡς δύναται ἐκά-
στῳ ἐγεγόνει ἐπὶ τὴν πατρίδα στελλομένων, αὐτὸς
σὺν ναυσὶ ταῖς εἰρημέναις ἐκεῖθεν ἀχθεὶς Θεσσαλο-
νίκῃ προσέσχεν (17), ἐνθα τὸ δεύτερον βασιλέα τε
εἶδε καὶ λόγων αὐν καὶ διμίλιας ἐκοινώησεν. "Ο δὲ
βασιλεὺς τῶν πάλαι προσιμολογηθέντων ἀνεμίμνησεν
αὐτῷ ἡσαν δὲ ταῦτα, ὅπως Ἰταλίαν εἰς ἔδον τῇ

Du Cangii notæ.

(16) *Etra & xl Bucovinor.* Willlemus Tyrus :
Ipse ab Epheso usus nuncgio Constantinopolim re-
versus est, ubi a domino imperatore multo quam
primo adventu susceptus honestius, etc. Olo de Dio-
gilo, l. vi: Alemannus praetens quod Constantinopo-
litum imperatorem non viderat, apud eum rever-
sus est hiemare.

(17) Θεσσαλονίκη πριν σέσχεται. Otto Friesing.

1. i. De Gest. Frisl., c. 59: *Conradus Romanorum imperator, naves apud Ptolemaidem ingressus, fratrem et amicum suum Manuel regis urbis principem in Achaea seu Thessaliam finibus inveniens adiit cum eoque, tanquam ex longa via fatigatus, laboribusque fractus, et non modica infirmitate correptus, per aliquod temporis spatium ibi quievit. Addit Will. Tyrium l. xxii, c. 28, et Gesta Ludov. c. 27.*

βασιλεῖ ἀνασώσαιτο Εἰρήνη, ἣν καὶ αὐτὸς ἔυγενὴν οὐσαν τῷ βασιλεῖ κατηγύγησεν. Ὄρκοις οὖν δευτέρως αὐτὸς τε καὶ Φρεδερίκος τὰ σφίσι δεδογμένα πιστώσαντες τῆς Ῥωμαίων ἀπαλλάσσονται γῆς. Κορράδῳ μὲν οὖν ἐντεῦθα τέλος ἔσχον τὰ πράγματα. Τῷ δὲ Γερμανῶν ἥγη ἵκαναστίνης ἀναγομένῳ οὖν ναυσιν, οἱ πολλαὶ παρὰ τὰς ἑκαὶ σαλένουσαι ἀπόκει μισθοῦ τοῖς βουλομένοις παρέχονται τὴν περισσόν, τοιάδε τινὰ ἔνυπτεσσ. Νῆσος Σικελία ἐπὶ καταδρομῇ γῆς Ῥωμαίων ἔξιονται πρότερον ἐνταῦθα που τοῦ πελάγους ἐφέροντα. Ταῦτας Ῥωμαίων οὐδεὶς περιτυχόν, οὐδὲ Χουρούπης κατήρχεν, εἰς χειρα ἥλθε. Τύχη δὲ τινὶ μαχομένων τῶν στόλων ἄμφοις συνέπλεε τούτοις καὶ ὁ βῆξ. Ἐπικρατεῖστέρων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ῥωμαίων ἥδη γεγενημένων τῷρ' ὥλιγον ἥλθε τοῦ ἀλώναι (18) καὶ αὐτὸς ἐξ αἰτίας τοιάδε. Ἐπειδὴ ταῖς Σικελῶν καθάπερ εἰρηται ἔνυμέις ναυσιν, ἐκδάσεις τὴν ἐστοῦ Σικελίκην εἰσπιθῆσται πριήρην, καὶ εἰ μὴ ταχὺ τοῦ κινδύνου συνιεῖς τῶν Ῥωμαίων συμμαχῶν τινὸς σημεία ἐνέθετο ψάσας αὐτῇ, τάχα ἀν ώπε ταῖς Ῥωμαίων ἔγεγνει χεροί. Νῦν δὲ πλείστους τῶν οὖν αὐτῷ ἀποθαλὼν λάφυρον τοῦ πολέμου γεγενημένους αὐτὸς μόνις ἐσώζετο. Ἀλλὰ βισιλέως ἔξης δεηθεὶς τούς τε σιχμαλώτους ἐλυσε καὶ τὰ διηρπασμένα κεκόμιστο πάντα. Ἐνταῦθά τε πέρας ἡ των ἐπεριών θυγῶν τὰ Ῥωμαίων ἔσχηκεν ἐμβολή.

χ'. Κεράδδος δὲ, εἰς τὴν πατρίδα παλινοστήσας, ὥλιγον ἐπειδίους ἐπελεύτεσεν (19), οὐδὲν οὐδέποτε ὅν βασιλεῖ διωμολόγηκε πέρατι δεδωκώς. Μεθ' δὲ Φρεδερίκος τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. "Οὐεν δὲ ἐπὶ Φρεδερίκον μετὰ Κορράδον τὸ Ἀλαμανῶν ἔνυπτεσσ χρέος, δὲ μῆτρας ἔξης παραστῆσαι μοι. Ὁ Ἀλαμανῶν ἥδης Ἐρήχος" (20) ἐτι περίοντα τὸν πατέρα καθείρξας, τοῦ Ῥώμης τε ἀρχιερέως πολέμῳ περιγγονώς αὐτὸς

A derat. Altero igitur sacramento firmatis illis, de quibus convenere rursum, Conradus et Fredericus e solo Romanorum excessere. Atque eum finem quae Conradum spectant habuerunt. Germanorum autem regi ex Palestina revertent cum navibus, quae magno numero in illis fluitantes littoribus, dato nauto, excedentes inde transmittere solent, talia acciderunt. Cum naves Siculæ, quæ primum ad incursandos suos Romanos exiverant, pleno tum æquore ferrentur, in eas classis incidit Romanorum, cui præterat Churupes, manusque cum hostiis conseruit. Dumi committitur utrinque certamen, cum nescio quo casu et ipse cum lis vela ficeret, superioribus jam factis Romanis, quin caperetur parum absuit. Postquam enim, ut diximus, Siculis B navibus adjunctus est, sua egressus, 88 triremes concendit Siculum, et ni intellecto repente periculo, navis Romanorum sociæ signum imposuisset, venisset haud dubie in manus Romanorum. Ita vero compluribus suorum, qui capti fuerant, amissis, ipse vix soipes evasit. Sed imperator postea captivos solvit resque ablatas omnes repente jussit restituiri. Atque ejusmodi fuit gentium Occidentalium in Romanorum terras irruptio.

C 20. Reversus autem in patriam Conradus, protracta haud multum vita, decessit, nihil eorum quæ imperatori spoderat executus. Hunc exceptit Fredericus. Unde autem post Conradum ad Alemannorum imperium pervenerit, dicere deinceps aggrediar. Henricus Alemannorum rex, parente superstite in vinculis habito, debellatoque bellis Romano pontifice, subditos sævo premebat impe-

Du Gangii note.

(18) Παρὸ διληγορὸν ἥλθε τοῦ ἀλώραι. Falsum igitur quod ait auctor Gestorum Ludovici VII. c. 27, Ludovicum regem in portu Acconensi navigum concendiisse. nariisque nullo impidente periculo, ad regnum proprium reversum esse. Siquidem, ut narrat hoc loco Cinnamus, parum absuit quin venerit in Graecorum potestalem, qui tum, flagrante bello Siculo, maria cum valida classe obihant, Siculis ipse admistus. Id porro Robertus de Monte, Vincentius Bellonac. part. iii. l. xxvii. c. 127; Nicolai Trivettus in Chron.; Sanutus, l. iii. part. vi. c. 20, et ex iis auctor Magni Chronicorum Belgici, et Bonifacius dec. 2, l. vi, accidisse tradunt, cum Mannei Coreyram a Siculis expugnatam obsideret A. 1149. Vincentius Bellonac.: Ludovicus rex Francorum a Palastina navigans, ut in patriam rediret, Graecorum naves incurrit. Cumque ab eis imperatori Cursolium obsidentis praesentandus deducitur, Gregorius [Georg.] dux navium regis Siciliae eos aggrediuit. Siquidem vastatis et spoliatis Graecorum provinciis usque ad ipsam urbem regiam Constantinopolim accedens, sagittas aureas in palatium imperatoris jecerat, et incensis suburbanis, de fructibus hortorum regis violenter tulerait. Unde rediens naves Graecorum incurrit, captum Ludovicum regem eripuit, sed captus, regis obtutus, dimisit. Interim Manuel receperit in ditionem Cursolio, Siculorum naves insegitur, et a captis nonnullis navibus, rex suga liberatur, et a rege Rogerio Siciliae, et a papa Eugenio honoratur.

Sed de obsidione Coreyrensi agetur lib. seq. Profert Philadelphus Mugnos, l. iv Theatri Genealog. Nobil. Famili. Sicular. diploma regis Rogerii in gratiam Georgii de Landolina militis, cui Ludovicus regis liberationem ascribit his verbis: Maxime tu ipsem et personaliter tanquam praefectus de duabus nostris regiis triremibus nostræ classis maritimæ, cum dinovo auxilio cooperante, et nostrorum milittum, eorumque praefectorum fortitudine, fidelitate, et prudenter, non procul Graecorum hostium, eorumque naves et triremes expulisti, et tandem a captivitate illustrissimum regem Ludovicum VII usque processores et Galliae magnates manumisisti. Verum charta hinc, si non incerte omnino est fidei constat mendum inesse in ascriptio an. 1146. Ut sese res habeat, ex landatis scriptoribus refellitor Thomas Fazellus, qui dec. 2, l. vii. c. 3, scripsit Ludovicum regem ab ingenti Saracenorum classe forte interceptum et captum, a Rogerio, qui tum classe occurrit, liberatum, et ab interitu vindicatum.

(19) Ἐρήχος. Moritur Conradus xv Kal. Mart. an. 1152. Monach. Erford. Otho Frising., l. t De Gestis Frid., c. 63: l. ii, c. 1, Gotefridus Viterbi., etc.

(20) Ἐρήχος. Fallitur hoc loco Cinnamus: neque enim Conradus et Fredericus Sueviae dux, Frederici imperatoris parens, Henrici imp. filii fuerunt, sed Fred. rie de Stauffen, nobilis Suevi, ex Agneta Henrici imp. filia.

rio. Unde irritati Alemanni, eo extincto, imperium liberis illius concedere nequaquam voluerunt. Erant vero hi Conradus et Frederici pater. Itaque Lotharium quemdam acciverant, *status extrema virum*, eique rei Alemannicæ arbitrium permiserunt. Sed enim illi paterno se excidere imperio non ferentes, res novare turbareque statuerunt. Quod ubi advertit Lotharius, *status vir proiectior et prohibitate singulari quique nihil nisi simpliciter ageret diceretur*, in eam tandem cum illis conditionem **89** venit, ut imperium adipiscerentur, postquam vita sicut sibi fata posuissent. Lothario non multo post extinctio, cum sors cecidisset super majorem natu, patrem nimiriun Frederici, altero orbatum lumine, pro se Conradum fratrem ipse assumpsit, pollicitum jura-
mento prius imperium ad Fredericum aliud, ubi et ipse vita concessisset, transmissurum. Quapropter moriens Conradus, ut narravimus, Frederico corona-
nam imposuit. In hunc modum res ea gestæ sunt : bella autem Sicula exinde initium habuere.

Εάντοι. Διὸ Κορράδος τελευτῶν, ὀστερός Φρέρην, Φρεδερίκῳ τὸ στέμμα πειθεῖται. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς πηγὴ.

Du Cangii notæ.

(21) [P. 445] Τὸν δρα κακηρωμένος τοὺς ὄφαλούς. De Frederico Suevæ duce, altero orba oculo, agunt Otto Frising. I. i De Gest. Frid., c. 12,

14, 21, 39; I. ii, c. 2; Chron. Hildesheim. n. 1105, 1118, 1126 et 1135; Chronica Australis n. 1135 Guntherus, etc.

BIBLION Γ.

LIBER III.

1. Florebat ea *status Rogerius*, dignitate primo **C**oncomes, vir ceteroquin in rebus gerendis strenuus admodum et impiger, texendis dolis perquam idoneus, quique rite ordinata permiscere in primis nosset. Is Gulielmo Longibardiæ duci cui erat subditus, in Palæstinam cuncti pecunia senori data,

α'. [P 51] Ρογέριος (22) ἦν τις ἀνήρ, ἐς κέμητας μὲν τὸ πρώτον τελῶν, δραστηρίος δὲ ἀλλας καὶ δρεπῆς ἀνήρ, διενός τε πράγματα βάλει καὶ τὰ καθεστῶτα κινηταὶ δεξιός. Οὗτος Γιλιελμός (23) τῷ Λογγιβαρδίᾳ δουκὶ ὑφ' ὃν ἐτέτακτο, ἐς Παλαιστηνὴν (24) ἀπαίροντες χρήματα δεδανεικὰς τὴν Λογγε-

Du Cangii notæ.

(22) Ρογέριος. Rogerius Siciliae comes, Rogerii I Siciliae comitis ex Adelsoide Monferrato filius.

(23) Γιλιελμός. Willermus, Rogerii Apuliae et Calabriae ducis filius, Roberti Wiscardii nepos, dux eorumdem ducatum a Paschali pp. constitutus an. 1114 in synodo apud Cyperanum, cui ille postea fideli sacramentum præstilīt, ut est in Chronicō Ca-
sinensi. I. iv, c. 51.

(24) Έξ Παλαιστηνῆς. Blondus, Collenius, Ritus, et alii rerum Neapolitanarum scriptores tra-
dunt Willelmum, dum Constantinopolim pergeret, ut pactam sibi Alexii Comneni imperatoris illiam uxorem diceret, a patruo Rogerio ditionibus suis extintum fuisse. Cinnamus a Willermo eas in pignus datas Rogerio auctor est, dum ille iter Hierosoly-
mitanum aggreditur. Sed neutrum probabile esse argumento est, quod Alexander abbas Celestinus, horum temporum scriptor. I. i, c. 2 et 5, refert : Rogerium nempe, cum Willelmum Salerni decessisse

percepisset, doluisse valde quod se ignorantis defunctus esset, quodque se ut sibi vivens statuerat, si filium non habere, heredem non fecisset. Inde preparatio navalis itinere, quantocum Salernum latendisse, statimque Calabriam et Apuliam ditionem suam subdidisse, reluctante quantumvis Honorio pontifice, a quo tandem cum vexillo ducatus investituram accepit. Ille se consentiunt quae habet Hugo Falcondus, dum sit Rogerium consanguinei sui Willelmi ducis Apulie morte cognita transisse in Apuliam, et universis civitatibus ac principibus, qui ei resistendum pota-
verant, expugnatis, ad suum cuncta redigisse i-
perium. Eadem etiam tradunt Ordericus Vitalis, I. xi, p. 884, et Petrus Diaconus. I. iv Chron. Ca-
sin., c. 98 et 99. Denique Gualterus Taruanensis canonicus De vita et morte Caroli comitis Flandr. c. 2, scribit Willelmum, audito unici sui germani (Ludovici, nti appellator a Gausredo Malat. I. iv, c. 20, 22) exitu, cœpisse letaliter languere, et ut se pcriclitari cognovit, Salernitanum archiepiscopum et

νερός ἀρχὴν τούτου δῆ Ενεκα ἀνεχυρασθεῖσαν αὐτῷ Α Ἀρχιερέα τὸν Ὅμηρον τὸν ἡγεμόνος ἥτε παρ' αὐτοῦ προκεχείριστο. Ἐπειδὴ γάρ Λογιβαρδίαν πρὸς Ῥογέριον ἔχειναι δὲ τῷ τηνάκῳ τὸν Ὅμηρος διέπων ἤκουε θρόνον, ἤχαλλεν ἐπὶ τῷ τολμήματι, Ἐκκλησίᾳ [P. 52] τῇ αὐτοῦ φάσκων προσήκειν ἀνέκαθεν αὐτὴν. Ἐφ' οἷς δὲ λουτήρης (25) δεινωταθήσας, οὐκ ἀνασχύμενος εἰ τὸ πάκτη περιφρονοῦτο ἀξίωμα, στρατῷ μεγάλῳ εἰς Λογιβαρδίαν ἐμβάλλει· μέρος τε οὐκ ἐλάχιστον Ῥογέριον ἀφελόμενος ἦγγυς ἦδη ἐγένετο τοῦ καὶ συμπάτητοῦ αὐτὸν ἀπελάσαι τῆς χώρας, εἰ μή Ῥογέριος καὶ πάλιν δολώσεις κατὰ τὸ θύος ἐνοίκησε; ἀμαχῆται τὸν Λουτήρην ἐκεῖθεν ἀπῆλασεν. "Οπως δὲ, δὲ λόγος ἔξις παραστήσει. "Ην τις τῷ Λουτήρῃ γαμβρός (26), δε τὰ μέγιστα τε καρ' αὐτῷ ἀδεδύνητο καὶ τῷ Ἀλαμανῶν έθνει λόγου μετά Λουτήρην τξέωτο. Τούτον δὲ Ῥογέριος ὑπελθὼν χρήμασι τῷ ὑποτάξιος ἀνέπιστος, τοῦ Λουτήρη μηδὲν ἔννειδότος, σύνθημα τῆς πολέμου τούτους καταλύσεων τῷ Ἀλαμανῶν δεδεκάνει στρατῷ. "Εστι δὲ τούτο οὐ σάλπιγγος; τὴν δὲ τοιούτον, ἀλλὰ βάρβαρός τις καὶ ἔξιντος τρόπος. Μέλος γάρ τι (27) κατ' θύος ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου ἐκλαληθὲν οὐκέτι μένειν ἄστησι τὸ στρατιώτικον, ἀλλὰ δῆμα τε ἀκούει καὶ δῆμα σκεδάνυνται ἔκστος πρὸς ἀποκορείαν συσκευαζόμενος. Τούτο δὴ τὸ μέλος καὶ τότε ἐ Λουτήρῃ γαμβρός τῷ Ἀλαμανῶν έθνει: ἐπιθυμητήναις ἀθρόους ἐκκαιωρητὰς αὐτίκα ἐνθένδεν ἀναγκωρεῖν ἐπείσης τὸν στρατόν. Πρὸς δὲ πέρ ἀγανακτήσας ὁ Λουτήρης ἐπεβάλλετο μὲν τὴν ὀχλικὴν ὀρμὴν ἐπισχείνειν ἐς πεντακοσίους ἀναστολοκίσας ἀνδρῶν, οὐ μήν καὶ ἐδυνήθη. Ἀλαμανοὶ τῷ οὐδὲν ήτον ἔξερον, καὶ τοιωνῶν καὶ καλάστων καθάπτοις ἀπῆρονται οὐντες. "Οθεν ἀθυμίᾳ συσχεθεὶς ὁ Λουτήρης πυρετοῖς τε λάθροις διὰ τοῦτο ἀλούς, διῆγρ θετερον ἐξ ἀνθρώπων ηφάνιστο. Κορδάδος δὲ, καθάπερ εἴρηται, τὴν ἀρχὴν διαδέχεται.

β'. Ταῦτα μὲν τῆς ἐγένετο. Ῥογέριος δὲ (28) Λογιβαρδίας καὶ πάλιν ἀπρὶς εἴχετο. "Οπερ οὐ σίρων δὲ Ὅμηρος ἀρχιερεὺς ὅμαιχιταν ἐξ Ἀλαμανῶν ταῦτη συστησάμενος, θυμῷ πολλῷ κατὰ Ῥογέριον ἐτέρετο. Ἀλλ' δὲ Ῥογέριος ἄφνω ἐνεστρατοπέδευμά-

A Longobardia principatum eo nomine sibi oppigneratum retinuit. Postea autem Romanum pontificem hoc quem dicam modo coegerit, ut ab illo rex renuntiaretur. Ut enim Longobardiam in Rogerii potestatem venisse qui tum Romanæ sedi præterat pontifex intellexit, id facinus ægre tulit, 90 quod ad ecclesiam suam jampridem illam pertinere contuleret. Lotharius eo non modice commotus, nec serens Papæ auctoritatem imminui, ingentibus copiis in Longobardiam irrupit, magna agrorum parte exult Rogerium: propeque erat ut is universa ditione pellatur, ni, prout conuerterat, ad dolos iterum conversus absque ullo certamine Lotharium inde abegisset: quo auten pacto id contigerit, a nobis deinceps dicetur. Erat Lothario affinis quidam, maximus apud illum auctoritatis, quicunque Alemannorum gens post ipsum Lotharium potissimum suspiciebat. Ilunc Rogerius conveavit, pecuniisque datis sibi conciliavit: tum homini persuasit, ut signum receptui, inscio Lothario, exercitui Alemannico dari imperaret. Id porro sigma non est tuba sonitus, aut aliud quidpiam simile, sed nescio quid Barbarum et insolens, quodque percipi vix potest. Quidam enim vocum concentus pro more editus in castris, haud amplius permanere sinit exercitum: sed statim atque auditur, dilabitur quisque, et ad redditum sese comparat. Itaque ejusmodi carmen per legiones Alemannicas, Lotharii affinis dolo passim pronuntiatum, effecit ut universus continuo recederet exercitus. Quam rem graviter admodum serens Lotharius, quo impetu multitudinis sisteret, quingentos circiter milites palo affixit, neque tamen hac ratione quidquam confecit. Alemanni quippe nulla pœna ac supplici habita eura, nihilominus 91 dilabebantur. Tum vero Lotharius moerore confessus, in gravissimum inclit felrem, nec multo post diem clausit extremum. Principatum, ut diximus, postea Conradus adeptus est.

2. His ita confessis rebus, Longobardiam recepit rursus Rogerius. Quod cum ferre haud posset Romanus pontifex, Alemannis in auxilium accitis, summo animi ardore in Rogerium proficiscitur. At is castra metantem inopinata invadens, exteris in

Du Gangii notæ.

Trojanum episcopum advocasse, atque quod antea dum incolumis esset fecerat, eorum quoque testimonio desiderantem confirmari, quidquid mobilium, vel immobilem in terra possidere videbatur beato apostolorum principi Petro, ejusque vicario sanctissimo populo Honorio (ex cuius ore sacro hoc ipsum frequentiter audiō, inquit Galerius), iure perpetuo possidentem delegasse, ac dēinde in confessione Domini ab hac luce migrasse. Nulla proinde apud scriptores ejuscez sevi usurpata ab Rogerio, Willelmo superante, Apulie mentio.

(25) Λουτήρης. Lotharium ab Innocentio II pp. in Italianu contra Rogerium Siciliæ regem, qui Petri Leonis partes tutabatur, evocatum, habent passim scriptores, Otho Frising. l. vii Chron. c. 18, 19, 20; Petrus Diaconus, l. iv Chron. Casin. c. 99, 107, etc.; Will. Tyrius, l. xiii, c. 19;

D Conradus Usperg., Dodechinus, Viterb. et alii. (26) Γαμβρός. Henricum forte Saxonie ducem intelligit, aut Raynaldum, cui Lotharius pulso ex Italia Rogerio, ducatum Apulia tuendum tradiderat. Vide Chronicon Weingartense, c. 12; Tyr. l. xiii, c. 19; Chron. Casin. l. iv, c. 127 et Usperg.

(27) [P. 446] Μέλος τρόπος. Clamorem bellicum hisce expressisse verbis Cinnamum haud ægre persuasum haberem, nisi ad receptum vii usurpatum scirem.

(28) Ῥογέριος δέ. Rogerius extincto Lothario, et pulso Rainaldo, Apuliam recuperavit. Gotefr. Viterb.: Posi pauca dux Apulia Raino, vel Rainaldus moritur. Rogerius in Apuliam revertitur, et terram duce orbatalam, nec rebellantem occupat.

fugam conjectis, ipsum etiam vivum capi. Cum iam illum in manibus haberet, expanso ex linteis tabernaculo, in eo sedentem pontificem collocat, ipse humi prostratus, prono corpore ac manibus pedibusque incumbens ad illum adrepit; partim delicti implorans veniam, partim ut regium sibi nomen vellet impetrari precatus. Accedenteum exceptit pontifex (quid enim saceret?) et regem appellavit. Atque inde Longobardia princeps rex vocari consuevit. Rogerius igitur cum ex voto successissent omnia, legatos ad imperatorem Joannem, qui adhuc erat in vivis, misit qui ex imperatorio sanguine uxorem pro filio suo expeterent. Sed necdum expedita erat legatio, cum Joannes vita functus est. Interfecto deinde aliquo tempore, cum jam Manuel imperium esset adeptus, eadem per legatos iterum postulavit: eumque in finem Basilios, cognomento Xerus, in Siciliam trajecit, ut iis de rebus cum Rogerio sermones conferret. At Xerus

(52) auro ab illo corruptus, ineptas nescio quas conventiones pepigit, quarum caput erat, aequali in posterum majestate imperatorem et Rogerium futuros. Atque inde ingentia exarsere bella. Reverso quippe Byzantium Xero, et ante quam suæ dedisset poenas audacie demortuo, posthabitatis neglectisque penitus iis quæ in hac legatione peregérat, Rogerium valere jussit. Ille vero totus Martem spirans, illusum se ab imperatore ratus, classem adficit paratamque habet, occasionem captans qua illatam sibi a Romanis injuriam quavis ratione vindicaret. Nec aberravit a scopo Barbarus. Quo enim tempore in provincias Romanas servebat Occidentalium nationum irruptione, Corinthum, Eubœam et Thebas

A νέφ τούτῳ ἐπιφανεῖς τούς τε ἀμφ' αὐτὸν ἐτρέψατο καὶ αὐτὸν ζωγρεῖαν εἶλεν (29). Ἐπειδὴ τε ἡδη τὸ χερσὸν εἶχε, σκηνὴν τινὰ τῶν ἀπὸ λίγου πεποιημένων διαπετάσας καθίζει ἐπὶ ταύτης τὸν ἀρχιερέα, ἐξ ἑδαφός τε καταβαλὼν ἔκαυτον πρηγής χερσὶ τε καὶ ποσὶν ἐρειδόμενος, προσεῖται, τὸ μὲν τὴν ἀμαρτάδα δῆθεν ἐξιλασκόμενος τὸ δὲ καὶ φῆξ προβεβλῆσθαι ἀξιῶν. Ὁ δὲ δέχεται τε προσιόντα (καὶ τοῦ γάρ ἀντὶ Ἑραστεῖ); καὶ φῆγα λοιπὸν δνομάζει. Ἐξ ἑκείνου τε φῆξ δὲ Δογγιθαρδίας ἡγεμονεύων κεκληθεῖ εἰωθε. Ρογέριος δὲ ἐπειδὴ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐτυχε, προσέσεις τε βασιλέα Ἰωάννην [p. 53], ἐτι περιίντα πέμψας ἥττοιο κήδους τοῦ ἐκ βασιλείων αἰμάτων ἐπὶ πυθὶ (50) τεύξεσθαι τῷ αὐτῷ. Ἀλλ' οὐπα τέλος; ἔχει τὰ τῆς προσθετικάς, καὶ Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον Μανουὴλ ἡδη τὴν αὐτοκρατορίαν διέποντος ταῦτα καὶ πάλιν πέμψας τῇσιν. "Οθεν καὶ Βασιλεὺς τις ἐπώνυμον Ἐηρὸς (51) εἰ; Σικελίαν ἀφίκετο, Ρογέριψ περὶ τούτου διαλέξεμενος. 'Αλλ' ἐκεῖνος χρυσῶν κλαπεῖς παρ' αὐτοῦ ἀλλοκοτάτινα ὠμολόγει, διὸ δὲ κεφαλίτιον ἦν τὸ ἐν Ἱερῷ μεγαλειού βασιλέα τε τοῦ λοιποῦ καὶ 'Ρογέριον ἴστεσθαι. 'Οθεν δὴ τὰς μεγάλας ἀναρραγῆναι ἐμβέβηκε μάχας. Ἐπειδὴ γάρ δὲ μὲν Ἐηρὸς ἐς Βύζαντον ἐπανιών τὸν βίον κατέστρεψε, δικήν οὖπα τὸν τετολμημένων δοὺς, βασιλεὺς δοσα καὶ ἀδύρμασι τοῖς ἐκεῖνου προσθετικάς προσεσχήκως 'Ρογέριον αὐτὸν χαίρειν εἴτα. θυμομεχχίσας δὲ ἐκεῖνος ἐξαπάτην τέ τινα τὸ πρᾶγμα είναι οἰηθεῖς, στόλον ναυπηγησάμενος τὸν παρασκευήν εἶχε, καιροφυλακῶν τρόπῳ διῷ δὴ Ρωμαίους ἀμύνεσθαι. Καὶ ἔτυχε γε τοῦ κατὰ σκοπὸν διάρραρος. Ἐν ἀκριῇ γάρ τῆς τῶν δυσμικῶν ἐθγῶν ἐς τὰ 'Ρωμαίων ἐμβολῆς Κόρινθον (52)

Du Gangii noīt.

(29) Ζωγρεῖαν εἶλεν. Ut Innocentius pontifex in Rogerii potestatem venerit, et Rogerio regium concesserit titulum, pluribus narrant abbas Uspurg. et Albericus in Chron. A. 1139. Otho Frising., I. vii Chron., c. 24; Falco Benevent., Nicolaus Trivetus A. 1142 et ex iis Baronius, an. 1139, ubi profert diploma investituram regni Siciliæ Rogerio concessam, seu potius tituli regii, quem jam antea usurpaverat, confirmationem, continens. Quippe Rogerius subactis Apulia et Calabria, de vicusque Sergio duce Neapolitano, et Roberto Capuano principe, optimatum suorum, atque adeo Henrici comitis avunculi sui consilio, in majori ecclesia Panormitanæ solemniter fuerat in regem coronatus et inunctus idibus Maii A. Chr. 1129, ut ex veteris Chronicæ fragmento discimus, quod existat apud. Franc. de Mansredis, I. iv De mæst. Panormit. et ex diplomate ipsius Rogerii apud Ferd. Ughellum in epist. Aquil. n. 5, tom. I Italiae Sacrae. Nec multo post a comite cardinale Anacleti pseudopontificis, cuius partes tuncas suscepserat Rogerius, legato, die Natalis Domini an. 1130 in eadem æde in regem est acclamatus, et corona donatus, ut habent Joannes de Ceccano, Falco Beneventanus, Alexander Celes. I. ii, Ordericus Vitalis, I. xiii p. 895; auctor Chronicæ Casaur. et Baronius hoc anno. Sed nec illud involvendum silentio, Rogerium non Siciliæ duntaxat, sed et Italiae regem acclamatum, quod testantur in ære campano inscripti characteres, quod Guza communis vocabulo vocant Panormitanæ: Anno ab in-

carnatione 1136 ind. 14 fusa Panormi, Rogerius Siciliæ Italique rex magni comitis Rogerii filius me dextra Bionis snndi ac D. Maria dicari jussit. Exstant diplomata ejusdem Rogerii ann. 1133 et 1137 apud eundem Ughellum in archiepiscopis Salernitanis, Brundusiniis, et Beneventanis, quorum initium sic concipiatur: Ego Rogerio D. G. Siciliæ et Italiae rex, Christianorum adjutor et clypeus, Rogerii primi comitis filius. Ita pariter Guillelmus II apud eundem Ughellum in alio diplomate 1170 Siciliæ et Italiae rex inscribitur. Vide tom. VII, p. 565, 581, 982, Chronicæ monast. S. Sophie Benevent. p. 779; Ptolemaeum de Luca, an. 1126, et Allatium in Diatriba de Simeonibus.

(30) Ἐπὶ παύλῃ. Rogerius forte, qui a patre dux Apulia dictus est. Cerie fuit ille Rogerii filiorum primogenitus, ut auctor est Alexander abbas Celes., I. iii, c. 26. Obiit an. 1149. Romuald. Salernit. in Chron., Hugo Falcand. et alii.

(31) Σηρός. Xerus nescio quem urbis Constantinopolitanae præfectum memorat Anna, I. xii, a quo forte prodiit Xerus iste. Belli Siculi causam solus, quod sciām, profert Cinnamus.

(32) Κόρινθος τε. Otho Frising., I. i De gest. Frij. c. 33: Circa idem tempus Rogerius Siculus, apud Apulia, Calabria et Sicilia triremibus, quas modo galeas seu sagittas vulgo dicere solent, aliisque navibus bellicis onerariis classem in Graeciam destinat, præfectis eis ducibus strenuis, et in navalii prælio guaris. Armatis itaque navibus Gra-

τε καὶ Εύδο:αν καὶ Θήδας; ἐλίτισατο τὰς Βοιω-
τικάς. Ἀτε τὸν Ῥωμαίων στρατοῦ ἐπὶ τοῖς
ἀνθερζας κατ' ἐκείνον τὸν τριχολημένου τὸν χρόνον,
κατὰ πάσαν ἀδεσιαν ταῖς εἰρημέναις οἱ βάρβαροι
ἐγκαθίσαντες πέλεσι λαφύρων τὰς ναυς ἐπλήσαντο.
Ἐκεῖθεν τε ἐπὶ Κέρκυραν διαβάντες, κατὰ κράτος
αὐτῆς εἰλον καὶ ὡς ἡδη οἰκεῖας μετεποιοῦντο παντὶ^τ
χριτυνάμενοι τρόπῳ. Οἱ μαθών φασιλεὺς ἐν ἀθυμίᾳ
πολλῇ ἦν. Ἀμέλει καὶ ἐσκέπτετο πῶς ἀν τὸν Ῥο-
γέριον ἀμύνηται καὶ δίκην τῶν τετολμημένων ἐπ-
θῆσε τῇ δέουσαν. Στόλον οὖν γεῶν τριήρων μὲν
τεντακούσων, ἵππαγωγῶν δὲ καὶ φορταγωγῶν ἵς
χιλιοστὸν ὅλην ἔτοιμασάμενος, αὐτὸς μὲν θεὶς διὰ τῆς
τειρίου, ὁ δὲ στόλος διακόντοι; ἐφέρετο ἐξαίσιος οὗος.

γ. "Δρει δὲ περὶ τὴν πόλιν Φιλίππου γεγονότι
τῷ αὐτοκράτορι: φῆμη περιέπη δὲ δὴ στρατιώματα
Σκυθικά (33) Ἰστρὸν περαιωσάμενα κείουσι τε τὰ
ἐν ποσὶ καὶ ληξόνται πάντα, καὶ εἴλον γε καὶ
πόλιν λόγου ἀξίαν, τῶν Ἰστρους καὶ αὐτῆς πίνουσαν
νομάτων. Τὰ μὲν δὴ τῆς φήμης ἐν τούτοις ἦν. Οἱ δὲ
φασιλεὺς ἐκεῖθεν ἀποκλίνας τὴν ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν
ἐφέρετο, ναυς ἐκ Βυζαντίου δὲ Ἀγχιάλου πόλεως
ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν ἀναχθῆναι κελεύσας. Οὐπω δὲ ἐκεῖ-
νων ἀφικομένων, ἐν τούτῳ τὰς ταῦτη περιήσει θη-
ρευθένος πεδιάδας. Συμβανεῖ γάρ αὐταῖς ἐπει
δρήμοις παντάπασι καὶ δουκήτοις ἐκ παλαιοῦ προ-
κατιμέναις ἀγελῆδον ἄγριων τι χρῆμας ζώων ἐντρέψε-
σθαι. Έν τῷ δὲ πρὸς τούτοις ἦν, ἡγεῖλη αὐτῷ δὲ
ἡ Σκύθα: λειλαν ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐπαγόμενοι τὸν
[P. 54] Ἰστρὸν ἄρτε που διέβησαν, οὐ μαχράν τε
ἄκοντεν ἐσκηνωθέτες αὐλίζονται. Ἀπερ ἐπειδὴ
ἥκουσεν, ὡς εἰχε τάχους αὐτίκα ἐπὶ τὸν ποταμὸν
ἐφέρετο. Ἔνθα λεμβαδίῳ περιτευχρῶς, ὅποια
τρόπος ταῖς τῇδε ὁχθαῖς ἐστάναι εἴθισται ξύλου πε-
τοιημένα ἐνδε (34), ἐκδένενται ἀγεσθαι τοῦτο πρὸς
αὐτὸν. Ἄλλ' ἦν ἰσχυρογνώμων ὁ πορθμεὺς καὶ βα-

A Bucolicas deprædatus est. Iis quippe temporibus,
dum rebus præsentibus detinerebatur Romanorum
exercitus, oppida illa, obstante nemine, oppu-
gnantes Barbari, naves præda impliceverunt. Indo
Coreyram digressi, totis viribus expugnata, ut
propriam deinceps muniver. His auditis, conser-
vatus imperator, multa secundum animo volvebat,
quo pactio Rogerium ulcisceretur, et dignas delictis
poenas rependeret. Instructa itaque quingentiarum
triremium classe, hippogogarum vero et onera-
riarum mille, ipse quidem per continentem iter
instituit, interea dum immensa et formidanda clas-
sis per maria fertur.

B 93 3. Ad Philippopolim cum pervenisset impe-
rator, fama percrebuit Scythicas copias Istrum
trajecisse, et obvia quæque rapere ac depopulari:
sed et haud ignobile oppidum fluminī adjacens
expugnasse. Eiusmodi accepit nuntio, abscedens
inde princeps ad Istrum contendit navesque Byzantio
per Anchialum urbem versus Istrum flectere
jussit, interimque dum advenirent, circumiacentes
campos venando perlustravit. Quippe cum deserti
essent omnino, et jam pridem incolti, atque adeo
longius protenderentur, ingentem ferarum copiam
gregatim hic innutrirī contigerat. Cum hisce daret
operam, nuntiatur Scythas, facta ingenti in Roma-
norū agris præda, nuper transvisse Istrum, nec
procul inde, siccis tabernaculis, consedisse. Quibus
auditis quanta potuit celeritate ad fluvium conten-
dit. Navicula ibi reperta, cuiusmodi illic ad eas
ripas stare solent ex unico fabricata ligno, eam ad
se mandat impelli. At pervicax portitor, ubi se ab
imperatore accersiri videt, « Si rerum nostrarum,
inquit, curam habuisset imperator, neque capta fo-
ret Demnitizicus (sic enim appellabatur quod a

Du Gangii nota.

Veneti., l vii.

(35) Στρατεύματα Σκυθικά. Tangit hanc S.y-
tharum irruptionem locis citatis Nicetas.

(34) Εύλον πεποιημένα ἑρός. Μονόξυλα vocant
Graeci recentiores: *scaphas* scilicet, seu annicas
naviculas, de *singulis trabibus excavatas*, inquit
Vegetios. Uude a Latinis *trabaricæ* dictæ, *quæ ex*
singulis trabibus carantur, ut est apud Isidorum,
l. xix. Orig., c. 1; Gloss. Gr. Lat.: *Μονόξυλον,*
lintris. Haæ propriæ erant Scytharum, Bulgari-
rum, Russorum, et ceterorum ad Septentrionem
populorum, quibus Istrum et majora Ægumina tra-
jieciabant. Claudianus in 4 Consul. Honorii:

Ausi Danubium quondam transnare Gothunni,
In lintris fregere nemus, cuncte mille ruerant
Per fluvium plena cuncte immanibus alni.

Cinnamus infra: Λεμβάδιν τι ἀναδίξει, ὅποια πρὸς
ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα διαστάνειται ἀντόξυλα, ἐπὶ τὴν
περαταν ἐφέρετο. Theophanes A. 17 Heraclii :
γλυπτὰ σχάλη νοεῖται eiusmodi ad Istrum trajicien-
dum naviculas. Nicephorus Cp. iu Breviar. de
Bulgariis: Ἡγού ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀχάτια, μονό-
ξυλα δὲ αὐτοὶ προστυρεύουσι. Eiusmodi navigia
ἄδρανα vocabant Cypri, ut auctor est Hesychius.
Vide Const. Porpl., De adm. imp., c. 9; Zonarain
p. 202, Scylitzem, p. 758, et alios a Meursio et
Fabroto citatos scriptores.

Seythis captum fuisse castrum diximus), neque res nostræ hic a Barbaris direptæ pro libita et ablatae fuissent. Ad hæc aiunt indignatum respondisse principem: « Non sim ego ille, cui divinitus a Deo collatum est Romanorum imperium, nisi confessim audacie **94** pœnas dederint Scythæ. » Quapropter reliquum exercitus eo loci, et ad ripas castra metatum reliquit. Ipse quia nondum, ut dictum est, advenerant naves, aptatis conexisque inter se lembis, cum quingentis, ex his qui sibi aderant, Istrum superavit: cumque ultra vellet procedere, in duos alias navigabiles fluvios incidit. Ut vero nullum ibi apparuit navigium, quo ad trajectiōnem uteatur, suis imperavit, ut actuarias quæ in Istro erant equis alligarent, atque ita ad fluvios transverherent. Quo facto, nullo labore trajecerunt. Loco deinde spatiose transmisso, ad montem usque (τένου θρόνον), qui Tauroscythice finibus adjacet, pervenera. Ibi cum vacua prorsus ac deserta inveniissent Scytharum castra (nam illi paulo ante se inde reperant) ultius progrediuntur. Medio autem die cum ex hostibus nemo appareret, Scythes, qui Romanis militabaat, seligit imperator, et Giphardo duce, viro rei militaris peritissimo, mittit, ut a tergo insisterent hostibus, et si daretur occasio, manus consererent, dum ipse lento interea gradu subsequeretur. Nondum plurimum consumpsérat itineris Giphardus, cum in hostes incidit. Sed prælium committere non ausus, quod longe numerosior Barbarorum sibi videretur acies, imperatorem pernitos, ut confessim **95** accederet, sollicitavit. His acceptis, arma continuo induit princeps, armatur perinde et totus exercitus. Mox a tergo Scythes simul adorti, cum iis manus conserunt. Primo quidem stetore Scythes, velut subeuntes excepti: ac in phalangem ordinati, volvunt ut auxilia, tum pro se, tum pro præda quam fecerant, primos impetus sustinerent. Validum utrumque fit prælium. Complures Rómani præclare factis ibi inclaruere, atque in primis imperator. Hostibus enim minus acriter urgentibus, ipse in vectus hasta dissolvit confertos pugnantium ordines; neque singularium duntaxat, sed et binos simul interdum, multis eorum cæsis. Ita invicto principis impetu proturbatis hostibus, Romani viribus integris ingruentes, totam aciem perrupere. Plurimi tunc cedere Barbarorum, centum circiter capti, atque in iis Lazarus, animi robore præstans, et inter Scythicos phylarchos conspicuus. Reliquis equorum virtus et densa montium, qui complures ibi sunt, servavere; Romani autem, postquam cuncta pabulationibus absumpserant, retro deinde cesserunt. Quo tum tempore Sotas ille, quem genere et divitiis præpollentem, ut diximus, ceperant Scythes, arrepta occasione, fuga in castra pervenit.

λεσσαν δὲ καὶ εἰς ἔκατον μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνήρ ἐπὶ πλειστον μὲν ἀνδρείας ἤκαν, ἐπὶ τοῖς τὸν σφίσι φυλάρχοις ἀπόβλεπτος ὡν· τοὺς δὲ ἀλλού; ἵππων τε ἀρετῆ καὶ εὐτὸν διεσώσαστο λάσιον, οὐ τῆς πολλὰ παρατέταται. Ἰγμαλοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελθμένοι πάντα ὅπεισαν ἀνεγέρουν, ὅτε δὴ καὶ Σότις ἱκείνος, ὃν πλούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἱρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆναι Σκύθας ἁνένδη, ἀδειάς λαβόμενος φυγάς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

Α στέλξ μεταπέμπεσθαι τούτον ἀκούσων, « Εἰ βασιεῖ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐμελεν, εἶπεν, οὐκ ἀν δ τε Δεμνήζει-
κος ἔδω (οὗτω γάρ τὸ τοις Σκύθαις, ὑστερ ερη-
ται, αἱρεθεὶς ὄνομάζετο φρούριον), καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς τῶν Βαρβάρων κατ' ἔξουσίαν ἤγετο τε καὶ τρίτερο. » Λέγεται τοίνυν πρὸς ταῦτα διηγα-
νακτηκότα τὸν βασιλέα « Ναὶ δῆ, φάναι, μὴ μὲν αὐ-
τοῖς εἴην, φ τὰ Ῥωμαίων θεόθεν ἐπιτέτραπται πράγματα, εἰ μὴ αὐτίκα τῶν τετολμημάνων Σκύθαι
δώσουσι δίκαια. » Αὐτὸς δὴ τὸ μὲν λοιπὸν τοῦ στρατεύ-
ματος αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ ταῖς δυνάμεις ἐνστρατοπε-
δευσόμενον Εὔτεν, αὐτὸς δὲ τῶν νεωνοῦντος, καθάπερ
ερηται ἀφικομένων τοὺς λέμβους ἀλλήλους ἔνυδητας
καὶ ἀρροσάμενος σὺν πεντακοσίοις τῶν ἀμφ' αὐτὸν
τὸν Ἱστρὸν διέβη· μέλλων τε ἐπίπροσθεν ίέναι
δυοῖν δλλοις ἐντυγχάνει ποταμοῖς νευσιπάρων. Ως
οὖν οὐδαμῆ λεμβάνιον ἐνταῦθα διεφανέτο, φ χρή-
σαιτο ἀν τις ἐς τὴν περαίωσιν, ἰκέλευς τοῖς περὶ
αὐτὸν τοῖς τῶν Ἰππων οὐραίοις τὰ ἐπὶ τῷ Ἱστρῷ
ἀκάτια ἔνυδησαντας εἰς τοὺς εἰρημένους μετάγειν
τῶν ποταμῶν. Οὐ γενοθέας ἀμογητεί διέβαινον,
χῶρον τε τινα δολιχὸν διαμειψάντες ἅχρι καὶ ἐπὶ
ὅρος τένου δρμον ἥλθον, διπερ ἄγχοῦ τῶν Ταυροκυθι-
κῆς ὁρίων ἀνέχει. « Εὐθα τὸ τῶν Σκύθων στρατόπεδον
ἀνδρῶν πεντάπασιν ἐρημον εὐρηκότες (φχαντο γάρ
οὐ πολλῷ πρότερον ἀπιόντες) προσωτέρω ἔχώρουν.
Ἐπει δὲ ἀμφὶ μέσην τιμέραν ἥλη ἦν καὶ οὐδεὶς οὐ-
δαμῆ πολεμῶν διεφανέτο, Σκύθαις τοὺς δοὺς Ῥω-
μαίοις ἔνυετράτευον ἀπολεξάμενος βασιλεὺς ὑπο-
στρατηγοῦντει Γιφάρδῳ, ἀνδρὶ πολέμων ἐμπειρῷ
πολλῶν, αὐτοὺς μὲν ὅπισι τῶν πολεμίων ίέντε
ἐπειψφεν, ἰχνοσκοπῆσοντάς τε καὶ δηνατὰ ἔσται,
μεχησομένους, αὐτὸς δὲ κατέπιν ἐπορεύετο σχο-
λαιότερον. Ούκ εἰς μαχρὸν οὖν δι Γιφάρδος τοῖς πο-
λεμίοις ἐντευχήκως, ἐπειδὴ μὴ ἔθάρρει τῇ συμ-
βολῇ (τὸ γάρ Βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρίσσον
εὐτῷ κάτεφάνη), πέμψας ἐπὶ τὸν βασιλέα ἤκεν
αὐτὸν τὴν ταχιστην ἀδείτο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς
ήκουσεν, αὐτές τε πρὸς τοὺς ὅπλοις αὐτίκα ἐγένετο
καὶ τὸ στράτευμα ἐξώπλιστο ἄπαν. Ὁπίσια τε
Σκύθων διώξαντες εἰς χείρας ἥλη ἥλθον αὐτοῖς.
Σκύθαι τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον ἐπιησάν τε ὡς ὑπο-
δεξάμενοι σφᾶς καὶ ἐς φάλαγγα ταξάμενοι βοήθειαν
σφῶν τε αὐτῶν καὶ ὡν ἐπήγοντο λαφύρων προκο-
νεῖσθαι ἥδελον, ἢ τε ἔνυμολὴ ἐκατέρωθεν σὺν ὀθι-
σμῷ καὶ σίῃ ἐγίνετο. « Οτε δὴ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι
Ῥωμαίων ἀνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί, βασιλεὺς δὲ
πάντων μάλιστα. [P. 55] Τῶν γάρ πολεμῶν ἔγιστα
ἐγκειμένων ἰσχυρῶς, αὐτὸς σὺν τῷ δόρετι ἐπελεύ-
νων τὸν συνασπισμὸν αὐτοῖς Ἐλευν, οὐ καθ' ἵνα
μόνον, ἀλλ' ἥδη καὶ σύνδυο πολλοὺς ἐκείνων ἀποκτι-
νύς. « Ζήθεν καὶ τῷ ἀνυποστέψι τῆς βασιλέως πα-
ρακεινημένων ὀρμῆς. Ῥωμαίοις δολοσχερέστερον
κατ' αὐτῶν ἐπειθείσαντες λαμπράν ἥδη τὴν ἐπαγ-
γήν ἐποίουν. Πολλοὶ μὲν οὖν Βαρβάρων ἐπεσον, ἐ-

δ. Τούτο τὸ τρόπαιον ἐξ ὑπογυίου κατωρθωκάνως ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκεῖθιν ἀπῆλαυνε πρὸς τὸν κατὰ Σικελίας ἡδη συσκευαζόμενος πόλεμον. Τοσοῦτον γάρ αὐτῷ τὸ πιὸ τοὺς πολεμικοὺς καμάτους ἀτρυτοῦ ἦν, ὃν τὸν αὐτὸν οὐδὲν, οἷμα, ὑπῆρξε καὶ τὸν τῆς κοινῆς καὶ στρατιώτικῆς γεγονότων μοίρας, μὴ ὅτι γε βασιλεὺσιν ἡ στρατηγὸς; "Ἡει τοῖνυν Σικελίαν τε περιοῦν καὶ Ιταλίαν πᾶσαν· ἀλλ, ὡς ἔοικε, τύχη καὶ δέξαν ἀλλοή παραιτεῖται καὶ τὴν σὺν ἀποτῆμη στρατηγίαν πόνῳ οὐδὲν ἐς τούναντίον ἀπαντᾷ πόκρινειν ἐπισταταί. Ὁ μὲν γάρ κατέτοι τῶν Σικελικῶν μεταξὺ περιστακότων ὅμως ἔφθι ἐπικαιρίτατα τῷ χώρῳ ἐπιστάτῃ, δῆν καὶ τὴν ἀπόβοιαν τοιεῖθες ἔχρην· τὸν δὲ στόλον ἔνυνθαιγεν, εἴτε τενύμασιν ἔναντίοις τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πάνακοπέντα, εἴτε καὶ τῇ τοῦ δουκῆς περὶ ταῦτα ἀμαθίῃ, δὲ καὶ κατόπιν ἐλθεῖν τοῦ κατροῦ. "Εαρὸς γάρ τῶν Βυζαντίων ἀναγθεὶς λεμένων, φθινούσῃς ἡδη τῆς ὥρας ἐς βιταλέα κατῆρεν ἐντεῦθεν τε τὰ Ῥωμαλινὰ ξεφῆται πράγματα. Ἀνέδη μὲν γάρ καὶ τὴν διήρη ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ναυτικὸν ἄπαν πρὸς ταῖς κώπαις ἐκάθητο ὡς αὐτίκα ἀποπλευσόμενον, ἀλλὰ χειμώνιον ἀγριοῖς καὶ πνευμάτων βίᾳ αἰγυδίῳ καταρρίπτεται ἀπειρήνιον αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος. Πελάγη τε γάρ ἐνταῦθα δεινῶς ἀκανή τέταται, καὶ ιστιν ἐπιεικῶς κινδυνόδης ὁ πλοῦς καὶ μάλιστα χειμῶνος. "Οθεν καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τινα χώρον ἀγχοῦ τῆς Βερβοίας ἀνακεύεται, ἐνταῦθα διεχείμαζε· τὸν δὲ γαμβρὸν Στέφανον, δὲ Κοντοστέφανον (35) σμικροὶ γούμενοι, οἷμα, ἐκάλυψον (βραχὺς γάρ τὴν ἡλικίαν τὸν), ἐπι Κέρκυρὸν ὑπὸ Σικελῶν τῷ τηνικάδε, καθάπερ εἱρηται, ἔχομένην τὸν παντὸν τῷ ναυτικῷ ἕστελλε, Ῥωμαλοὶς ταῦτην ἀνατωσόμενον. Ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τὴν πόλει τενόμενος πετράν τε πανοδαπῆ τῷ περιβόλῳ προσαγαγάν, ἐνταῦθα τὸν βίον κατέλισεν ἔτι τῶν πραγμάτων ἡ παρημένων, [P. 56] τρόπῳ φπερ αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Κλίμακα λίαν ἐπιμήκη σχελάσσεις πολλῷ τε τειχέων ὑπερανισταμένην τῶν ἐκτεῖς, ἀτὰ ταῦτην ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνῆγε τὸ στράτευμα. Λίθοι τοῖνυν μέγα τι χρῆμα τῆς ἀκροπόλεως ἐκ μηχανῆς τινος ἀφεύθει τῇ κλίμακι προσεράσσει, ὃντος σφρότητός τε κατεγαγής τεμάχια πολλαχοῦ διαφέκεν, ὃν ἐν ἐπὶ τὸν δούκα μετενχύειν κατείλαν αὐτὸν ἐπιλήξεν. Ὁ δὲ καίτοι Ονήσιοντος ὃντον οὐκ ἡδη αἰσθόμενος αὐτοῦ, δημως πολλήν ἐποιείτο πρόνοιαν διπλῶς ἀν μη συναιτιθεσις ἀψοτέροις γεγενημένης. Ῥωμαίοις μὲν δειλία ὡς τὸ εἰκός, θάρσος δὲ Σικελοῖς ἡδη ἐνδόδυντο γένοιτο. Διὸ καὶ αὐτὸν μὲν ἴσυντη ἐπὶ τῶν τῆς νεώς ἐκτέλευτον ἐνθεμένους κατεστραμάτων ἔρχους καὶ πάλιν ἔχεσθαι, Ἀνδρόνικον δὲ, διὸ οὐτατος αὐτῷ τῶν παιδῶν ἀγένετο, καὶ τῶν πελεκυφόρων προσκαλεσάμενος τὸν ἐξάρχοντα, τεραινέσσεις προσῆγε μηδαμῆ τοῦ θάρσους ἐνδοῦναι

96 4. Haec subitanea parta victoria, inde recessit imperator ad bellum contra Siciliam sese comparans. Tantum enim in illo erat patientia ad bellicos labores, quantum, ut arbitror, ne ulli quidem adsuit vel vulgarium in exercitu militum, nedum imperatorum vel ducum. Ibat igitur non Siciliā modo, sed et universam italiā animo complexus: at veram, ut videtur, aversatur gloriam fortuna, imperandique artem militari scientiæ conjunctam labore nullo vertere in contrarium probe novit. Ille quidem etsi a rebus Scythicis interca vocaretur, nihilominus tamen opportune in eum locum venerat, ex quo navigationem institui oportebat. Tusi quoque aiebat ut classis, sive reflantibus delecta ventis, sive ducis imperitia, serius nec opportune advenerit. Quippe circa vernum tempus Byzantii nō egressa portu, exacta demum aestate ad imperatorem delata res Romanas haud mediocriter affixit. Biremum enim concenderat imperator, totaque classis, velut statim discessura, remos expediverat, cum tempestas valida, visque repente suboriente ventorum, illius præpedivere consilia. Vasta quippe hic porrigitur maria, eoque periculis magis est obnoxia navigatio, maxime hieme: unde in locum haud procul Berrhoia concessit princeps, ibique hibernavit. Sororium vero **97** Stephanūm, quem diminuendi ergo Contostephanum vocabant (era namque statura exigua), ad Corcyram, quae tum temporis, ut scripsimus, parebat Siculis, cum omnī navium apparatu dimisit, quo hanc Romano rursum imperio assereret. Verum ille ut ad civitatem appulit, oppugnatis et tentatis undequaque moenibus, vitam isti finivit, rebus adhuc infectis ac dubiis, co, quem nunc dicturus sum, modo. Exstructa per quam altissima scala, murisque exterioribus longe excelsiore, per eam transmittere militem in urbem statuit. Lapis autem ingenis magnitudinis ex machina quadam emissus, et ad scalam alius, præ vehementi quo impulsus est impetu, in varia frustula dissectus est, quorum unum ad ducem perlatum lethali eum vulnero percussit. Ille vero etsi mortem sibi videret immobile, maxime tamen in id incubuit, ne mirum cognito quod acciderat, metus, ut erat vero simile, Romanis, animus autem Siculis, iamjam desipientibus, adderetur. Quapropter, ut se in navigiū tabulatis clam deposito, cœptis denuo insisterent, præcepit. Andronicum vero, qui filiorum erat ultimus, et bipenniflororum præfectum, advocatos, multis est cohortatus, ut id efficerent, ne a priori audacia remitterent Romani, sed operi potissimum instarent, cum capiendæ mox urbis spes adesset. Verum fuerunt hæc virilis, ut arbitror, et martii,

Du Cangii ποτε.

(55) "Or Korrostēparor. Contostephanorum agnominis non a Stephano, Manuclis imp. sororio, priuam originem acceseendam constat, cum ea fonsia apud scriptores Byzantinos ante hæc tempora occurrat. Tametsi Stephanum, qui appellata-

tioni primus initium dedit, διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας ita nuncupatum, æque ac Cinnamus, scribant Zonaras et Scylitzes. Contostephanorum, stemma damus in stemmate Comnenico, in Familiis Orient.

Scythis captum fuisse castrum diximus), neque res nostrae hic a Barbaris direptæ pro libitu et ablatæ fuissent. » Ad hæc aiunt indignatum respondisse principem: « Non sim ego ille, cui divinitus a Deo collatum est Romanorum imperium, nisi confessim audacie 94 posnas dederint Scythæ. » Quapropter reliquum exercitus eo loci, et ad ripas castra metatum reliquit. Ipse quia nondum, uli dictum est, advenerant naves, apertis convexusque inter se lembis, cum quingentis, ex iis qui sibi aderant, Istrum superavit: cumque ultra vellet procedere, in duos alias navigabiles fluvios incidit. Ut vero nullum ibi apparuit navigium, quo ad trajectiōnem uteretur, suis imperavit, ut actuarias quæ in Istro erant equis alligarent, atque ita ad fluvios transveharent. Quo facto, nullo labore trajecerunt. Loco deinde spatio transmisso, ad montem usque (tenui ðρμον), qui Tauroscythicæ finibus adjacet, pervenire. Ibi cum vacua prorsus ac deserta inveniissent Scytharum castra (nam illi paulo ante se inde repperant) viterius progrediuntur. Medio autem die cum ex hostibus nemo appareret, Scythas, qui Romanis militabant, seligit imperator, et Giphardo ducce, viro rei militaris peritiissimo, militit, ut a tergo insisterent hostibus, et si daretur occasio, manus consererent, dum ipse lento interea gradu subsequeretur. Nondum plurimum consumpscerat itineris Giphardus, cum in hostes incidit. Sed prælitum committere non ausus, quod longe numerosior Barbarorum sibi visderetur acies, imperatorem pernuntiis, ut confessim 95 accederet, sollicitavij. His acceptis, arma continuo induit princeps, armatur, perinde et totus exercitus. Mox a tergo Scythas simul adorti, cum iis manus conserunt. Primo quidem scutare Scythas, velut subeuntes excepturi: ac in phalangem ordinati, volvere ut auxilia, tum pro se, tum pro præda quam fecerant, primos impetus sustinerent. Validum utrumque sit præmium. Complures Römani præclare facili ibi inclaruere, atque in primis imperator. Hostibus enim minus acriter urgentibus; ipse inventus hasta dissolvit confertos pugnantium ordines; neque singulariter duntaxat, sed et binos simul interdum, multis eorum casis. Ita invicto principis impetu proturbatis hostibus, Romani viribus integris ingruentes, totam aciem perrupere. Plurimi tunc cecidere Barbarorum, centum circiter capti, atque in iis Lazarus, animi robore præstans, et inter Scythicos phylarchos conspicuus. Reliquos equorum virtus et densa montium, qui complures ibi sunt, servavere; Romani autem, postquam cuncta pabulationibus absumperant, retro deinde cesserunt. Quo tum tempore Sotas ille, quem genere et divinitus præpollentem, ut diximus, ceperant Scythæ, arrepia occasione, fuga in castra pervenit.

λεωσαν δὲ καὶ εἰς ἔκατὸν μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνήρ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀνδρεῖς ἤκαν, ἐπὶ τοῖς ἐφίσι φυλάρχοις ἀπόβλεπτος ὅν· τοὺς δὲ ἄλλους; Ἰππων τε ἀρετὴ καὶ τὸ τῶν ὁρῶν διεσώσατο λάσιον, & τῆς πολλὰ παρατέταται. ᾠωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελόμενοι πάντα ὀπίσω λοιπὸν ἀνεγέρουν, ὅτε δὴ καὶ Σότας ἐκεῖνος, διν πλούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἰρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆναι Σκύθαις ἔνυδη, ἀδειας λαδόμενος φυγὰς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

A στέλλει μεταπέμπεσθαι τούτον ἀκούων, « Εἰ βασιλεὺς τῶν καθ' ἡμᾶς ἐμελεν, εἶπεν, οὐκ ἀν δ τε Δεμνίζετος καὶ ἔλω (οὗτα γάρ τὸ τοῖς Σκύθαις, ὃστε περ εἰρηται, αἰρεθὲν ὀνομάζετο φρούριον), καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς τῶν Βαρβάρων κατ' ἔξουσιαν ἤγετο τε καὶ ἐφέρετο. » Λέγεται τοίνυν πρὸς ταῦτα διηγαντηκότα σὺν βασιλέᾳ « Ναὶ δῆ, φάναι, μὴ ἀντεῖς εἴην, φ τὰ ᾠωμαῖαν θεόθεν ἐπιτέτραπται πράγματα, εἰ μὴ αὐτίκα τῶν τετολμημένων Σκύθει δύσσουσι δίκαια;. » Διὸ δὴ τὸ μὲν λοιπὸν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ ταῖς ὅχθαις ἐνστρατοπεδεύσθμενον Εἰπεν, αὐτὸς; δὲ τῶν νεῶν οὐ πω, καθά τε εἰρηται ἀφικομένων τοὺς λέμβους ἀλλήλοις; ἔνυδης καὶ ἀρμοσάμενος σὺν πεντακοσίοις τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὸν Ἱστρὸν διέδη· μέλλων τε ἐπίπροσθεν λέναι δυσιν ἀλλοις ἐντυχάνει ποταμοῖς ναυσιπόροις. Ως οὖν οὐδὲμη λεμβάδιον ἐνταῦθα διεφαίνετο, φ χρήσαιτο διν τις ἐς τὴν περαίωσιν, ἐκέλευτος τοῖς περ αὐτὸν τοῖς τῶν Ἰππων οὐραῖς τὰ ἐπὶ τῷ Ἱστρῷ ἀκάτεια ἔνυδησαντας εἰς ταῦς εἰρημένους μετάγειν τῶν ποταμῶν. Οὐ γεγονότος ἀμογητοῦ διέβαινον, χῶρον τέ τινα δολιχὸν διαμειψάντες ὅχρι καὶ ἐπὶ δροῦ; τένου δρούν ἥλθον, διπερ ἀγχοῦ τῶν Ταυροσκυθικῆς ὁρῶν ἀνέχεται. Ἐνθα τὸ τῶν Σκύθων στρατόπεδον ἀνδρῶν πεντάπασιν ἔρημον εὐρηκότες (φραγτὸν γάρ οὐ πολλῷ πρότερον ἀπίστοτες) προσωτέρω ἐχώρουν. Έπειτα δὲ ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἥλη ἦν καὶ οὐδεὶς οὐδαμῆ πολεμίων διεφαίνετο, Σκύθαις τούς δοις ᾠωμαῖοῖς ἔνυεστράτευον ἀπολεξάμενος βασιλεὺς; οὐστρατηγοῦντι; Γιφάρδῳ, ἀνδρὶ πολέμων ἐμπειρῷ πολλῶν, αὐτοὺς μὲν ὅπιστος τῶν πολεμίων λέναι ἐπεμψεν, ἁγνοσκοπήσοντα; τε καὶ δηπή δυνατὰ ἔσταις ριχγομένους, αὐτὸς δὲ κατόπιν ἐπορεύετο σχολιάτερον. Οὐχ εἰς μαχρὸν οὖν ὁ Γιφάρδος τοῖς πολεμίοις ἐντευχήκως, ἐπειδὴ μὴ ἐθάρψει τῇ συμβολῇ (τὸ γάρ Βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρείσσον αὐτῷ κατεφάνη), πέμψας ἐπὶ τὸν βασιλέα ἥλεν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἐδείτο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἦκουσεν, αὐτὸς τε πρὸς τοῖς δοπλοῖς αὐτίκα ἐγένετο καὶ τὸ στράτευμα ἐξώπλιστο ἀπαν. Ὁπίσω τε Σκύθων διώξαντες εἰς χείρας ἥλη ἥλθον αὐτοῖς. Σκύθαι τοίνυν τὸ μὲν πρώτον ἐπεισάν τε ὡς ὑποδεξάμενοι σφῖς καὶ ἐς φάλαγγα ταξάμενοι βοήθειαν σφῶν τε αὐτῶν καὶ ὧν ἐπήγοντο λαφύρων προπονεῖσθαι; ἥθελον, ἢ ταῖς ἔνυδοις ἐκατέρωθεν σὺν ἀθημῷ καὶ βίᾳ ἐγένετο. « Οτε δὴ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ᾠωμαῖοι δινδρεῖς ἀγαθοῖς, βασιλεὺς δὲ πάντων μάλιστα. [P. 55] Τῶν γάρ πολεμίων ἔγγιστα ἐγκείμενων ἴσχυρῶς, αὐτὸς δὲν τῷ δράτῃ ἐπελαύνων τὸν συνασπισμὸν αὐτοῖς ἐλευν, οὐ καθ' ἓνα μόνον, ἀλλ' ἥλη καὶ σύνδιο πολλοὺς ἐκείνων ἀποκτεννεῖς. » Οὐθεν καὶ τῷ ἀνύποτατῷ τῆς βασιλέως παραρχεινημένων ὁρμῆς, ᾠωμαῖοι διοσχερέστερον κατ' αὐτῶν ἐπιβρίσαντες λαμπρὰν ἥλη τὴν ἐπαγωγὴν ἐποίουν. Πολλοὶ μὲν οὖν Βαρβάρων ἐπεσσον, ἀδειας

δ. Τούτο τὸ τρέπαιον ἐξ ὑπογούσιον κατωρθωκώς ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκεῖθνον ἀπῆλυνε πρὸς τὸν κατὰ Σικελίας ἥδη συσκευαζόμενος πόλεμον. Τοσοῦτον γάρ αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς πολεμικοὺς καμάτους διερυτὸν ἦν, δοὺς .σ.σέπω οὐδενὶ, οἷμαι, ὑπῆρξε καὶ τῶν τῆς κοινῆς καὶ στρατιώτικῆς γεγονότων μοίρας, μὴ ὅτι γε βασιλεῦσιν ἡ στρατηγοῖς. Ἡσι τοίνυν Σικελίαν τε περιοών καὶ Ιταλίαν πᾶσαν ἀλλ, ὡς Εοικε, τόχη καὶ δέξαν ἀληθῆ παραιτεῖται καὶ τὴν σὺν ἐπιστήμῃ στρατηγηγόν πόνῳ οὐδενὶ ἐς τούναντον ἀπαν ἀποκρίνειν ἐπισταται. Ὁ μὲν γὰρ κατεῖ τῶν Σικελικῶν μεταξὺ περιεσπαχθῶν ὅμως ἔρθη ἐπικαρπίτατα τῷ κώφῳ ἐπιστάξ, δοεν καὶ τὴν ἀπόπλοιαν ποιεῖσθαι ἔχρην· τὸν δὲ στόλον ξυνέβαγεν, εἴτε πνεύμασιν ἀναντεῖοις τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω ἀνακοπέντα, εἴτε καὶ τῇ τοῦ δουκὸς περὶ ταῦτα ἀμαθίᾳ, δὲκε καὶ κατόπιν ἀλθεῖν τοῦ καιροῦ. Ἔαρος γὰρ τῶν Βυζαντίων ἀναχθεὶς λεμένων, φύινουστες ἥδη τῆς ὥρας ἐς βιττέλας κατῆρεν ἐντεῦθεν τε τὰ Τρωματῶν ἐσφῆλε πράγματα. Ἀνέδη μὲν γὰρ καὶ τὴν διήρη ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπαν πρὸς ταῖς κώπαις ἐκάθητο ὡς αὐτίκα ἀποπλευσόμενον, ἀλλὰ χειμῶν ἀγριῶς καὶ πνευμάτων βίαιοις πράγμασιν καταρράγεταις ἀπειρήνην αὐτὸν τοῦ ἄγγειρήματος. Πελάγη τε γὰρ ἐταῦθα δεινῶς ἀχανῆ τέταται, καὶ θετιν ἐπιτεκνῶς κινδυνόθες ὁ πλόος καὶ μάλιστα χειμῶνος. Ὁθεν καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τινα χόρον ἀγχοῦ τῆς Βερβολας ἀναζεύξας, ἐνταῦθα διεχείμαζε· τὸν δὲ γαμβρὸν Στέφανον, δν Κοντοστέφανον (35) σμικροζεύσουμενοι, οἷμαι, ἐκάλιουν (βραχὺς γὰρ τὴν ἡλικίαν ἔν). ἐπ. Κέρκυραν ὑπὸ Σικελῶν τῷ τηνικάδε, καθάπερ εἰρηται, ἔχομένην σὺν παντὶ τῷ ναυτικῷ ἔστελλε, Ἄριστοις ταῦτην διατασσόμενον. Ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τὴν πόλεις γενόμενος πειράν τε παντοδαπῇ τῷ περιβόλῳ προσαγαγών, ἐνταῦθα τὸν βίον κατέλυσεν ἔτι τῶν πρεγμάτων ἡ παρημένων, [P. 56] τρόπῳ φερετοῖς ἐρῶν ἔρχομαι. Κλίμακα λίαν ἐπιμήκη σχεδίασσας πολλῷ τε τειχέων ὑπερανισταμένην τῶν ἐπιδεικνύειν, ὃν ἐν ἐπὶ τὸν δουκαναντενεχέντεν κατείλανται τοῖς πόλεσιν ἀνιγραφεῖν. Ὅδε καίτοι Ονήσιοντος δοὺς ἥδη αἰσθόμενος αὐτοῦ, δμως πολλήν ἐποιείτο πρόνοιαν δπως ἀν μη συναιτίσθεως ἀμφοτέροις γεγενημένης. Τρωματίοις μὲν δειλαῖς τὸ εἰκός, θάρσος δὲ Σικελοῖς ἥδη ἐνδιδοῦσι γένοιτο. Διὸς καὶ αὐτὸν μὲν ἴσυντο εἰπὲ τῶν τῆς νεώς ἐκέλευεν ἐνθεμένους κατεστραμάτων ἔργου καὶ πάλιν ἔχεσθαι, Ἀνδρόνικον δὲ, δ; Οντατος αὐτῷ τῶν παιδῶν ἐγένετο, καὶ τῶν πιλεκυσφρῶν προσκαλεσόμενος τὸν ἰεράρχοντα, παρανέσεις προσῆγε μηδαμῆ τοῦ θάρσους ἐνδοῦναι

Du Cangii note.

(35) "Or Kontostépharos. Contostephanorum agnominis non a Stephano, Manuellis imp. sororio, priuscum originem arcescendam constat, cum ea familia apud scriptores Byzantinos ante hanc tempora occurrat. Tametsi Stephanum, qui appellata-

96. 4. Ilac subitanea parta victoria, inde recessit imperator ad bellum contra Siciliam sese comparans. Tantum enim in illo erat patientia ad bellicos labores, quantum, ut arbitror, ne ulli quidem adfuit vel vulgarium in exercitu militum, neandum imperiorum vel ducum. Ibat igitur non Siciliani modo, sed et universam italicam animo complexus: at veram, ut videtur, aversatur gloriam fortuna, imperandique artem militari scientiae conjunctam labore nullo vertere in contrarium probe novit. Ille quidem etsi a rebus Scythicis interca vocaretur, nihilominus tamen opportune in eum locum venerat, ex quo navigationem institui oportebat. Tum quoque accidit ut classis, sive reflantibus detinatur ventis, sive ducis imperitia, serius nec opportuna advenierit. Quippe circa vernum tempus Byzantii egressa portu, exacta demum aestate ad imperatorem delata res Romanas haud mediocriter afflxit. Biremem enim concenderat imperator, totaque classis, velut statim discessura, remos expediverat, cum tempestas valida, visque repente suboriens ventorum, illius praedivere consilia. Vasta quippe hic porrigitur maria, eoque periculis magis est obnoxia navigatio, maxime hieme: unde in locum haud procul Berrhoas concessit princeps, ibique hiemavit. Sororium vero **97** Stephanum, quem diminuendi ergo Contostephanum vocabant (erat namque statura exigua), ad Coreyram, quae tum temporis, ut scripsimus, parebat Siculis, cum omnium navium apparatu dimisit, quo hanc Romano rursum imperio assereret. Verum ille ut ad civitatem appulit, oppugnatis et tentatis undequaque moenibus, vitium istuc finivit, rebus adhuc infectis ac dubiis, eo, quem nunc dicturus sum, modo. Exstructa perquam altissima scala, muriisque exterioribus longe excelsiore, per eam transmittere militem in urbem statuit. Lapis autem ingentis magnitudinis ex machina quadam emissus, et ad scalam alius, præ vehementi quo impulsus est impetu, in varia frustula dissectus est, quorum unum ad ducem perlatum lethali eum vulnera percussit. Ille vero nisi mortem alibi videret immixtare, maxime tamen in id incubuit, ne utrinque cognito quod acciderat, metus, ut erat vero simile, Romanis, animum autem Siculis, iamjam deficiens, adderetur. Quapropter, ut se in navigi tabulatis clam deposito, cœptis denuo insisterent, præcepit. Andronicum vero, qui filiorum erat ultimus, et bipenniferorum præfectum, advocatos, multis est cohortatus, ut id efficerent, ne a priori audacia remitterent Romani, sed operi potissimum instanter, cum capiendæ mox urbis spes adesset. Verum fuerunt hæc virilis, ut arbitror, et martii,

tioni primus initium dedit, διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας ita nuncupatum, æque ac Cinnamus, scribant Zonaras et Scylitzes. Contostephanorum, stemma damus in steuimate Commenico, in Faustiis Orient.

98 patriæque amantis animi argumenta. Quippe A Ῥωμαίους, ἀλλὰ νῦν εἰς μάλιστα πρὸς ἔργοις τίνει στατιμένοις in vulgus res cōspit disseminari, omnia in contrarium cessere. Nam et Romanos qui mœnia jam ascenderant, Siculi exegerunt, tumultuque et consternatione omnia repleta sunt. ἄμα τοῖς πλήθεσιν ἐκπυστον γεγονός εἰς τούναντον περήφενος ἡδη γεγενημένους ἀπεώσαντο Σικελον, καὶ σύγχυσις εἶχε πάντα καὶ θροῦ.

5. Atque is tum sicut rei Romani status. His cognitis, non modice, ut par erat, commotus imperator, classis praefecto, qui in defuncti locum designatus fuerat, præcepit, ut urbem absque ulla remissione oppugnaret. Sed et ab illo nulla memorabili re gesta (quippe Romanos inter et Veneros, qui tum illis merebant, exorta præter opinionem contentio, Romano exercitui felicitatem ademerat), coactus tandem est ipsamēt princeps eo se conferre et oppugnationem aggredi. Dirimptis itaque Romani B Venetiisque exercitus simulatibus et, utriusque illis qui caudam præbuerant multatis, magno impetu mœnia impugnavit. Illis rebus occupato principe, Rogerius Siciliæ tyrannus ut ad Corcyram imperatorem agere intellexit, classem militis in fines Romanorum, eo animo ut, hac bellū translatione solvenda obsidionis necessitatem imponeret. At imperator divisa classe, partem alteram misit duce Chirupo, quae Sicilis Romanas terras incurvantibus continuo occurseret, resisterebatque : ille autem in oppugnanda pertinacissime Coreyra magis instituit. Per scalas namque magnitudinis immensas e navigiis non sine difficultate **99** ad mœnia applicatas, milites eduxit : quarum una concendentium pondere effracta, in mare complures dejecit, ubi miserandum in iuodum effusa anima egregiam virtutis suæ memoriam Romanis reliquerunt. Verum Siculi, illam si intra mœnia jam Romanos consiperent, non ideo tamē urbēm imperatori tradere valuerunt; sed in arcem quanta potuerunt celeritate contendentis, inde se tuiti sunt lapidibus telisque ac rebus aliis quæ ad manus occurrerant, imbris de celo fusi instar, in oppugnantes projectis. Tantum enim in altitudine assurgit acropolis ut ne oculis quidem illius structura comprehendendi facile possit. Aliunt eo tum tempore propter reluctantem fortunam graviter succensum imperatorem, rectum in biremi qua vehebatur constitisse ac mandasse remigibus, ut appellerent nave ad mœnia, quo ipse ascenderet. Verum ducum aliqui, præsertim consanguinei, totia hoc viribus prohibuere, ut equidein opinor ipso' nequaquam volente. Nam præterquam quod animi generositate præstabat, erat etiam imperterritus. Nonnullos audivi qui et temeritatis illi crimen aslingerent, siquidem divinum prope et humano majorem animum semper

Du Cangii notæ.

(36) Στολάρχην. Extinctio et cæso Contostephano, Joannes Axuchus magnus domesticus classi præficitur a Manuele, absque tamē magni ducis titulo.

(37) Έξι τετρουρτορ γάρ ὑψος. Nicetas de arce

Coreyrensi : "Εστι δὲ ἡ Κερκυραῖων ἕκρα αἰγαῖψ πόσαι καὶ ἀγχιενεψής, ἐλικοειδῆς τὴν θέσιν, καὶ ὑψηλούμβος, προστενευκαίας τὸ βάθειστον τῇ θαλάσσῃ εἰς τοιούτην περιβολήν. Αλλὰ τοῦτο μὲν τῶν στρατηγῶν τινες καὶ πρέπει τῷ προστατεύοντι τῷ περιβόλῳ ἐπέθετο. Καὶ δὲ μὲν πρὸς τούτοις ἦν. Ρογέριος δὲ δι Σικελῶν τύραννος πρὸς τῇ Κερκύρᾳ διατρέψειν βασιλέα πυθμένος στόλον ἐπὶ φῆν τὴν Ῥωμαίων ἐπεμπεν, ἐκείνο κατὰ νῦν ἔχων δύως δηλαδὴ τῇ πρὸς ἐκείνα μεταφορῇ τῆς πολιορκίας ἀποσχέσθαι καταναγκάσει. Βασιλεὺς δὲ μολράν τινα τῶν σὺν αὐτῷ ἀποθέμενος νεών αὐτάς μὲν ὑπὸ στρατηγοῦντι τῷ Χουρούπῃ Σικελοῖς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων, ὡσεπερ ἱρην, Ιοῦσιν ἀντιταξούμενας σπουδῇ ἐπεμπεν, αὐτὸς δὲ εἴτε μᾶλλον ἐνέκειτο πικρότατα Σικελοὺς πολιερχῶν. Κλίμακας γάρ ὑπερμεγέθεις διὰ τῶν νεῶν τοῖς τείχεσι προσερπασσεις, μόγις μὲν καὶ ἔνν βίζι ἀνήγε δ' οὖν δύως τὸ στράτευμα. Ότε ξυνέβη μίαν τῶν κλίμακων τῷ τῶν ἀνίστητων ἀχθει κατασπασθεῖσαν [P. 57] εἰς θάλασσαν πολλοὺς ἐνεγκείν, οὐ δῆ τλήμονες τὰς ψυχὰς ἐκφυσήσαντες πολύν τινα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς Ῥωμαίοις ἀπολεσθεῖσι λόγον. Άλλα Σικελοὶ κατοικοῦσιν ἵδη τειχέων Ῥωμαίους; γεγονότας ιδόντες ἀνειδοῦνται βασιλέας τὴν πόλιν οὐδεμῆ ήθελον. Όθεν καὶ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ὡς εἰχον τάχους ἀναδραμόντες ἐντεῦθεν ἡμένοντο λίθους καὶ βάλη καὶ ἀπαν τὸ παρατυχόν ὡς ἐξ οὐρανοῦ τινος ὅμορθος ἐπ' ἐκείνους ἀφίεντες. Έπι τοσούτον γάρ ὑψος (37) ἀνέρει τὸ φρούριον ὡς μηδὲ ὅφελαλμῷ ράδιοις ἐξεῖναι τὴν οἰκοδομητὰν ἀναταθέντες περισθεῖν. Ότε δή λέγεται θυμῷ τὸν βασιλέα περιέσαντα πρὸς τὸ ἐκ τῆς τύχης ἐκείνο δυσκλήρημα δρθιόν τε φέρει τὸν οὐρανούν τοῖς τείχεσι τὴν ναῦν, ὡς αὐτὸς, οἰμαῖ, ἀνόδου πειράσαιτο. Αλλὰ τοῦτο μὲν τῶν στρατηγῶν τινες καὶ πρέπει τῷ προστατεύοντι τῷ περιβόλῳ ἐπέθετο. Πρὸς γάρ τῷ γεννατιψ καὶ ἀσφαλής ἦν τὰς

ποιά. Ήδη, ἐτ τινων Ἑγαγε καὶ θράσους αἰτίαν οὐ προστίθενται ἡγεμονίαν γάρ ἀεὶ καὶ δύνεις; πρόσως ἐπειρ φέ λῆμα. Ἀμέλει καὶ ἔκκαθεσσα ἵναυτῶν πολλάκις πολλοὺς ἐνδεῖ χερσὶν οὐκεταῖς ζωγρεῖς παρέσχετο βαρβάρους. Δι' ἣ ποτε καὶ ἡ ἑξῆλθον ἀντίφερον ἔνοικησασα ἐπὶ μέσης ἔξελάλησε τῆς συγκατήσου διοικήσης, μεγάλου μὲν καὶ αὐτῆς καὶ πολεμικωτάτου ὀρμῆσθαι γένους; εἰπούσα, μηδέποτε δὲ μηδένα τῶν ἀπάντων ἀκούσαις τοσούτοις εἰς ἕναυτὸν ἔγκαλλωπισάμενον ἀριστεύμασιν. Οτε γε μὴν πρὸς τῷ Κερκυραίων τείχεις ἐγένετο ναῦς τῶν ἐκ τοῦ Ἠρακλεῖου στόλου, οὐ τῶν κουφοτέρων οὐδὲ δύοπισται αἱ χθαναταὶ τυγχάνουσιν αὗται καὶ ἐπιμήκεις, ὅλα διώφους μὲν καὶ εὔρους ίκανοι; ἔχουσα, ἵππων δὲ πλήρης καὶ δύλων μεττῇ παντάπασιν οὖσα, βίᾳ πνεύματος ἐπὶ τῇ τοῦ περιβόλου παρενεγκείσα μέρος, ἐνθα πετρῶν προβολαὶ ράχιων ίκανῶν ἐπιστοιχαῖμεναι (γ) δυτικόρδον πάνω τὸν χῶρον ποιούσι, δεινῶς ἐκλονεῖτο. Λίθοις γάρ ἀμαξοπληθεῖς καὶ βέλη καὶ πᾶν τὸ παρατυχόνδροι ἐπ' αὐτὴν ἐφέρετο πάντα, ὡς τοὺς ἐν αὐτῇ ἀπαγορεύσαντας ἡδη τοῖς ἔνυμπεσούσι περιθείλους ταὶς κατεπειχέτας τὰ τῆς; νεώς ὑπελθεῖν καταστρώματα. Οἱ κατανοήσας βασιλεὺς θατέρρῃ μὲν κειρὶ δασκίδα εἰλετο, οὐ τῶν συνήθων δὴ τούτων οὐδὲ ἐξ ὅν τῶν σῶμα ϕράγνυται ἐν, εὐρέταιν δὲ μάλιστα καὶ ἦν οὐδὲ κυρφίσαι ἀνδρὶ βάθοιον γίνεται, θατέρρῃ δὲ τὸ ἐπὶ τῆς βασιλεῆς συνήθω; τεταμένον διήρους χειρισάμενος ἐπικλῶν εἶτε ἔνυμπαγών, ὡς δὲ αὐτοῦ ἄτε μὴ ἀντιτυποῦντος τὰς ἐκ τοῦ τείχους βολὰς ἀποκρύνοιτο, ἵνα τὴν ναῦν ἐφέρετο, καλωδίους ταὶς οὐτω ἔνυδησας; Μέχουσα τε ἐκεῖθεν αὐτὴν ίσχυσα [P. 58] καὶ τοῦ κεινῶν διασωσαται. Οτε δὴ λέγεται ὡς δὴ τὴν Κερκύραν; πρὸς τοῦ Ἠρακλείου ἐπιτετραμμένος (58) τρουράν, λίθους τῶν ἐκ τῆς κιλεως ἐπὶ βασιλέα συχνοὺς ἐπιφεινῶν, εἰ Μὴ δῆτα πρὸς τῆς ὑμῶν, Ἐρησού, σωτηρίας, μὴ δῆτα, ὃ συστρατεῖται, βέλος περὶ ὑμῶν, σώματι τηλικούτῳ ἐπαφεῖσθω μηδὲν. Καν λόγους δὲ πέρι τούτου δεδωκέναι χρεῖν, αὐτὸς ὑποίων τὴν ἀγάνακτησιν. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐφέρετο δὲ ἐκ Σικελίδος τιδοὶς εἰς χείρας τοῖς ἀμφὶ τὸν Χουρούπην ἐλθὼν δὲ μὲν πλείστος καττηγώνιστο, τετταράκοντα δὲ νῆσος ἐξ αὐτῶν τὸν κιλδούν διαχυγούσι εἰπεῖ! Βυζαντίου δῆλον (39). "Ἐνθα καταθέντες οὐδὲν δι ταὶς λόγου δξιον ἐδρασαν· ταῖς

Du Cangii nota.

(38) Τὴν Κερκύραν ἐπιτετραμμένος. Theodosius Capellanus, uti app. ill. a Nicet., l. II, n. 5.

(39) [P. 448] Ἐπὶ Βιζαντίον ἡ θόρον. Falluntur qui ad hanc Sieculorum expeditionem referri putant, quod Vincentius Bellonac. et Sanatus tradunt,

Cornelii Tollii nota.

(g) "Ἐρθα πετρῶν προσβολαὶ ράχιοι ίκανῶς ἐπιστοιβαδύμεναι. Ρυτοὶ μὲν γειτονεῖς εἰμιδεῖσιν σcribendo: "Ἐνθα πετρῶν προβολαὶ καὶ ράχιοι ίκανῶν ἐπιστοιβαδύμενον". Ubi est obiectus petrarum et rurum sint coactotalarum difficultis aditu locus. Et his munera est ab ea parte Corcyra. Προβολαὶ προ προσβολαὶ. Quam vocem non semel αριδ Χειροφονεῖται legimus. Οὐνοι afferam exemplum e

A prae se iulit; adeo ut cum annum ageret decimum sextum, sua unius manu captos scapo barbaros adduxerit. Unde uxor, quae ex Alemannia ortum ducet, in medio aliquando senatu 100 in hac verba prorupit: præclaro quidem et bellicosimmo genere se esse oriundam, at neminem unquam auditum a se fuisse, qui tot egregiis facinoribus anno uno editis claruerit. Cum forte ad Corcyram muros e classe Romana navis, non ex levium genere aut earum quae planæ sunt et oblongæ, sed altitudine idonea perinde ac latitudine plena equis armisque resertissima, vi ventorum ad murorum partem quamdam esset adacta, ubi rupes subinde prominentes locum aditu plane difficilem efficiunt, graviter affligebatur. Quippe ingentes lapides et trala et quidquid occurrebat simul in eam conjiciebantur, adeo ut ex tali casu desponderent animum qui in ea erant, trepidique ac pavidi subirent tabulata. Quod ubi rescivit imperator, altera quidem manus scutum arripuit, non ex iis quae gestari consueta sunt aut ex quibus unicum legitur corpus, sed amplius et quod erigere haud facile boni esset, altera vero prebeundit armamenta, quae in imperatoria biremis intendi solent, et apte convolvit, ut iis non resistantibus telorum e muro ictus propleret, ac deinde ad navem fertur. Mox funibus colligata detrabere inde et periculo eximere summa ope adnixus est. Tum vero eum cui demandauit a Rogerio fuerat Corcyra præsidium, opidani cebros in 101 imperatore lapides conjicientibus dixisse ferunt: « Ne per vestram salutem, nō, quæso, commilitones, ullum a vobis adversus tale corpus vibretur telum. Quod si haec improbari ceutingat, ipse solus indignationem sustinebo. » Ea tum quidem istic agebantur. Classis autem Siculorum congressa cum iis qui sub Chirupo erant, majorem partem devicta est. Quadraginta autem naves eorum vitato periculo versus Byzantium peruenere, ac re nulla alia memorabili gesta adiunctis quæ in continentí circa Damalim adjacent, ignem injicere conati turpiter inde recesserunt, multis squalorum amissis. Neque tamen quicquid discriben evaserant incolumes omnino redire. Quippe incidentes in naves quæ publicum e Creta apporta D bant veeliga, maximam partem prælio devicti

Siculos post expugnatam Corcyram, et vastatas ac spoliatas Græcorum provincias, ad urbem usque regiam Constantinopolim accedentes, sagittas aureas in palatum imperatoris jecisse. Nam haec post Rogerii excessum facta testatur Nicetas, l. II, n. 8. Vide Bonlin. dec. 2, l. VI, p. 263.

tertio Memorabilium: Καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας δρη κατέχοντας, βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἴναι, μεγάλην δὲ προσδόκην τοῖς πολέταις τῆς χώρας κατεσκευασθαι. Αἱ montes ante regionem suam siuos præsidio teneant, hostibus quidem detrimento, ipsis autem agri civibus propagulaculi instar esse constitutus. Sic et objectus montis, molis paludis frequenter apud Tacitum.

capit sunt. Imperator interea fame et oppugnatione A δὲ περὶ τὴν Δαμάλεως περιαν πῦρ ἐπαγένεται πειρασμένοις καταγωγαῖς αἰσχρῶς ἔκειθεν ἀπτλάγησαν πόλοις τοῖν σφετέρων ἀποβαλόντες. Οὐ μήν οὐδὲ δοι τὸν κίνδυνον ἐψυγον ἐρρύσθησαν ἐς τὸ πατέλες. Ναυσὶ γὰρ περιτυχόντες, εἰ τὸ δημόσιον Κρήτην ἐκόμιζον νόμισμα, τῆς μάχης εἰ πλεῖον; γεγόνασι λάφυρον. Βασιλεὺς δὲ λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ τὴν πόλιν παραστησάμενος ἔκειθεν ἀνέζευξε. Καὶ τοῦ λοιποῦ περὶ τε Σικελίας; καὶ τῆς Ἰταλίας ἐσκέπτετο γῆς ὡς καὶ ταύτας Ῥωμαῖοις ἀνατρέπετο.

B 6. Ut autem accepit Alemanno et Dalmato et Paiones adversus Siciliam bellum apparari eductos de impugnandis ex Occidente Romanis pacta inter se fecisse: Iugasanem præterea Persarum phylarchum una cum sultano decrevisse Asiam iurectionibus infestare: ipse in Dalmatia proficiens, ut Archizupanum, qui iis imperitabat, primusque bellum incepserat, cōfessum 102 uictisseeatur. Classe vero universa Joanni Orientalium et Occidentalium thematum domestico commissa, iussit ut Anconam tenderet (est autem Ancona Italiam emporium) atque inde tanquam e sede belli Italiam impeteret. At Joannes ad fluvium Boosem cum pervenisset, omnem ulterius pergendi curam abjevit; seu domesticus rei nauticae imperitia hac parte peccaverit, sive suasionibus inductus Venetorum, ne scilicet Italia potiti Romani et vicinæ eorum regionis possessores facti ipsos ut par erat contemnerent, et rarius ab iis auxilia accenserent: sive igitur banc sive illam ob causam nihil eorum quæ ab imperatore jussus erat exsecutus domesticus temporis, inutiliter consumpsit. Sed et turbine validius ingruente (imminebat quippe iam æquinoctium autunnale) pleraque naues laceratae sunt negligenter ducis; qui, cum adactæ in flumen utrinque pôtuissent subduci, eas ad littus maris in alto tenuit. Imperator vero facta in Dalmatiā irruptione, Rasum castellum overxit, et obvia quaque depopulatus est; multitudine deinde innumerata, quam in servitute redigerat, Constantino sebastohypertato, cognomine Angelo, comissa, eoque ibi cum copiis relicto, ulterius perrexit. Nicabam regionem ingressus, quæ Archizupano et ipsa parebat, quotquot erant ibi praesidia nullo labore expugnavit. Mox Galitzam assedit, cum videret 103 barbaros hominum multitudine locisque difficultatibus fretos, nolle sibi arcem dedere, castris positis, suis imperavit ut tela et lapides e fundis, sine ulla intermissione in eos qui exteriora munimenta defendebant, jacerent. Ita tertio die locum vi expugnavit. Ibi cum barbarorum multitudinem cum armatam tum gregariam reperisset, eam inde abduxit. Deinde, posuimus reditu instituto, venit ad Rasum, illos ut Sardicam et alias Romanorum regiones incolerent, dimisit. Ab Angelo certior

C δ'. Πυθόμενο; δι: δη: δη: Ἀλαμανοὶ καὶ Δαλμάται καὶ Πλεῖον; ἐπὶ τὸν κατὰ Σικελίας (40) συσκευάζεσθαι πόλεμον μεμαθήκτες αὐτὸν αὐτὸν μὲν ἐξ ἐπέρας Ῥωμαῖοις ἐπιτεθῆσθαι εἰς δόμοιογίαν ἀλλήλοις; ξυνῆθον, Ἱαγουπασάν δὲ δη Περαῶν φύλαρχος τῷ σουλτάνῳ δῆμα Ἄσσαν ληζεσθαι ἐγνωσαν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ Δαλμάτας ἐφέρετο τὸν ἐν σφίσιν ἀρχιζουσῶν ν (41) ἡδη καὶ χειρῶν ἀρξαντα τῷ τέως ἀμυνεσθαι δι: σπουδῆς ἔχων, τὸ δὲ ναυτικὸν δικανίῳ Ἱαννῆς τῷ τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἐπερίων δομεστίκῳ πιστεύσας ἐκέλευε τῷ Ἀγκῶνι προσεσχήκειν (ἐπίνεον ἐξ Ἰταλίας ἐστὶν ὁ Ἀγκών) ἐν:εῦθέν τε ὡς ἐξ ὅρμητηριον κατὰ τῆς Ἰταλίας ἴεναι. Ἀλλ' δὲ μὲν Ἰωάννης μέχρι ποταμοῦ Βοδσηζέλων περιέρω ἴεναι οὐδαμῇ ἐφρόντισεν. Εἴτε δὲ ἀπειρίᾳ τῇ περὶ τὰ ναυμαχικὰ τούτο τῷ δομεστίκῳ διημάρτητο, εἴτε καὶ ταῖς Οὐεννέτων ἡγμένων ἐν μηδουλαῖς; ὡς μὴ Ἰταλίας ἐγκρατεῖς Ῥωμαῖοι γεγονότες χώρᾳ τε ἐν γε:τῶν, ἡδη καταστάντες τῇ αὐτῶν περιφρονεῖν αὐτοὺς ὡς τὸ εἰκός ἔχοιεν καὶ ἐμμαχίας δίλγα τῇ; ἐξ αὐτῶν χρήσοιεν· εἴτε οὖν οὗτος; εἰς' ἐκείνως, οὐδὲν διμει:

D δομεστίκος ὃν πρὸς βασιλέως ἐντεάλτῳ πέρατε διδοὺς εἰκῇ τὸν καιρὸν ἐτριβεν. "Οθεν καὶ λαΐλαπος ἀθρόον ἐπιγενόντος πολλοῦ (ἡδη γὰρ ἀμφὶ τροπᾶς ἦν μετοπωρινάς) συνέδη τῶν νεῶν ὡς πλείσταις θραυσθῆναι περιορθεῖσας δίλγωριζ τοῦ στρατηγοῦ· Ἐξδ [P. 59] γὰρ ἐς τὸν ποταμὸν ἀναχθεῖσας περὶ ἐκάτερα πάτας ἀνελκυσθῆναι, δὲ ἐν τῇ τῇ; θαλάσσῃ ἀπτῇ μετεώρους; αὐτὲς εἰεν. 'Ο δὲ βασιλεὺς ἐς Δαλματίαν ἐμβαλὼν τὸ Ράσσον τε κατεστρέψατο φρούριον καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐλήσατο πάντα· πλῆθος τε ἀνάριθμον ἐν δυρυχιώτων μορφῇ πεποιηκὼν Κιωνατανίψ (42) μὲν σεβαστοῦ περτάψι, δην "Ἄγγελον ἐπεκάλουν, αὐτοῦ σὺν δυνάμεσιν ἐλιπεν, δὲ προσωτέρῳ ἔχωρεις Νικαδίων τε καταλαβὼν χώραν ὑπὸ τῷ Ἀρχιζουσάνῳ τελοῦσαν καὶ αὐτὴν φρούρια μὲν τὰ ὄπλα δια τῆς ἐρυταῖς πόνῳ οὐδενὶ παρεστήσαστο· ἐν δὲ Γαλίτζῃ γεγονὼς, ἐπειδὴ τοὺς ἐνταῦθα Βαρβίρους, πλήθες τε καὶ τῇ ἐν τῷ τόπῳ δυσχερεῖ πεποιθάσας οὐκ ἐνδιδόντας; αὐτῷ τὸ κρησφύγετον εὑρε, χάρακα πηξάμενος; βέλεσι καὶ λίθοις τοῖς ἀπὸ σφενδόνης τοὺς; ἐπὶ τῶν προπυργίων βάλλειν ἐκέλευε μηδένα καιρὸν ἀνέντας, οὐτω τε τρίτη ὑστερὸν ἡμέρα καὶ κατὰ κράτος εἶλεν αὐτό. "Ενθα πλήθει βιρβάρων περι-

Du Gangi notæ.

(40) Κατὰ Σικελίας. Nicetas, l. ii, n. 6.

(41) Ἀρχιζουσάνῳ. Qui Bacchinius infra, et Nicetas appellatur, et Ideo videtur cum Serviæ principi, quem Draghinam vocat Diocleates in Historia Dalmatica.

(42) Κωνσταντῖνος. Constantino Angelo, qui

Idem dignitate sebastohypertatus, et Manuelis împ. ἐξαδέλφος, patruelis, dicitur in sententia depositionis Cosmæ patr. Cpolit., an. 1144 apud Allium; proinde filius fuit Constantini Angelii ex Theodora Comnenæ Alexii împ. nata.

τετυχηκώς, μοίρᾳ τε τῆς ὀπλιτικῆς, καὶ ἔλλως ἀγε-
λάσων τυγχάνοντι, ἐκεῖθεν δύνασταν ἤγειρεν αὐτόν. Καὶ
εἰδὼ μὲν, ἐπειδὴ παλινοστήσας ἐπὶ τῷ Ἀρδονὸν ἥλθεν,
ἐν τε Σερβικῇ καὶ τοῖς ἀλλοῖς Ῥωμαίων χωρίοις
ἔγκειτοι εἰσθεῖσιν ἐπεμψέν, ὃ δὲ πρὸς τοῦ Ἀγ-
γέλου πενταμένος διεῖ δὴ καιροφυλακήσας ὁ ζουπά-
νος μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐνθένδε ἀναχώρησεν ἐπικατα-
βαλνειν τοὺς Ῥωμαίους ἡρετούς καὶ τὴν μάχην ἀπὸ
χειρὸς ἥδη κρατεῖν, τὴν ταχίστην ἐκεῖθεν ἀπῆλαυνε
κταταλήσθει τοῦτον προθυμηθείς. 'Ἄλλ' ὁ μὲν
ἐπιόντας Ῥωμαίους ἀκηκοώς ἐς τὰς τῶν δρῶν ἀνατρέχων
ὑδνον· βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν χώραν ἐτράπετο, ἀλλ' αὐτὴν
πέτσαν καὶ τοὺς ἑταῖρους τῷ ἀρχιζουσάνῳ εἰς ἀρχεῖον παρῆλθεν.

ζ. Ἐπειδὴ δὲ χειμῶν ἥδη κατέσχε δεινός, ὡς τοῦ
φύσει θερμοῦ περὶ τὴν καρδίαν ἀντιπερισταμένου B τῷ γένει τῷ. ζωϊκῷ πολλοῖς ἥδη λύθην περὶ τοῖς;
δρυοῖς ἐμπεπτωκέναι, τότε μὲν τῆς ἐπὶ Βυζάντιον
ἐμέμνητο. Εἰς δὲ τὸ ἐπίδιον ἐπος φθινούσῃ; ἥδη τῇ;
ἄρα; πηνίκα καὶ μάλιστα εὐέργοδα πολεμοῖς τὰ
κτεῖ τὴν Σερβικήν γίνεται, δέ τοῦ ἀμφιλαφοῦς;
ἐπιλιπόντος ἥδη τοῖς δένδροις, ἐπιτίθεται Ναῖσδην τὸ στρά-
τευμα ἥγειρεν. Ἔνθα δυνάμεις ἐκ Παιονίας ἐπὶ
συμμαχίᾳ Δαλμάταις στέλλεσθαι μαθών, σπουδήν
ἴστοιτο διὰ τοῦ Δογγομηροῦ λεγομένου χώρου δια-
βινθάνειν τὸ στράτευμα, ὡς τοῖς Παιονίοις ἐν δεξιᾷ
πηρευσμένοις συμμίξαι γένοιτο τῷ Ῥωμαίων στρατῷ.
Ἐπειδὴ δὲ ἔγγυς Σάου ἐγένετο, ἐφ' ἔτερον ἐκεῖθεν μετ-
ῆλθε ποταμὸν Δρυνῶν δυομά, δὲ μακράν ποθεν τὴν
ἐκβολὴν ποιούμενος Βόσθναν (43) τῆς ἀλληλής Σερβικῆς
διαιρεῖ. Ἐστε δὲ ἡ Βόσθνα οὐ τῷ Σερβίων ἀρχιζου-
πάνῳ καὶ αὐτῇ εἰκνοσα, ἀλλ' θίνος ἴδιᾳ παρὰ ταῦτῃ
καὶ ζῶν καὶ ἀρχόμενον. Ὁθεν γε μὴν [P. 60] Οὖν-
νους Ῥωμαίοις συγκεκρουκέναι ἔννεδη αὐτίκα δη-
λώσω. Ἡν τις ἐν τῷ Δαλματῶν ἔθνει, δυομά μὲν
οὐκ οἶδα διπέρ αὐτῷ ἐκείτο, ἀδελφὸς δὲ αὐτῷ Βέλοσις
ἡν, ἀμφοι λογίμω παρὰ Δαλμάταις διητε. Οὔτος; τοῦ
ἀρχιζουπάνου μὲν διελφῆ ἔννοικῶν ἦν, τὸ δρυαλ-
μῷ δὲ πηρωθῆναι τυχών τρόπῳ φύερ αὐτὸς
οἰδεμηὶ ἀρεὶν ἔχω, ἐς Παιονίαν ἀνεχώρησεν. Ἐν-
ταῦθα τε πολὺν τινα διατρίψας χρόνον Γειτζᾶ (44)
τῷ ἕργῳ αἰδεσιμώτατος μάλιστα κατέστη, δέ της
ἐκ πατέων αὐτῷ τροφῆς μεταδοὺς καὶ παιδεύσεως.
Διὰ δὴ ταῦτα χάριτας δρῶν Γειτζᾶ Δαλματίαν ὑπό-
στονδον αὐτῷ καθιστᾶν ἐπεχείρει, ἔμβολεύων τα-
κτίστοτε περὶ τούτου τῇ διαιλογίᾳ πείθειν ἐσχε
τὸν δινθρωπον. Ὅθεν ἐπειδὴ τὴν ἐπὶ Δαλμα-
τίας Ῥωμαίων διετίθεται δρμὴν, δυνά-
μεις ἐπὶ συμμαχίᾳ Δαλμάταις ἐπεμψέν. Αἰτία
μὲν Ῥωμαίοις τῆς ἐς τοὺς Οὖνους διασμενεῖς
αὕτη ἦν. Τοῦ δὲ Ῥωμαίων στρατοῦ πρωσ-
τέρω χωρούντος οἱ ἐπὶ χορταγωγίαν δικιόντες τοῖς
Οὖνοις δδῷ πορευομένοις ἐντευχήσεις εἰς χειρας
ἥλθον. Βασιλεὺς δὲ συναισθήσεως αὐτῷ γενομένης
Ιωάννην δῆμα στρατεύματι τὸν πρωτοσέβαστον ἐπι-

A factus Zupanum captata post suum inde recessum
occasione cepisse Romanos adoriri præliumque
jani exarsisse, motis castris ut cum oppimeret
summa celeritate contendit. At ille ubi intellexit
adventare Romanos, secessit in montium juga,
eaque ratione præsens vitavit periculum. Imperator
igitur in eam regionem effusus, totam utpote orbam
defensore populatus est, consumptisque incendio
adīsticii, quæ palatiorum vice Archizupano erant,
abscessit.

7. Cum vero adeo valida luna esset hiems, ut
naturali calore animantium circa cor collectio, ex-
tremæ membrorum partes laborarent, de redditu
Byzantium cogitavit. Sequenti vero anno sub aesta-
tis exitum; cum maxime 104 pervia sunt hostibus
in Serviam itinera, et arboribus coma decidunt,
castra ad Nalsum transtulit. Sed ut ex Pannonia
Dalmatis mitti auxiliares copias perceperit, summo
studio annixus est, ut traductis per religionem,
Longomeream dictam, copiis, cum Pannonibus a
dextra incidentibus Romanū manus consererent. Cum ad Savum proxime pervenisset, ad aliud inde
flumen deflexit, Drynam nomine, quod in superiori
sese loco effundens Bossenam a reliqua Sérvia di-
termisnat. Bossena autem haud subest Archizupani
imperio, sed vicina Serviis gens est quæ et suos mo-
res et suum agnoscit principem. Unde vero cum
Romanis ibi confixerint Hungari, mox communemo-
rabo. Erat apud Dalmatas quidam, cuius nomen
quale fuerit ignoror, fratrem autem habebat Belo-
sim: ambo clari erant apud suos: hic uxorem
duxerat sororem Archizupani. Cum vero utroque
oculo privatus esset (quo casu mihi plane incom-
pertum), in Pannoniam sese recepit. Longo hic tem-
pore commoratus apud Geizam regem maximo in-
honore fuit, ut qui a pueris cum illo enutritus fue-
rat et educatus. Eapropter quo Geiza gratias re-
penderet, Dalmatiam illi beneficil jure obnoxiam
facere est annixus: idque continua consiliis et ad-
hortationibus homini tandem persuasit. Simul atque
igitur accepit Geiza in Dalmatiam irrupisse Roma-
nos, copias auxilio Dalmatis submisit. Ea quidem
simultatum adversus Hungaros causa Romanis fuit.
Ulterius itaque procedente 105 Romanorum exer-
citū, qui pabulatum exierant cum Hungaris, qui et
ipsi iter agebant, ohviam factis manus conserunt.
Quo cognito imperator in auxilium cum copiis Joan-
nem protosebastum mittit. Commisso prælio Hun-
gari a Romanis superati fuga se ad Strymonem flu-
vium repererunt, indeque aliquot ex suis amissis
abscesserunt, a tergo instantibus semper Romanis.

Du Cangii notæ.

matricis.

(43) *Bosethrus.* Bossena, quæ Constantino, de adm.
imp., c. 32, Bósava nuncipatur, principes suos
habuit, quorum seriem damus in Familijis Dal-

(44) *Geitz.* Geiza II, Hungariæ rex, Belæ cogn.
creci, regis filius.

Ut ad flumen Taran pervenire, cum nullum adver- terent hostem a quo impetrerentur, redire ad suos. Imperator autem in dieo iithere quod Sezenitzam dicit, positis castris, cum rescrire haud posset quo ageret loco Archizupanus, eo usque quidem animi dubius habuit. Intellecto deinde ex captiuis Dalmatis exspectare illum auxiliares copias ex Hungaria jam-jam adventuras, exercitum ultraius traduxit. Sed usque ad flumen Taran nulli adhuc visi fuere hostes. Eo vero ut ventum est, Dalmatium rīs innu- mera armis instruta ante solis occasum apparuit. Quia conjecta angore et metu percussi Romani id confessim nuntiatum veniunt. At imperator felici assecutus conjectura, copias quas conspectiabantur eis esse quas ab Hungaris in auxiliis exspectabant Dalmatae, id firmante præterea Chirupō quo speculatoro usus erat: « Nunc igitur, liquit, Ro- manos invadere decreverunt Dalmatae. » **106** Ne- que haud ita procul castra illi posuerant. Sed quia nox instabat, ejusmodi caput consillum. Moris est omnibus in bellum Romanis, sicuti morari necesse est exercitum, præcipiti jām die tuba canere: idque pro signo est multitudini etiam posterum diem eo in loco transigendum. Quo igitur consuetudinis hu- jus Romanæ haud ignari hostes fallerentur, canere tubas continuo imperat: singulis autem ducebūs mentem suam quam potest occulissime aperit: oportere nimiri orto statim sole quemque cum delectis ex sua phalango cataphractis immotum stare suumque exspectare mandatum: sed ne ma- nifesti forent, præcepit ut viliissimis legumentis ar- maturam circumducerent.

μαλων έθος είδεται καὶ αὐτοῖς, σαλπίζειν μὲν ἐν τῷ τοῖς στρατηγοῖς ἐμήνυε τὰ βουλευθέντα, καὶ ὡς χρὴ τούτους δῆμα τὸν πάσην στρατηγόν τοὺς δύο πόλεις τε φράτοισι καὶ ἐπιλέκτοις ἐστιν εὐπρεπές ἔχοντα ήσυχη ἵστασθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ προσδέχεσθαι κέλευσιν. « Οπως γε μήν οὐκ ἐπίδηλοι γένοιτο τοῦτο δῆ τὸ Ρω- μαλων έθος είδεται καὶ αὐτοῖς, σαλπίζειν μὲν ἐν τῷ τοῖς στρατηγοῖς ἐμήνυε τὰ βουλευθέντα, καὶ ὡς χρὴ τούτους δῆμα τὸν πάσην στρατηγόν τοὺς δύο πόλεις τε φράτοισι καὶ ἐπιλέκτοις ἐστιν εὐπρεπές ἔχοντα ήσυχη ἵστασθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ προσδέχεσθαι κέλευσιν. »

8. Illi prout imperatum erat faciunt. Postquam autem illuxit dies, cum illis velut pabulum iturus exredit e castris: eoque inermes aliquot præcedere jubet cum ligonibus et dolabris, quibus subterranea investigare solent granaria qui commicatum et res necessarias ex exercitu provident: simul autem invadentes hostes cernerent, fugere imperat, donec subsequentibus a tergo Romanis adjuncti in lutum reciperenetur. Ut enim quæ gererantur confessim duci essent cognita, primiū duos, inde parvo intervallo quatnō, tum sex, **107** postea decem, deinde complures jubet præire: aliamque ad hec phalangem pharetratam cum ordinasset, aliunde in hostes ire præcipit cum mandatis, ut si prælium intrent Dalmatae, terga verterent velut numero in- ferioris: sin vero nemo occurreret, quieti ante val- lum consistenter. Non alio hæc instituit consilio, quam ut si, ipso cum ceteris copiis ingruente, fu- gere inciperent Dalmatae, ab expeditioribus iis comprehensi cederentur. Haud igitur longe proces- serant, cum quidam speculatores celeri cursu re- versi ad imperatorem vacillante lingua metuque

Α δονθήσοντα ἐπεμψε. Καὶ δὴ συμβολῆς γενομένης Οὔν- νοι πρὶς τῶν Ρωμαίων ἑττηθέντες φεύγοντες ἐς τὸ τοῦ ποταμοῦ Σερυμνίου δέουμα καθῆκαν ἕκαστον. « Ενδι μα- τρίους ἀπεβαλλέντες φύοντα ἀμεταστρεπτοί, Ρωμαῖοι δὲ φεύγοντες κατὰ νώτῳ δὲ εἰποντο, ἐπὶ Τάραν τε πατα- μ' ἐλθεῖτες, ἐπειδὴ περ οὐδέτα σφίσιν ἀντεπεξίντα Εἴλεπον, παλινοδίας ἐμέμηντο. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ μίστῃς τῆς εἰς Σετζενίζαν φερούστης τὸν χάρακα πτημένος οὐχ ἔχων τε μαθεῖν ἔνθα τὸν ἀρχιζουπάνον εἶναι ἑνέ- βανεν, ἐν τῷ τέως μὲν ἐν ἀπόρῳ ἐγένετο, ἐπειδὴ πρὸς τῶν ἀλισκούμενῶν Δαλματῶν δυνάμεις περιμέ- νειν αὐτοὺς ἤκουσεν Ούννικάς ἐπὶ συμμαχίᾳ δυον οὐχ ἡδη ἀφίσθητος, ἐπὶ τὰ πρόσω λοιπὸν μετῆγε τὸ στράτευμα. Μέχρι μὲν ποταμοῦ Τάρα γεγονότου οἰδέν οὐδαμέθεν Ρωμαῖοι διεφάνη πολέμιον· ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ἥλθον, Δαλματῶν ἀνάριθμος δύμεις οὐ πω ἥλιου τὸν δυτικὸν δρόμοντα παρημείφαντος δύλοις κα- τάφρακτος ἐξεφάνη. « Οπεροις θεασάμενοι ἀγωνία καὶ δέει ἔχομενοι Ρωμαῖοι: ἥλθον ἀγγέλλοντες. Βασιλεὺς δὲ τὴν ἐκ Παιῶνων ἀφιεσθεὶς προσδοκωμένην Δαλ- μάταις Ισχὺν ταύτην εἶναι τὴν δρωμένην εὐστοχώ- τατα τεκμηριωδάμενος, δῆμος δὲ καὶ σκοπῷ τῷ Χου- ρούπῃ πρὸς τοῦτο χρησάμενος, « Νῦν, ἔφη, αἰφύδιον Δαλμάται: Ρωμαῖοι ἐπεισπεσεούσθαι διανοοῦνται. » Ήσσαν γάρ οὐ μακράν ἀποθεν ἡδη ποιούμενοι τὴν παρεμβολὴν. Έπειδὴ γοῦν τάχιστα νῦν ἡδη ἐγένετο, τοιάδε τινὰ ἔνενει. « Θέος ἐστι Ρωμαῖοι ἐπὶ πολέ- μον ιοῦσιν, εἰ που διατριβὴν ποιεῖσθαι χρεῶν τὸν στρατὸν, σάλπιγγα τῆς ἡμέρας ἀλαζόειν δύε, καὶ σύνθημα τοῦτο τοῖς πλήθεις γίνεται τοῦ καὶ τὴν ἑτῆς πρὸς [Ρ 61] ἐκείνῳ διακαρτερήσειν τῷ χώρῳ. » Όπως οὖν ἐνταῦθα ἀπατηθῆναι γένοιτο τοῦτο δῆ τὸ Ρω- μαλων έθος είδεται καὶ αὐτοῖς, φεύγειν ἐπιγγέλειν έως τοῖς κατέπιν ιοῦσι Ρωμαίων συμμιξαντας: ἡδη τὸν πάσην στρατηγόν τοὺς πολεμίους εἰσιθησθαι σιτῶνας, οἵς έθος ἐστὶ τοὺς ὑπογαίους: ἀνερευνάσθαι τοινας τοῖς τὰ ἐπιτιθέσια τῷ στρατῷ ἐσκομιζομένοις, ἐμπρο- σθεν ἐκέλευσιν ένει. « Επειδὲν μέντοι πολεμίους δὲ κατ' αὐτῶν ιδόντες ίδοιεν, φεύγειν ἐπιγγέλειν έως τοῖς κατέπιν ιοῦσι Ρωμαίων συμμιξαντας: ἡδη τὸν πάσην στρατηγόν τοὺς πολεμίους εἰστάντες γίνονται. Ως γάρ ἐν ἄκαρει τῶν γενομέ- νων αἰσθήσις γίνοιτο τῷ στρατηγῷ, ἐκέλευε δύο μὲν τὸ πρώτον, ἔτις δὲ καὶ οὐ πολλῷ ἀποθεν τέτταρας, εἴτα ἔτις καὶ αὖ δέκα καὶ ἔτις πλειον χωρεῖν, δλλήγει τε φαρετροφόρον κατατηλάμενος φάλαγγα ἐξέραθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ιένει προστρέπτοις καὶ μὲν Δα- λμάται χειρῶν ἀχοιεν φεύγειν ἐλασσομένους τῷ πλήθει, ἐστάντες δὲ ἡσυχῇ πρὸς τῆς παρεμβολῆς εἰ μηδεὶς σφίσιν ἀντεπεξίσῃ. » Επράττεται δὲ ταῦτα ὡς ἀν- εῖ γε αὐτοῦ σὺν τῷ ἀλλῷ ἐπιστάντος στρατεύματι φεύγειν ἐπιβάλλονται τὸ Δαλματικὸν. Ήπο τῶν κο- φτέρων τούτων κτείνοντο καταθαμβανόμενοι. Οὕπω τούτους μακράν ἐγένοντο πορευόμενοι, καὶ τῶν ἐπ-

* Δρυσάριος legendum monet Frid. Tafel in Thessalonica, p. 218. Στρυμονι εστι Λινιος Ασια. Εριτ.

χατασκοπῆ τινες δρομαῖοι ἔστι τὸν βασιλέα ἡλθον, συγ-
χεκομένοι τε τὴν φωνὴν καὶ δεινῶς ὀχριῶντες
δριθμῷ κρείσων Ἐλεγον ὄτρατιάν ἐπει θάτερα τοῦ
ποταμοῦ ἐπὶ φάλαγγος ἴστασθαι, οὐδὲ δύον μόνον
ἐγχώριον, ἀλλὰ καὶ μόριόν τι φύλον συμμαχικὸν ἔχ-
τε Οὐρων ἵπερων καὶ δῆ καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἑτε-
ροθίστηντων Χαλισίων. Οὐνόν ταῦτα νόμοις.
Τούτους τε οὖν Δαλμάταις συστρατεύειν Ἐλεγον καὶ δῆ
καὶ Πετζινάκον. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουεν,
ἐνοργάμενος μή τι καὶ βιασθείην δλίγοι πρὸς πολ-
ιῶν κυκλωθέντες Ῥωμαῖοι οἱ ἐπιπροσθεν ἐπορεύ-
οτο, συντονώτερον ἤλαυνεν ἐπείγων ἴστασθαι καὶ
τὸν οἰμειοφόρον· ἐπει δὲ ἐκεῖνος κεκμητόδος αὐτῷ
τὸν ἱππου σχολῇ τὴν ἔδυν ἐποιεῖτο, αὐτὸς βασιλεὺς
τὴν σημαλαν ἀναλαδῶν κατετάχει τὸν δρόμον, ἐπὶ
τούς τε περιωπῆς γεγονῶς ἔστεν τε ὅστις εἴη καὶ
τὸ σημεῖον ἐδίδυν γνωρίζειν τοὺς ἀντιπάλους. Ἐν
τούτῳ δὲ καὶ οἱ τοξοφόροι τὸν ποταμὸν κατειληφ-
τες ἀντιμέτωποι Δαλμάταις ἴσταντο. Ἐπὶ πλείστον
δὲ οὐδέτερος [P. 62] μάχης ἀρχόμενοι ἥσυχῇ ἐμενον.
Ἐπει δὲ ἡ βασιλέως αὐτοῖς διεφάνη σηματα, τῆς
τε γεφύρας ἀπέσχοντο Δαλμάται καὶ δδειαν Ῥω-
μαῖοι ἐδιδοσαν ἀκροβολισμοῦ. Ὁ γνοὺς βασιλεὺς
(ἴστηκε: γάρ ἀνωθέν ποιειν, ὁπερεὶ εἰρηται, τὰ
πρασόδεμαν κατανόων) ἤλαυνε καὶ αὐτὸς ὡς σύν
αὐτοῖς ἐν ποταμῷ διαβηδόμενος. Ἡν γάρ, ὡς μοι
πολλάκις ἐρέθιθη, δαιμονίδιν τίνα καὶ ἀνδρειας πρόσω-
πον τὰ ἐξ τὰς μάχας κεκινημένος δεῖ. Δαλμά-
ται δὲ καίτοι ὑπὸ εὐαριθμήτων διωκόμενοι στρατιω-
τῶν ἐφευγον δύμας ἔως ἐν δυσχωρίαις ἔγενοντο. Τὸ
δὲ ἀπὸ τούδε ἐπιστραφέντες δύμας τούτοις ἐχώρουν,
ξυμβολῆς τε γενομένη; δλίγοι ἐξ ἀμφοῖν ἐπεσον.
Δαλμάταις γάρ τῆς βασιλέως αἰσθόμενοι παρουσίας
διλύστοντο αὐθίς, Ῥωμαῖοι τε φεύγουσιν δεῖ ἐφερόμε-
νοι πολλοὺς Παιώνων τε καὶ αὐτῶν ἔκτειναν. Ὅσε
δὴ Γουρδέστης τε καὶ Βουλτζῖνος, δινδρε ὀνομαστοτέτω
ἐπὶ Δαλμάταις, ὑπὸ τὰς Ῥωμαίων ἐγενέθην χει-
ρας. Βασιλεὺς δὲ περὶ πλείστον τοῦ λοιποῦ ἐποιεῖτο,
ὅπως ἀν αὐτῷ πανοπλίαν ὑποδύναται τὴν αὐτοῦ
γένετο. Χρόνον δὲ τίνος διὰ τοῦτο τριβέντος αὐτῷ
(οὐ γάρ ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐτῷ, παρῆσαν οἱ ταύτην
ἴσθμον) συνέδη τῶν παρὰ Ῥωμαίων στρατηγούν-
των τινάς, ἐν οἷς Γιφάρδος τε ἦν καὶ Μιχαήλ ὁ ἐπώ-
νυμον Βρανδες, καὶ πλείστοι ἕτεροι διδρε; αὐτούρ-
γησαι ἰκανοί καὶ στρατηγῆσαι δειξοι, ἐπὶ τίνος δυσπορεύτουν καὶ ἀνάντους ἐν τῷ διώκειν γεγονότας
λοχῆς ἀγωνιψην διετείς πρόδυπτον κίνδυνον ἐληλαχότας. Δαλμάταις γάρ πόρβω τῶν ἀλλων Ῥωμαίων
γεγονότας αὐτοὺς κατανοήσαντες ἐπεστράφησαν τε καὶ ἀντιμέτωποι ἴστησαν.

9. Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἥσαν. Βασιλεὺς δὲ ἡδη
τὴν δηλοῖσιν περιθέμενος ἀνέτῳ δυτήριοι διώκων ἐπ'
αὐτοῖς ἡλθεν, ἐν χρῷ τε ἀλλήλοις ἐφ' ἔνα χῶρον
συνιώντας εὐρὺν ἐκατηγόρει τε ἀναφανδὲ καὶ πικρό-
ττετα ἐλοιδορεῖτο, δειλιαν αὐτοῖς προσονειδίζων καὶ
πολεμικῶν ἀμαθίαν ἐργων. Τῶν δὲ τοῦ χώρου τὴν
ἡσίν καὶ τὸ τῆς χίόνος προφερόντων ἀμετρον,
αὐτὸς τῆς ἔδυν κατάρχων ἴστασθαι σφίσιν ἐκέλευεν.
Ἴδη γάρ καὶ ἄλλο αὐτοῖς Ῥωμαίων συνίστατο
πλήθος. Ἐν ἦν δὲ τὴν πορείαν ἐτίθεντο, ἐνέδρα

A pallidi nuntiarunt, innumerum in adversa ripa flu-
minis instructa acie stare exercitum; neque illum
tantum ex indigenis, sed immensum etiam alijum
ex auxiliariis copiis constatum praesertim Hunga-
ricis equitibus, et qui apud illos diversa sunt reli-
gionis Chalisiis. Hungarum quippe Christianam am-
plexis, isti Mosaicis legibus iisque non omnino
genuinis etiamnum vivunt. Hos igitur ut et Petzi-
nacas Dalmatis adjunctos esse referebant. Ea ut
audivit imperator, veritus ne pauci qui prece-
bant Romanii pluribus circumclusi perfringerebantur,
confestim citatiore cursu pergebat et signiferum ut
subsequeretur urgebat. Qui cum defesso equo len-
tius incederet, ipse arrepto, signo princeps matura-
vit cursum, ac loco editiore consistens, et se qualia
esset et vexillum hostibus 103 conspiciendum
præbuit. Delati interea ad flumen sagittarii Dalmatis
stabant obversi, sed neutris pugnam concitantibus,
quievere. Simil autem ac imperatoris conspectum
est vexillum, a ponte abcessere Dalmatae, Romanis-
que sagittas mittendi potestatem dederunt. Id ubi
princeps videt (stabat enim in loco eminentiori, ut
dictum est, et quæ gerebantur advertebat), velut
cum cæteris flumen trajecturus advolat. Namque,
ut non semel innui, supra fortitudinis humanæ
modum pugnas semper et tertamina affectabat.
Dalmatae vero, licet haud magno numero milites
insequerentur, fugere nibilominus, donec ad loca
difficilia pervenerunt. Mox inde conversi, occurre-
runt hostibus: verum factio congressu cecidere
utrinque pauci. Quippe Dalmatae ubi imperatorem
adesse percipiebant, dissolvebantur iterum. At Ro-
mani fugientibus semper instantes, eorum multos
ut et Pannonum ceciderunt. Quo tum casu in manus
venere Romanas celeberrimi inter Dalmatas viri,
Gardeses et Bultzinus. Imperator interea suis ipudi
armis vehementer exoptabat. Ejus rei gratia cum
aliquantum insumpsisset temporis (neque enim
prope aderant qui ea serebant), accidit ut quidam
e Romanorum ducibus, in quibus fuere Giphardus
et Michael cognomento Branias, compluresque alii
manu perinde ac regendis copiis strenui, dum effu-
sius hostes insequuntur, 109 in ardua et avia loca
delati manifesto periculo involverentur. Dalmatae
quippe Romanos longe a suis sejunctos conspicati,
revertarant stabantque obversi.

9. Ea cum se ita haberent, jam armis indutus
imperator totis habenis in illos fertur: quos cum
uno in loco arctissime in se coeuntes advertisset,
palam reprehendit increpatque acerbissime, et me-
tum et militia imperitiam exprobrat. At iis loci si-
tum et immensam nivium vim causantibus, præce-
dit ipse ac reliquis ut sequerentur imperavit: jam
enim et aliae advenerant Romanorum copiæ. Dum
itaque iter faciunt, hostium aliqui ex insidiis re-
pente morti Romanos, qui ad sinistram erant,

adoriuntur. Sed imperator videns eos numero pauciores contemptis illis, continuo hostes insecutus pertinaciter, quo aut Archizupanum ipsum caperet, aut qui tum Pannonicis praeerat copiis fortissimum ducem. Qui igitur ex insidiis prodierant, nullo edito facinore rursum dissipati sunt. Aliquanto tempore hostes insecurus princeps, ubi suos delassatos advertit, relictis iis ac duobus assumptis cognatis, quorum alter fuit Joannes Ducas, alter qui uxorem duxerat Andronici sebastocratoris filiam, nomine Joannes, cognomento vero Cantacuzenus, cum iis in hostes perrexit. Sed illo ab iis agnito ex armis quæ multo obducta erant **110** auro, cum præterea corporis statuta excelsiore satis proderetur (vere enim heroem referebat, quippe qui equitandi ratione non vulgaris et in armis tractandis dexteritate longe præcelleret), terga nullo pudore dederunt. Fugientibus incumbentem ait uno hastæ ictu quindecim ex hostibus in terram prostravisse: in tumultu quippe et confusione ita collidebantur, ut se invicem impellerent. Ipsi autem quadragna prostratis, reliquos fudit, fusos insecurus gladio et hasta in terga fugientium irruit: quo tempore id quoque accidit. Quidam ex iis qui hasta prius ab imperatore fuerant caesi, cum surrexisset ex lapsu (neque enim lethaliter fuerat vulneratus), fugam inde pedibus miser paravit. Ubi autem in propinquuo imperatorem conspiciit, stricto gladio in eum velut percussurus fertur. At ille pede in pertus impacto, protrusum humi atque insigni circa oculum vulnera notatum relinquuit. Equum vero etiam si aggravatum sentiret armorum pondere, non ideo tamen sistere impetum voluit. Cantacuzeno autem (unicus quippe adequitabat ex imperatoriis cognatis) ut progrederetur et cum barbaris manus conferret imperavit, ut nimirum dum circa illum sic occuparentur, ipse vicissim eos assequeretur. Nec aberravit a consilio. Postquam enim quam citissime sese in hostes intulit Joannes, Bacchini Archizupani tergum percussit, totumque hasta transverberasset hominem, ni præpedivissent arma. Is autem conversus, **111** videt se a duobus impetu: namque imperatori iam etiam alter aderat Joannes, cuius modo mentio facta est. Septem igitur suorum ascitis cum Cantacuzeno congregitur, sitque collato pede prælium. Sed dum subinde advenere undecunque barbari, in extremum periculum adductus est Cantacuzenus, et ab iis suis obtruncatus, nisi imperator ex propinquuo subveniens discrimini eum exemisset. At neque ipse expers fuit discriminis. Quippe cum animo reputaret, si occurreret iis qui numero adhuc scipi Joannem circumsteterant, integrum fore alii jam numero trecentis utrumque adoriri, primo oportere censuit cum multitudine decernere. Illis enim cedentibus, recessuros pariter qui Joannem

A πολεμίων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἔκπηδσασ τοῖς ἐν ἀριστερῷ Ὑμαίοις ἐπειθέστο. Ἀλλὰ ταῦτην μὲν ἐπεδήπερ διγανδροῦσαν βασιλεὺς Ἐγών, οὐδὲ δον ἐπεστράψατο ἡξιώσεν· ἀλλὰ γάρ ἀνεπιστρόφως ἐδίωκεν, εἰ πως ἢ αὐτὸν χειρωσασθαί οἱ γένοιτο τὸν ἀρχιζουπάνον ἢ τὸν παρὰ τοῖς Παισισιν εἰς ἑκείνην στρατηγούντα τὴν ἥμεραν ἄνδρεις εὗ δικοντα. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἐνέδρας μηδὲν δέξιον λόγου πεπραχθέες διελύονται αὐθίς. Βασιλεὺς δὲ μικρὸς διώκεις, ἐπειδὴ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν Ἐγών ἐκκακήσαντας ἦδη, αὐτοὺς μὲν ταρῆλθε, δύο δὲ ἔυγγενῶν παρειληφάς τῶν αὐτοῦ, ὃν δὲ μὲν Ἰωάννην, δὲ Δούκα; (**45**) ἦν, [P. 65] ἀτερος δὲ ἐς τὴν Ἀνδρούκου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἐγημε παῖδα, δυνομα Ἰωάννης καὶ αὐτὸς ἐπίκλησιν Καντακουζηνὸς, σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔχωρει. Οἱ δὲ ἐκ τῆς διπλίστων; αὐτὸν κατενοίσαντες (χρυσόν γάρ κατακόρως ἀλλήλιπτο πᾶσα) καὶ τῆς τοῦ σύμματος δὲ ἀναδρομῆς τε καὶ εὐφυίας τεκμηρωσάμενοι μάλιστα (ἥρωις γάρ ἀτεχνῶς ἐώκει, διετε τῷ ξένῳ τῆς Ιταπασίας καὶ τῆς ἀμφιδέξιου περὶ τὰ δικλα κινήσεως πολλῷ διενεγκών) νῶτα διδόναι νύδαμη ἡγχύνοντο. Ὁ δὲ φεύγουσιν ἐπιθέμενος λέγεται ἐτι μισθ δόρατος προσοδοῦ πεντεκαίδεκα τῶν πολεμίων εἰς γῆν Ἑβαλλεν. Ἐν γάρ ταράχῃ καὶ συγχύσει φερομένους συγχρούειν ἀλλήλοις οὐδενὶ κόσμῳ συνέβαινεν αὐτούς· τετταράκοντα δὲ τοὺς πάντας ἐπὶ στόμα κατενεγκών τοὺς διλλους; ἐτρέψατο, φεύγουσί τε φερόμενος συνέχοτεν ἀλλὰ κατέ νῶτου καὶ ξίφει καὶ δόρατι χρώμενος. Ὄτις συνέπεσε τι καὶ τοιοῦτον τῶν τις προκαταδορατισθέντων αὐτῷ τοῦ πιώματος; διενεγκών (οὐ γάρ καὶ πλαγὴ ἐτύγχανε πεπληγμένος ἔφενεν ἐκ ποδὸς τὴν πορείαν δὲ τάλας ποιούμενος. Ἐπειδὴ τε ἀγγοῦ βασιλέα γεγονότα εἴδε σπασάμενος τὸ ξίφος πατάξιν ἀφέρετο τοῦτον. Ὅ δε λάξ τῷ στήθει ἐπιβάτης αὐτὸν μὲν εἰς γῆν ἡγηγκε, σημειωσάμενος δὲ ἐκ τινος ἐπισήμου περὶ τὸν δρυθαλμὸν πάθους ταρῆλθε. Κάμνοντος δὲ τοῦ Ιππονού αἰσθάμενος ἡδη τῷ βάρει τῶν διπλων παλινδρομεῖν μὲν οὐδὲ ὡς ἕθεις, τῷ δὲ Καντακουζηνῷ (ἐτύγχανε γάρ ἡδη τῶν βασιλέως ἐποχούμενο;) ἐκέλευε πρόσω πχωρήσαντες συμμίγνυσθαι τοῖς βαρβάροις, ὡς ἀνοιτω τῇ πρῷ; αὐτὸν ἀσχολίζει ἐπικαταλαβεῖν σφᾶς καὶ αὐτὸν γένοιτο. Καὶ ἐτυχέγε τοῦ σκοποῦ. Ἐπειδὴ γάρ τάχιστα τῶν πολεμίων δὲ Ἰωάννης ἐγγύθεν ἐγένετο, Βαχχίνον τὸν ἀρχιζουπάνον πάει μὲν κατάτον μεταφέρειν, διελάσαι τὸ δόρυ προσυμποθεῖς· οὐδὲ μέντοι γε καὶ ξενισθή τῆς διπλίστων ἀντισχούσῃς. Ὅ δὲ ἐπιστρέψεις Ἐγών πρὸς ἀνδρῶν διωκόμενος δυσὶν. Συμπαρῆν γάρ βασιλεὺς καὶ θάτερος Ἰωάννης, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην. Ἐπιτάχει γοῦν τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπαγόμενος ἔμπλεχεται τῷ Καντακουζηνῷ, καὶ ἡ μάχη ἀπὸ χειρὸς ἡδη ἐγένετο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν βαρβάρων διλλου ἀλλαχθεῖν συρρέοντος ἀλλὰ ἐσχάτοις δὲ Καντακουζηνὸς ἦν, καὶ εἰ μὴ βασιλεὺς ἐγγύθεν ἡδη παραφανεῖς ἔξειλεν αὐτὸν τοῦ κινδύνου, ἐδέησεν, δίμα, οὐδὲν βαρβαρικῆς ἐργον μαχαίρας γενέσθαι τὸν ἀνθρώπων

D : Cangii nota.

(16) Τούτην την ιστορίαν στην Ασύρια. Vide Dis. citationem 26 ad Joinvilliam.

Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς; βασιλεὺς ἔξω κινδύνου ἐγένετο. Οὐ λογισάμενος γάρ ὡς εἰ τοῖς τὸν Ἰωάννην χυλοῦσιν ἵππα τέως οὖσιν αὐτὸς ἀντιτάχοιτο, ἐξέσται τοῖς ἄλοις εἰς τριακοσίους ἥδη ἀριθμούμενοις κατ' ἀμφότερων ἑναὶ, δεῖν ἔγνω τῷ πλήθει ἐνμπλαχθεῖσαι πρότερον· ἐκείνων γάρ ὑποχωρούντων ἔνυπαστῆναι καὶ τοὺς τὸν Ἰωάννην περιετοιχίζοντας εἶχες ἦν· καὶ δὴ τὸν ἴσπον μυστίσας περὶ μέσους εἰσῆλασεν. Ἀλλά τινα τούτων παλαιά τῷ δύτρι προθυμηθεὶς [P. 64] τούτῳ μὲν διήμαρτεν. Ἰσχάσαντες γάρ τῷ βαρδάρῳ ἔνυπάνειν κενήν τῆς πλευρᾶς ἐκεῖστεν τὴν αἰχμήν. Ἀπὸ χειρὸς δὲ λοιπὸν αὐτῷ συνεπλέκετο. Ὁπερ δὲ Βαχχίνος τε αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ἴσπεν ιδόντες Ἰωάννην μὲν αὐτοῦ ἐλιπον, ἐπὶ δὲ βασιλέα δρόμῳ ἤλθον. Καὶ τὸ πρότμα φρίκης μετὸν ἦν. Ἀλλὰ βασιλεὺς τὸ μὲν δόρυ μεθεὶς, δὲ δὲ τερψτήτη ξίφος ἐλκύσας πυκνὰ παρ' αὐτοῖς ἴσπερθετο παῖσιν ἀεὶ καὶ παιόμενος, ἔως τῶν δὲ λιών σκασθεῖστων εἰς αὐτὸν τε καὶ Βαχχίνον τὰ τῆς μάργης ἀπεκρίνατο πάστρις, ἀνδρεὶς τε διαφέροντα καὶ σώματι μεγάλῳ ἐξ ἅγαν κεχρημένον. Μετὰ πολλῆγον τινα συμπλοκὴν Βαχχίνος μὲν τῷ βασιλεῖ τῆς σιγήνος τὸ ξίφος κατενεγκών ἐπλήξεν, οὐ μήν καὶ δειλάσαι τὸ ἐκ τοῦ κράνους ἐπὶ τὰς δύφεις τρητημένον ἕδυνθη παραπέτασμα. Οὕτω μέντος Ισχυρά τῇ πληγῇ γέγονεν, ὡς τοὺς κρίκους ἰκανῶς τῇ σαρκὶ ἀνιζήσαντας ἐπὶ πλειστον ἐκτυπωθῆναι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοις γειρδοῖς τὸν βάρδαρον ἀφείλμενος τῷριξίφεις τῷ ιερεῖληψι παρεδίδου φέρων, δὲ δὲ καὶ πάλιν ἐπὶ τοὺς ποιεμόνους ἐσφάδαζεν ἑναῖ· ἀλλ' ἀμφοτέρω τε τῷ Ἰωάννᾳ καὶ Βαχχίνῳ δέ βάρδαρος ἐπισχεῖν αὐτῷ τῇ δρυμῇ ἔγνυσαν. Ἡδη γάρ τὸ εὖνον ἐκείνος δεσμωτήνος ἐσχηματίζετο. Τάς οὖν τῆς κεφαλῆς εἰποῦ τρίχας ὑποδεικνύεις ἐντεῦθιν πῶς τὸ δύπαντιάσον εἴποι πλήθος ὑπεστημάνετο. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ δὲν διατελεῖσθαι Καντακουζῆνος δακτύλοιν θατέρητο γείρδες. Βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ τετταράκοντα πολεμίων ὑποβόμενος δορυαλώτους ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθεν. Οὐδὲ δὴ κακένον εἰς μνήμην ἔλθων, δὲ δὴ καταβαλὼν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ὄφθαλμον ἐπισήμου παρῆλθε πεπτηρωσάμενος, ἀνεζήτει τούτων ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τὸ σημεῖον εἰπών· ἐγένετα τοίνυν κακένος· τοις ἀνεγνώριζε τὸν νενικηκότα καὶ ἀνεγνωρίζετο. Οὐχ εἰς μαρκὸν δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ ἀρχιζουπάνου ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἵκοντο ἀμνηστίαν αὐτῷ κακῶν ἐπιτύμπειον. Καὶ δὴ βασιλέως καλεύσαντος ἤκει μετὰ μαρκὸν δὲ ἀνήρ ἱερέτην ἐξειδὸν ἔαυτὸν παρεχθεῖσος. Καὶ βασιλεὺς μὲν ἵκετεύοντα προσηχάμενος, ἤγει τούτῳ τὴν ἀμαρτάδα. Ὁ δὲ τοὺς ἐδάφους μετρήν ἀνανεύσας, ἔνθα πρὸ τῶν βασιλέως ποδῶν ἦρων ἐκείτο κατεβαλῶν ἐκετὸν, ὅρκοις τὰ δεδογμένα ἴσπου, δούλοις ἐξ τὸν πάντα ἔσεσθα· Ὅμωμαίοις αὖτις βεβαιῶν· καὶ μὲν ἐπὶ τὴν ἐσπέραν στρατιώτες, οὖν δισχελίοις ἐπεσθαι ὠμολόγει, πολεμούσι τοις ἐπὶ τῆς Ἀσίας πρὸς οἵς τὸ πρότερον εἰώθει πολεμούσοις καὶ διακοσίους ἥδη προσεπιπέμπειν. Τοιαὶ κατεύθωκοι· βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου παλινδρομοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ δεσπότος τῶν ἀμφὶ τοις κατεπραγμένος οὐδὲν ἐξ Βυζάντιου ἤλθε. Διημάται μέντοι οὗτοι δὴ τοις Ἀρματίους ἐτήρησαν

A circumstabant. Concitatō inde equo in medios invenit. Sed cum ex iis quendam hasta vellet percutere, aberravit ictus hac atque illac inclinante barbaro, atque innocius a latere hastae mureo decidit. Deinceps vero certamen conseruitur. Quod cum Bacchinius ipse et qui cum illo erant conspexere, omisso Joanne, ad imperatorem cursu contendunt. Atque inde horribile quid videre erat. Verum abjecta protinus hasta imperator enseni quo accinctus erat stringens crebrius in eos versat, ferit vicissim et feritur; donec dissipatis aliis, in illum et Bacchiniūm, fortitudine præcellentem et procero admodum corpore virum, tota prælia vis 112 incubuit. Post longum ergo certamen Bacchinius maxillam imperatoris gladio percussit: nec tamen dissecare potuit dependens ex galca super oculos relamen. Ad eo autem vehemens ictus fuit ut galeas circuli non modice carni inhaerenter notasque imprimicerent: at princeps arreptum e barbari manibus ensim potuelli suo tradidit. Inde iterum in hostem contendere vehementius gestiebat, sed impetum inhibuere uterque Joannes et Bacchinius. Quippe captus barbarus benevolentiam simulabat: capillis igitur capitilis sui ostensis ingentem innuebat illi occursuram multitudinem. Eo in prælio duobus in una manu digitis privatus est Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis ho tibus ad ductis in castra reversus est imperator. Ibi euui subiit illius memoria, quem paulo ante prostratum ei signo circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo indicato signo quiescit in castris: qui inventus aguovit victorem et vicissim ab illo agnitus est. Nec ita multo post legati ab Archizupano in castra venerunt, qui præteriorum obliuionem deprecarentur: statimque juberet principe venit ipse miscrandi hominis ac supplicis habitu: atque ab imperatore benebole etceptus reniam delicti obtinuit. Tuim paulisper 113 ab humo exsurgens, ubi ad imperatoris pedes prostratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit sdemque dedit servum se Romanorum omni tempore futurum, et si in Occidentem arena princeps circumferret, cum duobus se millibus secuturum illum professus est: si vero in Asia bellum gereretur, trecentis quos prius mittere consueverat ducentos additurum. His rebus feliciter gestis Constantinopolim imperator rursum rediit. Eodem tempore classis relata est Byzantium, nullo in Italia confecto negotio. Ita quidem Romanorum imperium agnovere Dalmatae, ut et longo post tempore, cum Uresin principatu deturbassent, atque inscio imperatore illum alteri ejus fratri tradidissent; veriti, ut par erat, ne is ipsius succenseret, Dese et Uresi adductis, ad eum venerunt, dictantes ei cui suffragaturus ille foret, sese parituros. Pronuntiato igitur Judicio, Uresis premii vice principatum ab imperatore obtinuit. Sed de his postea, iusta κατεύθωκοι· βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου παλινδρομοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ δεσπότος τῶν ἀμφὶ τοις κατεπραγμένος οὐδὲν ἐξ Βυζάντιου ἤλθε. Διημάται μέντοι οὗτοι δὴ τοις Ἀρματίους ἐτήρησαν

δούλιον, ὥστε [P 65] χρόνοις πολλοῖς ὑπέτερον Οὔρεσιν (46) τῆς ἀρχῆς παραλύζαντες, ἐπειδὴ βασιλέως μηδὲν συνειδότος θατέρῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῇ ἐνεχείρισαν, θεοίσαν τε ὡς τὸ εἰκός μή τι αὐτοὶ; χαλεπήνη, καὶ Δέσος καὶ Οὔρεσιν διγοντες πάρ' αὐτὸν ἥλθον, διτράντες ἐπιψήφιοι: ιται ἀναγκαῖως ὑπακούσασι λέγοντες. Δικῆς τοίνυν αὐτοῖς ἀνοιγεῖστης βραβεῖόν τι ἐκ βασιλέως Οὔρεσις αὖθις τὴν ἀρχὴν ἔχουν. Ἀλλὰ, ταῦτα μὲν ὑπέτερον.

10. *In Hungariam perrexit princeps, belli causam ostendens submissa, ut dictum est, Dalmatis auxilia. Neque tamē indicio bello aggressus est Hungaros, sed iis quae in se deliquissent per litteras primo expositis, proximum Romanorum adventum illis indicavit. Ubi itaque ad Istri ripam pervenit, cum nullæ adessent naves ex iis quae Byzantii apparaverat, 114 ne temporis occasionem negligeret, quae in iis rebus, ut cuncta prospere cedant, maximi momenti esse solei, lintrem, cuiusmodi ibi multæ ad littus reperiuntur uno ex ligno cavatae, descendens atque una equum freno attrahens in adversam ripam trajecit. Exinde eodem pariter modo in Hungarorum fines irrupit Romanorum exercitus: atque interiora petens obvia quævis effuse depopulatus est. Erat in altera sítum fluminis ripa castrum Zengiūnum nomine, murorum cæterarumque munitionum robore satis validum. Atque illud cum primo impetu expugnare baud posset, Theodorum Batalzem sororium suum reliquit cum exercitu: ipse regionis illius vicos circumiens plurimos in potestatem recepit. Hungarorum interea processit exercitus Romanos excepturus. At cum vitibus longe se vidiūt imparem, deditid sese pariter Imperatori, qui deinceps rapuit sustinuitque, pro libitu omnia. Vide Itaque erat omnis æstatis multitudo bello captam agi, gentemque totam aliam in scđem transferri: quamque Savus et Ister, fluvii ex Alpibus prouidentes, in Hungariæ finibus efficiunt insulam (superius enim diffisi a se invicem, post*

A τ'. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν Οὐννικήν ἔχώρει, τὴν εἰς Δαλμάτας πρότερον καθάπερ εἴρηται συμμαχίαν ὑπέβεστον πολέμου πεποιημένον: αὐτοῖς. Οὐδὲ μὴ ἀκριβεῖ ἐπ' αὐτοὺς ἥλθεν, ἀλλὰ τράμμασι πρότερον τὰ τε ἐξ αὐτῶν ἡμαρτημένα σφίσιν ἐδήλου καὶ τὴν Ψωμαίων αὐτίκα ἐμήνυεν ἐφοδον. Ἐπειδὴ γοῦ πρὸς ταῖς Ἰστροῦ δικαιαις ἐγένετο, νεῶν οὐδὲμη παρουσῶν δὲ εἰς Βυζαντίου ἐτοιμασάμενος εἶχεν, ὃς μὴ τὴν ἁξύτητα τοῦ καιροῦ καταπροθεσται, δὲ καὶ μάλιστα κατορθωτικὸν ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, λεμβάδιον τι ἀναδέξ, ὅποια πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα διασαλεύει αὐτόδυλα, ἐπὶ τὴν περιφέρετο ἀπὸ ρυτῆρος ἀλκόμενον τὸν ἵππον αὐτὸς ἔχων. Ἐξῆς δὲ καὶ Ψωμαίων στρατὸς τρόπῳ τῷ αὐτῷ περαιωσάμενοι τὴν Οὐννικήν ἐπάτουν, ἁντοτέρω τε προγωροῦντες ἀφειδοῖς ἀεὶ τὰ ἐν ποσὶν ἔχειρον. Ἡν δὲ τι κρησόγυτον ἐνταῦθα ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἴδρυμένον Ζεύγμινον δύνομα, τειχέων τε καρπερότητος καὶ τῇ διλλῃ ἀσφαλεῖται Ιχανῶς ἔχων. Τοῦτο ἐπειδὴ μὴ εἰς ἐπόρομής ἔλειν εἰχεν, αὐτοῦ θεδδωρον τὸν Βατάζην σὺν στρατεύματι έλιπε γαμβρὸν αὐτῷ ἐπ' ἀδελφῇ γεγονότα· δὲ τὰς τῇδε κώμας περιών δρόμην ἡνρεταποδίζετο. Ὁτε καὶ Οὐννῶν στρατὸς ἔχώρει μὲν ὡς Ψωμαίων ἀντιταξίμενος· ἐπειδὲ δὲ ἔγνω ἀνεψίτοις ἐπιχειρεῖν μελλον, προσεχώρει καὶ αὐτὸς τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ δοπὸν κατ' ἔξουσιαν ἥγετο τε καὶ ἐφέρετο πάντα. Ἡν οὖν ίδειν ἡλικίαν πᾶσαν δορύχτητον ἐλαύνομάνην καὶ θίην δὲ κινούμενά τε καὶ ἀναστατώμενα, καὶ C τὸν Ἰστρὸς καὶ Σάρδος ποταμοὺς εἰς Ἀλπεων (47) βάσου-

Du Gangii nota.

(46) *Oðrœstir. Urosci illins, Dassæ fratri, nulla quod sciām mentio fit in Historia Dalmatica, nisi idem sit cum Bela, de quo ad p. 224, qui ante Dassem in Servia principatum tenuit.*

(47) 'Εξ Ἀλπων. *Vel ex hoc loco patet Alpes dici quosvis montes altos, nec eos dunitaxat qui Galliam ab Germania et Italia distingueant. Servius ad illud Virgilii aerios montes, ait a Gallis aerios montes Alpes appellari; voce nimurum Gallica. Papias: Alpes, proprie aeris montes Galliae. Nam Gallorum lingua alti montes sic vocantur. Gloss. Greco-Lat.: Alpes δρυ θύηλα. His consentit Isidorus, l. xiv Orig., c. 8. Nunc igitur passim quosvis montes Alpes vocant scriptores. Sidonius de Atho monte carm. 2: Silvosam currebant vela per Alpem. Carm. 9 de eodem: Juxta frondifera cäcumen Alpis. Pyrenæos montes Alpium nomine donat etiam Ausonius, epist. 23:*

*Nunc tibi trans Alpes et marmoream Pyrenem
Cæsareæ Augustæ domus est.*

Alpes moniti Zebrui, Alpes Roscidæ vallis in iisdem Pyrenæis, dixit Lucas Tudensis, in Chronico, p. 86 90. Unde et Hispanos Alpinos vocavit ex Catone Gellius. Adam Bremensis c. 229: Normannia, quæ suis Alpibus circumdat Sueoniā. Occurrit iterum apud eundem, c. 259. Sed de vocis primigenia notione dissentit propter a Servio et aliis Procopius, l. 1 De bello Goth., qui id no-

minis veteribus Gallis angustias montium seu collium significasse scribit: "Alpes δὲ καλεῖν τὴν ἐν στενοχωρίᾳ διόδον οἱ ταῦτη νεομηχαστ ἀνδρῶποι. Id ipsius tradit Eustathius in Dionysii Periegesim: Φασὶ δὲ τὴν λέξιν ταῦτην κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάληψιν, ταύτην δύνασθαι τὴν κλειστούρα. Atque ea ipsa notionē vocem hanc usurpasse videtur Philostorgius, l. iii, c. 24: "Αλπεῖς, αἱ τε Σούκεις καλοῦμανται, καὶ αἱ Τουλαι, διόδοι εἰσι στενα μεγίστων ὄρων ἐκατέρωθεν, καὶ οὐδὲ" Ἐν χωρίον ἔγγρῳ τοῦ συμπτύσεσθαι συγχλεομένων. Εοίκαστ δὲ αἱ διόδοι αὗται τοῖς τὸ Θερμοπύλαις στενοῖς. Certe quidquid fuerit primis sæculis de vocabuli significatio, id constat inscripribus Alpes appellari convales, et que in iis sunt pascua, quo aestate pecora aguntur. Ita usurpatur passim in donationibus factis ecclesiæ Salisburgensi, c. 1 et 7; apud Canarium, tom. vi Antiquar. Lect.; in charta Ludovici Pii anno 838 pro monasterio Anianæ: in chartis Alemanniæ Goldasti n. 27 et 86; [P. 449] apud Couradum de Fabaria de Casibus S. Galli, c. 20; Bertholdum Zuifaltens. abbatem, De origine sui monasterii; Augustinum de la Chiesa, in Hist. Podem. c. 26; Marcam in Hist. Beneharn., l. v, c. 29, etc. Hinc Alpagium, jus pascendi pecora in Alpibus, in charta b. comitissæ Sabaudie an. 1218 in tabulario ecclesiæ Tarentasiensis.

τες ἐπι οὐννικῆς αὐτοματίζουσι νῆσον διωθεν ἡφ' ἔπειτα σχίζομενοι καὶ μετὰ πλεύσην δισηνὲς; ταυτὸν τάλιν ἔντες περιόδον, κενουμένην πᾶσαν καὶ κατοίκων σπανίζουσαν. Οτε καὶ αὐτὴν τὴν ῥηγικὴν Ὦρωματος κατεστρέψαντο οἰκίαν, πρᾶγμα ἐν τοῖς Ὦρωματος μεγίστους εὐτυχήμασιν ἀναγεγράφθαις ἔξιν. Ταῦτα κατωρθωκώς βασιλεὺς ἐπι Ζεύγμινον ἔπειν, Ἐνθα δὲ Βατάτζης, καθάπερ εἱρητας, λειφθεὶς τὴν πυνθανέταν ἐποιεῖτο. Ἀλλ' οἱ τὸ φυλακτήριον ἔκοντες, οὓς μὲν οὐκ εἰς μαρκάρων ἀπιθενθηκόντες ορθοὶ τὸν ῥῆγα ἡττήσατο, ἰσχυρῶς; αὐτοῦ μετεποίησαν ἑπειταὶ δὲ ὁ μὲν ἡγγέλετο παρών οὐδαμοῦ, Ὦρωματος δὲ πρὸς τὸ τεχομαχεῖν ἥδη ἐγίνοντο, [P. 66] πρὸς τὸν ἐπιτρημένον κατορθωδησαντες κινθηνὸν ἔρηγον βρισκέντων, ὡς ἐπὶ ἀλώνις ἐντεῦθεν ἀπαιλαγησόμενοι σώμασιν ἐνδῶσι τὸ φρούριον αὐτῷ. Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἀναγεύοντος, σχοίνους τε τῶν τριχήλων ἔκηψαν καὶ τὰ καλύμματα τῶν κεφαλῶν, ἀποθέμενοι ἔναν ἀτιμάκη τῷ βασιλεῖ παρεῖχον ἔκυτος. Οὐ δέ ἀπειπεῖτο Ὦρωματος τούτων μὲν ἀποκτινύνται ἄγαθῶν.

ιε'. Ταῦτα Ὦρωματος καταπραξάμενοι, ὡς ἐπὶ Σδὸν περιασθέμενοι ἐφέροντο, πολλῷ στρατοπέδου τοῦ αὐτῶν πλείω τὴν ἀνδραποδίσθεσαν τῶν Οὐννων ἄγοντες ἡλικίαν. Ἀλλ' οὐποτερειώσαντο, καὶ διηγγελεν ἡ φῆμη τὸν Παιόνων ῥῆγα χείρα ἐπαγδυμένον βρείσαν θυμῷ πολλῷ κατὰ Ὦρωματων ἔχειν, ἥδη τὸν κατὰ Γαλίτζης χώρας (48) Ταυροσκυθίκης τολεμεον εὐτυχῶς διενεγχόντα. Οὐ δὴ ἔνεκα μάλιστα βασιλεὺς αὐτὸν ἡμνατο, ἀτε παρὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ Βλαδιμητρῷ ἐπιφένεται (τοῦτο γάρ δυομά τῷ Γαλίτζης δρόχοντι ἔκειτο) ἀνδρὶ ὑποστόνδῳ Ὦρωματος δντοι. Τούτων ἀκούστας ὁ βασιλεὺς τὸ μὲν ἀλλο στράτευμα καὶ δυοὶ ἐν σκευοφόροις ἦν καὶ τὰ πλείστα τῶν ζωγρηθέντων πλήθει ἀριθμοῦ κρεσσων τυγχάνοντα ἐκέλευε διαπορθμευσαμένους ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας μείναις ἔχθης. δὲ τὸ ἀπόδεξον τοῦ στρατοπέδου ἀναλαβοῦν, καίτοι πολλὰ τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπιχειρισμένων τοῖς δόξασιν, ἐπελεγετο τὴν ταχίστην συμπλακησόμενος αὐτῷ, λύκων οὐ λείτων εἶναι φέμενος ἔργον τοῦ μὲν τῶν προδάτων κατεπείγονται πλήθους, ποιμένων δὲ ποθεν ἡ κυνῶν ἐκφανέντων φεύγειν μηδὲν αἰτχυνομένους, μόνῳ τῷ αὐτοὺς καὶ τῷ θηραύοντα περισώζειν μόρις καὶ ἀγαπητῶς ἀρκουμένους. Οτε λέγεται τι καὶ τοιούτον, ὅποιον εἰ μὲν καὶ ἀντικρυς προελομένῳ ἔδοξεν αὐτῷ, οὐκ ἔχω ἐπικεντεῖν, εἰ δὲ καὶ προμηθείας τινὸς, διπερ οἷματι,

A multum circuitum in unum denuo coeunq[ue] vacuanū omnino nulloque cultam habitatore. Quo tum casu evertent Romanī etiam domum rēgiam : res sans quæ inter maximos Romanorū fortuna successus referri mereatur. His ita prospere gestis ad Zeugmīnum redili imperator, ubi Bataizes, qui relictus ibi fuerat, obsidionem urgebat. Sed qui loci præsidium 115 tenebant, quamdiu spes erat brevi cum auxilio regem ad futurum, defendebant sese acriter. Verum ut intellexere nequaquam illum adesse, ac jamjam mania acris impugnantibus Romanis, periculo imminentem conterriti, rogarere principem ut tradita arce salvis inde corporibus liceret iis excedere. Nam rem cum abnueret, funibus collō appensis abiecisque capitum operculis, per suum addecedus sese ipsos Imperatori deditare. Tum ille, ne eorum quisquam a Romanis interficeretur, prohibuit; arcem vero gravi reserlam præda iis diripiendam concessit.

μηδένα, τὸ φρούριον δὲ μεγάλων μετὸν δν. ἀητέσθαι ἄγαθῶν.

ii. His confectis Romaui vērēs Savum velut trajecturi pergunt, numero majorē captivorum adiuentes multitudinem quam esset exercitus : sed necdum flumen transferant, cum nuntiatur Pannoniorum regem cum ingentibus istic adesse copiis summo animi ardore cum Romanis pugnare gestientem, rebus jam in Galitza, regione Thuroscythica, præclare feliciterque peractis. Hujus quippe rei potissimum causa imperator bellum istud aggressus erat, quod se invito Vladimerum (id nomen erat Galitza principi), virum Romanis fuderatum, invasisset. Quo cognito imperator reliquam aciem, impedimenta, ingentemque et innumeram captivorum multitudinem in adversam transferiri ripam jubet ibique considere : ipse cum delectis militibus, eti consilium haud probarent dum plerique, summa celeritate 116 in hostem contendit, luporum esse, non leonum dictitans pecorum greges incessere : ceterum pastoribus aut canibus conspiciens sine pudore ullo fugere, eo solo si sese et captiam prædam retineant agre licet ac vix contentos. Illud etiam de eo fertur, quod quideim, si id egit ex animi consilio, laudare vix possim : sin autem quia tum quidpiam præviderit, quod reor, aut tulari ac defendere voluerit qui circa se erant Romanos, militaris prorsus providentia facinus

Du Cangii note.

(48) Γαλίτζης χώρας. Galitza pars dicitur Russie Minoris, μέρος τῆς μικρᾶς Ὦρωματος, in notitia Andronicis : Nicete vero in Man. I. 4 n. 2 : Μία τῶν παρὰ τοῖς Ὦρωματος τοπορχῶν, οὐδὲ καὶ Σκύθας ὑπερβορέους φαστην. Galitza hodie vocatur, estque dicitur, magno Moscovia duci obnoxius, qui ex Moscovia in orientem per Castronowgorod euntibus occurrit. Huic imperabat eo aeo Vladimerus seu Lodomerus, ut habent Annales Hungarici, qui Chunorum fratres auxilio Minoslaum Russorum regem seu principem regno proturbare, tyrannideinque sibi asserere ausus, a Geiza tandem Hun-

gariae rege, qui Minosla filiam uxorem duxerat, initio prælio susus ac deletus est, ut pluribus narrant Thwroczius in Geiza, c. 66 ; et Bonifilius decad. 2, l. vi. Nec aliud vel diversum Vladimerum hunc censuerim ab Vladimero Wszewoldi filio, Jaroslai Russiæ principis nepote, qui Kiovia ad Borysibensem urbe avita consedit, et post varias cum agnatis concertationes, cum omnes eorum expugnasset provincias, μονομάχος dictus est. Ut cuncte sit, Vladimeri successorem Jaroslaum infra nominat Cimianus ; de Vladimeri vero parentibus agit Diliparus, l. vii.

memoratu dignum esse arbitror. Cum enim ab Savo statueret discedere, quo Hungarisi occurserent, vase que jam collegisset, imperavit navium praefecto ut in alteram fluvii ripam trajiceret ibique consisteret eum navibus, ac si quis ex Romanis fugientem meditatus se trajici postularet, quasi non videret hominem nihil moraretur. « Vel si ipse, aiebat, imperator adero, aliaque ac modo videntur in animum induero, quae jussero negligas necesse est, sin secus feceris, continuo palo affixus supplicium non effugies. » Ea quidem ille sic tum ordinavit, ut ad audaciam et magnanimitatem adiuvum, quemadmodum diximus, militibus quodammodo ficeret. Ubi enim nullum ex metu compendium adest, tum ab audacia necessario petendum est auxilium. Abitum itaque inde paranti quidam a Romanis captivis, qui ab Hungarisi evaserat, jamjam adventurum regem indicat. Hoc accepto **117** nuntio imperator vix scse continere potuit, veritus, ne cum prior adveniret, fugientes Romanos aggredi videtur aut Hungarorum exercitus. Ordinata igitur acie retro cessit. Ut vero constitit non ipsum adesse regem, sed Belosim, qui primas apud eum oblinebat (Banum vocant ejusmodi dignitatem Hungarii) appropinquare cum exercitu, in eum citato impetu fertur. Verum cum nox ingrueret, equo desiliens, totus armatus, super inverso et supino clypeo somnum cepit, idenque ut milites ficerent imperavit. Postero autem die Belosis adventare principem certior factus, cum universo exercitu recessit, nescio quos haud sensa mentis simulans praetextus. Quo enim fugax captaret occasionem, mandatum sibi aiebat a rege, ut ab hac regione abscederet, iterque intenderet ad Branizobam, ut inde facilius Romanos adoriretur. At imperator, cum neicum fugientes insequi cessaret, superato fluvio, Branizobam pervenit ibique castra posuit. Paulo post in aliam Hungariae partem, ubi mons est, Temises ab incolis dictus, quo vastaret adjacentes agros, mittit cum exercitu Borizem. Ex eadem ille qua Geiza familia dicebatur esse: propter autem nescio quam simultatem ad Joannem imperatorem profugerat, a quo et magnis fuerat auctus honoribus, unamque e consanguineis obtinuerat uxorem. Eum in locum postquam venit Borizes, maiores viros, incolarum frequentia late extensos omnibusque resertos bonis circumdeundo **118** depopulatur. Ad hanc cum tribus Hungaricis phalangibus consertis manibus, hostes plane fudit,

ενεκα καὶ τοῦ εὐψυχότατος Ῥωμαίου ἀμφ' αὐτῷ ἀγωνισθεῖσαι, στρατηγικῆς ἡγημας ἐπινοιας δέξιον εἶναι. Ἐπειδὴ γάρ τῶν Σάου ναμάτων ἀπαλέριν ὡς ὑπαντάσων τοῖς Παίσοις συνεσκεύαστο ἥδη, παρηγγύα τῷ τὴν στολαρχίαν ἱματεπιστευμένῳ θατέρῳ τοῦ ποταμοῦ ὅχθῃ προσεσχυκότα αὐτοῦ σὺν ταῖς ναυσὶν ἴστασθαι, ἢν δὲ ποτε Ῥωμαίων τις φυγάς ἐπὶ τῇ ἔπειραν λών διαπορθμεύσθαι: ἀξιοίη, τὸν δὲ ἀλλὰ μηδὲ δέξιν προσποιεῖσθαι τὸν ἀνθρώπον. « Καν αὐτὸς, ἐλεγε, παρέσομαι βασιλεὺς ἕτερα τῶν παρόντων ἀλόμενος, ἀποπροσποιεῖσθαι σε τοὺς λόγους χρέων, ἢ μή μη οὕτω ποιῶν τὸν αὐτίκα οὐκ ἐκφεύγῃ ἀνασκολοπισμόν. » Ταῦτα μὲν ὡδε διετάξατο, θάρσους σῆμας θύραν τοῖς στρατιώταις, διπερ ἥδη ἐφην, ἐντεῦθεν ὑπανοιγνύς. Τῆς γάρ τοῦ ἐπιδίας ὄντης εἰς τοῦ Θάρσους μετασκευάζεσθαι [P. 67] ἀρωγήν. Μέλλοντι δὲ ἀρτι που ἐκεῖθεν ἀπελαύνειν ἥκει τις δορυαλώτων Ῥωμαίων φυγάς ἐκ Παιάνων τὴν τοῦ ῥήγος δυσούσα οὐκ ἥδη μηνύνων ἐφοδον. Τούτων ἀκούσας διασιλεὺς οὐκέτι κατέχειν ταῦτον ὅδος τε ἐγένετο, ὃς μή πρότερον ἀφικόμενον τὸ Οὐννικόν φεύγουσιν ἐπιθέσθαι δόξεις Τυμαίοις. Ταξάμενος τούτων ἔχωρει παλίμπους. « Ως δέ δέρτε μὲν οὐ παρῆν, Βέλοις δέ δέ τὰ περῶτα παρ' ἐκείνων φέρων (Μπάνον) (49) ταῦτην καλούσιν Οὐννούς εἶναι ἀρχήν οὐ μαχράν είναι ἡγγέλετο, σπουδῇ δέπ' ἐκείνον ἐφέρετο. Ἐπειδὴ τε συνεσκεύασεν ἥδη, τοῦ ἵππου ἀποθάρας αὐτὸς τε ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ὑπίου πρὸς τοὺς δηλοίς οὐννωτος τοῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ στράτευμα ἐπὶ τοὺς αὐτοῖς οὐννοῖς ἐνδιήγαγεν ἄπαν. Τῇ δέ οὐσεραίδι Βέλοις μὲν ἐπιώντα βασιλέα πυθόμενος ἤχειο πανστρατικήσιες τινάς οὐχ ὑγιεις ἀναπλάσας· περόφασιν γάρ τοῦ φεύγειν ἐκποριζόμενος μεμηνύσθαι αὐτῷ πρὸς τοῦ ῥήγος ἐφασκε τῆς προκειμένης ἀποκλίνοντο ὡς ἐπὶ Βρανιτζόναν πόλιν λέναι, διπος ἐντεῦθεν μᾶλλον Ῥωμαίοις λέναι ἐλθεῖν αὐτὸν γένοιτο. Βασιλεὺς δέ τοῦ καὶ εἰστὶ διώκειν ἀποσχόμενος ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐλών ἐπεραιῶντο, ἐν Βρανιτζόῃ τε γεγονὼς ἐνταῦθα ηὔλικτο. Όλιγψ δέ οὐστερον καὶ κατ' ἀλλο που τῆς Οὐννικής μέρος, ὃν δὴ τὸ δρος ἐστίν δε Τεμίστης πρὸς τῶν ἐγχωρίων οὐννωτας, προνομεύσας διανοηθεῖς Βορίσην ἀμα στρατεύματι ἐπεμπόν, δε καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐλέγετο τῷ Ιατζέψ φυγῆς σπερμάτων, κατὰ διένεξιν δέ τινας διασιλέα ιωάννην φυγάς έτυχε πολλῷ πρότερον ἐλθών. Ό δέ τιμῆς τε μετέδωκεν ικανῶς καὶ κῆδος ξυγγενοῦς τίνος ξυνῆψε καρηγησε αὐτῷ. Οὐτες δέ δέ Βορίσης (50) πρὸς τῷ χώρῳ

Du Cangii notæ.

(49) Μαζρού. Ήστιν, *banum*. Solent quippe Graeci & Latinus per μέ afferre, ut ex exemplis quae profert Meursius in Gloss. plus satis patet. De banorum dignitate apud Hungaros et Servios dixi ad Annam. Hac tum fungebatur in Hungaria Beli, qui Cinnamo Βέλοις hoc loco dicitur, Geizus regis avunculus, quo imperante rerum summam obtinuit, Uri Serviæ comitis, cuius filiam Helenam Beli, cognomento Cæcūs, rex duxerat, frater. Jonnæs Thwroczius, c. 65: *Tunc avunculus domini regis Bela Ban nominatus, gloriösus in milibus suis irruens super aqumina Teutonicorum, ver-*

cussit eos ex adverso graviter, et magnam stragam fecit in illis. Belæ bani, quo ductore Illericum Bavariæ ducem fudit Geiza, meminere præterea Otho Frising. l. i. De gest. Frid., c. 22, et Radevicus, l. iii. c. 12; Guntherus, l. vi Ligurini, de Bela:

Hic placido cultu puerum nutriversat, ut qui vir bonus et prudens, et avunculus esset utrique.

Vide notata ad p. 221.

(50) Οὐννος δέ Βορίσης. Fuit is Boritus Calamani regis Hungariae ex regis Russiæ filia (quam in adulterio deprehensam Calamanus, repudiaverat) filius,

γενέμενος περιθεὶ τὰς; ιῆδε κωμιοπόλεις ἀναστατῶν. Α πλήθεσί τε κατοίκων μονούσουχτο στενοχωρουμένας; καὶ παντοῖος περιβροθεῖς οὐσας καλοὶς. "Οτε δὴ καὶ φάλαργες τρισὶ Οὐννικαῖς εἰς χείρας ἐλθόντες προέφεστο τε κατὰ χράτος; αὐτὸν βασιλέας πάρειναι οἱ ἡθεῖσαις, καὶ βαρὺς ταῖς ὠφελεῖσαις ἐκεῖθεν ἀναστρέψκεις εἰς τὸ Ρωμαῖον ἥλιθον στρατόπεδον. Ό δὲ ἦτος γνοὺς; ὃς; Βορίσης ταῦτα οὐ βασιλεὺς Ρωμαῖον εἰργασμένος ἔτοχε Πατονίαν τὰ δεινά, Ουμοραχῆτας δοίσια ἐδίωκεν. Οὐ μὴν καὶ ἐδυνήθη Βορίσης συμμίκται ήδη νυκτὸς ὑπὸ λαμπάσιοι περαιωσαμένῳ, δε; πολλὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου βασιλεὺς ὑπανήψεν αὐτῷ. "Οτε καὶ δύο τῶν ἐκ τοῦ πεζῶν καταλόγου ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας ἦτι λειφθέντες δύνθης τῶν Οὐννων ἀφικομένων τὰς; τῇδε ὑπελθόντες λόγχας; λαθεῖν ἰσχυσαν. Ταῦτα κατωρθωκώς βασιλεὺς πόλεις τε τὰς Παριστρίους ὡς ἐνήν κρατούμενος ἐνταῦθι διετριθῆν ἐποιεῖτο, σκεπτόμενος τὸν "Ιστρὸν τε αὐθίς διαβῆναις καὶ τῷ φρήγῳ συμπλακήσεσθαι περὶ θατέρων τοῦ "Ιστροῦ δύνθην ἐνστρατοπέδων μέντοι καὶ αὐτῷ. "Οπέρ ἐκεῖνος μαθὼν, [P. 68] πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς τύχης ἀποδειλίασας ἱκετεῖν, μή καὶ ἐν τούτῳ δυστυχήσαντος πανωλεθρίᾳ λοιπὸν τὸ Οὐννικὸν ἔχεται, ἐς βασιλέα πέμψας εἰργαναῖς διελέχετο, τοῦ λοιποῦ τε βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἥλθεν ὑπὸ Θράμβῳ. "Τὸ τούτον τὸν χρόνον καὶ Ουγάτριον αὐτῷ πρώτας ἀρτεῖς ἐκ τῆς Λύγουστης ἐτέχθη Ἐλρήνης καλλεῖ διενεγκόν Μαρία (51) τε ὄνομάσθη καὶ βασιλεὺς ἀνεβοθῆ.

εφ. "Ρωμαῖοι μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Ρογέριον δὲ (52) τοῦ Σικελῶν τυράννου τὸ ξῆν καταστρέψαντο;, Γιλιέλμος δὲ ἐκείνου παῖς εἴην ἡγεμονῶν παραλαβῶν. πολλὰ τε ξυνειδῶς ἐς τὴν Ρωμαῖον ἀρχὴν τῷ πατρὶ διημαρτημένα, δεῖν ἔγων πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψαι οὖτος τε τὰ διάφορα λύσαι. "Ηκον οὖν ἀδρές ἐπισκοπὸν ἔκστος; περικείμενος ἀρχήν. "Ην δὲ ὁ τῆς πρεσβείας νοῦς τούτος· χρήματα μὲν καὶ σώματα ὀπέα Ρογέριος Εὐβοίας τε καὶ Θηρῶν τῶν ἐν Ἐλ-

Du Cangii notæ.

ob idque pro spurio habitus. Extinctio Stephano rege fratre, cum frustra paternum regnum reperiret, Constantinopolim profectus, consanguineam Joannis imp. duxit in uxorem. Græcorum exinde et Polonorum fultus auxilio, et ab aliquo evocatus proceribus, Hungariam cum valido exercitu ingressus, a Bela Cæco rege, et Alberto Leopoldi marchionis Austriae filio, Bela sororio, fusus ac fugatus est, ut pluribus narravit Otho Frising. l. vii Chron., c. 21; Thwrocius et Bonifacius. Hac accepta clade Boritius rursum Græcos in sui auxilium, et Labeslai Bohemias ducis interventu, regem Fredericum induxit an. 1146; mox percepto Ludovici Franciae regis per Hungariam transitu, in illius castra concessit, quorundam Hungarorum consiliis accitus, qui facile fore ut multi in Hungaria non ignobiles et Cæza rege ad eum delicerent, polliciti fuerant. Quod cum ad Gezani perlatum fuisse, statim a Ludovico per legatos Boritiūm vinculum sibi tradi postulavit, [P. 450] cui responsum piissimum ac christianiissimo principe dignum dedit Ludovicus: *Domum regis esse quasi ecclesiam, pedes ejus: — quasi altare, ideoque non posse se reddere vincium eum, qui ad dominum regalem, quasi ad ecclesiam, et ad pedes regis, quasi ad altare se prostravit.* ha Thwrocius et Bonifacius, dec. 2, l. vi. Odo vero de Diogilo, l. ii extremo, ait, re in

A qui adesse principem putaverant, rediitque in castra præda gravis. Rex autem ubi intellexit Borizem, non Romanorum imperatorem, hæc intulisse Hungariæ damna, totus prælium spirans a tergo insequitur. Sed enim non potuit assequi Borizem, qui sub nocte excesserat præludentibus facibus, quas crebras princeps accensas submisserat ε casistris. Quo tempore etiam accidit ut in adversa ripa relieti adhuc duo e pedestribus numeris, cum virgulta istic subiissent, advenientes Hungaros latearent. His feliciter gestis imperator, expugnatisque quantum licuit Transstrianis oppidis, ibi aliquandiu moratus, Istrum superare rursus et cum rege qui in altera fluvii ripa castra habebat, prælium considerare statuit. Quod postquam ille advertit, veritus fortunæ exitum et si male res cedorent, ne Hungari internecions delerentur, legatos ad petendam pacem ad imperatorem misit, qui tandem Byzantium reduxit, acto triumpho, præclaras Deo gratias reuulit. Sub idem tempus prima illi ex Irene Augusta nascitur, insigni pulchritudine filia, et Mariæ nomen sortita imperatrix renuntiata est.

C 12. Hæc apud Romanos gesta. Mortuus autem Rogerio Siciliæ tyranno Gulielmus filius regnum cœkēpit. Multa ille in imperium Romænum a 119 parente delicta esse conscius, necessum putavit ad dirimendas similitates legatos ad principem mittere. Venerunt ergo viri episcopali dignitate insignes, eratque ea sere legationis sententia: res omnes, captivos, quæque Rogerius ex Eubœa et Thebis Helladicis, urbeque Corinþo, sicut ante narra-

consilium adducta: Episcopos et optimates discusione ratione judicasse, ut rex regi pacem servaret, et viro nobili, licet capto, ritam servaret, quia scelus esset utrumque, et morti hominem reddere, et amici sine ratione fædera rumpere. Vox sane piissimo digna principe, qualis etiam illius fuit ad regem Angliæ, cui, quod S. Thomas Cantuariensi archiepiscopo in sui fidelis ignominiam et ruborem præsidium præstaret, querinti, respondit, se hoc jus hereditarium ab antecessoribus contraxisse, et semper fuisse consuetudinis regni [Francorum], ut omnes pro justitia exsultantes benignè recipiat, et eis debita humanitatis solatio impendat. Tandem Boritius a Manuele cum validis copiis adversus Hungaros missus, deleto ab hostiis exercitu, ipse a quodam Cumano doméstico sagitta transfixus occubuit C. an. 1156, ut habent Otho Frising. l. vii Chron. c. 34, l. i De Gest. Frider. c. 30, l. n, c. 31. Ex Boritio natus Caiamauus Ciliciae praefectus, de quo infra Cinnamus.

(51) *Mapla.* Vide stemma Comnenicum.

(52) Πορεπτὸν δέ. Moritur Rogerius Siciliæ rex an. 1152 indict. 4, ita Romualdus in Chron. et Otho Frising. l. ii De gest. Frid. c. 11; et Robertus de Monte Rogerii montem in 29 April. an. 1153 rejicit; alii in an. 1154. Vide Familiæ nostras Normannicas.

* Leo et Anthem. Nov. de Mulier. quæ se servis propriis, etc. : *Julia quædam preces nostris fundit altaribus astruens,* etc. Addit. l. vii C. Th. de locat. fundor.; l. vii C. Th. de relationib.; S. Thomas Epist. et Acta Alexandri III pp. apud Baron. ann. 1168, 1169.

vimis, eripit navibus avexerat, redditurum, quia A ιάδι πόλεως τε Κορίνθου, καθάπερ μοι δεδιήγηται, que vellet imperatori libentissime suppeditaturum se pollicebatur. At princeps, rejectis legatis, classe apparata idoneoque in eam immisso exercitu, Constantium cognomento Angelum, avunculum suum, ducem ei praeicit, datque in mandatis ut circa Laconicam appelleret ibique reliquam classem jamjam adventuram operiretur. Ille igitur Byzantio relicto, venio usus secundo, ad Laconice promontorium defertur, quod vulgo ob situm Monembasiam vocant. Ut vero accepit imperator Geizam Hungariae regem praeteritis irritatum calamitatibus Transstriana oppida ex improviso aggredi velle, prævertere hominum conatus occupat. Itaque ad Istri ripam quanta potuit celeritate reversus, Hungaricis copiis in altera fluvii ripa consistentibus se obiect. Aliquamdi pars utraque a prælio cessavit, quod neutra vellet incipere: ac Romanorum præsertim, quorum naves nondum advenierant. Sed ubi aliquot post 120 diebus, confectas ex ea quæ occurberat materia, navicularis complures deluxere in flumen, tum quæ gererentur eductus Hungaricæ rex, veritusque, ut dixi, ne rursum belli fortuna inclinante, principatum ipsum discrimini exponeret, iterum se ad pacis conditiones contulit. Missis igitur legatis petiti ut deceat non amplius nullibus Hungarorum multatis, reliquam captivorum multitudinem recipere: his conditionibus amicum se quandiu vivet Romanorum et foederatum semper fore pollicitus. His ergo conditionibus sancita pace, Romanæ copiæ redierunt.

σπόνδοις τετάξεθαι αἰώνα τὸν πάντα. Ἐπὶ τούτοις ἀνεζεύγνυ στρατός.

13. Sic in continenti se res habuerè: at mari- timæ ducis improbitate non eumidem sortite sunt exitum. Quippe Angelus, ubi agnovit Gulicem classem ex Aegypto et Nilo flumine prædis opibusque quales Aegyptius præbet onustam adnavigare, magnum facinus edere statim in animum inducit. Hinc non exspectata Byzantio altera classis parte, avidus pugnæ, vela in hostem quam celerrime contrahit, licet vetante id principi litterisque mouente, ne cum tam exigua manu cum multo majoribus copiis congrederetur. Dicitabat enim nihil impedi- mento fore, quominus a barbaris caperetur Angelus; ac ne nuntius quidem, ut proverbio dicitur, inde reverteretur. At ille isthac non curans, cum obvia Sicularum classe manus conserit. Siculi 121 primum inhibuere retro naves et ordinate cessere. Ubi vero ferri incomposite Romanos conspicerunt, tum demum quam exigua eoruin esset classis appa- ruit. Itaque repente couversi eam invadunt, vento,

Du Cangii notæ.

(53) Τοὺς πρέσβεις ἀπεπέμψατο. Animos Ma- nuelis mire auxerat novissime initum post Rogerii excessum cum Frederico adversus Wilhelmi Siculum fætus, cuius meminit Otho Frising. l. II De gest. Frid. c. 44.

(54) Στόλοις δὲ τρῶν ἀγείρας. Prælinum istud navale, in quo captus Constantinus Angelus By-

νιμ, erep. a navibus avexerat, redditurum, quia A ιάδι πόλεως τε Κορίνθου, καθάπερ μοι δεδιήγηται, ναυσὶ περιπατάσμενος ἔτυχε, ταῦτα δὲ πάντα ἀποδοῦντι ἀπηγγέλλετο, βασιλεῖ δὲ πάντα ὅσα βούλομένῳ ἔσται ὑπηρετήσειν ἀσμενος ὥμολογει. Ἀλλὰ βασιλεὺς τοὺς πρέσβεις μὲν ἀπεπέμψατο (53), επέ- λον δὲ νεῶν ἀγείρας (54) στρατὸν τε ἐμβάτας αὐ- τῷ, στρατηγοῦντι Κωνσταντίνῳ δν Ἀγγελον ἐπικά- λου γ θεὸν αὐτῷ γεγονότα, ἐκέλευε περὶ που τὴν Λακωνικὴν προσεσχηκότα ἐνταῦθα καὶ τὸ λοιπόν, τοῦ στόλου ὃσον οὐδέποτε ἀφίξθιεν περιμεῖναι μέρος. Ο μὲν οὖν ἄρας ἐκ Βυζαντίου πνεῦματός τε ἐπιφρό- ρου τυχὸν ἀκρωτηρίῳ τῆς Λακωνικῆς προσέσχεν, δ Μονεμβασία ἐκ τῆς τοῦ τόπου θέσεως πρὸς τῶν πολ- λῶν δνομάζεται. Βασιλεὺς δὲ Ιατζᾶν τῶν Παιώνων ἦγε τοὺς φθάσασιν ὀδίνοντα ἐξαπινώς τις; Παρι- Β στριοῖς ἐπιτεθῆσθαι πέλεσι διανοεῖσθαι μαθών, προφράντιν της ἀγχείρησον. Καὶ δὴ πρὸς ταῖς τοῦ Ἰστρου καὶ πάνι δχθαις; ἢ τάχους εἰχε γε- νέμενος ἀντεκάθητο τῷ Οὐννων: κῷ ἐπὶ θάτερα ἐνεστρα- τοπεδευμένῳ καὶ αὐτῷ. Μέχρι μὲν οὖν τίνος οὐδέτε- ροι χειρῶν ἀρχειν ἥθελν, ἀλλως τε καὶ νεῶν ἵππω Ψωμαίοις ἐν τῷ τέως παρουσῶν. Ἐπει δὲ ἡμέραις τισιν θυτερον Ψωμαίοις ἐν τῶν παρόντων ναυπηγη- σάμενοι ἀκάτια δι τοιεστα καθελκυσαν εἰς τὸν πο- ταμὸν, γνών τὰ πρασσόμενα τῶν Παιώνων διτέ- δεισας τε, διπερ ἐφην, μὴ καὶ δεύτερον ἡτυχηκὼς περὶ αὐτοῦ κινδυνεύσῃ τῇ ἀρχῇ, ἐπὶ συμβάσεις καὶ πάλιν ἔχωρει. Πρέσβεις τε πέμψας ἡτείστο χαλάσιν οὐ πλέον δέκα ζημιαθὲν τὸ Ούννυκόν, τὴν διληπν τῶν αἰχμαλώτων πληθὺν ἀπολαμβάνειν αὐθίς. Οὕτω γάρ Σ φίλα διὰ βίου Ψωμαίοις φρονήσειν ἐλεγε καὶ ἐν ὑπο- ούν τῆς εἰρήνης τελεσθεῖσης ἐκεῖθεν δ Ψωμαίων

εγ'. [P. 69] Ἐν τοιούτοις μὲν τὰ κατὰ τὴν ἡπει- ρον εἰχε. Τὰ δὲ κατὰ θάλασσαν κακότητι στρατηγοῦ εἰς τούναντιον ἐτελεύτα. Ο γάρ Αγγελος ἐκ τῆς κατ' Αιγυπτον γῆς καὶ ποταμοῦ Νεθού τὸν Γιλιέλου στόλον ἀγάγεσθαι μαθὼν λαφύρου πλησάμενον διέσυ- το τοῦ ἐνταῦθα, μέγα τι δράσαι φήθη. "Οθεν καὶ τὸν θι Βυζαντίου λοιπὸν οὐν ἀναμείνας στόλον ὡς εἰχε τάχους; ἀνήγετο, ὑπαντιάσειν αὐτῷ προθυμούμενος, καίτιοι πολλὰ πρὸς τοῦτο βασιλεώς ἀπολέγοντο; γράμ- μασι τε παρεγγυωμένου μὴ δια οὐτως διλεγανδρούσῃ δυνάμει πρὸς πολλῷ πλέονά διαγωνίσασθαι ἐχύν. Κωλῦσαι γάρ ἡμαρτύρετο οὐδὲν αὐτὸν πρὸς τῶν βαρ- δάρων ἀλῶνται τὸν Αγγελον καὶ οὐδὲ ἀγγελον γοῦν ἐκείθεν ἐπανήξειν, δ δὴ λέγεται. 'Αλλ' ἐκεῖνος περὶ Ελάσσονος ταῦτα πεποιημένος τῷ Σικελικῷ ἦδη πε- ραφανέντι ξυνέμιξε στόλῳ. Σικελοι τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον πρύμναν ἐκρούσαντο, παλιντροποὶ τε συντε- ταχμένως ἔχωρουν· ἐπει δὲ Ψωμαίου; ἀταξίᾳ πολλῷ ἔχεσθαι ἔγωσαν τὸ τε εὐαριθμητον αὐτοῖς τῶν νεών

ταιτινα classis dux attigit etiam Nicetas, l. II. n. 7. Sicula præterat Maius Barensis, ut idem refert, qui in diplomate Wilhelmi regis apud Baronium, an. 1156, magnus admiratus admiratorum dicitur, vir cæsteroquin humili sorte genitus, quem eæ crudelissima interiisse auctor est Hugo Falcanus, qui illius historiam fuse prosequitur.

ἥδη καταφανὲς ἦν, αἰγῆς ἐπιστραφέντες ἐφέροντο κατ' αὐτοῦ, τοῦ κατὰ πρύμναν Ὦρωμαίοις Ισταμένου πνεύματος τύχῃ τινὶ ἐπὶ τὴν πρώταν μεταθεμένου. Αἱ μὲν οὖν ἀλλαὶ Ὦρωμαίων νῆσες τοῦ Ἀγγέλου κατάρκεντος, δε τῷ πρωτοστρατήγῳ ἀδέλφῳ ἦν (δλιγονὶς δὲ κεῶν καὶ αὐτὸς ἡρχε), φυγῇ ἀκόσμῳ ἔχρωντο. Κωνσταντίνος δὲ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀπολειφθεὶς ὑπὸ ταῖς αὐτῶν ἐγεγόνει χερσὶ, τούτῳ τῆς ἀδυούλιας ὄντας τῆς αὐτοῦ. Τοιαῦτα καινοτομῆσαν ἔξῆκεν ἥδη τὸ Ίερον ἐκεῖνο.

ι. Βασιλεὺς δὲ νεωτερίζειν καὶ πάλιν τὸν Παιονίαρχην ἀκούσας (οὐ γάρ τινέχετο τοικικαῖτα περιμέτρους), ἃδη τῆς ἐπὶ τὸν "Ιστρον καὶ πάλιν φρουρῶντος ἡπειρο-Τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐπέλευσιν ἀπλαγήντος περὶ εἰρήνης τε καὶ αὐθίς διαπρεσβευσαμένου, τότε μὲν ἐλύετο εφίσιν ὁ πόλεμος καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἔγινα καλά, διλγώθ' ὑπερονίκου τοῦ βασιλέως ἔξαδίδηλου τὰς αἰτίας ἐνδόντος κατὰ Ῥωμαίων καὶ αὐθίς ἀπολεμώθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπερόν. Τότε δὲ βασιλεὺς τοῦτον δῆ τὸν Ἀνδρόνικον ἐπὶ τὴν Κύπρωνα καὶ Ἰσαύρων ἐπεμπεῖ γῆν, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου τοῦδε καταστῆσαμενος. Τερδῆς (55) γάρ ἀνήρ τύχης ἐπιφανοῦς Ἀρμένιος γένος πρὸς βασιλέως Ἰωάννου δορυδάλωτος; ἐκ μαρτροῦ γεγονὼς, δόπτες πρὸς τοῖς Ἰσαύρων ἐκείνος ἴστρατες ἐν δροῖς, ψυγάξεις Βυζαντίου ἐπὶ Κιλικίαν ἥλθε καὶ ἀποστασιανὸν ὀδινήσας; τῆς Ῥωμαίων χειρὸς ἀφίστημι ἐπεχείρει πλειστὶ τὰς τῆρας. Ἀνδρόνικον μὲν δῆ τούτου ἐνεκα βασιλεὺς ἐπεμψε, Καίσαρα δὲ (56) ἐφ' ὧ Κωνσταντῖνος τῇ Ῥαιμούνδου τοῦ πρίγκιπος ἐξ γάμου συνελθεῖν γυναικὶ ἐξ ἀνθρώπων (57) ἥδη γεγενημένου τρόπῳ δν αὐτὸς ἅρτε δηλώσω. Φρυγίων (58) τι ἄγχοντος Βερβοιαίων ίδρυμένον Ἀντιοχεῖν εἰς τόπον τυγχάνον [Ρ. 70] ἀπαγωγὴν οἱ τῆδε περικαθίσαντες βάρβαροι, ἐπειδὴ τῶν ἀναγκιών ὑποσταντοῖς εἰναύτην ἐγνωσαν, πολιορκίᾳ παραστασθεῖς ἐπεχείρουν. Ῥαιμούνδος τοίνυν ἐτοιμάτος εἰκερῆτε; εἰς τὰ πολέμια γεγονὼς πράγματα τούτων ἀκούσας σπουδῇ πολλῇ σὺν τῷ ἀμφ' αὐτὸν στρατεύματι ἐπὶ τὸ φρούριον ἥλθεν, οὐχ ὑπομεινάντων τε τῶν πολεμίων τὰ ἐπιτίθεσια τῷ φρουρίῳ ἐπομέσας ἐκεῖθεν ἀνέξεγνυν. Ἐπειδὴ τε ἀμφὶ δειληνὸν δήιαν ἥδη ἦν, τῷ μὲν προσωτέρῳ ἐτι ἀπιέναι ἰδότες, διτε χώρου τέως μηδαμῆ παρόντος, ἐφ' ὧ καταλύειν αὐτὸύς ἀσφαλές ἦν. Τοὶς μέτοις περὶ αὐτὸν καμάτιῳ τῷ ἐκ τῆς δδοιπορίας πεπονηκόστιν ἥη αὐτοῦ που στηκοῦν ἕρεσκεν, χώρον τέ οἱ ὑπεδεῖται κυνοῖς μέρει μὲν τῷ πλειστῷ τέλμασι περιειλημένον, τῷ δὲ ἀλλικριθοῖς εἰργασμένῳ καὶ ἀκρολοφίαις αἱ τῆδε ἀνέχον. Ἀλλ' ὁ μὲν αὐθίς ἵσχυρογνώμων ἦν καὶ δεδιέναι ἐλεγει μη ἐντεῦθεν, τὸν λόφον διαμοιραῖσθαι τῶν πολεμίων ἀποθεᾶσθαι τέλος.

Du Kangji note.

(55) Ταρός seu Theodorus, Armenicus princeps, qui Livoni fratri successerat. De hac Andronici expeditione quædam habet Nicetas, I.

(56) *Kalotapa* ♂. Vide stemma Comnenicum.
 (57) 'EE ḡrbo'wazur. De Raimundi Antiocheni

(57) Ἐξ ἀρχῶν. De Raimundi Antiocheni

quem primum a puppe habuerant Romani , nescio
qua fortuna mutato et in proram spirante. Quare
aliæ Romanorum navēs , p̄eæunte Angelo classis
p̄æfecti fratre, qui paucis navibus et ipse p̄æcerat,
turpi fuga abscedunt. Constantinus in medio ho-
stium relictus , in eorum venit potestatem , hocce
temeritatis suæ relato p̄æmio. Hæc eo anno gesta
sunt.

14. Impérator autem ut accepit rursum novare Hungarorum regem, cum eam ferre injuriā nequaquam posset, iter denuo versus Istrum capessit. Sed ille audito principis adventu, de pace rursum per legatos agit: solutoque tandem bello pacis apparet serenitas. Nec vero multo post, causam præbente Andronicō principis patruele, bellum Istrum adversus Romanos concitum est. Sed de eo postea. Tum vero eundem Andronicum in Ciliciam Isauriamque misit imperator reique militari summo cum imperio præfecit. Torosus quippe vir felicitatis eximiae, gente Armenius, a Joanne imperatore, cum bellum in Isauria finibus gerere, captus quondam, Byzantio relicto in Ciliciam venerat, et defectionem animo agitans istius provinciæ oppida a fide Romanorum avocare conabatur. Hac igitur de causa misit eo **122** Andronicum imperator: Cæsarem vero, ut sibi matrimonio adjungeret Constantiam, uxorem quondam Raimundi principis, qui eo quem referam modo vitam finierat. Haud procul Berriœa adjacent castrum, quo ad convehenda tributa utebantur Antiocheni. Postquam qui istic circumhabitant barbari rerum illud necessariarum inopia laborare intellexerunt, obsidione cinxere. Quibus intellectis Raimundus, vir si quisquam alias in rebus militaribus impiger, summa celeritate cum iis, quæ tum aderant, copiis in castrum venit et recedentibus hostibus, convecto in arcem connieatu, inde digreditur. Cum vero jam advesperasceret, ulterius procedendum censebat, quod idoneus locus non adasset, in quo considere tuto posset. At itineris laboribus sui jam fatigata ponenda ibi castra contendebant, monstrabantque locum maxima ex parte paludibus obductum, cæteris in colles et tumulos, qui crebri istic eminent, assurgentibus. At ille rursum factus obstinatior: « Vereor, » inquit, collem ostendens, « ne inde invadentibus noctu hostibus exitus nobis intercludatur, atque instar ovium stabulo inclusarum periremus, nulla ad defensionem via. » At eorum quidam qui aderant acerbius virum alloctus, metus hinc esse sit non prudens. Ad eum Raimundus:

principis nece consulendi Willelm. Tyrius, l. xviii, c. 9; Willelm. Neubrigensis, l. i, c. 21; Matth. Paris.; Robert. de Monte, an. 1146, et Nicol. Trivetus an. 1150. Vide stemma principum An-
toch.

(58) **Φρούριον.** Nepa dicitur Tyrio,

e Novi, inquit, optime, si digrediamur inde, nunquam te id nobis objicere cessaturum. **123** Illic igitur, quandoquidem sic placet tibi, castra locabimus. Tu vero vide ne tum istius generositatis specimen factis ipsius edere non valeas, quam modo cum necessitas adest nulla tantopere ostentas, quando ab his quos indicavi locis, hostium exercitus irrumpens nos graviter afficiet. » His dictis Rainmundus locum subit, ubi perpetuo concludi eum fata decreverant. Perse autem multa jam nocte, unde dictum est ipsos aggressi, equos hominesque cecidero, cum neque tueri se neque alio quovis modo evadere possent. Joannes autem Cæsar eum in finem, quemadmodum retuli, Antiochiam profectus, cum iam seculo proiectior Constantiæ haud placuisse, rebus quarum causa venerat infestis, Byzantium rediit; et graque usus valetudine, tonsa post morbum, coma, monachicum habitum induit.

ως οὐκέτι καὶ δράσας οὐδὲν (ἅτε γάρ ξώρον δυτα σύν τοι μέλαιναν ἡμέραν) νόσον τε ἐνοχηψάσης αὐτῷ, ἐκείνας τε τὴν κόμην καὶ μέλαιναν ἡμφίστη.

15. Cum in Ciliciam pervenisset Andronicus, Toroso Mopsuestiæ agente, totis viribus urbem oppugnare aggreditur. Et forte egisset aliquid viro dignum defectoremque cepisset nullo negotio, nisi inertie se et ludicris scenicis totum dedisset, atque inde res Romanas labefactasset. Torosus enim, ubi Andronici agnoscit mollitiem, eumque luxui, cum inimico oporteret, indulgero advertit, noctem observans illum, qua immensa vis imbrum decidebat, compluribus Mopsuestiæ aditibus reseratis, atque omni **124** secum educta multitudine, Romanos inopinatos adoritur, fundit sugarque. Hæc postquam serius Andronico comperta sunt (quippe, ut diximus, luxui et ignaviae tum operam dabant), insilit in equum, arreptaque hasta in ordines inventus admiranda manu facinora edidit. Ut enim non semel immuimus, animi generositate nemini inferior fuit. At cum exsequi nihil posset, vix evitato discrimine Antiochiam venit. Hoc in prælio et Theodorus Contostephanius, qui ad sebastorum dignitatem provectus fuerat, equo sagitta transfixo, ab aliquo eorum qui stipendia Romanis merebant, et quocum simultas ei intercedebat, capite truncatur. Fertur enim diu ante Theodorus miserum illum ex palatio ejecisse, quod in ipsis perniciem postmodum cessit.

16. Quæ in Cilicia gesta sunt, ejusmodi nimis habuere. Andronicus Byzantium Antiochiam reversus, nihilo minore loco et honore habitus, pristinæ præter opinionem consuetudinis libertate potius est. Sed imperatore aiunt clam assumptum acerbissime perstrinxisse, negligentiam in rebus bellicis et intempestivas objecisse illi relaxations. Propterea

A τητα ἡμέν εσται, καὶ τὸ λοιπὸν ἀτε δρνε; Εἰκονι ἐνοχασθέντες; Οὐκούσοιμεν οὐδὲν ἀμύνεσθαι. Ικανοί. Ἀλλὰ τῶν σὺν αὐτῷ τις; Ιταμοὺς ἐς τὸν ἄνδρα ἀπερβίττει λόγους καὶ δεῖλας; ταῦτα, οὐμενοῦν προτηθεὶς ἐλέγεν εἶναι. Πρὸς ταῦτα θυμῷ Ραΐμοῦνδος; θυτοθησίες οἱ Οἴδη, εἰπεν, ὡς βέλτιστες, ως εἰ γε ἐντεῦθεν παρέλθοιμεν, οὐ μήποτε ταῦτα ἐπεγκαλῶν ἡμῖν πάνσαιο· ταῦτη καὶ ἡμεῖς μὲν, ἐπει τοι δοκεῖ, ἔνταῦθα σκηνῶσμεν, σὺ δὲ δρε μή οὐκ ἐπὶ τῶν ἔργων δεικνύαται ἦν δρει οὐδὲν δέον ἐπηγγείλω γενναιότητα ικανὸς ἡμέν ξηρός, πηγάκα πολεμίων στρατὸς διθεν αὐτᾶς ἐφην ἡμῖν εἰσπιεῶν δεινὰ ἐργάζεται. » Ραΐμοῦνδος μὲν τοσαῦτα εἰσῶν εἰσαν τοῦ χώρου ἐγένετο, ἵνθα καθείρεσθαι διηνεκὲς αὐτῷ ἔκειτο. Πέρσαι δὲ ἐπειδὴ πόρρω τῶν νυκτῶν ἦν Βήδη, διεν εἰργται αὐτοὶς ἐπιθέμενοι. Ιπποὺς τε καὶ αὐτοὺς ἐκτειναν, οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι οὔτε ἀλλως σώζεσθαι δεδυνημένους. Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, Ἰωάννης μὲν Κατσαρ επι τοιούτοις εἰς Ἀντιόχειαν ἤστι. Βηδαντίου σύν τοι δηνηγή Κωνσταντία εἰδεν) ἐπι Βυζάντιον

ε. Ἀνδρόνικος δὲ ἐπειδὴ τῆς Κιλικίων εἰσα ἐγένετο γῆς, Τερόζου ἐπὶ Μούσουεστίας διετρέψην ποιημένου, πανστρατείς πολιορκίαν καθίστατο. Καὶ τάχα ἀν ἑξάδρατης τι καὶ γενναιόν καὶ τὸν ἀποστάτην ἐν χεροῖ κατὰ πολλὴν ἐποιήσατο τὴν εὐκτείαν, εἰ μή δραστώντας καὶ παιδιάς ἔσυτεν ταῖς ἐπι σκηνῆς ἑδεδώκει οὕτω τε τὰ Ρωμαίων ἐσφῆλη πράγματα. Τερρέζης γάρ ἐπειδὴ τὴν Ἀνδρόνικου ἔγων μαλακίαν καὶ τῆς οὐδὲν δέον ἐπικαθίσουσης αὐτῷ ἐντήκειν ἀσελγείας, νύκτα τηρήσας ἀσέληνον, καθ' ἦν δειτίζειν ἐτυχεν [P. 7!] δισχετα, πολλὰ τοῦ Μούσουεστίας τείχους διαλύσας μέρη ἀθρόον τε τὸ σὺν αὐτῷ ἄπαν ἐξαγάγων πλῆθος, προσέβαλε το Ρωμαίους μηδὲν προειδότας καὶ κατὰ κράτος ἐπρέπατο. Ἀνδρόνικος δὲ δόψε τοῦ κατεροῦ συναισθέμενος (τεύχανε γάρ, καθάπερ ἐφην, διλγωρίᾳ πολλῇ τοι κερημένος) Ιππον τε ἀνέδη καὶ σὺν τῷ δρατι ἀπελαύνων ἔργα μὲν χειρὶς ἐπιδείξατο θευματά (ώς γάρ πολλάκις ἐφην, τὸν τῆς γενναιότητος λόγων οὐδὲν τῶν μεγάλων ὑπεχώρει), δράσαι δημας δεδυνημένος οὐδὲν μόγις διαφυγῶν εἰς Ἀντιόχειαν ἤλθεν (59). Ἐν ταῦτῃ τῇ μάχῃ καὶ θεόδωρος δ Κονστατέφανος ἐς τὸν σεβαστῶν ἀξιώμα την κανωπον τοξεύματι ἀποβαλὼν ὑπό του τῶν Ρωμαίοις μισθαρνούντων τὴν κεφαλὴν ἀπηράχθη κατὰ ἔχθος τὸ πρός αὐτὸν. Λέγεται γάρ ως ἐπέγκατε πολλὰ πρότερον δ θεόδωρος τὸν κακοδαίμονα τοῦτον τῆς βασιλείου ἐπι κακῷ τῷ αὐτοῦ διωσάμενος αὐλῆς.

ις. « Α μὲν ἐπὶ Κιλικίας; κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐγένετο, τοιάδε τινὰ ἥσαν. Ἀνδρόνικος δὲ ἐξ Ἀντιόχου ποδεως ἐπι Βυζάντιον ίων ἐν βασιλείοις, καὶ πάλιν οὐδὲν ἥτον ἀπάδειπτος ἦν παρέησα; τε παρὰ δόξαν ἀπέλαυσε τῆς προτέρας. Ἐλέγετο δὲ ὅτι λάθρα τοῦτον παραλαβὼν βιτιλεὺς πικρότατα ἐλοιδορήσατο, ὀλέγωρίαν τε περὶ τὰ στρατιωτικὰ τῷ ἀ-

Du Cangii notæ.

(59) Εἰς Ἀντιόχειαν ηλθεν. Vide Wilhelminum Tyr. I. xx, c. 2.

Θρώκῳ ἐπικαλῶν καὶ τὰς παρακαιρίους αὐτῷ προσονειδῶν ἀνέσεις· Ἐν γε μήν τῷ ἑμφανεῖ λαμπρῷ αὐτὸν ἐδωρέτο καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐτίμα. Ἐμβλετὶ καὶ τότε Ναῖος τε καὶ Βραντζόνης (60) προκεχειρίστο δούκα, προσέτι καὶ Καστορίαν αὐτῷ ἐδωκεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος εἰ μὲν καὶ ἀρχῆθεν ἀποστάσιαν δῶνε καὶ ταύτην παρ' ἐστῷ τὴν ἐπιθυμίαν εἶχεν, οὐκ ἔχω ἰσχυρίσασθαι· ἐξ δοῦ γε μήν τῷ θυμενὶ αὐτῷ κατεφάνη, ἐντεῦθεν ἐλῶν διηγήσομαι. Βασιλεὺς Μανουὴλ ἀρτι τὴν βασιλείαν παραλαβόντι ἐπιμελὲς ἐγένετο μάλιστα διώς ἀν Ψωμαῖος τοῖς τὸ βάλτιον τοῦ λοιποῦ τὴν ὅπλισιν μεταβάλοιεν. Ὅθεν καὶ ἀσπίσι κυκλοτερέσι φράγμασθαι εἰθισμένον αὐτοῖς πρότερον φαρετροφορείν τε τὰ πλεῖστα καὶ τίκτες τὰς μάχας διαφέρειν, δὲ ταύτας μὲν ποδῆρις προβενήσθαι αὐτοὺς ἐδιδάχατο, δόρατα δὲ κραδαίνειν μακρῷ καὶ ἐπιποσύνῃ δεξιώτατα χρῆσθαι ἡσήσατο. Τὰς γάρ ἐκ τῶν πολέμων ἀνέσεις πολέμων αὐτὸς ποιεῖσθαι θέλων παρασκευάς, ἐπικενεσθαι εἰδέθει τὰ πολλὰ σχῆμά τε πολέμου (61) πεποιημένος παρατάξεις τινάς ἀντιμετώπους ἀλλήλαις ιστα. Οὗτοι τε δόρατιν ἐπελαύνοντες αὐτοκέλοις κίνησιν ἴρυμαζοντο τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις. Τοίνοι καὶ ἐν δραχεῖ Ψωμαῖος ἀνὴρ τὴν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ὑπερῆρην αἰχμήν. Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς βασιλεὺς τῶν ἀγώνων τούτων ἀπῆν, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ἐπέτειοι δύριοι κραδαίνων μήκει καὶ μεγάθει οὐδὲν ἐμβλητόν. [P. 72] Πρὸς γάρ τοις εἰρημένοις καὶ ὑπερφύσει τι χρῆμα ἐξῆπτο σημαίας, ἢν δέτε μέρεσι διηρημένην δύτεω δύτεωποδα καλεῖν θόος ἕστιν. Ὁ C θῆ (62) καὶ Ψαΐμονδόν φασιν ἐκεῖνον θαυμάσαντα δύρα κατὰ τοὺς θρυλλουμένους Ἡρακλεῖς (63), διηνίκα τε Βυζάντιον ἥλθε, τέχνην τέ τινα τὸ πρόγμα εἰναι νομίσαι καὶ προσιόντα βασιλεῖ αὐτό τε δύρο καὶ τὴν ἀστίδα αἰτήσαι, λαβόντα τε ἐπειδὴ τάληνδες ἔγνω, σὺν ἐκπλήξει τὸν σκοπὸν ἀνειπεν.

ζ'. Τοῦτον δὴ τὸν ἀγῶνα πρὸς Ἡρακλεῖς ποτὲ τῇ Μυσῶν γυμναζομένου βασιλείῳ, τετύχη τὸν Ἀνδρονίκου τοῦ σεβαστοκράτορος παῖδα Ἰωάννην, περικαλλῆ τινα νεανίαν καὶ ἀγαλματίαν, ἀντικρυσταλίκου τινος δόρατος προσβολῇ θάτερον πτιρωθῆναι τοὺς δρθαλμοῖν. Ὅθεν καὶ παραμυθεῖσθαι αὐτῷ τὸ δυστύχημα θέλων πρωτοβεστιαρχόν τε προύνειλατο καὶ ἐς τὸ τῶν πρωτοσεβάστων ἀνεβίβασεν ἀξιώμα. Τούτο, φασι, μεγάλα τῆς Ἀνδρονίκου καθιέτο φυγῆς. Πόλιν τοίνου ἐξ ἐκεῖνου καὶ δολώσεις δεῖ ἐπινοῶν (64), διπλές μὲν προσεχῶς ἐπὶ τῆς Κιλ-

A autem eum splendidis donabat munieritis ac præ ceteris honorabat. Denique et Naisi et Branizobæ dictum constituit, ac Castoriam insuper concessit. Sed an primitus ille defectionem mente conceperit continueritque intra se ejusmodi consilium, 125 noui ausim plane affirmare. Ex quo autem prava illius apparuerit voluntas, factio inde initio expediam. Manueili statim atque imperium accepit, curæ cum maxime fuit, ut quam optime ornateque deinceps Romani armarentur. Atque cum insuevissent pri-
mum clypeis muniri rotundis, pharetras ut pluri-
num deferre, sagittisque prælia confiscero : illo
scuta oblonga protendere eos docuit et longas
vibrate hastas : præsertim vero in equitandi dexteritate arteque eos exercuit. Quippe cum cessatio-
nes a bellis bellerum fieri vellet præludia, in equo
sedere sæpius solebat, inque bellī aut prælii speciem
acies quasdam sibi invicem obversas locabat.
Ita dum hastis instructi ligneis equitabant, assue-
scerant moveri in armis. Sic brevi spatio Germanorum Italorumque aciem longe superavit miles Römanus. Neque ipse ab ejusmodi certaminibus abstinebat imperator, sed aderat inter primos, hastam vibrans longitudine ac magnitudine nulli comparandum. Ad hanc appendebatur vexillum, res
prorsus admiratione digna, quod quia in octo
distinctum erat partes, octopos solet appellari. Illi ipsum aiunt Raimundum, virum Herculi comparandum, cum Byzantium venisset, magnopere admirauit esse, cumque rem non sine fuso aliquo in
vulgo spargi persuasum haberet, accessisse ad imperatorem hastamque poposcisse et clypeum :
iis vero acceptis agnitoque eo quod revera erat,
tum demum causam, quæ ad id expectendum impulisset cum stupore esse confessum.

126 17. Id itaque certaminis ad Heracleam Mysorum edente principe, forte accidit, ut Joannes Andronici sebastocratoris filius, elegans admodum et formosus adolescens, iuctu adverso hastæ cujusdam Italicae alterum oculum amiserit. Quem casum ut solatio levaret imperator, ad protovestiarii pri-
mum, mox ad protosebasti dignitatem illum cœxit. Eam rem ferunt graviter affecisse Andronicum. Ex eo igitur tempore nescio quid clam fœvens animo dolosque semper agitans, cum in Cilicia bellum proxime gereret, Palæstina regem et Persarum

Du Cangii nota.

(63) Ἡρακλεῖς. Idem elogium Raimundo tribuit infra p. 216, cuius virtutes [P. 451] et doles præcipnamque in re militari peritiam et animi fortitudinem mira predicat præter Tyrium l. xiv. c. 21, Willelmus Neubrig. l. 1, c. 21: Quippe, inquit, hic fuerat Christiani nominis in Oriente fortissimus propugnator, atque insignium gestorum titulis veteris in se Muchabari transcererat gloriam, etc.

(64) Δολώσεις δεὶ ἐπιτοῦ. Andronicus non in dolem modo et fallacem illius animum graphicè expressit Leo imper. in oraculo 1, sed et nequiter ab eo gesta tetumque Comnenianam familiam

(60) Βραντζόνης. Dicunt Branizobæ dictum a Manuele Andronicum testatur etiam Nicetas, l. III, n. 1.

(61) Σχῆμα τε πολέμου. Torneamentorum seu decursiorum equestriam usum primum in Græciā invecsum sub Manuele hinc patet, quem Nicephorus Gregoras, l. x, a Latinis seu Francis ad Græcos transisse refert. Vide Nicetam, l. III, n. 3, et dissertationem nostram 6 ad Joinvillam.

(62) Ο δέ. Videtur legendum δὲ, quod quidem; illa ut Cinnamus dicat id in Manuele miratum siue Raimundum illum, quem Herculi parem facit.

sultuum in suas traxit partes : ducatumque ade-
plus Naisi et Branizobæ, ut modo dictum est, per
litteras Hungarorum regi pollicitus est, si ad inva-
dendam tyranidem sibi adcesseret vellet, simul atque
imperium esset adeptus, Branizobam et Naicam
continuo se ei cessurum. Sed veritus ne, si hæc
vulgarentur, reum se præderet, alio deflexit. Igitur
significavit principi jami sibi quosdam e magnati-
bus Hungaricis conciliasse, istiusmodi circumven-
tors dolo, in sua potestate haud difficulter sese
habitum. Sed enim jam antea fraudem percepérat
imperator ex litteris ad se delatis Andronicus, qui huius
supra dicta cum rege Hungarico depactus fuerat.
Cum autem convincere eum vellet manifestius, ut
ea quæ cœperat conficeret, illius prorsus permisit
arbitrio. Ille staque omnem suspicionis occasionem
127 sublatam ratus, considerenter ad Hungaros et
ad Alemannorum regem missa legatione, ut auxi-
lium in tempore ferrent, sollicitavit. His perside et
nequiter acris, Byzantium venit Andronicus, fœdere
uti apparebat Romanos inter et Hungaros jam san-
ctio. Imperator vero, nescio an ex quadam in eum
propensione, cum mirum in modum hominem
diligeret, ut pote æqualem secumque a puero enutri-
tam ac institutum, inque cursu et luctationibus et
reliquo certaminum genere socium, an quidpiani
cogitaret aliud, etiam tunc facinorosum toleravit.
Cum aliquando Heracleæ in Mysia versaretur, quam
nescio quo idiomate Pelagoniam nunc Romani vo-
cant, noctu imperator venatum exiit, hanc, uti
solebat plerumque, ibi traducturus. Ea quippe erat
corporis præstantia et animi indole, ut et ursos
insectaretur invéhereturque in apros et pedibus ut

A καν έστράτευς γῆς, ἥη: τοις τὸν Παιανίνις καὶ
τῶν Περσῶν ὑπεποιεῖσθαι σουλτάνον· τὴν Ναῖσον δὲ καὶ
Βραντζόνης, ὁσπερ εἰρήται, ἀρχὴν πιστεύειτε, γράμ-
μασι τῷ Παιάνων ὑπισχνεῖτο ἥγιον, εἰ γε βιολομένῳ
ἔπιθεσθαι· τυραννίδιοι συλλήφιοι τῆς ἐγχειρίσεως
αὐτῷ, ἐπειδὰν δὲ τοῦ ἐφετοῦ τύχῃ Βραντζόνης τε
αὐτῷ καὶ Ναῖσον ὑπεκοστήσεσθαι πόλεως. Ὁπως
μέντοι μὴ ἔκπυστα ταῦτα γεγονότα ὑπάτιον αὐτὸν
τοῦ λοιποῦ καταστήσωνται, ἔγνω ἐτέραν τραπέσθαι.
Ἐδήλου τοννυν βασιλεὺς βούλεσθαι τῶν κατὰ Παιο-
νίαν τινὰς δυναστῶν φιλίως αὐτῷ προσφέρεσθαι
ἀρχαμένους δόλῳ ὑπελθόντος ὑπὸ τὴν ἔπιτον ῥιζῶν
θεῖντο παλάμην. Βασιλεὺς δὲ ξυνίει μὲν τοῦ δόλου-
ἴφθη γάρ ηδη καὶ εἰς χείρας αὐτῷ τὰ γράμματα
ἐλθεῖν· δι' ὧν Ἀνδρόνικος τῷ Παιονάρχῃ τὰ προε-
ργάμνα ἐτύγχανε διωμολιγηκώς. Ἐξελέγχειν δὲ θε-
λῶν αὐτὸν ἐφῆσι ποιεῖν κατὰ ταῦτα μηδὲν ὑπο-
στελλομένῳ. Ὁ δὲ πάντα αὐτῷ τοῦ λοιποῦ πέριηρχ-
θαι τρόπον ὑποβίας οἰθεῖς ἀδεῶς ἐς τε Ούννους
καὶ τὸν Ἀλαμανῶν διεπρεσβεύετο ῥῆγα, πρὸς ἐπι-
κουρίαν ἐν καιρῷ καὶ αὐτὸν ἐπισπάμενος. Ταῦτα
Ἀνδρόνικος ἐκευωρηκώς ἐπὶ Βυζάντιον ἤλθε, τὰς
μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Ούννων σπονδάς ἥδη τῷ φαι-
νομένῳ τετελεκών. Βασιλεὺς δὲ οὐκ οἶδα εἴτε κηδί-
μονος τοῦ ἀνθρώπου (ὑπερφυῶς γάρ ἐφίλει τοῦτον
ὅτε καὶ ἡλικιώτην αὐτῷ γεγονότα τροφῆς τε αὐτῷ
μεταλαχόντα καὶ παιδεῖας τῆς αὐτῆς, ἀμέλει καὶ
δρόμοις τε αὐτῷ καὶ πλάις καὶ ἀγῶνιν ἀλλοις συγ-
γυμνασάμενον πολλοὶ), εἴτε καὶ δόλο τι ἐννοούμε-
νον, [P. 73] τότε μὲν καὶ ἐτι ἡνείχετο κακουργοῦν-
τος. Ἐπειδὲ ποτε καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ
Μυσῶν, ἦν Πελαγονίαν τινὶ γλώττῃ κατακολουθοῦν-
τες Ρωμαῖοι νῦν δονομάζουσιν, ἐξῆλθε μὲν πρὸς Θε-

Du Cangii note.

nefando ausu absumptam demumque perditæ viri
exitum præclare omnino prævidit, adeo ut in nul-
lum alium ex Constantiopolitanis Augustis ca-
dere possit illud oraculum, quod hisce versibus
concipitur :

A 7 μ. a.

Τὴν ἔχθροποιὸν Ἑνδοθεν χρύπτει πλάνην,
Ὄ; εὔμενή; δὲ κύνας ἐκτρέψει νέους,
Ὕν γλυκὺς καύδωνος ἔχει εἰς μέσον,
Ἄλλ' ἀπελέγει τὸν λογισμὸν δι' χρόνος.
Ὀφίς δὲ πάντας καταναλώσει τάχος.
Σὺ μεγαλυχεῖς καὶ γέγηθας, θόλοι,
Καὶ χείρας ἀπλοῖς καὶ πόδας διαστρέψεις,
Ὄ; πραγμάτων ἔξωθεν ἀπότοντας
Ἄλλ' ὁ Κύριος τὴν ὑπόκρισιν φανεῖ.
Τί γάρ οὐκαλόν δράσιας, ώ σὺ κυνότα;
Ὕ τῷ ξένῳ δείγματι συγκεκρυμένος
Ὕως σὺ κομίσεις ἀγαθόν τι τῷ ήνι;
Ὕσ τὸ στόχας χέχηνα; εἰς ὑποπτέρους
Ὕώς ἀπερεύξεις; ρῆμα χρηστὸν τῇ πόλει;

Constat ex Niceta in Manuele, l. v. n. 8 vocis αῖμα
characteres, primos imperatorum ex Comneniana
familia apices designare, Alexii nempe, Joannis, Ma-
nuelis et Alexii Manuelis filii, quem Andronicus, ut et
reliquos fere Comnenos, per scelus assumpsi, adest
ut in eum, a quo incepit, desierit, alpha nempe, quod
in altero proxime sequenti oraculo innuitur:

'Αρχὴν ἔχων τε τὴν μονάδα καὶ τέλος.

Andronicus igitur dolos noctens et recondens animo,
velut benevolus parentis, Manuelis liberos, tanquam

novellos catellos educat, quibus mox parat et struit
insulias, sed quod mente occulta, tempus prodet:
statim enim velut serpens illos absument. Dissulata
in situ laetaturque infelix Andronicus securus et
ab omni cura liber. Manus interim explicat pedes
que distorquet, tanquam rei gestæ seu Alexii necis
innocuous. Sed hypocritismi et doloris prodet tandem
Deus. Quid enim viro dignum ficeret vilis canis?
ille qui scipiisse extraneas, hoc est, Agnus Francorum
regis filia, quam junior duxerat Alexius, per
nefastum connubium se commiscuerat. Qui fieri
potest, ut is vivat prospere, qui os aperuit in pullis,
qui adhuc sub aliis parentum excubabant? Non esti
igitur cur Constantinopolitanum imperium a tam
secreto imperatore quidquam boni expectet. Ήτε
est genuina, ni fallor, oracula istius παράφρα-
σις, quam interpres Rutgerius haud minus recte
reduidit, præsertim eo versu, δι τῷ ξένῳ δείγματι
συγκεκρυμένος. Illic enim imposuit perpergam
exscripta vox δήγματι pro δείγματι: est quippe
δήγμα insignis armorum, quod in clypeo effigiegitur,
ut auctor est Vegetius, l. ii. c. 18, unde pro
familia et gente hic sumitur, uti vox clypeus, non
semel apud scriptores Latinos sequioris ætatis.
Matthæus Westmonaster. an. 1245 de Pembro-
chensi familia Anglica existencia: Sic nobilis cly-
peus ille marescalorum tot et tantis hostibus [P. 452]
Angliae formidabilis evanuit. Et Matthæus Paris.
an. art. Cypri in Anglia jam, heu, prostrati, etc. V.
Specul. Saxon. l. III, art. 72.

ραν δι βασιλεὺς ἐννυχος, ὡσπερ εἰώθει τὰ πολλὰ. Αἱ plurimum cum iisdem jaculo concurreret. Induisse autem loricam τυρη primum atiunt ac fere semper in armis suis, quo Isaacii sebastocratoris et suum exercitum ducis vitaret insidias: eti nihil ad extremum in eum quidquam aliud statuerit gravius, quam quod sigilla, quibus largitiones obsignare imperatores solent, abstulerit. Neque id tamen egit nulla ratione, sed ob causam quam nunc comtemnorare aggredior. Cum princeps in Melangiis moraretur, ad locum cui Metabolo nomen, varli super cœnam habebantur sermones; ubi omnibus res a principe gestas uno-ore 128 praedictantibus, Joannes præclara à Manuelis parente peracta facinora longe extulit prætulitque. Haud ergo quæ dicebantur accepit imperator, nec sili patrem præferri moleste tulit. Etsi vero aliis Joannes jam videretur importunus, noluit tamen loquentem interpellare, cum ea (quod plerique facere solent) velut fllei suæ in demortuum Imperatorem argumentum protulisse visus esset. Benevolentia siquidem qua defunctos prosequimur, pignus est iis qui superstites sunt nostræ in ipsos gratitudinis. Sed cum in Manuclem acerbius ille et ingrate satis magis ac magis commoveret, orta inde contentione, Andronicus iste in sebastocratorem infesto animo inventus, gladio caput illius fere obtruncasset, nisi imperator interposuisset manu: et Joannes Ducas, qui et ipse patruelis erat principis, flagellum, quo concitari solent equi, imminentem supponens gladio ictum debilem fractumque avertisset in maxillam Andronici. Ita quidem periculum vitavit ille: at in imperator, qui manum supra Andronicum protenderat, vulnus accepit, non lethale quidem, sed quo paululum dissecia fuerit caro, cuius quandiu viril cicatricem in carpo tulit. Ita acrior ista contentio conquivit. Princeps vero aliquandiu Isuacium a conspectu removit: Joannem vero eo ipso incensatum supra dicta multavit paenit, sed longe quam decernunt leges mitiore. Verum ad superiora redeamus.

ιτ'. Επειδή περ δ' Ἀνδρόνικος νυκτέρω χυντηγεσιψιψιψ βασιλέα [p. 74] διατρίβοντα ἔγνω, Ικανοὺς Ισαύρων τῶν περὶ αὐτὸν δόλιατάμενος, οὔπερ ὡς κατὰ παντὸς αὐτῷ ἔνυνασπίσασι πίστεις ἔδοσαν φθίσαντες, ἵππον τε αὐτοῦ τὸν δρομικώτατον ἐπαγόμενος σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τὸν τόπον ἥλθεν. Ἄλλ' εἰποὺς μὲν ἀποτέρω ἐπὶ λόχιμης τὴν ἵππον καθέσοντας ἔστησεν, δὲ ἔνν ἡμιώνῳ ἔγγυς τῆς βασιλείως ἥλθε σκηνῆς, ἀποδάς τε ἡσυχῇ ἐπορεύετο βάσιην ἐτχειρίδιον ἐπισείων τῇ δεξιᾷ. Ὁπως γε μὴν πρᾶσσεν φωραθείη, Ἰταλήγη ἀντὶ τῆς ἐξ ἔθους ὑπέδυντος (ιδ). Ός δὲ ἔγνω καταφανῆς γεγονώς (ἡδη τὰρ καὶ ξίφη παρεγύμνουν οἱ τὸν βασιλέα ὑπνοῦντα

B patrem præferri moleste tulit. Etsi vero aliis Joannes jam videretur importunus, noluit tamen loquentem interpellare, cum ea (quod plerique facere solent) velut fllei suæ in demortuum Imperatorem argumentum protulisse visus esset. Benevolentia siquidem qua defunctos prosequimur, pignus est iis qui superstites sunt nostræ in ipsos gratitudinis. Sed cum in Manuclem acerbius ille et ingrate satis magis ac magis commoveret, orta inde contentione, Andronicus iste in sebastocratorem infesto animo inventus, gladio caput illius fere obtruncasset, nisi imperator interposuisset manu: et Joannes Ducas, qui et ipse patruelis erat principis, flagellum, quo concitari solent equi, imminentem supponens gladio ictum debilem fractumque avertisset in maxillam Andronici. Ita quidem periculum vitavit ille: at in imperator, qui manum supra Andronicum protenderat, vulnus accepit, non lethale quidem, sed quo paululum dissecia fuerit caro, cuius quandiu viril cicatricem in carpo tulit. Ita acrior ista contentio conquivit. Princeps vero aliquandiu Isuacium a conspectu removit: Joannem vero eo ipso incensatum supra dicta multavit paenit, sed longe quam decernunt leges mitiore. Verum ad superiora redeamus.

C 129 18. Postquam Andronicus nocturnæ venationi operam dare principem intellexit, ex Iauris, qui adversus quemlibet cum ipso se militaturos fidem dederant, delectos armat, assumptaque equo perniciissimo ad locum cum iis venit. Illis autem longius in silva locatis traditoque iis equo, ipso mulo insidens ad tabernaculum succedit imperatoris. Ibi tum tacite desilit et pugionem dextra vibrans lento progredivit gradu: neve deprehendetur ab aliquo, Italicum pro consueto sagum induerat. Mox vero ut se agnatum vidit (quippe jam gladios strinxerant qui dormientem principem circumstabant, atque in his Joannes ipsius ex

Du Cangii notæ.

(65) Ισαύρην στολήν. Sagum militare, nostris colle d'armes. V. not. ad Alexiad. p. 401.

fratre nepos, qui primus, ut alunt, Andronicum adverterat), ut igitur id vidit Andronicus, continuo in genua flexus exonerare se alvum simulavit, indeque sensim retrocedens abiit. Ita conatus illi consiliaque Andronici evanuero. Brevi interfecto tempore cum majore Isaurorum manu ad imperatorem proficisciatur. Quod ubi nuntiatum est Augustae ab Alexio imperatorii stabuli praefecto (protostratore) id munera vocant Romani), qui cum extemplo in primis expeditus eas insidias principi indicaturus inititur: moxque Isach, qui a barbaris ducebatur genus, ceteroquin fidus cum maxime imperatori, cum trecentis armatis ad eum pariter proficietur. Sed priusquam ad locum Isach perveniret, repercepta imperator, **130** trementibus aliis et metu consternatis (forte enim sic casus tulerat ut mulis plerique veherentur), ipse a via recta quæ ad castra et imperatorum tabernaculum tendebat, deflectendum censuit; insolita autem et minus trita illa, quam ostendebat manu, neque lato agmine, sed singulatim spatio intermissu incedendum. Ita enim pabulatores, inquit, videbimus, qui ad ea tendunt quæ conspicuntur tentoria. Sic intrepide ad tabernaculum perrexit princeps. Et Joannem, cuius supra mentionem feci, cum obviis aper dentibus laceraret, ut id rescivit, continuo ad eum versus revertitur, peractisque iis quæ necessaria erant tandem exredit. Tanta autem animi magnitudine rem istam accepit, ut ne vultu quidem quidquam Andronico fuerit testatus. At ille quasi nihil eorum quæ acciderant, sibi conscius, equum, de quo jam egimus, sedulo curat, multa interim propalam adversus Joannem proferens ac mente volvens. Unde rogante aliquando principe, quid haec sibi vellet qui affectata cura? Ut, inquit ille, omnium nihil infensissimi hostis truncato capite statim ausurgiam, iis videlicet verbis protosebastum innuens. Ubi igitur ægrum amentia vidiit hominem, a consortio suo remotum, in palatio includendum curavit.

Ἐφη ἐκείνος, τὸν πάντων ἐμοὶ δυσμενέστατον τῆς δῆθεν τὸν πρωτοσέβαστον αἰνιτόμενος. Οὓς οὖν ἔγνω ἀκτεών τῆς αὐτοῦ Ἐμφρουρού (67) ἐν παλατιώ καθίστησιν.

19. Sic ille in ordinem actus est. Rex autem Hungariæ nihil dandum edocitus eorum quæ Andronico evenerant, contractio ex Tzechis et Saxonibus et **131** aliis gentibus compluribus exercitu, Branizobam urbem oppugnare contendit, pactis forte confidens, quæ cum Andronico pepigerat. Ejus rei nuntio obstupescens princeps miratus est perfidiam Hungarorum, quod quæ sacramentis haud pridem sanciverant nulla de causa posthaberent. Celeritate igitur egere rem opinatus, versus Istrum continuo iter intendit. At cum sciret suos nequaquam esse Hungaris pares (quippe Romanorum vires, nemine

A περιεστῶτες, ἵν οἵς καὶ Ἰωάννης: ἡν δ βασιλέως ἀδελφιδοῦς, πρῶτος, φασι, τὸν Ἀνδρόνικον ἐπιόντα εἰδὼς, ὃς οὖν ἔγνω ταῦτα δ' Ἀνδρόνικος, ἐπὶ γόνῳ κλινεῖς τὸν τῆς γαστρὸς δῆθεν ἀποχρέντεν προσεποιεῖτο σκυδαλισμὸν, οὗτος τε κατὰ βραχὺ ὑποπόδιος φέρει ἀπιών. Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνης ἐνταῦθα ἐλύετο. Ὄλιγῳ δὲ ὑστερον σὺν πλείστοις Ἰσαύρων ἕξει νύκταρι ἐπὶ βασιλέα στελλόμενος· οὐπέρ ἀγγελύντος τῇ βασιλίδι πρᾶτος Ἀλεξίου, δες τοῖς βασιλικοῖς τηνίκα ἱπποκομίαν ἐφεστῶς: ἡν (πρωτοστράτορα (66) τοῦτο καλοῦσι Ἠρμαῖος τὸ λειτουργημα), ἐν μὲν τῷ παραυτίκα τῶν τις εὐζωνοτέρων ἐστέλλετο μηνύσων βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν. Εἴτα καὶ Ἰσάχ ἀνήρ βαρβαρογενής, εννους δὲ βασιλεῖ μάλιστα σὺν διπλοφοροῦσι τριακοσίοις ἐπέμπετο. Ἀλλ᾽ οὐπώ τοῦ Ἰσάχ ἐπὶ τὸν τύπον ἐλθόντος, πυθόμενος ἡδη τὸ πρᾶγμα βασιλεὺς, τῶν ἄλλων ἀγωνιώντων καὶ συνταραπομένων. ἐφ' ἐστούς (ἐπύγχανον γάρ οἱ πλείους ἡμιονίοις οὗτω τυχὸν ἐφερόμενοι), αὐτὸς χρῆναι ἐλεγε τῆς εὐθείας ἀποσχομένους, ἥτις ἐπὶ τε τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν βασιλείου σκηνὴν ἀγει, τὴν ἀσυνήθη ἐκείνην, ὑποδεῖξας τῇ χειρὶ, καὶ διετείπετον λένας, μῆτ μέντος κατὰ πλάτος, ἀλλ' ἔνα καθ' ἔνα ἐν διαστάσει τὴν πορειαν τιθεμένους. Οὐτώ γάρ, Ἑρη, τῶν ἐκ τῆς χορταγωγίας ἐπανιόντων δόξαιμεν εἶναι τινες ἐπὶ σκηνάς τε τὰς τῇδε φαινομένας χωρεῖν. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὗτως ἀτρέστως ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἐπορεύετο. Ἰωάννην δὲ εὑπέρ δημιούργου ἐμνήσθην σὺν ὑπαντιάσας τοῖς δόδους διεσπάραξεν. Οὐ τάχιστα πυθόμενος βασιλεὺς διπλούρητο; ἐπ' ἐκείνον ἡδην ἐπιμελησάμενος τε τὰ εἰκότα ἀπηλλάγη. Οὗτω μέντοι μεγαλοφύχως τῷ πράγματι προσηνέψη, ὡς μηδὲ δηρι καὶ βλέμματος Ἀνδρόνικων προσενεχθῆναι κακῶς. Οὐ δὲ ὕστερ τὸν πεπραγμένων οὐδὲν ἔσυντη ξυνειδῶς τοῦ τε ἵππου δηδη ἔρην ἐς ἀγαν ἐπιμέληται καὶ πολὺς ἡν τῷ φαινομένῳ κατὰ Ἰωάννου καὶ λέγων δει καὶ φρονῶν. Οὐθεν καὶ πυνθανομένου ποτε τοῦ βασιλέως τε [P. 75] βούλεται τούτῳ τὰ τῆς τοῦ ἵππου τεῦδε ἐπιμελήσεως; Εἰ οὖς ἀν, κεφαλῆς ἀφελόμενος οἰχήσομαι ἀπιών, διὰ τούτων ἀκτεών τον νοσοῦντα τὸν δινθρωπον, κοινωνίας

D 19'. Ο μὲν οὖν ἐκ ποδῶν ἐγένετο. Ο δὲ Παιονίας ῥῆξ μῆπω τι πεπυσμένος; τῶν Ἀνδρόνικων συμπεπτωκότων δυνάμεις; ἐκ τε Τζέχων καὶ Σαξόνων ἄλλων τε πλείστων ἔαυτῷ συτησάμενος ἔθνῶν εἰ; τὴν Βρανιτζόης πολιορκίαν καθίστατο, ἐπαρθεὶς, οἵτις Ἀνδρόνικος αὐτῷ διομολογησάμενος ἐτυχε. Τούτων βασιλεὺς ἀκούσας καταπέληχτο μὲν πρὸς τὴν ἀκοήν καὶ τὴν Ούννων ἔθαύμαζεν ἀπιστίαν, εἰ τῶν ἐνιγχος οἵσιν ὁμωμοτένων ἐξ οὐδεμιᾶς ἀλογήσειν αἰτίας· δέξυτητος δ' ὅμως δεῖται τὸ πρᾶγμα βούλευσάμενος, αὐτίκα τὴν ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν ἐφέρετο. Εἰδὼς δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ οὐκ ἀξιομάχους

Du Cangii noui.

(66) Πρωτοστράτορα. De hac dignitate vide nota ad p. 127.

(67) Ἐμφρουρος. V. Nicet. I. iii, c. 2.

λνιας τῇ Ούννων στρατιᾳ (αἱ γάρ Ἀριμαῖων δυνά- μεις μηδενὸς δίθεν δῆποτε τῷ τέως ἀντιστατοῦντος ἐπὶ χώρας ἐκάστη ἔμενον), ἐνενόει τοιάδε. «Ἐστι τις γῷρος ἐρυμνοτήτος Ἰχανῶς ἔχων Σμήλης δνομα. Τούτον ἔγνω καταλαβὼν δρμητήριον τῆς ἐπὶ τοὺς Ούννους θέσθαι ἐκδρομῆς. » Οὐτως μέντοι Βραντζόνιται τὴν πόλιν τῷ τέως αὐτῷ τηρήσασι, γράμμα χαράξας δισον οὐκ ἡδη ἀφίξεσθαι τοῦτον μηνῦν τῶν στρατιωτῶν τινι ἐνεχεῖταις, κελεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτῷ διαφείναι βέλει ἑνδῆσαντα. Ο μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. Τὸ δὲ βέλος πορφύραρων ἦχρην ἀφεύθεν Ούννοις εἰς χείρας ἥλθεν. Εὗθὺς οὖν ταραγμὸς εἰσῆλθεν αὐτούς, καὶ δῆ τάς τε ἐλεπόλεις καὶ ὅσα πρὸς τειχομαχίαν αὐτοῖς παρεσκεύαστο πυρὶ φλέξαντες ἐπὶ τὸν Ἱστρον πορθιμὸν φέσαν. Πλήθοντι δὲ αὐτῷ ἐντευχηδότες (χειμῶν γάρ ἐκ τῶν δινῶν ἡ πεισιγένη), ὡς ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐφέροντο. Οὐπερ αἰσθόμενος βασιλεὺς, πυθόμενος δὲ καὶ ὡς Βορίτζης δέ Βόσθνης χώρας ἐξέρχων (68) Δαλματικῆς εἰς συμμάχους τῷ Παιονάρχῃ τελέσας ἀναστρέψει ἐπὶ τὴν ἐαυτοῦ, τὸ ἀλκιμώτατον τῆς σὺν αὐτῷ ἀπολεξάμενος στρατιᾶς Βορίτζη εἰς χείρας ἐλθειν ἐστελλεν, ἥρχε δὲ ταῦτης τῆς στρατιᾶς Βασιλείος, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, οὐκας μὲν ἀφανοῦς γεγυνώς, χαρτουλάριος (69)

Du Cangii notes.

(68) Βορίτζης δέ Βόσθνης χώρας ἐξέρχων. Qui Orbino Barich appellatur, Bossenæ bannus seu princeps, sub an. 1154. Borilium exceptit Culinus, cuius non semel mentio occurrit apud Innoc. III pp. in Epistolis.

(69) Χαρτουλάριος. Chartularii dicuntur qui chartis inserviunt, ut est in l. 10 Cod., ubi causæ fisc. seu publicarum chartarum tractabitis; in l. 1 Cod. de praeposit. agent. in reb., unde et tractatores appellantur, ut observavit Cujacius: alias commentarienses, ab actis, qui chartas et codices expansionum tractant, qui largitionales titulos retractant, in l. iii Cod. de Caucone largit. tit. l. 10; l. 12; Cod. de numerar. Actuar. et Chartular. l. 12; Gloss. Gr. Lat.: Χαρτογράφος; chartularius; χαρτοφύλακες, chartularius; Glossae Basil.: Κομμενταρίος, χαρτουλάριος; κομμενταρίος, δύπομνη-ματογράφος, σχρινιάριος, σχρινιοφόρος πρ., ἡγούμενος χαρτουλάριος. Erant autem tot chartularii quoniam scripia. Eiusmodi sunt, quorum meminuit Cleodnius, De arte grammatica: Absurdum igitur erit dicere, a præterito proconsule venio, vel Carrucca est proconsule: sectantes chartulariorum aliquantorum imperiis, deserunt doctissimorum reisrum in arte tractatus. Quippe cum inter chartularios eloquentissimos reperias quosdam vel paucos indoctos, melius est sequi eos, inter quos nullus reperiatur imperitus, quam hos inter quos videantur esse pauci. Dicuntur autem scripia apud Suidam in Etymologico, οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλέων εἰς καταγραφὴν τῶν ἔξετάσεων ἐν τοῖς σχρινιοῖς διαφύλασσοντες. Senator, l. xi, epist. 38: Moderatrix rerum omnium diligenter desideravit antiquitas, ut quoniā erat plurimis per nostra scrinia consulendum, copia non decesset procurata chartarum. Infra: Pulchrum plane Memphis ingeniosa concepit, ut universa scrinia restiret, quod unius loci labor elegans texuisse. Hinc legimus chartularios sacri cubiculi, in Nov. 8 et 25 Justiniani, qui scilicet impensarum cubiculi et cellarii sacri rationem describent et in acta referabant; chartularios

A tum obstante in provinciis dispersæ considerabant, talia excoita: Locus est satis munitus nomine Smeles. Hunc occupare instituit, ut esset sedes unde excurreret in Hungaros. Ut vero civitatem sibi eonservarent Branizobitæ, litteras, quibus se jamjam adveniūrum illis significat, militi cūdā tradit imperatque ut telo aliigatas in urbem coniceret. Quod ille, uti jussum erat, fecit. Sed enim litteræ longius quam oportebat projectæ in manus venere Hungarorum. Continuo igitur invasit illos metus, machinisque et rebus aliis, quæ ad urbis oppugnationem apparebat fuerant, incensis ad Istrum transituri contendebant. Sed exundantem invenientes fluvium (quippe venti imbruesque corolo effusi rubeant) versus Belogradam iter vertere. His cognitis imperator, acceptoque Borizem Bossinæ regionis Dalmatiæ principem, 132 qui auxilio venerat Hungariæ regi, in suum redire principatum; fortissimos militum delectos, qui manus cum Borize consererent, dimittit. Copiis istis præfuit Basilius, cuius supra memini, obscura quidem natus familia, cæteroquin chartularius principis. Ipse imperator a tergo cum reliquo Romanorum exercitu lento sequebatur gradu. Verum Basilius oblitus, opinor, cuius gratia et quo cum hoste pugnaturum se emi-

B numerorum militarium, in Nov. 117 c. 11, qui in acta referabant nominis militarium, seu qui circa τοῦ στρατοῦ καταγραφὴν καὶ ἀναζήτησην occupabantur, ut est in Tacticis Leonis imp. c. 4, § 31; chartularios velocis cursus δέσος δρόμου, de quibus Constantinus Porphyrog. De Adm. imp. c. 43, et lex 3 Cod. de canone largit. titul.; chartularios τῆς λεγομένης ἔξαρτησεως, cuius numeris meminit Joannes Damascenus in Epist. Synod. ad Thophilum imp.: ἔξαρτησεως autem Scylitzes p. 746. Cum igitur plures essent chartularii, confecta inde chartulariorum schola, de qua agit lex 4 Cod. de offic. præf. prot. Presortim vero chartularii dicuntur, qui tabulas vel chartas fiscalium debitorum tractant, agunt, administrant. Auctor Historiæ Miscellæ, l. xxii: Cum chartularius esset et publica tributa facta ratione conferret. Quo loco Theophanes, χαρτουλάριον τε τελοῦτα τῶν δημοσίων φόρων. Qui his præcerat magnus chartularius dicitur Dux, c. 30: Οὗτος γάρ ἦν πρῶτον τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἡγεμονίας μέγας χαρτουλάριος. Verum longe aliam functionem habuit chartularii dignitas, cuius hic occurrit mentio, et l. vi, c. 7. Nam imperiiori equis prefectus erat chartularius, ut docemur ex Zonara in Leone Isauro, p. 83, et Niceta, in Isaacio Angelo, l. m, n. 2. Magnum chartularium eo nomine post protostratorem in aula meruisse [P 453] scribit Codinus, De offic. aule Cp. c. 5, n. 6, illiusque potissimum suis munus tradit, ut equum, peregre aut quovis ē palatio prosecuturo imperatori, ad palatii ipsius portam adduceret. Cum igitur hæc dignitas præcipuos autem Constantinopolitanæ proceres spectari, non modo probabile videtur ea donatos Michaelem Branam et Andronicum Lampardam Nauele imperante apud Cinnamnum, sed et Narsem Italix praefectum, qui a Marcellino comite et Wanefrido, l. ii De gest. Langob. c. 4 et 3, chartularius et cubicularius Justiniani imp. dicitur: ut et Gratiosum, qui antequam ducis dignitatem esset adeptus, chartularius fuerat, apud Anastasium Bi-

sisset princeps, matrato hincere ad Hungaros quam proxime successit. Cumque in precursores quosdam inclinasset, fugatis iis, in medium deinde irruit hostium phalangem, egregium se facinus editurum credens, si eo conterritos metu aggressus ordines perturbasset. Neque illa eum omnino spes frustrata est. Namque Hungari primo quidem ipsum copiis istis praesesse imperatorem rati, nullo ordine fugam arripiunt: eorumque multi dum in scaphas cuncti incident, flumine absorbeniunt. At ubi cognovere subsequi principem, aciem vero istam regere Basilius; sustulere animos et converso agmine Romanos excepere: qui etsi bellatorum numero hostibus longe inferiores, sustinuerat tamen eos. Magna utrumque facta est caedes, donec Hungari qui cum Stephano Geize filio Romanis militabant, primi fugam cepere. Mutata demum atque ab altera parte facta insecutione, Hungari qui cum Stephano erant sere omnes, ex Romanis vero multi cecidere: alii fuga evasere incoluisse atque in iis dux **133** ipse Basilius. Haec imperatori nuntiata, cum etiam Belegradenses a Romanis despicere vello allatum esset, valde ejus animum consternarunt. Joannem igitur Cantacuzanum mittit, tum ut urbem in defectionis, ut dixi, proposito fluctuantem firmaret, tum ut humo mandaret Romanorum cadavera et fugientes quo cumque laterent loco revocaret. Eo casu maxime irritatus Hungaros a tergo insequunt prorsus gestiebat et nequaquam vero id consilii probantibus Romanis. At plane, inquit, viri, mihi videtur in glorium, nullo accepto vulnera discedere, dum pro fortuna decreto Romanorum. Ubi autem longius jam progressos Hungaros accepit, impetum remisit. Interea Cantacuzenus confectis, ob quas missis erat, rebus, rediit vincosque adduxit ex Belegradensisibus eos qui defectionem fuerant morti. Igitur motis inde castris haud procul Berborea civitate hiemavit. Primo autem vere contracto undique exercitu iterum in Hungariam profectus est, quo iu medlos usque fines penetraret. Jamque positis ad Istri ripam castris cum universo considerab exercitu, aderantque plurimae quae Byzantio venerant naves, ut copias transmitteret. At ubi und que se angustiis premi vidit, Pannoniae rex, de mittendis tandem legatis cogitavit. Missis igitur ad imperatorem viris illustribus, **134** captivos Romanos continuo se redditurum, insuper etiam quaecunque imperaret, suppeditaturum pollicitus est. At princeps etsi primo renuenti similis verba

A δὲ βασιλεὺς χρηματίσας. 'Ο δὲ βασιλεὺς κατόπιν σὺν τῷ ἄλλῳ Ῥωμαίων στρατῷ σχολαιώτερον ἔχων. 'Άλλὰ βασίλειος, ὡσπερ οἶμαι, λαθόμενος ὅτου δὴ χάριν καὶ τίνι πολεμητεοντα βασιλεὺς αὐτὸν ἐπειψε, τὸν δρόμον καταταχῆσας ἔγγιστα τοῦ Οὐννων ἐγένετο στρατοῦ, προδρόμοις τέ τισιν ἐντυχών, ἐπειδήπερ ἐτρέψατο τούτους, εἴτα καὶ ἐς μέσην τὴν Οὐννων φάλαγγα ἐμπίπτει, μέγα τι κατορθώσειν οἰδέμενος [P. 76], ἀν οὖ: πεφοημένοις αὐτοῖς προσβαλὼν συνταράξῃ. Καὶ τάχα οὐ παντάπασιν ἀπὸ λογισμοῦ ταῦτα ἐποίει. Οὐννοι γάρ τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν βασιλέα τοῦ πολέμου τοῦδε στρατηγεὸν οἰηθέντες ἐφευγον οὐδὲν κόσμῳ, πολλοὶ τε αὐτῶν ἀτε ἀδρόν τοις σκάφεσι συμπιπτόντων τῷ ποταμῷ κατεδύνοντο. 'Ως δὲ ἔγνωσαν βασιλέα μὲν κατόπιν χωρεῖν, βασίλειον δὲ τοῦ στρατεύματος ἐκηγείσθαι, ἀνεθάρσησάν τε καὶ ὀπισθόρμητοι γεγονότες Ῥωμαῖοι ἀντικαθίσταντο. Ῥωμαῖοι δὲ κατοι παρὰ πολὺ πλήθει τῶν πολεμίων ἐλασσούμενοι, δημος ὑφίσταντο τούτους. Φόνος τε ἀμφοτέρων πολὺς ἦν, ἥντις οἱ περὶ Στέφανον τὸν Ἰατζέδ παῖδα (70) Οὐννοι Ῥωμαῖοι συστρατεύοντες πρότερον φυγῆς ἤρξαν. Παλιγτρόπου γάρ τὸ λοιπὸν γενομένης τῆς διώξεως, Οὐννων μὲν τῶν σὺν τῷ Στέφανῳ σχεδόν τι ἀπάντες, Ῥωμαίων δὲ πολλοὶ ἐπεισον· οἱ δὲ διλλοι φυγῇ ἐκείθεν ἐσώζοντο, ἐν οἷς καὶ βασίλειος διστρατηγὸς ἦν. Ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀγγελθέντα, πρὸς δὲ καὶ δι τοῦ Βελέγραδα πόλιν Ῥωμαίων ὁφιστάν οἱ κάτοικοι διανοῦνται, πολλὴν ἐνεποίησαν ἀθυμίαν. Καὶ δὴ Ἰαννηνή μὲν τὸν Καντακουζήνδην τὸ μὲν στρηλίσαντα τὴν πόλιν ἐστειλει λογισμοῖς ἀποστασίας, καθάπερ ἐφην ἡδη, σαλευομένην, τὸ δὲ καὶ ταργή τοὺς Ῥωμαίων δώσοντα νεκροὺς ἀνακαλεσόμενόν τε τοὺς ἐκ φυγῆς, διποτε γῆτες τῆς ἐκεί κρυπτῶντος ήσαν. 'Ο δὲ θυμαίνων ἀγαν ἐπὶ τοῖς συμπασούσιν ἐσφάδαξε μὲν καὶ ἡθελεν ὀπίσω Οὐννων διώξει, Ῥωμαίων δὲ οὐκ ἐπαινούντων εἰ 'Άλλα' αἰσχύνη μοι, θλεγεν, δ ἄνδρες, πρὸ τραυμάτων οἰχεσθαι ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀγωνίδμενον εὐκληρίας. 'Ἐπειδὲ δὲ πόρρω γεγονέναι τὸ Οὐννικὸν ἱκουσε, τῆς δρμῆς ἀνεκόπη. 'Ηδη δὲ καὶ δι τοῦ Καντακουζήνδης τὰ ἐφ' οἷς ἐσταλο πέρας δοὺς ἐπανῆκε δεσμῶτας ἔχων καὶ τοὺς, ὡς εἰρηται, ἀποστασίαν ὀδινοντας Βελέγραδον τῶν. Τότε μὲν ἐκείθεν ἀναζεύξας ἀγχοῦ τῆς Βερβοιαλῶν διεγιμέριε πολεως. 'Εαρος δὲ τὰς δυνάμεις ἀπανταχθέν ἀγέιρας ἐπὶ τὴν Οὐννικήν αὐθις ἔχωρει, δρυμήν ἔχων ἐς αὐτά που τὰ τῆς χώρας διαδῆναι μέσα. 'Ο μὲν οὖν ἀρτε πρήξ ταῖς

Du Cangii notæ.

blioth. in Stephano IV pp., et Maurentium, qui vir magnificus appellatur apud S. Gregorium M. I. I., epist. A. V. Pachym. I. I. c. 9. De chartularis ecclesiasticis erit aliis dicendi locus.

(70) Στέφανος τὸν Ἰατζέδ παῖδα. Perperam hoc loco Cinnamus Stephanum, qui tum Græcis et Manuels militabat, Geizas filium suisse scribit, cum illius frater fuerit, ut ipsem agnoscat I. iv; et testantur diserte Radevicus, I. iii. c. 12; et Guntherus, I. vi Ligur.: ex quibus docemur, Stephanum,

cum a fratre, ex affectati regni suspicione, a. I. Fredericum imp. proiectus esset, ab eo per Venetias in Græciam transmissum, cum item inter fratres dirimere non potuisset. Guntherus:

At rex huic finem nequius imponere litti,
Cum incjora premant privatae pondera curæ.
Distilis et juvenem Veneti per stagna profundi
Providus Argolicum servandum misit ad urbem.
Hic consentit Nicetas, I. iv. n. 1. Sed de Stephano
agetur rursum infra.

Ιστρου πανεπειται αύλισάμενος Ἐμενεν δχθις, καὶ Αἱ νῆσοι ἐκ Βυζαντίου ἀναχθεῖσαι ἐστήκεσαν ἀθράται ἀναβαίνειν μένουσαν τὸ δόπλιτικόν· Ὁ ἐξ Παιώνων ἦται ἐπιειδὴπερ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν Ἑγνω, ἐκτὸν πρεσβειαν λοιπὸν ἔβλεψεν. Ἀνδρας τοινυν τῶν παρ' αὐτῷ ἐπισήμων ἐξ βασιλέα πέμψας τοὺς τε δορυκτήτους Ῥωμαίων ἀποδώσειν αὐτίκα ἐπήγειλε, καὶ εἰσέπειται δὲ πάντας αὐτῷ ὑπηρετήσειν, ὅπερ ἀν δυολομένῳ ἐσται. Εποιείν δὲ τὰ μὲν πρώτα ἀνανεύοντι ἰσχυρῶς ἔώκει καὶ τοὺς περὶ εἰρήνης ἀποπρασποιουμένῳ λόγους, ἐπειτα προσήκατο τε δεομένους καὶ τὴν πρεσβειαν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀπέραντεν. Ἡθησαν οὖν ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ οἱ τε δορυάλωτοι μάχῃ τῇ προηγησαμένῃ, καθάπερ [P. 77.] εἴρηται, γεγενημένοι, καὶ ἐπλα καὶ ἵπποι, καὶ εἰ τι που δόλο πολέμου λάφυρον ἦν. Ἰπταγ μέντοι καὶ ὑποζυγίων τῶν πεσόντειν ζωῆς ἐκ τῶν τοῖς Οὐννοῖς ἀντεκομήτο ντο αὐτοχθόνων. Οὕτω τε τὸν πόλεμον λύσαντες ἐπ' οἶκον ἀνεκριθησαν. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν τὰ τῶν Ἰταλικῶν πολέμων ἀρχήν, ἦν ἡδη Ἐφην, ἐσχηκότα λαμπρότερον δρπι κινεῖσθαι ἥρξατο. Λέγωμεν δὲ ἀναλαβόντες μικρόν.

A sermonesque de pace rejerisset, admisit tandem supplices et cum legatis in supra dictas conditiones concessit. Adducti igitur sunt in castra Romana qui superiori, ut memoravimus, prælio capti fuerant, et arma et equi et cætera belli præda. Ad hæc pro jumentis equisque qui perierant vivi et in ipsa Hungaria geniti equi sunt restituti. Ita soluto bello domum rediere. Italicum inde bellum inchoatum jam ante majoribus animis geri cœpit. Id autem nos paululum repetitis rebus memorare egyptemur.

BIBLION Δ.

LIBER IV.

α'. [P. 78] Φρεδερίκος δὲ Κορράδου τοῦ Ἀλεμανῶν δρᾶντος ἀδελφίδοῦς, οὐπερ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἐμπροσθεῖσιν ἀναπλήσαντος αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Οὗτος ἐπειδὴ ποτε λόγον εὐγενείας πέρι ποιούμενος (ἥν γάρ αὐτῷ περὶ πλείστου γυναικὶ ἔνυοικησοντι τὴν εὐγενῆ μάλιστα ἐκ πασῶν ἀλέσθαι) Μαρίαν (71) τὴν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος θυγατέρα γένει τε καὶ περιουσίᾳ κάλλους διάφορον οὖσαν ἐν Βυζαντίῳ τρέφεσθαι ἤκουεν· ἥλω αὐτίκα τῆς κόρης καὶ πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμψας ἤτειτο πρὸς γάμον αὐτῷ κατεγγυηθῆναι ταύτην, πάντα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος ὅπερα Κορράδος· τε δὲ θεος καὶ αὐτὸς, ὅπηνίκα [P. 79] Παλαιστίνης ἀνέστρεφον, ἐπὶ τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσει Ῥωμαίους ὑπηρετήσειν ὑπέσχοντο. Ἡ μὲν Φρεδερίκου πρεσβεια ἐν τούτοις· ἥν· βασιλεὺς δὲ τοὺς λόγους ἀποδεξάμενος πρέσβεις καὶ αὐτὸς ἐπὶ Φρεδερίκον ἐπεμψεν ἐμπεδοῦν τὸ δεδογμένα κελεύσας. Ἄλλ' ἐκένοι, ἐπειδὴπερ εἰς λόγους ἥλθον αὐτῷ, μηδὲν ὑγέις βεβουλεῦσθαι τὸν ἄνδρα διαγνόντες ἀπράκτοι ἐκεῖθεν ἀπῆλλάτοντο, δευτέρᾳ πρεσβειά

B 1. Fredericus Conradi Alemannorum principis ex fratre nepos, cuius in superioribus libris abunde meminiimus, mortuo Conrado principatum oblinuit. Illic cum aliquando sermonem ficeret de nobilitate (quippe cum de uxore ducenda cogitaret, omnium nobilissimam diligere constituerat) audiretque 135 Mariam Isaacii sebastocratoris filiam genere ac pulchritudine eximia præcellentem Byzantii educi: continuo captus amore virginis, nisi is ad imperatorem legatis eam sibi in matrimonium dari depoposcit, omnia se facturum spondens, quæ et patruus Conradus et ipse, cum ex Palestina redirent, de restituenda Romanis Italia polliciti erant. Cum eum in finem venissent legati a Frederico missi, quæ ab eo proposita sunt avide accepit imperator; qui et vicissim legatos misit ad Fredericum, ea de quibus invicem convenienter conformaturos. At ubi cum illo in colloquium venere, cum nihil sani advertissent ab homine in medium afferri, rebus inde infectis regressi sunt, postquam regi ut alteram ad imperatorem legationem mitteret per-

Du Gangii notæ.

(71) *Maplar.* Fredericus imp. repudiata et remissa propter consanguinitatem Adela uxore, Dieboldi Hocburgensis marchionis illia an. 1152, ut habet Conradus Uspurg., aut sequenti, ut Chronicum Weingartense, ad alias nuptias aninnum aujecit, ob idque ad Manuelem obtinendæ Mariæ, Isaacii sebastocratoris filie, causa legatos misit. Otho Frising. l. II de gesl. Frid.: Rex quia non multo ante haec, per apostolicam sedis legatos, ab uxore sua ob vinculum consanguinitatis separatus fuerat, pro ducenda alia pertractans, ad Manuelem Græcorum imp. tam super hoc negavit, quam pro Guillelmo Siculo, qui

patri suo Rogerio noriter defuncto successerat, utriusque imperii invasore debellando, in Græcum legatos destinandos ordinat. Sicque primatum suorum consilio, Anselmus Hamelburgensis, et Alexander Apuliae quondam comes, sed a Rogerio cum ceteris ejusdem provincie nobilibus ob suspicionem dominandi proiulsi, eamdem legationem suscipiunt. De legatorum reditu agit idem Otho c. 20. Manuel post hæc ad firmandum petrum connubium legatos ad Fredericum misit: sed is aliam sibi matrimonio junxerat conjugem, cum ad illius præsentiam sunt adiussi. Idem, c. 31.

snasorum. Quam cum et ipsam imperator infecta re dimisisset, viri duo mittuntur ex primariis, Michael Palæologus et Joannes Ducas, ambo schasti dignitate insignes, et cum his Alexander, qui Gravinae civitatis Italice olim dominus a Rogerio expulsus ad principem confugerat. Multa autem commendata-iis ab imperatore pecunia, id potissimum in mandatis datur, ut si intra Alpes Fredericum agere perciperent, una omnes ad illum accederent: sin vero abesset procul, Michael quidem cum pecunia in Italiani prole seceretur, ceteri pergerent ad Fredericum: quod si ille pactis stare negligoret,

136 tum vero suam ipsi ad Italiani recuperandam operam conferrent: quod et factum est, hac quæ sese ulro obtulit occasione.

2. Bassavilla Rogerii Siciliæ tyranni ex sorore nepos, avunculo superstite, rerum summam in Italia

A τρίς βασιλέα χρῆσθαι αὐτὸν ἀναποθανεῖτε. Ήτος καὶ αὐτῆς τῷ βασιλεῖ ἀποψήφισθείσες, ἀνδρας τῶν ἐπιδέξης ἑσαύθις ἐστέλλοντο, Μιχαὴλ τε ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Δούκας, ἄρχοντες τὸ τῶν σεβαστῶν ἀξιώματα ἔχοντες· ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀλέξανδρος, Γραβίνης μὲν πόλεων ἀρχεῖς, Ἰταλικῆς, Ρογερου ἀυτὸν ἀπελάσαντος βασιλεὺς πρότερον ἥδη προσπεφευγώς· Ἐγέτεταλο δὲ αὐτοῖς χρήματα μεγάλα πρὸς βασιλέα κεχομισμένοις, εἰ μὲν ἐντὸς Ἀλπων διατριβήν ποιεῖσθαι τὸν Φρεδερίκον ἀκούσατεν, δομοῦ πάντας ἐντυχάντες αὐτῷ· ἀποτέρῳ δὲ γεγονότος, τὸν Μιχαὴλ μὲν σὺν τοῖς χρήμασιν ἐπὶ Ἰταλίαν ἵεναι (72), τοὺς δὲ τὴν ἐπὶ Φρεδερίκον στέλλεσθαι, κανὸν ἐκείνος τῶν δεδογμένων ἀμελήσῃ, αὐτοὺς λοιπὸν καὶ καθ' ἑαυτοὺς Ἰταλίας μεταποιεῖθαι. Οπερ δῆτα καὶ γέγονε.

B β'. Ρογερῷ γάρ τῷ Σικελῶν τυράννῳ ἀδελφοῦς ἦν δομα Βασανίας (73). Οὗτος Ρογερου μὲν ἐτ-

Du Cangii notæ.

(72) *'Ex̄l Italiar lērār.* Fredericūm in Anconensi pago assediti sunt Manuelis legati. Otho Frising. l. ii. c. 23: *Ibi in consuīis Ancone imperator entra ponens, Palæologum, quod nos veterem seruonem dicere possumus, nobilissimum Græcorum, regalisque sanguinis procerem, et Maradocum egregium virum, ex parte principis sui Constantiopolitanū renientes, iunctaque non parva deferentes, obvios habuit. Quibus auditis, causaque via cognita, per aliquot dies secum definiti. Dehinc accepto principium, qui cum ipso erant, consilio, Cuibaldum Corbeiensem simul et S'abulensem abbatem regalem, [P. 454] rirum prudentem ac in curia magnum, in Græciam legatione, ipsius ad regiu urbis principem functurum destinavit.* Eudem habet Guntherus Ligurini, l. v. Fredericus ipse in Epist. ad Othonem Frising.: *Iude euntes versus Anconam, Palæologum nobilissimum principem Græcorum, et Maradocum socium ejus, cum ceteris nuntiis Constantiopolitanis obvios habuimus, qui ut in Apulium iremus et hostem utriusque imperii Guillelmum potentia virtutis nostræ conterere vellenuis, infinitam pecuniam nobis dare sponserunt. Quia vero militia nostra propter multos labores et bella nimis attrita fuit, placuit magis principibus redire, quam in Apulium descendere. Addit Radicivum, l. iii. c. 20 et Willel. Tyrium, l. xviii, c. 7.*

(73) *Buſtabiliāc.* Fuit is Robertus de Bassavilla, qui Falcondo, Petro Blesensi Epist. 10, Bonifilio Constantio, Fazello et aliis comes Loritelli vulgo indigitatur, Willelmi regis amitæ filius, quam Gilliam vocat Philadelphus *Mugnos* in Geneal. Sicil. nobil. Nupsert illa, ut idem scriptor ait, Roberto cognomento *Zamparroni*, nobili Normanno comiti Conversani, cui Rogerius rex epstelum di *Sacca* concessit. Ex his nuptiis natus Robertus de Bassavilla, qui ut auctor est idem *Mugnos* coronationi Willelmi Panormi interfuit, vir ceteroquin in regno potentissimum, qui ascitis Roberto de Surreto Capucano principe, Andrea comite Rupiscaninæ, certevisque nobilibus, quos Rogerius rex, ipsaque Wilhelmi in exsilium egerant, utrumque imperatore, ait Tyrius, l. xviii, c. 2, Romanorum videlicet et Constantiopolitanorum, a' terum ore ad os, et mani- feste, qui adhuc erat in Italia; alterum vero per litteras, sed occul'e, ad occupandum Siciliæ regnum sollicitata. Joannes Beardi, l. iv Chron. Casauriensis: *Mortuo rege Rogerio, Willelmus filius successit in regnum, vir miræ sapientiae et magna virtutis, qui volens consanguineis suis boni facere, Robertum de Bussavilla comitem Loritelli fecit, et ejuſ totum comitatum illum et vicinas terras supposuit, et ex bono collato devotorem existimavit. Et*

infra: *Nec multo post Robertus, cui dominus rex Willlemus tot et tanta bona contulerat, seditione agens contra dominum suum, maximam partem de regno ejus pervasisit, comites sue nequitiæ et complices multis sibi associavit et ultra quam credi potest sublimia de se cogitare, in modico perterritavit. Bassavilla exilio causam refert Hugo Falcondus, quod videlicet ad regni subreptionem plurimum aspiraret, ipsumque regnum ad se jure diceret pertinere, eo quod Rogerius rex arunculus ejus in quodam testamento suo præcepisse diceretur, ut siquidem Guillelmus ejus filius inutilis aut parum idoneus riferetur, Robertus comes, cuius virtus haud dubia erat, regno præficeretur. Existincto postmodum Willelmo, Margareta reginæ, Willelmi cogn. Boni Siciliæ regis*

C *matris opera ab exilio revocatus est. Addit Alexandrum Mon. l. v; Chron. monasterii S. Barthol. de Carpineto; Rob. de Monte et Nicol. Trivellum ann. 1155, 1156 et 1163; Acta Alexandri III pp. apud Baron. ann. 1169; Othonem Frising. l. ii De gest.*

Freder. c. 29, et Guntherum l. v Ligur., apud quos Robertus *Cavillensis* comes dicitur, perperam opinor, pro *Bassavillensis*. Neque felicis, ni fallor, Chronicum S. Bartholomæi de Carpineto de *Tuttavilla* cognomen ei indidit, et si in Normannia existit illustris familia hæc appellatione: *Hic autem (Rogerius rex) reliquit sibi successorem in regnum filium suum nomine Guillelmum, mandans et ut Robertum de Tuttavilla filium sororis sue sacerdotem comitem Loritelli. Familia vero Bassavillensis in Normannia meminunt Ordericus Vitalis, l. iii, p. 479.*

D *At cui in hac dignitate successerit Robertus, non tradunt scriptores. Nam ante illum comitatum Loritelli possedere præceres Normanni, qui a Gaufredo Capitanata comite, Gui-cardi fratre, genus ducebant: nempe Robertus I Gaufredi filius, [P. 455] Robertus II Roberti I filius, et Guillelmus Roberti II filius. Guillelmi meminere aliquot tabule an. 1137, quibus varia dona contulit ecclesiis Scyllacensi et Teatinæ, in quibus Loretelli comitem comitum sese inscribit, meminitque Roberti parentis et Roberti avi sui. Vide Petr. Diac. l. iv Chr. Casin. c. 48, 117; Guillelmi igitur bona, fortassis ob rebellionem aut jure caduci, Rogerio regi cessere, atque in primis Loretellensis comitatus, quem Roberto de Bassavilla ex patris præcepto Guillelmus I Siciliæ rex concessit: ex quo ille Dei et regia gratia palatinum comitem Loretelli et Cuperpani, filium et heredem domini Roberti Cuperpanensis comitis, et dominum civitatis Birini sese inscripsit, ut colligatur ex diplomate an. 1179, quod descripsit Ughellus, tom. VIII *Italia Sacra*, p. 359. Genus porro ducebant Robertus de Bassavilla a comitibus Conversani,*

περινέος τὴν Ἰταλίας διεῖπεν αρχήν, ἐκείνου δὲ Α επειδευηκότος ἐπὶ τὸν υἱὸν τε Γιλιέλμον τῆς ἀρχῆς μετεβούσης, ἡγάγκαστο λοιπὸν ἐν ὑποτραπήγου λόγῳ διεπελεῖν, ἐπέρου τὴν Ἰταλίαν διέποντος. Καὶ δὴ τὴν ὑδρεῖν οὐκ ἐνεγκών εἰς ἀποστατῶν εἶδε. Τοίνυν καὶ ἐπὶ Φρεδερίκον πέμψας Ἰταλίαν τὸ πᾶσαν καὶ Σικελίαν αὐτὴν ἐγχειρίειν ἴσχυγεῖλε τούτῳ. Φρεδερίκου δὲ πρὸς τὸ δυσχερές ὄντες ἔχομένου, συνέδαινεν ἀπρόκτους τοὺς Βασανίλα πρέσβεις ἐπανιόντας Ἀλέξανδρῳ συνητηκέναι. Ἐθῆ γάρ καὶ οὗτος οὐδὲν ὅντες παρὰ Φρεδερίκον ἔβλε πέρατι δοὺς, σὺν τῷ Δούκῃ ἐκεῖθεν ἀπελλάττετο. Ήτος οὖν εἰς λόγους ἀλλήλοις ἥλθον Ἀλέξανδρός τις καὶ οἱ Βασανίλα πρέσβεις, μαθὼν Ἀλέξανδρός ὃντες ἐνεκα παρὰ Φρεδερίκον ἥλθον, « ἐγγύς, » ἐφη πρὶς αὐτούς, « ἀνδρες φίλοι, δες πέρατι αὐτίκα τὴν πρεσβείαν ὑμῖν δώτει. » Τῶν δὲ μαθεῖν βουλομένων, « Βασιλεὺς Ῥωμαίων » ὑπολαβώντες εἴπεν δὲ Ἀλέξανδρος, καὶ ἔτης πάντα κατέλεγε προστιθεῖς ὅτι δὴ καὶ Παλαιολόγος ἀνὴρ βουλῆς μὲν τῆς Ῥωμαίων ὁν εἰς δὲ τὸ τῶν σεβαστῶν ἀξιωμα [ἀναχθεὶς] σὺν χρήμασι μεγάλοις ἐνταῦθα που παρὰ πόδας ἐστι, τούτου ἐνεκα ἐνταῦθα παραγεγονὼς ὅπως ἀν Ἰταλίαν βασιλεῖ καταστῆσιτο. Ταῦτα οἱ Βασανίλα πρέσβεις ἀκούσαντες γράμμασιν αὐτῷ τὰ παρόντα ἐδίκιουν. [P. 80] « Ο δὲ εἰς τὴν πόλιν Πεσχάραν (74) Ῥωμαίοις λόγου κοινωνίσειν ἥθελεν. Ο μαθὼν δὲ Παλαιολόγος (75) ναυσὶ δέκα μηδὲν ὑπερβέμενος εἰς Πεσχάραν ἐπλει, πόλιν Βεστίαν (76) βασιλεῖ προσχωρίσασιν μεταξὺν κρατησάμενος. » Άλλὰ δόξαν αὐτοὺς Βασανίλη ἐπὶ Βεστίᾳ αὐτῷ ἐντευχήκεναι διπέντε ἑκάτει, ἐνταῦθα τε ἐντευχήκως αὐτῷ, πίστεις τε περὶ τῶν προκειμένων λαδῶν καὶ δεξιάμενος ἔργου λοιπὸν εἶχετο. Ο δὲ Δούκας στράτευμα ἥδη ἀθροίσας φρούριον τι ἔρμην, οὐδὲ Προύντζος; ἤρχεν ἀνὴρ Ἰταλός, πολιορκεῖν ἐπειδότεο. « Ενθα προσβολῆς γενομένης Ῥωμαίοις τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι ἐνέδει

A oblinuerat. Sed mortuo illo translataque ad Gulielmum regia dignitate, cum alter Italie administrationem obtinuissest, ipse secundum ab eo locum obtinere coactus est. Ilanc ille non passus injuriam ad defectionem sese comparavit, missisque ad imperatore legatis, Italianam universam Siciliamque ipsam in manus sese traditum pollicitus est. Sed enim Bassavilla legati, qui Frederico in re ardua ac difficulti adhuc cessante, re infecta redibant, in Alexandrum inciderunt, qui nihil pariter eorum quorum causa venerat ad Fredericum exarcutus una cum Duce revertebatur. Ubi igitur in colloquium venere Alexander et Bassavilla legati, Alexander, qui quorsum ad Fredericum venissent probe noverat: « Prope est, inquit, amici, qui legationi vestrae extremam manum imponet. » Quis ille esset, rogantibus iis: « Imperator Romanorum, » subdit Alexander: moxque rerum enarrato statu, addidit Palæologum, virum quidem ex curia Romanæ magnatibus, sed scabsti insignitum dignitate, cum immensa pœnitiarum 137 vi prope adesse, ut Iuliam Imperatori denuo assereret. Quibus intellectis, legati per litteras quæ audiverant Bassavilla significarunt. Ille vero ut sibi licaret cum Romanis in civitate Peschara colloqui per eosdem expetiit. Quod ubi accepit Palæologus, nihil cunctatus naviibus decem Pescharam adnavigavit, Voscia interea urbe, quæ ad principem defecrat, communita. Sed cum rursum Bassavilla ad Vosciam cum illo sese colloccuturum nuntiasset, eo se contulit; congressuque habito ac de rebus præsentibus data acceptaque vicissim fide, operi sese acciuxit. Contracto deinde exercitu, castrum validum, cui Bruntus Italus præterat, oppugnare aggressus est Ducas. Commissio ibi certamine, hostes fuderunt Romani, qui fugientes inseculi una cum iis monnia subiere. At illi in arcem sese primum receperent. Verum ut

Du Cangii notæ.

Normanicæ gentis, proindeque a Gaufrido comite Conversani, Roberti Guiscardi ex sorore nepote, de quo Malaterra l. i. c. 40, 39; l. ii. c. 39, 40; l. iv. c. 4; Ordericus Vital. l. vii. p. 645; liv. x. p. 780; et Will. Gemetic. l. viii. c. 14; sed de comitibus Conversani quedam attigimus in notis ad Alexiadis p. 388, agemosque pluribus in Familia Normannicæ. Cæterum id observatione dignum videtur, comites Loretelli, non modo comites palatinos, sed et comites comitum sese inscripsisse: ex quibus conficitur illustri hac dignitate donatos fuisse a principibus Normannicis, ut essent qui in his provinciis et ditionibus, quas bello acquisierant, ut in Francorum regno et Alemanno imperio ea tempestate observatum adnotavimus in dissert. 14 ad Joinvillam, cum supraem auctoritate in eorum palatiis jus dicerent. Proindeque cum cæteros comites ex istis dignitatis prærogativa præcellerent, comites comitum appellabantur, ut apud Gallos nostros comites Campaniæ, sese Francorum comites inscriberant. Hac vero dignitate gaudebant primi Loretelli comites. Nam Robertus I in charta an. 1095 apud Ughellum in Episc. Teatinis n. 16 comes comitum; Robertus II in alia an. 1115; quæ habetur in Chronicu monasterii S. Sophiae Benevent. comes

comitum de Lauratello, et palatinus comes in charta an. 1125 apud Ughellum, tom. VIII, p. 357; denique Guillelmus, Loretelli comes comitum, apud eundem Ughellum, in episc. Teatin. n. 21, inscribuntur.

(74) Πεσχάρα. Piscaria, Pescara hodie, arx munitionis in Samnitibus, inter Atriæ et Ortonam, in ostio fluminis cognominis in mare Adriaticum influentis, veteris oppidi Aterni fundamentis inædificata, quod Aternum fuisse aiunt. Hujus meminit Paulus Disc. I. ii Rerum Langob. c. 20.

(75) Ο μαδὼρ δ Παλαιολόγος. Expeditionem Græcorum Italicam, quam obiter attigit Nicetas, l. ii. c. 8, susius prosecuti sunt Falcondus, Otto Frising. l. ii. c. 29; Will. Tyrius, l. xviii. c. 2. 7 et 8; Rob. de Monte, an. 1155, 1156; Chronicum Ceccanense et Chronicum Pisanum, ann. 1157; Radulfus de Diceto in Imag. Hist. an. 1156. Addit Stero cæsa in ea. 40 millia Græcorum.

(76) Βεστία. Vescia, non Voscia, ut præsert editio, urbs in confinibus Campanorum et Hirpiniorum, inter Abellam et Vesuvium, Besti urbs apud Leon. Ost. l. iii. c. 13. Vide Cluverium, l. iii Italia Antiquæ, et Ughellum tom. VII Italæ Sacré, p. 1178.

ædilicia sua igne consumi rastarique et auferri omnia a Romanis conspiciunt, tum vero descendunt, dominumque suum magnum imperatorem proclamant: atque hoc modo castro illi potiuntur. Cum inde ad civitatem, cui a divo quodam, qui in ea colitur, Flavianæ nomen inditum est, pergerent, populares omnes obviam effusi pro agris suis illos rogarunt, ac ne quid in se gravius insolescat miles obtestantur, servos se futuros deinceps imperatoris, et quemque vellent Romani se facturos polliciti. Dux ejusmodi benivolenter illorum gratiam rependens, per eorum agros amice ac pacate iter fecit.

138 *Cum inde excederet, Gulielmus Bassavilla frater, qui et ipse in Romanorum amicitiam concesserat, cum fratribus litteris venit, quibus ut consideranter dux accederet hortabatur, utpote circumjacentem regionem jam Romanis parente.*

3. *Palæologus antem Voscia, ut dictum est, per conditiones potitus, ad Tranum venit: cujus incolæ simul ac Romanum exercitum conspexere, cum nequaquam urbem dedere vellent, missis ad ducem legatis, ut finibus suis abscederet rogavere: neque enim prius quam Barim cepisset, Tranum posse ab illo expugnari. Quare collectis decem non amplius navibus, discessit inde et ad urbem Barim venit, non tam militum secutus consilium (quippe solers erat admodum et rei militaris experientia nemine inferior), sed quod Tranum expugnari revera non posse sciret, proindeque tempus ibi terere parum consultum arbitraretur. Sed et ad ipsam Barim copias admovere haud tam facile videbatur: cum præterquam quod validis cingeretur in uris, idoneo barbarorum præsidio esset munita: quorum alii in turribus armati stabant, alii ante portas infinito prope numero effusi pedites equitesque perinde cum armis consistebant. Ad hæc æstu insolito feryens et intumescens mare jamjam navibus interitum minitabatur. Cum igitur ardua omnia undique ac diffìcilia prorsus viderentur, non ideo tamen speo ille omnem abjecerat. Sedata igitur pustridio tempestate, rem aggredi constituit. At cum nihil sere*

139 *ex animi sententia succederet (hostium enim alii lapes et ligna et quocunque occurrebat ad manum nivium instar e turribus emittebant: alii, qui infra stabant, frequentibus tellis obscurabantur), intermittendam in præsenti oppugnationem ratus extra telli jactum recessit et pacisci cuni hostibus cœpit, multa illos bona pollicitus, quæ sese partim daturum confessim spondebat, si urbem citra prælium magno dederent imperatori, partim subinde speranda ingerebat. Oppidanî simul atque id accepere, alii equites excedunt, alii scaphas ingrediuntur, eumque invitant ut in urbem, cuius reclusas ostendebant portas, veniret. At ille ne dolus subesset veritus, primo animos illorum tentare statuit. Jussit itaque navem*

A τειχῶν συνέπεσον φεύγουσιν, οἱ δὲ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν, ὡς δὲ Ῥωμαῖοι πῦρ ταῖς οἰκοδομαῖς ἥδη ἐνῆκαν τὰ τε οἷκοι διήρπαζον, ἐπικαταβάνειν τε ἡρξαντο καὶ κύριον αφίσι βασιλέα μέγαν ἀναδοψ. Τούτου μὲν δὴ οὐτας ἔγκρυτες; ἐγένοντο. Ἐπὶ δὲ τινα πόλιν ἐλθόντων ἡ ἐπώνυμος; τῷ ἐνταῦθα τιμωμένῳ ἀγίῳ Φλαβιανῇ (77) κέκληται, ἔξεχετο διπάς δῆμος ὑπὲρ τῶν ἀγρῶν δεδμενοι καὶ τοῦ μηδὲν αὐτοῖς ἀχαρι πρὸς τοὺς Ῥωμαίων πεισσοθα στρατιωτῶν, δοῦλοι τε βασιλεῖ ὠμολόγουν καὶ τὰλλα ἐπραττον, ὅσα Ῥωμαῖοις βουλομένοις ἦν. Οὐδὲ τῆς εὐνοίας ἀμειδόμενος διστρατηγός ὁς; διὰ φύλας ἐπορεύετο τῆς χώρας. Ἀρτὶ δὲ ἐκεῖθεν ἀπαίροντι Γιλιελμος διβασαβίλη μὲν ἀδελφός, εὐνοὺς δὲ καὶ αὐτὸς Ῥωμαῖος ἥδη γεγονὼς γράμματα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ κομίζων ἤλθεν αὐτῷ θαρρεῖν τοῦ λοιποῦ προτρεπόμενα, ὡς τὸ ἔξις χώρας κατηκόντο προκειμένης αὐτῷ.

B γ'. Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐπειδὴ Βεστιαν, καθάπερ εἰρηται, διμολογίᾳ παρεστήσατο, ἐπὶ Τραννὸν ἤλει. Τρανίται τοίνυν ὡς τὸν Ῥωμαίων εἰδον στρατὸν, ἐπειδὴ παραδίδονται σφίσι τὴν πόλιν οὐδαμῆ ήσελον, πρέσβεις παρὰ τὸν στρατηγὸν πέμψαντες ἥξουν ἐνθένδε τοῦτον ἀπαίρον. Μή γάρ πρότερον Βάριν παραστησαμένῳ ἀδύνατα αὐτῷ ἐσεσθαι Τραννὸν ἤλειν. Ὁ δὲ ναῦς αὐτίκα οὐ πλέον ἢ δέκα ἐπαγγέλμενος ἐκεῖθεν τε μετέβη καὶ ἐπὶ Βάριν ἤλθεν, οὐχ δοῦν τοῖς στρατιωτῶν λόγοις ἀναπτεισθεῖς (ἀγχίνους γάρ ἦν καὶ τῇ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίᾳ οὐδένος ἡσων), ἀλλὰ Τραννὸν οὐκ ἐπίμαχον εἰδὼς τρίβειν εἰκῇ τὸν καίρον ἀσύμφορον φέτο. Ἐδόκει μὲν οὖν ἡ Βάρις ἀπρόσδοσ; αὐτῷ πάντῃ τείχη τε γάρ αὐτὴν περιεζώνυν καρτερά, καὶ βαρβάρων στρατὰ οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ὀπλενδυτοῦντες ἐνέστησαν, οἱ δὲ ἀνάριθμος τις δούλος πυλῶν προχυθέντες πεζοὶ τε καὶ ιππεῖς ἔν τοις δπλοῖς ἐπεφέροντο αὐτῷ. [P. 81] Ἡ θάλασσα δὲ σφρόδρως ἐπεγειρομένη καταδεύειν ἤκειλει τὰς ναῦς. Ὁ δὲ καίτοι πανταχόθεν αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἀπόρων δντων, οὐκ ἔξω πάντη ἐλπίδων τγένετο. Τῇ ἐπιούσῃ γοῦν τῶν κυμάτων τέως ἀπῆλ λαγμένος ἔργου ἔχεσθαι ἤθελεν. Ὅς δὲ μηδὲν αὐτῷ προσύρωτι (τῶν γάρ πολεμίων οἱ μὲν λιθοίς; καὶ έύλα καὶ πάν το παρατυχόν νιφάδων δίκην ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἐπ' αὐτὸν ἐπεμπον, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ γῆς βίλεσι τὸν ἀέρα ἐσκίασον), ἐντροπήν τινα ἐν τῷ παραυτίκα πεποιημένος ἔξω βελῶν ἐγίνετο, λόγοις τε ἃς αὐτοὺς ἐχρήστο ἀγαθά δ μὲν αὐτίκα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος εἰ βασιλεῖ μεγάλω τὴν πόλιν δμαχητὶ παραθήσουσιν, δν δὲ καὶ ἐπίδια ὑποτείνων ἔξις τούτων ἐπειδή περ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως ἤκουσαν, ιππέων ἐκδραμόντες τινές, οἱ δὲ καὶ λεμβαδίοις ἐμβάντες, παρεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν ιεναι ἀνακεκλιμένας τὰς πύλας ὑποδεικνύντες. Ὁ δὲ δείσας ὅτερ ἦν μή ἐξαπάτη τις εἰη τὸ πρόδγμα, ἐς πειραν ἐχώρει πρότερον. Ἐκέλευσ τοίνυν τῶν αὐτῷ μίαν νεῶν ἐπὶ τὴν ἄκτην λέναι, δῆθεν ὄρμισμένην; ἀλλ' ἀμα τε προσισύσαν εἰδον αὐτὴν οἱ πολέμιοι

Du Cangii noīs.

(77) Φλαβιανή. Flavianum forte oppidum in Samnitibus circa littus haud procul Turdino.

κατάμφι τοὺς πεντακοσίους ἐς τὰς ἑπάλξεις ἀνέχινον. Οἱ κατιδῶν Ἀλλέξανδρος μήπω πρὸς τοὺς δπλοὺς ἔκεινον γεγενημένων χρυσὸν κεχυμένον ἐπὶ τοῦ κόλπου λιβύων ἀπέβαινε τε τοῖς νεώς θάσσον καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς πλέως δεικνύεις. «Οὐδὲν πλούτου καὶ ἐλευθερίας ἐραστῆς εἴη δεῦρο παρίτω, ἀνέκραχεν, ὡς αὐτίκα τούτον ἀπολαυσθμένος.» Οὐδὲν ταῦτα εἶπε, τῶν δὲ τῆς πλέως πλῆθος ἀκήραμόντες πολὺ παραυτὴ βασιλεῖ προσεχώρουν, οὓς δρκοὶς καταλαβῶν ὁ στρατηγὸς σπεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆγε τὸ στράτευμα. Οὗτον χρυσὸν δελέατος οὐδὲν ἀγθρώποις ἀπατηλός επειν γίνεται. Ταῦτα γύνεταις πολῖται οἱ ἄλλοι, οὓς ὅτι ἡρεστε δηλοῦνται τὰ πραττόμενα, δρόμῳ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἔχωρουν, ἐντὸς τε ἡδη τειχέων γεγονότες περὶ τῶν διων ἐμάχοντο. Ἡν τε πρᾶγμα πολλοῦ γε διων; θαύματος ἀξιον δρόμῳ, τοὺς ἑναγχος καὶ φύσει καὶ γνώμαις συμβαίνοντας σήμερον ὥσπερ ἐπιτειχίσματι τῷ χρυσῷ διειργμένους, ἔχθρᾳ φρονοῦντας ἀλλήλοις καὶ διεστηκότας ἡδη τοῖς ἐργοῖς. Ταῦτα μὲν ὅντες ἐφέρετο. Ἡν δὲ τις φρούριον ἀνά τὴν πόλιν ἔτερον, ἐφ' οὐ Νικολάου τοῦ ἐν ἀγίοις θρυτο νεώς, δὲ καὶ αὐτὸν ἐξειλεῖν ὁ στρατηγὸς διανοηθεῖς τούτοις τιγά ἐποιεῖ. Ἄνδρας τεθωρακισμένους μάλιστι πειστεῖλας ἀμφοῖς ἐκέλευν δρθρίσαντας ἐπὶ τὸν νεών ἐλθεῖν, ἐπειδὸν δὲ καὶ ἐνδοθεν γένοντο τὰ ἔιρη σπασαμένους ἐργούς ἔχεσθαι. [P. 83.] Οἱ μὲν οὖν ἕνθεν τῷ φρούριῷ προσιόντες τὴν πύλην ἔκοπτον· οἱ δὲ ἕνδον μονήρεις τινὰς εἶναι τούτους ὑπειληφότες, τὰς πύλας αὐτοῖς διαζυγώσαντες εἰσέβησαν. Καὶ τὸ λοιπὸν οὗτον δὴ καὶ τοῦτο Ῥωμαίος ἥρεθη. Ἐλλὰ καὶ τούτου ἐκαλωχτος οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἰσχυρογνώμονες ἔτι ἔσαν. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἵες ἐδόμην ἡμέραν οὗτον διετέλεσαν ἐντικαθήμενοι· ἀλλήλοις, ἐπειδὲ καὶ Βασανίλας ἐνταῦθα ἥλθε δύναμιν ὡς πλειστην ἐπαγόμενος, τότε δὴ καὶ ταῦτην Ῥωμαίοις παρέδοσαν. Κατὰ ἦθος γε μήποτε πρὸς Ῥογέριον ἀπέπανθρωπος αὐτοῖς ὅποια τοῖς τυραννοῦσιν εἴθισται προσφερόμενον, ἢς Ἑδαφος (78) αὐτὴν καθειλόντες ἀφῆκαν, καίτοι πολλὰ τοῦ στρατηγοῦ πρὸς τοῦτο διενισταμένου καὶ χρημάτων ὠντεσθαι ταύτην μεγάλων ἀξιούντος.

δ. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Βάριν τῇδε ἔχωρησεν. Ὁ δὲ Παλαιόλογος ἐπειδὴ ταῦτην ἔσχεν, ἐπὶ Τράνιν (79) ἀπέπλει· δημολογήτε καὶ ταῦτην παραστησάμενος, εἴτα καὶ Γιβενάτζιον (80), πόλιν λόγου ἀξιαν, θάσταπον διεπιήσατο. Ἡν δὲ τις Ῥιτιάρδος (81)

Du Cangii notæ.

(78) Ἐες Ἑδαφος. Λίκειο id postmodum cause fuit, cur Willelmus recepta Bari, castelli sui, quod a Barensibus dirutum fuerat, rumas intuitus, [P. 456] Barenses sic alloculus si: *Justo, inquit, vobiscum agam judicio: et quia domui mea parcere nolisisti, certe nec ego vestris sumi domibus parciturus.* Quod et factum est: muris enim primum æquatis solo, totius insecurum est excidium civitatis. Barim porro Gracis ademerat jam olim Guiscardus, ut est in Chronicis Casin. l. iii. c. 44.

(79) Τράνιν. Urbs nota in ea ora Trani hodie sere diruta.

(80) Γιβενάτζιον. Juvenatum in Apulia Peuce.

A ex suis unam ad littus agi, quasi eo appulsuram: quam ubi hostes vident accedere, numero circiter quingenti turres condescendunt. Id conspicatus Alexander, cum neclum ii arma induissent, aurum, quod p̄ se sinu effusum gestabat, accipiens statim nave egreditur: ostensioque eo oppidanis qui supra muros stabant, hæc verba exclamat: «Qui divitiarum et libertatis desiderio tangitur, huic accedat, iis extemplo fruatur.» Iliis dictis ingens e civitate advolat multitudo et imperatori continuo adjungitur: moxque dux sive ab iis accepta, cum multa celeritate exercitum in civitatem introducit. Adeo nihil est ad inescandos illiciendosque mortaliū animos auro validius. Hæc postquam cognoverēt cives alii, quibus videlicet 140 quæ facta fuerant haud placabant, in arcem confessum sese proripiunt: atque intra mœnia jam recepti de summa rerum decertant. Hic porro rem admiratione dignam erat intueri, eos nempe qui et natura et voluntate invicem nuper cohaerebant, nunc auro velut muro disjunctos hostiliiter inter se agere, diversaque prorsus moliri et sentire. Atque is fuit in urbe rerum status. Erat præterea in superiori civitatis parte arx altera, in qua exstructum erat divo Nicolao dicatum templum, quem cum occupare statueret Palæologus, talia comminiscitur. Armatos aliquot, nigris superindutos palliis, summo mane ad templum ire jubet, datque iis in mandatis, ut simul atque ingressi illud essent, tum demum strictis gladiis rem aggredierentur. Illi ergo sub auroram accedentes ad arcem, portam pulsant. Qui intus erant, monachos quosdam esse arbitrati, apertis januis illos intromisere: atque ita deinceps a Romanis captum est castellum. Verum id etsi expugnatum, nihilominus qui acropolim tenebant obstinatiōri sese uebantur animo, adeo ut per septem continuos dies certamen perduraret. At postquam eo accessit cum ingentibus copiis Bassavilla, tum et illam Romanis dediderunt: atque odio quo in Rogerium flagrabant, quod nimisinhumane crudeliterque (ut solent tyranni) in eos saevisset, arce diruta soloque æquata, discessere, licet dux obsisteret eamque magno vellet emere.

141 4. Hæc tum ad Barim contigere, qua capta Palæologus versus Tranum navigat. Ea civitate similiter certis conditionibus in ditionem accepta, Juvenatum non contemnendam urbem fodere sibi adjungit. Erat iis in locis Richardus quidam homo

tum ora maritima, 12 m. a Bari, hodie Giovenazzo.

(81) Ῥιτιάρδος. Fuit hic Ricardus Andriæcomes, Willelmi regis partibus addictus. Proinde vix simile videatur vero illum esse qui a Roberto de Monte, an. 1155, Richardus de Linges comes Andriæ nuncupatur, cum Robertum Bassavillam is' secutus sit. Deinde Richardus ejus meminit Robertus, non Andriæ, sed Andri insulæ comes fuit, si qua òdes eidem hac an. 1145 scribenti: *Rex Rogerius Sicilia Tripolitanam provinciam in Africa super paganos cepit. In hac expeditione fuit et multum profuit Richardus de Lingene, miles optimus, qui nuper de Bajocensi comitatu illuc perrexerat;* ei a rege Rogerio

sindictæ sumenda mire cupidus. Quippe hominem, a quo vel levissime esset offensus, quasi victimam cædere, manibus peribusque truncare, visceraque illius avellere, levissima ei videbatur animadversio. Antro hic castello præterat : qui ubi Juvenalium in Romanorum potestatem jamjam venturum acceptit, ut ab incepto desisterent Romanis communatus est. Sed sprevis ejusmodi minis Juvenatioque in fidem recepto, cum quid deinceps agendum esset deliberarent Romani ulteriusque pergerent, ille comitibus aliis adjunctus atque adeo ipsi Guilielmi cancellario, quem logothetam Graci vocant, cum lia versus Tranum tendit, urbem primo impetu expugnaturus. Hos subsequebatur exercitus equitum duorum millium, peditum vero aliorumque armatorum infinitæ multitudinis. Qui in civitate cum exiguis admodum copiis relicti fuerant Romani, tum sibi tum civitati metuentes celeriter Ducam advocant et fortunam illi præsentem per litteras exponunt. Quas ubi ille accepit, motis eodem die castris ad Tranum ire pergit. Cum ad locum quemdam, cui nomen Buno, venisset, egressi obviam incolæ ut civitatem citra certamen reciperet Romanus exercitus cohortabantur. Sed **142** Ducas longius ibi immorari haud e re sua fore arbitratus, ne Richardo belli pro arbitrio gerendi occasionem præberet, id in præsens quidem omisit, tum etiam quod eo in posterum opportuniæ tempore potiri se posse non disligeret. In Richardum igitur toto impetu contendit, qui in maritimo quodam oppido tum agebat, cui Barleti nomen, ubi etiam aderat cancellarius. Cum proxime ad urbem accessisset Ducas, de exercitu Richardi trecenti equites cum peditum phalange, irruptione facta, obviam improviso venerunt. Verum re inopinata haudquam percuslus Ducas, in densam se aciem collegit totisque viribus in hostes irruit, qui vix sustinentes impetum versi sunt in fugam. Eo in certamine ut cæteri sese gesserint Romani et unusquisque eorum præclarum ediderit facinus, haud eqnidem dicere possim. Id fama constat, Ducas hasta iuvelium triginta prostrasse, donec multis suorum amissis intra portas sese receperunt. Fugientes insecuri Romani, appetente jam nocte, in castra reversi sunt, nullo alio præterquam uno ex conductitiis equitibus intertempio. Nocte illa ibi castrametati sunt : sed ubi illuxit dies, itineri sese accinxere. His acceptis Richardus, veritus ne, si undique circumveniretur a Romanis, damnum haud facile saceriendum incurret, inde **143** ocios pedem retulit et in Antro sese continuit. Ducas autem

Du Cangii notæ.

comitatum Andri insulæ, quam nuper idem rex super imperatorem Constantinopolitanum ceperal, dono accepérat. At Richardus a Cinnaino memoratus Antro seu Andriæ oppido in Salentinis imperavit, quod Roca et arx Antra videtur appellari in Chronicō Casinensi, l. II, c. 78. Vide notas ad Alexiadem, p. 117.

(82) *Kurtz-Lerīw.* Ansuctino, Willelmī regis

A δνομα ἀνήρ κολαστικός. Ἀνθρωπον γάρ καὶ ἐπι μικροῖς αὐτῷ προσκεχρουκέται ὡς λεπίδον καταβύ φατ, η σπλάγχνα ἀνατεμεῖν καὶ χειρῶν η ποδῶν ἀποστρῆσαι κόλασις αὐτῷ η προχειρότατη ήν. Οὗτος Ἀντρου μὲν ἡρχε φρουρίου, Γιβενατζίου δὲ μεταποιεῖσθαι Τρωμαίους ἀκηκοώς ήπειτει μὲν καὶ τὸ πρότερον ἀποσχέσαι τῆς ἑγχειρίσεως, ὡς δὲ τῶν ἀπειλῶν ἀφροντιστήσαντες Γιβενάτζ:όν τε αὐτῇ διολογίᾳ ἔσχον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πρινόντες ἐσκέπτοντο, κόμησι τε ἄλλοις καὶ δὴ καὶ τῷ Γιλιέμου καντζιλερίῳ (82) συγγεγονώς, δὸν λογοθέτην εἶποι ἂν τις ἐλληνίζων ἀνήρ, ἐπὶ Τράνων σὺν αὐτοῖς ήλθεν ὡς αὐτοδοσίη τὴν πόλιν ἀναρπασμένος. Ήκολούθει δὲ αὐτοῖς στράτευμα, ἵπποις μὲν δισχίλιοι, πεζῶν δὲ καὶ διπλιῶν μύριοις ἀγανάκτιοι. Τρωμαίοι τοινύν σὺν βραχεῖ τινὶ καὶ διλιγανδρούσῃ δυνάμεις ἔνδον ἀπολειψθέντες περὶ τε τῇ πόλεις αὐτῇ καὶ τοῖς δολοῖς ἔδεισαν πράγματιν. Οὐεν καὶ ταχὺ τὸν Δούκεν μετεπέμποντο γράμματα τύχην αὐτῷ τὴν ἐνεστῶσαν παραδηλοῦντες. Όδὲ ἐπειδὴ τὰ γράμματα ἀδέξατο, συσκευασάμενος αὐθημερὸν τὴν ἐπί Τράνων ἐπείγετο. Γενομένη γοῦν περὶ τινα χώρων φ Βουνός (83) η κλῆσις ἔστιν, ἐξηεσάν οἱ ταῦτη ἀνθρωποι παραλήψεσθαι σφίσι τὴν πόλιν ἀμαχητὶ τὸν Τρωματίου προτρεπόμενοι στρατόν. Ἀλλ' ὁ Δούκας διετριβήν τινα ἐνταῦθα ποιεῖσθαι ἀσύμφορον οἰησίες, ὡς μὴ Τριτζάρδῳ κατ' ἔξουσιαν τὴν τοῦ πολέμου διοικεῖσθαι δώσει δοπήν, ταῦτα μὲν ἐν τῷ τέως παρῆλθε, δυνατὸν δὲ καὶ εἰσπειτα κατὰ καιρὸν ἀνθέξεσθαι τούτων, ἐπὶ δὲ τὸν Τριτζάρδον ὅλαις ἐφέρετο δρμαῖς. Εστι δὲ τι ἐπιβαλάττιον πλίσιμα Βαρλέτ (84) δυνα μα, ἐνθα τὸν καντζιλέριον συνέδαινεν εἶναι. Τούτου δὴ ἄγγιστα γενομένη τῷ [P. 83] Δούκῳ ἵπποις ἐκ τῆς ἔκεινου στρατιᾶς τριακόσιοι μάλιστα ἐκδρομὴν ποιησάμενοι ἀμα πεζῶν φάλαγγις αἰφνίδιον ὑπηντλαζον. Ο δὲ τῷ ἀπροόπτειῳ μηδὲν καταπλαγεῖς εἰς φάλαγγά τε ἐπυκνοῦτο ταχὺ καὶ σὺν βύρῃ οὐρδρῷ κατ' αὐτῶν ἵετο, πρὸς βραχὺ τε ὑποστάντες ἐτρέψαντο. Ενθα Τρωμαίοις μὲν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔχοντες ὅπως ἔκαστη φάλαγγας θέραπενται έξεγένετο, ο γε μὴν Δούκας ἐς τριάκοντα, φασὶν ἐπὶ στόμα κατηγνεγκε ἔν τῷ δύρατι ἐπελαύνων, ἔως πυλῶν ἔνδον πολλούς τῶν στρετῶν ἀποβαλόντες ἐγένοντο. Τρωμαίοι δὲ ὅπισα διώχαντες, ἐπειδὴ συνεσκάτενεν δηδη, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρουν, σύδεντι ἐτέρῳ δ τι μὴ τῶν μισθοφορούντων ζημιαθέντες ἐπέων τινί. Τὴν μὲν σύντακτη ἐκείνη ἐνταῦθα που ηγέτησαντο, ἀμα δὲ ἡμέρᾳ δύον εγχυντο. Τούτο μαθὼν δ Τριτζάρδος, ὡς μὴ κύκλωσιν τινα αὐτοῦ Τρωμαίοι ποιησάμενοι ἀνήκεστα δράσωσι, τὴν ταχίστην ἔκειθεν ἐφέρετο, ἐν Ἀντρῷ τε γεγονώς ἐνταῦθα

cancellario, qui Beneventum ab Adriano pp. occupatum obsedit, uti narrant Tyrus et Chronicón Ceccanense seu Fossæ novæ, an. 1155 Anseotinum vocat Hugo Falcanus.

(83) *Bouvrōs.* Buno hodie.

(84) *Barlēt.* Barolūm, Barletta hodie, prope Tranum, de qua Ughellus tom. VII Ital. Sacr. p. 119.

μενεν. Ὁ δὲ Δούκας τὸ σὺν τῷ Παλαιολόγῳ ρυσά-
μων στράτευμα ἐπὶ Τιτζάρδου μετέβανε, καίτοι
τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως πολλῷ τὴν Ρωμαίων
αήθει ὑπερβαλλούσης - τοὺς μὲν γάρ ἔξαντος,
οὐ πλειόνας συνέβανεν εἶναι, πεζῶν δένεν, οἱ καὶ
αὐτὸν τοῦ σὺν τῷ Τιτζάρδῳ πεζικοῦ πλείστου
ἀποδέντες ήσαν. Τιτζάρδῳ δὲ ἵππεις μὲν ὀκτα-
κίσιοι καὶ χλιοι, πεζῶν δὲ οὐκ εὐαριθμητος εἶπετο
στρατιά. Ἐπιόντας τοῖνυν Ρωμαίους δὲ Τιτζάρδον
ἀνεμάθων ἀντεῖχε τὸ στράτευμα καὶ αὐτὸς.
Ἐπειδὴ τε ἄγγες ἡδη ἐγένοντο, Ρωμαῖοι μὲν τριχῇ
διαιρεθέντες ἐπέχαντο ὅδε. Σκύθαι δὲ καὶ δοσοὶ ἐπὶ
τέλοις ήσαν πεζῇ φαλαγγήδδον ἐπιμέτωπον ἔστησαν.
Ἴππειν δὲ ἐς ἥμιου μάλιστα καὶ μοίραν Σκύθῶν δὲ
Δούκας ἔγων αὐτὸς μὲν τὴν διπισθίαν, Βασανίλας δὲ
σὺν τῶν ἀλλών χομῆτων τιοὶ τὸ λοιπὸν ἔγων Ιππικῶν
τὴν μέσην ἐκληροῦσι χώραν. Τιτζάρδος δὲ, πολλῷ
ἐχρενος θυμῷ, οὐδὲ δοσον τακτικῆς τι μεταποιήσα-
σθαι ἀνασχόμενος ἀπῆλαυνε σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν
Ιππεῦσιν, ἦως ἂς αὐτὸν τὸ μεσαίτατον τοῦ Ρωμαϊκοῦ
κατανῆσας στρατεύματος; στάδην ἡδη τὴν μάχην
ἐκουεῖτο, τοῦ κατὰ μέτωπον τοξικοῦ οὐδὲ κατὰ βραχὺ^B
ἀντισχόντος αὐτῷ. Εἰτα δὴ καὶ Βασανίλαν βιασάμε-
νος ἐπέρθατο τε κατὰ κράτος καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν
δούκαν ἡδη ἐπέβητο. Ἐνταῦθα μάχη συνίσταται
καρπερὰ, καὶ πίπτουσι μὲν τῶν περὶ τὸν Τιτζάρ-
δον πολλοῖς δὲ τὸν πολλῷ τῷ πλήθει πιπτόντων,
συνασθῆσις οὐδεμίᾳ τῷ στρατεύματι ἀγίνετο.
Ἄθισμός τε γοῦν πολὺς ἦν καὶ δοράτων πρὸς τὰς
ἀποίσιν ἀποκαυλιζομένων δοῦπος ἡγείρετο· συγχά-
τε βέλη ἐπεπέτετο καὶ παντοχθέν ἐστήρικτο τὸ
διειδήν, ἵως Τιτζάρδος σὺν ρύμῃ ἐπιβρίσας νῦται
ἡδη δεδωκέναι καὶ τούτους; ἡνάγκασεν. "Οτε καὶ
[P. 84] αὐτὸς δὲ Δούκας παρ' ὀλίγον ἤλθε τοῦ καὶ
ἄλλων καταδορατισθείς. Ἀλλὰ γάρ ἡ πρόνοια πάντα
ἴς διπερ ἀνατῇ θέλει ἀγει καὶ στρέψει τὰ ἀν-
θρώπεια. Καίτοι εἰς τοῦτο τύχης Ρωμαίοις ἐλθοῦσι
καὶ δρωσις ἐπὶ τέλους ἐγένετο. Ἐφθη μὲν γάρ δὲ
Δούκας ἐπὶ τι τῶν ἀλιθίου πεποιημένων τειχέων
πεφεγώς, δὲ πρὸ τῶν πυλῶν εἰθισται τιτάνου δινευ
ἢ τίνος ἀλλῆς ἐπιχρίσασες τοὺς λειμῶνας περιζωνίειν,
ἐνταῦθα περισεσώσθαι. Ἡδη δὲ καὶ τὸ
Ρωμαίων πεζικὸν ἐν ἐπιτηδείῳ γεγονός λίθους κατά-
τῶν περὶ Τιτζάρδον ἡφέσαν, ὡς ἐντεῦθεν ἐπισυ-
νιστασθεὶς ἡδη τῶν πεφεγότων πολλούς. "Οπερ
δὲ Τιτζάρδος ίδων ιππεῦσιν ἔξι δῆμα καὶ τριά-
κοντα κατ' αὐτῶν αὐθίς εὐφέρετο. Ἀλλὰ τις τῶν ἐκ
Τράγεως εἰς τοὺς Ιερέας τελῶν μέγα τι χρῆμα
λίθου ἔξι ὑπερδεξιῶν ἀφεις κενήμης τε θατηράς
τυχῆσας αὐτῷ, εἰς γῆν ἀναχθῆναι ἐποιήσει. Καὶ δὲ
μὲν ἐκεῖτο σπαράττων ὑπὸ ὁδούντης ἐσαύτεν, δὲ καὶ
δευτέραν κατῆρε τοῦ τραχήλου βολήν. Ἐπειδὴ τε
ἡδη κατηγώνιστο, καίτοι τούτον πολλὰ ἐκείτοντα
ὑπτιον ἀνακλίνας ἐγχειρίδίον μὲν τῆς γαστρὸς
διελαύνει, δγκατα δὲ πάντα ἐκχέας οἵν τινα ἐδωδήν
ἐπὶ τοῦ στόματος παρέθετο ὑπόδειγμα καθ' ἐσαύτον
τούτον δὴ τὸν τῆς ἀπανθρωπίας τρόπον παρεσχηκέτι
τῷ κακοδαιμονι. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν "Αντρον τε καὶ τὸ
περὶ αὐτὸν στράτευμα Ρωμαίοις δύμολογίᾳ προ-

A acceptis Palæologi copiis, in Richardum procedit,
licet illius exercitus bellatorum numero Rōmanum
longe superaret. Neque enim amplius erant quam
sexcenti in Duce acie, præter pedites, qui et ipsi
pedestribus Richardi copiis multo erant inferiores.
Is autem mille octingentorum equitum, peditorum
vero innumeræ multitudinis habebat exercitum.
Ut igitur adventare Romanos rescivit Richardus,
ipse periude suas eduxit copias: cumque jam prope
essent, trifariam Romani exercitum divisere, acie
in hunc modum instructa. Scythæ et quoiquot erant
sagittarii pedites turmatum in fronte stabant:
Ducas cum dimidia equitum parte et aliquot Scy-
this postremum, Bassavilla vero cum comitum
nonnullis aliis et cætero equitatu medium obtinueret
locum.. At Richardus cum summo pugnandi ardore
flagraret, nec curaret ordinare aciem, cum equi-
tibus suis in hostes fortiter invehitur, usque dum
mediis eorum copiis obviam factus, collato pede
prælium conserit, ei ne leviter quidem obsistentib-
bus in fronte localis sagittariis. Mox et Bassavilla
fuso fugatoque in eos, qui cum Duca erant, im-
petum facit. Tum vero acre ibi instituitur certamen,
caduntque ex [Richardi] militibus quamplures: et
quod in magna evenire solet multitudine, vix
tanta cædes ab exercitu percipiebatur. Fit igitur
crebra utrimque propulsio, et hastarum in clypeos
impulsarum frigor **144** exauditur: spissa volant
tela, et validus ubique fit confictus: donec veh-
mentiori cum impetu sese inferens Richardus hos
quoque terga vertere adegit: quo tum tempore
quin hasta vulneratus et ipse Ducas caperetur haud
multum absuit. Sed enim divina quoquinque demum
vult res humanas agit veritatemque providentia. Lieet
itaque ad eam redacti suissent fortunam Romani,
nihilominus tandem evasere victores. Quippe Ducas
intra quosdam ex lapidibus compactos muros e
periculo se exemerat, cuiusmodi absque calce aut
materia simili prata, quæ urbiū portis obver-
santur, circumvallari solent. Nacti interea etiam
pedites Romani locum idoneum, lapides conjicie-
bant in Richardi militem, adeo ut plurimi qui fugae
se dederant, inde se rursum conglomerarent ho-
stemque impeterent. Ubi id vidit Richardus, cum
equitibus sex et triginta eos rursum adoritur. Sed
Tranis quidam sacerdos majoris molis lapidem e
loco superiore dejiciens, tibiam illius alteram asse-
cutus, ad terram hominem prostravit, qui pre
dolore sese subinde dilacerabat ac vellicabat.
At iterato ictu collum illius cum attigisset sacer-
dos, victimum tandem et nequidquam supplicem
supinat, adactoque in ventrem pugione, intestina
eximit omnia, eaque jacentis ori veluti cibum ali-
quem admovet, ut qui in alios ejusmodi crudelitate
exercuerat, in se tandem illius experiretur
exemplum. Tum et Antrum et quæ Richardo ad-
hæserant copiæ Romanis sese **145** adjunxere: et
qui se neutiquam evasuros periculum crediderant,
cum tropis Barim venerunt: ubi inventis affa-

tim rebus necessariis fessa militaribus laboribus corpora refecere.

5. Paucis itaque diebus intermisisis, copias bifariam parti vi sum operæ pretium, quarum pars alia istic cum duce uno maneret, alio cum altero ad circumiacentia castella diripienda exiret. Atque hujus postremæ curæ in Ducam sors recidit. Cum ergo prope adcesset oppidum, cui Castrus vir illustris præterat, illud ob sidione cingit fortiterque oppugnat. At cum tentatis cerebro mœnibus frustra se insunmere operam advertit (nam et si bellicis machinis saepius pulsasset muros, vix unum inde lapidem abstulerat), motis sub vesperum castris ad Monopolim tendit, ut urbem necopinantem opprimere. Sed circa idem tempus copias aliquot emiserant Monopolitani, tum ut Romanos explorarent, tum etiam, si ad iu dareetur occasio, cum iis dimicarent. Hi forte fortuna in primam Romanorum incidentes aciem, manus cum iis conserunt. Quod simul atque advertere qui in postremo stabant ordine, universi serme eorum equites terga vertunt, cursuque effuso, cæteris civibus jamjam adsuturum Romanorum exercitum annuntiant. Peditum autem plerique capti sunt. Eo nuntio conterrita civitas, ut cunque in praesenti periculo 146 fieri poterat resistendum hosti censuit. Equites itaque ducenti et supra mille pedites, et præter hos ingens funditorum multitudine sese pro partis oblocarunt. Orto jam die Ducas cum dimidia exercitus parte succedit, reliqua ad incursandos circumiacentes agros dimissa. Venit igitur divisus bifariam copiis, neque tamen Monopolitanos continuo est aggressus, verum tanquam incenia speculatorus lento primum incedebat gressu, et velut oppidum per partes exploraturus. Deinde eorum quæ in mente erant nulli prodens, assumptis ex suis triginta in medios hostes invehitur. Illi re subita perturbati fugam ineunt: nec persequi ante destitit Ducas, donec ad urbis usque portas fugientibus progressus, unum ex hostibus basia transfixum ad terram dejicit. Inde collectis captiis abscessit. Jamque eiam altera pars exercitus in circumiacentes agros facta excursione, cum non modicis inde auctis prædis, una cum Duca, Barim rediit. Interea legati a Romano pontifice, quicunq; papam appellare solent Latinis, ad Romanorum duces missi pervenere. Mens legationis erat, ut vel uteque, vel eorum alter Romanum veniret, quo de rebus majoris momenti invicem ageant. Liebant quippe ingentibus coactis copiis, ad

Du Cangii

(85) *Moropolis*. Urbs in Apulia Peucetia, veteribus incognita, pulchritudine, splendore, civitate

Cornelii Tollii nota.

(z) Αρας ἐκεῖθεν περὶ Μορόπολις ἀφάς ἐπὶ Μορόπολις ἔχερτο. Idein menium, de quo supra diximus in lucerna illa, quam moriens Joannes imperator dedicavit, et postea monachus viderat translataum. Itaque correximus: "Αρας ἐκεῖθεν περὶ

A εχώρησεν· οἱ δὲ οὐδὲ τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν προσδοκήσαντες σὺν τροπαῖοις ἐπὶ Βάριν ἤλθον. Ἐνθεν ἀφθόνοις περιτευχήστες τοῖς ἐπιτηδείοις τοὺς πολέμους ἀνέψυχον ἥδη καμάτους.

ε'. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγεγούτος ἐδόκει δειχῆ διελούσι τὸ στράτευμα τὸ μὲν αὐτοῦ σὺν τῷ ἐπέρι τῶν στρατηγῶν μείναι, τὸ δὲ ἄλλο θάτερον ἐπαγόμενον ἐπὶ καταδρομῇ φρουρίων τῶν περιοχῶν ἔξειλεν. Ἐπιπτε δὲ ἐπὶ τὸν Δούκαν δὲ τοῦ προπονεῖσθαι κλῆρος. Τοίνυν καὶ ἣν γάρ τις πόλις; Οἵς Κάστρος ἤγειτο ἀνήρ ἐπιφανῆς, ταῦτην περικαθίσας ἀσφαλῶς ἐποιήσκει. Άρ, δὲ πολλάκις τῷ περιβόλῳ προστραγεῖς ἔγνω ἀνηνύτοις ἐπιχαιρῶν (οὐ γάρ οὖν οὐδὲ λίθον αὐτῷ ἔκειθεν ἀποσπῆν ἔξεγένετο κατοις συχνὰ μαστίξαντι τοῖς τειχομαχικοῖς), ἀρας ἐκεῖθεν περὶ λύχνων ἀφάς ἐπὶ Μονόπολιν (85) ἔχερτο (z), ἐξαπονιώς ἐπιθήσεοθαταύτη διανοούμενος. Ἐπύγχανον δὲ τηνικαῦτα Μονοπόλιται στράτευμα ἐπὶ Ὦρμαίους ἐκπέμψαντες, τὸ μὲν ἐπὶ κατακοπῇ τῶν γινομένων, τὸ δὲ καὶ ὅπῃ δυνατὰ ἔσται ἀντικαταστησόμενον αὐτοῖς. Τόχη γοῦν τινὶ Μονοπόλιται τοῖς ἐμπροσθίοις τοῦ Ὦρμαίου συμμιξαντες στρατοῦ εἰς χείρας ἤλθον. Ἄλλα συναισθήσεως καὶ τοῖς κατόπιν γεγενημένης ἵππεις μὲν αὐτῶν σχεδόν τις φύοντο πεφεύγτες, δρόμῳ τε ἔτι καὶ δισθατι πολλῷ ἔχόμενοι πολίταις τοῖς ἄλλοις τὸν Ὦρμαίου στρατὸν δσσον οὐκ ἥδη παρέσσομενοι διήγγελον. Πεζῶν δὲ πλείστοις ἀλώσαν. [P. 85] Τούτοις ἐκταραχθέντες ἡ πόλις ἐκ τῶν παρόντων τοῖς πολεμίοις ἀντιτάξθαι ἐγνωσαν. Ιππεῖς τοίνυν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐκδραμάντες ἀμα πεζοῖς πλειστοῖς ἡ χιλοῖς, πλήθους σφενδονητῶν ἀναρίθμου κατόπιν αὐτοῖς ἐπομένου, πρὸ τῆς πόλεως ἐστησαν. Ἐπειδὴ τε ἡμέρᾳ ἥδη ἡν ἐπιστάς δούκας ὑπὲρ ἡμίσου μὲν τῶν στρατιωτῶν αὐτὸς ἔσχε, τὸ δὲ ἄλλο εἰς προνομήν τῶν πέριξ ἔξεστειλεν. Ἡει τοίνυν διχῇ διελὼν τὸ στράτευμα· οὐ μὴν καὶ συνέμιξεν ἐν τῷ παραυτίκα Μονοπόλιταις, ἄλλα σχῆμα τῆς τῶν τειχέων-δῆθεν ποιούμενος; κατασκοπῆς; βάδην μὲν ἔχωρει τὸ πρώτον ἐπὶ μέρους τὴν πόλιν δῆθεν περισκοπῶν. Ἐπειτα οὐδέν προβρήθεν τριάκοντα τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἔπεσθαι τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐγχελευσάμενος κατὰ μέσων αὐτῶν λεπτα. Οἱ δὲ τῷ ἀνδρῷ καταπλαγέντες εἰς φυγὴν ἐκλινον· δὲ οὐ πρότερον ἀνῆκε διώκων πρὸιν ἡ ταῖς τῆς πόλεως πύλαις φύγουσι συνεισπέσει καὶ αὐτὸς ἔνα τε δοράτειας ἐντὸς πυλῶν εἰς γῆν ἔβαλε. Τοῦ λοιποῦ δὲ τοὺς ἑαλωκότας ἀνειληφώς ἐκεῖθεν ἀνεζεύγνυ. Ἡδη δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἱκανῶς τῶν κύκλῳ καταδραμὸν σὺν διφελεῖας ἀνέστρεψεν, δὲ καὶ αὐτὸς οὖν τῷ δούκᾳ ἐς Βάριν ἤλθεν. Ἐν φῷ δὲ ταῦτα ἐγένετο, πρέσβεις πρὸς τοῦ Ὦρμης ἀρχιερέως (86) ποτε.

ac magnificientia nobilis, licet non magna, inquit Leander Albertus

Tollii nota.

λύχνων ἀφάς ἐπὶ Μονόπολιν ἔχερτο. Sic Herodotus Puympia: Ὁρμέτο δὲ περὶ λύχνων ἀφάς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ille circa lucernarum ascensionem, id est, sub crepusculum, e castis profectus est

(86) Ὦρμης ἀρχιερέως. Adriani II.

επὶ τοὺς Ῥωμαίους ἡλθον στρατηγοὺς, δι πάπαν Λατίνους διομάζειν θύος ἔστεν. Ἐδούλετο δὲ αὐτοῖς ἡ προσβεία ἡ ἀμφω ἡ τὸν ἐνα αὐτῶν ἐπὶ Ῥώμην ἐλθεῖ, περὶ μεγάλων τῷ ἀρχιερεῖ κοινωνησάμενον. Ἡδη γάρ (ἔρασαν) δυνάμεις ὡς πλειστας αὐτὸς ἡθροικῶς; Ῥωμαίοις συμμαχήσειν ἐν παρασκευῇ τέχονεν. Οἱ δὲ Ῥωμαίων στρατηγοὶ πρὸς μὲν τοῦτο τράμψασιν ἀπειπαντο, Βασιλάκιον δὲ τίνα ἐς τοὺς βασιλέως τελέσαντα ὑπογραμματεῖς, τότε δὲ σφίσιν ἐπόμενον καὶ αὐτὸν, σὺν χρυσῷ ἐφ' ὃ ἵππας ἐκεῖνον μισθοῦ ἀγαγεῖν ἐστέλλον. Οἱ δὲ ἐπὶ τὸν κατὰ Μονοπλεων; συνεσκευάζοντα πόλεμον. Μονοπολίται τοινυν Ῥωμαίοις ἀπεναντίας ίέναι οὐκ ἀποθήρουντες φῆτόν τινα χρόνον ἐνδοθῆγας αὖτοι· ἡξιουν, οὐ διδον εἰ πόλιν ἀμαρχητὶ ἰγχειρεῖν. Ἐγένετο δὴ ταῦτα, καὶ σελήνης ἡμέραι ἐκεχειρίᾳ Μονοπολίταις ἐδίδοτο.

Σ'. Καὶ οἱ μὲν πρὸς τοῖς τις ἡσαν. Βασαβίλα; δὲ, στρατευμάτων ἡδη Σικελικῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ, τράμψασι τοὺς Ῥωμαίους μετέπειπε στρατηγοὺς θάττον ἐπικουρήσειν αὐτῷ. Τῶν δὲ μὴ προσχόντων οἵς ἦσειτο, αὐθὶς ἐκείνος πάμφας ἡξιουν περὶ τῶν αὐτῶν. Ῥωμαίοις τοινυν τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγον, οὐκ ἐφ' ὃ Βασαβίλα συμμαχήσειν ἐκ βασιλέως ἐνταῦθα ἡκειν εἰπόντες (οὐδὲ μὴν ταῦτα τὰς μεταξὺ Βασαβίλα καὶ αὐτῶν βούλεσθαι ὅμολογίας), ἀλλ' ὡς ἀν δηλοντί βασιλεῖ Ἰταλίαν ταύτην πρὸς αὐτοῦ συμμαχούμενοι κατακτησαντο. [P. 86] Οἱ μὲν οὗτα Βασαβίλα ἡμεψάντο. Ὁ δὲ οὐδὲν ἥττον τοὺς διηδρας ἡπειρας ἐχάπτοις λέγων περιειλῆφθαι κακοῖς. Σκέψαρέντο τοινυν ἐκ Βάρεως εἰς πόλιν βουτούτων (87) ἡλθον, ἡμέρας δόδον ἀνδρὶ ὀπλοφοροῦντι διέκουσαν. Ἐπειδὲ φῆμι τις ἐκράτει τρόπερον, ὡς Βασαβίλας Ῥιτζάρδῳ ἔτι περιόντι προδοῦναι Ῥωμαίους σκέπτοστο, δεῖν ἔγνωσαν καὶ δευτέροις αὐτὸν ἴρκοις Ῥωμαίοις καταλαβεῖν, οὐ γεγονότας οὐκέτι λοιπὸν ὑποψήφιος ἐς αὐτὸν ἐχρώντο οὐδεμιῇ. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς στόλον, Μασαγετῶν τε καὶ Γερμανῶν ἴππων καὶ ἡ καὶ Ῥωμαίους αὐτὸν ἀμπλησάμενος, εἰς Ἰταλίαν ἐπειψέν. Ἡρχε δὲ Μασαγετῶν μὲν Ἰωαννάκιος δὺν Κριτόπλην ἐπεκάλουν, Γερμανῶν δὲ Ἀλέξανδρος, Λογγιθάρδος; μὲν τὸ γένος, λίαν δὲ εὐτοῖκος; ἔχων ἐς τε Ῥωμαίους καὶ τὰ βασιλέως πράγματα. Πᾶσι μέντοι Ἰωαννῆς ἐφεστήκει ἐπικλησιν Ἀγγελος; Ταῦτα μαδῶν δὲ Γιλιέλου στράταρχος καὶ ὁ δὲ Ῥωμαίους στρατὸς ἐπεισι κατ' αὐτοῦ Ἀντερον τε πολορκοῦντες καὶ χωρία τὰ τῆς προνομεύοντες, ἐκεῖνον ἐπὶ πόλιν Μαλφέτον (88) ἀσφαλείας ἕκανον ἔχουσαν παντὶ τῷ στρατῷ ἡλθε. Ῥωμαίοις δὲ Βόσκον φρούριον Ῥιτζάρδῳ μὲν ἐκείνῳ κατήκον, ὀχυρὸν δὲ εἰ περ τι καὶ διλλως δυσπρόσδοδον δύν καταστρέψαι διενοήθησαν. Ἐνθα ἐκείνος ὑπὲ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας καὶ ζώων γένη παντοδαπά ἐτρεφεν Ιδιαζόντες ἐν δατορεῖς, ἀπονόν τινα θήραν δύστε βούλοιστο αὐτῷ παρεχόμενα. Ὁλίγους τοινυν τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιχόμενος δι δούκας ἡλθε περισκοπήσων αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ἄγγις ἐγένετο, θαρσήσαντες οἱ

A socianda cum Romanis arma esse jam paratum. Id quidem scriptis 147 ad pontificem litteris recessarunt duces: Basilacum vero quemdam ex imperatoris scribis qui tum ipsis aderat, eo cum pecuniis ad conducendos mercede equites misere. Ipsi interim se ad oppugnandum Monopolium comparant. At oppidi lani neutiquam Romanis obsistere ausi, aliquot dierum inducias sibi dari petunt, quibus elapsis si nullum alicunde submitteretur auxilium, urbem citra certame dedituros se pollicentur. Quod et factum est, mensisque unius conceduntur inducias.

B 6. Dum hæc ibi geruntur, cum Siculorum instare copias adverteret Bassavilla, Romanos duces ad ferendam sibi quantocius opem per litteras sollicitat. Cumque cunctarentur illi nec postulata curarent, missis rursum legatis eadem ab iis efflagitati. At primo quidem id prorsus abnuerunt Romani, non se ab imperatore dicentes huc missos esse ut Bassavillæ auxiliarentur (noque enim ilsum inter et Romanos pacium fœdus ejusmodi præferre conditiones), sed ut conjunctis viribus Italiam principi rursum asserere conuiterentur. Hæc etsi ad Bassavillam responsa misissent, nihilominus instebat ille, seseque in extrema adductum pericula ducebū significabat. Ilhabita ergo deliberatione, Bari Bututam urbem, quantum vir armatus die una confidere potest itinere distante, venere. At cum nescio quis jam percrebuisse rumor, Richardo adhuc superstite in Romanos proditionem molitum esse Bassavillam, necessarium putarunt illi secundo hominem jurejurando obstringere 148; quod ubi factum est, omnem deinceps ab illo suspicionem amovere. Inter hæc classem ex Massageti Germanisque equitibus, nec non etiam Romanis constatam in Italiam misit imperator. Massageti præter Joannacius cognomento Critoples, Germanis Alexander, gente quidem Longobardus, casteroquin fidissimus Romanis principisque rebus addictissimus. Omnibus autem imperabat Joannes Angelus. Hæc ubi reacivit is qui Gulielmi copiis præfectus erat, et ut obcesso Antro, direptisque agris adjacentibus, in se Romanus contendere exercitus, inde versus Malphetum, oppidum salis validum, cum universa acie proficiuntur. Romanii autem Boscum, quod Richardo illi paruerat, castellum firmum ac summum munitum et accessu difficile, expugnare constituunt. Hic ille ostentandæ magnificentiae causa omne genus animalium alebat in distinctis vivariis, quibus illi, cum libebat, parata erat sine labore venatio. Ducas igitur, suorum aliquot assumptis, ad contemplandum castrum accedit: cunquie eo se admovisset proprius,

Du Cangii note.

(87) Βουτούταρ. Bitonto, urbs episcopalnis inter Rubos ei Barium, Antonino Budrunius vel Butunius.

(88) Μαλφέτορ. 3 m. ab Juvenatio, in ora mari- tima, vulgo Malfetta et Melfatta.

confestim irruptione facta, qui intus erant hostes summum animi ardore in medios irruunt Romanos; ex iis cedunt quatuor, cum vicissim ex suis duos amississent. Prælio itaque recandescente, Janiam coninus pugnabatur: sed Romani tandem propria freti virtute verterni hostes in fugam. Eo indiscrime operam præclare navarunt tum plures alii, tum duo in primis ex Massagetis. Ita solutum est prælium. Ducas autem, postquam alter accessit exercitus, **149** positis castris primum consedit, postero autem mane processit ordinata per turmas acie. Facta igitur oppugnatione, Romani telis et jactibus machinarum infestant obsecros: atque hi vicissim fortiter se ex propugnaculis tueruntur. Quo tum tempore res miranda accidit. Cum enim duo Ducæ satellites, quassatis lapidum emissione muris nequaquam ad deditionem inclinare cernerent castrum, clypeo operientes caput, altera manu faces ferentes, ad portas, ut iis ignem admoverent, contendunt. Sed flammam non concipiente ligno, re infecta rediere, vitias præter opinionem, quæ grandinis instar de mœnibus emittebantur, telis. Tum vero Romani, postquam protracto ad solis usque occasum certamine nihil proscere, in castra reversi sunt. Quæcum Gulielmi ducibus comperta essent, coacto consilio, an cum Romanis manus conserarent, deliberauit. Cum omnium in id convenienter sententia, assumptis copiis, versus Romanorum castra iter intendunt. Romani contra his auditis ad resistendum sese comparant. Italis quidem novem præfuerunt duces, quibus omnibus præpositus est cancellarius. Omnis autem exercitus armis, generosis præterea equis, longisque hastis quam optime instructus erat. Ex quibus non modicus Romanos incessit pavor, animi dubios an cum tanto et tam bene armato exercitu exiguis admodum copiis decertarent. Ordinata nihilominus acie et per turmas distributa, dux multa oratione ad magnanimitatem milites cohortatur. Manibus aliquandiu ab **150** ultraque parte temperatum. At postquam classicum utrumque insonuit, et signum pugnae datum est, omnibus prælium inuenit universi. Nec solem dixisse nec diem conspici, adeo omnes caligo invaserat pulvisque creber in cœlum serebatur. Strepitus et clamor horribilis exaudiens exaudiebatur. Usque ad medium diei aequo pugnatum Marte. Sed numerosis se copiis inferentes Itali, Ducæ aciem tandem inclinarunt. Quod ubi is animadvertis, phalangem suam in medios innmittit hostes, cæsisque ac prostratis subinde aliis, ut se sequeretur invitiat. Rursum igitur committuntur utrumque acies, acriusque recrudescit prælium, usque dum propria animali virtute Romani hostes fundunt fugantique. Cecidere inter fugiendum equites scilicet trecenti, pedilium autem innumera multitudo: alii fuga dilapsi sunt. His prospera gestis redire ad castellum Romani: coque non multo interjecto tempore potiti, comedens cæterarumque rerum necessarium copia ibi inventa, Barim se recuperunt.

Διηδον ἐπεξιζαν, εἰς μέσους τε ἐμπεπτυχότες τίταρος μὲν αὐτῶν ἔζημισαν, ἐπεσον δὲ καὶ αὐτῶν δύο. Καὶ ἡ συμβολὴ ἀπὸ χειρὸς ὅδη μᾶλλον ἐγίνετο. Ἀλλ᾽ ἐπισυστάντες Ῥωμαῖοι τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ τοὺς πολεμίους ἀπεώταντο. Ἐν τούτῳ τῷ πόλῳ ἀλλοι: τε πλεῖστοι Ῥωμαῖοι δύορες γεγόνασιν ἀγαθοῖ καὶ δύο Μασαγετῶν. Ηἱ μὲν δὴ ξυμβολὴ ἐνταῦθα ἀλέσα: Οἱ δὲ Δούκας, ἐπιειδὴ καὶ τὸ διλοίσι στράτευμα ἥλθε, τότε μὲν χάρακι πηγάμενος ἥγιλιστο, δρθρού δὲ ταξάμενος ἔχωρει κατὰ φάλαγγας. Προσδοκῆς τοίνυν γενομένης Ῥωμαῖοι μὲν βίλεισι καὶ βολαῖς ταῖς ἐκ τῶν πετροβόλων τοὺς ἔνδον ἐδιάζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν ἀπάλιων ἡμένυντο καρτερώτατα. Ἐνταῦθα γίνεται τι θαυμάσιον οἶν. Δύο γάρ τινες τῶν τοῦ Δούκα δορυφόρων, ἐπει λίθοις αιχιζόμενον ἀνένδοτον εἰνι τὸ φρούριον κατενόουν, ἀσπίσι τὰς κεφαλὰς καλυψάμενοι δᾶδάς τε χεροὶ ταῖς ἑτέραις ἔχοντες ἐπὶ τὰς πύλας ἔχωρουν ὡς [P. 87] ἐμπρήσοντες αὐτάς. Ἀλλὰ τῆς ὑλῆς οὐδὲ εὐπρήστου παρούσης ἀπράταιοι ἐκεῖθεν ἀνεχύρησαν, παραδέξως τὰς ἐκ τοῦ τείχους χαλαζῆδον ἐπ' αὐτοὺς πεμπομένας ἐκπεφυγότες βολάς. Τότε μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τῆς μάχης διχρι καὶ ἐς δύοντα κατατεινόντες ἥλιον, ἐπειδὴ μῆδεν ἦνον, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἥλθον. Οἱ δὲ Γλυκῖμου στρατάρχαι, τούτων ἀκούσαντες, εἰς βουλὴν συλλεγέντες εἰ χρὴ Ῥωμαῖοι: πολεμεῖν ἐσκέπτοντο. Δέξαν οὖν οὐτω, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες ὡς ἐπὶ τὸ Ῥωμαῖον ἔχωρουν στρατόπεδον· δ πυθμενοὶ καὶ Ῥωμαῖοι ὡς πρὸς ἀντίταξιν ἥτοι μάχοντο. Ἐννέα μὲν οὖν Ἰταλοὶ ἐφειστήκεισαν ἡγεμόνες· ἐπὶ γε μήν ἀπαντοῦσι καντεῖλέριος ἐστρατήγει· τὸ στράτευμα δὲ αὐτοῖς ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐξόπλιστον πᾶν, ἵππους τε γαύρους ἀναβεβηκός καὶ δόρατα κραδαίνον μαχρά. Ἐφ οἵ: ἐκπληγίς τὸν Ῥωμαῖον εἶχε στρατὸν καὶ θάρρος, εἰ πρὸς οὐ: ὡς εὐσπλοκὸν καὶ οὐτες ἀνάριθμον διέγη μαχυνύνται στρατιφ. Ταξάμενοι δὲ δύμας ἰσταντο κατὰ λόγους καὶ αὐτοῖς, πολλὰ τοῦ στρατηγοῦ πρὸς εὐψυχίαν δρμῶντα σφίσιν ὑποτεινομένου. Μέχρι μὲν οὗν τινος οὐδέτεροι χειρῶν ἥρχον. Ἐπει δὲ αἴ τε σάλπιγγες ἡδη ἐκπέραθεν ἤχουν καὶ τὸ σύνθημα ἐδίδοτο, ἐμάχοντο συμπεσόντες ἀπὸ χειρὸς ἐκαστος. Οὐχ δὲ εἰπεις ἥλιον οὐδὲ δὲν ἡμέραν δρψην ἀχλὸς γάρ πάντας ἐπειχε καὶ κόνις εἰς οὐρανὸν ἰστατο, πάταγός τε ἡκούστο καὶ ἀγρος ἡγείρετο θρῦμς. Μέχρι μὲν οὖν γε ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἰσοπαλῆς ἡ μάχη ἐγίνετο. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν τῷ πλήθει βασάνειον Ἰταλοὶ τοὺς περὶ τὸν Δούκαν ἐπίειζον. Οἱ δὲ ταχὺ τὸ πρᾶγμα κατανήσας, παρὸ μέσην εἰσελαύνει τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα· διλλοις τε διλλοτε παιῶν δειπεσθαις αὐτῷ οὖν βοῇ παρώρμα τὸ Ῥωμαῖον. Αὐθὶς οὖν συνέπιπτον ἀλλήλοις τὰ στρατεύματα, καὶ ἡ μάχη ἐμαντεῖτο, ἔως τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ Ῥωμαῖοι τοὺς πολεμίους ἀτρέψαντο. Καὶ αὐτῶν ἐν τῷ φεύγειν ἴππεις μὲν ἐς τριακοσίους ἐπίεισον, πεζῶν δὲ ἀμύθη τόντι πλῆθος, οἱ λοιποὶ δὲ ὕχοντο φεύγοντες. Ταῦτα κατωρθωκότες Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ φρούριον ἀνέστρεψον. Οὐχ εἰς μαχράν τοίνυν ἐξελόντες οὐτὸς τοῖς τε ἐπιτερδίοις ἀφθόνοις περιτευχήκεσαν ἐν αὐτῷ καὶ τῶν διλλων πλησθέντες ἀγαθῶν ἐπὶ Βάριν ἥλθον.

ζ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Μοντοπόλιος (89) πόλεως ἀνομαστῆς γεγόνασιν ἐγχρατεῖ; Γραβίναν (90) τε εἶλον ής Ἀλέξανδρος ἡγεμόνει πρότερον, ἀλλῶν τε πόλεων καὶ φυλακτηρίων πρόδρος δὲ καὶ κυριοκλείεις ὑπὲρ πεντήκοντα ἔσχον· καὶ ἐπὶ μέγα ἐκάστοτε τὰ βασιλέως ἐπέρετο πράγματα. ὑπέρθει δὲ Γιλιελμῳ τὰ τῆς ὄντας ἀεὶ καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ ἔχωρει. Ἡ φήμη τούτων εἰς πᾶσαν ἐκδρυμόσα τὴν Ἰταλίαν τὸ Ρωμαίων ἀπανταχῆ διεκήρυττεν δμαχον. Καὶ εἰδὼν [P. 86] τότε Ἰταλοὺς Ρωμαίους, ὃν ἀπειρου ἥδη τοῦ χρόνου πολεμούντων σφίσιν οὐκ ἐπειράθησαν, πάντα καθάπαξ τὰ ἀντών ἔγοντάς τε καὶ φέροντας. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐνταῦθα κατὰ βοῦν ἐφέρετο ἡ Ρωμαῖοι; τὰ πράγματα, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ὑποβασικαίνειν ἡ τύχη τοῖς εὐκληρήμασιν ἤρξετο. Νόσος γάρ τῷ Παλαιολόγῳ (91) ἐνσχήψασα λάδροις τὸν ἀνθρώπον τυρπεστοῖς ἐκαμίνευεν, οὐ πρότερόν τε ἐληξεν ἰκμάδα ἐπινεμόμην τούτῳ τὴν φυσικὴν πρὸν δὲ τὸ μὲν πρώτον ἀποθρήσασθαι (92) τηνάγκασεν, δλίγῳ δὲ ὑπέρθερον καὶ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἐποίησατο. Ἀρτὶ μὲν γάρ τὰ τρίχενα ἡμφίεστο, καὶ ἕφων εἶνα: δέξας τὸν Δούκαν ἐπὶ τὰς ἀλλας λέναι προύτρέπετο πόλεις, δὲ δὴ ἀχειρώτους ἔτι Ρωμαῖοις συνέβαινεν εἶναι. Καὶ τρίτῃ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ αὐτῇς ἐν κακοῖς ἦν, δὲ πυθμένος δὲ Δούκας ἐπὶ τὴν Βάριν ἀνεχώρει. Τεθνήκατε δὲ ἡδη τούτῳ περιτευχηκώς τὸ μὲν ὄντα σορῷ παραδέδωκε, πάντα τελέσας ὅσα νόμοις Χριστιανοῖς ἐπὶ τῇ δούλᾳ ποιεῖν δίδωσι. Τὰ δὲ ἐπὶ Βάρεως εὗ διαθέμενος μόνος τὸ λοιπὸν τὸ τῶν πραγμάτων ἀναδίχεται χράτος.

η'. Οὐ μὲν δὴ Παλαιολόγος οὗτος δὴ τὸν βίον μετ-
τίλλειν, ἀνὴρ ἀγγένους τε καὶ δλλως ὃν καὶ πολε-
μοῖς ὀμιλήσει πράγματα δεινότατος; ὃν μάλιστα.
Οὐ δὲ Δούκας τὸ στράτευμα ἀγαλασσων εὗθὺ Βρεντε-
σίου τχώρει. Ότε δὴ καὶ Βασαβίλαν ἐντῷ συστή-
σασθαι διὰ σπουδῆς έθετο ἀποταξάμενον ἥδη ἀπ' αι-
τιας τοιάδε. Ούτο; εῖτα κέρδους οἷμαι προφάσσεις

C 8. Hunc exitum habuit Palæologus, acri vir ingenio, et rei militaris peritissimus. Ducas vero accepio exercitu versus Brundusium proficiuntur, quo Bassavillam sibi confestim conciliaret, qui hac de causa defecrat. Ille, seu 152 quod lucri capiat occasionem, vel quod revera pecunias indigeret, aurocorum millia decem fænori sibi dari a

Du Cangii notæ.

(89) Μοντοπόλιον. *Montepelosus*, civitas quam Bradanus fluvius alluit, hodie *Montepeloso*.

(90) Γραβίνα. *Gravina* civitas Apuliae Peucetiae, hanc procul a Matera, ducatus iugulo hodie insignis.

(91) Τῷ Παλαιολόγῳ. De morte Palæologi Otho Frising. : *Mortuus fuit ibi Palæologus et ad terram suam deportatus.*

(92) Ἀποθρήσασθαι. Locus satis intricatus, quem sic concipiendum putavi, ut Palæologus morti iam proximus, cæterorum Græcorum more, coina deponens, angelicum et monachicum habitum induerit, τον τὰ τρίχινα, id est, τὰς τὰ τρίχων κατεσκασμένας ἀσθητας, μι νοσειν interpretatur Bassilius Caesar.; que τρίχινα ἀπικολύμματα et ἀμφια dicuntur auctori Vita S. Theophanis Confess. n. 12 et 14, χιτωνια τρίχινα auctiori Vita S. Eupraxis virgin. n. 6, τρίχιna simpliciter in Actis S. Abrahami n. 4 et 24, ράχης διδενη καὶ τρίχινα Maximo Tyrio serm. 41, et Gregorio in Vita S. Basilii Iunioris. S. Athanasius in Vita S. Antonii : Τὸ ἐνδύμα εἶχε, Ενδόν μὲν τρίχινον, ἐπάνω δὲ δερμάτινον. Idem S. Antonii extrema verba enarrans : Σεραπίωνι ἀπικόπω δότε τὴν ἔπειραν μηλωτὴν, καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ τρίχινον ἐνδύμα. Ήνιοι quidam codices θιανει τρίχινον, id est τὸ τετρυμμένον λικάτιον, [P. 457] vestem attritam, quales sunt vestes

monachorum, τρύχινα ράχη, οὐτε διέρθορα καὶ ἔπανδρη τριάτια Ignatio Diacono in Vita S. Nicephori Patr. Cp. c. 43, aliis ράχη nude dicuntur, ut Pachymeri, l. iv, c. 7 et 10 et cæteris passim. Sunt enim ράχη Hesychio ἀποσκοραρτωματα καὶ ἀποσπάσματα. Velut interpres Moschionis : ράχη, λεπα. Inde Rachanas cõfœcere Latini scriptores ævi inferioris. Glossar. Aelfrici : *Racana* (leg. *Racana*) under *Hwitel*, id est, interior λεπα. Occurrit porro hæc vox apud Ennodium l. ix, ep. 17; D. Gregor. l. ix, ep. 75; l. xii, ep. 16; Anastas. Biblioth. in Vita S. Joan. Eleemosyn. c. 9, n. 59. Rachinæ dicuntur in Regula Magistri, c. 81; et S. Audomero, l. ii Vita S. Eligii, c. 37; Baudonivæ, in Vita S. Radegundis, c. 4, etc. Porro trichinam vestem tribuit S. Joanni Bapi. Cyprianus seu auctor libri De Cœura Domini : quiam illi illi Cinam vocant. Ayltus, l. iv Poemat. ut cæteros omittam :

D Mollibus abjectis cılıcum dant tegmina setæ. Hac pas-im usos monachos constat, etsi ab ordinario monachorum habitu cılıcum rejicit Cassianus, l. i Instit., c. 1 dicens : Sapere superbiam, et nul um corpori conferre emolumentum, impeditre item labuantem, neque suo tempore in usu fuisse, nisi apud paucos. Vide Heschenum, l. v Disquis. monast. tract. 3, disq. 8.

Paleologo adhuc superstite poposcerat. Quatuor A έσυντο ποριζόμενος είτε καὶ σπάνει χρημάτων διηγήθως; ξέδημον, χρυσέου χιλιάδων δέκα τὸν Παλαιούληγον. Εἰς περιστατατάρας μὲν αὐτίκα παρέχειν αὐτῷ κατετίθετο, δωρεὰν ἐπί βασιλέως, διλλ' οὐ δάνειον, πρὸς δὲ τὰς λοιπὰς Ιοχυρῶν ἀπέλεγον. Οἵ δὲ Βασιλίας δυσαρεστῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἀπεσκήνησο στρατοπέδου. Ως δ' ἀποδώρη μὲν δὲ Παλαιολόγος, καταστατὴ δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὃ δούκας, ἡκε παρ' αὐτὸν καὶ τῶν χρημάτων ὥσπερ ἤταί τε τευχηγών πολεμίων αὐθίς· Ρωμαῖος ἔκονταν καρμάτων. Καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἐπιγέμενος δούκας ἐπὶ Μασάραν (93) πάντες τῷ στρατῷ ἡλοεν. Ήν δέ τις ἐνεαῦθισ πόλις Πολυμύλιον κεκλημένη, ἐντὸς τῶν περὶ τὸν Γιλιέλεμον συνέβανεν εἰναὶ τίνα Φλαμίγγον δυομά. Ἀλλ' δὲ μὲν προσέναι τὸν Ρωμαίων ἀκούσας στρατὸν ἐκεῖθεν δρας ἐπὶ Τάραντα ἡλοε, Ρωμαῖοι δὲ Πολυμύλιον ἐλόντες τὰ πέριξ τε σκυλαγωγήσαντες ὠφελεῖων ἐπεπλήσαντο τὸ στρατόπεδον. Ἐκεῖθεν τε ἐπὶ Μήλισσαν μετέβησαν πόλιν, ή κάθηται μὲν ἀνωτάτῳ ἐπὶ ἀγχωμάλου Ισχυρᾶ καὶ εν πυργος, ἐκ δὲ μερῶν ἀμφοτέρων θατέρου μὲν φάραγγές τινες τραχεῖαι καὶ δεινῶς ἄδβατος κατατείνουσι, θατέρου δὲ ποταμοὶ, ζώνυνται νεαστήροις. Ἀλλ' εἰσικαὶ τοῖς ἐξ οὐρίας [P. 89] πλέουσιν ἀντιπράττειν οὐδέν. Μήλισσα γάρ καίτοι ἀσφαλεῖας αὕτω πανταχόθεν ἔχουσα, δύμας Ρωμαῖοις οὐδὲ μακρὰ καμοῦσιν ἀλώσιμος τρόπῳ τῷ φῆθησομένῳ ἐγένετο. Ατε γάρ εὐτυχῆμασιν ἐπαρθέντες τοῖς προλαθοῦσιν, ἐπειδὴ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως τῇ τοῦ χώρου φύσει τε φαρσηκταῖς ἔξω πυλῶν ἐστῶτας εἰδον, ἔνθα ἐπιμεγάλωτέραν είναι συνέβαινε ταύτην, δρομαῖοι διὰ τοῦ ἀνάντους ἔχωρουν. Όν τῇ τοδιμῇ καταπλαγέντες ἐκεῖνοι ἐπὶ τὰς πύλας εἰσέπιπτον φεύγοντες. Οὐπω δὲ ἐπιγυαθεῖσῶν καὶ δὲ Ρωμαίων συνέπιπτε στρατός, καὶ λοιπὸν κατὰ κράτος; ή πόλις; ἡλίσκετο. Ταύτα Ρωμαῖοι καταπραξάμενοι ἐκέίθεν ἀπεγένοντο. Ἐπί δὲ προελθοῦσι σὸν στρατεύματι μεγάλῳ δὲ Φλαμίγγος ἀπῆκτα. Ρωμαίων οὖν τίνες τῶν ταχμάτων προποδήσαντες δρόστες τοῖς πολεμοῖς ἔχωρουν ἔργα θαυμαστὰ ἐς αὐτοὺς ἐνδεικνύμενοι, πλήθει δὲ δύμας τῶν ἐναντιών παρὰ πολὺν ἐλασσούμενον ἀνεχώρουν διέποισαν. Έν τούτῳ δὲ καὶ δούκες πανστρατὶ τῷ Φλαμίγγῳ ἐπιτίθεται, τρεψάμενός τε αὐτὸν Μασάρα προσέβαλεν. Ἐξ ἐφόδου δὲ καὶ ταύτης περιγεγονὼς ἀμύθητόν τι χρήμα ἐπιτιθέσιν ἐπ' ἀκροπόλεως ἀπόθετον εἴρεν, δόπλα τε πολλὰ καὶ ἱππους τῶν διακοσίων οὐχ ἀποδέσσοντας ἔσχεν. Αἱ Ταραντῖνοι βλέποντες κατὰ συστήματα καὶ δῆμους συνερχόμενος ἀναφυνδὲ τὸν Φλαμίγγον ἐκαχηγόρουν, ἔγκλημα αὐτῷ ἐπιφέροντες, οἵ δὲ δειλίαν τὴν αὐτοῦ Ρωμαῖοις παρέργησας πεποίηται ὑλην. Αἱ μητέρεις φέρειν δεδυνημένος ἐκεῖνον; τὸ στράτευμα αὐθίς ἀναλαβών τὴν Ρωμαίων ἔξεδέχετο στρατιάν. Ἀλλ' ὅρτι τε εἰς δύιν ἡλοεν αὐτῷ καὶ αὐτίκα δειλίῃ βληθεὶς οὐκέτι ἀλκῆς ἐμέμνητο. Φεύγουσι τοινυν αὐτοῖς Ρω-

Du Cangii notæ.

(93) *Masára*, *Masafrā* 3 m. a Tarento, juxta flexum ad aquilonem Tarentini sinus, in Apennino

exiguum, sed manitissimum situ naturaque loci castellum.

μανούς δλίγοι ἐπιθέμενοι τινας ἔκτισιν. Ἐπεὶ δὲ ἦγες Τάρχνος; ἥδη ἔγένοντο, ἀνάλωτον εἶγα τὴν πόλιν κατανοήσαντες αὐτῆς μὲν ἀπῆραν, Μονοπόλεις δὲ παλάσαι διανοηθέντες, ἐπειδὴ ἀπορεῖν αὐτοῖς συνέβαινε τειχομαχεῖσαν, γράμματα τὸν ἐν Βάρει μετεπάμποντο στόλον, ἐφ' ὧ τοιούτων ἐκεῖθεν εὑπορήσιν ἤκειν διει τάχιστα. Ἐν δὲ τούτῳ τετύχηκε Ῥωμαίοις διὰ χώρας πορευομένοις εὐδαιμονος καὶ ἀρθρίοις πειριθιμούσης ἀγαθοῖς μυρίων δσων πεπλήσσαι καλῶν. Λέγεται γάρ δέκα μὲν τηνικάδε βοῦς ἀγελαίας χρυσοῦ τὸν στρατιώτην ἀποδέσμαι στατῆρος, πρόβατα δὲ τριακοντα καὶ ἑκατόν. Ὅτε δὴ καὶ εὐρόντες τῶν κλιών τοὺς ἀθλίους ἀνῆκαν.

θ. Ἐπεὶ δὲ πεμπταῖοι εἰς Μονοπόλιν ἀφίκοντο, ἐπεξῆγε μὲν αὐτοῖς οὐδὲ εἰς (ἔφθη γάρ ἡ φήμη προκαταπλήσσας τούτους ἐνδον ἰλάσαι τείχων), ὑπὲρ δὲ τῶν πύργων πάνοπλοι ἐστήκεσαν, εἰ τις ἐπιθολή τῷ περιθόλῳ ἐπέλθοι ἀμυνούμενοι. Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ που ἐν ἐπικαίρῳ τῆς πόλεως οὐ πολλῷ ἀποθεν τὸν χάρακα πηγάμενοι ἔμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ δύν ἐκ Βαρέως μετεπέμψαντο ἥδη [P. 90] στόλον, Μονοπόλεις προσχών τὰς εἱς πολιορκίες αντάρκη ἐκδισσε, τότε δὴ προνοτράπι τῷ περιθόλῳ ἐπέδεντο. Ἀλλὰ Μονοπόλεις δεῖται δέ τοις ὑψηλοῦ ἐς τοὺς πολεμίους βάλλοντες ἀπεκρύσσοντες τις προσιόντας Ῥωμαίων καὶ τινας ἔκτισιν. Ἡ τε μάχη πρωτὶ ἀρξαμένη ἐγ νύκτα ἐτελεύτη. Ῥωμαίοις μὲν οὖν, ἐπειδὴ συνεσκόταζεν ἥδη, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν. Μονοπόλεις δὲ φυλακὰς ἐπὶ τῶν πύργων εἶχον ἐπιπειροπῆς καθιστάντες ἀεὶ, ὡς μὴ λάθεσεν κακουργήσαντες τι νύκτωρ ἐπὶ τὴν πόλιν Ῥωμαίοις. Πυρά τε ἐκατέρωθεν ἐκάλοντο πολλὰ, καὶ αὐλοὶ καὶ σύριγγες ἤχουν. Ἄρτι δὲ τὸν ἔφον ὅρκοντα παραμείψας ἥδιος ἐς τὸ τῆς γῆς παρέποντα πρόσωπον, καὶ Ῥωμαίοις μὲν τὴν ἐς τὸ τείχος βιαζομένοις ἁνδραῖς, Μονοπόλεις δὲ προσιόντας ἀπωθέσσαι τοὺς πολεμίους. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐπὶ τοιούτοις ἐπινοῦντο· τὸ δὲ ἐντεῦθεν πῦρ ἐνθα τὰ σκάφη Μονοπόλεις; ὑφώρμει τὸ Ῥωμαίων ἐμβαλὸν στράτευμα φλόγα μεγίστην ἀρθῆναι ἐποίησεν. Ὅτε καὶ τῶν τις Ῥωμαίων στρατιῶν Ἰκανάτος ἐπίκλησιν λόγου καὶ ἀκοῆς εἰργαστο ἔξιε. Μονοπόλεις γάρ διπλὰ μὲν ζώννων τείχη, δὲ πάλλο τὸ μὲν ἐνδον ἐπὶ πλείστον τε ἐπαίρεται καὶ πολεμίου δορὸς λόγου οὐδένα τὸ παράπαν πεποίηται, τὸ δὲ διπλὸν τὰ τριτημόριον μάλιστα τοῦ προτέρου αἱρόμενον τὰς κρηπίδας αὐτῷ περιθέει. Ἐς τούτο δὴ τὸ περίτειχος δύο τινὲς Μονοπόλειῶν ἀναβάντες αὐτοῖς τε ἐς τοὺς πολεμίους ἐβαλλον καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο παρώρμων. Ὁπερ ἰδὼν δὲ Ἰκανάτος σὺν τῷ δόρᾳ τὸ πλείστα θατέρου τῶν εἰρημένων κατευθύνει. Ὁ δὲ ὑπτιος παραυτὰ ἐξεκυλίσθη, βοή τε πρὸς τοὺς Ῥωμαίων ἥρθη στρατοῦ καὶ κρότος ἐξαίσιος τε καὶ ἀκοῆς κρείσσων ἐγένετο. Πρὸς δὲ καταπλαγέντες οἱ ἐπὶ τῶν πύργων νομίσαντες τε ἥδη τὴν τοινὶν ἀλῶνται, τοὺς πύργους λιπόντες ἀντὶ μέσην τὴν πόλιν ἔχωρουν. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ πρᾶγμα α-

A tempore alessent bellicæ machinæ, classem, quæ Bari stabat, ut omnia ista celerimē adveniret per litteras arcessiverunt. Interim Romani, dum iter faciunt per regionem opulentam admodum et immensa bonorum copia affluentem, multipliciter dilantur. Aliunt enim tum militem uno auri statere boves decem armentales vendidisse, alia autem pecora centum et triginta. Multos ad hæc Romanos diuturnis carceribus maceratos compedibus exuerunt.

B πρόβατα δὲ τριακοντα καὶ ἑκατόν. Ὅτε δὴ καὶ εὐρόντες τῶν κλιών τοὺς ἀθλίους ἀνῆκαν.

C 9. Posteaquam quinto inde die ad Monopolim venerunt, nemo iis occurrit hostium. Ipsa enim jam ante fama consternati intra mœnia se continebant. In turribus autem armati constitere, ut si quis in vallum fieret impetus, contra illi ob sistente. Romani itaque positis idoneo loco haud procul inde castris, concedere. Sed ubi, quam Bari acciverant, classis, quæ ad oppugnationem necessaria erant advenit, cum omnibus copiis mœnia adoriantur. At Monopolitani emissis ex alto in hostes telis subeuntes repellunt Romanos, nonnullosque cedunt. Incepto mane prælio in noctem usque protracto, Romani, cum jam ad vesperas crederet, in castra revertuntur. Monopolitani 155 vero in turribus custodias locant, easquæ per vices semper mutant, ne si quid Romani de nocte attentarent, eos lateret. Utrinque præterea accendebant ignes, tibiæque ac tubæ persistrebant. Jamque exortam prætervectus auroram suum terris subirebat, cum egressi e vallo Romani oppugnationem denuo aggrediuntur. Monopolitani contra cursu so in propugnacula proripientes, vicissim capessunt arma. Rursum igitur ingens instauratur certamen, Romanis nimirum vi ascendere muros annitentibus, subeuntes vero repellentibus Monopolitani. Sic aliquandiu in iis laboratum. Exercitus deinde Romanus igni injecto, ubi navigia subduxerant Monopolitani, ingentem flammam excitarunt: quo tuum tempore Romanus quidam miles, Illicanatus nomine, rem dictu audituque dignam gessit. Monopolim quippe murus circumcinctus duplex, sed interior altius eductus, hostilem nequaquam hastam veretur: alter autem tertia parte minor illius fundamenta circumambuit. In hunc igitur exteriorem murum ascenderunt Monopolitani duo, qui telis inde hostes lacescant, ceterosque ut idem agerent hortabantur. Quod ubi conspicit Illicanatus, arrepta hasta eo perveniens, alterum ex iis ferit, prosternitque. Mox ingens tollitur a Romano exercitu 156 clamor, tantusque plausus, ut nihil quidquam exaudiri posset. Unde conterrati qui in turribus stabant oppidanii, captam jam urbem rati, relictis turribus ipsis in medium urbem consurgunt: et ni continuo re cognita in propugnacula rursum sececepissent, urbs a Romanis illico fuisset capta. Sic tum altera in Monopolim desit oppugnatio. Oppidanii vero ubi se angustiis uideque pre-

mi vident, per litteras Flami cum enixa^{is} rogan^t. Ut quantocius cum auxilio accederet. Ille brevi se adfuturum cum magno exercitu Romanosque inde depulsurum renuntiat. Sed enim rursum invasit animus illius metus pavorque immensus, cum subiret cogitatio, quibuscum certatus esset, ac contra quos sibi bellum foret. Ubi vero septimus inde effluit dies, et nusquam conspectus est Flamingus, desperato hactenus auxilio, in castra Romana misere legatos Monopolitani, ut et civitatem et seipso magnō dederent imperatori. Ducas autem negavit aliter se fidem eorum ditioni habiturum, nisi praesidium imperatoris nomine sibi imponi sinerent. His ad ea annuentibus, pactioni facienda dies est praesinitus. Verum e popularibus Monopolitanis nonnulli, quibus quae agebantur haud placebant, insciis ceteris rem omnem Flamingo significant. Quo ille nuntio consternatus, delectos e suis centum cataphractos equites continuo ad eos mittit, seque paulo post **157** secuturum et maiores copias adducturum pollicetur. Igitur ii quibus ea incumbebat cura, noctem observantes, qua magna imbrum vis de celo cedebat, equites illos per minorem portam in urbem admisere. Quod ubi comperit Ducas, imposuisse sibi Monopolitorum legatos ratus, confestim e vallo milites educit. Sed cum haud sibi satis esse centum illos equites videant oppidani, Romanis praesertim acriori quam ante animo decertaturis; missis rursum legatis, ducem in civitatem evocant, translata in alios culpa, qui circa commune consilium ea perpetrare ausi fuerant. Id primum admittere renuit Ducas, et legatos utcunque aspernatus, rem armis dirimere velle se dixit. Sed tandem acrius illis instantibus ei ut hoc sibi delictum remitteretur obsecrantibus, tandem placatus exercitum in urbem introduxit. Vix urbe potiti sunt Romani, cum viginti ab ea stadiis adesse Flamingum nuntiatur. Id ubi accepit Ducas, delectos experte generositatis equites, qui Flamingo occurserent, emittit: dum ipse in urbe manet, ut res ibi componeret. At Flamingus ubi a longinquο imperatoria in turribus erecta consperxit signa, priusquam cum equitibus Romanis jam proximis manus consereret, retro cessit. Romani a tergo insequentes multos ex eis cecidere, **158** et centum cataphractos equites vivos cepere. Flamingum vero, qui et ipse fere captus est, equi pernicitas periculo exemit. His prospere gestis rebus, Romani Monopolim redicunt.

40. Ducas autem etsi quotidie arridere sibi adverteret fortunam, nequaquam tamen totum se illi committendum censuit, instabilitatem illius non sine causa veritus, ne quecadmodum improbi et

ε'. Ό δε Δούκας ὁ σημέραι τὴν τύχην Πειραιών προσμειδῶσκεν δρῶν οὐ πάνω τι πιστεύειν εἰλέν αὐτῷ, τὴν ἀποστροφήν ὡς εἰκῆς εὐλαβόμενος, μήποτε κατὰ τὸν μοχύτροις (φασί) τῶν συνοδοῦ πειρων ἐξ

infidi comites solent, ipsos in media via relictos desereret. Mittit itaque litteras ad imperatorem, quarum hoc fuit argumentum: « Si nullum aliud in Italia nobis superesset bellum, maxime imperator, neque exercitu alio neque cæterarum subsidiorum opus foret. Omnia enim in hunc usque diem ex volo nobis successisse scias, urbes ferme omnes, quotquot sunt in Italia et ad sinum usque Ionium, in ditionem nos accepisse, magna que bella ad majestatis tuæ Romanorumque gloriam nos confecisse. Sed cum longe gravius nobis immineat certamen (Gulielmus quippe Siciliæ prædo ob suorum jacturam haud dubie indignatus, contractis undique copiis classeque valida in mare immissa, et mari et terra nos aggredi meditatur), non contemnendus est nobis iste insulani apparatus, neque bellum hoc sequius gerendum, ne parta a nobis in præsens gloria vertatur in ignominiam. Ut enim ille qui cum parvis viribus res magnas **159** aggreditur, si rem prospere conficerit, majorem quam si cum maximis, gloriam comparat: ita contra, si perperam res cesserit, multiplex inde contrahit dedecus, cum præter ipsam cladem rei militaris inscitia viatos afflictare solet, uti sçpenuero tua nos docuit majestas. Horum igitur ne quid unquam nobis usuveniat, majoribus nobis et maritimis et terrestribus copiis opus est. » Ille illuc. Rebus Monopoli ordinatis, cum omnibus inde copiis excessit; et Ostunio, valido in primis oppido, per conditiones potitus, versus Brundusium iter intendit. Temessam civitatem illam vocarunt veteres. Longi quippe succedens ærum pleraque apud posteros novat nomina, atque in alia, aut dissimilia omnino, aut parum discrepancia immutat. Ubi ad hanc urbem pervenere Romani, otiosi permandere: Pascha enim Christianorum postridie futurum erat. Ejusmodi otium ignoriaz et timiditati ascribentes oppidanis, plurima facta eruptione ad ipsum usque vallum excurrunt, donec Romani aliquot inviti pene crumpunt, qui iis tandem propulsatis in castra revertuntur. Cæteri quidem Romani, ut antea, diebus festis debitum impendebant cultum. Thomas autem gente Antiochenus, qui jam dudum ad imperatorem transfugerat, sumptis armis, vallo excedit, campumque perequitat. Ubi accessit ad urbem, fortissimum quemque ad singulare **160** provocat certamen. Erat autem ibi præcellentis fortitudinis quidam, nomine Euchelys. Is ut Thomam ciere pugnam audivit, sumpto thorace descendit in campum, lentoque obviam gradu Thomæ procedit. Pavor inde desixit utrinque spectatorcs, dum cataphractos generosos istos eo se in loco tanquam

Du Cangii note.

(94) *Ostroúvior*. Urbs Apuliae Peneuctie parvo incolle sita inter Molau et Conversanum ex oriente, Ostuni hodie.

(95) *H δῆ Τεμέσην*. Temesæ, Temessæ, et Tempsæ *vetusissimæ* in Bruttiiis urbis et apud scriptores celeberrimæ appellatiæcum et situm querunt

hodierni geographi : *solutus*, quod sciām, Cinnamus
vetus esse Brundisii nomen contendit : sed an pro-
habilis videatur sententia, quivis colligit ex iis que
de Temesa habent Leander Albertus in *Descr. Ital.*,
Cluverius, l. in *Italia Antiqua*, c. 15, et *Ortelius* in
Thesaurus Geogr.

in stadio ad certamen accingere consciunt. Similis igitur ac proximi fuero, admissis equis, hastis concurrunt. Et hastani quidem Thomas per hostis clypeum et thoracem ad cutem usque adligit. Enchelys vero impulsa in clypeum hasta, qua parte capiti elatus ab adversario, ut quæ circum erant tegeret, pretendebatur, ipsius galeam perforavit carnemque attigit. Ita digressi, alter in casira Romana, alter in urbem concessere. Romani exacta jam festilitate ordinata acie in urbem contendunt. Sed cum crebris machinarum belliarum ictibus murum tentassent, nequidquam se laborare aduententes (quippe veteres ut in cæteris quidem operibus multam impendere curam, maiorem tamen in essitudinis urbibus, nec injuria, diligentiam adhibuere) abincepto desistunt. Longius vero, et ita ut ultra muros evolarent lapides, qui intra urbem reciderent, dirigabant. Vixque primus emissus est lapis, cum in urbe iter faciens muliercula eo sic percutitur in vertice, ut diffunderetur **161** caput, omniumque ossa membrorum dissolverentur. Inde orta ejulatio, et veluti urbs esset capta, consternati oppidani, ne ad conspectum quidem infelicitis istius mulieris in publicum ingredi audirent. Ut autem jactus alter, moxque crebri alii a Romanis iterantur, confestim turbatur plebs, ac supra caput imminere lapidem sibi quisque credit, aliter plane ac de Tantalo loquuntur fabulae. Inde cum de recipiendis in urbem Romanis deliberarent oppidani, ut rem advertere praesidiarii milites et quotquot tuebantur turrem, celeriter in acropolim confugere, moxque plebs apertis portis Romanas copias introduxit. Hac itaque potius etiam urbe Ducas, exercitu bisariam diviso, partem aliam quæ arcem oppugnaret in urbe continuit, aliam emisit ad depopulandos agros. Dum haec ibi geruntur, regio quædam fertilis incolisque copiosa, quam Halitium vocant, cum ea quæ Brundusio evenerent revolveret, ad imperatorem defecit. Hostium ibi exiguae copiae (Celtæ autem erant) saltibus abditæ, et iis qui Romanorum equos pascebant insidiantes, somno sopitis illis, equitatum omnem inde abduxere. Illud simul atque perceperunt Romani, ex iis qui a pabulatione revertabantur, hostes quam citissime inseculi, et equos recipiunt, et hostium plerosque vivos capiunt, atque in his illistrum maxime inter Italos virum, nomine Sychereim.

162 Sed is priusquam quis esset agnoscetur, numerata illi a quo captus fuerat pecunia sese redemit. στρατος ἐπὶ λόχης τινὸς τοῦ; τὴν Ρωμαίων νέμουσιν δῆμος εἰς ὑπὸν αὐτοὺς ἐνεχθέντας εἰδον, τὴν ἵππον ἐκεῖνην ἤλασαν. διὰ δὲ τῶν πολεμίων τούς πλείστους ζωγρήσαντες εἰλον. Οὐτε δὴ καὶ ἀνδρῶν τῶν μάλιστα ἐντίθεται τοῖς εἰδοῖς.

Du Cangii notæ.

(96) *Oi γάρ πάλαι. Vetus auctor anonymous, De re militari : Rectores superioris vitæ non otiōsis opibus, sed condendis potius mānibus labantur, in quorum decorem universam auri argentiique male-*

A Εγνω, θωρακισάμενος καὶ αὐτὸς ἐξηλθε παρὰ τὰ πεδίον βάδην ἀντιμέτωπος τῷ Θωμᾶδι πορευόμενος. "Οὔτε δὴ θάμβος; εἶχεν ἀμφοτέρωθεν ὄρῶντας ἀνδρας οὗτοι μὲν παντόπλους, οὗτοι δὲ γενναῖοις, δωτ' ἐπὶ στάδιον τὸν χώρον ἐκεῖνον ἀποδυομένους. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀγχοῦ ἡδη ἐγένοντο, τοὺς [P. 93] ἵππους ἐπελάσσαντες συνέπεσον ταῖς αἰχμαῖς. Θωμᾶδι μὲν οὖν ἡ αἰχμὴ δὲ ἀσπίδος ἐλύθουσα καὶ θώρακος αὐτοῦ δριψι καὶ ἐπὶ τὸ δέρμα διεξέπεσεν, δ' Ἕγχειν; δὶς ἀσπίδος καὶ αὐτὸς τὸ δόρυ ἐλάσας, ἵνθι τῆς κεφαλῆς ὑπερανίστασθαι ταῦτην συνέπαινεν, ὑπανασχόντος ἡδη τοῦ στρατιώτου ὡς τὰ περὶ αὐτὴν φράξαιτο, κράνος τε αὐτὸς διετέρησε καὶ σαρκὸς ἔμαυσεν. Οὗτοι τε ἀλλήλων ἴππαλλαγέντες ὁ μὲν ἐπὶ τὸ Ρωμαίων ἔχωρησε στρατηπέδον, ἀτέρος δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἤλθε. Ρωμαῖοι δὲ ἐπειδὴ τέλος ἦσαν τὰ τῶν [I. τῆς] ἐν σφίσιν ἐσχεν ἐορτῆς, ταξίμενοι ἐπὶ τὴν πόλιν ἔχωρουν. Ός δὲ πολλὰ τοῖς πετροδολοῖς τὰ τείχη μαστίξαντες ἀγνήντοις ἐπιχειρεῖν ἔγνωσαν (οἱ γάρ πάλαι (96) ἀνθρωποι πολλὴν ἐπὶ τῶν Ἑργῶν ποιούμενοι τὴν ἐπιμέλειαν πολὺ μᾶλλον ἐς τὰς τῶν πόλεων, ὡς τὸ εἰκὸς, πεφιλοτέμηνται οἰκοδομάς), τούτου μὲν ἀπέσχοντο, προσωτέρω δὲ καὶ διφετείχων ὑπερίπτασθαι τοὺς λίθους ἀποδισκεύντες τῆς πόλεως ἐντὸς πίπτειν ἐποίουν. Ἀλλ' ἔμα τε πρώτην ἀφῆκαν, καὶ γύναιον τι ἀνά τὴν πόλιν σοδοῦν κατὰ κορυφὴν δεξάμενον τὴν βολὴν τὴν τε κεφαλὴν διεσπαράχθη καὶ πέσαν μελῶν παρελύθη τὴν δστασιν. Ὁλοφυρμὸς οὖν ἐγένετο, καὶ σχῆμα πόλεως ἀλούσης ἐπείχε τότε τοὺς Ἑδονούς οὐδὲ ὅσον ἐπὶ θάνατος τῆς δυστήνου ἐκείνης ἀνθρώπου ἐξίναι θαρσοῦντας. Ός δὲ καὶ δευτέραν ἐπέρθιψαν καὶ ἡδη συγνάς ἐποιούντο Ρωμαῖοι τὰς βολὰς, ἐπτλαγέντες δὲ δῆμος λίθον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐφαντάζετο ἱκαστος, ἀλλον τρόπον καὶ οὐχ ὅνπερ οἱ μῆνοι περὶ Ταντάλου φασιν. Οὐθεν καὶ τῶν πολιτῶν βούλευομένων ἦσαν Ρωμαῖοι εἰσόδου παραχωρεῖν αἰσθόμενον τὸ στρατιωτικὸν καὶ δοσὸν ἐπὶ τῶν πύργων φυλακὴν εἶχε, δρόμῳ πολλῷ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν. Αἱ τε πύλαι πρὸς τοῦ δήμου ἀνακλιθεῖσαι τὸν Ρωμαίων εἰσωδίαζον στρατὸν. Ἐπειδὴ γοῦν καὶ ταῦτην δούκας ἐσχε, διχῇ τὸ στράτευμα διελών, δὲ μὲν αὐτοῦ που παρὰ τὴν πόλιν κατεῖχε τοῖς ἐπὶ ἀκροπλέως μαχούμενον, τὸ δὲ ἀλλοὶ ἐς προνομὰς ἐπεμψε. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράσσετο· χώρα δέ τις πολυανθρωπότητα καὶ εὐγεως, ἢν καλούσιν Ἀλίτζιον (97), τὰ ἐπὶ Βρευτεσφι συμπεπτωκότα λογισαμένη τῷ βασιλεὶ προσεχώρησε. Πολεμίων δὲ ἀλίγος τινὶν conferebant.

(97) Αλίτζιος. Elysium forte, etsi in lis oris nullus mihi hujuscæ appellatiōnis occurrit locus.

[P. 94] Ρωμαίους δὲ φῆμη τις περιέπει τὸν ἀγόρευον τοῖς οὐρανοῖς στερεοῖς διάλυψεν. Οὐπως δὲ πέμπτη μετ' ἑκείνην ἡμέρα ἐφεισθήσει, καὶ τις ἐκ τοῦ τῶν πολεμίων αὐτομολήσας στρατοῦ Γιλελμον ἦγεντος παρεῖναι ἐμήγειρος Ρωμαίους ὡς ἐν ἀρκυσί συλληφόμενον. Ταῦτα οἱ Ρωμαίων ἀκούσαντες στρατηγοὶ τὸν πόλεμον ἡδη διέγραφον. Ἐδόκει τοινούς Βασαβίλαν μὲν καὶ Ἰωάννην τὸν Ἀγγελον τὸ μισθοφορικὸν ἀπαντάνεις καὶ τοὺς δοσοὺς ἐξ Ἰταλίας τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν, τὸν ἐκ τῆς ἡπείρου ἀναδέξασθαι πόλιν, τὸν γε μὴν δούκαν τοὺς ἐκ θαλάσσης διαγωνιεῖσθαι. Οὕτω γάρ ἔρασκον ἀλλήλοις ἀμύνειν ἴκανον ἐσεσθαι. Ἔωθεν οὖν ὁ μὲν Δούκας σὺν τοῖς καταφράκτοις τῶν περὶ αὐτὸν ἵπτεναι βάθην ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐπορεύετο, ἐπὶ θάτερα παραπλεύσας τὰς ναῦς ἔχων, οἱ δὲ ἀλλοι πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἡπείρου ἐπομάσάμενοι μάχην κατὰ τάξεις ἔχωρουν. Αἱ δὲ τῶν Σικελικῶν νῆσοι, ἐπειδὴ πρὸς ἀγχοῦ τῆς πόλεως ἡδη ἐγένοντο, οὐκ ἔχουσαι ἀθρόα: τῷ λιμένι εἰσπεσεῖν (ἴκανῶς γάρ ἕνδοθι εὔρυνόμενος εἶτα εἰς στενὸν ἥρμέμ τελευτῇ) κατὰ δεκάδας διαιρεθεῖσαι εἰσῆσαν ἐκ διαδοχῆς. Ὁτε δὴ λέγεται τὸ δούκας πρὸς τὸ πλήθος ἀποδειλιδούσαν τὸ Ρωμαίων ὄρῶν ναυπατῶν διετε κομιδὴν ἀλίγον τὸν (τέσσαρες γάρ πρὸς ταῖς δέκα αἱ πάσαις νῆσοις ἡσαν αὐτῷ) τοιάδε τινὰ ἔνεδεις γράμμα ως ἐκ βασιλείων δῆθεν ἅρτι πεμφθὲν ἐχείριζε τούτοις ἐξενεγκών. Ἐδήλου δὲ τὸ γράμμα δυνάμεις ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἀμφὶ μέσην ἡμέραν αὐτοῖς ἤξειν. Τῶν δὲ ἐπαρθέντων ἡδη πρὸς τὴν ἐλπίδα «Ἄλλ' ὡρόμην, Ἐφη, ὡς συστρατιῶται, φθάσαντας ἀρπάσαι τὴν νίκην ἡμᾶς, ὡς μὴ αὐτοὺς τῶν εἰς δεύρον καμάτων τὸ βάρος βαστάσαντες εἴτα τῶν ἐκ τῆς νίκης ἀγαθῶν καὶ τοῖς δέκα πρὸς τὸν ἀγῶνα διαπαντῶσιν ἐπικοινωνεῖν ἔξιμεν.» Ταῦτ' εἰπὼν διετραπήδεις ἐπειδὴ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἕνδον ἡδη τοῦ λεμένος γεγενημένας εἶδεν, ἔργου λοιπὸν ἐκδέλευεν ἀπτεσθαι. Καὶ δὴ ναυμαχίας γενομένης Σικελοὶ πρὸς τὰς ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης τῶν Ρωμαίων οὐκ ἐνεγκόντες βολὰς, ἀμφοτέρωθεν ἐπιτοξιομένων αὐτῶν, πρύμναν ἐκρούεσαντο. Ρωμαίοι δὲ ὀπίσσων διώξαντες πολλοὺς αὐτῶν ἐκτειναν, τέτταρας δὲ καὶ αὐτάνδρους εἶλον τῇ χέρᾳ φένσεθεισες. Ἐτυχον γάρ προπετεύτερον ἡ ἐχρῆν τῆς εἰρεσίας γενομένης ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Κῆσας, στρατῷ ἡπειρῶντος θήραμα ἐτοιμάσατον. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πλέον ἡδισχλοῖς τῶν πολεμίων ἐπεσον, Ρωμαίων δὲ πολλοῖς μὲν καὶ ἀλλοις ἀριστεῦσαι ἐγένετο, μάλιστα δὲ πάντων ἀνήρ ἐγένετο ἀγάθος τοιν τις σύν τῷ Δούκῳ ταττομένων ἐπίκλητον Σκαριμαγκᾶς. Τῶν γάρ πολεμίων φεύγειν ἡδη ἐπιβαλλομένων, αὐτοὺς ἐπελάσας τὸν ἵππον πρυμνόν [P. 95] ἐλάβετο μιᾶς θέλουσάν τε ἀπαίσειν ἐπεῖχε σὺν βίᾳ, ἔργον ἐκείνου Κυνεγείρου τὸ πολυλάλητον ὃ γεννάδας πλατρῶν. Ἄλλας πληγῆς ἐγκοπείστες αὐτῷ πρὸς τῶν ἕνδον, ἀπέσχετο μὲν ὑπὸ ἀνάγκης, τῶν δὲ τῆς φυτῆς δόμας ὑποτεμένους χρόνον πρὸς τῶν διλλῶν Ρωμαίων ἐπιδραμάντων ἡδη ἀλώναι τεύτην ἐποίησε. Ταῦτα κατωθιώκετες Ρωμαῖοι

A 11. Non multo interjecto tempore ad Romanos fama pertulit Gulielmum cum ingentibus terra marique copiis adventare. Quamobrem cunctis ad bellum paratis quieti stetere. Vix quintus inde effluxerat dies, cum ab hostili exercitu adveniens transfuga prope esse Gulichinum nuntiavit, Romanos omnes veluti inter relia conclusurum. His auditis Romanorum duces ita ordinavero aciem, ut Bassavilla et Joannes Angelus cum stipendiariis coplis, atque iis quae ex Italia sese adjunxerant imperatori, terra belli molem sustinerent: Ducas vero maritimis hostium copiis sese opponeret. Sic enim aiebant fore ut sibi vicissim auxiliarentur. Itaque prima luce Ducas cum cataphractis equitibus lento ad littus gradu proficiscitur, ab altera parte adnavigante classe: cæteri vero ad terrestre prælium parati, ordinata acie procedebant. At Siculæ naves, postquam urbi appropinquarent, cum portum subire consertim non possent (nam in medio amplius satis sensim in exitum angustiorem desinit) decem simul per vices divisis ordinibus ingrediuntur. Tum vero Ducas siunt, cum navium hostilium multitudine exterritam classem Romanam videret, utpote exiguam aīmodum (vix enim quatuor illi supra 163 decem naves erant) talia exrogitasse. Litteras velut ab imperatore missas militibus ostendit, quibus ille terra marique circa medium diem ad futuras copias nuntiabat. Qua spe erectis iis: « Sed nos, inquit, potius, commilitones, victoriā nobis ipsis expelamus, ne cum totam laborum molem in præsentiā sustinuerimus, qui serius ad prælium venient victoriæ gloriā fructumque nobiscum partiantur.» His dictis Ducas, ubi jam portum subiisse hostium classem vidit, suos occipere opus jubet. Prælio itaque navalī inito, Sieni cum terra marique missa ab ultraque parte a Romanis tela ferre non possent, retro cessere. Cæduntur interea a Romanis qui a tergo insistebant complures, captiæque quatuor cum viris ipsis naves, quæ ad vadum offenderant. Quippe acrius quam par erat remis impulsæ littoriique allisæ facile in terrestris exercitus potestatem vulnerunt. Eo in certamine duo hostium millia desiderata sunt: Romani vero non pauci præclaræ edidere sarcinora. Maxime tamen in iis eminevit unius ex Ducas acie virtus, cui nomen Scaramancas. Fugere enim jam incipientibus hostibus, ipse adacto equo puppim altera prehendit manu et evadere volentem vi tenuit: vir generosus factum repetens illius Cynegori multis scriptorum laūlibus celebratum. Sed illata a vectoribus 164 plaga, navem quidem necessitate compulsa diuinit, occasione tamen aufugiendi intercisa, ut ab accurrentibus aliis Romanis capereut efficerit. His prospere gestis Romani Brundusium redierunt. Dein machinam, quam vulgo testudinem vocant, arci admovent. Quod ubi viderunt qui in mœnibus stabant, effusum in risum se dedere, quod murum hoc modo convelli posse Romani putarent, licet id nequaquam fieri posset. Ita enim lapides invicem cohærent, ut murus

ipse totus unicus videatur lapis. Ubi vero mœnibus machinam admoveant Romani, cam nocte subeunt murum in ipsis fundamentis suffodiunt egestaque inde rudera in alteram transferunt partem, donec superatis ultimis fundamentorum lapidibus ad imam devenere humum, qua eruta locum quemadmodum consecere vacua cum suppositis lignis replevere, quibus ea quæ bac parte eminebant mœnia sustentarent. Ad extrellum ut obstinato adhuc animo parstare oppidanos vident, ignem loco injiciunt, qui absurpiti ecleter lignis, murum disjectis funditus, unaque ex iis complures qui in ipsis stabant propugnaculis præcipites dedit: cæteris interim qui in interiore murum refugerant, nihilominus obseruentibus.

non unctioneis δι' αὐτῶν, ἔως τοὺς ένδον Ιαχυρογνωμούντας εἴτε δρῶντες ὑπανήκαν τῷ χώρῳ πῦρ. Τὸ δὲ ταχὺ τὴν οἰλην διανεμάμενον πρόδρομον εἰς τὴν γῆν τὸ τείχος κατέσπακε; συγχατηνεγκεὶς καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων πολλούς. 'Ἄλλ' οἱ Βάρβαροι ἐπὶ τὸ ένδοτέρῳ ἀναχωρήσαντες τείχος οὐδὲν ἤτοι ἀντείχοντο.

12. Duni in eo essent statu res Romanorum, imperator comparatam classem terrestresque copias in Italiam misit: utrique exercitui præposito **I 65** Alexio, imperatoris Alexii ex filia nepote, qui tum magni ducis fungebatur dignitate: hoc ei dato in mandatis, et alium præterea contraheret exercitum siveque Italiam invaderet. Sed nihil horum ille executus Brundusium venit, tum quod plurimi ipsam tam gravem pertimescerent navigationem, tum quod illi pericula ab hoste imminentia vererentur. Atque inde manifestus cœpit fortuna deinceps Romanis invidere. Robertus enim, qui bactenus arma cum illis conjuxerat, ut Gulielmum cum validis copiis adventare percepit, vidiisque needum Brundusii arce potitos Romanos, a commilitio recessit; eam obtinens causam, quasi excederet inde, ut copias quæ in laboris partem venirent, contraheret. Equites præterea ex Marca civitate duplicari sibi stipendum postulant, re non obtenta recessere. His compertis Gulielmus, assumpto exercitu, recta contra Romanos progrederitur. Illis vero deliberantibus quemadmodum bellum id ordinari oportet, quidam Barim redundum censuerunt, valloque urbem muniendam: alii ejusmodi consilium non arrisi, melum fore manifestum dicentibus, si omissis illis quæ in manibus erant retro cederent. Itaque quibus ea placuit sententia, tempus interea nequidquam teri haud passi, iterum aggrediuntur mœnia, magnamque partem machinis subruunt. Neque tamen Barbaros ex iis depellere potuere: contra audaciores illi effecti invadunt Romanos, sed mox rursum iis irruentibus, **I 66** intra mœnia sese recipiunt: quo tum tempore, nisi Romanis pescio quæ obstitisset

A ἐπὶ Βρεντέσιον ἀνεχώρησαν, μηχανὴν τέ τινα τετηγάμενοι, ἣν χελώνην καλεῖν θέοι: τῇ ἀκροπόλει προσῆγον. Τοῦτο οἱ ἐπὶ τῶν τειχέων θεώμενοι πλατὺ ἐγέλων, οἰόμενοι δι: δὴ σπαράξειν οὕτω τὴν τειχοδομίαν διανοῦνται, πρᾶγμα κομιδῆς ἀδύνατον δν. Οὗτοι γὰρ μεμύκασι πρὸς ἄλληλους οἱ λίθοι, ὡς λίθον ἔνα τὸ ἄπαν ἐοικέναι τείχος. 'Ρωμαῖοι: δὲ ἐπειδὴ τοῖς τειχεσιν ἐπήλασαν τὸ μηχάνημα, νύκτωρ αὐτὸν ὑπερχόμενοι ὑπέσκαπτον τῶν κρηπίδων μάτιαν ἔγγυς τὸν τεχοῦν ἐκφοροῦντες ἐπὶ θάτερα ἐξῆγον, ἵνα τοὺς ἐσάχατους παρελθόντες τῶν θεμελίων λίθους ἐπὶ τὸν ἐνερθεν κατηντήκασι χοῦν. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν διελόντες αὐτὸν κενὴν τινὰ χώραν ἐποίουν, ξυλωματά τε ὑποβαλλόντες τινὰ τὴν τοιούτην καὶ λίθηρουν καὶ τὸ τῆδε τοῦ περιβόλου σιωπεῖσθαι συμβα-

B ιθ. 'Ρωμαῖοι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν, ὃ δὲ βασιλεὺς στόλον νεῶν ἀγέληρας δῆμα ἥπειρώτη στρτῷ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεμψεν, ὃν Ἀλέξιος (98) ἀμφοτέρων ἤρχεν δὲ βασιλέως Ἀλεξίου θυγατριδοῦς, μέγας τῷ τηγικάδε δοῦλος χρηματίζων. Ἐπέσταλο δὲ αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἐτέραν ἀθροίσαντι δύναμιν οὕτω δὴ Ἰσαΐᾳ προσσηχηνέας· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐδὲν τούτων διαπεργμένος ἐπὶ Βρεντέσιον ἤλθε, τὸ μὲν πρὸς τὸν ἀπόσπουν οὕτω δεινὸν δυτα πεφοδημένων τῶν πολλῶν, τὸ δὲ καὶ ὑποφίᾳ κινδύνων, οἱ πρὸς τῶν πολεμίων ἐπήρητον σφίζει. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἀριθηλάτερον δῆμον βασικαίνειν τὸ τύχη 'Ρωμαῖοις ἤρετο.

C 'Ρομπέτος (99) τε γὰρ, δε αὐτοῖς: ἀχρι καὶ τότε συνεμάχει, Γιλελμον ἀκούσας δυνάμεις δῆμα βαρείας ἤκειν, δρῶν δὲ καὶ 'Ρωμαῖοις οὐπω ἐπὶ τὴν Βρεντέσιον παραστησάμενος ἀκρόπολιν, τοῦ συμμαχεῖν ἀπέσχετο, σκηψάμενος ὡς δυνάμεις ἀθροίσων διπεισι τοῦ ἐνταῦθα πόνου συλληφομένας αὐτῷ· καὶ οἱ ἐκ Μάρκας πολεως (I) ἱππεῖς διπλασίους κομιζεῖσθαι τοῦ οἰκου τὰς συντάξεις αἰτήσαντες, ἐπειδὴ μὴ ἐνύγχανον τοῦ σκοποῦ, φροντο ἀπίστετες. Τοιαῦτα Γιλελμος μαθὼν τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν [P. 95]εθύν 'Ρωμαῖον ἐχώρει. Τῶν δὲ βουλευομένων δῆμη τὸν πόλεμον τόνδε διοικεῖσθαι χρέων, τοῖς μὲν ἐπὶ Βάρβιν ἔνει ταφρεὶς τε τὴν πόλιν ἀσφαλίζεσθαι, ἔδοκει, τοὺς δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἡρεσκε δειλίαν εἶναι φάσκοντας ἀντικρὺς, εἰ γε τῶν ἐν χερσὶ μεθέμενος δπίσιον χωρὶσσουσιν. 'Ος οὖν οὕτω ταῦτ' ἔδοκει, τὸν μεταξὺ χρόνον ἐπὶ κενῆς τρέχειν οὐκ ἀνεχόμενοι τῷ περιβόλῳ αὐθις προσέβαλον μέρος τε αὐτοῦ πολὺ καθῆρουν τοῖς πετροβόλοις. Οὐδὲ μήν οὐδὲ ὡς τοὺς Βαρβάρους ἀπώσασθαι εἶχον· ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον θαρσήσαντες ἐπεξῆσαν σφίσιν, ἐπειτα 'Ρωμαῖον

D fudit copias, et, attrito penitus eorum exercitu, duces eorum captos vinculis mancipavit.

(1) Ἐκ Μάρκας πόλεως. Equites intelligit ex Marca Anconitana seu Ancona ipsa Manuli submissos. Quippe Anconitani, ut infra inuiti Ciunamus, Grecorum foederati erant.

Du Cangii nota

(98) Ἀλέξιος. Alexius Bryennius seu Comnenus, Anna Cæsarissa ex Nicephoro Bryennio filius. V. Stemma Comnen.

(99) 'Ρομπέτος. Robertus de Bassavilla. Tyrius de Willelmus rego: Ubi statim circa Brundusium, fugiente comite Roberto, primo marte Græcorum

πιστρισάντων αὐθίς; ἐπὶ τὸ τεῖχος ἔθεον, καὶ εἰ μὴ τύχη τις ἐπιγενομένη Ῥωμαίους διεκώλυσε, τάχα ἵν τὰς χατά κράτος τότε Βρεντέσιον. Ἀνέθησαν μὲν γὰρ ἡδη τὸν περίβολον καὶ ἀπὸ τῶν πύργων τοῖς ἔνδον ἐμάχοντο, ἀλλὰ πολὺ τι μέρος αὐτῶν πεπονήκες ἡδη ταῖς συγχαῖς προσδολαῖς εἰς γῆν τὴνέθη πεσὸν συγχατέσπασε τε πολλοὺς αὐτῶν, οὕτω τε ἀπρεκτοῖς ἀνεγώρησαν. Σικελοὶ δὲ, ἐπειδὴ μηδέπω Γίλελμος παρῆν, βουλὴν ἐποιοῦντο δπως ὅμολογῷ Ῥωμαίοις τὸ φρούριον ἐνδώσουσιν· ἀλλ’ ἡ τύχη ὑπέρ ταχτὸν τινα Ῥωμαίοις ἔψσοιται ἐπαγγειλαμένη χρόνον, εἴτα ἐκμετρηθέντος αἰσθομένη ἀπὸ μέστης αὐτοὺς τῆς πόλεως λιπούσα ώχτο. Ἐν φύλακας Σικελοὶ διενοῦντο, τῇγέλη αὐτοῖς ἕγγυς ἡδη Γίλελμον στρατῷ μεγάλῳ ἐπίναι. "Οπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες ἀπέσχοντο μὲν τῶν βεβουλευμάνων, ἐπὶ δὲ τὸ τεῖχον ἀναβάντες ἐκροτάλιζον θεραπεύεις καὶ ὑπέρ τὴν Ῥωμαίους ἐξελάσαντες ἡμέραν ἤγον ἔρετον.

αγ'. Ταῦτα μὲν δὴ τῇδε ἐπράσσετο· Γίλελμος δὲ δρᾶς ἐκ Μυζίας παντὶ τῷ στρατῷ ὡς ἐπὶ Βρεντέσιον ἐκφρέντο, δὲ τε στόλος αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἀντιπόρθμου τῷ Βρεντέσιῳ νησίδος δλίγων ἀπὸ σταδίων ὅρμισάμενος, ἰστατο. Κατὰ τάνδον γάρ ἀμφοτέρων Ῥωμαίοις τὴν προσδολὴν ποιεῖσθαι διενοίστο. Ἀλλὰ Ῥωμαίους τὸ μὲν αὐτίκα διαναυμαχῆσαι πρὶν ἢ καὶ Γίλελμον αὐτοῖς ἐπιστῆναι, διεσδουλίᾳ τις καὶ τὸ χρῆναι οἷμαι κακῶς αὐτοῖς πεπονθέναι παρείθετο· πρὸς δὲ ἀμφοτέρους τὴν μάχην διενεγκόντες τὰ βασιλεῖα; διέφθειρον πράγματα. Στρατοὶ γάρ ἤκειν τὰ Βυζαντίου καραβοκοῦντες ἡδη, ἐς τὴν ἐκείνου τάχα παρουσίαν τὴν προσδολὴν ἀπετίθεντο. Ὡς δὲ ἡδη ἕγγυς είναι τῇγέλλετο Γίλελμος, τότε δὴ τὴν ἀμφοτέρων ἀκούσαντες ἀνεδέχοντο μάχην. Ἀνδρες τοίνυν δύο δοκίμων τὰ εἰς τὰς μάχας ἐπιλεξάμενοι, Ἰωαννάκιον τέ τινα Κριτόπλην καὶ Παιράμην πέρσην γένος, ἀμα "Ιθηροὶ καὶ Μασσαγέταις ἐφ' ὁ ἀκροδολίσσοις [P. 97] ἐπεμφαν" οἱ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα τοῖς πολεμίοις συνέμιξαν πρὸ πέντε που καὶ τεσσαράκοντα σταδίων τὸν χάρακα πηξαμένοις, ἐν τῇ ἕγγύθεν ἀποπορείᾳ κατὰ νότου αὐτοῖς ἐπιθέμενοι πολλούς τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἔκτειναν καὶ ἐποιούς τῶν ἐκευοφρόνων συχνοὺς ἥλασαν, σημεῖον τε σφᾶς ἀφελόμενοι ἐπὶ Βρεντέσιον ἤλθον. Ἀλλὰ Σικελοὶ τούτου μὲν ἦτον ἐφρόντισαν (ὅτε γάρ ἐν πλήθει μεγάλῳ αἰσθησίσις οὐδεμίᾳ τούτοις ἔγένετο), δλίγῳ δὲ Ῥωμαίων ἀπετραποκεδευμένοι, δυω ἀμφοτέροις τούς χορταγωγούς ἐπιμίγνυσθαι, τὸν πολεμὸν διέγραφον. Ἡδη δὲ καὶ τὸ ναυτικὸν δλίγον λοιπὸν τοῦ λιμένος ἀποσαλεῦν θατατο τούτοις. Καὶ Σικελοὶ μὲν ἐν τούτοις ἤσαν· Ῥωμαίοι δὲ καὶ πρότερον μὲν πολλῷ τῷ διαλάσσοντι τοῦ τῶν πολεμίων τίλαττονοῦντο στρατοῦ, τότε δὲ ἐτι μᾶλλον ὑπέρβει τὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῖς. Ἀλλοι τε γάρ ὡς πλεῖστοι συμμάχουν ἀπετάξαντο τούτοις, καὶ δὴ καὶ μορά τις Κελτῶν οὐκ ἀγεννῆς μισθοῦ Ῥωμαίοις δουλεύουσα Γίλελμῳ λεθραιότατα προσεχώρησε. Ταῦτα δὲ Γίλελμος δρῶν δειν ἕγνω τὴν τοῦ καιροῦ προαρπάζειν ὁζύτητα, μή ποτε τοῦ χρόνου διαγενομένου ἡ Ῥομπέρτον αὐτοῖς ἐπιβοηθῆσαι γένοιτο (τῇγέλλετο γάρ

A fortuna, venisset haud dubie Brundusium in eorum potestatem, vique expugnatum fuisset; jam enim vallum superaverant, atque e turribus cum iis qui intra urbem erant, dimicabant; sed major earum pars, crebris oppugnationibus quassata, in terram decidit, et ex iis quamplurimos secum traxit, sicque re infecta redire. Siculi autem, cum necedū adesset Gulielmus, iniere consilium arcis per conditiones Romanis dedendæ. Verum fortuna, certo quasi temporis quodam spatio se Romanos secutaram esset pacia, idque jam elapsum sensisset, illis in media civitate relictis, recessit. Dum enim hic Siculi deliberant, inveniuntur oppidanis Gaglielnum magno cum exercitu prope adesse. Quibus auditis, consilium id intermisere et in muros progressi frequenti plausu quasi depulsis iam inde Romanis festum egerunt diem.

43. Hoc tum ibi gerebantur. Mox vero Myzia Gulielmus cum universo exercitu versus Brundusium contendit, dum classis Sicula ad parvulam insuam Brundusio paucis abhinc stadiis obversam appellat: ab utraque enim parte Romanos adoriri statuerat. Sed illos, quo minus exempli navale committerent prælium priusquam a Gulielmo imperiterentur, nescio quod pravum consilium, et quod iis fatale quoddam impendebat danum, avertit. Num enim contra utrumque certamen inenunt, res imperatoris pessum dedere. Noyum 167 quippe Byzantio exercitum expectantes quoisque adesset ille (quod brevi futurum arbitrabantur), hosties aggredi distulerunt. Ubi vero Gulielmum prope adesse assertum vero etiam inviti utrumque inenunt prælium. Duos itaque spectatae in bello virtutis delectos viros, Joannicum quemdam Critoplem et Pæramem natione Persam, cum Iheris et Masisageti ad velitandum cum hostibus præmittunt. Ubi se iis statim immiscueret, utpote ad quintum et quadragesimum stadium castra habentiibus; fugientes, quorum brevis ad suos erat redditus, a tergo invadunt, multos de extrema cedunt acie, plurimosque sarcinarios capiunt equos, tandemque erupto ad hæc militari signo Brundusum revertuntur. Verum a Siculis clades in levī habita, cum in tanta multitudine vix perciperetur. Similis atque vero iam proxima Romanos castra ii admoveare, ita ut partis utriusque pabulatores miscerentur, ordinaverunt scies: jam nec procul a portu alerat illorum classis. Talis erat rerum apud Siculos status. Tum vero maxime a Romanis, qui iam anteā militum numero longe inferiores hostili erant exercitu, defluxit robur et audacia. Nam et aliorum sociorum quam plures ab his sunt dilapsi, et Celtae non ignobilis turma, quæ sub Romanis stipendia merebat, ad Gulielmum occultissime transivit. Eo ubi is vidit, utendum occasione temporis putavit 168 ne interea Robertus, quem contractis copiis adventare rumor erat, auxilia his ferret, aut terrestres maritimæve copiæ ab imperatore missæ subvenirent. Instructa itaque

per turmas, acie processit. Romani autem, vel non A ἡδη δυνάμεις ἀθροίσας ἐπανιέναι) ή γαῦν στρατιὰ τις ἡ πειρώτις ή ναυτικὴ ἢ βασιλέως ἀφίκοιτο παρ' αὐτούς. Καὶ δὴ ἔκταξας τὸ στράτευμα κατὰ φάλαγγας ἔχωρε. Ρωμαῖοι δὲ ὑπέρπτου εἴτε ἔκόντος εἴτε τύχῃ τινὶ ὑστεροῦντος ἐτάττοντο κατὰ αὐτοὺς κάκ τῶν ἐνόντων κοσμηθέντες ἀντιμέτωποι θαντοῦ. "Οὐδὲ δὴ καὶ θάμbos ή δρᾶν Ῥωμαῖων εὐπεργραπτόν τινα ισχὺν διλας δυνάμεσιν μαχομένην Σικελικαῖς. Μέχρι μὲν οὖν τινος οὐδέτεροι χειρῶν ἥρχον, μετὰ δὲ ταῦτα τῶν μισθοφορούντων τις Ιππέων τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος προπτήσας ἐν μεταχιμῷ θστη τὸν βουλόμενον μονομαχεῖν προκαλούμενος. Τούτῳ τε τῷ τρόπῳ συμπεσόντες ἀλλήλοις ἐμάχοντο. Καὶ ἡ μάχη ἦθεν ἀρξαμένη μέχρι μὲν οὖν πολλοῦ ἀγχώμαλος ήν Ῥωμαῖων εὑψυχότατα διαγνωζομένων, ἐπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει (2) βιασάμενοι ἐτρέψαντο τούτους. Φευγόντων οὖν πολλοὶ ἐπεσον καὶ ζωγραὶ ἥρθησαν, οἱ δὲ διλοὶ σὺν ὀθισμῷ πολλῷ καὶ βίᾳ εἰς τὴν πόλιν εἰσέπιπτον, ἐν οἷς καὶ Ἀλέξιος ὁ στρατηγὸς ήν. Οἱ δούκας δὲ τειχέων ἔξω λειψθεὶς οὐ πρότερον ἀνῆκε παῖων καὶ παιδίμενος, πρὶν ὑπὸ τῶν πολεμίων χωλαθεῖς αιχμάλωτος μετὰ πλείστους δοσις ἐγένετο ἀγώνας. Σικελοὶ δὲ ἐπειδὴ τούτον εἶλον, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς πόλεως λοιπὸν ἀμογητὴν ὡς ἐν πανάγρῳ σαγηνεύσαντες ἐσχον. Ἐε τοῦτο δὴ τέλους τῷ Κομῆνῷ καὶ τῷ δούκᾳ ἡ ἀδουλία τὸ πρὶν περιήνεγκε κλέος. Οὕτως οἱ νῦν δινθρωποι οἱ μὲν παντάπαις [P. 98] στρατηγικῶν διμοιροὶ διατελοῦντες τὰ πράγματα σφάλλουσιν, οἱ δὲ τοῦτο μὲν τυχὸν ἰσασι στρατηγικῆς μέρος, τῷ πλειονὶ διαμαρτάνουσι. Τέχνη γάρ τις ἔστι καὶ ἡ στρατηγία, καὶ χρῆ τὸν ταύτην μετίστατα πολυειδῆ τινα καὶ ποικιλον εἶναι καὶ πρὸς ἔκαστον ἐπικαρπότερας τῶν ταύτης μετατάττεσθαι εἰδῶν. Φεύγειν τε γάρ ἔστιν ὅτε χρή μηδὲν αἰσχυνόμενον εἰ τοῦτο διδοῖ καιρὸς, καὶ αὖ ἀνυπόστατα διώκειν, πρὸς τὴν χρεῖαν ἐκάτερον. Ενθα τε ἐπινοιά μᾶλλον ή χειρὶ κατορθῶν φιλονοίτο, παραιτεῖσθαι τὸ τοῖς δόλοις διακινδυνεύειν. Πολλῶν γάρ τινων καὶ διαφόρων πραγμάτων ἐστὶν τι τέλος τὴν νίκην ἀγόντων, διδιάφορον ἔστιν διοτίρφη τις χρησάμενος ἐπ' ἔκεινον ήξει. Καὶ τοίνουν Ῥωμαῖοι, τοῦ Ἀλέξιου δυνάμεων ὑποσπανίζοντος δὲ διαστιλεῖς αὐτῷ ἄγειν ἐκέλευεν, εἰ γε Σικελοὶ οὐκ ἀξιομάχους ἔστιντος εἰδότες ἐπὶ τὰς ναῦς τε τὸ στράτευμα ἀνεβίβασαν καὶ στόλῳ τῷ αὐτῶν συνεπλάκησαν πρότερον, αὗτοῦ τε κατὰ κράτος περιεγένοντο δὲν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἡπέρου ὑποχώρησιν τοῖς ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς παρεμυθήσαντο τροπαῖοις, οὕτω τε καιροῦ καλούντος ἐπὶ τὴν Ἕραν αὐθις ἐκβάντες σὺν δυνάμεσι πλείσι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ διηγωνίσαντο μάχας. 'Αλλ' ἔκεινοι τὴν ἐν τοῦ πολυχωρεῖν ὑφορώμενοι

ἀδοξίαν εἰς τὴν τοῦ πανστρατὸν διεφθάρθαι περιπεπτώκασιν ἀτιμίαν.

Du Cangii note.

(2) Ἐπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει, etc. Fulcanlus coœvus de Sciclorum victoria sic scribit: *Multiplicato deinceps exercitu (rex Willemus) Brundusium venit, ubi cum Græcis conflicturus, ad pugnam jubet militis expediti. Græci vero ubi comitis Roberti, cuius præstolabantur adventum, vident se defraudulos*

auxilio, quod unicum restabat consilium, fortunam eligunt experiri. Anceps in principio pugna fuit: inde Græci non valentes amplius hostiles impetus sustinere, fusi casique sunt, mänga pars eorum cūia ducibus suis Panormum transecti.

ιδ'. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐγένετο· δὲ δὲ βασιλεὺς τεκνῶν ἀκούσας ἐδυσχέρανε μὲν ὡς τὸ εἰκός καὶ μᾶλιττα διτὶ μετὰ τοσαῦτας προηγησαμένας ταῦτα ἔγιπτεν εὐτυχίας. Ἀτύχημα γάρ μετὰ δόξην ἐπιγεγονός παραιτεῖται μὲν τὴν δύσκλειαν, ἀνίαν δὲ μάλιστα προξενεῖν εἰλθεν, διτὶ μικροῦ τοῦ τὸ πᾶν διῆστα κατορθοῦν, εἴτα ἀπώλοντο ἀπαντα. Ἡλλήσης μὲν οὖν διὰ ταῦτα, οὐ μή καὶ ἥτετθη τοῦ πάθους. Ἀλέξιον τοινυν, δις τὸ τοῦ πρωτοστράτορος ἀνέζωντο τότε λειτουργημα, ἐπὶ Ἀγκῶνα Ἰταλίας αὔδις ὡς ἔξ δρμητηρίου τινὸς ἐντεῦθεν μεταποιοσάδμενον ἐπαφέν. Οἱ γάρ τῇδε ἀνθρώποι δρκους βασιλεὺς φέαστντες ἔδοσαν, φηγῇ μὲν τῷ Ἀλαμανῶν σύποτε τινῶντος πολεμήσειν, χρήματα δὲ τοῦ βασιλέως καὶ Ρωμαίων οὓς ἀν αὐτὸς πέμψειε, τούτους δῆ τηρήσιν ζα καὶ ἔστων. Ὁθεν δὲ εἰς τοῦτο βασιλεὺς προσήκθη αὐτίκα δηλώων. Ὁπότε δῆτι Κερκύρας ἴστράτευε, δύσσουν καὶ δύστροπον τὸ Οὐεννέτων κατανοήσας Ἐθνος, περὶ πλείονος ἔθετο διπας ἀν Ἀγκῶνος λοιπὸν μεταποιηθεὶς ὄφρων τε τῆς Οὐεννέτων τὸ πολὺ καταπαύσειε καὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πολέμους ἐντεῦθεν Ảδστα διαγωνίζοιτο. Διὰ ταῦτα [P. 99] μὲν Ἀλέξιος σὺν χρήμασι πολλοῖς ἐπὶ Ἀγκῶνα ἤθεν. Ὁθεν Κωνσταντίνῳ τε τὸν Ὀττον καὶ Ἀνδρέαν (3) κόμητα πολεως Ἰταλικῆς τὴν τε χεῖρα γενναῖον καὶ ἀνδρεῖας εὗ ἤκοντα ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπεκόμφας χειρά τε σύμμαχον δηθροίζει, πολλὴν καὶ πολλεὶς ὡς πλείστας Ῥωμαίοις ἔδουλοῦτο· διτὲ δῆ τύρον τι καὶ τοιοῦτο. Ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς (4) Γιλειλιμρ φιλίαν δῆτι διμολογήσας, ἐπειδὴ τῶν ἀνδρῶν τοιτα διὰ τῶν Ῥώμης λόντε ἔγνω χωρίων, ἰσχυρότατα διεκώλυεν. Ἀλλὰ τῶν ἐπὶ δόξης τινὲς, οἱ Ῥωμαίοις εὐνοιαὶ φθάσαντες ὠμολόγησαν (ἔθος γάρ δὲι βασιλεὺς Μανουῆλ ἦν τῶν τῇδε πολλοὺς ἑταιρίεσθαι), ἐπαναστήσαντες τὸν δῆμον αὐτῷ, τὸ βασιλεύον τε σημεῖον ἐντιμότατα τῇ δεήσει εἰσεδέξαντο καὶ τῷ Κινοτσεφάνῳ κατ' ἔκσοισαν οὐ; ἀν βούλοιτο μιθούσθαι: ἔφηκαν. Ἐφ' οἵς χαλεπήνας δὲ ἀρχιερεύς, διόνον εἶγεν, ἐπιτιμώ τὸν δῆμον καθυποβάλλει (5).

(3) [P. 458] *'Arðþær*. Andream comitem Rupis-
caninæ, qui tandem concessit Constantinopolium,
possessionibus suis exutus. V. Tyrium et Chronicon
Cecrin an. 1161. De Andrea agunt præterea Fal-
candus, p. 650 et Otto Frising. I. II De Gest. Frid.
c. 23 et 29.

(4) Ὁ Πώμης ἀρχιερεύς. De initia Adrianum inter et Willenium pace fuse Baronius ex Actis Adriani.

(5) Ἐπιτίμη τὸ δῆμον καθυκόδαλει. Castigat populum, ita vertit Tullius: sed aliud est ἐπιτίμη ὑποβάλλειν. Est enim ἐπιτίμητον in conciliis passim, seu ἐπιτίμη, ut vox haec efficerit in consilio Antiocheno non semel, poena ecclesiastica, quæ delinquenti ab episcopo aut sacerdote imponitur: Pénitentias ejusmodi poenas vocamus: Fiteciam, inquit Alcuinus, lib. De divinis officiis, propter peccata emendanda, ecclesiasticus rigor, correptio, excommunicatio, de ecclesia exclusio, leges pénitentiae, anathematizatio. Anastasius Bibliothecarius ad Act. I octavae synodi: Epitimia multi quidem interpretationes interpretantur: sed ista, et multis in locis pro peccatis ponunt, quas Ecclesia unicuique pro qua-

A 44. Ita tum ibi res geregantur, quæ postquam principi competæ sunt, graviter ut par erat est indignatus, eo maxime quod post tot prosperos fortuneæ **170** successus acciderant. Interveniente quippe post partam gloriam calamitate, etsi infamia sit minor, eo tamen major suboriri solet tristitia, quod cum prope absueris a summa re conscienda, totam perdisseris. Verum etsi easpropter doluerit imperator, nequaquam tamen fregit illius animum conceptus ex hac clade moeror. Alexium itaque, qui tum protostatoris dignitate auctus fuerat, Anconam misit, ut inde quasi ex belli sede de Italicæ possessione decertaret. Fidem enim principi dederant oppidani, non se quidem ultro adversus Alemannorum regem arma sumptuos, sed pecunias et quos imperator misisset en Romanos, ut se ipsos servatueros. Quæ vero ad id principem causa impulerit, nunc dicam. Cum bellum ad Cercyram gereret, Venetorumque populos sibi infensos morosoque adverteret, id maxime curavit, ut vindictata sibi Ancona Venetorum fastum retunderet et superbiam, bellaque inde Italica facilius exsequetur. Ea igitur propter magna cum pecuniarum vi Anconam venit Alexius : atque inde dimissis in Italiam Constantino Otto et Andrea comite civitatis Italicæ, viro manu impigro et fortitudine insigni, auxillares aliquot contraxit copias, urbesque quam plures Romanis asseruit : interea pontifex Romanus, inito cum Gulielmo sœdere, ubi viros illos per Romanum agrum transire audivit, id quidem maxime prohibuit. Sed **171** ex illustrioribus non nulli, qui benevolentiam principi suam spopondabant (Manueli quippe imperatori solemne semper fuit plurimos ex iis qui ibi degunt sibi conciliare), concitata adversus pontificem multitudine, vexillum imperatorum summo cum honore nec non et veneratione suscepere, et Contostephano pro libitu quos vellet conducendi milites potestatem fecere. Ob ea indignatus summus pontifex, quod unum po-

Du Cangii notæ.

Dlitate culparum præcipit obserandas, ut puta jejunia, fletum, abstinentiam ciborum, genuflexiones et his similia. Ad Act. 10 : Epitimium, increpationem vel induciam pœnam pro culpis, quæ omnia firmantur verbis actionis & ejusdem concilii. Tà δρισθέντα επιτίμια πάσι τοῖς περιπτωκόσιν ἀναγνωσθήσαν. Καὶ λαβὼν Στέφανος νοτάριος ἀνέγνυ. Ἐστω τὸ επιτίμιον τῶν μὲν χρεωφαγούντων ἀποχὴ κράτος, τυρου καὶ ώου· τῶν δὲ μη̄ χρεωφαγούντων, τυροῦ καὶ ώου καὶ λυδίος, etc. Differetur igitur επιτίμιον ab excommunicatione, etsi interdum generatim pro quavis poena ecclesiastica etiam pro ipsa excommunicatione sumatur. Joan. Diaconus, I. ii Vitæ sancti Gregorii, c. 45 : Tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis epitimio. Certe hoc Cinnamini loco excommunicationem innui puto, ut hoc Pachymeris, I. iii, c. 25, ubi de patriarcha Constantinopolit. a quo sacris interdictus fuerat Michael Palæologus imperialis. Καὶ ἔγγυς ἥδη τοῦ γενθύνουντος τὴν ἴδαιαν επιτίμιαν, ὡς τοῖς πραχθεῖς μεσολαβήσας ἔκεινας, et I. ix, c. 2: οὐκέπιστον λεγόντων οὐτως ἐπὶ τοσούτων τῷ επιτίμῳ συνίστησθαι. Ita apud Theodorum

terat, populum anathemate serit, nihil attinere in-
quiens Romanum novam ad veterem, quae jam olim
scissas essent: quin potius Siciliæ domino opem
ferendam esse, qui cum illorum membrum esset,
ipsam pietatem poscere dicebat, ut, qui a multo
fortiori opprimatur, auxilio sustentetur. Ejusmodi
excommunicationem veritus quidam ex iis, qui im-
peratoris partes sequebantur, abscessit, et ad
summum pontificem mutata sententia venit. Sed
qui tum ibi Romanis favebant, magna cum inde vi
expulere, utque omnibus innotesceret hominis
perfidia, modo quodam barbarico et invenustio illius
arma et equum in altum quoddam lignum extol-
lunt, moxque laxatis funibus ad terram ferri sinunt.
Ita palam insurgentes in pontificem, ut anathema-
tum vinculis homines solveret persuasere. Atque
inde major rursum Romanis crevit audacia. Itaque
et civitatem quæ a divo Germano nomen sortita est,
expugnarunt, et alias circiter trecentas in impera-
toris potestatem redegerunt, quarum qui volet co-
gnoscere nomina, in eo quod in veteribus palatiis,
quæ ad meridiem vergunt, ab imperatore 172 ex-
structum est, triclinio poterit perlegere. Ubi qui-
dem etsi plures his describantur, in iis tamen
adulatio quædam immensior; et eorum qui gesta
alius evèbore conantur, quales multi esse solent,
illiberale studium deprehenditur. Et sane ipsum
cliam ex iis indignantem principem non semel au-
divi. An vero hæc inde modo ablata sint, non ausim
asseverare.

15. Ita denuo hand multum absuit quin omnis
Italorum regio subderetur Romanis. Sed Alexius
Comnenus et Ducas cæterique Romanorum duces,
qui a Siciliæ principe capti fuerant, res iterum pes-
sundedere. Quippe multa illi, quæ adhuc recusarat

Du Cangii note.

Studitam in Catech. 'Εν ἐπιτιμοῖς ὑποκεπτωχότες
dicuntur excommunicati, ubi perperam Livingus
suplicitis multatos interpretatus est.

(6) Μηδὲ μέσον εἶναι. Ita reposuerunt operæ,
cum editio Tolliana μηδὲ μετρή εἶναι preferret et
versionem suo marte interpolarunt. Sed mallem
potest μετρῆ legere μὲν, eaque verba sic interpretari:
Nullum jus esse, inquietus; novæ Romæ in veterem,
cum eæ jam vim ab intricis diuersæ sint. [recte
cod. μετρ. Mke.]

(7) Εἰλ. ξύλον τυρδός. Videtur id militaris sup-
plicii innuere hoc loco Cinnamus, quod vulgo extra-
pade vocant nostri, Itali strappata, quo, qui deli-
quirit, miles in excelsiore stipite trochlearum atti-
litur, moxque laxato fune cum impetu aliquo de-
mittitur. Vocis Gallicæ etymon ab estreper videtur
posse deduci, qua utuntur Stabilimenta S. Lud. I.
I. c. 26 et 27; vixies estreper, id est vineis extirpare,
seu quod reus a terra veluti extirpetur et
extrahatur et in altum tollatur, seu quod dejectio-
nis impetus membra laxet suisque sedibus ossa
eximat avallatque. Willenius Thoro. an. 1264:
Nec licebit cuiquidum — domum vel arborum — stre-
pare vel eradicare. Non insulse etiam ab Anglo-
strep etymon duci potest, quæ vox corrigiam sonat,
unde strepa, scandula equestris, nomen apud Latini-
nos ævi medii sumpsit: quod corrigia circa pectus
circunducta reus in altum educatur. Ut ut sit de
vocis origine, constat non re insa, sed in succiem.

A μηδὲν μετὸν είναι (6) λέγων Ρώμη τῇ νεωτέρᾳ πρὸς
τὴν πρεσβυτέραν, πάλαι ἀπὸρθαγεισῶν. Καὶ δὲ
μᾶλλον τῷ Σικελῶν ἀμύνειν δυγάστη· μέλει γάρ
αὐτῶν δντι, εἴτα κακῶς πεπονθεῖται τῇ πρέδῃ πολλῷ
αὐτοῦ κρείττονα διαγωνίσει μή βεβοηθηκέναι ἀν-
δρισιν. Τοῦτο δῆ τὸ ἐπιτιμιον εὐλαβηθεὶς ἡδη τις
ἀφίσταται μὲν τῶν τὰ βασιλέως περιεπόντων, εἰς δὲ
τὸν ἀρχιερέα παλιμβόλῳ μετετίθετο γνώμῃ. Άλλ' οἱ
τὰ Ρωμαίων πρεσβεύοντες τοῦτον μὲν βίᾳ πολλῇ⁷
ἐκεῖνον ἀπέσπασαν· ὡς δὲ τὴν ἀπιστίαν αὐτῷ στη-
λιτεύσατεν, βάρβαρον τινα τρόπον καὶ ἀπειροκαλίς;
οὐ πάρθω τινὸς τὴν παντευχίαν καὶ τὸν ἵππον ἐπὶ⁸
ξύλου τινὸς (7) ἡρημένα ἀπὸ καλωδίων ἀφῆκαν
φέρεσθαι· ἐπὶ τοὺς ἀρχιερέας ἐμρανῶς ἡδη συ-
στάντες ἀκοντία τῶν ἐπιτιμιῶν ἀνείναι τοὺς ἀθρώ-
πους ἀνέπεισαν. Οὐθεν τὰ Ρωμαίων αὐτίς πολλῇ τὸ
ἐντεῦθεν ἔχρητο τῇ παρθησίᾳ. Πόλιν τε οὖν ἢ ἀπὸ⁹
Γερμανοῦ τοῦ ἐν ἀγίοις τὴν προστηροταίνει, πο-
λέμῳ παρεστήσαντο, καὶ ἀλλας ἀμφὶ τὰς τριακοσίας;
ὑπὸ βασιλεῖς ἔθεντο, ὃν δπως ἐκάστη κλήσεως ἐσχεν
ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἐκ τοῦ κατὰ νότον τῆς πόλεως
ἐπὶ τοῖς παλαιοτέροις ἀρχεῖοις (8) τῷ βασιλεῖ τούτῳ
ἐγγηγερμένου ἀναλέγεσθαι δόμου. Εἰ γάρ καὶ πλείσις
τούτων ἐνταῦθα γεγράφαται, ἀλλὰ θωκεῖα τις τὸ
ἐπάκεινα καὶ τρόπος ἀνελεύθερος τῶν τὰ ἔργα μετ-
ιόντων ἔστιν, δποίους είναι τοὺς πολλοὺς ἀεὶ συμ-
βαίνει, δι' ἢ ποτε καὶ βασιλέως αὐτοῦ δυσχεράναν-
τος ἤκουσα. Εἰ μέντοι καὶ περιήργαται, οὐκ ἔχω
ἰσχυρίσασθαι.

C

16. Οὗτοι καὶ πάλιν δίλγου δεῖν τῇ χώρᾳ Ιταλῶν
ἄπασα ὑπὸ Ρωμαίους ἐγένετο δν. Άλλαζ 'Αλεξίος
τε δ Κομνηνὸς καὶ δ Δούκας καὶ τῶν ἀλλων δοι
Ρωμαίοις στρατηγοῦντες δορυάλιτοι τῷ Σικε-
λῶν [P. 100] ἐγένοντο δυνάστῃ τὰ πράγματα διέφθει-

D

seū ut vulgo dicimus, en effigie, id supplici passum
nobilem istum qui sese ad summum pontificem p.
459 contulerat, confecta in eum finem cataphracti
equitis effigie, quam una cum equo ipso, in altum
fune elatam, postmodum eo laxato, ad terram de-
misere. Neque id inusitato nostris injuriæ genere
in absentem, ut ipsis videbatur, reum scævierunt
Romani, dum eodem damnavere supplicio rei ima-
ginem, quod reus ipse, si adfuisset, reapse suissel
subiit. Cuius quidem injuria exemplum hand
facile reperi est in tota historia Graeca et Latinita
(licet hodie in reis absentibus judicatis passim ob-
servetur) præterquam apud Trebellium Politionem
in 30 Tyrannis, ubi ait Siccenses novo injuriæ ge-
nere imaginem Celsi tyranni in crucem sustulisse,
persulta vulgo, quasi patibulo ipse Celsus videtur
affixus. Sane videtur pene idem suisce strapata
eum trochlearum supplicio, quo in Christians
martyres scævierunt imperatores gentiles, de quo
Gregorius Turon. L. v. Hist. c. 19, et Passio SS.
Boni et Maximiani apud Francisc. Bivariorum in
Addit. ad Pseudochron. Marci Maximi. De eo etiam
pluribus agit Gallonus, L. i. De torment.

(8) Παλαιοτέροις ἀρχεῖοις. In Blacherniano pa-
ratio, in quo Manuel bella a se gesta summo cum
artificio depingi enarraverat, uti narrant Nicet. L. vii.
n. 5, et Benjaminus Tudel. in Itiner. p. 26, edit.
Const. L'Empereur.

ρων αὔτις; Παλλὰ γέρ τῶν ἀθεκάτων τέως βασιλεῖ? Αὐτὸν τοις διαβατούσις ἡδη ἔχωμοικεναι Σικελοίς μεγίστων καὶ καλῶν ἐργῶν Ῥωμαῖς ἐστέργοσαν. Καὶ τοι γέρ οὐκ ἄν τις ὁμολογήσῃ εἰχεν, ὅποτε κλοιά τε αὐτὴν εἶρον καὶ κευθυνῶντος ἐφρόνους κατάγειος; Ἐποσουν δὲ ταῦτα Σικελοί, ὡς ἄν οἱ τῆς ἀνθρωποι Γιλιέλμῳ οκισσούσι τὸν βασιλέα πρωδοσκισαντες, φθάνωσιν, οὐ τοι εἰκός, Ῥωμαίων καὶ πρὸς κατεροῦ ἀφιετῶντες ιαὶ πόλεις. Ὁπερ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας, συνῆκε τε τῶν πρεττομένων καὶ γράμματα ἐπὶ Σικελίαν ἐκπέμψας τοῖς μὲν ἐν εἰρκτῇ Ῥωμαίων τάδε ἔγραψε. Εθευμάζειν ἐπεισοι μοι, ζητας ἀετού μικρονόι τινι τῷ τὰ πράγματα κεχρήσθαι ὑμᾶς, ὃ ἀνθρες, ἔνυμινται. Πρώην τε γέρ αὐτοὶ τὰς καλλίστας ἐκείνας οὕτω διεφθεράτε νίκας, τύχην τε ὑμῖν αὐτοῖς ἐφ' οὗ νῦν ἔτες προύδενήσατε, καὶ νῦν δὲ, δλλων τὰ ὑμῖν κακῶς ἡδη προχθέντα σύν θεῷ ἀναμαρτεῖσθαι προθυμευμένων, ἐμποδὼν ιστασθε. Ή οὐκ ἐκείνο ἐπὶ νοῦν ὑμῖν ἥλθεν, ὡς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πήμων ἀναστελοῦντες ὄρμην ταῦτα ἐκπενόντας Σικελοί; Τις γέρ ἐκείνος ἔσται Ἰταλίαν, δες τὴν χώραν αὐθις, ἡδη ἡμεῖς ἔχοντες, Γιλιέλμῳ νῦν ἡμῶν ἐνδοθησμένην ἀκούων, οὐκ αὐτίκα μὲν ἡμῖν ἀπιστήσει, οὐδὲ Γιλιέλμον ὀνκύστες οὐδεμιῇ μεταθήσεται; Οὐκ ἔσται πάντως οὐδεὶς, εἰ μή τις βλάξ εἴη καὶ ἀνόρτος δινθρωπος, ὁποῖοι πολλοὶ τυγχάνουσιν δυτες. Πυνθάνομαι ὑμῶν, εἰπατε πρὸς θεού, καλλιον πότε ὑμᾶς ἀν εἶδε τὰ πάτρια; Ὁπότε Ἰταλίας ἡδη ἀπάστες καὶ νήσου τῶν Σικελῶν νῦν ἡμᾶς γεγενημένων, λαμπροὶ λαμπρῶς αὐτόδεσθεν ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἀναρρέσθεντες ἀθληταὶ Ῥωμαίων εὐγενεῖς; ἐπὶ Βυζάντιον ἤκετε, ἡδη θέαμα τοις ὁμοίοις ὑμῖν προσορώμενοι, ή δόπτες οὐδὲν οὔτε δόντες οὔτε λαβόντες, ὡς περ ὑμῖν τὰ δρκια βούλονται, ἐνταῦθα ὑμᾶς ἀνακαλεσθεῖσθαι; Ὁ Ῥωμαίοις μὲν ταῦτα ἔγραψε, Γιλιέλμῳ δὲ ἐπέστειλεν ὡδε· Εἰ μὲν τῶν ἡδη πρότερον ἐσ τὸ κράτος ἡμαρτημένων τὸ σὸν δίκαιος ἡμῖν ἐπιτιθεναι βούλει, κράτιστε βασιλεῦ, ἔχεις ἡδη καὶ ὑπὲρ δὲ ἔχρην Ἰταλίαν μετελθῶν. Ηδεις τε γέρ τριακοῖσιν οὐκ ἐλάττους ἐπὶ μέσης αὐτῆς παρεστῶσ, πρᾶγμα παλαιὸς ἐξ οὐράνος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐπικελούσθε, καὶ κλέος ἀνεδήσω, δι μετὰ Ιουστινιανὸν ἀρχαῖον Ῥωμαίων αὐτοκράτορα οὐδὲν τῶν δλλων ὑπῆρξεν, οὐτε [P. 101] μή τῷ κράτε. τῷ σῷ. Ἀξιοῦμεν τῷρ ἀντίθεσ αγνόημα τὸ ἡμῶν (λέγω δῆ διηγνίκα Κόρινθον τε καὶ Εύβοιαν κατετρέχομεν τὴν σήν) καὶ τὰς Ῥωμαίων ἐν Ἰταλίᾳ νίκας, οἱ δῆ τοσοῦτον ἡδη χρόνον ἀγουσι τε καὶ φέρουσι τὰ ἐνταῦθα, αιμάτων τρις τοσούτων μᾶλλον δὲ πλεονάκις; τοσούτων τὴν τῆς πλατρώσαντες γῆν, καὶ πόλεις; οὐ δασκυ-

A imperator, Siculis sacramento interposito polliciti, pulcherrimos victoriarum fructus Romanis abstulerunt. Quibus enim pactis ac conditionibus non subscribet ille, qui compedibus vincetus, antrisque inclusus subterraneis detinetur? Haec autem fecerit Siculi, ut qui hic tum detinebantur, interea dum paciscretetur cum Gulielmo imperator, ab eo desicerent, urbesque ante hoc tempus sibi traxerent. Quod ut accepit imperator, quaeque agebantur receivit, missis in Siciliam litteris, Romanis captiuis in hunc modum rescriptsit: « Mirari subit ratione factum sit ut in rebus gerendis vobis semper defuerit animi fortitudo. Praeclaras quippe jam ante partas victories deflorastis, et quam nunc ipsum toleratis vobismet ipsi comparastis fortunam.

B Nunc autem ea quae a vobis jam perperam gesta sunt instaurare, 173 Deo volente satagentibus obseruitis. Nonne advertitis haec exigitasse Siculos, ut nostros in futurum successus retardarent? quis enim Italorum erit, qui ubi regionem quam jam possidemus, Gulielmo a nobis rursum tradendam esse perceperit, non continuo a nobis desiciat et Gulielmi partes nulla mora interposita amplectatur? Erit utique nemo, nisi stolidus ille sit et plane demens, cuiusmodi esse multi solent. Rogo vos, dicate per Deum, quando tandem vos jucundius patria conspiciet, utrum cum universa jam Italia et Sicilia in nostram redactis potestatem, præclari præclare inde a conterraneis liberati illustres Romani nominis vindices, gratissimum æqualibus vestris spectaculum exhibituri, Byzantium veneritis? Auero si nihil aut dantes aut accipientes, ut a vobis jurejurando sancita volunt, vos revocaverimus? » Haec quidem scripsit Romanis; Gulielmo autem in haec verba. « Ne latere nos putes, o generose vir, quorsum haec a vobis struantur, et ut iis quae per vim sunt indulgere soleat necessitas. Proinde nequaquam tibi profutura sunt, quae a captiuis illis viris sacramento firmata sunt. Neque enim ab incessenda Italia prius desistent Romani, quam et illam et insulam universam, ut prius, potestati nostræ subjicerint. » His acceptis litteris, in hanc sermone sententiam rescriptsit Gulielmus. « Si tibi in animo est, maxime imperator, poenas irrogare nobis ob ea quae aduersus majestatem tuam antebac 174 commisimus, jam certe etiam supra quam oportuit Italiam ultus es. Civitates enim in media illa non minus trecentas expugnasti, quod prioribus imperii Ronani temporibus nunquam hactenus factum: tibique comparasti gloriam, qualis post veterem illum Justinianum Romanorum imperatorem nulli ali, præterquam majestati tuae, contigit. Confer igitur, obsecro te, delectum nostrum, cum nimis Corinthum Eubœamque tuam incursavimus, et partas in Italia victories a Romanis, qui longo illic jam tempore commorantur, omniaque inde afferunt rapinuntque, et sanguine, tertia plus parte, imo amplius, terram istam implerunt; qui urbes denique non spoliarunt modo, sed et easdem fecere sibi obnoxias. Utrum tibi vi-

debet maius? quodsi hæc a nobis, ut pote, qui mago-
state tua longe inferiores sumus, non pateris com-
parari, saltem ad priores recurre principes, et retro
acta Romanorum præclara revolve facinora, et an
non etiam tum aliquis Romanum aggressus est im-
perium. Multæ utique gentes, et Persæ et Hungari,
et si nou indignetur majestas tua, Robertus ille,
qui Epidamnum ex Italia trajiciens, magna ibi cer-
tamina cum avo tuo instituit; sed vix ægreque ex
finibus Romanis illum dimovit. Tu vero regionem
nostram sere omnem occupasti. Si itaque nostri
ulciscendi causa ea aggressus es, satis tibi victo-
riarum; plus satis 175 nos ultus es. Dum nostras
calcas terras, pacem amplecti, non modo non igno-
bile, quin potius maxime gloriosum. Viros autem
illustres Romanos, quos, sic volente fortuna, capi-
vos fecimus, sine mora recipies, ita ut eas propter
amplius nobis non irascaris. Neque enim succen-
dum homini qui bello impeditur, si hostibus suis
resistat. Ita plane liquidum sit, te ob id uatum,
quod in Eubœa deliqutimus, bellum juste gerere:
eujus quidem delicti, ultra quam par est poena, ut
diximus, exegisti. Si igitur pro his que in tuas
commisisse terras deprehendimur, multam irrigare
statuisti, ea ipsa apud majestatem tuam excusavim-
us. Si vero semper tibi aduersus genus nostrum
bellum gerendi causa superest, id in primis atten-
dere te oportet, ne præter jus gentium id fiat.
Bella quippe prætextibus metiri, hominis est; ulte-
rius vero tendere, erit qui ferarum esse proprium
dixcrit, nobis autem id tacendum. Te igitur obse-
cramus, ut hocce bellum sancto fædere dirimatur.
Illi saepius perfectis litteris, tandem dictis annuit
imperator, receptisquo Romanis captivis aliaque
belli præda restituta, sive ad hæc data a Gulielmo,
se sociali cum exercitu versus Occidentem secutu-
rum, bellum solvit. Nec multo interjecto tempore
regem renuntiavit Gulielmum, cum antea hac digni-
tate non gauderet. Tanta vero erga illum usus est
benevolentia, ut, eo mortuo, accedentem fratrem,
openique ad invadendum Siculorum principatus
implorantem, haudquaquam admiserit.

cù πρότερον ὄντα, τοσούτον τε ἐπ' αὐτῷ τετήρηκε
προσιώντα ἀδελφὸν (11) αἰτούμενόν τε

A λευτάμενοι μόνον τοσαῖτας, ἀλλ' ἡδη καὶ ὑποχε-
ρίους θέμενοι. Πότερά σοι δοκεῖ μεγαλειτερα: Καν
μή πρὸς ἡμᾶς ἀντιμετρεῖσθαι ταῦτα βούλει πολλῷ
καταδεεστέρους τοῦ σοῦ κράτους ὄντας, ἀλλὰ σὺ γε
ἐπὶ τοὺς πρώνων ἀνάδραμε βασιλέας καὶ τὰ κατέκιν
τῷ χρόνῳ ἐπίθλεπε μοι Ῥωμαίων ἀνδραγαθῆματα.
ἡ οὐ καὶ τηνικάδε συγχέρουκέ τις Ῥωμαίων τῇ
ἀρχῇ; Πολλὰ δῆπου πάντας ἔθισται Περοῶν καὶ
Οὐννῶν καὶ εἴ τι μὴ δυσφοροὶ χράτος τὸ σὸν, καὶ
Ῥομπέρος ἐκεῖνος δὲ Ἰταλίαθεν ἐς Ἐπιδαμνον δια-
βάς μεγάλας τῇδε πάππωρ τῷ σῷ συνδιηγώντο
μάχας. Ἀλλὰ μόγις καὶ ἀγαπητῶς ἐκ τῆς Ῥωμαίων
ἐκεῖνος Ῥομπέρτον διώσατο, σὺ δὲ καὶ τῆς ἡμετέ-
ρας σχεδὸν τι περιγένοντας ἀπάσχες. Εἰ τι οὖν σοι
τοῦ ἀνταμύνασθαι ἡμᾶς ἔνεκα ταῦτα ἐπικεχειρηται,
ἄλις σοι τῶν τροπαλῶν· Ικανῶς ἔχεις ἡμᾶς μετελ-
θών. Τὴν ἡμετέραν πατοῦντι σοι τὰ τῆς εἰρήνης
ἀσπάσασθαι οὐκον ἐστὶν ἀγεννές, εἰ μὴ καὶ σρόδρα
ἐπίδοξον. Σὺ δὲ καὶ Ῥωμαίους, οὐδὲ τῆς τύχης ἡμῖν
δούστες ἀνδρας οὕτω περιφανεῖς δορυαλῶτους ἐποιη-
σάμεθα, αὐτίκα λήψῃ, ἐφ' οἷς οὐδὲ ὁργίσασθαι σε
δίκαιον ἐφ' ἡμᾶς. Ἀνδρὶ γάρ πολεμουμένῳ οὐδεμίᾳ
νέμεσις ἀντιπράττειν ἔχθροις. "Οὔτε λείπεται ἐνδε
ἐκεῖνου ἔνεκα τοῦ περὶ Εὔβοιαν ἡμῖν ἡμαρτημένους
δίκαιοιν εἶναι σε πολεμεῖν οὐπερ ἡδη καὶ ὑπερδῆς
τὰς τίσεις, ὥσπερ ἐλέγομεν. Εἰ μὲν οὖν δίκαιας ἡμῖν
ἐπιθένται προεθυμήθης, ὃν ἐς τὴν χώραν ἐνεδειχά-
μεθα τὴν σὴν, τοσάντα ἀπολελυγήμεθα τῷ χράτει
τῷ σῷ. Εἰ δὲ δεῖ σοι πολεμητέα γένει τῷ ἡμῶν, ὥρα
σοι ἔννοεσθαι μὴ ποτε πέρα νομίμων εἰη τῶν ἀν-
θρωπίνων ἡ ἐγχειρησίς. Τὸ μὲν γάρ ταῖς προφάσεσι
καὶ τοὺς πολέμους συμμετρεῖν ἀνθρώπινον, περα-
τέρω δὲ χωρεῖν ἀλλος μέν τις εἰποι ἀν δι τι θηριῶδες,
ἡμῖν δὲ τούτο μὲν οὐ λεκτέον, αἰτούμεθα δὲ
σε σπεισάμενον ἡδη πόλεμον τόνδε καταλύειν.
C Ταῦτην δὲ βασιλεὺς πολλάκις ἀπολεῖμενος τὴν
ἐπιστολὴν ἐπένειτε τοῖς εἰρημένοις, τούς τε
Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπολαθὼν καὶ εἴ τι που-
λάφυρον πολέμου ἐγένετο κομισάμενος, πρὸς δὲ καὶ
τὰ πιστὰ (9) πρὸς Γιλείλμου λαδῶν οὐμαχον ἐν
ταῖς κατὰ τὴν ἐπέραν ἔξειν αὐτὸν, τὸν πόλεμον
έλυσεν. Ολίγῳ δὲ ὑστερον καὶ φῆγα (10) τετίμηκεν
τὸ εὑμενὲς, ὡς Γιλείλμου τὸν βίον συμμετρησαμέ-
ζεσθαι οὐδαμῶς.

Du Gangii nota.

(9) Καὶ τὰ πιστά. Falcandus horum temporum
scriptor: Per idem tempus cum imperatore Græco-
rum fædus initum est, parque firmata: Græci
Constantinopolit dimissi, qui post Brundusinum
bellum in vinculis tenebantur. Nec diu stetit pax
illa, ut auctor est Nicetas, l. ii, n. 8.

(10) Καὶ φῆγα. Regem Willelmum non creavit,
sed agnovit Manuel: cum ante hoc fædus pro-
tyranno et provinciarum imperii usurpatore ha-
beretur.

(11) Τὸν ἀδελφόν. Errant qui putant hoc loco
Tancredum intelligi a Cinnamo, qui extineto Wil-
lelmo Sicilic regno inhiaverit, hoc fulti fundamen-
to, quod Willielmus Brito. L. iv Philippid. Willielmi
II avunculum seu potius patruum Tancredum facit,
lieronymus Blanca et aliquot alii regis Rogerii

D filium. Verum cum certo certius constet Tancredum
Rogeri quidem filium fuisse non regis, sed Apulie-
ducus, ipsius Rogeri regis filii primogeniti, ut ipse-
met in variis diplomatis quæ extant apud
Ughellum tom. IX Italæ Sacrae, p. 66, 100, 103,
etc., in quibus Tancredus dominus ducus Rogerii bona
memoria filius Dei et regia gratia comes Licii inscri-
bitur, quod etiam habent Falcandus, Richardus de
S. Germano, Hovedenus, Bromptonus, Uspercensis
et alii, et existentes præterea patre superstiti
Rogeri liberos legitimos præter Willielmum tradant
scriptores, multo probabilius videtur, Simoniem
Rogerii regis filium nouum innuere Cinnamum,
qui, quod Tarentinus principatus sibi a parente
testamento concessus, ablatus fuisse a Willielmo
fratre, in eum conjuravit cum Mattheo Boncello,

ις'. Τὰ μὲν ὅτι τῶν Ἰταλῶν πολέμων ἐντεῦθα **A** Ῥωμαῖοις πέρας [P. 102] ἔσχε. Βασιλεὺς δὲ καὶ πρέπερον μὲν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἡδη κεκινημένων προγόνων, ὀπερίκα ἔτι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ξέφερε μάχας, φροντίδα τῶν τῆς εἰχε πολλήν, τότε δὲ διστρέπτερον λοιπὸν ἀντεποιήθη. Ὁ μὲν γάρ Περσῶν σουλτάνη Μουνούράν τε καὶ Σιδύλαν Ῥωμαῖοις κιεράδους παρεστήσατο πόλεις, Τερόξης δὲ, οὐπερ ἥη ἐμνήσθην, τῶν ἐν Κιλικίᾳ πλείστας ἀφήρασεν, Ἱαγουπασάν δὲ, δὲ καὶ αὐτὸς Περσῶν φύλαρχος ἦν, δοχεὶν τῆς Καππαδοκῶν, Οἶναιόν τε κατέθεσε καὶ Παυράτην, πόλεις δικτῷ Ποντικάδα. Ἀλέξιον τοτὲν τὸν Γιφάρδον ἐπὶ τὸν σουλτάνην πέμψας τὰς εἰρημένας ἀνέβασε πόλεις, Ἱαγουπασάν (12) δὲ τῆς ἐπὶ τὰς Ῥωμαίων ἀποσχόμενον ἐκδρομῆς ἀντιψήφοσανέγειν ἡράγκασεν· ἐπὶ μέντος τῆς Κιλικίου αὐτὸς ἦτος ράτσεύσιν διενοίστο. Ἐν δὲ τούτῳ ἐν Βυζαντίῳ τάδε συνέπεσεν. Ἡν τις Λευτῶν (13) οὖς διακόνους καλούμενον διοράμα τούτῳ Βασιλείος. Οὗτος ἀναπτύσσειν τοὺς πολλαὶς τὰς θελας ἐν ταῖς δυοῖς δῆποτε τελεταῖς πεπιστευμένος φωνᾶς ἀλλούς τε τῶν καὶ κατὰ βραχὺ προσκερουκότων αὐτῷ ἐν ταύταις δὴ ταῖς ὅμιλαις σχήματι καὶ ἐπικρύψει κακηγορεῖν θέλει, καὶ δὴ καὶ Μιχαὴλ (14) καὶ Νικηφόρον ἐπίτελησεν Βασιλάκιον, ὃν δὲ μὲν ρήτορικής ἐς τόδε καιροῦ καθηγητής (15) ἐντύχανεν ὃν δὲ Μιχαὴλ, τὰ Ιερά τε

Du Cangii notes.

sedatisque illis post hæc tumultibus dataque Bonello impunitate, ceteris quos inter fuit Simon, galeis seu tricremibus, quae sufficerent ad id assignatis, extra regui limes salvi et incolumes perducti sunt, ut narrat idem Falcondus: qua tempestate Simon, ut est simile vero, Copulum conceasit.

(12) Ἱαγουπασάν. Masuti Icouiensis sultani gener, Amasis, Ancyra et Cappadociae dominus. Nicetas, L. iii, n. 5.

(13) Ἡν τις Λευτῶν. Totem banc controversiam de rebus theologicis habent Nicetas in Man. L. vii, n. 5, et lib. v et xxii Thesauri orthod. Fidei, ut et Leo Allatius in Excerptis variis et L. ii de Eccles. Occid. et Orient. perp. consens. c. 12, n. 5.

(14) [P. 460] Μιχαὴλ. Erat Michael Thessalonicensis magister rhetorum, διδάσκαλος τῶν εὐαγγελίων et protecdicuus Magnæ Ecclesiæ: Nicephorus vero Basiliaces διδάσκαλος τῶν ἐπιστολῶν quæ erant dignitates in ecclesia Cp., Soterichus denique Panteugenius ὑποψήφιος τοῦ πατριάρχου, Id est patriarchæ Antiocheni suffraganeus, quod de Græco, utulo tenuis, patriarcha intelligendum. Quandiu enim Antiochia in potestate Latinorum fuit, habuerunt Græci suos patriarchas. Antiochenos solo, ut dixi, nomine, cum in ipsa Antiochia Latini patriarchæ esserent, qui Græcos patriarchas in ea pedem ligere non sinebant, ut auctor est Balsamon ad can. 16 synodi Antioch. v. Cinnamum, p. 211; Nicet. in Isaac, L. i, n. 4, et Barou. an. 1178 ex Georgii Corcyri. epistola.

(15) Ρήτορικῆς καθηγητῆς. Michael magister rhetorices fuit acutus, ut tum eam dignitatem vocabani, μετωπῷ τῶν ρήτορων, qua donauis legitur Eustathius, postmodum Thessalonicensis episcopus, in epistola præfixa scholiis in Dionysii πηρῆγησι ab codice editis. Ita enim idem Michael etiam indigitatur in illius confessione, quam habet Allatius loco citato in hæc verba: Μιχαὴλ τοῦ Θεσσαλονίκης, τοῦ ματεροῦ τῶν ρήτορων, διδάσκαλου τῶν εὐαγγελίων, καὶ πρωτεχίου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἡ περὶ τὴν τελευτὴν

B 176 16. Hunc finem babuere bella Romanorum Italica. Dum illos adhuc distinxeretur imperator, Asiaticorum motuum cura sollicitum tenebat: quibus demum paractis, totum se rebus istis applicuit. Persarum quippe sultanus Punu:am et Silylam, Romanorum civitates, expugnaverat: et Torosus, cuius supra minimus, plurimas etiam abstulerat in Cilicia. Ad hoc lagupasen, qui et ipse phylachus erat Persarum et Cappadocie princeps, Οευαζον et Pauraen, Ponticas urbes, incurvabat. Missa itaque ad sultandum Alexio Giphardo, ea oppida recepit: lagupasen vero incursionibus in fines Romanos abstinere, sibiique deinceps adhæcerere coagit. In Ciliciam autem ipse expeditionem instituere decrevit. Interea hæc Byzantii accidere. Erat quidam ex levitarum ordine, quos nos diaconos vocamus, nomine Basilius. Illic ad explicandum in ecclesiasticis cœtibus verbum divinum constitutus, alios qui vel ministrum ab ejus sententiis dissidebant in hisce concionibus lecte et occultum redarguit: atque in his Michael et Nicephorum, cognomento Basilacium; quorum alter rhetorum ea tempestate magister, sacra Evangeliorum verba explanabat in Sophiano templo: alter vero celebris inter eruditos in orationibus elucubrandis maxime prestabat, multaque in rhetoricam **C** 177 docebat sciteque

έξομολόγησις αὐτοῦ ἐφ' οἷς προσέπεσε, etc., quas quidem Michaelis dignitates his expressit verbis Nicetas: Μιχαὴλ ἐν δρητοιχὸν θρόνον κοσμῶν καὶ τὸν εὐαγγελικὸν ἀναβάνων ὀρθίσαντα. Proinde idem qui δητῷ τῆς ἐκκλησίας dicitur Pachymeri. l. v. c. 14: l. x. c. 19; magistri vero rhetorum munus erat sacras interpretari Scripturas, siquidem eadem fuit δρητος dignitas. Codinus, De officiis c. 1, n. 22: 'Ο δητῷ εἰς τὸ ἐρμηνεύειν τὰ; Γραφάς Diversus porro fuit magister rhetorum a catechista, qui κατηχητής dicitur in Catalogis officiorum Ecclesiæ Cp. a Guaro et Medonio editis, cuius munus fuit κατηχίζειν τὸν λαὸν καὶ πάντας ἐρχομένους ἐκ τῶν ἐπερόδεων εἰς τὴν ὁρθόδοξον πόστην, ad hæc etiam baptizatorum curam habere. Cum vero essent plures qui rhetoricum seu concionatorium munus obibaū, qui iis præterat magister rhetorice diceretur seu, ut vocatur a Cinnaino, δρητορικῆς καθηγητῆς, quod idem sonat. Nam καθηγητῆς idem est ac præceptor in veteri Gloss. cap. de ludo litterario. Papias, catigeta, doctor, rhetor. S. Anthonius in Monost. :

Vita aliena tuæ tibi sit cathigeta vita.

Id est magistra. Acta S. Artemæ Mart. n. 3: *Dum cathigeta ipsius secundum artem magisterit —ad secularium litterarum dogmata illam introduceret, ubi Bollandus perperam nomen proprium esse censuit. Neque felicissimæ cartigeris restituit pro cathigetis apud Bonitum subdiaconum in Vita S. Theodori ducis, uti ms. præserebat: Verumtamen ceu a solertissimis cathigetis talium figmenta fuerunt deprehensa. Gotselinus Bertinianus monach. in Vita S. Augustini episc. Cantuar.: Dat etiam liberalissimum cathigeta in ipsa dilecti discipuli ordinatione dulcissimum pignus —dilectionis sua. Martyrium S. Niconis, § 15: 'Εχ.ντες καθηγητὴν τὸν Νίκωνα, etc. Alias καθηγηταὶ dicuntur rectores Ecclesiarum seu episcopi in codice Canonum Ecclesiæ Africæ, c. 53, quod toti suæ plebi præsint.*

jam commentatus. Eapropter dolebant ii, quod tot sapientia instruci dotibus a tali homine traducerentur: unde sibi compluribusque aliis maximorum malorum causa fuere. Basilio enim in eu apostoli D. Joannis theologi templo, quod ad urbem est, consuetum aliquando ministerium faciente, venerunt li ut eum audirent, sed insidiosis malevolisque auribus. Cum enim ille quemdam Evangelii locum enarraret, unum et eundem esse Dei Filium et victimam, et cum Patre sacrificium excipere: arreptum subito sermonem ludibrio habentes reversi sunt, duas inde Basiliū dicentes inducere personas, si ille quidem immolatus fuerit, ille vero sacrificium excipiat. Huic sententiæ tum alii suffragati sunt litteris clari, tum et Soterichus, cognomine Pantegenus, vir ea zetate doctrina et sermonum gravitate cæteros præcellens, quiq[ue] Ecclesiæ Antiochenæ episcopus electus, nondum manus impositionem acceperat. Is igitur Soterichus nou lingua solum et ore eorum accessit opinioni, sed et magnifica oratione composita, singulariique quadam similitudine Platonicos exprimente dialogos, multa in illa absurda concessit. Propriæ que et ipse sede sua deturbatur, et qui illi favebant, oinnes pelluntur. Basilius dignitatem recuperavit: hac enim

Du Cangii notæ.

(16) *Tῶν Εὐαγγελιῶν φησί. Utraque dignitate ecclesiastica et magistri rhetorum et διδασκάλου τῶν Εὐαγγελῶν insignis fuit Michael Thessalonicensis, ut ex ipsius confessione et Niceta colligitur. Huius postremus dignitas minus erat ἐρμηνεύεν τὸ Εὐαγγέλιον, ut est apud Codinum, c. 1 n. 19, seu διεξήγεισθαι τὰ λεξά τῶν Εὐαγγελῶν φῆτά, ut habeat Cinnamus. Cum vero plures essent διδασκαλοὶ in Ecclesia Constantinopolitanā, nempe διδασκαλοὶ τοῦ Εὐαγγελίου, διδασκαλοὶ τοῦ ἀποστόλου [P. 461] et διδασκαλοὶ τοῦ Φαλτηρίου, διδασκαλοὶ simpliciter et κατ' ἔκοχην dicebatur is qui Evangelii interpretabatur. Catalogus Goari et Medonii: 'Ο διδασκαλος ἐρμηνεύει τὸ αγιον Εὐαγγέλιον εἰ δυνατός ἐστι, καὶ τὸ Φαλτηρίου, χρωτὸν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς, unde colligitur doctorem Evangelii interpretatum esse interdum etiam psalterium preluisaque scholis patriarchalibus. Basilicus vero διδασγάνοι τῶν ἐπιστολῶν dignitatem habuit, ut auctor est anonymous Allianus, qui διδασκαλος τοῦ ἀποστόλου dicitur Codino: et cuius officium describitur a Niceta hisce verborum ambagibus: ὁ Βασιλίκιος Νικηφόρος τὰς τοῦ Παύλου ἀναπτύσσωσι: ὁ Εκκλησίας ἐπιστολάς, καὶ διαλευκάνων τῷ τῆς καλλιρρήματος φωτὶ, δοσι τῶν ἀποστολικῶν ἥσσων τῇ ασαφείᾳ ὑπομελίνονται, καὶ τῷ βάθει τοῦ πνεύματος ἐπιφρίσσουσι. Eiusmodi doctorum in Ecclesia minus perantiquum fuisse colligitur ex S. Cypriano epist. 24, ubi doctoris audiencem seu catechumenorum meminit. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis: Vidimus ante fores Optatum episcopum ad dexteram et Aspasium presbyteram doctorem ad sinistram. De doctoribus catechumenorum agit etiam Amalarinus Fortunatus, l. i. De ollie. Eccl. c. 19. Vide Balsamonem περὶ διδασκαλῶν in Jure Graeco-Romanō, l. ii, p. 143.*

(17) *Ἰωδᾶρον τοῦ θεολόγου γεών.* Intelligit, ut reor, templum istud quod ad Hebdomum extratum erat, D. Joanni evangelistæ sacram, de quo Anna, l. m; Constantinus in Basil. c. 63, Scylites et Glycas in Bulgaroctono, aut illud fortasse, quod ad Castrum Rotundum statuit Guillelmus, Biblioth.

A ἐπὶ τοῦ τῆς Σοφίας λεξοῦ διεκριγείτο τῶν Εὐαγγελίων φῆτά (16), ἀτερος δὲ εὐδόκιμος ἀλλα τε τῶν ἐν λόγοις ήν καὶ δὴ καὶ λόγων ἀγαθὸς δημιουργός· ἀμέλει γοῦν καὶ πολλὰ τῶν κατὰ ῥητορικὴν μεμελέτη, το αὐτῷ ἄγαν δεξιῶς. Έστι τούτοις ὕδνον τε τῷ ἀνδρε τούτῳ καὶ ἐν δεινῷ ἐποιῶντο, εἰ ττλικούτῳ τὰ ἐξ σοφίαν δυντε πρός τοιούτου διαμυκτηρίζοιτο ἀνδρός, οὗθεν ἔστιοι; τε καὶ πλειστοῖς ἐτέροις ἀνηκέστων αἰτιοὶ ἐγενέσθην κακῶν. Τοῦ Βασιλείου γάρ ποτε ἐξ εὖ πρὸ τοῦ ἀστεοῦ, τοῦ ἀποστόλου Ιωάννου τοῦ θεολόγου γεών (17) τὴν συνήθη τελοῦντος αὐτῷ λειτουργίαν, γέσσαν ἀκουσθέματοι καὶ οὗτοι, ἀκαλ; γε μήπειδούλοις; καὶ πλήρεσ δυσμενεῖα; Ως γάρ εὐαγγελικήν που οἵματι περικοπήν ἔκεινος διεξιών τὸν αὐτὸν ἔφη καὶ ἐν τοῦ Μεού Υἱού καὶ θύμα γενέσθαι καὶ σὺν τῷ Πατρὶ τὴν Θυσίαν προσδέχεσθαι, ἡρπασάν τε τὸν λόγον εὐθὺς καὶ ἄνω γαλ κάτω διεχλεύσαντο λόντες, διττάς ἐντεῦθεν τὸν Βασιλείον λέγοντες; εἰσάγειν ὑποστάσεις, εἰ τὸ μὲν ἐπύθη, τὸ δὲ σὴν θυσίαν ἐδέξατο. Ἀλλοι τε οὖν ταύτῃ τῇ δέξῃ συνέβεντα τῶν ἐπὶ λόγοις τε δοκίμων καὶ δὴ καὶ Σωτήριχος φ Παντεύγενος; ἢ ἐπικλητησίς ήν, ἀνήρ κατ' ἔκεινον τὸν χρόνον σφίᾳ καὶ λόγων δεινότητοι τοὺς ἀλλούς οὐπερβάλλων, δις καὶ τῆς Ἀντιόχου τὸν θρόνον λαχών οὐπω ἔτι κεχροσόντο (18). Ο τοινυν Σωτήριχος οὐκ ἀπὸ γλώσσας

In Adriano II.

(18) Οὐκων έτι ἐκεχειροτόνητο. Auctor anonymus apud Allatum loco citato de codem Soleilacho: Σωτηριχὸς ὁ Παντεύγενος ὑποψήφιος τοῦ πατριαρχεῖου Αντιοχείας. Eiusmodi electio ὑποψήφιος vocabant Graci nuperi. Ia Bethleemitanum electum, qui Balduini Flandrensis electioni in imperatore Constantinopolitaniū interfuit, vocat Georgius Coryrensis, in tract. de Communione et Theodosium Villarduinum in patriarchan Antiochenum electum Pachymeres, l. vi, c. 5, cuius vicis viii expressit eodem loco idem scriptor, ubi de Theodosio: "Ηδη εἰς φῆφον ὃν πατριαρχεῖον ὁ γάρ Εὐδόμιος ἐτεθνήκει τῆς Θεουπόλεως, id est, qui electorum suffragiis ad eam dignitatem voratus fuerat post Euthymii recessum: "Τηδὲ τόμῳ κοινῷ ἀνακηρυχθεῖς, ut ait l. iv, c. 13, id est, per decretem factus episcopus, sed nondum χειροτονητός et consecratus. Per decretem enim, quod τόμον vocat Pachymeres, fieri aut ordinari dicitur episcopus, qui postquam a clero et plebe legitime est electus, a metropolitano et episcoporum consesso publice decernitur episcopus, factio postmodum electionis decreto, quod ab omnibus rite subscribitur. I. a. in Ep. Symmachī, pp. 5 et 6, ad Cæsarium Arelat. in Conc. Arvern. can. 2, Aurelian. iv, can. 5, Aurelian. v, can. 11, apud Liberatum Diac c. 20, etc. Eiusmodi vero decreti formula existit in Ordine Romano. Alii porro sunt apud eos suffraganei, etsi nomen idem sonet ac ὑποψήφιος. Interdum enim dicuntur titulares illi episcopi, quas Germani ab initiaudo et consecrando vocant Weihbischofs, qui sunt episcoporum adjutores et in episcopalis functionibus cooperatores et vicarii, qui episcopis aut insirmis aut absentibus suffragium et ecclesiæ iis commissaræ custodiā debitam et canonicas exhibent, donec convalescant aut redeant, ut est in Capitulis Caroli C. tit. 10, p. 94; atque inde passim vicarii in quovis exequendo munere, suffraganei dieuntur apud Udalricum in Consuetud. Cl. inac. p. 75, 139, 171, 174, 205. Præsertim vera ita vulgo appellantur episcopi, qui metropolitano

μόνον καὶ στόματος δόξη τῇ ἀκελνων [P. 105] παρ-Α 178 jam exciderat : sed postea ram iterum persistato, ἀλλὰ δὴ καὶ καλὸν τι χρῆμα λόγου συντάξας, didit, cum haud sana sentire, ut aiunt, deprehendere; ἀκελνος; ἐξισίαν τινὰ πρὸς Πλάτωνα ἐν διαιλό-

γαῖς ὁμοιότητα ἴσχουν, πολλὰ ἐν τούτῳ δῆτῷ λόγῳ συνεφόρησεν ἀποκα, δὲ ἄπερ αὐτὸς τε τὴν τοῦ Θρήνου καθαίρεσιν ὑπέστη, βασιλέως τοῖς ἀμφιβαλλομένοις; διαιτήσεως, καὶ δοσοὶ ἡδη συνίσταντο τούτῳ. Βισιλεῖς δὲ τὴν ἐπιτιμίαν αὐδίς ἴσχεν· ἐπύγχανε γάρ ἡδη ταῦτην ἀποβαλλών, εἰ καὶ χρόνῳ ὑπερογ-
ανδίς ἀπώλεσε ταῦτην, οὐκ δρθεὶς, ὡς ἐλέγετο, τὰ δογματικὰ φωραθεῖς.

ι^η. Τὰ μὲν δὴ τῆς δογματικῆς ἀκελνῆς ἀμφισβητήσως τοιούτον εὑρήκε πέρας. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τερέζην (19) ἐστέλλετο. Λέπτον γάρ τοις περὶ τὴν ἐσπέραν ὥστε περιηταὶ διησχολημένου, καιροφυλακῆσα; ὁ βάρβαρος σχεδόν τι ἀπέσας τῶν ἐν Κιλικίᾳ περιεστήσατο πολεων, Δεινὸς γάρ εἶκερ τις ἐγένετο δῆμητά τε καιροῦ προαρπάσας καὶ πράγματα φά-
σαι ἰκανός. Τούτου τοῦ δὴ ἔνεκα βασιλέως ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἱχώρας καὶ ὃν αὐτὸς ἔριν Ἱρχορα. Πα-
μούνδου τοῦ Ἀντιοχείας πρήγματος ἐν τῶν τοῦδε με-
ταχειρίσαντος, ἐν μὲν τῷ παραυτίκα Κανονιστής
ἡ αὐτοῦ γαμετὴ ἀκελνή τοι βασιλέως καὶ τὰ Ἀντιο-
χείων ἱχείρικα πράγματα, βασιλέως δὲ ἐπειτα Ῥο-
γέριον τὸν Καίσαρα, ὃστερ ἡδη διμησιθην, ὃρ' ὁ
ξυνοικῆσαι αὐτῇ στελλάντος, μεταβαλοῦσα ἀκελνή
κανῆ τῶν Ἀντιοχείων βουλῇ. Ρενάλδω (20) τινὶ γά-
μῳ κοινωνεῖ, ἐννοησάντων μὴ ποτε Ῥογέρῳ γεγ-
μάνης τῆς γυναικὸς Ρωμαίων ἐς τὸν πάπαγο-
γήν αὐτὸν πέσωσιν. Οὗτος δὲ ὁ Ρενάλδος, ἀπειθὴ
δοθεινον αὐτὸν βασιλέως οὐ προσέτεο, ἀπειλάς δὲ
μᾶλλον ἐπισείλων ἀξεδειμάτου πολλάς, δεῖν ἀκελνή
χρημάτων ὑπολαβῶν τοιάδε τινὰ ἔποιει. Ναῦς τε-
κτηνάρνος ἐπὶ τὴν Κυπρίων (21) ἐπιλαζέστο, ἀπίρα-
ταις τε τοῖς ἀνταῦθα προσφερόμενος περιουσίαν
ἀνταῦθα δυνάμεως ἔξεπορκέστο. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶ-
τον Ἰωάννης δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδοῦς τὴν χώραν
τότε διέπον, καὶ Μιχαὴλ ὁ Βρανᾶς καὶ τῶν ἄλλων
δοσοὶ ἐπὶ φυλακῇ ταῦτης ἀπέτοντο, ἀπώσαντό τε
αὐτὸν καὶ κακῶς διέθεντο. Ἐκείτα προκετεστέρως
ἡ ἀχρήν ἐπὶ Ασυκουσιανοῦ Βρανᾶ ποιησάμενον τὴν
θλέξην, ἔμνεπεκῆσει τούτῳ καὶ δὲ Ἰωάννης, διεν
συνέθη ἀμφοτέρους; ἀλλοιαὶ πρὸς τοῦ Ῥενάλδου.
Τούτων δὴ ἔνεκα βασιλέως ἐπὶ τὴν Κιλικίων ἱχώρει.
Ἐκεῖθι δὲ πρὸς τῇ μικρῇ Φρυγίᾳ ὅγενετο, Πέρσας
ἴναυθι ὑπαντίας; ἥττησε τοιόδημα αὐτοῖς καὶ
φόνον πολὺν εἰργαστο, τὴν παρακειμένην τε Περ-
σῶν δημόσιας χώραν ὡς ἐπὶ τὴν Κιλικίων ἐφέρετο,
σχηματιζόμενος ἐπὶ Πέρσας δῆθεν τὸν πολεμον
ἔπειτα· τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μηδὲν ὑφορώμενον, τὸν
Τερέζην κατελαβεῖν ὕστο. "Οκας γε μήντι μᾶλλον
ἐκροσθήτες αὐτῷ παραγένηται, κατὰ τάδε ἔποιει.

Du Cangii note.

alieni subeunt, tam quod à metropolitano ad syno-
dum vocati suffragii jus in ea habent, tam quia non-
ni metropolitani suffragio consecrari [P. 462] po-
terant, inquit Greiserus ad Philippum Eystetensem,
p. 250. Vide v. c. Steph. Baluzium ad epist. 84 Lupi
Ferrari.

(19) Ἐπὶ Τερέζην. Willelmus Tyrius, l. xviii :
In partibus Cilicie circa Tarsum erat quidam
nobilis et potentissimus Armeni nomine Taros, qui
domini imperatoris gratiam, ejus efficiente incon-
stancia, frequentius demeritalitur et incurrit ab offi-
cium. Confusus enim de eo quod ab imperio remotus

erat plurimum et quod in montibus arduis habebat
domicilia, per plana Cilicie prædam agebat et manu-
bias, non verius terram domini sui modis quibus
poterat dannificare, etc.

(20) Ρενάλδω. De Renaldi principis Antiocheni
familia, nuptiis, liberis et gestis abunde dicimus
in Famil. Hierosol.

(21) Τῆρ Κυπρίων. Quæ causa Raynaldum im-
pulerit Cyprum insulam iovadendi, recitat eodem
loco Tyrius : non solitus scilicet a Manuele belli,
quod contra Tarosum, ipsius Augusti præcepio,
suscepit, pactas impensas et mercedeles.

versus iter intendit, ceterasque Romanorum copias Attaliz manere jussit, equorumque curam ibi habere. Morbo quippe, cui ut plurimum equi obnoxii sunt, et qui pedum plantis accidere solet, graviter dolebant. Ut vero in Seleucianas pervenit campus et exercitum, sicuti imperatorem, paratum haud iuvenit (id enim neglexerat Alexius), mentem alio converxit, Torosum cum omnibus viribus rupiens invadere. Alexium igitur premisit, ut Torosum aggrediendo ibi distincret: ipse vero a tergo secutus est, haud plures quingentis secum ducens armatos. Captusque **180** continuo et in Romanorum potestatem venisset tyrannus, nisi ipsum fortuna quadam inopinato servasset. Quidam enim mendicus, quales multi ex Latinis nationibus eentes in Palæstinam montes et silvas vagabundi percurrent, ac nihil non tritum relinquunt, obvius Imperatori factus, auri statere ab illo accepto, quanta potuit celeritate ad Torosum contendit et Imperatoris adventum nuntiavit. Quo ille auditio, nec injuria, perculsus, lis nemini, praeterquam Thomæ et Corcas sibi filios, quæ acceperat indicatis, huc illuc errans et palabundus vagatur. Imperator postridie Ciliciam invadit: eo nusquam invento, castellum in Lamo maxime arduum nullo labore expugnat. Deinde Cistrum capit et Anazarbum urbem celeberrimam, progressusque Longiniadem cum adjacentibus agris imperio subjicit. Inde ad Tarsum Cilicum metropolim profectus, urbem primo intercipit impetu: et Tili castrum validissimum, missis eononnullis, Romanorum juri asserit. Qua vero ratione Tarsum, quæ ne a multis quidem nullibus expugnari vix potest, ipse eodem quo accessit die cepit, narrabo. Ubi enim urbem zegre expugnari posse advertit, frustra ibi tempus terere inconsultum putans, deflexit ad alia oppida: Theodorum vero sororium, cognomento Batazem, ad eam circumcidendam **181** misit. Sed nondum ad urbem advenierat Theodorus, cum milites, qui in propugnaculis stabant, adventare Imperatorem rati, ingenti percussi metu, de turribus sese dedere præcipites, mortemque sic miseri acerbam oppetiere.

δυσάλωτον ούσαν αὐτήν έγινε, τρίβειν ἐνταῦθα τὸν
ἔπειρας ἐπράπετο πόλεις, Θεδδώρον δὲ γαμβρὸν
ἐκείνην ἐπεμψε πολιορχήσοντα. Ἀλλ' οὐπω Θεδδώ-
ριων βασιλέα προσιέναι νομίσαντες ἔξαισιόν τε τινος
ἐκαυτοὺς δυσθανατοῦντες οἱ τελείωροι, ἢ τε πόλις εὖ-

18. Ita quidem capta est Tarsos. Cum haec adverterent Torosus et Renaldus princeps, ad imperatorem legatos mittere non ausi, utpote multorum a se perpetratorum malorum concisi, illius agnatos quosdam misere, qui pro iis eundem de-

Du Cangit notæ.

(22) *Alexander pater. Expeditionem hanc Manuels aduersus Armeniam et Antiochiam principes pluribus prosecuti sunt Nicetas in Mau. l. iii, n. 1 et 3; et Will. Tyrius, l. xviii, c. 23 et 24. Hanc etiam attigit Phocas, qui eidem interfuit et Manuels meruit, in Descript. T. S. c. 24.*

(23) Ἡλωτός τε. Tyrius: Tam subitus autem fuit

Αλεξίψ μὲν τῷ Κασιανῷ δὲ Σελευκέων τὴν τότε διεῖπεν ἀρχήν, τὸν αὐτόχθονα ἐκέλευεν ἀθροιστι: σφρατὸν ἐν παρασκευῇ ἔχειν· δὸς τὸ εὐζωντερὸν ἀπολέξαμεν; [P. 104] τῆς στρατιᾶς; τὴν ἑτοί Σελευκεάς ἡγείγετο. Τῷ δὲ ἀλλῷ Ρωμαίων στρατεύματι ἐνταῦθά που ἐπὶ τῆς Ἀττάλου μένοντι ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἱππιῶν ἐκέλευεν. Πάδος γάρ τι τοὺς αὐτῶν πέπιμασιν ἐκπεγροῦντο, δὴ τῷ ἵππῳ ἐπισκήπτειν εἰλθε ὁ γένει, ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἐπίειν. Ήδὲ αὐτὸς μὲν τὰ ἐπὶ Σελευκεάς ἐξῆισε πεδία, τὸ δὲ στράτευμα οὐ παρῆν ὑστερεῖσθαι (παρημάλητο γάρ τούτο πρὸς τὸν Ἀλέξιον), ἦν ἕτερόν τος ἐπράπετο, σθένει παντὶ τὸν Τερδήνην καταλήφεσθαι προσθυμούμενος. Ἀλέξιον μὲν (22) πρόσθεν ἐπεμψεν, εἰ πωνήτη Τερδήνην αὐτῷ συμπικλέντα ἴνταῦθα ἐπισχεῖν δυνηθῆ· δὸς ματὰ νέων τούτῳ ἔχώρει οὐ πλείους πεντακοσίων ἐπαρθμένος ἀνδρῶν ὀπλιτῶν, καὶ τάχα ἀν ἥλωτό τε (23) ὁ τύραννος καὶ ὅπλος χερσὶν ἐγένετο Ρωμαίακας, εἰ μὴ τύχῃ τοις αὐτοῖς ἐξ ἀπροσδοκήσου διεσώσατο. Τῶν γάρ τις προσιτοῦντων, οἱ πολλοὶ τῶν Δατίνων γένους, ἐπὶ Παλαιστίνην ἤντες δρῆ τε καὶ ὀρυμά περιτρέχουσιν ἀλῆται, καὶ οὐδὲν δὲ τοις πλήθεις λείπουσιν ἀστεπτον, τῷ βιτσιεὶ περιτυχών στατῆρά τε ἐξ αὐτοῦ κεκομισμένος χρυσοῦ τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸν Τερδήνην ἥλθε καὶ αὐτῷ τὴν βασιλέως δόσον οὐκ ἡδη ἐπῆγγελλεν διρίξιν. Ταῦτα ἐκείνος ἀκούσας καταπελήκει μὲν, ὡς τὸ εἰκός, τὸν μέντοι λόγον πρός οὐδένα τῶν ἀπάντων ἔσενεγκιών δὲι μὴ Θωμᾶν (24) τε καὶ Κόρκην, ἀνδρὸς εἰνούς αὐτῷ, φυγάς διλοτε ἀλλῃ φερόμενος ἐξέτρεχε πανταχοῦ. Βασιλεὺς δὲ τῇ ὑπερστριφῇ τῇ Κιλίκων εἰτελάσας αὐτὸν μὲν εὑρεν οδοβαρού, τὸ ἐν Λάδιμῳ δὲ φρούρῳ ἀμαχητοί παρεστήσατο ἔρυμνὸν μάλιστα διν. Εἰτα Κιστρημον καὶ Ἀνάζαρ-
βον πόλιν εἴλε περιράνη. Προλέν δὲ καὶ Ασσυ-
νιάδα σὺν πάσῃ τῇ περιοικίδι καταδραμών ἀσύνδι-
στο. Οὐδενὶ ἐπὶ Ταρούν μεταβάς η μητρόπολις ἐφ-
εύνει τούτῳ τυγχάνει φύσα, αὐτὴν μὲν εἰλεν αὐτο-
δοει, Τίλις δὲ κρητοφύγετον μάλα ἔχρον πέμψας ὑπὸ Ρωμαίους ἐποιήσατο. "Οπως δὲ Ταρούν οὐδὲ" ἀν ὑπὸ
μυριάδων ἀλώσεσθαι πολλῶν εὐχερή οὖσαν αὐθημε-
ρῶν αὐτὸς παρεστήσατο, δηλώσω ἔτικε. Ἔπειδή περ
καιρὸν οὐδαμῆ ἥθελεν, θένει καὶ αὐτὸς μὲν ἐφ-
ὑπὲρ τὴν ἀδελφῇ γεγονότα Βατάτεην ἐπάνυμος ἐπ-
ος εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν ἐπάλ-
πετ δημένοι φίσον ἐβρίπιστον ἀπὸ τῶν πύργων
ὑπαρθέντοις τούτοις ἥρθη τὸν τρόπον.

ιη'. Ταρσός μὲν δὴ οὗτως ἔλα. Τερδῆς δὲ καὶ Πενάλδος δὲ πρίγκιψ, ταῦτα δρῶντες, βασιλεῖ μὲν οὐδαμῇ διαπρεσβεύεσθαι ἐτόλμων ἀτε μεγάλα ξυνέδετες ἑαυτοῖς κακῷ, παρὰ δὲ τῶν γνησιωτάτων αὐτῷ τινα; πέμποντες ἱκέτευον Ιάσασθαι σφίσι τὸ
οἰλ ποιεῖ.

(24) *Θωμᾶς*. *Thomam forte, Torosi ex sorore Depolemi, qui eidem in principatum successit.*

σειλα. [P. 103] Ός δ' ἀπετύγχανον τοῦ σκοποῦ. Ρενάλδος παντούθεν ἐξαπορούμενος τὴν Ἀντιοχεῖαν ἀκρόπολιν ἐγχειρίειν βασιλεῖ διωμολόγει, εἰ κακῶν ἀμνηστήσειν αὐτῷ. Συνίει γάρ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας ἀρχιερέως (25), δὸν αὐτοῖς ὁμογενῆ σφίσιν ἐφιστᾶσι πατριάρχην δῆθεν αὐτὸν κλείσοντες, δυσμένειν πινα καὶ κόπον ἐπ' αὐτῷ ἀρέφοντος ἵξεις τοιδεῖς. Ρενάλδος, διπερ ἡδη ἀλιγομένη, ἐσχάτην ἐντῷ πιναγκιναιδώς Κύπρον τε καταδραμένη διενοθῇ καὶ τὸν ἀρχιερέα τούτον ίδιᾳ παραλαβὼν χρήματα αὐτῷ δῶντας ἔξειν. Ως δ' οὖν ἴστε, τῶν ἀμφιλων δειλόμενος τὸν ἀνθρώπον πολλὰς μὲν αὐτῷ κατὰ τοῦ σώματος ἔχαινε πρέπειν, θέρους δὲ ἀκμάζοντος γίνεται τὰ τραύματα ἑπιχρίσεις (26) ἡλιῷ θέρεσθαι ἀρῆκε. Σφῆκές τε οὖν καὶ μέλιται καὶ μύιαι καὶ τέλλα τῶν αἰμοσόρων ζωφίων καθ' δλου γυμνητώνος ἄγκαθίζονται τὸν σώματος συνεμψάων αὐτῷ τῶν αἱμάτων. Γεφ' ὧν ἀπαγορεύεται δὲ ἀνθρώπος πάντα τὸν πλεύτον Ρενάλδῳ παρεγένεται ἑκενεγκῶν· ἐν δέ ἑξακεντόβιμον δῆθεν αὐτὸν κοσμήσας συντίθεις ἐφικτον διεκάπειται μάστις ἥγε τῆς πόλεως, αὐτὸς ἐκ ποδὸς τε βαδίζων καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀφεστρίδος ἡρεμόντον ἐν χειρὶ πατάχων ἐμάντα (27). Ἀλλ' ἔκεινος μὲν ταῦτα ἔπειται, ἐν δὲ οὐδὲν ἥττον ἐμεμηνίει [f. ἐμμηνίει τετέλερηται] κατὰ Ρενάλδου καὶ ἔκτειναι πολὺν ἔπος ἀν διμόνιοτο τούτον. Καὶ θη αὐγὴν παρὰ βασιλέα πέρηται προδίδονται οἱ κατεπηγγέλλετο τὸν ἀνθρώπον. Βασιλέας δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεμοντος (πολύμωντες πάλλον η δόλαιοι περιγενόντοις ἥδελαι), τῆς ὅρμης ἀνακόπετο. Ρενάλδος μὲν ταῦτα ἐνοῶν τὰ προτρημένα βασιλεῖ ὑποιχεῖται· τοῦ δὲ ρή προσιμένου τὴν ἰκεσίσιν τοάδε πινάκη ἐποίει. Ἀφαιρεῖται μὲν (28) τὴν παλύπτεραν τῆς κεφαλῆς, γυ-

A precarentur. Id ubi recensatum est, Renaldus animo undique anxius quidquā ageret incertus, aequaliter Antiochenam Imperatori se traditurum spondet, si delictorum suorum concederetur oblitio. Noverat enim Antiochenum pontificem, quem ex sua gente sibi illi præficiunt ac patriarchæ nomine donauit, iuvinicūm sibi insensumque esse ea ex causa. Renaldus, ut ante diximus, cum se in extrema rerum penuria constitutum videret, non modo Cyprum deprendari constituit, sed et pontificem hunc in secretum abductum aggredens, pecunias sibi ab illo dari postulavit, non ignarus multis ille abundare opibus. Id cum renuisset, vestibus homini detrectis, corpus multis primū verboribus cæsum, ardente iūiū zestate, vulneribus melle illitis, urendum soli exposuit. Ibi tum vespere et apes et musæ, et cætera sanguinem abidentia apinalecula, nudato prope corpori 182 Insidentia sanguinem ejus ingebant. Quibus adactus tormentis, prolatas opes omnes Renaldo tradidit. Tum vero pacatus ille, consuetis virum induit vestimentis, equoque insidentem per medium docium civitatem, ipso pedes, lorum quod a sella dependebat manu tenens, est subsecutus. Verum id etiæ egisset Renaldus, non minori tamen eum odio prosequebatur pontifex, occasionemque captabat, qua illatum sibi injuriam voleiceret. Ideoque crebris ad imperatorem missis legatis, honeste in illius manus sese traditurum pollicebatur. Sed id recusauit imperatore, quod bello potius quam dole victoriam vellet consequi, ab incepto destituit. Ea quidem animo reputans Renaldus supra dicta cum imperatore pacisci parat: verum illo preces aspernante, talia instituit. Abiectio capituli legamento, manibus usque ad cubitum de-

Du Cangii notes.

(25) Ἀντιοχεῖας ἀρχιερέως. Ut possimmo et contra digitationis doces habebus sit ab Raynaldo Almericus patriarcha Antiochenus, quave ex causa lute narrat idem Tyrius, L. xviii, c. 1.

(26) Μέλιται ἀχιροταρα. Tyrius: *Quodque sati videtur abominabile, sacerdotem longærum, Petri apostolorum principis successorem, virum agrotalitum et pene perpetuo infirmantem, nudo capite et nalle delibuto, per astrium item in sole ferventissimo compulit edere, nemino contra solis importunitatim praesente remedium vel gratia pietatis mucos abigente. De ejusmodi supplicio vide Baronium ad 28 Iulii.*

(27) Ἐγεστρίδος λύτρα. Perperam vestis cingula, ut et infra p. 187 vertit Tollius: his quippe verbis stapedium seu scandalorum, quibus in equum quis tollitur, lora inuit Cinnauus. Cum enim equus in equum insilit, teneri solent a stratore eusmodi appressa sellae equestri lora, ne dum validus scandalus seu staphæ insistit, ipsa circumgauit sella; sic enim observo scandalus istas apicillari in veteri inscriptione: *Dum virgunculæ placere cuperem, pes hæsit staphæ et tractus perit. At illiū sevi scriptores Latini strepæ vocabulo usi non semel leguntur, pro scandula, non quod strepæ scandula fuerit, sed ipsum quo illa innominari tornum, evocæ Saxonica strep, id est, corrigia. Proinde strepæ tenere apud eosdem scriptores, quos aut laudabimus, proprie est tenere lorum stapedis.* Iuxterdum etiam strepam aut strepam tenere dixerunt,

ut Acta Adriani IV et Alexandri III pp. apud Baronium, que vox idem sonat ac strepæ, a voce perinde Saxonica strep, id est, chordæ, funis, vinculum, ligula, lorum, etc., vel observatum a Sonnerio: unde forte Italæ strepæ dicitur equus sagmarius, quod sarcinae equis Itali imposita circumactis undique loris stringantur. Utuntur deinde scriptores statphas et stafie vocabulo eadem notione seu pro ipsa scandula, Radulphus de Diceto, an. 1170: *Cum autem rex et archiepiscopus cessassent in partem bisque descendissent, bis stapham rex tenuit archiepiscopo. Anonymus Salernitanus, parte iv. Sellam super quam equitabat staphamque solitam posuerat. Stapham quasi stapiam dictam vult Vossius, l. 1. De vitiis serm. p. 35. Aliam originem vocabulo isti accersit Goropius Bekanus, l. ii Gallicorum, p. 49. Sed quidquid sit de etymo, constat inde stafios ab Italæ appellatos stratores, quod ad stapham stent, cum eques equum conseruent aut ipse incedit. Nec mirum barbaris hisce vocibus usos esse passim scriptores recentiores, cum stapedium seu scandalorum nullus fuerit apud veteres usus, ut pridem monuere Joannes Tortellius, Galeottus Martins, idem Vossius, Salinus, Sant-Amantius et alii. Greci nuperi staphas στάχας vocavere, ut Leo imp. in Tact. c. 6 n. 10, c. 12 n. 53, Mauritius in Strateg., Suidas, Eustathius, Codin. De offic. c. 3, n. 9, etc., κλίμαξ; Pachymeres l. v, c. 27.*

(28) Ἀγαρεῖται μέρ. Idem Tyrius: *Ad urbem*

teatis pedibusque nudis cum plurimis monachis non A μνώσας δὲ τῷ χειρὶ ὅχρι καὶ ἐ; ἀγκῶνας αὐτοῖς, monachis per medium incedens civitatem ad imperatorem peregit. Appensus erat collo funiculus, et gladius ab eo altera serebatur manus. Erat autem illic erectum insigne tribunal. Stabat vero procul ab imperatorio tabernaculo Renatus, tanquam si ad illum accedere non auderet. Monachorum turba non μνωναχορούς, absque sandaliis caputumque legumentis imperatorem adibat, et in genua præcumbentes omnes lacrymas profundebant ex oculis, manusque proteudebant. **183** At imperator renunciati primo similis, tandem exoratus adesse principem jussit. Ingrediebāt igitur, eo quo diximus modo, flexus imperator delictum remisit: tuni et alia multa que ipse voluit imperator, sacramentiō firmanti, tam cīam illud, ut Byzantio, prout antea fieri consueverat, Antiochiam pontifex mitteretur. Mira res prorsus visa qui hic forte aderant Asiaticarum gentium legatis, Chorasmiorum, Susiorum, Ecbataniorum, Medioque universo ac Babylonis, quorum principes magnum vocant suistanum: praeterea Nuradini Berrhoece satrapæ, Jagupasensis Cappadocia phylarchi, et Abasgorum et Iberorum, nec non et Palastinorum et Armeniorum, qui ultra Iessuos habuunt.

49. Hic tunc quidem ibi gesta. Interea Balduinus Palastinus rex per legatos colloquium imperatoris expulit, de rebus aliquot majoris momenti cur illo acturus. Verum haec in speciem gerebantur. Cum enim Antiochiam principatu terris suis vicino iubaret, neque cum facile posset sibi comparare, priusquam ea quod de Ricaldo evenierant edoceretur, id imperatori constitui dederat, ut nullo hominem modo cunctueret: illo cuius de medio subtato fore ut vel Antiocheni, qui ab eo fuisseut servi, sibi in posterum obnoxii servirent: vel si utriusque detrectarent imperium, nihil accius ipsi **184** domiueretur. Eiusmodi dato consilio Antiochiam venit, habitoque cum oppidanis sermone in memoriae nisi revocavit, quomodo propter eorum commoda ex Palastina huc advenisset, et quantum sibi ob id ipsum debereut. His annuentibus, cursum imperatorum de matuo congressu sollicitat. At ille perspecta hominis mente id primum renuit: neque enim conuenienti cultu et officiis exceptam iri affirmitabat, siquidem interim dum inter medios hostes res bellicas tractat, is illi congrederetur ac cum

A μνώσας δὲ τῷ χειρὶ ὅχρι καὶ ἐ; ἀγκῶνας αὐτοῖς, ἀνυπόδετος οὖν τῶν μοναχῶν πολλαὶ διὰ μητρῶν τῆς πόλεως παρευμένος ἐπὶ βασιλίᾳ παρεγίνεται: ἐξηπτὸ δὲ εἰτῷ τοῦ μὲν τραχήλου καλώδιον, χειρὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἔιφός ἐξέρετο. Ἡρτὸν οὖν τηγικαῖτε βῆμα λεμπρὸν καὶ Τενάλδος μὲν ἀποθέντοι τοῖς βασιλεῖσιν σπηνῆς ἰστατο ὡς ἂν μὴ θερρέων τὴν εἰσηγίστησαν, δὲ τὸν ἀμονάχων μοναχῶν ὄμιλος διάνδαιος τε καὶ ἀκαλυψεῖς κεφαλὰς εἰσήσαν ἐπὶ βασιλέα, ἐπὶ γόνῳ τε ἀελάσαντες ἀπαντες δέκρητο τοὺς ὄρθραλμῶν ἐκειμπόνων καὶ τὰς χεῖρας ἀνέτεινον. Βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνένευς, παρεπλήσιος δὲ ὑπερτερον παρελθεῖν τὸν πρίγκιπα ἀκίλευσεν. Εἰς ἀλθόντοι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἐπικαμφθεῖς ἀφήκεν εἰδὼν τὸ δικαροίνημα, δρόπος [P. 106] ἀλλὰ τε πλειστοσαμένη, διὰ δηλονότι βασιλεὺς βουλομένη ἐπύγχανε καὶ δὴ καὶ ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιοχειαν κατέθει; πάρις οὐδὲν. Καὶ πεπονθεῖ τὸ παλαίστων. **C** Οὐδὲ διαδέκτης τοῦ ἀπάσης καὶ Βαβυλονίου, ὃν δὴ τὸ δροντα μάγαν ἐκεῖνοι κλεψόντες συντέλειν, Νικροῦς τε τοῦ Βερβούσιου στράπου καὶ Ιαγουανεῖν τοῦ Περσῶν φυλάρχου, καὶ Ἀβασγῶν καὶ Ἰθηρωύτης καὶ Παλαιστινῶν καὶ Ἀρμενίου τοῦ ἐπικαταίσθιαν.

D **185.** Ταῦτα μὲν οὖν τοῦδε ἐπράσσετο. Βαλδουΐνος (29) δὲ διπλασιῶντος δῆκε ἐπὶ βασιλέα πέμψας ἡγεῖτο συγγενέσθαις αὐτῷ περὶ μεγάλων τινῶν ὄντων Λεγε κοινωνήσαν. Ἡν δὲ σχῆμας τὸ πρότυρα Τιγρᾶς Ἀντιοχείας ἐπορθαλμῶν ἀρχῇ ἐν γειτόνων αὐτῷ καθεστώσῃ, οὐκ ἔχων δικαῖον ἢ αὐτῆς τοῦ δικτίου, ἐπειδὴ μηδέτε τὰ κατέ. Τενάλδον δικαίου εὑνεδούλευε βασιλεὺς μηδέλως τούτου μεθίσθαι, ὃ δὲ ἐκ τοῦ δικτίου γεγενημένου Ἀντιοχεῖτον διδοῖ αὐτὸν σεσωμένοις δοσι καὶ δούλαις εὗτοις χρήσαιτο, ἢ καὶ περὶ ἀμφορίου βασιλείαν παρειτησαμένοις οὐδὲν δικτίος ἐκτιτάσσειν. Ταῦτα βουλεύσαμέν τον Ἀντιοχεία παραγίνεται, εἰς λόγους τοῦ Ἀντιοχεῖτος καταστάς ὑπεριμηνοῦ τε ἐπιτέθει αὐτοῖς, δικῶν, ἐπὶ τῷ αὐτοῖς ευνοούσοντες ἐνταῦθα Παλαιστινῆς ἀρχήστοι καὶ ὡς χαρίστων αὐτῷ μεγάλων δρειλέπται τυγχάνουσιν δικές. Τῶν δὲ διμολογούντων ἐδέστη καὶ πάλιν βασιλέως δικαῖον ἀντὶ συγγενέσθαις. Οὐ δέ συνειτο: τῇ τοῦ ἀνθρώπου διανοτῇ τὸ μέρωτον ἀπένευσε, μή ἀν τῆς δεούστης τυχεῖν αὐτῷ Ιερουτερίδην φιλοφροτάτην τε καὶ δεξιώσεως, εἴτε ἐπὶ μέσων πολεμίων ἔργων διατρίβονται δρμῆστες

Du Cangii notes.

Mamistrum pervenit, ubi post multos circuitus cum summa ignominia et populi nostri confusione imperiali reconciliatus est excellentiss. Nudis enim, ut dicitur, pedibus, indutus lanceis, manicis usque ad cubitum decurta, fuis circa collum religato, gladium habens in manu nudum, quem mucrone tenebat, cuius caputum domino imperatori perrigeret, coram universis legionibus domino imperatori presentatus est: ibique ante pedes ejus ad terram prostratus, tradito domino imperatori aladio tan-

dū tacitū, quousque tunc tis verteret in rausen et latitatis gloriam verteret in opprobrium et delinquendo et satisfaciendo vehementissimus. **U**rum sano quonodo vir fortissimus quiq; egregie factis inclinaret tanta se ignominia et famis subjecerit.

(29) **Baldovīros.** Ut ad imperatorem accesserit Baldouinus III, Hierosol. rex, et principem Raynaldum eidem reconciliaverit narrat idem Tyrus I. xviii. c. 24.

εύτρ. ἐγκείμενον δὲ οὐ μᾶλλον δρῶν αὐτὸν καὶ περὶ τὸν αὐτὸν δομικόν τετευόντα τὸ πάνυνε τε τῆς αἰτήσεως καὶ ἡσεν ἐκδένει. Αὔριται οὖν διεῖθεν τὰς πολεις περιστάντας αὐτὸν οἱ Ἀντιστολεῖς ἔδοντο. Οπας δὲν αὐτῷ δυνατά θεται βασιλέας εργοις θεατέοις. Ἐν τούτῳ δὲ τοιάδε τινὰ δεῖ; τὴν βασιλέως συνέπειαν αὐτὸν. Ἡν τις ὁ πονγραμματίων αὐτῷ Θεόβαρος θεομά, ἐπίκλησην Συντειώτης (30). Οὗτος δὲ Θεόβαρος, τι τε διὰ βασιλεὺς οἰκειότερος ἦν, καὶ δῆ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ κανικλείου, πεπλούτου λειτουργίαν, διλλέσκαις; τις καὶ δύσοντος περὶ αὐτὸν φωραθεὶς τε καὶ ἀβέλτηρθεν δέξαντος τα αὐτῶν, καὶ γλώσσης δὲ κακοδαματιῶν ἐστέρητο. Τόν τε γάρ τῆς ζωῆς αἰώνια τεμεραρθρίσθεις βασιλεὺς ἦδη ᾥς ἀπὸ τρίποδος πιεσθεῖσας τοις τολλοῖς, καὶ χρῆματι πλεγε τὴν Θεωμάτων βουλὴν μητρίτην νεανίζ μηδὲ σφριγόντη τὴν ἀρχὴν παρεδόντων, ἀλλὰ μορθί τεγγηρατότε το ἀκριβῶς καὶ ἐξώρῳ τῆς φυσικῆς, δέπος ἐκείνου τῷ λόγῳ πληγοντος ᾥς ἐν δημορχατικῇ τε τῆς πολιτείας μᾶλλον [P. 407] διοικεῖτο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Θεόβαρον τῆςδε συνέπειας - οὗτα δὲ καὶ Γεώργιος δὲ τὸν βασιλικῶν ἐξάρχων απλιποτῶν, οὗ δῆ πριμικήριον τῆς ζωῆς (31) ήτοι ὀνομάζειν θετιν, ἐπίκλησιν Πυρθυγεώργιος, οὐκ ἐπὶ μικροῖς καὶ αὐτὸς βασιλεὺς προστικρουκάς θεως τε αὐθίς τετυγχανεν αὐτῷ καὶ ἀχαρι μᾶλλο μάνιον ἐπεπόνθει, τὴν δὲ ἀρχὴν ἀπισθετήκει ταῦτην.

χ. Βιστίκης δὲ προσέθεται τὸν δῆμον μαθόν. Μά-
ιντος ἐλλούς τῶν ἀπὸ Δέδης πρασίνωντεν εὐτῷ ἐπεμ-
πει καὶ δεῖ τοὺς ἀποδεξιότερους πιστότεν δῆμοι καὶ τῶν
τοῦ ἀποδεξιοῦ αὐτῷ γυμνοράν (32), προσεργόντας
εἰποῦ καὶ τὰ εἰπάτα τιμήσοντας, οἷος ταρπόν εὐτῷ
μετάλλα ἥδεν. Οἱ μὲν οὖν εὐταξίας ἀρίστας τοῦ μαθίδ-
ιώνων καὶ ἀτίμα καὶ λαξιούτο τὸν ἀνθρακον. δὲ δεῖ
αὐτοῖς κατεπερθεῖς εἶτε καὶ ἔμφρυτόν τινα
ιρίζων ἀλεκόνεισιν, ἐπειδήπερ εἰς τὴν βασιλείουν
περῆλθεν εὐλάκην, ὃν τοι τῶν βασιλείων μαθεούχων
καὶ Φωκαίων τὸν ἐπὶ Δέδης παραπεμπόμενος ἀν-
τικάθετο τοῦ Ἑπειν ἀπέδη, ἐνθα καὶ βασιλεὺς (33) αὐτὸ-

Da Cangji notes.

(30) *Eruzione.* Rem paulo secus resort Nicasii, l. iii, n. 4, et a logotheta droui, viro nefario, per lividam et confusam calumniam, tanquam clandestina cum Willemo Siculorum rego agitaret consilia, circumventum Theodorum Stypiotam traxit. Ad Cinganum accedit proprius Radievicius, l. iii De gest. Frid. o. 47, eis aliud periodo historiam hanc describat: Circa idem tempus Manuele Copitone imp. circa partes Antiochia circa Turcas cum exercitu morante, unus de servis palatii, caniclinus videlicet, quem nos cancellarium dicere possumus, principi suo fraudem molitus est. Tres quidem audacissimae lementitis juvenes infinita corruptio pecunia ad occidendum imperatorum pectora, ipseque statuta die quando id facinus perpetrari debuerat, ad occupandum apud urbem simul cum imperiali palatio imperium, magnis instructus capi prostatolabatur. Tantum regis periculum cum imperiali per occultum indicem revelatum fuisset, illa, magna nudine scelisis perterrita, quam velocissime marita prodictionem significat: siveque delecto deo, comprehensis sicariis, pretento criminis auctore ei capto, de omnibus condigne summular supicia. Caniclinus etenim primo effossis oculis unguque personata guttula transmissa sine misericordia

eo colloquium haberet. Ut vero magis instare cum
vidit et eadem in dies rogare, sonuit tandem pre-
cibus et venire jussit. Aivnt urbe excepunt circumstans Antiochenos, rogasseque caixies ut
imperatorem sibi reconciliare admitteretur. Interra
et hæc in imperatoris accidere palatio. Quidam ex
illis scribis nomine Theodorus, cognomento vero
Sypneta, tum alias ipsi familiarissimus, tum etiam
caniclo ea astate præpositus, cum principi cæterorum
quam insidiosus infestusque deprehensus ac convictus
esset, oculis miser et lingua privatus est. Exactum
jam quippe esse imperatoris vilze terminum, volut
ex tripode apud multos vaticinalatur, aliquidque
non adolescenti et vegeto committendum deinceps
Romanum imperium, sed astatim proiecta viro et
senio jam conferto, ut in speciem eo imperante
publicæ res veluti populari regimine administraren-
tar. **I85** Hæc tum quidem acciderunt Theodore.
Eodem tempore Georgius tibicinum imperatoris
prefectus, qui primicerius aule vulgo vocari solet,
cognomento Pyrrhogheorgius, commisso et ipso non
levi in eam delicto, clementem expertus principem,
nihil aliud mali passus est, nisi quod eo manere
excederit.

20. Imperator vero ut adventare regem recivit,
varii in locis viros dignitatibus conspicuos ipsi-
jussit occurtere, ita ut honoratores postremo sem-
per essent, usque ad ipsos ex fratribus neptium
viros, qui cum eo sermonem haberent, varisque
illum prosequerentur honoribus, donec ad ipsum
perveniret imperatorem. Ita ille ex Davidici throni
majestate tum coluit hominem, tum officiose exce-
pit. Quibus is elatus, sive quod insitam ab ipsis
natalibus aleret nescio quam ostentationem, post-
quam imperatorum ingressus est prælatum, impe-
ratoria custodia illustribusque aulicis eum do-
culi.

rations miserabilis mortis vitam finivit. De Theodoro Syriota caniclico V Cajac. ad leg. 2 Cod. de Petit. honor. I. x.

(31) *Πρυγκιάτορ* τῆς αβλῆς. Pyrrhogorgii istius, ut et dignitatis primicerii sula qua insignitus fuit, meminit idem Cinnamus, l. ii. At quale fuerit istiusmodi officii palatini munus certa ab illo unico scriptore docetur, praefuisse tempore tubicinibus imperatoris, de quibus agit Codinus, c. v, n. 15, et c. vi, n. 20. Nam etsi non semel de hac dignitate sermonem lugerat idem scriptor, de functione ista sileat. Occurrat præterea primicerius amplius annul. Contingentem l. ii. n. 29.

(32) [P. 464] Τῶν ἐκ' ἀδελφαριῶν αὐτῷ ταῦται
Οὐρανίος, Τιμίος, Στατύμην οἰκτυρῶν εἰ καὶ τοι
γενόνται δύο νεόπτεροι εἶναι, συγγένειαν μεταξύ των
δύο πατέρων εἶναι, οἱ δύο αδελφαριῶν εἶναι συγγένειαν.
Στατύμην οἰκτυρῶν εἰ καὶ τοι γενόνται δύο νεόπτεροι εἶναι,
συγγένειαν μεταξύ των δύο πατέρων εἶναι, οἱ δύο αδελφαριῶν εἶναι συγγένειαν.

(33) Ἔρθα καὶ βασιλεύς. Nemini quippe eq̄o
i. siveenti iu. palatium licetbat ingredi præternum.

centibus, ex loci equo desiliit, ubi id ipsum facere consuevit imperator. Ex quo facto insolentiam fastidiumque illius advertens princeps, multa ad majorem honorem pertinentia deinceps intermisit. Nihil minus eum vidit allocutusque est, et sede humiliori considerere jussit. Sæpius etiam cum illo est congressus, cumque convivio exceptit crebrius. Cum vero ea quæ Renaldus cum imperatore pepigerat Antiochenis non placerent, cum propter copias quibus adjuvare imperatorem tenebantur, civitate nimis prioribus viribus longe imminuta, **186** tum propter patriarcham, qui in posterum Byzantio Antiochiam mittendus erat, venissentque iis de rebus imperatorem supplicaturi, Balduinus quoque eadem rogabat principem, et non difficultem exoratu videntis, concidere ad illius genua legatos jussit. Is vero, animo revolvens ultra res majori esset honori Romanis, ut minorem manum ad militiam conferrent, statim annuit: crebro enim quod supra vires exigitur, vix impletur: cum quantæcumque præterea adductæ copiae ad servitutis argumentum plus satis sufficiant. Pontificem autem aliunde quam Byzantio assumi, negavit se permissurum. Id illi libenter accipientes, in civitatem redierunt.

21. Eum tamen habuere res cum Renaldo gestæ. Interea imperator in Torosum pergere insituit: sed ille primo loca deserta, et montes Tauricos pervagatus; tandem Balduino etiam pro eo apud imperatorem intercedente, venit et ipse in Romanorum castra, supplicis miserandique viri habitu. Admisso itaque Toroso ab imperatore et inter Romani imperii clientes ascripto, bellum solutum est. Sed enim Antiocheni, ubi imperatorem in civitatem suam adventare perceperunt, veriti, ut par erat, ne si intromitterentur Romanorum copiæ, ab iis expellerentur; anxi vero qua ratione imperatorem averterent a proposito, bosco minime sanos commenti prætextus ad illum detulere: quosdam videlicet esse ex suis audaculos, qui imperatorem, cum in **187** urbem inermis omnino veniret (neque enim id futurum aliter putabant) factis insidiis opprimerent. Sed ille dolum adveriens, nequam locum habituram fraudem dixit: mox, converso ad circumstantes sermone, ea fieri non posse respondit, tum propter alia, tum id maxime quod rex quidem procul ab imperatoris corpore inermis incederet, Renaldus autem et alii circa equi phaleras et ephippii lora occupati, pedibus irent sine ullis armis: imperatorem denique magna, uti moris est Barbaroru[m] bipenniferoru[m] turba circumstaret. Ita hosce sermones respuit. Urbem autem ingressurus

Du Cangii notæ.

Ipsi soli imperatori. Vide quæ notanis ad Villéhard. n. 444.

(34) "Eðpar δέ τιτα χθαμαλήν. Prosequitur Tyrius: Deinde ipsis enim ducentibus usque ad ostium tentorii, ubi dominus imperator cum suis illustribus residuebat, cum multa gloria introductus, humanissime ab eo salutatus ei ad osculum pacis crectus, secus eum in sede honesta, humiliore tamen,

A ποιεῖν εἴθιστο. Ἐφ' οἷς ἀγερωχίαν αὐτοῦ καταγεννήσεις ποιεῖν εἰς μᾶλλον εἰς τερψίν δρώντων ἐνέλιπεν αὐτῷ. Εἶδε δὲ δυώς αὐτῶν καὶ προσείπεν ἔδραν τε τινὰ χθαμαλήν. (35) καθιζῆσαι παρθένητο, συνωμήλησέ τε πολλάκις αὐτῷ καὶ ἐν συστήματι παρέλαβεν. Ἐπει δὲ οὐκ ἡρεσκεν Ἀντιοχεῖς τῶν Πενάλωρ ὁμολογημένων ἡ τε δύναμις μεθ' ἣς βασιλεὺς συμμαχεῖν ἐμελλον, δέτε ἀπερρυθηκαίς τῇ πλειστῇ τῆς πάλαι: ἰσχύος, καὶ τὸ ἀρχιερεῖα ἐκ Βυζαντίου ἐπὶ Ἀντιοχεῖαν στέλλεσθαι, καὶ ἥλθον τούτων ἵνεκα βασιλέως δεσμόμενοι, Βαλδουΐνος καὶ ὑπὲρ τούτου τὸν βασιλεῖαν παρηγέτε. Οὗτος ἀφέρεται δὲ ἀναινέμενον γνοὺς καὶ πρὸ τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ τοῖς πρόσδεσις ἀρρέπεται. Ό δὲ ὅπτερον τοὺς δυοῖς μᾶλλον Ρωμαίοις τιμὴν φέρει διεννοησάμενος τὸ μὲν σὺν ἑλάσσονι στρατεύειν δυνάμεις αὐτοῖς ἔδωκε (τὸ τε γάρ ὑπὲρ ἰσχὺν ἀπαιτούμενον ἀφεπομένην ὡς τὰ πολλὰ τὴν παράδοσιν ἔχει, καὶ δὲλλως ἀρχεῖ πρὸς δουλείας ἐνδειξεῖν καὶ τὸ πολλοστὸν ἔστιν οὐ προσαγγέμενον). ἀρχιερέα δὲ ἀλλοθέν ποθεν δὲ μὴ ἐκ Βυζαντίου εἶναι οὐκ ἔφησε καταδέξασθαι. Οὐπερ δύσμενοι ἔχεινοι δεξάμενοι ἐξ τὴν πολιν ἀπηλάτοντο.

κα'. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Πενάλων ἐνταῦθα τὸ πέρας ἴσχε: βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τερόζην (35) ἔνειι λοιπὸν διενεστεῖτο. Ό δὲ τὸ μὲν πρώτων ἐπὶ χώρους τε ἀρχήμονος τα δηρ ἔξτρεπε τὰ Ταυρικά, εἰτα Βαλδουΐνον καὶ περὶ αὐτοῦ τὸν βασιλεῖαν ἰκετεύσαντος: ἥλθε κάκενος [P.108] ἐν τῷ Ρωμαίων στρατοπέδῳ ἱκέτης ἐλεινός. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν προστάμενος δούλοις τε τῶν Ρωμαίων ἐνέγραψε καὶ τὸν πόλεμον λοιπὸν ἐλυσεν. Ἀντιοχεῖς τοίνυν, ἐπιειδὴ τῆς πόλεως ἀπειδανεῖν ἡδη βασιλεὺς ἐμελλεν, ἐδεισον μὲν ὡς τὸ εἰδός, μὴ ποτε Ρωμαίων δυνάμεις ἔδοντεις φρήσασις ἔκειθαν αὐτοὺς ἔξελαύνειν πειράσσονται, οὐκ ἔχοντες δ' ὅπως τὴν βασιλέως ἀποτρέψωσιν δρμήν, στήκησις οὐχ ὄγκεις τινας ἀναπλάσαντες προστῆν αὐτῷ. Άλι δὲ ξαν, ως ἄρα τῶν τινες παρ' αὐτοῖς τολμηταί σύνθοιντο, ἐπιειδὲν βασιλεὺς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέλθῃ μανοπλὸς δὴ πάντως (οὐ γάρ ἔπεισεν ἀλλώς), ἐπιβούλητιν κατ' αὐτοῦ χρήσασθαι. Ἀλλὰ βασιλεὺς τὸν δόλον ἐνιδών οὐκ ἔφη χώραν ἔχειν τὸ πλαστευόμενον, καὶ κατέλεγεν ὑπολεσθῶν τοῖς ἀμφι αὐτῶν δικαίων ἀδύνατα ἔστι ταῦτα, διά τε ἄλλα καὶ οὐχ ἔχειστα τὸ τὸν μὲν ἥγη πολλῷ παθεν τοῦ βασιλείου ἀνόπλιστον μελλει πορεύεσθαι σύμματος, Πενάλων δὲ καὶ τοὺς ἀλλούς περὶ τὰ φάλαρα τοῦ ἐπιπονοῦντος ἔρεστρίδος πονεῖσθαι ιμάντες, πεζῇ τε χωρούντας καὶ δηλουδίνευν παντός. Αὐτὸν τε μήν τὸν βασιλέα πολύν τινα πελεκυφόρων Βαρβάρων

locatus est. Ita cum Amalricus Hierosol. rex constantinopolim ad Manueleum venit, juxta eum dominus rex throno sedet horesto, humiliora tamen, ait idem Tyrius, l. xx, c. 24. V. Cinnamum, p. 206.

(35) Εἰτε Τερόζην. Reconciliatus est pariter Maneli Toros Armeniæ regulus. Κεψ πατρατ Tyrius loco citato..

ζηλίου περιέπειν, ὅσπερ οὗτος ἐστι. Τοὺς μὲν δὴ λόγους τούτους οὐτοὶ ἀπεδοκίμαζεν, εἰς δὲ τὴν πόλιν (36) εἰσελαύνειν μέλλων διττοὺς περιέθετο θύρας, ἀκαμάτῳ σώματος. Ισχὺς πρὸς τοῦτο ἐκγόμενος, "Οὐ δέ καὶ κάνθυν πρὸς τούτοις καταλθόν τινα περιέκειτο, δῆθος τῶν ἱνδον οὐκ ἔλαττον, καὶ στύφος καὶ τάλλα τῷ βασιλεῖ ἐξ θεούς. Οὐ δέ θυμάζειν ἔχει, τοῦ θράμβου τρόπου δὲ ἐν Βυζαντίῳ τελεῖσθαι εἰωθέ τελεσθέντος; Ἡδη, ἐκ τὸν Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χατανθήσεις νεών κοῦφα τε ἀπέβη τοῦ ἱεροῦ καὶ αὖθις ἐπιβαίνειν μέλλων σὺν ἀλματὶ ἀνθεροῖς, ὃσπερ οὐδὲ τῶν φύλων τις καὶ ἀνόπλων. "Οτις δὴ δὴ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς ὑπῆγεται τούτῳ τῇ λεπτοτάχῃ ἀμπεχόμενος οστόλην σὺν τῶν λεπτοπλων τῷ τέλει κανεῖ. Ἐχειρίζοντο δὲ τύπους σταυρικούς, καὶ τὰ λεπτὰ προσφέρειν ἀλγια, ὡς ἐκπελῆχθαι τὸ ξίνον δπαν καὶ ἐπηλυ, ὄρῶν πρὸς τούτοις. Ρενάλδον μὲν καὶ τοὺς ἐπί δέδης Ἀντιοχείων ποσὶν ἀμφὶ τὸν βασιλείον παραβάντας ἵππον (37), Βαλδουΐνον δὲ διδρά, στεφφόφροῦντα, μαρχάν ἀπόθεν ἔφιππον μὲν παντάκαιον δὲ δισκάμαντον πορευόμενον. Οὐ μὲν δὴ θράμβος; ἐπὶ τούτοις τετέλεστο, βασιλεὺς δὲ ἐπὶ ὅτῳ τῇ πόλει παράμεινας ἥπλους ἐκεῖθεν ἀπῆλαυνε. Τοσαύτην γε μήν δουλοπρέπειν Ἀντιοχεῖς εἰς εὐτὸν ἐπεδείχαντο, ὃστε αὐτοῦ τοῖς Ρενάλδου ἐδιατίθοντος δόμοις οὐδεὶς οὐδεμίαν τῶν ἀμφιβαλλόντων παρὰ τοῖς δομογενέσιν ἐδικάσατο δίκην (38) οὐ μή παρὰ Ῥωμαίοις.

χρ. [P. 109] Ταῦτα κατωφθωκῶς βασιλεὺς ἐπὶ Νεραδίνῳ (39) ἔγει τονεσκεύαστο. Ἄλλ' ἐκεῖνος

Du Cangii notes.

(36) Εἰς δὲ τὴν ἀστέρα. Μανουὴλις in urbem Antiochenam summo cum apparatu ingressum describit etiam Νικητᾶς. Sed in primis audiendus hac de re Tyrinus: Peracta igitur in Cilicia Dominicæ Pascha solemnitate, transversis diebus celebribus, versus Antiochiam exercitus dirigit et legionibus usque ad urbem applicatus pro soribus ejus astitit in infinita multitudine formidabilis: ubi dominus patriarcha cum universo clero et populo cum textibus Evangeliorum et omnimodo ecclesiarum ornato obtrinse adiuxit. Rex quoque cum principe ejusdem loci et Ascalonitanis comitiis cum universis tam regni quam Antiocheni principatus proceribus si obviam extens, cum summa gloria imperiali diadema laureatum et augustalibus decoratum insignibus cum tubarum stridore et tympanorum strepiis cum hymnis et canticis in urbem introducunt et usque ad cathedram ecclesiam, ad basilicam videlicet apostolorum Principis, deinde ad palatium cum eadem patrum et plebis prosecutione deducunt.

(37) Βασιλεὺς χαραθέοντας Ιωσήφ. Id ipsum præstiterat Jain ante Raimundus princeps, cum Joannes imp. Antiochiam primum ingressus est. Tyrinus, l. xv, c. 4: Perreniens igitur Antiochiam dominus imperator, cum filiis suis et familiaribus et militis non modica ad urbem ingressus, domino principe dominoque comite stratoris officium exsequitur, etc.

(38) Ἐδικάσατο δίκην. Quandiu Manuel in urbe Antiochena morā egit, cessavit omnis principis Antiocheni jurisdiction, quæ penes imperatorem esse de jure debuit tanquam superiorē dominiū. Speculum Saxonum, l. iii, art. 60: In quamcumque civitatem imperii rex devenerit, ibi telonea vacabunt sibi ei monetæ. Quamcumque etiam prorūciām seu territorium intraverit, iudicium

A duplice induit loricam, indefesso corporis robore ad hoc consumotus. Vestem præterea quamdam lapillis distinctam superinduit, interioribus pondero haud cedente. Diadema denique, aliisque imperatoriis ornamentiis pro more, redimitus est. Quod vero mirari subit, peracto istic eodem modo, quo Byzantii solerat, triumpho, cum ad Petri apostoli pervenisset templum, alacriter equo desiliit, rursusque illum insensurus salutē resiliit in eundem, quod vel leviter armatorum aut inermium vix aliquis potuisse. Tum illi occurrit civitatis pontifex stolam sacerdotalē indutus cum omni clericorum ordine. Tenebant li p̄ræ manibus crures, p̄ferebantque sacra Evangelia: ita ut stupore quadam percillerentur peregrini et advene, cum ad hanc Renaldum, nobilesque Antiochenos, pedibus equum imperatorum circumstantes 188 viderent: Baldwinum autem trum coronatum, equo quidem insidentem, ceterum nullis conspicuum reglis insignibus. In hunc modum transactus est triumphus. Imperator octiduum in urbe intermoratus, inde abscessit. Tanta autem veneratione eum prosecuti sunt Antiocheni, ut quandiu in ipsis Renaldi sedibus mansit, nemo eorum qui controversias exercerent, coram sue gentis judicibus causam dixerit, sed de his Romani cognoverint.

22. His rebus rite confectis in Muradinum expeditiōnē paravit imperator. Verum ut illius perce-

illius sibi vacabit et ei licebit iudicare omnes causas, quæ coram iudice non fuerant incepit aut finit. Eadem habet Wichbild Magdeburgense, art. 8. Erat porro hanc potissimum feudorum, quæ redditibilia et jurabilia appellabant, de quibus fuse ad Joinvillam egimus dissert. 30, conditio, ut quotiescumque superior dominus a vassallo castrum sibi reddi ad magnam aut parvam vim, trato aut pacato, postularet, vassallus eo excederet et dominus superior seu, ut vocabant, capitalis, supremi in eo omnem dominatus jurisdictionem exerceret, eoque nomine vexillum suum in celsiori castri turre erigeret, ibique familiæ sue symbolum per praecomeni proclamari curaret, uti sat probavimus in ea dissertatione. Conditioni vero isti obnoxium Joanni imperat. [P. 465] Antiochiam agnoverat ex pacto Renaldus princeps, præstito corporaliter sacramento, quod domino imperatori Antiochiam ingredi volenti, vel ejus præsidium, sive trato sive pacato, liberum et tranquillum non denegaret introitum. Quo completo fridere vexillum imperiale super principalem præsidii turrem collocatum est, quod Tyrinus narrat, l. xiv, c. ult. Ita vidimus hac ipsa qua scribimus statu regem nostrum Christianissimum Avenionem, ex summi pontificis patrionio provinciæ comitatus urbem ingressum 20 Mart. an. 1160 a consulibus et civibus ut dominum et provinciæ comitem consulatum et elaginum quandiu in urbe moram egit ceseasse pontificiam jurisdictionem, regiam solam locum habuisse, regem præsterea carceri mancipatos donasse libertate et noxarum gratiam reis fecisse.

(39) Ἐκ Νεραδίνου. Eadem habet Tyrinus, c. 25.

pit aduentum, Sanctegidiani comitis filium, Italicam gentis virum, eumque qui Palæstinis præterat equitibus, quem magistrum templi Latini vocant, ambos homines claros, carceribus exemit vinculisque solvit : insuper etiam alios nobiles complures ; gregoræ vero et paasim collectæ multitudinis ad sex millia, quos maxime de Alemannorum et Germanorum exercitu ceperal, cum bellum in Asia illi gererent. His peractis, seculurum se præterea ad bella Asiatica principem pollicitus est Nuradinus : quibus admissis conditionibus imperator a proposito destitutus. Sed non multo interjectio tempore pacista convellere aggressus est, etsi quæ statuerat haud conseruit, ut deinceps coenmemorabitur. Saracenorum enim agmen, inscio Nuradino, in Romanorum aliquot qui pabulum exierant, strucis insidiis irruerunt. Qund ubi imperator cognovit, loco et ipse maxime **189** idoneo insidiis locat, ac prima luce nec opinantes adoritur. His in fugam actis venandi tactus desiderio, in superiora Syriae loca venatum abiit : rem susus quæ bac ætate etiam audientibus horrorem incutiat. Præcedebant igitur haud plus quam sex viri, qui ferarum cubilia investigarent. Nec longe adeo erant progressi, cum quatuor et virginū ex hostibus armati prodiere et in eorum conspectum venere, ut quosdam Romanos dolo ad positum a tergo in insidiis exercitum pertraherent. Simil atque id adverterunt illi ferarum Indagatores, continuo in profluentem, qui coram aderat, amnem sese demisere, nandoque illum emensi contendere ad imperatorem, et quæ sibi accidissent retulere. Verum ille nihil usque ejusmodi perturbatus nuntio : « Eamus, inquit, quo loco esse hostem dicitis. » Cum vero cunctarentur illi, ipse admissis habenis equo in hostes fertur. Sed mox innumerus Saracenorum exercitus super locis illis drepente apparuit. Nec cunctatus tamen magno impetu in medios irruit bellatores, iisque numero licet præpollentibus in fugam versis, insequili hostes non prius abstatit, quam in adjacentia præsidia sese recépissent ; isque, ubi prælium contigit, campus cæsorum corporibus opertus est. Ob hæc igitur ad exercitum reversus, quæ sanciverat pacta solvere, ut dixi, voluit : sed allati ex Occidente rumores quidam, res **190** ibi novari nuntiantes, ab inceptio eum prohibuerent. Eodem etiam tempore Baldwinus manu Iesus est ejusmodi ab causa. Venanti iis in locis principi, aderat et ipse in ea exercitatione socius. Nam qui in cæteris rebus imperatorem admirabatur, num et in ea præstaret, cognoscere

Du Cangii notes.

(40) Τὴν Σαγγάλην υἱός. Tyrius : *Inde missis nuntiis ad Noradinum, qui forte Halapie tunc erat, obtinet per legatos quendam Bertrandum comitis Sancti Egidii naturalem filium cum quibusdam aliis concupiscentiis sibi dari. Iuse vero rostrum suum non multo interfecto temporis intervallo revocantibus cum curis domesticis, ad propria reversus est. Fuit Bertrandus Alphonsi Sanctegidiani seu S. Egidii vel Tolose comitis filius notus, qui existente parente apud Cesaream Palæstine an. 1148, dum*

A τῇ ἐφοδίᾳ γνοὺς τὸν Σωγγέλη Πωσενούλα (40) ἀνδραὶ Ταῦλον καὶ τὸν τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ ἔφεστωτε. Ιππαῖσιν, δὲ Τέμπλου Μαΐστορα (41) Λατίνοι διοράζονται, ἐπισημοτάτους ἀμφω, πρὸς δὲ καὶ τῶν εὐγενῶν πολλούς. Τοῦ γε μήνι ἀγελασοῦ καὶ σύγκλυδος ὅχλου εἰς ἑξαετικούς μάλιστα, οἱ ἐκ τῆς Ἀλαμανῶν καὶ Γερμανῶν ἐπύγχανον ἑωρημένοι τούτῳ στρατῖδες, ὅπηνίκα ἐκεῖνοι ἐπὶ Αἴσαν διεράτευον. Ταῦτα Νουραδίνι ἐποιεῖ, πρὸς δὲ καὶ συνδιφέρειν βασιλεὺς τὰς ἐν Αἴσῃ διωμαδόγηκε μάχας ἄροις προσδεξάμενος αὐτὸν ἀπέσχετο τοῦ σκοποῦ. Ἐλλ' ἀλλγενοὶ διτερον καταλύειν ὥρμην τὰ διδεγμένα· οἱ μήνι καὶ πάρα τὸν σκοπὸν ἔδωκεν, ὡς δῆλον ἔχεις γενήσεται. Σαρακηνῶν γάρ διμείος, τοῦ Νουραδίνι μηδὲν συνειδήτος, προσδοχήσαντες Ῥωμαίον τῶν ἐπὶ χορταγωγίαν ἴσνειν ἐκάκουν τινάς. «Ο γνοὺς βασιλεὺς ἐνέδρας καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιτριβεῖρ τῷ τῷ χώρου ἐκείνου στησάμενος ἀμά τιμέρι καὶ αὐτὸς συνεπιτίθεται τούτοις μηδὲν προϊδούσιν. Ἐπειδὲ ἐπέριψατο, κυνηγεσίων ἐπιθυμήσας ἔχεις παρὰ τοῖς ἀνωτάτω πεδίοις Συρίας θηρεύσων, πρᾶγμα κατὰ ταῦς νῦν χρόνους καὶ ἀκουσθήτας φοβερόν. Προφεσταν τούνναν αὐτοῦ ἀνδρεῖς, οἵς Ἱργον κοίτας θηρῶν ἀνιγνεύειν, οὐ πλειοὺς τῶν ἔξι· ἀλλ' οὐκαὶ ἐπὶ πλειστον προτῆλθον, καὶ τέσσαρες, καὶ εἷκοσι πολεμίων διπλοφόροι παρεφάνησαν τούτοις, Ἱργον ποιούμενοι, ὅπως Ῥωμαίων τινάς δῶλων ἐπὶ τὴν κατὰ νῶτου ἀλλοχώσαν παρεξελκύσωσι στρατιάν. Ἀμα τε οὖν εἰδὼν οἱ θηροσκόποι ἐκεῖνοι, καὶ ἀμα εἰς τὸ παρὰ πόδας αὐτοῖς ποταμοῦ βεῦμα καθῆκαν ἕαυτοῖς διανηξάμενοι τε ἐπὶ βασιλέας ἥλθον τὰ συμπεπτωκάτα σφίσι μηνύντες. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀκοὴν οὐ διαταρχύθεις « Ἄγωμεν, ἔφη, ἵνα τοὺς πολεμίους είναι φατέ. » Τῶν δὲ ὀκνήσει πολλῇ ἐχομένων, αὐτὸς διὰ τῷ ἱππῷ ἐπιτρέψας γαλινὸν τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Ἐξέπινα τοίνους Σαρακηνῶν στρατιά τῶν τῇδε ὑπερκύπασα χωρῶν μυριοπληθῆς ἔξεφάνη. Ὁ δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενος σὺν δύμῃ πολλῇ παρὰ μέσους εἰσπίπτει ἀνδρας διπλάτας οὗτω πολλούς, καὶ δὴ τρεψάμενος αὐτοὺς οὐ πρότερον διώκων ἐπαύσατο, πρὶν ἐντὸς φρουρίων ἀπειλεῖται θρυταῖς εἰσέπεσον φεύγοντες οἱ πολέμιοι, νεκρῶν τε ἐπλήσθη τὸ πεδίον ἐκεῖνο. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀναχωρήσας τὰ δεδογμένα, ὃτεροι εἰρηται, παρακινεῖν θύελεν. Ἀλλὰ φῆμας τινες ἐς ἐπέκρας ἐπιστῶσαι, αἱ δὴ νεοχωμάθηται τὰ τῇδε διηγεῖτον, διεκώλυσεν τούτον τῆς ἐγγειρήσεως. [P. 110] Τότε καὶ Βαλδουίνῳ (42) κατεάγκειν ἡ χειρ ἀπ' αἰτίας τούτος. Θηρευμένῳ ἐνταῦθα τῷ βασιλεῖ παρῆν καὶ αὐτὸς τοῦ γυμναστοῦ κοινωνός. Τοις γάρ

castrum quoddam comitis Tripolitani patrnelis sui ingrederebatur, dolo ejusdem cum sorore a Turcis captus est, uti narrat Robertus de Monte.

(41) Τέμπλου μαΐστορα. Bernardus de Tremelay seu de Tremblay, cuius meminit Tyrius, l. xvii, c. 21, erat hac tempestate magister Templi.

(42) Τότε καὶ Βαλδουίνῳ. Id ipsum etiam de Baldwinio scribit Tyrius, l. xviii, c. 15, et quantum Manuel ipse in curando regis vulnere studium adhibuerit accurate enarrat.

ὅλοις κατεινέκτε πληγμένος τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοῦ μέρος εἰ γε εύδοξιμοί γνῶναι θεοί. Ταῖς τούν τοῦ βασιλέως συνεπεκτείνεσθαι καὶ αὐτὸς φιλοτρόπουμέν ὅρμεῖς δαιμόνιόν τινα περὶ ταῦτα στρεφόμενος ἡρώιν. Ελαύς σὸν τῷ Ἱππαῷ κατοισθῆσας τὴν τε γέρα, ὃς περ εἱρήται, κακῶς ἐπαθεν, ἦν τῷ παραυτίᾳ καταδῆσας βασιλεὺς τὰ εἰκότα τε ἐπιμελησάμενος; ἀλιγαῖς διτέρον ἀπῆλλαξεν τὴν τιμὴν. Ἡν γάρ καὶ τὰ γε τοιάυτα πολλοὺς τῶν διὰ θεοῦ περὶ τὴν λατρῶν ἀναστραφέντων παρελαύνων τέχνην (αα). Ἀμέλει καὶ φλέβας εἴδον αὐτὸν Ἕγωγες τέλεντα καὶ φάρμακα νοσούσι τεχνιτῶν ἀπορίᾳ παρεχόμενον, ἥδη δὲ καὶ πολλὰ τῶν Ἀσκληπιαδῶν συνεισενεγκάμενον ἐπιστῆμη, ἀπερ ἄγνωστα ταύτῃ τοῦ παντὸς ἔμεινεν αὐτόν, τῶν δοσαὶ ἐπικρίθεσθαι πέψυκε καὶ δοσ ποτὰ, δὲ καὶ ἔξεστι τῷ γε βουλομένῳ ἐκ τῶν κοινῶν ἀναγενθεῖ νοσοκομείων, & ξενῶντας καλεῖσθαι ἔθος οἰστίν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσούτον. Οὐ δὲ βασιλεὺς τῆς ἐπὶ Βυζάντιον λοιπὸν ἀμέρμητο. Οὓς δὲ τὴν ἱστομωτέραν ὀδεύσεις, Περιφυλίας ἀφέμενος διὰ Δυκανούς μέσης τῶν στρατὸν ἤγε, καίτοι πολλὰ πρὶς; τούτο τοῦ σουλτάνου ἀπολέγοντος. Ἐπειδὴ γοῦν (ββ) Ἀράνθης ἀγχοῦ πολεως ἀγένετο, καταπλαγέντες αἱ Πέρσαι φύγοντες, οἰδέμενοι εὐτίκα Ρωμαίους Τιχονίφ προσβαλεν. Ω; δὲ οὐδὲν αὐτοῖς πρὸς τῶν Ρωμαίων δχαρι ἀγένετο, ἀνεθάρησάν τε καὶ τῶν ἐπιτεθέντων ἰκέφροντες ἀφθονα τούτοις παρεῖχον. Ἀλλ' οὐκ ἡν μέχρι παντὸς Πέρσαις τὸν ἀντρεφόμενον σφίσι χόλον κατασχεν. Ἀμέλει καὶ τὸν Κεττυαεικὸν γεγονότων ἥδη Ρωμαίων, τισιν αὐτῶν τοῦ λοιποῦ στρατεύματος ἀπορρίγεισιν ἐπιθέμενοι ἔχτεινάν τε καὶ ζωοὺς εἶλον. Οὐ δὲ βασιλεὺς τότε μὴν ἐπὶ Βυζάντιον ἤδε, θραμβόν τε καταγάγων μέγιστον

(P. 111] χγ. Ὁλίγῳ δὲ διτέρον Πέρσας ἀμύνονται τῆς ἐς αὐτὸν παροινίας διανοηθεῖς ἐς τὰς Κυψέλλων παδιάδας; τὸν στρατὸν ἤγειραν. Ἐν τούτῳ δὲ ἐπὶ τοὺς ἐν Ασίᾳ ἀρχάς τινας διέποντας Ρωμαίων πέμψας ἐκέλευσε κατὰ ταχέον τινα χρήνον ἀλλοθεν διλον ἀμβαλεῖν εἰς τὸ Περσικόν. Ἐπολέι δὲ ταῦτα δοκος ἵκαστοι Περσῶν ἐπιθεθέντεν ἀλλήλοις ἀδυνάτως

A gestilebat. Itaque agilitatem et perniciatem principis, mire in his exerciti, imitari contendens, imprudens cum equo concidit, et, ut dixi, manum graviter læsit; quam in praesentia alligans imperator, idoneis adhibitis remediis, paucis post diebus sanavit. In his enim illorum superabat artem, qui se per omnem vitam in medicina exerceuerant. Inde et venas egomet secantem videt, et pharmaca segnolis, medicorum penuria, præbentem. Ad hæc multa Asclepiadum scientiæ addidit, quæ illi a tot sacerulis fuerant incognita, tum in fomentis, tum in ipsis potionibus; quæ omnia colligere facile quivis poterit ex communib[us] nosocomiis, quæ xenones vocari vulgo solent. Inde Byzantium reverti statuit imperator: ut vero breviori itinere eo perveniret, relicta Pamphylia, per medium Lycaoniam exercitum egit, licet multum obnitente sultano. Ubi autem ad Arandem civitatem pervenit, consternati Persæ fugam capessivore, Romanos statim ad Iconium castræ posituros rati. Verum ut adverterunt ab iis hostile nibil perpetrari, resumpta fiducia, commatum 191 abunde illis suppeditarunt. Non potuere tamen omnino Persæ conceptam pridem animo indignationem contineare: adeo ut cum jam ad Cotyæum essent Romani, nonnullos ex iis qui a cætero exercitu longius evagati fuerant, agressi, pariliū cæderent, partim vivos caperent. Imperator igitur Byzantium rediit, peracto quo triumpho, ac Deo ob partas victorias actis gratiis, palatum ingressus est.

C. Ἐπειδὴ τοῦτον τοῦ λοιποῦ στρατεύματος ἀπορρίγεισιν ἐπιθέμενοι ἔχτεινάν τε καὶ ζωοὺς εἶλον. Οὐ δὲ βασιλεὺς τότε μὴν θεῷ τὰ ἐπινίκια θύσας τὸν παλατικὸν κατῆκθη.

2. Non multo interjecto tempore, imperator, cunis ob illatas sibi injurias ulcisci Persas decrevisset, ad Cypsellorum campos exercitum collegit: interimque misit ad Romanos, qui in Asia praefectorias obtinebant, et, ut certo quodam tempore eorum quisque in Persicos agros irrueret, imperavit. Hæc autem ideo fecit, ne possent Persæ sibi invicem opem

Du Cangii notæ.

(αα) Ἔγ τὴν καὶ τὰ γε τοιαῦτα πολλοὺς τῶν διὰ θεοῦ περὶ τὴν λατρῶν ἀριστραφέτων παρελόντων τέχνην. Posset mirari quis, describi nobis a Cinnamo Maurelem, modo contra maxima hostium agmina solum pugnante et vincentem; modo medicum factum, et soleritissimum, sanante vulnera, pharmaca agrotis dantem, et novorum fomentorum, tum potionum inventorem; modo nescio quid non agentem rarum et insolens imperatoribus. De Alexandro Magno identidem scripsere veteres non circa, ut opinor, hyperholen. De Mithridate illo Pouti rege ex Laneo Cn. Pompei liberto refert Aulus Gellius, eum medicinæ et remediiorum in genuso soleritatem suisse, solitumque eorum anguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent. Noster an haec exemplo habuerit, an quædam affluxerit, nihil ad me. Ipsum, si libet, audi se tuente in iis quæ proxime sequuntur, et falsis suspicionibus existemem. Hæc mihi cum nuntiata sunt, minus tara ridebantur. Supra fidem

Cornelii Tollii notæ.

D namque credebam, unum hominem aliquot millia superare, unque hasta infinitam armatorum multitudinem profigare. Quapropter cum ad nullum interdum principis, accedens, nonnullos audirem in certiū effentes tanta opera, imperatori palpantia, certum illorum relinquam. Mores enim mihi sunt ad adulandum a natura inhabiles; neque ultra aut sciens verbum minimum nisi cum veritate et ore libero proferam. Illa vero hujuscemodi eos, qui in domo augusta officiis præterant, quire in magistris erant, depingere et exornare cœuebam, donec his oris rem compiri, quippe et ipse quandoque mediis hostibus implicitus, cum ridi imperatorem hunc tuis Persarum phalangibus resistente. Haec Ipse satis honeste, satis ingenue. Et certe si pri etiam homines conquasti, nihil esse quod non mendax Graecia auderet in historia; nos uique de recentiorum scriptorum sive notissimus diligentius aut morosius inquirere. Sed nunc ad reliqua pergamus.

ferre. Quod quidem non modice rem Persicam Αἴγαους, διπερ αἱ; ἔργον ἐκδέν μεγάλα τὴν Περσῶν ἐλύτησε. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἀμφὶ τρεῖς ἡδη χειμερινὰς δὲ ἥλιος ἴγενετο, διὰ τοῦ Ἐλλησπόντου πορθμοῦ ἐπὶ Ἀσίαν διεβὰς ἀγρι Λορυλεῖου ἥλθε περὶ διηρώων τῷ ποταμῷ, ὃν δὲ μὲν Βεθνός πρὸς τῶν ἐγχωρίων, Θύρρος δὲ ἀπέρος [Ρ. 112] ὄνομά εσται, τὴν περιοικίδα τε πάσαν καταδεξαμῶν μυρίαν ἔκειθεν ἀνδρῶν καὶ ζώνων διλλῶν ἤλασε πλεύθεν. Πέρσαι δὲ τῆς τῶν σφετέρων αἰσθέμενοι ἀπωλεῖς κατὰ συστήματα καὶ λόγους ἡδη προφαίνεσθαι ἡρεάντο. Βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν ἄλλον Ρωμαίων στρατὸν λησθόμενον τὰ ἐν ποσὶν ἐπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὰ ἀποκτητὰ τὸν τῆς χωρίων ἀναδραμῶν σὺν διλγριοῖς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνατάνειν τὰς βασιλείους ἐκβεισος φόρμιγγας (44), δέος ἐντεῦθεν ἐμποιεῖν τοὺς πολεμίους μηχανώμενος βασιλέα τοῦ πολέμου τούδε στρατηγεῖν οἰηθεῖσα Πολλὰ γάρ πολλάκις αὐτοχειρὶς κατὰ τῶν Βερβάρων τούτων χρησάμενος, εἰ ποτε λοεῖν ἀπροσδοκητές αὐτοῖς ἐξεφάνη, σκηπτὸς μόνον οὐ τούτοις ἐδόκει, καὶ ὑπεχωρών μηδὲν αἰδεσθέντες, χιλιάδες, φυσὶν, ἀν οὕτω τύχῃ, καὶ μυριάδες, ὀπλοφοροῦντες, ἀνδρες καὶ σινηδόφρακτοι. Ταῦτα ἀμοι γε εἰς ἀχοήν πίποντα ἤτεν διληθῆ ἐδόκει, νοσκερ οὐδὲ τὰ Φωκᾶ καὶ Τζιμισκῆ ἔργα τῶν οὐ λιαν ἀρχαίων τούτων αὐτοκρατόρων, ἢ εἰ τινες ἀλλοι παρ' αὐτοὺς ἐπ' ἀνδρείᾳ διοματεῖσον. Εἶναι γάρ πέρα πίστεως, ἀνδρῶς ἐνδεις διας ἤτησθαι χιλιάδας καὶ δόρατα ἐν μυριοπλήθεις καταγωνίζεσθαι πανοπλίας. "Οθεν εἰ καὶ ποτε τοῖς βασιλείοις ἐπιχωρίάων αὐλαῖς τὰ τηλίκα τῶν ἔργων ἀποθειαζόντων ἀκήκοα τῷ βασιλεῖ, Ιτιγιῶν τοῦ συλλόγου ἀπεσκήδων. Φύσει γάρ πρὸς κολακεῖσαν δέσσοντα ἐμπέψυχα μοι τὸ δῆμος, καὶ οὐδὲ ἀν οὔδε δῆμα σμικρὸν ἐκῶν ίέναι προείμην δι: μή σὸν ἀληθεῖα καὶ στόματι ἐλευθέρῳ. Τὰ δὲ τοιαῦτα τοῖς ἐν ταῖς ἀρχαῖς δει πρὸς τοῦ δήμου καὶ τοῖς ἐν τελεῖσι καταγραπτηρίζεσθαι εἰλῶν, ένως εἰς δῆμον ἤλθε μοι τὰ τοῦ πράγματος ἐν μέσοις καὶ αὐτῷ πολεμίους οὕτω τυχόν πιριεύημαντος καὶ τοῦ σχεδὸν ὅρῶντες τὸν αὐτοκράτορα τούτον φάλαγγιν διαις ἀντικαθιστάμενον Περσικαῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ καιρὸν ἡ ιστορία διηγησται, τὸ δὲ νῦν τῶν προτεθέντων ἐχώμεθα. Εἶχε μὲν τὸν βασιλέα τὰ τῶν χώρων ἔκεινων ὑγῆδα, δὲ δὲ Ρωμαίων στρατὸς ἐνδοτέρω ἡδη χωρῆσας Δ Ελαθε στρατεύμασι Περσικοῖς ἐξ ἀπροσδοκήσου περιτυχών. Ἀγχεμάχου τοίνυν γενομένης τῆς προσβολῆς, ἐπειδὴ πονεῖσθαι τὸ Ρωμαϊκὸν ἡρεάτο, αἰσθέμενος ὁ βασιλεὺς ἀπὸ βυτῆρος ἐπ' αὐτοὺς ἤλαυνε, μήτε θύρακα ἐνδεις μήτε τῷ τῶν διλλῶν δι: μή ἀσπίδι τὸ σῶμα φραξάμενος. Ταχὺ γοῦν εἰς μέσους εἰσωθῆσας τοὺς πολεμίους ἐκτὸν ἔργα χειρὸς ἐπεδείκνυ θυμαστὰ τῷ ἔιφει πάλων δει τὸν περατυγχάνοντα. δει καὶ νῦντα δεσωκότων ἡδη αὐτὸς κατόπιν, δόρατος αὐτῷ κομισθέντος, ἰδεωκεν οὐδένα καιρὸν ἀνιείτο. Μέχρι μὲν οὖν πολλοῦ ἐφευγον ἀμεταστρεπτοί, μηδὲ ἐκεῖο κατανοεῖν ἔχοντες εἰ-

Du Cangii noīō.

(44) *Bασιλείους φόρμιγγας.* De tubis imperatoriis vide Codinum de Off. c. 5. n. 15.

πολευθρουπότατον [P. 113] οὐτω στράτευμα πρὸς ἄνδρος διώκοιτο ἀνός. Τὸ γὰρ δέος κατάκρας αὐτῶν παριτεγονὸς ἐπεισότει ταῖς θύεσι δεινῶς. Ἐπει δὲ ποτὲ διέγνωστο σφίσι τὸ πρᾶγμα, πολλὰ ἕτης ἀνανδρίας ἀλλήλους ἐπιτωθάσαντες ἀνθρόν ἐπεστράφησάν τε καὶ ἀντιμέτωποι αὐτῷ ἐστῆσαν. Οὐ μὴν τῇ ἀκρατῶς ἐξεχόντο καθάπαξ τῷ δέοις τὰς ὀρμάς ἀναστράζομενοι φαρέτρα; δὲ διὰς ἔκένουν, δὲ τῇ ἀστεῖᾳ παρ' ἀκάτερα στρεψόμενος τὰς βολὰς ἀπωθούμενος ἔξω βελῶν τὸ σῶμα διετήρει. Ἡνδέτις ἐν Πίρτας ἀνήρ θυμοειδῆς καὶ δραστήριος. Οὗτος ἐπειδὴ μηδένα ἔξι ἀπάντων βασιλεὺς πρὸς μάχην ἀντικαθιστάμενον ἔώρα, ὑπερέζεσας τῷ θυμῷ τῶν συμφύλων αὐτῷ τινος τὸ ξίφος τῶν χειρῶν ἀπεσπάσας ὡς πατάξων ἐφέρετο τοῦτον. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τῶν τριχῶν λαδόμενος ἀλλοις εἶλκεν ἅμα τρισὶ γενναιοῖς καὶ τούτοις ἐφ' οἷς ἀντιπράττεταιν οὐκ ἔχοντες οἱ ἄλλοι, ψυχοντο ἀπίστοτες. Βασιλεὺς δὲ σὺν τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκεν, ἐπειδὴ ταῖς τὴν χειμερίαν ὥραν σφοδροτέραν ἐγκειμένην ἔώρα, ἐπὶ Βυζάντιον ἐχώρει.

χ'. Ἀλλ' ἔρτι μὲν ἡ κατὰ Βιθυνίαν εἶχε τοῦτον τολίχην, ἵνα τοὺς ἐκ Φιλομέλου δεσμώτας Ῥωμαίων ἐνοικιάσαμενος ἐφθη (Πύλαι ταῦτα τὸ δνομα), καὶ τρέσσεον ἐκ τοῦ σουλτάνου ἀφικομένοις ἐνταῦθα που χρηματίσας, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγίας αὐτοὺς ἀπαγγελούντας ἔγνω, αὐτοὺς μὲν ἀπεπέμψατο ἀπειληστόμενος, στὶς γε μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ ποιούντων οὐκ εἰς μαχράν ἡ Ῥωμαίων τῆς σφετέρας καταδραμέται ἕπος; καὶ λέσονται πάντα πολλῷ μᾶλλον ἡ νῦν. 'Ο δὲ ἐπ' ὀλίγον τῇ Αὔγουστῃ συνδιατρίψας χρόνον, εἰτα ἐκεῖθεν μεταβότες (εἶχε γὰρ αὐτὸν χωρίον τηνικάδε τοῖς τὴν περιστανόν διαβάντα Ριτζέον πρὸς τῶν ὁγχωρίων κεκλημένον), ἐπὶ τὴν ἀντιπορθμον ἡθεν, ἐκεῖθέν τε ὁδῷ προιών διὰ τῶν ἀγχιάλων πολεων ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου καταλαμβάνει, διεν συσκευασάμενος ἐμβάλλει τῇ Περσικῇ. Οἱ μέντοι πρέσσεοι διὰ τῶν Δορυλαίου πεδιάδων ἴσντες, ἀγνῶτές τε διὰ τοῦτο τὸ περάπαν τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἡσαν ὅρμη, καὶ τοῖς Βυζαντίου προσαπειοῖς διατριβήν αὐτὸν ποιεῖσθαι ἰσχυρίζοντο. 'Οθεν καὶ τῆς Ῥωμαίων ἐρδοῦ πανταχόθεν διαγγελλομένης, Πέρσαι τὰ πρώτα κομιδὴ διπιστον εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡγούντο, ἐπει δὲ αὐτοπτησάντων ἡδη πολλῶν ἡκουσαν, τότε δὴ πανστρεψει κινηθέντες ὑπαντάσσειν ἡκείγοντο. 'Ἐπ' οὖντι γὰρ οὐτω παθεῖνται βάρβαρος ὡς ἐπὶ χρημάτων ἡ κτημάτων ἀποβαλλῆ. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ μηδέπω γνῶναι Πέρσαις τὰ πριστόμενα οἰηθεῖς, τὸ μὲν ἀλλο Ῥωμαίων στράτευμα πρῶσον ἐπὶ διαρπαγὴν ἐπεμψεν, δὲ κατόπιν τὸν διάγοις ἐχώρει. 'Οθεν καὶ Πέρσαις κεκινησθαις ἡδη παμπληθεῖ [P. 114] ἀκούσαντες Ῥωμαῖοι, συνεπεράχθησαν μὲν ὡς τὸ εἰχός, δὲλλως τε καὶ βασιλέως μὴ συμπαρόντος αὐτοῖς, ὡς δὲ ἡδη ἀνεμίγνυτο τούτοις καὶ αὐτός ἔγνω γὰρ τὴν Περσῶν ἐφοδον, ἀναθαρσήσαντες λοιπὸν συντονώτερον ἐπορεύοντο. Ἐπει δὲ ὄψει τῇ ἡμέρᾳ ἦν, τῶν ἱππων ἀποδάντες τοῖς τε ἵπποις φορβήν κατὰ τὸ ἔθος ἐδίδουν καὶ πρὸς βραχὺν διεγαπαυσάμενοι, νυκτὸς ἡδη ἐπιλέθο-

A Verum ut tandem quid rei esset animadvertnit, mutuam sibi invicem objicientes ignaviam, drepente se convertunt principique seso opponunt. Neque tamen stacres ivere in pugnam, impetu retundente adhuc metu: cumque pharetras suas exhauirent, nibilo minus ille, repulsis clypeo undique vibratis telis, corpus inviolatum servavit. Erat vero apud Persas vir animo præcellens manuque impiger, qui ubi neminem ex omnibus cum imperatore ad certamen descendere perspexit, ira effervescens, arrepto de popularis cujusdam manibus gladio, ad eum percutiendum irruit. Sed princeps erinibus prehensum hominem trahit, atque una 194 cum tribus aliis, viris et ipsis magnanimis, abduxit. Id ubi viderunt cæteri, nec se esse resistendo pares, fugam conseruat in iero. Ille autem cum dictis captivis in castra reversus est; cumque blemiem acerrimam videret jamjam imminentem, Byzantium rediit.

C 23. Sed mox in oppidum illud Bithynie pervenit, quod deductis Philomelio Romanis captivis inhabandum concesserat, cui Pyæ nomen. Ibi convenere missi ab sultano legati, quos, ut nihil sani ab illis afferri vidit, domum remisit, additis minis; nisi facerent ea quae ipso vellet, brevi equitatum Romanum incursaturum illorum agros, et multo hostilius quam nunc omnia depopulaturum. Tum aliquandiu apud Augustam moratus (transgressum enim fretum substiterat in loco, quem Rizium vocant indigenæ), inde in adversam ripam trajecit. Hinc facto per maritimas civitates itinere, pervenit Philadelphia, ex qua rebus omnibus rite comparatis Persidem invasit. Interea profligentes per Doryzæ campos legati, imperatorem in agros suos irruptionem fecisse prorsus ignari, illum in vicinis Byzantio prædiis versari affirmabant. Undo cum Romanorum undique nuntiaretur irruptio, rem primo incredibilem esse omnino credebant Persæ. Sed ubi a plurimis conspectos esse intellexerunt, tum vero festinarunt cum universis copiis occurrere. 195 Nulla enim re alia æque commovetur Barbaros ac suarum rerum et possessionum amissione. Imperator autem haudquaquam adhuc scire Persas quæ agebantur ratus, aliquot Romanorum copias ad prædam faciendam præmissit, ipseque a tergo cum paucis subsequitur. Verum ut audi vere Romani adventare Persæ cum numero exercitiū, continuo illos invasit pavor, eo magis quod ab illis abesset princeps. Sed postquam ille, intellectu Persarum adventu, ad eos accessit, collectis animis majori cum contentione deinceps progrediebantur. Cum jam adreperaseret, ex equis desilientes pabulumque illis de more præbentes paulisper quievere: deinde ut nox ipsa advenit, præeuntibus laternis, iter fecerunt. In hunc autem modum confectæ sunt ejusmodi laternæ. Quadrilaterum quid in rebi formam ferro elaborant, quod circumambiant distinctæ per intervalla rectæ

virgulae, in inferiori sei parte latiores et sensim A desinentes in acutum. A medio cubo exsurgentem aliam virgulam ferream statuunt, non quidem casteris similem, sed primum spissiorem ac crassiorem, in acutum perinde paulatim desinente. Virgulas deinde quae cubum ambiant circulis revincientes lychenichum veluti conscient, quem bastarum cespitibus appendunt. Tum linea quedam testa in longitudinem discissa sullo sevo inuncta ac diligenter contorta unicuique eminentium et in senectam desinuentium ferrearum virgarum affigunt, quibus accensis magnum **196** adeo lumen inde diffunduntur, ut arte quasi perfecta dies exercitibus videatur. de laternis quidem haec sufficiant. Ceterum cum Romanorum copia, gravi delapsa nive, et cunctis ubique itineribus, longe ea qua insistendum erait via aberrassent, in periculosa et incommoda incidunt loca, nisi errore statim cognito imperator, arreptaque laterna hac illac circumiens invenisset viam, et in proximam regionem exercitum feliciter perduisset. Postquam inde ad locum, Sarapata Mylonis ab incolis appellatum, accessit, ex eo corporis excusione facere; enjus rei vulgata ubique fauna, cum ad terrae istius principem, nomine Solymannum, pervenisset, adduci vix ille potuit, ut dictis fidem praestaret. Unde Pupacem cognatum, qui tum sibi aderat, et in imperatoris conspectum superius venerat, misit, ut proxime accedens ad Romanos, num ipse adesset imperator, quantum fieri posset disquereret. Pupaces igitur, illo statim agito, ex equo desiliit, et humillime eum allocutus est. Qui ubi dicit quis esset, et quorū esset missus: « Hoc inquit, Solymano nuntiabis: cum quianam ille sit qui Persidem depopulatur percontaris, perinde facis ac si conflagrante domo tua, quomodo ignem extinguis **197** nihil sollicitus, quis in seculis imminiserit curiosius inquireres. Null igitur in posterum ignorantia malum pavorem quasi velo contegere. Ignorantia enim simulatio, quando cum ratione non est conjuncta, nequaquam illum, qui ea uititur, a probro soleat liberare. Id potissimum principis et imperatoris munus est, pro patria discrimen subire et momenta rerum agendiarum ponderare: quae si non ille apprehenderit, jam perdidit omnia. Sed et alias in te locum non habet simulatio. En agnoscis et satis conjectas, quis sit qui Persas castigat: quodsi adhuc libet decernere acce, nihil impedio. » His dictis Pupacem dimisit: ac deinde obviis quibusque vastatis et consumptis retro cessit, rem aggressus, priusquam illa perageretur, prorsus incredibilem. Aint enim hanc amplius sexaginta bellatoribus aciem istam suisse constitutam. Tum vero summum in discrimen adductae Romanorum res praeter opinionem servatae sunt. Persae siquidem ingenii multitudine ex eo tempore congregati, loca idonea

B μέντος, δρantes όπε λαμπτήρει τὸν δρόμον έποιεῦντο. « Εστι δὲ τὸ τῶν λαμπτήρων χρῆμα τοιοῦτον. Κύβον τινὰ σιδήρου πεποιημένον δρᾶς τούτῳ ἐνεργόζουσι κατὰ δέχειάν τινας ἐκ πλατός ήρέμα πρὸς δέξιν ληγούσας ἀεί· κατὰ μέσον μέντος τὸν κύβον ἐτέραν ιστάσι σιδήρῳ καὶ τεύτην, εἰδούσι κατὰ τὰς ἄλλας, ἀλλὰ παχελον μὲν τὸ πρῶτον δέξιαν δὲ πάς κατὰ βραχὺ γινομένην· ζωστήρει τέ τισι τὰς κύκλου περιλαβόντες οἴονται λυχνοῦσκον ἀποτελεῖσιν ἐπὶ τὸ δορατῶν ἐντιθέσιν ἀκραντον· εἴται λίγα τινα θηρία κατὰ μῆκος διελόντες ὑστερό περιθύουσι σιδέται, ἀλλαγαντές τε ἐπιφελῶν, ἀκάτοτον τῶν δέξιν ληγύστων περιπέρουσιν αὐτὰ σιδήρων, πυρί τε καιομένων μυρίον τι σίδας ἔκεινον ἐπιπίπτειν ποιοῦσιν, ὡς χειροποίητον τινα ἡμέραν ἐντείνειν σχεδίασθαι τοὺς στρατεύματα. Περὶ μὲν τῶν λαμπτήρων τοσάντα αἱρήσθω· δὲ Ρωμαίων στρατεύς, χίλιος κατενεγένεσης σφραρδές τῶν ἔδων τε παντάπαισιν ἡφανισμένων, ἐπὶ πλειστον τῆς ἡρ' ἣν ἀφέρετο ἀποκλαυθῆσις μικροῦ καὶ εἰς ἀλεθρίους ἀν καὶ κινδυνεῖσις διεξέπεις χώρων, εἰ μὴ ταχὺ τῆς πλάνης αἰσθόμενος βασιλεὺς λαμπτήρα τε εἶλετο, καὶ θυτὰ καὶ ἐνθά περιελθόντων ἀνέγων τε τὴν πορείαν καὶ ἐπὶ τὴν προκειμένην τὸ στράτευμα εἰώδεσσιν. Έπι· χώρδων τέ τινα Σαράπατα Μύλωνος πρὸς τῶν ἁγχωρίων ὡνομασμένον ἐλθὼν ἔκειθε λοιπὸν προνόμε· εἰν ἥρετο. Τῆς οὖν φήμης ἀπανταχῇ διαδραμούσης πυθόμενος ὃ τὴν τῆς γῆς ἔκεινης στρατεύειν διέπων (νομομάτης Σολυμᾶς (45)), ὥνκει καὶ εἰστει πιστεύειν τοὺς λεγομένους. « Οὐδεν καὶ Πουπάχην (46) διελφιδοῦν αὐτῷ τυγχάνοντα βασιλεὺς δὲ πολλάκις εἰς θύμιν ἐλθόντα, πέμψας ἀκβενεν Ἕγιστα τοῦ Ρωμαίων γεγονότα στρατοῦ διη δυνατέν τὴν βασιλέα περισκοπεύ. Οὐ τοίνυν Πουπάχης τὴν πρώτην τὸν βασιλέα διαγνοὺς ἀπέβαίνει τε τοῦ Ἑπιπού καὶ δουλικῶς αὐτῷ προσελάτει. Οὐ δὲ δοτεῖς τε εἴη καὶ παρ' ὅτου πεμφθεῖται μαθών ε Τάδε τῷ Σολυμῷ, Ἐφη, ἀγγελεῖς. « Οὐδείν τι ποιεῖς εἰς ποτὲ ξεῖν δ τὰ Περσῶν ληζόμενος μαθεῖν ἐπιζητῶν, διπεράν εἰ καὶ πυρὸς ἐπὶ τὴν σὴν ἀναφλεγόντος οἰκιαν, τοῦ μὲν δπως διν αὐτοῦ περιγένετο λόγον ἐποίησαν οὐδένα, τὸ δὲ δύθε τε τὴν δρυχὴν ξυχεῖ καὶ παρ' ὅτου ἀναφθεῖται ἐπιμελῶς ἀνηρεύνας. Μή τοίνυν ω, ὑπὸ παραπετάσματι [P, 11δ] τῇ δῆθεν ἀγνοιᾳ τὸ D τῆς δειλίας περικαλύπτειν θύλε κακόν. Ἀγνοίας γέρε προσποιησίς, δόπτε μὴ κατὰ λόγον γένοισται, οὐδαμοῦς δέξαιρεσθαι μεμψώς τὸν χρώμενον πέφυκεν. Εν Σορίστον δ τῆς στρατηγίας οἴδε λόγος προκινδυνεύον πατρίδος φοτῆ τὰ πράγματα ταλαντεύεται. Καν τις οὐχ ἀπιδράσοιτο ταῦτης, ἀπολώλεκεν ἡδη τὸ πάν. Σοτ δὲ καὶ ἄλλως; οὐχ ἔτι χώραν ἡ σκῆψις ἔχει. Κήγωνς, ίδον, συνεβάλου τὸν Πέρσας μαστίζοντα· καν ἀντιτάξασθαι θελήσει, λόγος οὐδείς. » Ταῦτ' εἰπὼν αὐτὸν μὲν ἀπεπέμψατο, τὰ ἐν ποσὶ δὲ δρώσας καὶ ἀφανισμῷ παραδοὺς παλινοῦς ἥπετο, πράγμα

Du Cangii note.

n. 6.

(46) Πουπάχηρ. Qui alias in castris Manuekis moruerat. Cinnamus p. 48 et 50.

τριν γενέσθαι ἀπίστούμενον. Λέγεται γάρ οὐ πάντες τὸν ἔξηκοντα τὴν στρατιὰν ἐκείνην εἶναι ἀνδρῶν μαργῆν, διεῖ δὴ τὸ Ρωμαῖον ἐπὶ μεγάλῳ γεγονότα κινδύνῳ παραδέξας ἐκρύσθη. Πέρσαι γάρ εἰς μυριάδες; τὸ ἀπὸ τοῦδε συλλεγόντες τοὺς ἵπποις λόγον κατέσχον, ἵνα γεγονότων Ρωμαίων μάχῃ ἥγνται ἰσχυρά· καὶ Πέρσαι μὲν ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες· Ρωμαίους Ἑθίλιον, οἱ δὲ ὑπὲρ ἀνάγκης ἦν χρῆσθαι ἀλλήλοις· διὸ συνιόντες ἀνεπίμηνηστοι παντάπασι· ἀρετῆς ἡσαν, τῆς τοῦ χώρου φύσεως οὐδὲ δυνατὸν τὸν τοῦδε κακοῦ γεγονός τοῦ συνήθους διμωρίαν τοῦτον εἰπεῖν. Τότε δὲ καὶ περὶ αὐτὸν βασιλέα τὸ δενδύνη ἀφιεστήκει. Τῶν γάρ περιστεκόντων αὐτῷ τινες ἀποβρέψαντες ἡρέαντο. Οἱ δὲ καίτοι ἐν τῷδε κακοῦ γεγονός τοῦ συνήθους διμωρίαν τοῦτον εἰπεῖν. Εἰπόντες μέντοι μάρτιον τὸν γάμορον ἀποβρέψαντες· Ρωμαῖοι, ἐπιστήκειρ ἐν εὐρυτέροις ἡδη ἄγνοντο, θεραπεύοντες τοῦδε τὸν ἀρέτην καὶ δύμην ἀνδρῶν ἀλέγησι δυναμένοις, τὴν ἁνδάλιον ἡχην ἀλαζόντες κατὰ τῶν πολεμίων τὰς αἰχμὰς θύμαν, τραφάμενοι τε πολλοὺς ἀκτείναν καὶ πέσαντας ἢν ἀπέγνοντο λείαν ἀνειλήσατες διανεγκόρησαν. Ότας δὴ πολλῶν ἀνδραγαθῶν πάντας βασιλεὺς ὑπερῆρεν. Οὐτε γάρ οὐδεὶς πρότερος αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἐνεπίκλη, καὶ τηλικούτων αὐτοῖς αὐτόχθοι γέγονεν ἀριστεῖων.

εἰ. Πέρσαι δὲ διδωτοι τοῖς συμπτεσοῦσι καὶ ἀντιληφθεῖσιν Ρωμαίους διενοῦντο, καὶ ποὺ τε λαβόμενοι, θύληταν τε πολὺν ἔφαν διηρεσαν καὶ τὴν πρὸς τὴν μαρτίρην Φρυγίαν ἀποδίκεισαν ἀδόκτητοι. [P. 116] Επειδόντες κακῶν· διθέντο, πολλοὺς εὖν ἐγκυρίων στόματι μαχαρίας ἥρθην περιστεμένοις, οὓς δὲ καὶ ἀνεργοτελεῖσμένοις, πολλοὶ τι καὶ οὐκ εὐεργεμένοις πάτησεν. Τούτοις αὐδόμενοις βασιλεὺς μὲν καὶ ἐνστόρει, καὶ εἰ γε δυνατὸν ἢν εὐθυνάριν εἴπει τὴν Ἀστείαν διαβῆναι ἅβελε, πρὸς ἣνοικα ἀντιρρατεῖσαν, θησαυρὸν· εἴπει δὲ τοῦτο καὶ ποὺ τε χρῆσιν ἔγων πελμάσσεται· ἀπειδόλοντος ἱροῖς καὶ μετένομος ἐπερθέσθαι, δυνάμεις δὲ πανταχόθεν ἀθράζειν διανηθεῖσι ιωφίνην μὲν εὐδοκούσαν Κοντοστέραγον τοῦ Ηλαιατείης ἐπαρμένης Βαλδουΐνην τοῦ τρόπη γειτούσην διενόμενον καὶ δυνάμεις δὲ αὐτὸς βασιλεὺς διῆσαν διδόναι τοῖς συμμαχοῖς διωμάδησε, ταῦτας δὴ, πρὸς δὲ καὶ μισθωροφύλην ἀκτεῖον ἔσσοντα χείρα· Ρωμαῖοι δὲ τῷ ἀντιρρίῳ περίγκιπα σὺν δυνάμεσσι ταῖς περὶ αὐτὸν τὴν ταχίστην ἀκέλευσιν έίσαν, πρὸς δὲ καὶ τοὺς Ἀρμανίων τότε ἡγεμονεύοντας. Τορόσην καὶ Τιγράνην, Χρυσάφιον τε δινδρὰ Κιλικία καὶ οὓς κοκκοβασιλίους ἔκάλουν, στρατιωτικῶν μὲν καὶ τούτους ἀξέρχοντας δυνάμεων, ἐθελοδούλους δὲ ἐκ μακροῦ βασιλεὺς προσκεχωρηκότας. Ἐκ μὲν δὴ ἑώρας τηλικαύτην ἡθοῖς χείρα, τῇ ἑτέρας δὲ ἀγρούρους· τε ἡγεμονίας καὶ τὸν Δαλματίας μετεπέμπετο ἀρχιζουπάνον δυνάμεσιν διμι ταῖς ὑπὲρ αὐτὸν, Σκύθας· τε καὶ τῶν ἀκρὶ τῷ Ταύρῳ ὑδρυμένων ἐθνῶν ἐμιθοῦστο πολλά. Οὐ μήτε δχρι καὶ

incederant: quo cum advenisset Romanoi, validum inter illos concitatum est certamen. Sed missis ex editiori loco telia gravius affecti Romani, in unum semper ac velut testudine coibant, cum ad id necessitas engeret, pristinæ autem audaciae protersus immemores, cum ulterius progrediendi facultatem loci natura minus idonea iis denegaret. Jam tota præliti mole in imperatorem incubuit: plerique enim ex comitibus recesserant. Verum ille tanto discriminis objectus, negligam a pristina fortitudine 198 dilexit. Sed et accedentem affinem Joannem, cuius non semel meminimus, clypeum illi obtendere volentem (nam et tam inermis erat) remisit. Nei non pesce inquietus, ut binis corpora uulcus uenio protegret clypeus. In ejusmodi angustiis, locum istum emens Romani, postquam ad patuerentes campos pervenere, in quibus et equorum virtus et bellatorum robur cognosci possent, sublato tum demum bellico clamore, direclisque in hostes hastarum cuspidibus, plurimos fugant ac evadunt, ac recepta oīnī quam abatulerant praedū revertuntur. Quo quidem in certamine etiā hanc pauci præclare se gesserunt, præ ceteris tamen enīcuit imperatoris magnanimitas. Nemo enim illo prior lauevit hostes, lotque egregia manu facinora edidit. His prosper tandem consecuta Byzantium reveritur. Taῦτα κατερθωκώς βασιλεὺς ἐπὶ Βυζάντιον ἔλθε.

24. At cum Persae non modice ex iis quis acciderant dolerent, vicissim Romanos uilesci statuerunt. Capitata itaque occasione Philetum, urbem in Oriente, diripiunt. Hinc Laodicam in Phrygia, minorē ex improvviso aggressi tractant acerbissime, plurimis incolis gladio per omneum destruncatis priuatis, innumerisque multitudine in captivitatem abducent. Ea ut rescivit imperator, indignatus est remque agerat: iiii: adeo ut, si illi potuisset fieri, trajecisset illiō in Asiam et ad Iconium castra posuisse. Verum ubi opportunitate 199 sibi opus esse vidit tantio rebus favente et longe majore quam ante bellū apparatu, id omisi. Cum vero copias multique colligere decrevisset, Joannem Contostephianum in Palaeopolinam misit, sive precepit ut Balduinum regem conveniret et copias, quas ille si necesse foret submissurum se imperatori in auxilium pollicens fuerat, insuper etiam stipendiarias alias adduceret. Renaldum vero principem Amiochensem cum iis, quas tum habebat, copiis adiuvare confestim jussit. Denique Tocosum et Tigranem ac Chrysaphium virām Cilicenum, et quos Coecobasilios vocant, qui militariis copiis et ipsi præserant, ac sese iam pridem clientelari jure imperatoris imperio ultra submiserant. Ex Oriente quidem basce contraxit copias. At ex Occidente Ligures equites evocavit, et Dalmatiae Archizupanum accersivit, cum iis quas habebat viribus: Scythasque et ex gentibus quae Tauro vicinas regiones incolunt, plurimas quae conduxit. Neque in ejusmodi bellico appuratu

substigit : sed cum Latinos in Palæstinam profici-
sentes ad Rhodum insulam ut plurimum convenire
sciret, stipendiarios equitum copias inde adduxit.
Ad pabulum vero et reram aliarum usum, incredi-
bilem houm multitudinem cum ipsis plaustris ex
Thracicis regionibus jussit adduci. Ea ommnia sic
quidem apparabantur. Sed ut sultanicum per ipsos
contribules simul ac **200** consanguineos debellaret,
ad Sanisanem ejus fratrem misit, Gangrae et Aneyrae
in Galatia ea zitate principem, et ad Jagupasiam
generum, qui utriusque Caesarea et Amasiaz, præcla-
ris civitatibus, et ceteris quæ circa Cappadociam
sitæ sunt, imperitabat : quos ut sultano suspectos
reddidit, jam ad bellum suscipiendum se comparat.
Haec ut audivit sultanus, cum adversus alterum
utrum ex iis quos in se concitaverat Imperator,
bellum sustinere vix posset, iis qui vicinam sibi
regionem incolebant tum alia multo, tum etiam op-
pida quæ magno prius labore acquisierat, concessit.
Missis autem ad Imperatorem legatis veniam depre-
catus est. Quia impetrata, captivos Romanos reddi-
turum se promisit, quoewaque demum laterens
toco : eos enim diligentissime sese investigaturum.
Interea dum hoc comprobarentur, Joannes ex Pa-
lestina cum equitibus rediens in Persicum exerci-
tum incidit duorum et viginti millioni fortium bel-
latorum. Inopinata re ille consternitus, primo quidem
coitem, qui propo aderat, cum suis confestim con-
scendit. Deinde universam aciem suam adhortatus
in hostes irruptit ; Romanisque acris in illos sese
cum inapetu inferentibus, pali sunt Persi. Singuli-
niamque cocidere complares, alii a Romanis militi-
bus cœsi, alii denique eorum pedibus obtutti sunt.
Multi tum egregia et digna memoratu opera edido-
runt. **201** atque in primis Joannes dux fortitudi-
nem suam illo in certamine prodidit. His confectis
Joannes ad principem victor pervenit. Posiquam ea
acceptit sultanus, potenterius vulneratus stimulis,
proprie intemperativam audaciam sese miserum
vocabat, non tam quæ acciderant consternatus, sed
quod ex eo imperatorem in se expeditionem sus-
cepserum arbitrabatur alique adeo futura veluti
præsentia animo effingebat. Quamobrem iis quæ
antea obtulerat, multa et majora addidit, copias
sociales quotannis, cum id necesse esset, Romanis
æ suppeditaturum pollicitus, et neminem Persarum
ipso volente fines unquam Romanos ingressurum :
et si alio ex Imperio eorum aliquis agres infestaret,
bellum se continuo adversus illum sumpturum, om-
nibusque modis depulsurum undocunque vim in-
gruontem ; cuncta ad hæc quæ princeps imperaret
exsecuturum sine illa mora ; et si aliqua ex civita-
tibus Romanæ ditionis in potestate venisset Per-
sarum, illam se restituturum Romanis. His impera-
tor persuasus pollicitationibus, ipsam gravissimis
sacramentis obstrinxit : tum solutis simultatibus,

A τούτων ἐστι τὸ πρὸς πίλημον ἔχετε, ἀλλ' εἰδὼς
ὅτι τοῖς ταῖς Παλαιστίνην ἀπιοῦσι Λατινοῖς γένεσιν
ἐπὶ τὴν νῆσον Ρόδον δεῖ τὸ κατάντημα γίνεται, μι-
σθοφορικὴν ἔκειθεν Ιππέων ἥγεν ισχύν. Χορταγωγίας
μέντοι καὶ τῆς ἀλλής ὑπηρεσίας ἔνεκεν ἀμύθητην τι
πλήθης βοῶν σὺν αὐταῖς ἀμάξαις ἐν τῶν κατὰ Θρά-
κην ἔκδεινεν ἐλαύνειν χωρίων. Ταῦτα μὲν οὖν οὗτα
περιστεκάσται· ὃς δὲ διμορφόλοις ἄμα καὶ σύγγενοι
τὸν σουλτάνην ἐπιπλεύσασιν, ἐπὶ Σανισάν τε τὸν ἀδελ-
φὸν Ἐπεμφέ, Γάγγρας τὸν τηνικάδε καὶ Ἀγκύρας
στρατιώνα τῆς Γαλατῶν, καὶ Ιαγουατάν (47) τὸν
κηδεστήν, δὲ Κασσαρείας τε ἀμφοτέρας ἥρχε καὶ
Ἀμαζεία; ἥγετονεις πόλεων περιφεράντων ἀλλων τε
ἔποσι περὶ τῇ Καππαδοκῶν πόρυνται γῇ. Καὶ δὴ
ὑπόποτος καὶ αὐτὸς τῷ σουλτάνῳ καταστησάμενος
B ἐν βραχεῖ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἥδη καθίσταται. Τούτουν
αισθάμενος ὁ σουλτάνης, ἀπειδὴ μὴ εἰχε πρὸς δικτερον-
οῦν τὸν ἐκ βασιλέων ἐπικλημένων αὐτῷ ἀντιτάχ-
θει, τοῖς μὲν χώραν προσθικοῦσι τὴν αὐτοῦ πολλάν-
τε ἀλλων καὶ δὴ καὶ πόλεων ἀριστατο τόνην πολλῶν
κατακτηθεισῶν αὐτῷ πρότερον, ἐπὶ δὲ βασιλέα πέμ-
ψες συγγνώμην ἤτιστο. Τούτου δὲ τυχών καὶ τοὺς
δορυαλώτους ἀποδώσιν Ῥωμαίων ἐπιγγέλλε, καὶ
ὅπου δήποτε γῆς κρυπτόμενοι εἴεν· μελήσοιν γάρ
αὐτῷ τῆς ἀναζητήσεως. Ἐν δὲ ταῦταις ἰδούματοι,
συνέπεστ τοιούτον. Ιωάννης σὺν τοῖς ἱκτεύσιν ἐκ
Ιαλαστίνης αρεταύματι ἀναζευγνύς περιτυγχάνει
[P. 117] Περτιέως τοῦ δισμύριους τε καὶ δισχιλίους
ἀριθμούμενον ἀνδρας μαχίμους. Τῷ αἰγνούμῷ τοῖνυν
καταπλαγεῖς τὸ μὲν πρώτον ἐπὶ τινὶ λόρον ἐγρίθεν
C παρόντα σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν σπουδῇ ἀνῶν δοτῃ,
μετὰ δὲ ταῦτα παντὶ τῷ στρατῷ ἐγκελασθάμενος
καὶ αὐτῶν ἔτει, σὺν ὀθισμῷ τε πολλῷ τὸν Ῥω-
μαίων τοῖς πολεμίοις ἀμπλεκομένων, ὑπεργάθη Περ-
σῶν γίνεται, καὶ αὐτῶν φευγόντων πελλοὶ μὲν ἐπεσον,
πλείσθη δὲ πρὸς τὸν Ῥωμαίων ἥρθεσαν στρατω-
τῶν, ἢ τε ἴππους αὐτοῖς ξυνεπάτες τοὺς πλείστους.
“Οτι δέλλοι τε πολλοὶ λόροι καὶ δρεπῆς εἰργάσαντο ἔξιτ,
καὶ Ιωάννη δὲ τῷ στρατηγῷ ἀρέτῃς δήλωτις καὶ ἐκεί-
νον ἐπιγέγονε τὸν ἀγῶνα. Ταῦτα κατεπραξάμενος
Ιωάννης σὺν τοῖς τροπαιοῖς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται.
Οὐ δέ σουλτάνης τοῖς ἀκαίρους τολμηῖς ἔστει ἀνι-
ζειν, οὐχ δοὺν τοῖς ξυμπεσοῦσιν ἐκταραχθεῖς, τὴν δὲ βα-
σιλέως ἔντεῦθεν ἐτι μελλον καὶ αὐτοῦ ἀρέβανοις θελε-
νοῖς Ελευσιν ἔντεῦθεν ὡς ἐνεστῶσι τοῖς οὐ παραστεῖ-
τέως προσφερόμενος. “Οθεν καὶ μείζοιν δόλαις τὰς
προτέρας φθάνων ἐπικατελάμβνειν πρεσβεῖας. Χειρά
τε σύμμαχον ἀνὰ τὰν ἔτος Ῥωμαίοις δεῆσαν διδόναις
ἐπαγγελλόμενος, καὶ τῆς αὐτῶν δὲ γῆς οὐποτε
Πέρσην ἔκντος αὐτοῦ ἐπιβήσονται ὠμολόγεις· καὶ
ἄφ' ἔτέρας ἀρχής ἐνοχλοτὴ τις Ῥωμαίων τῇ γῇ,
τοῦτον δὲ στρατεύειν εὐθὺς καὶ αὐτὸν καὶ πάσι
τρόποις τὴν διενδήποτε φυμένην ἀπέργειν ἐπιενε-
λήν, πᾶν τε δ πρὸς βασιλέως ἐπιτάττοιτο ὀχηῆσι;
οὐδὲμιᾷ ἐπιτελές αὐτίκα ποιεῖν, καὶ τις τῶν βασιλέων

Du Cangii nolæ.

(47) Ιαγουατάν. Istius expeditionis historiam habet etiam Nicetas, I. III, n. 5 et 6.

κατηκόν πόλεων δπδ τήν Περσικήν φθάσασα πέ-
ττοκε καλέμην, καὶ ταῦτην Ἀρματίους ἀνασύζεσθαι
συντίθετο. Τούτοις ἀναπεισθεὶς βασιλεὺς ὅρκοις τε
λεινοῖς ἄτοις αὐτὸν κατειλήφει καὶ τὴν ἔχειν λύσας
τοῦ οἰκου ἀνεκομίζετο. Πυθόμενος δὲ Σχύλας τὸν
Ιστρὸν διαβῆναι ἐφ' ἡ 'Ρωμαίων καταδραμέσθαι,
τῇ; ἐπὶ Βυζάντιον φερούσῃς ἀφέμενος ἐπὶ τὸν ἀγχοῦ
πόλεως Ἀδύτου ἔχωρει πορθμὸν, ἐνθα ἐπιθαλασσεί-
διόν τι ἐπὶ Θράκης πόλισμα κατεῖ, ἀπὸ Καλλίου
τοῦ Ἀθηναίων οἵμαι στρατηγοῦ τὴν προσηγορὰν ἔργον.
Ἐγενέθη παραπάνων ἐπὶ Σχύλας ἐφέ-
ρετο· ἀλλ' οὐπω ἕρθε τὸν Ιστρὸν καταλαβεῖν, κακεῖνοι τὴν Ἀρματίους ἀνεχώρησαν.

A domum reversus est. Sed ut intellexit Scythas Istrum
trajecisse, quo Romanorum lineas incursarent, omisso
Byzantino itinere, ad fretum, quod Abydo urbi ad-
jacet, contendit, ubi in Thracia situm est oppidum;
quod a Gallia Atheniensium, ut opinor, praetore
nomen accepit, ibique transgressus contra Scythas
profectus est. Sed nondum ad 202 Istrum perver-
nerat, cum illi percipio Romanorum adventu, con-
vassatis celeriter rebus, retro cessare.

ΒΙΒΛΙΟΝ E.

LIBER V.

α'. Ταῦτα μὲν τῇδε συνηγένη γενέσθαι. 'Ο δὲ βα-
σιλεὺς ἐπειδὴ μηδὲν διενῆτο διτίστασον τῇ
Ἀρματίους ὑπερβαίνεν ἄρχοι, ψυχαγώγας ἔνεικα ἐπὶ^C
τι τῶν ἄγρων; Βυζαντίῳ χωρίων ἐξῆλθε. Δόγγοι
θνηταὶ τοιτέρω. Ἐνταῦθα διατριβὴν ποιουμένου, ἢ τέ-
λειος ἥμέρα τοῦ βίου τῇ βασιλίᾳ ἐπεγένετο Εἰ-
ρήνη (48), γυναῖκεν ἐπὶ σωφροσύνῃ, ὑπερ- εἰρηταῖ
μι καὶ πρότερον, καὶ κορυμβίστης καὶ οἰκτή τῷ πρὸς
τοῦ δοκεμένους πολλῷ τάς κατ' ἔκεινον ὑπερβα-
λλόσῃ τὸν χρόνον. [P. 118] Αὕτη δυεῖν μὲν ἄγνετο
θυγατρῶν μήτηρ, ὃν ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἐκεῖνη τε
καὶ τῷ πατρὶ ἔνυδηγαγεν, ἀπέρα δὲ ὅληγρος θετερὸν
τὸν βίον ἔνεμετρήσατο τέταρτον ἡλικίας ἀνύστατο
χρόνον. 'Αλλ' ἐτι πατέρην ἡ παῖς τῇ νόσῳ παλατεῖσα;
καὶ δὲ βασιλεὺς, τῶν ἀποκειμένων τὸ τάς καλούντων
πραγμάτων, τῶν κατὰ τὴν ἀστικὴν ἀφέμενος ἐπ'
ἴκενα ἔχωρει. Φήμη γάρ τις ἐκράτει τὸ τηγυκάντε
ώς δ τῶν Ἀλαρανῶν ῥῆξ Φρεδερίκος τὸ σύμπαν
ἴνος ἀντικινήσας πανεγράτη ἐπὶ τὴν Ἀρματίους φέ-
ρεται γῆν. Αἰδὲ ταῦτα τε οὖν καὶ ὡς δ τῶν Ούννων
ῥῆξ Ἰατζῆς τὸν βίον ἀπολέσωι ἐπὶ Σαρδικήν ἤδειν.
Ἐνθα ἐφ' ἴκανον διατρίψας περὶ πλείστους τὴν τῆς
Ούννικῆς ἐπιχρέστους ἀποιεῖτο. Ήδη γάρ τὰ διμο-
τεῖς Ἀλαρανῶς θυριλληθέντα οὐκέτι ἐκράτουν. Όθεν
δι τῆς Ούννικῆς μεταποιεῖσθαι δ βασιλεὺς ἤθελεν,
ἥη λέγωμεν. Ιατζῆς δῆ (49) τούτῳ ἡστηγε μὲν

β. Hæc quidem eo loci tum contingunt. Imperator autem cum Romano imperio obstatu nihil
videretur, animi recreandi causa, in proximum
Byzantio praedium, cui Longi nomen est, accessit.
Hic dum commoraretur, extremum vitæ diem claus-
it hære Imperatrix, feminæ, quæ, ut supra a nobis
dictum est, modestia, morum probitate, et in ege-
nis misericordia, ceteras suæ aetatis longe præce-
lebat. Deiarum illa illarum mater fuit, quare natu
major superstes eum patre vixit, alia vero paulo
post et ipsa obiit, quartum ætatis annum agena.
Vetus adhuc supererat cum morsu colluctans
puellula, cum Imperator, evocatus illum rebus
Occidentalibus, poethabilis domusq[ue]is, eo se con-
stitut. Fama namque tunc Imperatrix perprobrescebat
regem Alemanorum Etodoricum, universis accitis
nationibus, totis viribus in Romanorum agros in-
rumpere. Ea igitur proprie, et quod Geiza Hungari-
orum rex vita concessisset, Sardicam venit: ubi
aliquamdi meratus 203, quo pacto Hungaria re-
gnum sibi assereret anime volvebat. Nam quæ de
Alenianis forebentur, haud plane constabant.
Quo vero iure Hungariam sibi comparare decreva-
rit imperator, iam commemorabimus. Geizæ huic
fratre erant Vladislavus et Stephanus, at quibus ex
offensis uterque illi odio fuerit, plane ignoro. Ita-

Du Cangil notes.

(48) Εἰρήνη. Vide stemma Comnenicum.
(49) Ιατζῆς δῆ. Geiza II Hungarie regi, Belæ regnomen Ceci, regis filio, duo fratres fuere, Vladislavus et Stephanus, totidemque filii, Stephanus et Bela. Mortuo Geiza Stephanus filius, qui supremo parentis elogio rex dictus fuerat, omnium eius calculis, plenis comitis, approbatus est an. 1161. Vladislavus, Geiza frater, usurpata interim regia potestate, per 6 menses ea potiter; quo existincto Kal. Febr. 1172, Stephanus Vladislai frater regnum invadit: sed a Stephano nepote vietus et fusus statim postea in castello Zemien id. April. diem obiit; cuius funus subsecuta mox

D est Stephanus nepos mors sub 4 Non. Mart. an. 1173. Buxerat Stephanus Geizæ frater in uxorem Mariam Comnenam: Vladislavus oblatum sibi si-
mili comitium abnuerat, ne aditum sibi ad re-
gnum, cui inhibebat, præcluderet. [P. 466] Stephanus denique senior propinato ab Hungaris veneno
interlit, ut auctor est Nicetas. Junior pariter veneno
vitam finivit, quod a fratre quem de terra ejecerat
datum scribit Arnoldus Lubec. l. ii, c. 3. Consulendi
præterea ad hanc historiam Thwroczius et Bon-
filius, Nicetas, l. iv, n. 4; Radevirus, l. iii, c. 12; Guntherus, l. vi; Stero an. 1160 et auctor
Chronicæ Austral. A. 1165.

que post multam luc illuc fugam, tandem principe adiere, illiusque sese subdidere potestati. Et Stephanus quidem ex fratre neptile duxit Mariam, Isaacii sebastocratoris filiam, virginem ut et ante diximus formosissimam; alter vero celebs permanuit. Itaque cum mortuo Geiza alterum fratrem ad regnum juris ratio evocaret (lex eam est apud Hungaros, ut semper ad fratres superstites diadema transmittatur), in patriam eos redire pro viribus nitebatur imperator. Quippe Geiza, posthabita patria consuetudine, regnum filio suo tradiderat. Quapropter Hungari, cum ejusmodi legem colerent, et imperatoris reverentur adventum, Stephanum Geizam filium abdicantes imperio, alteri fratrum Vladislao illud traderunt: Stephanum vero (seniorem dicem dicem) Wrundi dignitatem concesserunt, quo u nomine ita apud Hungares regni successo indicatur.

τὸν Ἰατζᾶ τῆς ἀρχῆς παραλύσαντες θάτέρῳ τῶν ἀδελφῶν τῷ Βλαδιστόλαβῳ τεύτην ἀπέδοσαν. Τῷ γε μὴν Σεπτέμβριῳ, φημὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, τὴν Οὐρούμ ἀπεκλήρωσαν τύχην. Βούλεται δὲ τούτῳ πάρα Οὐγ-

νον; τὸν τὴν ἀρχὴν διαδεξμένον ἔρμηνειν τὸ δνομα.

2. Eum sicut habuit fratrum istorum de regni successione controversia. Princeps autem Philippus urbem Macedonicam ad res Servicas constituentes venit. **204** Primislau enim, qui regioni isti praeferat, et antea, ut memoravimus, defectionem fuerat molitus, suo jure, nullique obnoxius imperitabat: quam ob causam cum ab imperatore principatu propemodum suisset exutus, postea consecutus veniam, pristinam dignitatem retinuit. Tum vero nulla propter illum animadversus imperator, elque ademit principatum, cui Belusem fratrem preseculit. Miseratus tamen fortuam Primislai, submovit eum inde quidem, ne īēnuo res turbare posset, sed pingui agro donavit, et pascendis pecoribus iudeo. Verum Beluses non diu multum principatu politus, illius insigila depnuit, patrioque solo relieto venit in Hungariam, ubi eum multos exegisset annos mortem tandem obiit. Imperator autem accitum minimum natu fratrem, cui Dese nomen erat, Deodræ, quas Naiso adjacet, opulentæ regionis et incolarum frequentia celebris, siue accepta, siue ut

Α ἀδελφὸν Βλαδιστόλαβὸς τε καὶ Στέφανος: οὐκ εἴδε δὲ τι προσκερουκότες ὑπερφιώς ἐμισθήτηγε αὐτῷ. Ἀμέλει καὶ μετὰ πολὺν τὸν ἄλλοτε δίλαχθεν δρασμὸν τέλος βασιλεῖ προσελθόντες χειρὶς ἐγενέσθη τῇσι αὐτοῦ. Καὶ δὲ μὲν βασιλέως ἔγημεν ἀδελφὸν οὐ Στέφανος, Μαρίαν τὴν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος παῖδα περικαλλῆ καθάπερ εἰρηται ὡνταν, διπέρος δὲ ἀκούει διετέλει. Τέτε τοίνυν ἐπειδὴ τοῦ Ἰατζᾶ τετελευτήκοτος θάτέρον τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ δικαίου ἐκάλει θεσμὸς (νόμος γάρ (50) οὗτος παρὰ τοῖς Ούννωντις εἰστιν ἐπὶ τοὺς περιόντας δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ σερφός διαβατίνων), κατέγειν τούτους εἰ: γῆν τὴν πατρίαν βασιλεὺς σπουδῆς εἶχεν. Ἰατζᾶς γάρ τὸν πατρίον παρεῖν νόμον ἐπὶ τὸν οὐδὲν τὴν ἀρχὴν διεβίβασεν. Ούννοι τοίνυν τὸ μὲν τούτον αἰδεσάμενοι τὸν νόμον, τὸ δὲ καὶ τὴν βασιλέως εὐλαβηθέντες ἔφοδον, Στέφανον μὴν διεπέπλωσαν τύχην. Βούλεται δὲ τούτῳ πάρα Οὐγ-

νον; τὸν τὴν ἀρχὴν διαδεξμένον ἔρμηνειν τὸ δνομα.

β'. Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ τὸν αὐταδέλφοιν τούτοιν ἐνταῦθα πάρα έσχε. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν ἔχειρε: πόλιν Φιλίππου τὰ πρὸς τῇ Σερβίκῃ καταστησμένος πράγματα. Οὐ γάρ τοι Πριμιστόλαβος (51), δε τῆς χώρας τότε ἡρχε, καὶ ἄλλοτε μὲν ὡπέρ μοι δεδίγηται πρότερον, ἀποστασίαν ὀδίνηστι καὶ αὐτονόμῳ ἔχρηστο τῇ γράμμῃ, ἵγγις το δὲ τούτῳ ἀλιών τοῦ τῆς ἀρχῆς πρὸς βασιλέως ἀποδοθῆναι. Νέω τε αὐθίς τετύχηκεν αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινε. Τότε οὖν οὔτε λόγων οὔτε δρκῶν λάγον θέμενος οὐδένα νεωτέροις καὶ πάλιν ἀπεβάλλετο πράγματι. Δι' ἀπερι βασιλεὺς τοῦ ἀνδρὸς: καταγνώσι μετίστησι μὲν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Βελούσηγ (52) δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπ' αὐτῆς καθιστᾶται. Πριμιστόλαβον μέντοι [P. 119] τῆς τύχης κατοκτισάμενος ἐκεῖνον μὲν ἀπανίστησιν, ὃς μὴ καὶ πάλιν κακουργεῖν δύνατο, χώρῃ δὲ πιστάτῃ δωρεῖται καὶ τὰ δὲ νομὸς δύον ἀγαθῶν. Ἀλλὰ Βελούσηγ μὲν ἐπ' ὅλον ἀμπεψθεὶς τῇ ἀρχῇ τὸ τε τῆς ἡγεμονίας κατέθετο σχῆμα καὶ τῆς πατρίου μεταχωρήσας ἐπὶ τῇ Ούννικῃ ἥλθεν. Εντα πολὺν τίνα ἐπιβιώσις χρέοντο ἐξ αὐτήρων τὴν ἡφάντειο

Dn Cangii nolæ.

(50) Νόμος γάρ. Imo ea lex in designando rego apud Hungaros vigebat, ut non filius patri succederet, sed qui e regia familia ad regnum ab universo nobilium cetero in comitiis evocaretur. Ita Bonifacius, an. 1165.

(51) Πριμιστόλαβος. Ideo videtur qui Rodolaus dicitur Diocleatus presbytero historie Dalmaticae scriptori. Is, mortuo Draghihna patre, regnum S. r. via exxit, solo comitis titulo contentus, a Manuele imp. princeps dictus: Morto che fu adunque il re Draghihna, il conte Rodolao suo figliuolo maggiore, porto gran doni all'imperadore di Croti Emanuel, dal qual fu humanamente accolto, e gli diede nel possesso tutte le terre che mai avesse tenuto il suo padre; e tornando Rodolao da Croti, commincio signoreggire nelle terre sue insieme co' suoi fratelli Iramac e Valadimiro. Certe Servios ea tempestate Manuele ut superiori dominum agnoverisse testatur preterea Arnoldus Lubec. I. II, c. 4.

(52) Βελούσηγ. Quin ille sit cuius supra meminit Cinnamus, p. 117 *Bela Ban*, nullus dubito. Sed quod adiit Belam hunc et Desei fratres suisse Rodolai seu Primislai, Diocleatus scriptori cozzo, D ut videatur, repugnat. Is enim Deseam Urosei comitis, qui Ursus Thwrocio dicitur, filium facit. Quanquam Belam Desei fratrem sulas probabile est, cum utriusque parentes Ursus seu Uroseus fuerit. Sic autem prædictum narrationem prosequitur Diocleatus: Ma con successo di tempo si lerarono alcuni maligni huomini, a loro inimici antichi, i quali ribellando da loro, condussero Dessa figliuolo d'Urose, e gli diedero zonta, e Tribune, a Radisla et suoi fratelli reati il paese meritimo, con la città di Lattaro, insin' a Scutari. Laonde non cessava Rodolao co' fratelli ogi di combattere contra esso Dessa, et altri loro inimici, per recuperare le provincie, che si gli erano ribellate, e conservare il restante del regno.

Βασιλεὺς δὲ τὸν ὑπάτατον ἀδελφὸν μετάπεμπτον θέ· Αἱ σινερῦν delinceps obsequium illi ad mortem usque πρεστατή, atque insuper totam Dendram, quam, uti diximus, possidet, traditum Romanis, archizupanum renuntiat.

γ. Ὅπλον τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Κλιτίεσθλάν (53) διασύντα τὸν Βυζαντίου αὐτούμολος ἥλθε περὶ τῶν αὐτῷ συμφρόνων βασιλέως δησόμενος, πρᾶγμα ὑψηλόν τε καὶ δαιμονίως ὑπέροχον καὶ οὐαὶ ἐμὲ εἰδέναι οὐκοτε δῆλοτε Ῥωμαῖοις εὐτυχῆδεν πρότερον. Τίνος γάρ καὶ τοῦ μεγαλοπρεπεστέρων οὐχ ὑπέρκειται δικῆρα τηλικαύτης ἡγεμονεύοντα τῆς καὶ τοσούτων χυριεύοντα ἔθνων βασιλέων Ῥωμαίων ἐν οικέτου παρεστάνας σχῆματι; Καὶ ὡς γε τοῖς φιληπποῖς τὰ τελεσθέντα τότε διηγησαίμην, ἥρτο μὲν βῆμα λαμπρὸν, καὶ δίφρος ἐπὶ πλείστον γῆθεν αἰρόμενος ἐκεῖτο, θέαμα λόγου πολλοῦ ἔξιον. Εἴργαστο μὲν ἄπεις χρυσοῦ, λίθων δὲ ἀνθράκων καὶ δακτύλων ἔχοντον τι ἀπανταχθέν τούτου διεστοβάστο χρῆμα. Μαργάρους δὲ οὐδὲ ἀν διηθεῖν ἔσχε. Καθ' ἓν γάρ τῶν ἡρέμα κατὰ διέχειαν πεπηγότων λίθων περιέθεον ἵκανον. Ἐσφαίρωντο μὲν ἐς τὸ ἄκριδές, λειλεύκανται δὲ ὑπὲρ κίσνα. Τηλίκων δὲ δίφρος πεπλήσσωτο φύτων. Τό γε μήν ἀνώτατον καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπερτείνειν αὐτοῦ μέρος τοσούτῳ τῶν διλῶν ἐκρέτει λαμπρότησιν δῶρο καὶ ἐς τὸν γειτόνων αὐτῷ τῶν λοιπῶν μελῶν προσθέρει κεφαλή. Ἐφ' οὖτοι καθῆστο βασιλεὺς μεγάθεις αὐμάτος ἀναλογωτάτου τὸν πάντα κληρῶν. Εσθῆτος δὲ αὐτὸν περιέθεεν ἀλουργίς, ἔκαστον τι χρῆμα. Ἀνωθεν δέχρι καὶ ἐς τὰς βάσεις αὐτᾶς ἐπικρούούτο μὲν δινθραξιν, ὑδρίζετο δὲ μαργάροις, οὐχ ἀπεριέργως μέντοι, ἀλλὰ θαυμασίᾳ τις αὐτοῦ; ἐποίειλε γραφική, ἀκήρατον δῆπον λειμῶνα σχεδιαζούσῃ; τῷ πάπλῳ τῆς τέχνης. Ἀπὸ μέντοι τραχύλου δέχρι καὶ ἐπὶ στέρνα ὑπερρυθμῆς μεγάθεις καὶ χρονικὸς λίθος ἀπὸ χρυσάνων καθετεῖ ἀμμάτων, πυροίζων μὲν ὅπερ ὁδὸν, σχῆματι δὲ μήλω παρεμψερή μέλιστα. Περὶ γάρ τοι τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς κώσμου περιττὸν καὶ φράξειν ἥγοῦμαι. Ἐφ' ἐκάτερα δὲ τοῦ δίφρου τῇ τάξις ἐστήκει κατὰ τὸ εἰωθός, γένους ἐκάστῳ καὶ τύχης πρυτανεύοντων τὴν χώραν τῆς στάσεως. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἔσαν. Κλιτίεσθλάν [P. 120] δὲ ἐπειδή περ εἰς μέσους παρῆλθε, θάμβους ὅλος ἦν. Καὶ τοῦ βασιλέως καθίζεται τούτον προτρέπομένου, ὃ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρότατα ἀπέλεγεν, ὡς δὲ ἐτι μᾶλλον ἐγκειμανὸν ἔπειρα τὸν βασιλέα, καθῆστο λοιπὸν ἐπὶ χαματεῖλου τινὸς καὶ ἡκιστα ἐπὶ μετεώρου καθέδρας, τὰ εἰκότα τοις πάπλοις καὶ ἀπούστοις ἐς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ ἐν παλατικῷ ἀπηλλάσσετο καταγωγήν. Οἱ βασιλεὺς δὲ τῷ τῶν εὐτυχημάτων δγκψ φιλοτικούμενος θριάμβους ἐξ αὐτῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τῶν περιβάλλοντος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναὸν ἐποιήσατο μὲν ἐμπαρασκευὴν ἐφ' ϕ σὺν ἐκείνῳ πομπεῦσαι· οὐ μήν καὶ εἰ; τέλος ἤγαγε τὸ βουλευθέν. Δουκᾶς (54) γάρ δ

Du Cangii notes.

(53) Κλιτίεσθλάν. Rem etiam narrat Nicetas, l. iii. p. 5 et 6, ubi et terrae motus meminist.

PATROL. GR. CXXXIII.

A sinecerum delinceps obsequium illi ad mortem usque πρεστατή, atque insuper totam Dendram, quam, uti diximus, possidet, traditum Romanis, archizupanum renuntiat.

3. Sub idem tempus Clitziesthla sultanus Byzantium ultra venit, id iis quæ utilia sibi forent, principem rogaturus, res magna profecto et plena 205 gloriæ, qualis nunquam ante, quantum memoria aequi possum, Romanis contigit. Quod enim vel præclarissimorum facinorum non istud superat, virum tante regionis principem totque imperantem nationibus imperatori se Romano servili stitisse habuit? Atque ut rerum talium studiosis ea quæ tum acta ibi fuerunt, referam, splendidum quidem exstructum erat tribunal, et sella a terra longe exsurgens posita erat, spectaculum sane memoratu dignum. Tota ex auro erat confusa, carbunculis et hyacinthis infinito ubique numero distincta. Margaritas haud facile quis numerasset; nam singulos lapillos, qui sparsim per intervalla compacis erant, subiebant complures, accuratissime orbiculatæ, niveque candidiores. Hujusmodi ea sella luminibus replebatur. Pars autem ejus suprema, quæ nimis supra caput extenditur, tantum cæterorum ornamenti superabat splendorem, quanto reliquis membris excellentius est caput. Hac sede imperator considebat, amplitudine corporis convenienti totam implens. Vestis eum circumdabat purpurea, res miranda prorsus. A superiori evum usque ad imam partem tota carbunculis collucebat, fulgebatque margaritis, non quidem promiscue positis, sed admirabili pictura sic variatis, tanquam si verum aliquot pratum ars in poplo 206 expressisset. A collo usque ad petus extimus et magnitudine et colore lapis aureis catenulis dependebat, rosæ instar rubicundus, forma autem malo perquam similia. Ceterum de capitis ornamenti supervacuum arbitror dicere. Ab ultraque vero sellæ parte stabat senatus, uti moris est, unoquoque pro generis et dignitatis ratione locum obiliente. Ejusmodi quidem apparatus erat imperatoris. Clitziesthla, vero cum ad medios ordines usque pervenisset, totus est in stuporem versus. Principe illum ut sedaret rogante, primo quidem perlinacius renuit. Inde ubi magis instare vidit imperatorem, sedit tandem humili et minimum elevata sede. Sermonem quidem ultra citroque habito, ad paratum sibi in palatio hospitium concessit. Imperator rerum prosperarum magnitudine elatus, triumphum ab ipsa acropoli usque ad celeberrimum divinæ Sapientiae templum apparaverat, quo una cum sultano procederet. Sed quod intenderat non consecit. Lucas, qui tunc temporis rebus ecclesiasticis præserat, huic consilio obstitit, non decere inquietus inter divinam

(54) Λουκᾶς. Quando Lucas Chrysoberges patriarchalem dignitatem adeptus sit, incertum. Id

supollectilem et sacra ornamenta iupium hominem transire. Alius præterea casus rem impediit. Quippe profunda jam nocte validior quædam agitatio totam repente terram concussit. Unde Byzantini, Lucæ monita vera esse rati, Deo haud placere ejusmodi consilium siebant. Solent enim homines ut plurimum attendere præsentia ulteriusque nihil inquirere. **207** Quid autem illud portenderit, perspicue ostendit rei exitus. Quippe Clitzies h' an' multo post tempore, ruptis quæ cum principe sancta fuerant pactis, Romanos cum omnibus viribus in Persas convertit. Ubi cum forte in loca difficultia eorum exercitus incidisset, plurimos digitale illustres viros amisit, et in maius venisset discrimen, nisi imperator bumanæ illic audaciae modum excessisse visus esset. Sed hæc, uti Jam diximus, deinceps a nobis commemorabuntur. Princeps vero, in ea palatia, quæ ad australiæ urbis partem sunt, concedens, magnificis illum epulls, et omni benevolentiae genere exceptit: inde et equestribus certaminibus oblectavit, scaphasque et acacia ex more liquido igne incendit, ludorum denique circensem specaculis, ex quibus maxime civitatum amplitudo et magnificientia deprehendi solet, ad satislatem recreavit. Is igitur, cum diu satis Byzantii egisset, et priora pacta altero etiam firmasset jurejurando, domum reversus est. Èst porro suæ fœderis conditiones: eorum qui imperatoris hostes essent, quandiu vivoret, hostem futurum, amicum contra eorum, qui illius amici forent: urbium, quas ipse caperet, majores ac præcipuas imperatori tradiditrum; sedus eum quolibet hoste, princiipe inconsulto, non facturum: ad Romanos, cum id necessitas postularet, cum omnibus accessurum viribus, seu in Oriente **208** seu in Occidente bellum foret. Neque etiam Turcomannos, quos vocant, rapto vivere assuetos, quotquot sub illius essent potestate, impunitos relicturum, in quacunque demum imperii parte delinquissent. Hæc ille pactus est, et qui cum comitabantur magnates, si ab ejusmodi conditionibus recederet, pro viribus illius se conatus impedituros sunt polliciti. His Byzantii transactis, ubi earum rerum fama ex Europa in Asiam pervenit, phylarchi, qui hasce regiones incolunt, haud sibi bene cessurum rati, si in suas partes sustinuum

A tū τηνικάδε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐψευστάς πρόδημασιν ἀντίξους τῇ πράξει ἔγνετο, μή δειν εἶναι εἰπών δι' ἐπίπλων θείων καὶ κόσμων ἱερῶν ἀνδρας διελθεῖ. ἀσεβεῖς· τότε δὲ καὶ ἀλλο τι παρεμπεσεῖν προσέστη τῷ πράγματι. Ἐπειδὴ γάρ πόρῳ τῶν νυκτῶν ἦν, ἔξασις τις βρασμὸς ἀθρόον ἐκλόνησε τὴν γῆν. Βυζαντῖοι μὲν οὖν ἀντεῦθα τὰς Λουκᾶ παρανέσεις ἐκβύνειν οἰδημανοὶ ἀπὸ γνώμης εἶναι θεῷ τὴν ἔγχειρον τοντον. Πεφύκασι γάρ μνηματοι τοῖς παροῦσιν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον προσέχοντες πολυπραγμονεν περαιτέρῳ μιθέν. Τὸ δὲ τοῦ πράγματος τέλος τὴν τοῦ συνενεγένθνος ἐντριγῶν παρεστήσατο δῆλωτιν. Καὶ Κλιεῖσθειλαν γάρ μετὰ πολλοὺς; ἐπιγενόμενος χρόνους τῶν εἰς βασιλέα συνθήκων ἀλογήσας παντρετὴ Ρωμαίος κατὰ Περσῶν ἐλθεῖν παρεσκεύασε. Τύχη τέ τινι δυσχωρίᾳς ἕρτεσδν τὸ στρατωτικὸν τῶν ἐπὶ δῆξης τε ἀποβεβήκει πολλούς; καὶ μεῖλου ἔγγυς ἥλθε κακοῦ, εἰ μὴ βασιλεὺς ἵνταθα ἀνθρωπίνης δρόν ἀρετῆς τὰ πολέμια πιρελθῶν δρθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, διπέρ καὶ ἡδη ἐφῆν, εἰσέπειτά μοι λελέγεται. Οὐ δέ βασιλεὺς ἐς τὰ κατὰ νότον τῆς πολιων ἀνάκτορα καταχθεὶς μεγάλοπρεπέστε τε ἐδεξιοῦτο δεῖπνοις αὐτὸν καὶ διὰ φιλοφροσύνης ἥτεν ἀπάντης. Εἴτα καὶ ἵκανον αὐτὸν θελέειν ἀμύλαις, ὅγρῳ τε πυρὶ (55) κατὰ τὸ θύος λέμβους τινάς ἐνεπίμπρα καὶ ἀκάπτους, καὶ διως τῶν τῆς ἱποδρομίας ἀγέμων τὸν ἄνδρα θεαμάτων, ἐξ ὧν μάλιστα μεγέθη πολιων φιλεῖ δεκτίνονται. Οὐ δέ ἐφ' ἴκανον ἐν Βυζαντίῳ διατρίψας τὰ προλαβόντα· τε δευτέροις δροεις; πιστωσάμενο; ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἥλθεν. Είχε δὲ τὰ τῆς δμολογίας αὐτοῦ ὡδε· ἔχθρα μὲν δεῖ βίου φρονήσειν οἵ το πρὸς βισιλέα τρέφοιτο ἔχθος, φίλαι δὲ αὐτὸς τούτοντείον εὗνοις αὐτῷ καθεστῶσι. Πιθεών τε ὧν ἀν αὐτὸς περιγένοιτο τὰς μείζους καὶ ἀξιολογωτέρας βασιλεὺς διδόναι. Ἐξείναι δὲ αὐτῷ οὐδαμῆ τῶν ἔχθρων τίνι σπεισθεῖται διτι μὴ βασιλέως κελεύοντος. Δεῆσάγε τε Ρωμαίοις συμμαχήσειν, παντρετὴ ἀπαντῶν καὶ Ἐρῆσος καὶ Ἔσπεριος δ πλεμος εἴη. Οὐ μή οὐδὲ [P.121] τοὺς δοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ μὲν κενταται παλάμην, κλέμμασι δὲ διαζῆν ἐκίστανται, οὐδὴ Τουρκομάνους (56) θύος καλεῖν ἔτειν, ἀτιμωρήτους ἐξ ὁποιονῦν τι ἐξ Ρωμαίων ἡμαρτηκότες τὴν γῆν. Ταῦτα τε αὐτὸς ὡμολόγηκε καὶ μεγιστάνων δοὺς αὐτῷ εἶποντο, καὶ διεκένοις αὐτῶν ἀμελεῖη. Τοὺς δὲ σθένει παντει καλένειν τὴν ἔγχειρον. Ταῦτα

Du Cangii note.

tentum constat ex serie patriarcharum Constantino Chliareno successisse. Hanc certe obtinebat an. 1166 ind. 4, ut ex Balsamone colligitur ad Nomoc. Phot. tit. 13, c. 1.

(55) Υγρῷ τε πυρὶ. Igne Graeco, qui πῦρ θαλάσσιον et πῦρ ὄγρον dicitur etiam Theophani p. 295 552; ignis pennatus in Gestis Triumphal. Pisanorum, an. 1114, quod instar pennatorum animalium volet. Vide notas nostras ad Joinvillam p. 71.

(56) Τουρκομάνους. Turcorum Turcomannorum eadem fuit origo, qui cum relictis Septentrionalibus regibus in Orientem transmigrassent, rege sibi cresto, universa pene Asiae provincias armata manu occuparunt. Extine gens illa, rufis prius et incolita nec certas habens mansiones opanda

coepit incolere legesque condere et agriculturæ operam dare. Fuero tamen ex his, qui in sua ruditate constantes, priorem haud deserentes vivendi modum, ex rapto vivere assueti et vitæ leuuerunt genus. Ili Turcomanni prisca appellatione dicti sunt vocabulo ex Turcis et Comanis, a quibus prima eorum origo fuit composita. Hæc ferme Tyrini, l. 1, c. 7; et ex eo Jacobus de Vitriaco, l. 1, c. 11, Monachus [P.467] Altisiod. an. 1187: Per hos dies latrunculorum Syria et eorum qui solitudinem inhabitant, quos Turcomagnos vocant, innumera mul-tudo Laudiceam urbem impetrant et decantant. A Tyrio dissentit Albericus an. 1059: Turcorum sive Turcomanorum gens non ab eodem trahunt originem et dicuntur militares Turci, Turcomani vero vulgariter.

μὴ οὐν ἐν Βυζαντίῳ ἀπελεῖτο, ἡ δὲ φήμη φθάνει ἐξ Εύρωπης; ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβάσα. Τοίνυν καὶ οὐ πρός καλὸν αὐτοῖς ἔσοθατ οἱ τῆς νομίσαντες φύλαρχοι εἰ βασιλεὺς τὸν σουλτάνην εἰσπεισοῦνται, πρέσβεις τέμψαντες ἀδέοντο ὡς καὶ αὐτοὺς τῷ σουλτάνῳ διαλέξει· ὁ δὲ ἡκουσεὶς μὲν αὐτῶν οὐκ ἀηδῶς, ἐς ἐπὶ τὴν τοῦ σουλτάνου δῆθεν τὸ πᾶν ἀνατιθεῖς αἴρεσιν ἐπὶ τείνοντας ἐπεμπεν ἐν παλατιώ, καθάπερ εἰρηται, διατριβὴν ἔχοντα. Οἱ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα πρὸς λόγους ἀκείνῳ κατέστησαν, διαλύσασθατε σφίσται τὴν ἱδραν ἰσχυσαν καὶ ἰκέτην ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖ γενέσθαι ἀνέπεισαν. Ὁ δὲ ἰκετεύοντα προστήκαμενος ἐν φίλων μοιρᾳ καὶ αὐτοὺς ἐποιήσατο, εἰρήνη τῷ τοῦ λαοποῦ σταθερὰ τὴν Πρωταίων εἶχεν ἀρχήν.

Ἐπειδὲ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη τὸν θίον ἡδη μετήλασσε, βασιλεὺς ἐκ οὐπω διδρένος τότε πατήρ πατὸς ἐπύγχανεν ὅν, ἐπὶ δευτέρους λοπὸν ἐδίεψε γάμους. Καὶ ἦν γάρ τις κόρη τῶν κατὰ τὴν ἐν Φοινίκῃ Τρίπολιν, Λατίνα μὲν γένος (57), περικαλλῆς δὲ ἐν ταῖς μάλιστα. Ταύτην ἐκεῖθεν δέχοντας Ἰωάννην τε εἰδιστὸν τὸν Κοντοστέφανον ἐπεμψε καὶ Θεοφύλακτον ἄνδρα Ἰταλὸν, δην Ἐξούσιεν (58) ἐπεκάλουν. Εἰδόν τοις δὲ οὖν τὴν κόρην οἱ ἀνδρες καὶ ἀγασάμενοι τοῦ καλλιῶν, ἐπειδὴ μηδὲν ὀθενθῆποτε ὑπερβαίνετο τέως ἐμπόδιον, μηδὲν ὑπερθέμενοι δὲ τὴν τριήρη ἀμβισάζουσιν. Ἀρτὶ δὲ ἐκεῖθεν ἀφῆσιν μελλόντων, νόσοι βαρεῖσι τῇ κόρῃ ἐνέσκηπτον, καὶ ἦν ἐν κακοῖς. Οὐεν καὶ ἀεὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀναβαλλόμενος τὸν ἀπόλοιν εἰκῇ τὸν καρδὸν διῆγον. Καν γάρ ἐπ' ὀλίγον ἀνεθεῖται τῶν δύναμῶν προσδοκήσιμος τοις ἀποκλεῖν γίνεται, δὲλλ' ὥστε περ ἀπὸ προνοίας τινὸς ὀπισθόμητη τὸ δεινὸν ἐπ' αὐτὴν ἥρχετο, καὶ κατακλιθεῖσα ἱρόττε τὸ σῶμα καὶ ἐκλονεῖτο ἔξαστα, πυρετοὶ τε αὐτὴν μετεδέχοντο, καὶ ὑπωπιαζώδες ἡδη καὶ τηκεῖν ἐπηροκλιθεῖ. Καὶ τὸ τῆς ὑψεως δινος χάριέν τοις μεριμνήσιν τὰ πρότερα ἡλλασιοῦτο κατὰ βραχὺ καὶ ἴτυγχοῦτο. Ἰδών δὲ τις δαχρύων ἐπλήσθη τηλεούσου λειμῶνος ἔξωρα φθίνοντος. Οὐτών μὲν ἡ κόρη κακῶς εἶχεν ἐπ' οίκου διατρίβουσαν· εἰ δὲ ποτε καὶ τὴν τοῦν ἀναβαίη καὶ διλγώ Τριπολεως ἀναθετῃ, ἐνταῦθι διπλοῦς; ἐπωρέστο κλύδων. Καὶ τὸ μὲν σάρξ; εἶχεν τῇ Τριπολίς αὐθίς, τὰς δὲ νόσους ἐκείνη τὸ πάλαι ταύτης [P. 122] ἀπολετεύεταις ἀδέχετο μείζους. Τούτο πολλάκις ἐπιγεγονός εἰς ἀπεράντους τὸν Κοντοστέφανον ἤγεν ἔννοια; Τοίνυν καὶ ἀσχάλων ὡς τὸ εἰκῆς δίλοτο δίλου; ἀναπολῶν λογισμοὺς τούς εἰπε τίνα τῶν ἐνταῦθα νεών παρελθόντων ἐπυνάντο εἰ βασιλεὺς τὴν παῖδα κατεγγυθῆναι χρεών. Ἀνέλε δὲ οἱ τὸ δερὸν πυθεῖν (59)· «Οἱ μὲν γάμος;

Du Cangii notæ.

(57) Λατίνα μὲν γένος. Melissendis, Raimundi II comitis Tripolitani ex Hodierna filia, Raimundi III soror. Ita Tyrius, qui rem paulo tenuerat reperi.

(58) Εξούσιος. Trisillus maximus palatino-ram interpretum nuncupatur ille a Tyrio, l. xviii, c. 50.

(59) Ιερὸν κυθεῖος. Ea erat divinationis species, qua potissimum Christiani utebantur, qua lebat per inspectionem et apertioνem Evangelii vel sacramentorum librorum, cuius exempla prostant

A adiuxisset imperator, per legatos illum rogavere, ut et sultanum perinde sibi reconciliaret. Horum ille legationem haud illipenter audiuit: sed velut rem omnem sultani relinquens arbitrio, ipsos ad eum misit, in palatio, quemadmodum dictum est, tunc agentem. Illi autem simul atque cum eo sunt congressi, tandem ut quæ inter ipsos intercedebant similitates deponeret, et apud principem pro se intercederet, persuaserunt: cujus ille admissis precibus, et ipsos in numerum amicorum ascivit. Atque inde in posterum firmam pacem Romanum imperium aderptum est.

4. Posquam imperatrix Irene vita excessit,

B princeps, cui nulli adhuc erant masculi liberi, de secundis nuptiis cœpit cogitare. Erat autem puella Tripoli in Phœnicia, gente quidem Latina, forma cæteroquin eximia et eleganti. Eo qui inde illam abducerent misit Joannem Contostephanum sebastum et Theophylactum virum Italum, quem Exubitum appellabant. Ut igitur 209 virginem conspexere legati, statim iis forma arrisit: cumque obstare nihil videretur, nulla mora eam in tritemem immisere. Verum cuia inde essent excessuri, gravioribus morbis correpta virgo male habuit. Unde dilata in dies abitione, frustra ibi consumebant tempus. Quippe si paululum a doloribus vacaret, atque adeo ad iter capessendum videretur idonea, statim, nescio quo fati, illam rursum invadebat

C morbus, ita ut lectio decumbens toto corpore fremeret, graviterque convelleretur. Ad hæc sequebatur febris, et livor et tabes: vultusque nitor, qui autem gratiis cornucabat, immunitatibus sensim et obscurabatur. Eam intuenti oborichantur lacrymæ, iam præclaro pulchritudinis flore intempestive perenne. His puerilla malis domi afflicchatur. Si vero aliquando navem ingredieretur, paululumque abluceretur a Tripoli, tum vero duplo major infremebat morbi fluctus, naveisque iterum in urbem redire necesse erat, ac illa morbi ad breve tempus intermissi acriore impetu corripiebatur. Id cum crebrius eveniret, Contostephanum in ambiguas incertasque cogitationes conjecit. Ea igitur propter animo incertus dubiusque quo demum inclinaret, tandem in quoddam ibi templum accedens, sciens status est, an ducturus esset virginem hanc principes, indeque fatus decretum esset: hoc vero ei retulit sacram oraculum: «Nuptiae quidem paratae, 210

apud Gregor. Turon. l. iv Hist. c. 16; l. v. c. 14; auctorem Vitæ sancti Leodegarii, c. 47; Nicetam, in Man. l. viii, n. 5; auctorem Orat. Histor. in festum Restitutionis imaginum editum a Combellisio, p. 756, et apud Baron. an. 842, n. 59; Petrum Blessem. epist. 30; S. Bonaventuram, in Vita S. Francisci, c. 45, et alios quos laudat Delrinus, l. iv Disquisit. Magic., c. 2, questi. 7, sect. 5, § 5, quod quidem siebat in templo, ut hic inuitur, orationibus quibusdam ad id conceptis prævis, deposito supra altare Evangeliorum

invitati vero non sunt digni intrare. • Quibus auditis, intellectoque oraculo, cum ad hanc nescio quis rumor percrebuisse, virginem hand legitimis esse prognatam nuplum, rem maxime prudendam arbitratus, destitit ab incepso, indeque Byzantium reversus est. Erant autem Rainundo Antiochiae principi filiae tunc temporis forma prececellentes. Ilas ut spectaret, Basilius quemdam, cognomento Camaterum, qui tum scoluthi digitale fungebatur, misit in perator. Ille ut confessim Antiochiam venit, ambas quidem pulchritudine extima praestantes vidit: potior tamen visa est illi Maria, quo quidem in delectu haud a vero aberrabat legatus ille. • Nullam quippe, siebant Byzantini, tam insignis formae mulierem nostra vidit etas. • Sed de his postea. Cum igitur quae inspectio ille reiulerat accepisset princeps, viros dignitate illustres Antiochiam misit, qui virginem sibi despousarent, A'lexium nempe imperatoris Alexii ex Anna filia nepotem, qui tum magnus dux erat, et Nicephorum ex Bryenniorum familia, qui ex fratre vel sorore Manselis neplum uxorem duxerat, sebasti dignitate ium insignitum. Cum ita etiam erat Andronicus Camaterus, qui prefecti urbis ea tempestate munus obibat, vir sebasti perinde dignitate auctor et imperatoris consanguineus. Illi et eam viderunt et

A έποιμος, οι δὲ κεκλημένοι ούχ ήσαν άξιοι εἰσελθεῖν. Τούτων ἑκείνος ἀκούσας συνές τε τοῦ χρησμοῦ, ἐπειδὴ καὶ φήμη τις ἡδη περιέθραυσε τούτους ὡς εἴη, γάμων ούχ ἐκ νομίμων (60) ἡ κόρη φυῖσα, πρόγμα εἰς αἰσχύνην διαρκές μάλιστα, ἀπέσχετο ἡδη τῆς ἐγχειρίσεως δρας τε ἐγγύθεν ἐπὶ Βυζάντιον ἥλθεν. Ήσαν δὲ Ραιμούνδῳ τῷ Ἀντιοχείᾳ πρόγκιπτοι θυγατέρες καλλίεταις ἀπὸ ἑκατέρους τῶν χρίνον. Ταύτας δύομενοι βασιλεῖσθν τινα ἐπίκλησεν Καματηρὸν (61) ἀκόλουθον δητα τῷ τηνέλαβε βασιλεὺς Ἐπαμφέν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τάχιστα πόρος Ἀντιοχείᾳ ἐγένετο, καλλίδεις μὲν εἶδε καὶ διηρώσ, καλλίων δὲ οἱ Μαρία εἶναι κατεφάνη. Καὶ ξυνέτε τῆς ἀκριβεῖας ἡ τοῦ πρεσβυτοῦ ἑκείνου βίσσον. Τηλέκον γάρ καλλίος εἴπων, Βυζάντιοι Ελεγον, δὲ καθ' ἡμέρας ἀγνώρισεν αἰών. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπερον τότε δὲ ἐπειδὴπερ ἐπὶ τὴν Μερίαν διγάμων εἶδε, παύθομεν; βασιλεὺς δινδρας τῶν ἐπὶ δόξῃ ἐπ' Ἀντιοχείας ἐπεμψε τὴν κόρην αὐτῷ κατεγγυή τοντα; Ἀλέξιον δὲ τὸν βασιλέων Ἀλέξιον θυγατρίδον, δὲ καὶ μηγας τῷ τότε δούλῳ Ιεράγανον δόν, καὶ Νικηφόρον τὸν ἐν Βρυσσηλίᾳ (62), γαμβρὸν μὲν ἐπ' ἀδελφοῦ διβασιλεὺς γε γνώστα, σεβαστὸν δὲ ἡδη τεγενημένον. Ἐν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος ἡ Καματηρὸς (63) δε τὴν ἱεραρχὸν τότε διεπεν ἀρχήν, ἀνήρ σεβαστότερος μὲν διωδεκάτης, ξυγγένης δὲ βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ἔν. Οἱ δέ καὶ εἶδον καὶ θαυ-

Du Gangi noīs.

libro. Vita S. Consortis virginis, c. 9: *Si cultis, cergamus ad ecclesiam, agatur missa, penatur Evangelium super altare et communis oratione premissa missiciam Domini voluntatem ex illo capitulo, quod primum occurrerit. Adeo autem invenerat haec divinandi apud Christianos ratio, ut Rainerus, c. 5, Waldenses reprehendat, quod laicos qui sorte sortitos eligebant in altari deriderent. Verum non sicut interdicta legitur, praesertim in concilio Venetico, can. 16, quem laudat Hinckmarus Revensis de Divort. Lothariorum: *Sunt et sortilegi, qui sub nomine facta religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant distinctionis scientiam profertur aut quarumcumque Scripturarum inspectione futura promuntur. Eadem verba habent concilium Agathense, can. 42; Aurelianense 1, can. 30; Antoniodor., can. 4, sed de sortibus sanctorum et apostolorum erit alius dicendi locus.**

(60) Γάμων ούχ ἐκ γομίμων. Secus etiam script. Tyrius, l. xvii, c. 19.

(61) Καματηρός. An Basilius enjus meminit Nicetas in Alexio Man. F. n. 417, an vero Basilius ille Camaterus, qui post Theodosium patriarcha Cp. existit, incertum. Deenuptio Manuelis cum Maria Antiocheno agimus fusius in Stemmata Comnenorum.

(62) Νικηφόρος τὸν ἐκ Βρυσσηλίᾳ. Nicophorus sebasti meminuit Balsamon in epistola Basiliis ad Amphilioch. c. 41.

(63) Ἀνδρόνικος ἡρός Καματηρός. Ille idem viuctus Audronicus Camaterus, drungarius vigiliæ, qui Manuele imperante receptam a Gracis de Spiritu sancti ex solo Patre processione sententiam elegantem et pererudit opusculo propagauit: in quo personam imperatoris induens variaque de eo argumento disputans omnes in universum divinæ scripture et Patrum auctoritates de processione spiritus sancti agentes in unum collectas summa animi contentione, additis suis animalversionibus, quas ipso vocal ἐπετείσατο; Spiritum ex solo Patre procedere, constabilire conatur. In hunc Andro-

nici librum alium scriptis Joannes Veccus patr. Cp. sub Michaelo Palæologo, qnem inscripsit: Ἀντιοχείας τῶν ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ ἄγιου Πνεύματος γραφικαὶ χρήσεστιν ἐπιστασῶν Ἀνδρόνικου τοῦ Καματηροῦ, ex que Andronici elegiūm libellū ascriberet: Καὶ ἡ δόξα τὴν βίβλου μετὰ κείρας λαβεῖν, ἦν τὸν ταῖς αὐτοκρατορίας ἡμέρας (P. 468) Μανουὴλ τοῦ αὐτοῦ μοναρχοῦ ἐν βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτορος, ὃς τὸ προσώπον ἑκείνου Ἀνδρόνικος ὁ τὴν τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλας διακεκλημένος τότε ἀρχὴν, Καματηρὸς τούτης ληγή, ἀντρὸς τὴν πορειῶν οὐκ ἀγενής συνεγράψατο. Λειποῖτε εἰταν Ανδρονίκος Josephus Methoneensis in epist. Marci Ephesii nec diversus est ab Andronico Camatero sebasto et magno drungario, Joannis Ducæ a supplicibus libellis, cui suos in Dionysii περιήγησιν commentarijōs diceavit Eustathius magister rhetorū ac postmodum Thessalonicensis archiepiscopus, parento. Floruit enim Eustathius sub Manuele et Andronico Comnenis, ut diserte habent Nicetas in Man. l. vii, n. 6, et in Andron., l. i, n. 9; et Demetrius Chonensis in Responsionibus ad Cabassam. Iltius vero quam Joannus inscripsit Eustathius epistole tuius sic concipiatur: Πρὸς τὸν παναστάστον δοῦλον χρ.ον Ἰωάννην, τὸν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν δεήσεων, τὸν υἱὸν τοῦ παναστάστον καὶ μιγδαλοῦ δρουγγαρίου κυρίου Ἀνδρόνικον τοῦ Καματηροῦ, ubi pro Καματηρός restituendum censeo Καματηρός. Ν.η. quin ille ideomē sit Andronicus, de quo Cinnamus, clare evincit proxima qua imperatorem Joannem attigit cognationis necessitudo, quam in Andronico observat hoc loco Cinnamus: Ἀνδρὶ δὲ πάντα καλῷ, καὶ δέ δικαιολόγῳ τὴν φυῖσαν, λογίᾳ τὴν ἀπιτηδευτινην, etc. At unde cum imperatoria et Comnenica familia Camaterorum amittas et necessitudo prouesserit docet Nicetas in Joanne, u. 3. Alterius Camateri meminuit Ivan. Tzegzes Chil. II, c. 263. V. not. ad Alexiad. p. 261.

μάστις; ἐνθετάν τε τῇ τρίηρει καὶ μεγαλοκρεπτῷ. Αἱ πάστις εἰναις τοῖς θυσίαις ἀκόμησαν. Πέμπτην τοὺν καὶ εἰκοστὴν μηνὸς διήντος Ἀπελλάτου, δὲ Δεκέμβριον (66) ἱωματίστος ὄνομάδουστον ἀνθρώποι, εἰς τὸν περιώνυμον τῷ; τοῦ Θεοῦ Σοφίας οὐκον λαμπτῶς καταχθεῖ; ἐνταῦθα ταῦτην ἀρμάζεται, Λουκᾶς τοῦ τὴν Καντανεινουπόλεις Ἐκκλησίαν τηνικαῦτα λαζόντος, Σοφρονίου· Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Θεουπόλεως Ἀθανασίου, ἢ Χριστιανοὶ θύος δοτεῖ τὰς χειρας αὐτοῖς ἐπιθέντων (65), ἀλγούσταν τε αὐτὴν ἀνειπὼν ζ; τὰ βασιλεία παλινόρμοει· μεγαλοκρεπτός τε δείπνοις τοῖς ἐν τέλει εἰστια καὶ δημοδοινιας ἀπανταχῇ τῶν τῆς πόλεων· ἐκάθιστε στενωπῶν· τῇ δὲ ξῆρῃς δὲ συνδεινέοντας αὐτῷ τοὺς πατριάρχες; ἡγεν. ἀρθρόν τε χρυσοῦρι θεξιωσάμενος; [P.123] ἐκαστον ἀπέλινε. Πρὸ πάντων τοῦ μήτηρ χρυσοῦ κανεναρίψ τὴν Ἐκκλησίαν ἰδωρήσατο. Ὁλίγῳ δὲ διπερον καὶ διπλαῖς; ἵππων, διῆγε τὸν δῆμον καὶ τῶν εἰς εὐφρασύνην ἀγόντων εἰδενες καταμεδεῖν θελεν.

ε'. Ἐν Βυζάντειο μὲν τοῦτα ἐκράσσετο. Στέφανος οὐ (66) τοῦ Βλαδιστόλαδου τετελευτηθεῖτο; τῆς ἀρχῆς ἥρη ἀγχρατῆς τεγονῶν βαρίς ἔδειξε τοῖς; ἀρχομένοις καὶ λαγη ἀπαχθῆς ἦν. Ὅθεν καὶ ἐλεοδορῶντο αὐτῷ Οὖνοις τὰ πολλὰ καὶ ἕνθηλοι ήσαν ἡντικα τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν κατασκάσοντες. Ἐφ' οἷς δὲ Στέφανος ἐκταραχθεὶς βασιλέως καὶ πάλιν ἔδειτο. Ἄρας τούτους Ισημερούσης ἥδη τῆς ὥρας ἐπὶ τὴν πόλιν ἐφέρετο Φιλίππου, καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα τὸν τῷ πλεονὶ τοῦ Ρωμαίων ἔμεινε στρατοῦ, μολραν δὲ τινὲς τοῦ στρατεύματος τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας Ἀ - C λιξὶ τῷ Κοντοστέφανον πατέι ἐπὶ Οὐνικήν ἐπερψεν. Ἐν τούτῳ δὲ Στέφανος Οὖνοις ἥδη διαλλαγῆναι νομίσας οὐκέτι τούτου ἔχρησεν, διὸν καὶ οἶκοι λοιπὸν δὲ Ρωμαίων ἀνέζευγνυστρατός. Ἀλλὰ μεταξὺ Οὖνοις εὗθις Στέφανῳ ἐκισυστάντες ἀλλὰ τὰ πολλὰ εἰς αὐτὸν ἀπερίπτουν καὶ δῆ καὶ ὑπ' αὐτῷ τὰ Οὖνων ἀνατεράρχητα ἐγχυρίζοντο πρόδγματα. Διὰ ταῦτα βραστέοις μὲν στράτευμά καὶ πάλιν ἥθροις, Στέφανος δὲ τὸν κίνδυνον διειλαθῆθε; τὸ μὲν πρώτον φυγεῖ; ἐπὶ τοῦτα τῶν ἀγγυτάτων Ἱστρου πόλεων δύθεν, εἰ βασιλέως ἀνέκαθεν κατήκοοι τυγχάνουσιν οὖσαι, ἐκεῖνον δὲ ἐπὶ Σαρδίκην μεταβάς ἐνταῦθα βασιλεῖ συνεγένετο. Ὁ δὲ σφόδρα περιαλγήσας τοῖς ἔνμακοσιστοῖς τῆς τύχης τε τὸν ἀνθρώπων οἰκτισάμενος γρήματις τε ἐδωρήσατο καὶ δυνάμεσιν ἀποχρώσας ἐπὶ τὴν κατερψόν αδηκιας κατῆγεν ἀρχήν. Ἡρε δὲ τῶν δυνάμεων τούτων ἀλέξιος οὐπερ ἥδη ἐμνήσθην, δὲ Κοντοστέφανος, βασιλεὺς δὲ κατόπιν ὅλης Ἕπρως. Ἔτειδη τε ἐν Ναϊσῷ πόλει ἀγένετο, ἔννοιά τις αὐτῷ

A admirati sunt, ac triremū impositam magis illico ap-
parata Byzantium adduxerunt. Quinto igitur ei-
vicesimo mensis Apellei, quem Decembris 211
qui Latine loquuntur vocant, in celeberrimam
divinas Sapientias templum splendide deductus imperator,
illam sibi matrimonio jungit, Luca Constantiopolitanus, Sophronius Alexandrinus, et Athanasius Theopolitanus Ecclesia patriarchia, et Christianis mos est, manus ipsis imponentibus. Cumque
eā Augustani ibi reuniasset, in palatio rursus revertitar, magnificisque convivilis proores excipit,
et ubique per singulos urbis angportus epulas populo præbet. Postridie denum epulatros secundum
adduxit patriarchas, et unumq[ue] multo donatum auro dimisit. Præsertim vero aurū centenariū
Ecclesia concessit. Nec multo post equestribus
certaminibus populū oblectavit, nihilque,
quod ad delectationem conferret, voluit pretermittere.

5. Hæc quidem Byzantii acta. Stephanus autem, defunctio Vladislao principatum Jain adeptus, gravis molestusque adeo subjectis esse cōspit, ut passim illum probris insectarentur Hungari et regne vi-
derentur statim depulsuri: quibus Stephanus con-
territus opem rursus principis imploravit. Motis
igitur circa sequinoctium castris, Philippopoli
venit imperator, ibique cum majori exercitus Ro-
manī parte mancas Alexium Contostephani filius
ex sorore nepotem cum ceteris copiis in Hunga-
riam misit. Sed enim Stephanus, 212 interea re-
conciliatum se jam cum Hungaris ratus, ejus operan-
non adhibuit: quapropter denum redit Romanus
exercitus. Verum mox in Stephanum rursus in-
surgentes Hungari, tum alia ei multa, tum et sub
illo perditas esse Hungarorum res exprobaverunt.
Stephanus autem, discrimen veritus, fugit primus,
et in quoniam e vicinis Istro civitatibus, quæ iam
pridem imperatori obnoxiae fuerant, venit: inde
in Sardicam transiens, ibi cum imperatore con-
gressus est. Ille eo casu admodum percusus et
hominis vicem miseratus, pecunias eum et idoneis
viribus donat ad recuperandum paternum regnum.
Ils præfuit copiis Alexius Contostephani, cuius
modo meminimus: imperator autem a tergo pau-
lulum subsequebatur. Ubi ad Naisum urbem per-
venit, animam subiit cogitatio, interim dum illuc
castra haberet, res etiam Servicas expediendi. In
utramque enim regionem Pannoniare et Servian-
ducit locus iste, indeque cum oportuerit, utramque

Du Caugii notes.

(65) Δεκέμβριον. Νυπτιας μηνεο Decembri per-
actas ex Tyrio par est credere. V. Nicetas l.
iii. n. 5.

(66) Τὰς χειρας αὐτοῖς ἐκθέτων. Manūs im-
positio hoc loco accipi videtur pro sponsorum
coronatione in nuptiis. Quippe a sacerdotibus
coronabantur sponsi eorumque capitibus corollæ
insponabantur, de quo more consulens Goarus
et Eucholog. Græc. p. 597, vel certe γερστονία

idem sonat ac εὐλογία. Paedymenes, l. iv, c. 29:
Καὶ περιφανεῖς τοὺς γάμους ταῦλεν αὐτῇ τε καὶ τῷ
υἱῷ ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου τεμένους τῆς τοῦ
Θεοῦ Λόγου Σοφίας, τοῦ πατριάρχου Πιωσῆτος εὐλο-
γήσαντος.

(66) Στέφανος δέ. V. Nicetas, l. iv, n. 4, cadit
autem hæc Manuelis expeditio in an. 1173; nam
et hoc anno rex dictus fuit Stephanus et interiit,
si Hungaricos scriptores audimus.

ingredi licet ac incessere. Dese enim, qui imperatoris beneficio Serviae tum imperitabat, postquam principatus obtinuit, posthabitiis pactis, Dendram regionem denuo occupavera, spredoque Romanorum imperio legationem miserat ad Alemanno, ut inde sibi uxorem accerseret, et quidquid Romanis displiceret, omnino faciebat. Etiam tum cum a principe evocaretur, ut adversus Hungaros bellum gerenti sibi adasset, difficilis ac pericula videbatur, magnarum **213** rerum spem animo volvens et in diem prolatu adventu. Quamobrem imperator, ut ad Naisum accessit, ubi duarum viarum altera in Serviam dicit, altera ad Istrum et Hungariam fines, in medio castra posuit. Dese vero, imminens sibi periculum advertens, acceptis quos tum habebat copiis, in Romanorum castra venit. Eum imperator benebole exceptum quo decebat honore prosecutus est. Sed proterva iungua nullum esse turpius malum videtur. Siquidem Dese, ubi nihil sibi obvenisse incommodi ob priorem imprudentiam ac temeritatem agnovit, sustulit animos ac minora quam antea damna Romanis inferre decrevit. Consilium tamen ejusmodi silentio pressit. Ita plerunque benevolentiae argumentum pessimis hominibus majorum injuriarum materia esse solet. Venere quippe paulo post ex Hungarorum gente ad imperatorem legati, quibus ille forte fortuna obvius factus, rogatus est ab iis, uti moris est, quemadmodum res suae sese haberent: illis haud dissimilanter respondit, optime, et prout regis eorum erga se benevolentia mereretur: dominum illum palam nominans. His igitur cognitis imperator, nequaquam cunctandus ratus, ipsum in jus vocat convictumque, accusatoribus et delictorum consciis in medium productis ac persolidam ipsi coram objicientibus, in custodia, sine dedecore tamen, eum habuit. Vallo enim tabernaculum illius **214** cingens, secundum eum quae in castris viget legem observari jussit. Ita ut ab illo deinceps Dese vallum locus iste fuerit nuncupatus. Sic enim forsitan vulnus ut plurimum vocat. Eum autem paucos post dies Byzantium misit, et in palatio includi praecepit. Hæc quidem ita acta. Et princeps, auditis Hungarorum qui ad venerant legatis, ubi nihil eos sanii affirrecognovit, castris exceedere Romanis, et recta domum abire jussit. Iis abeuntibus, ipse ad Belegrada urbem venit, ibique castra posuit. Hanc, ut supra commemoravimus, diruto Zeugmino, Romanis exstruxerat exercitus, compluribus Hungaris in laboris partem adscitis. Jocis hic est illius, quæ in rebus humanis semper ludit, fortunæ; ac fortasse rideat quispiam si dudum mortuos urbium conditores denuo urbes condere videat. Ex his tunc sive fortunæ vocabulum ut plurimum apud homines defluxisse arbitror. Cum enim rerum quæ a divina Providentia profliciscuntur, rationem percipere non

A ἐπῆλθεν ἐνταῦθα στρατοπεδευσαμένῳ καὶ τῶν αὐτῷ τῇ Σερβικῇ ἐν παρέργῳ ἐπιμελθῆναι πραγμάτων. Ἀγει γάρ πως ἐφ' ἑκατέρας Παιονικήν τε καὶ Σερβικήν, ὁ χώρας οὗτος, καὶ ἔστιν ἀμφοτέρας ἐντεῦθεν δέον τινέντι. Δεσκ γάρ δὲ βασιλέως δόντος τῆς Σερβικῆς ἡρχε τῷ τότε, ἐπειδὴ τῆς χώρας ἐγχρατῆς ἥδη ἐγένετο, τῶν συνθηκῶν ἀλογήσεως Δένδρας τε χύρας εἰσαῦθις μετεποίετο καὶ τῆς Ἄρματος ἐπερψε, καὶ διὸς ἐντεῦθεν ἐστι τῷ συνάψαι διανοθεῖς, καὶ πᾶν δ μὴ κατὰ γνώμην Ῥωμαίοις ἦν τρόπῳ παντὶ Ἐπρασσε· τότε δὴ καὶ βασιλέως αὐτὸν μεταστελλομένου ἐφ' ὁ κατὰ Παιονῶν αὐτῷ συστρατεύεται, δὲ δύστροπος τις καὶ ισχυρογάμων ἐφαντετο ἐπὶ μαχροτέρας τε τοῖς ἐπίπειστιν ὧχετο καὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τὴν ἔργιξιν ὄπισχεντο. Ὁ μὲν οὖν βασιλέως διὰ ταῦτα, ἐπειδὴ πρὸς τῇ Ναϊσῷ ἐγένετο, Ἐνθα ταῖν δόδοιν ἀμφωτέραν ἡ μὲν ἐπὶ τὴν Σερβικήν ἔδει, θατέρᾳ δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν καὶ γῆν τὴν Παιονικήν, ἐν μεταχιμίᾳ τὴν στρατοπεδίαν ἐπῆκατο. [P.124] Δεσκ δὲ τὸν ἐπιχρεμάμενον ἥδη κινδυνον αὐτῷ συνιδὼν τὸ περὶ αὐτὸν ἀναλαβὸν στράτευμα ἐξ τῆς Ῥωμαίων ἀφεκτεῖται στρατόπεδον. Βασιλέως δὲ εὐμενῶς τε αὐτῷ προστένθη καὶ τὰ εἰκότα τετίμηκεν. Ἄλλ' ἔστιν ἀκολάστου γλώσσης μηδὲν ἀσχιον εἶναι κακόν. Δεσκ γάρ, ἐπειδὴ μηδὲν ἐξ ἀδουλίας αὐτῷ τῆς προτέρας ἔνενεχθὲν ἔγνω κακόν, ἐπῆρτο τε τὴν διάνοιαν καὶ μείζω κακουργήσειν ἢ πρότερον ἐξ Ῥωμαίους διενοεῖτο· εἰχε δὲ δύως ἐν ἀπορήθει τὸ σκέμμα. Οὔτε φιλανθρωπίας ὑπόθεσις τοῖς τῶν ἀνθρώπων πονηράτοις ὅλῃ μειζώνων ἀδεικημάτων ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἰλθεν. Ἡκον μὲν γάρ ὀλίγῳ ὑστερον πρόσθεις ἐξ βασιλέα παρὰ τοῦ Παιονῶν Εἵνους· δὲ δὲ κατάτικα τύχην αὐτοὺς συναντώμενος διπή τε τὰ κατ' αὐτὸν ἔχοι πρὸς αὐτῶν ἡρωτημένος, ὡσκερ θέος ἔστιν, ἀπαρακαλύπτεις ἐφησεν ὡς καλῶς καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπαξίως τοῦ σφῶν· φῆγδος εὐμενεῖας, κύριον αὐτὸν διαφανῶς ὀνομάσας. Ταῦτα πυθόμενος βασιλέως οὐκέτι μέλλειν ἔγνω, καὶ τοίνυν ἐπὶ δίκην καλέσας αὐτὸν, ἐπειδήπερ ἐκράτει, τῶν κατηγράων αὐτῷ καὶ συνειδότων κατὰ πρόσωπον Ισταμένων ἥδη καὶ θεατρίζοντων τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀπίστοιν, τούτε μὲν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ (67) οὐ σὺν ἀτιμάζει τούτους ξοχε· ταφρεῖς γάρ τὴν σκηνὴν αὐτῷ περισχών κατὰ τὸν ἐν τοῖς χαρακώμασι νόμον ἐπήρει, ὡς ἀπ' ἐκείνου λοιπὸν Δεσκ τὴν ταφρεῖαν λιωτίζοντες ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί· ὀλίγῳ δ' ὑστερον ἐξ Βυζάντιον πέμψας ἐμφρουρὸν ἐν παλατίῳ κατεσθίσατο. Ταῦτα μὲν τῆς ἐγένετο, βασιλέως δὲ τοῖς ἐκ τῶν Παιονῶν ἀφίκομενοις χρηματίσας πρέσβεισιν, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγίες αὐτοὺς ἀπαγγέλλοντας ἔγνω, ἐκδέουσεν εὐθυνώδην τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπαλλαγέντας στρατοπέδου τὴν αὐτὴν αὐθίς πορεύεσθαι. Οἱ μὲν οὖν ἀπίστοι, δὲ ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐλθὼν ἐνταῦθε τηλίσατο, ἥν, καθάπερ εἰρηται, Ζεύγμινον καθελών δὲ Ῥωμαίων ἐδε-

Du Cangii notæ.

(67) Τοῦ τῷ δογματεῖ. Bellum hoc Servicum prosequitur etiam Nicetas, l. iv, n. 4.

ματο στρατης, συναπομένους τῶν πόδων καὶ Οὖν τῶν πελλεῖς ἔχοντες. Παίγνιον δὴ τοῦτο τύχης τὰ ἀνθρώπαια διαχλευαζούσης καὶ τράγματα· καὶν γάρ επεγγέλση τις τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας δομήτορας αὐθις οἰκιστας; καθορῶν. Ἐκ τούτων οἶμαι τὸ τύχης δυνομα πολὺ παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκρύθη. Τῶν γάρ τῆς Προνιᾶς ἔργων τοῖς λόγοις ἐφιστάνειν οὐκέτι ἔχοντες, ἐκ τοῦ οφίου εἶναι δοκούντος, τῇ τύχῃ τὰς τῶν πράγματων διδοῦσιν ἐκδάσεις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πη φίλων ἐκάστηψι νομιζέσθω τε καὶ λεγέσθω, δὲ λόγος ἔχειν τῶν προτεθέντων. Ἐπειδὴ περ δὲ βασιλεὺς ἵταῦθα ἔγνετο, γνωστὸς ἀμήκανα εἶναι λοιπὸν Στέφανον γῆς ἀρξεῖν τῆς Οὖννων (ἥδη γάρ Στέφανον αὐθούς [P. 125] τὸν Ἰατζῆδ κατεστήσαντο φέροντες). ἀτέραν ἐπάρπετο. Οὖννικής γάρ δυνάμει τῇ πάσῃ, καθάπερ εἰρηται, μεταποιεῖσθαι ἥθελεν δὲ μεταχιμίψι τῶν Βεστερίων κειμένης ἑθνῶν. Βελάν τοινύν δὲ μετὰ Στέφανον τῷ Ἰατζῆδ παῖς ἦν, Μαρίζ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνάψαι πρός; γάμον διενοθῆ. Γεώργιον μὲν οὖν δὲ ταΐρεις τῷ τότε ἥγετο τῆς βασιλικῆς, Παλαιολόγου μὲν γένος, ἐς δὲ τὸν τῶν τεβαστῶν ἀναθένηκετα δῆμον, ἐπὶ Οὖννικήν πέμψας δοκιμάζειν ἐκδέεις περὶ τοῦ κήδους· δὲ τὴν ἐν Βυζάντιον αὖθις ἐστέλλετο. Οὖννος δὲ τῷ Παλαιολόγῳ κοινολογηθάμενοι Βελάν τα φέροντες ἔδοσιν αὐτῷ καὶ χώραν, ἦν δὲ πατὴρ αὐτῷ περιών ἀπεδάσατο, δεσμενοι ἐκληρούντο. Ο τοινύν Παλαιολόγος παραλαβὼν αὐτὸν σὺν δμολογίᾳς αἵτινας εἰρήτας ἐν Βυζαντίῳ παρεγένετο. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν τῶν ἐπὶ τῷ κήδει βασιλεὺς ἐφρόντιζεν, δὲ ταῖς Ἀλέξιος ἥδη μετωμάσθη καὶ δεσπότης (68) ἀνεβοήθη.

ς. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ Βυζάντιον ἀφίξεις τῷ Βελάν (, ταῦτην ἔσχεν ἀρχήν, βασιλεὺς δὲ τὰ κατὰ τὴν Έσπερίνην ἥδη καλῶς ἔχειν ὑπολαβὼν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ιοιπὸν ἐβλεψε, καὶ πρότερον μὲν τοῖς συμπεσοῦσιν εἰς τοῦτο κεκινημένος, πρὸς δὲ τῶν ἐσπερίων ἐκεῖθεν ἐλέχθμενος πράγματων. Νουρχὸν γάρ δὲ τῆς κατὰ Συρίαν ἥρχε Βερβοίας καὶ Δαμασκοῦ, πλειστον διμφω περιφράνων, τῆς τύχης εὐμενὲς ἐμειψάστης αὐτῷ, καὶ ἀλλων τε πόλεων ἥρξι πολλῶν αἱ τῶν Ευφράτου πληνούσι ναμάτων, καὶ χωρῶν οὗτι εὐκαταφρονήτων περγάγοντες συχῶν, πολλοῖς τε τῶν εὑδὲ σατραπῶν εἰς χειρας ἐλθῶν οὓς μὲν δορυαλώτους ἔσχεν, ἐν οἷς καὶ Ἰατζουλῆνος (69), δὲ Ἐδέσσης τηγμονεύων, οὓς δὲ καὶ πολέμῳ ἀπεκτονώς ἐτυχε, Ταῖχουνδον δὴ τὸν ἐκ Πετούης, οὐπερ ἰκανῶς ἐν ταῖς ἐμπροσθεν ἐπεμνήθημεν λόγοις, ἄνδρα Ισχύτι καὶ φῶμη κατὰ τοὺς θρυλλούμενους ἐκείνους Ἡρα-

Du Cangii note

(68) Δεσπότης. Despotarum appellatio, quae solius imperatoris Byzantini primum fuit, ut apud Latinos seu Romanos Augustos domini, quamquam Augustum et Tiberium respuisse testatur Suetonius, in peculiarem palatii dignitatem postea translit. Hauc primus, nisi fallor, induxit Michael Colaphates, qui, si scribit Zonaras, avunculum despotarum renuntiavit. Cæteri deinceps qui subsecuti sunt imperatores non tam præcipuos autē sive proceres quam affines et consanguineos et proxima necessitudine coniunctos eadem donarunt, quibus imperatorii apicis culmen et dignitatem hac ratione iis quodammodo communicabant, cum imperatores ipsi hac sola despotarum appellatione in

suis quos cudebant nummis vellent insigniri, ut ex Alexio et Manuels nummis aureis quos in notis ad Alexiadem descripsimus colligitur. Scilicet Manuel Belam Hungarum et Alexius Angelus Theodorum Lascarim et Alexiū Palæologum [P. 469] siliarum suarum maritos despoticae appellatione ornarunt, qua sub Palæologis passim legere est insignitos imperatorum filios aut fratres. Quae vero fuerint ejusce dignitatis insignia docet præter Codinum Pachyneres, l. iv, c. ult. et l. v, c. 1.

(69) Ιατζουλῆρος. De Josselini comitis Edessani captivitate et morte consulendi Tyrius, l. xvi, c. 14 et seqq., Sanutus, auctor M. Chroñi, etc.

bant, egregiae formæ viro, et in re militari admodum strenuo. Verum ille cum ab adolescenti primum omnino fuisse superatus, in gravissimas calamitates incidit. Deinde sorte aliqua Renaldum Antiochiae principem, necnon et Tripolitanum in Phoenicia comitem cepit. Sed enim Constantinus, hac adepta victoria, continere se non potuit, et inconsiderata quadam abruptus audacia victoisque temere insecurus, et ipse captus est resque Romanas perdidit. Nuradinus vero ut Torosum perinde superavit, Antiochias mox invadendæ spem animo volvbat. Ea igitur propter imperator iis casibus Indignatus in Asiam statuit transire, capitataque ad id occasione totus in id consilii incubuit. Sed obstatere allati rursum ex Occidente rumores: novus quippe Hungaria rex hereditarias Belæ possessiones iterum invasit, foederibus aperte violatis. Quin et Stephanus, quem paulo ante regno ejecerant Hungari, per Auchialum civitatem Hungariam ingressus, illud recuperare meditabatur. Verum tenetate potius quam prudentia rem aggressus, a proposito aberravit. Statim enim atque eum nouuulos Hungaros in suæ partes adduxisse accepit **217** Stephanus, cum universis copiis in illum prosectorum est. Quamobrem imperator in Ciliciam ad oppidorum praesidia idoneo missio exercitu, ipse versus Istrum denuo contendit: Savoique transmisso castra posuit ad Titelium, tum ut Belæ paternam hereditatem recipere, tum ut Stephanum præsenti eriperet discrimini. Quippe jam illius immunitate erant vires, summisque premebatur angustijs, Hungaris, qui cum eo erant, ad regem undique deficientibus. Itaque Andronico Contostephani filio, qui magni ducis dignitatem brevi post oblinuit, cum copiis missis, Stephanum quidem periculo exemit: ipse vero, motis ab Titelio castris, cum universo exercitu ulterius perrexit. Regni enim invasor Stephanus, cum viribus longe impar enim imperatore congregri non auderet, primum quidem cum iis quæ aderant copiis in ultimos

Du Cangii notæ.

(70) **Baldouinov.** Non Balduinus modo, enijs supra meminuit Cinnamus, a Noradino cæsus fuit, in Edesena videlicet obsidione, sed et Renaldus Balduinii filius biennio post vitam amisit eo in pectio contra eundem Noradinum, in quo Raimundus Antiochenus princeps peremptus est 27 Jun. an. 1148, ut est apud Tyrium, l. xvii, c. 19. Balduinii cædem referit idem scriptor l. xiv, c. 16.

(71) **Korutartir.** Redactio in ordinem a Manuele Toroso Armeniæ regulo captisque Tarse, Mamistra, Longiniane craterisque Cilicie oppidis, ab imperatore iis praefectus est Calainus, qui Boritii, de quo egimus ad pag. 118, alias diserte dicitur a Thwrcio, l. ii, c. 61. Ille Mamistrensis dux appellatur in epistolis Ludovici Franc. reg. et Gauredi Fulgerii Hierosolymitanæ domus præceptoris in Gest. Dei per Franc. p. 1179 et 1182 et Cilicie præses, domini imperatoris consanguineus et imperialium in illa provincia procurator negotiorum, apud Willelmum Tyrium, l. xix, c. 9, quibus in locis referuntur præmium Noradinum inter et nostros initum 4 Id. Aug. A. 1165, in quo cæsus et deletus Christianorum exercitus ipsique captus

A κλεῖ, καὶ Βαλδουίνον (70) τὸν Μαρξιλίου τότε κρατοῦντα. Προτὸν δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ (71) τῷ τῇ; Κιλικίᾳ δυνατοῖς μάχην κατέστη, δν Καλαμένοι ἐπεκάλουν νεανίαν, τὴν τε θύμιν ἀγαθῶν καὶ δροσηρῶν τὰς μάχας. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρώτον ἡττητὸν τοῦ κατὰ κράτος τοῦ νεανίου καὶ ἀνηκέστοι; περιπέπτω καὶ συμφοραῖς, εἰτα τούχη τινὶ αὐτὸν τε καὶ Πεντάλον (72) τὸν Ἀντιοχείας πρήγματα εἶλεν, ἐν οἷς καὶ ἡ τῆς ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως (73) ἡγεμονεύων ἦν. Κωνσταντίνος γάρ, ἐπειδὴ τοῦ πολέμου ἔκρατο, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλὰ ἀλογίστη τινὶ τολμηροῖς μάχησις ἐς τε τὴν διωξίν τὸν σὺν ἐκιστήμη πεσὼν αὐτός; τε ἡλιος καὶ τὰ Ρωμαίων ἐσφῆλα πράγματα. Οἱ Νουραζὸν δὲ καὶ Τερόζην (74) μάχην νικήσοντες εἰποίσιν ὠχετὸν [P. 126] ὡς αὐτίκα καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπιβιβόμενος. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ πρότερον ὁδενεντές εἴτε τοῖς ξυμπειοῦσι καὶ εἴτε τῆς Ἀσίαν διαβαντεν διενοεστο, τότε δὲ οὖν καιροῦ λαβόμενος πασιθρόπος ἐς τούτο ικέρετο. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὰ ἐκ τῆς Ἐσπέρας ἀμπελῶν αὐτῷ ἐστρατεύεται, καὶ Σεΐφανος, δν ἡδη τῆς ἀρχῆς ἀπαύσαντο Ούννοι, δι' ἄγχιστου πολεως τοῦτον τὴν Ούννικην ποθὲν παρεισθὺς ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀρχὴν διενοεστο. Ἐλαθε δὲ προκεκτέστερον μελλον ή προμηθίστερον τῷ πράγματι ἐπικεχωρηκώς. Ή; γὰρ περιών τῶν Ούννων ὑπεποιείτο τίνας, γνωστὸς Σεΐφανος παντεράτι ἐπ' αὐτὸν ικέρετο. Διὰ τούτων βασιλεὺς εἴτε Κιλικίᾳ μὲν στράτευμα τὰ ἐντυπωθεὶσιν Ικανὸν ἐκαμψεν, δὲ εἴτε τὸν Ἰστρὸν καὶ πάλιν ἡλιον Σεΐδον τε περιωσάμενος ἀντειρθεὶς Τιτελου (76) τὸ στράτευμα ἐστοσε, κατὰ νοῦ ἔχων ὡς Βελᾶ μὲν τὸν κάληρον ἀνασώσαστο τὸν πατρὸν, Σεΐφανον δὲ τῶν παρὰ πόδες βύσαστο δυτικῶν. Ἡδη γάρ καὶ ὑπέρθετο τὰ τῆς δυνάμεως αὐτῷ, καὶ ἦν ἐν στενῷ κομιδῇ, τῶν σὺν αὐτῷ Ούννων ἐπ' τὸν δῆμα μετατιθεμένων ἐκάστοτε. Καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον τὸν τοῦ Κοντοστεφάνου υἱόν, τὸν

Calamanus, quondam ei hic narratur a Cinnamo.

(72) **Penáldor.** De accepta a Renaldo Antiocheno, principe clade et ut captus fuerit a Megidino Halapio sultano, an. 1160 agunt Tyrius. xviii, c. 28: Robertus de Monté, an. 1162: Sicutus, l. iii, part. vi, c. 20. Praeterea consulente epistole principum in Gest. Dei, p. 1176, 1177, 1179, et tom. IV Histor. Franc. p. 689, 692, 694.

(73) **Tripolēw.** Tyrius, l. xix, c. 9, l. xx, 30.

(74) **Tepōzēn.** Nam et pugnauit in hoc prædicto Tōros, quod cum dissuaderet aduersus, aliorum obtinuit sententia: mox video hostium prævalere cœpos, nostrorum vero e converso ac corruisse, fuga saluti consulens bellicis se exēstum multibus. Verba sunt Tyrii.

(75) **Haïdour φῆξ.** Vide Nicetaw, l. iv, ex quod et Cinnamo, historiam suam, sub ea tempore incertam et maiorem resarcire possunt Hagiari.

(76) **Titeλou.** Hodie Titus prope confluentem Tissem et Danubii.

καὶ μέγας ὀλίγων ὑστερον ἐγρημάτισσε δοῦξ, διὰ στρατεύματι στελλαὶ Στέφανον μὲν ἀνήρπασε τοῦ κινδύνου, δὲ δρᾶς ἐκ Τιτελού παντὶ τῷ στρατῷ προσωτέρῳ ἔχωρε. Ὁ γάρ τος τῆς ἀρχῆς ἴνδατεών Στέφανος, ἐπειδὴ μὴ ἔξ αντεπάλου δυνάμεως; τῷ βασιλεῖ συμπλαχήσεθαι εἶχε, τὸ μὲν πρῶτον σὺν ταῖς περὶ αὐτὸν δυνάμεσι περὶ που τὰ τῆς Οὐννικῆς ἔσχατα ἔχωρε· ἕπεται συμμάχους ἐκεῖνον ἐπαγγέμενος Ῥωμαίοις ἀντιτάξεθαι ἡπαγέτο. Βασιλεὺς δὲ, ἐπὶ τινας χώραν Πετρίκον (77) φαλούμενον καταλαβὼν, ἵνταῦθα ἔσχατον. Ἔστι δὲ ὁ χῶρος οὗτος τῆς εἰς τὴν ἐνδοτέρῳ Παιονίᾳν παρέεινεσ; δρος δὲ πρῶτος; Ἐνθα γεγονὼς Στέφανῳ ἐγράψεν ὕστερος Ἡκομεν, ὡς ἐμόν παῖ, οὐ πόλεμον Ούννοις ἄγοντες, ἀλλὰ Βελδ τε ἀδελφῷ τῷ σῷ τὴν χώραν ἀναστόμενοι, ἢν δὲ δυναστεῖται τῇ ἡμῶν παραστάσεας; εἰχομεν, ἀλλὰ σὺ τε ἔδως καὶ πατήρ δὲ ὑμῶν πολλῷ ἥδη πρότερον. Καὶ Στέφανον δὲ τὸν οὐν τοῦ κινδύνου ἐξαιρθόμενοι θελον, γαμβρὸν ἥδη καὶ αὐτὸν πράται γεγονότα τῷ ἡμέρᾳ. Εἰ βουλομένῳ σοι τοῖν ἐστι γαμβρὸν ἡμέν καὶ Βελδὸν ἔσεσθαι, διπέρ ἥδη καὶ διωμολόγηται σοι, τι μὴ τὴν χώραν ἀποδοὺς τῆς ἡμέρας ἀποκροσποῖ; καὶ σοι ἔτερα περὶ τούτου δοκεῖ, τοθι ὡς τοῦ βασιλεῖας τε πολλῷ ἡμεῖς ἀπεχθεῖμενοι.

ζ'. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἐγράψεν. Ὁ δὲ ἀλλην τε, παθάπερ εἰρηται, (P. 127) σύμμαχον χείρα ἐκ τε Ἀλαμανῶν καὶ τῶν πρὸς τῷ Ταύρῳ ιδρυμένων ἐπηγάγετο Σκυθῶν, καὶ δῆ καὶ τὸ Τζέχων ἔστεψε συνεσθίσατο ἔνοντος, τοῦ δὲ σφίσιν ἀρχοντος παντερατ! ἐπ' αὐτὸν ἀφικομένου. Ἡν δὲ οὗτος δὲ Κορδάρων πάλαι τῷ Ἀλαμανῶν συστρατεύσας ἦργη, ἀπηνίκα, ὡς περ μοι δεδηγηται, ἐπὶ Αστιαν ἐκεῖνος ἐστέλλετο. ῥῆξ τε διὰ ταῦτα ὑπὲρ ἐκείνου γενόμενος.. Καίτοι ἀψέναντο διμφῶ, δὲ μὲν τὴν ελήσιν, ἀτερος δὲ τὴν χάριν δὲ διδούς. Μαχρὸς γάρ (78) ἐξ οὐ χρόνος τὸ τῆς βασιλείας διοικα ἐν Ῥώμῃ ἀπώλετο, ἐξ δοῦ μετὰ Ἀλγουστον, δν καὶ Ἀλγουστοῦν ἐκάλουν τὸ τῆς ἡλικίας αιγιτόμενοι νέον καθ' ἢν ἐπελάθετο τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τοῦ Οδδαχρον καὶ Θευδέριχον ἐξῆς τὸν Γότθων ἡγεμόνιον τυράννους δάμφω μετέιη τὰ τῆς ἡγεμονίας. Ἡτές γάρ Θευδέριχος καὶ οὐ βασιλεὺς διεδίω καλούμενος, καθάπερ Προκόπιος Ιστορεῖ. Ῥώμη μέντοι ἀπὸ Θευδέριχου καὶ ὀλίγῳ πρότερον ἀχρὶ καὶ νῦν στασιαζομένη διαγέγονε, πολλάκις μὲν πρὸς Βελισαρίου καὶ Ναρσοῦ ἡνῶ Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐπὶ τῶν Ιουστινιανοῦ Ῥωμαίων; ἀνασωθεῖσα χρήνων, αὖθις δὲ οὐδὲν ἤτοι τυράννους βαρδάρις διυλεύουσα, οὐ καὶ ῥῆγες κατέθ θευδέριχου τοῦ πρώτου καὶ ῥῆγες δμο καὶ τυράννου κέληνται ζῆλον. Ήτες δὲ μὴ τοῦ τῆς βασιλείας μέτεστιν οὐφους, πόθεν οὗτος τηλίκας προεβλήσονται ἀργάς, αἰ, καθάπερ ἥδη ἔφη, οἴον τινες διαιρέσεις ἐκ τοῦ τῆς βασιλείας καθίενται κράτους; Τοις δὲ οὐκ ἀπόρηρη μόνον, εἰ

A Hungariae fines concessit, atque Ibi novis coactis auxiliis acie cum Romanis decertare statuit. Imperator vero ut ad locum quendam pervenit quem Petricum vocant, castra ibi posuit. Est vero locus iste aditus in interiore Hungariam primus terminus, quo cum pervenisset, hunc in modum Stephano rescripsit: « Non ad inferendum Hungarum bellum, sibi mihi, venimus, sed ut Belze fratri tuo possessionem restituamus, quam a dominatione tua minime abstulimus, sed quād tu ipse paterque vester jam pridem concessisti: atque adeo etiam ut patruum tuum Stephanum majestatis nostre affinem periculo 218 eximamus. Si igitur, te etiam volente, Belam generum nostrum esse contigit, quod et tu paetus ipsis firmasti, cur non redditia ei sua possessione, nostra potius frueris societate et benevolentia? Si vero necessitudinem et affinitatem respnis, aliaque modo de iis tibi mens est; scias longe nos amplius ab eo abesse, ut vim nobis inferri patiamur. »

B 7. Istius epistolæ sententia hæc fuit. Imperator autem, ut dictum est, alias auxiliares copias ex Alemanniis et Tauroum accinctibus Scythis conflatas adduxit: Tzecorum præterea sibi adiunxit nationem, quorum princeps ad eum venit cum universo exercitu. Erat autem Is, qui Conrado Alamannorum regi pridem militaverat, cum in Asiam, quænamdiu commemoravimus, ille trajecit, eamque ob causam rex ab eo est renuntiatus. Sed uterque vicissim falsus est, et qui appellationem regiam recepit, et alter qui munus impertiuit. Jam diuidum enim imperiorum nomen Roma existentium erat, ex quo ab Augusto (quem et Augustulum vocabant, etiam eū teneram, in qua occupavit imperium, significantes) in Odoacerum et Theodosiū deinceps Gothorum principem. Tyrannum utrumque, translatus est principatus. Regis enim nomine, non imperatoris, quoad virum, insignitus fuit Theodosius, ut scribit Procopius. Ipsa quidem Roma a Theodosio temporibus et paulo ante in hunc usque diem a cætero imperio divisa mansit. Licetque a Belisario et Narse, ducibus Romanis, sub Justiniano recuperata 219 fuerit, Romanoque asserta imperio: rursum tamen in tyrannorum Barbarorum servitutem decidit, qui Theodosio primi regis perinde ac tyranni exemplo reges appellantur. Qui igitur fieri potest, ut qui imperatori culminis non sunt participes, tuntas dignitates conferre possint, quæ ut jem diximus, ab impera-

Du Caugii note.

(77) Πετρίκον. Forte Petrowar seu Pietre-Valadim, oppidum. Sclavonia: Savia regia validum ad Istrum fluvium: sic enim dictum volunt, quasi casirum ex petris seu lapidibus confectum.

(78) Μαχρὸς γάρ. Sic Græculi scriptores imperatoris Alamanorum et suorum pontificum

primaria in Ecclesia dignitati solent oblatrare, quos semper auxilium ab iis translatum à Graecis in Francos, ab Oriente in Occidentem, imperatoris maiestatis culmen. Locum Procopii habes, l. i. Goth. Vide dissertation. 27, ad Joanninam p. 316.

oria maiestate velut quædam particula, profluxerunt. Iis vero non sufficit modo, si imperatoriam celsitudinem nullo jure ad se pertinentem imperii que maiestatem invadant (id enim vocabuli supremam potestatem denotat). Sed jam eo venere audacia, ut Byzantium imperium a Romano diversum esse contendant : quæ mihi perpendenti ære obortæ sunt lacrymæ. Qualia enim quantaque res Romæ principatus a barbaris scelisque mancipiis divindita est? Atque inde neque habuit illa pontificem, multoque minus principem. Iste enim qui imperoriam usurpat maiestatem, equitatem pon-

τοῦ τῆς βασιλείας οὐδὲν προσήκον επιβατεύσυσιν ὑψους, ἡμέριον (79) ἐκυρώσεις περιτιθέντες κράτος. Βούλεται δὲ τοῦτο τὸ ἄκρατον ἔρμηνεύειν. 'Αλλ' ήδη καὶ τὴν ἐν Βυζαντίῳ βασιλείᾳ ἐπέρχων παρὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ (80) ἀποφαίνειν τολμῶσιν "Ακερές δασκοπουμένη πολλάκις; ήδη καὶ δακρύσας ἐπῆλθεν. Οἶον γάρ, οἷον ἡ Ῥώμης ἀρχὴ βαρβάροις καὶ δεινῶς ἀνδραστοδόθεσιν ἀνθρώποις διεκαπηλεύθη (81) χρῆμα· κάντεύθεν οὗτε ἀρχιερέως αὐτῇ μέτεστιν, οὗτε πολλῷ δῆπουθεν ἀρχοντας. 'Ο μὲν γάρ τῷ τῆς βασιλείας ἐπεμβαλνων μεγαλεῖψι, ἀναξίως; ἕαντοῦ ἐπενομένῳ (82) πεζῇ τῷ ἀρχιερέως παραθέει καὶ ὅσα καὶ ἱππο-

Du Cangii notes.

(79) Ἰμπέριον. Imperium. Vocem Latinam exprimere vñit Cinnamus. Ita ξεπτος pro imperio dixit Urbicus p. 70.

(80) Παρὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ. Radevirus, l. iv, c. iii. de Frederico: Imperatorem Constantinopolitanum Manuel ultra amicitiam et societatem ejus experientem flexit, ut se non Romæ sed Neoromæ vel imperatorem.

(81) [P. 470] Διεκαηλεύθη. Vide Frontonem Duceum ad Palladii Hist. Laonicam, ubi multa de voce καπηλεύεται.

(82) Ἰσχενομέτρῳ. Nimiras sane nugas agit Cinnamus, dum principi suo ridicule ad blanditor et velut Ecclesiæ Græcanicæ caput non Constantinopolitanum duntaxat patriarchæ, sed et summo orbi Christiani pontifici Byzantium imperatorem præponere audet. Atque inde præclarum scilicet supra Germanicos Augustos prærogativæ elicit argumentum, quod illi obsequitanti papæ pedites adiunt, frenumque equi prehendant, quod innata Græcanicæ ingenii fastus insolentia nusquam passa esset in suis Augustis, qui cum vix concederent Deo ipsi, nedum illius in terris vicario primas unquam partes tribuissent. Longe certe pietate ac religione superiores extitere imperatores Occidentis, qui apostolice sedi et summo pontifici in honorem Iesu Christi et B. Petri, quorum vices gerit, primas semper detulerunt et Constantini Magni exemplo, quod designati sunt posteriores Græci imperatores, hominum omnium vanissimi, obsequitanti stratoris officium non semel exhibuerunt. Audit igitur Cinnamus Constantinum ipsum scribente ad Silvestrum pp.: Κρατούντες τὸν χάλεπον τοῦ Ιεπτοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν προσκύνην καὶ φόδον τοῦ ἀγίου Πέτρου ὥρατορος ὁφελίκιον ἐκοιτσάμεν. Quod si deinde prædictæ epistola subdubiat et in ea adulterinum quidpiam subodoratur, patiarur saltēt evnidebū ab Augustis nostris honore summis Pontificibus deferri, quem olim Joanni PP. Constantinopolim venienti præstitit Justinus Augustus, qui, q̄ auctor est Anastasius Bibliothecarius, dans honorem Deo humiliavit se pronus et adoravit beatissimum papam; aut Agapetum pp. Justinianus, qui, n̄ ait idem scriptor, gaudio repletus humiliavit se sanctæ sedi apostolicæ, et adoravit beatissimum papam Agapetum Constantinopolim venientem; aut certe Constantino pp. Justinianus Rhinotmetus, qui Constantinum Constantinopolim evocatum honorifice suscepit ac remisit, ita ut prostratus in terram pro suis peccatis eum intercedere rogaret, ut est in Chronicō Reiterspergeri seu ut loquitur Anastasius: Cum regno in capite sese prostravit pedes osculans pontificis; vel denique Ludovicum II Germanicum imperatorem audiat et quod ille apud evnideum Anastasium Ravennati obiecit archiepiscopo, id ipsum principi suo dictum paret: Vadut et fastu elationis deposito tanto se humiliet pontifici, cui et nos et omnis Ecclesiae generalitas inclinatur et obedientia ac subjectionis

colla submittrit. Hæc igitur fuit priscorum Augustorum Orientalium et Occidentalium pietas et religio in sacrosanctam Romanam Ecclesiam: hæc summis pontificibus præstitere obsequia Occidentales, ut venientibus pedites occurserant et stratorum munia implerent. Idem Anastasius de Pipino Francorum rege imperatorum Occidentalium parente et priuō stiplo scribens, in Stephanū II pp.: Ipse in palatio suo, in loco, qui vocatur Ponitona ad fere trium millium spatium descendens ex equo suo, cum magna humilitate, terre prostratus, una cum sua conjugi filiis et optimatibus, eumidem sacratissimum papam suscepit, cui et vice stratoris, usque in aliquantum locum iuxta ejus sellarem properavit. Neque minori observantia Leonem pp. excepit Carolus M. Pipini filius, cum Romam venit pontifici opem latrurus, qui, ut sacratissimas cruces ac signa sibi obrium advenisse conceperit, descendens de eo quo sedebat equo, ita cum suis judicibus ad B. Petrum pedestris properare studuit: moxque ut ad basilicam sancti Petri perenit:

Exemplum properans Carolus veneranter adorat Pontificem amplectens magnum.

Caroli parentis, et Pipini avi exemplo in Romanam sedem, et d. Petri successores, [P. 471] eadem pietatis et reverentia obsequia impendit Ludovicus, non immixtus Pius. Theganus, c. 16, ut Stephanum pontificem in Galliam venientem excepit idem imperator, enarrans: Peruenit, inquit, post missas dominus Ludovicus obrium supra dicto pontifici, obrium ei in campo magno Remensium: descendit uterque de equo suo, et princeps se prostrans omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, et tertia vice erectus salutavit pontificem, dicens: Benedictus qui venit in nomine Domini. Præsertim vero Ludovicus II imperator, Pit ex Lothario nepos, eadem quo Pipinus, Nicolaus sumiuo pontifici exhibuit officia. Nam cum Nicolaus in Ludovicus, que haud procul Roma posita erant, castra descenderebat, excellensissimum quem cum vi disset Augustus, suis manibus apprehendens, pedestri more, quanum um angustæ tractus extendit, traxit. Verba sunt Anastasii, qui id rursum ab Ludovicis præstitum referit post exceptum convivio pontificem: Ad quendam quidem cum perirent spaciotissimum itineris locum, imperator equo descendit equumque pontificis iterum ut meminimus supra traxit, dulcissimeque osculsi ad invicem perorantes luciflue gratulati sunt. Non mirum igitur si Germanicus stirpis Augusti Francicos, quibus successerant, imitati iisdem prosecuti sunt honoribus Romanos pontifices et equitantibus illis stratorum munia obierunt. Primus ex iis occurrit Henricus V, qui an. 1111 Romanum veniens, statim ut Paschalæ u II conspergit, ad ejus vestigia corruit, exsarcensque, in nomine Trinitatis, in ore, fronte; oculus, eis pucis osculum dedi, stratorisque implevit officium, ut

χώρες αὐτῷ γίνεται, διὸ οὐκεπάτορα τοῦτον εἰς ἀτίστημα πράξαντα δῆμον βασιλεῖς ὀνομάζει. Πῶς, ὡς βέλτιστος, σονις ιμπλετός μονούς. Ήτοι νόος τούτου μεγάλος.

Du Cangii notes.

scribit Petrus Diaconus, l. iv Chr. Casin. c. 39. Testatur præterea Sugerius in Ludovic. VI Lotharium imperatorem, Henrici successorem, in civitate Leodiensi Innocentio II pp. occurrentem, in platea ante episcopalem ecclesiam humillimam se ipsum stratorum obtulisse et peditem per medium sanctæ processionis ad eum festinasse, alia manu virginem ad defendendum, alia frenum albi equi accipientem, tanquam dominum deduxisse. Ubi oītior obseruantur, imp̄ratori virginem ad dirimendos occurrentes turbas tribui, quod erat præcipuum stratorum munus, adeo ut Hugo Plagon, vetus Willhelmi Tyrri antistitis interpres Gallicus mis. hac verba ex l. iv, c. 3: *Domino principe dominoque comite stratoris officium exsequitibus his vernaculae reddiderit: Ils tenuerint verge et désaisoient la presse devant eux. Quo etiam spécant quæ de Frederico I imperat., de quo mox, habet Romualdus Salernitanus archiepiscopus, ad an. 1177: Imperator autem, ut humilitatem quam corde conceperat opere demonstraret, sumptu stratoris officio, pallium depo-uit, manu virginem accepit, laicos de choro expulit, etc., neque multo post, anno scilicet 1120 honore simili Callistum papam prosequutus est Willhelmus dux Apuliae. Tradit quippe idem Romualdus ducem percepta pontificis ad urbem Trojam profectione, obiā ei festinante extra civitatem advenisse cum principibus suis: et ei vice stratoris ipsum juxta sellam obambulante usque ad ecclesiam episcopatus ejusdem civitatis ingenii cum honore deduxisse. Verum ejusmodi Augustorū in Romanos pontifices observantia, quæ ex mera eorum pietate et in apostolicam sedem reverentia videbatur profluxisse, nihil deinceps in necessarium munus: adeo ut Adrianus IV pp. Fredericum I, quod sibi ad urbem Nepesinam occurrit stratoris officium de more non exhibuisse, ad osculum recipere abnuerit, imperatore ad illud se teneri pernegasse. Re tandem in disceptationem collata (1) veteribusque excussis monumentis et priaca consuetudine diligenter investigata judicium principum decreatum est, et communī favore totius regalis curiae roboratum, quod idem rex pro apostolorum Petri et Pauli reverentia predicto pp. Adriano exhibere stratoris officium, et ejus strepam (2) tenuerit ad concordendum equum. Quod postridie exequitur est. Fredericus: [P. 472] Appropinquante enim domino papu teutonico regis per alium viam transiens descendit, et occursens ei quantum est jactus lapidis, in conspectu exercitus officium stratoris cum jucunditate impletum et strepans (3) fortiter tenuit. Helmoldus, l. i. c. 81, totam hanc controversiam pluribus etiam exsequitur: *Rex autem accersivit d. Adrianum papam in castra — Veniente ergo eo in castra rex festinus ei occurrit, et descendente de equo tenuit strepam duxique eum in teutonum. Mox Adrianum inducens alloquenter Bamberensem episcopum: Verba sunt, frater, quod loqueris. Dicis principem tuum condignam beato Petro exhibuisse reverentiam: sed beatus Petrus magis videtur in honoretus: denique cum dextram deberet tenere strepam, tenuit sinistrav. Haec cum per interpretem regi nuntiata fuissent, humiliiter uit: Dicite ei quia deservit hic non fuit devotionis, sed scientia, non enim tenendis strepem magnopere scindit dedit. Enimvero ipse, ut memini, primus est cui tale obsequium impendi. Cui dominus papa: Si quod facillimum fuit, propter ignorantiam neglexit, qualiter putatis expediet maxima. Tunc rex aliquan- tisper mos ait: Vellem melius instrui, unde mos ei e inueterit, ex benevolentia, an ex debito? si ex**

benevolentia, nihil causari habet dominus papa, si vacillaret obsequium, quod de arbitrio non de jure subsistit. Quod si dicitis, quia ex debito prima institutionis hæc reverentia debetur principi apostolorum, quid interest inter dexteram strepam et sinistram, dummodo servetur humilitas et curvetur princeps ad pedes summi pontificis? Diu itaque acriterque disputatum est. Postremo discesserunt ab invicem sine osculo pacis. Timentes ergo ii qui columnæ regni esse videbantur, ne forte rebus inactis frustra laborasset, multa persuasione evicerunt cor regis, ut dominum papam revocaret in castra: quem reduntem suscepit rex integrato officio. Ab Helmoldo hausit quæ in hanc rem habet Historia archiepiscoporum Bremerium. Id ipsum statim postea praesidit Fredericus ipse Victori antipapa, an. 1160. Radevicus l. ii, c. 70 et ex eo Chronicone Reichenbergi: *Imperator omnes episcopos convocans in hunc eos consensum deduxit, ut omnes Victorem papam suscipiant, et statim sequenti die 5 Kal. Febr. ab ipso imperatore et episcopis suscipiant et intronizatur in monasterio Sancti Cyri, imperatore frenum equi et sivam sellæ illius tenente, et eum de equo suscipient, et ad altare una cum patriarcha Aquileiensi Pelegrino inter manus eum deducent. Denique Ecclesia Romana reconciliatus Fredericus Alexander III summum pontificis, in urbe Veneta, an. 1177 obsequiante comes astigit staphanique tenuit: Peractis missarum solemniis, inquit idem pontifex apud Radulphum de Diceto et Hovedenum, nos usque ad ipsius ecclesias, Sancti Marci, portum destravimus, et cum ascenderemus palestridum nostrum ibi paratum, staphanum tenuimus et omnem honorem et reverentiam nobis exhibuimus, quam prædecessores ejus nostri consueverant antecessoribus exhibere. Acta Alexandri: Decantata itaque missa idem, Fredericus, dexteram pontificis apprehendit, et extra ecclesiam usque ad album caballum conduxit ipsum, et strepum fortiter tenuit. Cum autem frenum accepit, et stratoris officium vellet adimplere, pontifex quia iter ad mare minus videbatur prolixum, profecto habuit, quod affectuose voluit adimplere. Eadem prorsus observantia paulo ante enundem pontificem Tuclaci supra Ligerim excepterant Ladovicus VII Franciæ, et Henricus Angliae reges, usi officio stratoris pedites dextra leraque frenum equi ipsius tenuentes, ut auctor est Robertus de Monte an. 1162. Ex his igitur evidenter colligitur Cinuanum hoc loco Fredericium, tacito licet nomine, capere et sugillare, ut qui pronupserit suaque et Manib[us] tempestate Romano pontifici istiusmodi præstiterat obsequium. Nec nitrum ægre tulisse Gracos schismaticos, tantam Romanis [P. 473] antistitibus exhibiri reverentiam, a quibus desciverant; quod in illis expostulati non semel nostræ atatis heretici, atque imprimitis Simon Schardiis, lib. De fide et observantia Romanorum Pontificum in imperatores, ubi de Frederici in Adrianum obsequiis: *An Christo, inquit, Hierosolyma in die Palmarum ingredienti Herodes atque Pilatus sic etiam ministravere? an Petrum Romanum venientem ita Nero sivecepit? Sed canis lunam oblatirent, et invidie ac malevolentie sua aculeos in Romanum et apostolicam sedem contorquent heretici, dummodo ei sive stet bonus, et quæ debetur a Christianis principibus reverentia et veneratio deinceps, ut olim, præbeatur:**

— Sed frustra agitur vox irrita ventis,
Et peragit cursus surda Diana suos.

Hanc certe præstitit post Fredericum Otho IV im-

Acta Adriani pp.
l. iii. strepum.

*** Edit. strepum.

ppellat et pari cum principibus nostris honore vult. Α καὶ τόθεν εοι τοῖς Ἀρματοῖς βασιλεῦσιν εἰς ἴαπο-
censi. Quomodo, οὐδὲ, εἰ νῦν τὸ μέντον

χόρους καχρήσας ἐπῆλθεν; 'Ἄλλ' οὖτε τοῦτο.

Du Gangii noise.

perator, ut auctor est Arnoldus Lubecensis, l. vii, c. 21, ubi describens ejusdem Augusti coronationem: *Finito, inquit, officio dominus papa imperatorem devote rocat ad corinum; quem dominus imperator precibus instantissime obtinet ventre secum.* Cum igitur ventum fuisset ad eum, imperator non immemor apostolicam reverentia, quae exhibenda est ipsorum vicario fidei et reverendo papae Innocentio III strepam ipsius devote apprehendit, sicutne ad locum convivis venitur. Denique ex praetitissime officia Carolum IV imperatorem Urbano IV papae testatur auctor Vita ejusdem Urbanii. Nam cum pontificem versus Romam processisset Carolus, ipsum post sequentem expectavit in introitu urbis, ibi scilicet in porta que est iuxta castrum Sancti Angeli, de suo equo descendens stratoris vicem gesit, ac usque ad basilicam B. Petri pedestre equi papae frenum tenens ipsum destravit, ac denum usque ad altare deduxit. Denique scriptor anonymus Vita Mansredi regis Siciliae ab Ughello editus tradidit eundem Mansredum, qui tum princeps Tarantinus, neendum rex erat, cum Innocentius IV papa regnum Neapolitanum ex pacto ingressus esset, ad majorem sui derotionem ad sacrosanctum ecclesiam ostendendam summo pontifici obriam processisse usque ad Ceporanum, et papa regnum intrante stratoris ei officium exhibentem frenum tenuisse, quousque ad ponitum Garigliani transiret. Cum huc igitur Augustorum Occidentalium atque adeo cæterorum principum Christianorum in Christi vicarios obsequia in minime controversum abierint delinceps morem, ea tanquam usu prorsus recepta et debita in ius Saxonicum et Ceremoniale Romanum relata sunt. Speculum Saxon., l. i, art. 4: *Duorum gladiorum potestatem, spiritualem scilicet et sæcularem, ad defendendum suum populum Christus in sua ap. robuit Ecclesia; ex quib[us] apostolicum spiritualem et Romanum imperatorem sæcularem habere nemo ambigit.* Ob quorum figurationem, apostolico super equum caudidum equitata constitutum est, et in ascensu ejus a principe sella, ne deciliat, tenebitur. In quo significatur, ut qui inobedientes apostolico existenter, a principe ad obedientem, et e contra, cum necessaria hoc exigeret, dummodo exercitus fuerit, compellantur. Ceremoniale Romanum, l. i, sect. 5, ubi de processione pontificis et Cæsaris per urbem: *Cum ad finem graduum pereretur, imperator, traditis sceptro et pomu nni ex suis, prævenit ad equum pontificis, et in honorem Salvatoris Iesu Christi, cuius rices pontifices in terris gerit, tenet stapham, quod pontifex equum ascendenter, et deinde arrepto equi freno per aliquot passus ducit equum pontificis.* Neque haec duntaxat a principibus Christianis obsequia suum pontificibus, sed et ipsis episcopis et archiepiscopis leguntur delata. Tradit quippe noster Cinnamus Renaudum principem Antiochenum ejusdem urbis patriarcham quem pesimae et contra sacerdotii dignitatem habuerat, postmodum eidem reconciliatum, equo vectum per medium civitatem [P. 474] duxisse ipsumque peditem comitatum esse, solis lorum manu tenebilem. Apud Radulfum de Viceto, ann. 1170, cum Henricus Auglorum rex, et sanctus Thomas Cantuarieus archiepiscopus apud Fractam Vallam de pace acturi convenienter bisque descendissent et bis ascendissent, bis stapham rex tenet archiepiscopo. Sed et Michael Palæologus, post ordinum imperator, apud Pachymerem, l. i, c. 26, cum imperii administrationem accepisset, ut adventare patriarcham cum electis ex clero perceperit: Πρὸ τῶν ἀλλων αὐτὸς ὑπερβὰ παρθένει, τιμῇ τῇ μεγίστῃ ἀριστώμενος; τῷ πατριάρχᾳ, καὶ παντὶ τῷ

Ιερῷ πληρώματι, πεζῇ τε βαδίζοντι καὶ τὰς τιμὴν τοῦ λεπέως χαλινὸς κατέγον. Ήντος καὶ εὐτὸν τὸν ἀναχόρων προηγούμενος καθιστᾷ. Hoc itaque facio imperatores ceterique principes Ecclesiæ et Christi vicariorum sese prosliebantur clientes ac vassallos. Strepani enim tenere suisse olim neculare vassallorum munus docet ius Fendale Saxonum, c. 32, § 2: *Qua die vassallus domino strepam tenerit in ascensu vel in descensu equi. — in ipsa die non tenetur coram domino sustinere fonsdali.* Atque inde colligere est cur cum Joannes Comnenus imperator Antiochenus ingressus est, dominus princeps Raimundus Antiochenus dominusque comes Tripolitanus stratoris officium executus sint, ni est apud Willemum Tyrum, l. xv, c. 3, cum paulo ante idem princeps fidélitatem suam domino imperatori manualiter exhibueret, uti tradidit idem scriptor, l. xv, c. ult. Fuit igitur stratorum officium strepam tenere, cum dominus equum ludenderet; priusquam vero streparum aut gaudemum invalusset usus, equum insensurorū manus erigere et levare, ut Spartianus in Caracalla ratis indicat. Inde stratores ἀναβολεῖς dicuntur veteri scriptori apud Suidam, quam vocem postea ipsius statim ascripserunt, uti pridem observatum a viris docis. Scansores vocali glossarium Latino-Gr.: scansor, καταστρωθής. Nam et eorum erat equus sternere, unde stratores appellati: *Glossarini Graeco-Lat. στρωθής, strator; et compositores sellæ regiae apud Papiam: Υπηρέται τῶν βασιλεῶν κακομημένων ἵππων, οὓς δὴ στράτορας καλεῖν τάξεις εἴσισται, ut ait auctor Vita S. Theophanius n. 9, qui etsi stratorum ἄλικα βασιλεύον, non tamen τῶν ἐπιλεγομένων scribit: stramenta vero ipsa stratorū apud Fredegarium Scholasticum, c. 38 vocantur, stratoria in Vita S. Benedicti abbatis Anianus, c. 6, n. 28. Eorum præterea munus erat equos imperatorii stabuli curare et eos inspirare et probare qui imperatorū offerebantur, ut auctor est Ammianus, l. xxix, et colligitur ex leg. 7 cod. de stratoribus: eoque ipsi erant sub dispositione tribuni stabuli, ut scribit idem Ammianus, l. xxx, qui quidem tribunus idem qui postmodum comes stabuli dictus est. Denique si dominii aut principes equitarent, illis semper aderant stratores pedites, ne eorum opera illi indigerent. Ordo Romanus de summo Pontifice equitante: *Stratores autem laici a dextris et sinistris equi ambulant, ne ulicubi titubet.* Stratoribus præcerat domesticus stratorum, de qua dignitate Theophanes, p. 325, qui postmodum πρωτοστράτωρ appellatus: *Scelestes in Theophilo de Basilio: Ἱπποχόμων ὁ πρώτος γενέμενος, πρωτοστράτορα τοῦτον φασι, Constantinus Porph. in eodem Basilio c. 7: Πρωτοστράτορα αὐτοῦ πεπολχεῖν ὁ Θεόφιλος.* Ita Paulus Diaconus, l. xxi Histor. Miscellæ Theophylactus dicit prius imprialium stratorum, qui Theophili p. 369 βασιλεὺς πρωτοστράτωρ. Illius maneri equorum stabuli imperatorii cura incumbebat, ut habet Cinnamus, l. iii: *"Ος τοῖς βασιλικοῖς τρυπάκαιοις κοπιάται ἔρεστῶν: ήν, πρωτοστράτορα τούτῳ καλούσι "Πρωταλοί, τὸ λεπτογρύμα.* Zonaras p. 152: *Tοις οἰκετοῖς ἵπποισι τετράστησι, πρωτοστράτορα τούτον οἶδεν ὑπομάστιν ἡ διάλεκτος ἡ κοινὴ.* Hinc stratorum stabulū jumentorum interpretatur Joannes de Janua, quod stabulis præcessent stratores. Itaque si quando imperator peregre profecturus erat, [P. 475] equum a comite equorum adductum freno prehendens ducebat ad quartam vel quintam palatiū pampæ, ut est apud Codinam, De off., c. 5, n. 5 et Nicetam in Alexio, l. i, n. 2, præterea absente magno domestico gestabat imperatoris eusem, ut*

Ἑγέρες (85), κατὰ τὸν φύσην τὸν ἀρχιερέα, ὁ δὲ τὸν Αρνητὸν Romanorum uti imperatoribus equis omnium et
βασιλίᾳ διακινδητεῖ. Μή γάρ τὸν ἐν Βυζαντίῳ τῆς stratorum vice? At cum neutquam illud aliunde

Du Cangii no^o 8.

auctor est eodem loco Codinus, quo munere polismatum fungitur apud nos magnus scutifer, *le grand messenger de France*, penes quem stabuli et equorum regis cura est: huic enim ensis regius commendatur, si forte comes stabuli absit, penes quem esse de jure debet ut qui militari rei praest, quemadmodum apud Graecos magnus domesticus. Vide Iequationem Diaconum in Vita S. Nicopori patriarchi, C.P. n. 61. Sed et protostatoris munus militare fuit: nam ut auctor est idem Codinus eodem c. n. 17, erat δερπέων τῶν χωροπούντων, id est, praeerat iis qui excursiones faciebant eosque defendebat et uebantur. Sed errat quod protostratorum dictum putet dīc τὸ προγενέσθαι πατέρες αὐτοῦ τοῦ σπρτοῦ. Protostrator enim appellatur, quod stratoribus militariis prefectus esset: unde Nicetas in Baldwinino marescalli apud nos dignitatem, qua Gothofredum Vilhardinum donatum fuisse ait, protostratoriae apud Graecos equiparat: dicebantur enim stratores in exercitibus qui castra praehabant, ut loca accommodatoria ad exercitum traducendū facerent et posticū prætoriū in castris imperatoris sed prætoriū uebantur, ut docent Hyginus in Gromatico non uno loco et veteres inscriptions apud Gruterum. Marescallorum etiam idem manus fuit, ut est in Fleta l. ii, c. 4, ubi de officio marescalli: *Exercitu evigilato cum stratoribus velitulo explicato singulis diebus ibit in protectionem: id est, defensor est τῶν χωροπούντων.* Certe constat stratores id munus in militia obisse, quod domini circa præfectos prætorio, proconsules, præses aliosve magistratus, quorum opera ita in mandatis perferendis aut peragendis uebantur. Horum numerus adeo magnus fuit, ut scholas conficerent, de quibus agitur in l. i Cod. de offic. præfect. prætor. Afric. et in Chronicō Cas. l. iv, c. 39. Neqne vero ita diversi fuere nominis etymo a ceteris stratoribus seu scansionibus, quidquid dicat Jacobus Gothofredus ad l. unic. Cod. Th. de strator., qui censem stratores militares et eos qui in officio magistratuum erant sic appellatos, quod viam sternerent imperatoribus, magistratibus domini militare que seu foras procedentibus. Nam cum stratores seu ἀναβολεῖς in curandis duiniorum equis, in iis adducendis et in allevandis dominis in equos operam suam loquarent iisque equitantibus perpetuo adessent, factum postea ut qui perinde magistratibus, tum civilibus tum militariibus aderant, quo eorum jussa peragerent, stratores etiam appellarentur. Unde non desunt, qui eisdem esse cum mandatoribus putant, qui jussa officiorum exsequabantur eorumque mandata expedite defebant. Ita Phocas, qui strator Prisci patricii fuisse dicunt ab Adrevaldo, l. i de mirac. S. Bened. c. 10; Aimoino, l. iv, c. 3 et aliis, ἐντολικάριον munus obisse narratur a Theophane, id est, mandatoris. Nam μανδάρος dicuntur in Gloss. Basil. et in Lexico Cyrilli: Οἱ τὰ μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τρέψαντες δέξαις διαχορίζοντες, τις totalem verbis habentur apud Leonem in Taci. c. 4, § 16 Gloss. Graeco-Lat.: Ἐντελόμενος, mandator. Ipsa vero mandata ἐντολικά dicta apud Luitprandum in Legat.; sic enim legendum pro ἐντολαι, quod non advertit Meursius; entelae vocabulo mixolatinograeco in veteri charta Longobardica apud Ughellum in archiepisc. Benevent. n. 44, tom. VIII Ital. sacra; et in Regesto Petri Diaconi Casin. apud Angelum a Nuce, entilmata apud Leon. Ostiens. l. i, c. 51. Idem denique munus obibant [P. 476] quod stratores, sic dicti, quod starent ad jussa parati, παρχέμοντες στρατιώτας in Gloss. Basil. Unde Cajacius stratores cum stat-

ribus confundit, quod improbat Salmasius ad Westm Gallicanum. Stratorum etiam meminimus monachus Sangallensis, l. ii, c. 15; stratorum vero militarium Otto Frisingensis, l. ii De gest. Frider. c. 18: *Nec prætereundum erit de cajusdam præruptæ audacie stratoris virtute, qui cum tudio longe obridionis affectus cæteris assiliendi arcem exemplum dare velle, gladio tantum et clypeo parva, ut id genus hominum solet, securi, qua sellæ ab eis alligatae portantur, aggerem — aggreditur.* Ab illo hauisit Guntherus l. ii Liurini:

Strator erat de plebe quidem, neque nomine multum Vulgato, modica in casris mercede merebat.

B atque adeo de plebe, ut cum Fridericus, ob præclire gesta militari cingulo cohonestandum decrevasset, ille se plebeium esse dixerit in eo-lemque ordine velle remanere. Stratorum militarium intentio est in Synopsi Basil. l. vi, eccl. 32 et apud Leonem in Tacit. c. 14, § 81. Qui igitur stratoribus militariibus præerat, dictus est protostrator, nostris marescallus. Nam marescallorum est exercitui locum idoneum et castris providere. Ita stratem qui alias est marescallus, appellat Ordoricus Vitalis, l. xi, p. 823: *Robertum autem de Monteforti honorifice suscepit et — quia strator Normannici exercitus hereditario jure fuerat, inter præcipuos sublimavit: qua voce marescalli hereditarii Normanniae dignitatem innuit.* Recensentur porro stratores inter Francorum nostrorum officia seu officiales, ut vulgo vocantur in lege Salica, tit. 11, § 6. Habetant etiam reges Longobardi suos stratores, ut ait or est Erehembertus in Histor. Langob. c. 15 et Paul.

C Warnefridus, l. ii, c. 9, 27, l. vi, c. 6. Reges item Angli, ut est apud Simeonem Dunelm. et Bromptonum, an. 1052, sed de stratoribus copios. ege-
runt Salmasius et Jacobus Gothofredus locis lau-
datis.

(83) *Ἄλλοι οὖτε ποθεὶς θόγξες.* Non Graecorum duntaxat de arrepta a summis pontificibus in imperatores Occidentis auctoritate fuit querela; nam paasim illius ævi scriptores Germanici, qui suis fabebant Augustis, hanc instituunt: præserit vero Gervasius Tilleberiensis marescallus regni Arelatensis in eo opere quod inscripsit: *Otia imperialia, et Othoni IV imperatori dicavit. Sic autem ille in Praefat. ad euudem Othonem: Constantini gesta si memoramus, collata legitur potestas in partes Oc-
cidentales tantum Silvestro, Orientalis regio facie est caput imperii: licetque a vicario Christii Petro imperator ejusque successoribus jus regis in Occidente constituisse, diademate cesso, non tamē imperii nomen vel imperium ipsum transire voluit imperator in Silvestrum, quod sibi ac successoribus suis conservavit intactum sola sede mutata non dignitate. Unde primus Carolus Magnus a Graecorum ditione legitur recessisse monitu Gregorii Junioris papæ, ut infra cap. de imperio. Quis ergo major in terrena, qui dat, aut qui accipit? Profecto qui dat auctor est honoris quem dat, non qui accipit. Deus auctor imperii et imperator auctor pupulis triumphi: pontifex animarum caput est post Christum, imperator corporum dominus post Deum; qui in imo per Deum, a quo jus regis est institutum, etc.* Idein decisione seu parte illius libri secunda: *Anno igitur Domini 811, cum apud Graecos nomen imperioris vacaret et tamen cessisset imperandi dominatio, Carolus Rom. e morari faciens accipit a Leone pp. et universo populo Romano decretum, ut Carolus nomen imperioris indueret et Augusti, eo quod imperatores in Romana urbe sedem pridem*

accepteris, et tu pontificem mentiris, ille vero imperatoriam adulterat majestatem. At tu qui Byzantium imperii sedem eamdem esse cum Romana imperii sede diffiteris, unde papae dignitatem consecutus es? Unicus **220** est Constantinus, primus imperator Christianus, qui haec decrevit. Cur igitur id quidem libens excipis, sedem, inquam, pontificiam illiusque supremum fastigium, istud vero respuis, utrumque amplectere, aut abstine ab altero. Verum, inquit, imperatores mihi praesicere licet: sane, ut manus imponas et consecres; ea enim spiritualia sunt; in imperium vero aliis tribuere aut similia innovare licet minime. Nam si vestrum erat transferre imperia, cur illud quod Romæ erat non transtulisti? sed alterius id facientis decretis acquieciuit invitus, qui tum vestra præterat Ecclesiæ: tu vero propriis ipse commodis obliuctaris, nescius te facere prorsus contraria. Quos enim non multo ante, imperatori gratificatus, supplicantes non ad-

A βασιλεῖας ὑρόν 'Ρώμης θρόνον εἶναι διομολογοῦντες σοι πόθεν αὐτῷ σοι τὸ Πάπτα κεκλήρωται δέξιωμα [P. 128]; Εἰς ἐστιν ᾧ ταῦτα ἔδοξε Κωνσταντῖνος, δι πρῶτος ἐν βασιλεῖσι Χριστιανός. Πῶς δὲ μὲν αὐτοῦ ἀσμένος δέχῃ, τὸν θρόνον φημὶ καὶ τὸ τῆς ὁρίας ὑπερβάλλον, τὸ δὲ ἀπρωσποῖ; "Η ἀμφιτερα στέρχον, τὸ καὶ θαύματον ἀπόστηθι. 'Ἄλλ' ἐμοί, φησι, βασιλέας προσεβλῆσθαι ἔξεστι. Ναὶ, δσον ἐπιθέντας γεράς, δσον ἀγίασι, ταῦτα δὴ τὰ πνευματικά. Οὐγὶ δὲ καὶ βασιλεῖας ἡδη καταχαρίζεσθαι καὶ τὰ γε τοιαῦτα κατινοτομεῖν. Ἐπεὶ εἰ γε ὑμέτερον δην βασιλεῖας μετατίθενται, τοι μὴ τὴν ἐν 'Ρώμῃ αὐτοῖς μετετάξεται; 'Ἄλλ' ἐπέρου πράξαντος ἀκον τὸπα τοῖς δεδογμένοις ἢ τηνικαῦτα τὴν καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίαν λαχύν. Σὺ δὲ καὶ περιπλετεῖς τοῖς σεαυτοῦ καὶ λαν-

B θάνεις πως τάνατον ποιῶν. Οὐδὲ γάρ οὐ πολλῷ πρότερον εἰς βασιλέα μὲν καλύπτη ποιῶν οὐκον εἴδειο παραχαλοῦντας, οὐδὲ μηδὲ ἔχην, εἰς δὲ ἵπποκόδημον κατέλεξας, νῦν οὐκ ὅδος ὅπως εἰς βασιλέας πασα-

Du Cangii notæ.

habuissent. qui et Augusti vocabantur. In propria Christi nativitatis solemnitate Carolus cum consecratione nomen Augusti imperiumque a papa Leone suscepit. Ex hoc igitur tempore Graecorum imperio apud Occidentem evanescere nomen [P. 477] rediit imperatoris ad quasdam partes Occidentis, ex quo quadam Romani imperii facta est confusio, dum duobus numen unum tenentibus dirisio minuit potestatem; et sicut a solo Deo Graecorum pendet imperium, ita a sede Romana Occidentis asserit pendere imperium. Ecce tamen nova et inusitata commutatione fecit, ut papa solus insignia ferat imperialia et imperator Romanus nomen imperiale teneat sub vulgaribus alibrum regnum insignibus. Papa dominum urbis ac imperialis sedis se monstrat, et imperator sub nomine dominacionis papa minister dicitur et in temporalibus apostolorum executor: hic ille vicarius Christi et apostolorum successor vocatur. Ecce quam infelix urbis permixtatio, quæ sub unitate, ut dicit papa, dominii duobus servire aicitur, uni ex corona, alteri ex potentia. Verum in hoc antiquæ nobilitatis recordatur efferratum, quod utriusque domini Roma utrumque dominum nominat, cum pro sue voluntatis arbitrio ipsa utrique dominetur, utrique molestia, utrique cervicosus, nemurum fugit ei utrumque parvi pendit. Apud principes Aemanniæ imperioris est electio, apud papam electi confirmatio et consecratio, et nova discretione imperator nominatur ut dominus, consecratur ut non dominus: nempe imperialia non accipit insignia, que sibi soli papa colluta conservat et ad altare modicam in deserto latere basilicæ Sancti Petri consecratur a solo papa, cum e diverso papa imperatoris insignia teneat et ad altare tantum Sancti Petri inunctionem suscipiat. Sane Constantinopolitanus imperator, sepe mutata, non dignitate, suo jure, non papali beneficio imperialia gestat insignia et veluti profusa largitionis donator donatarium suum summum pontificem non erogat in adjutorium domi habens sue dignitatis plenitudinem. Verum de hoc querelam facere potest adversus beneficatum, quod cum ex Constantini beneficio immensam receperit cum singulari honore donationem, rite p. soli debet, tamen non debet usurpare, ut alii conferret Augusti appellationem. Et nisi os videret in cœlum ponere, constanter dicrem, aut imperium Romani non posse enjusvis imperatoris largitione exuere, aut si potueris imperii in pontificem matare, non potuit in donatoris prejudicium donatarius Augusti nomen, quod ipse non habuit ali conserre. Porro quiescente con-

tentione tute videtur Deus, o princeps sacratissime, veteris imperialis dignitatis plenitudinem conflas: e, dum ex genere orinclus imperiali duplicitis electoribus et papalis confirmationis stolam meruisti, dignoq[ue] Dei iudicio restitutus in regnum sub ejus acquisitione pugnando dix vacillavera et hostem, sine tuo concilio, ex alieno dolo prostratum vidisti et ad antiquæ celstitudinis redintegrationem monarchiam Constantinopolitani vindicabis, vita comite, imperii, quod ex propinquitate tua debetur Augusto. Precor itaque, Christianissime imperator, ut cum tuo consecratore nullam habeas controversiam, sed velut boni patris prudens filius, conrete gaudium ad gentes, quæ te non noverunt, et sicut ex sanctissimâ Innocentii pp. III duplice gratia ultimum imperatoris nomen obtinuisti, sic per bonam innocentiam tuam et ejus gratiam imperium norum et a Deo sub Constantino firmatum obtinebas et gaudium tuum implebatur, dum nihil erit, quod tibi deesse possit ad gloriam imperiale, hinc nomine tibi Augustali dabo, illinc insignibus imperialibus, quæ non habes, obrentris et utrobique donationis augmento crecente. Iluc etiam spectant, quæ habet idem Tilloberiensis alio loco: Carolus autem pro re publica pugnans nomen in ultimis suis viis terminis assumpit imperii, ut qui Romani defensor erat imperii, quin in oœlestis regni patronus pro tantis meritis et inter homines Augusti nomen accipere et inter coelestes aulicos miles Christi fortissimus prædicaretur. Extinctus ergo apud Latinos est termina Graecorum potentia, Romaque accepit nomen amissum non dominium. Modico tamen contenta termino non egi ut orbis, ut assolet, sed umbra retusus capituli potes, quæ sic ab omni potenti evocata ur, quod quæ frena totius orbis tenerat, nunc sua muralia [P. 478] cohære non sufficit nullique plus infesta quam suo imperatori, dum duos habere dominos contendit, inter pontificium posita et imperium, alterum excludit, alterum continebit. Quid plura? hoc efficacissimum excidii Romani sicut argumentum, quod de imperio mutatur in pontificium. Sic enim regnum Iudæorum a Deo firmatum sub regibus lapsus sui raticinium habuit statim ut transiit ad pontifices, sic Roma, cum exxit principem, cineres suos respiret iusta est: dum enim non habet justitiam vanitas et instantia indicatur morientis. Hoc licet prolixiora, quia hic egregius scriptor, qui asseratur in bibliotheca Thiana, necdum est editus, hoc loco inserere oportet prelium visum est.

λαμβάνεις, καὶ χρίνεις τὸν ἐξ οὐ καὶ δι' οὐ καὶ καθ'. Αὐτὸν οὐ τοῦ θρόνου μέτεπεν οὐδὲ ταῦτην τῷ βαρδάρῳ λίσσῃ, τῷ τυράννῳ, τῷ οσύλῳ. Ἀλλὰ τυραννοῦμαι, φησί, δὲλλα βιάζομαι. Οὐχ ἔχει τοις χώραν ἡ σκῆψις· χθὲς γάρ καὶ οὐ πολλῷ πρότερον βασιλεὺς Μανουὴλ ταῦτα διωμολόγεις. Καν αὐτὸς ἀρνηθεῖται, δὲλλ' αἱ βίσιοις (84) κηρύττουσιν αἱ τὰ γράμματα σου τῷ ἰδιᾳφύῳ (85) μετεδέξαντο. Ἀλλ' ὅντας βωμολογίας ἵτες έστι τὸ πρᾶγμα καὶ τρόπος μικροπρεπής καὶ ἀνελεύθερος, καὶ κοθόρουν δίκην (86) αἱ μεθαρμόζῃ ταῖς τύχαις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πλέον ἡ χρονικαῖς προσῆκες διεῖξθεονταν ὑποθέσειν, δὲ λόγος ἀναγένθω καὶ πάλιν ἐπὶ τὰ πρότερα.

η. Στέφανος μὲν οὕτω συσκευασάμενος κατὰ Ῥωμαίων ἐφέρετο. Βασιλέα δὲ ἐν τῇ τῶν Οὗννων γεγονότα εἶχεσσαν οἱ ταῦτη ἀνθρώποις πανδημεῖ ὑποδεξόμενοι, δοσι τε ἐξ τοὺς λεράς κατελέγοντο ἄριστρες; ἀνεβαθμήμενοι στολάς καὶ τὰ λερά χερσὸν ἔχοντες λόγια, καὶ δοσι δχλικὸν καὶ δημῶδες ἦν, ὥστης τινα ἴμμελάς συντεθειμένην ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχοδιώτατα προσφωνοῦντες. Εἶχε δὲ ὕδε·

Ὦ συμμαχήσας, Κύριε, τῷ πειστάτῳ Δασίδῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. Οὐ δέ τὰ τῆς χωρία ὑπερβάζεις Ἰστρον διαδηνεῖ ἡπειροτο, τὴν ἐνταῦθα τε νῆσον παρελθόντας ἐπὶ τὰ ἐνδέστερα χωρεῖν ἤθελεν. "Οτε δή τοῦ Ῥωμαϊκοῦ περιουμένου λέγεται μίλια τῶν νεῶν φόρτου τέλων δελῶν τε καὶ ἀνθρώπων ὡς πλειστῶν οὐ μακρὰν ἔχθης" γεγενημένην ἐπὶ θατέρων νεῦσαι πλευράν, ὡς ἢδη καὶ εἰσερεῖ τὸ θάδωρ ἐπ' αὐτήν. Οὐ μὲν οὖν μᾶλλος Ῥωμαίων στρατὸς, δοσοι τε ναυσὶν ἐμβάντες τοὺς ποταμοὺς ἐφέροντα νάτοις καὶ δοσοι ἐπὶ τῆς ἱκετείου Ἰσταντο ἔτι, οἱ μὲν ὑποκήπια κινδύνου, οἱ δὲ ὑπερώρια ἔχομενοι περιώρων τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ναῦς ὑλήγου δελν ἀντανδρος τῷ βισθῷ κατεδύσατο, εἰ μὴ βασιλεὺς; ἐπὶ θάδωρ ἀλόμενος ἐπὶ [P. 429] πλειστόν τε ταῖς προσελθών, καίστοι τοῦ δεύματος οὖν ρύμῃ σφρόδρῳ καταφερομένου καὶ τέλμα τι ἐνταῦθα δυσδι-εύλευτον ἐργαζόμενον, τῷ δημῷ τε ὑπέσχεται τῇ νῆτῃ καὶ τὸν τοῦ κινδύνου ὑποτεμόμενος χρόνον ἀδειαν τοῖς λοιποῖς ἐπιδιοθεν δέδωκεν, οἱ τὴν αὐτοῦ αἰδεσθέμενοι προθυμίαν περιστησάν τε τοῖς κινδύνουσι καὶ τοῦ κινδύνου δέξαντορ. Ἐξ ἔκεινου τοινυν μέγατα ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ βασιλεὺς δινομα τοσούτης. Τότε δ' οὖν Ἰστρον διωθέν τοις διαβάζεις ἐπὶ τινα πάλιν δυνομα Παγάτζον (87) ἐφέρετο· ἡ δὲ πάλις μητρόπολις τῶν ἐν Σερμίᾳ τυγχάνει οὐσα· ἐνταῦθα τε διατριβήν δι τοῦ θηνούς ποιεῖται ἀρχιερεύς· ἐνθα πλήθος κατοικῶν λόγου χρέος· νέεται δορυφορῆσσον αὐτόν. Τότε μὲν οὖν ἐνταῦθα που ηγίλαστο, ἑξῆς δὲ πυνθόμενος

misisti, quod neque licet : quos stratoribus acci-
sueras, eos nunc nescio quo pacto in imperatores
promoves, illiusque ex quo et per quem et sub
quo thronum es consecutus, nec barbaro forsitan et
tyranno et mancipio aqualeum facis. Sed ais : Tyr-
nide opprimor, vi cogor. Non habet locum præ-
textus : heri enim et non multo ante imperatori
Manueli ista pactus es. Etsi iniicias ieris, haec pre-
dicant epistolæ, quæ characteres tuos proprio ex-
aratos calamo excepterunt. Sed id mera est scurrili-
tas, ratioque agendi indecens atque illiberalis, ac
cothurni instar semper te ad fortunam componis.
Verum cum haec a nobis pluribus, quam annalium
materiæ conveniat, enarrata sint, aī priota rursum
redeat oratio.

221 8. Stephanus itaque, rebus omnibus appa-
ratis, in Romanos profectus est. Ubi vero in Hun-
gariam pervenit imperator, aī eum excipiendum
universi confluxere incolæ, atque in iis sacerdotali
ordine conspicui, lanceis induiti vestibus et divina
manibus ferentes Evangelia, una cum promiscua
plebe, ejusmodi canticum, a scriptoribus nostris
conciannatum, suavissime præcentem : *Qui exuli-
ximus, Domine, tulisti mansuetissimo David, et que
sequuntur. Ille autem, loca ista prætergessans,
Istrum transmittere properat, et, uperata quæ hic
adjacet insula, in interiora pergere constituit. Aīt
Romanis copiis eo-loco trajicentibus, unam ex
navibus, sarcinis armisque et militibus cum maxili. e
refertam, cum hand procul abesse a littore, n
alterum inclinasse latus, ita ut in eam aqua influe-
ret. Ibi reliquus Romanorum exercitus, tum qui
naves ingressi lumine vehabantur, tum qui adhuc
in continente stabant, periculi metu vel ignavia de-
re hand erant solliciti : jamque navis propinquum
una cum ipsis hominibus aqua absorbenda erat.
nisi imperator in aquam desiliens, longiusque pedes
progressus, magna licei vi impollente fluctu, et linum
hoc loco segra pervium faciente, humeris navem
sustinuissebat, et inhibito tantisper periculo faculte-
tem cæteris auxiliandi præbuisset.* **222** qāi ejus
alacritatem suspicentes periclitantibus surre-
runt eosque a discriminine omnino liberariq; ; qua
ex re magnam sibi humanitatis famam comparavit
imperator. Itaque superiori e parte Istro trajecto ad
civitatem nomine Pagatzium pervenit. Est vero illa
Sirmiensis agri metropolis. Hic habitat gentis istius
autistes, et ex ea incolarum multitudine innumera
egressa est, quo illius comitatuī sese adjungeret.
Hic igitur castris positis consedit; postquam autem
acepit Stephanum jam prone esse, ad bellum se

Du Cangii notes.

(84) *Bίβλοι.* V. not. ad *Alexiad.* p. 288.

(85) Ibid. τῷ ἔθνεσι. Quid si γραφίῳ? Græcis et Latinis scriptoribus *graphinum* et *γραφεῖον* dicitur stylus ferreus ab una parte arcuatus, qua exarabantur in cera litteræ: ab altera parte planus, qua inducebatur quod perperam erat exaratum, et rursus complanabatur. *Symploctius* in *ænigmate*, cuius

lemma est *græphius*: *de summo planus, sed non ego planus in imo.*

(86) *Κοθόρουν δίκην.* Vide *Biogen.* centur. 6, n. 72; et Misch. *Apustol.* cent. 9, n. 29.

(87) *Παγάτζον.* Forte urbs, quæ *Posega* dicitur; episcopata insignis in *Sclavonia Saviana*.

cessitum comparat. Gnarum vero Tzechorum lin- A quæ Romanum quendam ad se vocat eique imperat ut, mutatis vestibus, castra hostium subiret, atque ubi ad regis Tzechorum venisset conspectum, eum hinc veribus alloqueretur: « Quo tandem proflisce- ris? quod iter cum suis capassis copiis? an vescis te in magnum imperatore manum intentare velle? cum quo vel justis de causis bellum gerere pericu- losum est, nendum cum eo, quem Hungari isti despici- catui habent, qui eam, quam Belæ in hereditatis partem concesserant, possessionem abstulerint, sacramentis pro ludo jocoque habitis. Sed, neque qui cum privato homine paciscitur, innocens ex lege judicatur, si cum in mente venit negligere pacta velit. An vero qui tantum imperatore violatis foderibus offenderunt Hungari, manebunt impuniti? Nequaquam; nonne **223** justum gerit bellum imperator? et ad justitiam semper belli fortuna inclinat. Tu vero illud perpende: Servus domino bellum illa- turus venia, non tamen servus, cui per vim impo- sita est servitus (sic enim prosector res aliquam rationem haberet, siquidem qui invitam servitutem serviunt naturaliter a dominis abhorrent), sed ser- vus voluntarius, seu ut vos dicitis lizius: nisi forte tuam effugerunt memoriam quæ quondam Byzantii pactus es, cum in Asiam una cum Conrado expedi- tionem suscepisti. Dum igitur ab optione tua penderet rei exitus, elige quod et tibi et Tzechis omnibus expediatur: quæ enim non opportuna sit paenitentia, eam facienti prodesse haudquaquam solet. » Iis C quidem ille locutus est. Vladislau autem (sic enim appellabatur) in hunc modum respondit: « Non illaturi bellum magno imperatori huc venimus, o bone; neque enim eorum quæ cum illo pacti sunt memoria nos fugit; sed Stephano injuste a patruo impetuoso opem latiri. Illum quippe paterna primaria terra et hereditate exuit: deinde jure suo restitu- tum rursum bello lassit et regnum, quod male im- perando amisit, per vim recuperare iterum contem- dit. Eapropter imperatorem supplicatus venio, ut pupillum potius puerum protegat ac tutetur. Si quid autem Stephanus hic junior in tuam peccavit maje- statem (audio enim Belæ terram nihil ad se perli- sientem occupasse) **224** continuo nobis arbitris et regiones restituet et omni modo delictum expiabit. » His dictis hominem dimisit. Ille vero Romanorum castra reversus imperatori qua ab eo audiverat retulit: quæ quidem accepit haud illibenter, ei si- dem iis omnino non prastaret. Neque enim hinc a Vladislao ex animi sententia dicta esse opinabatur, verebaturque ne quis subasset dolus. Quapropter quosdam ex suis ad illum denuo misit, ut praeta jure jurando firmarent; quod ille nihil moratus confecit. Neque ea solum, verum quæ olim etiam uti diximus pepigerat, secundo juramento sancivit. Paulus post et Stephanus, missis ad imperatorem legatis, regionem restituit simulque deprecatus est, ne unquam Stephanum patrum bello Hungariam infestare permitteret. Iis accepitis conditionibus,

Στέφανον ἐγγίς ήδη γεγονέναι εἰς μὲν τὸν πόλιμων αὐτίκα καθίσταται. Ῥωμαίων δέ τινα τῆς Τσέχων συνέπεια γλώσσης προσκολεσάμενος ἔκλεψε μεταμ- φισόμενον ἐπὶ τὸν τῶν Τσέχων ἀλθόντα ἥρη τάδε ἀνεπεῖν αὐτῷ: « Ποι δήποτε πορεύῃ; τίνα ταύτην πορείαν σὺν τῷ ὑπὸ σὲ φέρη στρατεύματι; η οὐκ οίδας ὡς βασιλεὺς μεγάλῳ κέρας ἀνταρτεύει τολμᾶς; ψ καὶ τὸ δικταῖς λόγον ἔχοδας δεῖ μά- χης ἰέναι σφαλερόν, μή δι τοι πρὸς τῶν Ούνων τοιτοῦ περιφρονεῖσθαι κινδυνεύοντι, οἱ Βελάριον δόντες εἴται ἀφέλαντο, δοσ καὶ παιγνίοις δροκοῖς χρησάμενοι τοὺς αὐτῶν. Καὶ τοι μὲν ίδιωτη ἔυναλ- λάττων ἀνδρὶ εὔκουν ἀθώος τῷ νόμῳ διεγίνεται τῶν δεδογμένων, διν οὖτα τύχῃ, καταφρονῶν βασιλεὺς δὲ τηλειούτῳ ταῖς δικολογίαις ήδη προσκεκρυσθεῖς ἀτι- μόρητοι διαμενοῦσιν Ούνων; Πολλοῦ γα καὶ δεῖ. Ἄρα δίκαια βασιλεὺς πολεμεῖ; πρὸς δὲ τὸ δίκαιον καὶ δεῖ η τοῦ πολέμου φορῆ γίνεται. Σὺ δὲ κάκειν ἀναλήγεισας. Δοῦλος ἐτοι δεσπότην ἤκεις πολεμήσων. καὶ δοῦλος οὐδὲ βίᾳ τὸν ζυγὸν ὑποδὺς (ἥ γάρ διν εἰχει λόγον τινά, φύσεις γάρ δι' ἀπεχθείας τὸ τοιούτων τοῖς κεκτημένοις ἐστιν), ἀλλὰ δοῦλος ἀθελόδουλος; (ἔρμη- νεύει δὲ τοι τοῦτο τὸ λίγιον), εἰ γε μὴ διέφυγε τοι τὴν μνήμην δοσ εὐ Βυζαντίῳ πάλαι τετέλεκας, δη- νίκα σὺν τῷ Κορβάδῳ ἐπὶ Ἀσίαν ἐστέλλου. Ἔως τοιν τοιν αἱρέσεως τῆς σῆς η τοῦ πράγματος ἡρτηται ἀπόδασις, ἐλοῦ τὸ Τσέχοις τε πάσι καὶ τοι συνοίσσον αὐτῷ. Μεταμέλειται γάρ οὐκ ἐν καρφῷ γενομένη ἤκιστα τῷ χρωμάνῳ συντελεῖν εἰωθεν. **Ο** μὲν ταῦτα εἴπει. Βλαδισθλάνος δὲ (τούτῳ γάρ αὐτῷ δνομα- έπειτο) ἀμείβεται: Νδε· « Οὐ πόλεμον ἄγοντες ἐπὶ βασιλέα μέγαν ἐνταῦθα πάριμεν, ὡ λόστες (μή οὖτα τῶν εἰς αὐτὸν ἀμνηστήσαμεν συνθηκῶν), ἀλλὰ Στε- ράνῳ τοιτοῦ ἀμυνοῦ τεού δίκαια πρὸς πατραδίφου πεπονθέται, δις γε τὸ μὲν πρώτων τῆς πατρώμας αὐτὸν ἤλασε γῆς καὶ τοῦ κλήρου, εἰτα τῆς δίκης [P. 150] ἀντεισγεύσης δὲ αὐθίς ἐπιστρατεύει τούτῳ καὶ ἦν ἐν τῷ κακῷ δρκειν ἀποβεβλήκει ἀρχήν δυνα- στείξ καὶ πάλιν κτῖσθαι διανοεῖται. Ὅπερ ὅν καὶ δεησόμενος; ήκιν βασιλέως καὶ δρφανοῦ παιδὸς χει, α μαλλον ὑπερσχεῖν λιτασόμενος. Εἰ δὲ τοι κρίς Στεφάνου τοιτοῦ τοῦ νεωτέρου ἐπὶ τὴν αὐτὴν δη- ημάρτηται βασιλείαν (πυνθάνομαι γάρ ὡς τῆς Κειά μηδὲν αὐτῷ προσήκοντα καὶ πάλιν ἐπελάβετο χώρας) αὐτίκα ἐπ' ἡμῖν διαλλαχταῖς τῇ τε χώρᾳ ἀποδοῖη καὶ τρόπῳ παντὶ τὴν ἀμαρτάδα ἐξιλάσσεται. Ταῦτα εἰπὼν ἀπειμόφατο τὸν δινθρωπὸν. **Ο** δὲ ἐπὶ τὸ Ρω- μαίων ἀναστρέψας στρατόπεδον βασιλεὺς τούς λόγους ἔκβισεν. **Ο** δὲ ἤκουες μὲν τῶν λόγων οὐκ ἀπδῶς, οὐ μέντοι παντάπαι πιστεύειν εἰχει. Ήνοισα γάρ τοις αὐτῷ γέγονε μηδὲν διαλέγεται τοις λόγοις εἰ- ρηται ταῦτα, ἀλλ' ὑποκάθηται τοις καὶ δόλος αὐτοῖς. Ἀμέλει καὶ τῶν περι αὐτὸν τινας αὐθίς ἐς αὐτὸν πέμψεις δρκοῖς τὰ δεδογμένα πιστοῦσθαι ἐκδίειν, καὶ δι αὐτίκα μηδὲν μελλήσεις ἐπιτελθεῖ ταῦτα θέσσοι. Οὐ μήν ἀλλὰ καὶ δοσ πάλαι, καθάπερ ἔρην, ὑπέσχεται δευτέροις ἐπικατελάμβανεν δρκοῖς. Όλιγον δὲ κατό- πιν καὶ Στέφανος πράσσεις ἐς βασιλέα πέμψας τὴν

τε χώραν ἀπεδίσου καὶ παράχλησιν προσῆγε μηκέτι Στεφάνῳ κατὰ τῆς Οὐννικῆς ἐφίνει στρατεύειν τῷ θείῳ. Ἀπέρ δὲ βασιλεὺς προσδεξάμενος, τὸν πόλεμον λύσαις ὡς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων μετέβαίνει, Στεφάνῳ τοις περήναις ἀπαλλάσσεσθαι· ἡδη τῆς Οὐννικῆς καὶ αὐτὸν δὲ τοις πάλιν μαζίντα τὸ περὶ αὐτὸν δύσοντον τῶν δυμοφύλων. Πειθεῖν δὲ οὐκ ἔχων τὸν ἀνθρωπὸν εἶχε μὲν, ἐπη, ἀπειμι ἡδη· ἀνασωσαμένῳ γάρ μοι τὴν χώραν τῷ Βελάτῳ μάχης διει μηδίκου λόγος ἑπολέιταις οὐδεὶς· σὺ δὲ οὐκ εἰς μαχράν ἐσθι προδόθησμενος τοις ἐγθροῖς. Εἰ δούλεις δὲ, καὶ εἰς ἄλιν ἀρτεῖ τὸ πρᾶγμά σοι παραστήσω· Εστι σοι ἀδελφὸς· Στέφανος (88) τοιούτῳ τὰ εἰς μορφὴν ἐμφερῆς, δισὶ τοις ἀπεριέργως ἐς ὑμᾶς δρῶσι πράγματα εἴκει θατέρου διαιρεσθαι τὸν ἔτερον. Τοῦτο δὴ ἐπειδοις τοῖς σαυτοῦ κοσμήσας κάλεσμαν τὸ ὑπό σε ἀναλαβόμενον στράτευμα ἐπὶ τοὺς πολεμούσους χωρεῖν. Εἰ δὲ ἐνταῦθα που κατακρυψάμενος ἐστὸν τῇρει, καὶ γνώσῃ αὐτίκα· διπλῶς ποτὲ σοὶ προσφέρονται Οὐννοί. Ὁ μὲν οὖν σκαφίδιον ἐμβὰς περὶ που τὰς τοῦ Ιστρου λανθάνων ἐσάλευεν ὅχθας, δὲ ἀδελφῖδος· αὐτοῦ Στέφανος ἐδμα τοῖς περὶ αὐτὸν Οὐννοίς Στεφάνῳ τῷ φῆγι· συμπλακήσεσθαι ἡπειρετο. Ἀλλ' οὐποιοῖς εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, καὶ οἱ σὺν τῷ Στεφάνῳ Οὐννοῖς χείρας ἐπιμαλάντες αὐτῷ ὡς αὐτὸν τὸν πρεσβύτερον Στέφανον τῷ φῆγι παρετίθεσαν φέροντες. Τοῖς μὲν Οὐννοίς ἡ πλάνη τὸν τέλευταν φεύγειν· δὲ πυθόμενος ταῦτα παραλησιν Στεφάνῳ προσῆγεν, εἰ Ἀπόχρη, λέγων, ὡς ἀνθρώπῳ. Ω; γάρ τῷ [P. 131] μὴ ἐνδέοντι αναπίττειν ἱπποφαλές, οὐτω δὴ τὸ παρακαίρια τολμὴν ἀμαθέσ-. Ίδεν δὲς ἔχεις μαθὼν δόποσα σοι τὸ καθ' ἔκαστον προύδηντες ἡδη κακά. Μή καὶ τρίτην ἀναμεινῆς, ὃ βλέπετε, πείραν. Τάχα γάρ οὐδὲ διορθῶσθαι σοι βουλομένων ἐνέσται. Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα ἐλεγεν· δὲ, «Νῦν μᾶλλον, εἶτεν, αἰδέσονται με Οὐννοί, ὅποτε κακουργοῦντες ἡδη πεφώρανται.» Οὗτα ψυχὴ καθέπακτη πιθευμάταις ἀλούσα πάντα λόγον εἰς αὐτὰς μεταφέρει καὶ βιάζεται. Ἐφ' οἵς ἀπειρηκώς βασιλεὺς Νικηφόρον μὲν τὸν Χαλούψην αὐτοῦ ἐλίπειν ἀμα στρατεύματι, συμπαρεσόμενόν τε τῷ Στεφάνῳ καὶ τὰ παραπίτοντα συνδιοικησόμενον. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἥλθεν. Οὐ πολὺ τὸ μεταξὺ, καὶ πυθόμενος δὲ τῶν Οὐννων φῆξ ἐπὶ Οὐννικῆς Στέφανον εἰσέτι διετρίθη ποιείσθαι, δυνάμεις εἴτι μᾶλλον ἀγείρας D πολέμημ τὸ πᾶν διαχρίναι ἡπειρετο. Ἐν δὲ τούτῳ πολλοὶ τῶν σὺν Στεφάνῳ ἐπὶ τὸν φῆγα μετατιθέμενοι ἐκάστοτες φιλοῦσθαι τοῦτον ἐποίουν. Ὁ γνοὺς δὲ Χαλούψης βουλὴν προσῆγεν αὐτῷ τῆς Οὐννικῆς ἀποσχημάτῳ ἐπὶ Σιρμίου ἀφικέσθαι. Τῆς γάρ ἐνταῦθα χώρας διπλὸν βασιλεῖς κειμένης ἐξείναι αὐτῷ ἐλεγε κατ' ἔκουσίν οἱς· δια θούλοιτο ἐγχειρεῖν. Ω; δὲ ισχυρῶς ἐκεῖνος δινένευεν, δὲ τοιάδε ἐνενόει. Σκηψάμενος γράμ-

Du Cangji note.

(88) Ἀδελφὸν Στέφανος. An Vladislai regis filius? certe de Vladislai Stephani fratris connubio sicut scriptores. Sed nec simile videtur vero, filium Vladislai, cuius nuptias, si quas inuit, post Stephanii fratris cum Maria Comitissa connubium factas

A princeps bello dirempto in Romanos prope rediit fines. Stephanum autem hortatus est imperator, ut et ipse ab Hungaria excederet, ut qui revera odium erga se indignationemque contribulum esset expertus. Sed cum id homini persuadere haud potuisse: Ego quidem, inquit, nunc recedo; Bela quippe in integrum restituto, nulla mihi amplius belli nisi iniusti ratio relinquatur. Tu vero pro certo scias τὰ brevi inimiciis tuis prodendum esse; et si videtur, quomodo id futurum sit ostendam. Et tibi ex fratre nepos Stephanus, adeo vultu et 225 lineamentis tibi similis, ut nisi attente admodum vos intuentibus hand facile sit alterum ab altero discernere. Hunc tuis induitum armis jube tuo cum exercitu in hostem ire: tu vero interea te in occulto tene, et noscere continuo qualis sit erga te Hungarorum affectus. » Ille igitur scapham ingressus, clam circa Istri ripas obnavigat: interea dum illius ex fratre nepos Stephanus cum Hungaricis quas habebat copiis cum rego Stephano prælium initurus deproferat. Sed nondum coiverat uterque exercitus, cum qui Stephanum comitabantur Hungari, manus in illum injiciunt, ei tanquam esset Stephanus illo senior, coram rege eum sistunt. In iis quidem Hungarorum error desiit. Postquam ea princeps intellexit, iterum admonuit Stephanum: « Nunc tandem, inquiens, sufficit, mi homo. Ut enim rebus se intricare non necessariis periculosum, ita intempestiva aggredi stultum est. Ecce jam bis didicisti, C quanta tibi unumquodque ex iis paraverit mala: ne et tertio, bone vir, facere periculum velis: fortassis enim emendandæ culpæ facultas non daretur. » Haec quidem imperator; ille vero: « At nunc multo magis, inquit, me reverebuntur Hungari, quia perperam egisse deprehensi sunt. » Ita victus semel cupiditatibus animus omnes eo transfert rapique cogitationes. Imperator igitur hominem persuadendi spem omnem abjicens Nicephorūm Chaluphem 226 ibi cuin exercitu relinquit, ut Stephano aderset, et prout res postularent negotia una cum eo expediret. Ipse interim in fines Romanorum venit. Non multo post, ubi accepit Hungarorum rex Stephanum adhuc in Hungaria morari, majoribus contractis copiis, rem totam bello decernere statuit. Interea multis ulique de Stephani exercitu ad regem deficientibus, minuebantur illius vires; quo cognito, Chaluphes consilium ei dedit, ut relieta Hungaria in Sirmensem agrum concederet: in isto enim regione imperatori subdita, posse illum aiebat pro arbitrio quæ vellet moliri. Sed illo pertinacius renuente, tale quid comminiscitur. Litteras imperatoris singens sibi esse allatas, versus Istrum profectus est, ut eos qui illas attulerant ibique pre-

constat, ipsum Stephanum vultu et ore adeo expressisse, qui aitate multo inferior erat. Malum igitur per ἀδελφὸν Μιχαὴλ quenquam aliam e stirpe regia Stephanī senioris consanguitatem intellexisse. Citoquaque quisquis ille fuit

Hungarorum in etu substiterant, conveniret. Postquam eo pervenit, in Sirmensem regionem trajecit. Nec multo post Stephanus cum prope suisset captus ab hostibus, fugiens ad illum accessit. Ubi haec rescivit princeps, idoneum exercitum Sirmium mittit, tum ut conservaret sibi regionem istam (verebatur enim maxime ne Hungari iterum res innovarent) tum ut subditorum securitati et Stephani saluti consuleret. Praerat istis copiis Michael cognomento Gabras, qui et ipse ex fratre Manuelis neptim uxorem duxerat, et sebasti honore cum Chaluphe fuerat donatus. Princeps vero Procopii **227** martyris manum, quam ex Sirmio forte abstulerat, in Naisi templum allata, reliquo reddidit corpori, cum ea, quae dicturus sum, de causa ab eo olim suisset avulsa. Hungarorum gens sepe Romanorum fines incursavit, et paulo ante quam imperaret Alexius Comnenus, Sirmium cepit multisque Transistrianis orbibus expugnatis Naisum usque pervenit. Ibi in sanctum illius martyris incidentes feretrum, totum quidem inde corpus auferre inhumanum, ut arbitror, existimantes, sola manu ablata recessere : et Sirmium reversi, eam depositare in templo Demetrii martyris, quod pridem exstruxerat is qui Illyricum prefectus regebat. Eam igitur illic inventam sustulit inde imperator et reliquo, ut diximus, reddidit corpori.

νότες ἐπὶ τὸν τοῦ μάρτυρος Δημητρίου κατέ^τΙλλυρικοῦ δικτιων ἐδομήσατο ἀρχήν. (P. 132) "Ἐνθα λοιπῷ, καθάπερ εἰρηται, φέρων ἀπέδωκε σώματι.

9. Atque hæc fero sunt, quæ eo anno contra Hungaros gessit princeps. Alexium deinde domestici filium, qui protonotarii, ut scipius a me narratum est, inunere fungebatur, magno instructum appara-
tu in Ciliciam misit et summum ejus belli ducem
constituit. Quippe Nuradinus Berrhœce sultanus
prioribus elatus victoriis potiundæ quam primum
civitatis Antiochenæ spem conceperat, et Torosus,
qui tum Armeniis imperabat, plurimas Isauria urbes
principi obnoxias dolo ceperat, Andronico Eupher-
beno principiis 228 cognato, Ciliciæ tum præfecto,
infensus. Nam plurimis aliis eum criminibus inse-
ctebatur, ac cœsi maxime fratris in eum culpan-
referebat. Hæc tum ibi gesta sunt. Frederico autem

Du Cangii notæ.

(89) *Micah I*
steuaria Comnen.

(90) *Προκοπίου τοῦ μάρτυρος.* An Procopii martyris, cuius festum agent Graeci ac Latini 8 fd. Juli? At cum is sub Diocletiano Cesareo in Palæstina martyrium pertulerit, quando illius corpus Naismum translatum inde fuerit, nemo, opinor, tradidit. Edis divo isti dicatae in Peloponneso, ut videatur, meminit auctor Vitæ S. Lucæ Junioris, c. 5, n. 57. Easlit alia præterea ades d. Procopii Constantinopoli, quam renovavit Zeno Isaurus, ut est in Chronico Alexandrino, ac deinde Antonina Belisarii uxor apud scriptorem Chronici 1 pol. Agit etiam de hocce tempulo Suidas..

(91) Τεῦ μάγτευος Δημητρίου νεώρ. Quod hic habetur templum D. Demetrii, videtur illud esse, a quo oppidum D. Demetrii ad Savum annuum situm

Α μχτα ἐκ βασιλέως ἦκειν αὐτῷ ἐπὶ τὸν "Ιστρον ἔχώρει· τοῦ; ταῦτα κομίζουσιν ἐντευξόμενος ἐνταῦθα που παρὰ τὸν "Ιστρον δέει· τῷ ἐκ τῶν Οἰννων διατριβῆν ποσουμένοις· Ἐπειδὴ τε ἐνταῦθα ἐγένετο, περαιωσάμενος ἐπὶ Σίρμιον ἥλθεν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ Στέφανος· ἐγγὺς ἀλλωνι τοῖς πολεμοῖς ἐλθὼν φυγάς ἐς αὐτὸν παραγίνεται. Τούτων ἀκούσας βασιλεὺς στράτευμα λόγου δέξιον ἐπὶ Σίρμιον ἐπεμψε, τὸ μέν τι τὴν χώραν αύτῷ τηρῆσον (ὑποψίᾳ γάρ ἐς τοὺς Οἰννους ἐχρήτο πολλῇ μη τι καὶ πάλιν νεωτερίσαεν), τὸ δὲ καὶ τῷ εὐπροσώπῳ τῆς τῶν οἰκείων ἀσφαλείας καὶ Στεφάνῳ τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενον. Ἡρχε δὲ ταυτησὶ τῆς στρατιᾶς Μιχαὴλ ἐπίκλησιν Γαβρίδες (89), δις καὶ αὐτὸς; βασιλέως γῆμας ἀδελφίδην σεβαστὸς σὺν τῷ Χαλούψῃ τετίμηται. Βασιλεὺς **Β** δὲ ἦν ἐκ τοῦ Σίρμιον Προκοπίου τοῦ μάρτυρος (90) ἀνελόμενος ἔτυχε χειρα ἐπὶ τὸν ἐν Ναίσφι νεῶν ἄγων τῷ λοιπῷ ταύτῃ ἀπέδωκε σώματι, παλαιοῦ τοῦ χρόνου ἀπ' αἰτίας ἀποβρήγεισαν τοισδε. Τὸ τῶν Οἰννων πολλὰ μὲν πολλάκις τὴν Ρωμαίων κατέδραμε γῆν, δλίγῳ δὲ ἐμπροσθεν τῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλείας Σίρμιον τε ἐλει καὶ πολλάς τῶν Παριστρίων ἀνδραποδοσάμενος πόλεων ἀχρι καὶ ἐπὶ Ναϊσὸν ἥλθεν. Ἐνθα τῇ τοῦ μάρτυρος τοῦδε Ἱερᾶ περιτευχήροτες σορῷ δόλον μὲν ἀφαιρεῖσθαι τὸ σώμα κεκρίκασιν, οἷμα, ἀπάνθρωπον, τὴν γε μήν χειρα διελόμενοι ἀπεκχύρωσαν· ἐν Σίρμιῳ δὲ γεγοέθεντο νεὸν (91), ὃν ἐν τοῖς ἀνω χρόνοις ὁ τὴν τοῦ α ταύτην εὔρων βασιλεὺς ἀνέλαβε τε ἐκείθεν καὶ τῷ **Γ** Καὶ τὰ μὲν εἰς ἑκείνο τὸ ἔτος κατὰ Οἰννων τῷ βασιλεὶ πεπραγμένα τοιάδε τινὰ ἔσαν. Ὁ δὲ Ἀλέξιον τὸν τοῦ δομεστίκου υἱόν, δ; τὴν πρωτονοταρίου, ὡσπερ μοι πολλάκις ἐβρέθη, διείπεν ἀρχήν, σὺν ἀξιῷ λόγου παρασκευῇ ἐπὶ τὴν Κιλίκιων ἵκαπέστελε γῆν, στρατηγὸν αὐτοχράτορα τοῦ πολέμου τοῦδε καταστησάμενος. Νοηράδιν τε γάρ δὲ Βερδοιατὸς σατράπης νίκαις ταῖς προλαβούσαις ἐπαρθεῖς ἐλπίσιν ώχειτο πόλεως οὐκ εἰς μαρχρὸν περιγεγονέναι Ἀντιοχείας, καὶ Τερόδης; δες Ἀρμενίων ἐδυνάστευε τότε πολλὰς τῷ βασιλεῖ κατηκόνων πόλεις Ἰσαυρικάδας δόλῳ ἡρπατε τῷ Φερδηνῷ δυσμενανῶν Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλέων ἵκαδελφῷ καὶ Κιλίκιων στρατηγοῦντι τῷ τότε. Ἀλλα τε γάρ πλεῖστα ἐπεκάλει τούτῳ καὶ δὴ καὶ τῷ

angii notæ.
D nomen accepit , hodie S. Demeter dictum, hanc
procul ab antiquo Sirmio. Quod vero templum illud
in Sirmio extare ait Cinnamus, id accipiendo
puto pro Sirmensi agro : nam Σερμιον non senti
is dicitur eidem scriptori. Oppidi vero S. Demetri
meminit Bonlinius dec. 5, l. iv, extremo.
(92) Ἀδελφοῦ Στεφάνου. Jam modo percipimus
quis fuerit Stephanus, cuius filius fuisse dicitur
Livo seu Leo, primus Armeniae rex, in Bulla aurea
seu Diplomate an. 1210, quod Manoscii in provinciis
apud Hierosolymitanos equitis asservatur, in quo
Leo filius domini Stephanii bona memoriae Dei
imperi Romani gratia rex Armeniae dicitur. Hinc
etiam patet Leonis ipsius Milonem, qui Toros
fratri in Armenia principatum successit, avunculum
recte appellari ab Innocentio III pp., l. ii, Epis.
n. 536. Proindeque a scriptoribus plerisque. Vir

τοῦ ἀδελφοῦ Στεφάνου (92) ἤτιστο σφαγῆς. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράσσετο. Φρεδερίκῳ δὲ τῷ δὴγι Ἀλαμανῶν ἐπὶ μέγα ἔκαστοτε τὰ τῆς δυνάμεως ἔχωρει καὶ ηὗξανεν. "Ἄλλων τε γάρ ὡς πλειστων ἐπ' ἀσφαλεἴᾳ τοῦ χράτους ἐφρόντισε καὶ δὴ καὶ χρημάτων μεταπεποίηται μάλιστα, οὐκ εἰθισμένον τοῦτο γε αὐτῷ πρότερον. Τοίνυν Μεδιόλανόν τε εἶλε πόλιν περιφανῆ, καὶ τὸ Λιγούρων εἰτ' οὖν Λαμπάρων ἐτροπώσατο θύνος, δῶρο τε προιών καὶ ἐπὶ τὰ ἵνδετα τῶν ἑσπερίων ἔχωρει. Καὶ δὴ μηδὲ τῶν Ἡγιαστῶν πολέμῳ δεδυνημένος περιγενέσθαι τὸ πρότερον, τότε καὶ τῶν ἀπατάτω ἐκράτει. "Ηδη δὲ καὶ Ρώμη ἀντῇ πρὸς μάχην κατέστη. "Οθεν καὶ δὲ ἐπιμελεῖς βασιλεὺς Μανουὴλ ἐγένετο, δηνὸς δὲ τῆς ὅρμης αὐτὸν σχήση, ὡς μὴ τὸ παραλόγως εὐημερεῖν καὶ ἐπὶ τὴν Ρωμαίων αὐτὸν τρέψει, πολὺν δὲ οὗ δέχρονος λέγοντον ἐπιφύλακνα ταύτη δρθαλμόν. "Οθεν καὶ ἐπὶ μὲν θυνη τῇ τῇδε καὶ δοσα κόλπου ἐντὸς θρυστας τοῦ Ἱονίου τῶν ἀσημοτέρων τινάς ἀφανῶς ἐπέμπτον τῆς Φρεδερίκου τε αὐτὰ διπομινήσκεντιν ἐκδενεν ἀπληστας καὶ πρὸς ἀνείστασιν ἤγειρεν. Εἰς δὲ τὸ Οὐεννέτων θυνος Νικηφόρον σὺν χρήμασι τὸν Χαλούφην ἐπεμπει, πειρασμένον τε τῆς εἰς αὐτὸν τοῦ θυνους εὐνοιας καὶ ἐπὶ τῷ Ρωμαίοις συμφέροντι τὰ τῇδε διοικησθμένον. Φρεδερίκος δὲ Ρώμης ἥδη περιγεγονὼς δέλλα τε πολλὰ ἐνεωτέρως καὶ δὴ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῇδε ἀρχιερέα τοῦ θρόνου κατεπόντας Ὁχταβιανὸν ἀντεισῆξεν, ἐντεῦθεν οἷμα τοῦ Ρωμαίων αὐτοχράτορος (93) προσαρμόστειν αὐτῷ τὸ ἄξιωμα οἰηθεῖς· οὐδενὶ γάρ δὲλλῳ δὲι μὴ βασιλεῖς (94) Ρωμαίων ἀρχιερέα προβεβλησθας τῇ Ρώμῃ ἔρεται. Τοίνυν καὶ ἐξότου· διλγωρίᾳ τῶν ἐν Βυζαντίῳ βασιλέων τὸ τοιοῦτον ἀπεσήκει: θύος, οὐδεὶς

C

Du Cangii notes.

centiū Bellovacensi, Sanuio, Hovedeno, Bromptono atque adeo accurato alias Familiarum [p. 479] Ultramarinarum scriptore, Rupini fratrem suisse Lennum perperam referri. Nec obstat quod Leo Repisium, Rupini ex filia nepotem passim nepotem simpliciter vocat. Quippe vocem hanc pro consanguinei filio crebrius usurpari apud auctores constat, qua etiam in Armorice nostri eadem notionē passim utuntur. De Andronico Euphorbene consulendum stemma Comnenicum.

(95) Τοῦ Ρωμαίων αὐτοχράτορος. Veins est et decantata illa quæstio et controversia, Romane runue imperatorum fuerit suumon pontifices Romæ creare, vel certe an li abaque imperatorum eligenter consensu, de qua multa viri docti hactenus sicut in priuis Jacobus Pamelius ad epist. 52, S. Cypriani, Angelus a Nuce ad Leon. Ost. I. m. c. 21, 50; Bellarminus, Baronius et alii eruditæ et copiose disseruerunt.

(96) Οτι μὴ βασιλεῖ. Et sane stante gravissimo illo quod Ecclesiæ dixeravit diu schismate Manuel magnum inde sibi volens comparare emolumenatum, Alexandrum II pp. variis officiis sibi conciliare studuit, quo sibi soli imperatorum tituluru asserebat, promisso etiam non modo auxilio et duarum ecclesiistarum proposita unione: quod olim avus Manuels Alexius a Paschali II pp. obtinere etiam amixus fuerat, cum ab Henrico V imperatore presius ille urgenteret, ut auctor est Petrus Diacon. l. iv, Chron. Caſ. c. 46. Acta Alexandri an. 1166: Per idem tempus Emmanuel magnus et excelsus

D

Spoleos imperator, scieus molestias et gravamina quæ prædictus Fredericus tenerando episcopo Alessandro contra Deum et omnem justitiam minabatur inferre, misit ad urbem Romam Jordanum imperit sui sebastum filiumque Roberti Cupuani principis ad subventionem et servitum ejusdem pontificis. Veniente autem idem sebastus humiliiter se inclinavite eidem pontifici et oblatis ad pedes ejus magnis et pretiosis muneribus, omnia que habebat in mandatis diligenter exposuit. Et inter cætera unum continebatur, etc. Aseruisti enim quod idem imperator ecclesiam suam unire volebat, etc. Nihilo minus petebat, ut quia occasio justa et tempus opportunum et acceptabile se obtulerat, Romani corona imperii a sede apostolica reddoretur, quoniam non ad Frederici Alemani, sed ad jus suum assereret pertinere. Ad quod opus faciendum tantas auri argenteique opes et fortium virorum potentiam se largitarum firmiter spondebat, quod non solum Romam, sed etiam totam Italiam ad ecclesie servitum et restituendam sibi ecclesie coronam absque dubio sufficeret poterat. Quod verbum licet nimis difficile videbatur ei et multa deliberatione opus habere, utile tamen visum est, ut paulisper habitu cum fratribus suis consilio episcopum Osiensem et cardinalem SS. Joannis et Pauli pro causa ipsa tractanda et latere suo cum prædictio sebasto ad ejusdem imperatoris præsentiam designaret. Id etiam postea tentavit Manuel, an. 1170, ut ex Actis ejusdem pontificis colligitur apud Baronium. V. infra p. 282 sq.

si arrogasset, præcipuum illius argumentum habere A sibi videbatur. Verum ille conciliatis compluribus episcopis, quodcunq; novi peregerat per synodum confirmari curavit. Id regibus cæteris haud placuit. Nemo tamen ad resistendum Frederico, qui ad id potestatis et virium pvcenerat, idoneus fuit nisi imperator, qui pecuniis artibusque aliis et in hoc quoque illi obstitit, et Alexandrum rursus in thronum imposuit. Sed de iis postea. Chalupes vero eum Epidamnum accessisset, relicta ibi sicuti impetratum erat majori pecuniarum parte, ventum secundum natus ad Venetos navigio pervenit: et in colloquio veniens cum regionis duce aliquaque in ista gente viris illustribus, hujusmodi orationem habuit: « Nemo vestrū existimet, viri, me, quia B metuimus ne vestra fluctuet erga Romanum imperium benevolentia, ideo huc missum esse ab imperatore, ut labentes vestros animos erigam ac confirmem. Neque enim futurum arbitror, **230** ut aut vos ipsi tam degeneres et vestra indiguo gente præstetis, aut ab ea quam de vobis pridem concepit opinione recedat imperator. Quandoquidem vero inter omnes qui sub illius potestate sunt populos, in vestra benevolentia potissimum habet fiduciam, eapropter et suam sollicitudinem vobis primum indicare atque ostendere statuit. Turpe enim est subditis quidem uti felicibus, infelicium vero posthabere salutem. Ne igitur vobis, ut et cæteris qui imperatoris amicitia non fruuntur, vis aliqua a Frederico inferatur, viro imperandi percipido et quæ tempore et longa seculorum consuetudine stabilita sunt convellere nullo labore satagente, me, uti videtis, ad vos misit, præbiturum omnia, quæ ab ipso posceritis. Nostis enim, ut aliquando ad Mediolanum, adjuvante principe, prælio cum Frederico isto commisso victores evaseritis: unde et imperatorem exosum habet, stolidæque confusus socordiæ, Romanorum sese imperatorem, nullo licet jure, vocari vult: nesciens extraordinarios fortunæ successus, cum soliditate nulla fulciantur, cito solere diffluere et evanescere. Atque ea sunt quorum gratia ad vos veni: vestrū autem erit illa confidere, quæ nuper per legatos cum imperatore pepigistis. Dicebatis namque adjungendas fore vicinas Ligurum civitates, si modo aliquis Byzantio, qui vobiscum rem capesseret, adventaret: quod et factum est, uti videtis. Hæc quidem dixit Nicephorus. **231** Veneti autem excepta illius oratione, omnia se executuros polluti sunt. Sed et Cremona et Patavium, compluresque aliae in Liguria ecclæberrimæ civitates principis partes sunt amplexæ. Hæc in Italia ab imperatore acta sunt, non aperte quidem: nam concepium adversus Fredericum odium tegere adhuc cupiebat.

νειτάτων πόλεων βασιλεὺς προσεχώρησαν. Ἐν μὲν
ἐπιδήλως· τὸ γὰρ ἐς Φρεδερίκον Ἐγκρος ἔγχρυφιά
10. *Dum haec geruntur, Hungarorum rex Sir-*
nus cum iterum Romanis abstulerat ipsique imminebat
γένετο. Quod ubi accepit princeps, ser plas in

ι': Ό δε τῶν Παιδίων τὴς Σύμπλοκέων ταῖς αὐθίσταις μαρτυρίαις ὀφελόμενος ἔσχε καὶ Ζευγμήνου αὐτοῦ, οὐ μετεποιεῖτο. Ταῦτα πυθόμενος; Θιξιλεύς; ἐπέστεκε;

τέτηρον τοιάδε: « Οὐ δίκαια ποιεῖς, ὁ εὐγενέστατες, δρα-
κονούς διπλάζων, οὐ ἔναγχος κράτει τῷ ἡμετέρῳ Σίρ-
μιῳ τε ἐνέκα καὶ τὸν ἄλλων δυμαρικῶν ἔφθης. Ἰσθε
τοῖνυν (τὸ γάρ μαχρολογεῖν ὑποτέμνει τὸν σοι πε-
ραγμένων ἡ ἐπίδεξις) ὃς εἰ μὴ θάτετον ὅνδεν σοι
προσήκει ἀπαλλαγῆς, οὐ τόσα δράστεις Σίρμιον ἀφελῶν,
ἐπακέρ ἀν αὐτίκα πεισῃ, δρότες Ῥωμαῖοι πάσαν καὶ
καίν τοις δπλοῖς ἐπιτρέχοιεν τὴν σῆν. » Η λέπθε σε
ἴποσιν Ούνυκή μυριάδων ἐψήλωτο πρότερον πρὸς
πατρὸς τοῦ σοῦ τῇ Ῥωμαίων προσκεκρυστός ἀρχῇ; A
Ἄλλ' ἐκείνων μὲν ἡ τῶν πεπραγμένων μετάνοια
αὐτειρα γέγονε φθόνασσα. οὐ δὲ δρα μὴ ποτε οὐχ
καὶ μεταμέλιψι γεγονέται ὅνησις: Ἐστα: οὐδεμίᾳ. Τὸ
τέρ τῇ δίκης ἔιφος διὰ πολλῶν ἡδη τεθηγμέ-
νη (θε) διὰ τοσούτων δὴ καὶ πρὸς ἀμβλύτητα στρέ-
φεσθαι πέφυκε. Καὶ οὐκ διν τις οἷμαι πρότερον
ἀκάνθων τὴν τομὴν ἐκφεύξιοτο. B Τὰ μὲν δὴ τοῦ
θυσιῶν ἐν τούτοις ἥσαν· Στέφανος δὲ ἐν διγυρά
τοις λόγους ποιούμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν
δι. διὸ καὶ πᾶσι τρόποις ἐπὶ τὸν καὶ αὐτοῦ πόλε-
μον διθασιεῖς ἐβλεψεν; Στέφανὸν τε τὸν πατράδελ-
φον, οὐ πρότερον τούτο βεβουλημένος, ἐπὶ τὴν
ἀρχὴν οὖθις καθιστᾶν ἦλετε. Καὶ δὴ Μανουῆλ μὲν,
εἰς Κομνηνοὺς εἰς γένος ἀνέφερεν, εἰς τὸ τῶν
Ταυροκυθῶν ἀφίκετο ἔθνος, διοιογιῶν τὸν ἀρχοντα
σῶν ἀναμνήσων δις διωμότους ἡδη τῷ θασιεῖ εἴθετο,
πρόδε καὶ τὴν πρὸς Ἱερόσθλαβον (95) τὸν Σαλιτῆς
ἱερουργεῖον τὰ φιλανθρωπίαν αὐτῷ διοιεῖσαν. Ἱερόσθλα-
bos γάρ τά τε δόλλα εἰς Ῥωμαίους παρασπονδίας
ἔτυχε, καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον, οὐ πολὺν ἡδη ἐποιη-
σμένα λόγον, τῆς ἐν πτλατίῃ φρουρᾶς ἀποδράντα,
ινὰ ἐναντῆτος οἶμαι καθειράκτο, προσίστα αὐτῷ
ἴδεστο καὶ φιλοφροσύνης ἕξιστεν. « Οπως δὲ Ἀν-
δρονίκῳ τὰ τοῦ δρασμοῦ γέγονεν δρπι δηλώσω. »

ια. Οὗτος καὶ ἀλλοτε μὲν ἡδη λαθὼν δαιμονίῳ τινὶ¹
τρόπῳ τὴν εἰρκτὴν ὑπερεκέδυ, ἀλλὰ τὸ χρῆνας οἷμαι
καὶ εἰστε τὰς τῶν πεπραγμένων ὑπέκειν εὐθύνας
εἰς: κείρας αὖθις τοῖς ζητοῦσι: πόνῳ οὐδενὶ τὸν κακο-
τικόντα διτίθει. Καὶ πιει φασι Σαγγαρέως ἀκρι πο-
ταρεῖ γεγονός, τῆς ἐκ τοῦ φύχους ἀνάγκης ἐπει-
γόντης, δωμάτιον τι ὑπῆλθε λυπρὸν καὶ ἀμά εκδηλος
εἰς τῆς ἀνθρώποις ἐκ τοῦ σχήματος ἐγένετο. Σε-
αλόητο γάρ ἀει φύσει καὶ [P. 155] γοργόν τι: καὶ
τερρήχες ἐβλεπεν, ὡς διν οἷμαι τῶν φυχιῶν αὐτῷ
κινημάτων ἐκδυομένων ἡδη καύτεις ἐκτός. Περι-
στάντες τοῖνυν αὐτὸν οἱ ἀγροιῶται ποιλλὰ ἀνατινόμε-
νων ὡς οὐκ Ἀνδρόνικός τε εἰη ισχυριζόμενον
θῆσάν τε καὶ εἰς Βυζάντιον ἄγοντες ἡλθον, αὖθις τε
εἰ κλοιαὶ καὶ τὸ δωμάτιον αὐτὸν εἰχεν. Ἀλλὰ τε-

Du Cangii notæ.

(95) Ἱερόσθλαβος. Hieroslaum Vladimeri in
Galizie principali successorum. v. supra p. 415.
Eceperit ille Andronicum Comnenum e carcere Ma-

Cornelii Tollii notæ.

(θε) Τὸ γάρ τῆς δίκης ἔιφος διὰ ποι. λόγων ἡδη
τεθηγμένος. Sententia est: Injustitiae sive vindictae
gladius jamdudum exacutus, hoc uno maxime modo,
καρπιστια nimis reorum reorū viciūtia, quam va-

A bane sententiam litteras ad illum misit. Non justo
agis, vir nobilissime, dum sacramenta que nuper
de Sirmio aliisque locis majestati nostrae dedisti
infringis. Seias igitur (longiori enim te detinere
oratione prohibent quæ a te acta sunt) quod nisi
primo quoque tempore ab iis quæ tui non sunt juris,
decedas, non tanta te effectorum Sirmium cripiendo,
quanta confestim passurus es, cum tuos viissim
fines ferro et incursionibus vastabunt Romanii. An
te fugit quot olim nullum Iacturam primum fecerit
Hungaria, cum pater tuis Romanum Imperium
offendisset? sed enim horum delictorum posuisse
salutaris ipsi fuit. Tu vero vide, ne et pœnitere per-
inde tibi inutile sit et infructuosum. Justitiae quippe
gladius quamvis jamdudum exacutus, hoc uno
maxime modo quandoque ad hebetudinem solet re-
dire. Secus haud scio an quisquam omnium ejus
aciem effagerit. B Talis erant argumenti principis
litteræ: quibus neglectis Stephanus prioribus rur-
sum insistebat consiliis. **232** Quapropter ad bellum
illi inferendum totus incubuit imperator et, quod
prius noluerat, Stephanum patrum iterum in re-
gnum restituere decrevit. Sed et Manuel quidem,
qui a Comnenis genus referebat, ad Tauroscythar-
um gentem perrexit, ut pactorum que sacramentis
cum imperatore sanciverat memoriam illi princeps
revocaret: insuper etiam erga Hieroslaum Galizie
principem amicitiam ipsi exprobaturus. Hieroslaus
enim, cum et alia multa in Romanos præter frēderis
leges fecisset, tum et Andronicum, de quo jam
plurima commemoravimus, e carcere palatii, in
quo jam novein, ut credo, detenus annos fuerat,
profugum ei ad se venientem comiter exceperat.
Qua vero ratione effugerit Andronicus, nunc expedi-
dam.

C **11.** Ille non semel miro quodam modo e carcere
jam evaserat. Sed quod oportebat eum, ut opinor,
deinceps sustinere facinorum pœnas, in consequen-
tiū manus miser nullo negotio rursus venit. Cum
aliquando, ut aiunt, ad Sangarium usque fluvium
pervenisset, vi frigoris adactus agreste quoddam
subiit tugurium et continuo ab incolis ex corporis
forma fuit agnitus. Natura omni concitior erat,
visuque acri ac volubili, animi quippe affectionibus
extrinsecus etiam apparentibus. Qui ergo circum-
stabant rusticū multum remitebant seque Androni-
cum esse pernegantem vinculum denuo Byzantium
233 reduxere, ubi iterum compedibus et carcere
multatus est. Ad ultimum vero expressas in cera
claves ad conjugem filiumque mittit, qui et aliis ad

ter tuos ostendit, postquam imperium Romanum
offendisset, quandoque et hebetere iterum solet.
Obstinatorum autem omnium et rebellium haud
scio an quisquam mucronem ejus effugerit.

hoc ipsum assumptis conscientiis, ex ferro confectas ad eum remittunt. Iis acceplis statim post solis, ut aiunt, occasum, quod tempus ad id peragendum præsumitum fuerat, observata custodiū absentia, e carcere evasit. Est vero quoddam domicilium muro adjunctum, in quo custodiebatur: ubi, utpote rarius conculeata terra, herbæ aliquæ sponte altius succreverant, in quas cum elapsus se recepisset, contraclo quam maxime corpore leporis instar delituit. Cum ergo nox jam adesset, tempusque quo qui vigilias ex more obeunt, custodias lustrare solent, procedens is, cui demandata ab imperatore illius custodiendi curs fuerat, vigilibus positis, serisque concussis, quod singulis diebus priusquam dormitum concederet facere solebat, exploravit an etiam aliquid ille malū esset machinatus. Sed ut ea omnino procul ab omni dolo esse advertit, inde egressus somno se datus abiit. Andronicus enim veritus ne si portam offendisset apertam Cladon (id enim homini nomen erat) continuo insequeretur et se perquireret, illa iterum clausa et obserata abcesserat. Mox intempesta jam nocte ad extrema domiciliū istius **234** venit, qua parte muro insistit non quidem excuso omnino, nec tamen tantum a mari remota, quin illud ventis australibus agitatum ssepe eum undis fluctibusque suis pulsat. Hoc ille in loco appenso fune, eoque apprehenso in littus sese demisit. Ibi torvo vultu illum excipiens paulisper fortuna, arridere demum et quasi manifestius colludere visa est. Quidam enim de palatiū excubitoribus, qui semper permutatis ex more vicibus stationes in turribus tenent, certum aliquod sibi invicem inclamantes verbū, sic vigilias suas obeunt, ut illum vidit, accedens quis esset percunctatus est. Ille unum se ex vincis esse dixit, qui in palatio ob æs alienum a Papia detinebantur et: « Si me sinis abire, inquit, hæc tibi a me gratia referetur; » continuo quod pectori appensum gestabat phylacterium eductum ostendit. Is vero (erat enim hoīo agrestis et qui cum paupertate perpetuo colluctabatur), simul atque illius oculos aurum perstrinxit, eo accepto, Andronicum abire passus est. Scapha interim, quæ haud procul aberat, illum exceptura accessit, qua consensa domum relatus est. Ibi

A λευταῖον κηρῷ τὰς κλεῖδας μεταλαβὼν ἐς τε τὴν γυναῖκα καὶ τὸν οἰδὸν ἐπεμψεν. Οἱ δὲ συνειδόσι πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοις χρησάμενοι σιδῆρου ταύτας εἰργαζέντοι ἐπεμψαν αὐθίς αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπειδὴ ταύτας ἔλαβεν, ἅρτι δεδυκότος, φασὶν, τῇλου, καὶ⁰ ὃν ἔνυνέκειτο ταύτα καὶ ρὸν, ἐρημίαν τῶν φυλάκων τηρήσας ἔχει. « Εστι δέ τις αὐλίος ἔχομενος τοῦ τειχίου, ἐν ᾧ δὴ καθείρκτο. Ἐνδιὰ δὲ δίλγα πατουμένου τοῦ χώρου βοτάναι τινὲς αὐτόματοι φυσμέναι ἐπὶ πλείστον ἀνέτρεχον μῆκος. Ἐνταῦθα ἐκδραμών ἀπέταξαν τὰς λαγῶν ἔκρυψαν τὸ σῶμα συστείλας ἐπὶ βραχύ. Ἔπει δὲ νῦν ἥδη ἦν καὶ διεῖ τοὺς ἔξθιους αὐτῷ νυκταφυλακήσαντας περιστῆσθαι τὴν φρουράν, προσιών δὲ τὴν τήσησιν πρὸς βασιλέως ἐπιτετραμμένος τὴν αὐτοῦ τάς τε φυλακὰς ἔταττε καὶ τὰ κλεῖδα ἀναστέλων, ὅπερ ἔκάστης αὐτῷ ἐπὶ ὑπνῳ χωροῦντι εἰλιστὸς ἡμέρας, ἐπειρᾶτο εἰ μή τι κακουργήθει γνῶναι. Ός δὲ παντάπασιν ἀνεπιδούλευτα ταῦτα ἔγνω, ἀπών τὸ λοιπὸν ἐς ὑπνον κατέδαρθνεν. Ἀνδρόνικος γάρ δεῖσας μὴ ἀνακεκλιμένης τῇ πολῇ περιτυχών ὁ Κλάδων (τοῦτο γάρ ἐπίκλησις ἔκειτο τῷ ἀνδρὶ) ταχὺ ἐς τὴν ζῆτην τὴν αὐτοῦ καταστάλη, αὐθίς αὐτὴν ἐπιθεὶς ἀστραπαῖτάμενός τε ἀνενέρησεν, ἐπειδὴ τε ἀσρὶ τῶν νυκτῶν ἥδη ἔγνετο ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῆς αὐλοῦ ἐλθὼν, οὖ δὴ τελευτῶσαν αὐτὴν τειχίον ὑπερεῖδει, μετέωρον μὲν οὐ πάνυ τι δι' τοσούτῳ δὲ τῆς ὑγρᾶς ἀφεστῶς, διστροφεύμενος θυμομαχούσαν νοτεραῖς αὐτὸν πολλάκις ἐπιρραπτίζειν παλάμας. Ἐντεῦθεν καλώδιον τι ἔχητε λαδόμενός τε αὐτοῦ καθείτο C εἰς τὴν ἀστήν. Ἐνταῦθα καὶ πάλιν βλοσυρές τοῖς προσώποις δεδεξαμένῃ τούτον ἡ τύχη βραχὺ εἰτα προσεμείδα καὶ ἀνείστη πρὸς χάριν, θρύπτομένη ποιεῖς καὶ διαφανῶς παῖσσονται. Τῶν γάρ τις ἐν παλατίῳ φυλάκων, οὔτετε ἔθιους δεῖ διεσκηνήμενοι κάθηνται ὑπὲρ τῶν πύργων ἐκ περιτροπῆς τινος ἐπιθεύσασθαι τε ἀλλήλοις καὶ ταχτὸν δι τὴν ἐπιφρανούντες τῆς ἥματος οὐτω τε ἐγρηγόρασι μάλιστα, ἐπειδὴ τούτον εἶδε, προσιών διτίς ποτὲ εἴη διεπυθάντος ἀνειπαῖν. Ὁ δὲ δεσμώτης εἶναι ἔφασε τῶν ἐν πελατίῳ πρὸς τὸν Πατέλον (96) ἐπ' αἰτίαις ἔχομένων χρηματικαῖς, καὶ « Εἰ γέ ἀφῆσες με, Ἐφη, ἀπίειν, αὐτὴ δὴ σοι παρ' ἐμοῦ χάρις έσται. » Καὶ ἄμα ἀγνῶν τὸ ἐπικλητικὸν αὐτῷ ἔξαγαγὼν δεδέκνυν φυλακτήριον. « Ο δὲ (τῶν γάρ ἀγροικικῶν τις ἦν καὶ τοὺς

Du Cangii noīō.

(96) Πρὸς τὸν Παπλον. Pappiæ seu papiae officium erat palatiū custodia, sub europalata scilicet, cuius præcipua erat illius cura, ut ex Constantino Manasse discire est:

Πρὸς τὸν οἰκον φύλακα τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις.
Παπλαν λέγομεν αὐτὸν κατὰ Ρωμαίων γλωτταν.

unde apud Cedrenum παπλας τοῦ παλατου in Leone Copronymi F. et Leoneum grammaticum in Leone Armenio et Michaelē Theophili [P. 480] F. p. 447 469, custos palati, papias et ostiarius, in 8 Sinodo act. 5, nuncupatur. Proindeque non modo habebat in ipso palatio, uti observare est ex Seylitze in Michaelē Rhangabe p. 492 et 493, sed et penes papiam reorum, qui in palatiū carceribus detinebantur, cura præsertim erat, quod hoc loco plus satis inuit Cinnamus, ut et Zonaras in Mi-

D chaele Balbo. Fuit sane simile gavarretorum officium in aula regum Siciliæ sub Normannis, penes quos non cura duntaxat et custodia palatiū sub castellano incumbebat, sed et eos qui per diversos palatiū carceres tenebantur inclusi, frequenter inspicere eorumque statum mitius asperiusve, prout ei visum erat, commutare et prout vellet custodes singulis designare carceribus, ut auctor est Hugo Falcanus. Gavarretorum meminit eliam Richardus de S. Germano. an. 1232. de magni papiae officio plura habet Meursius, cuius digitatis, quam simili, quæ fuit olim in regum nostrorum palatio, comparare est, quamque etiamnum concierge du palati vocant, mentio est præterea apud Pachymerem, l. v, c. 5, Cantacuzenii, l. i, c. 26, 52; l. ii, c. 22, 27; et Nicéphorus Gregorii, l. viii.

πεντας Ἑργοις ἀμάχετο διηγεῖκας), ἐπειδὴ τὰς ὅψεις [P. 136.] αὐτῷ κατέστραφεν δὲ χρυσὸς, λαβὼν τὸ χρῆμα Ἀνδρόνικον ἀφῆκε φέρεσθαι. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὸ ληφθόμενον τοῦτον ἀκάτιον οὐ μαχρὰν ἀποστελεῖσθαι προσήσῃ· καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐπ' οἶκου ἐκδικισθεῖσαι, ἔνθα τὰς πέδας· ἀποστειλάμενος, αἱ τὰ πόδει εἰργόν αὐτῷ, ἀνέθη τε εἰσαῦθις τῇν ναῦν καὶ διαπλωσθέμενος ἔξω τειχέων ἐγένετο. Ἐνθα ἵππους ευρίνυ οἱ ἐν παρασκευῇ ἐτύγχανον αὐτῷ δυτας, ἐπέβη τε καὶ ἀπιών ψήστο. Ἀνδρόνικος μὲν δὴ οὕτω τῆς εἰρκτῆς ἀποδράς ἐπὶ Ταυροσκύθας ἤλθεν. Ἡμὲν δὲ ἀνακτεύον τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερα.

ἰ. Τῶν εἰρημένων τε ἔνεκα δὲ Μανουὴλ παρὸς Πριμισθλαδον (97) ἤλθε καὶ δημοσίειρα ἐκεῖθεν σύμμαχον ἐπὶ Ρωμαίους ἔχη. Ἐπέσταλτο γάρ αὐτῷ καὶ Ρωσισθλάδῳ τῷ καὶ αὐτῷ ἐπὶ Ταυροσκύθης ἀρχοντι περὶ συμμαχίας διειλέχθαι. Καὶ μέντοι καὶ τετύγκε τοῦ κατὰ σκοπόν. Υπερφυῶς γάρ ἡσθέντες δὲ δὴ τηλεικούτῳ ἐς αὐτοὺς δὲ βασιλεὺς ἔχριστο πρεσβευτῇ, ὑπέσχοντο ἐπιτελῇ πάντα ποιήσιν δσα τῷ βασιλεῖ βουλομένῳ ἦσαν. Οὐ μήν οὔδε Τερβοσθλαδον διὰ ταῦτα βασιλεὺς περιείδε· μηχαναῖς δὲ καὶ τοῦτον ἐτέραις κατὰ Στεφάνου ἐξεπολέμωσεν, ιποτελεῖς αὐτῷ οὐτωσι· Οὐδὲ μιμησόμεθά σου τὴν ἀποργίαν, ἢν οὔδεν δέοντας εἰς ἡμᾶς ἐπεδείξω, λόγων τε καὶ συνθήκων τῶν πρώην ἡδη δημωμοσθέμενων σοι καταλιγορηκάς. Ἀλλά σοι τὰ ἐξατατὰ διωρίσθαι πιθνεύοντες δὲ πόδιν τὰ τῆς θύρως τίθεμαι. Ἰσθι τοῖνυν ἀνδρὶ παῖδα συνοικίζων τὴν σὴν τῷ δργῃ Πλασόνων κακοθήτε τε καὶ δεινῶς ἀδεβαίψῃ τὴν γνώμην δυτι· δίκης γάρ ποτε δὲ ἀληθείας ἐντροπήν τεποίηται οὐδεμίαν. Ἀνθρώπῳ δὲ ἀπολύτῳ φύσεώς τε καὶ νόμων ὡς ἐπίπαν φερομένῳ πάντα ποτεν οἵμαι δρόμον. Οὐκοῦν οὔδε ἔνυοικήσει σοι Στέφανος τῇ θυγατρὶ, οὔδε τι δέλλο τῶν κατὰ νόμον ἐπὶ ταύτη διεπάρεται. Εἰ δὲ καὶ ἔνυοικήσει, ἀλλ' δσα καὶ τρίδετοι ταῦτη προσενεγκόθεται. Ὁ γάρ ἐς τὸ ἡμέτερον οὕτω χράτος; ἀμαρτῶν δρκους τε ὡς ἐν παιδίαις λόγῳ τοὺς ἐναγκος δημωμοσθέμενος αὐτῷ λογίζεσθαι ἀπαναισχυντῶν, συλλόγισαι τί οὐκ ἀν ἐπὶ σοι ποιήσειν ἀπανθρωπεύσεται. Τούτων δὲ Πριμισθλαδος σὺν βαρβάρῳ τινὶ ἀφελεῖς τῶν λόγων ἀκούσαις ἔδω τε αὐτίκα καὶ ὡς πολέμιον τὸν γεμβρὸν ὑπελέπετο, κατ' αὐτοῦ τε Ρωμαίοις στρατεύουσι ταντὶ τρόπῳ συναλερεσθαις ὠμοδόγει. Ἐστι δὲ τις ἀν Ταυροσκύθης πόλις δνομα Κλαμα (98), η πόλεων τε ὑπεράθηται τῶν διλλων δσαι τῆς θρυνται, καὶ δσα καὶ μητρόπολις τῷ θέντε τούτῳ τυγχάνει οὖσα. Ἀρχερεύς τε γάρ ἐκ Βυζαντίου παρ' αὐτήν ἤκει, καὶ τῶν διλλων δσα εἰς πρεσβεῖον φέρουσι κατεξα-

A exutis compedibus quæ pedes constrinxerant, rursum ingressus est navem, eaque vectus extra muros trajecit. Illic paratos ad hoc ipsum inveniens equos concendit et abscessit; sic quidem evadens e carcere Andronicus ad Tauroscytha pervenit. Nunc autem ad ea quæ supra retulimus, reducatur oratio.

235 12. Proprièt hæc igitur quæ diximus Manucl

ad Primislaum venit, et ut auxiliares copias ibi pro Romanis contraheret. Sed et missus est ad Rosislaum, qui et ipse Tauroscythica imperitabat, deinceps armorum societate cum eo acturus. Rerisque illi ex voto successit. Maxime enim gavisi quod tan illustri eos dignatus esset legato, omnia quæ vellet princeps se facturos ultra polliciti sunt. Neque ideo tamen Hieroslaum despexit imperator, sed arte alia adversus Stephanum concitavit, missis hujuscemodi ad ipsum litteris: « Non imitabimur tuam ingratitudinem, quam nulla ad id impellente necessitate erga nos exhibuisti, neglectis promissis placuisse iis, quæ nuper sanciveras: sed tibi, ultima nos injurya afficerem paranti, ob oculos eam propinquimus. Scias igitur, dum filiam tuam Hungarie regi uxorem tradis, illam te jungere viro maligno, animoque valde instabili. Justitiae enim seu veritatis nullum unquam respectum habuit. Hominem autem qui nec naturam nec leges reveretur, sive prorsus fertur arbitrio, omnia exequi posse haud agre existim. Proinde neque filiam tuam ducet Stephanus, neque aliud quidpiam legibus consentaneum, quantum ad illam special, exsequetur. Quod si eam ducat, vulgaris cuiusdam et velut e trivio adductæ feminæ loco habebit. Qui enim majestatem nostram tantopere offendit et sacramenta nuper data pro ludo habere non erubuit, cogita quam in te inhumanitatem non sit commissurus. » His cum barbara quadam simplicitate 236 auditis sermonibus, captus est continuo Primislaus, et generum velut hostem aversatus bellum ci inferentibus Romanis omni se adfuturum auxilio professus est. Est vero in Tauroscythica regione civitas nomine Kiovia, quæ omnes alias illic sitas præcellens metropolis est totius gentis. Episcopus Byzantio missus illi præfici solet, gaudetque ceteris omnibus, quæ ad excellentiorem conferunt prærogativam. Hujus itaque regionis prin-

Du Cangii notæ.

(97) Παρὸς Πριμισθλαδον. Varios Russiæ seu Moscoviaæ, quam Tauroscytharum regionem vocat, principes recenset Cinnamus, atque in his Vladimerum et Jaroslauum Galitzæ, quæ provincia est Russiæ Minoris, toparchas: prætereā Primislaus, Rosilauum, Jeroslaus, Georgium Basilicæ filium et Vladislauum qui cum uxore et liberis ad Manueleum transiit, a quo regione ad Istrum aita donatus est. Atque hi quidem omnes Jaroslai, qui solus Russiæ principatum oblinuit, filii videntur suisse aut ex filiis neocotes, qui ditionibus suis non contenti,

dum alii alios invadunt, mutuis sese consecere vulneribus.

(98) Κλαμα. Forte Κιόβια aut Κιόβα, Kiovia, Russiæ olim metropolis ad Borysphenem, Kioáda dicta Constantino de Adm. imp. c. 9, cuius amplitudo describitur et prædicatur a Ditzaro, l. vii, extenso, Adamo Bremensi, c. 66, Mattheia Ichoviensi, l. ii, c. 18; Alex. Gagnino et al. perperam Chios pro Chios dici in vita S. Marionis abbat. Ratispon. c. 4 observat Bollandus 9 Febr.

cepit bellum et ipse contra Stephanum susceptum se pollicitus, pacta iurejurando firmavit. Dum haec geruntur, Frydericus m'Alannorum rex, ubi in Occidente strenue se gerere imperatorem receivit, diremptis simulatibus et pace cum Romanis inita, se quoque belli adversus Stephanum socium fore principi paciscitur. Neque absuturus ab hoc bello erat Henricus, qui, ut saepius a me narratum est, Theodoram imperatoris ex fratre neptim uxorem duxerat: ad haec Scytharum innumerabilis exercitus et Serviorum Romanis obnoxiorum; ipseque sultanus secundum initorum pactorum leges copias auxiliares submissurus erat: et alias undecunque valide copiae cogebantur. Sub idem tempus Vladislaustrum etiam, unus e principibus Tauroscyltarum, cum liberis et uxore et omnibus viribus ultra ad Romanos venit. Regio illi versus Istrum concessa est, quam antea Basileia Georgii filio, qui ceteros Tauroscylticos phylarchos 237 praecelebat, ad se transeunti dederat. Tum quoque Veneti centum triremium classem ad maritimos labores auxilio se missuros Romanis, prioribus renovatis foderibus, promisere. Sed et Frederico Alemannorum regi ceterisque Occidentis gentibus hostes se futuros, quandiu vita superstes fore, sicut dedere, si Romanis ab his bellum inferretur.

43. Hæc eo tempore in Occidente acta. Baldinus autem Palestinae rex imperatoris ex fratre nepti matrimonio junctus, diem oblitus: cumque nullos reliquisset liberos, in illius fratrem regionis principatus transivit. Hunc ubi ille suscepit, ad imperatorem legatos misit, tum ut affinitatem et ipse ex Romanis deposceret, tum etiam ut illius de Antiochia animi sensum exploraret. Antiocheni enim, utpote ingenio persidi, Baldinum in Palestina convenientes urbis suæ principatum ultra illi tradiderant. At is haud ignarus civitatem istam imperatori esse obnoxiam, ejus primum, ut dictum est, sciscitandam esse voluntatem existimavit. Illic vero in hanc ferme sententiam respondit: « Quod quidem de ineunda affinitate requiris, quando tibi est animus nostram comparare benevolentiam, ratum id brevi erit. Civitatis autem Antiochenæ, Romanis jamdudum vectigalis nostraque majestati obnoxiae, neque tu, quandiu vixerimus, neque ullus alius principatum capessere potest. At Antiocheni suæ erga Romanos perdidit a majestate nostra 238 pœnam referentes, tum primum sentient quem ausi fuerint offendere. » ejusmodi fuere litteræ principis.

Du Cangii notæ.

(99) Ἐρβίτης. Henricus Austriæ dux. Vide infra ad p. 261.

(1) Βαλδουντρος. Extincto Balduino III regi Hierosolymitanu successit ejus frater Amalricus comes Joppensis: qui diremptis apostolicæ sedis auctoritate cum Agneto, Joscelini Edessani comitis filia, nuptiis, Mariam Comnenam Joannis Comneni protosebasti filiam, Andronici sebastocrato-

ρis, Manelis fratri, neptem duxit circa an. 1167, uti narrant Tyrius, l. xx, c. 1 et 24. Robertus de Monte hoc A.

B peton αὐτῇ μέτεστιν. Οὐ δῆ καὶ ταύτης ἡγεμονεύων τῆς χώρας Στεφάνῳ καὶ αὐτὸς πολεμήσεται συνθέμενος ὄρχοις τὰ δεδογμένα ἐπέρθωσεν. Ἐν φ. [P. 137] δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Φρεδερίκος δὲ Ἀλαμανῶν ῥῆξ ἰσχυρῶς ἀντεπάτεσσον; ἐς τὰ πρός δύοντα ήλιον τοῦ βασιλέως ἡδη αἰσθόμενος, τὰ διάφορα λύσας Ἠρμαλοὶς ἀσπεσάστο, πόλεμόν τε κατὰ Στεφάνου διενεγκεῖν καὶ αὐτὸς τῷ βασιλεῖ διωμολόγηκεν. Οὐ μήν οὐδὲ Ἐρβίτης (99) ταύτης ἀκέντας ἤμελλε τῆς μάχης, δε τεοδώρῳ τῇ βασιλέως ἁυνώκεις ἀδελφοῖς, ὠπερ ἡδη πολλάκις ἐρρήθη, ἀλλὰ Σκυθῶν ἀπειροπληθής στρατιά καὶ Σερβίων τῶν ᨬωμαλοὶς κατήκδων δτε σούλταν κατὰ τὰ ἔυγκειμενα δυνάμεις αὐτῷ τὰς ἔυμμαχίας ἱστελλεῖ, καὶ βαρεῖά τις ἀπανταχθέν Κθροιστο χειρ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Βιλανιθανος, εἰς δὸν τῶν τε Ταυροσκυθικῆς δυναστῶν, σὺν παισὶ τε καὶ γυναικὶ τῇ αὐτοῦ δύναμει τε τῇ πάσῃ αὐτόμολος; τε ᨬωμαλούς; ἥλθε, χώρα τε αὐτῷ παρὰ τὸν Ἰστρὸν δεδώρηται, ἥν δὴ καὶ Βιούλικη πρότερον τῷ Γεωργίου παιδὶ, δε τὰ προσεβεῖα τῶν Ἠρωτοσκυθικῆς φυλάρχων εἶχε, προσελθόντι βασιλεὺς ἔδωκε. Τηγικαύτα καὶ Οὐέννυστοι στόλῳ τριήρων ἔκαθον ᨬωμαλοὶς ἐς τοὺς κατὰ Θάλασσαν συναίρεσθαι ὠμολόγησαν πόνους, τὰς πρότερον τὸ δεύτερον ἀγανεωσάμενοι ἁυνθήσας. Οὐ μήν ἀλλὰ καὶ Φρεδερίκῳ τῷ Ἀλαμανῶν ῥῆγι πᾶσι τε ἀλλοις τοῖς ἀνά την ἀσπεριαν ἅγιοις ἀπεναντίας διὰ βίου ἴσται ἦν ἐπὶ ᨬωμαλοὺς στρατεύειν, πίστεις ἔδοσαν.

τγ'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀσπέραν τῇδε ἐφέρετο. Βαλδουντρος (1) δὲ ὁ Παλαιστίνης ῥῆξ, ἀδελφοῖς τοῦ βασιλέως ἔνοικῶν ἐξ ἀνθρώπων τὴν φάνιστο. Ἀτε δὲ αὐτοῦ ἀπαύδος τὸν βίον ἔνυματροσαμένου, ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὴν χώρας μετῆλθεν ἐπικράτησε, δε δέρτι ταύτην ἀναλαβὼν, πέμψας ἐς βασιλέα τὴν εἰσιτηρίαν καὶ αὐτὸς τοῦ Ἠρωμαλῶν τυχεῖν, ἕμα τε καὶ γνώμης πειράσθαι ἔθελε τῆς αὐτοῦ ὀπώς ποτὲ περὶ Ἀντιοχείας (2) ἔχει. Ἀντιοχείς γάρ ἀπειροπληθήρων οὗτες ἐπὶ Παλαιστίνην τῷ Βαλδουντρῷ συγγεγονότες, αὐθαίρετοι τὴν τῆς πόλεως καὶ σφὸν αὐτῶν ἐχείριζον προστασίαν. Ἄλλ' ἐκείνος εἰδὼς ὡς βασιλεὺς κατήκοος ἡ πόλις αὐτῇ τυγχάνει οὖσα, δεῖ ἔκρινε πιθέσθαι τούτου πρότερον, ὠπερ εἰρηται. «Ο δέ τοιούτοις αὐτὸν ἀμείβεται: » οὐ μὲν περὶ κτήδους λόγος, ἐπειδὴ σοι βουλομένῳ ἐστιν εἴνοιαν ἐπισπελθεῖ τὴν ἡμετέραν, οὐκ εἰς μακρὸν ἐπιτελῆς ἐσται, πόλεως δὲ Ἀντιοχείας πάλαι τε ᨬωμαλοὺς ὑποφόρου καὶ νῦν δὲ κράτει δεδουλωμένης. τῷ ἡμετέρῳ οὗτες σοι περιόντων ἡμῶν κατακυριεύσαν δυνατὰ ἐσται οὔτε τῶν ἀλλων οὐδενί. Ἀντιοχείς μέντοι τῆς ἐς ᨬωμαλοὺς ἀπιστίας αὐτίκα πρὸς τοῦ ἡμετέρου κυάτους τὰ ἐπίχειρα κληρωσάμενοι εἰσον-

ris, Manuelis fratri, neptem duxit circa an. 1167, uti narrant Tyrius, l. xx, c. 1 et 24. Robertus de Monte hoc A.

(2) Περὶ Ἀντιοχείας. Boemundo III adhuc impubere et Renaldo principe a Saracenis capto, Antiocheni Balduinum III in urbis et principatus defensore assumperant contra invadentes Saracenos, viribus nostrorum tot cladibus accisis.

ταῖς τίνι ξυγκρούειν αὐτοὶ τετολμήκασιν. Ἐν τοῦ· Α Is autem ubi nihil de Antiochia sibi sperandum vidit, persistit de affinitate Imperatorem rogare: εἰ accepta in matrimonium una filiarum protoscbasti, eadem quoque antea ejus frater Baldwinus, pactus est. Imperator rebus omnibus nondum satis ad præseus bellum apparatis, metuens Zeugma urbi, quam Stephanus arctissima obsidione premebat, priusquam de summa rerum bellum arriperet, idoneas aliquot copias in auxilium eo misit, ducibus Michaelo Gabra et Josepho Bryennio, sub quibus militabant tum alii inter Romanos illustriores, tum Joannes cognomento Angelus, vir militis peritissimus, et Joannes Ies, natione quidem Persa, cæterum inter Romanos nutritus et educatus. Cumque plurimum urbi auxilium ferre vellit, naves complures militibus rebusque aliis necessariis oneratas superare Istrum et obsessis comiteatum præbere jussit, donec ipse cum universo exercitu in Hungariam descendaret. Hungari vero, cum diu circa urbis mœnia morati ea saepius nequidquam tentassent, rem supra vires aggredi statuerunt. Classis enim Romana in alterum fluvii latus advecta, tum et magna Romanis, qui in urbe erant, commoda prestabat, tum etiam iis qui inter pugnandum vulnera excepérant receptis, alios corporibus integrorum 239 in eorum locum substituebat. Navigiis igitur, et ipsi collectis, priusquam Gabra et Bryennio in Hungariam advenissent copiae per flumen in Romanas naves delati sunt, ut eas submergerent nec multo cum labore hostes prælio devincent: et si hic conatus minus prospere iis cessit. Eorum quippe naves minus apte fabricatae et in immodicam extensem latitudinem velocitate Romanorum superabantur. Et jam in flumen deductæ erant, cum Romani navibus suis in aciem ordinatis illas excipiunt crebrisque jaculationibus infestant: quibus illi fatigati naves inhibnere. Earum pars alteri appulsa littori discrimen evasit, una vero ducum militarium plena in Romanorum potestatem venit, arteque consecro igne absumpta est. Hungari itaque, postquam et hic irritus conatus fuit, aliud sunt moliti. Nonnullos enim ex sua gente, qui Stephano famulabantur, pecuniis corrumpunt, ilisque persuadent ut propinato veneno hominem necarent. Ita et urbs capta est et totum Sirmium in jus venit Hungarorum. At qui in civitate pro Stephano stabant, Romani perinde ac Hungari, incolumes et illæsi mansere, ut pote qui his conditionibus urbem tradiderant. Stephani vero cadaveri illudentes Hungari primum quidem illud nullis sacris prosecuti sunt honoribus, neque aliis quoque mortuis 240 debentur, officiis: sed expositum projectumque ante urbis portas inbumatum reliquerunt, donec ipsis naturæ affectibus permoti illud

Du Cangii notæ.

(3) Ζεύγμη. V. Nicet. I. iv. n. 3.

(4) Σκευαστῷ πυρ. Igni Græco, qui nostris seu artifice dicatur. Εσκευασμένον πῦρ Leoni in Tact. c. 19 n. 6.

(5) Δηλητηριον. Veneno interisse Stephanum seniorum scribit etiam Nicetas, Thwrczius in oppido Zemlen obiisse tradit A. Dom. 1173 Id. April. fer. 5 et Alba sepulcum.

tandem in Stephani protomartyris intulero tem- **A** έταττοντο, ἀσινεῖς διεγένοντο, δὲ τε ὅμολογές τουςίτη πόλεις ἐνδόντες αὐτοῖς. Οὖννοι δὲ τῷ τοῦ Στεφάνου ἑνδόντες νεκρῷ τῷ μὲν πρώτον οὔτε δοτας μετέδωκαν οὔτε τινὸς ἀλλού τῶν ἐπὶ τεθνεῶν. [P. 139] νομιμῶν τέλωναν;¹ πρὸ δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐκνετόν ποιησάμενοι πυλῶν, σταφον μένειν ἐδικαίουν. Ὅψὲ δὲ οὖν ὑπὸ τῆς φύσεως παραληθέντες ἔξ εἰς τὸν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἄγουσι νεῶν, ἐνθα τῷ χώματι τοῦτον ἔδωκαν.

B 14. Postquam hæc accepit princeps, Augustus licet graviori morbo iis diebus conflictaretur, ipse divino quodam, uti solebat, accensus ardore, totus in bellum incubuit. Sardicam ergo cum pervenisset Myriorum metropolim, copias ibi contrahit. Inde Junio mense exacto motis castris ad Istrum contendit: cumque illum træctetur esset, id potissimum comminiscitur: quoquot erant in exercitu potiori armatura aut robore conspicui, e regione Cibrami Hungariæ oppidi collocavii, eo loci extempi transmissurum se Istrum simulans: cum autem videret adversa consistentes ripa Hungarorum copias, ad Beligrada progressus, ubi illuxit, confessim inde excessit. Ita hostium illuc vires distrahi ac divelli contigit, dum utrique obsistere partim commituntur. Neque tamen minor ad trajiciendum Romanorum animos occupavit pavor. Quod simul atque advertit imperator, ipse ante alios, qualia saepe ansus est, scapham ingressus in adversam ripam transit: atque inde reliquus Romanorum exercitus imperatoris ardorem reverius naves concendi. Hungari vero postquam imperatorem transmissero viderunt, rupis statim ordinibus retrocessere. Quo tum tempore accidit, ut dum imperator ad terram hostilem appellens longius quam par erat prosiliret (obstabat quippe latus, 241) quomodo propius ad latus posset navis applicari) pes alter gravius offenditerit, atque inde male haberet. Neque tamen ideo a priori remisit ardore: sed dum fluminis cursum divertere conatur, totoque die huic operi interest, tumescere pars læsa pedis cœpit. Plurimi vero ex Barbaris qui Zengmen uebantur extra moenia procurrentes opponere se Romanis parant. Verum simul atque imperatorem vident, dum sese invicem præverttere nituntur, ingenti tumultu et trepidatione in urbem irruunt, nec ea amplius audent egredi. Romani post hæc, omnibus quæ ad oppugnationem necessaria erant apparatus, tertio post die rem aggrediuntur. Barbari autem e turribus propugnantes, clamoribusque et vociferationibus implentes aerem, tela continuo jaciebant telisque vicissim impetebantur. Atque in eo certaminis genere dies iste et sequens consumpliit est. Romanis perinde ac Hungaris nihil proficiensibus. Tum et alia demirari subit in ea obsidione facta, præsertim vero imperatoris audaciam: quam, nisi tunc temporis adfuisse præsens, et eorum quæ hic gesta sunt testis ipse existisset, aliis narrantibus vix ac ne vix qui leui crederem. Romani enim lignea exstructa turri transcendere in urbem et communis cum Barbaris moenia defensantibus manus conserere statuerunt. Ipse autem primus omnium con cendere voluit: «Istud præ cæteris, in-

C i. Τούτων ἀκούσας βασιλεὺς, κατοι τῆς βασιλείας νόσῳ βαρεῖς τὸ τηγικάδε πιεζομένης, αὐτὸς δαιμονίᾳ τινὶ ὁσπερ εἰσθει τεκινημένος ὅρμῃ καθίστατο πρὸς τὸν πόλεμον. Ἐν Σαρδικῇ τοιν τῇ Ἰλλυριῶν γενδμενος μητροπόλει ἐνταῦθα τὸν στρατὸν ἡθροῖς. Ἰουνιοῦ δὲ φθινοποίου ἐκεῖθεν ἀρχεῖ ἐπὶ τὸν Ἱστρὸν ἥλθε. Μέλλων δὲ ἡδη περιποιοῦσθαι κατὰ τάδε ἐποιεῖ. «Οὐδον δὲ τῷ στρατεύματι δηλιστε τὸ διαφέρον καὶ μαχιμώτερον ἦν, ἀντικρὺ Χράμου πόλεως ἐστησεν Οὐννικής, δόκησιν παρέχων ὡς αὐτίκα ἐκεῖθεν περιποιοῦμενος. «Οὐθεν καὶ ἐπειδὴ ἀντίπορθμον ἐνταῦθα τὸ Οὐννικὸν ἔστω; εἰσέν, εἰτι Βελγράδα μεταβάξις δρθροῦ ἐκεῖθεν ἀπέπλει. Ἐντεῦθεν τε διηρῆσθαι συνέδαινε τοὺς πολεμίους ἐκατέροις ἀντιτάξασθαι διανοουμένους μέρεσι. Πλὴν δὲλλα καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὀκνήσει πολλῇ ἐς τὴν διάβασιν εἶχοντο, δ γνοὺς βασιλέως αὐτὸς πρὸ τῶν ἔλλων, δοτὸς πολλάκις ἡδη τολμήσας ἐτυχεῖ, λεμβαδῶν ἐπίδειξ; ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ἐφέρετο δρυθην, ἐξη; δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι στρατὸς τὴν βασιλέως ὅρμην αἰλεσθέντες ἐπὶ τάδε ναῦς ἀνεχώρουν. Οὖννοι δὲ ἐπειδὴ βασιλέα περιποιοῦμενον εἰδον, Ελυσὸν τε παρ' αὐτὸν τὸν συνασπισμὸν καὶ ἀνεχώρουν ὑπέσω. «Οτε σύνειη τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ πρὸς τὴν πολεμίαν ἀποδέσσει πλέον ή ἔχην ἀλομένῳ (οὐδὲ γάρ συνεχάρει, οὐ τεναγῶδες τῇ χέρσῳ διοχεῖται τὴν ναῦν) θάτερον παρασφῆλαντα τοῖν ποδοῖν πονήρως αὐτῷ διατεθῆναι. Ό δὲ οὐδὲ δέ τῆς ἀγαν ἥθελε λήγειν προθυμίας, δὲλλα τίνα τοῦ ποταμοῦ γάρ σύν ἐπειγόμενος ἐκτραπήν, ἐν τούτῳ τε διημερεύσας τῷ πόνῳ εἰς δγκον ἐπῆρε τὸ πεπονηκός αὐτῷ τοῦ ποδὸς μέρος. Τὸν δὲ τὴν Ζεύγμην φρουρούντων Βαρβάρων ὡς πλεῖστοι τειχών ἐκδραμόντες ὡς ἀντιταξόμενοι ἐστησαν 'Αλλ' ἄμα τε βασιλέα εἰδον καὶ δὲλλος ἀλλον προφέντεν ἐπειγόμενοι ταραχμῶν καὶ θορύβῳ ἐς τὴν πολιν εἰσέπιπτον ἐπεξίεναι τε οὐκέτι ἐτολμῶν. Καὶ λοιπὸν Ῥωμαῖοι τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐκηρύσσουν. **D** Τρίτη δὲ μετ' ἐκείνην ἡμέρα καὶ ἔργου εἴχοντα. Οι δὲ Βάρβαροι ἐκ τῶν ἐπαλέων ἀμυνόμενοι κεχραγμῶν τινῶν καὶ ἀσήμων ἀλαλαγῶν τὸν ἀέρα ἐπάληρουν ἔβαλλόν τε διηνεκὲς καὶ ἔβαλλοντο. 'Αλλ' ἐπὶ τοιούτοις μὲν ἡ αὐτίκα καὶ ἡ μετ' ἐκείνην ἡνάλωτο, καὶ οὐδὲν οὔτε Ῥωμαῖοι οὔτε [P. 140] Οὐννοίς προύχωρει. 'Εγώ δὲ καὶ δὲλλα μὲν τῶν εἰς ἐκείνην ετελεσμένων θαυμάζειν ἔχω τὴν πολιορκίαν, τὴν γε μὴν τοῦ βασιλέως τόλμαν, εἰ μὴ παρών ἐπύγχανον τῇδε τῶν πρατομένων αὐτόπτης γινόμενος, σχολῇ δὲ ἀφηγουμένοις ἐπίστευσα. Ῥωμαῖοι γάρ ξύλινον τεκτηγόμενοι πύργον ἀναβάλνειν ἐπὶ τὴν πόλιν θευνοῦντο, ὡς δὲπολέμος τοῖς ἐπὶ τῶν ἐπαλέων ἀντικαταστησόμενοι Βαρβάροις. Ό δὲ περῶτος τῶν ἔλλων ἀναβάλνειν τέλους ηδη ταύτην δὲ μοι, λέγων, ἀνδρες Ῥωμαῖοι, μετέω τῶν δὲλλων χαρεῖσθε τὴν

ενοτεν, εἰ γε ἀναβαίνοντα χωλύετε μηδέν. Οὐ γάρ πρόσχοντες τῶν στρατηγῶν περιστάντες αὐτῷ ἰσχυρότατα διεκάλυσαν. Ὁ δὲ κύκλῳ τὸ τεῖχος περιουσίαν αὐτὸς τε θεοὶ ἐπίμαχον μόλιστα ἡνδιεσκοπεῖτο καὶ τὰς τάφρους, αἱ τὴν πόλιν ἐκώννυσον, βάθους τε καὶ εὔρους ίκινώς ἔχουσαι, φακέλλιν τινῶν καὶ φρυγάνων ἀπορίᾳ λίθων ἐκέλευσε πληροῦν οὕτω τε διασιδάζειν τὰ μηχανήματα· ἡννυστο δὲ δύμας ἐπὶ τῇ τῆς πόλεως ἀλώσει οὐπά οὐδέν. Οὖννος γάρ, καίτοι μεγάλα πρὸς Ῥωμαίων βιαζόμενοι στρατιωτῶν, ἐπιανίζοντες μὲν δὲ πρότερον καὶ ἐπίστιν ὠχοῦντο παρὰ πόλεας αὐτοῖς τὸν ἄλλον ιέναι τῶν Ούννων στρατόν.

ιε. Ἐπὶ τοιούτοις τῶν πραγμάτων ἡρτημένων, προσιόντες οἱ Ῥωμαίων σκοποὶ μεγάλου ἑφοδον ἐμήνυντο στρατεύματος αὐτοῖς· κόνιν γάρ ἐπὶ πλειστον τοῦ ἀέρος δριθάζουσαν ἰδεῖσθαι. Ἀλλὰ καὶ τῶν τοις Ούννων τύχης ἐπιφαγοῦς Βασάκης δυνομα· Ῥωμαίοις προσχωρήσας· οὐ μαχράν ἀποθεν εἶναι τὸν Παιάνων ἴσχυρίζεται ρῆγα, ἀλλούς τε ἀριθμοῦ κρέσσους καὶ δῆ καὶ Σκύθην δμοῦ καὶ Ταυροσκύθην ἔχοντα στρατὸν, πρὸς οὓς καὶ τὸν Τζέχων ἔλεγε δυνάστην παντερατί καὶ πάλιν σὺν αὐτῷ ἤκειν. Τούτων ἐπειδή πέρ διασιλεὺς ἤκουσε, βουλήν σὺν τοῖς μεγιστᾶσι καθίζει, διπως δῆποτε χρή τὰ παρόντα διοικεῖσθαι ζητῶν. ε· Ἀνδρες ἀμέλει, ἔφη· Ῥωμαίοις οὐ τοῦτο μόνον ἡ τῶν πραγμάτων οἰδε φύσις, ἵνα τις μόνον τολμᾷ, ἀλλ' ὡς δὲν τῇ τόλμῃ μὴ ἀξύμβατα καὶ τὰ ἔργα ἐπιτείθῃ, μάλιστα ἔγωγε τῷ καὶ κατὰ βραχὺ σωφρονοῦντι περὶ πλειστῶν εἶναι οἴλομενος. Μή τοινυν, ἐπειδὴ τὸ ἔννοιο τούτο ἐκ παραλόγου τινῆς διωθεν τύχης εὐνυπερῆσαν δυσαντίθετον τῇ Ῥωμαίων κατέστη ἀρχῇ, διὰ ταῦτα ἀποχρῆν ἡμῖν οἰθόμεν, εἰ μόνον ἐπὶ γῆς στρατεύοιμεν τῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἀπονεμητέον ἀκάστῳ καὶ πρῷ τὸ προσήκον καὶ ἀποδοτον καταστάσει τῇ παρούσῃ πρᾶξιν [P. 141] τὴν δέουσαν. Οὐ γάρ πλειστα εὐνυπερῶν οἵμαι καὶ διεπραγοῦσιν ἀρμόσατεν δὲν πράγματα· καὶ τῇ Ῥωμαίων τοινυν ἀρχῇ, εἰ καὶ τῆς παλαιᾶς οὐπά τετύχησεν εὐκληρίας, ἀλλὰ (σὺν Θεῷ φάναι) πολλῷ βετέρους ὅφ' ἡμῖν ἀναφανεῖσῃ προασπισταῖς, εἰς εὐδοξίαν περιστησεται πάντως ἐκ ποδῶν τῷ Ούννων γενέσθαι φῆγι, σὺν πολλῷ μὲν ὡς φασι καὶ τῷ εὐτόχθονι ἐπινότι στρατῷ, πλειον δὲ καὶ τῷ ἀπὸ συμμαχίδος συγχροτουμένῳ χειρός· Ὅπως οὖν ἀμφότερα ταύτῃ περισωθείη, δόξα τε ἡν εἰς τὸ βέλτιον ἥδη μεταβαλόσαν ἔσχε, καὶ δύναμις ἡ αὐτῆς ἀκριψινής ἐντεῦθεν ἀπαλλαγεῖη, βουλευτέον ὡς ἔνι μάλιστα. ε· Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπε. Ῥωμαίων δὲ τῶν ἐκ βουλῆς τοῖς μὲν μεταστρατοπέδευσασθαι ἐντεῦθεν ἐπὶ Σάδην τε τὸν χάρακα πήγυνυσθαι ἐδόκει, ὅπως ἐντεῦθεν σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τοῖς πολεμοῖς ἀντιφέρεσθαι δύναιντο, τούς δὲ τοῦτο μὲν οὐδαμῆ ἥρεσχε, τῆς πολιορκίας δὲ ἀφεμένου; ἐδόκει δυνάμει τῇ πάσῃ ἐπειδὼν ὑποστῆσεθαι τὸ πολέμιον. Ἀλλὰ βασιλεὺς ἀμφότερα οὐκ ἐπῆγε· τὸ μὲν γάρ δειλίαν, τὸ δὲ καὶ ἀδειάλιαν ἀπεψήφιστο ἀντιχρυσ. ε· Ἐξέστιο-

A quiens, viri Romani, erit mihi benevolentiae vestrae argumentum, si me ascendere non prohibueritis. Neque tamen quod animo volverat perfecit, quia ducum 242 præcipui qui eum circumstabant, pertinacius obnixi sunt. Ille itaque urbis moenia obequitans et quia parte expugnat facillima viarentur explorans, fossas urbem ambientes, profundas satis et latas, fascium et virgultorum penuria, lapidibus compleri siveque transportari machinas imperavit. Sed neque ea res quidquam momenti ad capiendam urbem attulit. Hungari quippe, quamvis a Romanis militibus gravia essent passi, maiores quam antea clamores edebant, speque albantur proxime venturi in eorum auxilium alterius Hungarorum exercitus.

15. Dum in eo essent rerum statu, Romanorum speculatores magnum hostibus auxilio exercitū advenire nuntiant: pulvrem enim se in aeren altius elatum adverisse aiebant. Sed et Hungarus quidam ex illustrioribus, nomine Basakes qui Romanorum partes amplexus erat, non longe abesse Hungarorum regem affirmabat, et præter infinitum bellatorum numerum et Seytharum simul et Tascosytharum aciem, insuper etiam Tzecchorum principem cum universis viribus rursum cum ipso venire. Postquam hæc principi comperta sunt, magnatum concilium cogit deque modo rerum agendarum sententias eorum rogat: ε· Non illud solum, viri Romani, inquiens, rerum exigit natura, ut quis modo audaciam præ se ferat, sed ut audacie minus consentanea non arripiat aggrediaturve opera, maxime equidem vel leviter 243 prudenti, attendendum arbitror. Ne igitur, quia gens ista sic neimpe divina ordinante Providentia, rebus elata prosperis in Romanum imperium terribiliter ingruit, propriea satis nobis esse arbitremur; si in eorum tantummodo solo bellum geramus. Verum quid temporibus quibusque conveniat inspiciendum est, et facienda quæ præsens hic status postulaverit. Neque enim eadem, ut arbitror, et prospere habentibus et adversa utentibus fortuna apta sunt. Romanorum itaque imperio, eti pristinam nondum felicitatem consecuto, sed (quod præfiscine dixerim) in meliorem tamen statum nobis defensoribus ad ducto, nequaquam dédecori erit, si universi Hungarorum regi cedant, qui cum ingenti, ut aiunt, indigenarum exercitu accedit, et majoribus adhuc sociorum copiis auctus est ac instructus. Quapropter maxime prospicere quisque debet quia ratione ultraque illi conserventur, et gloria, quæ jam in melius ire cœpit, et potentia, quæ inde tota ab ipso recederet. ε· In hunc modum dissennuit imperator. Quidam autem ex Romanis, qui concilio illi intererant, transferenda inde ad Savum castra censebant, ut tutius ex eo loco hostibus posset obsisti. Aliis id minime placuit: sed relicta obsidione cum omnibus viribus imminentem hostem sustineri debere existimabant. At princeps utrumque respiciens consilium, illud metus, hoc contra temeritatis 244

damnavit: « Nobis enim aiebat, obsidionem omittentibus, integrum erit Hungaros, qui præsidio urbi sunt, majores copias cogere et commicatu largius providere. Censuit igitur ipse ut imbellis exercitus pars lxxæque ac calones armarentur, et ibi circa urbem sub aliquot ducibus haud admodum nobilibus manerent; reliquus autem exercitus secum in reliquos Hungaros pugnaturus exiret. Hæc ubi sententia stetit, ad iter se in proximum diem præparat. Cum vero nihil certi ipsis esset nuntiatum, sumptis prima luce armis tertium in urbem impetum faciunt. Pugna itaque rursum conseritur, ac Hungari quidem, qui mœnia defensabant, lapidibus sagittisque rebusque aliis quibuscumque obviis subenimtes arcebant Romanos. Illi vero longe quam antea vehementius fundamenta suffodiebant, machinique petraris admotis murorum loricas disfringebant. Crebre utrimque adhortationes et incitamenta, vocesque et ululatus, dissonusque ac incertus clamor exaudiabantur. Simul atque igitur Hungari a Romanis fundamenta viderant commoveri, id statim moliuntur. Saxum erat intra mœnia ingentis magnitudinis: id trahibus suppositis alligatisque funibus in lignum educunt propugnaculum, quod ipsis fabricaverant, murisq; ipsis longe excelsis, ut inde in Romanos illud devolverent. Sublato igitur in turrim lapide, cum tantum pondus sustinere illa non posset (erat enim immensa molis) repente cum ipsis Hungaris, quorum 245 nemo discriminem evasit, delapsa in terram corruit. In ille iterum clamor oriri coepit, et pugna multo acrier facta. Tunc etiam imperatorem aiebat, cum Romanum quemdam certo ielu ab hostibus percutiendum et haud dubie peritulum vidisset accuruisse et pro-tenso clypeo a vibratis telis hominem servasse.

16. Hungari vero ut angustiis se undique premi adverterunt, missis legatis principem rogavere, ut dedentes civitatem salvi et incolumes possent excedere. At ille non se prius id facturum respondit, quam Gregorius et qui cum iis erant zupani astricto funibus collo, pedibus capitibusque nudis venissent. Quibus cum hoc responso remissis, Romani h^uage acieris urbem adorti eam per vim expugnauit. Qua capta, Gregorius et cæteri Hungarorum duces cum ignominia, ad eum quem diximus modum misera-bili habitu nec sine ejulatu ad principem accessere. Verum ille aliquandiu ne aspectu quidem eos dignatus est: sed tandem Bela intercedente, mortem condonavit, eosque in custodia extemplo conjici jussit. Romani autem sonno animi ardore urbem ingressi homines ibi velut agnos trucidarunt. Unde mili oboriuntur lacrymæ, cum vitam humana-m intueor, et quantis ultra se malis miserum hoc hominum genus involvat. Auserebantur the-sauri et vestes et vasa argentea, omniaque ales eorum bona diripiabantur. Quin et inventa est in-eelix 246 muliercula, cui pars qua sedemus telo transfixa erat. Id ei quomodo acciderit commi-norabo. Hæc nondum adhuc cuncta civitate supra-

A γάρ, ἐλεγε, τῆς πολιορκίας ἀποσχομένων ἡμῶν δύναμιν τε πολλὴ τῆς νῦν μείζω καὶ τὰ ἐπιτήδεια διαρκῶς ἐσκομισανταῖς Οὐννους, οἱ δὲ πολεῖ φρουρὸν ποιοῦνται. Ἐδόκει δὲ αὐτῷ τὸ μὲν ἀχρειτερὸν τοῦ στρατοῦ καὶ ὅσην οἰκετικὸν ἦν ἐπλι περιθέμενον αὐτῷ πρὸς τῇ πόλει μείναι ὑπὸ στρε-γησίος τις τὴν οὐ λίαν ἐπισήμων, τὸ δὲ ἄλλο ἀπαντά αὐτῷ ἐπὶ Οὐννους τοὺς διλους ἔχει μαχησθ-μενον. Ως οὖν ἐκράτει ταῦτα, παρεσκευάζοντο μὲν τῆς ἐπισύσης ἐκτίθεν ἀναστόσμενοι, ἐπει δὲ οὐδὲν οὐδέπω σαφὲς αὐτοῖς ἀπηγγέλη, ἐξοπλισάμενοι ξώνται καὶ τρίτην ἡδη πειραν προσῆγον τῇ πόλει. Μάχη τοινυν αὐτοῖς συνισταται / καὶ Οὐννος μὲν οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλιεν λίθοις καὶ βέλεσι καὶ παντὶ τῷ παρατυχόντι τὸν Ῥωμαίων ἡμύνοντο στρατὸν, οἱ δὲ μᾶλλον ἢ πρότερον ὑπάρχουσόν τε τὰ χρηπιδώματα καὶ τοῖς πετροβόλοις τὰς τῶν λίθων διεσπάραττεν ἐμβολάς, παρακελευσμοὶ τι συχνοὶ καὶ παραινέοις ἐκατέρων ἤκρυντο, καὶ βοῇ καὶ ἀλαζημὸς ἦν, καὶ θροῦς ἡγεμότερος ἀσημος. Οὐννοι τοινυν τοὺς ἐπὶ τῶν θεμελίων ὑπομοχλεύοντας θεώμενοι Ῥωμαίων τοιάδε ἐποιουν. Λίθος μέγα τε χρῆμα ἐντὸς τειχῶν κείμενος ἦν· τοῦτον ὑπὸ ξυλώμασιν ἐνθέμενοι σχολ-νους τε ἀνάβατες σφῶν ἐπὶ τὸ ξύλινον ἀνείλκον προπύργιον ὅπερ αὐτοῖς κατεσκευάστο τειχέων ὑπερ-ιστάμενον, ὡς ἐκείθεν ἐπὶ Ῥωμαίους ἀφήσουσιν. Ἀλλ' ἀρτι δὲ λίθος ὡμίλει τῷ πυργίῳ τὸ δὲ οὐκ ἐνεγκλὸν τὴν ὀλχήν (μέγας γάρ ὁ περφυῶς ἦν) ἐξα-πιναλῶς φαγὸν εἰς γῆν ἡνέχθη σὺν τῶν Οὐννων πολλοῖς, καὶ αὐτῶν οὐδεὶς τὸν κίλινον ἔφυγε. Θροῦς τοινυν καὶ πάλιν [P. 142] ἡγέρθη καὶ ἡ μάχη ἐτὶ μᾶλλον ἐκάλυτο. "Οτε λέγεται, ὡς Ῥωμαίων τινάς εὐστοχώτατα ἐπιτοξίζομενον βασιλεὺς κατα-νοήσας ἐπέδραμε τε καὶ τὴν ἀσπίδα πρυτενας ἀπ-θῇ βελῶν συνετῇσε τὸν ἀνθρωπον.

ιε'. Οὐννοι δὲ, ἐπειδήπερ ἐν στενῷ κομιδῇ περι-στῆναι σφίσι τὰ πράγματα ἔγνωσαν, πέμψαντες Ἑρημῶν βασιλέως, ὡς ἐνδόντες τὴν πόλιν αὐτῷ ἀδίφοις ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀπαλλάξωσιν. Οἱ δὲ οὐ πρό-τερον ἔφη τοῦτο ποιήσειν πρὸν ἀν κολώδια τῶν τραχήλων Γρηγόριος; τε καὶ τῶν ἐν σφίσι ζουπανῶν οἱ δᾶλοις ἀναψάμενοι γυμνωθεῖσι ποσὶ καὶ ἀκαλυψέσ-ταις κεφαλαῖς ταῖς αὐτῶν Ἐλθοιν. 'Ο μὲν δὴ ἐπὶ τοιούτοις αὐτοῖς ἀπεπέμψατο· Ῥωμαίοις δὲ σφοδρέ-τερον ἐπιβρισαντες τὴν πόλιν εἶλον, ἃς ἡδη ἀλίσκο-μένης Γρηγόριος τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ στρατηγοὶ τῶν Οὐννων σὺν ἀτιμίᾳ τρόπον τὸν εἰρημένον ἐλεσσοὶ τῶν σχημάτων βασιλεὺς προσιόντες ἐκλαον. 'Ο δὲ μέχρι μὲν τινος οὐδὲ προσβλέπειν ἦσιον, ὅπῃ δὲ πολλὰ τοῦ Βελᾶ παραιτησαμένου, τὸν μὲν φόνον ἀφῆκεν, ἃς δὲ φρουρὸν αὐτίκα ἐπεμψε. Ῥωμαίοις δὲ θυμῷ μεγάλῳ εἰς τὴν πόλιν εἰσίστε; ἵτε δραντας τοὺς τῇδες κατέθυσον ἀνθρώπους. "Οτε μοι καὶ δακρύσαις ἐπῆλθε βίνον ἐννοούμενη τὸν ἀνθρώπειον δσοις τε τὸ δεῖλαιον τοῦτο γένος ἐκουσίοις ἐσιτὸ δυνέδησε κα-κοῖς. "Ιγοντο κειμήλια καὶ ιματισμοὶ καὶ ἀργυρώ-ματα, καὶ πάντα τὰ ἐκείνων ἐληγέτο ἀγαθά. "Οπλις τοῖς ἐχθρῶν ἡμιπλογετο ἐκαστος καὶ τῶν ψιλῶν τού-τους γαλ ἀνθπλων μεγητῶν, δτε δὴ καὶ γύναισιν τι-

εύρετο δύστηνον δικληλαμένην ἀκίνα τῆς έδρας ἔχον. Πόθεν δὲ αὐτῷ τοῦτο συνέβη, αὐτίκα ἐγλώσω. Αὗτη, δημητρία ἔτι διάλωτις ἦν ἡ πόλις, ὑπὲρ τῶν τειχίων ἐστῶσα σποδὸν τε κατέσεις (6) καὶ τὰ λιμάτια κύσμῳ οὐδενὶ ἀνασύρασα τὴν έδραν παλιντρόπῳ τῷ προσώπῳ ἐστὶ τὸν Ῥωμαίων ἐδείχνυς στρατὸν, ἀπέραντὸν τέ τινα βαττολογίαν ὥποψίλους τα (7) δαιμονιώδεις τινὶ μαγγανεῖᾳ Ῥωμαίους ἔνδειν ἤρετο. Ἀλλὰ τις στρατιωτῶν βέλος; ἐπ' αὐτὴν ἀφίξει κατατυχεῖ τῆς ταλαιπώρου, ἐναντίον τοῦ σκυβαλισμοῦ ταραπομπὸν ἢ φύσις αὐλῶνα θρυσσεῖν. Εὑρετο δὲ καὶ τις Ῥωμαίων δεσμώτης δὲ τλήμων ἐπὶ σκολιώδους τινὸς καὶ ἀγηλτοῦ καθειργμένος δωματίου ἀπ' αἰτίας τινὸς. Τοῦτον οὖν αἰχμάλωτον ἡδη πεποιημένον, ἵτε τοξείας εὖ εἰδότης Ῥωμαίοις ἐκ τοῦ περιβόλου ἱπποτάξεσθαι ἀνάγκην προσῆγον. Οἱ δὲ οὐν γνώμῃ μὲν ἡφαίστη δὲ δύμως πυκνά, πάντα δὲ ἀμαρτεῖν ἴποτει. Ὅπερ οὖν κατανοήσαντες ἐκπέμποντες τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ νότου πολλὰς καὶ σὺν ἀσφύλαισι καθειργεῖντες εἶχον. Οὕτω μὲν δὴ Ζεύγμη καὶ πάλιν ἔδωλο· δὲ πολλοὶ μὲν καὶ διλοὶ λόγου καὶ δρεπῆς εἰργάσαντο ἄξια, οὐν ἡκίστα δὲ καὶ Ἀνδρόνικος δούκας. Ἐπειδὴ γάρ Ῥωμαίους διὰ κλέματος ἀναρρίψαμένους ἐπὶ τὸ τεῖχος εἰδεν [P. 143], Ἀνδρόνικος (8) τῷ βασιλέως ἔξαδέλφῳ προσιών, ὃν δὲ τελεῖν ἔλαχεν ἡδη ἐκ Ταυροσκυθῶν ἀφικόρενον θεῶ τε τοῦ βασιλέως τυχόντα, ἥξιον ἐνδοθῆναι αὐτῷ τῆς ἀνδρὸς πειράσθαι, τοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος σκουπῆς πολλῆς ἐς τοῦτο ἔχωρε. Ἐπειδὴ δὲ τίνες λεπίνων κατόπιν ἴόντες παρελθεῖν ἐφιλόνετον εἰπόντων, δὲ ἀντέπραττε σφίσι πολλὰ καὶ οὐδαμῇ τοῦ κλέψαντος συγχωρεῖν ήθελεν. Ἐν φόροι ταῦτα ἔγινετο, ἡ κλίμαξ αιφνίδιον εἰς τὴν ἡνέχθη κατάσπασθεῖσα. Ἀλλὰ δὲ Ἀνδρόνικος τοῦ συνίθους καὶ πάλιν ἀντέκειτο θράσους. Ἐπειδὴ γάρ ἐτέκρας ἐνεχθείσες ἀναβαίνοντάς τινας αὐθίς εἰδε, δραμάνων ἐπέβαντε καὶ αὐτός. Ταῦτα μὲν τῇδε ἔχωρησε. Στέφανος δὲ δῆκε τῇ τῇ πόλεως πεποιθώς ἀσφαλεῖς (πρὸς γάρ

Du Cangii notæ.

(6) Σκοδόρ τε κατέσεις. Pulverem dispergere forte pertinuit ad τεφραμαντελαν seu σποδομαντελαν, de qua Delrius l. iv Disquis. Magicar. quest. 7, sect. 1. Nam mulier illa magicis incantationibus obsonibes irrete conabatur. Nec scio autem eo spectet c. 27 additionis 2 ad Capit. Caroli M. l. iv: *De homicidio factis anno presentis D inter vulgares homines quasi propter pulverem mortalem.* Ubi propter idein valet ac per, ita ut homicidia facta per pulverem mortalem seu per τεφραμαντελαν intelligantur. Sed cuiusmodi eis fuerint incantationes ea scilicet per pulvzem, haud constat: nam quae scribit Delrius, huic loco minime conveniunt. Quid si mulier ista pulverem pedibus in hostes excutiebat in eorum contemptum? Pulveris enim excusio, contemptus seu potius abdicationis et excommunicationis argumentum fuit ex iis quae habentur Matth. x et Marc. vi Guillelmus abbas S. Theodor. in Vita S. Bern. l. ii, c. 8: *Hic (Eugenius IV pp.) seditione orta in populo pulverem pedum in litigantes excusit, et relictis eis in Franciam venit.* Ita Humbertus episcopus Silvæ Candidæ cardinalis et alii Ecclesiæ Romanae archiepiscopi, cum imperante Constantino Monachico Epoli in ecclesia S. Sophiæ sententiam

A muros stans cinereum excutiebat, et sublati nullo pudore vestibus, faciem avertens, nates inspiciebas præbebat Romano exercitu, multa intercinebas et murinurus, quibus arte quadam demoniacam Romanos fascinare ac prestigiis irretire arbitrabatur. Sed miles quidam immisso in illam telo miserari co percutit loco, quem ejiciendis natura excrementis fecit. Repertus est et Romanus aliquis in sordidum ac tenebrosum carcere miser conjectus ex hæc causa. Cum eum captivum fecissent Hungari scirentque jaculandi pericissimum esse, ut Romanos e muro sagittis impeteret cogebant. Illi vero crebra quidem vibrabat tela, sed ita ut omnia prætervolarent. Quod ubi advertere Hungari, virgis casum hominem arctisque constrictum compedibus in custodiam condjuerunt. Ita rursus capta est Zeugma. Quo quidem tempore multi præclaras et prædicandas fortitudinis edidere facinoras, atque in Iis Andronicus Ducas. Cum enim Romanos admotis scalis, moenia subite ac scandere cerneret, accedens ad Andronicum imperatoris agnatum, sub quo a Tauroscynthis jam reduce et veniam deliciorum ab imperatore consecuto militabat, eum rogavit 247 ut sibi quoque ascendendi potestatem ficeret: eoque permittente, summo animi ardore in id incubuit. Latinis vero quibusdam pone ipsum sequentibus ac priorem locum occupare annitentibus, ipse contra obstaculum maxime neque quidquam de gloria concedere voluit. Interea autem dum hæc ferent, scala in terram repente delapsa fracta est. Sed Andronicus consuetam audaciam resuinxit: et simul atque alia erecta scala, vidit nonnullos iterum ascendentibus, et ipse etiam accurrit, asceditque. Hæc quidem ibi prospere cessere. Stephanus autem rex Iusus ingenio et fortitudini civitatis (præter cetera enim rivus ex Istri deductus undis eam rigabat: qui primo quidem aperie et sub dio positus, deinde imperatore Stephano bellum inferente, per sub-

excommunicationis in Michaelem patriarcham et eius sequaces super altari posuissent præsento clero et populo, inde mox egressi etiam pulverem pedum suorum excussero in testimonium illis dictum Evangelii proclaimantes: videat Deus ei judicet. V. Pachym. l. ii, c. 17.

(7) Υπογάλλοντα. Vox magicis incantationibus propria. Venefici, qui magicis susurris seu carminibus homines occidunt, § 3 Inst. de public. judic. Julianus Antecessor Const. 107, § 5: Si venenis aut susurris magicis ritę eorum insidientur. Zoroastri susurri apud Prudentium adversus Judæos: *Magicum susurram apud Apuleium Metam. l. i. Lex 5, C. Theod. de indulg. crimin.: Qui noxiis quæsita graminibus et diris immurmurata secretis mentis et corporis venena composit. Acta S. Thysri c. 5 n. 29: Alijs circa membra eorum carmina incantamentaque murmurantibus.* Porro quid simile narratur a Raimundo de Agiles in Hist. Hieros. p. 178: *Dum duas mulieres petram unam de nostris fascinare vellent, lapis rutiliter excusus mulieres carminantes cum tribus pueris allisit.*

(8) Ἀρδρονίκῳ. Euphorbeno, cuius supra meminit p. 228.

terraneum canalem in urbem procurrebat) sibi id Α τοῖς δόλοις καὶ δχετὸς αὐτὴν ἐκ τῶν Ἰστρου ἐπότιζε παράτων, δς τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸ ἐμφανὲς ἔκειτο ὑπαίθρος ἐπὶ τὴν πόλιν ὀντατένων, εἴτα βασιλέως Στεφάνῳ ἔκεινῳ συναρμένου ὄπονομος ἡδη κατέστη πιστεύειν οὐκ εἶχεν εὔπετῶς οὖτις Ῥωμαῖοις ἀλώσεσθαι ταῦτην. Ως δὲ βασιλέως ἐκείθεν πεταῖς ἔτερόν τι φρούριον ἐνεόργει, ἐνῷ πολλοὺς τῶν ἐν Σιρμίῳ φέρων φύκισατο Οὖννων, οδ; παρ' αὐτοῖς Χαλιτίους ἔθος καλεῖν ἔτοις (καὶ εἰστιν ἐπερδόξοι), καθάπερ ἡδη Ἐφη, Πέρσαις ταυτοφρονοῦντες, τότε δῆ τὰ ἀμφὶ τῇ πόλει Ζεύγμῃ ἐμπεπτώκατα μαθῶν ἀκριδῶς πρέσβεις ἐς τὸν βασιλέα πέμπει ἀνδρας ταῦτα περιφανῶν καὶ δῆ καὶ τὸν τὴν ἐπίσκοπον τῆς λαχόντα ἀρχήν, Σιρμιον τε ἀποδιδόνται Ῥωμαῖοις ἐσαῦθις διομολογῶν, πρὸς δὲ καὶ Δαλματίαν πάσσον.

B Οἱ καὶ ἐπειδὴ βασιλεὺς εἰς δόκινον ἥλθον, ἐπεικόν τε δεταὶ αὐτοῖς ἐπίστατο καὶ δῆ ἰκέτευον ἀνεῖναι λοιπὸν βασιλέα τοῦ χόλου. Οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγον· οἱ Πολλοῦ μεντὸν ἔξιον εἶη, λέγων, ἀνδρες πρέσβειται, εἰ τις ἀπερ ἀφήρηται (9) ἡδη ταῦτα διδάσκει ἀξιοίη. Ἔχομεν Σιρμιον, ἐξελόμενον Ζεύγμην, Δαλμάτας ἡδη κρατοῦμεν, πάντων καθάπαξ γεγόναμεν κύριος ὁν αὐτὸν διδόντες εἴτα ἀφείλεσθε. Ἀρα τούτων ἔστι παρ' ὑμῖν Σιρμιον ἕτερον; ἔστι τοῦ Ζεύγμη καὶ Δαλματίᾳ δλῆ, & διδόντες νῦν ἡμῖν ἥκτε; Εἰ μὲν ἔστι, δεῖξας δῆ, ὡς ἡμεῖς τε ὑπέταξανταί ὑποδεξῆμεθα ταῦτα χεροῖν, εἰδότες μὲν ὡς οὐδὲ ταῦτα δύνον τὸ ἀφ' ὑμῖν καθέξομεν ἀφαλῶς (μέλησις γάρ ὑμῖν οὐδεμία πάντα παρανομεῖν), αὐτῇ δ' δύμας ἰσχύτι σὺν Θεῷ φάνα τῇ ἡμῶν ὁσπερ καὶ τούτων κρατήσοντες. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν δριτε κεῖται, ὑμῖν δ' οὐδὲν ὑπολέπειται ὃν δέρτι δώσειν φατε, ἐπὶ τίσιν ἡ σύμβασις; ή τι τὸ διαλλάξον ἡμᾶς ἔσται; » [P. 144] Τὸ μὲν δῆ πρῶτον οὖτως αὐτοῖς ἡμέλιστο, μεταβαλὼν δὲ ἐπειτα· « Λλ' Ἰνα, Ἐφη, γνῶτε ὡς πρόκα υμῖν σπείσασθαι θέλομεν Χριστιανοὺς οὖσιν, διγ γινέσθω τὰ δρκια. » Ο βασιλέως μὲν τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ διώκετα πάντα θέμενοι ἀπηλάγησαν, καὶ δὲ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπὶ Βυζάντιον ἥλθεν.

ζ. Ἡδη δὲ καὶ Ἰωάννης; διούχας Δαλματίαν (10)

Du Gangii notæ.

(9) Εἰ τις ἀπερ ἀφήρηται. Ita Lachanas occupato regni Bulgarici diadematate Mariæ Constantini regis viduae et se in conjugem et regnum in donem offerenti, respondit. ridicule offerriri, quod majori ex parte jam teneret: Απαθρυπτόμενον; οἷον εἰ ἀρχὴν ἔσον οὐκων κτησομένην αὐτῷ σπάθῃ καὶ δυνάμει ἀρπέσσονται, ἔκεινη φθάνοι χαρίεσθαι. Pachym. I. vi. c. 7.

(10) Δαλματiar. Dalmatia maritima, quam et Croatiae Albae vocarunt, reges suos seu toparchas agnoverit, longe diversos a Servianis principibus, quorum regia fuit Salona; Diocletiani Augusti natalibus illustris. Atque ut omittam cæteros qui bisce provinciis imperiaverunt, in præsens, quod ad rem nostram spectat, arbitror adnotandum, Zolomirum seu Zuilimirum, cuius meminit Gregorius VII papa, uti a nobis ad Alexiadum obseruatum, Croatiae et Dalmatiae regem sese inserpsisse, qui ducta in uxorem Belæ I Hungariae regis filio, Geizæ II et Vladislai regum sorore, cum nulla ex ea superesset proles, moriens re-

gnum conjugi reliquit. Illa provincias, quas Vladislai fratris auxiliis contra hostes tutata erat, eidem hæreditatis jure testamento assignavit. Alique inde Ungarici reges Dalmatia et Croatia dominos identidem sese appellavint et easdem posse derunt provincias, non tamen absque controversia. Quippe Veneti jam ante Zuilimurum jus in plerasque Dalmatiae maritimæ urbes sibi vindicabant, quas sub Petro Urseolo duce Servianis abstulerant principibus. Neque dubium est quin Manuel, qui eo ævo cum Venetis similitates, eti occutas, [P. 482] exercebat, Belæ seu Alexii, cui filiam Mariam desponderat, jura, ut qui esset Hungarica stirpis princeps, ad bellum inferendum prætenderet. Nisi quod vult Cinnamus, Belæ ipsi in hæreditatis sorteum seu a patre, vel, ut prolabilius est, a fratre, assignata fuerit Dalmatia, quain idem princeps Hungariae post hæc rex factus Analrico filio primogenito perinde concessit. Agunt etiam de hoc Manue lis in Dalmatia cum Venetis bello Thomas Archidiaconus in Hist. Salomonita

περαστησάμενος Νικηφόρῳ τῷ Χαλούψῃ ταῦτην πα-
ρέθετο, οὗτα πρὸς βασιλέως ἀπεσταλμένον αὐτῷ.
Ἐφθι γὰρ αὐτὸν δυνάμειν ἅμα ἐνταῦθα στεῖλαι ἐψ
ὑ ή βίᾳ· η δύσκολογίᾳ ταῦτην ἔλειν, τῶν Οὐννῶν τῷ
λόγῳ δῆθεν Βελζὶ πρὸς κλήρον καὶ ταῦτην ἀφοριζό-
των. Οὐ δὲ, τὴν Σερβίων παραμείψας χώραν, ἐπειδὴ
εἰς ταῦτην εἰσέβαλεν πᾶσα ἐν βραχεῖ δυναστεία τὸ
πλέον ὑπὸ τῷ βασιλεῖ θέτο. Τοτὲ δὴ Τραγουύριον τα-
ῦπὸ Ρωμαίους ἐγένετο καὶ Σεβένικος, πρὸς δὲ καὶ
Σπάλαθος καὶ τὸ Κατζικίων ξύνον; (11) Διόκλεια τε
πόλις περιφανής; (12), ἡν Διοκλητιανὸν; (13) δὲ Ρω-
μαίων ἐδεμάτο αὐτοκράτωρ, Κάρδων [P. 146] τε
καὶ Όστρουμπίτζα (14) καὶ Σάλων, καὶ δοξῇ ἐπὶ Δαλ-
ματικῇ θρυηταῖς δλλαῖς, ἐπτὰ καὶ πεντήκοντα ἄπασαι.
Τὰ μὲν κατὰ Δαλματίαν τῆς ἐχώρησαν, Βασιλεὺς
δὲ, ὥστερ ἐλέγομεν, ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν θριαμβὸν
ἐξ ἀκροπόλεως ἀχρὶ καὶ ἐς τὸ τῆς Σοφίας μέγα κα-
τηνεγκεν ιερόν. Ἐνταῦθα τὰ χαριστήρια θύσας
καὶ χρυσὶ τοὺς ιεροπόλους δωρησάμενος, δὲ ἐκ Σιρ-
μίου φορολογηθὲν Ρωμαίοις ἐτυχεν, ἐν παλατίῳ ἡσύ-
χασεν. Ἀλλ' ὅ με μικροῦ παρῆλθεν, ἐν ἐκείνῳ δὴ τῷ
θριαμβῷ καὶ δρμα χρυσίου εἰργαστο ἀκτηράτου, ἐφ'
ῷ τὸν βασιλέα ἐπιδίζεσθαι. Οὐ μὴν καὶ ἐπέδη, τὸ
μὲν πρὸς τὸν δγκον εὐλαβηθεὶς, τὸ δὲ τι καὶ πρωτο-
ζύγων τῶν Ἱππων ὄντων, οἱ τὸν δίφρον εἰλκον, θαμά-
τε τοῦτον ἐκταρατόντων, ὡς μικροῦ καὶ ἀνατετρά-
φθαι κινδυνεύειν. Οὐπο δὲ συχνὸς ἐξῆκε χρόνος, καὶ
αὖθις Σερβίους τε ὠδίνειν καὶ Πλανύνων τὸ Ἑλγος
μεμαθηκώς προσφέντεν ήπειροτο τὴν δρμήν. Ἀλλ'
ἄρτι προσιόντα τούτον ἤκουσαν, καὶ τῆς δρμῆς ἀνα-
κοπέντες ἀπαράλυτα τὰ δεδογμένα ἐτήρησαν.

A imperio asservisset, Nicēphoro Chaluphā, quem-
admodum ei a principe mandatum fuerat, istius
administrandæ curam imposuit. Eo enim fuerat
cum copiis missus, ut sive per vim sive per condicōnes
illam in potestatem redigeret: quod hanc
scilicet 249 provinciam Belę in hereditatis sorti-
tem assignarent Hungari. Is itaque Serviorum fines
prius gressus, postquam totus in Dalmatiā exer-
citus traductus erat, brevi pleraque imperatoris
ditioni subjecit. Tum enim in Romanorum ius con-
cessere Tragurium et Sebenicus, ad hæc Spalathus
et Catziciorum gens: Dioclea urbs percelebris,
quam Diocletianus Imperator condidit, Scardona,
Ostrubitzia, Salona, oīnnesque aliae civitates que
in Dalmatia sitae sunt, numero in universum septem
et quinquaginta. Hæc in Dalmatia feliciter gesta sunt
Imperator autem Byzantium, ut diximus, reversus
ab aeropoli usque ad ædem S. Sophiæ triumphum
egit; ubi Deo gratiis persolutis et sacerdotibus auro
donatis, quod ex tribulis Sirmii contraxerant Romani,
in palatio quieti se dedit. Sed me fere præterie-
rat, currum quo imperator viceretur, isto in trium-
pho ex auro solido confectum fuisse; non consen-
disse illum tamen, tum quod vereretur ne arrogantiae
incusaretur et fastus, tum etiam quod currui ad-
juncti equi tunc primum domiti et jugo pressi sic
crebro successissent jactassenique, ut haud multum
absuerit quin totus subverteretur. Nec longum in-
tercessit tempus, cum Servios et Pannones nova
iterum moliri edocetus, eorum conatus præverte-
runt, omisso incepio, pacta servavere.

Du Cangii notæ.

c. 20, 22, Sabellicus et Bonifacius. Consule Familias
nostras Dalmaticas.

(11) Τὸ Κατζικίων ἔθρος. Catzili forte, de
quibus Thomas Archid. c. 22, qui Cazilli in veteri
diplomate dicuntur apud Jo. Lucium, l. iii Hist.
Dalmatic. e. 10, p. 132. Fuerunt autem Cazetti sive
Cazilli una et 12 tribibus Croatorum. V. eundem

Lucium, l. iv, c. 46.

(12) Ἡ Διοκλητιανὸς etc. V. Constant. Por-
ph. et eundem Thom. Archid. in Hist. Saloni-
c. 4.

(13) Κάρδων. Vulgo Scardona.

(14) Όστρουμπίτζα. Quæ hodie Ostromita.

BIBLION G.

LIBER VI.

α. Ό βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικον (15) ἀπὸ Ταυροσκυ-
ῶν δῃ, καθάπερ εἰρηται, ἐπανιόντα φιλοφροσύνης
τε τῆς ἀλλῆς τξίωσις καὶ ἀρθρόνῳ χρυσίῳ τὸν ἀνθρω-
πον δωρησάμενος ἐπὶ Κιλικίας τὰ τῆς καταστησό-
μενον ἐπεμψεν· δι; γε μὴν ἀρθρόνοις ἔχοι χρῆσθαι
τοις ἀναλόμασι καὶ Κύπρον αὐτῷ φορολογεῖσθαι
ἔδωκεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος διλγόν εν τοῖς καθεστῶσιν ἐπ-

Du Cangii notæ.

(15) Βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικος. Nicetas, l. iv, n. 4 et v, Will. Tyrius, l. xx, c. 2. V. Siembla
Comnen.

250 1. Ceterum imperator reversum, sicuti
memoravimus, ex Taurocythiis Andronicum bene-
volentia singulari prosecutus, ingenti auri pondere
donatum in Ciliciam ad res ibi componendas misit:
et ut largiores ei sumptius suppetarent, vestigalia
insuper Cypri attribuit. Sed ille haud diu ibi loco-
rum moratus, primo quidem Philippam Auguste

terraneum canalem in urbem procurrebat) sibi id persuadere minime poterat, ita facile a Romanis posse expugnari. Inde itaque digressus princeps aliud castellum exstruxit, quod Hungariorum plurimis quos Sirmio transulerat, habitandum concessit. Chalisi vulgo ab ipsis appellantur, sunque diversæ, ut supra memoratum est, religionis, et easdem ac Persæ opiniones habent. Tum vero certo edictus Stephanus quæ Zeugma urbi accidissent, legatos ad imperatorem misit, viros dignitate conspicuos, quos inter existit is qui episcopali munere ibi fungebatur, Sirmiumque se Romanis, insuper etiam totam Dalmatiæ restituturum pollicitus est. Ut venerare in conspectum imperatoris, **248** mandata exposuere rogavereque, ut iram remitteret. Id ille primo negavit et rem certe magnam, inquietus, B conjecturus ille esset, legati, si quæ jam ablata sunt, ea rursum donare vellet. Habetus Sirmium, cepimus Zeugmen, Dalmatas tenemus, corumque omnino domini facili sumus, quæ vobis erupta etiam concedere nunc vultis. Estine ergo alterum apud vos Sirmium, et altera Zeugme, Dalmatiæque alia, quæ nobis tradituri sitis? Si habetis, ea nobis ostendite, ut hæc apertis continuo manib[us] excipiamus: quæ quidem etsi haud tuto nos possessuros scimus (quippe contra jus fasque agere nulla vobis est cura) iisdem tamen nostris viribus, Deo juvante, ut et ista tuebimur. Si ergo hæc nostra sunt, nihilque vobis amplius in iis juris est, quæ vos daturos dicitis, quibus conditionibus pacta fient? aut quid illud erit, quod vos nobis reconciliet? » Iis quidem sermonibus legatos primum est allocutus: inde commutata oratione: « sed ut sciatis, ait, quam libenter vobiscum, qui Christiani etsi volimus pacisci, agedum, sacramenta flant. » Hac tenuis imperator. Illi vero omnia jurejurando firmantes recessere: ipse autem princeps Byzantium est reversus.

17. Cum Joannes Ducas Dalmatiæ Romanorum

Du Cangii notæ.

(9) *Ei τις ἀκερ ἀφήσονται.* Ita Lachanas occupato regni Bulgarici diademate Marce Constantini regis viduæ et se in conjugem et regnum in dotem offerent, respondit, ridicule offerrit, quod majori ex parte jam teneret: Ataþunþommo; olov ei ἀρχὴ δού οὐκα κτησομένη αὐτῷ σπάθῃ καὶ δυνάμει κρατεσσοῦ, ἔχενη φθανοῖ χαρίζεσθαι. Pachym. I. vi, c. 7.

(10) *Δαλματιῶν.* Dalmatia maritima, quam et Croatiam Albam vocarunt, reges suos seu toparchas agnovit, longe diversos a Servianis principibus, quorum regia fuit Salona; Diocletiani Augusti natib[us] illustris. Atq[ue] ut omittam ceteros qui hisce provinciis imperitarunt, in præsens, quod ad rem nostram spectat, arbitror adnotandum, Zelomirum seu Zulimirum, cuius meminuit Gregorius VII papa, ut a nobis ad Alexiadem obser-vatum, Croatia et Dalmatia regem sese inscripsiisse, qui ducta in uxorem Belæ I Hungaria regis filia, Geizæ II et Vladislai regum sorore, cum nulla ex ea superesset proles, moriens re-

Α τοῖς ἄλλοις καὶ δικετὸς αὐτὴν ἐκ τῶν "Ιστρου ἐπειτες ναμάτων, ὃς τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸ ἐμφανὲς ἔκειτο ὑπαίθρος ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνατείνων, εἴτα βασιλέως Στεφάνῳ ἔκεινῳ συναρμένου ὑπόνομος ἡδη κατέστη) πιστεύειν οὐκ εἶχεν εὐκετῶς οὕτως 'Ρωμαῖοι ἀλώσεσθαι ταῦτην. Ὡς δὲ βασιλεὺς ἔκειθεν μεταβάς ἔπειρον τι φρούριον ἐνεούργει, ἐν ᾧ πολλοὺς τῶν ἐν Σιρμίῳ φέρων φύκιστο Θύννων, οὐδὲ παρ' αὐτὸς Χαλιστοὺς θύος καλεῖν ἔστι (καὶ εἰσιν ἑτερόδοξοι, καθάπερ ἡδη Φρην, Πέρσαις ταυτοφρονοῦντες), τότε δὴ τὰ ἀμφὶ τῇ πόλει Ζεύγμη ἐνμπεπτωκότα μαθὼν ἀκριῶς πρέσβεις ἐς τὸν βασιλέα πέμπεις ἀνδρας τε τῶν περιφανῶν καὶ δὴ καὶ τὸν τὴν ἐπίσκοπον τῆς λαχόντα ἄρχην, Σιρμίον τε ἀποδιδόναι 'Ρωμαῖοι ἐπαύθις διομολογῶν, πρὸς δὲ καὶ Δαλματιῶν πᾶσαν. Οἱ καὶ ἐπειδὴ βασιλεῖς εἰς δύνιν ἥλθον, ἐπειπόν τε δοτα αὐτοῖς ἐπέσταλτο καὶ δὴ ἰκέτευον ἀνείναι λοιπὸν βασιλέα τοῦ χόλου. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγε· οἱ Πολλὸν μεντὸν δέξιον εἴη, λέγων, ἀνδρες πρεσβευταί, εἰ τις ἀπέρ ἀφήσονται (9) ἡδη ταῦτα διδόναι ἀξιοῖη. "Ἐχομεν Σιρμίον, ἔξειδομεν Ζεύγμην, Δαλμάτας ἡδη κρατοῦμεν, πάντων καθάπαξ γεγόναμεν κύριος ὃν αὐτὸς διδόντες είτα ἀφέλεσθε." Ἀρα τοῖνυν ἔστι παρ' ὅμιλον Σιρμίον ἔτερον; ἔστι που Ζεύγμη καὶ Δαλματία διλῆ, ἀ εδόντες νῦν ἡμένιν ἤκετε; Εἰ μὲν ἔστι, δεῖξατε δὴ, ὡς ἡμεῖς γε ὑπτίας αὐτίκα ὑποδέξιμεθα ταῦτα χεροῖν, εἰδότες μὲν ὡς οὐδὲ ταῦτα δοσον τὸ ἐφ' ὅμιλον καθέξομεν ἀσφαλῶς (μέλησις γάρ ὅμιλον οὐδεμία πάντα παρανομεῖν), αὐτῇ δ' δύμας ἰσχὺλον θεῶφ φάναι τῇ ἡμῶν ὁσπερ καὶ τούτων κρατήσοντες. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν δρτι κείται, ὅμιλον δ' οὐδὲν ὑπολέιπεται ὃν δρτι δώσουν φατὲ, ἐπὶ τίσιν ἡ σύμβασις; ή τι τὸ διαλλάκον ἡμᾶς ἔσται; » [P. 144] Τὸ μὲν δὴ πρῶτον οὗτως αὐτῷς ἡμετίφατο, μεταβαλὼν δὲ ἐπειτα « Άλλ' ἵνα, ἔφη, γνῶτε ὡς προΐκα οὐδὲν στείσασθαι θέλομεν Χριστιανοῖς οὖσιν, ἀλλα γινέσθω τὰ δρκια. » Οἱ βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἴπεν· οἱ δὲ ἐνώμετα πάντα θέμενοι ἀπέκλαγησαν, καὶ δὲ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπὶ Βυζάντιον ἥλθεν.

ι. "Ηδη δὲ καὶ Ἰωάννη; δι Αδύκας Δαλματιῶν (10)

gnum conjugi reliquit. Illa provincias, quas Vladiſlai fratris auxiliis contra hostes tutata erat, eidem hæreditatis jure testamento assignavit. Alterque inde Ungarici reges Dalmatiæ et Croatia dominos identidem sese appellarent et eadem possederunt provincias, non tamen absque controversia. Quippe Veneti jam ante Zuiliimirum ius in plerasque Dalmatiæ maritimæ urbes sibi vindicabant, quas sub Petro Urseolo duce Servianis abstulerant principibus. Neque dubium est quiu Manuel, qui eo ævo cum Venetis simulates, eis occultas, [P. 482] exercebat, Belæ seu Alexii, cui filiam Mariam desponderat, jura, ut qui esset Hungaricæ stirpis princeps, ad bellum inferendum prætenderet. Nisi quod vult Cinnamus, Belæ ipsi in hæreditatis sortem seu a patre, vel, ut probabilius est, a fratre, assignata fuerit Dalmatia, quam idem princeps Hungaricæ post hæc rex factus Amalrico filio primogenito periude concessit. Agunt etiam de hoc Manuels in Dalmatia cum Venetis bello Thomas Archidiacus in His. Saloniaca

παρατησάμενος Νικηφόρῳ τῷ Χαλουψῃ ταύτην πα-
ρέστητο, οὗτω πρὸς βασιλέως ἀπεσταλμένον αὐτῷ.
Ἐφή γάρ αὐτὸν δυνάμειν ἀμα ἐνταῦθα στεῖλαι ἐφ'
ἢ ἡ βίᾳ ἢ δυμαλογίᾳ ταύτην ἔλεῖν, τῶν Οὖννων τῷ
ἀλγῷ δῆθεν Βιλᾶς πρὸς κλῆρον καὶ ταύτην ἀφοριζόν-
των. Οὐ δὲ, τὴν Σερβίων παραμείψα; χώραν, ἐπειδὴ
εἰς ταύτην εἰσέθαλεν πᾶσα ἐν βραχεῖ δυναστεῖα τὸ
πλέον ὑπὸ τῷ βασιλεῖ θέτο. Ότε δὴ Τραγούριόν τε
ὑπὸ Τρωμαλίους ἐγένετο καὶ Σεβένικος, πρὸς δὲ καὶ
Σπάλαθος καὶ τὸ Κατζικίων έθνος; (11) Διόκλειά τε
πόλις περιφανής; (12), ἣν Διοκλητιανός; (13) ὁ Ρω-
μαλίου ἐδείματο αὐτοκράτωρ, Κάρδων [P. 146] τε
καὶ Ὀστρομυπίτζα (14) καὶ Σάλων, καὶ δοὺς ἐπὶ Δαλ-
ματικῇ θέρυνται ἀλλα, ἐπτὰ καὶ πεντήκοντα ἄπασαι.
Τὰ μὲν κατὰ Δαλματίαν τῆς ἐχώρησαν, Βασιλεὺς
δὲ, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐξ Βυζάντιου ἐπανιών θρίαμδον
ἐξ ἀκροπόλεως ἀχρι καὶ ἐς τὸ τῆς Σοφίας μέγα κα-
τήνεγκεν Ιερόν. Ἐνταῦθα τὰ χαριστήρια θύσας
καὶ χρυσικὸν τοὺς Ιεροπόλους δωρησάμενος, δὲ ἐκ Σιρ-
μίου φορολογηθὲν Ρωμαίοις ἐτυχεν, ἐν παλατίῳ ἡσύ-
χασεν. Ἀλλ' ὁ μεικροῦ παρῆλθεν, ἐν ἔκεινῳ δὴ τῷ
θρίαμῳ καὶ ἅρμα χρυσίου εἰργαστὸν ἀχηράτου, ἐφ'
φ τὸν βασιλέα ἐπιβήσεθαι. Οὐ μήν καὶ ἐπέδη, τὸ
μὲν πρὸς τὸν δγκον εὐλαβηθεὶς, τὸ δὲ τι καὶ πρωτο-
ζύγων τῶν Ιππων δντων, οἱ τὸν δίφρον εἰλκον, θυμά
τε τούτον ἐκταρατόντων, ὡς μικροῦ καὶ ἀνατετρά-
φθαι κινδυνεύειν. Οὖπω δὲ συχνὸς ἐξῆκε χρόνος, καὶ
αὖθις Σερβίους τε ὠδίνειν καὶ Πιννώνων τὸ έθνος
μεμαθηκὼς προφθάνειν ἡπειροτο τὴν δρμήν. Ἀλλ'
ἅρτι προσιόντα τούτον ἤκουσαν, καὶ τῆς δρμῆς ἀνα-
κοίνως ἀπαράλυτα τὰ δεδογμένα ἐτήρησαν.

A imperio assernisset, Nicophoro Chaluphae, quem-
admodum ei a principe mandatum fuerat, istius
administrandæ curam imposuit. Eo enim fuerat
cum copiis missus, ut sive per viam sive per condi-
tiones illam in potestatem redigeret: quod hanc
scilicet 249 provinciam Beke in hereditatis sor-
tem assignarent Hungari. Is itaque Serviorum fines
prætergressus, postquam totus in Dalmatiam exer-
citus traductus erat, brevi pleraque imperatoris
ditioni subiectus. Tum enim in Romanorum ius con-
cessere Tragurium et Sebenicus, ad hæc Spalathus
et Catziciorum gens; Dioeclea urbs percebris,
quam Diocletianus imperator condidit, Scardona,
Ostrubitzia, Salona, oīnesque aliae civitates que
in Dalmatia sitae sunt, numero in universum septem
et quinquaginta. Hæc in Dalmatia felici er gesta sunt
imperator autem Byzantium, uti diximus, reversus
ab acropoli usque ad ædem S. Sophiae triumphum
egit; ubi Deo gratiis persolutis et sacerdotibus auro
donatis, quod ex tributis Sirmii contraxerant Romani,
in palatio quieti se dedit. Sed me fere præterie-
rat, currum quo imperator veheretur, isto in triun-
pho ex auro solidō confectum fuisse; non consen-
disse illum tamen, tum quod vereretur ne arrogantiae
incusaretur et fastus, tum etiam quod currui ad-
juncti equi tunc primū domiti et jugo pressi sic
crebro successissent jactassentque, ut haud multum
absuerit quin totus subverteretur. Nec longum in-
tercessit tempus, cum Servios et Pannones nova
iterum moliri edocet, eorum conatus prævertere
C statuit. Sed statim atque illum accedere percepe-
runt, omisso incepio, pacta servavere.

Du Cangii notes.

c. 20, 22, Sabellicus et Bonūnius. Consule Familias
nosstras Dalmaticas.

(11) Τὸ Κατζικίων έθνος. Catziti forte, de
quibus Thomas Archid. c. 22, qui Cacicili in veteri
diplomate dicuntur apud Jo. Lucium, I. iii Hist.
Dalmat. c. 10, p. 132. Fuerunt autem Cazelli sive
Casicili una e 12 tribubus Croatorum. V. eumdem

Lucium, I. iv, c. 46.

(12) Ἡρ Διοκλητιανὸς etc. V. Constant. Por-
ph. et eumdem Thom. Archid. in Hist. Salon.
c. 4.

(13) Κάρδων. Vulgo Scardona.

(14) Ὀστρομυπίτζα. Quæ hodie Ostromitza.

BIBLION G.

LIBER VI.

250 1. Cæterum imperator reversum, sicuti
memoravimus, ex Tauroscythis Andronicum bene-
volentia singulari prosecutus, ingenti auri pondere
donatum in Ciliciam ad res ibi componendas misit:
et ut largiores ei sumptus suppeterent, vectigalia
insuper Cypri attribuit. Sed ille haud diu ibi loco-
rum moratus, primo quidem Philippam Auguste

Du Cangii note.

45) Βασιλεὺς δὲ Ἀρδρίκος. Nicetas, I. iv, n. 4 et v, Will. Tyrius, I. xx, c. 2. V. Stemma
Comnen.

vororem, legibus id nostris mihi concedentibus, sibi despondet: deinde nulla ratione relictia illa in Palæstinam transiit, ingentes secum deforens imperatoris pecunias, quas ex Cilicia et Cypri tributis coegerat. Illic forte incidit in Isaaci sebastocratoris filiam, quae Balduino regi, uti dictum est, nupserat et functo marito fratreque illius regnum jam consecuto, vidua in urbe Ace morabatur. Crebrius illam ut consanguineam convenit, et secretas etiam consuetudines cum ea habuit. Tandem impuro atque illicito illius amore flagrans ac concubitu potitus in Saracenorum fines una cum illa trajecit et liberos ex ea postea sustulit. **251** Inde plurimas regiones exteriores circumiens Orientalem Iberorum plagam adjicit. Neque ita multo post ad Persas iterum cum muliere reversus est: unde crebris in Romanorum fines factis excursionibus plurimos captivos fecit, quos ut belli praedam scelestus iste Persis concessit: ob quae facinora ab Ecclesia anathemate perculsus est.

Ἑλθε σὺν τῇ γυναικὶ, δὲν συχνάς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων διζέμνος ὁ κακοδαίμων ἀρτάγματα τοῦ πολέμου κλησίας ὑποδέληται.

2. Per idem tempus orta est Byzantii de gloria Christi controversia hac occasione. Quidam Demetrius, genere quidem Romanus sed Lampe vicq Aias oriundus, in disciplinis externis ac secularibus parum, opinor, versatus, insitutus autem divinis assiduo deditus absurdissima quæque de iis crebrius proferebat. Hic saepius in Occidentem gentesque Italicas legatus missus et stolido fastu plenus inde reversus tum alia quædam effudit portentosa, tum et Dei naturam curiosius investigare non destituit: rem aliī nulli permisam præterquam doctoribus et iis qui in sacerdotum albo præcipui fulgeant, atque adeo ipsis iam imperatoribus, propter dignitatis forte excellentiam. Cum e finibus Alemannorum rediret, gentes eas propalam contendebat a vera aberrare opinione, inque colloquium imperatoris aliquando admissus eadem effuttiit. Quænam autem ista essent illo percontante, sermonem arripiens, statim rem omnem, cuius hæc est summa, explicuit: « Dicere, inquit, audent minorem euudem esse et æquali Deo quo genitus est. » At imperator **252** subjiciens: « Numquid, ait, cumdem esse et Deum et hominem dici-

A μείνας χρόνον, πρῶτα μὲν Φιλίππαν τὴν Αὐγούστους κασιγνήτην γυναῖκα ἐγγυητὴν ἐποίησετο, τοῦ παρ' ἡμῖν νομίμου (16) ἥκιστα ἱνγχωρούντος αὐτῷ· εἰτι λόγῳ οὐδενὶ ταύτης ἀπεσχημένος ἐπὶ Παλαιστίνης μετέθη, χρῆματα τῶν βασιλέως πλείστα συνεκαγόμενος, & Κιλικίας τε αὐτῆς καὶ τῆς Κυπρίων ἐκπεφορολόγηκε γῆς. Ἐνταῦθα τε τῇ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου ἐντευχήκως θυγατρί, Ἡ Βαλδουΐνη, καθάπερ εἰρηται, τῷ ῥῃγὶ ἑνοίκησα, ἐπειδὴ περ ἐκεῖνος ἀποθένοι καὶ τὰ τῇς ἀρχῆς ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν μεταπέσσοι τὸν αὐτοῦ, ἐνταῦθα ἐπὶ Ἀχης καθῆσται πλέιστα χηρεύοντα· θαμά τε ἐφοίτα παρ' αὐτὴν ἄτε ξυγγενῆ καὶ διμίλιας τινὰς ιδιαζόύσας ἐποιείστο τῇ ἀνθρώπῳ. Προβαίνων δὲ καὶ ἐκτόπις ἡράσθη ταῦτης διθεσμὸν τινα καὶ ἀνόσιον ἔρωτα, ἔως ἡδη πλησιάσεις αὐτῇ ἀνέλαβε τε ἐκεῖθεν καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Σαρακηνῶν σὺν αὐτῇ χώραν ἤλθεν, ἐξ οὗ καὶ παῖδες ἐτέκεισεν θυτερον. Τότε δὲ πολλὴν τινα γῆν ὕδνειαν περιελθών, εἴτα καὶ εἰς τὴν ἑφάν Ίθηρων ἀμβάλλει χώραν. Οὐ πολὺ δὲ θυτερον αὖθις ἐπὶ τοὺς Πέρσας ποιούμενος ἀμβολᾶς πολλούς τε ἀνθρώπων ἀνδραστούς πέρσαις παρείχει, δι' ἀ καὶ ἀναθέματι πρὸς τῆς Ἐκ-

β'. Υπὸ τούτον τὸν χρόνον ζήτησις τις ἐν Βυζαντίῳ ἀμφὶ τῇ [P. 147] Χριστοῦ συνέπεσε δέκη ἀκ' αἰτίας τοιάδε. Ἡν τις Δημήτριος (17), Ῥωμαῖος μὲν γένος Λάριπης δὲ καύμης ὠρμημόνος Ἀσιανῆς, πατεύεσσε τῆς ἐγκυλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς διλγόν, οἷμα, μετεσχηκώς, δόγμασι δὲ ὡς ἐπίπεν τοῖς θεοῖς ἐνευκατρών καὶ ἀπέραντον τινα περιταῦτα κατατείνων ἀδολεσχίαν ἔχει. Οὗτος πολλάκις περὶ τὴν ἐπερέπαν καὶ ἔθνη πρεσβύτερος τὰ Ιταλικὰ χορύζης μεστὸς ἐκεῖθεν ἐπανήσει καὶ ἐπερατεύετο δλλὰ τε πολλὰ καὶ δῆ καὶ τὴν Θεού φύσιν οὐδέποτε ἀντει πολυπραγμονῶν, πρᾶγμασι οὐδενὶ δλλῷ διτὶ μὴ διασκάλοις καὶ τῶν ιερέων ἐφειμένον τοῖς προσκυνούσιν, ἡδη δὲ καὶ βασιλεῦσι διδεῖ τὸ ἀξιωματικόν. Τότε δὲ ἐκ τῆς χώρας ἀναζεύξας Ἀλαμαγῶν διαφανῶς ἐπεροφρονεῖν τὰ τῆδε διετείνετο θύην, καὶ ποτε τῷ βασιλεῖ διοικιλούμενος τοιάδε τινὰ συνείρε. Πυνθανόμενος δὲ τοῦ βασιλέως τινὰ ταῦτα εἰλεν, ὑπολαβὼν ἐκεῖνος αὐτίκα τὸν πάντα διεκήσει λόγον. Εἶχε δὲ οὐτως· « Ἐλέσσω τὸν αὐτὸν καὶ ισον τῷ φύσαντι θεῷ λέγειν τολμῶσι. » Βασιλέως δὲ, « Τί δὲ, οὐχὶ καὶ θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀνθρωπὸν φαμεν; » εἰπόντος, δὲ « Ναὶ, » εἰπεν· « Οὐκοῦν, βασιλεὺς ἐφη (18), τὸν

Du Gangi notæ.

(16) Τοῦ παρ' ἡμῖν ρομίου. Matthæus Monachus in Quæst. matrimonial. l. viii Juris Graeco-Rom. p. 482 ad quantum usque gradum prohibitas suisse apud Grecos ab affinitatem nuptias scribit: Μέχρις τοῦ πέμπτου βαθμοῦ πάντη τὸ ἐξ ἀγιστειας κεκλύται. V. Pachym. l. vi. c. 6.

(17) Ἡν τις Δημήτριος. Id etiam habet Nicetas, l. viii, c. 5. V. Præterea Leonem Allat. de Eccl. Occid. et Orient. perp. cons. l. ii, c. 42, n. 4.

(18) Οὐκοῦν βασιλεὺς ἐξη. Gaudentius Brixianus episcopus in Responsione ad Paulum Diac. de eo quod Dominus Jesus dixit apostolis: Quia Pater major me est; duplex est in Christo substantia, una utropria, alia nostra, jam sua: id est, una

Dei, alia hominis. Filius enim Dei, ex quo eum illibata Virgo peperit de Spiritu sancto concepsum, atque hoc genere nascendi Verbum caro factum est et habitans in nobis, idem cœpit esse Filius hominis, qui in principio erat apud Patrem Filius Dei, utique Deus Verbum, etc. Ferrandus Carthagin. Diac. Epistol. ad Anatolium: Si quis iterum requirat, Pater maior me est, utrum vox ista secundum divinitatem prolatâ sit, an secundum humilitatem, fiducialiter respondeo secundum humilitatem, non secundum divinitatem. Iacobus Clarus adversus Variindum: Filius minor est Pater in assumptâ hominis formâ, aequalis vero Patri est in Deitatis naturæ substantia. Ita passim sancti

τῷ δινθρωπος μὲν τὸ ήττον, ἐν δὲ τῷ Θεος τὸ ίσον
διμολγούμεν. Ταῦτα δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Σωτῆρος ἀκούο-
μεν λέγοντος. Φησὶ γάρ που· Ὁ Πατήρ μου μείζων
μου ἔστι. Καὶ εἰ μὴ θατέρᾳ τοῦτο προσαρμοστέον
φύει (ἀποπώταν γάρ), ἀνάγκη λοιπὸν τῇ ἑτέρῃ
τούτῳ λόγῳ προσάπτειν. Τὸ γάρ μηδεμιᾶς λέγεται ἀνοτ-
τον. Ἄρα καλῶς τοῖς ἀνθρώποις ὁ λόγος ἔχει, ὅτα-
γε τέως κράτος εἰδέναι τὸ ἡμέτερον. Ὡ δὲ «Ἐτ γε, ἐφη, ὑπὸ γῆν
αὐτὸν κατακρύψαι δυνάτα ἔστιν, αὐτίκα τοῦτο κατά-
χωσον, ὡς μὴ ἐντεῦθεν ὀλέθρου ποιῶσι; πρόξενος ἔστι». Ἐμοὶ γάρ ἀραρότας ἔχειν συμβαίνει τὰ ἐξ τῆς θεω-
ρίαν ταυτην, καὶ οὐκ ἀν τις φρόνιμος οἶμαι αὐτῆς με
ἔξει παρακινεῖν. Ἀλλ' ἔκεινος ἔτι μᾶλλον θρασὺς
ἡνὶς ἴδιος τοῖς καὶ ἐν συλλόγοις αὐτὸν προσφέρεν. Ἡδὴ δὲ
καὶ τῶν ἀρχιερέων ἐκοινοῦτο πολλοῖς καὶ τοῖς ἐκ τῆς
τῶν Δευτέρων μερίδος, οὓς διακόνους καλοῦμεν. Ἐπει-
τε συμφωνοῦντας αὐτῷ πολλούς εὑρισκεν, ἔτι μᾶλλον
ἀναφανδὲ κατὰ τῶν τὸ Ελαττόν πω; πεφρονήκότων
ἴπεις: καὶ ἐφέρετο· προϊόν τε ἐπι· μέγας ἡρθε τὸ νεί-
κος, καὶ οὐκ ἡνὶς οὐδέποτε ἔστις τῷ τότε καὶ ἐλάτει καὶ
ἴζηται, καὶ δικοιασοῦν ἐτύγχανε μερίδος ὅν. Ως οὖν
τοῦτα βασιλεὺς Ἑγνω, τὸ μὲν ἐπὶ κοινῆς τεθεικέναις
ἔτι: ήσεως; δικαιούειν [P. 148] καὶ ἀνεβάντο, σὺν εὐλαβεῖσι
τῷ πράγματι προσφερόμενος. Ὁρῶν δὲ σχεδόν τι
μοι ἀπαντας ἔτις γνώμην τῆς Δημητρίου νεύοντας,
Ἔνα καθ' ἓνα, ἥδη δὲ καὶ ἔνδυνο καὶ κατὰ πλείους
καραλαμβάνων ἐδοκίμαζε τὰ λεγόμενα, οὗτα τέ πολ-
λούς; οὐτούν ἐπὶ θιτέρων μετήνεγκε δεῖξεν οὐκέτι
ἔχοντας ἀντιλέγειν οὐδέν. Καὶ γάρ καὶ παῖδες ἀγευ-
εῖσας λογικῆς ἥν, ἀλλὰ φύσεως δέσποται καὶ μεγαλειψ
νήσεως πάντων καθάπαξ ἐκράτει τῶν ἐν τοῖς καθ'
ἥμας χρόνοις γεγενημένων ἀνθρώπων. Καὶ οὐκ ἡνὶς
τῆς ἡρνεῖτο ταῦτα, μηδὲ τῶν ἐν βασιλέως ἀνα-
στρεφομένων τὰ πολλὰ (ἥ γάρ διν θωπεῖται ὑπό-
πευστές τις ἐνταῦθα), ἀλλ' ἥδη καὶ τῶν διλλων ἀγνώ-
στων αὐτῷ· καὶ τὸ διερμηνεῦσαι (10) προβούμηθείη,
οὐν ἔξιστε τινί προμηθείει καὶ σαρφηνεῖ καὶ φρά-
σταις ἀπλότητο τούτο διεξήσει· καὶ διποιού δι τινος
τῶν τιλοσοργίας ἡρτητο τὸ ζητούμενον εἰδῶν, φυσι-
ῶν τι θεολογικῶν καὶ καθάπαξ τῶν διλλων. Ησχόλει
τῷ ξανθὸν τοῖς τε θεοῖς καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀκροάμασι,
D πειλῶν τε ἀμφοτέρων Ἀρεός τε καὶ Ἐρμοῦ λόγον
ποιεῖτο, κατεῖτο σχεδὸν πολεμίων ἔργων οὐδένα καὶ-

¹ Joan. xiv, 28.

Du Cangii note.

Patres. Vide Sedulium, l. i. Paschal. operis, cap. 2. Hac responsione Arrium et illius sequaces, qui eo arguento adversus Catholicos uti solebant, testatur Socrates, l. i., c. 6, semper jugularunt omnes Patres. S. Augustinus in Enchiridio, c. 35: quoniam Deus est, ipse et Pater unum sunt: quoniam autem homo, Pater maior est illo. Arribus Junior in conflictu cum Scapione, l. ii: ea forma, in qua Filius Patris est sine matre, et Pater unum sunt: in ea vero forma, in qua Matrias est sine patre, Pater minor est. Num enim servilem assumpsit, in qua non solum

PATR. GR. CXXXIII.

Deo Patre minor esset, sed et Matre tantum mi-
nor esset, quantum Matris virginis annositas ex-
sistisset. Vigilius episcop. Tridentinus: Si ergo
secundum professionis tuæ (Arrii) sententiam aliquanta
divinitati, nonnulla vero humanitati ascri-
benda sunt, cur non hoc quod ait: «Pater major
me est, » humanitati et quod ait: «Ego et Pater
unum sumus, » divinitati reputamus?

(19) Καὶ τι διερμηνεύσαι. Perspicax Manuelis
et acutum ingenium, eloquentiam et in rebus
theologicis eruditissimum coniunctat pariter Ni-
cetas.

theologica cæterisque. Exercebat enim sese in diuinis perinde ac humanioribus disciplinis, et magno atrumque habebat loco, Martem et Mercurium, cui nullo propemodum tempore illi a bellicis curis vacaret. Ille itaque, uti diximus, complures ex iis quibuscum congressus est, ad suam perduxit sententiam. Primum enim nemo erat, qui non partis esset sibi adversæ, præterquam Lucas rebus ecclesiasticis tum præpositus, qui et ipse neq; aperire libere mente suam audebat, cum sex non amplius diaconis **254**. Cæteri autem omnes, ut plerisque post familiare cum imperatore colloquium a suis partibus abscedere viderunt, in secreta istis congressibus, ingenii solertia ac lingua lenocinio ad illius esse pertractos sententiam rati: apud se statuere, ut nemo e suis deinceps solus aut secreto cum principe colloqueretur. Quippe, etsi non in hac vita quidem, tandem tamen post mortem anathemati omnino esse subdendum aiebant. Ad huc mutuo in ædibus suis et principiū aliquot virorum conventus instituerunt, quorum omnium ignarus imperator, Euthymium Novarum Patrarum episcopum secreto de hac controversia percontatur, banque cum illo agitare se velle questionem ait. At in labia occludens silebat. Exq;hirente autem imperatore causam silentii, tum respondens ille rem omnem explicituit. Ex quibus non modice commotus princeps iraque successus, quod alias solitus non erat, utpote qui cum animi constantia et præter iracundiam quælibet ageret, comm natur eum de excelsiori loco præcipitein se daturum, si qui sanam de Deo doctrinam perverserent, sibi eam criminis ducerent. Sed ut intelligatis, inquit, mutata primum voce, quales vos et quomodo de Deo sentientes probra mihi ingeritis (ego autem injuriam transmitto, ne rigidiores faciōre veræ rectæque doctrinæ officere videar: bonorum enim operum cum pravis similitudo ad animos etiam, unde utraque proveniunt, pari labore aspergendas **255** sufficit), agile, arma induite, ut mecum tandem solo contra vos venturo, non manuum vi, sed rationum et argumentorum pondere, depugnare possitis. Nolo enim victus vincere; et testis mihi est hæc actio. Manifesta quippe affectus injuria, ut vides, ab ultione abstineo. Minime autem opçtinerat vos ea in angulis proferre. Quis enim vos ad id coegerit? aut quis libertatem abstulit? quando ego sedens pro tribunali dicendi facultatem denegavi? quid inde ego lucri referam, si ineptam ac insulsam opinionem defendero? igitur ut non pudeat, quod non satis eruditæ lingue animique existain, quod iam multis vestrum accidit (licet

A ρὺν ἀνιείς. Ο μὲν οὖν οὐτας δεξιότητι φύσεις, ὅπερ ἐλέγομεν, πολλοὺς τῶν ἐντυχχνόντων ἐς γνώμην μετεῖθει τὴν ἑαυτοῦ. Τὸ γὰρ πρότερον οὐδεὶς ἦν δοτει, οὐχὶ τῆς ἀντικειμένης αὐτῷ μορφας ἦν, ὅτι μὴ Λουκᾶς δ τηνιάδε τοις ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστὼς δ; καὶ αὐτὸς οὐδεμὴ παρρήσιαζεσθαι ἔτι ἐπλιμα, καὶ διακόνων οὐ πλείους τῶν ἔξ. Οἱ δὲ δὴ ἄλλοι ἀπαντεῖς, ὡς ἐκ τῆς ἰδιᾳ τῷ βασιλεῖ κατινωνίας πολλοὺς τοῦ κατ' αὐτοὺς ἀποθέσονταις ἑώρων χοροῦ, οἴηθεταις τῷ διαφόρῳ τῆς νοήσεως καὶ τῷ τῆς γλώττης εὐστρόφῳ ἐν ταῖς Ἰδιαζούσαις τοὺς πολλοὺς αὐτῶν εἰς ἑαυτὸν ἐφέλκεσθαις συνυσσούσαις, ἐστησαν παρ' ἑαυτοῖς, μηχεῖτι μηδένα κατά μόνας καὶ ἐν παραβούστῳ τῷ βασιλεῖ ἐντεύξονται αὐτῶν. Ε Καὶ γὰρ μὴ νῦν, ἀλλ' ὅψῃ καὶ μετὰ ἀποθέσιν ἀναθέματι πάντας ὑποθίθεσται, »Ἐλεγον, συνελεύσεις ἐξ τε ἀλλήλων καὶ δὴ καὶ ὑπερεχόντων τινῶν ποιούμενοι οἰκιζεις. « Ήν οὐδὲν ἔτι συνιδῶν διασιλεὺς Εὐθύμιον (20) πο ε τῶν Νέων Πατρῶν ἀρχιερέα ἰδιᾳ καλέσας, ἀνεπινόντεο τῶν εἰρημένων γυμνάζειν τε σὸν αὐτῷ τὸν δόξαν ἥθελεν. Ο δὲ μερικῶς τὰ χελη οἰγῇ ἴστατο. Τοῦ βασιλέως δὲ τὴν αἰτίαν ἐρομένου τῆς σωτῆς, τὸν πάντα λόγον ὑπολαβὼν ἐκεῖνος διεξῆ. Θυμῆνας οὖν ἐπὶ τούτοις, καίτοι οὐ πρότερον εἰθισμένον αὐτῷ τούτῳ (δ τὸ γὰρ ἀν πράττοις σὸν εὐσταθεῖσα καὶ ἀκροχολίας [P. 149] ἐπραττεν ἔξω), ἡπελήσεις κατὰ χρημανοῦ τούτον ὡθήσαι, εἰ γε αὐτὸς τὴν ὑγιὴν περὶ Θεοῦ διαστρέφοντες δόξαν αὐτῷ ταῦτα ἐπικαλούσιν. « Ἀλλ' ἵνα, ἐφη μεταβαλών, γνώσεσθε πρώτον οἰτινες δητεις καὶ ὅπω; ποτὲ περὶ Θεοῦ φρονοῦντες σχώματά τε ἐπιρίπτετε κάμοι (ἀνέχομαι δὲ ὑβριζόμενος, ὡς μὴ δόξαν δρθῆν αὐθεκάστῳ (21) διαβάλλομει πράξαι. Αἱ γὰρ πρὸς τὰ φυῖα τῶν ἀγαθῶν ἔργων δμοιτήτες ικαναὶ καὶ τὰς γνώμας ταυτίζειν, ἐξ ὧν ἐκάτερα προσέρχονται), ἀνθοπλίσασθε τοίνυν δπως μοι μόνῳ τῶν ἀπέναντων ἀπεναντίας ὅμιλη ἥζονται συμπλαχήσονται λοιπὸν δυνηθῆτε, οὐ βίζ χειρῶν, ἀλλ' ἐνεργειᾳ λόγων. Μισεῖται γάρ μοι νικᾶν δτωμένῳ, καὶ μάρτυς ἡ πράξεις ἥδε. Σαφέστατα γάρ περιυδρισμένος, ὕσπερ ὄφες. ἐπέχω τὴν διμωναν· καίτοι ἔδει μὴ ἐν γωνίαις ὑμᾶς ταῦτα διασύρειν. Τίς γὰρ ὑμᾶς καὶ ἐδιάσατο; ή τίς τὴν πτέρησαν ἀφέλει; πότε μοι πρὸς τοῦ βήματος ἀπεώσθητε λεγοντες; τί κερδῶν ἀντὸς, δόξῃ παρίσταμαι ἀλλοκότῳ; «Αρα ὡς μὴ τὴν περὶ λόγους μοι δόξαν αἰχνῶν, ὅπερ ἡδη πολλοὶ τῶν καθ' ὑμᾶς ἐπανον (καὶ μήν οὐδέποτε τηλικαῦτα ἐπήγγειλμα) λείπεται πάντως; ἵνα μὴ περὶ Θεοῦ δόξαν καταπροῦ. Εἰ δέ τις μεταδεδάξαι με σχολὴ τὴν γνώμην, συμφώνως Γραφαῖς λαλῶν ταῖς λεραῖς, οὐδεμία μοι πάντας αἰτιῶντας ἐπ' ἐκεῖνα μεταθέσθαι· ἐν δὲ μόνον τούτῳ τετηρηθειστο; Θεδ.; Υπὲρ τούτου γάρ μυριάζεις

B

D

Du Cangii notæ.

(20) [P. 483] *Eὐθύμιος*. Intersuit Euthymius iste Novarum Patrarum episcopus synodo, que an. Ch. 1166 celebrata fuit contra Demetrium Lampenum. Vide eumdem Allatum.

(21) Αὐθεκάστῳ. Editio Tolliana præfert αὐθεκάστῳ. An legendum ἀντικαίνω? est enim ἀντικαίνων Hesychio τισόκανον, an vero αὐθεκάστῳ,

quam vocem idem Hesychius ἀκριβῆ, αὐστηρὸν τῷ λόγῳ, ἐλευθέρων, ἀξιόπιστον, etc. interpretatur? sic hic notio ista non omnino quadrat. Mallem igitur ἀντικαίνων reponere, hancque periodum sic interpretari: Ego autem injuria nissi hard aggere patior, ne actione similiter rectæque doctrinæ officere videar.

αὐτῆς ὑπερβάντων ὑπενέγκω. » Ταῦτα μὲν τῇδε **A** ejusmodi nunquam professus sim), superest omnino, ἐγχρήσαν, ἡμερῶν δὲ ὀλίγων ὑστερού βίθους τε, δοιαὶ τε περὶ τούτων τρανοῦται, ἐκδιμίζει συχνάς καὶ πολλὰς τοῖς ἀλλοῖς ὑμοφρόνησάν τε καὶ τὸν βασιλέα τῆς τῶν Γραφῶν μᾶλλον ἔντειναι ὠμολόγουν διανοίας. Τῷ γε μὴν Λουκᾶ ἐγχάριπανόν τε περιφανῶς καὶ σκάμψατα προσῆγον, δι' ἀ τοῦ θρόνου κατασκῆν ἐπαδοῦντο τὸν ἀνθρώπον, τίνος ἀμαθῶς τοῖς πράγμασιν ἐφιστάντες εἰδότες. Τῆς Λουκᾶ γάρ ηττήσθαι ὁμολογήσαντες γνώμης, διὶ καὶ τῆς βασιλέως πολλῷ πρότερον, ἀλλοιμοὶ τε αὐτοῖς ἐς τὴν θρησκείαν γεγονότες, οἱ δὲ ἐγκλημάτων ἐπέρων ἄγραφον τοῦτον. 'Ἐφ' οἵς οἵμαι καὶ βισιλεὺς αὐτῶν καταγωνὸς οὖν ἐπιπαθεῖ τινι λογισμῷ **B** τῷ Λουκᾶ ἐπιφυμέσθων. » Άλλα τοῦτο μὲν, Ἱρη, τέων ἀποκείσθω ὅπηνίκα δὲ τέλος; Εξει τὸ τῶν παρόντων, βασινοθήσεται καὶ ταῦτα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐπιθήσομεν τὸ προσῆχον· ἢ ἐφ' οἵς ἀποκρουθίνεται ἐκύρουν ἡδη τὰ διδογμένα. Βασιλέως δὲ ὑπεσημήνατο τούτοις· καὶ τὸ λοιπὸν λίθοις ἐγκαλαφάμενοι τὴν γραπτὴν ἐπὶ τοῦ Σφράγας λεπτοτερῆ [P. 150] εἰσίντε φέροντες ἴστησαν. Καὶ τέλος; ἡδη ἔπειτα τὰ τῆς ηττήσθεως. 'Ἔγὼ δ' ἐκεῖνο περὶ τῶν τοιύτων ἀεὶ φρονῶν διατετέλεκα, διὶ δὴ φύσιν Θεοῦ παλυκραγμονέν ἀνθρώπῳ γε δοὺς οἴκουν ἀνέγκλητων. 'Ο γε μὴν θαυμάζειν ἔχω τῷ αὐτοκράτορι τούτῳ αὐτίκα μοι λελέξεται. Συζητοῦντει ποτε περὶ τούτων αὐτῷ (ἐπὶ δὲ καὶ γάρ οὐν αὐτῶν παρετέτατο κύκλους τὰ τῆς ἀμφισθήσεως.) τῶν τοις περὶ τὴν βασιλικὴν ἀμφιτονούμενων ἐγένετο ἐστίαν, ἀγγέλλων οὖν αὐτῷ ἡσυχῇ, ἡμιλωκέναι τὴν βασιλίδα, εἴτα καὶ διὰ δρόν. 'Ο δὲ οὖν δύον ἐν σχήματι τὸ πάθος ἐπιδειξάμενος καθήστω προσανέχων τοῖς λεγομένοις. 'Ἐπειδὴ τέλος ἡδη είχε τὰ τῆς τηνικάδε ηττήσθεως, δρθιος ἀναστὰς φίπτει πάρει τοὺς τῶν λεπτῶν πόδας ἀσυτόν, καὶ εἰ 'Ἄρτι μοι, Ἱρη, πατέρες λεπτοί, λόγος ἐκ τῆς γυναικωνίτιδας; δι.θεν, ἐκτετρῶσθαι παιδάς μοι λέγων ἀρρένα, μεγίστην ἐλπίδα έμοις γε. 'Άλλ' αἰτοῦμας δὴ τὴν ὀμετέραν ἀγιάτητα, πέμψατε τινα πρόδης Θεὸν ἱετηρίαν, πέμψατε, ἀντειβαλῶ. Καὶ μὲν οὐκ ὀρθῶς ἦντε περὶ τούτον δὴ τὸν λεπτὸν ἐκονισάμην ἀγώνα, μηδέτι μηδὲ εἰσέπειτα μοι τελεσφορθείη σπέρμα γάνους ἐκατέρου μηδὲν, μηδὲ διαβάλην ἐλπίδων τῶν **C** ἰμαυτοῦ· εἰ δὲ ἀρεστὰ Θεῷ τὰ τῆς ἡμῆς γνώμης οἰστιν, οὐκ εἰς μακράν μοι τὴν ἐλπίδα παρέξειτο ταῦτην. » 'Ο μὲν τοσαῦτα εἰπών ἀνίστατο γῆθεν, οἱ δὲ οὐδὲ γόνου κλεθεὶς ἐκαστος οὖν δάκρυσι Θεὸν ἐπεκάλουν. Τότε μὲν οὖν ἐπὶ τοιούτοις ἀπηλλάγγησαν. Οὐπω δὲ χρόνος; ἐξῆκε συχνός, καὶ τεκνοὶ παῖδα (92) βασιλεῖς, γλύκυμα Χεριτῶν, φύσεως ἀνθρός. 'Άλλα τούτον μὲν δοποῖς τίς ἀστιν ίδειν δὲ λόγος ἐν διοντει διαγράψει μοι, τὰ δὲ τῶν ἀγώνων ἐκείνων ἐν τούτοις ἐτελεύτα. Λουκᾶς δὲ, ἐπειδὴ μηδὲν δτ: καὶ λέ-

Du Cangii note.

(92) Καὶ τεκνοῦ παιδα. Natus est Alexius Mancius F. an. 1167, si Alberico s̄des, vel potius

10 die Sept. an. 1170, ut est apud Codinum ac Orig. Cp. Vido stemma Comnen.

perator, Gratiarum imaginem, florem naturae. Sed quali fuerit is forma congruenti loco pluribus exsequemur. Et in his sine habuere ejusmodi quæstiones. Lucas autem, cum nihil gravioris momenti ei ab aliis versariis objiceretur, in sede rursum permanuit. At Joannes, Corcyraeum episcopus, et monachus alius, cognomento Irenicus, in priori sunt, aliqui insuper ex ecclesiasticis catalogis

3. Inter Hungarorum rex, ruptis rursum sociis, Dionysium quemadmodum ex aula primatibus, virum qui multis iam in bellis inclinuerat, eum ingenti exercitu ad Sirmium iterum occupandum mittit. Quod si uul atque perceperet Romani duces, quid in eo rerum statu esset agendum deliberant. Sed non in Romanorum commodum processit ejusmodi consilium, utpote in id intentis consiliariis, ut alius alium deciperet: utroque in primis Michaelis, **258** Gabra nimurum, qui dux erat regionis, et Brana, qui et ipse exercitiu præserat, utroque belli cupidissimo: verum prævaluit Brauas. Cum igitur Dionysium noctu adoriri vellent, quandoquidem ita inter se decreverant, matis inde castris cum omnibus viribus ulterius sunt progressi. Ubi ad eum pervenere locum, in quo sua Dionysius castra posuerat, nullumque omnino in iis invenerere exercitum, tum eos occupavit pavor. Si quid enim aliud, locus desertus et incognitus in hostium solo ad communovendos militum animos plurimum valeat. Nihilo minus iter agebant, eorum subinde observantes vestigia: et forte consecrissent quidpiam, si maturius adorii fuissent Hungaros. Tum enim clara jam luce, ut id illi advertere, equis qui in pascuis erant in castra abactis, et cæteris qui ante tentoria stare de more solent consensim, in turmas ordinabantur: mox ut Romanos negligenter et incomposito ferri vident (plurimi enim ex iis, dum Hungaros, qui equos in castra agebant, adoriantur, sese hue illuc effuderant), illos invadunt, fusisque iis cæteros, qui Romanam phalanget a tergo sequebantur, propulere etiam. Quibus percussi Romani receptum primo cogitarunt, ac deinde longe maiorem viso iustare exercitum, q[uo]d in fugam seso conjectere. Veritatem enim aut cognoscere, aut dijudicare iis in momentis pauci admodum mortales sciunt. Protinus **259** itaque omnibus discedentibus, aliquaudiu cum signis, et paucis ex suis, restitire dux uterque, aliquot adhuc secum permansuros Romanos rati. Sed ubi nemo usquam cum iis stetit, terga et ipsi tandem dederunt. Branias quidem conuersus unum de hostibus basta percussit; alter autem fuga evasit. Tum sane quod in consilio prius inter eos dissidium intercesserat innolut; postquam enim fugientem Gabram iterum assecutus est Branias, irridens ac illudens: « Num, inquit, vidisti, o Sebaste, ut iterum restiteris?

Du Cangii notæ.

(23) Διορύσιον τιτα. Dionysii meminit Nicetas non semel, dum bella Hungarica exequitur. Sed de illo silent Hungarici scriptores.

A you δέξιον πρ ζ τῶν κατεγορούντων αὐτῷ προσετερίζετο, ἐπὶ τὸν θρόνου ἔμενεν αὐθις. Ιούλινης δὲ τὴν Κερκυραῖαν λαχών καὶ μοναχῶν τις δι νέπεκάλουν Εἰρηνικὸν, τῇ προσέρρᾳ ἐπιμελαντες δέξιον άναθματι ὑποβέβλητο, ἀλλοι τε ἔξῆς τῶν ἔκκλησαστον ἔξω: ραχίσθησαν καταλόγων. sententia persistentes, excommunicacioni sulcidii deleti.

τ: 'Ο δέ τῶν Οὖννων ἥξε τὰ καθεστῶτα πάλιν κινήσας Διονύσιον τινα (23) τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιφανῶν, ἀνδρα πολέμων πολλῶν ἔμπειρον, στρατεύματι μεγάλῳ Σιρμίου καὶ πάλιν ἀντιποιηθῆναι ἐπεμφεν. 'Ο πυθόμενοι οἱ τῶν Ψωμαίων στρατηγοί: βουλευτέα σφίσι περὶ τούτου ἐποίουν [Ι. ἐνόσου]. Προσδιαινε μὲν τὰ τῆς βουλῆς, οὐκ ἐπὶ τὸ Ψωμαῖο: εἰς δυνοῖσον, δρώντων τῶν βουλευτῶν, ἀλλ' ὡς διν τις παραλογισατο τὸν ἔτερον, μάλιστα μέντοι διμφω τῷ Μ:χατλ, δὲ τε Γαβρᾶς ἐπεκέκλητο δοὺξ τῆς τῆς χώρας τελῶν, καὶ ὁ Βρανδς στρατεύματος ἰδίᾳ κατάρχων καὶ αὐτὸς, ἀμφοτέρω μὲν πολεμικωτάτω, ἀλλ' ὁ Β: ανᾶς ἐκράτει μᾶλλον. Βουλευομένοις τοῖνυν ἐπειδή περ ἐδόκει νύκτωρ ἐπιθέσθαι Διονύσιῳ [Ρ. 15], δραντες παντρατει πρόσω έχωρουν. Γεγονότες δὲ ἐνθα Διονύσιον στρατοπεδεύσθαι συνέβαινεν, ἐπειδή πεντάπασιν ἀνδρῶν ἔρημον τὸ στρατόπεδον εὔρον, ὑποδιαιτήσιν ἤρεχντο. Ικενὸν γάρ εἰπερ τις χώρας ἔρημος: καὶ ἀθῆντος διατριβὴ θυγῆν ἐπὶ πολεμίας καταστεῖται στρατιωτικήν. Ἰχνοτοποῦντες δὲ δύμας ἐπορύσσοντε, καὶ τάχα ἀν τι καὶ ἐπράξαν, εἰ γε πρωιάτερὸν τοῖς Οὖννοις ἐπέδεντο. Τότε δὲ ἐπει δημέρα ἥδη διαφανῶς ἦν, αἰσθόμενοι Οὖννοι τούς: τε ἐποπούς εἰσελαύνειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤρεχντο (ἐπύγχανον γάρ ἐπὶ νομῆν ἀναβάντες;) καὶ τοῖς πρὸ τῶν σκηνῶν ἐξ Εθου; δεὶ ἐστῶτιν ἐπιβαλνούντες φυλαγγῆδην ἐτάτεοντο, Ψωμαίους τε σὺν ἀκοσμίᾳ πολλῇ φερομένους ἰδύντες (τοῖς γάρ τὴν ἵππον ἐλαύνουσιν ἐπιθέμενοι Οὖννοις οἱ πλείους ἐσκεδάσθησαν) ἐπῆλασάν τε αὐτοῖς καὶ τρεψάμενοι εἰ; τοὺς κατέπιν ίόντας τῆς Ψωμαίης φάλαγγος συνελάσαι έπιχυσαν. Ἐφ' οἷς συνταραχθέντες ἐκένοις ἐς ὑπαγωγὴν Εκλίναν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἀντὶ κράτος Ψωμαίοις ἐξεγον, οἰθέντες πολλῷ πλείονα τῆς δρωμένης ἐπιθέσθαι σφίσι στρατεῖς. Τὴν γάρ τοῦ ἀληθοῦς γνῶμέν τε καὶ διάκρισιν κομιδὴ δλίγοις ἀνθρώπων ἐν τοῖς τόποις; ἔστιν εὑρεῖν. 'Οθεν καὶ ταχὺ πάντων ἀπαγορευσάντων μέχρι μέν τινος: ἔστατον ἀμφοτέρω τῶν στρατηγῶν σὺν τοῖς στρατεύμασι καὶ δλίγοις τῶν ἀμφ' αὐτοὺς οἰομένων ἐπισυστήσασθαι αὐτὸν Ψωμαίων τινάς· ὡς, δὲ οὐδεὶς οὐδικρίθεν συνίσταται τούτοις, νῦντα λοιπὸν ἔδοσαν καὶ αὐτοῖς. 'Αλλ' δὲ μὲν Βρανδς μεταξὺ ἐπιστραφεῖς τῶν τινα πολεμίων δόρατι ἐπαισεν, ἀτερος δὲ ἀπῆσε. 'Οτε δὴ κατεψαντος ἔγνωστο τὰ τῆς ἐν βουλῇ πρότερον αὐτοῖς διαφοράς. 'Ο γάρ τοι Βρανδ; (24) ἐπειδή φεύγοντις αὐθις συνέμιεις τῷ Γαβρῷ, ἐπιτωθάξων μάλα καὶ

(24) Ο γάρ τοι Βρανδ. τινε Nicetam, I. iv, n. 5.

ινδιάθρυπτος; « Αρα, έφη, συνεδάλου με, ω σεβα-
στέ, δικαίωσις τοῖς πολεμίοις ἀντικατέστην, ἀπὸ
δόρας τε αὐτοῖς προστένθην; » Τοῦ δὲ καταρή-
σινος, « Άλλ' ἔγωγε, εἶπεν, οὐ μά την βασιλέως
εἰδὼν σε κεφαλήν (25) διτι μή ἔπιντα. » Οὕτως οἱ
νῦν Ῥωμαῖοι οὐκέτι τῷ κοινῇ συμφέροντι οὐδὲν
κεραμάτευται ἕκαστος, ἀλλ' ὡς δινεὶς καλὸς
καὶ ἀγαθὸς εἶναι δόξῃ, πάντα ἀναδέχεται πόνον.
Οὗνοι δὲ κατὰ νότου διώχνοντες οὐ σφόδρα πολλοὺς
Ῥωμαίων ἔκτειναν, εἰδον δὲ καὶ οὐ συχνούς. Δειλίᾳ
πάριτον πολλῆς εἰχοντο. Τεκμηρώσαστο δ' ἀν τις
ικεύθεν. Τῶν γάρ τις ἐκ πεζικῶν καταλόγων φυ-
γῆς δύρι καὶ ἐπὶ Ζεύγμην ἥλθε, πρής οὐδενὸς Ῥω-
μαίων κατατρόφεις. Οὕτω σχολῆς τὴν ἔδω ἐποιούντο.
Οὐεδὴ πρὸς δύοκον ἐπέδρα τὸ πραχθὲν ἐννοησάμενος
Διονύσιος ὅλη γε τῶν πεπτωκότων συναγαγὼν σύμπατα
ρῦν ἐπ' αὐτὸν ὅτι πλεῖστον ἥγειρε τῷ τοῦ χώματος;
μηδέτε καὶ τὰ νεκρέματα συμμετρεῖσθαι διχ-
νηδεῖς [P. 152] Ταῦτα μὲν οὖν οὐτω συνηγένθη
τείσθαι, βασιλεὺς δὲ ἐσφάδαξ μὲν διὰ ταῦτα καὶ
θελεὶς αὐτὸς καὶ κάλιν ἐπὶ Οὐννικῆς ἴεναι, ἐκ-
βαίνεις δὲ μᾶλλον τῆς Ῥωμαίων ισχύος ποιεῖσθαι θέ-
λων αὐτοῖς, τοιάδε τινὰ ἔνενδει. Ἀλέξιον μὲν, φῆμι
θυγατέρα ἡγγύα, στρατεύμασιν δύμα πολλοῖς, ὃν
Ἀλέξιος ἦρχεν δε πρωτοστράτῳ ἐτύγχανεν διν,
ἴτι τὸν Ἰστρὸν ἐπειπτα δόκησιν ἐμποτίσσοντα Οὐν-
νικής ὡς ἐκ τῶν συνήθων καὶ πάλιν αὐτοῖς ἐπιτεθῆ-
σσαι χωρίων. Λέοντα δὲ τινὰ Βατάτην ἐπέκλησεν
τείρωθεν στράτευμα ἐπαγόμενον διλλο το συγνῦν καὶ
θῇ καὶ Βλάγων πολὺν διμέλον, οἱ τῶν ἐξ Ἰταλίας (26)
ἐποιοι πάλαι εἶναι λέγονται, ἐκ τῶν πρὸς τῷ Εὐ-
εσπεριανούμενον πόντῳ χωρίων διμελεγενέκλευενεῖς;
τὴν Οὐννικήν, διθεν οὐδεὶς οὐδέποτε τοῦ παντὸς ἀλώνος
ἰππόρμαρπούτοις. Ἀλέξιος μὲν οὖν καὶ τὸ διλλο Ῥω-

Du Cangii notæ.

^a (25) Μὰ τὴν βασιλέως κεφαλήν. Auctor est
Xiphilinus Romanum senatum post Seiani eadem
dilectuisse, ut nulla fierent deinceps iuramenta,
tisi es imperatoris nomine conciperentur: Μῆτε
τοῖς ὄρκοις δεῖπνον τινός, πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος
κυριοθετούσας. Hinc crebræ illæ sacramentorum for-
mæ: per fortunam, per genium, per salutem principi-
ps. Elegimus S. Pantaleononis:

Μὰ τῶν θεῶν, βέλτιστα, τὴν σωτηρίαν.

per sic verit Fredericus Morellus:

Vir optime, aliam per salutem principum.

Gregorius in Vita S. Basili Junioris, n. 4: Νῆ την
ῆτας τῶν βασιλέων. Per imperatoris caput εἰλα-
μαντον Christiani. Sinod. Chalcedon. can. 30: Τὸ
εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ή εἰς τὴν οἰκελα-
υτηρίαν διμοσιά τινά. Palladius, in Hist. Lausiacæ,
1. 2 de S. Pontamiana: Ή δὲ ἀφίσαι πονήν, τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως; οὐ διό σύ
ποτε, etc. Vegetius, I. iii, c. 5 De tironibus: Ju-
nior autem per Deum — et per maiestatem imper-
atoris, quæ secundum Deum generi humano dili-
cenda est et colenda. Sed de r̄jusimodi formulis
vulendi Selenus ad Marmora Arundel. p. 147,
H Hansen. De jurejur. vel. c. 23.

(26) Οἱ τῷρες δὲ Ιταλίας. Vetus ea fuit et fere
missans opinio, Blachos seu Vlachos a Romanis
prou duxisse, et a nescio quo ejusdem gentis
facco sumpsisse originem et appellationem. Pius
pp. de Valachis: Postremo Romanis armis sub-

A hostibus, cosquē hæsta invaserim?» Illo annuebat:
« Enimvero, ait, per caput imperatoris nusquam
vidi te nisi fugientem. » Sic igitur nunc ἀτατίς
Romanorum quisque, si de communi agatur com-
mendo ac publica utilitate, egregium nihil conficit:
contra vero, ut manu strenuus fortisque omnibus
apparet, nulli labore pareat. At Hungari, qui a
tergo fugientibus instabant, paucoe e Romanis
cedidere, nec plures admodum cepere, cum essent
et ipsi pavore haud minimo conturbati: quod inde
colligere quis potest. Quidam enim ex pedestribus
nūmeris ad Zeugmen usque fuga delatus, in nullum
Romanorum incidit, adeo oscitauerunt illi iter facie-
bant. Tum quidem Dionysius in immensum atoll-
lere rem gestam cogitans, paucis in unum collectis
interemptorum cadaveribus, humum iis injecit;
aggeremque altius eduxit, fututum ratus, ut caseo-
rum inde nūmerus deprehendetur. In hunc modum
res ibi peractæ 260 sunt. At imperator ex iis non
modice indignatus, ipse iterum in Hungariam mo-
vero instituit: atque ut Romanæ fortitudinis hosti-
bus daret argumentum, id potissimum commi-
niscitur: Alexium quidem, cui desponderal filiam,
cum multis copiis, quibus Alexius protector
præfuerat, versus Istrum misit, quo Hungarisi su-
cunni faceret quasi ex consuetis rursum locis in eos
impetum esset facturus. Leonem autem Balatzem
nomine aliunde cum exercitu perinde magno, maxi-
me vero Valachorum ingenti multitudine, qui
Italorum coloni quondam suisse perhibentur, ex
locis Ponto Euxino vicinis irruptionem in Hungari-
am facere jubet, qua ex parte nemo adhuc a pri-
mis sacculis eos invaserat. Alexius itaque et reli-
quus Romanorum exercitus cum ad Istrum perve-

acti ac deleti sunt, et colonia Romanorum, qua-
duces coherceret, eo deducta duce quodam Flacco, a
quo Flaccia nūcupata. Exin longo temporis tractu
corrupto, ut sit, vocabulo Valachia dicta, et pro-
Flaccis Valachi appellant. Sed licet hanc de Va-
lachorum origine sententiam, ut fabulis iuniam
respiciat damnetque Leunclavius, illud tamen in
confesso esse debet, non extremis duntaxat nātam
sacculis, sed jam Manuele ipso imperante invaluisse.
Quod prater Cinnamum docet satis superque In-
nocentius III papa l. ii Epist., dum Joannicio Bul-
garorum et Vlachorum regi de stirpis origine quo-
dammodo adhīlandit: *Nos autem, inquit, audiu-
quod de nobili urbis Romæ prosapia progenitores
tui originem traxerint, et tu ab eis ei sanguinis
generositatem contraxeris, et sinceræ devotionis affe-
ctum, quem ad apostolicam sedem geris, quasi ha-
reditario jure, jampridem te proposuimus litteris et
nuntiis risire. Quæ quidem pontificis verba non
ad solius duntaxat Joannicium, verum ad totius
Vlachorum gentis originem referenda alibi docui-
mus. Sed et Georgius a Reycheradoff Transylva-
nus in Chorographia Moldaviae adnotat adstipulari
huius opinioni Romanum sermonem, qui adhuc
in ea gente perdurat [P. 484], licet adeo ex omni
parte corruptum, ut viz. ab homine Romano in-
telligatur. Sed de Vlachis seu Vlachia copiose et
eruditè egit Joannes Lucius libro vi De regno Dal-
mat. et Croatiae, c. 5.*

nissent metum Hungaros fecere quasi continuo. A malis stratis summae epoū τοῦ Ἰστρου γεγονότες; δέος ὑπέτεινον Οὐνούς: ὃς ἐκεῖθεν αὐτίκαι περιωθέμενοι, διβατάζης δὲ θεῖν εἰρηται προσβαλῶν ἔκειρκε τε ἀφειδῶς πάντα καὶ ἔμενεται τὰ παραπίποντα. Ἀνθρώπων τε οὖν πολὺν εἰργαστο φόνον καὶ ἀνδραποδισμὸν οὐκ ἔλασσον πεποήτε. Πρὸς δὲ καὶ ζώων ἀγέλας ἐππάντε καὶ ἄλλων παντοδακῶν ἐκεῖθεν ἐλάσας ἐπὶ βασιλέας ἤλθεν. Οὐ δέ καὶ δευτέραν ἐπειδεῖναι σφίσι θέλων πληγὴ στράτευμα καὶ πάλιν ἐπ' αὐτοὺς ἐπεμψεν ἀπιστεῖλας ἀνωθέν ποθεν ἐπὶ τοὺς προσοικοῦντας τὴν Ταυροσκυθικὴν ἐμβαλεῖν Οὐννους. Ἕγοντο τε τοῦ στρατεύματος τούτου Ἀνδρόνικός τε δὲ Λαμπαρᾶς καὶ Νικηφόρος δὲ Πετραλόφρας ἀλλοὶ τε ἵκανοι. Πάλι μέντος ἀφίστατο Ἰωάννης, οὗ πολλάκις ἡδη ἐμνήσθην, ὁ Δούκας· οὐ καὶ οὐκ εἰς μαχράν δολιχούς τινας καὶ διαεμβόλους διαιμέψαντες χώρους ἀνθρώπων τε παταγαστὸν ἔρημον διεῖδόντες γῆν ἐμβάλλουσι τῇ Οὐννικῇ, κώμας τε πολυανθρωποτάταις ἔγαν ἐντευχήσασι πολλαῖς μέρεσι τι λαφύρων περιεβάλλοντο χρῆμα καὶ ἀνθρώπων πολλοῖς ἐκτείναν, πλείστους δὲ καὶ ἡνραποδίσαντο. Μέλλοντες τε ἡδη ἐκεῖθεν ἀπειρεῖν σταυρὸν χαλκοῦ πεποιημένον ἐνταῦθα ἀναστήσαντες τοιάδε τινὰ Ἕγραψαν·

*Pannonicæ quondam numerosa hic germina stirpis
Mars et dura manus sustulit Ausoniūm;
Imperium Manuei Romæ cum diuis habebat,
Comnenum Augustæ gloria prima domus.*

A. Interea dum hæc geruntur, Austria dux Henricus eam uxore Theodora imperatoris adgnata Sardicam venit, tum ut Fredericum Alemanorum regem imperatori reconciliaret, tum etiam ut belli imlucias pro Hungaris expeteret. Fredericus enim, ut supra commenoravimus, obniente ei Manuele, non multum absfuit quia Romano privaretur principatu, Romano pontifice ut ad normam id antiquam rediret consentiente. Alia item multa minime jucunda porpessa erat, Iñfensis ei populis, quos in illum concitaverat imperator. Quapropter paulo ante eam in discrimine adhuc res ejus essent, placare volens imperatorem per legatos amicissimam ipsius expediti seque 262 belli contra Hungaros socium fore pollicitus est. Verum cum ea quæ de Imperio Romano a papa sancta fuerant convulsa essent penitus et in iritum ecclidissent: principe nimis ut Byzantii rursum maneret imperii Romanii sedes contendente, idque non admittente

D

Du Cangii notes.

(27) Ἐρδίκος. Henricus cognomento Jasomir-nott primus Austria dux Leopoldi marchionis filius, Leopoldi marchionis frater et successor, primus nuptiis uxorem duxerat Gertrudem Lotharii imp. filiam an. 1142, ut est in Chronica Australi, qua extincta alteram sibi adscivit conjugem Theodoram Comnenam, Isaacii Cyprii tyranni sororem, ut fusius a nobis in stemmate Comnenico iudeatum, an. 1156, quo Fredericus imperator Austriacum marchionatum erexit in ducatum, quod ex Sterone discimus, qui Theodoras moriem in an. 1185 conjicit. De Henrici legatione silent, nisi fallor, scriptores Germanici, quic præcessisse videtur aliam ab Henrico Leone Saxoniae duce

obitam, quam mox Cinnamus commemorat, non annis, saltem aliquot mensibus. Ab ea enim reducecum Austriacum colligimus ex Arnaldo Lubencensi, l. u. c. 3, cum Saxonicus suaminiit. Nec enim una ambos duces simul Copolim profectos probabi est, et si scriptor Iudei Orientalis ducem Austri instaurata classe prosecutum ducem Saxoniæ usq; in ipsam Hungariam tradat. De Henrico consulenti præterea auctor Vita B. Mariani abbatis Ratis. c. 6 n. 27, Cuspinianus Brunnerus l. xii, Arntus Boicor etc.; at de Bladigratzo nihil succurrat. (28) Ισχυριζομένου. Certe de transference Græcos imperatorio lato pacta inita fuisse coqitum ex iis quæ habet Gotefridus monachus

τούτο μὲν οὐ καταδεχομένου, ἐν Τρόμῳ δὲ βασιλεύειν ταῦτα ἀξιοῦντος, διὰ ταῦτα ἀναθετοῖσικας Φρεδερίκος αὐτίς τὴν δυσμένειαν ἔξεισκεν, εἰς γῆν τε τὴν Πρωσίαν εἰσβαλεῖν διανοούμενος βαρβαρικῇ τινὶ ἀπονοῖ· ἡδη καὶ διαμερίζειν αὐτὴν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔργοτο. Ἐπειδὲ τούτη βασιλείας ἀντιπράττομένου ἐπινοίας ἐπέρας ἀπέρατο; Ὡγδ, ἐπειδὴ δὲ Ἰερρίκου τούτου καὶ Βιαδιγράτου ἐπεῖδε προσβέλιν, μηχανώμενος δπως ἣν ἐν φιλίᾳ προσχήματι ἀποσχέσθαι τῶν κατ' αὐτοῦ ἑγχειρουμένων ἀναπεισάς τὸν βασιλέα αὐτὸς ἅυτω ἐξ τὸν κατὰ Πρωσίαν εὔχερως ἄποδύσται πόλεμον. Ἀλλὰ βασιλεύειν; ταῦτα ἐννοησόμενος Ἰερρίκον μὲν σὺν εὐμενεῖς εἶδεν ἄνεσιν τε ποιέον Ούννοις αἰτησαμένῳ ἐπένευε, τῶν δὲ ἀμφὶ τῷ Φρεδερίκῳ πέριτι δέδωκεν οὐδέν. Ἀλλὰ Ἰερρίκος ἐπειδὴ οἷσμα ἀναχωρῶν, ἀπειδῆπερ ἐν Παιανίᾳ ἀγένετο, Στέφανον ἀναπειθεῖ τὴν Ταυροσκυθίαν (29) διωτάμενον κόρην θυγατέρα τηναῦτον ἀγαγέσθαι. Γέγονε δὴ ταῦτα καὶ Ούννος οὐ πολλῷ ὑπερεργον Δαλματίαν αὐθίς ἀφέλεσθαι διενοθῆσαν. Ἀλλὰ τε οὖν στρατεύματα παρ' αὐτὴν ἥλθον καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τὴν ζουπάνου ἔχων ἀρχήν (βθοῦεται δὲ τοῦτο τὸν μετὰ τὸν βῆγα παρὰ τῷ θίνει δεδύνημένον) ἀλλὰ πολέμῳ μὲν τῶν τῆς περιγενέσθαις οὐδαμῇ ισχυσαν, τὸν Χαλούφην δὲ ὑπὸ χερσὸς θέμενος ἀνεχώρησαν. Οπως γε μήν Νικηφόρῳ τούτῳ συνέδη, αὐτίκα μοι λελέξεται. Ούτος στράτευμα Ούννειδον ἐπι χώρας γενέσθαι πυθόμενος, δλίγους τῆς περὶ αὐτὸν ἐπιθέμενος στρατιᾶς ἐξει: τοῦ Σπαλαθ. Ἐν φῷ δὲ τὴν πορείαν ἐτίθετο, οἱ πλεον; τῶν αὐτῷ ἐπομένων κατ' ὀλίγους ἀπορρίζοντες ἀστὶ ἐνχειρωτὸν τοῖς πολεμίοις τὸν ἀνθρωπὸν θίνετο. Περιστάντες οὖν αὐτὸν ἔργα χειρὸς ἐργασάμενον ἀδρᾶς αἰχμάλωτον ἔσχον.

ε'. Οἱ βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας ἐξ Βυζάντιον ἤλθεν, ἕαρος οὐν μείζονι ἀλλῃ παρασκευῇ κατ' αὐτῶν ἀφίκεσθαι διανοούμενος. Οὐ μέντοι καὶ ἡδυνήθη περὶ τὴν στρατεύσιμην ἐνταῦθα παραγενέσθαι δραν, τύχης ἐμποδὼν αὐτῷ χωρησάσης τινὸς, [P. 154] ήτις δποία ποτὲ δην ὁ λόγος δηλώσει. Ἐξῆται μὲν δὲ χειμῶν, ἀνακεκαθαρμένου δὲ τοῦ ἀχλωθοῦς ἐπὶ τι σωρονικὸν καθεὶς γυμνάσιον (30) ἔσω-

A papa, sed ut Romæ imperaret postulante : his rebus elatus Fredericus rursum quo adversus principem flagrabat odium palam fecit, atque in terras Romanorum irrumperet statuens barbarica quadam amentia ac stoliditate eas iam suis partiū cōoperata. Ubi ergo principe obviam eunte conficerē nihil potuit, ad alia versus consilia, legationēt hujus Henrici et Bladigrati instituit : ut hac arte sub amicitia et benevolentia prætextu a conatibus avocato imperatore facilius ad bellum Romanis inferendum sese deinceps accingeret. Sed ubi id imperatori compertum est, Henricum quidem multa comitata exceptis induciasque pro Hungariis expediti indulxit : eorum vero quae ad Fredericū spectabant nihil est exscutus. Henricus autem domum rediens cum in Hungariam pervenisset, Stephano persuasit ut remissa ac pulsa Tauroscythica puerilla filiam suam in matrimonium duceret. Quo facto Hungari non multo post occupare iterum Dalmatiam statuerunt, aliisque eo missis copiæ, et ipse etiam qui zupani dignitate inter illos fungebatur, quod nomen proximam a rege in ea gente 263 potestatem significat. Sed cum bello isto nihil essent consecuti, solo capto Chaluphe redierunt, Quomodo vero id Nicephoro acciderit, commenmorabimus. Cum ille accepisset venisse in regionem istam Hungarorum exercitum, paucis militum suorum assumptis, Spalatha egreditur : dumque iter facit, plerisque ex his qui subsequebantur sensim semper diffundentibus ac recedentibus, hand ægre ab hostibus captiū est. Circumstantes igitur illum fortia manu edentem facinora, captiuū tandem abducunt.

5. Postquam ea rescivit, princeps Byzantium venit, vere primo majori cum apparatu ipsos statuens invadere. Neque tamen opportuno militiæ tempore adesse ibi potuit, interveniente tum casu, qui qualis fuerit commemoratio. Circumacta jam hieme discussaque cœli caligine, honesto se dedit exercitio, quod ab antiquo imperatoribus corumque liberis proprium ac solemne fuit. Est vero id ejus-

Du Cangii notæ.

Pantaleon. an. 1172; imperatorem nempe Fredericum in curia seu conventu Wormatiensi conqueritur de illis qui partibus farebant Rolandi, quod coronam Romani imperii Graeco imponere vellet. Vide Joann. Palaeonidorum in Vita S. Cyrilli Carmei, II. f.

(29) Τὴν Ταυροσκυθίαν. Adeo confusa est Graecorum scriptorium in concinnandis historiis suis ratio, dum res gestas prepostero ordine, nec observata temporum et annorum regula, quæ unica sit est historiæ, enarrant, ut vix quidquam perciperemus in iis, nisi aliunde, a scriptoribus videlicet Latinis, lux affulgeret, quorum ope plerumque licet emendare Graecorum anachronismos. Scribit hoc loco Cinnamini Henricum Austriae ducem a Frederico missum esse Cpolim, dum in Hungaria inter utrumque Stephanum bellum exardestret, hoc est, an. 1172 vel proxime sequenti, si Thwrczio et Boulinio fidet: ex ea legatione

D redeuntem Henricum iter per Hungariam cepisse et suasisse Stephano juniori, ut repudiata Primislai, de quo supra egit Cinnamini, filia suam ipsius duceret, quod et peractum ait. Quod si ita se res habet, perperam auctor Chronicæ Australis Stephani Hungariæ regis nuptias cum Agnete filia Henrici ducis Austriae conjicit in an. 1165; sed neque scriptori huic et Cinnamino consentit Arnoldus Lubecensis, qui Stephani uxorem, Henrici sororem, non filiam, fuisse scribit, eamique, cum obit maritus, prægnantem existisse: Nec minus, inquit ille, alter (Henricus Austriae dux) affligebatur de tam subito regis interitū, eo quod intestatus obiit, et sororem suam viduam, prægnantem tamen et gravidam, quasi exortem regni sine herede reliquisset.

(30) Πυράστορ. Tzycanisterii ludum describit, de quo abunde ad Joinvillam diximus dissert. 8.

modi. Adolescentes aliquot æquo divisi inter se numero factam ex corio pilam magnitudine malo similem in locum quemdam ad id prius prout visum fuerit dimensum emittunt. Tum vero ad illam velluti præmium aliquod in medio positam plenis invicem habenis contendunt, singuli in dextris virgam habentes, quæ longitudine mediocri in orbiculatam quamdam latitudinem subito desinat, cuius medium chordis aliquot desicatis **264** retisque in modum inter se connexis intercipitur. Dat vero operam utraque pars ut ultra alteram antea definitam metam prior quisque pilam transmittat. Cum enim in alterutram metam reticulatis virgis pila transmittitur, id parti alteri pro victoria est. Hujusmodi quidem est ludus iste, lapsui obnoxius plane ac periculosus. Necessere quippe est ut qui in eo se exercet sese supinet continuo inque latus utrumque flectatur, ut in orbem equum circumagat et varios subinde instituat cursus totidemque motus, quot pilam facere contigerit: atque hoc se modo habet exercitium istud. Dum igitur princeps miro quodam modo in eo sese circumageret, accidit ut quo vehebatur equus in terram totus corrueret. Cumque ille subter effusus magno labore, ut se erigeret a casu isto, anniteretur, nec equum toto, ut diximus, incumbentem corpore removere posset, femur manumque, dum sub sella equestri intercipiuntur, graviter lesit: tantaque id malum constantis pertulit, ut quantumvis lethales patratur dolores, et confessim surrexerit, multis eum jam circumstantibus, et concenderit rursus equum cursusque aliquot citra laborem fecerit: donec augescere dolores percipiens ad lectum tandem sese contulit. Deinceps vero ita crevit malum, ut ex animi deliquio nihil postridie eorum qua dixerat, aut fecerat, recordaretur. Id quidem hujusmodi fuit. **265** Biduo autem post, cum convalluisse, Apameam proficisciatur: at ex itinere, nec mirum, orta nervorum distensione, tumor iterum rediit, erubique eum dolores punxere. Quapropter in urbe Selybria diebus Paschalibus transactis, ut melius se habere sensit, Philippopolim contendit: ubi cum Pannorum legis congressus, cum nihil eos sani afferre cognovisset, sed belli tantum inducias omni modo sollicitare, rebus infectis dimisit: hæque adjunxit Romanum quemdam, qui et Chaluppen repeteret, et nisi mox imperata facerent, imperatore rursum Romanorumque exercitum praesto fore minaretur. Ipse autem Sardicam progressus, copias contrahit: ubi dum moratur hæc accidere.

autοις καὶ Ῥωμαίων τινά, ἐφ' ὃ τὸν τε Χαλούφρην αἰτήσατο καὶ, εἰ μὴ τοῖς δεδηγμένοις ἀγαπῶν, γηγονώς ἔνταῦθα τὰς δυνάμεις ἥθροισεν.

6. Alexius qui protostratoris tunc dignitate fungebatur, ut saepius a me narratum est, jamdudum

A τὸν εἰθισμένον δν βασιλεῖσι καὶ παισι βασιλέων ἀνέκαθεν. Ἐστι δὲ τὸ τοιοῦτον. Νεανταὶ τινὲς εἰς διαιρεθέντες ἀλλήλοις σφαῖραν σκύτους μὲν πεποιημένην μῆλῳ διατριβῇ τὴν μέρχεσθαι εἰς γῷρόν τινα ὑπειπόντας, δεῖν δηλαδὴ συμμετρησαμένοις αὐτοῖς δόξῃ. ἐπ' αὐτήν τε οἱ δέδοντες μεταχυμῷ καρμένην ἀπὸ ρυτῆρος ἀντιθέουσιν ἀλλήλοις, δέδοντος ἐνδέξια χειρὶς δόμενος ἕκαστος συμμέτρως μὲν ἐπιμήκης, εἰς δὲ καμπήν τινα πλατεῖαν δρυας τελευτῶσαν, ἵστησαν δέ μέσον χορδαῖς τιοις χρόνῳ μὲν αὐτούσισι, ἀλλήλαις δὲ δικτυωτόν τινα ἐμπεπλεγμέναις διαλαμβάνεται τρόπον. Σπουδὴν μέντοι ἐκάτερον πεποιηται μέρος δπως διπλοὶ θάτερον προτερήσαντες μεταγάγωσι πέρας, διπλοὶ δὲ ἀρχήθεν αὐτοῖς ἀποδέδασται. Ἐπειδὴν γάρ ταὶ δέδοις εἰς διποτερονοῦν ἐπειγόμενος ὁ σφαῖρος ἀρκήσας πέρας, τοῦτο ἡ ὥκη ἐκείνῳ τῷ μέρει γίνεται. Ή μὲν παιδιά τοιάδε τις ἔστιν, διλισθρὰ πάντη καὶ κινδυνώδης. Ὑπειάζειν τε γάρ δὲ καὶ λοιχάζειν ἀνάγκη τὸν ταύτην μετιόντα, ἐν κύκλῳ τε τὸν ἱππον περιείσσειν καὶ πανταποδοὺς ποιείσθεις τοὺς δρόμους; τοσούτοις τε κινήσεων ὑπενηνέχθαι εἰδεσιν, δοσις δήπου καὶ τὴν σφαῖραν ἔμυθαίνει. Ή μὲν δὴ παιδιά τοιάδε τις ἔστι. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ πάνωσαν εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέδη τὸν ἱππον. Οὐ δὲ νέρθεν ὑπενηνέχθεις ἔκαμψε μὲν καὶ πολλὰ ἐδιάζετο τοῦ πτώματος; ἀνανέυσαι, οὐκ ἔχων δὲ δπως τὸν ἱππον διωθήσατο δόλωσαν, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεγγεγμένον, μηρόν τε καὶ χείρα τῇ ἐκ τῆς ἀφεστέρδος ἀπικήσει διετέθη κακῶς. Οὗτοι μέντοι μεγαλοβύχος ἡγεγκεν, ὡς καίτοι καιριώτατα πεπονθῶς ἀναστήνει τε ταχέως, πολλῶν δὴ περιστάντων αὐτῶν, καὶ τὸν ἱππον αὐθίς ἀναθορεὶν διαύλους τέ τινας σχολῇ ποιείσθαι ἐρήτανδν, ἔνως δὴ σφροτέρεων αἰσθόμενος τῶν ὅδυνῶν ἐπὶ τὴν κλινήν διλέθε. Τὸ δὲ ἐντέθεν οὗτοι δὴ τοῦ πάθους ἥττητο, ὡς ἐκ τῆς περιχυθεῖσης αὐτῶν τότε διθυμίας τῇ ὑστεραὶ μετείησαν τῶν τότε λελαλήμενων ἡ πεπραγμένων μηνῆν ἰσχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο, δὲ διειληθερον ἡμέραι φύων γεγονώς ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκός συντάσσεις ἐκ τῆς δόοιπορίας γεγενημένης τινὸς ὄγκος αἴσθις ἀνέβη καὶ δύναι τοῦτον ἐκέντουν συχναῖ. Καὶ δὴ ἀμφὶ πόλεις Σηλυβρίᾳ· τέκα πασχαλίους διαγαγῶν, ἐπειδὴ περιθέτεο ἐν καλλίονι γεγονώς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἐνθα δὴ πρέσσεις χρηματίσας ἐκ Παιώνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὄγκες αἴτων ἀπαγγίλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψα-

B διπλοὶ θάτεροι περιείσσεις τοσούτοις τε κινήσεων ὑπενηνέχθαι εἰδεσιν, δοσις δήπου καὶ τὴν σφαῖραν ἔμυθαίνει. Ή μὲν δὴ παιδιά τοιάδε τις ἔστι. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ πάνωσαν εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέδη τὸν ἱππον. Οὐ δὲ νέρθεν ὑπενηνέχθεις ἔκαμψε μὲν καὶ πολλὰ ἐδιάζετο τοῦ πτώματος; ἀνανέυσαι, οὐκ ἔχων δὲ δπως τὸν ἱππον διωθήσατο δόλωσαν, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεγγεγμένον, μηρόν τε καὶ χείρα τῇ ἐκ τῆς ἀφεστέρδος ἀπικήσει διετέθη κακῶς. Οὗτοι μέντοι μεγαλοβύχος ἡγεγκεν, ὡς καίτοι καιριώτατα πεπονθῶς ἀναστήνει τε ταχέως, πολλῶν δὴ περιστάντων αὐτῶν, καὶ τὸν ἱππον αὐθίς ἀναθορεὶν διαύλους τέ τινας σχολῇ ποιείσθαι ἐρήτανδν, ἔνως δὴ σφροτέρεων αἰσθόμενος τῶν ὅδυνῶν ἐπὶ τὴν κλινήν διλέθε. Τὸ δὲ ἐντέθεν οὗτοι δὴ τοῦ πάθους ἥττητο, ὡς ἐκ τῆς περιχυθεῖσης αὐτῶν τότε διθυμίας τῇ ὑστεραὶ μετείησαν τῶν τότε λελαλήμενων ἡ πεπραγμένων μηνῆν ἰσχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο, δὲ διειληθερον ἡμέραι φύων γεγονώς ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκός συντάσσεις ἐκ τῆς δόοιπορίας γεγενημένης τινὸς ὄγκος αἴσθις ἀνέβη καὶ δύναι τοῦτον ἐκέντουν συχναῖ. Καὶ δὴ ἀμφὶ πόλεις Σηλυβρίᾳ· τέκα πασχαλίους διαγαγῶν, ἐπειδὴ περιθέτεο ἐν καλλίονι γεγονώς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἐνθα δὴ πρέσσεις χρηματίσας ἐκ Παιώνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὄγκες αἴτων ἀπαγγίλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψα-

C διπλοὶ θάτεροι περιείσσεις τοσούτοις τε κινήσεων ὑπενηνέχθαι εἰδεσιν, δοσις δήπου καὶ τὴν σφαῖραν ἔμυθαίνει. Ή μὲν δὴ παιδιά τοιάδε τις ἔστι. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ πάνωσαν εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέδη τὸν ἱππον. Οὐ δὲ νέρθεν ὑπενηνέχθεις ἔκαμψε μὲν καὶ πολλὰ ἐδιάζετο τοῦ πτώματος; ἀνανέυσαι, οὐκ ἔχων δὲ δπως τὸν ἱππον διωθήσατο δόλωσαν, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεγγεγμένον, μηρόν τε καὶ χείρα τῇ ἐκ τῆς ἀφεστέρδος ἀπικήσει διετέθη κακῶς. Οὗτοι μέντοι μεγαλοβύχος ἡγεγκεν, ὡς καίτοι καιριώτατα πεπονθῶς ἀναστήνει τε ταχέως, πολλῶν δὴ περιστάντων αὐτῶν, καὶ τὸν ἱππον αὐθίς ἀναθορεὶν διαύλους τέ τινας σχολῇ ποιείσθαι ἐρήτανδν, ἔνως δὴ σφροτέρεων αἰσθόμενος τῶν ὅδυνῶν ἐπὶ τὴν κλινήν διλέθε. Τὸ δὲ ἐντέθεν οὗτοι δὴ τοῦ πάθους ἥττητο, ὡς ἐκ τῆς περιχυθεῖσης αὐτῶν τότε διθυμίας τῇ ὑστεραὶ μετείησαν τῶν τότε λελαλήμενων ἡ πεπραγμένων μηνῆν ἰσχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο, δὲ διειληθερον ἡμέραι φύων γεγονώς ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκός συντάσσεις ἐκ τῆς δόοιπορίας γεγενημένης τινὸς ὄγκος αἴσθις ἀνέβη καὶ δύναι τοῦτον ἐκέντουν συχναῖ. Καὶ δὴ ἀμφὶ πόλεις Σηλυβρίᾳ· τέκα πασχαλίους διαγαγῶν, ἐπειδὴ περιθέτεο ἐν καλλίονι γεγονώς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἐνθα δὴ πρέσσεις χρηματίσας ἐκ Παιώνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὄγκες αἴτων ἀπαγγίλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψα-

D διπλοὶ θάτεροι περιείσσεις τοσούτοις τε κινήσεων ὑπενηνέχθαι εἰδεσιν, δοσις δήπου καὶ τὴν σφαῖραν ἔμυθαίνει. Ή μὲν δὴ παιδιά τοιάδε τις ἔστι. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ πάνωσαν εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέδη τὸν ἱππον. Οὐ δὲ νέρθεν ὑπενηνέχθεις ἔκαμψε μὲν καὶ πολλὰ ἐδιάζετο τοῦ πτώματος; ἀνανέυσαι, οὐκ ἔχων δὲ δπως τὸν ἱππον διωθήσατο δόλωσαν, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεγγεγμένον, μηρόν τε καὶ χείρα τῇ ἐκ τῆς ἀφεστέρδος ἀπικήσει διετέθη κακῶς. Οὗτοι μέντοι μεγαλοβύχος ἡγεγκεν, ὡς καίτοι καιριώτατα πεπονθῶς ἀναστήνει τε ταχέως, πολλῶν δὴ περιστάντων αὐτῶν, καὶ τὸν ἱππον αὐθίς ἀναθορεὶν διαύλους τέ τινας σχολῇ ποιείσθαι ἐρήτανδν, ἔνως δὴ σφροτέρεων αἰσθόμενος τῶν ὅδυνῶν ἐπὶ τὴν κλινήν διλέθε. Τὸ δὲ ἐντέθεν οὗτοι δὴ τοῦ πάθους ἥττητο, ὡς ἐκ τῆς περιχυθεῖσης αὐτῶν τότε διθυμίας τῇ ὑστεραὶ μετείησαν τῶν τότε λελαλήμενων ἡ πεπραγμένων μηνῆν ἰσχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο, δὲ διειληθερον ἡμέραι φύων γεγονώς ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκός συντάσσεις ἐκ τῆς δόοιπορίας γεγενημένης τινὸς ὄγκος αἴσθις ἀνέβη καὶ δύναι τοῦτον ἐκέντουν συχναῖ. Καὶ δὴ ἀμφὶ πόλεις Σηλυβρίᾳ· τέκα πασχαλίους διαγαγῶν, ἐπειδὴ περιθέτεο ἐν καλλίονι γεγονώς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἐνθα δὴ πρέσσεις χρηματίσας ἐκ Παιώνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὄγκες αἴτων ἀπαγγίλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψα-

Du Gangi noīm.

(31) Ἀλέξιος. Alexium Axuchum protostratorem invidorum calunniis oppressum scribit Nicetas, L.

ώς πολλάκις μοι ἐρρήθη, διέπεν ἀρχήν, ἐκ πολλοῦ μάλιστας οὐδινες, τότε δὲ καταρανῆς γεγονώς τὴν τρίχα ἐκάρη καὶ ἐς τοὺς μοναχοὺς μεταθέμενος ἐτί τι τῶν ὄρεστέρων ἀτηχθῆ σεμνεῖων, ἀπερ ἐπὶ Στρυμόνος ἐν δρει Πατικιῷ θρύνται πλείστα. Ἐνθά δι' ικανὸν διαγαγὼν ἀπεβίω. Ἀλλ' θεν τε καὶ ἀπ' αἰτίας τίνος ἐς τοῦτο τύχης ὁ ἀνθρώπος ἥλθεν, ἡδη λίγαμεν. Οὗτος ὁ πτηνίκα τὴν ἐπὶ Κιλικίας ἀστέλλετο πρότερον, αὐτοκράτωρ ταῦ πολέμου ἐκείνου πρὸς βασιλέως ἀναδειχθεὶς, ἐπίτηδες δὲ Τιχόνιον συγγεγονώς τῷ σουλτάνῳ εἰς τε φιλίαν αὐτὸν ὑπηγάγετο καὶ τῶν εἰς τυραννίδα τεινόντων διελέξασο τούτῳ πολλὰ, γράμματά τε τὰ μὲν λαβὼν περὶ αὐτοῦ, τὰ δὲ ἀντιδόνες ἐν οἷς τὰ δεδογμένα σφίζονται, τίτος μὲν ἐπὶ Κιλικίαν ἥλθε, χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Βυζαντίον ἐπανίων, ἐπειδὴ ποτε γραφαῖς ἐπαγλασσαὶ τῶν προσατείων συντῷ δωματίων ἦδου, ἢθι τινὰ, οὔτε τινὰς Ἑλληνίους παλαιστέρας ἴνεθστο πράξεις αὐτοῖς, οὔτε μήν τὰ βασιλέως, ὅποια καὶ μᾶλλον τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἰθισταὶ, διεξῆλθεν ἔργα, δόσα ἐν ταῖς πολέμοις καὶ θηροτονίαις αὐτὸς εἰργαστο. Τοσούτοις γάρ αὐτὸν ἐμπλακῆναι συνέβη καὶ τοιεσδε φύσιν ἀντικαταστῆναι θηρίοις, δόσις οὐδένα τῶν τώποτε γεγονότων ἡκούσαμεν. Καὶ εἰ τι μὴ νόμων ἐπο φέροματα ιστορικῶν, δόπιονοῦν τι ἀρτὶ ἐκ τούτων ἐξέλθω. Ἡν μὲν περὶ τροπὰς ἡδη γειμερινάς, καὶ χιλίων κατὰ γῆς τοσαύτη ἐπεστολάστο, ὡς φάραγγας μὲν καὶ τὰς ἐν δρει σήραγγας πάσας ὑποκερύφθαται μνονούχη, ὑπερβολῇ δὲ τῇ ἐκ τοῦ φύκους μικροῦ καὶ πεπήχθαι τὰ σώματα· ἀμέλει καὶ θηρίᾳ μὲν πάντα οὐκ ἔχοντα δῆπον κρύψαιντο, τὰς λόγχας ἔξανδρύντα ἀθρόα ὑπὲρ τῆς χιλίους ἐφέροντο, πτηνῶν δὲ ἀγέλαις οὐκέτι τοῖς πειλαῖς κεχρῆσθαι δεδύνημέναι (συνεῖχε γάρ ταῦτα διάκρυσταλλος καὶ οἰλντις δεσμὸς ἐπεκάθιζεν, ὡς ἐπὶ τῶν ἱερετῶν ἔστιν θεῖον) πενταὶ λοιπῶν ἀντὶ πτηνῶν ἡσαν θηρος καὶ ἀνθρώποις ἐτοιμάστον θήραμα κείμεναι. Βασιλεὺς δὲ θηρευτόμενος ἐπὶ τι τῶν ἔφων ἔκτης χώρων, φύλακας ἡ κλῆσις, ζοτιν. Ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῖνυν γεγονότι μέγχει τι χρῆμα θηρὸς ἀπαντᾷ, -οἴσω μὲν λέοντος, οὐδὲ γάρ ἐνεγχώρει λέγειν ἡ παρδαλῆ, τοῦτο δὲ αὖ ἀφηρεῖτο τὸ μέγεθος καὶ ἡ πρὸς λεοντα [P 156] θμοιτης· ην εὖ διπλὴ τις καὶ ἐπαμφοτερίζουσι φύσις, πάρδαλις ἐν λέοντι καὶ λέων ἐν παρδάλῃ, τερπάστιον τι μίγμα ποιοτήτων, ἐν τῷ γενναϊῷ τὸ γοργόν, τὸ θυμικὸν ἐν τῷ βλοσσυρῷ, καὶ καθάπαξ πάντα δι' ἀλλήλων ἔχοντα τὰ ἀμφοῖν ίδια. Ὁ μὲν δὴ θηρ τοιοῦτος ἦν, τῶν δὲ βασιλεῖς ἐπομένων, ἐπειδὴ τοῦτον εἰδόν, ἀπερρύησαν οἱ πλείους. Ἡν γάρ οὐδὲ ίδειν τοῖς πολλοῖς ἀνεκτός. Ή; δὲ καὶ ἀγχοῦ ἡδη ἐγένετο, οὐδέις δι' οὐδὲν διατίθεται. Ἀλλὰ βασιλεὺς φευγόντων διαπήρητητο ξέρος ἐλκύσας τὸν θηρα πατάξων ἀφέρετο, πληγήν τε αὐτῷ τοῦ μετώπου κατενεγκών ἀχρις· καὶ ἐπὶ στέρνα διήλασεν. Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τοιούδε τις ἐπὶ θηροτονίαις ἐγένετο. Ἀλέξιος δὲ (ἐπάνειμι

A quidem defectionem molitus, tum vero illius convulsus resectis crinibus monachus factus est, et in monticolarum quoddam monasterium ex iis quæ ad Strymonem in monte Papicio plurima sita sunt amandatūs. Quo in loco cum annos aliquot exegisset, vita tandem concessit. Sed unde et qua de causa ad eam fortunam redactus ille fuerit, commemorabimus. Is cum in Ciliciam primum summo cum imperio bello isti ab imperatore praepositus missus esset; ad sultanum dedita opera Iconium venit, et 266 benevolentia illius conciliata de arripienda tyrannide cum eo consilia agitavit, scriptisque vicissim datis et acceptis, quæ pacta ab iis facta continebant, in Ciliciam rediit. Interjecto deinde tempore reversus Byzantium cum suburbani quamdam ex suis domum variis picturis exornare statuisset, non Græcanicas quidem veteres historias in ea depingi curavit aut præclaras imperatoris facinora, uti solent maxime qui in dignitatibus suarum constituti, vel quæ ip bellis vel inferarum cædibus illæ ediderat. Cum tot enim conflixit feris, quot neminem eorum qui unquam vixerent audivimus: et si fas est leges transgredi historicas, unum ex his exemplum producam. Sub hiemis tempus cum densa adeo in terram nix decidisset, ut ea omnes prope inontium obducerentur convalles, et immenso frigore corpora propinquum constringerentur, cunctisque animalibus ubi sese occuparent nulla supererant latibula, passim magnaque numero super nivem serebantur. Ad hæc avium greges, alia inutilibus, quas tanquam vinculum adstrinxerat glacies, ut videre est in auctiis, alarum loco pedibus ibant, feris hominibusque paratiissima præda. Exiit autem venatum princeps in regionem quamdam Orienti obversam, cui Damatrys nomen est. Cumque in hac exercitatione occuparetur, obviam 267 venit ingentis magnitudinis sera, non leo quidem; neque enim id dici sinebat pantheræ maculosa cutis: quam ipsam rursus appellationem molis granditas et similitudo leonis auferebat. Duplex erat igitur, et utrique conveniens natura, panthera in leone, et leo in panthera, portentosa quædam qualitatuum commixtio. Generositati aderat ferocitas, iracundia crudelitati, omnianque adeo, quæ diversa licet inter se, utrique propria sunt animanti. Eiusmodi igitur erat sera ista: quam simul ac viderunt qui imperatorem subsequerantur, dissugerunt plerique. Nemo quippe ferino erat, qui in eam oculos inferre, aut cum prope jam adfuit, cum illa congregari auderet. Sed imperator iis fugientibus, stricto quo succinctus erat, gladio, ad percutiendam seram accurrit, ictumque capiti illatum ad pectus uque adgegit. Talem se quidem princeps in ferarum cædibus ac venationibus gerebat. Ceterum Alexius (redeo enim unde eram digressus), his omissis, res a sultano

Du Cangii nōtō.

IV. II. 6, cuius virtutes animique et corporis præclaras dotes mire extollit. Vide stemma Comœdi.

præclare gestas, quasque adeo oportuisset silentio premi, stolido iis in ædibus ex-rata ac depicta omnium oculis exponebat. Id ubi rescivit imperator, in secreta eum colloquia assumptum sacerius a finonuit, ut ab incepto desisteret. At ille non modo obstinatus prioribus institit consiliis, sed et virum gente Latinum, præstigiatorem, inque magicis artibus mire versatum, crebro ad se vorans, eum eo familiariter conversatus est, et de secretis suis consiliis communicavit: quorum illud erat præcepitum, ut imperator in perpetuum liberis careret, atque in eum finem multa ab scelerato humine accepit **268** pharmaca, neque hisce rebus operari dare destitut miser: propter quae increpavil illum denuo imperator, et alimentum ejus redarguit. Veruni cum primo pœnitente visus esset, rursum tamen ad priorem mentem rediit. Parvo enim interlapso tempore, magum istum convenit iterum, et de iisdem rebus consuluit. Aliquando vero cum Constantino Duca congressus, qui et ipse Imperatoris ex sorore neptim uxori duxerat: « Vir optime, inquit, si tibi est animus eadem nobiscum sentire, neminem nos superaturum scito. » Sed istud quidem necdum propalam, alterum vero longe manifestius dictum illi est. Alexium Casianus cum preter decorum segniter remissee admodum bello incumbentem Hungarico adverteret, quo tempore cum Béla in Hungaria militabat, illum conueniens adhortationibus incitare ad id animum ejus voluit. At is in secretum hominem abduceus: « Quæris, ait, quamobrem a præliis ut plurimum abstineam? quia me generis nimirum humani cummaxime miseret. » Altero deinde nescio quid ad hunc sermonem reponente, hæc subjecit ille: « Quoniam delere Romanos volens princeps, imprudenter, quidquid inde accidat, eos me in atrocissima educere prælia imperat. Tu vero, si hæc tacueris, amicus nobis eris. » Ita quidem is locutus. Sed Casianus omnia hæc imperatori retulit. Et id quidem primum; istud vero quod novissime factum est, ejusmodi fuit. Plurimi e Scythis, qui auxilio Romanis venerant, cum primo de stipendiis ac præstatione multum prius **269** contendissent, tandem acquirevere. At protostrator ^{los} occulite pecunias inducit, ut se in patriam redire flangerent: nocte autem concubia, tabernaculum imperatoris frequentes adorarentur, impugnarentque. Hæc sic proposita sunt et deliberata. Cæterum famulus quidam ex iis qui in tentorio illi ministrabant, statim atque ejusmodi consilia intellexit, confessum ad Thomam eunuchum, principi hacce ætate fidissimum, properat, indicatque quod agitabatur. Is vero omnem eum sermonem principi referat, et mox ipsum quoque ei famulum sistit. Necdum etiam fidem dictis præstare voluit imperator, donec mane Scythæ nulla de causa disfluere ac recedere coepерunt; quos tamen pollicitationibus aggressus, in fide tandem retinuit. Ad Alexium vero misit, qui cum comprehendenter, statimque in vincula

A γάρ οὗτον τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμενον τούς τοῦ σουλτίνων ἀνετήλου στρατηγάς, νῆπος δὲ περὶ ἑνὸς φυλάσσειν ἔχρη ταῦτα ἐπὶ δωμάτων αὐτὸς δημοσίευων κατέ τὴν γραφήν. Ὡν αἰσθόμενος βασιλεὺς ἐν Ιδαζούσαις πολλάκις παραλημβάνων αὐτὸν διατριβαῖς παρατίθεταις προσῆγεν, διποὺς ἀνά ἀπάγγη τῶν μελετωμάνων αὐτὸν προσθυμούμενος. Ὁ δὲ τοῦ σκοποῦ καὶ πάλιν ἀπρᾶτος εἶχετο, καὶ δὴ ἀνδρα Λατίνον μὲν γένος γόντα ἐπὶ καὶ πολὺν τὰ δαιμόνια πράγματα θαμάτη συγχαλέν ώς ἐστιν διωμιλεῖτο τε αὐτῷ γνωσιώτατα καὶ ἀποθήτων ἐκοινώνει σκευμάτων. Τὰ δὲ ἦν ὅπως ἀπαύλεις ἀποιδίνων ἐς ἄλις δυστυχοῖς φάρμακά τε πρὸς τοῦ κακοδαιμονος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐλέμποντας πολλά καὶ οὐκ ἔλλητε τὰ τοιαῦτα ἐνεργο-
B λαδῶν διαταπωρος. Δι' ἀλλα τὰ πάλιν ὕπειδικέ τα αὐτὸν βασιλεὺς καὶ τὴν παράνοιαν ἔλεγχεν. Ὁ δὲ μετάμελος γεγονέναι δέξας δὲ αὐτὸς καὶ πάλιν ἦν. Ὄλιγον γάρ διάλειπὼν χρόνον προσελάμβανεν αὐτὸς τὸν δαιμονιώδη ἐκεῖνον καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνει. Κωνσταντίνῳ δῆποτε τῷ Δούκᾳ συγγεγονός, δὲς καὶ αὐτὸς βασιλέως ἐγγενεῖς ἀδελφοῦ, « Ω βελτιστοῖς, Ἐφη, εἴσοι βουλητὸν ἔσται γνώμης ἡμῶν; κοινωνήσειν μιδές, οὐκ ἀν τοῖς (Ἐφη), τοῖς, περιγενέθεαι ἡμῶν σχοῖνη. » Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐπω σφέρα καταφανὲς εἰρηται, ἔτερον δὲ πολλῷ τούτου ἐναργέστερον. Ἀλέξιόν ποτε δι Κασιανὸς, ἐπειδὴ πέρι τοῦ προσήκοντος ἀναπίποντε τούτον ἐς τὸν κατὰ Οὐννῶν πόλεμον ἔωρα δηπνήκα ξὺν τῷ Βελδί τῇ Οὐννικῆς ἐστράτευε, προτελθὼν παροργὴν αὐτὸν ἐς τούτο ἐπεχείρει. Ὁ δὲ παραλαβὼν ἵδικ τὸν ἄνθρωπον, « Πυνθάνη, Ἐφη, οὐκ ἔνεκα πολέμων χάδες ἀπέχομαι τὰ πολλά; διτὶ φειδῶν τοῦ ἄνθρωπου ποιήσῃ τοῖχω γένους παρ' ἐμαυτῷ. » Τοῦ δὲ καὶ τι πρὸς τὸν [P 157] λόγον τούτον ἐπενεγκόντος, Ἐφη ἐκεῖνος « Οτι βασιλεὺς ἐκτρίψαι θέλων τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀπροσάρτω; διπερ ἀν τοῦχη ἐπὶ μάχης αὐτὸν εἰσωθεῖν ἐκβλεύει μοι Ισχυρῶς. Σὺ δὲ, εἴ μοι τὸν λόγον τούτον τηθῆσαι, φίλος ἡμῶν έσῃ. » Ὁ μὲν τοσαῦτα εἶπεν, δὲ δι Κασιανὸς βασιλεὺς ταῦτα ἐμήνυσεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· δὲ δι τελευταῖον εἰργαστο, τοιῶνδε τι ἐγένετο. Σκυθῶν διμίος ἐπὶ συμμαχίᾳ Ῥωμαίοις ἀφικόμενοι περὶ τῶν συντάξεων πολλὰ πολυπραγμονήσαντες πρότερον, εἴτα δὴ κατέβεντο. ^D Ἀλλ' δι πρωτοστράτωρ ἵδικ τούτοις ἐνετευχῆκας χρήματιν ἀνατείθει προσποιήσασθαι μὲν εἰς ἡδη τὰ πάτερια παλινοστείν, ἐπειδὴ περὶ ἔγων τὴν επιβολὴν, σκουδῇ δὲ τὸν ἐκτομίαν θωμάδν παρελθόν, δις εύνοιστας βασιλεῖ τηνικάδε ἐτύχανεν ὃν, ἐμήνυσεν αὐτῷ τὸ σχέμα. Ὁ δὲ εἰς βασιλέα τὸν πάντα λόγον ἀναγαγὼν εἴτα παρεστήσατο αὐτῷ καὶ τὸ παιδέριον. Οὐ μήν ἔτι τοῖς λεγομένοις βασιλεὺς πιστεύειν ήθελεν, ἔως ξειθεν οἱ Σκύθαι ἀπ' αἰτίας οὐδεμιᾶς ἀποχωρεῖν ήρξαντο. Αὐτοὺς μὲν οὖν διποσχέπεσιν ὑπελθὼν ἐπισχεῖν ἡμινήθη· ἐπὶ δὲ Ἀλέξιον τοὺς αὐ-

τὸν δὴ συλληψομένους ἔτελλε, καὶ ταχὺ δεσμώτης ἦν ὁ ταλαιπωρος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ βασιλέως κελεύσαντος ἀνδρες τῶν ἦτε δέξιης παρ' αὐτὸν ἥλθον, Ἰωάννης τε ὁ Δούκας καὶ Μιχαήλ, δὲ λογοθέτης (32) ἐκείνου τοῦ χρόνου ἦν, ἀρδες δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ ἐκτομίτης Νικηφόρος τε τῶν ἐκ τοῦ Βῆλου χριτῶν (33) εἰς ὃν καὶ αὐτὸς, ἐπώνυμον Κάσπακ. Ἐκόμιζον δὲ αὐτῷ ἀγαλήματα τρία, ὃν δποτερέφ ἐπαγωνίσαθαι δύνατο ἐκάλευον ἀνειπεῖν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τούτων ἤκουε, ἀπεισέντειρεν ἑαυτὸν ὑπεδίκαζε, παρεκάλει τε ἀποθριξαμένῳ πρότερον τῶν θείων τε μιταλαβόντι μυστηρίων χρῆσθαι λοιπὸν αὐτῷ δὲ εἰς ἀν τῇ θίκῃ δοκῇ, ἐφ' οἷς οἰκτισάμενος αὐτὸν βασιλεὺς μοναχὸς ἐκείρει.

ζ. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Ἀλέξιον ἐνταῦθα τύχης ἐτελέσθησ. Βασιλεὺς δὲ (34) Οὐννικῶν στρατευμάτων ἐπὶ Σίρμιον διαβάντων δυνάμεις ἐνταῦθα ἐπεμψεγ, ὃν ἥρχον ἀλλοι τε τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ βασιλεὺς διδελφίδον; φ Κοντοστέφανος ἐπώνυμον ἔκειτο, αινεσκράτωρ τοῦ ταλέμου τοῦδε πρὸς βασιλέως καταστάς. Ἀκέσταλτο δὲ (35) αὐτῷ δπως τε τάξισθαι χρεῶν καὶ δπῃ τὸν πολέμον τόνδε διαθέσθαι, καθάπερ ἐν πίνακι ἀνεζωγράφηται. Ἀνδρόνικος οὖν ἐπὶ Σέδον διαδέξαται δηγιστα τοῦ Οὐννων ἄγεντο στρατοπέδου, τοιάδε τινὰ ἔποιει. Κατοπτῆρας μὲν καὶ σκοπόν, δοτὸν εἰδίσται, εἰ; το δὲ τῶν πολεμίων καθίεναι στράτευμα [Ρ 1δε] ηκίστα σύμφορον ἔγνω. Τῶν δὲ τινὰς Ῥωμαίων ἐκέλευε πρὸς τοῦ στρατοπέδου ἐλθόντας πειράσθαι δπω; ζωγρεῖαν τινὰ πολεμίων ἐλόντες ἀγάγοιεν. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐν χερὶ πολέμιον ἔχοντες ἴπανθλον. Ὁ δὲ ἀνεπυνθάνετο τοῦτον δπως τε δυνάμεως ἔχοντες ἐπὶ Σίρμιον ἀφίκονται Οὐννοι, καὶ τι ποτε βουλομένοις αὐτοῖς ἔστι. Πάντα τοινυν ἡς τὸ δληθὲς ἐκείνος διεῖξει. ε "Ἀρχους μὲν, ἐφη, τῆσδε τῆς στρατιᾶς ἐπειδὴ καὶ τριάκοντα τῶν παρ' ἡμῖν στρατηγούντων ἀνδρῶν, τὸ δὲ ἐφ' ἀπασι κράτος Διονύσιος ἔχει. Η γε μὲν στρατιὰ ἡς πεντεκαθέδητα τὰς πάσας ήθροισται χιλιάδες ἀνδρῶν καταφράκτων ἱππέων τοξιῶν τε καὶ πελταστῶν. Οὐτω δὲ θάρσους περιεστιν αὐτοῖς, ὡς μηδὲ τὴν πρώτην Ῥωμαίους ὑποστῆσθαι κατὰ νόον ἔχειν.» Τούτων Ἀνδρόνικος ἀκούσας αὐτὸν μὲν ἀφῆκε πορεύεσθαι Διονύσιῳ ἀγγελοῦντα ως βασιλεὺς, οδόχει φέρειν δεδυνημένος δια εἰς Ῥωμαίους ορίστι δημάρτηται, ἐγγὺς ιδού πάρεστι δίκην ἐπιθήσων τὴν δέουσαν. Τὸν δὲ Ῥω-

A miser conjectus est. Non multo post venere ad eum viri dignitatibus illustres, Joannes Ducas, et Michael qui hac etate logotheta erat, ad hanc Thomās eunuchus, et Nicephorus et ipso unass ex Veli judicibus, cognomiāe Caspax. Proposuere autem tria illi crimina, et an utri horum posset respondere, ab illo petierunt. Sed ubi ista audivit, omnium se reum confessus est: rogavique uti sibi integrum esset, positis capillis, divisiisque perceptis mysteriis, id potissimum agere, quod iudicio decernere tur. Ex quibus misericordia commotus princeps, monachum tonderi jussit.

B 270 7. Hunc fortunæ exitum res Alexii κα-
buerunt. Imperator autem, Hungarico exercitu ad Sirmium transeunte, copias eo misit, quibus pre-
suere tum alii Romani duces tum Andronicus sor-
ris quez filius, cognomento Contostephanus, bello
isti summo cum imperio præfector. Huie potissi-
mum quomodo acies instruenda foret præscriptis
et qua ratione bellum istud consciendum tanquam
in tabella delineavit. Andronicus ergo cum traje-
cisset Savum castrisque Hungarorum appropin-
quasset, talia facere instituit. Cum speculatores
quidem et exploratores, uti valgo solet fieri, in
hostium mittere exercitum haud consultum putaret,
Romanorum aliquot præmisit, qui ante castra pro-
cederent, hisque imperavit ut captivum aliquem
hostium incursione abducerent. Ibi igitur, uti
jussum fuerat, capto hoste redire. Tum vero ab
eo sciatur, cum quantis copiis ad Sirmium
accessissent Hungari et quid demum ii facere con-
stituissent. Omnia itaque nude vereque ille eaar-
rans: « Præsumit, inquit, huic exercitui septem et
triginta milites apud nos duces: sed omnibus
supremo jure imperat Dionysius. Totus vero exer-
citus quindecim ad summum bellatorum milibus
constat, partim equitum cataphractorum, partim
sagittariorum et peltastarum. Tanta vero illis inest
audacia, ut ne primum quidem illorum impetum
sustinere posse Romanos sibi persuadeant. » His
D 271 auditis dimittitur ab Andronico auctiaturus
Dionysio imperatorem, cum ferre amplius non
possit illius in Romanos delicta, præsto esse, quo
pœnam ab ipso congrua reposceret. Iude milites
arma capere jussos castris educit aciemque hac

Du Cangii notæ.

(32) [P 483] Μιχαήλ, δὲ λογοθέτης, Michael Hagiotheodoritus, cuius meminit Balsamōn in sy-
nod. Cpol. can. 4.

(33) Ἐκ τοῦ Βῆλου χριτῶν. In Catalogo officio-
rum Palatii Cp. tom. 4 Juris Græco-Roum. p. 285
quinq[ue]gesimum quartum inscribitur: « Ο χριτής
τοῦ Βῆλου. Plures simul hac functio dignitate col-
ligere est et Nicetas in Alexio Man. F. n. 17 18, in
Audron. L. II, n. 9; in Isaacio, l. II, n. 6; in Alex. I.
I, n. 2; sed et ipse Nicetas in Epigrapha Historiae
ab eo conscriptæ dicitur obiisse munus ἐφόρου καὶ
χριτοῦ τοῦ Βῆλου.

(34) Βασιλεὺς δέ. Expeditionem hanc Hunga-
ricam pluribus exequitur Nicetas, l. v, n. 1, 2
et 3.

(35) Ακέσταλτο δέ. Ita Michael Palæologus
imperat. apud Pachymerem, l. III, c. 18, ducibus
suis in bellum prouincientibus præcipiebat: Κατ
δπου προκαθίσαντες ἀν., καὶ δπως ἔμβαλοτεν, καὶ
δθεν δρμήσαντες ἀν., η ἐπ ἀρχῶν, η φανεροί, ἡμέρας
η καὶ νυκτὸς, τάττων ἐντεῦθεν τὰ πάντα, εἰ δὲ
εἶδε τὸν τόπον, κελεύων διαγράφειν τοὺς εἰδότας,
αὐτὴς καθίστα προστάττων.

ratione instruit. Scythes et maximam Persarum partem cum pance equitibus, qui basis decerant, præcedere jubet. Inde a lateribus Romanorum sequebantur phalanges, quibus præerant Coccobasilius et Philocales, prætereaque Taticius et quem Aspietem' vocabant. Horum a tergo ibant gravioris armaturæ milites sagittarii intermixti et Persarum turma gravis armaturæ. Post istos utroque a latere Josephus Bryennius et Georgius Branas' incedebant, item Demetrius ejus frater et Constantius Aspietes, vir sebasti dignitate auctus: inde Andronicus principis chartularius, cognomento Lampardas, cum delectis simul Romanis et Alemannis nec non et Persis. In postreina denique acie erat Andronicus supremus dux, cum aliis multis incliti nominis viris (quales imperatori in bellum eunti adesse semper moris est) et Italis stipendiariis, itemque Serviis, qui pone sequebantur, basis armati, et longioribus clypeis instructi. Hunc in modum ordinato exercitu Romani iter instituerunt. Ubi vero ad locum venere, in quo Dionysius occisorum militum tumulum erexerat, equis desilientes graviter ingenuere. **272** Sudemque sibi invicem obstrinxere pro coniubilibus ac consanguineis se quenque moriturum. Dionysius vero ubi advenire Romanos audiuit, fiducia quadam præsumidus, cum multa irruzione vinum bibere Hungaros jussit, et ut pocula ad Romanorum sanitatem et incolumentem propinarent. Illi surgentes confessim ea hausere, sumptisque armis, consuetum ordinem resumpsere. Mos enim semper apud eos obtinet ut præcipui optimique in prima phalange locentur. Quod jam priorem electus imperator contrario aciem modo instituere Andronico præceperat. Posquam igitur sibi invicem proximi fueru ex exercitus, iis qui in fronte slabant præcepit Andronicus ut Hungaros telis impelerent, et simul atque in se illos irruere cernerent, terga darent, non recta quidem ad Romanorum exercitum, sed oblique magis in latera ut sic utramque in partem distracti Hungari medium phalanxis locum vacuum relinquerent. Sed illi facta ab hostibus irruptione statim effusæ fugiunt usque dum ad Savum pervenerent. Persisterere vero Romanorum integræ duæ in sinistra acie cohortes quas Coccobasilius et Taticius regebant: ceteræ omnes jam inclinatae. At Demetrius Branas suis dissipatis cum octoginta relictus hostibus sese intulit, et fortissime dimicans accepto in capite letiali vulnera concidit captusque ab Hungaris in eorum castra relatus est. Frater autem illius Georgius hostium multitudine conterritus prælium conserere non agens est. **273** Sic quidem sinistra Romanorum acies in fugam inclinavit: dextra vero sinistram Hungarorum invadens omnino banc fudit. At Dionysius ubi hæc advertit, eos qui Andronicum ducenti circumstabant adoriri statuit. Sed ex suis complures conterrati ad se equitatum continuo evocarunt. Quæ ut rescivit Dionysius, timiditatem ipsis exprobaret simulque

A μαίων στρατὸν ὅπλα περιθέμενον ἔξηγος τοῦ χάρακος. Ἐτάξατο δὲ ὕδε. Σκύθας μὲν καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Περσικοῦ ἡγεῖσθαι ἐκέλευεν ἵππεῦσιν δῆμα ὀλεγοῖς οἱ σὺν τοῖς δέρραις μάχονται, ἔξη; δὲ ἐκατέρωθεν Ῥωμαίων εἴποντο φάλαγγες ὃν Κοκκοβασίλε·δὲ τις ἥρχε καὶ Φιλοχάλης, πρὸς δὲ καὶ Τατίκιος καὶ δι' Ἀσπιέτην ἐκάλουν. Κατὰ νότου δὲ αὐτοῖς ἑπλεταὶ ἐπορεύοντο ἀναμέρη τοξόταις καὶ Περσῶν φάλαγγες ὄπλοφορούσα· μετὰ δὲ τούτους ἀμφοτέρωθεν Ἰωντιφτεῖ δὲ Βρυζονίος ἐπορεύετο καὶ Ρεώργιος ὁ Βρανδες Δημήτριος, τε δὲ τούτους ὁδελφές καὶ Κιονταντίνος δὲ Ἀσπιέτης ἀνὴρ σεβαστός· ἔξης δὲ Ἀνδρόνικος δὲ χαρτούλαρίδης τε βασιλεὺς ἦν, ἐπίκλησιν Λαμπαρδές, καὶ ἐπιέκτους δῆμα Ῥωμαίοις καὶ Ἀλαμανοῖς, ἔτε δὲ καὶ Πέρσαις. Κατόπιν δὲ Ἀνδρόνικος δὲ στρατηγὸς ἐπορεύετο σὺν δλλοῖς τε πολλοῖς δύναμας ἀξιουμένος ἀνδράσιν, οἵς ζυθος δὲτ ὑπὸ βασιλεὺς πολεμοῦντει τάττεσθαι ἦν, καὶ Ἰταλοῖς τοῖς ἐκ τοῦ μισθοφορικοῦ καὶ δὴ καὶ Σερβοῖς, οἱ κατὰ νότου αὐτῷ εἰποντο δόρατά τε προβεβλημένοι καὶ ἐπιμήκεις ἀσπίδας. Οὗτοι ταξάμενοι Ῥωμαῖοι δόρη ἐκώρουν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν χῶρον ἥλθον, ξύθα Διονύσιος τὸν τύμβον ἐγείρας ἐτυχε, τῶν ἱππων ἀποδάντες ἀνύμωξάν τε θερμῶς καὶ πίστεις δλλήλοις ἰδοσαν ὑπὲρ τοῦ δμοφύλου τεθνάντας καὶ συγγενούς ἰκαστον. Διονύσιος δὲ ἐπειδὴ προσιέναι Ῥωμαίους ἐπίθετο, θάρσους ὑποπλησθεὶς σύν εἰρωνείῃ πολλῇ ἀκρατίεσθαι. Οὖντος ἐκέλευεν εἰς ὑγίειαν τὴν Ῥωμαίων προσιεμένους τὸ ἐκπαμψ. Οἱ δὲ ἀναστάτες ἐπινόν τε σπουδῇ [P. 159] καὶ ἐπὶ τοῖς δπλαις ἐγίνοντο τρόπῳ τε τῷ συνήθει ἐτάττοντο. Ἔθος γάρ αὐτοῖς ἔστιν δεῖ τοὺς ἐν σφίσι λογάδας τὴν ἐμπροσθίαν πληροῦν φάλαγγα· δὲ πάλαι βασιλεὺς εἰδὼς διάπαλιν Ἀνδρόνικῳ τὴν παράταξιν ποιεῖσθαι ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γοῦν ἐγγὺς δλλήλων ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, ἐκέλευεν Ἀνδρόνικος τοῖς ἐμπροσθίοις τῶν ταγμάτων ἐπιτοξίζεσθαι. Οὖντος. Ἐπειδὲν δὲ κατ' αὐτῶν δρμηθέντας θύσιεν, φεύγειν λοιπὸν, οὐ μέντοι κατ' εὐθὺν τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος, δλλὰ κατὰ τὰ πλάγια μᾶλλον, ὡς διαστάσας ἐπὶ θάτερα σχισθέντες Οὖντοι κενή τὴν μέσην τῆς φάλαγγος ἀπολίποιεν χώραν. Ἄλλ ἐκεῖνοι δῆμα τῇ προσδοκῇ νῦν δόντες ἐφευγον διὰ κράτος ζως ἐπὶ Σάδον ἥλθον. Ὅπηνέχθη δὲ Ῥωμαίοις τέλεον μὲν δύο τῶν ἐν ἀριστερᾷ ταγμάτων, ὃν Κοκκοβασίλεος καὶ Τατίκιος ἥρχον, τὰ λοιπὰ δὲ παρακλίνητο ήδη. Καὶ Δημήτριος μὲν ὁ Βρανδες τῶν σύν αὐτῷ ἐσκεδασμένων σύν δγδοκοντα ἀπολειφθεὶς τοῖς πολεμοῖς ξυνέμιξεν, ἡρωῖκῶς τε ἀγωνισάμενος αὐτοῦ ἐπεσε καιρίαν κατὰ τοῦ προσώπου πληγεῖς, αιχμαλωτός τε γεγονὼς εἰς τὸ Οὖντον ἀπηνέχθη στρατόπεδον. Ο δὲ γε ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πλήθους διευλαβηθεὶς οὐκ ἐθάρησε τὴν συμπλοκήν. Τὰ μὲν δὴ εὐνόμυμα τῶν κεράτων οἵτινες Ῥωμαίοις πρὸς ὑπαγωγὴν ἐκλινε, τὰ δὲ τῶν δεξιῶν τοῖς ἐν ἀριστερᾷ ἐπιθέμενα Οὖντοις ἐτρέψαντο τούτους περιφαγῶς. Διονύσιος οὖν ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε τοῖς περὶ τὸν στρατηγὸν Ἀνδρόνικον ἐπιθέσθαι διενοήθη. Ἄλλα τῶν σύν

αὐτῷ πολλοὶ ἀποδεῖλισν ἡρέζυτο, οὐδὲν καὶ ἀνεστένειν αφίσις τὴν ἐπικον. Γνοὺς δὲ Διονύσιος ὑνεδίεται μὲν τὴν ἀνανθράκαν αὗτοῖς, παρεκάλεις δὲ δύμας αὐτοῦ ἰσταθεῖς, ὃς μὴ καταφανῆ τὴν δειλίαν Ἀρματίος ποιήσωσιν. Ἀνδρόνικος δὲ δὲ λαμπαρδᾶς τὰ πρασθέμενα κατιδών δεῖταις τε μὴ τὸ σὺν τῷ Διονυσίῳ πλήθος, αὐτοῦ ἐψεύσεται τῷ στρατηγῷ, δεῖν ἔγνω Διονυσίῳ πρότερον αὐτῷ συμπλακῆναι. Ἐμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις θροῦς ἡγεμονή καὶ πάταγος ἐπειχεὶς πάντα καὶ τὰ δόρατα πρὸς ταῖς δεσπότιν ἀποκαυλίζουμενα γραμματίσκητον. Ἀρματοὶ δὲ καίτοι τῶν ὑπὸ θατέρωφ Βερανῆ τῷ Γεωργίῳ ταπετόμενων συνελθόντες αὐτοῖς ἔκαμπον δύμας. Ἀνδρόνικος τοίνυν δὲ στρατηγὸς ἐπειδὴ τούτο συνειδένειν, ὡς μὴ κατὰ κράτος καὶ τῶν σὺν τῷ λαμπαρδῷ ἡττημένων ἐπ' αὐτῷ ἡ ἀγώνισις οἰήσεται πλεσσα, συρρήγνυται τοὶς πολεμοῖς, καὶ γίνεται καρτερὰ προσβλήτη, ὡς παρὰ τὴν πρώτην Ἀρματῶν μὲν ὅγδοικοντα πεσεῖν, Βαρβάρων δὲ πολλῷ τούτων πλειστούς. Ἀλλὰ Ἀρματοὶ σὺν ἀφάτῳ τινὶ καρτερίᾳ τὸν [P. 160] ἀγῶνα ὑφίσταμενοι τέλος; ἐτρέψαντο τούτους ἀρετῇ τῇ αφετέρᾳ. Τοσούτοις μέντοι Βαρβάρων φόνος ἐγένετο, ὡς τὰς ἐνταῦθα πεδιάδας μικροῦ περιστρωθῆναι τοὶς θνητομανίῃς. Τῶν γάρ δοράτων σφίσις κλασθέντων καὶ θραύσεσθαι τῶν ξιφῶν, ταῖς κορύναις; ἥλων τοῖς κακοδαίμονις τὰς κεφαλάς. "Οτε δὴ τὸ τε σημεῖον (36) ἡρίθη, δὲ πάμμεγα τοῖς Βαρβάροις τούτοις ἐπὶ ἀμάξης ἐφέρετο, καὶ δὲ λιοντασίου ἐπιπονήσας τὸν τῆς πανοπλίζ, μῆλος ἔκεινον καὶ τρόπῳ φύπερ αὐτὸς ἔρειν οὐκ ἔχω τὸν κίνδυνον πεφευγότος. "Οσοι μέντοι Βαρβάρων διαδράμναι τέως ἰσχυσσαν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἴοντες ἥλισκοντα πρὸς τὸν Ἀρματῶν ναυτικοῦ. Ἐάλωσαν τοίνυν ζωγραῖς στρατηγῶν μὲν, οὓς αὐτοὶ ζωυπάνους καλοῦσι, πέντε, στρατιωτῶν δὲ ἀμφὶ τοὺς δικταχοσίους. Πολλοὶ δὲ ἦσαν καὶ ἐν αὐτοῖς τῶν εὖ τε γεγονότων καὶ διλῶς διαφανῶν. Ἐπεισον δὲ καὶ πλεῖσται κλιμάδες ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ. Οὐκοῦ δὲ οὐδεὶς Ἀρματῶν, δεὶς οὐ πολλῶν αὐτόχειρ ἐγένετο ἀριστεῖῶν. Πάντων γε μήν μάλιστα Ἰωάννης τε ὁ Κοντοστέφανος καὶ Ἀνδρόνικος δὲ λαμπαρδᾶς. Τάντα κατωρθωκάς δὲ Ἀρματῶν στρατεῖς, ἐπειδή περ ἄωρι τῶν νυκτῶν ἦν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνε-

A obtestatur ut ibi consistant, ne pavorem suum Romanis proderent. Andronicus autem Lampardas quae parabantur videntes, veritus ne si alio abiret Dionysii copiae Androuleum ducem opprimerent, necessarium duxit cum ipso primum Dionysio manus conserere. Cumque invicem concurrerent, sublatu continuo est clamor tumultusque passim factus: impactaque jam in clypeos hastæ frustatione discissæ decidabant in terram. Romani autem, etsi qui sub altero Brana Georgio erant jam accessissent, fatiscehant tamen. Ut id percepit dux Andronicus, ne iis qui cum Lamparda dimicabant omnino fusis ac devictis, tota in se belli moles, incumberet, cum hostibus pugnarè insiuit: adeoque atrox concitatur prælium, ut primo conflictu Romanorum quidem octoginta, Barbarorum autem multo plures ceciderint. Sed enim Romani incredibili constantia sustinentes certamen, tandem eos propria virtute in fugam verterunt. Tanta vero Barbarorum exsilit cædes, ut contexta prope occisorum cadaveribus camporum planities fuerit. Hastis namque suis in frusta concisis, fractisque 274 gladiis, miserorum capitâ clavis contundebant. Tum etiam captum in eo prælio vexillum, quod propter sui magnitudinem curru a Barbaris vehebatur, ut et Dionysii equus cum omni armatura, cum ipse vix, ac nescio qua ratione, periculum effugisset. Quotquot etiam Barbarorum fugam inire potuerunt, ubi ad flumen pervenere, a classe Romana capti sunt. Vivi ergo in manus venerunt, ex ducibus quidem, quos ipsi zupanos vocavit, quinque: milites octingenti, atque in iis complures nobili loco nati, aliquique illustres viri: aliquot autem millia in hoc prælio cecidere. Nemo fuit Romanorum, qui non fortia suapte manu ediderit facinora, præ cæteris tamen Joannes Contostephanus et Andronicus Lampardas. His strenue confessis rebus, quoniam adulata nox erat, in castra concessit. Romanus exercitus, adductis eo captivis Hungarisi, allatisque secum loriciis ad duo millia. Galeas autem et clypeos et enses, hand facile quis numerasset. Eam quidem noctem post hæc ibi transegere. At ubi illuxit, arma iterum induiti, in

Du Cangii notæ.

(36) Σημεῖον. Carrocium Hungaricum, quod describitur a Niceta l. v. n. 3: "Ην δὲ καὶ ἡ σημαῖα ἔκεινον μετέωρος, ἐπὶ τίνος ἡνεμωμένη παχέως, καὶ ὑψηλῆς τετράσιν ὑπὸ τρόχοις ἐλλομένου βοῶν ζεύγματον. Carrociorum formam, quorum usus frequens fuit in Italia, pluribus descripsit Angelus Portenarius l. v. della Felicità di Padua, c. 6, sic autem ille: Era il caroccio un carro grande con quattro ruote, sopra il quale nella parte dietro era un tribunale coperto di scarlato, o velluto rosso, perchè al caroccio, quasi a tribunale, si riduceva il capitano iusieme con li consiglieri di guerra, quando si havevano da consultare le cose ad essa guerra pertinenti. Nel mezzo del caroccio, era piantato un alto albero, nella sommità del quale era la bandiera, o standardo della città, e era tirato da quattro al meno vaia di buoi gagliardi, coperti di ricco

D drappo del colore della bandiera. Maneavasi questo carro alla guerra con l'esercito, alla cui guardia erano deputati mille e cinquecento soldati, scelti, armati di lorica e di gambiere di ferro, con alabarde egregiamente lavorate, et alquante compagnie di cavalli, la qual militia mai del caroccio si allontanava, perchè il perderlo era riputato grandissima vergogna et infamia. Describitur carroccium Florentinum a Joanne Villaneo, l. vi, c. 77, Otbonis imperat. a Willermo Britone l. ii, Philipp. Paduanum a Rolandino l. ix, c. 11 et Portenario, Mediolanense ab Alberico an. 1213, Parmense ab eodem Alberico an. 1229, Venonense ab Hieronymo d'alla Corte l. v et vi Histor. Veron., sed de carroccio plura qui volet, constat velim Laurentium Pignorres ab illo laudatos.

hostium castra ire pergunt. Verum cum ea boni-
nibus vacua invenissent, direptis iis, reversi sunt. Ita
quidem bellum adversus Hungaros constitutum est.
μὲν οὖν νύχτα ἐκείνην ἐπὶ τοιούτοις ηὔλισαντο, αὐγάζουσής δὲ ἡδη τῆς ἡμέρας τοῖς ὅπλοις ἐνδευ-
χότες εἰς τὸ τῶν Οὕνων ἀφίκοντο χαράχωμα. Ἐπειδὲ ἐνδρῶν ἔρημον εὗρον αὐτὸν, σκυλαγωγῇ-
σαντες ἀνέστρεψον. Οὐ μὲν δὴ κατὰ Οὕνων πόλεμος

8. Cæterum imperator murorum Constantinopoleos varijs in locis vetustate collapsorum curam habuit, et aquarum inopia laborante civitate aqueductus **275** omnes diligentissime purgavit. Cumque videret vetustissimos fornices, per quos olim aqua Byzantium transmittebatur, diffractos instaurare difficile esse omnino multumque ad eam rem tempus necessarium fore, loco hanc procul Byzantio, quem Petram vocant, delecto subterraneum quoddam receptaculum exstruxit, quod in media quaeram cavitate collibus utrimque ciuita oblongius jacet et multis in sese aquam ostiis recipit, quae velut e millenis canaliculis per quadam rimas ac fissuras in illud defluit; et postmodum per consuecos canales in civitatem defertur. Idem hic imperator absurdissimum morem, et qui jam prope in legem deslexerat, a Romanorum republica sustulit. Eiusmodi autem ille fuit. Victor quærendi dura necessitas, tum alia, quæ ad vitam pertinent, immutavit tum etiam pretio libertatem vendere multos adegit. Operas itaque suas locant iis qui in supremis constituti sunt honoribus etiam illustri loco nati, si fors ita ferat, viles profecto homines et proletarii. Quantum igitur malum humana avaritia est! miseris etenim istis, qui servitutem sibi comparaverant, emerantque, tanquam pretio emptis et mancipiis vobebantur: eratque triobolum forte statutum librorum hominum pretium, pactumque istud nefandum. Ad ultimum si qui onere servitutis pressi cose eximere vellent, tanquam fugitivos comprehendentes **276** eorum audaciam pœnis coerebant: erantque secundum *Æsopicam fabulam*, in qua ad leonem in spelunca segregantem accedunt animalia, ingenuorum hominum ingredientium vestigia multa admodum, excentum vero nullum. Hanc pravam consuetudinem igitur radicitus a media civitate

Α χώρησαν. ἁγοντες τοὺς τε τῶν Οὕνων αἰχμαλώτους; καὶ θώρακας; ἃς δισχιλίους, χράνη γε μῆν καὶ ἀπε-
δας καὶ ἔφη οὐδὲ ἀνάπτυξεν τὸνηθῆτι τις. Τὴν μὲν οὖν νύχτα ἐκείνην ἐπὶ τοιούτοις ηὔλισαντο, αὐγάζουσής δὲ ἡδη τῆς ἡμέρας τοῖς ὅπλοις ἐνδευ-
χότες εἰς τὸ τῶν Οὕνων ἀφίκοντο χαράχωμα. Ἐπειδὲ ἐνδρῶν ἔρημον εὗρον αὐτὸν, σκυλαγωγῇ-
σαντες ἀνέστρεψον. Οὐ μὲν δὴ κατὰ Οὕνων πόλεμος

τεττένου ἐπιμεμέλητο μέρεσι πολλοῖς ὑπὸ χρόνου κα-
μοντων, καὶ ὑδάτων ἐνδειάς κατεχούσῃς; αὐτὴν ἀν-
εκάθηρε τε σὺν ἐπιμελεῖ τοὺς δχετοὺς καὶ ἐπειδὴ τὰς παλαιότατας στοάς, αἱ τὸν δῆμον ἐπὶ Βυζάντιον
ἡγον, πάλαι πεπικούσας ἀνεγείρειν δύτεργόν τε καὶ χρόνου πολλοῦ δέσμενυν ἔγνω, σκεψάμενος περὶ τινα χῶρον οὐ πολλῷ Βυζάντιον διέχοντα, διετρα **B** (37) κατωνόμασται, δεξαρενήν τινα ὑπένομον ἐδομήσατο, ἡπερ βουνῶν ἐκατέρων ἐν κοιλάτῃ κατὰ μέσον ἰδρυμένη ἐπιμήκης στόμασι πολλοῖς; ἐπ' ἐαυτὴν καὶ δῆμον ἐπιχασκουσα δέχεται ὡς ἐκ μυρίων δχετῶν διὰ τῶν σχίσμων [καὶ] στράγγων ἐπ' αὐτὴν καταβαίνον, ἡ δὲ διὰ τῶν ἐξ Εθίους αὐθίς ὑπονόμων ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦτο προΐσταιν. Οὗτος δὲ αὐτοκράτωρ (38) καὶ ἦθος τε τῶν ἀποπτάτων με-
χροῦ καὶ εἰς νόμον τελέσαι δεῆσαν ἐκ μέσου [μέσης] τῆς Ῥωμαίων ἐποίησατο πολιτείας. Ὁποιον δὲ τοῦτο ἦν ἡδη λέγωμεν. Η τοῦ ζῆν ἀπαραιτητος τοῖς ἀνθρώποις ἀνάγκη πολλὰ τε κατὰ τὸν βίον ἐκαινοτόμησεν δῆλα καὶ δὴ καὶ μισθοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδέσθαι πολλοὺς ἀναγκάζει. Θητεύσι τοινυν τοῖς ἐν ὑπεροχῇ; τε καὶ [P. 161] ἀξιώμαστ καὶ τῶν εὑργονότων, διηνταύχη, μὴ διτε ἀγελαστ τινες καὶ ὄχλοικοι. Ὁποιον τοινυν ἦν ἀνθρωπίνη κακὸν πλεονεξία; Παραλαμβάνοντες τοὺς ἀδίλους οἱ τὴν σφῶν ἐνωνήμενοι δουλείαν δσα καὶ ἀργυρω-
νήτοις αὐτοῖς προσεφέροντο, καὶ ἦν τὸ τριώδον λει-
τως καταβαλλόμενον μισθωμα ἐλευθέρων ἀνθρώ-
πων ἀνὴ καὶ συμβολαιῶν οὐτω κακοτυχές. Διπλεῖ καὶ εἰ ποτε τῇ ἐκ τῆς θητείας ἀνδρόμενοι ἔργασίց ἀπωθεῖσθαι βουλήθειν αὐτὴν, οἱ δὲ καθάπερ δρα-
πέτες (39) συσχόντες αὐτοὺς καὶ δίκαια ἐκπειθούν τῆς τολμῆς. Καὶ ἦν τότε κατὰ τὸ Διονύπου μυθάριον, ἐν φέλειν ἐπὶ τοῦ σπηλαίου νοσεῖ καὶ ζῶα περ-
εύτων εἰσεῖσιν, ἐλευθέρων μὲν εἰσιόντων ἀνθρώπων

Du Cangii notæ.

(37) **Ος Πέρρα.* Meminit istius cisternæ Christophorus Bondelmontius in Descript. Cypoleos.

(38) *Οδρος d' αὐτοκράτωρ.* Hauserant indubie Græci pravum hunc inducendæ servitutis morem ab Occidentalibus seu Septentrionalibus potius populis, penes quos serri erant alii natura, alii facta, et alii emptione, alii redemptione, alii sua vel ulterius datione, ut est in Legibus Henrici I regis Angliae, c. 76. De postremis agit Cinnamus, de liberis scilicet hominibus, qui ad pretium participandum aut angustia rei familiaris alterius sese mancipabant dominio, operasque suas locabant, de qua servitutis specie exstat formula apud Marculsum, l. II, c. 28 et in Formulis veteribus, c. 10. Constitutiones Catalaniæ mss. inter dominos et vasallos c. 34 ex bibliotheca Thuana, fol. 62: *Licet de jure Romano homo liber non possit se facere servum alicuius per aliquam simplicem pactionem, nec etiam per confessionem factam in jure, potest tamen per con-*

D sessionem aliquis suam gravare conditionem, quia [P. 486] per pactionem interveniente scripto potest aliquis homo liber se constitutus adscriptum. Quemadmodum autem accepit pretio liberi servit servi, ita pretio redditu et soluto rursus in libertatem asserebantur, ut ex Palladio colligatur in Histor. Lausiaca, c. 83. Vide Gregorium Turicensem, l. VII, c. 45, synodus incerti loci post concilium Parisiense IV, can. 14, et concilium Vermeiriense an. 752 can. 6.

(39) *Καθάπερ δραπέτας.* Ea erat servorum conditio, ut si a dominiorum sese subduxissent adibus, ab iis a quibus recipiebantur, repeti possent continuo tanquam fugitiivi, et in servitutem denou retraherentur. Unde in manumissionum formulis, velut præcipuum libertatis argumentum id insertum legiūs, *Ut ubique, quam voluerit partem perget, tanquam si ab ingenuis parentibus suis et natura vel procreatus.*

γην καὶ μάλα πολλὰ, ἐξ ὑπων γε μήν επὶ τῇ αστῇ οὐδενός. Τὸ μὲν δὴ Εὔος οὐτω δεινὸν ἦν· βασιλεὺς δὲ πρόδρόζον ἀπὸ μάσης ἐξεσπαχέντα τῆς πολιτείας αὐτὸν βουληθεὶς γράμματα τὴν ἐλευθερίαν οἰς φύσει τὸ ἐλεύθερον ἐπεψήφιστο. Ἐλευθέρων γάρ ἄρχειν Ῥωμαίων, οὐμενοῦν ἀνδρικόδων αὐτὸς ἦθελεν. Οἱ αὐτὸς ἔτει τῆς βασιλείας (40) αὐτοῦ ἐψήφιστο τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἵεροῖς σεμνελοις πολιυπραγμασύνην ἐπάγεσθαι οὐδ' ἅντινον οὐδὲν ἐφ' αἵ δουν δῆποτε κτήσειν ἔσχον. Τὴν μέντοι δωρεὰν καὶ τόμῳ φέστηριξεν, δη τῷ χρυσῷ ἐνεστμασμένων χρυσόδουλον (41) Εὔος καλεῖν ἔστιν (cc). Οὐθὲν οὐδένα μοναχῶν θυροκοποῦντα νῦν ἔστι δικαστηρίου ἰσεῖν, δέ τις μηδὲ παρόντος ἐφ' ᾧ τις δημοσίου σφίτι δικάσατο. Τοῦτο μὲν δὴ τοιεῦτον. Νόμου δὲ πασῶν (42) τὰς πλείστας ἀκυροῦντος τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς δηλοῦνται ἡ τὸν δεσποτικὸν τι Χριστιανοὶ τελοῖτο μυστηρίων ἡ γοῦν τῶν μεγάλων τινὸς ἄγιοι μνήμη ἀνδρῶν, συνέβασεν τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ δίκαιας εἰς ἀπέραντον ἐξικνουμένας τυγχάνειν οὐδέποτε τελευτῆς. Ἐντεῦθεν ἀνθρώπων εἰδὼν ἐγώ δίκαιας καταγηράσταντας, καὶ μέντοι καὶ ἐπαποθανόντας αὐταῖς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ κακὸν θεσπίσματι νεαρῷ τῆς Ῥωμαίων ἀπελήλαται πολιτείας. Λέγει γάρ τὸ βασιλέως διάταγμα μήτε τὰς ἱεράδας παντάπασι κοινούσθαι τῶν ἡμερῶν, μήτ' αὐταῖς ἐκάστοτε ἀναβολαῖς δίκαιας ἐξ αὐτῶν παρασύρεσθαι, ἀλλ' εἶναι μὲν ἐκ τὸ παντελλές ἀπειρολογίας ἀδέκτους δικαινικῆς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἣντι θερέται τοῖς ἀνθρώπινοις εὐηγρετηκώς, τῶν δὲ διλλῶν τὰς μὲν παντάπασι δικαιόμους ἀκκειθεῖσαι, τὰς δὲ πρώτη μὲν ἀποκεκλεισθαι τοῖς δικολάδοις, δεῖην δὲ διπασαν ἀνεψήθαι καὶ ἐνγχωρεῖν εἰσενάντι τούς θελοντας. Οὗτος καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ παλαιοῦ τοῦ χρόνου κείμενον λίθον ἵερὸν (43) μεγαλοπρεπῶς

Du Cangii notæ.

(40) Οἱ αὐτὸς ἔτει τῆς βασιλείας. Supplendum anno 15. Iucidit autem annus Manuels quintus decimus in an. mundi juxta Græcos 6668, Christi 1158, indict. 6, quo emissā ejusdem Augusti novella, qua ecclesiis et monasteriis, que erant in urbe Cpolitana et vicinis urbis locis, immobilium firmam et inviolatam possessionem sancivit: quod duabus aliis præterea constitutionibus edixerat. Vide Balsamon. in synod. 7, can. 4 et 12.

(41) Χρυσόδουλον. Aurea bullia. Joan. Cantacuzenus l. iii. c. 53: Τῷ Ἀγγελῷ πρὸς τὴν Θετταλίαν ἀρχήν χρυσόδουλον ποιῶν, etc. Epistola Joannicij Bulgariorum regis in Gestis Innocentij III pp.: Subsigui autem imperium meum ad securitatem chrysobolum suum. Ita his editur, sed legendum chrysobolum. Sic porro diplowata omnia aureis bullis seu

Cornelii Tollii notæ.

(cc) Καὶ τόμῳ ἀστήριξεν, διὰ τοῦ χρυσῷ ἀστεριμασμένορ χρυσόδουλον Εὔος καλεῖσθαι. Ήλιοι περὶ τοῦ τόμου in præcedentibus; alias enim λόγον aut γράμμα dicere solent eūs zēvi scriptores. Anna Compiena, libro octavo: Καὶ παρὰ τὸν αὐτοκράτορος χρυσόδουλον λόγον ἐνεστημένον διὰ κινητάρεως, ὡς Εὔος, διὰ βασιλικῆς δεξιᾶς λαβόν. Bullæ aureas scriptum ab imperatore signatis cinnabari, ut moris est, regia manu cum accepisset. Synonyma sunt: Γραφαὶ ἐρυθραὶ, ἐρυθρὰ

A extirpare volens imperator promulgatis odicis libertatem, quibus illa a natura concessa erat, omnibus donavit. Liberis enim Romanis, noui mancipiis imperare cupiebat. Idem præterea anno imperii sui decimo quinto decrevit ut nemo deinceps sacris apud Byzantium monasteriis negotium facesseret de iis prædiis quae quoconque in loco illa possiderent. Hancque donationem confirmavit libello, qui quod aureo sigillo munitur aurea bulla vocati vulgo solet. Unde nullum hodie monachum judicum foras pulsantem videre est, utpote cum nihil adsit de quo lis intentari iis queat. Et hæc quidem sic se habet constitutio. Cum vero omnium plerique dierum lege exciperentur, quibus nimurum vei Dominica a Christianis mysteria peragebantur vel magni alicujus viri agebatur memoria, siebat ut judicia in republica in immensum prolatata nuquiam ad exitum perducerentur. Exinde vidū ego homines in litibus senescentes, iuno et immorientes iisdem. Sed pessima lex ista novo decreto in republika abolita est. Quippe imperatoris edictum neque dies festos omnino 277 ut profestos haberi statuit, neque tamen dilationibus ejusmodi trahi in infinitum iudicia: sed religiosos et rerum forensium immunes illos esse decrevit, in quibus aliquando Deus singulare in homines beneficium contulisset: eis erum alios totos festos esse, alios intercisos, ita ut nimurum horis matutinis lege agere non licet, postmeridianæ autem integræ partibus admittendis vacarent. Idem hic imperator sacrum lapideum qui jampridem Ephesi fuerat, Byzantium magnifice translatum cum ceteris sacris, quae ibi sunt monumentis depositum. Qualis autem hic fuerit lapis et quomodo in Ephesiorum terram pervenerit delinceps commemorabo. Peracto jam in cruce a Salvatore

B sigillis munita appellabant, præsertim tamen constitutiones imperatoris. Harmenopius, l. i. tit. f. §. 12: Καὶ μετὰ τούτον πόλον τῶν βασιλέων καθολικὸς μὲν ἐξέθεντο νόμους νεαρᾶς δὲ καὶ προστάξεις ἀλλοῖς καὶ χρυσόδουλος λόγους, εἰς δέον ἥγεντο, πατοτήκασιν. De aureia bullis glossographi passim et nos quædam ad Villarduum.

(42) Νόμου δὲ πασῶν. Hanc Manuels de Feris novellam edidit Balsamon in Nonioc. lit. vii, et ex eo Bonedilus, Lounelavus et Baronijs, quam ex ms. restitutus Carolus Labbeus in Observat. ad Synopsis Basilic.; emissā autem est an. mundi 6674, indict. 14, Christi nimurum 1164.

(43) Αἴθορ Ισπόρ. Vido Nicetam in Man. l. vii, c. ult.

C γράμματα τῆς βασιλικῆς χειρὸς, γράμμα ἐρυθρόγραφον, ἐρυθρόδων ἐνσημανθὲν γραμμάτιον. Ut apud Nicetam libro quarto imperii Manuels: Οὐθὲν ἐρυθρόδων ἐνσημανθὲν ἀφῆκε γραμμάτιον, ἐνάγων τοὺς κατὰ κοιλην Συριανοὺς συσχεῖν ὡς ἀντίφρονα, καὶ περὶ τὸ γένος ἀκολασταίνοντα, καὶ τοῦ φάους στερῆσαι τῶν ὄφθαλμῶν. Missaque ad Cælesyriæ toparchas aurea bullæ, mandat ut Andronicum, hominem seditionis aliquem incestum, capiant et visu privent.

mysterio, suscepit eum Mater, utque fieri assolet in lapide isto supium depositus : in eundem ipsa etiam procumbens, ut vero simile est, non medioeriter ploravit. Plentis autem lacrymæ, quæ in lapidem deciderunt, in hanc usque diem permansere indelebiles, res admiratione prorsus digna. Hoc igitur lapide accepto Mariam Magdalenum alium Romanam recta abiisse, ut coram Tiberio Cæsare Pilatum et Judæos velut injūstos Jesu intersectores accusaret : sed forte quadam in portum Ephesinum delatam isti cum loci reliquise, indeque excedentem Romanam pervenisse. Ex illo tempore usque in hodiernum diem lapis ibi persistit. Cum vero in littus Damalis esset expositus, ingenti pompa inde Byzantium translatus est. Huic enim interfuerat Romanus senatus **278** et quotquot erant ex sacerdotali ordine et monachico, Luca qui tunc temporis Ecclesiam regebat et imperatore utrique choro præcepit. Ipse etiam lapidi humerum subdidit imperator : in talibus namque etiam ultra quam necesse erat pietatem ac reverentiam exhibebat singularem ei cum summa animi demissione ejusmodi munia obibat.

9. Sub idem tempus Ägyptius, cum propemodum in Romanorum venisset potestatem, eo quem referam modo nobis clapsa est. Haec non ita pridem Romanorum parebat imperio et grave quotannis tributum dependebat. Sed cum Asia gravius afflictaretur gentisque Ismaeliæ in dies augerentur vires, capta et ipsa in Persarum Ius concessit. Verum Manuel imperator, cum multa in Oriente Romanis ruitum asseruisse, hanc quoque recuperare summo studio contendit. Itaque missis ad eas gentes legatis, ut et veterem consuetudinem et opulentia illa vesticalia, quæ nobis persolvere consueverant, in memoriam revocarent, lis præcepit : quod si ea abnuerent, tum demum nuntiarent proxime bello esse impetendos. Haec erat mens legationis. Sed enim pertinacius renuentibus Ägyptiis, classem fabricat bippagnum et bellicarum navium magno numero,

Du Cangii notæ.

(44) Τὸν ὄμορον ὁ κάστος. Vide tractatuin nostrum de Capite S. Joannis Baptiste, c. 2, n. 6.

(45) Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Graecorum in Ägyptium cum Hierosolymitanu rege Alphrico, cæterisque regni baronibus et proceribus expeditionem pluribus resert. Willielmus Tyrius, l. xx, c. 4, 14, 15, 16, 17, qui eam in annum 1169 conjicit sub finem Septemb. ut et Nicetas l. v, n. 4, 5, 6 et 7.

(dd) Οστις δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ θερ εἰς Ἐγερών. Idem fere Nicetas, ubi de Manuele nostro mortuo et jani sepulcro inquit: *Lapis eum tegit nigricans et næstum. Apud quid præ se ferens, qui in septem vertices aspergit. Non procul inde basi impositus adoratur lapis purpureus, viri magnitudine, qui ante fuit Ephesi; et is esse dicitur, in quo Christus de cruce sublatus, et fasciis involutus,*

A δ; Βυζάντιον [P. 102] ἀγαγὼν τοῖς τῇδε λοιποῖς ἀκέδωκεν ἀγλοῖς. Οστις δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ διεν εἰς Ἐφεσίων (dd) ἦλθε, τὴν γῆν, ὁ λόγος ἔξῆς διγρήθεται. Τέλος δηδη τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν εἶχε τῷ Σωτῆρι μυστήριον, καὶ παραλαβοῦσα τοῦτον ἡ Μήτηρ ἀνέκλινε τε ὑππιον, ὡς νόμος, ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦδε καὶ ἐπιπεσσοῦσα βύθιον ἀνόμῳσεν ὅποις εἰκός, μυρομένης δὲ τὰ δάκρυα τῷ λίθῳ πελάζοντα ἔτι καὶ νῦν ἀναπόνιττα μένουσι, πρᾶγμα τεράστιον οἰκον. Τούτον δὴ τὸν λίθον ἡ ἐκ Μαγδαλῆ, φασιν, ἀναίσθοισα Μαρία ἐπλει. Πάρμης εὐδύ ἐφ' ἥκι Καίσαρι δὲ δικιν ἐλθοῦσα Τίβεριψ Πιλάτου καὶ Ιουδαίων τῶν ἀδίκων Ἰησοῦ κατερεψ φυγευτῶν. Άλλὰ τύχη τινὶ ἐτὸν Ἐφεσίων λιμένα κατάρασα αὐτὸν μὲν ἐντούθια ἐλεπεν, ή δὲ ἐκεῖνον ἀφείσα ἐπὶ Πάρμην δινήγετο. Εἶδε τούτον δὲ ἄχρι καὶ νῦν ὁ λίθος ἐνταῦθα διετίθεται διν. Ἀχθέντα τοινυν ἐτὴν Δαμάλεως περαίαν πομπὴ τούτον ἐκ Βυζαντίου διαδέχεται λαμπρά. Επλέρου δὲ ταύτην τὸ Πάρμαλον τε γερούσιον ἀπαν καὶ δοσον ἐν ιεροπόλοις καὶ ἐν μονασταῖς ἡν, Λουκᾶ τοῦ τηγικάδε τὴν Ἐκκλησίαν θύνοντος καὶ βασις ἑως τέλους ἐκατέρου προσαρχόντων. Βασιλεὺς μέντοι καὶ τὸν ὕμον ὑπέσχε (46) τῷ λίθῳ, ἐπει τὰ γε τοιαῦτα καὶ ὑπὲρ ὧν χρή ἐμετριοφόροις καὶ τῇσα δουλοπρεπότερον αὐτοῖς προσαγόμενος.

B 6'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους (45) Αἴγυπτος ὑπὸ Πάρμαλίων ἀλλωνις κινδυνεύσασα τρόπῳ τῷ ἡρησομένῳ διεγεγονένται ἴσχυσεν. Αὕτη ὑπὸ τῶν Πάρμαλίων μὲν οὐτω πάνυ πρώην ἐτέλει ὀρχήν, μέγα δὲ τι χρῆμα δασμοῦ ταῦτη παρείχεν ἐτήσιον· ἐπει δὲ Ἄσια κακῶς ἡδη πεπόνθει καὶ τὸ Ιαμαγλιτεκδν ἐκάστοτε κατίσχει φύλον, ἥλω καὶ αὐτη καὶ Πέρσις ὑπέπεσεν. Άλλὰ βασιλεὺς Μανουὴλ πολλὰ τῶν κατὰ τὴν Εὐφαντίαν Πάρμαλος ἡδη ἀνασωσάμενος ἀντιποιηθῆναι καὶ ταύτης στούδῃ πολλῇ θύεται. Τοινυν καὶ πρέσβεις (46) ἐνταῦθα στελλαὶ ἐκέλευεν θύους τε τοῦ προτέρου καὶ φόρων ἀναμιμήσκειν τὴν χώραν οἱ πολυτάλανοι ἐφ' ἡμίς ἀρχικοῦντο τὸ πρότερον, ἀντινομήνης δὲ παρεγγυᾶν δτι δὴ οὐκ ἐτε μακράν πολεμητέα σφίσιν ἐσείται. Τὰ μὲν δὴ τῆς πρεσβείας ἐν τούτοις ἡσαν· τῶν Διγυπτίων δὲ ισχυρῶς πρέστο ἀπειπαμένων, στόλον νεῶν (47) δὲ βασιλεὺς

C (46) Πρέσβεις. Erant illi, ni fallor, Alexander Gravinius comes et Michael Hydruntinus, quantum ex Tyrio colligi datur cap. 4.

(47) Στόλος τετράρ. Erant sane, inquit Tyrus, in præfato exercitu naves longæ rostratae, geminis remorum instrutæ ordinibus, bellicis usibus habiliores, quæ vulgo galeæ dicuntur, centum quinquaginta. Item in his majores ad deportandos equos deputati, ostia habentes in puppibus ad inducendos ducendos-

Cornelii Tollii notæ.

conditus fuerit. Eum lapidem imperator inde ad regnum humeris suis, quippe qui vivum corpus ipsiusque Christum gestusset, a portu Bucoleonis usque ad eadem, quæ in turri palatii est, pertulit. Sed non multo post imperatoris obitum saxum illud e palatio ad sepulcrum illius est translatum, ut claræ roce defuncti res gestas et certamina proclamat. Ita verit Hieronymus Vollius.

τεκτηνάμενος ἵππαγωγῶν τε καὶ πολεμιστηρίων ἐς δέραιν τολλῶν στρατὸν τε ἀμβιδάσας αὐταῖς, ἐπ' Αἰγύπτου ἐπεμψεν. Ἔγειτο δὲ τούτου Ἀνδρόνικος οὐ πολλάπεις ἐμνήσθην, δὲ Κοντοστέφανος. Ἐπύγχανε [P 163] γὰρ μέγας, ὡσπερ εἰρηται, δοῦξ (48) γεγονὼς πρότερον. Οὓς, ἐπειδὴ ταχυπλοΐσας Αἴγυπτῳ προσέσχε, πάμφας ἐς Παλαιστίνην τὸν ἦγε μετεπέμπετο ἥπτα, ἐφ' ὃ κατὰ τὰ ἔγκειμενα τοῦ πόνου Ρωμαίοις συλλήφθιτο καὶ αὐτός. Ἐνῷ δὲ διαμελλών ὁ ῥῆξ ἦν, Ἀνδρόνικος, ὃς μῆτρὶ κενῆς ὁ χρόνος; Ἰνταῦθα αὐτῷ τριβοίτο, διὸν ἔγνω ἐπὶ τὴν χώραν διαβῆνα: τὸ στράτευμα. Καὶ τοίνυν Τενέσιον τε πόλιν αὐτοῖσι εἶλον καὶ συγνά τὴν χώραν κατέθεον ἔξιντες. Ἐπειδὲ δὲ καὶ ὁ ῥῆξ ἡγγέλλετο ἡδη προσιών, ἐπὶ Ταμιαθῇ (49) μετήγον τὸν πόλεμον, πόλιν κατοίκων τε πλήθουσαν καὶ πλουτούσαν ὑπερφυῶς. Ἐνθα πολλαὶ μὲν καὶ φρικώδεις Ρωμαίοις διεπολεμήθησαν ράχαι, ἦνστο δὲ δύμως οὐδὲν ἄπ' αἰτίας ἡς ἄροις ἔρχομαι. Συνέκειτο βασιλεὺς καὶ Παλαιστίνοις ἐς τὸν ἐπ' Αἰγύπτου συμπνεύσασι πόλεμον μοιραν μὲν τὴν ἡμίσειαν Ρωμαίους ἀλούστης ἡδη τῆς χώρας λαβεῖν, θατέραν δὲ αὐτοὺς ἔξειν. Οἱ τοίνυν ῥῆξ, ἐπειδὴ Ρωμαίοις προτερήσαντες ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἥθον, ἐπιβούλως ἔγαν τὸ μὲν πρώτον ὑστερεῖν τοῦ πολέμου διενοίστο, ὅπως Ρωμαίοις διακινδυνευσάντων τὴν χώραν αὐτὸς ἀκοντί διακληρώσατο. Ὡς δὲ παρὴν ὅμε καὶ αὐτὸς, σὴν τε μάχην δεῖ ὑπερετίθετο καὶ Ρωμαίοις δὲ ταῦτα ἔμβούλευεν ἦν, κανὸν ἐκείνοις ὀλίγα τοῖς Αἰγυπτίοντας προσέχοντες ἤρωτος εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἀνδέχοντο ἀγώνας. Εἴτε οὖν, ὅπερ ἐφη, Ρωμαίους τοῖς κινδύνοις παραβαλεῖν ἐθέλοντες ταῦτα ἐποίουν, ὡς διὸ ἀπόνου τῆς νίκης τυγχάνωντιν αὐτοῖς, εἴτε καὶ καθάπαξ τῆς κατ' Αἴγυπτον δεσποτείας τῷ βασιλεῖ φθονήσαντες ἡσαν, λέγειν οὐ μοι παρίσταται· ἐλέγετο δὲ ὡς χρήμασιν (50) οἱ ἔνδον τὸν ῥῆγα ὑποφέραντες εἰς τοῦτο ἥγαγον. Ρωμαίοις τοῖνυν, ἐκειδήπερ οὐκ ἀξιοχρέους ἔαυτοὺς τῷ πολέμῳ τῷδε ἔγνωσαν εἶναι, πρύμγαν κρουσάμενοι ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἀνήγοντο· χειμῶνος (51) δὲ κατασύντος πλεύσας, τῶν νεῶν ἀπολωλέναις συνέβη. Ἡ μὲν δὴ ἐπ' Αἴγυπτον Ρωμαίοις ἐκστρατεύετο τοιούτον ἕσχος τέλος. Αἴγυπτίων δὲ ὁ ὅδημος, ὡς μῆτρα δευτέρα Ρωμαίων ἐφόδος ἐπ' αὐτοὺς γένηται, περίσσεις ἐς βασιλέα στελλόντες τακτόν τε χρυσίον ἀνὰ πᾶν ἐκείθεν κομίσσονται ἐπος· Ρωμαίοις ὁμολόγουν. Οἱ δὲ τὴν πρε-

Du Cangii notæ.

que eos patentia, pontibus etiam, quibus ad ingressum et exitium tam hominum quam equorum procurabatur commoditas, communis sexaginta. Item harum maximæ, que dromones dicuntur, alimentis rari generis armisque multiplicibus, machinis quoque et tormentis bellicis usque ad summum resertive decem aut duodecim. Locum hunc Tyrii integrum idem describendum duxi, ut non modo narium numerus, quibus constata erat Manuelis classis, inde constaret, sed præsertim ut quod περὶ ἵππαγωγῶν seu de wisseris ad Villarduinum a me pridem observatum, hoc qui tum non occurserat loco firmaretur.

(48) Μέγας δοῦξ. Tyrius: Misit autem cum classe de suis principib⁹ megalducas consanguineum suum quem universis præfecit, et quemdam alium Mauretiam nomine, sibi valde familiarem etc. At qui Ty-

Drio Mauresius, Nicetæ appellatur Theodorus Maurozumes.

(49) Ταμιάθη. Vulgo Damietta, urbs Aegypti nota, quæ describitur a Tyrio, l. xx, c. 16. In concilio Ephesino part. II, art. 4, fit mentio episcopi Tamiatidioς.

(50) Ἡγέλλετο δὲ ὡς χρήμασιν. Tyrius: Ibi profectio patuit nostros, aut minus experientia habuisse, aut a solida defecisse prudentia, aut exercitus moderatores malitiose versatos. Sed nec culpa lata vacasse Græcos asserit idem scriptor c. 18, ut et Matthæus Paris. an. 1219. Hac civitas, ait ille, primo a Græcis obessa legitur, qui in ejus captione defecerunt.

(51) Χειμῶνος. Id ipsum de tempestate observant Tyrius et Nicetas.

σεῖσαν ἀποστειάμενος ἀπράκτους αὐτοὺς ἀπεπέμψατο, πᾶσαν ἐν νῷ ἔχων εἰσαῦθες καταδραμεῖσθαι τὴν χώραν.

10. Inter hæc Byzantium venit Palæstina rex A. i. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Παλαιστίνης βῆξ ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε περὶ ὃν ἔχρηξε βασιλεὸς δεῆσόμενος. Τυχὸν δὲ ὃν ἐδεῖτο, ἀλλὰ τε πολλὰ καὶ δουλεῖαν (52) ἐπὶ τούτοις βασιλεῖς διωμολόγηκεν. Ὅποδ τούτον (53) τὸν χρόνον καὶ Οὐεννέτους, δοῖς ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ ταῖς ὅπου δῆποτε Ῥωμαίων φύκηνται χώραις, δημοσίαις φρουραῖς παραπέμψας τὰς οὐσίας ἀναγράπτους εἰς τὸ δημόσιον ἐποίησατ [P. 164] ἀπ' αἰτίας ἡς αὐτὸς ἐρῶν ἐρχοματις. Οὐεννέτων ἡ χώρα κατεῖ πὲν ἐς τοῦ Ἰονίου κόλπου τὰ ἕσχατα, θαλάσσῃ δὲ ἀρφύρυτος οὖσα τενάγης (54) τι προβάλλεται τῆς ἀκτῆς μακρὸν δοσον. Ἔνθα τῆς ἡμέρας ἡ θάλασσα πολλάκις προσισ్τει καὶ φρόν μὲν τινα πλώιμον αὐτὸν ποιεῖται, τὸν πορθμὸν δὲ αὐτὸς ἀναλύουσα ἀπόρευτον παντάπατος ναυσὶ τε καὶ ἀνθρώπους ἐργάζεται. Ἔστι δὲ τὸ ἔθνος ἥδει μὲν διεφθόρδες, βωμολόχον (55) εἶπερ τι καὶ ἀνελύθερον, ἄλλες καὶ ἀπειροκαλίς μεστὸν ναυτικῆς. Οὗτοι, Ἀλεξίψ (56) ποτὲ βασιλεὺς χείρα παρασχόμενοι σύμμαχον, διπηλίκα Ῥομπέρτος ἐκεῖνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχιον διαβάς ἐποιέρχει τὴν χώραν, ἀμοιδῆς τυγχάνουσι τῆς τε ἀλλής καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, διὸ Ἐμβολὸν δινομάζουσιν οἱ πολλοί, μόνοι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας (57) οὐδενὶ Ῥωμαίων ἐξ ἑξενού παρέσχοντο. Τοίνυν καὶ τὸ ἀσυμμέτρως ἐντεῦθεν πλουτεῖν ταχὺν ἐξ ἀλαζονείαν αὐτοὺς ἤρεν. Ἀνδρὶ μέντοι πολιτηὶ δοσος καὶ ἀνδρεπόδῳ προστέχον, ἀλλ' οὐχ ὅπως τῶν πολλῶν τινει καὶ δημοτικῶν, ἀλλὰ κανὸν τις ἐπὶ σεβαστότητης ἐφρόνει κανὸν ἐπὶ μείζον τι προῆκε τῶν παρὰ Ῥωμαίοις συμνῶν. Ἐφ' οὓς χαλεπήνας δι βασιλεὺς Ἰωάννης ἐποδῶν τῆς Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐποίησατ πολιτείας. Ἐντεῦθεν ἀμύνασθα: Ῥωμαίους διὰ σπουδῆς αὐτοῖς ἔν. Στόλον οὖν τεκτηνάμενος νεῶν τούτων ἐπῆλθον τῇ γῇ· δὲ δὴ Χίον τε εἰλον καὶ Ρόδου καὶ Λέσβου νήσουν κατέδραμον διομαστῶν. Ἐπὶ Παλαιστινῶν τε καταχέντες τὴν γῆν Τύρον δῆμα αὐτοῖς ἐκπολιτορχήσαντες εἰλον, τὴν δὲ θαλάσση τε μετιόντες ληστεῖαν οὐδεμίαν οἱ κακοδαίμονες ἀνθρώπων ἀλάμβανον φειδῶν. Δι' ἀριστείας ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοῖς προσηκάρενος ἐπὶ μᾶλλον ἐξῆρεν ἀλαζονείας καὶ τύφου. Αὐθάδεια γάρ κατορθοῦν δέξασα εἰς ἀπόνοιαν

Du Cangii notæ.

(52) Καὶ δουλεῖαν. Vide inscriptionem quam reuilius in dissertatione 27 ad Joinvillam p. 319.

(53) Υπὸ τοῦτο τὸ χρόνον. Ut Veneti mercatores ceterique reipublicæ Venetæ subditi, quoiquot intra Byzantini imperii fines reperti, carceri mancipati, fuerint eorumque bona publicata, pluribus resert Nicetas, l. v. n. 9, ut et Sabellicus, decad. 1, l. vii. Ita idem Manuel similibus, ut par est credere, de causis Pisani qui Cpoli frequentes ob mercimonia aderant, urbe et imperii ditionibus postmodum expulsi, eosque rursus revocavit an. 1172, ut est in Annalibus rerum Pisani. Ughellianis.

(54) Τέραρχος τι. Constantinus de Adm. Imper. c 38: Ἡ Βενετία τὸ μὲν παλαῖν ἦν τόπος ἐρημός τε, ἀνικητὸς καὶ βαττώδης.

(55) Βωμολόχος. Nicetas de Venetis: "Ανδρας οὐκάτης τροφίμους, κατὰ Φοίνικας ἀγύρτας,

D πανούργους τὸ φρόνημα.

(56) Οὗτοι Ἀλεξίψ. Privilegia varia, immunitates et prædia concessa Venetis ab Alexio ob præstitum sibi contra Wiscardum auxilium testatur Anna, I. vi Alex. p. 161, 162.

(57) Δεκάτας. Decimæ mercium. Gloss. Basilic.: Δεκάτευτηρος, τελώνιον, Hesychius: Δεκάτευτα, τελῶνα, δεκάτην εἰσπράττεσθαι. Δεκάτευτα, τελῶναι, οἱ τὴν δεκάδα δεκάτην ἐκλέγοντες. Charla Rogerii regis Siciliæ An. 1157 apud Ughellium in archiepisc. Salernitan.: Præterea decatas et alia jura mercatorum, quæ Salernitanæ in Alexandria prius persolvere soliti erant, ad modum Siciliæ negotiatorum, reduci Jaciemus. Decimum in diplomate Caroli Magni apud Donbillet, in Histor. San-Dionys. p. 708, 709. Vide Agathiam, I. v. p. 151, 1 edit.

ἐκφέρεσθαι οἶδεν. Ὁθεν καὶ πολλαῖς τῶν εὐ γεγονότων βασιλεὺς τε καθ' αἷμα προσηκόντων πάτηγάς τε ἐπέθεντο καὶ μᾶλας πειρότατα ἡτοί αὐτοῖς ὅντος ὄντος. Διήγον μέντοι ἦτοι τοῖς αὐτοῖς; οὐχ ἤκιστα καὶ ἐπὶ τῶν Μανουὴλ βασιλέως χρόνων, γυναιξὶ τε Ἄρωματαις ἑαυτοῖς συνοιχίζοντες καὶ οἰκλαῖς ταῖς αὐτῶν, ὥσπερ οἱ Διλοὶ Ἄρωματοι ἔχοντες ἀπὸ βασιλέως δεδομένης αὐτοῖς ἀναστρεφόμενοι διατριβῆς. Ἀ μηχετί φέρειν ἔχων αὐτὸς δίκαιας ἐπιτιθένται τῶν ἀμαρτανομένων αφίσιν ἀπήρετο. Τοὺς μέντοι ἐν Βυζαντίῳ φύκημένους αὐτῶν τῶν κατ' ἀμφοτερὰν περαβαλόντων Οὐεννέτων ἀποδιελὼν Βουργεσίους (58) τῇ Δατίνων ἀκάλεσε φωνῇ, πλοτεῖς αὐτῷ δεδωκότας (59) σὺν εὐγνωμοσύνῃ Ἄρωματοις

A eos gravissimis afflictiori injuriis. Isdem tamen nibilo secius usi fortunis Manuels quoque imperatoris temporibus, Romanasque mulieres 282 conjugio sibi adscidentes in earum sedibus, ceterorum Romanorum instar extra limites ab imperatore iis præscriptos domicilia habebant. Quæ cuni ferre amplius non posset princeps pennis compescere eorum delicia statuit. Venetos ergo, qui Byzantii habitant, ab iis ejusdem nationis qui negotiandi causa accedebant secernens, Burgenses illos Latiorum lingua appellavit, cum fide data polliciti essent, se quoad viverent Romanis fore obnoxios. Ea enī apud illos istius vis est vocabuli. Interea Veneti ipsi similitatem cum Lombardis exercuerunt palam, quod

Du Cangii notes.

(58) *Bourgesius*. Latinis scilicet mediis burgenses, Gallis *bourgeois*, hoc est, *jus civitatis* Venetis urbem incoleibus dedit. Diploma Rogorii Siciliæ consilio Gracebarbarum, editum tom. I Italiae Sacrae: *Ημέτεροι ὄπηκοι τοῦ ἡμετέρου χράτους βαρούντος βουργέστοι, καὶ στρατιώται..*

(59) *Illos tamen burgenses*. Ea erat burgensem conditione, ut clientelam domino civitatis, villa aut burgi proficeri tenerentur. LL. Burgor. Scoticor. c. 2: *Quicunque factus fuerit de novo burgensis domini regis, primo jurare debet fidélitatem domino regi, et baliūvis suis ei communitali illius burgi, in quo factus est, nova burgensis. Prostata statutum parlamenti Parisiensis editum in Parl. Pentecost. ab 1287 Contra abusus burgesiarum, quod adipiscendi civitatis iuriis ratio præscribitur hocce verborum contextu: [P 498] C'est l'ordonnance faite par la cour nostre seigneur le roy, et de son commandement sur la manière de faire et tenir les bourgeoisies de son royaume, pour oster les frades et les malices qui se faisoient pour echoison d'icelles bourgeoisies, dont si singulz estoient durement grevē, et durement plaignent. Ilujus constit. art. 1 ita concipitur: Premierement il est ordoné que si aucun rent entrer en aucune bourgoisie, il doit aller au lue, dont il requiert estre bourgeois, il doit venir au prevost du lue ou ason luetenant ou al maïeur des lues qui regaient bourgeoisies sans prevost, et dire en telle maniere: sire, je vos requiers la bourgoise de cette ville, et suis appareilliez de faire ce que j'en doi faire. adonec li prevost ou li maïre, si come dessus est diris, ou leur luetenant en la présence de deus ou trois bourgeois de la ville receura scrité de l'entrée de la bourgoise, et qu'il sera, ou achetera, par raison de la bourgoise, maison dedans au et jour de la value de 60 sol. Par, au mains, et ce fait et registré, li prevost ou li maïres li doit bailler un seriant pour aler od li au seriqui (*) deus qui il s'est paris, ou a son luetenant, pour faire li assavoir qu'il est entrez en la bourgoise de tel lue et tel jour, si como il est convenu en la lettre de bourgoiste, en laquelle sont contenus li nom des bourgeois, qui furent present quand il entra en la bourgoise dessusdicta. et est ordoné que il ne sera tenu et defendus come bourgeois devant ce que les choses dessusdictes soient faites, etc. In exteriis ejusdem statuti articulis id potissimum caveatur, ut burgesiorum uxores teneant burgesias suas in eo loco, in quo burgesiam consecuti sunt, a vigilia festi omnium SS. ad vigilam festi sancti Joannis, ita ut reliquum tempus insumere possint burgesis in mettendis agris, locuo colligendo et in vindemiosis peragendis: quod si burgessii uxores non habeant, teneant habere in dominibus suis famulos vel annulas (vallet ou vasselle), qui eamdem resseandis conditionem observent, quibus adimplitis liberum*

B sit burgensis per totum annum ire quo libebit, sulsque vacare expediendis negotiis: ita sumen ut taliam, quæ ipsis iudicta fuerat eo loco, unde secesserant, antequam jus civitatis essent adepti, persolvant. Quæ quidem omnia sancta sunt absque prejudicio dominorum, quibus ratione prædiorum obnoxii erant burgenses: data præterea facultate, de poursuivre et retraire de bourgeoisie leurs hommes de cors, ou d'autre condition, en la maniere que s'en a accusatum. Eadem fere præcripta leguntur pro iis, quos burgenses regis appellabant, in editio Philippi IV pro utilitate regni, an. 1302 quod habebat in registro signato cruce, in camera comput. Paris. Burgenses præterea censum annum urbi et communiali pro ipsis, quas habitabant mansionibus ac domiciliis, iudicium persoluebant domino: quæ quidem penitutio nostris burgesia, Anglis-Normannis burgagium vocabatur: burgum eulum vulgo appellabant ea domuschia, quæ infra castrum aut castellum domini extructa incolebant coloni, cuiuscunq; essent conditionis sive liberi sive servi. Charta an. 1247 in Tabulario Campulicula ex Biblioth. Rég. fol. 343: Chascun bordeis paiera deus sole de tens. de borgisie, et sis den. de cens pour sa meson a payer le jour de S. Remi, et borgisie et cens. Alla Joannis de Castilione comitis Blesensis an. 1271: Ay donne en perpetuel amosne a l'abbaye de Nouain de nostre dame de Soissons, a prendre — sur mes bourgeois de Guyse, par le main de cely qui pour tels recepra lessitez bourgeois. LL. Burgor. Scot. c. 4: Quilibet burgensis debet domino regi de burgagio quod defendit pro particata terra 5 denarios annualiter. Vide præterea, c. 53 et Monast. Angl. tom. II, p. 332. Hinc tenere in burgagium apud Ic. Anglos. Littleton sect. 162: Tenure en burgage est l'ou antiemement burgh est, de que li roy est seignior, et cens qui ont tene-ment de jux le bourg, teignent del roy leur tenemens que chascun [P 489] tenant par son tenement, doit payer al roy un certain rent par an. Denique Charta an. 1272 in Reg. Chartar. urbis Ambian. fol. 209: Promisi coram nobis — quod ipsa hereditarie tenebit ad usus et consuetudine burgagii civilis Ambian, quoddam tenementum. Nec tantum ejusmodi præstationibus ratione dominiorum, sed et nullis obnoxii erant burgenses, ita ut si domino aliqua incurreret necessitas, licet extraordina-rias quasdam iis imponere penitentes, quas talibas vocabant, a quibus qui immunes erant, dicebantur tenere in liberum burgagium, de quo mentio fit in Monastico Angl. tom. II, p. 361. Charta Conradi marchionis Montisferrati, filii domini Tyri an. 1187 apud Ughellum in archiep. sc. Pisanis, qua Pisanis varias in urbe Tyro habitantibus immunitates concedit: De nulla autem alia re Pisanus judicetur in regali curia in Tyro, et ejus

(*) fort. seigneur.

a suis descivissent partibus, ipsosque invasere ac funditus eversis eorum ædibus gravissima iis damna intulere. Quapropter illis in jus vocalis, imperator Lombardorum ædes de novo instaurari et quæ iis abstulissent restitui prolatio judicio jussit. At Veneti nihil eorum quæ imperata fuerant exequi voluerent, minati insuper Romanis deinceps sese gravissima illaturos damna, ea reduceentes sudinde in memoriam, quæ fecerant superstite adhuc Joanne. Quæ cum videret imperator, cunctari amplius noluit: itaque quasi indagine eos uno die circumvenire statuens, litteras per imperium Romanum quoquo versum misit, quibus locorum et oppidorum praefectis tempus designabat, quo in Venetos manus iudicere deberent. Quo quidem tempore et qui Byzantii erant, et qui in ultimis imperii habitant angulis, capti sunt et in carcères ac sacra monasteria conjecti. Elapsi deinde aliquanto tempore, cum tamè multitudini 283 vix sufficerent carcères (nihil quippe hominibus ad desperationem adactis inexplorabiles esse solet), hæc aggrediuntur. Eorum unusquisque pro socio illius sistendi vadet se erga imperatorem constituit: quo facto careeribus se eximunt. Erat autem inter eos quidam natalibus illustris opibusque præpollens, qui ingentis molis navem, cuiusmodi nunquam Byzantium appulerat, multa pecunia reipublicæ vendidit. Cujus propterea cum demandata ei a principe cura esset, Venetis consilium dedit ut ingressi navem de nocte excederent et in patriam navigarent. Quo illi arrepto consilio, ventum nacti secundum in illam insiliunt indeque confestim aufu-

A διὰ βίου τηρήσειν τὸ δούλιον. Τοῦτο γάρ ἐρμηνεύεται στοῖς τῷ δόνομα βούλεται. [P. 165] Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ οὐννετοὶ Λαμπάρδοις μηνίσαντες ἀπεγένετο τῆς αὐτῶν ἐπανέστησάν τε αὐτοῖς καὶ τὰς οἰκίας εἰς θάφος; καθελόντες ἐπὶ μεγίστοις αὐτοῖς ἀποτίθεσαν. "Οθεν καὶ ἐπὶ δίκην αὐτοῖς καλέσας ὁ βασιλεὺς τὰς οἰκίας εἰσαῦθις Λαμπάρδος ἔγειρες ἀδικαίου δοτα τε φρίξοι δικρατοτο εὐτίκα ἀποδιδόντα. Ἀλλὰ οὐννετοὶ οὗτες πράττειν οὐδὲν αὐτῶν θέλον καὶ ἡπείλουν γε Ρωμαῖοις ἀνήκεστα δράσειν, ἀνεμιμνήσκοντες ὃν ἐπὶ βασιλέως ἵστημεν περιόντος ἐργάσαντο. Ταῦτα συνδύν οἱ βασιλεὺς μητρέται διαμέλλειν ἔγνω. Τοίνυν καὶ ὁν ἐν πανάγρῳ τούτους ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβεῖν διανοηθεῖς τρέμματα ἀπανταχῇ τῆς Ρωμαίων ἐξέπειτα γῆς, δι' ὃν τοὺς τὰς ἀρχὰς διέπουσι δῆλον τὸν χρόνον ἐποιεῖ, καθ' ὃν αὐτοὺς χείρας οὐννετοὶ ἐπιβαλεῖν θέλει. Καὶ λοιπὸν κατὰ ταῦτα οἱ ἐν Βυζαντίῳ τοι; ἀνὰ τὰς ἐσχατὰς τῆς Ρωμαίων ἡλίσκοντο γῆς, φρουραὶ τα καὶ λεπτὰ τούτους ἐδέχοντο φροντιστήρια. Καιροῦ τοίνυν διαγενομένου, ἐπειδὴ περὶ ἐν οὕτω μεγάλῳ τῷ πλήθει στενοχωρεῖσθαι συνέβαινε τὰς φρουρὰς, οὐννετοὶ (ἴσιες γὰρ ἀνθρώπους ἀπεγκακότων δυσμαχήσαντον εἶναι μηδὲν) τοιάδε τινὰ ἐπέληφαν. Αὐτὸς ἔκαστος ὑπὲρ ἐκάστου φερέγγωντος ταῦτα βασιλεὺς παρασχύνεται ταῦτα φρουρῶν ισχυσαν. "Ην δέ τις ἐν αὐτοῖς γένει τε διαφανῆς καὶ πλούτῳ διαφέρων· οὗτος μέγα τι νεώς χρῆμα καὶ οὖν οὐδέποτε ἐν Βυζαντίῳ κατῆρε χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἀπημολῆσαι πολλῶν. Οθεν καὶ τὴν αὐτῷ ἐπιμέλειαν πρὸς βασιλέως ἐπιτετραμμένος συνεβούλευσεν οὐννετοῖς,

B Du Cangii noīs.

partibus, nec etiam in toto regno: de domibus autem burgensium Pisandrum extra honorem Pisani communis possit, rex taliam possit percipere, si pro communi civitatis taliam receperit. Erant tamen burgenses potioris longe conditionis quam servi: eum cuius duplex esset ignobilium ordo, quorum alii liberæ erant conditionis, alii servilis seu servitutis obnoxia, ut est in art. 2 Consuetudinis municipalis Trecensis, soli ignobiles liberi burgenses fieri poterant, non autem servi: sed et neque viri nobilites, qui eo ipso a burgensibus passim distinguuntur, ut apud Ordericum Vitalem, l. xi, p. 872 et in Constit. Sicul. l. i, tit. 9, unde si quando milites burgesia aliqua donabantur, id juri communis adversabat, nebatque auctoritate regia et suprema. Ita in Registro Homagiorum Aquitanie, quod asservatur in camera comput. Paris. fol. ult. legimus, Edwardum Aquitanum principem, regis Angliae primogenitum, concessisse Petro de Sancto Saphorino, dicto de Landirans, militi, ut burgensis civitatis Burdegalensis fieret, et burgesia ejusdem urbis gaudent, quantumvis esset miles. diplomatica 8 Jun. an. 1372, et sane nobiles opponerantur burgensibus etiamensi liberis, ut qui ex natalium prerogativa ab vili omni onere immunes erant. Poterant tamen burgagia possidere, id est, domos in burgis, aut prædia, quæ burgensatica appellant Constitutiones Neapolitanæ, l. i, tit. 66, § 2, et Charta aliquot Italice apud Wadding. in Reg. tom. III, p. 99, 100, 307, et alios, eoque ipso tenebantur solvere penitentes consuetas seu burgesias. Exstat in hujus rei argumentum Charta Joannis Vicecomiti Ambian. D. Pincionii an. 1269 quia dominum a se emptam profiteretur Etre du borgage d'Amiens, et que il et ses hoirs les tenront aus-

C us et aux coutumes du borgage de la cité d'Amiens. Quippe ei qui liber est, villenagium vel servitum nihil detrahit libertatis, inquit Bracton. l. i De rerum divis. c. 6. § 4, et Flea. l. i. c. 1. Varias de burgagiis leges proponunt LL. Burgorum Scoticor. c. 13, 17, 44; Charta libertatum Angl. - Regiam Majestat. l. ii. c. 44, § 4: Consuetudo municip. Norman. c. 26, 28, 100, 101; Butelerius in Summa rur. et Vetus Consuet. Norman. mss., ex qua sequentia deproprietate visum est opere pretium. 1 part. sect. 3, c. 14: En borgages les suers auront égaux parties comme les freres. C. 15: Par borgages sont tenus les autres et les mesures des bourgeois qui sont seies et establees es bours. C. 18: Tenures par borgages peuvent estre vendues et achetées, autre si comme autres biens meubles, sans le consentement de leurs seignors, et les coutumes en doivent estre rendues selon les coutumes des bours. Et infra: Adcerles en borgage riens n'i est tenu par homage, se ce n'est par establissemement de bourgeois. Iis adjungere lubet, quæ habeat Bracton. l. ii. c. 37, § 2; et ex eo Flea l. i. c. 2, § 7, de plena auctoritate seu, ut loquuntur nosiri, majoritate hæredum burgensium: hæres burgensis quæ citius discretionem habeat denarios numerandi, pannos ulnandi et hujusmodi, plenam auctoratem dicunt obtinere et tunc primo finitur tutela. Hanc de burgessis nostratibus seu de iure civitatis apud Francos, haud omnino contemnendam commentationculam, cui materia præbuit Gunnamus, non aspernabitur fortassis eruditus lector, barbaris licet passim vocabulis aspersam, a quibus deflectere pauci placulum fuisse, cum ejusmodi antiquitates retractari aliter vix possint, uedium intelligi.

εμέντας αὐτῷ πλωτίσθιαι νυκτὶ; ἐπὶ τὴν αὐτῶν. Οἱ δὲ τὸν λόγον ἀπάσαντες, ἐπιφόρου τοῦ πνεύματος γεγονότος, εἰπεῖσθησαν ἐπ' αὐτῷ καὶ λοιπὸν ὑχοτὸν ἀπίστοντες. Ρωμαῖοι δὲ αἰσθόμενοι κατόπιν αὐτῶν ἰδίωξαν, ἔγγισαντές τε αὐτοῖς, περὶ τοῦ τὸν Ἀδύτου γεγονότες πορθμὸν Μῆδικῷ πυρὶ (60) φλέγεν τὸν διενοῦντα (εε). Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι, δὲ τῷ Ρωμαῖκῷ ἐθάδες ἐπιτηδευμάτων, πλοὺς τετὰς (61) ἦσαν περιδεύσαντες (ff) τούτοις τε πάσαν περιεπήροτες τὴν ναῦν ἐστέλλοντο θαρσάλοι. Ρωμαῖοι τούν, ἐπειδὴ μηδὲν ἀνύστειν εἶχον (τὸ γάρ πορθμότος ή ἔχρην ἐπὶ τὴν βάριν ἀκοντίζειν, ή οὐδὲ ἔχουν, ή καὶ πελάσαν τοῖς πλοὶς ἀποστρεψθεῖν, καθ' οὗτον ἴστιννοτο πασὸν), διπράκτοι ἀνεχώρησαν. Οὐέννετοι δὲ, οὐκ εἰς μακρὸν τῇ σφετέρᾳ προσχόντες, στόλον τετηνάμενοι κατὰ Ρωμαῖον ἐπῆλθον. Τὸ μὲν πρώτον Εὐρίπῳ προσέβαλον· εἰτὸς δὲ περιερούσθησαν, βασιλέως στρατιῶν φρουρᾶς ἀποχώρωσαν; ταῖς τοῦδε πόλεσιν ἐπιστήσαντος, εἰτὸς τὴν νῆσον [P. 166] ἐφέροντο Χίον, ἐνταῦθα τε τὰς νεῦς ἀπελκύσαντες; εἰτὸς καταδρομῆς τῆς χώρας ἔγιεσαν. Ἀλλὰ δύναμεσι κάνταῦθα περιτυχίντες προμηθεῖται βασιλέως ἐπὶ τὴν νῆσον διαβάσασι, ἐπειδὴ περὶ εἰς χείρας ἥλθον, πολλοῖς τε τῶν σφετέρων ἐπέβαλον παλεμούντες καὶ ὀποθέρμηται ἐπὶ τὰς ναῦς; ἔχωρησαν. Βασιλεὺς δὲ καὶ κατὰ χρήστας ἀλλαγὴν τούτους διανοσθέντος ἡπειρώτην τε καὶ νεκτίσιν στρατὸν πάμπετον ἐπ' αὐτοὺς διεποιέσθο. Ἀλλ' γάρ τοι τοῦ ἀκαλεύσθου τηγανίτης λειτεύργημα περιστέμενος, Ἐπαρὼν δνομεῖ, ἀνήρ φρονηματίας C καὶ δεσμῶς ἀλαζών. Οὔτε δύσιους τοῖς βασιλίους δὲ πράγμασιν ὡν παραπρεσβείας τε πλειστάχις ἔλλοι (gg) καὶ διαρυτοῖς προστετηκῶς ἀξελάλεγχος ἔργος. Ἀλλὰ τοῦτα μὲν δειπνον, ὀπότε καὶ ἡ δίκη εἰς ποιῶσσα μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Τότε δὲ οὖν Οὐέννετον τῷ Εἴλοι· ἐκπυτον τὸ βούλευμα ποιησάμενος διερχόμενος βασιλεὺς τὴν ἄγχερησιν. Τολειτοί μὲν τὰρ τὸ Ρωμαῖον ναυτικὸν ἐφ' ὃ εἰς τὸν Μαλέαν τεργοῦντος (ἀκρωτήριον δὲ οὖσαν οὗτος ἡμερῶν ὡς τελεσταν τὰς νῆσους Χίου ὅδον δέχον) ἐνταῦθα ἐλιγχήσαν Οὐέννετος· ἥδη γάρ ἐπιδόξοι ἦσαν πρὸς τὸ Ρωμαῖον ἀξελάλεγχονται πεζικοῦ, δὲ, καθάπτονται, τῇ νήσῳ ἐνεδρεύοντες ἐπιπλέξων αὐτοῖς; ουν-

B

D

Du Cangii notæ.

(60) Μῆδικῷ πυρὶ. Vide Lambecium in Codini excerpta, n. 42, et quæ ad Willard. n. 113 et Joinvilliam, p. 71, de igne Graeco a nobis sunt observata.

(61) Ηλίους τιταν. Navium latera siccis boum

coriis muniebantur, ut ab igne injectio iuta essent. Pachymeres, l. v. c. 30; Ἀλλὰ καὶ τὰ πλευρὰ τῆς νηὸς βασίας αβαῖς ἐξήρτυνον καὶ ὅπλοις κατεκομούντο, ὡς ἀποχώρωντας ἀνθεκούσης μὲν πρὸς τὸν τὸ βαλλόμενον τῆς νεῦς.

Cornelii Tollii notæ.

(ee) Μῆδικῷ πυρὶ φλέξειν διεροῦντο. Ignis Medicus vel naphtha coniuncta. Ignis vel oleum Medicum quod in regione Medorum conficiatur. Idem est et Persicatum. Ammianus Marcellinus, l. xxiii: In hac regione (Perside) oleum conficitur Medicum, quo illatum telum si emissum lentiore laxiore arcu; nam ita extinguitur rapido, haeserit usque, tenaciter tremat; et si aqua voluerit obruere quisquam, exstinctus excitat serices incendiorum. Ita emendat locum, et pluribus de oleo Medicis agit illistris Salmasius in exercitationibus Pliniensis ad Solinum. Refert etiam

Ctesias, Persarum reges oleo hoc, sine ullo igni, urbes hostium incendio absumere consuevisse.

(ff) Ηλίους τιταν δέσι περιδεύσαντες. Latini adones vel cudones vocant, quo ex lana coactili vel ex pilis in modum lanæ pressis et coactis quasi subrebus sunt. Vide Salmastii notæ in Aelianum Lambpridium.

(gg) Παραπρεσβείας τε πολιτείας ἔδωλο. Aaron iste in aula erat legationum exterarum interpres; ne quis ipsum legationes circa alias gentes obisse putet.

non potuit, effusius semper fugientibus hū tibus. Α επλέκετο. 'Αλλ' ἔκεινοι, τὸ μὲν πρὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ καταπολεμηθέντες Ῥωμαίων ὡς τῷ πλειονὶ τοῦ αὐτῶν ἐζημιώθαι στρατού, τὸ δὲ καὶ τὸν εἰδόλον ἔνει πυθόμενοι, λύσαντες τῆς ἡμέρας ὥψες τῆς νῆσου ἀπέλιπον. "Ορθρου δὲ δὲ Ῥωμαίων στόλος ἐπὶ Λέσβον τὴν ἤλθεν, ἐπειδὴ τὰ τὸ γεγονός ἱκουσεν, ὅπιστι εἰδώλων. 'Αλλὰ σταδιάριον μὲν μάχῃ τὸ πάντα διασκέψαται οὐπω ἐδυνήθη, φυγόντων ἀπὸ προτροπάδην τῶν πολεμίων· τριήρεσι δὲ πολλαῖς αὐτῶν συμβαλόντες καὶ εἰδόν γε καὶ αὐτάνδρους κατέβασαν, αἱ δὲ ἄλλαι φυγήσαντες τὴν αὐτῶν ἤλθον. Οὐτω μέντοι διηγενδροῦσαι τὸν κλινοντον ἐφυγον, ὡς αὐτῶν οὐδεμιᾷ τῶν ἐξ Ἐπιδάμανου εἰς χείρας ἐλθούσας ἀλῶνται κατὶ χράτος. ὑπ' αὐτῆς. Οὐνενέτοις μὲν οὖν τοισῦντον τὴν ἀλαζονείας εὑρατο κέρδος· βασιλεὺς δὲ ἐπικερτοῦσαις τὴν τίλμαν αὐτοῖς βουλγήσεις ἀπέστειε τοιάδε· 'Αριαδίᾳ πολλῇ περὶ τὰ πρακτέα τὸ θύμων ἀνυθεν κέχρηται ἔθνος. Πάλαι μὲν γάρ ἀλταῖς καὶ πενίζεις δεινῶς κάτοχοι εἰς τὴν Ῥωμαίων εἰσερχυμέντες πολιτείαν ὑπεροψίᾳ τῇ πολλῇ εἰς αὐτοὺς ἐχρῆσθε καὶ τοῖς πολεμιώταῖς αὐτοὺς προδιδόντες μεγίστη φλοτιμία παρ' ὅμιν ἦν· ἀπέρι ἐν εἰδόσιν ἀριθμεῖσθαι τὰ νῦν ἔστι περιττόν. Ἐξ οὗ δὲ καταφανεῖς γεγονότες ἀγδίκως τῆς αὐτῶν ἐκωστάκισθε γῆς, ὑπὸ ἀλαζονείας καὶ εἰς ἀντίπαλον αὐτοῖς καταστῆναι [P 168] ἐγνώκατε μάχην, ἔθνος πάλαι μὲν οὐδὲ δυνάματος ἔχον, διὰ Ῥωμαίους δὲ νῦν τέως ἐμφανές, οὐχ δυον μέντοι καὶ τὰ πρότον δύναμιν συμβλητὸν, ὑπὲρ αὐτοὶ νομίσαντες πολὺν αὐτοῖς καταστῆναι.

[P 168] ἐγνώκατε μάχην, ἔθνος πάλαι μὲν οὐδὲ δυνάματος ἔχον, διὰ Ῥωμαίους δὲ νῦν τέως ἐμφανές, οὐχ δυον μέντοι καὶ τὰ πρότον δύναμιν συμβλητὸν, ὑπὲρ αὐτοὶ νομίσαντες πολὺν αὐτοῖς καταστῆναι.

11. His ita transactis in Cilicia laborare res cœperunt. Toroso enim vita functo, frater eius Melias principatus adeptus Romanis nihilominus infestus esse cœpit. Itaque belli adversus Cilices primum Michael Branas dux constitutus est, deinde Andronicus cognomento Euphorbenus, qui uti jam dictum est, patruelis erat imperatoris. Sed cum iste etiam nihil memoria dignum ibi peregrisset, inclinare res Isauricæ cœperunt: multisque postmodum copiarum prefecturam excipientibus, quos et inter Constantinus fuit quem Calamanum vocabant, nihil confectum est. Si quidem Calamanus, et si magnis Armeniam affecisset dannis, ipse ratione graviora retulit. Per eadem tempora Saxonum dux (gens ea est frequentissima et opulentissima) Fanzantium, ut regem Alemannorum cum imperatore

ia'. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένοντο· τὰ Κιλίκιων δὲ νοσεῖν ἤρεντο πράγματα. Τερόνοι γάρ συμπετρησαμένου τὸ ζῆν. Μελίας (62), δὲ ἀδελφὸς ἡς αὐτῷ, τὴν χώραν παραλαβὼν οὐδέν τι ήσσον Ῥωμαίοις κακῶς προσφέρεσθαι ἤρετο. Ήρέθη τοινὶ Κιλίκιων στρατηγὸς Μιχαὴλ μὲν τὸ πρώτον δὲ Βρανδός, ἐξῆς δὲ Ἀνδρόνικος, ἐπίκλησιν Φορδηνός, δὲ ἐξάδελφος, καθάπερ ἡδη εἴρηται, βάσιλες ἐτύγχανεν. 'Αλλὰ καὶ αὐτοῦ λόγου ἔξιον οὐδὲν ἐνταῦθι εἰργασμένου ἐπὶ γόνῳ τὰ 'Ισαύρων ἔκλινε, πολλῷ τε ἐξῆς τὴν στρατηγίαν ἀμειψάντων, ἐν οἷς καὶ Κωνσταντίνος ἐγνωρίζετο δὲ Καλαμάνον ἐπειχάλουν ήγυστο οὐπω οὐδέν. 'Ο μέντοι Καλαμάνος, ἐπὶ πολλοῖς τὸν Ἀρμένιον, λελυπηκώς, ἐπὶ μείζονις ἐγ μιώτο. Ὑπὸ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Σαξῶνων δούξ (63), Εθνους πολυανθρωποτάτου καὶ εὐδαιμόνος

Du Cangii notæ.

(62) *M. Mac.* Qui Armenis Melich et Melier, Latinis Milo dictus. Vide Tyrium, l. xx, c. 27 et 28.

(63) Σαξόνων δούξ. Non legati munus obibat Henricus Leo Saxonæ dux, cum Cpolim venit: sed cum per Thraciam iter ei capessendum esset, quo tutori via Hierosolymam perveniret, ad Manuelem divertit sub legationis specie, cuius præcipua demandata erat cura Wormatiensi episcopo. Arnoldus Lubec. ii, c. 3: *Nec præterea quod dominus Wormatiensis huic itineri se sociavit, non*

peregrinationis gratia, sed legatione functus imperatoris ad regem Graecorum Manuelem, pro filio ipius filio suo in matrimonio socianda, rēris tam ob commodum ducis factum creditur, ut ianitiliari legatione accepta benignè ducem rex Graecorum susciperet, et benignus per terram suam ducatum ei praberet. Arnoldo consentit Godefridus Mon. an. 1173: Ipso anno Henricus dux Saxonum Hierosolymam cum 500 fere milibus tetendit, se lici prorsus usus et honesta per terram præficationem et redditum. Nam in eundo nullus Turcorum pressu

σὺν μεγίστῃ παροχευῇ ἐπὶ Βυζάντιον ἥλθεν ἐφ' ὁ τὸν δῆγα Ἀλαμανῶν διαλλάξειν (ὑπόκιψε γέροντο), πάντα τε τὰ ὅντα εἶχε διάπραγμένος ἀπολλάσσετο. Ἐν τούτῳ δὲ Σέρβοι, Οὐενέτων αὐτοῖς πρής τούτο παρορμησάντων, εἰς ἀποτασίαν εἶδον. Στεφάνου δὲ, δε τῆς Ούννικῆς ἥρχε, τὸν βίον ἀποικόντος, ταράχου πλέα τὰ τῆδε κατέστησαν. Ὅφει διατηρήθην ποιουμένου, πέμψαντες Οὖννος Βελάν ἡτούντο σφίσι δῆγα πεμφθῆναι. Ἐπ' αὐτὸν γάρ, Στεφάνου τετελευτήτος, ὃ τοῦ δικαίου θεοῦ διέλεπεν. Ἐπύγχανε δὲ ὁ Βελᾶς (64) εἰς γαμορὸν τῷ βασιλεῖ ἀφορισθεὶς πρότερον, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι ἐρρήθη. Νόμου δὲ ξυγγενείας ἐμοὶ ἐνών αὐτῷ γεγονότος, τὴν Αὐγούστης ἔγημεν ἀδελφήν (65). Καίσαρ δὲ διὰ τούτο ἀναρρήθεις ἀξιώματι τῶν ἐν Βυζαντίῳ τηνικάδες ἐκχρατίστεις μεγιστάνων. Ῥῆγα τούντων αὐτὸν ἀνειπώντες ἐπὶ Ούννικῆς σὺν τῇ γυναικὶ ἐπεμψέν δροχοὶς τηρήσειν ἐπαγγειλάμενον δια βασιλεῖ καὶ Ῥωμαίοις συνοίσειν τοῦ πανδές ἐμπλοιοι αἰώνος. Ἐπίποντο δὲ αὐτῷ ἐκ βασιλέως οἱ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατάκοντες Ἰωάννης τε ὁ πρωτοσέβαστος καὶ τῶν ἐπὶ δέξιῃ ἀλλοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπειδὴ Βελᾶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατεστησατο, ἐπὶ τῷ [P. 168] Σερβίων ἐτράπετο Εύνο; (66), ἀμυνεῖσθαι τῆς τόλμης αὐτοῖς προθύμουμενος. Ἄλλ' ὅπερ θαυμάζειν δεῖ ἔχω, οὕπω τὸ στράτευμα θύροιστο πᾶν, καὶ βασιλεὺς χιλιάδιν ὀλίγας διὰ τινῶν ἐρυμῶν καὶ ἀποκρήμων χωρίων εἰσελάσας ἐπὶ τὴν χώραν τῷ δραχμοπάνῳ συμπίξειν ἡπείγετο. Ὁ δὲ, κατοικούμενος πανταχόθεν ἐαυτῷ χείρα συστησάμενος σύμμαχον, ἐφευγε μὲν τὸ πρῶτον, ὡς δὲ τὸ δέος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐποιόρκει, πρέσβεις ἐις βασιλέα πέμψας κακῶν ἀμνηστίας ἀδείτο τυχεῖν. Πελθεῖν δὲ οὐκ ἔχων, ἀλλὰ τῆς ἐς αὐτὸν ἤτετο παρόδου τέως ἀκινδύνου τυχεῖν. Ἡπειρούντων βασιλέως ἐπινεύσαντος, κατείσθιε πάρα ποτὲ βῆμα, ἀκαλυφής τε κεφαλὴν καὶ χεῖρας εἰς ἄγ-

A reconciliaret, magno enim apparatu venit (magno enim inter eos simultas erat et amulatio), rebusque quarum causa accesserat peractis abiit. Interca Servii, existimantibus ad id Venetis, desertionem moliti sunt. Stephano autem, qui Hungaria imperaverat, extincto, cuncta ibi perturbata ac confusa sunt. Quibus permotus imperator versus Sardicam proficiscitur. Illic morantem convenere Hungarorum legati, Belam sibi mitti in regem postulantes. Stephano quippe 287 defuncto, ad eum regni jus spectabat. Cæterum Bela iste in generum imperatoris primo delectus, quemadmodum in superioribus a me narratum est, postea cognationis lege obstante sororem Augustam duxerat, ideoque Caesar fuerat renuntiatus, istius dignitatis prærogativa cæteris prælatus iu urbe Byzantina proceribus. Regem igitur illum renuntians cum uxore in Hungariam inicit, cum jurejurando prius enim obstrinxisset, quæ imperatori et Romanis profutura essent, per omnem se vitam servaturum. Illuna vero comitabantur, a quibus in regnum ducueretur, Joannes protosebastus aliique illustres viri. Imperator itaque, Bela in principatu constituto, in Serviorum gentem iter instituit, quo eorum ulciseretur andaciam. Sed, quod semper mirari soleo, nondum universus convenerat exercitus, cum princeps paucis assumptis milibus per loca quædam prærupta et confrangosa in regionem eorum irrumpens cum Archizupano prælium conserere properavit. Sed ille infinitas licet sociorum cūrias comparasset, primo guidem fugit: deinde ut animum illius occupavit pavor, missis ad imperatorem legatis delictorum veniam sibi dari poposcit. Ubi nihil obtinuit, certe ut sibi salvo et incolumi ad principem accedere liceret petuit. Venit igitur annuente imperatore ad illum tribunal capite aperto, nudalis usque ad cubitum manibus, pedibusque nulis: dependebat porro a

Du Cangii notæ.

*est injurias, et a rege Cpolitano honorifice suscep-
tus, et magnifice dimissus est. Vide Epist. 35 ex
iis, quas Tengnagelius edidit cum Domnione.*

(64) Ἐτρύχαρε δὲ ὁ Βελᾶς. Nicetus, I. v. n. 10.

(65) Τὴν Αὐγούστης ἀδελφήν. Agnetem, Renaldi et Constantiae principum Antiochiae filiam, Mariæ seu Xene Augustæ sororem uterinam. Consule E-
milia nostras Hierosol.

(66) Ἐπὶ τῷ Σερβίων ἐπράξετο έθος. Bellum, ni fallor, intelligit Cinnamus, quod sub ea tem-
pora contra Stephanum Neonianem Serviorum toparcham suscepisse Manuilem scribit. Nicetus, L. v. n. 4, quod ille nempe Croatianum infestaret, et
Catarorum dominatum sibi asserere conaretur.
Aliam bellum istius originem et causam pluribus
exequitur Jacobus Petrus Luccarus libro i Annual.
Ragusin., quem prestat audire: Ricercò Nemagna
che li Vescovi di Servia, suffraganei della chiesa
di Rausa fossero sottoposti al metropoli di San
Pietro di Rassia. Questa chiesa, hoggi rovinata
da barbari, si vede nel territorio di Noviposar,
che fabridò Esse Macedonia alle rive del fiume Rusca.
La signoria di Rausa temendo dello stato proprio,
infesto dalle scorritrie de' barbari, fu costretta a
ricercare con preghi, e con nuove obligationi ajuti

Du ciascuno: onde non volle risolver la cosa, n-
mandarla così a Roma: ma diede tempo in mezzo,
affin che questi portasse seco qualche buona occa-
sione per trovar il remedio. Ma Nemagna instando
superbamente per la resolutione, i Rausei gli ri-
sposero che questa cognitione spettava al papa: onde
mosse la guerra. Ma soccorrendo la parte nostra,
come quella, ch'era più giusta. Teodoro Patiate, e
poi in persona l'imperatore Emanuel. Nemagna
con Miroslau fu rotto, e se ne [P. 491] suggerirono i
monti. Havuta poi la sede, scese dalle balze, e si
gittò alli piedi dell'imperatore, il quale perdonò il loro
errore, obligando li a far la pace con i Rausei.
N-que de alio, opinor, hellò locutus videtur Ty-
rius, I. xx, c. 4, sub an. 1167 aut sequentem:
Detinebatur porro eo temporis articulo imperator in
Serbia, qua regio montosa et nemoribus obsita,
difficiles habens aditus, inter Dalmatiam et Hungariam
et Illyricum media jacet, rebellantibus Servis
et confidentibus de introitum ad se angustiis et de
impervia eorum regione. Et paulo post: Ob hanc
ergo intolerabilis vicinis eorum maleficia ingressus
erat ad eos in virtute multa et innumera dominus
imperator, quibus subiecti et præcipuo eorum prin-
cipe mancipato redempti domino imperatori ore-
rimus. Vide Sanutum, I. i, part. vi, c. 22.

service funis, manuque gladium ferobat dicens A xώνα γυμνούμενος, θνητότερος μὲν πόλεις, σχετόει δέ οι τοῦ τραχήλου ἐξῆπτο, καὶ ξίφος κεχείρεστο, ἐπη βούλοιτο χρῆσθαι βασιλεῖς ξαυτὸν παρεχόμενος. Ἐφ' οὓς εἰκτείρεις αὐτὸν ἀφῆς τὸ ἕγκλημα. Ταῦτα καταρθωνῶν βασιλεῖς ἐξῆσθαι τῆς Σερβικῆς, ἐπόμενον αὐτῷ καὶ τὸν ἀρχιεπισκόπον ξών. "Οὐα δὴ καὶ Ἀσφάλεια, εὖ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθη, ἐφ' εἰς εἴρηται διεῖς: ἐξεκπή τὰς δέσμους.

12. Ita compositis in Occidente rebus Asia rursum novi aliquid molita est. Nuradinus quippe Berrhoeæ satrapa, Lycaonius sultanus, Melias Armeniorum dominus, et Ancyranorum aliorumque Galatiae oppidorum princeps, facia invicem conspiratione, bellum in Romanos aggressi sunt. Eapropter igitur ex Occidente imperator tum movit, castrisque ad Philadelphiam positis, rebus istis animum adiunxit. Alemanni interea et Veneti, hi mari illi terrestribus copiis ad oppugnandam Anconam reverunt: præceratque Alemannis quidam episcopali apud illos fungens dignitate. Multo itaque in urbis obsidione insumpcio tempore, annonæ rerumque exterarum penuria laborantibus Anconitanis jam prope erat ut urbs caperetur. Sed enim mulier quedam, natione quidem Italia, ingentis animi, si quæ alia, et virilis audacia, quæ marito orbata castam deinceps vitam servaverat, ubi quæ Anconæ gerebantur, et ut in ultimum devenisset discrimen, rescivit, ardore summo inflammata (erat enim partibus Romanorum addicta) privatis sumptibus urbi subvenire instituit. Sed cum ii omnino in belli usus non sufficerent, 289 liberos etiam suos oppigneravit, atque ita majorem pecuniarum copiam adepta, missis in urbem nuntiis, ut bono deinceps essent animo neve se hostibus dederent hortata est. Quibus acceptis resumpsere animos Anconitæ et in hostes irrumpere statuere. Sed hoc eo cognito retro castra confestim illi moverunt. Inter hæc imperatrix ista ante urbem consistens Anconitas quis imminicuit copiis: initioque certamine Alemanni, cum impetum sustinere non possent, a feminino exercitu fugantur, casis eorum quam plurimis: atque ipse prope in hostium manus venisset dux episcopus, ni fuga sibi saltem conciliasset. Tum vero in Venetos, qui e mari, ut supra diximus, urbi imminebant,

B επούδη ἐκ τῆς ἐπέρας διέβη· καὶ δὲ μὲν περὶ που τὴν Φιλαδέλφου αὐλισάμενος πρὸς τούτας ἡσχόλητο, Ἀλαμανοὶ δὲ καὶ Οὐένετοι ἐπὶ Ἀγκῶνα οἱ μὲν ἀπὸ θαλάσσης οἱ δὲ ἡπειρώτης στρατῷ πολιορκήσοντες ἤλθον. Ἐπερατήγει δὲ Ἀλαμανῶν τῶν τις παρ' αὐτοῖς ἱερατικὸν θρόνον κοσμούντων ἀνδρῶν. Χρόνου τοίνυν τῇ προσεδρίᾳ τρ. Βένετος, τὰ τε ἀναγκαῖα Ἀγκῶνίταις ἐπιλεόπτει, καὶ ή πόλις ὅσον οὐκ ἥδη ἀλλώνια προσδικήσιμος, ἦν. Ἡν δὲ τις γυνὴ (68), Ἰταλὴ μὲν τὸ γένος, μεγαλόφρων δὲ εἰπερ τις καὶ ἀρρενωπὸς μάλιστα, ἐπειδὴ τε ἀνδρὸς πάλαι χηρωθεῖη, σωφρονικὸν ἐξ ἔκεινοι τὸν βίον ἔτηρε. Αὐτῇ, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν Ἀγκῶνα (69) ἐπύθετο καὶ ὡς ἐν ἐσχάτοις εἴη τοῖς κακοῖς, ζῆλῳ διαθερμανθεῖσα (ἐπύγχανε γάρ Ἀρματίοις τηρούσα τὸ φύλιον) τικείγετο τοῖς οἰκοθεν δαπάναις τῇ πόλει ἐπαρκέσαι· μη παντάπασι δὲ ταῖς τοῦ πολέμου χρείαις ἵκανοντα δέ τοις παῖδας ἐνεχυράζει, χρυσὸν τε οὐτε κεκομισμένη ἀδρὸν, πέμφασι παρὰ τὴν πόλιν ἐδήλου θαρσεῖν τοῦ λοιποῦ μηδὲ τοῖς πολεμίοις [P. 169] ἁυτοὺς καταπροδίδονται. Ἀγκῶνίται τοίνυν ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἀνεθάρσησάν τε καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπεξίσας διενούντο. Ἄλλ' ἐκεῖνοι γνώντες μετεστραποπεδέύσαντο αὐτίκα. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ή στρατηγὸς ἐκεῖνη ἐπιστᾶσα τῇ πόλεις Ἀγκῶνίταις τῷ ξανῆς ἀνεμίγνυ στρατῷ, προσβολῇ; τε γενομένης Ἀλαμανοὶ τῇ δρμῇ οὐχ ὑπενεγκόντες ἐφευγον ἀπὸ γυναικείου στρατεύματος ποίλους τε αὐτῶν ἀπεβάλεντο. Ἡλῶ δ' ἀν μικροῦ καὶ δὲ στρατηγὸς ἱερεὺς,

Du Cangii notæ.

(67) Ἀγκυραῖς ἀρχότος. Sinisanis, Clitiziesthalis Iconiensis Sultani fratri. Vide Nicetam.

(68) Ἡν δέ τις γυνὴ. An comitissa illa, cuius mentio in Chronicō Ceccanensi, an. 1162, cui cum Willelmo regre bellum erat? comitis-a forte Galacensis, quæ ad Robertum comitem Lorilelli defecrat, ut est apud Falcondum, p. 667.

(69) Κατὰ τὸν Ἀγκῶνα. Obsessam a Federico Anconam solitamque ob sidionem sub an. 1166 ex Actis Alexandri pp. refert Baronius. At Gotefridus monachus id in an. 1171 rejicit, in quo magis ad Cinnamum accedit: Annales vero Rerum Pisanorum Ughelliani in an. 1171, denique Chronicō aliud Pisanum in an. 1174. Sed in eo videtur pecare Gotefridus, quod Anconam Federico restitutam scribit. Praerat autem Alemannicis copiis

D Christianus episcopus Moguntinensis Federici cancellarius: Imperator Christianum Moguntinum archiepiscopum in Italia misit, qui per quinque sere ibi degens annos multa strenue operatus est. Nam Anconam circitatem maritimam, expulsis Gracis, imperatori restituit. Porro anno 1165 in Italiam venit Christianus, eo missus cum comite Gothelmo a Federico, ut provincias, quæ Willelmo Sicilia regi et summo pontifici parebant, expugnaret et Germanico assereret imperio: præsulique copiis Alemannicis in Italia usque in annum 1183, ut docentur ex Chronicō Ceccanensi seu Fossae Novæ. Moguntinensis istius episcopi meminerunt præterea Nicetus in Isaacio, l. t. n. 7; auctor Histor. episc. Bremens., an. 1171, Chronicō Reichenbergense, an. 1166, 1183, et Rogerus Hoveden. an. 1197. Vide Serrarium, l. v. Rerum Moguntinagrum.

εἰ μὴ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐξέκλεψεν. Ὡς δὲ ἐπὶ τὸν οὐεντόους ἑτέραποτε ἀπὸ θαλάσσης, καθάπερ εἰρηται, τῷ πόλει ἐγκαθημένους, μάχῃ τε καὶ αὐτῶν περιγενόμην ἐπανήσει ἐπὶ τὴν πόλιν, εὐφῆμοις φωναῖς θεούλα μέγαν ἀναδοώσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τῇ Θιλαδέλφῳ, καθάπερ Εφρην, ἐνστρατοπέδευσθεντας ἰσχυπετο πῶς δὲν εὑμηχάνως ἀφίστην ἀλλήλουν τῶν εἰρημένους τῶν Βερβάρων αὐτῷ γένοστο. Καὶ δὴ περὶ τὸν Λιχαονίας πάμφυξ σουλτάνην ὥντελλεται τε τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας καὶ τὴν αἰτίαν ἀνεπυθίνετο, δι' ἣν οὕτω Ρωμαῖοις ἀθρόον ἐκπολεμεῖ. Ὁ δὲ ἄλλα τε προσοχεῖται πολλὰ καὶ χαλιφὸν αὐτῷ τὸν τὸν αφίσιν θελεγε Χαλιφάν (70) εἰς ὃν μέγαν περὶ αὐτοὺς ἀρχιερέα ἐπὶ τοσοῦτον ἤδη Ρωμαῖοις οὐγχειμένων κατὰ τὸ φύλιον. Ταῦτα λέγων τοὺς πράτεις ἀπράκτους ἀπέκειμεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτων ἀκούσας καὶ δευτέρᾳ προσθεῖται τούτον ἀμεβεῖται, ἀπιστελλας αὐτῷ οὕτως· «Εἴ σοι δίδοχται τοῖς ἔθνοις τῶν δραρύλων ἀπιστεῖταις δικιθέν ποθοῦν κατὰ Ρωμαίων ἐκδραμεῖν, θαρσῶν γε ἀποθινάκης γάρ τῇ σεαυτοῦ τὸν Ρωμαίων ἐπιστήσεις επρεπὲν ἡμερῶν οὐ πεντεκαθέδητα ἐπὶ αὐτὴν ἀφέδημον.» Ταῦτην δὲ συντάν δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν ἐξειματώθη τε τὴν ψυχὴν καὶ τῶν μελετωμάνων ἀπογέμνενος εἰρηναῖα τοῦ λοιποῦ διελέχετο. Καὶ τὰ τῆς ἐπιστολῆς οὐπω τέλεον κρατούθεντα διελύετο αἱθίς, διετομένη μέρους ἐν αφίσιν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ βασιλέα μεταθεμένου. Τοίνους καὶ βασιλεὺς μὲν ἀναράκτηρ τροπαλῷ σεμνυνάμενος ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἀναζευγνύει. Ὁ δὲ Παλαιστίνης φίξ (71) ἀματῷ Ἀντιοχείας πρήγκηπε ταῦτα πυθόμενοι θάρσους ὑποκληθέντες κατὰ τῶν Βερβορίων κυνηγόντες τε Βερβάρων πολλὰ αὐτοὺς ἐξημίλωσαν.

εγ'. Κατὰ τούτους τὸν χρόνον καὶ τὸν σιλέντιον (72)

Du Cangii note.

(70) Χαλιφάρ. Ita appellabant Siraceni supremos gentes suas principes vocabulo Arabicō, quod accessorem vel heredem significat, inquit Willelmus Tyrius, l. xix, c. 19 et ex eo Jacobus de Vitriaco, l. i, c. 7: *Eo quod summi eorum prophetæ vice et successione jure tenerent hæreditarium. At Veteris in prefat. ad El-Macinum conseil, hac voce ricarios seu locum tenentes sese appellitantes. Dei nempe: unde eo nomine in tanto honore et reverentia a suis habebantur, ut quasi pro nomine tolerentur, nec nisi mandato et auctoritate illius quantumcumque potens aut nobilis appellaretur Soldanus, et omnes ejus subditi, tam reges quam alii, pedes ejus ad terram prostrati reverenter oscularerentur. Verba sunt Jacobi de Vitriaco. Ita Conradus Uspurg. de sultani: Uni tantum Perico imperatori puro divini cultus more subjecti. Adeo tamen, invalidit postmodum, Sultanorum potentia in rebus politicis et militaribus, ut sere cum inani et specioso dignitatis titulo sola religionis seu potius superstitionis Mahometanae potestas penes Chaliphas remaneret. Unde Baldrico Doleusi l. iii; Tulebodo, iv; Vincentio Belvac. l. xxxi, c. 93; l. xxiii, c. 54; Roderico Toletano l. vii, c. 10, et aliis, papas et apostolici suae gentis vulgo appellantur. Primus autem Chaliphæ nomen et dignitatem usurpavit Abubacarus, Mahometi successor, ut auctor est Georgius El-Macinus. Vide notas ad p. 528 Alexiad.*

(71) Παλαιστίνης φίξ. Willelmus Tyr. l. xx, c. 20, 21, 22.

A seose convertit, iisque prælio debellatio in civitatem reversa est, Iælis magnum imperatorem acclamationibus prosecuta. Princeps autem locatis, ut narratum est, ad Philadelphiam castris, id menē potissimum agitabat, qua demum arte Barbaros ab se invicem divelleret. Ac primo missa ad Lycaonim sultanicum legatis, perfidiam illi, objecit, et cur sic repente Romanis in hostem versus esset, pereunclatus est. Ille autem tum alia multa protendit, tum iratum sunum sibi esse chalipham sive summum apud eos pontificem, quod tandem amicitiarum sedere Romanis jungeretur. His dictis legatos rebus infectis remisit. Tum vero imperator, ut haec accepit, 290 alteram legationem ad illum instaurat cum hujusmodi litteris. «Quandoquidem tibi est in animo cum ceteris contributis suis conspirans Romanorum procul terras devastare, securus abi; scias enim nequum quinto decimo exacta die invadentem Romanum exercitum, ipso te auctore, praesidiarii quasi iure dictionis tuæ summarum arrepturus.» Haec perfecta epistola communis animo sultaneum a priori instituto, desiliuit et amicitiam in posterum pacto cum Romanis fraterno sacrauit. Ita consilia ista, priusquam effectum consequerentur, ruerum evanuero' ut pote sultana, qui in ea maxima pars ac momentum erat, ad Romanos transirent. Itaque triumphum nationis incrementum imperator Byzantium revertitur. Palestina autem rex et princeps Antiochenus, cum haec accepissent, sumpta inde fiducia, contra Berrhoenses suscepere expediitionem, magnisque eos cladiibus affecere.

3. Nam ferme tempestate silentium seu disser-

(72) Εἰλέττιον. Κατηχητήριον λόγον interpretatur hoc loco vocem σιλέντιον Nicetas in Man. l. vii, n. 5. Pro dissertatione seu collatione (Galli confidem dicunt) sumi apud plerosque scriptorum conatait, et hac notione usurpat paucim Theophanes p. 342, 358; Leo Grammaticus in Michaelo. p. 448; Sylitzes, p. 399; Zonaras, p. 146; Nicetas Paphlago in Vita sancti Ignatii patriarch. Ep. p. 712 edit. 1618; Landulphus Sagax, pag. edit. Canthi 688, 720, 750, 768; Julianus Antecessor const. 56, § 199: *Hæc constitutio jubet provocatores in consultationibus non tantum in amplissimis magistratibus, sed etiam omnibus senatoribus indicit, ut totis senatoriis causas appellationum audiatis: quoniam silentium tantum sine conveniū senatoribus denuntiatam fuerit: silentio enim convenientum esse videri. Agitatabant vero silentia in silentiario, ut vocatur a Landulpho Sagace l. xvi et Anastasio in Histor. Eccl. p. 66, seu ut habeat Thcophanes, p. 201, sicut τὸ σιλέντιον, quam vocem vir doctus silentiariorum stationem perperam verit. Silentium dicitur ideon locus apud eundem Anastasium in Vita Stephani III pp. p. 303 in var. lect.: Multa dona ibi largitus est tam universo quam monasterio quæ necessaria sunt monachis, quamque foris immobilia loca, qui in silentio b. Petri apostoli — usque in hodiernum diem constituit. Ubi silentium videtur esse, quod alias secretarium ecclesie dicitur: in secretariis enim conveniū ecclesiasticos et synodos egisse pontifices palam est. Neque, opinor aliunde silentiarii dicti seu ii fuerint qui silentium*

tationem ipsæ composuit imperator, non ut vulgo A moris est, quam videlicet imperatoris nomine prouuntiavit illius secretarius. Inerat orationi profunda quædam et ex generoso prorsus animo profecta sensum vjs : crebrisque sententiis et variis argumentis cunctata erat. Dicito ipsa pura, facilis ac simplex character : utique verbo dicam, nullis implicata figuris, naturali tamen efflorescet elegancia, et quæ auctorem manifeste proderet. Nam, ut sacerdos a me dictum est, nulli mortalium naturæ dotibus comparandus erat. Evidem sæpe numero 291 controversias illi ex Aristotele proponebat, pleraque eorum quæ in disceptationem venerantur, promptissime soluta ab eo cognovi, rem a nemine omnium hactenus, ut opinor, prioribus retro seculis factam. Idem multa in Scripturis, etiam quæ ad id temporis inexplicata remanserant, aut minus recte exposita, mira quadam perspicuitate explanauit : quæ hic inserere, alienum ab historiæ scribendæ legibus existimo.

Du Cangii notæ.

Imponebant, quod opinantur plerique, seu quod in Iis silentis vel collationibus sederent et dissarent, quod alio loco discutiendum reservamus. Certe silentiariorum dignitas adeo illustris fuit, ut in concilio Chalcedonensi act. 1 Θαυμασιωτάτων epitheton Iis tribuerit et Damasus pp. in Epist. ad Acholium, in synodo Rom. sub Bonifac. II pp. hæc scriperit: *Ad meritum filii mei Rusticci addi aliquid amplius non potest, — cum habeat prerogativam officii sui, quod silentarius sit filii nostri Gratiani Augusti. Υπαγορεύεται vero oīéyutio idem est ac dictere apud Spartanum: De funto quidem Sura, Trajanii ei familiaritas crevit, causa præcipue orationum, quas pro imperatore dictaverat. Id enim numeris fuit illius qui ab epistolis erait. Ita in concilio Nicæno II Nicephorus a secretis, postmodum patriarcha Cp. imperatoris nomine peroravit, τὸ κατὰ τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐγχειρίσθετο βασιλικὸν ἀπόφωνημα, ut est apud Ignatium Diaconum in Vita ejusdem Nicephori n. 10.*

(73) Τοῦ δοσηκρῆτις. Secretarius a secretis. Sexta synod. act. 2, 4 et 12: Παῦλος δὲ μεγαλοπεπτατος ἀσηκρῆτις σεκρετάριος βασιλικός. Βασιλικὸς ἀσηκρῆτος in 7 synod. act. 3. Procopius in Histor. Arcana: Τοῖς δὲ ἀσηκρῆτος καλουμένοις οὐκ ἀσηκρίτῳ τὸ ἀξιῶμα, ἔτοι δὲ βασιλέως ἀπόρρητα γράφειν, ἐφ' ὧνπερ τὸ ἀνέκαθεν ἐτέτακτο. Idem; lib. II De Bello Pers.: Τῶν ἀπόρρητῶν γραμματεύς Nicephorus Cp. in Breviario: Αναγορεύουσιν εἰς βασικέα Ἀρτέμιον Φιλιππικοῦ γραμματέα, δι τῇ Ἱερᾶν φωνῇ καλοῦσιν ἀσηκρῆτις. Ignatius Diaconus in Vita ejusdem sancti Nicephori, n. 7: Καὶ τὴν διὰ χειρὸς καὶ μέλανος τέχνην πιούμεο; ἡρθη γάρ ὑπογραφεὺς τοῖς τῶν χριστούντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος· οὗτον γάρ παρὰ

οἱ βασιλεὺς αὐτὸς ἔνυτάζετο λόγον (hh), οὐχ ὡστερ εἴθιστο τοῦ ἀσηκρῆτος (73) αὐτὸν ἐκ βασιλέως δῆθεν. ὑπαγορεύσαντος. Ἡν δὲ ἡ μὲν ἔννοια τῷ λόγῳ βαθεῖά τις καὶ ἐκ πάνυ γενναιάς προσοῦσα φυχῆς νοημάτων τε γάρ διαρκῶς εἶχε καὶ ἐπιχειρήματιν ἐστοιδάζετο συχνοῖς. Ἡ γε μήν λέξις καθαρὰ μᾶλλον καὶ ἀφελή; δὲ χαρακτήρ, καὶ [P. 170] τὸ δόλον εἰπεῖν ἀσχημάτιστος αὐτοφυῆς δὲ ὅμως καὶ τὸν γεννητορα ἐναργῶς ἔμφαντίζων. Καθάπερ γάρ μοι πολλάκις ἐφρήθη, φυσικοῖς πλεονεκτήμασιν οὐδενὶ ἀνθρώπων ἔνδιλλος ἦν. Ἔγωγε τοι πολλάκις αὐτῷ τῶν Ἀριστοτέλους διαλεξάμενος πολλὰ τῶν πολυητητῶν αὐτοφυῶς ἐπιλυθμένα ἔγνων, πρᾶγμα οὐδενὶ τῶν ἀπάντεων, οἷμαι, γεγονός τοῦ παντὸς αἰώνιος. Οὐ δὲ αὐτὸς καὶ πολλὰ τῶν ἐν Γραφαῖς ἀδιεκηγήτων εἰς δεῦρο μεινάντων, ηγοῦν οὐκ εἴστοχα διηρμηνεύμενων σὺν θαυμασίᾳ τινὶ διεσάφησεν ἀπλότητις ἀπερίκριτος ἐνθάδε γεγράψεσθαι νόμων ἀπὸ ἕδοντο εἰναι τιστορικῶν.

τῇ Αὐθεντίδι διαλέκτῳ τῷ ἀσηκρῆτος δημοτα, δὲ τῶν μυστηρίων μεθερμηνεύεσθαι βούλεται. Munus ipsum μυστική τῶν χριστούντων ὑπηρεσία dicitur eidein n. 9. Occurrunt passim apud scriptores Byzantinos, Theophylact. Simocatt. I. viii, c. 10; Constantinus. De admin. imperio c. 46; Maurass. p. 459, edit. Maurii, Menand. Protect. etc. [P. 493] Ita etiam unico vocabulo *asecretis* et *asecreta* usurpat interdum scriptores Latini. Glossar. Alfrici: *Asecretis vel principis consiliarius, geruna. Saxonibus geryne est mysterium. Carolus Maganus, I. iv De cultu Imag. c. 9: Mos ut Leonitus asecretu conspergit, etc. Anonymus, De Mirac. sancti Hugonis abbatis Cluniacensis: Redit ergo peregrinus ille spem gerens venie, si Hugonem posset invenire S. Petri asecretum. Paulus Diaconus, I. in Clr. Cas. c. 68: Postquam asecretis efficitur, logothetam illum — imperii statuit. Adde Anastasium in Vit. pp. p. 53, 214; Hinckmar. Reinens., epist. 3, c. 16; Vitam sancti Georgii Amastreni, c. 5. n. 18; Baron. an. 811, n. 32. Habebant etiam reges nostri suos asecretis, ut constat ex Epist. Joannis VIII. pp. 87, et diplomate Roberti regis an. 1029, in Probat. Histor. Monnurentiacæ, p. 16. Qui vero inter patlatinos secretarios primus erat, πρωτασηκρῆτος dicitur Nicetas Paphlagoni in Vita sancti Ignatii patriarch. Cp., Choriatæ in Andri. I. II, n. 7; et Pachymeri, I. n. c. 43; I. v. c. 19; πρωτιστος τῶν βασιλικῶν γραμματέων Nicephoro in Breviario p. 172, I edit.; πρωτος τῶν βασιλικῶν ὑποκρατέων Ignatio Diacono in Vita sancti Nicephori patriarch. Cp. n. 59; protosecretarius Anastasio in Collectan. p. 254; denique Corippus, I. 4 asecretam sic describit:*

Hinc secrēta sacræ tractans Demetrius aulæ.

Cornelii Tollii notæ.

(hh) Τὸν σιλεύτορον δὲ βασιλεὺς αὐτὸς ἔνυτάζετο λόγοι. Tangit egundem rem Nicetas I. vii: Καὶ δέ βασιλεὺς τοι γροῦν αὐτὸς εὐγλωτταῖς εὐτυχητῷς, καὶ λόγῳ ἔμφυτον χάριν πεπλουτηκὼς, οὐ λαμπρῶς ἐπέστελλε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατηχητηρίους νόσια λόγους, οὓς φυτεῖ σιλεύτια, καὶ εἰς κοινὴν ἀνέπτυσσεν ἀστοῖν. *Hic quidem imperator natura facinundus ei sumis et sermonis influentia ornatus, non elegante, tantum epistolas scribebat, sed et religionis in-*

stitutiones parturiebat, ac publice declamabat. Agunt de voce σιλεύτου Curepalates et Meursius in Glossario. Alii interpretantur sermonem de jejunio, ut hoc Zonaras loco in Leone philosopho: Ός μὴ δυνηθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγχλήτῳ περὶ νηστείας τὴν συνήθη διάλεξιν, η καλεῖται σιλεύτιον. Ut non potuerit solemitem dissertationem in senatu de jejunio habere, quæ dicitur silentium.

BIBAIION Z.

LIBER VII.

α'. Ἀ μὲν οὖν ἀχρις καὶ δεῦρο εἰς ἡπειρον ἔκατέ-
ρων βασιλεὺς Μανουὴλ εἰργαστο, τοιάδε τινὰ ἐγένετο.
Ἐξῆς δὲ μοι γεγράφεται: δύο ἐπὶ Ἀσίας (74) στρα-
τευσαμένη τούτη ἔυνέπεσε. Κλιτζεσθλάν γάρ, οὐ
πολὺν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον, χρή-
ματα, ὕστερ ἐφην, μεγάλα πρὸς βασιλέως κεχομισ-
μένος δυνάμεως τε ἐπὶ πλειστον ἔχει καὶ τῶν τῆς
δυναστῶν ἀλλους τε τὰς ἀρχὰς ἀφελόμενος αὐτὸς
ἴσχει καὶ δῆ καὶ Σανισᾶν, δες ἀδελφὸς μὲν αὐτῷ ἦν
καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἔψυ σπερμάτων, Γάγγρας δὲ καὶ
Ἀγκύρας πόλεων ἀμφοῖν ἤρχε Γαλατικῶν, βιασά-
μενος τὰς μὲν ὑφ' ἔσυτον ἐποιησατο, τῷ δὲ, ἐπειδὴ
μή κατακτεῖνται ἐδυνήθη, ἀνάγκην ἐπῆγες ἔνων καὶ
ἐπηλύτῃ Ἰθνη ἀνθρώπων περιενέα πάντα. Ταῦτη
καὶ βασιλεὺς μὲν οὐδέ τινα πόλειν ἀπεδίδου, ὃν δὲ
περγεζονώς τύχοι· οὐδέ τι τῶν ἀλλων, ἀπεργ αὐτῷ
διομολογησάμενος ἔψη, ἐπιτελές ποιεῖν ἤθελε. Με-
γαλοφροσύνη δὲ τοις πάντας ἀχρῆτο ἀνθρώπους καὶ
τὴν δρμήν οὐδαμῆ καθεκτὸς ἦν. Ἀ βασιλεὺς ἐννοῶν
ἴσχαλέπτινε μὲν καὶ τὰ πρότερα καὶ ἐν δευτῷ τὸ
πρᾶγμα ἐποιεῖτο, πρὸς δὲ τῶν ἐπεπειρίων ἀνθελκόμε-
νος πραγμάτων πρὸς τούτους καὶ τὰ ἔξ Ἀσίας ἀν-
τιεῖν ἤκιστα ἤθελεν. Ἐπει δὲ οὐδεὶς οὐδαμάθεν ἔξ
ἰσπέρας αὐτῷ πόλεμος ἀνεφαίνετο τοῦ λοιποῦ ἄτε
πάντας ἥδη κατωρθωκτοι, στράτευμα ἀγείρας ἵκανον
τῇδε διαβαίνειν διενοεῖτο. Κλιτζεσθλάν δὲ, ἐπειδὴ
τούτων ἤκουε, πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμψας ἀλλα-
τέο τῶν κατὰ γνώμην ἐπιτελῆ ποιεῖν ὁμολόγει καὶ
Ῥωμαίων δυνάμεις ἐπὶ κατασχέσει πόλεων ὃν δὲν
βασιλεὺς αἱρότο αὐτίκα ἐπὶ Ἀσίαν σταλῆναι ἤξιον·
τῶν γάρ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συλλήψεσθαι σφίσι καὶ
αὐτόν. Ταῦτα βασιλεὺς ἀποδέκαμενος Ἀλέξιον τὸν
Πετραλοΐφαν στρατεύματι ἀμά εἰς ἤκαισχελίους
ἀριθμούμενον ἐπεμψε, χρήματά οι προσεπιδούς,
ἀπεργ αὐτῷ εἰς πόλεμον τόνδε ἀποχρήσειν φέτο.
Ἀλέξιος μὲν οὖν ἐπὶ τοιούτοις εἰς τὴν Ἀσίαν ἐτελ-
λετο· Κλιτζεσθλάν δὲ, ἐπειδὴ τὸν Ῥωμαίων στρα-
τὸν [P. 171] προσιέναι ἤκουεν, εἰς πόλεις ἐκπέμ-
πων, δες ἐτι ἀχειρώτους αὐτῷ ἔυνέδαινεν εἶναι, δέος
τὸ ἐκ τῆς βασιλέως ὑπάτεινε σφίσι στρατιδές. Αἱ δὲ
πρὸς ἀμφοτέρας οὐχ οἵσαι τε οὖσαι δυνάμεις ἀντισ-
χεῖν οὔτι ἔκονται αὐτῷ προσεχώρουν. Οὐ δὲ ἐπειδὴ
καὶ αὐτῶν ἐγκρατῆς γένοιτο, οὐδεμιᾶς λοιπὸν Ῥω-
μαίοις ἐπιχωρεῖν ἤθελεν. Ἐφ' οἷς ἡγανάκτει μὲν

A 1. Ea fere sunt quae hactenus utraque in conti-
nente Manuel imperator gessit: deinceps ea expre-
diā, quae in Asia bellum gerentis evenere. Cliti-
ziesthalan, de quo multa in superioribus memorari-
mus, magnis ut dixi ab imperatore acceptis pecunias
diutior potentiorque factus, virinos dynastas prin-
cipalibus suis exxit eorumque terras oceupavit:
sed et Gangra Aneyraque, Galatiae oppido utroque,
Sanisane fratre consanguineo, qui iis imperitabat,
per vim expulso, potitus est: eique cum necem in-
ferre non potuisse, peregrini et advene instar terras
omnes exteras circumiundi necessitatem imposuit.
Itaque nullam eorum quas coperat civitatum imper-
ratori reddidit: 292 neque quidquam præstitit
rerum quas ipse iurejurando erat pollicitus. Arro-
B gantia præterea ac sercilete quadam in quosque
hominum utebatur, nec ullo modo poterat animi
impetus continere. Quae ubi principi comperta sunt,
tum priora illius facinora, tum insolentiam ægre
tulit: sed Occidentalibus negotiis impeditus com-
movere insuper Asiam verebatur. At postquam
nullum in Occidente amplius sibi supercesse bellum
vidit, rebus utpote ibi feliciter consectis, conscripto
idoneo exercitu transire in Asiam constituit. Quibus
intellectis Clitziesthalan per legatos quæcumque im-
peraret omnia facturum se principi respondit. Ad
hæc copias Romanas, ut quas vellet civitates occu-
paret, in Asiam mitti postulavit: se laboris istius
participem sociumque fore pollicitus. His acceptis
C conditionibus Alexium Petralopham cum sex mil-
lium exercitu imperator eo mittit, datis pecuniis
quas ad bellum istud conficiendum sufficere existi-
mabat. Hoc quidem apparatu in Asiam venit Alexius.
Clitziesthalan autem, ut adventare Romanorum
exercitum percepit, missis ad civitates, quas non-
dum ipse occupaverat, nuntiis, pavorem iis ex
imperatoris exercitu incutere intendit. Sed cum
eis ad utramque vim sustinendam minus essent
idoneæ, illius imperio invitæ se subdidere. Oppidis
igitur istis potitus nullum horum amplius tradere
Romanis 293 voluit. Unde ira accensus imperator
extemplo apparare bellum statuit. Sed cum, variis
dissentibus negotiis, id peragere non posset (quippe
D jam ver præterierat bellis gerendis maxime ido-

Du Cangii notæ.

(74) Έπι Ἀσίας. Bellum Iconiense commemo-
rate aggreditur Cinnamus, in quo cruentam adeo
passus est cladem Manuel accisis totius imperii
viribus, ut nusquam deinceps solitam mentis hil-
litaritatem, qua singulariter præcinebat, exhibuerit,
nec corporis suspitate, qua plurimum pollebat,
usque in supremum vitæ diemi fructus sit. I. Iud

multis narrant Nicetas, l. vi, n. 1 et sequenti;
et Tyrius, sub an. 1174, quo et commissum præ-
lium testatur l. xxi, c. 42. Attigerunt etiam Ro-
bertus de Monte et Nicolaus Trivetus, an. 1179;
Vincentius Belvac. l. xxxi Sive. Hist. c. 150;
Chronicon Reichersberg. p. 273; et Egidius de
Roya, an. 1176.

neum, quo tempore tum alia Romanis commoda
procurare tum etiam urbes ubique vellet in-
staurare poterat: praeterea etiam Amasia, Orientis
urbs, ad eum accessit, quæ bello necdum palam
flagrance ultro se dedere Romanis parata videba-
tur, eas igitur ob causas talia instituit. Michaelem
Gabram, virum ut sepius a me dictum est submisi
dignitate suctum reisque militaris peritissimum, in
Paphlagoniam mituit et cum presentibus aliisque
iis in regionibus contrahendis copiis, tum etiam
cum iis, quæ ex Trapezonte et Oenæo, civitatibus
Ponticis, accersenda erant, ad Amasiam iter in-
tendere jubet. Interea et hec accidere. Joanni
Contacuzeno, cuius crebra a me facta in superio-
ribus libris mentio, filius erat Manuel, forma con-
spicuus et robore corporis nulli equalium secundus.
Hunc rebns ut aiunt, nefandis et plurimum inten-
sum monuit primo imperator ab illoque illius
avertire animum studuit. Sed eum obstinatus
ceptis iniusteret, ultra huc non paucos principes,
in carcere eum coujecit. At deinceps in custodia
abducitur, quod ab iis qui magistrato fungentes
baud raro fieri videmus (facere enim ea plurimum
solent per quæ gratiam principis se consecuturos
putant) invito imperatore oculis adolescentem pri-
vant. **294** Quod ubi ille audivit, indignatus quidem
obtestatusque est inscio se id factum esse. Dolorem
tamen ex eo conceptum casu tulit, cum suppeteret
nihil, unde facinoris autores plecteret.

ῶν εἰνοιαν ἀδύτοις; ἐπισπάσθε τὴν βασιλέως γένοστο
τὰς δῆμους ἀφαιροῦνται τὸν μείρακα. Ὡν ἐπειδὴ βί^η
δὲν αὐτοῦ ἔνειδότος τὸ τοιόνδε πρᾶξις ἔκεινον εἰργά-
σιν τῷ δικαὶῳ τοὺς δράσαντες ἀμυνίται.

2. Michael igitur, ut dictum est, Amasiām mie-
sus, trajecto Damalis freto ad Melangia, rēcta
itinerū contendit. Inde ex Bithynia et Rhindaco
vicinis regionibus idoneo contraclo exercitu ad
campos Dorylaei ire pergit, ut ibi constituta Ro-
manorum præsidia et castella per pacis adhuc in-
dicias necessario commicatu muniret et sultani
iunimicis adderet animos, ac postremo Dorylaeum
iustauraret. Dorylaeum istud, una quondam ex
maximis et celeberrimis Asiae urbibus fuit. Mollis
enim tractum istum aura perslat, campique circum-
jacent plani admodum et incredibilem quondam
pulchritudinem præferentes: iam pingues autem
et secundi, ut herbas pastui optimas uberemque
segetem producant. Ad hanc fluvius regionem per-
fluit et aspectu jucundus et suavis gustu. Tanta
vero innata in eo piscium multitudine, ut quantum-
vis magna copia ab incolis capiantur, largissime
tamen suppetant. Hic olem a Melisseno isto, qui
Cæsarī dignitate insignis fuit, exstructæ fuere
domus splendidæ, vicique erant hominum frequentia
celebres: ut et thermæ nativæ, et porticus et lava-

βασιλεὺς καὶ αὐτίκα ἐπὶ μάχην καθίστασθαι διενοέτο· τῶν πραγμάτων δὲ αὐτῷ μηδαμῆ σύγχωρούντων (δι τε γάρ τού ήρος ἔξηκεν ήδη καιρὸς πολεμίοις μάλιστα προσήκων ὃν πράγματι, καθ' θν ἀλλὰ τε τῶν συμφόρων Πρωμαῖοις διοικήτας θατι αὐτὸς φέτο καὶ δὴ καὶ πόλεις ἐτι δήποτε αὐτῷ βιωλομένῳ ήν ἀνεγείραι· πρὸς δὲ καὶ Ἀμάσεια, πόλις ἑψά, τότε δὴ αὐτῷ προσεχώρει, ἣν οὖπο μάχης εἰς τὸ ἐμφανὲς ἐκραγεῖσης σὺν εὐπετείᾳ μάλιστα Πρωμαίους λήψεσθαι εἰκῇς ήν), τούτων δὴ ἐνεκα κατὰ τάδε ἴποιει. Μιχαὴλ μὲν ὁ ἐπικλητὸς Γαβρᾶς ήν, Διδρά, ὃς μοι πολλάκις ἐρήτιθη, ἐξ τοῦ τῶν σεβαστῶν ἄξιωμα ἤκοντα καὶ πολεμίων ἰκανῶς ἐμπειρὸν Ἐργων, ἐπὶ τὴν Παφλαγόνων ἔκστειλε, στράτευμα δὲ μὲν αὐτίκα ἐπαγόμενον, δὲ δὲ καὶ ἐκ τῶν τῆς χωρῶν ἀθροίσοντα, δος τε ἀμφὶ Τραπεζοῦντας καὶ Οιναύῳ πόλεσιν φέρηται Ποντικάς, καὶ τούς οὓς δὲ μεταπεμψθενταν, ἐκέλευεν αὐτῷ ἐς Ἀμάσειαν περιέθειν. Ἐν δὲ τούτῳ τούτῳ τινὰ ἐμπέπεσεν. Ἱωάννη τῷ Καντακούζηνῷ, οὐ πολλάκις ἐν ταῖς ἐπικροσθεν ἐπεμνήσθημεν λάγοις, παῖς δὲ Μακαοῦθή, Ιωάννη τε ἀράθδης καὶ ρύμηρ σώματος οὐδενὸς τῶν ἡλικιωτῶν ήσσων γενύμενος. Τεύτω δὴ βασιλεὺς ἔργος· ὃς ἐλάγετο, ἀπειρημάντος ὡς ἐπίτιτν ἐγγειρούντι τὰ μὲν πρώτα παρεκπίσεις προστῆτε, τῶν τηλίκων δὴ ἀκοστῆντα πειρώμανος. Σπειρ δὲ ἀπρίξ ἐκείνος τοῦ ταλιμῆματος· εἶχετο, οὐκ ἀνταγόριμον βασιλεὺς τότε δὴ καὶ αἰς φρουράντων αὐτὸν ἐδωκεν. Ὁπολα δὲ τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἴθισται (πρέπειον· γάρ ὡς τὰ πολλὰ δι' ἐς τὴν εἰρετὴν παρελόντα βασιλέως εἰτὶ ἐπωνόμου σιλεὺς ἤκουεν, ἐδυνάτεραν μὲν καὶ ἐρευνόντες γε μὴ οἷαι, ἥνεγκει δὲ δρμας τὸ ἀλγημα· οὐ γάρ εἶχεν ὅπες

β. 'Αλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, Μεχαήλ μὲν ἐπὶ Ἀρε-
στιαν ἐπαρφεν· δὲ, τὸν Δαμάσιον πορθμὸν διεῖσθαι,
εὖθις Μελαγγείων ἔχωρι. Ἐνδιὰ ἐκ τε Βιθυνίας καὶ
τοῦ Ρυνάκου χωρίων στράτευμα ἀγείρας ἰκανὸν
ἔχει: ἐπὶ τὰ Δορυλαῖον πεδία, τὰ ἄκειστα Ρηγαλίων
φρούρια εἰρήνης κατεχαύσης: Εἰτι τῶν ἐκτετρέων
ἐμπλησθμένος καὶ τοῖς τῷ συλλατόν δυσμενεύοντας
θάρρος; Εἰτι μᾶλλον ἐμποτῆσαν, πρὸς δὲ καὶ Δορ-
λαιῶν ἀνοικοδομῆσαν. Τὸ δὲ Δορυλαῖον τοῦτο ἦν μὲν
ὅτε πολὺς ἦν μεγάλη τε εἰκεπερ τις τῶν ἐπὶ Ἀσίᾳ
[P. 172] καὶ λόγου ἄξια πολλοῦ. Αὔρα τε γάρ τὸν
χῶρον ἀπαλῇ καταπνεῖ, καὶ πεδία περ' αὐτὴν σίτα-
ται λεισθητές τε ἐπὶ πλείστον ἥκοντα καὶ ἀμήχανον
τι προφανῶντα κάλλος, οὗτα μέντοι λιπαρὰ καὶ
οὐτιώς εὔγεως, ὡς τὴν τε πόδαν δαψιλῆ μάλιστα ἐκδίδων:
D καὶ ἀδρὸν παρέχεσθαι δύσταχυν. Ποταμὸς δὲ διὰ τοῦ
τοῦδε τὸ νῦμα πέμπει: καὶ ίδεσθαι καλλὸς καὶ γεύ-
σασθαι: ἥδυς. Πλῆθος: Ιχθύῶν τοσοῦτον δὲ ἐννήκεται
τούτῳ, διστον εἰς δυψίλειαν τοῖς τῇδε ἀλιευόμενον ἀ-
λιπὲς οὐδὲκαὶ γίνεσθαι. Ἐνταῦθα Μελισσηνῶν ποτε
Καισαρι (75) οἰκία: τε ἐξωκοδομηνται: λαμπραὶ καὶ
κῶμαι πολυανθρώποι: ήσαν θερμά τε αὐτόματα καὶ

Du Cangji notes

(75) *Melissennū xors Kalσapi*. Nicēphorūm
Melissenūm Cāsarem intelligit, qui ab exerci u-
circa Damalim eodem ferme tempore quo in urbe

Alexius Comnenus imperator dictus est. Vide stemma Comnen.

στοια καὶ πλυνοί, καὶ οὐα ἀνθρώποις τὸν φέρει, ταῦτα δὴ ὁ χῶρος ἀριθμοῖς παρείχεν. Ἀλλὰ Πύρσας, ὅπηνίκα ἡ κατὰ Ρωμαίων ἡγκαῖν ἐκδρομῆ, τὴν τε πόλιν εἰς Ἑδαρος βεβλημένην ἀνθρώπων ἑρημον παντάπασιν ἐπεποίητο καὶ τὰ τῇδε πάντα μέχρι καὶ ἐπὶ λεπτὸν τῆς πάλαι σεμνότερος ἡράντιαν ἔχος. Ἡ μὲν δὴ πόλις τοιάδε τις ἦν. Τότε δὲ Πέρσαι ἀμφὶ δισχιλίους περὶ ταύτην νομάδες ὡς ἕθος ἐστήνουν· οὓς δὴ ἐκεῖνον ἀπαναστήσας βασιλεὺς χάρικά τε τῆς πόλεως οὐ μαχρᾶν ἀποθεν περιβαλλὼν τὰ πρὸς τειχοδομίαν ἔξηρτο. Καὶ τὴν μὲν κατὰ τάχος ἡγείρετο, σχήματος μὲν πολλῷ τοῦ πρότερον ἵδον. ὑποκεχωρηκαία, τοῦ δὲ εἰς ἄκραν αὐτῇ ἀνεστηκότος τὰ πρότερον γηλόφου ὀλίγῳ δὴ ἀποτέρῳ καὶ ἀπὸ ταύτος πάντοθεν τοῦ διαστήματος τὸν περίβολον στρέψουσα. Βασιλεὺς δὲ ἐνὶ δίλιγοις ἐκάστης ἡμέρας ἔχων λόγοις τε ἐξ ἀφανοῦς καὶ κατὰ πρόσωπον συμβολαῖς πολλοὺς Περσῶν ἔκτεινε καὶ τῶν περὶ σφίσιν ἐπιφανῶν. Οὐ γάρ ἀνέλιπον συγχονοὶ ἐκ τῶν ἀνακτάτων τυρρέουστες ἵφ' ὧ τὴν οἰκοδομίαν οὐτω μελένεν. Τότε δὴ καὶ Σανισάν, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, χρήσας τοιούτου πρότερον βασιλεὺς αὐτῷ προσπεφευγότας ἐπὶ τὰς ἀνωτάτων Ἰκνούσιον χρήματας ἐφεδίασας ἐπέριψε χύρας. Εἶπετο δὲ οἱ καὶ στράτευμα δῶδε τῆς ἐπὶ Περσεληγονίαν ἡγησαμένη. 'Ἄλλ' οὐπερ ἐπὶ πλείστους προῆλθε, καὶ Περσῶν δυνάμεις ἐλλοχήσασι Ρωμαίων τε τῶν σὺν αὐτῷ πολλούς ἔκτεινεν καὶ λαφύρους ἐπλάσαντο ἰκανῶν. Σανισάν δὲ μόγις ἐπείθεν διεδρήκε περιθημένος ἐπὶ βασιλέα ἤλθεν. Οὐτας ἡ τὸ κακοτυχίς ἀεὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα ἀπεκρίνετο. Τὰ μὲν δὴ ἐπὶ Αρούλατον τῇδε ἐφέρετο. Μιχαὴλ δὲ ὁ Γαβρῆς οὖν τῷ στρατεύματι ἐς Ἀμασίαν ἤλθε, παραπελούμενός τε πρὸς τῶν τηγανίων ἐχόντων αὐτίκα δὴ ἐπὶ ταύτην παρίεντας, ἐπειδὴ καὶ δύναμις παρὰ Κλιτίεσθλάν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀφιγμένη οὐ μαχρᾶν ἀποθεν τῇ; πόλεως; ἐπειγόντων οὐδαμῆ διθάρρει τὴν εἰσοδον. Ὅποισί γάρ πολλῇ εἰς τοὺς ἵδον ἐχρῆτο [P. 173] μὴ προδοσίας δῆτοι κατ' αὐτοῦ μεμελετήκοτες εἶησαν. Οἱ δὲ καὶ δράρους τούτους δὴ ἐνεκα παρ' αὐτὸν ἐπεμψάν τὴν τε ἀκρόπολιν Ρωμαίοις κατ' ἔκουσίαν ἐδοσαν. Ἀλλὰ δρόβωδια τι; καθαπάξ παραλαβοῦσα τὸν ἀνθρώπων ἐπὶ σκῆψις ἀλλοτε ἀλλας ἀναχωρεῖν ἐποιεῖ, έως εἰ ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐννοησάμενος μὴ ταῖς μαχρᾶς Ρωμαίων ἀναβολαῖς περὶ Κλιτίεσθλάν τῆς πόλεως ἀλιώσῃς· ἐς ἀπέκθειαν αἰώνα τὸν πάντα δεσπότη ἐσομένων καθίσαντο, τοῦ παρὰ σφίσιν ἀρχοντος οὐδὲν ἔνειδός τοι; εἰρημένοις ταύτην παρέδοσαν. 'Ἔιδη δέ καὶ Μιχαὴλ δρας ἐκεῖνον ἐπὶ γῆν τὴν Ρωμαίων ἤλθεν, οὗτε τῶν ἐπὶ τῇ, ἀκροπόλεως, ὃς μοι ἐδρήθη, Ρωμαίων, οὗτε του τῶν ἀλλων λόγον πεπιστημένος οὐδένα. Καὶ τὰ μὲν Ἀμασίας πόλεως ἐν τῷδε ἐπελεύτα βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ Δορούλαιψ Ετι πονούμενος, ἐπειδὴ ταῦτα ἐπύθετο, Θωμᾶν τὸν ἐκτομίαν παρὰ Κλιτίεσθλάν πέμψας Ἀμασίαν ἐνέκειτο ἀπατῶν ἔρχων τέ οἱ παρόρατιν ἐπεκάλει καὶ εἰ γε μὴ τοῦ ἐς Ρωμαίους τοιάδε ὑδρίζειν ἀπόχοιτο, οὐκ εἰς μαχρᾶν τάχα τῆς δίκης ἐκδίκου πειράσασθαι τῆς· λει. 'Οστις μέντοι Θωμᾶς οὗτος ἦν αὐτίκα διηγέσιος.

A ^B etra : quæque alia hominibus voluptati **295** esse solent, regio hæc assalim suppeditat. Sed enim Persæ quo tempore Romanorum fines maxima incursabant, urbem solo sequatam incolis nudarunt prorsus, et circumiecta omnia ita vastarunt, ut nullum forme pristini splendoris vestigium reliquerint. In eo igitur statu erat tunc hæc civitas. Persæ autem hac ipsa tempestate ad duo millia eum pascis, uti solent, tabernacula habebant: quibus hinc expulsis imperator valloque non procul ab urbe circumducto se ad murorum adificationem comparabat. Candi igitur summa celeritate civitas cœpit, forma ab ea que prius fuerat multum intus absimili, a colle vero, quem olim pro arce habuerat, paululum remotius et pati undique intervallo circumductis mœciliis. Princeps autem cum paucis exhibat singulis diebus, et partim clandestinis insidiis partim aperio marte multis Persorum illustriores cecidit. Neque enim desinebant a superioribus continuo locis irrumpere, quo structuram urbis impeditarent. Tum quoque Sanisanum, cuius supra memini, qui aliquot ante annis ad imperatorem profugat, in eas regiones, quæ supra Iconium adjacent, datis pecuniis misit. Comes erat exercitus in Paphlagoniam iterus, cui ille duxor foret. Sed haud multum consecerat itineris, cum Perkarmi copiæ ex insidiis coortæ multis Romanorum interficiunt, et præda multipli potiuntur. Ipse Samisanus vix vitate periculo ad imperatorem trepidus venit: adeo adversantem sibi **296** fortunam habuit, quoties rem aggredieretur. Dum hæc ad Doryleum peragebatur, Michael Gabras cum exercitu Amasiam venit, invictatusque ab oppidanis, ut statim civitatem ingrederebatur, nequaquam id ausus est, quod et copiæ a Clitzieshtlane eam ipsam in rem missa: haud procul ab urbe castra locasseunt: maxime enim verebatur ne oppidanæ præsidionem molirentur. Sed illi et obides ea prepter ad ipsum misere et arcem insuper Rouanorium potestati tradidere. At is nescio quo pavore correptus ad varios subinde recurrebat prætextus, donec oppidanæ veriti ne, dum Romanis in dies differunt, urbe a Clitzieshtlane capta, futuri domini offensam in æternum incurrent, inscio præfecto suo, eam tradiderunt. Jam etiam Michael motis inde castris in fines Romanos redierat, nulla neque Romanorum qui in arce erant, neque aliis eujusquam ratione habita. Interea dum ista ad Amasiam geruntur, imperator adhuc circa Doryleum occupatus, ut hæc rescivit, Thoma eunuchus ad Clitzieshtlanem misso, ut Amasia sibi restitueretur institut et perfidiam ipsi exprobavit, aitidis minis, ut ejusmodi Romanos injuriis afflere absisteret, brevi justitiæ vindicem experturum. Quis autem fuerit Thomas iste, commemorabo. Leslie quidem insula oriundus erat, **297** familia prorsus obscura: cumque nullo laudabili vita instituto instructus esset, Byzantium profectus secundæ veche artem exercuit, atque inde facere questum cœpit. Sed nihil est in rerum natura, quod obscurandum

fortunæ non possit inservire. Thomas enim quatinus ad ultimum et sordidissimum illiberalis artificii genus descendisset, ex ea tamen arte magnus, si quis alius, in palatio fuit, ingentibusque brevi comparatis pauculis aliquot post annis cum iis in Palestinam se recepit. Sed cum nihil ipsi ex votio ibi succederet, iterum ad imperatorem rediit: veniamque primo consecutus, illius offendam rursum incurrit, coque ipso in carcere palatii, qui Elephantinus vocari solet, conjectus vitam in eo exegit. Sed de his postea. Tum vero ad sultandum uti diximus missus, cum nihil rerum quarum causa venerat confidere iste voluisse, rebus infectis ad imperatorem reversus, parum absuit quin a Persis itinera incidentibus intersiceretur.

τοτεν, ἐνταῦθα τὸν βίον ἔνεμετρήσατο. Άλλὰ ταῦτα μὲν παραγενόντως, ἀπει μηδὲν ὃν ἐνεκά ἤθεν ἐπιτελές εἰναι δύνατο. Θωμᾶς γάρ, καίτοι ἐξ τούτων βανασίας ἦκαν, ἐκ τούτου δὴ τοῦ τεχνου μέγας ἐν βασιλεῖος εἶπερ τις ἀνθρώπων ἐγένετο, χρήματά τε μεγάλα ἐν βραχεῖ περιβελημένος χρόνοις τισὶν ὑπέτερον ἐς Παλαιστίνην ἔιν αὐτοῖς ἀπιών φέγετο. Μή κατὰ γνώμην δὲ αὐτῷ τῶν τῆς ἔνυπτόντων αὐθίς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται, τοιότερον τε αὐτοῦ τετυχηκὼς δύνσους εἰσαῦθις ἡλίγετο, ἐς τὴν ἐν παλατίῳ τε φρουράν ἀχθεῖς, ἢν Ἐλεφαντίνην (76) θεος; καλεῖν μὲν ὑπέτερον. Τότε δὲ ἐπὶ τὸν σουλτάνον, ὥσπερ ἐλέγομεν παραγενόντως, ἀπει μηδὲν ἡθελεν, ἀπράκτος ἐς βασιλέα παλινοστάτη, δὲς δὴ μικροῦ κοτὲ ἀπεκτονέατι τοῦτον ἐδέσθαν Πέρσας οἱ ἀνά την ὁδὸν ἐνεδρεύοντες ἦσαν.

3. *Ceterum imperator intra quadragesimum dieum in urbe instaurata, cum eam foosa cinxisset multaque ibi ad habitandum Romanis sedes dedisset, valido insuper relieto praesidio, inde profectus castra ad Rhindacum locat, atque paulisper ibi moratus discessit. Cumque paucos admodum sequi signa videret (plerique enim ordines inscio ipso domum redierant, etsi non semel, 293 ut aiunt, veluisset, ne quis castris excederet), Michaelem quendam natione Barbarum, antea Isach vocatum, inter domesticos ministros primas tenentem, ad suinendum de iis qui ordines deseruerant supplicium, misit: ipse cum paucis per Lampes cāpos iter faciens, oppidum quoddam ad Mæandri fontes extrectum, cui Sublænum nomen est, velutitate collapsum instaurat. Ibi imperator alio prorsus quam quo solebat modo, cum hostibus prælium inire cœpit. Ignis enim aut quæ effusæ instar, nullo sibi resistente, accendebar et ferebatur. Dum hæc a principe agebantur, Michael, cuius modo memini, ut qui Romanis jam pridem infensus erat, capia irati imperatoris occasione, obvios quosque, nulla habita prius quæstione, supinos ad terram prosternit ferroque oculis immerso excæctatos miseris sicut erant relinquit, quorum haec palerentur ignarois prorsus: licet etiam rei miliari non dedissent operam, sed rustici essent aut mercatores aliudque id genus hominum. Atque ita in alios etiam grassabatur, quos pariter membris foede mutilabat. Sed imperator, qui jam oppido communio reversus erat Byzantium cognitis istis eum revocavit, nec multum absuit quin iisdem propemodum, quibus alios affecisse diximus, eum multaverit pœnis. Verum ea lege, ut talia deinceps in Romanos non auderet, crimen quidem illi remisit: sed 299 justitia divina hanc multo post ulta tot sclera eum vita exemit, liberosque illius variis subiectis calamitatibus. Eodem quoque tempore Gabram etiam in judicium vocavit princeps, lataque*

Du Cangii note.

(76) Ἐλεφαντίνην. De hoc carcere diximus ad Alexiadem.

A Λέσθου μὲν ὀρμητοῦ νῆσου, οἰκίας δὲ ἀφανοῦς γεγονώς, ἐπειδὴ μηδὲν δὲ τῶν λόγου ἀξιῶν ἐπιτίθενται αὐτῷ ἦν, ἐς Βυζάντιον ἔντι Εργον ἐπιμελές ἐγεγόνει φλέβας ἀνθρώπων τέμνονται ἐντεῦθεν ἐκεῖνῳ τῷ ζῆν περιποιεῖσθαι. 'Ἄλλ' εἰσικε τῶν ἀπάντων εἰναι μηδὲν δὲ βουλομένη τῇ τούχῃ ὑπηρετεῖν ἤκιντα δύνατο. Θωμᾶς γάρ, καίτοι ἐξ τούτων βανασίας ἦκαν, ἐκ τούτου δὴ τοῦ τεχνου μέγας ἐν βασιλεῖος εἶπερ τις ἀνθρώπων ἐγένετο, χρήματά τε μεγάλα ἐν βραχεῖ περιβελημένος χρόνοις τισὶν ὑπέτερον ἐς Παλαιστίνην ἔιν αὐτοῖς ἀπιών φέγετο. Μή κατὰ γνώμην δὲ αὐτῷ τῶν τῆς ἔνυπτόντων αὐθίς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται, τοιότερον τε αὐτοῦ τετυχηκὼς δύνσους εἰσαῦθις ἡλίγετο, ἐς τὴν ἐν παλατίῳ τε φρουράν ἀχθεῖς, ἢν Ἐλεφαντίνην (76) θεος; καλεῖν μὲν ὑπέτερον. Τότε δὲ ἐπὶ τὸν σουλτάνον, ὥσπερ ἐλέγομεν παραγενόντως, ποιεῖν ἡθελεν, ἀπράκτος ἐς βασιλέα παλινοστάτη, δὲς δὴ μικροῦ κοτὲ ἀπεκτονέατι τοῦτον ἐδέσθαν Πέρσας οἱ ἀνά την ὁδὸν ἐνεδρεύοντες ἦσαν.

B γ'. *Βασιλεὺς δὲ, ἡμερῶν οὐπω τετταράκοντα τὴν πόλιν ἀνεγέρθας, ἐπειδὴ τάφρον τε αὐτῇ περιήλασε καὶ Ῥωμαίων ὡς πλείστους ἐνταῦθα φύκισατο, φρουράν ἀποχρῶσαν τῆς καταλιπῶν ὅπιστα ἐχύρως, τοῖς ἀμφὶ τῷ Ῥυνδακῷ αὐλισάμενος χωρίοις ἐπὶ διάγον τε διαναπάυσας τὸ στράτευμα ἐκεῖθεν ἀπῆρε. Κομιδῇ δὲ διάγονος αὐτῷ συνεπομένους δρῶν (τὰ γάρ πλεισταν τῶν ταγμάτων ἀπήγεσαν οἵκοι, μηδὲν εἰς γνῶσιν ἦκαν αὐτῷ, καίτοι, ὥσπερ ἐλέγετο, πολλὰ πέρι τοῦ μηδένα τέων; τοῦ στρατοπέδου ἀποχωρεῖν παρεγγυησαμένῳ [P. 174] πρότερον), Μιχαὴλ μὲν τινα Βάρβαρον γένος (ἀμέλει καὶ Ἰσάχ δυνομα αὐτῷ πρότερον ἦν) τῶν ἐπὶ ἐστατασ δὲ αὐτῷ διυπηρετουμένων τὰ πρῶτα, ἐφ' ὧ τινας στρατιῶτῶν τῶν ἐκ τῆς λειποταξίας ἐς τὸ σῶμα ζημιώσαι ἐπεμψεν. Ο δὲ ἔιν δλίγοις τάς ἐπὶ Λάμπτης διελθόν πεδιάδας, φρουρίον τι περὶ πρῶτας που τοῦ Μαιάνδρου ἐδρουμένον ἐκβολάς (Σούδαιον δυνομα αὐτῷ) χρόνῳ πετρωκδες ἀνεγέρθει. Ἐντεῦθεν οὐκέτι δὴ τρόπον δινπερ εἰώνει πολεμίοις ξυμπλέκεοθει βασιλεὺς ἤρεστο, ἀλλὰ πῦρ οἷον ἡ ὑδωρ ἀνυποστάτως ὥργα καὶ ἐρέρετο. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν. Μιχαὴλ δὲ, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, ὥστε ἐκ πλειονος ἡδη κατὰ Ρωμαίων ἐτύγχανε μεμηνώς, Ἑρμαιον τὴν βασιλέως τότε δὴ πεποιημένος δρῆτην, τῶν παρατυχανόντων αὐτῷ ἐκαστον, οὐδὲν πολυπράγμονήσας πρότερον, διπτιόν τε κατὰ γῆν ἐτείνει καὶ κατ' ὄφθαλμοιν τὸν εἰδηρὸν βάπτειν αὐτὸν μὲν αὐτοῦ εἰς δειλακο, οὐδὲ δου ἐνεκά πάσχει συνιέντα, οὐδὲ στρατείας ἔστιν οὐ μεταλαχόντα, ἀλλὰ ἀγροῖκον ἡ ἐμπορίας ξυμβάλλοντα ἡ τινα δλλων ἀνθρώπων. Ό δὲ ἐπὶ δλλους ἐχύρωει καὶ σώμασιν ἀνθρώπων ἐλωβάτο πολλοῖς, ἐως τῶν πραττομένων αἰσθέμενος βασιλεὺς (ἡδη γάρ τὰ ἀμφὶ τῷ φρουρἴῳ διαθέμενος εἰς ἐπὶ Βυζάντιον ἀνεχομένος τῆς δρῆτης αὐτὸν ἐπαυσε παρ' διάγονον μέντοι ἐγένετο ταῖς τοιαῖσδε καὶ αὐτῆς ἐκδεδόσθαι ποιναῖς, ὥσπερ ἐλέγετο. Ἀλλὰ βασιλεὺς μὲν μὴ ταῦτα καὶ πάλιν Ῥωμαίοις τολμηθῆ δια-*

νοητές ἀφῆκε τούτῳ τὸ Εγκλήμα, ἡ δίκη δὲ οὐκ εἰ: A sententia (decreatum enim fuerat ut proenras quaque ille vellet pateretur) tinctum compediatus in quadam ex palati carceribus aliquandiu tenuit: postea eum cœmit inde et dignitati pristinæ restituit. Clitzies-thianes interea, ubi adventum imperatoris recevit (quæ enim apud Dorylaeum acciderant graviter ejus pungebant animum), unum ex suis maxime illistribus Gabram cognomine misit Byzantium, precatusque est principem, uti receptis quæcumque vellet oppidis conceptam adversus se indignationem deponeret. Sed imperator repudiata legatione ipsum dimisit, accitisque e Serbia et Hungaria ingentibus copiis bellum majori cura apparavit: et nè quid aut equis aut hominibus ad victimum decesset, boum ex Thracia invulnerabilem multitudinem et plastrum plus quam ter mille adduci jussit. Hoc apparatus vere primo trajecit in Asiam et, ut solebat, copias ad Rhindacum collegit. Sed auxiliares Hungari, Serviique Romanis obnoxii, haud tempestive advenientes, extraxere in sestatem bellum: ex quo res maxime labefactari contigit. Si quid enim aliud, tempus certe in bellis attendendum est. Itaque imperator per Laodiceam et terras Mazandro adiacentes **300** iter fecit eo animo, ut totis viribus Iconii obsidionem aggrediretur. Cum vero ad eum defecisset Neocæsarea, Andronicum Batatzem ex sorore nepotem cum exercitu per Paphlagoniam prolicisci eo jussit. At priusquam Byzantio excuderet, navium centum et quinquaginta classem misit in **Ægyptum**, utpote qui cum universis copiis Clizies-thian aggregi statuisset. Hinc, cum non lante copias essent quæ ad **Ægypti** expeditionem sufficerent....

Du Cangii notes.

(77) Ἐπὶ Αιγύπτου. Consulendus Tyrius, l. xxi, c. 26 et sequent.

INDICES ALIQUOT

GENEALOGICI

AD HISTORIE COMNENICÆ PLENIORËM NOTITIAM.

Stemmatum quae fusiora dantur in Familia Comnena.

STEMMA DUCARUM.

N. BUCAS, Pantherius forte, cuius meminit Zonaras.

Andronicus Ducas forit sub Michaeli Theophilii F. C. A. 841.

Andronicus Ducas missus a Leone Philosopho imp. contra Arbes.

N. Ducas.

Constantinus Ducas tyrannidem affectans caesus est in hippodromo, Constantino Porphyro-

imperante. Uxor N. Gregorë libertate magistrum F.

Michael Ducas caesus cum
Constantinio patre.

Stephanus Ducas post patris caesum Nicolai Ducas perit in confilctu contra Bulgarios,
eunuchus factus. Porphyrogenetio imperante.

Andronicus Ducas Patricius, cognomento Lydius, Borda rebellionem amplexus C. A. 976 peius post mortor.
De Andronicis parente nua omnino coestat.

Constantinos Ducas imperium adcepit A. 1039 Christophorus Bardus Ducas regn. Monigus, Joannes Ducas, Constantini imp. frater, a quo
25 Nov obiit mense Maio A. 1067. Uxor, magnus bellum dñi sub Cesar dictus est. Uxor, Maria, nobilis
Eudocia sustinuit Dalasseni F. Basilio Iap.

Michael Ducas cop. Par- Andronicus Constantinus Amal Ducas. Zoë Ducas Andronicus Ducas procedens Diogenem Ro- Constantinus
pinatus imperator. Uxor, Theodora Da- Adriani Co- manum imp. dolo cepit et exsecav. Ducas pro-
Maria liberorum regis F. cina. Porphyro- maeni exek. drus et pro-
Bulgaria regis ex Tro- jano F. nepis. testator.

Constantinus Ducas Porphyrogeneta, cui pacta primum in aze- Michael Ducas Jeannes Ducas Irene Ducas Theodora
rem Helena Roberti Guiscardi F., deinde Anna Comnena magnus dñs. Abetii imp. Georgii F. Duran
Alexi imp. F. uxor. Leontii uxor.

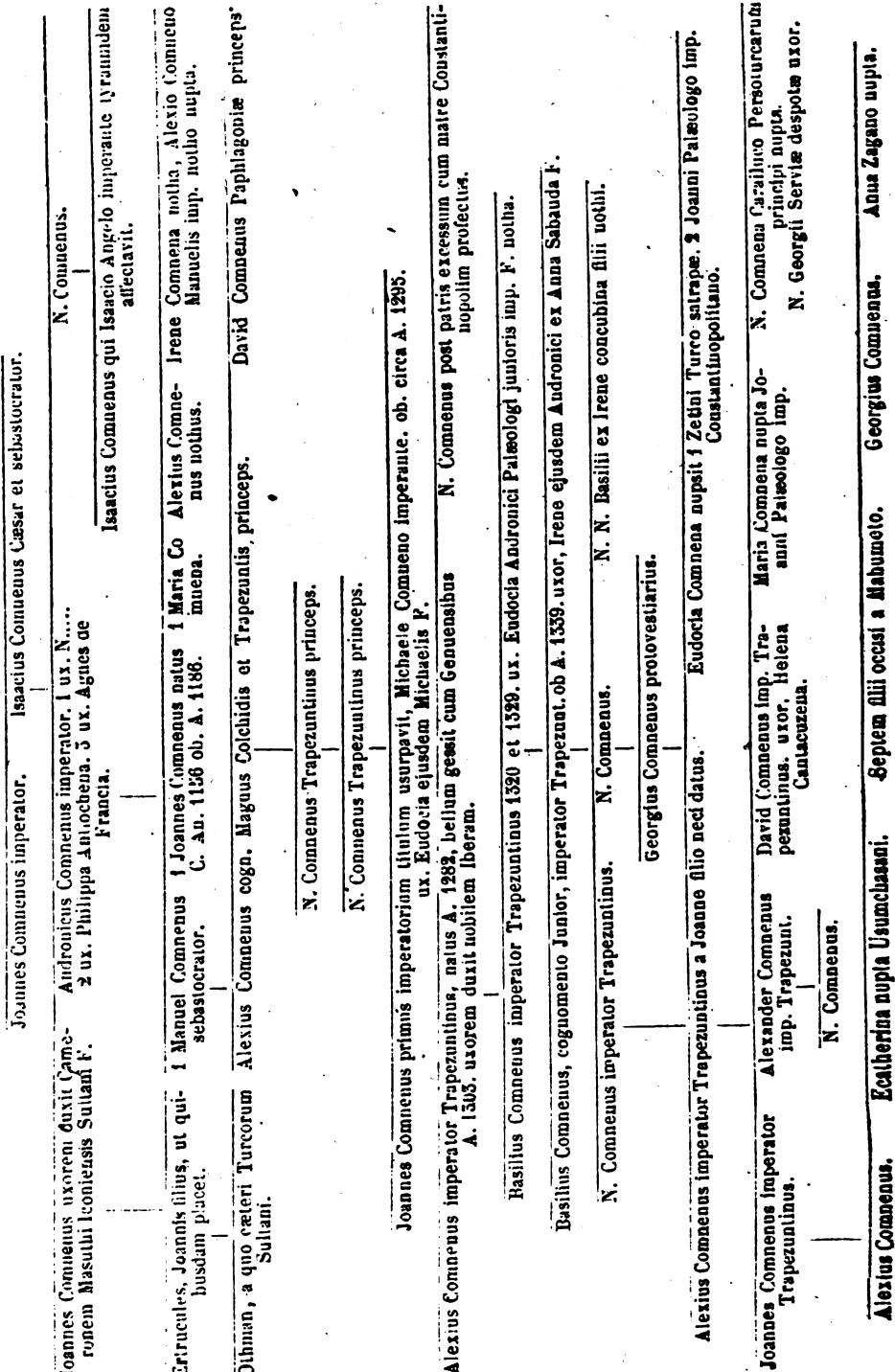
STEMMATICI COMMENICI INDEX PRIMUS.

N. COMMENUS e Paphlagonia oriundus.

<i>Manuel Comnenus cogn. Erolicus, M. domesticus Oriens sub Basilio.</i>	<i>N. COMMENUS protospatharius, Aspracanus prefectus a Basilio.</i>	<i>Nicophorus Comnenus protospatharius, Aspracanus prefectus a Basilio.</i>	<i>N. Commena Michaelis Doceani protopatharii uxor.</i>
<i>Isaacius Comnenus imperator factus 1 Sept. A. 1057. Uxor, Ecatherina Samuelle Bulgarie regis F.</i>	<i>Iohannes Comnenus europalis, deinde M. domesticus ab Isaacio fratre dictus. Uxor, Anna Alexii Charonis filia, ex Dalassensis.</i>		
<i>Manel Comnenus.</i>	<i>Maria Comnenus.</i>		<i>Theodorus Doceamus.</i>
<i>Manel Comnenus protostator et europalis.</i>	<i>Isaacius Comnenus sebastocrator. Ux. Irene Alaniae principis F.</i>	<i>Alexius Comnenus imperator. Ux. Irene Ducas.</i>	<i>Maria Commena ut. Michaelis Taronitæ.</i>
<i>N. Commena nuptia Bolaniæ affini.</i>	<i>Clois F.</i>	<i>Kiesphorus Comnenus sebastocrator. Ux. Zoe Ducas.</i>	<i>Eudocia uxor Nicophori Melisseni Cesaris Paleariani.</i>
<i>Manel Comnenus cogn. Erolicus.</i>	<i>Constantinus dux Berriæ.</i>	<i>N. Comnenus imperator ob. anno 1145. Irene Laodiciæ Hungariae reg. F.</i>	<i>Theodora nuptia Leonai Diogeni.</i>
<i>Johnnes Comnenus dux Dyrachii.</i>	<i>N. Comnenus pacta Gregorio Gabra.</i>	<i>Andronicus Comnenus sebastocrator. Ux. Irene Lachoniæ Hungariae reg. F.</i>	<i>Anna Commena nuptia Nicoph. Bryennio Cesar.</i>
<i>N. Comnenus Alexio.</i>	<i>Johnnes Comnenus dux Berriæ.</i>	<i>Isaacius Comnenus sebastocrator. Ux. Irene.</i>	<i>Maria nuptia Nicophoro Capaelonii.</i>
<i>Alexius Comnenus imp. a patre dictus ex supersate ob.</i>	<i>Anthonius Comnenus sebastocrator. Ux. Irene.</i>	<i>Theodora uxor Baldwini III, reg. Hieros. Maria ux. Sienphani Hungari. N. ux. Constantini Macredouæ. N. master Isacius Comneni Cypri imp. Eudocia nuptia Willielmo Monspessulan domino.</i>	<i>Kudocia uxor Constantino Angelio.</i>
<i>N. Comnenus Alexio.</i>	<i>Axredo nuptia.</i>		<i>Theodora nuptia Theodoro Vatatzæ.</i>
<i>Johnnes Comnenus protosebastus.</i>	<i>Alexius Comnenus protosebastus et protovestiarus.</i>	<i>Manel Comnenus imperator. Ux. Irene.</i>	<i>Maria Commena nuptia Joanni Rogerio Cæsar.</i>
<i>Alexius Comnenus, ux. Irene, M. domestici filia.</i>	<i>Maria Commena, N. N. alia filia.</i>	<i>Theodoro Da-sinie. 2 Joanni Cantacuzeno.</i>	<i>N. Commena uxor Stephanus Comnenus M. drun-garius, ux. Eudocia bis nuptia.</i>

STEMMATICUS COMMENCI INDEX ALTER.

ALEXIUS COMMENCI IMPERATOR.

FAMILIÆ BRYENNIANÆ INDEX GENEALOGICUS.

NICEPHORUS BRYENNUS nobilis Adrianopolitanus, etiarcha. Cappadocia praefectus, An. 1057.
Imperator acclamatus a milibus.

N. Bryennius europala. Scythes puries debellavit. uxorem duxit Anna, europaissam vulgo nuncupatam.

Nicephorus Bryennius Bulgariae et Dyrribilis duxi; magister et proedrus, dum imperium ambul, captiuit et oculis privatur An. 1078.

Nicephorus Bryennius Patricius, captus in eodem quo parens prælio, oculis perinde privatur.

Nicephorus Bryennius Casar et panhyperebastus ab Alexio reunitatis, ejusdem Alexii filiam Annam uxorem duxit.

Alexius, Comnenus proper materiam originem dicitur, magnus dux, seu classis praefectus An. 1134. uxor, N. Abasgia principis F.

Andronicus Comneaus Theodosianus praefectus, dum imperium sambit, exercatur ab Isacio Angelo Imp. C. An. 1189.

N. Comnenus perinde ac pater luminibus orbiatur.

De ceteris Bryenniis fustis agimus in stemmate Comnenico, in Anno Caesaris, Alerii Imp. P. Elogio.

STEMMA DUCUM APULIAE

ET REGUM SICILIE EX FAMILIA NORMANNICA.

ANCREDUS de Altavilla nobilis. Normannus visit sub Ricardo II Normannia duce. 1 uxor. N. 2 Ernesca.

STEMMATICI SICULI

PARS ALTERA.

TANREDUS de Altavilla. 1 ux. N. 2 ux. Predeandis.

1 Willermus cogn.	1 Drogo, etc.	2 Robertus Guiscardus.	3 Rogerius ultimus filiorum Tanredi ex secunda uxore, comes Siciliae obiit An. 1101.
terea brachia.			1 ux. Judith, quia et Delicia. 2 Eremburgis. Adelais de Monferrato.
1 Gaufridus 1 Matildis obiit ex le-	1 Emma nuptia Roberto III, aliis Iola, usor C. Arvernus.	1 Constantinus, 2 Simon ob. Infans.	2 Rogerius rex Siciliae 2 N. usor obiit An. 1101. 1 usor, Roberti nupsit Ra- N. filia Petri Louis, 3 Burgundi. Airoldi filia comitis Marorum. 5 Alberta filia Alfonsi regis Castiliae 4 Sibylla filia Hugonis duc. Burgundis. 5 Beatrix Guiheri comitis Regiles-
nupsit Rai-	mundo comiti S. Aggidi.	1 N. usor Hungariae.	stensis.
pra.			Robertus 4 uxor comitis Regiles-
			Adelais 5 uxor Gaufridi de Bassa villa Avelini.
			Robertus de Bassa villa comes Loritelli.
			Robertus 6 uxor Aquila comitis Fundani.
			Rinal- 7 Robertius comes Arelini, pater
			dus C. alierius Rogerii comitis, cuius ux. Fre- ux. Fre- desende.
			Avelini. Drogio.
3 Rogerius dux Apuliæ obiit A.	3 Alfonus princeps Capuae ob. ut alii volunt, patre su- perserte amate.	3 Tancredus princeps flaren- sis obiit abeque liberis.	3 Willermus rex Siciliæ obiit m. Mai. An 1166.
			5 Henrycus.
			5 Henrycus. filia Garcia regis Navarre.
			5 Constantia nuptia Henrico imperatori.
			Tarenius rex.
			5 Willermus II, rex Siciliæ obiit An. 1189. uter, Joana F. Henrici II, regis Anglie.
			Campaniæ.
Tancredus rex Siciliæ ob.	Willermus obiit An. 1195. Uxor, Sibylla soror comitis Crenensis.	Rogerius dux Apuliæ. Uxor, Elisabeth filia Theobaldi comitis Campaniæ.	Willermus II, rex Siciliæ obiit An. 1199. uter, Joana F. Henrici II, regis Anglie.
			Galerius rex Siciliæ a patre coronatus obiit illo superatice. ux. Irene filia Isacii imp. CP.
			Willermus rex Siciliæ nupsit ab Henrico imp. ei in carcera conjectus mortitur absque liberis.
			Alberta nupsit 1 Galtiero comiti Brienniæ 2 Jacob comiti Tricarici. 3 Tigriso comiti Palatino.
			Constantia nupsa Petru Zano d. Venetie.
			1 Galerus comes Briennensis et Joppensis. 2 Simon comes Tricarici. 2 Adelais.

STEMMA

SULTANORUM ICONIENSIA.

SALGEUCUS, de quo in stemmate Sultanaorum Turcorum.

<u>Michael.</u>	<u>N. Michaelis frater.</u>
<u>Tegrabecus Turcorum Sultanus.</u>	<u>Cutlumus, Et Macius Prolomus. V. not. ad Bryenn. p. 106.</u>
<u>Solyman Nicæus Sultanus, Antiochium intercepit. A Tegrabeculo Damasci Sultanu[m] interficitur. An. 1085.</u>	<u>Masour. N. N. N. filii res.</u>
<u>Gizieshian Soiymanni filius primogenitus, Nicæus primus, deinde Lyconie, Cappa-</u>	<u>Solymannus junior Nicæus Sultanus, Dalmannus Solymanni frater</u>
<u>dociæ seu Iconii Sultanus,</u>	<u>quo regnante Nicæam Galli expug-</u>
	<u>nant. ux. N. filia Tzachæ.</u>
	<u>Orderico p. 797.</u>
<u>Ciziesthan II. Sultanus Masius cieso fratre</u>	<u>Melis uxor Rigeris principis</u>
<u>Iconiensis, cogn. Saïs, Sultanus factus Joanni</u>	<u>Tzachæ Sinyrus dom. Ann. p. 521.</u>
<u>a fratre Masiu[m] intercidiatur. v. Annam.</u>	<u>Antiocheni.</u>
<u>Ciziesthan III. Sultanus Iconensis, fratreum topar-</u>	<u>Sansan Gangra N. filia nuptia Jacupazui</u>
<u>chis, cesis filis, postur. Manuelem imp. delet A.</u>	<u>et Aucya da. Amasie. Aucyra, el-</u>
<u>1176. Mortitur 10 major. huic uxori Christiana,</u>	<u>minus. Cappadocia toparchæ.</u>
	<u>N. filia nuptia Dadoni domino Cesare et</u>
	<u>Sebastæ.</u>
<u>Cachistros, Acropolitæ Jaihatines, Lyconis et Pamphy-</u>	<u>Copratinus Sultanus Melites, quo extincto,</u>
<u>lie. Sultanus Fredericum Imp. delet A. 1190. Ico[n]io</u>	<u>Rucratinus frater Melites.</u>
<u>pulus a Rucratino fratre C. venit, post h[oc] restitutus a</u>	<u>num Ponit.</u>
<u>Theodooro Lascari imp. in prælio occiditur. C. A. 1210.</u>	<u>dein occupat.</u>
<u>Metec. Cutesp. incertum uter horum, nisi unus idemque sit, quod reor, patri successerit.</u>	<u>Rucratinus Sultanus Ioniensem A. 1219 tradunt Jacobus</u>
<u>de Vitriacæ et Vincentius Belvac. Saladin illam in utoren habuisse testantur alii.</u>	<u>fratre in Ioulinem redacto, Ioulinensem</u>
<u>N. filii duo ex Ca-</u>	<u>principatum invadit. C. A. 1200.</u>
<u>liphe sorore nati.</u>	<u>Moritur C. A. 1201.</u>
<u>Raciondus patri succedit, cuius</u>	<u>Gaiazdinus, Parthymeti Japhatines, Acropoliæ Iabatines, a patre moriente Ioniensi donatur principatu.</u>
<u>Tartaris fodus mitt.</u>	<u>Tartari filio impe-</u>
	<u>rante Asiam Iuvaduni, Sultanum ipsum detent, fugantique A. 1142, 1143. Moritur Attalæ A. 1245.</u>
	<u>Raciondus ex regina Georgiæ natus.</u>
	<u>Aludinus ex regina Georgiæ natus.</u>
	<u>Melitus una cum parente e Thuria elapsus, enique evictio[n]e, Ioniunum ad eum a rebelliumibus Turcs occiditur, post illius ca-</u>
	<u>dem ciuitate conplures in Asia tyranides, quarum altera Othomanicæ initium et originem dedidit.</u>

DESCRIPTIO

URBIS CONSTANTINOPOLEOS

Ex Christophori de Bondelmoutibus, Florentini, opere ms., quod de insulis Archipelagi inscripsit, et ad cardinalem Jordanum de civitate Rhodi Romanam misit, anno Christi 1422, proinde ante expugnatam a Turcis urbem. Exstat illud in bibliotheca regis Christianissimi, cod. 1214 (*).

Devenio ad hanc Constantinopolim urbem, et A centum et decem eriguntur turres. Alhinc igitur quamvis insula non sit, postquam hue pervenimus, de ea pauca pertractabimus, ut ad indicium lugentium (1) perveniamus. Est igitur a Constantino dicta (2), quae juncta cum Byzantio eam maxime ampliavit. Post autem seculis labentibus imperatores ecclesiis (3) eam ornavere, et praesertim Justinianus, qui leges condidit et Sanctam Sophiam aedificavit cum palatio et prodomo (4). Remanebat ergo triangulata (5), et 18 est in circuitu millarium. Primo igitur de Angulo S. Demetrii (6) usque ad angulum Blachernae 6 millaria, quo in spatio

usque ad Criseam portam (8), quinque millaria enim muro et antemurali (9) munitissimo, et vallo aquarum surgentium (10), et turres in muro altiori 96. Dehinc usque iterum Sanctum Demetrium millaria 7 et turres 188, in quibus moxibus est campus ab extra, et olim portus Ulanga (11), ubi Graeci (12) 50000, ut dicitur, Frandorum pene calcine frumentato dolose ex invidia vel timore occiderunt, quorum ossa innumerabilia usque in hodiernum diem perhibent testimonium. Et propinqua huic Condoscali (13), vel Arsena (14) resiat. Et ultra suū

Du Cangii notæ.

(*) Titulus libri sic concepitur: *Incipit liber insularum Archipelagi editus per presbyterum Christophorū de Bondelmontibus de Florentia, quem misit de civitate Rhodi Ruman domino Jordano cardinali, anno Domini millesimo quadragesimo vicesimo secundo. Ex hoc libro pluraque habuit quae habet de insulis Archipelagi Thomas Porcacchius Arctinus, eis auctoris nomen ignotum sibi suis scribat, ut testatur in operis, quod De ipsulis orbis inscriptis, processio.*

(1) *Indicium lugentium.* Sic in ins.: forte, indicium legentum.

(2) *A Constantino dicta.* Senator: *Pacatiano et Ililariano coss. civitas quae prius Byzantium dicta est, nunc multo nomine a Constantino Constantinopolis dicta.* Paulus Orosius, l. viii, cap. 28. *De Constantino: Urbem nomine suo Romanorum regum, vel primus, vel solus instituit.* Eutropius, l. x: *Primusque urbem nomine sui ad tantum fastigium erehere molitus est, ut Romae armulam ficeret.* Vide Alypium Antioch. in Geogr. c. 32, et scriptores Byzantini.

(3) *Ecclesis.* Vide Fulcher. Carnot. l. i, Hist. Hier. c. 4; Guillel. Tyr. l. xx, c. 26, Benjaminum, Albericum, et alios a nobis laudatos in not. ad Villard. n. 66.

(4) *Prodomo.* An hippodromo, vel templo aliquo, quod in D. Joanni του Προδρόμου nomen exerexit Justinianus, aut de novo instauraverit, cuiusmodi fuit illud quod in hebdomo existit, de quo Procopius, l. i de Edif. c. 28.

(5) *Triangulata.* Willel. Tyr. l. ii, c. 7 de Cpoli: *Formam habens trianguli trium inaequialium laterum, etc.* Vide Geogr. Nubiens. p. 235. Monstrelleum vol. 3, p. 59. Itinerar. D. de Breves, Theuetum, etc.

(6) *Angulo S. Demetrii.* Vide notas ad Alexiadem, p. 561.

(7) *Angulus Blachernae.* De Blachernarum sedisque Deiparæ ejusdem appellationis situ passim scriptores Byzantini, praesertim Cyllius l. i, c. 16, et l. iv, c. 5. Non clani quædam ad Villard. n. 85.

(8) *Criseam portam.* Quae Χρυσή πόρτη scriptoribus Byzantiniis, de qua multa diximus ad eumdem Villard. n. 129.

(9) *Antemurali.* Vide notata ad Villard. n. 89 et ad Alexiadem, p. 54.

(10) *Aquarum surgentium.* Scaturientium. Porcacchius: *E questa parte ha un muro doppio, cioè muro e antemurale, et col fosso pien d'acqua, che risorge, e rende il luogo fortissimo.*

(11) *Ulanga.* Locus ubi olim extitit domus Andronicī tyranni. Nicetas in Man. l. iv, n. 2: *Kai παρὰ δύον Ἀνδρονίκος εἰς τὸν οἰκεῖον οἰκον παρελθὼν δι τοῦ Βλάγγα κτικέληται.* Meminit vero portus ad Blanicas Pachymeres, l. v, c. 10: *To περὶ τῶν Βλάγγα χωτέσκαλον δνοιχοδομεῖ ήθελεν.* Adde Ducam, c. 39, p. 159.

(12) *Ubi Graeci.* Eadem habet Porcacchius. Rem vero narrat Nicetas in Man. l. i, n. 5. Adde Petr. Cluniae, l. vi, Epist. 16.

(13) *Condoscali.* Contoscalium; nihil aliud est quam parva scala; xortav enim Græcis parvum sonat. Contoscalium igitur veōtōn fuit supra mare Propontidis, cuius situm discimus ex porta que etiamnum hodie a Neorio, cui adhaeret, nomen sumpsit, et porta Contoscalii dicitur. Etenim ipsa porta, ut ait Lemnianus in Pand. n. 200, velut intra sinum quemdam abscedit versus urbem, et ab altera parte proximum sibi portum habet pro triremis in mare se porrigitem, et muro circumdatum. Contoscalii premit Pachymeres. l. v, c. 10; Cantacuzenus, l. iv, c. 41; Phranzes, l. iii, c. 41, et Codinus in Orig. p. 54 editionis regiae.

(14) *Arsena.* Sanutas, l. ii, part. iv, c. 12, ait Arsenam vulgariter vocari locum ubi conservatur navigium. Sansovinus in Venetia, l. viii, dictam vult quasi arcem senatus. Sed an vere, alii judicent. Arsenalem Copolitanum exstruxit Theophilus imp. Michaelis Alius, uti docet inscriptio, quam habet Theuetus, l. xix Cosmogr., c. 5, et ex eo Gruterus, p. 169, 3.

supra undenia amplissimum *Justiniani palatium* (15), A cum ecclesia *Enea* (16) dicta, nobilissima, mosaico-ramque aedificiorum, atque cum pavimento miri ingenii contexto. Ibi in alto et supra mare erat *Speculum* (17) immensurabilis magnitudinis, circumspectum a longe nimis, et omnia ejus aedificia marmorea in mare videntur prosternata, prope portulam imperatoris (18) dicit. Etiam de immenso palatio (19) usque ad Sanctam Sophiam, erat per milliaro via columnarum (20) binarum, per quam dominos accedebat, ubi octingentorum clericorum (21) per circuitum dominus erant; et de totius insulae Trinacriæ, ut dicitur, fructum capiebant. Nunc autem sola testudo (22) ecclesiae remanet in ea, quia omnia disrupta sunt et ad nihilum devenerunt, a qua usque ad pavimentum 144 brachiorum (23), et a pavimento usque planum fundamenti, quia toto una cisterna optimæ aquæ ampliatur brachiorum 47. Insuper per ecclesiam sunt de angulo ad angulum 120 brachia, quia desuper rotunda,

Du Cangii notæ.

(15) *Justiniani palatium*. De quo nos fuso ad Villhard. n. 85.

(16) *Ecclesia Enea*. Αέδεις τῶν ἐνύδη ταγμάτων, novem ordinum angelorum, de qua Scylitzes, p. 808; Zonaras, p. 214; Cantacuzen, l. iii, c. 88. Ab hac sece porta urbis vicina Ἀστραπάτων dicta eidein Cantacuzeno, l. i, c. 53.

(17) *Speculum*. Turre forte ad speculandum hostes de longe confecta seu porticus, πενταπύργον palatium, antea *Magnaura* appellatum, ut auctor est Scylitzes p. 513, de quo passim scriptores Byzantini. Exstitit porro *Pentapyrgium* hanc prorut a Justiniani palatio, ad caput freti Syconi. Vix enim potest Bondelmontium hocce vocabulo indicasse publicum balneum, cui Κάτωπερον nomen fuit, a Constantino aedificatum, de quo Codinus, in Orig.

(18) *Portula imperatoris*. Eadem forte, quæ vicina fuit scilicet *Deiparae* Οδηγητρας, et inde μετρά κύλητος Οδηγητρας dicitur Ducas, c. 11, et 39, qui eam diserte statuit inter aeroporum et magnorum palatium. Ant potius ea porta, quæ βασιλικῆ nuncupatur ab eodem Ducas c. 38, p. 155 et 166, et Pachymere, l. xii, c. 15; l. xiii, c. 8; maritima nempe, per quam imperator ex palatio ad mare navem ingressurus descendebat. Describitur illa a Tyrio l. xx, c. 25. Addit. Annam, p. 445.

(19) *Immenso palatio*. *Magnum palatium* intelligi, quod *Constantinianum* appellat Tyrus. Vide notas ad Villhard. 123 et Annam, p. 66.

(20) *Via mille columnarum*. Forum intelligitur quod *Augusteum* vocabant, et columnis cingebatur. Procopius, l. i de Aedif. Just. : Εστι δὲ ἡ ἀγορὰ πρὸ τῶν βασιλείων περίστυλος. Λύγουσας καλοῦσται τὴν ἀγορὰν οἱ Βυζαντῖοι. Alihi et regone senatus Augusteum statuit in 4 regione, velut orbis Descriptio. Denique vicinum suisse Magnæ ecclesiae colligitur ex incendio, quo conflagravit in seditione Vicioriorum, apud Chronicum Alexandr. p. 778, et Cedrenus, p. 369. Sed et Nicetas in Alex. Man. F. n. 6 et Codinus De offic. Auct. CP. c. xvii, n. 10, tradunt vestibula Magnæ ecclesiae in Augusteo exstisisse: unde propositum τοῦ μεγάλου ναοῦ dicitur Zonaræ p. 52, dum Justinianus statuam describit, quam in vestibulo Magnæ ecclesiae exstisisse constat, atque adeo in ipso Augusteo, unde Cedrenus, p. 347. Augusteum a Constantino M. exterritum seribunt Hesychius Milesius et Chronicum Alexandrinum. Portis vero sp-

A et in piano quadrangulata recedit. Quisne poterit enumerare ornamenta marmorum atque porphyrorum, cum mosaici liniamentis, quia et a quo latere incipere velle evanesco. Extrâ igitur ecclesiam ad meridiem in platea *columna* (24) septingentorum cubitorum alta videtur, cujus in capite Justinianus serenus equester habetur, et pomura cum lerva aureum tenens, ad occidentem cum dextera minatur. Et juxta hanc sex *columnæ marmoreæ* erectæ magno videntur seriatim. Ultra vero has ad meridiem *hippodromus* (25) descendunt, quod Latine equi cursus appellatur. In hoc autem spatio nobiles coram iustrabant (26) populo, et duella atque tornamenta parabantur, 690 etiam magnitudine brach. et 134 ampliatur. Et supra columnas aedificatum est, in quibus *cisterna* (27) amplissima optimæ aquæ totum supra dictum continent spatium. In capite vero *hippodromi* 24 erant altissimæ columnæ (28), ubi imperator (29) cum principibus residebat. Ab una autem parte et altera *hippodromi* sedilia gradatim in lon-

B gue ipsum elangum suis, Nicetas loco citato, et Codinus in Orig. CP. commemorant. Scriptor Genfius Pachymeres ἔχοπατιν τοῦ Αὐγουστανῶν, quæ exstat in bibliotheca Regia. V. Gyll. in CP. l. ii, c. 17.

(21) 800 clericorum. Vide leg. 3 c. De sacro. Ecl. novell. iii, c. 4, § 4; et nov. xvi, ubi de numero clericorum Majoris ecclesiae sub Justiniano.

(22) Nunc autem sola testudo. Augerius Busbequius in Itin. CP. de sede Sophiana : Est ea sane moles magnifica et digna quæ spectetur, maximo cum fornice sive hemisphærio in medio, quod a solo impluvio lumen habet. Sunt qui suisse multo majus, multisq[ue] arpendicibus late se extendisse, easque jam pridem recisas omnes, et adyta sola, quodque fuit in templo medium remansisse asserant. Sicilia habet ex Græciorum relatione D. de Breves in Itin.; sed hæc mera esse eorum figura nonunt, qui Byzantium historiam vel leviter attigere.

(23) Usque ad pavimentum. Vide Evagrium l. iv, c. 29, et Gyllium in CP. l. ii, c. 3 et 4.

(24) *Columna*. Describitur Justinianæ ista columnæ et statua a Procopio, l. i de Aedif. Justin. Nicophorus Gregora l. vii, p. 193, 194; Zonara p. 52; Cedreno, p. 736; Suida in Justiniano; Codino in Orig. CP., Mannele Chrysolora p. 121; Gueliino de Baldenezel in Hodoper, ad terram sanctam p. 103, etc.; illius etiam meminit Nicophorus Callist. in Procopio p. 16. Tzetzes, etc.; ut vero a Turcis, non modo statua, sed et columnæ eversa fuerit, narrat Gyllius in CP. l. ii, c. 17.

(25) *Hippodromus*. Hippodromum Copolitanum a Severo inchoatum absolvit Constantinus M. ut scribunt Zosimus l. i, Hesychius Milesius, Cedrenus p. 252, Glycas, Codinus in Orig. et alii passim. Describitur a Gyllio, l. ii, c. 11; et a Theueto, l. xix Cosmogr., c. 5.

(26) *Justrabunt*. Ex Italico giostrare, Gallis jouter.

(27) *Cisterna optimæ aquæ*. Nam cum area hippodromi inaequalis esset, et versus Sphendoneum declivis, Constantinus M., ut locum planum redebet, in loco declivi cisternam aedificavit, columnis variis sustentataam. Ita Codinus in Orig. CP.

(28) 24 erant altissimæ columnæ. Quæ describuntur a Gyllio, l. ii, c. 13.

(29) *Ubi imperator*. Quoties iudos Circenses spectabat imperator, in tribunal sedebat, quod Chronicum Alexandr. p. 60, 762 et 787. xáθιμα τοῦ

goddine ipsius erant marmorea, ubi populussedendo
cauem ludum comprehendebat. Per medium deinde
dicti cursus in longitudine humilis est unus. Et
primo versus *Sophiam* est ecclesia (30), cum
muro magnifico et innumerabilium fenestrarum
ornatu, ubi dominæ et juvencae cum matronis
suos propriebat dilectos, ubi in principio dicti
muri sumimus *balnens* (31) erigebatur, in quo vul-
nerati ponebantur. Deinde *Agulia* (32) ex uno lapide
in quatuor æneis taxillis in altum erecta cernitur
cubitorum 24 et in pede ejus versus sic sonat :

*Difficilis quondam dominis parere serenis,
Jussus et extinctis palmam portaro tyranni;
Omnia Theodosio redunt sobolioque perenni,
Ter denis sic vixit ego domitusque diebus
Judice sub Proculo superus elatus ad auras.*

Ultra hunc lapidem tres æneos serpentes (33) in
unum videmus oribus apertis, a quibus, ut dicitur,
aqua, vinum et lac ab eis exibat diebus justran-
tum (34). Ultra in altero ex multis lapidibus *Agu-
lia* (35) confecta 58 cubitorum erigitur. Ultra denique

A in fine humilis muri hujus (36) quatuor humiles
columnæ marmoreæ videntur erectæ, in quibus
imperatrix præeminens ad festum. Fecit Theodo-
sius (37) omnia ista, et alia multa per urbem lan-
danda. Reperiuntur insuper hodie infinitæ columnæ,
quarum quidem quinque videntur marmoreæ, et 60
cubitorum pro qualibet elevatur in altum, et pri-
mo columnæ *Justiniani* (38) dicta; secunda cru-
cis (39), quo in loco quatuor erectæ porphyrie
videntur. In quibus quidem equi quatuor æniæ au-
rati (40) positi erant, et Veneti illos Venetiis apud
Sanctum detulere Marcum, columnis remanentibus.
Tertiaque (41) quarta columnarum quasi in medio
polis (42) sunt positæ, in quibus circum circa acta
imperatorum sculpta cogoscuntur. In ecclesia vero
B *Sanctorum Apostolorum* (43) quinta cum angelo
æneo (44) et Constantino genu flexo columnæ est,
et ecclesia jam derupta, et amplissima omnia se-
pulera imperatorum (45) porphyrea videntur ma-
gnifica, una cum Constantini immenso (46), et ibi

Du Cangii notæ.

τεπικοῦ, et κάθισμα βασιλικόν et δεσποτικόν appella-
tur. Procapitis, l. i De bell. Pers., κάθηται δὲ εἰς τὸν
βασιλείου θρόνον, δέεν δὲ βασιλεὺς εἰώμενος τὸν τε πεπι-
κόν καὶ γυμνόκαν θεάσθαι ἀγώνα. Mox tribunal istud
porticui Venetorum proximum fuisse innuit : Ἐπειδὴ
περὶ τῆς Βενετονέγγονει στού, ή τοῦ βασιλέως θρό-
νου ἐν δεξιᾷ ἔσται. Hinc de novo instauravit Justinianus A. I. Marcellinus comes : Anno regie urbis
conditæ 198, regium vestibulum, priscumque in eo
solium, ob aspicienda probandaque in circu certamina
structum, victor Justinianus princeps eminentius clari-
rusque quam antea fuerit, et utramque senatorum ex
more spectantium porticum solita magnanimitate re-
dintegritur. Sic autem istud Justiniani solium disci-
bitur a Corippo l. ii, *De landib. Justin.* :

*Utique salutato tetigit subsellia vulgo,
Anratum scandens solium, sedemque paternam,
Constructam plurimis, pulchrisque tapetibus altam,
Aspergit latus populos, etc.*

ad illud aditus patet per portain, quam Chronicus
Alexandr. p. 784 Moyskoprotov vocat. Vide Lambe-
cium ad Codinum, p. 147.

(30) *Ecclesia*. Quæ ista fuerit, haud constat. Tres porro S. Sophie adiunctas ædes sacras me-
morant scriptores, Neipara a Verina Augusta ex-
structa, Theodori a Sphoratio, et Irene, de qua-
nos infra. V. Justinianum Nov. iii, c. 3; porro So-
phianæ templi muris proximum fuisse ad hippodromum
Benjaminus Tudelensis, ut et cæteri scripto-
res Byzantini.

(31) *Summus balneus*, Zeuxippus, balneum publi-
cum, quod adjunctum hippodromo fuisse scribit
Suidas in Severe; palatio, Sozomenus, l. iii, c. 8, de
Zeuxippo passim scriptores.

(32) *Agulia*. Ex Italico *Aguglia*, Obeliscus CP.
de quo fuse egimus ad p. 493 Alexiad.

(33) *Tres æneos serpentes*. Vide Theneutum loco ci-
tato et Bustequinum in Itin. CP. p. 44 edit. Plantin.

(34) *Diebus justrantum*, l. e. in quibus siebant
equestres ludi.

(35) *Ex multis lapidibus Agulia*. Colossus struc-
tus obelisco excelsior, in medio hippodromo, ex
lapidibus quadratis factus, qui describitur a Gyllo
l. ii, c. 42.

(36) *Quatuor humiles columnæ*. Locus inde, ubi
illæ erant. Tepaxiæ dictus Theophani A. 5 Pho-
œ, Chr. 607. *Quatuor columnæ*, Anastasio in His.
Eccl. p. 87, et Diaconi, l. xvii Hist. Nicæ. p. 527.

(37) *Theodosius*. Atqui neuter Theodosius in
hippodromo quidquam exstruxisse aut consecrare
sibi bene memini.

(38) *Columna Justiniani*. Quæ exstitit in Augu-
stao.

(39) *Secunda crucis*. An ea quæ exstitit juxta
adem 40 *Martyrum*, a Phoca A. 7 erecta, cui Heraclius imp. crucem imposuit? *Columnæ crucis*
meminit Ducas, c. 39, p. 162, 163. *Hæc columnæ*
cremata appellatur, quod incendiis tota deforata
sit, inquit Buliadius. Codinus in Orig. Cp. p. 25, 27,
36, aliquot columnas enumerat, quibus eras su-
perimpositæ erant. V. not. ad p. 52 Alexiad.

(40) *Equi quatuor æniæ aurati*. Gyllius l. ii, c. 43 :
Antequam Galli et Veneti capissent Cpolim, existabant
in hippodromo enim aliis permulti equi lapides et
ærei, tum quatuor inaurati mira arte elaborati, quales
hodie existant supra vestibulum ædis Marcianæ Ve-
neticæ, quos deportatos aint ex Cpoli.

(41) *Tertiaque*. Vide Iter CP. Augerii Busbequii
p. 41, edit. Plantini, et notas ad Villhard. 163.

(42) *In medio polis*. Πλάτων, urbis. Ita enim CP.
vocabant Graeci istius ævi; unde hodierna urbis
appellatio Stambol pro στάνη πόλιν, seu εἰς τὴν πόλιν,
quod qui in urbem proficisciabantur, cum
rogarentur quo irent, responderent στάνη πόλιν,
in urbem.

(43) *Ecclesia SS. Apostolorum*. De hac æde egimus
ad Villhard. n. 138. De ea etiam multis Gyl-
lius, l. iv, c. 2.

(44) *Quinta cum angelo æneo*. Vide Codinum in
C. g. p. 16.

(45) *Sepultra imperatorum*. Vide notas ad Vil-
lhard. p. 138.

(46) *Constantini in ienso*. Auctor est Eusebius,
l. iv De vita Constantini, ipsum Constantinum in
æde Apostolorum sepulcrum sibi exstruxisse medium
inter dioclecin apostolorum monumenta, ὡς δὲ καὶ
μετὰ τελευτὴν ἀξιώτῳ τῷν ἐνταῦθοι μελλοντῷ εἰς
τηρητῷ τῶν Ἀποστόλων συντελεῖσθαι εὐχόν. Id ipsum
tradunt Socrates, l. i c. ult.; Sozomenus l. ii, c. ult.;
Procop., Chronic. Alexand.; Theophanes; Alexand.
Monach. De Inventione S. Crucis, Zonaras et alii qui
in templo sepultum a Constantino illio narrant. Addunt
Euseb. Socrates, Alexander Monach. et auctor Vita
Constantini M. et Helenæ matris apud Gretser. t. iii
De cruce, p. 1721, depositum Constantini corpus ἐν
λαρυζαῖς χρυσά, seu locello aureo, Nicomedia, ubi

columna ubi Christus (47) ligatus et flagellatus est. In monasterio Pantocratoris (48) est lapis ubi Joseph (49) revolvit Christum in syndone. In monasterio S. Joannis de Petra (50) sunt vestimenta Christi (51), et arundo (52) cum spongia (53) et lancea (54) in unum conservata. Sunt denique per urbem innumerabiles ecclesiae atque cisterne mirae magnitudinis et industriae fabricatae et in ruina po-

A sitae. Vinea pro qualibet in ea trium vel quatuor vegetum (55) vini crescit. Cisterna S. Joannis de Petra (56), cisterna Pantepopti (57), cisterna Pantocratora, cisterna (58) Apostolorum, cisterna Mahumeti (59), in qua ita subtili artificio sunt ordinatae columae, quod est incredibile ad narrandum, et alias multa sicut Sancta Sophia (60), quae est principalior aliis, et Justinus [Justinianus] in 45

Du Cangii note.

extinctus est. CP. detulisse milites, posteaque a Constantio in zedium SS. Apostolorum illatum, et in monumento porphyreto depositum una cum maioris Helenae corpore. Cedrenus: Καὶ ἀπατήθη τὸ λόραντι πορφυρῷ, οὗτοι Ρωμαῖοι, αὐτὸς τε καὶ ἡ μητέρη Ἐλένη. Ita etiam Nicephorus Callist. I. viii, c. 55 et auctor Hist. Miscellae I. xi. Scribit Gylius in CPoli. I. iv, c. 2 sua aetate, secundum viam latam, quae tendit per dorsum promontorii ab aede Sophie ad portam Adrianopolitanam, prope locum ubi fuit templum Apostolorum, extitisse solium ex porphyretico marmore factum, sed vacuum, et carente operculo, longum 10 pedes, altum 5 pedes et semissem, quod Graeci et Turci dicebant esse magni Constantini. Al Zonaras non in ipso Apostolorum templo extitisse illud sepulcrum narrat, sed in idem Iotaionou μὲν ποιησάδε, τὸν ἐπὶ τῇ ταφῇ τοῦ πατρὸς αὐτὸς (Constantius) φύκοδόμησεν. Inde in zedium Acacii Constantini corpus transtulerat Macedonius patriarcha, qui eo facto Constantii indignationem incurrens, dignitate privatus est. Sed non multo post in pristinum locum relatum est, uti narrat idem Zonaras. Verum cuiusvis materiarum fuerit istud Constantini sepulcrum, id constat fuisse variis ornamentis aureis circuimpositis insigne, quae a furibus ablata esse Alexio Angelo imperante narrat Nicetas in Vita Alexii I. i, n. 8. Ad illud procedere solitum imperatorem die D. Constantino festo, qui est 21 Maii, scribit Codinus, De offic. aulae Cp. c. 45. Meminit etiam Constantini monumenti Manuel Chrysoloras, in Epist. ad Joann. imp. p. 121.

(47) Columna ubi Christus. Tradit Martinus Crusius, in Notis ad Malaxum, extitisse sua aetate in ecclesia patriarchali, quam τοῦ παπικαρίστου fuisse sit, columnam ad quam Christus flagellatus dicitur; sedis vero τῆς παπικαρίστου mentio est apud Cantacuzenum, I. iii, c. 80; Pachymer. I. x, c. 9, Ducas c. 22, Malaxam, Histor. Politicam, etc. De hacce columna agunt pluribus Gretserus, tom. I. De Cruce, I. i, c. 96; et Ferrandus, I. i Disquisit. reliq. c. 2, p. 76 et seq.

(48) Pantocratoris. De hac sede vide Notas ad Cinnam. I. i.

(49) Lapis ubi Joseph. Ut in zedium Pantocratoris Epheso translatus sit, narrant Nicetas in M. n. I. vii, n. 7; et Cinnamus, I. vi.

(50) S. Joannis de Petra. V. Notas ad Alexiadum, p. 54.

(51) Vestimenta Christi. V. Ferrandum, Disquisit. Reliq. I. i, c. 2.

(52) Arundo. V. Tyrium, I. xx, c. 25; et Ducam, c. 41, p. 172.

(53) Spongia. Illata in urbem anno 4 Heraclii, 14 Sept. Ind. 3. Chron. Alexandr. p. 880. Vide W. I. Tyrium, I. xx, c. 25; Ducam, c. 41, p. 172, 40, 3; Histor. Franc. p. 343.

(54) Lancea. Qua latus Domini aperuit Longinus, Hierosolymis allata in urbem, et in Magna ecclesia reposita 28 Octob. A. 4 Heraclii. Chron. Alexandr. p. 882. V. Not. ad Alexiadis p. 242 et 326.

(55) Vegetum. Ital. vegga, est modius vini.

(56) Cisterna S. Joannis de Petra. A Manuele im-

peratore exstructa, nt anchora est Cinnamus, I. vi. (57) Cisterna Pantepopti. De hac cisterna silent scriptores, sedis vero τοῦ παντεπόπτου mentio non sen. ei occurrit. Ab Anna Duxena, Alexii imperatoris matre, exstructum hocce monasterium scribunt Zonaras et Glycas, et cum a rerum administratione sese abdicasset, in illud secessisse, ibique reliquum vita exegisset. Neque tantum virorum fuit, sed et seminarum: in illud relegatos Theodosium patriarcham CP. Alexio Manuels filio imperante, et Lopardum quemdam, qui sub Andronico tyrannide invaserat, scribit Nicetas in Alexio n. 8 et in Andron. I. i, n. 4, qui illud procul a Sophiana sede dissitum suisse ait. Idem in Murtzuplio n. 2 in colle adificatum tradit. Meminit monasterii τοῦ Σωτῆρος παντεπόπτου CPoli Pachymeres, I. iv, c. 28; et Bessarion in opuscul. De process. Spirit. sancti ad Alexium Lascarin Philanthrop.

(58) Cisterna Apostolorum. Scribit Gylius, I. iv, c. 2 sedis Apostolorum nulla-restare hodie vestigia, ac ne fundamentorum quidem, nisi fundamenta quædam cisterne, quæ aquam suppeditabat sedi apostolicæ, in cujus quidem cisterne solo sunt officinae et tabernæ ephippiorum circiter ducentæ. Eadem forte cum Arcadiana quam in 44 regione statuit velut urbis Descriptio, ubi etiam extitit Cædes Apostolorum.

(59) Cisterna Mahumeti. Quis iste Mahumetes fuerit, haud facile est divinare, ut et qua in urbis regione cisterna ista extiterit: etsi probabile est alia fortasse appellatione donata. Nam quam plurimas in urbe cisterne recensent scriptores Byzantini, Arcadianam, Asparis, Basilicam, Boni, Frigidam, Basilicas Illi, Magnauræ, Maximam, Mocessam, Modestiacam, Philoxenon, Phocæ, Pulcherrimæ seu Aetii, Thiodosiacam, Palatii, et aliquot alias.

(60) Sancta Sophia. Præstat hoc loco perstringere que Graeci aliquot et Latini scriptores de Sophiane sedis elegantia passim habent. Procopius I. i, De aedif. Justin. c. 1: Θέαμα τοινυ δικαιοσύνης κακαλλιστευμάνον γεγένηται, τοις μὲν δρώσιν ὑπερρυθή, τοῖς δὲ ἀκούσιοι παντελῶς ἀπίστοι. Ἐπὶ δὲ μὲν γὰρ εἰς ὄψος οὐράνιον ὅσον, καὶ ὥστε των ἄλλων οἰκουμημάτων ἀποστελένουσα ἐπινέυσκεν, ἐπιχειμένη τῇ διλή πόλει, κοσμοῦσα μὲν αὐτὴν, δὲτι αὐτῆς ἐστιν, ὠραῖομένη δὲ, δὲτι αὐτῆς οὔτε καὶ ἐπεμβαύσουσα τοσούτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθένδε τὴν περιπτῆς ἀποσκοπεῖσθαι. Alibi: Οπῆντος δὲ τις εὐέργειος ἐς αὐτὸν τοι, ξυνίστη μὲν εὐθὺς ὡς οὐκ ἀνθρωπείονά μοιηται τὴν περιπτῆς ἀποσκοπεῖσθαι. Ο νοῦς δὲ οἱ πρὸς τὸν θεὸν ἐπαιρέμενος; ἀεροβατεῖ, οὐ μαχράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἴναι, ἀλλὰ ἐμφιλοχωρεῖται μάλιστα οἰς αὐτὸς εἰλέτο. Καὶ τοῦτο οὐ τὴν πρώτην μόνον ιδόντες ξυνίστη, ἀλλὰ διηνεκτὶς ἔκστατων ταῦτα τούτο δοκεῖ, ὥστετερ έκταῦθα τῆς δύναμεως ἀεροβατεῖ. Τούτος κόρον αὐδὸς τοῦ θεάματος ἔλασε πώποτε, ἀλλὰ παρόντες μὲν τῷ Ιερῷ ἀνύρωποι τοῖς δρωμένοις γεγήθεσιν, ἀπόντες δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διειδόγοις ἀποσεμνύνονται. Michael Psellius in Mouodia: Τὸν περιεκτῆνην ναὸν, τὸν ασύγκριτον οἶκον, δην φύκοδόμησεν τὴν Σορζία ἐπὶ τῷ ἐπαυτῇ; ὄνοματι, καὶ οὐ ὑπῆρχετο τούτο, ἐπὶ τὰ στύλους ἐκείνους. Nicopædus Call. in Pro-

annis (61) illud explicavit opus. *Sanctus Georgius Aazarus* (62), *Chiramas* (63), *Enea* (66), *Petrus et de Mangana* (62), *Sancta Herini* (65), *Sanctus Lazarus* (67), *Sancti 40 Martyrum* (68), et sua ci-

Du Cangii potest.

αεμίο : Τὸ διπερινότητον καὶ διμήχανον ἔργον, τὸ διρρήτον κάλλος, τὴν εἰκόνα τῆς ἀλέσιου αὐλῆς, τὸ κοινὸν ἀνθρώπων, εἴπει δὲ οὐ καὶ ἄγγελων, ἐνεργόφημα καὶ ωραῖον, τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Σοφίας θεῖον δυντὸν λέγων ἀνάκτορον. *Canticus*, l. i., c. 4: 'Ο γάρ τοι τῆς Σοφίας, καλλεῖ τε καὶ μεγέθει τοὺς ἀπανταχοῦ νικῶν, καὶ ὡς περ τοι κοινὸν δγαλμα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἦν, καὶ διέγμα τῆς μεγαλουργίας καὶ τῆς περι τὰ καλά φιλοτιμίας, εἰτε. *Dicas*, c. ix: 'Ο ἐπὶ τῷ δύναται τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνοικοδομήθεις ναὶ, καὶ τίμενος τῆς ἀγίας Τριάδος δυνατόνδενος, καὶ Μεγάλη ἐκκλησίᾳ, καὶ νέᾳ Σιών, σημερόν βωμούς βερβάρων, καὶ οίκος τοῦ Μωυσέως ἐπεκλήθη καὶ γέγονεν. *Manuel Chrysoloras*, p. 192: 'Ἄλλα ναὸς ἐκίνητος, φιλαλίας ποιῶν ἑκεῖνος τούτονομα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπεφήμησε (ἴστι γάρ δυντὸς οὐκ ἀνθρώπινης σοφίας ἔργον). τίνα ιδόντα ἔσσει ἐτέρα τοῦ λοιποῦ δέγγειν, ή θυμάτειν, ή ἐπέρων τοῦ λοιποῦ μεμνήσθαι, εἰτε *Historia Politi*, p. 12: 'Πώς κατεδέξατο ἡ ἐπ' ὅνδιαται τοῦ Θεοῦ Λόγου κτισθεῖσα ἡγία Σοφία, ὁ ἐπίγειος οὐρανὸς, ή νέα Σιών, ἢ ἐκκήκης ὁ Κύρος καὶ οὐκ δινθωτός, τὸ καύχημα πάσης τῆς οἰκουμένης, τὸ δγαλμα τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ὑπερέχουσα πάντων τῶν τῆς γῆς κτισμάτων. Ille Greco scriptores; at ex *Lutinis*, *Corippus*, l. ii De laudibus Justiniani :

*Ilicet angelici pergens in limina templi
Imposuit pia thura facis.*

Item, l. iv, De templo Sophiano a Sophia Justiniani conjugie instaurato :

*Jam Salomoniaci sileat descriptio templi,
Cedant cunctorum miracula nota locorum,
Inclita præclarum duo sunt imitatio cælum
Consilio fundata Dei, venerabile templum,
Et Sophianarum splendentia tecta novarum.
Principis est hæc aula Dei, etc.*

Regino A. 459 de Justiniano: Exstruxit quoque CP. templum, quod Græco vocabulo Ἀγίαν Σοφίαν nominavit: cuius opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inventari. Similia habet Uspurgensis. Gulielmus et Baldeneel in Hodæpor.: Credo quod sub cælo, postquam mundus creatus est, non sicut tali ædificium completum, quod huic poterit in nobilitate et magnitudine cæteris paribus comparari.

(61) In 15 annis. In eodem errore versantur Codinus in Orig. CP. et Michael Glycas, et ex iis D. *De Breves* in Ilin. Orient., qui scribunt templo Sophianum annis 17 confectum fuisse. Sed haec mera sunt figmenta Græcorum sequioris ævi; quippe intra annos 5 et menses 11 absolu-tum a Justiniano constat. Cum enim conflagrasset Magna ecclesia, seu ædes S. Sophia a Constantino M. seu, ut alii placet, Constantio filio, ædificata, et a Theodosio juniori instaurata, in seditione Victoriorum, quæ accidit an. Justiniani 5, Chr. 532. ind. 10 post cons. Lampadii et Orestis, 15 mensis Januarii, banc idem imperator composita civitate, et punitis seditionis auctoribus, cœpit eode anno de novo instaurare. Ita *Chronicon Alexandrin.* p. 726 et *Marcellinus comes*. Cedrenus, p. 371 diem cœpti operis 23 Februarii adnotat. Sed error est in anno mundi, quem 6008 fuisse ait, seu potius librii, qui ἐν τῇ ση, pro ἕσπερῃ, facile lapsu scripsi. Proinde annus mundi juxta Græcos fuit 6040, ut recte Zonaras tradit. Sed in indictione, quam 15 cucurrisse hoc anno uterque volunt, perinde mundum est manifestum, cuius certum sit decimam reponi debuisse. Id evidenter patet ex

verbis ejusdem Cedreni, tradentis a die quo conflagraverat M. ecclesia, ad Encæniorum diem ecclæsie Justinianæ, elapsos annos 5 menses 11 dies 10. Atqui conflagravit M. ecclesia 15 Januarii a. Chr. 532, hoc est, primo seditionis die, quæ in quintum usque protracta est, a quo ad dedicacionem quæ facta est 26 Decembris a. Chr. 537 post consultatum Belisarii secundum, indicit. 15, a. Justiniani 11, intersunt tot anni et menses, quos a Cedreno computantur. Encænia enim S. Sophie hoc die celebrata suisce tradit *Marcellinus comes: Ecclesia major CP ab imperatore Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die vi Kal. Januarias.* At cum a. Justiniani 32 trulla seu hemisphærii pars occidentalis terræ nota decidisset, unaque et sacram mensam et ciborium et amboiem contrivisset; Justinianus, lis reædificationis, ecclæsiam rurum dedicari jussit hoc anno, ut pluribus trandunt *Chronicon Alexandrin.*, *Theophanes*, *Cedrenus*, *Hermianus Contractus*, et alii; a quo ad annum cœptæ totius ecclæsie exædificationis intersunt anni 22, ex quibus colligitur Græcorum, si ad secunda Encænia respexerint, ne sic quidem constare cœlentur.

(62) *S. Georgius de Mangana*. De hac æde diximus ad *Villhard.* n. 178 et in *Tract. Hist. de capite S. Joan. Bapt.* c. 8, n. 11. Adde *Alexiadem*, p. 80.

(63) *Sancta Herini*. Tria potissimum CP. Irenes nomine suisce tempora comporio. Primum quod *Constantinus M. juxta ædem Sophianam extruxit*, de quo *Socrates*, l. i, c. 16; l. ii, c. 6; *Cedrenus* pag. 283; *Paul. Diac.* l. xi; *Niceph. Call.* l. ix, c. 4, etc. Ille ædem *Codinus Ireneum antiquam* appellatam suisce ait, ut et *vetus urbis Descriptio*. Nominis rationem tradit auctor vita Pauli patriar. CP. apud Photinum: Χειροτονεῖται ὁ Παῦλος ἐπίσκοπος ἐν τῇ τῆς Ἀγίας Ελφῆνς ἐκκλησίᾳ, ἥν χρόνος ἀντιδιαστέλλειν τῇ νέας δέδωκε καλεσθαι παλαιάν. Cum conflagrasset in seditione Victoriorum, ut est in *Chronico Alex.* et apud *Zonaram*, *Cedrenum*, etc., multo ampliorem extruxit Justinianus Nov. III, c. 3. Hodiè intra septum regium includit et parvam Sophiam appellari auctor est *Gyllius* in CP. l. iii. c. 2. Altera ædes D. Irene in 7 regione existit, ut est in veteri urbis Descript. Hanc *Marcianus imp.* considerat, uti discero est ex *Niceta in Mamæle*, l. iii, n. 7, seu, ut volunt *Synaxaria*, ad 8 Januarii, *S. Xenophon*, qui eodem Marciano imperante vixit. Tertia denique ædes D. Irene sa-cra ea est, quam Justinianus ad ostium sinus Ceratii ædificasse auctor est *Procopius* l. i De ædific. Just., quam *Theophanes* dedicatam suisce ait a. 25 Justin. Exstitit præterea in Sycis ædes D. Irene, de qua *Niceph. Call.* l. viii, c. 6. Porro priorem ædem hic innui existimo.

(64) *S. Lazarus*. Monasterium S. Lazari condidit Leo Philosophus, monachis euuuchiis in eo institutis; ubi corpora etiam S. Lazarus et S. Marie Magdalene ex Cypro et Bithynia allata depositum, ut auctor est *Leo Grammaticus*, p. 480 et 481, et ex eo *Codinus*, in *Origin.* p. 63. Haud procul a palatio Constantiniano illud statuit idem *Codinus*, p. 40 et 41; *Pachymeres* vero ms. l. ix, c. 16 juxta urbis muros: Μᾶς: δὲ τῆς κατὰ τὴν πονήστου ἀλάζου πυλίδος ἀντιχθεῖσης.

(65) *Chiramas*. Nihil succurrat de hacce æde.

(66) *Enea*. De qua diximus supra.

(67) *Petrus et Paulus*. Vide notata ad p. 482 *Alexiad.*

(68) *40 Martyrum*. De hac æde fuse egimus ad p. 52 *Alexiad.*

sterna amplissima optimæ aquæ, in qua, ut dicitur, A nullum inventire sinein, *Anastasis* (69), *Periule-*
pios (70), *Sanctus Joannes de Studio* (71), *Sanctus*

Andreas (72), *Vlacherna*, etc., in qua tanta copia ubique ædificata remanent ipsarum ecclesiarum, et una pulchrior altera, quod longum esset enarrare.

Du Cangii notæ.

(69) *Anastasis*. Habuere Novatiani heretici 7 ecclesiæ CP. quarum præcipua fuit in ea urbis parte, que *Pelargi* dicebatur, quam episcopi Constantiopolitani jussu Ariani funditus diruerunt. Novatiani vero ejus rudera Sycas transferentes, aliam ibi exstruxerunt, et mortuo postmodum Constantio, a Juliano facultatem impetrarunt readificandi ecclesiæ in eodem loco, ubi steterat, eique *Anastasis* nomen imposuerunt. Ita *Socrates* I. II, c. 30; *Sozomenus*, I. IV, c. 19; et *Nicephorus*, I. IX, c. 42; I. X, c. 5. Unde idem *Socrates*, I. VII, c. 39; et *Paulus Diac.* I. XIV *Hist. Misc.* ecclesiæ istam ad *Pelargum*, *Novatianorum* vocant. Alia vego hic iunxit *Anastasis*, seu *Anastasia* nomine donata ædes, illa nempe quæ ex parvulo oratorio in magnum postea templum ab imperatoribus Byzantiniis erecta est. Ejus condendæ occasionem narrant *Socrates*, I. V, c. 7; *Sozomenus*, I. VII, c. 5; et *Nicephorus*, I. XII, c. 7. Quippe aiunt occupatis CP. ecclesiæ ab Arianiis, quibus tunc preter *Demophilus* patriarcha, Arianae itidem sationis, *Gregorius Nazianzenus* CP. Catholicorum conuentum in dono quadam privata egisse, quam ea tempestate Catholici in oratorium mutarunt, cui *Anastasis*, seu *Sanctæ Anastasiæ* nomen indutum. *Marcellinus comes*: *Gregorius Nazianzenus*, *secundissimus Christi sacerdos*, et *Hieronymi nostri præceptor*, *ecclesia nostra apud Byzantium capita ab Arianiis*, plebem catholicam in beatæ *Anastasiæ* oratorio catholica allocutione quotidie continuat. Eadem habent *Theophanes*, p. 56, et *Cedrenus*, p. 315; ipse *Gregorius* oral. de somnio *Anastasiæ*, et alia habita in concilio CP. sub illeis. Nominis rationem variè ab auctoribus tradi comporio. *Sozomenus* et *Nicephorus* locis citatis *Anastasiæ* dictam scribunt, quod in ea quodammodo *Gregorii* concionibus catholicae filies, Arianorum perfidia interiorum et collapsa, revixerit, τύπῳ ἀνέστη καὶ ἀνέβη διὰ Γρηγορίου λόγων. Aliam præterea attexunt appellationis istius causam idem scriptores, congregata nimurum ad concionem plebe, gravidae mulierem o subtili poenitè delapsam eo in loco expirasse, moxque suis ab astantibus ad Deum precibus rurixisse: οὐκ ἐπι παρεδόθη τὸ θεῖον ευρέσθαι, ταῦτη Ἐλαχὴ τὴν προσηγοραν ἐξ ἐκείνου ὁ τόπος. Καὶ περὶ μὲν τούτου τοιούτου εἰστὶ νῦν φέρεται λόγος; verba sunt *Sozomeni*. Utramque nominis rationem aligit etiam *Cedrenus*: Διεσώς λέγεται ἡ ἔνοικυμια τοῦ τῆς Ἅγιας Ἀναστασίας ναοῦ Ἀνάστασις μὲν διὰ τὸ τῆς ὁροθέξας λόγον ἐν ταύτῃ ἀναστήναται, Ἀναστασίαν δὲ, διὰ τὸ συμβένει εἰς αὐτὴν θαυματουργῆμα, etc.; ex quibus patet non *Anastasiæ* dumtaxat dictam hanc ædem, sed et *Anastasiæ*, ut appellatur a *Bondelmontio*. Permanuit eo statu oratorium *Anastasiæ*, ædes nempe parvula, ad tempora *Leonis Magni*, quo imperante *S. Marciannus* presbyter ei coenomus eam in augustiorum formam propriis sumptibus exstruxit. *Cedrenus*: Μικρῷ δὲ ντος τοῦ εὐκτηρίου, θυτερον ἐπὶ τοῦ ὄστου Μαρκιανοῦ ἀνοικοδηθῆναι, κατὼν δράται. *Synaxaria* ad 8 Januarii, de *S. Marciiano*: Ἐδείματο δὲ καὶ τὸν τῆς Ἅγιας Ἀναστασίας τὸν ἐν τοῖς δοκινίῳ ἐμβόλιον, διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δέσσωσεν ἥμιτρον, etc. Iis consentit *Codinus*, in *Origin.* p. 46 edit. reg. Ut vero ædem *Anastasiæ* ab inveniendo servaverit *S. Marciannus*, narrant *Theodorus Lector* Ecl. I, p. 482, et *Theophanes* p. 97. At *Socrates*, I. V, c. 7, non a *Marcianno*, sed ab imperatoribus ipsis exstructam refert: Πτινὶ θυτερον εἰς βασιλεῖς μέγιστον οἶκον εὐκτήριον προσαγά-

φαντες Ἀναστασίαν ὀνόματαν. Sei et *Sozomenus*, I. VII, c. 5, amplius et elegantia, uennon et crebris miraculis per insignam suisse testatur: Μετὰ δὲ ταῦτα περιτινέται καὶ ἐν τῇ πόλει νεώς γέγονεν, καὶ ξεῖνον οὐ μόνον αἰχοδομημάτων κάλλει τα καὶ μεγέθει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργῶν θεοφανειῶν ὀφελεῖται. Quin etiam tradit *Photinus* collice 59 in pseudosynodo in suburbio Chalcedonis contra *S. Joannem Chrysost.* coacta, obiectum suisse eidem Joanni, διτι τὰ μάρμαρα τῆς Ἅγιας Ἀναστασίας, & ὁ Νεκτάριος εἰς μαρμάρωστην τῆς ἐκκλησίας τυπάθετο, οὐτος διέπραστο. Ex quibus colligitur jam ante *Leonis Tempora* structura elegancia conspicuam existuisse. Ut cuncte sit, tum denum eo imperante *Sirmio* Cpolim translatas divæ *Anastasis* reliquias, et in ædem eidem sacram, quæ exstabat in dominini porticibus illatas tradunt *Theodorus Lector*, Ecl. II, p. 191, *Theoph.* p. 95, *Cedrenus* p. 347, et *Nicephor.* I. XIV, c. 10: Ἐπὶ Γενναδίου πατριάρχου, τινάκη ἀπὸ τοῦ Σερμοὺ τὸ λειψανὸν τῆς Ἅγιας Ἀναστασίας, καὶ κατεσθῆ τῷ παρτυρῷ αὐτῆς, τῷ διτι τοῖς δομινίον ἐμβόλοις. Verum sa divæ *Anastasis* martyri primum sacra fuerit, autequam illius eo inferretrant reliquias, addubitate potest, et si *Sanctæ Anastasiæ* ædem ante ea tempora appellant *Marcellinus Comes*, *Theophanes*, et *Cedrenus* in *Valentiniano*: nam *Sanctæ* appellatio indita videtur, quod in sacrum templum immutata fuerit, aut quod ὁροθοδοξιῶν a *S. Gregorio* induitam et resuscitatam ita indigitare voluerint Byzantini. Cum igitur primum Ἀνάστασις et Ἀναστασία simpliciter diceretur, addito etiam interdum ἄγιας epitheto, factum postea ut in resurrectionis Christi honorem dicataum primitus crederent, quia appellatione indigitabatur Hierosolymitanum templum. Id colligo ex Constantino Porphyrogenetta in Basilio, c. 54, scribente imperatore hunc, ἐν τοῖς δομινίον λεγομένοις ἐμβόλοις τὸν τις νομα τῆς θεᾶς Χριστοῦ τὸν Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ Ἀναστασίας τῆς μάρτυρος περικαλλῆ γαδὸν exornasse, illiusque testitudinem ex ligno lapidificisse. Eadem verba habet Scylitzes. Ex praeditis conficitur *Anastasiæ* ædem in ea urbis regione existuisse, ubi erant porticus Domini, e regioni publici balnei Dagiștæi nuncupati, ut ait *Cedrenus*, p. 592 in regione septima, ut est in veteri urbis Descriptione. Porro ædes illa divæ *Anastasiæ* martyri, quam Φραμακολυτρέν vocant, quæque martyrium passa est Valeriano imperante, sacra fuit. Illius corpus etiamnum Constantinopoli asservari in ecclesia patriarchali Græcorum auctor est R. P. Pacificus in Itinerario CP. p. 38. Hujus festum aiunt Græci 29. Latini 28 Octobris. Vide Menolog. Sirleti 12 Octob. et Baron. ad 25 Decemb.

(70) *Periulepios*. Vide notæ ad *Alexiadis* p. 70.

(71) *S. Joannes de Studio*. Vide tractat. De capite *S. Joannis Bapt.* c. 7, n. 9; et *Gyll.* I. IV, c. 9.

(72) *S. Andreas*. Hanc ædem exstruxit Arcadia, Theodosii junioris sonor, a qua Arcadia dicta, ut est in Chronico Alexandr. p. 711. Existit illa juxta templum Sancti Mocii, cumque fere collapsa esset, hanc refecit Basilius Macedo, uti traheunt Constantinus in Basilio c. 54 et Scylitzes p. 587. Renovavit iterum Theofora Michaelis Paleologi imp. e sorore Eulogia nepitis, ut est apud *Gregorium*, I. V et VI, p. 119 et 128, qui monasterium seminarum suisse ait.

Sunt enim per civitatem pauci habitatores et ini-
mici Latinorum, qui nunquam secretari pacem cum
iis obtinebunt, et si promittant, non observabunt.
Fuit enim haec urbs pulcherrima valde, et aula
sapientiae et honestatis, nunc vero ad ignorantiam,
et duritiam vetustae opinionis pervenit peccato gulae
aduerserunt, et in tantum delati [scilicet] proprie-
tatem piscium (73) et carnium, quod pars quarta
ipsius ad mortuum inciderunt leprosae, et doctrinam

Joannis Chrysostomi, Damasceni, et aliorum sa-
ctorum Patrum dimisere. Ad trionem [septemtrio-
nem], per unum milliare, Pera (74), Janueum
pulcherrima civitas est, et per sinum ab urbe
separatur. Sunt etenim ab isto loco usque ad mare
Pontum, seu Euxinum, 18 millaria, ad trionem ore
terruissimum, cum periculo intrantium hodie navium,
cum quibus postquam de urbe narravimus, ad
Aegeum mare ad insulam Stalimini revertentur.

Du Cangii nota.

(75) Propter copiam piscium. Busbequius: *E*
media CP. jucundissimus est in mure, albentemque
perpetuis nivibus Olympum Asiae prospectus. Mare
piscibus omni ex parte reperfissimum, modo demittit-
te libus se ex Mæotide Pontique per Bosporum et
Proponitdem in mare Aegeum Mediterraneumque,
modo ex illo subeuntibus in ipsum Pontum, sicuti
natura fert piscium, tantis agminibus, tamque den-
sit, ut interdum etiam manibus capiantur. Itaque

frequentissima est scombrorum, pelamydum, capito-
num, sygontum, xiphiarum iis locis pescatio, in
qua se precipue exercunt Graeci, magis quam Turci:
tametsi nec isti positos in mensa pisces aspernantur,
etc.

(74) Pera. De Pera copiose egimus in Historia
Gallo-Byzantina, lib. v. n. 32; et in not. ad Villard.
n. 83.

ANNO DOMINI MCLXXX.

MANUELIS COMNENI

IMPERATORIS

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

I.

AUREA BULLA DE IMMUNITATE CLERICORUM (1).

Balsamon, seu ejus scholiasta, ad synosium Nicenam secundam, capite quarto: 'Ο δείμνητος
ἐν βασιλεύσι κύριος Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διὰ χρυσοδούλου, ἀπολυθέντος κατὰ τὸν Φεβρουάριον
μῆνα τῆς ζ' ἵνδ. τοῦ σχ' (2) ἔτους, ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς δπούδηποτε τῶν χωρῶν τῆς Ῥωμανίας
προσκαθημένοις λερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖς οὐσι μῇ μόνον ἐξουσείαν παστοῖς δημοσιακῆς ἐπη-
ρείας, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν τοῦ ζευγολογίου. Μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἀπεχαρίσατο τούτοις μετά δοχῆς ἀτέ-
λειαν. Τίχη δὲ τοιαύτην φιλοτιμίαν τῆς ἐξουσείας τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν ἀπεχαρίσατο καὶ τοῖς ἐν
πᾶσι προσωπικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ μναστηριακοῖς κτήμασι προσκαθημένοις λερεῦσι· πλὴν τῶν μὲν
δημοσιακῶν λερέων τὴν ποσότητα δι' ἀπογραφῆς ἐστενοχώρησε διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελε-
σμάτων αὐτῶν ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς μῇ αὐξάνεσθαι ταῦτα, τοὺς δὲ λοιποὺς προσωπικοὺς λερεῖς οὐκ ἡδόνησεν
ἀπογραφῆναι πάντως διὰ τὸ μηδὲ ὀφείλειν γίνεσθαι χάριν τούτων δοχὴν οἰανδήτινα. Adduntur hanc:
'Ἐπει δὲ μετά τινας χρόνους, λερέων τινῶν δημοσιακῶν ὑπερβαινόντων τὴν ποσότητα τῶν, ὡς εἰρηται,
γεγονούιων ἀπογραφῶν ἐλκομένιν εἰς ἀπόδοσιν πλωτῶν καὶ λοιπῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ὑπεμνήσθη ὁ
χραταῖς καὶ διηγος ἡμῶν βασιλεὺς παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, καὶ συνέζητηθη κατὰ
πρόσταξιν βασιλικῆν, εἰ βοηθοῦνται καὶ εἰ τοιοῦτοι δημοσιακοὶ λερεῖς ἀπὸ τοῦ ῥύθντος χρυσοδούλου εἰς
τὸ ἐξουσεύεσθαι τέως ἀπὸ τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν. Διεγνώσθη συνοδικῶς, ἔχειν τοὺς τοιούτους λερεῖς
τέως τὴν ἐξουσείαν ἀπὸ τῶν ἐπηρειῶν. Εἶπε γάρ ἡ ἄγια σύνεδος, διτι καὶ ἀπὸ τοῦ προσιμίου, ἀλλὰ μήν
καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξουσεύεσθαι πάντας τοὺς προσωπικοὺς λερεῖς μηδὲ ἀπογραφομένους, παρίσταται ἐναργῶς
τὴν βασιλικὴν εὐεργεσίαν πρὸς πάντας ὑφαπλωθῆναι τοὺς λερεῖς. 'Ἄδικον δὲ ἐφασαν καὶ τῆς βασιλικῆς
εὐεργεσίας ἀλλότριον, τούτους μὲν τῷ δημοσίῳ μηδὲν συνεισφέροντας ἐξουσεύεσθαι διὰ τὴν τιμὴν τῆς
λερωσύνης, ἐκείνους δὲ τελεστὰς δητας τοῦ δημοσίου ἐπηρεάζεσθαι καὶ τὴν ἐκ τῆς λερωσύνης μῇ ἔχειν
περιθαλψιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς λαζίκους εὐθύνεσθαι. Καὶ ἀνάγνωθε τὸ κατὰ τὸν Πούλιον μῆνα τῆς αἱνδ. τοῦ
τοῦ [οὗ] ἔτους γεγονός χάριν τούτου συνοδικὸν σημείωμα.

(1) Anno 1144.

(2) Legē ἐχνύ. Vide Zachariam a Lingenthal, pag. 432.

II.

AUREA BULLA DE INSTRUMENTIS MONASTERIORUM (5).

Balsamon ad synod. Nicænam II, c. 12: [Χρυσέουλλον] τὸ.... κατὰ τὸν Ιούλιον μῆνα τῆς θεοφανείας τῶν ιωάννων, μὴ βλάπτεσθαι τὰ πονηστήρια ἐκ τοῦ ιωάννου χωλεύειν κατά τι τὰ προσόντα τούτοις διχαιώματα.

III.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA (6).

Et aliquis firmioribus quidem urbium munimenta volens apponere, secundas turres excoxitavit, et custodibus custodes et muris muros apponuit, et adversariorum assaultilus opposuit fortitudinem; verum etiam auri cumulum gravem propter hoc deponere non renuit, et firmitatem¹ perfectioni tempus terere longius, aliaque plura ad urbis augmentum firmitatemque etque circumvallationem²⁻³. Nos vero, et Imperiale cum Deo circumcincti principatum, et potestatem et virtutem habentes pecuniarumque thesauros, ubi videtur et opus evocata, largius nonne donabimus amicis et servis et fidelibus et gratis, sermonemque sermonem affirmabimus, et manum dabitimur ministrare stylo ad hujus firmitatem, et vallum vallo superponemus, ut olim possessum eis munimen supermundiamus atque firmemus? Et ubi hoc Imperialis mens et voluntatis, non igitur eis ostia obserabimus, nec auditus occludemus, sed illariusque hos respicieimus et petitionem explebimus. Quid michi sermonis vult prolixitas? Veneticis⁴ factus est quidem ei ab Imperatoribus⁵, memorabilis auctor Imperii mei, chrysobylus sermo, donans eis diversa dona; subsecuta vero fuerat rursus hunc et alter ab Imperatoribus, ter beato dilectissimo domino et patre Imperii michi, eadem donans et apponens, quod tunc petiverunt in rectificationem amboque⁶ certe ad Imperium eorum servitutis atque fidelitatis et ad Romaniam convente ab eis servare pure dilectionis et affectus. Necessarium ergo, ambosque eis ut habeant ipsis dictionibus presente Imperii nostri sermone nunc renovare, que velut urbem intersitam summittatibus presentis videlicet chrysobuli sermone omnius colligemus et circumvalliamus. Slabet vero chrysobylus sermo memorabilis Imperatoris domini, domini et patris Imperii michi⁷, sic:

Soles multociles antiquior fides atque benivolentia posteriori malivolentiam contegere ac delere, victimis dominis et amicis memoria prioris subjectorum et amicorum bonitatis; velut nunc quoque in Venetias contigit. Reminiscentes enim Imperium meum antiquum eorum benivolentie et fidei, quam erga semper me-

Variae lectiones.

¹ Lege: *firmitatis*. ²⁻³ Adde: *largiri*. ⁴ Lib. albus: *Venetia*. ⁵ Hic et paulo inferius *Imperatores legerim*. ⁶ Lege: *amborum*. ⁷ Jungs cum verbo *dilectionis*. ⁸ Lib. albus: *Ut*. ⁹ i.e. Joannis Connenti. ¹⁰ Scil. imperii auct. Intelligitur Alexius Connenus. ¹¹ Lib. albus: *indulgentiam*. ¹² Scribend. in erat: *convenientibus*. ¹³ Hoc verbum transponendum est, sic: Et quid unquam sit communitatio (ἀποιῆσι) eorum, quae, etc. ¹⁴ Lib. albus: *equis*. ¹⁵ An: *certamina* vel *conamina*? ¹⁶ An: *tempus*? ¹⁷ Lib. albus: *que*

(3) Anno 1146.

(4) Hanc Latinam ex Libro albo et Libris pactorum integrum ediderunt Tafel et Thomas Utr. z.

Alt. Handels- u. Staatsgesch. d. Rep. Venedig.
T. I (Wien 1856), p. 113. — 124.

et quomodo ritua nati pugnantes inumeros in auxiliis nobis presentarunt; quomodoque ¹⁸ proprio stollo scelesti stolum ¹⁹ vi superarunt ²⁰, perdentes cum ipsis viris; et quod nunc quoque nobis auxiliantes perseverant; et alia, que a thalattocopis i. e. in mari laboranibus viris acta sunt, et que correcta nonerunt omnes, eti nos non dicamus? Unde et in remuneratione hujusmodi ipsorum seruisse bene voluit Imperium meum per presens chrisobullion sermonem accipere eos annue in tempore roge sollemnium librar. ²¹ XX, et ut distribuantur hec in proprias ecclesias secundum ipsorum velle. Honoravit autem et nobilem Ducem eorum venerabilissima protosebasti dignitate cum roga etiam sua plenissima. Non in persona vero ipsius determinavit honorem; sed indesinenter esse atque perpetuum et per successiones usque ²² secundum diem ²³ fuerint Ducibus transmitti definitivis in urbe. Honoravit et Patriarcham eorum hypertimon, i. e. superhonorabilem, cum roga librarium viginti. Et hunc vero honorem per successionem in eos, qui deinceps fuerint, Patriarchas transmisit, ut hic quoque sit indesinens atque perpetuus, et non tantum persona- ²⁴ ejus Constituit vero Imperium meum et sanctissimam ecclesiam sancti apostoli et evangeliste Marci, qui est in Venetia, ab uno quoque in magna civitate et omni Romania tenentium ergasteria Amalphynorum ²⁵ omnium, qui sunt sub potestate ejus quidem patricatus ²⁶, accipere per unum quemque annum numismata tria. Ad hoc donat eis et ergasteria que sunt in embolo Peramatis cum solariis suis, que habent introitum et exitum in totum ²⁷, quod procedit ab Ebraica usque ad Vigian, queque habitantur et que non habitantur, et in quibus Venetici permanent et Greci sicut ergasterii; et maritimis III scalas, que in predicto spacio terminantur. Donat autem et sancto Akindino mancipium i. e. pistrinum ²⁸, quod est in ipsius ecclesie latere, quod pertinet ad domum Petrii, et habet pensionem Byzzantinorum XX. Similiter dat et ecclesiam sancti apostoli Andree, que est in Dyrrachio cum ibidem existentibus Imperialibus pensionibus preter in is repositam aphanis, que debet dari ad chelandia ²⁹. Concessit autem eis et negociari in omnes partes Romanie species universas, videlicet circa magnam Laodiciam ³⁰, Antiochiam et Numidianam, Adatiam, Tarson, Altalian, Strovilom, Chion, Theologon, Phocian, Dyrrachion, Aulonem, Coryphus, Bondicam, Methonem, Coronem, Nauplion, Corinthion, Tebas, Athenas, Eurippon, Demetrida, Thessalonicanam, Chyrisopolin, Peritheorion, Abydon, Redeson, Adrianopolin, Apron, Erraciam, Seli-

A briam, et per ipsam Megalopolin, et simpliciter in omnes partes sub potestate nostre pie mansuetudini, non prebentibus omnino pro qualibet propria negotiacione quidlibet commercii gratia vel cunctis aliis conditionis, que democio insertur, pacti quasi silorum, limenatici, portematici, caniskii, exiseileos ³¹, archontichii et aliorum tributorum causa eorum, que debent negocieri. In omnibus enim negotiationis locis data est licentia eis ab Imperio meo, superiores esse debere et ipsa requisitione. Excedit vero et ab ipso eyarcho parathalassite ³², eleopurocho dominico ³³, commerciariis, chartulariis, hipologis et omnibus, qui hujusmodi sunt, nullo eorum, qui per loca sunt principium vel aliorum servitum communis tractonium, contemporaneo quid eorum que hic diffinita sunt presumente. Omnim enim, quas quis dicat, specie- rum ac rerum concessa est hiis negotiatio, et omnium empionem in potestate habebunt facere, superiores existentes uniuersa datione. Hec ita cum dies evan- verit Imperii michi pietas sancta, atque diffinit, nullum resistere eis sicut rectis et veris dulis ejus et contra inimicos adjutoribus et usque ad finem seculi tales se esse promittenibus, nec quemquam omnino contraria sentire hiis talibus, nec actiones aliquis adversus omnes exercere propter tradicta eis ergasteria et scalas istic. Qualiscumque enim ³⁴ juris hec existunt, sive ecclesiastici sive privati sive publici, sive sancte domus sint, hoc nullatenus contingat, que nunc sunt fidelium duli ³⁵ Imperii michi Venetorum et in posterum suorum; quum multam beni- volentiam et rectum animum erga Romaniam et erga Imperium meum ostenderunt, et tuto animo hec ser- vare promittunt in perpetuum, et pugnare pro Ro- maneorum statu et Christianis pro parte ³⁶ volunt et protestantur. Et contra tales viros quis contradicet, vel contra eos iudicium movebit aliquando? Unde nec secretum Petrii vel Mirelen, nec etiam priuatus qui- sque, sed nec monasterium vel templum sanctum, quibus videlicet donata ergasteria pertinuerit atque scale, contra hos morebunt. Erunt autem silentes et in dispensatione ac donatione Imperii michi manentes vere. Nam si voluntaria non donamus aignis accipere, cep qui viriliter egerunt et viriliter agere student atque studebunt, quibus aliis donabimus aliquando? D Ergo et donabuntur donatorum sibi immobilium sine ablacione et sine turbatione in deinceps omnia et perpetua tempora secundum continentiam debiti exponi sibi practici traditionis eorum a protoanthypato Georgio et notario Imperii moi tu Machitarin, quod et firmum erit et stabile ac inviolabile in omnibus, que continebuntur in eo; debens et hoc in illis sub-

Variorum lectiones.

¹⁸ Liber albus: quodque. ¹⁹ Idem: stolii. ²⁰ Idem: superare. ²¹ Malim: libras. ²² Sic Lib. albus Lib. pactor. ut qui sec. Editores iis qui. Recte. ²³ Editores deinceps emendant. Non opus. Graece: χατά τὴν ἡμέραν. ²⁴ Lege: personae. ²⁵ Editores notant: i. e. Amalphitanorum. ²⁶ Ideum notant: i. e. patricatus. ²⁷ Legerum: embolium. ²⁸ Lib. albus: pristinum. ²⁹ Navium species. ³⁰ De his nomi- nibus curiosi conseruant docissimas Tafelii adnotaciones l. l. p. 118 sq. ³¹ Lege: exsolecos, τοῦ ἐ- αφόλλεως. ³² Οἱ παραθαλασσῖται cf. Πετρο. LI, 29. ³³ Editores tu geniku (τοῦ γενικοῦ) scribendum censent. Vide infra Nov. LXXXVII. ³⁴ Lib. alias: qualicumque eram. ³⁵ Lege dulorum. ³⁶ Ex Nov. III Isaaci Angeli (tom. CXXXV) legendum est: prompte.

sipulari secretis, in quibus et prescens subasti, ultatum est Chrysobylion Imperii nostri, in noticiam eorum, que donata sunt rectis dulis Imperii mei Veneticis, et ad deoracionem temperatorum ^{et} hos molestare eorum causa. Erunt igitur, que hic diffinita sunt, semota firmaque incorrupta et a nullo contempta. Si vero quis contempserit forsitan quid eorum, que in hoc chrysobollio disposita sunt, inremissibiliter exigitur a secreto tono ochiacon aurum libras X., et quantitatem ejus, quod ablatum fuerit ex eis, per solvet in quadruplum, quia firmo ac seculo existente presente pio chrysobollo, facto circa Maium mensem, quinta Indictionis, in anno sex millesimo ducentesimo ²⁰, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Hujusmodi ergo chrysobollion confirmans Imperium meum, bene vult et item habere effectum, sicut expositum est a principio quando eis donatum est, ita ut ei solempnorum phalatinia ²¹ proveniat et deinceps immunita, et honores dignitatum habeant nobilissimus Dux et sacerrimus Patriarcha eorum, accipiunt tantum ²² ei rogas, verum etiam possessio-
nem et frumentum donatorum et traditorum sibi ergasteriorum et scalarum habeant sine ablitione. Similiter et habeant ipsi sine prohibitione et negotiari sine commercio et datione qualicumque altera in omnibus dinumeratis in prefacto chrysobollo civitatibus et regionibus, que sub potestate Imperii nostri sunt. Verum etiam ut ab ergasteriis Amalphitorum, que per chrysobollion constituta sunt sanctissime ecclesie apostoli et evangeliste Marci, qui est in Venetia, dentur ad eam sine minutione. Quum vero ante annos non paucos contigit eos, qui vendebant Veneticis in Romacicis regionibus negociationes aliquas, commercium de ipsis exigi, et optiminuit hic mos annis multis ut ²³ dictum est, rogaverunt autem et de hoc Imperium meum fieri ²⁴ dilectissimi duli et amici ejus Venetici, quatenus corrigeretur hujusmodi quoque capitulum, et donaretur sibi et ab his potestas et libertas, complevi et hanc petitionem Imperium meum, et definit per presens chrysobollion, nullum eorum qui sub potestate Imperii nostri, Grecis negotiantibus cum Veneticis in omnibus regionibus Romanie, vel quando vendit ad eos vel quando emit ab aliquo ²⁵ eorum, dare ²⁶ pro commercio quilibet, vel pro altera quinvis exactione; sed ut excusentur ei ipsi, sicut ei hi, qui cum commerciis negotiantur. Verum tamen debent et Venetici ea, que per factum scripto conventionem a legatis eorum promissa sunt iurejurando Imperio meo, firma servare incorrupta. In quo erunt eorum, que per presens chrysobollion

A dorata sunt ipsis jura, donantes sine ablitione in erunt omne, ut firmum et securum inesse presens chrysobollion, factum per Augustum mensem quartae Indictionis sexagesimi DCXXXIII ²⁷ anni, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Et hec quidem, que a laudabili Imperatore et a vo Imperii mei et a ter beato Imperatore domino et patre Imperii mei donata fidelissimis Imperio nostro Veneticis per chrysobollion illorum; quod utique chrysobollion nostrum quoque pium Imperium firmat per presentem chrysobollion sermonem, distin-
nitque efficaciam auferre, sicut habebant hoc et usque ad migrationem ad dominum in ²⁸ Imperatoribus laudabilis et ter beati domini et patris Imperii mei, velut etiam Veneticis consueta sibi sacramenta sacra habentibus, servare ad Imperium meum et Romaniam fidem et servitum ipsis opibus puram, veram, rectam.

Quia vero, sicut relatum est Imperio meo a presentibus in Megalopoli missis Veneticorum, consequenti quidem sunt Venetici preceptum Imperatoris laudabilis domini et patris Imperii mei, — licenciam bis donans improhibite etiam per insulas Cyprou et Creten negotiari et sine consortio eos uli terrarum ²⁹ Imperii mei pro hiis, que ad hujusmodi insulas negociande sunt ab eis, omnimodis speciebus, — non contigit autem, que in hujusmodi precepto comprehenduntur, effectum recipere, ac propter hoc usque nunc per hujusmodi preceptum donata sibi fletimia, i. e. donatione privantur vel carent Venetici: petiverunt vero Imperium meum fletimiam quidem hanc, que in predicto precepto fertur laudabilis Imperatoris domini et patris Imperii mei, in opus vero Veneticis non provenit, ab Imperio meo precipi efficaciam ab hoc nunc auferre; Imperium mei propter eam, quam ad ipsum et Romaniam monstrant, verum etiam debine monstrare promittunt, fidem atque servitum, hujusmodi ipsorum petitione suscepta vult ac definit, eos et per insulas, Cyprum videlicet Cretenque, negotiari, nec ab aliquo quidlibet exigi horum causa, sed a komekientiis eos conservari ubique terrarum Imperii mei secundum superius tractatas distinctiones. Et ut habeant hui securitatem in his, que per presentem chrysobollion sermonem distincta sunt, presens expositus est chrysobollus sermo, factus per mensem Octubrem, Indictionis undecime, anni sexies millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Variae lectiones.

²² Editores temptatorum vel temptantium legi volunt. ²³ Editores notant: « Annus ex prave intellectis numeris Græcis corruptus est: uti indictionis quintæ docet additamentum, est annus mundi 6590 — 1032 p. Chr. isque prorsus convenient. » Meo judicio ex Nov. Isaaci Angeli pro iisdem Venetis legendum est: quinta decima Indictionis — sexagesimo, ut ad annum p. Chr. 1092 referatur. Z. & L. ²⁴ Lege: *fletimia*. ²⁵ Malum: autem. ²⁶ Ita pro et reposui. ²⁷ Lege fidelissimi pro fieri dit. ²⁸ Codd. aliqua. ²⁹ Lib. albus: dein, Lib. pactorum: dentur. ³⁰ Codd. 254, sed sexentesimum numerum habet Nov. Et Isaaci Angeli (vide tom. CXXXV). ³¹ Lib. albus in non habet. Editores Imperatoris emendant: male. Cf. enim dictam novellam Isaaci. ³² Lege: *sine commercio ubique terrarum*.

IV.

DE JURAMENTO JUDÆORUM.

Suggerio cujusdam, facti ex Judæo Christiani; continens, quale est Judæorum jusjurandum.

Indignus ego et humillimus potentissimæ ac sacrae tuæ majestatis servus, confidenter precessi tibi, sacratissime princeps, offero. Ex Judæis natus sum servus tuus, de Castro tibi subjecto Attalini. Dei vero benignitate, qui non venit vocatum justos, sed peccatores ad penitentiam, ad delictorum meorum agnitionem perveni, sanctumque baptismum per animi conversionem suscepisti. Deinde propter felicitatem divini imperii tui, tres quoque fraterculos meos baptizavi. Et oblatis precibus suggestum a nobis est beatissimæ sanctæque memorie domino et imperatori nostro, patri divinitus coronatae sacraeque majestatis tuæ, ut nobis donaret Judaicas parentum nostrorum ædes, ac reconditas in iis non magni pretii res, quæ a Judæis detinerentur. Ac per favorem sacrae majestatis ipsius, suggestio nostra est exaudita. Quippe consecuti sumus honorandum et adorandum rescriptum ad quæstorem, ut ædes ejusmodi nobis traderentur. Itaque secundum mandatum hoc, res successit. Ac ope sacrae majestatis tuæ conversa domus istæc est a nobis servis tuis in sacrosanctum templum, quod Sanctæ Resurrectionis appellatur. Ordinavimus et monachos quosdam in eo, qui pro sacro imperio tuo, proque Christianis universis, preces fundant. Rerum quoque nostrarum nomine quæstorem appellavimus, ut eæ nobis restituerentur. Verum eas insiciati sunt **C** Judæi. Quamobrem nobis injunxit quæstor, ut causa nostra per juramentum de calunnia, proque plenum desiniretur. Et ego quidem, cœi Christianus juramentum de calunnia præstarem; illi vero, plenum.. Non tamen ut ipsi vellent, sed quale juramentum eis ego in scriptis darem. Quod quidem tale est. In primis, ut rubo cingatur, et insideat collo, ac mare ingrediens, ter circumcisionem suam conspuat, his verbis utens: Ita me juvet Baræse, Baræa, Adonai, Eloi, qui transduxit Israelem per mare Rubrum siccis pedibus et aquam eis e saxo potabilem præbuit, mannaque comedendum dedit eis, cum coturnicibus, licet ipsi facti fuerint ingrati, repudiatis porci carnibus. Per eam legem, quam Adonai promulgavit; perque spuri rejectionem hanc in corpus circumcisionis, et per rubum, quo cincti sunt lumbi mei, non mentiriendi causa nomen Domini Sabaoth in hoc jurejurando assumo. Sin id mendacii causa facio subjecti sint execrationi prodeentes ex ventre meo liberi. More cæci parietem palpando queram, et instar ejus, qui oculis caret, labar. Præter hec omnia, tellus aperiat os suum, neque absorbeat, ut Dathanem et Abironum. Atque hoc jusjurandum ipsi non gravate suscepserunt. Deinde cum ego juramentum de calunnia præstitissem, illi plenum hoc præstare recusarunt,

A Ὑπόμηνος τιος ἀπὸ Ἰουδαιῶν Χριστιανοῦ γενομένου, περιέχουσα ὅποις ἐστιν ὁ δρός τῶν Ἰουδαίων.

Toλμῶν ὁ ἀνάξιος καὶ πανυπελής ἐνῦλος τῇ; χραστῆς καὶ ἄγιας σου βασιλείας δέομαι, δέσποιά μου ἄγιε. Ἐξ Ἰουδαίων ἐγενόμην ὁ δούλος σου ἀπὸ τοῦ δουλεικοῦ σου κάστρου Ἀτταλείας. Φιλανθρωπίᾳ δὲ Θεοῦ, τοῦ μὴ ἐλθόντος; καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, εἰς ἐπιγνώσιν ἡδονῶν τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν, καὶ βάπτισμα ἄγιον διὰ μετανοίας ἐδεξάμην. Εἴτα δι’ εὐτυχίαν τοῦ ἐνθέου χρέους σου ἐκάπτεις καὶ ἔτερα τρία ἀδελφά μου· καὶ ὑπερηφανίην παρ’ ἡμῶν ὁ τρισμαχάριστος; καὶ ἄγιος ἡμῶν ἀνθέντης καὶ βασιλεύς, ὁ πατὴρ τῆς θεοστοφοῦς καὶ ἄγιας βασιλείας σου, ὃς ἐν δωρήσηται ἡμῖν τὸ Ἰουδαικὸν ἐκεῖνο τῶν ἡμετέρων γονῶν οἰκημα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀποκείμενα ὀινοτὰς πράγματα, κατασχεθέντα παρὰ τῶν Ἰουδαίων· καὶ διὰ τῆς ἀντιτίψεως τῆς ἀγίας βασιλείας αὐτοῦ εἰσηχούσθη ἡ ὑπόμνησις ἡμῶν, καὶ ἐγένετο ἡμῖν τιμὴ καὶ προσκυνητὴ λύσις πρὸς τὸν πράκτορα, παραδοθῆναι ἡμῖν τὸ τοιοῦτον οἰκημα. Κατὰ ταύτην ὡν τὴν πρόσταξιν γέγονεν οὕτως· καὶ τῇ ἀντιτίψει τῆς ἀγίας βασιλείας σου γέγονε τὸ τοιοῦτον οἰκημα παρ’ ἡμῶν τῶν δούλων ναὸς ἀγίος οὕτω καλούμενος; ἢ Ἄγια Ἀνάστασις, καὶ μηναχούς τινας ἐν αὐτῷ κατετάξαμεν ἵππη τῷ ὑπερεύχεσθαι τῆς ἀγίας σου βασιλείας καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν. Ἐξεκάισαμεν δὲ τὸν πράκτορα καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ὡς ἂν ἀποδοθῶσιν ἡμῖν· καὶ Ἑξαροὶ ἐγένοντο οἱ Ἰουδαῖοι. Προσέταξεν οὖν ὁ πράκτωρ ἡμῖν λυθῆναι τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν διὰ συκοφαντικοῦ καὶ τελείου· καὶ ἐγὼ μὲν ὡς Χριστιανὸς ἵνα πληρώσω τὸν συκοφαντικὸν, αὐτοὶ δὲ τὸν τέλειον, πλὴν οὐχ ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ’ ὡς ἂν ἐγὼ δώσω αὐτοῖς ἐγγράφως. "Ἔστι δὲ οὕτως· ἐν πρώτοις, ἵνα ζώσηται τὴν βάτον, καὶ καβαλλικεύῃ τὸν ἀσκὸν, καὶ ἐμβῇ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πενηνή τὴν περιομήν αὐτοῦ τρίτον, λέγων οὕτως· « Μά τὸν Βαρασῆ, Βαραδ, Ἀδωναῖ, Ἐλώî, τὸν διαπεράσαντα τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν τὸν Ἱερατὴν ἀδρόχως, καὶ ποτίσαντα αὐτοὺς ὑδωρ ἐκ πέτρας, καὶ δόντα αὐτοῖς μάννα φαγεῖν καὶ δρυτιγομετρίαν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἀχάριστοι ἐγένοντο οὐ παραιτησάμενοι τὰ τοῦ χοροῦ χρέα. Μή δ τὸν νόμον, δηδώκεν Ἀδωναῖ, καὶ τὸν ἐμπτυσμὸν τοῦ σώματος τῆς περιτομῆς, καὶ τὴν βάτον, ἥν τῇ ἐμαυτοῦ ὁσφὺν περιζώνυμαι· οὐκ ἐπὶ φεύδον; ὅμνων τὸ δυνομα Κυρίου Σαβαθώ· εἰ δὲ ἐπὶ φεύδους ὅμνω, ἐπικατάρατα τὰ ἔκχοντα τῆς κοιλίας μου, φηλαζήσω ὡς δ τυφλός τοῖχον, καὶ ὡς μὴ ὑπάρχων ἔχων ὁφθαλμοὺς πεσοῦμαι σὺν τούτοις πᾶσιν, ἀνοξάτω τὴν γῆ τὴν στόμα αὐτῆς, καὶ καταπίετω με. ὡς Δαθὴν καὶ Ἀθερίων. » Καὶ οὕτω τὸν δρκον τοῦτον ἀσμένιος ἐδέξαντο. Εἴτα μετὰ τὸ ὁμέσαι ἐμὲ τὸν συκοφαντικὸν, οὐκ ἰδέληται πληρῶσαι τὸν τέλειον· ἀλλὰ δύροις τὸν πράκτορα μετελθόντες ἐξέφυγον

τὸν ὄρχον. Αἰών γοῦν τοῦτο δέομαι καὶ παρακαλῶ τὸν Ἰησούντος χράτος σου γενέσθαι μοι τιμὰν καὶ προσκυνητὴν λύσιν πρὸς τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν πρόκτορα, διορίζομένην, ἢ τὸν τοιοῦτον ὄρχον ὅμοσαι καὶ μὴ βουλομένους τοὺς Ἰουδαίους, ἢ ἀναμφίβολως ἀποδύναις ἡμῖν τὰ εὐδόγως παρ' ἡμῶν ἐπιζητούμενα πράγματα. Καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, δέσποτα μου ἂγιος, οὐ παύσομαι παρ' ὅλην μου τὴν ζωὴν τῆς ἀγίας σου βασιλείας ὑπερεύχεσθαι· ἵνα ὡς δοῦλος ἀνάξιος τολμήσας ἔστεήθην.

Ἀντιγραφὴ βασιλικῆ.

Τοῦδεισθν τὴν παροῦσαν λύσιν τῆς βασιλείας μν τῷ μεγαλεπιφανεστάτῳ δουκὶ τῶν Κιβυρράων, καὶ οὗτος ἵνα μετακαλέσηται καὶ τοὺς παρὰ σὺν διεγκαλουμένους Ἰουδαίους. Καὶ έταν σου τὸν συκοφαντικὸν ἐπομοστάμνου, ὃς ὑπέμνησες, οὗτοι ἀναποδίζωσι πρὸς τὸν ἐν τῇ δομονήσει σου δηλούμενον τέλειον, παραπείσοιστοι τούτους ἢ τὸν τοιοῦτον ἐποδύναι τέλειον, καθὼς ἐντὸς ἀνατάττεται, ἢ ἀλλιγίας πράγματα ἀντιστρέψατο πρὸς σέ. Τῷ μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐπινεμήσεως ια' δι' Ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θείας χειρός.

Παρεκδολή γενομένη περὶ Ἰουδαίων

Παρεκδελθήτη ἀπὸ τοῦ Ἐπαρχικοῦ βιβλίου δ ὄρχος, ὃ διμύοντιν οἱ Ἰουδαῖοι, δ καὶ περιέχων οὗτος· Ἐν πρώτοις ἵνα ζώσῃται τὴν βάτον, καὶ κρατήσῃ ἐν ταῖς χεροῖν αὐτῷ τὸ μεγαλεῖον, καὶ εἰπῇ οὗτος· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πτερών ἡμῶν, ὁ τοκήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ διαγαγὼν ἡμᾶς; διὸ Ἑράτες τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅτι οὐ φεύγομεν. Εἴ δὲ καὶ διαμένουσιν εὑρίθω, δῶμή μοι Κύριος; ὁ Θεὸς τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τοῦ Ἀμμαδοῦ τοῦ Ιερέως τὴν καταδίκην, καὶ ἀνοιξάτω ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ καταπιέστω με ζῶντα, ὡς Δαύτην καὶ Ἀδειρών. »

Ἡ ὑπογραφή.

Οἱ κριτῆς τοῦ Βήλου καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰπποδρόμου, Βασιλεὺς δὲ Πεκούλης, τὰ παρόντα ρήματα τοῦ ὄρχου ἀπὸ τοῦ Ἐπαρχικοῦ βιβλίου παρεκβαλὼν καὶ ισάζοντα εὑρίσκεις καὶ ἐπέργασε.

Ἐλέγε καὶ βούλλαι κάτωσεν ἀπηγρημένην, ἔχουσαν δὲ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν γράμματα, οὗτας δὲ ἔχοντα·

Ἐκ τῆς σφραγίδος ἴσθι τὸν γεγραφότα.
Κριτὴν Πεκούλην δὲ θέλει γνωρίζετω.

A sed quoniam muneribus occupato, evaserunt. Illam igitur ob causam suppliceo et oro divinam maiestatem tuam, ut honorandum et adorandum rescriptum ad quoniam hujus temporis imperium; quo statutatur, vel ut ejusmodi juramentum etiam inviti Iudei praestant, vel haud dubie nobis restituant eas res, quas jure poscimus. Id si fiat, sacratissime princeps, non desinam toto vitæ meæ tempore pro sacro imperio tuo vota facere, cuius indignum ego incepit, preces has considerenter obtuli.

Rescriptum imperatoris.

Ostende præsens hoc maiestatis meæ rescriptum illustriſſimo Cibyrrhætorum duci, qui Iudeos etiam, abs te accusatos, arcessat. Ac siquidem ubi tu juramentum de calunnia prestiteris, quemadmodum te facturum suggestisti, Iudei Jusjurandum illud absolutum, quod in suggestione tua expouis, recusaverint: suadebit eis, ut aut jusjurandum ejusmodi absolutum prestant, sicut insertum est; aut tuæ tibi res, quas commemoras, restituantur. Dat. mense Novembri, inductione undecima, rubris litteris imperatoris sacræque manus.

Extractum de Iudeis.

Hoc jusjurandum, quod Iudei præstant, excerptum est ex libro Præfectorio, verbaque ejusmodi continent: Imprimis rubro cingatur, manibusque suis augustam rem teneat, et his verbis utatur: «Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui cœlum et terram condidit, perque siccum nos trans Rubrum mare duxit, quoniam non mentior. Quod si mentiri reprehensus fuero, dei mihi Dominus, qui Deus est, lepram Giezæ, et Aiwawæ ac Elii sacerdotis supplicium: et os suum tellus aperiat, meque vivum absorbeat, instar Dathanis et Abironi. »

Subscriptio.

Ego Basilius Pecules judex Veli, et Hippodromi præfector, cum haec præsentis jurisjurandi verba de libro Præfectorio excerptissem, eaque deprehendissem origini respondere, subscripsi et sub-signavi.

Habebat et bullam iusferius appensam, quæ ab ultra parte litteras continebat, in hanc sententiam:

Ex signo eum qui scripsit haec agnoscitq.
Quisquis volet Peculem agnoscat judicem.

V.

AUREA BULLA DE INSTRUMENTIS ECCLESiarum (5).

Περὶ δικαιωμάτων τῶν ἀπαρτέχοντος ἐκκλησιῶν, ἐκτὸς τῆς κατοχῆς τῶν ἀκινήτων.

Οἱ Βαλσαμῶν.

Ἄκελθη χρυσόβουλος ἀδρος τοῦ αὐτοῦ πραταυὸν ἀρίου ἡμῶν βισιλέως κατὰ μῆτρα Φερονιφριον, ἐπινεμήσεως ια' τοῦ σχῆσ' ἑτούς, δ

De instrumentis oīnpiūt, quæ ubique sunt, ecclisiārum, ob possessionem immobileū.

Balsamion.

Emissa est aurea bulla imperatoris nostri, domini Manuclis Comneni, mense Februario, inductione undecima, anno 1156, quæ et medicatrix dicitur, ut-

poterit fortasse medeatur titulis et juribus omnibus A καὶ λατήρι λεγόμενος ὡς ἴωμενος τὰ χωλεύοντα
ecclésiarum, quae claudicant, episcopatum scilicet,
et metropolitum, et ipsius Magnæ Ecclesiae. Quia
etiam ad verbum sic habet :

Qui post Mosem fuit electi illius populi imperator Jesus, Jerichuntis festinans munimenta ac pro-pugnacula diruere, sacerdotibus jussit in circuitu tuba canere, et sic murorum propugnacula mirabiliter dejicit. Imperio autem meo, quod novo. po-pulo a Deo electo p̄r̄est post illum principem po-puli servatorem et ducem, alium Mosem, inclytum dico imperii mei dominum et genitorem, veluti quædam Jerichuntina mœnia, diruere properanti communis Christianorum inimici propugnacula, occidentalis dico draconis (6), qui in Sicilia tyran-nidem exercet, et illine adversus Romanum imperium latenter prorepit, veluti spiritualibus quibusdam tubis, vestris antistitum Deum nobis quotidie placantium precibus; ad illum diruendum adjuvantibus opus est. Sed et ipse divinus Moses, quando cum Amalec p̄r̄elium commisit, sacerdotibus utrumque innixus, sic eum fugavit et vici. Sicut ille ergo, meum quoque imperium antistitum sustentaculo indigens, ad aciem adversus novam hunc Amalec propositam, et veluti quandam lucis columnam novum hunc Israel præcedentem, et ejus gressus dirigentem, p̄ces eorum habere volens; hanc p̄scentem Auream Bullam omnium ecclésiaruin ipatri, novæ Sion, Dei sapientiae habituculo, et iis qui sunt in omnibus iusulis, et in Oriente, et Occidente antistitibus donavit, eorum pro imperio meo p̄ces magis confirmans. Recit enim scit meum imperium, regem non servari per multam potentiam, et gigantem non servatum iri in multitudine roboris sui: mendax autem equus ad salutem, ut dicam cum Propheta, et Psalmographo, et Dei patre.

C καὶ οὐ γίγας οὐ σωθίσται ἐν ἀλήθειαι ἵχυσος αἰτοῦ· Προφήτην καὶ θαλμογράφον καὶ Θεοπάτορα.

Volens enim, ut firmitas et stabilitas Ecclesiae, que omnibus p̄r̄est, servetur; et omnis dicitis antistitibus sanctorum, que ubique sunt, ecclésiarum; et securitatem titulorum ac juriū, quae illis adsunt, in ipsorum immobiliū possessione, firmius constituens, et præterea corrigens, si quid in eorum juriū claudicet, et mero jure sit destitutum: et non solum hoc, sed et si quod jus con-sequi debeat ad eiusmodi immobiliū dominium, detentionem, et proprietatem, id fortasse prius factum non est; banc imperii mei Bullam Auream ejus, quod deest, medicatrice illis tradidit, quæ veluti perfectum, et integrum, et omnino incon-censum jus in eis probat. Per quam confirmat quidem, et tutius facit, quodcumque jus adest sanctis ecclésiis, eique, quæ illis p̄sedit, in ipsa-ram immobiliib⁹, cuiusmodicunque fuerint, et

(6) Rogerium Siciliam regem intelligit.

Ιωάννου δικαιώμata τῶν ἀπαγαγοῦ ἐκκλησιῶν,

ἐκισκοπῶν δηλούσι καὶ μητροπολιῶν καὶ αὐ-

τῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. "Ος καὶ κατὰ

ρήμα οὐτωσι διαλαμβάνει"

Ο μὲν μετὰ Μωσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκεῖνος στρατηγὸς Ἰησοῦς τὰ Ἱεριχούντεια καθελεῖν ἐπει-γόμενος ὁχυρώμata τοῖς λεπροῖς καὶ λιμῷ σαλπίζειν ἐκέλευε, καὶ οὐτα παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλξεις κατέρριπτε· τῇ δὲ τοῦ νέου τῷ Θεῷ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένῃ τούτου λαοῦ βασιλεὺς μου μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλλον Μωσέα, τοῦ λαοῦ σωτῆρα καὶ δόηρὸν, τὸν ἀοιδημόν λέγω αὐ-θέντην τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὃς περ τινὰ τειχη καθελεῖν ἐπειγομένη Ἱεριχούντεια τὰς B τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἔχειν ὁχυρώσεις, τοῦ διεικοῦ λέγω δράκοντος, τοῦ τῆς Σικελίτης κατε-τυρανοῦντος γῆς, κάκειθεν κατὰ τῆς τῶν Ρωμαίων ἐπικρατείας λάθρᾳ ἑρκύσαντος, ἀναλόγως οὖτε πνευ-ματικᾶς τινας σάλπιγγας τὰς τῶν τὸν θεὸν ἐξελου-μένων καθ' ἐκάστην ὑπὲρ τὴν ἡμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς πρὸς ἐκεῖνον καθαίρεσιν συνέργοντας ἔχειν δεῖσει. 'Αλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεόπτης Μωσῆς, ὅπηντα τῷ Ἀμαλῆκ συνεκρότει τὴν μάχην, λεπροῖς ἐκατέρω-θεν στηριζόμενος οὐτα τούτον κατετροποῦτο καὶ ὑπερίσχεις· κατ' ἐκεῖνον, οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τοῦ ἀρχιερατικοῦ διοικένη ὑποστηρίγματος εἰς τὴν C κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλῆκ προκειμένην ἀντι-παρίταξιν, καὶ ὡς περ τινὰ στύλου φωτὸς τοῦ νέου Ιεροῦ ἀπογούμενον καὶ τὰ τούτου ἐπεισεύκοντα διαβήμata, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα τὸν παρόντα Χρυσόβουλον λάθρῳ τῇ μητρὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τῇ νέᾳ Σιών, τῷ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίᾳ: ἐνδιαιτήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάταξ καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, ἀρχιερεῦσιν ἐβράβευσε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναρρώνυμουσα. Ἀκριβῶς γάρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου, ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, φευδῆς δὲ ἐπιπος εἰς σωτηρίαν, κατὰ τὸν θεόν φάνται.

D Τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπεικόλονταν πάντη φυλά-ττοσαι θέλουσα, τῇ τε πασῶν πρόκαθημένῃ Ἐκ-κλησιῶν καὶ τοῖς μημονευθέσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι τῶν δικούδηποτε ἀγίων Ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιωμάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθετῶσσα, προ-επανορθοῦσα δὲ καὶ εἰ τοὺς χωλεύοντας ἰσως ἔστιν ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιώμασι καὶ τῆς ἀκριβείας λειπό-μενον· καὶ οὐ μόνον τούτο, ἀλλὰ καὶ εἰ τοὺς ὀφείλοντον ἐπακολουθήσαις δικαιώμata πρὸς τὴν ἀσφαλή τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχὴν τε καὶ χωρίστηται γενέσθαι ἰσως; οὐκ ἐψθασεν· αὐτὸν δῆ τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγον λατήρᾳ ἡ βασιλεία μου τούτου δῆ τοῦ ἐλείποντος αὐτοῖς ἐπιδέδωκεν. οἷον δρπτιον καὶ ὀλιμπέλες δεικνύντα τὸ ἐπὶ τούτοις δικαιον καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀδιάσπειστον. Δι' οὐ καὶ βεβαιοῖ μὲν καὶ ἀσφαλέστερον τίθει πᾶν προσδ-

ταῖς καὶ ἀντοῖς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις τῇ τούτων προκαθημένῃ δικαιώματα ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὅποιον ἄν καθέστηκε καὶ δικαιόσηται ταῦτα διάκεινται, καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τοῦτο τῇ ἐπικρίσει τε καὶ φυφω τῆς βασιλείας μου. Πάντα δὲ ἐν αὐτοῖς; ἐν δοποῖς εἴποι τις; θεωρούμενον, εἰτε ἐν χρυσοδούλοις λόγοις διαφόρων βασιλέων εἰτε ἐν σιγιλλοῖς εἰτε ἐν ἀπλαῖς προστάξεσιν εἰτε ἐν λύσεσιν εἰτε ἐν πρακτικοῖς ὑποσκάζον, καὶ κατὰ τι τοῦ ἀκριβοῦς καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λειπόμενον, ἀπὸ τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων ἐπανορθοῖ· καὶ διορίζεται μὴ κατὰ τι πρόκριμα. ἐκ τούτων εἶναι ταῖς δηλωθείσαις πάσαις ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἀπαντα, ἀλλὰ τὸ ὑπόσταθρον ἔκεινων καὶ ἀσθενὲς εὐτονωταν· εἰναι καὶ ἀνάλατων πάσῃ δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι. ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντι χρυσοδούλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ρωνύμενον καὶ σφρόβα ἐνθυναμούμενον. Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν, ὃν διὰ τις ἐννοήσειν, ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπικυρωθεῖται, ἐὰν τυχὸν διωρεὰ ἀντοῖς παροίκων ἀποστολῆς εἴη μὲν τρεις γῆς, αὐτούργιά τινα ἔκειναν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι τυχὸν μὴ δεδωρημένα ἀντοῖς· ἡ ἐδωρήθησαν μὲν, οὐκ ἀνετράπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις· ἡ ἐπὶ πραγματισμένοις δεδωρημένοις ἀντοῖς; αἱ περὶ πραγματισμένων προστάξεις οὐκ ἀνετράπησαν· ἡ τινὰ τῶν πορισθέντων ἀντοῖς βασιλικῶν προσταγμάτων οὐδέλας κατεστρώθησαν· ἡ κατεστρώθησαν μὲν εἰς τινὰ τῶν σεκρέτων, οὐ μήν γε καὶ ἐπὶ τοῖς προσφόροις σεκρέτοις· ἡ καταστρώθησαν ἀπώλοντο, οὐαὶ δὲ τούτων πεπιστωμένα εὐρίσκονται· ἡ πρακτικὴ δρεῖλοντα προβῆναι οὐ προδέσσαν, ἡ προδέσσαν οὐ κατεστρώθησαν, ἡ ὀρισθέντα γενέσθαι λογίσιμα οὐκ ἔγενοντο· ἡ κατὰ τινὰ ἰωνὶς ἀλλην ἵποιαν ἐν τις εἰπῆ αἰτίαις εἰτε κατὰ μέρος εἰτε καὶ καθ' ὅλην τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληρθείσαις ἀτίσις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χαλεύουσι δικαιώματα κάντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ ἀπερικλόνητον, καὶ μὴ ἥπτως ἐντεῦθα πέπτα ὅποιασθε τις αἰτία ὑποστάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιώματα ἐκπεφύνηται· ἡ ὕψειλον τυχὸν καὶ ἐπερα δικαιώματα προσεπορεχθῆναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προβάντων ἐν αὐταῖς (εἰ γέρ μηδὲλως τι δικαιώματα ἐπὶ τινὶ τῶν προσδοτῶν αὐταῖς ἀκινήτων κάκτηνται, οὐδὲν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοδούλου λόγου ὀφεληθῆσονται)· κατὰ μηδὲν τι ταῦτα κάντα, καὶ δοσαὶ ἀν τις ἀλλα εἰς τὸν λόγην ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος, καταβάλλει ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, τὸν τε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἰκον καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπάς καὶ ἐπισκοπάς, διυθῆσεται ἐπὶ τοῖς, ὡς εἰρηται, διαφέρουσιν αὐταῖς ἀκινήτοις ἀφ' οἰς ἔσχε τὴν κατοχὴν δ ἐημάστος ἀφ' οἰασδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς ἀμερον· ἐπὶ τούτοις γάρ πᾶσι τὸ ἀκριβεῖς παραχωλαχθῆσεται.

Εἰ τις οὖν θελεῖ τις διὰ φιλοχρηματίαν ἢ διὰ τέτε.

A ubiqueque ea sita sint; et quod bonum est, melius facit, imperii mei sententia et calculo. Quidquid autem est in eis, in quibuscumque quis spectatum id dixerit, sive in anreis bullis diversorum imperatorum, sive in sigillis, sive in simplicibus mandatis, sive in rescriptis, sive in actis claudicantis, et aliquatenus ab eo, quod est exactum, et a debita consequentia deficiens regalium jussionum et legum, corrigit; et decernit, dictis sanctissimis ecclesiis nullum ex ea re prajudicium in aeternum afferri: sed quod in eis est instrumentum et imbecillum, esse firmissimum, et nulla juris allegatione oppugnandum ab eo, qui velit aliquid pro fisco (seu publico) dicere, ut quod praesenti imperii inci Bulla Aurea confirmetur et valido corroboretur. Et B t ex multis eorum, quae cuiquam in mentem venire possint, pauca quedam imperium meum memoria repeat: si forte donatio ipsius colonorum sit sine certa quantitate, aut mensura terrae, vel loca quedam fertilia innovarint in hujusmodi possessionibus, forte quae ipsis donata non fuerunt; aut donata quidem fuerunt, jussiones autem de his factis non sunt revocatae: vel in alio deputatis donatis ipsis jussiones de prius definitis non sunt revocatae: aut jussionum principalium, quae ipsis tributae sunt, aliquae nullo modo insinuatæ fuerunt; aut fuerunt quidem insinuatæ in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quae procedere debebant, non processerunt: vel actus, qui requirebantur, non intervenierunt: aut quae fieri debuerunt rationum computationes, facta non sunt: aut forte quamlibet aliam ob causam, sive ex parte, sive in totum jura sepe dictis sanctis Dei ecclesiis, et matre omnium claudicant, et inde firmatatem suam non habent: etsi non, quae id faciat causa, nominatim expressa sit: aut forte alia ipsis concedi debuerunt instrumenta de hujusmodi immobiliibus, cum aliqua saltem imperiaverunt: (nam si documentum de quopiam ex possessis a se immobiliis nequaquam acquisierint, nihil a praesenti Aureæ Bullæ oratione juvabuntur) nulla in re hæc omnia, et quæcumque alia cuiquam pro fisco certasti in mentem quandoque venerint, laddere unquam sanctissimas ecclesias, et sapientias Dei templum, reliquasque metropoles, archiepiscopas, episcopas poterunt in illis immobiliis, quæ, ut dictum est, ad ipsas pertinent, ex qualibuscumque documentis. Nam si nullum acquisiverint unquam jus in aliquibus forte immobiliis, quæ habent, nullam ex praesenti Aureæ Bullæ oratione sentient utilitatem: sicut nec in quibus fiscis ad hodiernum usque diem possessionem habuit ex justa quapiam causa. In his enim omnibus juris observabitur exacta disciplina.

Si quis igitur voluerit per avaritiam, aut quam-

piam aliam causam, ea contemnere quae hac Aurea Bulla mei imperii oratione definita sunt; primum quidem sanctae Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistemus tribunal, non conspiciat: excidat autem et Christianorum parte, ut Judas duodenario. Et praeter haec execrationem sibi conciliet primo-generorum sanctorum, justorum et deiservorum Patrum, qui ab aeo premortui fuerant.

A ταν αιτιαν τινι κατεχρονησαι των εν τῳ παρόντι χρυσοδουλῷ λόγῳ τῆς βισιτείας μου διωρισμένων, πρώτα μὲν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος φέγγος, διτε παριστάμεθα τῷ φοβερῷ βήματι, μὴ θεάσασιτο· ἐκπέσσοι δὲ καὶ τῶν Χριστιανῶν μερίδος, ὡς ὁ Ἰουδαῖος τῆς δωδεκάδος· προσεπιτούτοις καὶ τὴν ἄρδην ἐπισπάσασιτο τῶν ἀπ' αἰώνας προκεκοιμημένων πρετόκουν ἀγίων δικαιών καὶ θεοφόρων Πατέρων.

VI.

AUREA BULLA DE LOCIS A VENETIS CONSTANTINOPOLI POSSIDENDIS (7).

VII.

AUREA BULLA DE POSSESSIONIBUS MAGNAE ECCLESIE (8).

De immobilibus Magnae Ecclesie.

Et illi quidem antiquo et celebri Solomonis sapientiae templo pro viribus offerebant omnes: et hanc quoque sacro et maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientiae, qui et ex Solomone et Davide secundum humanitatem derivatur magnifice et regaliter extrecto, cuius erat illud Solomonis præfiguratio, novæ, inquam, Sioni, arcæ sanctificationis, Servatoris nostri Ecclesie (quam super apostolicorum mandatorum petram revera stabilem et immobilem Spiritus sanctius ædificavit) multi diversa munera obtulerunt, quæ in immobilibus possessionibus spectantur, ad orientem et occidentem sili, et aliquibus in insulis. Quædam et peremptionem ab eo sunt acquisita. Horum multa (ne dicam plurima) diversis ex causis ad usum pertinere censebantur ab iis qui ubique sunt, publici census descriptoribus, et in ejusmodi rebus exercitatis.

1. Quoniam autem hoc ad mei imperii aures [frequenter] delatum est, relatione eorum, qui hoc magnum et divinum templum dispensant; statim nostra potentia nihil cunctata, hanc præsentem Bullam huic venerabili domicilio elargita est, per quam ei pure donat et concedit nostra pietas omnia, quæ ad fiscum [seu publicum] quomodocunque pertinent ex iis quæ in Oriente et Occidente, et in omnibus insulis ab ea possidentur, immobilium, possessionibus, tanquam ejus donum aliquod et sacram oblationem, sive sint coloni, sive terra, verbi gratia, arabilis, vel pratensis, vel consita vitiis, vel hortensis, vel cuiuslibet dicunque prædia, sive in eorum domibus agant famuli negotiantes, vel artifices, et si castra in aliquibus eorum exstructa sint, vel aliquid aliud, quod ad fiscum usque pertinet, inventum fuerit.

2. Corrigit autem meum imperium per præsentem piam Auream Bullam, quæcumque claudicare inveniuntur in iis quæ dictæ Magne Dei Ecclesie ad-sunt, juribus ac titulis, in omnibus ejusmodi immobilibus, quæcumque ea fuerint. Et omnia, quæ

περι τῷ ἀκινήτῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἔκεινῷ καὶ περιποτῷ τῇ τοῦ Σολομῶντος σοφίᾳς ναῷ τὸ κατὰ δύναμιν προσέρειν ἔμπειντες· καὶ τῷ λεῷ δὲ τούτῳ καὶ παμμεγίστῳ τεμένει, τῷ ἐπί δύναμιτοι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίᾳς, τοῦ καὶ ἐκ Σολομῶντος κατηγμάνου καὶ ἐκ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπων, φιλοτίμως δινες; ἐνιδρυμένῳ καὶ τῷ δοντι βασιλικῶς, οὐ κάκενος ἢ δ Σολομῶντος προεκτύπωμα, τῇ νέᾳ λέγω Σῶν, τῇ τοῦ ἀγιάσματος; κιβωτῷ, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ, ἦν τῇ πέτρῃ ἐπιφοδόμησε τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγίου οὐτως ἀρβαγῆ καὶ ἀκλόνητον, διάφορα πολλοὶ προσήγαγον δινεθμάτα, ἐν ἀκινήτοις θεωρούμενα κτήσεσι κατὰ τε τὴν ἑωρακτικήν διακειμέναις καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τῶν νήσων τινάς· εἰσὶ δὲ περιηλθον τούτη καὶ κατ' ἔκώνησιν. Τούτων πολλὰ (ἴνα μη λέγω τὰ πλείω) ἐκ διαφόρων αἰτιαμάτων τῷ δημοσιῷ προσαρμόστειν διεγινώσκοντο παρά τε τῶν ἐκασταχοῦ ἀναγραφέων καὶ τῶν διλλως περὶ ταῦτα δεινῶν.

α'. Ἐπει δὲ τοῦτο ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχήθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορῆς τῶν τὰ κατὰ τὸν μέριστον τοῦτον καὶ θεοὺ οἰκυνομούντων ναὸν, αὐτίκα μηδὲν μελλῆσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσόδουλὸν λόγον τῷ παντέπιψ τούτῳ σηκῷ ἐπειδόθενες, δι' οὐ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖται τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέδεια ἀπαντα τὸ τῷ δημοσιῷ δικαιοδήποτε διαφέροντα, ἀπό τε τῶν ἐν τῇ Ἀγατολῇ καὶ τῇ Δύσσει καὶ ταῖς διλλως νήσοις κατεχομένων παρ' αὐτῆς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτήσεων, ὡς δῶρον τεύτης καὶ λερόν τις ἀνάθημα, καὶ πάροικοι διστοιχοὶ, καὶ γῆ ἀρδσιμος τυχόν ἡ λιθοδαία ἡ δ οὐ πάμεπλος ἡ κηπεύσιμος, καὶ αὐτούργια οἰλαδή τινα, καὶ ἔνοικοι πραγματευταὶ ἡ ἐργαστριακοὶ, καὶ κάστρα ἐν τισι τούτων ψικοδομηθήσαν, καὶ ἔτερον τις ὀποιονδηποτοῦν τῷ δημοσιῷ διαφέροντα ἐν τούτοις ἐξεύρηται.

β'. Ἐπανορθοὶ δὲ ἡ βισιτεία μου διὰ τοῦ πιρόντος εὔτεδονς χρυσοδουλὸν λόγου καὶ δισ που χωλεύοντα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῖς πρεσβυτεροῖς τῇ διηγέζεται τοῦ Θεοῦ Μεγάλη Ἐκκλησίᾳ δικαιώμασιν, ἐν πᾶσι ταῖς τοιωτοῖς ἀκινήτοις, διοῖς ἐν καὶ ὡσι-

(7) Anno 1148. — Hoc privilegium verbo tenus insertum est Nov. Isaci Comneni pro iisdem Ve-

retis ad an. 1187, quod vide.

(8) Anno 1133.

Καὶ πάντες τὰ προσέντα αὐτῇ κατὰ τε θάσιν καὶ Ἀνατολὴν καὶ τὰς δὲς νήσους ὡς ὑπὸ παρὰ τῆς βασιλείας μου ὄντων μεντανά παραδόμενα καὶ παράδομενα ταύτη λογίζεσθαι δὲ τῆς παρούσης εὑσεβοῦς χρυσούλλου γραφῆς ἡ γαληνότης ἡμῶν Θεοπίλετος καὶ διορίζεται.

Γ'. Μὲν γάρ τούτο καὶ περιορισμοὺς προσῆγεις λεπτομερεῖς, παντοίων ἀκινήτων δηλωτοῖς, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἴνοικων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὑρισκομένων κανοίων αὐτουργίων, παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων, καὶ ταῖς ἑκάτιναις πιστωθῆναι ὑπογραφαῖς καὶ τῷ μέρει τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπιδοθῆναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκελεύεται, ὡς ἀν δι τῆς δῆλα καὶ ἀναμφίλεχτα ἔμπαντα, καὶ μηδέποτε τῶν καιρῶν ὅπερ ἀνάκριτον ἀγοντο παρ' οὐτενοσοῦν τῶν κατὰ καιροὺς ἀναγραφέων ἡ ἐποπτῶν ἡ ἑισιωτῶν καὶ τῶν διλλως ἀνερευνώντων τὰ δημοσιακά τῶν δηλωθέντων περιφρασῶν ἐγκαταστρωθῆναι δρειλόντων τοῖς προσφίσιοις δι' εἰδήσιν.

Δ'. Οὐδὲν γάρ ἔξεσται τινὶ τούτων ἐν οἰωνῇποτε χρόνῳ καθ' οἰονδήτινα τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσέργεσθαι ὀπωσθῆποτε, ή ταῦτα ὅπλα ἤτησιν δίειν καὶ ἔξεσταις οἰονδήτινα. Ἀλλ' οὐδὲ δικαιώματα ἐπὶ τούτοις ἐπιχειρεῖν, οὐ κανεῖν ἀναλαμβάνεσθαι, οὐ μετρητήκιον, οὐχ ἕπερδον τοιονθηποτοῦν φορολόγημα εἰς κέρδος τοῖς ἀναγραφεῖσιν ἐπίνοούμενον, ἀποτρεπομένος τῇ ἐμφανεῖται καὶ μόνη τοῦ παρόντος χρυσούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν προσβομένων περιορισμῶν, ὡς διείληπται.

Ε'. Πᾶσα δὲ πρόσταξις γεγονοῖα, εἴτε περὶ τῶν προσφαρισμένων, εἴτε περὶ κλασμάτων, εἴτε περὶ συμπαθειῶν, εἴτε περὶ τῶν ἀπὸ ταπεινῶν στίχων, εἴτε περὶ τῶν ὑποκειμένων ταῖς χαραγαῖς, εἴτε περὶ στρατειῶν συμπεπλημμένων, κανὸν μὴ ἀντιστήκωσι τούτων ἐγένετο, εἴτε περὶ τοῦ τὰς ἀπόσους μὴ σέργειν δωρεάς, εἴτε περὶ οἰουδήτινος ἐπέρου χεφαλίου ἔξεφωνήθῃ καὶ κατὰ τις ἐναντιοῦται τῷ παρόντι χρυσούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, διον τούτῳ ἀποίστεται τὸ ἀνίσχυρον, κανὸν τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι ἔχῃ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φῆται ἐκφωνηθῇ· ἐν εἰδήσει γάρ πασῶν τῶν γεγενημένων προστάξεων ἡ ἡμετέρα τυγχάνουσα θεοσέεια τὸ κατὰ μέρος ταύτας ἀπαριθμήσασθαι παρέλκον ἥγησατο, καὶ ὡς ἰδιαιτάτως δριθμηθεῖσας καὶ ἀνατραπεῖσας διον ἐπὶ τῷ παρόντι χρυσούλλῳ λόγῳ λογίζεσθαι ταύτας θεοπίλει τῇ βασιλείᾳ μου. Ἀλλ' οὐδὲ γενημένη οἰδατήτις ἐτέρα πρόσταξις τῆς παρούσης εὑσεβοῦς κατισχύσει χρυσούλλου γραφῆς. ἀλλὰ κακεῖν ἐφ' οἷς ἐναντιοῦται τῷ παρόντι τῆς βασιλείας μου δρισμῷ, διον ἐπ' αὐτῷ τὸ ἀνίσχυρον ἀποίστεται καὶ ἀδέδαιον, κανὸν τὸ μὴ (9) ἀνατρέπεσθαι ἔχῃ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ (εἰ μὴ φῆται ἐκφωνηθῇ) καὶ ἐτέραν διάστιξιν οἰονδήτινα.

(9) Ille minus apie dicuntur de chrysobullis in posterum edendis. Hoc enim vult imperator, ne per futura chrysobulla hinc nostro derogetur: non

A illi adsum in Oriente, et Occidente, et in omnibus insulis, ut nunc a meo imperio data, et ei concessa reputentur, per praesentem Bullam Auream nostræ serenitatis.

B 3. Ob eam enim causam et exactas procedere descriptiones, quae declarant cuiusque generis immobilia, et qui eius præsunt, colonos et conductores; hoc amplius, inventa in iis omnis generis loca fertilia; a locorum descriptoribus, eorumque subscriptiōnibus confirmari; et in perpetuam securitatem parti sanctissimæ Magnæ Ecclesiae tradi jubet nostra maiestas: ut omnia manifesta, et extra controversiam posita, nec ullo tempore in disquisitionem reverentur a descriptorum quodquam, vel inspectorum, vel peræquorum, et eorum, qui aliter fiscalia perscrutantur declaratarum descriptionem, competentiis secretis in futuram rei memoriam insinuandarum.

4. Neque enim unquam corum quis poterit ullo modo ingredi hujusmodi immobilia, aut ea in controversiam deducere, et disquisitionem. Sed nec instrumenta in iis requirere, non sumarium, vel metreticium exigere, aut aliud ullum vegetal ex cogitatum in descriptorum lucrum: qui prohibentur insinuatione ipsa et sola præsentis Aureæ Bullæ mei imperii, et descriptionum, quæ, ut supra comprehendens est, valituræ sunt.

D 5. Omnis autem facta jussio, sive de prius alio deputatis, sive de fragmentis, sive de commiserationibus, sive de iis quæ ab humiliis ordinibus, sive de iis quæ incisionibus subjecta, sive de militiis affectatis, licet compensatio facta non sit, sive de non acquiescendo factis sine quantitate donationibus, sive de quacunque re edita fuerit jussio, et ulla in re repugnet præsenti imperii mei Bullæ Aureæ, irrita erit, et invalida: etsi ne rescindatur, in ea expressum sit: nisi nominatim pronuntiatum sit. Omnium enim jussionum quæ factæ sunt, nullam habet mea pietas: quas sigillatim enumerare, supervacuum existimat, et ut expressim enumeratas et eversas, quod ad hanc Aureæ Bullæ orationem attinet, censeri constituit majestas mea. Sed nec alia ulla, quæ in posterum siet jussio, huic piæ scripturæ prævalebit: quinimo et illa, quatenus præsenti meæ majestatis desuptioni adversatur, irrita siet, nullarumque virium: licet, ne subvertatur, apposita sit clausula (nisi nominatim pronuntiatum sit), aut quævis alia distinctio.

autem hoc, ut futuri chrysobullis derogari non possit. Itaque negationem delendam esse credidimus. Z. A. I.

6. Ut autem sint manifesta, quae adsunt sanctis simas Dei Magne Ecclesiae immobilia, omnia in præsentia Bullæ Aurea aperte inscripta sunt. Quæ habent hoc modo. In Thracia et Macedonia, illa et alia. Et deinceps enumerat omnia immobilia. Et post horum enumerationem, dicit: *Judæi Sirobiotiæ, ubiunque inventi: et excusatio vel immunitas navium capucitatis triginta millia.*

7. Sancti imperialis mea potestas, sanctissimam Magnam Ecclesiam, et omnem ejus partem, habere jugum suum inviolatum omnino et inconcessum: cum exactiores fieri debebant terminorum definitiones, a locorum descriptoribus, ut sæpe dictum est. Verum eo prætextu non licebit prædictis descriptoribus sumarium exigere, vel metreticon, aut necessariorum dationem, ullamve exactionem facere a quibuscumque immobilibus ejus: sed absque una collations et petitione prædictas finium descriptiones conscient. Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum quæ præsentii Aureæ Bullæ oratione majestatis meæ definiuntur, præter imperialem indignationem, in periculum veniet subeundi pœnam aurearum triginta librarum, quæ sine commiseratione a rerum privatrum secreto, ex conventionis sanctissimæ Magnæ Ecclesiae exigentur: quippe cum firma sit ac munita præsens Aureæ Bullæ oratio, facta mense Augusto, prima indictione, anno 6661, cui nostrum pietate præcellens subscrivit imperium.

επιγεμήσεως τοῦ ,Σχῆμα' έτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ημέτερον εύειδε; καὶ θεοπρόβλητον ὑπεπημένατο κράτος.

5'. "In" οὖν εἰη δῆλα τὰ προσόντα τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀκίνητα ἄπαντα, ἐν τῷ παρόντι χρυσοδούλῳ λόγῳ φητῶς ἕνεγράφτεαν. "Α καὶ ἔχουσιν οὕτω πρὸς δνομα. Ἐν τῷ θίμωτι Θράκης καὶ Μακεδονίας τὸ δεῖρα καὶ δεῖρα. Καὶ ἐρεῖς καταλέγει τὰ ἀκίνητα πάντα. Καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀπεριθμητὸν φησιν. Οἱ παραγαγοῦσιν στριούμενοι στροβιλῶται Υἱοδαῖοι, καὶ ἔχουσσεα πλοιῶν χαρήσεως χιλιάδων τριάκοντα.

ζ. Ἐπὶ τούτοις πάσι τὸ ἀπερικλδητὸν ἔχειν πάντη καὶ ἀδιάτειστον τὴν ἀγιωτάτην Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸ μέρος ἄπαν αὐτῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν περιορισμῶν ὀφειλόντων προσδηπαλεῖαν περὶ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων, ὃς πολλάκις διείληπται. Πλὴν τῇ τοιεῦτῃ προφάσει οὐκ ἔξεσται τοῖς δηλωθεῖσιν ἀπογραφέσιν ἢ κακνικὸν ἀπαιτήσαι: ἢ μετρητικὲν ἢ χρειῶν δόσιν ἢ ἐπέραν διοισανδρή τινα εἰσπραχεῖν ἀπὸ τῶν ὅπουδήποτε ἀκινήτων αὐτῆς, ἀλλ᾽ δινει τῆς οἰαστῶν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτήσεως τούς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσσουσι τοῦ κατατολμήσοντος ἀθετήσαι τι τῶν διωρισμένων τῷ παρώντι χρυσοδούλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου πρὸς τῷ τὴν βασιλείκην ὑποστήσεσθαι ἀγανάκτησιν ὑποστήναις ὑφορωμένου καὶ δόσιν προστίμου λιτρῶν ὑπερπύρων τριάκοντα, ἀπαιτηθοσμένων ἀτυμπαθῶς δὲν αὐτοῦ περὶ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν ἐκ προσελύσεως τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς βεβαιού καὶ ἀσφαλούς τοῦ παρόντος χρυσοδούλου λόγου τυγχάνοντας.

С γεγενημένου κατὰ τὸν Αἴγυουστον μῆνα τῇς α'

επιγεμήσεως τοῦ ,Σχῆμα' έτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ημέτερον εύειδε; καὶ θεοπρόβλητον ὑπεπημένατο κράτος.

VII.

AUREA BULLA PISANIS CONCESSA (10).

VIII.

AUREA BULLA PRO FIRMANDA CONVENTIONE CUM GENUENSIBUS FACTA (11).

IX.

AUREA BULLA DE POSSESSIONIBUS MONASTERIORUM (12).

Ut ecclesiarii et monasteriorum, quæ sunt ad urbem, immobilia intacta sint a manu fisci.

Περὶ τοῦ ἀνέκαρα εἰραι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ δημοσίου τὰ τών ἐκελησίων καὶ τών κατὰ τὴν πόλιν μοναστηρίων ἀλληγορία.

1. Imperialis mea sublimitas aliquot abhinc annis Auream Bullam emittere dispensareque prævenit, D ijsquæ quæ in hac urbium regina sita sunt, monasteriorum et iis quæ sunt in occidentali parte Sene, quantum est in littore, et longius; similiter et iis quæ sunt in sinu Nicomedice, et usque ad ipsam Nicomediam, et iis quæ sunt in insulis, Oxeia, Prola, Chalce, Platea, Sancta Glyceria, Principe, Antigonio, Tragonesio, Terebintho, S. Andrea, S. Try-

α'. Ἐρθασε μὲν οὖν πρὸς χρόνων τινῶν χρυσοδούλον λόγον ἐπιθραβεῦσαι ἡ βασιλεία μου τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλεία τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ στενοῦ, δοσον τε κατ' αἰγιαλῶν καὶ δοσον πόρθωθεν ὁσαύτως καὶ τοῖς περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Νικομηδείας καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις (13), τῇ Ὀξείᾳ, τῇ Πρώτῃ, τῇ Χάλκῃ, τῇ Πλατείᾳ, τῇ ἀγίᾳ Γλυκερίᾳ, τῇ Πριγ-

(10) Anno 1155 — Ad verbum inserta reperitur instrumento ab Isaacio Angelo anno 1192 iisdem Pisauis concessio, quod vide (tom. CXXXV).

(11) L. Sauli *Bella colonia dei Genovesi in Gallata* tom. II, p. 481 prestat conventionem a Demetrio Macropolita, imperatoris nuntio, Genue 13 Octobr. ind. 5; a. 1155 cum Genuensis factam, in cuius fine haec leguntur: « De his omnibus factis vobis ipse Dominus nesus sanctissimus et

excellentissimus imperator cirographum suo sigillo impressum etc. » Quod chrysobullum, ni fallor verbo tenus relatum est infra Nov. XVII. Z. A L.

(12) Anno 1158. Liber electoralis bibliothecæ Palatini apud Leunclavium banc Alexio Commodo tribuit.

(13) Sic κατ' ἔχοντην Propontidis insulas vel bo die Graeci appellant. Z. A L.

χί-φ. τῇ τοῦ Ἀντιγόνου, τῷ Τραγονησίῳ, τῇ Τερε-
δίνθῳ, τῷ Ἀγίῳ Ἀνδρέᾳ, τῷ Ἀγίᾳ Τρύπωνι, τῷ
Ἀγίῳ Ἐλευθερίᾳ τῷ Κώδωνι, τῷ Πελαγίῳ, τῷ Θεο-
τίκῳ, τῷ Μεσονησίῳ, τῇ Ἰάτρᾳ καὶ τῷ Ἀγίῳ Δη-
μητρίῳ, καὶ τοῖς ἐν ταῖς κτήσεσι τῶν πορτῶν, καὶ
ἔχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀθύρα, καὶ ἀπλῶς τοῖς πέριξ
τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀσκούμενοις μοναχοῖς, ἀν-
δράσι τε καὶ γυναικῖ· πολλὰ τούτοις φιλοτίμησαμένη
δίκαια, καὶ τὸ ἀδιάσεστον αὐτοῖς δωρησαμένη ἐπὶ^B τῇ κατοχῇ καὶ δεστοτελέ τῶν ἀκινήτων τῶν ἀπὸ τι-
κῶν δικαιωμάτων διαφερόντων τούτοις, καθὼς ὁ το-
ύτοις χρυσόβουλος λόγος πλατύτερον ταῦτα διέξει-
σιν. Ἐπει τὸ τοὺς θηρολέκτας οὐκ ἡν τρεμεῖν, ἀλλὰ
τῷ τοῦ δημοσίου προστήματι βαρεῖαν τούτοις ἐπ-
ῆγον οὖν τὴν κάκωσιν, ἢ βασιλεία μου δῆμα μὲν τὸ
θεῖον ἔξειμενίσαις θελήσασσα καὶ δηλεώσασσαι ἐφ' οὓς
ἄνθρωπος τούτῳ προσεκρουκεν, ἅμα δὲ βουλο-
μένη καὶ τοὺς στρατώτας τοῦ μεγάλου βασιλέως,
Χριστοῦ δηλονότι, τοὺς δὲ αὐτὸν τὸν μονήτην βίον
προελομένους καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνδυσαμένους τοῦ
πνεύματος, συμμάχους ἔχειν καὶ συνασπιστάς ἰσχυ-
ρούς κατὰ τῶν ὄρωμάντων καὶ ἀοράτων ἔχθρων· τῷ
ἀγαθῷ ἐκείνῳ θεμελίῳ καὶ δροφον ἐπιθεταί ἀνάλο-
γον ἥμετείσατο, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλον ἀπο-
λλυκεν εὐλόγως. δι' ὅλ θεοπτῆσι καὶ διορίζεται,
πάντα τὰ σῆμερον νεμόμενα ἀκίνητα παρὰ τῶν δινω-
θεν ἀριθμηθέντων μοναστηρίων ἢ καὶ ἡσυχαστηρίων
ἢ καὶ ἀναχωρητικῶν κελλίων ἢ λαυρῶν καὶ ἀπλῶς
κατοικητηρίων μοναχικῶν, καὶ οὐλὴ ἀν καλοῖντο διδύ-
ματι, τοὺς τε παροίκους, τὰ αὐτούργια, τὰς πανηγύ-
ρεις, τοὺς φόρους, τοὺς πόρους, τὰς λίμνας, τοὺς
ποταμοὺς, τὰ θαλάσσια δίκαια, καὶ καθολικῷ λόγῳ
οἰνόθηποτοῦν δίκαιοιν ἐν ἀκινήτοις κτήμασι θεωρού-
μενον καὶ ἐν οἰψθετιν τόπῳ διακείμενον παρ' αὐτῶν
κατεχόμενον νῦν, ἐφ' ὃ δηλονότι μέχρι τοῦ νῦν οὐκ
ἴδεθε τούτοις διάγνωσις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀνα-
γραφέων τὸ τοῦ δημοσίου μέρος ἐπὶ τούτῳ προσδι-
κτικοῦσα, ἔχειν τὰς ῥήθεισας μονὰς κατὰ διηγεκτή δε-
σποτείαν ὡς δῶρον καὶ φιλοτίμημα τῆς βασιλείας
μου, καὶ δεσπότειν αὐτῶν εἰς τοὺς ἑκῆς ἀπαντας καὶ
δημοκεῖς χρόνους, καὶν εὐλόγως καὶν παραλόγως τού-
των τινὰ ἢ τὰ δια θώσις ἔως τοῦ νῦν κατείχον, καὶν
δίχα τινὸς δικαιώματος, ἢ ἀπὸ δικαιωμάτων μὲν,
κακῶς δὲ ἔχόντων ἢ φευδῶς συντεθέντων. Πάντα
τὸ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐν οἰψθετιν θέματι
κατά τε Δύσιν καὶ Ἀνατολήν, καὶν ἐκ αὐτῶν εἰς ἐν-
διαιτημα τῶν κατά τὴν ἡμέραν βασιλέων, καὶν ἀπὸ^C
κλασμάτων δισ, καὶν ἀπὸ συμπαθειῶν, ἢ ἀκοκεινη-
μάτων, ἢ διλοπτώτων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν τελουμένων
διαρίων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν κλασματισθέντων, ἢ καὶ
δυνατοῖς διαπραθέντων ἢ τούναντίον, ἢ ἐξ ὀρθώσεων
κακῶς γεγονιῶν διαπράσσων, καὶν ἐν ἀλλοῖς τόποις
δρισθέντα δωρηθῆναι ἐν ἀλλοῖς παρεδίθησαν, ἢ δω-
ρηθέντα οὐ παρεδόθησαν, ἢ παραδόθεντι οὐκ ἐδωρή-
θησαν, ἢ καθ' ἔτερον τενα λόγον κακῶς παρ' αὐτῶν
κατέχονται, ἀδιαστίστως καὶ ἀπολυπραγμονήτως κατ-
έχεται παρὰ τῶν ῥήθεισῶν πασῶν μονῶν ἢ βασι-
λεία μου βούλεται εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἀπαντα, ὡς
δῶρον τῆς βασιλείας μου καὶ καθαρὸν φιλοτίμημα.

A phone, S. Eleutherio, Codone, Pelago, Beipara,
Mesonesio Iatro, Medicæ, et Sancto Demetrio; et
iis quæ sunt in suburbanis portarum, et usque ad
complexum Athyræ; et (ut semel dicam) iis qui
circum circa regiam civitatum exercentur, mona-
chis, viris, et mulieribus: multa iis jura largita
est, et in immobilium possessione ac dominio, quæ
quibusdam juribus ad eos pertinent, firmam et in-
concessam possessionem concessit; quemadmodum
Àurea Bulla hæc fusiūs persequitur. Sed quoniam
cavillatores quiescere non potuerunt, sed fisci [scu-
publici] prætextu eis gravem afflictionem intule-
runt: imperialis mea maiestas Deum placare et
propitium efficere volens, ob ea quæ in ipsum ut
homo offendit; simul etiam volens magni impera-
toris, Christi scilicet, milites, qui vitam monasticam
propter ipsum elegerunt, et Spiritus armaturam
induerunt, socios habere, et strenuos commilitones
adversus hostes tam qui videntur, quam qui non
videntur, bono illi fundamento tectum quoque,
proportione conveniens, imponere voluit, et præ-
sentem Auræ Bullam ea ex causa edidit; per
quam statuit et defluit, omnia immobilia, quæ hodie
ab enumeratis monasteriis possidentur, vel etiam
a scholis, et anachoreticis cellulis, vel lauris,
et omnino a monasticis habitaculis, quocunque no-
mine vocentur, paroecias, colones, prædia, mercatus,
tributa, vectigalia, laicus, summa, jura maritima,
et (ut semel dicam) quocunque jus in possessione
immobili consideratur, et in quocunque loco situm
sit, in quo scilicet huc usque non data est eis de-
notatio seu designatio ab iis, qui sunt in ea regione,
census descriptoribus, quæ fiscum in iis jus habere
comprebet, habere dictas mansiones perpetuo do-
minio, ut imperii mei donum et liberale munus, et
eis deinceps semper in perpetuum dominari, etiamsi
probabili vel non probabili de causa eorum aliqua,
vel etiam fortasse omnia buc usque delinquerunt;
vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo quidem, sed
qui male se habet, vel est fortasse falso confictus.
Omnia enim, quæ ab ipsis in quacunque regione
possidentur, in Oriente et Occidente, sive ex iis
qui eo tempore administrabant, imperatoribus, sive
sint ex fragmentis, sive ex comissionibus, sive
de loco motis, vel caducis, vel ex viribus calamitate veratis,
vel iis quæ a potentibus vendita sunt, vel contra,
vel ex correctione male factarum venditionum; et,
si alii in locis jussa dari, in aliis tradita sunt, vel
donata, non tradita sunt; vel tradita, donata non
sunt; vel quovis alio modo male ab ipsis detinen-
tur; inconcusse et nullo negotio eis exhibito, a
dictis monasteriis vult meum imperium ea in alter-
nu possideri, ut [meum] imperii donum, a
mera liberalitate et munificentia profectum. Cum
enī sola nunc apud ipsos immobiliū inveniatur
detentio, quæ pro omni titulo debet eis sufficere,
est supervacaneum de ullis aliis curiose investigare.
In omnibus enim, quæ hodie possident, præterquam

in iis, in quibus a publici census in ea regione de-scriptoribus documenta data sunt, que jus fisci [sacra publici], ut dictum est, probant, debet praeceps Aurea imperii mei Bullæ sufficere, et pro donatione, et ac:u, et quovis alio titulo satis esse: etiam si quodcumque aliud secretum in eis jus habeat. Nec cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possident, immobilia, antiqua alia, quæ eis ahsunt, jura proferre. Sed hac præsentí Aureæ Bullæ scriptura pro omni jure, utentis, ea contenti esse debent; utique eis, ut prius scriptum est, sufficere debeat, et pro donatione, et pro traditione, et quovis alio jure. Sin autem invitatem fortasse tempore voluerit ullum monasterium iis etiam quæ habet juribus et titulis uti, ea pro se adserens, a nullo penitus prohibebitur. Illoc enim non faciet adhibita coactione. Si autem hoc propria voluntate elegerit, neino impediturus admittetur. Non solum autem ad probandum jus terreni, quod habent, monasteriis sufficiet præse:s Bulla Aurea: sed etiam in colonis, qui nunc ab eis detinentur, et prædiis, vctigalibus, conventibus, trajectonis solutionibus, stagnis, fluviosis, juri bus maritimis, et quoconque alio jure, quod ab eis possidetur, præterquam in iis, in quibus documenta pro fisco. (ut saepe superius dictum est) assumpta sunt. Sin autem recenseri jussa sunt, vel amputari quædam tributa, vel pacta, vel militia, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet; et non factum est, quod recensemendum erat; vel habet aliud aliud jus, quod reprehendi possit monasteria ex eo nihil laudentur. Quid autem opus est multa dicere, et enumerare, et exempli gratia afferre? Verborum multitudinem imperii mei majestas prætercurrent, ne quis in ejusmodi rebus callidus et vñfer, nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ immobilia concutiunt, aliis vero silentio præteritis, verba arripiat; et more Judaico litteræ insistat, et conetur in iis quæ dicta non sunt, monasteria agitare et vexare: universali et generali oratione Imperium meum vult et decernit, ut quod in iis quæ hodie a monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt monasteriorum cathedralis, pro publico cogitatum fuerit ab aliquo, vel nunc, vel quandoconqua, monasterio datum esse reputetur. Et simul ac hoc cogitarit quispiam, vel dixerit: id quoque statim apprehendet monasterium, ut hodie a mea imperatoria sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet, quæ nunc possident immobilia, de quibus pro publico documenta non accepérunt monasteria; Imperium meum vult unumquodque eorum pro re fiscali haberet, in hoc solummodo, quod attentari nequeat, nec a quoquam in controv ersiam vocari. Et quemadmodum publico nulla a se molestia negotiumve exhibetur, sic nec [sacra] silentiaria, nec monasteria, nec reliqua ab ullo publici curatore litibus agitabuntur, sive quis probabilem, sive non probabilem causam afferat, sive cuiusmodicunque sit, quod loquetur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, invalida et revera in-

A Mónys: γάρ τῆς παρ' αὐτοῖς εὐρισκομένης νῦν κατοχῆς τῶν ἀκινήτων διειλούσης ἀρκεῖν αὐτοῖς ἀντί παντὸς δικαιώματος, περιτόν ἐστι τὸ πολυπραγμονεῦν περὶ ἑτέρου. Ἐπὶ πᾶς: γάρ οἰς κατέχουσι σῆμαρον (ἴνευ μέντοι τῶν Ἑρ' οἵς ἐδόθησαν αὐτοῖς διαγνώσεις περὶ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων τὸν δημόσιον δικαιοῦσαι, ὡς εἰρηται), δρεῖται ἀρκεῖν ἡ παρόντα χρυσόβουλος γραφὴ τῆς βασιλείας μου καὶ ἀντὶ δωρεᾶς καὶ ἀντὶ πρακτικοῦ καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος, καὶ οἰνδηποτοῦν σεκρέτον ἐπ' αὐτῷ δικαιοῦτο· οὐδὲ ἀναγκασθήσονται αἱ μοναὶ Ἑρ' οἵς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις προκομίζειν ἔτερα πελαιγενῆ προσόντα· αὐτὰς δικαιώματα, ἀλλὰ τῇ παρόντῃ χρυσόβουλῳ· γραφὴ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ παντὸς δικαιώματος χρώμεναι ἀρκεσθήσονται ταῦτη καὶ μόνη, διειλούσης ἀρκεῖν αὐταῖς, ὡς προεγράψῃ, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς καὶ ἀντὶ παραδίσεως καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος. Εἰ δὲ τῶν καιροῦ καλοῦντος θελήσει οἰνδηποτοῦν μοναστήριον χρήσασθαι καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαιώμασιν, ὑπὲρ ἔαυτον ταῦτα προκομίζον, παρ' οἰνδηποτοῖς πρὸς τοῦτο οὐ κακούθησται· ἀναγκαστικῶς γάρ τοῦτο οὐ ποιήσει· εἰ δὲ οἰκεῖψι θελήσειται αὐτὸν αἰρετίσεται, αὐδεῖς δὲ ἐμποδίζων ἔσειται. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ δικαιώσει τῆς τῆς συμβαλεῖται τοῖς μοναστηροῖς ἡ παρόντα χρυσόβουλος γραφὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς παροίκοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, καὶ τοῖς αὐτούργοις, φόροις, πανηγύρεσι, διαβατοῖς, λίμναις, ποταμοῖς, θαλασσοῖς δικαῖοις καὶ ἑτέρῳ οἰκισθεῖν δικαιώπατρον· αὐτὸν κατεχομένῳ, διαβατοῖς διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ὡς πολλάκις ἀνωτέρῳ διεληγται. Εἰ δὲ καὶ προστετάχησαν λογιστῆς ή ἐκκοπῆναν τινὰ τελέσματα ἡ πρακτικὰ, ἢ στρατεῖς ή δημόσια ή λιβελλοί ή ἑτέρον τε τῷ δημοσίῳ ἀνήκον, καὶ οὐ γέγονε τὸ λελογισμένον, ή ἑτέρον τι ἔχει ἐπιλήψιμον τὸ δικαιώματα, οὐδὲν τι ἐκ τούτου βιασθήσεται τὸ μοναστήρια. Τί δὲ χρή τὰ πολλὰ καταλέγειν καὶ ἀπαριθμεῖσθαι, καὶ χάριν πιραδείγματος ἀπογράφεσθαι; Τὴν πολυλογίαν ἡ βασιλεία μου παρατέχουσα, ἵνα μή τις περὶ ταῦτα δεῖνῶν, τινῶν μὲν ἐκφωνηθέντων ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα κατασείντων αἰτίων, τινῶν δὲ παρασιτικότων, ἐπιδράττοι τῶν δημάτων καὶ κατὰ Ίουδαίους τῷ γράμματι ἐπικάθηται, καὶ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῖς μὴ ἐκφωνηθέσι διασείειν καὶ παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς, καθολικῷ λόγῳ καὶ περιεκτικῷ τοῦτο ή βασιλεία μου βούλεται τε καὶ διορίζεται, ὡς ἀν πᾶν, δικαὶον περὶ τοῖς σημείον παρὶ τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις ή ἐπ' αὐταῖς ταῖς καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῇ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου παρὰ τινος, ή νῦν ή ὁτεδήποτε, αὐτὸν διδωρημένον λογίζεσθαι τῇ μονῇ· καὶ διὰ τις τοῦτο διανοήσεται τε καὶ φθέγξεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται αὐτοῦ ή μονῇ, ὡς σήμερον δεδωρημένου ταύτῃ περὶ τῆς βασιλείας μου. "Οσον γάρ Ἑρ' οἵς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις, περὶ ὧν διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἐλαβον τὰ προγραφέντα μοναστήρια, δημόσιον βούλεται ή βασιλεία μου λογίζεσθαι ἐν ἔκστον τούτων κατὰ μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάστον καὶ μή ὑπ' οὐδεγὸς ἀνακρίνεται. Καὶ δι τρόπον δ

δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται: ὑφ' ἐκυτοῦ, οὕτως οὐδὲ τὰ λερὸν σεμνεῖα ἢ ἡ συχατήρια, μοναστήρια τε καὶ λοιπά, ὑπὸ τίνος; τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακριθῆται· κανὸν τις εὐλόγον δικαιολογήται τις, κανὸν παράλογον, κανὸν διπολὸν ἂν εἴη τὸ λαληθῆσμενον. Πλέον γάρ δι τοιοῦτον τις πιχειρήσων ποιῆσαι, διτιχυρὸς δόξεις λέγων καὶ τῷ δυτὶ ὕβριστα, καὶ ἀσυμπτωτὸς ἢ τούτου περουσία τῷ δημοσίῳ καθοισιθῆσται, καὶ αὐτὸς ἀτιμος ἐσεῖται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίπτων βασιλεῖ εὐεσθῶς; τις καὶ φιλοθέως τὸ δεδωρημένος αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοσούλου θεῶ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παρὰ τῇ πλογιστοπαρέχου δεξιῇ; αὐτοῦ παραπέλασεν.

9. Οὐκ ἔσται οὖν οὗτος ἀναγραφεῖ ἢ προκαθημένῳ εἰσοδήτειος; σεκρέτου ἡ ἔξιστη ἢ ἐνεργοῦντες ἢ ἔτερψ φτινοῦ προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὸ τῶν μοναστηρίων ἀκληντα ἁναγράφεσθαι ἢ καπνολογεῖν, ἢ ἀναζητεῖν μέτρα γῆς ἢ παροίκων ποσότητα, ἢ γῆς τὸ διέρπλεον ἢ ὑπέρτειμον ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν· ἀλλ' ἐπειδὴ προστέθεις τῆς βασιλείας μου μέλουσι γενέσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων καὶ περοίκων, τότε μόνον ὅληθῆσται ἢ μονή καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρεθῆσται, δε τὸ διάνγραφέος δεικνύει, ὡς ἐπέκεινα τοῦ περορισμοῦ κατέχει ἢ μονή τόπια ἢ περοίκους ἢ ἔπειρον δίκαιοιν. Οὐδὲν γάρ ἐπ' ἀδείας ἔχουσιν αἱ μοναστήρια τῶν σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἰτε πέροικοι εἶνετε τόποι εἴτε αὐτούργια, ἐπαύξειν καὶ εἰς πληθυσμὸν διγενεῖ πλειόνα. Πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει οὐκ ἔσται πράκτορις ἢ ἀναγραφεῖ οἰκιδήτιν, ἢ καπνικὸν ἢ μετρητίκιον ἢ ἔπειρον τις ἀναγραφικὸν ἢ πρακτορικὸν φοροδίγημα ἀπὸ τῶν ὑποκτιμένων ταῦτα; δηλωθεῖσταις μοναῖς ἀκινήτων ἀναλαμβάνουσθαι. Εἰδέναι γάρ δρεῖτε δι τοῦτο τολμήσων, ὡς οὐδὲν ἐπὶ τὸ πολλαπλοῦν ἀντιστρέψει διπεράν διαλαβέται, ἀλλὰ καὶ τελείᾳ δημευσεῖς ὑποδηληθῆσται, καὶ ἀτιμος ἔσται καὶ ἀπολίτευτος. Οὐτών γάρ θέλεις ἢ βρολεῖταις μου τὰ τῶν δηλωθεισῶν μονῶν ἀκίνητα πάντα λογίζεσθαι ὅφ' ἔχαστου τῶν πρακτόρων, ὡς μὴ δυτα ὑπὸ τὴν ἐκυτοῦ ἀρχήν τε καὶ ἔξουσιν. Καὶ δι τρόπον οἱ πράκτορες ἐπὶ τοῖς μὴ ὑποκτιμένοις αὐτοῖς θύμασιν οὐδὲν τι δίκαιοιν ἔχουσιν ἢ ὅλως ποιεῖν τις ἐπ' αὐτοῖς, οὐτας οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τῶν μοναστηρίων ἀκινήτοις οἱ πράκτορες τῶν θεμάτων, ὅφ' ὧν τελοῦσι τὰ τοιαῦτα ἀκίνητα, πράκτορες λογίζεσθαις ταῦτα. Τὰ μέντος γενησόμενα πράκτορις (14) καὶ οἱ περιορισμοὶ παρ' ὧν ἀν δρεῖται ἡ βασιλεία μου εἰς παράστασιν τῶν σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων νεμομένων, τοῖς προσφόροις σεκρέτοις διέλεγον ἐγκαταστρωθήσονται. Όφελονται δὲ εἰδέναι πάντα τὰ μοναστήρια, ὡς οἷς ἂν ἔξ αὐτῶν εὐρεθῇ ῥάδιον γίνεται τινὰ ποιησάμενον ἐπὶ τοῖς σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχομένοις ἀκινήτοις, ἢ συμπαγίαιν; δόλον πλημμελῆσάν τινας οὐ μόνον ἀπὸ τῆς τοῦ παρόντος χρυσοσούλου λόγου τῇ: βασιλείας μου ὀφελεῖταις οὐκ εὐμοιρήσει τὸ οὐνολον, ἀλλὰ καὶ τοῦ προφίλοτιμηθήσοντος αὐτῷ ἐκπεσεῖται δικαῖοιν διὰ τοῦ προγεγονότος πάταξ ταῖς δηλωθεῖσις μοναῖς ἔξουσι χρυσοσούλου λόγου τῇ: βασιλείας μου (15).

(14) Lection. corrig. πρακτορικόν.

A firma dicere videbitur: et citra ullam misericordiam ejus facultates fisco consecrabuntur, et ipse omnino infamis [semp] erit; utpote qui imperatori aduersetur, qui pie ac religiose omniem molestam vexationem a monasteriis in iis quæ ipsas data sunt, per præsentem anream bullam amoveat, et per ipsam exiguum aliquid donum offerat pro immunitibus beneficiis, quæ a monastica ejus dextra accepit.

ἀνενόχητον ταῦτα: μοναῖς ἀποχαριζομένῳ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοσούλου λόγου, καὶ δι' αὐτοῦ βραχὺ τι δῶρον προσάγοντες τῷ θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παραπέλασεν.

B 2. Non licet ergo nec publici census descriptori nec ullius secreti praefecto, vel perequatori, vel in rebus agenti, vel alii personæ usci, quæ publicum tractet, monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, et terræ mensuras investigare, vel colonorum numerum, vel quod terræ amplius possidetur, vel non justo pretio emptum est, vel injuste definitur, examinare, sed quoniam imperii mel mandato acta facienda sunt, eorum nomine, quæ a monasteriis hodie continentur, immobilium et paræcorum; tunc demum justè monasterium molestia afficietur, et quod injuste detinet, ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostenderit, monasterium extra terminum occupare loca, vel paræcos, vel jus aliud. Nec enim licentiam habebunt monasteria, angendi et amplificandi ea quæ ab ipsis hodie possidentur, sive paræci sint, sive loci, sive auturgia. Verumtamen per hujusmodi occasionem non licet exactori aut descriptori ulli, sumarium, vel mensuram, aut aliud quodpiam vestigial, quod ad ipsius officium pertineat, recipere ab immobilibus, quæ supra scriptis subjacent monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit sociat se non tantum id, quod exigit, multiplicatum restitutur, sed et omnium bonorum publicationi cum infamia et civilium munium incapacitate subjectum iri. Sic enim vult inca maiestas jam manifestatorum monasteriorum immobilia omnia haberi ab unoquoque exactore, quasi non subsint ipsius officio, vel potestati. Et quemadmodum exactores in non subjectis sibi regionibus nihil juris habent, ut in iis agant administrantve quidquam: sic nec in immobilibus monasteriorum exactores provinciarum, quibus ea subsunt, censemuntur exactores. Quæ igitur sicut acta, et descriptiones [finium scilicet], ab iis, quas imperium meum destinaverit ad exhibitionem eorum, quæ a monasteriis possidentur; competentibus secretis propter notitiam insinuabantur. Seire namque debent omnia monasteria; si quod ex iis deprehensum fuerit fraudem aliquam, vel collusionem, vel dolum fecisse in immobilibus, quæ hodie ab ipsis possidentur, non solum nihil utilitatis ex hac nece maiestatis a rea bulla concentorū; sed etiam casurum jure predictis monasteriis per altam prius factam, imperii mei auream Bullam concesso.

C D (15) Reliquam partem huius chrysobulli Balsamon

X.

AUREA BULLA DE IMMOBILIBUS MONASTERIORUM (16).

[Χρυσόβουλον] τὸ κατὰ τὸν Ὁκτωβρίον μῆνα τῆς ζ' ινδ. τοῦ ,σχεῖν Ιησούς διπλούθεν, καὶ παρακελευθερων ἔχειν τὰ μοναστήρια κατὰ τὸ ἀναπόσταστον τὰ ἐκέντα τούτων, καὶ διεγνώσεις ἰδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀναγραφέων δικαιοῦσει τὸν δημόσιον (17).

XI.

NE MORIENTIUM EPISCOPORUM BONA AB EXACTORIBUS DIRIPANTER (18).

Ne morientium episcoporum bona diripiantur ab exactoribus. Emissa mense Septembri, indicione quarta.

Res, quae in Dei contemptum, et ad legum naturae infirmationem, ab iis, qui (ut aiunt) neque Dei vocem, neque hominum vindictam formidant, ut est verisimile, patratur, non ferenda omnino meo imperio visa est, cum ad ejus aures pervenisset. Quamobrem eam, ut omnino Christiana professione indignam, meum corrigit imperium. Ei enim relatum est, in excessu e vita eorum qui ubivis pontificatum gerunt in sanctissimis Dei Ecclesiis, partim quidem antequam funus efferratur, partim vero postquam elatum fuerit, eos, qui in ea regione fisci procriptionem exercent, ipsorum mortis praetextu, eorum cellas inhumane invadere, et immobilia, quae sunt sub Ecclesiis, quae eis obligerant: et omnes quidem facultates, quae in illis inventae fuerint, auferre: universam autem ejusmodi immobilium exactiōnē facere, et ea alioquin omnino conterere.

Imperium ergo meum, ne vel auditu quidem se rendam eorum esse audaciam existimans, ne cuni damnum et calamitas ex antistitū morte ad eorum Ecclesias pervaserit, hi multo majorem calamitatem inveherant; et ea sint, quam jam habent, molestia longe molestiores: statuit per hanc præsentem Constitutionem, ne ab iis qui ducales magistratus gerunt, vel qui descriptiones, vel aliqua alia jure fisci exercent, tale quid in sanctissimas Ecclesias, vel eorum immobilia, vel antistitū cellas, in eorum morte deinceps amplius innovetur; sed si testati quidem moriantur antisilites, eorum voluntate et ordinatione omnia flant, quod ad ea attinet, quae in eorum cellis inveniuntur. Quod si sorte etiam intestati decesserint, omnia quoque flant, ut sacris canonibus et legibus videtur. Atqui in vi duarum Ecclesiarum immobilia ne pedem quidem

non expressit; notavit autem: Ἐφεξῆς δὲ ἀνεῖλε τὸ τοιούτον χρυσόβουλον καὶ πᾶσαν πρόταξιν ἐναντίου μένην τούτων γεγονούσαν δηλοῦσθεντί ἢ γενησηρένην, καὶ διωρίσατο γρῆσθαι τὰς μονάς καὶ τοὺς παλαιγενέστους αὐτῶν δικαιώμασιν. Similia circa finem ei istud chrysobullum continet, quod Magne Ecclesiæ concessum tanquam Nov. VI modo editum.

Περὶ τοῦ μὴ ἀρκάσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐκποστοῖς ἀντίκοτα καρὰ τῶν χρακτόρων. Αὐτὸν δὲν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆρα τῆς δὲ ἐκτεμήσας.

Πρᾶγμα καὶ εἰς θεοῦ τολμώμενον περιφρήνησιν καὶ εἰς ἀθέτησιν θεσμῶν φυσικῶν παρὰ τῶν (δ φασι) μῆτε θεοῦ διπλού δινθρώπων νέμεσιν υφορώμενων, ὡς Ιούκεν, οὐκ ἀνεκτὸν δλως ἐλογίσθη τῇ βασιλείᾳ μου εἰς ἀκολ.; αὐτῇ πεπτωκός. Ἔνθεν τοι καὶ ὦ; πάντη τοῦ τῶν χριστεωνύμων ἀνάξιον ἐπαγγέλματος διορθοῦται τοῦτο ἡ βασιλείᾳ μου. Ἀνηγέχθη γάρ αὐτῇ, ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ ζῆν ἐκδημίαις τῶν ὀπουδῆποτε ἀρχιερατευόντων ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, πῆ μὲν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐκφορᾶς πῆ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκφορὴν, οἱ κατὰ χώραν ἐνεργοῦντες προφάσει τῆς αὐτῶν τελευτῆς τῶν τε κελλίων αὐτῶν ἀπανθρώπως κατεπεμβανούσι καὶ τῶν διπλὰ τὰ; λαχούσας αὐτοὺς Ἐκκλησίας ἀκινήτων· καὶ ἀφαιροῦνται μὲν διπλατά τὰ ἐν τοῖς παρευρεθέντα τῶν ὀπαρχόντων αὐτοῖς, καθαλικήν δὲ ποιοῦνται τῶν τοιούτων ἀκινήτων ἀπαλλησιν, καὶ παντοῖς ἐτέρως ταῦτα συντερίουσιν.

Ἡ γοῦν βασιλείᾳ μου μηδὲ μέχρι καὶ εἰς δικαιουμά μόνον ἀνασχετὴν ἡγησαμένη τὴν τοιαύτην τόλμαν αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ἀρχιερέων ἐπιούστης ταῖς κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησίαις ζημίας καὶ συμφορᾶς οὐντος βαρυσυμφορώτεροις γίνοιντο καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀντας ἀνιαρώτεροι, δορίζεται διὰ τῆς παρούσης προστάξεως, μηχετί παρὰ τῶν κατὰ χώρων τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων ἢ ἀναγράφεις ἢ ἕτερ' ἄττα δικαίω τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων τοιούτον τι κατὰ τῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἢ τῶν ὑπ' αὐτές ἀκινήτων ἢ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεωτερισμῆναι. Ἄλλ' εἰ μὲν ἐνδιαθήκως οἱ ἀρχιερεῖς τελευτῶν, κατὰ τὰς αὐτῶν βουλάς τε καὶ διατάξεις διπλατά γίνεσθαι, δοσον ἐπὶ τοῖς παρευρισκομένοις ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν· εἰ δὲ ἵσω; καὶ ἀδιάθετοι ἀπαλλάσσοντο, πάντα καὶ οὕτω συντελεῖσθαι κατὰ τὸ τοῖς ἱεροῖς

(16) Anno 1159. — Laudatnr a Bals. ad syn. Nic. II, c 12, unde edidit Bonelliūs p. 96.

(17) Balsamon, ad hoc ei ad illud χρυσόβουλον, de quo supra Nov. II, respiciens, addit: ἀτινασού κατεστρώθησαν ἐνταῦθα, διότι τὸ εἰλατίζουσαν ψέφειαν ἐκ τούτων μῆδικαγρηγετεύσθη ταῖς μοναῖς, ἀλλὰ κατερικήν.

(18) Anno 1151 vel 1166.

κανότι καὶ τοῖς νέμοις δοκοῦν. Τοῖς ἀκινήτοις μέντοι τῶν χρησουσῶν Ἐκκλησῶν οὐδὲ πόδα δλως ἐτί-
βαλεῖ τις τῶν κατὰ χώραν δύοκῶν ἡ τινῶν ἑτέρων,
ιοὺς εἰρηται, οὐδὲ τὸ οἰνοῦν ἔκειθεν δύπισοῦν ἀνα-
λάβηται· ἀλλὰ κάνει παρὰ τῶν μερῶν τῶν τοιού-
των Ἐκκλησῶν ἐν αὐτοῖς οἰκονομηθήσεται, καθὼς
δρα καὶ περὶ τούτου νομίμως καὶ κανονικῶς δι-
ηγόρευται, μέχρις ὅτι δηλαδὴ οἱ μετὰ τοὺς τεθνηκότας
ἀρχιερεῖς εἰς Ἐκκλησίας ἐπικηρυττόμενοι κατὰ
χώραν γεγονότες αὐτοὶ τῆς τούτων οἰκονομίας ἀνθίζονται. Εἰδέναι ὁρεῖσθος τοῦ εἰς ἀδέτησιν
εινος τῶν ἐν τῇ παρούσῃ προστάξει τῆς βασιλείας
μου διωρισμένων χωρήσοντος, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπὶ^B τῷ τοιούτῳ αὐτοῦ τολμήματι πρός γε τὸ παρὸν
περιστατήσεται, πάντως εἰς τὸ μέλλον αὐτῷ τὴν
ἀξίαν δίκην ταμιεύσθων, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου καὶ
εἰς τὸ παρὸν πειρότερον αὐτὸν μετελεύσεται, σωμα-
τικαὶ ποιναὶ αὐτὸν καθυποβαλοῦσσα, μελῶν τε
οἰκείων ἀκρωτηριασμοῖς καὶ τῶν διπράχοντων δη-
μεύσεται καὶ ὑπερορίᾳ μακρῷ. Οὐ μόνον γάρ εἰς τὸ
ἀπλοῦν ἀπεντάθεν ἀποδώσει ὁ τοιούτος τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ τὸ ἐξ αὐτῆς τοιουτοτρόπως παρ'^C αὐτοῦ ἀφαιρε-
θῆσθαιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦ δημοσίου εἰς τὸ
δικαίον ἀσυμπτωτῶς ἀπειτηθήσεται τὴν τοιούτην
ποσθῆτα· εἰδῆσεως· ἀκριθεστάτης· διδομένης περὶ^D
τούτου παρὰ τοῦ τηγικαῦτα ἀρχιερέως τῷ κατὰ τὴν
ἡμέραν μυστικῷ, δεκατεῖσθαι· καὶ ἀμφὶ οἰκονο-
μεῖν, πρόφασιν δὲ πάντως οὐχ ἔξει περὶ τῆς
ἀρχιερεῖς αὐτοῦ. Ἀλλὰ γάρ ἡ βασιλεία μου εὐαγγε-
λικῶς καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς διὰ τῆς παρούσης προ-
τάξεως, ἥτις καταστραθήσεται καὶ τῷ ἱερῷ χαρτο-
φύλακι ἐναποτεθήσεται, ἀρκέσουσα ταῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, καὶ λαϊκαὶ πατέρων διοι-
κητῶν, καὶ τῶν προστίκων δικαιοσύνηται. Ἔξουσιοι γάρ πρωτούπων λαχῶν ταῦτα, καὶ τοῖς
περιστέρην προσέσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰλούρουσαν.

XII.

NOVELLA DE DIVERSIS CAUSIS (13).

Περὶ διαιρέσων ὑπόθεσεων, δηλούσει περὶ δικα-
στῶν, καὶ συντηγράρων, καὶ ἀπιφωνημένων, καὶ
καταλήγων, καὶ τῶν θεμάτων, καὶ περὶ τῆς
ἀπεκρίσεως, καὶ τῶν ἐκτρόπων ἢγουν διο-
κητῶν, καὶ τῶν προστίκων δικαιοσύνων, καὶ
ἐκμερισμῶν δικαστῶν καὶ συντηγράρων.

Ἐννοομον ἐπιστασιαν οἱ πάλαι σοφοὶ τὴν βασιλείαν
ὑπέσαντο, χρῆμα γοῦν ἀτεχγῶς θεσπέσιον· διὰ τοῦτο
καὶ πρόνοιαν Θεοῦ μεγαλομερῆ ταύτην εἶναι καὶ πεπι-
στεύκασι καὶ διδάσκουσιν. Εἰ γάρ δίκαιος ὁ Κύριος καὶ
δικαιοσύνας ἡγάπησε, προσήκει δῆ που καὶ τὸν ἐξ
ἴκεινον λαχνὸν βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς αὐτούς τε δί-
καιων εἶναι καὶ τῶν ὑπὸ αὐτοῦ προβαλλομένων εἰς τὸ
δίκαιον τὰς εὐθυδικίας περισπούδαστον ἔργον
πουεῖσθαι καὶ ἀποδέχεσθαι. Ή τί γάρ ἀνεἴη βασιλέως
ἔργον τιμιώτερον ἔτερον καὶ τοῖς βασιλευομένοις
λυσιτελέστερον; Ταῦτα τοινύν οὐδὲ ἡ βασιλεία μου
ἀγνοήσασά, μάλιστα μὲν ἡβούλετο καὶ ηὔχετο

*Manuelis Comneni novella, de diversis causis, vide-
licet de iudicibus, et advocatis, et attestationibus,
et appellationibus, et de procurialibus, et anti-
christis, et curatoribus seu executoribus, et de
pœnarium exactione, ac judicium et advocatorum
distributione.*

Regnum prisci sapientes legitimam quamdam
administrationem declinierunt, rem quidem certe
dubio procul divinam. Ideoque hoc multiplicem Dei
providentiam esse, sicuti crediderunt, ita etiam tradunt. Quippe si justus est Dominus, et justitas
dilexit¹, par est, ut et is qui ab ipso consecutus
est regnum in eos qui sunt in terris, justus ipse
sit, atque illorum, quos juridicundo praeficit, recta
judicia dignum opus studio suo ducat, et exigat.
Nam quod aliud obsecro regis opus honestius et
præstabilius fuerit, ac imperio subjectis uillus?
Hæc cum majestas mea non ignoret, maxime quidem

¹ I sal. x, 8.

cuperet ac optaret, neminem esse sub ejus imperio, cui fiat injuria; vel si hoc confiseri nequeat, saltem ne ii seigniores negligenteresque forent nefaria committentibus, in exequenda laesorum vindicta, qui ad eam sumendam, ab imperatoria maiestate sunt constituti. Sed cum iam videat complures ab avara injustaque manu vulnerari, dum ademptiones agrorum et villarum perpetuantur, aliisque rebus spoliantur; ac deinde perpetuo judiciorum ostia pulsant, citraque fructum ullum tempus terunt, et praeterquam quod ab eis nihil opis et auxilii ferant, etiam pejus atque acerbius plagis et verberibus multantur, et injustitiae fæces inde hauriunt, unde vindictam consequi sperabant. (Etenim, ut Solomoni verbis utar, vidi iniquitatem sub sole, hominem scilicet mortalem, in item immortalem lapsum, carque velut hereditatem quamdam patritam, ad tertium sæpenumero, queriamque generationem, nepotibus suis successione quadam transmittentem.) Ille ergo, ceu dictum est, cum mea maiestas omnimodaverteret, doluit illa quidem, ceu par erat, ob ea quæ fierent, et magnam animo molestiam percepit, ut quæ judiciorum negligentiam culparet, ac misericordia tangeretur ob desperationem eorum qui laeduntur. Ideoque pro viribus cireumspiciens de mali bujus correccione, pessimaque sustinentibus, quantum sane potest, subveniens, tandem ad dispositionem deinceps aperiendam respectit.

1. Judices ter qualibet septimana debere jus dicere. Nam ab hodierno die vult eos qui singulis in judiciis assessorum officio fungi debent, et cum judicij præside causas cognoscere ordinatos ac destinatos esse, alios quidem ad hoc, alios vero ad illud tribunal: ne omnibus pariter ad unum convenientibus, reliqua cessare contingat, propter absentiam eorum, qui juri dicundo præsumunt. Atque hoc modo nos etiam ille tolletur, qui nunc obtinet, ut per intervalla jus dicant. Quippe nobis placet, ut circa ullam excusationem ter in qualibet septimana jus dicant singuli judiciorum præsides, convenientibus ad eos illis judicibus, qui sub eis sunt: et reis incumbat, ut in judiciis sub necessaria præstatione doli mali compareant, nec tantisper absint, donec causa fuita fuerit, si quidem interim et actores perpetuo urgeant, ut competens ipsis actio decidatur. Non tamen reis opus erit, plures adhibere citationes, et quæ data opera fatigent actores; sed post oblationem libelli, cum cognitum fuerit, quænam in eo contineatur actio, si qui fortasse non obtemperant, ii per edicta tria, quæ proponantur ad triginta dies, citentur; et siquidem intra haec spatia se non stiterint, condemnentur secundum ea quæ constituta sunt a clarissimo majestatis meæ avo, et felicis memoriae principe, domino Leone Sapiente. Atque hoc modo cum quovis agi debere statuimus.

2. De adrocentis. Praeterea maiestas mea infinita garrulitate advocatorum, ac longa eorumdem in-

μηδένα μὲν εἴθατ τὸν ἀδικούμενον ὑπὸ τὴν αὐτῆς ἐπιχράτειαν εἰ δὲ οὖν, ἀλλὰ μὴ βρυθυμοτέρους εἴναι τῶν τὰ περάνομα δρώντων περὶ τὴν τῶν ἀδικούμενων ἐκδίκησιν τούς; εἰς αὐτὴν τεταγμένους παρὰ τῆς βασιλείας μου. Νῦν δὲ πολὺούς δρῶσα πλεονεκτικῆς χειρὸς καὶ ἀδίκου τραυματίας γινομένους, καὶ ἀγρῶν ἀφαρίσσεις; καὶ οικημάτων ὑπομένοντας καὶ πραγμάτων ἄλλων ἀποστερουμένους, ἐπειτα θυροκοπούντας διηνεκῶς τὰ δικαστήρια καὶ χρονοτριβούντας ἀνήνυτα, καὶ πρὸς τὸ μηδεμιᾶς ἐκεῖθεν θεραπειας ἐπιτυγχάνειν εἰς τὸ κείρον τε καὶ ὀδυνηρότερον ταῖς πληγαῖς ἐπιχινομένους, καὶ τὸν τρυγίαν ἀντεύθεν τῆς ἀδικίας ἀποδροφῶντας, ίντε τυχεῖν τῆς ἐκδικήσεως ἥπιζον· καὶ γάρ ίν δρῶ τὸ τοῦ Σολομῶντος, Εἶδον ἀνομίαν ὑπὸ τὸν ἥπιον, δινθρωπὸν θυτὴν ὁθανάτῳ δίκηῃ περιπεσόντα, καὶ ταύτην ὡστερ πινάκι αἰλῆρον πατρῷον εἰς τοτῆν ποιλάκις καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς ἔγγονοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν παραπέμψαντα· ταῦτα τοίνυν, ὡς εἰρηται, κατανοοῦσα ἡ βασιλεία μου, ἥπιγητε μὲν, ὡς εἰκός, ἐπὶ τοῖς γενομένοις; καὶ τὴν ψυχὴν ἡνάδην, αἰτιασμένη μὲν σήμην τῶν δικαστῶν φρεσμάτων, οἰκτειρήσασα δὲ καὶ τοὺς ἀδικούμενους τῆς ἀκογώσεως. Διὸ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν τοῦ κακοῦ τούτου περισκοποῦσα διόρθωσιν, καὶ τοῖς τὰ χειρίστα πάσχουσι κατὰ τὸ ἔγχωρον διαπαύνοντα, πρὸς τὴν ἐφεξῆς βρηθησομένην οἰκονομίαν ἀπέβλεψε.

α. "Οτι τρισσάκις ἐκάστης ἐδδεμάδος ὀφελούσις δικάζειν. Βούλεται γάρ ἀπὸ τῆς σήμερον τοὺς ἐφ' ἐκάστῳ δικαστηρίῳ συνεδριάζειν διελοντας καὶ συνδιαγνωμονεύειν τῷ τούτου προτεταμένῳ τεταγμένους εἶναι καὶ ἀφωρισμένους, τοὺς μὲν εἰς τοῦτο, τοὺς δὲ εἰς ἑκατὸν τὸ δικαστηρίον, ίντα μὴ πάντων εἰς ἓν κατὰ ταῦτα συνερχομένων ὀργεῖν ἐπισυμβάλειν τὰ λοιπὰ δὲ ἐρημίαν τῶν δικαζόντων οὕτω δὲ καὶ τὸ νῦν ἐπιχρατοῦν έθεος περιαρθεται, τὸ ἐκ διαλειμμάτων δικάζειν αὐτούς. Εὔδοκοῦμεν γάρ τρισσάκις ἀπροφασίστως μιᾶς ἐκάστης ἐδδεμάδος δικάζειν. Εκαστον τῶν προκαθημένων τῶν δικαστηρίων, συνερχομένων παρ' αὐτοῖς τῶν ὑπὸ αὐτοῖς δικαστῶν. Ἐπικείσθαι δὲ καὶ τοῖς ἐναγομένοις ἀνάγκην διόλου παραβάλλειν ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι, μέχρις ἂν ἐπικεραθῇ τὸ τῆς ὑποθέσεως, εἰγε τέως καὶ οἱ ἐνάγοντες διηνεκῶς ἐπισπεύδουσι τιμηθῆναι τὴν προσαρμόσασαν αὐτοῖς ἀγωγήν. Δεῖσθαι μέντοι τοὺς ἐναγομένους καὶ δικημηνάτων οὐχὶ συχνῶν καὶ κατατριβόντων ἐπιτεῖδες τοὺς ἐνάγοντας, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβάδιου δόσιν καὶ τὴν εἰδήσιν τοῖς κατ' αὐτὸν φερομένης ἀγωγῆς, εἰ τινες ἵστως ἀπειθοῦσι, τρισὶν αὐτοῖς τριακοημέροις καλεῖσθαι προγράμματι· καὶ εἰ μὴ ἐντέκα αὐτῶν ἀπαγγήσουσι, καταδικάσεσθαι ἀκολούθως τοῖς νομοθετηθέσι παρὰ τοῦ δοιδίου πάπετου τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ μακαρίτου βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοροῦ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γίνεσθαι διατατθέσθα.

β. Περὶ συνηγγέρων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ των ουγγρῶν ἀπεραντούσιγί τοις πολλῇ ταύτων ἐν-

τάξει προσωριθμίκει ἡ βασιλεία μου (σπούδασμα A γαρ αὐτοῖς κατεφύρασε πολλάκις ὡραὶ ὑποσυλῦν καὶ σεσφισμένως φυγόδικεν, οἵς τὰς αὐτὰς πολλάκις δικαιολογίας ἀνακυκλοῦσι, καὶ τῶν προτέρων δισποτιστάτων ἐξερχόμενοι προκόπτειν οὐκέτι εἴσαι τὸ δικαστήριον), διορίζεται μετὰ συστολῆς ισταμένους τοὺς συνηγόρους ὡς τὸ πρὸς δικάζεσθαι, καὶ μὴ συγκαθίζεται τοῖς δικασταῖς ἐν τῷ δικάζεσθαι, καὶ μὴ κατὰ ταῦτὸν τοῖς λόγοις χωρεῖν (ἀφ' ὧν συγχείται μὲν ἡ ἀκρότησις, ἐκκρούεται δὲ καὶ τῶν δικαστῶν ἡ ἀκριβής καὶ συντετρημένη διάγνωσις). ἀλλὰ θατέρου μέρους ἐφησυχάζοντος μετ' εὐταξίας καὶ καταστάσεως τὰ οἰκεῖα δίκαια προτείνειν τὸν πρᾶλογόντα, εἴτα τὸν μὲν ἄρεμεν, ἀντιδικαιολογεῖται δὲ μετὰ τῆς Ἱσῆς ἀδείας τὸν ἔτερον· καὶ οὗτοι λέγειν τοὺς δικαστὰς διαγινώσκουσι. Κανὸν B εἰ μᾶς γνώμης διπάντες γένοιντο, ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν τοὺς δικαζομένους· εἰ δὲ διαφωνήσουσι πρὸς ἀλλήλους, τοὺς μὲν συνηγοροῦντας καὶ πάλιν ἐν ἥρεμίρ μένειν, τοὺς δὲ δικαστὰς καθ' εὔτους σκοπεῖν πλάνητον καὶ δίκαια τῆς οἰασμοῦ προσπάθειας εἰς ἐν συνέρχεσθαι πάντας καὶ ἀποφανεῖσθαι τὸ παρ' αὐτῶν διαγινωσκόμενον. Εἰ δέ γε μὴ διμοργωμονήσουσι πάντες, ἀλλὰ τινες διαφωνοῦσι τοῖς πλείστους ἡ ἐξισοῦνται οἱ διάφωνοῦντες, ἐκείνων τῶν φήμων προκρίνεσθαι, οἵς καὶ δι τοῦ δικαστηρίου προεστῶν συμφωνεῖ. Οἱ δὲ μὴ στοιχεῦντες τοῖς παρ' ἡμῶν διατεταγμένοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ δικαιολογοῦμενοι, καὶ μὴ παραδεκτέοις μὲν ἔντες τοῖς δικασταῖς, δημος; δὲ τοῖς αὐτοῖς ἀνερθρίστως ἐπιμένοντες, κάκενα λέγοντες, ἀ καὶ προδικαιολογησάμενοι ἀπεπέμψθησαν (ἴστι μὲν ὅτε καὶ αὐτολεῖται, ὅτε δὲ καὶ τὰς λέξεις πρὸς τὸ λαθεῖν ὑπαλλάσσοντες, δποῖα καὶ τῆς βασιλείας μου δικαζούσης γεγόνασι), καὶ τὸν ἡμέτερον διορισμὸν παραβαλούντες τοῦ συνηγορείν κωλυθήσονται. C πάντας γάρ ἀδικεῖσθαι οἰδόμενοι ἐπὶ τὴν ἐκ νόμων ἀποτεταμευμένην τούτοις τῆς ἐκκλήσου βοήθειαν καταργεῖν ὑπέλογον. Μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς δικαζούσιν ἐμμαρίμνως τὰς διαγνώσεις ποιεῖσθαι καὶ τὰς ἀποφάσεις, εἰδόσιν ὅτι μεγάλαις ζημίαις, πολλάκις δὲ καὶ σωμάτων ἀκρωτηριασμοὶ ταῖς αὐτῶν ἀποφάσεσιν ἐπακολουθοῦσιν. Τίνα οὖν μὴ τοῦ λοιποῦ ἀπέραντα εἶη τὰ δικαστήρια, τὸν ἐν διαφόροις βιδλίοις τῶν Βασιλικῶν ἐγκατετρωμένον ἀναζωποῦμεν νόμον, καὶ νενεκρωμένον οἷον εἰπεῖν καὶ ἀγρίαν παντελῆ κατεψηφισμένον ἀνιστῶμεν, διορίζόμενοι κατ' ἐκείνουν τὰ μὲν ἐγκληματικὰ τῶν δικαστηρίων ἐντὸς διετίας τερατοῦσθαι, τοῖς δὲ χρηματικοῖς τὸν τῆς τριετίας χρόνον ἐξαπλοῦμεν· αἵτινες γάρ αὐτοῖς τὸ τοσοῦτον διάστημα τοῦ καιροῦ, καὶ εἰ καὶ ίσως τινὲς ὑποθέτεις πολὺ τὸ γρυζόν ἔχουσαι καὶ τὸ δυσχερὲς εὐρίσκοντο καὶ τὴν λίστην οὐκέτι εὐλαβῶς παραδεχθεῖενται. Εἰ δὲ παρ' αἴτιαν τοῦ ἐνάγοντος ἡ προθεσμίᾳ ἐκμετρηθήσεται μὴ λελυμένης τῆς ὑποθέσεως, ἀπεντεύθεν ἔσται καταδικασμένης, προτικατεβίλλων τῷ ἐναγομένῳ καὶ τῷ δαπανήμετα. Εἰ δὲ τοῦ ἐνάγοντος ἐπεγρυποῦσεντο; καὶ εἰπιπεύσθωτο; ἡ δυστροφία τοῦ ἐναγομένου

A statuta multum offensa est. Quippe deprehendit sacerdos illis hoc esse studio, ut horas quasi deprædantur, et fucata tergiversentur, dum easdem allegationes multoties repetunt. Et quoniam certus eorum numerus esse debet in iudicio quolibet ejus, qui jus ipsis dicit, ad eum necessario convenient. At si fortassis ob aliquam causam id iudicium varet, apud alia iudicia civilia munus suum circa cuiusquam impedimentum implebunt. Hinc enim auditio favor additur; causa vero cognitio accurate observatur. Ubi autem altera pars cum deore consentit, præcipiantis privilegia extenduntur; dein uno tacent, alter litem persequitur non minus intrepide; postremo iudicium sententia pronuntiabitur. Ubi omnes unius sunt sententiae, partes litigantes longius procedunt; autem in diversas abeunt sententias, advocati et ipsi silebunt, dum judices res controversas examinant, donec idem sentientes in eamdem sententiam abierint. Quod si non omnes consentiunt, sed pars minor majori opponitur, aut numerus diversa opinantium æqualis existit, ea sententia victrix erit, cui præses concionis astipulatur. Qui autem non assentiuntur illis quæ de ipsis decrevimus, sed priori defensione utuntur, quæ iudicibus displicuerit, et eadem semper, idque nullo pudore, in medium proferunt atque ea repellunt quæ jam antea probare nequierant (namque voces exacte pronuntiatas negligunt, ut ipse expertus sum), quia autem definitiones nostras parvi pendunt, causam juste defendendi facultate privantur. Huc accedit quod se plane offensos arbitrantes ad auxilium quod tribunal offert confugere satius duxerunt. Cordi erit omnibus qui jus dicunt, ut decreta et sententiae ad unguem reddantur, probe scientes quod præce acerbæ, immo corporis mutilationes ipsas sententias subsequuntur. Ne igitur in posterum actus juridici insinuiti sint, legem in Basilicorum codicibus scriptam resoluimus, et quasi e mortuis resuscitamus, et secundum ipsam crimina atque accusations, quæ intra biennium absolvi possunt, definiimus; causas vero, quæ circa pecuniam sunt, intra triennium relegamus; hoc enim temporis spatium sufficit, etiamsi quædam hypotheses ac problemata propter obscuritatem peculiarem minus facilita soluta sint. Si autem contra spem accusantis dies præstitutus præterit, quin lis dirimatur, tum accusatus damnabitur ad sumptus solvendos. Si autem accusatoris pertinacia nimias req̄ vexationes non sine magna temporis jactura infligit, inde condemnatio et res repetundæ locum habebunt, ac reus, nullius auxiliū particeps, nulla gratia dignus existimabitur. Si e contra iudices cunctando magnam temporis jacturam provocarunt, innumeribus suis rite fungentes illam sanabunt. Quomodo enī, qui ad jus in sibi destituti sunt, munere attributo perperam fungentes, aut alios iudices conniventes adiuvant, ad illorum perniciem rem gerere satagent? Sed cum quodvis tribunal peculiares habeat

judices, ad eum, quem par est, causam suam reus deferet. Quod si hic ob qualemcumque causam officio suo fungi non poterit, aliud aliquod tribunal a ius consequendum adibit.

κατιρῶν σχολαζόντων αἰτίοις τῆς ἀπράκτου παραδρομῆς τοῦ καιροῦ οἱ δικάζοντες γένοντο, τῶν προσόντων αἰτίοις δικαστικῶν δρφικίων μετακινηθῆσονται· ποὺ γάρ ἀν. εἴη δικαιον τοὺς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κακῶν πιστούντων τὸ δικάζειν λαχόντας, εἴτα πρὸς συντριβὴν αὐτῶν κεχρημένους τῷ λειτουργήματι, καὶ εἰς δικαστικῶν δρφικίων προστασθεῖ, ή συνδικάζειν τοὺς ταῦταν προσταταμένους; Επειδὴ δὲ τεταγμένοι δρψίλουσιν εἴναι ἐφ' ἐκάστῳ τῶν δικαστηρίων δικασταὶ, τοῦ μὲν δικαστηρίου τοῦ κατ' αὐτὸν δικαζοντος ἐξ ἀνάγκης παρ' αὐτῷ συνελεύσονται· τούτου δὲ τοῖς διά τινα αἰτίαν μὴ ἴνεργοντος, παρὰ τοῖς ἐτέροις πολιτικοὶ δικαστηρίοις ἀκωλύτως ἀποκληρώσονται τὸ οἰκεῖον λειτουργῆμα.

3. De attestationibus. Ceterum majestas mea nullum non solum movens, quod dici solet, ut quae oriri solent in judicio lites, tollat, haec quoque statuit, nimurum edicta tria non amplius triginaria dierum esse debere, cum sententia fertur, et cognitio sit, quae controversias per juramenta decidit: sed citationes ad exigenda peragendaque juramenta tres quidem esse debere, verum quae dies quindecim duntaxat habeant. Intra quos nisi juramenta praestentur et absolvantur, pro condemnato et judicili desertore habeatur is, qui per edicta interposita vocatus fuit, et juramenta non exegit, aut non implevit.

4. De appellationibus. Appellationes etiam, quae in judicio sunt tam urbis hujusce principis, quam aliarum circuniacentium, anno concludantur: et condemnatus ab aliquo, qui provocavit, intra spatium anni cogatur appellationem exercere ac implere. Quod sane ut faciat, tenebitur ad præstandum ea, quae condemnatione debentur. Quod si quis in alia provincia condemnatus fuerit, et ad majestatis meas tribunal provocaverit, vel ad aliud civile judicium, una cum anno suprascripto, legitimum quoque spatium large concessum impetrat, quoad urbem magnam profectus, necesse babeat intra declaratum et judicatum annum appellationem tum exercere, tum finire. Vel saltem cogatur esse priori sententia contentus, exigendis ab eo rebus iis, quae debentur.

5. De provincialibus. Præter hæc et illud adjiciatur. Quidam provinciales tam ad urbem imperatoriam, quam ad alia loca, quibus in locis maiestas mea degit, appellentes; litis alicuius causa judicia constituant, vel exactiones iniquas, vel alias injurias quasdam ab exactoribus, aut a provincialibus (scilicet milibibus), aut aliis quibusdam perpessi. Quamobrem statuimus, ut offerendi talibus in judicatis libelli, octo dierum spatiūm habeant, eo prorsus obligato, qui jus in ejusmodi causis dicit, ut eas via compendiaria festinet absolvere: ne scilicet cogantur homines illi provinciales propter dilationem moramque temporis, et penuriam sumptuum, judiciorum fugam et evitationem pluris facere, quam eorumdem persecutionem.

6. De antichresi. Præterea sanctiatur et illud. Compluribus nequitia sua, vel vastricies potius, subjicit, ut novella, quae de jure prælationis statuit, sub antichrescos prætextu fraudem faciant. Eouique

Α τὸν τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ κενοῖς ποιήσει παραδραμεῖν, ἐκ τούτου καὶ μόνον καταδικασθεῖσαι ἀπαιτούμενος καὶ τὰ ἐπαντιμάτα, καὶ οὐδεμιᾶς ἐτέρας ἀξιωθῆσεις ή δικαώσεως. Εἰ δὲ τῶν

δικαστικῶν δρφικίων προστασθεῖ, ή συνδικάζειν τοὺς ταῦταν προσταταμένους;

5'. Περὶ ἐπιφωτιγμάτων. Πάντα δὲ κάλων (διασοὶ) κινοῦσσα ή βασιλεία μου ἐπὶ τῷ περιστερεῖ τὰς ἐν δικαστηρίῳ γινομένας ὑπερθέσεις, καὶ ταῦτα θεσμοθετεῖ, μηκέτι τριακονθήμερα τὰ τρία ἐπιφωνή-

B ματα γίνεσθαι, διε ἀπόφασις καὶ διάγνωσις γίνεται δι' ὅρκων τέμνουσα τὰ ἀμφιβολα· ἀλλὰ τὰ προκλητικὰ τῆς τε τῶν ὅρκων ὑποδοχῆς καὶ τελεσιυργίας τρία μὲν γίνεσθαι, πλὴν πεντεκαιδεκάμερα· καὶ εἰ μὴ ἔντδες αὐτῶν τὰ τῶν ὅρκων συντελεσθεῖν, καταδεικνύεται εἰναὶ καὶ ὡς ἀναποδίσαντα λογίσθαι τὸν ἐπιφωνηθέντα καὶ τοὺς ὅρκους μη ὑποδεξάμενον ή μὴ πληρώσαντα.

6'. Περὶ ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίους εἰς

ἐν δικαστηρίῳ γινομένας ἐν τῇ βασιλευόσῃ τῶν πόλεων καὶ ταῖς πόλεις αὐτῆς ἐνιστεῦ κλείσεις·

καὶ τὸν καταδικούμενον ἐντὸς τοῦ καταδίκασθαι τὴν ἐκκλησίαν γυμνάζειν καὶ συμπληροῦν, ή μήτε οὖτα ποιεῦντα ὑπεύθυνον γίνεσθαι καὶ τὰ ἀπὸ καταδίκης διδόναι.

Εἰ δὲ καὶ ἐν ἐτέρᾳ τοῖν ἐπαρχίᾳ καταδίκασθαι, καὶ εἰ εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου ἐκκαλέσηται η εἰς ἐτέρον πολιτικὸν δικαστήριον, σὺν τῷ προγραφέντι

ἐνιστεῦ ἔχειν πεφιλοτιμημένον καὶ τὸ νόμιμον διάστημα, ὥστε διὰ τούτου καταλαβόντα τὴν μεγαλόπολιν πρὸς ἀνάγκης ἔχειν καὶ αὐτὸν ἔντδες τοῦ δηλωθέντος ἐνιστοῦ καὶ γυμνάζειν καὶ περατοῦν τὴν ἐκκλησίαν, ή μήτε ἀναγκάζεσθαι στέργειν τῇ προτέρᾳ

ἀποφάσει καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὰ ὄφειλόμενα.

ε'. Περὶ τῶν θεματικῶν. Εἳς καὶ τοῦτο προσκείσθω. Τινὲς θεματικοὶ ἐν τε τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων καὶ ἀλλαχοῦ, ἐνθα διάγει η βασιλεία μου,

παραβάλλοντες ἐνιστῶσι κατά τινων δικαστηρία ή παρεισπράξεις ή ἀλλας διδικίας τινάς ὑποστάντες η παρὰ πρακτόρων η θεματικῶν η ἐτέρων τινῶν.

Διοριζόμενα γοῦν τοὺς μέλλοντας δίδοσθαι λιβελλούς ἐν τοῖς τοιούτοις δικαστηρίοις ὀκταημέρους; εἰναὶ, παντοίως διειλοντος τοῦ δικαζοντος τὰς τοιούτας;

τῶν δικούσεων ἐπισπεύδειν συντήμας αὐτὰς λένειν, ὥστε μήτε ἀναγκάζεσθαι τοὺς θεματικοὺς διὰ τὸ

παρατεταμένον τοῦ καιροῦ καὶ τὴν τῶν δικαστηρίων ἀποφυγήν τιμωτέραν τῆς τούτων γυμνασίας λογίζεσθαι.

ζ'. Περὶ ἀντιχρήσεως. Εἳς καὶ τοῦτο νομοθετεῖσθω. Πολλοὶς τὸ οἰκεῖον περιέργον, η μᾶλλον εἰπεῖν πανούργον, ὑποτίθησι τὴν νεαράν τὴν νομοθετήσασαν τὸ περὶ τῆς προτιμήσεως; δικαιον περι-

τράπειν προτιχματις ἀντιχρήσεως; καὶ τούτους τὰ δικίητα, ἐφ' οὓς ἔτερος προτιμᾶται, κατὰ ἀντιχρηστὸν λαμβάνειν τινὲς μηχανῶνται, καὶ τὸ τοῦτο τὸν προτιμώμενον ἀποκλείειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς τάχα τοῦ ἀκίνητου, ἐφ' οὗ ἡ προτιμησίς, μέλλοντος πρὸς τὸν δεσμότην ἀπενελθεῖν μετὰ τοῦ ἀντιμετρηθῆναι τὸ δάκτυλον. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν προτιμώμενον περιγράφουνται, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς ἀναποτέλεστα μένουσι, τοῦ ἀκίνητου ἀπομένοντος παρὰ τῷ κατὰ ἀντιχρηστὸν τάχα τούτῳ λαμβάνονται. Πολλάκις δὲ καὶ ἔτερον τὸ πακούσι τε περιεργον· περψύχει γάρ τῶν ἀνθρώπων οἱ δύστροποι καὶ ἐν τοῖς περδήλοις πράγματι μῆχανάς ἀπονοεῖσθαι καὶ δόλους συρράπτειν, καὶ τὰν δὲ ἐν εἴπη τις ἀφευρίσκειν εἰς τὴν τοῦ ἀληθεῖας καὶ δικαιου ἀκήρειαν ή καὶ τελεῖαν ἀνατρέσειν. Πολὺν δὲ τοῦτο; "Οὐει μάλισται ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον, ἐφ' ὃ τις δέχει πλησιασμὸν ή ἀνακοίνωσιν, τὸ μέρος τοῦ παλουσμένου ἀκίνητου τὸ πλησιάζον τῷ ἔχοντι τὴν προτιμήσιν γείτονι περακρατοῦντες οἱ κτήτορες; τὸ δεσμὸν παλουσίου περδὸς δὲ βούλονται, καὶ τὸ τούτου τὸ τῆς προτιμήσιος ἀπόλυται δίκαιον, διότι τοῦ πλησιάζοντος μὴ πραθέντος. Καὶ συμβαίνει τὰ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας περιγράφεσθαι, ὡς τῆς ἀνοίας τοῦ ὕδρου περαβανομένης, τῶν δὲ ὅμητων τάχα φυλαττομένων. Περιγράφει γάρ, φησίν δὲ νομίκος (20), δικοῖων διπέρ δὲ υδρος οὐκ ἔχουσιν, οὐ μήν αὐτὸν βούλεσται γίνεσθαι. Τάξ τοιαύτας τοίνυν κακωτοτάξις περιθροῦσα ή βασιλεία μου, καὶ τὰς τῶν δικαιάσιον μηχανάς διακόπτοντα, διορίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιχρήσεως τὸ τῆς προτιμήσιος εἰσάγεσθαι δίκαιαν, καὶ ἐπὶ τῇ ἀντιχρήσει ἔκεινα κρατεῖν, ἢ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐν τῇ προμηνυμούσῃειν νεαρῷ διωρισθησαν. Όσαυτας τὸ τοῦ πλησιασμοῦ δίκαιον δοθῆσται, καν τις μέρος μὲν ἀκίνητου πωλήσῃ, ἐφ' ὃ ἔτερος προτιμᾶται, μέρος δὲ τοῦ ἀλχιστον καταλειψῆ ἀδιάπρατον, τὸ πλησιάζον τυχόν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γείτονος ή τῷ ἀγρῷ, ἐν οἷς δὲ πλησιασμὸς θεωρεῖται· καὶ μὴ τὰς τοιαύτας περιεργίας νικῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ διπράκτον μένειν τὸ τὰ περὶ τούτου νομοθετῆσαν διάταγμα τῇ περιεργῇ πικώμενον καὶ περιγραφόμενον.

Σ. Περὶ ἑκτέρων, ἥγουν διοικητῶν. Σύν τούτοις καὶ τούτῳ θεσπίζοντες τοὺς προγραφεῖς συντάττομεν. Πολλοὶ τὸν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελεύταις αὐτῶν διατάγμασιν ἐπιτρέπουν, ἥγουν διοικήτας, τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι, καὶ τούτοις ἀνατιθέσαι τὴν τῶν περιγμάτων αὐτῶν οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, τὸν Χριστὸν κληρονόμον γράφοντες, τὸ γλυκὺν τοῦτο καὶ κοσμοσωτήριον καὶ πρόδγμα καὶ διομέα. Τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὄν τοὺς πάνησι τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττεσσι· τοῦ γάρ αἰτοῦντος λαμβάνοντος, ισταται δὲ Χριστὸς συγκοιλίνων τούτῳ τὴν χεῖρα. Ἐφ' δεστον γάρ, φησίν, ἐπὶ τούτων τῶν διλαχίστων διδεχόντων ἀποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Παρακελεύεται

A modo res soli, quibus in rebus prælationis ius alius habet, per antichresin quidam accipere copantur, et hac ratione nuntiantur eum excludere, qui prærendus erat: quasi scilicet res soli, qua in re ius prælationis locam habet, ad dominum redditura sit, postquam mutuum redditum solutumque fuerit. Atque hoc pacto ius prælationis habentem fraudant, et novellæ statuta citra effectum manent; re soli apud eum remanente, qui forte per antichresi eam accipit. Sæpius et aliud quiddam imposturæ plenum faciunt. Sic enim à natura comparati sunt homines improbi, ut etiam manifestis in rebus machinas trahant, ac dolos cohsuant, et quidquid dici potest, ad veri juris injuriā, vel etiam ad integrum ejus eversionem, excoigitent. At qualenam illud est? Quales res soli est alienanda, quam ad rem quis proximus est, aut in qua consortium habet; partem illam immobilis rei distraheret, quæ proxima est habenti prælationem in ea re soli, possessores retinentes; reliquum, cui volunt, vendunt. Quo sit, ut ius prælationis alteri pereat, parte scilicet proxima non distracta: adeoque contingit, ut statutis illius novellæ legis fraus fiat, dum mens minimorum legis violatur, et verba forlassæ servantur. Quippe fraudem facit, inquit jurisconsultus, qui facit quod lex quidem non vult, non tamen fieri vult. Tales igitur imposturas cum majestas mea depræhenderit, molitiones sapientum in malitia præcidens statuit; ut etiam in antichresi ius prælationis locum habeat, et ea valcant, quæ de donationibus in ea novella, cuius antea mentionem fecimus, sancita sunt. Consimiliter et viciniæ sive proximitatis ius conœdetur, etiam si quis partem quidem in re soli vendiderit, in qua ius prælationis alias habet; partem vero penitus illam non distractam reliquerit, quæ forte proxima est villa vicinali, vel agro, in quibus ea proximitas consistit. Nec tales imposturæ veritate sint poiores, aut vigoris expers maneat ea constitutio, quæ ad has res pertinentia statuit, hominum nequitia viota et circumscripta.

B 7. De curatoribus seu executoribus. Præter hæc et illud iis quæ ante scripta sunt, sanciendo coniungimus. Multi homines in extremis suis elogis D curatores seu executores ab se disporitorum reliquant, eisque rerum suarum dispensationem et administrationem injungunt, scriptio bæredem Christo, illa dulci ac mundo salutari tum re, tum nomine. Hoc autem facere videantur, cum facultates suas in pauperes distribui debere præcipiant. Nam ubi quid accipit is qui mendicat, astat ipse Christus, et una cum illo cavam manū porrigit. Quippe quantum, ait, unī horum minimorum fratrum fecisti, mili secisti². Jubemus igitur, ut quoties procuratoris tales administrationes incident, itidemque distri-

¹ Malli. xxv, 45.

(20) L. 30 D. de legibus.

PATROL. GR. CXXXIII.

butiones ad causas pias, ad consolatrices animorum dispensationes, et ad pupillorum, impuberum, ac pauperum educationes et alimenta tendunt: nullum in eis locum judicariae dilationes, et provenientes inde temporis extractiones habeant. Nam hinc contigit, ut defunctorum animis fraus fiat, utique leges ad bonum et utilitatem a deo publicam latere, contraria in partem flecantur. Non enim sequum majestas mea censet, ut quae series et ordo reliquis in judicis obtinet, in his etiam usurpetur: verum ut ejusmodi causarum controversiae statim dirimantur, non offerendo libellum sed ad tres, aut summum quatuor dies, insinuatione rei porrigenda. Quippe si nulla judicaria dilatio admittatur, jurius cuique competentium examen instituetur, et ambae partes circa ullam procrastinationem citabuntur, atque ab iisdem exigetur, ut quae pro se facere patient, in medium proponant. Sic per exiguo tempore, puta mense ad unum, vel alterum, se porrigent, prout judici visum fuerit, res in controversiam deducta convenienti ratione dirimetur: legibus scilicet iis locum stabilitatemque suam retinentibus, quaecunque non statim post defuncti mortem, successores ejus in jus trahi debere statuunt, sed post dierum aliquot decursam; quemadmodum ea quae buc pertinent, latius in Basilicis (21) sancta sunt. Quod si procurator ad dilationes se convertere vultus fuerit, et deprehensus sit in hujusmodi rebus agere perperam, ad procrastinationes sessa conserens, nec id agens, quod testator jussit, a procuratione rerum defuncti, et ab administratione removebitur; quae quidem injungetur iis quibus imperator statuerit: aut imperatore fortassis absente, prefectus urbis una cum sanctissimis ecclesie economo rem illam dispensabunt et administrabunt: daturi notitiam eorum quae in hujusmodi causis gererint, tam imperatori, quam ejus temporis sanctissimo patriarchae, si peregre principem abesse contingat, nec secundum ipsus mandatum defuncti voluntas impleta fuerit.

τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἀγωνάτῳ πατριάρχῃ, εἰ τούχῃ τὸν θεῖον αὐτοῦ τὰ τοῦ τελευτήσαντος πληρωθῆναι θελήματα.

8. De pœnali exactione. Ceterum quia pœnae quoque scripturis insertae de consensu contrahentium, cautionis causa, et observationis pactorum conventorum, inscribuntur; ita ut is qui contractum irritum reddit, eis tenetur; jamque hoc ipsum prorsus in desuetudinem abiit, judicibus ubi non oportebat, humanitatem declarare studentibus, et alienis in calamitatibus semolliter ac remisse gerentibus: propter emulacionem ejus, quod bonus est, et ad vindictam affectorum injuriis, statuimus ut et ipse imperatorii edicti auctoritate, juxta vim legum, exigantur: adeoque præter has, etiam fructus, et omne quod interest, et quid quid est aliud ejusmodi, legum constitutionibus consentaneum. Quin et vi, vel metu, vel per rapinam, vel ab aliter delinquen-

ται γοῦν, δεαι ἐπιτροπαῖς τοιαῦται διοικήσεις προστίναι, καὶ εἰ; εὐαγγελίας αἵτιας διανομαῖ, καὶ πρὸς φυχικὰς οἰκονομίας καὶ ὄφρων, ἀφγλίκων τε καὶ πενήτων ἀναγογῆς καὶ διατροφῆς τείνουσαι, μὴ χώραν έχειν ἐν ταύταις τοὺς τῶν δικαστηρίων ὑπερβιβασμοὺς καὶ τὰς ἔντεῦθεν χρονοτριβήσεις. Συμβαίνει γάρ ἐντεῦθεν τὰς τῶν τελευτῶντων ζημιῶσθαι φυχάς, καὶ τοὺς ἄπ' ἀγαθῷ καὶ κοινῇ λιτιτελεῖς τοῦ παντὸς τεθέντας νόμους εἰς τούτωντίν περιστασθαι. Οὐδὲ γάρ δίκαιον κρίνεται βασιλεῖς μου τὴν ἐπὶ τοὺς λοιποὺς δικαστηρίους κρατοῦσαν ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τοὺς τεκούτοις πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀμφιβολίας ἀπεντεῦθεν λύεσθαι, μὴ λιβέλλου διδομένου, εἰδήσος δὲ τριμέρου, ή καὶ διεπάρτην παρατεινομένης. Μή τινος γάρ δικαστεῖς ὑπερβέσσας ἐκαγορήνης, ή τῶν προσόντων ἀκάστω δικαίων γενήσεται κατεξήτας, καὶ μετακληθήσεται καὶ διμφατά μέρη δίχα τινὸς ὑπερημερίας, καὶ ἀπατηθήσεται ἐκτέρα τὰ μέρη τὰ δοκοῦντα συντείνειν αὐτοὺς προβάλλεσθαι, καὶ οὗτοι δι' ὅλην καιροῦ, μηναῖον τυχόν ή καὶ εἰς δεύτερον παρατεινομένου, κατὰ τὰ δέξιαν τῷ δικαστῇ προστήκουσαν δέσσοιτο λόσιν εἰς ἀνακύψαν ἀμφιβολὸν· τηρουμένου δηλουστὶ τῶν νόμων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἔδρας καὶ παγιότητος, οἷσι μὴ μετὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος θάνατον εὐθὺς τὸς ἔκτεινος διαδόχους εἰς δικαστήριον ἐλασσεῖν διορίζονται, ἀλλὰ μετὰ παραδρομῆς ἡμερῶν τινῶν, καθὼς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον τοὺς βασιλεῖς διηγέρονται. Εἰ δέ γε δικτεροποιεῖται εἰς ὑπερβέσσεις φανεῖ ἔχωρον καὶ τοιαῦτα σπαιωρῶν φαραδεῖν, καὶ πρὸς ὑπερβεβασμοὺς ἔχωρησι μὴ τοιῶν καθὼς διατέμενος διετάξατο, τῆς ἐπιτροπῆς καὶ οἰκονομίας τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων μετακινηθήσεται· ἀνατεθήσεται δὲ αὐτῇ οἷς ἐν διατάξεις διορίζονται, ή τούτου ίσως ἀποδημούντος δι τῆς πόλεως ἐπαρχος ἔμα τῷ τῆς ἀγιαστᾶς Σεκκλήσιος οἰκονόμῳ τὴν τούτου ποιήσονται οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, διελοντος εἰδῆσαι τῶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν οἰκονομούμενων τῷ βασιλεῖ, ή βασιλέα ἀπόδημον εἶναι, καὶ μὴ κατὰ πρόστα-

χ. Περὶ προστίμων δικαιοσύνων. Εἴπει δέ καὶ τὰ πρόστιμα τὰ τοὺς ἀγγρέρους ἐντιθέμενα ἐξ ὁρίσασι τῶν συναλλαττόντων διαφέρεισαν καὶ παραφύλακή τῶν συμπεφυνημένων ἀγγρέρους, διστε τὸν ἀθετοῦντα τούτοις ὑπόπτεσιν, νῦν δέ καὶ τούτῳ εἰς παντελή ἔχρηστον ἥλθεν, διτε τῶν δικαιοτῶν ἐφ' οἷς οὐ δεῖ φιλανθρωπευμένων, καὶ τὸν ἀλογοτρίαις συμφορίαις μαλακῶσιν καὶ χανουνρήνων· ἐπὶ τῷ τοῦ καλοῦ ζῆται καὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων ἀκδικήσει διοριζόμενα καὶ ταῦτα ἀπαιτεῖσθαι ἐκ παραδέσεως κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν, νοι μάντοι, καὶ καρποὺς καὶ τὰν διαφέρον, καὶ τὸν ἄλλο τοιοῦτον ἀκολούθως ταῖς νομικαῖς διατάξεσι, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ βίαιον ή φόβον ή ἀφραγήν καὶ τὰ παρὰ τῶν δίλων ἀμφατεινόντων μεθ' ὀπλῶν ή καὶ

(21) Lib. xxii, tit. 2, quem invenies in titulo ecloges Basilicorum, De debiti petitione.

χωρὶς τούτων ἀφειρούμενα μετὰ τῆς νομίμου ποι-
νῆς ἀντιστέρεσθαι, ὡς ἀν τῇ τούτων ἀπάντων
ἀπαιτήσει ἀνασταλὴ γένηται τῶν βουλομένων
πλουνεκτεῖν, καὶ μὴ πρόχειροι εἰς κακίαν οἱ πολλοὶ^D
γίνονται, βλέποντες ἀκόλαστον τὸ κακόν καὶ μηδε-
μένων ἐπὶ τούτοις γενομένην τὴν ἐκεξέλευσιν. Πάντα
μὲν γάρ, εἰ δυνατόν, ἡ βασιλεία μου πρὸς
τὸ βέλτιον μετερρύθμισαι· ἀλλ᾽ ἐπεὶ τοῦτο ἔργο-
νος, ή, τὸ γε ἀληθέστερον, καὶ ἀδύνατον, καὶ δυν-
ητὸν ἐρικεῖν διὰ θεσπισμάτων νεαρῶν καὶ τῆς
ἀπὸ τούτων ἀνάγκης διορθωτέον τὰ κακῶς γενόμενα
καὶ πραττόμενα.

8. Περὶ ἐκμερεσμοῦ τῶν δικαστῶν καὶ συνη-
γράφων. Έπει δὲ ἀνωτέρῳ διώριστο ἡ βασιλεία
μου μερισθῆναι τοὺς πολιτικοὺς δικαστὰς καὶ ἀρ-
ιστοῦντας ἑκάστῳ δικαστηρίῳ τοὺς παρ'^B ἐκείνῳ
συνέρχοντας μελλοντας, ἐν ταυτῷ δὲ ἀναγκαῖον ἔστι
καὶ τοὺς συνηγόρους διμοίως ἐπιμερισθῆναι· φρον-
τίζουσιν δὲ τε παναθέστος σεβαστὸς καὶ μέγας
δρουγγάριος, καὶ οἱ μεγαλοεπιφανέστατοι δὲ πρω-
τασηκρῆτες καὶ δικαιοδότης ἐνωθέντες ποιῆσαι
τὸν τούτων ἐπιμερισμὸν ἐξ Ἰουν ἐφ' ἑκάστου τῶν
τεσάρων δικαστηρίων, τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου,
τοῦ προκαθημένου τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων,
τοῦ πρωτασηκρῆτου καὶ τοῦ δικαιοδότου· ὡς ἀν οὐ-
τοῦ ἑκαστον τῶν τοιούτων δικαστηρίων ἀνεμπόδι-
στον τὴν οἰκείαν ἔχη ἐνδρεγεῖαν, καθὼς ἡ βασιλεία
μου ὑπετύωσεν.

Εἶχε τό· Μῆνι Μαρτίῳ ινδ. ιδ', δι' ἔρυθρῶν
γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θελας χειρὸς, καὶ τὴν C
συνίθη δίπτυχον προσκυνητὴν βούλην· καὶ τό·
Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἄγιοθεοδωρίτου
Μηχαήλ· καὶ ἐξωθεν τό· Ἀπελύθη μηνὶ Ιουνίῳ
ινδικτῶν ιδ' ἵετος; σχοδ'. Ἡν δὲ τὸ τοιοῦτον βασιλικὸν
κατεστρεμένον πολιτικοὺς τε καὶ ἀκκλησιαστικοὺς σηκρήτοις.

XIII.

NOVELLA DE DIEBUS FERIATIS (22°).

Τοῦ βασιλέως κυροῦ Μαρουνῆτοῦ Κομητοῦ
καὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ δλον ἐτιαντοῦ, ποιαὶ
μὲν τούτων ἀπρακτοὶ, ποιαὶ δὲ ἐτ μέρει μὲν
ἀπρακτοὶ, ἐτ μέρει δὲ δημπρακτοὶ.

Σκοπὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐορτάζειν ἡ τοῦ
Θεοῦ θεραπεία προτιγουμένως ἔστιν· οὐκ ἀλλὰ δὲ
τινὶ τῶν ἀπάντων ἴσμεν θεὸν τοσοῦτον θεραπευόμε-
νον, ὅποσον ἐλέφι καὶ οἰκτιφ τῷ περὶ τοὺς μεταλα-
χόντας τῆς αὐτῆς ἡμῶν ζύμης παρὰ τοῦ κεραμέως;
τῆς διαρκείας ἡμῶν καὶ πλάστου τῆς φύσεως. Καὶ
μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ αὐτῷ, Ελεον θελεῖται μὴ θυ-
σίαν διὰ τοῦ προφήτου φθεγγόμενος. Δῆλον οὖν ἐν-
τεῦθεν καὶ ἀναμφίβεκτον διτὶ καὶ τὸ ἐλεῖν ἀμεινον
πάντως ἀν εἴη τοῦ ἐορτάζειν, καὶ θεῷ μᾶλλον θυ-
μῆρες καὶ πάσῃ; εὐαρεστότερον ἀπαρχῆς καὶ σπου-
δῆς καὶ θύματος; καὶ διοκαυτώματος. Ἐλεος; δὲ ἀλ-
λας μὲν ἀλλος ἀρμόττει, καὶ τὸ ἐντεῦθεν φάρμα-

Imperatoris domini Manue lis Comneni de diebus
totius anni, quae ex illis feriatæ, que in parte lan-
tum feriatæ vel non feriatæ.

In festis celebrandis in principio id sibi propo-
nere mortales ut Deum colerent; nulla autem re-
alis, quantum scimus, Deus æque colitur ac miseri-
cordia ac benevolentia erga eos qui ejusdem nobis-
cum panis fermentati participes sunt a creatore
corporis naturæque plasmatore oblati. Quod porro
misericordiam vult, nec vero sacrificium, per os
Prophetæ ipse pronuntiavit; unde facile intelligimus
et citra controversiam est, optimam festi alienus
partem in misericordia positam esse, eamque Deo
ipsi longe acceptiorem esse quam quocunque ge-
nus primitiarum, libationum, victimarum, sacri-
ficiorum. Sed alia aliis misericordia expedit; unde

(22) Dignitatis nomen, ab hoc imp. prium inventum.

(22) Anno 1166.

Ait quod in medicamentis quoque morborum naturæ accommodatis accidere solet. Sic iis qui contra fas vulnerati sunt, et quibus manus dura plaga infixit, optimum est medicamen, ut injuria mali im-merito inflicti reparetur. Quomodo autem justitia ejusque socia lex contra Injustitiam atque iniquitatem in arenam cum spe victoriae descendenter, ubi tribunal sere semper ipsis occulsum ab aditu prohibet, quasi ita dies festi sanctius colerentur? Aut enim ægrotantium vulnera exulcerat, frigus ac do-tores augens, aut lis qui injustitiam amplectuntur faret, dierumque feriarum otium explet. Etenim Davidis regis et proavi cantico misericordiam ac judicium conjungentis auditio, videntes Deum minus gaudere hymnis, carminibus ipsoque cultu divino, qualis diebus festis palam celebratur. Hoc, et illud vero in Evangelio respiciamus quod Salvator mundi contra Pharisæos hypocritas nosque ipsos pronuntiat, qui sub specie festorum rite agendorum malig-nitatem internam abscondimus, judicium ac misericordiam perperam juxta ponentes. Huc accedit quod Ambacumi prophetiam, religiose venerans dies festos, quales vos quidem celebratis, tergiversando, et conciones vestras abhorrendo parles gerendas ego mutavi. Si enim Salvator armentum Sabbati die in pœnum delapsus inde extrahiendum, neque vero secundum legis rigorem morti tradendum esse præcipit: quanto magis hominem, qui bestiæ longe superior est, qui ratione præditus, qui Dei imaginem præ se fert, vel ipsis festis diebus quacunque ratione ex abyso in lucem protrahere fas erit, in quem scelus et crimen eum præcipitarunt! Et si ipse Christus legis umbrosa racenium aperiens, et cornu-eeum, et spicam, et frumentum veritatis palesciendo in Sabbatho miracula est operatus, ægrotos sanans, morbis vexatos curans, omnibus saluteim reddens: quidni nos ipsi quoque injuriis abstineamus? cur non insontes ulciscanur, soniles vero a malefaciendo arceamus? Cum autem ego quidem injustitiae avaritiæque radices profundas cognitas habeam, virosque noverim multos qui morum perversitatem in lucem ingenuo edunt, nec iam malitiam suam dissimulant, immo sinec metu sclera nefanda committunt, sic eosdem suo rebus honestissimis induendo, virtutem speciosam præ se serentes offendi. Eo enim simulationis venerunt, ut sceleribus criminibusque virtutis speciem dare, vitiaque deceptionibus falsa eloquentia commendare non erubescerent. Quotusquisque ejusmodi criminosorum hominum justitiam, veritatis amorem et investigationem con-luerit? quomodo dein justitiam ac Deum colere posserit qui, post miracula a Deo ipso perpetrata, alia miracula a servis Deo subjectis patranda exspectat? quomodo Deus nos in abysso miraculorum suorum irrigari voluerit, si omnes anni dies quomodo cumque miraculis pleni sunt, dum nos per ignaviam nostram tribunalis portas occludimus, ei, malarum causarum advocati, hoc agentes festa celebrare autemus? Absit!

Bαν δέ τετέρον ἔτεροις κατάληλον πρὸς τὰς εἰς καμνόντων διαιθέσεις μεταπλατόμενον· τοῖς γε μή τραυματίαις ἐξ ἀδικίας καὶ ὡν δὲ πλεονάκτεις κατεχαυχήσατο χεῖρ καὶ πυκνὰς αὐτοῖς ἐπέθηκε πλῆγος τε καὶ μώλωπας, οὐχ δέτερον πάντως λαμα προσφύσατον δὲ τὸ παρὰ τῆς εὐθυδικίας καλῶς διορθώσει, & κακῶς εἰς αὐτοὺς πεπαρφνηται. Πώς δέ αν δικαιοισύνη καὶ δὲ πάρεδρος αὐτῇ θέμις κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐταῖς, τῆς ἀνομίας φημὶ καὶ τῆς ἀδικίας, πρὸς συμπλοκὴν καὶ ἀμιλλαν καταβήσονται καὶ τὸ στέφος κατ' αὐτῶν ἀναδῆσονται, τοῦ τῶν δικαστηρίων σταδίου τὰ πολλὰ κεκλεισμένου μηδὲ ἀναπεπταμένην καὶ διφετον τὴν εἰσοδον ἔχοντος, προφάσεις δῆθεν τῆς περὶ τὰς ἱεραστίμους τῶν ἡμερῶν εὐλαβεῖς καὶ τῆς ἐν αὐταῖς θεραπείας τοῦ χρείττονος; Ή δή λέληθεν οὐ μᾶλλον αὐτὸς θεραπεύοντας δὲ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις τοὺς μώλωπας ἐπεξαίνουσα καὶ τὸ ἄλγος ἀνακατεύζουσα καὶ τὴν δόνην ἐπαύσουσα, τοῖς δὲ ἀδικειν ἐλομένοις τὴν ἄφ' δη δικησαν ἀπόλαυσιν πολυπλασιάζουσα, καὶ τῇ τῶν ἀνεσίμων ἡμερῶν ἀφθονίᾳ καὶ τῷ πλατυσμῷ τῆς τῶν δικαστηρίων σχολῆς ἐπὶ μαχρὸν αὐτοῖς ἀποπληρώσα τὴν ἔφεσιν. Τοιγαροῦν καὶ δι βασιλέως Δασδί εἰς ἄσμα Κυρίου τῷ ἐλέφῳ τὴν κρίσιν παρακευγόντος ἀκούσουσα, κάντεύθεν μη τοσοῦτον ὑμνοῖς καὶ ὕδαις καὶ λογικαῖς λατρεῖαις χαρεῖν Θεὸν ἐν ταῖς ἱεροῖσι τῶν ἡμερῶν συλλογοῦμένη, δόπσον δρα τῷ ἐκ τοῦ ἐλέου καὶ τῆς κρίσιος ἄσματι, — τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελοῖς οὐαὶ καὶ τὸν ταλανισμὸν ἔκεινον ὑφορωμένη, δη εἰς τοὺς ὑποχριτὰς Φαρισαίους δὲ Σωτὴρ ἀπετείνατο, δι προσωπειῷ τῆς τῶν ἱεράδων ἡμερῶν φυλακῆς μεγίστην ἐνδον ἀνομίαν περικαλύπτομεν, τὴν κρίσιν παρὰ φαῦλον τιθέμενοι καὶ τὸν Ἐλεον, — πρὸς τούτοις κάκεινο τῆς Ἀδδαχού, προφῆτεις εὐλαβουμένη δι βασιλέα μου, μεμίσηκα ἀπώσμαι ἱεράς ὑμῶν, καὶ οὐ μη δσφρανθῶ ἐν ταῖς πανγύρεσιν ὑμῖν, — εἰς τὴν παρούσαν οἰκονομίαν ἀλήσυθε. Εἰ γάρ τὸ ἐν Σαδδάτῳ κατοισθῆσαν κτῆνος εἰς βαθύνον ἀνέλκεσθαι δὲ Σωτὴρ ἔκειθεν διεκελεύσατο, καὶ μηδαμῶς τὴν τῆς νομικῆς ἀργίας παράλυσιν ὑποστέλλεσθαι· πόσῳ μάλιστα χρή τὸν τοῦ ἀλόγου κτήνους ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενον ἀνθρωπον, τὸν λόγῳ τετεμημένον, τὸν Θεοῦ εἰκόνα σεμνολογούμενον, καὶ ἐν ἱεροῖσι τῆς ἡμέραις, ἄφ' αἰς ἔργου παντὸς σχολῆς ἀγομένην, τοῦ βαθροῦ πειραθοῖ πᾶσι τρόποις ἀνέλκειν, εἰς δην αὐτὸν δὲ παλαμανία καὶ μαινάς ἀδικία ἐπὶ κεφαλῆς ἀνέβασσε κατεκρήμνισε; Καὶ εἰ Χριστὸς αὐτὸς τοῦ σκιάδους νόμον τὴν ἐπιφυλλίδα ἔιων καὶ τὸ λέμρα καὶ τὴν ἀνθέρικα καὶ τὸν οἰτον τῆς ἀληθείας παραγμυνῶν ἐν τοῖς Σάδδασιν ἔτερούργει, νοσούντας θεραπεύων, συντετριμένους; Ιώμενος, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀνέκαθεν νενερπομένην ἐκεχειρίαν καὶ ἀπραξίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κακῶς ἔχοντων καὶ νοτομῶν· πῶς δη μὲν οὐ τὰς πολλὰς περιαιρέσον τῶν δικαστηρίων ἀδικίας ὑπέρ τε τῆς τῶν πασχόντων ἀδικα ἀδικήσεως καὶ τῆς τῶν τοιαύτα δρώντων ἀναχαιτίσας; καὶ

ταῦτα νῦν, δόπτες ἡ βασιλεία μου τὰς τῆς ἀδικίας; τε καὶ πλεονεξία; διζας ἀτεχνῶς ἀποδένδρωθεῖσας ἡκρίβωσε, καὶ πολλοὺς ἐπέγνω τῶν ἀνθρώπων εἰς τούμφανς νῦν ἐκρήξιντας; ήν ἐκ μαχροῦ ὕδινον πονηρίαν καὶ τρόπους σκαιάσητα, ὡς ἀδεῶς τοῖς παρανόμοις ἐπιτολμᾶν καὶ ἀνυποτόλως τὰ πάνταν ἐκθεσμότατα δρᾶν, εἴτα καὶ σοροὺς γενομένους τοῦ κακοποιῆσαι περιστέλλειν αὐτὰ μορφαῖς τισ λόγων καὶ τὸ εἰδεχθὲς τῆς κακίας ἔξιθεν ἐπιχρώσειν πιθανῶν ρήμάτων κομματικαῖς ἐπιθέσεσιν δτε καὶ μάλιστα δεὶ πλειόνων δικαστηρίων ἐψ' οὕτω κακομηχάγοις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τοῦ δικαίου καὶ ζῆτησιν καὶ ἀνερένησιν. Καὶ ἄλλως δὲ πῶς ποτε καὶ τῷ δικαίῳ συνέδει, καὶ τῷ θεῷ ἐστιν εὐαπόδεκτον παντελῆ τοῖς δικαστηρίοις ἐπιψημοσθῆναι σχολὴν διὰ τὰ καὶ πάλιν τερατουργηθέντα ὑπὸ Θεοῦ· καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων παράδοξα καὶ αὐθις τερατουργηθῆσεσθαι προσδοκώμενα; Ἀρα γάρ ἐν ταῖς ἀδύσσοις τῶν ἔκτυπάτων ἡμᾶς περικλύσαι νευσαντος τοῦ Θεοῦ, εἰ πᾶσαι ὅμοι αἱ τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου ἡμέραι δίλλοτε δίλλα διαλάχωσι θαύματα, ἡμεῖς ἀπάσαις αὐταῖς ἀπρᾶξιαν ἐπιχρύσομεν, καὶ πάντη μὲν τοῖς δικαστηρίοις τὰς θύρας ἐπιζυγώσομεν, πᾶσαν δὲ παρῆσσαν τῇ ἀδικίᾳ ἀνοίξομεν, ὡς ταῖς ἡμῶν ἕρταις ταύτην μᾶλλον ἐνεργτάζειν καὶ παιανίζειν κατὰ τῆς δικαιοσύνης τὰ νίκητήρια; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Ταῦτα δὲ οὕτως ἡ βασιλεία μου προεμηθεύσατο Δ Ησ αὐτοῖς ἀντοπα τίκτεσθαι καθ' ἐκάστην ἐκ τῆς τῶν δικαστηρίων σχολῆς, πλεονεξίας, ἀρκαγάδας, μηγησικακίας, καὶ τάλλ' ὅπσα ταύταις ἐπικρένα: δι' ἂ καὶ τὴν τῶν δύρων προσαγγήν θεός οὐ κροτίσται, μηδ' αὐτῶν τῶν ιερῶν περιβόλων φύειν συγχωρῶν τῷ προσάγοντι, εἰ μὴ πολὺ πρότερον τῷ διενεχθέντι καταλαγεῖς καὶ τῷ προσκεκρουσκότι σπασάμενος, εἴτα προσενέγχοις τὸ καρποφόρημα. Ήττε τοινυν αὐτοῖς λυθεῖται τὰ τῆς διαφορᾶς, καὶ τηνίκα εἰ τῆς εἰρήνης φῶς τὴν ἐν ταῖς καρδίαις σφῶν βαθείαν ἀχίλλων τῆς ἔχθρας διασκεδάσει, τῶν δικαστηρίων μαχρούς ἀλιττόντων κύκλους; διὰ τὴν τῶν δοράτων ἡμερῶν παρολκήν, καὶ τῶν ὑποθέσεων ἀλίτων εἰς μαχρούς ἥλιους καταγηρασκουσῶν; τοῦ νόμου καὶ ταύτα πάνταν δίκην, ὅποια τέως μὴ ἐχληματική, ἀντὶ τριετίας διαγορεύσοντος τέμνεσθαι. Ἐκ δὲ ταύτης αὖθις τῆς δίζης δύο τινὲς ἀνίσχουσι παραφύσας κακῶν· οἱ γάρ δισμενῶς ἔχοντες πρός τινα, ή τὸ τῶν ἀχράντων μυστηρίων πύρ φρίτουσιν, ὃς ἐκεῖθεν ἀτεχνῶς καταφλεγόμενοι, καὶ τὴν μετάηρην οὐ θαρροῦσι τῷ συνειδότι βαλλόμενοι, καὶ οὕτω τοῦ ἀγιασμοῦ ἀμφοτε καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα στερούσοι, καὶ ζημιοῦνται τὸν ἀτέμητόν τε καὶ διφθαρτόν παργαρίτην διὰ πρᾶγμα φαυλότατόν τε καὶ φθαρτὸν καὶ τοῦ μηδενὸς πολλάκις τιμώμενον· ή καὶ ταῦτα τοῦτοι λυττῶνταις ἀναισθεῖς τῶν κυνῶν τῆς μυστικῆς τραπέζης φδιαφόρως καθάλλονται, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον εἰς κρίμα ἐσαυτοῖς καὶ τοῦ ποτηρίου σπῶσι καὶ τοῦ ἀρτου ἐσθίουσιν. Ὁρᾶς ὅποις κακοῦ τοὺς τῶν ἀνθρώπων διαδικαζομένους ἐκκυλεῖ τὸ τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν δαψίλες, καὶ ἥλικος αὐτοῖς δὲ κίνδυνος ἐπικρίμαται; Ἡ γοῦν βασιλεία μου καὶ τὸν Θεὸν εἰδύσα τῇ κρίσει θεραπευόμενον, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καταδρομῇ τῆς Φαρισαϊκῆς διπορίσσεως τοῦ ἐλέου τὴν κρίσιν εὑρίσκουσα προτιθέμενον, καὶ προσέτι τοῖς σπλάγχνοις ἔχολοι πῦρ ὑποσμύχουσα καὶ διτικρυς ὑδριοπαθοῦσα, εἰ τὰ μὲν βάρβαρα τῶν θυῶν, παρ' οὓς μὴ Ἑγγραφος κεῖται νόμος, φύσει μόνῃ τὸ ἐκεῖθεν ἐσαυτοῖς ἀποτληροῦσι ὑστέρημα καὶ τὰς δίκας ἐς μῆκιστον οὐ φέρουσι παρατείνεσθαι, ἡμεῖς δὲ τεῦτο τὸ μέρος πλείστον αὐτῶν ἀποδέομεν (δέον μᾶλλον ἐκείνος μὲν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὸν προκείσθαι ἀρχέτυπον; αὐτοὺς δὲ τῶν ἡμερῶν χαρακτήρων ἀπομάττεσθαι τοῦ καλοῦ τὰ ίνδάλλαμα).

Ταῦτα τοινυν οὐκ ἐν φορητοῖς τιθεμένη ἡ βασιλεία μου, πλειστά τε περὶ τὸ πρᾶγμα γνωσιμαχεῖται, καὶ τῷ ἀγιαστῷ ποτε μηδεποτε καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ ιερᾷ καὶ θείᾳ συνδόῃ κοινοῦται

B His omnibus cura mea regia prospexit; nec sine causa; nam innumera absurdā quotidie de otio nascuntur, avaritia, rapinae, vindictæ aliaque his similia. Hanc ob causam etiam Deus dōna oblata recusat, et offerenti ne attingere quidem moenia sacra permittit, donec reconciliatus cum inimico et cum proximo fores pulsante, donum suum offerat. Quando igitur dissidiis suis finem imponeat? quando lux pacis profundam in corde caliginem inimicitiae delebit? quando errores ac problemata insolubilia recessent? quando leges clara luce resplendent? Ex hac radice duo iterum malorum stipites enascuntur. Qui enim malevolentia aliquem prosequuntur, aut impollutorum mysteriorum ignem pertimeseunt, ne plane comburantur, eorumque participes se reddere non audent qd malam conscientiam; unde fit ut et anima et corpus sanctificationis expertes maneant, atque ita margarita pretiosa priventur ob rem futilem nulliusque pretii; aut canum more petulantium tabulam mysticam indecenter invadunt, et secundum magnum Apostolum, iudicium sibi bibunt et manducant. Videsne in quantam misericordiam homines condemnati ob tempus male adhibitum protruduntur? viden' periculum quod eorum capitibus imminet? Auctoritas igitur mea regia probe scit Deum per iudicium serviri, et in Pharisæa hypocrisi misericordiam simulante iudicium videt propositionem; eadem zeli ignem intestinis communicat, et si insolenter lassissa. Dum enim gentes barbaræ, quæ legem scriptam non habent, solius naturæ ope hunc defectum resarcint ac litibus moram non dant, nos contrarium facientes, illos qui nobis laiquam typi exemplo esse deberent, in utilitatem nostram non convertimus.

C Quæ omnia regia nostra auctoritas ægre ferens et alioquin aliter de his rebus sentiens, sanctissimo domino ac patriarchæ œcumenico et sacro et divinitus instituto concilio hisce de rebus solemnem

deliberationem demandavit. Porro cum vidi illos
mecum idem sentire, et comperto, quod diebus fe-
ratis sancti minus honorantur quam fas est, ju-
stitiae amore moti sanctimas ut sacris coencionibus
honor pristinus tribueatur, ut injuriae quoquomodo
illatae expientur, ne, ut dicit Apostolus, mors se-
quatur ex perverso Dei in diebus festis cultu, aut
ignaviae venia res honestas debocestentur aut inju-
stitia in favore ponatur.

Απόστολος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ κατεργάζοι θάνατος, ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἱεραῖς δηλαδὴ τοῦ Θεού θέραπετες ἢ τῶν ἀδικουμένων πλείου συντριβή καὶ ἀπώλεια, μηδὲ ἡ σεμνωνυμία τῆς ἀργίας καὶ τῆς ἀπραξίας τὸ εὐφημον ἐνεργὸν τε ἄμα ποιοῦσα τὴν ἀδικίαν καὶ ἐμπρακτὸν.

Sancimus, igitur ut illi dies feriati sint, quos in
presenti constitutione nominatum euumerabimus :
et ut alii quidem corum ferias in universum ha-
beant, ut nequam tota ipsorum durante spatio
constituti judicium possit, nisi fortassis imperator
per dispensationis modum, vel ob necessitatem (ut
multa selenumero subita quedam rerum varietas
licentius novare solet) in iis quoque judicium con-
stituere voluerit; alii vero ex parte a judicis va-
cent, ut ea videlicet exerceantur a matutino tem-
pore usque ad tempus sacri cultus, quo judicibus
tam precatio, quam celebrationi divini Numinis
intervallis esse liceat, ac peracto sacro justitiae curam
gerant, et injurias perpessis juxta vigorem legum
succurrant. Sed tamen ii quibus in hunc modum
post cultum sacrum jus dicere permisum est, in
conficiendis ab se notationibus ac instrumentis
mentionem temporis facient, quo confecta sint. Ac
primo quidem de omnino feriatis agendum erit.

Itaque dies Natalis inviolatae Dominæ Dei quæ Genitricis, qui celebratur a. d. vi Id. Septembr. feriatus est. Consimiliter et 14 dies, vivifica Crucis Exaltationi dicatus. Item 26, propter apostoli et evangelistæ Joannis Theologi migrationem,

Octobris dies 6, quod in eo sancti apostoli Thomae memoria celebretur. Item 9, propter Jacobum Alphazi F. apostolorum, et x, propter Lucam apostolum et evangelistam.

Novembri dies 13, quod in eo memoria Chrysostomi celebretur; et 14, quod Philippo apostolo festus sit; et 16 in evangelistæ et apostoli Matthæi honorem; et 21, quod tunip Dei Genitricis introitus in templem celebretur; et 30 propterea, quod Andreas apostolo sit festus.

Decembris dies 9 in quo scilicet Conceptio sanctissimae Matris Dei nostri celebratur; et 20 dies usque ad 6 Januarii, quod in eis dies Natalis, itemque Baptismi Domini Deique ac Servatoris nostri Iesu Christi, festa celebritate colantur.

Januarii dies 18, propter divinos Patres ac doctores, Athanasium et Cyrillum, 25 eiusdem

Α τὰ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ σκευματος· Καὶ δὴ καὶ τὴν αὐτῶν τιμότητα συνκρά δρονοῦσαν αὐτῇ εδροῦσα ἡ βασιλεία μου, συνεῖσα δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀναστήμασι τὴν ἡμέρας τιμωμένους ἀγίους ἀτιμίαν μᾶλιστα τιμήν οιομένους ἐξ ἣς οἰχήσεσθαι τέλεον παρακινδυνεύει τὸ δίκαιον, ταῦτα θεσπίζει, ταῖς τε τῶν σεπτῶν πανηγύρεων εὐλεταῖς τὸ εἰκός τῆς αὐτῶν τιμῆς ἀποκέμψασα, καὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων ἐκδικήσεις τὸ πρέπον ἀπομερίζουσα· Ινα μὴ, δ φησιν δικαίως τῆς ἐν ταῖς ἔρταις ὅηλεσθη τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἡ μηδὲ ἡ σεμνωνυμία τῆς ἀργίας καὶ τῆς ἀπραξίας τὸ πρακτον.

α'. Θεσπίζομεν οὖν ἐκενας εἶναι τῶν ἡμερῶν ἀπράκτους, διό ἐν τῇ παρούσῃ διατάξει φητῶ; ἀπεριθυμησόμενα. Καὶ τινας μὲν αὐτῶν τὸ πάντη ἀπράκτον ἔχειν, ὡς μηδαμᾶς δὲ δὲλον τοῦ αὐτῶν διαστήματος συνίστασθαι δικαστηρίου, εἰ μὴ βασι- λεῖα ίσων οἰκουμένας τρόπῳ ἡ ἀνάγκη (ὅποια πολὺ τὸ περιττατές τῶν πραγμάτων νεανιεύεται) θελήσει χαθίσαι καὶ ἐν αὐταῖς δικαστηρίον· τινας δὲ ἀπὸ μέρους ἀγειν τῶν δικαστηρίων σχαλήν, ὡς οἷον ἱωθεν μηδεὶς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῆς λειτουργίας και- ρὸν, ἵνα τοῖς δικασταῖς ἕκατη προσανέχειν εὐχῇ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον δοῦλογίᾳ, καὶ μετὰ τὴν λειτουρ- στίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῖς ὅδικα πεπονθεσιν ἐπαρήγειν κατὰ τὴν τῶν νόμων ἴσχυν. Οἱ μέντοι εἴτε μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπιτετραμμένοι δικάζειν ἐν τοῖς γινομένοις παρ' αὐτῶν σημειώμασι μερμήσονται τοῦ καιροῦ, καθ' οὓς τὰ σημειώματα πράττονται. Καὶ δὴ πρώτον περὶ τῶν τελείων ἀπράκτων διαληπτέον.

Ἡ τοινῦ κατὰ τὴν ὁγδῆν ἡμέραν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς γενέθλιος ἡμέρᾳ τῆς παναχράντου Δεσποτίνης καὶ Θεοκτήτορος ἀπρακτος ἐσται. Πεστώ; καὶ ἡ ιδ., τῇ Ὑψώσει τετιμημένῃ τοῦ Ἰωάννου σταυροῦ· καὶ ἡ ξεῖ, διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετάστασιν.

“Η ουσία τοῦ Οὐκτωμένου, διὰ τὸ τῆν μνήμην ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι τοῦ ἀγίου ἀπόστολου Θωμᾶ. Η θεοῦ, διὰ τὸν τοῦ Ἀλφαρίου ἴάκων τὸν ἀπόστολον· καὶ ἡ ι', διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὑνογγελεισθὲν Δουκᾶς.

‘Η ιγ’ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ μνήμη
D τῶν Χρυσοστόμου τελεῖται. ‘Η ιδ’, ὅτι ἐν αὐτῇ δ ἀπό-
στολος Φιλιππος ἔστρατει. ‘Η ις’, ὅτι δ εὐαγγε-
λιστῆς καὶ ἀπόστολος Ματθαῖος τεμάται. ‘Η κα’, ὅτι
τὰ εἰς τὸν νεὸν εἰσόδια τῆς Θεομήτορος ἐν ταύτῃ
πανηγυρίζεται· καὶ ἡ λ’, ὅτι δ ἀπόστολος Ἀνδρίας
ἐν αὐτῇ ἔστρατει.

'Η ιη' τοῦ Ἰανουαρίου, διὰ τῶν Θείων Πατέρα;
καὶ διὰ τῶν Κύριλλον. 'Η κα'

τοῦ αἰτοῦ μηνὸς, διὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Πα-
τρὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος
ὑπακαντὴν καὶ ἡ γ', διὰ τὴν τῆς μνήμης τοῦ Θεο-
δέσιου Συριών τελεῖται.

Ἡ καὶ τοῦ Μαρτίου, διὰ τὸν τῆς Θεομήτορος εὐ-
αγγελισμόν. Αἱ πασχαλιαὶ τῶν ἡμερῶν ἀπ' αὐτῆς
τῆς τοῦ Λαζάρου ἐγέρσεως μέχρι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
μετὰ τὸ Δικτυον Πάσχα φθέγγει.

Ἡ καὶ τοῦ Ἀπριλίου, διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐ-
αγγελιστὴν Μάρκου καὶ ἡ λ', διὰ τὸν ἀπόστολον Ιά-
κωβον, τὸν τοῦ Θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἀδελφόν.

Ἡ η' τοῦ Μηνίου, διὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελι-
στοῦ Ιωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ ι', διὰ τὴν τοῦ
ἀπόστολου Σίμωνος τοῦ Ζηλώτου. Ἡ καὶ, διὰ τὴν
μνήμην τῶν ἄγιων καὶ ἱωαντούλων μεγάλων βα-
σιλέων, Κανονιστῶν καὶ Ἐλένης. Ἡ καὶ, διὰ τὴν
τοῦ ἀπόστολού Ἀλφαροῦ τοῦ Ιωάδα.

Ἡ ια' τοῦ Ιουνίου, διὰ τὸν ἀπόστολον Βαρθολο-
μαίον. Ἡ ιθ', διὰ τὸν ἀπόστολον Ιούδαιον τὸν καὶ
Θαδδαῖον, καὶ Λαζαρίον, καὶ Ιάκωβον. Ἡ κδ', διὰ τὸν
Προδρόμον Γενεθλίουν. Ἡ κδ', διὰ τὴν ἡπὲι
τοὺς χορυφαίας τῶν ἀπόστολῶν Πέτρου καὶ Παύλου
πεντήγυριν καὶ ἡ λ', διὰ τὴν ἡπὲι τοὺς δώδεκα.

Ἡ καὶ τοῦ Ιουλίου, διὰ τὴν τῆς ἀγίας Ἀννης
τῆς μητρὸς τῆς Θεομήτορος κοιμήσεων.

Ἡ ζ' τοῦ Αὐγούστου, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν. Ἡ θ', διὰ τὴν μνή-
μην τοῦ ἄγιου ἀπόστολου Ματθίου. Ἡ ιε', διὰ τὴν
ὑπερένδοξην τῆς ἀγίας Θεοτόκου μετάστασιν. Καὶ
ἡ ς', διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἄγιου ἀπόστολου Θαδδαῖου.
Καὶ ἡ κδ' διὰ τὴν τοῦ ἀπόστολου Βαρθολομαίου. Καὶ
ἡ κδ', διὰ τὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου ἀποτομήν.

Ταύταις ὡς τέλεον ἀπράκτοις συνεβεκτασθήσονται
καὶ εἰ μεστήτης τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας
καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος Ἀνάληψις,
καὶ πᾶσαι τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμερῶν κυρώνυμοι·
ῶς ἐν αὐταῖς ἀποκεκλείσθαις πέσαν πάροδον εἰς τὸ
δικαστήριον, καὶ μηδέν τι μιδένες τῶν δικάζειν λα-
χνῶν δικαστικὸν διαπράττεσθαι.

ὕ. Αἱ γε μήνες τὸ δικαστήριον ἀπὸ μέρους σχολά-
ζουσαι, καὶ μή καθ' ὅλον τηρητον (ῶς προδιειλήφαμεν)
ἀπρακτήσουσαι, εἰλεν δὲν αἴται.

Ἡ ζ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, διὰ τὸν αὐτῆς τὸ
χῶντας τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Θαῦμα τετερα-
τόργηται.

Ἡ καὶ τοῦ Οκτωβρίου, διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἀδελ-
φοῦ τοῦ ζακώδου τελούμεν. Ἡ καὶ, διὸι εὖν μάργαν
μάρτυρα καὶ μυρεθελύτην Δημήτριον ἔστρεψομεν.

Ἡ α' τοῦ Νοεμβρίου, διὰ τὸ τοὺς θαυματευγοὺς
ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἔστρεψεθαι. Ἡ
η', διὰ τὸ τὴν σύναξιν τῶν ἀτωμάτων τελεοθαῖ. Καὶ
ἡ κη', διὰ τὸ δισιεμάρτυρα Στέφανον τὸν νέον
πανηγυρίζεσθαι.

Ἡ δ' τοῦ Δεκεμβρίου, διὰ τὴν καλλιμάρτυρα

A mensis, propter memoriam magni Patris, Gregorii
Theologi.

Februario dies 2, propterea quod obviam Serva-
tori sit itum; et 3, propter celebrationem memoriae
Symeonis, qui Christum exceptit.

Martii dies 25, propter allatum Deiparae Iustum
illum natalium. Item dies Paschales, ab ipsa resu-
scitatione Lazarī, usque ad diem post sanctum
Pascha octavum.

Aprilis dies 25, propter apostolum et evangelistam
Marcom; et 30, propter apostolum Jacobum, illius theologi et evangelista fratrem.

Maii dies 8, propter memoriam evangeliste
Iohannis theologi; et 10, propter Simonis Zelotæ
B apostoli memoriam; et 21, propter memoriam san-
ctorum et apostolis parium, magnorum principum,
Constantini et Helenæ; et 26, propter memoriam
Iudei Alphæi apostoli.

Junii dies 11, propter Bartholomæum apostolum;
et 23, propter Judam apostolum, cognomento Thad-
deum, et Lebeum, et Jacobum; item 24, propter
Nazalem precursoris, et 29, propter apostolorum
principium, Petri et Pauli solemnitatem, et 30,
propter memoriam apostolorum 12.

Julii dies 25, propter Obdormitionem S. Annæ,
Matris Deiparae.

Augusti dies 6, propter Servatoris nostri Iesu
Christi transformationem; et 9, propter memoriam
sancti apostoli Matthiæ; et 15, propter gloriose-
simam sanctæ Deiparae migrationem; et 20, propter
memoriam sancti apostoli Thaddæi; et 24, propter
Bartholomæi apostoli memoriam; et 29, propter
venerandi Praecursoris decollationem.

Inter hos omnino feriatis dies computabuntur et
mediates Jejunii quadraginta dierum, et Pente-
costes, et Servatoris assumptio, et omnes in anno
dies a Domino nuncapati: ita ut hisce diebus omnis
ad tribunal aditus præclusus sit, nec ullus eorum,
qui jus dicunt, quidquam ad juris dictiōnēm perti-
nens, peragat.

Casterum a quibus ex parte vacationem tribunal
habet, quique non in solidum (veluti jam antea
diximus) feriati sunt, hi sane fuerint.

Dies 6 mensis Septembri, quod tunc Michaelis
suum copiarum duclis factum Chonis miraculum
prodigiose commemoretur.

Octobris 23, quod Jacobi, Christi fratris, me-
moriam recolamus; et 26, quod is magno et un-
guentis scaturienti Demetrio festu agatur.

Novembri 1, ob edentium prodigia, et gratis
olim medicinam facientium, Cosmæ ac Damiani
festum; et 8, quod corporis expertum conventus
celebretur; et 28, propter sancti martyris Stephanii
junioris solemnitatem.

Decembri 4, propter egregiam martyrem Barba-

ram, et 6, propter celebrem miraculis et unguentis scaturientem Nicolaum.

Januarii 10, propter Nyssam pontificam, divum Gregorium; et 16, propter venerationem pretiosae principis apostolorum Petri catenas; et 19, propter reportationem pretiosi cadaveris Gregorii theologi; et 27, propter reportationem venerabilium reliquiarum Chrysostomi.

Februarii 7, propter insignem martyrem, magistrum militum Theodorum; et 17, propter victorem certaminum Theodorum Tironem.

Martii 9, quod sanctorum Christi et martyrum memoria tunc recolatur.

Aprilis 23, in honorem magni martyris Georgii destinatus.

Maii 2, propter magnum illum Athanasium.

Junii 8, propter magnum martyrem Theodorum magistrum militum; et 9, propter sanctum Patrem nostrum Cyrilum, pontificem Alexandripum; et 27, propter sanctum et edentem prodigia Sanisonem.

Julii 1, quod tunc sanctorum, et miracula designantium, et argento carentium memoriam celebremus; et 2, quod depositionem pretiosae vestis Deiparæ mentionem faciamus; et 8, ob magni martyris Procopii festum; et 11, quod egregiam martyrem Euphemiam concelebremus; et 20, ad Eliensis valis honorem; et 27, quod victori certaminum et miraculorum auctori Joanni misericordi festus sit.

Augusti 31, propter depositionem pretiosi cinguli labis expertis Deiparæ.

Atque hi sunt dies illi partim feriati, partim iuridici (23). Quibus vero diebus propter Natalem, vel Renuntiationem principis cessatur, eos dies inter iuridicos majestas mea referit; a sece presentem sanctionem inchoans, et per ea, quae ipsamet facit, alios instituens. Quippe non periude presentis constitutionis oratio quantumvis in illam attentos impellat, ut ipsum majestatis meæ factum. Nam illas ippos dies majestas mea, quibus diebus tum in hanc lucem est edita, tum in imperatorem per Dei prævidentiam renuntiata, iuridicos esse sancit, nec in eis ullas judicis inducias esse. Omnes quidem certe, præter descriptos superius anni dies, iuridici erunt, et in eisdem tum judicia, tum consentaneæ judicioribz sententiis executiones sicut et exercebuntur. Persuasum autem habeo, præsentem hanc majestatis meæ constitutionem Deo quoque gratiam esse. Nam ubi Pharisæos Jesus execratur, ipsi etiam misericordiæ judicium anteposuit.

Datum mense Martio, indict. xiv, litteris rubris ab imperatoris manu exaratis. Bulla cerea diptycha per logotletam dromi sancti Michaelis. In parte

A Βαρδάρων. Καὶ ἡς, διὰ τὸν θεόματι περιώνυμον καὶ μυροθύην Νικάλαον.

Η ε' τοῦ Ἱανουαρίου, διὰ τὸν Νίκαση; θεὸν Γρηγορίου. Η ιε', διὰ τὴν αριστούνησσι τῆς τερπίας τοῦ κορυφαῖον τῶν ἀπεστόλων Πέτρου ἀλύσεως. Η ιο', διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμόνος καρέου τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου. Καὶ ἡ κζ, διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ αεταρίου λεκάνην τοῦ Χρυσοστόμου.

Η ζ' τοῦ Φεβρουαρίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυρε τορχατηλάτην Θεόδωρον. Η ιζ', διὰ τὸν ἀθλοφόρον Θεόδωρον τὸν Τήρωντα.

Η θ' τοῦ Μαρτίου, ὡς τῆς μνήμης τελουφένης τῶν ἀγίων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ μ'.

Η κγ' τοῦ Ἀπριλίου, ὡς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμώμενου.

Η β' τοῦ Μαΐου, διὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.

Η η' τοῦ Ιουνίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν στρατηλάτην. Η θ', διὰ τὸν διον Πατέρα ἡμῶν Κύριλλον Ἀλεξανδρεῖας. Καὶ ἡ κζ', διὰ τὸν διον καὶ θαυματουργὸν Σεμειῶν.

Η α' τοῦ Ιουλίου, διὰ τὸν αὐτῆς τῶν ἀγίων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων τὴν μνήμην τελοῦμεν. Η β', διὰ τῆς καταθέσεως τῆς Θεομήτορος μνημονεύομεν. Η η', διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα Προκόπιον δορτάζομεν. Η ια', διὰ τὴν καλλιμάρτυρα Εὐθυγάριον πανηγυρίζομεν. Η κ', διὰ τὸν προφήτην Ἡλίαν την πώμεν. Η κ' δε, τὸν ἀθλοφόρον, καὶ θαυματουργὸν Παντελεήμονα δορτάζομεν.

Καὶ ἡ λα' τοῦ Αὐγούστου, διὰ τὴν τῆς τιμᾶς ζώνης τῆς ἀχράντου Θεοτόκου κατάθεσιν.

Αὗται δὴ αἱ πᾶς μὲν διπράκτοι, πῶς δὲ ἐμπράκτοι. Τὰς μέντοι διὰ γέννησιν βασιλικὴν ἡ ἀναγρευσιν σχολαζούσας τῶν ἡμερῶν καὶ ταύτας τὰς ἐμπράκτοις ἔγχρινει ἡ βασιλεία μου, ἀφ' ἐκεῖτος ἀρχομένη τοῦ παρόντος θεσμοθετήματος καὶ ἐν οἷς αὐτὴ διαπράξαιτο διδάσκουσα τοὺς λοιπούς· οὐχ εὖτε γάρ δὲ τῆς παρούσης διατάξας πειστεῖ λόγος τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, ὡς ἡ παρὰ τῆς βασιλείας μου πρᾶξις. Αὔτας γάρ τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἡ βασιλεία μου καὶ εἰς τὸν τῆλε βίον προῆκται καὶ εἰς βασιλέα Θεοῦ προνοιᾷ ἀνηγρέυεται, ἐμπράκτους εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδεμίαν ἐκεχειρίαν ἐν ταύταις ἀγεντὰ δικαστήρια. Πᾶσαι μέντοι αἱ παρὰ τὰς ἀνω καταγραφέσσας ἡμέρας τοῦ χρόνου καὶ ἐμπράκτοι ἀσσονται, καὶ δικαστήρια ἐν αὐταῖς γενήσονται καὶ ἐκδιαστολοῦ ἀκολούθως ταῖς δικαστικαὶς ἀποράσσονται. Πέπεισμαι δὲ διτὶ καὶ Θεῷ φίλοιν Εσται τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου θεσμοθέτημα· τὰλαντίων τὰρ τοὺς Φαρισαίους δὲ Ἰησοῦς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλέους τὴν κρέσταξ.

Εἶχε τό· Μηνὴ Μαρτίψ ινδικτιῶνος ιδ., δὲ ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρὸς· τό· Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἀγκυθεοδωρίτου Μ·

(23) Abrogatio ejus, quod I. 7, § penult. C. de Ierii, edicitur.

χαήλ. Κηρίνη βούλη διπτύχου. Καὶ ἔκθεν τό· Α extera: Datum mense Junio, indict. xiv, anno Ἀπελθέν μηνὶ Τουνιφ Ινδικτιῶνος ιδ' ἔτους ρχοδ'. 667d.

XIV.

NOVELLA CONSTITUTIO DE HOMICIDIS (24).

Νεαρὰ τοῦ πατερευσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου κραταιοῦ καὶ ἀτρού ημών βασιλέως τοῦ παρ- συρογεγγήτου κυροῦ Μαρουνῆλ τοῦ Κομηγηνοῦ κερί τῷ ἐκουσιώλας φορευόντων.

Τοῖς ἀρχηγέταις τοῦ γένους δὲ τῆς κακίας γενήτωρ ἀπὸ φθόνου καὶ φόνου τὰς ἄκρας τῆς πονηρίας ἀπῆξατο, συλλαβὼν μὲν τὸν φθόνον καὶ ὡδινῆσας, ἀποτεκνῶν δὲ τὸν φόνον, ἀτε ζωῆς πολέμιος δὲν καὶ τῷ δημιουργῷ καὶ τὸλετῇ τῶν ἀνθρώπων ἀντεπαλούς· εἰ δέκενος μὲν παράγειν καὶ συνέχειν τὸ τελάσμα ηδόνησεν, αὐτὸς δὲ ἀναιρεῖν καὶ ἀπολλύειν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς μεμελέτης. Αὐτὸν τοῦτο καὶ πάρ' ἀδελφοῖς τὰ πρώτα φθόνος τὸ πονηρόν τοῦτο καὶ ὀλέθριον παραβλαστάνει ζιζάνιον, καὶ φόνων καρπορορεῖ, καὶ ἀντιπάττει δι' αὐτοῦ τῷ ποιήσαντε. Ἄλλ' ὅρα καὶ τὴν τιμωρίαν, οὐ διαμέλλουσαν, παρὰ πόδας δὲ μᾶλλον καὶ ἀπαριτήτως ὑπὸ Θεοῦ τῷ τοῦ μύσους ἐργάτῃ προσαγομένη καὶ εἰς τὸ ἀπεπλάσιον ἀντιμετρουμένην. Καὶ δῆλον ἔκειθν· «Πάξ γάρ δὲ ποιεῖταινας Κάλν ἐπτά, φησι, τὰ ἐκδικούμενα παραλύειν, » ἐν οἷς καὶ τὸ τρέμειν αὐτὸν συγκατηρίθμηται, ἵνα δηλονότι μηκέτι δεύτερον ἰσχύσῃ φόνον ἐργάσασθαι. Καὶ οὗτοι μὲν δὲ Κάτιν· «Ἐν δὲ τῷ Λαμέχ ἡρηκούμενον οὐχ ἐπτάκις μόνον, ἀλλ' ἐδομητηκοντάκις τὰ τῆς ἐκδικήσεως ὡς φονευτῇ καὶ αὐτῷ γεγονότι ἀντιμεμέτρηται. Καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀχαΐν ὡς τὸν κατὰ τοῦ Ναβουθαὶ μελετήσαντες διδίκον φόνον καὶ τολμήσαντες ἀποτόμως ἤκουοσαν· «Ἐφόνευσας, ἐκληρονόμησας, » καὶ· «Ἐν τῷ τόπῳ, δὲν φίλειξαν οἱ πύνες τὸ αἷμα Ναβουθαὶ, ἀλλ' ἐκλείξουσι οἱ κύνες τὸ αἷμά σου, » καὶ· «Τὴν Ἰεζάρελ κύνες καταφάγονται ἐν τῷ προτειχίσματι τοῦ Ιερατῆλ. » Καὶ τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα φάναι, τοιαῦτα. Ἐπὶ δὲ τῇ τῆς νέας χάριτος ἀλαρητητι, δετε πρὸς φόνον ὕρμων τοῦ εὑρεγέτου οἱ ἐξ Ιερατῆλ ἀγνώμονες δυτες καὶ σκληροκάρδιοι, ἀκούομεν τοῦ Σωτῆρος τῷ λαδόνται μάχαιραν τὸν ἐκ τῆς μαχαίρας ἀπαπειλούντος θάνατον. Ἄλλα καὶ δὲ πολιτικὸς καὶ τελαιτερος; νόμος τῶν ἱερῶν ἀπειλεῖ περιβόλων τὸν φονευτὴν καὶ τὸν θάνατον καὶ τῆς φιλανθρωπίας ναὸν παντεπατει τούτων ἀπέκλεισεν, διδίκον εἶναι λογισάμενος, τὸν τὰς χίλιας πετρήσμένας αἰλατος φέροντα τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ἴσητημένης αὐτῷ ἐξελέσθαι καταχρίσεις καὶ κολάσεως. Ταῦτα δὲ πάντως διορίσματα τῷ Μωσαὶκῷ καταχολούθσαι νόμῳ, τῷ ἐκ τοῦ Ουσταστηρίου τὸν φονέα λαμβάνειν θεσπίζοντει. Ἄλλ' οἱ μὲν ἡ τοῦ φόνου πλημμέλεις ἐναγκὲς τῷ ἔντι

Novella piissimi et Christi amantis, potentissimi et sanctissimi imperatoris nostri in porphyra natu domini Manuels Comneni; de voluntariis homicidis.

(23) Apud generis humani protoparentes pater malignitatis per invidiam et cædem malitiae fundamenta jecit. Cum enim vitæ iuvinus sit, cædem peperit et Demiurgo et hominum Creatori se adversarium exhibuit. Deus enim creaturam conservare et ad perfectionem ducere satagit; diabolus autem perdere nunquam non studet. Ideo etiam invidia inter primos fratres hoc zizanium perniciosum ac peccatum, procreavit et, cæde comissa, Creatori se opposuit. Sed ecce vindictam proxime insequentem, missam a Deo ultiore, et quæ septemplicem sceleris poenam exigit, ut patet ex verbis: « Omnis qui occiderit, Cain, septuplum punietur; » sic enim minando Deus providit ne quis postea cædem patraret. Et hæc quidem quoad Cain. De Lamech autem qui et ipse homicida existit, non septemplacem tantum, poenam exigit ultior, sed septuagies septies ipsum ultus est. Porro Achab amicis, posquam cædem iniustiam meditati ac executi ausi essent, hoc dicunt: « Occidisti, haeres factus es; » et: « In loco horum, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum, et canes comedunt Jezabel in agro Israel. » Sed pauca e Veteri Testamento desumpta sufficiant. Quando autem a nova gratia animali Israelites ingratiti et duri cordis ad cædem ruerunt, Salvatorem audimus ei qui eassem sumpserit, mortem per gladium minantem. Sed etiam lex antiqua eademque politica homicidiam a mortibus arcet, et misericordia ac humanitatis templum ei continuenter clausit, fas haud esse arbitrans ut qui manus sanguine contaminatas habet, a judicio et poena exemplum iri legitima. Hæc præcepta secundum legem Mosaicam constituentur, quæ homicidiam ante altare comprehendunt vitali. Quod autem homicidii crimen nefandum abominandumque sit, legibus divinis ac humanis satis demonstratum est. Dominus autem et Porphyrogenitus Constantinus, quicunque hujus criminis rei ad ecclesiam Dei Magnam refugint, ubi sponte aliquem occiderunt, perpetuo exsilio puniri edixit redituque omnino prohiberi in terram quæ sanguinem insontis bibit. Si porro qui præmeditando fratricidii rei sunt, prater exsilium perpetuum, longi monachis accensendi erant, cum quibus totam vitam

(24) Anno 1166.

(25) Procesarium super primus edidit Witte in calce. Anecd. ed. Heimb. II p. 287.

transigere debelant, nulla habita ratione aliarum iουνarum quae ipsis danda erant (de quibus Novellæ huc spectantes fusius tractati). De iis autem qui ad Magnam ecclesiam consuigiunt nihil determinavit; leges enim politicas stricte his de rebus observari, atque homicidas puniri jussit. Hoc novum edictum prætextus fuit sceleralis atque abominandis hominibus homicidia sine pudore patrandi, ac deinde piaculi ergo in ecclesiam aliquam consuigiendi, unde, absoluti crimine, dominum revertabantur. Hinc factum est ut plerique plurima scelera committere non erubescerent, indulgentiam sperantes, quam male commiserationem dixeris. Misericordia enim ad eos qui calamitatibus vexantur, non vero ad seculos, sed, ut dictum est, ad infornatos spectare solet. Inde etiam factum est ut exsilium perpetuum inefficax et inutile evaserit. Jam enim ejusmodi exsilio nulla ratio habetur, siquidem homicidae omnes sine verecundia loca ipsa circumirent, in quibus peccaverant. Præteritis namque temporibus, quando viri in provincias delegabantur civili potestate, aut etiam militari investiti, homicidio aliquibi patrato omnes certatum occisorem comprehendere studebant ut judici tradiceretur. Nunc vero qui provincias gubernant, ut ego quidem audio, quidquid pulchrum est plane negligentes, hominemque salutis studiosi, nummos ac lucrum in primo loco ponunt, ubi in regione quam incolunt homicidium est commissum, parum curant ut malefactors investigent, immo, quod pejus, si quos comprehendenderunt, abscondunt et clausi in Magnam ecclesiam introducunt. Quid deinde de iisdem in sanctissimam Dei ecclesiam illapsis fiat, ignoro; sed nihil boni subodoror; video enim in imperio Romano magnum homicidiorum numerum patrari. Quando igitur pro dignitate mea regia reputo quem raro ejusmodi crimina apud gentes qui non lege divina, non metu poenæ coercentur, committantur, quae nostrates quotidie patrant, magno viscerore et desolatione afficior, homines videns nullo virtutis studio et honoris instinctu ductos. His omnibus mente ponderatis et Novellæ regiæ, quæ canonicas quasdam dispositiones speciali, ratione habita, homicidiorum incitamenta et causas, quantum in me est, abolere, et Novellæ memoratae vigorem addere in animo statui.

*D*las τοὺς ὀμοιόφρονας· νῦν δὲ οἱ τοῖς θέμασιν ἀρχοντες, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συντελοντος, ἐν δὲ καὶ μόνον συμπέρασμα τῆς ὀλης αὐτῶν ἐνεργειας ποιούμενοι τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν κακὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὸ κίρμα περιχάσκοντες, οὐ μόνον οὐκ ἀναφηλαψάσιν, ὅτε φύνοι τις· ἐν δὲ τοῖς διέπουσι τοῦτο εἰς ἀποτελεῖται, τὸν φύνει τοῖς διέπουσιν εἰς τοῦτο τὸ μόνον εἰργάσαντο. Περίην μὲν γὰρ οἱ ἐν τοῖς θέμασιν ἀποτελλόμενοι, εἰτε πολιτικὴν περιεζωμένοι ἀρχὴν ή καὶ στρατιωτικὴν ἀνδεδυμένοι ἀξίαν, φόνου τολμήθεντος, ἐστευδεν ἔκστος καὶ τὸν ἐτέρου πραέτρεχε, τὸν φύνει συλλαβεῖν προθυμούμενοι καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐπεξέλευσιν κατὰ νομικὴν ἀκολουθίαν ποιήσασθαι, καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ κολάσεως ἀναστείλας τοὺς δέ οἱ τοῖς θέμασιν ἀρχοντες, ὡς μανθάνει ή βισιλεία μου, τοῦ καλοῦ μὲν τελείως τὸ λογηκότες καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συντελοντος, ἐν δὲ καὶ μόνον συμπέρασμα τῆς ὀλης αὐτῶν ἐνεργειας ποιούμενοι τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν κακὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὸ κίρμα περιχάσκοντες, τὸν φύνει τοῖς διέπουσιν εἰς τοῦτο τὸ μόνον εἰργάσαντο. Περίην μὲν γὰρ οἱ ἐν τοῖς θέμασιν ἀποτελλόμενοι, εἰτε πολιτικὴν περιεζωμένοι ἀρχὴν ή καὶ στρατιωτικὴν ἀνδεδυμένοι ἀξίαν, φόνου τολμήθεντος, ἐστευδεν ἔκστος καὶ τὸν ἐτέρου πραέτρεχε, τὸν φύνει συλλαβεῖν προθυμούμενοι καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐπεξέλευσιν κατὰ νομικὴν ἀκολουθίαν ποιήσασθαι, καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ κολάσεως ἀναστείλας τοὺς δέ οἱ τοῖς θέμασιν ἀρχοντες, ὡς μανθάνει ή βισιλεία μου, τοῦ καλοῦ μὲν τελείως τὸ λογηκότες καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συντελοντος, ἐν δὲ καὶ μόνον συμπέρασμα τῆς ὀλης αὐτῶν ἐνεργειας ποιούμενοι τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν κακὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὸ κίρμα περιχάσκοντες, τὸν φύνει τοῖς διέπουσιν εἰς τοῦτο τὸ μόνον εἰργάσαντο. Οταν οὖν ή βασιλεία μου ἀναλογίσηται ὅπερ παρ' ἔθνεσιν, & μήτε νόμος θεος ἀπεῖρε μήτε μελλούσης καὶ φρικτῆς κολάσεως ἀπειλή τοῦ κακῶς εἰς ἀλλήλους ποιειν ἀνεχαίτισε, τὰ τριαῦτα τῶν ἀμαρτημάτων στάντια καὶ διὰ χρόνου τολμῶνται, ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς χώρῃ σχεδὸν καθ' ἑκάστην πλημμελοῦνται, πόσης ἀνίας ἐμπίπλαται; Ἡλίκης δὲ ἀθυμίας καὶ τοῦτο αἴσιον μετὰ τῶν ἄλλων τῇ βασιλείᾳ μου γίνεται, τῶν νῦν

ἀνθρώπων κατανοούση τὸ περὶ τὴν δικαιοπραγίαν ὀλίγωρον, καὶ τὸ μηδένα ζῆλον. Εὗσιν αὐτοὺς τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς; Ταῦτα πάντα κατανοήσασα ἡ βασιλεία μου, πρόσολογισμένη δὲ καὶ τὸ τοῦ βηθίντος νεαροῦ βασιλικοῦ διατάγματος ἐπὶ τοῖς κανονικαῖς διατάξεσιν ἑναντίον καὶ ἄλλως ἀδόκιμον, ἔρρντισε κατὰ τὸ ἐγχωροῦν καὶ τὸ τοῦ φόνου μύσος ἀναστέλλει, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς διορθώσασθαι.

α'. Παρακελεύεται οὖν ἀπαυτοῖς τοῖς ἐν θέμασι διαιτηταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὖσαις στρατιωτικαῖς δυνάμασι καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, Ἑνθαπέρ ἀντικαύσιος φόνος γίνηται καὶ τολμηθῇ τοιούτον τι παρὰ τονος, αὐτίκα πάντας διεγέρεσθαι εἰς τὴν τοῦ φονέως κατάσχεσιν, καὶ δέσμοιν αὐτὸν ἀποστέλλειν πρὸς τὴν βασιλείου περιωπήν, ἡ ταύτης ἀποδημούσης περὸς τὸν ἐπιτρόχον τῆς θεοφυλάκτου μεγαλοπλεῖας, ὥστε εἰς δημοσίειν φυλακήν εἰσάγεσθαι, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ οὐσιακὰς κατὰ τε νόμους καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν καὶ ἐτέρης ἀποστῆναι κολάσεις· εἰδότων τούτων ἀπάντων ὡς εἰ τις φωραδεῖη δυνάμενος κατασχεῖν τὸν φονέα καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὕτω μὲλλειν καταχριθῆναι, ὡς, κατὰ βασιλικῶν βουλευσάμενος. Εἰ δὲ ίσως διαλάθῃ τις καὶ προστύγη τῇ ἀγωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸ προδῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ' αὐτῷ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν ἐνθημούντος μὲν τοῦ κρατοῦντος τῇ βασιλευούσῃ τὸν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλῆσται εἰς τὸ θέμα ἁποίον ἀπ' ἐπικρίνη, ὥστε τὸν χρόνον τῆς δλῆς αὐτοῦ ζωῆς ἐκεῖσε διαβιβάζειν, καὶ μὴ ἐκεῖνην ἀποδιδράσκειν, ὥστε ἐπανατρέγειν ἐνθα τὸ τοῦ φόνου μύσος εἰργάσασθαι· ἀποδημούντος δὲ ίσως τοῦ βασιλέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου (ὡς εἰρηται) εἰς τινὰ τῶν πορφυράρχων χωρῶν ἐξορισθῆσαι καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκεῖσε διανύσσει.

β'. Ἀν δὲ γε μὴ μόνον ἐκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ μελέτης τὸν φόνον ἐργάσασθαι, οὐκ ἀναγκασθῆσαιται κατὰ τὴν προφῆτεσσαν βασιλικὴν διάταξιν ἀποκαρῆναι. Εἰ γάρ τὸν ἐκουσίως τῇ ἀποκάρσει προστέρχοντα οὐκ ἀπεντεῦθεν ἡ κανονικὴ ἀκριβεία εἰς αὐτὴν παραδίχεται, ἀλλὰ καὶ πόνον αὐτῷ τὸν ἀρκοῦντα ἐπιμετρήσεται, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου βίδαιον εἴτε καὶ ἀπαγές βασανίσασα, εἰπερ εὐρήσει τὸν ἀνθρώπον τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει στοιχεῦντα καὶ τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ οώματος ἀδκνῶς ἀντὸν παρασκευάσοντα, ἀκτοτε καὶ τὴν τῷ ἀγαθοῦ ἔργου αὐτῷ προτεπιφέρει συμπλήρωσιν εἰς τὴν μοναχικήν πολιτεύλαν τε παραδεξάμενη καὶ κατάστασιν· πῶς οὐκ ἀν εἴη ἀλογον καὶ τοὺς κηγευματικοὺς νόμους ἀπάδον ἀναγκαστικῶς ἀποκαίρεσθαι τινα, καὶ ταῦτα φονέα διν μέχρι τοσούτου διθεδεῖ· ἀγκατέλιπν, ὥστε καὶ ἀδελφικῷ χρανθῆναι τὰς χειρας αἷματι· Διός γάρ μήπω; ἀκουειπροσαρέσσει τὸν ἀγγελικὸν βίον ὑπελθὼν καὶ βίᾳ τοῦτον καταδεξάμενος εἰς ἐμπατιγμὸν τῷ φρικώδει χρήσηται σχήματι· πεφύκασι γάρ οἱ τῶν ἀνθρώπων κουρφύτεροι εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσόντες καὶ ταῖς χιρίσταις καὶ παραβολωτέραις ἐπιτολμᾶν πράξειν.

A 1. Omnipotens magister meus provinciarum judicibus, et militari copiis, quae in eis sunt, illarumque ducibus præcipit (26), ut ubique voluntaria cædes facta fuerit, aliquo tale quiddam auso confessim omnes ad præbendum homicidiam excitentur, eumque vincit imperatoris circumspetioni mittant, aut si ea peregre absit, ad magnæ divinitusque custoditæ urbis præfectum, ut publicam in custodiam deducatur, et tam corporales quam bonorum, aliasque præterea poenas, juxta leges et novellarum sanctiorum vigorem ferat: scientibus his universis, futurum, ut si compertum fuerit, aliquem poluisse homicidiam apprehendere, nec id fecisse; non secus is condemnetur, atque si maiestatis crimen admisisset. Quod si quis forte clam evaserit, et ad sanctissimam Dei majorem Ecclesiam confluget, postquam ecclesiasticam poenam adversus eum processerint, secundum juris observationem, si quidem princeps ad urbem imperatricem sit, ab eo in illam provinciam ablegabitur, quam princeps decreverit, ut omne totius vitæ suæ tempus istuc exigit, nec illinc ausugiat, cum ad locum recurrens, quo in loco piaculum cardis admisit. Si forte peregre princeps absit, a præfecto (veluti dictum est) in remotiorem quamdam regionem deportabatur, et ibi vita sua spatium peragat.

B 2. Quod si non voluntarie tantum, verum etiam consilio cædem perpetraverit: non cogendus erit, ut secundum iudicatam prius (27) imperatoriam constitutionem teneatur. Nam si sponte sua currentem ad tonsuram, non ideo statim ad eam canonica subtilitas admittit, sed ubi tempus ei sufficiens concessit, eoque durante mentem hominis exploravit, firma sit, an inconsensus; si quidem compererit eum primo proposito insistentem, ac monastica conversatione et mortificatione corporis impigre se preparantem, tum demum præclaris operis ei complementum et perfectionem offert ad vitam conditionemque monastica admissum: quo pacto non alienum a ratione fuerit, et a legibus spiritualibus abhorrens, aliquem per coactionem tonderi, et quidem homicidiam, quem usque adeo deseruerit Deus, ut etiam fraterno sanguine manus polluerit. Metuendum enim, ne vitam hanc angelicam adversante animo ingressus, eaque per vim suscepta, reverendo habitu ad ludibrium utatur. Sic enim comparati sunt homines leviores, ut ubi semel dementati fuerint, pessima et maxime temeraria facinora peraudacter aggrediantur. Quamobrem ton-

(26) Corrigit sextam novellam Constantini in porphyra nati.

(27) Constantini scilicet, in porphyra nati.

curse loco maiestatis mea statuit, ut qui cædem sponte sua præmeditatis admisiit, in custodia toto vitæ sua tempore degat, ex ea nunquam educendus, ne jussu quidem imperatorio, per oblivionem forte principis elicto. De facultatibus autem ipsorum fiat, quemadmodum prædictus imperator statuit.

3. Quia vero plerique homicidiarum, qui meditato et consulto cædes perpetrant, ad sanctissimam Dei Majorem Ecclesiam delati, non uti cædes ab ipsis facta est, sed ex commodo suo de ea constitutur, veritatem occultantes, majestas mea præcipit, ut a sanctissimo pro tempore patriarcha literæ poenam continentibus ad loci pontificem, eique subjectum clerum, atque etiam ad ipsum regiouis illius judicem perscrivantur: et prout ex illorum rescripto cædem admissam cognoverit, executionem insiliatur; nec qui consulto quem interfecit, ob falso confessionem suam easdem cum illo poenas atque castigationes sustineat, qui casu et improviso in tale crimen incidit.

4. Quod si quis homicidijrum, qui ad sanctissimam Majorem Ecclesiam confugerat, et exilio perpetuo condemnatus erat, vel ut in vinculis esset, ac per omnem vitam suam custodia clauderetur, inventus fuerit eo loco libere vagari, quo cædem perpetravit: vincitus a quæstore loci ad majestatei meam mittetur, et quæcumque tunc ipsius bona reperta fuerint, in Incurum tam quæstori cedent, quam et qui homicidiam indicaverit, ex æquo inter ipsos dividenda. Omnino autem curæ erit hujusmodi causarum judicibus in sautissima Ecclesia Majore, ut convenienti severitate canonicae cædes puniant, nec temere tempora diminuant, nec plus, quam par sit, lencs sese præbeant, ubi hoc fieri non oportet. Ceterum hujus majestatis iusæ constitutionis exempla, a tribunalium prefectis subscripta, missaque provinciarum ecclesiis, ibidem reponentur; ut omnes eorum quæ constituta sunt, notitiam habeant, et agant, ut in eis continetur.

5. Quod si consulto factæ cædis auctor, sponte sua tonsuram expetat: non temere monachorum in ordinem admittentur, sed magna cum accurate et exploratione temporis sufficientis secundum sanctiones canonicas exauinatus. Et quidem in monasterio vel invitus per universum vitæ sua tempus manere cogetur, nec indulgentiam inde rursus excundi unquam impetrabit. Ipsum vero monasterium prorsus erit in alia provincia, non in eo solo, quod interfeci sanguinem male quasi dijuncto rictu oris exceptit.

Dat. mense Aprili, indictione xiiv, manu regia,

A 'Αντὶ τούνυ τῆς ἀποκάρσεως νομοθετεῖ η βασιλεία μου τὸν πεπλημμένητα φόνον μεμελετημένον ἔκουσιν ἐν φυλακῇ παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον διάγειν, καὶ μηδέποτ' ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι, μηδὲ ἀπὸ βασιλικῆς Ιωας κροτάξεως κατὰ λήθην πορισθέντες· ἐπὶ δὲ ταῖς περιουσίαις αὐτῶν γίνεσθαι, καθὼς ὁ προμνημονεύθεις βασιλεὺς διετάξετο.

B γ'. Ἐπει τὸν πλειον τῶν φονῶν ἐκ μελέτης καὶ διασκέψεως τοὺς φόνους κατεργαζόμενοι, ἐπειτα τῇ ἀγωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλη Ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ ὡς γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐξομολόγησιν τὴν ἀλήθειαν παραχρύπτοντες· παρακελεύεται ἡ βασιλεία μου γραφὴν γίνεσθαι τοῦ κατὰ καιροὺς ἀγωτάτου πατριάρχου μετ' ἐπιτιμίου πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρχιερέα καὶ τὸν ὑπὸ αὐτὸν καλέρον, ἀλλὰ μή καὶ τὸν τοῦ θέματος διαιτητὴν· καὶ καθὼς μάθῃ γενέσθαι τὸν φόνον ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀντεγραφῆς, οὐτω ποιεῖν καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν· καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύοντα διὰ τὴν φευδῆ αὐτοῦ ἐξαγορεύειν τὰς τοῦ κατὰ τύχην καὶ ἀπρόσπτως τῷ τοιούτῳ περιπεσόντος ἐγκλήματι δέχεσθαι ποινὰς καὶ τὰ ἐπιτίμια.

C δ'. Εἰ τις μέντοι τὸν φονέων, τῇ ἀγωτάτῃ Μεγάλῃ προσφυγὸν Ἐκκλησίᾳ, καὶ τῇ δειψυγῇ κατακρίθεις ή δέσμιος εἶναι καὶ ἐν φυλακῇ ἐγκεκλεισθεὶς παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, ὑπερθῆ δινετος ἐμπεριπάτων ένθα τὸν φόνον εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πράκτορος ἀποσταλήσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου· καὶ δοσα δὲ τότε παρευρεθῶσιν αὐτῷ πράγματα, εἰς κέρδος ἔσται τῷ πράκτορι· καὶ τῷ τὸν φονέα καταμηνύσαντες ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα. Μελήσει δὲ πάντες καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀγωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῶν τοιούτων διαιτηταῖς μετὰ τῆς προσηκούσης κανονικῆς αὐτοτηρίας τὰ φονικὰ κολάζειν ἐγκλήματα, καὶ μή τοὺς χρόνους ὡς ἔτιχε συντέμενεν, καὶ μηδὲ ἄρτι οἷς οὐ χρή πλέον τοῦ εἰκότος φιλανθρωπεύεσθαι. "Ισα μέντοι τοῦ παρόντος διαιτάγματος τῆς βασιλείας μου, ὑπογράφεντα παρὰ τῶν προϊσταμένων τῶν δικαστηρίων, ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν Ἐκκλησίαις ἀποτεθῆσεται· ὥστε πόντας εἰσῆσιν ἔχειν τῶν διωρισμένων, ὡς ἂν ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων περιληψίαν.

D ε'. Εἰπερ μέντοι δ τὸν μεμελετημένον φόνον ἔργασάμενος ἔκουσιν ἔλοιτο τὴν ἀπόκαρσιν, οὐκ ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως, τὸν ἀρχοῦντα χρόνον κατὰ τὰς κανονικὰς διαιτάξεις βασάνιζόμενος. Τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ δικαίῳ προσμένει ἀναγκασθεταὶ παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μηδέποτε τούτου ἐξέρχεσθαι συγκρουόμενος. Πάντες δὲ τὸ μοναστηρίον ἐτέλεια ἔσται ἐπαρχίᾳ, καὶ οὐκ ἐκείνη τῇ γῇ, ἢ τὸ τοῦ θανόντος αἵμα κακοῦσα κακῶς ὑπεδέξατο.

Tό· Μηνὶ Ἀπριλιψ ἴνδ. ιδ' τῆς βασιλικῆς ἀγίας

χειρίς· ή διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς· καὶ τὸ διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου· τοῦ ἀγιοθεοδωρίτου Μιχαήλ. Εἶχε καὶ ἔξωθεν ἐν τῇ προπτεῖ τῶν κολλῶν ταῦτα· Ἀπιλῆθη μηνὶ Τουλίψ ινδ. ιδ' ἔτει σχοδ'. Τὸ κατ' ἑτού μόνον τοῦ σεκρέτου τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου, καὶ τὸ κατεστρώθη ἐν τοῖς δυσὶ μεγάλοις λογαριαστατικοῖς σεκρέτοις κατὰ μῆνα Αὔγουστον ινδ. ιδ'.

A appositis domni logothetae et sancti Michaelis sigillis. Extrinsicus super ligatura legebatur: Datum mense Julio, ind. iv, anno 6674, in sedibus annuali secretarii, magni drungarii, et in archivis secretis, mense Augusti, ind. xiv.

XV.

DE MATRIMONIO SEPTIMO COGNATIONIS GRADU CONTRACTO (28).

VII. Πρόστατη μαρτυρία καὶ αὐτορέπεια· τὸ κροβάτη δέδομον ἐξ αἴματος βαθμοῦ συνοικίσιον, καλύπτον δὲ γετεσθαι μὴ γετορές.

B

Edictum imperatorium, quod dissolvit ac rescindit contractum septimi ex cognatione gradus matrimonium, et si factum non sit, fieri prohibet.

Τῆς τῶν θείων καὶ ιερῶν κανόνων καὶ νῦν φροντίζοντες συντηρήσεως δὲ τε ἀγώνατος μου διεπόθης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ ἡ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερέων δημήτυρις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ταῖς συνοδικαῖς περὶ κοινῶν ὑποθέσεων πράξεις διατηροῦντες συνήθειαν, διενεγκεῖν καὶ πρὸς τὴν ἡμῶν εὐσεβῆ βασιλείαν τὰ παρ' αὐτῶν διαγνωσθέντα καὶ ὁρασθεῖντα καλῶς ἔδουλεύσαντο, ἐκ' οἷς συνοδικὴ προστέθη συζήτησις, εἰ χρή τοὺς ἐκ τοῦ δέδομον βαθμοῦ ἐξ αἴματος, τὴν τῆς συγγενείας μὲν εἰδότας ἐργάτητα, περιέργως δὲ δημώς μὴ πρὸς ἐρώτησιν τῆς Ἐκκλησίας τὸ γενησόμενον ἀγοντας, καὶ ὅταν γαμικὸν συνιστώντας συνάλλαγμα, μένειν μὲν ἀδιασπάστους, ἐπειταμένοις δὲ καθυπάγεσθαι· είτε μὴν ἀπ' ἀλλήλων τούς οὕτω κακουργοῦντας διέστασθαι. Καὶ γοῦν τὸν ἐκτεθέντα περὶ τούτου τέμον τῷ ἡμετέρῳ κράτει προκεκομίκασι, τὸ ἐπιστημοναρχικὸν τῆς ἡμῶν βασιλείας παραφυλαττόμενοι δικαιον, καὶ ποθέσθαι καὶ ταύτης προσηρετίσαντο, εἰ καὶ κατὰ γνώμην αὐτῆς τὰ κυρωθέντα συμβαίνει. Τῶν γάρ ἀναγκαιοτάτων είναι τούτο διενοήσαντο καλλιστά τε καὶ εὐλογώτατα. Οὗτοι μὲν γάρ τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ ἐν γάμῳ συζυγίᾳ πάντη διεκωλύσαντο, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν προβαίνειν ἐθεωρήσαντο, οὐ μόνον καὶ πρὸ τῆς ἐρώτησεως εἰς ἔργον ἀποδέσαν αὐτίς διαιρεσθαι· καὶ διατέμνεσθαι δέ τοις καὶ φύσει καὶ θειῷ νόμῳ προσπταίσαντας· δίχα μέντοι τῶν μέχρι τότε φθασάντων ἐκτελεσθῆναι γάμων ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμήσαντας παρὰ τὴν συνοδικὴν ταύτην κύρωσιν διακράξασθαι μετά τῆς διασπάσεως· καὶ ἀφορισμῷ καθυπάγεσθαι, καὶ τοὺς ἐκείνους δὲ συναινέσαντας τῆς κανονικῆς πειρίσθαι δημιύτητο;· ἀλλὰ καὶ τοὺς ιερολογήσαντας καθαιρέσαι καθυποβάλλεσθαι. Ἐπειδὲ πολλὰ πολλάκις προβαίνουσι συναλλάγματα μετά τῶν ἐκ βασιλέων γένους καὶ τῶν ἄλλων εὐγενεστάτων καὶ περιδέξων ἐν ἀξιώμασι, καὶ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῶν

C
D

Tam sanctissimus dominus meus et universalis patriarcha, quam Christi pontificum convenitus, etiam modo de divinorum sacerorumque canonum observatione solliciti, receptamque usu in actibus synodicis de communibus causis consuetudinem retinentes, ad religiosam quoque majestatem nostram referre decreverunt, quae essent ab se statuta, recteque definita de illis quae in disceptationem syndicat vocata fuerant; an scilicet li qui septimo se gradu sanguinis contingunt, propinquitatem cognationis haud ignorantis, et curiose tamen Ecclesiam de futuro contractu non consulentes, atque ita in matrimonium coeuntes, indirempti quidem manere, sed paenit subjici debeant: an potius talis facinoris reos, divelli ab se invicem oporteat. Et quidem expositum de hac quæstione scriptum potentiali nostræ obtulerunt, jus majestati nostræ debitum, ces principi gubernationis gnaro, integrum servantes; et ipsam quoque censuerunt interrogandam, an ejus etiam judicio, quæ decreta essent, probarentur. Hoc enim imprimis esse necessarium perspexerunt, idque rectissime, ac iusta sane de causa. Prorsus autem ipsi matrimonialem ex hoc gradu conjunctionem prohibuerunt, ac plane non permittendam sanciverunt. Neque solum si res ad Ecclesiae consultationem referatur, sed etiam ante hanc interrogationem in opus deductam copulationem dirimendam ac rescindendam; veluti quæ et in naturam, et legem divinam impingat. Exceptis tamen iis nuptiis, quæ ante id tempus ex hoc gradu contractæ fuissent. Nec in modo, verum etiam si qui præter hanc sanctionem syndicat agere ausi fuerint, cum divorcio segregationis quoque pena multitudinis. Idem et eos qui eis assensu fuerint, severitatem canonican experiri debere. Præterea sacerdotes ab officio removendos, quæ nuptias precibus sacris initiaverint. Et quoniam multa ssepe numero matrimonia contrahuntur cum personis imperiorum generis, aliisque nobilissimis,

et dignitate conspicuis, itidemque cum personis exterarum regionum, quibus reges et principes praesunt, in hanc reginam urbium venientibus, quae siue potestatis nostrae jussu omnino perfici non solent: aequissimum erat, majestatem quoque nostram certiores reddi de lis, quae de hac necessaria quæstione sancta per synodum essent, ne fortasse per oblivionem illicitus aliquis hujusmodi contracrus sacrisque canonibus et legum ediclis haud respondens, accidat idque hac ipsa in urbe, quæ et cæteris omnibus ob imperii mitram ac diadema presidet, et legibus in universum regitur, quasique commune quoddam exemplum recte legum observationis universis est proposita.

Enimvero nostra quoqne maiestas synodicum hoc de re quæsita responsum, vel verius loquendo determinationem, veluti sacris canonibus sane quam convenienter, et apostolicis expositam legibus, suo decreto comprobat, et in posterum vigere, ratamque manere citra mutationem aliquam in perpetuum statuit; eamdem in quæstionis propositæ solutione sententiam cum sanctissimo domino meo et universali patriarcha cumque sacra et divina synodo amplectens. Quippe si matrimonia quædam ob affinitatem legibus prohibentur, decori scilicet causa, et ne nomina confundantur: multo magis hic istuc libere faciendum, ubi sœditas ipsa cum nominum conturbatione concurrit, atque etiam cognati sanguinis absurdissima commissio et confusio. Cur iis, obsecro, qui cæteroquin e propinquo ac sanguinis ratione juncti sibi sunt, alia sit opus commissione et copulatione? Nimirum illis concilianda est colligatio, nuptiarumque conjunctio, quibus originarius sanguinis ortus multipliciter sciens ac divisa, jam longius esse remotus agnoscitur, ad octavum deductus gradum, ideoque distantiam suam magis adaugens. Sic ergo pia maiestas nostra synodalem dicta quæstione decreto assentiens, præsentem hanc sanctionem aequissimam promulgavit, quæ et in sacro scrinio majoris illius Ecclesie Dei recondi collocarique debet, et omnibus archivis publicis inuidescere, ac robur inviolabile ad omnem temporis infinitatem retinere.

Dat. mense Aprili, indictione 14, rubris litteris sacri imperatoris nostri. Item aderat usitatum sigillum cereum. Et illud, per logothetam dromi, Michaelem Hagiotheodoritum. Item illud, Depositum in duobus magnis illis secretis, mense Maio.

A χωρῶν, ὧν βῆγες καὶ πρήγκιπες δρχουσι, μεταγόμενων προσώπων ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ἀπερ οὐκ ἀνευ τῆς τοῦ ἡμετέρου κράτους καλεύστων συντελεῖσθαι πάντας πεφύκασι, ἐν εἰδήσει γενέσθαι καὶ τὴν ἡμῶν βασιλείαν τῶν συνοδικῶν κυρωθέντων περὶ τοῦ τοιούτου ἀναγκαῖου ζητήματος ἡν δικαιότατον, ἵνα μὴ κατὰ λῃθην Ἰωας ἀθεσμὸν τι τοιούτον συμβαῖη συνάλλαγμα, καὶ τοῖς Ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς νομικοῖς ἀνακλουσθον διατάγμασιν, ἀν πάλε: καὶ ταῦτα ταύτη, πασῶν μὲν προκαθημένη τῷ τῆς αὐτῆς αὐτοκρατορίας στέμματι τε καὶ διαδήματι, νόμοις δὲ κατὰ πᾶν διεξαγορένη καὶ εἰς κοινὸν προκειμένη τῆς εὐνομίας πᾶσιν ὑπόδειγμα.

B Γοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνδεστὴν ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι: ἀπόκρισιν, εἰτ' ἀληθὸς εἰπεῖν δροθέτησιν, ὡς ἐπομένων τοῖς θεοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις, ἐπέκρενε, καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἔτης καὶ ἀμεταπέπτως ἔχειν εἰς τὸ διηγεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἀγιωτάτῳ μονοῦ δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ Ἱερῷ καὶ θεῷ συνόδῳ. Εἰ γάρ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀγγιστείας συναλλαγμάτων ἐστὶν, ἂ τοι: νόμοις καλύπτονται τῆς εὐπρεπείας χέριν καὶ τοῦ μὴ συγχέεσθαι τὰ ὄνδρατα, πολλῷ μᾶλλον τοῦτ' ἀν ἐνταῦθα παρθησάσαιτο, ἵνθα καὶ τὸ ἀπρεπὲς μετὰ τῆς τῶν ὄνομάτων συγχύσεως, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ τοῦ συγγενεῦς αἷματος ἀλόγωτάτη σύγκρασις καὶ ἀνάχυσις. Ἰνα τοι καὶ δεήσεις τοῖς Ἑγγυέρω καὶ καθ' αἷμα συνηνωμένοις ἐπιμίξιας ἐτέρας καὶ συνενώσεως; Ἐκείνοις γάρ πάντας χρῆναι τὸν σύνθεσμον καὶ τὴν τῶν γάμων συνάφειαν πραγματεύεσθαι, οἷς καὶ ἡ πηγαία τοῦ αἷματος πρόδος πολλαχῶς μερισθεῖσα καὶ διαιρεθεῖσα πορφωτέρᾳ διεστηκίᾳ γνωρίζεται, εἰς ὅγδοον βαθὺ μόνον περιστόσι, κάκεθεν μᾶλλον αὐθίς τὴν αὐτῆς ἀπόστασιν προσεπαύσουσα. Οὕτω δὴ προτιθεμένη τῇ συνοδικῇ περὶ τοῦ ῥήθεντος ζητήματος ἐπικρίσει: ἡ εὐσεβής; ἡμῶν βασιλεία, ἡ περὸν ἐννομώτατον ἀπολέλυκε θέσπισμα, ὁρέων τῷ τε Ἱερῷ χαρτοφυλακείῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Έκκλησίας ἐναποτεθῆναι, καὶ πάσι τοῖς δημοσιακοῖς ἀρχεῖοις ἐπιγνωσθῆναι, καὶ ἔχειν εἰς τὸ ἀπέραντον τὸ Ισχυρόν τε καὶ ἀναλλοίωτον.

C D Τό· Μηνὶ Ἀπριλιῷ ἐπινεμήσεως ἓδ., ἀδ' ἔρυθρῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἀγίου. Καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς. Τό· Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἀγιοθεοδώρετου Μιχαήλ· καὶ τό· Κατετέθη ἐν τοῖς δυσὶ μεγάλοις σεκρέτος κατὰ μῆνα Μάτου.

XVI.

EDICTUM DE CONTROVERSIA, QUATERNUS PATER MAJOR CHRISTO SIT (29).

Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς; βασιλεὺς δὲ Αὐτοκράτορος, Ρωμαίων αὐτοκράτωρ εὐσέβεστατός, ἀεισέβαστος, αβγουστος, Ἰσαυρικός, Κιλικικός, (Ἀρμενικός], Δαλματικός, Οὐγγρικός, Βοσνικός, Χροβατικός, Λεζικός, Ἰθηρικός, Βουλγαρικός, Σερβικός, Ζηχικός, Ἀζαρικός, Γοτθικός, θεοχιβέρητος; κληρονόμος τοῦ στέμματος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ψυχῆς νεμδενος; πάντα τὰ τούτου δίκαια ἡς τινῶν ἀποστατησάντων τοῦ κράτους; ἡμῶν, τοῖς τοῦ φιλοχρίστου ἡμῶν παντὸς ἀστοῦ, τῆς τε θεοφυλάκτου ἡμῶν βασιλέως πολεων, ἔτι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς τῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἔκουσιαν χωρῶν, ἡπειρωτικῶν τε καὶ θαλασσιών, οἰκήτορειν.

Εἰ μακαρίζεις Πέτρον Χριστὸς τὸν ἐν ἀποστολοις χωριστατὸν, ἐπειδιότας πάντας τῷ διαπύρῳ τῆς ἀγαπήσεως, καὶ τούτον εἶναι τὸν Χριστὸν διατίνεται τὸν τοῦ Θεοῦ ζῶντος Υἱὸν, ἀπει παρὰ τοῦ Πέτρος ἀποκαλυψθεὶς τὸ κατ' ἐκεῖνον μυστήριον, τὸ δῆκον ἀντερον εἴη μακαριστοτέρον καὶ τῷ Κυρίῳ εὐαρεστότερον τοῦ τῆς εὐσέβειας ὁρθοδοξαστικὸς τὴν ἀποστολικὴν Ἑκκλησίαν ἀντέχεσθαι καὶ μὴ παρὰ τῶν τοῦ ἔδου πυλῶν κατισχύσασθαι; δοτίνας δὴ τὰς πύλας ταύτας ὑποληπτέον τοὺς μὴ παρὰ τὴν ταύτης πύλην εἰσελθεῖς δι' αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς ἀσφραγίστου θύρας, ἐπειδιότας πάσι τοῖς ἐρχομένοις δινεος πρόκειται. Ἐπὶ ταύτην τὴν πρὸς Θεὸν εὐλατρινεστάτην εὐσέβειαν ὡς ἐπὶ πέτραν ἀρρέγεστάτην ἡ θεόθεν ἡμῶν βασιλεία τὸν ἐκυριεύσαντας καὶ ταύτην προσεπικοδομεῖσθαι τὸ θεῖκον ἀπαν σπουδάζουσα, μυρίαν δὲ τὴν περὶ τούτου φροντίδα διηνεκῶς ἀπιδέκτηται. Οὐδαμεν γάρ ἀκριβῶς ὡς, εἰ καὶ βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς Θεός, ἐκάστουν ἀπηδόκησεν, ἀλλ' οὖν ἐκεῖθεν βασιλεύειν ἡμᾶς προορίσαντι τὴν ἀπαράκλιτον πλοτὸν παρὰ τοῦ δικαίου προσαπαιτούμεθα, καὶ δεῖν εἶναι Σολομῶντι πειθεσθαι λογιζόμεθα τῶν πραγμάτων [τεκάστω] ἐν πρόσφορον καιρὸν ἀφορήσοντες. Ἐντεῦθεν καὶ ποτὲ μὲν τοῦ εἰρηνικοῦ Χριστοῦ πλήρης ἀλλ' ἐπικαιρότατα λέγοντος, «Οὐκ ἡλθον ἐπὶ τὴν γῆν εἰρήνην βαλεῖν, ἀλλὰ μάχαιραν, » οὐδὲ δὴ γαληνότης ἡμῶν εἰρηνεύειν ἀνείχετο οὐδὲ ἐν ἀπαράκλιψι μένειν, ὅποτε παρεμβολὴ διαφωνούμενῶν τοῖς περὶ Θεοῦ θεοφοίς ἀναφαίνεται, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν αἰρεῖν τοῦ πνεύματος, τὴν διαιροῦσαν τὸ χίλιον ἐπὶ τοῦ χρείττονος, τὰ θεῖα προδεβλημένην τημέτατα, καὶ δι' αὐτῶν διγοτομοῦσα γένεν δεον τῆς

Manuel in Christo Deo fidelis rex Porphyrogenitus, Romanorum imperator, piissimus, semper Sebastianus, Augustus, Isauricus, Ciliciensis, Armeniacus, Dalmaticus, Ungaricus, Bosnianus, Chroatius, Laziensis, Ibericus, Bulgariensis, Servicus, Zecchieus, Chazaricus, Gothicus, a Deo directus, hæres corone magni Constantini, animo gestans cuncta huius jura quanquam nonnulli a nostro imperio defecerunt; universo nostro philochristo populo regis noscere a Deo custoditæ urbis, cunctisque imperio nostro subjectis terrestrium maritimorumque regionum incolis.

B Si beatum prædictat Petrum Christus apostolorum summum apicem, propriea quod et omnes præcessit fervore amoris, et ipsum testatus fuit esse Christum, Dei viventis Filium: utpote a Deo Patre mysterium de illo edocitus: quidnam aliud beatius erit Dominoque gratius, quam orthodoxam religionem ab apostolica Ecclesia retineri, atque ab infidelium portis non vinci: quas quidem portas repulare licet illos homines, qui non ingrediuntur in ejus aulam per Christum, qui est janua nunquam clausa, imo cunctis adeuntibus semper patens. Super ac adversus Deum purissima religione, veluti immobili petra, dominatio nostra divinitus nobis concessa fundamentum suum statuens, ibidemque constitutæ subditos nostros universos studens, plurimam bujus rei curam perpetuo pri se fert. Probo enim novimus, quod etiam terrarum imperium Deus nobis annuit, attamen ipse nostri regnator est: et quemadmodum necessarium putamus fidem sinceram a subditis nostris in petræ; sic exhibere Deo, qui nobis regnum largitus est, inconcussam fidem iure cogimus: credendumque Salomonis putamus, qui unicuique rei tempus idoneum assignat. Hinc etiam pacificus Christus aliquando opportunissime dixit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium⁴. Neque nostra tranquillitas pacem potest retinere et quiescere, cum exercitum adversantium Dei legibus cernimus; sed spiritus gladiūm corripimas, qui vitium a recitudine separat: divinaque verba præ nobis gerimus, quibus omne ab Ecclesia spurium dogma secerimus. Aliquando autem cum eodem Christo idoneo vicissim tempore pacem suam donat, pacemque omnes conservare jubet, et pacificos dicit esse beatos, cōvertimus in vagiā gladium rationale, qui Jain contradicentium corda transverberavit, et

⁴ Matth. x, 34.

(29) Anno 1166.

insanas raciocinationes palam revelavit, inimicis A maceriam destruxit, et contradictionis medium parietem removit: et cum canonicorum sponsa dicimus: ordinate amorem inter eosque hactenus fratribus sunt.

τὰ ὄπισθι, ἡδη τὰς τῶν ἀντιλεγόντων διελθοῦσαν μέσον ἀνακαλύψαν, τὸν δὲ τῆς ἔχθρας φραγμὸν μεσούσιον, καὶ μετὰ τῆς ἀσματιζόυσης τίκτε, φησιν, ἁγάπην ἐπὶ τοῖς μέχρι νῦν ἀγαπήσουσιν.

3. Id etiam in his que nuper acciderunt, pia maiestas mea facilius avit. Controversia enim nata est de scripta in sacro Evangelio locutione veri Dei et Servatoris nostri Iesu Christi, quam apud discipulos effatus est in Passionis uoce dicens, ad Patrem se vadore, tanquam ea te discipuli haberi deberent, cum diceret: Ad Patrem vade, quia Pater natus maior me est¹. Quæstio autem in eo versabatur, quomodo quoniam major loquente Christo Pater credendus sit. Jamvero Mosaicum illius virginis instar, dubitatio hæc patrum absquit, quin Ecclesiæ. Dei mare bifurcam dividetur, in quod piscatores hominum rete sermonis demittentes, partem quaque gentium comprehendenderint: ita ut dextra lavaque stare marus videatur altercanitum inter se ad dictionis heujus interpretationem.

χος τε δεξιῶν καὶ τελος οὖς εὐανύπον, ὃς ἀλλήλοις πάντων ἀντιλεγόντων περὶ τῆς τοῦ ῥητοῦ ἑγγέ-
σεος.

2. Nonnulli enim quibusdam Scriptura locis abutentes, in eo tantummodo quod Pater auctor est semipertus et coelestis generationis unigeniti Filiū Dei, interpretationem hujus dictionis circumscribebant: neque hanc dictionem de Christo qua-
tentis incarnatus est, sinebant intelligi: tanquam si nova quædam conjunctio naturarum Christi præter ecclesiasticam traditionem procuderetur; hincque existimaretur, personæ unitatem spectare, atque inconfusam crasim unitarum in Christo inconvertibiliter naturarum: atque hinc nos per-
richtari, ne Monophysitarum blasphemias renoveremus. Nonnulli vero existimabant, secundum solam exinanitionis demissionisque rationem dictum esse majorem filio patrem, ita ut Unigeniti persone, secundum ejus divinam naturam propterea congrueret id effatum. Is enim se ipsum, qui absque carne erat, exinanivit, castumque uterum Deiparae subiit; quin tamen paternum sinum desereret: totus inditus a Genitore. Alii in persona communis hominum naturæ id dictum a Domino statuebant: ita ut prope phantasticum Christi cum carne in terra incolatam efficerent. Alii ad carnem quoque locutionem hanc Domini referabant; sed per mentalem præcisionem, qua carneum cogitabant extraeam veluti assumenti ipsam divinitati; ceu fere hypostasis carnis nostrum uniuscujusque, cum qua nulla est divinitatis conjunctio; carni enim servitus et ignorantia ascribitur, cum mensis simplici phantasia rem visibilem a cogitata distinguiamus, ut sit sapiens Damascenus. Nam certe

Ἐκκλησίας ἔκφυλον νόημα· πετὲ δὲ μετὰ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, τοῦ κατὰ καιρὸν αὐθίς τὴν οἰκεῖαν εἰρήνην βραβεύοντος καὶ εἰργεύειν τὸν δικτυός καὶ πᾶς καλεύοντος καὶ τὸ τῶν εἰρηνοποιῶν μακραίζοντος, ἀποστέψει: μὲν τὴν λογικὴν ψυμφαλὸν εἰς καρέλας καὶ τοὺς οὐκ ἀνεκτισθαίς λογισμοὺς εἰς καθαρεῖς καὶ τὸ τῆς ἀντιλογίας καταστέψει: α'

Οὐτε δὴ καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς παρεμποσοῦσιν ἡ εὐσεβῆς ἡμῶν βασιλεία προσιθεῖν ἡρετοῦ. Ἐγησατο μὲν γάρ περ τῆς ἐπὶ λεπράριῳ Εὐάγγελῳ φωνῆς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵν τοῖς μαθηταῖς προστεθέντας κατὰ τὴν τοῦ Πάθους ύκτα λέγων πρὸς τὸν Πατέρα πορεύεται, ὃς ὀρείλαιν διὰ τοῦτο γείρειν μᾶλλον αἴτος, διὰ τοῦ Πατέρα προσέρχεται μού μείνω μού θετείν· ἢ δὲ ζητεῖς, διώς δὲ κατὰ τίνα τὴν διασάρησιν μείζων τοῦ λέγοντος Χριστοῦ διὰ Πατήρα ἐκλεμβάνεται. Τοτεῦθε κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν ἔκτινην ἁδδὸν τοῦτο τὸ περόνημα μικροῦ δεῖν διχῇ διατέμνειν θυμέλλε Θεῷ τῆς Ἐκκλησίας τὴν θάλασσαν, πρὸς ἣν οἱ ζωγραφτοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀλιεῖς τὰ δίκτυα τοῦ λόγου γαλάσσαντες τὴν ἑνίκην μερίδα συμπαρελθάντο· ὡς καὶ ἐόντει λοτοφει τελείωντας τῶν ἀντιλεγόντων περὶ τῆς τοῦ ῥητοῦ ἑγγέ-
σεος.

β'. Οἱ μὲν γάρ τισ τῶν γραφικῶν ἀποχρώμενοι χρήσεων μόνῳ τῷ εἰτε τῆς ἀχρόνου καὶ ἀνωτάτω γεννήσιμος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν ἑκ-
γητην ταυτησὶ τῆς φωνῆς περιέγραψον, καὶ συγ-
χωρεῖν οὐκ ἥθελον καὶ ὡς σάρκοφόρου τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν κατώ τινας γέννησιν χρηματίσαντο; τὴν δῆλον ταύτην λογίζεσθαι· ὡς ἐνεῦθεν καινὴν τινὰ τὴν ἔνωσιν τῶν τοῦ Χριστοῦ φύσεων καὶ μὴ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἀναφαίνεσθαι, καὶ ταῦ-
τὸν εἰναὶ νομίζεσθαι ὑποστάσεως τε τὸ δινιαλον πε-
ριαθρεῖν καὶ τὴν ἑταίρητον κράσιν τῶν ἐν Χριστῷ ἡγιακένων ἀτέρπτων φύσεων, καὶ διὰ ταῦτα κινδυ-
νεύειν τὰς τῶν Μονοφυσιτῶν δυσφημίας οἷον ἀνα-
κατιγένεσθαι. Ήσαν δὲ οἱ κατὰ μόνον τὸν τῆς κενώ-
σεως εἰσιούν συγχαταβάσεως τρόπον εἰρήθασι μετ-
ζονα, τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα διενοούντο. ὡς τῇ τοῦ
Μονογενοῦς ὑποστάσεις κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ φύσεων πάντως προσάπτεσθαι τὸ λεγόμενον· οὗτος γάρ
ἐκατὸν κεκένωκεν δισπρός ὄν, καὶ τὴν ἀγήθην ὑπέδο
μήτραν τῆς Θεομητορος, τῶν μέντος πατρικῶν οὐκ
& πέστη κόλπων, δῆλος δὲν ἀχριστος τοῦ Γεννήτορος.
Οἱ δὲ προσώπῳ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως τοῦτο ῥθῆνται παρὰ τοῦ Κυρίου ἐτίθενται, ὥστε μο-
νονούχη φαντασιώδη τὴν οἰκονομίαν τῆς μετὰ σαρ-
κὸς ἀναστροφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τῆς εἰκονίζεσθαι.
Ἐνιοὶ δὲ καὶ τῆς σαρκὸς μὲν τοῦ Κυρίου τὴν τοιαύ-
την φωνὴν περιέγραψον, πλὴν ἀλλ' ὅποτε κατὰ
ψιλὴν ἀποδιάρεσιν σάρκες αὐτῇ νοεῖται, ἔτη τῇ:
προσλαβομένης ταύτην θεότητος, δισπερ τυχόν της ἡμῶν ἔκάστου σαρκὸς ὑπόστασις, πρὸς ἣν
οὐδαμῶς οὐδεμίᾳ τῆς θεότητος ἔνωσις· διὸ δὴ τρό-

¹ Joan. xiv, 28.

πον [καὶ] ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀγνοία ταύτη προσάπτε- ται, ἥντικα φιλαῖς τοῦ νοῦ φαντασίαις τὸ δρώμενον ἐκ τοῦ νοούμενού διδίλωμεν κατὰ τὸν Δαμασκόθεν ἐκ τοῦ γάρ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν οὗτε δούλη οἵτε ἀγνοούσα λεχθήσεται· καὶ οὕτω καὶ πρὸς αὐτοὺς δια, φωνοῦντες οὗτοι ἐδείχνυντο.

γ. Οἱ δὲ ἐπέραθεν αὐτοῖς ἀντικαθιστάμενοι ἔδει- ταν μὲν καὶ τινας τῶν πνευματοφόρων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας Πατέρων καὶ διδασκάλων τὴν τοῦ Κυρίου ταύτην φωνῇ ἐρρημένας καὶ κατὰ τὸ αἴτιον τῆς ἀκαταλήπτου πρώτης γεννήσεως· ἀλλ' οὖν ὅπότε κατὰ τῶν ἐρεσχελούντων κατ' οὐσίαν δι- φέρειν τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα τὰς ἀντιρρήσεις¹ πε- κοίηντο τῇ τοῦ μείζονος φωνῇ κατὰ πάντα χρωμέ- καν καὶ ὑπόδασιν ἐν ἀμφοτέροις κατὰ τὴν φύσει εἰστηγόντων καὶ ἐπέρητητα, οὐ μήν δὲ κατὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐκλαμβάνεοθαί τὴν τοιαύτην φωνὴν προ- επάγοντας. Ἡνίκα γάρ οὐ πρὸς τοιούτους ἦσαν αἱ ἀντιθέσεις· καὶ τὰ παλαισμάτα, περὶ δὲ τῆς μετά- σαρκὸς οἰκονομίας καὶ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων καὶ διεφορῶν ἐδογμάτιζον, ἐκάστη τῶν φύσεων τὰς προσφόρους βῆσεις ἀπένεμον, τὰς μὲν ὑψηλοτάτας· καὶ ὑπερεκτιμένας τῇ τοῦ Χριστοῦ θεότητι ὡς· καὶ Θεού τελέσιν δυτοῦ προσφορίζοντες, τὰς δὲ ταπει- νοτέρας· καὶ ὑποβεδηκυαίς τῇ ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ ἀνθρώπητηι ὡς· καὶ ἀνθρώπῳ γεγονότι τελείῳ προ- εφαρμόζοντες· οἵς καὶ τὸ ἡμέτερον ὕμινορνεις ράτοις, ταῖς τῶν ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας φωστήρων διδεικαλίαις ἐπόμενον.

δ. Οὕτω δὴ μετά τοιούτων ἀντιθέσεοις ἀμφιγνω- μονοῦντες ἀλλήλοις καὶ ἀντιλέγοντες ἀνεφαίνοντο. Ἀλλ' ἡ παρὰ τῆς ἀνωθεν δεξιάς καὶ δεδομένη καὶ διεξαγομένη βασιλεία ἡμῶν οὐχ ὑπερέδειν οὔτε τὸν νέον τοῦ Θεοῦ καὶ περιούσιον Ἰσραὴλ τῷ τῆς Αἰγυπτο-αἰτίας κακίας ἄρχοντι πολεμούμενον, οὐδὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν μετηγράμνην εὐκληματοῦσαν ἀμπελὸν ταὶς τῶν ἀπόδοντων λόγων περιστερορεῖς χαλα- ζωμένην οἷον καὶ συντριβήσεσθαι μέλλουσσαν, ὡς· καὶ τῷ φυτουργῷ θρηνήθηναι διὰ τὸ ἀκαλλές τε καὶ ἀκαρπον. Κανὶς καὶ μυρίαις ὅσαις ταῖς ἀνθολκαῖς τῶν κοσμικῶν φροντίδων διεμεμέριστο, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καλάμου θηρίοις, ἀλλὰ δῆ καὶ τοῖς πελαγοῖς κήπεσιν ἀντιμαχεῖν ἡναγκάζετο ἐκ θαλάσσης ἄμα καὶ γῆς· προσεγχανοῦσι κατὰ ταύτην, ἐφ' ὃ τὸ τῆς Ῥματῶν ἄρχης· περικαλλέστατον σῶμα διασπερά- ξουσα· δρμαὶ τὰ μὲν ἐν δευτέρῳ τιθεται, τῆς δὲ τῶν δεστώτων τῆς Ἐκκλησίας μερῶν οὐκ ὀλίγη γίνεται φροντὶς προσεκνώσεως, καὶ τοῦ τὴν δρθόδο- θον περὶ τοῦ ηγετούμενου ἔνοιαιν ἀνακαλυφθῆναι μηγίστην ἵει δείκνυει τὴν προμήθειαν· εἶναι γάρ τὴν τοῦ τιμο- τέρου ράτοις ερηγαλας [την] ἀπασι καταστάσεως μετ'

ε. Τοιγάρτοι καὶ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, μετά τῶν ἐπέρων ἀγιωτάτων πατριαρ- χῶν, τοῦ τε τῆς Θεουπόλεως· μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ τοῦ τῆς ἀγίας Σιών τόπεως Ιερουσαλήμ, συγκαλεσμένη, καὶ τὴν ἐνδημούσαν τηνικαῦτα τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων Θεαίν καὶ Ιεράν τὸν τοῦ Χρι- στοῦ ἀρχιερέων σύνοδον, συναθροίσασά τε τές χρή- σις τῶν τοιαύτην ἐξηγησαμένων φωνὴν θεοφό-

PATROL. Γα CXXXIII.

A secundum personæ unitatem inseparabilemque conjunctionem, neque servitutem memorare licet neque inscitiam. Atque ita hi inter se dissidebant.

B 3. Contrarii autem his, noverant quidem a nonnullis inspiratis Ecclesiae Dei Patribus dictum id Domini explicatum fuisse quatenus Pater auctor est incomprehensibilis primæ nativitatis: verumtamen ita aiebant cum respondendum esset iis qui nubabantur differre a Filio Patrem substantialiter, ac vocabulo *major* quaquaversus abutebantur, et minorem in utroque statu gradum naturæ consingebant ac diversitatem. Nec hujus locutionis sensum tantummodo ad dictam rationem trahebant. Si quando enim contra ejusmodi adversarios non dissererent ac depugnarent, sed de incarnati Verbi statu, et naturalibus proprietatibus differentiisque doctrinam traducerent: tunc suas cuique naturæ locutiones attribuebant; sublimiores quidem et eminentes ad Christi divinitatem, utpote Dei perfecti, convertebant; humiliores autem et submissas Christi humanitati, utpote hominis item perfecti, accommodabant. Atque ad horum sententiam nostra quoque majestas accedebat, sanctorum Ecclesiæ luminarium doctrinam conse-ctans.

C 4. Ilic erat ergo contradicentium invicem dissidentiumque status. Sed a Deo data directaque maiestas nostra novum Dei pretiosum Israelem haud neglexit ab Αἴγυπτιαι malitiæ principe sic dive- xatum; neque vitam ex ethniciis translatam et jam frondentem, ab absurdarum doctrinarum corruptelis, veluti grandine, verberari perfringique sivit, ita ut vinitori deformitas ejus atque sterilitas deslenda foret. Et quanquam nos innumeris mun- danarum curarum fluctibus ferisque palustribus premimur, itemque marinis monstros resistere cogimur, quæ mari simul terraque inhabitant pulcherrimum Romani imperii corpus dilacerent; al- tamen, his posthabitis, ad dissidentium Ecclesiæ metabrorum revocandam concordiam toti incumbimus: et de orthodoxo controversi dicti patescendo sensu maximam gerimus sollicitudinem. Quippe harum rerum concordiam valde confidimus principium fore etiam pacifici dominationis nostre sta- tus.

D 5. Convocatis igitur sanctissimo atque oecumenico patriarcha, alliisque sanctissimis patriarchis, neinde urbis Dei magnæ Antiochiæ, et sanctæ Sionis urbis Jerusalem; nec non ex incolentibus per id tempus regiam metropolim episcopis, divina et sacra Christi episcoporum synodo congregata; auctoritates dei serorum Patrum, qui dictum illud interpretati fuerant, in medium proferri curavimus, diligenterque

scrutinio perpendi. Atque haec quidem rationis igne exploratae, instar auri obrizi comprehensa sunt, nihilque subactatum habentes, secus ac nonnullis antea videbatur. Contradicentium autem argumenta dissidentiaque dicta refutata sunt; unicoque omnium capituli Christo corpus Ecclesiae schismati jam obnoxium apte connexum est et accommodatum; et qui ex eodem regenerationis adoptionis fonte prodierant, fraterna concordia sententiaque coalescunt. Illic definitum fuit, quemadmodum hoc Dominus dictum, secundum veterum sacrarum synodorum religiosissima placita, intelligendum sit. Decretum quippe fuit, ut dictum hoc et secundum diversas alias intelligeretur ac praedicaretur a sanctis Patribus editas interpretationes; et simul secundum etiam humanam Christi, creatam, circumscriptam passibilemque naturam, in qua idem Christus passus est, et secundum reliquias hujus naturae proprietates; ita ut hinc et vera Domini humanitas, id est incarnationis, salva sit, et naturarum in una persona distinctio cum impermissis proprietatibus retineatur. In isto autem religiosissimo tuno nostra quoque majestas manu propria purpureis litteris scripsit ad verbum sic: *сунтегретища асунгхнту; таң іздәтегас.* 'Enī δὲ τῷ τοιούτῳ εὐεργάτῳ τῷ δημόσιον γέγονας παραλαμβάνεσθαι. Κεκύρωται γάρ κατὰ τὰς διεφόρους μὲν ἑτέρας, παρὰ τῶν ἄγιών Πατέρων δὲ καὶ δοθείσας ἑξῆς τοῖς, νοεσθαι ταύτην καὶ λέγεσθαι. οὐ μή δὲ ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἐν τῷ Χριστῷ ἀνθρωπίνην κτισθην καὶ περιγραπτὴν φύσιν, καθ' ἓν διαύτης Χριστὸς πάσχειν τότε πεφυκύλαν καὶ απονθεῖν, καὶ τὰς λοιπὰς τῆς τοιαύτης φύσεως ιδεῖτητας ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ Κυρίου ἀναθρώπησιν εἰτον σάρκωσιν σώζεσθαι, καὶ τὸ τῶν φύσεων ἄφυτον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μιᾷ ὑπερσάσει οἰκειογράφοις ἀριθμοῖς; ὑπεσημήνατο γράμματιν, οὗτοι πρὸς ἑπος διαλαμβάνουσα.

6. . Sequor sententias sanctissimorum patriarcharum sacræque et divinæ synodi, aioque ipsam Domini carnem, vi conjunctionis exaltatam supraquam omnem honorem collocatam (ita ut hoc eximio nexu deificata sit) immunabiliter, invariabiliter, inconfuse, inconvertibiliter, hypostaticæ conjunctio- nis gratia, inseparabilem indivisibilemque manen- ten, simul cum assumeante ipsam Deo Verbo, pari honore coli et adorari, unica adoratione, regioque et divino in solio ad Patris dexteram residere; utpote quæ gloriose divinitatis doles adepta est, salvis naturarum proprietatibus. Atque ita Dominus Iesus Christus, etiam post incarnationem, de indi- visibili Trinitate unus, cum sua autem indivisibili una persona duplex, et ex inconfusa naturis com- positus, Ecclesiam discordia dividi et contradictione merti periclitante, ad unitatem duxit seu reduxit; et tanquam Dei hominumque mediator, cunctos in se ipso reconciliavit.

7. Quoniam vero malitia pater in clandestinis insidiis residens, atque a tentando hominum genero nunquam desistens, consueta impudentia sua nunc etiam impetum fecit, et juxta vias scandala posuit; denique is qui Ecclesiam terram stabili fundamento constituerat, ad hanc e celo reaperit: et synodica questio de auctoritatibus dogmatibus restaurata est: novumque scriptum ab iis qui suspecti erant, editum fuit; propterea quod juberentur de sua con- scientia Ecclesiam certiorē facere: cui scriptio singuli manu propria subscripserunt, anathemati subjicientes eos qui contraria sentirent propositis iam a maiestate nostra sententiis, nec non a sau-

ρων Πατέρων, εἰς μεσον προτεθῆναι φύκονομῆστοι καὶ μετ' ἀκριβοῦς βασανισθῆναι κατεξετάσεως. Καὶ γοῦν αἱ μὲν δοκιμασθεῖσαι τῷ τοῦ λόγου πύρι ἐθρυζον χρυσίον εὐρέθησαν, μηδὲν ὑπόχαλκον ἔρελθομεναι [δ] πρότερον τοισι ἐνομίζετο· αἱ δὲ τῶν μέχρι τότε ἀντειλεγόντων ἐντάσσεις καὶ ἀσύνθιστοι φωναι διαλύονται, τῇ δὲ μιᾷ κεφαλῇ τῶν πάντων Χριστῷ τῷ διασπασθῆναι κινδυνεύοντα σώμα τῆς Ἐκκλησίας συναρμοδογεῖται καὶ συμβιβάζεται, καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς κολυμβήθρας υιοθετηθέντες ἀδελφοὶ ὁμοφωνοῦντες καὶ ὁμογνώμονες γίνονται. Ἐντεῦθεν καὶ δρογραφεῖται τῷ περὶ τῆς τοιαύτης τοῦ Κυρίου φωνῆς, διπλῶς ἀκολούθως [τοις] ἀνάκαθεν τῶν Ιερῶν ταῦτα εὐεργάτοις δόγμασιν ἔρειται παραλαμβάνεσθαι. Κεκύρωται γάρ κατὰ τὰς διεφόρους μὲν ἑτέρας, παρὰ τῶν ἄγιών Πατέρων δὲ καὶ δοθείσας ἑξῆς τοῖς, νοεσθαι ταύτην καὶ λέγεσθαι. οὐ μή δὲ ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἐν τῷ Χριστῷ ἀνθρωπίνην κτισθην καὶ περιγραπτὴν φύσιν, καθ' ἓν διαύτης Χριστὸς πάσχειν τότε πεφυκύλαν καὶ απονθεῖν, καὶ τὰς λοιπὰς τῆς τοιαύτης φύσεως ιδεῖτητας ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ Κυρίου ἀναθρώπησιν εἰτον σάρκωσιν σώζεσθαι, καὶ τὸ τῶν φύσεων ἄφυτον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μιᾷ ὑπερσάσει οἰκειογράφοις ἀριθμοῖς; ὑπεσημήνατο γράμματιν, οὗτοι πρὸς ἑπος διαλαμβάνουσα.

6'. **Εποιεῖται ταῖς γνώμαις τῶν ἄγιών πατέρων καὶ τῆς θείας καὶ λερδίς συνθέου, καὶ μάγια δὲις οὐρανοῦ τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ὑπεριψώθεσθαι καὶ ἀνωτάτω πάσης τιμῆς ὑπερχειμένη, ὡς Καὶ ἀκρας ἐνώσεως [ὅμοθεος] γενομένη, ἀναλλοιώτως, ἀμεταβλήτως, ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐνώσιν, καὶ ἀχώριστος καὶ ἀδιάσπαστος μένουσα τῷ προσλαβομένῳ αὐτὴν θείῳ λόγῳ, ἰσοχλεῶς εὐτῷ τιμᾶται καὶ προσκυνεῖται μιᾷ προσκυνήσει, καὶ τοὺς βασιλικοὺς καὶ θείους ἐγκαθίδρυται θώκοις ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ὡς τὰ τῆς θεότητος αὐχήματα καταπλουτησάσα, σωζομένων τῶν ιδιοτήτων τῶν φύσεων. Καὶ [οὗτως] ὁ τῆς ἀδιατρέτου Τριάδος καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν εἰς Κύριος Πτη- σοῦς Χριστὸς, ἐν τῇ ἀδιατρέτῳ αὐτοῦ μιᾷ ὑπερσάσει διπλοῦς τε καὶ σύνθετος ἐν ἀσυγχύτοις ταῖς φύσεσι, τὴν δὲ ἀσυμφωνίας διαιρεθῆναι καὶ τῷ τῆς ἀντελογίας ἔνδιατης κατασθισθῆναι κινδυνεύονταν Ἐκκλη- σίαν εἰς ἐν συνήγαγε καὶ ἀνήγαγε· καὶ ὡς θεός καὶ ἀνθρώπων μεσίτης καὶ νῦν ἐν ἐαυτῷ τοὺς πάντας κατήλλαξεν.**

7. Επειδὴ δὲ ὁ τῆς κακίας πατήρ ἐν ἀποκρύφῃ τῆς ἐνέδρας καθήμενος, καὶ τοῦ τῶν ἐνθρόπων τῷ γένει ἐπιδουλεύειν οὐκ ἀπεχόμενος, μετὰ τῆς συνήθους καὶ αὐθίς ἀναδίσιας προσέβαλε καὶ ἔχόμενα τρίβων θέτοι σκάνδαλα, τάλιν δὲ θεμελιῶν τὴν τῆς Ἐκκλησίας γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς δὲ οὐρανοῦ πρὸς ταύτην ἐπέβλεψε· καὶ συνοδικὴ πάλιν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις γίνεται κατεξετάσεις, καὶ γράμματα πάλιν ἐκτίθεται παρὰ τῶν δὲ ὑποψίᾳ [μὲν] γεγονότων, πληροφορῆσαι δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπα- τηθέντων περὶ τῆς ἐαυτῶν συνειδήσεως· ἐν φιλο- ματι καθυπεβάλλων τοὺς ἀγαντία φρονήσαντας ταῖς

προεκτεθείσας τῆς ἡμῶν βασιλείας γνώμαις καὶ τῶν ἀγωτάτων πατριαρχῶν καὶ τῇ; Ιερᾶς καὶ θεῖας συνόδου, ἀφ' οὗ τὸ κύρος ἴδεξαντο, καὶ οὕτω διὰ βίου φρονήσοντας. Πρὸς δὲ τούτους καὶ τοὺς τῇ; κενώσεις μόνῃ τῇ; τοιαύτην φωνὴν προσαρμόζοντας ἢ τῇ; κατὰ φύλην ἐπινοιαν διαιρέσει, δόπτε [ἥ] τοῦ Κυρίου αὐτῷ ὡς μηδὲ τῇ; θεότητι ἐνωθείσα καθ' ἀυτήν νοέται καὶ κρίνεται (καθ' ὅν τρόπον καὶ δούλῃ καὶ ἀγνοούσα λέγεται), οὐ μήν ἀλλὰ καὶ τοὺς [ἀλέγοντας] τὴν τοιαύτην φωνὴν παρὰ τοῦ Κυρίου ἥθηγεν τὸ τῆς κοινῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ὑποβομένου πρόσωπον, ὁπερ καὶ ἀγκαταλειφθῆναι παρὰ τοῦ Πατρὸς εἰπε σταυροῦ κρεμάμενος ἀνακέκραγεν· διπέρ οἱ θεοὶ Πατέρες προσώπῳ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως λεχθὲν ἐκλαμβάνονται (ἴκετης γάρ πάντως ἡ ἐγκατέλεσίς, ἢ ταῖς ἀμαρτίαις ὑπόδειος γέγονεν· οὐ [γάρ θη] Χριστοῦ αὐτοῦ, δε [ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ] εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ), καὶ τοὺς τοιούτους οὖν [παπαντας] ὑπόδικος ἔθεντο τῇ; καταδίκῃ τοῦ ἀναθέματος· Ἐπὶ δὲ τῷ τοιούτῳ γράμματι καὶ συνοδικὸν γράμμα προσέθη, τὰ συναγχέντα διαγράφον ἀριθηλάτατα.

8. Καὶ νῦν ίδού κατὰ τὴν ἐν Ἀσματι νύμφην ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία προφανούσα τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἀγαλλασιν, 'Ο χειμῶν, φησι, καρῆλθε δι' οὗ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν ἀπεψήγετο, σ' ὑετὸς ἀπῆλθεν, αἱ ἀγέλαισταται τῶν ἀντιθέων ἀπιφοραὶ διελύθησαν, τὰ ἀνθητὰ τῆς ἀληθείας ὄφθη ἐν τῇ; γῇ. Τὴν γάρ τοῦ Νυμφίου φωνὴν ἡκουεῖσθη, οἵτις ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἡδεῖ· ἡ γάρ τοῦ Κυρίου φωνὴ, περὶ οἵς ἡ ἔχεταις ξύν, τοι; ὅρθοις τῶν τῇ; ἀληθείας κηρύκων κρατυνθείσα λόγους ἀπεδόθη τοῖς αὐτῆς τροφίμοις μετὰ τῆς ἐνσεβείας ἀπρότεσθαι· καὶ ίδοι νῦν αἱ νέρφιαι παρήλθον ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τὸ σκότος τῇ; ἀγνοίας λύσαντος καὶ σκεδάσαντος· καὶ τὸ τοῦ σκανδάλου αἰτιῶν διελύθη καὶ τῶν ἡμετέρων τριῶν μετηρήθη, καὶ οἱ πόδες ἡμῶν ἐν εὐρυχώρῳ τῆς ἀληθείας λοτήκασιν, καὶ δὴ τὴν πτέρων τηρῶν τῆς καρδίας ἦσι καταπεάτηται· καὶ μία γέγονεν Ἐκκλησία κοινῶς δοξολογούσα τὸν Κύριον.

9. Διδού δὴ καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν καὶ νῦν ἐπικυρῶσα τὰ παρὰ τῶν ἀγωτάτων πατριαρχῶν καὶ τῆς συνελεγμένης θεοίς καὶ Ιερᾶς ταύτης συνόδου ὁρθετηθέντα, καὶ βεβαιώσατο διαμένειν ἐθέλουσα, τὸ παρὸν εὐσεβὲς ἐκτίθεται βίσιτον, δι' οὗ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν ἀπικράτειαν ταύτης ἔχοσθαι τῆς ὁρθοδόξου γνώμης παρακελέυεται. Εἰ δὲ τὶς ἵναγκιστρῶν αὐτοῖς φωραθήσεται καὶ τὴν παρούσαν ἡμῶν [ἐνσεβή] γραφὴν παραλογίζομενος, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστιν ἡ κληρικός ἡ μοναχός, τὸν τοιούτον ὑετίζομεν τῷ τῆς καθαρίστεως ἐπιτιμήρ καθυποβάλλεσθαι· εἰ δὲ τῶν ἐν ἀξιώμασι καὶ τῶν ἐντελεστέρων τελεῖ, δημεύσει τε ὑποκείσθαι, καὶ τῇ; ἀφαίρεσι τοῦ ἀξιώματος· εἰ δὲ τῆς τῶν ἰδιωτῶν μερίδης καθέστηκεν, ὑπερορίαν τῆσδε τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ πάσης δικλῶς κατακρίνεσθαι πόλεως, καὶ ἐπὶ πᾶσι [τούτοις] τῇ; αὐτοτέρητηι τῶν Ιερῶν καὶ θείων κανόνων ὑπάγεσθαι.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ ἵνδικειώνο; ιδὲ τοῦ, Σχοδὲ ἑτούς
¹ Κατ. II, 11.

A clieſtis patriarchis, sacraque et divina synodo, ex quo sanctionem hæc accepissent; seque ita in posterum creditores confirmarunt. Praeterea illos qui ad unam exinanitionem hoc dictum referunt, vel ad simplicem intellectualem præcisionem, qua Domini caro, tanquam ue uita quidem divinitati, ipsa per se cogitatur et reputatur; secundum quan rationem serva quoque et inscia dicitur: insuper et eos qui dicunt hanc locutionem a Domino suis prolatam qualiter communis naturæ hominum personam gerebat; ita ut etiam se derelinqui a Patre in cruce fixus exclamaverit; quam exclamationem divi Patres in persona communis hominum naturæ factam intelligunt: hæc enim reapse de relicta fuit, quæ peccatis se obnoxiam fecerat; B non autem Christus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: hos quoque, inquam, omnes sententia anathematis perculerunt. Super hujusmodi autem scriptio conditum est synodicum decretem, quod omnia constituta perspicuo ordine continet.

C 8. Et nunc ecce, instar sponsæ Canticorum, Christi Ecclesia spiritalem suam p̄r se ferens pulchritudinem, Hiems, inquit, transit, qua charitas multorum refricerat; imber abiit, violenti scilicet controversiarum impetus; flores veritatis in terra apparuerunt². Vocem quippe Sponsi inaudiri, quæ sane dulcis est. Elenim Domini vox, de qua lis fuerat, rectis veritatis praconibus roborata, tradita est alacritate suis ut cum sana pietate prædicetur. Et ecce iam uobis transierunt ob veri luminis splendorem, quo ignorantia tenebræ solvuntur ac dissipantur. Scandalorum lapides e viis nostris ejecti sunt; pedes nostri in latitudine veritatis consistunt; et qui cordis calcaneum observat serpens calcatus fuit; unaque facta est collaudantium Dominum Ecclesia.

D 9. Quamobrem nostra quoque majestas et nunc sanciens ea quæ a sanctissimis patriarchis congregataque dia et sacratissima synodo definita fuerunt, eadēmque armisssima manere volens, hoc nūm proposuit edictum. Unde et cunctis qui Romanio parent imperio, ut hanc retineant sacram fidem mandamus. Si quis autem contrarium sentire deinceps deprehendetur et hanc nostram piam scripturam violare, si quidem episcopus fuerit, aut clericus, aut consecratus monachus, hunc mandamus depositionis iudicio esse subjiciendum. Sin autem ei majoribus dignitatibus quispiam, honorem ei bonaque erupta volumus. Sin denique privatus homo fuerit, exsilio ex urbe non solum regia, verum omni prorsus multetur: et præterea severitatem sacrorum divinorumque canonum expriatur.

Mense Aprili, indictione 14, anno 6074.

XVII.

AUREA BULLA CONFIRMANS CONVENTIONEM CUM GENUENSIBUS (30).

Quandoquidem venerabilissimus Archiepiscopus A civitatis Janue et sapientissimi Consules et universum Communum ejusdem civitatis mittentes ad Imperium meum sapientem nuncium eorum Amicum de Murta dederunt ei potestatem tractare et conventare cum Imperio meo de quibus voluerint : ille autem ad Imperium meum perveniens et de his negotiis sufficienter tractans hanc convencionem hic ostensam fecit, et sacramento eam confirmavit, que et sicut habentur de verbo in verbum.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Ego Amicus de Murta, civis Janue, legatus ab Archiepiscopo civitatis Janue et a Consulibus et ab omni Communi civitatis Janue, accipiens potestatem ei injunctum ab eis ut, quicquid juraverо et conveniero vice Janue cum sanctissimo et excellentissimo Imperatore Romeon Porfirogenito Domino Hemanuele Comino, firmum et ratum erit hoc ab eis : hanc presentem convencionem facio et juro ex voluntate Archiepiscopi et Consulum et locis Communis civitatis Janue ad sanctissimum Dominum Imperatorem, Porfirogenitum Dominum Hemanuelum Cominom et ad omnes heredes et successores Imperii ejus et Romaniam sicut significabitur.

Quum (31) ab hodie et in antea usque in semper annum donec mundus steterit non erunt Januenses contra Imperium ejus vel contra ejus heredes et successores vel contra Romaniam vel contra aliquam terram ipsius Imperii, quam nunc habet vel quam in antea Domino adjuvante acquisierit, neque per consilium neque per pecuniam neque per stolum idem (32) per navalem exercitum neque ullo aliquo modo, neque Januenses hoc facient neque aliqua conjungentur justa vel injusta occasione alicui homini coronato vel non coronato, qui sit vel qui erit, christiano vel pagano, viro vel mulieris (33), qui mori vel vivere possit : sicut de capitulo coronati tracialatum est in curia Domini Imperatoris, et intellectum et interpretatum est mihi et a me confirmatum ad honorem et proficuum ejus Imperii et Romaniae, sicut et ego debeo hoc interpretari Januensibus ut et in antea sic istud capitulum intelligatur et obseretur.

Et nunquam facient Januenses dampnum alicujus terre Imperatoris et personae ejus vel heredum et successorum ejus. Neque facient diminucionem imperii sui vel honori (34) ejus neque inquirent hanc per se vel aliter, sed maxime si aliquid tale intellexerint in terra Janue, debeant hoc disturbare. Et si ab aliquibus fuerit assultus factus vel obsessio contra aliquam terram Imperatoris, Januenses qui in terris illis fuerint inventi, bona fide sine dolo et fraude

debet illas defendere et custodire ad honorem domini Imperatoris et heredum ipsius. Si vero aliquis alicujus inimici ex parte aliqua aliquando pertenerit Christiani vel Saraceni sive pagani versus aliquas partes Imperatoris usque ad numerum centum glearum vel plus, universi Januenses qui tunc inventi fuerint in terris Romaniae, debent intrare in galeris dominum Imperatoris cum consuetis soldis curie domini Imperatoris quos consuevit dare Latinis, et ire contra supradictum stolum cum galeris Grecorum, et non revertentur, donec illud service compleatur et Grecorum galere revertantur vel in Constantinopolim vel in aliam terram domini Imperatoris. Veruntamen quando predicti Januenses debent moveri, habebunt licentiam relinquendi in custodia navium et rerum suarum homines XX quos maguerint vel elegerint. In propriis vero galeris ibi Januenses quo armare poterint. Si vero Januenses in aliqua terra donini Imperatoris neque unam galeram armare poterint, omnes in eam intrabunt et complebitur numerus galere ex alia gente sufficienter.

Quandocunque vero dominus Imperator voluerit Januam nullero pecuniam vel res vel homines ejus, galeras sive naves, contra quemcumque miserit ea Christianum sive paganum coronatum vel non coronatum, ut ex debito debeant Januenses honorifice eam (35) recipere, et defendere in terra sua et custodire secundum voluntatem hominum domini Imperatoris, qui cum eis erunt, omnem pecuniam et res missas, homines, galeras et naves, quanta et qualia erunt, ab omni homine coronato et non coronato : debentes et hic intelligere capitulum de coronato sicut superius interpretatum est, ad servitium et honorem domini Imperatoris et Romaniae.

Et non impedit umquam Januenses dominum Imperatorem et heredes vel successores ejus ad conquirendas terras alias, preter jus quod habent in terra Surie sive ex bello sive ex emptione seu aliquo alio modo. Si vero et in his ex parte domini Imperatoris custodietur Januensibus justitia eorum, neque in his debent impedire dominum Imperatorem facere in his quicquid voluerit.

De offensionibus vero quas fortasse Januenses fecerint in terris domini Imperatoris Grecis vel aliis gentibus que non sint Januenses, debent judicari in curia domini Imperatoris, sicut Venetici et ceteri Latine gentes. Si vero contigerit Januenses aliquos depredari aliquando vel aliter ledere aliquam terram domini Imperatoris vel homines ejus, dabitus super hoc noticiam (36) Janus civitati ab Imperatore sive per litteras sive per nuncium, et dabunt operam sine

(30) Anno 1170. — Edidit ex archivio Genuensi Sauli della colonia dei Genov. in Galata II p. 188.

(31) Malum : Quod.

(32) Imo legendum : id est.

(33) Legerim : mulieri.

(34) Lege : honoris.

(35) Malum : ea.

(36) Lege : noticia.

dolo et fraude invenire eos et facere ex eis justiciam et vindictam ad honorem domini Imperatoris spe- ciantem. Si forte isti malefactores inveni non fuerint, similiter fiat vindicta in bonis eorum.

Hanc conventionem et que in ea scripta sunt capitula omnia debent habitatores locius civitatis Janue a majore usque ad minorem: observare domino Imperatori Romeon Porsirogenito domino Ilema-nelli Comino et omnibus heredibus et successoribus ejus et Romanie, donec mundus steterit. Et omnes futuri Consules Janue aliter fieri non debent consules, nisi prius juraverint cum consilio et consensu archiepiscopi et nobilium et communis locius Janue sacramentum factum in hac conventione, quatenus obseruetur ista conventio rata et inconcussa. Neque unquam Januenses dimittent hanc conventionem vel facient contra eam, neque pro ecclesiastica excom- municatione neque pro precepto alicujus hominis coronati vel non coronati, quemadmodum dominus Imperator et heredes ejus et successores Imperii sui debent observare semper, que ab Imperio suo per presens crisobolum [logon] promissa sunt civitati Janue, que sic habentur.

C Propter (37) enim gratiam et bonam voluntatem quam habet dominus sanctissimus Imperator Ro-meon ad habitatores civitatis Janue, et propter ser-vicium et p[ro]dem quam manifestant completere ad Imperium ejus et Romaniam in sempiternum et semper, promittit Imperium dare civitati Janue embolium et scalam et ecclesiam ultra Constantino-polim in loco qui dicitur Orcu in loco bono et placabili. Et dare civitati Janue et communi pro-p[er] solemplias singulis annis perperos D[ecem] et pallia duo, et archiepiscopo Janue perperos LX et pallium unum. Et dabuntur modo simul civitati et communi Janue solemplias (38) annorum XXVI propter ex-penses que eis imminent. Et ut debeant coniuratum dare sic: videlicet in Constantinopolim de centum quatuor, in aliis vero terris Romanie sicut ceteri Latini dant commercium. Custodientur vero Januenses et res eorum integre in omnibus terris domini Imperatoris. Si vero lesio aliqua eis ab aliquo illata vel facta fuerit, invenient justiciam ab Imperio ejus secundum quod decens est. Sed et statim quod reclama-tionem fecerint contra aliquem Grecum vel aliam gentem coram Imperatore, invenient justiciam in curia Imperii sui. H[abebunt] vero potestatem naves Januensium negotiari in omnibus terris ubicumque tuluerint, preter in Rusiam ei in Matica, nisi forte ab ejus Imperio specialiter hoc fuerit eis concessum. Si autem Januenses res suas in Constantinopolim introduxerint, easque rendero non poterint, sicut de-

(37) Sequitur tenor chrysobulli anterioris, videlicet ejus quod a. 1153 datum est. Cf. supra Nov. VIII.

(38) Forte solempliae.

(39) Hic corruptelam inesse patet.

(40) Apud Sauli l. l. est: M. LXXVIII. Silvestre de Sacy in Mém. de l'Instit. Cl. d'Hist. III.

A rebus eorum sicut consuetudo est fieri in aliis Latini qui dant commercium. Et si aliqua navis Januensium, a quacumque parte venerit, naufragium passa fuerit in Romaniam et contigerit de rebus ejus ausseri eis ab aliquo, sicut preceptum Imperii ejus vindicandi et recuperandi res amissas. Adhuc et istud preceptum est quum si contigerit Januenses offendere aliquem modo aliquo, non debent judicari ab aliqua alia gente nisi a curia domini Imperatoris presidente, judicante videlicet aliquo de consanguineis Grecis Imperatoris vel de hominibus ipsius. Neque tenebitur in captione faciens injuriam ante iudicium si dederit fidejussorem: si vero fidejussorem non dederit, tenebitur quidem in custodia; extraetur tamen et judicabitur donec iudicium manifes-tum et finis iudicij fuerit in ipso. Preterea expletis quinque annis mittetur camerarius domini Imperatoris ad vindictam faciendam Januensibus, si ipsi per damnacionem domino Imperatori sece-rint. »

Ista omnia in presenti carta significata conventio ego prenominatus nuncius civitatis Janue Amicus de Murta et juro sine fraude et malo ingenio, ex precepto et voluntate archiepiscopi, consulum et locius civitatis communis civitatis Janue communis (39) confirmari et observari ab eis et jurari et firma et stabilia custodire in sempiternum et semper.

Quandoquidem presentem simplicem et conventionem prenominatus nuncius fecit et sacramento hanc confirmavit, ecce et Imperium meum per presens crisobolum [logon] ejus, quum si universitas Januensium, videlicet archiepiscopus consules et multitudine locius communis, hanc conventionem recipientes secundum consuetudinem eam complebunt et per scriptum fecerint et juraverint quod secundum prescriptas ejus distinctiones et capitula observabant eam incorruptam et immobilem usque in sempiternum et semper ad honorem Imperii nostri et Romanie, firma observabuntur ab Imperio nostro que ab eo promissa sunt Januensibus, que superius sunt significata, donec videlicet firmiter et indissolubiliter observabuntur quo ab eis conventionaliter sunt Imperio meo et Romanie. Presente crisoboliologo Imperii mei firmiter et stabiliter perseverare debente, facto mense octubris presentis tercias inductionis anno [VI] M[DC]LXXVIII (40), in quo et nostrum clementissimum et a deo con-cessum signavit imperium vel potestas.

Subscriptio proprio manus Imperatoris: Manuel in Christo deo fideliter Imperator Porsirogenitus et astocrator Romeon o Cowinos.

p. 103 legisse videtur VIMDCXCVIII, eumque numerum in 6688 mutandum esse putat. Sed datum sicut hoc chrysobullum inductione 3, quae quidem incidit inter a. 1155 (cf. not. 37) et legationem Cri-maldi a. 1174 susceptam (cf. Sauli l. c. p. 188), ut annus a. o. c. 6688 indicari debuerit. Z. A. L.

XVIII.

DE EPISCOPIS CONSTANTINOPOLI VERSANTIBUS (41).

Ut autem episcopi illi qui circa rationabilem causam ultra annum secundum novellam 123, aut ultra semestre tempus secundum canonem 160 concilii primi et secundi in sede Sanctorum Apostolorum coacti, Constantinopoli haerent, deponantur: [id vero] abrogatum est per jussionem celeberrimi imperatoris domini Manuels Comneni, quae edita est mense Septembri, indictione VII, et haec constituit in haec verba:

Ubi igitur imperatoria mea majestas haec expedit, ad presentem dispositionem etiam invita descendere coacta est: ac sancit per presentem hanc jussionem, ne sacerdandi episcopi circa inevitabile aliquod impedimentum et evidenter rationabilem causam, longiore tempore, quam a plus legibus divisaque canonibus praesertim est, in magna urbe commorenatur: aut aliqui vel inviti ab illa ejicientur. Verum ipsorum in magnam urbem introitus secundum veterem ex canonibus et legibus ortam fieri debet consuetudinem.

A Τὸ δὲ καθαιρεῖσθαι τοὺς διπέκτειν χρόνου πατέτην τοιαύτην ρήτη γενέσται ἐξαμήνοντα, (42) η ἐπέκτεινα τέλος τοῦ γενέσται ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης καὶ β' συνόδου διατέλεσθαι τοῖς επισκόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν χωρὶς εὐλόγουν αἵτιας, ἀπρόθητη διὰ προστάξεων τοῦ δοιδίμουν βασιλέων κυροῦ Μαρουνῆτοῦ Κομμαροῦ, ἀπολυθεσθες κατὰ μῆτρα Σεπτέμβριον ἵδη. Ζ', καὶ διοριζομένης ταῦτα ἥπτας.

B Ταῦτα τοινύν ἀναλογισαμένη ἡ βασιλεία μου πρὸς τὴν παροῦσαν ἐξαίτειν οἰκονομίαν ἡγεμονίαν καὶ ἀκουστήσις διὰ τοῦ παρόντος εὐτῆς προστάγματος μη τιλεσθανοῦ παρά τε τῶν φιλευσεβῶν νόμων καὶ τῶν θείων κανόνων ὑφαπλωθέντος καιροῦ τοῖς λεπτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐνδιατέλειν δίχα τινὸς ἀπαραιτήτου ἐμποδίσμου ἐν τῇ μεγαλοπόλει: καὶ προφανοῦς εὐλόγου προφάσεως, ἢ μήν καὶ ἀκοντες τῆς μεγαλοπόλεως ἐκβληθήσονται. Η (43) μέντοι γέ τὸν τῇ μεγαλοπόλεις εἰσέλευσις αὐτῶν ὅφελοι γίγνεσθαι κατὰ τὴν ἔκπαλαι κανονικῶς καὶ νομίμως κρατήσονται συνήθειαν.

XIX.

DE TOMO SISINNI PATERARCHAE (44).

De tomo Sisinnii, qui est de mortis duorum fratrum cum duabus consobrinis: publicata mense Junio, indictione VIII.

Ut utraque recte serventur et colantur, imperialium et pontificiarum jussionum majestas, legumque et canonum subtilitas; nec scriptum illud omnino es: abrogandum, nec rursus permittendum ut ratum sit. Sed media quadam, et regia, ut aiunt, via est incedendum: et utrumque est conservandum, nempe et reverentia, quae debetur antistiti; qui illum totem conscripsit; et imperatoribus, qui illius decisionis meminerunt, et videndum, ne quid, quod a legibus canonibusque discrepet, suadeatur; quod haec induxit decisio. Oportet enim contrarium ea decisione introductum, jam quidem etiam ante interrogationem perfectum non dissolvi, sed eos, qui sic matrimonio conjuncti sunt, poenis impositis gravari, iudicio et examinatione illius loci antistitis, et conservari conjugium. Quod si prius sciscitatum accesserint, non concedere sine convenientibus poenis et mandatis, propter eam, quae superius dicta est, reverentiam. Nec libere, ac se-cure, nullaque [ad eos retardandos] allata causa sciscitantibus permettere, sed cum mandato; vel ipsos potius ab Ecclesia, dictæ decisionis, et eorum

• Περὶ τόμου τοῦ Σισιννίου, τῷ περὶ γάμου διοίρισθαι μετὰ δυοῖν ἐξαδέλφων, ἀπολυθεῖσα κατὰ μῆτρα Ιουνίον, ἐπιτεμήσως η'.

C Οἱ ἀν οὖν καὶ ἀμφτερε καλῶς περιψυλαχθεῖσι καὶ σεβασθῶσιν, ἡ τε μεγαλεύστης τῶν βασιλικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμάτων καὶ ἡ ἐῶν νόμων καὶ ἡ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοτέον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσην, μήτε πάντη ἀπιτερπέον αὐτῷ καὶ αὐθίς ὃ ἐνεργόν· ἀλλὰ τὴν μέσον βαδιστέον (διφασί) καὶ βασιλικήν, καὶ διμφω συντηρητέον, τό τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκείνον ἀρχιερέα σέβας καὶ τοὺς ἀπιμησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοὺς νόμοις ἀπάδον καὶ τοὺς κανόνες προτέραςσθαι, διπερ δ τοιούτος τόμος εἰσήνεγκε. Χρή γάρ τὸ ἄκρο τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενήγεμόν τον συνάλλαγμα, ἡδη μήν συτελεσθεν καὶ πρὸ ἐρωτήσεως, μή διασποσθαι, ἀπιτιμίοις δὲ τοὺς οὐτως εἰς γάμου ἀρμοσθέντας βαρύνεσθαι, κατὰ τὴν χρέων καὶ δοκιμασταν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, καὶ συντηρεσθαι, τούτοις τὸ συνοικέσιον· φθάσαν δὲ πεσεῖν εἰς ἐρωτήσιν, μή ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἀγνοκτῶν ἀπιτιμίων καὶ ἐντολῶν, δι' δ σέβας ἀνωθεν εἰρηται, μηδὲ ἀδεῶς καὶ ἀνυποστόλως καὶ ἀναιτίως τοὺς ἐρωτήσασιν ἀπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετὰ ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ βρθέντος τόμου παρά τῆς

117 convenire videtur. Z. A L.

(42) Scil. Nov. Justiniani 123, c. 9.

(43) Hæc verba ἡ μέντοι γέ, κτλ. Balsamonis scholiastæve sint, an Novelle nostræ partem faciant, dubitare est. Z. A L.

(44) Tomus P. Sisinnii de impedimento matrimoniis ob affinitatem sexli gradus a. 997 promulgatus, ad quem imperator respicit, editus est in tomo CXIX Patrologie nostræ, col. 727.

πεικλησίας λαμβάνειν αὐτούς καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δικαστας· Αἱ μὲν τὸ θέσπισμα τιμῆν προαιρούμενος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάσσειν ἀπαραστάλεντα βούλοιντο, ἀπαινεῖτο πάντως εἰσὶν εἰ δὲ τὸ τερ' αὐτοῦ κεκαλυμένον διαπράττεσθαι προαιρούντο, ἐκχωρηθήσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν δύως τοῖς προστίκουσιν ἀπετιμίοις καθυπαγδμενοις.

XX.

NOVELLA DE POSSESSIONIBUS MONASTERIORUM (45).

Laudatur a Bals. ad c. 12 syn. Nic. II. his verbis: 'Απελύθη κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς θ' Ινδ. Τοῦ σχαρδὸς ἔτους πρόσταγμα βασιλικὸν, ἀνατρέπον σχέδδον τὸ τοιοῦτρον εὐσεβεστατον καὶ εὐεργετικώτατον χρυσόδουλον (46), καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ μοναστηρικὰ ἀκίνητα διὰ τῶν ἀναγραφέων ἡρπάζοντο.

(45) Anno 1178.

(46) Spectant hæc ad Nov. II supra.

ANNO DOMINI MCLXXXIII.

ALEXII COMNENI II

IMPERATORIS

NOVELLA CONSTITUTIO.

NE MONASTERIORUM IMMOBILIA DESCRIPTANTUR.

Ἡ βασιλεία μου, τῆς ἐκ τῶν ὄμετέρων εὐχῶν εὐνάρεσσας χρῆσοντα καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἔχοντας βαλνεῖν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θάλουσα, καὶ τὸ πέρι τούς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ Θεῷ εὐεργετικὸν ἰκενὸν μιμεῖσθαι ποιηρετας· ταύτῃ τοι καὶ διὰ μιᾶς ταύτης τῆς ἁγ' ὑμὸν ἀγαθοποίας καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται, καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἀγὰρ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ δὲ κράτει τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ὑποβάθρῳ καὶ θεμέλιος τίθεται.

α'. Καὶ ἀπικλινής τῇ ὑμῶν γενομένῃ αἰτήσει, τὸ εὐεργόν ἔχειν καὶ ἀπαραστάλευτον καὶ ἀμετακλήνητον τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθέντας τρεῖς χρυσοδούλων λόγους παρὰ τῆς ἀγίας ἰκενοῦ βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακλήτως μένειν δυνάμεως ἁγ' ἡς ο.ατὰ τὴν ἀρχὴν ἔξειθοσαν· καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προβάντα τῆς παραδίσεως πραχτεῖν τὸ ἀσφαλὲς ἀπιφέρεσθαι, καὶ μετὰ διετίαν γεγνάσι, καὶ ίσως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἐφθασσεν· τῶν εἰς ἔρμηνταν ἢ ἀνατροπήν τῆς τῶν χρυσοδούλων δυνάμεως· μερικήν ἢ καθόλου ἀπολυθέντων παντοίων προσταγμάτων τῶν καὶ ἐν τῇ ὑπομνήσει ὑμῶν δηλουμένων, καὶ δπῶς δρα καὶ ἀπελύθη-

B Imperium meum ex vestris precibus auxilio indigens, et vestigiis domini et patris sui bona memoriae volens insistere, illius quoque in eos qui sunt Deo dedicati, beneficentiam imitari constituit. Ideo per hanc unam in vos beneficentiam et Deo, qui ipsum imperatorem fecit, gratificatur et imperatoris ac patris nostri sanctæ animæ: et nostræ potentiae profectus in bonum basim ac fundamentum ponit.

C 1. Et vestras petitioni se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firmæ ac immobiles, quæ de vestris monasteriorum beneficiis, aureæ tres buxæ emissæ sunt a sancta illius majestate, decernit: et ut in eodem robore immobiliter permaneant, in quo a principio expositæ sunt, et quæ iis consequenter processerunt traditionis acta, securitatem referant, etiam si post biennium facta fuerint: licet fortasse quædam eorum in convenientibus secretis prius positæ non fuere: iis, quæ ad interpretationem vel subversionem virium bullarum aurearum particularein vel generalem editæ sunt: jussionibus, quæ in vestra suggestione declarantur, quæmodocunque emissæ fuerint, per hoc responsum

(1) Anno 1181.

Inutilibus invalidisque redditis, et perinde ac si ne A σαν, τὸ ἀπρακτον καὶ ἀνισχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρούσης λύσεως, καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲ διλειτουσί.

2. Cessabit autem et quæ hoc usque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia et Macedonia sitis, insultavit prætoriei et catepanici usus exactio, stupræque et axungiae redemptio et exactio: tanquam per hanc præsentem resolutionem excisa et radicitus extirpatæ, et eo redactæ, ut nec sint, nec nominentur: prætoribus, et exactoribus, et catepanis, et iis, qui stupræ et axungiae redemptionem vel exactionem exercerent; itaque qui illis ministrant, sic ejusmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino regionibus sita essent: utpote quæ non sint a fisco omnino requirenda in omnibus, quæ hoc modo decreta sunt ipsi, ab initio bodierni diei repetiti diurni, et deinceps in omne ac perpetuum tempus, suscepta sine contradictione; nec habeantur pro descriptis in publicis actis. Licit autem non descripta sint in actis, sed alio quo modo agnita, et sic recepta.

3. Si quis autem præterea, quæ cōstituta sunt his aureis bullis, et præsenti solutione mei imperii, fuerit ausus aliquid execuī in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum monasteriorum, præterquam quod læse majestatis tenebitur reus (sic ut his aureis bullis definitum est), ab eminentissimo quoque temporis illius mystico illatum cuiplam vestrarum possessionum dannum sarcire compelletur. Monasteriis quoque omnibus vicissim curæ erit, tam iis quæ sunt intra urbem, quam quæ extra, sub terminis iis aureis bullis-comprehensis imperatoris bonæ memoriarum incliti domini et patris imperii mei, ea peragere, quæ in vestra suggestione declarata sunt: nisi velint tali excusatione privari, eo quod semel ea neglexerint.

νῦμῶν δεδήλωται, εἰ μὴ βούλονται τῆς τοιαύτης ἐξουσίας διαπεσεῖν ἐκ τοῦ ἀπαξ τούτων καταμελῆσαι.

B 3'. Άργησε: δε καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἔπεισκωμέσσα τοῖς ὅπερ τὰς καὶ ὅμας μονάς ἀκινήτοις, τοῖς κατὰ τὸ θέμα Θράκης καὶ Μακεδονίας διακειμένοις, ἀπατησίαις τῆς τε πρακτορικῆς καὶ κατεπανικῆς γύρας καὶ χρείας, καὶ ἡ στυπίου καὶ ἀδουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπατησίαις, ὡς διὰ τῆς παρούσης λύσεως ἐκκοπίδιμεναι καὶ βιζοτομούμεναι καὶ εἰς τὸ ἀνύπαρκτον καὶ ἀνονδμαστὸν ἀποκαθιστάμεναι· τῶν πραιτόρων καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων, καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπατησίαις τοῦ στυπίου· καὶ τοῦ ἀδουγγίου κατὰ κατιρῶν ποιουμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετούντων αὐτοῖς οὕτω παρατρέχειν· τὰ τοιαῦτα ἀκίνητα ὄφειλόντων, ὡς εἰ μηδὲ διλειτουσί ἐν τοῖς δικαστοῖς θέμασι ταῦτα διέκειντο, ὅτε καὶ αὐτῶν ἀκαταζητήτων μελλόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου ἐπὶ πάσι τοῖς τοιουτορότων ἐπιγνωσθεῖσιν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς τῆς σῆμερον ἀπατουμένης ἑγχροίας καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἀπανταῖς καὶ διηνεκεῖς χρόνοις θέχομένοις ἀναντιρήτως, καὶ ὡς μηδὲ ἐν δημοσιακοῖς πράκτικοις καταγραφῆναι λογιζομένοις· καὶ μὴ κατεγράφησαν δὲν πρακτικοῖς, ἀλλως δέ πως ἐπεγνώσθησαν, δεχομένοις καὶ οὕτω.

C 3'. Τοῦ κατατομήσαντος ἐπερόν τι παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς τοιαύτοις χρυσοδούλοις καὶ τῇ παρούσῃ λύσει τῆς βασιλείας μου ἐπὶ ταῖς ὅπερ τὰς καὶ ὅμας μονάς παντοῖαις ἀκινήτοις κτήσεσι διαπράξασθαι, σὺν τῷ καὶ καθοσιώσει ὑποπίπτειν (καθὼς διὰ τῶν τοιότων χρυσοδούλων διωρίσθη) καὶ παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου μυστικοῦ καταγγακομένου εἰς τὸ τὴν ἐπενεχθεῖσάν τεν τῶν ὑψηλῶν μονάς κτήσεων βλάσην ἀποθεραπεύειν αὐτῇ. Μελήσεις μέντοι καὶ τῷ μέρει τῶν μονῶν πασῶν, τῶν τε ἐνεδέ τῆς μεγαλυπόλεως καὶ ἐκτὸς, ὑπὸ τοῦς ἀμπεριειλημμένους μέντοι δρους τοῖς τοιούτοις χρυσοδούλοις διακειμένων, τοῦ ἐν τοῖς μηνησύνοις τοῦ δὲν βασιλεῦσιν ἀσθέμιου αὐθέντου καὶ πάτρος τῆς βασιλείας; μου ἐκτελεῖν δσα ἐν τῇ ὑπομνήσαις

ANNO DOMINI MCLXXXIII.

ANDRONICUS COMNENUS.

NOTITIA.

Andronicus Comnenus imperatoris Alexii Comneni primi sive Senioris nepos fuit, filius autem Isaaci Comneni Sebasterioris. Claruit anno 1180, vel circiter. De cuius eximia eruditione, singulari eloquentia atque exquisita sacrae Scripturaræ notitia, testimonium perhibet eximium Nicetas Choniates, cuiusmodi illud est, quod pag. 149 editionis Graeco-Latinæ Parisiensis, his exstat verbis: Καὶ ταῦτα λέγων καὶ γράψων Ἀνδρόνικος μεθ' οἵας οὐκ εἴποι τις ἀν πειθανάγκης καὶ λαμπρότητος; (ἥν γάρ εἰ καὶ τις δόλος, γραμμάτων Ἐμπειρος, καὶ ἀνά στόμα φέρων δεῖ τοῦ πνευμάτωρος

Παύλου τὰ ἐπιστολαὶ εἶχε πάντας τῇ αὐτοῦ γνώμῃ προστιθεμένους. Ήτοι εἰ, *Hæc Andronicus incredibili persuadendi studio et artificio orationis loquens ac scribens* (erait enim litterarum, ut quilibet alius, peritus, et *Spiritu sancto afflati oratoris Pauli Epistolas semper in ore habebat), omnes in suam sententiam perirent. Ηὕτως Nicetas Choniates. Scriptis autem *Dialogum contra Judæos*, qui ms. exstat in Biblioteca Cœsarea Vindobonensi, Codice ms. theologico Græco 255, ut habet Petrus Lambecius libro v Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 169, his verbis: « *Codex 255 manuscriptus theologicus Græcus est chartaceus antiquus, et optimæ notæ in folio, constans foliis 138, qui olim ad Joannom Sambucum pertinuit. Illo continetur Imperatoris Andronicī Comneni, qui imp. Alexium Comnenum II sive Juniorem, anno 1183, nefario occidit, et anno 1185 a seditione plebe Constantinopolitana vicissim occisus est, R̄ialogus contra Judæos, cuius titulus et principium :* »*

Ἡ δογματικὴ τῶν λόγων χάρις,
Τὴν Ἐβραιήν ἔξελέγχουσα πάλενη,
Τὰς εὑσεβεῖς διεκνυστοῖς πιστοῖς τρίθους.
Ἐγράψα δὲ αὐτὴν Ἀνδρόνικος ἐκ πόδου,
Ἄσελφόποις ἀνατος, Αὔστρων γένους
Κομνηνοφουσός, ἐκ σεβαστοχράτορος
Εἰς γῆν προαχθεὶς, καὶ γλυκὺ βλέψας φάσ.

Docilis venustaque libelli gratia,
Verbum retundit efficaç insaniam.
Piasque rite credulis monstrat vias.
Huic Andronicus auctor est, sacer studii
Frater potenter Ausonum luce soli
Proimperator, quem satu Comnenides
Eduxit orbi, et solis almo lunini.

Ἐπειδὴ περ πολλοὺς τὴν τῶν καρανδώμων Ιουδαίων ἐπεχείρησαν παραστῆσαι δυστείαν, καὶ δικαὶος μὲν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπόσης καὶ κηδεμών, οὐ διὰ σημείων μόνον, ἢ Προφητῶν, ἀλλὰ διὰ ἀμφοτέρων ἀμφα πολυμερῶς, καὶ πολυτροπῶς τὴν σωτηρίαν τούτων πραγματεύσμενος, εἰτε. Ubi notandum est codicem hunc tractatus istius, secundum Joannis Sambuci opinionem, esse idiographum, sive propria ipsius Andronicī manu exaratum qui jam a Petro Stevartio Leodiensi, sed Latine tantum interprete Joanne Livineio, editus est in tomo singulare *Lectionibus Antiquis Henrici Canisii addito*, Lugdustadii typis Ederianis anno 1616, in-4. Cui Livineio cardinalis Sirletus, vir doctissimus, ms. suum codicem Græcum commedaverat. Hinc autem manifeste liquet, quantum fallatur supra memoratus Joannes Livinejus, qui in Præfatione sua versionis Latinæ *Dialogi Andronicī contra Judæos*, illum anno Christi 1327 esse compositum asserit. Quem secutus fuerat in *Supplemento* meo Bellarmini, ad annum 1320, p. 593. Sed hunc *Dialogum Andronico Comneno imperatori II seu Juniori adscribens*, qui anno 1327 imperium assecutus est. Minime quoque audiendus est, cardinalis Sirletus, qui ut Joannes Livinejus ibidem refert, perperam credidit auctiorem illum *Dialogi*, non esse ipsum *Andronicum Comnenum*, sed eum tantum jubente opus istud ab Euthymio Zigabeno suisse compositum. Quod enim ipse Andronicus *Dialogum* istum proprio marte composuerit, luculenter appetat ex carminibus supra exhibitis, qui ei tituli loco præfixi sunt: sicut et ex Nicetæ Choniata testimoniū allato, de Andronicī ejusdem eximia eruditione, singulari eloquentia, et exquisita sacra Scripturæ notitia. Exstat quoque Græce ms. in Bibliotheca Serenissimi Bavariae Ducis, codice 128, ut patet ex ejus catalogo, ad calcem toni II Apparatus sacri Antonii Possevini. *Andronicum Camaterum auctorem habere videtur: Dialogus adversus Latinos de processione Spiritus sancti, et Disputatio imperatoris cum doctore Armeniorum Petro, De duabus in Christo naturis, et aliis capitib. Sed non Opusculum contra Joannem Veccum patriarcham Constantinopolitanum, quæ niss. asservantur in eadem Bavaria Bibliotheca, codice 120, teste eodem Possevino, in Catalogo istius Bibliothecæ, pag. 62. Denique notandum est in supra memorata *Dialogi* editione Latina Livineii et Stevartii, *Dialogum* illum esse divisum in 64 capita, nullum autem in codice hoc manuscripto Cœsareo, istius divisionis exstare vestigium. Hæc de eo Lambecius libro v Commentariorum Bibliothecæ Cœsareæ Vindobonensis, p. 169 et 170, et in Catalogo scriptorum hujus tomi, pag. 303 et 365. Henricus Wharton in Supplemento *Historia litteraria* Guillelmi Cavi, ubi pag. 24, hunc *Andronicum Constantinopolitanum* refert ad annum 1327 cum Livineio. Omnia autem hæc Opuscula ascribit Andronico Camatero Constantiopolitane urbis praefecto Guillelinus Cavus in *Historia rei litterarie*, parte I, ad annum 1156, pag. 676; et parte II *Historia litteraria* ad annum 1183, pag. 397, 398, quæ vix conciliari possunt cum iis quæ scribit ejus continuator Warthon ad annum 1327, pag. 24.*

ANDRONICI COMNENI

IMPERATORIS

DIALOGUS CONTRA JUDÆOS.

CAPITA DISPUTATIONIS CONTRA JUDÆOS.

- I. De Deo trino et uno, quam intellectu difficulter.
- II. Animantia etiam Deum agnoscunt.
- III. Deus Pater genuit.
- IV. Moyses Trinitatem agnoscit.
- V. Dei significatio.
- VI. Christum a Patre genitum, ex prophetis ostenditur.
- VII. Ex Psalmis idem ostenditur.
- VIII. Generatio divina mente comprehendendi non potest, et quomodo fiat.
- IX. De Spiritu sancto ejusdem cum Patre naturæ.
- X. Similitudines S. Trinitatem exhibentes.
- XI. De divina Providentia.
- XII. Cur Deus arcana fidei homini initio celaverit.
- XIII. Judaicæ gentes a Deo defectio.
- XIV. Comparatio Synagogæ et gentilium.
- XV. Filii et res Abrahæ cum Deo collatae.
- XVI. Cur in monte Abraham sacrificare filium iubetur.
- XVII. Isaac immolandus Christi typus crucifixi.
- XVIII. Aries cum cornibus inter vepres, quid significat.
- XIX. Comparatio Jacobi et Esau.
- XX. Jacobi res cum Christo collatae.
- XXI. Scala Jacobi typus B. Virginis, et reliqua illius gesta.
- XXII. Dux Jacobi uxores quid designant.
- XXIII. De Josepho allegoria Christo tributa.
- XXIV. Camelus in Scriptura odiū designat.
- XXV. Invidia sera crudelior est.
- XXVI. Josephus in Ægypto ad summos enectus honores.
- XXVII. Calumniae vis quanta.
- XXVIII. Moyses historia mystice explicata.
- XXIX. De Incarnatione, seu cur Dei Filius homo factus.
- XXX. Cur Christus homo simul et Deus.
- XXXI. Cur ex Virgine nasci Christus voluit.
- XXXII. Gens duplex gentilium, et Hebreæ.
- XXXIII. Isaia vaticinium cap. II, de Christo egregie explicatum.
- XXXIV. Altiorum prophetarum oracula de Christo.
- XXXV. De Christo Deo et homine.
- XXXVI. Alter Isaiæ capituli VII de Messia locus expostus.
- XXXVII. Deum hominem fieri voluisse et de stirpe Davidis.
- XXXVIII. Mariam ortam e stirpe Davidis, ex genealogia Judæorum.
- XXXIX. Danielis prophétia de Christi adventu.
- XL. Calamitates Judæis ob perfidiam irrogatae.
- XLI. Christo mors illata, peccatorum maximum.
- XLII. De Antichristi adventu.
- XLIII. De imaginum cultu.
- XLIV. Exempla duo perfidias Judæorum.
- XLV. De Christianorum baptismo, et ejus cum circumcisione comparatio.
- XLVI. Quibus olim nominibus baptismus designatus.
- XLVII. Elias cum Christo comparatio.
- XLVIII. Legis Christi cum Moyse comparatio.
- XLIX. Prophétia de Judaicæ legis abrogatione.
- L. De evangelica lege vaticinia.
- LI. Caput Isaiæ primum eleganter in Judæos tergetur et explicatur.
- LII. De gentium conversione et Judæorum perversitate prophétia.
- LIII. Vaticinia de Christi nativitate.
- LIV. De abjecta plebe Judaicæ prophétia, et gentium vocatione.
- LV. Prophétia de Christi morte et resurrectione.
- LVI. Psalmus secundus exponitur.
- LVII. Psalmus XXI de Christi passione eleganter explicatur.
- LVIII. De Sabbato Judæorum et Dominica Christianorum.
- LIX. Panis propositio typus corporis Dominicæ.
- LX. De Christi a mortuis resurrectione.
- LXI. De inferorum spoliatione, et mortuorum resurrectione.
- LXII. Christus mortuus corruptionem effugit.
- LXIII. Christum post resurrectionem edisse et in celum ascendisse.
- LXIV. De secundo Christi adventu in judicium.

ANDRONICI COMNENI

IMPERATORIS

DIALOGUS CONTRA JUDÆOS

CHRISTIANI ET JUDÆI.

(1) Quoniam multi ecclesiarum Judæorum impiètatem ostendere sunt aggressi, quemadmodum clemens Dominus ac curator non per ostensa sola, atque prophetas, sed per utraque simul et multisfariam multisque modis¹, salutem illis molitus, ex acerba servitute Pharaonia erexit, et prodigiose per mare Rubrum trajecit, et Pharaonem per invia ire audentem obruerit²; promissaque terræ insulantium satrapas dejecerit; afflictos autem, et in Aegypto luto, lateribus atque paleis enectos erexit, per deserta traduxerit, vestesque ille, qui nubibus eccliam operit, intactas conservavit; angelicum panem, et avium carnes panis ille coelestis depluerit; rupem in aquæ fontem, la qui aqua terra firmavit, miraculose commutari³: tum autem, quod primum atque maximum est, non erubuerit eorum se Deum, ille humanae naturæ opifex et architectus, vocare. Et ne Dei mei exequendis singulis miraculis saletatem convivia creem, mensa e quotidianis Ecclesiis ferculis instructa: agendum mihi quoque ad metam equus est (2), et novi tanquam cibi atque missus, jucundiores quidem certe apponendi. Nam

A velut cibus corporalis, quem assidue in os ingeras, demum insutavis gula traditur, quamlibet vel lectissimum ticas; ad eundem nodum, et qui animo intelligentia prædicto, atque immateriali ex divinis oraculis paratur, is nimis longe gratior cognoscitur, qui arduarum rerum quam expeditissimam comprehensionem præstat. Atque euidem hinc jam ordior.

Ego vero, o fidelis ac sacer Christi grex (sic etenim vos, populum peculiarem, gentem sanctam, filios simul et coelestis vitæ promissique regni heredes, vos sic appello, majorum voces et prophethica oracula imitatus), scriptiōnem detrectabam (nam verum fatebor) partim qui scriptores amplectenter et magni facorem; partim qui inscītissime meæ conscienti mibi timere, ne, cuius ingenium a bonis litteris esset in dies abjunctionis, nihil quod ad gloriam proficeret, præstarem. Nequit enim omnino exsucca terra et inarata frequentes spicas educare. Verum non in hac illustri modo ac regia urbe (3), sed etiam (4) Orestiade, et in Thessalia sum natus sciolos quosdam legisconsultos, qui Judaicam reli-

¹ Hebr. i, 5. ² Exod. xiv, 21 et seqq.; xv, 1 et seqq.

³ Exod. xix, 6; 1 Petr. ii, 9.

(1) In codice Cæsareo, quem Lambæcius indicavit, hæc leguntur Graeca quæ conveniunt cum Latinis: Ἐπισήμερος πολλοὶ τὴν τῶν παρανόμων Τουδαίων ἀπειρησαν παραστῆσαι δυσσέβαια καὶ δπως μὲν ὁ φιλάνθρωπος δεσπότης καὶ κηδεμών οὐ διὰ σημείων μόνον ἢ προφητῶν, ἀλλὰ καὶ διὸ ἀμφοτέρων δῆμα πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως τὴν σωτηρίαν τούτων πραγματεύμενος, ἀπῆλλας μὲν αὐτοὺς πικρὰ δουλεῖας Φαρανίτιδος καὶ διὸ Ἐρυθρᾶς παραδόξης διεκεραντες· τὸν δὲ Φαραὼ καταπολιμήσαντα τῆς ἀδάπτου καταπεπόντικα· καὶ καθελκε μὲν δυνάστας τῶν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγειλας κατορχουμένων ἀνίψων δὲ τακεινούς οὐδὲ δι πηλὸς καὶ δὲ πινθεία καὶ δὲ ἄκυρον ἐν Αιγύπτῳ κατεδαπάνησε· διηγαγέ τε αὐτοὺς ἐν ἔρημῷ καὶ συμπλατύνεσθαι τὰς ἐπιθῆτας δὲ νεφέλαις περιβάλλων τὸ στερέωμα κατεσύδεσσεν· δρότον δὲ ἀγγέλων καὶ σάρκας ὅρνιθων δὲ οὐράνιος δρός διμορφισαι πεποίχη· πέτραν δὲ πηγὴν διετάσσει, δὲ τὴν γῆν τοῖς διδαστι θεμελιωσας τετεραπούργηκε· τὸ πρώτον δὲ καὶ μεζον αὐτοῦ ἀνεκπατσύνεται δὲ τῆς ἀνθρωπίης Δημιουργὸς ὡνόμασε φύσεως· καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον τῶν τεραστίων τοῦ Θεοῦ μου διεξεργόμενος κάρον ἐμποιήσω τοῖς διατυμόσιν ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας καθημέρων προτιθεμένων ἔτοιμάζω τὴν τράπεζαν· ἀγέ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν νύσσαν τὸν πῶλον ἀγάγωμεν· καὶ κανονιστρας τροφῆς· τὴν τέρατα; δὲ μᾶλλον παραθῶμεν Λεισματα, x. t. λ. Et paulo post: ως δὲ ἐνέτυχον οὐ

μόνον ἐν ταυτῇ τῇ περιφήμῳ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἐν Ὁρεστιάδι καὶ Θετταλίᾳ σοφισταῖς καὶ νομοθέσι (sic) τοῖς τῶν Τουδαίων αὐτοποιουμένοις θρησκείας, x. t. λ. Post proœmrium vero sic incipit dialogus:

Πρὸς Τουδαίους.

Τίνος Ενεκεν οἱ τοῦ Μωάσικοῦ νόμου ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἔχοντες τρόπος με τὴν σήμερον C ἐλλήνθατε;

Οἱ Τουδαῖοι.

Ζηλωτὴν δύτα ες μαθόντες τῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ Μωάσως κατολιγωροῦντα, αὐτήκοοι γεγονέναι τῶν λεγομένων παραγενόμενα.

Postirema verba sunt p. 66 a tergo λ ἀλλ' εἰς παραλόγους καὶ ἀλλοκόπους ἐπιθυμίας ἔξεκλινην. Sed utrum opus perfectum sit, an vero post hæc verba desiderentur aliqua, ignoro. Habuerat et Sirleitus Cod. Græcum, ut supra fuit indicatum. Basn.

(2) Imitatio est proverbii apud Nazianz. in Basilium Magnum et in Nat: lem, et in sanctum Pascha: Kevrei τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν.

(3) Quæ Constantini polis, et nova Roma in Oriente dicta, antea Byzantium, C.N.

(4) Ab Oreste sic appellata, atque ab Adriano instaurata. Adrianopolis Macedoniae ingens oppidum, Zonaræ, Nicæa et Constantino Manasse. Cax.

gionem propugnarent, non illi quidem vera divini A Spiritus luce et instinctu; sed qui pingue, ut sic dixerim, et obumbratum sacrarum Litterarum studium agitarent, nec suspicere, proni inque terram dedixi, possent. Eos, inquam, cum offendissem, qui audirent quidem quæ oportet, sed effutirent quæ non oportet, non ita docente eos lege (apage), sed qui legem capere nequirent; (scilicet quasi lumen principis sol,) cum hic progreditur, et aliis praelucet, tum cœcuentibus quæ radios non immittit; itidem sane et legis difficultas illis, qui ingenio sunt purgata, evidens ac perspicua est; torpidis nubila atque turbida. Nam legis, uti Moses appellat, velamen⁸, non in scriptione, sed hominum mente, hodieque manet. Eam cum imperitiis advertissem, ut egregius quidam senex, oblitus sene-ctutis, ad luciam cum adolescentibus ineundam pro-silit; ita euidem, timiditatis quoque amolitus no-tam, dedi operam ut utrorumque interrogations ac responsiones monumentis mandarem: potest enim animus magnus, Dei studium profbens, etiam quæ supra vires sunt tentare. Itaque nuda in pri-mis interrogationum ac responsionum verba propo-nantur.

CHRISTIANUS. Quid est, quod vos, qui Mosaicæ legis zelum habetis, sed non secundum scientiam, ad me hodie conveniatis?

Judæi. Nos enimvero, intellecto, Christianarum te æmulum rerum, Mosaicæ contemnere, coram, quæ dicerentur, audituri vénimus.

CHRIST. Dei quidem præcepta, ejusque pro nobis mortalibus salutarem incarnationem tueri et pro-fessus sum, et profiteor, et ad extremum usque spiritum profitebor. Ceterum Mosaicam legem, que est velut umbra et figura nostræ salutis atque Instaurationis, adeo non contemno, ut etiam colam et amplectar.

Jud. At si Mosaicam legem amplectaris, neque ea tibi sententia labiis modo expressa ac formata falso excidit, quamobrem nos, qui eam propugnamus, violatores legis ducitis?

CHRIST. Si quidem frugis gratia quæstiones mo-ventis, ac satagit, qui iniquiores partes æquioribus subinitatis, expediet, opinor, principis rerum sa-pientiae in commune rationes inquirere, spem cer-tissimam in justitiae atque ipsius veritatis stabili-trutina collocantes. Sin contendendi causa dicen-dique ostentatione colloquium urgetis, sic habete, Ecclesia nostre censi, haud se consuetudine ea venditant⁹. Siquidem nostræ professionis sit quis-piam⁽⁵⁾: qui in disputatione stabilire sententiam suam pugnat, quamlibet vera dicat, diaboli morbo laborat.

⁸ Il Cor. iii, 15; Exod. xxxiv, 53. ⁹ I Cor. xi, 16.
¹⁰ Psal. xvii, 12.

(5) Nazianz. orat. 2 De theolog.

(6) Pessima tamen hæc methodus, quæ a Trini-tate incipit; quippe cum Trinitas difficilis probari possit, et in Messia versatur lotus controversiarum

Jud. Hoc tibi etiam atque etiam confirmamus, ita nos Deus Israel glorusus amet; nos nequaquam rixa ac contendendi studio hoc venisse, sed qui veritatem illustrem, ejusque demonstrationem in-star viæ regiæ tritam cuperemus, per quam deducti ad lucem cœlestis viæ bæredes fieramus.

Christ. Meus amor Jesus in Evangelio ait: « Ego sum lux, et veritas, et vita ». Haec si animus est vere bona adipisci, accumbite et aurem præbete.

Duorum, Judæi, a nobis Christianis criminum postulati, utrum juhetis vobis ad judicium proponi? Legisne violationem cum nece prophetarum atque insectatione? an lucis repudium, ac non solum non receptum eum qui prædicabatur, sed injuste a vobis interemptum quoque? eti majores vestri eo inactando negabat sibi « licere interfiscere quemquam. »

Jud. Quoniam alterum est caput Légis et Prophe-tarum, propera veritatem hanc ob oculos constitue. Nam si hoc demonstrabis, in utroque reos nos dede-mus; tantum haec probatio non petatur ex vestris, sed ex nostris prophetis.

Christ. Quod si ex propheticis prædictionibus A-deim faciam, ecquid vos errasse fatebitimi?

Jud. Maxime. Prius tamen scrupulum unum ex anti-mis nostris (rogamus) exime: Qui a vobis Christianis tres dii honorentur et noscantur? cum id lex Mosaicæ non permittat; quin et liquido clamet: « Ego sum qui sum ». Ac rursus: « Non adorabis Deum alienum; ego enim sum Dominus Deus tuus, zelotes¹⁰ ».

CAPUT I. De Deo uno et trino.

CHRIST. Hac doctrina, o Judæi (6), totum theolo-giæ arcanum absolvitur. Sed enimvero Ecclesiæ nostræ doctores, tum lingua, tum mente horrere nos docent, si quando de Deo aliiquid effari audemus. Nam eti cunctorum, quæ sub celo creata, angustissimum homo est; at nimium quam impar est divinæ luci contemplandæ. Scilicet terrena caro, in humumque devexa, quæ pro materiæ studio, mundi se negotiis miscet, et assidue illis quæ deorsum sunt, consuescit ac delectatur, ægre in subli-mum curam incumbit: atque ut inter Hebræos et Ægyptios nubes tanquam murus intercedebat, ita nimirum corporeæ hæc caligo inter Deum ac nos media interstat. Eam ob rem, opinor, etiam David, unus e majoribus Christi, homini præcinctuit: « Posuit tenebras latibulum suum¹¹. » Stuporem hinc nostrum declarans, ob quem pauci vix, vel parum superiora suspiciunt. Et quinam illi? Quibus non corpora maceratione tantum jejunioque purgata, sed ipsæ adeo mentes sic comparatae sunt, ut cum divina semper voluntate conjuncæ sint. Ita enim censeo, di-vina eos luce affici vicissim, qui id quod in ipsis est di-vinum (rationem dico atque mentem) Dei studio per-miscent, effigie ad primigenium exemplar se levante.

¹⁰ Joan. xiv, 6. ¹¹ Exod. iii, 14. ¹² Exod. xx, 5.

cardo, hunc venisse, Judæis ante omnia proban-dum. Inde ad cetera Christianæ religionis dogmata facilius progredimur. BASN.

Nam quod Deum noverit quisquam, aut nosse, a quoquam testimonium tulerit, hactenus novit, ut alio non a quo illustrato lucidior appareret, quippe alteri præstare perfectum quiddam creditum est, non reipsa, sed alienarum comparatione virium. Enimvero Enos et Primus (7) cœpit invocare nomen Domini¹¹; quod ejus studium aquales et Dei notitiam dixere. Et merito. Qui enim possis, quem ignoras in vota tua vocare? Enoch, qui translatus fuerat, incertum an Deum præscierit. Noe, acceptissimus Deo, sospitæ peritia arcæ donatur¹². Abraham ille magnus ex fide justificatus, peregrinam jugulat hostiam, in typum Dei propter nos interficiens¹³. At non Deum ut Deum conspexit, sed tanquam hominem epolis accepit, laudatusque fuit quod cum quantum percepérat coluisse. Jacob scalæ et ascéndentes per eam et descendentes angelos luetur, lapidem erectum in titulum oleo perfudit mystice, fortasse qui nostra causa unctum lapidem notare; et loco cuiusdam a Visione Dei nomen indit, ad honorem ipsius Visi, cum Deo velut cum homine collectatur¹⁴ (quæcunque tandem Dei cum hominibus lucta est. Au humanae forsitan virtutis cum divina contentio?) luctæ in corpore monumenta fert, quæ genitalem victam naturam designarent, nominis commutationem pietatis præmium capit, pro Jacobo Israel nuncupatus¹⁵, augusta sane et illustri nomenclatura. Cæterum Dei naturam, aut conspectum cepisse, nec ipse ille, nec supra eum quisquam hodieque ausus est jacare.

Eliam aura quædam lenis, et ignea quadriga in cœlum subduellit, majorem hominem justum significans¹⁶. Manue, qui apparentis obtulit Dei non ferret: « Dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Dominum¹⁷. » Neque enim divinam solum naturam capere humanitas non potest, sed nec splendorem ipsum. Isaías¹⁸ et Ezechiel¹⁹ magnarum rerum spectatores: Ille enim Sabaoth in majestatis divinis solo videt, stipantibus eum, et collaudantibus ac tegentibus Seraphinis, qui senas alas haberent; ubi et ipse pruna iustratus, ad prophetandum mittitur. Illic vero et Dei vehiculum Cherubinos describit, et superstans ei solium, hoc quæ superiorem ætram, et qui in ipsa repræsentatur, lumen et voces quædam, et impetus, ac functiones. Atque ista omnia, seu fuerint apparitio quædam diurna, aspectabilis sanctis, seu visum nocturnum minime fallax, seu effigatio in animo, quæ futura cœu præsentia repræsentat, seu aliud arcanum prophetarum genus, quod solus prophetarum Deus novit. Salomon (verba Scripturæ), cui dedit Deus et sapientiam et prudentiam multam nimis, et latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in littore

A maris: Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Ægyptiorum, et erat sapientior cunctis hominibus²⁰; quo altius profunda penetrat, eo hæxat magis, finemque sapientiae statuit, conari invenire, quantum effugerit.

David, « vir secundum cor Dei²¹, » interdum iudicis Dei et abyssum multam²², nominat. Alibi ait, « Mirabilis facta est scientia tua ex seipsa²³(8). » Moses, vatum ille vertex, qui et Deo charus, præque omnibus sua tempestate celebris, post quadraginta dierum piacula ac iustificationem, caliginem, toutrua, atque tubas, vix posteriora intueri Dei potuit: sive ea molitiones et opificia Dei censeas, seu incarnationem Verbi atque Filii ejus dicas, ob mortaliū salutem postremis temporibus ineffabili modo procurandam. Cæterum neque hi, neque his par quisquam, Dei substantiam et essentiam apprehendit, ut scriptum est²⁴, neque Dei naturam perspexit aut exposuit; sed omnes exinde usque huc, « ex parte cognoscunt, et ex parte prophetant²⁵. » Omnes vero, inquam, illis spiritu pares. Ac quid Deum ab aliquo hominum visum dicam? qui nec de rebus quidem conditis explorate queant disserere. Scilicet magni Davidis haec sententia est: « Quoniam tunc video cœlos tuos, opera digitorum tuorum²⁶. » Tunc: quando? Cum ex hoc tabernaculo excessero, atque a crassa villositate expeditus, liquidissima luce illustratus fuero. Vides ingenuum vatem? Atque haec inibi. Alio loco: « Incerta, inquit, et occulta sapientia tua manifestasti mihi²⁷. » Nam profecto Dei opificium esse cœlos, cum perspecte nunc cognitionem vati; tum vero exactius tenebit, cum et eorum vim ac naturam, sed et causam, ob quam ab opifice Deo instituti, accurate perspiciet. Tum enim non pellis instar extenso²⁸, sed veram naturæ ejus notitiam consequetur. Quod si tanti viri de rebus creatis tantillum quiddam in hoc tabernaculo agitantes sunt assediti, quid jam mei instar quispiam, plenus scelerum maculis, cogitare aut effari ausit?

Dicam tamen vobis, quæ certo et absque controvèrsia prophetarum esse credimus. Expeditam porro faciat orationem a prophetis prædicata Trinitas, verus atque unius naturæ Deus. Credo in Patrem, ac Filium, et Spiritum sanctum, unius naturæ, et indivisam Trinitatem; non ut tres deos, sed unam deitatem in tribus personis agnoscendam: sine principio, sine fine, æternum Patrem, naturæ omnis aspectabilis, atque intelligentis architectum. Genitum ex Patre Filium, quasi lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum, immortale, consubstantiale, semper cum Patre degentem, throni et operum consortem, com-

¹¹ Gen. iv, 20. ¹² Gen. vi-ix. ¹³ Gen. xxii, 15. ¹⁴ Gen. xxviii, 12, 18. ¹⁵ Gen. xxxii, 28. ¹⁶ IV Reg. ii, 44. ¹⁷ Judic. xiii, 22. ¹⁸ Isa. vi, 1, 2, 6. ¹⁹ Ezech. x, 1 et seqq. ²⁰ III Reg. iv, 29-34. ²¹ Act. xiii, 21. ²² Psal. xxxv, 7. ²³ Psal. xxxviii, 6. ²⁴ Exod. xxxiiii, 23. ²⁵ I Cor. xiii, 9. ²⁶ Psal. viii, 4. ²⁷ Psal. l, 8. ²⁸ Psal. ciuii, 3.

(7) Scilicet posteriorum Adami, cum Caini ab unius Dei Opt. Max. religione descivissent.

(8) Ex Nazianz. orat. altera de theol. pag. 753 Biblii.

perennem et infinitum. Credo Spiritum sanctum, & quæ supra cœlos sunt, quamvis natura nobis praestent, proplusque a Deo absint; longius tamen adhuc etiam ipsa distant a Deo, ejuusque perfecta comprehensione, quam corpus hoc nostrum compositum, humile, atque humi dejectum a cœlestibus illis appetetur. Quare dubium non est, quin cum socio opifici, Filio nempte suo, hunc (et ita dicam) architectonicum de creatione sermonem contulerit Deus Pater.

Ac de principiis experta Deo, et Patre (9), non solum vos, atque omne hominum genus in sententiam ibit, sed ipsa etiam natura, ac naturæ magistrallex. Quo enim modo aut exstitisset hæc rerum universalitas, aut constaret, nisi omnia Deus et produxisset, et tueretur? Neque enim qui citharam pulcherrime instructam, et undique apertissimam cernit aut citharoedum audire, aliud cogitatione versabit, quam citharae auctorem, ac citharoedum; ad eumque, et si nondum oculis conspectum, mente avolabit.

CAPUT II.

Animantia agnoscunt etiam Deum.

Sed quid autem mortales, et universum hoc omne recensereo? quando ipse etiam terrestres fere opificem agnoscunt, et ejus perpetuo indigent administriculo; ita enim et de hoc scribit David: « Catuli leonum rugientes, ut rapiant et querant a Deo escam sibi »¹¹. Et idem alibi: « Qui dat jumentis escam ipsorum; et pullis corvorum invocantibus eum »¹². Quid igitur de Deo et Patre hæc sufficiunt? An ingenio estis etiam bardis bestiis bardiori?

CAPUT III.

Deus Pater genuit.

Jud. Nihil hic ambigimus, sed genueritne Deus, C dubitamus.

Christ. Ulinam, Judæi, hujus vestri scrupuli causa, hodie in vivis esset Moyses. Vix enim, opinor, vel ille vobis silentium imponeret.

Jud. Ubi vero ejus constat Mosen meminisse?

Christ. Circumcidite modo, inquam, cor, id est, immodicum hoc supercilium ex animis vestris deponite; nec Mosen solum invenietis, sed alios etiam multos prophetas, non tantum meminisse, sed palam adeo clamae. Nam, in Dei opificio, ait Moses: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram »¹³. Et post pauca: « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est »¹⁴. Et in linguarum dissidio, ait Deus: « Venite, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum »¹⁵. Quærendum igitur D est, quocum a se creato consilium conferebat.

Jud. Cum angelis opinamur.

Christ. Amens ea et plene absurdâ est opinatio. Quis enim filius cum fictili vase sermonem consert? Quis faber, ne longum faciam, cum ferro de eo procudendo et apparando colloquitur? et sunt tamen magis conjuncta, et naturæ nostræ affinia, quæ nos fabricanur, utpote ex eodem luto, iisdemque elementis constituta. Coelestia autem cuncta, et

B B Jud. Deum quidem verum creaturarum quas condidit ope ac consilio non indigere, damus et confitemur, seu intelligentem, seu sensilem naturam dicas. Deo easce Filium, generationemque illi convenire, Moses ad nos haud prodidit; sed: « Ego sum Dominus Deus tuus »¹⁶. Et: « Vide te quod ego sum solus, et non sit aliud Deus, praeter me »¹⁷. Et, « Noli adorare Deum alienum »¹⁸.

Christ. Dixi vobis, Judæi, ægre vel Mosen vobis, si vivus esset, silentium impositorum. Nam eum execrabilis sit, qui alium, quam Mosis Deum predicat; tum demum id, quod sermocinans, loquens habebet; si dissimilis naturæ Filium promulgarem. Nunc cum ejusdem naturæ cum Deo et Patre Filium dicam, quæ dissensio? Ipsam enim Moses Deum confitemur, Patrem geniti Filii; et rursum ejusdem naturæ Filium cum Patre genitore. Nam, et si Moses dicit: « Dominus Deus noster, Deus unus est »¹⁹, non hypostases, sed naturam illi verbis significavit; unam etenim Patris et Filii naturam consentimes.

Jud. Belle Patris de fabrica consultatio cōprobat nobis Filii cum eo naturæ consensionem. Sed expedi, eramus, quamobrem a Mose luculentius de eo non acceperimus.

Christ. Nemo scientiarum perfectus magister pueros docere aggressus, summa quæque disciplinarum primis rudimentis atque studiis proponit; sed facto ab elementorum doctrina initio, paulatim eos ad perfectionem subducit. Atque id non præceptoris vitio, sed discipulorum imperitia sit, qui cum adeo sint rudes, ad majora capienda gradum facere non possunt.

CAPUT IV.

Moyses agnoscit Trinitatem.

D Ad eumdem modum par est, et sapientissimum Mosen habuisse perspectam SS. Trinitatem atque Unitatem; sed vobis, quos tum ob deorum frequentiam, tum propter idolothyla, et carnes, habebat prorsus rebelles, perfectam religionem non aperuit; neque vero prorsus reticuit, sed tum quonodocunque ad Dei notitiam erigere est conatus. Majores quippe vestros in pietate infantes videns divinus Moses, velut nutrix optima, iis tanquam lac quoddam Dei notitiae propinavit; solidam omnem do-

¹¹ Psal. ciii, 21. ¹² Psal. cxlvii, 7. ¹³ Gen. i, 26. ¹⁴ Gen. iii, 22. ¹⁵ Gen. xi, 7. ¹⁶ Exod. xx, 2.

¹⁷ Deut. xxxii, 37. ¹⁸ Exod. xxxiv, 14. ¹⁹ Deut. vi, 4.

(9) Ex Nazianz. orat. altera, de theolog.

crinam post se vatisbus reliquit. Atque id non in A consultatione tantum, sed etiam in imagine, aliquis fecit. Nam Deum ad imaginem suam hominem fixisse indicavit²²; at quæ ea foret imago, auditribus querendum reliquit. Quod enim (10) studio paraveris, id tenaci ac perpetuo monimento in animo circumfseris; quod leviter, id facile, ut quæsumum erat, effluit. Itaque Moses questionem ad vos, dissolutionem ad vates reiecit²³. Nam si cognito etiam Deo, ab eoque infinitis acceptis beneficiis, et Mose ad Deum aliquantisper a vobis digresso, ut Dei voluntatem in divinitus exaratis scriptis exhiberet, alteri deo gratiam retulisti, et immortalis Dei gloria mutasti in similitudinem vituli comedentis senum²⁴; in quantum deorum multiplicitorum præcipitium majores vestri non irruissent, si a Mose Deum trium hypostaseon didicissent?

JUD. Non jam ad majorum nostrorum offensas intelligendas adsumus. Sed ecquid, ut dicebas, Deus in tribus personis comprehenditur? Itaque hic nobis veritatem communera, et qualis propheta Deum genitum significet.

CARIST. Constabiliter vobis est, Judæi, neminem saquame sanctorum vatum, Dei hypostasin aut essentiam imaginatione comprehendisse. Igitur certo sic habete, non solum vim ac naturam, sed nec nomen proferre (tantos vates) posse, Dei essentiam, non actionem tantum significans: ut etiam illud, « Manus tue fecerant me et plasmaverunt me²⁵; » David usurpavit, non quasi manus haberet Deus (est enim Nomen incorporeum et sine figura), sed Dei opificium notans. Et rursus: « Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum; vultus autem Domini super facientes mala²⁶; » illis beneficentiam, his viudicem Dei potestatem innuens. Ita sane et in nominibus (Dei) non divinam naturam, sed functionem, occultamque operandi efficaciam ex ipsis nominibus exprimere sancti conantur. Nam illa Dominus Adonai, et Sabaoth, omnipotens et Salvator, nomen, non naturam signi fierunt.

CAPUT V.

Dei significatio.

Jam vero quid sanctorum voces consecutor, cum ipse etiam Deus eadem dicens inveniatur? Parenti namque vestro Abraham in Mesopotamia conspectus inquit: « Ego sum Deus tuus (10): ambula coram me, et esto perfectus. » Vocabulum autem Θεός, id est Deus, non naturam, sed ejus functionem de-notare, palam est omnibus: deducitur quippe a θεῷ, hoc est, curvo, ab a θῷ, quod est, molior et architector: est enim omnia architectus et molitoris universi auctor. Architectari autem functionem, non naturam designare, nulli dubium est.

Rursum Moses, qui ad negotium quoddam populi erat legatus, cum quereret, si ex se peterent quis se misisset, quid responderet, hoc a Deo audit: « Qui est²⁷? » Quæ vox non naturam representat, sed statum ac permissionem. Quare etiam vates, non puras putas SS. Trinitatis apparitiones, sed pro suo quisque captu conscriperunt. Necesse est igitur (11) Dei notitiae studiosos in sacram omnem Scripturam, velut speculum inspicere, et aliam ex alio notionem ad unum aliquod veritatis tanquam simulacrum corrogare. Id enim nos Deus et per Mosen docuit, ei primo ascensu tabulas a se exaratas tradens²⁸, altero non item. Sed quid ei jubet? « Præcide tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba, quæ habuerunt tabule quas fregisti²⁹. » Idem et Israëlitæ ex Ægypto educens, Deus ipsem et eos multipliciter crassis prodigiis ductabat. Quid enim crassius, quam noctu igni, interdiu nube viam praेire? Quid item crassius, quam mare dirimere, et rupem velut fontem ubertum aqua scaturientem monstrare? Sed cum adhuc cæcerint majores vestri, et auribus obscurderent, tam vero involveris per vates placita sua denuntiare Deus; ut intelligentes qua vos dignitate dejeceritis, laboresiori quadam via, recuperare antiquam nobilitatem studeretis. Atque idem et in primigenio parente animadvertisendum venit. Hic namque priusquam jussum violasset, non omnium modo terrestrium naturarum a Deo datus est rex, sed etiam vates, cunctis et volucribus et bestiis nomina imponens. At post laepum, posteri non solum regno exciderunt, sed etiam vulgo res creatas deos arbitrati sunt, ut ait Salomon: « Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei; et de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere cum, qui est; neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex: sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. Quorum si specie delectati deos putaverent, sciunt, quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem et opera eorum mirati sunt, intelligent ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est illis: a magnitudine enim speciei et creatoræ cognoscibiliter poterit Creator horum videri³⁰. » Videite, ut post peccatum Deus non coram cum hominibus, ut cum Adamo, collocutus sit, sed eos ex operum pulchritudine ad sui notitiam erigi permiserit. Quod si eos merito vanos Salomon appellavit, quanto magis vaniores vos appellaret, si bodie superasset. Nam illi fortasse habent, quo venia digni sint. Quid ita? quod Dei notitiam vesti-

²² Gen. i, 27. ²³ Exod. xxxii, 6. ²⁴ Psal. cv, 29. ²⁵ Psal. cxviii, 73. ²⁶ Psal. xxxiii, 16, 17. ²⁷ Gen. xvii, 1. ²⁸ Exod. iii, 14. ²⁹ Exod. xxxi, 18. ³⁰ Exod. xxxiv, 1. ³¹ Sap. xiii, 1 seqq.

(10) Nazianz. *De moderatione*, et orat. altera de ihu.

(10') Ita habent LXX, pro. *Dominus omnipotens*.

(11) Nazianz. in Natalem 227, 26.

gantes, ad ignorantem compulsi sunt. Vos, in tanta Aetate, atque ordine componens, et mollienti Patri vatum corona et scriptorum multitudine, adeo non vestigatis, ut etiam quæ scripta sunt adulteris.

Jud. Per Mosen ! qui mare Rubrum dextra divisi, vera omnia narras. Quamobrem dum hic apud te adsumus, Scripturam evolvamus. Tu, quod ante dicebainus, nobis commonstra, quis nostrorum vatum generationem Dei, genitumve Deum usurpet. Id enim magis animos nostros in stuporem atque dubitationem rapit.

CAPUT VI.

Ex prophetis ostenditur Christum a Patre genitum.

CHRIST. Audite porro Salomonis verba. Qued si quid melius scitis, docete sane. Neque enim vercundor propter Deum hominem Jesum meum discipuli personam induere : « Dominus possedit (12) me in initio viarum suarum, antequam quidquam ficeret a principio. Ab æterno ordinata sum, et ex antiquis, antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, et ego jam concepta eram : neandum fontes aquarum eruperant : neendum montes gravi mole constituerant ; ante omnes colles ego parturiebar »¹¹. Hic « Creavit » (quod ponitur a LXX) non molieardi, sed gignendi vim habere, intelligendum est. Solemne est enim sacrae Scripturæ vicina pro vicinis usurpare, ut cum de Mose ait : « Adultum puerum tradidit filia Pharaonis, quem illa fecit sibi filium »¹². Atqui non fecit, sed nuncupavit sibi filium. Item David : « Facti sumus in opprobrium vicinis nos- C siri »¹³, pro, Fuiimus. Jam vero ante cœlum et Terram, Moses nullam aliam rem cretam extitisse, revelavit : « Principio, inquietus, creavit Deus cœlum et terram »¹⁴. Quod si quid antiquius extitisset, id dubio procul prius tractatus fuisset. Etsi sunt, qui intelligentes substantias prius conditas existimarent, veluti altera quædam lumina, et Deo magis conjunctas. At terret me Dei ad Job sermo, dicens : « Cum astra conderentur, laudabant me magna voce omnes angeli mei »¹⁵. Astra enim omnino die quarto constituta sunt. Igitur si de astrorum creatione eum angeli collaudabant, multo magis de cœlo, terra, aqua et luce. Sed hanc insanam multorum existimationem perspicue frangens Salomon, paulo post addit : « Ante omnes colles gignit me »¹⁶, ac paulatim quæ scriberet illustrans subjicit : « Quando æthera firmabat sursum et librabat fontes aquarum; quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis, ne transirent limes suos; quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens »¹⁷. Videlicet, ut sensim socium Patri opificem Filium declaret. Quid enim aliud est, « Cum eo eram cuncta componens », quam una architecta-

Aetatis, atque ordine componens, et mollienti Patri molitionis consors?

Jud. Cur autem si de Filio nos docturus erat, non dixit, Aptator, sed « Aptatrix » ita ex LXX versione dicendum pro illo : « Cum eo eram cuncta componens ».

CHRIST. Jam dixi. Vates de Deo, non quantum est, dixerunt, sed quantum cogitando assequerentur, scripserunt. Quo enim modo comprehendatur, quod comprehendendi non potest? Nam cum arenas maris, et stillas pluviae, stellarumque multitudinem nequeat quia numerare, scilicet Deum principii atque finis expertem comprehendet? Itaque alius Dei sapientiam Filium vocavit; alius mentem, alius lucis simulacrum; alius expressam quædam formam; alius vires; alius Filium; omnes unum et eundem. Sin autem secus prophetarum voces accipitis, vereor ne splendida SS. Trinitatis lucem refugientes, in profundum plurium deorum vos præcipiteatis.

Igitur denuo audite Salomonem palam vociferantem : « Omnibus mobilibus mobilior est sapientia; attigit autem ubique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, et emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera : et ideo nihil inquinatum in eam incurrit. Candor est enim lucis æternæ, et speculum sine macula Dei majestatis, et imago bonitatis illius »¹⁸. Sed omissis, quæ apud Sapientem sunt, imaginem solam persequar. Sunt, putatis, in cœlo pictores ac colores?

Jud. Minime.

CHRIST. Et quæ est porro hæc Dei bonitatis imago? nec solum imago simpliciter, sed per omnia similis? Aut ergo imaginem concedite, aut mecum unius naturæ et substantiæ cum Patre Filium fatemini.

Jud. Fatemur; sed, amabo, idem nobis ex alio propheta edisse.

CHRIST. Isaïæ verba sunt : « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius »¹⁹. Videlicet Patris consiliarium? Videlicet magni consilii Angelum? Est enim Filius ἄγγελος, ut qui a Patre arcani ab omni æternitate occulti abdita ad homines pertulerit ac promulgarit. Consiliarius est, qui a Patre audierit : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram »²⁰. Et rursum : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitæ, et comedat, et vivat in æternum »²¹, eum paradiso exigamus. Et iterum : « Venite, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum »²².

¹¹ Prov. viii, 22 et seqq. ¹² Exod. ii, 9, 10. ¹³ Psal. LXXXVIII, 4. ¹⁴ Gen. i, 1. ¹⁵ Job xxxviii, 7 s. c. LXX. ¹⁶ Prov. viii, 25 sec. LXX. ¹⁷ ibid. xxviii, 30. ¹⁸ Sap. vii, 24 seqq. ¹⁹ Isa. ix, 6. ²⁰ Gen. i, 26. ²¹ Gen. iii, 22. ²² Gen. xi, 7.

(12) LXX, Extitit, creavit, pto extitato. Vide S. Hier. hic, et in c. xvi Isa., etc., et notas ad LXX.

Ceterum, Deum esse eum Consiliarium (13), non Angelum, ipse dubium dissolvit: non enim dixit: Erit ei nomen Angelas, sed « vocabitur, » id est, qui Deus est, is, quod jam olim consilium cepit, Angelus vocabitur. Quin ne quis id de vi quādam incorporeā dictum fingeret, Deum nominat, paulatimque quod obscurum erat in lucem proferens, ait: « Fortis, Potens, Princeps pacis, Pater futuri sæculi ».

CAPUT VII.

Ex Psalmis idem ostenditur.

Davidis quoque hæc sententia est: « Ante solem permanet nomen ejus ».

Jud. Iniquum nobis videtur eam sententiam referri ad Christum. Dicimus quippe septuagesimum primum psalmum de suo filio Davidem cecinisse. Quare omittit hoc testimonio abuti et ad alium transi prophetam.

CHRIST. Deum immortalē! Verum Vatis atque Regis Deum, testor; absit, ut me ad aliam disputationem conferam, nisi psalmo omni pervoluto, sententiae ejus confirmationem certissimam dabo! Nobis quidem dubium non est, quia hæc: « Deus, iudicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in iudicio. Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam. Judicabit pauperes populi, et salvos faciet filios pauperum, et humiliabit calumniatorem »; hæc, inquam, omnia ad Christum quin sp̄ciant, nobis dubium non est; quæ vos detorquetis et pervertitis, rati de Salomonē dici; nec, dum veritatem lœditis, vos lœdere arbitramini; est enim, quisquis lœditur, ad defensionem promptus. Atque ego vobis nihil super his respondebo, sed ipse psalmi auctor David, cuius semini promissus Christus, lyra Spiritus sancti, vobis os obturans, sic porro psalmum pertexens scribit: « Et permanebit cum Sole ». Num Salomon igitur tandem duravit, quandiu Sol? et quomodo? qui nec patrem annis regni superavit. Et Davidis alio psalmo hæc sunt verba: « Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni; si autem in potentibus octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor ». Quare potest etiam plures annos vivi. Videlis, ut David filium ab hoc nostro psalmo removeat? Nam si Salomonis vita ad octoginta annos non pervenit (14), qui tandem, et quandiu sol, et p̄r̄a luna durabit? Neque vero id obiter dixit, sed addidit: « In generationem et generationem; » Salomon autem mediis temporibus ab orbe conditus est: « Descendet sicut pluvia in vellus, et

A sicut stillicidia stillantia super terram ». Ille non solum ex adulterio, sed etiam per cædem susceptus est. Quod Deus flagitium per Nathan arquit, ac palam fecit. Neque equidem hæc animo insultandi Dei-hominis majoribus, sed reprimendæ contumacæ vestræ causa, a me proferuntur. « Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis, donec auferatur luna ». Ille non modo, ut hominem par est, dilapsus est; sed eo regnante cedes non paucæ, et captivitates, quales nunquam ante, consecutæ sunt. « Et dominabitur a mari usque ad mare; et a flumine Euphrate usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes ». Ille solius paterni regni sceptra moderatus est; id quod sciunt omnes, qui Judaici imperii meminérunt. « Et inimici ejus terram lîngent ». Illius hostes adeo pulverem non linixerunt, ut etiam Jéroboam, ejus servus, regnum ab eo avertens, illud sibi usurparit et occuparit. « Reges Tharsis et insulæ munera offerent: reges Arabum et Saba dona adducent ». Aut reges, si placet, qui sint, edite, et dona proferote (quoniam etiam diu multumque agendo, actum agetis); aut quod sequitur: « Et adorabunt eum omnes reges terræ », commentum amens arguet: « Omnes gentes servient ei ». Ili adeo non servierunt, ut postquam vetita legibus in Deum admisit, ac diis fana excitavit, Adad Idumæus, et Rakon Damasci regulis ab eo defecerint: tantumque abest ut eum gentes coluerint, ut de paterno suo regno adhuc superstes a Deo audierit, ruptum revulsunque ejus regnum, servo, non filio donandum ». De quo igitur psalmodus psaljunum edidit? quæ enim diximus Salomonem plane repellunt.

Jud. Quod in Salomonem scripta non sint, probe jam et explorate tenemus; in quem alium, nescimus.

CHRIST. Utrique, si videtur, Davidem percontemur.

Jud. Davidem, tot annos jam mortuū hodie responderemus.

CHRIST. Respondebit sane, mihi credite, si studiōse queramus. Cedo David, quis hic est, de quo dixisti: « Et permanebit cuim sole et ante lunam ». D

Et illud: « Ante solem permanet nomen ejus », cæteraque quæ eo psalmo cecinisti? Quis Dominus Isælitarum Deus prædicandus? « Benedictus enim Dominus Deus Isæl: et benedictum nomen maiestatis ejus in æternum, et replebitur majestate ejus omnis terra, fiat, fiat ».

Quid igitur? Hæc sufficiunt, an et plura addemus? Audite dicentem Isaiam: « Quis ex vobis

¹³ Isa. ix, 6. ¹⁴ Psal. LXXI, 17. ¹⁵ Psal. LXXI, 4 seqq. ¹⁶ ibid. 5. ¹⁷ Psal. LXXXIX, 10. ¹⁸ Psal. LXXI, 6. ¹⁹ Ibid. 7, 8. ²⁰ Ibid. 8. ²¹ Ibid. 9. ²² Ibid. 10. ²³ Ibid. 11. ²⁴ Ibid. ²⁵ Il R. g. II, 1. seqq. ²⁶ Psal. LXXI, 5. ²⁷ Ibid. 17. ²⁸ Ibid. 18.

(13) Nazianz. in Natalem et S. Pascha.

(14) Iuno Josephus non octogenarium, sed nona-

PATROL. GR. CXXXIII.

genarium mortuum Salomonem ostendit I. VIII Antiq. c. 3.

timens Dominum, audiet vocem servi sui ¹⁶? » Et Sapientia : « Cum meum Filium non audierint, ego quoque eis non exaudiam, dicit Dominus omnipotens ¹⁷. » Et Oser, ex persona Dei : « Ex Aegypto vocavi Alium meum ¹⁸. » Et David, « Dixit Dominus Dominu meo ¹⁹. » De hoc igitur quid censem? quis alius Dominus Dominu dixit? aut cui alteri Domino, quam Dominus Deus Pater, Dominu, id est, ejusdem naturae Deo et Filio? Nemo enim alias Deo et Patri dexter assidet, quam ejusdem naturae Deus et Filius. Quod verissimum esse, accipite ex Davide, sic paulo post scribente : « Ex utero ante Luciferum genui te ²⁰. » Cur enim non « ex utero » solum, aut « ante Luciferum » dixit? Ut unus naturae cum Patre Filium ostenderet. Nam quod « ex utero » ait, nihil aliud, quam natura viribusque parem, atque cognatum palam innuit. Qui namque possit aliud ex utero gigni, quam gignenti cognatum et consentiens? Quod « ante Luciferum », comprehendens, expertemque principii, et ævi auctorem Filium designat.

Jud. Deum immortalem! ita nos obrulisti, ut quæ dixisti, facile satis sint, nec vel minimum sit, quod contra dicamus. Sed religio est nobis, vel cogitare Deum genitum. Gignere enim perpessionem notat; Deum vero omnes uno ore vates impati-bilem et incorruptum prædicant.

CHRIST. Jam vos Scripturas jussi scrutari; nec quod in littera est crassum atque pingue, intueri; sed dubia vatum et obscura dicta tanquam manu capere, omniaque ad Deum referre. Itaque legite, ut intelligatis: quod si intelligere non vultis, ne legite quidem; ne, quæ legitim absurde intelligentes, damnemini. De hoc enim propheta prædictit; neque enim id ego dico, aliquem unquam sanctorum vatum ad divinæ naturæ comprehensionem penetrasse. Et quisnam igitur Dei æternam generationem affari, dicendoque consequi ausit, aut possit? Nam ubi nec tempus, nec ævum intervenit, non spectator adfuit, non præsto est interpres, qui potest veritas in aspectum lucemque proferri?

CAPUT VIII.

Generatio divina mente comprehendi nequit, et quomodo fiat.

Sin illi Salomonis parebitis monito: « A magnitudine speciei et creaturæ cognoscibiliter patet creator horum videri ²¹; » facile et banc summam difficultatem ex rebus conditis, et proie assequemini. Nam si in hac condita et sensili natura ortum circa perpessionem damus, multo magis conditor Filius absque fluxu ac perpessione a Patre genitus est; quemadmodum a mente sermo, aut a sole lumen. Ilominum amator Deus et Dominus, quæ terrenis nostris atque insirmis ingenii com-

Aprehendi posse præscii, singula detexit: quæ non possent, ea subjectis sub sensum exemplis quibusdam ostendit. Atque huic nostræ sententiae testimonium dicit Salomon: « Quid si virtutem et opera creaturarum mirati sunt, ut deos putaverint, intelligent ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis ²². » Itaque si et vos ex iis quæ creata sunt, atque his sub sensum subjectis rebus manducti, Dei generationem absque perpessione admittitis; planeque constemini; quam bella haec vestra est confessio? Sin adhuc antiquum obtinetis, phy! fôrdam vestram arrogantium, qua ex aliis in alias quæstiones ac defensiones revolvetur! Unde putatis, lux gignitur, quæ omnem cœlum orbem pervadit?

Jud. Ex sole.

CHRIST. Et aliquane inter solem atque lucem perpessio interest, cum a sole lux emanat?

Jud. Minime.

CHRIST. Quid vero radius, unde creditis, oritur?

Jud. E sole itidem per lucem.

CHRIST. Radii porro ab sole effluentiam citra perpessionem fieri constemini?

Jud. Sane ita rem habere constemur.

CHRIST. Quoniam sic habere constemini, addatur et alterum exemplum hoc. Mens cogitationem gignit, qua genita per articulatam vocem sensa palam facit. Est autem impatibilis et mens, et cogitatio, et vox; quantumvis actus aer vox efficitur: vox animi scita in lucem profert. Atque id verisimilium esse, explorate judicium facite ex muto; hic namque et mentem et cogitationem, et vocem habet; sed cum per articulatam non possit (neque enim habet audiendi sensum impatibilem), industria imitatione quadam atque gestu scita prodit.

Jud. Grates Deo Opt. Max. nihil jam ambigimus, neque de Deo, et Patre, neque de ejusdem naturae Filio, hæc enim belle planeque demonstrasti. Itaque et de Spiritu sancto dissere, sodes, et quis propheta eum increatum, atque ejusdem naturæ indicet.

CAPUT IX.

De Spiritu sancto ejusdem cum Patre naturæ.

CHRIST. Elsi ante omnes id et perspexit et scivit Moses; hic tamen ad confirmationem ultimo loco servetur; ut quemadmodum vatum princeps est, ita disputationem claudat. Isaïæ, in persona Christi hæc sunt verba: « Spiritus Domini super me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captiuis indulgentiam, et clausis apertione ²³. » Et Job dicit: « Spiritus Domini fecit me, et spiraculum omnipotentis vivificavit me ²⁴. » Ecquid autem vobis de hoc Spiritu videtur? Cujusnam Spiritus vis inopibus læta umiat, mente fractis medetur, a diabolo mancipatus

¹⁶ Isa. L, 10. ¹⁷ Prov. I, 28. Aliter habetur in Vulg.etc. ¹⁸ Osee II, 1. ¹⁹ Psal. cix, 1. ²⁰ ibid. 3. ²¹ Sap. XIII, 5. ²² ibid. 4. ²³ Psal. LXI, 1. ²⁴ Job XXXIII, 4.

In antiquam felicitatem restituit; cœcis, id est, quibus mens caligat, animi oculos illustrans, Deum quoad ejus fieri potest, spectandum præbet? Quæ vis spiritualis omnes colorum copias constabiliuit, ut ait David: « Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum »? Quis ille est Spiritus, qui Dei notitiam docet homines, atque ad perfectionem admiculatur? Agite, dicit.

JUD. Ne nos, obtestamur, vaticinarum vocum interpretationem posce; sed tute potius ad nos explica. Nam si a nostris vatum dicta certo exponerentur, quæstiones plane nec ingressi quidem eassemus.

CHRIST. Joel scriptum reliquit: « Et erit post hæc: effundam Spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae: senes vestri somnia somniabunt, et juvenes vestri, visiones videbunt. Sed et super servos meos et ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum. Et dabo prodigia in cœlo sursum, et signa in terra deorsum, sanguinem, et ignem, et vaporem sumi: sol converteatur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestes. Et erit; omnis quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit ». Et Isaías: « Ipsi ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt Spiritum sanctum, et conversus est eis in inimicum ». Et Zacharias ex persona Christi: Increpet Dominus in te, Satan: sed in spiritu meo », etc. Idemque rurus: « Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem, spiritum gratiae et precum ». Et David: « Emittes Spiritum tuum et creabuntur, et renovabit faciem terræ ». Et iterum: « Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam ». Et in Numeris: « Irruente in se Spiritu Dei, ait Balaam ».

CAPUT X.

Similitudines sanctam Trinitatem exhibentes.

Atque sic porro pariter, si placet, vatum voces attemptam, unius naturæ Trinitatis vim designantes. Sane et Israëlitarum ex Aegypto exitus, qui tridui iter progressi, Deo operari poterent, ea, inquam, res Trinitatem inuovere mihi videtur. Et tres virgæ, quas patriarcha Jacob, detracta parte coricis in aquam coniiciebat, ovibus Laban adquandis: quemadmodum et nunc Salvator nocte Jesus, oves ratione præditas, id est, homines sacro baptismo illustratos, servavit, ut per Ezechielem Deus sit: « Ecce ego ipse requiram oves mess, et visitabo eas; et scilicet quia ego Dominus Deus eorum ». Quin et Ninivæ trium diuinum atque noctium jejuno salutem consecuti sunt. Que res non frustra erat, sed effigies quædam re-

A rum futuram. Nam adoranda SS. Trinitate omni hominum generi salus queritur. Elias aqua tertium in struem effusa, ignem cœlo devocavit, et hostiam consumpsit. Daniel ter quotidie domus suæ foribus apertis comprecatus, postulata accepit. Atque hæc vero, nequaquam temere erant, sed quæ gesta sanctæ Trinitatis arcanum notarent.

Nihilominus si crassiora vaticinia, utpote crassiores, requiritis, agite sane, et crassiora tractemus. Itaque Jobi hæc sunt verba: « Vivit Deus, qui abstulit judicium meum; et Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec supererat habitus in me, et Spiritus Dei », qui fecit me. Abraham parens vester tres angelos epulis accepit, quibus Domini ex æquo nomen uniuersum tribuit, dicens: « Domine, si inveni gratiam coram te, et quæ sequuntur ». Deum vero quod Abraham excepit, et non angelos, evidens est non solum ex risus Saræ præsensione; sed ipse adest Deus ei post epulas confirmat, se ejus esse Deum: « Revertens veniam ad te tempore isto, et habebit filium Sara uxor tua ». Et eductum foras sic est allocutus: « Suspice cœlum, et numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Dicitque ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldeorum ». En vobis SS. Trinitatem. Primum, inquit, « Ego sum Deus tuus: et ex Sara dabo tibi filium, cui benedicturus sum. Revertens veniam ad te tempore isto, et habebit filium Sara uxor tua ».

Deinde eo foras educto, et cum stellarum numerum consequi non posset, numerosa posteritate ei conducta, addit: « Credidit Abraham Deo ». Ac tertio: « Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldeorum », ut per triadem hanc, triplicem in divinitate personam doceremini. Vide rursum tres personas in una natura, velut unam, disserentes. Etenim Abrahamus, cum sanctam Trinitatem contaretur, id ab ea dictum accepit: « Clamor Sodomorum et Gomorræ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et video, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita, ut sciām ». Jam et Mosi imperantis Dei hæc sententia est: « Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob ». Nec dixit: Ego sum Deus Abraham, Isaac, Jacob: sed addit: « et copulam, ne et Filius, et Spiritus sanctus indesignati essent; sed velut copula Abrahamum, Isaacum, Jacobum, tres homines ostendit, ita et Deitatis triple ussuratio tres personas declarat. « Ego sum Deus Abraham, hoc est, Pater, et Deus Isaac, id est, Filius ex eo genitus, et Deus Jacob, scilicet ter sanctus

⁴⁰ Psal. xxxii, 6. ⁴¹ Joel. i, 28 seqq. ⁴² Isa. lxiii, 40. ⁴³ Zach. ii, 2; 4, 6. ⁴⁴ Zach. xii, 10. ⁴⁵ Psal. cm, 30. ⁴⁶ Psal. cxlii, 10. ⁴⁷ Num. xxiv, 2. ⁴⁸ Exod. vii, 18. ⁴⁹ Gen. xxx, 57. ⁵⁰ Ezech. xxxiv, 11 et 30. ⁵¹ Jona iii, 5. ⁵² III Reg. xviii, 34 et 38. ⁵³ Dan. vi, 10. ⁵⁴ Job. xxvii, 2, 5; xxxiii, 4. ⁵⁵ Gen. xviii, 3. ⁵⁶ ibid. 10. ⁵⁷ Gen. xv, 5. ⁵⁸ ibid. 6. ⁵⁹ ibid. 7. ⁶⁰ Gen. xviii, 20, 21. ⁶¹ Exod. iii, 6.

vivis et Spiritus, ex Patre manans (14), et in Filio conquiescens. Cœlestes autem copiae Cherubinorum Seraphinorumque irremissa voce, prodente Isaia, clamant : « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, » ter ingeminando « Sanctus, » tres personas; semel « Dominus exercituum, » unam Deitatem notantes. Est enim vere unus Dominus, et una Deitas Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Jud. Per Deum rerum omnium architectum, veræ hæ vatum voces sunt, eoque sine ab his proditæ; patres vero nostri, frustra in nuda occupati littera errarunt.

CHRIST. Ades vero Moses, refer de Spiritu sancto, quid in Numeris locutus sit Deus : « Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri : et duces eos ad ostium tabernaculū fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquereris tibi ; et auferam de Spiritu tuo, tradanque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. Et congregavit Moses septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. Desceditque Dominus per nubes, et locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Mose, et datus septuaginta viris. Quinque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt. Remanserunt autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, et alter Medad, super quos requievit Spiritus; nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer et nuntiavit Mosi, dicens : Eldad et Medad prophetant in castris. Statim Iosuæ filius Nun, minister Mosi, et electus e pluribus, ait : Domine mihi, Moses, prohibe eos. At ille : Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus Spiritum suum¹⁹? » Pudeat eos, qui Spiritum hunc alterius nature, quam Dominum censem. Nam si id in hominibus, ne dicam de singulis animalibus, impossibile est, multo magis in Deo. Quid agimus? creditis? Utinam oculorum mentis vestræ lippitudinem clueretis aqua veritatis, unigenitumque Dei Filium videceritis salutis humanæ causâ cœlo degressum, de Spiritu sancto ex Maria Virgine incarnatum, et hominem factum, ac pro nobis sub Pontio Pilato crucifixum, passum, et sepultum, tertaque die, secundum Scripturas, suscitatum, in cœlum reversum, Patri dextrum assidentem, et magnifice olim judicandis vivis atque mortuis redditum, initio nunquam finiendo.

Jud. At si Mosis Deum in terra incarnatum, et hominem factum de Davidis progenie, atque Virgine prædicatis, quo pacto nos, Judæos, seu Synagogam rejecit, quam per Mosen atque legem sibi

¹⁹ Isa. vi, 3. ²⁰ Num. xi, 6-29. ²¹ Gen. iv, 4. ²² I Reg. viii, 30. ²³ Baruch iii, 57, 38. ²⁴ Isa. vii, 13. ²⁵ Matth. xv, 24.

(14) De processione Spiritus sancti loquitur auctor iste, ut Græcus.

A vindicavit; maxime quorum est stirpe hominem factum corpus suum assumptissime perhibet. Nam si servando hominum generi homo factus est, nullo magis nos, quam alios admitti oportebat, quorum ab gente Dei notitia per parentem nostrum Abramum prodierit; ac tum fortasse exteriores quoque, si solebat, pro humanitate sua asciscere. Hoc enim nos vel in primis inducit, ne hunc esse illum Mosis Deum fateamur.

CHRIST. Sciendum vero est, Dei dona esse immutabilia; nam cum simplex sit, simplicia quoque sua beneficia locare solet. Atque id verum esse, ex insensibilibus rebus conjecturam facere, et perspicere est. Nam et cœlo perennem mobilitatem, et soli splendorem, ac lunæ, ne singula persequar, B et sole lumen haud sane obnoxius, largitus est; eaque tot jam ætates immota durant. Primigenio autem parenti ejusque posteris munus, arbitrii libertatem dedit. Ilujus gratia Abelia donis propriis, Cain despexit, pro utriusque ingenio²¹. Atque ex eo hactenus, ne satietatem dicendo afferam (satietas enim orationis iuvinica est auribus), et malos male, et bonos benigne accipit, ut eujusque actiones et facta merentur. Id quod per virum Dei, qui Heli filiorum scelera reprobrabat, his verbis testatur : « Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum : qui autem contemnunt me, erunt ignobiles²². »

CAPUT XI:

De divina Providentia.

C Quid igitur? commune hoc humanitatis donum propter vos Judæos tollendum erat, nec bonis præmia triuenda, nec malis supplicia irroganda?

Jud. Minime.

CHRIST. Quod si id adeo absurdum censem, vel sane judicatis, quæ alia opifici Deo adhibenda erat, nec adhibita est procuratio? An non apud Abramum epulari, qui nullius egeret, sustinuit? Aut non deinceps per Isaac, et Jacob, ac duodecim patriarchas, unigeniti Filii incarnationem varie detexit; uti tum in Genesi et Exodo, tanquam in ænigmata, clauat Moses? Tum autem qui vos crassiores sciret, crassiores etiam solutiones per vates adhibuit. Quid enim his Jeremia verbis clarissimus? « Hic est Deus noster, et non æstimabatur aliis adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, et tradidit illam Jacob pueru suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est²³. » Aut illis Isaïæ quid aptius? « Ecce Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel²⁴; » quasi dicas: Nobiscum Deus, et quæ reliqua sunt clariora vatum præconia. Venimus ipse quoque ortus Servator: « Non sum missus, inquit, nisi ad perditas oves domus Israel²⁵. » Prodigus vero, et se-

polius, atque suscitos, tum discipulis gentium quoque eruditionem mandavit, dicens: « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti¹⁶. » Id quod et Salomonis sapientia praedixit: « Quia vocavi, et renuiſtis: despexitis omne cōſilium meum, et increpationes meas neglexistis; ego quoque in iñteriorū vestro ridebo, et subsaninabo, cum vobis id, quod timebatis, advenierit¹⁷. » Itaque varie Deus saluti vestre procurandae studuit; eoque nomine, quod renueritis, gentes vos damnabunt; quod ipsæ, Iudeorum adjumentis, quæ Deus olim per Mosen, qua in Genesi, qua in Exodo, ut diximus, obscure propositum, ac post etiam difucidioribus vatum oraculis acceptis, iustitiae lumen admirerunt: vos, quorum causa hæc omnia conscripta sunt, quibusque vates suum sanguinem fuderunt, vos, inquam, ijecto sole, tenebras pro pereanti luci elegistis; quibus tamen illuminandis ipse quoque demum unigenitus Dei Filius et lux æternæ lucis, suum quoque sanguinem fudit,

Jud. Si vere nobis ostendes, Mosen, tum in Genesi, tum in Exodo de his locutum, et tecum sentimus, et credemus.

Christ. Si crassiores prophetarum predictiones, aperte Dei Filium praedicantes, vestri majores non audierunt; scilicet, Mosaica vobis scripta, quæ non palam, sed obscure omnia prædunt, vobis facient fidem.

CAPUT XII.

Cur Deus arcana fidei homines initio celaverit.

Jud. Et cur autem non planius aperuit?

Christ. Erat tum intempestivum, ut dicebam, id prodere. Nam si de Cherubinis atque Seraphinis, atque omni coelesti satelliti propheta nihil prodidit, quas' res apud se explorare cognitas haberet, sed ex aspectabilibus, sub sensumque subjectis erigere nos primum ad Dei notitiam voluit; quanto magis de perenni, et temporis experie Trinitate, aut Filii incarnatione? quæ et tot vatum indicis patefacta, et porro exhibita ac perfecta, hacce a vobis negatur. Sed nimur quæcumque, ut aiebam, obscurius dixit, duabus his de causis fecit: tum ut divina sa notitia plenum ostenderet; tum ut qui post se eodem spiritu essent affecti, ex ænigmatis ad divinum splendorem erigerentur. Itaque infructuosum sit ea vos docere.

Jud. Imo vero rogamus, dissere nobis ea, quæ sunt ex Mose desumpta. Nam et principem a Deo vatem Mosen accepimus, et is ex Ægypto eductos in Dei notitiam induxit.

Christ. Igitur a primo Dei amante homine, id est, Abrahamo, ordinamus. Ei duo erant nati, unus ex ancilla, alter ex libera. Nam cæteri sine nomine

A sunt, atque a felicitate alieni. Horum Isaac duplēcē gessit òguram: unam ordine nascendi; electum ex gentibus populum, Christo adhæsurum referebat; modo autem nascendi, et immolatione, Christi Domini nativitatem et mortem figurabat: Ismael contra typum expressit Iudaicæ gentis: atque id verum esse, audi Deum Osee mandantem: « Sume tibi oxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur universitas Iudeorum a Domino¹⁸, quamobrem non uxor mea, et ego non vir ejus¹⁹. » Quibus verbis sacerdotium quoque abrogandum innuebat. Cum enim meretricata esset (Synagoga), multata est regno et sacerdotio post Christi adventum, qui princeps verus est atque rector.

CAPUT XIII.

Judaicæ gentis a Deo defectio.

Igitur si non est illi sacerdotium, ut certè non est, evidens est eos meretricari. Nam quorum illegitimæ sunt nuptiæ, ii adulterium committunt. Quod si jam omnes fornicantur, atque ex adulterio nascuntur, omnes spuriæ sunt. « De scortio autem natus, ait Moses lex, non ingredietur Ecclesiam Domini²⁰. »

Operæ pretium est autem querere, cur a Deo fœdus circumcisionis pactum sit in Ismaeli, et non in Isaac? Ego affirmo causam fuisse, quod circumcisio erat desituta: atque id verum esse, ex his Dei ad Abrahamum verbis apparet: « Tu ergo custodies pactum meum et semen tuum post te in generationibus suis²¹. » Et iterum: « Omne masculinum in generationibus vestris circumcidetur²². » De Isaac autem non ita Deus paescitur; sed: « Constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum²³. » Observate, ut Ismaeli, qui Synagogam referre putatur, quippe primogenius, firmaturum se fœdus duratura ejus posteritate reprobritat: cuni Isaac vero, qui novum populum representat, sempiternum incepit fœdus. « Ancilla concepisse se videns, despexit dominam suam²⁴; » Synagoga scilicet, accepta lege, ac byssò purpuraque, regio, inquam, ac simul pontificatu ornata, heram contempsit suam, manum contra Dei omnipotentis majestatem et dextram sustulit; ejusque vultum omnino effugere conabatur, dum « occidere prophetas, et lapidare ad se missos moliebatur²⁵. »

CAPUT XIV.

Comparatio Synagogæ et gentium.

Præpotens autem Deus exsiliis (ut quæ primo aponite fugisset) Synagogam male multans, tandem velut ancillam durius habitam, propitius per prophetas iussit ad heram suam, id est, Hierosolymam reveri²⁶, et ejus se manui submittere; adorare videlicet in Bethleem natum, et Servatorem Deum Christum confiteri. Cumque reversa Synagoga non modo non conditeretur, sed etiam Isaac, seu recens

¹⁶ Matth. xxviii, 19. ¹⁷ Prov. 1, 24, 25. ¹⁸ Osee 1, 2. ¹⁹ Osee II, 2. ²⁰ Deut. xxiii, 2. ²¹ Gen. xvii, 9. ²² ibid. 12. ²³ ibid. 19. ²⁴ Gen. xvi, 4. ²⁵ Matth. xxiii, 37. ²⁶ Gen. xvi, 9.

natum Christum illudceret, eum post chlamyde amiciret, et contextam e spinis coronam capiti imponeret; tum vero audivit Christum ad Patrem suum clamantem: « Ejice ancillam, id est Synagogam, de domo mea, no mihi thus adoleat; neque enim ancille filius erit haeres cum filio libere¹⁷; » nam æque Iudei atque gentes paratum regnum possidebunt; quorum illi Christum, ceu facinorosum in crucem egerunt; gentes vero cum facinorosis crucifixum conspicatae, Deum confessae sunt.

CAPUT XV.

Fili et res Abrahami cum Deo collatae.

Atque ea quidem in typo Synagogæ, id est, Ismaele sunt peracta¹⁸; hæc autem in Isaac, novi populi figura, primum quia ex sterili effeta, et grandæva natus. Nam quia ex Virgine nasci homini non est concessum (quod Deus privilegium sibi ut ingens quiddam, et arcanorum atque admirabilium maxime admirabile et arcanum consecravit), oportebat aliquem typum atque umbram hujus veritatis ex effeta nasci Abrahamo. Quin et verba eiusim similia sunt, quæ de Christi nativitate dicebantur, et quæ de Isaac præcedebant. Igitur illuc Deus: « Quare risit Sara? nunquid Deo quidquam est difficile¹⁹? » Hic Gabriel Virgini: « Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum²⁰. » Illic: « Revertens veniam ad te tempore isto; et habebit filium Sara, uxor tua²¹. » Hic: « Spiritus sanctus superveniet in te; et virtus Altissimi obumbrabit tibi²². » Notate sane, ut post digressum, sanctæque Trinitatis hospitium, Isaaci conceptus sit consecutus. Quo edito, non jam Abraham a Deo audivit, quod de Ismaele firmandum secum fœdus duratura ejus posteritate; sed patrem se multarum gentium effectum iri, ingenti sobolis incremento auctum, fœdus autem cum Isaaco æternum paciscendum²³. » Videtis Synagogæ abrogationem, ac novi populi perpetuitatem. Sed jam ad Abraham quoque immolationem oculos referamus, et Isaacum videamus Dominicæ supplicii exemplum gerentem. Nam ut Abraham Del studio natum condonavit, ita et Deus pro summa sua humanitate atque benevolentia pro nobis charissimum Filium ad necem obtulit. Illic Abraham jubet Deus: « Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis (15), Isaac²⁴. » Neque enim temere illum amabas: sed qui amore dignus erat, abs te quoque amabatur. Hic opifcem meum Christum, ipse assumpti Deus, atque idem secundum divinitatem ejus Pater, contestatur charissimum suum esse Filium: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui²⁵. » Non delector, inquit, Filii nece, sed quantumvis

A compreñem, ac natu æqualem, mihique charissimum, corpore propter hominum salutem mactari volens patior. Illud vero dignum quæstione est. cur Abraham saepe hostiis operato, locum ei Deus non ostendit; in Isaaci immolatione præcepit: « Vade in terram visionis, super unum montium, quem monstravero tibi²⁶. » Illum ipsum, opinor, locum ei Dominus ostendit, in quo meus Dominus crucifigendus erat. Nam Palæstinum solum prope Hierosolymorum fines adjacet.

CAPUT XVI.

Cur in monte sacrificare Abraham filium jubet.

Mane surgens Abrahamus, asinum sternit. Asinum quidem Abrahamus, Judas autem Judeorum collegium concivit: adhibitisque duobus paeris, duobus seu populis, seu regibus, Pilato et Herode (pueros enim sacræ Litteræ imperitos vocare solent) et Isaaco filio, profectus, tertio post die ad locum, quem ei dixerat Deus, pervenit. Nam quia non erat moriturus Isaac itinere faciendo, post triduum resurrectionem significavit. Sublatis oculis, Abraham locum procul animadvertis; et meus Jesus supplicium suum ab omni æternitate dedicavit; famulis jubet, ut ibi cum asino præstolentur, dum ipse et puer illo eant. Idem et suis discipulis meus Salvator atque Deus ait: « Ecce venit hora, et jam venit, ut dispersamini unquam quisque in propria; et me solum reliquatis: et non sum solus, quia Pater mecum est²⁷. » Sed tanquam propheta, illic Abraham: « Postquam adoraverimus, revertemur ad vos²⁸. » Hic animorum perspectus: « Postquam resurrexero, præcedam vos in Galileam²⁹. » Atque ita quidem Servator. Abraham vero sacrificiis lignis Isaac filio suo impositis; erat enim dulcis Jesus suam crucem portaturus; ipse ignem ferebat manu; conjuncta enim humanitati divinitas ibat; gladium vero portabat: « Quia unus militum lances latus ejus aspernit³⁰. » Et pergebant duo simul; ambæ naturæ in una Christi persona; manebatque divinitas corporis effectrix, immota penitus, et sine affectu; quemadmodum et Abraham, Isaaci parens; Isaac, vero parenti suggerebat: « Ecce ignis et ligna: ubi est victima holocausti³¹? » Servator, itidem passionis tempore: « Pater mi, inquit, si possibile est, transeat a me calix iste; Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma³². »

CAPUT XVII.

Isaiae immolandus Christi crucifixi typus est.

Progressi autem ambo; id est, Deus homo Jesus, in locum pervenerunt, scilicet Golgotha. Atque ibi

¹⁷ Gen. xxi, 20. ¹⁸ Gen. xviii, 41. ¹⁹ Gen. xviii, 13. ²⁰ Luc. i, 57. ²¹ Gen. xviii, 10. ²² Loc. i, 35. ²³ Gen. xvii, 5 seqq. ²⁴ Gen. xxii, 8. ²⁵ Matth. iii, 17. ²⁶ Gen. xxii, 9. ²⁷ Joan. xvi, 32. ²⁸ Gen. xxii, 5. ²⁹ Matth. xxvi, 32; Matc. xiv, 24. ³⁰ Joan. xix, 34. ³¹ Gen. xxii, 7. ³² Matth. xxvi, 39.

(15) LXX ἤγαπησας, ad quod forsitan alludit in seqq.

Abraham extruxit aram; ut et hic *lithoeruptos*. A tribunali locus lapide praestructus fuerat; impo-
silisque lignis; sic enim et in Calvaria crux est
destra; Isaac filium suum constringens, id est,
Christus ad legendam divinitatem corpore amici-
tus; lignis in arca superponit; eo quod in ligno, o
miraculum! suspenditur ille, qui Adamum lapsam
per lignum erat restituendus, et qui in arca lignea
Noe totatus fuerat. Deinde ferro manum admovevit,
ad filium suum immolandum: nam his omnibus
patrandis Abraham inaspectabilis Patris de unige-
nito Filio decretum atque voluntatem ostendit:
« Et ecce angelus Domini de cœlo clamavit dicens;
Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum⁴³. »
Hic angelus e cœlo cum Abraham sermocinatur;
in Dominico supplicio, magni consilii Angelus,
Deum et Patrem inclamat: « Eli, Eli, lamama
sabactani? hoc est; Deus meus, Deus meus, ut
quid dereliquisti me⁴⁴? » Et Angelus ad Abraham:
« Non extendas manum tuam super puerum, neque
facias illi quidquam; nunc cognovi, quod times
Deum⁴⁵. » Ait vero: « Nunc cognovi, pro illo,
demonstrasti jam mihi: non enim ignarus erat
Dominus: « Et non pepercisti unigenito filio tuo
propter me. » Igitur Abraham mactando filio suam
erga Deum observantiam ostendit: ille vero Anti-
quus dierum⁴⁶ Deus erga homines amorem suum
probavit immolando unigenito Filio.

CAPUT XVIII.

Aries cum cornibus inter vapores quid significet.

Tunc Abrahamus erectis oculis pone conspexit
arietem. Aries hic verbi assumptum intelligatur.
Nam de eo sic prodit Isaías: « Sicut ovis ad occi-
sionem ducetur⁴⁷. » Hærentem cornibus, id est,
cruci affixum, in frutice Sabec, quod est re-
missio: apud Hebreos enim Sabec remissionem
notat: aggressusque Abraham, id est, unigenitus
Dei Filius, comprehensum arietem, id est, assum-
ptum corpus in holocaustum obtulit; suppicio,
puta, objecit, pro filio, Adamo scilicet Iñpso. Atque
ista vera esse, audite cum Abrahamo colloquentem
Deum: « Per memetipsum juravi, dicit Dominus:
quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo
unigenito propter me: benedicam tibi, et multi-
plicabo semen tuum⁴⁸. » Et post pauca: « Bene-
dicentur in semine tuo omnes gentes terræ⁴⁹. »
Quorum verborum hæc est sententia: Ex tui filii
posteriorate, scilicet Isaac, qui nœli Filius est typus,
meus natura mihi conjunctus Filius prodibit, per
quem omnes orbis terrarum gentes sospitabuntur.
Abraham vero œconomia arcanum habuisse

A perspicuum, quemadmodum ex sua olim stirpe per
Isaac et Jacob Dei Filius Incarnandus esset, evi-
dens est ex eo quod sui generis uxores ascerverint.
Nam ipse accepta sua consanguinea⁵⁰, Isaacum
quoque accipere permisit⁵¹, parique modo Isaacus
Jacobum⁵²; sed Rebeccam nissimo servo conjugem
petiit⁵³; ita enim et Deus per Mosen Synagogam
instauravit. Jacobum, qui Christi exemplum fere-
bat, ad suos gentiles Isaac privatim dimisit, duas
inde uxores duriter et laboriose ut sibi duceret.
Itidem et Pater ab omni æternitate unigenam suum
Filium ad creaturam suam, id est homines, dimisit,
ut inde carnem assumens, per supplicium, et Do-
minica miracula duas Ecclesias velut nuptum ac-
ciperet.

CAPUT XIX.

Comparatio Jacobi et Esau.

Quod ita se habere, audite Dei ad Rebeccam re-
sponsum: « Duæ gentes sunt in utero tuo et duo
populi ex ventre tuo dividuntur, » scilicet Judæo-
rum unus, alter exterorum; « populusque populum
superabit, et major serviet minori⁵⁴. » Qui se nata
majorem jactat, alteri post natu serviet; id est,
Judaica gens Ecclesie ex gentibus collecta serviet.
Atque id et Dei angelus (16) his ad Heli pontificem
verbis confirmat: Te tuamque patriam dominum sic
exscindam: « Et suscitabo mihi sacerdotem fidem, ^D
qui iuxta cor meum et animam meam faciet. »
Sane qui omnia ex ingenio animoque Dei facit, is

ex Deo est, et iterum Angelus: « Et ambulabit
coram Christo meo cunctis diebus, » id est, usque
ad consummationem, atque itidem: « Futurum est
autem, ut quicunque remanserit in domo tua, » ve-
niat ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum
petitum: et viro illustris ac pontifici generis dicet:
Non ambio mihi sacerdotium, neque regnum desi-
dero, sed ut in aliquod sacerdotium rejiclar, et non
ut ministrem, velut prius, sed ut panem ministrum
fuerer. Idemque David præsagions ait: « Elegi ab-
jectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare
in tabernaculis peccatorum⁵⁵. » Dei domum vates
Ecclesiam ex gentibus notat; impiorum tabernacula
Judaorum fama. Vere enim Judæum nomen in ex-
tera Ecclesia abjectum et infame, nudum, exsul,
regno omni et sacerdotio exutum. Atque hæc sic
habere, ex iis quæ post dicentur, constabit.

⁴³ Gen. xxvi, 44. ⁴⁴ Matth. xxvii, 46. ⁴⁵ Gen. xxii, 12. ⁴⁶ Dan. vii, 9. ⁴⁷ Isa. LIII, 7. ⁴⁸ Gen. xxi, 16. ⁴⁹ Ibid. 18. ⁵⁰ Gen. xxiv, 4. ⁵¹ Gen. xxv, 20. ⁵² Gen. xxviii, 2. ⁵³ Gen. xxix, 21 sqq. ⁵⁴ Gen. xxv, 25. ⁵⁵ I Reg. ii, 35, 36. ⁵⁶ Psal. LXXXIII, 11.

(16) In Hebreo, ut et in Græco, ad verbum est, vir Dei, id est divinus vates, quomodo verit et Chaldeus.

Ac prioris quidem populi figura est Esau; poste- A rioris Jacob. Neque enimvero propter exemplum ad naturae quoque excidium fas est grassari: « Postquam tempus pariendi, advenerat (nam superiora iterum trahentur) qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau⁷⁷. » Irarum et immanitatis plenus Esau vultus est: tales enim et Israelitae sunt: itaque et sui generis vates interfecerunt, et denum in ipsum etiam Christum admiserunt. « Prolinus alter egrediens, plantam fratri tenebat manu, et idcirco appellavit eum Jacob⁷⁸, » ea re significans, et se eo potiturum, et servum ac ministrum habiturum; nam calces laboris praecipuum sunt, et ministerii judices. Erat autem Jacob laevis: quod humanæ mansuetudinis signum est; talisque est dilecione recens instructus populus, mitis, ac sine ira. Venustas enim corporis argumentum habet pulchritudinis internæ, et quæ mente teneatur. Eraque Esau venandi peritus: nam Israelitæ cruento et bruciidiis gaudent; Jacob quietus ædium habitator⁷⁹: tales sunt etiam in dilecio novi, comes, expertes iræ, et solam pietatem docti amare. Sed Isaac diligebat quidem Esau, non ut virum bonum, et voluntatis Dei consulum, sed venandi studiosum. Idque ita esse ut intelligeretur, causam quoque sacræ Litteræ adjiciunt, « eo quod de venationibus illius vesceretur: et Rebecca diligebat Jacob⁸⁰. » Ubi est enim non mendax promissum, et verus amor consequitur. Esau vero non ut virum bonum a patre amatum, nulli dubium est; qui panis pauxillo, et confecto ex lente edulio, ætatis prærogativam addixerit. Atque ita sane et Synagoga propter exilium regnandi voluptatem adoptione excidit; Jacobu matris opera, ingenii facilitate, patris felicitatem a lepto. Ac quemadmodum Rebecca Jacobum, ita et mei Christi increna victima novum populum Deo et Patri conciliavit et placavit. Sed quoniam rejectus a Deo est Esau, et nos adeo hactenus de eo sermocinati, dcinceps quæ ad Jacob solum spectant prosequamur. Etsi illud prius operæ pretium est dispicere, cur Esau paterni boni ominis causa, ingenti obito labore, difficultem se præbens pater graviter ejulantem benedixerit. Hoc facto, opinor, Isaac scelentissimam Synagogam docet, nisi ad Deum hominem Jesum, quem in crucem egit, reversa, eum regenerationis lavacro, perinde ac Esau patrem lacrymis, propitiis, coeleste regnum consequi non posse. Sed rursum ad vaticinium sermonem referamus. « Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Haran. Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitu⁸¹. » Jacobo solis, qui mente teneatur, signis divinitus erudiendo, sensilem condì solem oportebat, ut quam subiturus quoque erat in domino supplicio caliginem præsagiret.

⁷⁷ Gen. xxv, 25. ⁷⁸ Gen. v, 26. ⁷⁹ ibid. 27. ⁸⁰ Gen. xxv, 28. ⁸¹ Gen. xxviii, 10. 11. ⁸² ibid. ⁸³ Gen. xxviii, 11. ⁸⁴ ibid. 12. ⁸⁵ ibid. 13. ⁸⁶ Joan. i, 51. ⁸⁷ Hebr. ii, 14. ⁸⁸ Gen. xxviii, 15. ⁸⁹ Matth. x, 28. ⁹⁰ Psal. xxx, 9.

Jacobi res cum Christo coluntur.

« Tulit de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo⁹¹. » Lapidem Jacob sumpsit, quoniam exterarum gentium populus per augustum illum et angularem lapidem, id est, Christum, ad Deum confluxurus erat. Igitur hic quoque anguste lapidem ad caput adhibuit « Dormivit in eodem loco⁹². » Nam etsi corpore dormiebat Jacob; at Israelis mens sollicitabatur: « Vidiisque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens coram⁹³. »

Scala Jacob typus B. Virginis, et reliqua Jacobi gesta.

Scalam hic mihi Virginem intellige, per quam in celum e terra surrigimur. « Angelos quoque Dei ascendentis et descendentes per eam, et Dominum innixum scalæ⁹⁴. » Primum ad eam descendit Gabriel, Dominum nuntiaturus eodem faustissimo nuntio conceptum iri, ex eaque jamjam Deum hominem proditum. Deinde et ministri, ac salutis nostræ custodes. Servator enim meus in Evangelio confirmat: « Videbitis cœlum aperatum, et angelos Dei ascendentis et descendentes supra Filium hominis⁹⁵. » Ascendentis ad eum, qui Deus com esset, homo etiam factus, inaspectabili Patri dexter assidens: descendentes ad homines, procuranda eorum salutis causa. Id enim et Paulus, mel Christi os, testatus est, cuius de angelis haec sunt verba: « Nonne omnes sunt administratori spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis⁹⁶? » Sed ad vaticinium revertamur.

Atque ille eum sic est allocutus: « Ego sum Dominus Deus Abram patris tui, et Deus Isaac⁹⁷. » Ego. Quis? Scala imminens. Ne metue, scilicet ab Esau fratre tuo. Itidem et Servator suos discipulos monebat: « Nolite timere eos, qui occidunt corporis, animam autem non possunt occidere⁹⁸. » Quod eo pertinebat, ut terrorem illis eximeret, qui in se spem haberent; quomodo et beatus David felicem clamat⁹⁹, qui in eo spem ponit. « Terram, in qua dormis tibi dabo, et semini tuo. » Ejus stirpem, non solum ex eo prognatos, sed exteros quoque Deus appellat. Nam ut Esau, qui filius Isaac erat, in Synagogæ felicitate numerum nullum tenuit, quod virtutis et Dei notitiae iter non insisteret; illa qui per Dei notitiam et virtutem, etiam ex gentibus sint, Christo se adjungunt, illi Israelis erunt. Siquidem Israelis notatio est, « mens Deum videns. » Itaque qui mentem habent purgatam, ad divinam splendorem suscipiendum, merito Israelis filii et sunt, et nominantur. Atque hanc nostram sententiam reliqua sacrae Scripturæ facile confirmabunt:

¶ Eritque semen tuum quasi pulvis terræ; dilataberis ad Occidentem et Orientem, et Septentrionem, et Meridiem ⁷¹. » Vide te ut quaternas mundi partes sacrae Litteræ complectantur? cum Judeæ quotum aliquod, et minimum terræ segmentum sit. Itaque id magis illustrans vates, addit: « Benedicent in te, et in semine tuo, cunctæ tribus terræ ⁷². » Id est, ab exorto Jésu Christo Deo. Sin id evertere conamini, nulla inter vos et gentes felicitas et communio erit, sed discordium atque dissensio. Nam hactenus apud omnes gentes contempti, et invis estis. « Et ero custos tuus, quocunque perrexis. » Quare certus hanc ab æterno œconomiam in tua stirpe complendam, iter omne tuum securus decurre. « Et reducám te in terram hanc, » id est, in antiquam Adami nobilitatem restituam. « Nec dimit tam nisi complevero universa, quæ dixi ⁷³. » Non deficit, inquit, tuam stirpem felicitas, quin ex ea, id est, ex Virgine, corporis quasi miscellam assumpsero.

Quod si quis id pressius intelligere vult, Jacob ipsum percontetur. Cedo, beate Israel, quænam ea sunt, quæ benignus Sabaoth Dominus facturum se promittit? « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de semore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium ⁷⁴. » Audivisti prophetæ vocem nostris verbis consentanea loquentem? Nam enim quod constitutum est, conceptum ante secula arcanum significat. « Cumque evigilasset Jacob de somno, » id est, scientiam omnem eorum, quæ Deus dixisset, memoria complexus: « Ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam ⁷⁵. » Et intelligentiam subobscure innuit, et comprehendendi impotentiam fatetur; pavensque: « Quam terribilis est, inquit, locus iste ⁷⁶! » Vere tu quidem, beatissime Israel. Valde enim terribilis est Dei ad mortales descensus. « Non est hic aliud, » scilicet e scala, id est, ex Virgine Maria, corporatum, « nisi domus Dei, » quæ est, inseparabilis unio, « et hæc porta coeli ⁷⁷. » Hæc, scala, Virgo simul et Deipara, coeli porta est. Nam per eam descendet oeu in vellus pluvia, unigenitus Dei Filius. Hæc qui viderat, atque explorata tenebat, nos sis quemadmodum mane sulgens Jacob, et lapidem ei, quem conspicerat, inunxerit, et votum nuncuparit: si hoc suum iter Dominus scalæ innixus fortunasset, cum sibi Deum fore; et hoc saxum, quod figuram contineret impolluti ejus corporis, Dei domum. Quin et decimas ei daturum: qua re Synagogam instruebat, quæ omnium domi natorum decimas penderet; et spiritualem ac novum populum significabat, qui totius ætatis sum: atque vitæ decinas consecraret. Itaque a Deo itineris compos, atque ad Laban incolumis perductus. « Vedit (nam Mosis iterum verba tracieamus) puteum in agro, » id est, in corpore fontem immortalis vitæ. « Duos quoque greges ovium aequaliter juxta eum ⁷⁸, » Iudæorum et

A exterarum gentium populum. Ita enim eos meus Christus appellat: « Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me mee. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem; et animam meam pono pro ovibus meis ⁷⁹. » Notate diligenter. Nam ex eo puto adaquabantur, quemadmodum Christus in Evangelio ait: « Si quis sit, veniat ad me, et bibat ⁸⁰. » Oves illic brutæ, hic rationales. « Et os ejus grandi lapide cludebatur. » Is lapis monumenti Servatoris Christi saxum designat. Eodem omnes greges cogebant, scilicet prophetæ et apostoli; avoluoque saxo oves adaquabant, id est, explicandis sacris Litteris populum cœlesti musto rigabant. Rursumque saxum ad os putei advolvebant. Saxum hoc putei, quod saxum est monumenti B immortalis vitæ, congregati duo pontifices Anna et Caiphas cum custodia, ad os monumenti advolverunt. Et Jacob duos pastores allocutus. Illic sene Jacob duos pastores, hic Salvator noster atque Deus, velut alter Jacob, duos pontifices. En, inquit, diei multum adhuc est; longum paenitendi spatum; nec tempus est cogendi pecoris, tempus illud secundi mei adventus, quo oves ab hædis separém. Adaquate oves, Dei notitiam per actus paenitentiales docete, et pastum ite; hoc est, in æterna tabernacula concedite. Ad quiem IIII, Non possumus, inquiunt. Idem responsum et pontifices ovium pastori dederunt. Non possumus, qui Deum interfecimus, ad frugem et paenitentiam redire; nisi coactis omnibus gregibus, gentiōm scilicet, amoveatur saxum ab ore putei, sacræ Scripturæ tanquam legumentum a lége amolitum sit; et ita adaquemus greges. Nam, auctore Isala: « Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvabitur ⁸¹. »

Adhuc eo-cum illis colloquente, id est, Iudæorum Synagogam commodum castigante: « Et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui ⁸²; » scilicet gentium Ecclesia. Hic conspicatus Jacob, Christus, gentium Ecclesiam, Laban suæ matris germani filiam, id est, ex Synagogæ germano ascitam. Nam in novam Ecclesiam cooptantur partim ex genere Esau, alii ex Iacob, partim nati ex Nachor, partim ex Lot, itemque ex filiis Ceturæ; qui Synagogæ germani sunt, quippe omnes Abraham stirpe editi. Et egressus Jacob, id est, Dominus noster Jesus Christus ex mortuis excitatus, avoluto saxo ab ore putei, id est, a foribus monumenti, ac quod est in lege pingue, et intricatum amolitus, suæ matris, Synagogæ, ut jam diximus, germani oves adaquavit, immortalitatis vitæque fluento; ut in Evangelio ait: « Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sicut in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, sicut in eo fons aquæ salientis in vitam æternam ⁸³. » Atque hæc quidem meus amor Jesus. Jacob vero Rachælem deosculatus est; itidem et novam Ecclesiam Dei Unigenitus complexus est.

⁷¹ Gen. xxviii, 14. ⁷² ibid. ⁷³ ibid. 15. ⁷⁴ Gen. xlIX, 10. ⁷⁵ Gen. xxviii, 16. ⁷⁶ ibid. 17. ⁷⁷ ibid. ⁷⁸ Gen. xxix, 2. ⁷⁹ Joan. x, 14, 15. ⁸⁰ Joan. vii, 57. ⁸¹ Isa.lix, 20; Rom. xi, 25. ⁸² Gen. ix, 9. ⁸³ Joan. iv, 14.

CAPUT XXII.

Dux Jacobi uxores, quid significent.

Sed ne recensendis singulis prolixus videar, et rem ad exitum perducam: Jacob bis septem annorum servitio duas conjuges duxit, priorem Liam, alteram Rachelem; quarum illa Synagogam, haec Christi Ecclesiam representat. Scindendum est autem, priorem studio et amore posterioris a Jacob acceptam fuisse. Nam Rachel cum formosa esset, a Jacob amabatur, ut a Christo gentium Ecclesia. Idque verum esse, ipsa sacrae Litterae testimonium dicunt: « Lia vero lippis erat oculis, » sequi ac Synagoga impotens ad spectandum divinum splendorum: « Rachel decora facie, et venustu asperita ». Ut gentium Ecclesia, Dei agnitione et virtute locupletata. — Et rursum: « Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis, et videbantur illi pauci dies pra amoris magnitudine ». Et paulo post: « Amorem sequentis priori prætulit ». Ita et Christus gentium Ecclesiam plus quam Synagogam amavit. Nam et hanc sibi desponderat, sed per sequestrum Mosen, quemadmodum et Jacob Liam amore Rachelle; cum genium Ecclesia Christus, ut Jacob cum Rachele, os junxit: quemadmodum per vatem Dens in hanc sententiam aperuit: « Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrum suum dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum ». Atque haec in presentia de Jacob sufficiant: nam de eo et in descensu in Egyptum, et in Pharaone adorando mentionem faciemus.

Igitur in primis observandum est, Israelem, gigantis duodecim Patriarchis, instituisse Synagogam ex Liæ natis: per concubinas vero, extraneas mulieres significasse, quas generi suo accenseri passus sit; per Rachele satis, Christi et proditoris Judæ exempla notasse; in Josepho Christi, in Benjamin Judæ proditoris.

CAPUT XXIII.

De Josepho allegoria Christo tributa.

Quare hoc quidem loco, omissis deceim, de Joseph et Benjamin verba faciamus. Sed neque hoc pretermittendum est nobis, cur a parente ausiguiens Rachel, ejus idola surripnerit. Certe non ut clavis haberet, sed ut aboleret. An scilicet quæ Christi Ecclesia exemplum contineret, paterno quoque simulacrorum cultu dimisso, simulacra exitio se datum inveniunt? Nam ut a Jacob vestigata hand tenuit Rachel; ita et altero Jacob, Salvatore meo Christo exerto, gentium Ecclesia, paternam suam impietatem ignominiae et excidio dedit. Ac quemadmodum illos ex gentibus Christus non admittit cum simulacris, ita nec Synagogam cum Iudeis victimis, ac circumcisione. Atque haec quidem sic habent.

¹¹ Gen. xxix, 17. ¹² ibid. 20. ¹³ ibid. 30. ¹⁴ Jerem. xxxi, 34. ¹⁵ ibid. 32. ¹⁶ Gen. xxxvii, 4. ¹⁷ Joan. i, 11. ¹⁸ Gen. xxxvii, 8. ¹⁹ Joan. x, 24. ²⁰ Gen. xxxvii, 19, 20. ²¹ Matth. xi, 38. ²² Luc. c. xxiii, 2. ²³ Gen. xxxv, 11, 22. ²⁴ Luc. xxiii, 22. ²⁵ Gen. xxxvii, 23. ²⁶ ibid. 24. ²⁷ ibid. 25. ²⁸ Joan. xviii, 28.

A Cæterum Joseph apud fratres invidia laborabat¹¹, ut et apud Judeos post Christus: sic enim scribit in Evangelio dilectus ille Joannes: « In propria venit, et sui eum non receperunt ». Illi propter factam ei a patre versicolorem tunicam, et somnia, oderant fratrem; Judæ Christum propter quædam mentalem quasi purpuram, quæ ei coelestis Patris benignitate jam ex virgineo ventre, tinctura velut discolori contexta fuerat, ac demum propter luculenta etiam miracula, persequebantur. Illi fratris incidentes querere: « Nunquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tua? ». Judæ vero in portico Salomonis circumdederunt Emanuelem, et dicebant ei: « Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam ». Illi miseros ad se ab parente fratrem conspicati, inter se jacitare: « Ecce somnator venit; venite occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem ». Judæ opificem suum ab inexpectibili Patre missam correntes, dicere: « Hic est haeres, venite occidamus eum, et habebimus haereditatem ejus ». Illi apud patrem defensionem, hi apud Pilatum meditari: Illi ab immensi sera devoratum confirmare; hi: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dare Cesari, et dicentes se Christum regem esse ». Illuc Ruben hortari: « Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem, sed projicite eum in cisternam hanc », scilicet ut eum manibus eorum eriperet. Hic Pilatus, ut Christum et Iudeorum manibus eriperet, negare: « Nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum et dimittam ». Illuc Rubeni fratres obtemperare; hic Judæ, ut omnium cruentissimi, Pilati verba resutare. Sed illuc Ruben propter orationem, fratrum proditionis haud sane insons est; neque hic Pilatus a Dominicæ cædis crimine liber.

Verum ne dicendi brevitate minus perspicue Josephi argumentum proponam, ipsam prophætica verba in medium producta inaudite: « Confestim igitur, ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica ». Illi dæceptam tunicam patri servant; hi detractas Christo uestes partiuntur. Et accipientes, « Miseror in cisternam », illi arreptum in specum deturbant, hi exanimatum in monumentum deponunt. Et cisterna erat vacua, quæ non habebat aquam. Quemadmodum illuc specus aquam non habebat, ita neque hic monumentum mortis vim. « Et sedentes ut comedenter panem », illi, eo in specum detruso, sedent ad cibum capiendum; Judæ post Dominicam cædem Pascha faciunt. Sic enim habet Evangelista: « Et ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha ». Notate diligenter Scripturæ meum. Sublatis oculis animadvertis. Nam post sumptum a Juda Dominicum panem intravit in eum

Satanas, ut in Evangelio Joannes docet ¹. Et ecce A Ismaelitæ viatores venerunt de Galaad. Josephi enim, ut et Christi, emptores ex circumsione esse oportebat.

CAPUT XXIV.

Camelus in Scriptura odium significat.

Et camelii eorum aromate, et resina, atque stacte omni erant. Camelus nominans, Annae et Caiphas corpora, pontificali stola amicta, notat. Est autem camelorum genus injuriarum, retinontissimum. Itaque figura quoque odium adversus veritatem designabat. Qui ea in Ægyptum importatum ibant, perinde ac illi circumcisio operam dabant, ut Deum hominem Jesum ad inferos demitterent. « Dicit ergo Judas fratibus suis : Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem ipsius? Melius est, ut venumdeatur Ismaelitis, et manus nostrarum non polluantur : frater enim et caro nostra est ². » Oportebat tum quoque venditionem per Judam fieri, quoniam et nunc Servatoris venditio per Judam proditorem facta est. Sed ille fratrem liberare volens, venditionem eis suscit : duobus enim malis comparandis, minus elegit; Iscaritores, qui doctoris credem spiraret, nec perfidere posset, pontificibus eum venumdatis. Idque etiam Salvator mors Pilato demonstrans ait : « Propterea qui me tradidit tibi, magis peccatum habet ³. » Proh proditoris audaciam, et doctoris humanitatem!

Igitur ejus fratres extractum eductumque ex cisterna Josephum, Ismaelitis vendunt in Ægyptum abducendum. Illi quidem sic. Judæi Jesum Pilato tradidit, in crucemque sublatum, morti demiserunt. Acceptis ab iis aureis viginti, illi aureos vi-ginti; proditor argenteos triginta accipit. « Rever-sus Ruben ad cisternam, non invenit puerum ⁴. » Ille Servatoris a mortuis resurrectionem notat. Nam ut illic Ruben Josephum non invenit, ita nec Petrus Christum in monumento ⁵. « Tulerunt autem tunicam Joseph, et in sanguine hædi, quem occiderant,inxerunt ⁶. » Illi accepto capro tunicam crux imbuunt : hic eaper atque tunica Verbi assumptum intelligendum est : quo interficiendo, Judæi corpus ejus cruentarunt. Jeremiæ enim ex Christi persona hæc sunt verba : « Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam ; et non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia ⁷. » Videte ut ovis ubique ipsius assump*t*i figuram designat ⁸. Missamque versicolorem tunicam patri re-presentant. Nam unigenitæ tunicam Deus et Pater cruentam accepit. Et ei significant : « Hanc invenimus : vide utrum tunica filii tui sit, annon ⁹. » Iudæi et Judæi de Christo dicebant : « Confudit in Deo : liberet nunc, si vult eum ¹⁰.

¹ Joan. XIII, 27. ² Gen. xxxvii, 26, 27. ³ Joan. xix, 11. ⁴ Gen. xxxvii, 29. ⁵ Joan. xx, 6, 7. ⁶ Gen. xxxviii, 31. ⁷ Jerem. II, 19. ⁸ Isa. LIII, 7. ⁹ Gen. xxxvii, 32. ¹⁰ Matth. xxvii, 43. ¹¹ Gen. xxxvii, 33. ¹² ibid. 31. ¹³ ibid. 55. ¹⁴ ibid. ¹⁵ Jerem. xv, 1. ¹⁶ Gen. xxxix, 7 seqq. ¹⁷ Psalm. xliv, 5. ¹⁸ Psal. cix, 6. ¹⁹ Hebr. vii, 17. ²⁰ Sap. ii, 16. ²¹ Gen. xxxix, 17. ²² Sap. ii, 12. ²³ Gen. xxxix, 20, 22.

CAPUT XXV.

Invidia, fera crudelis.

Observeate figuræ : « Cum cognovisset pater ait : Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum ²⁴. » Etenim vere immanissima fera est invidia, ac multo etiam plus. Nam feræ hominum tantum corpora mandunt ; hæc cum corporibus animos etiam prodit. Nec solum Jacobi filios, hæc invidia fratris venditores, sed Judæos quoque Del percussores effecit. « Sciasisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore ²⁵. » Et hic videre est non mediocrei dolore coelestem Deum et Patrem, ex hac Christi injurya atque carde affectum. « Congregatis autem cunctis liberis ejus, ut lenirent dolorem patris ²⁶. » Ex omni memoria, Deo charos simul et charas Scriptura significat. « Noluit consolationem accipere ²⁷ ; tam graviter enim Judæi offenderunt, ut depreciationem respual, quantumvis animum inducat quis precari pro iis. Id quod per votum Dei testatur in hæc verba : « Si steterit Moses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum ²⁸, » nec exaudiā eos, exposcentes pro iis pacem, ut ante. Ita ut quæ in medio sunt dimittant, Josephum in Ægyptum abduxerunt ²⁹.

CAPUT XXVI.

Joseph in Ægypto ad summos honores electus.

Ibi, scitis omnes legisperiti, Pharaonis magistro equum vealisse, cumque hominem dextrum deprehensem, omni sua familiæ, cunctisque domesticis a Putiphare præfectum fuisse ; heram vero, ut formosum esse conspicata fuit, eum amasse ; sed negantem secum nequitias facere, arrepta veste, quo proba videretur, marito prodidisse. Ita sane et Synagoga Christum prius dilexit, inter homines longe formosissimum ³⁰ ; cum eum et pontificem ad rationem Melchisedechi cooptavit ³¹, et sine matre in caelo, sine patre in terra confirmavit ³². Sed nec quæ Synagogæ placerent, facere volentem, et assidue incessantem et castigantem, ut ait Salomonis Sapientia : « Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris, tanquam ab imunditilis ³³ ; » tum vero vestimentis exundum Pilato tradidit, sacrificium se Deo facere credens. Illic Putiphari Ægyptia : « Adduxisti servum Hebrewum, ut illuderet mihi ³⁴. » Hic Synagoga Pilato : « Improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ ³⁵. » Illic Putiphar corruptum Josephum in carcerem compedit, quo in loco vincit regis tenebantur ³⁶ : hic Pilatus Domini nei captivi animam ad inferos demisit ; ubi in tenebris jam olim sanctorum manes tenebantur. Illic custodiæ magister Josepho carcerem in manus comisit, nec de iis quæ inibi fuerent, post eum cognou-

srebatur; hic meus Salvator atque Deus, abruptis inferorum vinculis, calcatoque custode diabolo, sanctorum animas liberavit.

« His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, et pistor, domino suo ²⁴, id est, exterarum gentium et Iudeorum populus. Nam prior erat gentium, qui, ut idololatra factus, a Deo defecit, tunc Iudaicum populum per Abramum sacrificium instituit. « Videruntque ambo somnium nocte una ²⁵, id est, Dei mortem recognoscentes. Sed illuc a Josepho dissolutio est, hic a Deo. Quare merito Josephus : « Nunquid non Dei est interpretatio ²⁶? Verum præstat ea somnia, quæ quidem exempla habent rerum futurarum, verbo tenus recensere. Tum Josephus a somnium suum narravit prior præpositus pincernarum, scilicet gentium figuram ferens : « Videbam coram me vitem ²⁷. » Vitam hic intellige dulcem Jesum; sic enim ait in Evangelio : « Ego sum vitis, et Pater meus agricultor est. Omnes palmitem in me non ferentes fructum, tollit eum : et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat ²⁸. » Contra me, id est, contraria, et in Christum impie affecta erant gentes. « Et in vita erant tres propagines ²⁹, eaque germinans ; nam post triduum Christi resurrectionis emicuit. Florem eliciebat, apostolos et martyres, unde ovarum râcemi maturescabant, martyrum sanguinem rubebant. « Calicemque Pharaonis in manu mea : tuli ergo uvas, et expressi in calicem quæ tenebam, et tradidi poculum Pharaoni ³⁰. Hoc incuruentum novæ Ecclesiæ sacrificium notat. « Respondit Josephus : Hæc est interpretatio somni : Tres propagines, tres adhuc dies sunt : post quos recordabitur Pharaon ministerii tui, et restituere te in gradum pristinum : dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras ³¹. » Ac Josephus quidem ad pincernam hæc sunt verba. Meus autem Servator atque Deus gentibus recipit, sese hinc ad triduum a resurrectione discipulis suis et apostolis mandaturum, qui acceptas tingant in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti : seque datarum regnum atque sacerdotium. Hoc enim, cuius conformatum mysterium oblitus essent in pane et vino, quod Melchisedech, qui e gentibus esset, per figuram Abrahami representavit; eaque ideo se facturum populo ex gentibus converso sponsabit, quod is Christum sibi confessus fuisset. « Tantum meurentio mei, cum ibi bene fuerit. » Hoc a me accepto beneficio, sepultus atque resurrectionis memoriam indelebilem habebat. « Et facias mecum

A misericordiam; » mea ope in fratres benignitate utitor, id est, sanationum prodigia patrato. « Ut suggeras Pharaoni ³², Notate diligenter Scripturam; Illa (17) ad dignitatem; hæc ad martyrii tolerantiam pertinent. Nam quod ait, ejusmodi est. Deductus ad principes et reges, meorum dictorum recordator : « Ponite in cordibus vestris nos præmeditari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri ³³. » Hactenus Servator. « Ut educat me de isto carcere ³⁴. »

CAPUT XXVII.

Calumnias quis quanta.

B Illic Josephus a prægustatorum magistro contentus, ut se ex carcere educat : hic clemens Jesus a populo e gentibus asserto, ut se a Iudeorum calumniis vindicet : vere enim grande sceleris præsidium (18) calumpnia. Nam si vel ad Christum meum grassari est ausa, quis vero eam facile contemnet? Atque id verum esse, sequentia auditio : « Quia furio sublatus sum de terra Hebreorum ³⁵. » Hoc est, Pilato a Iudeis calumnia proditus. Ea quæ ait, explicat evangelista : « Hic dixit : Possum destruere templum Dei, et post triduum reædificare illud ³⁶. » Itaque calumniæ impudentiam videntes, corum sceleris excellentiam mirantur. Neque hic quidquam feci, mali scilicet, quamobrem me in hanc speciem detruerent : illic Josephum in specum; C hic JESUM in monumentum.

D Sed jam tempus est, et pistorum magistri somnum, qui Iudeorum populi exemplum habetur, recensere. Igitur pistorum magister : « Et ego vidi somnum : Quod tria canistra farinas. » Tria canistra, tres quali sunt, quæ tria gravia Israelitarum flagitia censentur; idolorum cultus, vatuum cædes, et Christi oocasio. « Haberem super caput meum, id est, gererem eorum facinora. » Et in uno canistro, quod erat excelsius, scilicet supremo flagilio, portare me omnes cibos, qui sunt arte pistoria. « Hec cœtum in eos ex variis generis hominibus cogenitum (19), ceu ad opus regalis potentiae, designant. « Avesque comedere ex eo ³⁷. » Excisa enim est propter crimen interficti Christi et Iudeorum graves offensas Hierosolyma. « Respondit Josephus : Hæc est interpretatio somni. » En somnium, ejusque interpretationem : « Tria canistra tres adhuc dies sunt. » Abhinc tres dies, scilicet a Jesu resurrectione ; post quos auferet Pharaon caput tuum. » Illic Pharaon pistorum magistrum ; hic capite Iudeos truncat Christus, qui princeps atque rector est;

²⁴ Gen. xl, 1. ²⁵ Gen. xl, 5. ²⁶ ibid. 8. ²⁷ ibid. 9, 10. ²⁸ Joan. xv, 1, 2. ²⁹ Gen. xl, 10. ³⁰ ibid. ³¹ ibid. 11, 12. ³² ibid. 14. ³³ Luc. xxi, 14, 15. ³⁴ Gen. xl, 14. ³⁵ Gen. xl, 15. ³⁶ Matth. xxvi, 61. ³⁷ Gen. xl, 16, 17.

(17) Pelebat enim Josephus, ut se apud Pharaonem in gratia poncret, a quo deinde ad dignitatem eveneretur.

(18) Οχύρωμα, quod nouen usurpatur et pro car-

cere, in quem conjectus est Josephus, unde hæc allusio petita.

(19) Manum et exercitem a Vespasiano Hierosolymis admoveendum.

¶ ac suspendet te in cruce, » proh! stirpitus delebit, et lacerabunt volucres carnes tuas ⁴⁰. » In Israelitarum captivitate, ut ante diximus. Eaque vera esse, audite Christum inter ipsos cruciatus mulieribus Hierosolymitanis loquentem : « Filiæ Jerusalēm, bolite flere super me; sed super vos ipsas flete, et super filios vestros : quoniam ecce venient dies, in quibus dicent : Beatae steriles, et ventres, qui non genererunt, et ubera quæ non lactaverunt : quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fieri ⁴¹? » Si insontem me, inquit, Romani neci dererunt, quid non facient per omne genus flagitii voluntatis? « Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat : qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis. Restituique alterum iu locum suum, ut porrigeret ei poculum : alterum suspendit in patibulo ⁴². » Atque hæc quidem rex Pharaon natali sibi die inter suos designavit. At Rex regum ex mortuis redux, inter sanctos una suscitatos, prægustorum magistri, id est, novi populi, mentionem fecit ; scilicet ex quali impietatis præcipio ad quale Dei notitiae fastigium pervasisset ; rursumque Iudaici, ex quali adoptionis fastigio in quale se Christi cædis barathrum deturbasset. Quibus rebus et novum populum, ut jam dixi, ornavit atque seruavit, et Iudeum ignominia et excidio dari permisit. Sin dicat quispiam, utrumque simul et pariter non contigisse : esto ; at ex eo die utrumque scitum sanctumque est.

CAPUT XXVIII.

Mosis historia mystice explicata.

Sed hæc de Josepho sufficiant, et jam porro prophetarum centrum, deiscium, atque a Deo scitum et cognitum Mosen aggrediamur. Quanquam illud quoque ignorandum non est, Josephi in Ægyptum adventum secundam præsentiam notare. Nam ut ille fratribus se prodidit, ita et Judæi tandem aliquando Christum agnoscent; ut fert hoc Zachariæ prophete effatum : « Et aspicient ad me, quem conseruerunt ⁴³, » Et quemadmodum illos pœnitentia ductos, ex Chananæa ad se adventantes, Josephus cum omni familia aluit; sic quotquot toto hoc orbe Judaici nominis sunt, si pœnitentes Christum vere Dei Filium confiteantur, eos cœlesti et immortali pane alet, ut in Evangelio testatur : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, » et in judicium non veniet (20), sed « ego resuscitabo eum in novissimo die ⁴⁴. » Suscitationem hic non illam mortuorum, qua omnes suscandi sunt, sed decessoris Adami, significans.

Sed tempus iam est, capitil Mosaicæ interpreta-

A tionis frenis, atque ad ejus metam sacrarum Littrarum tanquam curriculo reducto, pro virili auri-gari. Igitur circum Mosen ac Ægyptum, et Pharaonem, ejusque duces currum ducturi, age in primis cujusque significationem edamus. Enimvero sic habendum est, Mosen mei Christi ac Servatoris Dei figuram exemplumque ferre, Ægyptum Orci, Pharaonem diaboli, qui mente informatus quasi quidam Pharaon est, non equidem secundum regiam dignitatem, sed elationis frustrationem, duces ejus angelos et operas. Jam figuræ videte. Nam ut Moses a Pharaone profugit ⁴⁵, sic Christus ex Ægypto in Judæam concessit, Osee vatis dictio comprobando : « Ex Ægypto vocavi filium meum ⁴⁶. » Ille ad Madianitas ingressus, secundum puteum consedit ⁴⁷ : Jesus ex itinere fatigatus secundum fontem ⁴⁸. Illic pontifex Madianita septem oves habebat, quæ ejus oves pascerent ⁴⁹; hic septenis Spiritus donis, Deo et Patri gentium Ecclesia, ex variis generis atque linguae mortalibus coacta, pascitur, demissa hereditaria impietate. Illic Raguelis filiæ in Mosen incident; hic in Christum ex gentibus natae, quarum prima adfuit e Samaria. Illic venientes pastores eas pellebant; hic Synagogæ pontifices, et pastores exteriores persequebantur. Illic surgens Moses, profligatis pastoribus, et aquam eis hausit, et pecus adquavit ⁵⁰. Hic Christus ex mortuis resurgens, scelestos et falsos pastores fugavit, sibique fidem habentes, aqua viva, id est, divino C suo cœlestique præconio rigavit; addens : « Si quis sicut, veniat ad me, et bibat ⁵¹. » Illic Raguelis filiæ ad patrem suum regressæ, Mosis studium commendant ⁵²; Samaritana ad Natalem reversa, mei Servatoris amplitudinem prædicat. Raguel querit ex filiabus, ubi sit? accercent hominem, quo cibum caperet. Hic cœlestis panis : « Ego cibum, inquit, habeo, manducare, quem vos nescitis ⁵³. » Moses ibi apud hominem degit, éique ille Sephoram filiam elocat ⁵⁴: mens Servator in Samaria considerans, et eam collustrans, bellam gentium Ecclesiam despousat : nam Sephora Judæis bellam, seu illustrationem notat. Jam vero duos Mosis filios observe, qui ad duo fœdera trahuntur, quorum lex Gersami nomine censeatur, qui quidem peregrinus fuerat; nondum enim in promissam terram Israelitæ invaserant; Gersam autem Judæis idem est, quod peregrinus. Porro Eliezer novi fœderis Christi Domini figura est; quippe hoc fœdere ineundo Deus terris opitulatus, eas a fraude (21) vindicavit. Nam Eliezer Judæis perinde est ac si dicas pitorius.

Sed præstat Exodi quoque vaticinium verbo tenuis recensere. « Post multum vero temporis. » Quod temporis longi spatium propheta significat? Delicii

⁴⁰ Exod. II, 45. ⁴¹ Luc. xxiii, 28, 29. ⁴² Gen. I, 20. ⁴³ Zach. XII, 40. ⁴⁴ Joan. VI, 51, 54. ⁴⁵ Gen. XL, 18. ⁴⁶ Osee XI, 1. ⁴⁷ Exod. II, 15. ⁴⁸ Joan. IV, 6. ⁴⁹ Exod. II, 16, 18. ⁵⁰ Ibid. 19 seqq. ⁵¹ Joan. VII, 37. ⁵² Exod. II, 19. ⁵³ Joan. IV, 52. ⁵⁴ Exod. II, 21.

(20) Hæc non sunt in Vulgata.

(21) Scilicet diaboli, quomodo etiam suspicor legendum.

mortalis. « Ingemiscentes filii Israel, » id est, sancti clorum manes, apud inferos captivi, et propter opera vociferati sunt; ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus ⁴⁶. » Alio dicente: « Educ de custodia animam meam ⁴⁷; » alio: « Deus, ostende faciem tuam, et salvi erimus ⁴⁸; » alio: « De profundis clamavi ad te, Domine, Domine, exaudi vocem meam ⁴⁹; » alio: « Fiant aures tue intendentis in vocem deprecationis meae ⁵⁰. » Horum omnium querimonie ad Deum pervenerunt. « Ac recordatus est foederis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, et Jacob ⁵¹. » Illic cum Abrahamo, hic cum primigenio Adamo. « Et resperxit Dominus filios Israel, et cognovit eos ⁵²; » id est, nostra tanquam miscella induenda homo factus est, simile simili expurgaturus. « Moses autem pascebat oves Jethro socii sui sacerdotis Madian; » illic Moses brutas socii sui sacerdotis, hic Christus, alter Moses, rationales eterni Patris oves pascebat. « Cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Del Horeb ⁵³; » nam rationalis pecoris pastor ac Deus, ex impietatis solitudine oves abductas, ad montem, qui est Dei notitia, et ad coelestem ac perpetuam Hierosolymam compulit. « Apparuit ei angelus Domini in flamma ignis de medio rubi: et videbat quod rubus arderet, et non combureretur ⁵⁴; hoc indivisum atque impermutatam Verbi divini cum humana natura unionem ex charitate susceptam designat. Nam velut rubrum ignis amplexus est; ita et Deus Verbum subjectus sub peccatum Adami deictio naturae societatem inuit, expers peccati, quo nos quoque peccato invictos compararet alter Adamus, et recreationis nostrae princeps, a quo ac prior creationis. « Dixit ergo Moses: Vadam et videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus ⁵⁵. » Recite, obstupuit Moses, qui id tantum ostentum esse figuram eventuri arcani propiceret, liquido demonstrans, divinam Verbi naturam cum humanitatis modo, si quidem vellet, copulandam: nam ei quidem cuncta facienda est potentia.

« Cornens autem Dominus, quod pergeret ad vindendum, vocavit eum de medio rubi, et ait. » Illic Dominus angeli specie visus Mosen inclamavit; hic Gabriele Virginem allocuto, in eam Deus immigravit. « Moses, Moses ⁵⁶; » nomen ingeminat, ut attentius, quæ dicerentur, audiret. Quid est? inquit ille. « Ne appropies, inquit Dominus, hic: solta calceamentum de pedibus tuis. » Nemo impuris pedibus ad decurrentem pacis Evangelium contendat, aut calcis indutus, exsanguibus, inquam, pellibus; per quas concitatæ, atque vitiosæ, et foedæ, mortis auctores, cogitationes notantur, Virginis arcanum investiget. « Locus enim in quo stas, terra sancta est ⁵⁷. » Nam præsacratum meum regium palatium

A apparavi. « Et ait: Ego sum Deus patrii tui, Deus Abraham, Deus Isaæ, et Deus Jacob. » Quod dicit eiusmodi est: Ego Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, olim in Virginis utero, benignitate eterni mei Patris, et ter sancti Spiritus ope degam. « Abscondit Moses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum ⁵⁸. » Divini Verbi ad homines degressum et incarnationem stupebat, et admirabatur. « Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, et clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui presunt operibus ⁵⁹. » Vidi, inquit, vexatos apud inferos sanctorum manes, ab infestis, nec quidquam ad mala opera urgentibus improbis dæmonibus (quos et opere exactores e nomine appellat); etenim revera, cum a Deo per ignorantiam abimus, tunc in peccati luto versamur, exactoribusque obnoxii sumus. At Dei notitiam libertatis gratia consequitur. « Et descendit ut liberem eum de manibus Ægyptiorum. » Conscius vani hominum studi erga immolata idolis, descedit a Patre nequaquam separatus, ad eripiendum demonibus orbem terrarum. « Et educam de terra illa; » contumacie et mortalitatis, « in terram bonam, » scilicet immortalitatis, et Dei notitiae, « quæ fluit lac et melle ⁶⁰. » Ex ea terra lac et mel: ex Dominico corpore aqua et sanguis scaturiunt. Id enim et ignis cum rubo copula designat; per ardorem patibile et mortale corpus, per incolumitatem ex ardore, Deitatem, quæ invicta, illa haud longum vivenda esset.

C « Clamor ergo aliorum Israel vevit ad me ⁶¹. » Illic accepit Israëlitarum imploratione, hic omnium ex Adamo natorum, perspectaque violentia, qua ab Ægyptiis urgentur; non solum post, sed etiam ante implorationem (animos enim scrutor) demonum violentiam novi. « Sed veni, et mittam te ad Pharaonem. » Hoc Patriis benignitatem monstrat. « Ut educas populum meum, filios Israel ⁶². » Illic Israëlitas; hic omnem hominum coetum ex Orci vinculis. Nam Orcus insonte ac vivifico corpore gustato, etiam quos justè captivos habebat, dimisit. « Dixitque Moses ad Deum: Quis sum ego, ut vadam ad Pharaoneum, et educam filios Israel de Ægypto ⁶³? » Hoc velut ex persona corporis ad divinitatem cum eo copulatum propheta dixit. Et ille: « At tecum ego descendam, rursumque ascendam ⁶⁴. » Hoc vicissim dictum a Deo ad corpus cum divinitate copulatum accipite. Nam et ad inferos Deus cum anima descendit, et quod Deus assumperat, cum eo non solum ex Orco in terram, sed ex terra quoque in cœlum, omnibus coelestibus copiis stipatum ascendit. Ac ne disputationis suavitatem verborum assiduitate ingratam comparemus, age, historiam omnem Mosis compendio, et tanquam dígito notemus.

D Igitur Moses in Ægyptum degressus est; dulcis

⁴⁶ Exod. II, 23. ⁴⁷ Psal. CXLI, 8. ⁴⁸ Psal. LXXXIX, 4. ⁴⁹ Psal. VIII, 20. ⁵⁰ Psal. CXX, 4. ⁵¹ Exod. II, 24. ⁵² ibid. ⁵³ Exod. III, 1. ⁵⁴ ibid. 2. ⁵⁵ ibid. 3. ⁵⁶ ibid. 4. ⁵⁷ ibid. 5. ⁵⁸ ibid. 6. ⁵⁹ ibid. 7. ⁶⁰ ibid. 8. ⁶¹ ibid. 9. ⁶² ibid. 10. ⁶³ ibid. 11. ⁶⁴ ibid. 12.

Jesus ad inferos. Ille in Pharaonem insurrexit; A divinum Servatoris mei corpus inferos diripuit. Cæterum quod Moses cum Aarone suo fratre ad Pharaonem abiit, hæreticorum impietatem evertit, affirmantium (22), in Christi mei corpore, animæ vieem sufficere divinitatem; atque ita male docentibus, non suisse perfectum hominem. Nam ut illic per Mosen et Aaronem eum Pharaone locutus est Deus; ita et Servator meus atque Deus, anima intelligentiæ, velut sequestra, inter deitatem et corporis crassitudinem interposita, Dei et hominum sequester factus est. Ilic Moses et Aaron Pharaoni sese a Domino Hebreorum Deo missos dicentes, illud ab eo audiunt: « Quis est Dominus, ut audiam voces ejus? » Idem et in Orco, cœlestibus copiis clamantibus: « Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriae; » intelligibilis Pharaeo respondet: « Quis est iste rex gloriae? » Atque hic (in Christo et diabolo) quiddam amplius, quam in Mose atque Pharaone cogitandum est. Ilic enim Moses semel patratis decem miraculis, semel sensibilem Pharaonem aqua obruit; at meus Servator atque Deus non ipse solum de intelligibili Pharaone triumphum egit; sed etiam in se creditibus contra eum quotidie vires largitur, id quod notandum diligenter est. Nam ut illic Mose et Aaron Pharaoni instantibus, dimitteret populum tridui iter, colendo ab illo Domino, eorum Deo; ille neque eos dimisit, et paleas quoque substraxit (23). Sic cum homo, qui est constitutum quoddam ex animo et corpore temperamentum, intelligibili Pharaoni instabat, sineret se concordi studio circa offensam et putidas cogitationes SS. Deitatem venerari; scelestissimus ille adeo non est passus hominem ad perfectionem evadere, ut vel exigua etiam virtute affectum, tanquam palea, despoliaret. Itaque Christi studioso cuique a Deo data est vis decem clades inferendi huic Pharaoni intelligibili.

Quas observate porro, et utrinque numerum inite. Quemadmodum illic obfirmato Pharaone Moses aquam in sanguinem conversam (24), Ægyptiis minime utilem reddit; ita hic Christi mandatorum studiosus aqua divinae piscinæ totus lustratus, inferus, et intelligibilis Pharaonis duces atque stipatores impotentes reddit, ne voluptatis vitia ex innato corpori sanguine ad se derivent. Cumque illic sensibilis in impietate, hic intelligibilis Pharaeo in malitia persisteret, ut tum per Mosen, Ægypti solum ranas protulit (25); ita nunc Christi studiosus concitatas et noxias cogitationes ex animo amolitus, caruin fœtore intelligibilem Pharaonem suffocare uititur. Quippe in quorum hominum animis hæ-

cogitationes inhærent, in his etiam earum fœtor permanet, auctore Davide: « Putruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiae meæ » (26). Sin ad divinam gratiam mens eadem pravas cogitationes ab se repellat, ad intelligibilem Pharaonem fœtor pestifer redundat, teste rursum eodem Deiparente: « In matutino interficiebam omnes peccatores terræ » (27). Ubi matutinum dies, solis splendorem, qui mentem illustrat; peccatores autem terræ, dæmones, eorumque antesignanum Pharaonem. Sed mendacij satyre magis etiam ad hanc cladem irritato, Christianus in eum tertium adhibet tormentum; nam ut illic a Mose vapulat pediculis, ita hic a pio vapulat precibus scelestus ille et execrandus Pharaeo, et quemadmodum illic terra et aer pediculis reserta, magnam Ægypti ducibus cladem attulerunt (28); ita cum omnia piorum hominum precibus replentur, ab his ter sceleratus ille cum inferorum ducibus, medius cingitur et torquetur. Siquidem cum sint hæ preces agiles, quibusdam quasi alia omnia pererrant.

Ac ne his quidem mollito, in eum pius tanquam cynomyiam armat Dei charitatem. Verum præstat sensibilem prius cladem exsequi, ut ex imagine veritatem explicatam statuamus (29). Ut cynomyia aliud minima est, sed quæcandi intolerabile pondus afferat; nam illapsa plane inquietum animal reddit, nec volentem currere cogit, ac serio mandenda sua ipsius cauda se inflectere, interdum vero etiam in terram deciduum gramine assidue affricare, muscae cœtum ac commercium nullo modo ferentem: itidem et plus adversus intelligibilem Pharaonem charitatis arma expedit. Quod si animal reptile muscae commercium detectat; quanto magis charitatis vim odii architectus diabolus? Neque enim ferre omnino potest, qui est ipsa quasi natura invida, hominumque osor, nos inferiores supra tenere, ipse e sublimi lapsus, et tenebra pro luce effectus. Sed iis malis multatus adeo pudescens non quievit, ut asperior etiam redditus sit. Itaque illic quadrupedum strages factæ (30); hic jejuno belluina atque bruta antini vitia prostrata. Sunt enim vitia, quæ ratione et flant, et currentur, rursumque a ratione aliena et incurabilia, quemadmodum Salomonis sapientia declarat in hæc verba: « Fit enim ut deprehensus fur suratus sit, ut esurientem impletat animam: qui autem adulter est, propter cordis inopiaem, perdet animam suam » (31). Atque illic ut post cynomyiae cladem, quadropedum omnium internecio est secuta; ita post jejunium hic, belluinorum atque brutorum vitiorum interitus; quæ quidem nullo preventori remedio, quam jejunio ex animo exterminantur.

⁽²²⁾ Exod. v, 2. ⁽²³⁾ Psal. xxiii, 9, 10. ⁽²⁴⁾ Exod. v, 7. ⁽²⁵⁾ Exod. vii, 17. ⁽²⁶⁾ Exod. viii, 5. ⁽²⁷⁾ Psal. xxvii, 6. ⁽²⁸⁾ Psal. c, 8. ⁽²⁹⁾ Exod. viii, 24. ⁽³⁰⁾ ibid. 17. ⁽³¹⁾ Exod. ix, 6. ⁽³²⁾ Prov. vi, 30-52.

⁽²²⁾ Vide Nazianz. ad Cledonium.

Verum neque hoc factio scelestus Pharaeo resipuit. Quare illic quidem pustulæ ferventes (maleficos torquebant), hic impium intestinus ignis; et flammam omnem superans zelus, in Pharaonem intelligibilem insurgit²³; secundum philosophum dicentem (23): *Iram in solum serpentem exerce. Jam vero, ut illic sensibili Pharaone, promissa quæ dedisset, fallente, grando cum igni exstincti; ita hic quoque intelligibili, qui a pio dejectus esset, furente, divini ignis perennes in animo scintillæ, et jugis imber lacrymarum ex oculis fluens ac scaltriens exstincti. Nam quemadmodum sensibiles oculorum pupillæ caligant, suæ acrimoniam non ferentes, atque ideo lacrymantur; ita intelligibles mentis oculi, peccati acrimoniam morsi, internam sollicitudinem atque emendationem lacrymarum defluxu testantur.*

Sed iis rebus utroque obfirmato manente, opus erat porro ad frugem aliis præterea cladibus, ut, qui beneficiis affecti non se gratos præstitissent, plus castigarentur; et castigati, ex iis quæ paternentur, divinam viam agnoscerent. Igitur cum nec afflitti agnoscerent, addita locustæ calamitas est, quæ quidquid tota Ægypto viride esset, consumaret. Ac Moses quidem locustam excivit²⁴; at pius ineunda omni viâ duritate omnem corporis venustatem frangit. Nam ut illic viriditas locustis pavulum est, ita hic corporis venustas brutis affectibus. Atque interim obstinato rursum Pharaone, in Ægyptum aliis quoque cladibus sevitum est, subductaque luce tenebræ tractabiles inducit²⁵. At hic pius, qui exteriores tenebras reformat, scelerumque lippitudinem ex animo, Dei notitiae aqua diluit; principis semipiternaque lucis radios puros accipit. Sed ad utrinque, cum tergiversarentur, cladibus terendum, illa tandem ordine quidem extrema, sed quæ dolore ac vehementia facile prima esset, id est, primogenitorum mors succedit²⁶. Atque ut illic plaga hæc postrema Pharaonem populo missionem facere coegit, ad colendum Deum procul, ac seorsim a dea²⁷ trorum sacris, et cadaveribus; ita hic quoque postrema intelligibilem Pharaonem compulit, exemplo pium sinere SS. Trinitatem venerari, longe a concitatis uoxis cogitationibus remotum. Et quemadmodum illum ad omnes clades obstinatum, primogenitorum interitus emollit et inflexit; ita hunc frangit ac debilitat animi submissio; omnes ejus primogenio vitio, id est, arrogantia atque fastu extinctio. Cæterum mutata sententia, cum dimissum a se populum persequeretur, Deus, Moses sequestro, noctu igne, interdiu nube Israelitas deduxit²⁸. Ad evanescere modum, scelestæ dæmons, profugum a se pium, ne quidquam subdole rursum inseguente, Salvator noster atque Deus per divinitatem suam atque

A corpus omnem terrarum orbem ab ignorantiae tenebris ad Dei notitiae lumen crudit. Atque illuc populus traecto mari Rubro, Ægypto, ejusque principi Pharaoni elapsus, fastum agitans, promissam porro terram pro viris invadere sategit; hic mundus per Dominicum sanguinem et aquam diro ac sequace peccato, et Pharaone, acerbo atque invisibili tyranno, cum acerbis exactoribus, liberatus, itinere tanquam postliuminio ad cœlestem mundum adornando, Domino Deo nostro (24) liberalia agit, non tamen improbitatis malitiæque fermento, sed sinceritate ac puritate, quasi quibusdam panibus fermentatis, nihil Ægyptiacæ atque impiaæ massa exportans. Tum Pharaeo insequi ausus, cum omni exercitu delatus est: itidem et intelligibili Pharaone in Servatorem meum insurgere auso, intelligibilium draconum capita per sacram tunctionem confacta sunt²⁹. Id enim et magnus ille Paulus in hanc sententiam prædicat: « Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Mose baptizati sunt in nube et in mari »³⁰. Nam ut Moses populum in promissam terram inducere est prohibitus, propter leve quoddam murmur (num, putatis, inquit, « de petra hac vobis aquam poterimus elicere »³¹), sed eam per vicarios explorare et cognoscere voluit³²; sic Adamus Dei præcepto non subnixus, ampletendo serpentis consilio, immortalem vitam perdidit. Igitur illic Jesus, Nave filius, Israelitas in terram promissam induxit salvos; hic æterni et exortis principii Patris Filius, meus amor Jesus, assumptio Adami temperamento, sibi credentes in cœlestem ac perennem Hierosolymam perduxit. Vidisti olim figuræ, nunc rem veram cernite.

CAPUT XXIX.

Cur Dei Filius homo factus sit.

Jud. Belle et consentaneæ Dei vatis oracula sublimi sensu aperiisti, vereque antiquas futurorum umbras et figuræ docuisti. Sed quæ est autem necessitas, quæ gratia Dei Filium hominem factum dicitis?

CHRIST. Quod si omnino, quamobrem Deus cœlestes copias, et Adamum creaverit, vos exponetis, facile et Unigeniti incarnationem explorare cognoveritis.

Jud. Per bonitatem, et solam, universi creationem Deum fecisse, ex sapientibus nostris didicimus; nam in Davidis Psalmis haec sunt verba: « Secundum misericordiam tuam memento mei tu ». Et rursus: « Dulcis et rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via »³³.

CHRIST. Quod si ex bonitate, ut certe ex bonitate, Deus hominem fabricatus est; quanto magis sarcasmum tueri fabricauit decebat, nec committere ut

²³ Exod. ix, 10. ²⁴ Exod. x, 4-13. ²⁵ ibid. 22. ²⁶ Exod. xi, 5. ²⁷ Exod. xiii, 22; xiv, 8.
²⁸ Exod. xiv, 27-31. ²⁹ I Cor. x, 1. ³⁰ Num. xx, 12. ³¹ ibid. 10. ³² Psal. xxiv, 7. ³³ ibid. 8.

(23) Citat et hoc philosophi nescio cuius, etiam Gregorius Theologus orat. *In novam Dominicam.*
(24) Nazianz. orat. *In tarditatem.*

corruptela obrueretur? De coepe etiam Salvator de ovibus ad vos disserens, ait : « Pater meus, quod dedit mihi, magis omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei⁽²⁵⁾. » Tuor enim fabricam longe magis est atque illustrius, quam fabricari. Nec sane perinde est Deum hominem fabricari, ac hominem denique Deum fieri. Idque sic habere de principib[us] nostris intelleximus; dicit enim quidam primatum nostrorum Deum tunc præstantius contulisse (25), nunc deterius asciscere, hoc priori divinius, et, si recte judicetur, sublimius esse. Nam postquam terrestris diaboli inuidia, et uxoris fraude coelestem se vocari non observans, pro vita mortem, non sibi modo, sed toti adeo generi consivit; oportebat porro coelestem et immortalem Deum, Gabrieles opera ex incontaminata et impolluta femina nasci; quemadmodum de viro sine muliere effecta mulier est, sic e muliere sine viro Deum hominem virum prodire, ut peccati repertor insuperabilem se arbitratus, nobis spe Numinis inescatis, assumptio vicissim corpore inescaretur, quo Deum, ceu Adamum, abortus, occumberet (26). Itaque exinanitum Numen cum assumptio corpore copulatum est, et insolito temperamento Deus et homo ex utroque unum, et per unum utrumque factus, Deo cum corpore permisto atque devincto, ut quæ dissiderent, coquendam tanquam medii commercio in unum conpeneret.

CAPUT XXX.

Cur Christus homo simul et Deus.

Igitur unus ex utroque pro uno decessore, seu, ut verius dicam, pro omnibus factus, in terram venit, animo prædictus propter animum præcepti contemptorem, corpus gestans propter corpus delicti administrum, simulque damnatum, peccato altior ac sublimior; luteus, propter Adamum sub peccatum subjectum, vetero cum novo, id est, humanitate cum divinitate conferenda, et qui passus esset, eo per passionem revocando, ac pro nostrorum unoquoque singulis vicissim ejus, qui pro nobis obijiceretur, præstandis, atque hac benigna lapsi propter contumaciam procreatione, novo quodam arcano exhibendo. Hinc ortus atque Virgo, hinc praesep[er]e et Bethleem, ortus pro creatione, seu potius recreacione, Virgo pro muliere, salve pro dolore, Bethleem pro Edem, praesep[er]e pro pomario, Gabriel pro serpente, arbor pro arbore, in crucem extensem manus pro male exorrecta manu, fel pro dulci sapore, corona pro dejectione, lateris lancea pro ense paradisi, unguenta pro lacrymis, sindoq[ue] pro fuscis follis, nuditas pro scorteis vestibus, clavi propter ruinam et lamenta, erectio pro lapsu, arundo

A ad frangendam maligni potentiam, mors pro morte, tenebrae pro luce, sepultura pro in terram reditione, ac denum resurrecio pro lapsi resurrectione. Atque hæc omnia Deus nobis curandis, ad nostræque imbecillitatis medelam comparavit, quo veterem Adamum, unde exciderat, reduceret, ac vitali arbore admoveret (27), quem nōlitæ arbor inepie, nec suo tempore percepta, paradiso exegerat.

JUD. Quod si ad diabolum suum dejiciendum Deus homo factus est, næ id potius in fraudem Numinis sit. Nam si homo factus malignum dæmonem vicit, multo magis ut Deus et vincere poterat et exitio dare: nemo est enim Deo fortior. Itaque clamat Isaïas: « Deus fortis (præpotens), Pater futuri sæculi, Princeps futuri sæculi⁽²⁸⁾. »

CURIST. Recte Isaïæ verba in medium protulisti. Sed non tam Dei potentia gliosum est, adversarium viciisse, nec dæmoni pudendum, a Deo victum esse, quam insigne Dei potentia, et maligno summu[m] dedecus est, per carnem victimum esse, ac luteum, coelestem factum; et quem divinitatis spe supplantaverat, eo per humanitatem deificato viçissim cernendo supplantari. Nam ut sanguinarii et improbi homines mundanum hoc regnum perfide refugientes, atque in montibus et rupibus inediā tolerantes, haud sane regem latuerunt; quin illæ missio, quem habebat unigenitum, cum jurejurando, et liberalibus promissis, ad frugem reddituros revocat (28); quibus non solum verba regil filii non reveritis, sed eum quoque cruentis manibus trucidare aggressis, rex factus certior, et ira incensus, eos excusationem nullam habere cogitans, missis suis copiis delevit. Itidem sane et Deus et Pater Servatoris mei Christi, volens Judæis vaticidium omne ac delictum clementer condonare, unigenitam suum Filium, sui atque illorum sequestrum demisit. Quo beneficentiae suæ studio non solum repudiato, sed illo quoque impie in crucem acto, missis coelestibus copiis, velut omni defensione carentes, æterni igne, diabolo, ejusque angelis parato, severe damnavit.

B C Quare vos accipite, obsecro, frugi consilium: nam resipiscere potestis adhuc superstites, atque in mundo degentes, fugite erroris tenebras, et ad veritatis lucem convenite, operamque date, ut a deteriori statu ac leva hædorum manu ad Servatoris mei dextram cum ovibus astituti transcatis.

JUD. Enimvero et nos prophetam magnum, efficacem, a Deo unctum expectare, id verum est; Dei Filium nec cœlitus degressum, a prophetis audiimus, nec in cœlum rursus ascendisse.

²⁵ Jean. x, 29. ²⁶ Isa. ix, 6.

(25) Nazianz. *In Natalem*, p. 231, 20, et S. *Pascha*, p. 254, 35.

(26) Nazianz. *Imitatur Apologet.* 18, 14, et aliquot *PATROL. GR. CXXXIII.*

sequentibus.

(27) Nazianz. *in Epiphaniam.*

(28) Alludit ad parabolam Matth. xxi, 33.

CHRIST. Itaque porro, ut videtur, prophetas dictis, non de Deo prophetias edidisse, sed de homine nro?

JUD. Ita est.

CHRIST. O stu, iditatem! Et quis vero ex omni memoria, regum servis conservos premitit, ac non potius filii adventus praevis, et praecones? Sed tamen prophetas nunc quoque evolvamus, atque item vos veritas docebit.

CAPUT XXXI.

Cur Christus ex Virgine nasci voluerit.

JUD. Quandoquidem nobis ortum sine tempore, seu verius supra tempus, erudite comprobasti; age, amabimus te, et Dei cælitus ad Virginem descensum explana, et qui prophetæ de eo apertissime disserant.

CHRIST. Audite Jeremiam, dicentem : « Ilic est Deus noster, et non æstimabitur aliis adversus eum. Ilic adiuenit omnem viam disciplinæ, et tradidit illam Jacob puerò suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est²⁷. » — « Hic Deus noster. » Quis? qui ab omni æternitate est et in omnem æternitatem perdurat. « Et non æstimabitur aliis adversus eum. » Quis aliis non æstimabitur? qui scilicet ab Hebreis pro Dei Filio expectatur. « Ilic adiuenit omnem viam disciplinæ. » Non profecto fulloincam ac fabrilem artem, aut quæ reliqua sunt ejus generis futilles; sed rerum notitiam, e terra in cœlum iter et ascensum, supracœlestem pulchritudinem, ac Dei comprehensionem, denique et illustrationem, in quantum se quisque ad id comparasset, seu possum Opifex largitus esset. Igitur hic ille Opifex est, qui hæc tradidit Jacob puerò suo, et Israel dilecto suo. » Macte verbis et prophætia esto, Jeremia. Non enim ait, Postremis temporibus comparebit in terris, et apud homines versabitur, sed qui futura explorata in se contineret, futura tanquam præsentia præsagivit. Et Sapientia hæc est : « Cum meum Filium non audierint, ego quoque eos non exaudiam, inquit Dominus omnipotens. »

JUD. Insolens nobis non videtur, unctum a prophetis, Puerum et Filium Del vocari. Nam et de nobis Isaías effatur (29) : « Ephraim primogenitus nro est. »

CHRIST. Dixit' vobis, legis tegumentum non e litteris; sed vestigiorum et quæsitorum intelligentia censeri? Ut enim tum non omnes sane vultus Mosis splendorem irrecto inuebantur, sed soli divinitus electi; ita hic quoque mens oculis capti, ad sacra Scripturae lucem cœxutunt, ut et vos in præsencia. Neque enim Salomo quis vaticinium mentis vestre oculorum littitudinem ad cernendam veritatem

absterrit, manifeste unigenitum Dei Filium incomitatum hominem denique factum demonstrans; sed quod Sapientia Salomonis declarat, dicens :

« Cum meum filium non audierint, vos Dei Fili honorem intrepide ad vos trahere conamini. » Quanquam non ut Sapientia filium appellat Dei Filium, itidem et vos Isaías (30) appellat natos, cum ait : « Primogenitus nro natus Israelita; » sed illu naturalem, vos adoptivos. Nam nos primogenitus sumus secundi Israëlis (Christi).

CAPUT XXXII.

Gens duplex, gentilis et Hebræa.

In quam sententiam est notum illud Dei ad Rebeccam effatum : « Dux gentes sunt in uero tuo; et major serviet minori²⁸. » Et de Phare augæ Zara obstetrix ait : « Quare divisa est propter te inaceria²⁹? » Sed ne quid interim hic veridici videamini, Isaiae de vobis prophetiam in medium proferamus. Nam eti per prophetam Deus confirmat : « Primogenitus nro natus Israelita³⁰; » et auditæ quæ paulo ante ac post consequuntur : « Duo mala fecit populus meus : me dereliquerunt, fontem aquæ viva, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas³¹; » et rursus : « Filios émoutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me³². » Omnis quippe natura filius, ut desciat a patre, naturam certe non amittit. Adoptivus autem, qui in naturam quasi vi invaserit, donec patri obsequitur, filius nominatur : sin eum, cui additus sit, respuat, ejus nec filius quidem vocatur. Ad eundem modum, et parentes vestri, qui Deum reliquerint ac responderint, ut Isaías ait, dæmonibus additi, vere Satanas filii sunt.

Cæterum Jeremias post id dictum : « Hic est Deus noster et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est³³; » subdit : « Hic liber mandatorum Dei ». Quis? Quem jam dixit : « Et lex quæ est in æternum : omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem³⁴. » Eu vobis naturalem Filium; neque enim contentus est propheta dixisse : « Ilic est Deus noster, et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, » sed Dei præceptorum etiam librum appellavit, scilicet Dei, et Patris, et in perpetuum duraturam letitiam, id est, perennem, sine successione, impatiens finis. Addit : « Qui tenent eam, pervenient ad vitam, » æternam procul dubio. Nam qui æterno servient, æternum una etiam regnabunt. « Qui autem dereliquerunt eam, in mortem; » in mortem sane non hanc se inducent corporalem (nemo est enim hominum mortis expersus), sed animi; quæ et in extincto igne semper ardeat, et nunquam consumatur. Quod si ex Isaiae quoque vaticinio intelligi-

²⁷ Baruch. iii, 36-38. ²⁸ Gen. xxv, 23. ²⁹ Gen. xxxviii, 29. ³⁰ Exod. iv, 22. ³¹ Jere. ii, 13.
³² Isa. i, 2. ³³ Baruch. iii, 38. ³⁴ Baruch. iv, 1. ³⁵ ibid.

(29) Imo Jeremias xxxi, 9.

(30) Imo Exod. vi, 22. Sic a S. Paulo secundus Adam et futurus dicitur.

gere vultis quid de Unigenito censeat, audite palam vociferantem : « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus⁶. » Quorum verborum hæc sententia est : Opifex ille futuri ac perennis ævi, Deus, potens, princeps pacis atque custos, Unigenitus æterni, et sine principio Patris, postremis temporibus sine mutatione corpore induitus, Puer nobis natus, Filius nobis datus est : datus quod erat, Deus; natus quod non erat, homo. « Et factus est principatus super humerum ejus ; » crux scilicet, victoria et principatus signum.

Jam Michælæ hæc sunt verba : « Et tu Bethleem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda : ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis⁷. » Quod si ab æternis temporibus ejus origo est, igitur qui natus est, Deus est, nullus enim meri hominis in omni memoria est ab æternis temporibus origo auditæ, sed Dei, hominis facti.

CAPUT XXXIII.

Isaiæ vaticinum egregie explicatum.

Rursum scribit Isaias : « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet. Et requiescat super eum Spiritus Domini : Spiritus sapientiae, et intellectus, Spiritus consilii, et fortitudinis, Spiritus scientiæ, et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini : non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet : sed judicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ : et percussiet terram virga oris sui, et spiritu laborum interficiet iñipium. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctiorum renum ejus. Habitabit lupus cum agno : et pardus cum hædo accubabit : vitulus et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. Vitulus et ursus pascentur : simul requiescent catuli eorum : et leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis : et in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non noctebunt, et non occident in universo monte sancto meo : quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum⁸. » Quæ est hæc radix Jesse ? ex effeto utero prognata Virgo. Quis vero flos ? ex Virgine incarnatus sine mutatione Deus. Cur autem non ait : Egredietur (fructus) de radice ; sed flos de radice ejus ascendi ? Propriè summam Virginis integritatem, quæ virum nullum experta esset. Num sterilitates dissolvere plenariaque Dei potentiam repræsentat : ceterum Virginem parere cum viro non congressam,

A naturæ lege desperatum est. « Requiescat super eum Spiritus Domini. » Super quem? super radicis scilicet florem, et Virginis natum. Nam simile simili coalescit. Septem vero Spiritus septem dona Spiritus intellige.

Addit porro : « Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet ; » homines enim non ex æquo, et explorata veritate, sed ex apparenti æquo et veritate judicant. Quod perspiciebat David, orat : « Judica me, Domine, secundum justitiam meam⁹, » non ex inestabili et immenso justitiae tuae pelago. Atque id verum esse declarant quæ sequuntur, prophætæ verba : « Sed judicabit in justitia pauperes, » id est animo humiles pro justitia sua explorata coronabit ; quemadmodum de hoc quoque David propositetur : « Et humiles spiritu salvabit, et terrarum illustres ex æquo corriget¹⁰; » terrarum illustres hic dæmones cogitandi sunt, et eorum administrari ; merito enim, qui mundi principes sunt, terræ quoque illustres sunt, de hisque et David ait : « Arguam te, et statuam contra faciem tuam¹¹. » Qnod addit : « Percutiet terram virga oris sui, » dæmonum perniciem notat. Nam ut de cœli mortificatione scribit David : « Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum¹²; » ita et Isaias et dæmonum perniciem atque interitum vaticinans, terram sui oris effatis verberaturum prædictit. « Verbum oris, » unigenitum Filium vocans. « Et spiritu labiorum suorum interficiet impium ; » hic rursum dæmones, et eorum administrari accipiendi sunt, quos paulo ante « illustres » nominavit. Atque ei nostræ orationi fidem faciunt, Christi mei in furiosos miracula luculenta. « Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctiorum renum ejus ; » lumbos et latera dicens, omnem corporis coagulationem innuit, et meum Christum ipsissimam esse justitiam et fidem ; quod præsagiens et David ait : « Justitia tua justitia in æternum, et lex tua veritas¹³. »

Quod subdit : « Habitabit lupus cum agno et pardus cum hædo accubabit : vitulus, et leo, et ovis simul morabuntur : vitulus et ursus pascentur. Simul requiescent catuli eorum. » Ex omni memoria in pietate consensum et conspirationem notat. Ac quemadmodum Daniel decem regna per decem cornua designat, ita et Isaias per hæc animalia, exterorum varietatem et diversitatem. « Et puer parvulus minabit eos, » exterorū scilicet, natus ille nobis et condonatus puer Christus, quorum primos ad sui adorationem adduxit Magos. « Et leo quasi bos comedet paleas, » propter unionem divinitatis cum humanitate in una eademque hypostasi factam. Nec vero incongrue Romano id applicaveris imperio, propter leoninum quiddam ac regale, quod primum levi ac divino jugo, id est,

⁶ Isa. ix, 6. ⁷ Mich. v, 2; Matth. ii, 6. ⁸ Isa. xi, 1-10. ⁹ Psal. vii, 1. ¹⁰ Psal. xxxiii, 19.
¹¹ Psal. xlix, 21. ¹² Psal. xxxii, 6. ¹³ Psal. cxviii, 142.

evangelico praeconio cervicem subjecerat, reliquis A populis palearum instar devoratis. « Et delectabatur infans ab ubere super foramine aspidis. » Infans atque lactens Christus; aspides, et aspidum soboles Pharisæi ac Sciribæ sunt intelligendi; caverna et cubile Judaeorum est Synagoga, quam præsiliens in templo, et manum agitans dulcis Jesus docebat. « Non nocebunt, et non occident, in universo monte sancto meo. » Rursum Synagogæ insciam notat: non solum enim unigenitum Dei Filium in crucem actum non peremerunt, sed etiam quos illi prius morti dimiserant, hic ex mortuis postliminio restituit. « Quoniam repleta est terra scientia Domini. » Nam postquam ad inferos missus est Deus homo Jesus, tum vero evangelicum præconium magis propagatum est. « Sicut aquæ mare operientes. » Quod nam mare aquis operitur? Et simulacrorum cultus æquor, et inhaerens in lege umbratile quiddam atque imperfectum. « In illa die radix Jesse, qui stat in signum popolorum, in ipsum gentes sperabunt. » Seutentia hæc est: Qui ex mortuis resurgent die a Sabbatis altero, ex Jesse stirpe erit, in eoque spem habebunt, non qui in Synagoga, sed ex gentibus. « Et erit sepulcrum ejus gloriosum, » seu: « Eius requies erit honor. » Ecce aperte Dei regnum; neque enim in quo acquiescat Rex noster, equites, arma, catapbracti, et satellites erunt, sed honor divinus. Quo pertinet, quod majoribus vestris Servator dixit: « Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem¹⁶; » et: « Si cognovissetis me, et C Patrem meum utique cognovissetis¹⁷. »

CAPUT XXXIV.

Alorum prophetarum oracula de Christo.

Sed iam probe, opinor, Isaïæ verbis expositis, ahorum quoque ratum sententias edamus. Itaque de Hierosolyma confirmat David: « Homo, et homo natus est in ea: et ipse fundavit eam Altissimus¹⁸. » Est autem sensus hujusmodi: Supremus is qui hanc Hierosolymam condidit, in ea deinde homo-natus est. Et Isaïas: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel¹⁹. » Porro Emmanuel Hebræum, Latine Nobiscum Deus, redditur. Idem rursum: « Accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: festina prædari²⁰. » Et Moses in Numerorum libro: « Orietur homo ex semine Israel, et imperabit multis gentibus, et exaltabitur regnum ejus. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, et perforabunt sagittis²¹, illius iniamicum. Hostis vero hic diabolus est intelligendus, missilia Christi stigmata et notæ,

A idemque rursum ibidem: « Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel, et percutiet dures Moab²², » et que sequuntur.

Cæterum verum Deum esse Christum, Isaïas comprobat his verbis: « Non angelorum, non hominum quisquam, sed ipse nos Dominus servavit²³; » atque idem rursum: « Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus: dodii Spiritum meum super eum: judicium gentibus proferet: non contendet, non clamabit. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet. Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, et in nomine ejus gentes sperabunt²⁴. » Idem de Joanne Baptista: « Regem cum gloria videbitis²⁵; » et: « Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini. Rectas facite semitas Dei vestri. Omnis vallis iimplebitur; et omnis mons et collis humiliabitur²⁶. » Montem atque collem hic dæmonum copias existimæ, que cœlo ob superbiam deturbat, ad terræ ima depressæ sunt; vallem, hominum naturam que ob superbiam depressa, rursum Dei gloria repleta, atque in cœlos e terra sublata est: id enim significat, quod addit: « Erunt prava in directa, et aspera in vias planas, et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro salutare Dei²⁷. » Et Amos propheta ait: « In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: et reædificabo aperturas murorum ejus, et ea que corruerant, instanrabo: et reædificabo illud sicut in diebus antiquis, » ut exquirant reliqui homines Dominum, et omnes gentes super quas invocatum est nomen meum. « Et dicit Dominus faciens hæc²⁸. » Quem vero Deum reliqui homines requisiveront, cuiusve Dei nomine et censeant et censeantur gentes, nisi plane unigeniti Dei Fili, Dei hominis Iesu Christi? quemadmodum clamat Jeremias: « Homo est, et quis cognoscet eum²⁹? quia et Deus est. Et David ex persona Christi: « Confitebor tibi, Domine Deus meus, et glorificabo nomen tuum; » id est, magnificabo et prædicabo; « Quia misericordia tua magna est super me³⁰: non secundum æqualitatem meæ divinitatis, sed secundum mel corporis gloriam. Meus enim Jesus perfectus Deus, etiam perfectus homo factus est, unus ex duabus naturis, quarum illa quæ incarnata est, deificavit, quæ vero carneæ erat, deificata est (31).

« Et eruisti animam meam ex eo inferno inferiori³². » Nam usque ad Christi descensum ad inferos, nullius hominis anima ab inferis est liberata. Quod si Jonas exclamavit: « Educ de corruptione animam meam³³, » at ejus anima iterum post egressum, ad inferos descendit: « Deus! iniqui insurrexerunt

¹⁶ Joan. v. 23. ¹⁷ Joan. xiv. 7. ¹⁸ Psal. CLXXXVI, 5. ¹⁹ Isa. vii. 14. ²⁰ Isa. VIII, 3. ²¹ Num. xxiv, 8; sec. LXX. ²² Num. xxiv, 17, sec. LXX. ²³ Isa. LXIII, 9, sec. LXX. ²⁴ Isa. XLII, 1-4, sec. LXX. ²⁵ Isa. xxxiii, 17. ²⁶ Isa. XL, 3, 4. ²⁷ ibid., 5. ²⁸ Amos ix, 11, 12. ²⁹ Jerem. xvii, 9. ³⁰ Psal. LXXXV, 12, 13. ³¹ ibid. ³² Jonæ II, 7.

(31) Imitatur Nazianz. In Epiphani.

super me: » pontifices et sacerdotes; « et Synagoga A potentium quæsierunt animam meam: » Herodes simul et Pilatus, qui per id tempus potestate improbe fungebantur; « et non proposuerunt te in conspectu suo.³¹ » Te enim, Pater, tuisque præceptis oblivionis profundo traditis, vere te contempserunt. » Et tu, Domine Deus meus; » Domine ac conditor omnis creaturæ invisibilis. « Et Deus meus respice in me, et miserere mei; » respice in me secundum humanitatem, qui divinitate abes nunquam. « Da imperium tuum puer tuo³²; » id est, meam tui ex te ante Luciferum geniti potentiam demonstra: » quale est et illud Domini, tempore passionis³³: « Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarisheet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis (34). » — « Et salvum fac Filium ancillæ tuæ: » irreprehensæ Virginis. « Fac mecum signum in bonum; » id est, assumptum a me corpus ex morte suscita. « Ut videant qui oderant me, et confundantur; » vere enim Ingens pudor erit scelestissimæ Synagogæ, mea post triduum resurrectio. « Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me³⁵; » id est, quod tu, Pater, jam olim de me consilium ceperas.

CAPUT XXXV.

Prophetarum de Christo Deo et homine vaticinia.

Porro autem perfectum et Deum et hominem esse Christum, luculenter vates demonstrabunt. Isaiae quidem hæc sunt verba: « Deus magnus et fortis non esuriet³⁶. » Davidis vero hæc sententia est: « Audi, populus meus, et loquar: Israel, et testificabor tibi: Deus tuus ego sum. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos. Cognovi omnia volatilia cœli: et pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ et plenitudo ejus. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo³⁷? » Quare nec taurina carne Deus vescitur, nec hircinum bibit sanguinem? quomodo igitur ratum dicta conciliemus? cum dicat Isaías: « Deus magnus et præpotens non esuriet³⁸; » David vero: « Si esuriero, non dicam tibi. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? » Enimvero sic habendum est: Isaiam, qui ad divinam, et perennem, atque sempiternam Christi naturam respiceret, quasique cum diabolo dissereret, qui Christum tentans jubebat, ediceret lapidibus, ut panes fierent, velut respondentem dicere, scilicet Deum magnum ac præpotentem esurire? Quod a Servatore quoque responsum malignus accepit: « Scriptum est: Non in solo

A pane vivit homo, sed in omni verbo, quæc procedit de ore Dei³⁹; » Davidem vero, qui in Christi olim incarnationem prospiceret, ac quemadmodum eum eo Judæi, tanquam mero homine, ac non etiam Deo consuescerent, et convicio jaetarent: « Ecce homo vorax et potator vini⁴⁰; » multo ante obturantem impudens eorum os, ex Christi persona confirmare: Quid me hominem solum cogitatis, ac non etiam Deum? Ego ille ex Virgine natus, sine mutatione Deus, esuriens atque comedens, vestro, o Judæi, adminiculo non indigo, meus cum sit orbis, et quidquid eg contingetur. Neque vero tuas foeditates, id est, scelestæ tua sacrificia, desidero, scelestissima Synagoga. Quod si vis omnino ad vitam ingredi, legis umbram, auditis meis consiliis atque mandatis, desere, atque ad Deum accedens: « Immola sacrificium laudis, et reddre Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis, eruam te, et honorificabis me⁴¹. » Et Jeremias: « Ecce dies venient, dicit Dominus, et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum⁴². » Idem de gentium fide Isaías: « Faciet Dominus exercitum omnibus populis: in monte isto induent læstiam, perfundentur unguento, bibent vinum⁴³; » ubi gaudium ad baptisma refertur; et quo baptizatus ungitur, ad sacrum unguentum; vinum ad incontaminatum ac Dominicum sanguinem. Idem rursum: « Decretum hoc est super omnes gentes: et dicent in illa die: Ecce Deus noster, in quem speravimus, exsultemus in salutari nostro, et salvabit nos ipse Dominus⁴⁴. » Est autem hæc sententia: Ecce Deus ille noster, in quo spem habemus, nobiscum est, hoc est, secundum corpus, iisdem quibus nos obnoxius. Itaque exsultemus in salute nostra, Dei nostri gloria; nam Domini gloria, scilicet crux, nostra salus est. Et salvabit nos ipse Dominus, peccatis omnibus cruci affixis. Atque id ita esse, angeli ad Viciparam verba ostendunt. « Et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus⁴⁵. » Jam Davidis quoque de Christo, ex Dei et Patris persona hoc effatum est: « Ponam in mari manum ejus; et in fluminibus dexteram ejus⁴⁶. »

JUD. Nullam de Christo prophetiam hic psalmus continet: de se enim vates eum cecinit.

CHRIST. An de se David psalmum ecclinerit, accuriosus ex his quæ sequuntur, intelligitis. « Ipse invocabit me: Pater meus es tu; » atqui in nullo psalmorum suum Patrem Deum appellabat David: « Deus meus, et susceptor salutis meæ⁴⁷. »

³¹ Psal. LXXXV, 13. ³² ibid. 15. ³³ Joan. xvii, 4, 2. ³⁴ Psal. LXXXV, 16. ³⁵ Isa. XL, 28. ³⁶ Psal. LIX, 7-13. ³⁷ Psal. XL, 28. ³⁸ Matth. IV, 4. ³⁹ Matth. XI, 19. ⁴⁰ Psal. XLIX, 14, 15. ⁴¹ Jerem. XXXI, 34, 35. ⁴² Isa. XXV, 6. ⁴³ Isa. XXV, 9. ⁴⁴ Matth. I, 23. ⁴⁵ Psal. LXXXVIII, 26. ⁴⁶ ibid. 27.

(31) Ms., γῆς.

Observe sane : Patrem secundum naturam, Deum secundum assumptam humanam naturam. » Et ego primogenitum ponam illum ⁴⁷; » animadvertis, ut de unigenito Dei Filio loquatur? Nam David nec Dei filius erat, nec Jesse sui genitoris primogenitus, id quod de se ipse testatur in hæc verba : « Minimus eram in fratribus meis, et junior in domo patris mei ⁴⁸. » Et alioqui si Davidis hæc prophétia de scelso fuisset, dixisset utique : « Primogenitam posui illum : non, » ponam illum. » « Excelsum pre regibus terræ ⁴⁹. At David Judæus solum tenuit, nec mari manus ipsius, nec fluminibus dextra ejus imposita est. » In æternum servabo illi misericordiam meam : et testamentum meum fidele ipsi ⁵⁰. » At Davidi fiducia hactenus fidum manxit, ut ægre ejus Alius Solomon Judæe sceptra retinuerit, Roboam vero Salomonis regno exciderit. « Et ponam in sæculum axiæ semen ejus; et thronum ejus sicut dies coeli ⁵¹. » Videlis Filium? Nam sensus hujusmodi est : Complacet unigenitum meum Filium ex semper Virgine Maria, quæ ex Davidis semine est, carnem assumere; et perfectus natura Deus, sine mutatione, hunc etiam perfectus nascetur : cuius deum solium ad coeli statem conservabo, in omnem æcclorū perpetuitatem. Atque id ita esse, ex sequentibus erit aperius; addit enim : « Si autem dereliquerint filii ejus legem meam: et in judiciis meis non ambulaverint; si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum ⁵². » Non ignorans, qui animos aliquæ repes scrutatur, particulari si, hic apposuit, sed judicij sui æquitatem demonstrans, cum additamento ponam communatus est : « Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea. Neque profanabo testamentum meum: et quæ procedunt de labiis meis, non fariam irrita ⁵³. » Significant autem hæc : Quantumvis Davidis semen in regali solio considere, atque in vos regnare haud videlis; ego tamen ex ejus semine Regem suscitabo omni terra altiorum.

« Semel in sancto meo, » in meo scilicet naturali Filio. « Si David mentior, » juravi, inquam, Davidi non mentiturus: « Semen ejus in æternum manebit. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cœlo sideris ⁵⁴. » Videlte, quemadmodum de Deo homine Iesu vates omnia prædicat. Quo pacto enim iherus crita divinitatem homo perennis duret, ejusque somum, ut sol apud Deum, utque luna constet in berpetuum? Sed profecto hic ille est, de quo ex Dei persona prædicat: « Ex eterno ante Luciferum

A genui te ⁵⁵. » Et rursum : « Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis ⁵⁶. » Nam hic vere est in æthere testis indeletus. Jam vero scribit Isaïas : « Ecce dies venient, dicit Dominus : et suscitabo David germinem justum : et regnabit Rex, et sapiens erit : et faciat iudicium et justitiam in terra. Et hoc est nomen quod vocabunt eum, 'Ioseph', Dominus justus noster ⁵⁷. » Et Habacuc : « Openit cœlos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra ⁵⁸. » Cujus ergo meri hominis majestas cœlos obtegit, cuius laude terra repletatur? nimisrum Deli hominis Iesu. Et in Paralipomenis, de suo Filio Deus confirmat : « Stabiliam regnum ejus : ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in æternum. Ego ero ei in Patrem, et ipse erit mihi in Filium, et misericordiam meam non auferam ab eo ⁵⁹. » Et rursum : « Ipse erit mihi in Filium, et ego ero illi in Patrem firmaboque solium ejus in Israël in æternum ⁶⁰. »

B JUD. Et cur autem non dixit, Stabiliam thronum Filii mei, quia Pater illius sum: sed, « erit mihi in Filium, et ego ero ei in Patrem? »

C Christ. Non de perenni natura, atque regno sui Filii hoc locutus Pater est; sed de temporali regno et assumpto. Neque enim concidit perenne ejus regnum, neque inconcussum ejus solium stabiliter opus habebat. Quare de nostro regno aliquæ solio David disserit, et domum construendam novam Ecclesiam significat; nam superna dominus, ac perenne regnum ex omni æternitate, aliquæ in omnem perpetuitatem constat, nunquam labefactandum. Isaïas quoque, ex persona Christi ait: « Ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta. Congregamini, et venite, et accedite simul qui salvati estis ex gentibus. Ego Deus, et non est aliis Deus iustus et Salvator non est præter me. Convertimini ad me, et salvi eritis ⁶¹. » Et Moses, ex ejusdem persona : « Exspectetur ut pluvia doctrina mea: sicut ut ros eloquium meum ⁶². » Jam Deli et Patris per Isaïam ad Filium hæc sunt verba: « In tempore placito exaudi te, et in tempore salutis auxiliatus sum tibi, et dedi te in fædus populi, ut suscitarès terram ⁶³. » Et per eundem rursum : « Dedi cum ducem, ac præcepitorem gentibus. Ecce gentes quæ te non cognoverunt, et populi qui nescierunt te, invocabunt te ⁶⁴. » Rursum ait Isaïas : « Ecce venit Dominus. Quomodo? « Qui ambulat in justitiis, et loquitur veritate, et odio habet iniquitatem et iniquitatem, et excutit manus suas ab omni munque, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem ⁶⁵. » Videlte ut incarnationem propheta demonstret. Neque enim ex his Davidis verbis: « Oculi Domini super justos,

⁴⁷ Psal. LXXXVIII, 28. ⁴⁸ Psal. LXVIII, 9. ⁴⁹ Psal. LXXXVIII, 28. ⁵⁰ ibid. 29. ⁵¹ ibid. 30. ⁵² ibid. 31, 32. ⁵³ ibid. 31, 35. ⁵⁴ ibid. 36-58. ⁵⁵ Psal. CIV, 5. ⁵⁶ ibid. 4. ⁵⁷ Imo Jerem. XXVII, 5, 6. ⁵⁸ Habac. III, 3. ⁵⁹ I Paral. XVII, 12, 15. ⁶⁰ I Paral. XXII, 10. ⁶¹ Isa. XLV, 10, 20, 22. ⁶² Deut. XXXII, 2. ⁶³ Isa. XLIX, 8. ⁶⁴ Isa. IV, 5 ⁶⁵ Isa. XXXIII, 15.

et aures ejus in preces eorum; vultos autem Domini super facientes mala⁶⁶; et hæc Isaïas sunt interpretanda; nam ille parim benignitatem, partim vindicem Dei potestatem describit; hic dum dicit manum, ne dona capiat, arcet, auresque ne injustam capitum inquisitionem inaudiant, obturat, incarnationem ejus proponit⁶⁷.

Atque si verum esse, ex his quæ post disserruntur, intelligitis. Addit enim: « Claudit oculos suos, ne videant malum⁶⁸; » his verbis Domini necem et Judeorum obstinationem notans. « Iste in excelsum habitat, munimenta saxorū sublimitas ejus⁶⁹. » Accipito incarnationem: nam nisi de ea dictum hoc est, ubinam alioqui comprehendatur, qui ubique præsens cuncta compleat? « Panis ei datus est, » id est, pane ad incarnationis fidem vescitur, « et aquæ ejus fideles sunt⁷⁰; » sciens sacram baptismum, seu salutaris doctrinam. Quemadmodum et Christus ipse ad Samaritanam disserit: « Si soires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam⁷¹, » ut non sitres in æternum. Et rursus: « Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluunt aquæ vitae⁷², » divinæ ac salutaris doctrinæ sermones. « Regem cum gloria videbitis⁷³, » id est, hominem cum divina gloria. Et Oseeas: « Post hæc revertentur filii Israel, et querent Dominum Deum suum, et David regem suum: et pavent ad Dominum, et ad bonum ejus in novissimo dierum⁷⁴; » quæ de Deo homine Jesu disputat propheta, partim Dominum Deum propter ejus divinitatem vocans, partim Davidem propter humanitatem, cœu ex Davidis stirpe natum. Ubi est enim Davidis demum benignitas, postremis illis temporibus, nec benignitas modo, sed quæ homines quoque in stuporem adducat? Et Jeremias, de pueris propter eum imperfectis: « Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis: quia est merces opri tuo⁷⁵. » Quod idem et de quovis pœnitente dicit. Idem rursus: « Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel⁷⁶. » Igitur si non venit Christus, nendax est propheta. Excidiatis enim, Judæi, primum quidem gratia Dei et procuratione, deinde et Hierosolymitana sede. Absit vero, Deus immortalis! ut mendacem Dei prophetam appellem. Sed cum ad Christum usque regnaretis, regnumque et sacerdotium teneretis, veniens Christus, qui humanitus ab Davide genus duceret, consubstantialis et coæternus Patri Filius, Israëlitum atque universi orbis imperium accipit. Id quod et David confirmat, in hæc verba: « Domine, in virtute tua letabitur Rex, et super salutare tuum exultabit vehementer. Desiderium cordis ejus tribuisti ei: et voluntate labiorum ejus noui

A fraudasti eum⁷⁷. » Videtis ut de Christo quatur nam si Ezechie fortasse tribuitis, Ad Christum tamen vere refertur. Quis enim rex propter animi optata, et orationis postulata Numen propitium habuit? Atque id verum esse, idem Propheta rursum alio psalmo demonstrat: « Benedic, anima mea, Domino: qui replet in bonis desiderium tuum⁷⁸. » Quod si Davidi præstatum non est, ecquis alius rex de eo se jactabit? Enimvero postquam dixisset: « Domine, in virtute tua letabitur rex, » ceteraque quæ eo carmine prænuntiat, indicans apertius, de quo rege vaticinium edidisset; ait: « Vitam petit a te: et tribuisti ei longitatem diierum in sæculum, et in sæculum sæculi⁷⁹. » Atque nullus plane præter Christum rex perennis vivit, atque regnat. Atque hæc quidem prophetarum sunt. Quin nos quoque hactenus Dei Filii atque Verbi incarnationem edidimus; neque enim fas est amplius. Nam ut mare cyatho metiri non possis, quod multis atque ingentibus fluviis rigetur (etsi ne sic quidem exactam veritatem consequatur exemplum), ita sane, et illam pro dignitate, edisserere ac vel mediocriter perscrutari, humanae menti inconcessum est.

CAPUT XXXVI.

Alter Isaïæ de Messia locus expositus.

Sed quoniam nobis ter sancti ac vivitici Spiritus processionem Moses præ ceteris variis obsignavit, accedat vero et Isaïas, qui Unigeniti incarnationem obsignet. Igitur prophetarum illustrissimus profector, quid Deus locutus sit ad Achaz: « Et aujecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra. Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum. Et dixit Isaïas: Audite ergo, dominus David: Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo inco? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum et mel comedet. Qui antequam sciat aut preferat malum, eliget bonum⁸⁰. » Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum novum grandem, et scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahē, cito prædare⁸¹. » Adest enim: « Et adhibuit mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachiam: et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelerata spolia detrahere: Festina prædari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci, et spolia Samariae coram rege Assyriorum Nobiscum Deus⁸². »— Scitote gentes, et vincimini, et audite universæ procuæ terræ: quia nobiscum Deus.

⁶⁶ Psal. xxxiii, 16, 17. ⁶⁷ Isa. xxxiii, 15. ⁶⁸ ibid. 16. ⁶⁹ ibid. ⁷⁰ Joan. iv, 10. ⁷¹ Joan. vii, 38. ⁷² Isa. xxxiii, 17. ⁷³ Osee iii, 5. ⁷⁴ Jerem. xxxi, 16. ⁷⁵ Jerem. lxx, 17. ⁷⁶ Psal. xv, 1, 2. ⁷⁷ Psal. cx, 1, 5. ⁷⁸ Psal. xx, 5. ⁷⁹ Isa. vii, 10-16. ⁸⁰ Isa. viii, 4. ⁸¹ ibid. 2-4.

Confortamini et vincimini : si enim denuo confortabimini ; denuo vincemini ; inite consilium, et dissipabitur : loquimini verbum, et non flet : quia nobiscum Deus ²¹. »

Cæterum in primis dignum quæstione est, quamobrem dicat propheta : « Et adjectit Dominus loqui ad Achaz, dicens. » De Deo ejusque advento propheta dicturus, ne quisplam suspicaretur, alium esse, qui a prophetis se prioribus fuisset prædicatus, et alium, qui a seipso tum prædicaretur, voculas, « Et adjectit, » prophetæ voluit præfigere, quasi diceret : Inter alias vaticinas presagiones, quas Spiritus sanctus de unigenito Dei Filio, per prophetarum linguas promulgavit, insuper adhuc « Adjectit Dominus loqui ad Achaz : Petro tibi signum a Domino Deo tuo in profundum insegnū, sive in excelsum supra. » Nec vero jubet Deus Achaz cœdificientem petere signum. Apage. Quomodo enim iudicat signum petere, qui etiam Iesus abnuerit ? sed nimurum, ut præcious, Synagogæ incredulitatem prævidens Deus, Achaz mandat, signum peteret. Quemadmodum aliquando et Thomæ obstinatio cæteros ad exploratam Christi resurrectionis fidem pertraxit, atque onfirmavit; ita sane et Achaz signum petere, omnes ad veri credulitatem adduxit et constabilivit. Et si vero Achaz abnuerit, ac responderit : « Non petam, et non tentabo Dominum ²², » Isaías tamē pro eo exclamat : « Audite ergo domus David. » Ecce ad quos promissum pertinet, eos « domum Davidis » appellat, quasi in memoriam revocans Davidis verba atque fidem, quam juratam Davidi Deus non sit revocaturus. Nam, « juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam. » Quæ sit ea veritas, intelligere ? « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc quæ docebo eos, et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Vidiūam ejus benedicens benedicam, et pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induam salutari : et sancti ejus exultatione exultabunt. Ille produeam cornu David; paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem effloreat sanctificatio mea ²³. » Ilujus ergo promissi finem notans Isaías, domus Davidicæ meminit.

Quod addit : « Numquid parum vobis est, quia molesti estis hominibus ? quia molesti estis et Deo meo ? » Fidem hujus Achaz collaudans propheta ait : « Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. » Ei dicto, « Dabit Dominus ipse vobis signum, » subjecit : « Ecce Virgo, »

A etc. Nam ex omni memoria fando inæditum est, virginem filium genuisse. Itaque non signum modo, sed miraculorum omnium mirificissimum 'est hoc, et arcatorum ac prodigiorum longe arcuissimum ac prodigiosissimum. « Butyrum et mel comedet. » A miraculo ad miraculum digreditur, etenim præfatus : « Deus magnus ac præpotens non esaret, » nunc Unigeniti incarnationem comprehendens ait : Quem pro supratemporali natura haud esuritum præcecinī, nunc ex virginē hominem natum, citra peccatum, butyro ac melle vesciturum præsagio. Butyro autem atque melle nominando, iterum nobis Davidis vaticinia in mentem revocat : unum hujusmodi : « Impinguasti in oleo caput meum ²⁴; » alterum : « Quam dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel ori meo ²⁵ ! » Cæterum audiens : « Qui antequam sciat, aut præferat malum, elegit bonum ²⁶, » ne peccati expertem, sciturum, aut malum admiserum unquam finge : sed priusquam id fiat, ex Virginē natum eligendo bono sacrum futurum ; nam « Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Dominus vocabitur ²⁷. » Igitur qui ex utero consecratus sit, qui tandem sciat, aut malum admittat ? Quare dubium non est, quin perfectum hominem fore, qui nasceretur, sed a peccato alienum designari ; nam de eo idem rursum confirmat : « Iniquitatem non fecit, neque dolus fuit in ore ejus : et cum sceleratis reputatus est ²⁸, » innoceus tamen cum esset. Quare si a malo mala sunt, Deus autem bonus est, et boni hominibus largitor, merito ille boni omnibus auctor, humanitatem suam Divinitatis bono impertit.

« Et dixit Dominus ad me, « id est demonstravit : « Sume tibi librum novum, grandem ²⁹. » Volumen hic Virginis alijs intelligatur. Nam ut in tabulas Mosi traditas exaratis divinitus litteris, Decalogum Deus inscripsit, ita et in virgineo quasi volumine perennis ac sine principio Patris, et ter sa' eti ac vivifici ope Spiritus, Unigenita ac Dei Verbum descriptus est habitator. Quod autem subdit, « Novum, grandem, » veram umbræ legis imaginem notat. « Et scribe in eo stylō hominis. » Videto quemadmodum paulatim propheta arcuum Patris consilium prodat. « Sumē, inquit, novum grandem librum. » Quibus verbis beneficam Patris de Filio voluntatem significat. « Et scribe in eo stylō hominis. » Quasi diceret : Etsi Dei natura Filius, et mutationis expers Deus, inconsuēta, citraque peccatum perfactus homo etiam nasceret : quippe humanam speciem per humanum stylum induit. Quid ita ? « Velociter spolia detrahe, cito predare. » Eo dicto Davidis iterum verba ad memoriam revocat : « Ascendisti in altum, cepisti captivitatem ³⁰. » Enimvero, « Altum, » crucem intelligit ; captivos abductos, Orci demolitionem, et jam oīm captivorum redemptionem. Ostensurus autem

²¹ Psal. xx, 9, 10. ²² Isa. vii, 12. ²³ Psal. cxxxi, 11-18. ²⁴ Psal. xx, 5. ²⁵ Psal. cxviii, 103. ²⁶ Isa. vii, 15. ²⁷ Exod. xiii, 2; Luc. ii, 23. ²⁸ Isa. Liii, 9, 12. ²⁹ Isa. viii, 4. ³⁰ Psal. Lxvii, 19.

propheta decretum irrevocabile, addit: « Adest esim, » in hanc sententiam: Ne, quoniam futurum est, de re diffibum ito; nam mihi quidem Deus hoc illa declaravit, tanquam quod adest, id est, factum est. « Testes adhibe mihi viros fideles. » Testes hic, non qui rem adeo testarentur, sed qui testifical sanguinem effunderent, existima. « Uriam sacerdolem, et Zachariam filium Barachik. » Zacharias, in præsentia, non Elisabethæ maritus est credendus, sed alius Ezechia tempestate. Existit enim ante Ezechiam rex impius, Davidis stirpem propter inita cum eo divinitus promissa, dolere studens: quo tempore Urias et Zacharias nauci unum Davidicæ stirpis, quod semen Davidis superiores vellet, clam eum habuerunt. Quo post comperto, ille eos martyrum choro laureatos addidit. Historiam ex Regum libro accuratius cognoscit¹¹. « Et accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. » Quam appellat vero prophetissam? Virginem ac Deiparam, quæ cecinit: « Ecco enim ex hoc bestam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens, et sanctum nomen ejus¹². » Ecce autem certissimum vatem! Supra inquit: « Ecce virgo concipiet, et pareret filium, » paulo post ait: « et concepit, et peperit filium; » Quomodo? illic omnino ut futurum, hic ut certum. « Accessi ad prophetissam. » Hoc velut ab archangelo Gabriele ad Virginem dictum intellige; nam exemplo ad ejus nuntium explorare virginem conceptus fuerat secutus.

« Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus; » aut Christum, quod Judæis unctum notat; aut Emmanuel, quod perinde est, ac si dicas, Nobiscum Deus, aut Jesum, quod Salus redditur. Ilæc enim nomina utramque Christi naturam representant. Sed quæ sequuntur scrutemur: « Accelera spolia detrahere: Festina prædare. » Hoc pernicem Salvatoris vim declarat. Atque id verum esse, ipse adeo vates nodum dissolvens, ait: « Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci. » Vide te prophetæ super puero accuratam diligeniam: siquidem non dixit, Priusquam sciret Christus, aut Jesus, aut Emmanuel, quæ utrumque volant; sed, « Puer; » nam secundum expertem temporis naturam, est Deus fortis, præpotens, Princeps pacis, Pater ævi futuri: secundum temporalem, natus ex Virgine Puer, Damasci opes, Samariæque spolia recipiet ab Assyriæ rege. Quod comprobans vates, addit: « Nobiscum Deus: » Scilicet supratemporalis, et omnipotens Deus; cum semper Virgine Maria, ac per eam nobiscum. « Quamobrem scitote gentes, et vincimini. » Gentes appellat, non quæ Christum adorant, atque venerantur, et Deum constinentur ac concelebrant, quæ ex gentibus Ecclesia est, sed quæ in idolorum cultus scelere permanent. Nam eæ deinde profligandæ gentes

A sunt, quæ Christi nomine non gloriantur. « Audite, universæ procul terræ. » Iis Verbi Dei ad inferos decensum, et evangelici præconii significat propagationem; ita enim et Servator meus in Evangelio loquitur: « Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio¹³. » — « Confortamini et vincimini. » Demones, inquit, qui in nos homines potestatem exercetis ob peccatum, profligabimini ejus viribus, qui pro nobis incarnatus est. Quod iterum vici configitatis, ut estis impudenterissimi; at iterum denique profligabimini, per Christi resurrectionem prostrati. Nam Christo in vitam restituto, non iam deinceps inors dominatur, et prostrata dæmonum copia sunt. Potest autem id quoque de sensibilibus gentibus sic accipi, quin et ad Christum referri, quem sæpe, ut hominem petitum diabolus tandem Deum nactus, concidit.

Intra consilium quantumvis contra Christum: quantumvis enim avarum Judæam aggressi, cum arrogantiis ac superbis scribis et legeconsultis, quantumvis cum Anna et Caipha, scelestis pontificibus, ac denique cum Herode et Pilato, efficeret atque inhumanis principibus conspiretis, consilium vestrum Dominus Deus dissolvet, id est, frustrabitur, et impotentes ac invalidos vos ostendet. « Consilium dissipabitur: loquimini verbum, et non siet, » Id quale sit, scire aventes, Matthæus publicanus docebit, cuius è sacro Evangelio hæc sunt verba:

C « Altera autem die, quæ est post Parasceven, converunt principes sacerdotum, et Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error peior priore¹⁴. » Hoc igitur consilium et decretum Deus dissolvet. Siquidem « Nobiscum Deus. » Nobiscum Deus est ab Abraham per prophetas, usque ad Cæsaris Augusti censem; nobiscum est in assumpta carne conversans, usque ad descensum ac regressum ex inferis: nobiscum usque ad sæculorum finem, atque in omnem perpetuitatem. Hoc enim significat ter a propheta usurpatum: « Nobiscum. » Scitote gentes, quod nobiscum Deus est: « Audite, universæ procul terræ, quia nobiscum Deus est; loquimini verbum, et non siet, quia Nobiscum Deus. »

Quid agimus? hæcne disputata hactenus de Dei Filii incarnatione satis sunt, an plura quoque vultis disseram? Enimvero neque ego plura addere possim, nec vos accipere. Quin adderem plura, si disputationi addictos cernere. Sed quoniam orationis satietas inimica est, non dicentibus, sed auditoribus, sufficere, opinor, quæ diximus: « Ne ultra Gades, quod aiunt, trajicere conemur. Igitur ad alia est transeundum.

¹¹ II Par. xxiv; et IV Reg. xi. ¹² Luc. i, 48, 49. ¹³ Matth. xxiv, 25. ¹⁴ Matth. xxvii, 26, 63.

Confortamini et vincimini : si enim denuo confortabimini ; denuo vincemini'; inite consilium, et dissipabitur : loquimini verbum, et non flet : quia nobiscum Deus ²². »

Cæterum in primis dignum quæstione est, quamobrem dicat propheta : « Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens. » De Deo ejusque adventa propheta dicturus, ne quispiam suspicaretur, alium esse, qui a prophetis se prioribus fuisset prædicatus, et alium, qui a seipso tum prædicaretur, voculas, « Et adjecit, » prophetæ voluit præfigere , quasi diceret : Inter alias vaticinas presagiones, quas Spiritus sanctus de unigenito Dei Filio, per prophetarum linguas promulgavit, insuper adhuc « Adjecit Dominus loqui ad Achaz : Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferi, sive in excelsum supra. » Nec vero jubet Deus Achaz ea diffidentem petere signum. Apage. Quomodo enim jubeat signum petere, qui etiam Iesus abnuat ? sed nimurum, ut præcious, Synagoga incredulitatem prævidens Deus, Achaz mandat, signum peteret. Quemadmodum aliquando et Thomæ obstinatio cæteros ad exploratam Christi resurrectionis fidem pertraxit, atque onfirmavit ; ita sane et Achaz signum petere, omnes ad veri credulitatem adduxit et constabilivit. Et si vero Achaz abnuerit, ac responderit : « Non petam, et non tentabo Dominum ²³, » Isaías tamen pro eo exclamat : « Audite ergo domus David. » Ecce ad quos promissum pertinet, eos « domum Davidis » appellat, quasi C in memoriam revocans Davidis verba atque fidem, quam juratam Davidi Deus non sit revocaturus. Nam, « juravit Dominus David veritatem, et non frustrabatur eam. » Queritis, quæ sit ea veritas, intelligere ? « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc quæ docebo eos, et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum seculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam ejus benedicens beneficam, et pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induam salutari : et sancti ejus exultatione exultabunt. Illuc produeam cornu David; paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem efforebit sanctificatio mea ²⁴. » Ilujus ergo promissi finem notans Isaías, dominus Davidicæ meminit.

Quod addit : « Numquid parum vobis est, quia molesti estis hominibus ? quia molesti estis et Deo meo ? » Fidem hujus Achaz collaudans propheta ait : « Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. » Ei dicto, « Dabit Dominus ipse vobis signum, » subjecit : « Ecce Virgo, »

A etc. Nam ex omni memoria fundo inauditum est, virginem filium genuisse. Itaque non signum modo, sed miraculorum omnium mirificissimum 'est hoc, et arcuorum ac prodigiorum longe arcuissimum ac prodigiosissimum. « Butyrum et mel comedet. » A miraculo ad miraculæ digreditur, etenim præfatus : « Deus magnus ac præpotens non eseriet, » nunc Unigeniti incarnationem comprehendens ait : Quem pro supratemporali natura haud esuritum præcessini, nunc ex virginè bominem natum, citra peccatum, butyro ac melle vesiculorum præsagio. Butyro autem atque melle nominando, iterum nobis Davidis vaticinia in mente revocat : unum hujusmodi : « Impinguasti in oleo caput meum ²⁵; » alterum : « Quam dulcia fauibus meis eloqua tas, super mel orimeo ²⁶ ! » Cæterum audiens : « Qui antequam sciat, aut præferat majum, elegit bonum ²⁷, » ne peccati expertem, scitum, aut malum admissum unquam singe : sed priusquam id fiat, ex Virgine natum eligendo bono sacrum futurum ; nam « Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domine vocabitur ²⁸. » Igitur qui ex utero consecratus sit, qui tandem sciat, aut malum admittat ? Quare dubium non est, quin perfectum hominem fore, qui nasceretur, sed a peccato alienum designaret ; nam de eu idem rursum confirmat : « Iniquitatem non fecit, neque dolus fuit in ore ejus : et cum sceleratis reputatus est ²⁹, » innoceus tamen cum esset. Quare si a malo mala sunt, Deus autem bonus est, et boni hominibus largitor, merito ille boni omnibus auctor, humanitatem suam Divinitatis bono impertiit.

« Et dixit Dominus ad me, « id est demonstravit : « Sume tibi librum novum, grandem ³⁰. » Volumen hic Virginis alvus intelligatur. Nam ut in tabulas Mosi traditas exaratis divinitus litteris, Decalogum Deus inscripsit, ita et in virgineo quasi volumine perennis ac sine principio Patris, et ter sa' eti ac vivifici ope Spiritus, Unigenita ac Dei Verbum descriptus est habitator. Quod autem subdit, « Novum, grandem, » veram umbræ legis imaginem notat. « Et scribe in eo stylo hominis. » Videle quemadmodum paulatim propheta arcanum Patris consilium prodat. « Sume, inquit, novum grandem librum. » Quibus verbis beneficam Patris de Filio voluntatem significat. « Et scribe in eo style hominis. » Quasi diceret : Etsi Dei natura Filius, et mutationis expers Deus, inconsus, citraque peccatum perfectus homo etiam nascetur : quippe humanam speciem per humanum stylum inquit. Quid ita ? « Velociter spolia detrahe, cito prædere. » Eo dicto Davidis iterum verba ad memoriam revocat : « Ascendisti in altum, cepisti captivitatem ³¹. » Enimvero, « Altum, » crucem intelligit ; captivos abductos, Orci demolitionem, et jam obitum captivorum redemptionem. Ostensurus autem

²² Psal. xx, 9, 10. ²³ Isa. vii, 12. ²⁴ Psal. cxxxi, 11-18. ²⁵ Psal. xx, 5. ²⁶ Psal. cxviii, 103. ²⁷ Isa. vii, 15. ²⁸ Exod. xiii, 2; Luc. ii, 23. ²⁹ Isa. liii, 9, 12. ³⁰ Isa. viii, 1. ³¹ Psal. lxvii, 19.

propheta decretum irrevocabile, addit: « Adest enim, » in hanc sententiam: Ne, quoniam futurum est, de re diffidem ito; nam mihi quidem Deus hoc illa declaravit, tanquam quod adest, id est, factum est. » Testes adhibe unihii viros fideles. » Testes hie, non qui rem adeo testarentur, sed qui testificati sanguinem effunderent, existima. » Uriam sacerdotem, et Zachariam alium Barachiae. » Zacharias, in praesentia, non Elisabethae maritus est credendus, sed aliis Ezechiae tempestate. Existit enim ante Ezechiam rex impius, Davidis stirpem propter inita cum eo divinitus promissa, delere studens: quo tempore Urias et Zacharias naeli unum Davidicem stirpis, quod semen Davidis superiores vellent, clam eum habuerunt. Quo post comperto, ille eos martyrum choro laureatos addidit. Historiam ex Regum libro accuratius cognosce²¹. » Et accessi ad prophetissam, et concepti, et peperit filium. » Quam appellat vero prophetissam? Virginem ac Deliparam, quae cecinit: « Ecco enim ex hoc bestiam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens, et sanctum nomen ejus²². » Ecce autem certissimum vatem! Supra inquit: « Ecce virgo concepit, et pariet filium, » paulo post ait: « et concepit, et peperit filium; » Quomodo? illic omnino ut futurum, hic ut certum. » Accessi ad prophetissam. » Hoc velut ab archangelo Gabriele ad Virginem dictum intellige; nam exemplo ad ejus nuntium explorare virginem conceptus fuerat secutus.

« Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus; » aut Christum, quod Judaeis unctum notat; aut Emmanuel, quod perinde est, ac si dicas, Nobiscum Deus, aut Jesum, quod Salus redditur. Haec enim nomina utramque Christi naturam repraesentant. Sed quae sequuntur scrutemur: « Acceler spolia detrahere: Festina prædare. » Hoc pernicem Salvatoris vim declarat. Atque id verum esse, Ipsi adeo vates nodum dissolvens, ait: « Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci. » Vide te prophetæ super puero accuratam diligentiam: siquidem non dixit, priusquam sciret Christus, aut Jesus, aut Emmanuel, quae utrumque volant; sed, « Puer; » nam secundum expertem temporis naturam, est Deus fortis, præpotens, Princeps pacis, Pater ævi futuri: secundum temporalem, natus ex Virgine Puer, Damasci opes, Samariæque spolia recipiet ab Assyriæ rege. Quod comprobans vates, addit: « Nobiscum Deus: » Scilicet supratemporalis, et omnipotens Deus; cum semper Virgine Maria, ac per eam nobiscum. » Quamobrem scitote gentes, et vincimini. » Gentes appellat, non quæ Christum adorant, atque venerantur, et Deum confitentur ac concelebrant, quæ ex gentibus Ecclesia est, sed quæ in idolorum cultus scelere permanent. Nam eæ deinuni profligandæ gentes

A sunt, quæ Christi nomine non glorianter. » Audite, universæ procul terra. » Iis Verbi Dei ad inferos decensum, et evangelici præconii significat propagationem; ita enim et Servator meus in Evangelio loquitur: « Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio²³. » — « Confortamini et vincimini. » Demones, inquit, qui in nos homines potestatem exercitis pro peccatum, profligabimini ejus viribus, qui pro nobis incarnatus est. Quod iterum victi conflagatis, ut estis impudenterissimi; at iterum denique profligabimini, per Christi resurrectionem prostrati. Nam Christo in vitam restituto, non Jam deinceps mors dominatur, et prostrata dæmonum copia sunt. Potest autem id quoque de sensibilius gentibus sic accipi, quin et ad Christum referri, quem sæpe, ut hominem petitum diabolus tandem Deum nactus, concidit.

Intra consilium quantumvis contra Christum: quantumvis enim avarum Judam aggressi, cum arrogantibus ac superbis scribis et legeconsultis, quantumvis cum Anna et Caipa, scelestis pontificibus, ac denique cum Herode et Pilato, efferris atque inhumanis principibus conspireatis, consilium vestrum Dominus Deus dissolvet, id est, frustrabitur, et impotentes ac invalidos vos ostendet. » Consilium dissipabitur: loquimini verbum, et non fieri. » Id quale sit, scire aventes, Matthæus publicanus docebit, cuius ē sacro Evangelio hæc sunt verba:

C « Altera autem die, quæ est post Parasceven, conuenient principes sacerdotum, et Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error pejor priore²⁴. » Hoc igitur consilium et decretum Deus dissolvet. Siquidem « Nobiscum Deus. » Nobiscum Deus est ab Abraham per prophetas, usque ad Cæsaris Augusti censem; nobiscum est in assumpta carne conversans, usque ad descensum ac regressum ex inferis: nobiscum usque ad saeculorum finem, atque in omnem perpetuitatem. Hoc enim significat ter a propheta usurpatum: « Nobiscum. » Scitote gentes, quod nobiscum Deus est: « Audite, universæ procul terræ, quia nobiscum Deus est; loquimini verbum, et non fieri, quia Nobiscum Deus. »

Quid agimus? haecce disputata hactenus de Dei Filii incarnatione satis sunt, an plura quoque vultis disseram? Enimvero neque ego plura addere possim, nec vos accipere. Quin adderem plura, si disputationi addictos cernere. Sed quoniam orationis satietas inimica est, non dicentibus, sed auditoribus, sufficere, opinor, quæ diximus: « Ne ultra Gades, » quod aiunt, trajicere conemur. Igitur ad alia est transeundum.

²¹ II Par. I. xxiv; et IV Reg. xi.

²² Luc 1, 48, 49.

²³ Matth. xxiv, 25.

²⁴ Matth. xxvii, 26, 63.

CAPUT XXXVII.

Deum hominem fieri voleuisse, et de stirpe Davidis.

JUD. Descenderit sane cœlitus Del Filius, et incarnari sustinerit; unde autem constat, ex Abrahami et Davidis semine hominem fieri voluisse?

CURIST. Ex Josephi genealogia.

JUD. Et quamobrem Virgo recensita non est, sed Josephus? Nam si secundum humanam naturam ex Virgine Christus est, ex Josepho autem nullo modo (qui quidem sponsus, non maritus fuerit), cur illius potius descriptum genus est? Igitur si ex Davidica tribu Virginem nobis demonstras, hunc ipsum verum esse Christum admittimus, et Virginem Deiparam fatemur. Davidis enim ex Dei persona de ea haec sunt verba: « Omnis gloria ejus filiae regis ab intus ». Et post pauca: « Adducuntur regi virgines post eam, proximæ ejus offerentur tibi ». Sin ex Josephi duntaxat genealogia, tum Davide ortum non admittimus.

CURIST. Aliunt sapientes, « simplicem esse veritatis orationem ». Itaque si avertis vos quoque certum cognoscere, simplicem veritatem admittite. Nam vitilligatori studium est per omnem vitam dissidere, inimicitiis amplecti. At veri studiosus, tanquam lancem, conscientiam suam his quæ dicuntur, adhibens et quæcum (32), non omnia improbe gestit vincere⁹⁶, sed est ubi et viuci facile patiatur. Igitur erat apud vos, quod perspicue scitis, lex, sive quemque tribus atque generis sponsam capere, qua re ex archivis vestris usque ad præsentem Christum genealogia suppeditat. Nam ni id sit, qui poterant evangelistæ, Matthæus quidem ab Abrahamo per quadragesimum alterum genus, ad Christum devenire⁹⁷; Lucas autem a Christo, qui alter est Adamus, ad primum evadens, septimum et septuagesimum sine fraude exequi⁹⁸? Quare et Josephum, Davidicæ tribus, quod ipsi testemini, sui generis atque tribus uxorem cepisse, est necesse. Sed ecquid, si fortasse Virginis genus minus accurate habeam cognitum, ex eo veritatem cavillemini, contraque Deiparam sententiam dicatis? Enimvero ut perspectum non habarem, omnino haberet, cui cuncta novit, neque ob meam ignorationem Virginis desperium (ut ita dicatur) frustra esset. Nihil prorsus. Nec enim propter cœcitos Sol non oritur, aut propter

CAPUT XXXVIII.

Mariam ortam e stirpe Davidis, probatur ex genealogia Judæorum.

Quin editam Davidis genere atque stirpe Virginem dabo, neque id vero ex nostris scriptis ac decretis, sed Judaico quodam libro, in quem Orestiade incidi apud Judæum Eliam, legisperitum

A cognomine. Is in Virginem debacchates, sic habebat: « Quid tantopere Mariam extollunt Christiani, Cherubinis angustiorem, Seraphinis sine comparatione dignorem, cœlis sublimiorum, solaribus radiis puriore appellantes? Siquidem semina est Davidicæ gentis, Anna matre, Joachimo parente nata, qui Pantheri fuit filius. Panther et Melchi fratres, filii Levi stirpis Matthæi, cui David pater ex tribu Juda. » Igitur defunctio Matthæi Jacobi patre, Melchi Matthæanis uxore, Jacobi matre vidua ducta, ex ea Elim sustulit, ita erant Jacob et Eli uterini, non germani fratres. Eli anno quinto et quadragesimo sine liberis extincto, Jacob uxorem Eli (jam defuncti) lege doxit, semen fratri excitatus, qui ex ea filium Josephum genuit, prolem B natura sibi quæsatam, lege Eli. Fuero igitur Panther et Melchi fratres, Levi filii (ut ostensum est auctoriis Hebreis) affines Joachimi: ut Maria Joachimi fuerit filia, Josepho collocata secundum duas stirpes, Matthæanis atque Salomonis, paterno genere Davidis, materno Jacobi consobrini, patris Joachim affinis.

Habebat idem liber et Josephi genealogiam, ei geminam, quæ in sacro Matthæi Evangelio descripta est. Cæterum aiebat, habuisse Josephum filios quatuor ex uxore Salome, Jacobum, Simonem, Judain et Josen; filias tres, Esther, Thamar et Salome, quæ Zebedæo conjux, Jacobum et evagelistam Joannem edidit. Erat autem Josephi uxor Aggæl filia, fratris Zachariæ sacerdotis, patria Joannis Baptiste. Zacharias et Aggæus Barachia filii, Abia sacerdote nati. Porro erat id temporis Joseph viduus: ut fuerint Salome et Joannes Baptista fratrum filii, et huic Aggæus, illi Zacharias patruus. Salouen dico non obstetricem Virginis Marie, sed Josephi fabri uxorem. Nam obstetrix illa consobrina erat Elisabetha atque Virginis, ut ostendit sacrum Lucæ Evangelium. Erant enim tres sorores Bethleemenses ex Cleopatra et Sosipatri regno, ante Herodis Antipatri regnum. Prima nomen Maria, alteri Sobe, tertia Anna. Eorum prima in Bethleem nupta Salomen obstetricem peperit. Altera et ipsa in Bethleem, Elisabetham; tercia in Galilæa genuit Virginem Mariam, quam D et Deiparam Christiani vocant: ut sint Salome, et Elisabetha, et Virgo, trium sororum filiae. Ita libergenealogiam Virginis explicatam continebat, qui et aliorum quorumdam Judæorum genus declarabat, qui, nihil interest, ut nunc dicantur.

JUD. Sane venturum Christum et nos speramus; venisse haud dum credimus; siquidem nondum adventus Israëlitarum Christi regis tempus est.

CURIST. Non recte vos Scripturas animadvertere et sœpe dixi, et nihil mirum, quando et Isaïas de vobis est locutus in hanc sententiam: « Au-

⁹⁶ Psal. XLIV, 14. ⁹⁷ Ibid. 15. ⁹⁸ Matth. 1, 1. ⁹⁹ Luc. III, 23..

(32) Nazianz. in Julianum 42, 47.

divi vocem Domini dicentis : Vade, et dices populo huic : Audite audientes, et nolite intelligere : et videte visionem, et nolite cognoscere. Incrassatum est cor populi hujus, et auribus suis graviter audiunt, et oculos claudunt, ne forte videant oculis, et auribus suis audiant, et corde suo intelligent, et convertantur et sanem eos¹.

Ceterum prophetas de venturo Christo, non eo quem vos expectatis crone, non Deo, sed Antichristo, aperte prædixisse, audite in hac verba loquentes. Venit Christus, in quem qui credit, regnabit cum eo ; qui non credit, Hierosolyma profligabitur; non illa infera, sed supera a celesti.

CAPUT XXXIX.

Danielis propheta de Christi adventu.

Sed placet, ut hanc vestram exspectationem falsam vincamus, rursum vaticina scripta evolvere. Igitur audite in primis Danielis, quæ sic habent. Danielem, cum obitis etiam jejuniis, pro populo supplicaret Deo, angelus Gabriel allocutus est : « Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniqtitas, et adducatur justitia semperna, et impleatur visio, et prophætia, et ungatur Sanctus sanctorum². » Qui Christus est, perennis justitia, hominibus noxas omnes condonans, et visa atque vaticinia obsignans, id est, concludens. Nam post ejus adventum non iam porro est usus propheta. Vates enim cuncti usque ad Joannem Baptistam vaticinati sunt. Jam parens quoque uester Israel ait : « Non desicit princeps ex Juda, et dux de femore ejus, donec venerit, quod constitutum est ; et ipse erit exspectatio gentium³. » Et sane postquam Christus ille gentibus exspectatus prodiit, deseruit vos et regnum et pontificium ; quæ (duo munia quoddammodo ipsa) sunt princeps et dux. Quod si, ut confirmatis, nondum advenit Christus, mendax sit Moses ille, qui et mundi ædificationem conscripsit, et futura prædictit : mendax parens uester Israel, et Daniel propheta, ac præ illis Gabriel archangelus. O torporum atque cæcitatem ! mihi vero religio sit, eorum quedam mentitum dicere: qui eni possit ipsissimæ sapientiæ atque veritatis, Christi, precones aut falsum aliquid dicere, aut omnino verbum futile profundere ?

Sed vultis et tempus cognoscere ? Ergo audite archangelum Gabrielem, cuius ad Danielem (33) hoc responsum est : « Scito ergo et animadverte : ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duæ erunt ; qui com-

A positi, annos reddunt quadringentos tres et octoginta : Et reverteretur : « Et rursum ædificabitur platea et muri in angustia temporis. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus⁴; jure et æquo destitutus, urbemque et sacrum una cum principe delebit.

Est autem sententia talis : Anno a condito Salomonis templo et urbe, quadringentesimo octogesimo tertio, Salvator mundi Christus nascetur ad salvandum genus hominum, diabolique fraudes profligandas. Atque id verum esse, vos adeo, si velitis, testemini. Nam, regnante Aristobulo, Judeorū principi, Romani et sacram urbem corrupere, et Israëliarum gentem una cum principe Aristobulo et liberis, mancipio cepere. Ex quo

B tempore vaticinium omne, et regnum, atque pontificium pessum it, Nero le extraneo Israëliis ab Romanis rege imposito, et augusta teste amicto.

CAPUT XL.

Judeorum calamitates ob perfidiam irrogatae.

Quin Jeremias quoque multis ante saeculis, tanquam succenturiatus testimonium dicet : non urbem modo, et templum atque sacerdotes, sed omnes omnino oppidanos, mulieres et infantes hac nenia lamentatus : « Quomodo sedet sola civitas plena populo⁵? » Recogitans Jeremias prōmissum Abraham editum, Solymorumque vastitatem propiciens, angoribus oppletus et imminens excidium deplorans, ait : « Quomodo sedet sola civitas plena populo⁶? facta est quasi vidua domina gentium⁷. » Ubi propheta angustiarum plenus futurae captivitatis causam post exponit, Dei ad Oseam sententiae recordatus : « Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum : quia fornicatur⁸ » Judeorum Synagoga ; itaque « ipsa non uxor mea : et ego non vir ejus ero⁹. » — « Princeps provinciarum facta est sub tributo¹⁰. » Pontificio pridem et regno aucta, nunc passim tributaria est omnium nationum dominis. « Ploras ploravit in nocte¹¹ ; nam quæ rejecto intelligibili justitiae Sole, ab ea luce præceps, in ignorantia tenebris sedet, cur ni ploratum edat per noctem¹². » Et lacrymæ ejus in maxillis ejus. » Ille verbis Unigeniti baptismum propheta significat ; quia enim erat Christi genas ictura, merito manant ei quoque per genas lacrymæ. « Non est qui consoletur can ex omnibus charis ejus¹³. » Non est, inquit, qui pro ea deprecetur : non Moses, qui a Deo stipulatus ait : « Aut dimitte eis hanc noxam ; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti¹⁴. » Non David clamans : « Ego sum qui peccavi ; isti qui oves sunt, quid fecerunt ? vertatur, obseruo, manus tua contra me, et contra dominum patris mei¹⁵. » Sed eveniunt illa

¹ Isa. vi, 9, 10. ² Dan. ix, 24. ³ Gen. xlvi, 10. ⁴ Dan. ix, 23, 26. ⁵ Thren. i, 1. ⁶ ibid. ⁷ Osee i, 2; ii, 2. ⁸ Thren. i, 1. ⁹ ibid. ii. ¹⁰ Exod. xxxii, 12. ¹¹ II Reg. xxiv, 17.

(33) De Danielis hebdomadibus Benedictus Perierius et Genebrardus in Chronologia.

Jeremias, ex Dei persona confirmantis : « Si ster-
terit Moses et Samuel coram me ¹³, » ut ante
deprecatores, non exaudiam eos. « Vix Sion lugent
eo quod non sint, qui veniant ad solemnitatem ¹⁴. »
Macti verbis esto David atque Jeremia; nam ille
exsili Babyloni providus, ex captivorum prae-
mit persona : « Super flumina Babylonis illic sedi-
mus et levimus, cum recordaremur Sion. In
salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.
Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxer-
runt nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos :
Hymnum cantate nobis de canticis Sion. Quomodo
cantabimus canticum Domini in terra aliena ¹⁵? »,
respondebant, qui fortasse redditum sperarent. At
Jeremias regni interitum, et pontificii abrogationem
sentient, Judæorum redditu Sionem desperato,
et tanquam claudicante, moestus : « Lugere, ait,
vias Hierosolymæ. » Cur? quod essent nulli, qui
itineribus ad solemnia convenienterent. « Omnes portae
ejus destructæ ¹⁶. » Quia enim Synagoga ducentes
ad pietatem portas, quæ intelligentia informan-
tur, sibi præclusit, ut inquit Isaïas, oculos suos
excavat, et cor suum dementavit : « Ne forte
vileat oculus, et auribus audiat, et corde suo in-
tellegat, et convertatur, et sanem eam ¹⁷. » Proprie-
ta non clause adeo sunt portæ, sed vastitat cessa-
erunt.

Sacerdotes ejus gementes; merito qui unigenitum
Dei Filium contristariunt, ut in Evangelio conser-
mat : « Tristis est anima mea usque ad mortem ¹⁸, »
et hinc gemunt, et æternum gement. « Virgines
ejus squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine. »
Quamobrem, propheta? quamobrem? quia vere
Virginem ac Reginam non sunt assectatae. « Facti
sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati
sunt ¹⁹. » Nam quandiu a Deo amabatur, regno
atque imperio aucta, populos sibi subjecere ac diris
obligare. Itaque scribit Dei parens David : « Pone
principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et
Salmana : omnes principes eorum qui dicunt :
Haereditate possideamus sanctuarium Dei ²⁰. » At
ubi odium cepit, atque ab insigni vafritis ad im-
pietatem porro, quasi quadam tempestate est ex-
trusa, tum vero sacrarium profanari, urbs diripi,
templum a fundamentis everti, aut potius pro
derelicto haberi. Hæc qui patrarunt, iis cum bene
est, tum ad maiores fortunas ac regnum extollun-
tur. Quod explanans Propheta, ait : « Quia Do-
minus humiliavit eam propter multitudinem im-
piatum ejus ²¹. » Nam cum Synagoga Deum
veneraretur, Mosen quoque alloquebatur Deus : « Et
scient Ægyptii, quia ego sum Dominus, et non est
alius præter me ²². » Cædes vero prophetarum
aliquæ sclera Deus complexus memoria, eam

A afflit, ut parvuli ejus ducti sint in captivitatem
ante faciem tribulantis. » Quia enim in Christum
debachata, infantes Besilemiticos contrucidarat,
erunt hi quoque captivi.

« Et egressus est a filia Sion omnis decor ejus, »
quæ verani maiestatem, et præ hominum natus
forma insignem aversata, exsulem in Ægyptum
amandarit. « Facti sunt principes ejus velut arietes
non invenientes pascua; » nam cum nollent Chri-
sti ovibus et pecoribus accensi a vero pastore ad
perennes herbas educi, et coelesti mulso tanquam
aqua irrigui, in æternis domiciliis stabulari, « Ideo
principes ejus velut arietes non invenientes pascua
abierunt : et abierunt absque fortitudine ante fa-
ciem subsequentis ²³. » Dei ad Judæos edicti me-
mor vates, triste illud accinebat : « Abierunt
absque fortitudine ante faciem subsequentis, »
quippe ait in Levitico Deus : « Quod si non au-
diueris me, nec feceritis omnia mandata mea, si
speveritis leges meas, et judicia mea contempse-
ritis, ut non faciat ea quæ a me constituta sunt,
et ad irritum perducatis pactum meum : ego quo-
que hæc faciam vobis : Visitabo vos velociter in
egestate. Frustra seretis seumentem, quæ ab ho-
stibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos
et corrueatis coram hostibus vestris, et subjicie-
mini his qui oderunt vos. Fugietis nemine perse-
quente : et conteram superbiam duritiae vestrae.
Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, et
terram æneam. Consumetus incassum labor vester,
non proferat terra germen, nec arbores poma pre-
bebunt. Immittamque in vos bestias agri, quæ
consumant vos et pecora vestra, et ad paucitatem
cuncta redigant; evaginabo post vos gladium, erit
que terra deserta, et civitates vestrae dirutæ. Quia
vos ambulastis contra me : et ego incedam ad-
versus vos in furore contrario. Peccatum pecca-
vit Jerusalem, propterea instabilis facta est ²⁴. »

CAPUT XLI.

Christo mors illata, peccatorum maximum.

Supra iam dixerat, eam divinitus propter tot
sclera afflictam, nunc addit : « Peccatum pecca-
vit ²⁵. » Illic quippe Israelitarum ex intervallo
idololatrias et vaticidia, hic Christi necem signi-
ficat, quare subjungit : « O vos omnes qui transitis
per viam, » scilicet virtutis, « attendite, et videte, si
est dolor, sicut dolor meus : quoniam vindemavit
me, ut locutus est Dominus in me (34) ²⁶. » Ut condole-
entes se intueri jubet, quasi seipsam accusans,
velut in extremum scelus prolapsam. Quæ est
enim patratorum ante scelerum ad Christi necem
comparatio? omnino nulla. Hoc malorum teterri-
num, hoc supremum vulnus est. Quare humiliavit
me « Dominus in die iræ furoris sui de excelso »

¹³ Jerem. xv, 4. ¹⁴ Thren. i, 4. ¹⁵ Psal. cxxxvi, 1, 2. ¹⁶ Thren. i, 4. ¹⁷ Isa. vi, 10; Matth. xiii, 14, 15.
¹⁸ Matth. xxvi, 28. ¹⁹ Thren. i, 5. ²⁰ Psal. lxxxiii, 12, 13. ²¹ Thren. i, 5. ²² Exod. vii, 5; Deut. xxxi, 59. ²³ Thren. i, 6. ²⁴ Levit. xxvi, 44-53. ²⁵ Thren. i, 8. ²⁶ ibid. 12.

(34) Id est, qui et olim sua voce, et post per divinos Vates Judæos allocutus sit, uti existimo.

suo. Vide. e ut Christi occisio malorum omnium maximum sit. Equideum et alias, inquit, saepe in Deum commisi, sed malorum colophon hoc est, quo meo facinore irritatus, et incandesceus Deus, me e sublimi proculeavit. « Misit ignem in ossibus meis, et induxit illum super me. » Non solum finitima, ut saepe, sed me adeo totam ambussit. « Expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum. » Rete hoc Titi copias designat, qui verriculi instar omnes irretierit. Nam etsi ignis flammarum nonnulli evaserunt, at militum mucrone oppetiere. « Posuit me desolatam, tota die moerore confessam ». Totos dies ævum omne hic intellige. « Desolatam, » seu ad nihilum redactam, ob imperium; « moerore confessam, » ob servitutem. « Vigilavit super iniurias meas, in manibus suis comprehendit me. » Ipsum admonui, inquit, mœrorum ante facinorum, ideo circumquaque copiis cincta fui. « Aggravavit jugum suum super collum meum. » id est, servitutis iugo donuit me. « Infirmata est virtus mea, dedit Dominus in manibus meis dolores, quos non potero perferre ». Traditos in manum dolores, servitutis ærumnas vocat. « Oculus meus deduxit aquas. » Lacrymosum est enim quidquid servitum ducitur. « Quia longe factus est a me consolator ». Nam mellitissimum meum solamen a me rejici atque amandavi. « Sacerdotes mei et senes in urbe consumpti sunt. » Quamobrem, vates. « Quia quæsierunt cibum sibi, ut refocillarent animam suam », et non invenerunt. Delicatus, ac luxu perditus Israelites, solemnem cibum vestigat. « Conturbatus est venter meus, subversum est cor meum in memet- ipso ». Turbant, inquit, intestina optato cibo defraudata, et animos mutans in priore statu manet. Quæ rerum calamitas istam vocem exprimit. « Omnes mihi in inimicitiam facti sunt. » Non enim inimici modo, sed amici quoque infensi me oppugnant. Exacerbans exacerbavi spiritum Dei: « Omnes inimici mei audierunt malum neum, lætati sunt, quoniam tu fecisti. » Excidii mei lapso tempore, ii qui moliebantur me evertere, triumphant (35), audientes a tuo nomine repulsam me et dejectam imperio. « Adduxisti diem, et vocasti tempus. » Adducta, inquit, Synagoga Deo, hilari die, Unigeniti tui adventu; posquam eam volentes rejecimus, diem vindicem, citasti. « Et facies sunt donus in me ». Me quasi domo quadam comparata, adeo ac perinde misericordiae sunt me amplexæ, ut continens demus ea, quæ continentur. Ac fortasse et tale aliquid sit intelligendum. Quoniam Deus in Synagogam diem vindicem citavit: « Sepulcra eorum domus illorum in æternum erunt », ut ait David, et: « Repletæ sunt, qui obscurati sunt terræ dominibus iniquita-

A sum²¹. » — « Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion? » Incendio extincta est, est enim quasi caligare, incendio extingui. « Projecit de celo in terram inclytam Israel; »²² e divinis manibus amissa, ac pro nihilo habita est gloria Judæorum. « Oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem et Sabbatum. » Nam quia medenti Sabbatis Opifici Synagoga succensuit, abrogata sunt festa omnia atque Sabbathi. « Et in opprobrium et iudicationem furoris sui regem et sacerdotem²³. » Quos hic memorat? nempe Herodem et Caipham, qui quidem gloriosum Deum exacerbarunt: qua re offensus regnum atque sacerdotium repudiavit. Nam qui ei repudio bitem movissent, dentitum ipsi quoque in plura vitia præcipites iere; passi quiddam instar Pharaonis: « Induravitque Dominus cor Pharaonis, » ait Scriptura²⁴; etenim cum minime electetur, merito obsfirmatus est.

B « Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ²⁵. » Ne triumphante, Judæi, ait vates, ob sacerdotum dignitatem: propter vos enim snum sibi altare ac sacrarium amolitus projecit, quoru[m] oblatione pro diris haberet: « Luxit antemurale, et murus pariter dissipatus est. Defixa sunt in terra portæ ejus: perdidit et contrivit vectes ejus: regem ejus et principes ejus in gentibus: non est lex, et prophetæ ejus non invenerunt visionem a Domino. Sederunt in terra, conticuerunt senes filii Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicis, abiecserunt in terram²⁶, primarias virgines in Jerusalem. Prioris suæ servitutis (scilicet in Ægypto) ac misericordiae, Deique opitulantis oblitæ gens Judæa, nunc pontificii regno ac celebritate se jactabat; nunc propugnaculis, et urbis munimentis, nunc principum potentia, legis praesidio, prophetarum visionibus, sacerdotum cælibatu[m]; interdum superbiebat quoque et pontificio amictu: eorum, quam mox propheta interitum prospiciens, omnia complexus, condolentissime sane ac moestissime calamitatem exsequitur et amplificat: « Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra decus meum. » Quorsum hæc vates, qnorsum? « Super contritione filiorum populi mei, cum desiceret parvulus et lactens in plateis oppidi... Virgines meæ, et juvenes mei abierrunt in captivitatem, ceciderunt in gladio; interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es. Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrorerent me de circuitu²⁷. » Nihil parcens, inquit propheta ex Synagogæ persona ad Deum, me coxi instar divisisti, evocata ad me undique accolaram turba, luctuoso meis die tanquam solemni. « Et non fuit in die furoris Domini qui effugeret, et relinquenter²⁸. » Usque eo divinæ iræ exinanita fæc est, ut

²¹ Thren. i, 13. ²² ibid. 14. ²³ ibid. 15. ²⁴ ibid. 19. ²⁵ ibid. 20. ²⁶ ibid. 21. ²⁷ Psal. xlviij, 12. ²⁸ P. al. lxxiii, 20. ²⁹ Thren. ii, 1. ³⁰ ibid. 6. ³¹ Exod. ix, passim. ³² Thren. ii, 7. ³³ ibid. 8-10. ³⁴ ibid. 11, 21, 22. ³⁵ ibid. 22.

(35) Romani Ilierosolymam obsidentes, ut arbitror.

eo incandescente salvo et superstes esset nemo; sed intervectioni omnes darentur. « Tendit arcum sumum, et posuit me quasi signum ad sagittam⁴¹. » Dei arcum, vindicem Numinis potentiam appella⁴², qua adeo multata est Synagoga, ut quasi scopum, id est, signum, jaculari et petere volentibus statuerit. « Misit in renibus meis filias pharetræ suræ⁴³. » Davidis quidem ad Deum hæc sententia est : « Uro renes meos, et cor meum : quoniam misericordia tua ante oculos meos est : et complacuit in veritate tua⁴⁴. » Accende mea erga te studia, quia per renes innuit; ut idem alibi sese explicat : « Domine, ante te omne desiderium meum⁴⁵; » et rursus : « Lumbi mei impleti sunt illusionibus⁴⁶, » per hæc contraria desideria notans; misericordiam et veritatem vocans Dei Filium. At Synagoga cum se tali incendio ura non quasierit, sed in monstrosas et absurdas cupiditates deflexerit, merito postea in renes pharetræ tela excepta, Dei veritate non delectata.

« Factus sum in derisum omni populo meo : canticum eorum tota die⁴⁷. » Gloria, inquit, pridem forens, nunc ludibrio sum, et cantilenis ac carninibus Deo decantatis, hominibus perenem cantilenam atque sannam præheo. « Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio⁴⁸. » Quid ita, o Synagoga, o scelus, o flagitium? Quod unigenitum Dei Filium felle et acco potasti, per quem « suxisti me de petra, oleumque de saxo durissimo⁴⁹. » — « Et fregit ad numerum dentes meos⁵⁰. » Jure : siquidem impie lignum in panem ejus misisti⁵¹. « Cibavit me cinere : et repulsa est a pace anima mea⁵². » Non injuria, quando fastidiebas illum, qui te paverat manna, et eum, qui vera est pax, lethaliiter oderas. « Oblitus sum bonorum : et dixi : Periit Victoria mea, et spes mea a Domino⁵³. » Seilicet fructum cupis dignum factis : tam enim removisti longe Dei misericordiam, ut non solum, quod fateris, oblitera retro sis bonorum; sed nec spem quidem deinceps ullam teneas. « Oculi mei defecerunt cum vita mea super filias gentis meæ⁵⁴. » Filias gentis, hic vicinas urbes et finitimas propheta nominat. « Posuisti nos in medio populorum : aperuerunt super nos os suum omnes inimici⁵⁵. » Nam qui Dei Filium concilio stitissent, ii velut in corona quadam populosa dicteris et capitis motationi per gentes atque populos prostituti sunt⁵⁶. Ac quemadmodum Christum maledictis considerunt, ita in eos quoque hostium omnium os aperatum est. « Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis⁵⁷. » Cur? quia irretire atque capere unigenitum Dei, cum Herodianis et Pharisæis moliebantur. « Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me⁵⁸. » Gemina his sunt illa Davidis, Synagoga, inquit : « Lacum

A-aperuit, et effudit eum, et inciliit in foream, quam fecit⁵⁹. » Sane Christo in imum barathrum condito, impositoque sepulcro grandi saxo, eamdem conditionem subiere; nisi quod illi hæc in Deum perpetrarunt, adhibitaque custodia saxum sigillo munierunt; hinc etiam quæ in eos decreta essent, Deus exsecutus, velut obsignavit. « Filii Sion incliti, et amicti auro primo : quomodo reputati sunt in vasa testa⁶⁰, opus manuum figuli⁶¹? » Dei signum ut excellens et angustum, suspiciens propheta, miratur a Judæis corruptum, ex auro in testaceum commigrasse. Sed profecto omnes adeo terrestri natura constituti mortales, donec in robis divinam gratiam informamus et insculpimus, longe supra aurum geminasque pretiosas, ut cum Davide loquar⁶², immensus, tum habemur. Cæterum ubi ab eo statu per peccatum deurbamur, non ureoli testacei, opus manuum figuli, sed quovis nihil magis nihil, apparemus. « Adhesit lingua lactentis ad palatum ejus in siti : parvuli petierunt parem, et non erat, qui frangeret eis⁶³. » Tantum est, inquit, Judæi crimen, ut legis coercionem superret. Nam in ea per Mosen ait Deus : « Unusquisque pro peccato suo morietur⁶⁴; » hic in inercione damnat, ut jam lactentes quoque et infantes emoriantur. « Et major effecta est iniurias illæ populi mei, peccato Sodomorum, quæ subversa est⁶⁵, subversione æterna. Illuc enim quamvis ingens et horrendum scelus vertitur, at non accusantem quoque justum Lot Sodomitani pereverere. Synagoga vero Unigenitum Dei, qui divini regni tanquam dux, ad cœlestem Hierosolymam se subducere, scelerate in crucem egit, ac contrucidavit. Quare et majus est ejus, quam Sodoma delictum, et supplicium triste ac perenne.

C « Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame. » Facinus primum executus propheta, supplicii diversitatem post adjunxit, pejus actum fame quam ferro enectis ostendens. « Manus mulierum misericordium coixerunt filios suos⁶⁶. » Quas hic misericordes indicat? Quæ sceleris sensu accepit, Christi crucem flentes consequebantur : quæ allocutus ait : « Filii Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent : Beate steriles, et ventres, qui non generunt, et ubera quæ non lactaverunt⁶⁷. » Horum verborum Christi misericordis memores illæ feminæ, similes, quantum potest, ipsi, suos coxere natos, et facti sunt cibis earum⁶⁸. » Supplicium consolatione majus, nec deprecandæ minore (ad se inquietant) : verax est promissor, adest tempus, ecce finis. « Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indigneos suos : et succedit ignem in Sion, et devoravit

⁴¹ Thren. iii, 42. ⁴² ibid. 43. ⁴³ Psal. xxv, 2, 3. ⁴⁴ Psal. xxxviii, 10. ⁴⁵ ibid. 8. ⁴⁶ Thren. iii, 44. ⁴⁷ ibid. 15. ⁴⁸ Deut. xxxii, 13. ⁴⁹ Thren. iii, 16. ⁵⁰ Jere. xi, 19. ⁵¹ Thren. iii, 17. ⁵² ibid. 18. ⁵³ ibid. 51. ⁵⁴ ibid. 45, 46. ⁵⁵ Psal. xlvi, 15. ⁵⁶ Thren. iii, 52. ⁵⁷ ibid. 53. ⁵⁸ Psal. vii, 16. ⁵⁹ Thren. iv, 2. ⁵⁹ Psal. xviii, 11. ⁶⁰ Thren. iv, 4. ⁶¹ Deut. xxiv, 16; Ezech. xviii, 17. ⁶² Thren. iv, 6. ⁶³ Thren. iv, 9, 10. ⁶⁴ Luc. xxiii, 28, 29. ⁶⁵ Thren. iv, 10.

⁶⁴ Psal. xxxviii, 10. ⁶⁵ ibid. 8. ⁶⁶ Thren. iii, 44. ⁶⁷ ibid. 15. ⁶⁸ Deut. xxiv, 16; Ezech. xviii, 17. ⁶⁹ Thren. iv, 6. ⁷⁰ Thren. iv, 9, 10.

fundamenta ejus⁴⁷. » Complicavit, id est, omnia in eos vaticinia complevit, insanita ira tanquam fæce, incandescens; iguem incendit, qui Sionem a stirpe funditus absumpsa. « Reptaverunt adolescentes in plateis, polluti sunt in sanguine cum non posset⁴⁸. » Non erat, qui eos terra condere, tumulus plateæ factæ, itaque cum vestimentis putruere. « Defocerunt oculi nostri ad auxilium nostrum, cum vana respectaremus⁴⁹. » Intermixta apud nos est prophetæ David vox illa: nullus qui cum fiducia dicat: « Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina⁵⁰. » — « Respximus ad gentem quæ salvare non poterat⁵¹. » Quia enim Dei numen et auxilium rejecimus, ideo in non defensuram gentem intuebamur. « Facies sacerdotum non erubuerunt. » Dei, inquit, misericordiam sceleribus nostris exclusimus, quare nec sacerdotum vultus reveriti sunt hostes. « Neque senum miserti sunt, venati sunt parvulos nostros, ne irent in plateis nostris⁵². » Disparuerunt vestigia nostra, ergo deficit iniquitas tua, Alia Sion, id est, delecta, amplius colpam non admittes. « Non addet Dominus ultra, ut transmigret. » Non revertere, inquit, neque amplius relegabere. Atque id verum esse, probant sequentia: « Visitavit iniquitatem tuam, filia Edom; » non virga sancta, ut ante persecutus, cum te castigans resonaret, sed occidioni mandans. « Discoperuit peccata tua⁵³, » id est, expletivum omnem iram justam, tectis tuis sceleribus, ut aquæ et copia mare operitur.

Sed ne hoc argumentum, ad doctrinam et institutionem suspectum, materiam luctus et lamentationis reddamus, ad inclitam et divinam gratiam⁽⁵⁶⁾ disciplinam orationi gubernacula flectamus. Igitur accedit Hierosolymæ vastitas anno ab orbe condito quinques millesimo, quingentesimo tertio et sexagesimo: usque ad presentem vero, sexies millesimum octingentesimum octavum et decimum: Judæi totis mille ducentis quinque et quinquaginta sine regno exsulant. Jam mundi status et incolumentas, ut de variis accepimus, ab Opifice septem statibus descripta est. Quod et Salomon ait: « Da partem septem, necnon et octo⁵⁴, » octavam notam futuram illam et immortalem. Quibus recursis, existet foeda hominis lues, illex, et impostor, quem vos Christum atque regem perhibetis. Veniet autem, non ut meus Servator atque Deus, redemptor, ac salutis vindex humanæ; sed teter, et infastus, calamitates, angorem, mala omnia, et miseras trahens. Nam adeo simulacrorum cultum non competet, aut ad Dei notitiam gentes adducet, ut contra et errorem publicare, et aptos Dei notitiae omnes nactus, ab ea demovere sit conatus, quemadmo-

A dum in Evangelio meus Salvator Jesus confirmat: « Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio⁵⁵. » Quin in vos quoque, qui ut beneficium, sed revera merita peste, exspectatis, multa atrocia edet, cum vix tandem resipiscentes, nostratem Deum, verum Christum, supplices adoratum venietis, et per regenerationis lavacrum filiorum Dei adoptionem recipietis, ut et Isaïas testatur: « Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvabitur⁵⁶. » Qua de causa veterator præ ceteris se crudelem vobis præbebit, qui non solum aliis omnibus odio sit, sed etiam vobis. Qui ut regem et beneficium venturum prestolati, damnata flagitiosa Inhumanitate, illico resilietis, ad verum Christum, cui gloriam tribuatis, confluxuri. Neque vero alia gratia dirum hominis monstrum est venturum, nisi ob hominum delicta, quo eos vexet, et omne villorum genus invehat; cælorum annos duos cum dimidio ubi rerum potietur, exterminabitur. Ea quoque prophetarum doctrina est.

B CAPUT XLII.
De Antichristi adventu.

Danielis quidem de eo hæc sunt verba: Veniet impostor et calumniator, « Et sanctos Altissimi conteret: et putabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora et dimidium temporis⁵⁷. » De vasfricie autem illius loquitur Jeremias: « Clamavit perdidic, congregavit quæ non peperit: faciens divitias suas non cum iudicio: in dimidio dierum ejus relinquunt eum, et in novissimis suis erit insipiens⁵⁸. » Item rursum: « Maledictus homo, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus. Erit enim quasi myrme in deserto, et non videbit cum venerit bonum; sed habitat in siecitate in deserto, in terra salsuginis, et inhabitabili⁵⁹. » Et rursum: « In illo tempore dicetur populo huic et Jerusalem: Spiritus erroris in deserto; via filiae populi mei, non ad purum, neque ad sanctum. Spiritus repletionis veniet mihi ab his. Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus ejus, velociores aquila equi ejus: vox enim annuntiantis e Dan veniet⁶⁰. » Et alio loco: « A Dan auditus est fremitus equorum ejus, a voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra: et venerunt et devoraverunt terram, et plenitudinem ejus: urbem et habitatores ejus⁶¹. » Quærendum verum est, cur hic propheta hujus Dan, non semel, sed bis meminit. Cur? Ex tribu Dan, et Judæam, et Antichristum prodituros. Itaque de Juda hæc sunt Israelis verba: « Erit Dan serpens⁶². »

⁴⁷ Thren. iv. 11. ⁴⁸ ibid. 14. ⁴⁹ ibid. 17. ⁵⁰ Psal. lxix, 1. ⁵¹ Thren. iv. 17. ⁵² ibid. 16, 18. ⁵³ ibid. 22. ⁵⁴ Eccl. xi, 2. ⁵⁵ Matth. xxiv, 14. ⁵⁶ Isa. lix, 20; Röm. xi, 25. ⁵⁷ Dan. vii, 25. ⁵⁸ Jerem. xvii, 11. ⁵⁹ ibid. 5, 6. ⁶⁰ Jerem. iv, 11, 12. ⁶¹ Jerem. viii, 10. ⁶² Gen. xlix, 17.

(56) Id est, evangelicæ doctrine; omne autem id tempus quod a Christo, qui Mosaicis ritibus succes-

sit, manat et decurrit, gratiae tempus, ecclesiastici scriptores vocare solent.

De Antichristo scribit Jeremias : « Vox annuntian- A tis e Dan veniet ».

Jam de administris quoque Isaiae est sententia : « Qui paratis dæmoni mensam, et impletis fortunæ potionem, omnes in mactatione cadent ». Et rursum : « Exacerbaverunt Spiritum sanctum; et conuersus est eis in iniuriam ». De interitu autem hujus perduellis, idem memoriæ prodidit : « In die illa inducit Dominus gladium sanctum et magnum : et extendens manum contra draconem, serpentem tortuosum, occidet Dominus celum qui est in mari ». Et David de vero Christo : « Reminiscetur et convertentur ad Dominum universi fines terræ : et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium ». Vide ut nullum regnum usque ad expectatum a vobis rabulæ adventu relinquentur, quin Christum verum Deum veneretur : « Quia Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. Manducaverunt et adoraverunt omnes pinguis terra ». Pinguis hic piorum mentes appellat; que et volucres sunt (37), secundum legem, virtutibus : que Christo supplices, ejus et sacrum corpus epulatae sunt, et sanguinem biberont. « In conspectu ejus cadent omnes, qui descendunt in terram »; animos in terram descendentes vocat, studio rerum, que materia continentur, desfixos, qui ante adventum quoque Christi, ac presentiam, suo quasi quodam præjudicio damnati multabuntur. « Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi ». Cuinam? Genito ex utero ante luciferum Dei Filio; qui ad extremum incarnatus est ex Virgine: non, inquam, serviet anima mea illi diris devoto impostori, quem mediò ejus tempore prudentes relinquent, egregii facinoris præmium coruas in cœlo accepturi.

CAPUT XLIII.

De imaginum cultu.

His et similibus de causis, non idolatria, quod existimatis, obeunda, sed pie imaginibus cultum præstamus; est enim, inquit David, « Mirabilis Deus in sanctis suis ». Et : « Qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescerem ». Nam ut Deo charos amplecti et colere par est, ita infestos aversari et odisse. Ait quippe idem Propheta : « Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus ».

CAPUT XLIV.

Exempla duo perfidiae Judæorum in immaicem Christi.

Betyli (ea urbs est non procul ab illustri Antiochia) tale quoddam insolens miraculum contigit, voluptatis terrorisque plenum, et quod referri meatur.

²⁰ Jerem. iv, 15. ²¹ Isa. Lxv, 11. ²² Isa. Lxviii, 10. ²³ Isa. xxvii, 1. ²⁴ Psal. xxi, 28. ²⁵ ibid. 29, 30. ²⁶ ibid. ²⁷ ibid. 31. ²⁸ Psal. Lxviii, 36. ²⁹ Psal. xxxviii, 21. ³⁰ ibid. 47.

(37) Alludit, opinor, ad Isai. lx, 8. Vide Nyssenum, *De virginitate*, cap. 18.

Vir quidam Christianus, parentibus et aliis ab stirpe religiosis, proxime Judæorum Synagogam habitabat, præcipuo tanquam patrimonio affectus, descripta in tabula Dominica effigie Dei et Servatoris in viviscam crucem suffixi, quæ sub ædibus tecto sublimis pendebat. Inde cum aliquando migrare opas haberet, exportata reliqua omni supellectile, unicum illum divinum thesaurum effigiem Servatoris, nescio unde, et quo modo, divina quidem certe procuratione, oblitus reliquerat. Ita emigrante pio, extemplo innigrans Judæus, aliquot post diebus mensa instructa opipara, congregem Judæum ad convivium vocat. Quo præsente, simul ambo lati epulari: cuncte epulantes per toros discumberent, vocatus, ut mos est, familiæribus oculis in tectum sublatus, amici domini curiositas circumspectare; et acie in imaginem conjuncta, eum esse, quem maiores in cruce egissent perspecto, quanquam esseris Jam, et in letricuni mutatus, sectis penæ ac ruptis ilibus, tamen ne amico palam fieret, iterum laetitiam mentiri et fingere. Tandem impotens sui, et ira vietus, quod hactenus continebat, aperire arcanum: vocare hominem, et divina effigie digito ostensa, rogare cuius simulacrum easet, an non Nazareni, an non Galilæi, an non a majoribus cruci affixi? Itane vero? inquit, versipellis, qui hoc loco sis, Christianam quoque religioneu colas? Ille inops consilii, ea quidem sic habens fateri, cæterum Christianismi crimen sibi concire nullum; jam inde a proavis, ut ipse nosset, Judæum, et Mosaicæ legi vel in lanienam addictum. Postquam vero oratione non persuadet, ad preces denique conversus qbtestari, ne Synagogæ patesceret, sed sibi soli haberet. Pollicitus ergo, sed dolo et perjurio, abit inde, recta ad Synagogam properat, quæ et cuiusmodi qua viderit, qua dixerit, recenset. Illi his auditis, suribundi ad ædes e vestigio convalant. Ubis quæ intellexerant, vera vident, homini, ut Christiano scilicet, illudunt, et subsannatum certe exigunt, ac proscribunt. Porro autem, quæ in sacra ac divinam effigiem moluntur, quis sine lacrymis narret? Dereptam in primis humi affigunt; tum quibus exemplis maiores vestri meus Jesum, illidemque ejus simulacrum accipiunt: insputant, pugnos et alapas ingerunt, scurrantur, sei et acetum propinuant. Aderat spongia, nec deerat arundo. Clavis manus pedesque affigunt (neque enim a clavis abstinetur), spinis coronant, hasta e latere (hæc profligatam in extremis audaciam!) sanguinem et aquam prolicit, quæ res Christo cultum ac celebratatem paravit. Nam conspecto grandi et horreando miraculo, postquam scaturiginis periculo facto, explorata fidem res fecere, morbo omni atque ægritudine curanda, et dæmonum turma procul arcenda, in fugamque verienda, toto animo, tota mente ad

Christum mutati, quasique reformati, sacro bapti-
simo sunt affecti.

Talia sunt Domini Iesu Christi hominum aman-
tissimi, Unigeniti, Patris Verbi, majora cogitatione
atque verbis arcaon : tantopere de figmento suo
soliditus, neminem vult perire, sed omnes ad veri
cognitionem venire. Atque hec quidem Beryti.

Nefas vero sit alterum Constantinopoli, urbium
reginæ, miraculum silentio præterire, cum superiori
narratu nihilo sit deterius. In angusto et fama cele-
bri Dei Sapientiae templo (si templum est nominandum,
ac non potius alterum in terra cœlum) puteus
est, qui aliud nihil, quam quod est, puteus dicitur :
epistomidem ferens ejus, ad quem sapientiae pro-
fundum, immortalitatis fons, providentiae infinitum
pelagus, Samaritidem allocutus, aquam consulte
petebat, qui eam vellet ad Dei notitiae vivam ac
secularem aquam traducere, et quasi derivare.
Eo piorum multitudine confluebat, insitam in eo
sacram vim percepturi; et simul qui supra orienta-
lem portauit descriptum in tabula, et velut dedicatum
pictoris manu Dominicum simulacrum venerari
contenderent, quo nomine magis etiam confluebant.
Iudeus vero quidam, nescio quomodo, Deo certe id
agente, et ipse templum ingressus, venerabundo
omni castu conspecto, invidia tactus, et quibus
natus, et qua opinione foret prodere stimulatur.
Quia adeo prodit quoque. Nam ceteris a puto
descendentibus, solus occultum transiit rimatus,
postquam a scopo non aberravit, securitatem na-
ctus, irruit, et sanguinariis oculis, animo, inate
igneum intuens, ignem spirans, sustento in tuam,
xterne Rex, imaginem cultro serit. Unde insolenti
miraculo sanguinis rivo depluente, et percussor et
divinum solum cruentantur. Ille factum, ut opor-
tebat, non recogitans, sed contra magis persuens,
detractam imaginem, infixo adhuc cultro, in putoem
demergit, ipse qua pedes feret, inde aufugit;
latere properans, ut putahat. Verum qui sapientes
sua ipsorum calliditate capit, hujus quoque cona-
cum palam fecit. Nam cum sanguine ex imagine
rubet, planeque sanguinarius quidem ac vas-
sigeret neminem, egressus ab ingredientibus reli-
giosis comprehensus, homicidii postulatur. Negat
homicidium, Christicidiam serio se profiteretur. Ejus
rei fama urbem omnem celeri ala permensa, vulgo
ad putoem concurritur, ubi convenere, subducta e
poto, adhuc sanguine manante, sacra imagine,
lympos et carmina modulati, cum precibus et
lacrymis eodem quo ante, loco suspendunt. Iudeus
faci poniens, pietatem perdoctus, ad Christianumque
recepit, cum omni familia, sacro regenerationis
lavaco afficitur.

Quid dicitis? haecce satis sunt, an et pluribus
argumentis egetis?

Job. Pto imaginibus cultum præstari constituerit.

A Vere enim, qui animo ad primogenium exemplar,
non ad tincturas ac colores intuentur, verum ante
secula et inaspectabilem Deum venerantur. Itaque
majores nostri cherubinis ex auro nobili materie
conformati, haud equidem aurum coluerunt, sed
cherubinos, quos ut sanctius sacrarium cingerent,
finxerunt. Ac de imaginibus quidem præclare.

Quamebrem vero circumcisione repudiata, bapti-
zatos cum Deo societatem contrahere perhibetis?

CHRIST. De circumcisione multa locuti, et quo-
modo eam repudiemus demonstrato, non est quod
de eo rursum referamus. De baptismō vero agite
prolixius dissequimus.

CAPUT XLV.

B De baptismō Christianorum et ejus cum circumcisione
comparatio.

Ostendi, quod vos quoque a me atque a veritate
suffragium tulistis, res Mosaicas mei Servatoris
Christi figuræ quasdam fuisse. Nam quemadmodum
præstans pictor, in primis inumbrat, tum crassiore
quadam tinctura ac coloribus expressam veri effi-
giem representat; ad eum modum et naturæ rerum
omnis architectus Deus, per Mosen et legem velut
deformatis quæ sub gratiam caderent, per Jesum
Christum porro non tinctura ac coloribus, sed
evangelicis præceptis, spirans quoddam ac vivum
veri simulacrum dedicavit. Ceterum ut in Sina
nubes et voces atque tuba Dei ad nos descensum
liquido desigebant¹⁶; ita et alia olim plurima Ser-
vatoris mei procurationem notabant. Ergo typos et
exempla cernite, unde ad veritatem ducamini. In
lege circumcisio¹⁷, in gratia ablutio. Illic pelliculæ
segmentum, hic peccati depositio; illic circumcisio-
nis culter, religiosum et irreligiosum palam faciens,
hic disciplinæ acies rectum a pravo dissecans. Illic
sine virtu agnus inactatus, hic cæsus sine peccato
Christus. Illic agni eruore postes unguntur¹⁸, hic
sacrificati Christi augusto sanguine actiones et
disciplina obsignantur, id est, quæ in actione, et
quæ in contemplatione posita virtus est, quibus
quasi quedam commissuræ posti, Christianæ disci-
plinæ velut obligant et componuntur. Illic durus
Pharaon Israelitas oppugnat; hic Christianos Sa-
nas, ille hominum osor atque zizaniorum salor.
Illic veterem Israelitam nubes ad terrestrem Ille-
rosolymam duciat, hic Servatoris caro novitium
Israelitam ad cœlestem Sionem transmittit. Illic
igneæ columna, hic divina ignea natura, scilicet
Spiritus. Illic Israelites mare Rubrum permensus,
Pharaoni tumulisternum aquam comparavit, ipse
interitum salvus effugit; hic Christi nomine vensa
universitas per baptismum cum Christo sepulta,
immortalē vitam eo redivivo consecuta es. Illic
aqua Mosis precibus, flante austro vehementissimo,
dexira ac sinistra in murum concrevit; hic Spiritus

¹⁶ Exod. xix, 17, 18. ¹⁷ Gen. xvii, 12. ¹⁸ Exod. xii, 5, 22.

per aquam, vitiorum quasi quoddam mare Rubrum in siccum redigunt, rupto peccatorum nostrorum chirographo. Illic virga refluxas undas coegit, hic in Calvaria dedita crux Adamum totum in priorem nobilitatem restituit : Israelites, nisi mari Rubro trajecto, angelorum pane vesci non poterat; nec vero Christi populus, sanguine et aqua viva potest fructus, nisi peccatorum rubro tanquam zeste defunctus¹⁷.

JUD. Cur ut nos circumcisioem uno semper nomine, æque et vos baptismum non vocatis, sed multis ac diversis?

CHRIST. Expedita solutio : illa per unum Mosen prodata est, hæc a Patre, Filio, et Spiritu sancto. Præterea multis ac diversis ejus in nos officiis, multas quoque ac diversas nomenclaturas atque B beneficia facimus.

CAPUT XLVI.

Quibus olim nominibus baptismus designatum.

Itaque (38) donum, lumen, baptismus, unguentum, regenerationis lavacrum, immortalitatis amictum, signum, breviter quidquid augustum est, nominamus, vocibus e prophetarum oraculis desumptis. Donum in primis, ut Isaías clamat : « Omnes sitientes, venite ad aquas : et qui non habetis argenteum, properate, emite abeque argento et pretio¹⁸. » Lumen, ut de eo David prædicat : « Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo¹⁹? » Et rursum : « Dominus illuminat faciem prudentis²⁰. » Prudentem omnino appellans, qui vim sacri bapti-
tismatis calleat. Baptisma vero dicitur, ut in quo peccata tumulentur, quemadmodum mari Rubro Pharaonem tinxit atque obruit Moses. Lavacrum ex hac Isaías sententia : « Lavaminj, mundi estote²¹. » Unguentum quod cœlestis Hierosolymæ, divinique regni hæredes hoc inuncti agnoscantur. Ita enim et Eliezeo (39) vati ait Deus : « Un ges Eliseum prophetam prò te²². » Immortalitatis amictum vocamus ex eo Psaltis regii edicto : « Dominus regnabit, decorum indutus est²³. » Tum autem ut ostendat æque amictos et Christi hæredes, addit : « Etenim firmavit orbem terræ, scilicet hoc regio amictu, qui non commovebitur²⁴. » Signum, ut dominii notam, quemadmodum de eo David profletur : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiam in corde meo²⁵. » Quibus verbis sacrae tinctio[n]is vim declarat : Non enim, inquit, solum tuo nomine nos signasti et illustrasti, sed enim animum meum voluptate affecisti : Id est, omninem signatum noxæ venia dignatus es. Idem alio Psalmi : « Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei²⁶. » Hoc dicens : Quod si quis vel post

A baptismum delinquat, ne desperet, siquidem ignoscetur ei animi scelus, vitiosum, inquam, cogitatum, et conseleratio, per confessionem.

Sed audiamus quid Isaías dicat : « Faciet Dominus Sabaoth omnibus gentibus super montem iustum, induent laetiam, ungentur unguento, bibent vinum²⁷; » gaudii amictum baptismus innuens; unguentum, illud sacram quo baptizati inungantur; vinum, Dominicum sanguinem. Et rursum : « Abiit Dominus sorde[m] filiorum et filiarum²⁸. » Et iterum : « Erit in aquosa in paludes, et in sitiens terra erit fons aquæ²⁹; » in aquosa et siticulosæ, gentium populum appellat; fontem vero, sacram baptismus, ut appareat ex sequentibus : « Et erit ibi via munda, et via sancta vocabitur³⁰. » Quæ hæc est via? Evangelica disciplina. Jam per eum ait Deus : « Ego sum, ego sum, qui deleo iniurias tuas propter me, et non recordabor. Tu vero memento, et judicemur simul³¹. » Et iterum : « Dabo aquam in siti illi qui ambulant in inaquosa : et impouam Spiritum meum super semen tuum, et benedictiones meas super filios tuos³². » Et iterum : « Miserator illorum miserebitur illorum, et per fontes aquarum ducet illos³³. » Quod si Iudeorum quidam dicitur Mara et fontibus in Elim³⁴, hæc prophetam dicere existimant, falli se sciunt : neque enim ea tempestate, sed multo post Isaías fuit : nec qui de præteritis dicit, propheta habendus est, sed qui de futuris, quare de baptismis quod præsagierit, ostendit, quod ait : « Ducet, » non autem, duxit.

Ad eundem modum et Michæas : « Quis, Deus, similis tui, qui ausus iniquitate[m], et transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam voleus misericordiam est. Revertetur et miserebitur nostri : deponit iniquitates et projicit in profundum maris³⁵. » Joelis vero de baptismis hæc sunt verba : « In illa die stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte : et per omnes rivos Juda ibunt aqua : et fons de domo Domini egredietur³⁶. » Quis hic est fons e Dei templo proliens? Omnino in Ecclesia sacra piscina, qua tinctus omnis Christianus cœtus in adoptionem recreatur, cœlestis gloria regnique Christi hæredes designati. Et de eodem baptismo scribit David : « Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit : Dominus super aquas multas³⁷. » Et rursum : « Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me³⁸. » Et paulo post : « Asperges me hyssopo, et munda borb : lavabis me, et super nivem dealbabor³⁹. » Quin per Ezechielem quoque Deus confirmat : « Effundam super vos aquam mundam, et mundabitini ab omnibus inquinamentis vestris⁴⁰. »

¹⁷ Exod. i. xvi. ¹⁸ Isa. LV, 4. ¹⁹ Psal. xxvi, 1. ²⁰ Psal. cxlv, 8. ²¹ Isa. i, 16. ²² III Reg. xix, 16. ²³ Psal. xcii, 1. ²⁴ ibid. ²⁵ Psal. xxvi, 5. ²⁶ Psal. iv, 7. ²⁷ Isa. xxv, 6. ²⁸ Isa. iv, 4. ²⁹ Isa. xxxv, 7. ³⁰ Ibid. 8. ³¹ Isa. xliii, 25. ³² Isa. xliv, 3. ³³ Isa. xl, 10. ³⁴ Exod. xv, 25, 21. ³⁵ Mich. vii, 18, 19. ³⁶ Joel. iii, 18. ³⁷ Psal. xxviii, 3. ³⁸ Psal. L, 4. ³⁹ Ibid. 9. ⁴⁰ Ezech. xxxvi, 25.

(38) Nazianz. vide in S. Baptisma.

(39) Imo Elie.

Jam vero in Mara²³ aqua amara, peccatum amarum notabat, regenerationis lavacro ac pœnitentia in dulcedinem vertendum. Porro autem duodecim fontes in Elim²⁴, duodecim apostolorum doctrinæ aquam designabant, itidemque reliquorum septuaginta palmæ. Cæterum arcæ per Jordanem træctio a Iudeis facta, sacri baptismi vim ostendit: nam per sacerdotes aqua et spiritu recreati, seque et nos peccatum, ut Jesus filius Nave Jerichonstein, everimus ac despoliamus, id enim significat, quod ait propheta: « Quæ autem descendebat, descendit in mare Araba, mare salis, donec in finem defecit²⁵; » id est, violatæ olim legis peccatum ad immensum Dei humanitatis pelagus dilapsum, demanavit, donec tandem extinctum est. Sacerdotes vero in Jordane resistentes, pedibus extrema aqua tinctis, significant, opinor, a peccato abesse neminem. Quod autem Jordane Elias melote semel, Eliæbis træcet²⁶, triplex in sacra ablutione demersionis in nomen SS. Trinitatis vires et efficaciam prænotabat, qua mortale ac caducum incorruptam immortalitatem induit. Neque vero aliud velle mihi videtur Naaman, septies in Jordane ablui jussus²⁷, quam conandum, ut in hac tanquam septimana vita, peccatis omnibus absterris, per septem Spiritus doas SS. Trinitatis, et tres animæ potentias, et elementorum corporis quaternionem offeras integra, oblitterata priore velut lepro. Quin Jacob, parens vester, baculo Jordane non ipse tantum, omnisque ejus familia transiit; sed oves quoque, ac boves, ut ostenderet, non solam a Deo electos, sed etiam qui bruta et amentia scelerata patrarent, purgatos, Christi cohæredes effectum iri. Hierichuntinæ quoque steriles aquæ, sale ab Eliæbo secundata²⁸, priorem Ecclesie sterilitatem monstrabant, quæ habenda deinde Christo fide centuplo plures liberos, quam synagogæ marito est post enixa (40). Verum ut apertius de his statuamus, vaticinali verba ex libris Regum persequamer. Sic enim habent.

CAPUT XLVII

Elias cum Christo comparatio.

« Dixit Elias ad populum: Accedite ad me. Et accessit omnis populus ad eum²⁹. » Sane Elias hac obita functione, codro quasi quodam terræmotu, ignea quadriga in cœlum subiectus est; at contra ac mirabilius opifex ille cœli, inclinati benignæ cœlis degressus, et vehiculi cuiusdam instar, natura suscepta, studiose omnes ad se attrahere gestit. Itaque: « Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis; et ego reficiam vos³⁰. » — « Et tulit duodecim lapides juxta numerum triuum aliorum Jacob. » Elias duodecim saxa, uni-

A genitus Dei Filius duodecim apostolos: « Ad quem factus est sermo Domini, dicens: Israel erit nomen tuum³¹. » Ille quidem audivit se mentem fore, quæ Deum esset visura; hic Deus est, quem coelestes omnes mentes adorent et collaudent. Et: « Edificavit lapides, et curavit altare dirutum. » Ille dirutum Dei altare instaurat; hic figuratum suum lacerum per doctrinam apostolorum componit. « Fecitque aquæ ductum quasi per duas aratiunculas. » Illic scrobs una, quæ duo sata seminis caperet, hic in una persona duæ naturæ, divina et humana simul exsisterunt: « In circuitu altaris³²; » aram hic Calvaria locum, in quo augusta crux defixa est, intellige. « Et compositum ligna super altare quid fecit³³. » Ligna, seu assulas e ligno sciaco vocat hominum noxas, quas Dominus noster cruci affixus in se recepit, et qui ignis quidam esset divinus, exussit, ut ait propheta: « Languores nostros ipse tulit³⁴. » — « Divisitque per membra bovem, et posuit super ligna. » Id est, vitalem in cruce mortem sustinet. « Et ait: Implete quatuor hydrias aqua, et fundite super holocaustum, et super ligna³⁵. » Duas amphoras gratiam, que per aquam et Spiritum prestatur, significat, quemadmodum meus Salvator atque Deus confirmat³⁶, qui ex aqua et Spiritu natus non sit, non posse ad divinum regnum intrare. « Rursumque dixit: Eliam secundo facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Eliam tertio id ipsum facite. Fecerantque tertio³⁷. » Hoc divinitatis tergeminam majestatem ostendit, ut rursum meus Jesus discipulis præcepit, irent doctrinam omnes gentes, eosque baptizarent in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti³⁸. » Et currebant aquæ circum altare; et fossa aquæ ductus repleta est³⁹. » Num repletus est orbis terrarum Dei regno atque gloria. Et exclamavit Elias in cœlum, et dixit: « Domine Deus Abraham, et Isaac, et Israel, exaudi me, Domine⁴⁰. » Ille Elias. At Unigenitus Dei oculis in cœlum subditus, clamavit: « Pater, quod dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi ante constitutionem mundi: ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me⁴¹. »

« Exaudi me hodie in igne, et discat populus iste omnis, quia tu solus Dominus Dei Israel⁴². » Elias, qui homo erat, exhibendo igne exauditus, Deum, qui ignis quidam est, hominem fieri precatur: ille vero qui et Deus et ignis, homo fieri assumpta mea carne voluit, ut ab æterno igne liberaret: « Et ego servus tuus⁴³. » Vere de se Elias: quod ad sublimem sensum si trahatur, nimum

²³ Exod. xv, 23. ²⁴ Ibid. 27. ²⁵ Josue iii, 16. ²⁶ 1 V Reg. ii, 8, 14. ²⁷ IV Reg. v, 10. ²⁸ IV Reg. ii, 21. ²⁹ III Reg. xviii, 30. ³⁰ Matth. xi, 28. ³¹ III Reg. xviii, 31 seqq. ³² Ibid. 32. ³³ III Reg. xviii, 34. ³⁴ Isa. liii, 4. ³⁵ III Reg. xviii, 34. ³⁶ Joan. iii, 5. ³⁷ III Reg. xviii, 34. ³⁸ Matth. xxviii, 18-20. ³⁹ III Reg. xviii, 35. ⁴⁰ Ibid. 36. ⁴¹ Joan. xvii, 24-26. ⁴² III Reg. xviii, 36.

(40) Vide Isaiae LIV, 1.

audix sit. Nam etsi quidam non dubitarunt, atque ausi adeo sunt confirmare ex Christi persona dilectum, scilicet: « Quia ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ »⁴¹: in mente illud habentes: « Pater major me est »⁴², » at multo plus interest discriminis inter dominium et servitatem, quam causam et causatum. Quare silentum potius, ac considerandum est, quam curiosus, nec circa periculum agitandum. « Et propter te haec omnia feci »⁴³. Propter te, inquit, in crucem sum suffixus: « Ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum. » Et rursum: « Opus consummavi, quod destinasti mihi, ut faciam »⁴⁴. — « Et tu convertisti cor populi hujus post te »⁴⁵. Iudeorum exercitatem et pervicaciam notat, quemadmodum et in cruce ait Dominus: « Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt »⁴⁶. — « Et cecidit ignis a Domino de cœlo »⁴⁷, Videlicet humanitatis Christi absolutionem? Coelitus delapsus ignis divinitatis descensum monstrat, uti quidam inter nostros magni nominis inquit: « Deus noster ignis est; et quidem ignis consumens »⁴⁸, flagitia. « Et devoravit holocausta, et ligna, et aquam affusam, et aquam in mari: et lapides, et terram linxit ignis. » Hoc peccatorum internacionem atque obliteracionem designat. « Et cecidit omnis populus in faciem suam, et dicit: Vere Dominus Deus ipse est Deus »⁴⁹. Nam obita vitali morte, centurio et ei astantes, Dominum nostrum Iesum Christum vere Dei Filium dixerunt. Nec illi solum, sed apostoli quoque post supplicium facti confirmationes. Siquidem ait dilectus: « Neque enim fratres ejus credebant in eum »⁵⁰. Quin orbis adeo terrarum multo magis Unigeniti præconium cum lætitia suscepit, ut de eo prolixe testatur Isaia: « Ambulabunt in ea (scilicet Hierosolyma) redempti a Domino (pretioso sanguine), et convertentur et venient in Sion »⁵¹. Id est, ab erronea superstitione, læti atque ovantes ad Christum venient, per ejus resurrectionem constabiliti. « Et lætitia semipterna super caput eorum. » Gaudebunt, inquit, super agnitione sui capitis, qui Christus est: « Gaudium et lætitiam obtinebunt: » id est, læti atque exultabundi assertorem suum prædicabunt. « Et fugiet dolor et gemitus »⁵². Dolorem nullum atque gemitum in iis reliquum fore confiruat, quorum super capite gaudium perenne sit. Nec vero otiose dixit: « super caput, » sed ut gaudium omnium gaudiorum eminentissimum declararet. Quod addit: « Lætitia semipterna, » id eo pertinet, ne id gaudium, baptismi, inquam, gratiam caducam ac temporariam crederes, sed perenne ac semipternum. Nam ut prior Adamus violanda lege temporealem nobis mortem conciliavit; ita et Christus, qui alter est Adamus, sine vitio corporatus, perennem atque incorruptam immortalitatem contulit. Ac velut se-

A cundum corpus nascentes terrestris imaginem tulimus; sic per baptismum recreati, celestis imaginem induimus: « Quicunque enim in Christo baptizati esis, Christum induistis »⁵³.

Atque haec satis esse de baptismo existimo. Quid si enim ex his veritatem non perceperitis, nec si plura addamus quidem, percipietis. Id adeo Dominus significans, de vobis confirmat: « Si Mose et prophetas non audiant, neque si quis ex mortali resurrexerit, credent »⁵⁴. Itaque et nos disputationem de baptismo terminemus.

JUD. Ecquid vero prohibet Christo fidem habere, cuimque verum Deum, et Dei Filium, ejusdem cum Patre naturæ, confiteri, atque interiu Mosaicam quoque legem tueri ac retinerere; ut in omnibus utrumque servem et amplectar, futurus duorum bonorum consors? Omnino nullam ea res nobis reprehensionem inuerot, neque dicturus est quicquam, quod bonum est, id bonum non esse.

CHRIST. Sane enim perbene est, si non duorum modo, sed etiam plurium bonorum consortem te prestes. Sed nec utriusque noitiam capere potestis, nec sanctorum quisquam id permittit, aut ipse in primis Christus cuius bæc sententia est: « Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diligit; aut unum sustinebit, et alterum contemnet »⁵⁵. Præterea bonum hactenus bonum est, si alteri bono non sit fraudis, atque ad potioris dissolucionem comparatum. Sin contra faciat, poterit id quidem fortasse nonnullis bonum videri, functio certe nequaquam bona est. Nam et philosophus quidam bonum censet non esse bonum, si eo bene non fungare. Jam vero ut non omnis dissensio pessima, sed interdum adeo optima est: ita non omnis concordia optima, quin et plerunque nocentissima est. Sed ut ejus sententiae vim, apertius ostendam, tentabo rem exemplis declarare.

CAPUT XLVIII.

Legis Christi cum Mose comparatio.

Tres leges SS. Trinitatis majestas prodidit: naturali, scriptam et spiritalem. Earum naturalis instar est domestici ignis. Nam cum prius in posteriorum duarum ignoratione homines degarent, naturali lege, quasi quodam domestico igne, aliquantus per collustrabantur. Deinde edita scripta est, quæ umbra quædam atque exemplum esset spiritualis, lunæ comparata lunini. Celestis autem illa et spiritualis, atque a vero justitiae Sole profecta, super solem effulsit, et hominum mentes quadam tanquam luce atque jubare perfudit, ad viaque veritatis deduxit. Igitur bonus est et domesticus in tenebris apparens ignis, sed melior lunæ; solis vero

⁴¹ Psal. cxv, 16. ⁴² Joan. xiv, 28. ⁴³ III Reg. xviii, 56. ⁴⁴ Joan. xvii, 3, 4. ⁴⁵ III Reg. xviii, 37. ⁴⁶ Luc. xxiii, 34. ⁴⁷ III Reg. xviii, 58. ⁴⁸ Deut. iv, 24. ⁴⁹ III Reg. xviii, 38, 39. ⁵⁰ Joan. vii, 5. ⁵¹ Isa. lxxv, 9. ⁵² Ibid. 10. ⁵³ Galat. iii, 27. ⁵⁴ Luc. xvi, 31. ⁵⁵ Matth. vi, 14.

multis partibus clarior, quippe utrumque obfuscans; ceterum ille justitia Solis vel ipsum solem extinguit. Nec injuria, siquidem opus omne cedit opifici. Ac quemadmodum (41) meridie constanti, splendide colligente sole, domestici ignis usus non est; sic posteaquam justitiae Sol illuxit, et gratia veritas est detecta, tum naturalis, tum scripta lex abrogata. Ad eundem modum legale Pascha, ut theologus quidam nostras ait, exempli exemplum erat obscurius. Jam Paulus, mei Christi os, Benjaminensi tribus ortus, aliquatenus nos videre, et aliquatenus vaticinari docet ^{42, 43}; at cum successerit perfectum, tum aliquatenus hoc deletum iri. Quare ut perfectæ illius nostræ restorationis umbra ac effigies est, quidquid in medio positum est, ita sane in ictu in orbem terrarum spiritali lege, nulla alia porro opus habemus. Neque vero vel tantillum spiritualis a scripta discrepat, quin potius confirmat ac restituit; id quod testatur et meus Jesus, in hæc verba: « Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere » ⁴⁴. Atque ut explicatus videatis, ipsis verbis veritatem statuimus. Ergo et habet lex: « Audi Israel: Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua et ex tota mente tua » ⁴⁵. Et rursus: « Diliges proximum tuum sicut te ipsum » ⁴⁶. Eadem (42) sane Dominus et in sancti Lucae Evangelio. Neque hæc solum, sed addit: « In his duobus mandatis universa lex pendet et prophetae » ⁴⁷. Illa antiqua dicit: Non occides; Christiana etiam genas volentibus ferire porrigit. Illa: « Non moechaberis; » hæc: « Ne concupisces quidem. » Illa: « Non suraberis » ⁴⁸; hæc litigare, et tunicam auferre volenti, etiam togam permittit. Illa: Non concupisces aliena; hæc: Etiam juste parta dimittes; illa: Non pejerabis; spiritualis: Nec parvum nec magnum jurabis; ceu juramento perjurium creante.

His ac similibus de causis ait Salvator: « Non veni solvere legem, aut prophetas, sed adimplere » ⁴⁹. Id est, tueri, constabiliare, firmare. Atque hæc quo exploratius ac disertius tradamus, prophetarum sententias in medium proferamus.

CAPUT XLIX.

Prophetæ de Iudaicæ legis abrogatione, seu correctione.

Moses Deuteronomio: « Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes Hiarum gentium. Sed prophetam suscitabit tibi Dominus sicut me, ipsum audies in omnibus » ⁵⁰. Jeremias: « Ecce

A dies ventient, dicit Dominus: et seriam domini Iuda fœdus novum: non secundum pactum, quod pepigimus patribus eorum in die qua apprehendi manus eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt. Et ego neglexi eos, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod seriam cum domo Israel: Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in cordo eorum scribam eam: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognoscere Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniurianti eorum, et peccati eorum non memorabor amplius » ⁵¹. Et per Ezechielem Deus: « Recordabor ego pacti mel tecum in diebus adolescentiae tuæ: et suscito tibi pactum semperiternum » ⁵². Et rursus: « Non jactabitur deinceps hoc proverbium: Me scelera parentum infilios et abnepotes persecui, sed qui: uvam ederint acerbam, eorum dentes stupebunt » ⁵³. Et Isaïas: « Vetera fluxerunt; nova quoque ego annuncio: antequam oriantur, audiāt vobis faciam » ⁵⁴. Hæc elocutus propheta subicit: « Cantate Domino canticum novum » ⁵⁵. Quoniam enim vetera fluxerunt; et quæ obscure olim figurata sunt, nunc liquido sunt perfecta. « Cantate Domino canticum novum. » Idem porro: « Principatus ejus glorificatur supra, nomenque ejus glorificant a summitate terre: qui descendant in mare, et navigant illud, et insulæ multæ » ⁵⁶. Sane Christi nova lex et sursum in coelis, et in terra prædictetur. Nam in Servatoris ortu angeli cum pastoribus laudantes canebant: « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis » ⁵⁷. Isaïas vero iterum: « Veniet de Sion liberator, et revertetur ab impietate Jacob. Et hoc erit eis a me testamentum, cum eorum noxas sustulero » ⁵⁸. Jeremias ei sententia: « Hic est Deus noster, et non estimabitur aliis adversus eum. Hic adinvexit omnem viam disciplinæ » ⁵⁹, et quæ sequuntur; addit: « Hic liber mandatorum Dei, et lex quæ est in æternum. Omnes, qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem » ⁶⁰.

Jud. Quod si scripta lex, quemadmodum prohibet, bona non est, quamobrem dixit Moses? « Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, vivet in eis » ⁶¹.

CHRIST. Imo vero bona est et naturalis, et scripta lex, ut prædictimus; sed justitiae Sole exorto, hæc existentia caligaverunt. Ob id enim non dixit Moses: Custodite legem vos hanc perennem, sed

^{42, 43} I Cor. xiii, 9, 10. ⁴⁴ Matth. v, 17. ⁴⁵ Deut. vi, 4. ⁴⁶ Levit. xix, 18. ⁴⁷ Matth. xxii, 39, 40. ⁴⁸ Exod. xx, 14-16; Matth. v, 27, 28. ⁴⁹ Matth. v, 17. ⁵⁰ Deut. xviii, 9, 15. ⁵¹ Jerem. xxxi, 31, seqq. ⁵² Ezech. xviii, 3, 20. ⁵³ Ezech. xvi, 60. ⁵⁴ Isa. XLII, 9. ⁵⁵ Ibid. 10. ⁵⁶ Ibid. 11, 12. ⁵⁷ Luc. ii, 14. ⁵⁸ Isa. LIX, 20. ⁵⁹ Baruch. iii, 36, 37. ⁶⁰ Baruch. iv, 1. ⁶¹ Levit. i, 5.

(41) Nazianz. in S. Pascha.

(42) Nazianz. ibid. 257.

temporariam scilicet conservatorem, et per eam A vivetis. Ceterum temporariam conservandam fuisse, decent quae sequuntur: « Prophetam suscitabo eis de medio fratrum tuorum similem tui: et ponam verba in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quae præcepero illi, qui autem verba ejus, quae loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exsistam »⁷⁵. Quibus verbis etsi e vestris plerique Jesum filium Nave intelligi credunt, frustra opinantur. Neque enim aliam legem filius Nave edidit. Sed nimis legis abrogationem, Christique donationem Moses edidit, cum ait: « Prophetam suscitabit Dominus, sicut me, » id est, alium legislatorem, Dei et hominum sequestrum: « Ipsum audies »⁷⁶ in omnibus.

CAPUT L.

De evangelica lege vaticinia.

Videtis quemadmodum Moses quoque legis abrogationem detexit? nam non abroganda erat lex, neque opus erat aliis legislator, et dixisset Moses: Hæc immota in æternum lex futura est, quemadmodum de spirituali, id est, evangelica Jeremias predixit: « Hic liber mandatorum Dei, et lex quæ est in æternum ». Idemque de eadem: « Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo David gerumen justum: et regnabit Rex justus in æternum »⁷⁷. Malachias: « Orietur vobis timentibus nomen meum 'Sol justitia' »⁷⁸. Isaïas: « Ecce Deus noster judicium retribuet »⁷⁹. Et rursum: « Auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, et opprobrium populi sui auferet de universa terra. »

Igitur orto justitiae Sole, non iam porro legis præceptis indigemus. Quare et bona est sacra lex, atque prophetæ, et instar luminis sunt, ut jam diximus. Nam Dei Verbum, et Spiritus sanctus per prophetas loquebatur. Sed his præsiditis homines justitiae viam reperire nequiverunt. Ut enim stellæ atque luna nec splendorem habent luciferi, nec tota nocte lucent, sed nunc apparent, nunc teguntur; cæterum sole exorto in tenebris manet nemo, nisi qui calget ac cæciat, ita et costus, qui Christi nomine censetur, divinam nactus lucem, cum justitiae Sole assidue consuescat, nec quisquam in Dei ignorantis tenebris versatur, qui non voluntarie se ab jungat.

CAPUT LI.

Caput primum Isaiae eleganter in Jacobos retorquetur et explanatur.

am abrogari quoque legem divino Numini visum Isaïas declarat, dicens: « Visio Isaiae, filii Anios, quam vidit super Judam et Jerusalem in diebus Ozia, Joathan, Achaz et Ezechia regum Iuda »⁸⁰. Piorum regum propheta meminit, ostendens non oblegalem aliquam noxam, sed Christi cædem divinitus pœnam irrogandam: nam si propter scelerata

A implis regnantibus editum vaticinium oportebat. Id adeo verum esse ex sequentibus appareat.

« Audite, coeli, et auribus percipe, terra. » Fabri-
cam Deus testatus invocat, si quidem erat ingens
et inauditum crimen Judæis objecturus: « Quoniam
Dominus locutus est: Filios enutrivi et exaltavi;
ipsi autem spreverunt me »⁸¹, » hic editio, et defec-
tionem subjungit: « Cognovit bos possessorem
suum, et asinus præsepe domini sui: Israel autem
me non cognovit, et populus meus non intellexit »⁸², »
sed brutis bestiis stupidiores sunt atque bar-
diorea. « Væ genti peccatri, populo gravi iniqui-
tate, semini nequam, filiis sceleratis, » dignus
impietate et insolentia probrum vates adhibuit.
« Dereliquistis Dominum, scilicet Patrem, et ad
iracondiam concitas sanctum Israel »⁸³; » Unige-
nitum ejus Filium irritasti: irritatione vero signifi-
cat incontaminati corporis supplicium. Quid am-
plius addatis? non habent, quod in Christum
gravius designant.

« Omne caput languidum, et omne cor moerens »⁸⁴.
Hoc David olim propheta est interpretatus in hanc
sententiam: « Convertetur dolor eorum in caput
eorum, et in verticem ipsorum iniquitas eorum de-
scendet »⁸⁵; » quasi diceret: Quidquid moliamini,
in vestri capitis perniciem cedet, vestraque injustitia
in vestrum ipsorum verticem revolvetur. « Non
est in eis neque vulnus, neque livor. Non est ma-
lagma imponere, neque oleum, neque ligaturas »⁸⁶.
Totum corpus, inquit, plaga est, ac proinde incur-
rabile. Quamobrem, o propheta? Quod Filium
meum, quem delegi auiuno meo charissimum, pere-
merunt. Itaque videte et divinum supplicium e ve-
stigio consequens: « Terra vestra deserta, ci-
vitates vestrae succensæ igni: regionem vestram
coram vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in
vastitate hostili. Et derelinquetur filia Sion ut um-
braculum in vinea, et sicut lugurium in cucumbe-
rario, et sicut civitas quæ vastatur. Et nisi Dominus
exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma
fuissemus, et quasi Gomorrha similes essemus »⁸⁷.
At quamvis Deus Israëlis semen reliquum fecit,
tamen quin ab Sodomæis ac Gomorrhæis damne-
tur, non effugient. Atque ei sententiae consonum est
illud mei Servitoris, ad Bethsaïdam: « Remissius
erit Sodomis et Gomorrhæis, quam tibi »⁸⁸. Idque ve-
rum esse e vaticinis oraculis fieri manifestum; addit
enim: « Audite verbum Domini, principes Sodomo-
rum, percipite auribus legem Dei nostri, populus
Gomorrhæ. Quo mihi inultitudinem victimarum ve-
strarum, dicit Dominus? Sanguinem lauorum et
hircorum nolo; neque veniatis, ut appareatis
mihi »⁸⁹. Videtis, Judæam omnem Sodomæ ac Go-
morrhæ nominibus infelicitat. Ubi enim Sodomæ ac
Gomorrhæ Deo hostiis ac libaminibus siebat? « Quis
quæsivit hæc de manibus vestris »⁹⁰? Quasi dicat:

⁷⁵ Deut. xviii, 18. ⁷⁶ Deut. xvii, 15. ⁷⁷ Jerem. xxiii, 3. ⁷⁸ Malach. iv, 2; Isa. liii, 4. ⁷⁹ Isa. xxv, 8.
⁸⁰ Isa. i, 1. ⁸¹ ibid. 2. ⁸² ibid. 3. ⁸³ ibid. 4. ⁸⁴ ibid. 5. ⁸⁵ Psal. vii, 17. ⁸⁶ Isa. i, 6. ⁸⁷ ibid. 7-9.
⁸⁸ Matth. xi, 24. ⁸⁹ Isa. i, 10, 11. ⁹⁰ ibid. 12.

Nemo est qui sacrificium vel ad hanc abrogationem concitat, vel me instiget. « Calcare atrium meum non apponitis : quoniam scelerate id inscenditatis. Si offeratis similiam, vanum, incensum abdominalio est mihi¹¹. » Ecco qui legem nuper sanxerat Deus, idem nunc ejus abrogationem præfinit. Nam intensus, quod ad jucundum odorem admovetebatur, non solem ianis suffitus Deo deputatur, sed etiam tale, a quo abhorreat : « Neomeniam, et Sabbatum, et festivitates alias non feram. » Quandoquidem in mesum pari natura Filium bacchabini, eam ob rem horum interitum desuntio, ea abhinc porro non probatur. « Jejunium, et otium, et ferias vestras odit anima mea¹². » Quid ita vates? quod unigenita Dei Filii ingressum in Hierosolymam super pallio sedentis exsocrati oderunt, in quo potius festo gaudere divinitus sunt edocti : propheta enim inquit : « Exulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem. Ecco Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, et super pullum filium asinas¹³. »

« Facti estis mihi in satietatem¹⁴. » Ut enim superflius in corpore cibus, ubi satietas cepit, per vomitum e stomacho in terram ejicitur ; ita equidem vos, quandoquidem in satietatem mihi facit estis, de meis manibus projiciemini. « Nequaquam ultra dimittam peccata vestra. Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis : et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiem : manus enim vestras sanguine plene sunt¹⁵. » Frustra posthac jejunia, et Sabbathi, atque Pascha obilis, non solum propter vatum, sed audacissimam quoque amantissimi charissimumque Filii necem. Itaque salutis via superest nulla, neque in lege quidquam presidii ; sed si illius omnium felicitatis baredes fieri vultis : « Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis¹⁶. » Nec legislatorem me, legis tegumento colere in animum inducite. « Discite bene facere, » qui jam inde a Mose hactenus bene fecistiis nunquam. « Quarite judicium¹⁷. » Ne, ut ingenis estis sanguinalis, qua in prophetas, ea in charissimum animo meo Filium designatoe, sed Israelis, vestri parentis, verborum mementole : « Simon et Levi fratres, consummaverunt iniqitatem : in consilium eorum non veniat anima mea : et in congregacione eorum non contendant viscera mea, quia in furore suo interfecerunt homines » (scilicet prophetas) : « et in cupiditate sua subnervaverunt taurum¹⁸, (Deum et hominem Jesum). Idemque convocatis suis filiis Jacob ait : « Congregamini ; non quo de sceleribus vos coarguam, sed, ut annuntiem quae ventura sunt vobis in diebus novissimis¹⁹. » Ac recensis, quae in Christum ausi sunt Judæi, addit : « Lavabit in vino stolam suam, et in san-

A guine uvæ pallium suum²⁰, id est, corpus per necem in palibolo, atque per sanguinem. Igitar per seum est ad extremum Israelis vaticinium. Per quos? Per pontifices atque sacerdotes, quorum illi a Simeonia, hi ab Levitica tribu originem trahebant. Qui dænum et prophetas, homines scilicet, interficerent, et Christum velut taurum enorvarunt; id est, corpus assumptum illi quidem morti denserunt. Verum « Excitatus est tanquam dormiebat Dominus, tanquam potens crapulatus a vino²¹; » cuius regnum, secundum Jeremiam, nulla memoria labefactabitur.

Jud. Qui vero non ait : « Consummabunt iniqitatem, » sed : « Consummaverunt? »

Carius. Dixi' vobis, erasce in litteris semper definios, nunquam in mentem penetrare? Scilicet cum prophete, quae eventura essent, non ut futura, sed velut praesentia cornerent, de futuris periodo ac si gererentur, prenuntiabant. Ita eliam de Iuda dixit : « Catus leonis Iuda : ex germine, ali mihi, ascendisti²²; et : « Non ascendes²³, » futura tanquam praesentia prævidens.

Sed jucundissimum Israelis vaticinium nescio quo modo ad banc disputationem nos abstraxit ; quare Isaiam repetamus : « Subvenite oppreso²⁴; » qui a discipulo proditus, nec scelus admisit, nec in ejus ore inventus est dolus. Atque id Moses quoque vos prædocuit, siquidem clamat : « Maledictus qui accipit munera, ut percat latranim sanguinis innocentis²⁵. » — « Judicate pupillo, » qui in terra patrem non habuit. « Defendite viduam²⁶. » Uxorem creditam Josephi sponsi. « Et venite, disputemus, dicit Dominus. » Atqui in secundo adventu Christi disputatione non est. Quid igitur est, disputemus? Sua quemque conscientia prodat, et qui præclare currit, antrorum contendat; qui peccavit, emendationem poenitadine ostendat. His enim perfectis : « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur : et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt²⁷. » Perinde se diceret : Quod si (43) punicei estis peccato, minusque sanguineolenti, ut nix albescit; sive ostro similes, et sanguine pleni, vel lana candorem prævertite. Item de novo fodere. « Hunc dicit Dominus : Servientibus mihi vocabitur nomen novum, cui benedicetur super terram²⁸; » benedicent enim Deum verum; et qui jurant super terram, jurabunt Deum verum; obliviscentur enim tribulationis prioris (nimivm idolorum venerationis). Et quis porro Supremo obliganniat? De geatibus vero hoc ejusdem est sententia : « Aperite portas, et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem²⁹, » apprehendens iustitiam, amans pacem, quoniam speravit in te, Domine.

Ceterum odiisse Deum post Christi adventum,

¹¹ Isa. 1, 13. ¹² Ibid. 14. ¹³ Zach. ix, 9; Matth. xxi, 5. ¹⁴ Isa. 1, 14. ¹⁵ Ibid. 15. ¹⁶ Ibid. 16. ¹⁷ Ibid. 17. ¹⁸ Gen. xlvi, 5, 6. ¹⁹ Ibid. 14. ²⁰ Ibid. 14. ²¹ Psal. Lxxvii, 65. ²² Gen. xlvi, 9. ²³ Ibid. 4. ²⁴ Isa. 1, 17. ²⁵ Deut. xx, 25. ²⁶ Isa. 1, 17. ²⁷ Ibid. 18. ²⁸ Isa. lxv, 15, 16. ²⁹ Isa. xxvi, 2.

Sabbatis ac Iudæis ritibus addictos, ipse testatur per Malachiam : « Non est mihi voluntas in vobis, (Aliis Israel) dicit Dominus exercituum : et manus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus¹¹. » Vivo ego, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT LII.

De gentium conversione et Iudæorum perversitate.

Quare cum Domino Deo omnipotenti execrabilis sint Iudaicæ fibulationes atque sacrilegia, apud quas gentes ab ortu solis ad occasum Deus celebratur, a quibusque huic nomini suffitius assertur? Nimirum a nobis Christianis. De refractariis vero et incircumcisis Iudeis, voluntibus etiam post Christi adventum Igitur atque Sabbatho tueri, audite quid idem Isaïas scribat : « Væ qui trahitis iniuriam in suniculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum. Qui dicitis : Festinet, et cito veniat opus ejus, ut videamus : et appropiet, et veniat consilium sancti Israel, et sciemus illud. Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum : ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras : ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum¹². » Idem rursum : « Captivus populus meus factus est : eo quod ipsi non cognoverunt Dominum¹³. » Non dixit, quod « me » non aguoverit ; sed quod « Dominum » non agnoverit, id est, Unigenitum Dei. Et iterum : « Radix eorum, quasi lampro erit : et germen eorum quasi pulvis ascendet. Abiacerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemaverunt¹⁴. »

Videtis ut partim Patris, partim Filii iram propheta describat? Nam Dominum exercitum Patrem appellat, quin causam addit iræ, siquidem traditam a Mose legem exsequi noluerunt. Cæterum Dominum Israelitarum Deum, Filium significat, dicens : « Sed eloquium Domini irritaverunt¹⁵. » Doctrinam enim et sacrum Christi Evangelium execrati sunt : « Ideo iratus est furor Domini in populum suum. » Ineius Pater est non honorato Filio, ac sic ne ipse quidem honoratus; nam qui Filium non honorat, eum nec Patrem honorare est necesse. « Et exten-dit manum suam super eum, et percussit eum¹⁶. » Idem de Iudeis a fide alienis : « Audite audientes, et nolite intelligere : et videate visionem, et nolite cognoscere. Incrassatum est enim cor populi hu-jus : auribus suis graviter audierunt : et oculos compresserunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligent, et convertant se, et sanem eos¹⁷. » Moses ait : « Populus stultus et insipiens¹⁸. » Jeremias : « Popule stulte, qui non habes cor : qui habentes oculos, et non videntis : et

Aures, et non auditis¹⁹. » Tum addit ex persona Dei : « Quod si me non timebitis, qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit²⁰, » hæc et hæc patienda vobis erunt. Et per Isaiam itidem Deus : « Appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me ; cor autem ejus longe est a me. (Frustra autem colent me docentes bonum præcepta atque doctrinam) et timuerunt me mandato hominum et doctrinis. Propterea ecce adjiciam ut transferam populum istum, et transferam eos : et perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium abscondam²¹. » Quia populus inobediens est; illi mendaces, qui nolunt audire legem Dei : qui diebus prophetis : Nolite annuntiare nobis quæ recta sunt : sed loquimini nobis placentia, videte nobis errores²². » Isidem per Osæam minatur Deus : « Expandam super eos rete meum : quasi volucres cœli detrahiam eos, cædam eos, corripiam eos in auditu tribulationis eorum. Væ eis quoniam recesserunt a me, meticulosi sunt, quoniam impie egerunt in me : et ego redemi eos : et ipsi locuti sunt contra me maledicia : et non clamaverunt ad me corda eorum²³. » Rursumque per Jeremiam : « Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et fodierunt cisternas²⁴. » Et Isaïe de lege hæc sunt verba : « In die illo erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septuplum in die, quando sanaverit Dominus contritionem populi sui, et dolorem plague ejus curabit. Ecce nomen Domini venit post tempus : et Soiritus ejus sicut aqua in valle trabens²⁵. »

Sane quidem et lex bona est; sed Christi disciplina sine comparatione melior. Neque vero audientes septuplicem futuram solis lucem, Christi disciplinam legi septuplo antestaro cum animo putate. Sed profecto Isaïas, qui legalis esset, et legem servare vellat (est autem apud legales augustus septenarius), ea septentia septuplicem futuram solis lucem, septenarium cohonestavit. Certe post Christi adventum minimè duraturam legem, ipso auctor est in hæc dicta : « Ecce confundentur et erubescunt omnes, qui pugnant adversum te²⁶, » abibant cum ignominia : scilicet qui Christi Evangelio non adhærent, sed Mosaicæ legi, quæ umbra quadam veræ gratiæ erat. Neque alienum esse, quondam dicimus, Isaïas, ut ante ostendimus, declarat : « quis est in vobis, qui timeat Dominum? exaudiat vocem pueri ejus²⁷. » Igiquæ cum Dei voluntas sit, omnes sui Filii vocem audire, merito qui eum non audiunt, ac repellunt, ibunt ignominiosi.

CAPUT LIII.

Vaticinia de Christi Nativitate.

Rursum per eundem ait Deus. « Audite me, populus meus : et reges, ad me auribus attendite :

¹¹ Malach. i, 10, 11. ¹² Isa. v, 18-20. ¹³ ibid. 13, sec. LXX. ¹⁴ ibid. 24. ¹⁵ ibid. ¹⁶ ibid. 25. ¹⁷ Isa. vi, 9-11. ¹⁸ Deut. xxxii, 6. ¹⁹ Jerem. v, 21. ²⁰ ibid. 22. ²¹ Isa. xxix, 15, 14. ²² Isa. xxx, 9, 10. ²³ Osee viii, 12-14. ²⁴ Jerem. ii, 13. ²⁵ Isa. xxx, 26, 27. ²⁶ Isa. xl, 11. ²⁷ Isa. L, 10.

quia lex a me egredietur, et judicium meum in lucom gentium. Appropinquat cito justitia mea : et egredietur sicut lux, salutare meum : et in brachio meo gentes sperabunt²⁷. » Michæas de novo fœdere, Evangelio, inquam, Christi, ait : « Et erit : In novissimo dierum erit mons dominus Domini præparatus in vertice montium, et sublimis super colles : et fluens ad eum populi et properabunt gentes multæ, et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob²⁸. » Ubi « montem Domini » vocal Deiparam : « Domum Dei Jacob » et Davidis dicit Bethleem. Id enim et Lucas evangelista docet in hæc verba : « Ascendit autem et Joseph Galileæ de civitate Nazareth in Iudeam civitatem David, quæ vocatur Bethleem : eo quod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria despontata sibi uxore²⁹. »

Sed vaticina scripta retractemus : « Ascendamus, inquit, ad domum Dei Jacob, et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis ejus ; » viæ atque semita sacrum Evangelium est. « Quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem³⁰. » Erce alium legem non ab Sina, ut Mosaicæ, sed ab Hierosolyma protectam; siquidem illa vetus, et Michæa antiquior : hæc recens et Michæa posterior, de qua lege ac legislatore Moses liquido clamat : « Prophetam suscitabit tibi Dominus sicut me ; » aliud scilicet legislatorem. « Et quæcumque dixerit, ipsum audietis³¹. » Et Jeremias : « Omnes cognoscet me a minimo eorum usque ad maximum : ideo non docebit ultra vir proximum suum, dicens : Cognosce dominum³². » Cui Isaïas probe consonat : « Erunt omnes decibiles Dei³³. » Et David : « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra : sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto ; ubi tentaverunt me patres vestri³⁴. » Et iterum : « Nam dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel ori meo³⁵. » Et alio loco : « Eloquia Domini, eloquia casta : argenteum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum³⁶, » id est, ejusmodi, quæ Mosaicæ legi præcellant, quenaduodum Moses ipsem ex Dei persona confirmat : « Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire voluerit ; ego ulti existam³⁷. » Et per Isaïam Deus : « Vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, et dices ad eum : Quid tibi est hic ? quia excidisti tibi hic sepulcrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi? Ecce Dominus Sabaoth ejiciet et contrecter virum ; et auferet stolam tuam, et insulam tuam, et coronam tuam gloriosam : et projiciet te in regionem magnam et immensam ; et ibi morioris : et projiciet currum tuum optimum in ignoriam, et domum principis tui in conculationem :

A et tolleris de dispensatione tua et de gradu tuo³⁸. » Nam Sobnas tantundem est iac si dicas : « Foras abscede. »

B At de novo Christi fœdere scribit porro Isaïas : « Et erit in die illa : Vocabo servum meum Eliacim, filium Helciae, et induam illum tunica tus, et cingulo tuó confortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu ejus : et erit quasi pater habitantibus Jerusalem, et domui Juda. Et dabo ei gloriam David, et principabitur, et non erit qui contradicat. Et statuam eum principem in loco fideli : et erit in solium gloriæ domus patris ejus ; et erunt pendentis ab eo in die illa³⁹. » Néqua aliter de nova Ecclesia idem a Deo denuntiat : « Dilatabo locum tentorii tui, et palos tuos consolidabo, ad dexteram et ad sinistram extendam et semen tuum haereditabit gentes⁴⁰. »

C Et de nova Hierosolyma : « Illuminare, illuminare, Jerusalem ; quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos : super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vido congregatos filios tuos ; venerunt omnes filii tui de longe, et filiae tue super humeros portabuntur⁴¹. » Et David de Christi Ecclesia : « Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam : et obliviouscere populum tuum, » id est, impios maiores tuos, « et domum patris tui, » id est, nidores et altaria obliviouscere ; nam si hæc feceris, « Concupiscet rex decoram tuum : quoniam ipse est Dominus Deus tuus ; » et adorabis eum. Atque ut explicatius ostenderet loqui se de gentium Ecclesia, addit : « Et filiae Tyri in muneribus⁴² ; » Tyrus quippe gentium sedes est. Idem rursum : « Laudate dominum, omnes gentes : laudate eum, omnes populi, » id est, simul omnes, Judæi, Grecus, sed omnes omnino gentes : siquidem non jam porro circumcidito aut præputium, non servitus aut libertas est. « Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus ; » nam omnia Christi, et in omnibus Christus ; « et veritas Domini manet in æternum⁴³ : » Dei veritateum Christum appellat, ceu Deum verum e Deo vero, quemadmodum Christus ipse de se confirmat : « Ego sum via, veritas et vita⁴⁴, » de coque rursum ad novam Sion alt Isaïas : « Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum : et qui crediderit in eum non confundetur⁴⁵ ; » in æternum, Idem ad eamdem : « Ecce ego præparo tibi carbunculum lapidem tuum, et supradamenta tua sapphirum : et ponam propugnacula tua jaspin : et portas tuas lapides chrystalli : et supradatum murum tuum lapides electos, et omnes filios.

²⁷ Isa. li, 4. ²⁸ Mich. iv, 1. ²⁹ Luc. ii, 4, 5. ³⁰ Mich. iv, 2. ³¹ Deut. xviii, 15. ³² Jerem. xxxi, 4. ³³ Isa. lv, 13; Joann. vi, 45. ³⁴ Psal. xciv, 8, 9. ³⁵ Psal. cxviii, 103. ³⁶ Psal. xi, 7. ³⁷ Deut. xviii, 19. ³⁸ Isa. xxii, 15, 16. ³⁹ Ibid. 20-24. ⁴⁰ Isa. liv, 2. ⁴¹ Isa. lx, 1, 2. ⁴² Psal. xliv, 11, 13. ⁴³ Psal. cxvi, 1, 2. ⁴⁴ Joann. xiv, 6. ⁴⁵ Isa. xxviii, 16; I Petr. ii, 6.

tuos discipulos Dei : et in multa pace filii tui, et in A*Justitia adiudicaberis, reoede ab Iniquo*⁴⁴.

Videtis ut gentium Ecclesiam propheta significet? nam cum Hierosolymam monet, abstineat a sceleribus, Judæorum calamites et internecionem, quæ eos manebat, a sceleribus non abstinentes, innuit : « Et terror non appropinquabit tibi »⁴⁵. » id est, sceleribus abstinent expers terroris agitabis. » Ecce proselyti accedent ad te per me; » per me, inquit Christus, gentes et diversis linguis loquentes ad te commeabunt. » Et coloni erunt tui, et ad te conseruent⁴⁶. » Nam in Dominico supplicio cunctæ gentes Hierosolymam profectæ, ac comprecaze, hodieque revertuntur. Sed erit hic lapis gentibus ad resurrectionem, Judæis ad ruinam : etenim ex propheta mente unus idemque lapis erit offensionis, et petra scandali⁴⁷.

Quid igitur dicent seruynosi, cum illustrem a cœlis adventantem Christum videbunt, audientque in summa maiestate affantem illos, qui se velut angustum et angularem lapidem sunt amplexati? « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum »⁴⁸. » Sinistris vero, qui in saxum illud impegerunt et offenderunt, dicentem? » Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus »⁴⁹. » Quomodo tum facti penitentes pro animi angustia gement, et iterum atque iterum repetent: « Hic est, quem aliquando habulamus in derisum, et in similitudinem improperii. Nos insensati viam illius sectimabantur insaniam, et sine illius sine honore. Ecce quomodo computatus est inter filios Dei, et inter sanctos sors illius est? Ergo erravimus a via veritatis, et justitiae lumen non luxit nobis. Lassati sumus in via iniuriantis et perditionis: viam autem Domini ignoravimus »⁵⁰. » Sed tum eis inuallis erit fletus. Nam sponso in thalamum ingresso, omnibusque convivia cum eo gaudentibus, thalami foræ clausæ erunt porro, ut olim paradisi flammæo ense custoditæ⁵¹. Ab quoties miseri cum laorymis inclamabunt: « Domine, Domine, aperi nobis; » siquidem et caro es de carne nostra, et os de ossibus nostris, qui quidem ex majoribus nostris ortus fueras. Sed eos Rex, idemque Deus alloqueretur: « Amen dico vobis, nescio vos »⁵². » — « Discedite a me qui operamini iniuriantem »⁵³. » Etenim vos ante testatus sum: « Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est »⁵⁴. » Atque haec quidem sic habent.

Caterum Regnorum primus ait: « Venit vir Dei ad Heli sacerdotem, et sit ad eum: Ilac dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patrii tui? et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me? Et dedi domui patrii tui omnia, quæ sunt ignis

filiorum Israel in escam. Et ut quid resperisti in incensum meum, et in sacrificium meum impudenti oculo? Et glorificasti filios tuos super me, benedicere de primordio omnis sacrificii Israel in conspectu meo? Propter hoc haec dicit Dominus Deus Israel: Dixi, domus tua, et domus Patris tui transibunt eoram me usque in sempiternum. Et nunc dicit Dominus: Nequequam: quoniam tantum glorificantes me glorificabo, et qui spernit me, boure privabitur. Ecce dies veniunt, et exterminabo semen tuum, et semen domus patris tui, et non erit tibi senex in domo mea omnibus diebus. Et viros exterminabo ab altari meo, ut deficiant oculi eorum, et deficiat anima eorum. Et omnis qui supererit ex domo tua, cadent in romphæa virorum. Et hoc tibi signum, quod veniet super duos filios tuos, Ophai et Phinees: una die morientur ambo »⁵⁵.

JUD. Non in quemvis Israëlitici generis sacerdotem, sed in Heli solum, hoc edictum expedit.

CHRIST. Minime gentium. Male sacras Litteras intelligitis. Nam si in Heli solum expetebat; dictum oportuit: « Exterminabo semen tuum. » Nunc vero addit: « Et semen domus patris tui: » Levi-procer dubio notans patrem domus Heli. Ideo prædixerat vir Dei: « Elegi domum patris tui ex omnibus tribubus Israel mibi in sacerdotem. » Quare pro defectu editum quoque est edictum; siquidem addit: « Exterminabo semen domus patris, et non eris propheta in domo mea omnibus diebus. » Qua sententia omnino modum sacerdotum abrogationem significat; eamque praesentiens et David ait: « In Ecclesiis benedicite Deo Domino »⁵⁶. » Nam in Mosaica legé non sacerdos erat extra templum Hierosolymæ, non pontifex, non immolatio, non suffitius, non litamentum, quin et Babylone exsultantes, in aliena terra Deo carmina offerre religioni habebant »⁵⁷. At nunc ab ortu et occasu, ab aquilone atque mari coacta et constabilita est Ecclesia. Ubique enim templo, patriarchæ, pontifices, sacerdotes ac Levitæ frequentes: in omnibus qua vicis, qua urbibus assidue ineruentiam hostiam immolari cernas, totoque orbe terrarum Dei nomen laudari atque celebrari.

CAPUT LIV.

D Prophetæ de abjecta plebe Judaica, et gentium vocatione.

Quippe ait per Jeremiam Deus: « Dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina »⁵⁸. » Et per Isaiam: « Dabo principes tuos in pace, et episcopos tuos in justitia »⁵⁹. » Rursumque de creditibus Judæis: « Vivet in bonis animis vestra, et constituant vobis testamentum æternum, sancta David fidelia »⁶⁰. » Idem iterum: « Querite Dominum, et in inveniendo invoke cum; quis multum dimittet peccata vestra. Neque enim sunt

⁴⁴ Isa. LIV, 14-15. ⁴⁵ ibid. 14. ⁴⁶ ibid. 15. ⁴⁷ Isa. VIII, 14; Rom. X, 33. ⁴⁸ Matth. XXV, 34. ⁴⁹ ibid. 41. ⁵⁰ Sap. V, 3-7. ⁵¹ Gen. III, 24. ⁵² Matth. XXV, 11, 12. ⁵³ Matth. VII, 23. ⁵⁴ Luc. XIII, 9. ⁵⁵ I Reg. II, 27-34. ⁵⁶ Psal. LXVII, 27. ⁵⁷ Psal. CXXXVI, 4; cvi, 6. ⁵⁸ Jerem. III, 15. ⁵⁹ Isa. LX, 17. ⁶⁰ Isa. LV, 8.

Digationes meæ, sicut cogitationes vestræ; neque via vestra, via mea, dicit Dominus. Sed sicut i stat cœlum a terra, sic distat via mea a viis vestris, et cogitationes meæ a cordibus vestris⁴³. » Ita rursum : « Hæc dicit Dominus : Custodite iudicium, et facite justitiam, quia juxta eum salus mea domus orationis vocabitur cunctis opalis⁴⁴.

De legis vero abrogatione Oseam prophetam monuit Deus, in hanc sententiam : « Vade, sume tibi ixorem fornicationum; et fac tibi filios fornicationum, quia fornicans fornicabitur (Synagoga). Et ibilit, et accepit Gomer filiam Debélaim : et concepit, et peperit ei filium : et dixit Dominus ad eum : Voca nomen ejus Jezzabel : quoniam adhuc modicum, et uicisear sanguinem Jezzæl super domum Iuda : et erit in die illa, quiescere faciam regnum domus Israel : et conteram arcum Israel in valle Jezzæl⁴⁵. » Jezzæl autem uxor redditur. « Et concepit adhuc, et peperit filiam, et dixit ei : Voca nomen ejus Absque misericordia : quia non addam ultra misereri domui Israel, sed adversans adversabor ei. Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia; et concepit adhuc et peperit filium. Et dixit Deus : Voca nomen ejus Non populus meus; quia vos non populus meus, et ego non ero vester⁴⁶ (Deus). » Idem de Synagoga : « Judicate matrem vestram, judicate : quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir ejus⁴⁷. » Aliaque non pauca sub Dei persona iracunda, propheta denuntiat, quale hoc est : « Vir non eruit eam de manu mea : et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, Sabbatum ejus, et omniā festa tempora ejus : et visitabo super eam dies Baalim⁴⁸. »

Et de incredulis Judæis Christus : « Mittam super eos rete meum : ut volatilia cœli, detrahamb illos : corripiam eos in auditu tribulationis eorum. Væ cœsi, quoniam resilierunt a me. Meticulosi sunt, quoniam impie egerunt in me. Ego vero redemi eos : ipsi vero loenti sunt contra me mendacia : et non clamaverunt ad me corda eorum ; sed mala contra me cogitaverunt : idcirco tradentur in gentibus⁴⁹. » Amos hæc minatur : « Ecce mandabo ego, et concutiam in omnibus gentibus dominum Israel, sicut concutitur triticum in cribro : et non cadet lapillus super terram. In gladio morientur omnes peccatores populi mei⁵⁰. » Davidis quoque hæc sententia est : « Sacerdotes tui induentur justitiam, et sancti tui exultabunt⁵¹. » Id quod de gentium Ecclesia dixit, ut futurum. Nam si de Synagoga : « Induti sunt, et exultant, » dictum oportebat.

Jam vero, ubi nunc Judæorum res divina, ac libato? Siquidem Deuteronomio, Mosi Deus præcepit : « Non facies altare in omni loco, neque offerebis sacrificia; sed in loco quem elegerit Dominus :

A eo portabitis primitias et sacrificia vestra⁵², » Salomonis templum prorsus innuens. At ubi nunc hodie templum illud? ubi pontifices? sacerdotes ubi? ubi qui sacerdotes ungant et inaugurent? ubi cornu olei? Quæ lex Mosaica profanos permisit in sacerdotes consecrari, illegitime extra templum Hierosolymitanum in communib[us] sedibus collectos? Habetis ecce projecti sacerdotii argumenta. Quare si sacerdos non est, omnes igitur Judæi adulterantur, atque ex adulterio nascuntur, ergo spurii omnes, at spurius ex lege Mosis ad sacerdotium non asciscitur. Et alioqui sacerdos plane dicitur a sacris faciundis, id est, mactandis. Sin hostia et sacra non sint; nec sacerdos quidem est, nisi qui falso sacerdos dici posulet. Itaque si Oxæ, quamvis regie inueneto, thuribulum tractanti Deus non pepercit⁵³, tantum quod sacerdotalis non esset, sed et lepram immisit, et prophetias eo superstite continuit; quæ quantaque mala eos non maneat, qui sacrorum exortes, in sacra invadant, et Pascha atque festa agitare extra Hierosolymitanum templum incepit, legem custodire (si superis placet) interim se jacientes?

B. Jud. Ereptum nobis pontificium iuxta ac regnum consitemur, jam inde ab eo tempore, quo tantis urgemur malis a Tito Romanorum principe subacti; et omnino fortasse est, ut nos legis custodes decipient, ne prærogativa honoris deturbentur. Sed oramus, et Christi supplicia nobis edissere, et qui de his, deque ejus resurrectione vaticinentur prophetæ.

CAPUT LV.

Prophetæ de Christi morte atque resurrectione.

CHRIST. Scendum in primis est, quod sæpe jam diximus, naturam divinam oppressum tyrannide a diabolo videre suum flagitium non potuisse, igitur visum est Patri, ut suus sibi Unigenitus anima atque corpus ex semper Virgine Maria susciperet, impermutatus atque inconsus, citraque peccatum perfectus homo fieret, non amissio quod erat (videlicet immutabilis), sed assumptio quod non erat (utpote humanus), quo per naturam nostram mori posset, et per inessabilem et incomprehensam divinitatem, omnes viviscaret, atque a diaboli nexibus absolveret. Nam et vivi per ejus ex Virgine ortum, non peccati solum chirographo liberati, sed adoptione etiam sunt affecti, et mortuorum animæ, quæ apud inferos tehebantur, per ejus resurrectionem, e diaboli manibus elapsæ, regnum coeleste obtinuerunt. Ut enim duo sunt ortus, sic duorum salus, vivorum, inquam, ac mortuorum, procurata est. Hæc passionis necessitas fuit; nam nisi passio fuisset, mors secuta non esset, quæ si haud evenisset, humanitas omnis ex diaboli potestate eripi non poterat. Siquidem ut peccatum veteri Adamo juste

⁴³ sa. lv, 7, 8. ⁴⁴ Isa. i, vi, 4, 7. ⁴⁵ Ose. i, 4-5. ⁴⁶ ibid. 6-9. ⁴⁷ Osee ii, 10. ⁴⁸ ibid. 11, 13. ⁴⁹ Osee vii, 12, 14. ⁵⁰ Amos ix, 9. ⁵¹ Psal. cxxxi, 9. ⁵² Deut. xii, 27. ⁵³ Il Paral. xxvi, 16 seqq.

mortem concivit: ita et novo Adamo, insonti ac siue virtio, irrogata mors justè admissi chirographum dissolvit. Itaque benignus ille Deus, de hominum salute semper sollicitus, non æternam modo unitogeniti Filii ex utero ante Luciferum generationem, per prophetas prædictæ ac divulgari induxit, sed etiam quemadmodum corpore ex semper Virgine Maria assumpto, duas naturas unxit, miracula, ingressum illustrem et adventum Hierosolymam super asinæ pullo, prodictionem, supplicium, crucem, sepulturam, resurrectionem, inferorum direptionem, mortis interitum, in cœlos ascensum, denique a dextris consessum; ut in quo hæc omnia perfecta videretis, eum unigenitum esse Dei Filium sciretis, qui et Jam venerit, et rursum gloriose rediturus sit, Dei nomine, Patris scilicet, viuis atque mortuis index, idem Dominus et præpotens, et Rex, et Deus, divinitate atque regno finem nesciente.

Igitur testes eorum, quæ diximus, prophetas in medium conferamus. De immensis Christi miraculis velut in transcurso clamat Isaías: « Tunc aperientur oculi cœcorum, et aures surdorum patibunt: tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum⁷³. » — « Tum, » ait, quando? Cum, ut Davidis serba ferunt: « Veritas de terra orta fuerit, et justitia de cœlis prospexerit⁷⁴; » scilicet, Deus homo Jesus, ut alio loco idem prædicat: « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis⁷⁵. » Ergo, cum ex Davidis sententia, Dei justitia, unigenitus ejus Filius, e cœlis existet, tum et Veritas e terra orietur, id est, divinitatis unita per eamdem hypostasim caro, ut universa ratione præsglia in lucem proferantur, certo atque explorare completa ac perfecta. Nam ut visibili hoc lucifero exerto, omnia in tenebris occulta deteguntur, sic justitiae Sole cœlitus degresso, cuncta illa ratione involuta dicta fuere illustrata, et tanquam suum statum prædictæ veritatis accepere (44).

Id adeo David in hæc verba: « Etenim Dominus, dabit benignitatem. » Porro Domini benignitas omnino unigenitus æterni Patris Filius est: « et terra nostra dabit fructum suum⁷⁶. » Assumptum a Filio ex lutea ac terrestri natura corpus fructum edet, luculenta miracula: « Justitia ante eum ambulabit, » id est, immensa, et opinione major humanitas, « et ponet in via gressus ejus⁷⁷. » Videlis unam in duabus naturis personam? Per « veritatem et justitiam» Propheta naturam humanam simul ac divinam significans, non dixit: « Ponet in via, » scilicet miraculorum, « gressus earum, » sed in una persona « gressus ejus. »

Idem rursus: « Misit Verbum suum, et sanavit eos: et eripuit eos de interitionibus eorum⁷⁸. » Isaías vero clamat: « Spiritus Domini super me, eo quod unixerit Dominus me. Evangelizare pauper-

A ribus misit me, sanare contritos corde, prædicare captiuis remissionem, et cœcis visum⁷⁹. » Idem de apostolis: « In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines et omnibus linguis gentium, et apprehendent simbriani viri Judei, dicentes: Iblimus vobiscum; audivimus enim quoniam Deus vobiscum est⁸⁰. » Et quis est autem vir Judeus, nisi Deus homo Jesus? decem vero homines, divisi apostoli sunt ac discipuli.

Jud. Et cur autem non dixit: Decem homines ex tribubus Israel? sed: « ex omnibus linguis gentium? » Apostoli enim omnes ex tribubus Judæorum erant.

CHRIST. Scilicet præscius vates, futurum, ut neglecta Judæorum Synagoga, præcones cunctis gentibus fierent, hoc tantum opus prætulit tribui. Nam quemadmodum qui fratri semen suscitat, problema haudquaque suam depunit: neque enim sibi, sed ante se fratri stirpe instaurat, etsi ex eo proles suscepit non sit: ita et in apostolis prophetæ, illam ab Judæis stirpium originem pro nihilo ducens, eorum potius erga gentes, ut sic dixerim, paternitatem tanquam illustrem est amplexus. Sane Corinthiis scribens, clamat Paulus: « Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei estote⁸¹. »

Deinde non ignorabat propheta, fore, ut Paracleti Spiritus sancti adventu et inspiratione omnes omnium gentium linguas atque disciplinam apostoli repente edocet, suis linguis omnes erudirent gentes.

Jud. At cur non duodecim dixit, sed: « decem? » Siquidem Christi apostolos duodecimi esse pro numero patriarcharum didicimus.

CHRIST. Recite, et ut par est, dubitastis. Sed explorare vobis tenendum est: Isaiam (45) ex tribu Benjamin et Dan oriundos apostolos hoc suo valenticio non prodidisse. Ac tribum quidem Benjamin retinuit, quod meus Salvator in corpore apud nos degens, pro se loquens os, magnum illum Paulum non conspexit. Dan vero tribum silentio transiit, ob nascitum ex ea Judam proditorem, ut mens Deum videns olim divinavit in hanc sententiam: « Fiet Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi; » corporalem, eo typo, noreat nobis innuens: « Ut cadat ascensor ejus retro⁸², » divinitate affectum corpus in recens Josephi monumentum salutem exspectans Domini; nimirum triduanam resurrectionem.

Quod vero omnes Christo obitas functiones prophetæ nuntiarint, ostendit mei Servatoris Hierosolymam adventus, de quo omnium princeps Israel ait: « Alligans ad vitæ asinam suam, et ad belicem pullum asinæ suæ⁸³. »

Videlis, ut abrogata lege propagationem gentium propheta significet? Nam cum dicit, « asinant viti,

⁷³ Isa. xxxv, 5. ⁷⁴ Psal. lxxxiv, 12. ⁷⁵ Psal. lxxi, 7. ⁷⁶ Psal. lxxxiv, 13. ⁷⁷ ibid. 14. ⁷⁸ Psal. cvi, 20. ⁷⁹ Isa. lxii, 1. ⁸⁰ Zachar. viii, 23. ⁸¹ I Cor. iv, 15, 16. ⁸² Gen. xlix, 17. ⁸³ ibid. 11.

(44) Ἀποκατάστασιν Ελαγον.

(45)Zachariam.

(alligata) temporariam, ac pene nullam Synagogie A stabilitatem notat; neque enim legis disciplina orbis terrarum administratur, sed Iudea solum, exiguum ejus segmentam. At cum ait: « asinæ pullum ad belicem vitis, » seu ad brachia vitium, aternum, ac sublime, et toto orbe pervagatum præconium designat, siquidem helici seu vitium brachiis similis est illa orbis conversio. Ac de his Servator quoque ad Synagogam respiciens, quam asinæ comparavit, per similitudinem testatur: « Homo plantavit vineam, » et quæ sequuntur⁸⁴.

Ad pullum vero loquens, qui est novus populus, ait: « Ego sum vitis, vos palmites: Pater meus agricola est⁸⁵. » Id adeo verum esse, majorum B vestrorum responsum demonstrat. Nam a Deo interrogati: « Cum venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? » Aliunt illi: Malos male perdet; et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis⁸⁶. » Sophonia quoque hæc sunt verba: « Gaude, filia Sion, prædicta, filia Jerusalem, exulta, et delectare de toto corde tuo, filia Jerusalem. Abstulit Dominus iniquitates tuas, redemit te de manu inimicorum tuorum, regnabit Dominus in medio tui⁸⁷. »

Zacharias addit: « Gaudete vehementer, filia Sion, prædicta, filia Jerusalem: ecce Rex tuus venit tibi iustus, et salvans, ipse mansuetus, et ascendens super subjugalem et pullum novum⁸⁸. » Atque hæc quidem Zacharias ad Jerusalem, ad Filium vero David: « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi: virga directionis, virga regni tui⁸⁹. » Et ad pueros: « Laudate, pueri, Dominum⁹⁰. » At pueri: « Hosanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini⁹¹. » Inde ad Dominum iterum Psalter regins: « Ex ore infantium et lactentium persecisti laudem tuam⁹². » Dominus ad populum: « Sime parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire⁹³. » Siquidem Elisabethæ vocem sunt secuti; nam illa ait: « Benedictus fructus ventris tui⁹⁴. » Hi ex ea nato acclamant: « Benedictus qui venit in nomine Domini. » O parentum ingratitudinem! o filiorum gratitudinem! filii vestes suas substernebant: parentes ejus vestes partiebantur. Illi « Hosanna » D canebant; hi « Crucifigatur » clamabant. Sapit infans artas; et qui stultos esse pueros perhibuerunt, stultescerant. Eratque tum insolens, et a natura abhorrens spectaculum videre, lactentes, matrum uinis vectos infantes, binc mamillam trahere, illinc nato e Virgine Deo palme ramos proferere; et qui lac maternum traherent, Dominicum præceptum tenello ore effundere; priusquam verba effari possent, Deo verbo explicite acclamantes: « Hosanna in excelsis⁹⁵; » quasi dicerent, Salve nos, qui in altis habitas, et humilia respicis⁹⁶.

CAPUT LVI.

Psalmus secundus exponitur.

Sed quoniam super asinæ pullo sedentem, et Dei Filiu esse, et Deum verum, et omni universi regem, vaticinis usi sententiis, ostendimus, age, supplicia quoque Christi contemplemur, et flagitiosa in eum consilia æque e vatum scriptis comprobemus, a Davide exorsi. Igitur futurum tanquam præsens prospiciens, ait Prophet: « Quare fremuerunt gentes; et populi (gentes Romanos vocans, populos, Iudeorum tribus) meditati sunt inania? » Omnino sane, inquit, adversum Christum frustra tumultuantur atque cogitant. « Astiterunt reges terræ (Pilatus scilicet atque Herodes), et principes convenerunt in unum; pontifices ac sacerdotes, pariter, simul, eadem mente et consilio « adversus Dominum et adversus Christum ejus, » ut eum interficiant. « Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipporum⁹⁷; » consuetanea Mosaicis dictis David loquitur; nam ut ille de opificio disserens, unam voluntatem SS. Trinitatis significans inquit: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram⁹⁸; » ita et hic gentium ac populorum cogitata et tumultus, astantes reges, optimatum pariter conventum, hæc, inquam, omnia docens consentire, ait: « Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. » Quin et clarius esset, atque apertius quod dicit, addit: C « Qui habitat in cœlis, » Pater videlicet, « irridebit eos: et Dominus subsannabit; » scilicet Filius, qui inter eos, ceu damnatis, astitit, minime interim paterno sinu extorris. « Tunc loquetur ad eos in ira sua: et in furore suo conturbabit eos. » Tunc; quando? Cum Iudex advenerit, omnibus cœlestibus copiis stipatus, vivis ac mortuis jus dicturus. « Ego autem constitutus sum Rex ab eo⁹⁹; » oratio est digna Deo, et regia, et Christi etiam hominis perenne innuens regnum; dicit enim: « Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus, Sion. Super Sion montem sanctum ejus¹⁰⁰. » Sanctum montem hic Virginem ac Deiparam intellige. Ut enim Deus in Sina descendens conspectus est a Mose, sic ille incagnatus ex Virgine, conversatus est cum homine; ille inaspectabilis factus fuit aspectabilis: « Prædicans præceptum Domini, » id est, interpres, ut Patrii beneficio prophetæ olim prædixerunt: « Dominus dixit ad me; » qui mihi Pater est, secundum divinam naturam, idemque Deus secundum carnem assumptam: « Filius meus es tu, » charissimus ante sæcula circa fluxum mibi es Filius.

« Ego hodie-genui te. » Quem ex utero ante Luciferum genui, hodiernæ die corporatum ex Virgine prodire volui; neque enim alias fuerat illo alique alius tu, sed idem, unus ex duabus naturis:

⁸⁴ Luc. xx, 9; Matth. xxi, 33. ⁸⁵ Joan. xv, 1. ⁸⁶ Matth. xxi, 40, 41. ⁸⁷ Sophon. iii, 14, 15. ⁸⁸ Zacher. ix, 9. ⁸⁹ Psal. XLIV, 7. ⁹⁰ Psal. cxII, 4. ⁹¹ Matth. xxi, 9. ⁹² Psal. VIII, 3. ⁹³ Matth. xix, 14. ⁹⁴ Luc. i, 42. ⁹⁵ Marc. xi, 9, 10. ⁹⁶ Psal. cxII, 5, 6. ⁹⁷ Psal. II, 1-3. ⁹⁸ Gen. I, 26. ⁹⁹ Psal. II, 4-6. ¹⁰⁰ Psal. cxLV, 10.

« Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam. » Solet David quæ sunt Unigeniti, ad Dei ac Patris voluntatem atque potestatem revocare, ne ab imperitis Deo contrarius crederetur : « Et possessionem tuam terminos terræ; » qui sacrum nomen ferentes tuum, per te jurent. « Reges eos in virga ferrea¹; » sceptrum seu virga ferrea divinitatis potentiam significat. Nam paternum hoc per Davidem dictum confirmans mens Servator ait : « Ego sum pastor bonus, et ego agnosco oves meas, et cognoscunt me meæ. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem ; et animam meam pono pro ovibus meis². » — « Tanquam vas siguli confringes eos. » His verbis tuum hominum declarat opificium, quod magnus ille sigulus Deus effinxit ac molitus est; tum vero Iudeorum internectionem et interitum. Tam facile, inquit, collides, qui te, ut opificem ac Deum non ve erantur, sed merum hominem ducunt, salutari multa te multantes, quam sigulus fabricatum a se ac conformatum flectile. Ut enim pecudes, quæ pastoris vocem atque sibulum sequuntur, et viridibus pascuntur herbis, et liquidissimos posant latices; quæ vero a pastore resiliunt, feris prædæ sunt; ita tractus omnes cunctis terrarum finibus quicunque mei Filii vocem audient, in celestibus æternisque sedibus degent ac pascent, et ad securas amnes nutrientur. At qui ejus vocem negligent, attriti ac deleti, insani lupo, diabolo, relinquentur.

« Et nunc, reges, intelligite³. » Christi potestatem, resurrectionem, atque regnum ante accurate executus Propheta, intelligere ea quoque terrarum reges jubet ac hortatur. « Erudimini qui judicatis terram : » quandoquidem judicium Judicem, deorum Deum, vestrum ac totius mundi Regem Dominumque exspectatis, discite omnes, qui de terrenis, et terrena judicatis, judicare, ac jus et æquum facere : « in quo enim iudicaveritis, iudicabitimi : et in qua mensura meusi fueritis, remetetur vobis⁴. » — « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore; » quod si timide ac trepide Deum coletis, postmodum cum eo æternum exultabilitatem; nunc lacrimosi serentes : at tum lauti vestrorum fructuum millenarias aristas measurari, comportandas in horrea celestia. « Apprehendite disciplinam⁵, » id est, ad frugem suscipe divinam doctrinam; ait enim : « Et disciplina tua correxit me in finem : et disciplina tua me docebit⁶. » Et rursum LXX : « Disciplina Domini aperit aures meas⁷; » atque iterum : « Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me⁸. » — « Ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa⁹. » Iram appellat remunerationis diem; perire de via justa, excidere est ac frustrari dextra judicis assistentia, qua sancti omnes ac justi fruentur. « Cum exarserit in brevi ira ejus¹⁰. » Repentinam vindictam ac furorem

A vocat horrendam illam sententiam : « Discedite me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus a dialobo et angelis ejus¹¹; » quam et ante judicium unusquisque recogitans, ac sua ipsius conscientia victus, horret : « Beati omnes qui confidunt in eo¹². » Propheta humānam naturam in duas partitus vias damnat pervicaces; at pios morigerosque pietati incorrupta ac perenni beatitudine afficit.

Consentanea Patri et Salomon Iudæorum sceleris publicans, ait : « Dixerunt cogitantes apud se non recte : Opprimamus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et imperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata discipline nostra. Promittit se scientiam Dei habere, et Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et immutata sunt viæ ejus. Tanquam nugas æstimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris, tanquam ab immunditiis, et præfert novissima justorum, et gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, et tentemus quæ ventura sunt illi. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum : erit enim respectus ex sermonibus illius. Itæ cogitaverunt, et erraverunt : execavit enim illos malitia eorum. Et ne scierunt sacramenta Dei, neque judicaverunt, quia tu es Deus solus, qui vitæ et mortis babes potestem : et salvas in tempore tribulationis, et liberas ab omni malo : quoniam pius et misericors, et das gratiam sanctis tuis, et in brachio tuo resistis superbis¹³. »

C Et per Jeremiam Christus prædictit : « Ego autem sicut agnus innocens, ductus ad immolandum, non cognoscebam : quia cogitaverunt super me cogitationem malam, dicentes : Venite, et mittamus lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius¹⁴. » — « Lignum » Propheta appellat vitalem crux; « panem, » Christum, uti de se Christus confirmat : « Ego sum panis vivus, qui de celo descendit¹⁵. »

D David quoque de insapis, et pessimo consilio instructis ait : « Fructum eorum de terra perdes, et semen eorum a filiis hominum : quoniam declinaverunt in te mala, cogitaverunt consilia, que non potuerunt stabilire : quoniam pones eos dorsum; in reliquis tuis preparabis vultum eorum¹⁶, » id est, in perennes atque interminos cruciatu abeuntum. Job etiam : « Deus impios non salvat, » LXX : « eo quod noluerunt scire Dominum¹⁷. » Isaïas : « Vanum est consilium patrum vestrorum¹⁸. » Idem rursum : « Vas filii desertores, dicit Dominus

¹ Psal. II, 7, 8. ² Joan. x, 14, 15. ³ Psal. II, 10. ⁴ Matth. VII, 1. ⁵ Psal. II, 12. ⁶ Psal. XVI, 56. ⁷ Isa. L, 5. ⁸ Psal. cxvii, 8. ⁹ Psal. II, 12. ¹⁰ ibid. 13. ¹¹ Matth. xxv, 42. ¹² Psal. II, 12. ¹³ Sap. II, 12-22; Eccli. II, 13, 14. ¹⁴ Jerem. XI, 19, 20. ¹⁵ Joan. VI, 41. ¹⁶ Psal. XX, 11, 12. ¹⁷ Job XXXVI, 6. ¹⁸ Isa. XLVII, 15.

ut saceretis consilium, et non ex me : et ordiremini telam, et non per Spiritum meum²⁰. » Zacharias : « Haec dicit Dominus : Ego non parcam ultra super habitantes terram : ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, et in manu regis sui : et coincident eos, et non eruam de manu eorum : et pascam oves occasionis in Chanaanitide. Et assumam mihi duas virgas : unam vocavi Decorem : et alteram vocavi Funiculum. Et pascam oves. Et auferam tres pastores in mense uno; et ingravescet anima mea super eos : siquidem et animæ eorum rugiebant super me²¹. »

CAPUT LVII.

Psalmus xxi de Christi persona eleganter explicatur.

David : « Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me²². » Et rursum : « Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus: corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis : omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum²³. » Et iterum : « Inimici mel animam meam circumdederunt : adipem souum concluserunt, os eorum locutum est superbiam. Projicientes me nunc circumdederunt me; oculos suos statuerunt declinare in terram. Suscepserunt me sicut leo paratus ad prædam, et sicut catus leonis habitans in abditis²⁴. » Et paulo post : « Saturati sunt filii, et dimiserunt reliquias suas parvulis suis²⁵. » Atque alibi : « Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens²⁶. » Idem ex Pilati persona : « Odivi Ecclesiam malignantium, et cum implis non se-debo. Lavabo inter nocentes manus meas²⁷. » Et de pontificibus : « In quorum manibus iniquitates sunt, dextra eorum repleta est muneribus²⁸. » Iterum tanquam voce carnis : « Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui²⁹. » Et de Pharisæis Christum capere conantibus : « Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Da illis, Domine, secundum opera eorum; et secundum nequitiam adinventionum ipsorum : secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis : quoniam non intellexerunt opera Domini, et in operibus manuum ejus³⁰. » Dei facta et opera manuum, vocat ineffabilem ad nos descensum, et orbis terrarum salutem ex immensa bonitate collatam. Idem rursum : « Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis³¹. » Quid ita, o Prophetæ? « Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu : in eo dum convenienter simul, accipere animam meam consiliati sunt³². »

Jam injustam Christi neceam, et ei frustra compratam fraudem propiciens, scribit in hac verba :

A « Muta siant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem³³. » Rursum velut a corpore ad divinitatem : « Exultatio mea, erue me a circumdantibus me³⁴. » Et invictus in Synagogam Christi nece infamem : « Confundantur et revertantur simul qui querunt animam meam : convertantur retrorsum et reverentur qui volunt mibi mala³⁵. » In falsos quoque testes hæc pronuntiat : « Surgeentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me; retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ³⁶. » Et iterum : « Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi inique, qui oderunt me gratis, et annuunt oculis : quoniam inibi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia dolos cogitant³⁷. »

B Jam illud quo referes? « Considerat peccator justum, et querit mortificare eum : Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus : nec damnabit eum, cum judicabitur illi³⁸. » Cæterum hæc de Christo : « Benedicentes ei hereditabunt terram : maledicentes autem ei disperibunt³⁹. » Dictis Isaac consentanea locutus est David. Ille enim propiciens, quod ex stirpe Jacob expectatio gentium Christus oriturus esset, sic præscius siebat : « Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus : et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur⁴⁰. » At David noster : « Benedicentes ei hereditabunt terram, maledicentes autem ei disperibunt⁴¹. » Quorum verborum hæc sententia est : Quemadmodum tum soli ex Jacob nati, non vero etiam ex Esau, promissam terram occupabant : ita nunc quoque soli, qui Christo bene volunt, absque iis qui male volunt, cœlestem ac perennem Hierosolymam possidebunt.

C Rursum David : « Multiplicati sunt qui oderunt me inique, qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem⁴²; quæ ex Unigeniti Del Filii persona dicit. Ibidem : « Vim faciebant, qui quererent animam meam : et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum : et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones⁴³. » Actalia quidem de silentio Christi patientis David prodidit. Nunc evangelistam videamus : « Et Jesus cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit; ut miraretur præses vehe-menter. Tunc dicit illi Pilatus : Mibi non loqueris? Jesus autem tacebat⁴⁴. » Consonat Davidi et Isaia in hanc sententiam : « Ipse propter afflictionem non aperit os suum. Sicut ovis ad victimam ductus est, et sicut agnus coram tondente mutus, sic non aperit os⁴⁵. » Idem rursum ex persona Patris de

²⁰ Isa. xxx, 1. ²¹ Zachar. xi, 6-8. ²² Psal. xiii, 4. ²³ ibid. ii, 13. ²⁴ Psal. vi, 9-12. ²⁵ ibid. 14. ²⁶ Psal. xxi, 14. ²⁷ Psal. xxv, 5, 6. ²⁸ ibid. 10. ²⁹ Psal. xxvii, 2, 4. ³⁰ Psal. xxx, 12. ³¹ ibid. 14. ³² Psal. xxx, 49. ³³ Psal. xxxi, 1. ³⁴ Psal. xxxiv, 5. ³⁵ ibid. 11. ³⁶ ibid. 19, 20. ³⁷ Psal. xxxvi, 52, 53. ³⁸ ibid. 22. ³⁹ Gen. xvii, 29. ⁴⁰ Psal. xxxvi, 22. ⁴¹ Psal. xxxvii, 21, 22. ⁴² ibid. 13, 14. ⁴³ Matth. xxvii, 12, 13; Marc. xv, 4. ⁴⁴ Isa. liii, 7.

inmaculata passione ejus : « Ecce intelliget puer meus, et exaltabitur, et glorificabitur valde. Sicut stupebunt super te multi; sic ingloria erit ab hominibus species tua, et gloria tua a filiis hominum. Sic mirabuntur gentes multæ super eo, et continebunt reges os suum : quia quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; et qui non audierunt, intelligent⁴⁴. » Et alio loco : « Dominus dat mihi linguam disciplinæ, ut sciam quando oporteat loqui verbum : addidit mihi aurem ad audiendum, et disciplina Domini aperit aures meas : ego autem non renvo, neque contradico. Dorsum meum dedi ad flagella, et genas meas ad alapas : et faciem meam non averti a confusione sputorum⁴⁵. » David vero : « Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis; et in pulverem mortis deduxisti me⁴⁶. » Idem velut a corpore ad divinitatem copulatam : « Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam⁴⁷. » Et Isaías : « Homo in plaga positus, et sciens infirmitatem : quia aversa est facies ejus, despacta, et non reputata. Iste peccata nostra portat, et pro nobis dolet : et nos reputavimus eum esse in labore, et in plaga a Deo, et in afflictione. Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, et infirmatus est propter iniquitates nostras. Livore ejus nos sanati sumus⁴⁸. » Amos propheta dicit : « Pro argento vendiderunt justum⁴⁹. » Zacharias ex persona Christi : « Appenderunt mercedem meam triginta argenteos⁵⁰. » Et Jeremias (referente sancto Matthæo) : « Accepérunt trigesita argenteos, premium appetitati, quem appetiaverunt a filiis Israel : et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus⁵¹. » David de proditore : « Qui edebat panes, magnificavit super me supplationem⁵². » Et Isaías : « Væ iniquo : mala secundum opera manuum ejus accident ei⁵³. » Et David iterum : « Dixit injustus ut delinquat in semetipso : non est timor Dei ante oculos ejus⁵⁴. » Quamobrem Yates : « Quoniam dolose egit in conspectu ejus, ut inventiatur iniquitas ejus ad odium⁵⁵. » Sane dolos versavit, contra tam sanctam institutionem et doctrinam, et odium exercuit in virtutes et miracula. Invenit iniquitatem; scilicet ingenium avarum et sanguinarium. Quare merito imprecatur ei Propheta : « Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris ejus : » quandoquidem astare Servatori ad dextram odit. « Cum judicatur, exeat condemnatus, » quandoquidem in ferendo iudicio concessum exosus est, eam ob rem iudicatus beat damminus. « Et oratio ejus fiat in peccatum⁵⁶, » preces appellat intempestivam proditoris poenititudinem, ut est apud evangelistam Matthæum : « Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus

A esset; poenitentia duetus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, dicens : Pecnavi, tradens sanguinem justum : et abiens laque se suspendit⁵⁷. » Quæ omnia Propheta longe ante præsagiens addit : « Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter⁵⁸. » Cur? « Quia persecutus est hominem inopem, et mendicum, et compunctum corde mortificare⁵⁹. » Vere enim inops est Dominus noster Jesus Christus : nam nisi temperiem nostram (seu corpus nostrum) mendicasset, nunquam nos ejus divinitate ditali essamus. Quare cum proditor divinitatem augeri contempserit, jure in eum insert Propheta : « Et dilexit maledictionem, et veniet ei : et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo⁶⁰. » Ita suo munere abdicatus B est, coeque abdicato, suspectus Matthæus, apostolorum cœtum explevit⁶¹. Salomonis quoque hæc de eo est sententia : « Vir insipiens (46) et iniquus ambulat vias non bonas : innuit oculis, significat antem pede, docet nutibus digitorum. Perversum cor fabricatur mala. Per vitiosas vias, proditoris non ingenium ; per oculorum nutum, ad pontifices defectionem et conspirationem ; per pedem, proditoris celeritatem ; per digiti micationem, occultam ejus vafritudinem. Neque vero his contentus veterator, etiam fraudulentio osculo herum prodidit, testatus Judæis, cui suavum daret, èum esse, prebendore hominem⁶². » His vero Sapiens hæc subiicit : « In omni tempore, qui talis est, turbationes affert civitati. » Vere enim insignem tumultum ac perniciem Hierosolymis Judæ proditio dedit. « Propter hoc exemplum venit perditio ipsius, intercisio, et contritio insanabilis⁶³. »

Quin et Isaías ait : « Ego suscitabo eum cum justitia regem : et omnes viæ illius rectæ. Ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem populi mei convertet, non cum pretio, neque cum munib[us]. » Et iterum : « Dixit Dominus Sabaoth : Laboravit Ægyptus, et negotiatio Æthiopum, et Sabæi viri excelsi ad te transibunt, et tui erunt servi, et post te sequentur vinciti manicis, et transibunt ad te, et adorabunt te; quoniam in te Deus est, et non est Deus absque te⁶⁴. » Quæ commemo rantes, ut verum Deum esse Christum creditis.

CAPUT LVIII.

De Sabbatho Judæorum, et Dominica Christianorum.

JUD. Quamobrem vos honorem et gratiam Dominiæ tribuistis, quam apud nos Sabbatum habuit?

CHRIST. Certe multo æquius esse sanctam hanc Dominicam præ vestro Sabbatho honorari, abunde est unde statuimus, non ex nosris solum sacris voluminibus, sed ex ipso adeo divino opificio. Nam si requietem columus, quanto magis operum exor-

⁴⁴ Isa. LII, 13-15. ⁴⁵ Isa. L, 4-6. ⁴⁶ Psal. XXI, 16. ⁴⁷ ibid. 21. ⁴⁸ Isa. LIII, 3-5. ⁴⁹ Amos II, 6. ⁵⁰ Zachar. XI, 12. ⁵¹ Matth. XXVII, 9. ⁵² Psal. XL, 10. ⁵³ Isa. III, 11. ⁵⁴ Psal. XXXV, 4. ⁵⁵ ibid. 2. ⁵⁶ Psal. CVIII, 6, 7. ⁵⁷ Matth. XXVII, 3-5. ⁵⁸ Psal. CVIII, 8. ⁵⁹ ibid. 17. ⁶⁰ ibid. 16. ⁶¹ Act. I, 26. ⁶² Prov. VI, 12, 13. ⁶³ Ibid. 14, 15. ⁶⁴ Isa. XLV, 13, 14.

dium! Neque enim propterea honorandus est Adactus, quod violando præcepto mortalem incurrit (nam id quidem est extrellum), sed quod primum Dei manibus factus est, atque formatus. Nam ecce hæc quidem est conformatio divina; altera vero transgressio humana.

Jam quanto hominibus sine comparatione præstant divina, quantoque est principium sine honoratus (siquidem illud molitionis causa est, hic rerum militarum dissolutio), tanto est quoque Sabato illustrior et augustior Dominica. Præterea constituto principio cogit necessitas finem consequi: at finem esse principio non exstante, insolens est et inauditus. Præstat igitur Sabato Dominica, idque ex iis quæ dicimus erit sp̄terius.

Vicesima quinta mensis Nisan (ut vos Hebræi vocatis, nobis vero Martius est), Deus opificium cœpit; trigesima universum hoc omne perfecit, trigesima prima, quæ a cœpto opificio numeratur septima, requievit. Ac videte sane exitum veritatis. In hac Israelitarum ex Ægypto fuga, et in Chanaanæam transitus contigit; in hac promissæ terræ sortitio et ingressus fuit. In hac Gabriel archangelus Virgini ac Deiparæ læti nuntii verba attulit, quæ extemplo et Christi pro nobis sine semine conceptus et arcana incarnationis est secuta; in hac ejus ex mortuis resurrectio; ac verisimile est, in hac et communem omnium nostrum resurrectionem futuram, cum in vitam restitutis Christum iterum se tremendum præbebit, et incorruptum judicium exercebit, simulque grandis arcani inspectores ac præcones, divini apostoli, in duodecim sedibus iudeo-œcum duodecim Israeliticis tribubus sedeant. Cæterum desitum quandoque Sabatum, Deus Abrahamo vestro parenti aperuit in hæc verba: « Tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum, in generationes suas⁷⁷; » et iterum: « Circumcidetur ex te obvia omne masculinum in generationibus vestris⁷⁸; » ibidem: « Infans octo dierum circumcidetur: eritque pactum meum inter me et inter vos, in generationibus vestris⁷⁹. » Videtis cum ortu fuderis etiam interitum? Non enim dixit: Illoc erit signum inter me et inter vos in pactum sempiternum (47). Neque id semel dixit, sed ter quartaque. Unde congetur judicium hoc neque in alteram æatem, neque ad extrema usque statuendū; sed, Quandiu animo meo collubebit, posteritatem vestram rectores atque reges habere. Ob id præsagit Israël: « Non deficiet dux ex Iuda, et princeps de semore eius, donec veniant, quæ reposita sunt; et ipse erit expectatio gentium⁸⁰. » At ubi venit Christus, non iam amplius huic generationi circumcisionis statutum foedus durat, non vaticinium, non regnum, non pontificium, non Sabatum, non jejunium, non

libamentum, non Pascha, non festum. Merito igitur octavo die instituta circumcisio est, cu[m] sancto atque mundo; nam in Levitico octavus, sanctus atque mundus vocatur, alteram novi foederis a Christo patrandi legem designans: « Septem dies tibi et bos, et jumentum, et manscipium servient, octavo libera erunt⁸¹. » En octavum diem libertatis, quæ sanctam Dominicam prænotat, qua Deus noster Christus orbem terrarum a diaboli fraudibus liberavit.

Jam vero universum hoc septem ævis durare jussum est, auctore Salomone: « Da partem septem, nec noui et octo⁸². » Id quod et magnus ille apostolus Paulus, Christi os, qui in tertium usque cœlum concendit, testatur in hæc verba: « Cum tradiderit regnum Deo et Patri Filius⁸³, tum et ipsa creatura liberabitur a servitute⁸⁴. » Igitur nondum cognitio die octavo, jure septimus colebat, ut feriatus; nam et instantे illa, at nondum præsente ætate octava, septem duntaxat hominibus ætates putantur.

Quemadmodum autem ævo illo octavo (quod futurum est, et nunquam finietur) non jam porro septem præcedentium memoria ullæ agetur; sic Dominica, qui octavus libertatis dies est, præsente, Sabbati actione opus est nulla. Siquidem cum servituti subjaceret genus humanum, necessario et Sabato opus erat, fessis exiguum requitem ferente. At ubi jam dies octavus libertate omnia donavit, ecquis deinceps usus sit septimi? Ac si libet, considerate diligenter quemadmodum cum parentes vestri manna in deserto vescebantur, ut ait David: « Panem angelorum manducavit homo⁸⁵; » cæteris diebus frugi et utilis erat manna collectio, non in crastinum pro Judaica ingluvie manens, sed quæ satis esset diurno alimento: quod si Sabato quis collegerat, inutiliter prorsus sentiebat operam. Cæterum ex quo cœlestis ille panis, quæ ut carbonem Isaia perspexit, et a cherubino⁽⁴⁷⁾, qui forcipe eum ex ara sumpserat, contactus, abs Domino Deo exercituum audivit: « Ecce tetigi hoc labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur⁸⁶; » ex quo, inquam, cœlestis ille panis benignitate æterni Patris, et sancti Spiritus opere in terram descendit, sicut de se ipse clamat: « Ego sum panis, qui de cœlo descendī⁸⁷; » ex eo pec Sabatum fit, nec quies, nec tenuis et exigua vita, nec moderata partitio, sed omni hora Christus æternam ac perennem vitam suis famulis largitur.

CAPUT LIX.

Panis propositionis, typus corporis Christi.

Quin et panis et viuum, quæ proferebat Melchisedech⁸⁸, et panis propositionis, quos soli sacerdotes edebant⁸⁹, corporis ac sanguinis Christi

⁷⁷ Gen. xviii, 9. ⁷⁸ ibid. 10. ⁷⁹ ibid. 12. ⁸⁰ Gen. xl ix, 10. ⁸¹ Levit. xxiii, 36. ⁸² Eccl. vi, 2. 25. ⁸³ Isa. vi, 7. ⁸⁴ Joan. vi, 41, 51. ⁸⁵ Gen. xv, 18. ⁸⁶ Exod. xxv, 50.

(47) Et tamen ibid. dicitur bis: v. 7 et 13.

sacrificium præsignabant. Nam etsi majores vestri paucem illum, qui umbra quædam et exemplar esset considerunt, at nihilominus eorum membra acciderunt, in solitudine⁷⁰; qui vero hoc pane vescitur, quid a se accepturus sit, ipsemet Servator docet in hanc sententiam: « Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam⁷¹. » Quamobrem clamat Isaías: « Et erit in die illa, radix Jesse, et qui consurgit, ut princeps sit gentium; in ipso gentes sperabunt: et erit requies ejus honor⁷². » Et quæ alia autem ei requies erit, atque honor, quam ad arcana illa divina et munda cum timore et horrore accessus, et perceptio (eorum)? Idem alibi: « Periit princeps, qui conculcabit terram⁷³, » scilicet qui nos supplantat malignus, de quo et meus Dominus ait: « Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam⁷⁴. » — « Dirigetur cum misericordia thronus ejus⁷⁵, » honor videlicet lapsi Adami. Est enim thronus honoris signum. At quo pacto dirigetur? « Per viscera misericordiae Dei nostri⁷⁶. » Et sedebit super illum cum veritate in tabernaculo David, id est, consors tribus ac gloriae perennis sedebit; « judicans et exponens judicium, et faciens misericordiam⁷⁷. » Zacharias: « Venient populi multi, et gentes plurimæ, ut querant faciem Domini⁷⁸. » — « In die illa, dicit Dominus, disperdam nomina idolorum de terra, et non erit ultra eorum memoria⁷⁹. » Et Isaías: « Die illa fideus erit homo in eo qui fecit eum: oculi autem ejus in sanctum Israel intuebuntur⁸⁰. »

Atque hæc sancta œconomia Christi arcana notabant, quibus percipiendis ipsum Servatoris Christi sacrum corpus pretiosumque sanguinem percipinus, ut ab eo edocili sumus: « Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo⁸¹. » Rursum ad discipulos: « Accipite et comedite: hoc est corpus meum. Hoc facite in meam commemorationem⁸². » Similiter et de calice dicit: « Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum⁸³. » Sed hæc satis sunt de principe ac regina dierum; nunc orationis axem ad resurrectionis disputationem convertamus, ac rursum oræ cæteris omnibus Davidem contemplemur.

CAPUT LX.

De Christi a mortuis resurrectione.

« Tu exurgens misereberis Sion, quia tempus misereendi ejus, quia venit tempus. » Et ibidem: « Edificabit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua: respexit in orationem humilium. » Quorū? Qui ob flagitia mancipati, divina misericordia opus habent. « Et non sprexit precem eorum⁸⁴. » Ne-

A que enim ullum scelus est Dei benignitatē superans. Et post pauca: « Et populus qui creabitur, scilicet per evangelicam doctrinam, laudabit Dominum⁸⁵. » Idem rursum: « Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me⁸⁶, » id est, cum assumpto meo temperamento, et in corpore mortem sustinens, meam quoque animam ab inferis, ut cælerorum, vindicabit, pro quo et Isaías facit: « Resurgent mortui, et experimentiscentur, qui in monumentis, et latabuntur qui sunt in terra⁸⁷. » Prænuntians publicam resurrectionem princeps Christus Dominus, ex mortuis factus est primogenitus.

« Latabuntur, inquam, qui sunt in terra: » ros enim, qui a te, sanatio est. Et quis alias autem B ros medicina est nobis, quam sacri baptisini aqua, unde expiamur, et illustramur? « Terra autem impiorum eadem. » Impiorum terra, rebus terrenis delenita vis et natura est, quæ spretis divinis jussis a Deo separata, cum inferorum principe habitare est damnata: quæ et Deum hominem coram præsentem neque aguavit, neque adoravit. Nam Christus in terris, et apud nos homines agens, non omnes omnino servavit, sed eos qui se Deum agnoscerent ac proflerentur. Ita et apud inferos, se agnoscentes, atque ut Deum veneratos, sospitavit, in vitaque restituit: qui id minime fecissent, eos cum Orcinis spiritibus reliquit. Itaque et David sic effatur: « Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliviscuntur Deum⁸⁸. » Et per Ezechielem mortuis ait Deus: « Ecce ego aperio memorias vestras: et reducam vos de sepulcris vestris, popule mi, et introducam vos in terram Israel; et cognoscetis quoniam ego sum Dominus vester, cum aperuero sepulera vestra, ut educam de sepulcris populum meum; et dabo spiritum meum in vobis et vivetis⁸⁹. » Quin et Orci direptionem, et vastitatem prævidens clamat David: « Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus⁹⁰. » Et Job: « Tibi, Domine, aperiuntur metu portæ mortis, et fanitores inferni videntes te timuerunt⁹¹. » Isaías: « Domine Deus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti admirabilia, consilium antiquum D rum: quia posuisti civitates in tumultum, civitates munitas, ut caderent fundamenta earum, civitates impiorum in æternum vastabuntur: propterea benedic tibi populus pauper, et civitates hominum injuriam sustinentium, te timentium. Fueristi enim omni civitati humili auxiliator⁹². » Impios, opinor, dæmones vocat, oppida munita, Orci regiam et mortis domicilia; a quibus inopes, et non plenissimi moribus cum virtute conjunctis delineabantur ac possidebantur. Inopes enī sunt omnes qui virtutis

⁷⁰ Hebr. iii, 17. ⁷¹ Joan. vi, 56. ⁷² Isa. xi, 17. ⁷³ Isa. xvi, 4. ⁷⁴ Joan. xiv, 30. ⁷⁵ Isa. xvi, 5. ⁷⁶ Luc. i, 78. ⁷⁷ Isa. xvi, 6. ⁷⁸ Zachar. viii, 22. ⁷⁹ ibid. xiii, 2. ⁸⁰ Isa. xvii, 7. ⁸¹ Joan. vi, 66. ⁸² Matth. xxvi, 26. ⁸³ ibid. xxvii, 28. ⁸⁴ Psal. ci, 14-18. ⁸⁵ ibid. 19. ⁸⁶ Psal. lxxxiv, 16. ⁸⁷ Isa. xxvi, 19. ⁸⁸ P al. ix, 18. ⁸⁹ Ezech. xxxvii, 12, 13. ⁹⁰ Psal. lviii, 7. ⁹¹ Job xxxviii, 7. ⁹² Isa. xxi, 1 seqq.

pes non oblincent. Itaque vates gratulabundus, non A de super : et spiritus non erat in eis. Et dixit ad me : Propheta super spiritum, propheta, filii hominis, et dic spiritui : Hæc dicit Dominus : A quatuor spiritibus (48) veni, et insuffla in mortuos istos, et vivant. Et prophetavi, sicut præceperat mihi. Et ingressus in eos est spiritus ; et vixerunt, et steterunt in pedibus suis, congregatio multa nimis. Et locutus est Dominus ad me, dicens : Fili hominis, ossa hæc omnis domus Israel est : et ipsi dicunt : Arida facta sunt ossa nostra, perit spes nostra, dissonuimus. Propterea vaticinare, et dic : Hæc dicit Dominus : Ecce ego aperio memorias vestras : et reducam vos de sepulcris vestris, popule mi, et introducam vos in terram Israel !. » Hoc Ezechielis vaticinium complevisse meum Jesum, B docet evangelista in hæc verba : « Et ecce terra mota est, et petræ acissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de mōnumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt mīhiis ». Isaias quoque ostendens Hierosolymam post excidium rursum illustrem futuram, sacram, auctam thesauro, Dei hominis Jeau sepulcro, clamat : « Aperientur portæ tue semper : die ac nocte non claudentur, ut introducant ad te fortitudinem gentium, et reges earum, qui adducendi sunt. Gentes enim et reges, qui nō servient tibi, peribunt, et gentes solitudine desolabuntur ». Videtis ut de Christo vaticinium sit ? Quæ enim gens, aut qui rex Hierosolymæ servivit, aut supplex accidit ? Addit : « Et gloria Libani ad te veniet in cypriſſo, et pino, et cedro simul, ut glorificetur locus sanctus meus : et locum pedum meorum glorificabo ». Explicato, quod Hierosolyma maneret, beneficio, aperit et auctorem ; quasi diceret : Cum in pino et cedro, ac eupresso, ex quibus fabricata erat crux, Deum hominem Jesum videritis, tum ab eo hæc omnia flent. Ae videte superiorum ex iis que sequuntur, sententiam : « Et ibunt ad te timentes filii eorum, qui te humiliaverunt ». Intelligitis accuratam prophetæ diligentiam ? Nam quod dicit, hujusmodi est : Romanorum, quite pridem afflixerunt, posteri, formidolosi ac trementes modo ad te confluent. « Et adorabunt vestigia pedum tuorum, qui detrahebant (49) tibi (et irritabant te !). » Nam tum quidem ob Christi necandi scelus incoleæ tui imploratum Romanorum pretorem ad insaniam magis instigarunt ; at nunc posteaquam vitæ fontem in pectore scaturientem tenes : « Adorabunt vestigia pedum tuorum qui irritabant te. Et vocaberis civitas Domini, Sion sancti Israel : pro eo, quod fuisti derelicta et odio habita ». Observate propheticam mentem. Cum ob intersectum Christum captiva ac deserta fueris,

⁴ Psal. L, 19. ⁵ Isa. XLIX, 8. ⁶ ibid. 9. ⁷ Ose. vi, 1-3. ⁸ Ezech. XXXVII, 1-12. ⁹ Matth. XXVII, 51, 52. ¹⁰ Isa. LX, 11, 12. ¹¹ ibid. 13. ¹² ibid. 14. ¹³ ibid. ¹⁴ ibid.

(48) Με. περάτων.

. (49) παροξύναντες.

tuvi merito magis Dei urbs vocabere, quod vitalem mortem in te Deus homo Jesus dormierit : « Et non erat qui auxiliaretur tibi » , præter me scilicet, qui in te sum exanimatus. « Et ponam te exultationem eternam, gaudium generationum generacionibus ». Idem et Deiparens David ostendens, ait : « Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam » ; — « Et suges lac gentium ; » collaudationem ac fidem gentilium vales innuit, « et divitias regum comedes... Opus regum, ant ab aliis allata munera, put confractiōnē et simulacrorum ejectionē propheta significat : « Et scies, quia ego Dominus, qui salvo te, et qui eruo te Deus Israel » ; — « Quandoquidem me, inquit per Jeremiam, beneficiis affecti non cognoverunt, captivi et servitute multati cognoscent » . Jacob vero ita loquitur : « Recumbens dormisti, ut leo, et quasi catus leonis : quis suscitabit eum ? » Et de confessis moerore animis scribit David : « Clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos, sedentes in tenebris et umbra mortis, vincitos in mendicitate et ferro », inopia Dei notitiae, ferro simulariorum, cultus duriss. Et ibidem : « Portas æreas contrivit, et vectes ferreos confregit ». Et Isaías velut a Divinitate ad copulatum cum ea corpus : « Sic dicit Dominus Deus Christo meo : Apprehendam dextram ejus, et exaudiām eum : ante faciem ejus gentes et fortitudinem legum disrumpam : aperiam ante eum Januas, et civitates non claudentur. Ego ante te ibo, et montes complansbo, portas æreas conteram, et vectes ferreos confringam ». Et de animarum ex inferis liberatione ita Nahum : « Portæ civitatum apertæ sunt : et regalia conciderunt, et substantia revelata est (scilicet Dei hominis Christi) et ancillæ ejus ducebantur », sicut columbae (animæ sanctorum Dei hominis Jesu divinitate affectæ); quibus addit Isaías : « Qui habitatis in regione et umbra mortis, lumen lucebit super vos », lucem appellans Filium, ut ex evangelista didicimus, ex persona Christi dicente : « Ego sum lux mundi : qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita ». Quin Christus ipse per Davidem velut a corpore ad Deum et Patrem clamat : « Quoniam non derelinques animam meam in inferno : nec dabis sanctum tuum videre corruptionem ». Agite vero, quid de hoc sancto censem? ecclid enim sanctus omnis corruptelam non sensit? Apage sis. Unus duntaxat vere sanctus et a Deo electus, et qui corruptionem non viderit, Christus est.

CAP. LXI-LXII.

Christus mortuus corruptionem effugit.

JUD. Nos quidem neminem hominem morta-

¹⁶ Isa. LX, 15. ¹⁷ ibid. ¹⁸ Psal. CXXVI, 1. ¹⁹ Isa. LX, 16. ²⁰ Jerem. XXXI, 34. ²¹ Gen. XLIX, 9. ²² Psal. CXXVI, 10, 13. ²³ Psal. CXXVI, 16. ²⁴ Isa. XLV, 1-3. ²⁵ Nahum II, 6, 7. ²⁶ Isa. IX, 2. ²⁷ Joan. VIII, 12. ²⁸ Psal. XV, 10. ²⁹ Joan. I, 18. ³⁰ Matth. XXIX, 29.

(49*) Διασθοσάν κατασθοσάν.

A lem, corruptionem aut interitionem (49*) effugisse remur; sin vos tenetis, doceri petimus.

CHRIST. In hac tria humanam naturam partis est Dei providentia: in semen, augmentationem seu nutritionem, et in statum consistentiæ. Quam ob causam tria quoque ex nata consequuntur contraria: mors, corruptio, interitio. Quæ res evidens est ex funeralibus, quas obimus, ferlis. Nam in morte sepulturam, in corruptela tertias quas vocamus ferias, in tercia quadragenarias obimus. Novendiales enim animarum instaurati excogitatis sum. Igitur quidam ante legem, et in lege, et post legem, ob præstantem in Deum amorem supra naturam luctati, corruptionem non senserunt, mortem passi.

Cæterum meus Salvator atque Deus mortem passus est propter corpus, quod ex puro virginali sanguine, testandæ omnino humanæ suæ naturæ, contraxit. Nam si ob peccatum in orbem terrarum mors invasit, expers autem peccati Christus est, non habuisset in eo locum mors, nisi jussa paruisse; corruptionem vero qui pernicem nequaquam sensit Dominicum corpus, cum nec status quidem et corpore voluptas præcesserit; neque in vitiis conceptus, neque in peccatis enixus, ut ait David; siquidem ubi hæc sunt, necessario et corruptio et perniciies consequuntur. Servator autem mundi volens benigne humanum genus servare, ultra subiit interitum, id quod de se ipse testatur: « Potestatem habeo ponendi animam, et potestatem habeo iterum sumandi eam », alioquin id factum est post, ut omnibus omnino Adami posteris, quantum in eos esset, libertatem quereret soluta corporis damnatione, in ipso corpore extincta morte.

CAPUT LXIII.

Christum post resurrectionem edisse, et in caelos ascendisse.

JUD. Quamobrem vero, quove pacto Christum redivivum, et incorruptum, neque jam educis egentem cibis, rursum comedisse, ac in caelos assumptum dicitis? Itane homines quoque post (50) resurrectionem publicam epulati in caelos denique concident?

CHRIST. De his sane meis Servator certam sententiam dixit. Nam majoribus vestris querentibus eum de quibusdam septem fratribus, qui omnes unam uxorem duxerant, ut fratri semen excitarent secundum legem, cuius ex septem esset, in resurrectione? « Erratis, inquit, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei: in resurrectione neque nubent, sed erunt sicut angeli Dei in caelo ». Cæterum quod dubii scire queritis, quod pacto post resurrectionem comederit, facile atque

(50) Nazianz. in Epiphani. 235, 52.

explorate ex iis quæ tenetis, et questionem expediam, et scrupulum dissolvam. Nimirum ut epulata est sancta Trinitas, invitata ab Abrahamo patriarcha, ut ejus facultates absumpsit ignis, cum quidem solidas hostias dissecuit medias, et in frusta rediget; aveq; non dissecuit, sed cœlitus ignis de-lapsus consumpsit³⁰; quemadmodum et Eliæ memoria cum incendiarias victimas, et ligna, et aquam in scroba et humum lambit ignis³¹. Jam vero ut in cœlos ascenderit, et immortali Patri dexter se-deat, rursusque in carne judicandis vivis ac mor-tuis venturus sit, prophete hic quoque, non ego, vobis prodent veritatem. Igitur Isaías Christi, cum corpore ascensum videns, et rei magnitudinem stupens ac demirans, clamat: « Quis est iste, qui venit de Edom, rubor vestium de Bosor? sic formosus in stola³²? » Intelligitis vatem? Cum in Christi humanitatem intueretur, ruborem vestium ejus, et de Bosor, dixit, quod erat carnis. At ubi in divinam natum perspicaces mentis oculos re-jectit, ait: « Sic formosus in stola? » Tum autem ut apertiorum orationem redderet, velut a Deo homi-mine, addit: « Ego qui loquor justitiam, et judi-cium salutaris. » Justitiam (loquer) ut qui ad hominum salutem homo factus sim, qui a simulacris a-sistentes, et iis præstata religionem atque ho-norem ad verum Deum transtulerunt. Judicium salutaris, ut qui Deus existens, omnibus venturus judex, sim unumquemque pro suis factis reuin-iatu-s. Cui sententiae consonant illa Davidis: « Speciosus forma p̄z filii hominum^{33.34}. » Et iterum: « Deus judex, justus, fortis, et patiens³⁵. » Sed Isaías volens insuper apertissime ostendere, nequaquam alium esse, qui de coelo descendens, passus et sepultus inferos spoliasset, et alium qui e terra in cœlos evehiceretur, interrogationem facit ad Ser-vatorem: « Quare rubra sunt vestimenta tua, et indumenta tua sicut de calcato torculari, pleni percalcatæ? Quare ergo est rubrum indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium la torcu-lari³⁶? Atque ille quidem rogat in hunc modum, imitatusque Christum Dominum, qui sibi ipsi et sacrificus, et sacrificium fuit, rogans respondet, orationem singens, quasi ille responderet. Ergo ait: « Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum³⁷. » Nam ut ei tempore passionis non opus erat duodecim legionibus angelorum (poterat enim vel solus se propugnare, et mortem effugere, si vo-luisset, quantumvis humanum quiddam loqueretur; « Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu³⁸: ita hic quoque torcular calcavit solus, nullius e gentibus opus habens. At in ascensu, quod idem Isaías rursus testatur, « Decies centena millia, et millies centena millia serviliori ei ministrabant³⁹. »

A Deinde Christi præpotentiam; rerumque gestorum magnitudinem miratus infert: « Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit eos⁴⁰. » Zacha-rias: « Haec dicit Dominus: Ecce dies venit: et stabunt pedes ejus in die illa super montem Oliva-ruim⁴¹. » Pedes vero Dei nominans, non actuosam, quæ a pedibus manat, Dei facultatem intelligit, quemadmodum David eam que a manibus proflic-ctitur, manus appellavit his verbis: « Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me⁴², » sed corporeos pedes significavit; nam eam ob rem, et diem et Oliveti montem cōmemoravit, ut humanam, et velut circumscriptam Christi naturam indicaret. David quoque Christi a mortuis resurrectionem, ac post eam in cœlos ascensum, et ejus quasi restitu-tionem in integrum volens quam-liquidissime ostendere, inter se dubitantes copias cœlestes inducit; carmenque per interrogationem simul ac respon-sionem detexens sic effatur: « Attollite portas prin-cipes vestras, et elevamini portæ æternales, et in-troribit rex gloriae⁴³. » Igitur hi ascendentem cum corpore gloriosum Deum conspicati, et insolenti spectaculo perculti, rogare: « Quis est iste rex gloriae? » Illy contra respondere: « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio⁴⁴, » contra mortem, inferos, et diabolum; calcata enim morte, direptus inferi, fracto diabolo, ut Deus fortis nunc ascendit; ergo « attollite portas principes vestras, » Angelicarum potestatum Domino, gloriosoque rege intraturo, id est, cum corpore Deo et Patri a dex-tris assessoru. Idem rursus de eodem ascendentem: « Exaltare super cœlos, Deus, et in omnem terram gloria tua⁴⁵, quoniam magnificata est usque ad cœlos misericordia tua; et usque ad nubes veritas tua⁴⁶, » quasi diceret: Nunc jam omnes vatum præsigitio-nes sunt complætae. Ante enim tuus in terram ad-ventus, e virginali sanguine corporis assumptionio, miracula, Judæorum ludibia, crux, supplicium, mors, sepultura, Orci direptio, mortis interrecio, post triduum ex mortuis resurrectione, nunc te glo-riose redivivo, misericordia tua usque ad cœlos magnificata est, et usque ad nubes veritas tua. Unde et Iesus gratum carmen Domino Propheta decantans ab humana natura (erat enim illa misere paradiiso exturbata, nunc egregia Christi benignitate revocaada, et ad majestatis dextram æterni Patris collocanda): « Quis loquetur, inquit, poten-tias Domini, et auditas faciet omnes laudes ejus⁴⁷? » Et iterum: « Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ⁴⁸. » Alibi: « In sole posuit taberna-culum suum, » cum corpore assumptionem signifi-cans; et paulo post: « A summo cœlo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus⁴⁹. » Qulbus verbis duplēcēm descensum e cœlis in ter-ram, et sub terram, rursusque ex iis in cœlos ascen-

³⁰ Gen. xviii, 3. 4. ³¹ Reg. xviii, 38. ³² Isa. lxvi, 4. ^{33.34} Psal. xliv, 3. ³⁵ Psal. vii, 12. ³⁶ Isa. lxi, 2. ³⁷ ibid. 3. ³⁸ Matth. xxvi, 59. ³⁹ Dan. vii, 11. ⁴⁰ Isa. lxvii, 9. ⁴¹ Zachar. xiv, 4. ⁴² Psal. cxviii, 53. ⁴³ Psal. xxviii, 7. 9. ⁴⁴ ibid. 8, 10. ⁴⁵ Psal. lvi, 12. ⁴⁶ Psal. cvii, 6. ⁴⁷ Psal. cv, 2. ⁴⁸ Psal. xlvi, 6. ⁴⁹ Psal. xviii, 6, 7.

sum, et gloria potestatisque traditionem notat: ita A enim et dilectus ille evangelista ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo⁵¹. Et de sanctarum animarum ex inferis liberatione, atque Unigeniti ascensu, et sessione ad dexteram Patris vaticinans, et ob euram honoremque humano generi præstitum ab Opifice et totius universi procuratore vehementer exultans ac gavisus, inquit: « Dominus regnavit, decorem induit est⁵², » excellentiam corporis ex interitu et post interitum ejus immortalitatem ita vocans.

Atque id ita esse ex sequentibus verbis pleniorē habebitis dictorum sensum, ait enim: « Induit Dominus fortitudinem, et præcinxit se virtute⁵³. » Ac vide te, ut hæc de inseparabili assumptio dicat, neque nunc aut pridem viribus induita est Divinitas B neque in posterum induetur; sed ante sæcula, et nunc, et cunctis insuper futuris sæculis induita est. Neque ipsa solum per se valida est, sed omnibus aliis quoque eadem ut valeant, largitur. Qua de re Danielis sententia hæc est: « Et ecce quasi visio filii hominis: et erexit me super genua mea, et super vestigia pedum meorum; et dixit ad me: Viriliter age, et confortare: et dum loqueretur mecum, confortatus sum⁵⁴. » Hæc ille. Nos psalmorum carmina repetamus. « Parata est sedes tua ex tunc⁵⁵, » quando? ex quo moliendæ atque fabricandæ omnis creatura Patri consors factus es. Siquidem œconomie tuæ arcana, ab omni æternitate præstituta, extremis temporibus sunt perfecta. Addit, ut orationem illustret: « A sæculo tu es⁵⁶. » C Et paulo post: « Testimonia tua credibilia facta sunt nimis⁵⁷, » id est, fixa et irrevocabilia tua præcepta, quale est, quod Deuteronomio Mosi ait Deus: « Descende et contestare populum⁵⁸, » ut accurate observent mysteriorum seu præceptorum rationem: « Domum tuam decet sanctitudo in longitudinem dierum⁵⁹. » Domum Dei intellige divinitate affectum Christum assumptum: sanctitudo et longitudine dierum, est perennis æternaque durum naturarum unio, quæ discidium sit passura. Idem rursum: « Annuntiaverunt cœli justitiam ejus, et viderunt omnes populi gloriam ejus⁶⁰. » Et adorantibus Filium angelis, ait: « Adorate eum, omnes angelos ejus⁶¹. » At Filio, qui adoretur: « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi, virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiae præ consortibus tuis⁶², » et tu, qui nunc carne vestitus ad cœlum regredieris, « Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium

A mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipsis es, et anni tui non deficiens⁶³. »

Prophetæ Amos hæc sunt verba: « Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, et securitatem suam super terram fundat: qui vocat aquam maris et effundit eam super faciem terræ, Dominus omnipotens nomen ei⁶⁴. » Est autem quod dicit ejusmodi: Deus ille omnipotens, universitatis architectus, qui reductas totius terræ aquas in conceplacula quædam coegit, degentibus in terra (51), ipse in carne degens, securitatem suam, quæ vera est religio, molitus fuit: solium vero suum in cœlo fixit, notans assumptionem (qua assumptus in cœlum sedet ad Dei Patris dextram).

CAPUT LXIV.

De Christi secundo adventu.

Consentanea sunt illa: « Et ascendit super Cherubim, et volavit super pennis ventorum⁶⁵. » Atque alibi: « Exaltare, Domine, in virtute tua, cantabimus et psallemus virtutes tuas⁶⁶. » Porro autem de secundo Christi adventu per Michælam Filio ait Deus: « Surge et tritura: quia cornua tua ponam ferrea, et unguis tuus ponam æreas: et communies populos multos⁶⁷; » et iterum: « Surge judicare apud montes: et audiunt colles vocem tuam. Audite, montes, judicium Domini, et valles, et fundamenta terræ; quia judicium Domino adversus populum tuum; et cum Israel judicabitur⁶⁸. » Per Isaiam vero Deus sic: « Justitia mea non elongabitur: et salutem, quæ a me est, tardare non faciam⁶⁹. » Sophonias: « Timete a facie Domini Dei, quia prope est dies Domini⁷⁰. » Zæcharias: « Hæc dicit Dominus omnipotens: Ecce Vir, Oriens nomen ejus: et ab inferioribus ipse orietur, et selebit super throno suo⁷¹. » Isaias vero iterum: « Indutus est justitiam quasi loricam, et posuit galeam in capite: et circumdatus est vestimento vindictæ, et pallio zeli, quasi retributurus retributionem opprobrium adversariis suis, et vindictam hostibus suis: insulis vicem reddet. Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, et qui ab ortu solis nomen ejus inclytum. Veniet enim quasi fluvius violentus ira ejus: veniet cum furore. Et veniet ex Sion qui liberat, et avertet impietas a Jacob, dixit Dominus omnipotens⁷². » Et David: « Exsurge, Domine, in ira tua, et exalare in finibus inimicorum tuorum: et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti, et synagogam populorum circundabit te: et propter hanc in alium regredere: Dominus judicat populos⁷³. » Vide ut apta et composita sit sententia. Explicata primum

⁵¹ Joan. iii, 13. ⁵² Psal. xcii, 4. ⁵³ ibid. ⁵⁴ Dan. x, 16, 18, 19. ⁵⁵ Psal. xcii, 2. ⁵⁶ ibid. ⁵⁷ Ibid. 5. ⁵⁸ Exod. xix, 21. ⁵⁹ Psal. xcii, 5. ⁶⁰ Psal. xcvi, 6. ⁶¹ ibid. 8. ⁶² Psal. xliv, 7, 8. ⁶³ Psal. ci, 26. ⁶⁴ Amos ix, 6. ⁶⁵ Psal. xvii, 11. ⁶⁶ Psal. xx, 14. ⁶⁷ Matth. iv, 13. ⁶⁸ Mich. vi, 1. ⁶⁹ Isa. xlvi, 13. ⁷⁰ Soph. i, 7. ⁷¹ Zach. vi, 12. ⁷² Isa.lix, 17, 18, seqq. ⁷³ Psal. viii, 7-9.

his verbis ex inferis resurrectione : « Exsurge, Domine in ira tua, » id est furore glorie tue ad Iudee internectionem : subjungit : « Exaltare in flutibus inimicorum tuorum ; » in celo una cum angelis super nubes descendens : « Et exsurge, Domine Deus meus, in præceptio quod mandasti, quando? cum in terra corporatus visus es, et inter homines versatus. Geminis sunt autem et illa evangelistæ verba : « Tunc sedebit Filius hominis super sedem majestatis sue : et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis »⁷⁵, quod idem est cum illo prophetico : « Et synagoga populorum circumdabit te. » Ceterum ut æternum ac perenne tempus significet, addit : « Et propter hanc (causam, ob verum nempe judicium) in altum regredere, » ostendens alium justum judicem esse nullum, nisi te solum, qui prius ad hominum salutem, post ad judicium e cœlo descendisti, rursusque in cœlos ascendisti. Ideoque charus ille discipulus tonat : « Nemo ascedit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo »⁷⁶. Jeremias quoque hæc sunt verba : « In tempore illo vocabunt Jerusalem solium Domini : et congregabunt omnes gentes ad eam »⁷⁷. Quin et Salomon ait : « Repelle iram a corde tuo, et aufer malitiam a carne tua : usquequo non obtenebrescat sol, et luna et stellæ non dabunt lumen suum »⁷⁸. Iis verbis secundum Christi adventum innuens, cum universum hoc omne mutabitur, et quasi resingetur. Et David : « Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, convenerunt in unum : ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos : ibi dolores, ut parturientis »⁷⁹. Et Michæas : « Ecce dies Domini venit ardens ut cibanus : et comburet : erunt omnes impii et peccatores, sicut stipula; et succendet eos dies vieniens : et non relinquetur ex eis ramus, neque radix »⁸⁰. Aggæus : « Adhuc semel ego communovebo omnes gentes »⁸¹. Isaïas : « Induam cœlum tenebris, et quasi cilicium ponam operimentum ejus »⁸². David : « Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram a solis ortu usque ad occasum : ex Sion species decoris ejus : Deus manifeste veniet »⁸³. Non, ut ante, mansuetus, quasi mitis agnus, quasi gutta leniter in vellus defluens, quasi ovis ad cædem pertracta, et quasi agnus innocens ducendus ad victimam ; sed gloriose veniet, id est, regie, atque ut Deum decet, augustis stipulis angelis, cunctisque copiis cœlestibus comitatus, ab omni æternitate, in omnemque æternitatem, et insuper regnans. Igitur « veniet Deus noster, et non silebit : ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida. Advocabit cœlum

A desursum, et terram discernere populum suum. Congregate icti sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia »⁸⁴. Et alibi : « Semel locutus est Deus ; duo hæc audivi ; » quænam illa ? in terra Deus, in cœlis homo. Addit orationem confirmans : « Quia potestas Dei est : et tua, Domine, misericordia : quia tu reddes unicuique juxta opera sua »⁸⁵. Eunquio secutus Paulus vociferatur : « In eo enim, in quo passus est ipse, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari »⁸⁶. Et per Sophoniam Deus Pater confirmat : « Et tribulauit homines et ambulabunt ut cæci, quia Domino peccarunt »⁸⁷. Videlicet non dixit : Quia mihi peccarunt, sed, « Domino ; » charissimo enim Filio poenas irrogarunt, secundum assumptum. Ideo B « effundam sanguinem eorum sicut pulverem, et carnes eorum sicut stercore boum ; et argentum eorum, et aurum eorum ventilabo tanquam pulvrem ; et non poterit eruere eos in die iræ Domini : quoniam in igne zeli ejus consumetur omnis terra »⁸⁸.

C Observate sane, non ait : In die iræ meæ, sed : « In igne zeli ejus, » Unigenito judicii potestatem tribuens. Itaque et meus Servator ait : « Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio »⁸⁹. Et de Filio David : « Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus »⁹⁰. En ut Deus iterum veniet corporatus ; nam quas alias inimicitias Christo potuerunt homines objicere, secundum divinam ejus et immortalem naturam, nisi humana supplicia, quæ a Judeis sustinuit ? Quapropter vœ illius inimicis ea die. Ideo rursum : « Annuntiabant cœli justitiam ejus : quoniam Deus judex est »⁹¹. Ezechiel vero sic habet : « Consurgant, ascendant omnes gentes in vallem Josaphat ; quia ibi sedebo, ut Judicem omnes gentes in circuitu. Emittite falces, quoniam matravit messis ; introite, calcate, quia plenum est torcular ; redundant torcularia, quia repleta sunt mala eorum. Sonitus exauditi sunt in valle justitiae : sol et luna obtenebrabantur, et stellæ occidere facient splendorem suum : Dominus autem de Sion clamabit, et de Jerusalem dabit vocem suam : et movebitur cœlum et terra. Dominus autem parcat populo suo »⁹². Et Moses : « Judicabit Dominus populum suum : et in servis suis consolabitur »⁹³. Servos appellans sanctos, qui et meditantur justitias ejus, et faciunt mandata ejus. Populum vocat impios et nocentes peccatores : unde hos judicabit, in illis consolabitur »⁹⁴. Isaïas hæc ita prosequitur : « Ecce Dominus sicut ignis veniet, et sicut procella currus ejus, reddere in furore ultiōrem suam, et increpationem suam in flamma ignis ; in igne enim Domini judicabitur omnis terra »⁹⁵. David : « Læ-

⁷⁵ Matth. xxv, 31. ⁷⁶ Joan. iii, 13. ⁷⁷ Jerem. iii, 17. ⁷⁸ Eccl. xi, 10; xii, 2. ⁷⁹ Psal. xlvi, 5, 6. ⁸⁰ Malach. v, 1. ⁸¹ Agg. ii, 23. ⁸² Isa. i, 3. ⁸³ Psal. xlix, 1. ⁸⁴ ibid. 3, 4. ⁸⁵ Psal. lx, 12, 13. ⁸⁶ Hebr. 2, 18. ⁸⁷ Soph. i, 17. ⁸⁸ ibid. 18, 19. ⁸⁹ Joan. v, 22. ⁹⁰ Psal. lxix, 3. ⁹¹ Psal. xlix, 6. ⁹² Imo Joel iii, 12-16. ⁹³ Deut. xxxii, 56. ⁹⁴ Il Mach. vii, 6; Psal. cxxxiv, 14. ⁹⁵ Isa. lxvi, 15.

rentur cœli, et exsulet terra : commoveatur mare et plenitudo ejus : gaudebunt campi, et omnia que in eis sunt. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum a facie Domini, quia venit : quoniam venit judicare terram. Judicabit orbem terræ in æquitate, et populos in veritate sua ¹⁶. Itane, vates? cum mortales omnes horrere atque ad Dei aspectum tremere alii prophetæ prædicant, tu cœlum, terram, saltus, atque colles gaudere ac ovare canis? Sane, inquit: Nam veniens Deus iis qui se ut Deum agnoverint, et præcepia servaverint, immortalitatem, perennem vitam, atque regnum largietur; dicit enim : « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi ¹⁷. » Quod si omnes campi, cunctæque arbores silvestres gaudebunt et ovabunt, at in priore adventu, tunc enim gaudium, et ovationem omnia nacta sunt : cæterum in secundo justi duntaxat iis potentur. Siquidem execrabilis, atque in exteriorem ignem abeuntes, ingentem, intollerabilem, acerrinam ustulationem sentient. Quare cum dicit, « Quia venit, » priorem adventum significat; cum repetit, « Quoniam venit judicare terram, » alterum repræsentat, quo non libertas atque salus, sed damnatio ac supplicium agetur. Nam Creator et Dotorinus cum inclinans cœlos descendit, ac benignitatem suam probavit; tum de humanitate, tum de judicio testatus est : de illa cum ait : « Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet : et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum ¹⁸. » Tandem alibi declarat benignitatem : « Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam ¹⁹. » De judicio agens ita loquitur : « Si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo ²⁰; » et rursus : « Qui me negaverit coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est ²¹. » Atque id verum esse ostendit Vates : « Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis ²². » Idemque de perdite sceleratis : « Imple facies eorum ignominia, et quærant nomen tuum, Domine. Eruhescant et conturbentur in sacerulum saeculi : et confundantur et pereant ²³. »

Docent autem pœnarum finem fore, et piaculari igne peccata consumptum iri existimant, ac sic dominique ad perennem vitam atque voluntatem transire exspectant, interpretatione illius Pauli sententiae : « Quia in igne revelabitur; et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit : si cuius opus arserit, detrimentum patietur : ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem ²⁴. » Sed (52) enim neutiquam suppliciorum finem hæc astrinxunt, sed contra potius eorum augmentum ; (et id quidem semper

A fore, et peccatorem in æternum) comburendum servatum (53) iri ²⁵. » Et id quidem integrum manusurum, et peccatorem in æternum comburendum reservatum iri. Licet ipsi illud quod non consumat (54), et semper in flamma retineat, argumentum salutis et remissionis arbitrentur. Si vero dictis sancti Pauli sic adversantur, et, ut non oportebat, contradicant, tamen a sancto Davide relinguuntur. Sic enim ipse docuit aperi, confusione, et conturbationem, et in infernum conversionem sempiternam fore, mendax est illorum exspectatio alicuius vel levissimæ cessationis. Et alio psalmo quidem dicit : « Quoniam probasti nos, Deus : igne nos examinasti sicut examinatur argentum : induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro ; imposuisti homines super capita nostra. Transivimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium ²⁶. » Sed hic tantum. Non enim nisi solam præsenlit vitæ inæqualitatem, et humanarum rerum conversionem, ac vicissitudinem iis verbis declaravit. Hic eorum perniciem exploratus demonstrans, subdit : « Et cognoscant quia nomen tibi Dominus : tu solus Altissimus in omni terra ²⁷. » Tu solus supremus es, qui solus e supremis descendisti, solusque citra peccatum homo factus, ab omni æternitate Dominus et totius universi rex atque Deus es. Consonat Davidi de æterno supplicio et Isaías : « Veniet omnis caro, ut adoret in conspectu meo in Jerusalem, dicit Dominus. Et egredientur, et videbunt cadavera hominum, qui prævaricati sunt in me. Vermis enim eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur ; et erunt in visionem omni carni ²⁸. » Daniel quoque in eundem modum de æternitate suppliciorum : « Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt ; alii in vitam æternam, et alii in opprobrium et confusionem æternam. Et intelligentes fulgebunt quasi splendor firmamenti : et de justis plurimi, quasi stellæ in sæcula, et ultra ²⁹. » Quod si haec vaticinia dicta insane ardebunt evertere, Domini certe exploratis verbis continebuntur, negligens majorem esse hero servum, aut præstare discipulum magistro. Ille enim propriæ et vere magister est, qui Dei et Patris voluntatem, cui est potestate, et honore, atque natura par, non tantum auditu edocitus discipulis prodidit. Quæ est autem liquida Servatoris sententia? « Et ibunt hi in supplicium æternum (de sanctibus loquens) : justi autem in vitam æternam ³⁰. » Et Michæas : « Ecce venit, dicit Dominus omnipotens : et quis sustinebit diebus adventus ejus, aut quis ferre poterit ut aspiciat eum? quia ipse ingreditur, quasi ignis conflagratoris, et quasi herba lavantium. Sedebit confians, et

¹⁶ Psal. xcvi, 11, 12. ¹⁷ Matth. xxv, 34. ¹⁸ Joan. ii, 25, 26. ¹⁹ Matth. ix, 13. ²⁰ Joan. xv, 22. ²¹ Matth. x, 55. ²² Psal. xcvi, 7. ²³ Psal. lxxxix, 17. ²⁴ 1 Cor. iii, 13, 14. ²⁵ ibid. 15. ²⁶ Psal. lxx, 11, 12. ²⁷ Psal. lxxxii, 19. ²⁸ Isa. lxvi, 25. ²⁹ Dan. xii, 2, 3. ³⁰ Matth. xxv, 46.

(52) Interpres omisit 12 lineas.
(53) T. 1660.

(54) Vel forte consumat.

emundam sicut argentum, et sicut aurum ¹³. » Quod illi Davidis geminum est : « Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus ¹⁴. » Salomon ita rem proponit : « Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatae salutis ¹⁵. »

Cæterum David non judicium modo, sed locum adeo judicii prodidit, in hæc verba : « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in dominum Domini ibimus : Stantes erunt pedes nostri in atris tuis Jerusalem : Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cuius participatio ejus in idipsum; illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confiteendum nomini Domini : quia illic sederunt in judicio, sedes super dominum David ¹⁶. » Et Isaïas : « Tunc stabit in judicio Dominus, et statuet ad judicium populum suum. Ipse Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi, et cum principibus ejus ¹⁷. » Et rursum : « Hæc dicit Dominus. Die illa illucescit Deus in consilio cum gloria super terram, ut exaltet et glorificet residuum Israel. Et erit, quod reliquum fuerit in Sion, et quod remanserit in Jerusalem, sancti vocabuntur omnes scripti ad vitam in Jerusalem. Abhuc enim Dominus sordeum filiorum et filiarum Sion, et emundabit sanguinem de medio eorum in spiritu judicii, et spiritu combustionis ¹⁸. » Ubi per duo judicia requiem atque poenam significat. « Et veniet Dominus, et erit omnis locus montis Sion, et omnia quæ in circuitu ejus sunt, obumbrabit nubes per diem, et tanquam suuo, et luce ignis ardente per noctem, et omni gloria protegetur. Et erit in umbram ab æstu per diem, et in protectionem, et in absconsonem ab asperitate et pluvia ¹⁹. » « Et humiliabitur homo, et dehonorabitur vir, et oculi sublimes humiliabuntur; et exaltabitur Dominus Sabaoth in judicio, et Deus sanctus glorificabitur in justitia ²⁰. » Et alibi : « Prope est dies Domini, et contritio a Deo veniet. Propter hoc omnis manus dissolvetur, et omnis anima hominis formidabit. Turbabuntur legati, et dolores eos tenebunt, quasi mulieris parturientis : et condolebunt alter ad alterum, et stupebunt, et faciem suam quasi flamma, mutabunt. Ecce enim dies Domini venit insanabilis, furoris et iræ, ad ponendum orbem terræ desertum, et peccatores perdendos ex eo. Stellæ enim cœli et Orion, et omnis ornatus cœli, non dabunt lumen; et obtenebrabuntur oriente sole; et luna non dabit lumen suum. Et mandabo universæ terræ mala, et impiis peccata eorum : et perdat superbiam iniquorum, et contumeliam superborum humiliabo. Et erunt qui derelicii fuerint, honorati magis quam aurum

A incœcum : et homo magis honoratus erit, quam lapis de Suphir. Cœlum enim indignabitur, et terra concutietur a fundamētis suis, propter furorem iræ Domini Sabaoth, in die illa, quæ supervenerit furor ejus ²¹. » Alio loco sic idem isthæc prosequitur : « Consurget Dominus Sabaoth in valle Gabaon : cum furore faciet opera sua, amaritudinis opera : furor ejus alieno uletur, et amaritudine aliena et vos nolite letari, neque confortentur vincula vestra : quia consummatas et abbreviatas res audi vi a Domino Sabaoth, quas facturæ est super omnem terram ²². » Et capite sequenti hæc habet : « Cum viderint opera mea, sanctificabunt nomen meum, et sanctificabunt sanctum ipsius Jacob et Deum Israel timebunt ²³. » Amos hæc reliquit : B « Qui ædificat in celo ascensionem suam, et securitatem suam super terram fundat : qui vocat aquam maris, et effundit eam super faciem terræ ²⁴. »

Notate diligenter conceptam inverso ordine sententiam. Nam quod dicit, hujusmodi est : Omnipotens ille, et universi molitor Deus, qui maris aquas in totius terre solum effundit, ad extreum in terram suam stabilitatem defagens, id est, citra peccatum homo factus (nam stabilitas sit Fili corporis) incarnatus, et contratio corpore inter nos servos versatus, suos in celo gradus ælificavit. Joel : « Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam vaniat dies Domini magnus et illustris. Et erit : Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit ²⁵. » Et per Sophoniam Deus : « Tribulabo homines, et ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt ²⁶. » Evidem non dixit Deus ; quia mihi peccaverunt, sed Domino scilicet charissimo Filio. Itaque et Dominus meus majores vestros alloquens ait : « In iudicium ego in hunc mundum veni : ut qui non vident, videant, et qui vident, cæci flant ²⁷. » Jeremiæ : « Aspexi super terram : et ecce nihil : et in cœlum ; et non erant lumina ejus, et vidi montes ; et ecce erant trementes, et omnes colles turbatos a facie Domini ²⁸. » Et David : « Vedit, et commota est terra : montes et omnes colles sicut cera fluxerunt : quia venit Dominus, quoniam venit judicare terram ²⁹. » D — « Judicabit orbem terra in æquitate, et populos in veritate sua ³⁰. » Veritas autem est ipius Unigenitus, ut in Evangelio ipse confirmat : « Ego sum via, veritas et vita ³¹. » Et Isaïas iterum : « Exaltabitur Dominus solus in die illa ; et arguet populum multum ³². » Quorum verborum hic est sensus. Veniet Christus in sublimi, inque sua divina maiestate, qui condemnabit non omnes, sed refractarios, et eum non reveritos. Et per Ezechielem Deus : « Unumquemque in viis suis judi-

¹³ Imo Malach. III, 2. ¹⁴ Psal. xcvi, 3. ¹⁵ Sap. v, 1. ¹⁶ Psal. cxxt, 1-5. ¹⁷ Isa. III, 13. ¹⁸ Isa. IV, 1-4. ¹⁹ Ibid. 5, 6. ²⁰ Isa. v, 15, 16. ²¹ Isa. xiii, 6-13. ²² Psal. xxviii, 21. ²³ Isa. xx, 23. ²⁴ Amos ix, 6. ²⁵ Joel II, 34. ²⁶ Soph. I, 17. ²⁷ Joan. XI, 39. ²⁸ Jerem. IV, 25. ²⁹ Psal. xcvi, 4, 5. ³⁰ Psal. xcvi, 13. ³¹ Joan. XIV, 6. ³² Isa. II, 11, 4.

ebabo vos domus Israel²¹. » Vivo ego, dicit Dominus. Quid ait vates? Itane ut vita auctorem vivere profiteare, qui spiritum et vitam cunctis viventibus inspiraverit. Sane, inquit, non secundum divinam naturam Deum vivere confirmo, nihil minus (jam ea immortalis est ac perennis) sed secundum humanam. Factus enim est propter nos homo ille hominum amantissimus, et corruptelæ permisso corpus ad extremum immortale et incorruptum reddidit, ac perpetuo victorum produxit. Et quis vero est, qui eum peremis? Israelis genus, qui Pilatum sic aggressi sunt: « Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum, usque in diem tertium: ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum nocte, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error peior priore²². » Quapropter velut ex ejus persona clamat Ezechiel: Evidet non sum, quod falso remini Judæi, mortuus, sed ita vivo, ut pro suis quemque moribus sim judicaturus. Vere enim gloriosum videbitis, ut cum divino Zacharia loquar²³, quem confisiisti. Salomonis quoque hæc sunt verba: « Dominus corda omnium noscit: et qui figuravit spiritum omnibus, ipse novit omnia, qui reddit unicuique juxta opera ejus²⁴. » Unde et Dominus meus Salomonis sententiam confirmans in Evangelio ait: « Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio²⁵. »

Cæterum, ut firmiorem eorum quæ diximus, veritatem statuamus, veniat ad partes et Daniel ille admirabilis, vir gratiosus, et quæ corporatus adhuc obiens in terra, ingentia, supraque humanum captum posita, conspexit, edat. « Aspiciebam, inquit, in visione noctis: et ecce cum nubibus coeli, quasi Filius hominis veniens; et usque ad Antiquum dierum pervenit; et obtulit se in conspectum ipsius: et datus est illi principatus, et honor, et regnum. Et omnes populi, tribus, et linguae ipsi servient. Potestas ejus, potestas sempiterna, quæ non per-

²¹ Ezech. xxxviii, 11. ²² Matth. xxvi, 63, 64. ²³ Dan. vii, 13 16. ²⁴ Dan. iii, 1-2.

(55) S. Greg. Nazianz. in S. Pascha.

A transibit: et regnum ejus, quod non corrumpetur. Horruit spiritus meus, in habitu meo, et sensus meus, et cor meum turbatum fuit. Et accessi ad unum assidentium, et veritatem quarebam ab eo discere de omnibus his. Et dixit mihi veritatem, et interpretationem sermonum notam mihi fecit²⁶.

— « Et, in tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Et erit tempus tribulationis tribulatio qualis non fuit, ex quo factus est homo super terram, usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis, qui scriptus fuerit in libro: et multi de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium et confusionem æternam. Et intelligentes fulgebunt quasi stellæ in saecula, et ultra. Et tu Daniel claudo sermones, et signa librum usque ad tempus consummationis, donec doceantur multi, et multiplicetur scientia²⁷. »

Atque in hunc modum nos quoque contra Ecclesiæ lupos, velut ejus alumni decertavimus. In quo si pro dignitate diximus; habendæ Deo grates, si minus, etiam sic habendæ grates inenarrabili, et incomprehensiæ ac præstanti ejus divinitatis glorie, quam non humana solum ac terrestris natura, ut meretur laudare nequit, sed ipsæ ad eo coelestes virtutes id assequi non possunt. Si enim vel angelici ægre ad tantam dignitatem assurgent, inquit, Gregorius ille theologia excellens (55); quin addit; si quidem illis etiam ad summam et extrebas laudes fas sit contingere. Nos quidem certe (illius clementia perspecta) veritatis studium, quasi vidua illa duos terencios, sanctum et sacrum esse jussimus. Nam ex sacra Scriptura id Deo gratum esse didicimus, quod pro virili elaboratum est. Igitur Regi sine principio, et immortali sæculorum Auctori, soli sapienti Deo, gloria, potestas, honor atque cultus cum Unigenito, et ejusdem naturæ, ac compereni Filio, et ter sancto, bono ac vivifico Spiritu, nunc et semper, atque in omnem perpetuitatem. Amen.

²⁶ Zachar. xii, 10. ²⁷ Prov. xxiv, 12. ²⁸ Joan.

SÆCULI DUODECIMI DE TERRA SANCTA SCRIPTORES QUINQUE.

LEONIS ALLATII PRÆFATIO

In Symnictis Coloniae Agrippinæ 1633, in-12.

Dum Chii varia manuscripta, Nihusi præstantissime, locis e variis conquisita, evolvo sedulus, venit in manus meas Joannis Phocæ locorum Palestinae et Syriæ compendiaria descriptio, charactere mi-

nutissimo, in charta bombycina, non multum eleganter exarata. Novitate argumenti atque auctori pellectus, animum figo, et perlego. Auctor elegans et accuratus, prout illa ferebant tempora, visus est: quare copiam illius mihi destinaveram; sed, aliis interceptus negotiis, neglexi. Post multos annos, cum manuscriptos, quos ipse videram, codices Romæ in memoriam revocarem, interque familiaria colloquia sermo de locis sanctis incidisset; Phocas in annum redit, ingensque subsecutum est desiderium, illud mihi, utcumque possem, comparandi. Scripsi, rescripsi amicis, illi etiam qui mihi uendendum dederat; rogans, rerogans, obsecrans, promasis etiam rem egi. Sed verba feci mortuis: ad reliqua omnia, præterquam ad hoc unum, semper in promptu responsum fuit. Quare quievi tandem animo. Verumtamen anno elapso, cum in spe rerum aliarum versarer, litteræ mihi ab amico, qui Chio tunc veniebat, reddi. Dum nomina recognosco, en, cœlo missus Phocas apparuit, non aliena manu descriptus, sed ipsum autographum, quod Chii conspiceram, a reliquo volumine, cui erat annexum, avulsum. Quanta persusus fuerim lætitia frustra conarer dicere. Non reportassem bonum tantum, si thesaurum invenissem. Illius itaque versioni me accinxii, et aliquot dies in eo explorando insumpsi. Joannes, Creta oriundus, patrem habuit Mæthæum, qui postea monachum induens in Patmo insula se exercens, diem obiit: ipse, zate grandior, sub Emmanuele Comneno munera militia tulerat. Meministi ipse cap. 24, de sene Ibero: Πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν Θάλασσαν τῆς Ἀτταλίας πεπηγότι λιθῳ, τοὺς ἀσκητικοὺς διανύσας πόνους, ὅτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ διοιδίῳ φρασίῃ καὶ Πορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατευόμενος. Qui pridem per plures annos in sazo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continua sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celeberrimo imperatore et Porphyrogeneta Comneno militaremus. Ejusdem Emmanuelis meministi alibi sæpius hoc eodem libello. Duxa uxore, ex ea filium habuit. Ejus nomen a compaginatoribus libri, dum cultro foliorum extremitates æquarunt, abscissum est. Postea monachus factus, invisit loca sancta anno 1185. Et hæc omnia habeo ex notula, quæ rubris litteris in margine additur: Συγγραφέα παρὰ Ἰωάννου λέπρως τοῦ εὐερεσπάτου Φωκᾶ, υἱοῦ Μαρθαλοῦ μνονοῦ τοῦ ἐνασκοῦντος ἐν Πάτρᾳ τῇ νήσῳ, δοκερ εἰδὲ τοὺς ἀγίους τόπους εἰς χιλίους ριτές. Scripta a Joanne sacerdote piissimo Phoca, filio Mæthæi monachi, qui se exercet in Patmo insula; qui vidit sancta loca anno 1185. In fronte vero libri scriptum erat: Υἱὸς λέπρως τοῦ Φωκᾶ ἐκ τῆς Κρήτης, Τράφω νῦν, τονομα.... Filius sacerdotis Phocæ Cretensis scribo nunc, nomine....

Sed ne Phocas nositer palaret solus, socios ei dedimus binos, alias a Morello, qui eos e bibliotheca Vaticana per Sigismundum habuerat, misere et infeliciter editos, Epiphanium monachum Hagiopolitanam prosa oratione, et alium carmine politico, hæc eadem loca persequentes. Omnia, inquam, ibi sic scalent erroribus, ut multis in locis vix intelligi possint. Quare, ut cultiore habitu compareant, Epiphanium ad manuscriptum Vaticanum, unde transsumptus erat, restitui; ex quo ferme omnia, quæ scrupulum injicere poterant, corrigitur. Interpretationem etiam Latinam ad verba Graeca interpolavi: ut non tantum Graece, sed etiam Latine, concinnior exiret. Carmina Graeca ex manuscripto meo supplevi; quæ an Maximi Planudæ sint, in dubium verti poterit, cum in meo nullum auctoris nomen præferant, quemadmodum et in Vaticano; quamvis in hoc, ante et post dicta carmina, nonnulla sunt, quæ Planudæ nomine notantur, non alieno at ista carmina charactere exarata. In codice manuscripto Viennensi, quem vidi doctissimus et eruditissimus Lucas Holstenius, hæc Carmina tribuebantur Perdicæ, protonotario Ephesino. Περδίκκου Πρωτονοταρίου τῆς Ἐφέσου Ἐξφρασίς διὰ στόχῳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις χυριακῶν θεαμάτων. Perdicæ protonotarii Ephesini Expositio, carmine, spectaculorum Dominicorum et memorabilium, quæ Hierosolymis videntur. Titulus non unus in omnibus est; alii enim legunt, περὶ θεαμάτων, De spectaculis; alii, περὶ θεαμάτων, De thematibus; alii, περὶ θεαμάτων, De miraculis. Θεαμάτων tamen aliis proposuerim.

Additur Anonymus de iisdem locis, communis Graecorum lingua quidem, diligenter tamen, conscriptus, et in rebus narrandis accuratus; a quo tantummodo repetere valeas Christianæ pietatis ac religionis, erga loca sacrosancta, præclarissima vestigia; ob molis exiguitatem vix visus traducendus in lingua Latinam, traductus tamen.

Eugesippum, de distantiis locorum Terræ Sanctæ, humanissimi Caroli Moroni beneficentia habui. Non videbatur tanti non nemini: verum, cum rarus adinodum sit et antiquus, ne quis, hujuscemodi nomine majora sibi singens, illius privatione indoleat, hortatu amicorum cum aliis de Terra Sancta scriptoribus publicandum censuimus. Aliorum dignitate, gloriam, si quæ fuerit, in se transvehet.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΝ ΣΤΟΝΕΣ

ΤΩΝ ΑΠ' ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΜΈΧΡΙΣ ΗΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΣΤΡΩΝ, ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ, ΣΥΡΙΑΣ, ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΚΑΙ
ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ

JOANNIS PHOCÆ

COMPENDIARIA DESCRIPTIO

CASTRORUM ET URBIUM, AB URBE ANTIOCHIA USQUE HIEROSOLYMA; NEC NON
SYRIÆ, AC PHŒNICIÆ, ET IN PÁLÆSTINA SACRORUM LOCORUM.

1. *In vero nos ipsi, qui sacrosanctis spectaculis animatum explevimus, locaque oculis usurpavimus, in quibus Deus olim versatus est, et fugientem populum per Moysen ex Aegypto in signis et prodigiis deduxit; manu valida populis, eorumque dynastis, Seon rege Amorrahorum, et Og rege Basan, et universis regnis Chanaan debellatis, atque excuso brachio, in eorum loco, peregrino populo collocato; quem in tantum auxit atque ampliavit, quantum nobis divinae Litteræ ingerunt, quæque postremis deinde temporibus per Unigeniti sui divinam incarnationem sanctificavit, admirando nostræ renovationis opere absoluto: An nos, inquam qui hæc perspeximus, soli participes erimus, heluones et gurgites in cibis devorandis consumati? Ast ubinam gentium naturalis societas et mutuus amor, per quæ dilectio ostenditur, et humanae conditio naturæ, veluti lineamentis quibusdam, exprimitur? Res itaque pro viribus aggredienda est, ut veluti in tabula, locorum situm, atque ac imagines, verbis depingamus, et, quæ nos ipsi aspectavimus, media scriptura, rerum hujuscemodi studiosis enarremus. At vero illis qui ea loca perviderunt, frustra nos operam sumere videbimur, etenim si sermoni ea mens est, ut aspectum imitetur; et omnis imitatio exacta discussione inferior est, sequitur, me etiam minorem illis letitiam comparaturum, ea voluptate quæ ipsis per oculos insodit. Quid porro sermo? eos expressius instruet, qui oculis sacra illa loca non perlustrarunt, sive etiam et eos, qui ea narrantibus occurrunt, quam illi, qui sine ullo examino enuntiant, imo et iis qui qui conspicere dulce, ea etiam suave est audire.*

2. Exstabat, tum cum erat ad Orontem Antiochæ Theopolis, theatrorum magnitudine, stoarum splendoribus, templorum structuris, copia item civium, et divitarum magnificentia, superba ac turnens: lateque cæteras fere orientales urbes extirperabat:

A. Tί δὲ οἱ τῶν λεπῶν κατατυφήσαντες θεαμάτων ἡμεῖς, καὶ τόπους ιδόντες. ἐφ' οἷς Θεὸς πάλαι μὲν ἔχρημάτισε, λαὸν φυγάδα διὰ Μωσέως ἐξ Αἰγύπτου ἐν τέρασι καὶ σῆμοις μεταγαγών χειρὶ χραταῖ, πατάξας ἔβη καὶ δυνάστας αὐτῶν, τὸν Σηῶν βασιλέα τῶν Ἀμωρᾶσιν, καὶ τὸν Ὅγη βασιλέα τῆς Βασδάν, καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χανάδν καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ἐγκαθιδρύσας ἐκεῖ λαὸν ἐπηλυν, καὶ τοσούτον αὐξήσας δον αἱ θεῖαι παριστῶσι Γραφαῖ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ διὰ τῆς τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ θείας ἐνανθρωπήσας καθαγιάσας αὐτοὺς, καὶ τὸ θαυμαστὸν ἔργον τῆς ἡμῶν ἐκτελέσας ἀναπλάσεως, μόνος τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε μετάσχωμεν, τοὺς λίγηνος περὶ τῆς βράστεις μιμύμενοι; Καὶ ποὺ τὸ κοινωνεῖν καὶ φιλάλληλον φανεῖται, δι' ὃν τὴς ἀγάπης ἐμφανεῖται χρῆμα, καὶ τὸ τῆς ἡμῶν φύσεως ἕδιον οἵδε χαρακτηρίζεσθαι; Ἐγχειρητέον ὅντες ὥστε δύναμις, ἵν' ὡς ἐν πίνακι τὸ διάγραμμα διὰ τοῦ λόγου εἰκονουργήσωμεν, καὶ ἀπερ ἀμέσως εἰδομεν, διὰ μέσου τοῦ γράμματος τοῖς φιλοθέοις καθιστορήσωμεν. Τοῖς μὲν οὖν τοὺς τόπους θεασαμένοις, περιεργόν τι δόξω ποιεῖν. Εἰ γάρ τῷ λόγῳ σκοπὸς μιμεῖσθαι τὴν θέαν, πᾶσα δὲ μίμησις ήττον πως φαίνεται τῆς ἀκριβείας, δῆλον ὡς ήττον εὐφρανῶ τῆς διὰ τῶν δύμάτων ἐνιδουθείσης αὐτῆς [ἰσ. αὐτοῖς] ἡδονῆς. Τί οὖν δό λόγος; τοὺς δψει μή παρειληφότας τοὺς δρόσους τόπους ἐνιστεῖ δέ που τοῖς λεγομένοις ἐντευξιμένους, ἐναργέστερον, οἵματι, διδάξει τῶν ἀδεστανίστως ἐπαγγελλόντων. Μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς θεασαμένοις εἰσάσκει τινὰ τέρψιν, εἴπερ δὲ βλέπειν ἡδονή, τούτων ἀκροδαθαι τερπνόν.

B. Ἡν δὲ δρα καὶ ἡν ἡ περὶ τῶν Ὁρδοντηγ θεούς πολις Ἀντιόχου μεγέθει θεάτρων, στοῶν καλλοναῖς, καὶ ναῶν ἀφιδρύμασι, πλήθει τε πολιτῶν, καὶ πολυολβίᾳ χρημάτων βρενθιώσα, καὶ λαύρῳ; ὑπερκειμένη τῶν τῆς ἀνατολῆς σχεδὸν πασῶν πόλεων.

Ἄλλος χρόνος καὶ βάρβαρος; χείρ ταῦτης τὸν δλὸν ἡγάνεισε, καὶ οὐκ εἰ περιστράπτη πυργώμασιν, ἀπάλλελῶν τε ἰσχύν, εὐανθίᾳ περισχιζομένων ὑδάτων κελαρισμοῖς, ἡρέμα πικις φιαχεομίνου τῇ πόλει τοῦ ποταμοῦ καὶ περιζωνύνοντος, καὶ ὑγραὶ ἐκαφαὶς περιπλεκομένου τῶν πυργωμάτων αὐτῆς. Εἳς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Κασταλίας πηγῆς διαφερόντως ἀρδευομένη νάμασι, χρονιήδὸν περιρρέομένου καὶ ταῦτης τοῦ φειδροῦ καὶ συγχαὶς ἀμαρῶν χοαὶς τὸ διπάν περιχέοντος ἀστυν, καὶ τούτο τοῖς χεύμασι καταπλύνοντος, δαψιλεῖς χειρὸς καὶ μεγαλοψύχου τοῦ τῆς πόλεως οἰκιστοῦ, ἐκ τῶν αὐτῆς πηγῶν μετοχετεύοντος τοῦ νάματος, διὰ τῶν ὄρέων μέχρι τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν τὸ περιβόητον τῆς Δάφνης προστείον παντοιῶν φυτῶν περιστεφανοῦται ἀνυδρομῆ, καὶ τὸ θαυμαστὸν ἔστιν δρός, οὗ πολιστῆς διθαυμαστὸς Συμεών. Τούτοις ὁμορεῖ τὸ Μαύρον δρός καὶ δικόπελος, ἐν οἷς πάλαι μὲν πολλοὶ θεοφιλεῖς ἀνθρώποι τὸν Θεὸν ἐκτητάσαντες; εἴρον, καὶ γῦν τῶν σωζομένων εἰσὶ, καὶ τὰς λόχμας τῶν αὐτῶν οἰκοῦσιν δρέων, ἐκείνους τῆς καλλονῆς ἐφιέμενοι. Η δὲ Κασταλία πηγὴ μέσον δύο βουνῶν ἀποθρώσκουσα ἐκ τῶν προπόδων τοῦ πρὸς θάλασσαν ἐνδεξάποντος, ἐξείσιον τι νᾶμα χανδὸν ἀπερρέμγεται, ἐν δὲ καὶ στοὰ παμμεγέθη; δρέσαι, περιοροφοῦσα τὰ τῆς πηγῆς νάματα, ἀφ' ἧς τὸ οὐδωρ πλησίως ἀποπτυγμένον δυοὶ περισχίζεται χεύμασι. Καὶ τὸ μὲν διαμαρεύμενον ἐν ψύσαμοισιν ὅχετοῖς, καὶ ἐναέριος γενέμενον ποταμὸς ἐξ ὑπερβεβίων τῇ πόλει περιφοιτεῖ· τὸ δὲ ταῖς ἐπ' ἀριστερῷ τῇ πηγῇ πάδιάσι πελαγίζοντες ἐπιλιμνάζει τοῖς ἔλεσι καὶ δλὸν τὸν τῆς Δάφνης ἀπάρδει λειμῶνα, καὶ ταῖς τοῦ Ὀρόντου ἐξ εὐνύμων ροᾶσι ἀπιμίγνυται. Τὸ δὲ θαυμαστὸν δρός μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης, λορούμενον ἐξείσιον τι χρῆμα καὶ δρόθαλμῶν ἀγλαῖς τοῖς ἐντυγχάνουσι βλέπεται, μεθοριάζον γάρ τὴν τε πόλιν, καὶ τὴν ρωσῶν ἐξατέρων αὐτοῦ τῶν μερῶν τὸ δρός ἔχει τὸν Σκόπελον, καὶ τὸν λεγόμενον Καύκασον. Ο δὲ ποταμὸς, Ὁρόντης εἰλιγμῶν ἀπειρῶν περιδινήσει περὶ τοὺς πρόποδας δέσι τοῦ δρόου, καὶ τῇ θαλάσσῃ τὸ φειδρὸν ἐκπτύει. Τούτου τοῦ δρόου τῇ κορυφῇ δι μέγας ἐφησυχάστες ἀνήρ ἐκεῖνος, καὶ ἀναβάσσεις θέμενος ἐν καρδίᾳ, μετάρσιος ἐν σώματι γίνεται, καὶ φιλονεκεῖ μετὰ σώματος γενέσθαι αἰθέριος, καὶ μέσον εἶναι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ δηποτὲ εἰργασταὶ τούτῳ τὸ παράδοξον τῷ θεορίκῃ ἐκείνῳ ἀνδρὶ, ἐγὼ δηλώσω. Χεροὶ λαξευτῶν εἰς βάθος, κοιλάνας τὴν τοῦ θαυμαστοῦ κορυφὴν δρόου μονδίθιον, ἥ μονοψυῇ μονήν ἀπειργάσατο, ἥς μέσον χύτοφυῇ λαξεύσας κίλον, ἐν αὐτῷ τὰς βάσεις ἔθετο, ἐπὶ πέτρας κατὰ τὸ λόγιον τοὺς πόδας ἐρέισας, περὶ δὲ ἀνίσχοντα ἥλιον ναὸν ἡγείρε περικαλλῆ τῷ Θεῷ, ἐν αὐτῷ συνεκάλει τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· καὶ ὅντος μὲν ἐν ὑπαίθρῳ, οὗτοι δὲ ἐνδοθεν τοῦ ναοῦ ἀλονύκτας ἴσταμενοι, τοῖς ἀγίοις πρέπουσαν λατρεῖσιν Θεῷ προσέφερον.

γ'. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν Ἀντιόχειάν ἔστιν ἡ Λαοδίκεια, πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, καὶ δὲ χρόνος καὶ ταῦτης τὸ μεγαλεῖον ἐλώνησε, καὶ

A sed tempus, ac visis barbaris, beatitudinem illius exhaustis; licet conspiciens adhuc sit, et turrum altitudine, et propugnaculorum validitate, et pratorum ac florum omnia secunditate, et in plures partes sepe dividentium aquarum sibilis; cum placide fluvius circumfluat urbem et cingat, et molli tactu ejus turres circumplexatur. Insper e Castaliis fontis fluentis egregio irrigatur; cuius aquae torrentium instar pelluntur, et frequentibus sulcorum riviis urbem universam perfundunt, eamque fluxibus aspergunt; operarum copia, et conditoris magnificientia, ex illius fontibus per montes ad ipsam civitatem laticibus corrivatis. Hic fama per orbem vulgatum Daphnes suburbium, proceris omne genus arboribus exornatum, et mons est maxime nobilis quem admirans Simeon in habitationem adaptavit. Hisce finitus est mons Maerus, et Scopulus, in quibus antiquitus muli Deo addictissimi viri, Deum conquirentes, invenerunt, et ad bac tempora perdurant, et laudatorum montium pulchritudine pellecti, silvas inhabitant. Castalius fons inter duos colles exsiliens, ex ejus qui in mare procurret, ima parte, eximia quædam aquarum irrigua evomit; in quo prægrandis assurgit porticus, cursum fontis concamerans: hinc aquæ affluenter prosilentes, in duos rivos dividuntur: earum una pars per altissimos ductus, veluti sulcos, corrivata, æque ac aereus fluvius ex parte dextra superiorique in Urbem influit, altera, sinistris fonti C locis campestribus exundans, in paludibus superstagnat, universaque Daphnes prata irrotat; datum laevis Orontis fluentis immisceatur. Mons vero admirandus inter urbem et mare elatus, res egregia ac spectabilis, et advenientium oculis delicium, conspicitur. Namque urbi Rosoque conterminus, utrisque e partibus, monte, scopulo, Caucasoque constringitur. Orontes fluvius innumeris inflexionum vorticibus ad pedes montis profluit, et in mare aquas immittit. In montis hujusce vertice magnus ille vir, tranquille vitam agens, et in corde ascensiones disponens, corpore sublimis extollitur, et cum ipso corpore æthereus fleri, interque Deum et homines medius esse, contendit. At qua ratione Deo dedito viro ista res admiratione digna evenerit, ipse dicam. Lapidarum opera summitate montis admirandi ale excavata, monasterium ex uno conflatum compaginatumque lapide exstruxit: in media monasterii inter excisos lapides sua sponte nata columnæ gradus appinxit, super petram, ut sacro Eloquio traditur, pedibus firmatis, versus exorientem solem templum pulcherrimum Deo erexit, in quod discipulos convocabat: atque ita sub dio ipse commorans, illi tota nocte in teuplo stantes, ut decebat sanctos, debilitum Deo cultum offerebant.

3. Post hanc et Antiochiam, Laodicea sequitur, civitas ingens, copia hominum frequens; licet tempus illius quoque splendorem imminuerit. Hanc

excipiunt Gabala, sive Zebel. Post Gabala, castrum A sequitur, Antarada dictum, sive Tortosa. Et sic hinc, Tripolin usque, varia castra adjacent. In mediterraneis juguni magnum porrigitur, quod Chasylis accolunt, gens Saracena, neque Christum amplectens, neque cum Machumeto sentiens, sed propriæ sectæ tenax, Deum constitetur; et, inter eos prius occupantem, legatum Dei nuncupant; cuius imperio ad magnarum urbium principes dimisi, eos ensibus obturcant; nam præter expectationem in eos irruunt; et, facinore in ipso, mortem oppellunt, a multis pauci illi post patratum scelus circumventi; idque martyrium esse, et immortalitatis perceptionem, existimant.

4. Jugo inhæret pulcherrimus et sacrarum Scripturarum laude digne decoratus Libanus, mons prægrandis, a vertice ad imos pedes nivis tractus veluti cincinnos induens, pino, cedro, cupresso que consistit, et aliis frugiferis hisque variis salique abundantibus plantis refertus. Partes, in mare nutantes, colunt Christiani: Damascum respicientes et Arabiant, Saraceni possident: ex rimis ac vallibus fluvii ad mare pulchri gelidissimique decurrent; cum recens nix dissoluta, fluvius currentium aquarum crystalli instar efficiat. Ad montis pedes Tripolis jacet; quam conditor in peninsula posuit: namque ex Libano tenuer dorsum sensim descendens, lingua que instar in mare sese insinuans, ad orientaliorem partem incurvatur, in cuius vertice, qui urbem exadiscavit, fundamenta illius jecit: circuitu ambituque suo admodum parva est, verum murorum altitudine, et pulchritudine ædificiorum, spectabilis.

5. Eam sequitur Zebelet; mox Berytus objicitur, urbs ingens, et multitudine hominum affluens, pratorum undique copia septa, et portus pulchritudine percelebris. Portum etenim non natura dedit, sed is artis industria fabrefactus, in sinum urbis ad lunæ modum ingerit; et in extremis, quæ quasi cornua egeruntur, duæ magnæ turres exstructæ sunt, quarum ex una in alteram protensa catena naves in portu stantes obserat. Hæc et Syriæ Phœniciaeque terminus est.

6. Deinceps Sidon, et in ea portus, Didymi nomine cluens. Illius situs descriptionem, qui Leucippes res gestas scripto tradidit, optime expressit; namque si ad locum appuleris, portum, et sinum ante portum, ut scripto delineatur, revera ita esse intueberis. Extra urbem, ad trium sagittarum jacutum, templum visitur, porticus prælonga concurvatum; et templi mytulo quadratus lapis inhæret, in quo, ut multorum et traditione, Salvator mundi Christus stans, turbas instituebat.

7. Post Sidonem Sarepta castrum in alluvione ipsa maris fundatur, et templum prophetæ Eliæ in

A μετ' ἑκείνην τὰ Γάδαλα ήτοι τὸ Ζέβελ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ κάστρον ἡ Ἀντάραδα, ητοι ἡ Τουρτοῦσα. Καὶ οὗτος περὶ μὲν τὸν αἰγαῖαν καστέλλα διάφορα ἔως Τριπόλεως, περὶ δὲ τὸ μεσόγειον διέρχεται ζυγὸς μέγας, εἰς δὲ οἰκούσιν οἱ λεγόμενοι Χασύσιοι, Ἐννοὶ Σαρακηνικὸν, μήτε Χριστιανὸν, μήτε τὰ τοῦ Μουχούμετη φρονῶν, ἀλλ᾽ ίδιαν ἔχον αἰχεσιν τὸν Θεὸν δύολογεν, καὶ τὸν ἐν τούτοις πρωτεύοντα πρέσβυτον δονομάζειν Θεοῦ, οὐ τῇ κελεύσει πρὸς μεγάλων χωρῶν ἐκπερπόμενοι ἄρχοντας, κατακαίνουσι τούτους μαχαίραις, ἐκ τοῦ ἀπροδοκήτως ἑκείνοις ἐπιπτῆσθν, καὶ συναποθήσκουσι τῷ τολμήματι, δηλὶ τῶν πολλῶν μετὰ τὴν τοῦ δράματος ἐγχείρσιν οἱ δλίγοι κτενώνυμοι· τοῦτο μαρτύριον ἥγηνται καὶ ἀθανασίας περιβολήν.

B δ. Μετὰ δὲ τὸν τοιούτον ζυγὸν έστιν ὁ πάγκαλος καὶ ἀξιωτὸς περιβόητος ἐν ταῖς Γραφαῖς Λίβανος, ζυγὸς πάμμεγας, χορυφόθεν μέχρι προπόδων συρραδας χίονος ὡς βοστρύχους περιβαλλόμενος, πεύκη καὶ κέδρων καὶ κυπαρίστεψ κατασενδρούμενος, καὶ διλλῶν ὀπωροφρόων φυτῶν διαφόρων πλήθεσιν ὠραιῶς μενον. Τούτου τὰ πρὸς θάλασσαν οἰκούσι Χριστιανοὶ, τὰ δὲ πρὸς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Ἀραβίαν Σαρακηνοὶ νέμονται, ἐκ τῶν αὐτοῦ φωχῶν καὶ κοιλάδων ἀπόφρέουσι ποταμοὶ μέχρι θαλάσσης, ὠραῖοι καὶ πάμψυχοι, τῆς χιόνος δέρτε λυομένης, καὶ καταχρυσαλλούσις τὰς τῶν ναμάτων ἐπιφρόάς. Τούτου περὶ τοὺς πρόποδας ἔστιν ἡ Τρίπολις, ἢν δειμάμενος ἐπὶ χερσονήσου ἐπήξατο. Καὶ γάρ ἐκ τοῦ Λιβάνου λεπτὸν φαλὸν κατερχόμενον, τλωσσοειδῶς τῇ θαλάσσῃ ἐμφύεται, κυρτούμενον περὶ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος, ἐφ' οὐ τὸ δάκρυον ὃ τὴν πόλιν δειμάμενος τὰς βάσεις ταύτης ἐπήξατο. "Έστι δ' αὕτη σμικροτάτη ἕγαν ἐν τῇ περιβολῇ περιγραφῇ. Ήψε δὲ τειχῶν καὶ καλλονῇ κτισμάτων καθηραίζεται.

C ε'. Μετ' αὐτὴν ἔστι τὸ λεγόμενον Ζεβελέτ. Καὶ οὗτος ἡ Βηρυτὸς πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, λειμῶνων περιστοιχειωμένη πλήθεσι, καὶ κάλλει λιμένος λαμπρυνομένη. Οὐ γάρ φυτικὸς ἔστιν δὲ λιμήν, ἀλλὰ τεχνικῶς γενόμενος, μηνοειδῶς ἔγκολποῦται τῇ πόλει, καὶ περὶ τὰ τοῦ μονοειδοῦς [Ισ. μηνοειδοῦς] σχήματα, κέρατα δύο μεγάλοι πύργοι ἐφίδρυνται, ὃν ἐκ τοῦ θατέρου πρὸς τὸν ἔπειρον ἀλυσις ἐκταθεῖσα τὰς ναῦς ἔσωθεν τοῦ λιμένος διαποκλεῖται. Αὕτη μεθοριάζει Συρίαν τε καὶ Φοινίκην.

D σ'. Ἐντεῦθεν ἡ Σιδών καὶ δὲ ἐν αὐτῇ λιμήν φέδομενος Δίδυμος, οὐ τῆς θέσεως τὴν διαγραφὴν δὲ τὴν Λευκίππην συγγράψας ἀρίστως ἐξέφρασεν. Τῆς γάρ ἀν ἐπιδημήσας τῷ τόπῳ τὸν τε λιμένα, καὶ τὸ προκόλπιον κατὰ τὴν τῆς γραφῆς διαζωγράφησιν τῇ ἀληθεῖᾳ φαινόμενα. Τῆς δὲ πόλεως ἔξιθεν ὡσεὶ τριῶν τόξων βολῆς ἀποθένεται ναὸς στοῦ περιφρόμενος ἐπιμήκει, καὶ περὶ τὸ μυάκιον τοῦ ναοῦ τετράγωνος ἐπίκειται λίθος, εἰς δὲ, ὡς τῶν πολλῶν ἔχει λόγος, δὲ Σωτήρ τοῦ κόσμου Χριστὸς ἐστῶς τούς δοχίους ἐδίδασκεν.

E. Μετὰ τὴν Σιδόνα τὸ Σαραπὸν κάστρον περὶ τὸ κλύσμα τῆς θαλάσσης τεθεμελιώται, καὶ ναὸς

τοῦ προφήτου Ἡλίου ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ τῆς ξενίας
αὐτὸν χήρις, μέσον τοῦ πολίσματος ἴδρυται.

τη'. Ἐκείνεις τι Τύρος ἐστὶ πόλις, σχεδὸν πασῶν τῶν τῆς Φοινίκης ἔξοχωτέρα ἐν καλλονῇ· καὶ γάρ αὐτῇ τῷ σχήματι τῆς Τριπόλεως ἐν δύοις χερρονήσοις τεθύμειλιτάτα. Ἀλλὰ ταῦτη μεγέθει πολλῷ πλέον ἐκείνης εὑρύνεται, καὶ καλλονῇ κτισμάτων καὶ ὥρας ὀττητοῦ. Τὸ δὲ ταῦτης προκόπιπον ἐστὶ περιμερεῖς τῷ λιμένι τῆς Βηρυτοῦ, καὶ ἐκεῖνο πολλῷ πλέον ἐκείνης εὑρύνθηται μεγέθει καὶ κάλλει, καὶ τῷ τῶν πύργων ὑψει ὑπέρχειται. Τῇδε δὲ πόλεως ἔξωθεν ὠστε δύο τόξων βοὺς ἡσάποδεν λίθος ἐστὶ πάμμεγας, ἐν τῷ προσαναταυσάμενος δὲ Χριστός, Πέτρον καὶ Ιωάννην τοὺς λεπόδους, ὃς διάργος ἔχει, πρὸς τὴν πόλιν ἐκέπειμψε, χάριν δρτῶν εὐρέσεως, οὗτος ἀπελθότες, καὶ ἀγαγόντες; αὐτοὺς δῆμα τῷ Σωτῆρι εἰς τὴν πρόσεγγυς ὠσει μίλιον ἐν κρήνῃ ἀπέλθοσαν ἐν τῷ διατήρητοι καθίσας, καὶ σὺν τοῖς ἀποστόλοις ἐστιασθεῖς, καὶ πών τὸν ἐκ τοῦ ὄντος, ηὐλόγησε τὴν πηγὴν, καὶ ἐστιν ἐπ' ἀληθείᾳ ἡώς τοῦ νῦν τὴν τοιαύτη πηγὴν δυσέφραστον ὁραμένην θέαμα μέσον γάρ ἀναδιδομένη τῶν ἐκεῖ λειμῶνων, θαυμαστόν τι χρῆμα, καὶ τερψθύμουν τοῖς ὅδίταις ἐνδείκνυται. Λέγεται δὲ εἶναι ταῦτην καὶ ἀδαθρόν. Τὸ δὲ περὶ ταῦτην κτίσμα καὶ σχῆμά ἐστι τοιοῦτον. Πύργῳ περιθριγκώσαντες ὀκταγώνῳ οἱ πρώτως φιλοπονησάμενοι τὴν πηγὴν, εἰς οὓς μέτριον ὑψος ἐὸν πύργον ἀνήγαγον, καὶ τὰ τούτου φιλοπονησάμενοι δέκα ἀνὰ τὰς γωνίας ἐπὶ τὰ κάτισα τούτων τοῦ λειμῶνος μῆκη ἐπειδὴ καμαρῶν ὑψη, ἀμάρας ὑποκοιλάναντες, κρουνηδὸν ἐκχεισθαι τὸ ἀναθλιόβρεμον νῦντο εἰργάσαντο, διπερ κελαρεσμοῖς ἐπηχοῦν, τοὺς περὶ τὴν κρήνην λειμῶνας συγνοῖς ἐπάρδει τοῖς νάμασι. Καὶ ἐστιν ὡς ἐξ ἀπόπτου τοῦ πύργου τις ἐφιστάμενος τὸ συνκρεπὲς τῶν φυτῶν πετάλων σαλευομένων, καὶ ἐν σταθηρῷ μεσημβρίᾳ καταψεκαζόμενον τὸ τοῦ λειμῶνος δέλων στεφάνωμα.

θ. Ἐκεῖθνεν ἐστιν ἡ Πτολεμαῖς ἥτοι τὸ "Ἀκκε·
ἡ δὲ πόλις αὕτη ἐστὶ μεγάλη, καὶ πολυάνθρωπος
πασῶν τῶν ἀλλων ὑπερκειμένη, ἡ πάσας τὰς ἄγω-
γίμους; ὑπάρχεται ναῦς ἐν ᾧ πᾶς ὁ διὰ Χριστὸν ἐ-
ντιεύων λαὶς διά τε τῆς καὶ θαλάττης ἐπιφοιτᾷ.
Κάντεύθεν τοῦ ἀέρος φθειρομένου ὑπὸ τῆς τῶν
ἰκτηλύθων πολυπληθοῦς παρουσίας, ἀλλήπαλληλοι
νῦν συμβαίνουσι, καὶ τούτοις ἐπάγονται θάνατοι,
ἔκ τον δυσωδίας, κάντεύθεν δὲ ἀήρ ἐπιφέρεται [Ισ.
ἐπιφείρετος], καὶ ἐστὶ τὸ κακὸν ἄμαχον ταύτη;
τῆς πόλεως. Δεῖξι μὲν ἐστιν ἡ Κάρμηλος καὶ ἡ
παράλιος πασῶν τῆς Παλαιστίνης. Τὰ δὲ εὑνυμα-
ταύτης τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὴν Σαμάρειαν ἔγουσι.

τ. Πρώτως οὖν κατά τὴν Πτολεμαϊδα ἐστὶν ἡ Σιμφαρί, πόλις τῆς Γαλιλαίας πάντη δαικος σχεδὸν, μηδὲ λειτουργον τῆς πρώην αὐτῆς εὑδαιμονίας ἐμφανύουσα. Μετὰ δὲ ταῦτην ἐστὶν ἡ Κανά, καστέλλιον πάντη μικρόν, τὸ τέως νῦν ὄρῳμενον. Ἐνθα τὸ ὄνδροι δὲ Σωτήρι εἰς οἶνον μετεποήησε. Καὶ οὕτως μέσον διαφόρων βουνῶν ἐπὶ τῷ βάθει τῆς ἐξ αὐτῶν φέραγγος ἡ Ναζαρὲτ πόλις τεθεμελιώται, ἐφ' ἣ τὸ μέγα μυστήριον διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ τῇ

æde viduæ, quæ cum hospilio excepereat, media in urbe assurgit.

8. Inde est Tyrus uros, cæteris sere rnoniciæ
urbibus pulchritudine præstans. Etenim ipsa, æque
ac Tripolis, in simili peninsula sita est; verum-
tamen hæc magnitudine multo illa magis, et ædi-
ficiorum majestate ac pulchritudine, dilatatur. Si-
nus maris, qui ante ipsam conspicitur, portui
Beryteno haud dissimilis est: quamvis ille et de-
core et magnitudine, et celsitudine turrium amplior
et spectabilior sit. Extra urbem ad geminum sa-
gittæ jactum conspicitur, in quo, ut fert traditio,
Christus Dominus quiescens Petrum et Joannem,
sacrosanctos apostolos, in civitatem misit, ad pa-
nes comparandos; illi abeuntes, et afferentes, una
cum Salvatore ad vicinum fontem, mille non am-
plius passibus distante, profecti sunt: cum Chri-
stus sedisset, convivatus cum apostolis, ex aqua
bibit, fontique benedixit; et ad hæc tempora fons
ille, si verum fateri volumus, miraculum est viden-
tibus, quod verbis exprimi non potest, namque
in mediis, qui ibidem latius effunduntur, pratis
saliens, peregrinis in admiratione est, et summo
delectamento, diciturque esse profunditatis expers.
Structura vero illius figuraque hæc est. Turri
octangula circumseptentes, qui primi fontem in eum
prospectum redegerunt, in non mediocrem altitu-
dinem illam excitarunt, ejusdemque angulorum ex-
tremitatibus, ad modum phialæ accommodatis, ad
æquales pratorum alitudines, in summitatibus for-
nicum sulcis excavatis, depressam aquam in salien-
tis speciem effundi procurarunt; quæ cursu reso-
nans, prata, fontem ambientia, frequentibus irrigat
flentis: et quandoque quispiam in' turri tanquam
in specula stans videre poterit densam plantarum
congeriem, et, dum folia commoventur et meridies
servet, prati uniuersam coronam irrigatam.

9. Inde Ptolemais, sive Acce, sita est ; urbs ingens, et copia hominum dives, aliis omnibus excelsior. Ea naves omnes onerarias excipit ; et in eam pro Christo peregrinatores terra marique esse recipiunt. Hinc advenarum immensaë multitudinis accessu, dum aer corrompitur, morborum frequentium genera exitiali deserviunt clade ; tum odores pessimi, ex aere pulvrescente funestum hominibus excidium afferunt : et tanta noxa non ita facilis expugnatu est ; nec remedium malo inveneris urbis dexteræ partes Carmelum et maritimam Palæstinæ eram, sinistram Galileam et Samariam habent.

10. Prima itaque post Ptolemaidem urbs Galilæa
Semphori sita est, prorsus inculta, atque inhabi-
tabilis, nullumque sere pristinæ beatitatis præ se-
fert vestigium. Eam excipit Cana, castellum par-
vum, ut nunc videnti objicitur. Ibi aquam Salva-
tor in vinum convertit. Tum inter varios colles
media, ad ima ab eisdem efformatae vallis, urbs
Nazareth locum habet; in qua ingens per Gabrie-
lem archangelum mysterium Deiparæ Virgini an-

nuntiatum est; propter magnam et affluentem illius misericordiam, qui ob nostram salutem hominem assumpsit Christos Deus noster. Statim atque priuam bujusce ingentis oppidi portam ingressus fueris, archangeli Gabrielis templum offendes; et in pusilla, circa levam partem altaris quod in templo est, spelunca, fons praelucidas aquas effundens erumpit, in quem immaculatissima Deiparens, a sacerdotibus justo Josepho concredita, dum ab eo servatur, quotidie adveniens, aquam hauriebat; sed a concepto Praecursora mense sexto, cum pro more aquatum venisset, priuam a Gabriele salutationem accepit, turbataque, tota timens, in sedes Joseph regreditur; ubi, Ave gratia plena, ab angelo audivit, et, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, illi respondit, et hinc Dei Verbum in ventre suo purissimo accepit. Dominus Joseph postinum in pulcherrimum templum immutata est; in cuius laeva parte prope altare spelunca, non in terrae visceribus patens, sed superficie tenus hians. Os candido marmore exornatur super pictoris industria, angelus alis insistens, descendens ad matrem sine marito, lato buntio salutat, gravi graviter lanificio deditus occurrens; et figuratur quidem, ac si cum ea colloqueretur: Virgini vero, insperato aspectu deterritæ, statimque terrore illo faciem alio avertenti, tantum non e manu purpura excedit; quæ tremens, forasque sese cubili propriens, afflui mulieri amicæque obvia fit, eamque ex intimi animi affectu amplexibus sovet. Per os in speluncam ingressus, paucos admodum gradus descendis; tum antiquam illam Josephi ædem oculis lustras, in qua, regressæ a fonte Virginis, archangelus, ut jam dixi, fausta annuntiavit. Est præterea eo in loco, in quo Annuntiatio facta est, ex nigro lapide crux, candido marmore incisa, et super eam altare; et a dextera altaris, pusilla aedicula, in qua semper virgo Deipara se continebat. In dextra vero parte Annuntiationis alia conspicitur aedicula, luminis expersa, quam Dominus noster Christus, regressus ex Ægypto, usque ad Praecursorem decollatum incoluisse fertur. Tunc enim, ut divina oracula tradunt, audiens Jesus, quod Joannes esset⁴, deserens Nazareth, ad habitandum Capharnaum se contulit. Sequitur jugum, a diversis collibus effictum, et in eo supercilium, a quo deturbatur erant Iudei Dominum et transiit per medium eorum, et abiit Capharnaum⁵. ται, μέχρις τῆς τοῦ Ηροδότου ἀποτομῆς. Τότε γάρ, Ιωάννης παρεδόθη, καταλιπὼν τὴν Νικαράτη, φημι ρων βουνῶν συμπληρούμενος, ἐνῷ καὶ ἡ ὑφρίνη, εἰον, καὶ διῆλθεν ἐξ μέσου αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθη εἰς Ι

11. Jugo subest planities magna, in qua conterminas rupi partes occupat mons Thaborius, terrestre oculum oblectamentum animali, et recte sentientium hominum oculorum deliciae; namque divina gratia montem inumbrat, qui spiritale gaudium

Α Περθένψη Θεοτόκιψ εύηγγελίσθω, διά μέγα και πλούτον οινού έλεας, τοῦ διά τὴν ἡμῶν σωτηρίαν στρεψανθέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἐν γοῦν τῷ εἰσέναι τὴν πρώτην πύλην τῇ; τοιαύτης Κωμοπόλεως ὑπάρχει ναδίς; τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Καὶ περὶ τὰ εὐώνυμα μέρη τοῦ ἐν τῷ ναῷ θυσιαστηρίου ὁρᾶται μικρὸν σπήλαιον, ἐν ᾧ πηγὴ ἀναβλυστάνει, διειδὲς ρεῖνον ἐκπτύσουσα, ἐν ᾧ ἡ πανάχραντος Θεοτόκος δηπηνίκα ὑπὸ τῶν ιερέων παραδοθεῖσα τῷ δικαίῳ Ἰωσῆφ, ἢν παρ' αὐτοῦ φυλαττομένη καθ' ἔκστην ἀπερχομένη, τὸ διδωρικόν ἀπήνειται, ἐν δὲ ἔκτῳ μηνὶ τῆς τοῦ Προδρόμου συλλήψεως, μέλλουσα τὸ διδωρικόν συνήθως ἀρύσσασθαι, τὸν περῶντον ἀσπασμὸν ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ ἐδέξιτο, καὶ διαταραχθεῖσα σύντρομος εἰς οἰκεῖαν τοῦ Ἰωσῆφ ἀπῆλθεν, ἐν ᾧ τὸ Χαρές πεχαρι-
Β τωμένη, παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἐπήκουσε, καὶ τὸ, Ἰδού ὁ δούλη Κυρίου, γένοιτο μοι κατά τὸ ἥματα σου, πρὸς αὐτὸν ἀντέρησε, καντεύθεν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐν τῇ παναμώμψιᾳ ταῦτης ἐδέξατο νηδύτη. Αὕτη ἡ τοῦ Ἰωσῆφ οἰκεῖα μετὰ ταῦτα εἰς ναὸν μετεσκευάσθη περικαλλῆ, ὑπὲρ τὸ εὐώνυμον μέρος ἐγγὺς που περὶ τὸ θυσιαστήριον ὑπάρχει σπήλαιον, οὐ κατὰ τὸ βάθος τῆς γῆς ἡνεψημένον, ἀλλ' ἐπιπολαῖς φαινόμενον, οὗ τὸ σιθίμιον λευκοῖς μαρμάροις περικαλλύνεται. Καὶ ταύτον ὑπὲρ διὰ τῆς τοῦ ζωγράφου χειρὸς ὑπόπτερος ἀγγελος κατελθὼν, παρὰ τὴν δικενάντην συνοικου ἡμητέρα μήπω γένομένην εὐαγγελίοις ἀσπάζεται, σεμνῇ σεμνῶς τελασιουργούσῃ περιτυχών, καὶ σχηματίζεται μὲν οἵατις πρὶς ταῦτην διελεγχέμενος, ἐκπλαγείσης δὲ πρὸς τὴν ἀνέλπιστον θάνατον, ἀθρόως τε τῷ θυρίδῳ μετατραφεῖσης, μικροῦ τῆς χειρὸς ἐξέπεσεν ἡ πορφύρα, ἢ καὶ τοῦ θαλάμου ἐξιοῦσα εὖν φόδω, γυναικὶ συγγενεῖ καὶ γῆλη, προσυπαντεῖ καὶ ἀσπασμοῖς δεξιοῦται ταῦτην φελίοις. Εἰσελθών οὖν τοῦ στόματο; Ἑσωθεν τοῦ σπηλαίου, κατέρχῃ βαθμίδας δλίγας, καὶ οὕτως ὁρᾶς τὴν πάλαι ταῦτην ἐκείνην οἰκεῖαν τοῦ Ἰωσῆφ, ἐν ᾧ μετὰ τὸ ὑποστραφῆναι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῇ Περθένῳ ὁ ἀρχάγγελος, καθιώς ἔφην, ταῦτην εὐηγγελίσατο. Ἔστιν οὖν κατὰ τὸν τόπον ἐκείνον, καθ' ὃν δὲ εὐαγγελισμὸς γέγονε, Σταυρὸς ἐκ λίθου μέλανος ἐγκεκολλαμένος ἐπὶ λευκῷ μαρμάρῳ, καὶ ὑπερθεν τῶν τοῦ θυσιαστήριον, καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ αὐτοῦ θυσιαστηρίου μικρὸς οἰκίσκος ἐμφαίνεται, ἐν ᾧ ἡ ἀειπάρθενος Θεοτόκος ἐθαλαμεύετο. Ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ εὐαγγελισμοῦ, ἔτερος; θεωρεῖται οἰκίσκος ἀρώτιστος. Ἐν φύσει δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς μετὰ τὴν ἐξ ἀλγύπτου ἐπάνοδον οἰκῆσαι λέγεται πάσι τὰ ιερὰ λόγια, ἀκούσας δὲ Ἰησοῦς, διετρέψας τὴν Καπερναούμ. Εἴτα έστι ζυγός ὑπὸ διαζύγου, ἀφ' ἧς ἐμελλον οἱ Ιουδαῖοι καταχρηματίσαι τὸν Κύκαπερναούμ.

ια'. Μετά τὸν ζυγὸν ἐκεῖνὸν ἔστι μεγάλη πεδιάς,
ἐφ' ᾧ πεδιάδι πρὸς τὰ πρόσεγγυς τοῦ ζυγοῦ τὸ Θα-
νώριον δρός ἔστιν, δὲ πίγειος οὐρανὸς, τὸ τῆς φυχῆς
ἀγαλλίαμα, καὶ δρθαλμῶν δρθοδόξων ἀνθρώπων
ἐν τρύφημα. Καὶ γάρ Οἰεῖ τις χάρις ἐπισκιάζουσα

¹ Matth. iv, 12. ² Luc. iv, 30, 31.

τῷ δρει πρόσεστιν, δε καὶ χρόνον ἀποπνέει πνευμα- τικήν. Εστιν οὖν δὲ βουνός στρογγύλος καὶ μετρίως ὑψούμενος. Εἰσὶ δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν μονὴ δύο, ἡδὲ ἐν ἀλλογλώσσῳ βυνῷ Χριστιανοὶ διμέτροι ποιεῖσθαι τὸ Θεόν ἔχειμενίζουσι, καὶ καθ' ἣν μὲν ἡ Σωτήριος γέγονε Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, Λατίνων μοναχῶν ὑπάρχει πληθύς. Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ καθ' ἡμέρας Ναζηραῖοι τὸν λεπόν ἔχεινον χωρον ἀγιάζουσιν ἀγιάζουσι. Ἡ δὲ Σωτήριος τοῦ Χριστοῦ Μεταμόρφωσις ἐν τῇ κορυφῇ γέγονε τοῦ βουνοῦ, καθ' ἣν καὶ τῶν Λατίνων εἰσὶ μονῆ, ἡς ἐν τῷ τοῦ θεοῦ [Ισ. ναοῦ] θυσιαστηρίῳ ἐστιν δὲ τόπος, ἡδὲ δὲ Κύριος μετεμορφώθη ἀνὰ μέσον Ἡλίου καὶ Μαυστίας, καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ προκρίτων μαθητῶν, Πέτρου τε καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. Ὑπάρχει δὲ δὲ χῶρος ἔχεινος ὑπὸ χαλκείων κιγκλίδων περιθυρίου μόνου, διατεταμένος. Ἐφ' ὃν δὲ τόπον θετησαν οἱ τοῦ Κυρίου πόδες, ὅρᾶται διμφάλιον πάνω λευκόν, ἢν φέρει μέσον ἐκτύπωσις Θεού Σταυροῦ, ἡδὲ ἡς δρόητος εὐωδίᾳ ἐκπένεσσα, τῶν προσιδόντων κατευφραντεῖ τὴν θυρητήν. Ἔξωθεν δὲ τῆς μονῆς, ὡσεὶ λίθου βολῆς, εἰσι μικρὸν σπήλαιον, ἐν φέρει μέσον Φρικήν Μεταμόρφωσιν, εἰσελθὼν δὲ Χριστός, τοὺς μαθητὰς ἐνετέλατο, μηδὲν εἰπεῖν αὐτούς τὸ δραματοῦ, μέχρις ἂν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Περὶ δὲ τὸ ἀρκτόφων μέρος τοῦ δροῦς ὑπάρχει τὸ τοῦ Μελχισεδέκ σπήλαιον, διπερὶ οὗτον ἄξιοδέστατον τέτρωται γάρ εἰς διαφόρους διάκονους, καὶ εἰσὶν ἐν αὐτῷ ὑπερῆσαν, καὶ δύογεια: καὶ διάφορα οἰκήματα καὶ κελλία εἰς δισκητῶν καταμονᾶς χρηματίζοντα, εἰς ἣν καὶ πολλοὶ τῶν μεγάλων ἀγίων τὸν ἀστερικὸν δρόμον διήνυσαν. Ἐγγὺς τοῦ σπηλαίου τούτου εἰσὶ ναὸς, κατ' αὐτὸν δῆ τὸν τόπον, εἰς δὲ ἀπὸ τῆς κοτῆς τὸν Ἀβραὰμ ἀποστέρεψαν δὲ Μελχισεδέκ συναντήσας, καὶ εὐλογήσας ἔξενισεν. Ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἀγίου βουνοῦ πρὸς τὴν πρώτην ἀνατολὴν ἀπενίσας, τὰ δέλη καὶ τὴν φάραγγα, διψεῖ τοῦ ἐποταμοῦς ἀγιωτάτου Ἱορδάνου. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸν ὄρθιαλμὸν ἐκτίναξ τὰ τοῦ Λιβάνου πρὸς ἀνίσχοντα βλέποντας ἥδιον μέρη θεάσης, καὶ δύο μεγάλους βουνῶν ὡν μέσον ἡ Δαμασκεῖος θύρων. Παρεκκλίνας δὲ μικρὸν τοὺς πρὸς τὸ ἐνωνυμώτατον μέρος τοῦ Ἱορδάνου τὸν ἄφθαλμὸν, ὅρξε τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν πάνω καθαρῶς καὶ ἀνενοχλήτως, ἡς ἐν τῷ ἀντικέραθεν μέρει μικρὸν τοιούτου θεάσης, καὶ τοὺς πεντακισχιλίους ἑψάλιος, μετά δὲ τὴν ἀνάστασιν τῆς μαθηταὶ συνηρίστησεν, ἐν τῇ τῶν ἔκατον πεντήκοντα τριῶν ἰχθύων δηρά. Κατὰ δὲ τὸ ἀρκτόφων μέρος τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ, ἔτερος τὴν πεδιάδα ἐκείνην περιζωνύει ζυγός, ὡσεὶ δύοεκα σταδίων διάστημα ἡ καὶ πλεῖον αὐτοῦ διαιρούμενον. Ὑπάρχει δὲ ἐν τοῖς αὐτοῦ καταχύμασιν ἡ πόλις Ναείμ, εἰς ἣν δὲ Κύριος τὸν τῆς κήρας υἱὸν ἐκ νεκρῶν ἤγειρεν. Ἐν δὲ τῷ ἀνατολικῷ ποταμῷ μέρει τῆς αὐτῆς πόλεως ὅρᾶται τὸ χωρίον Ἀενδώρ, μέσον δὲ τοῦ Θαβώρ τῆς Ναείμ τε καὶ τοῦ Ἀενδώρ περιβόει δὲ χείμαρρος Κίσσων, περὶ οὐ φησιν ἡ Δαβίδ. Ποιησον αὐτούς ὡς τὴν Μαδιάμ καὶ τῷ Σισάρῃ, ὡς τὸ Ιαβέλμ ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσών· δέξιαλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ.

* Psal. xxxii, 10.

PATROL. GR. CXXXIII.

Aspirat. Collis est rotundus et moderate sese erigens. In vertice duo exstructa sunt monasteria; in his extrancee linguae laudibus Christiani, solitariam vitam amplexantur. Nunquid propitium reddunt. Monasterium, in quo salutaris Christi Transfiguratio accedit, Latinorum monachorum multitudo tenet; laevum, qui nostra consuetudine monachum induerunt Nazareni sacrosanctum illum locum sanctificati sanctificant. Salutaris Christi Transfiguratio in vertice collis evenit, ubi Latinorum monasterium visitatur; in cuius divino altari Dominus inter Eliam et Moysen, ac tres praecipios discipulos, Petrum, Joannem, et Jacobum, transfiguratus est. Locus cereis cancellis circumseptitur. Ubi vero steterunt Domini pedes, præcandidus umbo spectatur, et in illius medio figura divinæ crucis, ex qua haud facilis enarratu odor emanans, advenientium narcs delectat. Extra monasterium, ad jactum lapidis, pusilla aperitur spelunca, in quam post admirabilem Transfigurationem Dominus ingressus, discipulis præcepit, ne cuipiam dicerent visionem, donec ipso a mortuis resurgeret. Ad borealem partem montis, Melchisedeci spelunca conspicitur, digna quæ ab omnibus videantur, diversis undique foraminibus patens: in eaque loca superiora, et subterranea, et variae habitationes, et cellæ in Ascetarum ministeria exercitiaque disperuntur; et multi ingentium sanctorum, exercitationis sue cursu in illis absolverunt. Speluncam prope est templum, eodem illo in loco, in quo Abraham occurrens Melchisedec, revertenti a cœde, benedixit, hospitioque eundem exceptit. Ex hoc colle, ad primos solis ortus aciem oculorum intendens, paludes, vallemque, sanctissimi Jordanis inter fluvios, et, si ulterius aciem direxeris, partes Libani, ad orientem solem vertentes, intueris; simulque et duos ingentes montes, in quorum medio Damascus collocatur. Declinans vero paululum ad sinistram Jordanis oculos, Tiberiadis mare perquam clare ac sine ullo impedimento spectabis. Cujus in adversa parte parvus agger attollitur, in eaque Salvator panibus benedicit, et quinque millia hominum exsaturavit, et post resurrectionem una cum discipulis, post centum quinquaginta trium piscium capturam, pransus est. Eiusdem montis ad septentrionalem partem, aliud jugum planitem cingit, duodecim stadiorum ferme intervallo et amplius etiam subdivisum. In illius excursu jacet urbs Naim, in qua Dominus filium viduæ ex mortuis in vitam revocavit. In orientalis civitatis parte, oppidum visitur Aendor. Inter Thaborium, Naim, et Aendor, torrens Cisson perfliuit, de quo ait David: Fac illis sicut Madian et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson: disperierunt in Aendor.

12. Unius diei spatio urbs Sebaste distat, ab Herode Tetrarcha in honorem Cæsaris restituta. In ea venerandum caput majoris inter natos mulierum, Joannis Baptiste, minor Herodes, inter convivandum, abscedit. In media civitate carcer est; in quem, dum Herodiadem ille reprehenderet, conjectus, capiteque iuminatus.³ Carcer subterraneus est, et viginis gradibus in eum descenditur: in cuius medio altare erigitur, ubi a spiculatore capite obtruncatus est. A dextera altaris, urnula visitur, in qua sancti Zacharie, Præcursoris patris, corpus servatum fuerat; a lava, altera urnula, in qua corpus sanctæ Elisabetæ, ejusdem matris, facit: quemadmodum et in utrisque carceris lateribus, variorum sancctorum reliquie, et discipulorum Præcursoris, quiescent. Supra carcerem templum assergit, et in eo urnæ duæ, ex candido marmore excisæ; quarum dextera combusti corporis venerandi Præcursoris cineres, altera Elisei prophetæ corpus continet: supraque in aureo vase, sinistra Præcursoris manus, quaquaversum et ipsa auro obducta. In media et superioris partis civitatis colle, antiquius erat Herodis regia; ubi et convivium apparatum fuit, et execranda illa puella saltavit, et saltationis præmium, sacrosanctum Baptista caput retulit: nunc vero locus ille Græcorum monasterium est. Templum monasterii trullatum; et in lava altaris parte cellula, et in ejus medio ex marmore umbro in longe altissima fossa conspicitor, in quo prima venerandi et angelis reverendi capitis Præcursoris inventio fuit, quod eo loci ab Herodiade desossum latebat.

γονεῖς Φωματίκον μοναστηρίου ὑπάρχει τον ο ναό
μέρες: τοῦ Ουσιαστηρίου ἐστὶ κελλίον μικρὸν, οὐ
σφρόδρα δρύγυματι κείμενον, ἐνῷ ἡ πρώτη εἰνρεσις τῆς
δρόμου γέγονεν, ή ἐν τῷ τόπῳ ἔκεινῳ ἐχώσθη ὁ πόλ
13. *Excurrevit deinceps stadia ferine quindecim,*
Samaritanorum metropolis Sichar obvia fit, cui
postmodum Neapoli nomen fuit, inter duos montes
sit, quorum pedibus, fundamentis ipsa suis, qua
se longius extendit, imbæret. In dexteriore montium
(Samaritanorum ea traditio est) Deus Abrahamo
responsum dedit, et Isaacum in sacrificium petiit;
et patriarcha, ut ille existimat, licet ipsi quid
dicant nesciant, in eo hostiam immolavit; mons
etenim ille divinus, Gulgotha Lithostrotum est, in
quo salutarem passionem Salvator mundi pertulit.
Ad pedes montis conspicitur ager, a Jacobo, Jose-
pho filio exhibitus: in agro Jacobi, puteus ubi
Dominus labore delassatus quievit. et Samaritanæ,
quæ sacrum prosequitur Evangelium, elocutus est.
De hoc eodem monte mulier Domino dixerat: Pa-
tres nostri in monte hoc adoraverunt. Et Dominus,
quamam ratione iis qui in spiritu et veritate adorant,
Deus præcolendus sit, colloquio illo omnes edo-
pus.

Α ι^δ. Καὶ μεθ' ἡμέρας μιᾶς διδάσκημα ἔστιν ἡ Σε-
βαστὴ πόλις, ἣν Ἡρώδης ὁ Τετράρχης εἰς τιμὴν
τοῦ Καίσαρος ἀνεκάλυψεν. Ἐν δὲ τῇ τιμίᾳν κε-
φαλὴν τοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μετέζουσε Ἰωάννου
τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν τῷ αὐτοῦ συμποσίῳ δὲ μικρὸς
Ἡρώδης ἀπέτεμεν. Ἐστιν οὖν μέσον τῆς τοιαύτης
πόλεως; ἡ φυλακὴ, εἰς ἣν ἐνεβλήθη τῶν τῆς Ἡρω-
δάρδης ἔνεκα ἐλεγμῶν, ἐγένετο καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπ-
ετμήθη. Ἡ δὲ τοιαύτη φυλακὴ ἔστιν ὑπὸ τὴν γῆν,
ἔχουσα βαθύδας ἐκ τῶν διωθεν Ἰωαννὸς αὐτῆς εἶκος,
ἐν δὲ τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑπάρχει θυσιαστήριον περὶ
τὸν τέπον, καθ' ὃν ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ σπεκουλά-
τορος. Αεξὶς δὲ τοῦ τοιούτου θυσιαστήρου ἔστι λαρ-
νάκιον, εἰς δὲ ἐτεθησαύριστο τὸ σῶμα τοῦ ἀγίου
Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου. Ἐν δὲ τῷ
Β εὐνάνυμφι ἕτερον λαρνάκιον, ἐν ᾧ ἔστι κείμενον τὸ
σῶμα τῆς ἀγίας Ἐλισσάθετ τῆς μητέρος αὐτοῦ. Ἐν
δὲ ἀμφοτέραις ταῖς τῆς φυλακῆς πλευραῖς ἐναπόκειν-
ται διαφόρων ἀγίων λειψάνα καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ
Προδρόμου. Ὅπερθεν δὲ τῆς φυλακῆς ὑπάρχει ναὸς,
εἰς ὃν ἔγκεινται λάρνακες δύο, ἀπὸ λευκοῦ ἀστομη-
θέντες μαρμάρου, ὅν τὸ δεξιώτερον ἔχει κάριν τοῦ
ἀποτεφρωθέντος σώματος; τοῦ τιμίου Προδρόμου, τὸ δὲ
ἕτερον τὸ σῶμα τοῦ προφήτου Ἐλισσαοῦ. Πρόκειται
δὲ ὑπερθεν τούτου ἐντὸς χρυσέου τικεύους ἢ εὐώνυ-
μος; τοῦ Προδρόμου χειρὶ, χρυσῷ πάντοθεν καὶ αὐτῇ
περικεκαλυμμένη. Ἐν δὲ τῷ ὑψηλοτέρῳ μέρει τῆς
πλευρᾶς ἔστι κατὰ τὴν μέσην αὐτῆς γηδόλιος, ἐν ᾧ
πάλαι μὲν ἦν τὸ τοῦ Ἡρώδου παλάτιον, Ἔνθα καὶ τὸ
συμπόσιον γέγονε, καὶ ἡ μιαρὰ κόρη ἐκείνη ὡρχή-
С σατο, καὶ ἄδιλον τῆς ὀρχῆσεως τὴν λεράν κεφαλὴν
τοῦ Βαπτιστοῦ ἐλληφε. Νῦν δὲ διατίθεται τὸ ποσό της
τοιαύτης μονῆς τρουλλωτός. Ἐν δὲ τῷ εὐνάνυμφῳ
μέσον ὀρδαται ἐκ μαρμάρου ὀμφάλιον, ἐπὶ βαθυτάφ-
λης τιμίας κεφαλῆς, καὶ ἀγγέλοις αἰδεσθίμου τοῦ Προ-
τῆς Ἡρωδιάδος.

ιγ'. Είτα μετὰ παραδομήν σταδίων ώσει δέκα καὶ πέντε ἑστίν ἡ τῶν Σαμαρέων μητρόπολις Σιχάρ, ἡ μετὰ ταῦτα κλήθεινα Νεάπολις, κειμένη μέσον δύο βουνῶν, ἀμφοτέρων περισπομένη τῷ θερμαλῷ ἐπὶ μῆκει τοὺς πρόποδας. Ὡν τὸ δεῖξιώτερον ὑπάρχει: τὸ δρος ἐν ᾧ οἱ Σαμαρεῖς λέγουσι χρηματίσαι τῷ Ἀβραὰμ τὸν Θεὸν, καὶ τὴν θυσίαν ζητῆσαι τοῦ Ισαὰκ, καὶ ἐν αὐτῷ ταύτην τελέσαι, δον τὸ κατ' Ο αὐτοῦ, τὸν Πατριάρχην, καὶ οὐκ οἰδεῖς τί λέγουσι. Τὸ γάρ δρος ἔκεινο τὸ θεόν τοις λιθόστρωτον τοῦ Γοιγοῦ, ἐν ᾧ τὸ σωτήριον πάθος ὁ τοῦ κύσμου Σωτῆρος ὑπέμεινεν. Ἐν δὲ τοῖς τοῦ βουνοῦ προπόδησις ἔστι τὸ χωρού, διέδωκεν Ἱακὼν Ἱωσήφ τῷ οὐρώπῳ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔστι καὶ τὸ τοῦ αὐτοῦ Ἱακὼν φρέαρ. Ενθα δὲ Κύριος κεκοπιακώς ἐκάθισε, καὶ τῇ Σαμαριτιδὶ διελέχθη, ἡ τὸ ιερὸν ἔξεισιν Εὐαγγελίον. Περὶ τοῦ τοίούτου βουνοῦ ἔφησεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Κύριον· Οἱ πιτέρεις ίμιῶν ἐν τῷ δρει τούτῳ προσεκύνησαν· Καὶ δὲ Κύριος πέποιθεν τοὺς ἐν πνεύματις καὶ ἀληθινῷ προσκυνοῦντας, διὰ τῆς πρὸς ἐκείνην ὅμιλος πάσιν ἐδιέλυσεν.

• Joan. iv, 20.

ιδ. Ἀπὸ τῆς Σαμαρείας ἔκαστης τῆς ἀγίας πόλεως Α εἰσι στάδια ὅγδοηκοντα τέσσαρα, ὃν ἡ διόδιος πόσα λιθότερως, καὶ ταῦτα κατέβηρος οὐτα ἡ πόσα τοιαύτη χώρα, καὶ αὐχμηρά ἔστι καὶ κατάμπελος καὶ ὑπόδεινδρος, ἡ δὲ ἀγία πόλις κεῖται μέσον διαφόρων φαράγγων, καὶ βουνῶν, καὶ ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ θεωρούμενον θαυμαστόν. Ἐν ταύτῃ γάρ ὑπεραντηκύνα δρᾶται ἡ πόλις καὶ χθαμαλή, πρὸς γάρ τὴν τῆς Ιουδαίας χώραν ἐστὶν ὑπερχειμένη, πρὸς δὲ τὰ ἔχόμενα ταύτης γηόλοφα χθαμαλίζεται. Εἰς γάρ δύο μέρη ὁ θεῖος οὖτος διαιρεῖται χώρος, καὶ πρὸς μὲν τὸ τοῦ δεξιοῦ βουνοῦ γχαμαλώτερον μέρος ἡ ἀγία πόλις ἐφίδρυται, ἡς ὁ περίβολος μέχρι τῆς φέραγγος καταντεῖ; τὸ δὲ ὑπερθεν ταύτης ἐστὶν δλον ὑπάρμπελον, ἐνῷ καὶ ὁ λιθασμὸς τοῦ πρωτομάρτυρος ἄγιου Στεφάνου ἔγένετο. Τὸ δὲ τοιοῦτον εἶναν μονον, καὶ τῆς φάραγγος πέραθεν τὸ τοῦ Ἐλαϊωνος δρος ὑπάρχει, Ἐνθά δὲ Κύριος πολλάκις ἐμφιλοχωρήσας, τὸν δλον ἐκείνον καθηγήσας τόπον τῇ προσευχῇ, τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τέλος τῇ θείᾳ πρὸς τὸν Πατέρα ἀναλήψει αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἀγία Σιών ἐμπροσθεν τῆς ἀγίας πύλεως ἐστι, καιριμένη περὶ τὰ δεξιά μέρη αὐτῆς. Ἔχει οὖν ἡ ταύτης περιγραφὴ οὕτως. Ἐστὶ κατετέλλιον, ἐνῷ ὑπάρχει ἡ ἀγία Σιών, ἡ μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν· δὲ τοιοῦτος ναὸς ἐστι πάμμεγας, κυλινδρωτὸν ἔχων τὴν δροφήν. Οὐ εἰσελθόντος τὰς ὥρας πύλας, ἐστι κατὰ τὸ εὐνώνυμον μέρος οἰκία τοῦ ἄγιου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐνῷ δὲ ὑπεραγία Θεοτόκος μετὰ τὴν ἀνάστασιν κατέμενεν. Ἐνθά καὶ ἐκοιμήθη. Καὶ ἐστιν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καλλίον διὰ σιληρέων κτιχιλίων περιθριγγούμενον, καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ἐνῷ τὴν παναγίαν αὐτῆς ψυχὴν παρέθετο τῷ Λίψῳ καὶ Θεῷ, ὅμφατια δύο. Δεξιὰ δὲ τοῦ τοιούτου ναοῦ ἐστι πρὸς τὸ δεξιώτερον μέρος τοῦ θυσιαστηρίου τὸ ὑπερφόν, ἔχων τὴν ἀνδρὸν διὰ ραθμίων ξα'. Υπάρχει οὖν ὁ τοιοῦτος ναὸς τετρακάμπερος τρουλλωτός. Ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ μέρει τοῦ ὑπερώου δρᾶται ὁ τόπος, Ἐνθά γέγονεν ὁ δεσποτικὸς διπνος. Καὶ ἐν τῷ μύακι τοῦ βῆματος ἡ πρὸς τοὺς ἀποστόλους κέθοδος τοῦ ἄγιου Πνεύματος. Ὕποκατάθεν δὲ τοῦ τοιούτου ναοῦ γέγονεν ὁ νικητής· καὶ ἀκτικρὺ τούτου ἐστὶ ναὸς, Ἐνθά τὸ οἰκημα ἦν, ἐνῷ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὁ Χριστὸς εἰσῆλθεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Ἐνθά μετὰ τὸ λιθασθῆναι ὁ πρωτομάρτυρος Στεφάνος τεθαπται, καὶ παρὰ τοῦ Γαμαλίηλ μετετέθη εἰς ἄτερον τόπον. Ὁ δὲ λεγόμενος τοῦ Δασιδ πύργος κεῖται περὶ τὸ ἀρκτήφον μέρος τῆς πύλεως, καὶ ἐστιν ὁ πύργος παμμεγέστατος, καὶ κάν τοῦ Δασιδ παρὰ πάντων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ ἀμφιόδηται, ἀλλ' ἐμοιγε, ὡς οἷμαι, δι' εὐλόγους ἀμφιδάλεται ἀλίτεις. Καὶ γάρ διὰ ἑστοῦ λιθού λευκοῦ δὲ Τάσηπος τὸν τοιοῦτον πύργον ίστορει γενέσθει, τὸν τε ναὸν, καὶ τοὺς ἄτερους ἐς ὑπέρεον δύο πύργους παρὰ τοῦ Ἡράδου εἰς δύναμα Φτειάλου, καὶ Μαριάμης κτισθέντας. Ὁ δὲ ἐκ κοινοῦ λιθου ἀνεγηγηρμένος δρᾶται. Καὶ Ιωάς δὲ νῦν δρώμενος ἐπὶ τοῦ παλαιστάτου θεμέλιος πύργους ἀνφοδόμηται. ἔχόμενα τούτους ὑπάρχει ἡ πρὸς τὴν πόλιν φέρουσα πύλη, ἣν εἰσελθῶν πορεύσῃ πλατείαν δόνν, ἡς δεξιὰ πλατείαν

14. A Samaria ad sacram civitatem stadia numerantur quatuor et octoginta. Via est omnis lapidibus strata, et, licet tota ea regio siccitate arescat et squaleat, ubique tamen viribus et arboribus constipatur. Sancta civitas variis vallisibus et montibus circumseptitur, nec admiratione caret, quod in ea spectatur; eodem enim temporis momento, et superemineus et depresso appetat: namque si Judeæ oram inspiceris, supereminet; si colles illi adhærentes, complanatur. Divinus quippe locus in partes duas dividitur, et ad montis dexteræ partem decliviorē sancta civitas fundatur; cuius ambitus ad vallem usque diffunditur; pars illius superior tota vitibus consita est, ubi sanctus protomartyr Stephanus lapidibus obrutus, levam illius partem trans vallem mons Olivarum occupat; quem Dominus frequenter invisens, et in eo immorans, universum sanctitate replevit, oratione, prædicatione, et demum sacrosancta sua ad Patrem ascensione. Sancta vero Sion ante sanctam urbem sedem sibi habet, ad partem illius dexteram jacens. Cuius descriptio hæc fuerit: Castellum est, in quo sancta Sion, Ecclesiarum mater, collocatur; prægrandi magnitudine ecclesia conspicua est; lectum in proceritatem æqualiter orbiculatum effingitur; cuius speciosas portas ingresso tibi, ad partem lavam obicitur sancti Joannis Theologi domus, in qua sanctissima Deipara post resurrectionem commemorabatur, ubi et mortem obiit; visiturque ibidem cellula ferreis cancellis circumiuncta, et in loco, ubi sanctissimam animam Deo Filioque reddidit, unibones bini. Dextera templi, ad dexterorē partem altaris, cœnaculum, in quod gradibus uno et sexaginta ascenditur. Templum quatuor fornices et trullam habet. In sinistra parte cœnaculi, locus, in quo facta est Dominicæ cœna; in Bematis myrtle, sancti Spiritus in Apostolos descensus. In templi inferiore parte Christus pedes apostolorum lavit, cuius loco adverso templum erigitur; in eo domus, in quam Christus januis clausis ad apostolos introivit; ubi post lapidationem protomartyr Stephanus sepultus est, tum alio a Gámaliele avectus. Davidis in terris in septentrionali urbis parte sita est, immenso magnitudine superbians; et licet ab Hierosolomytanis accolis asseratur esse Davidis, a me non improbabilis, ut reor, ratione in dubium vertitur: namque turrim Davidis ex rasili albo lapide extricata fuisse, templum et alias duas turres postea ab Herode in honorem Phaselli et Mariamne exadiicatas Josephus fert; at, quæ modo visiūtur, ex communī lapide constructa est. Et forte, quam nunc intuemur, super vetustissimæ terris fundamenta assurgit. Prope turrim, quæ ad urbem ducit, porta, quam ingresso, lata platea iter aperit, in cuius levā parte regiis palatiis sancti Patris nostri Sabbæ Metochium adhæret. Viam, ad sagittæ jactum, emensus, celebre Dominicæ Sepulcri templum reperies; cuius non alia figura fuerit, quam quæ a variis scriptis mandatur. Spelunca in Dominicæ cor-

poris sepulcrum conversa, duas in partes rejunxit; quarum in una lapis revolutus repositus, candidis marmoribus custoditur; in altera ad borealem partem, lapis pro pavimenti mensura expolitus, cubito uno supereminet; in quo mortuas, nudusque vires largior positus est; auro puro, ex desiderio et fide domini mei imperatoris Manuelis Porphyrogenitæ Comneni circumornatus. Prope eum est Golgotha, in quo Calvariae locus, et excisa crucis basis, et disrupti saxi, tempore passionis, hiatus; sub quo, in cavitate lapidis, Adami calvaria, celebraque Dominicæ sanguinis, super eam effusæ. Templum super Golgotha quatuor tectis et tholo assurgit: proxime inbaret subterraneum templum ingens, in quo pretiosa et vivifica Christi Domini crux inventa est. Ad orientaliorum partem civitatis, templum visitur, Sancta sanctorum nomine: omnium pulcherrimum tectum in trilobata formam desinit, in vetusto pavimento celeberrimi illius templi Salomonis, intus exteriusque variis marmoribus et tessellato opere condecoratum: ad levam partem templi, fornices binæ, quarum in altera occursus Christi Domini, quod ibi iustus Simeon Christum Dominum ulnis exciperit; in altera, quam Jacobus scalam admirandam, ad cœlum usque pertingentem, et angelos Dei in ea ascendentibus et descendentes, conspexerat, depicta sunt. Et lapis sub depictæ scalæ imagine, ille ipse est, qui sub Jacobi capite fuerat. Per partis dextræ hiatus ad speluncam infra templum descenditur, in qua repositus fuerat Zacharias propheta, interemptus, ut Evangelium tradit, a Judæis inter templum et altare. Extra templum, lapidibus stratum impluvium magnum extenditur; antiquum, ut opinor, magni templi pavimentum. Et in porta, quæ in sanctam Getsemiane dicit, templum sanctorum Joacimi et Annae conspicitur; in quo immaculissima Deipara in vitam venit. Proxime, Probaticæ piscinae fluentia scaturiunt.

τὴν χεφαλὴν τεθεὶς τοῦ Ἰακὼβ. Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει ὅπῃ εὐρίσκεται καταβάνουσα μέχρι σπηλαίου τινὸς ὑποκάτω τοῦ ναοῦ. Ἐφ' ὧ τέθειται ὁ προφῆτης Ζαχαρίας, ὃν ἵστασαν, κατὰ τὸ Εὔαγγέλιον οἱ Ἰουδαῖοι μετεῖν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐξαθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἐστι περιανύλιον μέγα λιθόστρωτον τὸ παλαίν, ὡς οἴμαι, τοῦ μεγάλου ναοῦ δάπεδον. Καὶ περὶ τὴν πύλην τὴν ἐξάγουσαν εἰς τὴν ἀγίαν Γεθσιμανή ἐστι ναὸς τῶν Ἀγίων Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, εἰς δὲ ἣ τῆς παναχράντου Θεοτόκου γέροντος γέννησις, καὶ τούτου πλησίον τὰ τῆς Προβατικῆς κολυμβήθρας ἀναπηγάζουσι νάματα.

45. Hinc extra civitatem, ad orientaliorum illius D^{icitur}. Ἐντεῦδεν τῆς πόλεως ἔξωθεν, περὶ τὸ ἀνατολικάτερον ταύτης μέρος, μέσον τοῦ μεγάλου χαραδρώδους χάσματος, τοῦ διαχωρίζαντος τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἀπὸ τῆς ἀγίας πόλεως, παράκειται τὸ χωρίον ἡ Γεθσιμανή, ἐν ᾧ ὁ τάφος τῆς ὑπεράγιας Λεστούνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ὁ κῆπος, εἰς δὲ τολλάκις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἡύλισθη. Ἐφ' ὧ καὶ ναὸς τρεῖς, δὲ μὲν εὐωνυμοτέρας; καὶ περὶ τὸ κοιλωμα κάτω τῆς γῆς ἐστιν, εἰς δὲ ὁ θεῖος τάφος τῆς Θεοτόκου· δὲ τοιοῦτος ναὸς ἐστιν ὁ πᾶς θολωτὸς, ἐπιμήκης, κυλινδρωτός. Καὶ μέσον αὐτοῦ διέκη διδυμωνος ἴσταται ὁ τάφος αὐτῆς, λεπτομημένος ἐκ πέτρας ἐν σχήματι τετρακαμάρῳ. Καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ τούτου πλευρᾷ ἐστιν ἐκ τῆς αὐτῆς

Α τῶν Ἄργεικῶν ἀνακτόρων πέπηγε τὸ μετόχιον τοῦ ὅστου Πατρὸς ἡμῶν Σάβδου. Τὴν δὲ ὅδὸν ὡσεὶ βέλους; βολὴν διελθών εύρησεις τὸν περιφανῆ ναὸν τοῦ Κυριακοῦ τάφου εὖ τὸ σχῆμα ἔχει, καθὼς παρὰ διαφόρων ἰστόρηται. Τὸ δὲ εἰς τάφον χρηματίσαν στίλαιον τοῦ Δεσποτικοῦ σώματός ἐστι διπλοῦν, καὶ ἐν μὲν τῷ ἐνί ἐπίκειται ὁ ἀποκυλισθεὶς λίθος, λευκοῖς μαρμάροις περιφρουρούμενος, ἐν δὲ τῷ ἐπέρι μέρει τὸ περὶ τὸ ἀρκτῷν διατάξιον λίθος λελάξευται τοῦ ἰστόρεου πάτου ὑπερανέχων ὡσεὶ πήχυν Ἑνα, ἐν ᾧ νεκρὸς καὶ γυμνὸς ὁ τῆς ζωῆς ἀγνετέθη δοτήρ, δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ ἐνδεδυμένος δρᾶται ἐκ πόθου καὶ πίστεως τοῦ ἐμοῦ δεσπότου καὶ βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Πορφυρόγεννητου καὶ Κομνηνοῦ. Καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐστιν δ τοῦ Γολγοθᾶ τόπος, ἐν ᾧ τόπος δ τοῦ Κρανοῦ καὶ ἡ λαξεύθεισα τῷ Σταυρῷ βάσις, καὶ τὸ ἥγιμα τῆς διαβραγέτης πέτρας ἐν τῷ τοῦ Σταυροῦ πάθει· καὶ τοῦ ῥήγματος κάτωθεν ὑπόκυπελος ἐν τῇ πέτρᾳ τόπος, ἐν ᾧ τὸ Άδαμ κρανίον, καὶ οἱ ψύντες ἐπ' αὐτῷ τοῦ Δεσποτικοῦ χρυσοῦ εἰματος. Ὁ δὲ ναὸς ὁ ἐπάνω τοῦ Γολγοθᾶ ἐστι τετρακάμαρος, θολωτός. Καὶ πλησίον τοῦ τοιούτου ναοῦ ἐστιν ὁ πρόδηπος ναὸς μέγας, ἐν ᾧ εὑρισταὶ δ τοῦ μιος καὶ ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. Πέρι δὲ τὸ ἀνατολικάτερον μέρος τῆς πόλεως ὑπάρχει δ ναὸς, τὰ Ἀγία τῶν ἀγίων. Ὁ δὲ τοιοῦτος ναὸς ἐστι πάνω περικαλλέστατος, τρουλωτὸν ἔχων τὴν δροφήν, ἐν τῷ δρυχαίῳ δαπέδῳ τοῦ περιωνύμου ναοῦ ἐκείνου τοῦ Σολομῶντος θεωρούμενος, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ποιείσθις μαρμάροις καὶ φυγεῖσιν ἐγκαλλυνόμενος. Εἰσὶν οὖν περὶ τὰ εἰδώνυμα μέρη τοῦ ναοῦ καμάραι δύο, ἢ π' αἵ λεπτόρηται, ἐν μὲν τῇ μιᾷ ἡ Ὑπαπαντή τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, διτὶ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ δ ὅλκας Συμεὼν τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἡγκαλίσατο. Ἐν δὲ τῇ ἐπέρι, ἦν δὲ ἡ Ἱακὼβ εἰδὲ θαυμαστὴ κλίμακα, ἐστηριγμένη μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπ' αὐτῇ, καὶ δὲ λίθος; ὑποκάτω τῆς ιστορηθείσης κλίμακος αὐτὸς ἐκείνος δρᾶται, δὲ τὸ

πέτρας ὡσεὶ σκῆμπους λελαξευμένος, δὲ λευκῶν παρημάρκων σκεπόμενος, ἐνῷ τὸ διχραντὸν σῶμα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ὑπὸ τῶν ἀγίων ἀποστόλων μετενεγέθεν ἐκ τῆς Σιών ἐπέθη. 'Ο δὲ ἀνωθεν ἔτερος νάξος ἐστι σπήλαιον, ἐνῷ ἡ Δεσποτικὴ προστυχὴ γέγονε, καὶ οἱ ἀπόστολοι τῷ ὑπνῳ βρυσυθέντες ἐκάθιδον. Περὶ δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ ἔρους τῶν Ἐλαιῶν, ὧσεὶ λίθου βολῆς ἀποθεν, κατὰ τὸ Εὐαγγελίον, ὃ τρίτος ὑπάρχει ναὸς, ἐνῷ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ὥνειδις τὸν Κύριον τῆς ἁδιθυμίας τούτων ἐνεκά, ἀπελθὼν πάλιν προσηγέντο, δὲ καὶ ἰδρῶτες αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβος ἀβματος κατέρρεον. Ἐν αὐτῷ τῷ καὶ περὶ τὴν προδοσίαν γέγονε, καὶ ὁ Ἰουδαῖος δολίως τὸν Δεσπότην ἤσπάσατο, καὶ δὲ τῶν Ἰουδαίων δυμάτως κατέσχεν αὐτὸν. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ κήπου, περὶ τὸ ἀνωθεν μέρος τὸ πρᾶς τὴν Σιών, ἐστι ναὸς καὶ σπήλαιον αὐτοῦ κάτωθεν, ἐνῷ μετὰ τὴν ἀρνησιν δι Πέτρος εἰσελθών, καὶ καθίσας ἐκλαυσει πειρῶς, εἰς δὲ καὶ πενθῶν ἴστορηται δι Απόστολος. Ὅπερθεν δὲ τῆς Γεθσιμανῆς καὶ τοῦ νυκτὸς προσευχῆς ὁρᾶται τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν διαιρούμενον, καθίντες ἔφη, ἀπὸ τῆς ἀγίας πόλεως, ὑπὸ τῆς τοῦ Ἰωσαφάτ κολαζίδος καὶ τοῦ χειμάρρου τῆς τοῦ κλαυθμοῦ κοιλάδος. Εστιν οὖν ὁ τόπος σμικρὸν τι τῆς πόλεως ὑπερανεστηκώς βουνός. Διὸ καὶ οὐ πάνυ μέγας, δυσοὶ ἀπὸ τοῦ τῆς πόλεως φαίνεται μέρους, ἀπὸ δὲ τοῦ πρᾶς Ιορδάνην μέρους αὐτοῦ καὶ τὴν Βηθανίαν, καὶ πάνω ἐστὶν ὅψηλότατος, χθαμαλίζεται γάρ τὸ τούτου κατάχυμα μέχρι καὶ τῆς ἐρήμου. Ὅπαρχει οὖν ἐν τῇ ἡρους κορυφῇ δὲ τόπος εἰς δὲ προσομιλίας πολλάκις μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοὺς μαθηταὶς δι Σωτῆρα, ὑστερον καὶ τὸ τῆς Ἀνατίψεως φρικώδεστατον μυστήριον ἀπειργέσατο. Πρόστεγγυς δὲ αὐτοῦ κάτωθεν ἐστι σπήλαιον, ἐνῷ τοὺς ἀσκητοὺς διθύλους ἡ ἀγία διήνυσε Πελαγία, ἐφ' ὧ καὶ τὸ ἄγιον αὐτῆς σῶμα ἐν λάρνακι λιθίνῳ κατάκειται. Καὶ τούτου πλησίον ἀλλος ὑπάρχει ναὸς, Ἐνθα δι Κύριος τοῖς μαθηταῖς τὴν τοῦ Πάτερ Ημών, προσευχὴν παραδέδωκεν. Ἐν δὲ τῷ εὐωνυμωτέρῳ μέρει τῆς πόλεως ἐστι μοναστήριον Ψωμαίκην ἐπικτισθέν, ὡς δὲ λόγος ἔχει, ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς παλαιᾶς μονῆς τῆς παρὰ τῆς δοιδέμου Μελάνης ἀνεγερθείσης. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ τοιούτου ἔρους τῆς πόλεως, διπισθεν καθίντες ἀπὸ Σαμαρείας ἔχει, ἐστι μοναστήριον, ἐνῷ μετὰ τὸ λιθασθῆναι τὸν ἄγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον, καὶ τεθῆναι Ἐνθα προέφημεν, ὑπὸ τοῦ Γαμαλίῃ μιτετέθη τὸ λειρὸν ἐκείνου καὶ ἀγίον σῶμα. 'Ο δὲ χειμάρρος ἀπὸ τῆς Γεθσιμανῆς ἐρχόμενος, διέρχεται μέχρι τῆς λαύρας τοῦ ἀγίου Σάβα, καὶ τῆς τοῦ Ρουβά ἐρήμου, ἥτις περὶ τὴν Νεκράν ἐστι θάλασσαν τῶν Σιδήμων.

ις'. Εὔθυς οὖν ἀπὸ τῆς Γεθσιμανῆς ὡσεὶ τίξου δι θολήν ἀποθεν ἵσταται ἡ δι λεγόμενος Κούκουμος, κτίσμα ἐπὶ πίτρᾳ μὲν σχῆματι κτισθὲν τετραγώνῳ, ἐν ὑψει, ὡς οἷμαί, ησπάτων δύο ὑπερανιστάμενον, καὶ εἰς σχῆμα πυραμίδος ἐκ τῶν κάτω μέχρι καὶ ἀνωθεν ὑξυνόμενον, ἐνῷ καὶ μοναχὸς Ἱσηρ ἐστὸν ἐγκλείσας, τῆς οἰκείας σωτηρίας ἐπιμελεῖται. Μετά ταῦτα ἐστι μέγας δχθος, εἰς δὲ τεχνητὰ διάφορα γεγνόνται σπήλαια, ἀ τῶν Παρθένων προσταγορεύονται, εἰς δὲ κατοικοῦσιν ὅλιγοι μὲν ὀρθόδοξοι, πλεονες δὲ Ἀρμένιοι καὶ Ἰαχωβίται μοναχοί. Είτα τὸ χάσμα

A immaculatum sanctissimum. Deiparae corpus, a sanctis apostolis Sione delatum, repositum fuit. Superiorius aliud templum, spelunca est, in qua Dominica oratio effusa est, et apostoli somno gravati obdormierant. Ad pedes montis Olivarium, ad iactum lapidis, tertium templum occurrit, in quod, postquam, ut Evangelium commemorat, apostolos Dominus ob segnitiam reprehenderat, reversus, orationi se sua resuunt, tum, cum sudores illius, quasi guttae sanguinis, desuebant. In eodem horto Christus proditus, et Judas Domini dolose exosculatus est, et Judaeorum turba eum apprehendit. Parte horti adversa, ad superiorem oram, Sionem respiciente, est templum, et sub eo spelunca, quam, postquam abnegavit, Petrus introiens, et sedens, fluit amare. In eodem templo mōrens ipse ac illacrymans apostolus depictus conspicitur. Super Gethsemane et orationis templo, mons Olivarium, ut dictum est, omnium oculis patet, a sancta civitate, Iosephati et torrentis lacrymarum rullibus dividitur. Locus illi posillum urbem supereminens collis est, quare neque prægrandis, si ab ipsa urbe conspicatur; si vero ab Jordane et Bethania oculos conjiceris, quam maxime præcelsus objicitur; collis enim a deserto leni acclivitate nascitur. In capite montis, locus est, in quo post resurrectionem frequenter Salvator discipulos est allocutus, postremoque Ascensionis admirandum mysterium perfecit. Prope eum spelunca infra spectatur, in qua sancta Pelagia certamina quibus se exercebat, absolvit, et sanctum illius corpus in urna saxea quiescit. Non longe abest templum aliud, in quo Dominus discipulis, Orationis Dominicæ verba tradidit. Iossi istra urbis parte, Latinorum est monasterium, exstructum super fundamentis veteris monasterii, a fama celebri Melania, ut fertur traditio, ædificati. Ante hunc montem post civitatem, ut Samariani respiciunt, monasterium assurgit, in quo post sanctum protomartyrem Stephanum lapidatum, et loco jam dicio repositum, sacrosanctum illius corpus a Gaualiele portatum est. Torreas Gethsemane exiens, ad sancti Sabæ lauram pervenit, et loca Rubæ deserita, quæ circa Mortuum Sodomorum mare effunduntur.

B 16. Statim itaque a Gethsemane, jactu sagittæ non longius, qui Cucumis dicitur, sustollitūr ædificium super saxo, quadrata structum, ut videtur, signa; hastarum duarum, ut ipse existimo, altitude, et ab imis partibus ad acumen ipsum in pyramidalis formam tenuatur: in quo monachus liberus sponte inclusus, in salutis sua curam incupabit. Sequitur deinde prægrandis rupes, in qua diversæ speluncæ, Virginum nomine nuncupatae, industrio artificio excavatae sunt: eas habitant ex orthodoxis pueri, sed majore copia Armenii mo-

nach et Jacobitæ. Postmodum hiatus, ubi lacrymarum vallis refunditur, dilatatur; ultraque ipsam ager signi, qui pretio Dominico ad sepeliendos peregrinos conductus est. Agrum excipit Siloamii piscina, enatis abs se aquis totam illam siccitate horridam regionem irrorans. Inde et prata aliquot pauca et modica, in vallis latitudine, arboribus consitæ, conspiciuntur. Fons fornicibus et spissis columnis obvallatur, et venustatem obtinet; et hoc modo vallis ad sancti Sabæ lauram, ut diximus, undecim passuum millibus excurrit: abi vero laura et templum et sepulcrum sancti spectantur, in ampliores horridioresque voraginiæ vastis fauilibus prolatatur. Ante lauram, in utrisque prærupti montis ripis, speluncæ et pusillæ turres visuntur; eas, qui mundum illiusque luxum abhorrent, ob cœli regnum inhabitant, et impatibilem æstus ardorem sustinent, flamma, quæ extinguitur, flammarum, quæ extingui nequit, extinguentes. Ubi templo, et Deiferi sancti Patris Sabæ sepulcrum est, in tres partes divisa convallis, in magnam voraginem et profundam altitudinem immersitur. Illius extrema ingentibus turribus sanctus suffulcans, in medio templum erexit, et recentissima illa Asceteria in ambitu extruxit, ut conscripta de admiranda illius vita historia tradit. Templum itaque delectationem undique conciliat, prægrandis, prælongum, luminis plenum: pavimentum marmoribus, vilibus illis sane et ex eremo advectis, varie tamen affabreque elaboratis, condecoratur. Ante templum, atrium est, lapidibus stratum; et in illius medio magni Patris nostri Sabæ sepulcrum, e terra, palmari altitudine, eminens, candidissima marina re tabella opertum: prope illud circumque, nec non sub terra, sanctorum Patrum, qui, solitariam vitam agentes, illustres habiti sunt, unaque cum iis sanctorum Cosmæ et Joannis, antiquorum poctarum, sepulcra spectantur. In illis locis ferme ad quadrangula deiseros viros, et ante alios spectabiles, inspexi; interque eos polissimum sex, qui pro se ipsi Deum alloquuntur. Eorum nomina sunt, Stephanus, Theodorus, et Paulus; quartus ex magna urbe orium habet; quintus erat Iberus; sextus, qui in omnium ore, quod occulta perspiciat, versatur, Joannes Styli.

17. Regrediens itaque ad sacram civitatem, non per vallem, sed montis dorsum, sex millibus passuum, antequam ipsam appellas, sancti Patris nostri Theodosii Cœnobiarachæ monasterium offendes. Illud variis turribus circumminitur: antequam ipsum, ad sagittæ jactum fornix occurrit, in qua, ut auctor Vitæ illius refert, supra ejusdem manum extincti carbones succensi sunt. In medio monasterii, in loco eminentiori, templum erigitur, tecto rotundo, et sub eo spelunca, in qua est sancti sepulcrum; penesque illud duo fornices, in quibus magnorum sanctorum reliquiae conduntur. Spelunca sealas descendens, ulterius a latere speluncæ foramen in-

A ἔκεινο εὑρύνεται, καθ' ὃν τόπον ἡ Κοιλάς τοῦ Κλαυθμῶνος ἐστι. Καὶ πέραθεν ταύτης ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως, ὃ εἰς ταφὴν τῶν ἑνῶν ἐξωνθεῖς διὰ τοῦ Κυριακοῦ τιμῆματος. Μετὰ ταῦτα ἡ τοῦ Σιλωάτου κοιλυβήθρα, τοῖς ἐξ αὐτῆς νάμασι τὸν κατάδετρον ἔκεινον κατάρδει χῶρον. Κάντεῦθεν καὶ λειψώνες μέτριοι περὶ τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος ὅρονται κατάδενδροι. Ἡ μέντοι πηγὴ ὑπὸ καμαρῶν καὶ κιόνων συχνῶν περιθριγγοῦται, καὶ ὥραιεσται. Καὶ οὕτως ἀπέρχεται ἡ Κοιλάς αὐτῇ μέγρι τῆς λαύρας τοῦ ἄγιου Σάβα, φίλη ἔφημεν, ἐπὶ μίλια μᾶς. Ἐκεῖ οὖν εὑρύνεται ἡ Κοιλάς ἐν χάσματι μεγάλῳ καὶ αὐχμηρῷ. Ἐνθα καὶ ἡ λαύρα, καὶ ὁ ναὸς, καὶ ὁ τάφος τοῦ ἄγιου ὅρζεται. Πρὸ δὲ τῆς λαύρας εἰ; τὰς δημοφτέρας τοῦ χαραδρῶματος ὅχθας εἰσὶ στήλαι, B καὶ πυργώματα μικρά, εἰς & κατοικοῦντες οἱ τὸν κόσμον καὶ τὴν αὐτοῦ τρυφὴν βδελυξάμενοι διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασίλειαν, τὴν ἀνύποιστον ἔκεινην τεῦ καύματος ὑπομένοντο φλόγωσιν, φλογὶ κατασβενούντες φόργα, διὰ τῆς σθεννυμένης τὴν ἀσθετοῦ. Ἐν δὲ τῷ τόπῳ ἐν φόρτιν δ' ναὸς, καὶ ὁ τοῦ θεοφόρου ἄγιου Πατρὸς Σάβα τάφος, τριχῆ διαιρεθεῖσα ἡ φάραγξ, ἐπὶ μεγάλῳ βαθύνεται χάσματι. Τούτου τὰ ἀκραπυργώσας διὰγιος ἐν πύργοις μεγάλοις μέσον τὸν ναὸν ἐπικάτοι, καὶ τὰ καινότερα ἐκεῖνα ἀσκητήρια κυκλόθεν εἰργάσατο, καθὼς ἡ τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ βίου διαλαμβάνει γραφή. Ἐστιν οὖν δὲ ναὸς πάσης ἀνάπλεως τερπνότητος, πάμμεγας, ἐπικήρης, πλήρης φωτός. Τὸ δὲ δάπεδον τούτου μαρμάροις ἐγκαλλινόμενον, εὐτελέστι μὲν, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ δόμις ποικίλως ἐξειργασμένοις. Ἐπροσθεν δὲ τοῦ ναοῦ περιαύλιον ὑπάρχει λιθόστρωτον, καὶ μέσον αὐτοῦ διὰ τόπος τοῦ μεγάλου Πατρὸς τιμῶν Σάβα, ὃσει σπηλαμιάρι μέτρῳ ὑπερανέλων τῆς γῆς. λευκοτάτῃ σκεπόμενος μαρμαρίνῳ πλάκῃ. Πρόσεγγυς δὲ τούτου, καὶ γύρωθεν ἔστι τε καὶ ὑπὸ τὴν γῆν τῶν ἐρήμων λαμψάντων ἄγίων Πατέρων ὅρονται τὰ μνήματα. Μεθ' ὧν καὶ τῶν ἄγίων Κοσμᾶ καὶ Ιωάννου ὅρονται τὰ μνήματα, τῶν πάλαι ποιητῶν. Ἐγγύς που τῶν τεσσαράκοντα θεοφόρους διδράς τῶν δλλῶν ἐκλελεγμένους. Ἐξ δὲ οὗ αὐτῶν διμέσως διμιούντας θεῷ, ὃν αἱ κλήσεις, Στέρανος, Θεόδωρος, καὶ Παῦλος, δὲ τέταρτος ὥρμηται ἐκ τῆς μεγάλης πλεων, καὶ ὁ πέμπτος Ἰησος ἦν, δὲ ἔκτος διπλανεύτῳ διορχέσθως περιθέτος, διὰ τηλίτης Ιωάννης.

C ιζ. Ὅποιστρεφόμενος οὖν πρὸς τὴν ἀγίαν πέλιν, οὐ διὰ τῆς κοιλάδος, ἀλλὰ διὰ τοῦ ταύτης ζυγοῦ, εὐρήσεις πρὸς ἐξ μιλιών αὐτῆς τὴν μονῆν τοῦ διάσιου Πατρὸς τιμῶν θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου. Ἡ γὰρ τοιαύτη μονὴ ὑπὸ διαιφόρων περιτειχίζεται πύργων, τῷ δὲ ταύτης, ὃσει τέλεου βολῆς, πέρδρωθέν ἔστι καράρι, ἐν δὲ διοίσι, ὡς δὲ Βίος τοῦ ἄγιου δηλοῖ, ἐν τῷ γεράσι οὔτοῦ ἐσθεσμένα ἀνήφθισαν κάρβωνα, μέσον δὲ τῆς μονῆς ἵσταται δὲ ναὸς ἐν ὅψει κυκλοειδῆ ἔχων τὴν ὄροφήν, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ σπήλαιον, ἐν δὲ τάχος τοῦ ἄγιου ἔστι, καὶ πλησίον αὐτοῦ καρέας διάγροι, ἐν αἵδες ἄγίων μεγάλων ἔγκλιται λείψαντας διαθήσας τοῦ σπηλαίου κατερχόμενος εὐρή-

σεις πλαγίαν διπήν ἐτέρου σπηλαίου, εἰ; ήν εἰσελθῶν δικαθητῆς τοῦ ἀγίου Βασιλείου τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἀνεκάνεισε, τοῦ ἀγίου κελεύσαντος, καθὼς τὸ Πατέρεκδν παριστῇ, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνάξεως ἑώρατο συμβόλλων τῷ ὅγιψ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς.

τη'. Ἀντικρὺ δὲ τῆς τοιάντης μονῆς δεξιώτερον περὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰορδάνου, ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτῇ παριτείχισμένη ὑπὲ τοὺς πύργους, καὶ μεγάλων ἐπάλξεων. Μέσον δὲ ταύτης ἴσταται ὁ ναός, καὶ εἰνδρωτὴν καὶ οὗτος ἔχων τὴν ὄροφήν, ὑποκάτωθεν δὲ τούτου ἴστι σπήλαιον, καὶ μέσον αὐτοῦ τάφος τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου, περιμερῆς τῷ μνήματι τοῦ θεοφόρου. Σέβα, διὰ λευκοῦ μερμάρου καὶ οὗτος σκεπόμενος, ἐν τῷ καὶ συναπετέθησαν τῷ ἀγίῳ, καὶ τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων λειψάνα Πασαρίωνος καὶ Δομετίανοῦ.

τη'. Καὶ μετὰ τὴν μονὴν ταύτην, διτάξτημα ὠσεὶ μιλῶν ιψ'. Καὶ οὕτως εὑρίσκεται φάραγξ μεγάλη, καὶ μέσον ταύτης διέρχεται χειμαρρός, ἡς περὶ τὸ ἀντικρύ μέρος ἴστιν ἡ μονὴ τοῦ Χοῖσιδος, πρᾶγμα τῇ μὲν ἀρτῆσσει μὴ πιστεύσμενον, τῇ θεωρίᾳ δὲ θαυμαζόμενον. Καὶ γάρ σπηλαίων ἕπαι εἰσὶ τὰ τῶν μοναχῶν κελλία. Καὶ αὐτὸς ὁ ναός, καὶ τὸ κοιμητήριον ἐν τῷ ὅργηται τῆς πέτρας τεθεμελιωταὶ, ἐς τοσούτον ὑπὸ τῆς τοῦ ἥλιου φλογώσεως κατακλύμενα, ὡς πυρὸς γλωττίσματα ἐνορθεῖσθαι ἀπὸ τῶν πετρῶν ἐν εἰδεῖ πυραμίδων ἀναπεμπόμενα. Τὸ δέ γε παρὰ τῶν μοναχῶν πινθέμενον δῶρο τοιόυτον ἔστιν, οἷον ἀπὸ λίμνης ἐστώσης ὅποτε ἥλιος ἐν μεσαιτίᾳ τὸν θέρει ταῖς λίμναις ἐπιφοιτεῖ, καὶ βολαῖς ἐμπύρως ὑποθερμαίνει ταύτην τῷ βράσματι. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ διαφόρους μὲν εἰδόμενον ἡγιασμένους ἀνθράκας, ἐναὶ δὲ τούτων σημειοφόρον δινθρώπον, καὶ ἀμέσως προσομιλοῦντα θεῷ, Λουκᾶς ἔστιν ἡ κλήσις τῷ γέροντι. Ἐν ἡ μονῇ ἐτειχισθεῖσα ἀντίθεμον, διά τε τὸ κρημνωδές τοῦ τόπου, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ ἥλιου φοράν.

κ'. Μετά ταῦτα ὑπάρχει στενοεπιμήκης καὶ τραχυτάτη ἑδὸς πρὸς τὸ κατόπιν ἀπίοῦσα τῆς ἐρήμου, μέχρις ἡς ἐν τῷ μεταξὺ φαλίᾳ καθορῶνται δύο, ὃν μέσον ἡ δόδες ἀπίοῦσα μέχρι τῆς Ἱεριχώ καταντῇ· ἐπὶ δὲ ταύτῃ οὐδὲ λίθος θεμελίου εὑρίσκεται, ἀλλ' ὅμως ἡ πάσα ταύτης διαγραφὴ ἀμυδρῶς πας ἀμφαίνεται· νῦν οὖν ἐπειπερὸςτὸν ἡ πάσα περίχωρος κάθητος, εἰς κήπουσιν χρηματίζουσα τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἰδρυμένων μονῶν. Διατμηθεῖσα γάρ τῇ γῇ, καὶ διαμερισθεῖσα ταῖς ἀγίαις· ἐκείναις μοναῖς, κατειδενδρώθῃ ἡ πάσα; καὶ ὀπάμπελος γέροντος, διὸ καὶ πύργους ἐπὶ τὰ τῶν μοναχῶν λάχη οἱ μοναχοὶ πήξαντες τὸλμόφρως τοὺς καρποὺς ἀκείνων πορίζονται. Ἐκεῖ γάρ τὸ σχήματος ἡ πάσα Ἑρήμος, καὶ δὲ Ἰορδάνης ἔμα τῇ Νεκρῷ τῶν Σοδόμων θαλάσσῃ κατὰ τὸν ἡμέτερον στοχασμὸν τῆς τοῦ θεάματος θεσεως Ἀχρίδος, ἐν τούτῳ τῇγε ἐναλαγήν μόνην φαινομένην, ἐν τῷ ἀπὸ μὲν τῆς λίμνης Ἀχρίδος ἐξέρχεσθαι δῶρο εἰς διαφόρους τῆς γῆς περιλιμναζόμενον φάραγγας, ἢς στρούγας οἱ τῆς ἐκείστης γῆς οἰκήτορες

A venies, in quam sancti discipulus Basilius introiens, sepulcrum proprium, ita sancto jubente, ut Vitæ Patrum asserunt, designavit, in eoque mortuus jacuit, et postea per quadraginta continuos dies, Synaxis tempore, una cum sancto ac fratribus concinens videbatur.

48. Dicto monasterio adversum, dexterius in profundum eremi Jōrdanis, sancti Euthymii magni monasterium est; turribus magnisque fulcris circumvallatur, et in medio templum assurgit, tecta in modum cylindri directo: subitus spelunca patet, ibique medium sancti Euthymii sepulcrum, deiferi Sabæ sepulcro haud dissimile, candido μαρμοτῷ οὐρανοῖς ac illud opertum; et cum sancto, sanctorum simul Patrum Passarionis et Domeliani reliquias reconduntur.

49. Post hoc monasterium, duodecim millium passuum intervallum excurrit: tumque obvia sit ingens vorago, quam torrens medium secat. Illius in adversa parte monasterium Chozibæ jacet; nea equidem, quæ dum narratur, non creditur, et speculatione etiam ipsa in admiratione est; namque speluncarum ipsa foramina monachorum sunt cellæ. Et templum ipsum et cœmeterium in petra scissura excavantur, adeo soñis calore deusta, ut ex axis illis, ad modum pyramidum, ignis lingualē exsilire conspiciantur, aquaque monachorum potui congesta talis sit, qualcm e stagno hauries, cum sol, testate media lacubus insistens, eas ignitis radiis testuque ferventissimo incendit. In hoc monasterio diversos sanctitatem conspicuos visos invisiimus; inter eos unum signiferum, coram cum Deo colloquente, cui Luce seni nomen est. Sed enim in monasterio, non sine discrimine, tum ob prærupta rupis loca, tum ob vehementissimum solis ardorem, et descendimus et aseendimus.

50. Delinceps subaequitur angusta, protensa, et asperima via, ad eremi terga conducens. Antequam ad ipsam perveneris, in ejus medio dorsa montium duo conspicuntur, per quæ via media adaperta, ad urbem Jericho iter est: in ea nullus fundamentorum lapis conspicitur; universa nihilominus illius delinatio obscure deprehendiatur: at nunc, cum tota ea circumjaceens regio aquis abundet, monasteriorum, quæ in eremo sunt, pro cultura hortorum, usui deservit. Namque regio illa, in partes scissa, sanctisque illis monasteriis divisa, universa et arboribus obumbratur et vineis abundant. Quapropter et turribus in singulorum monasteriorum hortis, a monachis exædificatis, fructus omnis generis abunde suppeditantur. Universæ itaque eremo, et Jordani, unaque mortuo Sodomorum mari, nostra conjectura, non alia figura fuerit, quam quæ Achridis situs esse videtur: at in eo solummodo differunt, quod e palude Achridis aqua mergens, in diversis terræ convallisibus stagnat,

quas Strugas illius terræ accolite vocant; hic vero A Jordanes paludem seccernit: crenis quoque latitudo, Achridica planicie innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Ibiique ultra hanc erenum, et duo monasteria Sancti Euthymii lauræque emensa, magna Rubæ eruimus objicitur; et collis e sinistra dorsi ac vice, in quo post dierum quadraginta jejunium, Salvatorem duabus temptationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujusce in parte adversa, ut ipse existimat, ad sex passuum millia alter apparel, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave consilabatur est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Præcursor nemp̄, et Chrysostomus: ac Præcursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æqualatum, uisita munifica, a Den coronati imperatoris nostri Porphyrogenetæ Manue- C lis Comneni, liberalitate, de novo, illius recinre restitutionem procurante, exadiecatum est. Ab hoc non longe duarum sagitarum iactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arcanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis iactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholo assurgens; in quo, antequam retro incederet, circumfluens Jordanis uudum eum exceptit, qui operit eosum nubibus; lumensque Præcursoris dextera verticem capituli ejus tetigit, et Spiritus, columba forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Præcursoris monasterium et Jordaniem quam maxime exiguis Ermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonistrans, eum esse inclamabat, qui tolleret peccatum mundi. Inter monasteria Præcursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundamentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquiæ, appetit; et speluncæ duæ, et columna enclesteria, in qua magnus senex Iberus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versati, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quadam gratia seni inerat. Verum necessarium dicimus, quod ante paucos dies, quam ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbinis Jordani vorticibus ut fieri amat, nonnullæ terre partes, contiguae fluvio, secceruntur, in quibus magna arundinum vis innascitur, easque leonum diversa genera inhabitare solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad senis claustra venien-

tonomâcosiv, ταῖς αὐτ̄ις καὶ ὁ Ἱορδάνης ἐπιχωρίζει τὴν λίμνην· ξετὶ δὲ καὶ τὸ τῆς ἑρήμου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνθμενον τῆς Ἀχριδικῆς πεδιάδος.

κα'. Δεξιῷ μὲν οὖν, οὐπερ ἔφην, φάσιον διπλοῦ, ξετὶ τὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταύτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἔνθα δὲ μετὰ τὴν Ἑρήμου ταύτην, ἡ μεγάλη ἔρημος τοῦ Ῥουβᾶ μετὰ τὴν δίοδον τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλονότι, καὶ τῆς λαύρας δράται. Τέξ εὐωνύμου δὲ τῶν φαρίων καὶ τῆς δύο δι βουνῶν δράται, εἰς δὲ μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο πειρασμοὺς δι πειράζων τούτο προσέφερε, καὶ νικηθεὶς ἀπῆλθεν αἰσχυνθμενος. Καὶ τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἀντικρὺ, ὡς μοι δοκεῖ, ἔγγυς μιλιῶν εἴκ., ὑπάρχει βουνός, καὶ ἐν τῷ βουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναυη̄ Ίησοῦ δι ἀρχιστράτηγος προσωμίζεται Μιχαὴλ.

κβ'. Περὶ δὲ τὸν Ἱορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, δι Πρόδρομος δηλονότι, καὶ δι Χρυσόστομος; [Ιοντες δεεστ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μονὴ ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνατετραφείπα, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδοτίδος δεξιὰς τοῦ θεοστεφοῦς ήμῶν αὐτοκράτορος τοῦ Παρφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ κατηνῆς ἀνωφοριμήθη, τοῦ ταύτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθεναγαντος. Ταύτης ἀποθεν ὥστε τόξων δύο βολῆς. δὲν ποταμοῦ; ἀγιώστας ἐπιφέρει Ἱορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐμῆς ἀναπλάσεως δι Ίησοῦς μου πιστεύεσας τῷ βαπτισματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὥστε λίθου βολῆς ἀποθεν, ξετὶ τετράκλιευρον θολωτόν, ἐν φ πρὸς τῆς εἰς τὰ ὄκιστα ἀποστροφῆς ἐπιφέρειν δι Ιορδάνης, γυμνὸν ἀδέξατο, τὸν ἐν γερέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου χειρὶ δεξιὰ κλονουμένη τῆς κορυφῆς ἀκείνου προσήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶ, ἐν εἶδει τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἀπεκώρισε, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνή, τὴν νίστητα ἐπεμαρτύρει τῷ Λυτρωτῇ.

κγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου ξετὶ τὸ πάνω σμικρότατον τοῦ Ἐρμονειτύ δρος, ἐν φ τὸν Σωτῆρα ἰστάμενον δι Ιωάννης δεκτυλοδεικτῶν ἐπεφώνει τοῖς δχλοις, τούτον είναι τὸν αἱρούτα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ιορδάνου ροῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονὴ, ἐφ' ἥ οὐδὲν δῶς δράται, ἡ μικρά τίνα τοῦ ναοῦ λειψάνα, καὶ σπηλαῖα δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν φ μέγας γέρων Ίηρη ἐγκέκλειται, χαρίεις πάνυ, καὶ θαυμαστός, φ ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεύξεως ὀφεληθημέν, καὶ γάρ θεια τις ἐπιπολεῖ χάρις τῷ γέροντι. Ἀλλ ἀναγκαῖον ὡθήθημεν τὸ πρὸ τίνων ἡμερῶν γεγονός τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφίξεως, ἐν χαριετισμῷ λόγῳ οὐαῦ μα τοῖς περὶ τὰ θεια λίχνως ἐντρυφώσιν ἐξηγήσασθαι. Ἐν ταῖς τοῦ Ιορδάνου ἐλαχιστέσι, καὶ ἀγκυλοστρφοῖς ροάσι, ὡς τὸ εἰκότε, τῆς ἐχόμενα τοῦ ποταμοῦ τῆς μέρη τινὰ περιγράψωνται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆματα ἐκφύεσθαι πέσουν. Ἐν τούτοις λεόντων φύλα εἰώθασι κατοικεῖν. Τούτων δύο τῷ γέροντος ἐγκλειστηρίῳ τῆς

ἔνδομάδος εἰσπαρεγένοτο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς πορφύρας προσερείδοντες τῇ τῶν δέθαλμῶν ἐπινεύσαι τροφὴν ἔσουν, ἡς ἐπιτυχάνοντες, εὐμαρῶς πρὸς τὰς ανήθεις δίνας τοῦ ποτακοῦ ἀπίσταις χαρούτες. Ἡ δὲ ἡ δεσποια βραχέντα ἐν ὑδατι, καὶ ὀλυρίτης λωᾶς, ἡ χριθίνου κλάσματος ἀρτῆς. Τούτων ποτὲ παραγενόντων, καὶ τῇ συνήθῃ ἀπαιτούντων διὰ τῆς ἐπινεύσεως τῶν δύματων τροφὴν, δὲ γέρων μὴ εὐπορῶν, δικὴ θεραπεύεται τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν. Ἐπυχεὶς τάρη ἐπὶ ἡμερών διάστημα εἰκοσι, μῆτι τῶν ἐδωδίμων τὸν ἱερὸν ἐκείνον εὐπορεῖν ἀνδρα-
φησι πρὸς αὐτούς, Ἐπαίκερ, ὁ θηρία, μῆτι τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενὲς διά τινας τῶν ἐδωδίμων παρακαλεῖται. ἔχομεν, ἐπειδὴ μέρας εἰκοσι, ἡδη μῆδος ἡμίντη παράξεις τὰ δίστα πατεῖ τὸ δύσμηντος, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἰς εὐμηχάνως οἴδε, καταρτίζειν ἡμᾶς τοῦτο οἰκονομήσαντος, δέοντος δὲ τοις πορευθῆναι ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου ρόδας, καὶ μικρὸν τι ἔνδιον πρὸς ἡμᾶς ἀγαπῶν. Ἀφ' ὅν σταυρία κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοὺς ἐπευχίτας χάριν εὐλογίας ταῦτα παρέδομεν. Ἀφ' ὅν ἀντιδεικνύετες, κατά τὴν ἐκάστου προαίρεσιν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πρὸς τροφὴν ἔμοις τε καὶ ὑδῶν ἔξανταν εὐπορήσαμεν. Εἶτα, καὶ οἱ θηρες ἔκεινον, ὡς ἐν λογικῷ κινήματι, καὶ βαδίσαστι πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωροῦσι ρόδας. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπαύγενα φέρουσι δύο ἔνδιοι, καὶ τῇ βάσει τοῦ στύλου θέντες αὐτά, τὰ πρὸς Ἱορδάνου Ἑλη προβύμας ἔχιθρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλις. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἔχομεθα.

κ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὖτη ὑπὸ πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνφορδόμηται, καὶ δὲ νάδες μέσον αὐτῆς ἐγχόρηγος ερουλλωτὸς ὑδρυται ἐν κυλενδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθῆμενος. Τούτου συνέζευκται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει ναὸς ἔπειρος θαλατῆς πάνυ σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγερθεῖς, οἷς ἐν τῷ μύακι εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἴστορηται, ἐν ἀγκάλαις φερούσης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μῆκος ἐμφανύουσα τῆς ἐν τῇ Βασιλεούσῃ Ὁδηγητρίᾳ ὑπεραγίας εἰκόνος. Λέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἴστορηται αὗτη χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ. Καὶ πιστεύεθει τὴν φήμην πείθουσι τὰ τε συχνὰ θαύματα, καὶ ἡ φρικιδεστάτη ἐκ τῆς εἰκόνος ἔκρηχομένη εὐδοία. Καὶ μετ' αὐτῆν, ὥστε σταδίων ε', λόρυται ἡ τοῦ Χρυσατῆμου μονῆ. Ής ἀποθεν ὥστε τόξου βολῆς ἐγκλειστήριος ἴσταται τύλος, εἰς δὲν ὁ μέγας ἐφησύχαζεν ἀνήρ, Ἰησοῦς τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλούς, τὸν λόγον αἰδέσιμος, πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πεπηγότι λιθῷ, τοὺς ἀσκητοὺς διενύσας πάνους. Ότε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ ἀσθενέστερον καὶ τορφυρογεννήτῳ Κομνηνῷ συστρατευμένοι.

κ'. Πέρχον δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτίσεως εἰσι θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὥστε σταδίου ἐνὸς ἀποθεν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σπήλαιον μικρὸν πάνυ καὶ μὴ δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus, cibum sibi subministrari poscebant: eujus cum facile participes facili essent, ad consuetos fluminis vortices leti reveriebant. Cibis erant legumina, aqua madefacta, aut forte olyrites, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et, pro more, oculorum nutibus alimenta sibi postularent, dum seni non suppedit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc i:st: Quando, o belluae, nequæ vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sufficerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluenta progressiamini, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo crucis confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipe remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihique cibum parabit. Dixit ille. Feræ audierunt, et, tamquam rationis compotes, alacri motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), duo ligna in collo gestant, et columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes prompce avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam proseguamur.

C 24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadrato politoque lapide exstructum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnectitur, tholo æque constans, pusillum admodum, scilicet apostolorum, ut traditio est, ædificatum: in cuius mytulo Deiparae imago depicta est, in uinis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colore, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in regia urbe spectatur, præ se ferens. Et animum item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depletam: famamque ac rumorem de ea stabiliter frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratione, emanans. Subsequitur, stadiis fere quinquo distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad Iberi jactum columnæ est inclisteria: in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in saxo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celeberrimo imperatore et Porphyrogeneta Comneno militaremus.

25. In adversa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptiste Joannis spelunca palei, pusilla nimis, neouc virum proceræ statutæ,

quas Strugas illius terræ accolte vocant; hic vero Jordanes paludem secernit: crevis quoque latitudo, Achridica planicie Innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Ibi ultra hauc erenum, et duo monasteria Sancti Euthymii lauræque emensa, magna Rubæ erimus objicitur; et collis e sinistra dorsi ac viro, in quo post dierum quadraginta jejunium, Salvatorem duabus tentationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujuscem in parte aduersa, ut ipse existimo, ad sex passuum millia alter apparel, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave confabulatus est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Praecursor nempe, et Chrysostomus: ac Praecursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æquatum, vix a munifica, a Den coronati imperatoris nostri Porphyrogenetæ Manue-llis Communi, liberalitate, de novo, illius rectiore restitutionem procurante, exædificatum est. Ab hoc non longe duarum sagittarum jactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arcanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholò assurgens; in quo, antequam retri incederet, circumfluens Jordanis nudum eumcepit, qui operit colum nubibus; tamenque Praecursoris dextera verticem capitis ejus telegit, et Spiritus, columba forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Praecursoris monasterium et Jordanem quam maxime exiguis Ermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse in clamabat, qui taliter peccatum mundi. Inter monasteria Praecursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundimentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquæ, appareat; et speluncæ duæ, et columnæ enclesteria, in qua magnus senex Iberus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versati, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quadam gratia seni inerat. Verum necessarium cœcimus, quod ante paucos dics, quain ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbincis Jordanis vorticibus ut fieri amat, nonnullæ terre partes, contiguae fluvio, seceruntur, in quibus magna arandum vis innotescit, easque leonum diversa genera inhabitate solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad sensis claustra venien-

tonomâcosiv, éntaûthi καὶ ὁ Ιορδάνης ἐπιχωρίει τὴν λίμνην· έστι δὲ καὶ τὸ τῆς ἔρημου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνθμενον τῆς Ἀχριδείκης πεδιάδος.

καὶ. Δεξιῇ μὲν οὖν, οὐπερ ἐφην, φαλιού διπλοῦ, έστι τὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταύτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἔνθα δὲ μετὰ τὴν ἔρημον ταύτην, ἡ μεγάλη ἔρημος τοῦ ᾿Ρουβᾶ μετὰ τὴν διόδου τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλονότι, καὶ τῆς λαύρας ὀρᾶται. Ἐξ εὐνάμου δὲ τῶν φαλίων καὶ τῆς δύο διαβούλης ὀρᾶται, εἰς δὲ μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο τειρασμοὺς διπεράζων τούτο προσέφερε, καὶ νικηθεὶς ἀπῆλθεν αἰσχυνθόμενος. Καὶ τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἀντικρύ, ὃς μοι δοκεῖ, ἄγνυς μιλιών οὗτος ὑπάρχει βουνός, καὶ ἐν τῷ βουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναοῦ Ἱησοῦ διαχειρίσατο προσωμάτης Μιχαὴλ.

χρ. Περὶ δὲ τὸν Ιορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, δι Προδρόμου δηλονότι, καὶ δι Χρυσότορος; [sorte deest καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μόνη ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνατραφείπα, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδύτεος δεξιᾶς τοῦ θεοτεφοῦς ἡμῶν αὐτοκράτορος τοῦ Παρφυρογεννῆτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ κανής ἀνικοδομήθη, τοῦ ταύτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθησάσαντος. Ταύτης ἀποθεν ὥστε τόξων δύο βολῆς. ὁ δὲ ποταμοὶ ἀγώνατος ἐπιβρέπει Ιορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἡμῆς ἀναπλάσεως δι Ιησοῦς, μου πεωχεύσας τῷ βαπτίσματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὡσεὶ λίθῳ βολῆς ἀποθεν, έστι τετράτελευρον θαλατῶν, ἐν τῷ πρὸς τῆς εἰς τὰ δύοις ἀποστροφῆς ἐπερβένων δι Ιορδάνης, γυμνὸν ἐδίξατο, τὸν ἐν γερέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου χειρὶ δεξιᾷ κλονουμένη τῆς κυρωφῆς ἀκείνου προστήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἶσι τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἐπεχώρισε, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ, τὴν οἰστήτητα ἐπεμαρτύρει τῷ Αυτρωτῇ.

κγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου έστι τὸ πάνυ σμικρότατον τοῦ Ἐρμονίει μόρος, ἐν τῷ τὸν Σωτῆρα ιστάμενον δι Ιωάννης δεκτυλοδεικῶν ἐπεφώνει τοῖς δχλοις, τούτον εἰναι τὸν αἱροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταβού τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ιορδάνου βοής ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονή, ἐφ' ἦν οὖδεν διλός ὀρᾶται, ἡ μικρά τινα τοῦ γαοῦ λειψανα, καὶ σπηλαῖα δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν τῷ μέγας γέρων Ἱερῷ ἀγκέλειται, χαρίεις λάνυ, καὶ θαυμαστός, ὃ ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεύξεως ὀφεληθήσειν, καὶ γάρ θεια τις ἐπιπολεὶ χάρις τῷ γέροντι. Ἄλλα ἀναγκαῖον ὡήθησεν τὸ πρὸ τίνων ἡμερῶν γεγονός τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφίξεως, ἐν χριεντισμού λόγῳ οὐκέτι τοῖς περὶ τὰ θεῖα λίχνως ἐντρυφώσειν ἐξηγήσασθαι. Ἐν ταῖς τοῦ Ιορδάνου ἐλαχεῖδέσι, καὶ ἀγκυλοστρέψοις φορτίς, ὡς τὸ εἰκόνα, τῆς ἔκριμενος τοῦ ποταμοῦ γῆς μέρη τινὰ περιγράφονται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆται ἐκφύεσθαι πέρικεν. Ἐν τούτοις λεινῶν φῦλα εἰώθασι κατεκεῖν. Τούτων δύο τῷ γέροντος ἐγκλειστηρίῳ τῆς

ἴεδομάδος εἰσπαρεγένοντο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς οὐκεφαλὰς προσερείδοντες τῇ τῶν δρυόλιμῶν ἐπινεύσει τροφὴν ἔτουν, ἡς ἐπιτυγχάνοντες, εὐμαρίως πρὸς τὰς συνήθεις δίνας τοῦ ποταμοῦ ἀπίσταις χαίροντες. Ἡ δὲ ἦν δεσποινα βραχέντα ἐν ὑδατι, καὶ διυρίτης ἵσσως, οὐ κριθίνου κλάσματος ἀρτῆς. Τούτων ποτὲ παραγονόμενων, καὶ τὴν συνήθη ἀπαίτουντων διὰ τῆς ἀπενεύσεως τῶν δρυμάτων τροφὴν, δὲ γέρων μὴ εὐπορῶν, διὰφερεπεῖσαι τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν· Ἐτυχεὶς γάρ ἐπὶ τὴν ἡμερῶν διάστημα εἶχοι, μήτε τῶν ἐδωδίμων τὸν ἱερὸν ἐκείνον ἐδικορεῖν ἀνδραφητοῖς πρὸς αὐτοὺς, Ἐπίπερ, ὁ θηρία, μήτε τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενὲς διὰ τοὺς τῶν ἐδωδίμων παρακαλεῖσις ἔχομεν, ἕπειτα ἡμέρας εἶχοις ἥδη μῆδος ἡμέρας ἀπερκέσαις τὰ δίστα κατὰ τὸ δύσμηδες, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἷς εὐμηχάνως οὐδεὶς, καταρτίζειν ἡμᾶς τοῦτο οἰκονομήσαντος, δέοντος ἐστὶ πορευθῆναι ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου ρόδας, καὶ μικρὸν τι ἐγιαλέτιον πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ἀφ' οὗ σταυρία κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοῖς ἀπευχίταις χάριν εὐλογίας ταῦτα παρέβομεν. Ἀφ' ὧν ἀντιδεικνύθεντες, κατὰ τὴν ἐκάστου προσάρτεσιν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πέρδες τροφὴν ἀμοῦ τε καὶ ὅμων ἐξ αὐτῶν εὐπορήσωμεν. Εἰτα, καὶ οἱ θηρες ἤκουσαν, ὡς ἐν λογιώ κινήματι, καὶ βαδίσματι πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωροῦσι ρόδας. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπαύχενα φέρουσι δύο ἐγιαλάρια, καὶ τῇ βάσει τοῦ στύλου θάντες αὐτὰ, τὰ πρὸς Ἱορδάνου Ἑλη προβύματας ἔχωρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δίλις. Ήμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἄχριμεθα.

κδ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὖτη ὅποι πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνφορδόμηται, καὶ δὲ νάδος μέσον αὐτῆς ἡγχύρηγος ερουλλωτὸς ἰδρυται ἐν κυλινδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθήμενος. Τούτου συνέρευκται ἐν τῷ δεξιῷ περιμέρει νάδες ἔτερος θαλωτὸς πάνυ σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγέρθεις, οὗ ἐν τῷ μύακι εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἴστρηται, ἐν ἀγκάλαις φερούσης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σχῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μῆκος ἐμφαίνουσα τῆς ἐν τῇ Βασιλεύούσῃ Ὄδηγηρίᾳ ὑπεραγίας εἰκόνος. Δέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἴστρηται αὐτῇ χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγέλιστοῦ τοῦ ἀγίου Αουκᾶ. Καὶ πιστεύεσθαι τὴν φήμην πείθουσι τά τε συχνὰ θαύματα, καὶ ἡ φρικιωδεστάτη δικῆς εἰκόνος ἔξερχομένη εὐδόλια. Καὶ μετ' αὐτῇ, ὡς εἰς σταδίων ε', ἰδρυται ἡ τοῦ Χρυσατέμου μονὴ. Ης ἀποθεν ὠσεὶ τόξου βολῆς ἐγκλειστήριος ἴσταται στύλος, εἰς δὲν δέ μέγας ἐφησύχασεν ἀνήρ, Ἰθηριώτης τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, τὸν λόγον αἰδεσμός, πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πεπηγότι λιθόθ, τοὺς ἀσκητικοὺς διανύσσεις πίνουσα. Οτε καὶ τῷ μείζης τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ διοδίμῳ φασὶλει καὶ τορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατεύμενοι.

κε'. Πέρχον δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτιστῶν εἰς θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὡσεὶ σταδίου ἐνδιὰ ἀποθεν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σπήλαιον μικρὸν πάνυ καὶ μὴ δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus, cibum sibi subministrari poscebant: eiuscum facile participes facti essent, ad consuetos fluminis vorlices læti reveriebant. Cibis erant legumina, aqua madefacta, aut forte olyrite, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et, pro more, oculorum nutibus alienis sibi postularent, dum seni non suppedit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc iustit: Quando, o belluae, neque vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sussecerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluente progressiamini, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo crucis confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipre remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihique cibum parabit. Dicit ille. Feræ audierunt, et, tamquam rationia compotes, alaci motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), duo ligna in collo gestant, ei columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes prompie avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam prosequamur.

C 24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadrato politoque lapide extructum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnectitur, tholo æque constans, pusillum admodum, ætate apostolorum, ut traditio est, aedificatum: in cuius mytulo Deiparae imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colorem, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in regia urbe spectatur, præse ferens. Et antiqua item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depictam: famamque ac rumorem de ea stabiliunt frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratione, emanans. Subsequitur, stadiis sere quinque distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad Ieli jactum columnæ est inclisteria, in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in saxo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celebrissimo imperatore et Porphyrogenneta Comneno militaremus.

D 25. In aduersa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptista Joannis spelunca patet, pusilla nimis, neouc virum proceræ statutæ,

quas Strugas illius terræ accolæ vocant; hic vero A Jordanes paludem seceruit: crevis quoque latitudo, Achridica planicie Innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Hic ultra hanc eremum, et duo monasteria Sancti Euthymii lauræque emensa, magna Rubæ erimus objicitur; et collis e sinistra dorsi ac vice, in quo post dierum quadraginta jejunium, Salvatorem duabus temptationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujusce in parte adversa, ut ipso existimo, ad sex passuum millia alter appetet, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave consubstantia est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Præcursor nempe, et Chrysostomus: ac Præcursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æquatum, uincula munifica, a Deo coronati imperatoris nostri Porphyrogenetæ Manue- C lis Comneni, liberalitate, de novo, illius recinere restitutionem procurante, exadiecatum est. Ab hoc non longe duarum sagittarum jactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arcanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholo assurgens; in quo, antequam retro incederet, circumfluens Jordanis nudum eum exceptit, qui operit eolum nubibus; tumensque Præcursoris dextera verticem capitis ejus tetigit, et Spiritus, columbicæ forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Præcursoris monasterium et Jordanem quam maxime exiguis Ermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse inclamabat, qui tolleret peccatum mundi. Inter monasteria Præcursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundamentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquiae, appetet; et speluncæ duæ, et columna enclesteria, in qua magnus senex Iberus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versati, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quadam gratia seni inerat. Verum necessarium dicimus, quod ante paucos dies, quam ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbineis Jordanis vorticibus ut fieri amat, nonnullæ terræ partes, contiguae fluvio, seceruntur, in quibus magna arundinum vis innotescit, easque leonum diversa genera inhabitare solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad senis claustra venien-

tonomachousin, tanta est ualor, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἐπιχωρίει τὴν λίμνην· ξεστές δὲ καὶ τὸ τῆς ἑρήμου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνόμενον τῆς Ἀχριδικῆς πεδιάδος.

κα'. Δεξιῷ μὲν οὖν, οὐπερ ἔφην, ράχιογ δικλοῖ, ξεστές τὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταῦτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἵνα δὲ μετὰ τὴν Ἑρήμου ταύτην, ἡ μεγάλη ἑρήμος τοῦ Ἱορδάνη μετά τὴν δίδον τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλονότι, καὶ τῆς λαύρας δρᾶται. Τέξ εὐνόμιον δὲ τῶν ράχιων καὶ τῆς δύο διαβούνδων δρᾶται, εἰς δὲ μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο πειρασμοὺς διπειράζων τοῦτο προσέφερε, καὶν νικηθεὶς ἀπῆλθεν αἰσχυνόμενος. Καὶ τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἀντικρὺ, ὡς μοι δοκεῖ, ἔγγυς μιλίων εἴκ., διπάρχει βουνὸς, καὶ ἐν τῷ βουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναυηῆ Πησοῦ διαχιστράτηγος προσωμίζει Μίχατλ.

κβ'. Περὶ δὲ τὸν Ἰορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, δι Πρόδρομος δηλονότι, καὶ δι Χρυσόστομος; [forie deest καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μόνη ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνατραφεῖται, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδοτίδος δεξιὲς τοῦ θεοστεφοῦς ἡμῶν αὐτοκράτορος τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ κατανῆς ἀνφορδομήθη, τοῦ ταῦτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθενιάσαντος. Ταῦτης ἀποθεν ὥστε τόξων δύο βολῆς, δὲ ἐν ποταμοῖς ἀγιώτατος ἐπιφρέδη Ἰορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἡμής ἀναπλάσεως δι Πησοῦ, μον πτωχεύσας τῷ βαπτισματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὡσεὶ λίθῳ βολῆς ἀποθεν, ξεστές τε τράπλαιστρον θαλατθόν, ἐν φ πρὸς τῆς εἰς τὰ δύοισι ἀποστροφῇς ἐπιφρέων δι Ιορδάνης, γυμνὸν ἐδέξατο, τὸν ἐν νερέσι τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου χεῖρ δεξιὰ κλονουμένη τῆς κορυφῆς ἀκείνου προσήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἴσει τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἐπεχώρισε, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ, τὴν υἱότητα ἐπεμαρτύρει τῷ Αυτρωτῇ.

κγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου ἐστὶ τὸ πάνυ σμικρότατον τοῦ Ἐρμονείου δροῦ, ἐν φ τὸν Σωτῆρα ἰσάμενον δι Ιωάννης δακτυλοδεικτῶν ἐπεφώνει τοῖς δχλοῖς, τούτον εἶναι τὸν αἰρούντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ιορδάνου ροῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονή, ἐφ' ἡ οὐδὲν διλατάτη, ἡ μικρά τινα τοῦ ναοῦ λειψάνα, καὶ στήλαις δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν φ μέγας γέρων Ἰησῆος ἐγκέλεσται, χαρέτες πάνυ, καὶ θαυμαστός, φ ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεύξεως ὀφεληθήμεν, καὶ γὰρ θελα τις ἐπιπολεῖ χάρις τῷ γέροντι. 'Αλλ' ἀναγκαῖον ὡήθημεν τὸ πρὸ τίνων ἡμερῶν γιγνούς τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφίξεως, ἐν χαριεντισμῷ λόγῳ θαῦμα τοῖς περὶ τὰ θελα τοῖς ἄγνωστοις ἐντρυφῶσιν ἐκηγήσασθαι. 'Ἐν ταῖς τοῦ Ιορδάνου ἐλαχιστέσι, καὶ ἀγκυλοστρόφοις ροσὶς, ὡς τὰ εἰκότα, τῆς ἔχουσαν τοῦ ποταμοῦ γῆς μέρη τινὰ περιγένονται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆμα ἐκφύεσθαι πέψυκεν. 'Ἐν τούτοις λεντινῶν φύλα εἰώθασι κατευκάνειν. Τούτων δύο τῷ γέροντος ἐγκλειστηρίῳ τῆς

ένδομάδος εἰσπαρεγένοντο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς προσφρέδους τῇ τῶν διφθαλμῶν ἐπινεύσει τροφὴν ἔτουν, ἡς ἐπιτυγχάνοντες, εὐμαρίνος πρὸς τὰς συνήθεις δίνας τοῦ ποταμοῦ ἀπίσται χαροντες. Ἡ δὲ ἡ σπειρια βραχίντα ἐν ὑδατι, καὶ διυρίτης Ιωάς, ἡ κριθίνου κλάσματος ἀρετῆς. Τούτων ποτὲ παραγενομένων, καὶ τὴν συνήθη ἀπαιτούντων διὰ τῆς ἐπινεύσεως τῶν διμμάτων τροφὴν, δέ γέρων μή εὐπορῶν, δικράνης ποτεπεύσαι τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν· ἐτυχεῖς γάρ ἐπὶ τήμερῶν διάστημα εἰκοσι, μήτε τῶν ἐδωδίμων τὸν λεπόν διεινόν εὐπορεῖν ἀνδρα· φησι πρὸς αὐτοὺς, Ἐπίπερ, ὁ θηρία, μήτε τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως διαθενὲς διὰ τίνος τῶν ἐδωδίμων παρακαλέσαις ἔχομεν, ἕπει τὴν ἡμέρας εἰκοσι, ἥδη μῆδος ἡμίν ἐπαρκέσαις τὰ δέοντα κατὰ τὸ δύνηθες, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἷς εὐμηχάνως οὐδεὶς, καταρτίζειν ἡμᾶς; τούτῳ οἰκονομήσαντος, δέοντος πορευθῆναι ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου ράδες, καὶ μικρὸν τι εὐλάριον πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ἀφ' οὗ σταυρὸς κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοῖς ἐπευχίτας χέριν εὐλογίας ταῦτα παρέδομεν. Ἀφ' ὧν ἀντιδεξιωθέντες, κατὰ τὴν ἐκάστου προσάρτειν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πρὸς τροφὴν ὅμοια τε καὶ ὅμων ἐξ αὐτῶν εὐπορήσαμεν. Εἶτε, καὶ οἱ θηρες ἔκουσαν, ὡς ἐν λογικῷ κινήματι, καὶ βαδίσματι πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωροῦσι ράδες. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπαύχενα φέρουσι δύο εὐλάρια, καὶ τῇ βάσει τοῦ στύλου θάντες αὐτά, τὰ πρὸς Ἱορδάνου ἔλη προϊύμας ἐκόρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀλις. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἔχομεθα.

κδ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὕτη ὑπὸ πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνφορδόμηται, καὶ δὲ νάδες μέσον αὐτῆς ἑγχρήγος τρουλλωτῆς ἔδρυται ἐν κυλινδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθήμενος. Τούτου συνέευκται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει ναὸς ἔπειρος θαλωτὸς πάνω σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγερθεῖς, οὗ ἐν τῷ μάκι τείχων τῆς Θεοτόκου ἴστρηται, ἐν ἀγκάλαις φερούστης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μῆκος ἐμφαίνουσα τῆς ἐν τῇ Βασιλεύοντος Ὁδηγητρίας ὑπεράγιας εἰκόνος. Δέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἴστρηταις αὕτη χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγέλιον τοῦ ἀγίου Λουκᾶ. Καὶ πιστεύεσθαι τὴν φήμην πειθούσι τὰ τε συγχάθαύματα, καὶ ἡ φρικιωδεστάτη ἵκ τῆς εἰκόνος ἐξερχομένη εὐωδία. Καὶ μετ' αὐτήν, ὡσεὶ σταδίων ε', ἔρυταις ἡ τοῦ Χρυσετόθου μονὴ. Ης ἄποθεν ὡσεὶ τέξους βολῆς ἐγκλειστήριος ἴσταται τύλος, εἰς δὲν ὁ μέγας ἐφῆσυχανεν ἀνήρ, Ἰθηριώτης τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλούς, τὸν λόγον αἰδεῖσμος, πάλαις ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν Θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πεπηγεῖται λίθῳ, τοὺς ἀσκητούς διανύσας πάνους. "Οτε καὶ τμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ δοιάδιμω βασιλεῖ καὶ τορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατευόμενοι.

κε'. Πέρχον δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτιστῶν, εἰσι θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὡσεὶ σταδίου ἐνδικάποδεν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου στήλαιον μικρὸν πάνω καὶ μή δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus, cibum sibi subministrari poscebant: eis quodcumque facile participes facili essent, ad consuetos fluminis vortices læsi reveriebant. Cibis erant legumina, aqua madefacta, aut forte olyrites, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et, pro more, oculorum nutibus alimenta sibi postularent, dum seni non suppetit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc insit: Quando, o belluae, neque vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sufficerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluente progressamini, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo crucis confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipre remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihiique cibum parabit. Dixit ille. Ferre audierunt, et, tamquam rationis compotes, alaci motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), deo ligna in collo gestant, ei columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes proprie avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam proseguamus.

C

24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadrato politoque lapide exstructum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnectitur, tholo æque constans, pusillum admodum, æstate apostolorum, ut traditio est, ædificatum: in cuius mytulo Deiparae imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colorem, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in regia urbe spectatur, præ se ferens. Et antiqua item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depictam: famamque ac rumorem de ea stabiliter frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratione, emanans. Subsequitur, stadiis fere quinque distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad Iberi jactum columnæ est inclisteria, in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in saxo, ad mare Attalico fundatio, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celeberrimo imperatore et Porphyrogenita Comneno militaremus.

25. In adversa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptiste Joannis spelunca patet, pusilla nimis, neouc virum proceræ staturæ,

rectus qui staterit, capiens : ejusdemque in faciem, in eremi profundo, altera spelunca hiat, in qua Elias propheta vitam degens, ab igneo curru adreptus est. Ultra dictas speluncas, ad ipsos Jordani cursus, fama est, eremum extendi, in qua venerandus Zosimas angelis parem *Egyptiam* intueri dignus effectus est. Trans montes via ad montem Sinam, Rhaithum, maretque Rubrum conducens, locum sibi vendicat. Sed hic de eremo oratio sinein habeat.

26. Ad dexteriorem partem sanctæ civitatis Jerusalem, et a turre Davidis prophetæ, jugum est, vitiis universim consitum, illiusque ad partes depressiores Iberorum monasterium, intra cujus ambitum venerandæ crucis lignum in partes divisione fuisse traditur. Hinc regionis montanae initia sunt, non absurde ita nuncupatae, quod omnium montium ore magis clivosa per multa stadia in longitudinem excurrant. Itaque a sancta civitate stadiis fere quatuordecim, Zachariæ prophetæ domus inspicitur, in quam, post Annuntiationem, immaculatissima Deipara sollicite contendens, Elisabetham salutavit; cuius et infans gadio in utero subsultavit, exsultantia, ut par est, Dominum excipiens; Virgoque admirandum et propheticum illud Canticum enunciavit. In loco itaque illo castellum, et templum super spelunca situm est : in speluncas ultimis recessibus Præcursoris nativitas accidit. Prope eam luno teli jactu, ad sublimiorem partem montis, petra est, quæ divisa fugientem Baptistæ matrem, infantem amplexatam, cum Herodes cæde immorans, sæviret, sinu suo avexit.

27. Ab Jerusalem, inter duas vias, unam quæ ad montana, alteram quæ ad cœnobiarche monasterium et Lauram abducit, dorsum procurrit ; et in eo iter aperitur, a sancta Sione Bethleem ferens. Urius vero Bethleem a sancta civitate sex mille passibus distat. In ejus et sanctæ civitatis meditullio monasterium sancti prophetæ Eliæ existit, a vetustissimis piis hominibus exædificatum, sed, terræ motibus, funditus æquatum solo: verumtamen et hoc, de orbe universo bene merens, dominus meus atque imperator per suum præsidem, Syrum homineum, a fundamentis reparavit : adeoque inter monasterium et Bethleem, itemque Rachelis sepulcrum, structura quatuor fornicibus, toli instar in fastigiatum cacumen desinentibus, opertum ; locus ille trianguli formam efficit. Ad sinistriorem sanctæ Bethleem partem inter eam et cœnobiarche monasterium, ager est, et in agro spelunca, in qua beati commorantes in agris pastores angelicas laudes auribus acceperunt : *Gloria in excelsis*, illis inclamantibus, et in terra pax, et in mundo salus, ob Deum meum ex virgine Deipara genitum. Sancta Bethleem in dorso, lapidibus strato, sumpta est : in ea conspicitur et sacra spelunca, et præsepe, et puteus, ex quo David bibere concupivit, et tem-

A εδαὶ δρυτὸν ἀνδρα ἐνύκηξ. Καὶ τούτου κατέσον περὶ τὸ βάθος τῆς ἑρήμου ἔτερόν ἐστι: σπῆλαιον, ἐν ᾧ ὁ προφῆτης Ἐλías διαιτώμενος, ὑπὸ τοῦ πυρίου ἡρπάγη ἀρματος. Τούτων δὲ σπηλαίων ἔκειθεν περὶ τὴν τοῦ Ἰορδάνου φορὰν, λέγεται εἶναι τὴν Ἑρημον, ἥφ' ἣν ὁ θαυμαστὸς Ζωσιμὸς τὴν ισάγγελον Λιγυπτίαν θεῖλη ἡξιώθη. Τῶν δὲ βουνῶν ἔκειθεν, ἢ ἀπάγουσα ἐν τῷ Σινᾶ καὶ τῷ Παλιῷ καὶ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ πέφυκεν. Ἐνταῦθα μοι ὁ περὶ τῆς ἑρήμου λόγος τὸ τέρμα δεξιάσθω.

κς. Δεξιώτερον δὲ τοῦ μέρους τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ ὑπὸ τοῦ μέρους τοῦ πύργου τοῦ προφήτου Δασδί, ἐστι: ζυγὸς δλος ὑπάμπελος, καὶ τούτου περὶ τὰ χθαμαλώτερα μέρη, τῶν Ἱερῶν μονῆς πέφυκεν, ἃς τῆς περιγραφῆς ἐντὸς, τοῦ τείμου σταυροῦ τημηθῆναι λέγεται: ξύλον. Ἐντεῦθεν ἢ τῆς δρεινῆς λαμβάνεται περίχωρος, εὐλόγως οὖτε κληθεῖσα: ἐπὶ μήκει γάρ πολλῶν σταδίων ἐστι τὸ πάντων βουνῶν δρεινότερον. Ἀπὸ γοῦν τῆς ἀγίας πόλεως ὡσεὶ στάδια ίδε ἐστιν ἡ οἰκλα Σαχαρίου τοῦ προφήτου, ἐν ᾧ μετὰ τὸν χαιρετισμὸν, ἀναστᾶσα ἢ πανάρχαντος Θεοτόκος ἐπορεύθη μετὰ σπουδῆς, καὶ ἡσπάσασα τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλίᾳ εἰς τῇ κοιλᾳ ταῦτης ἐσκίρτησε, τοῖς σκιρτήμασι: ὡσεὶ [Ισ. ὡς εἰκδεῖ] τὸν Δεσπότην δεξιούμενον, καὶ ἡ Παρθένος τὴν θαυμαστὴν ἔκεινην προφητεῖκην ὄψην ἀπεφθέγξατο. Ἐστι: γοῦν ἐν τῷ τόπῳ καστελλίον, καὶ ναὸς ὑπερθεν σπηλαιού ἀφίδρυται, καὶ τὸ τοῖς τοῦ σπηλαιοῦ μυχοῖς ἡ γέννησις τοῦ Προδρόμου γέγονε, καὶ τούτου πρόσεγγυς, ὡσεὶ δύο τόξων βαλῆς, περὶ τοῦ δρους δύιατερον, ὑπάρχει ἡ σχισθεῖσα πέτρα, καὶ ὑποδεξαμένη φεύγουσαν τὴν μητέρα τοῦ Βαπτιστοῦ, βρέφος ἡγκαλισμένην αὐτὸν, ἐπὶ τῇ βρεφοκονίᾳ τοῦ Ἡρώδου.

κς. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ μέσον τῶν δύο δῶν, τῆς τε πρὸς τὴν δρεινήν ἀπαγούσης, καὶ τῆς πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Κοινοβιάρχου καὶ τῆς λαύρας, ἐστι: βαχίον, καὶ ὅδος ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς Βηθλεέμ ἀπὸ τῆς ἀγίας Σκόνων ἀπάγουσα. Ἡ δὲ Βηθλεέμ πολὺς ἀπέχει τῆς ἀγίας πόλεως ὡσεὶ μιλία ἕξ. Ἡς μέσον δὲ τῆς ἀγίας πόλεως ὑπάρχει μονὴ τοῦ ἀγίου προφήτου Ἡλιοῦ, ὑπὸ τῶν παλαιτάτων μὲν ἀνεγερθεῖσα ἀνδρῶν θεοφιλῶν, ἐκ δὲ τοῦ σεισμοῦ ῥιζήσεν καταπεσούσα· ἀλλὰ καὶ ταύτην δικοσμικὴς εὑεργέτης. δὲ ἐμὸς δεσπότης καὶ βασιλεὺς ἐκ βάθρων ἀνήγαγε διὰ τοῦ ταύτην ἐπιστοῦντος Σύρου ἀνδρὸς, καὶ οὗτος μέσον τῆς μονῆς καὶ τῆς Βηθλεέμ τριγωνίζει τὸν χῶρον δὲ τῆς Ραχὴλ τάφος, ὑπὸ τετραχαμάρου θωλῶτοῦ σκεπόμενος κτίσματος. Περὶ δὲ τὸ εὐεινυμώτερον μέρος τῆς ἀγίας Βηθλεέμ, μέσον αὐτῆς καὶ τῆς τοῦ Κοινοβιάρχου μονῆς, ὁρᾶται ὅγρος, καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ σπηλαιον, ἐν ψιλῷ μακάριοι ἀγραυλοῦντες ποιμένες τῶν ἀγγελικῶν ἱκουσαν ὑμνων, τὸ δέδειτον ὑψίστοις, ἐπιφωνούντων, Θεῷ, καὶ ἐπὶ τῆς εἰρήνης, ἐπὶ τῷ κόσμῳ ποτηρίᾳ, ἐκ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου τοῦ Θεοῦ μου ἀποκυήσεως. Ἡ δὲ ἀγία Βηθλεέμ τεθεμελιώται ἐπὶ λιθοστρώτου βαχίου, ἐν ᾧ καὶ τὸ ιερὸν σπηλαιον καὶ ἡ φάτνη, καὶ τὸ φρέαρ, ἐξ οὗ Δασδί ποτε οὖν ἐπεθύμησε, καὶ ναὸς ἐπε-

τοῖς τοῦ σπηλαίου νώτοις ἐπικαθήμενος βλέπεται ἀπειμῆχες, καὶ πάμμεγας, σταυρωεῖδῶς ἐξ ἀσηπτῶν ξύλων σπειρόμενος· ἡ δὲ περὶ τὸ θυσιαστήριον δροφῇ ἔστι· διὰ δόλου ἀγεγηγερμένη λιβένου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν περικαλλέστατον ναὸν καὶ πάμμεγαν ἦ τοῦ κοσμιωτάτου μου βασιλέως ἀνήγειρε φιλότιμος χειρ, καὶ φηφίσις κεχρυσωμένοις δόλον τὸν ναὸν κατεκόσμησεν, ἐφ' ὃν ὁ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ παρένθετος Λατίνων ποιμὴν, τὸν αὐτοχράτορα τάχα τῆς μεγαλοψυχίας ἀμειβόμενος, ἐν διαρροίς τόποις καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστήρῳ τοῦ ἀγίου ὑπερθεντοῦ σπηλαίου τὴν ὥραν ἐκείνου μορφὴν ἀνεστήλωσε. Τὸ δὲ τοῦ σπηλαίου σχῆμα, τῆς φάτνης, καὶ τοῦ φρέστος ὑπάρχει τοιοῦτον. Περὶ τὸ εὐώνυμον μέρος τοῦ βῆματός ἔστι τοῦ ἀγίου σπηλαίου στόμιον, οὗ πρόσεγγυς ἐκεῖνο τὸ φρέστα ἔστιν, ἐξ αἰσθήτως καὶ νοητῶς ὁ προπάτωρ Δαβὶδ πιεῖν ἐπειθύμησεν, οὗ ὑδάτος οἱ πάραδυναστεύοντες ἐκείνῳ ἀνθρες δύο, τὰς τῶν ἀλλοφύλων διατεμόντες παρεμβολάς, καὶ διὰ τοῦ καδδίου ἀρυσάμενοι, φλεγομένῳ τῷ δίψῃ ἐκείνῳ προσέφερον, δεὶς ἐν τῷ σπελαίῳ αὐτὸν τῷ Θεῷ, τὸ μέχρι τοῦ νῦν διεσόδητον ἔργον πεποιηκὼς ἀνακηρύξεται. Ἐκ δὲ τῆς τοῦ σπηλαίου εἰσόδου μέχρι τοῦ κυθύμενος αὐτοῦ, ἔστιν ἡ κάθισδος διὰ βαθμίδων ἕξ καὶ δέκα. Καὶ περὶ τὸ ἀρκτῷνον μέρος ὑπάρχει τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο κατάλυμα, ἐνῷ ἡ Παρθένος τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἀπεκύνησε, καὶ ἡ κτίσις πᾶσα κατεῖδε Θεὸν ἐν σαρκὶ, καὶ κόσμος δύο; ἀνέκαινεισθη, καὶ ὁ θητηὸς ἐγὼ πλουτίζομαι τὴν θεότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Κτίστου μου τὴν ἐμὴν πτωχείαν πτωχεύσαντος. Εἴτα μιᾶς κάτωθεν βαθμίδος ἡ τῶν ἀλόγων δράται φάτνη, λοιμήκεις τετραγωνίζομένη τῷ σχήματι, ἢν λευκοὶ οἱ πάλαι ἀνθρώποι μαρμάροις περικαλλύψαντες, μέσον αὐτῆς, ἐκκοπήν ὅμφαλοις εἰδῆ πεποιηκασι, καθ' ἣν μέρος αὐτῆς ἀναφίνεται, φάτνης ἐκείνης, τῆς τὸν ἀχώρητον χωρητάσσεται, τῆς οὐρανοῦ πλατυτέρας, τῆς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑποχθονίων εὑρυχωροτέρας ἐπὶ πολὺ· δύο γάρ ἐκεῖνοι χωρῆσαι. οὐκ ἴσχυσαν, αὐτῇ βρεφωθίντα εὑρυχωρώς ἐχώρησεν. Ἐνάλλομαι τῇ γραφῇ, καὶ δύος τῷ νοῦ ἐντὸς γίνομαι τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου σπηλαίου, καὶ κατὰ τὸ κάλυμμα τοῦ Δεσποτικοῦ βλέπω τόκου, καὶ τὴν ἐν τῇ φάτνῃ τοῦ βρεφωθέντος ἀνάκλισιν, καὶ φρικτὴν τὴν περὶ ἐμὲ τοῦ Σωτῆρος ἀγάπησιν, καὶ τὴν ἄκραν ταύτης πτωχείαν, δι' ἣς ἐμὲ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἤξιωσεν· ἀλλὰ καὶ παλάτιον τὸ σπηλαιον ἔννοω, καὶ ὡς ἐν Ορόνω τοῖς πάρθενοις κάλποις τὸν βασιλέα καθήμενον, καὶ χοροὺς ἄγγελῶν περικυκλοῦντας βλέπω τὸ σπηλαιον, καὶ τὰ δῶρα τοὺς Μάγους δωροφοροῦντας τῷ Βασιλεῖ, καὶ πάσης θυμηδίας ἀμπελαματ, καὶ οἰς ἤξιωματι χάριτος, κατανοῶν γέγηθα. Ἔγραψεν· διαχίτης τῇ ζωγράφῳ χειρὶ ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ τὰ ἐν αὐτῷ τελεσθέντα μυστήρια. Γέγραπτο γάρ περὶ τὴν ἀψίδα, ἐνῷ τὸ μέγα τοῦ κόσμου μυστήριον κερή πρὸς εὐνὴν ἀναπτίποντα, τὴν μὲν λαϊάν ὑποθέτα τῷ τῆς ἑτέρας ἀγκῶνι, τῇ δεξιᾷ δὲ τὴν παρειάν ἐπικλίνουσα, καὶ πρὸς βρέφος ὄρώσα, καὶ τὴν ἐντὸς σωφροσύνην ἐν τῷ τοῦ σχήματος μειδίᾳ-

A plūm, speluncæ humeris insidens, prælongum prægrandequem, ad formam crucis, ex non putrescentiis lignis conlectum: circa altare tectum tholo saxeō sese sustollit. Hoc quoque longe pulcherriūm et maximum templum, munifica servatoris orbis et imperatoris mei liberalitas extruxit, totumque lapillis aureis exornavit: in quo civitatis illius Latinorum Pastor interpositus, variis in locis, atque ipso in sanctuario supra speluncam, imperatorem ob tantam forte magnanimitatem remuneras, decoram illius imaginem appinxit. Speluncæ, præsepis, et puitei forma hæc est. Ad partem sinistram sanctuarii, sanctæ speluncæ os patet; penes illud puiteus est, ex quo non sensu solūmodo, sed mente etiam progenitor David bibere peroptavit: aquam ex eo, qui apud eum maxime prævalebant, viri duo, castris Allophylorum expugnatis, cado haustam, Davidi, sili exæstuant, adducunt: quam cum Deo libasset, ad hæc nsqđo tempora fama præcelebre continentia faciūs illius per ora omnium volat. Ab ingressu speluncæ ad ima sex et decem, quibus descendit, gradus numerantur. Ad borealem plagam sacrosanctum illud diversorium jacet in quo Virgo Christum Salvatorem enixa est, et creatura universa Deum in caro vidit, et mundus totus reñovatus est; et mortalitudo Deitatem ditesco, cum Deus et Creator meus paupertatem meam atque inopiam induerit. Tum post unius gradus descensim, ratione carentium animalium præsepe conspicitur, æqua figura, quantum angulis commensurata, quod candidis vetusti illi homines marmoribus contexerunt: in medio apertura ad modum umbilici relicta, ex qua pars præsepis appetit, præsepis illius, quod euni qui nullo loco capi poterat, cepit; cœlo amplioris, terra marique et subterraneis multo capacioris; quem enim illa complecti suo ambitu non poterant, illud laxioribus spatiis infantem factum accepit. Pictura exsulto, totusque intellectu in sacrosanctam illam speluncam penetra, et Dominicī partus diversorum oculis lustro, atque in præsepi facti infantis accubationem, et mei Salvatoris erga me amorem, tremens timensque reveror, extremamque illius inopiam, qua me cœli regno dignum effecit; sed regiam esse speluncam apprehendo, ac veluti in throno virginis sinibus Regem insidentem, angelorumque choros speluncam circumversantes intueor, et Magos, munera Regi afferentes, eximia lætitia animum oppleo, et gratiæ, qua dignus efficior, voluntate perfundor. Perita manu pinxit artifex in speluncam mysteria quæ in ea patrata sunt: namque in abside effigia erat Puella, in lecto recubans, lœva dexteræ cubito supposita, ad dexteram ipsam genis reclinatis, Puerulum intuens, et innatam gravitatem, subridentis specie, et eleganti faciei colore, indicans: neque enim vultu, tanquam illa quæ recens et primum peperit, pallida horridaque immutatur: æquum quippe erat, quæ digna effecta est ut supra naturam gigneret, dolorum per natu-

cam illatorum esse immunem : asellus deinde, et A ματι, καὶ τῇ τῶν πάρειων εὐχροίᾳ ἐμφαίνουσα· ω̄
bos, et præsepe, et pastorum cœtus, quorum au- γάρδιον ἀλλοιούται τὸ πρόσωπον, ὡς ὥχριώσα τις ἀρπα-
ribus de cœlo clamor intonans, a gregibus avoca- τεκούσα, καὶ πρῶτον τεκούσα· τὴν γάρ τῆς φύσεως
vit: quare, armentis relictis, qua: inter herbas et κρείττον ἀξιωθεῖσαν τεκεῖν, έστι καὶ τῶν κατὰ φύ-
fontem cibum potumque sili: quærunt, et cani, στιν ὅδυνων ἀπηλάχθαι. Ὁνος ἔντεῦθεν καὶ βοῦς,
gregum custodi; eorum custodia demandata, cervi- καὶ φάτνη, καὶ βρέφος, καὶ ποιμένων ἐσμέδις ὁν
cem in aerem tollunt, ad strepitū sonum aures βοή τις ἐξ οὐρανοῦ διαθρυύλούσα τὰ ὕπα τῶν θρεμ-
dirigunt, aliis alio modo stantes, prout sibi quisque μάτων ἀπεβουκόλησε, καὶ τὰς δις ἀμέλει καταλι-
faciliorem et leviorē stationem dicebat: et his πόντες περὶ τὴν πόναν καὶ τὴν πηγὴν νεμομένας καὶ
quidem pedum nulli usui est, illis facies in cœlum τῷ κανονὶ τῆς ἀγέλης τὴν φυλακὴν ἀπιτρέψαντες,
figitur; namque dexteras ad vocem retrahentes, τοὺς αὐχένας αἰρουσιν εἰς αἰθέρα, ἀκοήν θύμοντες;
turbatas auras promovent: non tamen illis secundo πρόδη τὴν τοῦ κτύπου φορὰν, δίλλος ἀλλως ἐστηκότες,
audire opus fuit; majorem enim, quam aures, oculi ως ἀν ἐκαστος ἀπονήσερον ὅστο, καὶ ἔδον ἐστάναι,
siderem faciunt: namque angelus, ipsis occurrent, καὶ τοῖς μὲν αἱ καλαύροπες ἀχρεῖοι φαίνονται, τοῖς;
pueruli accusationem in præsepi ὑστερεῖ. Pecudes, δὲ τὸ δῆμα ἡρτηται πρὸς οὐρανόν· τὰς δεξιὰς ἀν-
factis minime intentæ, fatuo gressu ducontur, qua- σπωντες πρὸς τὴν βολὴν, τεταραγμένων· τὴν ἀκοήν
rum pars ad herbam nantant, pars ad fontem ad- μὲν οὐδικῶς ἀπιτρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἐξ εὐ-
vertunt. Canis vero, quod animal iram in promptu δικαίως τὰ μὲν νένευκε, πρὸς τὴν πάναν, τὰ δὲ πρὸς τὴν φύσην ἀποτίθεται.
gerit, visionem insuetam meditari videtur. Magi, τὸν θεάντας, θυμοειδῆς τοῖς δικαίοις, οὐδὲ Μάγοι, τῶν ἵππων ἀποθρά-
descendentes ex equis, munera manibus accipientes, ξανθεῖσας, καὶ τὰ δῶρα λαδόμενοι ἐγχερόν, τὸ γόνυ τε κλίναντες, ἐν τρόμῳ ταῦτα τῇ Παρθένῳ προσφέρουσι.

28. Extra sanctam Bethleem, sere ad milliaria duo, in cœnobiarchie monasterio spelunca est, in qua oraculo accepit Magi, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Trans lauram, duodecim sere passuum milibus, prope Rubæ eremum, sancti Charisonis monasterium jacet. Et eo ulterius longo intervallō sejunctum duplex, quod Chebrone est, Abrahani sepulcrum, et quercus Mambræ, sub qua sanctissimam Triadem hospitio patriarcha exceperat. Et hæc quidem ita se habent a Ptolemaide per Galileam ad sanctam urbem Jerusalem, Jordanem, et sanctam eremum. Maritima vero ita.

29. A sancta civitate Jerusalem, ad sex milliaria, Armathem urbs conspicitur, in qua Samuel, magnus ille propheta, ortum habuit. Inde post alia septem et amplius milliaria, Emmaus, urbs magna, in media valle supereminenti dorso jacet. Sic, ad passuum sere viginti millia, Ramplæ regio effunditur: et templum ingens in eadē sancti magni martyris Georgii visitur. Illis in locis sancto sicut natalis dies, et pro pietate ingentia certamina subiit, et sepulturæ demandatus sicut. Templum dromicum est, et in sanctuarii mytulo sub sancte tabulæ pavimento, sepulcri os patet, candido marmore circumscriptum. Verum operæ pretium fuerit, quæ a templi clericis ante paucos annos in sancti sepulcro sunt patrata, narratione nostra indicare. Dicabant namque, interjectum, qui nunc præest, Latinorum episcopum, sepulcri os reserare conatus, et, tabula marmorea, qua illud obtegebatur, sublata, ingentem speluncam sese ostendisse, et in ejus interiori parte, sancti sepulcrum: cum δειπνοι et

B ματι, καὶ τῇ τῶν πάρειων εὐχροίᾳ ἐμφαίνουσα· ω̄
τῷ κανονὶ τῆς ἀγέλης τὴν φυλακὴν ἀπιτρέψαντες, τοὺς αὐχένας αἰρουσιν εἰς αἰθέρα, ἀκοήν θύμοντες;
πρόδη τὴν τοῦ κτύπου φορὰν, δίλλος ἀλλως ἐστηκότες, τοῖς δὲ τὸ δῆμα ἡρτηται πρὸς οὐρανόν· τὰς δεξιὰς ἀν-
σπωντες πρὸς τὴν βολὴν, τεταραγμένων· τὴν ἀκοήν
ἀποτελούσιν· οὐ μήτις ἀδέσπειρας αὐτοῖς ἀκοής, διφθαλιοὶ γάρ ὅπαν πιστότεροι. Ἀγγελος γάρ συν-
αντήσας αὐτοῖς, τὴν τοῦ βρέφους ἀνακλισιν ἐπὶ τὴν φάτνην αὐτοῖς ὑποφαίνει. Καὶ τὰ θρέμματα μὲν οὐδικῶς ἀπιτρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἐξ εὐ-
τοῦ τοῦ Κοινοβιάρχου μονῆς ἐστι τὸ σπῆλαιον, ἐν
φρέσκοις αὐτοῖς, τὸν βρέφους ἀνακλισιν ἐπὶ τὴν φάτνην αὐτῶν. Καὶ τῆς λαύρας ἐκεῖθεν ὡσεὶ μίλια εἰρηνή, τῆς τοῦ Ρουβᾶ ἑρήμου πλησίον ἐστὶν ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Χαρτιωνος. Καὶ ταύτης ἐκεῖθεν ἐν πολλῷ διαστή-
ματι τὸ ἐν Χιδρῶν διπλοῦν μνῆμα τοῦ Ἀβραάμ, Καὶ ἡ δρῦς ἡ Μαυρῆ, ἐν δὲ τὴν παναγίαν Τριάδα διατρέχης ἐξίνετεν Ἀβραάμ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ιστορηνται ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος, διὸ τῆς Γαλιλαίας μέχρι τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τοῦ Ιορδάνου καὶ τῆς ἀγίας ἐρήμου. Τὰ δὲ τῆς παραλίας ἔχουσαν οὐτως.

χθ'. Ἀπὸ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ ὡσεὶ μίλια εἰρηνή, ἐν ὑπερανεστηκότι ραχίῳ, αὐτως; ὡσεὶ μίλια εἰκοσι καὶ τέσσαρα ἡ τοῦ Ραμπλέα χώρα ὑφήπλωται, καὶ ναὸς πάμμεγας ἐν ταύτῃ διατίθεται τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν οἷς καὶ γεγέννηται τόποις, καὶ ὑπὲρ εὔσεβεις φίλοις, μεγίστους ἀγῶνας, Ἐνθα καὶ ιερὸς τάφος ὑπάρχει, αὐτοῦ. Οὐ δὲ νιός ἐστι δρομικός, καὶ ἐν τῷ τοῦ βήματος μύαχι, ὑπὸ τὴν τῆς ἀγίας τραπέζης χθόνα, τὸ τοῦ τάφου ὅρτας στομάτιον, λευκῷ μαρμάρῳ περιφραττόμενον. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἰπεῖν δια παρὰ τῶν τοῦ ναοῦ κληρικῶν ἀκηκόαμεν πρὸ τινῶν ἐγιαστῶν ἐπὶ τῷ τοῦ ἀγίου τάφῳ γινόμενα. Ἐφησαν γάρ ὅτι δι νῦν παρεμβόλιμος Λατίνων ἀπίσκοπος τὸ τοῦ τάφου ἐπειράθη ὑπανοίζει στόμιον, καὶ τῆς πλακῆς ὁρμείσης τῆς τοῦτο περιφραττούσης,

εύρθη σπήλαιον μέγα, οὗ περὶ τὸ ἐνδότερον μέρος διοίκησις εὑρήται τάφος. Καὶ δῆτα ἐγχειρισάμενος καὶ αὐτὸν μὲν ὑπανοίξας, πῦρ ἀξαλόμενον ἀνέραθη τοῦ τάφου, καὶ τὸν μὲν ἔνα τούτων ἡμίφλεκτον γενέσθαι πεποίηκε, τὸν δὲ ἔτερον θανάτου εὗθυνε; παρανάλωμα.

λ'. Μετὰ δὲ τὴν χώραν ταυτὴν ἔστιν ἡ Φιλίππου Καισάρεια, πόλις μεγάλη, πολύανθρος, ήτις περὶ τὸ γέλος τῆς θαλάσσης ἰδρυται, ἐν ᾧ καὶ λιμήν ὑπάρχει πάνω θαυμάσιος, τέχνη γεγονώς ἀνθρωπίνην, δεψιλίδιον χρημάτων ἡ τοῦ Ἡρώδου ἐπάρχεσσα χειρ τῇ τούτου κατασκευῇ. Ἐν ταύτῃ Χριστὸς τοὺς ἀποτόλος τῷρα τοῦ ἀνθρώπου; καὶ δὲ Πέτρος, Σὺ εἰ στοιχεῖ στὸν θεοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, τὸ τῆς ἀγάπης ἀντεῦθεν διάπυρον ἐνδεικνύμενος;

λα'. Μετὰ ταῦτά ἔστι τὸ Καρμήλιον δρός, περὶ οὐ πολὺς λόγος παρά τε τῇ παλαιῇ Γραφῇ καὶ τῇ Καινῇ ὑπηγόρευται. Ἔστι δὲ τὸ δρός ζυγός, ὃν αὐτοῦ τοῦ θαλασσίου κόλπου, τοῦ περὶ τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ τοῦ Καΐρα κοιλαιονεμένου ἀρχόμενος, καὶ μέχρι τῶν τῆς Γαλιλαίας διήκει [Ιστ. διήκων] δρόων. Περὶ δὲ τὸ ἀκροτελεύτιον τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ζυγοῦ, ἔστι τὸ τοῦ προφήτου Ἡλίου σπήλαιον, ἐν φήμῃ ἀγγελικήν πολιτείαν ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος διατελέσας; ἀνὴρ, μετέφραστος γέγονεν. Ἡν μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ χώρῳ πάλαι μεγάλη μονὴ, ὡς τὰ νῦν φαινόμενα τῶν κτισμάτων διδάσκουσα λείψανα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου, τοῦ τὰ πάντα γράσκοντος, καὶ τῆς τῶν ἔχθρῶν ἀλλεπαλλήλου ἐπιδρομῆς, ἡφάντισται τέλεον. Πρὸ δὲ τινῶν χρόνων ἀνὴρ μοναχός, Ιερόνυμος τὴν ἀξίαν, πολὺς τὴν τρίχα, Καλαυργόδονεν, ὄρμώμενος, ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ προφήτου τῷ τόπῳ ἐπιδημήσας, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἢ ὡς ἐν τοῖς σῆς μονῆς καταλύμασι θριγγίον πήξας μικρὸν, καὶ πύργον οἰκοδομήσας, καὶ ναὸν πινεγέτρας μικρὸν, καὶ ἀδελφὸς ὧστε δέκα συνάξας, τοῦ διοίκησις μικρὸν, καὶ ἀδελφὸς ὧστε δέκα συνάξας,

λβ'. Ἐνταῦθα πεπαύσθω τὸ τῆς ἐκφράσσεως σύγγραμμα, ἵνθα μοι καὶ διὰ τῶν ιερῶν τόπων διαυλες τετερμάτισται. Εἰ μέντοι δόξαι τοῖς ἐντυγχάνουσι τούτη τὸ πόνημα χρήσιμον, αὐτὸς μοι τὸ πονηθὲν ἀνταμειψίς, καὶ θόλον ἐμμισθον λογισθήσεται. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, πρὸς τὰς τὸν τεκόντα τὸ γεννηθὲν ἐπαναστραφεῖται, καὶ τοῖς αὐτοῦ φελλισμοῖς ὑπομηγέτω τῶν θειῶν τόπων ἐκείνων, ἵνα ἐν φάντασί διὰ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνων γενόμενοι, ἥδεως ἐπευφραίνωμεθα.

* Matth. xvi, 13-16.

A illud quoque reserare conarentur, ignis e sepulcro exsiliens, unum ex iis qui id aggredi conabantur, semiustum reliquit, alterum subita morte delevit.

30. Regionem illam excipit Cæsarea Philippi, civitas magna, et populo frequens, ad maris ripas fundata; portu celeberrimo, manu hominum facta, immanem pecuniarum sumptum in loci structuram Herode erogante, cincta. In ea Christus interrogavit apostolos: *Quem me dicunt homines esse Filium hominis?* et Petrus, *Tu es Christus, Filius Dei**, respondit, verbis his zestum sua charitatis ostendens.

B 31. Subsequitur mons Carmelus, de quo in Veteri Recentiorique Scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso maris sinu, qui circa Ptolemaide et Caiphiam incurvatur, initium duceus, et ad Galilæam fines perveniens. In extrema parte jugi, quia mare respicit, prophetæ Eliae spelunca spectatur, in qua angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in aera sublatuus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hanc usque tempora commonstrant; sed illud, tempore, quod omnia in se nūm impellit, et gentium variis excursionibus, penitus abolitum. Verum ante aliquot annos, quidam monachus, dignitate sacerdos, capillitio albus, e Calabria oriundus, ex prophetæ revelatione in montem appellens, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cincti, et turri exadiscato, temploque non ingenti exstructo, fratribusque ferme ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.

D 32. Et hic descriptionis hujuscemodi exitus esto, ubi sacerorum locorum circuitio finem habet. Quod si legentibus labor iste emolumētum afferre visus fuerit, opus ipsum ac labor compensatio mibi ampla et lucrificabile præmium reputabitur: sicut minus, ad parentem redeat, a quo ortum ducit, balbutiendoque sacerorum locorum memoriam refriceret, ut nos eorum recordatione in vivam eorum imaginem remeantes, suavi solatio in gaudia restituamur.

iam illorum esse immunem : assellus deinde, et bos, et præsepe, et pastorum cœtus, quorum auribus de cœlo clamor intonans, a gregibus avocavit : quare, armentis relicitis, qua inter herbas et fontem cibum potumque sili quærunt, et cani, gregum custodi, eorum custodia demandata, cervicem in aerem tollunt, ad strepitus sonum aures dirigunt, aliis alio modo stantes, prout sibi quisque faciliorem et leviorum stationem ducebat : et his quidem pedum nulli usui est, illis facies in cœlum figitur; namque dexteræ ad vocem retrahentes, turbatas auras promovent : non tamen illis secundo audire opus fuit; majorem enim, quam aures, oculi fidem faciunt : namque angelus, ipsis occurrent, pueruli accusationem in præsepi os̄endit. Pecudes, factis minime intentæ, satuo gressu ducuntur, quarum pars ad herbam nutant, pars ad fontem advertunt. Canis vero, quod animal iram in promptu gerit, visionem insuetam meditari videtur. Magi, descendentes ex equis, munera manibus accipientes, genuaque flententes, reverenter dona Virginis offerunt.

Celaſcēſiaw, τὰ μὲν νένευχε, πρὸς τὴν πόλιν, τὰ δὲ πρὸς τὴν εἰρημένην ἀποτέρεις πηγήν. Ηδὲ κύων, θυμοειδὲς γέρη πρὸς ἄλλοτρους τὸ ζῶον, διασκοπεῖν φάίνεται τὸ τῆς δύσεως ἀηθέα, οἱ δὲ Μάγοι, τῶν ιππων ἀποθρά-

ξαντες, καὶ τὰ δύρα λαβόμενοι ἐγχερόν, τὸ γόνον τε

28. Extra sanctam Bethleem, sere ad milliaria duuo, in coenobiaribz monasterio spelunca est, in qua oraculo accepto Magi, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Trans lauram, duodecim sere passuum milibus, prope Rubæ eremum, sancti Charisonis monasterium jacet. Et eo ulterius longo intervalllo sejunctum duplex, quod Chebrone est, Abrahami sepulcrum, et quercus Mambre, sub qua sanctissimam Triadem hospitio patriarcha exciperat. Et hæc quidem ita se habent a Ptolemaide per Galileam ad sanctam urbem Jerusalem, Jordanem, et sanctam eremum. Maritima vero ita.

29. A sancta civitate Jerusalem, ad sex millaria, Armathem urbs conspicitur, in qua Samuel, magnus ille propheta, ortum habuit. Inde post alia septem et amplius millaria, Einmaus, urbs magna, in media valle supereminenti dorso jacet. Sic, ad passuum sere viginti millia, Ramplex regio effunditur : et templum ingens in eadē sancti magni martyris Georgii visitur. Illis in locis sancto fuit natalis dies, et pro pietate ingentia certamina subiit, et sepultræ demandatus fuit. Templum dromicum est, et in sanctuarii mytulo sub sancte tabulæ pavimento, sepulcri os patet, candido marmore circumscriptum. Verum operæ pretium fuerit, quæ a templi clericis ante paucos annos in sancti sepulcro sunt patrata, narratione nostra indicare. Dicabant namque, interjectum, qui nunc præest, Latinorum episcopum, sepulcri os reserare conatum, et, tabula marmorea, qua illud obtegebatur, sublata, ingentem speluncam sese ostendisse, et in ejus interiorre parte, sancti sepulcrum : cum denūm et

A ματι, καὶ τῇ τῶν παρειῶν εὐχροίᾳ ἐμφαίνουσα· οὐ γάρ ἀλλοιοῦται τὸ πρόσωπον, ὡς ὥχριώσα τις ἀρτι τεκοῦσα, καὶ πρώτων τεκοῦσα· τὴν γάρ τῆς φύσεως χρεῖτον ἀξιωθεῖσαν τεκεῖν, ἔδει καὶ τῶν κατὰ φύσιν δύνων ἀπηλλάχθαι. "Ονος ἐντεῦθεν καὶ βοῦς, καὶ φάνη, καὶ βρέφος, καὶ ποιμένων ἑσμάς ὡν βοή τις ἐξ οὐρανοῦ διαθρυπλοῦσα τὰ ὅτα τῶν θρεμμάτων ἀπεβουκόλησε, καὶ τὰς δις ἀμέλει καταλιπόντες περὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν πηγὴν νεμομένας καὶ τῷ κυνὶ τῆς ἀγέλης τὴν φυλακὴν ἐπιτρέψαγτες, τοὺς αὐχένας αἴρουσιν εἰς αἰθέρα, ἀκοήν θύνοντες πρὸς τὴν τοῦ κτύπου φορὰν, ἀλλος ἀλλως ἐστηκότες, ὡς ἂν ἔκαστος ἀπονάτερον φετο, καὶ ἥδον ἐστάναι, καὶ τοῖς μὲν αἱ καλαύροπες ἀχρεῖοι φαίνονται, τοῖς δὲ τὸ δύματα ἡρηται πρὸς οὐρανόν· τὰς δεξιὰς ἀνασπῶντες πρὸς τὴν βολὴν, τεταραγμένως τὴν ἀκοήν ἀποτελούσιν· οὐ μήτε ἐδέησε δευτέρας αὐτοῖς ἀκοής. διφθαλμού γάρ ὅτων πιστότεροι. Ἀγγελος γάρ συγαντήσας αὐτοῖς, τὴν τοῦ βρέφους ἀνάκλισιν ἐπὶ τὴν φάνην αὐτοῖς ὑποφαίνει. Καὶ τὰ θρέμματα μὲν οὐδὲμῶς ἐπιστρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἐξ εὐηρημένην ἀποτέρεις πηγήν. Ηδὲ κύων, θυμοειδὲς γέρη πρὸς ἄλλοτρους τὸ ζῶον, διασκοπεῖν φάίνεται τὸ τῆς δύσεως ἀηθέα, οἱ δὲ Μάγοι, τῶν ιππων ἀποθρά-

ξαντες, ἐν τρόμῳ ταῦτα τῇ Παρθénῳ προσφέρουσι. Εἳς τοῦ Κοινοβάρχου μονῆς ἐστι τὸ σπήλαιον, ἐνῷ χρηματισθέντες οἱ Μάγοι, μήτε ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἀλλῆς ὁδοῦ ἀνεγώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Καὶ τῆς λαύρας ἐκεῖθεν ὡσεὶ μίλια τρί', τῆς τοῦ Ρουθά ἑρήμου πλησίον ἐστίν τι μονή τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος. Καὶ ταύτης ἐκεῖθεν ἐν πολλῷ διαστήματι: τὸ ἐν Χιδρῶν διπλοῦν μνῆμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἡ δρῦς ἡ Μαυρή, ἐν ᾧ τὴν παναγίαν Τριάδος ὁ πατριάρχης ἐξένιεται Ἀβραάμ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Ιστόρηνται ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος διὸ τῆς Γαλιλαίας μέχρι τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τοῦ Ιορδάνου καὶ τῆς ἀγίας ἑρήμου. Τὰ δὲ τῆς περαλίας ἔχουσαν οὖτες.

κθ'. Απὸ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ ὡσεὶ μίλια σ', ἐστίν ἡ Ἀρμαθὲμ πόλις, ἐν ᾧ Σαμουὴλ ὁ μέγας ἐκεῖνος προφήτης γεγένηται. Καὶ μετ' ἐκεῖνον ὡσεὶ μεθ' ἑτέρων μιλίων ἐπτά, ἡ καὶ πλεῖστον διάστημα, ἐστίν ἡ Ἐμμαοὺς πόλις μεγάλη, κοιλάδος μέσον κειμένη, ἐν ὑπεραντηκότι διάχειρι, οὗτας ὡσεὶ μίλια εἰκοσι καὶ τέσσαρας ἡ τοῦ Ραμπλέα χώρα ὑφῆται, καὶ ναὸς πάμμεγας ἐν ταύτῃ δρᾶται τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν οἷς καὶ γεγένηται τόπος, καὶ ὑπὲρ εὔσεβειας θύλης μεγίστους ἀγῶνας, Ἐνθα καὶ ιερὸς τάφος ὑπάρχει: αὐτοῦ. Οὐ δὲ ναὸς ἐστὶ δρομικὸς, καὶ ἐν τῷ τοῦ βήματος μάνακι, ὑπὸ τὴν τῆς ἀγίας τραπέζης χθόνα, τὸ τοῦ τάφου δρᾶται στομάδιον, λευκῷ μαρμάρῳ περιφραττόμενον. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἰπεῖν ὅτα παρὰ τῶν τοῦ ναοῦ ἀληρικῶν ἀκηκόαμεν περὶ τινῶν ἐνιστατῶν ἐπὶ τῷ τοῦ ἀγίου τάφῳ γινόμενα. Εἴησαν γέρη δτι: δ νῦν παρεμβολίμος Λατίνων ἐπίσκοπος: τὸ τοῦ τάφου ἐπιτρέψθη ὑπανοῖξαι στήμιον, καὶ τῆς πάνακος ἀρθείσης τῆς τοῦτο περιφραττούσης,

εύρεθη σπήλαιον μέγα, οὗ περὶ τὸ ἐνδότερον μέρος ὁ τοῦ ἀγίου εὑρηται τάφος. Καὶ δῆτα ἐγχειρισάμενος καὶ αὐτὸν μὲν ὑπανοίξας, πῦρ ἔκαλλόμενον ἀωράθη τοῦ τάφου, καὶ τὸν μὲν ἔνα τούτων ἡμίφλεχτον γενέσθαι πεποίηκε, τὸν δὲ ἔτερον θανάτου εὔθυνος παρανάλωμα.

λ'. Μετὰ δὲ τὴν χώραν ταυτην ἔστιν ἡ Φιλίππου Καισάρεια, πόλις μεγάλη, πολύανδρος, ήτις περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἴστρυται, ἐν ᾧ καὶ λιμήν ὑπάρχει πάνυ θαυμάσιος, τέχνη γεγονώς ἀνθρωπίνη, δαψιλίδιος χρημάτων ἡ τοῦ Ἡρώδου ἐπάρχεσσας χείρ τῇ τούτου κατασκευῇ. Ἐν ταύτῃ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους ἤρωτα, Τίρα με λέγοντοι οἱ ἀνθρώποι τὸν Γίλον τοῦ ἀνθρώπου; καὶ δὲ Πέτρος, Σὺ εἶ δὲ Χριστὸς δὲ Γίλος τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, τὸ τῆς ἀγάπης ἐντεῦθεν διάπυρον ἐγδεικώμενος.

λβ'. Μετὰ ταῦτα ἔστι τὸ Καρμήλιον δρός, περὶ οὐ πολὺς λόγος παρά τε τῇ παλαιῇ Γραφῇ καὶ τῇ Καινῇ ὑπηγέρευται. Ἐστι δὲ τὸ δρός ζυγδς, ὡς' αὐτοῦ τοῦ θαλαττίου κόλπου, τοῦ περὶ τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ τοῦ Καΐρα κοιλαιονέμονος ἀρχόμενος, καὶ μέχρι τῶν τῆς Γαλιλαίας διήκει [ἰστ. διήκων] δρίῶν. Περὶ δὲ τὸ ἀκροτελεύτιον τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ζυγδοῦ, ἔστι τὸ τοῦ προφήτου Ἡλιού σπήλαιον, ἐν ᾧ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν ὁ θαυμαστὸς ἐκείνος διατελέσας; ἀνὴρ, μετέφρωτος; γέγονεν. Ἡν μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ χώρῳ πάλι μεγάλη μονὴ, ὡς τὰ νῦν φαινόμενα τῶν κτισμάτων διδάσκουσι λειψάνα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου, τοῦ τὰ πάντα γράσκοντος, καὶ τῆς τῶν ἔχθρῶν ἀλλεπαλλήλου ἐπιδρομῆς, ἥφαντισται τέλεον. Πρὸ δὲ τινῶν χρόνων ἀνὴρ μοναχός, λερεὺς τὴν ἀξίαν, πολιόρκησην τρίχα, Καλαυρῆδοθεν, ὅρμωμενος, ἐξ ἀποκαλύψεως; τοῦ προφήτου τῷ τόπῳ ἐπιδημήσας, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἡ ὡς ἐν τοῖς τῆς μονῆς καταλύμασι θριγγίον πεζίας μικρὸν, καὶ πύργον οἰκοδομήσας, καὶ ναὸν ἀνεγέρτας μικρὸν, καὶ ἀδελφὸν ὃσει δέκα συνάδας, νῦν τὸν ἀγίον χώρον ἐκείνον οἰκεῖ.

λβ'. Ἐνταῦθα πεπανθόω τὸ τῆς ἐκφράσεως σύγγραμμα, ἵνθα μοι καὶ δὲ τῶν λερῶν τόπων διαυλος τετερμάτισται. Εἰ μέντοι δόξει τοῖς ἐντυγχάνουσι τούτῳ τὸ πονημα χρήσιμον, αὐτὸς μοι τὸ πονηθὲν ἀνταμειψίς, καὶ δόθλον ξυμισθόν λογισθήσεται. εἰ δὲ μή τούτο, πρὸς τὸν τεκνόντα τὸ γεννηθὲν ἐπαναστραφεῖται, καὶ τοῖς αὐτοῦ ψελλισμοῖς ὑπομνηστα τῶν θειῶν τόπων ἐκείνων, ἵν' ἐν φάντασί διὰ τῆς ἀναμνησεως ἐκείνων γενόμενοι, ἡδέως ἐπευραίνωμεθα.

* Matth. xvi, 13-16.

A illud quoque reserare conarentur, ignis e sepulcro exsiliens, unum ex iis qui id aggredi conabantur, sciuissimum reliquit, alterum subita morte dilexit.

30. Regionem illam excipit Cæsarea Philippi, civitas magna, et populo frequens, ad maris ripas fundata; portu celeberrimo, manu hominum facta, immānem pecuniarum sumptum in loci structuram Herode erogante, cincta. In eo Christus interrogavit apostolos: *Quem me dicunt homines esse Filium hominis?* et Petrus, *Tu es Christus, Filius Dei*, respondit, verbis his zestum suæ charitatis ostendens.

B

31. Subsequitur mons Carmelus, de quo in Veteri Recentiorique Scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso maris sinu, qui circa Ptolemaidem et Caipham incurvatur, initium duceus, et ad Galilææ fines perveniens. In extrema parte Jugi, quia mare respicit, prophetæ Eliæ spelunca spectatur, in qua angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in aera sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora commonstrant; sed illud, tempore, quod omnia in senium impellit, et gentium variis excursionibus, penitus abolitum. Verum ante aliquot annos, quidam monachus, dignitate sacerdos, capillitio albus, e Calabria oriundus, ex prophetæ revelatione in montem appellens, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cinctis, et turri exadieato, temploque non ingenti exstructo, fratribusque ferme ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.

C

32. Et hic descriptionis hujusce exitus esto, ubi sacerorum locorum circuitio finem habet. Quod si legentibus labor iste emolumētum afferre visus fuerit, opus ipsum ac labor compensatio mibi amplia et lucrificabile præmium reputabitur: sin minus, ad parentem redeat, a quo ortum ducit, balbutiendoque sacerorum locorum memoriam refriceret, ut nos eorum recordatione in vivam eorum imaginem remeantes, suavi solatio in gaudia restituaniur.

D

ΕΡΙΦΑΝΙΙ ΜΟΝΑΧΙ
HAGIOPOLITÆ

SYRIA ET URBS SANCTA.

Exstat cum aliis Epiphani scriptis Patrologiaæ tom. CXX.

ΠΕΡΔΙΚΟΥ
ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ EN ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ.

PERDICÆ PROTONOTARII EPHESII

EXPOSITIO

THEMATICUM DOMINICORUM ET MEMORABILIA QUÆ HIEROSOLYMIS SUNT.

Quando volupe est plenisque, opinor, omnibus
Narratio de civitate Sion, iis
Qui non eam videre, ego ut vidi eloquar.
Hoc oppidum est situ spectabile;
Quippe est ab auroraque et occasu imminentis
Convalibus geminis, amoenis et cavis.
Septentrionis pars polita, solum et serax;
Serenitatem decorum, et aspectu loci:
Ubi vineæ uberes, et horti, itemque agri.
Australis at deinceps pars, situ optimo,
Bona tempora et feracitatem continens;
Forma quadrata jactans areem undique
Late patentem, quæ haud egel custodibus
Jam olim: frequentans quo, ab Aquilonari plaga
Celsas domus videbis, atque regiam,
Ædesque amoenas Joachimi ac Annæ anas;
Ubi est sepulcrum ambo sacrum parentum.
Diffusa opacis arbor hic stat frondibus,
Quæ luce natali integrerrimæ Dei
Matris vigens fructum exhibet sterilibus, his
Communionem quæ arboris fructus habent,
Porticibus in quinis, ibi natatoria
Probatica quondam, remedium paralyticæ
Infra solum, vectis grabato commoda,
Ut eluantur, unda dum exundans tremit.
Supra hanc situm templum stupendo decore erat,
Ejus, medelam qui omnibus dat obviis.
Post hæc Pilati domus et Annæ et Caiphæ,
rætoriumque abominandum, seu locus

A Ἐπειπέρ πολυέραστον, οἰδα, τυγχάνει: πᾶσι,
Τὴν τῆς Σιών διήγησαν τοῖς μὴ θεασαμένοις,
Ὦ: αὐτῷ φιλοτεθέακα, οὐτως αὐτὸς ἐκφράσω.
Ἡ πόλις τὴν διάθεσιν περίβλεπτος τυγχάνει,
Ὦ: τξ ἑψάς καὶ δυσμῶν δύο κοιλάδων μέστην
Ὑπερκειμένη καθαρῶν πάντων καὶ βαθὺ. ἄτων.
Μέρος τὸ βορειότερον λεῖον εὔκάρπου
Καὶ: ἐμφανέᾳ, καὶ τερπνῇ κοσμούμενον τῇ θέᾳ,
Διὰ ἀμπέλων ίκανῶν καὶ κήπων καὶ χωρίων.
Τὸ δέ γε νότιον εὐθὺς κατώτερον τὴν θέσιν,
Εύαεριαν ἔχον τε καὶ πάσαν εὐκαρπίαν.
Ἐν τετραγώνῳ σχήματι τὸ φρούριον αὐχοῦσα
Κεχαλασμένον πάντοθεν, ἀφύλακτον πρὸ χρόνων,
Οὐπερ ἐν μέρει πεφοιτηκώς, ἐν μέρει τῷ ἀρκτῷ
Εὐρήσεις δόμους ὑψηλοὺς, βασιλικῆς ἐστίαν
B Καὶ θεῖον οἰκον πάντερπνον Ἰωακεὶμ καὶ Ἀννης:
Ἐφ' οὗπέρ ἐστιν ἡ σορὸς ἄμφω θεοπατέρων.
Καὶ δένδρον εὐσκιδψυλλον ἐστώς ἐν τῷ προνάῳ,
"Οπερ εἰς τὸ γενέθλιον τῆς παναχράντου κάρης:
Ἀναφυνὲν πορίζεται καρπὸς ταῖς στειρεούσσαις,
Ποιούσαις τὴν μετάληψιν ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου.
Πρὸς τούτους ἐστὶν ἐν στοαῖς πέντε καὶ κολυμβῆθρα
Προβατικῇ τὸ πρότερον ίσαις παραλύτου,
Ὑπάγεις ἐν κλίμακι πάντων κατερχομένων,
Ἄπολουθηνει τρομερῶς ὡς ἀμετροβυθούσῃς.
"Υπερθε ταύτης δὲ ναός ἐστιν ὥραλισμένος,
Τοῦ πᾶσι τοῖς προσδιάνουσιν ίσαιν χορηγοῦντος.
Είτα Πιλάτου οἰκησις, "Αννα καὶ Καΐφα,
Τὸ βέλυκτὸν πραιτώριον καὶ τόπος καταδίκης,

Όπου τοῦ Πέτρου δύνησις, καὶ φυλακὴ Κυρίου,
 Ἐξ ἣ σταυρὸν ἐπώμισαν τὸν Κτίστην καὶ Δεσπότην,
 Μετὰ μικρὸν βασιλάντος Σίμωνος Κυρηναίου,
 Εἰς Γαλιγαύδην δὲ μεταβάτε, καὶ τόπον τοῦ κρανίου
 Όπου σταυρῷ προσήλωσε τὸ γένος τῶν Ἕβριών
 Τὸν ἀκατάχριτον χριτῆν μετὰ λῃστῶν κακούργων.
 Εστι καὶ μέχρι τεῦδε νῦν τῷ μακαριωτάτῳ λίθῳ,
 Ἐφ' οὐκέτε ἐπηρέαν σταυρὸν, δηπή τετορημένη.
 Καὶ φλέβες ἐρυθάζουσι προδήλως παρατεῖσας:
 Τοῦ παναγράντου αἴματος δεσποτικοῦ τὴν χύτιν.
 Ηρδὲ δὲ καὶ δικυριακὸς τάφος ὁ θεοδέχος
 Διά μαρμάρων λαμπρυνθεὶς κιδώνων στελνοτάτειν,
 Καὶ πρὸ τῆς θύρας κυλισθεὶς ὁ παρ' ἄγγελον λίθος,
 Ἐξ ὧν πηγῆς εἱ θαύματα πᾶσι πιστοῖς ἀρθόνως.
 Καὶ τὸ δὴ μείζον προφανῶς πιστοῖς τε καὶ ἀπίστοις,
 Ἡ κατὰ τὴν παγκόσμιον ἀνάστασιν Κυρίου,
 Φωτοχούσα περόδηλος φωτὸς τοῦ παναγίου
 Μεταδιδούσα τοῖς πιστοῖς ἀγασμὸν καὶ φῶτα.
 Εστι καὶ τόπος ὑψηλὸς κλιμακωτὸς εἰς βάθος,
 Ἐν ὅπερ κέρχυπτο σταυρὸς ζωποιός Κυρίου.
 Καὶ τόπος βρόμον ἔξτηχόν, ὡς λόγος, γῆς τὸ μέσον,
 Ἀλλοὶ δὲ φάσκουσιν αὐτὸν κολάτεως τὸν χώρον,
 Καὶ τὸ τῆς γῆς μεσαίτατον τοῦ βηματος ἐν μέσῳ.
 Συνέχονται δὲ ἀμφιτερα μόνιμοι λαῷ καλλιτέφ.
 Μέρος τὸ περίεχον δὲ τὸν ζωαδόχον τάφον,
 Ισόπλατον, ισόμηκης ἐν σχήματι στρογγύλῳ,
 Οὐκ ἐν στοαῖς τὴν ὁροφήν ἔχοντι κεκλεισμένην.
 Ἀλλ' ίστην καὶ τῷ ἀνωθεν τοῦ κτίσματος στεφάνην,
 Ἐκεῖθεν δὲ ἀνιστάμενα ἥσλα μετὰ μολύβδου,
 Συνεχομένων ἀνωθεν σφαιροειδῶς τῶν ἀκρων,
 Δι' οὐρανοῦ τὸν οὐρανοῦ Κτίστην ἐτεγασμένον,
 Καὶ μηδαμῶς μηδέποτε βροχῆς εἰσερχομένης,
 Εἰ τοῦ ναοῦ τὰ γύρωθεν πάντα κατακλεισθῶσιν.
 Ἐν τῷ προνάϊψι δὲ σηκὸς ἀδελφοθέου πῖλει.
 Τούτου δὲ πρόσθεν πέλουσι τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας,
 Άλικατοικίαι σύκρετον τῶν ἀστερῶν γεγῶσαι,
 Καὶ παλαιὰ κατοίκησις πατριαρχῶν τῶν θεῶν,
 Εἰς οἶκον, εἰς συναγώγην τελοῦσα τοῖς ἀπίστοις.
 Ἐν τῷ θατέρῳ μέρει δὲ ναὸς τῆς παναγράντου,
 Ὁθεν ἐστῶσα τέτρωτο τὰ σπλάγχνα, θρηνωδοῦσα
 Τὸν Ποιητὴν τε καὶ Υἱὸν σταυρούμενον ὄρώσα.
 Ἐν μέρει δὲ τῆς ὀδύσσεως, καὶ πλησίον τοῦ τείχους,
 Οἶκοι πεφύκασι Δαΐδιλ λειψανα τοῖς προτέροις.
 Παρ' ἀστερῶν νεμόμενα πρὸς τοῖς λοιποῖς καὶ ταῦτα.
 Πρὸς δὲ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἀστεος τὸ μέρος,
 Πολὺην ἀρχαῖαν θαυμαστὴν ἔκτυπτη κεκλεισμένην,
 Εἰς τύπον ἀδιόδευτον οὖσαν τῆς παναγράντου,
 Ἦνπερ ἀνοίξαι πρότερον τινῶν τετολμηκότων,
 Τὴν πόλιν πᾶσαν σελεσθαι λέγεται καὶ κλονεῖσθαι,
 Καὶ τὸν λαὸν τῆς πόλεως ἀθρόως ἀποθνήσκειν.
 Ὅθεν θείθεν ἐπαυσαν οἱ διφρονες τῆς τολμῆς.
 Μικρὸν δὲ ταύτης γεγονός ἐνδότερον τοῦ τείχους,
 Οἰκους κατέληγε ἀστερῶν τῶν καταποντισθέντων
 Ισοεδέχη καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰδωλολατρούντων,
 Τοῦ ἐξ ὀσφύος πρὸς θεὸν Μελχισεδὲκ δεῖσει.
 Εἴτα καὶ τόπον πεδεινὴν ναὸν τοῦ Σολομῶντος,
 Μηδὲ ἐπὶ λίθον μείναντος, ὡς ἐκελεύσθη, λίθου.
 Ἐφ' ὅπερ ἦν τὰ "Ἄγια διτῶ; τὰ τῶν ἀγίων.
 Ναὸς περικαλλέστατος, ὡς οὐρανοῦ λαμπρότης,

A Damnationis, et Petri negatio, et
 Custodia, Domino ubi oneraverunt crucem :
 Quam bauijavit mox Cyrenæus Simon,
 Ad Golgotham profectus, et Calvaria
 Montem ; secula Ilebræa gens ibi Judicem
 Fixit cruci in-ontem, latrones et duos.
 Sunt porro ad hanc usque diem, in augustissimo
 S. xo, crucem in quo fixerant foramine,
 Venæ rubentes, quæ indicant dñlucide
 Effusionem sanguinis Domini sacri.
 Est præter hoc, Christi sepulcrum cernere
 E marmoris intidi columnis splendidum,
 Et pro foribus ab angelo tritus lapis,
 Unde omnibus piis patet miraculum ;
 Quod maius est palam infidelibus ac piis ;
 In qua resurrexit die Dominus, micat
 Cum accensio ingens luminis sanctissimi,
 Communicantis sanctitatem omni probo.
 Est et locus, scalæ in modum, altusque admodum,
 In quo abdita fuit crux Jesu, vitam habens,
 Et personans locus, ut serunt, medium soli.
 Alii autem, hunc esse supplicii locum
 Terræ umbilicum, tumuli in ipsoquo medio,
 Utrumque continetur in populo optimo ;
 Sed continens pars vita tumulum quo patet,
 Datumque longumque æque in orbis schemate,
 Non apicem habente clausum ut in porticibus, at
 Aequalē ab alto rei corollam conditæ,
 Et inde ligna erecta cum plumbō simul,
 C Extrema superius, globi instar, ut hærent,
 Structura coeli per polum ut concreta sit,
 Ac neutiquam stillante pluvia perpluat ;
 Sic cuncta templi in ambitum conclusa sunt.
 In Pronao autem memoria est fratris Dei.
 Sunt ante Marthæ atque Mariæ domunculae :
 Aedesque secreti impiorum sunt modo,
 Antiquaque domus patriarcharum pium.
 Fuit domiciliū loco infidelibus.
 Dein parte in altera beatæ Virginis
 Ecclesia est, ubi sauciata viscera
 Sunt, Filium auctoremque lugentis cruci
 Fixum. Sed occasum ad ipsum et mœnia,
 Palatiū David reliquiae bis adjacent,
 Ab impiisque possidentur, ut alia.
 D Ad hæc, ab orientali item parte oppidi,
 Mirabilem portam, ævo ab omnique obditam,
 Impervium ad locum integræ Matris Dei,
 Quam olim quibusdam aperire confidentibus,
 Urbem serunt motam atque quassatam illico,
 Perisse simul et civitatis incolas,
 Stultos Dei ope ab audacia coercitos.
 Si paulum ab hac recesseris sub mœnibus,
 Cernes domos nefariorum, qui necem
 Subiere Josedæ, idololatrarum quoque,
 Precibus sacra Melchisedec stirpe editi.
 Campestris hinc Salomonis ædis est locus,
 Ibi haud stetit saxum super saxum ex Dei
 Dicto; ast in hoc fuere sancta numinis,
 Pulcherrimo in templo, pari jubari poli :

Intus decore radiante et extra splendido.
Aptissima structura, opere Mosalco;
At modo Agarenorum casa est fœdissima.
Statio prius cum esset sacratorum pedum,
Pedum profanorum pavimentum modo est.
Veruntameu non cessat ambitus decens

Florum, ut decus mirum exstruant studentium,
Ut aream sternant lapillis marmoris
Ab opificibus et a peritis latomis,
Multæ ministrorum peritorum manu,
Quæs monstruum statutum erat stipendum
Æquum numorum argenteorum quatuor:
Videtur hoc mira inter alia Virginis.
Poc: e hujus ædis est aliud item sacrum,
Ad quod Dominus ut venit induitus hominem,
Sedens docebat populum ad aram supplicem.
Ibi puteus miserationis est aquæ.
Inferius his illustre templum est hospitis
Dei; coruscans undique e plumbo est apex.
Hæc delinéntur etiam ab impilis loca.
Iuxta oppidum miranda sunt hæc scilicet.
Aliqui necesse est persequi, quæ extra, quoque:
Et ab Oriente ducere initium decet.
Hous est pusillus quem abs Oliveto vocant,
Non recta ad auroram, sed oblique situs:
Dimensio exigua est, petrosum ac solum.
Est quippe longitudine duum millium.
Huius rectilineus est apex, nec acutus est.
In parte cuius ad aquilonem est Galilæa,
Qua transeuntes viderunt Christum pii.
Ac dirutum templum est ab externis viris,
Sed arbores et palmitæ fructus ferunt;
Ad intimum mediumque particulam jugi,
Fœcundum olivetum supra naturæ opus;
Saxum et, docuit in quo sedens mystas suos
Christus; silexque alter prope, unde assumptus est.
Ibi structa sacra ædes, retenta barbaris;
Decorata præclaris columnis et stylis.
Ad hancque Synagoga est coacta, (pro dolor !)
Ab area illa, sub dio stat porticus
Tecta prope, ubi est sanctæ fererum Pelagiae.
Hæc virgo, ad omnem qui advenit miracula
Magna edit: etenim stans ad sequor mœnium
Erecta per marmora, procul dissita solo,
Spatium est peregrinum, mare inter mœniaque:
Est ergo mos eo loci expertentibus
Transire, purum criminum omnium edere
Narratuum, at id, si abdens sua errata, faciat,
Se saxa copulant propinquæ mœnibus,
Confessionem donec extulerit piam.
Unde est vocata sanctior confessio.
Paulo ulterius est Bethphage, notus locus;
A quo recedens usque ad amictum plagam,
Bethaniam est videre, patriam Lazari,
Et mare, quod obruit solum Sodomiticum,
Undamque amaram, infructuosamque, et pice
Spumantem, ab alto inox sacer Jordan fluit.
Est collis e regione ad austri flamina;

A Ἐντὸς ὥραιοῦμενος, ἐκτὸς λελαμπρυσμένος;
Ἐν ἀναγκαῖοις κτίσμασι, φηφίσι καὶ μαρμάροις.
Τὰ νῦν δὲ τῶν Σχαρακηνῶν συναγωγὴ τυγχάνων,
Ὄπου τὸ πρὶν διαγωγὴ ποδῶν τῶν παναχράντων
Ἄρτι ποδῶν τῶν βδελυῶν, ποδῶν μεμιασμένων.
Πλήν καὶ πρὸς τούτων ἄπαιστον εὐπρέπειαν εύ-

[ρίσκων,
Εἰς κάλλος ἔγειν θαυμαστὸν πᾶσαν σπουδὴν ἔχονταν,
Ὄς διπάν τὸ περίσταλον στρωνύειν ἐν μαρμάροις;
Δι' ὑπουργῶν καὶ λαζευτῶν πολλῶν ἐπιστημόνων,
Ἐχόντων εἰς ἀπόταγμα καθ' ἕκαστον τὸν μῆνα
Ἅκαστοτείας τέτταρας ἀργύρου νομισμάτων,
Τῶν δὲ θαυμάτων φαίνεσθαις καὶ τούτο τῆς Ηλαγάνου,
Ὄπισθεν τοῦδε τοῦ ναοῦ καὶ ἵερὸν τυγχάνει,
Ἐφ' φαραγένδμενος βροτοκρεπῶς Δεσπότης

B Καθήμενος ἐδίδασκε τοὺς ἔρχομένους διλούς.
Ἐν οἷς καὶ φρέαρ ῦπατος τοῦ ἐλεγμοῦ πεφύκει.
Κάτωθι τούτων πανλαμπρὸς ναὸς τοῦ θεοδόχου
Πάντοτεν λαμπρυνόμενος, καὶ μοιιεδίνης στέγης,
Καὶ οὗτος κατεχόμενος παρ' ἀσεβῶν, ὡς πάντα.
Καὶ ταῦτα μὲν τὰ θαυμαστὰ τῆς πόλεως τὰ ένδον.
Ἐπειδὲ καὶ τὰ ἔξωθεν ἀνάγκη διηγείσθαι,
Ἐκ τῆς ἡώας ἐναρξιν ποιήσασθαι προσῆκον.
Ὀρος μικρὸν ἀνεστηκός; ἐστι τοῦ ἐλαϊνος,
Ἐγχάρασιόν οὐκ ὅρθιον κείμενον πρὸς τὴν ἡώ,
Ὀλίγον τὴν διάμετρον, γεῶδες καὶ πετρῶδες,
Τὸ μῆκος οὐ μακρότερον, ἀλλὰ μιλίων δύο,
Εὐθύγραμμον τὴν κορυφὴν ἔχον, ἀλλ' οὐκ δεξιαν.
Οὐπερ ἐν μέρει πρὸς βορέαν ἐστιν ἡ Γαλιλαία,

C Ἐν τῇ δραμόντες ἐβλεψαν οἱ μαθηταὶ τὸν Κτίστην.

'Ο δὲ ναὸς καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων,
Τὰ δίνορα δὲ καὶ κλήματα ὡς θαυμαστὸν καρπεύει,
Πρὸς δέ γε τὸ μεσαίτατον μέρος τοῦ δρους τούτου,
Οἱ ἐλαῖων κατάκαρπος ὑπὲρ τὴν φύσιν δυτικός.
Καὶ λίθος ὑπερ καθεσθεὶς ἐδίδασκε τοὺς μύστας,
Καὶ τούτου θάτερος ἐγγὺς, ἀφ' οὐπερ ἀνελγήφθη.
Ἐνθά ναὸς ἀφίδρυται κρατούμενος ὑπ' θινους.
Διὰ λαμπρῶν ὠραίσθεις κτίσμάτων καὶ κιόνων,
Καὶ πρὸς αὐτὸν συναγωγὴ τυγχάνων. Φεῦσον πάθους;
Τὸ δ' ἀπ' ἐκείνου ὑπαιθρὸς καὶ ἀδροχος τηρεῖται.
Ἐγγιστα τούτου καὶ σορὸς δοσίας Πελαγίας,
Πρὸς πάντα προσερχόμενον θαῦμα ποιοῦσα μέγα,
Καὶ γάρ περ τὸ πλάγιον τοῦ τείχους ισταμένη,
Διὰ μαρμάρων ὡς πολλὰ τῆς γῆς ἀνεστηκία

D Οὐλίγον τὸ διάχωρον ὑπὸ τοῦ τείχους ἔχει.

Ἐθος γοῦν ἐστιν ἐν αὐτῷ τοὺς διελθεῖν ὄρμωνται,
Πρῶτον ποιεῖσθαι καθαρὰν πάντων ἔξαγορίαν.
Εἰ δέ γε παρ' ὑποκρυβήν τῶν ἐπιταιζόντων δράσει,
Συνέχουσι τὰ μάρμαρα τῷ τοίχῳ γειτνιάντα
Ἐς τὸν ἔξομολόγησιν εἰλικρινῆ ποιῆσαι.
Οὐθὲν ἔξομολόγησις ἀγία ὀνομάσθη,
Τούτου μικρὸν δὲ παρεκτὸς καὶ Βεθφαγῆς ὁ τόπος,
Ἀφ' οὐπερ δὲ ιστάμενος, ὡς ἐξ ἀπόπτου τόπου
Τὴν Βηθανίαν καθαρὰν πατρίδα τοῦ Λαζάρου,
Καὶ τὴν καταποντίσασαν θάλασσαν γῆν Σοδόμων,
Ὑδωρ μικρὸν καὶ ἀκαρπόν, καὶ πίσταν ἐπιφρίζειν.
Ἄνωθεν δὲ κατέρχεται ὁ θεῖος Ιορδάνης.
Τούτου τοῦ δρους ἀντικρὺ πρὸς νότιον τὸ μέρος.
Καὶ τῇ τὴν δνογ δέσσα καὶ πῶλον σμικρὰ κώμη.

Ερευνή δὲ ταύτης ξέωθεν ἡ λαύρα θείου Σάβα.
Περὶ δὲ τὴν ὑπώρειαν Γετσιμανῆ χωρίον,
Ἐφ' ὧνάρδει στοι καὶ ναὸς καὶ στήλαιον, καὶ τάφος
Τῆς μεταστάσεως ἀληθῶς Παρθένου Θεοτόκου,
Σὺν ἄλλοις κατεχόμενος παρ' ἕκεῖδών, ὡς δίκη,
Δυγκυκαλέα πάντοτε καὶ φωταψίαν ἔχων,
Καὶ πᾶσαν ἀληνή παρ' αὐτῷ εὐπρέπειαν εὑρίσκων,
Καὶ οἰανὸν ἐτήσιον ὑπὲρ λυχνοκαλέα.
Σουλτανικὸν ἀπόταγμα λίτρας διακοσίας.
Καὶ τούτῳ θαυματοποιεῖν δόξαν τῇ παντελάσσῃ,
Τούτῳ δὲ ἐγγύει καὶ στήλαιον εἰς διατονικήσας
Τοὺς μαθητὰς ὑπώτινοντας καὶ τῷ προδοσίᾳ,
Ὦ παντεπόπτης τῶν αὐτοῦ δακτύλων τύπους λείπει.
Τῷ λιθῷ προσεγγίσαντας, ὡς πάσις καθορῶντα
Ἄφ' οὐ καὶ παρεδόθετο ζητοῦσι τοὺς ἀνόμοιος.
Καὶ τόπος τῆς προσευχῆς τούτου τῆς Παναγίας.
Πέρανθεν τούτων ἀντεικύρη τῆς Γαλιλαίας ἔστι.
Καὶ τόπος ἐνθα Σερέφανος δι πρώτος τῶν μαρτύρων,
Μικρὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως λιθόλευστος γεγόνει,
Καὶ τόπος δὲ δεξάμενος τὸν ἀδελφὸν Κυρίου.
Μετὰ δὲ ταῦτα πάρεστι κοιλάς ἡ τοῦ κλαυθμῶνος,
Ἡ διαρροΐα τῆς Σιών ἀπὸ τοῦ Ἐλαιῶνος,
Ἐν δὲ δραμεῖν τὸν πύρινον τὸν ποταμὸν, ὡς λόγος.
Καὶ δέκα φροντιστήρια παρθένων Ιεαρίθμων.
Κάτωθεν δὲ καὶ Σιλωάμ τυγχάνει κολυμβήθρα,
Ἐξ δὲ τούτης τηφλὸς νιφάδενος ἀνέβλεψεν αὐτίκα,
Τὸ διάδρομον ἐξ οὐρανού τοῦ ὅπογαλού πέτρας,
Τετορημένης εἰς ἄνδες διάστημα μιλίου,
Καὶ καταρρεύοντας τὸν ἐγγύης τόπον καὶ καλλωπίζων,
Ἐν διαφρόνοις δάνδρεσιν εὐχάριποις καὶ λαχάνοις.
Ἀνωθεν δὲ γε μεταβάτες πρὸς Νότιον τὸ μέρος,
Τοῦ κεραμέως τὸν ἀγρὸν ἔσχε τὸν ὄντηθντα,
Ἐκ τοῦ τείλου αἴματος, ὡς πρὸς ταφὴν τοὺς ξένους.
Τοῦ ἐν ἀγίοις θαυμαστοῦ στήλαιον Ὀνουφρίου.
Πρὸς τούτου δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ δρους καθορᾶται
Ἡ θαυμασία καὶ λαμπρὸν λαύρα Θεοδοσίου.
Πλησίον δὲ τοῦ ἀστεος εὐκτήριον τοῦ Πάτερου,
Ταύταθρον καὶ στήλαιον ἔχον διὰ βαθμίδων,
Οὐαὶρες ἐθρήνησε πικρῶς ἐν μεταμελψι,
Οὐαὶρες παθῶν ἀνθρώπινον τρήνησατο τὸ τρίτον.
Τούτου δὲ ὑπεράνθεν ἐκκλησιῶν ἡ μήτηρ,
Ὁ παλαιὸς καὶ θαυμαστὸς ναὸς Σιών ἀγίας,
Δειψανα φέρων ἀκραιψῆν τοῦ ἀλλούς καὶ μεγέθους.
Ἄπειρ ἀρχῆθεν ἔφερε πρὸ τοῦ καταβληθῆναι.
Ἐν τούτῳ δὲ τετέλεστο ναῷ τῷ θαυμαστῷ
Ἡ τῶν ποδῶν ἀπόνιψις τῶν θείων ἀποστόλων.
Καὶ δὲ πρὸς τούτους καινισμός ἐπιφοιτήσει θείᾳ
Τοῦ παναγίου Πνεύματος διὰ γλωσσῶν πυρίνων.
Ἐν τούτῳ καὶ κελλιδρίον τῆς πανανώμου Κόρης,
Ἄφ' οὐπερ ἀγγελος αὐτὴν εἰς οὐρανὸν ἐκάλει,
Καὶ τῶν παρθένων συνδραμῶν διμιοὺς τῶν ἀγίων
Ἐθρήνησαν, ἐκάβαντο ταῦτην τὴν ἐκδημίαν.
Καὶ τόπος μέσον τοῦ ναοῦ εἰς διπέρ επὶ κλίνης
Ἀνακλιθείσης ἱφθασε χορδὲς τῶν ἀποστόλων,
Ἄπειρ ἀρχαγεῖς διὰ νεφῶν ἀθρώσ,
Θθεν σὺν ὑμνοῖς ἀραντες σῶμα τῆς Παναγίας,
Κομίσαντες ἐκδηνεσαν Γετσιμανῆ τῷ τόπῳ.
Τὸ δὲ ὑπεράνθω στήλαιον ναοῦ τοῦ Σωτήρος,
Ἐστιν ἐν φερε τῶν μαθητῶν, τῷ φέρε τῶν Ἐβραίων,

PATR. GR. CXXXIII.

A Vicus pusillus, unde asella et pullus est
Abductus; extra paululum celia est pii
Sabbæ; ad latum clivumque Getsemane est ager,
In quo aitum est templum, sepulcrumque, et specus,
Ubi virgo Deipara obierat vere diem;
Qui locus, ut alii, ab impiis detentus est:
Et semper ibi lucerna habet tædas facesque,
Omnique cultu ornatior, uī jus postulat:
Et annum est paratum olivum ad lampadas,
Renuntiante sultano multis libris.
Miraculoque in hoc decus Reginæ inest.
Prope abest spelunca, in qua probro objecto suis
Domesticis, quod dormitarent, prodere
Cum hostes pararent se, omnium inspecto typos
Digitum suorum liquit, omnes cernerent
B Ut improbis datus ibi erat potentibus;
Precautionisque is locus sanctissimæ.
Hic maxime est Galilæa conspicuo in situ.
Regio est ibidem Stephanus ubi, dux martyrum,
Non urbe procul est obrutus lapidum ieiibus
Est et platea, quæ hospes fuit fratris Dei.
Post vallis occurrit gravis molestia,
Quæ dividit Sionem Oliveti ab ap ce.
In quam igneum delabier flumen ferunt:
Et dena virginum monasteria decein.
Siloe natatoria sita est agro in insime
Ablutus in qua cæsus aspergit statim.
Hac unda manans caute tusa sub solo
Per unius spatium integrum milliarib;
Usque irrigat vicinum agrum irriguum bene,
Inter seraces arbores et oluscula.
Progressus altiore ad australem plagam,
Tum figuli agellum inspexeris, partum néce,
Et sanguinis pretio sacri, ad tumulum hospitum;
Mirabilisque specum beati Onuphrii.
Ad hujus apicem montis inspici potest
Miranda præclaraque platea Theodosi.
Juxta oppidum vero Petri oratorium est,
Fundamen et speluncam habens, nec non gradus
Quæ cum subisset, luxit acer pœnitens,
Cum humanitus lapsus negasset tertio.
Superius est ecclesiarum pia Paren;

Mirandum et antiquum Sionis templum id est,
Indicia pulchræ molis et magnæ exhibens,
D Qua olim, priusquam dirutum esset claruit.
In hac peracta est æde spectanda admodum
Apostolorum sacra pedum lavatio:
Super his quoque innovatio, adventus sacer,
Linguas per ignis, Spiritus sanctissimi.
Est Virginis quoque ibi beatæ cellula,
E qua angelus vocavit ipsam ad sidera:
Quo virginum cœlus pudicarum astitit,
Quæ absentiam tum planctibus luxere herze.
In æde media est locus, ubi arcam conditam
Chorus antevertit apostolorum raptus in
Nube, ac eodem tempore, ante dissitus,
Cum canticis, dein corpore elato illius
Solemnia peregere Getsemane in loco.
Spelunca vero infra Sionum sacrum

31

Illa est, ubi discipuli, Hebreorum mei,
Una manebant clausi, Jesusque adiit:
In medio, et his pacem, et fidem Thomae dedit.
Hie est item regis prophetae uera Lyrial,
Salomonis et valde cati uaria-suscia.
Trans occidentalemque regionem patens
Priscorum leprosorum imbecillorum domum,
Et postea sedes martyris Procopii sacra.
Qui quendam uitium donicillium ibi paraverat.
Tum visitur vinea Nabathe pullulans.
Tum æquabilis locus in patenti et plapo agro,
In quo serunt a fidicine occisum Goliath.
Qua publica iur ad Bebilem upptidam
Cisterna comparat, eruendatus locus,
In qua Abraham manens, relicitis sertulis,
Cucurrit, ut mactaret adamatum Iesse.
Nec longe abest domus Heliæ ratis aera.
Inde profecti ad civitatem Bebilem,
Templaque ad augustum ambuletus Virginis.
Nobis videbamus jam ad astra ascendere.
Vidimus item specum, polum velut alterum,
Quem cum pudica contigit virgencula,
Peperit modo Dominum inobligibili
Decoris. Thronum aliud insperatum praesepi;
Miracula unde scateriunt fidelibus
Cunctis. Lepillum hinc si quis aut pulvisculum
Capiat, medelam calamitatum invenerit.
Ad hæc puto incessum ibidem asperimus,
Et suapte fusum sponte, cum vivens aqua
Est mystice evacuata fonte haud cognito,
E quo bibere percipiuit ipse Hymnographus.
In quo Magorum stella dux via, haud sine
Miraculo, ad natalem Jesu præmicat.
Sanctum locum vidi, eruoris et capax
Marmor, miniatri cuius truces Herodis In
Partes specus membra amputata iusantium
Jecere, cœu piacula; at alio in specu
Altro poella sola Dominum quo serens
Oculuerat; laetis sacri dum ros fluit,
Ut casus candens locus sit, ut serunt.
Hinc faminæ, prorsus carantes lacte, si
Pulvisculum sumant, rigant lac vi nova.
Aio, omne templum siue regionem proximam
(Nisi prava gens incoleret ob culpam ueam)
Potuisse dare miraculorum suuina.
Natura nam videtur inanima sub iugo
Ut more servili capita sint subdita,
Nimirum olivarum ex agro Bethlenico,
Plantæ ut novellæ ament Dei cultum prius.
Ad illicem cum veneriat boni hospitiis,
Putealis atque frigida dulcisque aqua
Abrahami prisci Patris justissimi,
Eius sepulcro liberumque, et visis casis,
Occursum ad almæ Trinitatis obvii,
Solatium dictorum ibi invenerimus.

A Συγκεκλισμένων έστηκεν ὁ Ἰησοῦς ἐν μέσῳ,
Καὶ τὴν εἰρήνην ίδωκε Θεοῦ πληροφορήτας.
Πρὸς δὲ καὶ προφητάνοτος σορὸς τοῦ φαλμοράφου,
Καὶ Σολομῶντος τοῦ αὐχοῦ προφήτου βασιλίου,
Πέραβεν δὲ τυγχάνουσιν τῆς πρὸς δύσμας πλατείας
Δελεπρωμένην ἀσθενῶν ἀρχαῖαν κατοικίαν,
Καὶ μετὰ ταύτας μάρτυρος νεᾶς τοῦ Προκοπίου.
Καὶ γονιόθεν οἰκησιν ἔκειται κεκτημένου.
Καὶ μετὰ τούτων ἀμπελῶν τοῦ Ναβωθίτικοπον.
Εἴτα καὶ εὗκτος διμελὸς εὐρύχωρον πεδίον,
Ἐν δὲ καταλαβάνην φασι τὸν Γολιάθ γορδόφητο.
Τῆς λεπρόφου μέσον δὲ πρὸς Βηθλεέμ ἀγείστησε.
Αεριμνήν καθίστηκεν ὑγιασμόγος τόπος.
Ἐν δὲ καθίσεις Ἀθραδέμ κατεβίτων τοὺς δούλους,
Τὸν τεκενὸν φιλέργαμεν οὐδὲν τοῦ θυσιάσθε.
B Μετὰ μικρὸν καὶ ἄλιον προφήτου θεῖας δόμου.
Εἴτα περγενύμενοι πρὸς Βηθλεέμ τὴν πόλιν,
Καὶ τὸν καὶ πατήσαντες τὸν θεῖον τῆς Παρθένου,
Εἰς οὐρανὸν ἐξέβαμεν τὴν φάσιν τὴν ἀγίαν.
Ἐδόμεν γάρ τοι σπῆλαιον τὸν οὐρανὸν τὸν ἄλλον,
Ἐδέητερ δὲ παγάρωμος καταφυγοῦσα Κάρη,
Ἀνερηγνύτως τίτοκη τὸν Κύριον τῆς δόμης.
Ἐπερον θρόνον εἴδομεν τὴν φάσιν τὴν ἀγίαν.
Τὰ θαύματα πηγάζοντα πάσι ματοῖς ἀφέντας.
Ἐξ ὧν εἰ λίθον λάθη τις δὲ κόσιν τὴν τυχούσαν,
Ἀπαλλαγὴν τύρησης πάντων τῶν ἐναντίων.
Σὺν τούτοις δὲ κατείδομεν τὸν καρυκιτον τὸ φρέαρ,
Ἀναδόθεν αὐτόματα, ἡνίκα ζῶν τὸ θέριο
Ἐξεκενώθη μυστικῶς πηγῆς ἀδιανοίκτου,
Ἄρης δὲ περιθύμησε πιεῖν δὲ Ψαλμοράφος.
Ἐν δὲ καὶ Μάγων δόηγδος δοτήρ δὲ περὶ φύσιν,
Ἐν τῷ καιρῷ καὶ μάλιστα τῶν γενεθλίων λάμπει.
Ἐδόμεν τόπον ἄγιον καὶ λίθον αἱμοδόχον,
Ἐν οἷς Ἡρώδου τύραννοι, καρατοκοῦντες βρέφη,
Μεντοῖς σπηλαίον μέρεσι παρέβριπτον ὡς ἀττῆ.
Ἄλλ' ἐν ἑτέρῳ σποτεινῷ σπηλαίῳ κόρη μόνη,
Τὸν Κύριον βαστάζουσα καὶ παρυπορεύουσα,
Καὶ τοῦ τιμίου γάλακτος σταλάζαντος, ὡς λόγος,
Κατάλευκος ὥστε τυρὸς δὲ τόπος ἀγεγόντι,
Ἐξ οὐ γυναικες τάλακτος πάμπαν ἐστερημέναι,
Χοδὸς μεταλεμβάνουσαι βλύζουσιν ὑπὲρ φύσιν.
Λέγω δὲ πάντα τὸν γενὸν καὶ τόπον τὸν ἔκειται,
Εἰ μή τὸ θύνος ἡνὶ οἰκδύν, ἐμάς δὲ ἀμαρτίας,
Ἐξαίσια τὰ θεύματα ποταμηδὸν ἐχχέειν.
C Φαίνεται γάρ καὶ ἀμυχος φύσις ὑπαταγέεσσα,
Ὦ; δουλικῶς τὰς κορυφὰς ἔχειν ὑποκλινούστας,
Τὰς ἐν τῷ τόπῳ Βεθλεέμ ἐλαῖας δὲ τοῖνοι,
Στέργειν δὲ καὶ νεόφυτα τὸ πρὸς τὸν Κτίστην οἴδας;
Ἄλλ' ἐν δρυὶ γενέμενοι τῇ τῆς φιλοξενίας,
Καὶ φρεατίου οὐδατὸς ψυχροῦ τοι καὶ ποτίμου
Πιόντες τοῦ προπάτορος Ἀθραδέμ τοῦ δικαίου,
Καὶ τὰς αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ σοροὺς καὶ κατοικίας
Ἴδοντες, καὶ προσαπαντὴν Τριάδος τῆς ἀγίας
Δευτέραν τὴν ἀναψυχὴν εὑρομένην τῶν λεχθέντων.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ANONYMUS

DE LOCIS HIEROSOLYMITANIS.

α'. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀγαθὴν του προαιρεσίν, καὶ ζῆτησιν περὶ τῶν ἄγιων τόπων, ἣν ἐπειρεῖται ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Θεοτόκος, καὶ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, καὶ οἱ λοιποὶ ἄγιοι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, νὰ μάθετε περὶ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἐξαιρέτες δὲ τὰ Ἀγία τῶν ἀγίων, τὸ Γεθσεμανῆ, τὸ δρός τῶν Ἐλαῖων. Ἀρχόμεθα δὲ ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ἡωδόχου τάφου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐ μὲν ναὸς τοῦ Ἀγίου Τάφου ὑπάρχει στρογγυλοειδῆς, ἔστιν δὲ τῷ μέσῳ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔχει τρούλλας δύο. Ἐχει καὶ καμπανάριον ὠραιώτατον κεκολλημένον μετὰ τὸν ἄγιον ναὸν, καὶ φαίνονται ἀπὸ μαρτρόδεν εἰς τύπον τῆς ἀγίας Τριάδος. Η δὲ μία τρούλλα ὅπου εἶναι ἐπάνω τοῦ ἀγίου τάφου ἔναις ἀνασκέπτη, δεις ἀπεκεί κατέβαινε τὸ ἄγιον φῶς· ἢ δὲ ἀλλῃ τρούλλα ἀνεσκεπτασμένη μετὰ μολύbdου, καὶ δωδεκανή μετασκευήν ἔχειν ἵστηνται ἕως τὰ ἡωράκια τοῦ τοίχου. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡωράκιαν καὶ κάτω εἶναι στορισμένη μετὰ μωσίου χρυσοῦ δλοις οἱ προφῆται, καὶ ὁ Μέγας Κωνσταντίνος, καὶ ἡ ἀγία Ἐλένη. Καὶ ἀπὸ κάτω τῶν προφητῶν εἶναι μάρμαρα πορφύρα κεκολλημένα εἰς τὸν τοίχον τῆς ἰστορίας, καὶ γύρων δεκάτην εἶναι τὰ κατηχούμενα τοῦ ἀγίου τάφου. Ὅπαρχουν καὶ κολόναις μαρμαρεῖναις ὅκτεώ, καὶ ποδάρια ὅκτω ἐξ ἀπὸ τὰ στάλα, καὶ κάτω ἔδαφος εἶναι κολόναις εἰς, καὶ κιονίον χοντρό. Καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς τρούλλας εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς ἔναις κονουμάχιον πέτρινον ὠραιώτατον, καὶ μέσον τοῦ κονουμάχιου ἔναις ὁ ἄγιος τάφος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐμπένονταις τὸ πορτή τοῦ ἀγίου τάφου κείται ὁ λίθος ὁ ἀποκυλισθεὶς ἐκ τοῦ μηματος, ὃς περ ἄγια τράπεζα, λευκὴ ὠραιώτατος. Καὶ ὁ ἄγιος τάφος ἔναις μαρμαρένος ὠραιώτατος· καὶ δικαίων τοῦ ἀγίου τάφου κρεμούνται κανδήλαις λέσχη, καὶ δύο καὶ φωταγωγοῦν νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἶναι καὶ ἰστορημένη ἡ Λαζάρωσις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ Ἀνάστασις, καὶ ἡ Ἀνάληψις. Καὶ εἰς τὸν γύρον τοῦ τάφου ὁπάρχουν μάρμαρα κεκολλημένα εἰς τὸν τοίχον. Καὶ εἰς τὸ ἔδαφος παρ' αὐτοῦ ὅλην δυον β' βῆματα ποδῶν ἔναις ὁ λίθος ὃπου ἐκάθισεν ὁ ἄγιος

A. Pro bona animi tui sententia petis a me narrationem de locis sanctis, per quae Christus, et Deipara, et sancti apostoli, et prophetæ, et reliqui sancti, obiambularunt, Morem geram. Fratres charissimi, audite, quæ dicturus sum de sancta urbe Jerusalem, et potissimum de Sanctis sanctiorum, Gethsemani, et monte Olivarium. Sit vero nostræ narrationis initium a vivisco sepulcro Domini nostri Jesu Christi. Templum sancti sepulcri est forma rotunda, in media sancta civitate Jerusalem situm, duabes trullis conspicuum. Habet sibi annexum campanile pulcherrimum. Quæ longæ dissipit typum sanctissimæ Tridii representant. Trulla, super sanctum sepulcrum eminent, nullo tegiuer tecto; quod inde descendere sanctum lumen: alia plumbo contingit, et intus structura lignea ad cingulum muri circumvescit. A cingulo, et infra, musivo aureo omnes prophetæ, et magnus Constantinus, et sancta Helena, depicti sunt. Sub prophétis purpurea marmora muro insiguntur: circum sanctum sepulcrum cætochumenorum sedes amplectantur. Sunt et columnæ marmoreæ ocio, extra stationes: et in pavimento columnæ sexdecim, et cionium crassum. In trulla media et ipso pavimento cernitur cubiculo sacrum sepulcrum, Domini nostri Jesu Christi. Cum portam ingredieris, vides ibi jacentem lapidem qui revolutus fuerat e monumento, veluti sanctam mensam, candiam, et pulcherrimam. Supra sanctum sepulcrum pendent triginta sex lampades, quarum duæ noctu diuque continue ardentes. Depictus est Christus, mortuorum indumentis amictus: tum ipsius Resurrecio, et Ascensio. Circum sepulcrum ambient marmora parieli fixa; et in pavimento penes ipsum est alijs lapis, in quo sedet angelus, ei dixit iulieribus: Quid queritis Iesum Nazarenum? resurrexit; non est hic¹. Super lapidem pendent lampades quatuor. Supra sanctum sepulcrum est parvum cubile, plumbo contectum; et a duodecim columnis purpureis et aureis capitulis sustinetur, musivoque aureo undique varias imagines refert. Inde

¹ Matth. xxviii, 5, 6.

descendit sanctum lumen sancto et magno Sabbatho hora vespertina, et ad sanctum Christi sepulcrum sese applicat, statimqne lampades, ibidem pendentes, accenduntur. Prope templum sacella possidentur ab haereticis, Armenis, Jacobitis, Indis, Nestorianis. Nos universum ecclesiae corpus tenemus. Inter duas trullas fornix latâ extenditur, in qua musivo depicta visitur ascensio Domini nostri Iesu Christi, et annuntiatio sanctissimae Virginis; pendetque una lampas. Sub trulla in pavimento est umbilicus terræ, orbis terrarum medium; pendetque polycandelum. Sunt et cionia maxima quatuor. Sub eadem trulla est Bema templi, in quo orthodoxi missas celebrant. Musivo depictum est, quo item depictus Christus afflatus conspicitur; incisaque sunt litteris verba: *Nobiscum Deus; agnoscite, gentes, et cedite.* Ambitus Bematis occupant columnæ duodecim: supraque pendent lampades quatuor. Ibi est sedes patriarchalis. Ardent ante sanctam mensam lampades triginta, que tenta variæ depicta oblegitur. Post Bema est carcer Christi, pedes quindecimi a sacro Bemate disjunctus. καὶ ὁ Χριστὸς ἐσταυρωμένος μετὰ μουσου. "Ἐγνώσε, δούλη, καὶ ἡττᾶσθε. Καὶ γύρωθεν τοῦ Βήματος είναι ὁ Θρόνος τοῦ πατριάρχου. Φέγγουν καὶ ἄγλα τράπεζα ἔναι σκεπασμένη μὲ τέντα πλούτου τοῦ Χριστοῦ ἀπέγει ἀπὸ τῆς ἄγιον βῆμα πόδια με".

Dicitur a sancto sepulcro, meridiem versus, **C**domus David stadiis quatuor; est turris quam inaxima, in qua conciunavit psalterium. Dicit auctor: *In domo David metus ingens, et alibi: Terribia finis traduntur, et quæ sequuntur. In ea Christus sessurus est, et mundum judicaturus, et igneus fluvius poenarum effluxurus: ideoque vallis Lacrymarum nuncupatur: justos enim, quos de rebus actis posuit, vocabit in regnum cœlorum; in peccatores ignis effundetur e domo David, et eos amburet. Non multum ab ea distat monasterium sancti Jacobi Adelphoihei. Tenetur ab Armenis. Indeque non multo intervallo sequuntur ædes Joannis Theologi: nec multo post templum, exædificatum a Salomone, sancia Sion, mater Ecclesiarum.*

3. In dicta Sione visitur Deiparae et sancti Joannis Theologi domus. Ibi Joannes recepit Deiparam in sua. In domo Virginis facta est cena mystica, et lavaerum, et descendit Spiritus sanctus linguis igneis in sanctos apostolos. Ibi Deipara obdormivit, et convenerunt apostoli, super nubes devecti, et Gethsemani funus curarunt. Ibidem exstat et alias Christi carcer. Ibidem paralyticus est, qui colaphum Christo impegit. Tum sepulcrum prophetarum, Davidis et Salomonis, et senioris Simeonis, et protochristi Stephani. Visiturque ibidem lapis, quem angelus e monte Sina devexit. Lapis est nigricans, versicolor, tantaque magnitudine, quantum homo ulnis expansis amplecti valeat. Distat

Α λος, καὶ εἰπε ταῖς γυναιξὶ, Τί ἔχετε Ἰησοῦν τὸν Ναζαρηνόν; ήγέρθη, οὐκ εἰπὲ ὥδε. Καὶ ἀνωθεν τοῦ ἀιθου χρεμοῦνται κανδήλαις δ'. Καὶ ἀπάντα τοῦ ἀγίου τάφου εἶναι κουδούνιλιν μικρὸν μολιθοσκέπαστον, βασταζόμενον ὑπὸ δώδεκα στόλων πορφυρὸν χρυσοκέφαλον, εἶναι καὶ ἴστορισμένον μετὰ τοῦ μουσιού χρυσοῦ. Ἐκεῖθεν καταβαίνει τὸ διγιον φῶς τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ Σεββάτῳ ὥρᾳ ἐσπεριγοῦ, καὶ προσεγγίζει τοῦ ἀγίου τάφου τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθὺς ἀπτουσιν αἱ κανδήλαις τοῦ ἀγίου τάφου. Εἶναι Περακλήσια τῶν αἱρετικῶν, Ἀρμενίων, Ἰσχωβιτῶν, Ἰνδιανῶν, Νεστοριανῶν τε. Ότι δὲ ἡμεῖς ἔχομεν τὸ καθολικὸν τοῦ ναοῦ. Καὶ ἀναμέσον τῶν δύο τρούλων ἔχει καμάρα μηγάλη, καὶ ἔναις στορισμένη μετὰ μουσιού ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-

Β τοῦ, καὶ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ κρέμεται μία κανδήλα. Καὶ ἀπὸ κάτω τῆς τρούλλας εἰς τὸ ἔδαφος ἔναις δὲ ὄμφαλὸς τῆς γῆς, ἡ μέση τοῦ κόσμου, καὶ κρέμεται πολυκάνθηλον. Ὑπάρχουν καὶ κιόνια μεγίστα δ'. Εἰς αὐτὴν τὴν τρούλλαν εἶναι τὸ βῆμα τοῦ ναοῦ, διοῦ λειτουργοῦν οἱ ὅρθοδοξοί. Εἶναι καὶ ἴστορισμένον μετὰ μουσιού, καὶ γράμματα γεγραμμένα, Μεθ' ἡμῶν δὲ Θεος-ματος ἔχει κολόναις τοῖς, καὶ ἀποπάνω κανδήλαις δ'. Καὶ διμπρὸς εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν κανδήλαις λ', καὶ μιστῇ. Ὁπισθεν τοῦ ἀγίου βῆματος εἶναι ἡ φυλακή

β'. Εἰς στάδια δ' ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον μεσημερινὰ εἰναι δὲ οἶκος τοῦ Δαυΐδ· ἔστι δὲ παρμέγεθος; πύργος τοῦ Δαυΐδ· καὶ ἐκεῖ ἡρμόσε τὸ φατλήριον· λέγει καὶ δὲ ποιητὴς, Ἡ εἰσὶ οἶκοι Δαυΐδ φύδος μέγας, καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· Τὰ φοβερά τελεσιουργεῖται, καὶ τὰ ἔξης. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ μέλλει καθίσαις δὲ Χριστὸς, καὶ χρίναις τὸν κόσμον. Καὶ ἀπὸ τοὺς πόδας του νὰ ζυχῆσει δὲ πύρινος ποταμὸς τῆς κολάσεως καὶ κοντά εἰς τὸν οἶκον τοῦ Δαυΐδ εἰναι η κοιλάδα τοῦ Κλευθμῶνος. Καὶ διὰ τοῦτο λέγεται οὗτως, διτι τοὺς μὲν δικαίους καλέσει εἰς μετάνοιαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· εἰς διμαστωλούς δὲ πῦρ ἐκχυθῆσται ἀπὸ τὸν οἶκον Δαυΐδ, ἵνα κατακαύσει αὐτούς· καὶ παραχάτω δὲ λίγον εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἄγιου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Καὶ ἔχουν το οἱ Ἀρμένιοι τοῦ Θεολόγου. Καὶ παρεκεῖ δὲ λίγον εἶναι δὲ ναὸς ἑπτακοντά.

γ'. Αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Σιών εἶναι δὲ οἶκος; τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Αὐτοῦ ἐπαρέλαβεν τὴν Θεοτόκον ὁ Ἰωάννης εἰς τὰ λίσαια. Καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστής· Γένεται, ἵδε δὲ νιός σου· δομοίως καὶ τὸν μαθητήν· Ἰδού η μήτηρ σου. Καὶ ἐλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ λίσαια. Εἰς τὴν ἀγίαν Σιών, εἰς τὸν οἶκον τῆς Θεοτόκου ἐγίνετο δεῖπνος δὲ μυστικὸς καὶ ὁ νικηφῆρος. Αὐτοῦ ἐκατέδη τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἐν πυρίναις γλώσσαις. Αὐτοῦ ἐκοιμήθη ἡ Θεοτόκος, καὶ ἐσυνάχθησαν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ νεφελῶν, καὶ ἐκήδευσαν τὸ αὐτῆς σῶμα εἰς Γεθσημανῆ τὸ χωρίον. Αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Σιών ἔντι επέρα φυλακῇ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοῦ ἔναι δὲ Παράλυτος ῥάπισμα τοῦ

Χριστου· αύτοῦ ἔναι δὲ τάφος τῶν προφητῶν Δαυΐδ καὶ Σολομῶν, καὶ τοῦ πρεσβύτου Συμεὼν, καὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Αύτοῦ ἔναι λίθος ὅποῦ τὸν Ἐφερεν δέγγελος ἀπὸ τοῦ Σινᾶ δρου;, καὶ ἡ σχῆμα τῆς πέτρας εἶναι κυνουρῆ πλουμιστῆ· καὶ εἶναι μεγάλη ὥστε νὰ τὴν ἀναμανίσσεις ἀνθρώπος. Ἀπέχει ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον ἡ ἀγία Σιών μίλιον α'. Ἀπ' αὐτοῦ καὶ κάτωθεν στάδια δ', ἔναι δέγρες τοῦ Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ἔνοις· καὶ ἐκεῖ θάπτουσι τοὺς καλογέρους μέχρι σήμερον, καὶ εἰς χρίσιν οὐκ ἔρχονται. Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἄγιου τάφου μίλιον α'. Παρακάτω εἶναι τὸ πηγάδι τοῦ δικαίου Ἰώδ· πτρ- απάνω αὐτοῦ πρὸς τὴν Ιερουσαλήμ ἔναι· τοῦ Σιλωάτου ἡ κολυμβηθρά, ὅπου ἀπέστειλεν δὲ Χριστὸς τὸν τυφλὸν, καὶ εἰπεν, "Υγκαρε, τίγναι εἰς τὸν Σιλωάτον· καὶ οὐδεὶς κρίστης τούς οὐκέτι θέλει τὸν τυφλὸν καταστῆναι." Παραπάνω στάδια δ' ἔναι τὸ μνημεῖον τοῦ Ἱακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καθὼς τὸν Ἐρβίκιον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸ πετερύγιον τοῦ Ἱεροῦ, καὶ

δ'. Ἡ δὲ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ ἄγιου τάφου ἔξω τῆς Β πολίων εἶναι τὸ Γεθσημανῆ, ὅποῦ ἔναι δὲ τάφος τῆς Θεοτόκου. Καὶ δ ναὸς ἔναι μὲ τὸ δόμα, καὶ ἡ ὁράσι πύλη ἔχει κολόναις μαρμαρεῖναις τῇ, καὶ κατεβαλνῆς κάτω σκαλῶνα μηρόν, καὶ εὐρίσκοντος τὸν ναὸν, καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἶναι κουδουνίλιον πέτρινον, καὶ μέσον τοῦ κουδουνίλιον εἶναι δέγγιος τάφος τῆς Τισσότου μαρμαρένος λευκός, ὥραιώτατος. Καὶ κρέμουνται κανθάλαις ἱψί. Αὐτοῦ ἔχει μίαν πόρταν κεκλεισμένη. Καὶ τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου μέλλει νὰ φυγῇ δὲ πύρινος ποταμὸς διὰ τοὺς αἱρετοῦσες, καὶ διαμαρτωλούς, διὰ τὴν βλασφημοῦν. Αὐτοῦ συμπλόιον εἶναι τὸ Σπήλαιον ὃπου ἦτον δὲ Χριστὸς μὲ τοὺς ἄγιους ἀποστόλους κεχρυμμένος, καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐπῆγεν εἰς τὸν κῆπον, καὶ δὲ Ἰουδαῖος δὲ προδότης ἔφερε τὴν σπείραν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίλασαν τὸν Κύριον, καὶ φιλήσας αὐτὸν, εἶπεν, Χαῖρε, Ραβὴ, δέλγεται, Διδάσκαλε· καὶ ἀπλώσατες αἱ Ἰουδαῖοι τὰς χειράς συνέλαβαν τὸν Κύριον, καὶ δῆσαντες αὐτὸν ἀπῆγαν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῶν. Ἐκκένων δὲ Πέτρος τὸ ὕψον Μάλχου. Παρεκεῖ δὲ λίγον τόπον εἶναι δὲ τόπος, ὅπου ἐπροσεύχετον δὲ Χριστός. Παρεκεῖ δὲ λίγον εἶναι δὲ λίθος ὃποῦ ἐκάθισεν καὶ ἐβλεπε τὴν Ιερουσαλήμ, καὶ εἶπεν· Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, η ἀποκτείναστα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς δικαιαλέρους, ποσάκις ἥθηλησα συνταγατεῖς τὰ τέκνα σου; καὶ πάλιν εἶπεν· Ἰδού ἀφίεται δοίκος ὑμῶν ἐρημός, καὶ οὐ μὴ μήρα μίος ἔστι ἀλθον. Ἀπέχει δὲ Γεθσημανῆ ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον μίλιον α'.

ε'. Καὶ ἀπάνω τῆς Γεθσημανῆς εἶναι τὸ δρός τῶν Ἐλαῶν, ὃποῦ ἀνελήφθη δὲ Χριστὸς εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἔχει ναὸν παμμεγέθη. Καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἶναι κουδουνίλιον πέτρινον ὥραιώτατον, καὶ ἔχει κολόναις μαρμαρεῖναις τε', καὶ εἰς τὴν μέσην ταῦ κουδουνίλιον εἶναι τὸ πάτημα τοῦ Χριστοῦ, βι. λλωμένον εἰς τὴν πέτραν, ὃποῦ ἐπάτησεν, καὶ ἀναλήψθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ κρεμούνται κανθάλαις δὲ ἀκομήταις· καταβαίνοντας κάτω σκαλία ἔτι, ἔναι δὲ τάφος τῆς ἀγίας Πελαγίας. Καὶ λείπει δὲ τάφος ἀπὸ τὸν τοῖχον ἡμιτεῖν χοάριον ἀνθρώπου. Ἀπὸ

A Sion a sacro sepulcro mille passus. Intra stadiis quatuor est ager Figuli, qui sepeliendis peregrinis deservit: in coequo ad hunc diem monachos sepe- liunt, et in judicium non veniunt. Distat a sancto sepulcro mille passus. Intra est justi Jobi puteus, pauloque supra, versus Jerusalem, jacet Siloam piscina, ad quam eæcum lavatum misit Christus, cum dixit: Abi, et lavare in Siloam^a; et, cum se lavisset, vidit. Distat a sacro sepulcro mille passus. Et supra, stadiis quatuor, visitur Jacobi Adelpho-thei monumentum, quem Judæi, e pinnaculo tem- pli projectum, occiderint.

B 4. Extra urbem, versus orientem sancti sepulcri, est Gethsemane, in quo est sepulcrum Deipara, habens ædes annexas. Porta speciosa habet columnas marmoreas octo, et, cum descendenter gradus quadraginta octo, templum reperis, et in me- dio templo cubiculum lapidem, et in medio cubi- culo sanctum sepulcrum Deiparæ, marmoreum, candidum, pulcherrimum: pendentque in eo lampades octodecim. Ibidem adjacet janua clausa, ex qua, secundo Christi adventu, foras emersurus est igneus fluvius adversus hereticos et peccatores, qui eam conviciis et maledictis lacerant. Ibi pro- pe est spelunca, in quam se Christus cum sanctis apostolis abdidit, et nocte illa secessit in hortum, et Judas proditor attulit cohortem Judæorum ad capiendum Dominum; et osculatus eum dixit: Ave, Rabbi; quod notat, Magister^b. Et extensis manibus, Judæi comprehenderunt Dominum, ligatisque ma- nibus adduxerunt eum ad principes sacerdotum: ibi Petrus auriculam Malchi abscidit. Nec multum distat locus, in quo Christus oravit: paululumque post sequitur lapis, super quo sedet, vidensque Je- rusalem, dixit: Jerusalem, Jerusalem, quæ occidit prophetas, et lapidas missos: quoties volui congrere filios tuos^c! et item dixit: Ecce, relinquetur domus vestra deserta, et non remanebit lapis super lapideum^d. Distat Gethsemani a sacro sepulcro mille pas- sus.

D

5. Super Gethsemani est mons Olivarum, ex quo Christus in cælum assumptus est, maximo temp'ō conspicuus. In medio templo est cubiculum lapi- deum pulcherrimum cum columnis marmoreis quindecim, et in medio cubiculo est plantæ Christi vestigium, lapidi insixum, quem ille calcaverat, cum assumeretur in cælum: et pendent quatuor lampades inextinctæ. Intra gradus triginta cerni- tur sanctæ Pelagie sepulcrum, a muro media planta humani pedis sejunctum; si quis in spatiū illud inter murum et sepulcrum ingreditur, statim con-

* Joan. ix, 7. ^a Matth. xxvi, 49. ^b Lcc. xiiii, 51.

* Matth. xxvi, 58.

prehensus detinetur; et, ni prius delicta omnia sua confessionario fassus fuerit, nunquam excedet. Ibi est cellula, in qua per septem annos immorata est; pendent lampades tres. Prope stadiis duobus extenditur Galilea, et Cana, in qua nuptiae factae sunt, et Christus convertit aquam in vinum. Tempulum, hoc tempore, solo' aequatum est.

6. In monte Olivarum Melchisedechus immoratus est annos decem; misitque Deus Abraam, et unguis illius capilloisque praecidit, deditque illi panem, et manducavit, et benedictionem ab eo accepit. Distat mons Olivarum a sancto sepulcro mille passus. Orientem versus montis Olivarum, in inferiori plaga, jacet Bethania. Est in ea sepulcrum sancti Lazari, marmoreum, pulcherrimum, propositum iHud, lapis in quo sedit Christus, confecto itinere. Adversum sepulcro intra speluncam est sepulcrum Marthæ et Magdalene, sororum Lazari. Distat Bethania a sancto sepulcro millaria duo. Ex hac, ad orientem solem, in urbem Jericho cursus dirigitur. Ibi claba, in qua pedes Iesu Christi immiserunt, marmorea visitur, et mensa in qua aera sanctum missæ sacrificium peragitur. Accendunt quatuor lampades. Et spatio decem passuum, columna, in qua Christum Judæi flagellarunt. Accendunt lampades quatuor. Propeque ante eam locus, in quo clavos conficerunt, quibus cruci Dominum affixerunt. Pauloque ante, in sacello Italorum, in pavimento, est marmor candidum, rotundum, et in medio foramen, ad quod cum aures applicant homines audiunt in incude æris strepitum, ex quo clavi confecti sunt: detineturque ibi artifex, veluti in carcere, usque ad diem judicii. Retro in sancto hemate, dispertiti sunt vestimenta Christi, ut Prophetæ ait: *Diviserunt sibi vestimenta mea*⁴, et cætera.

7. Pars sinistra bennatis sancti sepulcri ascendit gradus quindecim, siveque ingreditur Golgotham, in quo Dominus cruci affixus est. Ibi sol obtenebratus est, et velum templi a parte sui suprema usque ad infirmam scissum. Ibi dixit latro: *Memento mei, Domine, in regno tuo*⁵. Eo loci est et petra, quæ scissa est, et in quam pretiosus sanguis Christi defluxit: nec non et Christi crucifixio depicta. Habet lampades quindecim. Et est Golgotha templi. Tholus ad modum crucis efformatus, et cum musivo prophetarum imagines delineatæ; et Abraam, saeculum offerens, filium suum. Et ibi est locus, in quo sacrificium fecit. Golgotha pavimentum, musivo interstinctum, maximata intuenilibus voluptatem indit. A tergo Golgotha, ubi gradus triginta descenderis, objicitur templum Sanctæ Helenæ. Habet columnas marmoreas quatuor, quæ perpetuo illius reliquias sustinent: estque præter-

A τὸν τούχον ἐμπάνωτας δὲ ἀνθρώπος διεκεῖ ποιάνεται καὶ χωρὶς νὰ ἔμολογηθῇ δλαῖς του ταῖς ἀμαρτίαις, οὐδὲν ἐμπορῆ νὰ εἴη ἀποκεῖ. Ἐκεὶ θνατοῦται κανδήλαις γ'. Καὶ συμὰ ἐκεῖθεν στάδια β', θνατοῦται η Γαλεάται, δὲν Κανά γάμος, δποῦ ἐποίησεν δ Χριστὸς τὸ θνῶρο οἶνον. Αὐτοῦ ήτον καὶ ναὸς, καὶ ἔχαλασσεν.

C. Εἰς τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἐκάθετον δὲ Μελχισῆδες χρᾶντος ι'· καὶ ἐπεμψεν δ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἐνυχοκόπησέν τον, καὶ ἐπριχοκόπησέν τον, καὶ ἐδωκεν τὸν δρότον, καὶ ἔφαγεν, καὶ εὐλογήθη Ἀβραὰμ ἀπὸ τοῦ Μελχισῆδεκ. Ἀπέχει τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἀπὸ τὸν διγιον τάφον μιλον α'. Καὶ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ δρους τῶν Ἐλαιῶν κάτωθεν εἶναι η Βηθανία. B. Εκεὶ εἶναι δ τάφος τοῦ ὄγιου Δαζάρου· καὶ εἶναι μαρμάρεινος ὡραιότερος. Καὶ κοντά εἰς τὸν τάφον εἶναι δ λίθος δποῦ ἐκάθισεν δ Χριστὸς ἐκ τῆς θδοπορίας· καὶ ἀντικρυς τοῦ τάφου μέσα εἰς τὸ σηκαλαιον εἶναι δ τάφος τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαγδαλεῖης, ἀδελφῶν τοῦ Δαζάρου. Ἀπέχει η Βηθανία ἀπὸ τὸν διγιον τάφον μιλια β'. Ἀπ' αὐτοῦ παγένει δ δρόμος εἰς τὴν Τερτιῶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. Αὐτοῦ θνατοῦται η Κλέπτα ὅπου ἔβαλαν τοὺς πόδας Ιησοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρμάρεινον· ἔχει καὶ τράπεζαν ὅπου λειτουργοῦν, ἀπτουν καὶ κανδήλας δ· καὶ εἰς βῆματα ι' εἶναι η κολόνα, δποῦ ἔδειραν τὸν Κύριον οἱ Τουδαῖοι· ἀπτουν κανδήλας δ. Εμπροσθεν εἶναι δ τόπος δποῦ ἐποίησεν τοὺς ἥλους, καὶ ἐπροσῆλωσεν τὸν Κύριον ἐν τῷ σταυρῷ. Αὐτοῦ ἐμπρὸς εἰς τὸ παρεκλήσιον τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἔδαφος ἔχει μαρμάρον λευκὸν στερογγύλον, καὶ εἰς τὸ μέσον ἔχει τρύπαν, καὶ βάνους ταύτη τοὺς οἱ ἀνθρώποι, καὶ γρυκούσι τὸν χαλκὸν δποῦ ἔκαμεν τοὺς ἥλους, καὶ κτυπᾷ εἰς τὸ ἀμόνην, καὶ εἶναι ἔκει φυλακισμένος ίως τῆς ήμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ δπισθεν εἰς τὸ διγιον βῆμα εἶναι δ τόπος δποῦ διεμερίσθησαν τὰ ιμάτια τοῦ Κύριου, καθὼς φησιν δ Προφήτης· Διεμερίσαντο τὰ ίματιά μου, καὶ τὰ ἱεῖς.

D. Η δὲ ἀριστερὰ τοῦ βῆματος τοῦ ὄγιου τάφου ἀναβαῖνει σκαλόνια ιε', καὶ σεβαίνει εἰς τὸν Γολγοθᾶ, δποῦ ἐσταυρώθη δ Κύριος. Αὐτοῦ ἐσκοτίσθη δ ἥλιος, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἀπὸ ἀνωθεν ίως κάτωθεν. Αὐτοῦ εἶπεν δ ληστῆς, Μηδισθῆτε μου, Κύριε, ἐτ εὖ βασιλεὺ σου. Αὐτοῦ θνατοῦται η πέτρα ὅπου ἐσχίσθη, καὶ ἔδραμεν τὸ τιμίον αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεὶ θνατοῦται η σταύρωσις, τοῦ Χριστοῦ ζωγραφισμένη. ἔχει κανδήλας ιε', καὶ δ Γολγοθᾶ σταυροθολοκτισμένος, καὶ ιστορημένος, μετὰ μουσίου οι προφῆται, καὶ Ἀβραὰρ θυσιάζει τὸν οἶδον αὐτοῦ. Αὐτοῦ ἐστιν δ τόπος, δποῦ ἐποίησεν τὴν θυσίαν. Καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Γολγοθᾶ εἶναι ιστορισμένον μετὰ μουσίου παντέρπου. Η δὲ ὄπιον τοῦ Γολγοθᾶ καταβαῖνει σκαλία λ', καὶ κάτω εἶναι δ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἐλένης, καὶ ἔχει κολόνας μαρμάρειναι δ, καὶ βαστάζουν τὸν νεκρὸν ἀνένως. Εἶναι καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄγιου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου δ

* Psal. xxi, 19. * Luc. xxiii, 42.

θρίνος. Ἀπ' αὐτοῦ καὶ κάτου δόλλα σκαλιά ιψ', εἶναι τὸ στήλαιον, ὃποῦ εὑρέθη ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου καθὼν τὸν εὐρεῖν τὴν ἄγια Ἐλένη χωμάτιον. Ἐχει καὶ τράπεζαν, ὃποῦ λειτουργοῦν, ἔχει κανθάλια δ. Ἐμπροσθεν τοῦ ἀγίου τάφου ἀντικρύς τῆς ἡγίας τραπέζης ἔναις δὲ τόπος ὃποῦ ἐλαζόρωσαν τὸν Χριστὸν, καὶ ἐκτίθεσαν ὁ Νικόδημος, καὶ ὁ Ἰωσήφ ἐν σιδένι καθαρῷ. Καὶ αὐτὸς δὲ τόπος εἶναι πλουμιστὸς μὲν μάρμαρα πλουμιστὰ πορφύρα καὶ μαῦρα. Καὶ δικαῖον χρέουνται κανθάλαις η', καὶ καλουν ἡμέραν καὶ νύχτα· καὶ αὐτοῦ ἔχει κολόναις μαρμαρελναις δ. Καὶ σταυρόθολος εἶναι, καὶ καμάραις εἰς τὸν ναὸν λ'. Ἐγειρε καὶ πόρτας δὲ ναὸς γ'. Η μίλα εἶναι διστάκι. Ἀπ' αὐτοῦ ἥλθεν ἡ θεῖα Μαρία νά προσκυνήσῃ, καὶ ἐκολήθη ὁπ' ἀγγέλου, μή εἰσληθῇ εἰς τὸν ναὸν. Καὶ δικαῖα τῆς πύλης εἶναι τοποισμένη ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἡ ἀντιφωνήθεῖσα αὐτὴν, καὶ επίκουσα. Ἐάν τὸν Τορβάτην περδόης, εὑρεῖν θέλῃς ἀρδακανούσιν. Ἡ δὲ δόλλας δύο πόρταις τοῦ ναοῦ εἶναι πρὸς μεσημέριαν, καὶ ἔχουν κολόναις σ', καὶ πορφυραῖς γ', καὶ εἶναι καὶ τὰ ἀνόφλια γλυπτά. Αὐτοῦ ἔχεις καὶ ἔναν κουδούκλην πέτρινον, φραιώτατον, καὶ ἰστορημένον μετὰ μουσου. Καὶ αὐτοῦ ἐκάθισεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔκρινεν. Καὶ τῇ ἀγίᾳ αὐλῇ τοῦ ἀγίου τάφου ἔναις δόλη μαρμαρωλακομένη. ἔναι καὶ κινια δ', καὶ ἀπάνω αὐτοῦ ἔβαλαν τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸν νεκρὸν, καὶ ἀνέστη. Εἶναι αὐτοῦ ἡ τρέξις ἐκκλησίαις τῆς ἡγίας Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἡγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων, καὶ τοῦ ἀγίου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καὶ τῶν Μυροφόρων. Αὐτοῦ εἴδεν ἡ Μαγδαλινὴ τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν Ἐγερσιν, καὶ δοκοῦσα δοῖς δὲ κηπουρὸς ἦν, καὶ εἶπεν· Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου τέθηκας; καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτὴν εἶπεν· Μαρία, μή μου ἀπτού, οὐ γάρ ἀπαθήκηα πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Θρόνο μου, καὶ Θεόν ὑμᾶς. Ἀπ' αὐτοῦ καὶ δικαῖον ἔναις τὸ Πατριαρχικόν, καὶ παράνω ἔναις ἡ δόηγητρια, καὶ κάθουνται καλογρίαις. Ἡ δὲ τῆς εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἔθρηνη. Ἀπέχεις ἀπὸ τῶν ἡγίων τάφου τάφοις τάφοις α'.

η'. Ἐχει εἰς αὐτὰ τὰ μέρη μοναστήρια δεκατρία διτεκαὶ τοῦ ἀγίου τάφου. Πρῶτον ὁ Πρόδρομος, καὶ δὲ μέγας Γεωργίος, καὶ δὲ μέγας Δημήτριος, καὶ δὲ μέγας Νικόλαος, καὶ τῇ ἄγιᾳ Θέκλῃ, καὶ τῇ ἄγιᾳ Ἄννᾳ, καὶ δὲ ἡγίος Εὐθύμιος, καὶ τῇ ἄγιᾳ Αἰκατερίνᾳ, καὶ δὲ Ταξιάρχης Μιχαήλ, καὶ ἔτερος ναὸς ταῦ ἡγίου Γεωργίου, καὶ δὲ ἡγίος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, καὶ δὲ ἡγίος Βασιλείου. Ταῦτα τὰ μοναστήρια διποῦ εὑρίσκονται μετὰ καμάρων. Ἐχει καὶ δύο πόρταις προύτινες, καὶ εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ βῆματος ἀναβαῖνεις σκαλιὰ τε', καὶ σεβαῖνεις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ἡ δὲ δικαῖον τοῦ βῆματος εἰς στάδια δύο εἶναι δὲ τόπος τῶν ποιμενῶν. Ἀπέχει τῇ ἄγιᾳ Βηθλεέμ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλιον α'· ἀπ' αὐτοῦ ἔναις δὲ Ἀπεξάλας δὲ οἰκος τοῦ Ἐφραΐδην, καὶ ἐπίσω τοῦ Ἀπεξάλας ἔναις δὲ ναὸς τοῦ μεγάλου Γεωργίου, ἔναι καὶ τῇ ἀλύσῃ ὅποῦ εἰχεν εἰς τὸν οφόνθιλον του. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλια η', τῇ

A ea sancti Jacobi Adelphothei thronus. Ab eo post alios gradus duodecim, apoluxa hiat, in qua crux Domini abscondita a sancta Helena reperita fuit. Est et mensa, in qua Missas celebrant. Habet lampades quatuor. Ante sacram sepulcrum, exadversus sacram mensam, locus est, in quo corpus Christi demortuum curaverunt Nicodemus et Josephus, et sepeliverunt in sindone munda. Locus est varie depictus marmoribus purpureis et nigris; et supra pendent lampades octo, diu noctuque ardenttes; habetque columnas marmoreas quatuor, tholosque ad formam crucis; et sunt fornices in templo triginta. Templum tribus foribus patet: una occidentem respicit; per eam beata Maria Aegyptia cum ad adorandum ingredi coquaretur, arecebatur ab angelo. Et super eam visitur imago sanctissime Deiparae, quae illam allocuta dixit: Si Jordanem pertransieris, invenies quietem. Reliquæ duæ in meridiem vergunt, et habent columnas sex, et purpureas tres; et superliminaria excusپtæ sunt. Ibidem et lapideum cubiculum cernes pulcherrimum, massivo depictum, in quo sedebat rex et iudicabat. Et sacri sepulcri sacrum atrium est undique marmoribus atratum. Sunt et cionia quatinor: ibidemque, cruce mortuo apposita, mortuus in vitam restitutus est. Sunt præterea tres ecclesiae, sanctæ Christi resurrectionis, et sanctorum quadraginta martyrum, et sancti Jacobi Adelphothei, et mulierum quæ aromata detulerunt. Eo in loco vidit Christum Magdalenam post resurrectionem, existimansque horatulanum esse, dixit: Domine, ubi corpus Iesu mei posuisti? et Dominus ad eam: Maria, noli metangere; nondum enim ascendi ad Patrem tuum et Deum nostrum. Paulo infra Patriarchium est; et supra hodegetria, et habitant moniales. Ex eo, cum staret Deipara, intubatur Filius in cruce, et deplangebat. Abest a sacro sepulcro stadium unum. Ἀπ' εὐτοῦ ξεκενει ἡ Θεοτόκος, καὶ έβλεπε τὸν Υἱὸν ἡγίου τάφου τάφοις τάφοις α'.

B 8. His in partibus et plaga occidentali sancti sepulcri, sunt tredecim monasteria. Primus occupat precursor; tum sequuntur, magnus Georgius, magnus Demetrius, magnus Nicolaus, sancta Thecla, sancta Anna, sanctus Euthymius, sancta Catharina, Michael Taxiarcha, et aliud sancti Georgii, sanctus Joannes Theologus, sanctus Basilios. Monasteria forniciis clarent. Habet et duas portas senes; et a parte dextra bematij ascendens gradus quindecim, ingreditur templum sancti Georgii. A tergo bematij sere stadiorum duorum spatio, est pastorum locus. Dicitur sancta Bethleem a civitate Jerusalem milliare unum. Ex qua ad Apezalam Ephratae doūum intercedunt mille passus. Post Apezalam cernitur templum magni Georgii; et in eo asservatur esterna, quam ille circa vertebrae gestabat. Dicitur ab urbe Jerusalem milliaria octo. Locus Abraham terra nigra occidua est. Ibidem

* Joan. xx, 15. * ibid. 17.

Abraham hospitalitatem exercuit : et in media domo est sepulcrum illius. Distat ab urbe Jerusalem millaria tria. Indeque progredienti millia passuum triginta tria sese offert sancti Charitonis monasterium.

9. Sina mons in intimo deserti insinuatur, distatque ab urbe Jerusalem diebus quindecim. Ibi sanctum rubrum ardentem Moyses aspexit. Templum structuræ lignæ plumbō contegitur; sustinentque illud columnæ duodecim. Bema musivo interstinctum est, repræsentatque transfigurationem Domini. Situm est ibi in capsa marmorea reliquum sanctæ Catharinæ; pendentque desuper lampades tres. A tergo hematis sub sacra mensa ardentes lampades tres. Sacella penes templum sunt, auctorum abbatum, reliquiaque in lis repositæ, qui in Sina monte et Raythi civitate obtruncati fuerunt. Propeque ædem catholicam visuntur alia sacella sex. Sunt et alia sacella in monasterio, in quibus quatuordecim sacerdotes missas celebrant. Puteus quoque est, ex quo Moyses potum præbebat oviibus. Mons Sina monasterio superjacet, ascenditurque ad illum gradibus sexcentis et sex millibus. Ascendens, in medio monte templum Deiparæ sacram reperit, cui nomen Enytriz: namque videtur spondisse pro monasterio. Supra est sacra Eliæ prophetæ ædes, et spelunca in qua jejunavit quadraginta dies. Et in sancto montis vertice templum sanctissimi prophetæ Moysis, in quo quadraginta dies jejunavit; postmodum illi Deus apparuit, ei dictavit illi legem, et a Deo incisas litteras exhibuit. Ibidem est et qui eum operuit lapis. In montis articulis sunt sedilia septem; ibique prope adjacet saxum in quo Joannes Climacus per annos quadraginta sedit, et scripsit Scalam. Distat a monasterio sex millia passuum. Saxum vero, quod baculo Moyses tundebat, et ex quo aquæ exsiliverrunt, in medio itinere, quo ad sanctorum Quadragecum martyrum monasterium proceditur, jacet; et ibi supra mons Sanctæ Catharinæ conspicitur, in quo per annos trecentos sexaginta quinque requievit, ab angelis custodita. A Sina monte ad Raythum urbem, duorum dierum iter interjacet. Prope est mare Rubrum, quod pertransivit Moyses; Rhaytum sunt etiam septuaginta trunci palmarum. Nec longe est Præcursoris monasterium; quo in loco monachi a Blemmydibus contrucidati obiere.

10. Distat Aegyptus ab urbe Jerusalem duorum dierum iter. Eo accessit Deipara cum Christo, Herodis iram vitans; impletumque est prophetæ dictum: *Ex Aegypto vocavi filium meum*¹⁰. Et est locus, qui Mataria dicitur. Fluitque ibidem fons, qui et speciocissimus est, et malorum omnium sanitatem præstat. In eo Deipara fascias Filii lavit. Et in quo eas extendit agro Balsamicum scaturit.

¹⁰ Osee xi, 2.

A δὲ ὁ τόπος τοῦ Ἀβραὰμ ἡ γῆ ἡ Μαυρῆ εἶναι δυτικά. Αὐτοῦ ἔναι δ τόπος ὅπου ἔκαμεν Ἀβραὰμ τὴν φιλοξενίαν· καὶ μέσον τοῦ οἴκου του ἔναι δ τάφος του. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. γ. Ἐκεῖ θεω τὴν ἄγιαν Τριάδα. Παρεκέει μιλια τριάντα τριάδας ἔναι διάστημα μονή τοῦ ἄγιου Χαρίτωνος.

B Θ'. Ἐναι τὸ Σινᾶ δρος εἰς τὴν ἐσωτέραν Ἱρημον. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ δρόμον ἡμερῶν τε'. Ἐκεῖ εἶδεν δ Μωϋσῆς τὴν ἄγιαν βάτον, ὅπου ἐκέπει· καὶ ἔναι δ ναὸς μετὰ σκευῆς ξυλίνης μολιθοσκέπαστη, καὶ βαστάστηνε κολόναις. β'· καὶ τὸ βῆμα εἶναι ιστορισμένον μετὰ μωσίου, καὶ ἡ μεταμόρφωσις. Ἐναι τὸ λειψανό τῆς ἄγιας Αικατερίνης εἰς λάρνακα μαρμαρένον· καὶ ἀνωθεν κρέμουνται κανδήλαις τρεις, καὶ ὅπιστος τοῦ βηματος, καὶ ἀποκάτω τῆς ἄγιας τραπέζας ἀπτοῦν κανδήλαις γ'. Ἐγει Παρακλήσια τῶν ἄγιων Ἀβδάδων· καὶ κείναι τὰ λειψανά τῶν ἐν Σινᾶ καὶ Ραθοῦ ἀναιρεθέντων. Αὐτοῦ ἔχει ξεπαρακλήσια εἰς τὸ καθολικὸν σ'. C Ἐναι καὶ ξεπαρακλήσια εἰς τὸ μοναστήρην μὲν ιδ., διοῦ λειτουργοῦν. Ἐναι καὶ τὸ τηγάδην, διοῦ ἐπότιζεν δ Μωϋσῆς τὰ πρόστατα. Ἡ δὲ τὸ δρος τοῦ Σινᾶ εἶναι ἀνωθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἀναβαίνει σκαλαὶ δέκα χιλιάδες καὶ ἑξακόσια, καὶ ἀναβαίνει ἵκες τὴν μέσην τοῦ δρούς, καὶ εὑρίσκει· εὖν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐγγύτριας τοῦ μοναστηρίου· καὶ παραπάνω εἶναι δ ναὸς τοῦ προφήτου Ἡλίου· ἔναι τὸ Σπήλαιον διοῦ ἐνήστευσεν ἡμέρας μ'. Καὶ ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν κορυφὴν τοῦ δρούς εἶναι δ ναὸς τοῦ ἄγιου προφήτου Μωϋσέως, διοῦ ἐνήστευσεν ἡμέρας μ', καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη αὐτῷ δ Θεός, καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ τὸν νόμον, καὶ τὰ θεοχάρακτα γράμματα· ἔναι καὶ ἡ πέτρα ἡ σκεπάσασα αὐτὸν. Αὐτοῦ εἰς τὰ δρη μέσα εἶναι καθίσματα δύο. Αὐτοῦ κοντά ἔναι δ πέτρα διοῦ ἐκάθετον Ἰωάννης τῆς Κλίμακος χρόνους μ'. ἐκεῖ ἐγράψεν τὴν Κλίμακα. Ἀπέχει διὸ τὸ μοναστήριον μιλια σ'. D Ἡ δὲ πέτρα διοῦ ἐδωκεν δ Μωϋσῆς τὴν ράδον, καὶ ἐφύγεσσαν ὑδατα, ἔναι μέσα εἰς τὸν δρόμον, διοῦ ὑπέργεια εἰς τὸ μοναστηρίου τῶν ἄγιων Τεσσαράκοντα μαρτύρων· καὶ αὐτοῦ ἀνωθεν ἔναι τὸ δρόμος τῆς Ἅγιας Αικατερίνης, διοῦ ἐκάθετον χρόνους τριακοσίους ἑξήκοντα πάντες, καὶ ἐδέπεσαν τὴν εἰ διγγελοι. Ἀπὸ τοῦ Σινᾶ εἰς τὴν Ραθοῦ ἔναι δ δρόμος, διοῦ περιπατεῖ ἡμέρας β', καὶ κοντά τῆς Ραθοῦ ἔναι δ Ἐρυθρὸς θάλασσα, ἔναι διέπεσεν δ Μωϋσῆς εἰς γλυκύτητα. Αὐτοῦ ἔναι καὶ οἱ ἐδδομήκοντα στελέχη φοινίκων. Αὐτοῦ εἰς τὴν Ραθοῦ σικάδ ἔχει μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, διοῦ ἀναιρεθέντας οἱ μοναχοὶ ἀπὸ τῶν Βλεμμάων.

E. Ἡ δὲ Αἴγυπτος ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ δρόμον ἡμερῶν β'. Αὐτοῦ ἥλθεν δ Θεοτόκος φεύγοντας μετὰ τὸν Χριστὸν ὑπὸ Ἡρώδου. Αὐτοῦ ἐπληρώθη τὸ βήτον τοῦ Προφήτου, Εξ Αἰτύπετον ἐκάλεσα τὸν ιερόν μον. Αὐτοῦ ἔχει τόπον, καὶ ὄνομάζου τὸν Ματάρεια. Ἐχει καὶ πηγὴν παντερπή καὶ ιεματικήν. Αὐτοῦ ἥλθεν δ Θεοτόκος, καὶ ἐπλυνε τοῦ νεού τῆς τὰ σπάργανα. Καὶ ἐκεῖ διοῦ τὰ ἡτελωσεν, ἔν-

βρυσεν τὸ βαλσαμῖλαιον. Αὐτοῦ εἰς τὸ Κάερος σιμᾶ ἐκ δύο μερῶν στράταν ἔναις τὸ μοναστήριον τοῦ μεγάλου Ἀρτεμίσου. Αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Νεῖλος ποταμὸς ἀπὸ τὸν Παράδεισον, καὶ ποτίζει ὅλην τὴν Αἴγυπτον. Αὐτοῦ ἔξω τοῦ Καέρος ἔναις τὸ Χανέκει· καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔρχεται εἰς τὸ Γάζη, καὶ ἔχει ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ώραιώτατον. Ἀπέχει τὸ Γάζην ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἡμέρας β'. Αὐτοῦ ἔναπτεσεν δὲ γιος Φίλιππος τὸν εὐνοῦχον. Τὸ δὲ Καΐδφα, ὃπου ἀλίευεν ὁ Πέτρος, ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μίλιον α'. Ἡ δὲ Τιβερίαδος θάλασσα, ὃπου ἀλίευσαν οἱ ἀπόστολοι ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἡμέρας γ'. Αὐτοῦ τοὺς ηὔρεν ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς εἶπεν· Δεῦτε ὅπλα μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀρθράκων· καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ.

ια'. Εἰς αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι ὀρηγή τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Αὐτοῦ ἤλθεν ἡ Θεοτόκος, καὶ ἤπασατο τὴν Ἐλισάβετ, καὶ εἰς στάδια β' ἔναις τὸ δέδωρ τῆς Ἐλέγξεως, καὶ ἐπάνου μέρους ἔναις ἡ Πέτρα ὃπου ἐσχίσθη, καὶ ἐφύλαξε τὸν Πρόδρομον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἔναι καὶ ναὸς αὐτοῦ, ὃπου ἐγεννήθη ὁ Πρόδρομος. Ἐρχομένου σου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς μίλια β', εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἀποκάτω εἰς τὴν ἀγίαν τραπέζαν ἔναις δ τόπος ὃπου ἐφύτευσεν τοὺς τρεῖς δαυλοὺς δ Λώτ, καὶ ἀγινήσαν δένδρη. Αὐτὸς τὸ δένδρον ἔκαψεν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐποίησαν τὸν σταυρὸν, καὶ ἐταύρωσαν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Ἔναι καὶ ναὸς ὄραιότατος μὲτρούλη, καὶ κτισμένη γύρωθεν ὡσάν κάστρον ἔχει καὶ πόρταν σιδερήν· καὶ διναθεν τῆς ἀγίας τραπέζης κρεμοῦνται κανδήλαις δ'. Ἐρχομένου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς στάδια ε', εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Βαβύλα. Αὐτοῦ ἔκαψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου· καὶ ἀπάνου μέρους εἰς τὸν δρόμον ἔναις ἡ πέτρα ὃπου ἐκάθισεν ἡ Θεοτόκος. Καὶ παρεκεῖ εἶναι ἀλλή πέτρα ὃπου ἐστάθη ἡ Θεοτόκος, καὶ ἐπροσκύνησε τὸ ἀγίον ξύλον καὶ εἴμιον, καὶ τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλήμ. Καὶ κοντά εἰς τὸ Τοιχόκαστρον εἰς στάδια σ', ἔναις δ ἀγρός τοῦ Ἀγρίππα, ἐποῦ ἔστειλεν ὁ Ἱερεμίας τὸν Ἀδιμελέχ διὰ σύκα, καὶ ὑπνωσε χρόνους ἐβδομήκοντα δύο. Ἀνωθεν αὐτοῦ ἔναι κάστρον ἐπάνω εἰς δρός, καὶ αὐτοῦ ἐπριόνησαν τὸν προφήτην Ἡσαΐαν ἐν πριονίῳ ἔκαψαν. Γυρίζει τὸ κάστρον τῆς ἀγίας Ἱερουσαλήμ μίλια ε'. Ταῦτα ἔχαραξάσι, ἀγαπητὲ, ἵνα ἔχῃς εἰς φυγῆς ὀφέλειαν καὶ ἀνακαίνιομόν σωτηρίας, καὶ τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ψήφισά, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ιβ'. Μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ρωμαίων ἔσαν μοναστήρια, καὶ ἐκκλησίαις τέξε'. Καὶ τὴν σήμερον κρατοῦνται οἱ ἀσεβεῖς. Κατὰ δὲ τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἀγίου τάφου μέτα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς στάδια δ', εἶναι τὰ Ἀγια τῶν ἀγίων, καὶ τὸ ιερόν ὃπου ἐδίασκεν ὁ Κύριος. Αὐτοῦ εἰς τὰ Ἀγια τῶν ἀγίων ἐσφάγη δ προφήτης Ζαχαρίας, δ πατήρ τοῦ Προδρόμου. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν ἐδίξατο καὶ δ προφήτης Συμεὼν ἐν ἀγκάλαις; τὸν

A Prope Cayrum, duorum dierum iter, visitur magni Arsenii monasterium. Ibidemque Nilus e paradiſo effluit, et universam Egyptum inundat. Extra Cayrum sese offert Chaneci; ex quo ad Gazam progereris. Habet templum Deiparae pulcherrimum. Distat Gaza ab urbe Jerusalem duorum dierum iter. Ibi sanctus Philippus eunuchum sacro lavacro abluit. Caiapha, ubi piscabatur Petrus, distat ab urbe Jerusalem mille paſsus. Mare Tiberiadis, in quo piscabantur apostoli, distat ab urbe Jerusalem dies tres. Ibidem cum reperiret eos Christus, dixit: Venite post me, faciam vos pīscatores hominū¹¹; ei secuti sunt eum.

B

41. In his quoque partibus sunt montana Joannis Præcursoris, ad quae accedens Deipara, Elizabetham salutavit. Indeque digressus duo stadia, ostendes aquam Redargutionis; et in parte superiori, petram, quae divisa Præcursorē et matrem ejus conservavit. Ubi natus est Præcursor, templum erectum est. Jerusalem versus ad duo millia, est monasterium venerandæ Crucis. Sub sancta mensa est locus in quo tres titiones Lot plantavit, qui in arbores excrevere. Ex horum lignis Iudæi crucem fabricarunt, illique gloriae Dominum suffixerunt. Templum est pulcherrimum, trulla conspicuum, et circum veluti arx, muris vallatum; janua ferrea est; super sacra mensa pendent lampades quatuor. Cum Jerusalem petis, stadia quinque emensus invenies sancti Babilæ monasterium. Ibi amputatum est caput sancti Georgii. Pars superiori viæ saxum cernitur, in quo Deipara sedidit: nec multo post aliud saxum, super quo statuit Deipara, sanctum et pretiosum lignum sanctamque Jerusalem adoravit. Prope muros arcis, stadiis sex, est ager Agrippæ, quo Jeremias Abimelechin miserat, ad tollendos flos, obdormivitque annos septuaginta duos. Supra agrum, in summitate montis, est arx, in qua, serra lignea, Isaiam prophetam dissecuerunt. Ambitus urbis sanctæ Jerusalem continet millaria quinque. Hæc tibi descripsi, o amice, in utilitatem animæ et salutis et regni coelestis renovationem, gratia et humanitate Domini nostri Jesu Christi; cui gloria et robur in æcula sæculorum. Amen.

D

42. In ipsa Jerusalem sub imperatoribus Graecis erant monasteria et aedes sacræ, numero 365; quæ omnia nunc in potestatem impiorum cessere. Ad locum orientalem sancti sepulcri intus Jerusalem, prope stadiorum quatuor intervallo, conspiciuntur Sancta sanctorum, et templum in quo docebat Dominus. Intus Sancta sanctorum occisus est Zacharias, pater Præcursoris, eodemque in templo propria Simcon in ulnis gestavi Dominum... marnio-

¹¹ Matth. iv, 19

rebus, et catena pendent. Et, cum Christianus ingreditur, commovetur, licet nunc, ob Agarenos, nemini aditus pateat. Ibidem etiam est mensa, a Deo appensa. Templum est ingens et rotundum, cum trella plumbō connecta, intus forisque musivo depicta. Habet et atrium, in cuius parte orientali est porta, quatuor janua constans, per quam transiit Christus cum palmis et ramis; et ad hunc diem clausa est. Propeque etiam est atrium Pilati, et Caiphæ prætorium, pauloque infra Probatice piscina, ab Hebræis Bethlesda dicta, quinque porticus habens; propeque eam templum; distatque a sacro sepulcro stadia tria. Proxime est ædes Joachimi et Annæ matris Deiparæ: a quo non longe est cœnum, in quod Hebrei projecterunt Jeremiæm. Distat a sacro sepulcro stadia quatuor. Et hæc quidem monasteria, et extra et intra Jerusalem, et in Jordane ipsac, numerantur.

μίαν. Ἀπέχει ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον στάδια δ'. Ταῦτα δὲ ἔξι τῆς δύλας πόλεως, καὶ εἰς τὸν Ἱορδάνην.

43. Medio in itinere sibi Apóstolorum manat. A quo parum abest sancti Euthymii monasterium, in summitate montis situm. Distat ab urbe Jerusalem millia quindecim. Et infra conspicitur monasterium Deiparæ. Ibidem loci Iosue filius Nave, angelum intuitus, dixit: *Noster es?* et respondit angelus: *Princeps sum exercitus Domini, et nunc venio ad te.* Et Iosue adoravit eum; et angelus dixit: *Solue calceamentum de pedibus tuis; locus enim, in quo stas, sanctus est? nunc accipe aream saederis, et progrederere adversus Jericho, ut muri funditus corruiant civitatis*¹². Apud Jericho sunt aquæ salaria maris, quæsiū dulces motavit Moyses. Estque prope Sycomorus, quam ascendit Zacc'hæus, ut Christum prospiceret. Supereminentique mons, in quo Christus jejunavit dies quadraginta; tum esuriit; et accedens dæmon, dixit: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Et Dominus respondit: *Vadε retro, Satana*¹³, et quasi sequuntur, et illlico disparuit. Distat ab urbe Jerusalem viginti milliarria. Ab eo loci versus solitudinem visitur monasterium sancti Joannis Præcursoris. Monasterium præterlabitur Jordanes fluvius, in quo Joannes Dominum nostrum Jesum Christum baptizavit. Ibidem, in margine fluvii, Joannes aspergit divinam Triadem. Et trans Jordanem spelunca est, in qua ille quiescebat. Inde etiam Elias in curru igneo rapitus est. Distat Jordanes fluvius ab urbe Jerusalem millaria triginta. Trans Jordanem quoque sunt montes excelsi, super quibus ascendens Moyses, versus Jerusalem orabat; eodemque luci sepultus est. In interiori solitudine, beatæ Mariæ Ægyptiacæ sepulcrum cernitur, quam invisit abbas Zosimas, et tumulavit. Regionem illam beata inhabitaverat annos quadraginta septem. Distat ab urbe Jerusalem iter dierum octo.

Δ Χριστὸν... μαρμαρέναις, καὶ χρεμοῦνται μὲν ἀλυσον· καὶ δταν σέβει Χριστιανὸς, ταράσσεται. Ὁμας δὲ τοὺς Ἀγαρηνὸύς οὐδὲν ἐμπορεῖ τίναι νὰ σέβῃ Ισα. Καὶ μέσα αὐτοῦ ἔνει καὶ μία τράπεζα θεοχρήμαστη. Εναὶ καὶ δ ναὸς μέγας στρογγυλοεδής. Καὶ μὲ τρούλλα μολιβοσκέπαστη Ιστορισμένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν μετὰ μωσίου. Ἐχει καὶ αὐλὴν μίαν, καὶ εἰς τὴν μίαν μερίαν τῆς αὐλῆς κατὰ ἀνατολὰς ἔναι τὸ τετράπορτος πύλη, ὃπου ἐπέρασεν δὲ Χριστὸς μετὰ βασιλῶν καὶ κλάδων. Καὶ γναὶ κεκλεισμένη ἔως τῆς εῆμερον. Αὐτοῦ χρονά ἔναι τοῦ Πιλάτου ἡ αὐλὴ, καὶ τοῦ Καλάφα τὸ πραιτώριον. Παραχάτω μὲν αὐτοῦ ἔναι ἡ Προδατικὴ κολυμβήθρα, ἡ κατὰ Ιούδαιος Βηθεδδᾶ, πάντες σταύρους ἔχουσα. Ἐχει καὶ ναὸν αὐτοῦ χοντά. Ἀπέχει ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον στάδια γ'. Αὐτοῦ πλησίον ἔναι δὲ οἶκος τοῦ Ἰωακείμ, καὶ τῆς Ἀννης τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου. Αὐτοῦ πλησίον ἔναι δὲ βρύσηρος, ὃπου ἐρήξαν οἱ Ἐβραῖοι τὸν Ἱερον μοναστήρια εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἢ

εγ'. Καὶ μέσα εἰς τὸν δρόμον ἔναι δὲ βρύσις τῶν Ἀποστόλων. Καὶ εἰς δλίγον τόπον ἔναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἄγιου Κύθουμίου, καὶ ἔναι ἐπάνω εἰς δρος. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλία τρεῖς. Καὶ παραχάτω ἔναι τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου. Αὐτοῦ εἰλευθῆσος τοῦ Ναυῆ τὸν διγγελον, καὶ εἴπεν· Ἐμέτερος εἰλή καὶ δὲ διγγελος εἴπεν· Ἐγὼ δροιστράτηρος Κύριον παραγέτροια πρόδε σέ. Καὶ προσεκίνησεν οὐτῷ· καὶ εἴπεν δὲ διγγελος· Λύσαι τὸ υπόδημα δὲ κοδῶν σου, δὲ γάρ τόκος ἀγιστός τοι· τὸν λάθε τὴν πιεστὸν, καὶ τὰς διαθήκας, καὶ ἐλεις ἀκέντειται Ἱεριχώ, ἵνα χαλασθῶται τὰ τείχη αὐτῆς. Αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱεριχώ ἔναι τὰ ἀλμυρὰ ὑδάτα τῆς θαλάσσης, ἵνα μετέβαλεν εἰς γλυκύτητα δὲ Μώσης. Αὐτοῦ ἔναι ἡ Συκομωρά, ὃπου ἀνέβη δὲ Ζαχαρίας, ἵνα λῃ τὸν Χριστὸν. Αὐτοῦ διωθεν ἔναι τὸ δρος ὃποῦ ἐνήστευσεν δὲ Χριστὸς ἡμέρας μ'. Βασιρον ἐπενίστευσεν, καὶ ἐλθὼν δὲ δαιμόν. Εἰ δὲ εἰ τοῦ Θεοῦ, εἰκὲ ἵνα οἱ Λθοι δροις γένωνται. Καὶ δὲ Χριστὸς εἴπεν· Υπαγε δύλισθα μοῦ, Σάραν, καὶ τὰ ἔδης, καὶ ἐύθεως ἀφαντος ἐγένετο. Ἀπέχει ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μιλ. κ'. Ἀπ' αὐτοῦ κατὰ πόρδε τὴν δρημον τὸ μοναστήριον τοῦ ἄγιου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Αὐτοῦ εἰλευθῆσεν δὲ Ἱωάννης τὸν Κύριον τιμῶν Ιησοῦν Χριστὸν. Αὐτοῦ εἰς τὸ χείλος τοῦ Ἱορδάνου θεν δὲ Ἱωάννης τὴν ἄγιαν Τριάδα. Εναὶ καὶ τὸ σκήλαιον πέραν τοῦ Ἱορδάνου, ὃπου ἐκύραζεν. Αὐτοῦ ἡ πράγη καὶ δὲ Ἡλίας ἐν ἀρματι πυρός. Ἀπέχει δὲ Ἱορδάνης ποταμὸς ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλια τ'. Η δὲ πέραν τοῦ Ἱορδάνου ἔναι δρη τὰ ὑψηλά. Καὶ ἀπάνω εἰς τὰ δρη τὰ ὑψηλὰ ἥλθεν δὲ Μώσης, καὶ ἐπροσεύχετο εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ αὐτοῦ ἔναι δὲ τάφος του. Εἰ δὲ μέσα εἰς τὴν ἐκωνίστραν δρημον ἔναι δὲ τάφος τῆς δοτας Μαρίας τῆς Αιγυπτίας, διων τὴν ηὔρεν δὲ ἀδεδάς Ζωσιμᾶς, καὶ θεαύτην, καὶ δὲ δια έποιησε χρόνους μ''. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἡμερῶν δρημον η'.

¹² Iosue v, 16 seqq. ¹³ Matth. iv, 3, 4.

ιδ. Η δεξιά τοῦ Ιερόδανου είναι τὰ Σόδομα, καὶ τὰ Γόμορρα, καὶ ἡ Νεκρὴ θάλασσα, καὶ δέ τόπος τοῦ Λύτρα, καὶ αὐτοῦ μέσα είναι ἡ καθαριότης. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. Λ'. Αὐτοῦ ἔναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Γερασίμου, ὃποῦ ἐδούλευε τῶν ἄγίων. Καὶ ἀνωθεν πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ μέσα εἰς τὰ δρη τῆς ἡ λαύρα τοῦ ἀγίου Σάβα. Αὐτοῦ ἔναι καὶ δέ τάφος του. Καὶ τὸ μοναστήριον ἔναι εἰς τόπον χειμάρρων. Καὶ ἀποκάτω τοῦ μοναστηρίου ἔναι ἡ πηγὴ ὅποῦ τὴν εὐγαλεν ὁ ἄγιος διὰ προσευχῆν. Καὶ δέ ναὸς ἔναι μὲν τρούλλην, ἔναι καὶ ζωγραφισμένη με τὸ λαζούρη. Αὐτοῦ ἔναι καὶ δέ κελλήν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δασμασκηνοῦ. Αὐτοῦ ἔγραψεν εἰς, Ἄξιος δοτεῖς ὡς ἀηιδῶς, δομοις καὶ τὴν Οὐκτώρχον. Εἶγε καὶ τὸν κατιρὸν τοῦ ἀγίου Σάβα καλογήρους χιλίους δέκα τεσσάρους. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. ιβ'. Ἀναβαίνοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπέκτων εἰς δρος ἔναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Θεωδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλα τῇ. Καὶ ἀνωθεν αὐτοῦ ἔναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου προφήτου Ἡλίου, καὶ είναι μέσα εἰς τὴν δύδην ὅποῦ παγένει εἰς τὴν Βηθλεέμ. Καὶ ἔναι δέ ναὸς μὲν τρούλλαν. Καὶ αὐτοῦ ἔκοιμηθη, καὶ εἰπὼν δὲ ἄγγελος· Ἀράστα, φάτε, δτι μακρά ἡ ὥδης σου. Καὶ αὐτοῦ εἰς τὸν χειμάρρον ἐφερεν δὲ Ἰωσήφ τὴν Θεοτόκον, ἵνα λάθρα ἀπολύσῃ αὐτήν. Καὶ ἤλθεν δὲ ἄγγελος, καὶ εἶπεν· Ἰωσήφ, νιός Αανίδ, μή φοβηθεὶς, καράλαβε τηνακα τὴν Μαρίαν σου, τὸ γάρ ἐξ αὐτῆς τεννηθεῖ, ἐκ Πτερύματος ἀγίου ἔστι.

ιε'. Ἀπ' αὐτοῦ ἔρχομένον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν Βηθλεέμ, μέσα εἰς τὴν ὥδην, ἔναι τὸ μνημεῖον τῆς Ραχήλ μὲν κουνούκλην πέτρινον. Καὶ αὐτοῦ σικᾶ ἔναι ἡ ἀγία Βηθλεέμ, ὅποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἐναι δέ ναὸς τῆς ἀγίας Βηθλεέμ μακρὶς μετὰ σκευῆς ξυλίνης, καὶ σκεπασμένη μετὰ μολύbdου, καὶ ἔναι ιστορισμένη μετὰ μωσίου χρυσοῦ. Καὶ μέσα εἰς τὸν ναὸν ἔχει κολόναις ν'. Καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ μαρμαρίνον. Καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ ναοῦ ἔχει βαπτιστήριον παρφυρήν ὡραιότατον. Καὶ ἀριστερὰ τοῦ βημάτος καταβαίνει σκαλά τσ'. Καὶ εύροτες σπήλαιον ὅποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἡ Γένησις ἔναι ἀνατολικά καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ σπηλαίου ἔναι δέ τόπος ὅποῦ ἔχωσεν ἡ Σαλώμη τὸ νερόν ὅποῦ ἔλουσε τὸν Χριστόν· καὶ ἔγινη μύρον ἀλάβαστρον. Ἐτούτο τὸ μύρον ἔναι ὅποῦ ἔλειψεν ἡ πόρνη τὸν Κύριον τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ τετράδι. Ἐχει κανδήλαις τέ· καὶ διον τὸ σπήλαιον ἔναι ἐνδυμάνον. Ἀμήν.

¹⁴ III Reg. xxi, 7. ¹⁵ Matth. i, 20.

B 14. Dextrum Jordanis latus occupant Sodoma, Gomorrha, mare mortuum, et Loti regio inter quae infernus latet. Distat ab urbo Jerusalem milliaria triginta. Ibidem est monasterium sancti Gerasimi, qui sanctis ministrabat. Supraque, versus Jerusalem, inter colles, est monasterium sancti Sabæ, et illius sepulcrum. Monasterium exaedificatum est propter torrentem. Sub monasterio fons scaturit, quem illo precibus a Deo impetraverat. Templum trulla erigitur, eaque colore cœruleo imbuta. Prope est cella sancti Joannis Damasceni, in qua composuit Troparium, *Dignum est vere*, et Octoechum. *Aestate sancti Sabæ* habitabatur a monachis mille et duodecim. Distat ab urbe Jerusalem milliaria quatuordecim. Versus Jerusalem, super montem, monasterium sancti Theodosii coenobiarachæ exstructum est. Distat ab urbe Jerusalem milliaria octo; supraque illud, monasterium sancti Elias prophetæ; adjacetque media in via, qua Bethleem itur. Templum trullatum est, ibique somnum cepit, cui dixit angelus: *Surge, manda; longa enim est via* ¹⁴. Inibi in torrentem tulit secum Deipara Iosephus, ut clam dūmilleret; cui accedens angelus dixit: *Joseph, fili David, ne tineas; accipe tibi uxorem Mariam; cum enim ex ea nascetur, ex Spiritu sancto est* ¹⁵.

C 15. Inde procedenti in sanctam Bethleem, in via sese offert monumentum Rachélis, cum saxeо cubiculo. Propeque est sancta Bethleem, in qua natu*lis* est Christus. Templum est prælongum, stru*c*tura lignea, plumbo lecta, et musivo aureo colorata. In templo sunt columnæ quinquaginta; pavimentum ex marmore. In parte dextra templi conspicitur baptisterium porphyreum pulcherrimum. A sinistra beinati descendit per gradus quatuordecim in speluncam, in qua natus est Christus. Nativitas orientem respicit: et in dextra parte speluncæ locus est, in quo Salome aquam, qua laverat Christum, abscondit; quæ facta est unguentum, in alabastris reponi solitum. Id unguenti est, quo meretrix, sancta magna feria quarta, unxit Dominum. Pendent lampades decem; et spelunca quæ quaversum circumvestita est. Amen.

INCIPIT TRACTATUS

DE

DISTANTIIS LOCORUM TERRÆ SANCTÆ,

QUEM COMPILAVIT

EUGESIPPUS.*

Vertamus ejus stylum nostrum, sumentes initium a Chebron, quæ et Hebron. Hebron olim Metropolis Philistinorum, et habitaculum gigantum, in tribu Juda civitas sacerdotalis, et fugitivorum. Hebron sita fuit in agro illo, in quo summus dispossessor patrem nostrum plasmavit Adam, et inspiravit. Hebron, Cariatharbe dicitur; quod Saracenico sonat. Civilas quatuor; eo quod quatuor ibi reverendi Patres in spelunca duplii conseptuli fuere, summus scilicet Adam, Abraham, Isaac, et Jacob; et eorum uxores quatuor, scilicet, Eva, mater nostra, Sara, Rebecca, Lia. Est autem Hebron juxta Vallem lacrymarum sita. Vallis lacrymarum est dicta, eo quod centum annis in ea luxit Adam filium suum Abel: in qua et monitus postea ab Angelo, cognovit suam uxorem; ex qua genuit filium suum Seth; de cuius tribu erat Christus oriundus. Duo millaria ab Hebron, sepultura Loti, nepotis Abrahæ. In Hebron habetur quidam ager eiusus gleba rubea est: quæ ab incolis effoditur, et per Egyptum venalis asportatur, et, quasi pro specie, carissime emitur. Prædictus ager, in quantum late et profunde effossus fuerit, in tantum divina dispositione in anno futuro redintegratus reperitur. Juxta Hebron mons Mambræ ad radicem cuius Terebinthus illa, quæ diu vocatur, id est, Hex, aut querqus. Secus quam per multum temporis spatium mansit Abraham: sub qua quidem tres angelos vidit, et unum adoravit; hospitioque susceptos, dignus, prout potuit, fovit et pavit: uade primus comedendi via dictus est. Ilex prædicta ex tunc usque ad tempus Theodosii Imperatoris, testante Hieronymo, suum esse dilatavit. et ex illa hæc suisse perhibetur, quæ in præsentib[us] ab illis præsentibus videtur, et caro tenetur. Quæ licet arida, medicabilis tamen esse probatur in hoc, quod, si de ea quis equitans aliquid secum detulerit, animal suum non infendit. In Hebron primo applicuerunt se, causa terre explorandæ, Caleph et Josue, eorumque socii decem. In Hebron David regnavit septem annis et dimidio. Decem millaria ab Hebron, est lacus Asphaltites contra orientem, qui et mare Mortuum dicitur; et

A vere mortuum, quia nihil vivum recipit: et mare diaboli dicitur, eo quod, instinctu ejus, quatuor illæ civitates miserrimæ, Sodoma, Gomorrha, Seboin, Adama, perseverantes in turpitudine sua, igne sulphureo concrenatae, in lacum illum submersæ sunt. Supra lacum in accubitu Judææ, Segor, quæ et Bala, quinta de civitatibus illis, precibus Lot de subversione et incendio reservata; quæ usque nunc ostenditur. In exitu Segor, uxor Lot, salis in effigiem mutata fuit: cuius adhuc apparent vestigia supra ripam prædicti maris. Multum est aluminis, multumque cataranni, quod ab incolis reperitur et legitur; et ex mari bitumina reperitur et extrahitur, quod Judaice appellatur in multis necessarium. Segor autem modo, a compatriotis, oppidum palmæ vocatur. Supra lacum Asphaltites in descensu Arabiæ, Carnaum in spelunca, in monte Moabitum; in quem Balach, filius Beor, divinum adduxit Balaam ad maledicendum filii Israel: qui propter vehemens præemptum excisus vocatur. Lacus Asphaltites Judæam dividit et Arabiam. Arabia, tempore filiorum Israel, solitudo erat, et desertum, terra invia et inaquosa. In ea quidem detinuit eos Dominus quadraginta annis, manna pluens ad manducandum, aqua de rupe ducta. In Arabia, Hellin, castrum filiorum Israel, locus in deserto, in quo duodecim fontes, et septuaginta palmas, de mari Rubro exentes repererunt. In Arabia, Vallis Moysi; in qua percutiens bis similem virga, duos aquæ populo Dei reddentem rivulos; de quibus modo tota illa regio irrigatur. In Arabia mons Sinai, in quo Moyses xl diebus, totidemque noctibus, totius cibi expers, moratus fuit; in quo et Dominus Moysi dedit legem, proprio dito scriptam in tabulis lapideis. In Arabia, præcessit filios Israel columna ignis per noctem nubes vero vallavit eos diebus singulis. In Arabia, xl mansiones filiorum Israel. In Arabia, mons Hor, in quo sepultus quiescit Aaron. In Arabia, mons Abarim; in quo Dominus Moysen sepelivit, cuius tamen nusquam apparuit tumulus. In Arabia, mons regalis, quem Baldeuimus, primus rex Francorum in Jerusalem, ad terram illam Christicolis subjugau-

(*) Additur apud Allatum, Anno Domini XL. Cum autem in narrationis decursu Balduini regis mentio (col. 992 C) occurrat, sequitur auctorem no-

strum duodecimo saeculo per terram sanctam iter fecisse. EDIT. PATR.

dum et tuendum regnum David, in castrum firmum reddidit. Arabia jungitur Idumæa in confinibus Beiron. Idumæa, terra Damasci. Idumæa tamen sub Syria. Caput Syriæ quidem Damascus. Idumæam et Phœniciam dividit Libanus. Phœnicia, in qua Sor, id est. Tyrus, Phœnices nobilissima metropolis, quæ Christum, perambulante mari ita, ut Syri asserunt, noluit accipere; quæ et, divina testante pagina, tot martyres Deo reddidit, quorum ejus solum scientia minus colligit. Tyrus originem celat tumulatum. Ante Tyrum lapis ille marmoreus, baud modicus, super quem sedet Jesus: manens illas, a tempore Christi usque ad expulsionem gentium ab urbe; sed postea defraudatus a Francis et a Venetis. Supra vero residuum illius lapidis, in honorem Salvatoris, ecclesia quædam fundata est. Octo milliaria a Tyro contra orientem, supra mare, Sarphen, quæ est Sarepta Sidoniorum. In qua quondam habitavit Elias propheta, in qua et resuscitavit filium viduæ, Jonam scilicet: quem prius ipsa hospitio receperat, et charitable soverat ac paverat. Sex milliaria a Sarphen, Sidon, civitas egregia; ex qua Dido, quæ Carthaginem construit in Africa. Sexdecim milliaria a Sidone, Berytus opulentissima civitas. In Beryto quædam Salvatoris nostri icon, non multum post passionem ejus ad ignominiam ejus a quibusdam Judæis ridiculose crucifixæ, sanguinem produxit et aquam; unde et multi in vero Crucifixo crediderunt, baptizati: quicunque etiam ex stilla iconis peruncti, a quaconque gravarentur infirmitate, sani reddehantur. Arphat, urbs Damasci. Damascus in Syria; de qua historia. Damascus caput Syriæ tenenda metropolis. In ea Damascum construxit Eliezer, servus Abrabæ, in agro illo, in quo Cain fratrem suum Abel occidit. Damasci habitavit Esau, qui et Seir, et Edom Seir pilosus; Edom rufus et rubens. Ab Edom sola illa terra vocatur Idumæa. De qua in psalmo: *In Idumæam extendam calceamentum meum*¹. Est autem Edom vocata: unde propheta: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bozra?*² Est autem quædam pars terre illius, terra Hus, ex qua beatus Job; quæ et Sueia; a qua Balkad Subites; in qua et Themana metropolis. Ex Themana. Eliphaz Themaniæ, in qua et Naamat oppidum; a quo Sophar Naamathites. Hi tres consolatores Job. In Idumæa flumina, duo milliaria a Jordane, fluvius Jaboc; quo transvadato Jacob, cum a Mesopotamia rediret, luctatus est cum angelus; qui de Jacob ei nomen mutavit in Israel. In Idumæa mons Seir; sub quo Damascus. Duo milliaria a Damasco, locus, in quo Saulo Christus apparuit, dicens: *Saul, Saul, quid me persequeris?*³ in quo et Saulum claritas de cœlo non modica circumfusit. In Damasco baptizavit Saulum Ananias, nomen ei Pauli imponens. In Damasco de muris missus fuit Paulus in sporta,

A persecutoris veritus rabiem. Libanus interpretatur Candidatio. De quo in Canticis: *Veni de Libano, sponsa mea, columba mea*⁴. Ad radicem Libani, Pharpar et Abana, fluvii Damasci. Montes Libani et planitiem archados transducit Abana, mari magno se copulans, omnibus illis, quibus sanctus Eustachius, ab uxore sua privatus, et filiis desolatus, recessit. Pharpar per Syriaem tendit Reblatam, id est, Antiochiam; labensque secus muros ejus, decem milliaria ab Antiochia in portu Solim ortu sci-licet sancti Simeonis, mediterraneo mari se commendat. In Antiochia sedit beatus Petrus septem annis, pontificali decoratus insula. Ad radicem Libani, civitas Paneas sita est, id est, Helymas, quæ et Cæsarea Philippi. Ad radicem Libani, Dan et Jor oriuntur, fontes illi duo, de quibus, sub montibus Gelboe, Jordanis conflit. In quo Christus a Joanne, præcursori ejus, tertio lapide a Jericho, baptizari voluit; in quo etiam loco vox Patris ejus intonuit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus*⁵; et super Jesum descendit ibi Spiritus sanctus in specie columbae. A montibus Gelboe usque ad lacum Asphaltiten, vallis, per quam Jordanis labitur, Sortus appellatur. Suphon (quod Hebræum est vocabulum) appellatur etiam vallis illa; quæ grandis atque campestris ex utraque parte vallatur montibus contiuuis a Libano usque ad desertum Pharan. Dividit autem Jordanis Galilæam et Idumæam, et terram Bosra, quæ et Idumæa secunda metropolis. Jordanis descensus interpretatur. Dan fere ab ortu suo subterraneum dicit gurgitem usque ad Meldam, planitem illam in qua satis patentem suum foras emituit alveum. Planities illa Melda vocatur, eo quod in illa Meldis est. Saracenice quidem sonat plataem. Platea Meldæ, Latine autem platea, forni; Melda vero vocatur, eo quod intrante æstate innumerabilis ibi populus, secum deferens omnia venalia, convenit ingensque Parthorum et Arabum militia, ad tuendum populum et greges suos in pascais illis uberrimis per totam æstatem. Meldam componitur ex Mel, et Dan. Mel Saracenice aqua. Dan fluvius, ex planicie Dan prædicta se reddens in fluvium, Suetam persagrat, in qua pyramis beati Job superstes, a Græcis et gentilibus solemnis habetur. Dan, contra Galilæam gentium se obliquans ab urbe Cedar cæcis medicabilia balnea spineti plana profluens, Jor copulatur. Jor haud longe a Paneas lacum illius reddit ex se, postea mare Galilææ, sumens initium inter Bethsaïda et Capharnaum. A Bethsaïda Petrus et Joannes, Andreas et Jacobus Alphæi. Quatuor milliaria a Bethsaïda, Corozain, in qua nutrietur Antichristus, seductor orbis. De Corozain et Bethsaïda ait Christus Jesus: *Væ tibi, Corozain; væ tibi, Bethsaïda*⁶. Quinque milliaria a Corozain, Cedar, excellentissima civitas illa, de qua in Psalmo, *cum habitantibus Cedar*⁷. Cedar interpretatur, in tenebris. Capharnaum in

¹ Psal. LIX. 10. ² Isa. LXIII, 1. ³ Act. ix, 4. ⁴ Cant. iv, 8. ⁵ Matth. iii, 17. ⁶ Matth. xi, 21. ⁷ Psal. cxxix, 5.

dextera parte maris sita est, civitas Centurionis, A cuius filium in ea sanavit Jesus; de quo sit: *Non inveni tantam fidem in Israel*⁸. In Capharnaum multa alia fecit Jesus, docens in Synagoga. Capharnaum, villa pulcherrima interpretatur, vel villa pulchritudinis: quæ nobis sanctam figurat Ecclesiast. Ad quam tum qui de Libano descendant, id est, de candore virtutum, ab ea et in ea lucidiores redduntur. Secundo milliario a Capharnaum, descendens illius montis est, in quo sermocinatus est ad turbas, et instruxit apostolos suos; in quo et leprosum curavit. Milliario a descensu illo, locus, in quo pavit quinque millia hominum ex quinque panibus et duobus piscibus. Unde locus ille mensa vocatur; quasi locus refectionis. Cui locus subiaceat ille, in quo Christus post resurrectionem suam discipulis apparuit, comedens cum eis partem pisces assi supra mare; in quo et Dominus sicco pede ambulavit, cum circa quartam noctis vigiliam Petro et Andreæ pescantibus apparuit; ubi et Petro, supra ad eum ire volenti, et merso, ait Jesus: *Modicæ fidei*⁹. Ubi etiam alia vice discipulis suis, in navi periclitari metuentibus, mare quietum reddidit. In sinistro maris capite, montis in concavo, Genezaret; locus generans aurum, quod adhuc ab illis presentibus sumitur. Milliario secundo a Genesaret, Magdalum oppidum, a quo Maria Magdalena. Hæc autem regio Galilæa gentium est; in tribu tamen Zabulon et Nephthalim. In superioribus ejus Galilææ, viginti fuerunt civitates illæ, quæ rex Salomon Hirau regi Tyri, amico suo, dono dedit. Secundo milliario a Magdalo, Cenoreth, quæ et Tiberias a Tiberio Cæsare cognominata; quam in juventute sua frequentare solebat. Quarto milliario a Tiberiade, Bethulia civitas; ex qua Judith, quæ pro gente salvanda, nimis astute peremisit Holosfernem in obsidione urbis. Milliario quarto a Tiberiade contra meridiem, Dothaim, in quo statres suos gregem pascentes reperit Joseph; quem et Ismaelitis, eum odio habentes, vendiderunt. Duodecimo milliario a Tiberiade, Nazareth, civitas Galilææ, patria Salvatoris, eo quod in ea nutritus fuit. Nazareth interpretatur flos, vel virgultum; nec sine causa, cum in ea ortus sit flos, ex cuius fructu sæculum repletum est. Flos iste virgo Maria ex qua Gabriel archangelus in eadem Nazareth Filium Altissimi nasciturum nuntiavit, inquiens: *Ave, Maria*¹⁰. De Nazareth dictum fuit: *A Nazareth potest boni aliquid esse?* Milliario quinto a Nazareth, Sephoris civitas, via, quæ dicit Achon. Ex Sephoris mater beatæ Mariæ, Anna, et Hermana, sorores. De Hermana nata est Elizabeth, mater Joannis Baptizæ. Porro Joachim duxit Annam uxorem, qui genuit ex ea Mariam, Matrem Domini. Mortuo Joachim, Cleophas duxit Annam in uxorem, et genuit ex ea alteram Mariam, quæ fuit major Jacobi minoris Alphæi, qui appellatur frater Do-

B mini. Defuncto igitur Cleopha, Salome duxit iterum Annam uxorem; de qua genuit tertiam Mariam. Zebedæus duxit eam uxorem, videlicet tertiam Mariam; quæ genuit ei duos magnos viros, Jacobum Minorum et Joannem Evangelistam. Et isti nihil minus cognati Domini fuerunt. Primam Mariam duxit in uxorem Joseph, qui vocabatur Ioseph, secundam Mariam duxit Alphæus. Secundo milliario a Sephoris, Cana Galilææ, contra Orientem; a qua Philippus et Nathanael. In qua et puer Jesus, cum matre discembens in nuptiis, aquam convertit in vinum. In Nazareth tabitur fons exiguis; in quo in pueritia sua habitare solebat, et inde ministrare matri sue et sibi. Milliario a Nazareth, contra meridiem, mons, qui Præcipitatis dicuntur; ex quo juvenem Jesum præcipitare voluerunt, exstantes prudentiam ejus; sed ab eis in momento dispergit. Quarto milliario a Nazareth, contra orientem, mons Thabor; in quo transfiguravit se Jesus, apostolis suis videntibus, Petro, Joanne et Jacobo, Moyse et Elia; quibus etiam vox Patris auditæ est, dicens: *Hic est Filius meus dilectus*¹¹. Secundo milliario a Thabor, contra orientem mons Hermon. In descensa montis Thabor, obviavit Abraham, redeuntem a caede Amalec, Melchisedech qui et Sem, filius Noe, sacerdos, et rex Salem, presentans ei panem et vicuum; quod significat oblationem altaris Christi sub gratia. Secundo milliario a Thabor, Naim civitas; ad cujus portam Christus restituit vitæ filium viduam. Supra Naim mons Endor: ad radicem cujus, supra torrentem Raduenum, qui est torrens Cison, ubi cum filio Debora prophetisse, Barach filius Abiueiem deviat Idumæos, Sisara videlicet occiso a Jael, uxore Heber Cinæ, Zeb autem, et Zebed et Salmana trans Jordanem persequebatur, gladio peremisit; Barach, duce corum in Endor, et sub Endor exercitu casso. Ide in psalmo, *Thabor et Hermon*¹², etc. Quinto milliario a Naim, Jezrahel civitas, quæ et Zaram; ex qua Jezabel, implissima regina, fuit, quæ abutulit vineam Naboth: quæ et, pro importunitate sua, de summo palati sui præcipitata interiit: cujus adhuc pyramis superstes videtur. Juxta Jezrahel, campus Mageddo; in quo Josias rex a rege Samaria subactus occubuit, deinde translatus in Sion et sepultus: pro cujus morte fecit Jeremias Lamentationes. Milliario a Jezrahel, montes Gelboe; in quibus dimicantes Saul et Jonathas, subacti sanguiniferiuerunt. Unde David: *Montes Gelboe*¹³, etc. Secundo milliario a Gelboe, contra Orientem, Scythopolis civitas, Galilæa metropolis, quæ et Bethsan, id est, domus solis, vel civitas, supra cujus muros suspenderunt caput Saul. Quinto milliario a Jezrahel, geminum oppidum illud, a quo incipit Samaria. Decimo milliario a Samaria, quæ et Sebaste, id est, Augusta, ab Augusto Cæsare dicta: in qua sepultus fuit paronymphus illæ-

⁸ Matth. viii, 12. ⁹ ibid. 26. ¹⁰ Luc. i, 28. ¹¹ Matth. xvii, 5. ¹² Psal. lxxxviii, 13. ¹³ II Reg. 1, 21.

et precursor Domini, Joannes Baptista, ab Herode decollatus trans Jordanem juxta lacum Asphaltites in Castello Macherus, et a discipulis suis inde translatus Sebaston, ibique sepultus inter Eliseam et Abdiam: postea exinde assumptum corpus a Iustino Apostolo, ejus iussu crematum fuisse prohibetur, datus vento cineribus; sed absque capite, quod Alexandriam ante translatum fuerat, postea Constantinopolim, ad ultimum in Gallie pagum Pictaviensem, et absque judice, quod venientem Iesum ad baptismum indicavit, dicens: *Ecce Agnus Dei*¹⁴. Judicem Iustum sancta Virgo martyris Alpes tollit Thecla, ubi sub maxima venerazione tenetur in ecclesia Moriensi. Samaria nomen urbis et patrum. Quarto milliario a Sebasto, Neapolis, que et Sichem, a Sichem patre Hemor, qui Dinam Ailam rapuit, annibus illis deambulantem. In Sichem vero relata fuerunt ossa Joseph ex Aegypto. In Sichem iugis fontana fabricavit Jeroboam vitulos aureos deos, quos adorari fecit a deorum tribubus, quas a Jerusalem abduxerat et seduxerat. Unde unum ex eis posuit in Dan, alium in Bethel. Sichem urbem illam deleverunt filii Jacob. Heunorum permanerunt, dolentes de adulterio Dinae sororis suae. Sichem illis diebus Neapolis dicitur, id est, Nova civitas, Sichar ante; juxta Sichem praedium, quod dedit Jacob filio suo Joseph. In quo sops Jacob, qui et putes; supra quem evangelizatur, sessum itinere Iesum, sermonem habuisse cum Samaritana; ubi nunc et ecclesia construitur. Juxta Sichem, terebinthus illa, sub qua Jacob abscondit idola. In Bethel, milliario a Sichem, Luza civitas, in qua per multum temporis spatium habitavit Abramam: ubi et Jacob, dormiens, scalam vidiit ad caput ejus, ccelum tangentem, angelosque per eam ascendentis et descendentes; et statim evigilans, ait: *Hic locus vere sanctus est, et porta caeli*¹⁵, erigensque lapidem in titulum, oleumque fundens desuper, appellavit nomen loci illius Bethel, qui primitus Luza appellabatur. In Bethel, angeli precepto, voluit Abramam immolare Domino filium suum Isaac. Est autem Bethel collatoralis mons Garizim, respiciens montem Hebal, orientem juxta Dan super Sichem. Vicesimo milliario a Sichem quartoquo a Jerusalem, via que dicitur Diospoli, mons Silo, et D civitas, que et Rama; ubi arca Domini et tabernaculum ab adventu filiorum Israel manserunt usque ad tempora Samuelis prophetae et David regis.

Vigesimo quarto milliario a Sichem, decimo octavo a Dioapoli, decimo sexto ab Hebron, decimo tertio a Jericho, quarto a Bethleem, decimo octavo a Bersabe, vigesimo quarto ab Ascalone, totidemque a Joppe, quinto a Ramatha; Jerusalem, sanctissima civitas, Iudeæ metropolis, que et Sion; de qua dictum est: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*¹⁶. Quia Ella ab Elio Adriano, qui eam construxit, Bethleem, civitas Iudeæ, que et Ephrata.

¹⁴ Joan. i, 29. ¹⁵ Gen. xxviii, 17. ¹⁶ Psal. lxxxvi, 3. ¹⁷ Isa. i, 3. ¹⁸ Luc. ii, 14. ¹⁹ I Reg. xii, 14.

A Bethleem interpretatur Domus panis; nec sine causa, quia de flore Nazareno processit in ea fructus vita, de Virgine Maria Filius Dei vivi, videlicet Christus Jesus, qui panis est angelorum, tollitusque mundi via. In Bethleem, juxta locum Nativitatis, praesepi, in quo et ipse latitavit infans Jesus. Unde et propheta: *Cognovit hæc possessorem agnum*¹⁷. Ex quo sonum illud, in quo latitaverat, Romam delatam fuerat ab Helena, et honeste reconditum in ecclesia sanctæ Mariæ majoris. Milliaro a Bethleem, resulsi lux pastoribus, Dominus natus, ejus apparente angelo et dicente: *Gloria in excelsis Deo*¹⁸. In Bethleem nova stella dux, venerant tres reges ab Oriente, venerati natum Jesum, et, ut Regem angelorum adorarent, præsentantes mystica munera, aurum, thymum, et myrram. In Bethleem ejusque annibus, decollari jussit Iacobantes Herodes: quorum pars maxima, contra meridiem, secundo milliario a Bethleem, secundo a Thecia, sepulta quiescit. Quarto milliario a Bethleem, contra meridiem, est ecclesia beati Petropolis; ubi et, ipso transeunte de hoc mundo, monachi ejus, quibus ipse pastor præfuerat, cum eo pariter agonizaverunt; quod adeo devote præstiterunt, eo quod pater eorum plus extiterat; nec post eum in mundo vivere volebant, ita ejus amore servabant; quorum singulorum compagines in ecclesia videri possent, modo illo quo se habuerunt in desolatione patris eorum agonizantis, translati postea in Jerusalem. In Bethleem, in basilica hanc longa a praesepio, requiescit corpus beati Hieronymi, nunc quidem Roma, ubi etiam in ecclesia sancti Nicolai requiescant corpora saeclorum Pauli et Eustachii; quibus ipse Hieronymus scribit. Milliaro a Bethleem, via, que dicitur Jerusalem, Habbata; locus, in quo, cum peperisset Benjaminum, Rachel occubuit; ibique eam Jacob, viro suo, tumulata quiescit: cuius in tumulo supponuit Jacob duodecim lapides non modicos, in testamento duodecim filiorum suorum, cuius adhuc pyramis a transversibus videtur. Jerusalem, gloria Iudeæ metropolia, juxta philosophos in medio mundi sita est. Regnavit autem David in ea trigesita duobus annis cum dimidio. Est quidem in Jerusalem mons Maria super quem David, videntis angelum percutientem evaginato gladio, qui populum Dei graviter cedebat, timens, ne in se et in urbem ulcisceretur, quod in populo numerando deliquerat, primus in terram corruit, vere poenitens, graviterque se affligens, et a Domino exauditus, veniam meruit; de quo ait Dominus: *Inveni virum iuste cor meum*¹⁹. In monte Maria, regnante David, florebat area Ornan Jebuseti, a quo et ipse David eam emere veluit ad constitwendam ibi domum Domini, eo quod misericordiam loco illo consecutus est, et eo quod angelus Domini, ei parvens, urbi restiterat, sunt qui dem, sed veritum fuit a Domino, ne intromitteret

se inde, quia vir sanguinis erat. Ergo quas ad hoc præparaverat expensas, Salomonis filio suo, cui a Domino concedebatur, tradidit, quatenus inde dominum domino construeret. Ædificavit rex Salomon domino templum, id est, Bethel, et altare: quæ et dedicavit incomparabili sumptu: petens a domino, quod, quicunque de quoconque dominum consuleret, in eo exaudiri mereretur, quod concessum fuit a domino. Ergo domus domini, domus consilii. Illud autem, pro incontinentia principum et populi, expoliavit Nabuchodonosor per Nabuzardan, principem coquorum suorum, tempore Se-dechiae regis, ipsumque privavit urbe, totumque quod pretiosum fulgebat in æde et in urbe, tulit, sibique presentari jussit in Babylonem, et populum. Paulo post quidem Pharaon Nechao templum delevit et urbem. Modo vero, ne relatori videatur absurdum, auditori tædiosum, sub quibus et a quibus restitutions et destructiones primi et secundi et tertii templi commissæ, hoc de praesenti Bethel, propterea verius queam, elucidare conabor. Revera de hoc Bethel, sub quo et a quo principe restitutum sit, fere ignoratur. Quidam enim, sub Constantino imperatore, ab Helena matre sua reædificatum fuisse perhibent, pro reverentia sanctæ crucis per eam repertæ; alii ab Heraclio imperatore, pro reverentia ligni Domini; quod de Perside triumphans attulerat; alii a Justiniano Augusto; alii a quodam admirando Memphis Ægypti, pro reverentia Allahihyi, id est, summi Dei, etiam ad primum colendum. Ab omni lingua reverende veneratur presens hoc templum, quantum prædicatur. Cujus in penultimo, octavo die natalis sui, puer circumcisus est; præputium cuius, Jerusalem in templo de cœlis, ab angelo, Carolo Magno regi præsentatum fuit, et ab eo delatum in Galliam Aquitanum: postea quidem a Carolo Calvo translatum in pagum Pictaviensem, apud Carnesiam, in ecclesiæ, quam ibi in honorem Salvatoris construit, et regiis bonis amplissimis sub monachali religione locupletavit, quod ex tunc usque modo ibi solemniter veneratur ipsa præsentis suo Jesus a matre sua præsentatus est, et receptus a beato Simone, dicente: *Nunc dimittis servum tuum, Domine*¹⁰. De templo ipso liberavit adulteram ab accusantibus eam, dicens: *Qui sine peccato est*¹¹, etc. Ista adultera fuit de tribu Nephtalim, filia Scgor. In templo isto laudavit munus pauperulæ, quod in gazophylacio posuerat; quæ totum, quod habebat, attulerat. In templo isto, dum moraretur Jerusalem, docebat Judæos, licet eum æmulantes. Supra pinnaculum templi statuit Jesum diabolus, tentans eum; et dicens: *Si Filius Dei es*¹², etc. De templo præcipitatus fuit divus Jacobus, primus sub gratia pontifex in Jerusalem. In templo isto nuntiatum fuit, ab angelo, Zachariæ, natale filii sui Joannis Baptiste, feria sexta, hora secunda. Inter templum et altare Zacharias, filius Barachiæ, mar-

A ty occubuit. Supra templum hoc in veteri Testamento sanctificare solebant tortures et columbas: quod a Saracenis postea immutatum est in horologium, et adhuc videri potest. Per Speciosam portam templi transiens Petrus cum Joanne, respondit petenti ab eis: *Quod autem habeo, hoc tibi do*¹³. In Jerusalem Probatæ piscina; quam, tempore Jesu, certis temporibus movere angelus Domini solebat; quicunque infirmus autem post motionem intrabat, sanus siebat, a quacunque detinebatur infirmitate. Probatæ Græce, pecus Latine, eo quod in sacrificiis solebant inde ablii ex ea pecudum. Erat quippe rubea ex hostiis, quæ ibi immolabantur. In Probatæ ista languentem sanitatem restituit Jesus, dicens ei: *Tolle grabatum tuum*¹⁴, etc. In medio Jerusalem, excitavit a morte puellam Jesus, sub Salomonis regia, in accubitu Sion. In Josaphat, natatoria Siloe: ad quam Christus cœcum, ab eo illuminatum, misit, ut ex ea lavaret oculos suos, qui abiens, lavit, et vidit. Siloe, missus interpretatur. Siloe, secundum traditionem majorum, ex Silo manare dicitur. Unde Isaïas: Siloe cum silentio gurgitem suum dicit; quia subterraneum. Juxta Siloe exstitit quercus Regel; sub qua beatus Isaïas sepultus quiescit. In valle Josaphat, sub acuta pyramide, rex idem Josaphat sepultus quiescit. In valle Josaphat sepultus est beatus Jacobus, indeque translatus Constantinopolin. Secundo millario a Jerusalem, via, quæ dicit Sichem; mons Sabauth in tribu Benjamin. Millario a Jerusalem, in accubitu montis Oliveti, contra Asphaltiten, Bethania: quæ collateralis est monti Oliveti. Mons Oliveti, mons offensionis, et continuus. Dividit autem eos via, quæ de Josaphat per Betphage dicit. Dictus est autem mons offensionis, eo quod rex Salomon in eo idolum Moloch adoravit. Bethania est oppidum illud, in quo Simon leprosus sæpe Jesum recepit in hospitem; cui devote ministrabant Maria et Martha. Bethaniæ Maria cum lacrymis rigans pedes Jesu, suisque crinibus extergens, et ungens unguento, suorum veniam meruit peccatorum. Bethaniæ Christus Martham laudavit, et Mariam, Martham, in ministrando sollicitam; Mariam, in verbis ejus sollicitam: quarum precibus et lacrymis commotus, fratrem earum Lazarum in inuentamento jam quatriidanum, vitæ restituit. Bethaniæ, domus obedientie interpretatur. Betphage, quæ et vitulus sacerdotum, domus buccæ vel maxillarum interpretatur. Mons Oliveti, mons tribuaris, vel sanctificationis. Vallis Josaphat, vallis judicij. Jerusalem, visio pacis. Sion, speculum, vel speculatio. Per hunc tramitem ascendit Jesus Hierosolymam, sedens super asinam, die, qua celebratur ramus palmarum. Sic et quisque catholicus angeli summi consilii debet incedere, et uidere præsentiam sacerdotum, qui Dei verbum ruminant; ut ab eis corrigeretur, et instruatur, coque consilio ejus doctrinam sa-

¹⁰ Luc. ii, 29. ¹¹ Joan. viii, 7. ¹² Matth. iv, 3.

¹³ Act. iii, 6. ¹⁴ Marc. ii, 9.

bire vallem judicii, id est, contritionem sanam compunctionis, in conspectu, videlicet qui se affigit, per portam Orientalem digne introitum sanctam Jerusalem, coelestem Sion, stola juncunditatis decorandus. Monte Sion lavij Jesus pedes discipulorum suorum, dicens eis: *Sic facite in meam commemorationem*²⁸. Monte Sion conuavit Jesus cum discipulis suis, dans eis in pane corpus suum ad manducandum, et in vino sanguinem suum ad bibendum: quod est viaticum nostrae redemptionis. Monte Sion, in cena supra pectus Domini beatus Joannes recubuit, de fonte sapientiae potans. Monte Sion, Iudea, proditori suo, in cena Christus buccellam panis intulit. Monte Sion ait Jesus: *Mecum est in mensa, mecum intingit manus in paropside, qui me tradidit* est²⁹. Cui Judas: *Numquid ego sum, Rabbi?* Jesus responderet ei: *Tu dicis*³⁰. Ad sinistram montis Sion, super agrum peregrinorum, qui et Hakeldama, id est, ager sanguinis, secus viam, quam dicit Ephrata, *Mona Sion*, in quo rex Salomon unctus, regni diadema recepit. In Jerusalem vendidit Jesus Judas hora vesperarum, in aciebitu montis Oliveti contra orientem trans Cedron, iactu lapidis a Gethsemani, oravit Christus ad Patrem suum, dicens: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*³¹; ubi ex timore carnis, sudorem fudit quasi sanguinem; ubi et ait Petro: *Non potuisti una hora vigilare mecum*³²? Deinde Gethsemani regressus est. Judas autem traditor, accepto iam pretio, ad id quod de Jesu Judas spopondit, signum dederat cohorti: *Quemcumque oscularius fuerit*³³, etc. Quem, cognitum fraudis osculo, vincunt ducunt in Sion, ad Pilati praetorium. Ubi et Petrus ter eum negavit: unde et, galli cantu ple reminiscens verbi Jesu, vere poenituit, levigante amare; et fugiens in cavernam, que modo Galli cantus appellatur, vulgariterque Galilee via, quæ descendit Josaphat, sub porta montis Sion. Monte Sion Jesum opprobriis afflictum, verberibus cæsiu, catenis tentum, ac derisum, crucis suæ bajulum, Pilati jussu, Judæorum impulsu, in Golgotha, quod est Calvarium locus, tunica exutum, felle et acetato potatum, crucis patibulo suspensum neci dederunt. Locus, inquam, Calvarie dictus, eo quod in eo calvari, id est, damnari rei solebant. Calvarie dum in cruce pataretur Jesus, Matrem suam amico suo commendavit ut virginem virgini Matri, dicens: *Ecce filius tuus*³⁴, etc. Calvarie dum in cruce pataretur hostia mundi, latroni pendentibus ad dexteram, ab eo petenti veniam, stolam immortalitatis promisit: crucis in patibulo, perforatus lancea, sanguinem emisit et aquam, ex quorum stilla aperti sunt oculi Longini, qui eum percusserat. Sub loco Calvarie ad dexteram, in introitu Ecclesie, locus, in quo Joseph impletarit a Pilato corpus Jesu, sublatum de cruce lavit reverenter garis

A liquoribus, et atomatibus condivit, involutumque in sindone mundâ, haud longe sepelivit in horto, in monumento, quod novum sibi de rupe sculpsérat. Inde descendit ad inferos ad redimendum hominem: inde resurrexit, verus leo de tribu Juda, morto subacta ibi: et angelus Domini sanctis mulieribus apparuit, jam ab ostio monumenti lapide revoluto, et, Jesum vere resurrexisse nuntians, ait: *Ite, et dicite discipulis ejus, et Petro, quod præcedet vos in Galilæam*³⁵. Sub loco Calvarie, in capite Ecclesie, ab Helena crux Domini reperta est. Secundo milliario a Jerusalem, contra Jerusalem crevit arbor illa dignissima, in qua verus ille leo pendit, qui morte sua mortem delevit, vitam mundi reparans. Unde propheta: *O mors, ero mors tua*³⁶, etc. De carcere vero, et medio mundi, fabulatorie prædicatur; cum utriusque loci dignitas satis reverenda sit. Locus, inquam, qui modo Carcer Christi dicitur, in passione Jesu campestris erat; sed in Iea moram habuit, quandiu machinabantur ei crucis suspendium. Ulo quidem loco, secundo manifestavit se Jesus Marium Magdalene, cum rediret ab inferis. Eadem die jam declinante ad vesperam, sub peregrini specie latitans, apparuit duobus discipulis in via, sub conquestu de morte illius tendentibus Nicopolin, id est, Einmaus oppidum, septimo milliario a Jerusalem: quem et ibi receptum in hospitem recognoverunt in fractione panis; et statim disparuit ab eis. Monte Sion apparuit apostolis omnibus, absque Thoma, januis clausis, dicens eis: *Pax vobis*³⁷. Monte Sion, octava die, Thomas cum illis, januis clausis omnibus, vulnera sua palpanda obtulit. Qui ait Thomas: *Dominus meus, et Deus meus*³⁸. In Galilæa secus mare, et in mari discipulis suis ter se manifestavit. Quadragesimo die, in monte Oliveti, suscepitus a nube, manibus erectis, cœlos ascendit. Quadragesimo die, qui nobis jubileum annum, id est, æternam libertatem figurat, apostolorum corda suorum inflammantem, sanctum remisit Spiritum Paracletum. Monte Sion Virgo, Jesu Mater, transiit de mundo, et in Josaphat ab apostolis sepulta fuit; inde a Filio suo supra choros angelorum exaltata. Monte Sion David rex, et Salomon, aliique reges Hierosolymitani, sepulti quiescunt. Ante portam Jerusalem, que respicit occasum urbis sancta Israel, axis obrutus beatus Stephanus protomartyr obiit, inde translatus in Sion, et sepultus inter Nicodemum et Habilon, et Gamaliel; postea Constantinopolin: Roma ad ultimum beato Laurentio contumulatus. Unde et in tumulo scribitur: *Quæ Sion occidit nobis bis austra misit*. Ante portam Jerusalem, juxta locum qui respicit meridiem cœven illa, in qua leo quidam, jussu Dei omnipotens, martyrum fere duodecim millia sub Corbœc perempita, una nocte detulit: unde et caverna leonis dicitur. Sexto

²⁸ Luc. xxxiii, 49. ²⁹ Matth. xxvi, 23. ³⁰ Ibid. 25. ³¹ x, 26. ³² Matth. xxviii, 7. ³³ Osce xiii, 14. ³⁴ Luc. xxiv, 56. ³⁵ Joan. xx, 28.

³⁰ Ibid. 59. ³¹ Ibid. 40. ³² Ibid. 48. ³³ Joan. xi

milliariorum a Ierusalimi, via, quæ dicit Ramatha, mons Modin; ex quo Mathathias, pater Machabaeorum; in quo sepulti quiescunt, eorum adhuc apparetibus tumulis. Octavo milliariorum a Modin, via quæ dicit Jopen, Lidda, quæ et Diospolis: in qua corpus beati Georgii sepultum fuisse manifestatur. Milliariorum a Ramatha, tertio milliariorum a Bethleem, Thecue oppidum, ex quo Amos propheta: qui et ibi sepultus quiescit. Quartu[m] milliariorum a Ierusalem ad austrum, oppidum illud, in quo morabatur Zacharias tunc temporis, cum Mater Iesu Maria, festinans, jam habens in utero Filium Dei, venit ad salutandam Elisabeth, cognatam suam, quæ erat gravida Joanne Baptista; quem ibi et natum fuisse perhibent. Decimo tertio milliariorum a Ierusalem contra boream, Jericho, ex qua Rabab mere-trix, quæ hospitio suscepit et pavit celavitque quatuor exploratores terræ promissionis. Ex qua Zachæus statura pusillus, audiens Jesum, partes illas perambulantes, syconiorum arborem ascendit, et, ut Dominum videret, et cum eo loqueretur, se indicavit, petens veniam; ex qua et pueri, qui beatum Eliseum, Hierosolymam ascendentem, deriserunt exclamantes: *Ascende calve, ascende calve*²⁶. Secundo lapide a Jericho ad austrum, est deserto, quod Quarantena vocatur, in quo Jesus quadriginta diebus totidemque noctibus jejunavit, cumque ibi esurientem tentans diabolus, ait: *Dic, ut lapides isti panes fiant*²⁷. Secundo milliariorum a Quarantena contra Galileam, mons excelsus ille, in quo iterum diabolus tentavit Jesum, ostendens ei omnia regna mundi, et inquiens: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*²⁸; Sub Quarantena, fontis illius rivulus, quem beatus Eliseus, ejus sanata sterilitate, de amaro potabilem reddidit. Ante Jericho, secus viam, cœcus mendicus, audiens quod Jesus transiret, clamans: *Iesu, fili*

²⁶ IV Reg. II, 23. ²⁷ Matth. IV, 3. ²⁸ Ibid. 9. VII, 5.

A David, misericordia mei²⁹, ab eo illuminari meruit, tam interius quam exterius. Tertio milliariorum a Jericho, secundo milliariorum a Bethagla, quod interpretatur *locus gyri*, et quod ibi more plangentium circumsecent funera Jacob, filii ejus et gens sua, referentes eum de *Egypto* in *Hebron*. Engaddi in tribu Juda, ubi abscondit se David in solitudine, quæ est in aulone³⁰ Jericho, hoc est, in regione illa campestris, de qua supra diximus. Vocatur vicus ille pergrandis *Judeorum*. In Gadda juxta mare Mortuum, balsamum afferri solebat et oriri. Unde et vineæ En-gaddi noncupantur. Octavo milliariorum a Nazareth contra Carmelum Cham mons; ad radicem ejus, juxta fontem, Lamech, pater Noe, sagitta sua permit Cain, arcuque suo ducem suum. Unde furor repletus, et iratus, ait: *Occidi virum in valens meum, et adolescentulum in litorem meum*³¹. Tertio milliariorum a Cain monte, mons Carmeli, de quo in Canticis: *Collum tuum, ut Carmelus*³²; in quo et per multum temporis spatium conversari voluit beatus Elias, ejusque discipulus cum eo, beatus Eliseus. Septimo milliariorum a Nazareth contra Genesimum, Gaver, locus in quo Jehu rex Israel percussit Ochoziam regem *Judeæ*. Decimo sexto milliariorum a Nazareth contra orientem supra mare Galilee, Gergesa, viculus ille, in quo Salvator eos qui a demonibus vexabantur, sanitati restituit; ex quo et in mari porci precipitati obièrunt. Decimo sexto milliariorum monte Carmeli contra meridiem, Cæsarea, Palæstina metropolis, ex qua Cornelius centurio, queni in ea baptizavit beatus Petrus, et creavit in episcopum: in qua et turris Stratonis, quam Herodes contra adventum Augusti Cæsaris construxit de albo marmore; et turrim, quæ superelevata Hierosolymis, ipse Herodes, quæ et turris David dicitur, Josepho attestante, fabricavit eamque Antoniam vocavit.

²⁹ Matth. ix, 27. ³⁰ Gen. iv, 23. ³¹ Cant.

POST MEDIUM SECULUM XII

THEODORUS PRODROMUS

NOTITIA

(Ex Leone Allatio *De Theodoris* num. CXVI, ap. Nœum in *Bibl. Nov. Patr.* tom. VI.)

Theodorus Prodromus, sive Ptochoprodromus, ita enim saepissime in manuscriptis exprimitur, Christianis parentibus ortus, bonis piisque disciplinis instruitur. Ipse enim de se dicit:

"Ος πατέρων μὲν ἐξέφυν θεοφόρων,
Καὶ πίστιν ἔχ τε πραγμάτων πιστουμένων
Καὶ κλήσεσι μάλιστα γριετωνυμίας;

Πάππου γάρ εὐμοίρηκα Προδρομωνύμου,
Καὶ θείον ἔσχον Χριστὸν ὀνομασμένον
Γῆς ρωτικῆς πρόδρον, ἀδρὸν ἐν λόγοις,
Τῷ οἷς ἀναχθεῖς εὔσεβῶς ἀνετράφη.

Quibusdam non placet illud εὔσεβῶς, quod errori Græcorum de Spiritu sancto videatur addictissimum.
Ipse ad Baream :

Ο μὲν Λόγος, νοῦ γέννα τοῦ παναγίου,
Πανάγιος ταῖς Πατρὶς ἐκ παναγίου,
Τὸ Πνεῦμα δὲ ἐκπόρευμα, καὶ πρόδλημα νοῦ.

Alibique dicit de eodem, Πατρὶς ἐκ μόνου. Quinimo singulare opusculo hoc idem contra Latinos defendit, ut infra videbimus. Praepositum nomini Theodoro adjunctum τοῦ χυροῦ, qui ejus epigrammata ediderunt, Cyri Theodori Prodromi, Interpretati sunt, nomen esse proprium arbitrat. Quos optimè resellit Gilbertus Gaulminus in Adnot. ad eundem Prodromum, cap. 1. Est enim χυρὸς nuperis Græcæ scriptoribus loco κύρος, ut Latinis eodem sensu dominus pro dominis : quod estiam potius κύρος, vel κύριος, corruptius extulerunt, probatque eamdem vocem sic perperam acceptam in omnibus linguis. Fuit variae eruditioνis viri, scriptaque varia in omni genere scientiarum. Illius edita sunt epigrammata Græca cum aliis quibusdam, quæ sunt : Argumenta, seu capita utriusque Testamentiū iambicis iambicis senariis, et heroicis, quæ ubique iambicis ejusdem sententiae subnectantur, non quidem in omnes libros; sed in Pentateuchum, Josue, Judices, et Reges. Item in quatuor Evangelia, et Acta apostolorum. Tetrasticha item iambica, et heroicā, in tres sanctos hierarchas Gregorium, Chrysostomum, et Basiliū. Electi, quibus alloquitur Paulum apostolum. Pares ad Gregorium theologum, alii in magnum Basiliū, alii in Gregorium Nyssenum, alii in sanctum Nicolam. Exsiliū amicitia senariis scriptum. In Providentiam. Versus ex postulato in Baream, a quo temere nominatus fuerat hereticus. In imaginem vitæ. Basileas apud Bebelium anno 1536. Haec eadem omnia in manuscriptis Italici habentur et correctiora, et ampliora, quibus non nemo suffultus novam editionem non inglorie involiri posset. Habentur quoque manuscripta in Bibliotheca regia Scoriaci. Illius epigrammata Græca, Joannes Ribissus in Latinam linguam transtulit, et Genevæ excudit Crispinus. Dialogus De amicitia iambicis trimetris scriptus, Græca et Latine interprete Conrado Gesnero editus est Basileas post Joannis Slobæ sententias in fol. In his tamen quemadmodum et in reliquis aliis accuratior quantitatis syllabarum ratio desideratur.

Ejusdem dissertatio, qua veteris poete versiculum, quo paupertati sapientiam attribuebat, exagitata : nempe ἀνατροπὴ τοῦ, εφίην πάνη Ελαχεν. Refutatio argumenti : Pauperies sophiam naeta est, ex regi biblioteca deprompta, edita est Græca et Latine cum notis per Fredericum Morelliū Luteliae in-8. An auctor hujuscem dissertatione idem sit cum χυρῷ Prodromo ἐπωνοῦ, cuius piorum carminum τελοῖ de oraculis utriusque Testamentiū existant, incertum sibi esse nec satis compertum fatetur idem Morellius. Et eundem esse, fortasse aliquem collecturum, quod in exordio fateatur, se a pueris poetis amore ac reverentia prosecutum, exemplo Platonis. At cur prius poeta oratorem agens sola profanorum scriptorum auctoritate crebro usus, sanctorum auctorum, quos digitis callebat et aure, ne γρὺ quidem nominasset, hoc illi rem vertit in dubium. At sciat auctori contra profanos scriptores agentes, eosque exigitanti inopportuniū visum fuisse ex sacris, quibus illi animum non advertunt, refellere, et præcipue nulla eum compellente necessitate. Scriptis ut libuit. Attamen epopœum et oratorem eundem esse probant plane, quæ infra recensebimus illius opera ; necnon omnes manuscripti codices, qui hanc dissertationem inter alia ejusdem monumenta accensent.

Ejusdem Rhodanthes et Dosiclis amorum libri IX Græca et Latine, Gilberto Gaulmino interprete editi sunt Parisis apud Fussanum de Bray 1625, in-8. Ita tamen interpretatur Gaulminus, ut non ea quæ Prodromi sunt, sed sua et suo modo digesta compisque reddat, addiditque in eundem annotationum librum. Adnexuit ejusdem dialogum amarantum, sive senilem amorem, soluta oratione scriptum Græca, et sua interpretatione Latinum. Græca amorum habuit ex biblioteca Palatina descripta manu Salmasii ; quæ deerant, curante senatore Peirescio, ex Vaticano codice : septemque diebus, ut ipse tradit, Latina fecit. Amarantum ex Vaticana biblioteca descriptum communicavit idem Peirescius. Et haec quidem edita sunt. Multo plura inedita sunt, quæ suo ordine ut possimus, digerimus potissimum ex bibliothecis Italicis. Et primum quidem soluta oratione complura scripsit. Quæ ipse videre potui sunt. Ἐρωτήματα γραμματικὴ πρὸς τὴν σεβαστοχρατόρεισαν. Erotemata grammatica ad sebastocratorissam. P. Καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, φιλολογωτάτη μοι βασιλίδων, ἀπὸ διαφόρων μερῶν. Hinc expiunguntur error in indice manuscripto bibliothecæ regiæ Scoriaci, ubi scribitur : Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἑξῆγησις εἰς τὴν γραμματικὴν τὸν Μοσχοτούλον. Theodori Prodromi explicatio in grammaticam Moschoupoli. Moschopulus enim multo recentior est. Nisi alias nobis recentior Theodorus Prodromus : una scatur, vel Moschopulus Moschopulo Manuele antiquior. Παρόμια διάφοροι κατὰ ἀλφάβητον μετὰ τῆς ἀριθμησίας. Proverbia varia alphabeti ordine digesta cum expositione. P. Ἀθυδηνὸν ἐπιφέρημα τὸ ἀ-

δές. Ἐπιστολαί, epistolae I. Τῷ Ἐφόρῳ, Ephoro. P. Ἡμεῖς μὲν, δίδια μοι καὶ σοφωτάτη. II. Τῷ λογοθέτῃ κυρῶν Στεφάνῳ τῷ Μέλδῃ (1). Logotheta domino Stephano Melde. P. Εἴτα σύ μοι λέγε τὸν Ὑμητόν. III. Τῷ δρφανοτρόφῳ καὶ νομοφύλακι εἰ; τὴν κατασχούσαν λοιμωξίν. Orphanotropho, et nomophylaci de vixante eum canina fame. P. Ἐκ κοιλίας ἔδου τοῦτο δῆ τὸ προφητεύσμενον. IV. Eidem. P. Πάτε ξώ, θαυμάτια δέσποτα. V. Eidem. P. Τὴν χθές θεοειδέστατα δέσποτα. VI. Τῷ μητροπολίτῃ Τραπεζούντος. Trapezuntis metropolitae. P. Τίς εἰμι καὶ τίνων, λεπ̄ μου καὶ θειάτας. VII. Θεοδώρῳ. Theodoro. P. Ὁφελον, ἀδελφική μου καὶ φίλη ψυχή. VIII. Eidem. P. Τοῦτ' ἐκείνῳ, φίλε Θεοδώρῳ, καὶ τὸ περιήλθε. IX. Lixici. P. Οὐκ ἀγαθόν σε πειδά. X. Eidem. P. Ὑπέρφευ, Λιξιέ, ἐξ δος ἡμᾶς. XI. Myia. P. Φασὶν αἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγὼ πειθομαι. XII. Eidem. P. Τοῦτ' ἐκείνῳ γλώσσα πνέουσα μένος Ἀθηναίου πυρός. XIII. Eidem. P. Σὺ μὲν ἡμὲν τὰς παρυπάτας καὶ τὰς διπάτας (2).

Πρὸς Γρηγόριον μοναχὸν καὶ καθηγούμενον τῆς ἐπὶ Ὁξείᾳ νήσῳ σεβασμίας μονῆς τῶν Βουλγάρων διε τὴν πρότερον ηγιάττος ἡμῶν δεσπότης ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου ἀρρώστησας, καὶ παραιτηθάμενος. *Ad Gregorium monachum et abbatem venerandi monasterii Bulgarorum, in Oxia insula siti, cum ad insulam renisset sanctissimus dominus noster ex patriarchio post morbum ei-abdicationem.* P. Οἶμοι θεοπέτεια καὶ σοφέ μου πάτερ.

Οραῖοντες et alii tractatus. I. Εἰσιτήριος τῷ δρφανοτρόφῳ, καὶ νομοφύλακι, καὶ (3) τὴν τοῦ δρφανοτρόφου δέξιαν λαμβάνοντες. In orphaniotrophi et nomophylacis ingressu oratio, cum nomophylacis dignitatem accipere. P. Πλέορο; ποτέρῳ σοι, θειάτα δέσποτα, τὸν εἰσιτήριον φίσουμαι. II. Εἰς τὸν Καίσαρα ἡ ὑπὲρ πρασίνου. Ad Cæsarem pro præsini coloris factione. P. Χρωμάτων πέρι καὶ φύσεως ἀντών, καὶ γενέσεως. III. Ηρδ; τὸν διὰ πενταν βλασφημοῦντας τὴν Πρόνοιαν. Ad eos qui propter paupertatem adversus Providentiam blasphemant. P. Τιμολέων, ὁ Τιμοδήμου, Κορινθίου πολίτης. IV. Ἄμαθης, ἡ παρ' ἐκατῷ γραμματικός. Imperitus, aut opus se ipsum grammaticus. P. Μαρσύαν δὲ εἰ τις; ἥρετο τὸν αὐλητήν. V. Φιλοπάταν, ἡ σκυτοδέψης. Amicus Platonis, sive Coriarus. P. Εἰλεν, ὁ παῖ Ἀριστωνός, καλὸς μὲν εἰ. VI. Δημιού, ἡ ιστρέρα. Carnisēx sive medicus. P. Εἰ ἐν ἦν ἀνθρωπος οὐκ ἀν ἡγεσεν. VII. Βίων πράσις πολιτικῶν καὶ ποιητικῶν. Venditio vilarum hominum politiorum et poetarum. P. Τὸν μὲν τόπον, ὁ Ερμῆ, καὶ τὰ βάθεια. VIII. Εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην. In patriarcham Constantiopolitam Joannem. P. Ήλιός πότε ὑπονοίας ἔχειν περὶ ἡμέ. IX. Αδρός; εἰς τὸν Πορφυρογέννητον κυρὸν Ἰταάκιον τὸν Κομνηνόν. In Porphyrogenetam dominum Isaacium Comnenum. P. Οὐ φάδω σοι τοῦ ἐγχωμάτου καρποφορῶν τὸ προσίμιον. X. Ἐπιθαλάσσος τοῖς τοῦ εἰνυχετάτου Καίσαρος; υἱοῖς. Epithalamium felicissimi Cæsaris filii. P. Ἐδέησος καὶ τριχῶν αἰγείων τῇ πάλαι σκηνοπηγίᾳ. IX. Εὐχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεόλικῷ καὶ δρφανοτρόφῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηψῷ. Gratiatum actio nomophylaci proeedico, et orphaniotropho domino Alexio Aristeno. P. Εἴτα τραγῳδοί μὲν καὶ διθυραμβοπτεύει. XII. Ὑπὲρ τῆς γλώττης τοῦ δρφανοτρόφου καὶ νομοφύλακος Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ. De lingua orphaniotrophi et nomophylacis Alexii Aristenī. P. Ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοφύλακος γλώσσης ὁ λόγος. XIII. Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογέννητον καὶ σεβαστοχάτορα Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν. Monodia in Porphyrogenetam et sebastocratorem Andronicum Comnenum. P. Σικηναὶ καὶ γραφαὶ πεγγήρεις. XIV. Μονῳδία εἰς σεβαστὸν καὶ λογοθέτην Γρηγόριον τὸν Καματηρόν. Monodia in sebastum et logothetam Gregorium Camaterum. P. Τίνι, ὁ παρόντες, δργαστείμην προτέρῳ τὴν μονῳδίαν. XV. Μονῳδία εἰς τὸν ἀγιοθεοδώρητὸν Κωνσταντίνον. Monodia in sanctum a Deo datum Constantinum. P. Εἰ τοὺς ἀγαθοὺς ἐφείται θρηνεῖν ἀπολιπόντας. XVI. Μονῳδία εἰς τὸν Ιερώπατνον μητροπολίτην Τραπεζούντος κυρὸν Στέφανον τὸν Σκυλίτζην. Monodia in sanctissimum metropolitam Trapezuntis dominum Stephanum Scylitzan. P. Ἀρτε πρώτως ἥσθιμην φίλον ἀποβλάων.

Ἄπορίας ἀπὸ τῶν πέντε φωνῶν. Ξενόδημος ἡ φωναί. *Dubia ex quinque vocibus. Xenodemus sive voces.* P. Εἰλεν, ὁ παῖ Ἀριστανδρου, Θεοκλέος δὲ τίνος φήμην.

Περὶ τοῦ μεγάλου, καὶ τοῦ μικροῦ, καὶ τοῦ πολλοῦ, καὶ τοῦ διλγοῦ, δτι οὐ τῶν πρός τι εἰσιν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ. *Magnum et parvum, multum et paucum non perlinere ad relationem, sed ad quantitatem.* P. Τίνι δὲ δλλῷ ἡ λόγιζμενα.

Παράφρασις εἰς τὰ δεύτερα τῶν δεύτερων ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. *Paraphrasis in posteriora Analytica Aristotelis.* I. Οὔτε τῆς Ἀριστοτέλους μεγαλονοίτις, οὔτε τῆς ἡμετέρας οὐθενετα. In bibliothecis regia Scoriaci, et in imperatoria Vindobonae. In eadem regia habetur ejusdem Expositio in Psalmos.

Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως; τῷ ἀγίῳ Πνεύματος κατὰ Δατίνων. *De processione Spiritus sancti aduersus Latinos.* P. Φανερόν ἔστι, οὗτοι ὑπερ τὸ Υδός, οὗτοι καὶ τὸ Πνεύμα τὸ ἀγίον οἰεται ἐκ τοῦ Πατρὸς εἰς μένον ἔχειν.'

Εἰς τὸ, Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. *In illud: Et ille processet ante eum in spiritu et virtute Elie.* P. Τὴν ἀπορίαν ἀρχήν, ὁ φιλότης εὐκορίας.

(1) Laz. Μέλητη.

(2) Petrus Lazzarus S. J. edidit has nonnullasque alias Prodromi epistolas in Miscellaneis ex bibl. Coll. Rom. t. I, p. 18-81, et t. II, p. 563 568. Idem in Praef. docte disseruit de codem Prodromo,

et alia éjus scripta multa recensuit, quæ cum his apud Allatium conspirant, quanquam Allatius longe plura enumerat. A. M.

(3) Laz. δι; pro κατ.

Ἐξῆγησες εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς Δεσποτικαῖς ἑρταῖς ἔχειντας κανίνας παρὰ τὸν ἄγιον καὶ τοφῶν ποιητῶν Κοσμᾶς καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Προσέδιον εἰς τὸν Ὀρφανοτρόφον. *Expositio in canones sanctorum et sapientium poetarum Cosmae et Joannis Damasceni (quos illi composuerant in sacras Domini nostri solemnitates.) Proscenium ad Orphanotrophum.* P. Ἐοτακας, ἀνθεώπης τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν τὸν ἐν ταῖς Δεσποτικαῖς καὶ δημοτελέσιν ἑρταῖς. Ποσσεβίνος in paucissimis verbis variis erroribus lectorem imbut: *Theodorus pauper explicavit interpretationem libri Joannis Damasceni qui octoechus dicitur.* Theodorus iste pauper non alius fuit a Prodromo. Nam iste pauper eiusam sibi veluti cognomen adnexus est: indeque factum πτωχοπρόδρομος, neinpe pauper Prodromus. Et erat vere conditione miser ac pauper. Somnium merum est, *Interpretatio libri Damasceni.* Nullum enim ille titulo *Octoechi* scriptis. Octoechus, quem Prodromus explicaverit, quid monstrum sit, explicet Possevinus. Et octoechum Joannis opus, octoechi nomine, quod nusquam est, miserr sicutavit. Quare sententia ita corrigenda est: *Theodorus Prochoprodromus interpretatus est Joannis Damasceni librum, qui octoechus dicitur.* Sed id quoque falsum erit. Quamvis enim iste Prodromus scripsit interpretationem in canones Cosmae et Damasceni (4), quos illi in Domini nostri solemnies dies festos concinnarant, nūquā tamen legi eundem Damasceni *Octoechum* interpretatum, quem fusissimo commentator Joannes Zonaras explicavit. Cum reliqua peregerit Prodromus, potuit et hanc quoque interpretationem perficere; sed eam ab hunc usque diem nulla in bibliotheca signatam vidi. Utinam et hæc quoque existaret! Hujus expositionis meminit Thessalonicensis in *Proscenio sua Expositionis canonis Joannis Damasceni in Pentecosten* (5). Εἶτα δὲ δούλιος ἐν σοροῖς Θεόδωρος & Ερδρόμος αὐτολογεῖ τεμνᾶς αὐτὸν, κανόνας ἱερούς ἐξηγησάμενος. *Etsi inter sapientes clarissimi nominis Theodoros Prodromus, huiuscem graven causam reddat, qui sacros canones exposuit.* In eam quoque respexit Nicephorus Blemmida oratione ad Jacobum Bulgarizum archiepiscopum. Ἐν τούτοις δὲ ἐκηγούμενος, οἱ πολλαὶ θαυματόμενος, δὲ καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων πρώτος σαρψισθή, τὸν ἐπιλάμψαται, φησι, τὴν ἀνα γένην τοῦ Υἱοῦ ἀπόθη παρίστησιν. Ad hæc interpres, qui multis admiratione est, et qui sacros canones primus exposuit: *Eluxit, inquit, supernam Filii absque passione generationem denotat.* Habetur hæc Expositio manuscripta Scoriaci in Bibliotheca regis, Romæ in Vaticana, Barberini, Altempsiana,

Carmine etiam tunc politico, tum iambico, tum heroico præter jam edita olurima lusit. Nos quæ hic adnotamus legimus, et sunt:

Εἰς γραμματικὸν Θεόδωρον τὸν Στυππιόταν. *In grammaticum Theodorum Styppiotam.* P. Ὡς βλεπετες γραμματικῶν.

Εἰς τὸν μοναχὸν χυρὸν Ἰωαννίκιον. *In monachum, domum Iohannicum.* P. Οὐ μὲν σὲ κίρρι φίλου σὲ γάρ.

Ἐπιτύμβιος εἰς τὸν κύριν Κωνσταντίνον τὸν Καμυτζῆν. *Sepulcralis in domum Constantinum Camytzēm.* P. Τί τού; τύπους έστηκας Ιστόρων ξένε.

Κατὰ μαχρογενεῖον, δοκοῦντος εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ. *Contra longibarbum, proptereaque sapientis speciem habentem.* P. Τατταταῖς τῇ, ἀδρᾶς γενειάδος.

Σχετλιαστικὸν πρὸς τὴν Πρήνοιαν. *Indignabundi in Providentiam.* P. Οὐκ ἀγνοοῦμεν, δημιουργέ μου Λόγε.

Κατὰ φθονούντων. *Adversus invitos.* P. Οὐχ έστιν ἡμῖν ίνδος ἕγος ἐν βίῳ.

Σχετλιαστικὸν ἐπὶ τῇ ἀτεμίᾳ. *Indignabundi propter ignominiam.* P. Ἐρρέτ' ἐμοῦ βίδοιο.

Κατὰ νέους ἡρῷοις. *Contra morbum heroici.* P. Ήν σε μέγια κρατεῖ.

Εἰς εἰκονομένον βίον. *In vitam effigiatam.* P. Εμὲ τὸν βίον, ἀνθρώπε, δίξαι σου παραινέτην.

Αλιγήμα εἰς τὴν νεφέλην. *Mixtum in nebula.* P. Υἱός ημετέρου με φιύσσασα διὰ θυγάτηρο.

Τυποθετικὸν ἐπὶ τινὶ ἔκδρασθέντι τῆς θαλάσσης ἀχειρὶ νεκρῷ. *Monitorii de quodcumque mari ejecto sine manibus mortuo.* P. Σείνε, τί νῦν με δέδορκας.

Συνταχτήριοι τοῖς Βυζαντίοις. *Valedicentes Byzantinis.* P. Χαίρε, πόλες μεγάπυργε.

De kurto. P. Ὁρδές θεατὰ τοῦ φυτῶν τὴν χάριν.

Aliud. P. Ὁρῶν σε, κῆπε.

Aliud. P. Ανθρώπε δεῦρο καὶ τρύγησον.

Aliud. P. Βαβαὶ πόσαις δὲ κῆπος.

Aliud. P. Τὴν καλλονὴν, ἀνθρώπες, τοῦ βόδου.

Ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ ιεροῦ Νικηφόρου τοῦ Φορθηγοῦ, χυρῷ Αλεξίῳ. *In nuptiis filii domini Nicephori Phorbeni, domino Alexio.* P. Ως εύτυχης καὶ εὐκλεής ἡ σῆ νυμφαγωγία.

In eadem. P. Κατάθου σου τὸν θύρακα.

In eadem. P. Τίς εἰδεις κῆπον ἀρετῶν.

In eadem. P. Τρισεντυχής, τρισενδαῖμον.

(4) Hujus interpretationis specimen habes in nostro Spicilegio Rom., t. V, p. 390 seqq. A. M.

(5) Uinc Eustachii egregiam Expositionem in Damasceni hymnum pentecostalem edidimus Graece

nos in Spicil. Rom. t. V, p. 161-585. Locus autem ab Allatio citatus legitur apud nos, p. 174. A. M.

In eadem. P. Γάμοι, καὶ γάμων τελεται.

'Υποθετικὸν εἰς Παυσανίαν ἀπολιθωθέντα διὰ τὸν θάντα τοῦ ιεροῦ αὐτοῦ Πέτρου. *Morituri in Pausaniam lapi' eni factum propter obitum filii sui Petri.* P. Πέτρος ἐν πέτρον.

De eodem argumento. P. 'Ος Νιόδην πολύδακρυν.

De codem argumento. P. Παυσανίην ἡ λύπη.

Εἰς τάφον Ἀθανασίου ἡ συγχροτοῦ ἐπιτιμητικοῦ τυμβωρύχοις. *In sepulchrum Athanasi hesychastis, obijatoris aduersus sepulcrorum effosores.* P. 'Ο τυμβορύχης, δι σπαράκης τῶν τάφων.

Τῷ δρφανοτρόφῳ. *Orphanotropho.* P. Τί φησι, δι λαμπρότατος δρφανοτρόφος.

Τῷ αὐτῷ ἡρῷι. *Eidem heroici versus.* P. Μαρτύρεται ἡέλιος φύσις.

'Ελεγεῖοι. *Elegiaci.* P. Εἴπερ ἐνι χθονίοις γέντο θεμιστοπόλεος.

'Ανακρεόντειοι. *Anacreoniti.* P. 'Ἄγε μοι νοῦς γενάρχα.

'Ἐπι τῷ υἱῷ τοῦ πανυπερσεβάτου χυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φορβηνοῦ, χυρῷ Ἀλεξίῳ. *De filio panhypersebasti domini Nicophori Phorbeni, domno Alexio.* P. Τίς οἶδε κῆπον ἀρετῶν; Ἐλθέτω, νῦν θέτω.

Εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου, ὡς ἀπόδντος τοῦ βασιλέως. *In filios Porphyrogennetas et sebastocratoris Isaacii, tanquam si abesset imperator.* P. 'Ω ζεῦγος οὗτων φιλάττων.

Πρόγραμμα εἰς κοντάκιον ἔχον σχέδιο τοῦ χυροῦ Ἰωαννίκεου. *Programma in kontacium habens schedus domini Ioannicii.* P. 'Ηρως Ἰωαννίκιος, Ἰωαννίκιος ἡρως.

Τῷ λογιθέτῃ χυρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλδῳ, ἀπολογητικῷ ἐπὶ τῇ ὁπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν ἀλεύστως. *Ad logothetam domum Stephani Meldei, responsoriū ob dilationem ultra præstabilitum diem ad ipsum advenitus.* P. Σάτερ ἐμὲ στεφάνωμα.

Εἰς τὴν σιφοτάτην Πορφυρογέννητον καϊσάρισσαν χυρὸν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν περὶ τῶν ἑαυτῆς. *In sarienissimam porphyrogenetam Cesarissam dominam Annam Ducanam de rebus suis.* P. Κλύδι, Τριάδι μέγ' διαστά.

Εἰς τὴν βασιλισσαν χυρὸν Ἐιρήνην τὴν Δούκαιναν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοκράτορος οὗτοῦ αὐτῆς. 'Ηρώι. *In imperatricem dominam Ireneum Ducanam in morte sebastocratoris filii Heroici.* P. 'Ως δρελον βασιλεία.

'Επιτάφιοι τῇ μακαρίτειδι βασιλίσσῃ Ῥωμαίων Εἰρήνῃ, ἀς ἀποκειμένης. *Sepulchrales in bone memoriam imperatricem Romanorum Irenem. Desuncta loquitur.* P. Εἰ τις νόμος δίδωσι καὶ νεκροὺς λέγειν.

Εἰς τὴν στεφηφορίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (6). *In coronationem Alexii Comneni.* P. 'Ηλιος Ρώμης.

'Υμνος τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει. *Hymnus imperatori domino Joanni Comneno in die natali Christi.* P. Ηάλιν γενέθλιον Χριστοῦ, καὶ νίκη βασιλέως.

Aliud. P. Εὔχαριστῷ μοι τῷ Θεῷ.

Aliud. P. 'Αφ' οἱ Θεός σοι, βασιλεῦ.

'Υμνός τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ βαπτίσει Χριστοῦ. *Hymnus imperatori domino Joanni Comneno in die baptismi Christi.* P. 'Ιδού διπλὴ πανήγυρις.

Aliud. P. 'Εβάπτισάς με, βασιλεῦ, τὴν νέαν δούλην Ρώμην.

Aliud. P. Φωτίζου, πόλις Ῥωμαῖς.

Εἰς τὸν αὐτοκράτορα χυρὸν Ἰωάννην στρατεύοντα καὶ πάλιν κατὰ Περσῶν (7) εὐκταίως ληφθάντας ἀπὸ τῶν προφητῶν δεκάστιχοι. *In imperatorem domum Joannen regnum in Persas expeditionem parantem, ex propheticis simptia decasticha, quibus bona precatur.* P. 'Ορῶν παραταττόμενον κατὰ Περσῶν καὶ πάλιν.

Δωδεκάστιχα πολιτικά εἰς τὸν αὐτοκράτορα χυρὸν Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν, ἐπὶ διτετράκις τῆς Κασταμόνης. *Dodecasticha politica in imperatorem domum Joannem Comnenum adhuc Castamone commorantem.* P. Κελά του τὰ προσόμια τοῦ χράτους μονοκράτωρ.

'Εκφραστές διὰ στίχων ἥρωϊκῶν τῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος προελεύσεως τοῦ χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. *Ephrasias carminibus heroicis de processu domini Joannis Comneni possi debellatam Castamensem.* P. Θυμὸς, μάχας μὲν ἐα.

Εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόδοτον τοῦ χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικὰ τοῖς δῆμοις. *In progressu domini Joannis Comneni possi debellatam Castamensem decasticha politica populis.* P. 'Απ' προδότου πρόδρομος, οἰκέτης ἀπ' οἰκέτου.

'Ως ἀπὸ πόλεων δεκάστιχα παρακλητικὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐπὶ τῷ καθίσαι ἐφ' ἀρματοῖς. *Venuti ab urbe decasticha exhortatoria ad imperatorem, ut ascenderet currum.* P. 'Έκαστον ἐτος, βασιλεῦ.

Aliud. P. Εἰ κατ' ἐτος, βασιλεῦ, τοῦ χράτους σου.

Τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος. *Imperatori domino Joanni Comneno ob debellatam Castamensem.* P. 'Ην δέ' ἀναξ μεγάθυμε.

(6) Ephrasius chronographus a nobis editus v. 319. de Alexio: δι; xxii τετραγωνικό παρ' ἀρχ. θύ. copijose tuncular supradictus Ephrasius chronographus. A. M.

(7) Illeius imperatoris egregia facinora ac bella copijose tuncular supradictus Ephrasius chronographus. A. M.

Κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Κασταμόνῳ; ἀλώσει (8), καὶ Γάγγρας. *Domino Joanni Comneno post secundam expugnationem Castamoni et Gangram. P. Kal tāde sou, meγάλαθε.*

Τῷ αὐτοκράτορι τῷ ἐκ Περσῶν νικητικῷ ἐπανήκοντι. *Imperatori cum ex Persis victor rediret. P. Πάδιν ἄγων τοὺς ῥήτορας.*

Εἰς γάμον βασιλικὸν παιᾶνες τοῦ δῆμου. *In nuplias imperatoris ρεῖανēς populi. P. Σχίρτα καὶ πάλιν, Βαζαντές.*

Εἰς δεύτερον γάμον βασιλικὸν παιᾶνες τοῖς δῆμοις. *In alias nuplias imperatoris ρεῖανēς populi. P. Καὶ πάλιν μὲν ἐπιδημῶν ἡμένι ἀπὸ τῆς μάχης.*

Τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ. *Imperatori Joanni Comneno. P. Πολλοὶ τῶν λατρευόντων.*

Τῷ αὐτοκράτορι ἔξερχομένῳ κατὰ Περσῶν τὸ δέκατον. *Imperatori decima vice bellum Persie inferenti. P. Βίρβαροι, σκυθρωτήσατε.*

A/i. P. Οὐ βασιλεὺς ἀδέτητε.

Εἰς τὴν εἰσιτήριον ἐπὶ τῇ νυμφευθεσίᾳ ἐξ Ἀλαμανῶν τῷ Πορφυρογεννήτῳ χυρῷ Μανουὴλ καὶ σεβαστοκράτορι (9). *In ingressu sponsa ex Alamannorum gente ad Porphyrogenetam domnum Manuelem et sebastocratorem. P. Οὐκ ἔστιν, ὅδε γέγονεν ἀλλος αὐτοκράτορων.*

Τλαστήριοι εἰς τὸν Χριστὸν ὡς ἀπὸ βασιλέως. *Propiliaiorii ad Christum. Imperator loquitur. P. Κοίρανε περιμεδῶν.*

A/iid. P. Οὓς εὐγε τῶν σῶν δωρεῶν παντοκράτορο.

Ἐπιτάφιοι τῷ Πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηκῷ, ὡς ἀπὸ τοῦ κειμένου. *Sepulchra in Porphyrogenetam et imperatorem domnum Joannem Comnenum. Defunctus loquitur. P. Οὐφρύς βροτῶν, καὶ τύφος ἀρχικοῦ κράτους.*

Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωϊκὸν. *Programma in idem sepulcrum, heroicum. P. Τίππε με ἀμφέφασ.*

Iambicum. P. Ζητεῖς με τὸν χρυσέντα χοῦν ὕδε ξένε.

Εἰς τὸν τάφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. *In sepulcrum imperatoris Joannis Comneni. P. Όρδε, θεατὲ, τὴν προκειμένην πλάκα.*

Noutheτικοῖ. Admonitorii. P. Εχε πρὸ πάντων τοῦ Θεοῦ φόδον ξένε.

Περισπωντήριοι εἰς τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον. *Allectorii in magnum apostolum Paulum. P. Παῦλον δειδώμεσθα Θεοῦ στόμα.*

Pates in Gregorium Theologum. P. Θεολογίης μέγα χράτος δεῖσομαι.

Pates in sanctum Basiliūm. P. Καππαδοκῶν Βασιλείου δεῖσομαι.

Pates in sanctum Joannem Chrysostomum. P. Χρυσαλόγον μετὰ τοῖς λιγαίνομαι.

Pates in Gregorium Nyssenum. P. Γρηγόριον μετέπειτα καστίγνητον.

Pates in sanctum Nicolaum. P. Οἰκτον ἀτάρ μετέπειτα λιγαίνομαι.

Εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον. *De sancto Petre cruci affix. P. Τῷ Δεσπότῃ μὲν ἡσαν οἱ πόδες κάτω.*

Εἰς τὴν κοινωνίαν. *In communionem. P. Σὺ τῇ τραπέζῃ τῶν Θεοῦ μυστηρίων.*

Εἰς τὴν σταύρωσιν, ἡρῷο. *In crucifixionem heroicē. P. Μή σύ γε, ἀγριθέμε.*

Μονόστιχα εἰς τὰ τέλη τῶν ἑκάστης ἡμέρας μνημονευομένων ἐν διψῃ τῷ έτει ἀγίων συνεχειῶνουμένου καὶ τοῦ ἐπανύψου τοῦ ποιητοῦ τοῖς ἐν ἑκάστῳ μηνὶ ἀρχικοῖς τῶν πρώτων στήχων στοιχεοῖς. *Monosticha in sancios, quos singulis diebus per totum annum commemorantur, espresso nomine et cognomine auctoris in cuiuslibet mensis primorum versuum initialibus litteris. P. Τὸν Συμεώνην ἐκ στύλου· πόλεως φέρει. Leguntur tandem Theodori Prodromi carmina politica ad Einmaneum Comnenum Porphyrogenetam in mores monachorum sui temporis non sine sale et acuminē. P. Τολμήτας ἀναφέρω σὺ τὸ χράτος δέσποτά μου, in quibus se professione monachum suisse fatur.*

"Ομως ἴκενοι γράψουσι σοφῶς καὶ κατὰ λόγον,

"Ωστέρ σοφοὶ καὶ ῥήτορες ἀγώ δ' οὐχ οὖτος γράψω.

Καὶ γέρα ἀγράμματος εἰμι καὶ νέος ράχενδύτης,

Καὶ μονοχός τῶν εὐτελῶν τῶν μηδὲν κεκτημένων.

Ni quis hunc diversum esse a superiori autumaverit. Et haec quidem cum nonnullis aliis poematis minoris momenti videre contigit. Exstant etiam in Bavarica Monachii cod. 66, Theodori Prodromi versus aliquot. Et in regia sancti Laurentii, Theodori Prodromi explanatio grammatices Moschopulī, de qua nos supra. In canores Coemus et Joannis. In libros posteriorum Aristotelis. In Psalmos. Versus aliqui (10) in

(8) Ephræmius v. 3887 et 3912. A. M.

(9) Ephræmius in Manuele Comneno v. 4121 :

"Ος καὶ συνίζων πρὸς γάμου κοινωνίαν.
Ἐξ ἀλαμυρῶν εὐτελεστάτη κόρη

Taῖς ἀρετῶν χάρισιν ὠραῖσμένη

Οὐχ ἡτορ η σώματος ὥρα καὶ πλάσει. A. M.

(10) In Vaticana quidem bibliotheca non aliqui sed plurimi iiii occurribant Prodromi versus de Novo ac Veteri Testamento. A. M.

Novum et Vetus Testamentum. in sacram missam, et in Electram Euripidis. De postremis duobus, qui legent, verum judicabunt. Joannes Meursius, in Notis ad Constantinum Porphyrogennetam de administrando imperio, cap. 51, laudat Theodori Prodromi Lexicon; et librum *De accentibus*, in Glossario voc. λίγον. Sed ut verum fatear, heroica illius inficitissima sunt, oīδ' θύσαν χάρισιν. Multa etiam non sine stomacho leges. Et sere syllabarum ratio nulla est. Adeo invita Minerva illa scripsit! Iambica et politica non infeliciter producuntur: et si panca excipias, inter poetarum non insimi nominis carmina accenseri possent. Habent enim acumen, et orationem ingratę non ferres. Idque ut plane dijudices apponam hic nonnulla illius adhuc inedita:

Ἐτς ταῦλαν.

'Ἐκ παιδίδες, δρόστε, τῆς ἐκ τῶν κύβων
Προσθετὲς ἑναργές εἰκόνισμα καὶ τύπον
Τοῦ παντερόφου τε καὶ πολυτερόφου βίου,
Ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ζωγραφήσας τὸν βίον
Ἄντικρυς; θυτὰ παιδίδες μηδὲν πλέον (1).

(1) Exin Allatius ponit ex Prodromo disticha aliquoi eis δάκτυλον ἔχοντα σφραγίδα ἔρωντας δύο εἰς. Item longum carmen κατὰ φιλοπόρου γραδες, γενιβεο odio plenum, quae nos omittenda ceasinius. Nam gravioris utiliorisque argumenti carmina Prodromi postea proferemus. A. M.

OPERUM THEODORI PRODROMI

RECENSIO

JUSTA CODICEM VATICANUM CCCV A F. J. G. LA PORTE DU THEIL
VERNACULO SERMONE EDITA.

Notices et Extraits des mss. de la bibliothèque du roi, tom. VI, p. 496-560; tom. VII, partie ii, p. 244 sqq.; tom. VIII,
p. 82-219.)

INDEX GRÆCUS

(Cod. f. 470.)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΠΥΓΕΙΔΟΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ.

α'. Τετράστιχα λαμβεῖα καὶ ἡρῷα (1)	A α'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ αὐτῷ.
β'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ ἐφόρῳ.	ιβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ αὐτῷ, δτε δις δρφανοτρόφῳ;
γ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εὐχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεκδίκῳ (2), καὶ δρφαντορόφῳ, τῷ κυρίῳ Αλεξίῳ Ἀριστονῷ	ἐγένετο, στήχοι λαμβεῖοι, ἡρῷοι.
δ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ λογοθέτῃ, κυρίῳ Σεπτάνῳ τῷ Μελητίῳ.	ιγ'. Ἐλεγεῖοι καὶ Ἀνακρεόντειοι.
ε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στήχοι ἡρῷοι εἰς τὴν σταύρωσιν.	ιδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸ εὐαγγελικὸν βῆτον. « Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει. Ἡλίου (3). »
ζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ αὐτῷ ἐπιστολὴ.	ιζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀνατροπὴ τοῦ. Πενίη σοφίαν ελαχεῖν.
η'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὑπὲρ τῆς γλώττης τοῦ δρφανοτρόφου καὶ νομοφύλακος.	ιη'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀμαθής, ή παρὰ ἐαυτῷ γραμματικός.
ι'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰσιτήριος τῷ δρφανοτρόφῳ. δτε δις τῇ τοῦ δρφανοτρόφου ἡξίαν ἔλαχεν.	B ιθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Φιγολάτων, ή σκυτοδέψης.
(1) Le vrai titre est: Τετράστιχα λαμβεῖα καὶ ἡρῷα εἰς τὰ κεφαλωῶντα βρέντα ἐν τῇ Γραφῇ. Argumenta sive capita librorum sacrorum.	ιχ'. Τοῦ αὐτοῦ. Δῆμιος, ή λατρός.
(2) On verra que ce personnage ne peut-être le même que <i>Gerasimus protecdicus</i> , dont parle Nic. Comnène, <i>Observat. ad sept. Concilia</i> , pag. 398, et <i>Eccles. canon.</i> , pag. 192. (Fabricius, Bibl. Gr., lib. V, cap. 45, t. X, pag. 514.)	
(3) <i>Luc.</i> 1, 47.	

(1) Le vrai titre est: Τετράστιχα λαμβεῖα καὶ ἡρῷα εἰς τὰ κεφαλωῶντα βρέντα ἐν τῇ Γραφῇ. Argumenta sive capita librorum sacrorum.

(2) On verra que ce personnage ne peut-être le même que *Gerasimus protecdicus*, dont parle Nic. Comnène, *Observat. ad sept. Concilia*, pag. 398, et *Eccles. canon.*, pag. 192. (Fabricius, Bibl. Gr., lib. V, cap. 45, t. X, pag. 514.)

Nic. Comnène, *Observat. ad sept. Concilia*, pag. 398, et *Eccles. canon.*, pag. 192. (Fabricius, Bibl. Gr., lib. V, cap. 45, t. X, pag. 514.)

(3) *Luc.* 1, 47.

κα'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀμάραντος, ἡ γέροντος ἕρωτες.
κβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Βίων πρᾶσις ποιητικῶν καὶ παλι-
τεῶν.

κγ'. Τοῦ αὐτοῦ. Λόγος εἰς τὸν πατριάρχην Κων-
σταντινουπόλεως κύριον Ἰωάννην.

κδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογέννητον
καὶ σεβαστοχράτορα, κύριον Ἀνδρόνικον τὸν Κομ-
νῆνον.

κε'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ
λογοθέτην, κύριον Γρηγόριον τὸν Καματηρόν.

κζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν Ἀγιοθεοδωρί-
την κύριον Κωσταντίνον.

κη'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιθαλάμιος τοῖς τοῦ εὐτεχε-
στάτου Καλασρος υἱοῖς.

κη'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ Θεοδώρῳ.

κθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ αὐτῷ.

κι'. Τῷ Αἴξικι.

κλ'. Τῷ αὐτῷ.

κλ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ Μυτᾷ.

κλ'. Τῷ αὐτῷ.

κλ'. Τῷ αὐτῷ.

κλ'. Στίχοι ἐπιτάφιοι τῷ μεγαλονίκῳ Πορφυρο-
γεννήτῳ καὶ βασιλεῖ, κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ,
ὡς ἀπὸ τοῦ κειμένου.

κλ'. Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτοῦ τάφον ἡρωΐκόν.

κλ'. Ἐτερον πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον
λη'. Ἰλαστήριοι εἰς τὸν Χριστὸν, ὡς ἀπὸ τοῦ βα-
σιλέως· ἥρωις.

κλ'. Εἰς τὸν αὐτόν. Ἰάμβειοι.

κμ'. Ἐπιτάφιοι τῇ μακαρίτειᾳ βασιλίσσῃ Ρωμαίων Κ
Ειρήνῃ, ὡς ἀπὸ τῆς κειμένης.

κμ'. Εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ
σεβαστόχρατορος κυρίου Ἰσαακίου, ὡς ἀπὸ τοῦ βα-
σιλέως.

κμ'. Τῷ λογοθέτῃ κυρίῳ Στεφάνῳ τῷ Μέλητι
ἀπολογητικοὶ ἐπὶ τῇ ὑπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν
ἔλευσεως.

κμ'. Εἰς τάφον τοῦ αὐτοχράτορος κυρίου Ἰωάννου
τοῦ Κομνηνοῦ.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ἥρωις, εἰς τὴν βασιλισσαν
κυρίαν Ειρήνην, τὴν Δούκιναν, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ
σεβαστοχράτορος υἱοῦ αὐτῆς.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ Πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ
κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κα-
σταμόνος.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν σοφιτάτην Πορφυρο-
γεννητον καὶ Καισάρισσαν κύριαν Ἀνναν τὴν
Δούκιναν, περὶ τῶν ἁυτοῦ.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Πρόγραμμα εἰς κοντάκιον ἔχον
σχέδη τοῦ κυρίου Ἰωαννικίου.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τάφον Ἀθηναγού ήσυχα-
στοῦ, στίχοι ἐπιτιμητικοὶ τυμβωρύχοις.

κμ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ ἀποδήμῳ τῇ Φιλίᾳ.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Σχετλιαστικοὶ εἰς τὴν Πρόνοιαν.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Κατὰ φιλοπόρου γραΐς.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Κατὰ μακρογενεῖου, δοκοῦντος
εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκφρασις διὰ στίχων ἡρωΐκῶν
τῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος προελεύσεως

Α τοῦ αὐτοχράτορος κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ.
κβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ὁ ποθετικοὶ εἰς Παυσανίαν
ἀπολιθωθέντα διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πέ-
τρου.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸ αὐτό.

κν'. Εἰς τὸ αὐτό.

κν'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὅποθετικοὶ ἐπὶ τινὶ ἀκερασθέντι
τῆς θαλάσσης διχειρὶ νεκρῷ.

κη'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν μοναχὸν κύριον Ιωαννίκιον.

κθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Αἰνιγμα εἰς τὴν τεφέλην.

ξ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ παν-
υπερακόστου κυρίου Νικηφόρου τοῦ Φορβηνοῦ κυ-
ρίου Ἀλέξιου· ἐν τῷ μήμασι πέντε,

ξα'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κα-
σταμόνος ἐπινίκιον πρόδον τοῦ αὐτοχράτορος κυρίου
Ιωάννου Κομνηνοῦ, δεκάστιχα πολιτικὰ, τοῖς δῆ-
μοις, ἐν τῷ μήμασι τριάκοντα.

ξβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὅς ἀπὸ τῆς πόλεως δεκάστιχος
παραλητικὰ τῷ αὐτοχράτορι περὶ τὸ καθίσαι ἐφ'
δρματος τοῖς δῆμοις, ἐν τῷ μήμασι δίκα.

ξγ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς εἰκονισμένον τὸν βίον.

ξδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονότιχα ιαμβεῖα εἰς τὰ τελη
τῶν ἐκάστης ἡμέρας μνημονευομένων ἐν διῃ τῷ
ἔτει ἡγίων, συνεμφαινομένου καὶ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ
ποιητοῦ τοῖς ἐν ἐκάστῃ μηγὶ ἀρχτικοῖς τῶν πρώτων
στοίχων στοιχείοις. Μήνη Σεπτέμβριος· έχει ἡμέ-
ρας λ'.

ξε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ιαμβεῖοι εἰς τὰς ιβ' ἑορ-
τὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ξζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν Ἀδραδό μενίζοντα τὴν
ἄγιαν Τριάδα.

ξη'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν δακτύλιον ἔχοντα σφρα-
γίδα, ἀρώνας β', καὶ ἀπὸ τῶν στέρνων αὐτῶν δύο
δένδρα ἐπεφυκότα, καὶ εἰς ἓνα συγχορυφοῦμενα
κόρυμβον.

ξη'. Τοῦ αὐτοῦ. Σχετλιαστικοὶ ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ τοῦ
λόγου.

ξθ'. Εἰς τὸν Βαρέα τὸν καταφλυαρήσαντα αὐτοῦ
τὸ τοῦ αἰρετικοῦ δνομα.

ο'. Κατὰ φθονούγτων.

οα'. Νουθετικοῖ.

οβ'. Ἐπὶ κήπῳ.

ογ'. "Υμνος τῷ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομ-
νηνῷ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ γενήσει τοῖς δῆμοις.

οδ'. "Υμνος τῷ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομ-
νηνῷ ἐπὶ τῇ βαπτίσει Χριστοῦ τοῖς δῆμοις.

οε'. Κατὰ τῆς νόσου ἥρωις.

οε'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ μεγαλονίκῳ βασιλεῖ κυρίῳ
Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Καστάμονος
ἀλώσει, καὶ Γάγγρας.

οζ'. Προσφωνητήριοι εἰς μέγαν ἀπόστολον Παῦ-
λον.

οη'. "Ομοιοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

οθ'. "Ομοιοι εἰς μέγαν βασιλεῖον.

οι'. "Ομοιοι εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσό-
στομον.

οι'. "Ομοιοι εἰς τὸν Νυσσαῖα Γρηγόριον.

οβ'. "Ομοιοι εἰς τὸν ἄγιον Νικόλαον.

ογ'. Τοῦ αὐτοῦ. Συντακτήριοι Βυζαντίοις.

πδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀπορλαί ἀπὸ τῶν πάντες φωνῶν. Α Εἰνέδημος, Μουσαῖος, ἡ φωναι.

Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον (1).

πε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίγοις ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν παναθήναιον κύριον Κωνσταντίνον τὸν Καμύτζην.

πζ'. Τοῦ αὐτοῦ ἀπορίαις ἀπὸ τῶν πάντες φωνῶν. Ζενέδημος· ἡ φωναι. Μουσαῖος.

πζ'. Περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ· καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ ὅλου· διεισιδεῖ τοῦ πρός τι εἰσιν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ.

πη'. Διδασκαλία τρίτη τοῦ σοφιστάτου τοῦ διδασκάλου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Στιλζῆ, διδάσκον τος. Εἰς ἐν τῷ περιώνυμῳ ναῷ τῶν ἀγίων μεγάλων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ. Ἐστιν ἐν τῶν πάντων ἔξαιρέτων.

NIKANAROS.

πθ'. Θηριακὰ Νικάνδρου.

D'après cet Index, on voit que le volume contient un très-grand nombre d'opuscules de Theodore Prodrome, demeurés, jusqu'à cette heure, non-seulement anecdotés, mais même totalement inconnus.

Je vais en rendre un compte exact. Je ne m'ébornerai point à donner simplement une notice de chacun de ces opuscules, selon l'ordre dans lequel le manuscrit les présente; il y en aura plusieurs dont je transcrirai le texte en entier.

Je ne manquerais point non plus de marquer les articles qui ont été déjà publiés.

Comme un assez grand nombre de ces opuscules, ou se rapportent à des faits historiques, ou sont adressés à des personnes qui ont joué de grands rôles sous le règne des Comnènes, je me persuade que cette Notice, et les remarques dont elle sera souvent accompagnée, ne l'assureront pas d'intéresser les lecteurs.

ARTICLE XIV*.

[Morceaux contenus dans le manuscrit, fol. 6 (numéroté 1), recto, fin. penult. n. 1er de l'Index grec].

Quatrain en vers iambiques et héroïques, composé par Théodore Prodrome.

Au sixième feuillett (numéroté 1 dans le manuscrit), commence une suite de 592 quatrains, composés par Théodore Prodrome, moitié en vers iambiques, moitié en vers héroïques. Ce sont les mêmes qui ont été publiés pour la première fois à Bâle, en 1536.

ARTICLE XV.

[Morceau contenu au fol. 27, verso, fin. 3, n. II de l'Index grec.]

Lettre de Theodore Prodrome à Ephore.

Tοῦ αὐτοῦ. Ἑπιστολὴ τῷ Ἐφόρῳ

Cette lettre est insérée dans un recueil que le P.

(1) A cet article 84, le ms. porte ces deux titres; le second seul est bon.

(2) Indépendamment de ce titre général, le premier volume porte celui-ci: *Clarorum virorum Theodori Prodromi, Dennis Alighieri, Franc. Petrarcae, Galeacii ricecomitis, Ant. de Tartosa, Coccii Salutati, Leonardi Aretini, Caroli Aretini, Porcelli, Jo. Mansini de Motta, et Jacobi Sadoleti, epistolæ ex codd. ms. bibliotheca collegii Romani S. J. nunc primum vulgatae; Roma, 1734. Ex typographia Palladis, sumptibus Nicolai et Marei*

* Praecedentes articuli tredecim de scriptiunculis quibusdam anonymis agunt quae ad Theodorum nostrum non spectant. Hic Prodromi opusculorum analysis tantum cum titulis exhibemus, eadem opuscula in eum fasciculum collecta infra edituri, nisi tamen exceptis quae in ms. adhuc latent, vel quae propter argumentum profanum omittimus. Edit. PATE

Nikandron τὸν δοιδὸν ἔχει παῖδον βίολος.

Ἐτελεύθη τὸ παρὸν βίολον, τῶν Θηριακῶν τῷ Νικάνδρου, κατὰ τὴν καὶ τοῦ Ἀπριλλου τῆς εἰ δικτιῶνος, γραφὲν διὰ χειρὸς Θεοφυλάκτου τοῦ Σαπωνοπούλου. Καὶ, οἱ ἀναγνώσκοντες οὖν αὐτὸν, δημοσίᾳ ποιείτε, διὰ τὸν Κύριον, πρὸς Θεόν, Ἰνά δρεον δώρη μοι ὃν ἐπλημμέλησα ἀμέτρων ἀμαρτημάτων.

η'. Πορφυρίου φιλοτόφου Ὄμηρικῶν ζητημάτων βίολον πρῶτον.

Desinit circa medium fol. 184, v.

κα'. Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ἐν θεοφυλάκτῳ Νυμφῶν ἀντρου.

κβ'. Ἡρακλεῖτου ἀνασκευὴ μύθου, ἡ θεραπεία τῶν παρὰ φύσιν παραδεδομένων.

κγ'. Λιβανίου σοφιστοῦ δημητρίατα.

κδ'. Ἡροδότου περὶ Ὄμηρου γενέσεως.

- κε'. Μενάνδρου παραινέσεις, κατὰ στοιχεῖα.

B

C Pierre Lazeri, jésuite, a publié sous le titre général de *Miscellaneorum ex ms. libris bibliothecæ collegii Romani Societatis Jesu, in-8°, tomus primus, Roma, 1754* (2). On la trouve au tom. I, pag. 18, n. 1. Je serai dans le cas, par la suite, de parler plus au long de ce recueil.

Quant à la lettre dont il s'agit ici, je ne sais quel était le personnage du nom d'Ephore à qui elle s'adresse. Le P. Lazeri l'a accompagnée de deux versions, l'une en latin, l'autre en italiens; mais il n'y a joint aucun éclaircissement. D'après ce que Théodore dit dans le cours de sa leçon, on peut conjecturer qu'Ephore était quelque écrivain (soit en prose, soit plutôt en vers), dont il attendait avec impatience une nouvelle composition. Toutefois il est possible d'interpréter le tout de l'attente d'une simple lettre de la part d'Ephore.

Palearini. » Je suis certain qu'il a été publié au moins deux volumes de ce recueil; mais je n'ai pu encore me procurer la connaissance que du premier, qui, seul, se trouve à la bibliothèque Nationale. Du reste, j'ignore si le P. Lazeri en a donné davantage.

Ce que je dirai dans les articles qui vont suivre, suffira pour mettre les lecteurs à portée d'apprécier le travail du P. Lazeri, relativement à ce qu'il a fait imprimer des opuscules de Théodore Prodrome.

ARTICLE XVI.

Morceau contenu au fol. 27, verso, lin. 19, n. III de l'index grec.]

Remerciements de Théodore Prodrome, à Alexis Aristène, nomophylax, protecdice et orphanotrophe.

Tou ἀυτοῦ Ἐύχαριστηρίος τῷ νομοφύλακι, πρωτεχδίκῳ, καὶ ὄρφανοτρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ Ἀριστηγῷ.

Le P. Lazerl a marqué (1) cette pièce parmi celles que contient un manuscrit du collège Romain, mais il ne l'a point publiée.

Dans cet écrit, Théodore témoigne à Alexis Aristène combien il est reconnaissant des louanges que ce magistrat lui avait données dans une pièce que celui-ci avait composée.

La lettre de Théodore, ou plutôt cette espèce de panégyrique, car la lettre en est un, peut servir à fixer enfin le temps où Alexis Aristène florissait. Nous avons de cet auteur des scolies sur le Corps des canons, lesquelles ont été imprimées plus d'une fois. De très savants hommes ont fait grande attention à ces scolies, et s'en sont servis avec avantage pour constater bien des points essentiels et intéressants du droit canonique. Mais ni Antoine Augustin, ni Leo Allatius, qui les ont souvent citées, ni Guillaume Voëlle, qui, conjointement avec Christophe Justell, en a donné la première édition vers l'année 1661, ni Béverége, qui en 1672, les reproduisit dans le *Pandectæ canonum*, n'ont su déterminer le temps précis où l'auteur les avait rédigées. Cave l'a rapporté à l'année 1166. Pour juger de l'utilité dont la pièce de Théodore peut être à cet égard, il suffit de jeter les yeux sur les différents passages dans lesquels Leo Allatius a parlé des écrits d'Alexis Aristène, et de comparer ensuite les différents articles de la *Bibliotheca Græca* de Fabricius, où il est question de ces mêmes écrits.

Cet Alexis Aristène, sous le règne d'Alexis Comnène, et sous celui de Jean Comnène, eut le triple emploi de *nomophylax*, de *protecdice*, d'*orphanotrophe*. Ces emplois étaient considérables.

On trouve souvent le *nomophylax* [ou gardien des lois] cité parmi les officiers de l'église de Constantinople. Vraisemblablement son emploi avait beaucoup de rapport avec celui des officiers qui, chez les Athéniens, portaient le même titre, et qui, au rapport de Cicéron (2), comme aussi de Columelle (3), observaient la conduite des citoyens, les rappelaient à l'exécution des lois, et en tout veillaient à ce que les lois fussent observées. Il faut que cet office en titre ait existé dans l'Eglise de Constantinople de très-bonne heure, et peut-être dès les premiers

(1) « Codex bibliothecæ nostræ, qui epistolas (quas hic prelo subjicimus) continet, est chartaceus, non ita antiquæ scripture, imo recentioris, sed probœ plerumque; et præter epistolas, alia quædam continet ejusdem, quæ hic commemorabimus, omisssis iis quæ vet jam sunt edita, vel Fabricius recenset. Εύχαριστηρίος τῷ νομοφύλακι, πρωτεχδίκῳ, καὶ ὄρφανοτρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηγῷ.

A temps de la translation du siège de l'Empire dans cette ville ; car des auteurs assez anciens en parlent fréquemment. D'après ce qu'ils en disent, on pourrait croire que cet office était tout à la fois civil et ecclésiastique.

Quant au *protecdice*, on sait que dans l'administration civile de l'empire d'Orient, il y avait des magistrats nommés "Εξδικοι τῶν πόλεων, chargés de défendre les intérêts de chaque cité, de chaque commune, et de leur servir d'avocats. Mais indépendamment de cette magistrature civile, il y avait des emplois semblables dans l'administration ecclésiastique. On trouve des *edcides* dans la plupart des Eglises de l'Orient, surtout dans l'église de Sainte-Sophie de Constantinople, où il y en avait un assez grand nombre, que l'empereur Iléraclius réduisit à dix. C'était le chef de cette espèce de collège qui portait le titre de *protecdice*. Du Cange a rapporté plusieurs passages de différents ouvrages grecs, soit publiés, soit anecdotés, où les fonctions de *protecdice* sont déterminées. L'historien George Pachymères (4) nous apprend lui-même qu'il avait été revêtu de la dignité de *protecdice*. Elle n'avait été d'abord qu'une des dignités secondaires : mais le patriarche Xiphilin (Jean VIII, qui siégea depuis le 12 janvier 1064 jusqu'au 11 août 1075) la mit au rang des premières, et de celles qui étaient désignées par l'épithète de έξωχατωκολῶν. Ce changement eut lieu sous le règne de Michel Ducas (surnommé *Parapinace*, qui régna de 1071 à 1078) ; mais la chose ne laissa point de souffrir quelque difficulté. Cet officier était le protecteur né de tous ceux qui avaient recours à l'asile de l'église, et il connaissait de leurs crimes, ainsi que de leur droit à l'impunité. Il tenait son tribunal dans la partie que l'on appelait le *proscenium* de l'église, et ce tribunal s'appelait le *protecdicōn* ; quelquefois on disait simplement *edcicōn*.

Le titre seul de l'*Orphanotrophe* apprend que l'officier qui le portait, était chargé de veiller à l'entretien des orphelins. La charge d'*orphanotrophe* fut une des grandes charges de la cour. Codio en parle, et en décrit le costume, bien que, de son temps, l'office d'*orphanotrophe* en titre n'exista plus. On peut voir chez Du Cange et le P. Banduri, les différentes modifications que cette charge reçut en divers temps ; et pour avoir une idée juste de l'importance dont elle était sous le règne d'Alexis Comnène, il suffit de lire ce que M. Le Beau rapporte sous l'année 1117. Mais comme l'auteur de l'inestimable *Histoire du Bas-Empire*, vu la nature de son ouvrage, n'a dû ni pu parler de

Gratiarkm actiu nomophylaci, protecdico et orphanotropho, domino Alexio Aristeno. Prima verba sunt: Εἴτα τραγῳδοί. (Conf. F. Lazerl, loc. cit. p. 4, Prolegomenor. in Epistolas Theodori Prodromi.)

(2) De leg. lib. iii, c. 20, § 46.

(3) Lib. xi.

(4) Lib. i, cap. 4.

cet objet qu'en général, nous donnerons ailleurs d'autres détails.

En lisant cette pièce on voit qu'Alexis Aristène, déjà pourvu du triple emploi de nomophylax, de protecdeice et d'orphanotrophe, avait eu quelque occasion de faire publiquement et en chaire, l'éloge de notre auteur. Théodore, singulièrement flatté d'avoir été loué par un homme de cette importance, lui en témoigne sa reconnaissance avec la plus grande effusion de cœur. On ne saurait nier que la pièce soit écrite élégamment. On ne peut même faire un crime à l'écrivain d'avoir vanté presque à l'excès le mérite et les qualités de son héros. Ce en quoi il nous semble inexcusable, est d'avoir cru que pour le relever davantage, il devait parler de soi, non pas seulement avec trop d'humilité, mais avec une sorte de bassesse. Presqu'à au commencement de son discours, il suppose possible qu'en le traite habituellement mal, et même indignement.

On remarquera, au premier paragraphe, un trait relatif à Timon le Jeune et à Spesippe : je ne me rappelle pas l'avoir lu ailleurs. Ce que je crois certain, c'est que ce trait ne se rencontre point chez Diogène de Laôrte (1). Je crois aussi que Ménage, Stanley et Brucker n'en font aucune mention.

ARTICLE XVII.

[Morceau contenu au fol. 29, verso, lin. 19, n. IV de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome à Etienne Méliès, logothète.

'Επιστολὴ τῷ λογοθέτῃ χωρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλιτῃ.
Le personnage auquel s'adresse cette lettre, paraît avoir porté le nom d'*Etienne*, et avoir rempli le poste de grand-logothète. Théodore ici rend grâces à Etienne de la lettre que celui-ci lui avait écrite : il en loue beaucoup le style, la forme et le fond ; il tâche d'engager le grand-logothète à en écrire souvent de semblables. A en juger par quelques expressions de Théodore, la lettre d'*Etienne* roulait sur quelque sujet de morale, ou de conduite, non simplement sur des affaires particulières.

Cette pièce est imprimée dans le *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu*, Romæ, 1754, tom. I, pag. 22, n. 11. Le P. Lazeri y a joint, comme à toutes les autres lettres de Théodore qu'il publiait, une version latine et une version italienne. Il a également ajouté un petit nombre de notes fort courtes et de peu d'importance, tant sur les variantes qui se rencontraient dans ses manuscrits, que, parfois, sur quelques difficultés qui lui semblaient résulter de l'énoncé de Théodore. Ici, par exemple, il a observé

(1) In Zenon. lib. vii, § 22, p. 378.

(2) Voyez ci-dessus l'article XVI.

(3) Vid. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu*, t. I, edit. ann. 1754, pag. 58, n. 11.

(4) Voici le titre de la version italienne du P.

(n) Allatius etiam in notitia supra, col. 1007, lin. 4, *Canina fame*. Edit.

A que Théodore paraît avoir fait de Phidias un portrait : Οὐχ οὖτος Μύρων ἔχαλκοτόπιος οὐχ οὖτος Φεδίας ἕγραψεν κ. τ. λ. Sur quoi le P. Lazeri dit : « Mirum est nostrum Phidiam pictorem facere, cum πλάστης vocetur a Plutarcho in *Pericle*, et operis quem Pausanias aliquique Phidiam memorant, statue sint. De Phidia, Abb. Gedoyen, tom. XIII, Mem. de litt. de l'Acad. des inscr. »

J'aurai occasion de parler plus au long d'*Etienne Méliès*, logothète, lorsque je rendrai compte d'un autre morceau plus considérable que Théodore lui avait pareillement adressé.

ARTICLE XVIII.

[Morceaux contenus au fol. 30, recto, lin. 9, n. V de l'index grec.]

B *Vers héroïques : Sur le cruciflement de Jésus-Christ.*

C Ces deux pièces ne se trouvent point dans le Recueil imprimé soit à Bâle en 1536, soit à Augsbourg en 1632.

ARTICLE XIX.

[Morceau contenu au fol. 30, recto, lin. 14, n. VI de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome à l'Orphanotrophe et nomophylax (2).

C Cette lettre, ainsi que les deux suivantes, sont imprimées dans le recueil publié par le P. Lazeri (5) ; mais plusieurs considérations m'ont fait penser que je ferais bien de les reproduire ici.

D 1e Le texte, dans l'édition du P. Lazeri, est souvent fautif : le manuscrit du Vatican m'a, mis à portée de restituer, en beaucoup d'endroits, la véritable leçon. Indépendamment de cet avantage, spécialement relatif aux trois pièces dont il s'agit ici, il est important de constater le degré de confiance que notre manuscrit peut mériter.

2e Le sujet de ces trois lettres me paraît curieux. Théodore y parle d'une maladie extraordinaire qu'il venait d'éprouver, et dont les effets avaient été terribles. Lui-même ne savait point la définir exactement. Les médecins de Constantinople n'en avaient connu ni l'espèce, ni même le genre. Il la nomme λοιμωξία. Le P. Lazeri, soit dans sa version latine, soit dans sa version italienne, a cru devoir interpréter ce mot comme s'il signifiait une faim dévorante, une faim canine (4). Cette idée de sa part m'étonne au dernier point (a) ; je crois qu'il s'est trompé. Il me semble évident qu'il s'agit ici d'une maladie inflammatoire, laquelle avait produit l'éruption violente d'un grand nombre de boutons ou de pustules virulentes, dont l'ouverture ne s'était point faite sans répandre une odeur, non seulement fétide, mais contagieuse. Ces pustules, en se desséchant, étaient devenues farineuses, et

Lazeri : *Del medesimo, all' orfanotrofo e nomoflaco, sopra la malattia da cui è travagliato di rabbiose fame.*

Le titre de la version latine est : *Ejusdem, de vexante eum canina fame, orphanotropho et nomophylaci.*

le malade avait absolument perdu ses cheveux (1). A Autres observations : d'après le récit de Théodore la maladie ne s'était trouvée dans sa force qu'à près de fréquents vomissements ; durant la suppuration il éprouvait le plus grand malaise, ne sachant quelle posture prendre, ni de quel côté se coucher. D'après de pareils symptômes, peut-être penchera-t-on à croire, comme je le crois moi-même, que cette maladie était précisément la petite vérole. Théodore se plaint de l'ignorance des médecins de Constantinople, qui n'avaient vu dans une maladie comme celle-là qu'une fièvre double tierce. Cette ignorance ne présente rien qui doive faire rejeter ma conjecture. A parler exactement, les médecins grecs n'ont jamais connu là petite vérole. Du moins, il est certain que jamais ils n'ont eu de théorie marquée, ni sur les causes, ni sur les effets, ni sur la cure de cette maladie ; et tant que, relativement à une telle maladie, l'art reste dans un pareil vague, on peut bien dire qu'il ne la connaît en aucune manière. Sans doute, Rhazès, cet habile médecin arabe qui florissait vers le commencement du xe siècle, a dit positivement (2) que Galien, dans plusieurs de ses ouvrages, même de ceux qui sont parvenus jusqu'à nous, n'avait pas parlé de la petite vérole et des remèdes propres à la guérir. Mais, d'abord, d'après la manière dont Rhazès s'exprime (ou est fondé à le croire ainsi),

(1) On trouvera tous ces détails dans la troisième leurre, relative à ce sujet, laquelle forme l'article C XXI.

(2) *Voyez Rhazès, de variolis et morbillis, Arabice et Latine, cum aliis nonnullis ejusdem argumentis; cura et impensis Joannis Channing, Londini, 1766, cap. 1, pag. 11.* « Ille profecto ex medicis qui dixerit, præstantissimum Galenum nec variolas memorasse, nec novisse omnino, ex iis est qui scripta Galeni nunquam legerunt, vel folia tantum volutando per illa transiverunt. Galenus etenim præscriptum exhibet in tractatu primo, *Katēgōriā* (vid. Galen. *Περὶ συνθέσεως φαρμάκων*, τῶν κατὰ γένην, edit. Aldi, tom. II, fol. 6, lin. 5, ubi legitur : « Εστὶ δὲ κατὰ τοῖς λόγοις τὸ φάρμακον ψήσιμον»), et dicit : *Ιεράτης quidem hoc et illo modo, et contra variolas.*

« Dicit etiam, in initio tractatus decimi quarti de pulsibus (vid. Galen. *Περὶ προγνώσεως διὰ σφυγμῶν*, lib. II, edit. Aldi, tom. III, fol. 67, b, a linea 37 ad 43), prope primum sotium ejus: *Sanguis aliquando putrescit putrefactio vehementi valde, et eo perventum est ab excessu inflammationis ejus, ut uratur cutis, et eveniat in illa variola stan-thrax excorians, adeo ut ab illis erodatur. Et dicit, in nono usu partium: Partes redundantes alii meiorum, quotquot in sanguinem non conver-tuntur, sed remanent in membris, putrescent et in motem crescent in progressu temporis; adeo ut tandem generetur anibrax et variolæ, et inflam-mationes proserpentes.* (Conf. Galen. *Περὶ χρείας τῶν ἀνθρώπου σώματι μορφῶν*, lib. IX, edit. Aldi, tom. I, fol. 52, lin. 35: *Τὰ δέ του κατὰ σῆπεται τῷ χρόνῳ ταῦτα τὰ συνεστῶτα παρττύματα, κατὰ οὐτῶν δριμύτερά τε κατὰ θερμότερα, φλεγμονάς κατὰ ἐρυσιπέλατα, κατὰ ἔρπητας, κατὰ ἀνθρακας κατὰ πυρετούς, κατὰ μυρίων ἄλλων δχλον ἀποτίκτει νοση-μάτων.*

« Et dicit, in quarto ad Timaeum : *Antiqui porro νομεν-φλεγμονῇ dederunt omni rei in qua calor*

lui-même ne connaissait les ouvrages de Galien que par les versions arabes. Ensuite, les passages qu'il allège, ne prouvent point démonstrativement que Galien ait, en effet, prétendu parler d'une petite vérole proprement dite. De plus, Rhazès lui-même est le premier à convenir que Galien n'avait point donné de règle particulière et sûre pour la cure de cette maladie, et n'en avait point expliqué la cause : « Peut-être (ajoute Rhazès) l'avait-il fait dans quelques-uns de ses ouvrages qui, n'ayant point encore été traduits en arabe, ne me sont point connus. Mais, à cet égard, j'ai interrogé curieusement tous les médecins qui entendent le syriaque et le grec, et il n'en est aucun qui ait trouvé chez Galien quelque chose de plus. Au contraire, la plupart d'entre eux n'avaient point même remarqué les passages qui me prouvent que Galien avait connu la petite vérole. Ainsi, de mon côté, je reste surpris de ce que ce grand homme a négligé à ce point de parler d'une maladie si fréquente, si difficile à traiter, lui qui a été si soigneux dans la recherche de la cause des maladies, et du moyen de les guérir. » A ce qu'il me semble, l'histoire de la médecine ne nous apprend point que, depuis l'époque où florissait Rhazès, aucun médecin grec, ni au xie siècle, ni au xiie ou au xiiie, ni même encore plus tard, ait traité de la petite vérole dans ses ouvrages (3). Nous avons, il est vrai, une ver-

inflammatur; uti, e. g. anthraci et variolis: et hi morbi secundum illos a bile geniti sunt.

« Atqui ille qui dixerit illum (Galenum) non memorasse earum curam particularem neque suffi-cientem, nec causam solidam, profecio verum lo-quetur. Ille etenim nihil de hoc morbo tradidit praeter hæc quæ memoravimus. Per Deum! sed fieri potest, hæc etiam illum memorasse in libris suis qui nondum Arabice prodierunt. Me quod at-tinet, ipse inquisivis jamdudum, accuratissima in-quisitione, interrogans (Arab. familiam linguae Sy-riaca et Græca) lingua Syriaca et Græca uentis medicos de hac re: at inter illos ne unus quidem fuit, qui mihi aliquid addidit his quæ ex illo memoravi; immo plerique eorum non noverunt, quid per ista voluit, quæ distincte memoravi. Ipse pro-fecto de hoc miratus sum, et quomodo Gale-nus preteriverit hunc morbum, tam frequenter oborien-tem, tamque cura egestum, ille qui in causis et cura morborum investigandis ita fuerit assiduus. Recentiores quod attinet, etiamsi de curatione variolarum (Arab. etiamsi de cura variolarum res quasdam memoraverint sine accurateione et sine distinctione) aliquis ab eis facta sit mentio, nec accurate, neque distincta, nibilominus ex iis ne unus quidem est qui memoravit causam ejus-morbi efficientem, et quare eveniat, ut illum vix effugiat vel unus mortalium: nec tradidit species curatio-nis ejus, in locis suis. »

« Voici tout ce que dit sur ce point l'auteur anglais d'un ouvrage historique sur la médecine, qui ne m'est connu que d'après la traduction due tout nouvellement.

« Nous devons aux Arabes la première description de trois nouvelles maladies, qui sont la petite vérole, la rougeole, et la spina-ventosa ou curie des os. Les deux premières, plus fumeuses à l'Europe que ne l'avaient été les guerres les plus sanglantes dont les annales du monde nous eussent conservé la mémoire, n'étaient connues, avant cette époque,

sion grecque du Traité de Rhazès, regardée par A quelques savants comme un ouvrage du xie siècle. Elle a été publiée par l'habile médecins Jacques Goupil, sous le titre suivant, *PAZH TOY ΘΑΥΜΑΣΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ λόγος περὶ λοιμωχῆς, ἀπὸ Αἰγυπτίων ἀπὸ τῆς Σύρων διαλέκτου πρὸς τὴν ἡμετέρην*: et elle se trouve à la suite des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, dans la superbe édition de cet auteur, sortie des presses de Robert Etienne, en 1548, in-fol. Environ seize ans plus tard, Sébastien Colin, médecin, de Fontenay (ville du Poitou), traduisit cette même version grecque en français (1): son travail, achevé le 20 juillet 1564, fut dédié dans le cours de l'année 1565, à Jacques de Billy, abbé de Saint-Michel-en-l'Herm (2), et ne parut imprimé qu'en 1566. Sébastien Colin croyait que la version grecque du traité de Rhazès était d'Alexandre de Tralles. Son erreur est palpable. Alexandre de Tralles florissait sous le règne de Justinien (du 1er août 528 au 14 novembre 565), et Rhazès a composé son traité (conf. Casir. Bibl. Ar. Hisp. Esc. tom. I, p. 173, Col. not. in Al-Ferg. pag. 213,) pour al-Mansor, neveu fraternel du calife Mocissi (de l'an 902 à 908 de J. C.), et gouverneur de la ville de Rei. Peut-être Sébastien Colin a-t-il cru que Jacques Goupil, ayant publié cette version grecque à la suite des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, devait être rensé la loi avoir attribuée. Mais, à moins que Jacques Goupil n'ait (ce que j'ignore) manifesté ailleurs cette opinion, on ne doit point la lui supposer; car, dans C

son édition des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, et de la version grecque du traité de Rhazès, non plus que dans les notes qu'il y a jointes, il ne dit absolument rien de semblable. Dans le cours de la version grecque, aucun passage ne peut servir à faire connaître quel en était l'auteur, ni à quelle époque elle avait été faite; seulement le traducteur annonce qu'il avait travaillé par les ordres de l'empereur sous le règne duquel il écrivait: Άλλον πειθόματι τῷ προστάγματι σου, θεός ταις καὶ αἰσθάσταις αὐτόκρατορ, τῇ παρὰ τῷ εφορῷ τούτου PAZH καλλίστην καὶ τελειοτάτην περὶ τῆς λοιμωχῆς νόσου πραγματεῖαν Σαρακηνούς; λέξειν ἔκτεινειμένην εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταμεψύσμενος φωνήν ἡγέγχαμεν τῷ χρόνει σου x. t. λ. (conf. edit. Jac. Goup. p. 243). D'après ce passage, Fabricius (conf. Fabric. Bibl. gr. lib. VI, c. VII, § 13, t. XII, pag. 692) a pensé que l'empereur dont il y était question devait être Constantin X Ducas (qui régna du 25 décembre 1059, au mois de mai 1087). Je ne vois aucun motif d'adopter ce sentiment, si ce n'est qu'on veuille se persuader que la version grecque a dû suivre de près la composition arabe du traité. Mais (je ne le dissimile point), loin que ce motif me paraisse avoir aucune force, je pencherais plutôt à croire que, au contraire, il a dû s'écouler un temps considérable avant qu'un écrit composé en arabe par Rhazès pût être fort répandu, et inspirer, à Constantinople, le désir de le voir traduit en grec. Toutefois je sens moi-même que, avant d'embrasser fortement cette dernière

dans aucune partie du globe fréquentée par les Européens: du moins on n'en trouve des traces dans aucun médecin, poète, historien grec ou romain. Ces deux poisons nous furent apportés, dit-on, des déserts de l'Arabie, par les sectateurs de Mahomet. C'est en Egypte, et sous le règne d'Omar successeur de Mahomet, que je trouve les plus anciens vestiges de la petite vérole: car c'est à peu près à cette époque qu'Aaron écrivait sur cette maladie au rapport de Rhazès. Les mahométans répandirent bientôt le venin variolique dans la Syrie, l'Egypte, la Perse, l'Espagne, et partout où ils portèrent leurs armes victorieuses. Plusieurs siècles après, les croisades achevèrent d'en infester toute l'Europe, où depuis ce temps ces deux maladies ont fait des ravages incroyables.

Voyez l'Esquisse d'une histoire de la médecine et de la chirurgie, depuis leur commencement jusqu'à nos jours, ainsi que leurs principaux auteurs, progrès, imperfections et erreurs. Traduite de l'anglais de M. W. Black, M. D., par Coray, chap. V, pag. 169.

(1) Voici le titre de cet ouvrage: *Traité de la peste, et de sa guérison*, premièrement écrit en langue syriaque, par Rhazès, médecin admirable, interprété en grec par Alexandre Trallian, et nouvellement traduit de grec en français par M. Sébastien Colin, médecin à Fontenay. — Plus, un épître contenant les causes, remèdes et préservatifs de la peste, composé par ledit Colin. — Aussi une briève exposition de certains mots rencontrés en traduisant cet auteur, laquelle a semblé être nécessaire pour avoir plus facile intelligence de cette traduction. — Avec un traité contenant le régime et façon de vivre, utile aux amateurs de

leur santé, composé par ledit Colin... A Pintiers, par Engilbert de Marnel, 1566, in-8°, Bibliot. nat. 2370 T. » A la fin du traité de Rhazès, on lit: « Fin d'un traité de la peste; premièrement en langue syriaque, par Rhazès; secondement en grec, par Alexandre Trallian, traduit en français, par Sébastien Colin, médecin, le vingtieme juillet mil cinq cent soixante-quatre. »

L'auteur de la traduction moderne du traité de Rhazès, non-seulement n'a pas connu la version de S. Colin, mais est tombé en d'étranges erreurs, lorsqu'il a parlé de la version grecque, et de Rhazès lui-même (conf. Hist. de la petite vérole par M. J. J. Paulet, t. II, part. II, 1768).

(2) « XXV. Jacobus de Billy, inter Musas edicatus, et Graece maxime doctus, Gregorium Nazianzenum, Joanneum-Damascenum, etc., est interpretatus. Favit autem ejus studiis Joannes frater natu major, qui in ipsius gratiam abbatum quibus potiebatur abdicavit.

« Abbas erat S. Michaelis in Eremo et B. Mariae de Castellaris in Rhee insula, anno 1566, quo, die 5 Maii, innovavit statuta Bertrandi de Moussy abbatis. (Nous voyons, par l'Epiere dédicatoire de Sébastien Colin, que Jacques de Billy avait déjà remplacé son frère dans le régime abbatial, au plus tard dès l'année 1565.)

« Vixit usque ad annum 1581, quo Parisiis e vivis excessit, die 25 Decembris; sepultusque est ad S. Severini fanum, in choro, ubi visitur ejus sepulcrum cum epitaphio. Ejus elogium habemus lib. III, Elog. Scævole Sammarthani.

« Ipsa regente destructum est monasterium a Petro Villates, domino de Champagne. » Gall. Christ. nov. tom. II, col. 1421, C. E.

idée, il conviendrait de se livrer à un mûr examen ; car je n'ignore point que, précisément dans les XIe et XIIe siècles, à plusieurs reprises, l'histoire nous montre la cour de Constantinople très-empêtrée d'attirer à son service des médecins arabes, tant alors ils avaient de réputation au-dessus des médecins grecs. Quoi qu'il en soit, on peut toujours dire que rien ne paraît fonder bien solidement l'opinion de Fabricius, concernant l'époque, assez précise, à laquelle ce savant homme voulait rapporter la version grecque du traité de Rhazès. La Bibliothèque Nationale offre quatre exemplaires manuscrits (2200, 2201, 2202, 2208, ix fol.) de cette version, mais tous assez modernes ; aucun des quatre (au moins je le crois ainsi) ne saurait être regardé comme pouvant remonter plus haut que la dernière moitié du XVe siècle, ni même, peut-être, comme étant décidément antérieur à 1450. Dans trois de ces manuscrits (2200, 2201, 2202), la version reste partout anonyme. Dans le quatrième (2228), elle est attribuée à *Actuarium* : Περὶ λογικῆς τοῦ Ταξῆς ἐρμηνεῖα Ἀκτυαπλού. Il faut l'observer, ce titre n'est point du même caractère que la pièce elle-même : évidemment il est d'une main beaucoup plus moderne. Toutefois, c'est peut-être uniquement sur cet énoncé que s'appuie l'opinion de ceux qui attribuent la version grecque du traité de Rhazès au célèbre médecin Jean l'Actuaire [*Actuarium*]. Mais cette opinion, fut-elle inébranlablement fondée, ne contredit pas en aucune manière ce que j'ai dit ici touchant l'ignorance dans laquelle les médecins grecs me paraissent être restés jusque dans le XIIIe siècle, et peut-être encore plus tard, sur tout ce qui tient à l'essence, aux signes caractéristiques et à la cure de la petite vérole. Jean l'Actuaire florissait sous le règne d'Andronic II Palæologue (c'est-à-dire du 11 décembre 1282 au 24 mai 1328). Mal à propos on a voulu quelquefois le faire vivre dès la fin du XIe siècle ; j'aurai ailleurs l'occasion de fixer irrévocablement ce point de chronologie, demeuré jusqu'à cette heure dans le vague, et qui ne laisse pas d'être important pour l'histoire de la médecine. Ici, je me contente d'ajouter qu'il est peut-être permis de douter, et très-fort, si en effet la version grecque du traité de Rhazès a été l'ouvrage de Jean l'Actuaire. Je dis plus ; fallût-il en convenir, je ne sais si je ne nie permettrais pas encore d'affirmer que Jean l'Actuaire, tout en traduisant Rhazès, n'a nullement reconnu l'espèce de maladie que nous nommons la petite vérole. Quant aux autres écrits de ce médecin grec, j'ai été dans le cas de les examiner long, tant ceux qui sont absolument iné-

A dits, que ceux qui, publiés en latin, sont restés jusqu'à présent anecdotes pour le texte grec. J'ai même transcrit une bonne partie de ceux qui sont dans le dernier cas, et je ne tarderai pas à en donner une notice ; mais je ne me rappelle point y avoir rien vu qui eût rapport à la petite vérole.

Au surplus, la lettre de Théodore, entre plusieurs passages dignes de quelque attention, en présente un qui paraîtra peut-être fort remarquable : c'est à lui où Théodore semble dire que la maladie dont il avait été frappé, et qui me paraît (a) avoir été celle que nous appelons spécialement la petite vérole, était communément appelée *eulogia* ; et on verra combien le P. Lazeri a été loin de rien comprendre à ce passage. Sans doute, le terme grec εὐλογία, pris dans la signification d'une maladie pestilentielle, est connu. Il est vrai que les Lexiques les plus importants, tels que ceux qui portent les noms d'Hésychius, de Suidas, de Photius, ne le présentent point ; mais il ne faut point s'en étonner, puisque le terme εὐλογία, dans une pareille acceptation, appartient aux bas siècles. La version grecque du Traité de Rhazès nous fournit, à cet égard, un témoignage précis (conf. edit. Jac. Goup. c. II, p. 266) : Τὰ δὲ λογικὰ σώματα, τὰ χολώδη· καὶ ἔπρα καὶ θερμά, ἐκτιθέσις εἰσὶ πρὸς τὴν ΕΥΛΟΓΙΑΝ· ΕΥΛΟΓΙΑΝ δὲ ὀνόμασαν οἱ πιλάσιοι τὸ ἐν εἴδε; τὸ μοχθηρότερον τῶν δύο, καθά καὶ περὶ παλλῶν οὔτες ὄντες ὀνυμάτεσθαι ταύτην ἀκούω. Ἐν γὰρ ταῖς Ἑλληνικαῖς διαλέξεσι κλήσις ταύτης οὐκ εὑρηται. Οὐ δὲ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ εἰς ιδίᾳ διατέκτη χασμής ὀνόμασε· δηλοτὸς δὲ η λέξις τὸ ικτερόν. Οἷμα δὲ οὗτος αὐτὴν τὴν ΔΟΙΚΗΝ· δέ λόγος; βούλεται. Εἰ δὲ καὶ διαφέρουσι ἀλλήλων ἐν ταῖς διαθέσεσιν, αλλ' οὐν καὶ κοινότητα ἔχουσι, καὶ οὐδὲν ἀπεικόνισται. Ce que Sébastien Collin a rendu de la manière suivante (chap. II : *Des corps sujets à la peste*) : « Les corps gras et aérénés, colériques, secs et chauds, sont sujets à une pestilence atroce et sévère, laquelle les anciens ont nommée *eulogia*, pour ce qu'entre les deux espèces de pestilence elle est la plus dangereuse, et est nommée *eulogia*, comme si tu disais : *Digne d'être observée*, ainsi que j'ai entendu de plusieurs qu'elle est ainsi nommée : car tel nom ne se trouve point entre les dictions grecques. Mais ce sage personnage (Rhazès) la nomme en sa langue *chapse*. Pour ce j'estime qu'en telle pestilence soit besoin d'une grande considération et raison. » Naturellement Meursius eût dû connaître cette acceptation donnée par les Grecs du Bas-Empire au terme εὐλογία. Toutefois il ne l'a point recueillie. Simon Portius v avait fait attention (conf. *Simonis Portii Dictionar. Graeco-rulgare*,

(a) Theili conjecturam confirmat Villosonus in epistola ad ipsum Theilium data : « Vous avez bien raison de dire qu'εὐλογία, et au pluriel τὰ εὐλογίατα (en grec moderne), veut dire la petite vérole. Les Grecs, aujourd'hui, n'ont pas d'autre terme pour exprimer cette maladie. Les Turcs l'appellent de même *moubarak*, ce qui, en arabe, veut dire littéralement bénis. En grec moderne, la forme du pluriel des noms en τα, est ταῖς, τὰ εὐλογίατα. Ainsi Simon Portius a raison. Si vous en aviez besoin, je vous chercherais et m'engagerais à vous trouver un passage de la Byzance, où il est parlé d'une princesse grecque du Bas-Empire défigurée par la petite vérole. Le P. Lazeri s'est trompé, et vous avez parfaitement raison. Théodore Prodrome fait allusion à ce nom d'εὐλογία, lorsqu'il dit : Ἄντα τὸ ἐπάρπατον παντως; ΕΥΛΟΓΩΝΩΜΕΝΙΝ εἰώθεσταν ἀνθρώποι. » Vide *Notices des mss. tom. VII*, partie II, pag. 236.

Græco-litterale, et Latinum, edit. Paris, 1625, in-4° p. 72; mais le lexicographe semble avoir trouvé en ce sens le terme εὐλογίας, non le terme Εὐλογία, puisqu'il dit seulement :

ΕΥΛΟΓΙΑ. [εὐγή.] Εὐλογία, Εὐηγροπλ. *Benedictio.*
Η ΕΥΛΟΓΙΑΙΣ. Αἱ ἀνταὶ, Εφῆνιδες, Ιονθος. *Vari.*

Le livre fourmillant de fautes typographiques, on ne peut rien conclure de cette leçon. Simon Portius, comme on voit, ne cite point ses autorités. Du Cange (*Gloss. med. et inf. Græc. col. 448*) n'en allégué point d'autre que celle de Portius lui-même, et celle de la version grecque de Rhazès, dont il rapporte le passage cité ci-dessus ; de là, peut-être, nous devons inférer qu'il n'avait rencontré ce terme nulle part ailleurs. Conséquemment, on pourrait croire que la lettre de Théodore Prodrome devient pour nous l'exemple le plus ancien du mot εὐλογία, pris dans l'acception dont il est ici question.

ARTICLE XX.

[Morceau contenu au folio 51, verso, lin. 17, n. VII de l'index grec.]

Seconde lettre de Théodore Prodrome à l'orphanotrophe et nomophylax, sur la maladie aigüe dont il était à peine délivré (1).

ARTICLE XXI.

[Morceau contenu au fol. 51, verso, lin. 10, n. VIII de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome au prélat métropolitain de Trébizonde (2). Il remercie le prélat des présents qu'il en avait reçus, et lui rend compte des effets de la maladie aigüe dont il était à peine délivré.

ARTICLE XXII.

[Morceau contenu au fol. 53, recto, lin. 7, n. IX de l'index grec.]

Eloge de l'éloquence, ou (pour mieux exprimer le sens du terme grec), de l'élocution de l'orphanotrophe et nomophylax Alesis Aristène; par Théodore Prodrome.

Le P. Lazeri a connu cette pièce, et l'a indi-

(1) Conf. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, t. I, ed. 1754, p. 64, n. XI.*

(2) V. ibid., p. 46, n. X.

On trouve peu de chose sur les prélates qui purent occuper le siège métropolitain de Trébizonde à l'époque où Théodore Prodrome florissait.

Constantinus. Duabos synodus Alexii patriarche, quae habite sunt anno mundi 6586, mense Novembri et Januario, ind. XII (see Christi 1023 et 1024), aderat Constantinus Trapezuntis metropolita, Kouvoravtivou Trapeçouvtoç. Jur. Græco-Rom. I. IV, pag. 250.

VIII. Leo. Illi infastæ synodo a qua Michaelo patriarcha præside (1043-1059), Leonis PP. IX legatis anathema dictum est, aderat cum paucis aliis Leo Trapezuntis, Λέοντος Τραπεζούντος. Allat. Dissert. II de libr. Eccles. Græc.

IX. Anno Christi 1157, habita Constantino-poli syodus est, propter Soterichum Panteugenum,

▲ quæc (3) comme existante dans le manuscrit du collège romain ; mais il ne l'a point publiée. Je la crois intéressante à plusieurs égards. Théodore y a répandu beaucoup d'érudition ; il y montre une grande connaissance des auteurs anciens, et de ce que, dans son siècle, dans sa religion et son état, on appelait la littérature profane ; de plus, c'est avec grâce qu'il y fait un fréquent emploi des Lettres saintes. On le voit ici rappeler une foule de traits historiques : peut-être n'y en a-t-il aucun qui soit totalement inconnu au littérateur profondément versé dans l'étude de la langue grecque, et dont la mémoire ne laisse rien échapper de ce qu'il a lu une fois ; mais plusieurs paraîtront neufs à un assez grand nombre de lecteurs, même des plus instruits.

▲ Ce ne sera peut-être point sans quelque peine, de moins sans quelques recherches, qu'ils retrouveront la source où Théodore doit avoir puisé, d'abord un distique relatif à un certain Démophile qui, dépourvu de toute espèce de talent, s'était mis à faire l'éloge des chants d'Orphée, et ensuite tout ce qu'il dit sur l'origine de diverses sciences ou connaissances. On aimera également à voir quelle tradition il suivait relativement à la succession des opinions philosophiques.

Pour exemple des orateurs ou rhéteurs que de son temps les princes de la race des Comnènes, sous l'empire desquels il a vécu et fleuri, parurent estimer et favoriser le plus, il cite Lizix de Byzance, dont l'élocution, pleine d'ailleurs des grâces attiques, était un peu défigurée par un défaut de prononciation que les Grecs appelaient φέλλισμα, et que nous n'avons peut-être pas encore pu nous définir bien nettement. Ce personnage, à ce qu'il me semble, nous a été jusqu'à cette heure totalement inconnu. Deux lettres que Théodore lui adresse et que le P. Lazeri a déjà publiées, mais non sans incorrection, peuvent donner une idée peu avantageuse de Lizix, quant aux qualités du cœur, et surtout quant à la sincérité et à la constance de son amour pour les lettres ; mais quant à la culture de l'esprit et à la réputation d'éloquence, d'après ce

▲ Antiochiae patriarcham electum, qui Christum subiuti Deo sacrificium obtulisse negaret. Aderat cum metropolitie aliis Michael Trapezuntius, ut discutir ex Thesauro Nicetæ Choniatis Græco, qui manu exaratus amplio volumine existat in bibliotheca regia (Aodis 1234), olim vero fuit Cl. Stephanii Baluzii.

▲ Hunc oscitantius Leo Allatius omisit, in Vindiciis synodi Ephesiæ, pag. 584 et 585, ubi aliorum qui convenerant singula novina recitat.

▲ X. MICHAEL. Anno Christi 1166, habita synodes est, Luca Chrysoberge patriarcha præside, propter Alamannos qui Constantinopoli agebant ; quos Joannes quidam Corcyrensis, aliquique nonnulli erroris insimulabant, quod Christum humanitatem Patre minorem dicenter. Damnatus Joannes fuit, assidente cum metropolitus aliis Michael Trapezuntio. Or. Christ. tom. I, col. 511 et 512.

▲ (3) Conf. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu. Tom. I, in epistol. Theodor. Prodr. p. 4.*

qui est dit ici, nous devons croire que Lixiz fut un homme distingué.

En un autre passage, Théodore semblerait avoir voulu vanter l'éloquence d'un patriarche de Constantinople, qui siégea en effet de son temps : je parle de Jean IX, surnommé *Hieromnémon*, qui ayant remplacé Nicolas III, dit le *Grammairien*, mort en 1111, tint le siège patriarchal de Constantinople jusqu'en 1134 (1). Jean IX, Chalcédonien de naissance, avait, avant son exaltation, été diacon de l'Eglise de Constantinople, et honoré de la dignité de hiéromnémon, dignité qui était la douzième dans la hiérarchie de l'Eglise Constantinopolitain. Nous savons, mais vaguement, qu'il avait beaucoup de mérite littéraire. Fabricius ne paraît pas avoir cru que l'on ait conservé aucune production de ce prélat, car il ne l'a cité nulle part dans la *Bibliotheca Graeca*. On voit ici que Théodore attribue à en hiéromnémon une élocution qui réunissait toutes les qualités sans aucun des défauts de celle dont on avait fait tant d'honneur, soit jadis à Démosthène, à Aristote, à Dion Chrysostome ; soit en dernier lieu à Lixiz. Mais l'hiéromnémon à qui il donne tant d'éloges, il ne le désigne par aucune autre dénomination que celle-là, qui peut avoir été commune à plusieurs personnages. Alexis Aristène lui-même, avant d'être élevé aux dignités de *nomophylax*, de *protectice*, d'*orphanotrophe*, pourrait avoir passé par le grade de *hiéromnémon* (2). Que dis-je ? Théodore ne nous permet pas d'en douter. On rencontre un autre passage dans lequel on voit évidemment que l'hiéromnémon dont alors il parle, est Alexis Aristène lui-même.

C'est encore un endroit remarquable que celui où Théodore parle des différents peuples et des divers personnages qui, selon lui, inventèrent la σάλπιγξ, l'αὐλός, le δέλχορον, l'harmonie Lydicane, la φύρμιγξ, la cythare, l'hymne, la χορεία, l'ἀστροχήσις ; et ce qu'il en dit pourrait donner matière à plusieurs observations intéressantes, ainsi que la citation d'un passage de Proclus le Lycien.

Plus le lecteur sera familiarisé avec les auteurs anciens, plus il reconnaîtra ici, ou d'allusions à leurs maximes, ou de parodies heureuses de leurs

(1) Jean IX est un des patriarches de Constantinople sur lesquels l'histoire nous a transmis le moins de détails. Zonaras, en parlant du successeur de Nicolas III, ne peut avoir en vue que le personnage dont il est ici question, mais il ne le nomme point : Οὐ πατριάρχης Νικόλαος ἐπει εκεῖτο πρὶς ἐπειτα ἐνταῦθαι τὴν Ἐκκλησίαν ιθύνει, καὶ ἐς γῆρας ἔλασσας βαθὺς, νοσήσας ἀπέβιων οὐ τὴν ἐκφορὰν μεγαλοπρεπῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμεσεν. Elta ἑτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἵνα μὲν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δὲ γε βαθμοῦ, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς συναπόδεμνον ἀρχούσιν, ἀδελφιδὸν δὲ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προσδρεύοντος ἐκκλησίας, ἢγος ἐντεθραμμένον τοῖς τε βύρασιν καὶ τοῖς καθῆμασι, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιδειητηκώς, καὶ αὐτὸν ἐν ταῦτῃ προχειρισάμενος. Lib. XVIII, § XXV, pag. 303 B.

Il y a lieu de croire que cet évêque de Chalcé-

A expressions, on d'emplois textuels de leurs propres termes. Je ne dissimile point qu'il y en a peut-être beaucoup qui m'auront échappé. Telle sera, par exemple, l'expression, λαχηστας; ἐν πέτρησιν εὐθεστοῖς μόνοι, qui me semble devoir être relative à quelques vers d'un des poètes tragiques.

Je me borne à indiquer une partie de ce qui peut mériter attention dans cette pièce. Je ne joindrai au texte qu'un très-petit nombre de notes fort succinctes : ce ne serait ni sans beaucoup de peine, ni sans bien du loisir, que je pourrais l'accompagner d'une traduction et d'un commentaire capables de satisfaire complètement le lecteur.

ARTICLE. XXIII.

B [Morceau contenu au fol. 56 recto, lin. 22, n. X de l'Index grec.]

Discours oratoire ou félicitations à l'orphanotrophe-protectice-nomophylax Alexis Aristène, sur sa rentrée dans le poste d'orphanotrophe ; par Théodore Prodrome.

C Cette pièce, de même que la précédente, a été simplement indiquée par le P. Lazeri (3), comme existante dans le Collège romain, et ne fait point partie de celles qu'il a données. Elle nous apprend diverses particularités concernant la vie et l'état de Théodore Prodrome, dont le personnel, d'ailleurs, nous est peu connu. D'après ce qu'il dit ici, on voit que sans doute il avait quelque emploi dans ce qui constituait l'établissement de l'*orphanotropheion*. Vraisemblablement, cet emploi était ce que nous appellerions une *chaire de professeur*. D'une part, on saurait douter qu'il n'y eût une école et des classes fondées dans cet hospice ; et, de l'autre part, de ce que Théodore dit dans l'une de ses lettres à Lixiz, dont nous avons déjà parlé, on peut inférer qu'il avait rempli quelque chaire d'enseignement.

Certainement, le P. Lazeri a raison de dire que ces espèces de chaires ont été souvent désignées par le terme βῆμα. Il a pu dire, avec une égale justesse, que, indépendamment de sa signification la plus usitée, savoir, celle de la *chaire élévée dans le sanctuaire des églises*, le terme βῆμα s'appliquait pareillement à tout siège élevé d'où on parlait, soit

D doine, oncle maternel de Jean IX, dont Zonaras parle ici, était Michael, celui-là même à qui s'adresse la 27e lettre du prélat métropolitain des Bulgares, Théophylacte. C'est sans doute à cause de cette parenté que Nicéphore Calixte, supposant notre patriarche né à Chalcédoine, le nomme le *Chalcédonien*.

Deux monuments chronologiques lui donnent vingt-trois années de patriarcat, ce qui reporte sa mort à l'année 1134.

(2) Voy. Du Cange, *Glossar. med. et inf. Græc.* V^o. *Ιερορυθμῶν*, col. 510.

It. P. J. Goar. *not. et observ.* in *Codinum*, lib. 1, cap. 1, p. 5, C, pag. 7, B, pag. 43, not. 24.

It. Jacob Gretser. *observ. et emend.* in *Codinum*, lib. 1, cap. 7, § 2.

(3) Voy. *Miscellaneorum*, ex mss. libris Bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, tom. I, in epist. Thcod. Prodri., pag. 4.

dans les assemblées publiques, soit au barreau. Il A n'avance non plus rien que de vrai, lorsqu'il énonce que Théodore emploie ici le mot βῆμα pour désigner et le trône impérial et le trône patriarchal, moins peut-être dans le sens physique, comme sièges éminents, que dans le sens métaphorique, comme attributs de la puissance temporelle et de la puissance spirituelle. Toutes ces interprétations se trouvent, en effet, appuyées sur des témoignages irrécusables; mais elles ne suffisent point pour nous faire entendre clairement ce qui pouvait autoriser Théodore à dire qu'Alexis Aristène, en raison des emplois qui lui étaient confisés, se trouvait, ce qu'on ne pouvait dire de personne, occuper tout à la fois et l'une et l'autre chaire; c'est-à-dire, la spirituelle et la temporelle. Le passage où Théodore parle en B ce sens, appellera l'attention des lecteurs érudits, et pourra leur donner matière à quelque recherche. Par la suite, on reconnaîtra que souvent aussi, chez notre auteur, le terme βῆμα signifie le clergé en général. Du moins Théodore paraît-il avoir donné à ce mot une latitude bien plus grande que celle qui résulte des citations rassemblées par du Cange dans son lexique; d'après cette observation, je crois devoir rapporter en note ce qu'il a dit sur ce terme (1).

ARTICLE XXIV.

[Morceau contenu au fol. 39 recto, lin. 1, n. XI de l'Index grec].

*Lettre à l'orphanotrophe protocedice nomophylax,
Alexis Aristène.*

Cette lettre est du nombre des quatorze que le

(1) BHMA. *Sacramentum.* Ἀδυτον, locus in templo ubi consistunt sacerdotes, et quem nulli laico ingredi sas erat, præterquam imperatori, cui licuit præseditαι δῶρα τῷ πλάσαντι, in ipso benante, seu ἐνδον λεποῦ θυσιαστηριου· idque κατά τινα ἀρχαιωτάτην περάθοντι, ut est in syuodo Trullana, *Can.* 69.

Lexicon ms. Cyrilli: Ἀδυτον· τὸ ἀπόκρυφον μέρος; τὸ λεποῦ, ἡτοι βῆμα, ἐν ϕ οὐ θεμιτὸν πάσιν ἐπιβαλνειν.

Germanus, patriarcha Constantinopolitanus, in Mysl.igog.: Βῆμα, ἐστιν ὑπόθελμος; τόπος, καὶ θρόνος ἐν φρεπ ὁ παρμαστείλεις Χριστὸς προκάθηται κατὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων, etc.

Concilium Laodicenum, can. 55: Οτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι καὶ κατίσσοται ἐν τῷ βῆματι. *Addit. Can.* 19.

Gregorius Nazianzenus, Carm. 11: Βῆμα τὸ δ' ἀγγελήσιον χοροστασίον τεθῆλος.

Palladius, in Vita Chrysostomii, pag. 18: Καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιει τοιχίζετο, etc.

Vita S. Nili junioris, pag. 22: Οπου σταυραι οἱ πόδες; αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥς καὶ τὸ ἄγιον βῆμα τοῦ θυσιαστηριου. *Addit.* pag. 59.

Anonymus de locis Hierosol., cap. 1: Εἰς αὐτὴν τὴν τροπῆλαν ἔνται τὸ βῆμα τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐλειτούργουν οἱ ὄρθροδοξοί.

Vetus inscriptio, apud Gruterum, 71, 1: ΑΥΤΑΙΣ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΓΑΙΩ ΤΙΝΙ ΤΥΦΛΩ ΞΕΡΗΜΑΤΙΣΕΝ ΕΙΗ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ ΒΗΜΑ ΚΑΙ ΙΠΡΟΣΚΥΝΗΣΑΙ ΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΞΙΟΥ ΕΛΘΕΙΝ ΕΙΗ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΘΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΔΑΚΤΥΛΟΥΣ ΕΙΝΑΝΩ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ, etc.

A P. Lazeri a publiées (2); on la trouve dans son Recueil, sous le n. 43, p. 72 : mais le texte y est si fréquemment altéré, et la version, soit en italien, soit en latin, est si fautive, qu'il ne peut être superflu de reproduire cette pièce en entier, et de la présenter correctement.

On a vu, par le discours oratoire qui forme l'article XXIII, qu'Alexis Aristène, personnage distingué sous le règne d'Alexis I Comnène, avait été, à deux reprises différentes, chargé de l'emploi d'*orphanotrophe*, c'est-à-dire, d'*administrateur de l'hospice des orphelins*. Vraisemblablement, à l'occasion de la rentrée de ce magistrat dans un poste si important, il avait été célébré une fête solennelle. L'archevêque de Nicomédie n'avait point manqué d'y assister ; mais la foule l'avait empêché d'approcher de l'*Orphanotrophe*. Ne voulant point qu'un magistrat si éminent pût le soupçonner d'avoir, en cette occasion, négligé de lui marquer son attachement, l'archevêque chargea le personnage qui écrit cette lettre, de faire savoir à l'*Orphanotrophe* qu'il s'était rendu à la fête, mais que, malgré ses efforts, il n'avait pu réussir à être aperçu de lui

J'ai déjà fait connaître Alexis Aristène (3), et j'ai parlé du triple emploi dont nous apprenons par les lettres et les discours de Théodore Prodrome (4), que ce magistrat fut honoré. Mais quel était le prélat qui, à l'époque où la lettre que je reproduis ici fut écrite, occupait le siège métropolitain de Nicomédie ? c'est ce que je ne saurais déterminer.

Il paraît qu'un peu avant le règne d'Alexis I

Alia apud eruditum Sponium, tom. III Itinerarii: ΙΕΡΟΦΑΝΤΗΣ ΙΕΡΟΚΗΡΥΞ... ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΕΡΙ ΒΗΜΑ, etc.

Alia vide in nostra Constantinopoli Christiana, lib. III, et apud Goarum in Euchologio, pag. 13 14. Οἱ τοῦ βηματος, qui in synthrono, seu intra hematis cancellis sedent, in Euchologio, pag. 251, 253, 302. Dignitates ecclesiasticæ. Ut contra, οἱ ἔξω τοῦ βηματος, quibus in bema sedere non licet, apud Sguropulum in historia Concilii Florentini, sect. XII, cap. 7, et in eodem Euchologio, pag. 302.

Eustathius, in Vita S. Euthychii Patri. Constantinopolitani, num. 89: Οσοι βηματος, καὶ οσοι τῶν κάτω.

Οἱ τοῦ λεπατοῦ βηματος, apud Nicephor. Gregor., lib. III, pag. 33, édition 1.

Rachymères, lib. IX, cap. 1: Εἰτα καὶ τὴν λεπτοτουργίαν τελοῦντες, ὅπα μὲν αὐτὸς πατριάρχης, καὶ δ' ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ τοῦ βηματος πάντες, ἐξάστη τῶν τελευμένων, καὶ τῷ νιψ κατὰ τὸ εἰδος συναφοσιοῦν τὰ πρέποντα τῷ πατρὶ τε καὶ βασιλεῖ.

Symeon Thessalonicensis, De sacris ordinatio-nibus, cap. cxl: Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τοῦ ιεροῦ βηματος, εἰκόνας ἔχοντες τῶν αγγέλων.

(2) Miscellaneorum ex MSS. libriss, etc., Romæ, 1754, in-8°, tom. I, p. 1-81.

(3) Ci-dessus, art. XVI.

(4) Ibid. Indépendamment de ce que j'ai déjà dit sur cet auteur, je donnerai une notice détaillée de sa vie et un index de tous ses ouvrages, à la suite des articles qui lui appartiennent dans vol. c manuscrit.

Commène (1), c'est-à-dire, antérieurement à l'année 1081, le siège métropolitain de Nicomédie avait été occupé par un prélat du nom de Basile. En effet, la première Novelle d'Alexis I Commène nous apprend que, sous le règne de ce prince, il existait une nièce de feu Basile, métropolitain de Nicomédie, nommée Anne, laquelle avait, relativement à la succession de son oncle, un procès commencé en première instance contre feu Etienne, évêque de Césarée, mais ensuite continué contre le protospathaire et tagmatophylax Michel, héritier ab intestat de cet évêque : Πολλὰ μὲν δικαστήρια ἀνά μέσον Ἀννης τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ ἀποδεικότος μητροπολίτου Νικομηδεῖτας Βασιλεὺος καὶ Στεφάνου πρότερον περιόντος ἐπισκόπου Καισαρεῖας, ὃτερον δὲ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Μιχαὴλ καὶ ταγματοφύλακος. Le fait n'avait point échappé au P. le Quien; il en parle à deux reprises différentes. Mais la manière dont le savant auteur de l'*Oriens Christianus* (*t. I., col. 386 A, et col. 594 E*) cite la Novelle d'où cette particularité se tire, est bien fautive. 1° Le P. le Quien a cru mal à propos que non-seulement la première, mais aussi la seconde Novelle d'Alexis I Commène, roulait sur l'affaire dont il est ici question. Toutefois, il n'y a que la première Novelle qui soit relative à cette affaire; la seconde Novelle y est totalement étrangère. Ce qui a trompé le P. le Quien, est que, à la suite de la première Novelle, on trouve un autre acte qui en est comme l'appendix nécessaire, puisqu'il concerne aussi le procès sur lequel elle roule, mais qui néanmoins ne saurait être regardé comme une Novelle proprement dite et différente de la première. 2° Le Père le Quien a pensé que le prélat *Etienne*, dont la Novelle d'Alexis I Commène fait mention, devait être compté parmi ceux qui ont occupé le siège de Césarée en Cappadoce. Mais ce siège (*ibid., col. 594 E*) était un siège métropolitain. *Etienne*, ici, n'a d'autre titre que celui d'évêque de Césarée. Il paraît donc évident qu'il s'agit d'un évêque de Césarée en Bithynie, ville dont le siège épiscopal ressortissait au siège métropolitain de Nicomédie. D'après cette observation, il conviendra peut-être d'effacer le nom d'*Etienne* dans le catalogue des prélats qui ont occupé le siège métropolitain de Nicomédie, et de l'insérer dans la liste des évêques de Césarée en Bithynie (*Or. Chr. ib., col. 628, B.*).

Au surplus, il n'est peut-être pas aisé de fixer l'année dans laquelle la Novelle dont nous nous occupons en ce moment doit être émanée d'Alexis I Commène. Dans le *Jus Graeco-Romanum*, cette Novelle ne porte aucune date; défaut qui se trouve également dans plusieurs des autres Novelles attribuées à cet empereur. Pour nous aider à placer

(1) Le règne d'Alexis I Commène date du mois de mars 1081, au 15 d'août 1118.

(2) Voyez *Jus Graeco-Romanum*, tom. I, lib. II, p. 123. Περὶ τοῦ χανονικοῦ, καὶ τῶν διδομένων συνηθεῶν ὑπὲρ χειροτονίας, καὶ ἐρολογίας γάμου, καὶ

A chronologiquement toutes celles qui sont dans ce cas, le rang que le *Jus Graeco-Romanum* leur assigne ne saurait nous servir de guide; car le rédacteur n'a point gardé l'ordre chronologique, même pour celles qui portent une date précise: la plus ancienne de toutes celles qui sont datées avec précision, et qui est déterminément de l'année 1082, au mois d'août, γεγενημένον κατὰ τὸν Αὔγουστον μῆνα, τῆς ἡνδεκτιῶνος ε', ἐν Ετεί τῷ, οὐ, ne se trouve placée qu'après une autre qui, vu le synchronisme de l'indiction IX, ne saurait avoir été donnée avant le mois de septembre 1086, et qui pourrait être renvoyée à l'année 1100, sinon même à l'année 1113 : κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τῆς θ' ἐπινεμήσεως (2).

B Quoi qu'il en soit, si on peut absolument supposer que le métropolitain de Nicomédie, Basile, avait vu Alexis I Commène monter sur le trône, nous devons croire que du moins il avait survécu de peu à cet événement. Malgré l'omission de la date, on peut croire que la Novelle dont il est ici question, fut l'une des premières qui émanèrent de ce prince; et tout ce qui y est dit de l'ancienneté du procès, donne lieu de penser que le prélat dont alors l'héritage était encore en litige, avait cessé de vivre depuis plusieurs années.

C Plus tard, sous le règne d'Alexis I Commène, nous trouvons le siège de Nicomédie occupé par un prélat du nom de Constantin II. Ce fut Constantin II qui, en qualité de métropolitain de Nicomédie, fut membre de cette assemblée solennelle, convoquée et présidée par l'empereur, dans le nouveau *Tribinium* du palais des Blachernes, et en présence de laquelle l'archevêque de Chalcédoine, Léon, ayant déclaré authentiquement qu'il se soumettait de bonne foi aux décisions du synode concernant le culte des images, fut réconcilié avec le patriarche d'Éphèse nommé Basile. Dans les différents endroits où le P. le Quien parle de cette assemblée, il paraît persuadé et il affirme qu'elle eut lieu en 1082, c'est-à-dire dans la seconde année du règne d'Alexis I Commène. Il me semble qu'encore ici le P. le Quien s'est trompé (*Conf. Or. Christ., t. I., col. 265, C. D., col. 595 A, col. 607, B, C.*). L'acte émané de cette assemblée, et qu'il indique comme publié par le P. Montfaucon dans la *Bibliotheca Coisliniana* (*cod. XXXVI, ol. CCCV, apud Montf., p. 105*) présente un synchronisme qui nous force de descendre à une époque postérieure. Il y est dit que l'assemblée se tint à Constantinople, sous le patriarcat de Nicolas III (surnommé le Grammaire); ainsi, elle n'a pu avoir lieu avant l'année 1084 (3). Il est dit également que le patriarche de Jérusalem, Syméon II, y était présent. Nous ignorons en quelle année com-

περὶ τοῦ δερικοῦ καὶ πάντων τῶν ψυχῶν, χρυσόουλλον τυπικόν.

(3) Le patriarcat de Nicolas III (dit le Grammaire) peut dater du mois d'août 1084, jusqu'à dans l'année 1111.

merç le patriarcat de Syméon II : mais comme ce prélat se trouvait à Jérusalem en 1094 (1), et qu'il ne paraît pas être venu à Constantinople depuis cette époque, on est fondé à croire que l'assemblée dont il s'agit ici ne fut point tenue postérieurement à l'année 1094.

Plus tard encore, et seulement sous le règne de Jean Comnène (2), nous voyons siéger à Nicomédie un prélat nommé Nicétas. Ce fut avec Nicétas que l'évêque d'Havelberg, Anselme (3), député par l'empereur Lothaire II (4), et venu à Constantinople, tint des conférences au sujet des articles qui causaient le schisme entre les Grecs et les Latins. Pour marquer déterminément l'année dans laquelle ces conférences se tinrent, il faudrait peut-être entrer dans une longue discussion. Nous avons, il est vrai, un écrit (5) qu'Anselme lui-même, longtemps après son retour, rédigea, par complaisance pour le pape Eugène III (6), et dans lequel il rend compte des arguments qui lui avaient servi à combattre les opinions erronées des Grecs ; mais on n'y trouve rien qui indique l'époque précise de son voyage à Constantinople. Ainsi, tout ce qu'on peut affirmer, avant de se livrer à un plus étroit examen, est que les conférences d'Anselme avec le métropolitain de Nicomédie, Nicétas, ne sauraient avoir eu lieu ni avant le mois de mai 1125, ni après le mois de décembre 1136. Du reste, Nicétas nous est représenté par l'évêque d'Havelberg, comme un prélat du plus grand mérite, et jouissant de la plus haute considération dans le clergé de Constantinople (7).

Nous ignorons en quelle année. Nicétas cessa de vivre. Nous savons seulement que le métropolitain de Nicomédie fut présent à trois assemblées qui se tinrent au Thessalonique (8), la première, le vendredi 20 août 1143, pour le jugement et la déposition de Clément, évêque de Stasimes (9), et de Léonce, évêque de Balbisse (10), tous deux intrus (V. Leo.

(1) C'était Syméon II qui occupait le siège patriarchal de Jérusalem, et qui se trouva dans cette ville, lorsque Pierre l'Ermite y vint en 1094; et même, d'après le récit de Guillaume de Tyr (*lib. I. c. 11*), on peut conjecturer que Syméon siégeait et résidait dans cette ville depuis assez longtemps.

(2) Le règne de Jean Comnène. (dit Calo-Jean) date du 15 août 1118 au 8 avril 1143.

(3) Cet évêque d'Havelberg (ville de la Marche de Brandebourg et siège ressortissant au métropolitain de Magdebourg) est le même qui, vers la fin de l'année 1154, fut élevé sur le siège archiépiscopal de Ravenne. *Ughell. Ital. sacr., t. II, col. 367, B.C.*

(4) Le règne de l'empereur Lothaire II date du 30 avril 1125 au 4 décembre 1137.

(5) L'ouvrage dont il s'agit ici est intitulé *'Avt-xet-pevov contraporitorum sub dialogo conscriptum. Vozey Dacher. Spicil. édit. in-fol., tom. I, p. 161.*

(6) Le pontificat d'Eugène III date du 27 février 1145 au 7 juillet 1153.

(7) « Conservavi autem, quantum memoria subministrabat, tenorem Dialogi quem cum venerabili ac doctissimo archiepiscopo Nicomediae Nechite (il fuit lire Nicete), in publico conventu apud urbem Constantinopolitanam, habui, adhuc quedam non minus fiduci necessaria quam huic operi congrua.

A Allat. de Eccl. Oc. et Or. pérp. consens., col. 671 et attachés à la secte des Bogomiles ; la seconde, le vendredi premier octobre de la même année, pour la réclusion du moine Niphon (*Id. ibid. col. 678*) ; la troisième, le mardi 22 février 1144, pour la condamnation de ce même moine comme hérétique. Le P. le Quien énonce que pour lors ce n'était plus Nicétas qui remplissait le siège de Nicomédie. Mais on ne voit pas sur quelle autorité cette assertion peut être fondée. Dans les actes de ces trois assemblées, le nom du métropolitain de Nicomédie n'est pas exprimé (*Leo. Allat. loc. sup. cit. col. 681*)

En 1147, le mercredi 26 de février, il fut tenu au palais des Blachernes, une autre assemblée, dans laquelle le patriarche de Constantinople (*Id. ib. col. 683*), Cosmas, dit l'Attique, fut déposé comme atteint et convaincu d'hérésie (11). Le métropolitain de Nicomédie, qui fut l'un des assistants, se nommait Jean IV. A ce sujet le P. le Quien s'est trompé deux fois (*Or. Christ. t. I. col. 267 E, 268 A*) : 1° il fait concourir le mercredi 26 de février 1147 avec l'indiction ix, tandis que c'était l'indiction x qui courrait depuis le mois de septembre 1146 ; 2° il a cru (*Ibid.*) que, dans le texte de l'assemblée publié par Léon Allatius, la date était fautive, et que, suivant la leçon présentée par l'éditeur, l'assemblée aurait été tenue le mercredi 26 février 1144 indiction x : ce qui ne pouvait pas être. Le P. le Quien ne s'était point aperçu que, dans l'acte publié par Léon Allatius, il est question de deux dates. L'une de ces deux dates se rapporte à la condamnation du moine Niphon, avec qui le patriarche Cosmas II était accusé d'avoir connivé ; et c'est l'acte de cette condamnation qui est rapporté deux fois avec justesse au mardi 22 février 1144, comme on a vu ci-dessus. L'autre date est celle de l'acte même par lequel le patriarche fut déposé ; et elle est également

*Fuit autem idem archiepiscopus Nechites (i. Nicetes) praeceps inter duodecim DIDASCALOS, qui, iuxta morem sapientum Graecorum, et liberalium artium et divinarum Scripturarum studia regunt, et exteris sapientibus, tanquam omnibus praeminentibus in doctrina praevalit, et ad quos omnes questiones difficultissime referuntur, et ab eis solvit deinceps sine retractatione, et pro confirmata sententia tenetur et scribuntur. » *Anselm. Prolog., inc. cit., p. 162.**

(8) Dénomination particulière d'une de ces salles du palais patriarchal qui, en général, étaient appelées *triclinia* : celle-ci avait vue sur la place dite l'Augusteon.

(9) *Stasimes ou Sasimes*, petite ville de la Cappadoce, située entre Césarée et Thyane. Elle est restée célèbre par les écrits de S. Grégoire de Nazianze, qui en fut évêque.

(10) *Balbisse ou Balbalisse*, n'est peut-être connue que par le fait dont il est ici question. Il paraît qu'elle devait appartenir à la seconde Cappadoce.

(11) Cosmas II, monié sur le siège patriarchal de Constantinople dans le cours de l'année 1146, fut déposé, comme il est dit ici, le mercredi 26 février 1147.

exprimée avec justesse, le 26 du mois de février, quatrième série, indiction x (c'est-à-dire, de l'année 1147) : Φευρουαπλιπ κεῖται, ἡμέρᾳ τετάρτῃ. Ινδικτῶνος δεκάτης. Ainsi le texte de Léon Allatius est correct, et c'est celui de l'*Oriens Christianus* (col. 595, E) qu'il faut lire avec déßiance, d'autant plus que dans l'article des métropolitains de Nicomédie, le P. le Quien place encore la déposition de Cosmas II en 1146.

En 1156, le prélat qui occupait le siège métropolitain de Nicomédie, se nommait *Théophylacte II*; c'est lui qui assista au synode tenu en cette année, le jeudi 26 de janvier, et dans lequel, à la troisième session qui eut lieu le lundi 13 de mai, Sotérique l'anteugène, désigné patriarche d'Antioche, fut destitué pour cause d'hérésie (Conf. *Leo Allat. Vindic. synodi Ephesin.* p. 584); mais, par inattention, le P. le Quien, dans l'article de ce patriarche (*Or. Christ. t. II, col. 758, D*) place le synode sous l'année 1155.

Par une nouvelle inadvertance le P. le Quien a pensé (*Or. Christ. loc. cit.*) que ce pouvait être Théophylacte II, sinon même son prédécesseur Jean IV, qui avait assisté à une assemblée synodale tenue le lundi 11 avril 1166 par le patriarche de Constantinople, Luc surnommé *Chrysoberge*; assemblée de laquelle il émana un décret pour prohiber les mariages dans le septième degré. Après avoir parlé de ce décret d'une manière assez juste, dans son article des patriarches de Constantinople, le P. le Quien, à l'article des métropolitains de Nicomédie (*Or. Christ. t. I, col. 269 E, 270 A. et 593 E*), rappelle le même acte (où le nom du métropolitain de Nicomédie n'est point exprimé), et il le rappelle comme si le *Jus Graeco-Romanum* en fixait la date à l'année 1151, indiction iv; puis il s'autorise de cette date pour fonder son opinion relativement au métropolitain de Nicomédie, qui pouvait y avoir assisté. Mais il serait difficile d'accumuler plus d'erreurs en aussi peu de mots.

1e Le patriarcat de Luc Chrysoberge date, au plus tôt, de l'an 1155 (1).

2e L'indiction iv courut seulement du mois de septembre de cette même année 1155.

3e Dans le texte que présente le *Jus Graeco-Romanum* (tom. I, p. 227), le décret dont il s'agit est daté positivement du 11 avril de l'indiction xiv : Μηνὶ Ἀπριλὶᾳ τα', ἐπινεψισθεῖς τοῦτο, ce qui nous mène au lundi 11 avril 1166.

Ce ne dut donc pas être Théophylacte II, mais son successeur Michel, qui assista au synode dont il vient d'être parlé. En effet, nous savons que ce fut Michel qui signa les actes d'un autre synode tenu pareillement en 1066 à Constantinople (Conf. *Leo*

(1) Le patriarcat de Luc, dit *Chrysoberge*, doit dater du mois d'août 1155, époque de la mort du patriarche Constantin IV, dit *Chiarène*. On peut croire que Luc Chrysoberge ne mourut pas avant

Allat. de Eccl. Or. et Occ. perp. cons., col. 689 et 690), et par lequel des Allemands, établis pour lors en cette ville, et accusés d'hérésie concernant le dogme de la divinité de Jésus-Christ, furent ab-sous.

Voilà les seules notions que j'ai pu recueillir sur la succession des prélates métropolitains, durant tout le temps où Théodore Prodrome a pu vivre. Je dis, le temps où Théodore Prodrome a pu vivre, parce que la lettre dont il est question doit presque évidemment être attribuée à cet écrivain. Ce n'est pas que, strictement parlant, elle ne soit anonyme dans notre manuscrit, et, d'après le texte représenté par le P. Lazeri, elle doit l'être également dans le manuscrit dont il s'est servi; mais, selon toute apparence, cette lettre ne se trouverait point à la place qu'elle occupe dans notre exemplaire, si elle n'était point du même écrivain que les discours et lettres qui la précèdent, et qui portent le nom de Théodore Prodrome.

ARTICLES XXV, XXVI, XXVII, XXVIII.

[Morceaux qui commencent au fol. 39, recto, lin. 21, n. XII et XIII de l'Index grec.)

Pièces en vers iambiques, héroïques, élégiaques et anacréontiques, en l'honneur de l'orphanotrophe protédice nomophylax, Alexis Aristène.

Je réunis ces quatre articles, d'abord parce qu'ils sont tous quatre du même genre; ensuite, parce que l'auteur lui-même les avait en quelque sorte réunis. D'après ce qu'il dit au vers 47 de sa pièce en vers iambiques, laquelle constitue ici le premier article, les trois autres pièces durent être composées, sinon dans le même temps que celle-là, du moins peu après, et peut-être toutes les quatre furent-elles envoyées ensemble à l'Orphanotrophe.

Ce n'est pas qu'à l'endroit même qui vient d'être cité il ne se trouve une assez grande difficulté. En effet, là, notre auteur semble nous donner à entendre que cette première pièce doit être uniquement regardée comme l'annonce ou, si l'on peut parler ainsi, la lettre d'envoi de la pièce qui va suivre immédiatement, laquelle sera en vers héroïques, mais que parmi celles qui viendront après, il

D y en aura une en vers iambiques, et une autre en vers anacréontiques (2). Toutefois, après la pièce en vers héroïques, il ne s'en trouve qu'une en vers élégiaques ou pentamètres, et une en vers anacréontiques: celle qui sort d'annonce est seule en vers iambiques.

Des quatre pièces, il n'y en a aucune dont le titre, dans le manuscrit, porte le nom de l'auteur. Mais, indépendamment de ce que la même raison, qui m'a fait attribuer à Théodore Prodrome la lettre représentée dans l'article précédent, m'auto-

le mois de juin 1169.

(2) Voyez ci-dessous, ce qui est dit aux vers 50, 52, 53, 55 et 61.

rise à croire que les morceaux qui suivent appartiennent également à cet écrivain, son nom est clairement indiqué dans le vers.

(*Post allatos Prodromi versus, qui existant infra, Tertius subdit:*)

Au vers 4, l'auteur dit qu'il a déjà célébré l'Orphanotrophe par un discours en prose.

'Τυνησάμην σε πρῶτα ΠΕΖΩ Τῷ ΛΟΓΩ.

Vraisemblablement il vient rappeler l'un de ces trois morceaux que l'on a déjà vus, et qui sont : 1e article *xvi*, *Remerciements de Théodore Prodrome à Alexis Aristène, pour l'éloge que ce magistrat avait fait de lui*; 2e article *xvii*, *l'Eloge de l'éloquence d'Alexis Aristène*; 3e article *xxii*, *les Félicitations à Alexis Aristène sur sa rentrée dans le poste d'orphanotrophe*. Je penche à croire que le dernier morceau est celui dont il s'agit ici.

Aux vers 9 et 10, l'auteur rappelle une seconde pièce, δεύτερον, qu'il avait composée, comme la première, en l'honneur de l'orphanotrophe Alexis Aris ène. La manière dont il désigne cette seconde pièce est remarquable :

'Εμελύσμην σε δεύτερον σχεδουργίᾳ,
Τῷ γραμματικῷ λαβυρινθώδει νόμῳ.

Qua doit-on entendre ici, 1e par le terme σχεδουργίᾳ, 2e par l'expression γραμματικῷ λαβυρινθώδει νόμῳ?

Le terme σχεδουργίᾳ peut se prendre en diverses acceptions. En effet, ce terme peut signifier une pièce composée sans préparation, et ce que nous appellerions un *impromptu*, ou, si on peut parler ainsi, un *discours improvisé*. La force primordiale des deux mots radicaux σχέδη et ἔργον dont σχεδουργίᾳ se compose, prête à ce sens. Σχέδη, comme on sait, signifie, le plus communément, ce qui s'écrit d'après une première pensée et sans réflexion. Mais ce que l'auteur ajoute immédiatement après, savoir, que cette même pièce avait été écrite τῷ γραμματικῷ λαβυρινθώδει νόμῳ, exclut totalement l'idée qu'elle eût pu être composée sans préparation. Il faut donc expliquer autrement le terme σχεδουργίᾳ.

Chez les auteurs de la basse-grécité, le terme σχέδος, devenu technique pour les grammairiens, a signifié ce que les Latins appellèrent *partes*, c'est-à-dire, ces sortes de thèmes élémentaires, par lesquels on accoutume les enfants à examiner et à décomposer l'oraison ou le discours [*orationem*] et les verbes [*verba*], par parties [*partes*]; et il paraît bien que cette méthode est précisément celle dont Anne Comnène condamnait l'abus dans un passage de son *Alexiad* (l. XV, p. 485, D), où elle parle assez au long des schèdes et des sché-

(1) *Conf. Alexiad.* l. c. p. 485, D. Ce passage, qui n'a point encore pu être bien éclairci, deviendrait peut-être plus intelligible par l'examen d'un écrit qui doit se trouver parmi les mss. du Vatican, et qui a pour titre, Λογγισάρδου τοῦ σοφοῦ πρεξολάχιον σχεδογράφος, *Extraits du savant Lom-*

A dographes, mais qui n'est pas facile à bien expliquer. Τοῦ δὲ σχέδους ἡ τέχνη εὑρημα τῶν νεωτέρων ἐστι, καὶ τῆς ἐφ' ἡμῶν γενεᾶς..... (pag. 486 A.) Ταῦτα δὲ λέγω ἀχθομένη διὰ τὴν παντελή τῆς ἐγκυρίας παιδεύσεως; ἀμέλειαν. Τοῦτο γάρ μου τὴν φυγὴν ἀναψάλγει, διόπει πολὺ περὶ ταυτὰ ἐνδιατέτριψα. Καὶ ἐπειδὴν ἀπήλαγμα τῆς παιδεριώδους τούτων σφραγῖς, καὶ εἰς ῥητορικὴν παρθίγγειλα, καὶ φιλοσοφίας ἡγάπην, καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς ποιητής τε καὶ ἔνγγραφέας ἦλει, καὶ τῆς γλώττης τοὺς διχοθους ἐκείθεν ἔξωμαλισάμην, εἴτα, ῥητορικῆς ἐπαργυρούσης ἐμοί, κατέγνων τῆς τοῦ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΥ τῆς ΣΧΕΔΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΛΟΚΗΣ: «L'art du schède est une invention des modernes, et il est né de notre temps.... Ce qui me fait parler de la sorte, c'est que cette méthode des schèdes fait négliger entièrement l'étude des belles-lettres, que nous appelons encyclopédie. Mon âme s'irrite, quand je considère combien j'ai donné de temps à ces bagatelles. Dès que je fus délivrée de cette étude puérile, et que je m'appliquai à la rhétorique, à la philosophie, à la poésie et à l'histoire, j'aplanis aisément toutes les difficultés que l'on trouve dans notre langue; ensuite, avec le secours de la rhétorique, je condamnai tous les plis et replis de la schédrographie.» Tout ce qu'on voit ici clairement, est que la savante princesse avait l'intention de blâmer la conduite des grammairiens de son temps qui n'expliquaient à leurs élèves que leurs schèdes, au lieu de leur faire lire et étudier les meilleurs auteurs de l'antiquité. Et, en effet, l'étude de la grammaire n'est bonne qu'à ceux qui s'en servent uniquement comme d'un degré pour passer à des sciences plus relevées: *Non nocent haec disciplinae per eas euntibus, sed circa eas haerentibus* (Quintil. *Instit. orat. lib. I cap. 1*). Mais, en quel sens et avec quelle justesse l'illustre fille d'Alexis I pouvait-elle dire que cette méthode était une invention des modernes, qu'elle-même en avait vu commencer l'usage (ce qui placerait l'introduction de cette méthode vers l'époque à laquelle Théodore Prodrome florissait)? et comment faut-il entendre ce qu'elle ajoute un peu plus bas, savoir, que ceux qui en abusaient le plus, étaient certains *Styliens*, D appellés aussi *Lombards*: Παρῆμι δὲ Στυλανούς τυνχεὶς καὶ τοὺς λεγομένους Λογγισάρδους (1). Ce sont deux questions que j'aurai peut-être ailleurs l'occasion et le loisir d'examiner, mais dont la solution m'entraînera dans de longues discussions. Je dois donc ici me borner à observer que la composition en forme de schède, σχεδουργίᾳ, dans laquelle Théodore Prodrome, selon ce que lui-même nous dit, avait célébré les louanges de l'orphanotrophe Alexis Aristène, ne saurait avoir eu rien de

bard, en faveur des schédrographes. Jusqu'à présent, je l'ai vainement cherché dans les manuscrits qui ont été transportés du Vatican à la bibliothèque Nationale, et j'ai lieu de croire qu'en effet ce traité ne fait partie d'aucun des volumes qui sont venus à Paris.

commun avec les schèdes dont nous venons de parler.

Il me paraît plus vraisemblable que cette composition devait être une de ces espèces de griphes, de logographes, tels qu'Eustathie nous les définit en plusieurs endroits (1), mais surtout dans le passage suivant, qui, en appuyant mon opinion, semble donner aussi la clef des expressions employées par notre auteur, τῷ γραμματικῷ λαβυρίνθῳ νέμεται νέμεται. Ce passage tombe sur un vers de l'Iliade :

Ἄντερ δὲ βῆρ' Ἰσον τε καὶ Ἀντιφόν εἶναριξῶν.
Là Eustathie (*ad Homer. Iliad. A. lib. XI*, v. 101, f. 833, lin. 61) s'exprime en ces termes : « Ορά δὲ τοῖς φησεῖται, καὶ ζεῖ τοῦ. »

Ἄντερ δὲ βῆρ' ἹΣΟΝ τε καὶ Ἀντιφόν εἶναριξῶν (2),

ΣΧΕΔΙΚΗΣ ΤΕΡΘΡΕΙΑΣ καὶ τοῦ κατ' αὐτήν ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ κείται λεληθότως ἀφορμῇ τοῖς δυτερονόποια καὶ ἀλλὰ παρὰ τῷ Πειραιῷ τιθέντα μὲν ἀπραγματεύτως κατὰ συνθήκην συνήθη, παρεκκισθέντα δὲ τοῖς γραμματικοῖς εἰς μέμησιν. Προδέληται μὲν γάρ ἐνταῦθα, ἐν τῷ, Βῆρ' ἹΣΟΝ, ΡΗΣΟΥ δηθέν τινος ἀπήχησις, δοποῖς δὲ προστορηθεὶς θρῆξ ἤρως. « Remarquez ici que ce vers :

Ἄντερ δὲ βῆρ' ἹΣΟΝ τε καὶ Ἀντιφόν εἶναριξῶν,
Il s'en alla pour tuer Issé et Antiphe :

a insensiblement fourni aux modernes une matière de *logographes*, qui surprend l'auditeur et le jette dans une espèce de *labyrinthhe*. Il y a dans Homère plusieurs autres vers semblables, dont la composition n'a rien d'extraordinaire ni d'affecté ; les grammairiens néanmoins en ont fait des modèles de *logographes*. En effet, quand on lit ces mots, βῆρ' ἹΣΟΝ, on entend résonner le nom de quelque Rhisus [en Grec ΡΗΣΟΝ], tel qu'était le héros de Thrace, dont nous avons parlé plus haut (*ad Iliad. K. lib. x*, v. 435, fol. 817, lin. 6). »

Cette observation d'Eustathie suppose que ΡΙΣΟΝ et ΡΗΣΟΝ se prononçaient de la même manière, c'est-à-dire que le son de la lettre H restait

(1) Voy. Eustathie, 1e ad. *Homer. Iliad. A.* l. xi, v. 101, f. 833, l. 6; 2e ad *Iliad. N.* lib. xiii, v. 810, f. 961, l. 20; 3e ad *Iliad. II.* l. xvi, v. 519, f. 1063, l. 32; 4e ad *Odyss. I.* l. ix, v. 366, f. 1634, l. 4.

(2) Il faut observer que Zénodore lisait seulement : Αὔτερ δὲ βῆρ' Ἰσον, sans le ρ' avant Ἰσον.

De plus, les Scholies de Venise nous citent un témoignage d'Aristarque, d'après lequel on pourrait penser que de bonne heure les critiques furent partagés sur la lecture de ce vers. Aristarque disait que, de son temps, ce vers ne se trouvait point dans le Recueil des épigrammes de Posidippe. Il est vraisemblable que ce Posidippe, quel que fut l'auteur ainsi nommé, dont Aristarque voulait parler (soit celui dont il nous reste des épigrammes insérées dans l'Anthologie ou Couronne de Méléagre, soit un autre), avait formé un Recueil de tous les vers d'Homère qui contenaient des faits ou des circonstances remarquables. « Mais (ajoutait Aristarque) on le retrouve dans ce qu'on appelle l'Αμις.

A semblable à celui de la lettre I. Convient-il, pour cela, de statuer définitivement que telle a été dans l'origine la prononciation des Grecs ? c'est encore un point que j'examinerai peut-être ailleurs ; mais ici ce n'est pas celui dont il s'agit. Ce que le passage d'Eustathie fournit de relatif à notre objet, le voici : Cet auteur appelle ΣΧΕΔΙΚΗΝ ΤΕΡΘΡΕΙΑΝ [littéralement, *pointe schédiique ou impromptu*], ce que nous dirions des *logographes*, des *rébus* ou *discours énigmatiques*. Et, en effet, on donnait à ces sortes de discours le nom de *schèdes*. Eustathie nous l'assure lui-même ailleurs, à propos du jeu de mots qui trompe le Cyclope, lorsque Ulysse lui dit qu'il s'appelle *Nul* ou *Personne*, Οὐτίς. « Ce sont, ajoute Eustathie, les jeux de mots dont Homère a su quelquefois se servir avec habileté, qui ont fourni à d'autres poètes assez anciens, quoique postérieurs à lui, des exemples de badinages. Epicharme appelaient cette sorte d'éénigme, matière à penser, νόημα, et aussi, *discours caché dans le discours*, λόγον ἐν λόγῳ. De là ceux qui s'expriment en schèdes ont appelé aussi leurs *griphes* ou énigmes, matières à penser, νόηματα. Evidemment c'est aussi le *discours caché dans le discours*, λόγος ἐν λόγῳ, que les schédiques modernes ont prétendu imiter, et que l'on reconnaît dans leur *labyrinthhe*. » Après quoi Eustathie rapporte plusieurs exemples de ces *labyrinthes*, exemples tirés presque tous d'Athènes.

C Je crois donc presque certain que la pièce dont il s'agit ici était une espèce d'éénigme ou de logographie. Mais était-elle écrite en prose ou en vers ? il n'est pas facile de le décider. D'un côté, le terme έμελφάνην, dont l'auteur se sert pour la désigner, porte à croire qu'elle devait être en vers. De plus, il paraît opposer cette même pièce à la première, qu'il dit positivement avoir été écrite en prose :

Τρηνησμην σε πρώτα ΝΕΖΩ ΤΩ ΛΟΓΩ.

• Έμελφάμην σε δεύτερον ΣΧΕΛΩΤΥΡΓΙ Α,

Aussi un critique non moins ingénieux que savant, M. Corai, a-t-il pesé que peut-être la véritable le-

D Ce vers étant reconnu mauvais, bien des commentateurs trouvaient raisonnable de le supprimer : Μή έμφρεσθαι δέ φησιν δὲ Αρισταρχος νῦν ἐν τοῖς Ποσειδιππου ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΣΙ τὸ βῆρ' ἹΣΟΝ· ἀλλὰ ἐν τῷ λεγομένῳ ΣΩΡΩ, εὑρετινόν. Εὐλογον δὲ, φασιν, ἐλεγχομένον αὐτὸν ἀπαλεῖψαι. « Apparemment, dit M. Heyne (*Var. Lect. et Obs. in loc. edit. nov. t. VI*, p. 141), cet Αμις, δ ΣΩΡΟΣ, était une de ces pièces badines du genre de celles qui sont attribuées à Simmias. Appartenait-elle à Posidippe ? était-elle l'ouvrage de quelque autre poète ? Voilà ce que j'ignore. »

Ce n'est pas tout, les *petites scholies*, représentées par Barnès, portent cette variante : Γρ. Αὔτερ δὲ ΒΗΡΟΥ ΤΕ.

Enfin, ce qui se lit immédiatement après, dans les scholies de Venise, montre qu'un siècle d'Apollonius Dyscolus on lisait quelquefois Αὔτερ δ βῆροσσον τε εἶναριξεν. Voy. Apollonius Dyscolus, *de Syntaxis*, lib. i, § 32, p. 7.

çon devait être στιχουργή, non σχεδουργή : et alors on supposerait aisément avec lui, que les vers employés pour la composition de cette pièce auraient été du genre de ceux qui s'appelaient καρκίνοι, rétrogrades, comme le vers :

Nίψον ἀνομήματα, μῆ μόνας θύμιν,

lequel, n'importe comment on le lise, soit de gauche à droite, soit de droite à gauche, donne les mêmes mots et le même sens.

D'un autre côté, notre auteur, quelques lignes plus bas (vers. 16), semble dire positivement qu'il n'avait point écrit de pièces en vers à la louange de l'Orphanotrophe ; il s'en fait même un sujet de reproche : *Reremerai-je donc dans ces seules pièces mon éloge ? Eh ! que deviennent les vers, ainsi que la puissance du discours mesuré [litter, du mètre] ?*

Kαὶ χλευσομέν τὸν δυνον ἐν τοῦτοις μόνοις ;
Ἄλλοι στιχοι ποῦ, ναὶ τὸ τοῦ μέτρου χράτος ;
enfin, ce premier morceau n'est autre chose que l'annonce de différentes pièces en vers qui vont suivre.

D'après toutes ces observations, je ne rougis point de laisser la question indécise.

(Sequebantur, sub numm. XXVI-XXVIII Prodromi versus heroiici, elegiaci, et Anacreontici qui infra edentur.)

ARTICLE XXIX.

[Morceau qui commence au fol. 40 verso, lin. 17, n. XIV de l'Index grec.]

Discours de Théodore Prodrome au César N., sur le tert.

Tοῦ γύτου εἰς τὸν Καλαπάζ · ἦ, Υπὲρ πρασίνου.

Le P. Lazzeri avait indiqué ce morceau comme existant dans le manuscrit du Collège romain, mais il ne l'avait point donné. Depuis la publication du *Miscellaneorum*, etc., la pièce a été imprimée. On la doit à M. Yriarte, qui l'a insérée dans son Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Madrid : il l'a tirée d'un volume écrit presqu'en entier de la main de Constantin Lascaris, dans le cours de l'année 1464, à Milan. Nous devons observer que Constantin Lascaris, ne connaissant point l'auteur de ce morceau, croyait pouvoir l'attribuer à *Geminus*. M. Yriarte est resté embarrassé à deviner qui pouvait être ce *Geminus*. Véritablement on ne voit pas de quel écrivain Constantin Lascaris prétendait parler. Je penche à croire que c'était de G. Gemistus Pletho. Mais ce dont on ne saurait douter, c'est que le morceau ne peut appartenir à cet auteur. On sait que G. Gemistus Pletho florissait dans la première moitié du XVe siècle ; et le manuscrit du Vatican, où nous trouvons le morceau dont il s'agit, est de beaucoup antérieur à cette époque. Ainsi rien ne nous empêche d'ajouter foi au titre, d'après lequel, dans le manuscrit, ainsi que nous l'avons

A déjà fait remarquer, ce morceau paraît attribué comme les précédens, à Théodore Prodrome.

ARTICLE XXX.

[Morceau qui commence au folio 43 recto, lin. 16, n. XV de l'index grec.]

Discours de Théodore Prodrome, sur ceux qui mécontents d'être pauvres se plaignent de la prudence.

D'après le témoignage du P. Lazzeri (1), on peut croire que, dans le manuscrit du Collège romain, où se rencontrent divers opuscules de Théodore Prodrome, le morceau dont il s'agit ici, et qui n'a jamais été publié, est attribué nominativement à cet auteur ; et non seulement la place où ce même morceau se trouve inséré dans le manuscrit du Vatican dont ici nous rendons compte, mais encore les mots, *Tοῦ αὐτοῦ*, qu'il y porte en tête, nous assurent également qu'en effet il appartient à Théodore Prodrome, comme les pièces précédentes.

Ce point une fois constaté, la pièce, indépendamment du sujet et du style, devient intéressante par elle-même. Elle offre plusieurs particularités relatives à la personne de l'écrivain. En effet, Théodore Prodrome nous apprend ici que, loin d'avoir été d'une basse extraction, il était au contraire d'une naissance assez élevée : que, s'il n'était pas d'une complexion robuste, il n'avait du moins aucun vice corporel, aucune imperfection physique, sinon peut-être quelque embarras dans la prononciation ; encore semble-t-il donner à entendre que ce léger défaut tenait moins au peu de souplesse et de flexibilité de sa langue, qu'à la vivacité de son imagination, et à l'abondance des idées qui, se présentant trop rapidement à son esprit, ne lui laissaient pas le temps de les exprimer. Il nous dit que son éducation avait été soignée ; qu'il avait étudié la grammaire et la rhétorique sous les meilleurs maîtres : qu'il était plein de la lecture des ouvrages de Thucydide, de Platon et d'Aristote. Il annonce qu'il avait composé un nombre presque infini de discours littéraires : et en même temps, il se fait honneur de n'en avoir pré-médité aucun (*οὐδὲ λοτίν δε μη προσχρέδασται*), bien qu'il prétende ne point imiter les *froids sophistes*, tels que les *Simocatus*, ou autres de pareille trempe, *οἱ Φυχοὶ Σιμάκατοι*, *καὶ οἱ χαῖτοι αὐτοῖς*, *κ. τ. λ.* Ce nom de *Simocatus*, et le mépris que Théodore Prodrome marque pour le personnage qui le portait, donnent matière à réflexion. Parmi les écrivains Grecs du moyen âge, nous n'en connaissons, ce semble, qu'un seul qui ait été désigné par ce nom, ou pour parler plus exactement, par ce surnom de *Simocatus*, ou *Simocattus* ; et encore est-il le plus souvent appelé *Simocatta*. On voit déjà que je veux parler de *Theophylactus Simocatta*. Cet auteur, contemporain des empereurs Maurice, Phocas et Héraclius, comme aussi du patriarche

(1) *Conf. Miscellaneorum ex mss. librī bibl. coll. Rom. Societ. Jes. tom. I, p. 5.*

OPERUM RECENSIO.

che Sergius, semble n'avoir point prolongé sa carrière au delà de l'année 640. Il était originaire d'Egypte (1), et sans doute sa famille n'était pas d'une condition abjecte, puisqu'au moment de la fin tragique de l'empereur Maurice, il se trouvait parent du magistrat qui pour lors commandait en Egypte (2). Il fut lui-même décoré de plusieurs dignités. Nous le voyons qualifié d'ἀνδρὸς ἀπάρχων (*Phat. Bibl. cod. XLV*, page 82), c'est-à-dire, d'ex-présent, et aussi d'ἀντιγραφεύς, terme dont la signification n'est pas bien déterminée, les uns (*Budæus in Pandect.*, *Salmas. ad. Hist. Aug. scr. p. 480, 481, 483*) le rendant, en Latin, par *observator coactorum*, ce qui répondrait à ce que nous dirions en français *contrôleur des recettes*: les autres (*Henr. Vales. ad Sacr. Hist. acci. I. V. c. 25. p. 240*), par *proximus a magistris scriniorum*, ou encore par *magister scriniorum*, interprétation qui paraît la plus conforme au sens dans lequel les lexiques latins expliquent le mot *antigraphus* (3). Theophylactus, né avec un esprit aimable, était aussi doué d'un goût naturel pour les belles choses; et les écrits qui portent son nom, le prouvent. Son Histoire du règne de l'empereur Maurice (4), bien qu'elle comprenne seulement ce qui se passa depuis l'an 582 jusqu'en l'année 602, ne laisse pas d'avoir été parfois qualifiée d'*Histoire universelle* (*Eustath. ad Dionys. Perieget. vers. 730: Tzetz. Hist. 69, Hist. chil. III. v. 400*); et, sur le mérite de cet ouvrage, on peut consulter non-seulement l'*Avis aux lecteurs* qui se trouve en tête de la belle édition donnée par Ch. Annib. Fahrholi, mais encore Ger. Jean Vossius (*de Hist. Gr. lib. II. cap. 23. p. 143*,

(1) *Theophylact. Simocatt. lib. vii. c. 17. p. 486.*
Οὐδὲ δὲ πειροθέμα ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα διηγήσαται, οὐπερ τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῖς πρὸ δύμῶν περιφρόσφηται ἄριστα. "Ἐλκόντες γὰρ τὸ γένος ἐντεῦθεν, εἰσότως τοῖς περὶ τοῦ Νείλου διηγήμασιν οὐκ ἀποσφόρως φιλοχαρήσαμεν."

(2) *Theophylact. Simocatt. lib. viii. cap. 13. p. 215.* Δέ πάτερ δὲ κατ' ἑκάπτον καιροῦ Αἰγυπτιακῆς ἡγεμονίας ἦντας δεύθυνεν, δε καὶ συνήπτετο πρὸς γένος ἡμῖν.

(3) « **ANTIGRAPHUS, ANTICRAPHUS.** *Glossæ Isidori*: Antigraphus, cancellarius. — *Ugatio*, et ex eo *Joannis de Janua*: Antigraphus, scriptor; idem est et cancellarius, qui ei archigraphus dicitur: quod rescribit literis missis ad dominum suum. Unde antigraphia, vel archigraphia, id est, ejus dignitas, scilicet cancellarius.

« *Sunt igitur antigraphi generatim scriptores.* — *Glossarium Alfridi*: Antigraphus. . . . id est scriptor. — *Ordericus Vitalis*, lib. I. p. 374: A priscis auctoribus edita, et ab antigraphis scripta considero. *Nisi quis malit antigraphus.*

« *Proprie autem, antigraphi seu antigraphi, dicit cancellarii et magistri scriniorum.* *Glossæ mss.*: Antigraphus, antiquarum rerum scriptor, a commentariis, cancellarius.

Exstat *Gregorii Magni epistola 28, l. 1*, scripta Aristobolo, ex-præfecto et antigrapho. Et in l. II, indicet. II, epist. 7, *Sebastianus*, gloriatus antigraphus nuncupatur.

« *Scholiastes Juliani Antecessoris*: Quatuor scripti sunt: prius, quod dicitur libellorum: secundum memoriarum: tertium dispositionum: quartum

A col. 1) et J. Alb. Fabricius (*Bibl. Gr. tom. VI*, p. 280 et seq., ed. Harles. tom. VII, p. 582 et seq.) Indépendamment de ce grand morceau, généralement connu, c'est à ce même Theophylactus *Simocattia* que l'on attribue divers opuscules. Je ne prétends point parler ici du fragment qui nous reste d'un petit traité *De risu et vociferatione in festis sanctorum*: (*Ph. Labb. de Scriptor. eccl. tom. II*, p. 416: - *It. Biblioth. Patr. Ap. Bign. ed. Paris. 1579 et 1624, t. VI...* *It. ibid. ed. Col. t. IV*, p. 1056.-*it. ib. edit. Lugd. tom. V, p. 1214*); ni d'un autre fragment, *De Nicephoro confessore*, indiqué vaguement par le P. Labbe; mais je veux dire, 1° le Dialogue, concernant divers problèmes physiques et leur solution, Διάλογος, Περὶ διαφορᾶς φυσικῶν ἀπορημάτων, καὶ ἐπιλύσεως αὐτῶν (5): 2° quatre-vingt cinq lettres, roulant, vingt-neuf sur des sujets moraux; vingt-huit sur les travaux de la campagne; et vingt-huit sur des intrigues amoureuses de courtissaines (6). Sans doute l'auteur de ces lettres pourrait avoir été rangé, par des hommes d'un jugement sain, dans la classe des sophistes, plus propres à corrompre qu'à former le goût dans l'étude et l'exercice de la littérature: ainsi, sous ce point de vue, on supposerait volontiers que c'est précisément lui dont Théodore Prodrome voulait parler. Mais, d'un autre côté, d'après la manière dont il s'exprime à ce sujet, on se sent porté à croire que son mépris tombait, non sur quelques sophistes déjà anciens, mais sur ceux dont, au temps où il écrivait, les leçons pernicieuses et le mauvais exemple perdaient la véritable éloquence.

epistolarum: unde et quatuor antigraphi sunt.

« *Gloss. Græco-Lat.* Ἀντιγραφεύς, δικτατορ, scriptror.

« *'Αντιγραφεὺς τῆς μνήμης, apud Petrum Patricium, in Eclog. Legal.* »

Cang. Glossar. med. et inf. Latin. L. I. col. 520.

(4) Nous avons trois éditions de cet ouvrage, données, la première par Jac. Pontanus, S. J., à Ingolstadt, 1604, in-4°; la seconde, par Ch. Annib. Fabroti, Paris, 1647, in-fol.; la troisième dans la collection des auteurs de l'*Histoire byzantine*, réimprimée à Venise, tom. III.

(5) Ce Dialogue a été imprimé plusieurs fois: 1° il a été donné par Bonav. Vulcanius, en 1596, *Lugd. Batav. in-12 Græc*; 2° par Janus Gruter, en 1589, *typis Comelinianis, in-8° Græc et Latine*; 3° par Andr. Raynaud, en 1653, *Lips. in-4°*.

(6) Ces Lettres ont été publiées en grec, par Marcus Musurus, dans la Collection d'Alde Manuce, *Romæ, in-4°*. Elles furent réimprimées de nouveau en 1596, par les soins de Bojaxepi. Vulcanius, à Leyde, *in-12, una cum ejusdem Theophylacti Questionibus physicis; Cassii medicis Questionibus; Epistolis quibusdam Juliani imperatoris et Galli ad Julianum, Basiliisque et Gregorii Nazianzeni.* Elles furent réimprimées, en 1598 et 1599, par les soins de Janus Gruter, avec une version latine de Jodoc. Klementinus, et accompagnées des *Excerpta legationum ex Theophylacti Mauritaniana, et problematis sive questionibus physicis*, Heidelberg. ap. Comelin. 1598, in-8° e *Bibliotheca Andr. Scholti, Enliu.* on les trouve insérées dans la *Collection de lettres imprimée à Genève en 1606*.

ARTICLE XXXI.

[Morceau qui commence au folio 45 verso, lir. dernière, n. 16 de l'Index grec.]

Explication d'un Verset de l'Evangile selon saint Luc, par Théodore Prodrome.

Le verset, dont cet article offre une explication, ou plutôt un commentaire fort étendu, est le 17e du 1er chapitre de l'Evangile selon saint Luc. Il fait partie des prédictions d'un ange à Zacharie, tant sur la naissance prochaine de saint Jean-Baptiste, que sur la vie à laquelle ce précurseur de Jésus-Christ sera dévoué. Le texte grec est conçu en ces termes : Καὶ αὐτὸς προελεύσεται τῷ πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. La version latine porte : *Et ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliae;* et la traduction française adoptée par le P. Calmet : *Et il marchera devant lui dans l'esprit et la vertu d'Elie.*

Ce verset est un des nombreux passages où les commentateurs du Nouveau Testament se trouvent embarrassés ; et celui-ci, dès les premiers siècles du christianisme, a fait naître bien des discussions. Comme de pareils sujets n'attachent guère qu'une certaine classe de lecteurs, j'ai longtemps balancé si je ne me bornerais point à indiquer l'existence de cet article ; mais je ne me suis point arrêté à ce parti, parce qu'indépendamment de ce qu'il ne laisse pas d'y avoir encore des personnes fortement occupées de ce qui peut éclaircir ou déterminer le sens précis des endroits obscurs des Livres divins, et qui aiment à comparer les idées plus ou moins ingénieries, plus ou moins saines, des différents interprètes de l'Ecriture sainte, le morceau dont il s'agit ici contient des choses assez singulières, et,

A de plus, offre, comme le précédent, diverses particularités concernant l'état et la vie habituelle de l'auteur, dont le manuscrit CCCV du Vatican renferme un si grand nombre d'opuscules restés, jusqu'à cette heure, presque totalement inconnus.

Au surplus, je préviens le lecteur que, dans plusieurs endroits, le texte grec de cette pièce présente des difficultés. Je ne les ai que trop bien senties ; mais je n'ai point la capacité nécessaire pour les lever : il faudrait, à cet effet, être plus versé que je ne le suis dans la matière ; et d'ailleurs, je ne saurais présentement me livrer à des recherches étrangères aux travaux qui me sont commandés. On ne doit donc s'attendre à trouver dans les notes dont tout cet article paraîtra parsemé, que de simples et légers rapprochements fournis par ma mémoire. Par exemple, j'ai cru devoir, en commençant, rappeler le passage de la 4e homélie d'Origène, où se trouve une manière d'interpréter le verset sur lequel Théodore Prodrome a disserté. Ce passage est court ; mais on sait que le texte grec des Commentaires d'Origène sur l'Evangile selon saint Luc est presque entièrement perdu ; il ne nous en est parvenu que des lambeaux. Du travail d'Origène sur cette partie du Nouveau Testament, nous n'avons, à proprement parler, qu'une version latine, due à saint Jérôme, et faite peut-être simplement par extrait. On n'est donc pas certain de connaître aujourd'hui, au moyen de cette version, tout ce qu'Origène pouvait avoir écrit sur le premier verset dont il est question (1). Je rapporterai également en note, le Commentaire du P. Calmet (2), qui indique les autres interprètes dont la sagacité s'est exercée sur ce sujet.

(1) *Origen. Homil. IV in Luc. c. 1, v. 13 et 17, Opp. tom. III, p. 937, col. 1, A, B.* « *Et præcedet eorum ipso in spiritu et virtute Eliae : Non ait in anima Eliae ; sed in spiritu et virtute Eliae. Fuit in Elia virtus et spiritus, sicut in omnibus prophetis, et, secundum dispensationem corporis, in ipso quoque Domino Salvatore : de quo post paululum (Luc. c. 1, v. 33) ad Mariam dicitur : Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Aliissimi obumbrabit tibi. Spiritus ergo qui fnerat in Joanne (sic, sed legend. forsitan Eliae) et virtus quæ in illo erat in hoc quoque apparuit. Ille translatus est : hic vero præcursor Domini fuit ; et mortuus est ante eum, ut et ad inferna descendens illius prædicaret adventum.*

(2) *Commentaire littéral sur tous les livres de l'Ancien et du Nouveau Testament.* — *Les Evangiles de S. Marc et de S. Luc, 1730, p. 276 et 277.* Sur ces mots, *Et il marchera devant lui dans l'esprit et dans la vertu d'Elie*, le P. Calmet donne le Commentaire que voici : « *Il marchera devant Dieu, comme ont fait les patriarches et les prophètes : Ambula coram me et esto perfectus (Genes. cap. xvii, v. 1; conf. et ibid. cap. v. 21; cap. vi. v. 9), et il sera rempli, comme Elie, de l'esprit de prophétie, de lumière et de zèle, pour résister aux ennemis du Seigneur, et pour s'opposer aux désordres et aux crimes de Juda et d'Israël. On sait de quelle manière S. Jean s'opposa au roi Hérode, et avec quelle force il lui reprocha son mariage incestueux : avec quelle liberté il reprit l'hypocrisie des Pharisiens. Jamais Elie n'avait parlé avec plus de hardiesse à Achab et aux Israélites prévarica-*

teurs. La plupart des commentateurs l'expliquent autrement (*Origen. Amb. Aug. Brug. Maldon. Grot. et alii*) : *Il sera le précurseur du Messie, du Fils de Dieu : il lui préparera les voies, ainsi qu'il est marqué dans Isaïe (xl. 3) et dans Malachie (iii. 1) : il l'annoncera aux peuples, il le leur montrera, il les conduira à lui, et cela dans l'esprit et dans la vertu d'Elie ; animé comme lui de zèle et de force pour réprimer les méchants, et pour résister aux superbrus (*Beda. Theophyl. Mal. Brug. Origen. Homil. IV; Ambr. in Lucam, lib. 1*), prêchant comme lui la pénitence et le retour à Dieu, ayant par ses exemples que par ses paroles.*

« Ce sens paraît le plus naturel, et les Evangélistes (*D. Marc. cap. i, v. 2, 3; D. Matth. cap. iii, v. 1 et seqq.*) nous y conduisent en nous représentant S. Jean-Baptiste comme le précurseur du Messie prédict par les prophètes. Jésus Christ lui-même nous dit (*D. Matth. cap. xi, v. 14; xvii, v. 11 et 12*) qu'Elie est déjà venu en la personne de Jean, non que l'âme d'Elie soit passée dans le corps du Précurseur, comme l'ont voulu quelques hérétiques (*Conf. Aug. quæst. 18 in Num., Tertullian. De anima, c. 55*), mais parce que S. Jean était un autre Elie par son zèle, son mérite, sa vertu, la pureté de sa vie, ses fonctions.

« Quelques Pères (*Aug. tract. 4 in Joan. Enthym. hic*) ont cru que Jean-Baptiste est comparé à Elie, tel qu'il sera avant le second avènement du Fils de Dieu, c'est-à-dire avant le jugement dernier. »

ARTICLE XXXII.

[Morceau qui commence au folio 48 verso, lin. 8, n. XVII de l'Index grec.]

Discours de Théodore Prodrome, en réfutation de cette maxime énoncée par un poète : « LA SCIENCE EST L'APANAGE DE LA PAUVRETÉ. »

Je n'ai rien à dire de ce morceau, puisqu'il est imprisé (1). C'est celui qui a été publié en 1608, sous ce titre :

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ Ἀνατροπὴ τοῦ, Περὶ σοφῶν ἔλαχος. — [sive *Invectiva in hunc poetæ versiculum : PAUPERIES SOPHIANA NACTA EST*]; FED. MORELLUS, eloquentia professor et interpres regius, *Græca et bibliotheca regia de propria recensuit, edidit, latine vertit, notisque illestravit. Lutetiae, apud Morellum architypographum regium, non sine privilegio, in-8°*

En cas que jamais quelque homme de lettres voulût reproduire cette pièce, qui mérite de n'être point oubliée, je vais indiquer les variantes (a) que le manuscrit CCCV du Vatican offre pour chaque page de l'édition donnée par Frédéric Morel.

ARTICLE XXXIII.

[Morceau qui commence au fol. 50 verso, lin. 18, n. XVIII de l'Index grec.]

Diatribe de Théodore Prodrome, contre un ignorant qui se donnait pour homme de lettres.

Quoique j'aie transcrit cette diatribe en entier, comme tous les autres écrits attribués à Théodore Prodrome, dans le manuscrit CCCV du Vatican, je me contente ici de l'indiquer. Elle offre, à la première lecture, beaucoup de difficultés, et en même temps elle exige le rapprochement d'une foule de passages des auteurs anciens. Je ne saurais donc me permettre de la publier sans y joindre un grand nombre de notes qui me paraissent absolument nécessaires, et qui demanderaient des recherches auxquelles je ne puis me livrer. Je me borne à en présenter ici le titre, avec la première et dernière phrase.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀμαθῆς

ἢ Ηπαρὰ έστω γραμματικός.

Μαρσύαν δὲ εἰ τις ἡρετο τὸν αὐλητὴν. Πότερα, ὁ φίλε Μαρσύα, ἄκρος φῆς εἶναι τὴν αὐλητικὴν ἐπιστήμην;

‘Ηεις δέ σε παρέντες ως ἀν οὐέλης διανοεῖσθαι περὶ σαυτοῦ, δλον ἐντεῦθεν κόσμον δεῖσθαι

ARTICLE XXXIV.

[Morceau qui commence au folio 55 verso, lin. 7, n. XIX de l'Index grec.]

Autre diatribe de Théodore Prodrome, intitulée le PHILOPLATON ou le CORROYEUR.

Cette pièce est dans le même cas que la précédente; pour en faciliter l'intelligence, en faire reconnaître le mérite, et en faire sentir le sel, il fau-

(1) Conf. Ju. Alb. Fabr. Bibl. Gr. t. VI, p. 819. Item ed. Harles. t. VII, p. 141.

(a) *Eas adhibuimus in editione hujus opusculi, infra. Edit. PATR.*

A droit continuellement rapprocher les passages de Platon auxquels l'auteur fait allusion, ou qu'il parodie. Son but est de démasquer et de livrer au ridicule un ignorant qui, se donnant pour épris des ouvrages de Platon, ne se montrait jamais sans tenir à la main quelque traité de ce philosophe. Voici le titre, le début et la fin de la pièce :

Τοῦ αὐτοῦ Φιλοπλάτων, ἢ Σκυτοδέψης.
Ἐλεν, ὃ πατ Ἀριστωνος· καὶ λές μὲν εἰ καὶ σοῦτε,
καὶ πρὸς ἀπάσας Μούσας, καὶ ἄπαν εἴδος; σοφίας,
τῶν ὅτι μάλιστα δεινῶν καὶ περιδεξίων.

“Ος καὶ δυσχεράντας ὅτι μάλιστα πρὸς τὸ πρᾶγμα,
τὸ τε βιβλίον ἀποσπάσεις σου τῶν χειρῶν, καὶ πολλοὺς
κατὰ κόρην; κονδύλους ἐντρίψεται.

ARTICLE XXXV.

[Morceau qui commence au folin 56 recto lin. 4, n. XX de l'Index grec.]

Diatribe de Théodore Prodrome contre un médecin et un dentiste.

Notre auteur, dans cette pièce, se plaint amèrement, tant de l'ignorance d'un médecin qui, pour le guérir d'une fluxion à la tête, lui avait ordonné de se faire arracher une dent, que de la maladresse et de la cruauté du dentiste, qui, en conséquence de cet ordre, lui en avait fait sauter plusieurs, non sans lui causer de vives douleurs; dans sa colère, il intitule sa diatribe : *le Bourreau ou le Médecin*, et il se décharge avec violence contre les mauvais médecins, contre les charlatans, dont, au temps où il écrivait, la ville de Constantinople abondait. Mais en même temps on reconnaît qu'il veut ménager ceux qui pouvaient mériter leur réputation; et il en nomme deux de ce genre qu'il appelle, l'un *Calliclès-Nicolaus*, l'autre *Michaël*, de la famille *Liziz* (Voy. ci-dessus, art. XXXIII). Ce morceau ne laisse pas de mériter quelque attention; il est même assez curieux; mais il exige des explications et des notes. Je ne puis, en ce moment, le faire connaître que comme les deux précédents, par le titre, le début et la fin.

Τοῦ αὐτοῦ, Δήμιος ἢ Ιατρός.
Εἰ ἐν ἦν δὲ ἀνθρώπος, οὐκ ἀν ἤλγειν, δὲ Κῷδις φησιν ιατρός. Καὶ τις ἀν τὸν θράψιψι ἐπιμέμφεται, τὰ καιρώτατα περὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ διαγνόντι καὶ ἀποφηναμένω φύσεως;
ὑμέτερον ἀν εἴη προνοεῖσθαι τέ μου τοῦ ἀσθενοῦς τούτουν σωματίου, καὶ μοι τοὺς ἀλίτρους τούτους συνεπιτρίβειν.

ARTICLE XXXVI.

[Morceau qui commence au fol. 59 verso, lin. 8, n. XXI de l'Index grec.]

Dialogue intitulé : ἌΜΑΡΑΝΤΟΣ Η ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΕΡΩΤΕΣ, par Théodore Prodrome

Ce morceau a été traduit en latin et publié par

Gilbert Gaulmin, à la suite du roman composé par A Théodore Prodrome, sur les *AMOURS de Rhodante et de Dositès*; il se trouve, sous ce titre : ΚΥΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΣ, Ἀμάραντος, ἡ Γέροντος Ἐρωτες, à la page 425 du volume intitulé : *Theodori Prodromi philosophi Rhodantes et Dositie amorum lib. IX, Graece et Latine, interprete Gilb. Gaulmino Molinensi; Parisiis. apud Tussanum du Bray, via Jacobea, sub Spicis maturis, M. DC. XXV, cum privilegio regis, in-8° (a).*

ARTICLE XXXVII.

[Morceau contenu au folio 6° recto, lin. 20, n. XXII de l'Index grec.]

Vente à l'encausse de différentes professions, Dialogue, B par Théodore Prodrome.

La version littérale du titre grec, qui porte βλων πράτις ποιητικῶν καὶ πολιτικῶν, serait : Vente à l'encausse des Vies POÉTIQUES et POLITIQUES. Mais ce titre n'indique pas exactement tous les interlocuteurs qui parleront dans le Dialogue. Théodore y met en scène Jupiter, Mercure, Homère, Hippocrate, Aristophane, Euripide, Pomponius, Démosthène et les acheteurs. Or, la vie d'un personnage comme Hippocrate ne pourrait être appelée politique ou poétique, à moins d'interpréter les deux mots πολιτικῶς et ποιητικῶς, dans un sens bien différent de celui dans lequel on les prend d'ordinaire. Le Dialogue est une imitation et souvent une parodie du βλων πράτης de Lucien (tom. I, p. 540-569, edit. Amst. 1743, 4). Dans un manuscrit grec du Vatican (n° 87, fol. 453-478), on trouve sous le titre *Timarion*, où *De ses souffrances*, Τιμαρίων, ή περὶ τῶν κατ' αὐτὸν παθημάτων, un autre dialogue de ce même genre, et pareillement imité de Lucien. Timarion, l'un des interlocuteurs, annonce à Cydion, son ami, sa mort subite arrivée dans un voyage de Constantinople à Salonique ; il lui rend compte de ce qu'il a vu pendant son séjour aux enfers, et de la liaison assez singulière pour laquelle Èaque et Rhadamanthe l'avaient laissé retourner sur la terre. Nous parlerons ailleurs plus en détail de cet autre morceau, qui doit être ou de Théodore Prodrome, ou de quelque auteur à peu près contemporain : ici nous ferons observer seulement que, s'il n'annonce pas, comme celui-ci, la plus profonde connaissance de l'antiquité et des bons écrivains, les détails dont il est plein, et de fréquentes allusions aux événements du temps, le rapprochent des Satires de Lucien, et permettent de le regarder comme le pendant (si nous pouvons nous exprimer ainsi) de la pièce que nous offrons au lecteur (b).

(a) *Dialogum hunc, argumenti omnino profumi et ab instituto nostro alienissimi, omittimus. Edit. PATR.*
(b) *Et hoc etiam opusculum omittimus. Edit.*

ARTICLE XXXVIII.

[Morceau contenu au fol. 69 verso, lin. ultim., n. XXIII de l'Index grec.]

ECRIT adressé à JEAN, patriarche de Constantinople, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, κύρον Ἰωάννην.

Cette pièce qui, dans notre manuscrit, est attribuée formellement à Théodore Prodrome, y occupe onze pages et demie, et en voici le début : Πώς ποτε δυνοῖας ἔχεις περὶ ἡμὲς, θεοειδέστατε δέσποτα; διδοπάνη δέ με φαντάζῃ, τὸν αὐτόμολον δήτορα; Καὶ τι ποτέ μοι χρίνεις τούτης εἰρημα; Ἀνατίειαν καὶ ἀναισχυντίαν εὗ μάλα πολλήν καὶ μεγάλην; Οὐδενοῦν. Elle se termine ainsi, au folio 75 verso : καὶ τὴν ἵεράν σου ἄσκοην ἀναταύσατεμεν, ἐκεῖνό γε μόνον παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διανεισάμφων Μούσης, τὸ ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίασ; σῶν, ἐντίμουν, ὑγιῆ σε φυλαχθῆναι, καὶ μακροημερεύοντα.

Le patriarche dont l'auteur faisait ici l'éloge, devait être Jean, surnommé *Hiéromnémon*, qui siégea depuis l'an 1111 jusqu'en l'année 1134. Il est peu connu dans l'histoire. Zonaras (*Ann. lib. xviii, § 25, tom. II, pag. 503, D*), rapportant qu'il succéda au patriarche Nicolas III, ne dit point quel était son nom propre, et se contente de nous apprendre que c'était un neveu de l'évêque alors siégeant à Chalcédoine : ἀδελφίδουν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προξέδρου ὄντος ἐκκλησίας. Et malheureusement, vers cette époque, la liste des évêques de Chalcédoine se trouve imparfaite (*Orb. Christ. tom. I, col. 607*) ; de sorte qu'on ne peut décider quel est celui de ces prélates auquel Jean *hiéromnémon* appartenait par les liens du sang. Néophore Calliste semble avoir cru que Jean était né à Chalcédoine (*Vid. Niceph. Callist. Catalog.*) Il était du clergé Constantinopolitain, de l'ordre des diacones, et même des premiers de cet ordre lorsqu'il fut élu patriarche. Zonaras ajoute que dès l'enfance, Jean avait été fort instruit dans les lettres divines et humaines.

ARTICLE XXXIX.

[Morceau contenu au fol. 75 verso, lin. 17, n. XXIV, de l'Index grec.]

Oraison funèbre du sébastocrator Andronic Comnène, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ Μονῳδία εἰς τὸν πορφυρογέννητον καὶ σεβαστοκάτορα, κύρον Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν.

Voici encore une pièce que le manuscrit du Collège romain, d'accord avec celui du Vatican, donne à Théodore Prodrome. Elle n'est pas sans intérêt, puisqu'elle peut jeter du jour sur plusieurs points de l'Histoire des Comnènes, et rectifier quelques erreurs échappées à du Cange.

Andronic Comnène, porphyrogennète et sébasto-

crator, était fils puiné de l'empereur Alexis Ier et de l'impératrice Irène Ducæna. Du Cange (*Famil. Byz.* pag. 176), et d'après lui le P. Lazzeri (*in Epist. Theod. Prodr.* pag. 5), ont avancé que ce prince fut tué l'année 1118, dans une bataille contre les Turcs, et du Cange, à l'appui de cette assertion, cite Zonaras, pag. 237, et l'*Alexiade* d'Anne Comnène (*Lis. v.*, pag. 475). Mais, d'une part, Zonaras, soit à l'endroit indiqué par cette citation, qui peut être fautive, soit tout autre part ailleurs, ne dit en aucune manière que le Sébastocrator Andronic eût ainsi terminé ses jours par une mort violente ; et l'oraison funèbre composée par Théodore Prodrome nous apprend le contraire. Or, sur un pareil fait historique, le témoignage de cet auteur contemporain, est absolument irrécusable. De l'autre part, à bien examiner le passage de l'*Alexiade*, dans lequel Anne Comnène parle de la mort de son frère Andronic, on reconnaît que cette princesse ne donne point ce triste événement comme ayant eu lieu dans la bataille contre les Turcs.

D'après ce qu'on lit dans cette oraison funèbre, nous sommes assurés que le Sébastocrator Andronic, second fils de l'empereur Alexis Ier Comnène, mourut, non sous le règne de son père (1), mais sous le règne de son frère Jean Comnène. En effet, Théodore énonce qu'Andronic avait vu son père quitter le sceptre avec la vie : Έγέννησε σε πατήρ εὐτοκράτωρ, καὶ αὐτοχρατόρων ἀπάντων διαχώρατος καὶ εἰρηνικώτατος, ἀλλὰ τῷ βίῳ ξυναπέθετο καὶ τὰ σκῆπτρα (2).

Avec beaucoup d'autres particularités qui paraissent avoir été ignorées, non-seulement de du Cange, mais aussi de M. le Beau (dont les témoignages au sujet d'Andronic, dans l'*Histoire du Bas-Empire*, peuvent paraître impliquer contradiction), nous voyons par la pièce qui fait le sujet de cet article :

1° Qu'Andronic avait été marié, mais qu'il avait eu le chagrin de perdre son épouse, et même assez promptement après son mariage : Καλὸν εὐτύχησας, καὶ καλῶν καλλιστην τὴν δαμαρτίδα, καὶ αδεῖς, οὐκ ἔραχάριστος τῆς συζυγίας ἀλλὰ ταχὺ κακεῖνη τὸν βίον μετήλλαξε (3).

2° Qu'Andronic avait eu de ce mariage, un fils, lequel était mort au printemps de son âge : Ἐν τούτων ὑπελείπετο παραμύθιον, παις ὥρατος, καὶ νῦν, δῶρον χαρίτων, δγαλμα φύσεως. Ἀλλὰ κατὰ μέσον τὸ θαρ τῆς τλικίας τὴν δινθήν ἀπεσύληθε (4).

3° Enfin, qu'Andronic était resté, durant un espace de temps assez considérable, en un état pénible qui avait altéré sa santé, au point que la première maladie qui ensuite lui survint, le trouva

A hors d'état de résister : Εντεῦθεν αἱ περισσικαὶ τῶν πυρετῶν κάρπτοι, καὶ οἱ περὶ τὴν καρδίαν βρασμοί, καὶ οἱ κάκιστοι ἀπολούμενοι ἐκεῖνοι ἡμιτριταῖοι, καὶ τὰ ἐκ τούτων καὶ ἐπὶ τούτοις σύμπτωματα..... Εξ ὧν τὸ σῶμα τοῦ ἐμοῦ στρατιώτου τὰ δηπλα περιτιρεθὲν τῆς ἀλκῆς, ὡς μή καὶ μικρὸς γοῦν ἀντιστῆναι δύνασθαι νοσήματος ἐμβολῆς, ὅποι βραχίας τάλα (5).

B La crainte d'occuper trop de place dans ce volume, et le désir de terminer enfin la notice de tout ce que contient le manuscrit dont je m'occupe, m'empêche de donner ici le texte entier de l'oraison funèbre du Sébastocrator. Mais, pour faciliter le moyen de reconnaître cette pièce, dans les autres manuscrits où elle pourrait se rencontrer, je vais en transcrire des passages de quelque étendue, tant au début qu'à la fin.

C Elle commence ainsi : Σκηναὶ, καὶ γραφαὶ πενθήρεις, καὶ δραματικὰ διηγήματα, εἰσὶ μὲν καὶ αὐτόθεν δαχρύων ἑγερτικὰ καὶ, πένθους οὗτοι μετρίου δημιουργὲς συμπαθεῖς ψυχῇ, καὶ τὸ δλῶς εἰπεῖν, ἀνθρωπίνῃ. Εἰ δὲ καὶ ὑπό του λαμπροτέρως διατεκνάζοντο τὰ τε συμπτώματα, καὶ αἱ νόσοι καὶ αἱ κατάρατοι κήρεις λεπτομερέστερον ἐξηγοῦντο, Εἴ τι συθρωπότερον πρός ταῦτα διατεθῆσεται ἡ ψυχῇ. Καν πλεονάκις δ λόγος τοῦ αὐτοῦ μνημονεύεται θανάτου, τασαυτάκις ἀκενην καὶ τοσούτους ἀποδυρεῖται θανάτους. Τοῦτο δὲ φιλεῖ ξυμβαίνειν, δταν ἔξα τοῦ κάθους τύχοντες οἱ λέγοντες. Ή γε γάρ γλωσσα τούτοις δινετος καὶ ἀπαραπόδιστος, καὶ οὐδιηγησις ενδος.

Voici comment la pièce se termine (6) :

Φεύ ! ποὺ ἀπάγουσε σου. τεύς ίππους ἀπενευαμένους; Τί προπομπεύεσθιν οὗτοι; Ποῦ τὸ δόρυ φέρουσι; Ποῦ τὴν ἀσπίδα μετάγουσι; Πόλεμοι πάλιν, Σκύδαι πάλιν, πάλιν Πέρσαι ταράττουσι; πάλιν Βάρδαροι θορυβοῦσι; Πρὸς ἐκείνους φέρῃ, σεβαστοχάρτορ;

D Καὶ μήν δ ἀλαλαγμὸς οὗτος οὐκ ἀλαλαγμὸς ξοκην εἶναι πολέμου καὶ μάχης οὐδὲ ἀλαλαγμὸς συμπλοκῆς ἀλλὰ πάνθους καὶ θρήνων ἀλαλαγμός, πεσόντος τοῦ μεγάλου σεβαστοχάρτορος; οὐκ ἔχειν διός πολεμίου πεσόντος, οὐδὲ σιδήρῳ βληθέντος· τίς γάρ ἀγγεττῶν εἰχε κτείνειν; οἰδηρος δὲ ποιος τὸν σιδηροῦν καὶ ἀδάμαντα στρατιώτην ἐκτιμψεν, η ἀδάμαντες; Πῶς οὖν ἀπῆλθε; νοσήματοι καλεπώ καὶ φύσει δουλεύσας, ἵνα καὶ Ἀνδρόνικος μετὰ τῶν θυητῶν τάττοιτο, καὶ ἐλέγχοιτο μεταλαχῶν τῆς ἐπικήρου καὶ θνητῆς φύσεως· ἐπεὶ ἀπὸ γε τῆς γνώμης, καὶ τῆς χρήσεως, τῶν ὑπὲρ δινθρωπὸν Ἑργῶν καὶ πόνων, ἵσα καὶ ἀθάνατος; ἵν. 'Ἄλλ' ίδεις σοι, θάνατος, καὶ δι μέγας ὑπαίξειν Ἀνδρόνικος. Τίς δρα τει σε καρτερήσειεν;

(3) Ibid. lin. 22.

(4) Ibid. lin. 53, et v^e lin. 1.

(5) Ibid. lin. 5.

(6) Fol. 78, v^e, lin. 2.

(1) Voy. l'*hist. du Bas-empire*, liv. LXXXV, § 29, tom. XVII, pag. 441, et liv. LXXXVI, § 1 tom. XVIII, p. 3 et 4.

(2) Ms. fol. 76, r^o, lin. 18.

ARTICLE XL.

[Morceau contenu au fol. 78 recto, lin. 15, n. XXV de l'Index grec.]

Oraison funèbre du sénateur et logothète Grégoire Camatère, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ Μονωδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ λογοθέτην, κύρον Γρηγόριον τὸν Καματηρόν.

Grégoire Camatère nous est dépeint dans l'histoire (1), comme un homme de beaucoup d'esprit, qui, originairement, n'était ni riche, ni d'une famille noble, mais qui, ayant trouvé le moyen d'approcher l'empereur Alexis I^r Comnène et de lui plaire, avait été placé par ce prince au nombre de ses secrétaires ou greffiers : *Kai τοῖς Ὑπογραμματευομένοις καταλεγεῖς.* On ajoute (2) qu'en cette qualité il avait été chargé d'inspecter les provinces, pour y régler les contributions ; emploi qui l'avait mis à portée de faire une grande fortune, et, par cela même, d'obtenir en mariage une parente de l'empereur. Suivant le récit d'Anne Comnène (3), il y avait peu de temps que Grégoire Camatère était secrétaire ou greffier impérial, lorsqu'il fut nommé (4) pour recevoir et écrire les aveux de Nicéphore Diogène, convaincu d'avoir conspiré contre les jours d'Alexis I^r. On voit aussi, par deux lettres de Théophylactus (5), qu'après avoir été, durant quelques années, au nombre des simples secrétaires, Grégoire Camatère était devenu premier secrétaire, πρωταστηρῆτις, et enfin logothète, λογοθέτης. Son oraison funèbre nous apprend de plus, qu'il fut aussi honoré du titre de sénateur ; particularité qui paraît n'avoir point été connue de M. le Beau (6). Le discours débute par ces mots : *Tίνι, ϕαρόντες, ἐργασατμην.... et se termine (7) par ceux-ci : ἔκτισομεν· αἴ, αἴ.*

ARTICLE XLI.

[Morceau commençant au fol. 81 verso, lin. 11, n. XXVI de l'Index grec.]

Oraison funèbre de Constantin Hagiothéodorite, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ Μονωδία εἰς τὸν Ἀγιοθεοδώρετην κύρον Κωνσταντίνου.

Cette pièce ne contient point assez de particularités pour nous faire bien connaître le personnage dont Théodore Prodrome y déplore la mort. On y voit, cependant, que Constantin Hagiothéodorite jouissait de la réputation d'un jurisconsulte très-habile. D'après cela, nous pourrions penser qu'il s'agit de l'auteur d'un ouvrage cité par les commentateurs grecs des *Basiliques*, si le titre de

(1) Conf. Nicet Choniat. Annal. in Joan. Comm. § 3, ed. Fabroti, pag. 7, B.

(2) Conf. Hieron. Wolf. not. ad Nicet. loc. cit. pag. 419.

(3) Ann. Comnen. Alexiad. lib. ix, pag. 261, A.

(4) Vers l'année 1093.

(5) Conf. Theoph. ep. vi et LXXI.

(6) Voyez Hist. du Bas-Empire, liv. LXXXVI, § 1, tom. XXI, pag. 4.

(7) Fol. 81, v° lin. 10.

(a) Edict card. Ang. Mai (Bibl. nova PP. tom. VI.)

A cet ouvrage : *Hagiotheodoreti monachi et jurisconsulti synopsis Novellarum* (8), n'attestait point que celui qui l'a composé avait embrassé la vie monastique ; ce que le discours de Théodore Prodrome non-seulement n'annonce point, mais semble plutôt contredire.

L'orateur nous dit aussi que Constantin Hagiothéodorite occupait une place supérieure dans la capitale de l'Empire même. S'il faut l'en croire, la mort de Constantin affligeait une partie de l'univers, que ce magistrat avait gouverné avec justice ; ce sont les termes dont Théodore se servit au début de son discours : *Nῦν δὲ ἄπρα οὐ δῶμα ἔν, οὐδὲ πόλις μία τῆς συμφορᾶς παραπήλαυσεν, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης δῆλης τὸ εὐνομούμενον, ἄπει καὶ ὑπὸ σου πρὸς εὐνομίαν χειραγωγούμενον.* D'après un autre passage, il paraît que Constantin Hagiothéodorite avait été enlevé à ses amis par une fièvre (9) : *Kαὶ Κύκλωπα μὲν ἡγοῦμαι τὸν βίον, τὸν ὃς τὰ πόλλα τῆς ὑγρᾶς οὐσίας υἱόν · οὐ δὲ δρθελμὸν ἔνι τῷ Κύκλωπος τούτου τοῦ Πολυφήμου πολυφημότατον · θεὶς ἐξαρύχθης, ιοὺ, ιοὺ, τῶ μηπύρῳ ξύλῳ τοῦ πυρετοῦ.*

ARTICLE XLII.

[Morceau commençant au folio 84 recto, lia. 6, n. XXVII de l'Index grec.]

Epithalame des fils de César, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ ἐπιθαλάμιος τοῖς εὐτυχεστάτου Καίσαρος νικῖς (a).

L'épithalame qui fait le sujet de cet article, servira peut-être à constater plusieurs faits historiques et généalogiques dont jusqu'à cette heure on n'avait, ce me semble, qu'une notion assez confuse.

Le César, père de deux fils dont Théodore Prodrome célèbre ici le mariage, devait être Nicéphore Bryenne, l'époux de la célèbre Anne Comnène, et par conséquent le gendre de l'empereur Alexis I^r.

Suivant ce que du Cange rapporte (10), Anne et Nicéphore n'auraient eu qu'un seul fils : car il ne fait mention d'aucun enfant né de leur mariage autre qu'Alexis, qui, vers la fin du règne de son aïeul maternel, Alexis I^r, fut marié (11), ou du moins destiné à être marié avec la fille du prince de l'Abasie (12) ; et qui, par la suite, fut élevé par l'empereur Manuel, dont il était le cousin germain, à la dignité de Grand-duc (13). Et cependant Zona-

(8) Conf. Fabric. Bibl. Gr., tom. X, pag. 515.

(9) Fol. 83 r°, lin. 17.

(10) Conf. Cang. Fam. Aug. Byz. pag. 477.

(11) Conf. Nicet. In Manuel. l. II, § 7, pag. 63, B : — Zonar. Ann. lib. xviii, § 28, pag. 308, B.

(12) Province voisine de la Colchide.

(13) Conf. Nicet. loc. citato ; — Cinnam. lib. iv, § 12, pag. 95, C ; et l. v, § 7, pag. 122, C ; — Leo Allat. De Eccl. occid. et or. perp. cons. l. II, cap. xii, § 2, pag. 583.

ras énoncé assez clairement que ce même prince A devait avoir quelque frère ; puisque, dans l'endroit où il raconte les circonstances de la mort d'Alexis Ier, et parle de la manière dont Jean Comnène, au moment où son père cessait de vivre, sortit du palais des *Manganes*, il dit : "Αρτι δέ ἐξελθόντες τὸν τῶν Μαγγάνων περίστολον προσπαντῶσιν οἱ Ἀβδυγοί· οὗτος δέ ἡσαν ή (il faut, vraisemblablement, lire οἵ) τῇ ἐξ Ἀδριανίας κομισθεῖσῃ παιδὶ καὶ νυμφευμένῃ τῷ μείζονι τῶν οὐετῶν τοῦ Καίσαρος ἐκεῖθε συναπεστάλησαν....., passage d'où il résulte, ce semble, que, au moment où l'empereur Alexis Ier expira, le mariage d'Alexis fils du César n'était pas encore célébré.

L'épithalame composé par Théodore Prodrome ne permet pas de donner qu'Anne et Nicéphore n'aient eu deux fils, qui furent mariés tous deux en même temps et, selon toute apparence, le même jour ; car on lit en un endroit (*ms. fol. 84 v°, lin. 11*) : Τῇ τῆς λερᾶς σου τῶν οὐετῶν συνωρίδος γαμητῶν παστοπηγία... et plus loin (*Ibid. v° lin. 16*) . Προσφωνῶ σε τούνν, ζεῦγος λερόν μοι καὶ τίμιον νυμφῶν ἄμα καὶ ἀδελφῶν.....

L'orateur ne nous a transmis d'une manière expresse le nom que d'un seul de ces deux princes, de celui qui s'appelait *Alexis* : Σύ τε, δέ δραστήριος νοῦς, Ἀλέξις (*Fol. 84, v° lin. 22*). Quant au second, il se borne à le désigner comme un *rameau de la tige des Ducas*, et portant le même nom que les *Grâces* [*Charitonyme*] ; ce sont ses expressions : Καὶ εὐ δέ, δέ τῆς Δουκικῆς βίζης δρπτῆς, δέ Χαριτώνυμος : mais c'est assez pour nous apprendre que le prince s'appelait *Jean*. En effet, on ne saurait douter que notre auteur ne regardât ces deux dénominations comme synonymes ; puisqu'ailleurs, il appelle également *Charitonyme*, l'empereur *Jean Comnène*. De plus, c'est ainsi que *S. Jean Chrysostome* est appelé dans la petite pièce de vers (!) qui porte ce titre : Τοῦ ἥγιορος εἰς ἀνάγνωσιν τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου · *Vers du Rhéteur sur la lecture de la vie de [S. Jean] Chrysostome* :

Ἄλλ', δέ Χαριτώνυμε, καὶ μέχρι τέλους
Τοὺς εὐειδεῖς μὲν μυστικῆς εὐωδίας,
Θεοῦ φάνος τε, καὶ τρυφῆς νοούμενης,
Καὶ στιλπνήτης ψυχικῆς καταξίου

et certes, il est facile d'expliquer cette synonymie, attendu que le nom *Joannes*, dans la langue hébreïque, signifie *gracieux* (2).

L'épithalame débute ainsi : Ἐδέησε καὶ τριχῶν αἰγαίων τῇ πάλαι σκηνοπηγίᾳ, Καίσαρ φορέ....., et se termine (*fol. 86, v°, lin. 18*) de la sorte : καὶ τὸς βαθεῖται ἔλασαι καὶ λιπαρὰν πολιάν. Χαῖρε.

(1) Voyez le Recueil imprimé à Bâle en 1536, quatern. A, f° 8 r°, vers. 12.

(2) Conf. Hederic Lex. Manual. ed. Jo. Aug. Ernest. Lips. 1788, in-8° col. 1020.

ARTICLE XLIII.

[Moreau commençant au fol. 86 verso, lin. 19, et se terminant au fol. 88 verso, lin. 24; n. XXVIII de l'Index grec.]

LETTRES DE THEODORE PRODROME.

Toū αὐτοῦ ἐπιστολῶν.

Nous comprenons dans cet article XLIII, sept lettres que, non-seulement notre manuscrit semble annoncer comme étant de Théodore Prodrome, mais que le manuscrit du Collège romain lui attribue formellement.

De ces sept lettres, les deux premières s'adressent à un personnage du nom de *Théodore*, et qui d'après les termes dans lesquels notre auteur le salut, pourrait paraître avoir été, sinon son propre frère, au moins l'un de ses compagnons dans la vie monastique (car nous ferons voir ailleurs qu'il en fit profession durant une partie de sa carrière) : mais le contenu de la seconde lettre prouve que ces termes sont des expressions de pure amitié.

La première débute par ces termes : "Οὐρελον, ἀδελφικὴ μοι καὶ φίλη ψυχὴ, ἐνώπιος ἐνώπιοι... Elle se termine ainsi : Οὐκ δχαρίς γάρ οὐδὲ δχαρίν ὑποδέξῃ τὴν φίλον. Ἐρέωσο.

La seconde commence de cette manière : Τοῦτο ἐκεῖνο, φίλε Θεόδωρε, χάπι σοι περιήλθε μοι καὶ ἐννοήσαις καὶ φθέγξασθαι... et finit par ces mots : Οὐκ ἔχεις τὸν μνήμονα, ἀλλ' οἶδας ἐκεῖνό γε τὸ Όμηρικόν (3).

Σύν τε δύ' ἐρχομένων [sic] καὶ τε πωδ δ τοῦ ἐνόσεν. Ἐρέωσο.

La troisième et la quatrième sont adressées à *Lizix*, personnage dont Théodore Prodrome fait mention avec éloge dans une des pièces que nous avons donnés précédemment (4), et où il le vante comme un grand orateur. Ici notre écrivain lui reproche une sorte d'inconstance dans l'amour de la philosophie. Voici le début et la fin des deux lettres :

III. Οὐκ ἀγαθὸν σε παιδία, μεγαλεπιφανέστατα Λίζιξ, τῇ φιλοσοφίᾳ, ὡς ξοικεν, ἐτρεφεν..... El δέ μή, πραγμάτων ἀντικομίζου τὰ γράμματα· χρύσεα χαλκείων (5) ἀνταλλακτόμενος. Ἐρέωσο.

IV. Ὑπέρφευ, Λίζιξ· ἐξ δοσης ἡμᾶς συναφεῖς, καὶ συζωτας, εἰς δόσον τὴν παλαμνατὰ τύχη διέστησε.... Ως γένοιστο σε καὶ ἐργῷ τὸ ἐργον παραμυθήσασθαι. Ἐρέωσο.

Les trois dernières sont adressées à *Mylas* (τοῦ αὐτοῦ, Τῷ Μύτᾳ), personnage sur lequel la seule notion que je puisse donner pour le moment est que, dans ces lettres, notre auteur paraît lui attribuer l'éloquence la plus forte et la plus persuasive.

V. Φασίν οἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγὼ πείθομαι,

(3) *Iliad.* lib. x, vers. 224.

(4) Voyez ci-dessus, art. XVI.

(5) Conf. Homer. *Iliad.* lib. vi, vers. 236.

Οετικασία μοι τῷ δντε ψυχή.... Χαιρήσειν οὐδά καὶ τὸν παρόντα ποιήσων τῇ περατώσει τῆς ἡμεδαπῆς ἀξιώσεως. Ἐρήσω.

VI. Τοῦτο ἔκεινο γλῶσσα πνέουσα μένος.... Ἀλλὰ μὴ εἰς μαχρόν γε· μὴ, ὁ πρὸ τῶν βίθλων. Ἐρήσω.

VII. Σὺ μὲν ἡμῖν τὰς παρυπάτας καὶ τὰς ὑπάτας.... ἀποδύσοιεν. Ἐρήσω.

Le P. Lazzari a publié ces sept lettres (1), mais le texte qu'il a donné n'est point correct : sans la raison que j'ai déjà exposée (2), je me serais fait un devoir de représenter ce texte, purgé des fautes que le premier éditeur y a laissées, mais peut-être uniquement d'après les leçons vicieuses du seul exemplaire qu'il eut sous ses yeux.

ARTICLE XLIV

[Morceaux commençant au folio 88 verso, ligne 25, et se terminant au folio 90, recto, n. XXXV, XXXVI et XXXVII du texte grec.]

Trois pièces de vers, sur la mort de l'empereur Jean Comnène.

I. Στίχοι ἐπιτάφιοι, τῷ μεγαλονίκῳ πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ κυρῷ, Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ὃς ἀπὸ τοῦ κειμένου.

II. Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωῖκόν.

III. Ἐπεροπρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωῖκόν.

Notre manuscrit n'attribue point formellement ces trois pièces de vers à Théodore Prodrome ; mais tout me persuade intimement qu'elles appartiennent à cet auteur. L'empereur Jean Comnène étant C mort le 8 avril 1143, nous avons la date de ces trois compositions. Dans la première, contenant 111 vers, qui débute par celui-ci :

Ὥρφης βροτῶν, καὶ τύπος ἀρχικοῦ κράτους,
et se termine par ces deux autres :

Ἰωάννης σοι ταῦτα πορφύρας γόνος
Κομνηνίδης εὐσεβῆς οὐτοκράτωρ,

l'auteur semble faire énoncer par Jean Comnène qu'il avait huit enfants (quatre fils et quatre filles), nés d'un seul et même mariage (vers 93) :

Τὰ δὲ εἰς λέγος νόμιμον, εἰς εὐτεχνίαν
Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δύτις ἀντάριτό μοι.
Ἐξ γάρ ἀνάστης δυσμικοῦ παντὸς γένους;
Διπαλήν ἐκενούργησα σεμνῆν τετράδα·
Τέτταρας νιοὺς ἀλκίμους καὶ μαχίμους,
Ἐξ τῆς πατρικῆς πορφύρας προγιμένους·
Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.

(1) *Miscellan.*, tom. I, pag. 25, ad pag. 47.

(2) Voy. ci-dessus, col. 1058.

(3) Théodore Balsamon rapporte que, quelques années après la mort du prince Alexis, sa veuve, dont l'histoire ne nous a point transmis le nom, étant tombée dangereusement malade, eut recours à des magiciens qui lui proinettaient la santé. Il en coûta la vie à plusieurs de ses domestiques, qui furent les victimes de ces infâmes charlatans. Mais enfin les magiciens, bien payés, disparurent, et la princesse expira dans de longues et cruelles douleurs. *Hist. du Bas-Emp.* liv. LXXXVI, § XLV, tom. XIX, pag. 93.

(4) Jean Roger était de la famille des princes de Capoue. Dépouillé de ses biens par le roi de Sicile,

A L'époque que l'on voit ici (vers 93) qualifiée emphatiquement de *maîtresse de toutes les nations occidentales*, à savoir, une princesse de Hongrie, fille du roi de ce pays, Ladislas, et dont le nom propre, *Pyrisca*, paraît avoir été changé à la cour de Constantinople en celui d'*Irène*. Jean Comnène l'avait épousée dès l'année 1105 (*Conf. Ann. Alexiad. I. XII*, pag. 356).

Du Cange (*Fam. Akg. Byzant.* p. 179 et 180) nomme les quatre fils qui naquirent de ce mariage, savoir :

1. *Alexis*, né en 1106, et mort avant son père, en 1142 (3);
2. *Andronic*, mort pareillement vers la même époque;
3. *Isaac*, qui fut déshérité de la couronne et se vit préférer son cadet;
4. *Manuel*, qui remplaça Jean Comnène sur le trône, en 1143.

Mais du Cange ne paraît avoir connu, d'après les historiens originaux, que trois filles nées de ce même mariage de Jean Comnène avec *Pyrisca* (ou *Irène*), car il nomme seulement :

1. *Marie* (jumelle d'*Alexis*), qui épousa le César Jean Roger (4).
2. *N.* mariée à Etienne *Contostephanus* (5).
3. *N.* femme de Théodore *Valazes*, qui fut l'un des généraux de l'empereur son beau-frère.
- M. Le Beau ne fait aussi mention que de ces trois filles.

Ce témoignage, qui se trouve consigné dans la pièce dont il s'agit ici, et qui sera répété dans l'un des articles suivants, ne permet pas de douter que Jean n'eût eu une quatrième fille.

Quel que soit le peu d'estime que l'on puisse faire de cet écrit, considéré comme composition poétique, on ne saurait nier que, relativement à de pareils faits, et à de telles particularités, il ne soit d'une autorité fort grave.

Quant aux deux autres pièces, que j'indique aussi dans cet article XLIV, elles consistent, l'une en huit vers hexamètres, l'autre en neuf vers iambiques ; les voici :

Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωῖκόν.
Τίττε με ἀμφαρά; (6) πολυδαίδαλον, ὃ ξένε,
Ἐντὸς ἀνακτός, ἀπὸ ἀνακτος Ἀλεξίου, Ἰωάννην

Roger s'était réfugié à Constantinople. Il y fut honoré du titre de César, et épousa la princesse dont il s'agit ici, laquelle mourut dans les premières années du règne de Manuel Comnène, c'est-à-dire, après l'année 1143. *Hist. du Bas-Emp.* liv. LXXXVI, § XLV, tom. XIX, pag. 92.

(5) Etienne *Contostephanus*, que l'empereur Manuel Comnène décore du titre de Grand-Jnc, fut tué au siège de Corfou en 1160. Sa veuve reçut de l'empereur le domaine de Corfou. Elle avait eu plusieurs enfants, dont il est question dans l'histoire. *Hist. du Bas-Emp.* I. LXXXVI, § XL, tom. XLIV, pag. 92.

(6) Legend. fors. ἀμφαράς, vel ἀμφαρᾶς..

Κομνηνὸν παῖς οἰκτόρθον ἔχω νέκυν. Εἰ δὲ μεταλλῆς
Ἐργα πολυκλήνετα τόκοι τε καὶ το τοκῆσος,
Πρεσβύτερους ἐρέεινε δρῆμονας ήσαν κόρησιν.
Ἡ πώδει ιστορίης πολιῶν φυλάκτορος ἔργων.
Καὶ σάφε τῶν μεγάλαθλα δαήμενος ἀδλα ἀνάκτων
Εἴσσαντο μερόπασι πρόκες μόγος ἐσχατα λήσαι.

**Eπειρος χρότραμμα εἰς τὸν αὐτὸν λαμβικόν.*

Σητεῖς με τὸν χρυσέντα χοῦν ὅδον, ξίνε·
Ἰωάννης πέφυκα, γῆς δῆς δακτ.,
Ἀλεξίου παῖς Κομνηνὸν βασιλέως.
Τὰ λαμπρὰ δ' ἡμῶν κατά βαρβάρων χράτη
Ἐκ τῶν ἰδόντων, εἰ βιώσκουσι, κλύσε·
Καὶ τοῖς παῖς αὐτῶν ιστορυμάτος μάθησε,
Οὓς ενουργήσαντες ἀδλους ἐν βίψῃ,
Ο παῖς, ἀ πατήρ, ποῦ κατατῶμεν τέλος.

ARTICLE XLV.

[Morceaux contenus dans le folio 90 recto, lign. 11 et seqq.
n° XXXVIII et XXXIX de l'Index grec.]

Deux prières à Jésus-Christ, composées, à ce qu'il paraît, par Théodore Prodrome, sous le nom de l'empereur [Jean Comnène].

I. Πλαστήριοι εἰς τὸν Χριστὸν ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

II. Εἰς τὸν αὐτὸν.

Ces deux petites pièces sont peu intéressantes. La première, composée de huit vers héroïques, débute et finit ainsi :

Κορψα παμμεδῶν ἀπαλόχροος, δὲς ἀπὸ σαρκίς.
Ὕμετέρων μεγάλοις λέλασμένος ἀμπλακίδῶν.

La deuxième, qui ne contient non plus que huit vers, mais de mesure iambique, commence par celui-ci :

Ὦς σύγε τῶν σῶν δωρεῶν, παντοκράτωρ.

et se termine par cet autre :

Ἄδες καὶ θανόντι ψυχικὴν πεντηρίαν.

L'endroit où elles se trouvent placées dans notre manuscrit, le titre qu'elles portent, le style, tout indique qu'elles sont sorties, comme les trois précédentes, de la plume de Théodore Prodrome.

ARTICLE XLVI.

[Morceau commençant au fol. 90 recto, lign. 20, n. XL
de l'Index grec.]

Epitaphe pour l'impératrice Irène [épouse de Jean Comnène] censée parler elle-même.

Ἐπιτάφιοι τῇ μαχαρίτιδι βασιλίσσῃ Ἄρωγαλων
Ἐιρήνῃ ὡς ἀπὸ τῆς κειμένης.

Dans ce petit poème, composé de trente vers, il s'agit de la princesse Ilongroise dont nous avons déjà eu occasion de parler (1), et qui, ayant été l'épouse de Jean Comnène, survécut à ce prince.

Je ne doute point que ce morceau n'appartienne à Théodore Prodrome.

L'auteur confirme ici (vers 17) la particularité que nous avons fait observer précédemment, savoir, que Pyrisca, appelée par les Grecs Irène, avait donné à son mari quatre, et non pas seule-

A ment trois filles, comme du Cange et, d'après lui, M. le Beau, paraissent l'avoir cru.

Indépendamment des autres particularités au sujet desquelles notre poète s'accorde avec les historiens les plus connus, telles que la retraite d'Irène [Pyrisca] dans un monastère, après qu'elle fut devenue veuve, il nous apprend que ce monastère était situé en Bithynie (vers 24); et, d'après la manière dont il s'exprime ensuite (vers 25-28), on doit supposer que le corps de la princesse fut reporté de ce monastère à Constantinople :

Θνήσκω δ' ἐπ' αὐτῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας,
Αποικος ἐκ τῆς (2) Αύσσων βασιλέως·
Κομιζομαι δὲ ναντοτολούμένη πάλιν,
Καὶ τὴν ἐμὴν ἐνταῦθα πιστεύω κόνιν.

B Le premier et le dernier vers sont ainsi conçus :

Ἐτ τις νόμος διδωσι καὶ νερποὶ λέγειν,
Καὶ τὴν δὲν δὲς οὐρανῶν κληρουχῶν.

ARTICLE XLVII.

[Morceau contenu dans le folio 90 verso, lign. 7, n°. XL
de l'Index grec.]

Vers sur la mort des enfants du sébastocrator Porphyrogennète Isaac.

[C'est l'empereur qui est censé parler.]

Εἰς τὸν παῖδας τοῦ πορφυρογενῆτον καὶ σεβαστοχρήτορος χυροῦ Ἰσαακοῦ ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

C Ces vers qui sont au nombre de vingt quatre, et que nous attribuons, sans balancer, à Théodore Prodrome, concernent de jeunes princes, dont l'histoire ne fait, ce semble, aucune mention.

Suivant ce que le poète énonce (vers 8 et seqq.) les deux enfants dont il fait déplorer la mort par l'empereur leur aïeul (vers. 1), portaient, l'un le nom d'Alexis (vers. 8), l'autre celui de Jean (vers. 11); et tous deux étaient morts en bas âge.

Le sébastocrator porphyrogennète Isaac, leur père, doit nécessairement avoir été, ou le deuxième fils de l'empereur Alexis I Comnène [c'est-à-dire, celui de qui, selon du Cange, descendirent les Comnènes de Trébizonde]; ou le troisième fils de Jean Comnène, successeur d'Alexis I.

D Mais les détails qui nous ont été transmis concernant la postérité du sébastocrator Isaac, deuxième fils d'Alexis I, ne s'accordent guère avec l'idée que les princes dont il s'agit ici, eussent été deux de ses enfants. Les trois fils que les historiens lui donnent, et dont l'aîné s'appelait Jean, le second Andronic, le troisième d'un nom inconnu, vécurent tous assez longtemps.

L'histoire ne parle, il est vrai, d'aucun prince auquel l'autre sébastocrator Isaac, troisième fils de Jean Comnène, aurait donné le jour : elle ne fait mention que de ses filles, qui furent, pour le moins, au nombre de quatre, et qui, peut-être, eurent encore d'autres sœurs. Mais il est permis de supposer qu'il avait eu aussi des enfants mâles,

(1) Voy. ci-dessus, art. XLIV.

PATROL. GR. CXXXIII.

(2) Scriptum est fors. ἐκ τῆς.

lesquels étant morts de bonne heure, auront été, A par cette raison même, oubliés des écrivains contemporains.

Nous penchons donc à croire que c'est ce deuxième sébastocrator Isaac dont il est question dans la pièce qui fait le sujet de cet article; et l'empereur, leur aïeul, que le poète y fait parler, doit avoir été Jean Comnène.

Elle commence par ces vers :

Ωζεῦγος υἱῶν φιλάττων τέκνου φίλου,
Ἐμαῖς προσαγχάλισμα καλὸν ἀγχάλαις,
Ἐμοὶς ὑποφέλλισμα τερπνὸν ὥτοις,
Οση πλύνεις με τῇ βοῇ τῶν δαρδόνων.
Οσῆ τεφροὶς με τῇ καμίνῳ τῶν πόνων.
Ομοῦ προφαγεῖν καὶ κρυθὲν, λάμψαν, δύναν. . .

et en voici les six derniers :

Ἄλλ, ὃ δοτήρ μοι τοῦ κράτους παντοκράτωρ,
Ὁ μυριανὸν ἀδυσσον εὐτυχημάτων
Ἐμοὶ πτερασχών ἐκ βρέφους σπαργάνων,
Τῆς κειμένης δὲς ἐκλαζθέσθαι δυάδος
Μοσᾶν τὸ βάρος κουφιεῖς τῆς καρδίας,
Γῆν τῶν πόνων ἄκανθον ἐκαναπάσσας.

ARTICLE XLVIII.

[Morceau contenu dans le fol. 90 verso, lin. 20, n. XLII de l'Index grec.]

Vers apologetiques adressés au logothète Etienne Méles [par Théodore Prodrome], en excuse de ce qu'il avait tardé à le visiter.

Τῷ λογοθέτῃ χωρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλῃ, ἀπολογητικοὶ εἰτε τῇ ὑπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλεύσεως.

On a déjà vu (1) que Théodore Prodrome était en relation avec le logothète Etienne Méles. Nous ne balançons donc point à lui attribuer cette espèce de billet, composé de vingt-un vers hexamètres, par lequel il s'excuse envers ce personnage éminent de n'avoir pas été des premiers à le visiter, et en donne pour cause les différentes inconveniences, sinon même les maux assez graves, qu'il éprouvait alors :

Σῶτερ ἐμὲ, στεφάνωμα ἐπαρσινῶν ἀρετῶν,
· · · · ·
· Ος σε λέλυχε τύχης βαρυπήματος, ἥδε Ετι λύσει.

(1) Art. XVII.

(2) Irène Ducæne était la seconde épouse d'Alexis Comnène Ier. Ce prince, second fils de Jean Comnène, grand-domestique, après avoir successivement reçu la dignité de proëtre, sous l'empereur Michel Ducas, bientôt après de nobilissime, puis de grand-domestique, et enfin de sébastocrator, sous l'empereur Botoniote, monta sur le trône en l'année 1081, indiction IV, le 1er avril, fête du Jeudi-Saint. Il avait été marié deux fois avant son avènement au trône. Sa première épouse avait été une fille d'Argyrus, fils de Mélo, duc de Bari en Italie; la seconde fut Irène Ducæne, fille d'Andronic Ducas, et, par conséquent, nièce paternelle de Jean Ducas César, ainsi que de l'empereur Constantin Ducas, qui avait régné depuis.

Le jour qu'Alexis Comnène, son époux, fut déclaré empereur, Irène Ducæne n'avait pas encore seize ans accomplis. On peut voir les louanges que sa fille Anne Comnène lui a données dans l'*Alexiade*.

Irène fit beaucoup d'efforts pour écarter du trône

ARTICLE XLIX.

[Morceau contenu dans le fol. 91 recto, lin. 6, n. XLIII de l'Index grec.]

Vers propres à être inscrits sur le tombeau de l'empereur Jean Comnène.

ARTICLE L.

[Morceau commençant au fol. 91 recto, lin. 15, n. XLIV de l'Index grec]

Vers héroïques adressés à l'impératrice Irène Ducas, sur la mort de son fils le sébastocrator, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ στίχοις ἡρῷοι εἰς τὴν βασιλισσαν χωρᾷ Εἰρήνην τὴν Δούκαιναν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοκράτορος, οὗτοῦ αὐτῆς.

Cette pièce, composée de 98 vers, contient des faits relatifs à la famille des Comnènes, et d'autant plus dignes de quelque attention, qu'ils dénoncent des erreurs involontaires dans le récit des historiens modernes.

Je crois incontestable que la princesse à laquelle le poème s'adresse, est Irène, la veuve d'Alexis I Comnène (2). Son fils le sébastocrator, dont notre auteur déplore ici la perte, ne saurait être autre que cet Andronic Comnène, dont nous avons ci-dessus transcrit l'oraison funèbre (*Voyez ci-dessus l'article XXXVIII*) : et, en même temps, nous avons eu occasion de faire observer que, faute d'avoir connu cette pièce, du Cange, et après lui M. le Beau, s'étaient trompés sur l'époque de la mort de ce prince. A cet égard, la pièce qui fait le sujet du XLIIe article confirme pleinement que le sébastocrator Andronic, fils d'Alexis I, et frère de l'empereur Jean Comnène (vers. 46-47), ne mourut point avant son père, ni, par conséquent, avant l'avènement de son frère au trône :

Ο θαυμαῖον Σκυθολοιγή, μεγασθενὲς, Ιωάννη, Μιετό σοι σύμβουλος ἀδελφός τὸ δε μαχητής.

D'après la manière dont notre auteur s'exprime, nous sommes fondés à croire que la mort d'Andronic dut coïncider avec l'époque demeurée jusqu'à cette heure assez incertaine, à laquelle son plus jeune frère Isaac, mécontent de l'empereur, le

son propre fils Jean Comnène ; mais elle ne prit ensuite aucune part à la conjuration faite contre lui à son avènement à l'empire. Dès qu'il avait été en possession de la couronne, elle avait repris les sentiments de mère, et lorsqu'elle apprit le noir complot qui venait d'être découvert : « Les barbares, s'écria-t-elle, ils voulaient donc me plonger le fer dans les entrailles, et me causer une douleur plus cruelle que je n'en ai éprouvée en le mettant au monde. »

Cette princesse, après la mort d'Alexis, se déchaîna des intrigues de la cour ; elle en fut redévable aux lettres, qu'elle avait toujours cultivées. La grâce acheva ce que la reflexion avait commencé, en lui inspirant le mépris des grandeurs et le goût de la retraite. Elle se retira dans un monastère qu'elle avait fondé, y prit l'habit avec le nom de Xené, et composa elle-même la Règle des religieuses, que nous avons encore entre les mains. *Hist. du Bas-Empire*, IV. LXXXVI, § III, tom. XIX, p. 2. *Vid. et Typicum Ireneos* [Patrol., tom. CXXVII].

quitta pour se réfugier chez les Turcs. Le poète A dit (vers. 22 et seqq.) que l'Asie avait causé tout ensemble, à l'imperatrice, la perte de deux de ses fils, celle d'*Andronic* [qui venait de mourir] et celle d'*Isaac*, qui, errant vers les extrémités de l'Orient, n'existant plus [pour sa mère] quoique vivant :

*Δεστούς γάρ τ' ἀπίλεσσας ἄμ' οὐέας, ἔγρις Τελχύ·
Ἀνδρονίκου βίην, Ἰσαακκίου δὲ τε ρώμην·
··· μὲν ἐπ' ἀντολῆς μαρκὰ πείρατα πλαζομένοι,
Ζωῦ τεθνεῖστο.*

Nous apprenons ici pareillement ce dont du Gange, à ce qu'il paraît, n'avait point trouvé l'indication dans les historiens, savoir :

4° Que *Nicéphore Bryenne*, le gendre d'Irène, l'époux de la célèbre *Anne Comnène*, mourut assez peu de temps après l'empereur *Alexis I*, et avant le sébastocrator *Andronic* (vers. 18 et 19). Le poète venant de rappeler à l'imperatrice la mort de son époux, dit que, de suite, elle a perdu son gendre *Nicéphore*, et vu sa fille devenir veuve :

*Τῷ δὲ Επὶ, γαμβρὸν δλεσσας ἀγαχλυτὸν, ἐν δὲ
Χήρην παῖδα φίλην, Νικηφόρου δλοχον τοθλήν.*

5° Qu'après la mort de *Nicéphore*, l'imperatrice avait vu successivement périr sa bru, épouse du sébastocrator *Andronic* (1), et le fils que celle-ci avait laissé à son mari (vers. 20 et 21) :

*Τῷ δὲ (il s'agit de Nicéphore) Επὶ, Ἀνδρονίκου θάνατον
[παῖς, κρότον κατέθαν] ἈΚΟΙΤΙΣ.*

3° Que ces deux morts avaient été suivies de celle d'*Eudoxie Porphyrogennète*, princesse qui ne saurait avoir été autre que la troisième fille d'*Alexis I* (2), épouse de *Constantin* fils d'*Iasites*, sur laquelle du Gange s'exprime ainsi : *Eudocia Comnena, Alexii imperatoris I filia tertio genita* (3), *a patre Constantino Iasitae filio uxor data est; a quo pessime et contra generis dignitatem habita, soluto matrimonio, in monasterium concessit:* *Tοὺς λάθε πορρυρόβλαστον ἐπ' εὐδοκίην Ἀιδωνεύς.*

(Vers. 21.)

Au surplus, ces particularités ne sont pas les seules que fournit le poème de Théodore Prodrome ; il en contient d'autres encore, mais dont quelques-unes m'ont paru difficiles à concilier avec l'histoire : je suis forcé d'en remettre l'examen à un autre temps.

Le poème débute par ce vers :

'Ω; δρελον, βασιλεῖα, γέρας μέγα θηλυτεράνων.'

et se termine par celui-ci :

Ταῦτα κλύοις Προδρόμοιο λιταζομένου, θάνατον Χριστοῦ.

ARTICLE LI.

Morceau commençant au fol. 92 recto, lin. 9, n. XLV de l'Index grec.]

Vers adressés à l'empereur Jean Comnène, sur la prise de Castamon, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ τῷ πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ κυρῷ

(1) Cf. *Zonar. Ann. I. xviii*, § 22, t. II, p. 229, A.

(2) *Gang. Fam. Aug. Byzant.* p. 178. *Conf. Ann. Alexiad.* I. xv, p. 502 504.

(3) *Zonar. Ubi supra.*

(4) *Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXVI, § 15, t. XIX,

p. 27.

A Ἱωάννη τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος.

Il s'agit ici de la première conquête que l'empereur Jean Comnène fit de la ville de Castamon.

Castamon [l'ancienne Germanicopolis], ville de Paphlagonie, proche des rives du Pont-Euxin, passait pour avoir été la patrie des anciens Comnènes.

Suivant le récit de quelques historiens, c'était dans cette ville qu'Isaac, le premier de sa maison qui ait porté le sceptre, avait reçu la naissance. Lorsqu'Alexis Comnène, avant son avènement au trône, n'étant encore que grand-domestique, revint à Constantinople, vainqueur du Gaulois [ou Franc] Ursellus et maître de sa personne, passant proche

B de Castamon, il ne put résister au désir de visiter le berceau de sa famille. Il se détourna de sa route pour jouir de cette satisfaction ; mais ayant trouvé cette ville dépeuplée, il ne put retenir ses larmes, et les amis qui l'accompagnaient ne l'arrachèrent qu'avec peine de ces lieux désolés, qui ne lui rappelèrent que trop tristement la mémoire de ses ancêtres.

M. le Beau place le fait célébré par Théodore Prodrome, sous l'année 1125 :

La guerre de Hongrie étant terminée l'empereur Jean Comnène reprit le dessous qu'il avait formé de recouvrer l'Asie Mineure. Les Turcs, répandus en Paphlagonie, s'étaient rendus maîtres de Castamon, une des principales villes du pays (c'était l'ancienne Germanicopolis) ; Jean s'y transporta, et la prit par escalade.

Il repassa ensuite le Bosphore, avec un grand nombre de prisonniers, et renouvela le plein triomphe dont Zimisces avait donné le spectacle à Constantinople. Le jour fixé pour l'entrée du prince, les rues furent tendues des plus riches tapisseries, et bordées d'échafauds chargés de spectateurs, depuis la porte Orientale jusqu'à l'église de Sainte-Sophie. Un char enrichi d'argent et de pierreries était attelé de quatre chevaux blancs. Au lieu de l'empereur, on y voyait une statue de la sainte Vierge, à la protection de laquelle le prince attribuait tous ses succès. Le char était conduit par les premiers officiers de l'Empire, qui tenaient les rênes. L'empereur, à pied, marchait devant, une croix à la main. Ce magnifique cortège se rendit à Sainte-Sophie, d'où l'empereur, après de solennelles actions de grâces, se rendit à son palais (4).

D'après ce que Théodore Prodrome dit ici, le char avait été offert à l'empereur par le clergé, le sénat et le peuple de Constantinople : sans doute ce fut par un mouvement de piété et de modestie que ce prince le fit servir au triomphe de la sainte Vierge ; et on en trouve la preuve dans une autre pièce qui sera le sujet de l'article LVII.

Le petit poème de Théodore Prodrome nous apprend diverses particularités dont les historiens ne parlent point dans le récit de cette campagne. Il est composé de 120 vers hexamètres, dont voici le premier et le dernier :

'Ιλι οτ', ἀναξ μεγάθυμε, λαοσασε, κύδει γαίων.
Καδί δ' ἄρα γῆς ἀπάτης ἀπειρόνος; τηνιοχῆσατ.

ARTICLE LII.

[Morceau commençant au fol. 93 recto, lin. 19, n. XLVI de l'Index grec.]

Vers adressés par Théodore Prodrome à la Césarisse Porphyrogennète Anne Ducæne, pour lui demander sa protection.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν σοφωτάτην πορφυρογέννητον
καὶ Καισάρισσαν χυρήν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν
περὶ τῶν ἑαυτοῦ.

Quant au titre de cette pièce, je pense comme le P. Lazeri (1). La princesse à laquelle Théodore Prodrome s'adresse, pour lui demander sa protection et sa recommandation auprès d'une personne encore plus puissante qu'elle, ne saurait être que la célèbre Anne Comnène, née du mariage d'Alexis I avec Irène Ducæne, et épouse du César Nicéphore Bryenne. Il faut donc croire, ou que la leçon *Anne Ducæne* est fautive, et que l'on doit lire *Anne Comnène*; ou que cette dénomination de *Ducæne* tient à ce que la princesse, appartenant, du côté de sa mère, à la famille des *Ducas*, avait une double affinité avec eux, parce que, avant que d'épouser le César Nicéphore Bryenne, elle avait été fiancée à Constantin *Ducas porphyrogennète*, fils de l'empereur Michel *Ducas*.

Mais à l'égard de ce que contient le poème, composé de cent dix-huit vers, comme j'aurai ailleurs occasion de l'analyser complètement, je me contente ici de dire que l'on y trouve beaucoup de notions concernant la naissance de l'auteur, sa fortune, et son état, qui n'étaient alors ni brillant ni heureux.

Voici le premier et le dernier vers :

Κλῦθι, Τριάς μέγ' ἀνασσα, κλύσ' ἀγγελος οὐρανίων...
[νες...]

Σει γὰρ ἐγώ βιότοιο τοῦ πρυμνήσις ἀνήψα.

ARTICLE LIII.

[Morceaux commençant au fol. 93 recto, lin. 19, n. XLVI-XLVIII, de l'Index grec.]

Deux petites pièces de vers composées par Théodore Prodrome.

Le premier des deux morceaux réunis en cet article devait, à en juger par le titre, servir de frontispice à un volume-en-rouleau, contenant des écrits de Joannicius, que Théodore Prodrome, dans uno autre petite pièce, comme on le verra plus bas, a qualifié de moine. Suivant toute apparence, il s'agit de ce moine Joannicius que la mère d'Alexis avait placé près de lui, et que ce prince, même

(1) Conf. *Lazer. Miscellan. etc. tom. I.*, p. 7 et 8.

(2) Conf. *Ann. Comn. A'xiad.*, lib. 1, p. 19, C.

A avant d'être empereur, menait partout avec lui, jusqu'à l'armée, s'en servant comme de chambellan pour garder sa tente (2)

Le second composé de dix-sept vers iambiques, et qui se retrouve, mais incorrect, dans le manuscrit 2831 de la Bibliothèque impériale, s'adresse aux brigands qui oseraient violer le tombeau du solitaire Athanase Hésychaste.

Ces deux pièces portent les titres que voici :

1. Τοῦ αὐτοῦ. Πρύγραμμα εἰς κοντάκιον, ἔχον σχέδη τοῦ χυροῦ Ἰωαννικίου.

2. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τάφον Ἀθανασίου ἡμεράζοντος. Στίχοι ἐπιτιμητικοὶ τυμβωρύχοις.

A la marge du troisième vers de ce dernier morceau, l'on rencontre dans notre manuscrit, une espèce de petite diatribe en seize vers, écrite d'un caractère beaucoup plus moderne que tout ce qui est contenu dans le volume, et dans laquelle l'auteur, quel qu'il soit, déclare avec virulence contre l'avarice supposée du moine dont Théodore avait fait ici l'épitaphe. A peine aurais-je pu lire une portion de ces seize vers, sans le secours de M. Ilase. Aidé par sa grande connaissance de la langue grecque et des différents caractères des manuscrits bien plus que par la bonté de ses yeux, accoutumé d'ailleurs à une complaisance sans borne pour moi, ce jeune et savant littérateur a bientôt su déchiffrer ces vers complètement, à l'exception de quelques mots du dernier; c'est lui qui m'a fourni la copie que je vais représenter.

Monachi avari Epitaphium.

'Εκλικμήσω σου καὶ τὴν κόκκην, εἰ δέοι,
Καὶ πάντα τὸν χοῦν ἐκμετρήσω καὶ βλέψω·
'Αθροίσω τὸ πᾶν τῆς σοροῦ, τῶν δατέων·

Καὶ φηλαρψήσω τὴν ἀρρονίαν πᾶσαν
Τοῦ νεκροῦ, τὴν σύνθεσιν, τὴν διῆγην πλάσιν·

'Ακριβολογήσομαι καὶ τῶν ἀγκάτων
Τὸν φιλάργυρον καὶ γλίσχρον μοναχίτην,

'Ἐπιμελῶς σε, καὶ νεκρὸν ἔξετάζων,
Εἴ ποι τι χρυσοῦ, τὸ χρυσόνατρες γένος,

'Ἐν χεροῖ, ἐν στήθεσσιν, ἐν κόλποις φέρεις.
Εἴ γάρ κε πιστεύσαμε, μὴ χρυσῆς διν σε

Καὶ νεκρὸν τὸν δύστηνον, καὶ σεσπότα
(Ος σε χρυσὸν πνέοντα, χρυσὸν λαλοῦντα,

Χρυσὸν κατεσθίοντα πολλάκις οἶδα),
Ὄσ τὸν σαυτῷ θάψειας τὸ σέβασμα σου,

Τὸ χροῖον μέταιλον, τὴν πλάνον ὅλην·
'Ελεινά (sic) τὰ δάφνιδος ἀρέβιαν δλγη (3)

ARTICLE LIV.

[Morceau commençant au fol. 94 recto, lin. 13, n. XLIX de l'Index grec.]

L'amitié bannie du monde, dialogue dramatique, par Théodore Prodrome

Cette pièce, qui est assez estimée comme opuscule poétique, a été imprimée un grand nombre de fois. Indépendamment des éditions qui peuvent m'être inconnues, je sais qu'elle a été donnée :

1° En grec, par J. Hunter et J. Guntius, à Bâle, 1536, in-8°.

2° En grec et en latin, par Conrad Gesner, à la

(3) Τὰ δάφνιδος δλγὰς ἀπόλυταν. Theocr. Idyll. V, vers. 20.

fin du Recueil de Stobée, dans le cours de l'année A 1543.

3° Par Guillaume Morel, en grec, avec la version de Conrad Gesner, dans l'année 1549.

4° De même, dans l'édition de Stobée, imprimée à Bâle, chez J. Oporin, en 1549, in-fol.

5° Pareillement, dans l'édition de Stobée, imprimée à Zurich, en 1550, in-4°.

6° En l'année 1558, le petit ouvrage qui fait le sujet de cet article parut en français, traduit par Jean Figan, sous le titre suivant (1) : *AMITIÉ bannie du monde, par Cyre Théodore, poète grec, et traduit en vers français par Jean Figan (2), de Montélimart en Dauphiné. A Tholose, 1558, in-8°.*

7° Il a été ensuite réimprimé tant en grec qu'en latin, dans une quatrième édition du Stobée de Conrad Gesner, datée de l'année 1550 (3).

8° Dans une nouvelle édition des opuscules de Théodore Prodrome, par Jérôme Erard ; à Leipsick, 1598, in-8°.

9° Dans une cinquième édition du Stobée, imprimée à Genève, en 1609.

10° Barthius, dans son *Adversaria*, publié en 1624, cila et corrigea certains passages de l'*Απόδημος Φίλα*.

11° Eustathie Maittaire a reproduit le Dialogue entier, dans son *Miscellanea Graecorum aliquorum scriptorum carmina*, Lond. 1722, in-4° maj. Il y a joint des notes dont quelques-unes deviendront supérieures, si jamais un nouvel éditeur, consultant notre manuscrit, en profite pour rétablir, dans plus d'un endroit, la véritable leçon.

ARTICLE LV.

[Morceau commençant au fol. 97 verso, lin. 5, n. L de l'Index grec.]

Complainte en vers, sur la distribution des faveurs de la Providence, par Théodore Prodrome.

Tou^u αὐτοῦ Σεγελαστικοὶ εἰς τὴν Πρόνοιαν.

Ce morceau est presque aussi connu que le précédent, bien qu'il n'ait pas été imprimé autant de fois.

(1) Conf. Fabr. Bibl. Gr. tom. VI, p. 816.

(2) Jean Figan (nous dit la Croix-du-Maine, dans sa *Bibliothèque française*, édit. de Paris, 1772, t. I, p. 495) a traduit du Latin en vers français un livre intitulé : l'*Amitié bannie du monde*, écrit en forme de dialogue, par Cyrus Theodoretus (sic), etc. La Course d'Atalante, qui est un poème français imprimé à Tholose, 1558, chez Pierre du Puis, auquel lieu florissait ledit Figan, l'an susdit 1558.

L'article de Jean Figan, dans la *Bibliothèque* de du Verdier, tom. II, p. 414 et 415, est un peu plus étendu que dans la *Bibliothèque* de la Croix-du-Maine, qui vient d'être citée.

Jean Figan, de Montélimart en Dauphiné, a écrit, en vers français, la course d'Atalante, et la victoire d'Hippomène, Fable poétique, imprimée à Tholose, in-8°, par Jacques Colomiez, 1558; *Amitié bannie du monde*, œuvre fait en forme de dialogue, par Cyre Théodore, poète grec, et traduit en vers français par Jean Figan, imprimé à Tholose, in-8°, par P. du Puis, 1558; le Poétique trophée de Jean Figan, Dauphinois, contenant Odes, Epîtres et Epigrammes, imprimé à Tholose, in-8°, par G. Bou-

On le trouve inséré dans l'édition de Jérôme Guntius, 1536 ; et dans celle de Jérôme Erard, 1598.

Eustathie Swartius, le reproduisant en 1616 (4), essaya d'en rectifier plusieurs passages que les éditions précédentes présentaient d'une manière incorrecte. On trouve dans notre manuscrit la véritable leçon, non-seulement de tous les endroits que Swartius avait cherché à corriger, mais encore de beaucoup d'autres sur lesquels il n'a fait aucune remarque.

Je puis dire la même chose à l'égard des observations de Barthius qui, dans son *Adversaria*, cite, traduit ou commente un assez grand nombre de vers du petit poème de Théodore, et les compare avec les passages soit de l'Ancien, soit du Nouveau Testament, dont ils sont une imitation (5).

ARTICLE LVI.

[Deux morceaux commençant, l'un au fol. 99 recto, lin. 16 ; l'autre au fol. 100 recto, lin. 18, n. Ll et Ll de l'Index grec.]

Vers 1 : *Contre une vieille libertine ; 2 Contre un ignorant, qui affectait de porter une longue barbe, croyant passer ainsi pour appliquée à l'étude et fort savant. Par Théodore Prodrome.*

Tou^u αὐτοῦ 1. κατὰ φιλοπόρου γράψ. 2. κατὰ μαχρογενέου, δοχούντος εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ.

Ces deux satires, composées l'une de 102, l'autre de 100 vers iambiques se rencontrent dans le manuscrit de la Bibliothèque impériale 2831. Il est vrai que dans ce manuscrit la première des deux pièces est mutilée, et n'est transcrise que jusqu'au 76e vers, mais elle se retrouve tout entière dans le manuscrit de la Bibliothèque Vaticano-Palatina XLIII, folio 37 et seqq. Voici comment l'une et l'autre pièces débudent et se terminent :

1. Ο μιαρὰ γράψε, κακὸν ἀνθρώποις μέγα.

Ἐξασθενήσαις καὶ τὸ Κερδέρου στόμα.

2. Ἰαταραΐδε, τῆς ἀδρᾶς γενειάδος...

Ἐως παραρθρώσειας αὐτὸν εἰς τέλος.

D deville, 1556. Il a écrit en prose la Pérégrination de l'enfant vertueux : œuvre contenant le sommaire des disciplines qui conduisent à la plus haute vertu, avec trois chants royaux parmi la prose ; imprimée à Lyon, in-16, par François Arnouillet, 1585. »

(3) Fabricius (*Bibl. Gr. v, cap. 6, § 11, tom. VI,* pag. 816) parle d'une version latine de l'*Απόδημος Φίλα*, donnée en cette même année par Jean Laet : *Latine vertit, præter Gesnerum et Hieronymum Erardum, Jo. Laetius, Parisiis, 1589, in-4°.* Mais j'ignore où cette version se trouve.

(4) Conf. Barth., *Adversario. lib. XVII, cap. 16, col. 883*; item lib. XXIX, cap. 8, col. 1369; it. lib. LIII, cap. 13, col. 2511; it. lib. LIV, cap. III, col. 2525.

(5) Conf. « Eustathie (sic) Swartii Analectorum Lib. III, in quibus innumeris auctoribus, qua Graecorum qua Latinorum, loca emendantur, dilucidantur, illustrantur, notantur. Ad viram illustrem Jacobum van Duck, consiliarium et legatum regium » *Lugduni Batavorum, apud Ludovicum Elzevirium, anno CLXII C XVI. Lib. 1, cap. 11,* pag. 43.

ARTICLE LVII.

[Morceau commençant au fol. 101, lin. 20, n. LIII de l'Index grec.]

Description en vers héroïques de l'entrée de l'empereur Jean Comnène [à Constantinople] après la prise de Caetamon, par Théodore Prodrome.

Tοῦ αὐτοῦ Εκφρασίς διὰ στήχων ἡρωικῶν τῆς ἐπὶ τῇ ἀλώπετης τῆς Κασταμόνος προελεύσεως τοῦ αὐτοκράτορος χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ce poème, composé de 230 vers, est relatif à la première conquête de Caetamon, qui a fait également le sujet du LIe article. Ici Théodore Prodrome nous donne les détails de la pompe, plus religieuse que triomphale, qui eut lieu au retour de Jean Comnène à Constantinople. Il décrit surtout avec beaucoup d'exacitude, et se plaint à nous de peindre ce char d'argent massif, qui avait été offert en présent à l'empereur, et sur lequel, malgré les instances de tous les ordres de l'Etat qui le pressaient d'y monter, ce prince voulut que l'image de la sainte Vierge fut placée.

La pièce, en elle-même, n'est point sans mérite, et contient quelques particularités peu connues, concernant la famille impériale :

Θυμὸς, μάγας μὴ ξα, πολέμως τ' ἀγδροκτασίας τε...
Γηθέανος νόστησεν ἐδώ ποτὶ χρυσοβατὲ; δῶ.

ARTICLE LVIII.

[Morceaux commençant au fol. 105 verso, lin. 20, n. LVII, LVIII et LIX de l'Index grec.]

Vers : 1, 2, et 3 sur un certain Pausanias, que le chagrin d'avoir perdu son fils avait, disait-on, périfié ; 4 sur un cadavre tronqué des deux mains, que la mer avait rejeté sur son rivage ; 5 au moine Joannicius, pour s'excuser, sur une maladie, d'être resté plusieurs jours sans se rendre auprès de lui ; 6 en énigme, sur la Nue. Par Théodore Prodrome.

ARTICLE LIX.

[Morceaux commençant au fol. 104 recto, lin. 18, n. LX de l'Index grec.]

Cinq petites pièces en vers politiques, sur le mariage d'Alexis, fils du panhypersébastie Nicéphore, et petit-fils de Phorbène, par Théodore Prodrome.

Tοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ πανυπερσεβάστου χυροῦ Νικηφόρου, τοῦ Φορβηνοῦ, χυροῦ Ἀλεξίου.

Des cinq petites pièces indiquées dans cet article, quatre sont composées de 24 vers chacune ; la cinquième n'en a que 22.

Il s'agit ici du mariage d'un prince nommé Alexis, fils du panhypersébastie Nicéphore, et petit-fils de Phorbène.

Le panhypersébastie Nicéphore, fils de Phorbène, doit avoir été ce Nicéphore [Catacalon], fils de Constantin Phorbe [ou Euphorbène] qui avait

(1-2) Ann. libb. vi, viii, xi, xv, pag. 167, 240, 502, 504 ; — Zonar. Annal. l. xviii, § 22, tom. II, pag. 299, A et B.

(3) Ann. libb. viii, xi, xii, pag. 239 et seqq.

(4) Conf. Ann. lib. x, pag. 276 ; — Zon. loc. cit.

(5) Bryenn. lib. iv, § 7, pag. 92. — Ann. lib. x, pag. 276.

(6) Conf. Leo Allat. *De Eccles. occ. et or. perp.*

A épousé Marie Comnène, la seconde des filles de l'empereur Alexis I^r.

Marie Comnène, née en l'année 1085 (1-2), avait été d'abord unie à Grégoire Gabras ou Gavras, fils du duc de Trébizonde (3). Mais l'empereur, ayant dissous ce mariage, lui fit épouser (4) le fils de Constantin Phorbe [ou Euphorbène] nommé Nicéphore Catacalon, auquel, en considération de ce mariage, il conféra la dignité de sénateur (5). Et l'on voit ici que Nicéphore, à l'époque où son fils se maria, portait le titre de panhypersébastie.

D'après ce qui se lit dans la sentence (6) de déposition du patriarche Cosmas II, portée le mercredi 26 février 1147 (7), du Cange a cru pouvoir établir que, du mariage de Marie Comnène avec Nicéphore [Catacalon], étaient nés deux fils, nommés l'un Alexis, l'autre Andronic (8), attendu que, dans cet acte, il est fait mention d'Alexis et d'Andronic, fils de Marie Porphyrogennète, sœur de la Césarisse Anne. Et de là, par une conjecture plausible, l'Andronic, né de ce mariage, lui paraît être cet Andronic Euphorbène qui gouverna la Cilicie sous le règne de Manuel Comnène. Mais comme cet Andronic Euphorbène est qualifié par Cinnamus (9) de cousin-germain de l'empereur, ἑξά-ελφος, il faudrait examiner si ce témoignage n'ébranle point l'opinion de du Cange. D'ailleurs, pour ne rien dissimuler, je reste incertain si le texte de la sentence (10) de déposition du patriarche Cosmas II porte effectivement ce que du Cange établit. Je ne connais ce texte, et du Cange comme le P. le Quien (11), semblent ne l'avoir eux-mêmes connu que d'après l'ouvrage dans lequel Léon Allatius l'a inséré. Or, dans l'édition d'Allatius, c'est seulement la version latine qui énonce qu'Alexis et Andronic étaient fils de Marie Porphyrogennète, sœur de la Césarisse Anne. Le texte grec semble distinguer totalement ces deux princes, tant des fils de Marie Porphyrogennète, que de ceux d'une de ses sœurs, non nommée en cet endroit : Παρισταρένων... τῶν ἑξαδέλφων τοῦ κρατεστοῦ καὶ ἀγίου τῆς Πορφυρίας, τοῦ χυροῦ Ἀλεξίου, τοῦ υἱοῦ τῆς Πορφυρίας τοῦ κρατεστοῦ καὶ τοῦ καταστάσης Αννῆς τοῦ χυροῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ χυροῦ Ἀνδρονίκου. [Kal] τῶν υἱῶν τῆς Πορφυρίας τοῦ κρατεστοῦ καὶ τοῦ καταστάσης Αννῆς. Mais on ne saurait douter que, dans le texte grec de plusieurs des actes rapportés par Léon Allatius, il ne se soit glissé des erreurs qui peuvent être de pures fautes d'impression : notamment, dans la sentence de déposition du patriarche Cosmas, les dates sont fautives, puis-

cons. lib. ii, cap. xii, pag. 686.

(7) Conf. Le Quien, *Or. Chr.* tom. I, col. 267 et 268.

(8) Cang. Fam. Aug. Byz. pag. 177 et 178.

(9) Conf. Cinn. lib. v, § 13, pag. 182, B ; et lib. vi, § 2, pag. 146, B.

(10) Ubi supra.

(11) Ubi supra.

qu'elles diffèrent de celles que j'ai marquées ci-dessous, et qui sont certaines. On peut donc croire que la véritable leçon du passage concernant les princes *Alexis* et *Andronic*, est celle dont du Cange a suivi la teneur.

En reste, voici les seuls points historiques que confirment les différents épithalamies compris en cet article :

1e Le prince dont notre poète célébrait le mariage, rejeton de la tige des Comnènes et de celle des Ducas, se nommait *Alexis* (*Epith. I.*, vers. 23; et *Epith. v.*, vers. 19) :

Κάλλιστος κλάδε Κομνηνῶν, Ἀλέξιος νυμφίος.

Δουκῶν βλαστὴ καὶ Κομνηνῶν, Ἀλέξιος νυμφίος.

2e Son aïeule maternelle était *Irène Ducæne* (*Epith. i.*, vers. 7 et 8) :

Μήτηρ μητρὸς βασιλισσας, βασιλισσῶν ἡ κρατετων· Τίς ἀγνοεῖ τὴν Δουκαιναν, τὴν ἀνασσαν Εἰρήνην;

3e Sa mère était née dans la pourpre (*Ibid. v.* 9) :

Μήτηρ πορφυρογέννητος...

4e Son père était déclaré du titre de panhypersébastie (*Ibid. v.* 10) :

Πατήρ πανυπερσέβαστος.

5e Son épouse (que le poète ne nomme point, et dont il serait peut-être difficile de trouver ailleurs le nom) était d'une race illustre et royale (*Epith. II.*, vers. 8 et 9) :

Καὶ νύμφη σοι νυμφεύεται περιφανῆς τῷ γένει·

Ἐκ γὰρ σερδεῖς βασιλικῆς ἐστι καταγομένη.

ARTICLE LX.

[Deux morceaux commençant, l'un au fol. 105 verso, lin. 1, l'autre au folio 108, recto, lin. 22; n. LXI et LXII de l'Index grec.]

1e Dizains, en vers politiques, sur l'entrée triomphante de l'empereur Jean Comnène [à Constantinople], après la prise de Castamone.

2e Autres dizains de même sorte, adressés au même rince en cette même occasion. La ville de Constantinople est censée parler, pour l'engager à s'asseoir sur le char qu'elle lui présentait. Par Théodore Prodrome.

1. Τοῦ αὐτοῦ (α) εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόδοσον τοῦ αὐτοχράτορος χυροῦ θιάνου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικά.

Totz Δήμοις.

2. Ως ἀπὸ τῆς πόλεως δεκάστιχα παραχλητικὰ τῷ αὐτοχράτορι, πρὸς τὸ καθίσται ἐφ' ἄρματος.

Totz Δήμοις.

Ces deux petits poèmes sont relatifs à la même fête, et aux mêmes particularités que ceux qui ont fait le sujet des articles LIe et LVIIe.

Dans l'un, qui est composé de vingt-neuf dizains, ou de 290 vers [politiques], le poète commence par se faire connaître et se nommer lui-même (*Décad. I.*, vers. 1, 2 et 3) :

Ἄνθη Προδρόμου Προδρόμος. Ταῦτα καρποφορῶ σοι·
Ο Προδρόμος τῷ βασιλεῖ.

(1) Volez ci-dessous l'article LXVI.

(2) Conf. Cang. *Glossar. med. et inf. Græc.*

(a) Edidit Aug. Mai *Bibl. nov. P.P.*, VI, 408 et 410.

A Ensuite, il passe en revue toutes les victoires remportées par l'empereur, sur les bords du Danube (*Décad. vi.*, vers. 3); du Sangare (*Ibia.*); de l'Halys (*Ibid. vers. 4*; *item decad. ix.*, vers. 8; *it. decad. xvi.*, vers. 4; *it. decad. xxiii.*, vers. 8; *it. decad. xxvii.*, vers. 2); et il célèbre surtout la prise de Castamone (*Décad. x et seqq.*), comme celle des villes de *Balzoz*, *d'Atamos*, *d'Alazos* (*Décad. xxii.*, vers. 4 et 2; *it. déc. xxvii.*, vers. 6). Puis, à cette occasion, il nomme (*Décad. xxiv.*, vers. 9 et seqq.) les émirs ou généraux mahométans défait par ce prince. Vers la fin (*Déc. xxviii.*), il fait aussi mention des avantages obtenus tant en Dalmatie qu'à Laodicée, à Suzopolis, à Amorium et ailleurs.

B On rencontre ce morceau dans le manuscrit de la bibliothèque impériale, n° 2831, fol. 134 verso, lin. 8; mais il y est mutilé, puisqu'il ne s'y trouve composé que de 108 vers.

L'autre poème contient seulement dix dizains [100 vers], et le sujet en est suffisamment expliqué par le titre même.

C Ce titre, ainsi que celui des six autres pièces dont j'aurai bientôt à parler (1), porte ces mots : *Tοὺς δήμοις* [littéralement, pour les dèmes] : ce qui paraîtrait signifier que les pièces dont il s'agit étaient destinées à être récitées ou chantées, au nom de ces *factions des jeux du cirque*, si souvent mentionnées dans l'*Histoire du Bas-Empire*. En effet, du Cange paraît n'avoir rencontré les mots *οἱ δῆμοι* que dans des ouvrages où ils indiquent tantôt ces factions des *Verts* et des *Bleus*, etc., qui partageaient le peuple de Constantinople, relativement au concours dans les jeux du cirque; tantôt les *bancs ou degrés* de l'*Hippodrome*, sur lesquels les membres de chaque faction se réunissaient les uns auprès des autres (2) : *Δῆμοι. Factones agitatorum... It. Δῆμοι. Gladus Hippodromi in quibus sedere consueverant δῆμοι, seu factones.* Peut-être l'examen attentif des différentes compositions poétiques de Théodore Prodrome, dont le titre porte *τοὺς δήμοις*, fera-t-il naître le soupçon qu'au temps où l'auteur écrivait, ces mots ne laissaient pas de se prendre en quelque autre acception.

ARTICLE LXI.

D [Morceau commençant au fol. 109 recto, lin. 23, n. LXIII de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome, sur une représentation [allégorique] de la vie humaine.

Cette petite pièce est imprimée dans le Recueil publié à Bâle en 1536; j'indiquerai les variantes qu'offre notre manuscrit.

ARTICLE LXII.

[Morceaux commençant au fol. 109 verso, lin. 8, n. LXIV, LXV et LXVI de l'Index grec.]

1. Vers de Théodore Prodrome, en l'honneur de cha-

tom. I, col. 287 et 288. — It. tom. II, Append. ad *Glossar.* col. 55.

comme des saints dont se fait la commémoration dans chaque jour de l'année. En prenant, à chaque mois, la première lettre du premier vers, la réunion de ces douze lettres formera le surnom [Τοῦ Προδρόμου] de l'auteur.

Τοῦ αὐτοῦ μονόστιχα εἰς τέλη τῶν ἑκάστης ἡμέρας μνημονεύματων ἐν διφτέρᾳ ἔτει ἀγίων, συνεμφανισμένου καὶ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ποιητοῦ τοὺς ἐκάστῳ μηνὶ ἀρχιτικοῖς τῶν πρώτων στοίχων (sic, sed legend. στήλων) στοιχεῖοις.

Cette espèce de calendrier poétique, dont le titre seul annonce suffisamment l'objet et le genre, commence, selon l'usage des Grecs, par le mois de septembre.

Il y a autant de vers que de jours dans l'année.

L'ouvrage débute par ce vers :

Τὸν Συμεὼνην ἐκ στόλου πόλος φέρει.

et se termine par celui-ci :

Ζωστρή, χόρη, σολῆν περισφύγει πόλην.

On trouverait peut-être quelque plaisir, et même quelque utilité, à comparer ce morceau avec un autre de même genre, intitulé : Συνοπτικὴ σύνοψη; ἀγῶνων χρόνου, et qui est attribué à Nicéphore Calliste dans le Recueil publié à Bâle en 1536.

2. *Vers sur les douze fêtes de N.-S. Jésus-Christ.*

3. *Huit vers sur Abraham donnant l'hospitalité à la Sainte Trinité.*

ARTICLE LXIII.

[Morceaux contenus dans le fol. 117 verso, lin. 8 et seqq., n. LXVII et LXXVIII de l'Index grec.]

1° *Cinq distiques sur un anneau portant un cachez avec l'empreinte de deux amants de la poitrine desquels sortaient deux arbres.*

2° *Complainte en vers héroïques, sur le peu d'honneur que, dans le siècle de l'auteur, on rendait à la littérature.*

ARTICLE LXIV.

[Morceau commençant au fol. 118 recto, lin. 2, n. LXIX de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome, contre [un certain] Barys, vain discoureur, qui [lui faisant un crime de sa trop grande application à l'étude des belles-lettres] l'avait traité calomnieusement d'hérétique [ou sectaire].

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ΒΑΡΕΑ, τὸν καταφλυαρήσαντα αὐτοῦ τὸ τοῦ αἱρετικοῦ δνομα:

La pièce qui fait le sujet de cet article se trouve dans le Recueil imprimé à Bâle, en 1536. Elle ne manque point d'intérêt, en ce qu'elle nous apprend diverses particularités concernant la famille, l'état et la fortune de notre auteur ; mais, dans l'imprimé, elle est pleine de fautes. Gilbert Gaulmin en a noté quelques-unes, et notre manuscrit peut servir, non-seulement à confirmer les conjectures de ce savant homme, mais encore à rétablir les passages corrompus sur lesquels il n'a fait aucune remarque. J'ai donc été tenté de reproduire ici le texte de ce petit poème purgé de toute leçon vicieuse. Mais, comme dans plus d'un endroit il exige des com-

A mentaires, et que je ne puis me livrer à un pareil travail, je me borne ici à une simple notice. Dans l'imprimé, la pièce ne contient que 300 vers ; dans notre manuscrit, elle est de 301, parce qu'immédiatement après le vers 164 :

Φύσει τε ταῦτα, καὶ δυνάμει, καὶ χράτει
le manuscrit en offre un qui ne se trouve point dans l'imprimé :

Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν · ἐν τὰ τρία.

ARTICLE LXV.

[Morceaux contenus dans le fol. 121 recto, lin. 14, n. LXX, LXXI et LXXII de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome : 1° Sur les envies ; 2° Exhortation à la piété et à la sagesse ; 3° Sur un jardin.

B Ces petits poèmes ont été publiés tous les trois dans le Recueil donné en 1536.

ARTICLE LXVI.

[Morceaux commençant au fol. 121 verso, lin. 27, n. LXXXIII et LXXXIV de l'Index grec.]

Hymnes adressés à l'empereur Jean Comnène, à l'occasion, tant de la fête de la Nativité, que de celle du baptême de Jésus-Christ.

Τυποὶ τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῷ Χριστοῦ γεννήσει· [καὶ τῇ βαπτισει]· τοῖς ἄγιοις.

C Ces hymnes, de 24 vers chacun, sont au nombre de six ; trois pour la fête de la Nativité ; trois pour celle du baptême de Jésus-Christ [qui répondait au même jour que l'Epiphanie].

J'ai déjà dit (1) que, d'après les mots, τοῖς ἄγιοις, qui se lisent dans le titre de ces hymnes, comme dans celui des deux autres poèmes dont j'ai parlé ci-dessus, ils semblent avoir été destinés à être chantés au nom des *factio[n]es* des jeux du cirque ; mais en même temps je n'ai pas dissimulé que peut-être ce point prêtait à quelques difficultés, dont je ne pouvais donner, ni même chercher en ce moment la solution. J'ajoute ici, à l'égard des six pièces, objet particulier de ce LXVIe article, qu'il serait assez intéressant de déterminer en quelle année elles auraient été composées. Elles contiennent plusieurs particularités dont les une[s] au premier coup-d'œil, paraissent, en quelque sorte, impliquer contradiction ; et les autres, décidément, ne sauraient s'accorder avec ce que les historiens modernes ont cru pouvoir établir.

Par exemple, certains vers du premier des hymnes relatifs à la fête de la Nativité, conviennent à une année dans laquelle l'empereur de retour des pays orientaux, aurait fait une entrée triomphale dans Constantinople ; et, en même temps, à une époque où son fils ainé Alexis aurait été déjà associé à la couronne, pendant que ses trois fils puînés [Andronic, Isaac, Manuel] auraient simultanément porté le titre de SEBASTOCRATOR :

3. Πάλιν Θεὸς ΑΠΟ ΘΑΙΜΑΝ (2) ὥραθη σαρχορέ-

[poc.]

(1) Voyez ci-dessus l'art. LX.

(2) Conf. Habachuc cap. III, v. 3 · Conf. et Calmet, ad Deuter. cap. XXXIII, v. 2.

4. Καὶ βασιλεὺς ἈΠΟ ΘΑΙΜΑΝ εἰσῆλθε νικηφόδ- [ρος.]

16. Ἀλλ' ὁ γενέρχα τοῦ παντός...

18. Φρουρήσον, σκέπασον εἰς πλείστους κύκλους [χρόνων]
Τὸν νικητὴν τὸν Κομνηνὸν, δεσπότην Ἰωάννην,
Καὶ τὸν τοῦ ΣΤΕΦΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΟΝ, ἈΛΕΞΙΟΝ δε-

[σπάτην],
Καὶ τοὺς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ καὶ ΠΟΡΦΥΡΟ-

[ΓΕΝΝΗΤΟΥΣ],
Τὸν τῶν ἡλίκων ἀγαλμα, τὴν θαυμασθῆ ΤΡΙΑΔΑ.

Mais, dans les deux autres hymnes relatifs à la même fête, ainsi que dans les trois hymnes composés pour la fête du Baptême (et, par conséquent, pour une solennité postérieure à celle de la Nativité), on rencontre des passages qui, tout en confirmant ce que nous venons de faire observer sur les quatre fils de l'empereur, pourraient nous induire à penser que Jean Comnène, depuis sa première campagne en Europe et sa guerre de Hongrie, toujours absent de Constantinople, n'y rentra point avant la fin de sa seconde expédition d'Asie, dans laquelle il reprit Castamone et fit la conquête du Gangres :

(1) Κεκόρεσται σου τῆς μορφῆς ἀνατολὴ καὶ δύσις,
Ἄπιλασέ σου Δάνους, Ἄλυν ἐώρακέ σε.

Εἰδὲ σε γῆ Κασταμόνις, Γάγγρα προσβλεψε σοι·
ἘΓΩ δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φῆμης, βλέπω...

(2) Πολυχρόνιος Ῥωμαίων βασιλεὺς οὐσίας·
Καὶ τῷ παιδὶ καὶ βασιλεὺς συγχαίροις Ἀλεξίῳ,

Καὶ τοῖς σεβαστοκράτοροις καὶ πορφυρογεννήτοις.

Τὸν (3) τροπαιοῦχον δὲ σύν δρῶ.

Τρισευτυχῆς ἡ Κασταμών, τρισευκλής ἡ Γάγγρα,

Οὐτὶ τῶν σων ἀπῆλασταν βασιλικῶν ἀκτίνων.

Ἀλλ' δὲ (4) τικτόμενος Χριστὸς ὑπὸ μητρὸς παρθέ-

[νου].

Ῥωμαίων ἥλιε λαμπρό, δέσποτα τροπαιοῦχε,

Φρουρήσαι σὲ καὶ τὸν ἐκ σοῦ, τὸν κοινωνὸν τοῦ

[χράτους],
Μετὰ ΤΩΝ ΠΑΡΗΑΙΩΝ ΣΟΥ, τῶν ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑ-

[ΤΟΡΩΝ].

(5) Ἀλλ' ὁ τὸν ρύπον τὸν ἄμδον ἐν Ιορδάνῃ πλύνων,

Σέκπος τὸν μέγαν νικητὴν, δεσπότην Ἰωάννην,

Σὺν τῷ παιδὶ καὶ κοινωνῷ τοῦ στέφους Ἀλεξίῳ,

Καὶ τοῖς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΕΙ καὶ Πορφυρογεννή-

[τοῖς].

Καὶ μοι (6) φυλάσσουσι μέχρι παντὸς αἰώνος,

Τῷ βασιλεῖ καὶ τέκνῳ σου συγχαίρων Ἀλεξίῳ,

καὶ τοῖς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟ-

[ΓΕΝΝΗΤΟΙΣ].

ΤΟΙΣ ἈΡΙΘΜΟΙ ΤΡΙΣΣΕΓΟΥΣΙΝ, ἀξίᾳ μονουμένοις.

Μετὰ τοῦ (7) συμμετόχου σοι τοῦ χράτους, Ἀλε-

[ξίου],
Καὶ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΟΣ τῆς σπετῆς ΤΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟ-

[ΚΡΑΤΟΡΩΝ].

(1) Hymn. in Nativ. II, vers. 7,

(2) Hymn. eod. vers. 22.

(3) Hymn. in Nativ. III, vers. 8.

(4) Ibid. vers. 20.

(5) Hymn. in Bapt. I, vers. 24.

(6) Hymn. in Bapt. II, vers. 20.

(7) Hymn. in Bapt. III, vers. 25.

(8) Hymn. in Nativit. II, vers. 10.

(9) Hymn. in Nativ. III, vers. 8 et seqq.

(10) « Au retour de cette expédition de Hongrie

A Quant à cette espèce de contradiction avec soi-même, il pourra être facile d'en disculper notre auteur : il suffira de supposer que les vers :

'ΕΓΩ (8) δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φῆμης
[βλέπω].

Tὸν (9) τροπαιοῦχον δὲ σύν δρῶ.

Τρισευτυχῆς ἡ Κασταμών, τρισευκλής ἡ Γάγγρα,
Οὐτὶ τῶν σων ἀπῆλασταν βασιλικῶν ἀκτίνων,

doivent uniquement s'entendre de la brièveté du séjour de l'empereur à Constantinople, dans l'intervalle de ses diverses campagnes, depuis 1117 jusqu'en 1127. Mais à l'égard du titre de *sebastocrator* que portèrent les trois fils puinés de l'empereur, B le témoignage de notre poète [témoignage qui, je le répète encore, est absolument irrécusable] doit nous servir à rectifier l'erreur de nos plus savants modernes. En effet, suivant du Cange, les trois fils puinés de Jean Comnène n'auraient été décorés de ce titre que successivement et à différentes époques ; tout au plus, de la manière dont il cite, à ce sujet, l'historien Nicétas (*in Joanne*, § V), pourrait-on induire que du Cange regardait *Andronic* et *Isaac* comme ayant obtenu simultanément le titre dont nous parlons. Et M. le Beau se montre encore bien, moins exactement instruit à cet égard, puisque, selon ce qu'il énonce en propres termes (10), *Isaac* n'aurait été déclaré *sebastocrator* qu'après la mort d'*Andronic*, c'est-à-dire, au plus tôt en 1142.

ARTICLE LXVII.

[Morceau commençant au fol. 123 *recto*, lin. 20,
n. LXXV de l'Index grec.]

Vers héroïques par Théodore Prodrome,
sur sa maladie.

Toū αὐτοῦ κατὰ τῆς νόδου ἡρῷοι.

Dans cette pièce, composée de 51 vers hexamètres, le poète se plaint des douleurs que lui causait un violent catarrhe qui affectait toutes les parties de son corps.

Elle débute par ce vers :

Νοῦσε, μέγα χρατερή, βριθὺς πόνος, ἀλγός ἀλαστον,

et se termine par celui-ci :

D "Ἡ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνάτειρε, λελασμένος ἀμπτλακίδων.

Dans le corps de cette même pièce, on trouve de nouveaux indices du peu de fortune et d'agréments dont Théodore doit avoir joui durant sa vie : il se donne comme extrêmement pauvre, et ne vivant que de son travail sur les livres :

Σύμμα (11) δὲ ἐμὸν προλόδιοπε, βιβλοὶς πενήν θ' ὅποι
[δημηθέν...]

en 1125], qui fut de courte durée, l'empereur s'occupa de sa famille. Il avait quatre fils : Alexis, l'aîné, fut revêtu de la pourpre impériale ; et, dans la proclamation annuelle, son père l'associa au titre d'empereur. Andronic, le second, fut décoré du titre de *sebastocrator*. Nous verrons ces deux princes mourir avant leur père, et laisser leurs titres à leurs cadets, Isaac et Manuel. (*Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXVI, § 9, tom. XIX, pag. 18.)

(11) Vers. 20.

‘Ως καὶ (1) ἐγὼ κακότης κυλίνδωμαι ἀτρυγέτοισι. Κέκμηκ’ ἀμφὶ ὁδοῖσιν, ἀπειρονά δ’ ίδρων ἀνέτλην, Κέκμηκ’ εἰν πενή καὶ ἀναγκαῖ βιότοι.

ARTICLE LXVIII.

[Morceau commençant au fol. 123 verso, lin. 21, n. LXXVI de l'index grec.]

Vers adressés à l'empereur Jean Comnène, par Théodore Prodrome, sur la reprise de Castamone et la conquête de Gangres.

Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεγαλούκῳ βασιλεῖ, κυρῷ Τιαννῷ τῷ Κομνηῷ, ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Κασταμόνος ἀλώσει καὶ Γάγγρας.

Cette pièce peut servir à rectifier, sur beaucoup de points, le récit de M. le Beau, dans son Histoire du Bas Empire.

Suivant la teneur de ce récit (2), Jean Comnène n'aurait pris la ville de Castamone, pour la première fois, qu'en l'année 1125, et après avoir perdu son épouse [Irène ou Pyrisca], morte, nous dit l'historien, vers la fin de 1124. Mais on voit ici, et avec la dernière évidence, que telle ne fut point la marche des événements. Voici ce que nous apprend le témoignage irrécusable de notre poète :

Depuis que l'empereur s'était emparé une première fois de Castamone (conquête dont notre auteur ne fixe point la date, mais qui, selon ce qu'il dit, doit nécessairement avoir eu lieu avant la mort de l'impératrice) les Turcs avaient repris cette place. Jean Comnène se préparait à passer directement en Asie, lorsqu'il perdit son épouse ; et la douleur qu'il ressentit de cette perte fut cause qu'il retardât son départ :

‘Ως (3) δέ τευ ἀλγο; ἀλλατον ἀπήμολυνε φαῖδεμαν οὐρμήν Πότμος ἔης ἀλδοιο, μέγ’ εὔσεβος βασιλεας.

Après avoir payé un juste tribut à la tendresse conjugale, il poursuivit ses projets guerriers. Arrivé dans l'Asie Mineure, il voulut d'abord se rendre maître de Gangres, ville occupée par la veuve d'un émir turc, qui s'y était renfermée avec ses fils et ses filles :

‘Αλλὰ (4) καὶ ὡς οἱ δινασσες δάμαρ φθιμένοι ἀγοῖο, Βαρδαρίδων βασιλεια, ἄμ’ υἱεστι καὶ θυγατράσιν.

Cette princesse musulmane, sommée de se rendre,

(1) Vers. 42.

(2) Ce fut cette année 1124 que l'empereur perdit sa femme Irène... La guerre de Hongrie étant terminée, il reprit [en 1125] le dessein qu'il avait formé de recouvrer l'Asie-Mineure. Les Turcs, répandus en Paphlagonie, s'étaient rendus maîtres de Castamone, une des principales villes du pays ; c'était l'ancienne Germanicopolis. Jean s'y transporta, et la prit par escalade. Il repassa ensuite le Bosphore avec un grand nombre de prisonniers et renouvela le pieux triomphe dont Zimiscès avait donné le spectacle à Constantinople... Pendant qu'il se délassait de ses fatigues et qu'il s'occupait [en 1126] à faire jouir ses sujets d'un gouvernement humain et équitable, Donimian, maître de la Cappadoce, reprit Castamone, et passa la garnison au fil

A avec promesse d'une bonne composition, refusa d'y consentir. L'empereur ne jugeant point à propos de commencer la campagne par le siège en forme d'une si forte place, rebattit sur Castamone. En effet notre poète, dans un passage où il apostrophe la sainte Vierge, lui dit (5) :

‘Ἄλλὰ τεν βασιλῆα μεθ’ ἕτερον ἔτραχες δέστι ΚΑΣΤΑΜΟΝΟΣ μεγάλης· τό δα καὶ ΠΑΡΟΣ ἔλλαβεν [ἀναξ].

‘Άλλὰ καὶ αὖ παλινοροσον ἔδη μεγαλέπτορα Πέρσην· Τούνεκά μιν Γάγγρηθεν ἀγες διὰ νύκτα βασιλεὺαν ΚΑΣΤΑΜΟΝΟΣ μετὰ δέστι.

Castamone fut promptement emportée. Alors l'empereur ne balança pas à retourner sous les murs de Gangres, et ne tarda guère non plus à s'en rendre maître.

Tels sont les faits à l'égard desquels notre poète, étant contemporain, et surtout adressant son récit au prince dont il chante les exploits, a plus d'autorité que tous les historiens, même les plus judiciaires.

Quant à la date précise, soit de la seconde conquête de Castamone, soit de la prise de Gangres, le petit poème de Théodore m'a paru ne rien contenir qui empêchât d'adopter celle que M. le Beau a cru devoir indiquer.

Ce poème dont, d'ailleurs, les détails ne sont point dépourvus d'intérêt, est de 296 vers hexamètres ; en voici les six premiers et les huit derniers :

Καὶ τάδε σου μεγάλαθα μυθίσσομαι Ἑργα πολίταις
‘Ρώμης κουροτέρης, Κομνηνάδη πτολίπορθε,
Εὔχες ἀνάκτοροι· καὶ ἐν βιβλίοισι χαρέων·
‘Οφρα καὶ διψήνοισι μετέσσεται, οὐδὲ θανεται,
Καὶ θέδη ὡς σε τίτωι μετήνυδες Ἀρεος; υἱο!·
Πάντα δέ τοι κατὰ μοῖραν ἐριφραδάω; ἀγρεύσων..

‘Ρώμη (6) διψήνεθε, πόλις ποιήων βασιλεια,
‘Ρώμη Κωνσταντινίζε, ἀγνῆς κιῆρος ἀνάσσης,
Τίς ποτε τοι Γάγγρη μετενέματο; Τίς ποτε
[ἀνάκτων]
Τοῖσιν ἐπ’ ἡελίοις καὶ Κασταμόνος πόρεν ἀρχήν;
Τίς τοι Ἐρών ξεμψέν ἀκαμπός αὐχένος ὑδος,
Δμωάς βαρβαρίδας δὲ μεγαρατέας πόρεν ἀρχούς,
‘Ατερ ‘Αλεξάδανον ιάννου βασιλῆος (sic);
Τῷ κε μακρούς λυκάδαντας ἀρώμεθα Αύσονες υἱο.

D de l'épée. Cette nouvelle affligea l'empereur, qu'une maladie retenait à Constantinople. Dès qu'il eut recouvré ses forces, il prit la route de Castamone. Donimian était mort, et Mahomet, son successeur, était en discorde avec Masoud, sultan d'Icone. L'empereur profita de la conjoncture pour attirer Masoud dans son parti. Il en obtint des troupes pour agir de concert contre l'ennemi commun ; et, avec ce secours, il rentra dans Castamone. » *Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXV, § XIV et suiv. t. XIX, pag. 25 et suiv.

(5) Vers. 11.

(4) Vers. 25.

(5) Vers. 54; Conf. et vers. 70 et seqq. It. vers. 165 et seqq.

(6) Vers. 289.

ARTICLE LXIX.

[Six morceaux commençant au fol. 128 verso, lin. 4, n. LXXXII-LXXXIV de l'Index grec.]

Vers [élégiaques], en l'honneur :

- 1° de l'apôtre S. Paul;
- 2° de S. Grégoire [surnommé] le Théologue;
- 3° de S. Basile le Grand;
- 4° de S. Jean Chrysostome;
- 5° de S. Grégoire de Nyse,
- 6° de S. Nicolas.

Προσφωνητήριοι.

Εἰς μέγαν ἀπόστολον Παῦλον.
Οὐκοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.
Οὐκοι εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον.
Οὐκοι εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.
Οὐκοι εἰς τὸν Νικοδέαν Γρηγόριον.
Οὐκοι εἰς τὸν ἄγιον Νικόλαον.

Ces six petites pièces, composées chacune de douze distiques élégiaques, se rencontrent dans le Recueil publié à Bâle en 1836. Mais le texte de l'imprimé est faulif. Notre manuscrit servira à rétablir partout la véritable leçon. Je n'en citerai ici qu'un exemple. Dans la deuxième pièce (je veux dire celle qui se rapporte à S. Grégoire surnommé le Théologue), au quatrième distique, l'imprimé porte :

Παρθενίης, μέγα χαῖρε, ἐπιτήρατε νυμφίς νύμφης
Ἡ πρὸ μὲν ἐν Τριάδι καὶ τὸ ἀθλοῖσι ΝΟΣΟΙΣ·

Dans notre manuscrit on lit distinctement, pour le vers pentamètre :

Ἡ πρὸ μὲν ἐν Τριάδι καὶ τὸ ἀθλοῖσι ΝΟΟΙΣ.

ARTICLE LXX.

[Morceaux commençant au fol. 128 recto, lin. 1, n. LXXXVII de l'Index grec.]

Adieus [de Théodore Prodrome] aux Byzantins.
Τοῦ αὐτοῦ συνταχτήριοι τοῖς Βυζαντίοις (a).

Cette pièce est composée de 50 vers hexamètres. La poète y parle comme étant près de quitter une ville où il n'a pu trouver aucune récompense de ses travaux littéraires. Il fait d'abord l'énumération des beautés matérielles, de tous les ornements de l'art, de toutes les magnificences qui distinguent la capitale de l'Empire; mais il lui reproche de négliger le mérite qui tient à l'esprit. De là, s'adressant aux palais des empereurs, il se plaint de ce que ces D princes n'ont jamais payé ses services.

Ensuite, apostrophant l'église de Sainte-Sophie, il lui fait les mêmes reproches.

Enfin, il nous apprend que le nouvel archevêque de Trébizonde, qui seul, à Constantinople, savait distinguer et protéger le mérite indigent, était tout prêt de partir pour aller prendre possession de son siège, et se proposait de l'emmener avec lui.

L'auteur, dans le cours de la pièce, ne se nomme point. Mais indépendamment du titre, Τοῦ αὐτοῦ,

A qu'elle porte dans notre manuscrit, ce que le poète dit concernant sa fortune, et l'amitié dont l'archevêque de Trébizonde l'honorait, prouvent assez qu'elle est de Théodore Prodrome (1).

ARTICLE LXXI.

[Morceau contenu dans le fol. 128 verso, lin. 1, n. LXXXIV de l'Index grec.]

Epigramme [de Théodore Prodrome] sur la manière dont saint Pierre fut crucifié.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον.

Cette petite pièce, indépendamment de ce qu'elle offre assez peu d'intérêt, pourrait bien n'être pas anecdote. Mais elle n'est composée que de sept vers : ainsi donc, puisque je ne dois point me dis-

B penser d'en parler, il est plus court de la transcrire que de l'analyser (b).

ARTICLE LXXII.

[Deux morceaux commençant au fol. 128 verso, lin. 6, n. LXXXV et LXXXVI de l'Index grec.]

I. Vers [de Théodore Prodrome] destinés à être inscrits sur le tombeau du Panébaste-sébastie Constantin Camylzès.

Τοῦ αὐτοῦ στήχοι ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν παναθηναϊκὸν σεβαστὸν, χρονον ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ τὸν Καρυ-τζῆν.

Le personnage, Constantin Camylzès, auquel cette petite pièce, composée en forme de dialogue entre un tombeau et un étranger [ou royaume], sert d'épitaphe, semble n'avoir été connu ni de du Cange ni de M. le Beau.

Notre poète nous apprend ici (carm. I, vers. 49) que ce Constantin Camylzès avait épousé Marie Comnène, princesse porphyrogennète (c'est-à-dire appartenant à la famille impériale), mais seulement du côté maternel :

Τῆς πορφυρανθόπαιδος, ἀλλὰ μητρόθεν.

Dans la petite pièce suivante, il nous dira que cette Marie Comnène, épouse de Constantin Camylzès, avait pour mère Théodora Comnène, née elle-même de parents décorés de la pourpre (carm. II, vers. 4 et seqq.).

Ἡ πορφυρανθόπαιδος ἐκ Θεοδώρας
Μητρὸς Κομνηνῆς Κομνηνῆ πατέρα Μαρία,
Κωνσταντίνου δὲ σύζυγος Καμυτζίου.

Cependant je dois faire observer que du Cange (2) fait mention de Théodora Comnène porphyrogennète, quatrième fille de l'empereur Alexis Comnène I^r, mariée à Constantin l'Ange, noble philadelphien, et tige de la race des Anges, qui régnerent après les Comnènes. De ce mariage, ajoute-t-il (3), naquirent, entre autres enfants, deux filles, dont l'une (qu'il ne nomme point, la désignant ainsi : N. Comnena) aurait, suivant l'historien Nicétas (4), été mariée dans la famille des Camylzès. Nicétas, il est

(1) Voyez l'article XXIV.

(2) Gang. Fam. Aug. Byzantin. p. 173.

(3) Id. pag. 202.

(4) Sex primos versus edidit card. Ang. Mai in Biblioth. nov. PP., tom. VI, p. 314.

(5) Conf. Nic. in Isaac. lib. I, § 8; et lib. III, § 3.

— Id. in Alex. lib. I, § 6; lib. II, § 5; et lib. III, § 2, 7.

vrai, appelle l'époux de cette petite-fille d'Alexis IV, *Manuel*, et non pas *Constantin Camytzes*; et, de plus, il le qualifie, non de *pansébasto-sébaste*, mais seulement de *protostrator*. Mais, malgré cette différence de dénomination, nous croyons que le personnage célébré par Théodore Prodrome est le même dont Nicétas a fait mention, et que son épouse, appelée par notre poète *Marie Commène*, fille d'une mère porphyrogennète, est précisément la princesse dont du Cange n'avait nulle part trouvé le nom.

II. *Vers [du même auteur] au nom de Marie Commène, fille de Théodora Commène, épouse de Constantin Camytzes, consacrant, sur la table de communion, son têlement de pourpre, après son veuvage.*

ARTICLE LXXXIII.

[Morceau commençant au fol. 129 recto, lin. 10, n. LXXXVI de l'index grec.]

Xénédémus, dialogue, composé par Théodore Prodrome. — Doules sur [différents points du traité de Porphyre, intitulé] LES CINQ VOIX.

Tōū αὐτοῦ Ξενέδημος, διάλογος ἀπολατὸν τὸν Εὐθόνη.

A peine le petit traité de Porphyre, intitulé *Eisagygj*, à, Περὶ τῶν εἰ φωνῶν [dont le but est de servir d'introduction à la lecture des *Catégories* d'Aristote], eut-il été publié, qu'il devint, chez les Grecs, un ouvrage élémentaire et classique. C'est néanmoins de ce même traité que Théodore Prodrome, dans le dialogue intitulé *Xénédémus*, fait la critique.

La pièce est écrite dans le goût et même aussi dans le style des dialogues de Platon.

L'auteur n'y fait parler que deux interlocuteurs, qui sont censés converser dans Athènes, savoir : l'Athénien *Musæus*, et le Byzantin *Xénédémus*, fils d'*Aristander*. Mais *Xénédémus* se donne lui-même pour avoir été le disciple d'*Hermagoras*, et rapporte ce qu'il tenait de *Xénocles*.

Musæus, *Xénédémus*, *Aristander*, *Hermagoras* et *Xénocles* étaient-ils autant de personnages fictifs, ou étaient-ce des personnes, sinon encore existantes, du moins connues au siècle de Théodore Prodrome ? Voilà, je l'avoue sans détour, ce que j'ignore. À certains égards, il serait assez curieux, et peut-être serait-il, en même temps, assez aisément résoudre ce doute. Mais je n'ai point le loisir d'entamer les recherches nécessaires. Je remarquerai seulement ici qu'en parlant d'un *Hermagoras*, dont

(1) Conf. Instit. Orat lib. iii, cap. 1, edit. Rollin. tom. I, pag. 174.

(2) Miscell. ex mss. lib. etc. In epistolas Theod. Prodri. pag. 44.

(3) Ms. CCCV, f 154, v, lin. 20 et seq.

(4) Scilicet, τὸν Ὄμηρον, Conf. Iliad. lib. III, v. 408.

(5) L. LXXXI, § XLIX. tom. XVII, pag. 561 et seqq.

(6) On peut aussi recourir au texte même de l'*Alexiad* d'Anne Commène, liv. v, depuis la p. 143 jusqu'à la p. 149 inclusivement. Selon du Cange

A l'interlocuteur *Xénédémus* se dit le disciple, notre auteur ne saurait avoir eu en vue le rhéteur *Hermagoras*, connu par les témoignages de Quintilien (1) comme aussi du Scholiaste d'*Hermogène*, et qui, par conséquent, fut de beaucoup antérieur à Porphyre. L'*Hermagoras* instituteur de *Xénédémus* était, au contraire, postérieur à Porphyre, puisqu'il avait expliqué à son disciple les écrits de ce philosophe.

Quant à *Xénocles*, il nous est donné ici pour un littérateur philosophe, qui avait composé des ouvrages sans nombre et de tout genre, écrits partie en vers de différentes mesures, partie en prose. De ces ouvrages, les uns, s'adressant aux princes, traitaient tantôt de guerres et de conquêtes, tantôt de maladies et de morts; les autres étaient destinés à l'instruction des particuliers : et ce même *Xénocles* n'était pas moins second en discours non préparés qu'en compositions réfléchies. Au premier coup d'œil, je ne vois mentionné dans l'*Histoire littéraire* du Bas-Empire, au XIIe siècle, aucun littérateur à qui un semblable portrait puisse se rapporter, ni même qui ait simplement porté le nom de *Xénocles*.

Le dialogue, s'il est véritablement de Théodore Prodrome, comme l'annonce le titre qu'il porte, non-seulement dans notre manuscrit, mais encore, suivant le témoignage du P. Lazeri (2), dans un autre manuscrit du Vatican, n° CCXLIII, pag. 37, doit avoir été un des premiers fruits de son application à l'étude de la rhétorique et de la philosophie. En effet, d'un côté l'auteur semble dire lui-même qu'il était encore fort jeune lorsqu'il essayait ainsi de résulter Aristote (3) : Οὐχ οἶδε τε ἐγενόμην τυχρατῆς γενέσθαι τῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων. NEON γὰρ φρένες οὐ μόνον, κατὰ τὸν αὐτὸν (4), καὶ τοῦτο σοφὸν, ἡρέθονται, ἀλλὰ καὶ δύσκολοι εἰσὶ πρὸς τὰ δόξαντα καὶ πρὸς τὰς προλήψεις, ὅτι μάλιστα βιαιότατα. Et d'une autre part, nous voyons cette production dédiée à un personnage qui ne put guère paraître digne d'éloges et d'hommages, sinon dans les premières années du règne d'Alexis I^r, temps où Théodore Prodrome ne deixait pas être fort avancé dans sa carrière. Je parle ici de cet *Italus*, sophiste et brouillon, sur qui l'habile historien du Bas-Empire (5) donne à peu près tous les renseignements que peuvent fournir les écrivains originaux (6). Dans notre manuscrit, le Mécène à qui l'auteur s'adresse, est à la vérité nommé non pas

[not. in Alexiad. loc. cit. pag. 304]. Jean *Italus* est précisément le même que Jean *Hypatus*, dont Gesner [in Bibl.] cite quelques Traité de rhétorique et de philosophie. Cette dénomination d'*Hypatus* était, non pas un surnom, mais le titre d'une dignité que Jean *Italus* obtint, après que Psellus eut quitté Constantinople. La dignité dont nous voulons parler est marquée au nombre des emplois de la cour de Constantinople, dans l'ouvrage du moine Matthieu; mais Codini l'a omise. On en voit successivement revêtus Constantius Vestrarcha (ap. Allat. De libr. ecclesiast. Græcor. Dissert. II, p. 169); Mi-

Italus, comme M. le Beau l'appelle, mais *Italicus* (1): Φιλοσοφίαν δὲ ἔπασαν καὶ φρεσικήν καὶ συνδεσμένως δημφοράν καὶ διανδέτως, καὶ πάντα λόγον, τὸν τε ἡμεδαπὸν καὶ τὸν θύραθεν, τίν. ἀν δὲλφος ή ΙΤΑΛΙΚΩ γε κριτέον; ὁπερ ἀμέλει τὸν χρυσὸν τῇ Λαζίῃ, καὶ τοὺς δέσποτες τῷ ἡλίῳ. . . . (2) Εἰς τὰς Δημοσθένους δρῶσα θυγατέρας, καὶ Πλάτωνος γε, καὶ Ἀριστεῖδου προσθέτην δὲ ἀν καὶ ΙΤΑΛΙΚΟΥ. Mais je n'en reste pas moins porté à croire que ces louanges s'adressaient au même personnage qui, après en avoir imposé successivement à toute la cour des empereurs Michel Parapinace, Nicéphore Botoniate et Alexis I, fut enfin reconnu, vers la fin de l'année 1084, pour le plus hétérodoxe des théologiens et le plus vain des sophistes. Je regarde donc le dialogue qui fait le sujet de cet article, comme ayant été composé antérieurement à l'année 1085. Mais, sur tous ces différents points, je ne pretends donner ici que de pures conjectures, formées d'après une très-rapide lecture (3).

Au surplus, cette pièce qui, malgré l'inconsistance des raisonnements de l'auteur sur l'objet qu'il traite, ne laisse pas, comme je le montrerai peut-être ailleurs, d'être intéressante sous plusieurs points de vue, est l'avant-dernière qui, dans notre manuscrit, soit attribuée à Théodore Prodrome.

ARTICLE LXXIV.

[Morceau commençant au fol. 134, lin. 12, n. LXXXVII de l'Index grec.]

Ecrit [de Théodore Prodrome] sur les qualifications de GRAND et de PETIT, de BEAUCOUP et de PEU. C

chel Psellus, sous le règne d'Alexis [Conf. *Scylitzem*]: Anyrneus, au temps de ce même prince [Conf. *Theophylact. Bulg. Arch. epist. 40*]; Michel d'Anchiale et Theodorus Irenicus Copas, patriarche de Constantinople [Jur. Græco-Rom. lib. iv, p. 303 et 304]; et d'autres encore [ap. *Balsamon. ad canon. Apost. pag. 621, 673*]. Gesner dit que plusieurs des ouvrages de Jean Hypatus sont dédiés à l'empereur Andronic; mais cette observation ne prouve point qu'ils ne soient pas de Jean Italus; car il s'agit, non d'Andronic Comnène, mais d'Andronic le second fils de l'empereur Constantin Ducas, qui, comme on sait [ex *Zonar. et Scylitz.*], avait déclaré empereur ses trois fils, Michel, Andronic et Constant.

Jean Italus, ajoute du Cange, florissait sous le règne de Michel Ducas, et, comme Anne Comnène l'atteste, avant le règne d'Alexis I. Ce même Jean Italus, poursuit-il, doit avoir été précisément le philosophe anonyme auquel Théophylactus [Epist. 45] a adressé une lettre, pour l'exhorter à s'armer et de patience et de courage, afin de résister aux violents ennemis qui l'attaquaient.

(1) Fol. 134, r^e. lin. 16.

A (L'auteur prétend établir contre Aristote qu'elles sont des qualifications, non pas relatives, mais absolues.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ καὶ τοῦ ΜΙΚΡΟΥ, καὶ τοῦ ΠΟΛΛΟΥ, καὶ τοῦ ΟΛΙΓΟΥ· ὅτι οὐ τῶν πρός τι εἰσίν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ.

L'auteur de cet écrit polémique y cherche à détruire une partie de ce qu'Aristote établit dans le vi^e chapitre de ses *Catégories* (4). Aristote dans ce chapitre énonce ceci : 18. Οὐδὲν τῷ ΠΟΣΩ έστιν ἐναντίον.... 19. Εἰ μὴ ἄρα τὸ ΠΟΛΥ τῷ ΟΛΙΓῷ φαίνεται εἶναι ἐναντίον, ή τὸ ΜΕΓΑ τῷ ΜΙΚΡῷ. 20. Τούτων δὲ οὐδὲν έστιν ΠΟΣΩΝ, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ΠΡΟΣ τι. Οὐδὲν γάρ αὐτὸν καθ' αὐτὸν ΜΕΓΑ λέγεται ή ΜΙΚΡΟΝ, ἀλλὰ τῷ ΠΡΟΣ ΕΤΕΡΟΝ ἀναφέρεσθαι (notre manuscrit porte ἀναφαίνεσθαι.) Οἷον, δρος μὲν ΜΙΚΡΟΝ λέγεται, κέχχρος δὲ ΜΕΛΑΛΗ, τῷ τὴν μὲν τῶν δμογενῶν μείζονα εἶναι, τὸ δὲ Ελαττὸν τῶν δμογενῶν..... 22. Ἐάν τε τιθῆται τις ποσά εἶναι τὰ τοιαῦτα, έάν τε μὴ τιθῆται, οὐκ έστιν αὐτοῖς ἐναντίον οὐδέν. Οὐ γάρ μὴ έστι λαβεῖν αὐτὸν καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς ἔτερον ἀναφέρεται (notre manuscrit porte ἀναφέρονται), πῶς δὲν εἴη τούτῳ τι ἐναντίον (ms. πῶς δὲν φαίνεται τούτῳ τι ἐναντίον); 23. Ἐτί δὲ, εἰ έστι (ms. έσται) τὸ ΜΕΓΑ καὶ τὸ ΜΙΚΡΟΝ ἐναντία, συμβοστεῖται τὸ αὐτὸν δμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι, καὶ αὐτὰ δὲ ταυτοῖς ἐναντία εἶναι....

Notre auteur combat ces différentes propositions l'une après l'autre.

(2) Fol. 134, v^e lin. 2.

(3) Le titre et la substance de ce qui nous reste d'ouvrages attribués à Jean Italus, semblent appuyer ma conjecture. La Bibliothèque impériale en possède deux, indiqués de cette manière dans le Catalogue imprimé :

In libris [περὶ ἐρμηνείας], scholia Joannis Itali, inedita, in eod. 1843, in-fol. Incipiunt: Ή λογική πραγμάτεια [sic] τέλος ἔχει τὴν εὑρεσιν τῆς ἀποδείξεως. Part. II, p. 409.

Codex 2002, in-fol. chartaceus, olim Mazarineus. In eo continetur Joannis Itali, summi doctoris, Expositio questionum sibi a nonnullis, præsertim vero ab imperatoribus Michaelie, Andronico, propositarum. Illas autem questiones ad logicam, physicam, ethicam, rhetoricam, grammaticam, theologiam, Aristotelem, Platonem, Homerum, Porphyrium et Herogenem pertinent. (Ibid. pag. 430.)

D Au surplus, on peut consulter la *Bibliotheca græca* de Fabricius. lib. III, cap. V, § II, edit. Harles t. III, p. 213; — *It. ib. §. IV*, pag. 213, not. fffff; — *It. ibid. pag. 217*; — *It. lib. IV*, cap. XXXIII, § VI, tom. VI, pag. 73.

(4) Edit. Pacii, tom. I, pp. 52 et 53.

PETRI LAZERI S. J.

PRÆFATIO

IN EPISTOLAS THEODORI PRODROMI

(Miscellanea ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, in 8. tom. I. Roma 1754.)

Theodori Prodromi epistolas Græcas cur vulgandas nunc primum censem, facit primo ejus hominis apud viros doctos celebritas, deinde harum ipsarum raritas. Nam si nos: um codicem excipias et Vaticanicum cccc, vix alium esse constat quo illæ totidem numero contineantur. Montfauconius quidem in recensione Bibliothecæ Vinlobensis (1) ponit Theodori Prodromi epistolas. Sed Lambecius unde Montfauconius illud sumpsit (2) epistolam unam tantum nominat Prodromi ad Gregorium. Non ignoro Caveum (3) vero auctorem habent Fabricius (4) et Oudinus (5) docere in Bibliotheca Bodleiana extare inter codices Baroccianos epistolas Theodori aliquot, sed eæ quæ sunt aut numerum illarum non docet. Facturum ergo me sperare premium existimavi si epistolas quæ apud nos erant nec ita facile inventiebantur aliquando vulgarem et viri celeberrimi opus hoc a tenebris vindicarem. Quantum eniū nomen fuit amque hic Theodorus obliniat testes sunt qui eum sâpe appellant Græci scriptores; præterea Gretserius, Possevius aliquique qui celebriores scriptores numerant, in primis vero Leo Allatius. Itaque alla ipsius quædam jamdiu fuerunt edita a Ribisso, Gesnero, Morellio, Gaulmino. Codex bibliothecæ nostræ qui has epistolas continet est chartaceus non ita antiquæ scripturæ, imo recentioris, sed probæ plerumque ei præter epistolas alia quædam continet ejusdem quæ hic commemorabimus, omissis iis quæ jam sunt edita vel Fabricius recenset.

Εὐχαριστήριος τῷ Νομοφύλᾳ Πρωτεψίᾳ καὶ Ὀρφανοτρόφῳ χυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηῷ: Gratiarum actio Nomophylaci, Protecdico et Orphanotropho Domino Alexio Aristeno. Prima verba sunt, Εἴτε τραγῳδία.

Τπέρ τῆς γλώττης τοῦ Ὀρφανοτρόφου καὶ Νομοφύλακος χυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ: De lingua Orphanotrophi et Nomophylacis D. Alexii Aristeni. Τπέρ τῆς τοῦ Νομοφύλακος.

Εἰσιτήριος τῷ αὐτῷ Ὀρφανοτρόφῳ Πρωτεψίᾳ καὶ Νομοφύλᾳ δις τὴν τοῦ Ὀρφανοτρόφου δῖαν λαμβάνοντι. Oratio in ingressu Orphanotrophi et Nomophylacis, cum iterum Orphanotrophi dignitatem adiret. Πότερα πρότερον.

Εἰς τὸν Καίσαρα ἡ ὑπὲρ πρασίνου: Ad Cæsarom sive pro præsini coloris factione. Χρωμάτων περι.

Πρὸς τὸν διὰ πενίαν βλασphemouντας τὴν Πρόνοιαν. Ad eos qui propter paupertatem Providentiam blasphemant. Τιμολέων δὲ Τιμοδήμου.

Εἰς τὸν αὐτὸς προελέυσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. In illud: Et ipse præcedet coram illo in spiritu et veritate Eliæ. Τὴν ἀμορίαν ἀρχῆν.

Ἀμεθῆς ἡ παρὰ ἔστων Γραμματικής. Imperitus sive apud se ipsum Grammaticus. Μαρσύαν εἰ τις, Φιλοπλάτων ἡ Σκυτοδέψης: Amicus Platonis, sive Coriarius. Εἰεν ὁ παλ.

Δημίος ἡ Ιατρός. Carnifex sive Medicus. Εἰ ἐν ἡ δ ἀνθρωπος.

Βίων πρᾶσις πολιτικῶν καὶ ποιητικῶν. Auctio vitarum hominum politicorum et poetarum. Τὸν μὲν τόπον.

Εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κύριον Ἰωάννην. In patriarcham Cpolis Dominum Joannem. Πῶς πότε.

Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογένητον καὶ σεβαστοχρήτορα κύριν Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν. Monodia in Porphyrogenitum et sebastocratorem Dominum Andronicum Comnenum. Σκηναὶ καὶ γραφαὶ.

Μονῳδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ λογοθέτην κύριν Γρηγόριον τὸν Καματηρόν. Monodia in sebastum et Logothetam Dominum Gregorium Camaterum. Τίνε, ὁ παρόντες.

Μονῳδία εἰς τὸν ἀγιοθεωρίτην κύριν Κωνσταντίνον. Monodia in sanctum a Deo datum Domum Constantinum. Εἰ τοὺς ἀγαθούς.

Ἐπιθαλάμιος τοῖς τοῦ εὐτυχεστάτου Καίσαρος υἱοῖς. Epithalamium felicissimi Cæsaria filiis. Ἐδήνει καὶ τριχῶν.

(1) Bibl. biblioth. pag. 550.

(4) Tom. VI B. G., pag. 820.

(2) Lib. v, pag. 233.

(5) Comit. de script. eccl., tom. II, p. 976.

(3) Tom. II.

Baclemus recensit opera, si cetera decessent omnia, tempus ostendunt quo Theodorus noster vixit; præsertim Monodia illa quibus Porphyrogenito et sebastocratori Andronico Comneno parentat. Est enim Andronicus hic Comnenus Alexii Comneni et Ireneus Ducas filius in bello contra Barbaros mortuus, ut Prodromus ibidem postea significat, paulo ante patris excessum, id est 1118, ut recte Du Cangius docuit (6). In codice Vaticano CCCV (7) exstant heroici versus ejusdem elic tñ βασιλίσσαν κυράν Ελρήνην τὴν Δούκαιναν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοχράτορος φιλού αὐτῆς. In imperatricem dominam Irenem Ducasnam de morte sebastocratoris filii ipsius. Idem consicitur ex eo quod scribit in patriarcham CPolis D. Joannem. Statuere omnino debemus hunc esse Joannem IX qui CPtanam sedem adiuit anno 1118 tenuitque ad 1154, ut Gullielmus Cuperus (8) et Bandurius (9). Alia sunt quæ eidem Prodromo ascribuntur in mss. Vaticani in quibus multa ejus carmina continentur; cod. CCCV. Eἰσιν γρ̄ον ἐπὶ τῇ νυμφευθεσῃ ἐξ Ἀλαμανῶν τῷ Πορφυρογεννητῷ κυρίῳ Μανουὴλ καὶ σεβαστοχράτῳ. In adventum sponsæ ex Alamannorum gente et Porphyrogenitum Dominum Manuelem sebastocratorem: præsertim vero de bellis a Joanne Comneno contra Persas gestis et oppugnata debellataque Castamone; ut elc τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπιγένετο πρόδον τοῦ χωροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικὰ τοις δημοις: In progressum D. Jo. Comneni post debellatam Castamoneum decasticha politica, populis (10). De his Cinnamus (11), Nicetas (12). Inueniuntur etiam versus in ipsius imperatoris sepulcrum (13), Elc τὴν τάφον τοῦ σεβαστοχράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Sponsam illam ex Alamannorum gente, fuisse eam, quam Latinus Berthanus, Graeci, nomine, ut moris erat, commutato, Irenem vocavere, omnino liquet. Itaque a Cinnamo (14) ἡ Ἐλαμανῶν αὐτῷ ξυνοικήσας dicitur. Eam Robertus de Monte (15) Friderici Sueviae ducis filiam facit, sed Wilhelmus Tyrius, Gestæ Ludovici VI (16), Godesfridus Viterbiensis (17), Berengarii comitis Sultz-pachensis in Bavaria. Ingressus ejus Constantinopolim et nuptias ex eodem Cinnamo (18) contigere Manuele iam imperatore circa ann. 1143. Quamobrem ad hunc an. ab ab. 1118 floruit noster Prodromus. Etiam hanc ex ejus scriptis confirmatam videtur dubiam facere quod illius pariter nomine legitur in eodem cod. Vaticano CCCV (19): Elc τὴν σοφιστάτην Πορφυρογεννητὸν Κασάρισσαν κυράν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν περὶ τῶν ἑαυτοῦ. In sapientissimam Porphyrogenetam Cæsarissam D. Annam Ducasnam de rebus suis. Nam eo quidem tempore quod Prodromo assignavimus vixit Anna Ducasna, nupta Georgio Palæologo, Nicephori filio, ex Anna Comnena in Alexiade (20) (itaque lapsus puto memoria Du Cangium (21) dum Georgii Palæologi uxorem nominat Irenem Ducasnam), sed ea Porphyrogenita cum sibi Andronici Ducas filia dici non potest nec Cæsarissa. Anna Ducasna, Constantini filia, nimis antiquior est quam ut huc transferri possit. Præterea quid illa laus sapientissima? Arbitror ego pro Ducasna legendum Comnenus; atque esse Annam illam scriptis et historia sua nobilem, nisi Ducasnam dictam inavis quod Constantino Ducas Michaelis Ducas imperatoris filio, eam adhuc puellam pater desponderat.

Est aliud Prodromi opus præcipuum in Vaticana, Barberina, Bibl. Reg. Scuriaci, etc. Ἐξῆγησις elic τοῖς ἐντοῖς λεπταῖς δεσποτικαῖς δόρταῖς ἐκτεθῶντας κανόνας καρδιῶν ἄγιων καὶ σορῶν ποιητῶν Κοσμοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Expositio in canones SS. et doctorum poetarum Cosmae et Joannis Damasceni quos illi composuerunt in heriles sive præcipuos sacros et festos dies. Hoc opus laudare putatur Eustathius Thessalonicensis (22), item Nicephorus Blemmida (23); a quo postremo Theodorus vocatur ὁ ἔξιγούμενος... τῶν λεπτῶν κανόνων πρῶτος σαφηνιστὴν, qui primus sacros canones exposuit. Sunt hi sacri canones, hymni in sacris Græcorum officiis decantari soliti qui novem odys constant; graviterque lapsus est Petrus Possinus dum Theodorum dixit explicuisse Octoechum Damascen. Octoechum, opinor, dicere voluit, ecclesiasticum Græcorum librum qui troparia et canones continet a primis Vesperis Dominicis ad missæ finem cani solitos et octo Dominicanis pro tonorum numero finitum. Sed neque hunc librum qui alia aliorum continet, Metrophoais Smyrnæi, Anatoli CPni, Theodori Studitæ, interpretatus est Theodorus Prodromus, sed Joannes Zonaras. Gravius etiam imponere incautis posset quod ex Blemmida diximus; primum canonum sacrorum interpretem fuisse Theodorum Prodromum. Nam conciliorum jurisque ecclesiastici canonum primus interpres dicitur Theodorus Prodromus, quem multi Græcorum laudant. Verum necesse est hunc alium a nostro fuisse si verum est quod Nicolaus Comnenus Papadopoli (24) affirmat, primum Græcorum aggressum esse canonum interpretationem ante nonagesimos annos Hinc Theodori Prodromi nomine scriptorem hunc alium præter nostrum distinguit ex laudato Papadopoli Fabricius (25). Atque antiquior ille scripsit præterea de sacris Ecclesiae synaxibus, quem librum idem Comneaus (26) nominavit.

(6) *Famil. Byzant.*, p. 176.

(17) P. 17.

(7) pag. 91.

(18) Lib. II.

(8) In tract. de Patr. CPis.

(19) P. 93.

(9) Tom II Imp. or., pag. 915.

(20) P. 55.

(10) Cod. Vat. 305, p. 105; cod. 306, p. 50; cod. 307, p. 221.

(21) In *Famil. Byzant.*, p. 230.

(11) Lib. I Hist. p. 7.

(22) In processu suæ Exposit. Canonis Jo. Damas. in Pentec.

(12) P. 13.

(23) Orat. I de Process. Spirit. S. Græc. orthod., tom. I, pag. 11.

(13) Cod. 305, p. 91.

(24) In *Præcat. Mystag.*, p. 409.

(14) Lib. III, p. 57.

(25) Vol. IX, p. 251 et vol XI, p. 45.

(15) Ad a. 1142.

(26) P. 75.

(16) Cap. 10 t. IV, *Script. Fr. Duchesn.*, p. 598.

An vero tertius quidam Prodromi sive Ptochoprodromi cognomine inducendus est Theodorus? Habentur ead. Vaticano D^oXXIX (27) Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπορόδρομου στήχοι πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Πορφυρογένητον. Sunt autem Theodori huius Ptochoprodromi carmina plūfīq[ue] ad Emanuelem Comnenum in mores monachorum sui temporis. Euudem hunc ac Prodromum nostrum arbitratus est Du Cangius in iudice quem Glossario mediae et infrae Latinatis subiectatque ex eo Oudinus; item Petrus Poselius qui Expositionem illam canonum sive ἐγκροτῶν Prodromo pauperi, id est Ptochoprodromi, assignat. Contra alii eos distinguunt, ut Cave, qui annos etiam singulis diversos assignat. Sed vel unus vel plures fuerint, iisdem temporibus vixerant.

Quid vero statuendum de Prodromo ejus libri auctore, qui in indice bibl. Reg. Scoriacensis ita ponitur: Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἐξῆγης εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Μοσχοπούλου: *Theodori Prodromi explicatio grammatica Moschopoli*? Hic pene tertius aut quartus enascitur Theodorus Prodromus nisi sit Moschopolus allus Moschopulo Manuele antiquior. Sed viri docti norunt, quam parum sit hujusmodi librorum titulus, sive eorum indicibus fidendum. Simile quidplam, ut in finita faciem est in Theodori Lectore cujus historiæ exstant, Ἐχλογαὶ ἀπὸ φωνῆς Νικηφόρου, *Excepta ex ore Nicēphori*. Miratur ita hunc titulum descripsi: quasi ea ex Nicēphori ore Theodorus excepterit; Itaque Nicēphoro Callisti recentiorum Theodororum fecit rejecitque ad saec. xiv, atque ex eo hic error irrepsit in indicem gen. Bibl. editæ Lugdunian. 1677 et tom. XXVI. Atque ob hanc causam Sagittarius (28) collectanea hæc supposita esse judicavit.

Ceterum, ex his quæ ascribuntur Prodromo nescio operibus constat grammaticum eum fuisse, rhetorum facilitate et dialecticæ mysteriis apprime eruditum. Grammaticum quidem ostendit opus quod in modo descriptissimum, sive ἑρωτήματα γραμματικὰ πρὸς τὴν βασιλείαν, quæ end. Vaticano XVI (29) habentur, atque alii in bibliothecis, ut Monitaconius testis est (30). Joān. Meursius (31) laudat Theodori Lexicon et librum *De accentibus* (32) quæ forte idem sunt, nam exstat cod. Vat. 893 (33), Λεξικὸν περὶ πνευμάτων. De dialectica testes sunt libri (34) Παράφρασις εἰς τὰ διτερά τῶν διτέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. *Paraphrasis in posteriora Analytica Aristotelis*; item (35), Τοῦ αὐτοῦ καὶ Λεοντος τοῦ Μαργεντῆνος ἐξῆγησις εἰς τὰ διτερά Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Denique (36), Περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ διλγοῦ δι: οὐ τὸν πρὸς εἰ εἰσιν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ. *Magnum et parvum, multum et paucum non pertinere ad relationem, sed ad quantitatem*. Eloquentiam ejus demonstrant opuscula quæ prosa præsertim oratione scripsit; nam carmina plerumque invito Apolline eum scripsisse, præsertim heroicæ, neglecta etiam syllabarum ratione, fatentur quicunque legunt. Theologum erit qui non diffiteatur quod expositionem Psalmorum scripserit quæ habetur in Regia Scoriaciensi bibliotheca. Habetur etiam quod nolle ab eo scriptum, Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατὰ Αὐτὸν. *De processione Spiritus sancti contra Latinos*; ubi prius continuo verbis errorem Græcorum schismaticorum defendendum suscepit, Φανερόν ἔστιν δι: ὁπερ δὲ Υἱὸς οὐτω καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα είσται τὸ Πατέρα; μόνου δεῖται θαρρεῖν. *Manifestum est quia ut Filius sic et Spiritus sanctus putatur ex Patre solo habere substantiam*.

Sed quis præterea qualisque Prodromus fuerit aut quod vitæ genus sectatus sit difficile est ex illius aut aliorum scriptis extundere: CPoli tamen vixisse ex his ipsis quas vulgarius epistolis colligere potes; item Orphanotrophio addictum fuisse. Hoc enim indicare videntur epistolæ ejus et opuscula orphanotropho inscripta qui tunc quidem erat Alexius Aristenus, vir apud suos nobilis, cuius exstat collectio canonum in Bibl. Juris Graeco Romani Justelli (37) atque in Pandectis Beveregil (38). Quin εἰστήριον, sive inauguralem orationem eidem Aristeno dictam quam supra appellavimus ita exorditar Prodromus si aperie significet se ad orphanotrophium ejusque curam pertinere: Πότερα πρώτερόν τοι, Θεότατε δέσποτα, τὸν εἰστήριον ἔσθομε καὶ πατιασθομε τὸν ἐπιβατήριον ἢ ἐμαυτοῦ τὸν οὐκ ἔιστηριον οὐδὲ ἐκδέσποτον μη δι: γα καὶ μονον καὶ τῷ οἰκῳ τούτῳ σωτήριον. Nimirum, ut Anna Comnena orphanotrophium CPtanum describit (39), inerat illiterarius ludus, in quo disciplinia omnibus, omnisbusque doctrinas partibus juvenes instituebantur; alebanturque cum discipulis magistri, ut Zonaras (40) quoque significat. Quin ex his magistris unum Theodorum nostrum facimus? Scholam rexisse indicare de se ipse videtur ad Lizicum scribens (41), ubi βῆμα illud suum extollit quod nos docentis cathedram interpretari maluimus. Notum est enim præter vngallissimam illam partis in Ecclesia excelsioris sanctiorisque significationem alia significare. *Locum dicendi in concione et locum dicendi in iudicio in antiquiorum Græcorum scriptis interpretatus est Budæus, sed ad locum quemcumque aliun excelsiore transfertur; atque ita novimus Manichæos βῆμα appellasse festum diem quo Manes occisus est; quod excelsa sede posita, ad quam per*

(27) P. 366.

(34) Cod. Vat. 246, p. 92, et cod. 304, p. 1.

(28) In Introd.

(35) Cod. 1378, p. 141.

(29) P. 21.

(36) Cod. Vat. 243, p. 37 et cod. 305, p. 131.

(30) Bibl. biblioth. p. 432, 344, 346 etc.

(37) Tom. II, p. 673.

(31) In Constantium Porphyrog, *de administr.*

(38) Tom. II, post pag. 188.

imp. cap. 51.

(39) Alex. lib. xv, p. 482.

(32) In Glossario v. Λίγνον.

(40) Lib. viii, num. 24.

(33) P. 15.

(41) Epist. 3.

quaque gradus ascendit, hæc celebraretur. Alias apud Nostrum seculis sive potestas cum regia cum ecclesiastica hoc nomine rexit. Aique ita in illa inaugurali oratione, Διχή γάρ, inquit, τῆς καθ' ἡμές ἀπάσης δημόσιας ἀρχῆς καὶ διστονδενεμημένης τοῖς βῆμασι, τῷ ἱερατικῷ, φημί, καὶ βασιλικῷ· et in orat. ad Alexium Aristenum eisdem nomophylaci et orphaniotropho. tribuit τῇ συγχλητικῇ τοῦ δημαρχοῦ βῆμα.

Plerique monachum suis Theodorum nostrum volunt. Et profecto, si unum cumdemque facimus ac Prochopodromum illum de quo diximus, non possimus aliud statuere. In iis enim versibus quos superius indicavimus id de se aperte narrat, ubi de aliorum elegantiā scribentis dixit: Ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτω γράφω, καὶ γέρα ἀγράμματός εἰμι καὶ νέος φανερότητος καὶ μοναχὸς τῶν εὐτελῶν τῶν μηδὲν χειτημένων. Congnoscere hæc satis videntur cum iis quæ ad Lizicem scribit (42), τὰ δὲ ἡμέτερα ἀλουτούμεν, etc., et ep. 3 de soliditudine sua. Ut enim horum temporum scriptor Nicetas (43), δέον ἐν τόποις δυσερενήστοις καὶ χωρίοις πανερήμοις τοῖς μονάζοντις ἀποδέξαι τὸ σχῆμα. Quod si in orphanotrophio postea vixit, suis ibi καὶ μονάζοντις καὶ μοναχουσῶν καταγγέλλει, Zonaras et Anna locis allatis narrant. Contra vero, quid esset cur monachus de capillo tantopere quereretur, quod capite fluxisset, ut ipse facit epist. 10? ut qui monacho idem conveniret unguento delibutus, ut habeat epist. 13? De monachorum tessera his temporibus testis est Cedrenus, qui de Michaelie Calephate a Zoe de imperio dejecto scribit, ὅτι ταῦτα τὴν νῆσον Πρωτῆν μοναστηρὶψ τὴν κοσμικὴν ἀποθέμενος τρίχα τὸν λοιπὸν τῆς ζωῆς διήγεις χρόνον. In insula Protes monasterio mundanum deponens capillum, reliquam ritam exegit. Verum, cum nunc quoque Græcos monachos videamus capillo aliquanto longiore uti, et cum apud Latinos, non id facere ecclesiasticam tonsuram, ut crines resecandi omnino sicut: rem plane apud me constituere non possum; et si, ut verum falear, in eam partem inclinat animus, quæ ponit, a Prochopodromo qui se etiam Hilarionem monastico nomine vocat, suis Prodomum nostrum diversum.

Versus quibus in Baream sive Baryn scribens, patentibus se ortum probis narrat optimisque disciplinis instructum et de avunculo episcopo loquitur, aff. et Fabricius. Mirum est Kenigium Prodromum ipsum nostrum episcopum facere Cotyaci in Phrygia; et scribere cumdem floruisse saeculōv; Fabricius quo auctore vel teste id ille dixerit, fatetur se ignorare. Arbitror tamen in errorem inductum a Cyri nomine quod nonnulli ei tribuerunt, quod legerunt χώρου Θεοδόρου τοῦ Πρωδρόμου; Cyrum vero illum celebram sub Theodosio juniori olim CPolis præfectum, postea Smyrnæorum episcopum sunt qui Cotyaci episcopum suis volunt, ut Baronius (44) tradit. Supervacaneum vero est admouere χώρου pro χώρου dixisse maxime ævi sequioris Græcos, adeoque titulum honoris esse illud, non nomen in Theodoro nostro, ut animadverterent jam multi, Barthius, Gaulminus, Fabricius, etc. Cæterum actas Theodoti, præter ea que superius diximus, confirmatur ex his epistolis nostris; ex postrema scilicet quæ ad Gregorium scribitur, δες ἡλθε πρὸς τὸ νησῖον δὲ ἀγιώτατος; ἡμῶν δεσπότης ἀπὸ τοῦ πτεριαρχεῖον ἀρρώστησες καὶ παρατρέψαμεν. quando ad insulam venit sanctissimus dominus noster e patriarchatu post morbum et abdicationem. Nemo hic non agnoscat Michaeliem II, Oxitem dictum, qui cum an. 1145 I. leoni Styppiolæ successisset, post annos duos mensesque octo quos ejus sedi Philippus Cyprius atque omnes alii patriarcharum catalogi tribuunt, se patriarchatu abdicavit, ut Nicetas (45) et Cinnamus (46) scribunt. Atque hinc confirmatur quod erat ex aliis monumentis constitutum a nobis, floruisse Prodromum usque ad an. 1143; addere etiam possumus an. 1146. Hæc longius fortasse de scriptore nostro, de quo sunt ferme omnia ut vides obcurissima; nec tamen nos aliquid non illustrare cupimus. Quod epistolas spectat sunt illæ numero 14, magnam partem officiosæ, quæque ab aliis acceptas epistolas laudent aut easdem explicant non sine aliqua intermissionis earum querela. Eloquentia tamen hominis exstat plane singularis, quæ in eodem argumento coquæ vulgari habet nihilominus semper aliquid quod delectat. Morosis præsertim hominibus qui genus illud fastidient redundantis et quasi lascivientis orationis, reputandum est, non aliter scribere hoc tempore consueuisse qui apud Græcos doctissimi atque eloquentissimi habebantur, imo historicos ipsos, ut ex Niceta, Anna Comnenæ aliisque constat. Restat ut de interpretatione mea dicam. Et primum cur Italice vertere has Prodromi litteras maluerim? Verum hoc ex me qui molestissimum hoc tricosiannumque interpretandi negotium aliquando suscepimus, eos quæsitos non puto. Satis enim norunt quanto communius Græcis Italica respondeant quam Latina, Cur igitur minus hæc mihi molestiae non caperem? minus etiam lectoribus, quos ferme Itali sermonis non imperitos obveniuntur mihi sperabam, exhibere? Postea tamen cum essent qui Latinam interpretationem flagitarent, totum id negotii amico dedi, qui nostram cum vidisset, e Græcis tamen suam adornavit. Itaque si hæc alicubi discipulat a mea, non recuso, quominus illi potius lector hæreat quam mea. Ego in Græcis exprimendis paulo fortasse liberius versatus sum. Nolebam enim Italica legentem non tam Italica verba et sermonem nostrum invenire quam Græcum seu barbarum. Sed ut in cæteris ita hic multo magis sua cuique ratio et consilium placet. Ut Græca darem correctiona ad Vatic. cod. CCCV, quem superius descripsi, confugi: studiū etiam opem aliquam in nonnullis quæ continebat ejusdem Vat. bibl. Cod. Othobonianus. In variis lectionibus exhibendis sive emendandis nostris primum indicavi littera C sive cum Cod. Vat. præcis:

(42) Epist. 4.

(43) Lib. II, num. 3.

(44) In Man. Comn. lib. VII, num. 2.

(45) Lib. II, etc.

(46) Ad an. 446.

appellavi, alterum O id est Otobonianum. Admoⁿe tam^ca nonnulla adhuc videri corrupta in Graeco textu, quæ ex codicibus nostris restitui ullo modo potuerunt et ex conjectura ipse mea sensu interpretari; in aliis etiam quæ sunt integra non assecutum me scriptorem meum aliquando, credo. Sed nimirum ignoscet hoc mihi qui recentiorum Graecorum libri, novis saepè vocibus asperati, exemplis, jocis, allusionibus quas appellant, aliquaque hujusmodi referit, quam sint obscuri non ignorant; vel etiam credent affirmant se fatioanter hæc, aliquaque distractum, occupationibus scilicet quæ maueris mei sunt, veluti t^ver^pōdō^v scripsisse.

CARD. ANGELO MAI

MONITUM

THEODORI POEMATIBUS AB EO EDITIS PRÆFIXUM.

(Biblioth. nov. PP. tom. VI.)

De Theodoro Prodromo ejusque scriptis plurimis tum editis tum ineditis accipiente dissenserit Altarius in diatriba, n. CXVI. Cum autem multæ illius lucubrationes codice Vaticano 305 continentur, iisque codex superioribus annis Parisiis translatus fuisset, oblate fuit occasio studiosissimis Gallis de eo mis. latinus disserrandi in voluminibus Excerptorum ex mss. regiae bibliothecæ. Quin etiam a cl. Boissonade Anecd. Gr. T. IV, p. 440, editum Prodromi carmen video de SS. Trinitate. Item a cl. Cramero Anecd. Paris. T. IV, p. 267, carmen epitaphicum incipiens btaūbz por. otāc, etc., quod eti^m illic anonymum, etiamen Prodromi esse, codices nostri docent. Et codex utique Vaticanus 305 postliminio Romanum rediit; sed enim nos non hunc tantummodo, sed et alios in pontificia bibliotheca spectavimus Prodromi codices, præseriū vero Ottobonianum 324, cuius indiculum novem poematum jamdiu exposimus in Spic. Rom. T. V, p. 396, quæ nunc carmina prelo tradenda censimur, alijs aliquot additis, quæ de priore recuperato Vat. codice sumpsinus, neque minoris estimanda sunt. Et sane Altarius in diatriba p. 183 iambica et politica Prodromi carmina ab acumine etiam atque elegancia commendat; heroica non item, que nos quoque intacta in codice 305 reliquimus, nempe, præter alia, f. 91 ad Irenem Ducenam. F. 93, ad Annam item Ducenam. F. 92, 101, 123, ad Joannem imp. Denique etiam epithalamium et Nicephorum Phorbenum, quanquam minime heroicum, nec non minutiora alia; et denique monodies precatione scriptas non magnopere itriū omisimus.

Jam vero selectorum poematum publicandorum nobis hortatrix fuit, non tam Prodromi facultas poetica, eti^m alioqui non contempnenda, quam egregia historiarum utilitas atque incrementum. Nam Comnenorum Alexi, et præsertim Joannis, illustrum imperatorum res gestæ, virtutes, et quidquid illorum vitam imperii que vices respicit, ubere rena depromuntur, perspicuoque nec insuavi eloquio scribuntur: t^heoque Prodromus inter Byzantinos historicos, quorum recens editio in Germania urgetur, non fortasse immixtio repandus videbitur. Ac sane voluisse, sicut Ephraemum poetam chronographum Graece simul Latinisque edidi, sic etiam Prodromum Latina ueste amicire, sed partim graviores occupationes, parvum voluminis moles jam exaggerata, me deterruerunt. Ceteroqui Graeca legentibus satis evidens erit Prodromus, scientibus autem non deerit aliquando interpres. Atque hec causa fuit, cur exegeticis quoque scholiis scribendis abstulerim, quorum vices historici alii Byzantini fruentur. Et quidem Ephraemus noster, jam in seriem Byzantinorum relatus, plurimam Prodromo in utriusque imperatoris historia lucem impetratur.

ΚΥΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ,

ΩΣ ΠΑΛΛΙΟΤΑΤΑ ΟΥΤΟ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑ

ΕΝ ΟΙΣ

ΠΑΝΤΑ ΤΗΣ ΕΚΑΤΕΡΑΣ ΜΑΘΗΚΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΩΣ ΟΔΙΟΤΑΤΑ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ.

DOMNI THEODORI PRODROMI

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

UT VETUSTISSIMA ITA PISSIMA,

IN QUILBUS

OMNIA UTRIUSQUE TESTAMENTI CAPITA FELICISSIME COMPREHENDUNTUR.

(Basileae ap. Joannem Bebelium 1556. 8°.)

Ι ΕΝΕΚΣΙΣ.

Ἐις τὸ δεκαήμερον ἔργον τοῦ Θεοῦ.
 Ἐν ταῖς πέμπταις τὴν κτίσιν κτίζεις, Λόγε,
 Οὐχ ὡς φιλή τὸν κόσμον ἀσθενῶν κτίζαι·
 Ἄλλ' ἵνα, ταῖς ἐξ προστιθεσὶ τὴν ἀδόξην,
 Τὸν σεβαστούμενον τὸν τελευταῖον μάθω.

Ἐις τὸ αὐτό.

"Πρατει μὲν πρώτων γῆ καὶ πόλος, ἐν δὲ χυτὸν φῶς,
 Δευτέρῳ αὖ στερέωμα, τρίτῳ δὲ ἄλις, καὶ φυτὰ πάντα,
 Ἀστέρες ἐν τετάρτῳ δὲ, πατεινὰ δὲ νηκτά τε πέμ-
 πτιρ,
 Ἐκτῷ πεζά δὲ φύλα, βροτὸς δὲ ἐπὶ τοῖς δομήθη.
 .Ἐις τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου.
 Οὐ καὶ τέκτων οὐρανοῦ καὶ γῆς, Λόγε,

GENESIS.

In Dei opus sex diebus absolutum.

Sex tantum dies mundi opificio impendis, o Verbum, non quasi in oculi momento mundum creare non posse; sed ut ego seuis diebus abjecta septima, Sabbathum supremum edoceas.

In idem.

Die primo terra, et polus, sparsum præterea lumen; secundo vero firmamentum, tertio mare, planteaque omnes, stellæ quarto, volatilia, et natatilia quinto; sexto quadrupedum genera, post haec omnium possumus homo conditus est.

In mundi creationem.

Stupende cœli et terra opifex, o Verbum, pri-
 mum egis, inßirma deinde stabilis, et terram a

Α Πρώτα στεγάζεις, είτε ειθρὰ πηγήνεις,
 Καὶ δημιουργεῖς οὐρανοῦ γῆν δευτέραν,
 Καὶ ταῦτα τῆς σῆς παντοφου λεπτουργίας.

Ἐις τὸ αὐτό.

Ἐις καὶ θεογροπήν Μαντίνεως οἵασι βάλου
 Σοίσιν, Ἀριστότελες, τάχ' ἀν οὐρανὸν ἀμφενόητας
 Κτίσμα Θεᾶς μεγάλοισι σάφ' ἔμμεναι, οὐδέ τε πειθοὶ
 Κλεψινόρι ἀγένητον ἐφησά μιν, ἀλλὰ γενητόν.

Ἐις τὴν τοῦ στερεωμάτος κτίσιν.

Εἶδες Θεὸν χθὲς οὐρανοῦ πλάστην. ξένε,
 "Ορα τὸν αὐτὸν οὐρανοῦ πλάστην πάλιν.
 'Ο χθὲς μὲν ἦν διαστρος, ή πρώτη πλάσις,
 Τὸ δεύτερον δὲ λαμπρόνουσιν ἀστέρες.

B *secundo secundam procreas; idque iure sapientissimum opus est, vel in tenuissimis rebus industrie.*

In idem.

Si Mosis oraculum tuis immissum auribus exaudiisses, o Aristoteles, forte cœlum arcumducto tandem anni cognovisses, idque lucidioriter, opus esse prepotentis Dei, neque persuasione, qua mente falsus es, illud increatum dixisses, sed creatum.

In firmamenti creationem.

Hieri Deum conspicatus es, o hospes, cœli conditor, eumdem contemplare cœlos iterato cōfidentem, quod hesternum vidisti cœlum, erat sine astris, quæ prima fuit formatio; quod vero secundum productum est, stellis illuminatur.

Eἰς τὸ αὐτό.

Μετασηγὺς δύο πόντων εὐρανὸς ἀμφετανύσθη,
Οὐ μὲν ὑπερθε φέρων ἀπερίσιον, δν δ' ὑπένερθε.
Τῶν δρ' ἀποχριθίντων, θεοπεσικ τ' ἐνὶ φραγμῷ
Τὸν μὲν ἀνὴρ περάῃ, τὸν δ' ἄτερον οὗτοι πωὶ θέμεν.
Eἰς τὸ, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην καὶ ξύλα καρ-
σοῦδρα.

Τῆς γῆς τὸ σῶμα γυμνὸν ἔκτισας, Άδης,
Ἄλλ' ἐνδύεις νῦν, καὶ στολίζεις κοσμίως,
Χόρτους, πόδας, ἄπαντα καρπίμωρ ἔλιψ,
Ἄλγος δὲ μικρῷ πάντα κηπεύεις τόπον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Γῆ, φυτὰ πάντα πρόφυτον, ἐφη Θεός. Η δ' ὑπάκουει,
Καὶ πλάτανόν τε, κέδρον τε συκῆν τε φύο', ὅλα τε
[δένθρα,

Ἐν δὲ ρόδον τε, χρίνον τε καὶ ἀνθεμόνθ' ὑάκινθον,
Καὶ σφιν τὸνεστεφάνωτο, ἐῷ δ' ἐπεγάννυτο κάλλει.

Eἰς τὴν τῶν δαστρῶν δημιουργίαν.

Τὸ χθὲς χυτὸν φῶς; σήμερον συνεστάλη,
Τὸν ἄλιακὸν δίσκον εύρον οἰχλαν.
Τὸ δεύτερον δὲ τῶν δύο σραιρωμάτων,
Τὸ μέχρι τοῦ διαστροφον, δαστρῶν γέμει.

Eἰς τὸ αὐτό.

Γαῖα τε καὶ στερέωμα ἀκαλλέα γέντο κατ' ἀρχὰς,
Ἄγλαδ δ' ἀμφοτέροις! Θάς μετενείματο κάλλη.
Γῆν γὰρ χθὲς βοτάνης, καὶ οὐρανὸν δαστρασιν δρεῖ
Τῆματι ἐμῷ μόνῳ κατεκάλλυνεν. Ω μέγα ρῆμα!

In idem.

Duo inter maria cœli circumquaque sunt extensi,
Illiud quidem intermixatum superne continentis, hoc
inferne. Cumque divino quodam septo discriminen-
tur a se invicem, alterum quidem tranant homines,
altero nobis nondum satis explorato.

In id : « Producat terra herbam viuentem, et ligna
pomifera. »

Terræ nudum corpus et vacuum fabricatus es, o
Verbum, sed nunc indolis et decenter exornas gra-
minibus, herbis, omnique pomifero ligno, modico
verbo campos omnes in hortum serens.

In idem.

Terra omnigenas plantas effundat, dixit Deus; quæ
obsecuta platanum, cedrum, ficum cæterasque pro-
duxit arbores. His addo rosam, lillum, et florentem
hyacinthum, quibus coronata floribus suo lata est
ornata.

In stellarum opificium.

Quod heri sparsum erat lumen, hodie collectum
est et contractum, invento rotæ solaris habitaculo.
Secundus vero duorum orbium cœlestium, ha-
c tenus sideribus expers, nunc eorum denso agmine
refercitur.

In idem.

Terræ et firmamento, quæ de principio deformia-
erant, illustrem Deus utrisque pulchritudinem in-
pertivit. Hesterna quippe herbarum productione ter-
ram, cœlum nunc astris exornat, idque unico verbo.
Quam stupenda verbi efficacia!

A *Eἰς τὴν τῶν γητῶν καὶ πετρῶν ζῶντων γένεσιν.*
Ἄφυχον οὔσαν τὴν φύσιν τὴν ὑδάτων
Ψυχὰς κυλακεῖν πῃ ἐπιτέρπεται, Λόγος;
Τὰ πτηνὰ, φημι, καὶ τὰ ιγκτὰ θηρία,
Πάντως καθ' οὓς σὺ μυστικοὺς οἴδας λόγους.

Eἰς τὸ αὐτό.

Νηκτὰ μὲν δὲ ὑδάτων ἐρθῶς· ἕτεροι, τοῖς ἐνέστι·
Πτηνά δέ τ' ἔξι ὑδάτων πῶς; ἀρ' ἐρυθροῖς;
Σῆς τάδε, παμμέγ' ἀνα, πολυμήχανα δήνεια τάχης,
Ο; ἢν καὶ ἔξι οὐκ δινος ἀπείμας κόσμον ἀπαντα.

Eἰς τὴν πλανήτην τοῦ Ἀδάμ.

Γῆς υἱὸς Ἀδάμ, γῆς θνατός, γῆς ἔργατης·
Τὸ μὲν περιφύλακτος, ἐκ χοδοῦ; γάρ δὲ πλάστης,
Τὸ δὲ ἀξιωθεῖς, ω; Θεοῦ κατ' εἰκόνα,
Τὸ δὲ κριθεῖς, κόλασιν ἐνδικωτάτην.

Eἰς τὸ αὐτό.

Γῆ, πόλος, ἐν δὲ φύσις, καὶ τείρεα, νηκτά τε πάντα,
Πτηνά τε, παξά τε, πάντα θεοῦ φαμένοι τελεσθη.
Μούνος Ἀδάμ παλάμησιν ὑπ' ἀθανάτησι δομήθη,
Πνοήν θεοπεσιήν δὲ γέρας λάχεν ξεχον δίλλων.

Eἰς τὴν τῆς Εδας πλάστην.

Ὑπνοῖ δ' ἐκεῖνος, ή νενέκρωται, ἔνε;
Ο; τὴν δληγη γοῦν πλευρὰν ἀφηρημένος
Κεῖται τανυσθεῖς, οὐδὲ ἐπέγνω τὸ δρᾶμα.
Σίγα, Θεὸς δρᾶται γυναικεῖς τὴν πλάσιν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἐκ χθονὸς δινόρα τάτευχεν Ἀδάμ Θεός; ή ρα καὶ
[ἔνεν

C *In natatiliū et volatiliū animantium productionem.*

Cum inanimā sit aquarum natura, quorsum ex
eis gigas animata permittis, o Verbum ?, Volatilia,
inquam, et natatilia animantia: omnino permisi
per eas, quas nosti, mysticas et arcanas rationes.

In idem.

Natatilia, quæ in aquis insunt, convenienter ex
aquis enata sunt, sed quæ per aera spatiantur vo-
lucres, quorsum ex aquis exortis? Hæc tue sunt
artis aspicientissima consilia, quam maxime Rex, qui
vel ex nihilo mundum universum architectus es.

In Adami formationem.

Terræ filius Adam, terræ rex, terræ cultor fuit.
Illiud quidem natura, e humo enim terræ formatus
est; hoc, Dei dignatione, ut ad ejus imaginem effor-
matus, tertium divina damnatione, quam meritis-
simæ poena sublit.

In idem.

Terra, polus, præterea lumen, astra, volucres
omnes, pisces, et quadrupedia, loquente Deo, per-
fecta sunt. Solus Adam manibus immortalis Dei con-
ditus divinum Spiritum, præcellentis instar donari,
sortitus est.

In Esæ formationem.

An ille sopitus, an vero existinctus est, o hospes,
qui integra certe costa spoliatus jacet extensus, nec
quid stat interea persentiscit? Parce percontari.
Deus mulieris formationen operatur.

In idem.

Num Deus Adamum e terra compedit in hominem?

Οὐχὶ θελον δν ἐτρυξεν ἀπὸ χθονός; Ἡ μάκα τοῦτο· Αἴ Εχεις; ἀδελφὸν δὲλον ιδειν ἀντ' Ἀβελ
Νῦν δὲ μιν δὲ ἀνίρος πλευρῆς κλάσεν, δρρα μιγέντες;
Ἄνερες τὸν γυναικεῖς δύμφρονα θυμὸν ἔχωσιν.

Εἰς τὴν τοῦ δρεως ἀπάτηρ.

Δαιμῶν, φθίνος, γύναιον, ἡξενῆς ἔύλον
Ἀπεκθύνουσιν, τεκτὸν πάμποντος με.
Θεδε, πόθος, γύναιον, ἔντιμον ἔύλον
Ἐπεκθύνουσιν, εἰς Ἐδέμ πέμψουσι με.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τλῆμον Ἀδέμ, τι πεθών γυμνὸς περὶ δένδρει κεύθῃ;
Κλεπτούσῃ γέ μ' ἀπέτησεν ἦν δάμαρ, ή πόρει καρπὸν
Ἐδμιναι, οὐδ' ἀπίθησα· φαγὼν δὲ το, γυμνὸς ἀλεί-

[φθην.]

Ὥρελον οἵος ἔών τον κήπῳ τῷδε πολεύειν.

Εἰς τὴν ἄκρην καὶ τὴν γέννησιν Κάιν.

Βλέπεις τὸν Ἀδέμ; Καὶ βλέπω, καὶ δακρύω.
Ἐκβάλλεται γάρ της τρυφῆς τοῦ το χωρίου.
Δέον δὲ μισεῖν τοῦ κακοῦ τὴν αἰτίαν,
Ο δ' ἀλλ' ἐπιγνοὺς παῖδα γεννᾷ τὸν Κάιν.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐξ ἀπόνου βιότου πόνον το ἔχειν καὶ δῖζεν,
Τλῆμον Ἀδέμ, κέρχειται, καὶ γηπόνον ἀντί Θεοῦ
Σατάν σε σχεδίασε παραίρεσις, ἢ ρα πιθίσας,
Πότερ μέρος ἔρεις Ἰπόδικος, ἀναγκάζει τε, πόνω τε.

Εἰς τὴν σφραγήν τοῦ Ἀβελ.

Γὰ μιαρὰ χειρ τοῦ Κάιν καὶ καρδία,
Τι δρᾶς τὸν Ἀβελ; ή φόνευσας; Εἰτί μοι,

nunquid et Eam e terra de industria non effluxit?
Ornando sane, nunc enim eam ex viro costa formavit,
ut una conjuncti vii, et mulieres concordem foveant
animatum.

In serpentis deceptionem.

Dæmon, invidia, mulier, et voluptatis lignum me
extrudunt, et ex horto Edem amoliuntur: nunc
vero Deus, amor, mulier, et pretiosissimum crucis
lignum, me inferunt, et in Edem immittunt.

In idem.

Infelix Adam, quo terrore percusus in arboreto
delitescet? Vafritie me sua decepit uxor, quæ fru-
ctum porrexit edendum, nec renui; sed eo comesto
relictus sum nudus: præclare mecum actum fuisset,
si in hoc horto solos inhabitassem.

In Adami exsilium, et Caini natalem.

Adamum vides? næ video, et lacrymior, e viroto
enim deliciarum extorris eliminatur; cumque oportuisset
odisse mali causam, mulierem, ea tamen con-
gnita, Cainum generat filium.

In idem.

Ex tranquillæ vita statu, laboribus ferendis, ac
miseriis addictus es, infelix Adam, et pro eo quod
Deum agere studebas agricolam, cestigio te fecit
fraudulentum Satanae consilium, cui obsequendo
factus es obnoxius morti, necessitatis angustiis, ac
laboribus.

In jugulationem Abelis.

O scelesta manus, o mens Caini longe nocentissima!
quid Abel facis? num jugulasti? mihi lo-
quere, habes alterum, quem loco Abelis fratrem

"Η πᾶς ὁ κόσμος; οὐχὶ χωρεῖ τοὺς δύο;
Εἰς τὸν αὐτόν.

Τίσσαρες ἀμφὶ διπασαν ἔσαν χθόνα ἐννατῆρας,
Δοιοι; πάρ τοκέσσαιν, ἀδελφεώ δέρρεν δοιοι.
Καὶ δ' ὁ τὸν ἐξενάριξε, Κάιν "Ἄβελ, αἷμα δὲ νεκροῦ
Νέρθεν δύσ", δ' ἀκουσε Θεὸς, καὶ τύφε φονῆς.

Εἰς τὴν μετάθεσιν Ἐρώχ.

Οὐ φθαρτός Ἄδαμ ἐν γε τῇ πρώτῃ πλάσει,
Ἄλλα φθαρεῖς τέθνηκεν· οἶδας τὸν τρόπον.
Ἐνώχ δὲ πλασθεῖς εἰς φθορὰν οὐκ ἴσθιάρη,
Ἄλλ' εἰς ἔτι ζῇ μανθάνεις τὴν αἰτίαν.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τὸν Σήθ Ἄδαμ ἐφυσεν, Ἐνώχ δὲ ἐκυήσατο κείνος,
Ἄντερ Ἐνώς Καίναν, δὲ δι Μαλελεῖτη λάχεν οὐλα,
Ως δ' Ἰάρεδ γέννησεν, Ἐνώχ δὲ οἱ ἐπλετο πάτες,
Ο; καὶ ἀθανασίην λάχεν δὲ Ἀδάμ ιεδομος ἀνήρ.

Εἰς τὸν ἑστί Νώε κατακλυσμόν.

Ἡ τοῦ Θεοῦ μὲν αὐτάγαθος χρηστότης
Οἰκοῦσαν ὑπέστησε τὴν πάσαν κείσιν·
Ο τῶν βροτῶν δὲ πλημμυρέστατος βίος
Κατέκλυσε ἔνμπασαν αὐτὴν ἀθρόον.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Νώε σὺ σὺν τε δάμαρι, καὶ υἱοῖν, τῇδε τα νυοῖς
Τήνδ' ἐπὶ κιστην εἰσόντε, βίοια βίοιο νέοιο.
Αὐτάρ ἵγαν βροτένην ἀπὸ φύτλην γῆθεν ἀετρω
Πότερ λευγαλέφ, Ὅγρηρ δ' ὑπὸ σῆματι κεύσω.

*videas; vel universus orbi utrumque non potest
capere?*

In idem.

Quatuor in universa terra coloni erant, præter
geminum parentem duo germani fratres iisque ma-
res; quorum hic istum, Abelum Cainus interfecit,
sanguinem vero demortui inferno clamantem Deus
inaudivit, et fratricidam percussit.

In Enochī translationem.

Adamus, in innocentia statu creatus, non erat
interitui obnoxius, sed peccati labē corruptus oblitus;
nisti modum. Enochus non est mortem perpessus,
in quam formatus fuerat, sed adhuc vivit; probe
item prorogatae vitæ rationem percipis.

In idem.

Adamus Sethum, hic Enoem progenuit, Enos
perro Cainam, qui Malaleeleum nactus est filium; hic
Jared in lucem edidit, cui Enochus in stirpe natus
ab Adamo septimus immortalis vitæ sortem conse-
tus est.

In eluvionem aquarum temporibus Noe.

Ipsa quidem Dei primigenia bouitas quæ in terris
inhabitant omnia, in rerum naturam produxit, mor-
talium vero flagitosissima vita rerum universitatē
de improviso aquis obruit.

In idem.

Tu, Noe, una cum uxore, liberis, et nuribus, qui
novæ vitæ radix futuri estis, in arcā ingredimini:
cæterum ego genus hominum e terra inox auferam
perniciosa morte, eosque sub aquo recondam se-
pulcro.

Elis tñr mbdrr Nwø, xai tñr draldesiar Xdym.

Σῆμ, Χάρη, Ἰάρεθ τάκνα τῷ Νῷ τρία·
Τούτων δὲ μὲν Χάρη εὐλόγιος κατηράσθη,
Μή συγκενύφας τοῦ πατρὸς τὴν αἰσχύνην.
Εὐχήν δὲ Ἰάρεθ ἀμα τῷ Σῆμ λαμβάνει.

Elis tñr aitēd.

Νῷς πρὸς κλῆμ' ἐφότευσεν ἡρίστρου, θλίψει δὲ καρπὸν,
Καὶ πίεν ἀρπαλέως ἡώρων μέθυ, ἐκ δὲ μεθύση,
Γυμνῶθη δὲ πέπλοι, καὶ ἀνδρομένη φάνεν αἰδῶ
Οἰνοπόται, τρομέωμεν· δὲ γάρ τύπος ἄγνωστος κεῖται.

Elis tñr xuprhošouσar.

'Ο πύργος οὐχὶ πόργος, ἀλλὰ τοῖς ἔνοι·
Αὐτοῦ γάρ ξύλινος οὐρανοῦ τὸ σχεδίον φθάνει·
Πλὴν βλέψον τοῦτον, ὃς περὶ ἀνετράπη,
Τῶν πυργοτοιῶν τὸ συγχθέντων τὴν φράσιν.

Elis tñr aitēd.

"Ἄνδρες, ὑπερφίλοι κακά ψροὶ μητίσωντο,
Ηύργων ἀναστησειν ἐπ' Ὀλύμπου πείρατα μακρά·
Τὴν δὲ δρα μῆτραν ἔπειτο κακὴν Θεός, ἀμφὶ δὲ γλώσσαν
Σύγχει τὴν δομέωνταν. 'Ο δέ' οὐ τέλος οὐλαβες πύργος.
Elis tñr 'Abrahām ἐξερχόμενος ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

"Ο πίστις 'Αβραμ, πίστις ἀκριψιφεστάτη!

"Ἐξελθε γῆς, ἤκουε, σῆς, καὶ φύγε τοι ταχύς.
Ἐξῆλθεν εὐθὺς συλλαβὼν Λώτ καὶ Σάραν,
Καὶ γῆν Χαναὰν ἵσχεν εἰς παροικῶν.

Elis tñr aitēd.

Χαλκαῖην γενέθλην πολυπλανάτη ἔχουγεν 'Αβραμ.

In temulentiam Noe et Chamis impudentiam.

Sem, Cham, Iaphet tres Noe filii erant, quorum C
merita Chamus imprecations perculsus est, non
coeperta patris viceundia, sed Iaphetus una cum
fratre patris appreciationem percipit.

In idem.

Noe primus onustum racemis palmitem servit, et
protrito flūctu meracum hauxit avide, quo inebriatū
est, nudatusque pælio virilem aperuit pudorem:
nos, qui vino utimur, pertimescamus: nam prokinio
jacet bibaculorum exemplar.

In turris ædificationem.

Turris non amplius turris est, sed quid omnino
stupendum; prope enim ad ipsum usque cœlum per-
vadit. Nihilo tamen secius dispicē, ut ea cœdendo
prostrata fuerit, confusa eorum linguis, qui turrim
excitare instauerant.

In idem.

Homines audaculi mala mentibus inierunt consilia,
ad altos usque coeli floes turrim exedificare; sed
pravum Deus consilium prohibuit, lingua passim
ædificantium confusa, nec turris ad coronidem
perireta est.

In Abrahæ demigrationem e terra sua.

O uidetis Abrahæ sincerissima! qui hanc a Deo
voce exaudiuit, Egredere de terra tua, et confestim
fuge: dictum, factum; comprehenso manibus Loto,
et Sara demigravit, terramque Chanaam in incola-
tum sortitus est.

A 'Εκ δὲ τῆς ἀπαστήσην δυσσεῖδιν γενετήρων·

'Εκ δὲ Θεοῦ καλλοντος δὲ μὲν τε δάμαρτι,
Σύν δὲ ιւλανῷ. Ἀτάρ μην ἀγάσσεστο καὶ θεός εἰνός.
Elis tñr διὰ τὸν Ιημὼν ἀριζειτο 'Αβραμ: εἰς Αἴγυ-
πτον.

'Ως ἐκφύγοι πως τὸν λιμοῦ τὴν ἀγχόνην,
Ίδειν τὸ ἀδελφήν, τὴν διμέρυγον λέγει
·Ο πατριάρχης, καὶ προδίδοι τὴν Σάραν
Τοῖς ἀδέστις ἀρχούσι τῶν Αἴγυπτεων.

Elis tñr aitēd.

Κάλλιπε τὴν δάμαρτα καλὴν 'Αβραμ· οὐ γάρ ίππε
Τὴν τεῖς Φαραὼ οὐ πάροντος διημήνας.
·Η γάρ ἡώ σ' ἐτάσσαιμι βαρεῶν έξ δύναντα,
Εἰ οἱ ἐπαυθάδες; περὶ κοῖτον χείρας ήλιγε.

B Elis tñr μάχην ποιεύσων 'Αβραμ: καὶ Λώτ, καὶ
τὴν τούτων διαιρεσίν.

'Ο πάντα δεινὴ τῆς φιλαυτίας νόος; !

Δι' ἣν δὲ λώτ παρῆκε τὴν δυναυλὰν
Τοῦ πατραδέλφου, καὶ πρὸς Σάδον μετρέχει,
·Έξ ὧν φυγῇ προλαίποι τὴν σωτηρίαν.

Elis tñr aitēd.

Δοῦς; πάρ ποιμνῆς δύο ποιμένες ἀνεῖται,
Δώτ μὲν δε, αὐτάρ δὲ γ' 'Αβραμ· ἐπὶ προβάτοις δ
[εμάχοντο.

'Ἐν δὲ δρα δεσποσύνοιστιν δεικά δισαν ωπὸς δργήν,
Καὶ τὸ Εριδα ξύνεται, ἀπὸ δὲ λήλων δὲ μέρισται.

In idem.

Flagitosissimum Chaldeorum progeniem evitavit
Abraham, et impiorum parentum perfidiam exce-
dendo evasit, una cum uxore secessus evocantem
Deum, et cum fratris filio: quo facio, eum Deus ipse
demiratus est.

D De Abraham profactione in Ægyptum, ob annone
inopiam.

Quo uterque famis angustias evitaret propriez
conjugi sororis nomen attribuit patriarcha Sarum
que permittit sacrilegis Ægyptiorum proceribus.

In idem.

Hanc Abraham formosam dimitti conjugem, nec
eum consentaneum est eam tuis sub ulnis amplecti,
οἱ Φαραοί; certe enim gravibus te pœnias afficiam, si
audaces in eam manus inter dormiendum injeceris.

In contentionem pastorum Loti, et Abraham, et
eorum alterius ab altero separationem.

O gravis omnino amoris proprii morbus, per quem
Loto dimisso contubernio patrui Abraham, Sodomam
currendo se recipit, unde nisi fuga rediunere salu-
tem non queat.

In idem.

Duobus pro gregibus duo inter se pastores alter-
cabantur, ovium causa pugnantes, hic Loti pastor,
alter Abraham; inter heros quidem indecentem con-
citabant iram, quos et in rixam adductos, ab invi-
cemi divisuerat.

Εἰς τινὲς τινηρ., ἦτορεσσεν Ἀβραὰμ ἐξ Χολοδο-
τοῦ ὥρ., δὲ καὶ ὑποστέψαντο εὐλογεῖται ὑπό^{τι}
Μελιχισεδέκα.

Ὦς εὐλογητὸς Ἀβραὰμ τῷ Κυρίῳ,
Σαλήμα βασιλεὺς, λερέν Θεοῦ λόγοι,
Καὶ τὴν καθ' ἡμάς εἰκονίζει θυσίαν,
Ἄστον ματ' οἶνον τῷ πατριάρχῃ φέρων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πιστὸς τριηκοσίοντος καὶ ὅπτῳ καὶ δέκα ρισμοῖς
Ἐθνεα Ἀβραὰμ εἶσαν ἀλλοφύλων βασιλήων,
Ἐκ δ' ἄρα Λώτ ἐσάσων ἀλώσιμου ἔγχει ἔχθρων,
Σκῆλα δὲ πάντες ἀπένεικε ταῦλιλοτα τοῖς Σοδομοῖς.
[ταῖς.]

Εἰς Ἀβραὰμ τὸν τριάκοντα Κερίζοντα.

Ἐν δρῦς ἀριστῇ, δρῦς δρυῶν μακαρτάτῃ,
Ὦς ὑπερήρθης καὶ κέδρων, καὶ λιβάνων.
Θεὸς γάρ ἐν σοι, καὶ τοῖς ἀντάροιτο σοις
Ὦμως Ἀβραὰμ, οὐχὶ δρῦς ἡ χάρις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ταῦτα σοι, Ἀβράμ, ἐπαύλα φιλαγάθοιο μενοινῆς,
Οὐρανὸς, ἡ δρῦς ἔγενετο, καὶ ἡ Τρίας ἡλυθ' ἐπ' αὐτήν,
Καὶ φάγεν, ἐν δ' ἐστὲ κρυπτῆς τάδε οἰκονομίας,
Καὶ πόρεν ἐξ ἀπόκοι τόπον μήτρης τὸν Ισαάκ.

Εἰς Σοδομίτας ἡγοῦντας τοὺς ἀγγέλους τοὺς
εἰσελθόντας κρός Λώτ ἐξὶ συρουσιαρ.

Ἐθνος μιαρὸν, θνονός ἀρρενοφύδρον,
Νῦν καὶ κατ' αὐτῶν ἐξεμάνης ἀγγέλων;
Θάρρες· πρὸν δὲ γάρ ἀγγελοφύδρον γένη,

In rictoriam, quam reportavit Abraham, de Chodori-
lahomor unde reversus, fausta precatione imper-
itetur a Melchisedeco.

Quam Deo gratus est, et acceptus Abraham, Salem
rex, Dei sacerdos pronuntiat, qui et nostrum præsi-
gurat Christianorum sacrificium, panein cum vino
patriarchæ offerens.

In idem.

Cum solis trecentis et duodeviginti servis exter-
norum regum multitudinem pessum dedit Abraham;
et Lothum exemit hostilibus armis abductum, ex-
uvias omnibus, quas a Sodomitis repetierat, aspor-
talis.

In Abraham tres viros hospitio excipientem.

O quercus optima, quercus quercuum felicissima,
quam alte sublata es, et supra cedros, et supra
montes Libani; Deus enim in te resideret. Quoniam
vero arbos tibi oponi queat? Non tamen quercus,
sed Abraham gratia Deus in quercum venit.

In idem.

Istae tibi mentis optimæ præmia sunt, Abraham,
tua gratia querens cœlum facta est, et Trinitas in
cœlum venit, et subinde epulata est (quæ sunt divinae
incarnationis arcana) et ex sterili utero Isaacum
tibi filium præbuit.

De Sodomitis ad congressum quærentibus angelos, qui
ad Lotum diverterant.

Gens flagitiosa, quæ ne mariibus quidem abstines,
etiamne nunc et contra ipsos angelos perfuris? Con-
sule, Sodes; priusquam enim angelis vim inferas.

Α Πυρὶ φθερήσῃ, καὶ πακίν κακῶς θάνης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνερες αὐθάδεες, τί κακὰ φρεσὶ μητιάσαθε;
Τούσδ' ἀνέρας καλέσοντες τὸ θηλυτερῶν ποτὲ κοῖτον;
Δοιά μοι ἐνδον ἕσσαιν ἐπ' ἀνδράσιν δένγα τέκνα,
Τοισδ' ἐποαρίζοιτε, νόθην δ' ἀπόθοισθ' τὸ δαριστύν.

Εἰς τὸ ἐμφρησμὸν Σοδόμων.

Ἐκρευγε, Λώτ, ἐκρευγε τὴν γῆν Σαδόμων,
Μή τοις πονηροῖς συμφλεγῆς, καὶ συνθάνης,
Σηγώρ δρει τὸ πρόσωπον, καὶ σώζου μόνος,
Μηδὲ στραφῆς δπισθε, μὴ παγῆς λίθος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τετδες αἰθαλόεις πυροειδῶν ἐκ νεφελάων
Αἰθερόθεν τὸ προτέτεσσε, καὶ διφρονα τὸ φλέξι Γο-
[μέρρην.

B Έκ δὲ τε τὸ γῆν Σοδόμων κακοεργέα Λὼτ φύγενοις.
Ολος δὲ γάρ δικαιοις ἀνὰ πτολιν ἐπλετος ἀλιτρήν.

Εἰς Λώτ μεθύσατα, καὶ μιτέτε ταῖς θυγατρ-
σιν.

Τί δὲ οὐκ ἀντικρήσατο ταῖς ἀλλοτρίαις;

Ο ταῖς ἐκατοῦ συμφαρεὶς θυγατράσιν;

Ορθῶς λέγεις, πλὴν ἀγνοεῖς τὴν αἰτίαν.

Οἶνος γάρ, οὐ Λώτ ἐστιν τὴ παροινία.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πάππον ομοῦ καὶ φίτυν τίς ποτ' ἔειδε τὸν αὐτὸν,
Θυγατέρ', ήδε τὸ ἀκοίτιν, ἀδελφεὸν, ήδε τε παῖδας;
Νῦν ἄγε, Λώτ, ιδέω, θυγατράσιν ἥσι μιγέντος,
Οὐνε κακῶν ἀρχηγή, μέθης πάτερ τὸ Εβρόπ' ἀπ' ἐμελο.

C ignis vastitatem perferes, et mala mala interibis.

In idem.

Viri præfacti et audaces, quorum mala me-
tibus agitatis consilia, his viris ad usum muliebrem
felissime vocatis? Duæ mihi sunt domi filiae nondum
virorum conjugio astrictæ, has abducere potius,
illegitimam exuentes consuetudinem.

In Sodomorum deflagrationem.

Effuge, Lot, declina terram Sodomorum, ne cum
sceleratus una conflagres, et cum illig interreas; con-
scende montem Segor, ubi solus salvis esto, ne quo
retrospectes, ne in lapidem coalescas.

In idem.

D Fuliginosus imber, igneis et nubibus ab ætere
decidens, insanam combussit Gomorrham, solus
autem Lot terram Sodomorum maleficam evasit,
hic quippe solus justus erat in civitate injusta.

In Lotum largiore vino usum, et cum filiabus incesta
sedatū libidine.

Quomodo non abusus esset alienis, qui ne suis
quidem filiabus abstinuit? Apposite loqneris: eæ-
terum turpissimi faci causam ignoras, vini quippe
non Loti petulantia est.

In idem.

Aνυν σινη, et genitorem quis unquam eumdem
vidit, filiam et uxorem, fratrem et filium? Age-
dum Loto, cum filiabus suis congresso, nunc videat
vinum malorum auctor, temuletice parens, a me
fæsse.

Εἰς τὸ οὐρανὸν ἡμῖν· Ἀβραὰμ, στε τὸν υἱὸν θυσίαν· Α Τὴν εὐλογίαν Ἰσαὰκ προλαμβάνει.

Λέγεται ἐκεῖνούθη ὅπερ θεοῦ.

Διειλην ἀγάπαντιν Ἀβραὰμ σχεδεῖς μέσου,
Τῆς μὲν φυσικῆς, τῆς δὲ ὑπὲρ πάσαν φύσιν,
Τῆς φυσικῆς προσθήκει τὴν ὑπὲρ φύσιν,
Ορφές τὸν υἱὸν, τὴν μάχαιραν, τὰ ἔμλα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ανατρέψει τὴν δέ μάχαιραν. Ἀθρίζει γέρων, τὸν γάρ θοικε
Παρεδόθηντο παῖδεμη Θεον Ιάλασκεσθαι ἁνατεῖ.
μνής δὲ ἄγγει πάρεστι φυτῷ Σαβεὶ ἀμφιπεδηθεῖτε,
Γόνδες λαβῶν κατάθυσον, ἀτέρ φιλου υἱοῦ ἀπέσχου.

*Εἰς τὴν νύμφευσιν· Ρεβέκκας, η ἀνυψούθη τῷ
Ισαὰκ ὅπερ τοῦ δούλου Ἀβραὰμ.*

Δις; μοι πιεῖν, δέσποινα, διψώντες ξένη·
Καὶ ταῖς καμήλαις ἐκχεῖ τὴν ὑδρίαν·
Χάρισις, τὸ ἕτω δὲ νυμφαγαγήσαμι εἰς
Τῷ κυρίῳ μνῷ ταῦτα δὲ εἰς ἑδνον δέχου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σείνε, τίς οὖτος ἀνήρ ὁ μῆτρος τοῦ βασίζει;
Οὐρμα δὲ οἱ γοργὸν, τὰς δὲ δοσεταις ἀντα καμήλους.
Ἄντος ἐκείνος, διασσα, ταῦς πάτεις. Οὐτος ἐκείνος;
Εἰμι καλυκεράνη δὲ αἰδώς μὲν ἔχει εἰσορόωσαν.

*Εἰς τὴν αλάνην· Ισαὰκ, η ἀξιλαρθρή ἐκ τῇ
εὐλογίᾳ σῶν υἱῶν.*

Ως δυστυχής ἡ θήρα τῆς κυνηγίας,
Ως εὐτυχής ἡ θήρα τῆς ἐπιλαστας,
Δις; ἦν τὸν Ιακὼβ Ἰακὼβ προλαμβάνων,

*In Abraham dirimitus tentatum, cum filium sacri-
ficare a Deo iussus est.*

In medio duorum amorum detentus Abraham, C altero quidem a natura insito, altero naturam excedente, naturali præstutu eum, qui naturam excedit: ecce enim vides filium, ensem, ligna, hujus amoris argumenta.

In idem.

Retro convertit gladium, senex Abraham, nec equum par est manu puericida Deum regem placare: hic agnus, inter virginata Sabec, proxime alligatus est, hunc arreptum immola, cæterum ab occidendo filio charissimo abstine.

*In desponsationem Rebeccæ, quæ Isaac baptini col-
locata est, procurante Abrahami servo.*

Da mihi potum, hera, utienti hospiti. Non tantum tibi, sed et camelis tuis infundam situlam. De bono tuo opere gaudie, nam te sponsam ad sponsum deducam dominum meum: hec interim in sponsalia aperi.

In idem.

O hospes, quis ille vir ad nos recta graditur? Oculus ei vivitus est, has e regione camelos intinetur: ille ipse, domina, tuus maritus est. Ille ipse? Ibo igitur velo cooperta, eum intuitu pudore susfundor.

*In errorum Isaac, quo decepitus est, tum cum bene
filii diceret.*

Quam infelix venationis capturi, quæ sit per canes, quam felix venatio, quæ opportune sanguitur; per hanc enim fictitiam Isaacum patrem occupans Jacob, ejus benedictionem præripit.

'Αρμλυτέρησι κόρησι κλαπεῖς τὸ ίντι γῆρας οὐέρη
Ίσαὰκ εὐλογίην τέκνω πόρε λοισθογενέσιλη,
Πρωτότοκος δὲ ἀφέμαρτε, βαρὺς δὲ μεν ἕκει θυράς·
Ως γάρ ταῦτα τέλεσος Θεὸς περίψων τε Ῥεβίκκα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐλέη θη εἰδεις κλιμακα δ' Ιακὼβ.
Τίς τι κλίμαξ οὐ, καὶ τίς ἐστήριξι σε;
Πόσοις δὲ βαθμοῖς, καὶ πόσους μέχρι φθάνεις;
Τίνες δὲ δινεισι, καὶ τίνες κάτεισι σε;

Tὸ μωσαὶκὸν ταῦτα ἐρέταια βιβλίον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κλιμακα αιθερίην ποτὲ δέρκετο διος Ιακὼβ
Ἡς Θεὸς ἀμφὶ κόρυμβα καθίζετο, καὶ νάες αὐτὴν.
Οὐ μὲν ἀντρορόδοντο, κατατροχώντο δὲ τὸ ἄλλο,
Ἄρα μετεσομένης τάδε σύμβολα οἰκενομίης.

*Εἰς τὴν μισθαριλαν· Ιακὼβ, η ὑπούρητος εἴη
Λάδαρ διὰ τὰς δύο αὐτοῦ θυγατέρας.*
Ποιημήν ἀδελφὸν, οὐν τὸ ποιμηνιον τόδε;
Ἄλλου τὸ χρῆμα. Χρῆμα; Τίς δὲ εἶνος; Λάδαν.
Νέμεις δὲ μισθοῦ; Ναΐ. Τίνος; Κορῶν δύο.
Ζηλῶ σε, ποιημήν, τήσθε τῆς μισθηρίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χείματι κρυσταλλοντι, θέρευς δέ τε καύματι λέθρη,
Τῷ μὲν πτήσειν, Ιακὼβ, τῷ δὲ θέρευ άντει ιωλυγην·
Σκεῦδε δυοῖν καμάτοισιν, έχεις δύο κρέσσον δάπονα,
Δεῖσαν καὶ Ραχήλ παῖδας Λάδαν, εἶδος ἀρίτας.

In idem.

Hebetioribus oculorū pupillis allucinatus, in
senectutis lumine Isaac minorem natu filium benedi-
ctione impertivit, qua major natu exedit; quæ
propterēa gravis incessit ira: sic per providam Re-
beccaem Deus fieri dñi univerat.

In scalam, quam vidit Jacob.

Quænam tu scalæ? quis te firmavit? quo vero
gradibus constas, aut quousque portingis? quia
per te ascendunt, et descendunt? Hæc scire si voles,
a Mosis libro percontare.

In idem.

Scalam ætheream vidit aliquando divinus Jacob,
cujus in eacumine Deus redebat, εανκα μετε-
ætherea aliae quidem suruui percurrebant, aliæ
deorsum, equidem futura sunt Incarnationis hæc
indicia.

*In operam quam locutus Jacob, et quam Lubano dux-
ob ejus filias natavit.*

Pastor frater, tuunive hoc ovile? ad alium spe-
ctat: spectat? quis ille? Lubano: pasciane mercede?
oppido: dic quanam? duxi unum puellarum gratia:
felicem te duco, pastor, ob eam, quam praestas,
operam.

In idem.

Glacialis hyemis tempore, et æstatis ardore vehe-
menti, illo quidem congelari, Jacob, hoc in pascen-
dis gregibus æstua: hoc perge dupli labore, ge-
minum habes, et insigne opere pretium, Leiam, et
Rachelem filias Lubani forma præstabilis.

Eis Συχέμ τὸν μιγντα Δινηγ τῇ Συγαπεὶ Ιωκών, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς πάποκταθέντα

Ἐφθιειρε Συχέμ ἀλλόδουλος τὴν Διναν,

Καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς φθαρείσῃς ἐφθάρη·

Ἄλλην φθορὰν ἐφθιειρεν, ἀλλην ἐφθάρη,

Ἐφθιειρε μιγεῖ, καὶ φονεύσεις ἐφθάρη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κουριδής λεγέων Δινηγ ἑπεῖσατο Συχέμ

Κάρμαρος, οὐδὲ ἐνότσεν δοι κακὸν ἔρχεται δόλο,

Οἰδὲ στι μιν κτενόσατιν ἀδελφούς, αἰσχεῖ κοῦρης

Θυμὸν δεξισαντας· ἀτέρ γάρου οίτον δνατο.

Εἰς τὸ ἑταίριον Ιωσήφ.

Τι δρᾶ; Ιωσήφ; τοὺς ὄνειρους σου λέγεις;

Οὐ τῶν ἀδελφῶν εὐλαβηθεὶς τὸν φόδον,

Μή που μακέντες οὐ καλῶς δράσωτι σε.

Θεῷ πάνθεα, καὶ πεποιθότες λέγω.

Εἰς τὸ αὐτό.

Φάσμασιν ἀννυχίοισι προείδετο δοις Ιωσήφ,

Ἄσσα μετεσομένοισιν ἐν ἡμασιν Ελασε τέρμα·

Ἐνέκει δράματας ἔραν τοι κυνόντα δράματα Ιωσήφ,

Κείνον δρῆρ' ἐνδεκ' ἵης καστεγνήτους είναι κυνεῦντας.

Εἰς τὴν πράσιν Ιωσήφ.

Ἄδελφότης διπλαγχνος, ἀγρια φύσις,

Πίπτεις Ιωσήφ εἰς τὸ τοῦ λάχου στόμα.

Ἐστω, τὸ συγγεῖς μὲν οὐκ ἔθελις σε,

Άν γοῦν τὸ κάλλος οὐκ ἔμαλθακισεις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Αὐτοκαστεγνήτοισι βόθρῳ ἐνεβάλλεται Ιωσήφ,

In Sichem cum Dinae Jacobi filia congressum, et ab ejus fratribus contradicatum.

Sichem alienigena Dinam compreserit, et a Dina fratribus oppressus est; aliud malum intulit, aliud pertulit, cum Dina congressus intulit, intersectus pertulit.

In idem.

Pueras Dinae thalamum concendit Sichem informatus, neque perpendit quod sibi malum impen- deret, neque se occisum iri a fratribus, ob vitium pueræ illatum, aucta vehementer indignatione (quam e nuptiis pernicie arcessit).

In somnium Joseph.

Quid rei est, o Joseph? somnia tua enarras, neu- tiquam fratrum invidiam veritus, nec ubi forte serocentes male te multent. Dei fretus oraculo, narro considerenter.

In idem.

Per visa nocturna divinus præviderat Joseph, quecunqæ futuris diebus opere completa sunt. Unde in manipuli erant Josephi manipulum adorantes, quo internoscas eum ab undecim fratribus adoratum iri.

In venditionem Joseph.

O fraternitas immisericors, o effera indoles, in cisterne os Josephum projicis: esto, proximitas sanguinis te non delinierit, an saltem emollire te formæ præcellentia non potuit?

In idem.

Ab ipsis fratribus in soveam conjectus est Joseph,

A Ἐκ δέ μετε βόθροισ, Ἀγαρ δὲ μιν Ελασον οιες, Λιγύπτῳ δέ πάθοντο, πτερὸς δέ ἀπάμερεται δοῦ· Αδτάρ ε πένθος ἀλαστον ἐν φρεσιν ἴκετο τοῦδε. Εἰς Ἰούδα μητρίμενον Θάμαρ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ, δέ ής ἀτέντησεν Φαρές καὶ Ζαρά.

Τι δρᾶς, Ιούδα; συγγενοῦς φαύες λίχους;

Καὶ γίνεται οὐδε δάμαρ η νύμφῃ Θάμαρ;

Η καὶ τὸν οὐλὸν οὐ παρείχεις τὸν τρίτον.

Η πορνική πρόσπλασις ἡ πάτησε με.

Εἰς τὸ αὐτό.

Η Θάμαρ δημιουρέτοισι κατὰ χρᾶ βάψατο κόσμοις,

Ηστο δέ τινι τριβόρῳ, καὶ Ιούδας ἀντα βαβίζων:

Ως ίδεν, ὡς ἐμάνη, ἀνὰ δέ ξυνδ δέμνια καλύθη.

Η δέ, ὑποκυσσαμένη, διδυματόκος ἐγρετ' ἐκείθεν.

B **Εἰς** τὸ δρον τῆς Αιγυπτίας, δρηδοῦθη τοῦ Ιωσήφ.

Σὺ γέρ μέμηνας, οὐχ ἐρψ;, Αιγυπτία·

Οὐ γάρ ἀν έτιλης φυλακίζεις τὸν φλον.

Η προσοδοκής ἀντεύθεν αὐτὸν ἐλύσας;

Οὐχ ἐλύσεις, γίνωσκε, καὶ χίρω δράσης.

Εἰς τὸ αὐτό:

Σύφρονα κοῦρον ἀνασσα βιάσκετο, σὺν δέ ἀνά κοίτην

Βήμενας ἐν φιλότερι. Ο δέ οὐ θύλαν. Ή δέ χιτώνος

Δρακαμένη Ελκεσκεν, Ερος δέ οι έφερες γυνία·

Λαίθον, το δέ μιν βιήσκετο, ἀφεις δέ ἀπέρουσε χιτώνα.

Εἰς τὴν σιτοδεσμὸν Ιωσήφ.

Ως; μακαρίζω τῶν δνείρων τὰς χρέσεις,

Αν ἐκ πενήτων καὶ πεφιλαχισμένων

Unde rursus eductum, eumque arreptum Agaritis in Αἴγυπτον abducendum venididerunt, ejus orbalo πατε, quem intolerabilis ex puerū luctus invasisit.

In Iudeam Thamar nurus sua sita vim inferentem, ex qua Phares et Zaram suscepit.

Quid agis, Iuda? consanguineum lectum contingis? dum Thamar nurus tua. sit ibi in uxorem, cui tertium quem ei adproprias filium non permisiisti: commentitius meretricis habitus me decepi.

In idem.

Mundo muliebri quasi obruta corpori circumponito Thamar sessibat in trivio, Iuda ex adverso incedente; ut vidit, deperit statim, inque communī lecto decubuit, unde prægnans, geminos subiunctos euixa surrexit.

In amorem Αἴγυπτιας, quo Josephum deperibat.

Tu vero in suorem potius quam in amorem corripis, ο Αἴγυπτια, nec enim, quem amas, in ergastulum pertribi sustinuisses: an cum operiris in tui amorem inde illicere? Non pertribes, quamvis in cum pejora coaminiscaris.

In idem.

Hera continentem juvenem violenter adigebat, ut lectum amoris causa concenderet, cuius noleantis illa tunicae prehensam trahebat, ejus artibus amore succensis: quod extrellum erat, ut eam repulit, et abjecta toga ausfugit.

In frumentarium Josephi distributionem.

O quam felicem somniorum conjectationem prædico, siquidem ex pauperibus, et in carcere impa-

Δύναντο τοιεν τους χριτάς ἐλευθέρους,
Καὶ κυριάρχας τῆς θνητῶν

Εἰς τὸ αὐτό.

Σιτοδέτη; Αἰγύπτου δὲ δέσμιος ἐπλεῖτ' Ἰωσῆρ·
Οἱ δὲ εἰ δοῦλον ἔδοντες ἀδελφούς, ἥντε δοῦλοι;
Ἄρτι κυνέος· δὲ δίγρια ποτὶ φρεσὶ μήχεα βάπτει,
Αὐτοκαστιγνήτοι Βενιαμίν ἔξοχος ἔρρων.

Εἰς Ἰωσῆρ δακρύστε εἰς τῷ ἀναγνωρισμῷ
τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

Φιλέσιν δάκρυνον, Ἰωσῆρ, χέις;
Οὐχ, ἀλλὰ φιλάδελφον ἀγχέων δάκρυ.
Ἡ γάρ, Ἰωσῆρ, οἱ πατέρες σοῦ ἔζανο;
Οὐχ, ἀλλ' ἀδελφοί: γνησίως οὖν δακρύσεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Συγγενὲς αἷμ' ἀπέδοντο δμαίμονες ἀλλοδαποίσι,
Συγγενὲς αἷμ' ἀπέδοντε, γένη ωρίσι δ' οὐ τι μεμήλει: **B**
Ἀλλοδαπὴ δὲ ἐσάνως νόθη νόθον ἀνέρα γαῖα,
Αὐτάρ δὲ τοῖς προβόταις τέρεν εἰπεὶ δάκρυνον εἴσει.

Εἰς Ἰακὼβ ἀρχόμενορ δὲ Αἰγύπτων καὶ θρηνοῦντα
δεῖ τῷ ἀναγνωρισμῷ Ἰωσῆρ.

'Εδάκρυες χθὲς, Ἰακὼβ, τὸν υἱόν
Δοκῶν θανεῖν· ἐνδικον ἦν τὸ δακρύσειν.
Νῦν ζῇ· τι λοιπὸν δακρύσεις, γελᾷν δέον;
Τὸ τῆς χαρᾶς δάκρυνον δρεῖ δακρύσει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δεῦρο, φίλη κεφαλή, πατέρες αὐχένι δμωτικεοῦσα,
Δδεὶς καὶ ἐμῷ καρήτας ἐπ' αὐχένι σῷ τάδε βέβειν.
Δεῦρο, πάτερ, ποτὲ δῶ, καὶ δμωτεον, οὐδὲ εἴτε σε χρή
Δάκρυ κατιθέμεν, ὡς τοι ἐγώ ζωσί μέτειμι.

*C*elis suos queant interpres in libertatem asserere,
et in universa terræ *Ægypti* dominium traducere.

In idem.

Frumenti distributor apud *Ægyptum* vincitus erat
Joseph, quem qui in servum tradididerant fratres, seu
famuli jam nunc reverenter colunt, in quos iste
duriuscula mente struit consilia, ipsius Benjamini fra-
tris desiderio vehementer incensus.

De Josepho, recognitiis fratribus, in lacrymas effuso.

An hospitum amore lacrymas effundis, o Joseph?
Minime gentium, sed amore fratrum lacrymor.
Annoa qui adsunt isti peregrini sunt? Neutiquam,
sed fratres mei. Non abs re igitur lacrymaris.

In idem.

*D*ognatum sanguinem vendiderunt fratres alieni-
genis, quibus generis cognatio parum curae fuit:
extranea, et non natalia terra non natalem virum
servavit, qui tamen proditorum gratia in teneras
solvitur lacrymas.

*De Jacobo demigrante in *Ægyptum*, et ad Josephi
recognitionem lacrymante.*

Nou ita pridem filium deslebas, o Jacob, cum ratus
obiisse, æquum erat lacrymari: nunc vivit, quid
præterea lacrymari, cum ridere oporteat? At ego,
inqüies, jam gaudii lacrymas emitto.

In idem.

Adesdum, charissimum filii caput, in paternas de-
cumbe cervices; da et meo capiti tuis idem præ-
stare cervicibus. Domum introgredere, pater, ac-

A Εἰς Ἰακὼβ, εὐλογοῦντα τοὺς β' υἱοὺς Ἰωσῆρ,
τῷ ἀνατέλλει τῷ περιπάτῳ αὐτοῦ θέσει ψρὸς
αὐτούς.

Οὐτως, Ἰακὼβ, εὐλογεῖς τοὺς ἁγγόνους,
Δεικνύς τὸν Ἐφραὶμ τοῦ Μανασῆ βατίτε,
Ως ηὔλογήθης Ἰσαάκ τῷ πατρὶ σου,
Τὸν πρώτον αὐτάδελφον Ἡσαῦ περνίσας,

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἐφραὶμ καὶ Μανασῆς δύο ἡστην πάλις Ἰωσῆρ,
Λοισθος Ἐφραὶμ, Μανασῆς δὲ πρωτότοκος· μετὰ δὲ
[σφι]

Χελές: Εσαν πάπκοι εἰς ἀδιλῆγοις κάρροις·
Δεξιερήν δὲ δρ' Ἐφραὶμ λάχ· δὲ γάρ τύπος ἐπλετο
[πιστῶν].

*E*ἰς τὸν θάρατον Ἰακὼβ, καὶ τὸν ἀναγνωρισμὸν
τοῦ σώματος αὐτοῦ ψρὸς τὴν Χαράδρην
Θυησκεῖς, Ἰακὼβ, ἐν τοῖς Αἰγυπτίων,
Ἄλλ' ἡ Χαναάν αὐθις ἀπεληφθεῖ σε.
Ο γάρ Ἰωσῆρ, τερματιῶν σου λόγον,
Συνενταριάζεις σε τοῖς τοῖς πατράσιν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποθ' ὁ χλαυθμὸς μνῶνεν εἰς ἡέρα δρυντὸς δεικής;
Τόνδε νέκυν χλαύουσι περισταδὸν υἱές τοσθοῖ.
Τίς δὲ νέκυς; Ἰακὼβ. Ποιὸς δέ, ή πάθεν Ισαάκ' οὐδένεν;
Αἰγυπτον προλιπών, Χαναάντιν γαλαν Ιχάνει.

ΕΞΟΔΟΣ.

Εἰς τὴν ὁρ τῷ πηλῷ καὶ τῷ πλινθεῖρ ταλαιπ-
ωτῶν τῶν Ἐβραιῶν.
Τῷ χθὲς Φαραὼν τῷ φιλιστραγλίτῃ

Cοινῷ; non amplius te attinet lacrymas profundere,
me adiuvō in vivis agente.

*In Jacob bene duobus Josephi liberis dicentem positis
in eos decussatim manibus,*

Sic, o Jacob, bene duobus filiis apprecares, Ephraim
et Manasse praestabiliorē arguens, quemadmodum
faustam patris Isaaci precationem soritus es,
primogenito fratre tuo Esau supplantato.

In idem.

Josepho duo erant filii, Manasses et Ephraim, hic
ultimo, Manasses primogenitus, quos inter manus
avi fraternali iucunbebant capitibus; sed dexter
donatus est Ephraim, qui fidelium typus fuit.

*In obitum Jacob, et ejus translationem corvois in
Chanaam.*

Apud *Ægyptios* e vita denigras, o Jacob, sed
terra Chanaau iterato te exceptit; Josephus enim,
ea quæ præcipis, ad metam perducturus te tuis cū
patribus sepelit.

In idem.

Quis in aera sursum inumanis erumpit θεος?
Demortuum patrem circumstantes descent optimi fi-
lii; quis mortuus? Jacob. Quo et unde profici
pergit? *Ægypto* relicta, in terram Chananitidem se
consert.

EXODUS.

De Hebreorum in operibus luti et lateris afflictione.

Ei, qui nuper in Israélitas propensiissimum erat,

Ο νῦν Φαραὼ τὴν ἐναντίαν τρέχει·

Ο μὲν τὸ πάντα σύσκεψεν Ἐβραιῶν γένος·

Ο δὲ αὐτὸν μᾶλλον ἐξολοθρεύειν θέλει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐργοπόνοις παλάμας Τουδαιῶν πολυμόχθων,

Νῦν μὲν ἐπὶ πλίνθοις καὶ ἐν πηλοῖσι πονεῖσθε,

Τοτερον αὐτὸν δίλιγον μετὰ κύμβαλα παίζετε νίκης;

Οττις Ἐρυθρὰν περάντες ἀτάσθαλον ἄγχετ' ἀνατά.

Εἰς τὸ πρόσταγμα Φαραὼ τὸ κελεύον ταῖς μαλαις,
τεχθέττω πρώτα Ἐβραιῶν, φονεύειν μὲν τὰ
ἄρρενα, ζωγοεῖν δὲ τὰ θηλυκά.

Θεος τὸν Ἀδραμ εὐλογεῖ, καὶ πληθύνει·

Σὺ δὲ ὁ Φαραὼ κτεννήσεις, καὶ σμικρύνεις,

Ταῖς δημφαλητόμοις; δὲ τιθῆναις λέγεις

Πᾶν δρεπεικὸν θανατοῦν. Κακῶν, λέγεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παιδογόνους Φαραὼ Μωσῆς χέρας ἐκφυγεν οἰος,

Οιος ἐκδικεῖται· οἱ μήν τύπος ἐπλετο Χριστοῦ,

Ος παλάμην περιφύγησε βρεφωλέθρου ἀνατος,

Ηνίκα σὺν βρεφέσσι Παλαίτατος ἐν χθονὶ βαῖνοι.

Εἰς τὴν τέρνησιν Μωσέως, καὶ δικας φιερέτα
αὐτὸν ἐτῷ ποταμῷ μετὰ θῆβης εἰδεῖς η θυγατῆρα
τηροῦσα, καὶ περιεποιήσατο.

Ορφες, ἐκεῖνος, τὴν θῆβην; Ναὶ τὴν θῆβην;

Ορφω, εἰ δὲ ἔνδον οὐχ δρῶ. Κρύπτει βρέφος,

Ο ναυαγεῖ μὲν δρτὶ τὴν σωτηρίαν,

Μικρὸν δὲ σὸν θάλασσαν ἐν ράβδῳ σχίσει.

Pharaoni, qui nunc imperat Pharaeo contrariam de-
currunt viam, ille universam Hebraeorum gentem
servavit, hic tanto magis a stirpe delere satagit.

In idem.

O miserrimorum Iudeorum manus labori inten-
tissimae, nunc quidem in luto, et lateribus insula-
ris, sed paulo post ad cymbalorum modos victoriam
occinetis, tum cum inter Erythræi transitum impium
regem aquis præfocabilis.

In Pharaonis edictum, quo jubet ab obstetricibus,
cum primum naicerentur Hebrei, masculis inter-
fectis, viras produci feminas.

Deus Abrahamum gratiarum donis cumulat, ac
secundat: tu contra, Pharaeo, immixtus, et occidis;
utique cum obstetricantibus præscribas nutricibus
omnes necare masculos; nefarie præcipis.

In idem.

Puericidas Pharaonis manus solus evitavit Moses
ex infantibus; quo certe figura Christi fuit, qui
regis infanticidæ manus effugit, cum, infantum in
morem, Antiquissimus dierum terras ingressus est.

De natali Mosis, et qui in fascella scirpea in flumen
projectum, conspicata Pharaonis filia in suum
adoptavit.

Hens tu hanc arcuam intueris? Maxime, inquam
intueor, sed, quæ latent intra, non video. Abscon-
ditum vehit infantem, qui iam vitæ naufragium pa-
titur, sed paucos intra dies elata virga mare di-
simet.

A

Εἰς τὸ αὐτό.

Δεῦρο φάτε, περόπολοι, τι τόδι ὀφθαλμοῖσιν δρῦμαι;

Πλαζομένην φεύροισι θήσην λάζασθε ἐκεῖναι.

Δαζόμεθ. "Ἐν γέ τε τὸ δέρεται· δρενές δέ οἱ ἐλπομέν

σεῖναι.

Νηπίαχος τόδι, διασσει. Ἄταρ γέ μειονταις.

Εἰς Μωσῆν κτείναστα τὸν Αἰγύπτιον, καὶ δι τοῦ
διμυρ πρύστοντα.

Μωσῆς· Ἀδραμ σπέρμα, πλὴν οὐκ εἰς λίθους,

Ἄλλ' ἐκ ποταμῶν, καὶ κρατεῖς ὡς λίθους.

Θέλεις ίδεσθας τὸ κράτος τοῦ Μωσίου;

Βλέψον τὸν Αἰγύπτιον ἐν τῇ φαμιλίᾳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνδρε δύο πέρνασθον· οὐ μὲν γάρος ἐπιλεπτ· Παχόδ,

Τὸν δὲ Αἴγυπτος Ερυθρόν, κορύσσετο δὲ ἀγριος· Ἀρης.

Τοὺς δὲ ὡς οὖν ἐνόησεν ἀγαλυτός αὐτίκα Μωσῆς,

Λευρῇ ὑπὸ φαμάνῳ τὸν ἐναντίον ἐνθέτο κατέται.

Εἰς τὴν φρεσίσσαν δι τοῦ Σιρᾶ βάτον.

Πύρ ἐν βάτῳ, καὶ θαύμα ταύτην οὐ φέγγει;

Οὐ πῦρ τὸ πῦρ; βάτος ἐστιν ἡ βάτος;

Καὶ πῦρ τὸ πῦρ, καὶ βάτος ἐστιν ἡ βάτος.

Ἄλλ' εἰκονίζει τὸν τόκον τῆς Περθένου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἰ σε ἔρως φλεγόθης θεοῦ ὅπας ὁσιοὶ βαλεῖσθαι,

Πᾶν πάθος ὡς Αἰγύπτιον ἀνδρὸν ἐνάριξον,

Αμπλαχῆς θ' ὁ πάσικε νοητῆς Αἰγύπτοιο,

Καὶ τότε παρμεδίοντα θεῖσαι, ἐν δὲ δικαίῳ στις;

In idem.

Heu! edisserite, sanguine, quid istibuc oculis video.
Errante in profluentia claram vides. Hanc preben-
dite pedissequæ. Prehendimus. Introspicite, spes
est in ea thesauram contineri. Infans est hera. De
cætero mihi in filium erit.

In Mosen, a quo intersectus Aegyptius in sabulo ab-
scinditur.

Moses Abraham semen, noui tamet ex lapidibus, sed
ex flumine, tametsi lapidis inqar validissimus: Mo-
sis vires in animo habes experiri? Aegyptium dis-
pice in sabulo constratum.

In idem.

Duo depugnabant viri, alter Jacobi filius, alterum
progenuerat Aegyptius, quos inter asperum sævie-
bat bellum; hos igitur, ut generosus Mosés animad-
vertit, adversarium tenui sub arena occisum indi-
dit.

De rubo, quem Moses apud Sinum conspicatus est,

Ignotus in rubo, quem, papa! non comburit; ignis
non ignis, rubus non rubus est? Ignotus quidecum ignis
est et rubus est rubus; sed futurum Virginis par-
tum exprimit.

In idem.

Si te Duci voces auribus immittendi cupidio ince-
sit, omnes animi perturbationes, nocentis instar
Aegyptii, interfice. Nam spiritualis Aegypti piaculis
salute dicta præpotentis Dei qua faciem videbis,
qua vocem exaudiens.

Εἰς Μωσῆν ἀχοστεῖλματος πρὸς Φαραὼ, καὶ Αἴρουθιάσας ἐξημείβαις τὴν θάνατον.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τί ταῦτα, Μωσῆ, τὸ βραδύγλωσσον τρέμεις;
Καὶ τοῦ θεοῦ καλούντος οὐκ εὐθὺς τρέχεις;
Ἐχεις; Ἀλλὰ διὰ τοῦ λαοῦ στόμα.
Τούτῳ λάλει, κάκινος εἶπες τοὺς δῆλοις;

Εἰς τὸν αὐτόν.

Μωσῆς δικαίων δραδύφων ἔριν στόμα, ἀλλὰ δυπής
Κραυπήνη Ἀλεπούτις ἀδελφικὴ ἡντετο γῆρας.
Λύταρε ἐγώ βραδύφωνος, ἀδελφες οὐδέ μοι ἐγγύς.
Χριστὲ ἀνα καλυτοτέχνη, σύ μοι στόμα κρατιπνὸν ὄπλο-

[σαις.]

Εἰς τὴν εἰς δριγὸν μεταβολὴν τῆς βάσιδον Μωσέως,
ἥ καὶ τὰς τῷ παρῷ ράβδοντας, δύεις καὶ ταῦ-
τας τιγρούτας, κατέβαστον.

Οράς τὸν ἀρπύσαντα ἥρακοντα, ἔνε,
Καὶ τοὺς συνερπόσαντας ἡφανηκτά;
“Οὐ τὸ μέχρι κῦν πέφυκε ράβδος Μωσέως.”
Οἱ δὲ φθαρίντες τῶν κατ’ Ἀγυπτον μάγων.

Εἰς τὸν αὐτόν.

“Εξ ὅρων δοφιας φυσικᾶς φύναται ἐπλετ’ ἀνάγκη,
·ΠΙΘ· ἀπ’ ἰχθυόφιν ἱχθύν, καὶ ἀπ’ ἀνθρόφιν ἀνθρά·
·ΠΑ.ΒΔΦ· δὲ ἐκγεγάμεν τὰς δηριν ποτ’ ἀκούοντας ἀνθρώ-

[παν];

Μωσῆς; τέλες ἔργον, δο θεός; ὑπασθ’ ἀφ’ ὑψους.
Εἰς τὴν εἰς αἷμα μεταβολὴν τοῦ γειλόντου
δύτος.

Ποῦ, Νείλε, τῶν σῶν ναράτων ἡ λευκότης,
“Ος νῦν τὸ βεῖθρον αἰματῶντος προφέταις;
Τὴν ράβδον ἴως; ἀντράπτεις τοῦ Μωσέως.”

De Mose cum mandatis ad Pharaonem misso, et ob
fandi tarditatem ire detrectante.

Cur ita, Moses, lingue infantiam reformidas, et
Deo vocante non illico procurris? Aaronem fratrem
pro te loquentem nactus es, cui loquere, tum ille
spud turbas audita proloquetur.

In idem.

Moses a natura fuit ore tardiloquo; attamen ve-
lox Aaronis, et expedita vox occurrebat: sed ego
sum ore ad bona tardissimo, nec mihi frater pre-
sto est, Christe rex, inire dicendi artifex, os mihi
promptissimum largire.

De virginis Mosis in serpentem conversione, quas et
*ariolorum virgas, et ipsas in serpentem immula-
tas dederat.*

Draconem vides humi reponentem, o hospes, qui et
alios serpentes ad nibilum re-ligit? qui nunc reina-
net serpens, est virga Mosis; qui vero sunt occisi,
magorum sunt *Ægyptiorum* virgæ.

In idem.

Ex serpentibus naturales produci serpentes incul-
bebat, sicut pisces ex piscibus, ex hominibus ho-
mines: ex virga autem productum serpentem quis
unquam inaudivit? Hoc a Mose præstatum: quod
ei Deus ab alto impertivit.

De Nili aquis in sanguinem mutatis.

Quo, Nile, tuorum fluctuum candor evanuit, qui iam
cruento fluenti sinu perlaberis? forte Mosis virgam

Σύμπαν μὲν στίλοισι φύει καὶ ἀλλεται αἷμα,
Δεξαμενὴν δὲ εὔροιτο πολυσχιδία τὰς φλέβας; αὐτάς;
Αἷμα δὲ τὸ ζαθέη Μωσῆς σχεδιάσσατο ράβδος;
Δεξαμενὴ δέ οἱ οὐ φλένεις, ἀλλ’ οἶος ἐπλετο Νεῖλος.

Εἰς τὴν εἰς τὸν διάδοσιν ἀκύδιον τῶν
βατράχων.

“Αμετρος δυτικας ἡ χάρις τοῦ Μωσέως,
Οὐ θαυματουργεῖ καὶ μόνη ράβδος τόσα.
Ορδές ἐκείνους τοὺς ἀπαίρους βιτράχους;
·Π· Η ράβδος αὐτούς αὐτοματεῖει μόνη.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Βάτραχοι δικ ποταμοῦ διδλέες ἤλιον Ἑραζε,
Β Μωσαῖκης ράβδοιο πεπληγυίας καλλα φεύρα.
·Αν δέ έσαν οἱ τε δόμους Φαραὼ, κλιβάνους τε, κι-
[νας τε,
Ουνεκεν Ἐβραΐην διοικε κατεέργασθε φύτλην.

Εἰς τὴν εἰς τῆς γῆς τοῦ σκηνικὸς ἀράδοσιν.
Δίξαι, Φαραὼ, τὸν σκνίπα, πληγήν τρίτην,
Πρό; ήν ἀπηγόρευκε καὶ σύμπας μάγος,
Καὶ σωρρονίου, καὶ τὸν Ἱσραὴλ λύε,
Μή πειραν ξῆς μαστίγων βαρυτέρων.

Εἰς τὸν αὐτόν.

·Αδ· ἐγώ ἡ Μωσῆς ίδοι πάλιν ἥλυθα ράβδος;
Χῶμα δὲ πεπληγυία, πολὺν σκνίπα ένθεν ἀγέλεω.
Δαιρό, μάγοι, πρίσιν, ὑμέτερην ἐπιδείξατε ἀλλή,
Εἰ τις διμῶν προβάλοιτο τόσον σκνίπα τῆσδε ἐπ
[γαλης.

C

veritus præ pudore erubescis, et coloris speciem
immutas.

In idem.

Ownis ex cibario sanguis oritur, et excrescit, et
rarnosas ipsas venas, in sui concepiaculum reperi:
sed hunc sanguinem divina Mosis virga creavit ei
tempore, nec eum vena recipiunt, sed Nili sinus
universus.

In ranarum ex aquis eruptiōnē.

Innumera est omnino Mosis virtus, cuius vel sola
virga tanta edit miracula: has citra numerum ra-
nas intueris? eas suapte virtute sola produlxit virga.

In idem.

Ex fluvio in terram coulertim se ranæ proripuerat,
interea dum Mosis virga limpidum percussit flu-
vium, inque Pharaonis ædes, coquinam, measas con-
seenderunt, quod Hebræam gentem sacrificare
male veluisset.

In culicium e terra nullulationem.

Inflictam accipe tertiam culicis plagam, o Pha-
rao, aduersus quam magi omnes animo concident,
et inde resipe, Israelitis abire permissis. Ne gra-
viora quidem verbera experiare.

In idem.

Illa ego Mosis virga ecce denuo comparui; post-
quam semel terram percussi, multos inde culices
excito. Heus, arioli, adestis, vestras ostentate vires.
Utrum quispiam vestrum tot ab hac regione culices
edat.

Elis τὴν τῆς κυνομυίας ἀπόδοσιν.

Ἄπωφρόνιστος ταῖς τρεῖς πληγαῖς μένων,

Σκληροτράχηλης γῆς ἀναξ Ἀλγυπτίων,

Δέξαι τετάρτην ἀλλ' ἔρωτέν, τὴν τίνα;

Τὴν κυνόμυιαν. Τοῦ δὲ λοιποῦ σωρόνει.

Elis τὸ αὐτό.

Γαῖα Γεσεύ, τήθησαι ἀπ' Ἀλγύπτοιο γὰρ οἴη
Ἐκπρόμυγες κράτητας ἀπερεσίης κυνόμυιας.

Τούνεκα γάρ οὐτός εἰσιν τε Θεοί; μίγας, ἀκόντιος, ἀπούσας,

Οὐνεκά σ' Ἐδραῖη κλῆρον λάχε πόντια φύτλη.

Elis τὸ θενάρος κατεδές πρωτοτόκου πετήσους.

Καὶ τραῦμα πέμπτον, τὴν θανήν τῶν ἀλέσιων,

Ἀλγυπτε, καρέρησον, ἀφρονεστάτη.

Λυσαμένη δὲ, πάρτε τοὺς ἀλευθέρους,

Θεδ; καλεύει, καὶ τίς ἀντάραι χέρα;

Elis τὸ αὐτό.

Ἴπποις τε προδέτοις τε, βέσσοις τε, καὶ τε κυμήλαις,

Κτήνεις τ' Ἀλγύπτοιο πρδ, πάντεσιν οἵτος ἐνώρτο.

Κτήνεια μοῦνα φύγεσκε λυγρὸν μόρον οἴκου Ἱακὼβ.

Οὐδὲ δρα ταῦτα μάλαξι τὸ Φαραὼν ἄγριον ἥτορ.

Elis τὴν φλυκτίδα, καὶ τὰ δίκαια.

Ἐκτινάσσον, τὰς παρούσας φλυκτίδας,

Καὶ τὴν ἀνάζουσάν εἰλκωσιν δέχου,

Τυχὴ Φαραωνίτις ἱστηρυμμάνη,

Καὶ μάχει τούτου στῆθι τῆς πονηρίας.

Elis τὸ αὐτό.

Ἐλκει, καὶ ζεισούσι φλυκτίδες, ἔκτη ἀνάγκη

Ἐμπειρέσθι, Αλγυπτε· σὺ δὲ ἐβδομάτην κακότητα,

In caninatum miscarum productionem.

Tu qui tribus acceptis plagiis hand sapientior evadis, o rigidæ cervicis *Ægyptiacæ terra rex*, accipe quartam: sed quoniam forte sciscitaberis? Cynophyes, inquam. Esto porro de cætero consultior.

In idem.

Terra Gessen, præ gaudio exili, quæ sola intra *Ægyptium*, infinita cynomysæ plaga evitasti: nam Deus, sublegatis a te molestiis, propterea tè servavit, quod sortile quidem sancte Hebræorum genti obtigeris.

In omnis jumenti primogeniti cladem.

Et quintum vulnus, brutorum videlicet stragem patere, gens *Ægypti* stolidissima; quo quidem liberata, dimitte Nberos; Deus enim præcipit cui quis reluctari audeat.

In idem.

In equos, ovium greges, boves, camelos, cæteraque jumenta, coram *Ægyptio* mors debacchata est solius Jacobi domus armenta miserabilem evitarunt mortem: quæ ne quidem ferocem Pharaonis animum, emolliuerunt.

In pustulas et ulcera.

Sextam poenam, nempe, quæ nunc infliguntur, pustulas, et ebullientes plaga accipe, o indurata Pharaonis anima; et nunc tandem male agendi finem facito.

In idem.

Ulcerum, et scatentis scabiei sexta calamitas te invaserit, *Ægypte*; ne vero septimam afflictionem,

A Ἦδε καὶ ὅρδοάτην εἰς Ελπιο, ἡδὲ ἐνεάτην·

Τὴν δὲ Θεδ; δεκάτην ἀπαλλάχοι μάστιγα σιλο.

Elis τὸ δέκατον κατατεθίσαντας χάλαζαν, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὰς ψωράς.

Χάλαζα καὶ πῦρ, καὶ βοὴ τεραστία.

Γνώρισμα πληγῆς ἐδόμηκ *Ægyptiōn*.

'Αλλ' οὐδὲ ταῦτα τὴν Φαραὼν καρδιαν

Σθένει μαλάζει, καίπερ δυτα τοιάδε.

Elis τὸ αὐτό.

Πῦρ δημα καὶ τε χάλαζα δι' αἰθέρος εἰς χθόνα βῇτιν.

Οὔτε δὲ τὴν δεῖλιν πυρὸς μένος, αἰπὺ χάλαζαν,

Οὔτε τὸ πῦρ ἡδὲ ἰσθεσεν, ὑγροτάτη περ ἐοῦτα.

Πάντων γὰρ κρατέσσι Θεδ; καὶ πάντα μετάγει.

Elis τὸ αὐτό.

Πέπονθας δις πέπονθας ἐπτὰ βασάνους,

Σκληροτράχηλης γῆς ἀναξ *Ægyptiōn*.

Δέξαι πρὸς αὐτας ὅγδην, τὴν ἀκρίτα.

Τὴν ἐννάτην δὲ, καὶ δεκάτην προσέχει

Elis τὸ αὐτό.

Ἀκρίδα θετεσθην δεινὸν νέφος; οὐρανίθεν πρὸ

"Γε Θεδ, Φαραὼν δὲ περὶ φρίνας δηγυντο ἀναξ,

Μωϋσέως γηνῶν δὲ ἐπιλάβετο, ἀκρίδες δέσσες.

αὐτάρ δὲ οἱ κατάκουστες καὶ ἀκρίδες φύξιν ἐνώρασεν.

Elis τὸ γηλαρητὸν σκότος.

Φεῦ τοι, Φαραὼν, τοῦ σκότους τῆς καρδίας!

Οὐδὲ αὖτο τὸ τριτοπερον σκότος

Τὸ φηλαρητὸν ἐξενευώπησε.

"Ἄλλ' εἰστε σκλήρυνοις, ή πρίγ, ἔτει σοι.

C iuso, ei octavam, ei nonam subreas, prudenter rave: atque ultimam Deus decimunum a te flagellum depelat.

In grandinem cum igne et vocibus e caelo demissam.

Grando, ignis et vox e cælo porteproca septimam arguit *Ægyptiorum* plagam; nihil tamē socius haec Pharaonis animalium, tametsi tam grava sint, flectere evaluerunt.

In idem.

Ignis simul et grando ex aethere in terram desiliunt; neque tamen grandinem vis ignis vehementissima discussit, nec ignem grando quantumvis humidissima extinxit, universa quippe regit Deus et a sua natura dimovet.

In locustas.

D Quas passus es hactenus, plaga prætergressa sunt, o dura cervice præditus *Ægyptiacæ terra rex*, octavam præterea locustam patere, nonam et decimam propediem accepturus.

In idem.

Gravem locustarum copiam divina manu e cælo deorsum depluit Deus, ob quas Pharaō rex animalium angelatur, Mosisque genua complexus, locustas tolleret, enixe rogabat, cui morem gerens Moses locustas fugavit.

In palpabiles tenebras.

Væ tibi, Pharaō, quam tenebricosa cordis tui vena! Ne illæ ipsæ prolixiores tenebrae palpabilesque te in contrariam permoverunt sententiam; sed tenacius quam antea tibi obduruit animus.

Elīc tōd autōd.

Τί; πωτ' ἦρε; "Οὐδὲ έγώ. Ποι στείχουμεν; Ούτι πω ούδα.
Ομοι έγώ, κατέγα τὸ χραντόν. Ἐκ δὲ θυρῶν
Τίς με λαβὼν ἀγάγγησι; Χίρες τὸ προσδεύετ' ἀταρπόν.
Μωσῆς τὴνδε κέδασσο μακρήν καὶ ἀπέιρονα νύχτα.

Elīc tōd θάρατον τῶν ρεωτούχων.

Καὶ τὴν δεκάτην βάσανον μαθεῖν θέλεις;
Τῶν πρωτοτόκων τὴν ὄλδθρευσιν μάθε.
Τί φῆς; "Ἄλις εοι, Φαραὼ, τῶν μαστίγων,
Ἐν νῦν δεήσει μαστίγονον σε καὶ πλέον;

Elīc tōd autōd.

Αιγύπτου τὸν πρωτότοκον θάντη, κλαῖτε δὲ λαδέ,
Αίρα δὲ τὸν σταθμοὺς γεγραμμένους τὸ θύρησιν
Ἐβραίων, ἐπάλληλον λυγρὸν μάρον, αὐτὸν διαλυγή
Χειλούς ἐβρατοῦ πρόσαστο, χαρέ δὲ λαδέ.

Elīc tēr̄ διάρεστην τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσην.
Καὶ τέλλα μὲν σου, φάδε, φρικτό, καὶ ξὺν
Τὸ δὲ σχίσαι θάλασσαν εἰς μέρη δύο.
Σηράν δὲ δεῖξαι τὴν τίαν ὑγρὰν φύσιν,
Ἀπαξακλῶν δικαία νικῆ τὰ ξένα.

Elīc tōd autōd.

Χίρεων ἀδυσσοτόκουν πέδον ἥδιος ἀρφεπόλευσεν.
"Υδωρ γάρ, ἐκάτερθε πεπτημένον, ἡμίς τε τεχο;
Μίμνε, πεζοπόρος δὲ λέων; ἀνά πάνταν δύεις,
"Ἄσμα δὲ παμμαδίσοντι θεῷ διπλάκινον φένε.

Elīc tōd διὰ ξύλου γίνεται μόρον τὸν Μαράθην
Θάσατος.

Πῶ; λο:δορε?;, πῶς, Ἱεραήλ, τὸν Μωσέα;

In idem.

Quis unde? Ego sum; Quo tendimus? Nescio:
hei mihi, perfregi calvam: e valvis quis me pre-
bevera manu educet? prævixit manus viam monstrare:
Moses hanc divinam dissipavit interminatamque
caliginem.

In primogenitorum internacionem.

Vis et decimam poenam experimento discere?
universam primogenitorum cladem experire: quid
ais, Pharaō? Num tibi satis poenarum infligitur?
Vel te ampliores etiam dare poenas oportebit?

In idem.

Extinctis Aegypti primogenitis omnibus, lugebat
populus; sed cum sanguis exaratna in Januarum
antis et postibus Hebreorum, exitialem avertit
cladem, nulla ejuslato ex Hebreorum labiis erupit;
sed gavisus est populus.

In maris Erythræi divisionem.

Cætera quæ facis, o virga, horrorem excitant et
stuporem, sed maris in ambo parts divisio, et
substantia, quæ ante humida erat, in aridam mu-
tatio cætera sane miraculo longo intervallo superat.

In idem.

Aridum profundi maris solum radiis oberravit sol,
aqua enim in muri speciem utrimque concreta hæ-
ret, perque maria pedes spatiatur populus, qui pre-
potenti Deo victoriae carnem occinit.

In aquas Marath.

Qui fit, ut tam atrociter Mosem proscindas, o
Israel? numquidnam heri mare Erythræum siccis

A οὐ τὴν ἐρυθρὰν χθὲς διῆλθε; ἀδρόχως;

"Ο γοῦν ἐκείνην χερσοποιήσας, λέγε,
Οὐ γλυκανεῖ σοι καὶ τὸ τῆς Μερῆς ὄνδωρ,

Elīc tōd autōd.

"Η δα γλυκέν τιν' ἔργε τόδε ξύλον Ἰνδοῦ χυμόν,
Καὶ βαρέν πικρόχυμα Μερῆς ποτειμάζατο φεύγει;
Οὐ, ξέν, ἀλλὰ τόδε σταυροῦ ξύλον ἐπλετο τόπος,
"Ος γλυκάνη κακίης μεροπείης νάματα πικρά.

Elīc tōd μάρτρα, καὶ τὴν δρευταράθεραν.

Καὶ τις γένοιτ' διν, Ἱεραήλ, σοῦ βελτίσσου;
"Ον δρός; οὐράνιος ὑψόθεν τρέφει,
"Φ καὶ πετεινῶν θετίζεται νέφος,
"Διπραγμάτευτος καὶ καλὴ πανδαισία.

Elīc tōd autōd.

"Άρτος δὲ" οὐρανόθεν καινῆς πίσε τῇδε ἐν ἐρήμῳ
Μάννα, Ιουδαῖων δὲ ἀχαρίστων θρήψε γενέθλαι.
Οὐδε δέ διξυγείρε πλέον πλέον ἵσχεις ἐκάλεν,
Οὐδὲ δὲ Ελασσον Πασσον: διώς δὲ πρότας ἐμρέσση.

Elīc tēr̄ διὰ τῆς ἀκτοδοσίας τῶν γεραῖν Μωσέων
πεπόνθητο τοῦ Ἀραβίκη.

Τί δρός; Ἀμαλήκ; Ἱεραηλίταις; μάχη;

"Ος ἡγρόθεας τὴν θανάντην Αιγυπτίων;

"Ως ἡγρόθεας τὸ κράτος τοῦ Μωσέως.

"Η τὸ γάρ συνειδῶν οὐ συνεχρέτις μάχη.

Elīc tōd autōd.

"Ο χέρας αἱ προτέταντο, καὶ δρυντα φύδ" διπέ Αρα-

βίτη!

"Ο χέρας αἱ προτέταντο, καὶ ίσχυς γούνατ' Ιανά!

C pedibus inambulabas? Fare igitur, qui illud arefecit;
noune et aquis Marath dulcedinem impertire poterit?

In idem.

Num hæc virga humorem dulcem intra se conti-
net, et immersa fluento Marath amaros succos de-
mulsi? Minimo minus, hospes, sed hæc sicut crucis
figura, quæ acerbis humane viæ fuitibas indere
queat dulcedinem.

In manna, et coturnicum copiam.

Ecquis te omni bonorum genere spectabilior esse
possit, o Israel, quem panis coelestis ex alto demis-
sus vegetat, cui et volucrum nubes e caelo delabitur,
in latissimas nulloque negoti parallellas cap-
dias.

In idem.

D Inauditus e caelo panis in hanc solitudinem de-
missus, manna, ingratam Judæorum gentem empri-
vit, nec plusculum habebat, qui plus ex eo colligeret,
nec minus, qui minus, sed quantum satis erat,
universi.

In excidium Amalec, Mose manus attollente.

Quid rei, Amalec? cum Israele manus conseris?
O quam te Aegyptiorum clades præterit, quam te
latent Mosis validissimæ vires, quas certe si habe-
res exploratas, pugnam non commisi-ses.

In idem.

Quænam istæ manus, quæ expassæ fugant Amal-
ec? Quænam, quibus extensis, vires Jacob pre-
valent? quod si, o manus, ad Deum contra mos

Ἄν δέ χρες προσεθῆτε καὶ ἀντιδίοισιν ἡμέσιν, Καὶ τίχ' ἀν εὐχὸς ἀραιμι: Σατὴν ἀπὸ κάρτος; θάσας.
Εἰς τὴν ἐν Σινᾶ κάθισσον Θεοῦ, καὶ τὴν αρδός
Μωσῆγε ἀπευχίαν.

Εὐθειμονεῖς, Σιναῖον, ὑπὲρ τὸν, δρος·
Θεὸς γάρ ἐν σοι τὰς νόμου γράφει πλάκας,
Μωσῆς δὲ ταύτας ἐξ ἑκείνου λαμβάνει·
Οὐας Θεοῦ πάφυκας; Δέκιος τόπος;

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τίς ποτ' ἄρ' ὁ γνωφεῖς κακῶς μέλαις ἐκ νεφελῶν
Οὔρες ἀμφὶ κύρωμα μακραύγενος ἤλθε Σιναῖον;
Εἰς δὲ τε φρικτούδας; σαλπίγγων ἔκτυπεν ἥχος;
ῥὸς Μωσῆν δύμλημα τάδε ἐπλετο πάντα Θεοῖς.
Πιστήν τοις, δόξαντος τῷ Θεῷ Μωσῆς μόνον,
Πονηρὸς λακ, δυσσεβεστατὸν γένος,
Θεὸν τὸν ἐχθρὸς ἀγνοεῖς οὐσαντά σε,
Τὸν χθὲς τὸ θεῖον μάννα χορτάζεντά σε,
Καὶ μοσχολατρεῖς; τῆς ἀδουλίας δῃ!

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τεσσαράκοντα νόμοιο λαβὼν πλάκας ἡμασὶ Μωσῆς,
Αἴνομάτως κατέδεξε· διστελεῖ γάρ χώσατο λαῷ.
Οὐνεκαν, θύμιμδοντος ἀνηγάμενο, σέβας ἀγνὸν,
Βούκρανον ἀμρεκυνησεν, δ τεύκτο χρυσοχοήσας.

Εἰς τὴν νομικήν σκηνήν.

Οἱ πάντες πληρῶν, πανταχοῦ δὲ προσθάνουν,
Νῦν τῆς νομικῆς ἐν μέσῳ σκηνῆς μένει.

*hostes spiritales extendamini, laudem confessum C
reportavero, profligatis Satanæ viribus.
De Dei in Sinam descensu, et ejus cum Mose collo-
quio.*

Fortunatissimus es supra cæteros montes, o Sina;
nam apud te Deus legis tabulas exarat, a quo qui-
dam Moses eas promulgandas accipit: omnino locus
Dei nomine dignus inventus es.

In idem.

Quisnam alia caligine nigricans sumus e nubibus
in præcelsi montis Sinai cacumen exsilii? Quisnam
iubarum sonus horrendum vociferans increbuit?
Isaïæ a Deo flunt, qui cum Mose sermones confert.
*In Mose, qui dix in monte cunctatus, idolum
colente populo, et ipse regreitus postmodum, ta-
bulas legis incensus ira contrivit.*

Flagitiiosissime popule, gens impiis cultibus addi-
cissima, heri te a Deo servatam ignoras, te divinis
ab eo manutene cibatam epulis? nunc vitulum adoras?
o quantum tibi est inconsiderantie!

In idem.

Quas legis tabulas quadragenis acceperebat diebus
Moses, ultra perfregit, impio stomachatus populo,
propterea quod sumimi numinis abjurato sincero
cultu, vituli caput ex auro confidatum adoraverat.

In tabernaculum legis.

Qui complet universa, et usquequaque pervadit,
dunc in medio legis tabernaculo habitat; quod illius
intellectualis tabernaculi figura est, in quo suscepta
corporis mole inhabitabit

Α Σηηῆς γάρ εὐτῇ τῆς νοομένης τύπος,
Εἰς ἣν μινεὶ βρότειον ἐνδυθεὶς πάχος.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Χαλκός τε χρυσός; τε, καὶ ἀργυρος, ἐν δὲ ὑάκινθος,
Πορφύρα τ', ἡδὲ χρῶν καλὰ νάκτα, διά τε βύσσος,
Σύλα τ' ἢ δασκητα, λίθοι τ' ἢ ἀπὸ Σάρδοφι, καὶ τρίχες
[αιγῶν.

Σκηνὴν ταῦτ' ἐποίησ θερδόχον εὖ ἀραριαν.

Εἰς τὴν δόξαν τοῦ προσώπου Μωσέως, δωστ
οὐκ ἡδύτερο τις αὐτόν ιθεῖται, εἰ μὴ κεριάθετο
καλύπτημα.

Ἄν, συλλαλήσας τῷ Θεῷ Μωσῆς μόνον,
Τόσην ὑπανθεὶ τῷ προσώπῳ τὴν χάριν,
Ὄς μηδὲ δράσθει: συγκαλύμματος δίχα.
Τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον οἶον; εἰπέ μοι.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τίς ποτ' ὁ φριγοβάλους ἀπὸ μορφῆς ἔσται, αὐγάς;
Ὕπετε παμφαίνετο δι' αἰθέρος ἀστεροτῆς φῶς
Θεοπειή: ἀδήλον, ἀτάρ δένοι δημασι φάλλοι,
Μωσῆς, ἐν δὲ δύμλησ Θεῷ, καὶ λάμψεν ἐκεῖθεν,

ΑΕΓΓΙΤΙΚΟΣ.

Εἰς τὴν χρίσιν Ἀαρόν.

Θύλαις, Ἀαρὼν, τὴν χρίσιν μαθεῖν; Μάθε.
Λουτρῷ μὲν αὐτὸν Μωυσῆς πρῶτα πλύνει,
Ἐπενδύει δὲ δεύτερον καὶ ζωννύει,
Ἐπιπτει καὶ τούλαιον ἄγχεας, χρίει.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Λαυτρὰ δύμας πρόσχλυσσεν Ἀαρὼν, τοῖς δὲ Ιππ
[χιτῶν,

In idem:

Ἄσ, aurum, argentum, insuper hyacinthus, pur-
para, et arietum pelles, et præcellem byssus, ligne
putredini non obnoxia, lapides a sardibus asportati,
villi caprini hæc affabre factum, Deo suscipiendo,
tabernaculum contexuere.

*In Mosis vultum divinæ luce persussum cum in eum
nemo nisi velo cooperium posset oculos inten-
dere.*

An ideo quod una cum Deo colloctus sit Moses,
ex ipsis vultu talis efflorescit gratia, ut citra velum
oculis usurpari non queat: quemadmodum Dei
facies non cadit sub oculis? mibi loquere.

In idem.

D Quis iste radios e vultu splendorem evocentes
ejaculatur? seu cum per æthera coruscant humen
fulgoris divini, quod perstringit oculos, nam et
oculis timorem incutit: cum Deo colloctus Moses,
ex eo colloquio inclinaretur.

LEVITICUS.

In Aaronis consecrationem.

Aaronis unctionem vis edoceri? Intellige: primū in
omnium Moses eum balneo lavat, secundo superin-
duit, cingitque baltheo, Infuso subinde oleo in sa-
cerdotem illinit.

In idem.

Corpus Aaronis prius balneo proluitur, exinde
subucula, balteus, tunica, superbumerale additur,

Ζιών θ' ὑποδύτης τε, ἐπωρίς τ', ἐν δε λογεσσον,
Δῆλωσις τ' ἀλάθια τε, καὶ πέταλον μετὲ μίτρην,
Τεῖς δ' ἐπι λοισθον κλαιον ἔχριστέ μιν ἀρχιερήα.

*Elis Nadab, καὶ Ἀβιοῦδ τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν, οἱ
ἔπει φυρὶ θυμωῶντες τῷ θεῖῳ κατεσφρόνησαν.*

Τοὺς θυμωῶντας ἐν ἔνωφ πυρί, ἔνει,
Θείου πυρὸς πάρεργον, εἰπὲ μοι, βιέπων,
Οὐ μηδ' ὅλως πῦρ ἐμβαλὼν τῷ πυρίῳ,
Καὶ θυμιάσας τῷ Θεῷ, πῶς οὐ τρέμει;

Elis τὸ αὐτό.

Ναδᾶς καὶ Ἀβιοῦδ δύο ἡσυν παῖδες Ἀαρὼν,
Τερέως ἵερες, πυρὶ δὲ ἔνωφ ἀμφ' ἔθυμιων.
Αὐτὰρ ἀπ' οὐρανοῦ Θεοῦ φλόγες, εἰς χθόνα βάσαι,
Ἀμφοι δύος κατέφλεξαν· δὲ ἕτερον ἡτορ Ἀαρὼν.

*Elis τὴν κατάλευσιν τοῦ καταρασμένου τὸν
Ισραὴλ. Μετηρ.*

Ιαὶ; Ἰσραὴλιτίδος ἐξ Αιγυπτίου
Ἀρδες κατεσκιδασεν Ἰσραὴλιτου.
Τὸν ἥμισυν δὲ τούτον Ἰσραὴλιτην
Ο δημαρχὸς ἐκ λίθων θανεῖν κρίνει.

Elis τὸ αὐτό.

Πέτρος· τὸν δένερος ἀμφὶ οαμειολ
Πίπτουσ', σύνεκ' ἀργαλεθ' Ἐδερ γόνον, ἀδέλιο; ἀν-
δρῶν,
Ἄολιός, οὐδὲ ἐνόησεν δὲ οἱ κακὸν ἔξετ' ἐκείθεν,
Οὐδὲ δὲ πετροβόλητον ἀπηγένετο πότμον ἐπίσπη.

præterea rationale, in quo doctrina et veritas inest, C
dein lamina supra ciceraria; extremo deinde ipsum
pontum: em Moses invungit.

*In Nadab, et Abiud Aeronis filios, qui dum alieno
igne odores incenderent, egressis a Deo flammis
in cinerem sunt redacti.*

Dum eos, qui igne extraevo incensum adolent, o
hosper, igne consumptos intueris, præter institu-
tum incensi; dic mihi, tu qui non omnino ignem
charitatis in thuribalo congeris, dum vota Deo nun-
cupas, qui sit ut non contremiscas.

In idem.

Duo erant Aaroni filii, Nadab et Abiud, sacerdoti sa-
cerdotes, qui sufflamenta circum incendebant alieno
igne; sed flammæ a Deo in terram egressæ ambos
similiter hauserunt: eo perterrefactus est Aaronis
animus.

*In eum, qui viro Israelitæ imprecatus fuerat, lavi-
dibus obrutum.*

Filius Israelitidæ mulieris ex viro Ægyptio, im-
precações in Israelitam disseminavit; sed hunc
bigenerem hybrida, Moses administrator populi la-
pidibus obruendum judicat.

In idem.

In hujus viri cervices frequentes undique lapides
depluunt, quod Hebræo male precatus est infelix,
nec quod inde sibi malum impenderet, expendit,
nec quod lapidibus infligendam sibi mortem arces-
sat.

A

ΛΡΙΘΜΟΙ.

Ἐις τὸ ὄντωρ τοῦ ἐλέγημον.

Τὸν ὄντωρ ἐλέγημον τῷ παλαιτέρῳ νόμῳ.

Τὸν ὄντωρ καθεστημένῳ τῷ νόμῳ τεωτέρῳ.

Τὸ μὲν θανατοῦν εἶχε τοῖς πεπτωκότας.

Τὸ δὲ ὄγκαζει τοὺς μετασχόντας πίστον.

Ἐις τὸ πινδό.

Δεῦρο, γύναι, παρ' ἐμ' ἴστασ', ἀτέρ σφετέρησι παιέ-

[μαις]

Πάνθ' ἀπιλλὰ κρήδεμνα καρήστος; ἔξαποιώσεις;

Τούτο δὲ ὄντωρ προπίσθαται ἐλέγχιον, δῆρα δασίν

Ἡλέ νόμοιο λέγους ἀντίτασας, ἢ καθαρεύεις.

Ἐις τὴν κατὰ Μωσέως βλάσφημιαν τῆς Μαριάμ,

καὶ δικαῖος ἐλεπράσθη.

Τὸν δημαργῶδην τὸν μέγαν Μωυσέα,

Τὸν αὐτάδελφον Μαριάμ κακῶν λέγεις;

Οὐ γάρ δεδοκιας μη Θεός, τινὰς κλύνων,

Καὶ Μωυσέως σιγώντος ἀμύνωντος σε;

Ἐις τὸ αὐτό.

Οι φθόνες, κακῶν διμαχον, ἀπέριτον δχος ἀρύρει,

Νοῦ σε μέγ' ἀργαλεη, ἢ καὶ εὐτοδον δμαίμοι;

Ἐμβεβυῖα κακὴν κατὰ σαρκὸς λέπραν ἐγείρεις;

Μή ποτε μοι πελάσαις· Μαριάμ ὑπέρεργα φασει με.

Ἐις τοὺς ἀχοσταλέγας κατασκοπησαι τὴν Ια-
ράδην, οἱ καὶ ὑποστρέψαντες τίμετας εἴλα-
τον τοὺς Χαραναλούς έλεγον.

Ἄνδρες, κατεσκέψασθε τὴν Χανανίτην;

Ναὶ, Μωυσῆς κύριε. Πάντες γοῦν φάσει.

NUMERI.

In aquam probationis.

Aqua probationis erat in veteri lege, est item
aqua lustralis in nova lege; illa in adulterium pro-
lapsas interficere poterat, ista plus prestat, dum sui
participes ad incolumentatem revocat.

In idem.

Heus, mulier, sta proprie me; tamen tuis ante
manibus mollia capitū ligamenta omnia depone,
hanc porro placularem aquam bibas, quo edocet
num pura sis, aut congressus illegitimi particeps.

De Mariæ in Mosem obsecratione et quemadmodum
lepra perfusa fuerit.

Itane ductoreum populi maxlinum Mosem fratrem
D proprium, Maria, diris devoves? Non utique sub-
vereris ne isthac Deus exaudiat, teque, vel si sileat
Moses, ulciscatur.

In idem.

O invidia, malum ipeluctabile, immensum terre
pondus, morbi perquam molestissimi genus, qui et
ipso consanguineos invadens, foedam in cœte le-
pram excitas, me nunquam adoriare, Mariæ exem-
pto perterritum.

In eos, qui ad explorandam terram Chanaam missi
regressique Chananæos gigantes esse renuntiarunt.

Ecquid terram Chanaam explorasti, o vires? Sic
est Moses domine. Quia vidistis igitur enarrate om-
nia. Quam ferax sit terra, racemus iste commo-

Ἐπὶ γῇ μὲν οὖσα, βότρυς οὔτος δεικνύει·

Οἱ δὲ ἄνδρες ἡμέν τις γίγαντες κανθάροις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γαῖς Χανανείδος ἐπίσκοποι ἀνέρες ἥλθον

Τουνάσι, ἀτάρ μιν ἐφεσταότες θηεῦστο,

Οὗτος δὲ μεγέθει τε φυῇ τι ἀνατέτροφεν ἄνδρας.

Ἐκ δέ σάρα βότρυν ἔλοντο, φλοιος δὲ ἐμίγησεν ἐπιζ.

[ροις.]
Ἐκεὶ Λαθάρ, καὶ Κορδ, καὶ Ἀβειρών, οὓς διὰ τὴν
εἰς Μωσῆγρ βλασφημίαν αὐτῶν ἡ τῇ κα-
τέξειν.

Τὸν τοῦ Δαθάν, ἄνθρωπος, θάνατον βλέπων,

Ἐκρευτε τὴν μίμησιν αὐτοῦ σωφρόνως,

Μή γη χανοῦσα καμφάγος δέξαιτο σε,

Καὶ τοὺς δρῶτιν δῆμος οἰκτίστη γένη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γαῖα μὲν εὐρύστερνος ὑπὸ στόμα ϕέν ἀλιτροῖς;

Οὐρανὸς δὲ ἀΐδηλον ἀπὸ φλόγα θεον Ἐραζε.

Καὶ Κορέ τ', Ἀβειρών τε, Δαθάν τε πέφυ· ἀμφὶ δὲ

[τοῖς]
Κτείνε δικοσίους πεντήκοντα ἀνέρας δρόην.

Ἐκεὶ τὴν ἁδέδον Ἀαρὼν τὴν βλαστήσασαν.

Ἀνθηφορούσα φάδος ἀραντίτις,

Τὸ θαῦμα τοῦ σοῦ προτράψει, κόρη, τόκου.

Ἐξ Ἀαρὼν γάρ τῆς φυλῆς κατηγμένη,

Ὦς ἀνθος ἐβλάστησας αὐτὸν τὸν Λόγον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δάδεκα φάδοι θεαν προχείμεναι, οἵη ἀπασῶν

Ἀνθηφόρος γεγαύτια τὸν δῖον ἀρχιερῆα

sicut; sed incole gigantes, nos scarabaei videba-
mūr.

In idem.

Terræ Chanaam speculatores viri profecti sunt
Iudei, quam, coram præsentes, introsperxerunt, et
quam natura proceros enutritet homines; hinc ex
portato racemo, ad gregales amicos se receperunt.

In Chorem, Dathan & Abiron hiatu terre hauis,
quod Moseum convititi proscidissent.

O qui Dathæ interitum penitus expendis, cave
sedulo ne ejus vestigiis iuistias; ne terra dehiscente
quæ omnia deglutiit absorptus, miserabile flas in-
toentibus spectaculum.

In idem.

Sub peccatoribus os aperuit terra, in amplas D
diffusa planities, cœlumque, flammam perstringen-
tem oculos, in terram stillavit, et Chorem, Dathan
et Abiron interfecit; quibuscum una ducentos et
quinquaginta de medio sustinuit.

In Aaronis virginem germinantem.

Aaronis virga flores effundens tui partus miracu-
lum prædictit, o Virgo; ex Aaronis enim tribu pro-
gnata, ceu flos, parem in modum geruiuasti.

In idem.

Duodecim propositæ erant virgæ, sola ex omnibus
quæ efflorescat meritisimum pontificem designa-
bit; Aaronis virga flores effudit sola, cum undecim
reliquæ arentes relicta sint ac steriles.

PATROL. Cr. CXXXIII.

Α. Δεῖξει· ἡ δέ σάρα φάδος; Ααρὼν δὲ θρόνος,

Οἶη, αὐτάλειται δὲ ἐνδεκι λιθον ἀπασσι.

Εἰς τὸν θάρατον Ἀαρὼν, καὶ τὴν Ἐλεάζαρον τοῦ

υλοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ χρίσιν.

Τέληνκεν ιδού, Μωυσῆ, τὸ σὸν στήμα·

Καὶ πῶς λαλήσις οὐκ ἔχων λαλοῦν στόμα;

Οὐμα; τὸν υἱὸν Ἀαρὼν Ἐλεάζαρον

Ἐχεις, δολειτκάνοντα πατρός; τὸ χρέα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐρεος δὲ μφὶ κόρυμβος, τὸ κικλήσκουτι βροτὸν τὸ ὄρο,

Μωυσέως μεγάλοιο ἀδελφεδὸς ἔκθαντον Ἀαρίουν.

Αὐτάρ δὲ τοῦδε ιερὸν Ἐλεάζαρος ἐνδυτο πέπλον,

Ἐν δέ ιερεὺς μὲν ἔγεντο, πατρὸς πάτερ ἐσθλός ἀπ-

[ἐσθλοῦ].

Εἰς τὸν χαλκοῦν δψιν, τὸν τοὺς δψεωδήκτους
Ἰσραὴλιτας λάμενον.

Ζῶντας δράκοντας θανατοὶ χαλκοῦς δράκων·

Ἄρος οὖν δ χαλκὸς τοὺς δρεις θύματα;

Καὶ ποῦ τίς τὸ ἔγινον χαλκὸν ἐν θανατίμεις;

Οὐκουν δ χαλκός, ἀλλ' ὁ τοῦ στευροῦ τύπος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Λέχριος ἐντεάνυστο δψις ἔσλωρ δρθὰ βιδῶντες

Χάλκεος, ἐντείτυπος ζωῶν δψιῶν κκκοεργῶν

Τὸν πρωιστόρμενον δψεωδηκτοι Ἐβραιοι,

Φύγανον ἐκ κακότητος· ζωῶν δὲ δριν δώλους νεκρός.

Εἰς τὴν πτῶσιν Ὅγ καὶ Σεών τῶν βασιλέων.

Ἐθύνων βασιλεῖς Ὅγ τε καὶ Σηών, ξένε,

Ἄμφω ξυνῆψαν πρὸς τὸν Ισραὴλ μάχην.

Τί γοῦν τὸ τέρμα τῆς μάχης μαθεῖν θέλεις;

Άμφω σπάθῃ τέτμηκεν Ισραὴλίτης.

C

In Aaronis obitum, ejusque filii Eleazar in patris
locum sufficii inaugurationem.

Ecce Moses, os tuum extinctum est; qui vero
loqui sustinebis, oris indigus? tamen Aaronis ha-
bes filium Eleazarum, qui paterni officii damnas,
ejus vices adimplebit.

In idem.

In montis apice, cui ab hominibus nomen Hor-
inditum est, Magni Mosis frater Aaron e vivis ex-
cessit; ceterum ejus filius Eleazarus sacerdotali
indutus amictu, optimi parentis optimus filius sa-
cerdos evasit.

In serpentem æneum a serpente morsis Israelitæ
medicantem.

Vivos interfecit serpentes æneus serpens; utrum
igitur æs ipsum serpentes enecabat? ubinam gen-
tium quis lethalia inter venena æs novit? Nenti-
quæ æs, sed ipsa Christi figura eos interficiebat.

In idem.

Transversus in ligno erecto serpens extendebatur,
æneus, noxiis serpentibus ilisque vivis e diverso
oppositus; in hunc qui a serpente læsi oculos ad-
jecissent, exitium evitabant; nam vitæ expensæ
venienti serpens extinxit.

In Schon et Og regis exitium..

Gentium principes Og et Schon, o hospes, ambo
cum Israele pugnâni commiserunt, quid igitur belli
successum vis auditione accipere? utrumque po-
pulus Israel in ore gladii occidit.

36

Εἰς τὸ αὐτό.

Αρχὸν Ἀμορθαλον, Βασάν δὲ καὶ ἄτερον ἀρχὸν.
Ἀμφοτέρων δὲ περιειλῶν πολιεύθρων,
Οὗσος ἰουδαιῶν χρατεραλήχης κάββαλε λαδός.
Ἄρξε δὲ ὑπερριάλων καὶ ὅρπιστῶν βασιλέων.

Εἰς τὴν δύοντα Βαλαὰμ, καὶ δικαῖος κληθεὶς ὑπὸ^{τοῦ} Βαλαὰμ ἐπὶ κατάρρει τοῦ Ἰσραὴλ, δὲ εὐλόγησε^{τοῦ} γιᾶλλον αὐτὸν.
Τί τὸν Βαλαὰμ προσκαλῆ, Βαλάκ, μάτην;
Οὐ μὴ κατείπῃ τῶν ἐπευλογημένων,
Οὐδὲ εὐλογήσει τοὺς κεκατηραμένους.
Μή τῆς ἔνου γόνου ἀφρονέστερος γίνου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βαλαὰμ ἀλλοφύλωι διος ποτὲ γῆρυν τέλειρεν,
Ἄγγελον ἀντιάσαντος· ἐμοὶ δὲ διε κάμμορε γλῶσσα,
Οὐ ποτὲ μια κραιπνήν ἐπι, δύστανε, γῆρυν τέλειρεις;
Ω Θεός ἀντιλασσεν, οὐδὲ ἀλλοφύλῳ γεγαντί;

Εἰς τὸν Φινέαδα συνεκκεκτοῦτα τὸν μιάτην τῆς Μαδιαναῖας Ἰσραὴλ Μετρη.

Τὸν σιριμάστην Φινέας λαβὼν πάλιν,
Τὸν Ἰσραὴλίτην μετ' απιστομένη
Ἀμαρτίᾳ μιγάντα Μαδιανίτες;
Πλήξας ἀπόσπα τῆς κατ' αὐτήν αἰσχύνης,

Εἰς τὸ αὐτό.

Μίκτο Μαδιανίτειδε “Ἐθερ πάτε, ἀφρονα φέζων·
Χώσατο δὲ ὑψηλῶν, πολλὸς δὲ διοθρύνετο λαδός.
Ἄνθ’ ὧν ὡς ἐνόσησεν ὁλέθρια Φινέας ἥρα,
Οὐτασσεν ἀμφοτέρους, θελαν δὲ ἀπεκτάσατο μῆνιν.

In idem.

Sebon Amorrhæorum, et Og regem Basan alterum, insulūs ambo civitatibus imperitantes solus Judæorum populus strenue prostravit, injuriosorum politus, superborumque principum.

In asinam Balac, et ut evocatus a Balac, ut Israelē diris devoveret ei magis apprecauit est.

Quorsus perperam, o Balac, Balaam evocas? lis, qui divinis afflunt gratiis non imprecabitur; multo minus diris devotos benedictione impertiet: cave ne asina sis insipientior, quæ ire prohibet.

In idem.

Balaæ quoindam extranei asina vocem extulit, occursante angelo: tu vero lingua, mihi infelix asine, non præcipitanter in voces prosili, sed silenter obstupescce, cum mihi Deus non externo, sed Filio per incarnationem occurrerit.

De Phineo Israelitam cum Medianitide fornicanter perfidente.

Accepto, quod et antea fecerat, pugione Phineas, unum ex Israelitis cum infidieli Medianiti per scelus ingens peccantem perfodit, et maculam, quam cum ea contraxerat, abolevit.

In idem.

Inconsideranter se gerens Hebreus Medianui idivim intulit; quo facto et Deus incensus, et populus dira clade multatus est: eapropter dispendiosum maleficium intuitus Phineas, adacta per utrumque pugione, iram divinam compescuit.

*A**Εἰς τὴν ἀλωσιν Μαδιάμ*

Φεῦσι Μαδιάμ τῆς ἀκοσμίας δοῃ!
Τοὺς τέντε μὲν σου βασιλεὺς δούλους βλέπε,
Τὸ κάλλος αἰσχος, τὰς πόλεις παδιάδας
Σὲ δὲ αἰχμάλωτον Ἰσραὴλ καὶ δουλία.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἱ δὲ ἑάλωσαν πέντε Μαδιανίτες βασιλῆς
“Ἐγχει Ἐβραὶ πό, γούνατα φιλα δαμνέτες,
Σοῦρ τε, Ψοῦρι τε, Ροκόρι τε, καὶ Εύνην, ἀμφὶ δὲ
[τοῖς Οὔροις]
Τιτσι δὲ Ἑρός ἔκτος; Πειρί φίως Βαλαὰμ ὑπὸ δουρι.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ.

Εἰς Μωϋῆν ἀλοκαβιστῶντα δημαρτυρὸν ἀπὸ ἔσυτον τὸν Ναυῆν Ἰησοῦν ἐν εφ μελλεῖσιν αἰσθησκειν.

Μωϋῆς μὲν ἐξάγει σε τῶν Αἰγυπτίων,
Γογγυστὰ λατ., δῆμος Ἰσραὴλίτης·
Ο πατές δὲ Ναυῆν, καὶ θεράπων Μωσίως
Πρὸς τούς ἐπαγγελθέντας εἰσάξει τόπους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐδὲ σὺ γαλαν ἐπικαλής μέγα Μωσῆς,
οὐδὲ σὺ, ἀλλά σε πρὸ στοιχί λίπεν· ἀντὶ δὲ σεο Ναυῆ πτερι μετέγεντο μέγα χρατών ἐν δῆμῳ,
Ἐβραιοῖς δὲ σε κλαύσαν ἀστέλλεις τέλλος ἐπ’ ἀλλα.

Εἰς τὴν ἐπιτερομορφὴν φύσην Μωσέων.
Ὄρδες δύο γνώριζε τὰς τοῦ Μωσέων·
Τὴν μὲν χαρδὸς ἐπρόσημα τὴν ἐν ἔξεδῳ,
Τὴν δὲ δριμελαν, καὶ φρίξη συνησμένην,
Τὴν ἐγγραφεῖσαν τῷ νόμῳ τῷ δευτέρῳ.

*C**De excidio Medianitarum.*

Vix tibi, Medianum, quam propudiosa est tui expugnatio, tuos quinque reges servituli addictos video, in probrum immutatam pulchritudinem, solo aquatas urbes, teque in Israelis potestatem redactum, se vile mancipium.

In idem.

Hi quinque Medianitarum reges capti sunt Hebreorum lancea, subactis fracti genibus, Sar, Reb., Recen, Evi, quibus Hur accenseas, una cum Iulii lucis usura privatus et Balaæ hasta impacta.

DEUTERONOMIUM.

De Mose in procinctu mortis constituto Iosephum Nave successorem suum, ducendo populo, designante.

D E terra quidem Ægypti te Moses educit, o divisus mandatis obmurmurans, popule Israelita; sed Mosis famulus, Navæ filius in terram te promissionis inducit.

In idem.

Neque tu terræ promissionis aspectu potius es, magne Moses, sed ante vita decessisti, taumique locum sortitus postea fuit Navæ filius, imperio potens apud populum: cæterum te s̄-frequentes Hebrei alii ex aliis eluxerunt.

In Canticum Mosis Deuteronomii.

Duas a Mose habitas cantiones internosce, hilari-tatis alteram, quam in secessione occinit; alteram acerbam, et cum religioso horro decantatam, quæ in Deuteronomii contextu exarata est.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἄχμα τόδι φόβοι Θεοῦ βέλη ἀμπιν ἀπελούν,
Ιεράτος ἐκμεθύνοντα κροφάρου τε μαχαίρης.
Κελεα παμφαγία· πτοή μ' ἔχει εἰσαΐοντα,
Μή ποτε σῶν βελών πειρήσουμαι, ω μέγ' ὑπάσσων.
Εἰς Μωσῆν ἐτῷ ἀκοθησκειν εὐλογοῦντα τὰς
ιφ φυλὰς Ἰσραὴλ.

Γόν εὐλογητὸν Ισραὴλ τῷ Κυρῷ
Καὶ Μωϋσῆς νῦν εὐλογεῖ, λοισθικ πνέων,
Δύκ ἐν μιᾷ τοὺς πάντας εὐχῇ συνθέσῃ,
Ταῖς δ' εὐλογίαις τὰς φυλὰς τιθεὶς μέτρον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Οὐρεὶ εἰδεῖς διακτα Θεὸν μίγαν ἀμφὶ μεγάλῳ
Μωσῆς, ἐνδέκα δικούσιοι λεψὶ δὲ ἀσφήσεοι ἀκούσατο;
Οὐρεὶ καὶ τε θάνατον τείσετο, πρώτα δὲ φυλέος
Δώδεκα Ἐβραίων ἐνδέκα δέκτο δώδεκα κάσσος.

ΙΗΣΟΥΣ.

Εἰς Ραᾶς τὴν χόρην, ή, τοὺς κατασκόπους
Ἴεριχω σώσασα, θορεορ, αισιομέτης αὐτῆς,
μόνη τῷρ διλλωτεσθέντοι.
Σώσασα Ραᾶς Ισραὴλίτας δύο,
Ἀντεπρίσατο παγγενή σωτηρίαν.
Μιμεισθε τῷρνα τῆς Ραᾶς τὴν καρδίαν,
Ως δι τύχητε φυχικῆς σωτηρίας.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἄνδρε, φύγεσθε, φύγεσθε, καλαδίρικ μαριδεθίντες
Θυρίδος, εἰ δὲ μολεῖτο· ἐμὲ δὲ ἐκ κακότητος Ελεύθε,
Ἐμος ἐμὸν πτολειόθρον ἀλώσσεται δέξι δουρὶ

In idem.

*Hoc carmen, consternationis carmen, Dei jacula
nobilis interminatur inebriata sanguine, et gladii
carnes devorantis ingluviosa labia: terror me vel
audientem percellit. Tuarum nunquam sagittarum
periculum faciam, potentissime Rex.*

*De Mose, qui tum, cum in extremis ageret, duodecim
tribus Israel benedictione impetravit.*

Multiplicibus a Deo cumulatum gratiis Israelem
et ipse Moses animam exhalans benedictionibus cu-
mulat, non in unica omnes precatione comprehen-
dens, sed pro numero tribuum faustas sigillatim
preces dispergitur.

In idem.

*In magno monte Sinai Deum Regem maximum
intuitus Moses, quam præterea vocem audivit, mul-
titudini propatulam fecit: in monte item Abari
mortem vidit: primum vero tribubus Hebreorum
duodecim, totidem vota impetratus est.*

JOSUE.

*In Raab meretricem, quæ, servatis Hierichuntis ex-
ploratoribus, et ipsa subinde capta, sola inter op-
pidanos servata est.*

Raab tutata duos Israelitas, omniummodam eo facto
salutem redemit: vos, o mentem Raab simulacrum,
meretrices, quo animarum salutem possitis adipi-
isci.

In idem.

Fugite, viri, evadite funiculis alligati; fenestra
vos propripe, me ex imminentí miseria erupturi,

A Τυπείρῳ. Τάδε πάντα τελέσσομεν, ώς ἐπίσικεν.

*Εἰς τὴν διδαστιν τῆς κιβωτοῦ, καὶ τὴν Ἰορδάνου
διαίρεσιν.*

Ἄλις κιβωτὸς ἡ πάλαι τυπουμένη

Διηχὴ διαιρεῖ τὰς δύος Ἰορδάνου·

Πάντας κιβωτὸς ἡ νοητὴ Μαρία

Οὐ τὰς θαλάσσας τῶν ἐμῶν κακῶν τέμη;

Εἰς τὸ αὐτό

Τίππεις βέσθρον καλὸν, Ἰορδάνη ἀργυροδίνη

Στῆκας; τοῖς δὲ ἀνέρεσιν δύος γένους; ἐν δὲ διχά-

[σθητικής.]

Τίππεις τις διχάσσεις τορῷ, ξίφεις δρυνα νεογόνον;

Τίς ετέ τάραξε; Θεοὶ αἰνῶς περιδειδια κιστην.

Εἰς τὴν τώρ' Ἐβραϊον ὑπὸ Ἰησοῦ περιτομήν.

Παρῆλθες διεβειαν ὡς Ἰορδάνην.

B Τὴν σὴν τὸ λοιπὸν κάψον ἀκροβυστιαν,

Καθάς Ἰησοῦς τὸν μαχαίρα πετρίη,

Ἐν ἀπαθείᾳ δηλαδὴ σάρας πάκη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ξίφεις οιδαρίῳ πρώτως μὲν Ἀδράμ περιτέμνει

Τίλας διούς, ο δὲ ικετεια πετρίνῃ ἀμφὶ μαχαίρῃ

Ἰησοῦς ρα ὑπέρταμεν, δ τύπος; Επλενο Χριστοῦ,

"Ος δὲ ἀπαθείης ξίφεις οἰδε βροτοὺς περιτέμνειν.

*Εἰς Ἰησοῦν διὰ τὸν ἐκ τῇ δικαστρίᾳ τοῦ ἀγγέλου
φύσον, κίτατοντα ἐκ τρόπωνος εἰς τὴν*

Τυκοστράτηγε τοῦ θεόπτου Μωσέως,

Ἀρχαγγελοπέτει, καὶ τρέμων πίπτεις κάτω;

Tί γοῦν πέτονθας, δ τρέμων ἀρχαγγέλους,

Εἰ τοῦ Θεοῦ κατεῖθες αὐτοῦ τὴν θέαν;

*C cum mea civitas praecutis lanceis expugnabitur a
vobis: isthuc, sicuti consentaneum est, exequi-
mar.*

In arcæ transitum Jordanisque divisionem.

*Si prideū formaīa potuit arca scōderis Jordanis
fluenta bipartito dirimere, quidni area mystica Ma-
ria Virgo meorum scelerum oceanum divellere
queat?*

In idem.

*Cur, ο vorūcibus labens argenteis, Ἰοτίλαι, Ἰμ-
pidum fluentum sistis, et pervius hominibus factus,
in geminas partes distractus es? Perinde ac si
quispiam agnellum enīe acuto diremerit: quis lo-
perturbavit? Ad divina arcæ prospectum cohorrui.*

In Hebreos a Josue circumcisos.

*Extra impietatem semel positus, ut extra Jordani-
nam de cætero tuum elide præputium, (quenadmo-
dum Josue lapideo fecit cultro) ut exors flas a per-
turbatione omnium carnis affectum.*

In idem.

*Abrahamus primum ferreo cultro circumcidit filios
suos, sed cultro postea lapideo Josue circumcidit,
qui typus Christi fuit, cuius peculiare est imper-
turbabilitatis gladio circumcidere.*

*De Josue qui, conspecto angelo, præ timore, pronis
in terram cecidit.*

*Tu, qui divino frumentis aspectu Mosis legatus es,
vides archangelum, ac præ formidine deorsum ca-
dis; quidnam rei est, cur archangelum tremas, si
Deum et ipse pridem speculator es?*

Eiç τὸν αὐτὸν.

"Αγγελος αιγάλει; οξιαθέρος εις χθνα βαίνων
Οπλοφόρος προπέφαντο Ἰησούν υἱόν Ναυῆ.
Ος δέ μιν, ως ἐνότας Θεοῦ μέγαν ἄγγελον είναις
Τήμος ἔραζε κύνησε, τρόμος δέ οι ἵκετο γυῖα.

Eiç τὴν ἀδωσιν Ἱεριχώ.

Ἐι δακρύσαις βούλοισι δικαιως, ξένε,
Τὴν Ἱεριχών κλαύσοντας ἡφανισμένην,
Πόλιν τοσαύτην μυριοπληθεστάτην,
Ἐξ ής· Πατέρας σέσωστο τῶν ἀλίων μόνη.

Eiç τὸν αὐτὸν.

"Ἐπτάκι σαλπισάντων ἐπέκα Θεοῦ λερήν,
Τείχεα Ἱεριχών χαμάδις πίσεν ἀθρόα πάντα.
Τίπτε δὲ λαδός ἀπας καὶ κτήνεα ὥλιυτο πάντα;
Οὐδὲ ἀπ' ἐκ κακότητος Ῥᾶδ φύγεν ἐξ ἀμα πάντων.
Ἐιç τὴν κατάλευσιν Ἀχαρ τοῦ κλέφαρτος ἐκ τῶν
λαφύρων Ἱεριχών τλώσσαν χρυσῆν.

Τί τὴν κλαπεῖσαν γλῶσσαν ἐν γῇ χωνύεις,
Ἀχαρ πονηρός; καὶ γάρ ἐστι χρυσέη,
Ομως λαλήσει, καὶ σγῶσα, τὸν δόλον,
Καὶ πετρίνην εἰς τὴν στολὴν ἐπενδύσει.

Eiç τὸν αὐτὸν.

Ἐνεκα σῆς δολέν ταχομήγανε, Κύριος, "Ἀχαρ,
Χώσαν κλεπτοσύνης, πολλὸν δέ κεν ὕλεσε λαδόν.
Ἄλλα γε καὶ σὺ λάτον ἐπέσσαο τόνδε χιτώνα,
Λακιστόν τε πέτρησεν ἐφεύρεο κάμμορε πότμον.

In idem.

Splendens angelus cœlitus in terram delapsus, et
arma gestans Iosuæ Navæ filio apparuit. Quem cum
lece principem Dei angelum esse intellexit, tunc
humi cornu adoravit; nam ejus membra tremor
invaserat.

In Hierichuntis expugnationem.

Si legitimas effundere lacrymas tibi cordi est, o
hostes, Hierichuntem sus deque versam luctu prosc
quero, tales, totque hominum millibus refertissi
mam civitatem, unde una in ceteris occidione Raab
exempta est.

In idem.

. Septem Dei sacerdotibus septies buccina clan
gentibus, Hierichuntis mari simul omnes in terram
corruunt. Sed quorsum, cum jumentis omnibus,
universus populus interiit? Sola videlicet ex omni
bus ab iniustitate Raab declinaverat.

*In Achan lapidibus obrutum, quod ex Hierichuntis ex
uvii auream laminam furto subduisset.*

Quid subductam in terra lingulam defodis, Achan
secleratissime? Tametsi enim aurea sit, tameu vel
silendo tuum proloquetur dolum, teque lapidea in
dutum veste obruet.

In idem.

O perfide, pravique consilii artifex Achan, pro
pter tuum furtum, Deus excandescens ingentem
populi multitudinem prostravit. Sed et tu lapidea
iuncta induitas fatum lapidibus inflictum, unde dis
cerparis, sortitus es.

Α Εἰς τὴν πυρκαϊδίσσιαν τῆς Γαύ πόλεως, γαλ τὸν
δραγκολοσισμὸν τοῦ βασιλέως αὐτῆς.

·Η Γαλ πόλις δάκρυα πυρπολουμένη·

·Αλλ', ως Ιοκεν, οὐδὲ δακρύειν ἔχεις·

Τὸ πῦρ γάρ έχειραν τὰ βλέφαρά σου,

Καὶ πάπαν έξικμασεν ὑγρὰν ἀτμίδα.

Eiç τὸν αὐτὸν.

Τίς ποθ' ὅδε ἐκ ξύλοτο μετήρος ἐστι διδύμου

·Αθίος; ἐκ δέ οι ὅσσε βίῃ βάλεν; Οὔτος ἐκείνος

Γαλ βασιλεὺς μεγάδος; · ἀτάρ μέγα αἰοχὸς ἀπό

[ξέλει,

·Αρτὶ μὲν ἡνεμίψι υπὸ πότμῳ θυμὸν δέλεσας.

Εἰς τὴν δίς τι ἐπιτιμήσεως Ἰησοῦν ἐν Γαβάω
στάσιν ἤλου.

·Ηλει, νῦν μὲν Ἰησοῦς ἐστρεψει σε,

·Ἐν Γαβάω τοις πάντεις νικῶν σατράπας.

B Χριστὸς δ' Ἰησοῦς έξικμαρώσει σε,

Τὸν τοῦ σκότους δρχοντας τῷ σταυρῷ τρέπων.

Eiç τὸν αὐτὸν.

·Ηελίου ἀκάματος ἀειδρομος ἵσταται δρμή.

·Ἐν Γαβάω · τὸ γάρ οι ἐπεχάκετο δίος Ἰησοῦς.

·Η βα μετεσσομένου ὅδε Ἰησοῦς ἐπλετο τύπος

·Ος σίλας ηελιοιο μετὰ ζόρον ἡματι τρέψει.

Εἰς τὸν τοῦ Ἱερουσαλαί ὀλεθρον, οὐδὲ κάτω
μέν Ἰησοῦς μαχαίρας, διω δέ θεος χαλδαῖς
ἔκτεινε.

Ποῦ δραπετεύεις, ἀλλόφυλε; Πῆ τρέχεις

·Ανω Θεός σε ταῖς χαλάζαις κτινύνει,

Κάτω μαχαίραις Τσρτζήλ ολλυσει σε.

Μάτην προφεύγεις, οὐ παρέλθεις τὸν φόνον.

C *In urbem Hai vastata in ignibus, deque regis ejus suspensione.*

Hai civitas incendio devasta, lacrymare, sed
neque tibi, prout consentaneum est, plorandi facul
tas datur, eum palpebras tuas ignis arescerit, et
omnem lacrymarum humorem deductum exhaue
rit.

In idem.

Equis ex decussato crucis ligno pensilis appetet,
infortunatus, cujus oculi per vim sunt eruti? ille
ipse rex Hai superbus, magnam Iudibrii multam
luit, dum spiritibus occlusis mortem aereum pati
tur.

In solem contestatione Josue consistentem.

D O sol, nunc te Josue currentem sistit, quinque
regibus in Gabaon civitate profligatis; sed Christus
Jesus caligine te obducet, tenebrarum principem
crucis vexillo fugaturus.

In idem.

Irrequietus solis motus nunc interquiescit apud
Gabaon: generosus quippe Josue ei prescripti;
venturi procul dubio Christi figura, qui de die solis
jubar in tenebras immutabit.

*In Iebusorum internecionem, quos inferne gladiis
Josue, superne Deus grandinibus execavit.*

Quoniam te proripis, alienigena, quo carris? A Deo
superne grandinibus impetu, populus Israel in
serue te armis devastat; perperam fugis, cladem
non evasurus.

Elīc tōtō aútēd.

Πάντες ιερουσαλήμ απέδιδαν θύνεα πάντα
Ἰησοῦς; μὲν ἐπεφεύ κάτω χαλκήρι δουρῆ,
Πετροβολεῖ δὲ ἐφύπερθε Θεός; πέτρησι χαλάζης
Τούς δὲ σφίσι μεδόντες ἵπποι οὐλαβε πάτμος.

Elīc tōtō θαύάσιον Ἰησοῦν.

Θ χθές τὸν δέξιν ἥλιον στήσας δράμον
Νῦν παντελῆ πέπονθεν ἀκενησίαν,
Ως μὴ Θεός δέξει τοὺς ἀπλουστέρους,
Πρὸς τὰς ἔναρις βλέψας θαυματωργίας.

Elīc tōtō aútēd.

Πολλὰ μὲν ἐκτελέσσος σηρῆτα, πολλὰ δὲ ὄλέσσας
Ἐθύνει ἀλλοφύλων Ἀρήια δύος Ἰησοῦς,
Πατεῖ δὲ Ἐβραὶ χαρίσσεσσαν ἐπὶ γόνια χληροδοτήσας,
Αὐτὸς δὲ ξεκίνει θάνατον λιπαρῷ ἐν γήρασι οὐδέπο.

KRITAI.

Elīc Ιούδαιον τὸν μετὰ Ἰησοῦν δρεξαντα τῶν Ἐβραίων.

Τοῦ Μωάβεως θανόντος Ἰησοῦς μένει,
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ θανόντος Ιούδας μένει
Μή γάρ στρατηγῶν ἑνδεῆς δὲ Δεσπότης,
Μή γάρ θεῷ λείπουσιν ἀκριψινές φύλοι.

Elīc tōtō aútēd.

Ναυῆ καὶ Ἰησοῦς κάτθανεν ἀρχὸς Ἐβραίων,
Κάτθανεν, δὲ πᾶλιν ἕαργε, Θεὸς δὲ ἔχθροισι φαύνθη.
Ἐγρεο Ἐβραῖος μετ' Ἰησοῦν ἀρχὸς, Ιούδα.
Ως γάρ οἱ Σοκεοί, δύμᾶς καὶ σοὶ Θεός ἐψετε ἀρωγός.

In idem.

Quinque nefarias Iebusæorum gentes universas
hasta ære compacta inferne Josue obtruncat, su-
perne vero Deus grandium lapides ejaculatur : es-
sum porro principis patibulo suffici moriuntur.

In Josue obitum.

Qui pronuper solis pernicem sistebat currum,
nunc universis immotus membris jacet ; ne radio-
ribus videatur Deus, stupenda ejus intuentibus mi-
racula.

In idem.

Frequentibus ostentis editis, multisque profligatis
extraneorum gentibus strenuis, divinus Josue, po-
stequam Hebreis gratissimam terram tributum
divisit, in beato senectutis limine vita functus est.

JUDICES.

De Juda post Josueni Judaicarum rerum potito.

Mose e vivis exemplo, succedit Josue. Josue vi-
cissim demortuo, superstes ei Judas suscitetur ; nec
enim Deus ductorum inopia laborat, nec cum sin-
cerissimi deficiunt amici.

In idem.

Dux Hebreorum osus Navæ filius vita conces-
sit multis præclare gestis, ita ut hostibus instar
præmonitis haberetur ; nunc post eum Juda He-
breorum dux exsurge ; nam ut ei suppetias ivit
Deus, sic te auxiliaribus armis comitabitur.

A *Elīc Ἀδωνιβεζέκ τὸν Χανανίτην, δε τάρτας οὓς
ἐχειροῦτο τῶν ποδῶν στερῶν καὶ τῶν χειρῶν,
καὶ αὐτὸς τὰ δυοια πέπονθε.*

'Ἀδωνιβεζέκ, βασιλεὺ Χανανίτα,
Τῆς μὲν Βεζέκ Θεόν σε τονομα γράψει,
Καθώς κεν αὐχές αὐτὸς, ως δὲ ἡγώ χρίνω,
Σὺν ἐν Βεζέκ δείκνυσιν Ἀτθωνέα.

Elīc tōtō aútēd.

Τλέμον Ἀδωνιβεζέκ διχειρ καὶ ἀποις πετε γαίην
Ἐρπε διὰ στέρνοιο κατ' αἰδον ἐρπυστῆρα
Καὶ σὺ ποτ' ἀρ' πολλῶν ἀλλογλώσσων βασιλίων
Γούνατά τ' ἐξίταμες, χειράς τ' ἀπέκοψας ἐνεργής.

*Elīc τὴν εἰδωλολατρεῖαν Ἐβραιῶν καὶ τὴν θρονοῦ
Χουσαροσαύθεμ τοῦ Σύρου, δὲ Γοθοριῆι δ' Ισραη-*

B *Ἄνθη* ὁν περηνάμηκας εἰς τὸ σὸν σέβας,
Καὶ τῷ τὸν Βαάλ τεθύκας, Τοραηλίτα,
Χουσαροσαύθεμ δούλευσον ἀρχῷ Συρίας.
Γοθοντῇ δὲ τούτον ἡττήσει πάλιν.

Elīc tōtō aútēd.

Χθιζά μὲν εὐσεβίεντες Ιουδαῖοι γένος ἔφρον
Μιρόν θύνος διτον δέλεσσατε νῦν δὲ εισεβούντες
Ἐθνεσιν ἐκεδθήτε, Θεός δὲ ὑμέας ἐλεήσας,
Ἄνθη κατ' ἐχθιδίνων κρατερικλέα ὄπασεν ισχύν.

*Elīc Ἄώδ τὸν ἀποκείνατα δόλῳ τὸν Μααβίτην
Ἐγκάρδη.*

Χαίροιτο τὸν Αώδ μάχαιρα διστομωτάτη,
Δι' οὓς Ἐγλώμ ἐκτεινε τὸν Μααβίτην,

C *In Adonibezecum, Chananaeorum regem, omnes quos
acie subegerat manibus et pedibus minuerint, et
ipsum postea eodem multatum supplicio.*

O Chananaeorum rex Adonibezec, nomen quidem
tuum Hebreæ lingua sonat te esse deum Besec, ut
tute gloriaris, sed meo animo indicat in Besee Plu-
tonem esse tuorum scelerum vindicom.

In idem.

In felix Adonibezec, obtuncate pedibus et mani-
bus, per terram prono-pectore, ceu versicolor ser-
pens, prope ; nam et tu compluribus exoticis re-
gibus succiso poplite, cum id poteras, mutilasti
mannus.

*In Hebreos idola colentes, et Chusam Rasathaim
Syriæ regis invasionem, quem Othoniel Israelites
acie debellavit.*

Quorsum in tuos ritus, et cæremonias prævari-
catus es, et idolo Baal thus adolevisti, o Israelita ?
Ob id Chusam Rasathaim Syriæ regi mancipare,
quamvis cum denuo sit oppressurus Othoniel.

In idem.

Nuperis diebus cum religiose viveretis, o vecor-
des Judæi, gentes, quæ præ multitudine sciri non
queunt, prostrasti ; nunc ob impietatem vos Deus
oppri mendos gentibus permisit ; qui tamen vestri
misertus iterato vobis strenuas in adversarios vires
clargitus est.

*De Eudo, qui per fraudem Egylonem Moabitarum re-
gem contrucidavit.*

Eudi gladio utrumque incidenti bene sit, quo Eglo-
nem Moabitarum regem prostravit, omnibus desti-

"Ολων μονασσεις των θεραπόντων δίλφι.
Τῷ δ' Ἱερατὴ λ καύχημα γίγνεται μέγα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μωάδη ἀνασσεν Ἐγλώμ, κακὴ δ' ἔρδεν Ἰουδαίοισι·
Τοῖς δὲ Θεὸς πονέουσα ἐλεήμονα ἐμβαλε κοῦρον,
Καὶ σφιν ἄνω προπέπομφεν ἀρηγόνα ἀλκιμον Ἀλόδ,
Οὓς τὸν Ἐγλώμ κατέπεφνε, λόγῳ δολεντι συλήσας.

*Εἰς Δεδόραν τὴν τικῆσασαν Ἰαβίν τὸν
Χαρακτήρα.*

Γυνὴ Δεδώρα, μάρτυς ἐστιν ἡ φύσις,
Ἀνήρ Δεδώρα, μάρτυς ἡ στρατιγία.
Τι γοῦν γύνανθρός ἐστιν; οὐδεμῶς ξένε,
Γυνὴ καθαρῶς, ἀνδροκάρδιος δ' ἐμώς.

Εἰς τὸ αὐτό.

"Αρσενες οὐκέτι" Εασιν ἀμείνους θηλυτεράων,
Θηλυτέρη γάρ ἄπασιν Ἰουδαίοισι Δεδώρα
"Ηρξε, καὶ ἀντιδίοισι μαχήσατο, ἐν δὲ τῷ Ἱαδίν
Πλανσδήν κατέπιψεν Χανανίτην βασιλῆα.

Εἰς Ἰαήλ τὴν πασταλεύσασαν τὸν Σισάρα.
"Ο γάλι πικρὸν, φιλούσασα Σισάρα
Τῆς Ἰαήλ πάρεργον οἰκτρὸν εδρέθη,
Καὶ πανταλευθετούσιν φιλούσασα
Μηδ' αὐτὸν καν γνοὺς διτις αὐτὸν κτεννύει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γλάγεος ἐξεμέθυσε χρυσαὶ τε κάθευδε Σισάρα·
Τοῦ δὲ Ἰαήλ κροτάφοισιν ἐπήξετο πάσσαλον δέκιν,
Ἐκ δὲ θυμὸν μελέων φίλον εἰλετο διὰ γυναικῶν.
Ξείνια ταῦτα κάκιστα, πικρὸν γλάγος, ἀθλος δύπνος.

*Intum famulis, per dolum seclusis, unde hilaritudo C
ingens Israeli oborta est.*

In idem.

Apud Moabitas imperitabat Eglōn, a quo male
afflictis laborantibusque Judæis misericordem Deus
adolescentem indulxit eisque defensorem, Eudi no-
mine, cœlitus immisit, qui Eglonem fraudulenta
oratione deceptum vita spoliavit.

In Jabin Chananaeum acie fusum a Debora.

Mulierem esse Deboram natura ipsa contestatur,
sed virum probat militaris præfectura. Quid igitur?
Androgynus est? minimo minus, o hospes, sexu
quidem femina est, sed corde plus quam virili.

In idem.

Mares neutiquam mulieribus præstabiliores sunt, D
una quippe mulier Debora reipublicæ Judææ potita,
in hostes strenue depreculata, est, præterea Jabin
Chananaeum regem cum omni delevit exercitu.

In Jabin claro trabali Sisaræ tempora trajicentem.

O lac amarum, quo inebriatu Siara Jaheli non
cogitanti, miserabilis casu oblatu est, clavoque sus-
fixus e vita demigravit, ne hoc ipsum, quis se inter-
imeret, agnosces.

In idem.

Laete inebriatu huius dormiebat Sisara, cuius
temporibus præacutam sudem Jael infixit, genero-
saque mulier amicam vitam e Sisaræ membris ex-
traxit: haec sane prava est hospitalitas, lac amarum,
sonus infelix.

A *Εἰς τὸν αὐτὸν Γεδεών.*
Θάρσει, Γεδεών, θρόνον ἀθρόν τὸν πάκον,
Τῆς γῆς ἀπάστης μηδαμῇ βεβρεγμένης.
Θάρσει, Γεδεών, ηρόν ἀθρόν τὸν πάκον,
Τῆς γῆς ἀπάστης πανταχῇ βεβρεγμένης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σῆς δὲ, ἀγνοτόκεια, πάκος τύπος ἐπλετο μῆτρα,
"Ον Γεδεών μὲν ἐρκῆε κατὰ χθονὸς αὐνὸν ἔντα·
Αὐτάρ οἱ τὸ οὐρανόθεν δροσίεις ἐνικάτπεσεν διμορφο
Οὐη τὸ οὐδὲ πρόπατα δρόσῳ ὑποδεύετο γαῖα.
Εἰς Γεδεών σὺν μόροις τριακοσίοις τὴν Μαδιάμ
ἡττήσατα.

Ηχοῦσα σάλπιγξ, ὑδρία κεκλασμένη,
Καὶ λαμπάς ἐξαφείσα Μαδιάμ τρίπει·
Οὐ τοῦτο τῆς σάλπιγγος, οὐ τῆς ὑδρίας,
Βο τῆς φανείσης λαμπάδος, Θεοῦ μόνου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τούσδε τριηκοσίοις Γεδεών ἀμά, οἱ κατὰ κῦνα;
Γλώσση λάψαν ὑδατος δειρέθρου ποταμοῖο,
"Άλλοφύλων ἐνάριξε μυριάδας, ἐν δὲ Μαδιάμ
Αύχενα καθ' ἀγέρωχον· οὐδὲ οἱ Θεοὶ ἔσπειτο" ἀρ-
γές.

*Εἰς Ἀδιμέλειαν τὸν φορεύσαστα τοὺς ἀκυντοῦ ἀδελ-
φοὺς, εἰτα πέτρᾳ μυλικῇ καταρράγεται σῃ οὐδὲ
χειρὶς τυραινός ἀραιρεθτά.*

Ανθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐμπαροινεῖς τὴν φύσιν,
Καὶ τοὺς ἀδελφοὺς κτεννύεις Ἀδιμέλεια,
Αἴθω μυλικῷ συντερίθησε τὴν κάραν,
Καὶ χειρὶς γυναικὸς κατακαυχήσει τόσου.

In Gedeonis vellus.

Dum rōre conspersum vellus animadvertis confide,
Gedeon, terra circumjacente nusquam rōre con-
spersa; confide item, siccum vellus intuens, terra
quaquaversum rōre madefacta.

In idem.

Hoc vellus tui uteri figura est, intemerata mater,
quod siccum a Gedeone in terram projectum est,
rōridus enim imber in uterum tuum de cœlo depinuit;
quali universa terra nunquam post hominum me-
moriā perfusa fuit.

*In Gedeonem cum solis trecentis Medianitas acie
fundentem;*

Tuba clangens, perfracta hydria, et incensa fax
Medianitas in fugam vertit; non id quidem tubæ,
non hydriæ, non lucentis lampadis, sed Dei solius
miraculum.

In idem.

Gedeon una cum trecentis, qui canum in morem
fluvii jugiter manantis aquam lingua lamberant,
numerossissima Barbarorum multitudine interficta,
Medianitarum prætumidas abscondit cervices, sibi
Deo faventer assecundante.

*In Abimeleccum fratrum parricidam, et ipsum postea
deturbato molari lapide, manu mulieris interse-
ctum.*

Pro eo quod contra ipsam naturam deservit, de
medio sublatis a te fratribus, o Abimelech, incusso
mole fragmine conterentur cervices tuæ, manusque
feminæ tantam de te gloriam reportabit.

Eis τὸ αὐτό.

'Ἄβ: μέλει μέγ' ὅδεις, καστιγνήτοις πολὺ πῆμα.
Ταῦτα σοὶ τὸν ἐπίχειρα φύλωπτολέμοιο μενοινῆς'.
Πάτρας ὑπὲρ κεφαλῆς θενατηφόρος δστέα θλάττων,
Καδὸς διὸς ἐν σπλάγχνοις πεπηγμένον οἰσιν ἀπώ-

[τοι].

*Eis Ἱερθές τὸν θύσαντα τὸν παῖδα ἁντοῦν τῷ Θεῷ
διὰ τὴν ὑκόσχεσιν.*

Μακάριος σὺ τῆς σφαγῆς Ἱερθές·
Τὴν παῖδα γάρ σου τὴν μόνην, τὴν παρθένον,
Μηδὲν μαλήσας τῷ Θεῷ σφάζων θύεις,
Τὰς εἰς ἔκεινον ἐκτειλῶν ὑποσχέσεις.

Eis τὸ αὐτό.

Παρθενικὴ μελέη σὺ μὲν ὄρχῃ, χεροὶ δὲ σῆσι
Τύμπαν' ὑποκυτυπέεις, περὶ πατρὸς δὲ κάμψορε χαλ-

[ρεις,

Οὐνεκ' ἀπὸ πτολέμοιο τροπαιοφόρος μετανοεῖ·
Αὐτάρ δὲ σὺ μὲν ἐκών, ἕμπη, δὲ σε δειροζομήτει.
Eis τὸν δὲ ἔκαρητελας τέττησι τοῦ Σαμψών.
Τίκτει Μανεύ, θαῦμα, πρὸς γῆρας μέσον,
Καὶ ταῦτα Σαμψών δόλῳ θαῦμα, τὸν μήγαν.
Καὶ θαῦμα τρίτον, ἐξ ἀκάρου νηδύος,
Ἐκπαγγελεῖσης τῆς σπορᾶς δὲ ἄγγέλου.

Eis τὸ αὐτό.

"Ἄσσα τοι ἐξερέω στέρνοις ἐνικάτθεο, τύναι.
Παῖδα τέχης χρατερὸν, καὶ ἀλλορύλοις μέγα πῆμα·
Αὐτάρ οἱ ἐς κεφαλὴν τέμνων ἔυρδες οὐκ ἀναβήσῃ.
Οὐ πιετ' ἐς οἶνον, Ναζωραῖος Θεοῦ ἐσται.

In idem.

O supra modum inuste, inque fratum exitium C procreate Abimelech, hæc tibi sunt contentiosæ in dolis præmia; molæ fragmen lethale, et ossa collidens in tuas cervices decidit; insuper gladius vitalibus infigitur; quibus mortem occubuit.

De Jephthe, ob promissi religionem, filiam mactante.

Ob jugulatam filiam, felicem te deprædico, Jephthe; filiam enim, quam unicam habebas, virginem, insuper habitam, Deoq[ue] ad aras obtruncatam sacrificas, adimplens eam, quæ Deo facturum te receperas.

In idem.

O virgo stolida, patri gratulabunda exsilia, tuaque manibus pulsas tympana, deque victoria paterna gaudes, infelix, quod ex bello tandem victor regrediator; sed ipso, tametsi nubes, tuas tamen cervices demelet.

In Samsonem ex divini oraculi promissione nascentem.

Sub ipsam senectutem generat Manue, o miraculum; idque Samsonem maximum, miraculum alterum; sed et aliud miraculum, ex sterili videlicet utero, utique cum parentibus ab angelō in stirpem promiscuus sit.

In idem.

Quæcumque tibi edissero, repone animo, mulier. Valdissimum partis filium, magnam Barbarorum cladem futurum, cælatum in ojus caput acuta novacula non ascendet, e viro non bibet, sed Dei Narrator erit.

A *Eis τὸν Σαμψών σχίζοτα τὸν λέοντα.*

Τὸν μετρικίσκον οὐ βλέπεις Σαμψών, ξένε,
Πῶς τὸν λέοντα συλλαβὼν σχίζει; Βλέπω.
"Ο τοινυν ἐν μείραξι τοιαῦτα δράσας,
Όποιος ἐσται συνταγεῖς τοῖς ἀνδράσιν.

Eis τὸ αὐτό.

Οὔρεος ἔσσεις ἀφαρ σκύμνος λίδες ἐκ δασυφύλου,
Οὐρῇ παῖς δὲ πλευρὰν, ἀτέρ λυγρὸς μῆδετο Ἑργα.
Τόνδ' ὡς οὖν ἐνόσησεν ἐπάλμενον ἐγγύθι Σαμψών,
Χεροὶ λαβὼν στιβαρῆςι κατέκτανε διχθά κεάσσας.

Eis τὸ αἰτιγμα Σαμψών, τὸ τι βρῶμα δὲ διθορτος, καὶ δὲ πικροῦ διχῆλος τινού;

Τὶ τρωκτὸν ἐκ τρώγοντος, ὃ Σαμψών, λέγεις;

"Ἐκ δὲ ισχύντος γλυκερὸν προῆλθε τι;

B Μή τὸν λέοντα, καὶ τὸ τοῦ σιμόδου μέλει.

Αλιγματωδῶς τῷ λόγῳ παριστάνεις;

Eis τὸ αὐτό.

Διὸς ὀρεσκόφιο ἀγγηνορίην ποτὲ Σαμψών
Κάθετε, τὸν δὲ πεσόντα μέλισσαι ἀμφεπένοντο,
Τῶν ἀπὸ χεροὶ φλιγγὶ μέλι δαττατο Σαμψών.

"Ἀλλοφύλοις δὲ αἰνιγμα προήκατο δεινὸν ίδεσθαι.
*Eis Σαμψών δρον σιατόρει τοὺς ἀλλορύλους
φορεύσατα, ήτο καὶ ἀποθλήγας ἐπιειρ.*

"Ανδρὸς μία χελρ, σιαγῶν δνου μία

"Ολους ἀπεκτόνασιν δνδρας χιλίους.

Μή χειρὸς Ἑργα ταῦτα, μή σιαγόνος;

Οὐκ ἐστιν εἰκεῖν, τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ μόνου.

De Samone leonem dilacerante.

Numquid vides adolescentulum Samisonem, qui arreptum leonem in frusta discerpit? video: qui adhuc adolescentulus isthæc facere potuit tum cum erit inter viros accensus, quid faciet?

In idem.

Ex umbroso monte rapidus se proripiebat leonis catulus, cauda latus diverberans, funesta molitus opera. Ubi vero prope insilientem deprehendit Samson, robustis abreptum manibus, et in duas distractum partes occidit.

n Giphum Samonis, quo quid cibus ex comedente, et ex forti dulcedo egressa est, interpretandum proposit.

Hunc scriptum proponis, o Samson, quid cibus ex comedente? Et forti dulcedo egressa est, quid item? Nonne nobis leonem Juda, et ex alveari virgineo mel, hoc problemate subobscure nobis exhibes?

In idem.

Samson montani leonis aliquando ferociam fregit, in cuius prostrato eadavere apes allaborabant; unde jueundis haustum manibus mel epulatus est; quo. I alienigenis ænigmata explicatu perplexum proposuit.

In Samonem Philiostheos alienigenas asini mandibula cædente, uxam elidens, scaturientes aquas bibit.

Unius viri manus, una asini maxilla universa hominum millia funditus extinxit. Cave hæc a manu, aut ab asini maxilla præstata existimes; non est cur quid istiusmodi loquare: Dei solius opus est.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σιαγδός ποτ' ὅνοι ἐφῆφας, ὀλκίμε Σαμψών,
Ἐν δ' ἀνέρας ἐνάριξας ἀπέπρονας, θυτερον αὔτε
Ἄψις ἀργαλέης κατεπαύσασο δῦχος ἀλαστον·
Ἡὲς γάρ ιμερόν τοι ἀπέτιλας νῦμα σιαγών.

Εἰς Σαμψών τὰς τῆς Γάζης πύλας ἐπὶ τῷ ὄμοι
ἀρμένον, καὶ εἰς Χεβρών ἀπεργάστη τὸ
δρός.

Ω φρικτὸς ὄμοις, δε πύλας Γάζης ὅλας,
Μοχλοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ δυοῖν παρατάδων
Φέρων ἀνέλκει; εἰς Χεβρών δρους λόφον·
Σὺ τάχα καὶ γῆγε πᾶσαν ἑεβάστασας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γάζαν ἐπὸ πτολειόθρον ἐταρρῇ μῆτρο Σαμψών,
Τῷ δὲ πύλας πτύξαντ ἀρχρυτας ἐναντῆρε;
Τούς δ' ὡς οὖν ἐνόησε μέσην κατὰ νύκτην βαθεῖαν,
Ἔρκε κατωμαδίους πυλεῶνας, διτο δ' ἔκειθεν.
Εἰς τὴν χρώτην ἀπόκειραν Δαλιδίς ἦρ ἐκειράτο
τὸν Σαμψών, καθ' ἦρ οὐκ ἀπειράτητο αὐτοῦ
Ω; κρέσσον εἰς πύρ ἐμπεσεῖν τὸ καμφάγον,
Ως κρέσσον εἰς θάλασσαν εἰς "Ἄλιον σύδμα,
Ἡ γ' εἰς γυναικεῖς ἐμπεσεῖν μυσαρίαν.
Ἡ Δαλιδά σε ταῦτα πειθέτω, ξύγε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππε, γύναι, κακότεχν', ὀλόν γένος, αἰσχρά Δαλιδά
Ἀνδρόδ; έσου πειρήτιζες; διαγώμεναι ἀλκήν;
Οφρά καν δλλοφύλοιστοι φάνης κρυψία; διά βουλάς·
Ω; δρα πάγκυ γύναι φιλομόχυνο; ἐπλέο δέμαρ!

In idem.

Ainsi maxillam aliquando arripiisti, strenue C
Samson, numerissimam praeterea hominum vim
vita spoliasti; subinde molestæ sitis ardentissimum
restinxisti laborem; hæc quippe mandibula in sua-
ves tibi latices inundavit.

*In Samsonem Gazæ portas gestantem humeris, et ad
territorem montis, qui respicit Hebron, importan-* tem.

O ad stuporem usque formidabilis humerus, qui
integras Gaza portas una cum ipsis vectibus, et gemi-
nis antepagmentis sursum tractas in apicem montis
Hebron bujulas; tu forte succollatoris more totam
terram sustinere posses.

In idem.

Apud Gazæ civitatem meretrici conjunctus est D
Samson, cui compactas occluserunt foræ oppidanæ.
Quos igitur ut concubia nocte persensit, pendentes
ab humero portas tulit, et iude exsiliit.

*In vrimum Dalilæ experimentum, quo tentato Sam-
sonne non est potita.*

O quam in voraces incidere flaminas optabilius
est; quam melius in mare, in inferorum vorágines
illabi, quam in abominandam mulierum fuditatem
incurrere: o hospes, in banc te sententiam addu-
cat Dalila.

In idem.

Quorsum versuta mulier, dispendiosum genus,
inhonesta Dalila, tui mariti vires internoscere mo-
liris, quo externis secundum clancularia consilia

A *Εἰς τὴν δευτέραν ἀπόκειραν, καθ' ἦρ οὐδὲ αὐτὸς
κεριετέτετο.*

Ως κρέσσον ἀρχτοῖς συμβοῦν ταῖς ἀγρίαις,
Καὶ συλλαλεῖν δράκουσι, καὶ συζῆν λύκοις,
Καὶ συγκατοικεῖν σκορπίοις ἀνημέραις,
Ἡ τὸ γοῦν γυναικὶ τὴν Δαλιδάν μοι βλέπε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κουριθῆς ἀλόχου ἐπειθῆσα, ὀλκίμε Σαμψών,
Ἡς θραλες λεχθεν ἀπὸ τηλόθι λέκτρα βαλλεθει·
Ἡν γάρ ἀν ἐκ σε φίλων βλεφάρων δοσον ἀ-
μέρους

Μειλιχίοις ἐπέσσει, νῶν ἀπὸ κρυπτῶν ἀλούει.

Εἰς τὴν τρίτην; καθ' ἦρ οὐδὲ αὐτὸς.

Τὸν Σατανὸν σχοῖν τις εἰς συνοικιαν,

Τελχίνι πικρῷ συνθάξιν τὸν βίον

B Μὴ τοῦν γυναικί, καὶ γυναικὶ μαχλάδι·

Ἡ Δαλιδά μοι μάρτυς θεῖ τοῦ λόγου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Nῦν ερίτατον οὖδε, Σαμψών, Δαλιδά πειρητίζει,
Σὺν κράτος ἀμφαρώσα. Πόθεν δ' ἄρα; Βόρα δικεῖ,
Εἰπῃ δ' ἀλλοφύλοις · οὐ δέ οι ἀκατήλια βάζεις,
Εὖ φρονέων δχρι τοῦ, τετάρτη δέ σε πείρα μέσον.

Εἰς τὴν τέταρτην τὸν Σαμψών.

Τί γάρ μιαρὰ Δαλιδά πρὸς νοῦν στρέψει;
Τυρλούσα Σαμψών, δρ' ἐραστὴν βελτείον
Δοκαὶς ἀφευρεῖν; ποῦ δὲ ἐν ἕργος, καὶ τίνα;
Οὐτως γυνὴ σὺ χρῆμα μυσαρύτατον.

renunties? omnino conjugis amans mulier fatis sci-
licet!

*In secundum experimentum, quo ne quidem ruris
expugnavit Samsonem.*

O quam ferocienibus ursis convivere prestabi-
lius est, conversari cum draconibus, et cum lep-
tis communicare, cumque immansuetis habitare acro-
pionibus quam cum feminis; in Dalilam menik
oculos adjice.

In idem.

Puellam in uxorem duxisti, magnanime Samson,
cujuſ thalami stratum procul amoliri dehincas:
proficio te tuis oculis quantocius orbabit amavibus
illecebris; cum arcanam tibi mentem abstulerit.
Tertium experimentum, quo ne rurum quidem po-
tita est.

In contubernium quis admittat Salanam, vitam
cum molestissimo impostore traducturus; sed nun-
quam cum muliere consuescat, eaque meretrice.
Dalila testis est bujas efflat faculentaissima.

In idem.

Nunc tertio te experimento adoritur Dalila, o
Samson, tuasque perteotat vires. Quorsum vero? si
resciat, ac renuntiet extraneis, tu vero subdola ei
verba comminisceris! hac tenus apuisti; sed tertium
periculum perniciem tibi conseisces.

De Samsonis occæsatione.

Quid enim apud animum volvis, impura Dalila?
oculis orbato Samsone, amasum meliorem inven-
turam putas? ubi quem possis offendere? o mulier,
omnino res es omni imprecatione digna.

Eἰς τὸν αὐτόν.

Τίς σε φίλων βλεφάρων ἀπαμέρσατο, δικιμεῖ Σαμψών;

Οὐ με κόμην κεφαλῆς ἀποείλετο. Τί; δὲ ἀφ' ἑκείνος;

Ηδε γυνὴ δαλέσσει, Δαλιδά δὲ μην καλέουσιν.

Ω τάλαν, ὡς κραδίηφιν δριν διεθέρμανας οὐλον!

Eἰς Σαμψώνα διήδοντα ἐτῷ μύλῳ.

Εἰ δάκρυσον δεῖταιον ἐκβούσειν θέλεις,

Δάκρυν τυφλωθέντα Σαμψών τὸν μέγαν,

Καὶ τυφλὸν ἀλήθευτα, φεῦ! δίκην δνου·

Καὶ τῶν γυναικῶν φεῦγε τὴν πονηρίαν.

Eἰς τὸν αὐτόν.

Οὐ ποτ' ὅντι κατίπερνε εἰσάγον μυρία φύλα,

Νῦν γενὶς ἦτος ποτὲ μύλῃ εἰσον ἀλήθεια,

Οὐ θέμανος βλεψόροις προδερκομένοις καλύπτρην,

Αὐτὰ δὲ φίλα βλέψαρις καλυψάμενος τυφλότητη.

Eἰς Σαμψώνα συσσελούτα τὴν οἰκίαν, καὶ συμπορεύοντα ἑαυτὸν τοῖς ἀλλοφύλοις.

Ἔβοσι Σαμψών αἱ ἔμρυθεῖσαι τρίχες,

Καὶ συνανηδρὴ τὸ κράνος τῆς λογίδος.

Ἄλλ' αἱ κόραι λειπούσιν, ὧ τῆς ζημιας!

Πλὴν καὶ τυφλώτων ἀμυνάται τὸν φόδνον.

Eἰς τὸν αὐτόν.

Πλήγηνος ἀλλοφύλοις πίνακος προτίλυθε Σαμψών. Στῇ δὲ παρὰ σταθμῷ, πίνακος δὲ ἐπειρριζατο δοιεῖς.

In idem.

Quis te jocenda oculorum usura privavit, generosus Samson? Qui capitis mei rasit capillos: quis illi vero? Hia ipsa est callidissima mulier, cui Dalila nomen est. O miser! quam exultalem pectore serpente feriisti.

De Samone in pistrine molente.

Si mineras effundere lacrymas in animo habes; executiem Samsonem magnum comploratione prosequere, et heu! asini instar, exexcatis oculis molestem, in quo mulierum malignitatem devitare tangite.

In idem.

Qui asini mandibula infinitam aliquando multitudinem prostravit, nosac quidem, ceu asinus, ad modum frumentum molit; non, ut equis, apposite prius intuentis oculis frontalii, sed palpebris ipseam exitate contectio.

De Samone domum concaviente, seque cum Philistis una contradicante.

Rasum tibi capillitiū suppululat, o Samson, similque tuarum virium renascitur facultas; verum pupille te deficiunt; o miseriam! tamen occæcatus hostium suorum invidentiam ulciscetur.

In idem.

Convivantibus alienigenis in ludibrium productus est Samson. Stans autem media in aula, ambas ma-

*A Σεις δὲ ἐλών, πρὸ δὲ ἡπας χαμάδις πέσει ἀπελετος
Ιούκος,*

Σὺν δὲ τῷ δρόπῳ ἀλλοφύλοις; αὐτὸν κατίπερνε φοῦη.

*Eἰς Ρούθ τὴν Μωαβίτιν, ή, τοῦ Ἰσραηλίτου
ἀπόρος αὐτῆς θανάτους, κριθολογούσα, ἔτρεψε
τὴν πενθεράν αὐτῆς Νοομύτιν.*

Γυνὴ Νοομύτιν, ἀνδρὶ καὶ τέκνοις ἄμα

Συνεκφυγούσα πρὸς πάλιν Μωαβίτιν,

Τοῖς παισι καλάς νυμφαγωγεὶ παρθένους,

Τοιούτοις δὲ σὸν μόνη τῇ Ρούθ μόνη.

Eἰς τὸν αὐτόν.

Παῖδες ἴμοι τίνα τὴν δρόμων κριθολογοῦσαν
Κούρην; Αὐτέρα διμῆθυμῷ περιχαρισμένα φέξει.

Μωαβίτις τὸ γύναιον, έδη δὲρα σὺν ταῖς Νοομύτιν,

Ή τοι εἴ τοι Ρούθ; καλέσι, νύμφη δὲ εἰ σέχεται εἶναι.

*Eἰς Βοός μητρύμενος τῇ Ρούθ, καὶ τεγγώντα δὲ
αὐτῆς Οσῆδος τὸν ράχαν Λαβίδ.*

Ὄς εἰς ἀγαθὸν τὰς κριθὰς Ρούθ συλλέγεις,

Εἴπερ δὲ αὐτῶν τοῦ Βοός γυνὴ γίνη,

Χριστοῦ προμήτωρ ἀδρόν δεδειγμένη.

Καὶ γάρ τὸν Οσῆδος τὸν Λαβίδ πάτερν τάχης.

Eἰς τὸν αὐτόν.

Τίς ποτ' δέρπης ἡσθα γύναιων ἴμου παῖδες ἀγχι πεσοῦσα
Νύκτα δὲ ὁρφατήην; Ρούθ ἡγὼ ἀμφὶ σε κείμαι,

Ή χθὲς τῷ ἀσταχύσσοντοισι κριθολογεῦσα.

Χαῖρε, φίλον κάρα, χαῖρε, Θεὸς δέ σοι δλεια δοίη.

*bibus columnas amplias est, quae apprehensas
concessit, inquit terram corruit domus refertissima,
quae cum extremitate ipsius auctorem eadis interfecit.*

*C In Ruth Moabitam, quae vix Ierachia e viro ex-
amplo, collectio spicis nupium amant Noemi con-
trivit.*

*Mulier Noemi una cum vira, et liberis in urbem
Moabitidem confugens, palcherrimarum virginium
nuptias suis coeciliavit filias, sed regredientem so-
lam Ruth sole sicutia est.*

In idem.

*Messores pueri, quanam ita est, quam spicas
colligentes inspicimus, puella? eis spicas per milia
gratum facit. Muller est Moabitis, quae una cum
Noemi venit, Ruth ei nomen est, sequit Noemi nu-
rurum esse gloriatur.*

*D In Booz una cum Ruth matrimonio junctum, ex qua
Obed Davidis avum suscepit.*

*Quam feliciter, et auspicio fruges colligis, o
Ruth, siquidem per eas in uxorem Booz evadere
possis; hoc facto Christi proavia repente declinata
es, conceptio fetu, qui Obed Davidis avus est.*

In idem.

*Ecqua mulier meos juxta pedes accumbis opaca
nocte? Ego sum Ruth, quae propter te jaceo, que
heri in spicis tuis hordeum colligebam. Gaudie,
amica, gaudie, te Deus omni bonorum cumulo for-
tunet.*

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

LIBER PRIMUS REGUM.

Εἰς τὴν τέλυνησιν Σαμουῆλ,

Παιδας μὲν ἐσχεν τῇ Φενάννᾳ μυρίους,
‘Η δ’ Ἀννα καρπὸν κοιλας στερας ἔνα.
Πλὴν ἀφανῆ μὲν τῆς Φενάννῃς τὰ βρέφη,
‘Αννης δ’ ὁ καρπὸς ἐμφανῆς, καὶ προβλέπων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐλκανά τις ποτ’ ἀνήρ δυσὶ μίσγετο θηλυτέρησι,
Τῇ μὲν ἀπειροτάχῳ, τῇ δ’ αὖτ’ ἀτράχῳ γεγανέδῃ,
‘Ητις μα καὶ ἀλαστὸν ἐνι τῷ φρεσὶ πένθος ἔχεστε·
Δισσομένη δὲ θεὸν παιδὸς πέρι, τέξε Σαμουῆλ.

Εἰς τὴν ἐκ βρύφους θεῷ καθιέρωσιν Σαμουῆλ.
Βλέπων Σαμουῆλ, καὶ βλεπόντων ἀκρότης,
Θεὸς δῖοι σε, καὶ θεός σε λαμβάνει,
Δῖοι μὲν οὐδὲν, οἰκέτην δὲ λαμβάνει,
Γιὰ προσευχῆς, ἀγιώτατον βρέφος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νηδός εἶ ἀγόνιοι κλυτὸς γόνος; ἥλθε Σαμουῆλ,
Οὐδὲ ἄρα τῇ γένντειρᾳ θεούδεων συνθεσιάων
Δῆθετο, δ; σιγόωσα θεῷ περὶ δάκρυστ’ ὑπέστη·
Αὐτίκα δὲ ἐκ μῆτρῆς τὸν οἱ ὕπατον ἀγνὸν ἵρησ.

Εἰς Οὐρεῖ, καὶ Φινέες, οἱ ἐκ θυσῶν προακογενέμενοι, ἐκτίνησαν τὸν θεὸν εἰς ὅρτὴν κατὰ Ἡλεῖ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

Γιὰ μιαροὶ πατρὸς ἱερωτάτου,

De Natali Samuelis.

Numerosissima quidem prole Phenennæ cumulata est, Anna vero sterilis uteri fructum unicum possidebat; sed Phenennæ liberi sine nomine fuerunt omnes; Annæ vero filius miraculorum gloria visensus, et videns fuit.

In idem.

Vir Elcana duas olim cognovit uxores, unam, quæ multos, alteram, quæ nullus habebat filios: et ista miserabilis doloris sensu confecta, nuncupatis Deo votis, quo filium haberet, Samuelem peperit.

In Samuelem ab infantia Deo consecratum.

O propheta Samuel, prophetarum longe maxime, Deus te largitur, et vicissimum accipit; Annæ largitūs in filium, in domesticum te adoptat, o susis Annæ precibus impetrat, infans sanctissime.

In idem.

Ex sterili alvo illustris prodidit Samuel, cuius quidem mater religiosorum votorum non est obliterata, quæ lacrymabunda silenter ad promiserat; cui statim Deus purum ex utero sacerdotem induit.

In Ophnei et Phineen, qui prægustato sacrificio Deum, adversus parentem Heli in iram concitauit.

O sacratissimi parentis scelestissima proles,

A Οὐρεὶ πονηρὲ, Φινεὲς κακεργάτα,
‘Ανθ’ ὧν συλλατε τῶν θυσιῶν τὰ κρέα,
‘Εργον μιδὲ γένησθε πικρᾶς ήμέρας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίδε δυσέρω φυτοσπόρου ἀρχιερῆς
Κῆρ’ ὀλιὴν καδάσαντο κοῦ κατὰ πατρὸς δικαθεν,
Οὐνεκα θυσιῶν ἀποδαίνυντο, κρεάγρην
Χύτρηρι τριβόντα καθειστές, ἀθλοι ἀνδρῶν.

Εἰς Σαμουῆλ καλούμενον ρυκεδές παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀγρούντα τίνε καλοῖτο.

Ορέ; τὸ δράστες Σαμουῆλ τοῦ παιδίου·
Θεῷ καλεῖται, πρὸς τὸν Ἡλεῖ δὲ τρέχει,
Ἐκεῖθεν εἰναι προσδοκήσας τὸν λόγον,
Καὶ οὐτερον δέδορκε τὸν κεκληκότα.

B *Εἰς τὸ αὐτό.*

Τρίς; σε θεὸς ἐκάλεσε Σαμουῆλ, οὐδὲ μιν ἔγνως.
‘Ηλει γάρ καλέειν σε τρίς; Ἐλπε τὸν Ἱερῆα,
Τέτρατον αὖθ’ ἐκάλεσε θεοῦ στόμα, καὶ μιν ἔτι.
[γνω.

Καὶ μάθες, ἀσσα τέλος; κατὰ οὐτατον Ἑλλασεν ἡμερ.

Εἰς τὴν τῆς κιβωτοῦ αιχμαλωστῶν, καὶ τὸν ὥμαρον Ἡλεῖ.
‘Ος ἡμερῶν σὺ κακοδαιμονεστάτη!
Ἐν δὲ συναλόθρευσεν ἐθνικὸν ἔρος

Opbuei profligate, prave Phinea, quorsum victimarum carnes sacrilege diripiunt? Una die ambo simul interituri eatis.

In idem.

C Parentis pontificis due sacrilegi filii, adversus patrem suum luctuosissimum, satum irritarunt, prælibatis victimarum carnibus, fuscinula tridente in cacabos immissa, mortalium miserrimi.

In Samuelem de nocte a Deo vocatum, et a quo vocaretur ignorantem.

Pueri Samuelis visiones intelligis, o hospes; a Deo vocatus, tamen ad Heli currit, ratus inde vocem prorupisse; quamvis evocantem postea videre ineruerit.

In idem.

Ter a Deo vocatus es, Samuel, nec eum intelligebas; nam te ab Heli sacerdote vocatum suspicabar: quarto rursum te vocavit Deus, quem tandem cognosti, et quæcumque posteris diebus obeyerunt, edocut es.

In arca in hostium manus tradita, deque Heli stris cervicibus exspirante.

O dies inter alia inauspicatissima! in qua infulum gladius ad internectionem cecidit ipsum, cum

Σεπτήν κιβωτὸν, σεμνὸν ἀρχιερέα,
Καὶ δυσάριθμον δχλὸν Ἰσραὴλίτην.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ὥραλες τοῦ, ω κακόδαιμον, ἄπαις καὶ ἀτεκνος δλέσθαι
Ἡλεῖ, μηδὲ τεκεῖν ὀλοφρόνει κάμμορε παῖδε,
Ὕδικα κύνατ' διναξ ὑψιθρονος· ἡ δὲ κιβωτὸς
Ἐθνεσιν ἐξεδόθη, διφρου δὲ σὺ ἔκπεισες ἀπνους.

Eἰς τὸ τέλον θεόν Ἀζωτῶν πίστοτα προσώπου τῆς κιβωτοῦ.

Ἄζωτε, φρίξον τοῦ Δαγῶν πεπικάκτος,
Καὶ πρὸ προσώπου τῆς κιβωτοῦ κειμένου,
Ὦς οἵα προτκυνοῦντος αὐτὴν ἐνερόμως,
Καὶ τῆς κιβωτοῦ τὸν θεόν θεόν σύνες.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἄ· δρες ἄπ' Ἀζώ: οἰ προπέμπετε τήνδε κιβωτὸν,
Ὕν Δαγῶν τρομέων χαμάδις πέσε, γυία δὲ λύθη.
Πέμπετε· ἡ τὸ γάρ δέρησιν ἐπιζέσει ἔλκος ὑμῆσι,
Μυῶν τὸ ἔθνεα πυκνὰ ἐνιπλήσουσιν ἀρούρας.

*Eἰς τὸ τῆρας Σαμουὴλ, καὶ δικῶς ητησαντο
δαυτῶν βιστίλα οἱ Ἐβραῖοι.*

Ἐπρηδ Σαμουὴλ· Ἰσραὴλ δὲ τὴν χρίσιν
Οἱ παῖδες αὐτοῦ λαμβάνουσιν οἱ δύο,
Πλὴν τοὺς πατρικούς οὐ μιμούμενοι τρόπους.
Ἀποξενοῦνται τῆς λαχούσης ἀξίας.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἄφρονες Ἐβραῖοι, ἀτάσθαλε μωρὰ γενέθλη,
Κοίρανον ἀμφαρδώσα βροτοῦ πάνι ἀντὶ θεοῦ,

*venerabili arca, sumnum sacerdotem, et Israelitici
populi numerosissimam turbam.*

In idem.

Bene tecum actum foret, o infelix, si absque stirpe diem obilisses, Heli, nec geminos filios tibi exitio futuros suscepisses, quorum causa, Rex alto solio insidens, ira exarsit; arca vero gentibus tradita est; tuque e sella corrueisti exanimis.

De Dagon Azotorum deo, coram arca fæderis corrueente.

Azoli civis horresce, cadente Dagon, et ante arcam fæderis humi procumbente, ac si eam præ formidine reverenter colat; tum Deum arcæ, verum esse Deum intellige.

In idem.

Viri Azotii, hanc Dei arcam emittite, qua Dagon, soluta membrorum compage, consternatus in terram D decidit; emittiute, vel in secretioribus vestris partibus ebullient ulcera, et murium densa multitudo terram complebit.

In Samuelem consensercentem, et quemadmodum regem rogatus est ab Hebræis.

Senectute conficitur Samuel; Israelis vero administratione duo ejus filii accepta funguntur, sed paterna virtute instituta non æmulantes, dignitate, quam sortiti fuerant, exauktorantur.

In idem.

Inconsulti Hebræi, improba stolidaque generatio, mortalem amplexa regem, loco Dei, qui cæterorum regum potentissimus le solus administrabat: o quam re postmodum peracta errorum sapientius intelliges!

Α Τοῦ σέο μοῦνος ἀνασσεν, δῶλων βασιλεύτερος ἀλλων·
Τοῦ ποτε ὑστατήν ἐπιμηθά σύνεσιν ἔξεις.

Eἰς τὴν βασιλεύσιν Σαούλ.

Τὸ σὸν, Σαούλ, πάρεργον ὡς Ἑργον μέγα,
Τὸ δὲ Ἑργον ὡς πάρεργον ἐξ ἀντιστρόφου.
Πλανωμένας δῶς Ἑργόν ἐκητεῖς δνους,
Καὶ βασιλείαν δῶς πάρεργον λαμβάνεις.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ολλυμένας ποτ δνους διξήμενος ἥπου τὸ ἐφεύροι
Πιτρός; ἐσῦ, μέγ' δελπτὸν ἀπὸ κράτος ἔλλασε Σαούλ.
Ξεῖν τοῖς γενέταις ἐπιπείθεο, καὶ σφιν ὅπούργει,
Καὶ τάχα κέν σε Θεός λαμπρὸν βασιλῆα ποιήσει.
Εἰς τὸ εἶδος Σαούλ, καὶ δπως τοὺς Ἀμμανίτας
ἀλόθρευσεν.

Ε! πρῶτον εἶδος δξιον τυραννίδος,
Β Ὡπέρ Σαούλ τις δξιος τυραννίδος;
Σαούλ ἐκείνον τὸν μέγαν, τὸν ὕμιλαν,
Τὸν εὐτρόπωπον, τὸν καλὸν τὴν ίδεαν;

Eἰς τὸ αὐτό.

Τίς οὐ δδ' ἀνήρ ὑπερῆλιξ, εὑρύτατοι δέ οι ὄμοι;
Ἀμμανίτην δὲ ἀπόλυτοι πολὺν καὶ ἀπείρονα λαόν.
Κοίρανο; Ἐβραῖης δδ' ἀρ ἐπλετο, λῶστε, γενέθλης,
Κις δέ μιν ἐξεφίτεσσε, φίλον δέ οι οὖνομα Σαούλ.

Εἰς Ἰωράδαρ δπως μόρος ἐπιδραμώτοις
ἐχθροῖς, καὶ τρέψας αὐτοὺς, είπεται καρυχθείσης
τηστελας, γενοδάμενος μελιτος, ἐκιδύνευσεν
δποκτυθῆναι.
Ὕ τολμα, τόλμα καρδία; Πωνάθαν!
Ἄλνος προσορμῷ βρεράρων μυριάσι.

De creatione Saulis tui regem.

C Quod incogitanter facis, o Saul, grande opus est;
vice versa quod facis, est præteri institutum tuum;
opus tibi incumbit errantes investigare asinas, et
præter intentum tuum, regale sortiris imperium.

In idem.

Deperditas patris asinas, sicuti reperi posse,
inquirebat Saul, cum valde ex insperato regnum
nactus est: O hospes, tuis parentibus esto morigerus,
iisque operam nava; teque quamprimum Deus
in maximum regem constituet.

De Saulis statuta, et quemadmodum Ammonitas funditus interfecerit.

Primo dum formæ præcellentia regno digna est,
equis, præ Saule, capessendo regno melior? Saul
inquit, magno, qui latis est humeris, fronte castigatissima, ipsoque aspectu formosissimus.

In idem.

Quis iste juvenis, cui latæ quidem scapulæ, Ammonitarum stirpe nobilis præ multitudine innuperebilium? rex est Hebrææ gentis, optime amice, quem Cis procreavit, eique Sauli nomen est amabile.

De Jonatha, quemadmodum solus in hostes impetum faciens, ipsos sudū fugavique; deinde extimulante fame excitus, degustato melle mori periclitatus est.

O quanta est animi fiducia Jonathæ! infinitas Barbarorum copias unus adoritur, ei assecundante-

Καὶ σὺν Θεῷ τοὺς πάντας; εἰς ψυχὴν τρέπει.
Εἰ καὶ θανατῷ βρώσεως μικρὸς χάριν.
Εἰς τὸ αὐτό.
Οὐς μόνον ἀλλοφύλοις ἐκέσσυτο ἡγεῖται τοῖς θηρίοις,
Νῦν μέλεος θανάτου, Ἰωνάθαν, ἀντίος ἔχει,
Οὔνεκ' ἐπ' ἀστιήφι φάγεν μέλι. Οὐ μέλι πικρόν!
Οὐδὲ πατήρ οἱ δρῆξι, πρόπτας δὲ ἐλύσατο λακός.
Εἰς τὴν σφραγήν Ἀγαθ., δρ., σωθόντα τῷ Σαούλ
καρὰ τὴν θελαρ κέλενσιν, ἀπέκτεινε Σα-
μουήλ.
Κάνει τοῦ Σαούλ τὰς χεῖρας ἀπίδρας, Ἀγαθ.,
Ο παμμίαρος Ἀμαληκίτης ἀναζη,
Ἄλλ' οὐ Σαμουήλ τὴν μάχαιραν τὸ ἐκφύγησε.
Τὴν πικρίαν δὲ τῆς θανῆς κτανθεῖς μάθης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππει Σαούλ μεγάλοιο Θεοῦ ἀπέπτασε ἑρατμάς;
Ἐκ δέ Ἀγαθ ἐξεσάωσες Ἀμαληκίτην βασιλῆα,
Οὐδὲ ἀπεδειροτέμησας; Ἄπειρος δέος δειροτομήσεις
Κοιρανίνην Κύριος. Ἀγαθ δὲ ὄλοντες Σαμουήλ.
Εἰς Δαβὶδ μόρον τῷ ἀκελφῷν αὐτοῦ πρεκριθέντα
εἰς βασιλείαν.
Χρήσις Σαμουήλ τὸν Δαβὶδ βασιλέα,
Καὶ πνεῦμα τῷ χρισθέντι σεπτὸν προστενάει,
Σαούλ ἀποστάν τὸν κεκατηραμένου.
Αὐτὸν δὲ μᾶλλον μιαρὸν πιεῦμεν πιγέλα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐ μάγεθός τε, βίη τε, φυὴ τὸ ἀγαθόν τα πρόσωπον,
Οὐδὲ πρωτοτοκή ἀρετῶν ἀκτιούσης

nunmine universas in fugam verisit; tametsi mellis
esu amarissimo nunc in mortis procinctu veratur. C

In idem.

Qui leonis instar in ipsos extraneos audenter ir-
ruit, Jonathas, nunc infelix in ipsius mortis discri-
men incurrit, quod præ inedia mel esitaverit; o
mel longe acerbissimum! nec si opitulatum ivit pa-
ter, sed ab universa multitudine liberatus est.

In eadem Agag, qui servatus a Saule, contra quam
Deus jusseral, a Samuele gladio mactatur.

Tametsi manus Saulis evitaveris, Agag, Amale-
citarum rex perquam flagitiose, tamen Samuelis
gladium evadere non potes, sed interemptus fati
acerbitatem senties.

In idem.

Quorsum magni numinis mandata rescidiisti, o D
Saul? Amalecitem præterea regem tutatus ejus non
obtrunciasti cervices? tūnq; porro truncabit ac
scindet imperium Deus, et a Samuele Agag interi-
metur.

De Davide, solo præ ceteris fratribus in regnum
electo.

Davidem Samuel in regem inungit, et uncto san-
cti Spiritus aspirat gratia, quæ ab exsecratisimo
Saule discedit, quem spiritus nequam tanto ve-
hementius exagitat.

In idem.

Neque granditas, robur, ingenium, vultus elegan-
tia, neque primigenia spectabiliora sunt tardioribus
natalibus coram Deo, qui non corpus, sed cordis

A Ἀμέτι Θεῷ· χραδίην γάρ διέστατι, οὐδέ τε σῶμα·
Δέρκει Δαβὶδ δινάκτα τὸν ἐν ποίμνῃσι πονοῦντα.
Εἰς τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸ κτίτορον Σαούλ Δαβὶδ
κιθάρα ησύχαλεν.

Ἐναντίωντιν ὕδε πνευμάτων βλέπε,
Τὸ μὲν προφήτην τὸν Κλ.; οὐδὲν δεικνύει.
Τὸ δὲ ἀντὸν διχει, καὶ πιέζει, καὶ πιέγει.
Μή ταῦ πνίγοντος, ὃ Τριάς, πειραν λάθει.
Εἰς τὸ αὐτό.

Πνεῦμα θεηγορέοντος ἀπέπτατο ἐκ, αὐτοῦ, Σαούλ,

Οὐνεκα πομπεδίοντος ἐλήσασ συνθετῶν·

Πνεῦμα δέ τοι κακῆς μεταέπτατο, καὶ σε διέγει,
Καὶ τάχα καν σε τέλος Δαβὶδ ἀπέπνιξ ἀπέδωσε.

Εἰς τὴν σφραγήν Φοιλίδ.

Δαβὶδ ὁ ποιμὴν ὁ βραχὺς κατὰ χρόνῳ
Β Κτίσνει Γολιάθ τὸν γίγαντα τὸν μέγαν,
Τὸν ὀπλετην δοπλος, ἐξ ἐνδός λίθου·
Τῷ δὲ Ισραὴλ καύχημα γίγνεται μέγα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βάρβαρος ἀλλοφύλοις προσσυντο, ἐκ δὲ καλέστο
Ἀνέρα μονομάχον εὑρίσκεται δημοτῆς,
Θαῦμα δὲ ἴδεσθαι ἔην· μικρὸς δὲ μιν δάλεις Δαβὶδ,
Καὶ οἱ δὲ βλαψθεὶς κείτο μάγας μεταλωστι τενευτεῖ.

Εἰς τὴν ἀγάπηντην Δαβὶδ καὶ Ἰωάνναν.

Τῆς ἀγαθῆς σου καρδίας Ἰωάνναν!

Τὸν παῖδα Δαβὶδ εἶδες ἡριστευόμετα,

Καὶ φιλον αὐτὸν ἔσχες αὐτῇ τῇ Θέξ,

Υἱὸς δινάκτας τὸν ταπεινὸν πομπένα.

affectionem scrutatus; adiice oculos in Davidem regem
pascendis gregibus incumbens.

De spiritu nequam Saulem exagitante, qui Davidis
cithara interquiescebat.

Ilic discrimen, et discordiam spirituum observa:
alter Cis filium Sauleni prophetam declarat, ab al-
tero ad angustias usque vexatur ac premitur. O
Trinitas! nunquam exagitantis spiritus periculum
faciam.

In idem.

Spiritus prophetæ a te evolavit, o Saul, forjerum
Dei late regnantis oblitio, teque subinde malignita-
tis spiritus invasit, qui te denique, absente David,
subitario forte impetu suffocatus est.

In Goliæ obtruncationem.

David upilio, per ætatem pusillus, corpore, Go-
liæ procerο giganti mortem infert, inornis armato;
idque unius lapidis emissione, unde incredibilis
Israelis hilaritudo exorta est.

In idem.

Ante Philistæorum cuneos prosiliens barbarus,
provocabat ad singulare certamen virum bello in-
structissimum, qui visu quidem horribilis erat, sed
ab exili Davide prostratus est, a quo percussus iste,
et extensus immensum terræ spatium sternebat.

De mutuo Davidis et Jonathæ amore.

O quam prolixa est tui animi benignitas, o Jonathæ;
exploratum habes puerum Davidem perbellè se-
gessisse, eumque propriea cum primum vidisti,
habuisti in intimis, humillimum pastorem, prole
regia.

Eīc tōd aūtōd.

(Οὐχ ἄρα ἐσθλὸς ἀνὴρ φλαύρῳ ἐπιμίσγεται ἀνδρὶ,
Ἐθολῷ δὲ ἐσθλὸς ἔσικε, κακῷ τε κακής, φίλος εἶναι.
Ἡ τὸ βλέπε τόνδε φέριστον Ἰωνάθαν, υἱός Σαούλ,
Δαβὶδ τῷδε φέριστῷ δύμῷς τὸ φιλότητι μιγέντα.

Eīc Δαβὶδ λαβόντα Μελχὸλ τὴν θυγατέρα Σαούλ τηναΐκα, ἀπὸ οὐδὲντος πρὸς Σαούλ ἐκατὸν ἀκροβυστίας ἀλλοφύλων.

Ἄγες; ἐκατὸν Δαβὶδ ἀκροβυστίας
Τῷ σῷ βασιλεῖ, συμπλακεῖς τοῖς βρεβάροις,
Καὶ τὴν ἐκείνου παγκάλην θυγατέρα
Τὴν παῖδα Μελχὸλ εἰς γυναικα λαμβάνεις.

Eīc tōd aūtōd.

Μελχὸλ ἀριστοπόσεια, Σαούλ θυγάτηρ βασιλῆος,
Ὦς ἄρα σῶν λεχίων ἐπιβήμενον εὔρεο ἀνδρα
Πάγχυ τοῦ γενέτου βρουλαύτερον. Αὕτηρ ἀπατὰ
Θηλυτέρη σε τέθηρ, ὑπὸ δὲ δύματα βάσκαντα βίλλει.

Eīc tōd φθόρον Σαούλ tōd eīc Δαβὶδ.

Τί γάρ παροιήσαντι τῷ Δαβὶδ, λέγε
Σαούλ πονηρὸς, δυσμεναῖνες χρυψώς;
Καὶ ταῦτα γαμβρῷ τυγχάνοντι γνησίψ,
Καὶ τοῦ κακοῦ σε πνεύματος λυτρουμένη.

Eīc tōd aūtōd.

Τίπτε, Σαούλ κακόματι, κακὸν κάρα, δύσθεα βέζεις;
Τίπτε λυγρήν πραπίδεσσι τεῖς πέρι μῆτιν ψφαλίνεις,
Δαβὶδ ἀποκτενεῖν μεματὸς τὸν δύμαντα Μελχὸλ;
Οὐ μὲν ἀποκτενεῖς, ἐπει οὐ τοι μόρσιμός ἔστιν.

In idem.

*Nunquam cum flagitioso vir honestus societatem C
inibit, sed honestum honesto, malum malo amicum
esse addebet; enimvero Saulis filium optimum
Jonathān vide cum optimo Davide amicitiae hexu
conglutinatum.*

*De Davide in uxorem accipiente Michol Saulis filiam
pro qua centum Philistæorum præ utia Sauli at-
tulit.*

Centum affers præputia, o David, Sauli regi tuo,
pot manus cum barbaris generose consertas, ejus-
que perquam speciosam filiam puellam Michol in
uxorem accipis.

In idem.

O Michol, optimum nacta maritum, Saulis regis
filia, quam in thalami tui consortem virnum incidi-
sti tuo omnino parente augustiore; porro te uni-
versus mulierum sexus demiratur, teque videns,
subinvides.

De Saulis odio in Davidem.

Quid enim petulanter egit David, effare flagiti-
osissime Saul, ut illi latenter inimiceris? idque, cuoi
tuus sit legitimus gener, a quo spiritus nequam
vexatione liberatus es.

In idem.

Quorsum, o male consulte Saul, impia patras, o
malum caput? quorsum perniciosa mente consilia
ordiris, cum Davide maritum Michol de medio
tollere satagis? Ei vitam non adimes, cuius noadum
fatalis est hora.

*A Eīc Δαβὶδ φεύγοντα ἐκ προσώπου Σαούλ, προ-
πεμπούσης αὐτὸν τῆς Μελχὸλ.*

Ναὶ σῶζε σου τὸν ἄνδρα, Μελχὸλ, ἐνόικως,
Βουλᾶς; ἐὰν πατρὸς ἀκύρου τὰς ἀδίκους.
Ναὶ φεῦγε, Δαβὶδ, τοῦ Σαούλ τὴν μαίαν,
Καὶ πρὸς Σαμουὴλ σπεῦδε τὸν χρίσαντά σε.

Eīc tōd aūtōd.

Δαβὶδ δέ τοι θυρίδος καταπέμπεται, ἐν δέ οἱ ἡτορ
πάλλεθ' ὁ ποτρομέοντι Σαούλ κύτον, ἀλλὰ καὶ ἐμπη;
γούνας κραιπονόδρομοι περὶ στίβον; Ἐργα τὰ Μελ-
χὸλ,

Τοῖς ἄπαντι δάμαρ ἀνὰ ξυνὰ δέμνια βαίνοι.

*Eīc Δαβὶδ, δῶκας φεύγων δοπλος ἡπάτησεν
Ἀβιμέλεχ τὸν λεόντα, καὶ ἐλαβε παρ' αὐτοῦ
ἅρτον καὶ ἔιρος.*

*B Α' Αβιμέλεχ, δέδεξη τὸν Δαβὶδ μόνον
Απὸ προσώπου τοῦ Σαούλ πεφευγότα.
Καὶ δές μὲν ἄρτον, δές δὲ καὶ τέμνον ἔιρος;
Ὦς ἂν φαγὼν χρήσαιτο καλῶς τῷ ἔιρεται.*

Eīc xōd aūtōd.

*Φ Ποτ' ἀπὸ πτολέμοιο νεήλυδος τὰς μυριάδας
Παρθενικαὶ χαρίσαντο, Σαούλ δὲ τε τὰς χιλιάδας,
Οἰος ἐδὲ δρτὶ πρόσειται τῷ Ἀβιμέλεχ ἵρητι,
Ὦς δέ οἱ ἄρτον ἔδωκε, καὶ δέμνεται ἀκινάκην.*

*Eīc Δαβὶδ ἐμβαλόντα τῷ Γέθ πόλει κατὰ τὴν
φυτῆν, εἰτ' ἐξει ἐτρωσθῇ τοῖς ἔκει, τρέψαται
διετὸν εἰς ἐξιλάπτον, καὶ οὐτεις ἀπολυ-
θέτα.*

Φεύγων, δὲ Διοῖδ, τῷ Γέθ ἐμβάλλεις πόλει.

*In Davidem a facie Saulis ausfigientem, præmisso ei
nuntio a Michol.*

Ita sane maritum tuum bene merentem servato,
Michol, et inusta patris consilia irrita facto, ita
sane Saulis insipientiam devita, David. Et ad eum,
qui te inunxit, Samuelem, curriculo te confer.

In idem.

Ipse David e fenestra demittitur, eique pectus
Saulis bilem subtrementi concutitur, sed tameu
ctissimis pedibus viam decurrat; quod opera Mi-
chol ab eo præstatum; ejusmodi mulier conjugales
unicuique thalamos ineat.

*De Davide, quemadmodum inermis ausfigiens, Abime-
lecho sacerdoti imposuit, pane et gladio ab eo ac-
cepit.*

*D Abimelech, Davidem amicabiliter excipe, solum
a facie Saulis fuga se proripiente; panem ei por-
rige, cedo et acutum gladium, uti comesto pane,
gladio viriliter utatur.*

In idem.

Cui recenter e militia regresso decem mīlla vir-
gines induiserant, Sauli vero mīlle, jam solus Abi-
melechum sacerdotem convenit, a quo pane, et acu-
to ense donatus est.

*De Davide in civitatem Geth inter fugiendum ingresso
ubi, cum ab oppidanis subinde recognitus esset,
se in furori speciem immutavit, eaque ratione eva-
sit.*

O David, in civitatem Geth profugus incurris,
sed agitus atrabilarium furentem simulias, necnon

Γνωσθεὶς δὲ σαυτὸν εἰς μεγάλοιον τρέπεις,

Ἄσημα φωνεῖς, καὶ τὸν ἀφρὸν ἐκπιύεις.

Τῶν τῆς ἀνάγκης ποικίλων σοφισμάτων!

Εἰς τὸ αὐτό.

Ωσατε τόνδ' ἐπίληπτον ἀπὸ σταθμοῦ θυράων,

Πλιθεῖς ἡμοὶ· δενάροις μοι ἐν ὁζοῦταις οἴραται

Κείμενο; ἐν δαπέδῳ, σίλοις δὲ μιν ἀρφικέχυνταις

Χειλεος ἐκπιύοντες, ἀπάρ γ' ἀσχήματα πάσχεις.

Εἰς Δαβὶδ συλλαβόττα ἐν σκηναῖς τὸν Σαοὺλ
καὶ καταλιπόντα τῷ ἀποτεμεῖν τι μικρὸν τῆς
διπλοῦδος.

Σκοὺλ πνέει πῦρ κατὰ Δαβὶδ ἀδίκως,

Καὶ Δαβὶδ αὐτὸν συλλαβών οὐ κτενύνει;

Σύζει δὲ μικρὸν ἐκτεμών τοῦ μανδύου.

Τῆς χρηστότητος! τῆς ἀνεξικακίας!

Εἰς τὸ αὐτό.

Σπείεις ἐνὶ γλαφυρῷ φεύγων προελήλυθε Δαβὶδ·

Αὐτὸρ δὲ οἱ κοτάνων ἐπελήλυθεν θύτερα Σαοὺλ,

Οὐδὲ μιν εἰσενόστη· νόσης δὲ Δαβὶδ ἔκεινον,

Οὐδὲ ἔκτεινε νοήσας, τιμῆμα δὲ ἀφείσθει τέπλου.

Εἰς τὴν θαυμὴν Σαμουῆλ.

Κεῖται Σαμουῆλ ὁ βλέπων νῦν οὐ βλέπων,

Τὴν μὲν σκοτωθεὶς τὴν κατ' αἰσθησιν κόρην,

Τὴν δὲ προφῆτιν σχών προφητικώτεραν.

Θρηνεῖ δὲ τοῦτον οἶκος Ἱεραὴλ ἀπας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ σε βίη θανάτου βίησατο, διε Σαμουῆλ,

Καὶ σὺ μετὰ χθονίοις τὸ μὲν τέλος εὑρεο πότερον·

Αὐτὸρ ἐγὼ σ' ἀλάνατον ἐνὶ φρεσὶν ἔστιν ἐνώμαν.

et stolida verba effutiens, salivam expuis: o quam versatilis est, et multiplex necessitatis solertia!

In idem.

Hunc comitiali morbo correptum a januæ postibus eliminate, famuli; ipso moleatus aspectu in nostros oculos se importunus obtrudit; eum in area jacentem salivæ turpissime conspergunt scaturientes e labiis; deinde invenusta quæque, et illiberalia patitur.

De Davide Saulem, apud speluncam, in manibus habente, quem, præcisa chlamidis ora, elabi sinū.

Saul injusti furoris faces in Davidem evomit, quem comprehensum non interfecit David, sed penulsa præcisa lacinia incolumem emitit. O quanta benignitas et tolerantia laude pollebat!

In idem.

In arcuatum speluncæ forniciem prior successit David profugus; cui obiratus Saul postea speluncam ingressus est, qui a Davide notus Davidem non agnovit, seque ab occidendo abstinuit qui noverat, pallii particula erupta.

In Samuelis obitum.

Samuel videns, jam non videns jacet, et sensu oculorum obtenebrato cæcutit, propheticam tamen pupillam oculatiorem habet; quem demortuum dominus Israel lamentis, et ejulationibus prosequitur.

In idem.

Et te fati necessitas violenter oppressit, divine Samuel, et mortis exitum cum cæteris mortalibus offendisti: cæterum ego te, apud animum meum,

A Οὐδὲ ἀθάνατος ἦν, θάνετος δὲ τε καὶ σὺ Σαμουῆλ.

Εἰς Ἀβιγαῖλ τὴν γυναικαΝάβαλ, ἥτις ὅρτιδοντορ κατὰ τὸν ἀνδρὸς αἴτης τὸν Δαβὶδ, δώροις ἡμέρασε, καὶ ὑστερογένη τοῦ Δαβὶδ.

Ἄνερ πονηρὸς τῆς Ἀβιγαῖλς Νάβαλ,

Ὦς εὐχαρίστει τῇ γυναικὶ τὸ μυρία,

Δι' ἣς σέσωσε τὴν Δαβὶδ φυγὴν πάθην,

καὶ αὐτες θανάτησας οὐ μακρῷ χρόνῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄθριτς τὴν δὲ ἐνον βεβαυταν, ἔτινε, γυναικα;

Ἄθρω· ἀτὰρ τὸ οἰ δνομ'; Οὐνομά εἰς Ἀβιγαῖλ,

Οὐνεκα δὲ ἀνδρὸς τοῦ λιτάζεται, οὐδὲ ἀφάμαρτος·

Μικρὸν δον δὲ δάμαρ κληθῆσεται, οὐ πονιαται.

B Εἰς Δαβὶδ, δάκρι, μιρος προσβαλὼν τῷ Σαοὺλ
κοιμαμένῳ, οὐδὲ ἀπέκεινεται αὐτον.

Δαβὶδ, τι μέλλεις; Τι βραδύνεις τὸν φόνον;

Τιοὺν τὸν ἀγθρὸν ἐν χεροῖν λαδῶν ἔχεις.

Μή γάρ ὀπλισθῶ κατὰ Χριστοῦ Κυρίου.

Τῆς πραστητος, τῆς ἀμνησικακίας!

Εἰς τὸ αὐτό.

Ω μέγα τολμῆν, θρασυκαρδώτας Δαβὶδ,

Μοῦνος δὲ ἀντιβίων μεγαπληθέα ἐρχεταις ἐσμὸν,

Μοῦνος, μηδὲ Σαοὺλ πέρι δειδιας ἐχθρῷ ἀλάστω;

Δειδια, πλήν μοι χειρες ἀρηγόνες εἰσι Θεοι.

Εἰς Σαοὺλ δεδμογο τῆς ἐγγαστριμύδου ἀνατε-

κειται αὐτῷ τὸν Σαμουῆλ.

Ο χθὲς προφῆτης, καὶ λαδῶν τῷ Κυρίῳ,

Ἐγγαστριμύθῳ νῦν λαλεῖς γρανδίῳ.

C *Immortalem esse credebam; sed neutiquam immor-talis es, qui in vivis esse desieris.*

In Abigail uxorem Nabal, quae Davidem marito suo vehementer offensum munere propitiata est, ac postmodum in Davidis uxorem evasit.

O Abigail marjte flagitioussime Nabal, sic infi-nitas uxori tuæ repende gratias, cujus intervesta servatus es, cladem a Davide infligendam fugiens, tameisi non multo post ipse vita concesseria.

In idem.

Hanc mulierem vides, o hospes, asino insidente? video; sed quod ei nomen? vocatur Abigail, que pro marito suo deprecata non lusit operam; nam paulo post ejus quem interpellat, uxor vocabitur.

D *De Davide, quemadmodum solus in dormientem Saulém incidentis, eum non interfecit.*

Quid differt, David? Quid Saulém cunctaris interficere? ecum in manibus tuis hostem delines. At ego armatas in christum Domini nunquam manus imiocciam. O quanta injuriarum oblivio, quanta benignitas!

In idem.

O grande facinus! generosissime David, solas in numerosissimam hostium multitudinem irruis, solus, nec Saulém hostem injuriosum subvereris? vereor quidem, sed manus Dei mihi sunt auxilio.

De Saulé mulierem Pythone correptam rogante, ut Samuelē suscitaret.

O Saul, qui non ita pridem propriae eras, cumque Deo colloquebaris, nunc vetulic Pythones ha-

Ο τὸν Σαμουὴλ ζῶντα μὴ ζητῶν βλέπειν,

Ζητεῖς βλέπειν θανόντα; Τῆς ἐμπλῆξας!

Εἰς τὸ αὐτό.

Ορθίος ἐξ Ἀἴδαο βλέπων ἀνάστι Σαμουὴλ·

Θηλυτέρη γάρ μιν βίησατο νερτερόμαντις·

Λυγρὸς δὲ θερφατ' οἴπε Σαοὺλ ἀδίκω φασὶλής·

Τῶν δέ κεν ως κατάκουτε Σαούλ, φίλα γούνατα λῦτο.

Εἰς τὸν Θάνατον Σαούλ καὶ τῶν τάκρων αὐτοῦ.

Ορφες τὸ τέρμα τοῦ κακῶς ζῶντος, ξένε;

beni loqueris; tu qui Samuelem, dum viveret,
videre non laborabas, demorium video salagis.
O quanto stupor!

In idem.

Rectus ex inferis emergit propheta Samuel; nam
mulier demonum ope futura divinans eum adigit,
qui Sauli regi iniquo tristia fatus est oracula, qui-
bus auditis, Saul viribus dissolutus est.

In Saulis et liberorum ejus obitum.

Male viventis exitum animadvertis, o hospes:

A Συσφάττεται μὲν τοῖς θαυτοῦ τεκνίοις,

Κορέννυται δὲ καὶ θανών πλατοῦς γέλω.

Τὰ τοῦ Σαούλ ἐνδικά φημί σοι πάθη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σκατὴ Σαούλ, τάδε τοι κακής ἐπίχειρα μυρίζει,

Πότμος ἐν ἀλλοφύλοις μετὰ τρισσοῖς τεκέσσαι,

Τῶν ἄγνω οὐτενά δλλον, ιωνάθαν δὲ δλούζω

Μούνον· δὲ γάρ ζωὶς Δαβὶδ περιφίλατο δλλον.

una cum suis liberis morte crudelissima multatur,
et occisus effusis afflatis maledicorum cachinnis
exsibilatur; et hæc, quam enarrō, Saulis est meri-
tissima clades.

In idem.

Sæve Saul, hoc immensæ tuæ malignitatis opera
præsumtum est: una cum tribus liberis inter barbaros
in fata concessisti; quorum non aliud ego preter
Jonathan deploro unicum, qui Davidem prolixo
præ aliis affectu prosequebatur.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

LIBER SECUNDUS REGUM.

Εἰς τὸν ἑαυτὸν Σαούλ καὶ Ιωβῆταν θρῆνον Δαβὶδ.

Ναὶ τὸν φίλον μὲν δακρύεις; Ιωνάθαν,

Τὸν δὲ ἔχθρον, εἰπὲ, πῶς θανόντα δακρύεις;

Άναξ γάρ ήν, θνητώπει, χριστὸς Κυρίου.

Τῆς συμπαθούς σου τοῦτο τὸ Δαβὶδ καρδίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γελουσὶ σκιδεντα κατ' οὔρεα μῆποτε δύμρος!

Αἰσφελῶν προπίστοι, μηδὲ φεκάς ἐνδροσος ἔλθοι,

Οὐνεκα ροὶς ἐνι πικρὸς Ιωνάθαν Ἐλλαβε πότμος,

Δουρδὲς δὲ πλαλοφύλων κατὰ κρατερήν δαμίλην.

Εἰς Ἀβεννήρον τὸν ἀρχιστράτηρον Σαούλ, δε,
ἀποκτείνας Ἀσαὴλ τὸν ἀδελφὸν Ιωάδην,
ἔπειτα σπερδόμενος τῷ Δαβὶδ, ἐφορεύθη ὑπὸ^{τὸν} Ιωάδην.

Κτείνετες, Ἀβεννήρ, Ἀσαὴλ, ἀλλ' ἐν μάχῃ.

In Davidem Saulis, et Jonathæ fata lamentantem.

Merito sane, qui te propense adamabat, lacryma-
ris Jonatham, hostem vero peremptum qui sit ut
desleas, esclare? Quod rex foret unctus Domini, ο
bomo: quantum isthuc commiserantis est animi,
ο David!

In idem.

In umbrosos Gelboe montes nunquam imber ex-
ædere decidat, nec roris stillæ superveniant, quod
in eorum jugis acerba mors invaserit Jonathan
barbarorum hasta, in acerrimo congressu dimican-
tem.

In Abner magistrum militiæ Saulis, qui occiso Asaële
Joabi fratre, inita postea cum Davide amicitia, a
Joabo confessus est.

Asaële enecas, ο Abner, sed in procinctu; ejus

Τούτου δὲ ἀδελφὸς ἐν δόλῳ σὲ κτιννύει

Δαβὶδ στρατηγὸς τὸν Σαούλ στρατηγέτην.

C Τῆς φύσεως γάρ ἐκδικεῖ τὴν αἰσχύνην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Tίς ποθ' ὁ κλαυθμὸς δρώρε μεγάστονος; Εν δὲ βα-
[σιλεὺς

Στείχει δακρυχέων, αὐγῇ δι οἱ έξ χθόνα νεύει;
Δαβὶδ δὲ ἵστενάχισε λυγρῷ περὶ πότμῳ Ἀβεννήρ,

Ον φέ χολωσάμενος περὶ κάσει πέρνει Ιωάδη.

Εἰς τὸν Ισboseth δὲ τὸν νιδὼν Σαούλ, δικαὶς τῆς
θυρωροῦ αὐτοῦ ρυσταξῆσης εἰσῆλθε τοις ἔχθρος,
καὶ ἀπέκτεινε αὐτόν.

Ο μὴν Ισboseth τοι Σαούλ τὸ παιδίον,

Ἄρξας διδίκως τοῦ πατρὸς; τεθνηκότος

Ἐξ τῆς Ἀβεννήρ τοῦ φίλου συνεργίας,

Νῦν γοῦν ὑπέσχεν ἐνδικώτατον φένον.

D vero frater subdole te interficit Saulis militiæ præ-
fectum, Davidis militiæ præfectus, ultus injuriæ
prob:uin, quæ naturæ nexu ad se pertinebat.

In idem.

Quis iste lamentabilis fletus erumpit? Quis præ-
terea rex fusis incedit lacrymis, cuius in terram
pronatūt cervices? Est David, qui super lu-
ciuosissimo Abneris sato, pædore afficitur, quem
Joaħus ob intersectum fratrem offensus interfecit.

De I-sboseth Saulis filio, quemadmodum obdormiente
ejus ostiaria, perduellis quispiam introgressus cum
intererit.

I-sboseth Saul quidem filius cum, e vivis exempto
patre, injuste imperitasset Abneris amici effacis-
simò adminiculo, justa nunc tandem nēce mactatus
est.

Elēs tōd aútōd.

Mήτοτε νωσταλένην νοός ἀνδοτέρησι θύρησιν
Ἐνοσθῆσις πυλαιρόν· & I γάρ, τάλαν, αὐτίκα δαιμόνιον.
Τήδε λαθών σε φίλα τούν ἀπὸ καρφατ' ἀμέροες·
Μάρτυς δι μήνι 'Ισθοσθέ, φίλην κεφαλὴν ἀπολέσσεα·.

Elēs tētr̄ βασιλευστον Δαβίδ.

Τὸν διμ. συν χθὲς Ἰσραὴλ βασιλέα,
Τὸν διμ. συν χθὲς, νῦν ὀλόχληρον βλέπε·
Αὐτοπραιρέτως γάρ Ἰσραὴλ ἄπα;
Εἰς αὐτὸν ἤκει, τοῦ Σαούλ τεθνηκότος.

Elēs tōd aútōd.

Μεράκα μὲν σε Σαμουὴλ, Δαβὶδ, ἔχρισσεν ἀνακτα,
Πλὴν τριακονταέτηρος ὅλης ἐπένης βασιλεῖης.
Χριστοῦ δρ' ἡς τύπος, δε τριακοστῷ ἐν κύκλῳ
Ἡλιοῦ, μέγα κάρος ἦτος ὑπεδείξατο ἀληῆς.

Elēs Οὐλār eōd̄ dýfámeiono tēt̄ kibawtoūn d̄raek̄ia.
καὶ ἐπ τοῦ καραγγῆμα βασάντα.
Ἐν τῇ κιβωτῷ τοῦ Θεοῦ τόσον σέβας,
Ως καὶ τὸν Οὐλᾶν ἐξ ἀρχῆς θαυμὸν μόνης.
Τῷ τῆς κιβωτοῦ Δεσπότῃ πόσον σέβας;
Φρίκω τοῦ μὲν οἱ προσίμων οὐ πρὸς ἀληῖαν.

Elēs tōd aútōd.

Μή ποτ' ἐπ' εὐαγέσσοιν ἀναγένετα δάκτυλα βάλῃς·
Τῆκος γάρ θανάτου ὀλοήν περιδειδίη κῆρα,
Ημος ἀφήν πιτάσεις, καὶ ἀμέται· ὥδε καὶ Οὐλᾶν
Ωλετο, θειοτέρην ἐπὶ κιστην δάκτυλα τείνας.

Elēs tōd̄ Δaβὶd̄ xroorxoum̄eror tēt̄ kibawtoūn.
Εἰ τις βροτοὶς δρχῆσις ἐστιν ἀμύματον,

In idem.

Nunquam somniculosam intra mentis penitissimas foras ostiarium colloces. Ah! enim miser, evestigio demon, quem illa nescit, te mentis acie privabit; locuples mihi testis Isbōseth, charis obtruncatus cervicibus.

In Davidis regnum.

Qui beri dimidia tantum regni parte rex Israelis erat, nunc integra ejus hereditate potitum contemplare; universus quippe Israel spontaneis sententiis ad eum se confert, idque post Saulis obitum.

In idem.

Dum junior esses, in regem te inunxit Samuel, o David, sed tricesimum agens annum ad totius imperii gubernacula provectus es; figuram enim Christi præferebas, qui triceno solis confecto circulo iniristicas suæ potestatis vires edidit.

De Ozā, qui indigne arcā fæderis attractans extemplo exstinctus est.

Tanta est arcæ Dei majestas, ac veneratio, ut vel ex solo contactu Ozan occidat; quantus porro ipsius arcæ Dominus exhibendus est cultus? horrebo deinceps ad eum citra dignitatem accedere.

In idem.

In sacra nunquam profanas manus audenter iniicias, tunc enim funestissimæ mortis calamitatem formida, cum extenta manu ea continges; sic Ozan misere disperit, in divinam arcain manum protendens.

In Davidem coram arcā Dei præsallantem.

Si qua mortalibus saltatio laudabilis est, Davidis

A Ἡ τοῦ Δαβὶδ δρχῆσις ἐστιν ἀμύματον·

'Ορχομενος γάρ τῆς κιβωτοῦ περιπέχει,
'Ανατρεχούσης εἰς τὸν ἀρχαῖον τόπον.

Elēs tōd aútōd.

Μελχὸδι ἀριστοποσεια, τι μέμφεις φι καρακοίτη;
Οὐνεγ' ὑπὲρ κιστης λερῆς περι κιρδαῖα παῖει;
Οὐτε κακὸν τόδε βέβει, οὐδὲ ἀπρεπὲς βασιλῆι·
Χαρδί θειοτέρης δὲ τραγὸς σάφα δεικνυσι σῆμα.

Elēs Μεγιστοσέδειν ιλιόντον, δει καλέντον
δικαίον διδοτοιον ἐσαυτοῦ ἐποιησεν διαβὶδ διά τὸν ζυτέρον αὐτοῦ.

Διαβὶδ τὴν ἔρκον καὶ θανὼν, Ιωνάθαν,

Νοτὶ δὲ ἔργων τερματούμενον βλέπε·

Μεμφιβαδί γάρ παῖδα σὸν τὸν κυλλόπουν
Ὀροτράπεζον ἐν βασιλείαις ἔχει.

Elēs tōd aútōd.

Μεμφιβαδί τρισδάστα, ταλάντας, κυλλοπόδιον,
Ἐσθθοῦ εἰνεκα πατρὸς διμόρθονος αὐτῷ δινακτεί
Ἴσεο, καὶ σύσσιτος ἐπὶ ξυνὸν Ἐρχεο δειπνον·
Ορκος γάρ Δαβὶδ καὶ Ιωνάθαν Ἐλλασ τέρμα.

Elēs tētr̄ sīc Bηρσαβεδ μοιχειαν Δaβὶd, καὶ τὸν φύρον Ούρπον.

Ω; & πόλιοιο τοῦ πάις γάμος καὶ πᾶν λέχος!

Κακὴν γαμεῖς, ποινιμον εὐρήσεις βλον.

Καλὴν γαμεῖς, θάνατον ἀντικερδάνγες

Τὸν Ούριον θάνατον, εἰ βούλει, σκόπει.

Elēs tōd aútōd.

Θηλυδέρη ποτ' ἐνχρους πλύνετο ἀμφὶ λοετρῷ.

C certe, nullius debet reprehensionis aculeo persiringi: lætissimis enim tripudilis exsilit, arcam præsens in sedes olim sibi destinatas regredientem.

In idem.

O Michol, optimum naœla maritum, quid eam subsannas, quod coram arca, comica salutatione petulantius exsilit? nihil contra mores, aut regie dignitati alienum admittit, sed luculentam gaudii significationem propalam ostendit.

In Miphiboseth Jonathæ filium, eumque claudem, quenam David mensa regia secum vesci, ob memoriam parentis induxit.

Vel post exequias tuas, o Jonatha, Davidem sacramentum nunc opere præstantem, intuere; filium enim tuum distortis claudicantem posibus regius epulis, in mensa sua, liberaliter accipit.

In idem.

O ter, et plures infelix Miphiboseth, miserrime loripes optimi causa parentis, in eodem solio, regi asside, et cum eo vescere in communes epulas admissus; nunc enim Davidis et Jonathæ fœdus effectum sortitur.

In Davidis adulterium cum Bersabea, et Uriæ cedem.

O utinam omnis nuptiarum consuetudo obsoletet! Malignam accipis? toto vitæ decursu te penitebit. Formosam ducis? Lethi mercedem forte reportabis. Uriæ perempti exemplum, si vis, attenuatus excute.

In idem.

Decenti colore mulier in balneo lavabat, quam

Ουμασ: χρυψαλοις τὸ δὲ Δαβὶδ μὲν εἰπε προκύπτας, Αἱ δὲ οὐ λέλυκας Ἀβεσσαλῶμ τῆς πλάνης,
Καὶ βάλεν ἐξ χραδίην, ἀνὰ δὲ ἔναντι δέμνια κλίνθη. Καὶ τὴν πατρικήν βέλαν οὐπω βλέπῃ,
Τὸν δὲ ἄρα οἱ λεχέων ἐπιθήμενον Οὐρανὸν ἔκτα.

Εἰς τὴν γέρανην Σαλομόν.

Θελεις θελν γέροντα νήπιον βρέφος;

Τὸν Σαλομόν, ἀνθρώπε, τεχθέντα βλέπε.

Γηράτης εἰς φρόνησιν αὐτῷ τῷ τόκῳ,

Ὕσ τὴν σοφίαν ἐκ Θεοῦ δεδεγμένος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βηρσαβεῖ, χθες ἔκλας; ἐφ' οὐτὶ πρεσβυγενέθλω,

Οὐνεκά οἱ θανάτου εκοτένεν νέφος διστοκάλυψε.

Σήμερον αὐτες χόρευσον ἐφ' οὐτὶ λοισθόγενέθλω,

Τὸν Σαλομόν ἐκάλεσσας, ἀπέρα βασιλεύτας ἔσται.

Εἰς Ἀράν τήμαρτα τὴν ἁντοῦ ἀδελφήν, καὶ
ὑπ' Ἀβεσσαλῶμ ἀποκτανθήτα.

Καλῶς εορτῇ τὸν μεμαλακισμένον,

Ἀράν τοντηρέ, καὶ νοσεῖν τὸ ποκορίνη.

Νοσεῖς γάρ δυνάτως τὴν ἐρωτικήν νόσον,

Η καὶ καταστρέψεις πολλῷ τῷ τάχει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Συγγενέων λεχέων ἐπιβαίνεις, ἔθλιτε Ἀμών,

Οὐδὲ φύσιν τρομέων, οὐδὲ ἀλκιμα δάκτυλον ἀδελφοῦ

Ἀβεσσαλῶμ· δὲ οὐ επιγώδεται οὐκέτ' ἀνεκτῶς,

Ἀμφὶ κατηρ μεσάτῳ δὲ χέρας τῷ αἰματι δεύσει.

Εἰς τὸ πλάσμα Ἰωάν. δὲ ἐπιλέστατο ὅπι τῷ
συμπαθηθῆταις Ἀβεσσαλῶμ ὃποδ Διοβίδ.

Χαίρους, Ἰωάν, τοῦ σοφίσματος χάριν,

fortis oculis, et obliquato capite prospexit David filius amorem in cor immiasum concipiens, quæ in C communi lecto decubuit, ejus thalamī consorte Utia de medio sublato.

In Salomonis natalitia.

In animo habet infantulum jam prudentia senem
intervit, o homo? Salomonem in lucem editum con-
sidera; ab ipso enim partu, intelligendi facultate
maturescit, ut qui sapientiam largiente Numine,
acciperit.

In idem.

Hec doloris sensu confecta eras, Bersabes, su-
per maiore natu' filio, quod ejus oculos tenebricosa
mortis nubes obduxisset; hodie vero recens nati-
tū causa latenter exsili ei Salomoni nomen in-
didisti, qui rex omnium potentissimus erit.

*In Ammonem incesta cum sorore libidine contami-
natum, et ob Absalonē ferro sublatum.*

Quam belle te invalidum communisceris, Ammon
acceleratissime, te quoq; aegritudine confectum vafre
simulas: revera doles, sed amatorio morbo, qui te
quamprimum, nisi caveas, oppressurus est.

In idem.

Consanguineum thalamum concendis, intelix
Amnon, naturam nihil veritus, nec præpollentes
maeas fratris Absalonis, qui implacabili in te odio
offeratus, medias inter epulas tuo sanguine manus
irrigabit.

*In similationem Joab, quam, quo David cum Absa-
lone militis ageret, ementitus est.*

Bene tibi sit, a Joab, commentitii tui consilii

PATROL. GR. CXXXIII.

Καὶ τὴν πατρικήν βέλαν οὐπω βλέπῃ,
Μή τοῦ θυμοῦ σθεσθέντος ἀκμὴν εἰς τέλος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄβεσσαλώμ ποτ' ἐπεφνεν δὲν κάσιν, ἐκ δὲ ἄρα γ-

Ἐκφυγε χωμάνου, τὸν δὲ ἄρ' ἐλέηρεν Ἰωάν.
Καίλεσι δὲ ἀλλοτρίοις έοὺς ἐσφίσσατο μύθους,
Καὶ τέλιν ἐς γενέτα τὸν νιέα κάτθετο κόλπον,

Εἰς τὸ εἶδος Ἀβεσσαλώμ,

Ἄβεσσαλώμ καλλιστε τῶν μειρακίων,
Καὶ πρόσωπα, καὶ καλᾶς αὐχεῖς τρίχας,

Ἄλλ' οὐχὶ καλὴν εὐτυχεῖς καὶ καρδίαν·

Εἰ τοῦτο γάρ δην, παντελῶς δην εὐτυχοῖς.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δεῦροδ μοι ἐγγὺς λόν Ἀβεσσαλώμ δέρκεο, μῶμε,

Εἰ τὶ που ἡλικίην μωμήσει, ή δέμας ἀπαν,

Ήτι χέρας βριαράς, ἡς χρυσοῦς πλοκαμίσκους,

Οὐ μιν ἐγὼ μωμήσομ', ἐπει καλὸς ἔστιν ίδεσθαι,

Εἰς τὴν ἀκοστασιαν Ἀβεσσαλώμ,

Οὐ διδινες πρὶν, νῦν ἐγέννησες φύσον,

Ἀβεσσαλώμ δόικε, καὶ θήγεις ξύφος,

Φεῦ! κατὰ πατρός, φύδε γιγνώσκεις τὸ δέκα

Ος ἡ Θεοῦ χειρὶ ισχύει τῆς σῆς πλέον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καινότατος πολέμου δδε τρόπος· οὐδὲς ἀποστάς

Χείρα κινεῖ κατὰ πατρός, δὲ τρομέων φλεψίνεις

causa, quo Absalonem, ultra citroque vaginatum,
exilio exemplisti; tametsi nundum ei integrum sit
patris aspectu frui, ira .aeerbitate noa omniū pēp
tempis extincta.

In idem.

Fratri suo aliquando mortem intulit Absalon,
qui patrem iratum declinavit, donec eum Joabus ad
misericordiam flexit, sermonibus suis in mulieris
ore astute compositis; qua rursum arte in paren-
tis sinum reduxit illum.

In Absalonis formam.

O Absalo, decensissima omnium juvenum forma
prædictæ, oh castigatissimam faciem, et aurei capi-
litii pulchritudinem gloriaris; sed non una etiam
pulchra tibi mens prælegata est, quam si nactus
esses, perbeatus eras futurus.

In fidēi.

Adesum Mome subsannio, proxime accedens Ab-
salonem contemplare, sicubi vel staturam, vel cor-
poris lineamenta omnia reprehendas; vel manus
valentissimas, vel aureos capillorum cincinos : ni-
bil in eo easigandum habeo, quod omnia sit visu
pulcherimus.

In deflectionem Absalonis.

Quam parturiebas aulea, nunc invidiam paris, Ini-
que Absalo, jamque mucronem exaequis, τοι τοι
adversus parentem; nec interea persentiscis di-
vinas manus tuas longe præpullore.

In idem.

Inauditum belli genus; perduellis filius, ac prodi-
tor manus adversus patrem conserit, qui conster-

Οὐρενς ἐν βῆσσαις, τὴν δὲ πτέλην Ἐλασθε καίνος;
Αὐτάρ οὐπερθε Θεός; τὸν ἀλάστορα τενερίζει.

Elīs tētēr kātārār Sēmēsēi.

Εἰς τὴν κεφαλὴν ἡ κατάρα σου πέσοι,
Ἄφρων Σεμεῖ, καὶ κεκατηραμένες·
Τί γάρ καταράς, τί δὲ καὶ βάλλεις λίθοις
Τὸν εὐλογητὸν τῷ Θῷ Δαΐδ; λέγε.

Elīs tō aūtō.

Λοιμὸς ἀνήρ Σεμεῖ Δαΐδ τὸν ἄνακτα πέτροισι
Κακκεφαλῆς ποτὸν ἔπαιεν, ἀράς δὲ ἐπέχεις βροεῖς·
Τῷ δὲ ἐπιδέλτῳ Ἀβεστὸν κατεκτανέειν μενεάνιν.
Ἄλλα δὲ Δαΐδ δύμας κατερύχανεν ἐστύμενόν περ.

Elīs 'Abeσσαλῶμ μιγνύμενον ταῖς παλλακαῖς
τοῦ πατρὸς δὲ ὑποβολῆς Ἀχιτόφελ.
Ἀβεσσαλῶμ δεῖται, τί δρᾶς; εἰπέ μοι·
Τὰ τοῦ τεκνόν τος, φεῦ! καθυσθρίζεις λέχη,
Πιστεῖς ἀδυώλας τοῖς λόγοις Ἀχιτόφελ;
Οὐτις τὸ θεόν κατὰ σου θήγεις ἔιρος.

Elīs tō aūtō.

Ἀχιτόφελ μάγ' ἀπίστε, σοφὸς μὲν δρ' ἐπλεο εἰπεῖν,
Καὶ πιθανὸς πραπίδεσσιν, ἀτάρ ἀθεώτατος δλλων,
Εἰπερ τὸν ἐκ γενέτου λεχέων ἀπόργαθες υἱὸν,
Οὗδε ἐ τοῖσδε ἐπέτελλες ἐνυδρίσαι, αἰσυλα βέζων.

Elīs 'Abeσσαλῶμ προτιμῶντα τὴν βουλὴν Χουσὶ
τῆς βουλῆς Ἀχιτόφελ, οὐτε αὐτὸς Ἀχιτόφελ
ἀκήγατο.

Θεοῦ τὸ τυφλοῦν, καὶ βλέπειν ποιεῖν μόνον·
Ἀβεσσαλῶμ εἰς διέγμα κείσθω τῷ λόγῳ,

nato animo fugit in montium cavitates, interea dum ille civitatem occupat; sed Deus exitiali filio superne mortem inflxit.

De Semei imprecatione.

In tuas refundantur cervices imprecations tuæ,
o-stulte Semei, ac diris devote cur enim convitti
insectaris, et saxa intorques in Davidem Dei mu-
neribus affluenter ornatum? loquere.

In idem.

Infestus Semei Davidem regem lapidibus in cer-
vices aliquando petuit, diras in eum preces evo-
mēns; in quem effteratus Abisai, gestiebat interfisi-
cere: sed eum David quamvis ire properantem co-
ercuit.

Iu Absalonem, persuadente Achitophel, ad patris concubinas ingressum.

Quid rerum agis, miser Absalo? mihi loquere;
parentis tui leictum de honestas, malum! Achitophelis
consilio tenere persuasus? Omnino divina vin-
dictæ gladium in te exacus.

In idem.

O perquam infidelis Achitophel, sapiens vocari
dignus fuisses et disertus ad persuadendum, tametsi
omnium flagitiosissimus, si illum ex paterno lecto
retraxisses, neque per scelus ingens auctor fuisses,
ut illum contaminaret.

*De Absalone, consilio Chusi consilio Achitophelis pluris faciente, unde et ipse Achitophel laqueo vi-
tam finivit.*

Dei solius est obcavare montes, et illuminare;
Absalon tibi in exemplum esto, dicitis fidem actu-

A Ἔξωθενός ταῖς λόγιοις Ἀχιτόφελ,
Δεξιμένος δὲ Χουσὶ τὴν συμβουλίαν.

Elīs tō aūtō.

Ταῦτα σοὶ ἔστιν ἐπίχειρα φιλοπολέμων ἐφετμάνων,
Ἀχιτόφελ κακήμητι, λυγρὸς μέρος· ὡς γάρ δικούσας
Χουσὶ σέθεν πραπίδεσσι κεκρυμμένον ἔμμεν' ἀρέια,
Τῆμος δύο μὲν δικούσας, δύμοι δέ τ' ἀπήγκασ, τάλαν.
Εἰς Ἀβεσσαλῶμ αιωρηθέντα ἐκ τριχών ἐκτὸν

ἔρου, καὶ φτευεθέντα.

Θέλω φαλάκραν, ή καλὰς ἔχειν τρίχας,
Εἴ μοι θάνατον προξενοῦσιν αἱ τρίχες.
Ἀβεσσαλῶμ γάρ μη καλὰς ἔχων τρίχας
Οὐκ ἂν ἔλαω, καὶ φονευθεὶς ἐφθάρη.

Elīs tō aūtō.

Tις ποθ' ὁ ἐκ πλοκάμων τετανυσμένος; οὐκ Ἀβε-
[ταλῶμ]

Κείνος; Ο δὲ ὁς ἀπάρατος ἐπὶ ξύλου ἐστὶ τανυσθεῖς,
Οὐνεχ ἐψ γενέτη φονέδσας ἐμβαλε χείρας.
Ἄλλο δὲ μὲν αὐτὸς σέσωτος, δοῦλον οἰτον ἐπίστην.
Εἰς Δαΐδ ἀριθμήσαντα τὸν Ἰσραὴλ, καὶ περ-
οξύνοντα ἐκ τούτῳ τὸν θεόν τὸν θεόν, ὡς τοῦ λαοῦ
μέρος ἀποκτεῖναι πολὺ.

'Ανθ' ὅν τὸν ἀμέτρητον Ἰσραὴλιτην
Δαΐδ ἀριθμεῖ, καὶ περικλείεις μέτρῳ
Ίδοὺ θεοῦ χεὶρ κατὰ τῶν μετρουμένων.
Εἰς Ὁρνα τὴν ἀλωνα τὸ δίφος βλέπε.

Elīs tō aūtō.

Τρισσοῖς ἀμφὶ κακοῖσι μέσος περὶ Δαΐδ ἐερχθεῖται,
Ἡ τρισσοῖς λυκάδαις βῃ λιμοὶ πτλασσαι,
rus, Achitophelis enim rationes floccifaciens, sub-
dola Chusai consilia probavit.

In idem.

Hoc tui consilii in bellum propensi operæ pretium
est, dolose Achitophel; miserabiliter interis: ubi
enim inaudisti Chusai dissimulantis sententiam
tuę præponderare, hoc intellectio, laqueo sode sul-
focatus es.

*In Absalonem capillis ex arbore suspensum, et lan-
cea confixum.*

Malim calvus esse, quam crines alere, siquidem
fatale mili exitium arcescant; nisi enim Absalon
aureos habuisset capillorum cincinnos, nunquam
cirris iuolutus, et occisus contabuisset.

In idem.

D Quis ille casarie suspensus? nunquid est Absalo?
ille ipse exsecrandus est, qui sic e ligno dependet,
quod parricidas in patrem manus injecerit: ac pa-
ter quidem rursum incolumis evasit, uorte filium
invadente.

De Davide populum Israel recensente, quo ita Deum extimulavit, ut maximam partem populus interierit.

Quamobrem numerosissimam Israelis multitudi-
nes numeras, o David, et censu habito conscribis?
ecce Dei manus contra recensitam turbam exeria-
est, angeli gladium juxta Areum area in consipe-

In idem.

Tria circa mala perplexus hærebat David, mallet-
ne trium annorum inedia conflictari an totos tres

Ἡ μηνεσσι τρίσοιτιν ἀλυσκάζειν. Εἰρος ἐχθρῶν,

menses, imminentes hostium gladios fugere, au triduo plebem Ius contabescere; id quod quidem praetulit.

Α Ἡ τριστὶν ἡμέας λαὸν διλυθεῖ. Δρ' εἶπετο τούτῳ.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

LIBER TERTIUS REGUM.

Εἰς Δαβὶδ φυγρωθέντα τῷ γῇρᾳ, καὶ μετὰ παρθένου καθεύδοντα διὰ τὸ θερμαῖτεσθαι.

Ἐπι συγγενῆς σοι καὶ φυσικὴ θερμότης

Μαρασμὸν ἔσχε τῷ μακρῷ Δαβὶδ χρόνῳ.

Νόση σε λοιπὸν θερμότης θερμαντώ,

Οὐκ ἐκ συκέρας, ἐκ δὲ καλῆς παρθένου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κουριδή τριγέροντι ἀνὰ ἔναν δέμνια βαίνει,

Θεῦμα, καὶ ἀμφὶ νοσοῖς γύναις γύναις ρυσσά συνάπτει.

Οὐδὲ οἱ διστορητικοὶ ἄνθρακις γέγονται ἀνδρί,

Τυχότερον δὲ θέρησι παλαιότερον ἀνέρος τὸ ὄλευθον.

Εἰς Ὁριάν τὸν Δαβὶδ νιότο, διὰ σφρατεριζόμενος

ἴστετο τὴν βασιλείαν ἑστεῖ, καὶ ἐπετρισθῇ

ὑπὸ Σαλομῶνος.

Ὥρονθυτῶν σὺν, καὶ τεγμάθως, Ὁριά,

Σὺ μὲν σαυτὸν εἰς βασιλέα χρίεις,

Γὰν Σαλομῶν δὲ Κύριος, Δαβὶδ, Νάθαν·

Πάντως δὲ τι δράσουσιν οἱ τρεῖς σου πλέον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βερσαβεὰ κροτάλιζε, χεροὶ δὲ ἐπὶ κύμβαλα παῖς·

Παιδεῖ τενὸν γάρ ξεῖδες ἐφ' ἡμίνυνοι βεβῶτα

Βασιλικῆς, ἃς καὶ ποτὲ ἀναξ ἐπεβήσατο Δαβὶδ,

Πατρικὸν πρὸ θώρακον ιδρυμένον οἷον ἀπ' ἀλλαν.

In Davidem præ sonectute calore naturali defectum et quo caleficeret, virginis addormientem.

Congenitus calor, et natura insitus, præ sonectutis vitiis, in te elonguit, o David; sed extraneus, et adventitius calor te soveat, non is quidem ex sicera, sed formosa virgine.

In idem.

In decrepiti senis communem lectum' puella contendit, res inaudita, et juvenilibus membris rugosa membra copulat; nec ut uxor marito suo, sic ei commiscetur, sed frigidius efflagi viri corpus calore vegetat.

In Adoniam, qui regnum sibi vindicans sacrificavit, et a Salomonem supplantatus est.

O Ailonis, qui lætus, et animi fidens boves sacrificas, te ipsum quidem in regem inungis; sed Salomonem Deus, Nathan, David regno destinat; omnino, credo, tres illi plusculum quam tu præstigiuri sunt.

In idem.

Sistro perstrepe Bersabea, cymbala manibus pulsato, iuueni quippe filium intueris mula insidentem regia, cui quondam rex David insederat, qui unus in paternum solium præ aliis evecetus est.

Εἰς τὴν τελευτὴν Δαβὶδ, στε καὶ τῷ Σαλομῶν ἐπετείλατο ἀποκεῖται Σεμεῖ.

Ο πραστατος νῦν ἐπ' αὐτῷ θανάτῳ

Β Τῆς πραστητος ὥσπερετο λήθην τρέψεις;

Παρεγγυῦ: δε Σαλομῶν τῷ παιδὶ σου Κτανεῖν Σεμεῖ; Θανατῶντος; οἱ λόγοι,

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὗτος ἐκεῖνος ἐνερθεν ὑπὸ χθόνες κάπικεσσε τὸ Δαβὶδ,

Οὓς βιδῶν πολλῶν τε καὶ ἐσθλῶν γούνατα ἔλυσε,

Πολλὰ δὲ ἀρ' ἱρὰ τέλεσσε θεουδέα, πολλὰ δὲ ἀπίστη Ἀλγεα φὲν θυμῷ ἀπὸ Θεῷ ἐπελεῖ ἐταῖρος.

Εἰς Ὁριάν ἀκατάτοπα Βερσιβεά, καὶ διὰ μέσης αὐτῆς δομενορ τοῦ Σαλομῶνος λαβεῖν εἰς τυραινα τὸ συγκαθευδῆσαν ἐν γῇρᾳ τῷ Δαβὶδ κύριον.

Αἰτεῖς γυναῖκα τὴν Ἀβισάκη, Ὁριά,

Θάνατον αἰτεῖς, καὶ θάνατον ἀθρόον.

Τοῦ Σαλομῶνος γάρ την φρόνησιν οὐ λέθη;

Αἰτῶν δὲ αὐτῆς την βασιλείαν δλην.

C Δειπομένων εἰς ὅρον στιχωτῶν, τούσδε δικτὼ προσεθηκεν διλλοῖς δ Γούντιος.

Ὀριάς κόριον καλὸν αἰτεῖ, τὴν ποτ' Ἀβισάκη,

Ἐκ δὲ γυναικα λαβεῖν, δλλ' οὐ τόδε πρᾶγμα τελεῖται.

In Davidis obitum, quo instantē, Salomoni filio in mandatis dedit, ut Semei interficeret.

Qui clementissimus eras, sub ipsam mortem, perinde quasi clementiae oblivionem foveas, Salomoni filio tuō p̄cip̄is Semei occidat; quæ sunt in mortis procinctu constituti regis mandata.

In idem.

Ille ipse ad limbos e mundo delapsus est David, qui inter vivendum generosas fudit hostium copias, in multisque pīls operibus præstitis, exantlatisque apud se animi doloribus, Dei amicissimus evasit.

De Adonia se ad Bersabeam conferente, et ejus intervintū Salomonem interpellante, quo in uxorem acciperet puellam Abisag, quæ Davidis aitale consuetum thalamum fuerat ingressa.

Dum Abisag in uxorem efflagitas, o Adonis, mortem efflagitas in uxorem, eamque non multo post irrogandam; nec enim Salomonis oculatissimam latere sapientiam potest, eo universum te regnum affectare.

Desideratis aliquibus epigrammati hæc octo ante gressis atque uit Guntius,

Formosissimam puellam postulat Adonia, videbitur Abisag, quo eam in uxorem accipiat, sed negotii non succedit eventus, ei enim magis in opatiis

Μᾶλλον δὲ γέρ προθυμεῖ βασιλείας γένεται κακόντων.
Οὐ δολεύει, κακόμητι ἔνερπ, πῶς ταῦτα σὺ βέβεις;
Εἰς θάρατον Ἰωάβ, δέ τε αὐτὸν δὲ Σαλομών
ἀπέτελλε φονευθῆται.

Τὸν ἀμπλακοῦντα γοῦν τὸν Ἰωάβ τιναίς
Οὐ Σαλομών, ἐφετμάς συντελῶν πατρός.
Παρεγγυφὲ μὲν οὐτω πάντας δὴ κτανεῖν
Οσοι γένεται πάντας δὲ τούτου πάλαι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄμπλακες ἐς γενέτην κακὰ βέβεις, δὲ Ἰωάβ,
Ἄμπλακες ἐς γενέτην, καὶ νίδος ἐμπεσεῖς δρῦς.
Ὕδριν γάρ πατέρος, μετατίννυσι, καὶ σε φονεῖν,
Διθιδὲ θετατήν τιναίς θερετμήν.
Εἰς τὸ ἀντίκτιον Σαλομών, δέ, τὸ δει καὶ βούλοιτο
λαβεῖν ἀρωτήσαστος τοῦ Θεοῦ, σοφιαὶ ἀποκρί-
νατο.

Τι, Σαλομών, ἐνι βίῳ λαβεῖν θέλεις;
Φρόνησιν. Οὐχὶ πλοῦτον, οὐ πλάτος βίου;
Φρόνησιν. Οὐχὶ τρόπαια; Δικαίαν χρίσιν.
Καὶ ταῦτα μοι, κάκεῖνα συλλαβῶν ἔχε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἔπικο; ἐνι βλεψάροις γλυκὺς χύτο τοῖς Σαλομῶντος.
Αὐτάρ οἱ Ὑψηλῶν ίθος χίεν, ἡρετο δὲ αὐτὸν,
Ἄσσα λαβεῖν θέλησος δι' αἰθέρος· δὲ εἰ σοφίην
Ἡτεεν, οὐδὲ ἀφάμαρτε, τέλος δὲ οἱ Εσχεν τέλεωρ.

Εἰς τὴν ἑτοῖς τῷ μηρισθέλμῳ βρέφει χρίσιν
Σαλομών.

Μίσου τεθίντος ἀμφιμητρίου τὸ βρέφον,
Πρίων προήχθη τῇ Σαλομῶντος χρίσιν.

est regnum sibi vendicare; o versute, malique
cōsilii artifex, quomodo id facere sustineat?

In Joabi obitum, quem Salomon confodi jussit.

Joabum utique male merentem male multai Salomon, exsecutus patria mandata, qui eum in modum præceperat, omnibus vitæ adimeret qui pridem alicui mortalium fuissent injurii.

In idem.

In Davidem patrem sceleribus admisisse peccaveras, generose Joab; et ab offenso patre in insensum alium incuristi, qui paternas tendentis injurias ulciscitur, teque cæde afficit, suprema David mandata, quæ animo recon siderat, observans.

In somnium Salomonis, cum quid vellet divinitus interrogatus, respondit: sapientiam.

Quid in animo habes accipere, dum vivis, o Salomon? sapientiam: num divitias, aut vitæ diutinatem? sapientiam volo: num victories? minime, sed in judicando perspicacitatem: et hanc, et illa omnia largiter tradita tibi habeto.

In idem.

Salomonis palpebris suavissimus irrepsit somnus ad quem Deus recta veniens ex eo quæsiuit, quid cœlitus accipere gestiret; qui sapientiam respondens, desiderio non est fruslratus, sed potitus.

In Salomonis, de incerto infante, judicium.

Posito in medium infante, de cuius matre controversum erat, judicio Salomonis productus est carnicex, qui tamen ingressus infantem non dissecuit.

A Πλὴν καὶ προαχθεῖς οὐκ ἔκοψε τὸ βρέφος,

Τῶν μητέρων δὲ οὐν ἔξεκοψε τὴν μάχην.

Εἰς τὸ μητρό.

Ἅπλοιο φῶς δετιδέσιν ἐπλεῖς Ελεγχος.

Οὐς τε νόθος τελέσει, δε τ' ίδιος αἰτοῦ νίζε.

Καὶ Κελτῶν βρεφέσσοις καλὸν Ρήνοντο βάσθρον.

Μητράσι δὲ αὗται νόθησι, καὶ οὐχὶ νόθαις, δε τοι
[τέρ.]

Εἰς τὸν πατέρ, δε διδειματο Σαλομών.

Ει χρή κατοικεῖν τὸν Θεὸν πρὸς τοῖς κάτω,

Πρὸς τὴν Σαλομῶν χρή κατοικεῖν τὸ έστι.

Πανεμφερῆ γάρ οὐρανοῦ φέρει τόπον,

Καὶ καλὸς αὐχεῖ τῇ Θεοῦ δόξῃ πρέπον.

Εἰς τὸν πατέρ.

Β Σείνε, θέλεις σοφίης δεσσον χράτος ἔστιν ίδεσθαι;

Τῷ Σαλομῶν διένισσον. Η γάρ Θεῷ οὐρανὸν ἔλλων

Πήγυντιν ἐν Σαλύμοισι, νεάνι τὸν δριστὸν ἄκαντα.

Η ρά Θεῷ τι χρῆμα δρομίσιν ἔστι σορτῆ.

Εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν Σαλομών.

Ω τὴν φρόνησιν Σαλομῶν, τὸ δὲ τὴν χρίσιν!

Νῦν ἀρρώνως εἰδῶλον ἀστάρτης εἰδεῖς,

Καὶ τοῦ Χειμῶνος βδελυγμα τοῦ Μωάβιτου.

Αὐτὸν οὐ Θεὸς βήγυντιν αὐτοῦ τὸ χράτος.

Εἰς τὸν αὐτό.

Ἐρμετ' ἐμῶν λεχίων ἀπότροπον, φῦλα γυναικῶν,

Ἐρμετε· η γάρ ἐγώ μάλα δεῖσι, τοῦ Σαλομῶντος

Ἐξ ὅμέων Θεοῖο κόπου μέσον ἀμβεβαῶτος.

sed matrum de puero contentionem scidit, ac dis-

solvit.

In idem.

Productos aquilarum pullos probat solis juvar, quinam spuri sint, aut genuini factus; et Cetiarum liberis probator est limpidus Rheni fluvius: sed hic patriæ parens non adulterinæ prolis, sed falsum matrum explorator est.

In templum a Salomone extirpium.

Si in terrenis locis Deum docet inhabitare, in templi a Salomone constructi sede commorari debet, quæ cœli consimilem nobis ideam præ se fert, necnon et pulchritudinem jactat divinæ gloriae convenientissimum.

In idem.

D Vis intelligere, o hospes, quantum in sapientia situm sit? Salomonem considera, qui Deo, εὐλογούσι, omnium præcellentissimum Solymis templum figit: omnino Deo similis quæpiam res est sapientia.

De Salomone idolis immolante.

O! ubi sapientia Salomonis, ubi judicii solertia? nunc inconsulte Astarten Sidoniorum deam colit, et Chamos Dei Moabitarum abominandum idolum: quo factum, ut Deus ejus imperium rescindat.

In idem.

Procul a meis thalamis facessite, mulierum greges, hinc vos auferite; certe enim magnopere formido, cum Salomon ex vestro congressu in medianu

Ούνεκις κακοθέοις θεοῖς σέβεις διπάσσιος θεόν.

*Eis tñr διαιρεσίγιον κράτους Σαλομών, διε καὶ δ
μὲν δοῦλος αὐτοῦ τῶν δέκα ἡρώεντων, δ δέ
νιδος τῶν δύο.*

Βλέψον, Σαλομών, εἰ τι καὶ θανάτον βλέπεις,
Διαιρεσίγιον σου καὶ μερισμὸν τοῦ κράτους,
Καὶ πῶ; δ παῖς σου σκῆπτρον κληροῦται δύο,
Ο δ' οἰκετῆς κύριος ιστοι τῶν δέκα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Αποιοὶ ἐν Ἰσραὴλ μετίσταν Σαλομώνιν βασιλίης,
Ος μὲν ἀνακτορής εἶ δοφός εἰς βίον ἡκινού,
Ος δὲ δικαῖος ἀνακτος ἀπέραντος δέκανος.
*Eis tñr δυσσέβειαν Ἀχαδό, δ' ήρ καὶ τοὺς
οὐρανούς, Ἑλλάς ἀπέκλιψεν.*

Καὶ πατρόθεν μὲν δυσσεβεῖς, καὶ πάπισθεν,
Ἀνατὸς Ἀχαδός τῆς Σαμαρείας δῆλος·

Ἡ σῆ δὲ δυσσέβειαν νικᾷ τὰς πάλας·

Ἄνθ' ὧν κέκλικεν οὐρανούς δ Θεοβίτης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τρισσοῖς δὲ λυκάνθεσι καὶ εἴ τι μήνεσι πάσι
Γαλανὸς' αὐαλένην οὐρανόθεν οὐ πέσει διμέρος,
Ἑλιοὺς γέρας ἀναγεν· δ δ' ἔκλιε φαίδημος αἰθέρος.
Ἐκλινεν, οὐδὲ ἀπίθησε, κακόφρονον ἀλγεῖ ἔγειρον.

Eis Ἡλλαρ ὁπόδηντον τρερόμενον.

Σὺ μὲν σπασαλές, καὶ γέτηθας, Ἑλία,
Καὶ δειπναγωγοὶς τῷ; κόραξιν ἀκτέρῳ·

Ο πᾶς δὲ λαὸς τῆς Σαμαρείας φθίνει.

Δύον τὰ δεσμὰ τῶν νεφῶν, βροχὴν δίδουν.

*Numinis iram impegerit, quod profana numina di-
vino cultu cohonestaverit.*

*Iz divisum Salomonis imperium, dum ejus servus
Jeroboam denie tribibus, filius duabus tantum
præsusit.*

. Si quid post mortem vides, o Salomon, vide
regnum tuum in diversas distractum partes et qui
duas tantum filio tribus obtigerint, tuus autem verna
in decem dominium traductus sit.

In idem.

Duo, defuncto Salomone, præsuerunt reges Israel,
alter quidem ex regali prosapia oriundus, alter re-
gis famulus, qui ditionem filio ampliorem. indeptus
est; ex duodecim quippe tribus, decem integras
in se translituit.

De Achabi impietata, ob quam Elias caros occuluit.

Et parentia, et avi more nefario vivis, o universæ
S. mariae rex Achab; sed impietas tua veleres longo
intervallo superat, qua de causa Thebætes, ne plus,
colum præclusit.

In idem.

Totus tres annos, et sex menses integros in
arentes terras e cœlo pluvia non decidit; injunxit
enim Elias, cuius edictum serenus æther audivit,
et obedivit, quo sceleratos incommodis afficeret.

In Elias a corvis pastum.

Tu quidem laute vivis, ac genialiter, o Elias, a
corvis cibis serentibus innutritus; sed universus
Samariae populus præ inedia deficit: nunc ergo
solutus nubium vinculis, pluvias cœlo devoca.

Ορνίθεστοι φάγοις ποράκεις θαῦμα ιδεῖσθαι,

Ἔλιοι διτες διπινοφόροιστιν ἑπιυργῇ·

Πάσας δὲ ται Σαμάρεια ἀπάγεται· αἰθέρα γάρ σὺ
Κλείσας τοῖς χέλευσιν, δ δ' οὐ χθόνα θεῖσι δεῦσεν.

Eis tñr Σαραφθίλας τρέφουσαν τὸν Ἡλλαν.

'Αντί δὲ οὐατῆς ἀμελεῖς καὶ τῶν τίκνων;

Τὸν δὲ προφήτην ἐκτέρεις, Σαραφθίλα,

"Ελεύθοντας διάνοιαν εἰς τὸν καμψάσην,

"Αλευρον ἀπλήρωτον εἰς στήν οὔδεται.

Πειναλέον: τὸν Θεοβηθεν γργαῶτα προφήτην

Ἑλιοὶ ἀμρὶ τὴν καλύθην ὑποδέχγυνο, χήρη;

Καὶ οἱ θλευρα πάλινον ἐπειροι, δῆδε φαγέσθαι,

δ 'Οφρα τοις τοῖς ἀπέλεστα μετ' ἀγγεσι ταῦτα ἐν λιμῷ.

Eis tñr Ἡλλαρ ἀπεστάντα τὸν νιόν τῆς Σαραφθίλας.

"Εγνουσα συγχάτεοντον αὐτὸν Ἡλίαν

Φοβηθάνατον, εἰπε μοι, Σαραφθίλα;

Φοβηθάνατον; ἀγνοεῖς τὸν Ἡλίαν;

Πιετὸν τὸ βῆμα· ζητάλιν τὸ πατέλον.

Μηχεῖται ἀπὸ βλεφάρων θαλερὸν κατὰ δάκρυρον εἰσει,

Χήρη, μηδὲ διλύσει τὸν υἱόνειν νεκρὸν ἄνοτα.

Οὐκέτι γάρ νεκύσσαν διμοίριον θυντον ἀφυπνοι.

"Εγρετο δὲ τοῖς Ἀθαοῖς, τὸ Ἑλιοὺς εὐνομα δείσας.

*Eis tñr θυσίαν Ἡλίαν, καθ' ήρ καὶ τοὺς Ιερεῖς
τοῦ Βααλ ἀπέκτεινεν.*

Τὴν τῶν προφητῶν τοῦ Βααλ πάνεκερμίαν

A corvis voracissimis aliibus (visu miserabile) i-
tibi, cou a dapiferis servis, ministratur, Elias. Uni-
versa porro Samaria malorum extrema patitur,
mibera enim tuis obturasti labilis, qui terras aqua
non perfudit.

De muliere Sarephtha, cuius opera pestus est Elias.

Eo quod tui, liberorumque depositisti curam, quo
prophetani cibares, o Sarephtha mulier, Oleum in-
lecytho non immuninetur, nec exhaustatur farina in-
hydria.

Εκαίρετο Θεοβίτην, qui propheta est, in tuo
tugurio Elias recipe, o viuua; et ei mistam oleo
farinam edendam porrige; ut haec per famis dies
in dolio sit inéhausta.

De Elias filium mulieris Sarephtha in vitam rerocante.

Cum domi tuæ inhabitantem babeas Elias, ne
moristur filius extimescis, mihi dicitō, Sarephtha,
vereris; et quis sit Elias te præterit? Vera omnino
prædicavit; reviviscit enim filius.

Non ultra humentes ex oculis effunde lacrymas,
o viuua, nec exanimum filium lamentare; nec enim
amplius somnum morti siquillimum dormit, sed
Elias nouen veritus ex inferis emerit.

De Elias sacrificio, quo Baalis sacerdotes extinxerit.

Universam prophetarum Baal multitudinem unius
Dei prophetæ, citra cuiusquam auxilium, evexit;

Θεον πρωφῆτης εἰς τροποῦται καὶ μόνος·
Τὸ πῦρ γάρ ἐξήλεγχεν αὐτῶν τὴν πλάνην
Εἰς τὴν θυσίαν ἀμπεσῶν τοῦ Θεούτεον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Πῦρ ποτ' ἀπ' οὐρανοῖς χαμάδις πέσε, φλέξε δὲ θῦμα
Ἡλιού σχιδάκεσσι, καὶ θάτι, καὶ χοῖ αὐτῷ.
Πῦρ καὶ ἀπ' Ἡλιοῦ ζηλωτάδος δάιον ἥφθη,
Καὶ πάντας κατέκαυσε Βάσαλ μιαρούς λερῆς.
Εἰς τὴν ἀπὸ προσώπου 'Ιεζάβελ φυγῆρ Ἡλιού.
'Ο τὰς ἀπάσας οὐρανοῦ κλειών θύρας,
Νεκροὺς δὲ ἀνιστῶν, θαυματουργῶν δὲ ξένα,
Νῦν ἐκδιδράσκει, τὴν 'Ιεζάβελ τρέμων·
Ζηλῶμεν αὐτοῦ τὴν φυγὴν καὶ τὸν φόδον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Οὐλυτέρη βασίλεια 'Ιεζάβελ Ἡλιού αὐτῷ
Χώσατο, λυγροτάτην δὲ φόνου ἐντείναντ' ἀπειλήν.
Τάρθησας δὲ δόρες δὲν μεγαλήτορα θυμόν·
Φύξις ἀριστέρη, καὶ ἔκφυγεν ἡματα μακρά.

*Eἰς τὴν δὲ Χωρῆδ τῷ δρει ἑτυχαίρ Θεοῦ καὶ
Ἡλιού.*

Δέξαι τὸ Χωρῆδ Ἡλιού τὸν Θεούτεον,
εοτούν enim veteratorias artes convictit ignis, qui in
Elias Thesbitē victimas illapsus est.

In idem.

Ignis e cælo in terram devolutus exussit sa-
rrificium Eliæ, assulī et ipso aggere lapidum aqua
conspersis: ignis item rapidus ab Eliâ divini ho-
norisassertore accensus est, et omnes scelestissimos
Baalis sacerdotes incendio concremavit.

In Eliam a facie Jezabeli se amolientem.

Qui omnes cœli januas obseravit, suscitavit mor-
tuos, et portento similia edidit, nunc Jezabelem
præmetuens fuga vitæ consulti; hunc mūnilemur,
tul antiquius est iniqualatem fugere, quam patrare
miracula.

In idem.

Regina fœmina, Jezabel in ipsum Eliam exasperata,
ferales in eum fali minas intentavit; quibus conser-
natus, maturo apud se judicio recognitus: Fugere
conducibilius est, inquit, et complures dies latuit.

De Dei, et Eliā colloquio apud montem Horeb.

Mons Horeb, Eliam Thesbitem excipe; et quadra-

Α Ἔξ ἀπίτιξ τεσσαρακονθημέρου,
Φυγῆς τε μακρᾶς καὶ πλάνης κεχμηκότα,
Καὶ θρέψον αὐτὸν τῇ Θεοῦ συνουσίᾳ.

Eἰς τὸ αὐτό.

Πνεῦμα μέγα κρατερὸν προελήνυθεν, οὔρεα λύον,
Σὺν δὲ πέτρους κλονέον, σεισμὸς καὶ πῦρ μετά τεῦτη,
Καὶ σφιν ἐτ' οὐχὶ Θεὸς μεταφαντετο, αὔρα δὲ λεπτή,
Καὶ οἱ ἕφ' Τύμιμδων Θεούτεον ἀντίος ἔστη.

Εἰς τὸ δέρον Ἀχαΐα, δὲ δρασθεὶς τοῦ ἀμπελῶνος
Ναβουσθαί, αὐτὸν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δὲ ἄμ-
πελῶνα ἀπίηρος δημόσιον.

Μικρὸν τὸ κράτερ τῆς Σαμαρείας δλῆς,
Ἄναξ Ἀχαΐα, μικρὸν δὲ καὶ πεντάμοντα,
Ὄς καὶ τὸν ἀμπελῶνα Ναβουσθαί θάλειν.
Ὄς δρα θηγῶν ἀκόρεστος; ή φύσις!

B *Eἰς τὸ αὐτό.*

Μφελες, ς Ναβουσθαί, ἀπόκληρος φύναι υἱός
Φυτλαμένοιο πατρὸς, μῆδε βραχὺ πλεύθρον ἀρού-
ρης

Εὑρεο κλῆρον κτῆμα πατρώιον· οὐ γάρ ἀν δῶλον,
Εὐ κεν ἀκληρος ἦτος, κλῆρος δὲ τοι ὄπασι κῆρα.
genorum dierum jejunio, longaque fuga, et errore
defessum divino tandem colloquio reslico, ac vegeta-

In idem.

Ventus etiam atque etiam vehemens egressus est,
subvertens montes, et saxa quatens; simul ei terra
motus, et subinde ignis erupit; inter quæ noodium
Deus apparuit; post sibillus auræ tenuis auditus, quo
spirante, Deus Eliæ obviam venit.

C *De Achabi cupiditate, qua vineam Naboth efficit
capiens, eo occiso vineam possedit.*

Samariæ universa regnum nimis angustum est,
rex Achab, minor est tuus hortus stūlīcet, ita ut
vel ipsam vineam Naboth possidere appetas:
quam mortallum animi natura sunt inexplebiles.

In idem.

Præclare tecum actum esset, o Naboth, si natus
esses exhæres ejus, qui te genuit patris, nec exigua
terre jugera suisses in patrimonium sortitus; nec
interiasses si quidem hæreditatem, quæ tibi frandi
fuit, non esses assecutus.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

LIBER QUARTUS REGUM.

Eἰς Ὀχοζίαν τὸν βασιλέα, δὲ τοσῶν ἐπεμψε
ἀρδες Βάσαλ ἐρωτῆσαι εἰ ζῆσται, καὶ δύως ὑπα-
τῆσας τοῖς ἀπεσταλμένοις Ἡλιού προσίκεν
ώς οὐ ζῆσται.

'Ἄνθ' οὖ Θεὸν μὲν ἀγνοεῖς, Ὀχοζία,

De Ochozia rege, qui languidus ad Baal scistitatum
misit, utrum vicerurus esset, et quemadmodum le-
gatis occurrens Elias moritarum prædictit.

Pro eo quod Deum ignoras, Ochozia, et ex Baal
edoceri studes, utrum adhuc sis vita fruiturus, ab

D Ζητεῖς δὲ μαθεῖν ἐκ Βάσαλ εἰ ζῆς ἔτι,
Ἐξ Ἡλιού μάνθανε πικρὸν μὲν λόγον,
Πλὴν ἀλλὰ πιστόν· οὐκ ἀναστῆς τῆς κλινῆς.

Eἰς τὸ πέτρο.

Tίπτε, χάρα τρισάθλιον, Ὀχοζία, αἴσχος ἀνάκτω,
Elias nunc acerbum quidem serinoneim discito, sed
non fallacem: e strato non exsurges.

In idem.

Quorsum o ter intelix cœput, Ochozia, regum

Νούσων ἐν ἀργαλέῃ κακείμενος ἡρος Βάσιλ
Ἐτι καν οὐτις μετέσσαι, ή φθιμένοισι.

Πάθεο τοῦ Θεοῦθην· δὲ γάρ πρὸ μόρον τοις ἁνίσπη.

Εἰς τὴν ἀνάληψην Ἡλιού.

Ἄς ἀνελήφθης εὖ γινώσκω, θεοῖστα,

Ποὺ δ' ἀνελήφθης εὖ γινώσκειν οὐκ ἔχω.

Οταν δὲ ἀνέληψε καὶ σὺ πρὸς πυρὸς δίφρον,

Καὶ πλησιάσης τοῖς ἀνωτέρω, μάθης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τις ποθ' ἔδειν νεφέλησι μετήφορος ἀρματι βαῖνει,

Ἀρματι αἰθαλέντει, καὶ ἀτρέμας ἡνοχεύει;

Οὐδὲ πυρὸς τρομάρται μένος μάγα, μή μιν δλέσσῃ;

Ἔπλιας δέ, ἐταρε, μετ' αἰθέρος αἱρετ' ἐς ὄνος.

Εἰς τὴν μηλωτὴν Ἡλιού τέμποντας τὸν

Ιορδάνην.

Τῆς ἵζειος σου ι μανδύα τοῦ θεοῦτον.

Διχῇ διαπεις τὸν μέγαν Ιορδάνην,

Βροτοὶ δὲ βατὸν τὸν τέως πλωτὸν τίθεις,

Απὸ προφήτου πρὸς προφήτην τὴν ἴγμενη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βυσσὸν Ἐρυθραίον μὲν ἑδεῖτο ἥλιος ἀπαξ,

Ἄλταρε Ιορδάνην καὶ πολλάκι βλέψει δι' ἀλῶν,

Καὶ δὲ Ἐλισσαῖον δὲ θεοῖσιν ἀρτι; τι μετ' αὐτῷ.

Μηλωτῆς τόθε Εργαν, ή Ἡλιού ἱσχετεν δημοσί.

Εἰς τὰ παιδάρια τὰ διὰ τὸ θνύθρον τῇ γῇ φυλλίγῳ

Ἐλισσαῖον βρωθήτεα ἀρχοτοις.

Μωκδούθε, παῖδες, τὴν Ἐλισσαῖον κάραν

Φαλακρὸν οὐσαν καὶ κατεψιλωμένην,

Τυμᾶς τὸν πάντως αὐτὸς οὐ μωκήσεται,

propudium, in gravi decumbens valetudine, Baalem C non deridebit, hirsutis enim ursis devorandos dabat.
In idem

Quod sursum raptus sis probe teneo, Elia, sed ubi receptus fueris, quo sciām non habeo. Cum et tu, meo exemplo, ascenderis igneo curru devectus, et ad superna loca proxime accesseris, tunc disces.

In idem.

Quis ille sublimis inter nebulas graditur, ardenti curru subiectus, et habens placide flectit, nec vehementissimam flammarni vim, ne se extinguat, omnino metuit? ipse est Elias, o amice, qui per aethera in caelum tollitur.

De pallio Elias ex ovina pelle contextio, quo Jordanem divisit.

Quantum in te potestatis situm est! o Elias pal- lium, in duas discernis partes patentissimum Jordaneum; et quod antea navigis, jam gressui pervium facis, ad Elyseum prophetam ab Elias traductum.

In idem.

Semel Erythraei maris profundum illuminavit sol; sed Jordanem vidi ab aliis sæpen numero pro- pheta, et nunc ab Elyseo laudein exsiccatum videt: idque pallii opus est, quod Elias texit humeros.

In pueros, quod Elias calvito illuderent ab ursis cruentia laceraione haustos.

Elysei caput deridiculò habetis, pueri, quod cal- vitie horridum pilis cnudetur, sed vos omnino

A Ἀρχοτοις δὲ οὐσει βρῶμα ταῖς δασυερίχαις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Διπλῆ τοι, Ἐλισσαῖο, ή Ἡλιού ἡνεκτο χάρις;
Διπλῆ, ἀτέρ διπλοῦν καὶ τοι τὸ τεμάτερον ἔθος:
Παισι γάρ ἀφρονέουσι φάγους ἐπώρινάς ἀρκεούς,
Οὐνεκα σὴν φαλάκρην κακῶς ἐφαν ἀφρονι θυμῷ.
Εἰς τὸν τῆς Σωματίτεδος νιόν ἀπὸ Ἐλισσαῖον
ζωσοιούμενον.

Ἄντι ξενίας εὐτελοῦς Σωμανίτις

Κατηγγυθής τὸ Ἐλισσαῖον βρέφος.

Ο καὶ τεθωράκις ἐξανέστη σοι πάλιν.

Διπλῆν διδόντος τοῦ προφήτου τὴν χάριν

Εἰς τὸ αὐτό.

Τέλι Σωμανίτεδος ἀπὸ πνοιήν δέσσαντι

Ἄγχοθε κι' Ἐλισσαῖος, ἀτέρ στόματι στόμη Κρεισε,

B Καὶ τε κόρησι κόρας, καὶ παλάμας παλάμησο,

Καὶ οἱ δέ τοι Ἀλού ἀναδέδρομεν ἡλούσθε.

Εἰς Γιεζῆ τὸ παιδάριον Ἐλισσαῖον, ἐκεὶνος ἐκ Νεαμάτη τοῦ λαθέττος τὴν λέπραν, δργεροὶ λα- δῶν, αὐτὸς ἀντεδεκράθη.

Πωλεῖς τὸ πνεῦμα, καὶ πικράσκεις τὴν χάριν,

Αφρον Γιεζῆ, πρὸς Νεαμάτην τὸν Σύρον.

Θάρρει· λάδης γάρ οὐ τὸν ἀργυρὸν μόνον,

Ἄλλα ἔνιν αὐτῷ καὶ Νεαμάτην τὴν λέπραν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δυσὶν ἐπ' ἀμπλακήσι, κλεπτῇ τε φευδοσύνῃ τε,

Ἐν τόδε τοι ἐπίκειτον ἐπ' ἔξιν ηλίθε, Γιεζῆ.

Λέπρα βροτοὶ μέγα πῆμα, νόσων ὀλωτάτη διλῶν,

Ή καὶ θεριζόμενο; μιμηγέσει ἀμπλακίσιν.

C non deridebit, hirsutis enim ursis devorandos dabat.

In idem

Duplex in te supervenit Elias gratia, o Elysae, sed duplo severior etiam tibi est indoles; in imprudentes enim pueros, voraces concitasti ursas, quod petulantioribus verbis calvæ tuæ inconsideranter illusissent.

In Sun amitidis filium ab Elias vita donatum.

Prolixæ quidem hospitalitatis merito tibi ab Elias filius ad promissus fuerat, qui fato ereptus, denuo tibi in vitam revocatus est, propheta duplēcē beneficiis gratiam rependente.

In idem.

Ad Sunamitidis alium, qui animam exhalaverat, præce accedens Elias, os ori incumbendo admivit, et oculos oculis applicuit, manus manibus; cui statim puer ex inferis in lucem iterato prosiliit.

De Giesi Elias puer, quemadmodum a Naaman lepra sahato pecuniis accepit, et ipse vicissim lepra persus est.

Spiritum vendis, nundinaris gratiam Syrio Naamæ, o inconsulte Giesi; confide sis, nec enim solam pecuniam accipies, sed una cum ea, Naamæ lepram reportabis.

In idem.

In duplicitis piaculi vindictam, fraudis et mendacii, hiæ una tibi condigna merces obvenit, Giesi. lepra, perniciosum malum, nocentissimum omnium morbus; cuius infamia dishonestatus, noxæ tibi in mente mentem veniat.

Εἰς Ἰησοῦν τὸν ἀποκετάρατα τὸν καὶ Ἀχαὰδ Α
γέρος καὶ αὐτὴν Ἰεζέβελ.

Χαίροις, Ἱησοῦν καρτερόστομε σπάλη,
Πτεις τὸ σύμπαν Ἀχαὰδ φθείρεις γένος,
Καὶ συγκαθειτεῖς τοὺς προφήτας τοῦ Βααλ,
Κοὶ τὴν μιαρὰν κτινυέις Ἰεζέβελ.

Ἐις τὸ αὐτό.

Ἄλιον ἦν ποτὲ ἔδεισεν Ἰεζέβελ, ἦν ποτὲ ἀπέδρα
Θηλυτέρην πικρόθυμον, ἀπηνέα, τάκινον ἐχίνης,
Τψθεν ἐκκυλίσας χαμάδις βάλε, πέφνε δὲ Ἰησοῦς,
Σῶμα δὲ οἱ κύνεσσι καὶ σιωνοῖς πόρε δεῖπνον.

Ἐις τὸν κλησιόδοκα τοῖς δοτοῖς Ἐλισσαλον
τεκρόν, καὶ δραυτάρτα.

Νεκροὺς ἀνιστῇ καὶ θανῶν Ἐλισσαλος.
Πᾶς οὖν ἁυτὸν οὐκ ἀνιστῇ τοῦ τάφου;
Οὐ γάρ ἐκείνου, τοῦ Θεοῦ δὲ τὸ δρόμα,
Τιμώντος, είμαι, καὶ προφήτῶν υστερα.

In Jezum omne Achabi genere, una cum
Jezabеле, occidione occidentem.

Fortunatusimus esto, mucro Jeju acutissimum, qui
universam Achabi cognitione in vastas; et una
strago prophetis Baal extinctis, Jezabelli vitam adi-
mis, accletatissimæ mulieri.

In idem.

Quam périmum Elias Jezabelem, et a cuius ali-
quando facie declinavit, mulierem morum acerbitate
erudelem, genimen viperæ, de superiore loco de-
turbatam humi prostravit Jeju, cuius interficere
corpus canibus, et volucribus in prædam dedit.

De cadavere, quod Elias ossibus proxime possum C
a morte revocatum est.

Mortuos vel ipse mortuus Elias ad vitam re-
vocat; quid igitur cause est cur se in deperditæ
vitæ statum non assérat? non hoc illius, sed Dei
solius opus est, qui prophetarum ossa, credo, mi-
facilis hundest.

Ἐις τὸ αὐτό.

Ὄς ποτε Σωμανίτεδος ἀπὸ χθονὸς ἥγετεν υἱὸν,
Εἰς χθόνα νῦν ζοφερήν καταπέμπεται. Ἀλλὰ καὶ

[Εμπη]

Νεκρὸν ἐνερθεν διγῆτι παρ' ὅστεα τοῦδε ταφέντα.
Θεῦμα μέγα! φθίμενος ζωοῖσιν ἐνώσατο νεκρόν.

Ἐις τὸν θρῆνον Ἐλέκτον, καὶ τὴν πρόσθετην τῆς
αὐτοῦ ἡμέρην.

Ως χαρμόσουντα τὸ δακρύεις, Εὐεχία!

Τὸ δὴν γάρ ἀπαν διχεῖς ἐκ τῶν δακρύων.

Οφθαλμέ μου, στάλαξε ρεῖθρα δακρύων,

Ἐν τῇ τελευτῇ καὶ τάχα ζωῆς τύχω.

Ἐις τὸ αὐτό.

Ἐξεχίαν ποτὲ διγριος ἐπήλυθε πότερος δινακτα.

Αὐτὰρ δὲ καὶ θανάτου πυλεώνεσιν ἤντια βάπτων

Β Δισσετο δακρυχίων καὶ οἱ θεῖς Εκλευν αὐδῆς,
Πρόσθετο δὲ οἱ βιάτου λυκάβαντες σὺν δέκα πάντα.

In idem

Qui Sunamitæ filium ex inferis aliquando redi-
xerat, in tenebris oculos nunc terras immittitur;
sed tamen cadaver conseptulum ejus ossibus e ter-
ris educit: grande miraculum! exanimum mortuæ
viventium societati restituit.

De lucu Ezechia, et accessione ad ejus
vitam facta.

Quam feliciter, et auspicio lacrymaris, totum
enim, quod vixisti deinceps, lacrymando promer-
itus es: o mel oculi, in lacrymarum fluvios inau-
date, quo forte in procinctu mortis vitam consequar.

In idem.

Feralis aliquando fati necessitas Ezechiam inva-
sit; cumque jam mortis vestibulo pedes illates
esset, Deum fusis lacrymis comprecatus est, ejusque
voceum Deus exaudivit, et comploratus vitæ quinque,
supra deceun adjectit annos.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ ΙΑΜΒΕΙΑ ΚΑΙ ΗΡΩΑ

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΔΕΣ ΡΗΘΕΝΤΑ ΕΝ Τῷ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΙ.

EJUSDEM TETRASTICHA IAMBICA ET HEROICA,

QUIBUS

SUMMATIM PROSEQUITUR EA QM DICTA SUNT IN QUATUOR EVANGELISTIS.

Ἐις τὴν γέννησαν τῆς Θεοτόκου.

καὶ, λυχνία, ἄρδευσο, καὶ παστάς, πλέκου,

In Deipore Natalitis.

Ita sicut apponuntur candelabra; adornetur tha-
lantus; τας εἴσομεντα; aureus præcretetur rubus :

D Ναὶ, στάμνε, πλάτετον, καὶ φύου, χρυσῆ βάτη.

Τὸ φῶς πάρεστιν, εὐπρεπῆς δὲ νυμφίος,

Ἐγγὺς τὸ μάννα, καὶ τὸ πῦρ ήδη φθάνει.

nam in propinquuo est lumen; speciosus forma
spousus præsto est, proupe est manna, jamque præ-
cet ignis.

Elis τὸ αὐτό.

Ἐκ πατέρων πάλεσσι προήλυθεν εὐγενὲς εὐχος,
ΠΙΓΓ' ἀπὸ χρήνης κάλλος ποταμοῦ προχοῖστι.
Ἄγνα δέ τ' ἀνάπαλιν κούρης ἀπὸ παιδὸς δῆγαται,
Ἡ Θεὸν ὑψιθώκων ἐξις ἐνίδεκτο λαγόστειν.

Elis τὸ Ἀγια τῷ Διὶ.

πῶτα τὸ πρὸ φωτὸς, παρθένον τρόπον παρθένου,
Νεοῦ πύλαι, δέξασθε τὴν Θεοῦ πύλην.

In idem.

Ex parentibus nobilis in filios gloria derivatur,
sicut a scaturigine in profluente limpidudo emanat; e contrario Anna puellæ filiæ merito gloriatur,
quia suis in visceribus cœlos inhabitantem Deum
suscepit.

In Sancta sanctorum.

Lumen lumini, virginem virginem Christo præviam,
templo portæ Dei portam excipite, ad ipsa usque Bihanc sacram virginem disce.

Διέσελθε, σεμνὴ, μέχρις εὐτῶν ἀδύτων,
Δέχου, προφῆτα, Γερριὴλ ὑπηρέτην.

Elis τὸ αὐτό.

Ἐννομέ τοι ταῦτα, Ζαχαρίᾳ, ἐννομα ταῦτα;
Τίς ποτε θηλυτέρην ἐν ἀδύτοις ἔδρακε παῖδα;
Παῖδα μὲν εἰσοράξ; αὐτὸρ ἀδυτώτατον οἶκον,
Τήνδε κόρην ἱερήν, ἵερον μάζε πομβασιλῆο;

adyta introgredere; veneranda virgo, et en
o Propheta, ejus individuum famulum Gabrielem
accipe.

In idem.

An isthuc legitime facis, aut decenter, o Zacharia? quis unquam in sanctioribus templi partibus pueri
lūptospexit? vides quidem puellam, sed area-
num esse domicilium sacratissimi omnium regis,
hanc sacram virginem disce.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ.

ΜΑΤΤΗΑΣ.

Elis τὸ, Βίβλος Γενέσεως.

Οὐρᾶς τελώνην, καὶ βλέπεις οἴει γράφει;
Αβραὰμ οὐδὲν τὸν ἀδύον δείκνυει σοι,
Καὶ πεντὰ Δασιδὸν θεὸν Δασιδὸν λέγει:
Ἐν τῷ πρὸς ἡμᾶς σαρκινῇ παρουσίᾳ.

Elis τὸ αὐτό.

Ὦς γενεὴν βροτήν τεκτήνατο ἄχρονος ἀναξ,
Νῦν γενεalogίην κατεδέξατο· ἐν δὲ οἱ ἥλιον
Ἀβραὰμ Ἰσαάκ τε προπάτορε, τοῖς δὲ ἐπὶ Δασιδὸν,
Κούρῃ θ' ἀγνοόσκεις κυήσατο ἀδρένος ἀτερ.

Elis τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

Ὑπὲρ λόγον τὸ θαῦμα παρθένος κύει.
Ταῦπερ λόγον τὸ θαῦμα, πλὴν Θεοῦ κύει.
Τοῦτον αὐτὸν καίνον, εἰς Θεὸν βρέφος βλέπω,

In hæc verba: Liber Generationis, etc.

Publicam vides, et qualia scriptis mandet intelligi? Verbum filium esse Abraham tibi demonstrat, et Deum Davidis, Davidis filium esse pronuntiat, puta in ea quam nobiscum habuit, carnis præsentia.

In idem.

Qui hominum genus architectatus est, Rex tem-
pori nunc obnoxius, nunc prospicere ordinem subire
dignatus est, cui obvenerunt in proavos, Abraham,
et Isaac, et ab illis David, et intemerata tandem
puella viri expers eum enixa est.

In Christi Natalem.

O miraculum, quod humanam transcendit men-
tem! virgo parit, rationem quidem superat, sed
Spiritus sancti operatione concipit: hoc ipsum inau-
diuum est, Deum infantem video, novum quidem
est, sed minus mirum, Deum amantem homines
intuor.

Τοῦτον αὐτὸν καίνον, πλὴν φιλάνθρωπον β).

Elis τὸ αὐτό.

Παρθενικῆς Μαρίας οὐδὲν θεὸν ένδοθι φά
Ἄγγελοι, ἀστρολόγοι βουθρέμαντος ἀμ
Μοῦνος ἀγριος ἀναξ διενά φρεσι βισσοδομεύων
Πέρφεντα βρέφη σύμπαντα, θεὸν κτανεῖν μενεάννεν.

Elis τὴν εἰς Αἴγυπτον συγήνετον Ιησοῦν.

Φαύγεις, Ἰησοῦ, τοὺς δὲ δυνάστας τρέμεις;
Φαύγων. Βροτὸς γάρ εἰμι, καὶ φεύγειν δέον,
Ἐκστάντος; οὐκαν τοῦ χρόνου μοι τοῦ πάθους.
Καὶ φεύγει λοιπὸν, ἀχρεὶς Ἡρώδης θάνη.

Elis τὸ αὐτό.

Αἴγυπτον σκοτίεσσαν ἐπέρχεται, ὁ δικα Χριστὸς,
Διμπλακίης δόρα κείθεν ἀπὸ βροτοῦ δινόρα ειώντες.

In idem

Mariæ Virginis divinum Filium, in stabuli tegu-
riolo repositum angeli, Magi, pastores reverenti
adoratione prosecuti sunt: ferus solum tyraonus
D profunda cogitatione crudelia molitus consilia in-
fantulos victimariis easibus demessit, Deum occi-
dere gestiens.

De Christi fuga in Egyptum.

An tyrannorum insidiis exterritus solum vertis,
o Jesu? fugio, cum mortalis sim conditionis, ac mihi
fugere incumbat, hora nondum mense passionis in-
stante. Eis age de cæstro latens, quoad Herodes
e yita decesserit.

In idem.

O rex Christe, in caliginosam te confers Egyptum, ut illinc mortales a scelerum servitute re-

Κούφη δ' ἐν νεφέλῃ καθίζει, ὡς μὲν ἀναιρέσει.

Κούφη ἐν νεφέλῃ σεμνοῦ τε ἀνὴ πετέρῳ; ἀγχάς.

Εἰς τὸ πτήσυργμα καὶ τὴν στολὴν Ἰωάννου.

Ἐρημικὴ ἔμπαντα τῷ Ζαχαρίου.

Ἡ γάρ στολὴ πέφυκε καμήλου τρίχες,
Τὸ ζῶμα τὸ δέρμα, πλοχύδες αὐχμηρός κόδης,
Βλέμμα βλοσυρὸν, καὶ μετάγνωσις λόγος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νηδός ἐκ προμολῶν στερεῆς κλυτοῦ Ἰωάννης
Γῆν στερεὴν φύσεσσν, ἱορδάνου ἀμφὶ δὲ φείδρους
Οὐχον ἀπειρίστοι πλυνέσσει εἰς μετάνοιαν.
Δέρκεο θομάτιον καὶ τὴν τρίχη, θαῦμα ιδέσθαι.

Εἰς τὴν βάπτισιν.

Τί δράς, ποταμέ; ποῦ τὰ φείδρα σου στρέψεις;
Οὐκ ἀλλα τί δρῶ, πωλήν τὸν ἑστῶτα τρέμω·

Οὐκ, εἰς τὸ μὴν ἐστηκεῖ, εἰς δὲ με στρέψει·

Ὄποιος οὗτος; τὴν περιστερὰν ακόπει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς πόθεν εἴς, ἀδχμῆν, δρέστερε, ἄγριε ἀνερ,
Οὐραος ἐξ ἀδάτου Πορδάνου ἀμφὶ φίεθρα;
Εἰμι Θεοῖ Δόγοιο διήκονος, οὐ ἐντί κάρη
Δεξιερὴν ἀνάειρα, φόδος δὲ με γυια ὅπηλθεν.
Εἰς Χριστὸν πειραζόμενον ωδὴ τοῦ θιασίδιου.
Αἰτεῖς, μιαρέ, προσκυνεῖν σοι τὸν Δόγον,
Τὸν προσκυνητὸν ταῖς ἁνω στρατηγίαις·
Κατεγγυάς δὲ, πτωχέ, τῆς γῆς τὰ κράτη
Τῷ παμβασιλεῖ. Τῆς ἀναιδεῖας δημοτεῖ.

trahas sedes item in nube levī, ut me sursum attollas, inter adorandi Patris uinas admittendum.

De Joannis prædicatione ac vestitu.

Οmnis, quæ in Zachariæ filio sunt meram solitudinem rediuent; vestis enim ex pīlis camelī contexta est, ex pelle zona; horrent īmpexi capillorum flocci, severus oculus, sermo denique poenitentiam resonat.

In idem.

Ex sterili egressus utero famosissimus Joannes steriles incoluit terras, quas Jordanis fluentum intercipit, ubi numerosissimam populi turbam in poenitentiam lavit: vestitum e pīlis et hirsutum considera; ipso aspectu miraculum excitat.

In baptismata.

Quid rei est, o flumen? quo fluens tua retrorsum convertis? quid a me fiat sum nescius, sed virum prope astan eum vēreor: nec unus quidem astat, sed unus me retrocedere cogit: qualis porro iste? columbam q̄būtare: tum recessis.

In idem.

Quis unde te pedes, o agrestis et squallide monsticola, e desertis adventiens collibus, quos Jordanis sinus interlabitur? Sum divini verbi minister, in cuius caput, inter baptizandum, manus extuli; meaque subiit artus formido.

In Christum a dæmone tentatum.

Ambis, o scelesti, ab ipso adorari divino Verbo, qui militiae celesti adorandus est; et qui tute inditus es, universæ terræ ditionem polliceris omnium regi: prob! quantum temeritatis et imprudentiae.

A Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄδημον ἀρχιγένεθλον ήτο ἐν τάπητας πολὺ^{τάπητας} Λαίμων. Λύταρ δε μιν τρισσῆσι παλαισμοσύνης: Λοισθος Ἀδέμην ἐνάριξε, καὶ ξυνομον ξυστα κάρτος: Τρισσος γάρ τ' ἀδέλησι παλαιστρικδ; Σμυρος νι-

[ηγ.].

Εἰς τὸ λαζάρτα ωδὴ τῆς ἀρῆς Χριστοῦ λεπρότ.

Τὸν λεπρὸν ἀκάθαρτον δυνα τῷ νόμῳ

Χειρὶ κρατεῖς σὺ. καὶ θεραπεύεις, Λόγε.

Οὐ γάρ κατῆλθες τῷ κεκαθαρισμένῳ,

Τῇ δὲ θηνικῇ, μάλιστα λέπρᾳ, καρδίᾳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νῦν μὲν ἔνα Χριστεῖο καθήρατο δάκτυλα λεπρῶν.

B Β' Ἀλλ' ὅτι ταυτοὶ τεθῆσται, οὐχ ἔνα μοῦνον.

Φύσιν δλην δὲ ίθεσθ' άλην λέπρην περ τούσαν.

Άφαι κάμοι, Χριστὲ, νοῦς δὲ ἀπὸ λέπραν δειρον.

Εἰς τὸ πτατὰ τὴν πενθερὴν τοῦ Πέτρου θαῦμα.

Ηλίθες βαλειν πῦρ, ὡς Ιφῆς, εἰς τὸν βίον,

Άλλ' ὡς δρῶ, πῦρ μᾶλλον ἀκβάλλεις, Δόγε,

Τὸ πυρεταλὸν ὑγιάδων σαρκίον.

Όναρι ταῦτα τῆς μαθητείας, Πέτρε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νῦν μὲν Χριστὸν ἀνατα, Πέτρε, προκαλίζει η-

[τρόν],

Πυρετὸν ἐφρα δάλον ἀσαύος φύξιμος αύρα.

Σκιά δὲ τὸ σον μετόπισθε τροπώσεται θίνεα νούσου,

Ἐν δὲ χιτῶν νεκύεσσι πόδοι βιοθρέμμονα πνοή.

In idem.

C Antiquum Adamum unius lucte congressu prostravit dæmon; sed tribus eum dimicationibus novus debellavit Adam legitimam, ut in palam, victoriam sortitus; tribus enī præliis generosus pugil palmam consecutus est.

In leprosum ex sola Christi attractions convalescentem.

Eum, qui pollutus lege ipsa judicatus est, manu prehensum sanitati restituis, o Verbum; nec enim eorum, qui mundi sunt, gratia, in terras desponsasti, sed pro animabus idolatria, quæ tota lepra est, infectis.

In idem.

Hunc quidem Christi manus unuī mundavit leprosum; sed ubi ligno consigetur, non uni solam, verum toti naturæ medicabitur, quæ tota lepra perfusa est. meetiam, Christe, tangito, et a mea animo lepram erade.

De miraculo erga secrum Petri.

Ignem missurus in vitam venisti, uti dicebas; sed, ut video, ignem potius amoliris, o Verbum, duni inardescētē fabri cuticulam sanas: ex hac disciplina macte esto virtutibus, o Petre.

In idem.

Nunc quidem Christum regem in medicum evocas, o Petre, quo depellendi ardoris vim habens aura vehementem febrim refrigeret: tua vero umbra non ita multo post morborum fugare multitudinem, tuaque tunica vitalem conferre spiritum poterit.

Elīc tōd, Al ἀλλακεσες φωλεσθς ἔχουσιν, ο δδ γιδες A.

*Ἄνθρώπουν οὐκέτι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃς.
Τής οὐκέτι ποῦ τὴν κέφαλον, Χριστόν, κλίνῃς,
Σαρές τὸ βητόν· ή, γάρ εὐθεος φύσις,
Ἡ σῇ κεφαλῇ τοῦ Θεανθρώπου Λόγου
Οὐκέτι κλίνῃ ποῦ· καὶ γάρ ἀκλίνεστάτη.*

Elīc tōd αὐτό.

*Φωλεν διμφι μένουσιν ἀλόπεκες, ἐν δὲ πετεινῶν
Ωρύχινων γενέθλι· Χριστὸς δ' ἔνα πῆχυν ἀρούρης
Ἐξ ἀδμονούν φορέει. Τί πρὸς τάδε φαίνεν ἄκενοι,
Οὐ χρυσούν δομέουσιν ὀπαίροχον ὑψίον οἰκον;*

Elīc tōd ἐν θαλάσσῃ ὑπρον Χριστού.

*'Ο δεσποτικὸς ὑπνος ἀρρήτῳ λόγῳ
Ὑπνούσαν ἐκύπνιος τὴν ἀλμην τότε·
Ἡ δ' ἐξέγερσις ἡμπαλιν τοῦ Δεσπότου
Τὸ τῆς θαλάσσης ἐξεκοιμισε πλάτος.*

Elīc tōd αὐτό.

*Χριστός; μὲν παλάμησιν δέρξατο πάντας ἀήτας·
Τοῦ δ' ἐνι βλεφάρωις γλυκὺς περιχύμενος ὑπνος
Πείσος ἀλθεῖν βορέην· δ' ἀπέπεστο, καδένα τύφε·
Χριστοῦ δ' ἐγρομένου κείνος πάλι, ἕνδον ἐρχθη.*

Ιες tōd ἐν Γαδάροις θαῦμα.

*Τὴν τοῦ Σατᾶν, ἀνθρώπε, μανίαν βλέπε.
Ο γάρ ἀπάγχων τῶν συῶν τὰς ἀγέλας
Τὶ λοιπὸν ἀν δράστειν εἰς βροτούς τ βλάση;
Ως χολος οὖν ζῶν σωφρονίζου τῷ τύπῳ.*

In id : Vulpes soveas habent. Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

*Ais te non habere ubi caput reclines, o Christe,
manifesto loqueris; natura enim divina, quae iuuen
incarnati Verbi caput est, nusquam reclinari susti
net; est enim immota.*

In idem.

*In lustris diversantur vulpes, in loculamentis
præterea suis habitat aerea volucrum turba; sed
Christus ne unum quidem terræ cubitum in domi
ciliū possidet. Ad hæc quid dicere habeant illi,
qui auro superbas et editissimas domos exædificant?*

De Christo super mare dormiente.

*Dominī somnus, inenarrabilis quidem, et arcana
Iesus, torpens et quietum mare statim expergesce
rit; rursum vero Domini expergesatio maris æquora D
omino sopivit.*

In idem.

*Christus omnes elata manu procellas compe
tuerat; somnus vero, qui in ejus oculos suavissimus
irrepsit, excivit boream, qui involans mare turbis
pulsavit; sed expergesatio rursum Christo in
antra sua retrusus est.*

De miraculo apud Gerasenos edito.

*Satanæ quanta sit rabies expende, o homo! Qui
enim vel ipsos porcorum greges excruciat, quid,
quo dispeudium mortalibus inferat, de cætero mo
liturus est? Tu igitur, qui porcorum more vivis, hoc
exemplo resipisce.*

Εἰς tōd αὐτό.

*Συδῶται, ποῦ φεύγετε, τοὺς δὲ σύνας λίπετε αὐτοῦ,
Τὸν λεγὼν δεδιαμέν. ἀτάσθαλος ἔστι γενέθλιον.
Ἄγχετο αὐδόσιον, καθδ' ἔρχετο πυθμένα λίμνης.
Οὐδέ οὐπω λεγεώνα κορέσσετε, ἀγχόμενοί περ.*

Elīc Mattheiou κλῆσιν.

Τί τούτο, Χριστέ; τοῖς τελώναις συγκάθῃ;

Τί τούτο καινόν; ἀλλά καὶ συνεσθίω.

Ματθαῖος οὗτος οὐ τελώνης ἔστι σοι;

Ἐμοὶ δὲ πολλῶν βελτίων γραμματέων.

Elīc tōd ἀντό.

Χαίρετε, ἀμπλακίεργοι, θαρσέετε', έθνε' ἀλιτρῶν.

Χριστὸς ἀλιτροῦσι μεθίζεται, ηδὲ τε δειπνεῖ.

B Ματθαῖος καταθρεύτε· ἔην πάρος ἀμφι τελώναις,

Νῦν δὲ Χριστὸν ἀνακτά συνέστιον ἔσχεν ἐν οἴκῳ.

*Elīc Χριστὸν ἀντεῖντα τὴν θυγατέρα τοῦ
ἀρχισυναγώγου.*

Σὺ καὶ θανατοῖς, καὶ πάλιν ζωῖς λόγῳ.

Ζωῖς δὲ μᾶλλον ή θανατοῖς, Χριστέ μου.

Ο δ' ἀρχισυναγώγος εἰς μαρτυρίαν,

Βιοῦν τὸ θυγάτριον ἡμπαλιν βλέπων.

Elīc tōd αὐτό.

Mή θρηνεῖτε, γυναικες, ὑπνοῖ τὸ καράσιον· ὑπνοί,

Ὑπνοί, οὐδέ τ' ὄλωλεν. Υμεῖς χεινῶς δὲ γελάτε.

Ἐγρέο μοι, κόριον, καὶ αἰθέρα δέρκεο διον.

Ἀρχισυναγώγοιο πατέρος σέο πίστεις ἀμύμων.

In idem.

*C Quo, porculatores, relictis ibi suibus, aufugitis !
Dæmonum legionem pertimescimus, exitiale genus
est ; grex ovium suffocatus in marina paludis fun
dum præcepis datus est. Quamvis et ipsa vos enecet,
nondum tamen legionem saturabitis.*

De Matthei vocatione.

*Quid isthuc est, o Christe, una cum publicanis
accumbitis? Quid hoc novi est? ino et illis convescor
At Matthæus ipse numquid tibi publicani instar est?
Ino pluribus eum scribis meliorein censio.*

In idem.

*Gaudete, nefarii, confidite, nocentum multitudo,
nunc una cum peccatoribus assidet et epulatur
Christus : Matthæum conspicite, antehac publica
norum numero accensum, Christum nunc Regem
domi convivantem excepit.*

*De Christo principiis Synagogæ filiam in vitam
revocante.*

*Ad unum verbum vitam aufers ac revocas,
Christe mi, sed in vitam proclivius, quam in mor
tem traducis; siedem mihi testis astruat Synagoga:
princeps qui viventis denuo filiæ conspectu fruitur.*

In idem.

*Parcite lacrymari, mulieres, puella dormit.
Dormit? Quasi vero: si dormit, nec obiit, et vos
perperam quidem ridetis. Exsurit, puella, divinum
æthera contemplare, ob Synagogæ: principis, pa
rentis tui. Siedem laudabilem*

Ἐλέ τὴν αἰμόρροιν.

Ὦ πίστις δρθή, πίστις ἀκριψανεστάτη !

Δι' ἡς βροτοὶ κλέπτουσι τὴν σωτηρίαν.

'Ἄλλ' οὐ λάληθες, καὶ λαβεῖν δοχῆς, γύναις.'

Τὸν γὰρ πανθετην πῶς λαβεῖν δύνατο τις ;

Ἐλέ τὸν αὐτόν.

'Ασθενὲς ἡσθα γύναιον, ἀτέρῳ χρειερὸν κατὰ πίστιν,

Καὶ δοιοὶ προρόστοι δόσι σένεν ἐκπιδόντες,

Ἀλματος εἰς, ἀλλος δέ τε πίστιος ἡς πολὺ μείζων.

'Ἐνθεν ὁ κεῖνον ἔκρενε, καὶ λάβεν οἴνομα διον.

Ἐλέ τὴν διαγωγὴν τῶν ἀκοστῶν, καὶ τὴν τοθ-

των ἀκοστολῆτην.

Καινοὺς στρατηγούς, καὶ βασιλέα βλέπε .

'Ο μὲν κίλινοι που τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔχει .

Οἱ δὲ εἰς μάχην δρμῶσι γυμνῷ σαρκίῳ.

'Επειτα τι; ζωγροῦσι τὴν οἰκουμένην.

Ἐλέ τὸν αὐτόν.

'Ιπποις μὲν καὶ δρεσφι, καὶ δεπτίσιν διμφαλούσσασις,

Χιλιῷ τε, χωριῷ ετ, καὶ ἀνδράσιν ἵπποκορυσταῖς,

Στρατηγοὺς κοσμοῦσιν ἑπιχθόνιοι βασιλῆς .

Γνωμώς δὲ Χριστοῦ λάβε στρατὸς ἔθνεα πάντα.

Ἐλέ τὸν κατὰ τὸν Ἑνράχειρα θαῦμα.

'Ως ἐξηνισθῆτε τάφων νεκροὺς θλους,

Θέτες ἀνιστᾶς καὶ νεκρὰ βροτῶν μέλη.

'Ο Ἑνράχειρ δὲ μάρτυς τοτὲ μοι, Δόγε,

Τὴν νεκρὰν αὐθίς εὐπετῶς κινῶν χέρα.

Ἐλέ τὸν αὐτόν.

Κελεος δὲ ἀγίου προθορών λόγος οὐα κελεύει .

In Hæmorrhioissam.

O recta fides, fides sincerissima ! qua mortales salutem furtive rapiunt : sed quia sis Christum non latet, quamvis eum latere credas, o mulier, eum enim qui oculatissime iustrat omnia, quid præterire potest ?

In idem.

Eras valetudine infirma, mulier, sed fide valentissima, duoque ex te scaturientes exundabant rivuli, sanguinis alter, alter fidei longe nobilior ; exinde, sanguinis fluxum fides exsiccavit, a Deo laudem promerita.

De vita instituto, et missione apostolorum.

Novos intuere duces, et novum Regem : hic qui deum non habet ubi caput reclinet, illi inermi corpore in pugnam prodeunt. Quid tum postea ? Terræ habitabilis animas invadunt.

In idem.

Et equis et curribus, et clypeis umbilicatis, et crete, et auro, galeatis denique militibus suos intrauit duces terreni imperatores ; sed nudus Christi exercitus inimicis gentes expugnavit.

De miraculo in hominem manu aridum præstito.

Sicut integra cadavera e monumentis excitas, sic et exanima mortalium membra restauras ; is, cui manus aruerat, mihi testis est, o Verbum, non ægre em movens manum, omni prius sensu defectam.

In idem.

Ex divino prosiliens ore sermo sic imperat : Ea-

C tenditor, arida manus, et sensus operationisque potens efficior ; qua statim porrecta, necnon et tactu, et omni operatione functa est. Num et auritas etiam manus effici, o Christe ?

In illud : Quoniam in Beelzebub dæmonia ejici.

Qui fugat dæmones, o scribæ, vae ! quid dicitis ? a vobis dæmonio correptus dicitur; quis vobis magis lymphatus insauiat, qui hæc diabolica audetis futuire ?

In idem.

Dæmonum legiones procul exegit Christus apud Gerasenos, et jussu suo in porcorum gregem profugos intulit ; sed ipsum a dæmonie arreptum garribant Scribæ : Annon magis, o hospes, serus illius Satanæ erat insensus ?

In eos qui signum petebant.

A Domino signum queritis, o Scribæ ; annon in caseo deintegro vidente signum est ? annon item in surdo rursum audiente signum est ? omnino quod facilis, ac dicitis, inadvertiam præ se fert.

In idem.

Lumine solis ac ætheris aspectu dæmonia est cœcūs ; audivit præterea surdus ; sanguinis item fluxus stetit ; inhorruit dæmonum legio ; et tumulo prorupit mortuus ; quod amplius signum probabari estis, o Scribæ ?

In id : Mater mea, et fratres mei, qui faciunt voluntatem Patris mei.

O infelix homuncio, et ex vilis origine progressus, vis te ad illustre genus provebam ? Dei rite volun-

A Χειρὶ Ἑηρὶ, προτάθητι, καὶ ἀπτεο, πάντα δὲ ἐνηργει. 'Η δὲ εὐθὺς προτέτατο, καὶ ἤπειτο, πάντα δὲ ἐνηργει. 'Η δὲ καὶ ἀμφὶ χέρεσιν ὑπὲ οὐατα, Χριστὲ, φυ-

[ταῖς]

Ἐλέ το, "Οι δὲ Βεειζεσθοὶ δικάιοι εἰς τὰ δαιμόνια.

Ο φυγαδευτῆς δαιμόνων, γραμματέες,

Τοὺς καλεῖται δαιμονῶν ; Φεῦ τοῦ λόγου !

Καὶ τις γ' ἂν δικῶν δαιμονίοιτο πλέον,

Τὰ δαιμονώδη εἴναι τοιμώντων λέγειν ;

Ἐλέ τὸν αὐτόν.

Δαιμόνων λεγεώνας ἀπῆλασ τηλόθι Χριστὸς

Ἐν Γαδάραις ἐκτάξιδην, χοίροφι δὲ ὄρες φυγόντας

Δαιμονώδητα δὲ ἐφαν γραμματέες αὐτὸν ἐκείνον.

'Αρ' οὐχὶ σφιν ἐμήνισεν διγρος, δὲ ξένε, δαιμών;

Ἐλέ τούς αἰεούτας σημεῖον.

B Σημεῖον αἰτεῖς, γραμματεῦ, τὸν δεσπότην.

'Ο τυφλὸς οὐ σημεῖον ἐμβλέψας πάλιν ;

'Ο κωφὸς οὐ σημεῖον ἀκούσας πάλιν ;

'Οντος φθόνος τὸ πρῆμα, καὶ φθόνου λόγος.

Ἐλέ τὸν αἰεούτας σημεῖον.

'Ηελιοί φῶς καὶ αἰθέρι δέρκοτο τυφλός.

Ἐν δὲ τε κωφὸς ἀκουστε· δόσι δὲ ἐπὶ αἰλματος ἐστη.

Καὶ λεγεὼν ἐπτῆξε, νεκρὸς δὲ ἀνατέκορε τύμβου.

Γραμματέες, τι πλέον σημῆτον ἐμμιν δρέσσετ;

Ἐλέ το, Μήτηρ μον, καὶ ἀδελφοὶ μον, οι κοιτ-

τες τὸ θεῖλμα τοῦ Θεοῦ.

'Ω δυστυχῆς δινθρώπε, καὶ φαύλου τένους,

Θέλεις ἀνυψώσω σε πρὸς λαμπρὸν γένος ;

Τὸν θεοῦ θέλημα πράττε γῆγεις,
Καὶ τὸν θεοῦ, γίνωσκε, συγγενῆς τένη.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Οὐ γενέθεν ἀνὴρ ταῖς Χριστῷ ἐμμορεῖ τιμῆς;
Οὐδὲ τε θηλυτέρη μέγα πόνια ἔνθεν ἐξείχθη;
Κείνος ἀδελφεός ἐστι θεοῦ, γενέτις δὲ τε κείνη,
Οὐ δὲ σφε λόγους τελέουσι, καὶ ἐνδικὰ τὸ θέσημα ποιῶσιν.

*Εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου διδάσκοντα
τοὺς ἄντες αὐτούς.*

Ἐφ' ὑδάτων, λέγουσι, φωνῇ Κυρίου·
Τὸν πλοῖον ἀδρεῖς, τὸν διδάσκαλον βλέπεις·
Τὸν αἰγαλὸν τοιγαροῦν δραμῶν φθάσον,
Καὶ τῆς σοφῆς δίκους διδάσκαλας.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ὦ πλεύεις μακάριες, δῶδερος ἔνθες ὅλη!
Ἐστυχίες δρυτόμοι! ναυπηγῶν δάκτυλα κεινά!
Οἱ τόποι τὸ μέρος ἔθεσθε θαλασσοπόρον καλιγομφαν,
Ὦ θεὸς ἐμβεδώνες διδάσκαλος ὑπάτερος γῆραν.

Εἰς τὴν ἀποτομὴν Ἰωάννου.
Ὦ ποῦρος ἁνᾶς, μιαρᾶς δοῦλος, κόρης!
Ὦ μαρδὸς ἥρκος συμμερίζων τὸ κράτος!
Ὦ δειπνον αἰσχρὸν αἰματος γλωροῦ πνέον!
Ὦ νεκρὸς Ἐμπενούς, καὶ τὸ μύτος δεικνύων!

Εἰς τὸν αὐτόν.
Ὦ γένεσις βιότου καὶ ζωῆς, ἐκλετο ρίζα,
Πρᾶξη ψόνον Ἡ Ἡράδης ἡ ταλετῇ γένεσιν.
Οἴνου δὲ κρητῆρα κεράσοσατο αἴματι θερμῷ.

Ialem exsequere, ac scito te consaguineum Dei eva- C *surus.*

In idem.

Annon qui ex cognatione Christi erat, ab eo gloriam consequebatur? annon et ejus mater impendio venerabilis. Inde ostensa est? Est ita sane; sed ille verus Dei frater, et illa mater est, qui ejus seruobibus obsecuti, justa Dei decreta exsequuntur.

*In Christum eos, qui stabant in rīpa, e
navigio docentem.*

Vox Domini super aquas, inquit Psalmi: Navigiam vides, præceptorum intueris, quare auctor sum, ut ripam currendo prior occupes, et sapientissimas docealis præceptiones auscultes.

In idem.

O perheata securis! o divina monti, silva! o fabri lignarii felices! o naupagorum gloriose manus! qui hunc leumbum, maria sulcante, clavis pulchre compactum adiūcastis, in quem condescens Deus, præceptoris iuster vocem extulit.

In Joannem collo truncatum.

O levissime princeps, scelestæ puellæ nequiter inserviens! heu stolidum sacramentum, imperii potestatem dispergiens! heu convivii fœditatē! quo decolor anhelatur sanguis, hei spirans cadaver! Herodis scelus arguens.

In idem.

Dies vitæ natalis et primordium erat, cum Herodes in solemnis natalium ceremoniis cædem

Α Οὐχ ὁ θυνῶν ἐσίγησε· λυγίζεο, μαχλὸς ἀσελγής.

Εἰς τὸ κατά τοὺς κέντες δροῦς θαῦμα.

Ο μάννα τὸ πρῖν εἰς Ἰουδαιούς βρέχων
Νῦν ἐκ μάνης Ἐθρεψέν δρτῶ πεντάδος;
Τὴν πεντακισχλιὸν ἀνδρῶν ἀγέλην·
Καὶ τοὺς κοφίνους τῆς περισσειας δρα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐντερα οὐκ ἐπέδησε τροφὴν, τάπερ ἔνθει κεύθει
Χριστὸς, θεος βραχεῖσσιν ἀπειρονας Ἐθρεψεν δρτοις,
Τάς δὲ τροφὰς αὐξῆσε· τὰ δὲ ἀγγεα, ἐπλετο μάρτυς·
Οἴς τά γε λειψανον ἕρετο, πέλεν δὲ τε δώδεκα πάντα.

*Εἰς τὸν δὲ θαλάσσην περίκατον Χριστοῦ καὶ
Πέτρου.*

Ὦ Ηλίας καθ' ὅγρῶν, θαυματουργία μία·

Β Συνῆκθε τοι· καὶ Πέτρος, αἴτιη δουτέρα·

Ἐσωστας αὐτὸν ἐκ βυθῶν, αἴτη τρίτη·

Τοὺς ἐνέκμους ἐκαυσας, αἴτη λοισθα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέτρος ὑπὲρ νύτοιο θαλάσσης, Πέτρε, πορεῦ;·
Πεζός· Ἄτερ τίς τοι πετέρ· ἐνάρτια θήκε ποδίν,
Ἡ τίς ἀπ' οὐρανοθεν δολιχῆν σειρὴν προκετάσσας
Ἐκ χεραλῆς ἀνέχει σε; Τὸν ἐγγύθι δέρκεα Χριστοῦ.

Εἰς τὴν Χαρακαλα.

Ὦ Χριστὸς δρτος· Ἱεραχὴ παῖς Κυρίου·

Ἄ δὲ θεντή σύμπασα πατρὶα κύων.

Ὀ παλ; τὸν δρτὸν ἀφρόνων; ἀπεστράψῃ·

Ὦ δὲ οὐν κύων βέβρωκεν αὐτὸν δεμένως.

C *commisit, tuncque pateram calido libavit sanguine z
nec occidit tacuit, nudo impudica meretrix cunior-
quebatur.*

De miraculo quinque panum.

Qui prius in Iudeos manna depluebat, nunc ex quinque tantum refecit panibus quinque millium hominum turbam: residuos e convivio cophieos intuere.

In idem.

Populi viscera omne non continuerunt alimentum, quod intus ingerebat Christus, cum paucis panibus innumeros pavit homines, multiplicatione alimenti facta; testes mihi sunt cophini duodecim numero, quibus prandii reliquiæ sunt repositæ.

De Christi et Petri super mare ambulatione.

Per mare deambulasti, primum miraculum; tecum ambulavit et Petrus, hoc secundum; eum ex imo mari eripuisti gurgite, hoc tertium; quodque postremum est, ventorum turbines sedasti.

In idem.

Pedes in suprema unda gradum facis, o Petre? quis porro commidas tuis pedibus alas aptavit? vel quis prolixam e coelo catenam protendens, te capite sustentat? proxime juvantem Christum intuere.

In Chananaam.

Panis Christus est; populus Israelita filius familiæ; universa ethnicorum familia canis, iam vero filius panem fastidiosissime aversatus est: quo factum, ut libentissime tandem canis comedenter.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ο! κύνες εύνοεσσιν ἀγαθοῖς ἀρπάδητοι,
Μνημοσύνην κεύθουσιν ἐνὶ στήθεσσι φύλοισι.
Καὶ σὺ δα, Χανανίτες, διὰ ταῦτ' ὄνομάσεο κώνων,
Ἐν δὲ τὸν δρότον ἀπαντα κατέσθιε πιστὴ δύνασα.
Eiç τὸν Τίτα με λέγοντοι οἱ ἀνθρώποι εἰραι; καὶ εἰς τὴν Πέτρον ἀπόκρισιν.

Μακάριο; εἰ Πέτρε, συλλαβῶν τόσων
Ὥνούμενος τὴν κλεῖδα τῆς Δικαιοσύνης,
Καλούμενος δὲ Πέτρος, δὲ πρώην Σίμων,
Τὸ πᾶν δὲ δεσμῶν, καὶ τὸ πᾶν λύσων πάλιν.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ἄνθρωποι σε χαμαίφρονες Ἡλιεὺν οἱ μὲν ἔφασάν,
Οἱ δὲ τ' Ἰωάννην, οἱ δὲ Ἐμπαλίν Ἱερουπλίαν.
Αὐτὰρ δὲ Χριστὸν Ελεήσ Θεοῦ Πατέρας Ήγέα Πάτρος.
Κληδόνας ἔνθεν ἔδεχτο, ταῦτα οὐρανὸν εύροντα δύνασιν.

Eiç τὴν μεταμόρφωσιν.

Ορᾶς τὸ Θαύωρ; Οὐχ δρῶ; Τίνα τρόπον;
Τοῦ φωτὸς ή γένεις μα κωλύει βλέπειν.
Ορθῶς ἔλεξας· οὐδὲ γάρ Ἰωάννης
Τίσεν δικαρτέρησεν, ἀλλ' ὑπεστάλη.

Eiç τὸν αὐτόν.

Τρεῖς μὲν δικαὶοι λαλέουσι Θαύωρ ἀνὰ δέκα κόρυμβα·
Ἐκ δέ δρά τοῦ μεσάτοι φῶν ἀναδέδρομε θεῖον.
Τρεῖς δὲ πάσον πρανέες ποτὲ πέλαν οὐρεος δέκρην.
Ἐν δέ δρά τῷ μεσάτῳ πλειστον χύτο φωτὸς ἀπορθώξῃ.
Eiç τὸν κατὰ τὸν σεληνιαλόμενον θαῦμα.
Ἄνθρωπε, μὴ κόκραχθι. Ναὶ κράξω μέγα.

In idem.

Canes grata sunt erga eos indole, a quibus sibi præbitus est panis, beneficij memoriam fideliter retinent; eapropter, o Chananea, canis appellatis, cumque Domino filiissima sis, panem comedas.

In id : Quem me esse dicunt homines? deque Petri responsonē.

Ob paucula, quæ respondisti verba, perbeatu es, o Petre, quibus coelestis januæ clavæ mercatus es, Petri nomine, paulo ante vocatus Simon, indigitatus; cuius virtute ligas ac solvis universa.

In idem.

Hominum, qui terrena sapiunt, te quidem alii Eliam, alii Joannem, alii denique Jeremiam dixerunt, o Christe: sed te Dei Patris Filium pronuntiavit Petrus; inde claves, quæ immensos continent celos, accepit.

De transfiguratione.

Montem Thabor oculorum sensu assequeris: nequaquam. Quid ita? Luminis effusio videre me prohibet. Rite loqueris, nec ipse Joannes in monte videre sustinuit, sed præ formidine refugit.

In idem.

Tres quidem in summo Thaboris fastigio sermones conserunt; et a Christo, qui medius est, divinus prosiliit fulgor: tres item proni ceciderunt in extrema montis crepidine; inque Petrum, qui medius, major luminis emanatio transfusa est.

De miraculo erga lunaticum factō.

Ne vociferator, o homo. Imo contentius vociferabor; nec enim laboras tantum a diabolo pati filium

A Πάσχεις γάρ οὐα διειμοῦται τὸ βρέφος.

Καὶ φηλαψάς τι τὸν διδάσκαλον, ἔνε;

Ἐχεις δν αἰτεῖς, ἐγγὺς ἡ σωτηρία.

Eiç τὸν αὐτόν.

Τίτην, Σατὰν καρδιμῆτι, τὸν δόλιον εἰς πυρά βάλλεις;
Εἰς πυρά καὶ διδατα κρύβεται, δπως μιν διέστη;
Κληρονόμος δατης σὺ καμίνου ἐπλέο, ληστή,
Αὐτάρ δὲ κληρονόμος βασιλείας ἐπλέο θεας.

Eiç τὴν τοῦ κήρυκον ἀπόδοσιν.

Ἔχθνς τὸ φασκώλιν ἔστι τῷ Λόγῳ.

Ἀγκιστρον αἱ κλεῖς, εἰς σταθῆρ τὸ χρυσον·

Ἐμβαλλε τὰ; κλεῖς, Πέτρε, τὴν γάζαν λύε,

Ἐκβαλλε τὸν στατῆρα, τὸν κήρυκον δίδουν.

Eiç τὸν αὐτόν.

B "Η δ' ὅγ' ὑπὸ σπλάγχνοις ἐκεύθετο ἰχθύς κήνσες,
Καὶ μιν ζειδες δικα μακροῦ βίνθεος ἀλμῆς;
Ἔ δὲ μιν ἀμφιχάραξας ἀμα προστάγματι θειῷ
Τύρῳ ἐν τοι σπλάγχνη ἀλιθρέμμονος ἰχθύος, ἀνεξ;

Eiç τὸν τομικὸν κλούσιον.

Ο χρυσὲ, κακὸν δμαγχον, κακὸν μέγα!

Δι' δὲ κεκινδύνευκε τὴν σωτηρίαν

Ο τῶν νομικῶν ἐντολῶν πασῶν φύλαξ.

Μή μοι γένοιτο πλοῦτος, δὲν στερήθεο!

Eiç τὸν αὐτόν.

Ωφελες, ὁ πλούσιε, πενέστερος ἐμμεν ἀπάντων·

Ωφελες ἐνδεεστοι συνιέμεν ἀνθρώποισι,

Μηδὲ κομῆτην χρυσοῦ ταλάντεσιν, δὲ σε κολούει

Χριστῷ δὲ δὲλθέμεναι, σταυρὸν δὲν δικαίων ἀρθεῖαι.

C *meum. Quid tē obtrudendo præceptorem vexas, o peregrine? Votorum tuorum compos factus es, in proximo salus affulget.*

In idem.

Quorsum, versute δæmon, in ignes miserrimum præcipitas, et in aquas frigore horrentes? Quo eum conscientias scilicet: tu ardentissime fornicis hæres factus es, o trifurciser; iste regni celestis possessionem iniit.

In tributi solutionem.

Piscis marsupii instar est Verbo Christo, namus instar clavium, siclus instar auri; hamum, quæ tū sunt claves, immitte, o Petre, solve marsupium, staterum producito, ac tandem tributum præbe.

D *In idem.*

An in piscis interaneis hic delitescebat nummus, et eum desursum in maris profundo deprehendisti? an a te, divino mandato, insertus est, o Rex Cari- te, sub humidis piscis marii visceribus?

In divitem legis observatorem.

O malum ingens et ineluctabile, auri tenacitas! quo in salutis suæ discrimen vocatus est, qui leges omnes præceptiones rite observaverat: ne mihi affluant divitiae, siquidem Dei privent aspecum.

In idem.

Bene tecum actum foret, si omnium pauperissimus fuisses; debuisses in plebeiorum hominum serie recenseri, nec auri talentis superbire, quæ tibi sunt impedimento, quo minus Christum sequaris, et humeris crucem bajiules.

Eis tñr basiōzōrōn.

Νατ., παῖδες, εἰς ἐλεγχον ἀνδρῶν ἀφρόνων
Κλάδη φοροῦντες τὸν Λόγον·
Νατ στρώννυτε ἔμπαντα τοὺς πέπλους τόπου,
Ὄς μηδὲ γῆς ὁ πώλος αὐτῆς θιγγάνοι.

Eis tñr aútōtē.

Οὕκοτ' ἀνακτα δίδορκας ὑπὲρ πώλου ἀδμῆτο;
Κέλητα, βρεφέσσοι χροτούμενον ἀρτιγενέσσοι,
Πιορθία χεροὶ ἔχουσιν ἀλαῆς ἡδὲ κυκεροῦ;
Χριστὸν ἀνακτα θέσσαι ὑπὲρ δόνυ μρτις βεβῶτα.
Eis tñr Xristeōtē dñsaluñnta eis tñs θoκakñlou.

Eis tñr aútōtē.

Νατ τύπτε, νατ καλάζε τῷ φραγγελίῳ
Τοὺς κολλυνιστὰς τοὺς περιστερεμπίρους·
Τοῦ γάρ Πατρός σου καὶ θεοῦ τὴν οἰκίαν
Ποιοῦσιν οἰκον ἐμπορίου, Χριστέ μου.

Eis tñr aútōtē.

Οὐ προδάτων τε, βοῶν τε, πελεῖάδων τὸ δρατειῶν
Οἶκος δᾶ, ἀλλὰ τὸν ἀνακτος ἐμοῦ Πατρός, ἐμποροι,
Ιοίκος·

Ἐξίτε, ή β' ὅμεν περὶ δώμους τύμπα βαλοίμην
Σχοινῷ ἐν τολοχερῇ, κατὰ δὲ χρόνο καλὸν λάψω
Eis tñr tēkē ἐπιταγῆς Xristou ξηραρθεῖσαν συκῆν.
Πλινὴ θεός σου, λύστε, τὴν σωτηρίαν,
Φαγεῖν δὲ καρπὸν ἀρτῆς ἐκ σοῦ θέλει·
Σὺ γοῦν συκῆ γένοιο καρπιμωτάτη,
Μή καταραθῆς, καὶ φεγγῆς παραυτικά.
Eis tñr aútōtē.

Τίπτε συκῆν ἀρτῆσο, οὐνεχ' οἱ ὄλετο καρπός;

In Ramorum diem.

Eia, pueri, ad coarguenda male cordatorum hominum flagitia, oblatis ramis Deo gratias agite; heus! omniem vestimentis viam sternite, ut ne pullus quidem asini terræ solum auingat.

In idem.

Numquamne regem vidiati super pullo indomito sedentem, rēcens natorum infantium plausu exceptam, præ manibus oleo ramos et junci marini circumferantiam? Christum regem contemplare asino nunc insidentem.

De Christo sacrilegos e templo mundinatores ejiciente.

Ago cædito, eia flagellis animadverte in numismatarios qui columbas distractabunt; Dei enim, tuique Parentis domum, Christe mihi, in forum negotiationis immutant.

In idem.

Non hic ovium, boum, aut amabilium columbarum emporium est, iustitores, sed Regis Patris mei domicilium; hinc vos auferete, vel in humeros vestros immittam verbera funiculo textili quo cuti vestras vibices imprimam.

In sicum imperante Christo exarescentem.

Tuam Deus salutem esurit, o bone amice, et virtilis ex te fructus esitare impense desiderat. Esto igitur sicus uberrimis onusta fructibus, ne diris de votis extemplo reprobere.

In idem.

Quidnam sicui male precatus es, quod fructuum

Α Οὐδὲ γάρ ἐν στελέχεσφι συκῆς πύκα θυμὸς ἀρήσι.
“Πι βα φυτῶν πέρι μὲν σέο, Σώτερ, φροντεὶς δίληγη,
‘Ἐς μερόπων δὲ τὸν δινειαράτη ἀπέιρονα μήχεα βάπτεις.

Eis τοὺς καλουμένους εἰς τοὺς γάμους.

Θεοῦ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ καλοῦσι σε·

Σὺ δὲ προσδέλῃ τὴν γυναικα, τοὺς βόας,

Τὸν ἀγρόν, ἵδη τῆς φρενῶν ἀλαφρας,

Οὐδὲ εἰς τὸ διπλὸν ὡς ποδῶν ἔχεις τρίχεις.

Eis tñr aútōtē.

Νύμφα θεοῦ, μέγα χαῖρ', Ἐκκλησία δλιδγαμε·

Νυμφίσ, χαῖρε, Λόγε, προτὶ δ' ἡμέας δρτι καλίζει·

Δειπνον τὸν ἀμβρόσιον, τὸ σοι ἐς γάμον δρευνε Ιη-

[τῆρ.

Ζεύγεα δὲ διμιν ἔσφρε, δάμαρ θάνοι, ἀγρός δοιτο.

B *Eis tñr tēkē καρθένους.*

“Ἄν παρθένους ἐκκλεισε τὸν θεοῦ γάμου

“Ἐλαιον ἀπὸν καὶ σκοτισθέντες λύχνος,

Τὶ λοιπὸν ἐργάσαιο, πόρνη καρδία,

Καὶ μαχλὰς οὖσα, καὶ λύχνου στερουμένη;

Eis tñr aútōtē.

Παρθενικῶν δαῖδες, μέγα λάμπετε, λάμπετε, πάσαι

Νυμφίσιον τὸ ποτιδέγμεναι λυρίσσεσαν ἀρωῆν

Νύκτα δι' ὀρφνιήν· ἀθρῷ δὲ μιν ἐγγὺς ίόντα.

‘Η παρεύσα πρόσειθε, θύρας κλείσον δὲ παρεύσας.

Eis tñr μυρηρόρον αἴροητ.

Κίρνα τὸ μύρον τῇ ροῇ τῶν δακρύων·

Ποιεῖς γάρ αὐτὸν τιμώτερον, τύναι.

C laboraret inopia, cum in ejus trunco non apposite conformatus esset animus? de fructibus sane perparum tibi curae est, o Servator, sed circa hominum utilitatem sollicitior invigitas.

De invitatis ad nuptias.

Deus epulum nuptiale parat, ad quod invitatus es; tu vero conjugem, boves interea causaris, et agrum (quæ mentis tuæ rubigo est, ac levitas), neo in eponam, quantum pedibus contendere potes, curiculo te consers.

In idem.

Salve plurimum, sponsa feliciter Ecclesia; salve, Sponse Dei Verbum, nosque nunc tandem voca in immortale convivium, quod tibi in nuptias instruxit Pater; quo ut intromittamur, facessant obices, pereant agri ac mulieres.

De decem virginibus.

Si virgines ipsas divinis exclusit nuptiis olei penuria, et lucernæ extinctio, quid deinceps de te fiet, o anima meretrix, cum sis et adultera et olei indiga?

In idem.

Virginum faces, luculententer elucete, ut adveniente m præpropere amabilem Sponsum accipiatis concubia nocte. Hunc proxime venientem cerno. Quæ adestis intro pedem ponite, et absentibus postes occcludite.

In mulierem peccatricem, quæ unguentum attulit.

Undante lacrymarum fluxu unguentum misce, illu-

"Ἐκμασσε Χριστοῦ τοὺς πέδας ταῖς θρῖξι σου,
Κάν την Ἰούδα ταῦτα κεντή κακίαν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ τὸ μύρον βαρύτιμον ἦν, γύναι, δὲ πρὸ ποδοῖς
Χεῖν; δεσποτοῦντος, κέμη δὲ ἀπομόργυνος ἀνακτᾷ.
Ναὶ τὸ μύρον βαρύτιμον, ἀτέρ τιμιώτερον ἔσχες.
Δύτρα γὰρ ἀμπλακής χολυτερήμονος ἀντεκομίσων.

Εἰς τὸ μυρτικόν δεῖπνον.

Θύεις τὸ θῦμα, καὶ τὸ δεῖπνον ἰσθεῖς.
Καὶ κλέψ τὸν ἄρτον, ἄρτον, καὶ κρατήρ, πίνεις.
"Ἄμφω γὰρ εἶ σὺ, καὶ θυτὴρ καὶ θυσία."
Οὐ δὲ προδώσων ἰσθίεις σε μὴ τρέμων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δέρκεο τὸν θρασύχειρ, τὸν αὐθάδη ή βά γε κείνον,
"Οὐς βάλεν ἐν κανένῳ προτετή χειρ". Οὔτος ἐκεῖνος
Δείπνου ἀνεγρόμενος φιλῆς λελάθοιτο, καὶ ἄρτου,
Καδέν προδῷ λησταῖς διδάσκαλον, ὡς ἀπόλοιτο.

*Εἰς τὸ πάτερ, εἰ δυνατόν, καρελέστω αὐτὸν
τὸ κοτήριον τούτο.*

Μή μου κατεύχου, Χριστὲ, πρὸς τὸν Πατέρα,
Ἄγον· Παρελέστω με θανάτου κόμια.
"Η πῶς ἐγὼ τόχοιμι τῆς ἀφθαρσίας,
Εἰ μὴ σὺ τούτου τοῦ ποτηρίου σπάσεις;

Εἰς τὸ αὐτό.

"Ωφελες, δὲ κακότεχνε, καθευδέμεν, Ισκαριώτα.
Ηὗτε Πέτρος, δεῖ τε καὶ ἀμφὶ μιν οἱ Ζεβεδαῖοι.
Μήδ' ἐπὶ νύκτα πρόκειαν ἀγρήγορας, δῆρα προδοῖς

īpsum longe pretiosius factura : Christi pedes
tuis capillis absterge, tameinī Judas malignitatem
res ipsa pungat.

In idem.

Ulique preciosum erat unguentum, o malier, quo
pedes Domini perfusisti, nege crinibus tuis ab-
stereo; nam preciosum erat, verum multo pretiosius
aleptia es, nempe, quam formidabilis peccati repor-
tatio gratiam.

In ceteram mysticam.

Tu, qui sacrificium es, sacrificas; qui cœnas, co-
medias; qui panis es, panem frangis; qui calix es,
bibis: utrumque enim es, et sacerdos, et hostia;
quoniam tamen, qui te tradidit, est Judas, cui non
merluens, epulatur.

In idem.

Hunc oppido præfractum et sudacem animad-
verte, qui in paropsidem temerarias manus immisit,
illa ipse cœna exsurgens, charitatis et alimenti
oblitus, magistrum, quo pereat, jamjam proditurus
est.

*In id : Pater, si fieri potest, transent a me
calix iste.*

Ne precebus ad Patrem effusis, Christie mi, dicas:
Transeat a me, si potest, mortis poenitam. Qui, enim
immortalitatis doles assequar, nisi hunc passionis
calicem baurias?

In idem.

Bene tecum actum foret, o Iscariota, si dor-
misses perpetuum, quemadmodum Petrus, et cum eo
duo Zebedæi filii, nec utinam pernox vigilasses, ut

Α Χριστὸν ἀνακτᾶ Λόγον κακογνώμοσιν ἀρχιερεύσιν.

Εἰς τὴν ψροδοσίαν.

Φίλες, Ἰούδα, τὸν διδάσκαλον; Φίλει·
Οὐδὲν φιλεῖν κάλυμα, Παιδεῖς ἀργύρου,
Παρεψηροῦντας τοῦτο· τὸν γὰρ Δεσπότην,
Καὶ τὸν λυτρωτὴν πᾶς ἀλγμαλωτός;

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππε φίλες, δολομῆτε, διδάσκαλον ἴσθλον, Ιούδα;
Τίππε φίλον, κακοεργόν, μαχαιροφίρος ποτὶ δρα
"Ἐργεῖς οὐκ ἐρεοῦτα; "Εκάν τοι ἵσπεται οὐς.
Θύσον, δοφρί αἷμα λαβὼν φυγῆς φιλιὰν ἀμφιχριστημένη.

Εἰς τὴν ἀκακήην τοῦ ἀστὸς Μάλχου.

Ζηλῶ σε, Πέτρε, τοῦ πολυζήλου πόθου
Στεροῦντα Μάλχον ἀπέρου τῶν ὥτεων.
Β' Ἄλλ' εἰ παρήμην, καὶ παρῆν μάχαιρά μοι,
Ἄμφοιν δὲ ἐστέρησα τούτον ὥτεων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χριστομάχων ὑπότεμνε μαχαίρῃ οὐτα, Πέτρε·
Οὐ γάρ ἀκουσαν ἀνακτος ἀφετάμων ἀρτειῶν·
Μή φειδον μηδὲ γλώσσης, μηδὲ δρμ' ἀλέαιρε·
Πάντας διώκειντε, Χριστοφόνες περ ἐόντας;

Εἰς τὸ δικτυόσαντα τῷ Σετῆρι.

Δεῖλαις, τί δρες; ἐμπτύεις τῷ δεσπότῃ,
Οὐ καὶ μόνον τὸ πτύσμα τυφλοὺς ὡμμάτου;
Ο Σετανᾶς σου τοῖς προσώποις ἐμπτύσσοι,
Ἐ μυρίων ἄξει τῶν ἐμπτυσμάτων.

fraderes Christum Regem, Dei Verbum, malefici
sacerdotibus.

C De præditione Iudei.

Magistrum ocularis, o Iude! quo suaviari pos-
nihil obstat; at vero vendis argento? hoc desipien-
tis est animi; Dominum enim qui alios redimunt,
quomodo captivum agere sustinet?

In idem.

Bene meritum Praeceptorem quid ocularis, ver-
sute Iude? Cur, o malorum artifex, ad mitissimum
Agnum catastrophicus accidis, eumque non decarta-
luruin? libena, deserius a suis sequitur. Age occide,
ut, ejus accepto sanguine, animæ meæ pedes
illuminam.

De abscissa Natchi auricula.

Te beatum quidem, o Petre, ob zeli plenissimum
amorem prædico, cuius amores incensus auricularum
alteram Malcho præsidisti: sed si præsto suissem,
et e meo gladiis latere pependisset, ultraque cum
auricula minuisset.

In idem.

Eorum, qui Christum adorantur, aures gladio
demete, o Petre; nec enim Regis amabiles audie-
runt præceptiones; ne parce vel os ipsum attingere,
nec miserearis oculis; omnes una strage Christici-
das interfice.

De eo qui in Servatoris faciem inspuat.

Miselle, quid agis? in Dominum excreas, ejus
vel solum sputum cæcos in lumen asserebas? uti-
nam! Satanas tuos in vultus inspuat, infilitis digne
screatibus aspergi!

Eἰς τὸ αὐτό.

Οὐρανὸν ἀμφέπουσσας, ἀδιάτερε, ἢ πρᾶς δα Θεοῖς
Θεῖα πρόσωπα πτύσσες, & φωσφόρος; ἡμέτε λάμψεν
Ὄρεος ἀμφὶ κόρυμβα Θεωρόους· ἥ δὲ σάλλεις;
Πτύτηρα σοὶ ἐς τὸ πρόσωπον ἐλέγεσσαι ἀντα κιτελίδην.

Eἰς τὸν βασιλεῖαν τὸν Χριστόν.

Τί γέρος εὔτον, Ὁξεῖ, ἐξαμαρτάνεις,
Ὄς ἐκθεντεῖθαι τῇ κινητοῦ θιγγάνων;
Τί δὲ οὐ τοσούτον πλημμυλεῖς, ὑπῆρεια,
Ὄς μὴ θανεῖθαι, φεύ! ραπίζων τὸν Λόγον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἄντερε φε τολμήσαν, ἀδάσθαλε, χείρα, θεράπον,
Ἄντερεψ, μηδὲ ἐπίσειε περῆδις παμβασιλῆς,
Φρίζον, ὃ γὰρ κρατέγησ κεραυνοφόρων νεφελῶν,
Μή σε βάλῃ προστῆρι, καὶ δύρια δάκτυλα καύσῃ.

Eἰς τὴν πρηστήρα Πέτρον.

Οὐ πέτρος εὐτος, δες χθὲς θιρασσοτόμεις
Ὄς; οὐχ ἀν ἀρνήσαιτο τὸν διδάσκαλον;
Νῦν βλέψον αὐτὸν ὡς ἀπαρνεῖται τρίτον.
Φωνεῖ δὲ ἀλέκτωρ, γνοὺς δὲ Πέτρος δικρύει.

Eἰς τὸ αὐτό.

Δισά μὲν ἔκ σ' ἐφέδησε κοράσσια, δλεις Πέτρε,
Ἀρητῶν δὲ διδάσκαλον, δν πέρι φίλοι πάντων;
Αὐτῷρ ἄπει οἱ ἄπαντες ἐπιχθονίων βασιλῆς
Δεινά σι πολλὰ δράστις, ἀνήνεαι οὐδὲ δρ' ἐκείνον.

Eἰς τὸν Τίρα Δροιλόνω, Βαραβῆαν ἢ Χριστόν;
Ἄρες, Πειλάτε, τὸν Βαραβῆδν τὸν βίρ.
Ἴσως μεταγνώ, καὶ τύχη σωτηρίας.

In idem.

In cœlum, verane, conspuebas, tu qui Christi
divinam faciem sputis dehonestabas, quæ ceu luci-
fer inclaruit in suinmo Thaboris montis apice. Certe,
quod immittis, ex adverso rediens sputum, tuas in
cervices refundetur.

De eo, qui Christum in faciem percussit.

Quod tantum scelus admittis, o Oza, ut vel ex
solo arcæ contactu moriaris? Quid tantum mali non
admissisti, vile mancipium, ut in Verbum alapas
infidens, malum, non intereas?

In idem.

Temerarias manus retro converte, impium et
infame servilium, neque late regnantis Dei maxillis
colaphos impinge, sed exhorresce (nebulis enim
folgorigeris imperat); ne te turbinibus igneis per-
mittat, et præferoces exurat manus.

De Petri negatione.

An ille Petrus, qui heri fidenter loquebatur, futu-
rum nunquam, ut præceptoris nomen abjuraret?
nunc ut eum tertio perueget, animadverte; sed,
canente gallo, ad se reversus Petrus amaro flévit.

In idem.

Dñe te pueræ conterruerunt, beate Petre, et præ-
ceptorē, quem eximie p̄m omnibus amabas, eju-
rasti: sed cum omnes omnino mortalium reges
in te atrocissime s̄avient, eum non negaturus es.

*In illud: Quem vobis dimit'am, Barabbam
on Christum?*

Dimitte Barabham, ut vivat, o Pilate; fors est ut
PATROL GR CXXXIII.

*Α Σταυροῦν δὲ τὸν Σωτῆρα μὴ φειδῶ λάβης,
Σταυροὺς γὰρ οὕτω τὴν ἐμὴν ἀμαρτίαν.*

Eἰς τὸ αὐτό.

Ὤ φύλον, ἀνθρώπους πάλος μέγα, νοῦσε κακίστη,
Πύρ διοι, πτολέμιοι φάγον στόμα, τέκνην ἐχθρίης!
Ὄν δια γραμματίες Χριστὸν μὲν ἐπεψόν Ιησοῦν,
Βαραβῆδν δὲ ἀπέλυταν, ἀτάσθαλον διδρα, φονῆα.

Eἰς τὴν σταυρωσίν.

Εἴρχθης, ἐπαίχθης, ἐρίαπισθης, Χριστέ μου.
Ο στυρός ἡρθη δεῦρο γοῦν, Σωτερ, πάλε,
Κεντοῦ, προπτηγοῦ τῷ ἔστω, χολὴν πίνε,
Καὶ θνήσκε τοῦ θανάτους ἀνθρώπου χάριν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ποῦ σέλα; ήσλιοι διώχητο, ἡδὲ σελήνης;
Τίς δὲ τε λατομή πολιοὺς ἐτμήσατο πέτρους;
Τίς δὲ καταφιμένους ἐκέλετο, Αμπνύτε, νεκροῖς;
Χριστοῦ κανονίμησεν ἀγνὸν πάθος, ὃ ξένε, ταῦτα.

Eἰς τὸν ἐνταγμαστήρ.

Τὶ δακρύεις θάπτουσα Χριστὸν, Παρθένε,
Πάλαι λαδούσα τῇς χαρδὲς τὰς ἔγγυας;
Οιμώζετω θάνατος, Ἀδης; κλαιέτω.
Σὺ δὲ τριταῖον τὸν σὸν Υἱὸν ἐκδέχου.

Eἰς τὸ αὐτό.

Τύμβον δὲν σφραγίδεσσι, δυσλεροις ἀρχιερῆς,
Κλείτε, καὶ πολέας; περιστατες ἀσπιδῶτας.
Οὐ σχήσουσιν ἀναχτος ἀνεγρομένοιο ἐρωὴν,
Ἄλλα "Ἄδου τε τάχου τε μοχλοὺς τε καταθραύσει
[ἀνατάτας].

C pœnitidine ductus salutem consequatur; cruci vero
Servatorem configere ne detrectes; sic enim peccata
mea cruci affligis.

In idem.

O invidia, mortalibus ingens animi dolor, exitia-
lis morbus, ignis omnia devastans, os discordiae
vorax, genimen viperæ, cuius instinctu Christo
Iesu vitam ademerunt Serikhe, Baraliba, qui pessimum
erat parricida, liberato.

In crucifixionem.

In carcere compactus, illusus, alapis affectus
es, Christe mi; crux modo elata est; age igitur, o
Redemptor; patere, stimulare, ligno affigitor, fel-
bibe, et mortui hominis causa mortem oppete.

In idem.

Quo solis et lunæ jubar evanuli? Quis albicanes
et saxifodina lapides secuit? Quis vita functis edixit,
Respirate, mortui? Ilæc intemerata Christi passio
recenter operata est, o hospes.

De tumulatione Christi.

Quid in sepeliendo Filio lacrymaris, Virgo, cum
pridem gaudii promissiones acceperis? mors inge-
mat potius, tristenter inferi; tuque tertio die Fl-
lium tuum latabunda excipe.

In idem.

Sacrilegi sacerdotes, annulo sepulcrum absignate,
et scutatorum militum cohortem circumdate; re-
surgentis Regis eruptioνem non cohibebunt, sed
emergens inferos et sepulcri repagula perfringet.

Eἰς τὴν ἀράστασιν.

Ναὶ λέξειν τῷ θεατᾷ, Χριστὲ μου,
Ναὶ πλήγει τὴν ἀπληστὸν Ἀδού γαστέρα,
Ἐως ἂν οὓς πέπωκεν ἐξαναπτεύσῃ
Καὶ λύει τοὺς σχεδόντας αὐτῷ δεσμίους.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἐγρεο, πρωτόπλαστε, παλαιγενεῖς, Ἐγρεο τύμβου·
Κάμε, Λόγε, ξυνδείρον, θιδες δὲ καὶ υἱος ἑτύχης,
Κάμε δὲ, παμμεδένων μηδὲ ἡμέες ὥδε μενοῦμεν.
Παναυδή πάντα φῶς ποτιδέρκεσθ' θινεια νεκρῶν.

Eἰς τὰς μυροφόρους.

Ιωάννα, ποῦ, ποῦ, Σαλώμη, συντρέχεις
Φλῆρα Μαριάμ; Εἰς Ἰησοῦ τὸν τάφον.
Κάγω σὺν ὑμῖν. Ποῦ δὲ οἱ νεκροὶ ἐκλάπη;
Δύκε ἐκλάπη, γυναικεῖς, ἀλλὰ ζῶν μένει.

In resurrectionem.

*Eia, Christe mi, pedibus insultans mortem procule
ca; eia inexplicabilem inferorum voraginem corripe,
donec ipsa, quos hianti rictu exhausit, revomat;
et detentos ibi captivos in libertatem assere.*

In idem.

Annōse Adam, qui prior formatus es, exurge
tumulo; et me, o Verbum, excite, mea item suistū
goboles; me etiam, potentissime Rex; hic non diu-
nius morabimur; quantum mortinorum estis uno
omnes impetu lucei aspicite.

De mulieribus unguentum ferentibus.

Quo, Joanna, quo, Salome, citatim curritis una
cum comite Maria? In Christi sepulcrum. Et ego
me vobis adjungam. Quo vero subductum est cadas-
ver? Nequaquam raptum est, mulieres; sed
vivit.

Eἰς τὸ αὐτό.

Τίς λάλει μετάστρεψε, ὑπέρρηγα πῶμα τάφοιο;
Τίς δὲ τε νεκρὸν ἀνακτᾷ συλήσατο τύμβον ὄρυξες;
Σῶμα νεκρὸν συλάσι τυμβωρύχος. Αὐτὰρ Ἰησοῦς
Ἐγρετ, ἐπει θεός ἐστι. Πέτρῳ φάτε ταῦτα, γυναι-
κες.

Eἰς τὸ, Χαίρετε.

Τὸ χαίρε καὶ πρὶν ἐρρίθη τῇ Παρθένῳ.
Τὸ χαίρε καὶ νῦν ταῖς γυναιξὶν ἐρρίθη.
Ἡ μὲν δέδεκτο τὴν χαρὰν τὴν ὄφθεν,
Αἱ δὲ κροσσοῦσι τὴν χαρὰν τὴν ἀκ τάφου.

Eἰς τὸ αὐτό.

Θηλυτέρης προτέρης παλαιγενεῖς ἐπλετο πάνθος.
Θηλυτέρης προτέρης χαρὰν θέτο Χριστὸς ἀναστάς.
Γῆθεο, τὸ κόσμος ἄπας, χειρῶν δὲ ἐπὶ κύμβαλα πάζει,
Βοτεῖς οὐδὲν ἀνάγειρεν Ἀλδαο ἐκ πυλεώνων.

In idem.

*Quis ingentem lapidem, quo monumentum con-
greditur, alio traduxit? Quis item sepulcrorum effractio
mortuum Regem sacrilegio tulit? soli mortuorum pra-
datores cadavera violent: imo Jesus suapte virtute
cum sit Deus, a mortuis surrexit; id quod Petre
edisserite, mulieres.*

In id : Ave.

*Prius quidem Virgiṇi Ave prænuntiatum fuerat;
nunc porro eadem mulieribus salutatio replicatur;
illa quidem lætitia coactus perfusa est, istæ hilari-
tudinem e tumulo cum plausu reportant.*

In idem.

*Omnium primæ mulieres patientem Christum ele-
xerunt; omnium primas item mulieres resurgentes
Christus exsultatione perfudit: gaudiis exsulta, c
orbis, cymbala manus pulsato, quod te rex Chri-
stus ab inferiorum vestibulis extulerit.*

ΜΑΡΚΟΣ.

MARCUS.

Eἰς τὸν μογγιλάλον.

Ιατρὸν εδρῶν, μογγιλάλε, τὸν Λόγον,
Τὴν γλῶσσαν ὑγίεινε, καὶ τρανῶς λέγε.
Τοῦ γάρ Λόγου παρθένος, οὐ φθέγξατο τοις;
Καὶ τοῦ ιατροῦ μογγιλαλησεῖ τοις;

Eἰς τὸ αὐτό.

Μογγιλάλου γλῶσσαν ποθεὶς ὑγίασας, ὃ μνα Χριστό,

In eum qui impedita erat lingua.

Tu, qui segre loqueris, invento medico Dei Verbo,
lingua belle te habeas, expedite loquere; num enim
possit fieri, ut quis præsente Verbo non loquatur?
aut coram medico num quis balbutire potest?

In idem.

Balbutientis hominis linguam quondam sanasti,

D Καὶ μετά οἱ χείλεσφι λόγον πόρες ἀγλαύρων.

Αὐτάρ εἰδὼν βραδύγλωσσον ἐπὶ στόμα γῆραν ὀπάσου
Κρατενοβάτιν, ταχέσσιν εἰσοκομένην πετενοῖς.

Eἰς τὴν τὰ δύο λεπτὰ προστέκταντα χήματα.

Ψυχή, παθῶν χήρευε τῶν δμηζύγων,
Καὶ λεπτὰ προσκόμιζε τῷ Λόγῳ δύο,

Christe Rex, transmissa ejus labiis articulata voce,
mihi vero nunc ore tardiloquo laboranti vocet
præbeas, ita expeditam, ut pernicibus alitibus simili-
lima sit.

De vidua bino teruntios offerte.

Intimis affectibus, tibique natura conjunctissimis-
o anima, esto vidua, duobusque minutis astibau-

Γένουν τε λεπτώνουσα, καὶ τὸ σαρκίον,

·Ως εὐλογηθῆ; τῶν πολυχρόνων πλέον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ω ψυχὴ βασιλεῖα μάγ' ὀλβίη, ἀμφὶ γυναικὶ Χρῆμα διστυχεῖ λάπιστον δρ̄ον ἔστι γύναιον.

·Η, δύο λεπτὰ βίσιο ἔχεγγυον οίον ἔχουσα, Ταῦτα Θεῷ προδέδωκα; ἀτάρ σ' ἀπεδίξατο κείνος.

Εἰς τὴν ἀράτην.

·Ἀνελθε, Παράκλητε, πρὸς τὸν Πατέρα,

Christo litare satagiō, mente et corpore suppliciter coram Deo demissis, quo supra locupletissimos bonorum benedictionibus exuberes.

In idem.

O regalis ac perquam felix anima, cum antea B fores ærumnosa vidua, nā nunc in opulentissimam mulierem evasisti; que duos minutos obolos, quos vita tuæ pigius unicum asservabas, Deo præsentasti; hos enim ille faventer accepit.

A Καὶ πέμπε Παράκλητον ἄλλον τοῖς κάτω,

·Ἄλλον προσώπῳ μὴ γάρ εἰποιμεν φύσει,

Οἵ ταυτῆς ἀτμήτος, ἡ τῆς οὐσίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

·Αγγέλοι, ἀμπετάντε έπ' ούρανίους πυλεῶνας, Χριστὸς ἀνάστασι, ἐρυθρά τε τὸ πέπλα Θεοῖο· Ναὶ τάδε γάρ περίχρωσεν ἀλουργίδις αἴματος ἀγνοῦ, Τύπον δὲ βροτές ἐπὶ πάσῃς χεύσατο φύτλης.

De ascensione.

Ascende ad Patrem, consolator hominum, Christe; quibus alium mitte Paracletum, alium persona; nec enim natura dixerimus, quibus substantiæ identitas indivisibilis est.

In idem.

In colorum vestibulum ἐνοικεῖ, ἀγγeli, Christus rex cum veste πúrpurae condescendit; illam enim intemerati sanguinis coloravit purpura, quem fudit, universalis genéris humani pretium futurum.

ΛΟΥΚΑΣ.

LUCAS.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν.

Ω, χαῖρε, σεμνὴ τῆς ἑάνης δόκτασις, Θεὸν κυήσεις τοῦ τεραστοῦ λόγου! Πλούσεις τὴν κύησιν δέρρενς δίχα· Ναὶ, τοῦ Θεοῦ θέλοντος, ὡς γένοιτο μοι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄγγελος αἰγλήτες Γαβριὴλ ἐξ Οὐλύμπου Ναζαρὲτ ἀμφιάλικεν ἐπηράτου ἀγρόθι κούρης, Χαῖρε δὲ προσέπιτε, τέκης Θεόν. Ή δὲ μετείπεν· ·Ω; φῆσ, ὡς δὲ γένοιτο, Θεοῦ δὲ ἀγώ εὐχομαι εἶναι..

Εἰς τὴν ὑπακοήν.

·Ορα, γεραιὲ, μὴ πέσηται τὸ βρέφος ·Υποτρεμούσης τῷ χρόνῳ τῆς ἀγκάλης· Θεὸς πατήρ αἰώνος, δὲ βλέπεις βρέφος,

De Annuntiatione.

Gaude, venerabilis Virgo, novi spectaculi gratia, Deum paries; proh quam stupenda oratio! sed conceptum iri Filium citra viri copulam existima. Omnia quemadmodum decrevit Deus, sic mihi fiat.

In idem.

Splendens angelus Gabrielis nomine, e cœlo Nazareth, ad desideratissimam Virginem celeriter advenit, eique salutem dixit. Paries inquit, Filium; cui respondit illa : Fiat mihi secundum verbum tuum, me Dei ancillam esse glorior.

In diem Hypapantes.

Caveas, annoe Simeon, ne cadat infans ulnis tuis præ senio vacillantibus. Quem vides, infantem, pater sæculorum Deus est. Quare non cadet, sed meas potius manus firmaverit.

C "Ματ" οὐ πεσεῖται, τὰς δὲ χεῖρας ἔδράται:

Εἰς τὸ αὐτό.

Παρθένος ἀγνοτόκεια νόμοιο κέλευθος περῶσα Υἱὰ νεών πρόφερεν, Συμεώνου θῆκε δ' ἐπ' ἄγκάς, ·Ος κύκλα πόλλ' ἐμέτρησεν ἀπειρεσίων λυκαβάντων, Τούτῳ βρέφος προάναρχον ίδειν ποιιδέγμενος αἰσι.

Εἰς τὴν ἐπ' Ἱερουσαλήμ ὑπομονήρ δωδεκάτους Ἰησοῦ.

·Η μὴ φθονοῦντες ἀκροδέσθε γνησίως,

Φαρισαϊκὴ δύσθεος γερουσίᾳ·

·Η τι φθονοῦντες ἀκροδέσθε τῶν λόγων,

·Όν παῖς ὁ παμπάλιος; Ἰησοῦς λέγει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τί; ποτε παῖς; ὁ κάθισσεν ἐφ' ὑψηλοῖο θαώκου;

D

In idem.

Legis trahitibus insistens intemerata Virgo, oblatum templo Filium inter Simeonis ulnas reposuit; qui permultorum annorum circulum permanens fuerat, infantem ante ipsa ruru principia genitum videre præstolans.

De duodecennis Christi apud Jerusalem remansione.

Sive livoris nihil habeatis, attentas aures præbete, o impii Phariseorum senatus assessores, sive quid invideatis, sermones auscultate, quos antiquissimus dierum Jesus effatur.

In idem.

Quis ille puer, qui in sublimi suggestu sedet, ac senilem præterea coneionem convocat? Quarta

Ἐν δ' ἀγορὴν συνάγειρε γαρεῖν; Οὐα δὲ βάσκαι; Λεύκο περιστάντες μιν, ἀκουσμέν' ὅ τι κελεύει.
II μὲν δύες παῖς Θεός ἔστι, Θεοῦ δὲ τε φίματα φαίνει.
Εἰς τὸ κατά τὸν δοῦλον τοῦ ἐκαποντάρχου θαῦμα.
Ἐχεις;, ἐκαποντάρχες, τὸν δοῦλον πάλιν,
Ἐν ζωῖς τὸν θαῦμόν τοι μή τοινυν θίλουσι.
Γοῦ ζωοπαρόχου γάρ ἐλθόντος Αἴδου,
Ιλέους; ἀν ἔχρην δραπέτευσαι θανάτους;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ορφνα νυκτεπίφοιτος ἀπῆλυθεν, οὐδέ θ' ὑπέστη
Ἀντίον ἡλίου, δεινή δέ μιν Ἑλλασ φύζα,
Καὶ θάνατος δραπέτευσεν, ἐκεὶ πέλας, εἰδέτο Χρι-

[στόν]

Λωὴ γάρ τελέθησι, θινής δέ κεν ἐπλετο λυτήρ.

Εἰς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαριλαρ.

Ἡ Μάρθα, ναὶ τὸ πύκτευε, καὶ διακόνει,
Καλὸν ξενίζειν τὸν Θεὸν, μή διστάσῃ.
Ἡ Μαριλάμ, ἀκουει τοῦ διδυσκάλου·
Θεοῦ λόγοι γάρ οἵ γλυκεῖς ὑπὲρ μέλι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἰθ' πόδας ἀμφίπετηξεν Ἀδάμ, περὶ δὲ τὸν ἕρεν Εὔα
Δειλινῷ προτὶ κῆπον ὀδοιπορέοντος διακτος,
Νῦν Μαριλάμ κατέχει, καὶ ἐν σφίσι χειλα βάπτει,
Ἐν δὲ τε δεσπόσινος ὑπὸ λέξεις οδασι βάλλει.

Εἰς τὸν εὐφρόστην ή χώρα πλούσιον.
Ἴταντά σοι, πλούσιε, καὶ φρενῶν πάνης;
Ἄμαξις μὲν ἀδράν εὐφορον γεωργίαν,
Κτίζεις δὲ μείζους ἀποθήκας. Ἀλλ', ἀφρον,

porro loquitur? heus adest circumstantes, quidquid
praeceperit, inaudiamus. Sane enim puer iste Deus
est, et Dei sermones explanat.

De miraculo erga centurionis famulum.

Babes iterato servum tuum, o centurio, redi-
vum, qui diem obierat; quare ne tristitia conficiaris;
cum enim, qui vitam præbet, Deus Verbum in ter-
ram venerit, quot mortis genera sugari æquum est?

In idem.

Caligo nocturna evanuit, subsistere non valens
coram sole, quo rutilante, vehemens eam fuga in-
vasit. Mors austringit ipsa, cum prope Christum
persensit, qui vita est, et a morte homines eripuit.

De Martha et Maria.

Ita sane sollicita circa plurima labores ac ser-
vias, o Martha; honorificum est Deum excipere, ne
dubites; tu vero, Maria, Christo loquenti aures
intende; nam Dei verba dulciora sunt super mel
et favum.

In idem.

Cujus metuebat pedes Adamus et Eva, ad meridiem deambulantis in horto Regis Dei, nunc Maria amplectitur, quibus sigit oscula, ejus præterea teriles sermones auribus immittit.

De divite, cuius ager uberrimas fruges afferebat.

Quid istæ prosunt, o fortunis affluens et men-
tis inops? Melis amplas et secundas segetes, et
vasa condig horrea; sed, o stolidæ, fabricare potius
ossium tuorum sandavilam.

Α Τὴν ἀποθήκην κτίζει τῶν σῶν δοτέων.

Εἰς τὸ αὐτό;

Δέρκεο τὸν δομέοντα νεοδμήτους ἀποθήκα;
Πλούσιον, δέ πολὺ τραχὺ τὸ λήιον οἷον ἀμάται.
Οὗτος ἀθανάτοις μὲν ἐλπεται έμμεν' ὅμοιος,
Ἄλλα δὲ νῦν ἐπίκηρον ἐλέγεται τῇ παρεούσα.

Εἰς τὴν συγκεκτουσαν.

Ω γραῦς, χρεώστει τῇ βάχει μακρὰν χάριν.
Ως αὐτοφυῶς προσκυνεῖς τῷ Δεσπότῃ.
Τοινύ σὺ μὲν λύθητι τοῦ πάθους, γύναι,
Οὐ δέ ἀρχιευνάγωγος ἀντιπασχέτω.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνθρωπον σ' ἐδύνησε Θεός, γύναι, ὅρδα βεβώσαν,
Ζωοβίην δέ σε πάθος ἐδειματο ἐς χλόνα κάμφαν.
B 'Άλλα γ' ἀναξ ὄρθωσ Θεός πάλιν, αἰθέρα δὲ πρὸ^{την}
Δερκομένην ἐποίησε, βάχιν δὲ ἀπάμερε κύρωνας.

Εἰς τὸν θέραπικόν.

Τέραπικὲ, πρόσελθε τῷ Θεῷ Δόγμῳ,
Πίστευσον αὐτῷ, καὶ ποταμοι κοιλαίς
Τῆς σῆς ἀπορέθεοσιν, ως αὐτὸς λέγει.
Οὐ φύεσται γάρ της ἀληθείας στόμα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κύμασιν ἀμφ' ὀδάτων μὲν Ἰωνᾶς εὑρετο τύμβον:
Πλὴν καὶ δὲ υδροπικὸς ποτὶ γαστέρι οὐδατα θάψε.
Πρώτα μὲν οὖν ξάσως νεκρὸν Θεός, ἐκ δὲ ἀγρού τοῦ
[σου].
"Αρτὶ δὲ τύμβον ξώσε, νεκρὸν δὲ ἀπέως φονῆς.

In idem.

Hunc contulere nova construcent horrea divi-
tem, qui anhelans multiplices colligebat fruges;
hic se immortalium consortem futurum confidebat,
quem morti obnoxium ποκ proxima convincet.

In mulierem incarvam.

Dorsi tui vertebris ingentem debes gratiam, o
vetula; quippe quæ sine arte, sed ipso corporis
habitu Deum adores: eapropter morbo soluta esto
mulier, γρυπατο licet ac reluctetur Synanoge
princeps.

In idem.

Deus, ut erecta incederes, fecit, o mulier; sed te
morbus vitam cum labore trahentem in terram in-
curvavit. Deus vero late imperans te denuo crexit,
et cœlum posse tueri gratificatus, spinam dorsi
gibbo liberavit.

In hydropicum.

Ad Deum Verbum accedesis, o hydropice, in eum
fidem adjice; tum fluvii de ventre tuo defluent, ut
ipsemet loquitur; nec enim veritatis os verba dare
consuevit.

In idem.

Inter undarum fluctus sepultus est Jonas, sed
hydropicus in suo ventre undas sepelivit: ac prima
quidem Deus Jonæ corpus tumulo suo extractum
servavit; jam vero sepulcrum ipsum servat, aquis
hydropicidis vita carentibus extraclit.

Elis τὸν δούτον.

Τὴν σὴν δαπανήσαντα, Σῶτερ, οὐσίαν,
Καὶ χοροθόσκησάντα, πλὴν στραφέντα με
Φίλες; ὑπαντῶν, καὶ χρτεῖς δπ' ἀγκάλην.
· Οἱ σπλάγχνα πατέρος! Ι τίς φρονῶν ἀπελπίσει;

Elis τὸν αὐτόν.

Δεξιτερὴν παλάμην μοι ἡπ' αὐχένι, τέχνον, ἀνάρτια,
· Κεῖα, τὸν δακτύλιον ἀμφ' ἔξι δάκτυλα βάλλει.
Δημῶς ἐμοί, τὸν ἀριστὸν ἱχραφι θύσατε μάσχων.
Νεκρὸς δὲ παῖς ποτ' ἔην καὶ ἀμπνυτο· χαίρετε πάν-

[τες]

Elis τὸν αἰλύσιον, καὶ τὸν Αδεύπορον.

Οἱ πλούσιοι ζῶν, καὶ τελευτῆσας πάνης,
Τὸν ζῶντα μὲν πένητα μέχρι καὶ τρύφους,
Θανόντα δὲ πλούσιον, αἰτήσεις θνώρ,
· Αὐλά διά λάβης· τὸν θάσκα καὶ γάρ οὐ μῆτα.

Elis τὸν αὐτόν.

Πλούσιες τῷδε πάνητι δίδου τρύφος· ξεσται δημαρ
· Οὐπότε κέν μιν ἀρῆσῃ ὑγρῷ περὶ χελοῦς διλέψαι
· Υδατι, καιομένην δὲ πυρὶ δροσίσασθαι γλῶσσαν.
· Άλλα δὲ θάσκα καλούσεις ὑπέρμεγα δύγγης ικέσθαι.

Elis ταῦτας δέκα λεπρούς.

Οἱ Σαμαρείτης εὐχαριστεῖ τῷ Λόγῳ,
Οἱ Σαμαρείτης, τοὺς δὲ λιοποὺς ἐννέα
Δεινῇ συνέσχεν ἀγαριστίας νόσος·
Ολοινοὶ κακῶς καὶ λεπρωθεῖν πάλιν.

Elis τὸν Χαρτετόν.

Διδεγα μὲν Χριστοῦ μαθητῶν ἐπλετ' ἀριθμός,

De prodigo.

Qui tuas abligurivi facultates, o Salvator, et sensus meos ceu porcos pavi, ad te tamen regressum omniam progressus amplecteris, et sub ulnis foves, O Patris viscera & quis præterea spem deponat?

In idem.

Dextram manum meis cervicibus appendo, fili, sede, inque digitos annulum immittit. Heus! famuli, arreptam ex stabulo vitulum occidite. Defunctus ante filius erat, quo redivivo omnes exsultate.

De dívite et Lazaro.

Qui dum viveres eras dives, et post obitum pauper, enus, qui dum viveiret, illa erat inops, ut ne frustulum panis haberet, sed dum obiit locupletissimus evasit, aquam rogabis, haud accepturus; terræ quippe hiatus impedimento est, ne audiat.

In idem.

Illi egeno frustum panis eroga, o dives; erit cum eum precaberis tua circum labia humenti aqua illunere, et exustam flammis linguam irrigare; sed, ad te ne proxime accedat, ingens terrarum vorago prohibebit.

In decem leprosos a Christo sanatos.

Gratias Christo rependit Samaritanus, Samari-tanus tantum, cæteros vero novem ingrati animi morbois incessivit. Dispereant ultimam, ac rursum lepra suffundantur.

In idem.

Duodenarius erat discipulorum numerus, quo-ruum deterrimus unus Iscariota periiit; denis vero

A Elīs δ' ὅρα τῶν ἑξάλετ' ἀδέλτερος Τσαριώτης·
Λεπροὺς δ' αὗτα δίκαια Χριστοῦ χέρες ἔβαντο,
Εἰς δὲ οἱ αὗται προσῆλθο, οἱ δὲ ἔννεα πάντες ἀπέσταν.

Elis τὸν φαρισαῖον, καὶ τὸν ταλάντηρον.
Οἱ χρῆμα σεπτέν πνευσθεῖς ταπεινότης!
Σὺ καὶ μόνη παρεῖσα σῶζειν ισχύεις,
Καὶ μὴ παρεῖσα πάλιν διλύεις μόνη·
Τὰ τοῦ τελώνου καὶ Φαρισαῖου δέργα.

Elis τὸν αὐτόν.

Ανδρες δύο προτὶ σηκὼν ἀμείβετον ἔχνα ταρσῶν·
Χῶ μὲν ἦν ἀρετῆσιν ἐπ' ὄφρύας ὑψός δειρῶν,
Αὐτῷ δὲ ἀμπλακήσι κατὰ χθονὸς δυματα πήγε.
Καὶ ρ' δὲ κακὸς νιστήσας δικαιότερος καὶ ἀρείων.

Elis τὸν Συκχεῖον.

Ζαχαρίας μικρός, μικρὸς τὸν τὸν σαρκίον,

B Τύψηλος εἰ τὸ πνεῦμα καὶ κέδρου τάλον·
· Ανελθε λατέρων τὴν συκῆν τάχος τάχος,
Τὴν δημπελὸν δὲ τὴν ἀληθινὴν βλέπε.

Elis τὸν αὐτόν.

Εἰ σοι δὲν στήθεσθι αὐδός πάτε Χριστὸν ίδεισθαι,
· Αμπλακής πολύφυλλον ὑπέρβαθις συχομοραΐην·

· Εν χθονὶ γάρ στεγχοντα ἀμήχανόν εστιν ίδεισθαι.
Εἶδος θειέστερον, κακαλούμανον ἡέρι πολλῆ.

Elis τὴν δεκάτην τοῦ Σατανᾶ.

Αἰτεῖς, Σατανᾶ, σινάζειν τὸν Πέτρον

· Ως σίτον; Αἰτώ, φησον· εἰτ' οὐκ αἰσχύνῃ,
Κακὴ κεφαλή, τὸν δὲ Πέτρον οὐ τρέμεις;
Μή σινασθῆς μάλλον ή σινιάσῃς;

C leprosis manus Christi medicata sunt, quorum unus gratulaturus accessit, cæteris omnibus abscedentibus.

De Phariseo et Publicano.

O res perquam pretiosa, fortissima humilitas!
in te vel sola præsente, servari posse situm est;
cumque vel abes, sola perdere potes: id quod ex his intelligo, quæ Phariseo et publicano contigerunt.

In idem.

Duo viri pedum glomerantes vestigia in templum se conserbant; quorum altero præ virtutibus in celum supercilia tollente, alter ob piacula, oculos humi desigebat; quiique malus venerat, melior ac iustior regressus est.

D De Zachæo.

Pasille Zachæo, corpore quidem brevis, sed cuius vel cedre sublimior est animus, ascende quam citissime potes sycomorum, Christum, qui vera vitis est, spectaturus.

In idem.

Si tibi in mentem Christi videndi cupido venerit, umbrosam malignitatis sycomorum supergredere; nec enim ei, qui per terram graditur, datur cernere divinam faciem, multa caligine circumfusam.

De Satanæ postulato.

Petis, Satan, Petrum cribrare, ceu triticum? Peto, inquam. Annon vero te pudet deterrimum caput? nec Petrum ipsum formidas, ne tu te cribrere potius, quam cum cribres?

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίπει, Σατάν κακούργη, λυγρὸν περὶ σίνος ὅπλασιν
Πέτρῳ ἀμφαράρες, ὡς τὸ δρυκχες τὸ ἡεριφόται.
Σὺ τον ἐδηλήσαντο; σὲ μὲν πάλιον οὗτος ἀγαγε
Σῖνος ἐς ἄργαλκον, τόθεν οὐκ πω φύξις ἔσειται.

Εἰς τὸ δικαιωθέντα ληστήν.

Μακάριοι μὲν καὶ παλαισμοὶ μαρτύρων,
Μακάριοι δὲ καὶ μονοτρόπων πόνοι,
Σώζοντες αὐτούς· ἀλλὰ τὸ Μητροσθῆτι μου,
Οὐ πιστὲ ληστά, σύντομος σωτηρία.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δοιοῖς ἀνδροφόδοις ἐπιτέμιον ἴσον ἐτύχθη
Σταυρὸς, ἀνιστάτη δὲ προσερεσις ἐπλετο τοῖσιν.

In idem.

Curnam, malorum architecte Satana, Ieralem inferre perniciem Petro moliris, eumque perdere, cœu, quæ aera frequentant, volucres frumenta populantur? videsis ne te quidem certius introdit horrendas in miseras, unde nullum pateat aufugium.

De latrone justificato.

Martyrum lucta perbeatæ sunt; sunt item felicissimi confessorum labores, quibus salutem sunt assecuti; sed unum Memento mei, latro fidelissime, tibi compendiaria fuit ad salutem via.

In idem.

Duobus homicidis æqualis infligebatur pena, crux; sed non par utriusque fuit sententia: hic

A Οὓς μὲν ἀνακτὶ Λόγῳ παραίνεεν δόρονα βέβην,
Οὓς δὲ μὲν δικαίῳ λιτάνετο, Μητρός φάσκων.
Εἰς τὸ κατά Κλεόπατρα, καὶ Λουκᾶν.
Ἐκλας τὸν δρπον καὶ πρὸ τοῦ πάθους, Λόγος,
Κλῆς καὶ πάλιν τὸν δρπον ἐνηγερμένος.
Ἐκεῖ σεαυτὴν ιερούργεις τῇ κλάσει,
Ἐνταῦθα σαντὸν ἐμρανίζεις τοὺς φίλους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποθ' δυῆ, Κλεόπα φιλαίτατε, ἐκλασσεν δρπον,
Ἄγνως δημητρὸν ἀνήρ; Οὐ διδάσκαλος. Ή δέ γε Χρι-
στός;
Η μάν ἀλλά δέρκες; ἐπει λιμὸν ἐχφυγεν ὕπα.
Οὐχ δρῶ. Προμβλει, φίλοις δέ τε ταῦτα λαλῶμεν.

quidem petulantiora in Christum regem convicia debiliterabat; illæ vero de cruce pendens interpellabat, *Memento inquiens.*

In id quod Lucas et Cleopha accidit.

Pridie passionis, tuæ panem fregisti, o Verbum, et revocatus a mortuis secundo panem fregisti; ibi per fractionem Deo te sacrum feceras, hic te tuis amicis manifestum facis.

In idem.

Quis tandem ille, qui nunc panem fregit, amic Cleopha, vir nobis ignotus? Magister. Itane Christus ipse? Anne eum cognoscebas? quod obtenebrata oculorum aciem subterfugiebat, non cognovi. Hoc festina, charissimis hæc discipulis renuntiemus.

IΩΑΝΝΗΣ.

JOANNES.

Εἰς τὸ, Ἐρ ἀρχῆν ἦν δὲ Αδριος.

Βροντὴ ξένη κτυπεῖ με· φεῦ! τίς δὲ κτύπος;
Μηδὲν πεοηθῆτε, δὲ Ζεβεδαιον γράφετε.
Γράφετε δὲ τι; Πρόκυψον αὐτὸς, καὶ μάθε.
Οὐ νοῦς! Ἐρ ἀρχῆν φησιν τὸν Αδριον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ιηνεύματος ἐξ ἀγίου κλυτὸς Ἰωάννης,
Οσσα κλύσεσκεν Ἑψα· πρόχορος τὸ δὲ ἀνά δέλτον
[ελύσας]
Μελιγράφοις δονάκεσσιν Ἰωάννου γράψε φωνάς.
Την δὲ λόγος γέρε ἐν ἀρχῇ, ἐγήρασεν δὲ Ζεβεδαιον.

In id.: In principio erat Verbum.

Nova tonitrua meas feriunt aures; heu! quantus fragor? Nihil paveas, tantum Joannes Zebedaii illius scribit. Quid vero scribit? Tu ipse immittit oculos, ac disce; quænam seua, qui conceptus! *In principio inquit, erat Verbum.*

In idem.

A Spiritu sancto multa edoctus est inclitus Joannes, a quo quæcumque accepit evulgavit: quæ in volumen cogens Prochorus eloquentibus calamis Joannis exaravit oracula; has enim ei dictabat voces: *In principio erat Verbum.*

Εἰς τὸν ἐρ Καρᾶ τάμιον.

Ἐκ παρθένου προηλθες, ἐνδημεῖς γάμῳ.
Ἄμφω γάρ ἐν σοι, Σωτερ, εὐλογημένα,
Καὶ θαυματουργεῖς θαῦμα τῷ καιρῷ πρέπον,
Φύσιν τρέπων ὑπάτος εἰς οἴνου φύσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἰνοχόοι, φορέοτε καλὸν δέπτας ἀμφικύπελλον,
Καδὲκ μέθον γλυκάνον ἀφύσσετε· ἐγγὺς δὲ πίθας;
Ἄμπελον δημι φύτευσες Θεοῦ Λόγος οἰνοδότειραν,
Ἄμπελον αὐτομάτην, σχεδίην δὲ ἐδομήσατο ληρόν.

De nuptiis in Cana Galilæa.

E Virgine oriundus interesse nuptiis non dedit gnarīs; utrumque enim, virginitas et matrimonium integratim sunt consecuta; jamque miraculū operis temporis opportunitati convenientissimum, naturam vini in aquæ naturam immutans.

In idem.

Pocillatores intro undique flexum cymbium afferte, ac dulce haurite merum, in proximo est amphora; vitem vini largitricem nobis Dei Verbum procreavit, eamque sponte proveniente, uecum et cuncto rationem torcular fabricatus est.

Elēs tōr rukteriōn μαθητὴν Νικόδημον.
 Τῆς τμέρας τὸ δύγμα νυκτὶ μανθάνει
 Ὁ Νικόδημος καὶ φυγὼν νύκτα πλάνης
 Τὸν δρόμον εἶδε τῆς νοητῆς τμέρας.
 Οὓς εἰς Νικόδημος ἡμην, Χριστὲ μου.

Elēs tōr αὐτός.

Νύκτα δὲ ἀμβροσίην Νικόδημος γέρα δίκην
 Εἰσιθε, Χριστὸν ἄνακτα φῶς μέγα Πιστὸς ἀνάρχου,
 Καδὸν ἔμαθε σκοτώντα πλάνης ζέφον, ἐν δὲ μυῆθη
 Μίμαρ ἀπὸ τελείου προτιθόντων ἀρχεσιφώτου.

Elēs tōr Σαμαρεῖτιν.

Γίνεται, τί μέλλεις, βῆπτε σου τὴν ὑδρίαν,
 Καὶ συνδρομοῦσα τὴν Σαμαρέταν κάλει
 Γένωρ πιεῖν ζῶν ἐκ φρέατος ἐνθέου,
 Καὶ ταῖς γυναιξὶ πρωταπόστολος γίνου.

Elēs tōr αὐτός.

Θηλυτέρης πόρνησι, Θεοῦ Λόγος πρὸς λόγον ἔρχη.
 Ἐν δὲ οὐδὲν πιεῖν ζητεῖς αφέας, ἀφθονεῖ πηγῆ.
 Οὐδὲν γάρ ἀμφὶ μόνοις κατηλυθεῖς ἄρσεσι Σωτῆρ,
 Οὐδὲν ἁσθοῖσι βροτοῖσιν, ἀτάρ φλαύροιςι μάλιστα.

Elēs tōr πυράλυτον.

Σφργχθητι, παράλυτε, πᾶν τὸ σαρκίον,
 Οὓς ἐκ τάφου δὲ τῆς στοῦδε ἀνηγμένος,
 Γήνια βαστάσαν βαστάσας κλίνην, τρέχε.
 Τῆς Ισχύος σου, Χριστὲ, τῆς ἀμηχάνου!

Elēs tōr αὐτός.

Ἄρθρα παρ' ἄρθρα διθῆτε, καὶ ἐς βίον αὖτε μο-
 [λεῖτε,

De Nicomedio nocturno discipulo.

Diei disciplinam noctu audit Nicomedius, et reli-
 cta erroris nocte, spiritualis diel crepusculum videt.
 O utinam Nicomedus suissem, Christe mi!

In idem.

Divina illa nocte divinam auroram Nicodemas
 aspexit, regem Christum, lumen ejus qui sine
 principio Pater est; a quo tenebris cognovi
 erroris caliginem, præterea diem condoce factus
 est procedentem a Sole Christo, omnis luminis
 archetypo.

In Samaritanam.

Quid eunctaris, mulier? misite manibus hydriam,
 totamque Samariam propere currendo evoca; quo
 ex divino exhaustam puto aquam bibat: sic esto
 tandem prima inter mulieres apostola.

In idem.

Cum mulieribus adulteris in colloquium venis, o
 Verbum; ab illis deinde potum postulas, qui sors
 perennis es et exuberans; scilicet non ad solos
 tantum salvandos viros descendisti, nec justorum,
 sed noceatum imprimis hominum gratia passus es.

In paralyticum.

Artus tui constringantur ac coalescant, o para-
 lytice. Deque porticu tanquam de sepulcro pro-
 grediens, et grabatum tollens, qui te tulerat, pro-
 sili. O incomparabilis, tuæ virtutis immensitas! Christe.

In idem.

Juncturis coniunctissimæ et colligatae juncitrix, in

A Ἐν δὲ τε, νεῦρι, τάθητε, καὶ ὅστεα, ἐνθυτικά.
 Ἐν δ', ὁμένες, προχύθητε, δέμας δὲ καλύψεται τούτο.
 Ἐγρεό μοι, παράλυτε, κλίνην δ' ἀνὰ ἔρχεν ἀείρας.

Elēs tōr τυφλὸν.

Οὐ πηλὸς οὐτος πηλὸς δύματεργάτης,
 Οὐχ ὡς φύσιν σχῶν δημιουργὸν δύματων.
 Άλλ' ὡς ὑπουργῶν τῇ κελεύσαι τοῦ Λόγου.
 Οὓς ἐμπτύσαις μοι, Χριστὲ, ταῖς ψυχῆς κόραις.

Elēs tōr αὐτός.

Ἄσμενος τελίους σε βλέπω σέια; ήδε σελήνης,
 Οὐρανὸν διστρέψεντα, πυρὸς φύσιν, ήρα δῖον,
 Καὶ ποταμοὺς, φάμμιν τε παράλιου, ήδε τε γαλανό.
 Όμματα γάρ μοι πλάσσε Θεοῦ Λόγος οὐ πρὸ^{τε}
 [ζεντα.

Elēs tōr Λαζαρον.

B Ει μαρκάντις έστως Χριστὸς έπικύλευσέ σε,
 Σωῶν λόγῳ, θάνατε, Λαζάρους δλους,
 Όποια, κατάρατε, λοιπὸν σε δράσαι;
 Έλθων ίπ' αὐτὸν τὸν βαθὺν σου πυθμένα;

Elēs tōr αὐτός.

Λύσατε, λύσατέ μοι σκολιὰ προτίπλεγματα σαρ-
 [κτίσ,

Ἐκ δὲ καλύπτραν ἐλεοθε καρήατος, ὡς κατηγνητος.
 Οφρα κόρας πετάσω καὶ διμπνυμι, ήδε τε μέλιψω
 Χριστὸν, δε ἐκ μ' ἐσώσας τανηλεγέος θανάτοο.

Elēs tōr τυπῆρα.

Ω, δεῦρο, Πέτρε, νίψομαι σου τοὺς πόδας
 Οὐ μή με νίψεις εἰς τὸν ἄπαντα χρόνον.

C vitam egredimini, præterea nervi, extensi estote,
 ossa roboramini, cutis extendere, et hoc corpus
 insterne; surge, paralytice, et sublato grabato
 ambula.

In eascum.

Hoc lutum novos architectatur oculos; non per-
 inde quasi naturam habeat oculorum effectricem,
 sed ut Verbi mandatis obsequenter ancillans. Sic
 mihi in mentis palpebras inspovere velis, Christe mi!

In idem.

Te, o solis et lunæ jubar, alacris intueor, stel-
 latos celos, ignis elementum, divinum aera, et flu-
 vios, et maritimæ arenas ipsamque præterea ter-
 ram: oculus enim, quibus carebam prius, mihi
 Verbum Dei formavit.

In Lazarum.

Si porro ab inferis stans Christus te tamen spu-
 liavit, o mors, Lazarum, et si qui se obtulissent
 alii, in vitam rovocans; quid, o omni imprecatione
 digna, de cætero te facturus est dum in profundas
 abyssi tuæ regiones devenerit?

In idem.

Circumplexas mihi corporis fascias exsolvit, ipsius
 integumenta capit is auferre, fratres, ut oculos
 explicem, ac respirem, necon et celebrem Chri-
 stum, qui me prelixi somni effectrice morte libe-
 ravit.

De pedum ablutione.

Ades dum, Petre, tuos lavabo pedes. Non mihi
 lavabis pedes in æternum. Nisi te lavero, a moi

Εἰ μή σε οἴψω, τῶν ἡμῶν ἔσνος; φίλων.
Καὶ τὴν χεραλήν, χαῖ τὸ λοιπόν φαρκίον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νίπτεο τοῖσι πόδεσσιν, ἀτέρῳ κραδίηφιν ἄντιπτος·
Ὄς δρελον πεπδλαξο πρόπαν δέμας αἰσχεῖ πηλοῦ,
Μηδὲ θεοκτονίης ἐν τῷδε πάτερι ἔχρανας ἥτορ,
Χριστὸν δταν προδέδωκας Πουδαίοις, ὁ Ἰούδα.

Εἰς Ἰωάννην ἀμπίκτεοτα τῷ στῆθει τοῦ
Χριστοῦ.

Εἰς στῆθος ἀγγόν ἐμπεσών τοῦ Δεσπότου,
Ἰωάννην, βάκας ἡρύσω πόδους;
Ὄς παμμυρίους, ναὶ μὰ τὸ στῆθος τόδε,
Δι' ὃν πολὺς φεὶς εἰς δλην οἰκούμενην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χριστοῦ ἐν τῇθεσφι λελαθότας δέ τοι πυλεώνας
Κύψεν Ἰωάννης, καὶ ἑτείθετο ἐδγματα θεῖα·
Ἄσσα δὲ Ιεινεν Εἰπε, καὶ ἐκφορα θήκατο θυητοῖς·
Εἰρ ἀρχῆ γὰρ ἦηρ στὸρος, φάτο, θεῦμα διδά-
[σκων.]

Εἰς τὴν ἀποκαθήλωσιν.

Τολμηρὸν Νικόδημο, βίφον τὴν σφύραν,
Μή συντρίψῃ τοι δεσποταλον δστέον·
Ἡ λαβῖς ἀφεῖ, καὶ τὸν ἥλον ἀλκέτω·
Ἐῦ τῶν χειρῶν μέτειθε λοιπὸν τοὺς πόδας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δάκτυλά τοι, Νικόδημο, προτίθυθε, δάκτυλα Θωρά-

amicis eris extraneus. Igitur et caput, et totum
corpus.

In idem.

Tu, qui corde illitus eras, lotus es pedibus; o-
utinam luti sordibus integro suisces corpore foeda-
tus; nec eo, quo Christi cæstrem machinatus es, coeno
cor tuum maculasses, tum cum Judæis Christum
vendidisti, Juda.

De Joanne supra pectus Christi recumbente.

In purum Domini pectus incumbens, Joannes,
quot gratiarum in te derivasti latices? Næ infiuitos
(ipsummet Christi pectus attester), quibus per uni-
versam terram jugiter fuis.

In idem.

Supra pectus Christi decumbens, in latentes ejus
editus dispergit Joannes, ubi divinam doctrinam in-
tellexit, et quacunque vidiit, quæ vulgaritas erat, in
medium poscit. In principio erat Verbum, inquiens,
mira proorsus edocuit.

De Christo e cruce sublato

O animi fidens Nicomede, malleum projice, ne
forte Domini ossa confringantur; abunde erit for-
ceps, qua clavos extrahito: quam bonam operam
navarunt manus! ad pedes transi.

In idem.

Tuæ manus, o Niconiede, Tuomæ digitos ante-

Α Θωμᾶς γάρ μετόπ. οδε καὶ εἰς τὸ πον ἐβλεπεν ἡλιον,
Ἀνέπρ σὺ πρότερός τε καὶ αὐτοὺς ἔβραξες ἡλιον,
Ἐν δὲ λεπτὴν ἐδίφησας ὅγρην τει πλευρὰν ἀνακεν.

Εἰς τὸ κατά Θωμᾶν.

Πᾶς ἡλιος ἐντὸς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
Καθὼς ἀπῆλθον τοῦ τάφου φρουρούμενοι.
Καὶ πῶς ἐπειθεν ἐξελήλυθας, Λόγε;
Ὄς πρὶν προῆλθον ἐκ πύλης κεκλεισμένης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄπτεο τῆς ρωθείσης λόγχη, Διέβυμε, πλευρᾶς,
Ἄπτεο, καὶ πλοτεύε, ἐμήν δὲ παπλέγυνο θέσπιν·
Ἐσσεται ἡμαρ, δταν ποτὲ καὶ τὰ πλευρὰ τυγῶν
Σδαρέης λόγχησι διαμπετρές ΑΙθιοπής.

B Εἰς τὴν κοίμησιν τὴν Θεοτόκου.

Μυστηριώδη τὴν πανήγυριν βλέπω·
Μήτηρ τελευτὴ τοῦ γε Ἰησοῦ Μαρία,
Θεὸς δὲ λειψάνει τὸ πνεῦμα μητέρος,
Καὶ καινὸν ἀνθεῖ τοῖς ἀποστόλοις πτίσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πεζὸς Ἐρυς, Πέτρε, γῆς γάρ Ἐρυς, εἰς ἀναβοτα [φροντίδα];
Ἄλλα γε κύμα πόδεσσι περήσαο, θαῦμα λέσθαι·
Ὕέρα νῦν δὲ πίτας βιοθρέμμανα, πνιοδοτῆρα·
Τοτερον αὖτ' ἀλλόν καὶ ἐς τόλον αἰνῶν ἀνάλησ.

C verierunt; postea quidem Thomas in impressionem
clavorum introspectus, sed tu prior ipsorum vidisti
clavos, et adhuc humeris Christi lateris adiuta ser-
tatus es.

In id quod Thomas accidit.

Quoniam medo clavis januis, intro pedem possisti?
Quemadmodum e circumvallo sepolcro sum eges-
sus. At quomodo inde egressus es, o Verbum? Ut
obsignata prius janua profici.

In idem.

Lancea transfixum latus tange, Didyme, palpa, et
esto fidelis, meumque vaticinium excipe; erit tem-
pus, cum tua tandem latera transadigent ferreis
utrinque lanceis Αἴθιοπες.

De dormitione Virginis.

D Mysticam hominum frequentiam intueor; Mariæ,
Jesu Matér, animam exhalat, quam corporeis solu-
tam vincilis Deus excipit; jamque novæ, quibus advo-
lent, plumæ apostolis enascuntur.

In idem.

Pedes incedebas, Petre, ut qui terrenus; quis
eat inficias? nihil tamen seclus pedibus æquora
transtasi (visu mirabile), nunc et aerem, alium vita
largitorem, transvolas, intra paucos tandem dies in
coelum ipsum iturus.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ACTUS APOSTOLORUM.

Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.

Περιστέρα τὸ Πνεῦμα τῷ διδασκάλῳ,
Γλῶσσαι πυρὸς τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀποστολοῖς·
Κατέρχεται γάρ εἰς ὑπηρέτας Λόγου,
Καὶ συμφέρειν μίλιοντας εἰδώλων κλάνην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέρσαι πυροπλάσται, πυρὸς ἄλλου τίσατε φύσιν,
Ο πρὸ διὰ στομάτων ὑποφήταις ἔρχεται Ἰησοῦ,
Τίσατε, δῆρα φάσις μηδὲ φλόγα ἐνθεν δροῖτε,
Δυσσεβέας πρήθυσσαν, ἀγράντιδος ἥπτε χόρτον.

Εἰς Ματθίαν τὸν Ἰούδα τάκτον ἀπαχθῆ-
ροῦσσα.

Ἰεῦστε, καὶ σὺ καλέσ, ἀλλ' ὁ Ματθίας

Τὸν κύκλον ἐκλήρωσ τῶν ἀποστόλων

Τὴν ἀκίνην γάρ λαμβάνει καὶ τὴν χάριν

Ἀφ' ἣς ἡούσας ἀφρόνως ἀπερρέγη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μαθίας παλάμηστι τροπάκετο οὖντα πάλαι,
Νῦν δὲ Πέτρου παλάμησι θεουδός ἔλκεται διωδεν.
Πνεῦμα μέγας Παράκλητος ἐπ' ἀνδρομέγης καρα-

ρῆς.

Μαθίαν ἀμφὶ κόρυμβα κύρας βαλεῖ, ὡς κε δασῆς.

Εἰς τὴν κατάκρησιν Πέτρου.

Πέτρος κατηγέλει, καὶ τὰς ἀπαθῆς μάνες;

De die Pentecostes.

Columba Christi magistro advenientis Spiritus
symbolum fuit, apostolis vero ignea lingua Spiritu
tum sanctum demonstrat, qui in Verbi ministros e
coto descendit, apostoles, inquam, idolorum concre
matores errorem.

In idem.

Qui flammas aderatis, o Persæ, alium ignem co
kite qui per int̄erpretum Christi ora progreditur,
colite, et inde lumen, non candentes prunas re
portetis, quæ impios, graminis instar aut feui,
comburunt.

De Mathia in Iudeæ locum suffictio.

Sanctissimæ merito celebris eras, o justæ Joseph,
Mathias tamen apostolorum numerum supplevit;
acteptæ dignitate et gratia, a qua Iudas per incon
sultam temeritatem deciderat.

In idem.

Gentes olim Mosis manibus in fugam dabantur;
nunc autem religiosi Petri manibus cœlitus extra
biter in hominum cervices magnus consolator
Spiritus; in Mathiae verticem oculos intende, quo
resciscas.

In Petri catechesim.

Dicente Petro, quis contumaciter incredulus per-

A Πέτρος διδάσκει, καὶ τὶς οὐ τρέμει κλύων,
Τοῦ Πνεύματος λαλοῦντος ἐν γλώσσῃ Πέτρου;
Ὦ γλῶσσα σεπτῆ, πῦρ λαλεῖς τε καὶ πνέεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέτρος δὲ ἀπερχέσσεν ὑπὸ στοράτεσσον διδάσκει:
Χριστὸν, δέρει δὲ ἀΐδηλον ἀπὸ φλόγα, λάμπει, κιοῦ-

Γλῶσσης, ἢ μιν ἀνήνατ' ἐπὶ σταυροῦ βεβώτα.
Κέκλυτε τῶνδε λόγων ἀληθοῦς, κέκλυτε πάντες.

Εἰς τὸν ὑπὸ Πέτρου καὶ Ἰωάννου λαβότα
χαλόν.

Χαλὲ, προσαίτε, Πέτρος ἐγγύς ἐστὶ σου.

Ἄργύριον μὲν οὐ λάβης, οὐ χρυσον,

Ἄνάργυρον δὲ τὴν λατρειὰν λάβης;

B Αδύω γάρ δρπι σῶσαι δεῖξει καὶ μόνῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χαλὸς ἀνὴρ ἀνὰ σηκῶν ἐθῆσατο, ἵνα δὲ ἀρχα σηκῶν
Ἄρτιπος ἦλθε. Πέτρος γάρ ἐκπλεύσατο ὑρθὰ βαδίζειν
Ἄταρ ἀτασθαλίη κακομήχανος ἀρχιερήμων
Ἐν κραδίῳ χώλευει, καὶ ἐμπαλὶ βῆσσα τὸ χαλόν.

Εἰς τὰ κατὰ Ἀνανίαν καὶ Σάπφηραν.

Tι ταῦτα; Πέτρος, θανατοῦ; Ἀνανία;

“Ἄκαξ ἀμαρτησάντα; Καὶ μήτι οὐχ ἀπαξ;

severet? docente Petro, quis vel auditione non tre
mit, cum ejus eloquatur lingua Spiritus sanctius?
O veneranda lingual! Igneum loqueris, et ignem
inspiras.

In idem.

C En ipso Petrus ore intrepido Christi fidem docet;
considera, vir bone, persistenter oculos flan
manni e lingua prossilientem, que ipsum de ligno
pendentem negaverat; piscatoris audite sermones,
omnes auscultate.

In claudum a Petro et Joanne sanatum.

Stipem pete, loripes, tibi præsto est Petrus;
argentum quidem aut aurum nou es accepturus,
sed nullo redemptam argento medicinam; nunc
enim manifestum faciet se vel solo posse verbo
sanare.

In idem.

D Homo claudus in templum ingressus, e templo
pedibus valens regressus est, nam eum Petrus re
ctum ire jussérat, sed ad malum ingeniosa sacer
dotum pravitas, animum claudicantium, contra quam
iret hic claudus, ambulabat.

De iis, quæ Ananiam et Sapphiram acciderunt.

Quid isthuc, Petre? Ananiam morte multas, qui
semel offenderebat? Ne non tantum semel, sed ini-

'Απαιράκις δὲ συμπαθεῖν ἀπετράπης.
Ναὶ, τοῦ κακοῦ δὲ τὴν ἀπαρχὴν καλώ.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Ἀννανίην ποτὲ ἐπεφνε Πέτρου λόγος, εὑνεκα
[Πινεύρα]

Τεύσατο παμμεδέοντα βασιλέα, τῆς δέ κεν ὡνῆς
Κλέψεν ἔων κτεάνων, ἀπὸ δ' εἴλετο μορφαν ἐκελλέν.

Τευδολόγοι τρομέωμεν δὲ γάρ τύπος ἐγγύθι καὶ ταῖς.

Εἰς τὸν δέκατην σκιάς Πέτρου λιμένους.

'Ἄν σκιὰ Πέτρου τὰς γόνους ἄρδην λύῃ.

Τί λοιπὸν ἐργάσαιτο ταῦτας; εἰπέ μοι·

'Ο Πέτρος αὐτὸς, καὶ τὸ τοῦ Πέτρου στόμα;

Πάντως πλέον σχῇ τῆς Πέτρου σκιᾶς Πέτρος.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Η σκιὰ οὐκ ἀτρέκαια. Πέτρου δέ τε καὶ σκιὰ αὐτῆς
'Ατρεκέων νοσεόντας ίθεστο, θεῦμα λόεσθαι·

Τοὺς ἐπισκάποις με, μακάρετας Πάτερ, νοσεῦντα,
Μηδὲ τε τοῖς Ἑγε., οὐδέ ποτε ἀμφὶ Ἀνανίην.

*Εἰς τὴν φυλακὴν Πέτρου, καὶ τὴν ὑπὸ ἀγγέλου
λύσιν.*

'Ο δυνατὸς τὰ πάντα δεσμεῖν καὶ λύειν

Δεσμεύεται νῦν, καὶ καθεύργυνται Πέτρος·

'Ἄλλ' διγελος τὰ κλειθρά, τὰ κλοιά κλάσας,

Ἐκθινὸν κήρυκα πέμπει τοῖς δχλοῖς.

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἰρήνας Πέτρον ὅμας, Χριστὸν; δ' ἀπέλυσ', ιερῆς,
Χριστὸν Πέτρον ἔλυε, καὶ ἀμφαδά πέμπει διδά-

[σκεινεῖς]

ties veniam jussus es misericorditer indulgere :
verum id quidem est, sed mali priuicias anteverti.

In idem.

Petri increpatio quondam Ananias mortem intulit, quod Spiritui late regnantis Dei mentitus, de pretio facultatum suarum, parte inde ablata, suffratus fuerat. Nos mendaciorum tremmatius artifices: hoc enim nobis propositum est exemplar.

De iis qui Petri umbra sanati sunt.

Si Petri umbra omnes prorsus segritudines discussit, quid in eas de cetero facturus est, mihi loquere, Petrus ipse, et ejus oris imperium? Plus omnino Petrus, quam Petri umbra consequi poterit.

In idem.

Umbra non est veritas; tamen vel sola Petri umbra (visu mirabile) male affectos vere curavit. Talis me invalidum inumbres, o beatissime Petre; nec quemadmodum olim in Ananiam, sic in me seviatis.

De Petri custodia, ejusque liberatione.

Penes quem ligare omnia situm est, necnon et solvere, vincitur nunc Petrus ac detinetur: sed eum angelus, vectibus ac numellis pérfractis, matutinum multitudini præconem mittit.

In idem.

Vos Petrum conclusiatis, sacerdotes; Christus eripuit, et erexit, propalam ut doceret, allegavit; ipsem vero Christus non seipsum vinclis, sed

A Χριστὸν δὲ οὐκ ἔλυε, μόρου δὲ ἀνεσύρετο Χρ.

[τις.]

Διασεβέες, πεισθῆτε νεκρῶν γάρ ἀπέγρετε Ιησοῦς·
Εἰς τὴν συμβουλὴν Γαμαλιὴν, δει τοι μή κα

λύειν τὸ κήρυγμα.

'Αφες, πονηρὲ, τοὺς ἀποστόλους λέγειν.

Γλώσσας πυρὸς φέρουσι· φρίξον, ἐφρύγης·

Θεῷ γάρ οὐκ ἔντι πράξειν Ισχύς·

'Ο σδε Γαμαλιὴλ σε πειθέτω λέγων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τις ποθὸς πρεσβυτέροις καλὴν ἀρτυντα φυλήν
Ἐσθλὸς ἀνήρ, μεθέμεν θεοκήρυκας δρόθ' ἀγορεύειν;

Μηδὲ θεοῦ προπάροιθεν ἀτάσθαις δάκτυλα τείνειν;
B Γαμαλιὴλ δὲ, δριστε, φαρισαϊος νομομιθής.

Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἔκτα διακόνων.

"Ιησος ἀναξ ἐπτὰ τῶν πλανωμένων·

Στέφανος ἀναξ ἐπτὰ τῶν διακόνων·

'Ο μὲν τριῶν ὑπερθε, καὶ τριῶν κάτω,

'Ο δὲ πρὸ τῶν ξε εὐλέγως τεταγμένος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νικάνωρ, Πρόδηρόν τε, Τίμωνά τε, Νικήλεων τε
Παριγνάν τε, Φιλιππόν τε, Στέφανόν τε θεοῦθε,

Τούτῳ Πέτρος προέταξε διακριδὸν, δρός τραπέζαι·
Πιστοὶς ἀρτυνέσωι διήκονοι ἐσθλοὶ ἔστοις.

Εἰς τὸν λιθασμὸν Στεφάνου.

Χρυσοῦν δ μάρτυρας καὶ πρὸ τῶν λιθῶν στέρος·

'Η λαμπρότης γάρ μαρτυρεῖ τῆς ιδέας·

C

morte; credite tandem, aliquando perfidi; surrexit
Christus.

*De Gamalielis consilio, non prohibendam esse
prædicationem suadeuit.*

Sine loqui apostolos, o nefarie, igneas circumferrunt linguis; horresce, illo igne tostus es; nec enim unquam Deo reluctari possis: qui e tuo collegio es Gamaliel, suo te sermone persuadeat.

In idem.

Quis decentem senioribus proposuit sententiam vir probus, ut divinos ad rite prædicandum dimittant interpres, neque sacrilego contra Deum nisi contendant? Ille ipse Phariseus est Gamaliel a prime legum peritus, optime amice.

D

De septem diaconorum electione.

Sol septenos inter planetas principem locum tenet, Stephanus inter septem diaconos primus occupat; ille quidem tres superne habet, totoē in inferno; inc vero supra sex diaconos merito collocatus est.

In idem.

Nicanorem, Prochorum, Timonem et Nicolaum, Parinenam, Philippum et pium Stephanum, hos a populo secretos præordinavit Petrus, quo mensa, in ministerium diaconatus electi, fidelibus apparent.

De Stephanī lapidatione.

Stephanus prius erat aurea corona, quam lapidibus impetreretur; id quod ex ejus prosiliens aspectu

Βληθείς δὲ λοιπὸν ὑστερὸν καὶ τοῖς λίθοις,
Χριστῷ προσήχθη λιθοχόλλητον στέφος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐρέας ἀμφὶ κόρυμβα θαῦμῷ ἀνέλαμψεν Ἰησοῦς,
Καὶ μιν ἀφρῷ κατέπεφνε καὶ ἀγριος οἶκος ἰουδα.
Δάμφις δὲ καὶ Στέφανος κατὰ φῶς μέγα τελεοῖ,
Καὶ πολιοὶ πέτροισι κατέκτανεν αὐτὸν ἔκενος.

*Εἰς τὴν ἐπὶ Σιμωνὶ τῷ Μάρῳ ἡγεούτει ὠνήσιουσθαι
τὸ Πνεῦμα ἀπέφασιν Πέτρου.*

Τὸ χρυσίον σου συναποιήσαιτο σοι,
Ἄπιστε, πιστὲ δοῦλε χρημάτων Σίμων,
Τοῦ Πνεύματος γάρ οὐ πικράσκω τὴν χάριν.
Σίμων δὲ Πέτρος πρὸς Σιμωνα τὸν Μάρον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ὄντον ἀργυρίοις δοκεῖς, μάγις, τὸν Παράκλητον,
Ὄντον, δὲ με λελυκεν ὑπηρεσίας; Βιλίσο.
Δοῦλος δέ τοι Βαλτασ, καὶ ἀργύρου ἀργοχώρωτος,
Οἵ; μετὰ λαζανὸν θλεθρὸν ἐπίξει, ἀδλίς Σιμων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τύδωρ ίδον, Φιλιππε, φησι Κανδάκης,
Τί κωλύει με τὴν Θεού λαθεῖν χάριν;
Φιλιππος, Οὐδέν, καὶ τὸν δυντα βαπτίσεις
Ἐκεῖ, παρῆκεν ἀπαγγελς ὑπ' ἄγγελου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ εοι μὲν, Τομή, ἀκύτατον ἐρπετο ἄρμα
Ἡμιδνοίσι νέοισι φορεύμενος Αἴθιοπέτης.
Ἄρμα δὲ Φιλίπποιο ταχύτερον, ἐξ ἄμα Γάγης
Εἰ; "Ασωτον ίδν, τάχα πώλους ζεύξατ' ἀμελνους.

contestatur fulgor; postremo lenique saxis obrus
tus distincta lapillis corona Christo appositus est.

In idem.

In Thaboris montis apico rados ejaculabatur
Christus, quem domini Iudee crudelissima inconsideranter occidit; solaris item luminis instar inclinavit Stephanus, eumque dominus Iudee albicantibus
saxis interfecit.

*In Petrum Simoni Mago Spiritum sanctum
mercari cupienti renuentem.*

Tecum in malam rem abeat aurum tuum, infidelis Simon, fidelissime pecuniarum famule; nec enim Spiritus sancti gratiam vendo ego Simon Petrus, Simoni Mago.

In idem.

Venalem putas argento Paracletum, o Mage, venalem, qui me a Beliae ministerio vindicavit; tu quidem Beliae, et albicantis argenti servus es; quibuscum ad extremas tandem miserias devenies.

De Philippo et enucho reginae Candaces.

Ecce aquam, Philippe, Candaces ait eunuchus, quid, quo minus divine gratiae particeps sis, prohibet? Nihil, inquit Philippus. Dictum factum, viro eo loci baptizato, Philippus raptus ab angelo pretervectus est.

In idem.

Tibi quidem, eunuche, citissimum volvebatur currus, qui mulis junioribus ex Αἰθιοπίᾳ trahebatur; sed longe celerior Philippī rheda, quæ Gaza in Asolum progrediens levioribus erat juncta jugalibus.

A *Εἰς τὴν τοῦ Παύλου κατῆσιτ.*
Θεὸς καλεῖ σε, Παῦλε, καὶ Θεὸς χρίσει.
Οὐκ δὲ γάρ εἰκὼς εὐδὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ
Καθυστερεῖν αὐτοῦ κορυφαῖον Πέτρου,
Οὐδὲ μηδὲ εἰς αὐτοὺς ὑστερίζεις τοῖς θρόνοις.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Αννανίνην ποτ' ἐπεφυε Πέτρος μέγας ἀφρονέοντα,
'Αννανίνης δὲ ἐσάσις φρονῶν μέγαν ἐμπαλι Παῦλον.
Δέρκεο, Παῦλε, φῶς, καὶ ἡλιού, καὶ Ἰησοῦ,
Δέρκεο, καὶ κήρυσσε κατὰ χθόνα πεζαν δρούσων.

*Εἰς τὴν ἀπὸ Δαμασκοῦ διὰ σαργάνης φυγὴν
Παῦλου.*

'Αναπνέω σε, Παῦλε, προσκέχηνά σοι,
'Ἄλλ' οὐχ ὅρω σε· νῦν πρὸς οὐρανοὺς τρέχεις,
Βυθοδρομεῖς νῦν, νῦν σε κρύπτει Σαργάνη.
B 'Ω πτηνὴ πεζὴ, ποῦ σὲ τις δραμάν φθάσει;

Εἰς τὸ αὐτό.

Παῦλος δέ, ἐν σπυρίδῃ προφυγῶν παλάμας ἀλ-
[πτον],

Λαθρίδιως ἔσται διὰ τείχεος δψικορύμboν.

'Αλλὰ γε μικρὸν ὅσον τερίτον οὐρανὸν ἀμφιπολέσει,
Αὐτὸν τ' εἰς παράδισον δίξεται ἐνθεν ἀρθεῖς.

*Εἰς τὰ κατὰ Αἰρέαν καὶ Ταβιθὰ θαύματα
Πέτρου.*

Τὸν Αἰνίαν ἡγείρεν ἐν Λύδῳ Πέτρος,

'Ἐν Ἰόπῃ δὲ τὴν Ταβιθὰ δορκάδα·

Τὸν μὲν τὸ σῶμα παντεῖῶς παρειμένον,

Τὴν δὲ εἰσείσαν τοῦ θενάτου τὰς πύλας.

De Pauli vocatione.

Deus te vocat, et oleo gratiae inungit, Paule; nec enim pars fratris ipsa vocatione et unctione, a Petro apostolorum principe te deterioris esse conditionis, cui ne quidem in ipso concessu decedis.

In idem.

Magnus quondam Petrus desipientem Ananiam morte multavit; at, qui sapiens fuit Ananias maximum e contra Paulum servavit: lumine et solis, et Iesu fructe, Paule, fructe, et in universis irrumpens terras Christum praedica.

In Paulum Damasco per sportam evadentem.

Te respiro, Paule, ad te anhelo, sed meos fugis oculos, nunc sublimis in cœlum abis, nunc per alatum curris, modo sporta te coniegit. O qui modo volas, modo pedes incedis, quis te currendo assequatur?

In idem.

Mans ad comprehendendum perperam accinctas eluctans Paulus, in corbe per editissimas murorum pinnas furtim se proripit; qui paulo post tertium illustrabit cœlum, inque ipsum paradisum hinc rapitus evolabit.

De miraculis circa Aeneam et Tabitham.

Dum Lyde ageret Petrus, Aeneam lecto suscitavit, in Joppe vero Tabitham, quæ Dorcas dicta; illum integro quidem corpore paralyticum, hanc mortis ingredientem januas.

Elēs tōd aútō.

Χαλκέου ἐξ ἀντοιο, μαθητεια δόρκας, ἀνίστω·
Πέτρος ὁδ' ἄγχι πάρεστι· τάχος τάχος ἔγρεο, κούρη·
Χήρης ὁ ἀμφὶ γυναικὶ περηῆδα μόρξην ἀφ' ὑγρῆν,
Αἱ σε περικλασισιν ἀγεθουργόν περ ἔσταν.

Εἰς τὴν ἀπὸ οὐρανοῦ δειχθεῖσαν Πέτρῳ σαγήνην.
Φεῦ τῆς σαγήνης! οὐρανοῦ πλουτεῖ πλάτος,
Τὰ πάντα συσφίγγουσαν τῶν ζώων γένη,
Ἄ, Πέτρε, θύσας ἀνυποστόλως φάγε·
Οὐδὲν γάρ ἀκάθαρτον ὁ Χριστὸς λέγει.

Elēs tōd aútō.

Ἐθνεα πάντα δέχνυστο, καὶ ἔγγραφε πειπο Θεοῖο;
Πέτρε, τὰ γάρ σοι καλλεῖς ἀφ' αἰθέρος ἔργα σαγήνη·
Ηάντα Θεοῦ τελέθηστο καὶ εἰς θεὸν αὖτε μολιστα·
Κιληρονύμον δ' ἐθνών Χριστὸν φάτο καὶ τις ὅρών-

[των.]

Elēs tὴn σφαγὴn Ἰμαώδου.

Τέθυνηκεν δὲ πρώταθλος ἐκ πολλῶν λίθων,
Οὐ δεύτερος δὲ μάρτυς ἐξ ἑνὸς ξίφους
Ἴσοκλεῖς δὲ τοῦ Στεφάνου ταῖς λίθωσ
Τὸν κτείναν Ἰάκωβον Ἡράδου ξίφος.

Elēs tōd aútō.

Οὐ κλυτὸς Ἰάκωβος διλύμενος ἀμφὶ μαχαίρῃ,
Ἴσος, ξεπε, πίνει τὸ ποτήριον, δι προτέπωκας.
Χριστὲ, σὺ, καὶ βαπτίζομαι, ως προθεβάπτιαι αἰ-

[τός],

Διματος ἐξ ἴδιοιο λελουμενος, ἀλλὰ με δέξαι.

In idem.

Ex aere soinno exsurge, Dorcas discipula, Petrus prope adest; quamprimum excitare, mulier, humientes viduarum mulierum genas absterge, quae te bonis incumbentem operibus moeste desiderant.

De sagena Petro ostensa.

Proh quæ sagena l qua cœli locupletatur ampli-
tudo, omnia complectens animantium genera, qui-
bus immolatis secure vescitor, o Petre, nam Christus impurum nihil esse pronuntiat.

In idem.

Omnis admittit gentes, et in filiorum Dei censem
ascibe, Petre, sic enim, cœlitus sagena palam facta,
fieri jubetur : Dei sunt omnia, et ad Deum redire
oportet ; sed et Christo datum iri gentes in haeredi-
tatem prophetarum quispiam prædictit.

De Jacobi obtruncatione.

Protomartyr Stephanus incussis lapidum grandini-
bus extinctus est, secundus vero martyr Jacobus
mucronis iecu fuit confossus ; Stephanus tamen lapi-
dibus æqualem habet gloriam, qui Jacobum occidit,
Herodis gladius.

In idem.

Cum magister Jacobus gladio confossus expiraret:
Ecce biho, inquit, calicem, quem prælibasti, Christe,
et eo baptismo baptizor, quo primo baptizatus
es proprio lotus sanguine; me igitur morientem
escipe.

A Elēs tὴn δειχθεαν ψυλακήν Πέτρου, καὶ τὴν ὡς
ἀγγέλου λέσιν.

Κάνταῦθα πάλιν φυλακίζεται Πέτρος,
Φορεὶ δὲ δεσμῷ καὶ σδηρᾶς δλύσεις·
Κάνταῦθα πάλιν διγγελος Πέτρον λύει,
Καὶ κλεψ τὰ δεσμά, καὶ ποδηγεῖ ποτρέχων.

Elēs tōd aútō.

Ἄγγελος αἰγλήσεις περὶ Ηέρωφ ξεπερος ἥλιον
Εἰρχτὴν ἀμφιμένοντι, ὑπνος δὲ οἱ δυματα κάμπιε·
Στὴ δ' Ιθὺ, λάξ δ' ἐπάταξεν, δ' ἥλιατο, ατ δ' ἄρ-

[ἄλιστες]

"Ἐκπεσον, αὐτόματοι, καὶ ἐκτοθεν ἥλιοθε Ηέρως.

Elēs tὴn τελευτὴn Ηέρωδου

"Ορφς ἐκείνον τὸν μέγαν, τὸν ἐνθρόνον,

Οὐ τοὺς λόγους σέβουσιν ὡς Θεού λόγους;

B "Ἐκείνος οὗτος, ὅγειλι πεπληγμένος,

Σκάληξι βρωθῇ καὶ παρέλθῃ τὸν βίον.

Elēs tōd aútō.

"Ηέρωδη, τὶ γέγηθας ἐφ' εἰμασι βασιλικοῖς;
Τίττε δὲ ετ πλανάουσιν ἀλάστορες ἀνέρες, ἀφον;
"Ρήματά σου γερέθουσες θείους ἥτε χρησμούς;
"Ἄγγελος ἄγχι πάρεστι, ταλάντας, δες σ' ἀπελάσσει.

Elēs tὴn δημητρίου Παύλου.

"Οπου πάρεστι Παύλος, ἡ χάρις πόση!

"Οπου διδάσκει Παύλος; ἡ πειθώ πόση!

"Ἀκουε Παύλου τῶν μελισταγῶν λόγων,

Σιμόλιῳ δ' ἀπορθάγῃθι τῶν ἡμετέρων.

Elēs tōd aútō.

Παύλος Ερα, στόμα Χριστοῦ Ερα, Πρόστιτ Εθνεα πάντα,

"Ἐθνεα πάντα, πρόστιτε, Θεοῦ δὲ κλύνοιτε λαλοῦντος."

C De secunda Petri custodia, unde ab angelo liberatus est.

Ki rursum Petrus egrastulo delinetur, vinculis et
ferreis gravatus catenis, et inde rursum angelus
Petrum eximit, fractisque vinclis, prævius iter faciem-
tem ducit.

In idem.

Splendens angelus serotinus ad Petrum venit in
carcere constrictum, cui somnus inclinarat oculos,
stansque rectus calces pulsavit, unde Petrus exi-
lit, catenis sponte cadentibus et foras excessit.

De morte Herodis.

Hunc sublimi throno fastosum intueris hominem,
cujus verba ceu Dei responsa veneranter audium?
Ille ipse percussus ab angelo, corrosus vermidos,
D vitam agere desinet.

In idem.

Quid ergia trabea petulantius exsultas, Herodes?
Quidve te pestiferi seducunt homines, imprudens,
tuos sermones divina ut oracula venerati? In pro-
ximo est angelus, o infelix, qui te conficiet.

De Pauli concione.

Ubiunque gentium fuerit Paulus, quanta gratia
Ubiunque docuerit Paulus, quanta persuasio! Mel-
liifluos Pauli sermones ausculta, et vel in eorum ver-
suum alvearia relinque.

In idem.

Loquente Paulo Christus loquitur, omnes adest
gentes ; accedite omnes, et Deo loquenti audientes

Digitized by Google

Παύλου ἐν τοις στομάτεσσιν δὲ Παράκλητος εἶστιν, Ἀμφὶ δὲ οἱ παλέμπτις σημῆται πάντα τελεῖται.
Eἰς τὸν δὲ Λύστροις λαθέτεα ὑπὸ Παύλου καὶ Βαρνάβα χαίρετε, καὶ δυώς ἔδοξαν τοῖς ἔκσι θεοῖς.
 Ἐρμῆς ἔδοξας, Παῦλος, καὶ Ζεὺς, Βαρνάβα,
 Τοῖς ἀμφὶ Λύστροις δεισιδαιμονεστέροις,
 Χερῷδων θεραπεύσαντες· ἀλλ’ ὑμῖν τότε
 Τὸ δῶλον ὑμῶν εὐχὴ ἐπιτριβὴ γένος.

Eἰς τὴν αὔτοῦ.

Ἐι Θεὸν φήμητε, κακόφρονα θύνεα, Παῦλον
 Χαλλὸν ἱεράμανον, τί νομίσσετε λοιπὸν ἔκεινον,
 Ἐμος ἐπ’ αἰθέρην κυνόλιτος μετευγα τρίτην
 Ζωῆς ἴών; τάχα γάρ καὶ ὑπέρθεος ὑμμι φανεῖται.
Eἰς τὸν δὲ Λύστρα λιθασμὸν Παῦλον
 Ἐβάλλετε Στέφανον ἀδροὺς τοῖς λίθοις,
 Καὶ Παῦλος εὗτοῦ τοῦ λιθασμῶν ἦν μέρος.
 Νῦν βάλλεται καὶ Παῦλος ἀδροὺς τοῖς λίθοις,
 Καὶ τὸν στέφανον ἐκ θεοῦ λαδῶν ἔχει.

Eἰς τὸν αὔτοῦ.

Παῦλος, σὺ Χριστὸν ἀνακτὰ μιμήσαο ἀμφὶ λιθασ-
 μοῖς,
 Βάλλεο γάρ λίθοις, φόνου δὲ ἀλεινας ἀνάγκην.
 Λύστρα τοῖς; κακοεργὲ, θεὸν χθὲς Παῦλον ἐσέφθης,
 Καὶ νῦν πέτροβολεῖται κατακτανεῖν μεντανεῖ.
Eἰς τὴν διὰ τῆς δούλης ἔξελασιν τοῦ Πύθω-
νικοῦ κτενύματος, καὶ τὴν τῶν δεσποτῶν
ἀντῆς κατὰ Παῦλον μαρτλαρί, καὶ τὰς πληγάς.
 Τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ὡς πύθοιστο σου.

incunibile. In ore Pauli omnes Spiritus sancti gratae repositae sunt; perque manus ejus omnigena C

In claudum Lystris a Paulo et Barnaba ianatum et quemadmodum inde crediti sint dii.

Pro Mercurio habitus es, Paule, tuque Barnaba pro Jove ab oppidanis, qui Lystris habitabant, religioni deditissimis, eo quod claudum curastis, neque tum a vobis negatum est vos esse homines, non deus, sed Rei ministros.

In idem.

Si, o male consultæ gentes, Paulum Deum esse creditistis, eo quod claudum consanasset, quid deinceps eum creditis, tum, cum ad tertium cœli orbem attolleret adhuc mortalis? forte vobis supra Numen apparet.

In Paulum Lystris lapidatum.

Denso lapidum nimbo Stephanum obruistis, deque corum numero, qui eum lapidabant erat Paulus; nunc et crebris lapidibus Paulus impetratur, et a Deo victoriæ coronam accipit.

In idem.

Christi æmulatus es exemplum, Paule, cum lapidarere; saxis enim impetratus, lethi necessitatem declinasti; o Lystra, scelerata civitas, heri Paulo divinos honores attribuebas, nunc eum jactis lapidibus interficere moliris.

De ancilla ex qua spiritus Pythonicus ejectus est, deque dominorum ejus in Paulum furore, cui plagas accesserunt.

Pythonicus spiritus, ubi primum tui advenientis

A Ἐλθόντος ἡγγὺς, Παῦλε, φεύγει μακρόθεν·

Ἡ πῶς ἰδεῖν ἐστερεῖ τὴν φωτὸς θέαν

Τὸ δοῦ σκότους πρόσωπον, ἢ νυκτὸς θέα;

Eἰς τὸν αὔτοῦ.

Πινεῦμα Πύθωνος· ἔωσας ὑπέρμεγα, Παῦλε, κορίσκη;
 Παιδὸς ἀπὸ οἰκέτιδος, μῆνιν δὲ τε δεσποτύνοισι
 Τηλόθεν οὐκ ἀπέωσας· ἢ ἀμφὶ σὲ δύσνοια δρῶσα
 Σῶμα ὑπὸ πληγῆσιν ἀπεκλίῃσι δάμασσεν.

Eἰς τὴν δὲ Ἀρείῳ πάτρῳ διάλεξιν Παῦλον, διε-
καὶ Διογύσιας, καὶ Δάμαρις, καὶ ἄλλοι ἐξ-
στενοσαρ.

Ἄρεις πάγε, καὶ σὺ τὸν Παῦλον δέχου.

Ἀνάξιον γάρ μή τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα

Καὶ ταῖς Ἀθήναις ἐκλαλῆσαι τὸν λόγον.

Μωροὶ σεφοί, πεισθῆτε τῷ σοφωτάτῳ.

Eἰς τὸν αὔτοῦ.

Ἄρεος ἀμφὶ πάγῳ μαχήσατο Παῦλος Ἀθήναις.

Δάβε Διονύσιον ἐν προμάχοισιν ἔστη,

Καὶ Δάμαριν ζώγρησε, καὶ ἄλλους τρέψατο φῶτας;

Οἶος εἴλον δὲ φάλαγγα τόσην σχίσε, θαῦμα ιδέσθαι.

Eἰς Παῦλον δέχρι μεσογυντίου διδάσκοντα, διε-
καὶ τὸν διὸ τοῦ τριστέρου πεσόντα καῦδα,

καὶ θαρστα, δρέστησεν.

Ἄπνε Παῦλε, καὶ μέσων νυκτῶν λίγεις,

Ως ζῆπος, ω πύρ, ω πολὺς θεοῦ πόθος!

Ίδοι δὲ παῖς πέπτωκεν ἐκ τοῦ τριστέρου.

Ζώσαντον αὐτὸν πρώτα, καὶ πάλιν λέγε.

Eἰς τὸν αὔτοῦ.

Καρπέρδος οὐσοι, μέγιστοι καὶ ὅδιοι Παῦλε, διδάσκων

rumorem percepit, longe aulugit, Paule; sane vero an ullo modo desiderasset lucis aspectum ipsa tenebrarum facies, noctis spectaculum?

In idem.

Immanem Pythonis spiritum e puella ejecisti, Paule, ancilla domestica; nec tamen herilem potuisse furorem procul abigere, qui in te infense debacchatus corpus tuum foedis subjecit verbibris.

De Pauli in Areopago disputatione cum et Dionysius et Damaris et aliis crediderunt

Excipe et tu Paulum ipsum, Areopage; nec enim Christi os indignum est, quod Athenis sermones eloquuntur; stulti sapientes, sapientissimo landem credite.

In idem.

D Athenis in Areopago contentius disputavit Paulus et Dionysio inter contentionis principiis certanti potitus est, vivani cepit Damaris, aliisque ad Deum vocatis hominibus; solus ipse tot adversariorum cuneos (visu mirabile!) dissolvit.

De Paulo ad medianam usque noctem docente cum et puerum ex tertio tabulato præcipitem datum mortuum suscitavit.

Insomnis Paule, ad intempestam usque noctem prædicas, o zelus! o ignis! o plurimum Dei desiderium! Sed ecce puer ex tercia contignatione deedit, hunc primum in vitam revoca, dein ad tuos redi sermones.

In idem.

Laboris in docendo tolerans es, magne ac bea-

Eis τὸν αὐτόν.

Χαλκέου ἐξ θυνοί, μαθήτρια δόρκάς, ἀνίστω·
Πέτρος δ' ἄγχι πάρεστι τάχος τάχος ἔγρεο, κούρη·
Χήρης δ' ἀμφὶ γυναιξὶ περιῆδα μόρεν ἀφ' ὑγρήν,
Αἱ σε περικλασίσιν ἀγαθουργόν περ ἰσούσαν.

Eis τὴν ἀπὸ οὐρανοῦ δεικθεῖσαν Πέτρῳ σαγήνην.
Φεῦ τῆς σαγήνης! οὐρανοῦ πλουστελ πλάτος,
Τὰ πάτη συστίγγουσι τῶν ζώων γένη,
Ἄ. Πέτρε, θύσας ἀνυποστόλως φάγε·
Οὐδὲν γέρε ἀκάθαρτον δ' Χριστὸς λέγει.

Eis τὸν αὐτόν.

Ἐθνεα πάντα δέχγυσο, καὶ ξυγράψε παῖσι Θεοῖς;
Πέτρε, τὰ τάροι καλλεστ' ἀφ' αἰθέρος ἔργα σαγήνη·
Ιιάντα θεοῦ τελέθησο καὶ εἰς θεὸν αὗτα μολέστω·
Κιγρονδύμον δ' θύνεων Χριστὸν φάτο καὶ τις δρών-

[των.]

Eis τὴν σφαγὴν Ἰάκωβου.

Τέθνηκεν δὲ πρώταθλος ἐκ πολλῶν λίθων,
Οὐ δεύτερος δὲ μάρτυς ἐξ ἑνὸς ξίφους
Ἰσοκλεὼς δὲ τοῦ Στεφάνου ταῖς λίθαις
Τὸ κτείναν Ιάκωβον Ἡρώδου ξίφος.

Eis τὸν αὐτόν.

Οὐ κλυτὸς Ιάκωβος θλύμενος ἀμφὶ μαχαρῇ,
Ἰδοὺ, Εἰπε, πίνει τὸ ποτήριον, δ προκείωκας.
Χριστὲ, σὺ, καὶ βαπτίζομαι, ως προδεβάπτιται αἱ-
[τός],
Αἵματος δὲ ιδιοιο λελουμένος, ἀλλὰ με δέξαι.

In idem.

Ex æreō sonno exsurge, Dorcas discipula, Petrus prope adest; quamprimum excitare, mulier, huarentes viduarum mulierum genas absterge, quæ te bonis incumbentem operibus mōste desiderant.

De sagena Petro ostensa.

Proh quæ sagena l qua cœli locupletatur ampli-
tudo, omnia complectens animalium genera, qui-
bus immolatis sécure vescitor, o Petre, nam Christus impurum nihil esse pronuntiat.

In idem.

Omnis admittit gentes, et in filiorum Dei censum
ascibe, Petre, sic enim, cœlitus sagena palam facta,
sieri jubetur: Dei sunt omnia, et ad Deum redire
oportet; sed et Christo datum iri gentes in hæreditatem
prophetarum quispiam prædixit.

De Jacobi obtuncatione.

Protomartyr Stephanus incussis lapidum grandinibus extinctus est, secundus vero martyr Jacobus mucronis iecu fui confossus; Stephanus tamen lapidibus æqualem habet gloriam, qui Jacobum occidit, Herodis gladius.

In idem.

Cum magnus Jacobus gladio confossus expiraret:
Ecce biho, inquit, calicem, quem prælibasti, Christe,
et eo baptismo baptizor, quo primo bapfizatus
es proprio lotus sanguine; me igitur morientem
escipe.

A Eis τὴν δευτέραν ψυλαχήν Πέτρου, καὶ τὴν ὡς
ἀγγέλου λίστην.

Κάνταυθα πάλιν φυλαχίζεται Πέτρος,
Φορεὶ δὲ δεσμὰ καὶ σιδηρᾶς ἀλύσεις·
Κάνταυθα πάλιν ἀγγελος Πέτρον λύει,
Καὶ καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ πεδηγεῖ ποτρέχων.

Eis τὸν αὐτόν.

Ἄγγελος αἰγλήεις περὶ Πέτρῳ ἐπιπρος ἤλιμον
Εἰρχτὴν ἀμφιμένοντε, ὑπνος δέ οἱ δυματα κάμπτε·
Στῇ δὲ ιθὺ, λάξ δὲ ἐπάταξεν, δὲ δὲ λίατο, αἱ δὲ ἀρ-

[ἀλύσεις]

"Ἐκπεσον, αὐτόματοι, καὶ ἐκτοθεν ἡλυτε Πέτρος.

Eis τὴν τελευτὴν Ἡράδου

Ορφὲς ἐκείναν τὸν μέγαν, τὸν ἐνθρινον,

Οὐ τοὺς λόγους εἴδουσιν ὡς θεού λόγους;

Β' ἐκείνος οὖτος, διγέλω πεκληγένος,

Σκώληξ βρωθῆ καὶ παρέλθη τὸν βίου.

Eis τὸν αὐτόν.

Ἡράδη, τι τργηθας ἄφ' είμασι βασιλικοῖς;
Τίπε δέ ει τὸν μεγάν, τὸν ἐνθρινον,
Ρήματά σου γερέθοντες θείους ἡμετε χρησμούς;
Ἄγγελος ἄγχι πάρεστι, ταλάντατε, δὲ οἱ ἀπελέσσει.

Eis τὴν δημητριαν Παύλου.

Οπου πάρεστι Παύλος, τι χάρεις πόση!

Οπου διδάσκεις Παύλος; τι πειθώ πόση!

Δάκους Παύλου τῶν μελισταγῶν λόγων,

Σιμβλων δὲ ἀποβράγηθι τῶν τημετέρων.

Eis τὸν αὐτόν.

Παύλος έτα, στόμα Χριστού έτα, Πρόστιτ' Εύνεα πάντα,

Ἐθνεα πάντα, πρόστιτε, θεοῦ δὲ κλύοιτε λαλοῦντος.

C De secunda Petri custodia, unde ab angelo liberatus est.

Ki rursum Petrus egrastulo detinetur, vinculis et
ferreis gravatus catenis, et inde rursum angelus
Petrum exiit, fractisque vincillis, prævius iter facie-
tem ducit.

In idem.

Splendens angelus serotinus ad Petrum venit in
carcere constrictum, cui somnus inclinarat oculos,
stansque rectus calces pulsavit, unde Petrus exsi-
lit, catenis sponte cadentibus et foras excessit.

De morte Herodis.

Hunc sublimi throno fastosum intueris hominem,
cujus verba ceu Dei responsa veneranter audiunt?
Ille ipse percussus ab angelo, corrosus vermidibus,
vitam agere desinet.

In idem.

Quid regia trahea petulantius exsultas, Herodes?
Quidve te pestiferi seducunt homines, imprudens,
tuos sermones divina ut oracula venerati? In pro-
ximo est angelus, o infelix, qui te consulet.

De Pauli concione.

Ubicunque gentium fuerit Paulus, quanta gratia!
Ubicunque docuerit Paulus, quanta persuasio! Mel-
lissuos Pauli sermones ausculta, et vel meorum ver-
suum alvearia relinque.

In idem.

Loquente Paulo Christus loquitur, omnes adeste
gentes; accedite omnes, et Deo loquenti audientes

Παῦλον ἐν στομάτεσιν ὅλοι Παράκλητοι ήσσαν, Ἀμφὶ δὲ οἱ παλάμπις σημῆνα πάντα τελεῖται.

Eis tōr ēr Λύστροις λαθήτεα ὑπὸ Παύλου καὶ Βερνάδα χαλέψ, καὶ δικαίας δόξικαρ τοῖς ἔκει θεοι.

Ἐρμῆς Ἰδοῖς, Παῦλε, καὶ Ζεὺς, Βερνάδα,
Τοῖς ἀμφὶ Λύστροις δεισιδαιμονεστέροις,
Χειρὸν θεραπεύσαντες ἀλλ' ὑμίν τότε
Τὸ δοῦλον ὅμῶν εὐχ ἀπηρτήθη γένος.

Eis tōr αὐτό.

Ἐτ Θεὸν φύθητε, τακόφρογα θύνεα, Παῦλον
Χωλὸν ιησάμενον, τί νομίσατε λοιπὸν ἔκεινον,
Ἐμος ἐπ' αἰθέρινον κυνόφιεται ἀντυγα τρίτην
Ζωῆς ἴών ; τάχα γάρ καὶ ὑπέρθεος ὅμιμι φανεῖται.

*Eis tōr ēr Λύστροις λιθασμῷ Παύλος
Ἐβάλλεται Στέφανον ἀδρος τοῖς λιθοῖς,
Καὶ Παῦλος αὐτοῦ τῶν λιθαστῶν ἦν μέρος.
Νῦν βάλλεται καὶ Παῦλος ἀδρος; τοῖς λιθοῖς,
Καὶ τὸν στέφανον ἐκ Θεοῦ λαβὼν ἔχει.*

Eis tōr αὐτό.

Πτύχε, εἰς Χριστὸν ἀνακτὰ μιμήσαο ἀμφὶ λιθασ-
[μοῖς,
Βάλλεο γάρ λιθοῖς, φόνου δ' ἀλλεινας ἀνάγκην.
Λύστρα πόλις; τακοεργή, Θεὸν χθὲς Παῦλον ἐσέφθης,
Καὶ νῦν πέτροβολεύσα καταχατανεῖν μενεινεῖς.

*Eis tōr ἀπὸ τῆς δούλης ἐξέλασιν τοῦ Πύθω-
νικοῦ κτενύματος, καὶ τὴν τῶν δεσμοτῶν
αἴτης κατὰ Παύλου μαρτλαρ, καὶ τὰς κληράς.
Τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ὡς πύθοιο σου.*

incumbit. In ore Pauli omnes Spiritus sancti gratiæ repositæ sunt; perque manus ejus omnigena C
patrantur miracula.

*In claudum Lystris a Paulo et Barnaba sanatum
et quemadmodum inde crediti sint dii.*

Pro Mercurio habitus es, Pahle, tuque Barnaba
pro Jove ab oppidanis, qui Lystris habitabant, reli-
gioni deditissimia, eo quod claudum curastis, neque
tum a vobis negatum est vos esse homines, non
deos, sed Rei ministros.

In idem.

Si, o male consultæ gentes, Paulum Deum esse
credidistis, eo quod claudum consanasset, quid
deinceps eum creditis, tum, cum ad tertium cœli
o-bem attolletur adhuc mortalis? forte vobis supra
Numen apparebit.

In Paulum Lystris lapidatum.

Denso lapidum nimbo Stephanum obruistis, deque
coruni numero, qui cum lapidabant erat Paulus;
nunc et crebris lapidibus Paulus impetratur, et a Deo
victoræ coronam accipit.

In idem.

Christi æmolatus es exemplum, Paule, cum lapi-
darere; saxis enim impetus, lethi necessitatem
declinasti; o Lystra, scelerata civitas, heri Paulo
divinos honores attribuebas, nunc eum jactis lapidi-
bus interficeris moliris.

*De ancilla ex qua spiritus Pythonicus ejectus est,
deque dominorum ejus in Paulum furore, cui plagas
accesserunt.*

Pythonicus spiritus, ubi primum tui advenientis

Α Ἐλθόντος ἄγγελος, Παῦλε, φεύγει μακρθρῶν.

Ἡ πώς ίδεν ἐστερῆσε τὴν φωτὸς θέαν

Τὸ κοῦ σκότους πρόσωπον, τὴν νυκτὸς θέα;

Eis tōr αὐτό.

Ιηνεῦμα Πύθωνος ἔωσας ὑπέρμεγα, Παῦλε, κορίσκη;
Παῖδες δὲ οἰκετίδος, μῆνιν δὲ τε δεσποτύνοντες
Τηλόθεν οὐκ ἀπέωσας; ἢ ἀμφὶ σὲ δύσνοια δρῶσα
Σῶμα ὑπὸ πληγῆσιν ἀσκαλήσαις δάμασσεν.

*Eis tōr ἐπ' Ἀρειφ κάτῳ διάλεξιν Παύλου, δτε
καὶ Διονύσιος, καὶ Δάμαρις, καὶ ἄλλοι ἐξ-
στενοστα.*

"Ἀρειφ πάγε, καὶ σὺ τὸν Παῦλον δέχου·

"Ἀνάξιον γάρ μή τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα

Καὶ ταῖς Ἀθήναις ἐκλαλῆσαι τὸν λόγον.

Μωρὸι σοφοί, πεισθῆτε τῷ σοφωτάτῳ.

Eis tōr αὐτό.

"Ἀρεος.ἀμφὶ πάγον μαχήσατο Παῦλος Ἀθήναις,
Δέσσε θιονύσιον ἐν προμάχοισιν ἔντα,
Καὶ Δάμαριν ζώγρησε, καὶ ἀλλούς τρέφατο φῶτας·
Οἶος εἰδὼς δὲ φάλαγγα τόσην σχίσε, θαῦμα ίδεσθαι.

*Eis Παῦλορ δῆρι μεσορυκτίου διδάσκοντα. δτε
καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ τριστέρου πεσόντα καῦδα,
καὶ θαύρτα, ἀρέσησεν.*

"Ἄνπνε Παῦλε, καὶ μέσων νυκτῶν λίγεις,

"Ω ζῆλος, ω πῦρ, ω πολὺς θεοῦ πόθος!

"Ἴδος δὲ παῖς πέπτωκεν ἐκ τοῦ τριστέρου.

Ζώωσον αὐτὸν πρώτα, καὶ πάλιν λέγε.

Eis tōr αὐτό.

Καρπερὸς οὐσί, μάγιστρε καὶ διδούσκουν

rumorem percepit, longe aulugit, Paule; sane vero
an ullo modo desiderasset lucis aspectum ipsa tene-
brarum facies, noctis spectaculum?

In idem.

Immanem Pythonis spiritum e puella ejecisti,
Paule, ancilla domestica; nec tamen herilem potui-
sti sfurofēm procul abigere, qui in te infense
debacchatus corpus tuum fœdis subjicit verbe-
ribus.

*De Pauli in Areopago disputatione cum et Dionysius
et Damaris et aliis crediderunt*

Excipe et tu Paulum ipsum, Areopage; nec enim
Christi os indignum est, quod Athenis sermones
eloquuntur; stulti sapientes, sapientissimo tandem
credite.

In idem.

D Athenis in Areopago contentius disputavit Paulus
et Dionysio inter contentionis primipilos certanti
potitus est, vivam cepit Damaris, aliisque ad Deum
vocatis honiūib; solus ipse tot adversariorum
cuneos (visu mirabile !) dissolvit.

*De Paulo ad medianam usque noctem docente cum
et puerum ex tertio tabulato præcipitem datum
mortuum suscitavit.*

Insomnis Paule, ad intempestam usque noctem
prædictas, o zelus! o ignis! o plurimum Dei desi-
derium! Sed ecce puer ex tertia contignatione de-
cidit, hunc primum in vitam revoca, dein ad tuos
redi sermones.

In idem.

Laboris in docendo tolerans es, magne ac bona-

Νύκτεσιν ἐν μεσάτησιν, ἀτὰρ κρατερὸς καὶ δὲ θῆμος Α' Ἀλλ' οὐδέν ποθ' δὲ Παῦλος ὑπέτρεσεν οὐδὲ ὑποτρέσεις.

Σὴμαντέον τὸν διδαχὴν προπάροιθεν ἄγων νυκτός τε καὶ

[ῦπνου·]

Σειρήν σοι τάχα, Παῦλε, κατὰ στόμα θείον ἀείδει.

Eἰς τὰ ὑπὸ Δημητρίου ἐπετεχθέντα Παῦλῳ δειγά.

Τίς οὖτος δὲ θροῦν οὐρανοῦ μέχρι φθάνων;

Δημήτριος κέκραγεν, δὲ σκέλοι Παύλου.

Τὸν τοῦ Σιτάνην φῆς ἀγγελὸν; Τοῦτον λέγω,

'Ως ἐμφραγεῖν τῷ μιαρῷ τὸ στόμα.

Eἰς τὸ αὐτό.

Χριστὸν μὲν Σατανᾶς πειράζετο, ὃ μέγ' ἀναιδῆς!

Νῦν δὲ Θεοῦ θεράποντι Σατάν θεράπων πολεμίζει.

Δέρκεο τὸν Δημήτριον, ἀγγελός ἐστι Βελίου,

Παῦλῳ ὑπὸ ζαθέψιν πολλὴν κακέτητα τιτανῶν.

Eἰς τὴν Ἀγάδον πρόδρόθιστα Παῦλῳ,

Εἰς εοι προεῖπον Λύ: Σιών τινες φόνον,

Ούκ ἀν ἔφευγες τὴν Σιών τάχος τάχος,

'Αλλ' οὐχ δὲ Παῦλος. 'Αλλὰ τί επεύδει πλέον;

'Ἐπιγίνεται γάρ τοῦ Θεοῦ θανεῖν χάριν.

Eἰς τὸ αὐτό.

'Ἄγαδε, μάντις κακῶν, ἀνιάνω ἀγγέλε, Παῦλῳ

Εἰδότι ταῦτα λέγεις; πρὸ γάρ αὐτὸς Χριστὸς ἔπειτα.

Δεσμά σε ἀμφὶ Σόλυμα μένει καὶ τραύματα, Παῦλε.

tissime Paule, sermones ad concubiam noctem proferens; sed et patientissimus est populus, nocturnae quieti doctrinam præferens, o Paule; forte siren in tuo divino ore cantillat.

De malis quae Paulo a Demetrio illata sunt.

Quinam hic ad cœlos usque pervadens tumultuarius elamor? vociferatus est Demetrius, qui Paulo stimulus est carnis. Ab eum angelum Satanæ intellegis? Eum intelligo; scelerato ulnam os obstruatur.

n idem.

Christum tentavit Satanas, o perquam impudens; nunc Christi famulum Satanæ famulus oppugnat, Demetrium conspicere, Beliæ angelus est, multis diuino Paulo calamitates intentans.

De vaticinio Agabi ad Paulum.

Si qui tibi in Sion prædixissent necem, annon quoad clivissime posses, aufugisses? Non sic Paulus. Sed quid ita currere festinat? Dei gratia mori festinus compellitur.

In idem.

Malorum vates, Agabe, mœroris nuntie, quorsum Paulo isthac scienti loqueris? Ei quippe Christus prænuntiavit: Te Solymis vincia manent et vul-

Elis τὰς ἐτῶν Ἱεροσολύμοις πληγὰς Παῦλῳ, οἵτις καὶ Ρώμαιον ἐντὸν ἔκαλε.

Ταρσὸς πατέρις σοι, Παῦλε, τῆς Κιλικίας, Καὶ πῶς σὺ σαυτὸν παῖδα τῆς Ρώμης λέγεις; Τὸν καιρὸν οὐτεις ἑξώνημαι, ξένε, Τῶν ἡμερῶν γάρ οἶδα τὴν σωτηρίαν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Παῦλε, σὲ μὲν ἀδάμαντα θεὸς πλάσαν, εἰ τε τὸν [ἄλλην]

Φύσιν θειοτέρην ἀπαθία, οὐδέ τε σαρκός 'Αρκεὶ σε φόρτον θήκε. Κακόσοχοις ἀρχιερῆς, Πατερό', ὑμεῖς πανέστε, ἀπηγνέες, οὐδέ τε Παῦλος.

B *Eἰς τὸν ἐπὶ Ρώμην παρόλον Παῦλον.* Δέδεξο, Ρώμη, Παῦλον, εἰς σὲ γάρ πλέει. Τὸν κύκλον ἐν σοι τερματώσων τοῦ λόγου. Δέδεξο, καὶ δὲ τῶν μαχρῶν παῦλαν πόνων. Δώσεις δὲ πάντας τὸν διὰ ξίφους μέρον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Εὔτυχες ἐστι τὸ λέμβος, ἐπει ταῦτα ἔνδοθι φόρτον Τὸν Παῦλον φορέις, τὸ Θεοῦ στόμα, εὐτυχὲς; ἐστι 'Αθλήις τοσι, Σιών, ὅλον τέδυν οὐνεκα Ρώμη Πέμπτες, καὶ σὺ πάνησσα πλέεις, πόλις ἀθλήις τοσι.

nera, Paule. Sed nec trepidavit unquam Paulus, nec trepidabit.

De plagiis quas Hierosolymis accepit Paulus cum a civem Romanum se dixit.

C *E Tarso Ciliciæ civitate natus es, Paule. Qui sit igitur ut te civem Romanum voces? Sic ego redemi tempus, o hospes; nec enim sum nescius dierum dilationem salutiferam esse.*

In idem.

Te quidem Deus ex adamante forniavit, o Paule, sive qua alia diviniore natura sensus experte, nec carnis in te onus reposuit. Male seriatī sacerdotum principes, hunc vos percutiē; ipsi laborabitis, nec Paulus angetur.

De Paulo Romam narigante.

Paulum accipe, Roma; ad te quippe navigat, in te prædicationis suæ curriculū circumscripturus. Eum accipe, longorumque laborum intermissionem indulge; sed ei omnino mortem gladio irrogabis.

In idem.

Felix es, navingim, cum pretiosum onus intus Paulum feras, Dei interpretem, felix es; at tu, infelix Sion, quod opes tuas Romam mittas, paupercula es et infortunata civitas.

THEODORI PRODROMI

CARMINA

IN SS. TRINITATEM, IN SALVATORIS CRUCIFIXIONEM, IN DUODECIM
DIES FESTOS D. N. JESU CHRISTO SACROS,

IN S. PETRI CRUCIFIXIONEM, IN ABRAHAMUM SS. TRINITATEM
HOSPITIO EXCIPIENTEM;

ENCOMIA S. PAULI APOSTOLI, GREGORII THEOLOGI, BASILII, CHRYSOSTOMI, GREGORII
NYSSENI ET NICOLAI MYRENSIS.

* Τοῦ Πεωχοπροδρόμου (1).

Ἄναρχος ἀρχὴ, παντὸς αἰτίᾳ, Θεὸς,
Βασιλεὺς, βέβαιον, ἐν ταυτῇ (2) μένον,
Γλυκασμὸς ἔμφρων, αὐτέρω; αὐταγάπη,
Δωρητικὸν, πλούσιον, εὐθὲς, εὐθύτης,
Ἐν, ταυτὸν, Ισον, ἀρτιον πάντων πέρας,
Ζωὴ καλὸν φῶς (3), αὐτάγαθος οὐσία,
Ἴδιος, προμηθὲς, δινότης, ἀπειρότης,
Θεουργὸν, ἀπλοῦν, ἀρετὴ σύμπαν δῆλον,
Ίκανότης, δίκαιον, αὐτοσοφία,
Κοσμουργὸν, ἀθίνατον, δειξιᾶ,
Λατεῖτικὸν, πάνταρχον, αὐθαγιέτης,
Μονοκρατὲς, κύριον, ἀπάντων δρός,
Νοῦς καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα ταῦτα γὰρ Θεὸς
Σύμφυλα πάντη καὶ ξυνουσιωμένα.
Ο μὲν Λόγος Νοῦ γέννα τοῦ παναιτίου,
Πανάγιος ταῦτα; Πατρὸς ἐκ παναγίου,

Ptochoprodromi.

Principium sine principio, omnium causa, Deus, Rex, stabilis, eodem (statu) manens, suavitas sapiens, amor ipse, charitas ipsa, liberalis, dives, rectum, rectitudo, unum, idem, par. perfectus omnium finis, vita, lux pulchra, essentia per se bona, suave, providens, essentialitas, infinitas, divinum, simplex, tota omnino virtus, sufficientia, justitia, sapientia ipsa, creans, immortale, ipsa vita, salvans, omnium principium, sanctitas, solus regnans, Dominus, omnium finis, Mens et Verbum et Spiritus: hæc enim (est) Deus ejusdem omnino essentia ac substantia. Verbum Mensis, omnium principii, progenies, sanctissimus Filius Patris sanctissimi, radicis sine principio fructus sine principio solus, sigillum purum

(1) Ex Boissonadii *Anecdoto*. — Ptochoprodromus idem est ac Theodorus Prodromus.

(2) Forsan ἐν ταυτῷ.

(3) Respiciit, prius, alta Joannis verba: ἐν αὐτῷ ζωὴ ἡ ζωὴ ἡν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

(4) Alii, juxta Graecorum placita, Spiritus san-

* Post hanc prelo tradita, vidimus eadem legi infra (col. 1111) in carmine *contra Bareum*, edito in *Notitiis miss.*; quod Boissonadium fugerat. Edit. PATR.

Α Ρίζης ἀνάρχου καρπὸς ἀναρχος μόνος,

Σφραγὶς καθαρὰ μηδεμῆ κινουμένη.

Τὸ Πνεῦμα δὲ ἐκπόρευμα καὶ πρόσλημα Νοῦ (4),

Ὑψιστον, ιστιμένη Πατρὸς καὶ Λόγῳ,

Φύσις τε ταυτὸν καὶ δυνάμεις καὶ κράτει.

Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν, ἐν τὰ τρία,

Ψαυστὸν λογισμοὶς, ἀλλ' ἀμυδρῶς, καὶ μόνον.

Ὦ τις οειδεῖ ταῦτα, καὶ θωθήσεται;

Εἰ ταῦτα (5) πιστὰ, πιὼς μὲν πιστῶν ξέλαγεις;

Εἰ δὲ οὐχὶ πιστά, προστίθει τὰς αἰτίας.

Εἰς τὴν σταύρωσιν ἥρως στίχοι (6).

Μή σύ γε, ἀγριόθυμε, τετρήνεας ἀγνά Θεοῦ

Δάκτυλα. Μή σὺ χολῆς πικρὸν ἐντύνεας κρητῆρα

Χελεύεις Παμμεθόντος, μηδὲ σὺ δουρδὲς ἀκωκῇ

Πλευράν ἀκηράτην οὐτάσσεαι. Ή σὺ μὲν οὖτα·

Καὶ σὺ δὲ χείρα τέτρων· χολὴν δὲ σὺ αὔτι κέρχεις.

Ὦς γὰρ ἐγών Ἀΐδαο φύγω γέννων, τι πρό με μάρψεν.

nunquam concussum. *Spiritus autem e Mente procedens et egrediens, altissimus, et pariter cum Patre Filioque coetendus, idem natura et virtute et potentia. Nil separatum in tribus, unum haec tria, prehensibile ratiocinatione, sed leviter sołum. Quis haec venerabitur et salvus erit? Si haec orthodoxa, cur me orthodoxis non accenses? si non orthodoxa, argumenta profer.*

In crucifixionem versus heroici.

Noli, barbare, sacra Deli membra transfodere; noli Omnipotentis labiis amaram bilis potigem ingerere, aut lancea latu sanctissimum perforare. Aut perfora utique, manum ferro transfodito et bilem visce: sic enim ego Tartari effugio gladium qui prius me tetigit.

cti processionem esse Νοῦ, id est Πατρίς, nec ad-dit ταῦτα ίοῦ.

(5) Hunc epilogum extra alphabetum addidit professioni fiduci. Ξέλαγεις referendum ad Latinum adversarium quendam.

(6) Sequentia exhibet Theilius, quem vide supra.

Εἰς τὸν αὐτὸν διηγοῖσι.
Πλοιάρη πνοιαδέτες μὲν ἐρεύγεται Εὐθύδη Τήρος·
Μήτηρ δὲ ἀγνοτόκεια νέκυν στοναχίζεται υἷα·
Ἄγνης δὲ αὖτις ἐπέρωθε ἔκαρπη σταλάτης· μυρτῆς,
Δεξιτερῆ βαλέων φίλουν κάρα, θυάγα ιδέεσθαι.

Εἰς τὰς ιψὶς ἑορτὰς, τοῦ Κυρίου ημῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Εὐτριγγεῖται μηδεὶς, γέννα, καήτεως θέτις;
Χειρ Συμβόν, βάπτισμα, φῶς Θαβωρίου,
Λάζαρος ἐκ γῆς, βάτει, σταυροῦ ξύλον.
Ἐγερσις, ἀρτις, Πνεύματος παρουσία.
Τὸ χαῖρε, πτῦχα τῆς παλαιότηνος λέπτης.
Ἡ τέννα, βίξα πλάσεως τῆς δευτέρης.
Ἡ κλῆσις, εἰκόνισμα τῆς σωτηρίας.
Ἡ Συμεὼν χεῖρ, δεῖγμα τοῦ γραπτοῦ νόμου.
Ἡ βάπτισις, καθύρτης ἀνθρώπων ρύπων.
Τὸ τοῦ Θαβώρ φῶς, τῆς ἡμῆς νυκτὸς λύσις.
Οἱ Λάζαροι, φρούριον αἰσχύνου θανάτου.
Μυκῆν Έρεις σύμβολον, τὰ βίτε.
Ἀμφιτίας σταύρωμα, τὸ στυροῦ ξύλον.
Θανὴ θανῆς Ἐγερσις ἡ τοῦ Κυρίου.
Ἄρσις πεσόντων, ἄρσις ἡ τοῦ Δεσπότου.
Τὸ Πνεῦμα, τέρμα τῆς ἡμῆς σωτηρίας;

Εἰς τὸν Ἀβραὰμ, ξεριζοτα τὴν ἀγίαν Τριάδα.
Τὶ ταῦτα ποιεῖς; Βουθυτεῖς, "Ἄβραμ γέρον;
Οὐκεν· δὲλλὰ δεῖπνον καὶ τράπεζαν ἀρτώ.
Οἱ δικιτυμῶν τές, φ τὸ δεῖπνον ἀρτύεις;
Ἡ Τρίτης αὐτῆς. Καὶ θεὸς βοῦν ἑσθίεις;
Οὐ γάρ ἐρευνῶ τρύς ἀποβρήτους λόγους.
Ως ὑπέρρευγε τοῦ φλοιοῦν βίου!
Καρπὸν γάρ ἀμφοῦ, καρπὸν δεψύος φέρει (sic).

In eādem. Item.

*Hoc in loco Jesus qui spiritum dicit spiritum reddit
hic mater Deipara Filium deplorat mortuum; hic
sanctus mysteriorum Dominus lacrymas fundit, caput
dextrorum flectens: o rem mirandam!*

*Versus in duodecim dies festos Domino nostro
Iesu Christo sacros.*

*Annuntiatio, nativitas, nominis impositio, brachia
Simeonis, baptisma, transfiguratio in Thabore, La-
zarus resuscitatus, palmae, lignum crucis, resurre-
ctio, accensio, Spiritus S. missio.*

*Ave finis est antiqui mæroris; nativitas radix novæ
generationis; nominis impositio, imago salutis.
Brachium Simeonis signum est legis scriptæ; bapti-
smus purificatio hominis sordidi; lumen in Thabore
noctis mæce solutio. Lazarus, exordium mortis.
Palmarum dies, symbolum veris quod in animis
floret. Lignum Crucis, crucifixio peccati. Domini
resurrectio, mors mortis. Domini ascensio, rehabilitatio
lapsorum; Spiritus sanctus salutis mæce terminus.*

*In Abrahamum SS. Trinitatem hospitio exci-
pientem.*

*Quid agis: Taurum mactas, senex Abraham?
Non ita, sed epulas et mensam dispono. Cui convieat
mensam apparas? Trinitati ipsi. Num Deus taurum
edū? Bona verba! ego mysteria non perscrutor.*

A Toū αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον.

Τῷ Δεσπότῃ μὲν ἡσαν οἱ πλεῖς κάτω,
Σταυρούμενῷ σταύρωσιν ὄρθιαν πάλαι·
Ἐξ οὐρανοῦ γάρ ἡλθεν εἰς ἡμᾶς κάτω,
Ως ὑμέρος εἰς γῆν, ως ἐπὶ χλόην δρόσος.
Ἀντιστρέψως δὲ τῷ Πέτρῳ σταυρούμενῷ
Ἀντιστροφόν πως εἶχον οἱ πόδες θέσιν·
Εἰς οὐρανὸν γάρ εἰλκεν αὐτὸν δρόμος.

*Ηροσεπτωητήριοι εἰς τὴν μέγαν ἀπόστολον
Παῦλον.*

Ητολον ἀειδώμενθα Θεοῦ στόμα αἰὲν ἔντος.
Ἐκλογίτες σκένος, κήρυκα παγκλησιον.
Χαῖρ, ἐμὸν ἥτορ Παῦλε, καὶ εἰς θρασὺ τοῦτο μω-
βεῦμα;. .

Φεῦτρῳ δὲ ἀμεροσίῳ θυμὸν ἀλισκόμενον.
Β Χαῖρ ὁ παδῶν, Χριστοῦ μέγα κλέος, δὲ βα Θεοῖο
Βεστάτας οὖνομ' ἐθνῶν ἄντα καὶ ἡγεμόνων.
Ος πρὸ μὲν ἀρ κυκέευκες ὑπέρθυμα πίστιν ἀγανῶν
Γράμματος ὑπὸ σκιερῷ θημεος ἀφραδέως.
Αὐτὸρ Ἑπειτ' ἀνέπαυσας ἐσὶς ἀτρύτοις καμάτοισιν,
Οὓς ἐφ' ὑγρῆς κρατερῶς καὶ στερῆς ἀνέλῃ;
Πτηνῇ τε πεζέ τε χαλκομελής, ἀκάματος, ἀτειρής
"Οι χόνια πέταν εἴδης καὶ φρίκα ποντογόνου.
Πηδίον κάτ' ἀνακτα κυκλῶν τετρακίονα κόσμον
Πουλυπάθες πολύτλα, ναυαγή, μαστιγία.
Νόν πλίος Ρώμης, νῦν Ταρσίδος ἔχογεν γαῖης,
Πηματην κακίην ἐξαγοραδύμενος.
Πάντα πρόπτειν ἐών, δφρα πάντας κάρτα σωσῆη;
Δεινὰ μυθησέμεναι χρή δὲ ἐπιστολάνων.
C Ρητής τε πρηκτήρ τε παναζόλος οἰος ἀπ' ἄλλων,
Παῦλε, φιλη κεφαλή, οἰδα θρασυστομένων.

*Fidem serva et vitam hospitalem, senex, fructum
enim lumborum portat.*

Ejusdem in S. Petrum crucifixum.

*Domini pedes cruci affixi ad ima ibant; e carlo
enim ad nos, sicut pluvia in terram, ut ros super
plantas, descendit. Petri dein in crucem acti pedes in
altum agebantur; cœlum versus enim cursus; cum
provexit.*

Panegyris in magnum apostolum Paulum.

*Paulum laudibus celebremus, Dei os eterni, vas
electionis, præconem illustrissimum. Salve, anima mea
Paule, ei os magna de te sonaturum adjuba; philstro
etenim ambrosiaco animus meus captius est. Salve,
disciulorum Christi gloria insignis, qui Dei nomen
gentibus regibusque annuntlasti; qui quondam fidem
turbasti et litterarum caligine cœcutiens male judi-
casti; qui postremo a laboribus quievisti, quos
indefesso studio et multo cum sudore exantlavit.
Tu enim alis ac pellibus, vociferans, indefessus om-
nem terram peragrasti, imo mare ipsum pernatavisti;
tu solem late regnante per quatuor mundi plagas
circuisti, multa passus, naufragium et corpore
plagas expertus; quisquis es, Romanus aut Tarsensis,
orumnas quotidianas pertulisti, omnibus omnia
factus, ut omnes salvares; de quibus omnibus epistole
tae mentionem faciunt. Quantus qualisque deinde*

Αὐτὸν δὲ σὺ, ὁ Θεός, ἐν τούτοις δῆ Παύλου ἀξωγό,

Μνήσο Θεοδάρου λάτριδος εὐεσθίας.

Ὕπηκα θεσπεσιών τε προήμενος ἀμφὶ θωάκῳ

Ἄνδρομένιον μέτρου μέτρα δικασπολέεις.

"Ομοιοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

Θεολογίης μέγα κέρτος δείσομαι ἀγνὸν Ἱρῆα

Γρηγόριον Ῥώμης ποιέντα κυριοτέρης.

Ῥηθρούντης κῦδος τῷ, πυρὸς μένος Ἀττικοῦ

Πηνείοντα κρατερῆς εὐχὸς ἐπιγραφῆς.

Παντοδεπῆς σοφίης ἐπ' ἀπειρόνα κύκλα κινέτα

Τῆς νέον ἡμετέρης καὶ ποτε διμετέρης.

Παρθενίης, μέγα χαῖρ', ἐπείραντα νύμφης νύμφης;

"Ἐν πρὸ μὲν ἐν Τριάδι καὶ τ' ἀλλοισιν θνοῖς,

Καὶ καθαρῆσι τρίτον φυχαῖς ἐπιμίγνυνται ἀνθρῶν,

Σὺν δὲ γέγηθε πλέον ἀμφιέπουσα λέχος.

Χριστιανῶν λέχος χαῖρε πρόμε, πίστιος ἔρμα,

"Ὕψηλὴς Τριάδος Στάντορ ὑπηρμένος,

Πῆμ' ὀλούν μανῆς ἀδεινῶν αἰρεσίων,

Πῆμα Σαβελλίου, πῆμα Μακεδονίου.

Πῆμα τημηῖθέου διοδέρονος ἀνθρὸς Ἀρείου,

"Οὓς θεστήτη τάμε, σοὶς δὲ ἀπέτανεν λόγοις.

Χαῖρε, λόγων μελέτημα, λαλοῦν ἀφίρυμα σοφίης,

Ζωὸν ἐγαλμ' ἐπένων καὶ τε λογογραφής.

Σκιρτῆτα πενθῆτορ ἀπέντετο πεντές ἀνάσσων,

Τρέσσα μὲν πνεῶν, Τριάδα δὲ ἐκλαίεν.

Τριάδα δὲ ζών, Τριάδος δὲ πέρι θεορὸς δλέσκων

"Ἡς σὺ μὲν ἀμφιπόλι μέρι πάρεδρος ἦσας·

Ἐμέν δὲ, ὡστε μελισσα, καλὸν μέλι κάλλιτες ὥδε, C

Σούς τε λόγους ἐπέρους, καὶ τὸ ἐμελλεν ἅρα.

"Ομοιοι εἰς τὸν μέγαν Βασιλεῖον.

Καππαδοκῶν Βασιλείου δείσομαι ἀρχιερῆα,

"Ὕθεσιν εὐπαγέα, καὶ σταθερὸν ἔννέσει·

Εἴδει καὶ βιστητεῖ διδάσκαλον ἀγνοούμαν·

Καὶ σιγῶντα μέγαν κήρυκα σωφροσύνης·

Βένθος; ἀπαν λογικοῖς δαήμενον ὠκεανοῖο,

Νηὶ δὲ εὐστάθημψ δέσποροι νόου.

Χαῖρε, μάκαρ Βασιλεῖ, βίου μερόπων παιδευτά,

"Ἀρμογῇ κόσμου νῦν πλέον ἐκ μελός.

Θεοιούντο σοφίης μέγ' ἀμύμονος ἀσθλὲ σαφῆτά,

Τῆς δὲ δύμα ὀψιτέρης καὶ τε παλαιοτέρης.

Εὐομοίου μέγα πῆμα κακοφρονέοντ' ἐνὶ θυμῷ,

Πνεύματι παγκρατεῖ λύσσαν διεράμενον.

B Τοῦ δὲ σαθρᾶς σοφίης πενοκόμπου τοὺς λαβυρίνθους

Δείξας τοῦ λόγου ἀρραγέσσαι λίνοις.

Κτίσιος δὲ δεδάκης ἀρ' ὑψθεν αἰτια πάσης;

Οὐδὲ δαῖς φθόνεσσας ἐν μερόπεσσι φάναι.

Γαῖην δὲ εὐρυτάτην καὶ αἰθέρος ἀτρυτον οίμον,

Πνιοδότην τ' ἀέρα καὶ σῆλας αἰθύμενον,

Καὶ ζών τὰ γένεθλα βροτοῖς κατὰ μοίραν ξειπες,

Χθών δασ καὶ δο' ἀήρ καὶ τε θάλασσα φέρει.

Καὶ χλοερῆς βοτάνης ιδύματα πάντα μυθήσω,

Χαῖρε, μονοτροπής στάθμιον ἀξυγέος.

Χαῖρε βροτῶν βιστητος ἐπ' εὐπορον οίμον ιδύντος,

Γήραος εὐκοσμίη, χαῖρε κυριοσύνης.

"Ομοιοι εἰς τὸν Χρυσόστομον.

Χρυσόλγον μετὰ τοῖς λιγαίνομεν Ἰωάννην,

"Ῥώμης ὀψιτέρης ἀρχιερῆα μέγαν.

Ἐγκελαδον μεγάλοιο χειλιδόνα Πνεύματος ἀγνοῦ,

Magni Basillii laudatio.

Basilium canam Cappadociam magnum sacerdotalem, moribus integrum, mente firmum; qui indole et pia ratione doctor est puritatis, et qui vel tacens insignis prudentiae praece exstitit. Oceani namque intellectualis abyssum nave vectus bene constructa percognitum habet. Salve, beate Basilii, qui mortales vivendi artem doces; tu harmonia mundi discordantis; tu divina sapientiam, antiquae et novae, praece. Tu Eunomii perniciem doctrinam et controversiam forti animo destruxisti. Tu sapientiae jactntricis labyrinthos inanis aperisti et sermonis vicitricibus armis diremisti. Tu de totius creationis causis divinitus instructus, nec sic mortalibus doctrinam communicare recusasti. Tu terrae amplitudinem et aeris cursum indefessum; tu aerem, respirationis causam, tu sois splendorem, tu animalium originem hominibus sciendi demonstrasti, et que terra, que aer ac mare producunt, ostendisti, et herbae viridis virtutes cunctas patefecisti. Salve, prudens rerum omnium moderator. Te saluto, qui mortalibus vita instituendae rationem ostendisti; salve, senum ornamentum, adolescentie gubernator!

Chrysostomi laudes.

Joannis os aureum, Romæ novæ archiepiscopum celebremus, facundam nigrundinem magni putique Spiritus, citharam sonoram dogmatis celebris Salve,

Δέγματος εὐαγόρου. κίθαριν εὑμελέα.
Χαῖρ', ἀγαθή κραδίη, χρυσοῦν στόμα, γλῶσσα λι-
γεῖα.]

Σιερά δι' θ' ἡμετέρη συντεδέουσα ανέρας,
Καὶ οὐ φλῆς βιώτητος δπαζόμενος μακρὰ κύκλα,
"Αγγελος οἰκτοσύνης ἐλπὶς ἀλιτρούσιων·
"Πτορ ἐδὲ μερόπων ὑπὲρ ἐκπνείων ταλαιργῶν
Θειοφραδες μεγάλης μύστα Θεηγορίας.
Σάρξ ἀποχῆς ἁσίη καὶ ἀσύλη Εὐδοθεν θλρς·
Πτηνὴν νῦν γενέτωρ βίβλου ἀπειρεσίης.
"Αντιοχεῦ γενέθλιην κόσμου δέ τε παντὸς δνειαρ
"Εσθλὰ δικαιοισύνης ελισμὸν ἐδὲ προνέμων.
Οθενα γάρ κλήρους πολυπήμονος ἀμπιλεῶνος
"Ἐκ τε θωρού Εῆνης ἔξορήν ἀνέτηλης,
Ἐν καμάτοις δέ σ' ἔδω Βυζαντιάς οὐ κατὰ κόσμον,
"Εσθίδν ἐδὲ θεμένη ἀρχὴν ἀτασθαλίη
Ἀλλοτρίῃ ἐνι χώρῃ, ἀτάρ σὺ γε οὐ λίπες Εμπῆς
"Ον θρόνον, ἢν τε πόλιν βασιλίδα πολίων.
"Ἄλλα μετὰ τριάκοντα λυκαδάντων δισα κύκλα
Εὖ πυμάτην Ῥώμην ἀνακομιδόμενος.
Νεκρὸς έών περ ζειπες ἀπάντεσιν ἀμφ' εἰρήνην
Τελε καὶ φιλαούτων ξεινία δεύτια βίου.

"Ομοιοι εἰς τὸν Γρηγόριον Νυσσά.

Γρηγόριον μετέπειτα κασίγητον Βασιλεὺ^{ων}
Μοιμένα Καισαρέων, ποιμένα Νυσσέων,
Μέλιφομαι οὐχ ὑπὲρ αἰσαν ἄγαφρονά ἀνδρα καὶ ἔσθ-
λν]

Δεύτερον Εὔνομίου κῆμα Θεοπτολέμου,
Δεύτερον ἀρχεγόνοιο σαφήτορα κοσμογονείης,
Πλάστος ἀνδρομέτης Ιστορ' ἐριφράσσει.
Χαῖρε, φύσις πτερόσσα, ταχὺς νόος, ἡδὺ μύθημα,
"Ηδυμελής χαρίτων κῆπος ἐριπλοχάμων.
Πλέοσσες μὲν οιαδούσα "Τμητειου ήδιον οον,

ορίποτε hominum, os autem, lingua canora, cutena
quæ viros jungit, et tu qui vitæ curricula comple-
teris, angelus misericordia, consolatio perversorum,
qui pro misericordia mortalibus tota facis, magnæ theolo-
giæ mystes eloquens; caro sancta abstinentia quæ
immaterialis in materia degis; avis genitrix libri
indefiniti, qui mundi universi generationem somnium
censes et iustitiae thronum exhibes. Tu enim perni-
ciosam vineam et thronum ipsum cum exsilio mutasti.
Te Byzantium cum misericordia laboribus certantem
vidit et suum fecit dominatorem in terra aliena; tu
autem thronum et urbium reginam reliquisti. Post
triginta autem annos Romam novam recuperasti, et
līcet vita defunctus omnibus pacem prædicasti et
vile certamina perhibuisti.

In Gregorium Nyssenum panegyris.

Age, Gregorium Basili fratem, Cæsareensium ac
Nyssenorum pastorem canamus, virum sane probum
et integrum, eumdemque secundum adversarium
Eunomii Dei osoris, qui mundi creationem doctis-
simis demonstravit. Salve, natura alata, intellectus
promptus, verbum dulce, hortus gratiarum belle
criuntarum jucundus. Lingua mel distillans, Hymettio

A Φρήν σταθερή, καθαρῆς ἀνθεμα σωφροσύνης.
Δισσεβέντιος διεθρε, θεμελιον εὐσεβεστιν,
"Ορθοτόμε Τριάδος λάτρι μεγασθενός,
"Αραπὸν δις σκιδεσσαν δεισματος ὑψηλοίο,
Κρυψινόυ μεγάλου τοῦ Σαλομὼν γενέτην,
Επιπρον διμμιν ἐφηνας δις φαίσσεις οφίης
Σκάλων διπαν βαλεων οιμου ἀπ' ἐκ μεσάτης.
"Ος μὲν Νυσσαέσσει επισκοπος οον ιτύχη;
Ούδ' δρα Νυσσαέας οον επισκοπεις,
Πάντα βροτῶν δὲ γέγεθλα, τὸ σὸν πέλεν, τὸ δια-
κανον]

Πάντα τεσσι λόγοις κόσμον ἐπιτκοπεις.
"Υμητηρα μακάρων περιώσιον εὐχος ίρην,
"Ος λόγον ἀμφι βίψι καὶ βίον διμφι λόγῳ
"Ηρμοσας ἀμπελέων ἀραπὸν δ' ὑπὸ λίγον διέσεις;
B Ουσαν δις κραδῆς χάρμα μέγα σταλάδεις.

Eἰς τὸν Διονύσον Νικόλαον δροιοι.
Οίκτον ἀτάρ μετέπειτα λιγανομαι, οίκτον ἀείδε,
Οίκτον επικροτέω, οίκτον ἐμή κιθάρη
Μέλπεται δι μερόπεσσι τι λώιον οίκτοσυνάων;
Νικόλαον Νικής ἀρχιθύρων ἀγνόν.
Χαῖρ', ἐλέοι θάλασσα γλυκύρρος, οωστάνειρ,
Ούντα καὶ κραδή γοργά λιταζομένος.
"Ο; πολιδι πενήνης βαρυνόύσου λύταιο δινέρα,
Τρισσῶν θυγατέρων δυτεύχεων γενέτην.
Νύκτα δι' δρφναην χρυσοῦ βασιλέων ἀπὸ δεσμού
Τρισσούς λατριδίη, καμπαλιν ἔχε ζγων.
"Ος προτόνος τέμνων τε καὶ ιστία πάντα Βελου

C Νηδε Ὅγροσκελέος νηδες ἀελλομάχου
Πόντιεσας ἐς τε βέμεθρα καὶ τερδεντ' ἐς "Ατόην,
"Ωστ' ἐν ονοις μολέων κοίρανον ἀμφι μέγαν.
Χρυσολάτρην δ' ἐφ' ὑπαρχον ἐλύσασ ανέρας οἴτω
Δεινὸν διμοκλήσας καὶ δέος ἀμφιχέας
"Ωστ' ἀπ' δικρης ποτι ναύν ταύτην πεσεντα κερατης
dulciss. Mens firma, pure flos sapientie; impiorum
flagellum, piorum fundamentum; Trinitatis poten-
tissime cultor strenuus, qui cantus excelsi vias,
qui Salomonis perspicacis originem palescisti; qui
sapientia viam et pharum monstrasti; qui Nyssenorum
episcopus factus non horum tantum episcopus fuisti,
sed omnium terræ gentium ac populorum antistes
ad nostra usque tempora extitisti, sanctorum sacer-
dotium decus perpetuum; qui rationem vitæ et ritum
rationi conformem reddidisti et dulci camæna cordis
aures canendo delectavisti.

In sanctum Nicolaum.

Misericordiam canam, misericordiam celebro; mi-
sericordiam lyra mea resonat, Quid enim mortalibus
dulciss cantari quam misericordia potest? Nicolaum
Nicia sanctum archiepiscopum celebro. Salve, more
misericordiæ dulce quod viros salvas, auris item et cor
supplicantibus; qui virum canum e duris paupertati
vinculis liberasti, trium miserorum patrem filiarum;
qui per noctem tenebrosam ab aureis regis vinculis
retentos liberasti; qui navis madida tempestatis
agitatae machinus in ponti et inferni abyssum deje-
cisti; ut regem magnum in somniis videns viros a

Καὶ λυγρὸν ἦσε κύρη: ἀμφιθέστοντα μόρον
Ζωὴν ἔστι; ἐπάροισι ταλασσοπόνοιοιν διπλασας.
Χειρά τε καὶ τε νόσον εἰς πόδαν ἀμπετάσας.
Χαῖρε, Θεοῦ χραδίη, χαῖρ', σικτοσύνη Πάτερ ἐσθὲ,

*malis erueres, horrendum vociferans et timorem
injicicns ut ab extrema antennā in navem laperus iū-
neris sociis vitam servaveris, manibus ac mente
simil in cælum porrectis. Salte, Dei cor, salve,*

A Σπλάγχνα Θεοῦ μερόπων οὐνεκκ πιμπράμενα.
Χαῖρε, καὶ υμητῆρι Θεδες χάριν ἀμφὶς ἐπάγῃ
Ἐτε; τε φέοντα κάτω καὶ τε μένοντα βίον.

*Pater piissime qui per misericordiam hominibus opem
tulisti. Salve, et cantatori Deus gratiam det in
utramque vitam.*

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΕΦΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΑΙΣ ΕΩΡΤΑΙΣ
ΕΚΤΕΘΕΝΤΑΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΣΩΦΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΚΟΣΜΑ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ.

THEODORI PRODROMI

EXPOSITIO CANONUM IN FESTA DOMINICALIA
CONSCRIPTORUM

A SANCTIS DOCTISQUE POETIS COSMA ET JOANNE DAMASCENO.

(Mai, Spicileg. Rom. tom. V.)

Προσώμων ερδὸς τὸν Ὄρφενοτρόφορον.
Ἐοικας, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν τῶν ἐν ταῖς
Δεσποτικαῖς καὶ δημοτέλεσιν ἑρταῖς μελεοργήθεν-
των φυμάτων τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις ἀνδράσι καὶ ὑπο-
ψήταις τοῦ Πνεύματος, ἡμᾶς ἔξιγησιν προκαλούμε-
νοι, ἀντικρυς ἐκείνων τῆς εὐαγγελικῆς καὶ θείας
παραδολῆς ἔξεργάζεσθαι, καὶ παρὰ δεῖπνον καλεῖν
με λαμπρὸν ὄμοι καὶ βασιλικὸν, εὐπρεπῆ προβε-
ῆλημένον πάντα τῶν ἐδωδίμων τὰ κάλλιστα. Μα-
νεσθαίσ οὖν ἀν εἰκότως δοκοίην εἰ διὰ ζεύγη βωῶν
τυχόν, εἴτε γυναῖκα, εἴτε ἄρρεν κατὰ τοὺς λήρους
ἐκείνους καὶ μισθείπνους τὰ θεῖα, τοσαύτης χλιδῆς
καὶ τρυφῆς, καὶ τηλικαύτης πανδαισίας ἔξι βάλοιμι
ἔμαυτόν· καὶ μή μόνον τοιαύτης ἀμβροσίας πεινή-

Β σαιμι, ἀλλὰ καὶ ὑπόδικον ἔμαυτόν ταῖς ἀραις τῆς
ἀπειθείας καταστησάμην· ή ἐμοῦ πρὸς τὴν κλήσιν
ἀφηνιάζοντος, ὃ μακάριε, καὶ τὸ, Ἐρωτῶ σε, λέγον-
τος, ἔχε με παρηγεμένον, ἀπορήσεις πικαχῶν καὶ
ἀναπήρων καὶ χωλῶν καὶ τυφλῶν, οὓς ἀνοῦ ἡμῶν
καλέσεις εἰς ἐστιατόριον; Καὶ μήν πολλῶν σοι τοι-
ούτων ὁ παρὼν περίβολος ὑπερπέλησται, ὃς μηδὲ
ἴνιοι δεήσασιν εἰς; τὰς πλατείας καὶ ρύμας ἐπαλθόντες
τῆς πόλεως, καλέσας τούτους τοὺς ἀναπήρους· ἀλλ’
ὑπηχῆσαι μόνον τὸ δειπνοκλητήριον, καὶ τοὺς κατὰ
φυλὰς καὶ σμήνη πρὸς τὴν κλήσιν αὐτὶς συνεργω-
γέναι· οὐκοῦν πᾶσαν τὴν ἡδη πρόφασιν ἔργειν ἔων,
ὑπακούσω σοι τῷ καλοῦντι· λαβὼν δγαγέ με παρὰ
τὸ δεῖπνον καὶ ἀνάκλινον δπας δρα καὶ βούλοιο· καὶ

Propositum ad Orphanotrophum.

Videris, homo Dei, nos exhortari, ut carmina in
festis Dominicis a viris sanctis et Spiritu sancti sa-
cerdosib⁹ decantata exponamus, quandoquidem,
evangelicam et divinam parabolam in opus vocans,
ad cœnam celebrem ac regiam, quaerque cibum om-
nium maxime egregium offert, me invitare dignaris.
Quare utique insanirem, si boves emptos, aut uxo-
rem nuper ductam, aut agrum coemptum, ut sece-
runt illi Dei osores, prætexens, de sacro illo con-
virio me excluderem. Sic enim non solum ambrosiaæ
participatione me privarem, sed inobedientiae cri-

C minis me reum facerem. Quid enim? Si invitationem
recusarem ac, Excusatum me habe, dicerem, nonne
tu, vir beate, pauperes, clandos, cæcos mei loco ad
sacrum convivium vocares? Jam vero certe dominus
tua talibus repleta erit, ita ut opus tibi non fore
in compita et vicos civitatis prodire et peregrinos
invitare. Ubi priimum enim ad mensam tuam voca-
veris, multitudine ac turba te audiet. Igitur citra omni-
mem praetextum vocem tuam exaudiam. Velis igitur
ad cœnam me introducere, et locum, quem voles, as-
signare. Manducemus panem cœlestem et anglicum
humano more; et ubi taurus aut ritulus evangelicus

δε πνῶμεν τὰς ἐπουράνια, καὶ δρόντων ἀγγέλων τρού-
γωρεν δινθρώποι· καὶν τίς πει καὶ ταῦφος ἡ σιτισθν
εὐαγγέλικὸν τῇ τραπέζῃ συμπαραχάξιο· στρυφό-
τερο; λέγω νοῦς ἡ λέξις γλαφυρωτέρα, Ισχυρατέρας
τῆς διαμασήσεως, ἡ τῆς ἀλήσεως χρῆσοντα, διαμα-
σώμεθα· καὶ ταῦτα γάρ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, καὶ τοῖς
λογικοῖς μυλίταις ἀλήθωμεν, ἵνα οὕτως, εἰ δυῆ
Θεός, ἀληθεύμενην τὴν τροφὴν τοῖς ἐντυγχάνουσιν
ἐκπορίσωμεν.

Ἄρκτεόν δι φασιν, ὅτεν δρεσθαί διμεινον· διμει-
νον δὲ τῷ ἐνιαυσιαίῳ κύκλῳ συνάρχεσθαι, καὶ τού-
του οὐκεπεριδεῖνεν ὑψηλότερον ζωδιακὸν κύκλον τῆς
τῶν Δεσποτικῶν κανόνων ἀκριδοῦς ἐξηγήσεως· κά-
πειδὴ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς ἐνιαυσιαίας περιφορᾶς
ἡ τῆς σταυρικῆς ὑψώσεως καθαγιάζει πανήγυρις,
τὰ ἐπὶ ταύτη μελουργηθέντα τῇ τοῦ θεοτοκοῦ λύρᾳ.
Κοσμῷ προεξηγώμεθα κρούματα· πολλὴν μὲν γάρ
καὶ τὴν Ιστορίαν δὲ θεῖς οὖτος τῷ μεγάλῳ κανόνι
εἶπερ τις ἄλλος; προσδέληται· πολλὴν δὲ καὶ τῷ
πειθατικῷ τῆς λέξεως ἐνυποκαθημένην ἔχει δεινό-
τητα· καὶ οὐκ ἀν τις δύναται φρόδιας αὐτῷ παρα-
κολουθεῖν, μὴ οὐχὶ πάνυ τρόπιμος; ὃν ἀπάστης Ιερᾶς
Ιστορίας τῆς πρεσβυτέρας δύμα καὶ νεωτέρας. Ἐν-
τεῦθεν οὖν ἀρκτέον τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ τὸ ὑπο-
δυσκόλιως πιὼν εἰρηθέντα ἐν αὐτῷ διασαφητέον· καὶ
δίλως γάρ δύσμόν ἔστι τοῖς εὐσεβεσίν ἥμιν καὶ
νόμος οἰον ἀκαραχάρακτος ἐκ τῶν τατέρων ἀχρὶ καὶ
ἡμῶν διαβάς, ἀρχὴν παντὸς γράμματος τὸ σωτηρι-
κὸν ποιεῖσθαι σημεῖον, ὃς ἀν ἐκεῖνον βοηθούμενον C
τοῦ γράφοντος, εὐπετώς δὲ μάλα καὶ ἀπροσώπως
ἡ γραφὴ διανεύοιτο. 'Ἄλλ' εὐεσθία· προρθάνει τοῦ
μελούς ἡ χάρις καὶ προαρπάζει μου τὴν διάνοιαν·
βασιλ γάρ δῶσιν θύγαραν καὶ μόνικῶν στεφάνων δ

*mensæ appositus fuerit, aut ubi mens vel sermo sub-
limis, et qui fortioribus dentibus opus habet, offer-
tur, operam rei huic demus, et, utut valebitius,
spiritualibus molaribus perfringamus ac molamus, ut
sic, Deo dante, nutrimentum præparatum assidenti-
bus exhibeamus.*

At principium, unde decet, capiamus; et cum
melius sit, cum cyclo anno initium farere, cano-
num Dominicorum expositionem claram peribeamus;
et cum cyclus anniversarius velit, ut sanctæ crucis
erectionis panegyris fiat, carmina a sancti Cosmæ
lyra decantata repetamus. Vir enim hic sanctus D
historiam sanctam per magnum canonis ordinem cele-
bravit et poetico sermone felicissime evulgavit. Quare
qui cum comprehendere voluerit, omni sacra histo-
riæ tum antiqua cum nova imbutus esse debebit. Hinc
igitur exordendum erit, atque ita ut quæ minus
laciode ab ipso prolata sint, dilucidentur. Aliter enim
nobis, pro pietate nostrâ, difficile est, legem incon-
cursam quæ a sanctis Patribus ad nos usque descen-
dit, et quæ omnis scripturæ fundamentum est, rite
interpretari, ita ut scriptura qua par est ratione
eruatur. Sed jam sacri carminis delicia meutem
captivant; nam rhythmo ac coronis musicis canon ipse
superabundat, atque fortasse expositionem, ut mi-

A κακὸν ὑπερπέπλησται· καὶ τάχα ἂν καὶ προκατε-
μούσοσύργησα τὴν ἐξήγησιν, εἰ μὴ περιττός τις ἔμελ-
λον δέξαι καὶ μείζον τοῦ ἔργου ποιεῖσθαι τὸ πάρερ-
γον· γυμνῷ γοῦν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τῷ κανόνι
ἐπιβλητέον, καὶ τούτῳ ὑποκαθήμενον τούτῳ τοῦν
διερμηνευτέον, τῆς τε λέξεως τὸ ἀπεξεσμόν στρογ-
γύλλοντας περιστιλευτέον. Ἐδει· μὲν οὖν περὶ τῆς
τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἀκροτειχίδος πρῶτον εἰπεῖν·
ἐπειδὴ οὐδεμία εν αὐτῇ ἔστιν ἀσάφεια, κατὰ δῆμα
μόνον ταύτην προεκθετέον· σταυρῷ πεποιθώς δὲνον
ἐξερεύγομαι· δίκαιος ὁν ὁντως δ μελιδός, εἰκί-
τις καὶ ὡς λέων πεποιθε, κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ πε-
ποιθότεως τὸν ὑμνὸν τοῦ σταυροῦ φησιν ἐξερεύγε-
σθαι, οὐκ ἀπὸ τῆς περιπλήσσεως μόνης, ἀλλὰ δὴ καὶ
ἀπὸ τῆς ἐρυγῆς, λεοντα δεικνύντος ἐπιτόν· « Λίων ·
γάρ, φησιν, « ἐρυγέσται, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται; »
Πλὴν, ὡς θυμάσιοι μουσουργή, τῶν μὲν λεοντῶν δὲ
ἐρυγή καταπληκτική τε ἔστιν καὶ ἐκμανή; καὶ δι-
δωστάτη· ἀ δὲ σὺν ἐξερεύγῃ πρὸς ὑμένον τὸν τοῦ
σταυροῦ, τὸ ἐναντίον ἄπαν χαριστατά τε καὶ μου-
σικῶτατα, καὶ εὐδίαι πνευματικήν ἀποτενέοτε.
Μήποτ' οὖν ἐκείνοι μᾶλλον τὸ φαλτικὸν ἀρμόδει σαι
πρὸς τὰς ἐρυγάς, τὸ, « Ἐγηρεύετο ἡ καρδία μου λόγοι
ἀγαθοί; Καὶ πάνυ μὲν οὖν· ἀλλ' ἡδη καὶ ημεῖς τῷ
σταυρῷ πεποιθότες τοῦ ὑμνοῦ τοῦ σταυρικοῦ τὴν
ἐξηγησιν ἐρευγώμεθα.

Ψρὴ α', ηχος ς. διερμός.

« Σταυρὸν χαρίξας Μωσῆς· ἐπ' εὐθείας· δέσδεψ τὴν
Ἐρυθρὰν διέτεμε τῷ Ισραὴλ πίγευσαντε· τὴν δὲ
ἐπιστρεπτικῶς Φαρᾶν τοῖς ἄρμασι χρητήσας ἤκα-
σεν ἐπ' εἴρους διαγράψεις τὸ ἀγήτητον σκλον· δὲ
Χριστῷ φέωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν δὲτι δεδέσσταε. »

*sicorum fili. i. facere solent, exorsus esse, nisi timet
rem ne nimis multus circa operis parerga esse vide-
ret. Igitur canonem ipsum exposituro sensus qui ei
subiacet, dilucidandus et dictionis asperitates ex-
planande videntur. Quo in loco de canonis acrostichide primum verba facere visum est; et cum in ea
nihil non clarum sit, voces singulæ tantum inter-
pretandæ veninnt. In cruce igitur confisus hymnum
produco. Poeta rite et secundum scripturam cui-
mosus sicut leo crucis hymnum dicit, non inde
solum, sed cantu quoque leonem se ostendens. Leo
enim, ait, rugiet, et quis non timet? Sed, o
Musarum amice, leonum rugitus terribilis est et in-
sanus et male olet. Hymnus autem, quem tu de
sancta cruce cantas econtra jucundissimus et plane
rhythmicus est et odorem spirituale efficit. Nonne
igitur id quod cor meum canit, boni omnis ad spi-
ritum esse videtur? Sine dubio. Sed jam quoque
cruci fidem habentes hymnum sanctæ crucis expro-
namus.*

Carmen ., sonus IV, hirmus.

« Moyses crucem virga formando mare Rubrum
s filiis Israel divisit; Pharaonis autem currus armis
et invictis disrupt. Quare Christo hymnum celebre-
mus Deo nostro quia glorificatus est. »

Ei μηρεία.

Γενναῖον καὶ ἡρωῖκὸν ὡς δυτικόν; ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τὸ τοῦ μέλους ὅλμα τῷ μελῳδῷ, καὶ αὐτὸν τοῦτο κατὰ τὴν ἀκροστιχίδιον λεόντειον· ἵστη γάρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· ἐπὶ τῇ τε ψῆφῃ πρώτῃ γάρ ἀκολούθως ἡμέρας τὸν εἰρμὸν, καὶ ἔμα τῆς ἐν χεροῖν ὑποθέτεων οὐκ ἐξίστη τῆς σταυρικῆς πανηγύρεως· ἀλλὰ μίαν λα-
δῶν ὑπόθεσιν τὸν Μωϋσέας ῥάβδον, καὶ τὴν Ἐρυ-
θρὰν ὑπὸ αὐτῆς τεμνομένην θάλασσαν, τῇ τε ψῆφῃ τὸ
καθῆκον ἀπονενέμηκε, καὶ τοῦ σταυροῦ τὴν χάριν
διζύμησε· μᾶλλον δὲ αὐτὴν τὴν τῆς πρώτης ψῆφης
ὑπόθεσιν περοτύπωμα εἶναι ἀπέδειξε τοῦ σταυροῦ.
Ἄλλ’ ἡδη καὶ κατὰ λέξιν ἐπισκεψώμεθα τὸν εἰρμὸν·
κἀπεινήπερ ἀπορίᾳ, φασὶν, ἀρχὴ ἀπορίας, ἀπορητὸν
πρῶτον ἀπορίαν ταῦτην οἵμαι οὐκ ἀλογον.

Ἐπειοὶ γάρ διὰ τις δικαίως πρὸς αὐτὴν τοῦ μελῳδοῦ
τὴν φῆσιν διαπορύμενος· πῶς εἰπὼν σταυρὸν χα-
ράξεις Μωϋσῆς, καὶ χαραχθῆναι ἡδη γενόμενον τὸν
σταυρὸν διὰ τῆς λέξεως αἰνιξάμενος, ἐπῆγαγεν ἐπ’
εὐθείας· ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμεν; Οὐ γάρ δῆ-
που μετὰ τὸ χαράξαι τὸν σταυρὸν διέτεμε τὴν Ἐρυ-
θρὰν, καὶ αὐτῆς τὰ τμῆματα ἤνωσεν, ἀλλὰ μετὰ
τὸ τέμνειν καὶ ἐνώσαι, τὸν σταυρὸν ἔχαράξετο· ἀν-
τίφορον οὖν μᾶλλον ἔχρην εἰπεῖν· Ἐπ’ εὐθείας ῥάβδῳ
τὴν Ἐρυθρὰν διατεμῶν δὲ Μωϋσῆς καὶ τῇ ἐπιστρε-
πτικῇ καὶ πλαγὶδ ἐνώσαις ταῦτης τὰ τμῆματα, οὐ-
τιος ἔχαράξει τὸν σταυρὸν· τὸ δὲ προεπόντα τὴν διὰ
Μωϋσέως δῆλην διαχάραξιν τοῦ σταυροῦ ἀπαγαγέν
τὴν ἐπ’ εὐθείας τῆς θαλάττης τομὴν, μή καὶ σόλοι-
κον διὰ εἴη καὶ κακόδηλον καὶ διδιανότον, καὶ ποι-
ητικῆς ἐκείνης ἀνάξιον; Τοιοῦτον τάρ τι λέγειν
διετειχρυς ξουχεν, ὡς διὰ εἰ Ελεγον διτι ‘Ο δενά τις ἀν-

Interpretatio.

*Poetas in carminis initio dictio nobilis et heroica,
et acrostichis ipsa leonini aliquid prae se fert. A
principio enim carmine primordiali hirnum adup-
tavit, et in expositione a sanctæ crucis pancygri
haud recessit; sed Moysis virgam celebrandam sibi
proponens ei de diviso mari Rubro verba faciens,
carmen ipsum rite disposuit, et sanctæ crucis grati-
am celebravit, imo primi carminis argumentum
crucis archetypum protulit. Sed jam hirnum verbo
tenus exploremus, et cum dubium dubii initium esse
dicatur, de hoc ipso verba sacere haud absurdum
videtur.*

*De poetæ enim mente in carmine proferendo que-
rens aliquis recte dixerit: Quomodo Moyses crucem
formatam diclis annuens mare
Rubrum virga divisit? Non enim post crucis signum
formatum mare Rubrum divisit et coadunavit, sed
post divisionem et adunationem ejus crucem desi-
gnavit; imo econtra dicendum erat: Moyses mare
Rubrum virga recta divisit, obliqua partes ejus junxit
alque ita crucem plasmat; nonne absurdum ac per-
fidum et indignum illius poetices foret dicere Moysem
totam crucis figuram per mari divisionem inducisse?
Æque enim ridiculum foret dicere: Homo aliquis
architectus domum construens, a partibus superiori-*

Α θραπος τέκτων οἰκοδομησάμενος οίκον, καὶ ἀπαρ-
τίσας αὐτὸν, καὶ ἀκερατίσας δόλοκληρότατα, εἰτα
θεμέλια ὑπέβαλε, καὶ τοῖχους ἐπὶ τοῖς θεμέλιοις
ἀνήγειρε, καὶ τὴν στέγην τούτοις ἐπωρεψάσατο.

Πρὸς δὴ ταῦτην τὴν ἀπορίαν τοῦτο ἐπιλυομένων;
δητέον, διτι τε διπλῆ ἐστι τῆς τοῦ χαράττειν λέ-
ξεως σημασία· ἐστι μὲν χαράττειν καὶ τὸ διὰ χει-
ρῶν χαράττειν, καὶ τὸ αἰσθητικῶς· ὡς διαν εἰκόνα
τυχόδι καὶ ἀποτολίν τι χαράττομεν, ή μᾶλλον τὸν
χαραττομένων ή γραφομένων· ἐστι χαράττειν καὶ
προτυποῦν τι· ὡς διαν λέγομεν διτι ή βάτος ή καιο-
μένη καὶ μὴ κατακιομένη ἔχαραττε τὴν ἀειπάρε-
νον θεομήτορα· οὐ γάρ δῆπου ἀισθητῶς καὶ διὰ
χειρῶν ή βάτος· ἔγραψε τὴν Παρθένον, ἀλλὰ συμβο-
λικῶς καὶ τυπικῶς. Διχῶς οὖν, ὡς εἰρηται, τοῦ χα-
ράττειν λεγομένου, ἐνταῦθα κατὰ τὸ δεύτερον ση-
μαινομένον εἰληπται ή λέξις τῷ ποιητῇ, καὶ οὕτω
ἀγριθείσα, οὐδεμίαν ἀπορίαν παρέξει τῷ λόγῳ· τὸν
γάρ σταυρὸν φησι προχαράξεις καὶ προδηλώσας καὶ
προσινιξάμενος δὲ Μωϋσῆς τῇ μὲν ἐπ’ εὐθείας προ-
τέρᾳ τάσι τῇ ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε θάλασ-
σαν ὑπὲρ τοῦ Ἱερατῆλ πεζεύοντος ταῦτην καὶ ἡδη
παζεύσαντο;· τὴν δὲ, ἤγουν τὴν δευτέραν, τῆς αὐ-
τῆς ῥάβδου τάσιν, πλαγίως θατερον χριτήσας καὶ
ἐπιστρεπτικῶς, τὰ τῶν δδάτων ἤνωσε τμῆματα
κατὰ τῶν ἀρμάτων Φαραὼ, ἐπὶ τοῦ πλάτους τῆς
θαλάσσης; τὸ ἀνίκητον δπλον, δηλαδὴ τὸν σταυρὸν,
αἰσθητῶς διαγράψας διὰ τοῦ ἐπ’ εὐθείας λίθα, καὶ δι-
τοῦ τῆς οἰκείας ῥάβδον, τοῦ σταυροῦ δηλαδή, καὶ δι-

*bus incepit, postremo fundamenta jecit, et postremo
lectum impostruit.*

*Hic disquisitioni solvendæ reponendum quod du-
plex est sensus verbī χαράττειν; primo enim ma-
nūm ope, tum æstheticō more id facimus, nū
quando imaginem aut epistolam formamus. Tum
per typum formare significat, ut quando dicimus
quod rubus ardens et non combustus Deiparam sem-
per virginem significat. Non enim modo sensibili aut
per manus rubus Virginem designavit, sed symbolicē
aut typice. Cum igitur, sicut dictum est, duas illud
verbū significaciones habeat, hoc quidem loco cum
secundo significatu a poeta vox accipitur, et sic intel-
lectua nequaquam dubiosa appetet. Crucem enim
Moyses præfigurando et præsignificando et innuendo
prima virgæ extensione mare Rubrum filiis Israël
transeantibus divisit. Secundam vero virgæ extensio-
nem obliquo motu mari spatiu contra Pharaonis
currus concidere jussit, supra maris latitudinem si-
gnum invictum, crucem dico per iota et apicem
perscripsit.*

*Quod autem miraculum circa mare Rubrum cru-
cis divinæ symbolum fecerit, nemini non obrium. Per
specialem enī virgam, crucem iuquanam, novus
Moyses, Salvator, cuius virga rectitudinis virga regui-
est, nū in psalmo est, rubrum peccatum divisit. Ru-*

νέος Μωϋσῆς δὲ Σωτήρ, οὐ δάκρυος εὐθύνητος ἡ δάκρυος τῆς βασιλείας ἐστὶ, κατὰ τὸ ψυλλόμενον, τὴν ἑρυθράν διέτεμεν ἀμαρτίαν. Ἐρυθρά δὲ πάντως ἡ ἀμαρτία οὐ μόνον ὅτι αἰματι παρείκασται τῇ Γραφῇ, ὡς τό· « Ἀνδρες; αἱμάτων καὶ δολιότητος » καὶ τό· « Οἱ ἔκχητῶν τὰ αἱμάτα, αὐτῶν ἐμνήσθη » καὶ παρ' ἀλλῷ προφήτῃ· « Αἱ χεῖρες ὑμῶν αἱμάτος πλήρεις » ἀλλ' ὅτι καὶ Ἡσαΐας διεγαλοφωνήσατος τὴν αὐτῆς ἐρυθρότητα διαφρήδην ἀναδείκνυσιν· « Ἐάν μὲν ὕσιν ὑμῶν αἱ ἀμαρτίαι, » λέγων, « ὡς φοινικῶν, ὡς χίονα λευκανῶ· ἐάν δὲ ὡς ἀκκινῶν, ὥστι ἔριον λευκανῶ· » τὴν οὖν ἐρυθράν, ὡς ἐφημεν, ἀμαρτίαν οὕτω διατεμών δὲ Σωτήρ, τοὺς μὲν Ισραήλας ἡμᾶς, εἰς τὴν Ἐρημὸν τῆς ἀμαρτίας ἀπάθεαν διειδήσας· τὰς δὲ Φαραωνίτidas δικιμονικάς δυνάμεις ἐπόντωσεν· αἱ δικαιῶν δὲν καὶ ἄρματα λέγοντο, διὰ τὴν ἐπαρσίαν καὶ τὴν οἰσσιν ὑφ' ἡς κατεβλήθησαν· οὐ γάρ δῆπου διὰ τὴν ἀρμονίαν, ἐπει μηδὲν παρὰ ταῖς ἀποστατικαῖς δυνάμεσιν ἤρμοσται· ἀρ-

Α δύθμα δὲ πάντα ταύταις ἐστὶ καὶ ἀνάρμοστα. Εἰκότω; δὲ καὶ τριστάταις καλοίντο· ὡς ἐκ τριών τῶν χεφαλαιωδεστέρων τρόπων τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν στάσιν ἐγείρουσαι καὶ τὸν πόλεμον, θυμοῦ φῆμι καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τῆς τῶν λογικῶν περιπτώσεως· ἐξ ἀγνῆς τε ψυχῆς συναπαρτίζεται διλομέλεια· διὸ φῆσ· Χριστῷ φῶσμεν Θεῷ ἡμῶν ὅτι δεδέξασται. Τοῦτο τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ εἰρμοῦ ἐλήφθη μὲν αὐτολεξίη ἀπὸ τῆς τοῦ Μωυσέως φόης, ἡρμόσθη δὲ προσφύσαστα τῇ κατὰ τὸν σταυρὸν παντηρύει. Εἰ γάρ δόξα τοῦ Κυρίου ἐστὶ τε καὶ λέγεται δ σταυρὸς, ἀρξ καὶ τὸ σφυρωθῆναι, ὑψωθῆναι λέγεται· τοῦτο δὲ δοξασθῆναι κληθείη, καθάπερ αὐτὸς φησιν· « Νῦν ἰδοῦσθη δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » οὐ μόνον δὲ δόξα τοῦ Μονογενοῦς δνομάσται δ σταυρὸς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀρχή, ὡς παρὸς Ἡσαΐᾳ, « Οὐ δὲ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ » τῷ γάρ σταυρῷ κατὰ τὸν πολὺν ἐν θεολογίαις Γρηγόριον συνεπαίρεται, κ. τ. λ.

brum enim utique peccatum est non solum quod in Scriptura sanguini assimilatur, ut illud: *Viri sanguinum et fraudis; et illud: Qui sanguinem querit, memor ejus erit; et apud alium prophetam: Manus vestræ sanguine replete sunt, sed quod regius quoque Isaías peccati ruborem diserte memorat: Si peccata vestra, dicens, plane rubra sunt, sicut nivem ea dealbabo; et, si sicut coccinum, sicut lanam dealbabo. Igitur Salvator, sicut dimisimus, peccatum rubrum distinguendo nos quidem Israelitas in peccati desertum perduxit, Pharaonis autem infernales copias undis obruit, quas recte currus dixeris propter fluctuationem, non vero propter harmoniam, quae nulla est apud copias rebellis, apud quas omnia incongrua et discordia apparent.*

Recte vero etiam tristatas appellaveris; ex tribus enim præcipuis humanæ naturæ vitiis, ira et pravie cupiditatibus rebellionem ac bellum excitant, dum ex anima sancta et recto iudicio concordia nascitur. Quare dicit: Christo Deo nostro carmen celebremus, quia glorificatus est. Hunc quidem hirmi finem e Moysis carmine desumpsimus, mirifice enim ad sanctæ crucis panegyrim se adaptavit. Si enim Domini gloria est et dicitur crux, crucifigi quoque exaltari nuncupatur, quod idem et glorificari dici potest, sicut ipse dixit: Nunc Filius hominis glorificatus est. Non solum autem gloria Unigeniti crux nominatur, sed etiam principium, sicut apud Isaiam. Cuius principium super huinero ejus; cum cruce enim secundum eximium theologum Gregorium una exaltatur, etc.

THEODORI PRODROMI

EX EXPOSITIONE

IN CANONEM SABBATI SANCTI.

(Apud Leonem Allatium *De libris ecclesiasticis Graecorum*, p. 74.)

D

Ο παρὸν κανὼν ποίημα μὲν ἐστιν δχρι καὶ πέμπτης αὐτῆς Μάρκου ἐπισκόπου Ἰδροῦντος, ἐκ δὲ ταύτης δχρις ἐννάτης τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Κοσμᾶ.

'Ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ὡς ἐξ ἀγράφου ἔχομεν παρόσεως, γυνὴ τις τῶν εὐπατριῶν σοφὴ, καὶ παρθένος Κασία τοῦνομα τοῦ τε μέλους ἀρχηγὸς ἐχρη-

Præsens canon opus quidem est ad quintam ipsam odam Marci episcopi Hidruntini, ab eaque usque ad nonam magni poëtæ Cosmæ, sed multo ante, ut ex

non scripta traditione discimus, mulier quædam nobilis, casta et virgo, cui erat nomen Cassia, ejusmodi modulationis prima fuit auctrix, et canonetum ipsam

μαστίσεις, καὶ τὸν κανόνα συνεπεράναντο. Οἱ δὲ ὄπερον Δ τὸ μελούργημα, ἐπεὶ δύο χορεῖαι ήσαν ἐν τῇ ἐξέδῳ τὴν πρώτην φόβην φόβουσαι, μία μὲν ἀνδρῶν, ἐπέρα δὲ γυναικῶν, αὐτὴ τὴν τῶν ἀνδρῶν παρωσαμένη, ὡς οὐκ ἀνήρ, Ὡς αἱ νεάνιδες, εἶτε, τῷ Κυρίῳ φίσωμεν. Ἀλλὰ τῇδε καὶ τὴν ἀκροστιχίδα τοῦ κανόνος ἐπισκεψώμεθα. διπλῆν τινα καὶ ταύτην οὖσαν, καὶ οὔτε εἰπεῖν, ή δικρύφων ὡς δὲ Παρνασσός, ή διβύρζιμον ὡς οἱ Διονύσου θυμοί, ή ὡς τὸ ἐν τε χέρσῳ καὶ θαλάσσῃ ζῶντα τῶν ζώνων ἀμφίβια. "Εστ' ἀν μὲν γάρ τετραφύδιον ἔμεν τὰ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ μέλη, μέρος λάμβου ἦν ή ἀκροστιχίς ἐκεῖνον λέγω λάμβου τοῦ, Προσάνθετον τε Σάββατον μέλπω μέγα. Οὐ λάμβου τὸ ήμισυ μὲν προελήφεν ή μεγάλη Παρσηκευή τὸ, Προσάνθετον τε, τὸ δὲ λοιπὸν ήμισυ τοῦ, Σάββατον μέλπω μέγα, ἐνταῦθα παρελήφθη. Ἐπει

B δὲ ἑδέσην ἔκταῦθην τὸ μέλος καὶ τὸ τετραφύδιον γενέσθαι κανόνα ὀλόκληρον, ἀναλόγως συνολοκληρώνται καὶ η ἀκροστιχίς, καὶ ἀντὶ μέρους λάμβου δος λαμβάς γίνεται. Ήδέ τη. ἔχει· Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα.

absolvit; qui vero eam subsecuti sunt, melos admirati, dignum nihilominus judicantes muliebribus sermonibus herois illius Coemæ cantiones conjungere, melos tradentes Marco, et hirmos consignantes, Tropariorum compositionem illi soli commiserunt. Et sane tradisti haec non videtur a veritate aberrare, neque enim hirmorum litteris capitalibus in acrostichide Marcus utitur, licet illi multum conserrent: statim enim illius, Kύματι θαλάσσης, unde majus K, nec non illius, Στ τὸν τετρὰν, τε super aquas, Σ, quam maxime illi in acrostichide conducunt, sed his neglectis tanquam alienis nec propriis operibꝫ loco eorum Troparia conscribit a K quidem incipiens illud, Kύριε Θεέ μου, Domine Deus meus, ab Σ vero illud, Σύμβολα τῆς ταφῆς σου, symbola tua sepulturæ. Ex hoc utroque manifestum est melos hirmosque Marci non esse, et eo etiam æque probe evincitur cum dicat in primæ odaæ hirmo: Sed nos tanquam juvenculae Domino cantemus. Juvencula enim cum esset ipsa modulationis artifex, et hoc idem ostendere volens canticum illud mulieris esse, cum duæ essent chœreæ apud Exodum, primam odaæ canentes, una

C quidem ex masculis, videra ex feminis, ipsa masculorum spērñs, veluti quæ mulier erat, Tanquam juvencula, dixit, Deo canamus. Veruntamen et ipsam canonis acrostichidem, duplēcē illam quoque, et ut ita dicam, bicipitem veluti Parnassum, vel dithyrambum, ut sunt hymni in Bacchum, velut ea quæ et in mari, et in terra vivunt animalia amphibia consideramus. Donec enim Tetraodium erat, quod in sancto Sabbato concinuit melos, iambi principium erat acrostichidis, illius nempe, qui incipiebat, Προσάνθετον τε Σάββατον μέλπω μέγα, Ante Sabbathum Sabbathum cano magnum. Cujus iambi medianam quidem partem prætrixit magna Parasceve, nempe προσάνθετον τε, ante Sabbathum, reliquum vero, nempe Σάββατον μέλπω μέγα, Sabbathum cano magnum, hoc in loco relictum est. Attamen cum opus esset melos elongari, et Tetraodium integri canonis partes sustinere, proportione quadam et acrostichis integratur, et iambi mutili loco, iambus integer succedit hunc in modum: Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα. Et hodie vero Sabbathum cano magnum.

ΤΟΥ ΘΑΙΟΣΟΝΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΚΤΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

SAPIENTISSIMI ET ELOQUENTISSIMI

DOMINI

THEODORI PRODRONI EPISTOLÆ.

(Partim ex interpretatione Lassari, partim ex nosira.)

Α'. — Τῷ ἔρδρῳ.

Ἔμεις μὲν, δλεῖα μοι καὶ σοφωτάτη ψυχή, τρέ-
την ταῦτην ἡμέραν διῶς ἀναπεπταμένοις ὥτοις τῆς
ἱερᾶς σου χελιδόνος ἐπινόν τι μέλος καρδοκούντες
καθῆμεθα· ἢ δὲ οὐκ οἰδ̄ εἴτε τὴν ἡμετέραν ἁρμηλαν
βδελυτομένην (εἰώθαστι γάρ χελιδόνες τοὺς πολιαν-
θρωποτέρους τῶν χώρων μᾶλλον περιμαλεῖν), εἴτε τὸ
περὶ ἡμᾶς δυσχείμερον δυσχεραίνουσα, σιγῇν ἐθέλει
καὶ δι: καὶ τὴν μελρύδαν διαναβάλλεται· διαφθορού-
μένη μὲν ἡμῖν τοῦ μέλους οὐκ ἐποιμι, ἀναξίους
δ' ἵστις κρίνουσα τῆς φύσης. Ἀλλὰ μή σὺ γε, ὃ βελ-
τίστη μοι χελιδόνων, μακρὰ σιγήσας τὸν κειμῶνα
ἡμῖν ἐκτείνουσα, ἀλλ' ἔσον, καὶ τὸ τῆς θυμηδίας διαρ
τῇ φέρῃ συμπαρένεγκε. Εἰ γάρ μίλαν χελιδόνα δια-
κούομεν μή ποιεῖν, ἀλλὰ σὺ γε τοῦτο ποιήσος, δι:

I. — Ephoro.

Nos quidem, o sapiens felisque anima, post tertium
ipsum diem arrestis auribus sacra hirundinis tuæ
carmen expectantes sedemus. Hæc autem nescio an
nostram hanc solitudinem aversata (consecutore
enim hirundines in frequentissimis locis esse loquacio-
res), an frigidæ hujus tempestatis pertusa lacere ad-
huc vult cantumque suum differre pergit in dies. Ne-
que enim nobis illam invidere dicam indignos forte
nos esse censens. Ne taceas, o hirundinum optima,
silentio tuo hiemem nobis diurniorem efficiens: imo
cane, cantuque veris nobis voluptatem repræsentata.
Etsi enim dicere solemus, ver ab una hirundine ne-
quaquam effici, facies tu tamen, quia reliquas hirun-

Α τοι καὶ τῶν λοιπῶν χελιδόνων ὑπέρτεσσαι. Εἰ γάρ δ
εἰς μυρίον παρ' Ἡρακλεῖαρ, ἐὰν δριστος ή, πάντας
καὶ ή μία χελιδὼν ἀντὶ μυρίων λογίζοτο δν, διν
χιληράται τὸ δριστον. Μυρία δὲ χελιδόνες θάτεν
πάντας διαρ ποιήσουσι, ὡς ἔγειρε τὴν ἡμέραν
ἐπιρινὸν γελῶσαν ὅρῳ, καὶ τὴν βοτάνην ἡμέρα
τῆς γῆς ὑποψυμένην, καὶ τοῖς ἀνθεσιν οἷον τὰ δάν-
δρα τριχούμενα. Μετά τοιούτων σε τῶν ἀποτέλεσμα, ὃ
ἰερὰ οὐρήιην, περιμένομεν· μή γαν διτὶ τῶν ἀπο-
τέλεσων διτὶ καθῆσθαι ἡμᾶς ἀπολίπησης, ἀλλὰ διμερεῖς γραφῆ
τὴν γραφήν, μή δυσχεράντας διτὶ τοι τὰς ἀντὶ χελιδῶν
δίδωσι τὰ χρύσα, ἀλλὰ μᾶλλον γῆλους (1) διπολτ-
οῦσι, διτὶ ψυχῆν ἀναχεῖ μυρίων δινερῶν καταπ-
χιμένην (2). Εὕρωσο.

B dñes antecellis. Si enim uox qui optimas sit pre-
decem millibus est, iuxta Heraclitum; et una hi-
rundo pro decem millibus computari debet, sic ruerat
essa illam optimam. Hirundinum vero decem millis
celerius omnino ver. facient; ut et ridentem verum
ego diem videre possim et herbam e solo molliter
erumpentem, atque in capillorum morem arbores fo-
ribus onustas. Hanc spem soventes te, o sacra Sire,
expectamus. Ne ergo postquam hoc speravimus edic
ita morari sinas, sed epistolis epistolæ repende; ne
dignere, quod pro ore tu aurum exhibeas; gende
potius quod animum leves sexcentis arumuis offri-
tum. Vale.

(1) γῆλους Cod. Vat.

(2) Ita in Cod. nostro: sensus satis manifestus,

vera lectio obscura; forte κατακεκυράνην, plorat-
tem.

E'. — Εὐχαριστήσως τῷ τομοφύλακι, πρωτεύοντι,
δέκιν, καὶ ὄρφανοτρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ
Ἀριστήνῳ.

Είτε τραγῳδοὶ μὲν καὶ διθυραμβοτοιοί, θεσπίσεις
δέκοπται, (μέτρον δὲ διθύραμβος, ἐν Κορίνθῳ μὲν
εὐρημένον ὑπὸ Ἀρίωνος τοῦ Μηθύμνηθεν, πολὺ δὲ
τὸ ἐνθουσιώδες μετὰ χορείας ἔχον καὶ βασικικόν), βοῦν
τινα μόνον ἡ ἀμφορέα ἔκαθλα τῆς φέτης κομιζό-
μενοι, διμοὶ οὐδὲ ὑφίεσσαν τῆς δρμῆς, οὐδὲ ἐνεδίδοσαν
διθυραμψιδῶντες, ἡ τραγῳδῶντες ἔχον δὲ, μικρῶν
τῶν ἐπὶ σοὶ φῆμάτων, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον ἢ εἰνοιαν
μόνην προβεβλημένων, τοσάντας καὶ οὖτα μεγίστας
ἀντιλαμβάνων τὰς ἀμοιβάς, καὶ αὐτὸν δὴ τοῦτο, τὴν
ὑψηλὴν σου γλώσσαν καὶ λεράν τῆς ἐμῆς οὐθενεῖας
πολλαχοῦ καὶ πολλάκις πλουτῶν ἐπιμνήμονα, οὐ
πάντα κατὰ νότου θέμενος τὰ λοιπά, ἐν τούτῳ δὲ
βίου μόνον, τὴν σήν εὐφημίαν, προχειρίζοιμην, ὡς
μή μόνον ἐπτάξις σε τῆς ἡμέρας αἰνεῖν, ἀλλ' ἀπειρά-
τις ἀπειράς, εἰ οὖν τε τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἐν τοῖς σὺς
ἀδελεσσεῖν δικαιώμασι τὴν καλλίστην ταύτην καὶ
διοις προφήταις ἀδελεσχουμένην ἀδελεσχαίνειν; Καὶ
τοι πᾶς ἀν εἰη τοῦτο μή ἀπεικῶς ἀνοίτου, καὶ
πόρρω φιλοσοφίας ἐλαύνοντος, διὸ οὐδεὶς καὶ κατὰ κόρ-
φης ταύμαντον ὑπὸ σοῦ, καὶ ὠδύμαντον ὑπὸ τράχη-
λον, καὶ τί οὐχὶ τάνδεινον πάτερντα, ὑμνεῖν σε καὶ
οὗτον, καὶ διὰ γλώττης ἀγειν εὐφημίου, αἰδοῖ σου
πάντας τῆς ἀρετῆς, τοῦτον, καὶ εὖ πάσχοντα, καὶ
μυρίαις δοαις ταῖς χάρισι δεξιούμενον, νῦν μὲν τῇ
χειρὶ σου, νῦν δὲ τῇ γλώττῃ, σχολῇ καὶ ἀπομύτ-

II. — Gratias agit Alexio Aristeno, nomophylaci
protecdico et orphænotropho, ob laudes quas is
la ipsum pro concione effuderat.

*Tragundi ac dithyrambici poetæ, domine illustris-
sime (est autem dithyrambus metrum ab Arione
Methymnensi inventum, entusiasmo ac saltatione et
Bacchanalibus aptum), bovem simplicem aut ampho-
ram pretti loco reportantes, bacchari et genio poetico
indulgere continuabant. Ego autem, qui pro exiguis
ad te verbis ex benevolo animo prolatis remuneratio-
nem plus quam meritam obtineo, lingua tuam sa-
cram quæ ad exiguitatem meam comparata primas
fieri partes, minime spretis aut neglectis cæteris re-
bus, per totam vitam tuam tantummodo laudem cele-
braverim, ut non solum septies te quotidie¹, sed in
infinitym, si fieri potest, collaudem, et in exultanda
justitia tua eloquentiam prophetam dignam expre-
mem. Hoc vero hominis male sani et ab omni philo-
sophia alieni fuerū, quem a te verberari strenue ac
castigari par esset, siquidem et sic te lingua blan-
diente hymnis celebrat, te qui ipsum licet maxima
cum fortuna amplectatur, manu ac lingua tractare
ut meretur, es destinatus. Si autem manus manum*

C lavat, ut Epicharmus dicit; aut si danti dat aliquis;
ut est in Hesiodo, aut si fricantem refricat, ut est in
proverbio, aut si gratia dat gratiam, ut dicunt poetæ
tragici: quomodo non Homericam loquela optem
michi, ut coram omnibus terræ incolis ad cœlum lau-
des tuas efferam?

D Sciat igitur cœlum superne, sciat terra; sciant
cætera elementa, aquæ natura, aeris mixtura, ignis
subtilitas, quod labilis meis non temperabo et quod,
ad Davidis psalmographi exemplum², dona tua incer-
santer cantu celebro. Hæc autem dico non quasi glo-
ria terrestris vanæque tu cupidus sis, aut hominum
laudibus seducaris, tu qui omni panegyri major es,
qui tui ipsius es hymnus, licet nos cæteri silentio vir-
tutes tuas prætereamus; sed quia ingratum animum
inter pessima pono vilia, et quod timeo, ne. ut est in
proverbio, mortuis conditis similis habear. Tum pre-
cor, ut bonos pro virili parte laudem, malos autem
ne objurgem, id magno meo jure ante omnia timens
ne alter Timo me qui bonus sum, viluperare præsu-
mat, ut antiquus ille vir Spensippum. Illud vero
scito quod si tu non laude eges, certe laudes te opus
habent ob vicem reciprocam. Valde enim illud Cice-

¹ Psal. cxviii, 164. ² Psal. xxxix, 10.

(1) Conf. Plat. in Axioc. t. III, p. 536, C.

(2) Hesiod. Op. v. 533

(3) Arist. Or. I, pro IV^{or} viris, c. 141, t. II, p.
84, lin. 5.

(4) Sopbol. Aj. v. 522.

(5) Erasm. Adag. chil. III, cent. III, adag. 50,
col. 683.

ἐγν κάκεινο τὸ τοῦ Κικέρωνος, δ πρὸς τὸν στρατη-^A γικώταν Κάτωνα (6). Τρωμαλῶ δ' ἀμφὶ τὸ ἄνδρε, σοφῶς ἀπεφθῆξατο· Εἰ καὶ μὴ Κάτων δεῖται Τρώμης, εἰπών, ἀλλ' ἡ Τρώμη Κάτωνος.

Ο μὲν οὖν Ἀθηναῖος φιλόσοφος (οἶδας τὸ τῆς πρεσβυτερίας εὐχος Ἀκαδημίας, τὸν Πλάτωνα [7]) ἔκαστον τῶν τῆς παρ' αὐτῷ πολιζουμένης πολιτείας ἀνδρῶν μιᾶς τινος καὶ μόνης εἶναι τεχνίτην τέχνης νενομοθέτηκε· μηδὲ γάρ τὸν φιλόσοφον περὶ δικαστικήν ἐστράφθια χρῆναι καὶ νομικήν, μηδὲ περὶ φιλοσοφίαν αὐθίς τὸν δικαστήν, ἵν' οὗτῳ ταῖς τέχναις τὸ δικρον καὶ τὸ εὖ περιγένετο. Εἰ δὲ τις ἔλθοι, φησί (8), ποικίλος ἀνήρ καὶ παντοδαπός, τοῦτον προσκυνεῖν μὲν καὶ ἀποδέξεσθαι, ὡς Ιερὸν καὶ Θαυμαστὸν, ἀποφαντεῖται, εἰς ἐπέραν δ' διμιούροιν ἐκπάμπειν ἐρικύ πρότερον στεψαμένους αὐτὸν καὶ μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς χειραμένους. Ἰως γάρ θειοτέρας αὐτὸν ἦσσον καὶ οὐ κατὰ δινθρωπὸν τῆς τιμῆς. Εἰ δὴ καὶ ἡμεῖς ἐπ' ἐκείνης ἥμεν τῆς πολιτείας, τίνα δὲ πολλοὺς ἔχρην, εἰ μὴ σὲ, σοφώτατε νομορύλαξ, προσκυνηθῆναι μὲν καὶ ἀποδεχθῆναι, ὡς Ιερὸν, στεφθῆναι δὲ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ μύρον περιχυθῆναι, ὡς τὸ εἰκός; Καὶ τις γάρ δόλος, ὡς σὺ, πολλαῖς μὲν τέχναις καὶ ἐπιστήμαις ὡμοληκεν, ἀπασῶν δὲ τούτων τὰς ἀκροπόλεις κατεληφεν; Ἐμαλευσέ σε Γραμματική· καὶ φεῦ τῆς ὄρθολεξίας! Οὐδος μὲν ἐτυμολογίαν εὑρεῖν, δοσος δὲ ἀναλογίαν ἐκάστασιν, καὶ δ-

ronis probo quod ad Catonem virum bello maxime strenuum, Romanus ad Romanum, dixit: Si Cato Roma opus non habet, at Roma Catone.

Philosophus ille Atheniensis (*Platonem enim, veteris Academic ornamentum, cognitum habes*) legem tulit ut quis eorum qui in republica ab ipso instituta viveret, unius alicujus artis peritus foret. Non enim philosophum, dicebat, juridicum aut legislatorum, aut judicem ad philosophiam converti debere; ita enim et artibus et artificibus bene consultum arbitrabatur. Ubi autem vir catus ac multiplex venerit, venerari quidem et hospitaliter excipere ut virum admiratione dignum, sed protinus lana redimitum et cum capite unguentis delibuto in aliam urbem mittere. Fortasse enim honore divino magis quam humano dignum censebat. Quod si et nos in ista republica vivcremus, quem alium nisi te, doctissime legum custos, venerari et in honore haberis, ut sacrum caput autem redimatis et unguentis delibutum exhiberi decebet? Quis enim aliis, sicut tu, artes ac litteras coluit et iis quasi arce et castello potitus est? Te grammatica ut obstetrix in lucem produxit, et quidem nemo sicut tu orthotaxis et etymologiā analogiāque magister alique arbiter, poematum autem iudex aequus unquam exstitit.

Rhetorica te nutrit, sed amotis mendaciis ac si-

(6) Conf. Plut. in Caton. § 32, ed. Reisk, t. IV, p. 419.

(7) Conf. Platon. de leg. I. VIII, pag. 846, O.

(8) Id. de repub. lib. III, tom. I, pag. 377, E; 378, A.

πόσος κρίναι ποιήματα πέρυκες; Ἐθρέφασθε σε Τρητική· καὶ φεῦ τῶν τῆς πειθοῦς λύγων καὶ τῶν σειρήνων! δοσος μὲν συμβουλεῦσαι, δοσος δὲ δικάσσασθαι πέφηναι, καὶ δοσος μὲν διὰ γλώττης προβάλλεσθαι τὸ νοηθὲν, δοσος δὲ καὶ χάρτῃ ἐπισημῆνασθαι (9); Πολιεύκτῳ μὲν οὖν τῷ Σφιττέῳ σοφῷ ἥτερῳ μὲν δριστος Δημοσθένης, εἰπεῖν δὲ δεινότατος Φωκίων προσηγορεύετο, ὡς τούτου μὲν ἐκείνου τὸν ἥτορεύειν καὶ γράψειν, ἐκείνου δὲ τούτου ἐν τῷ λέγειν καὶ δημηγορεῖν ὑπερβάλλοντος. Σύ δὲ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν κεκλήσωσας (sic) τὸ εὐδόκιμον, ταῖς μὲν ἥτορεύεις τὸν Δημοσθένη, ταῖς δὲ δημηγορείαις ὑπερβάλλομενος τὸν Φωκίωνα. Ήνδρωσέ σε μετὰ ταῦτα Νόμος καὶ Νομοθετική· καὶ φεῦ τῆς εὐθύδικίας, τῆς ισορρόπους πλεστιγγος, τοῦ κανόνος, τῆς στάθμης. ^B Τῆς ιερᾶς θεύμαδος! δοσος μὲν ἀκοῦσαι μετὰ πρωτητος ἀναπέφαναι, δοσος δὲ φηφηφορῆσαι μετὰ εὐθύτητος, μὴ δεκάχων κρίσιν, μὴ προσώπου, μὴ δώρου λῆψιν πρὸ τῆς ἀληθείας τιθέμενος; Ἐρρίφθω γάρ ἐκείνο τὸν ἰπους καὶ ἀπεσκυβαλίσθω, δ φησι·

Δῶρα θεοὺς πείθει, δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας (10). Σὺ μὲν διμεις τοὺς Μίνως, διθρώπε, καὶ τοὺς Παδαμάνθυας, τοὺς οὗτω μεγαλοπρεπεῖς καὶ σεμνοῦς δικοστάς, ὡς κατὰ κυνὸς (11), η χηνὸς, η πλατάνου διμύνοντας πρότερον, Επειτα ὡς ὑπ' ἀσφαλεῖ καὶ βεβαίω τῷ δρκῷ περαλνειν τὸ φηφηφορημα· ὡς καλοὶ γάρ σου οἱ δικασταὶ, καὶ ἀξιοὶ νχροῖς θεμι-

^C renibus; te ad consulendum promptum, ad jus dicendum aptum formavit, ita ut mentis cogitata lingua proferre et litteris mandare σχεδιασθείσι facilius. Polyeuctus Sphettensis Demosthenem oratorem opifillum, sorbillissimum autem Phocionem proclamavit, ita quidem, ut Demosthenes in scriptione et dictione rhetorica, hic autem in concionando coram populo primas teneret. Tu autem utrumque in arte superas, stylo quidem Demosthenem, Phocionem autem concionando vincens. Te lex et legislatio virili induit ingenio; tibi praeesto fuere pectus disertum, in loquendo aequalitas, canon, numerus ac mensura, jus sanctum. Quoties auditores cum suavitate loquentem, sententiam ferentem alacriter, judicii rectitudini submissum, sine acceptione personarum veritatis incorrupte: servientem te viderunt! Nullam profecto rationem habeamus ejus qui dicit:

Dona deos, dona reges augustos pervertunt.

Tu quidem Minoa et Rhadamanthum judices venerandos ac summe colendos laudibus celebras, quorum religio vel circa canem, anserem, platanum severa, ut item exiguum secundum iurisrandum solemniter datum exsequantur; sunt enim judices dignissimi qui mortuis jura dicant. Ego autem doctum legum custodem celebrō qui e republica Platonica cum unguentis et diade-

(9) Conf. Fabr. Bib. Gr. lib. IV, cap. XXXII, t. IV, p. 486.

(10) Conf. Platon. De republ. lib. III, p. 390, E.

(11) Conf. Schol. Aristoph. ad Av. v. 521.

στεύειν. Ἐγώ δὲ τὸν ἐμὸν καὶ σοφὸν ὄμηρον ματανόματον νομοφύλακα, τῆς μὲν Πλατωνικῆς, ὡς ἑφαμεν, πολιτείας ιερῶς εἰκεπεμψθέντα μετὰ μύρου καὶ στέμματος, ἐπὶ δὲ τὴν βασιλίδα τὴν Βυζαντίδα μετενεχέντα πολλῷ ιερώτερον, καὶ ταῖς δυοῖς ταύτης μέρεσι συμμεμερισμένον, τῇ συγχλήτῳ, φημι, καὶ τῷ βηματι· κανταύτῃ μὲν νομοφύλακτούντα, ἐν δὲ τούτῳ πρωτεκδικοῦντα, καὶ δι' ἀμφοῖν σεμνύνοντα τὸ πολίτευμα. Εἰ γάρ τι πειπέον Πλάτωνι, πειστέον δὲ, χρῆναι λέγοντες (12) δύναμιν ἐπὶ τὸ αὐτὸν καὶ τύχην φρουρήσει συνελθεῖν καὶ δικαιοσύνη, ἵνα κάλλος καὶ μέγεθος; αἱ πολιτείαι καὶ λαμβάνοντες πράξεις· τίνι δὲ ἀλλιπ μᾶλλον συνεισθεύσας ἀμά πάσας ταύτας εὐρήσομεν; Τύχη μὲν γάρ καὶ δύναμις ἀναθεν πειρεθεύσα, οἷον ἀπὸ γένους, ταῖς πρὸς βασιλέως ηγέηθη τιμαῖς· φρόνησις δὲ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἐξ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς γενέσεως ἐγκατεσπάρθησαν τῇ τούτου ψυχῇ. Ἐπειτα δικαιοσύνη μὲν τῇ μαθήσει, ἡ φρόνησις δὲ τῇ πειρᾳ συνεπηγήθησαν. Φιλοσοφίας δὲ σε παντοδαπῆς καταχώριμον, δρφανοτρόφε, ἀντικρυς δεικνύσι τὸ πρὸς νοῦν ἀποβάπτοντα πρότερον τὴν λέξιν οὗτω προφέρεσθαι· διπερ καὶ Ζήνων ἐναργὲς φιλοσοφίας τεχμήριον έθετο. Ἄλλ' οὖτις μὲν σε Γραμματικὴ καὶ Ῥητορικὴ καὶ αὖ Νομοθετικὴ, καὶ Φιλοσοφία, δικαιότατε πρωτεκδίκων, ἐτιθηγίσαντο· οὗτε, κατὰ τῶν τινας εὐφυῶν, φρόνιμος τε λαμβάνοντα τὰ λεγόμενα, καὶ φρόνιμος τὸ προβάλλοντα· οὗτε αὖ, κατὰ τῶν τινας ἀφυῶν, χρονίως τε λαμβάνοντα καὶ παρακατέχοντα χρονιωτέρως· ἀλλ' ὅξυτατα μὲν καὶ διάκαρει τὴν γνῶσιν δεχόμενον, ἀποβάλλοντα δὲ οὐδ'

inacte expulsus, in regiam urbem Byzantii pervenit, C non sine nomine divino, ibique curiae ac iurisdictione adiunctus est ut et legum custodia et juri dicendo operam daret, sicque reipublicae ornamento eset. Nam si Platonis fides habenda, est autem, dicenti, vires ac fortunam ingenio ac justitiæ associandas esse, ut quæ in republica sunt pulchritudinis ac magnitudinis speciem præ se ferant: cui hæc omnia magis quam tibi inherentia reperiens? fortuna enim et fortitudo a majoribus traditis regia munificentia auctæ; prudentia et justitia inde a nativitate animo insitæ sunt. Huc accedit quod justitia doctrinæ præceptis, intelligentia experientia duce incrementum ceperunt. Philosophia denique amor, divinitus tibi inspiratus pupillorum nutritor, verba cogitationibus plane respondere demonstrat; quod Zeno quoque certum philosophicæ testimonium esse asserit. Sic igitur Rhetorica, Grammatica, legum condendarum scientia lacte quasi suæ nutririunt. Apud te non, sicut apud non paucos, quæ auribus hauseris, brevi intereunt; nec ut apud alios per tempus quoddam comprehensa breviori tempore relinquent; imo quæ mentis acumine collegisti, nunquam e memoria decidere sinis. Quis porro satis

Α εἰς αὐτὰς τὰς Ἀκεσίου σελήνας (13). Τὴν δὲ περὶ τὰ πολιτικὰ τῶν πραγμάτων σφήνην οἰκονομίαν καὶ μεταχειρίσιν, τι δὲν τις ἡ καὶ πόσον εἰπών ἐναργῶς παραστήσειν; Ἀρμόσις γάρ εἴτε σοὶ ἐκεῖνο τὸ ἀρχιλόχειον, μικρὸν τι παρφθηθέν· ὑπάρχεις γάρ κατ' αὐτὸν,

'Αμφότερον, θεράπων μὲν πραγματικοῖς θεοῖσι (14), καὶ

Mουσῶν ἔρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

'Αθῆναι ταῦτα καὶ Θῆραι, καὶ ἡ ἀλλη ἀνακηρύξτεις Ἐλλάς, καὶ αὐτὰ τὰ πόρρω τῆς Ἀττικῆς· τὰ μὲν καὶ ὄφειλος σε τὴν φημης ἐλθόντα δεξάμενα. Καὶ πάλι μὲν δὲ Ἀθηναῖος· ἐφη σοφὸς ἐπιστολῇ (15), εἰ τὴν οἰκουμένην δῆν εἰς μόνον ἀποβλέπειν τὸν Δίωνα. Ἐγὼ δὲ τὸν Δίωνα μὲν θυμάζω τοὺς Ιστορικοὺς βιβλίοις ἐνεγχάνων· τὸ δὲ παρὰ τῆς οἰκουμένης ἀποβλέπεσθαι πάσης τῷ διμῷ ἀνατίθημι νομοφύλακι. Εἰ γάρ της οἰκουμένης καρδία ἡ βασιλεύουσα καθέστηκε πόλις, αὐτῇ δὲ δηλη πρὸς αὐτὸν ἀφορᾷ, εἰδῆδον. ως τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ λοιπῷ διαν συμπεριαχθήσεται σῶμα. Δικη συνισταται περὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὸν νομοφύλακα ἡ συγχλητος περιβλέπονται, ἀλλος δῆλος δῆλος τι τῆς ἐκείνου φωνῆς προαρπάσαι φιλονεικοῦντες. Ψῆφος περὶ τὰ ιερά κρατεῖται ἀνάκτορα, καὶ οὐδεὶς δῆς οὐ τῷ πρωτεκδίκῳ τὰ πρωτεῖα τοῦ λόγου διδωσιν. Ἀρα οὐ πρὸς ἓν τούτον τὴν οὐρανού σύμπασα Βυζαντίος, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, τὴν οἰκουμένην σύμπασα, βλέπει; Εἰ δὲ μέρος τῆς οἰκουμένης εἰσὶ καὶ οἱ πέντες, οἱ τὰ σώματα βεδλαμμένοι καὶ πε-

C explanabit peritiam tuam circa res politicas quas semel capessivisti? In te enim illud dictum Archilochi leviter mutata forma quadrat; nam secundum eum Tu Dei omnipotentis servus es, et Musarum dulce donum calles.

Athenæ autem ac Thebæ et ceteræ Græciae provinciæ vel longissime ab Attica distantes illud attestantur, quæ quidem te ducem magnanimum expertie sunt, aut sermonibus fama sparsis acceperunt. Athenærus enim in epistola quondam dixit totum orbem oculos in Dionem convertere. Evidenter Dionem admiror historicorum opera legens; quod autem totus orbis admirabundus oculos in aliquem convertat, id legum custodi amico meo vindico. Si enim urbs regia universi orbis cor est, et eadem in ipsum convertit oculos, cordi reliquum corpus obtemp:raturum esse manifestum est. Justitia circa acta regia, et legum custos a senatu in honore habetur magno; quippe cuius vocem ac verbā in suum quiesque commodum convertere salagit. Sententiae in templis Deo sacris colliguntur, et omnes protecdico primas eloquentias partes attribuunt. Nonne igitur totum Byzantium, aut potius totus orbis hunc unum espicit? autem orbis pars

chus in Phoc. cap. VII. Themist. oral. de viri. reg. XV, pag 185, B.

(15) Plat. ep. IV, tom. III, pag. 320, D.

(12) Conf. Platon. De republ. lib. IV, p. 427, E.
(13) Conf. Erasm. Adag. chil. I, cent. V, adag. 55, col. 184.
(14) Conf. Athen. lib. XIV, pag. 627. C. Plutar-

ρηρημένος τὰ μέλη, καὶ τὸν ἔξω μήνθρωπον οὐκ ἔκει-
ρωσι, πρὸς τίνα δὲλλον καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς οἰκου-
μένης ἀν ἀποθύψειεν ἢ πάντας πρὸς τὸν καὶ ἀπ'
αὐτῆς τῆς τοῦ δραγανοτρόπου ἐπωνυμίας τὴν φυχή-
κὴν διαδεικνύει διάθεσιν; Καὶ τὸ μὲν θνος, οἱ
Τύλλοι, τὰ τῶν θηρίων ίδεσθαι δῆγματα λέγονται,
τοῖς στόμασιν ἔκοντες τὸν λόν· σὺ δὲ, δραγανοτρόπος
λαμπρότατες, τῷς πενίᾳ καὶ νόσοις, ὡς ὑπὸ βαρυ-
τέρων θηρίων πεφαρματέμνους, θαυμασιωτέρως
ἔξις, ἔξιλκων τῷ στόματι τὸν λόν. Καλεῖται γάρ σοι
τὸ στόμα τόνδε ἢ τόνδε τραφῆναι τῶν πενομένων,
καὶ ἄμα οἱ ἐκ τῆς καρδίας; ἔξιλκεται ὁ τῆς ἀνίσης
καὶ τῆς πενίας λόν. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν σου τῷ πρὸς
τοὺς δόλλους καλά, ὡς ἐκ τοῦ κρασκέδου παραδεῖξαι
τὸ δραστήρα. Ἐγώ δὲ τίς ποτε, ὡς πρὸς τῶν λόγων,
εἰμι· καὶ τίνων τῶν χαρίτων ηὔμορήρα, ὡς κανὸν
τῷ θείῳ σε βῆματι κανὸν τοῖς ἀνακτόροις εὐτοῖς τὴν
ἐμὴν περιλαλεῖν ἀθλιότητα; Ἐπίσχες, πρὸς τῆς σῆς,
ἴπισχες, περιωπῆς. Σμικρύνεις σου τὴν γλῶτταν
περὶ τὰ μικρὰ στρεφομένην καὶ κάτω φέποντα, τὴν
μετὰ Ἰωάνου βροντὴν, καὶ μετὰ Πάουλου σαλπίζειν
ἔξιν. Ἀδικεῖς σου τὸν λόγον, χειμᾶς περὶ τῆς κα-
ταβάλλων τὸν ὑψηλὸν καὶ αἰθέριον. Οὐδέτερος σου τὸν
ἐπανῶν ἢ τῶν ὑμνῶν ἐπάξιος, εἰ μὴ μόνος ὁ παν-
τοκράτωρ Θεὸς καὶ αὐτοκράτωρ καθόπτης βασιλεύς.
Τούτους περιλαλεῖ καὶ περιθύλλει, καὶ τιμῆσις τῷ
ἐπανῷ, καὶ τιμηθῆση. Ήμᾶς δὲ ἡ οἰδεῖς τῶν ἀπόν-
των, ἡ ἴδεροι τίνες ποιησαὶ καὶ ρήτορες εὐφημι-
τωσαν. Ηἱ μᾶλλον, οὐ γε τοὺς μηδαμινοὺς ἥμας
ἐπιπινῶν, τὴν τε ρήτορεικὴν σου ἱσχὺν ἀντεύθεν ἀνθεῖ-

Α κνυσο, καὶ τὸ φιλότερον παρίσταντε καὶ φιλάνθρωπον.

Γ'. — Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ τῷ λογοθέτῃ κυρψ

Στεφάνῳ τῷ Μέλητι.

Είτα σύ μοι λέγε τὸν Ὑμητέν, καὶ τὰς Σειρῆνας
ἀρίθμει, καὶ τὴν Θηβαίαν λύραν προστίθεσο, καὶ
τὴν κιθάραν Ἀρίωνος, ἢ πάντα πάντως ἀγδῆ τε καὶ
ἄμουσα πρὸς μίαν ταύτην ἐπιστολὴν συγχρινόμενα.
Ἡλίκον γάρ, ὡς μέγιστον ἀστέρων ἔλιος, τὸ ὑπερβά-
λον τῆς ἡδονῆς αὐτῇ ἐγκατέσπαται, δοῃ μὲν ὅφηδη
θεωρία θεαγωγεῖται τὸν νοῦν καὶ μετεωρίζεται; διὰ
ὅτε τῷ ἀττικούργελν τὴν λέξιν περιανθίζεται; Οὐχ
οὖτε Μύρων ἔχαλκοτύπει, οὐχ οὖτε Φειδίας ἔγρα-
φεν, οὐχ οὖτες Ἀρχιτέλης ἔλαξεν. Καὶ δὲ μὲν τὸν
ἀνδριάντα, δὲ δὲ τὴν εἰκόνα, δὲ δὲ τὴν στήλην ὃς
εὐφύως ἔγαν καὶ ὡς εὐρύθμως ἀδημιούργουν, ὡς σὺ
τοῦ λόγου πλάττεις τὸν ἀνδριάντα, θεοπεσία μα-
κεφαλή. Ἄλλ' ἔλαθον ἐμαυτὸν ἀνδριάντα λόγου τὴν
σὴν ὀνομάσας γραφήν, δὲ μὲν γάρ ἀνδριάς τεχνητός
τὰ ἔξω περιπλασθεῖς οὐκ εἶται καὶ τὸ τῆς φυχῆς κε-
κλήρωται χρῆμα· τοῦτο γάρ ἡ φύσις μόνον τῆς τά-
χυνης ὑπέρκειται· τὸ δὲ σὸν γράμμα καὶ σῶμα μὲν
ώραιον ἔχωντεν περιπέπλαστο, καὶ φυχὴν δὲ εὐτόχει
ἔνδοθεν μουσικήν. Οὐτως ἕπαλωκειμένη σου ταῖς μι-
κραῖς συλλαβαῖς, μεγίστη φυχή, οὗτοι σου τοῖς δίλ-
γοις ἡνδραποδίσθημεν, οὗτοις ἐκ τῶν δεθέντες
εἰλκύσθημεν τὸν γλυκὸν τοῦτον ἔλκυσμὸν καὶ δεσμόν.
Ἄλλα μὴ διαλέπῃς καὶ ἐπὶ τῇ χρυσῇ σου τῷν ἐπι-
στολῶν μηρίνῳ δεσμῶν καὶ ἔλκων τῆς; Λύεις γάρ
μᾶλλον οὗτα δεσμῶν, καὶ οὕτοις ἔλκων ἔδραυτέρους
μᾶλλον ποιεῖς.

III. — Ejusdem epistola ad logothetam dominum Stephanum Meletem.

Dicas mihi deinceps Hymellum, et numeres Sironas
et Thebanam lyram proponas necnon citharam Ari-
onis; quae omnino minus jucunda et dulcia judi-
cabuntur, si cum una epistolarum tuarum conser-
tur. Quanta enim (per solem illum qui ceteris stellis
præstat) effusissima voluptate aspersæ sunt! quanta
sublimi contemplatione rapitur ad Deum mens atque
erigitur! quantum floret in eis Atticus sermo! Non
sic Myron ære sculpsit; non sic Phidias depinxit, nec
sic Architeles polivit; ille quidem statuam atque
imaginem, hic columnam atque egregie multum et
artificiose perfecerunt; uti tu, o divinum caput, ser-
monis quasi statuam effingis. Verum erravi statuam
nominans quod tu scribis. Statua enim in externis
partibus tantum fabrefacta nihil habet quod animam
attingat. Hic solum natura artem vincit; quæ a te
scribuntur et corpus habent externa specie venustum,
et anima bene intus ei respondet. Sic captivi redi-
dimur paucis a syllabis (o anima omnium maxi-
mu), sic brevibus sermonibus devincimur, sic ex-
ribus liguti dulci impulsu vinculoque trahimur. Verum
ne desine, atque aureo suniculo litterarum liges nos
alique trahas. Solvis nos magis si ita liges, et sic tra-
hens nos firmiores reddis.

sunt pauperes aut corpora membranitis trunc ac muti-
latis sedata circumferentes, in quem aliam hanc quo-
que pars orbis oculos converst, nisi in eum qui pu-
pillorum patris nomen gerens eo ipso probet ac bene-
volæ mentis testimonium exhibet? Est Psyllorum gens
que morsibus a bestiis impactis remedari valet et qui
agrotorum ulcera ore lanubunt et sanant. Tu autem,
pupillorum alter clarissime, eos qui paupertate ac
morbis vexantur et qui a malignioribus bestiis vene-
num in se receperunt, sanas, venenum ore extrahendo.
Ubi enim os pauperum aliquem jubet nutritiri, mætria
simil ac paupertatis venenum eradicatur. Hæc omnia
in quidem præclaræ in aliis perficis manifesto, ut tex-
tile ex ora ambiente judicatur. Ego autem, vir docte,
quis sum, et quarum gratiarum participes sum factus,
ut in sancto tribunali et in domo regia de miseria mea
te interpellare ausim? Retine, quæso, circumspecio-
nem tuam. Linguam exilem reddis, dignam quæ cum
Joanne tonet, cum Paulo tuba canat; rebus enim futi-
libus operam naval ac humi repit. Rationem tuam
offendis, humili deprimens quæ sublimis et ætherea est.
Nemo nisi Deus et imperator augustus laude tua
dignus est. Hos hymnis celebra et lauda et invicem lau-
daberis. Nos autem aut nemo plane aut poetæ atque
oralores miseri collaudanto, nisi tu mavis nos, qui
parvi pretii sumus, laudando facultatem tuam rhe-
toricam exserere, et philosophiam cum humanitate
junctam satagi in medium proferre.

A. — Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ δραγοτρόφῳ καὶ τομοφύσῃ.
λακι, δὲ ἐπει πεισθεῖσιν λοιμώξιν.

Ἐκ κοιλίας δέου, τούτῳ δὲ τὸ πρωτηεύδυμον, καὶ τιμεῖσ; εο; τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπηρόμεν, δέσποτα, συλλέξεις, οὐ τριταῖοι, κατὰ τὸν Ἰωάννην, τῇ τοιαύτῃ φρουρῇ ἐντελαιτερούμενοι, ὅτι μηδὲ τύκος ἐσμὲν ὡς ἐκεῖνος Χριστοῦ· ἀλλ' αὐτὸς μέντοι τεταρταῖοι, κατὰ τὸν Λάζαρον, ὅτι μηδὲ φίλοι κατ' ἐκεῖνον Χριστοῦ· ἀλλ' ἔχταῖοι μὲν τὸ μέχρι (1) δεύρῳ, τὸ δὲ ἐντεύθεν δὲ κατάγων εἰς δέου καὶ ἀνάγων ἐπισταῖτο. Τίας δὲ ὑπηρόμενοι ἀδρανεῖ καὶ λεπτῷ, καὶ οἷον ἔχειν εἶδος τὸν ἐξ δέου λαλοῦντα, χεχρημάτοις τῷ δισθρατοῖ. Χθὲς μὲν γάρ καὶ μικρῷ πρὸ ταύτης, αὐτοὶ τὸ δρός τε ἀνιόντες, καὶ εἰσιόντες τὸν γνόρον, καὶ ἐνώπιοι ἐνωπίῳ σοι παρεστῶτες, καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἐντυχίας, ἀποτινάντες, ὅλοι Μιλωνίδες ἡμεν Οεδπτεῖ, μικροῦ καὶ καλύμματος δεσμενοὶ περὶ τὴν μορθήν, ἵνα μὴ τῇ ἀπὸ σοῦ θεαγείᾳ τὰς τὴν ὁρώντας ὄψεις κακῶς διαθέμεθε· νῦν δὲ, τῇ θεοφανείᾳ ἐκείνης ἀποτεστάτες, καὶ τοῦ γνόρου πόρφων γενόμενοι, καὶ μέτα τῶν ταντελῶν ἀμυητῶν μόνης φωνῆς ἀπολοντες, μικρᾶς καὶ ταύτης καὶ παρόδου, καλύμματός τε καὶ αὐτοὶ δεσμενοὶ περὶ τὴν μορθήν, πλὴν οὐκ ἵνα τὸ φέγγος ἐκείνης συστείλωμεν, ἀλλ' ἵνα τὴν αἰσχύνην καλύψωμεν, εἰκότως σοι διὰ τοιτονταν τῶν γραμμάτων ποιοῦμεν ἐξάγγελτα, ὥστα ἡμεῖς ἢ ἐπ' οὐκ ἀγαθῇ τῇ τύχῃ περισχοῦσα διατίθεται λοιμώξις, ἵνα διὰ τὸ ἐπάρατον πάντως ΕΥΛΟΓῶν μεμέντοι εἰλθεσαν διθρατοί, ἵνα εὐφόρωτέρα καὶ γοῦν

Α ἀπὸ τῆς σεμνωνυμίας τοῖς κάμνουσι τίνοιτο· ὡςπερ ἀμέλει καὶ τὸ δηλητηριώτατον τῶν φαρμάκων παῖδες λατρὸν ΙΕΡωνυμούσι, καὶ τὸν σπινθηρώτατα σιδηρον ΚΡΥΤΕΡηγούσι· καὶ τὸ περὶ τὴν ἔδραν διστούν ΙΕΡΟΝ δινομάνουσιν (2). Ἐγὼ γάρ, ἐβδόμητη πρὸ τοῖς ἀλλαις πληγήν τῇ Αἰγύπτῳ πὺς ἄμα καὶ χάλαξεν κατενεγκείν ἀκούων τὸν Μιλωνίδα, ἐτεθήπειν τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐχ οἰδες τ' ἣν εὔκλως ἔνυθισθαι τῷ λόγῳ· καὶ, Πώς γάρ, ὡς φύσις καὶ εὐταξίαι τοῦ παντὸς, ἐλεγον, οὐτε τὸ πῦρ τῇ ἐκυτοῦ θερμάτηται τὴν χάλαξαν εἰς ὅνδρο διέλυτεν, ὡςπερ καὶ τὸν ἥλιον δρῶμεν τοὺς πάγους διατίθεμεν, οὖθ' ἡ χάλαξα τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητι τὴν τοῦ πυρὸς ἀπέσθεσε δύναμιν; Τοῦτο δῆ, τὸ μέχρι (3) νῦν μικροῦ μοι καὶ ἀπιστούμενον ἐπὶ τῆς ἐμῆς καταθεῶμαι σαρκδες ἐνεργούμενον. Χαλαζοβολεῖται μὲν γάρ μοι τὸ σῶμα μέχρις διύχων ἐκ χορυφῆς ταυτας χαλάξαις ταῖς δισυλογουμέναις· ναὶ γάρ χαλάξας ταύτας διεισάως καλῶ διά τε τὸ χρῶμα, λελεύκανται γάρ, διά τε τὸ σχῆμα, ἐπερσίρωνται γάρ· διαπίμπραται δὲ πρητερότει δίλως ἐκαισοίσι τοῖς ἐκ πυρετοῦ· καὶ οὐτε διολύεταις τὰς χαλάξας τὸ πῦρ, ὡς δρελόν γε, οὐτε ἐκείναι τούτο. ἀποσθεννύουσαν. Ἐν τοσούτῳ κακῷ, καὶ ἐν τηλικούτῳ πάθους ἀκμῇ ἐστήκαμεν, δέσποτα· καὶ, τὸ μεῖζον, περὶ τοῖς μίλλουσιν ἀγωνιῶμεν, καὶ τὴν καρδίαν πατάσσομεν. Τίς οὖν ἀρωγὸς ἡμῖν ἔσται καὶ ἐπαμύντωρ ἢ μετὰ θεὸν ἡ τῆς σῆς ἀγίωσύνης εὐχή; Ἐρήσωσ.

IV.—Ejusdem de vexante eum canina fame orphaniotropho et nomophylaci.

De ventre inferi¹, propheticum hoc et pauca verba nostra nos tibi missimus, domine, non triduani ut Jonas hoc carcere gementes, quia typus non sumus, ne ille, Christi; sed neque quatriduani² ut Lazarus, quia non amici ut ille Christi; sed dierum sex intervallum est quod hactenus egimus; quod deinceps futurum est, novit ille qui in infernum descendit atque inde redit³. Interea infirmum subtilemque sonum et qualiter habere par est ex inferno loquentem, emitimus, spirandi etiam difficultate impeditum. Hoc quidem et paulo ante⁴ ipse montem ascendentibus et ingrediéntibus caliginem et coram tibi nostantes, et debitam tibi reverentiam prorstantes omnes Mosis instar Deum videntes et serme reli indigi, quo faciem cooperiremus, ne a divino tuo splendore videntium acies læderetur; nunc vero divino aspectu cum deciderimus et a caligine longe facti et cum iis qui omnino profani sunt solam vocem atque eam vix atque obiter audientes, reli tamen, quod faciēti superinducamus, indigemus, non ut illius splendorem impediamus, sed ut clemens opprobrium. Jure ergo hac tibi epistola nuntiamus quanta nobis infausto omniō inciderit canina famis quam, quod execrabilis omnino sit, consuevere ho-

C mines bovo nomine pannipare, ut tolerabilius a nomine huiusmodi agrotis fiat, quemadmodum amaro ingratoque pharmaco medici sacrūm nomen ponunt; candensque ferrum frigidum vocant, atque os sedis sacrūm appellant. Evidēt audiens inter alias septimam plagam, quam Moses Ἰησοῦ intulit⁵, ignem cum grandine fuisse, rem mirabur nec facile narrationi acquiescram dicetamque: Quomodo se natura utque universi ordo habet, nec ignis servore suo grandinem in aquam solvit ut solem videmus gelu solvere; uero grando proprio humore ignis vim extinguit? Temperamentum hoc nunc etiam ferme mihi incredibile mea in carne accidisse video. Corpus enim ex capite ad ungues grandine hac que explicari vix potest percussum est (et jure proscripto grandinem voco). D cum albo colore sit, figura vero rotunda), omnibus autem exstis infaustis ignibus qui ex fabri accidenti; neque ignis, ut debebut, grandinem hanc solvit, neque illa hinc extinguit. Hac in calamitate atque in hujus morbi voluti acie positi, o domine, sumus, ac de futuris magis etiam angimur, alge unimo laboramus. Quis ergo adjutor nobis erit columenque, nisi apud Deum sanctilatis tuae preces? Vale.

¹ Jon. ii, 5. ² Joan. xi, 29. ³ I Reg. ii, 6. ⁴ Exod. iv, 10. ⁵ Exod. ix, 23, -24.

(1) Ita ms. P. Lazeri μέτρον legit.

(2) De hujus loci sensu, quem Lazarus non in-

tellexit, vide supra col. 1024.

(3) Lazarus, μετρον.

ρηγημένοις τὰ μέλη, καὶ τὸν ξένον δυντριψόν οὐκ ἀπέ.
ραστοί, πρὸς τίνα δὲλλον καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς οἰκου-
μένης ἀν ἀποβλέψειν ή πάντας πρὸς τὸν καὶ ἀπ'
αὐτῆς τῆς τοῦ δρφανοτρόφου ἀπωνυμίας τὴν ψυχή-
κήν διαδεικνύντα διδίθεστον; Καὶ τὸ μὲν ξένος, οἱ
Τύλλοι, τὰ τῶν θηρίων ἴδεσθαι δῆγματα λέγονται,
τοῖς στόμασιν ἔκοντες τὸν λέν· σὺ δὲ, δρφανοτρόφος
λαμπρότατες, τοῦτο πενίᾳ καὶ νόσοις, ὡς ὑπὸ βαρυ-
τέρων θηρίων πεφαρμαγμένους; Θαυμασιωτέρως
ἔξιδες, ἔξιλκων τῷ στόματι τὸν ίδν. Καλεύεις γάρ σος
τὸ στόμα τόνδε ή τόνδε τραφῆναι τὸν πανομένον,
καὶ δῆμα οἱ ἐκ τῆς καρδίας ἔβλεπεται δ. τῆς ἀνίσης
καὶ τῆς πενίας λός. Ἀλλὰ τοιαῦτα μέν σου τὰ πρὸς
τοὺς δῆλους καλλί, ὡς ἐκ τοῦ κρασπέδου παραδεῖται
τὸ θρασμα. Ἔγώ δὲ τίς ποτε, ὡς πρὸς εῶν λόγων,
εἰπει· καὶ τίνον τῶν χαρίτων ηὔμοδίηκα, ὡς καν
τῷ θείῳ σε βήματι κάν τοὺς ἀνακτόρους αὐτοὺς τὴν
ἐμὴν περικαλέντας ἀθλιότητα; Ἐπίσχες, πρὸς τῆς σῆς,
ἐπίσχες, περιωτῆς. Σμικρύνεις σου τὴν γλώτταν
περὶ τὰ μικρὰ στρεφομένην καὶ κάτω ῥέποντα, τὴν
μετὰ Ἰωάννου βροντὴν, καὶ μετὰ Παύλου σαλπίζειν
ἀξιαν. Ἀδικεῖς σου τὸν λόγον, χρηματίπερι δῆμος κα-
ταβάλλων τὸν ὑψηλὸν καὶ αἰθέριον. Οὐδεὶς σου τῶν
ἴκανων ή τῶν θυμούν ἐπάκιος, εἰ μή μόνος ὁ παν-
τοκράτωρ Θεὸς καὶ αὐτοκράτωρ καθέστηκε βασιλεύς. Τούτους περιλάβει καὶ περιθύλλει, καὶ τιμῇσι τῷ
ἴκανῳ, καὶ τιμῇσῃ. Ήμᾶς δὲ ή οὐδεὶς τῶν ἀπάν-
των, ή ίαλεμοὶ τίνες ποιήσαι καὶ ῥήτορές εὐφημε-
τωσαν. Η μᾶλλον, σὺ τε τοὺς μηδαμινοὺς δῆμος
ἴκανων, τὴν τε ῥήτορικὴν σου ἵηγόν ἄντευθεν ἀνδεί-

B

Γ'. — Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ τῷ λογοθέτῃ χυρῷ
Στεφάνῳ τῷ Μέλλητι.

Εἶτα σὺ μοι λέγε τὸν Ἱμηττὸν, καὶ τὰς Σειρῆνας
ἀρίθμει, καὶ τὴν Θηβαίαν λύραν προστίθεσο, καὶ
τὴν κιθάραν Ἀρίωνος, δι πάντας πάντας ἀρδή το καὶ
ἀκουσα πρὸς μίαν ταύτην ἐπιστολὴν συγκρινόμενα.
Ἡλίκον γάρ, ω μέγιστες ἀστέρων ἡλίου, τὸ ὑπερβά-
λον τῆς ἡδονῆς αὐτῇ ἐγκατέσταρται, διση μὲν ὑψηλὴ
θεωρία διεγωγεῖται τὸν νοῦν καὶ μετεωρίζεται; δοσ
δὲ τῷ ἀττικούργειν τὴν λέξιν περιανθίζεται; Οὐχ
οὖτε Μύρων ἀχαλοτύπει, οὐχ οὖτε Ἀρχιτέλης ἐλάξειε. Καὶ δὲ μὲν τὸν
ἀνδριάντα, δὲ τὴν εἰκόνα, δὲ τὴν στήλην ὃς
εὐφιῶς ἅγαν καὶ ὡς εὐρύθμως ἀδημιούργουν, ὃς σὺ
τοῦ λόγου πλάτεις τὸν ἀνδριάντα, θεοτεσσία μοι
κεφαλή. Ἀλλ᾽ ἐλαθόν ἐμαυτὸν ἀνδριάντα λόγου τὴν
σήν δονομάσας γραφήν, δὲ μὲν γάρ ἀνδριάς τεχνητὰς
τὰ ξένα περιπλασθεῖς οὐκ εἴτε καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κα-
κλήρωται χρῆμα· τούτο γάρ ή φύσις μόνον τῆς τέ-
χνης ὑπέρκειται· τὸ δὲ σὸν γράμμα καὶ σῶμα μὲν
ώραιον ἔκαθεν περιπέπλαστο, καὶ ψυχὴν δὲ εὐτύχει
ἔνδοθεν μουσικήν. Οὐτως ἐλαύνειμεν σου ταῖς μι-
κραῖς συλλαβαῖς, μεγίστη ψυχὴ, οὐτως σου τοὺς δῆ-
μοὺς ἡνδραποδίσθημεν, οὐτως ἐκ τῶν δικαίων δεθέντες
εἰλύσθημεν τὸν γλυκὸν τούτον ἐλκυσμὸν καὶ δεσμόν.
Ἀλλὰ μὴ διαλίπῃς καὶ ἐπὶ τῇ χρυσῇ σου τῶν ἐπι-
στολῶν μηρίνθω δεσμῶν καὶ ἔλκων δῆμος. Λίες γάρ
μᾶλλον οὐτως δεσμῶν, καὶ οὕτως ἔλκων ἀδραιτέρους
μᾶλλον ποιεῖς.

III. — Ejusdem epistola ad Iogothetam dominum Stephanum Meletem.

Dicas mihi deinceps Hymettum, et numeres Sirenas
et Thebanam lyram proponas necnon citharam Ari-
onis; quæ omnia omnino minus jucunda et dulcia iudi-
cabuntur, si cum una epistolaram tuarum conser-
tur. Quanta enim (per solem illum qui cæteris stellis
præstet) effusissima voluptate asperget sunt! quanta
sublimi contemplatione rapitur ad Deum mens atque
erigitur! quantum floret in eis Atticus sermo! Non
sic Myron ære sculpsit; non sic Phidias depinxit, nec
sic Architeles polivit; ille quidem statuam atque
imaginem, hic columnam atque egregie multum et
artificiose perfecerunt; uti tu, o divinum caput, ser-
monis quasi statuam effingis. Verum erravi statuam
D nominans quod tu scribis. Statua enim in externis
partibus tantum fabrefacta nihil habet quod animam
attingat. Hic solum natura artem vincit; quæ a te
scribuntur et corpus habent externa specie venustum,
et anima bene intus ei respondet. Sic captivi redi-
dimur paucis a syllabis (o anima omnium maxi-
ma), sic brevibus sermonibus devincimur, sic au-
ribus ligati dulci impulsu vinculoque trahimur. Verum
ne decine, atque aureo funiculo litterarum liges nos
alique trahas. Solvis nos magis si ita liges, et sic tra-
hens nos firmiores reddis.

sum pauperes aut corpora membratis trans ac muti-
latis sedata circumferentes, in quem alium hæc quo-
que pars orbis oculos convertat nisi in eum qui pu-
pillorum patris nomen gerens eo ipso probet ac bene-
volæ mentis testimonium exhibet? Esi Pylorūm gens
quæ morsibus a bestiis impactis remedari valeat et qui
agrotorum ulcera ore lambunt et sanant. Tu autem,
pupillorum altior clarissime, eos qui paupertate ac
morbis vexantur et qui a malignioribus bestiis vene-
num in se receperunt, saras, venenum ore extrahendo.
Ubi enim os pauperum aliquem jubet nutriri, morioria
simil ac paupertatis venenum eradicator. Hæc omnia
tu quidem præclare in alios perficis manifesto, ut tē-
xile ex ora ambiente judicatur. Ego autem, vir doce,
quis sum, et quarum gratiarum particeps sum factus,
ut in sancto tribunali et in domo regia de miseria mea
te interpellare ausim? Retine, quæso, circumspectio-
nem tuam. Linguam exilem reddis, dignam quæ cum
Joanne tonet, cum Paulo tuba canat; rebus enim fuli-
libus operam naval ac humi repit. Rationem tuam
offendis, humili deprimens quæ sublimis et ætherea est.
Nemo nisi Deus et imperator augustus laude tua di-
gnus est. Hos hymnis celebra et lauda et invicem lu-
daberis. Nos autem aut nemo plane aut poetæ atque
oratores miseris collaudanto, nisi tu mavis nos, qui
parvi pretii sumus, laudando facultatem tuam rhe-
toricam esserere, et philosophiam cum humanitate
junctam satagiis in medium proferre.

Δ'. — Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ δραγοτρόφῳ καὶ τομοφύ-
λαι, δὰ τὴν κατασχούσιντο λοιμωξίτ.

Ἐκ κοιλίας ὁδού, τοῦτο δὴ τὸ προφητευόμενον, καὶ ἡμεῖς σοὶ τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπηρᾶμεν, δέσποτα, συλλέξας, οὐ τριταῖον, κατὰ τὸν Ἰωάννην, τῇ τοιαύτῃ φρουρῇ ἐντελαιπωρούμενοι, ὅτι μηδὲ τύκος ἐσμὲν ὡς ἐκεῖνος Χριστοῦ· ἀλλ' οὐδὲ μέντοι τεταρταῖον, κατὰ τὸν Λάζαρον, ὅτι μηδὲ φίλοι κατ' ἐκείνον Χριστοῦ· ἀλλ' ἕκταῖον μὲν τὸ μέχρι (1) δεύτερο, τὸ δὲ ἐντεύθεν δὲ κατάγων εἰς ὁδούν καὶ ἀνάγων ἐπισταίτο. Τίς δὲ ὑπηρούμενον ἀδρανεῖ καὶ λεπτῷ, καὶ οἷον ἔχειν εἰκός τὸν ἑξ ὁδούν λαλοῦντα, κεχρημένοις τῷ διαθητᾷ. Χθὲς μὲν γάρ καὶ μικρῷ πρὸ ταῦτης, αὐτοῖς τὸ δρός τε ἀνιόντες, καὶ εἰσιόντες τὸν γυρόν, καὶ ἐνώπιοι ἀνωπίῳ σοὶ παρέστατες, καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἐντυχίας ἀποτιννόντες, δῶι Μωϋσές ἡμεν Θεόπτει, μικροῦ καὶ καλύμματος δεσμενοῦ περὶ τὴν μηρήν, ἵνα μὴ τῇ ἀπὸ σοῦ θεαυσαί τὰς τῶν ὄφρων των διεισιές κακῶς διατίθεται· νῦν δὲ, τῆς θεοφανείας ἐκείνης ἀποκεσόντες, καὶ τοὺς γνόφου πόρφρω γενύμενοι, καὶ μίτα τῶν πεντελῶν ἀμυητῶν μόνης φωνῆς ἀπολοντες, μικρᾶς καὶ ταύτης καὶ παρόδου, καλύμματός τε καὶ αὐτοῦ δεσμενοῦ περὶ τὴν μορφὴν, πλήν οὐχ ἵνα τὸ φέγγος ἐκείνης συστείλωμεν, ἀλλ' ἵνα τὴν αἰσθύνην καλύψωμεν, εἰκότως σοι διὰ τουτῶν τῶν γραμμάτων ποιούμενον ἐξάγγελτα, ὅποτα ἥμεται ἡ ἐπ' οὐκ ἀγαθῇ τῇ τούχῃ περισχοῦσα διατίθεται λοιμωξίς, ἢ διὰ τὸ ἐπάρατον πάντως ΕΥΛΟΓΩ-
νυμένον εἰώθεσαν ἀνθρώποι, ἵνα εὐφόρωτέρα καν γοῦν

IV. — Ejusdem de vexante cum canina same orphanotropbo et tomophylaci.

De ventre inferti⁴, propheticum hoc et pauca verba nostra nos tibi missimus, domine, non triduani ut Jonas hoc carcere gementes, quia typus non sumus, ut ille, Christi; sed neque quatriduani⁵ ut Lazarus, quia non amici ut ille Christi; sed dierum sex intervallum est quod hactenus regimus; quod deinceps futurum est, nonit ille qui in infernum descendit atque inde rediit⁶. Interea infirmum subtilemque sonum et qualiter habere par est ex infero loquentem, emittimus, spirandi etiam difficultate impeditum. Heli quidem et paulo ante⁷ ipsi montem ascendentibus et ingrediéntibus caliginem et coram tibi norriscentibus, et debitam tibi reverentiam praestantes omnes Mosis instar Deum videntes et serme veli indigi, quo faciem cooperiremus, ne a divino tuo splendore videntium acies lacereretur; nunc vero divino aspectu cum deciderimus et a caligine longe facti et cum iis qui omnino profani sunt solam vocem atque eam vix atque obliter audientes, veli tamen, quod faciei superinducamus, indigemus, non ut illius splendorem impediamus, sed ut celeremus opprobrium. Jure ergo hac tibi epistola nuntiamus quanta nobis infasta omniē incidenti canina fames quam, quod execrabilis omnino sit, consuevere ho-

⁴ Joan. xi, 5. ⁵ Joan. xi, 29. ⁶ I Reg. ii, 6. ⁷ Exod. iv, 10. ⁸ Exod. ix, 23, -24.

(1) Ita ms. P. Lazeri μέτρον legit.

(2) De hujus loci sensu, quem Lazerus non in-

Α ἀπὸ τῆς σεμνωτυμίας τοῖς κάμνουσι γίνοιτο· ὁπερ
ἀμέλει καὶ τὸ δηλητηριώτατον τῶν φρεμάκων παῖδες;
Ιατρὸν ΙΕΡωνυμοῦσι, καὶ τὸν σπινθηριστὸν ταῖον
ΚΡΥΠηρῆρούσι, καὶ τὸ περὶ τὴν ἔρειν δεσμὸν
ΙΕΡΟΝ δυναμάζουσιν (2). Ἐγὼ γάρ, ἐνδόμενη πρό-
τας ἀλαζις πληγὴν τῇ Αἰγύπτῳ πύραμα καὶ χάλαζαν
κατενεγκείν ἀκούων τὸν Μωϋσέα, ἐτεθήπειν τὸ
πρόγραμμα, καὶ οὐχ οἶδε τὴν εὐχαῖας ἔνυθεντι τῷ
λόγῳ· καὶ Πῶς γάρ, ὡς φύσις; καὶ εύταξις τοῦ πεν-
τοῦ; Ἐλεγον, οὗτε τὸ πῦρ τῇ διανοῦ θερμότητε τὴν
χάλαζαν εἰς ὄδωρο διέλυσεν, ὁπερ καὶ τὸν ἥλιον
ὄρωμεν τοὺς πάγους διατιθέμενον, οὖν ἡ χάλαζα τῇ
οἰκείᾳ ὑγρότητι τὴν τοῦ πυρὸς ἀπέσβεις δύναμιν;
Τοῦτο δὴ, τὸ μέχρι (3) νῦν μικροῦ μοι καὶ ἀπιστού-
μενον ἐπὶ τῆς ἀμῆς καταθεῶμαι σαρκὸς ἐνεργούμε-
νον. Καλαζοδολεῖται μὲν γάρ μοι τὸ σῶμα μέχρις
δυνάμων ἐκ χορυφῆς ταύταις χαλάζαις ταῖς δισεολο-
γουμέναις· ναὶ γάρ χαλάζας ταύτας δικαίως καλῶ
διά τε τὸ χρώμα, λελέγκανται γάρ, διά τε τὸ σχῆμα,
ἐσφαίρωνται γάρ· διαπίμπραται δὲ πρητεῖροιν
ὅλως ἔκαισιοις τοῖς ἐκ πυρετοῦ· καὶ οὗτε διελύεις
τὰς χαλάζας τὸ πῦρ, ὡς δρελόν γε, οὐτ' ἐκείναι
τοῦτο. ἀποσπεννύονται. Ἐν τοσούτῳ κακῷ, καὶ ἐν
τηλικούτῳ πάθους ἀκμῇ ἐστήκαμεν, δέσποτα· καὶ,
τὸ μέζον, περὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγωνιῶμεν, καὶ τὴν
καρδίαν πατάξουμεν. Τίς οὖν ἀρωγὸς ἦμεν ἔσται
καὶ ἐπαμύντωρ ἡ μετά θεὸν ἡ τῆς σῆς ἀγίωσύνης
εὔχῃ; Ἐρήμωσο.

*C*mines bono nomine pincipare, ut tolerabilius a nomine hujusmodi ægrotis fiat, quemadmodum amaro ingratoque pharmaco medici sacrūm nomen posunt; candensque ferrum frigidum vocant, atque os sedis sacrūm appellant. Evidēt autem inter alias sc̄ptimā plagam, quam Moses Ἰησύπτῳ intulit⁸, ignem cum grandine suisse, rem mirabur nec facile narrationi acquiescebam dicibamque: Quomodo se natura utque universi ordo habet, nec ignis servore suo grandinem in aquam solvit ut solem videmus gelu solvēre; nec graudo proprio humore ignis vim extinguit? Temperamentum hoc nunc etiam serme mihi incredibile mea in carne accidisse video. Corpus enim ex capite ad ungues grandine hac quæ explicari vix potest percussum est (et jure profecto grandinem voco, D cum albo colore sit, figura vero rotunda), omnibus autem exstutis insustis ignibus qui ex sobri accidunt; neque ignis, ut debebat, grandinem hanc solvit, neque illa hinc extinguit. Hac in calamitate atque in hujus morbi voluti acie positi, o domine, sumus, ac de futuris magis etiam angimur, alge animo laboramus. Quis ergo adjutor nobis erit columenque, nisi apud Deum sanctilialis tuae preces? Vale.

tellexit, vide supra col. 1024.

(3) Lazerus, μέτρον.

E. — Τοῦ αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ.

Πότε ἡζω, θεσπέσιες δέσποτα, καὶ δρθήσομαι τῷ προσώπῳ σου; Πότε σοι χυκεῶνα κεράσω δικρύων καὶ γέλωτος; στιγματίας μὲν δφθεὶς τὴν μορφὴν, καὶ δλως κατάγραφος, ὥστε τοὺς βαναύσους ἔρωμεν, καὶ τοὺς χαλκεῖς ὑπὸ τῆς ἀσβόλου σημειούμενους τὰ πρόσωπα· ή καὶ, εἰ βούλει, κατὰ τοὺς δρεῖς λεηριδωτοῖς καὶ φοιδωτοῖς, δίχα μέγιτο γε τοῦ ιοῦ· ή, κατὰ τὸ πομπινοῦ Ἰακὼθ, φαντᾶς καὶ σποδοειδῆς τὴν δὲ κάραν ἐψιλωμένος (4), καὶ ἀτριχος ἐς τὸ ἄκριθες, καὶ ἀντὶ τῆς ἀμβροσίας ἐκείνης καὶ χρυσοχαίτιδος κεφαλῆς ἀμενηνόν (2) τὸ κάρηνον ὑπὲρ τοῦ τραχῆλου φορῶν, καὶ τὸν Ἐλισσαλὸν ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὸν Παῦλον δίχα τῆς προφητείας καὶ τῆς ἀποστολῆς. Πότε σοι διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν τῆς νόσου τὴν ἀδικίαν ἀνακαλύψομαι; Ἐγὼ γάρ, διὰ τέλλοι κακὰ τῆς ἐπαράτου ταῦτης λοιμώξας, διὰ τε ἡδη ἦν, καὶ διὰ ἐν ἐλπίσιν ἐκείτο, ὀλίγου δέων καὶ αὐτῆν ἀναπορθεύξασθαι τῷ κακῷ τὴν ψυχὴν, ἐν τούτῳ μόνον ὑπεβαλπίμην, διὰ μοι καὶ τῆς πελάρου καὶ ἀμφιλαροῦς ὑπῆρχε ἀψατο τὸ δενόν. Ταύτῃ τοι καὶ πρὸς ἐμαυτὸν ὡς πολλὰ μὲν ἐλεγον· “Ω̄ οὐδιε, δυστυχεῖς τὸ τῆς μορφῆς; αἰσχος, τῶν ιερῶν τριχῶν τὴν ἀπόθεσιν, τὸ ἀπρότον, τὸ ἀνέτευκτον, τὸ καὶ τοῖς φιλάταις αὐτοῖς κατὰ τὰς ἀποφράδας ἰδεῖν ἀποτρέπαιον· ἀλλ’ αὐτάρκησος; (5) τούτων πάντων ἡ ἀντιστήκωσις, διε τοι καὶ τοῦ τα-

λαμναίου ἡ νόσος ἐπελάβετο πώγωνος (4). Ἀποτιθεσαι γάρ τοῦ λοιποῦ τὸ ἄχος, καὶ τὸν γράσον τὸ σκευάζῃ· καὶ ἀντὶ πανικεστρου ἀνθρωπικώτερος ἀναπέρανσας. Ταῦτ’ ἐλεγον, καὶ δῆμα τὴν γένυν τοὺς δακτύλους ἐγεωμέτρουν. Ὅς δὲ παντάπασιν ἔξιώδητο, καὶ πεφλέγμαντο, οὐκ ἀλλ’ δι τοι καὶ ὑφ' ἡδονῆς γένωμαι; (5); θύμον μικροῦ τῷ πάθει τὸ χαριστήρια, καὶ σώτειραν τὴν νόσον ἀνεκαλούμην· καὶ μάλισθι δει μοι καὶ τις Σύρα γραῦς διμφαλητόμορφος τε καὶ κριθόμυντις ἐπεμπρότερει τῷ λόγῳ, αὐτὴν διομυνούμην τὴν σεληναίαν, μή δι μηδὲ μίαν ὑπολειφθῆναι τρίχα ταῖς γένυσιν. Ἐλάνθισον δὲ ἄρα, δι μάταιος, ἀγαθουμῆναι πάρα τοῦ κρανίου πεφυκότος πάθους ειστεύων (6). Αἱ μὲν γάρ μοι τρίχες, ὡς ἐπίκαν κατερρήξεσαν, καὶ, ω; ἐν μετοπώρῳ, τὸν οἰκεῖον κόσμον τὴν κεφαλὴν ἀπετκεύασται· δὲ δὲ πώγωναν, ὡς ἐν ἀκμαίῳ τῷ διαρι, τέλης, καὶ, κατὰ τοὺς τοῦ Ἀλκινοῦ κήπους ἀγήρω τὴν ἁνθην (7), οὐκ εὐτυχῶς εντυχεῖ, οὐχ διχνην ἀπ' ὅχηη, οὐδὲ ἐπὶ σύκων σύκων (8) προβαθλημένος, ἀλλὰ τρίχας ἐπὶ θριξιν ἀδράς ἀφ' ἀδρῶν, καὶ ἐπὶ κιναύρῳ κιναύρων ἀνθηγορῶν. Τίς οὖν, εἰπὲ, σχετικώτερος ἡμῶν, θεσπέσιες δέσποτα; ὃν ὑπέρῳ μὲν τὴν κεφαλή, λόχηη δὲ τὸ γένειον. Εουκα. Καὶ ταῦτα δηλθον, οὐχ, ὡς δίκαιος, ἐν προσαλογίᾳ κατηγορῶν ἐμαυτοῦ· ἀλλὰ, καθάπερ οἱ διομαστότατοι στρατηγῶν, νικῶντες μὲν, αύσοι τοὺς δικαιοτείους κτινύσουσιν, ἢττωμενοι δέ, ὑπὲκείνων ἀνατρέψῃναι

V. — Ejusdem idem.

Quando veniam, divine domine, atque a facie tua consipiar, quando tibi poculum miscebo lacrymarum et risus? cum speciem meam videbis stigmatum plenam, meque totum inscriptum, ut viles artifices fabrosque ferrarios videmus a suligine faciem uelatos, et, si vis, ut exuviam pellemque depositam serpentiis, veneno eorum exceptio; vel ut gregem Jacobi maculatum et varium. Capite calvus abaque capillo ullo et pro ambrocia illa atque aurea coma dabile caput quoddam collo impositum ferens, Elisaeum resero et Paulum, excepta eorum prophetia et apostolatu. Quando tibi labiis meis scelus morbi mei referam? Ego enim prater illa etiam mala hujus execrabilis famis quacunque habebam et quacunque sperabam emet, parum absuit quin ipsa fugeret hoc morbo anima. Hoc unum sperabam, nequaquam fore ut ingenem hanc et densam barbam malum attingeret; et saepius mecum ipse ita loquebar: O infelix, aerruius es hoc formos dedecore, cum jam sacri crines deciderint, non in publicum prodiens, nihil agens,

C

ipsos amicissimos, ut insensata sunt, a te videndo avertis. Sed haec omnia satis compensantur, quia execrabilis morbus barbam retinuit; deponit etiam reliquum pondus atque auferet sordes, et pro specie Panis hominem nunc magis referes. Hoc dixi et simili digitis mentum dimensus sum. Ut autem delumui, tumuitque rursum, nihil aliud novi quam gaudere, parum absuit quin morbo in greciarum actionem libarem, et salutem morbum recedam; praesertim cum Syra quædam anus obstetrica et vates tegazaretur, ipsam jurans lunam, ne unum quidem genitum capillum subtractum iri. Nesciebam enim demens ut res erat, credebamque bonum esse quod morbi natura malum cerebat: capillus omnino defusit; caputque veluti autumno proprio ornamento caret. Barba vero, ut lato vere, viruit et veluti Alcinoi horis flores senii expers emittere (nec tamen prospere) non cessat, non pirum piro superinducens, nec sicnum fico, sed pilos pilis eos densans et setorem setori addens. Quis ergo, dic, divine domine, me miserior cuius caput pistillo simile, mentum vero fructiceto? Et haec

Theodorus contraria iis quæ dixit loquitur.
(5) Lazerus legebat, οὐχ εἰς ἄλλ' δι τοι καὶ ὑφ' ἡδονῆς γένωμαι. Patet unum ex iis esse idiosismis in quibus οὐχ δι τοι adhibetur. At, ut nihil dissimilem, ἡστρε.
(6) Lazerus, πάρα τοῦ κρανίου, πεφυκότος τὸ πάθος πιστεύων. Ήanc lectionem non video cur alii prætulerit quam habebat in ms. qui cum nostro consentit.

(7) Ila ms. Lazerus maluit ἀνεστιν.

(8) Conf. Homer. Odyss. H, lib. vii, v. 120.

(1) Lazer. leg. εἰλώμενος.

(2) Lacer. leg. ἀμτνόν.

(3) Ila ms. et Lazerus, coniūcio αὐτάρκης sol.—

(4) Lazeri versi. Sed haec omnia satis compensantur, quia execrabilis morbus barbam retinuit, multumq; a sensu mihi videtur aberrare; nam ex contextu contrarium elicuntur: Sed haec omnia satis compensantur, quia morbus barbam abs. tñlit. Ex sequentibus enim patet ob hoc dolere Thodorum quod calvus factus magis barbatus evaserat; et sic infra ubique per os interpretis

οὐδὲ μένουσιν, ἀλλὰ τὰς οἰκεῖας μαχαίρας κατὰ τῶν Δίνα σαι καὶ μνήμης καὶ προσρητικῶν ἀξιωθῶ συλλαγάγχων ὥθοῦντες, η̄ ἀλλῆ πῃ τοῦ σώματος διελαύνοντες, σφῶν ἐνετῶν αὐτόχειρες γίνονται, κατακαυχήσασθαι τοῦ αὐτῶν αὐχένος δυσμενῆ παλάμην μὴ ἀντιστρέψειν, δποιοι Κάτων, καὶ Βρούτος, καὶ Κάσιος· οὐτω δῆ καὶ αὐτὸς, ἔως μὲν ἀγαθῶν εἶχε μοι τὰ περὶ τὸ σῶμα, καὶ ἀδρῶς μὲν η̄ θρήξ ξιταλοί, καὶ κομψώς, συμμέτρως δὲ καὶ οὐ κατὰ φίλοσοφους καθεῖτο τὸ γένειον, πλατὺν μυκτῆρα τῶν ἐν τούτοις δυστυχούντων κατέχεον· οὐκέτι δῆς τῷ φαλακρῷ οὐκέτι δὲ οὐδὲν ίδων ίλιγγίασεν· οὐκέτι δὲ δῆς μοι βαθυπώγων περιτυχών οὐδὲ ηὔξατο οἱ χανελῖσθαι τὴν γῆν· νῦν δέ, εἰς ἐμὲ τοῦ τῆς ἀσημοσύνης κύβου μεταρριθμέντος, οὐ περιμείνας; τοὺς ἐξ ἀλλων λεσχασμούς, καὶ τὰς βλασφημίας, ἐνετῶν αὐτὸς καθ' αὐτοῦ κατεγγορού ίδηται· καὶ τῆς ἡμῆς ἐμφορεῖσθαι B χλεύης τοῖς ἑθέλουσι δίδωμι. Καίτοι καὶ Συνέσιον οἴδα τὴν φαλάκραν καλλωπισάμενον· καὶ Τουλιανὸν γε οὐκέτι δέντρον οἰκεῖον, ὃς ἐν προσχήματι φύγου, σεμνύναντα πώγωνα. Τί ἐπὶ τοῦτο ἐκάγχασας; ἐμφρέσου γέλωτος, ὡς δὲ οἵδες τε ήσαν, ἐπὶ τῆς γραφῆς. Ταῦτα γάρ (9) καὶ ἡμεῖς οὐ πόρρω φιλοσοφίας διψηκονομησάμεθα, ἵνα, ἐπὶ τῶν γραμμάτων τὴν Ισχὺν τοῦ καγχάσοντο; κενώσας, μερός ήτανος ἡμῖν αὐτοπροσωπέης (10) τοῦ γέλωτος. Ἐρήμωσο.

Γ'. — Τῷ μητροκολῆτῃ τοῦ Τραπεζούντος (11).
Τίς εἰμι καὶ τίνων, λερέ μου καὶ θείωτας δέσποτα,

quidem dixi non ut justus qui est initio sermonis accusator sui⁹, sed veluti ducum glorioissimi qui si. C οὐποι quidem vincant hostes occidunt; victi vero, non ab illis occidi sustinent, sed, proprios enses in viscera adigentes, vel aliam corporis partem serientes, se ipsos interficiunt; non passi inimicam manum gloriarui posse præcidisse eorum caput. Tales fuere Cato, Brutus et Cassius. Sic et ipse; donec corpus valuit, capillum delicate discrevi, et ornare barbam atui mento, non philosophice, eos subsannans qui ēn hoc aversam fortunam experti erant. Nemo calvus erat qui me vides non statim astuaret, nullus ēnornata barba qui in me incidens non præoptasset hiscire terrant. Nunc vero in me hoc irrisionis pondere inclinato non exspecto ex aliis subsannationes et probra; me ipso accuad et meum producere volentibus irrisionem præbeo. Syngesum quidem novi calvitium D laudibus ornantem; et Julianum non ignoro suam per vituperantis speciem barbam laudassem. Cur ista rideas quantum libet episolam istam et cachinneris. Hæc nos non longe a philosophia excogitavimus, ut super litteris acriores exhaustiens cachinnos minus praesentes rideas. Vale.

VII. — Ejusdem, metropolitæ Trapezuntis.
Quis ego analisane sum, sacer et divine domine

* Propt. xviii, 17. ¹ Psal. xviii, 11.

(9) Lazerus, ὡς δὲ οὐδὲ τε ήσαν ἐπὶ τῆς γραφῆς, τεῦτα γάρ, x. τ. λ. quod sensu caret.

(10) Lazerus, αὐτοπρόσωποίσιν.

(11) Vide Orient. Christ., t. I, col. 511 et 512.

ut dignus a te habear memoria tua litterisque tuis, litteris illis sanctioribus quam oracula Delphorum et Pythia, aureis etiam magis quam sint aurea vocata Pythagoræ verba, magis etiam musicis, quam fabulis perhibeantur illæ Sirenarum atque, ut Psalmi verbis loquar, dulcioribus super mel et favum¹; sed mel Hymetti, favum vero Trapezuntis. Profecto temperantia tecum educata est crevitque, et senuit tecum benignitas, teque coagit ad nos usque litterarum aspectum extendere. Tibi igitur multam debeo gratiam ei sexcentorum aliorum beneficiorum, atque horum non minorem. Trapezus vero omnium per te felicissima civitas cur suas aureos nummos mihi manu tua misit? Fædusne mecum per hac molitur? Non hoc patiar etsi mors subeunda sit. Norint stellæ omnes et stellarum rex sol. Neque si mihi lateres omnes aureos portet ut Pythio Apollini dicunt Iulisse Crœsum. Meus qui me juvat thesaurus sola me demulcens in præsentibus angustiis consolatio est, dulcem videre et alloqui Trapezuntium. Deinde quales veluti pœnitentia ducta vanas mihi consolationes hujus calamitatis apparat. Similiter facit ac si quis postquam ambos mihi oculos eruit dentesque perfregit, deinde mihi secum communem esse convictum velit. Quid mihi cum tuis

(12) Laz. πείσομαι.

(13) Lazer. εἰς γ. Conf. Homer., Iliad. Φ, lib. XXI, v. 48.

(14) Lazer. leg. ὀφελομένη.

σῶν λαμπάδων καὶ τῶν ἔγραφών, ἀδεκαντήτη πόλεων Α Τρακεῖούς; Τὸν δὲ μὲν ζῆτων θέασσαν ήλιον. Τὰ μὲν γάρ νυκτες καὶ σκότους ἐξευρέθη βοηθόμα (15), οὐδὲ δικέρας δῆλης ἐστὶ δημιουργός. Τὶ μοι τῶν σῶν στατήρων καὶ τῶν χρυσῶν; Τὸν δὲ μὲν ἀπαιτῶ θησαυρόν. "Η ταῦτα μὲν ἡνιαμένης εἰσὶ ψυχῆς ἀρυγαὶ καὶ τῆς ἐγκαρδίου φλογὸς ἐξετισμάτα· σὲ δὲ τὸ Θεῖον τῆς πολυημέρου ἔκτινος κακώσεως οἰκτισάμενον, τὸν σὸν πέπομψει σοι τοιμένα, δις ποιμανεῖ τὸν λαόν σου ἐν πραθήτῃ καὶ δικαιούσην.

'Αλλὰ τὰ μὲν αὐτά, θείστατε δέσποτα, οὗτας ἡμοὶ καὶ τῆς ταῖς καπίστεντας ἔχειν, ὡς ἂν ἡ εὐγνώμων εἴδε; Η εὐχάριστος μαθητής ὑπὲρ πατρὸς καὶ διδασκάλου γε εὐεξίντο· τὰ δὲ ἐμά, τί διν σοι κινοῦμι τὴν Καμάριναν (16); Τὶ δὲ ἀναμετροῦμι τὴν Ἰλιάδα, καὶ πολλῆς ἀδίαις τὴν φωιδράν σου καὶ γεγονωμένην πληγοῦμι ψυχήν; Τὰ μὲν γάρ μοι περὶ τὴν τύχην οὕτως ἔχει καὶ νῦν, ὡς δρα καὶ πρότερον· δικαὶς δὲ πρότερον, τὸν σὸν οὐκ ἔλαβε μνήμονα. Οὐδέ πω γέρητον ἡ τύχη προσεμειδίασεν, οὐδὲ τὸ κατεσπασμένον ξύστιν τῆς ὁρύσσου. Ἐπάκινα δὲ τούτων ἔλκει με πονηρῷ δι' ὅλου τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Λιοντηνόν, ἔπαισεν δὲ θεός. Τῇ γάρ αἰτιίστη μὲν ίδεν, κακίστῃ δὲ πεποιηθεὶς λοιμῶσι, ὡς μὴ δρελον, περιπέποικα, εἰς δια τῆς δυστίας καὶ πονηρίας.

lumpedibus inique certis civitatum iniustissima Trapezuntina? meum videre solem quarto; subidia sunt illa nocti et tenebris inventa; hic vero est dici omnis effector. Quid mihi cum stateribus et aureis nummis tuis? Meum quarto thesaurum. Sunt hi affici animi ructus quidam flammæque cordis evaporationes. Te vero divinum nusquam, ob diuturnam illam calamitatem miseratum, snum misit pastorem qui pascere populum suum in mansuetudine et justitia.

Sed hæc quidem, domine divine, sic orati se habent, itaque prorsus se habere credidi, quemadmodum probus filius gratiusque discipulus patri et magistro esse precaretur. Quod mea pertinet, quid Camarinam ego moveam? Quid ad Iliadem recantem, animumque tuum latum gaudenterque triatilia perfundam? Mea sors ea nunc est quæ prius fuit: quæ autem prius fuerit, opinor, meministi. Nunquam nobiscum fortuna mediocriter agit, nec supercilium depositit. Præterea male vexat corpus omne; ut Auseiem illum Jobum percussit Deus¹⁸. In eam que vici miserabilis est, experiendo vero possima, carnem famem incidi; utinam non incidisem ex qua, quanta et qualia venerini mihi mala quid attinet

* Psal. XLIV, 6. * Job. II, 7.

(15) Lazer. leg. βοηθόματα.

(16) Conf. Erasm. Adag. chil. I, cent. I, adag. LXIV, col. 44.

(17) Lazer. χολομεστα.

(18) La vésicule du foie ne se trouve pas dans le cerf.... Le foie du cerf est placé et conformaté comme celui du bœuf, du bœuf et du bouc; mais il n'y a point de vésicule du foie: je l'ai toujours

καὶ λέγειν: Τριήμερόν με ὅλαι φλόγες εἶχον ἔξεστοι, καὶ ὅλοι ἔξετέφρουν προστήριοι χεραυνοί· οἱ δὲ οἵ χολομεστα (17) πάνυ πολλή, καὶ οὗτας ἀμφέρος, ὥστε με καὶ φόδω περισχεθῆναι μῆτο ποιεῖ τὴν στοιχειώδη συνεμέστας χολὴν, δχαλὸς τοῦ λοιποῦ κατὰ τὰς ἀλάφους (18) ἀπολειφθῆσομαι. Προστύχει δὲ τὴν γένον καὶ ἀτεχνος Ιατρὸς, τὴν μὲν ἡλικενὸν θραχὺ τὸν Αημαρκριτείων ἀτόμων, ή τοῦ σημεροῦ τοῦ γεωμετρικοῦ διενηγούχως, φυχρολογῶν δὲ πολλὰ καὶ σφυγμομαχῶν, καὶ εἰς ταλαιπώρῳ χειρὶ δι' ὅχλος γινόμενος, ἃς τοσοῦτον δὲ παρὰ θύρας ἀπαντᾶν τῇ διαγώναι (19) τῆς διαθέσεως, ὡς διεκλεῦν τριταῦν διομάσαι τὴν λοιμωξίν. Τοιούτου τοῖς χαλοῖς Βυζαντίοις πρόσεστον Ιατροί· καὶ προσελέν γε, διαθεραπεύεις (20) θρεπτικοῦ, καὶ ἔφορε Πρόνοια. Τέταρτον δὲ τοῖς τούτοις ἀντεττελλεν ἡλιος, καὶ συναντέταιλν μοι περὶ τὴν τῆς σαριδὸς ἀπιράντειαν ἀναστημάτα μικρὰ καὶ ὑπέρυθρα, δια, καὶ περὰ μικρὸν τῷ χρόνῳ συναυξανόμενα, ἀδοματαῖα παλαμναῖα φλυκτῖς εγένοντο. Ἐώρακας, ἐπὶ τίνος λέμνης δρυόν τοιούτου καθυομένου, δικαὶς ἡ σύμπτωσις ἀπιράντεια τοῦ της πυκναῖς πομφόλυξιν ἐξιδαίνεται; Τοιαύτην οἰδητή μου καὶ τὴν δειλαῖαν σάρκα τηγικαῦτα γενέσθαι. Τάς γάρ ἐπὶ τούτοις δαστίας καὶ ἀγρυπνίας, καὶ τὸ τῇ καὶ τῇ δυσμετάπτωτον (21), καὶ τὰ βλῆ

dicere? Triduum me flammæ omnes horrendæ habuerunt, atque ignita fulmina consumpserunt; que secutus est somnus tantus ut timerem ne sei omnia statim effunderem et cervorum more deinceps abeque sellè essem. Auxil morbum imperitus medicus qui ea erat statuta, quæ parum distaret a Democraticis atomis, vel geometrico puncto; frigide autem multa loquens ei de pulsu contendens, inselici autem manu lotum corpus pertinans adeo levem morbi mei cognitionem suscepit, ut tertianam febrim esse dicceret quæ erat canina fames. Tales magnis Byzantinis medici sunt; sint vero per Dei oculos qui omnibus vident et providentiam quæ omnibus praesides. Quartus posthac venit dies perque totum corpus obortus sunt mihi parva visu tubercula et rubra, quæ cum paulatim tempore crevissent, diræ septimo die pulsiles factæ sunt. Vidistine unquam cum in paludem decideret violentus imber ut superficies hujus omnis crebris turgescit bullis? Sic puma et inselix corpus evasisse meum. Præterea inedia, vigiliæ, difficultatem in corpore versando in alium partem et dolorum acutæ; et quod doloris colophon erat opinari amicis ipsi miserabile spectaculum eratise. ex sermo-

vu de couleur livide au-dedans et au-dehors; il pesait deux livres sept onces deux gros dans le cerf qui a servi de sujet pour cette description. : AUBERTON, Descript. du cerf, Hist. nat. gén. et parti. t. VIII (1756), p. 102 et 112.

(19) Lazer. διαγώναι.

(20) Lazar. παντοδιάρχης.

(21) Lazar. δυσμετάπτωτον.

τῶν πίναν, καὶ τὸν κοιλοφῶνα τῆς λύπης (22), τὸ καὶ οἱ τοῖς φίλοις εὐτοῖς ἀπεισίσιν νομίζεσθαι θέαμα, διδωτὶ σοι ὁ λόγος συνεννοεῖν. ‘Εστα’ γέροντε ταῦτα καὶ ἀπογέγονε, καὶ οὐδεὶς ἡμῖν τῶν παρελθόντων ὁ λόγος, ἐπει παρήθεσαν. Τὰ δὲ λειψάνα (23)-τῆς νόσου καὶ ἀποβάματα, οἷα, ὡς τρόπος φιλίας, εἶναι οἰει καὶ τίνα; ‘Η μήν, λόγοι δὲ μαρτυροῦνται τῷ λόγῳ, παλλῆ τῆς νόσου διενθετέρα. Οἰδάς μου τὴν κόμην ἐκεῖνην καὶ οὐ συγχωρεῖ με τὸ δάκρυνον προχεθέν (24) παριτέρω προδῆναι τοῦ γράμματος· ἐξερρύπηκε σύμπασις πρὸ τῆς ὥρας, καὶ τὴν κεφαλὴν προλιποῦσα, πλευνῶν τῷ πόδειο προσέρθιπται. Καὶ, ίπα μὴ τοῖς καθέκαστον ἐπιξίλω, καὶ τὴν ἐπιστολὴν αἰσχύνω τῷ αἴσχει τῆς διηγήσεως, ἀλλάκοτεν τι τέρας, κατὰ τὰ τοῦ Εμπεδοκλέος ἀνθρόπωρα (25), τὴν Βυζαντίνην περίειπι, δίκαιες ίσων τινῶν ὃν εἰς τοὺς γελοίους παλλαγῶν πεπαρφόντα. ‘Αλλ’ ἀντιβολῶ σε, χρυσὴ κεφαλὴ, εὖξι τῇ ἐπινύμφῃ τῆς σῆς μητροπόλεως χρυσοκεφάλῃ τῇ Θεομήτορι, χρυσωθῆναι μοι καὶ αὐθίς τὴν κεφαλὴν ταῖς θρεξί. Καὶ μή μοι χαλεπαίνεις; (26) πολὺν ὑπὲρ τῶν τριχῶν (27) τιθεμένην εὖν λόγον, εἰδὼς δι: καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εἰδὼν ἄλλο τοῖς εἰ: τὸ μαρτύριον εἰσιοῦται πρὸς θάρτους ἔφησεν ἀφορμήν, ἀλλ’ δι: Καὶ θρεξὶ τῇς κεφαλῆς ὅμῶν οὐ μὴ φτάληται. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἀχρι τοσούτου. Τὸ δὲ σει: γράμμα τί ποτ’ ἄρα καὶ προστιπάν,

ne hoc meo cogitare potes. Esto, hæc jam præteriere et nullus nobis eorum quæ præterierunt sermo habendus es quod jam evaserint. Morbi reliquias et vestigia quæ et qualia per amicitiam nostram esse C putas? Certe si hæc sedulo extimemus, multo sunt morbo ipso deteriora. Nostri illam comam (et non sinunt me lacrymæ epistolam perseguī), cecidit tota ante tempus et caput deserens misere humo condita est. Atque ut ne singulis describendis epistolam producam et pudenda narratione pudefaciam, en ego monstrum veluti quoddam Empedoclis vultui simile Byzantium pererro, penas sorte luens eorum quæ sapientis irrisi. Vero rogo te, aureum caput, ut preces fundas ejusdem nominis metropolis aureo capiti Dei Matri; reddal mea literum capiti aureos capillos. Nec mihi succensas tibi multa de capillis loquenti; nosti enim spiculū hominum Servatorem nihil aliud sibi testimonium dare aggredientibus, ut fiduciā excitaret dixisse, nisi, quia Et capillus de capite vestro non peribit¹⁰. Et de his quidem hactenus. Epistolam vero tuam quoconque nomine appelleam, erit illud rei merito inferius. Voco eam rorē Hermon. Lazet. προχεθέν.

¹⁰ Læc. XXI, 18. ¹¹ Psal. cxxxii, 3. ¹² II Cor. IV, 7.

(22) Lazer. πολοφῶνα τῆς λύπης.

(23) Lazer. λείψανα.

(24) Sic et in cod. Vatican. Legendum esse fort. mon. Lazet. προχεθέν.

(25) Laz. leg. fort. ἀνδρόθοδα.

(26) Laz. χαλεπαίνεις.

(27) Laz. τρύχων.

(28) Conf. Hom. Iliad. X, lib. xxii, v. 82.

(29) Lazarus legebat, δι: μετὰ καὶ αἱ λέπαι τοῦ χειρὸς τῇ γραφῇ δημόνησαν ἦν: ως ἐν κατόπτροις

μή οὐχὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀξίας ἐλαττωθῶ; Καλὺ γάρ αὐτὸς δρόσον Ἀερμών τὴν καταβάλλουσαν ἐπὶ τὰ δρυὶς Σιών, καὶ λαβικῆς, φάρμακον (28), καὶ ἀμφορείαν, καὶ νέκταρ, καὶ μελιτος ἀπορρύπαγα, ἢ τὴν τοῦ Πυλίου λόγουσι γλώσσαν, καὶ Ἀλκινοῦ κῆπον, καὶ πεδίον Ἐλύσιον. ‘Ἐγ μοι τοῦτο μόνον, τὸ πολὺ τῆς ἡδονῆς ὑπετέμπετο, καὶ μέγα μέρος τοῦ γῆθους προσεζημίωσαν, δι: μή καὶ αἱ λέπαι τοῦ χειρὸς τῇ γραφῇ δημόνησαν, ήν, ως ἐν κατόπτροις, τοῦ γράμματος τὴν καταβεῖμαι φυχήν. Νῦν δ’ ἀλλ’ η μὲν ἐκδούσα φωνή (29) Ἱακὼβ, τοῦ λείου σοῦ: αἱ ἀπλάστου, καὶ λεροῦ· αἱ δὲ γράψασαι χειρες χείρες· Ἐσαῦ· οὐκ οὐδὲ μὲν οὐτινος, τέως γε μήν ἀνθρὸς πολὺ πλέον θηρεύειν η γράφειν εἰδότος. Τὸ νῦν τοῦτο δη τὸ Ἀποστόλου, ‘Ἐχουμεν τὸν θηρευρὸν ἡμῶν ἐν δεσμαρκίνοις οὐχὶ σκεύεσσιν, ἀλλὰ γράμμασιν. Ἀλλὰ τί μοι ταῦτα φύλος διελέξετο θυμός (30), καὶ Ελαθεν ἐαυτὸν ὑπὲρ ἐπιστολὴν ἀποτεινάμενος τὴν ἐπιστολὴν; Χαρέ μοι, πανάγιε δέσποτα, καὶ μαρτίον ὀλοκλήρου (31) τῆς εὐδαιμονίας πρὸς ἡμᾶς ἐπαναζευγήν. Ἔρθωσ.

Z. Τοῦ αὐτοῦ. ‘Υπέρ τῆς γλάστης τοῦ ἔργαντος ποιομορφίακος, χυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀμυστηροῦ.

‘Τπέρ τῆς τοῦ νομοφύλακος γλώσσης ὁ λόγος. Ἀλλά, φεύ τῆς τόλμης! Ο οὐτω παχεῖαν καὶ ὑπὸ

mon descendente super montes Sion¹¹; et pharmacum quod curas deleat et ambrosiam et nectar et rivotum mellis vel quam Pylii lingam dicunt et Alcyoni hortos, et campum Elysium. Quantum in hoc uno mihi voluptatis absterunt et quanta gaudii parte mulcentur, quod poetae sacra manus lucis scriptis attulerunt, ut possem veluti speculis contemplari animum suum. Nunc autem exiens vox Jacob est, cui nimirum politi et sinceri, et sacri hominis; scribentis autem manus manus sunt Esau; nec novi an illius qui antea aut venari melius, aut scribere posuit. Proferam nunc Apostoli illud: Habeamus thesaurum nostrum non in vasis fictilibus sed in litteris¹². Sed quid ago? hæc amicus quidem animus dixit; nec sequitur exceedere epistolæ fines. Vale, sanctissime domine, et cum felicitate animi omni ad nos redi. Vale.

D VII. — Ejusdem. De lingua orphaniotrophi ac legum custodis, D. Alexii Aristeni.

De lingua legum custodis sermo est. O rem ardum! Ego qui lingua adeo pinguis et coriaceum gerō, de tali lingua loqui audeo; ego auream plum-

τοῖς γράμμασι τὴν σὴν καταβεῖμαι φυχήν, νῦν δ’ ἀλλ’ η μὲν ἐκδούσα φωνή, etc. In hoc loco nihil omnino vidit.

(30) Conf. Hom. Iliad. A, l. XI, v. 407. Laz. ‘Αλλὰ τίς η μοι.

(31) Ita, ut puto, ms. Vatican.; Lazarus in suo legem hæci ὀλοκλήρου, quod ex nostri scriptura elici nequit. Ceterum mihi non omnino liquida est hæc periopere.

τηλικαύτη βύρσῃ λελούσαν γκάσσεσαν φορῶν υπὲρ ▲ ἀν μὲν παρὰ ταῦτην ὁ παρὸν ἀρμόδοσιν ἔπαινος.
τοιανθῆς λέγειν ἐπιχειρῶ· καὶ τὴν χρυσίνην μετὰ
τῆς μοιδόνης ὑμεῖς ἐπείγομει, μετὰ τῆς τα-
ταινῆς καὶ ἀπὸ γῆς φθεγγομένης τὴν ὑψηλήν
καὶ αἰθερίην· καὶ ήν μόγις δὲ καὶ Ὁμηροὶ δοῖ
μετὰ τῶν δέκα, ταῦτην εὐτὸς μετὰ μίδες, καὶ οὐδὲ
ταῦτης ἀκεραίας, οὐδὲ ὑγιοῦς, εὐφημισμὸν ἔρχομαι.
Παραπλήσιον, ὥστερ εἰ Θερσίτης Μεράως, ή Ἀχιλ-
λέως ἄγκωμιον ἔγραψεν, ή Σερίφιος ἀνθρώπος τοὺς
Ἀθήνησιν ἀρίστους ἐξύμνει, ή Φάλαρις ὑπὲρ Ἀρι-
στείδους φῆφον εἰσῆγεν, ή Δημόδριος Ὅρφα τὰ ἄς
Μούσουν ἐξέμνυνεν, ὃ τοσοῦτον ἀμφούσιας περιεῖναι
λέγεται, ὡς· καὶ ἐπ' ἄντε ταῦτα ποιηθῆναι τὰ ἐλέγεται.

*Νυκτικόρδες ἀδει θάρατηρόρον. Εἰ δέ ποτ' οὐσει
Δημόδριος, θητοκει καντός δ τυκτικόρδες* (32).

"Εδε· με σὺν διὰ ταῦτα, βοῦν ἐπὶ τῆς βουγλωττί-
δος (33) ἐνθέμενον, ταῖς μένος πυρὸς πνεοδοσίαις
γλώσσαις ταῖς ὑπὲρ τῆς τοῦ νομορύλακος γλώσσης
λόγον περαλιπεν. 'Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰς ἐκ τῶν ἐναντίων
μερτυρίας δέξιοπιστοτέρας εἶναι τῷ λόγῳ καὶ τῷν
συνδοκεῖ, δέ τι μηδὲ ὅπ' εὐνοίας ἔχουσας κλέπτειν τὸ
ἀληθές· ἐναντία δὲ τὰ πολὺ ἀλλήλων ἀφεστηκότα
ἴμαθομεν· πολὺ δὲ ἀλλήλων, καὶ, δ φασι, τοὺς δρους;
Φρυγῶν (34) καὶ Μυσῶν, ή τιμετέρα τῆς εἰς Ἑπαίνον
προκειμένης τῷ λόγῳ γλώσσης ἀφεστηκεν· οὐδὲ μιχ-

*heis verbis laudare tenio; ego qui linguam habeo
humilem ac humili repellentem de caelesti ac sublimi
verba facere presumo; quam Homerus ipse vix decem
linguis, hanc ego meaple eaque imperfecta, male
sana celebrare audeo. Hac idem est ac si Thersites
Nerei aut Achillis panegyria componere, aut si Seri-
phius aliquis Athenarum proceres cantu celebrare, aut
si Phalaris Aristidi tesseram offerre, aut Demophilus
Orpheum et Musas honorare voluisse, qui quidem
adeo a Musis alienus erat, ut hocce elegium in eum
sit pervalgatum: Nycticorex cantum edit funebrem;
quando vero Demophilus cantabit, avis illa ipse
morietur.*

Propterea bove super buglosside posito linguis
ignem violentum spirantibus¹² de nycticoracis lingua
disserrandi officium mandamus. Cum autem testimonia
adversariorum fide digniora arbitremus, quippe qua
veritatem non e favore elicere opus habent; et cum
videmus ubique magnam discordiam, et quod, ut
dicunt, Phrygium et Myorum confinia longe utrin-
que distant et nostra quoque lingua a laudatione
lingua de qua est quasiō, abhorret, verendum est
ne nulla alia lingua ad hancce laudationem se ac-
committet. Alioquin me Achar quoque exemplum

¹² Act. II, 3. ¹⁴ Josue VIII, 1, 19-21.

(32) Epigramma hoc in *Anthologia Francolurtii*
edita anno 1600 legitur p. 219, ubi Lucilio tribuitur:
Exstet apud Brunckium *Analect. I. II.*, p. 356, sub
Nicarchi nomine. In ms. Vat. p. 523 sic legitur:

*Νυκτικόρδες ἀδει θάρατηρόρον δλλ' δταρ δση
Δημόδριος, θητοκει καντός δ τυκτικόρδες.*

(33) Conf. Erasm. *Adag. chil. I.*, cent. 7, adag.

Καὶ μὲν παρὰ ταῦτην ὁ παρὸν ἀρμόδοσιν ἔπαινος.
Καὶ μὲν παρὰ τὴς λεπτῆς ιστορίας ἀπούσω, διὸ τὰ χρυσά
γλώσσαν κλέψαντα κατεκρύψατ, λεπτοτετελές ἐν πί-
τρησιν εὑρέσθαι μέθον (35). Καὶ οὗτος μὲν τὸ ἐντεῦθεν
οὐκ ἀγενῆς ὑποτρέψει, μηδὲ τὴν κατακρύψας γλώσσαν, ὀρρα-
νιοτρόφει δικαίως, τοὺς διελθεῖσας κατακατεπτρέσει
(sic). Πλεισ μὲν οὖν ἀθρωπίνη γλώσσα, τῶν λεπτῶν
ἀνθρώπους μορίων τὸ κρέτιστον ἔστι καὶ καρυφε-
τατον· οὐδὲ μόνον δει τῇ δημιουρτῷ καλῶς; καὶ οὐκ
ἔριστα θιαργάνωται φύσει· οὐδὲ δει συμμέτρος τοῖς
εἰσιν καὶ εποιηθέσι χυμάς κέκρεται, ἂπει τοῖς
τῶν ἐκτές καὶ τροφίμων οὖσα χριτήριον· ἀλλ' οὐδεις
τοις καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν ὑπότρετης λόγῳ καθίστηκε, καὶ
τῶν τοῦ νοὸς κτηνημάτων ἔστιν ἐξάγρεος· καὶ διὰ
ταῦτης τὸ ἐνεργείᾳ είναι λογικὸν ἀπειλήθημεν ἀν-
θρωποι (36), καὶ βίον τεταγμένον καὶ κατερρυθμι-
σμένον ἐλαύνομεν. Δι' οὐδενὸς γάρ διλοῦ ἡ διὰ ταῦ-
της, καὶ βουλευτηρίον ἰσταται, καὶ καθίσταται δίκη,
καὶ δι' ἀμφοῖν πολιτεια συνίσταται, οὐτε δε μάθησι;
ἀποκεῖται, καὶ μεθοδεύεται ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ κρα-
τέτον ἀνθρώποις καὶ μη γινώσκεται. Ταῦτη διαλε-
κτικοὶ μὲν περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος ἐξ ἐνθέου
περιίνουσι, ἕτορες δὲ δημηγοροῦσι, καὶ πρίσεις;

*C*terret qui, ut sacra referit Scriptura¹³, linguam ex-
ream quam suratus erat abecondit inter saxa. Hinc
metus me subi tripli ne ipse linguam, orphaneōtrophe,
tuam auream ut terrā, sic silentio inhūmans, summo
jure reprehendar. Omnis igitur lingua humana inter
eas partes qua hominem constitunt optimā ac pra-
stantissima est, non modo quia a natura creatrice
apollissime formata est, nec quia succēs elementarib[us]
convenienter mista est, siquidem ea quoque qua et
extrinsecus os intrant, judicat, sed quia rationis qua
in nobis habitat, serva est et mentis motum nuntia
exsistit, et quod ob illam homini rationem attribui-
mus qua facit ut vitam regulis circumscriptam et
bene ordinatam agamus. Per eam enim solam consilium
int:ur, jus statuitur, res publica creatur, litterarum
studium instituitur, scientia colitur; per eam scimus
quid homini faciendum ciuitandum sit. Ejus ope
dialecticī de qualib[et] thesi proposita argumentantur;
oratores concionantur, senes patriam salvam consti-
tuunt. Lingue auxilio Solon Athenas, Zaleucus Le-
ridem, Charondas Italiam et Siciliam, aliis alias
regiones ac civitates legibus circumvallarunt; ejus
venia Ἑgyptii geometriam edocuerunt, Cares ex eis
futuro prædixerunt, Phryges ex avium volant et

xviii, col. 231; Id. ibid. chil. II, cent. III, adag. 10,
col. 419.

(34) Conf. Erasm. *Adag. chil. II.*, cent. IV, aug.
50, col. 467.

(35) Vide supra col. 1034 A.

(36) Sic in codice; sed aliquid in his decessit videtur.

ἀνασκόπονται τὰς πετρίδας. Διὸ ταῦτης Σάλων μὲν Α ἀλλὰ καὶ ἀγγελικάς εἰσάγοντι γλώσσας, σεραφική τὰς Ἀθήνας, Ζάλουκος δὲ τὴν Ασκρίδα, Χαρόνδας δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, καὶ ἀλλας τῶν πλεον τὰς νόμους παριστείχισαν· καὶ γεωμετρίαν μὲν ἀλγύπτιας ἔξευρόντες ἐδίδαξαν· Κάρες δὲ τὴν διὰ τῶν διστρων πρόγραμσιν, καὶ Φρύγες τὴν ὄρνιθο-σκοπίαν, καὶ τὴν ὀνειροχριτικὴν Τελμισεῖς, πρῶτοι τῶν ἄλλων γνόντες, τοὺς ἀφεῖς ἀμυνήσαντο· καὶ Ἀπίς μὲν ὁ ἀλγύπτιος, ἱερικῆν προεδίδαξε· φυσιο-λογίαν δὲ Ἀλκαίων ὁ Περίθου συμπαρεστήσατο, καὶ γραμματικὴν ὁ Μύκηθεν Ἀπολλόδωρος· καὶ Πυθα-γόρας μὲν ὁ Μηνοσάρχου τῆς Ἰταλικῆς ἀφηγήσατο καλουμένης φιλοσοφίας· Θαλῆς δὲ, δὲ εἴτε Φοίνιξ, εἴτε Μιδήσιος, ἀμφιστρείτεις γέροι οἱ τῷ γένος, Ἀνα-ξιμενεῖ τῷ Ἐνστράτου τῆς Ἰωνικῆς καθηγήσατο, καὶ τῆς Ἑλεατικῆς τῷ Παρμενίδῃ Σενοφάνης ἐν Κολοφάνιος. Καὶ, ἵνα μὴ πόρρων καὶ ἐκ τῶν οὐχ ἡμετέρων συνάγω τῇ γλώττῃ τὴν εὐφημίαν, διὰ τῆς γλώττης ὑμνοῦμεν τὸ Θεόν, καὶ τοὺς ἄγγελούς, ὡς ἐφικτὸν, ὅμοιούμεθα, οἵ τις ἡ θεῖα δύνησις ἔργον ἀπλήρωτον ὅμοιον καὶ ἀκόρεστον. Πᾶσα μὲν οὖν, ὡς ἐφη, ἀπλῶς ἀνθρώπῳ γλώσσα τῶν λεπτῶν αὐτοῦ μορίων βασιλικῶς ὑπερκάθηται, ἀτε καὶ ὀργανικῶς τῷ καλλιστεῷ τῶν ἀμφοὶ τὴν ψυχήν ὑπηρετούμενη τῷ λόγῳ. Ἡ δὲ σῇ θεοτοκίᾳ γλώσσα καὶ ἱερά, σφράγιοι δούλαι, τοκοῦ τῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων πελλιν ὑπέρκειται, διὸν ἐκείνη τῆς τῶν ἀλδγῶν ζώων ὑπερανέστηκεν. Εἰ γάρ τι πιεστὸν Παῦλος, πιεστὸν δὲ, εἰ τι καὶ Θεῷ πιεστὸν, οὐ στόμα ἀκένος καὶ ἀγέτται καὶ πιεστεύεται, οὐκ ἀνθρωπίνας μόνον,

διὰ τοῦτο καὶ ἀγγελικάς εἰσάγοντι γλώσσας, σεραφική δὲ εἴη ἡ γλώσσα ἡ σῇ, διὸν καὶ αὐτὰ δηλοντές τὰ Σεραφίμ τῆς λαοκῆς νεράδες ὑπερκάθηται ὅγδοάδος. Τολμηρὸς δὲ λόγος· εἰ γλώσσα ἡν καὶ παρὰ Θεῷ, καὶ οὐ ταῖς σωματικαῖς ἐπινοίαις δὲ τοῦτο λέγων συμπεριήγε τὸ Θεόν, Θεοῦ δὲ γλώσσαν καὶ θελαν ἐφάμην τὴν σῇ. Νῦν δὲ τούτο μὲν περὶ αὐτῆς λέγειν οὐκ ἔχω· κάλαμον δὲ δημιούργου πραμματέως δέξυγάρφου τεύτην καλῶ, παρὰ τοῦ Δαβὶδ τὸ δινομα δενεισάμενος· καὶ δρόσον Ἀερμάν τὴν ἐπὶ τὰ δρη Σιών καταβατείουσαν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τούτο Προφήτου λαβόν· καὶ τὴν μέλι καὶ γάλα βέουσαν πολὺ πλέον ἡ τὴν Παλαιοτίνην ἡ κατὰ Μιωσῆν ἴστορια διέξειται· καὶ ποταμὸν ἱερὸν πολὺ τὸ βεζέρον ἔλκοντα καὶ χρυσοῦν, ὃς δὲ Σαρδείην· Παχταλίς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν πόλιν εὑρεψαντα τοῖς δρμήμασι· καὶ εἰ τι μᾶλλο τῶν καλῶν καὶ τιμῶν ἴστορίεσσαν δινθρεψαντο.

Ἐθαύμασσεν δὲ Ἐλλην τὴν Δικνούς γλώσσαν, καὶ χρυσῆν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πράγματος προσηγόρευεν. Ἐσέμμυνε καὶ τὴν τοῦ Παιανιέως τὸ βουλευτήριον, καὶ διεπίπατος τὴν Ἀριστοτέλους, καὶ ταῦτα μετὰ τρεις λόγητες. Καὶ ἵνα παραλίπω τὰ παλαιά, καὶ τῶν προσφράτων ἐπιμνησθῶ, διεπετίμησαν καὶ οἱ καθ' ἡμές βασιλεῖς τὴν τὸ Βυζαντίου Λίκιος γλώσσαν, μετὰ τοῦ Ἀττικίζειν φελλίζουσαν. Τὴν δὲ ἱερὰν σου γλώσσαν, ἱερομνήμον, Διωνύσουσαν μὲν δίχα τοῦ ἀφελοῦς καὶ χρυσίουσαν, Δημοσθενίουσαν (57) δὲ ἀτράπως καὶ Ἀριστοτελίουσαν, καὶ Διζικενομένην δίχα φελλότητος, τίς οὐκ ἢ θειοτέρως ἡ κατὰ ἀν-

Telmessii primi omnium somnia interpretati sunt. Lingue venia Apis apud Ἑγγύριος medicinam docuit, Alcæon autem Pirithoi filius physiologiam, Apollo-dorus Mycenæs grammaticam, et Pythagoras, Mne-zarchi filius, philosophiam quam Italicam appellant, introduxit. Thales porro, sive Phœnix, sive Milesius (genus enim ejus in ambiguo est) Anaximeni Eustrati filio Ionicam, Xenophanes Colophonius Parmenidi Eleaticam monstravimus philosophiam. Sed absit ut de longe et a rebus quas ad nos non spectant linguis gloriam colligam; hoc dicam, quod lingua Deum hymnis celebramus, angelique, quoad fieri potest, similes sumus, quibus negotium est, laudes numinis divini incessanter perulgare. Lingua hominis, ut jam dicimus, regina est cæterorum corporis membrorum, simulque rationi, qua anima nihil pretiosius habet, servit. Tua vero, doctissime nomophylax, sacra et veneranda lingua tantum cæterorum mortalium linguas exsuperat, quantum horum lingua animalium rationia expertium linguas vincit. Si enim Paulus fides est habenda, de quo nemo dubitat; si Deo ipsi fides danda est, cuius Paulus os dicitur et creditur, qui non tantum humanas, sed angelicas etiam in-

C troauit linguas ¹², tua quidem pro seraphica habenda erit tantum, quantum Seraphim ipsi reliquis octo mentis potestatis anterponuntur. Aūdas hic sermo: si Deus lingua habet, quæ certe humanæ anteiret, te lingua divinam habere dicerem. Quod cum rationi et experientiæ haud consentaneum sit, scribæ tamen celeriter scribentis calatum appello, nomen a Davide mutuans ¹³, et rorem Aermon quæ in monte Sion distillat ¹⁴, ut idem Propheta dicit, et terram in qua mel et læc fluant majorem in modum quam Palæstina, auctore Moses ¹⁵; et fluxum sanctum auto refutum, ut Pactolus prope Sardes, et qui Dei civitatem lastificat ¹⁶; et si quid aliud pulchri ac pretiosi homines in historiis retulerunt.

D admirata est Græcia Dionis lingua quam auream merito vocabat; sed Demosthenis quoque eloquentiam et Aristotelis loquaciam peripateticam, licet balbutiendi. Ut autem antiqua omittam et ad novâ me verlam, reges huius ætatis quoque Lyricis Byzantii linguam, quæ Attice loquens balbutiebat, maximi fecerunt. Tuam autem, hieromnemon, sacram linguam aureamque, quæ Dionis, Demosthenis, Aristotelis, Lyricis linguas integre refert, quis non divinam po-

¹² I Cor. xiii, 1. ¹³ Psal. XLIV, 2. ¹⁴ Psal. CXXII, 3. ¹⁵ Exod. iii, 8. ¹⁶ Psal. XLV, 5.

(57) Vid. supra, col. 1256.

θραπίνην γλώσσαν ἀγάσαιτο; Γλυκεῖα μὲν καὶ ἡ Αὐτόφρηνῶν γλώσσα, τὴν σάλπιγγα πρώτως ἐπινοήσασα· καλὴ δὲ καὶ ἡ Φρυγῶν προσῳλήσασα· ἢ τε Ἀσσυρίων ἔξευραμένη τὸ δίχορον (38) καὶ ἡ Μυσῶν τὴν Λύδιον ἄρμονίαν, καὶ τὴν φρέμιγγα ἡ Σεκελικῆ, καὶ τὴν κιθάραν ἡ Μιλησία· ἵνα μή τὸν Στησίχορου δυνον, καὶ τὴν Ἰμεραίου χορείαν, καὶ τὴν ὑπόρχησιν Ἀνακρόντος τῷ λόγῳ παρεισκυτῶ· Ἄλλ’ οὐδὲν τὰ πάντα πρὸς τὴν γλώσσαν τοῦ νομορύλακος. Πάραγέ μοι τὸν Ὑμητόν· καὶ ἀντιπαρέδω τοι ταύτην ὑπὲρ μὲν προβεβλημένην καὶ κηρίον τὰ φῆματα. Φάδι μοι τὰς Σιρῆνας· καὶ ἀντιφήσω τοι τὴν αὐτὴν, οὐκ Ὀδυσσέα μόνον, ἀλλὰ καὶ σύμπαντας ουνετοὺς ἔξανδραποδίζουσαν τῇ φᾶσῃ. Δέργε μοι τὴν Θήηθεν λύραν, δι’ ἥς· τὰς Ἐπταπύλους οἰκίεις, καὶ ἀντιλέξω τοι τὴν αὐτὴν, οὐ τὰς Ἐπταπύλους, ἀλλὰ τὰς Ἐκατονταπύλους οἰκίουσαν, τὸ Βυζάντιον. Ἀρέθιμει τοὺς ἀδλοὺς Ὀλύμπου, καὶ Τιμόθεου καὶ Ἀρίωνος τὴν κιθάραν, καὶ τὴν Μαρσύου Μιεζορύγιον ἄρμονίαν, καὶ τὴν Θαμύριδο; Διώριον· καὶ ἀρέθιτει μοι πρὸς ἀπάντα ταῦτα τῆς ὅμνουμάγης γλώσσης ἡ φυσικὴ μουσική. Τῷ μὲν οὖν Λυκέῳ Πρόκλῳ (39) ἐσκει, γλώσσαις τὰς ψυχὰς ἀφιμοιουμένας, οὐτε λοιπὸν τὴν ἐαυτῶν αὐτοκτίαν τοῖς ἐκτινθεοῖς περάρχεσθαι. Έμοι δὲ ἀληθεῖας μὲν ἡ φεύδους περὶ τούτου τοῦ δόγματος ἀρενγὴν νῦν οὐ σοχή· εἰ δὲ ἀληθεύειν τάχει ὁ λόγος δοθῆσται, τίνι δὲ ἀλλα-

vix quam humanam dicerit? Dulcis et Tyrrhenorum lingua, qui primi tubam invenerunt; suavi Phryges quoque libicines utebantur. Assyrii dichordum, Myci harmoniam Lydiam, Siculi lyram, citharam Milesii invenerunt, ut sileam de Steicheri hymnis, de Himerai et Anacreonis saltationibus. Sed nichil hæc omnia ad nomophylacis linguam comparata. Adduc mihi Hymettum, et ego illam quæ verba melle dulciora effundit tradam. Nomina mihi Sirenes et ego illam tibi nuncupabo quæ cantu non Ulysem tantum, sed omnes rei peritos demulcit. Nomina lyram Thebanam quæ urbem cum septem portis adificas, et ego invicem non eam quæ Thebas, sed eam quæ Byzantium centum portis circumvallatum extruxit. Recenset libras Olympi, Timothei alio Arionis citharam, dein Maresias harmoniam mixophrygiam et modum Thamyridis Dorium: mihi lingua celeberrimæ musicam naturalem vocasse satis erit. Ut Lycius Proclus arbitratur, animæ linguis se accommodant, et sic naturam suam intimam in lucem proferunt. Quod utrum verum en falsum sit, nunc quidem disquirere non vacat. Si vero verum dicendi hic locus est, cui alii linguae nisi ei, qua de locutimur, virorum illustrium, Orphei, Homeri,

³⁸ Isa. i. 8. ³⁹ Ptol. xxxvi, 30. ⁴⁰ Prov. x. 20.

(38) Sic omnino legitur in codice.

(39) Proclus, origine Lycus, Syriani in Atheniensis schola discipulus et successor, seculo quinto floruit. Mortuus est anno 485, ætatis septuagesimo quinto. Eius Vitam scripsit Marinus, ejus discipulus, Neapoli (hodie Napolone), vetus Sichem, oriundus.

ει γλώσσην αἱ τῶν ἡρώων ψυχὴν φέμουσθαι, ἡ Θράσως, ἡ Ὁμήρου, ἡ Πλάτωνος, αὐτοκτηθησθεναι, ἡ κάνεται τῇ προκειμένῃ; Τι λέγεις; Εννέα ροι τὰς Μούσας, ἀριθμεῖς, δινθρεπτο· καὶ τρεῖς ματρές μοι τὰς Χάριτας· εἰτ’ οὐχ ὅρβες μυρίας δοσες καὶ ταύτας κάκενας περὶ τὴν τοῦ νομοφύλακος γλώσσαν παιζούσας ἅμα καὶ χορευόσας; Εἰ δὲ καὶ Κύρος δίδωσι γλώσσαν παιδείας, καθ’ Ἡσαΐαν, τίνι δὲ ἀλλα ταύτην ἡ τῷ οφῷ λερουμήμενη δίδωσι; Καὶ, εἰ γλώσσα δικαίου μελετήσαις κρίσιν, κατὰ τὸν μωσαϊκὸν Προφήτην καὶ βασιλέα, ποια μελετήσαις ταύτην ἀλληλ καὶ μεμελέτηκεν; Εστι δὲ εἰ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀργυρος πεπυρωμένος γλώσσα σοροῦ, τις ἀργυροειδεστέραν τῆς τοῦ δραμαντρόφου. γλώσσαν πλουτεῖ; Εἰ δὲ καὶ γλώσσαν ἡ φαῦχρδια τιμῇ, πάρε μὲν ἀλλὰ μάλισθι φεγγογέμηνη λιγέα (40), ταῖς οὐκ ἡμεῖς τὴν προκειμένην ὑπεριτιθεμεν, τολλὰ οὐδια, κατὰ ταύτην, καὶ λιγέα προβεβλημένην τὰ φῆματα; Καὶ, εἰ τὸν Πόλιον ἡ αὐτὴ τιθαύμασι γίροντα, κακὸς τῆς ἐκείνου γλώσσης μέλιτος γλυκία δέσιν αὐδὴν ἀποφαίνεται (41), ταῖς ἡμεῖς ἐκ τῆς ὅμνουμάγης οὐ λόγους βλαστανεῖν εἰσομένην, καὶ ἀρεβροσίας εὐθῆς γλυκίους καὶ νίκταρος; Καὶ δὲν γέρε καὶ νοῦς ὑψηλὸς, καὶ αὐτόθεν δεῖ τῆς δαιμονίας τεωρίας γυμνοὶς ἀπιβατεύεντα τοῖς πράγμασι, καὶ ἄλλα ἐπ’ ἀλλοὺς γεννῦμε περικώδη, καθάπερ ιεροῦσ (42) περὶ τῶν δασυπόδων (43). Καὶ δὲ οὐδὲν

C Platonis lingua comparari queunt? Quid? Nocte mihi, homo, Musas recenses, tres Gratias enumeres; annon vides, tandem sexcentas circa nomophylacis linguam ludere et exultare? Si autem Dominus quoque linguam dūt sapientia ac doctrina, ut dicit Ieias²⁰, cui nisi hieropmēmoni eam dederit? Et, si lingua justi exercēbit iudicium²¹, secundum regem peccati, quæ alia unquam exercuit aut exercebit? Si autem, ut est in proverbio, lingua sapientis est sicut argenteum igne probatum²², quæ lingua magi est argentea quam ea de qua nobis sermo? Et si poesis quoque linguam honorat pauca quidem, sed sublimia loquentem, quomodo non illam maximi faciemus quæ verbi plurimis itisque sublimibus abutimur? Si Homerus admiratur Nestorem, cuius a lingua melle dulcior fluebat sermo, quomodo nos non dixerimus, ab ea de qua loquimur, sermones emanare ambrosia ac nectare dulciores? Res pulchra sensu mens sublimis quibus actis respondent hinc inde in medium prolata, ut de quibusdam animalibus (darypoda vocant) historici referunt. Non minus autem suavis et alacris est lingua quæ Euripi instar volvit et mentis cogitationum ac consiliorum est obsertrix. Me quidem judice optimus ē esse videtur cui utrum-

(40) Conf. Homer. Iliad. Γ, l. III, v. 214.

(41) Conf. Homer. Iliad. Λ, l. I, v. 249.

(42) Conf. Aristot. Hist. anim. lib. V, cap. 2 et 9; lib. vi, cap. 53.

(43) In margine, manu recenti, legitur: Σημειώται δὲ δασυπόδες ἀνταῦθα λέγει τοὺς λεγόντους.

κατον καὶ γλώσσα γοργή καὶ τάχυστρεφής, καὶ τῇ Δ ὑπηρέτιν διείνου γλώσσαν φορεῖ· βροντῶσαν μὲν οὐδὲ ἀπὸ βύρσης, οἷον δὲ Σαλμανεὺς ἀντιβροντῶν⁽⁴⁴⁾ τῷ Διὶ, ἀλλὰ βροντὴν λεράν τε δῆμα καὶ γλυκερὴν, ἵνα βροντὴν μὲν, μὴ καταβροντὴν⁽⁴⁵⁾ δέ· πρηστηρίους δὲ ἀστραπές, οὐ κατὰ τὰς Διᾶς πατρὸς ἐκ νεφελῶν, ἐκπυρηνίζουσαν, ἵνα ἀστράπτῃ μὲν, μὴ κατακαίη δέ. Ἀλλὰ πυρφόρον τὴν γλώσσαν ταῦτην ὄνθμασα, καὶ δῆμα τῶν πυρίνων ἀνεμνήσθην γλωσσῶν, αἱς ἀφρομοιαθήνειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τοὺς Πέτροις ἐκείνους, καὶ τοὺς Ἀνδρέας ἀπιδεδήμητε, καὶ τρισκατεκτήτην αὐτὴν θαρροῦντας μετρῶ πρὸς τὰς δώδεκα, ἐν τοῦτο πλέον, ἀλήκο:τα δὲ, ὡς μεγάλοις τοῦ Δόγου χήρυκες, ἔχουσαν, εἰς· μετὰ τῆς Ιοῆς χάριτος κατῆς Ἀττικῆς δύως, ὑπερπληγαῖς μούσης. Καὶ ἄλλων⁽⁴⁶⁾ μὲν ἀκαμάτην τὴν τοῦ πυρὸς δρυμήν διομάζουσιν· ἀλλοις δὲ ἀκάμας δ τοῦ ἥλιου διφρος προσαγορεύεται, διε τῆς μείς περιόδου τὴν λῆξιν δρυχὴν ἀπέρας ποιούμενος, καὶ οὕτω τὸν χρόνον μετρῶν καὶ ἐκαλλάττων τὰς δῆρας, καὶ σωτηρίᾳ τῷ βίῳ γινόμενος· ἐμοὶ δὲ ἀκαμάτη καὶ ὑπὲρ τὸ πῦρ καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ἡ ἀρίστη γλώσσα κεκλήσται τῷ Ἀριστηνοῦ. "Οσας μὲν γάρ ἐκάστης πλευτάνας δικανικάς διαλένουσα· δος δὲ στραγγαλίδες βιάλων ευναλλαγμάτων, τὸ τῆς γραφῆς, ἀναρρήσουσα· καὶ ἡλίκας ἐλικάς δημηγορῶν ἀνελέσσουσα, νερχονής καὶ πάλιν Ισταται καὶ ἀρτίηκτος, κιχώσα καὶ τὰς δάλαις τὸν γερουσίου γλώσσας τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ὡς· ἀμέλει τῇ σεληναῖς τὸ σίλας δ ἥλιος; Ταῦτη τοι, καὶ δ στρατηγικώτατος ἡμῶν.

que cœlitus ostigit. Qui autem una quidem harum rerum caret, altera vero abundat, vel sic magnum bonum sortitus est. Non enim sine cithara Methymneus ille delphinum blonde demulcens, super delphini dorso vectus est, nec cithara sine ipso cooperante id fecit. Instrumentorum enim ope artes producantur. Non enim hac in re Clementem Alexandrinum probo, qui linguam nec eloquentia nec verborum harmonias operam dare, sed unice mentis cogitata referre asserit. Sic enim nihil inter mercatorem mercium rilium et philosophum interesset. Ego ipse linguam certe flocci sacerdēm, si cum pusis animis vineremus et limum corporis vilem aspernaremur. Sed cum moles hæcce corporis, statua, inquam, membris instructa, animas nostras continet, et mentis ienza non immediate in sensum cadere queunt, honorificum linguæ locum attribuendum esse censeo.

Hæc cum ita se habeant, si verum est quod inter homines excellit qui mente generosa et lingua canora gaudet, quis tandem orphanotrophi nostri similis poterit judicari? Mente enim sublimem et minime

C bestiale, cuius multa hodieque exempla videmus, sortitus est, lingua adjutus prævalora, et quæ tonat, non quidem more Salmonci qui Jovi par esse præsumebat, sed ut qui tonitru sacrum et innocuum emittit super terram, et qui fulgurat non ex nubibus, sicut Jupiter, sed ita ut nihil igne consumatur. Ignem ejus vocans linguam ignitarum simul linguarum mentionem feci, quarum sub specie Spiritus sanctus apostolis Petro et Andreae apparuit⁽⁴⁷⁾, et decimam tertiam eam ceteris duodecim annuero. quæ, veniam date, magni Verbi nuntii, in eo differt quod citra gratiam spiritualem Aitiam quoque musam redolat. Nam si et alii quibusdam ignem incessanter inesse, et solis currum indecessum esse prædicant, quippe qui indesinenter circa orbem volvitur annum et horas dimetens pro mortalium salute, equidem Aristeni linguam igni et soli ipsi superiorē esse affirmo, siquidem plurimarum difficultatum nodos solvit, locos Scripturarē sacrae cognitu difficultissimos explicat; quæ oratorum problemata ditucidat ei semper nova upparet, ceteris quoque linguis elo-

⁴⁴ Act. ii, 2.

⁴⁵ Conf. Clement. Alexandr. Stromat. lib. i, § 5, l. 1, p. 344, lin. 12. Ἐμοὶ δὲ εἰκὼν, οἶμαι, πρόκαται, βιοῦν μὲν κατὰ τὸν λόγον, καὶ γοεῖν τὰ σημαντύμενα εὐγλωττίαν δὲ μήποτε ζηλούντα, ἀρκεῖσθαι μόνη τῷ αἰνίξαται τὸ νοούμενον· ὅποιω δὲ ὄντες

ματι δηλοῦται τοῦτο, διπερ παριστῆσαι βούλομαι, οὐδέν μοι μάλει. Conf. et euind. ibid. pag. 340, lin. 22, — pag. 341, lin. 5.

⁴⁶ (45) Conf. Eudoc. Iou. pag. 371.

αὐτοκράτωρ τοὺς τῆς πολιτείας φύλακες νόμους Α αὐτῇ φυλάττειν ἐπέταξεν· ἵν' ἔκεινοι μὲν τὸν καθ' ἡμᾶς φυλάττειν βίον, αὐτὴ δὲ τούτους ἀντιφυλάττην πολλῷ βεβαιοτέρως· καὶ οὗτοι διὰ μέσου τῶν νόμων τὴν τοῦ παντὸς ἀναζωσαμένη φοροῦ ἔχερνησσιν.

'Ἄλλ', ω̄ μοι θεοπεσία γλώσσα καὶ λερά, ὡ̄ δηγαλμα μὲν Μουσῶν, καλλπίσμα δὲ Χερίτων· ὡ̄ φωνὴ βοῶντος, ἃς εἰς πάσαν τὴν γῆν ὁ φθόγγος ἤχηθε, καὶ εἰς τὰ πάρα τῆς οἰκουμένης ἐξήχθη τὰ φήματα, ἢν δικεῖων τὸ συγκλητικὸν τε ἅμα καὶ λερατικὸν κατεμερίσαντο βῆμα, ὡ̄ς ἐντεύθενται τὴν τῶν φίλοιοσθῶν γλώσσαν πιστεύεσθαι, διψεις τὰς γλώσσας ὑποβεβαίνην, κατὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ὀργανικῶν ἀνθρώπου μορίων· ὡ̄ τῷ παρεῖναι μὲν φωνὴν ἐντεύθενται τούτοις καταλείπουσα· Παθεὶ μοι τῆς οὐλμῆς· καὶ τῆς προθυμίας ἀπόδεξαι, εἰ τοσούτοις με καὶ οὗτοι πλουσίοις δεξιουμένη τῶν ἐπικεντρῶν τοὺς δχετοῖς, μικραῖς ἀντιδεξιούσα σταγόσι, καὶ ταύταις θολεραῖς τε καὶ τελματώδεσιν. Οὐδὲν γάρ δύλο ξυνοιεῖται, πρὸς ἀπολογίαν εἰπεῖν δὲ τὸ τοῦ Ξενοχράτους ἔκεινο· ὃς ἐλλόμε-

quentia glorifica vim, sicut sol lumen, communicando. Hanc ob causam potentissimus noester imperator civitatis leges custodiendas et tradidit, que nostram vitam regant, ita tamen, ut ipsa lingua sua majori nobis sit adminiculo et sic legum beneficio tota administratio prosperitate gaudet.

Sed, o divina ac sacra lingua, imago Musarum, decus Gratiarum! o vox clementis, cuius sonus in totum terrarum orbem exiit¹⁶, et cuius verba ad fines usque universi personerunt; quam tribunal civile et ecclesiasticum sibi vindicarunt; quae philosophorum fidem auxit contra ambiguum, secundum cetera organa hominis constitutiva; quae praesentia sua oratoriis animum indidit, absentia autem ad silentium eos condemnavit; ignoscere audacias meas si, tot et tantis laudis fluminibus circumfusa, exigit te gratias iisque sordidis et impuris collando. Nihil enim aliud ad meam defensionem proferre possum nisi illud Xenocratis, qui cum a rectigalium exactiore compre-

¹⁶ Psal. xviii, 5. ¹⁷ Psal. xxx, 19, xciii, 4.

(46) Nota sunt quae de Xenocrate narrat Theodorus Prodromus. Hoc tamen non memorial Diogenes Laertius; silent etiam ejus commentatores. Menagius ipse, necnon auctores Historia philosophicae, Stanleius et Bruckers. Plutarchus his retulit non-nihil varians: ¹ in Vita Titi Quinti Flaminii (edit. Reisk. t. II, p. 689) sic loquitur: Ξενοχράτη μὲν οὖν τὸν φιλόσοφον, δρεῖς Λυκούργος αὐτὸν ὁ φῆτωρ ὑπὸ τῶν τελωνῶν ἀγόμενον πρὸς τὸ μετοίκιον ἀφείλετο, καὶ τοὺς δηγουσοὺς ἐπέθησεν δίκαιας ἀσελγείας, λέγεται τοὺς παισὶν ἀπαντήσαντα τοῦ Λυκούργου, ἐΚαλήγ γε ὑμῶν, ὡ̄ παιδεῖς, φάναι, τῷ πατρὶ χάριν ἀποδέωρι· πάντες γάρ αὐτὸν ἐπαινοῦσιν, ἐφ' οἷς ἐπράξει. ² in Vita Lycurgi oratoris (Vit. x Orat. vii, ibid. tom. IX, pag. 549) his verbis res narratur: Τελώνου δέ ποτε ἀπιβαλόντος Ξενοχράτει, τῷ φιλοσόφῳ τὰς χεῖρας, καὶ πρὸς τὸ μετοίκιον αὐτὸν ἀπαγαγόντες, ἀπαντήσας (Λυκούργος), φάδει τε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ τελώνου κατήνεγκε, καὶ τὸν Ξενοχράτην ἀπέλυσε, τὸν δὲ ὡς οὐ τὰ πρέ-

ποντα δράσαντα, εἰς τὸ δεσμωτήριον κατέκλεισεν· Ἐπανουμένου δέ ἐπὶ τῇ πράξει, μεθ' ἡμέρας τινὰς συντυχών δὲ Ξενοχράτης τοὺς παισὶ τοῦ Λυκούργου ἐρη· Ἐ ταχώς γε τῷ πατρὶ ὑμῶν ἀπέδωκα, ὡ̄ τοις δέ, τὴν χάριν· ἐπαινεῖσαι γάρ ὑπὸ πολλῶν ἐπὶ τοῦ βοηθοῦσα μόγις. ³ Turnebius ad ultima duo versi varietatem lectionis assert, βοηθοῖσα μοι.

Photius (in Lycargo, Cod. CCLXIII, col. 1483 tertium legendi modum exhibet: Ξενοχράτει ποτε φιλοσόφῳ τὰς χεῖρας ἀπιβαλόντος τελώνος καὶ πρὸς τὸ μετοίκιον αὐτὸν δηγοτὸς συνεντέτει τὸν μὲν φιλόσοφον ἀπέλυσε, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ τελώνου φάδει παίσας δέ τη διη κατὰ τὸν πρόστοντον ἀποθραυσομένον, δεσμωτήριον οἰχεῖν παραδέδωκε. Καὶ πολλῶν ἐπαινῶν ἐπὶ ταυτῇ τῇ πράξει τετύχει. Διὸ καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς τοὺς παισὶ τοῦ Λυκούργου Ξενοχράτης συντυχών, Ἐ ταχύ τε, ἐρη, τῷ πατρὶ ὑμῶν, ὡ̄ παιδεῖς, ἀποδέδωκα τὴν χάριν· ἐπαινεῖσαι γάρ ὑπὸ τῶν πλειστῶν, διει μοι τέλοντε βοηθοῖς προπηλακιζομένῳ.

H. — Τοῦ αὐτοῦ εἰσιτήμοις τῷ αὐτῷ ὕρετροφρόνῳ, καὶ τομορφόλακι, διε τὴν τοῦ ὕρετροφρόνου δέξιαν λαμβάνοντει.

Πότερα προτίμῳ σοι, θειότατε δέσποτα, τὸν εἰστήμονα, καὶ ταιανίσσομαι τὸν ἀπιδιάτηρον, ή ἐμαυτῷ τὸν εὐχήτηρον, οὐδὲ ἐκεντήρον, μηδεὶς γέ κάροι καὶ τῷ οὐκε τούτῳ σωτήριον; Φιμούσθων γάρ αἱ βλάσφημοι γλώσσαι, καὶ ἔλεις γενηθήσαται τὰ χεῖλα τὰ δόμια, τὰ καθ' ἡμῶν ἀνορίαν λαλήσαντα· ἐν τούτῳ τὸ καιριώτατον ἀγνοήσαντα, δον πεκαΐδευμένης καὶ χρηστῆς ἀποχῆς καὶ εὑ ἀπανθετοῦ καὶ φάύλης εἰς διαβολῆς παρεδογήν τὸ διάφορον-

hensus ab oratore liberaretur, posteaque huiusc liberis obvius esset factus: : Magnas, dicit, carissimi, patri nostro reffero gratias, quem omnes ab id quod fecit, collaudant. Certe enim te quoque, doctissime legum custos, proprie beneficia in me collata totū orbis laudibus effert, et, una lingua, unum os factus longevam ubi precatur vitam.

VIII. — Ejusdem oratio habita in honorem ejusdem orphanotrophi protecdici et nomophylacis hancē dignitatem secunda vice sortientis.

Tibine placet, venerande domine, me, ut te quidem ab initio sermonis laudasti honorem mihique satirificiam totique donui huic salutem augeam, cantte celebrare? Ergo lingue maſedicet lateant, labia dolosa vocem inhibeant quae malè contra nos locuta sunt¹⁷, quia ignorabant quantum inter aures bene instructam et honestam et aures quae calamitatis patet intorsus ac differat. Visne me a me ipso matari proximium et pacem huic domui precari aut ei-

Καὶ πάτερον παρὰ τῆς ἡμετέρας καὶ ἀπλουστέρας γραφῆς δανείσομαι τὸ προσώπιον, καὶ εἰρήνην τὴν οἰκεῖούτερην ἀνακρέομαι· ἢ παρὰ τῆς οὐχ ἡμετέρας, καὶ κομψότερα; καὶ;⁴⁷ Οἱ χαῖρε μέλλαθρα, πρόσκυντά θεοῖς τῆς παρούσης (47), ἀναβοήσομαι; Ἀνόητος οὐ γάρ ἀνέίην, καὶ πιεικῶς τῆς τιμηνοῦ φιλεσφερίας ἀνάξιος, εἴπερ ἀλλομένους ἐπὶ τοῖς παροῦσι τοὺς χωλοὺς ὡς ἐλάφους, καὶ τρανουμένην τὴν γλώσσαν τῶν μογγιλάλων θεώμενος, αὐτὸς τὸ μέρος τοῦτο χωλεύειμι, καὶ μογγιλάλησαιμι; οὐ ὑπεράλλεσθε μὲν τοὺς πόδας, ὑπερτρανοῦσθε δὲ τὴν γλώσσαν εἰκός, εἴπερ τινὸς τῶν ἀπάντων. Πῶς δὲ οὐ, τὸν μουσικὸν προφῆτην καὶ βασιλέα τούτο τὸ μέρος μιμούμενος, προοριζόμενος σου τῆς ἀνταῦθα εἰσόδου, ἢ ἐπανόδου, ὃς περ ἀκένον; ἀμέλει τῆς λεπρούλακος κιβωτοῦ; Β Ναὶ γάρ καθαρὸς καὶ σὺ τῶν ἀποφήτων Θεοῦ μυστηρίων φυλακτική· λυχνίαν μὲν ἐπεάφωντον ἔχων τὴν πεφωτισμένην ψυχήν καὶ ὀλολαμπή, τοὺς εἰπά χειρίσματα τοὺς τοῦ Πνεύματος· πλάκες δὲ θεῷ γεγραμμένας, καὶ τὰ ἀκείνου νόμιμα φυλάττουσαν, καὶ τὴν νομοστάθμην διάνοιαν, καὶ οὐ μόνον τὰ γε τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὰ Θεοῦ φυλάττουσαν νόμιμα. Διὸ σε προσηκόντων; καὶ νομορύλακα ὁ μὴ μόνον ἀριστερήγειν, ἀλλὰ καὶ νόμιμος φυλάττειν εἰδὼς μεγαλονικότατος αὐτοκράτωρ καχειροτένηκε, βάθδον δὲ λεράν, τὸ τῶν ἀδικουμένων μὲν ὑπεριεικόν, τῶν δὲ ἀδικούντων πατακτικόν, τεῦτα δὴ τὰ τῆς βάθδου δετέλι ιδιώματα, δινεν σοι καὶ τὸ πρωτεικόν ἀνθηφορεῖται ἀξίωμα· τράπεζαν δὲ μυστικήν τὸ πρᾶς ὄρφανῶν τροφάς καὶ δρτῶν διατρίβας ἔτοιμοταν, διὸ πρᾶς τοῖς ἀλλοῖς καὶ τὸν ὄρφανοτρόφον

αὖθις ἀπαληφας ἀρμοδιώτατά γε. Ή θισοῦ τὰ πάντα καλέως διετάτισσα πρόνοια. Τί φῆς, ὦ, πρᾶς τῶν λόγων, ἔγαλμα λόγων; Ἄρ' οὐ κιδωτόν αε, νεωτέραν μὲν, θειοτέραν δὲ, ὡς οἶός τε ἡν. ὁ λόγος ἀπέδειξεν; Ἄρ' οὐ προσφινῶς σου τοῖς ψυχικοῖς ιδιώμασι τὰς τῶν ἀξιῶν ἐπωνυμίας ἀπονενέμηκεν; Ἔγὼ διὸν οἶμαι, καὶ οὐ πόρρω τοις; οἶμαι σκοποῦ. Δικῶ καὶ τοῦ προφήτου πάλιν ἀκούειν, πάντα μὲν βουλὸν ταπεινοῦσθαι, πέσαν δὲ πληροῦσθαι φέραγγα λάγοντος· καὶ μετὰ τῆς πληρουμένης γίνομαι φέραγγος, πιστεύω δ' οἵτινες συνανανομένης τῷ χρόνῳ μοι τῆς πληρώσεως. Ἀλλὰ δεῦρο περιστῆτε με, ὅμιον θύνος, μηδὲν Χριστοῦ τιμιώτατα καὶ ἀκεράστατα, καὶ τοῖς οἰκείοις δίλλο τι κεκολόδωσθε σώμασι· καὶ οὐκέ τοῦ χοροῦ κορυφαῖμι τὰ καθήκοντα παιανίστας. Χρήσω τῷ ἀλλούλῳ γλώσσαν δεινήν, καὶ οὐ πόρρω νόμιμων φήσορειας πενηγυρίστριαν· δώσω τῷ ἀκειρίᾳ κείρα τοργήν, καὶ τῶν νοούμενων ἡ λεγομένων ὑπογράφει οὐκ ἀγενῆ καὶ ὑποσημάντορα, καὶ πάντα πάσι κατὰ τὸν ἑμέν καὶ τὴν περιστέραν γενήσομαι Παῦλον. Εἰ τινες ἐν ὅμιν καὶ ἀπειρόκακοι παῖδες πάντας δὲ εἰσιν αἱ γραμματικόμανι, Πατανά, καὶ οὗτοι τῷ εἰσιντι κράζετωσαν, καὶ εὐλογημένον τὸ δρέχμενον ἢ ἐλόντα μᾶλλον ἀναβάστωσαν. Ἐράτωτις καὶ σεμνοτέρα γυνὴ φωνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου, καὶ μάκαριαν μὲν τὴν βαστάσουσαν αὐτὸν κοιλαν, μακάριους δὲ τοὺς ὑπὸ αὐτῆς θηλάθεντας ἀνειπάτω μαστούς. Ἀναβάτω τις καὶ Ζαχαρίας ἐφ' ὑψηλοῦ, καὶ, τῷ ὑπερβάλλοντι τοῦ τόπου τὸ τῆς ἡλικίας ἐνδέον ἀναπληρῶν, καταθεάτω τὸν προερχόμενον. Καλῶ καὶ τοὺς ἀνιάτους ὀπισθοτόνους εἰς τὴν πανήγυριν,

D O Providentiam divinam omnia bene ordinantem! Quid dicas, verborum imago? Nonne arcā recentiorem quidem, sed diviniorem verbum demonstras? Nonne qualitatibus tuis spiritualibus idonea indidit nomina? Evidet arbitror, et forsitan haud erraverim. Videor mihi rursum prophetam audire dicentem: Omnis mons et collis humiliabitur, et omnis vallis exaltabitur⁴⁸. Evidet vallis exaltata ac repletus partes gero, confido autem me futurum esse, quando ista repletio mecum augetur. Sed adesite, gens sancta, membra Christi honoratissima, purissima, et propriis in corporibus mutilata, et, me chorum agente, peccata canite. Muto lingnam sonoram, præbebo quae legum sanctimoniam solemniter pronuntiabit. Qui sine manu est, manum agilem dabo, quae cogitata ac dicta litteris mandet et posteris tradat, ita circa omnia omnibus Pantī loco ero. Si autem inter vos sunt aliqui qui vicia ignorant, et certe qui veram doctrinam habent, ignorant, hi Messia ingrediens Ilosanna canant et Benedictus qui venit⁴⁹ aut potius jam inter hos adest. Tollat vocem veneranda mulier de plebe et dicat: « Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suicit⁵⁰. » Accendat Zaccrus in arborem, exigua causa statuta, et prosterrentem

⁴⁷ Isa. xxxv, 6. ⁴⁸ II Reg. vi, 16. ⁴⁹ Isa. xl, 4.

⁵⁰ Joan. xii, 13. ⁵¹ Luc. xi, 27.

(47) Conf. Euripi. Her. far. v. 535.

οὐ πολλοῦ καμάτου δεησομένους πρὸς τὴν προσκύνησιν· εὐτόματος γάρ αὐτοῖς ἐκ τοῦ πάθους ὁ τραχῆλος σημαινόμενος, ἀφοιωῦσθε· ταῦτην δοκεῖ. Εἰ δ' εἴη τις τῶν πάντη παρέτων, οὐδὲ οὗτος ἀλλοτριώτεος τῆς πανηγύρεως παρίτω· μέρος γενέσθω τῆς δορτῆς, καὶ τῷ δοτῷ συνάξοντι πρὸς δοτόν, καὶ ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, καὶ τοὺς ἔνδρος χαρισμάτων πνεῦμα ζωῆς, φέδετα τὸν χαριστήριον· καὶ δὲ μὲν διὰ τῆς στέτησης χαλάσθω, τῆς ὑγείας ἀποτελέσθων, δὲ τε νεοῖσθω πρὸς τῇ προβατικῇ, καὶ εἰ ἀνθρώπον οὐκ ἔχοι, μὴ ἀπογεννώσκων τὴν ταῖσιν· οὐδὲ γάρ αὐτὴν βραδυνεῖ, οὐδὲ τριάκοντα πρὸς τοὺς δικέων ἐν τῇ διανεύσει κατεκελίστεται τοὺς ἥλιους· ἀλλ' αὐθίμαρόν γε ή μικρόν τι πρὸς αὐτῆς ἀκαλάξεται. Πάντα μειδίατα πάντα χαρίτων· πάντα συνεπαγγέλσιν τοὺς τελούμενοις. Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών. Τούς τοι δέ δρχων πρᾶβας· καὶ σῶσαν ἀποδέηματε· Σιών γάρ τὴν τὴν παροῦσαν τῆς βασιλίδος μερίδαν καλῶ, φέδεται τὸν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων τὸν οὐρανόν· ἔχεις τὸν τοὺς πεπιστευμένους σου εἰσβούμενον, καὶ τοὺς πτωχούς σου δρενούς χορτάσοντα. Πλάτουν τὰ σχοινία πατάσσεις, δισκοίσσον τῷ νέφελῳ λαῷ· καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς λεωφόρου ἀπόρριψον.

Τὸ δὲ ἐμὸν· δηνας ποτὲ τοῖς παροῦσι συνδιατίθεται, καὶ ἀντῷ συνοικεῖσθαι τὴν δορτήν, τίνι δὲ εἶη παραστάτον λόγῳ καὶ γράμματι; Ἐπεινῶ γέρει ἐγώ τὸν μύθον ἐκεῖνον διεμεμφρέμενον Προμηθεῖ, διτε μή θύριδας περὶ τὰ τοῦ ἀνθρώπου στέρνη προτίθεται, ἵνα τὰς ἀλλήλων ἐπικυπτάζονται.

*conspiciat*²¹. Sed eos quoque, quorum curvatis corporibus medicorum filii mederi nequeunt, in panegyri mea memoro, quibus istam ob causam genuflexio res est facilis, tum quia cervice ex arcuumnarum magnitudine supina stat. Sed nec qui membrorum paralyssi laborant, illudendi abeunt. Festivitatis particeps fiat qui ossa ad ossa²² colligit, qui harmoniam unit harmonias et ariditate vezatis spiritum viles communicat, hic quoque gratiarum actionem anat. Alius porro per lectum démittatur ut sanitatem recuperet, ad placinam alius ponatur probaticus²³, et si auxiliator abest, de sanitate ne desperet; non enim retardabit eam neque per triginta octo annos languescet, ipso hodie aut paulo post sanitati reddetur. Omnes igitur rideant, lætentur, de bono rerum exitu exsultent. Gaudete maxime, filia Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus²⁴. Sion equidem partem urbis regie nunc existentem nomino sicut ecclesiam primorum parentum inscriptorum in celo²⁵. Habes qui recipiet eos qui tibi conadhent, et qui pauperes tuos pane satiabit. Amplifica campos tuos, viam para noro populo; lapides de via strata ejice²⁶.

Equidem rebus præsentibus me accommodans et diem festum meo-Marte agens, ad quod verbum scri-

²¹ Luc. xix, 3, 4. ²² Ezech. xxxvii, 7. ²³ Joan. v, 2, 7. ²⁴ Matth. xxi, 5. ²⁵ Hebr. xii, 23. ²⁶ Isa lii, 2; Lxii, 10. ²⁷ Gen. xi, 1.

(48) Conf. Aristoph. Plut. v. 288.

Α φυχικὰ διαβέσσεις καταθεώμεθα. Ής εἶθε τοιάτις δὲ καὶ δὲκας ἀνθράκες, καὶ τεθυρίσθω οἱ τὰ στέρνης γάρ δὲν ἐπικύψας ὑπεραγαλλομένην ἐκ τοῦ παροῦσαν μου τὴν καρδίαν, καὶ τὴν φυχὴν οὐκ ἔμεσαν δὲ τι καὶ δρ' ἡδονής γένοιτο. Νῦν δὲ ἄλλ', οἰκομικῆς γάρ ταῦτα ἔστιν, οὐκ ἀνθρωποκλαστική· καὶ ἀλλως δὲ τῶν αἰσθήσῃς δουλεύσντων δὲ λόγος· δι γέ τῷ διαβατικῷ οὐν καὶ λεπτῷ δὲ μιστικῷ θυρίσσων καὶ ἀπορθῆτων τὴν τῆς ἐμῆς φυχῆς κατέθρει διάχυστον, ὡς γάρ θηδομαι καὶ τέρατος, καὶ χορεύεις βούλομαι (48), τοῦτο δὴ τὸ τῆς παραδόσης οὐχ δι τοῦ πλούτου εἰσηγίσαμεν, ὃς ἐκεῖνη βούλεται, τὸν ἀπομονώλητον, καὶ φύραθλον, ἀλλ' δι τὸν δούλητόν τε καὶ μεγαρόθυλον, καὶ, ὃς ἡ βασιλεία φαίνεται, βούπιδα (49). Τι δὲ ἐπει τοι περὶ τοῦ κατὰ τὸν τῆγε δεῖσον νεῦν ἴερατικοῦ καὶ γερουσίου κληρώματος; Οὐδὲ γάρ ἀναμένων δέ... τοῦ κληροκοπίας τὴν φωνὴν, αὐτομολεῖ πρὸς τὴν δορτήν, καὶ τὴν οὐκ ἀγαθὴν αἰώνων ὑπεσκευασμένον, ἐνθουσιεῖ πρὸς τὸ πρόγμα, καὶ τὴν σεμνήν ταυτὴν βασιλείαν βασιχεύεται, καὶ κατὰ φυλὰς καὶ δήμους συστάνει ὑδηγούσσος τῷ εἰσιόντι τὴν εὐηγρίαν, καὶ εἰτετοῦστο τὸν ἀρέτας ταῖς εὐχαριστηρίοις ἀλαλαγάς, διλος ἀλλοι ὑπερβαλέσσαι φιλονεκῶν τῇ αριστῇ. Καὶ συνέλεος σόμα δὲ καὶ χεῖδος δὲ, κατὰ τὴν Γραφὴν, ἡ πολυανθρωποτάτη τῆς Βυζαντίους εἰπεῖ γενεράτη μαρτίου, ταυτῇ προειπε τὰ παιλιγγενέσια· Νικῶν τῷ ξειρόντι θράμβῳ τοὺς πελασίους καὶ περὶ τοῦ Ιεροπλάταις, δους; τε ἡ τῶν λόγων μάτηρ Έλλάς,

C piumus confugiam? Probo namque myikum illum qui Prometheus reprehendit quod hominem formans non fenestrarum pectori applicerit, per quam quae ceteri animo sentienti perspicere possimus. Quantopere velim, meam quoque statuam talen esse, fenestrare neque instruam. Videres enim animum meum praesenti rerum statu contentum et minime voluptutem secessatorem. Nunc autem, quod quidem ad domorum constructionem, non hominum creationem pertinet, altius est eorum qui senectatili servimi, sermo. Tu autem, qua es mente subtili et subiecta, per fenestras mysticas et arcanas animi mei habitas perscrutare, quomodo genio indulgeo, litora et saltare gestio, quod faciens non Plutum comedens introdusi, ut illa vult, cœcum, sed aperiis valentem oculis et, ut Homerus diceret, magnoculum. Quid porro quis de possessione divini hujus, sancti et venerandi dixerit? Praconis enim vox non exspectata ad festum procedit et pudorem male simulans ad opus inspiratus faciendum solemniter bacchatur. Ubi vero heros procedit, familiæ et gentes glorificebundas excipiunt et aerem certatim clamoribus ac cornicibus replent. Eros autem unum os ac labium, sicut dicit: Scriptura²⁷, toti civitati Byzantii hominibus frequenterissima, quæ sibi ipsi regeneratione grat-

(49) Conf. Hom. in Iliad. passim.

καὶ ὀπόσους ἡ πρεσβυτέρα Ρώμη κατήνεγκε, τοὺς ἄ
τοι τοῖς Κάτωσι, τοὺς ἄτοι τοῖς Καίσαροι, τοὺς ἄτοι
τοῖς Βρούτοις, καὶ ὀπόσους ἐπὶ Τιμολόουσι πεπό-
πουκε Κόρινθος. Ἔκει μὲν γὰρ θεατρομαχοῦντες
μᾶλλον συνέργεον, οἱ συρρέοντες, ἐνταῦθ' ὑπὸ τῶν
καλοῦ ἢ σύμπαν ἐλαύνειν. Διὸ καὶ κενός (*sic*)
τις ὑγιειας τρόπος τοῖς κάμινοις σχεδιάζεται· καὶ
προδυναμία νεκροῦς ἀνίστησι· καὶ βιάζεται τὰς νό-
σους ὁ πόδος· καὶ Δυγγεὺς μὲν ὕδε, ὁ ἀδλεπτῶν·
ὁ δὲ δημιούρης, Βριάρεως· ὁ δὲ Ήφαιστόπους, ἀρτίπους·
ὁ δὲ ἀφωνετατος Στέντορος φωνέτατος.

Τις ὅγειν ἄποι τοῖς παροῦσιν οὐκ ἀγαλλιάσεται, καὶ
τὸν τελετάρχην ὅμησε τῆς πανηγύρεως; Ὡς ἦγὼ
σφύτω μὲν διὰ πασῶν δραμεῖσθαι τῶν ἀρετῶν τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ πανταχθεν αὐτῷ τὸν ἐπικαινὸν ἀνα-
στέλλομαι· τῷ τε γὰρ μεγίστῃ τῆς ἡδονῆς ὑφε-
ροῦμαι λάθρᾳ τοῦ ὄργου τὴν δύναμιν, καὶ ἔπειταν
εἰσετῆμιν οἴδα τὸν ὑμητήριον. Ἔστι γὰρ, έστι σοι
πολλὰ πρὸς μεγαλυτορίαν, μέγιστος νομοφύλαξ, καὶ
πρωτέστητος δικαιούτετο, καὶ δραματορόβροφε λαμπρότατε,
τὸ φύκι μὲν εὐγενῶν, τραφῆναι δὲ οὐκ ἀναξίως τοῦ
φύκι, ταλεσθῆναι δὲ εἰς ἐπικαινον τοῦ τραφῆναι.
Γραμματικῇ σε γὰρ εὐθὺς ἐκ πατέων παρχαλοῦντα
τῶν ἱερῶν χαρίτεων ἀνέπλησος, καὶ ποιήμασιν ἀπί-
στατελν καὶ μέτροις ἑδίζαξε. Ἐρητορικῇ δὲ μετὰ
ταῦτην διους Ἀττικοὺς πρηστήρας τῇ γλώττῃ ἐν-
καυτεν· ὡς μάρτυρες οἱ τε τῇ καταφορῇ αὐτῆς πυρ-
πολεύμενοι, καὶ τῇ ὑπερφορῇ φωνέύμενοι. Καὶ Νε-
μική μετὰ ταῦτην ἀστόμασε· καὶ Φιλοσοφία θεα-
γύγησεν.

*labatur. Præsenti ego triumpho antiquos, de quibus
historia mentionem facit, vincio, quoiquot eloquentias
mater, Gracia, quoiquot priesa Roma tulit, Catonem
inqnam, Cæsarem, Brutum et Timoleonem Corin-
thium. Ibi enim qui in theatri scenam prodibant pro-
gnatores confuebant, alliciente eos rei venustate.
Idcirco etiam novus sanationis modus ægrotis adhi-
betur: virtus morbos resuscitat; desiderium morbos
in angustias cogit; oscurus fit Lyceus, qui sine manu,
Briareus, claudus evadit rectus; mutus in Stentorem
clamoreum mutatur.*

Quis igitur de his omnibus non gaudebit et pane-
gyridis præsidem hymnis celebrabit? Ego quidem
omnes viri virtutes percurrere et undique laudem ei
corradere plurimum desidero. Sed utrique renuntio;
pro gaudio enim verba mea non satis fortia sunt, et
hymnorum canendorum alii cura est. Tibi enim,
maxime nomophylax, causidice justissime, orphano-
trophe celeberrime, contigit, nasci nobili loco, edu-
cari item, et sic undique laude cumulari. Te gram-
matica puerum splendide instituit, poesi imbuīt,
numerous rhythmicos edocuit. Rhetorica postea lin-
guam tuam igne Attico accedit et ad quodcumque
dicendi ac stylī genus idoneum ac promptum reddi-
dit. Leges deinde condendi scientia disertum fecit,

as I Petr. 11, 6.

(50) Conf. D. Basiliūm, ad Maximum philos.

Ἄλλος δὲ τοῦ παρόντος ταῦτα λόγου ἔστιν, οὐδὲ
τοῦ καιροῦ. Οὐδὲ τοῖς μὲν ὀδύνεσι Ελατον, ἀρ-
μοδώτατον δὲ μᾶλλον τῇ πανηγύρει, τούτου μόνον
ἐπιμνησάμενος, ἐπὶ τῶν ἐνύχων τοῖς εἰς νοῦν εἰδόσι
βάπτειν ἐνδεξαμῆν τὸν λεντα. Διχῇ γὰρ τῆς καθ'
ἡμίδες ἀπάστης διηρημῆνης ἀρχῆς (50), καὶ δυστ συ-
διανενημημένης τοῖς βῆμασι, τῷ λερατικῷ φημι,
καὶ βασιλικῷ, σὺν τοῖς ἀμφοτέροις μόνος ἀπάντων
διπρέπαιν θλαχες. Καὶ δὲ μὲν τις περιπολεῖ τὰ ἀνά-
κτορα, καὶ τὰς δημοσίας τῷ βασιλεῖ φροντίδας συν-
διατίθεται, τὸ δὲ λερὸν οὐδὲ ἐπίγνωκε βῆμα· δὲ δὲ
λερῆται μὲν, τῷ δὲ πολιτειᾳ τὴν ἥγνηται. Σὲ δὲ μόνον
τῶν ἔλλων ἡ σύγκλητός τε βουλὴ, καὶ τὸ λερὸν κατε-
μερίσαντο βῆμα. Ιως γὰρ οὐ χωρεῖ σε τηλικούτον
νητα μία τῆς Ρωμαίων ἐπιχρατειας μερίς ἀλλὰ
δεῖ σε καὶ κανόνα εἶναι τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ στάθμην
τῇ πολιτειᾳ; καὶ λίθον ἀκρογωνιαλὸν τὰ τῆς Ρω-
μαίων συνάπτοντα μέρη, καὶ συνόλοις φάναι, βα-
σιλέων λεράτευμα.

Διὰ τούτο σε καὶ Ἑλλὰς ἡ πολυθρύλλητος ἵσχε
μάγιστρον ἡγεμόνα· κάκείνεν ἀπανελθόντα τῇ Βύζαν-
τος ἐμερίσατο· καὶ τὸ μὲν σου τῷ βῆματι δέδωκε,
τὸ δὲ τῇ πολιτειᾳ νενέμηκε, καὶ ἀδιάσπαστον, ὡς
εἴποι τις, διεσπάσατο· καὶ δις ἡμίν ὀρφανοτρόφος
ἐκπέμπῃ περὶ τοῦ κραταιοῦ-αὐτοκράτορος. Χαιρέ-
τω μὲν ὅν ἐκπεσταλκώς, καὶ κατὰ Βαρβάρων ἔτι
καὶ ἔτι τροκαίουχετω, διακόπτων ἐν παρατάξει
κεφαλὰς δυναστῶν, καὶ τὸν πόδα βάπτειν ἀλοφύλων
καὶ αἰματι. Χαιρέτω δὲ ἐποταλεῖς, καὶ, μετὰ τοῦ
εὐκαὶ καὶ ζῶν καὶ διατίθεμεν τὴν ἀρχήν, διατη-
ρεοθείη μήν πολυχρόνιος.

philosophia autem Deo appropinquavit.

Sed de his dicendis nec locus nunc nec tempus est.
Quod autem non minus ad rem, imo panegyridi
optime convenit, id memorabo ut harum rerum periū
et ungue leonem cognoscant. Cum enim omne imperiū
duplex, ecclesiasticum et regium, tu solus am
bos satisfacere intentus es. Alius quidem regias
domus custodis et publica regi negotia ante oculos
ponit; aliis tribunal ecclesiasticum ne novit quidem;
aliis ordines recipit, a reipublica vero administratio
ne alienus est. Te ex omnibus unum utrumque
tribunal sibi vindicavit. Te enim ad magna destinata
et canones Ecclesie et codicem civilem cognitum
habere decuit. Te lapidem angularem, te regnum
simil ac sacerdotium^{as} tenere in fatis fuit.

Hanc ob causam Gracia illustris te maximum
ducem habuit, et Byzantium postea possedit et indi-
uum inter Ecclesiam et administrationem divisit, et
bis orphanotrophum instituit imperator potentissimus.
Gaudeat igitur qui te misit, et de Barbaris triumphet
iterum, capita usurpatorum obtruncans et alienigenarum
pedes sanguine baptizans. Gaudeat etiam qui
missus est et cum felī . . . et vivens ac regnans diu nobis
interessit.

Sequentes versus, ut ejusdem cum epistola argumenti, subiectum.

Τοῦ αὐτοῦ πρωτεύοντος καὶ τομορύλακι, κυρῷ
Ἄλεξίφ τῷ Ἀριστηρῷ, δις δραγοτρόφῳ γέρο-
μένῳ.

Τί φῆς, δ λαμπρότατος δραγανοτρόφος,
Τί φῆς, δ βραβεὺς τῆς δίκης καὶ τοῦ νόμου,
Ἐξ ὧν τὸ πρᾶγμα καὶ παρωνόμας (51) σε·
Ὑμηδάμην σ πρῶτα πεζῷ τῷ λόγῳ·
Εἴπερ καλέντος χρή τοὺς ἐμοὺς λόγους λόγους,
Ἄλλ' οὐχὶ λήρους καὶ κενοὺς γλώττης φόρους,
Εἰς ἀκοῆς δχλήματος γλωσσαλγουμένους,
Ὦς ἀλογίστους καρδίας προηγμένους.
Ἐμελφάμην σ δεῖτερον σχεδουργίᾳ,
Τῷ γραμματικῷ λεθυρισθώδει νόμῳ.
Τιμὴν γὰρ ἔγνων τὴν σοφήν παροιμιαν,
Τὴν. Δις τὸ καλλά (52), καὶ δις ἐξημησά σε.
Τί γοῦν μενοῦμεν δχρι τούτων τούτος.
὾ πάντα πλούτων ἐκ Θεοῦ τὰ βελτίω,
Ἄριστέ φύσιν, ἀξέλιαν, γένος, λόγον (sic),
Καὶ κλεισμούν τὸν ὄμνον ἐν τούτοις μόνοις;
Ἄλλ' οἱ στήχοι ποῦ, καὶ τὸ τοῦ μέτρου κράτος;
Καὶ τὸ γλυκὸν κρύπτημα τῆς Καλλιόπης;
Ἡ καὶ δοκεῖ μοι δυσχεραίνειν ἀξίως,
Καὶ σχετλιδέειν, ὡσπερ τὸ δικημένη,
Καὶ τὴν περιφρόνησιν οὐ τλητῶς φέρειν·
Εἴπερ σχέδος μὲν καὶ λόγου πεζοῦ φύσις,
Συνῆλθον εἰς ἐν καὶ συνυμνήσαντο σε,
Αὗτη δὲ σιγήν ἐσχάτην κατεκρίθη,
Καὶ τῆς δορτῆς τῶν θυρῶν ἀπερίφη.

Ejusdem protecdico et nomophylaci domino Ari-
steno, iterum orphanotropho.

Quid dicas, illustrissime orphanotrophe? Quid C respondes, juris et legum arbiter, quod utrumque nomen tibi fecit? Prius pedestri te sermone prædiciavi, justi si sermonis nomine dicta mea prosferri possunt, nec potius nugae sc̄ nævi sunt habenda oīosæ lingua, quæ auribus cum molestia obstrepunt et cordis male sani testimonium reddunt. Postea scriptis te carminibus laudavi secundum normam grammaticorum confusam. Dictum enim illud sapientie, Bis in pulchrum, honorare didici, et bis laudem tuam promulgavi. Cur igitur media in via stabimus, vir optime indole, dignitate, genere, eloquentia, cui præstantissimas Deus divitias tribuit? Cur hymnum imperfectum relinquemus? Sed ubi sunt versus numerosi, ubi metri gralia, ubi dulcis Calliope aplausus? Hæc enim dea mihi jure quodam indignabunda esse videtur et offensa ægre ferre contemptum. Dum enim tua laus scriptis et recitatibus carminibus resonat, ipsa silentio prætermissa, a

A Ὡς σκεῦος ἀργὸν, ὡς δχρηστὸν φιρτεὸν.
Ἄλλως τε καὶ πῶς δ Σταγειρίτου λέτος·
Οἶδας τὸν ἄνθρα, καὶ γὰρ ἐστόμωσέ σε·
Οὐκ ἀν σεβασθῇ καὶ φανῇ τιμητός,
Ὤρον λέγων σύμπαντος εἶναι τὰ τρία (53),
Πῶς δ ὅν τὸ τρίτον τῶν ἑπτάνων ἀριθμός;
Τῶν ἀξίων σου τῷ τρισαριθμῷ μέτρῳ,
Ίσον πρὸς ίσον ισάκις πεπλεγμένον;
Τί δ' οὐχ δ Παύλος, τοῦ Θεοῦ μου τὸ σύμμα,
Ἐν παντὶ φησιν εὐχαριστίαν νέμειν;
Πῶς οὖν ἐγώ σοι, τῷ σοφῷ πρωτεύοντι,
Οὐ παντὶ πάντας εὐχαριστήσω τρόπῳ,
Οὐ παντὶ μέτρῳ, καὶ πλοκῇ παντεδε λόγου;
Ἴσως μὲν σύν μου καὶ καταγνῶθε τινες,
Καὶ φορεικὸν φθέγξαιντο, καὶ φαίνεν λάλων.
B Πεπερθετέρικοντα τοὺς ἐμοὺς λόγους,
Καὶ, μηδενὸς καλοῦντος εὔτον, αὐτόδεν
Χοροὸς θελοντα καὶ πανηγύρεις πλέκειν.
Τῷ δ' Ἰπποκλείδῃ τῶνδε μὴ φροντιστόν (54)
Ἐως; ἀν εἰδῆ μὴ κενῆς δεξῆς χάριν,
Πλέκειν τὸν ἀνόν, εὐχαριστῷ δὲ τρόπῳ.
Ἄλλ' ἐνθεν δθρει καὶ στίχων καινὴν μάχην.
Καὶ γὰρ συνελθὲν ὥδε πᾶν μέτρου γένος,
Κοινῇ τὸν ὄμνον συμμερέσσαι θέλει.
Ιαμβῖς (sic) ἐνθεν ἰσταται Καλλιόπη,
Ηρώι; ἐνθεν δε σοφὴ μυθογράφος,
Καὶ πάσα κύκλῳ. Καὶ τίνα περώτην λάδων;
Μῶν τὴν Ἀνακρέοντος; ἀλλ' ἐναντία

festo sicut vas inutile, ut onus incommode excludatur. Aliud quidem philosophus Stagirita dicit (item novisti, quippe qui te doctrina sua imbuīt) et quomodo non honore et admiratione dignus videoat dicens in tribus rebus omnium finem consistere? Quomodo porro tertium metro triplici laudum quibus dignus es, non respondebis, quippe quod similes cum similibus æquabiliter conjungit? Nonne Paulus, Dei mei os, gratum in omnibus animum exhibere prescribit? Quomodo igitur ego tibi, sapientissime caridice, non omni tempore et omni ratione grata referam?

Forsitan aliqui molestia et garrulitatis accusabunt me, quasi verbis meis speciem theatalem derem et, nemine instigante, in tribunal ascenderem. Sed Hippoclydes nil id curet, donec me vanæ gloria causa iaudationes et encomia texere viderit. Sed versuum pugnam vanam aspice. Cuncta enim metri genera eo tendunt ut hymnus sub una forma compitus apparet. Calliope iamvis et mythis cycloī, gaudet. Quo me vertam? Anacreontine vis ne

(51) Alludit ad titulum Protecdici et Nomophylaci.

(52) Proverbium ;quod Zenobius sic affert : Δις καὶ τρίς τὸ καλόν. Οὕτω χρή περὶ τῶν καλῶν λέγειν. Conf. Zenob. Adag., centur. iii., adag. 33. Apud Platōnem non semel occurrit. Conf. Platōn. in Gorgia. edit. Mart. Jos. Routh, Oxon 1784, § 42,

pag. 226. — Conf. et in Philebo, edit. Serrati, tom. II, pag. 59, E; et De legibus, I. VI, ibid. t. II, p. 754, f.

(53) Cf. Aristot. De celo, I. 1, c. 1.

(54) Conf. Herodot. Erato., lib. IV, § 129. Οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδῃ. V. Suidas, v. Οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδῃ. — Zenob. Adag. cent. v., adag. 51.

Η τῶν ίάμβων ἀντανισταται χάρις.
Μῶν τὴν Ιάμβιν (sic); Ἀλλ' Ὁμήρου τὸ στόμα
Βρυχησται μέγιστον ἐξ ἄλλου μέρους
Καὶ τίς βρυχηθμὸν τοὺς ἔκεινους βαστάσσει,
Μῆρ' ἀν̄ χανεῖν εὐξαιτο τὴν γῆν αὐτίκα;
Ούκουν τὸ λαμπρὸν φθέγμα τῆς ἡρώδος
Τύμνηγορείτω νῦν τὸν δρφανοτρόφον.
Τὸ δ' ἄλλο μέτρον, εἰς τὸ μέλλον ἀρκέσσει.

Τοῦ αὐτοῦ δὲ τοῖς αὐτοῖς, ἡρῷοι.
Μαρτύρετ' ἡλίοιο φῶς, ἐπὶ δ' δμυσὶ γαῖας,
Ὦμυσι καὶ ἀτρεκής γαῖης βροτομήτορος δρκος,
Μῆποτ' ἐνι χθονίοις εὐφράδμονα τοῖον ἰδέσθαι,
Μῆτ' ἐπὶ δικια.... κακασμένον δινδρα νόημα,
Οἶος Ἀλέξις δίστιν Ἀριστηνδ; γενεῆθεν,
Καὶ τε νόμοιο φύλαξ, πρωτεύδικος τ' ἐπὶ τοῖς,
Καὶ τ' δρφανοτρόφος, ξυνὸν ἑσθλὸν, ἑσθλὸν ἀπάντων.
Τόν δι νεώς τε μέγας καὶ ἀνάκτορος κοιρανεύτων
Διεχθαδίη μερίσανθ', δ' ἐς διμφα θεῦμα πυθέσθαι,
Ἀρχεῖ, οἷος δῶν περ', δικαμάτοις ὑπὸ νεύροις.
Πολλὰ γάρ οἱ πραπίδεσσι νοήματα, τοιλὰ δὲ

[γλώττῃ]

'Ρήματ' δέ Οὐδόμπιο Θεὸς μίγας; ὥπτες κεδνά.
Τοῖς μετὰ βῆμά θ' ἵερον καὶ ἀγλαδ δώματ' ἀνά-

[κτων]

'Ηλίον κατ' ἀνακτα φαείνεται, ἐκ δὲ οἱ αὐγῆς
Καὶ σελάνων μεγάλων πληροὶ μεγατείχεα. 'Ρώμην.

Πολλὰ μὲν δρ' ἐτέλεσσεν αἰνέστιμα ἕργα βασιλεύς,
Κοίρανος Αὖσονίων, ἀνὰ τετράπλευρον, ἄρουραν.
Δέλτα σύσχετ' Ἀρης ἀπέιρονα θύνει δουρὶ,
Δισμῆς τ' ἀνεολίης τε πολύσπορα Ἔγονα πάσης.
Τῆξις τόμους χρεών, καὶ διφλόντεσσι πάντες με-

[ρήματα]

musam seclari? Sed contraria iamborum obseruit
gratia. Aut Iambin? At Homeri os ex altera parte
resonabit; et quis hujus vocem sonoram supportabit,
quoniam terram illiico dehiscere precetur? Igitur carni-
tis horoici sonus orphanotrophum celebrato; aliud
autem metrum suo tempore adhibebitur.

Exusdem de iisdem propositionibus. Heroici:

Solis lumen testatur, terra jurat, juramentum
quoque telluris alitas ascerit nunquam sessu inter
terrigenas hominem tam disertum, tam omnium ro-
rum peritum vidisse, quam Alexius est Aristenetus,
legum custos, primus causidicus, orphanotrophus
strenuus ac probus ut nemo aliis, quem templum
maximum et regum domus alterna vice possident;
ipse autem indecessus praeditus nervis, solus licet sit,
ad maximas quaque res aptus est. Mens ei provida
ac solers et eloquentia sublimis a Jove Olympio da-
ta, quibus sanctum tribunal et splendida regum pa-
latia solis instar illustrat et Romas alta mænia
magnum more astrorum visitat.

Rex Asonias multa præclare in terris fecit: gen-
tes qua Martem nunquam expertæ fuerant, et Oriens
et Occidentis populos armis perdomuit; lites ac

A Νηοὺς, οὓς μὲν ἔτεις πέτρη θεμέθοισιν ἀρηράς,
Οἵ δὲ γέρουσι δέδωκε μετήλυδα γῆρας; Ἡδην,
Οἵ δὲ πιπράσθετ' ἀπειρα θυηπολέουσι τάλαντα.
Ἄλλα τόδ' ἀρ παρέλασσε πρήπειν βασιλήιον ἔργον,
Ο φρεσὶ πευκαλιμοισι, φύλαξ νόμου, ἀμφὶ σὲ ρέζε,
Χωλῶν τε ρυσσῶν τε παραβλώπων τ' δόθαλμώ (sic),
Ἄρχεις Ἀλέξιδης ἀλέξιον ἀλκαρ διπάσσεις.

Τούνεκά σοι τῇησος προερχομένῳ θύνε' ἀνδρῶν,
Ὕμιδουν θ' ὑπένερθε ποδῶν θύδα βάπτε νοσεῦντα,
Προπροκυλινδόμενα (sic) ζαθῆς προδόσιο... τῆς.
Ὄδε δι τὶς εἰπεσκεν, ἀν' αἰθέρα χείρας ἀλέρας.
Χαῖρε, τριάς βασιλεία μέγ' ἔξοχε, ή μεν ἀλλωρ
Κρήηνας, ή δὲ διπάσσεις ἀμοις βλεφάροισιν ἰδέσθαι
Ἄριστηνδασ Αλέξιον ἥδε μύθημα.
Ὄς δ', διπάσσαν μετὰ χείμα δυστήνεμον, φρα νομῆς
Ἐγχαίρουσι, πόην ἀπαλάχροα οὐκέθ' ὀρώντες,
Ὕπε εὐδύς μετάσιοι ποηφόρον, ἐν δὲ οἱ ἀνδρες
Γήθοντ', αὐτάρ ἀφευραν δλην περὶ δυνθεα κοσμεῖ.
Ὄς, σέο ἀρχομένου, πρόπτες γῆθησεν δμιλος.
Φύνες μογγιλάλος, καὶ τήξτα φαίνετ' δναυδος.
Χωλῶς δ' ἀλτ' ἀλάροισι ταχυτκελέσσειν δμοια.
Καὶ τε γέρων χροτάκεσσεν ἀμύμονα κόρδακα παιζῶν.
Σείστο πάντα μελάδρο (55), θρόνος δὲ λεινὸν ἐκολύφα,
Καὶ θ' ἵερες ἀλάλαζνο ἐπ' εναγέος δαπέδοιο,
Ὀξέα γηρυδωτες, δ' δὲ δυνοθι: βόμβες σηρδες
Βόμβῳ θυπό ζαθέψη, ἀνὰ δ' αἰθέρα διρνυτο δοῦπος.
Ὄς ἀγεθοὺς φιλέουσιν ἀπαν γένος, ὃς λαλαγοῦ-

[σιν.]

"Ὄς φα περικροτέουσιν δμιλαδὸν ἀλλοθεν ἀλλοι.
C Άλλα βίοιο, μάκαρ, ἀπερείσια κύκλα περψης,
Ἄρχεις έων θ' ἐτέρων, καὶ τήμας ούποτε λείπων.

Τῷ αὐτῷ, ἐκ τοῖς αὐτοῖς, ἀλλετοῖς.
 Εἰ τις ἔνι χρονίοις γέντο θεμιστοκλός,
 Σταθμίον ἀφρεπέων ἔνθα καὶ ἔνθα μένον,
 Καὶ τὸ ἑρατῶν δικάνων ἔρχος ἐρυμνήτατον,
 Οὐχὶ Μίνως δὲ ἦν, οὐδὲ Ὀρβάμανθος ὁ Κρήτης,
 Οὐδὲ δὲ νεκυολόγος Αἰακὸς ἀνχμολύτης,
 Οὐδὲ τὸ Ἀριστεῖδης δὲ φα δικαιάτατο;
 Οἶος ἀπὸ τῶν μερόπων κλῆτος, οὐδὲ Σόλων·
 'Ἄλλος δὲ νόμοιος φύλαξ Ἀριστεῖδης.
 Εἰ τις ἔνι χρονίοις γέντο.... ἀγαθὸς,
 Οὐδὲ Μενέλαος δέ, οὐδὲ δὲ Τυδῆος ἦν,
 Οὐδὲ πολιὸς Νέστωρ, οὐκ Ἰθάκης κρατῶν,
 Οὐδὲ τε Παιανεὺς βητροσύνης μ...ον,
 Οὐδὲ τε Φωκίων, οὐδὲ ἀπὸ τοῖς Κάτων·
 'Ἄλλος δὲ πενητοτρόφος οὗτος; Ἀλεξιολῆγος,
 Ήδὲ μὲν ἐκαλλιών, ἡδὲ δὲ μειδίων,
 Καὶ χάριτα γλώττης ἐκπρεπέρων μυρίην.
 'Η τάχα Σειρῆνος ἡδὺ μύθημα φέρει,
 'Η τάχ' ἀπὸ στεμάτων γλυκὺν μὲλι σταλάει.
 Τοῦντες καὶ Ψύμρης ὄπλοτέρης μεδέων.
 'Εθνεσι κῆρι δλόδυ, σῶστρον ἔποι λάχους.
 'Ἐκδυμά μιν φιλέων (sic) τίσεν ὑπερρεράω.
 Τίσε, καὶ δῆμος τόρεν ἀρχὴν ἀριπρεπέα,
 'Ωστε Θέμιν ιδίνη καὶ πενίην δέκη.
 Χαῖρ', δραφανοτρόφε, λαῖρε, νόμοιο! φύλαξ.

Τῷ αὐτῷ, ἐκ τοῖς αὐτοῖς. Ἀνακρεοτεῖοι.
 'Ἄγε μοι νόος, γενέρχα,
 Λόγον νίκα περοῦδλου·
 'Ἄγε μοι, λίγαινε, γλώσσα·
 'Ἄγε μοι, χείρες, κινεῖσθε·
 'Ἄγε μοι, δόναξ, τινάτου·
 'Ἄγε μοι, τόξος, χαράττου·

Eidem de iisdem. Elegici.

Si quis inter mortales juris consulius incorruptus et aequus et juris strenuus propugnator existit, non Minos ille fuit Cretensis, non Rhadamanthus, non Eacus mortuorum portitor, non Aristides ille justus, si quis alius in terris; non Solon, sed Aristenus legum custos ille fuit. Si quis in terris bonus existit, non Menelaos hic est, non Diomedes, non Nestor gravis annis, non Ulyses Ithacæ rex, non Demosthenes, non Phocion, non ipse Cato, sed Alexius noster, pater pauperum, dulce loquens, dulce videntes, et sexcentas linguae jucundatates in medium proferens; Sirenum enim vocem effert melle dulciorem. Quare Roma novæ præfectus gentibus malignitate sublata salutem dedit; nos autem muneribus fungens jura et frugalitatem docuit. Salvus esto, orphanotrophe, salve legum custos!

Ad eundem de iisdem. Anacreontici.

Age anime, generis sator, verbum filium procrea; canta, lingua; movemini, manus; calame, movere, ut liber prodeat. Corona, eloquentia præmio,

(56) Epistola hæc apud Lazerum inscribitur: Πρές τὸν νομοφύλακα, καὶ μέγαν οἰκονόμον τὸν Ἀριστεῖναν. Reipsa superior epistola in ms. Vatic. ad

A

Στεφάνη λόγων κυκλεύοις;
 Νομοφυλάκων τὸ κάλλος,
 Τὸν ἀγλαΐσασκε φύσις
 Χαρίτεσσιν ἀμυθήτοις,
 Τὸν δικαῖαν φύλατ' ὀνάκτων,
 Τὸν δικαῖαν φύλατο γαῖας.
 'Εξ Ιερῶν δαπέδων ἐκ Πιερίας,
 'Οδὲ, Αἰδης θυγάτηρ, Ἐργεο, Μούσα.
 Τάδε σοι, νόμοιο φύλαξ,
 Τάδε σοι, τροφεῦ πενήτων,
 Τάδε τετράμετρα μέτρα
 Προδρόμου πάλις κομίζει.
 'Ος ἀπὸ τούθητος ἀλλῆς (οἰς οπίνοιο)
 Χαρίτων τὸ ἀτερδε μίμων,
 'Αρετὴν τίσε; γεραίρε,
 Βιβλητος δχρι πάσης,
 'Αγαθουργήν κυθάζει,
 Χάριν εὖ δράσασιν οἴδεν
 'Εύνουστάτη κραδίη,
 'Άτε καὶ λόγου θεράπων,
 Πολλαῖς τελίους Ἐρχευ, δ κλεινὸς
 Έμδις δραφανοτρόφος;
 Καὶ νομοφύλαξ.

B

C

Τὴν χθὲς, θεοειδέστατα δίσποτα, ἐκ τῆς δημοσεοῦς; καὶ λαμπρὸς καὶ τῷ μεγαλοπρεπεῖ σου πρεπούσης παλινοστὸν λορτῆς, καὶ περὰ τὸν Ιερὸν καὶ σφρὸν μητροπολίτην Νικομηδεῖας γεννήμενος, καὶ λογικῶς αὐτῷ συγγενόντος, οὗτον τε ἡκούμενον ἐρωτηθεῖς, καὶ εἰπὼν (κατοις συνιδεῖν ἐκεῖνος ἰψοις τὸ πρόγμα καὶ πρὸ τῆς ἐρωτήσεως αἱ τε γάρ μοι τρίχες εἴτι τοῦ μύρου κατέβρεον, καὶ τοῦ χρωτὸς (57)

nomophylacis redime caput pulchrum, quem natura charismatibus infinitis ornavit; quem rex terra diligat ante omnes. E sacro Pieria atrio adesto, Musa, Jovis filia. Hæc metra tetrametra, legum custos, pauperum sospitator, Prodromi filius offert; qui quidem a boni specie, a Gratia alienus virtutem per totam vitam remunerat et animi probitatem magnificat, gratum omnibus animum et servilem exhibere. Multos annos vivat, orphanotrophorum pator et legum custos!

IX. — Ad Nomophylacem et magnum oeconomicum Aristenum.

Heri, sanctissime Domine, rediens ex sacra pompe publica et splendida et qualis magnificentiam tuam decet, pergensque ad sacrum et sapientem metropolitam Nicomedias cumque ipso colloquens, interrogatus sum unde venire; respondi visusque ille est rem nosse antequam me percontaretur: mihi enim capilli adhuc unguento manabant; halabatque suaviter cutis, ut Chæronensis de Macedone narrat, et uestis cerearum guttarum stigmatibus plena erat. Habeo quæ ab ejus sanctitate mandata sunt. Sed quomodo

Aleium Aristenum dirigitur.

(57) Sic; non, ut apud Lazerum, γρωτός.

ἥδιστον ἀπέπνει, καθά ψησί περὶ τοῦ Μακεδόνος δὲ Α Χαρωνεῖς (58), καὶ δὲ χιτῶν ὡς ἐπίπαν κεχηρωτό, στιγματίας (59) δόλος ὑπὸ τῶν τοῦ κηροῦ σταχύνων γενομένος), ἐπετράπην παρὰ τῆς αὐτοῦ ιερότητος (ἄλλα πῶς διὰ τῆς λαμψυρᾶς ἐκείνης γλώσσης φλεγμαίνοντα ρήματα διὰ τῆς ἐμῆς ἀχθῆσται βουγαντίδος;) ἀναδιδάξαι τὴν αὐθεντίαν σου, ὡς οὐδὲ ἐκείνος ἀπολειφθεὶς τῆς πανηγύρεως ἀπαντῆσαι τε γάρ, καὶ τὸ καθῆκον σοι καὶ τῷ ἀγίῳ ἀφοιτώσαιτο. Ἰδών δὲ ὡς πολὺ τὸ γερούσιον συνεγήγερτο, καὶ οὐχ ὅπως θρόνος, ἀλλ' οὐ σκιμποδίσκος ἔτι κανὸς καταληπτο, έτι τε ὡς συνεργάγεσσαν διαδεικνύειν.

Ἐντεις δέντρα συκνά μελισσῶν ὀδυρδῶν (60), καὶ τρίσις οὐ μικρὰ περὶ τῷ μανδύᾳ (61), μῆ, διεργάγεις παρὰ τῶν συνεργάτων (62) ἐιέρου χρείαν παράσχηται, στὰς ἔξω που παρὰ τῷ προνάρ, καὶ διμάδους πενήτων ἀμφ' αὐτῶν συνερθρυκότων τέτρασιν διοις ὀδοιοῖς, ὡς ἐφη, δεξιωδέμενος, καὶ προσκυνηθεὶς, καὶ φανητιάσας, καὶ τα τῷ ἀγίῳ καὶ σοι. ἀποσταδὸν συνταξάμενος, οὗτοι τὴν οἰκοι φέρουσεν στελλαιτο.

diserte lingue illius ardenter verba poterunt ab imperita mea lingua potestati tua declarari? ut neque ille panegyrim reliquerit et ubique tibi et sibi uti conveniebat et sacro ministerio satisfecerit. Vident autem multos senes esse congregatos et non modo thronum, sed ne parvan. quidem sedem relictam esse vacum, adhuc autem populum irrumpere, veluti frequentia examina apum confertarum prodeunt; valde etiam veritus, ne sacra vestis ab irrumpente populo laceraretur, ad aliud se vertit. Stans foris apud templi porticum, prementi eum pauperum multitudini dixit, omnibus quatuor obolos daturum, cumque orasset, seque ostendisset, atque ita sacro ministerio et tibi simul agi satisfecisset, domum reversus est. Hec magnus Nicomedia anistes meis verbis tibi rursum. Si autem quid ad haec et ipse habes, paratus est hic minister.

X. — Ejusdem epistola Theodoro.

Uinam, fraterne mihi alique amice anime, Tho-

(58) Plutarch. in *Alexandro*, edit. Reisk. § 4, l. IV, p. 10: "Οτι δὲ τοῦ χρωτέος ἥδιστον ἀπέπνει, καὶ τὸ στόμα κατείχεν εὐωδὰ καὶ τὴν σάρκα πάσσαν, ὅπει πάροντας τοὺς χιτώναςκους, ἀνέγνωμεν ἐν ωκεανῷ πατέρεσσιν Ἀριστοχενεῖος.

(59) Sic; apud Lazerum, θυματίας.

(60) Conf. Hom. *Iliad.* B, v. 86.

..... Ἐκεσσεντορθ δὲ λαοὶ

ἥδες ἵστρα ἘΙΣΕΙ μελισσῶν ὀδυρδῶν.

Utrum ad alium sensum Ilioneri versum detorquere voluerit Noster, vocem πυκνήν pro εἰσι πονέndo, an ex antiquo exemplari receperit, incertum. Nonandum, adjectivū δδινάνω hic scribi cum spiritu leni, et sic inde a temporib; remotissimis in plerisque mss. exaratum luisse videri, nam apud Eustathium ita scriptum invenitur. Criticus tamen non unus, Apion exempli gratia et Herodorus, ut a voce ἀδόνι derivatum cum aspiratione legendum prouinciaverunt. In scholiis Venetis quæ Villoisopus edidit (ad Homer. *Iliad.* B, v. 87, p. 48, cot. 2, legi-

Ταῦτα δὲ καλδὲ Νικομηδεῖας διὰ τῆς ἡμετέρας ἀπαγγέλλεις οὐ γλώσσης. Εἰ δὲ τι πρὸς ταῦτα καὶ εὐτές έγεις ἀνταπαγγέλλειν, ἀτομη καὶ πρὸς τούτο ἔστιν ἡ διάκονος (63).

I.— Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ Θεοδώρῳ.

"Ωφελον, ἀδελφίκῃ μοι καὶ φίλῃ ψυχῇ Θεόδωρε, ἐνώπιος ἐνώπιοι σοι καὶ πάλιν ἐστώς γε ἡ καὶ καθιζόμενος ἐπυνθανόμην τέ σου περὶ τοῦ κατά σὲ καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀντιδιδάσκων· εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης μεσιτεύειν ἡμῖν διάστασις ἐμελλεν, ὕψελον τὸν διμέρους τούτον πηλὸν ὑπεραναβάς καὶ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διατάνων τοὺς τοῦ νοῦ πτεροὺς ἐπελαφρισθεὶς, τούτο δὴ τὸ φαλαρόδυμενον ἐπετάσθην, καὶ κατέπαυσα παρὰ σέ. Ἐπει δὲ τὸ σχῆμα τούτο καὶ τὸν πήλινον ἀνδρὸν ἀντα καὶ οὐκ σώματος πρὸς κακοῦ (sic) περιήρμοσεν ἡμῖν ἡ φύσις, καὶ οὐκ ἐξην τεξοῖς γε οὐσιαν ζώοις τὴν μὲν γῆν ὑπερανάβηναι, κούφη δὲ τῷ πτερῷ τὸν ἀέρα διεπεμένην καὶ γενέσθαι παρὰ τὸν φίλαταν τὸν δεύτερον ἐξ ἀνάγκης ἐρχόμενα πλοῦν καὶ μέλαινε καὶ χάρητη τὰς προσηγορίας καὶ τῆς διμίλα; πιστεύομεν. Τούτο δὴ τὸ παρὰ τῶν σοφῶν ἐξευρημένον τοὺς φίλους τῶν διαστάσεων φάρμακον ἡ τέ

dore, infans tibi infanti et iterum adstans et simul sedens de te tuisque sciscitarer et mea per memet docerem. Si autem, quod necesse esset abesse, disjunctio futura erat, utinam communę quod serimus lutum supergressus, nudaque anima vivens, mentis alia sublata, justa psalmi illud, volaret hæc et requiesceret apud te. Quoniam vero tabernaculum hoc ac lutum corporis simulacrum insauste nobis aptavit natura et non licet animantibus qui naturæ necessitate pedibus ingrediuntur terram supergredi, levius autem alia aerem secare et esse apud amicum, alterum hanc necessitate cogente cursum ineanus, atque atramento et chartæ salutationes colloquitionesque committamus. Hoc vero a sapientibus inventum est amicis absentias remedium. Quigre te videre jam videor quasi per alam chartæ alicuius ad te missus, exigere, publice concionari, rationes putare; et cum his quidem mansuetæ, cum aliis vectigalium acriter agere. Sunt quos jubes vi in judicium rapi-

tur γέδασυντεκον τὸ ἌΔΙΝΑ'QN· ἀπὸ γάρ τοῦ ἌΔΗΝ καὶ ἌΔΗΝΟ'Σ (forisitan Villoisinus scripserait ἌΔΙΝΟ'Σ), ἡ κίνησις.

Scholia quæ exhibet editio Barnesii pariter habent : ἌΔΙΝΑQN· τῶν ἌΔΗΝ καὶ ἀθρόως πετε μένων παρὰ τὸ ἌΔΗΝ, διὸ καλδασυνεται. It. Sch. br. ἌΔΙΝΑQN· γρ. ἌΔΙΝΑQN.

Eustath. (ad Hom. I. c. fol. 178, l. 22) sic habet : ἌΔΙΝΑQN δὲ μείσσαι, αἱ πυκναὶ παρὰ τὸ ἌΔΗΝ, δηδοῖς τὸ ΔΑΥΤΙΔΩΣ. Διὸ καὶ δασυνεθαι αὐτὸ τινες βούλονται καθά δὲ τοὺς Ἀπίωνος καὶ Ἡρόδωρον δηδοῦται· ὡς τοῦ ἌΔΗΝ δασυνημένου παρὰ τοὺς Ἀττικοῖς. At in lexicis Heynsii et Apollonii lectio cum spiritu leni ut melior exhibetur. Ceterum Heynsius in sua *Iliadis* editione prolixe disseruit de variis adjectivi ἀδινός significationibus apud varios poetas.

(61) Sic; apud Lazerum, μανδύφ, al. μανδύαν.

(62) Sic; apud Lazerum συνεργάτων.

(63) Sic; apud Lazerum, τοτὸν διάκονος.

σε καὶ δρόν ήδη δοκῶ ὡς διά πτεροῦ τοῦ χάρτου Α πρὸς σὲ πεμφθεὶς ἀπαιτοῦντα, δημοκοποῦντα, λογίζοντα, καὶ οἵ; μὲν ἡπιωτέρως, οἵ; δὲ ἰεπωτέρως τῶν ὑποτελῶν προσφερόμενον. "Εστι; δὲ οὓς καὶ ἐπὶ τράχηλον ὥθετοις κελεύοντα καὶ κατὰ ἀπτελοῦντα" καὶ κατὰ κόρης φαπίζεσθαι. Ταῦτα δὴ τὰ τῆς φορολογίας τοῖς πάνησιν ἐπιτίμαια. Ἀλλὰ μή σύ γε, ἐπειδὴς τῆς τιθηγοῦ σοφίας, τυφωνικὸν ἐπικενέργητον τοῖς πτωχοῖς βαρύ. Ἀλλὰ τούτους τε ὡς ἡπιά τις αὐρα περίπεται καὶ μαλακῇ, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀντιπετερούσου διὰ τοῦ ίσου πτεροῦ. Πάντως δὲ ἐπὶ τῶν βιβλῶν εὑρεῖς καθιζημένους, καὶ νῦν μὲν Ἀριστοτέλει γε ή Ηλάτωνι ἐντυγχάνοντας, νῦν δὲ καὶ οἰκοδέν τι τῇ τοῦ λόγου σκηνῇ προσκομίζοντας· καὶ νῦν μὲν ἀποροῦντας, νῦν δὲ τὰ ἀπορούμενα λύοντας· καὶ νῦν μὲν ἀποτοιοῦντας, νῦν δὲ πεζογραφοῦντας· καὶ ίστι μὲν οὓς τῶν διμιητῶν τοῖς τῆς ῥητορικῆς θεσμοῖς ἐμβιβάζοντας, ίστι δὲ οὓς τὰ τῆς φιλοσοφίας μυοῦνταις; ἀπόρητα. Ἃνεμνήσθης, οἴδα, τοῦ λεροῦ συνεδρίου καὶ τῆς διδασκαλίου γλώττης, καὶ τοῦ συδρήτορός τοι καὶ συμφιλοσόφου συλλόγου, οὓς καὶ ἔχθεται¹ σου, διασχισθεὶς καὶ τῷ διδασκάλῳ τὴν ἀνίαν ἐπαύξει. Οἱ μὲν καλὸς Κω (sorte Κωνσταντίνου) μικροῦ καὶ δακρύει γε, καὶ οὐκ ίστι μὲν δεα καὶ ἔργαται στελναῖς τὴν περὶ σέ· ἐπέχεται δὲ όφ' διδούν· δηριε ἄν αὐτὸς τὸ σύνθημα δῆρε. Δέ δὲ τάχιον, οὐκ ἔχαρις γάρ, οὐδὲ ἔχειν ὑποδέξῃ τὸν φίλον. "Ἐρρώσ.

IA'. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτῷ.

Τοῦτ' ἐκένο, φίλε Θεόδωρε, καὶ τοῦ περιηλθόμοι καὶ ἴννοντοι καὶ φθέγξεσθαι, δὲ καλαὶ περὶ τῆς

χρῆμας τοῖς ἀρχαιοτεροῖς ἐρρίθη σοφοῖς, ὡς ἔρα ἀγνοούμενον, τῷ δικείναι δὲ καταλαμβανόμενον. "Αντικρυς ταῦτα καὶ ἐπὶ σοῦ" παρὼν μὲν γάρ μεθ' ἡμῶν καὶ ξυνίστριθων καὶ τὰ καθήκοντα φίλοις; διδοὺς καὶ ἀνειλαμβάνων οὐ τοσοῦτον αἰσθησιν παρείγεται· επιτού· ἐκθημήσας δὲ νῦν καὶ μαρκύνας ὡς ἐπίπεν παρέσχες κατανοεῖν. Οἶος δὲν ἡμᾶς διελήθεις, καὶ δὲν ἔχουσιν οὐκ ἀγνωσκομενούς θησαυρὸν ἀπὸ τῆς ήμιας ἐπέγνωμεν. Ἀπαρηγόρητα γάρ τοι λοιποῦ καὶ ἀνεύτεκτα τὰ ἡμέτερα, καὶ οὐδεὶς δὲ πρωτας ἐπιδημῶν ή ἐσπέρας φοιτῶν πρὸς ἡμᾶς, πρὸς δὲ τοὺς τῆς καρδίας ἀναφλέξομεν δινθρακας, καὶ φέτας δέλλοις ἀπόρητα κοινωσόμεθα. Τί; οὖν ίσται τούτων καὶ πηγίκα καὶ πόθεν ἀπαλλαγή ή εἰ γράψομεν ταῦτας καὶ ἀντεγράψομεν θαμνινωτέρως; Καὶ ἐξ ἡμῶν μὲν ίσοι σοι διύτερον τοῦτο γράμμα διεκχέρασται, ἐκ δὲ σοῦ οὐδὲν ἡμιγραμμάτιον. Καίτοι νῆ τὸν φίλον ἀπόρω καὶ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν τὴν αἰτίαν, εἰ μή που διαμέλλεις ίσως οἰκονομούμενος συμμίκτας τῇ ἐπιστολῇ τάς ἀποστολάς· καίτας οὐ γάρ με οὐδὲ τοῦτο διέλαθεν. Ἀποστολαὶ πρὸς ἑτέρους; ἐγένοντο δὲ ταῦτα ἀρνοδάχχους ή χοιρόδάχχους ἐκ τοῦ πράγματος ἡμίγνωμασθη². Ἀλλὰ τοῦτο μέν σοι κείσθω ἀφορμή μειδιάματος. Οἱ δὲ καλὸς Κω ἐπιτεπέδων ἀλθεῖν παρὰ σὲ καὶ ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ διδούλου γινόμενος διάσθιον τῆς ἐπισκεύσεως· συναρεται γάρ σοι τῶν πόνων ἐλθῶν καὶ τὰς πρὸς ἡμᾶς ὑπομνήσει ἀποστολάς, οὐχ δει καὶ αὐτόθιν οὐκ ἔχεις τὸν μηνήμονα, ἀλλὰ οἴδας ἐκεῖνό γε τὸ Ὁμηρικὸν. Σίν τε δύ' ἔρχομένω καὶ τε πρὸ δουτού ἐνόσησεν. "Ἐρρώσ.

a que alapis perculti. Hac exactionum pauperibus patet. Sed non tu (o educutoris tui sapientiam) procellosi vesti more spiras et gravis es pauperibus; sed hos lenis instar auræ cuiusdam et placidæ efflas (sic); erga nos vero flatu aspiras qui ex aequali alarum motu provenit, quos quidem reperis libris incubantes; et nunc quidem Aristotelī operam dantes vel Platoni, nunc autem domo orationem in scenam proferentes et nunc dubia quedam moventes, nunc eadem solventes, modo prosam orationem, modo versus elaborantes. Et sunt quos congregentium videas ad Rhetoricas leges introducentes, sunt quos cernas philosophia arcana initiari. Recordaris, novi, sacri consenseris et magistri lingue, ejusque qui tecum de Rhetorica aut philosophia colloquebatur, qui et dolet a te distractus et magistro tristitiam auget. Pulcher Constantinus vix lacrimas cohibet, nec dici potest quantum aveat mitti ad te. Nos adhuc eum cohibemus donec ipse veluti signum des. Da hoc continuo, non injucundus enim amicum non injucundum excipies. Vale.

XI. — Ejusdem eidem.

Hoc illud est, amice Theodore, quod mihi accidit cogitare et dicere de te; quod nimis de sanitate dictum est olim ab antiquis sapientibus, rem divinam esse quamdam sanitatem autem cum adest.

ignoretur, cum abest vero magni estimetur. Prorsus hoc et de te dici potest; cum aderas et nobiscum versabaris mutuaque officia accipiebas reddibasque amicis, non tantum tui sensum ciebas; nunc quando peregre prosector redditum differt, omnino te cognoscendum prebes. Talis cum essem non latebas, neque habentes thesaurum agnoscemus; eo malatii cognoscimus. Ceterum nostra damna nec solari nec levari possunt et nemo manus aut despere ad nos venit, quocum cor incendere possimus, et communicare quae aliis indicta volumus. Quia igitur erit et quando et unde mutatio? Saltem sibi inter nos mutuo scribamus et rescribamus; et a nobis quidem en tibi altera hanc epistola exarata est; et te vero ne epistolij quidem dimidium. Et prosector an amicus sis dubito et causam nescio; nisi forte hac usura et economia es, ut litteris munera permisceas. Neque hoc me latet, munera mitti quae agnibacchi, porcibacchi et re ipsa dicuntur. Sed hoc quidem ridendi argumentum dimittamus. Pulcher Constantinus festinans ad te venire, cum nobis hoc molestiae creaverit, gaudeat festinationis sua fructu. Veniens doloris auferet tibi et de epistolis ad nos admonebit; non quod per te non futurus esset horum meminisse, sed nosti illud Homericum: Duobus simul euntibus etiam alter ante alterum animadvertisit. Vate.

II'. — Τῷ Αἰζικί.

Οὐχ ἀγαθὸν σε πάλαι, μεγαλεπιφανέστατε Λίζις (sic), τῇ φιλοσοφίᾳ, ως ἕστεν, ἐπρεπεν, εἰ οὖτος (sic) ταχὺ τῶν συντρόφων ἐπιλελήσθεις ἔμελλες, καὶ καθυπερφρονῆσαι διών Προδρόμων, ἐξ ὧν πολλάκις ἐνεργῆ τὰ τῆς φύλας ἐκομίσω τεκμήρια. Ὅμως καλῶς ἴστενο ἐφρέθη τῷ Πριηνοῖ, Ἀρχὴ δινδρα δεῖξε. Διὸς γάρ τε τοῦτον καὶ οὐ τὴν ἄρχην, τὴν οὐκ οὔδ' ἡλίκεν καὶ δῆσην, οὐδὲ μονοστήχου γοῦν ἡμᾶς ἡξιώτας γράμματος, καὶ εἰκάσις. Οὐ γάρ λόγων καὶ γραμμάτων καταφρονήσας, καὶ τῆς τιθηνού σορίας τὴν τῶν πραγμάτων τύρδην ἀνταλλάξαμενος, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ σφρατέου Ἰταλικοῦ τὰ ζιγούριά τε καὶ τὰ κουφότερα, πῶς δὲ γράψοι τῷ περὶ λόγους καὶ γράμματος; Πλὴν δὲλλον οὖν σὺ τὴν Λιζικήν σημασίαν παρώσας, διπιστές μοι φύλος τενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τὴν προδρομικήν προτρέχω γάρ κανταῦθα καὶ τὴν παραύσαν προχαράττω γραφήν. Εἰ μὲν οὖν γράφειν ἔχεις, καὶ οὐδὲμέδου τὸ γράμματα χρύσεα γαλκείων ἀνταλλαττόμενος. Ἐρήσωσ.

III'. — Τοῦ αὐτοῦ εῷ στέφ.

Τοπέρφεν, Λίζις, ἐξ ὅσης ἡμᾶς συναφεῖς καὶ συζήλας εἰς δούν ἡ παλαμναία τύχη δέστησε! Πάλαι μὲν γάρ καὶ οὐ πάνυ πέλλαι παρὰ τοὺς αὐτοὺς τοῦ λόγου καθηγεμότις τὰ αὐτὰ τῶν παιδευμάτων τελούμενοί τε καὶ συντελούμενοί καὶ ἀλλήλους εἰς φιλοσοφίαν στομοῦντες ἥλικον βασιλεὺς καὶ δούν εἰς ἀλλήλους τὸν πόθον ἐθρέψαμεν! Μικροῦ γάρ τοῦτο ἡλίκεν

XII. — Lyzico.

Non bonum te aliumnam, amplissime Lyzice, philosophia, ut videatur, educavit; si futurum erat ut adeo celeriter matris obliviscereris atque aliorum, quos nescio an cognatos compellere an convictores; consenneres etiam Prodromos omnes, ex quibus sapientia manifesta retuleras amicitia argumenta. Egredie enim vero illud a Prieneo dictum est: Imperium hominem ostendit. Nam tu quoque ob hoc imperium, quod quantum ei quale sit ignoro, neque nos brevi epistola dignos esse putasti. Et jure prosector. Nam qui loquendi scribendique artem contempsit, sapiensiamque preceptoris sui cum negotiorum turba commutavi, idque quod crepidiorum et vanisimorum rerum loco haberet quae viri erant sapientis et modesti; qui scribere ad illum poterit qui in orationibus et litteris assidus versatur? Sed quamvis Lyzici cognominis tui oblitus fuerit, amicus mihi infidelis factus, non tamen ego mei cognominis Prodromi. Praecurro ergo, atque hanc primus tibi scribo epistolam. Si igitur habes quod scribas, litteras litteris commuta; si non habes, pro negotiis epistolas accipe, aureis aerea commutans. Vale.

XIII. — Ejusdem eidem.

Hec, hec, Lyzice, ex quanta necessitudine et conjunctione nos sors iniqua distraxit. Pridem, neque ita pridem apud eosdem eloquentiae duces iisdem preceptis informabamur, simulque informabamur, et mutuo, philosophica in os veluti inserentes quan-

τὸ τοιαύτερον καὶ διει μητέρες ἡμῖν καὶ μὴ μήτηρ ἡγανακτήκαμεν. Τὰ μὲν οὖν τηνικαῦτά τοιαύτα· τὸ δὲ νῦν οὐα; Σοὶ μὲν οὖν ἡνοίκται βῆμα καὶ θρόνος ἐπῆρεις καὶ δημοκοπεῖται τὰ λογοθέσια, καὶ τῶν ἰσθῆτων τὴν μὲν χλιδῶσαν περίκεισαι, τὴν δὲ μαλακήν ἐγκαταθάπτεις τῷ κιβωτίῳ, καὶ ἐπὶ τρυφερῶν πορπεύεις τῶν ἡμίσων, καὶ τῶν ἀργυρογλάτων φαλάρων τοῖς μὲν ἀπιθεατρίζεις, τοὺς δὲ πλεον διχος ταῖς ἡμιδόνοις ἐπιτεχνῷ· καὶ φλεγμαίνεις σοι μὲν ἡ τράπεζα· τὰ δὲ ἡμέτερα ἀλουτοῦμεν, αὐχμῶμεν, πεζεύομεν. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις ἀνέσπακας τὴν θρύην μεγάλα περὶ σαυτοῦ φανετάμενος καὶ ἡμῶν μικρότητα καταφησάμενος; Ἐχομεν οἵσις αὐχήσομεν καὶ ἡμεῖς, τὸν περίπατον, τὴν ἀκαδημίαν, τοὺς δὲ φιλοσοφίας ἀνθεασμοὺς τῶν βίσλων, ἃς τε ὀδινηθεῖσας τοῖς παλαιοῖς ἡγαστάμεθα καὶ ἃς ἐκεῖνεν ὀδίναντες ἀπετέκομεν. Εστιν ἡμῖν εἰς σεμνολογίαν καὶ Πλάτωνος θεολογίων καὶ Ἀριστοτέλης φυσικεύσμενος, καὶ Ἰταλικὸς διδάσκων καὶ γράφων. Ἐχω βῆμα κάτικτο πολλῷ τοῦ σοῦ σεμνότερον βῆματος; δισφ τὸ μὲν σὸν περὶ τε βάρβαρα καταγίνεταις καὶ βαρβάροις ὡς τὸ πλειστον ἐκκλησιάζεται, τὸ δὲ ἐμὸν φιλοσόφων τοῖς ἐδοκιμωτάτοις συναπαρτίζεται καὶ τὰς τῶν δητῶν φύσεις σχοτεῖ. Τί σοι κατεσπάσθη τὸ ἐπιτεχνίον; Ἀνεμρήσθης, οἷμαι, τῶν δὲ φιλοσοφίᾳ διατριβῶν καὶ τῆς σεμνῆς ἀσχολίας ἐκείνης καὶ ξρασαὶ γε (sic) τῶν προτέρων διατριβῶν ἐκείνων, φαντάζομαι, ὡς γένοιτο σε καὶ ἐργῷ τὸν ἔρον παραμυθίσασθα. Ἐρήσωσ.

C *tum (pater!) quantum inter nos amorem nutritiobatus; parum aberat quin in furorem evaderet; indignabamur etiam quod non ex una eramus matre progeniti. Hæc quidem tunc erant; qualia autem nunc? Tu quidem scholam aperis et thronum erigis et divinas orationes publice habendas scribis; vestium vero splendidam aliam induis, delicatam aliam arca quasi sepells, et pingues mulos ostentas; phalera-tum vero ex magna argenti vi compactarum alias quasi in theatro exponis, alias majoris etiam pondoris machinaria, atque instructissima tibi mensa est. Assidue tibi corpus lotionibus manat, quæ illud mundent; nostrum vero aret, et pedibus iter facimus. Quid grave in his supercilium inducis, magna de te cogitans, nos vero humiles despiciens? Habe-mus et nos quibus gloriemur, Peripatum, academiam, librorum philosophicorum oracula, et quos ab antiquis partes admirati sumus, quoque ipsi parturientes emisimus in lucem. Est et nobis ad gravitatem dicendi Plato theologus, Aristoteles physicus, Italicus doctor et scriptor. Et ego tribunal habeo, multo venerabilius quam tuum, quod nimur tu circa res barbarorum versari, barbarique ut plurimum concionaris. Meum a probatissimis philosophorum perficitur, et rerum causas sectatur. Quid supercilium contrahis? Recordaris, opinor, illarum in philosophia exercitationum, desiderasque, puto, graviora illa studia, et pristinas exercitationes; utiliam desiderio opus respondeat. Vale.*

ΙΔ.—Τοῦ αὐτοῦ τῷ Μύτρῳ.

Φασὶν οἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγὼ πεπθόμας, θεσπισία μοι τῷ δυντὶ φυχῇ. μικρὸν ἀφίνθιον πολὺ ἐγχυθὲν καὶ Ὑμητέρῳ τῷ μέλιτι (Ἀπεικῆς δὲ δρόζοιδας τὸν Ὑμητέρον μελιτουργὸν καὶ μέλιτος τοῦ ἀρίστων) ἀλλοιούν τε τὸν ἔκεινον γυμὸν καὶ τῷ ἑαυτῷ συεξεμοιούν. Καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ ἄγενή οὐδὲ διλογον μή ὅτι γε καὶ πάνυ σοφωτάτην ἀποδίδεστιν οὐκ οἶδεν εἰτε οἰκοθεν ἀλόντες εἰτε πόθεν δανεισάμενοι, βάσον δέ φασι κακίας μεταβιδόναι ή ἀρετῆς. Νῦν δὲ τὸ ἔναντιον διπάν ἐνηργηται· τὸ γάρ μικρὸν τοῦ ἀπιστολίου σου μέλι τὸ νεῖ καὶ πέρα τοῦ Ὑμητέρου γάλακον εἰς τὴν κακόχυμον πικρίας καὶ ἀφίνθωδη μου φυχήν ἀμβληθὲν οὐκ ἔστιν δεσ ταύτην κατεμελίτωσεν, ὥστε με καὶ ἀντιστρέψυντα δύνασθαι λέγειν, βάσον μεταδόναις ἀρετῆς ή κακίας. Καὶ χαρέτωσι μὲν ὁ τηλικούτων γεννήτωρ νοημάτων νοῦς· χαρέτω δὲ καὶ ἡ τοιαύτη τῶν νοηθέντων γλώσσα μηνύτρια, καὶ τὸ σύναμα χαρέ μοι σου χαρήσειν οἴδα καὶ τὸν παρόντα ποιήσων τῇ παραπτώσει τῆς ἡμεδαπῆς ἀξιώσεως. Ἐρήσωσο.

ΙΕ.—Τῷ αὐτῷ.

Τοῦτο ἐκεῖνο· Γλώσσα πάντας μάνος· Ἀθηναῖον πυρὸς πυρὸς; οὐ καὶ τὴν φύσιν διιδέσθαι οὐκ ἔχω. Οἶ; γάρ δὲ ἐμπέσῃ ποθεινότερον φανεται, καὶ οὐ μᾶλλον πῦρ ή δρόσος τούς οἰς δοκεῖ, ὡς καὶ τῇ Χαλδαϊκῇ τοῦτο τὸ μέρος ἐξεύσθαι καμίνῳ, ἵς τὸ πῦρ ὃς πνεῦμα δρόσου διασυρίζειν τοῖς θεολόγοις παισὶ μεμαθήκαμεν. Τοιούτον σου τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος

XIV.—Eiusdem Mytro.

Dicunt qui experti sunt, alique ego credo (o anima niki vere divina), parum, absinthii multo infusum Hymettio melli (Atticas montem nosti esse Hymettum ubi mel conficitur et optimum mel), immutare cum succum alique in proprium convertere; causamque non ignobilem neque absurdam afferunt, imo sapientissimam, nescio an domo eam proferentes an aliunde mutuantes: facilius esse aiunt mali participem fieri quam boni. Nunc vero contrarium omnino fit. Exiguum illud epistolum tuum, mel profecto, et Hymettio melle dulcius infusum in amaritudinem quae absinthium: aquabat, animas meas, dici non potest quanta mellis dulcedine eam persuaderit, ut contrarium dicere possim: facilius esse boni participant fieri quam mali. Gaudet ergo mens tua talium genitrix cogitationum; gaudet et lingua talis interpres cogitatorum; et simul tu mihi gaudet (alique id facturum te bene novi) presentem exhibens iis qui adsunt, domi nobis honorem natum. Vale.

XV.—Eidem.

Hoc nimirum illud est lingua spirans ardorem Athenensis ignis; ignis inquam cuius naturam pernoscere non possum. Quibus enim incidit, desiderabilem se esse ostendit; nec magis ignis quam roris his apparel; ut exquare aliqua parte videatur Chaldaicam fornacem de qua novimus ignem ut roristum afflasse divinos pueros. Talis ex ore tuo

A πῦρ, τοιοῦτοι δὲ ἀπὸ τῆς γλώττης ἀξιότει κεραυνοί· Τῇ μὲν οὖν παροιμίᾳ μή πυρ πῦρ ἐπάγειν δεῖ· ἐγὼ δὲ ἐναντίως η̄ ἐπεινη βούλεται, φαίην δὲ οὐ πρὸς τὴν σφήνην γλώσσαν καὶ κεφαλήν, πυρ πῦρ ἐπάγει, καὶ πρηστῆροι (sic) πρηστῆρας προστίθεται. Οὐχ ἀφθοσμέθα, μή δεῖθε, οὐ πυρολησμέθα, δροσισθόσμαθα καὶ πολὺ πλέον καὶ ἀναψυχθόσμαθα, ὡς εἰθε καὶ δ τοῦ γράμματος κομισθή· Ἀλλὰ μή εἰς μακρόν γε μή ὡ πρὸς τῶν βίσμων. Ερήσωσο (sic).

ΙΓ.—Τῷ αὐτῷ.

Σὺ μὲν ἡμῖν τὰς παροιάτας καὶ τὰς ὄπετας, εἰ βούλεις δὲ, καὶ τὰς νήτας καὶ τοὺς ὄπερβολαίους καὶ τὰς λύρας καὶ τὰς αινύρας ἐπίγραψε καὶ τὰς γρασίας γλώσσας, καὶ αὐτίς τὰς βροντοφώνους· φύλεν γάρ καὶ τούτων πρεσβεύεις, τῶν οἰκείων χαρίτων τοῖς φύλοις χρινούμενος· ἐγὼ δὲ ταῦτα παρελίπων, καὶ ἀπόχρη γάρ σοι, μέλιττα μούσης, πρὶς πάσαν σεμνολογίαν τὰ πράγματα, ἐκαίνο ἐπὶ σοὶ τὸ περομιώδες προσφορώτατα μεταλήψομαι. Τὸ πολὺν δέραι;; Τὸ δινεμιξ ἀγκύλων ιππωτας ἀποκρινοῦμαι. Γένος δὲ οἱ ἀγκύλοις φάλαγγος πεζίκης τῆς Ιππικῆς προμαχούμενον. Τῷ δυντὶ γάρ ἀναμιξ ἀγκύλων τῶν πρετρημάτων στροφῶν καὶ σκολιοτήτων ιππέας ὅρῳ σου τοὺς λόγους, ὡς μὲν ίστενοι σοβαρούς, ὡς δὲ δραμεῖν ταχινούς. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν στρατοπέδων ἀταξίεν ἡ τοιαύτη τῶν ἀγκύλων καὶ τῶν ιστοτῶν ἐμφάνισιν μαρτυρή· ἐπὶ δὲ σου καὶ τάξεων τὴν ἀρίστην καὶ ὑπερφυσεστάτην. Η γάρ ὡ πρὸς τῶν λόγων οὐ κάρ-

C ignis prodit; talia ex tua lingua singularia quadam fulmina. Juxta parremiam illam ignis igni addendus non videtur. Ego vero contrarium, quam illa parremia vult, dicarem de sapiente lingua et mente tua. Adde igni ignem et fulminibus fulmina appone: non uremur, ne lime, non incendemur. Multo autem magis rore perfundemur et refrigerabimur; ultimam tabellarius hoc facial, et tu, vir doctissime, rem in longum non protrahas, sive ad libros emendas. Vale.

XVI.—*περὶ τῆς περιττῆς rationem heras*

Tu quidem nobis inscribis. *περὶ τῆς περιττῆς rationem heras* et supremas si vis et *περὶ τῆς περιττῆς rationem heras* et citharas et titulum nobis appone aurearum singularum et rursum vocum tonitru. Hæc quidem ornamenta tua sunt; amicilium autem sic declaras, domesticas charites cum amicis communicans. Ego hæc linquens (etenim suffici tibi apis musca tua et graviter quascunque res tractandas) illum parremiam tibi convenientissimam accipiam. Quæ ea est? Respondemus simul ancyles et equites. Sunt autem ancyles genus pedestris phalangis quod cum equitatibus pugnat. Vere enim una cum ancylibus negotiora implexorum, tortuosorumque, quasi equites rido orationes tuas, sublimes aspectu, cursu veloce. Sed præter pedites sparsos hi ancyles et equites mixti apparent, nimirum præter tuas optimas excellentiassimane turmas, hominem projecto video non

θαύματος, δινθρωπον λογίσμασι, καὶ δημοκοπήμασι καὶ βιταλικοῖς δομέραι διαπονούμενον πράγμασιν, ἐπειτα οὐτω μὲν ὑψηλὴν τὴν διάνοιαν, έτι δὲ ἀττικούρηγῇ τῇ λέξιν ἀντιθένει τοῖς γράμμασιν, ὡς ἂν εἰ μόνας ταῖς βίβλοις τὸ πᾶν τοῦ βίου ἀπονενέμηκεν. Ἐγὼ μὲν οἶμας καὶ οὐ πόρδον ισώς οἶμαι σκοτεῖ· ἀλλ' ἔδει πάντως καὶ τοὺς παρόντας ἥλιους καινῆν τινα φύσιν τῷ βίῳ παρενεγκεῖν, καὶ δὴ καὶ παρήνεγκε τὸν κάλλιστον καὶ λόγοις καὶ πράγμασι στ., ὡς γένοις σου καὶ τοῖς καλοῖς οὐλίσιν τῇ φύσις καθάπερ εἴ τι κληροδότημα παραπόμπιμος, ή' οὐ (sic) μᾶλλον τοῖς σωματικοῖς χαρακτῆροιν ή τοῖς ψυχικοῖς ιδιώμασι τὸν γεννηθέμενον ἀποκύπειν. Ἐρήσω.

ΙΖ'. — Τοῦ αὐτοῦ χρόνου Γρηγόριος μοναχὸς καὶ καθηγούμενος τῆς ἐκτὸς Οξείᾳ τῆσφ σεβασμὸς μονῆς τῶν Βουλγάρων, δέ τηλε πρός τὸν στροφὸν διμώσατος ημῶν δευτέρης ἀρχὸς τοῦ κατηραγέλου ἀρρωστήσας καὶ καραυησάμενος.

Οἱροι! θεοπάτερε καὶ εօφε μου Πάτερ καὶ σωτερ μέγα Γρηγόριε, διτι ἐκλέοιπεν δοσις ἀφ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ οὐχ εἰς; ἀλλὰ δύο κατὰ ταῦταν ἐκλεοίκατε. Οἰμοι! διτι μακρὸν ἀπὸ ἀμαρτιῶν σωτηρεῖσθαι; δεῖται ἐγενήθημεν ὡς τὸ ἀπερχῆς. Ποῦ ποτὲ φυγαδεύμων μακρύνεις καὶ τρόποις ποίειν αὐλίζεις τὴν ἔρημον; Ἐρημον βοηθείας τὸν Πρόδρομον προλιπιών, Ἀμπαλὸν ἐξ Αιγύπτου μετῆρας τὴν ἐμήν ψυχήν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῇ γῇ τῇ ἐπαγγελίᾳ αὐτῆν ἐνέρθισσας καὶ τῷ θριγγῷ σου τῶν διδαγμάτων τῶν ἥλικων, ἡλικίας κυριεύειν περιεφράγμωσες. Ινα τι σο: εὕτη καταλείπεται νῦν, καὶ λυμανεῖται αὐτῇ δ; C

solum admirandis orationibus, sed et operam dantem consultationibus et publicis actionibus et regiis quotidie negotiis; deinde adeo sublimia sensa, atque Auticām orationem litteris inspersam, quasi libris solis omne viles tempus distribuisset. Evidem censio, et fortasse non longe a veritate censio (sed sic omnino necesse erat) präsentem diem novam natum viles hominum attulisse. Te vero orationibus scribendis, negotiisque tractandis excellentem tulere, ut fiat, et filius tuus, hereditate veluti quoddam misericordia tua, ex natura; ut non solum in percurrit, auri quæ et in iis quoque quæ animalium splendidas propter res servetur. Vale.

XVII. — Ejusdem autem Gregorium monachum et abbatem venerandi monasterii Bulgarorum, in Dacia insula siti, cuius ad insulam venisset sanctissimus dominus noster ex patriarchio post morbum et abdicationem.

Hei mihi! Pater mi divine et sapiens et servator, magne Gregori, quia defecit a nobis sanctus, sive potius nos unus sed duo eodem tempore defecerunt. Hei mihi! quia longe a peccatoribus salutis; hei mihi quia ad pristinum statum redivimus. Quo te longe excus confers? et in qua degere vis solitudine? destitutum ab auxilio Prodromum tuum linquens. Vincere ab Egypto transtulisti, meam animam a peccato ipsam in terra promissionis plantasti et septo documentiorum tuorum (quanta fuere, o sol!) circum-

PATROL. GR. CXXXIII

A ἐκ δρυμοῦ δὲ ἀντίπαλος; Τι δὲ οὐκ ἐπιθέπει; ἐξ οὐρανοῦ τῆς νήσου τῆς κατὰ σὲ, καὶ καταρεῖσεις τὴν διπτελὸν ταῦτην ἦν η δεξιά σου ἐφύτευσε; Φιλίππησις εἰμι, Κορινθίους εἰμι, Γαλάτης, Ἐφέσιος, διὰ Παύλου προστήθον, διὰ Παύλου πεπίστευκα, Παύλου τῆς θέας ἀπολαύειν οὐκ ἔχω. Τι μή; καν τῶν Παύλου ἀπολαύων ἐπιστολῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν τὸν ὑμέτερον θεόν καὶ βασιλέα Ἰησούν μιμησάμενοι τὸν ἐξ δίδου μὲν τοῖς πατρικοῖς ἐπαναπαύμενον κολποις ἐν οὐρανοῖς, κατελθόντα δ' ὑστερον καὶ περὶ τὴν γῆν καὶ μεθ' ἡμερῶν διλγῶν διατριβὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἐπανελθόντες πάλιν εἰς τὰ οὐράνια καταβάντες, ως ἀπ' οὐρανοῦ τῆς νήσου τῆς περὶ διατριβὰς καὶ αὐτὸν καὶ διλγή τοις περὶ ἡμᾶς ἐνδιατεριψότες πράγματα, περὶ τὸν ὑμέτερον καὶ πάλιν οὐρανὸν ἐπεπάσθησε. Τὸ δὲ ἐξη; οὐκ εἰς συνάγειν ἔχω, οὐδὲ τοῖς τοῦ Χριστοῦ συνεχόμενοιν· τεσσαράκοντα γάρ ἡμέρας καὶ ὑπὲρ ταύτας μικρὸν, μετὰ τὴν τοῦ πρώτου Ηερακλήτου ἀνάληψιν, καὶ οὐδαμοῦ ἡμὲν δὲλλος Ηερακλῆτος, ως εἰσει μοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ καὶ διεύτερος μετὰ τὸν πρώτον καταπατηθη Παφάκλητος, καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν ἀναγγελεῖ κάμοι τὰ σωτήρια καὶ γάωσση πυρίνη λατεῖν με παρατκευάστειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δοις τῷ θεῷ φίλον ἀγνοιτο. Τὸ δὲ νῦν ἔχον λεπτοφυγοῦμεν, μᾶλλον δὲ ἀψυχοῦμεν, εσφωτάτῃ ψυχῇ, δισώραι τῶν σῶν μεμνημένοις προβρήσεών τε καὶ ἀγαπήσεών δὲ τὸ θεόν καὶ ἀγγέλων τὴν ζημίαν τὴν κορυκήν διαμορφωρύμεθ, μαχόμεθα ταῖς ἀχαρίστοις γλώσσαις. Ηράγμα μηδὲ εἰς ἀλπίδες ὅλως πεσθεὶς ἀνθρώποις νοῦν ἔχοντι. Τὸ πρότον τούτων καὶ

vallasti. Cur ergo nunc ea a te deserit? vastabit eam inimicus aper de silva. Cur non aspicis e caelo insulam, inquam, tuam, et non perficias vineam quam plantavit dextera tua? Ego Philippensis sum, Corinthius ego, ego Galata, Ephesinus; per Paulum veni, per Paulum credidi; Paulum nunc aspicere non possum, eum Pauli epistolam accipiam; ita nos quidem Deum nostrum et regem Iesum imiltemur qui aeternum Patris in sinu requiescens in caelis, tandem et in terram venit, et paucos dies commoratus e terra iterum in caelos redivit. Sic e caelo insulam tu quoque descendere, ut inter nos sis; ubi velo parum hic commoratus res nostras curaveris, vola iterum ad caelum tuum. Quod deinceps addam non habeo; nec quid comparem Christi exemplis, qui quadraginta dies et aliquid amplius hic fuit. Post primi Paracleti ascensum non est nobis aliis Paracleti. Ulinam ex eodem caelo alter post primum Paracleti descendat, et inde accipiens ei mihi quæ salutis sunt muniti igneaque lingua ad loquendum idoneum reddat. Sed hæc quidem, quando Deo placitum erit, sicut. Quod rem præsentem spectat, animo deficitus, sive potius anima caremus, sapiensissima anima, cum quotidie in mentem venit verborum atque amoris tui. Coram Deo et angelis testamur orbi universo illorum damnum. Pugnamus tamen ingratias linguis. Res est quam prudens vir omnis desperatam putet. Hoc primum, hoc ultimum;

τελευταίον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποστερούμεθα. Αἱ καὶ εὐεργέτου, ἀπάξομαι καὶ σοῦ τὸ διγόνον τρύγον καὶ τοῦ μακρύου τὸ ἄκρον εἰς ἀγιασμὸν τοὺς ὄφθαλμοὺς περιτιθῆμι, καὶ τοῦτο εὐχομαι πρὸ τῶν ἀλλων, τῇ οῇ μετὰ Θεὸν δεξιῇ τὴν τελευταίαν παραβείναι πνοήν. Οἱ τῶν ἀγίων εὐχῶν σου δυῆλος καὶ παῖς Θεόδωρος.

*magna Ecclesia orbatur. Parcat Deus eorum ipso-
rum vita et saluti; ut loca illa quae pedes vestri
olim calcarunt videntes, non vita simul ei memoria
privemur. Colo ego vestigia sanctorum pedum san-
ctissimi mei domini et bene de me meriti, oscular*

*etiam eram sanctam sacrat vestis tuæ extremaque
ejus partem ad salutem meam oculis superpono.
Atque hoc in primis precor, ut secundum Deum
dexteram tuæ extremum spiritum committam. San-
ctarum precum tuarum seruos et filios Theodorus.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΔΙΑ ΠΕΝΙΑΝ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ.

EJUSDEM

IN EOS QUI OB PAUPERTATEM PROVIDENTIA CONVICIANTUR.

Τιμολέων ὁ Τιμοδήμου (1), Κορινθίων πολίτης, μὲν σφόδρα επινόησει, σφόδρα δὲ καταπράξασθαι τόλεμον, πολλοὺς δὲ χρητήσας ἀγώνας, ἐλευθερώσας δὲ Σικελίαν, καὶ ἀνδραποδισάμενος Διονύσιον, ἐπιεικῶς δεισιδάμων ἦν καὶ καθαρῶς Κορινθίος. Εἰς τε γάρ την τύχην τὰς ἔντου ἀριστείας ἀνέφερε, καὶ ἐπὶ τοῦ οίκου ιερὸν Αὐτομάτιας, ἀλλοκότου ταύτης θεᾶς, Ιδρυσάμενος, τὰ Αὐτομάτια έθυσεν (2). 'Ο μὲν δὴ ταῦτα τροπαιουχῶν. 'Εγὼ δ', εἰς τὸ ξυγ-

Β τὸν κακοθαιμονῶν, τοῦτον τῇ μεγάλῃ Προνοίᾳ καταθύω λόγον. Βρούτον γάρ, τὸν Ψωμαῖον ἔτεινον, τῆς μὲν ἀλῆς ἀρετῆς καὶ τῆς στρατηγίας παντάπαι τέθηπα· τῶν γε [f. δὲ] μὲν ἐπιθανατῶν ἔκειναι συλλαβῶν, οὐδὲ ὅπωστιον ἀποδέχομαι. 'Α γάρ φησι, Τιλῆμορ Ἀρετὴ, ἀλέος δρ' ἡσθα μόρος (3). 'Ἐγὼ δέ σε 'Οι δρυτοὶ θεῖμων· σὺ δὲ δρ' ἀδουλευεις τύχην (4) ἀγεννῆ ταῦτα λέγων [f. λέγω] καὶ Βρούτου φυχῆς;

Timoleon, Timodemi filius, civis Corinthius, vir sapientiae et artis bellicae perillissimus, qui in multis certaminibus victoriam reportavit, qui Siciliam in libertatem vindicavit, qui Dionysium subegit, deorum cultor sincerus et patriæ amantissimus fuit. Ad fortunam omnia quae ad ipsum spectabant, referebat, et Automatias deæ alienigenæ templum construxit; Automatia, ut dicunt, sacra peregit post victoriam.

C Ego vero ad extremum a malo genio dactus Providentia huncce consacro locum. Brutum enim, magnum illum Romanum, ob virtutem et bellis peritiam admiror; sequentium autem versuas rationem habere prorsus nequeo:

Virtus misera, non nisi sonus fuisti; ego autem te ut factum honorabam; tu autem fortunæ serviebas.

(3) Vox μόνος, quae metrum lredit, mera videtur interpolatio. Vide notam sequentem.

(4) Paulus aliter Dio Cassius (lib. xviii, § 49):

'Οτιλῆμορ ἀρετὴ, ἀλέος δρ' ἡσθα. ἔτη δέ σε 'Οι δρυτοὶ ησκουν· σὺ δὲ δρ' ἀδουλευεις τύχην. Zonaras etiam (Annal. lib. x, § xx, tom. I, p. 508) hos versus cum varietate lectionis illa representat: 'Ο δέ γε Διῶν ταῦθι λοτορεῖ τόποις Βρούτον εἶπεν.'

'Ο τιλῆμορ ἀρετὴ,
ἀλέως δρ' ἡσθα λόρος.
ἔτη δέ σε ως δρυτοὶ ησκουν,
σὺ δ' αὖτις δουλευεις τύχην.'

(1) Plutarchum sequitur Noster, at Diodoro Siculo (l. xvi, l. II, p. 132) Timoleontis pater Timænetus dicitur.

(2) Plutarch. in Timoleonte, § 56, edil. Reiske, l. II, p. 234: Καὶ γάρ γράφων τοὺς οίκους φύλοις, καὶ δημηγορῶν πρός τοὺς Συρακουσίους, πολλάκις ἔρη τῷ Θεῷ χάριν ἔχειν, ὃς βουλόμενος σώσαι Σικελίαν ἐπεγράψατο τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν. 'Επὶ δὲ τῆς οἰκίας ιερὸν Ιδρυσάμενος Αὐτομάτιας έθυσεν· αὐτὴν δὲ τὴν οἰκίαν ιερῷ Δαίμονι καθιέρωσεν.—It. Quomodo quis se circa invidiam laudare possit, ibid. l. VIII, pag. 146. — It. Reipubl. ger. præcepit. tom. IX, p. 251.

ἀνέξια. Τίνι γάρ ή Προνοίᾳ δ τοῦ παντὸς δύχος οὐ- Α τες Αιθιοπικῶτερον, φυστὸς τὸ δέρμα, καὶ τὰς γνά-
ρων διοικεῖται; Τίνι δὲ τὸ πλημμελὲς τοῦ καθ' ήμᾶς διατάττεται βίου καὶ εἰς κύρσον διγεται; Ποίος δὲ ἀλλος ρυτὴρ τῶν ἐν ἡμίγη στοιχείων τὸ τέτρων εἰς τὸ δραλλές μετέγει τοῦ δρόμου; καὶ ὅτι τίκων ἄλλων οἰάκων τὸ κοσμικὸν κυβερνᾶται ἀκάτιον;

Ταῦτα μὲν ἦν εἰδὲς περὶ τῆς Προνοίας ἔννοειν δομέρατ, καὶ πειθεῖν σφὰς ἔστιντος. Ἄλλος ήμεις τοσοῦτον ὅπῃ φιλοχρηματίας διεφθάρημεν τὰς ψυχὰς, ὡς, ἐὰν μὴ τὸ χρυσοῦν ἔκεινα καθημέραν θέρος ἀμώμεν (5), μηδὲ δίους ἔκχωμεν Πακτωλὸς τὸν εἰερούν τε, ἡμᾶς ποιουμένους, οὐδὲ Προνοίαν διώς εἶναι οἴλομενα. Ἀλλὰ το, Τύχη τὰ θυτῶν κράγματα (6), τῆς τραγῳδίας ἀποτεμνόμενος, πανταχῇ τῶν λγῶν ἀποστομφάζομεν. Καὶ, Ποὺ γάρ, φαμὲν, ή Προνοία, εἰ δὲ μὲν καπτηλίος υἱὸς ή τυχὸν ὀψοπούλιος, δρφῶν δὲ ἐπιεικῆς καὶ ἀνόητος, καὶ μιθὲν, δ φασιν, δοσὺν ἀπομύξασθαι συνιεῖς, ἐπειτα λαμπρὸς πομπεῖς διὰ τῆς λεωφόρου, χρυσοῦ δὲ πλίνθους ὅλας, καὶ ἴππους, καὶ ἡμίονους, καὶ οἰκιας λαμπρὰς περιβάλλεται· δὲ τις ἔτερος, Κόδρος μὲν τὸ γένος, Πλάτων δὲ τὴν παιδειαν παραβαλλόμενος, μηδὲ μιᾶς εὐποροή γοῦν ἡμίσουν· καὶ δὲ μὲν διμολωμά τι φύσεως ὅν καὶ τῶν Ἐμπεδοκλείων τεράτων ἀντημονίστερος (7), τὸ εἰδός αἰσχρός, ἀσβόλου πλήρης τὸ πρόσωπον, δποιους δὲ ταῖς σκηναῖς ἀνθρωπίσκους εἰσάγομεν διασκευάζον-

C *sædo vultu, sebo plenus, homunculus similem, quos in theatrum inducimus, *Aethiopicis*, pelle rugosa, malis perforatis, macilenta, comas ridicule complas, barbam aberardam habentem, ut brevis sim, daemonicum aliquid præ se ferentem, et qui puellæ pulchra amore gaudet, ut Vulcanus Veneris, secundum Homerum. Quocum conser adolescentem honestum cum lanugine, gratiarum exemplar, naturæ imaginem, disertum, pulchrum visu, comem; qui si vetulum lippam duceret, quid tandem dixeris?*

Hæc plurimi dicunt indignati propter inundationem non minis quam propter siccitatem. Sed interdum philosophicæ disputationes et sermones minus satisfaciunt. Si enim hac vita desuetae plane morimur, cur de inæqualitate conditionum humanarum querimur? Genio igitur potius indulgeamus et de stupidis divitibus rideamus. Quid enim Midas aurum ad risum Democriti comparatum, aut totius Macedoniæ imperium cum uno facete a Diogene dictorum collatum? Mihi quidem Solonis libera indoles omnibus Cræsi divitiis, quibuscum perlit, præferenda esse

*hodie ut ilgoque jacatur adagium, cum aiunt, *Tum pingue quoniam colem, macilenta quempiam significantes*. Hermolaus Barbarus, in epistola quadam ad Picum, interpretatur hoc proverbium pro, *Male collocare beneficium, unde non sit redditura gratia; ut affine sit illi quod alibi dicitur: Ale leporum catus, cum ex beneficio redit mala gratia.* Erasm. Adagior. chiliad. I. cent. IV. adag. 71. col. 149.*

(8) In margine legitur hoc scholion: *'Η ἀναπνοένη θάλασσα λέγεται Χάρυδδις.*

(9) In margine legitur hoc scholion: *'Η ἀναπνοένη θάλασσα λέγεται Χάρυδδις.*

(10) In marg., ξηρασίας.

(11) Hic charta abrasa.

Hæc de Providentia quotidie par erat cogitare et credere. Nos autem adeo avarissæ jugo succubuimus, ut, nisi quotidianè messem auream facimus aut Paclotti fluenis aureis fruimur, nullam utique Providentie fidem habeamus. Illud autem, Fortuna res humanas regit, ut in tragœdia legimus, nobis minus rectum videtur. Ubi enim est Providentia, si cauponis aut olerum venditicis filius stupidus ac insanus, ad nihil aptus, cum splendore urbis vias percurrit, auri pondus immensum, equos, mulos, donis splendidas possidet, aliis autem Codro quidem genere, doctrina vero Platoni comparandus ne asellum quidem habet? En alium, naturæ vere monstrum, et turpiorē prodigiis Empedoclis,

(5) In margine legitur scholion θεριζομεν—
(6) Ευριπ. Alcest. v. 78:

Τὰ θυτὰ κράγματα οἴδας, ήτε έχει φύσις;
I. Antīor. Fragm. XXI :

Φεῦ, φεῦ, βρόταιαι κημάτων δσαι τύχαι.

(7) De hoc loco et altero qui legitur supra col. 1257, κατὰ τὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέος ἀνδρόπρωρα, consulenda Frid. Guil. Sturz. editio fragmentorum Empedoclis, p. 364 sqq.

(8) Ἀκόνη σιτιζομένη. Notum proverbium. Ἀκόνη σιτιζεις. Idei cotoni alii. Dicitur in homines edaces plurimique cibi, qui nihilo tamen habiliores inde reddantur. Nam in cotis macilentiam

λειων (12). Οὐιώς οὖν οὐδὲ συγχρατεῖν εἶται, καὶ τῇ παρούσῃ συνετελευτῶμεν ζωῆ. Ἐπει τὸ δὲ ἀθάνατον τι χρῆμα ήμεν τὴν ή ψυχή, καὶ ζωῆς ἔτέρας κατέστασις ἐν θλπίσι κεῖται, καὶ ποινα κακίας, καὶ ἀρετῆς ἀντιδόσεις, πόσῳ τὸ μετά τοῦ καλοῦ πένεσθαι τοῦ πλουτεῖν μετά φαυλότητος δλιώτερον;

Σὲ δὲ ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ίσως ἡ ἀνισότης ἀνήνασθαι τὴν Πρόνοιαν ἕπεισ; Καὶ μήτι διὰ τοῦτο μᾶλλον εἰσάγειν ἀχρῆν τὴν Πρόνοιαν. Ως γάρ οὐκ ἂν ποτε ἐπὶ μουσικῆς ρύθμῳ συσταΐη καὶ μέλος, βαρέων μόνων διντῶν τὴν δέξιαν τῶν φθόγγων διπάντων, ἀλλὰ τῇ παραπλοκῇ τῶν ἀνισοτῶν ἡ ἀρμονία γεννᾶσθαι εἰλθεν· οὕτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄπας βίος ταῖς ἀνισότησι τῶν πραγμάτων ὅπερ τῆς Προνοίας μουσικῶς κατερρύθμισται. Ἀλλὰ τούτων ὑμενία αἵτια ἡ ἀγνοία, ἣν δεινὸν εἶναι, καὶ δέ Σύρος (13) εἴρηκε φήτωρ (14), τούτο για μόνον οὐχὶ φευσάμενος. Οἰς γάρ οὐκ ἀναπτῆναι πρὸς αἰθέρα δυνάμεθα, καὶ τὰς αἵτιας αὔτοτησαι καθαρώς, καὶ τοὺς λόγους δι' ὧν τὸ πᾶν ἡ Πρόνοια τάττει σοφῶς καὶ ἐπιστημονικῶς, τούτωις ἀτεξίαν τοῦ παντὸς καταψηρίζομεθα. Καίτοι συνιέναι ἔχρην, ὡς τοὺς πρινονητικοὺς λόγους γνῶναι ἀμήχανον τῷ μηδὲ ἀνθρωπίνης αἰσθομένῳ τὰ πολλὰ διανοτάτα.

Videtur, et Plato cum paupertate quam Dionysius cum tyrannide esse malum, qui tempore postremo captivus Corinthi in taberna unguentaria vinum aqua mistum bibere vius est. Igitur non aegro esse animo debemus, etiam si præsenli vita pereamus. Quia autem anima nostra immortalis est, et alterius ritæ spes adest, sicut et impios paucæ et pios remuneraciones manent, quanto melius est cum virtute pauperem esse quam cum pravitate divitem!

Sed fortunæ et conditionum inæqualitates Providentiam negare forte suadent. At id ipsum Providentiam esse me quidem credere cogit. Ut enim nec in musica rhythmus aliquæ harmonia esse posset, si omnes soni graves, aut si omnes acuti forent, sed ex sonorum diversitate demum harmonia prodiit, sic et apud nos ipsa conditionum humanarum diversitate ordo et fixa constitutio a Providentia introducta est. Hujus rei in causa est ignorantia, quam malum esse asseruit rhetor Syrus (Lucianus), in quo uno non est mentitus. Quia enim non alii in aerem ascendere et veras rerum causas, quibus perducta Providentia omnia sapienter ac prudenter instituit, perspicere valemus, naturam res male ordinasse

(12) Locus est ex Plutarcho (in Timoleonte, § 14, edit. Reisk. tom. II, p. 194): Οὐδὲν γάρ οὐτε φύσεως δέ τότε καρδί, οὐτε τέχνης, δουν ἐκείνον τούχης ἔργον ἐκεδεξετο, τὸν Σικελίας δλίγον Εὐπροστέν τύραννον τὸν Κορίνθῳ διατέβοντα περὶ τὴν ὀδόπολιν, τὴν καθήμενον τὸν μυροπαλίκη, πίνοντα κεχραμένον ἀπὸ τῶν καπηλεάτων, κ. τ. λ.

(13) Nota marginalis: Σύρον φήτωρ λέγει τὸν Λουκιανὸν.

(14) Respicere videtur ad initium Luciani tractatus, Quod difficile columnis fides adhibenda sit

Α θραπον, χρονικὸν τὴν ἡλικίαν, φίκνον τὴν ἀναβολὴν (15), τὴν Πυθαγόρειον διχρονὸν ἐν τοῖς περοστῶν περοφαίνοντα, καὶ νόρθηκι καρπούλῳ κατὰ τὸ Σιληνὸν ἐρειδόμενον; Τι ποτε εἶπες ἀν περὶ τούτου; Οὐχ ὡς θεοπρεπῆς οὗτος ἀνήρ; οὐχ ὡς ἱερός; οὐχ ὡς ἀπρονόητα πάντα, μή τοιούτων πλουτούντων; Εἴ οὖδε δὲ τι καὶ πλειω. Ἄλλοι ἔγω τὸν ἀναγεγραμμένον δώρακα πολλοῦ δέοντα ἱερὸν εἶναι. Συλλόντα γέρα αὐτὸν τὰς κατοικιδίους τῶν δρυνθῶν αἰσθόμενος, ἢ μὲν τῆς χειρὸς ἀφειδόμενην, ἢν δὲ τοῦ κόλπου ἐξήγαγον. Ορέξεις ὡς ὑποκρίσεις ζῶμεν ἀνθρώποις τὰ πολλά καὶ πλανώμεθα περὶ τὸν διονυσίαν (16) καὶ τῇ νυμφικῇ στολῇ περὶ τὴν γαλῆνην (17). Καθάπερ γάρ οἱ Ἀχιλλεστὴν πανοπλία περιτεθεῖσα τὸν Πάτροκλον, Ἀχιλλέα τῶς παρέχει τὸν Μενοίτειον δοξάεσθαι (18), καὶ Λουκίλιον ἀντὶ Βρούτου λαδῶν ὁ Καίσαρ κατεσφρίζετο (19) οὕτω σκηνὴ βαθεῖα περὶ ἡμάς, καὶ πειζόμενον ἐκυτούς καὶ πειζόμεθα. οὓς εἰ ποδεν εἶχες, ὡς φίλοι ἔταλρε, πετροφυῆσαι καὶ ὑπερβηναι, κατὰ τοὺς ἀειδέας, τὸν ἐλλειμάνσοντα, καὶ, παρὶ τὸν αἰθέρα γεννόμενος, πρὸς τοὺς τῆς Προνοίας λόγους ἀντιβλεπτῆσαι, θιθαύμασας ἀν τὸ ταῦτης ἀστημονικόν. Νῦν δὲ ἀλλὰ, πετηνῶν γάρ καὶ χερσαὶν ζῶν πολὺ τὸ διάφορον, καθά καὶ δρόων Φρυγῶν

accusamus. At id considerandum est quod fieri non potest, ut rationes Providentia perscrutemur, qui sepiissime nec hominum cogitata pernoscerem possumus. Vidiisti virum στατη προεκτον, membris αγροτος, cum vultu Pythagoreo, pallido; baculo, ut Sileus, innitentem. Quidam de eo dixeris? Nonne tibi caput sanctum et quasi divinum esse videtur? Nonne dignitas talis dignus videtur? Vidi enim alium in dignitate constitutum, qui a sanctitate plurimum abhorrebat. Cum enim manus eius eis venantem vidiisse, ego e contra plecham eis libertatem dedi. Viden' homines maximam partem dolosos et hypocritas esse, et sapissime deceptos modo ab astino pelle leonina induito, modo a mustela ueste nymphica circumamicta. Sicut enim Achillis armatura induxit Patroclus Menætium, et Cæsar Lucilium Bruci loco simulare ac mentiri poterat, sic nos in magno theatro constituti pro ludibrio et alios habemus, et ab ipsisdem habemur; ita ut, si alarum remigio τὸ altum surgere e terra, ut aquila, et Providentia rationes perpicere posses, hujus sapientiam certo admirareris. Sed hoc fieri non potest; plurimum enim volatilia inter et animalia terrestria interest, ut inter Phrygas et Myros finitos; Providentia autem sapientia

(tom. III, p. 125): Δεινόν γε ἡ ἀγνοία, καὶ πολλῶν κακῶν ἀνθρώποις αἵτια, ὥστε ἀχλύτων τινας κατεγίνουσα τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀμαυρώσα, καὶ τὸν ἔκαστον βίον ἀποκιδῶσα.

(15) Marg. Ισχιομένην.

(16) Aesop. Fab. 116.

(17) Babr. Fab. 16.

(18) Homer. Iliad. I. xi, v. 278.

(19) Alter haec narrat Plutarchus in Bruto, § 54, edit. Reisk. t. V, p. 432, quem vide.

καὶ Μυσῶν (20), τοῦτο μὲν ἀμήχανον· λόγῳ δὲ ἔκαστα καὶ μεταξὺ τῶν λόγων ἡ γλώσσα· ἐνισχοῦ καὶ τὴν αὐτὴν κρίνειν, καὶ τῆς προνοητικῆς, ὡς οἶδα τε, συνιέναι σοφίας, οὐ χαλεπόν· "Ἄν δέ που καὶ σκοπουμένοις οὐ θηράσμιος ἡ ἀλήθεια, τὸ τοῦ σφροῦ ἑκείνου, Σφῶρ διεντῶρ κατεπάθειν ἀγρικῇ (21)· δύον γάρ τῷ τόπῳ, τοσοῦτο καὶ τῇ γνώσει τῶν ὑπὲρ τῆς ήματος ἀφιστάμεθα. Μή γάρ δὴ τὴν Δημοκρίτου μνίαν νοσθισαιμεν, μηδὲ εἰς τὴν Ἱππωνός (22) ἐμπέσοιμεν ἀθεστητα, ὡς τεῦ παντοῦς ἀπιχειρέων ἀφαιρεσθαι τὴν θελαν Πρόνοιαν, οἵς οὐχ τὴν ἡμῖν αὐτὴν χρυσὸν διφίλοις τοις μήσατο. Ἐγωγε, οἱ παρόντες (ἀλλ' ἀπειτη Ἀδράστεια), γένους μὲν οὐ παντάπαις γέγονα χαμαιζῆλου· ἀλλ' ἔστιν ἀν καὶ ζηλωτοῦ τοῖς παλλοῖς. Τὰ δέ μοι κατὰ τὸ σῶμα, καὶν εἰ μὴ τῆς ἄγαν ἀρίστης τετυχήσαις κράσεως, τέως γε μή, οὐδὲν εἰλήχεσαν (sic) κολοβόν. Διαδασκάλων προσεφοίτησα τοὺς ἀριστοτεῖς· γραμματικὴν προύτελεσθην· ῥητορείαν ἐξιμυθήην, οὐχ δὴν οἱ ψυχροὶ Σιμόκατοι καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς, (23) εἰπεῖν οἰκειότερον, ἀποκέρδουσιν, ἀλλ' ἦν Ἀριστεῖδαι καὶ Πλάτωνες ἀναπνέουσι. Τῆς Ἀριστοτέλους φιλοσοφίας, τῆς Πλάτωνος ὑψολογίας, τῆς ἐν γραμματεῖς καὶ ἀριθμοῖς θεωρίας, ἔχω μὲν λέγειν ὡς οὐδὲν ἀφῆκα κατόπιν· ἀλλ' εὐλαβοῦμαι τὸν ἀλαζόνα. Πολλῶν δέ μοι λόγων, καὶ οὐχ ὅπως ἀριθμηθῆναι φρέδιων, ὀδινομένων, οὐχ ἔστιν δὲ μοι προεργάσασται, ἀλλ' ἔξι ἑταίμης πνέω τῆς γλώττης. "Ἐν μοι τούτῳ καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι πρόσωπομα· σκάξει μοι

Α μεταξὺ τῶν λόγων ἡ γλώσσα· ἐνισχοῦ καὶ τὴν αὐτὴν έστιν δὲ ἀναδιπλοὶ συλλαβῆν· ὡς μὲν τινες οὐκ ἀπιθάνως φασι, μὴ ὑπουργεῖν δυναμένη πολυγόνῳ οὗτως νοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν νοημάτων ἀγωνιῶσα, ποιον δῆρα καὶ προαρπάσεται, καὶ δῆλον ἐξ ὧν ταῖς βίβλοις ἀπαθέστερον δημιεῖ· ὡς δὲ· ἐγὼ περὶ ἕκαστον ἀποφαίνομαι, φυσικὸν λαχοῦσα τοῦτο πλημμέλημα, οὐχ ὑστερίζειν (24) μὲν οὖν ταῖς διαλέξεσιν οὐδενός, μὴ δὲ γε καὶ μένος πνέει πυρὸς τῶν ἀντιθετούντων πρηστήριον· εἰ δέ τι καὶ ὑστερίζει, τὴν χείρα τέως ἔχει τὸ ἀλλεῖπον ἀναπληροῦσαν διὰ τοῦ μέλανος. Καὶ ταῦτα διῆλθον οὐχ ἴνα, μὰ τοὺς λόγους, ἐπιδειξαὶ μηδὲν· ἀλλ' ἵνα ἐνθεξαὶ μηδὲν, ὡς, ἐπὶ τηλικούτοις μηδὲ τοῦ πολλοστοῦ ἔξιούμενος, δημας οὐχ ἀνάξιον τις τῆς τιθηνού σοφίας ἀφρόνησα, ὡς; τῇ Προνοίᾳ ἐμπαροντῆσαι, οἵς μοι θημῶνται οὐ παρέσχε χρυσοῦ, Ισαῖας εἰδούσα ως διαφθεροῦντα ὑπὲρ αὐτῶν τὸ φιλόσοφον. Ἡμεῖς μὲν οὖν οὗτοι περὶ ταῦτα ἔχομέν τε καὶ ἔχομεν. Εἰσὶ δὲ οἱ τὴν ἐναντίαν παντάπαις τέμνουσι, μηδὲ δλῶς εἶναι Πρόνοιαν λέγοντες, δὲ μὴ αὐτοῖς γε πλουτούσι· δέον, εἰ μὲν σοφοῖς γινώσκοντες ἕκαστος καὶ καλούς, καὶ ταῖς ἀλλαις τῶν ἀρετῶν ἐπιλέποντας, ἐφ' οὓς ἔχουσι χαίρειν, πολλοῖς γέ οὖσι, καὶ μὴ ἐφ' ὧν ἐνὶ ἀπεστέρηνται, ἀνιδοθαί· εἰ δὲ μηδὲν ἕκαστος τῶν ἀγαθῶν συνειδεῖν, μηδὲ οὗτος διχθεσθαι τὴν πενίαν, ἀνεξίους σφᾶς ἕκαστος.

tiam et vias rationis ope aliquatenus assequi non difficile erit. Si autem veritas ingenii nostri acumen et scrutationes nostras effugit, nobis ipsis, ut sapiens ille, cantare opus erit. Quomodo enim loci distantia, sic quoad intellectum quoque differimus. Non igitur in Democriti insaniam, aut in Hipponis irreligiositatem incidamus, Providentiam iniquitatis accusantes quod aurum nobis negaverit. Evidem (absit autem Adrastea) non plane abjectae, ut tot alii, sum originis; et si corporis mei membra non prorsus perfecta, at saltem minime mutila apparent. Magistrorum optimorum scholas frequentavi; grammaticæ apprime studui; rhetoriken perdidici, non qualem frigidi Simocattis erucant, sed qualem Aristides et Plato respirant. Nequaquam enim neglexi Aristotelis philosophiam, Platonis sublimem eloquentiam; linearum et numerorum doctrinam cognitam habeo; sed jactabundos reformato homines. Innumeros ego sermones composui a nemine supera-

(20) Strabo (lib. XII, pag. edit. Casaub. 564, edit. D 1707, 846, A) Διορίσαι δὲ, inquit, τοὺς δρους· χαλέπων, τοὺς τε Βεδυνῶν, καὶ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν, καὶ ἐτι Δολιόνων τῶν περὶ Κύζικον, καὶ Μυγδῶν, καὶ Τρώων. Καὶ διότι μὲν δεῖ εἶναι ἔκαστον τῶν φύλων χωρὶς, διμολογεῖται· ἐτι τε τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Μυσῶν, καὶ παρομιάζονται.

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα· διορίσασθαι δὲ χαλεπόν.

Ad hoc proverbiū alludit etiam Plutarchus in præceptis pro sanitate tuenda (ad t. Reisk. tom. VI, p. 465): Χωρὶς γὰρ τὰ φιλοσόφων καὶ λατρῶν, ὁσπερ τινῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.

C tis, quippe cui lingua ex aequo cum aliis diserta existit. Sed impedimentum aliquod mihi obseruit, quod tacere nequeo: lingua inter loquendum balbit, et interdum syllabas duplicat; non quasi mens capta sit, sed quia cogitationum numero ac ponderi rite respondere impar sit, ut aliqui satis recte dicunt, id quod ex facilitate qua libros lectos comprehendit, clare appetat. Sed hac re non obstante sermonibus serendis idoneus sum, licet ignita non sint verba. At si lingua minus satisfacit, ad atramentum resugio. Hoc autem dico, proh fidem, non per jactantiam, sed ut ostendam me, licet multis aliis inferiorem, nihil tamē sana philosophia prorsus indignum proferre, nec Providentia insultare quod auri acervos non dederit, bene sciens quod id non sine detimento philosophia fieri posset. Haec quidem nostra est opinio. Sunt autem alii qui contrarium prorsus opinantur, Providentiam nullam esse affirmantes, quod ipsi non divites sunt. Hi si prudentes

Erasmus (Adag. chiliad. II, cent. IV, adag. 50, col. 467) locum Strabonis ita citat:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα, τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν.

(21) Conf. Lucian. Ver. hist. lib. II, § 15, t. II, pag. 113.

(22) Homo non adeo notus. Eustath. (ad Hom. H. Φ., l. XXI, v. 79, f. 1924, lin. 54) alieus est: Δῆλον δέται, ωσπερ ΠΗΠΗ ἐκ τοῦ ΠΗΠΟΣ, οὕτω καὶ ΠΗΠΩΝ, χύριον, δέθεος. Eustathium Suidas sequitur (v. ΠΗΠΩΝ).

(23) Conf. supra, col. 1048.

(24) Sic: leg. fars. θυτερίζει.

χρημάτων κρίνοντας οἰκονόμους. Νῦν δὲ τολμήσεις οὐδὲ οἴον δ' ὅπως ή νόσος αὕτη τῷ ταλαιπώρῳ ἐπεισῆται· ρηκε βίψ. Καὶ τὸ φορεῖκὸν παρ' Ἀριστοτέλει, εὐθύλιμονα καλεῖσθαι τὸν πλούσιον (25), νῦν ἀληθής γέδεξα, καὶ διντικρυς νομοθεσία δοκεῖ· καὶ προτιμώμεν τῆς ἀρετῆς τὸν χρυσόν. "Ω τῆς ἀβελτηρίας! Καίτοι, καὶ εἰ μὴ διλλοθέν ποθεν τοῦ λόγου τὸ κράτος αἰσθάνεσθαι εἰχον οἱ πλειστοι, ἐντεῦθεν οὐ συνιέντες, πῶ; οὐ σελίνου δέσιοντ' ἀν παροιμιακοῦ (26); Διὰ τοῦτο τοῖς πολλοῖς δ' λόγος μεταδιώχεται, καὶ ταῦτα τιμώμενος οὐδενὸς, εἰ μὴ καθ' αὐτὸν τὸ χρῆμα ἦν αἰρετόν; Οὐ γάρ, καθάπερ, Διονυσίου φιλοσοφῶντος, καὶ οἱ ἀρφ' αὐτὸν συνεφίλοσόφουν, ἔκεινον δὲ παρὰ φαῦλον θεμένου φιλοσοφίαν, συγχατενωτίσαντο καὶ αὐτοὶ τάχαδον (27), οὗτοι καὶ νῦν οἱ λόγοι πεπόνθασιν· ἀλλὰ, καθάπερ τῶν φρεάτων τὰ ἀπαντλούμενα, καὶ τὰ περιτεμνόμενα τῶν φυτῶν, τὰ μὲν ἀναρρέεν ἀφθονώτερον, τὰ δὲ προκόπτειν μάλιστα πάρκυκεν, οὗτοι καὶ οὗτοι διωκόμενοι πτροκεκώφαται. Σὺ δὲ θεράποντος μὲν δραπέτου σχολῆς γ' ἀν καὶ ἀξιώσεις κληθῆναι κύριος, πλούτου δὲ, τοῦ ἀπιστετάτου χρήματος, παιδείαν καὶ λόγον καὶ αὐτὴν Πρόδνοιαν ἐν δευτέρῳ τιθέμενος, οὐκ ἀρυθίζεις.

Χρυσός, κακῶν ἀρχηγός, βιοφθόρος, πάντα καλέστης [πτωτ. (28),

A ώς δρελον, οὐδερ καὶ γαῖα γενόμενος, εἰ; τὰ δὲ οὐ συνέστηκας, δινελύθης· ως μὴ διὰ σὲ τὸ μέγα τοῦ Προνοίας βλασφημεῖσθαι ἀξίωμα.

'Αλλ' οὐτοῖς, δέστοινα Πρόδνοια, τοῖς ἀνοήτοις οὐτικαὶ μηδὲ, τὸν σφῆνα περιελημένη τὸν κορεκράτην, ἀνατρέψῃς καὶ συγχέης τὸ πᾶν. 'Αλλ', ωσπερ αὐτῇ τῇ καταβολῇ τὸν βίον ἀφρύθμισας, τὴν αὐτὴν καὶ νῦν ἐνδεικνυμένη προμηθείαν, κίνει τὸν αἰθέρα κύκλῳ. τὴν τὴν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ ἔδρᾳ, τὸν δέρα διάχει, διπλού τὴν θάλασσαν, κίνει τὸν μέγαν εὐτάκτως ἥλιον, καὶ τρέπει τὰ ὄρη, καὶ μέτρει τὸν χρόνον, καὶ γέννα τὰ ἀναγκαῖα· διαγει τὰς ἐκ τῶν ὑγρῶν διαθυμιάσεις, συνιστά τὰ οὐρανά, κάταγε τοὺς δημηρούς, δρός τὴν γῆν. Τὰ δὲ τούτοις κόλασε τοὺς φαύλους· πάντες καὶ νόσοι, ίνα μὴ τὴν ἀνέσει φαύλοτεροι γένωνται· πύρου τοὺς ἀγαθοὺς ταῖς αὐταῖς, ίνα τῇ χωνείᾳ λαμπρότεροι φαίνωνται. Τίμα τοὺς φιλοδόους· οὐγείς καὶ πλούτοι, ίνα καὶ τοὺς ταπεινότερούς ζηλώται ἡ ἀρετῇ πλούτικα πολλούς καὶ τῶν πονηρῶν, ἀπολαμβάνοντας τὰ ἀγαθὰ κατὰ τὴν ζωὴν. Κάθιεις ἐπὶ θρόνον ἐξουσίας Διοκλητιανούς, ίνα στεφανῶνται οἱ μάρτυρες· βασιλεὺς καὶ τοὺς Κωνσταντίνους, ίνα μὴ ἀξέτηλον γίνηται τὸ καλὸν, τῇ συνεχείᾳ τῶν κακῶν ἐκνευρούμενον. Καὶ πάντα τάττε καὶ φέρε κατά τὴν ἐν σοὶ ἀπίστημην. 'Ημές δὲ, εἰ μὲν οὐχ οἶν τέ εστι φιλοσοφοῦντας

et probi ceterisque virtutibus præditi essent, non de unius rei privatione quererentur. Si autem horum nihil ipsi inest, non querendi de paupertate locus esset; bene enim sciunt se rei familiaris prodigos esse, ac secunda fortuna indignos. In præsenti autem rerum statu hic morbus in infelices non cadere potest. Dives enim qui apud Aristotelem felix nominantur nunc quidem gloria fruuntur, licet legibus oppositus sit; virtutem enim auro postponimus. Proh stultitiam! Alioquin si multitudine aliunde verbi vim nec cognorint, hinc saltem cognoscere deberent, nisi ad helleborum, ut est in Proverbio, relegandi sint. Cur enim verbum multitudini communicaretur nisi, ut alias causas omittant, res esset optabilis? Quamus enim Dionysius ejusque asseclæ philosophiam spernerent, et quod bonum est avearentur, non idem nunc de verbo dicendum est; sed, sicut putei exantlati et plantæ rigatae regenerantur et felicioris promoventur, sic hi quoque, licet persecutionem et insidias passi, prosperius se habent. Tu quidem rix servi transfigae dominus nominari voles;

diviliarum autem, rei incertissimæ, cultum Providentia anteponere non erubescit:

C Aurum, cassa malorum, vita inimice,
Omnia in perniciem tradis.

Quanto melius esset to, e terra et aqua compositum, in haec elementa dissolvi, quam ut Providentia sanctitas sic pedibus calcetur!

Sed propria nobis esto mente captis, o Providentia, neque sceptro tuo omnia crudeliter confundas; sed, sicut vitam de novo reddidisti, sic rebus nostris prospice: aerem circummoore, terram in medio siste, ætherem perspira, mare placet, solem magnum indesinenter move, horas reduc, tempus metire; que ad vitam necessaria sunt, nobis dato; vapores humidos moderare, nubes collige, pluviam militi, tellurem riga. Improbos dein paupertate ac mortis castiga, ne per indulgentiam pejores evadant; præbos iisdem rebus proba ut ita majori splendore luescant. Puis sanitatem et divitias da, ut virtus ab humiliribus quoque certatim colatur. Multis etiam impensis divitias da, et bona terrestria concede in hac vita.

(25) Conf. Aristotel. Rhetor. I. 1, cap. V, § 2 et 3.

(26) Proverbium de iis qui graviter segregabant usitatum, ex eo ortum quod super mortuorum tumulos asciam spargere vestres consueverant. Testis Plutarchus in Vita Timoleonis (§ xxvi, ed. Reisk. tom. II, pag. 216): Ἀναβολίνοντι δὲ αὐτῷ πρὸς λόγον, δύνεται διαλέγεσθαι τὸ στράτευμα καὶ τὴν δύναμιν τῶν πολεμίων, ἐμβάλλοντες ἡμένοις σελίνα κομιζόντες· καὶ τοῖς στρατιώταις εἰσῆλθε, πουηρὸν εἶναι τὸ σημεῖον, ὅτι τὰ

μνήματα των νεκρῶν εἰώθαμεν ἐπιεικῶς: στεφανῶν σελίνοις· καὶ παροιμία τις ἐκ τούτου γέγονε, τὸν επισφαλῶς νοσοῦντα δεισθαι τοῦτον τοῦ σελίνου. Εἰ λιτερον in Sympos. (lib. v, quæst. iii, t. VIII, pag. 690 et 691). Quod primus retulisse videtur Timæus historicus.

(27) Conf. Plutarch. De discrimine adulatoris et amici, edit. Reisk. t. I, p. 191 et 192.

(28) Conf. Phocylidis carmina, vers. 39 edit. Brueck.

πλουτεῖν, ἡα μετά τῶν βιβλίων πεινῆν· εἰ δὲ δηγχω· Αθερός, πάντας λυσιτελῶς χρησομένη, ὅπως ἄρα καὶ ρεῖ, καὶ τὸ συναμφότερον σὸν δὲ εἴη τὸ ἔργον. Πέρδες γε μήν τὰς νόσους καὶ τὰς ὁγειας, καὶ τὴν ἀλλην πάσσαν μετεβολήν, ἐκκειμεδά (sic) σου τῇ προμη-

Diocletianos imperatores facias, ut martyres coronentur; Constantinos regnare facias ne virtus a virtute victa e mundo recedat. Omnia pro sapientia tua regere. Nobis autem si inter philosophandum pauperes manemus, cum libris eauris concede. In morbis de-

niique, cum sanitate, et in quibuscumque conditionibus ad Providentiam refugimus quae nobis bene consulet semper, et quam in omnibus administricem bonam in rebus nostris venerari licet!

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ· ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΠΡΟΕΔΕΥΣΤΑΙ ΕΝΩΠΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ ΗΛΙΟΥ^{1.}

Τὴν ἀπορίαν ἀρχήν. Ὡ φιλότης, εὐπορίας καὶ οἱ Θύραινεν ἔφασαν· καὶ δὲ καθ' ἡμᾶς δὲ λόγος ταῦτην οὐκ ἀπορεστούσιεται· μέχρις δὲ οὐκ ἀλλαζονική ἐστι καὶ πειραστική, καὶ γνώμης φιλονείου καὶ πολυπράγμονος, ἀλλὰ διανοίας φιλομαθεύς καὶ φιλοτέλους ψυχῆς. Τοὺς γάρ οὕτω μοχθηρῶς ἔρωτάντας πολὺ πρὸ τῶν ἔλλων καὶ δὲ Σωτῆρα ἀποτροπίεται. Ός τό γε φιλοσόφως ἀπορεῖν καὶ φιλομαθῶς καὶ τῷ ἔρευνῃ τὰς Γραφὰς διακελευομένῳ προώρισται, ἢτε μηδὲ μιᾶς κερατίς, πρῆδις ἵωτα ἐνδειχνῆς, καὶ οὕτω μάτην, ταῖς λεπαῖς ἐγκεχαραγμένου διφθεραῖς. Οὐκοῦν οὐκ ἀπορητὸν δὲ εἴη ἐν τοῖς ὑποδυσκόλων; ποιεὶς εἰρημένοις παρὰ τοῦ Πνεύματος. Μάλιστα μὲν οὖν ἐν τοῖς γε τοιούτοις ἀπορητοῖς, ὀπόση δύναμις, εἰπερ εὐπορήσιν μέλλον τίμην καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς θηράσαις ἀλλιθείαν. Εἰ γάρ καὶ Παύλῳ τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ τῆς οἰκουμένης δόλον καθέντι τὸν νοῦν εἰς ἀκρότατον τῶν θεῶν ἐννοιῶν τὸν πνεύματα ταῦτα τεριζόντεν είπεν· Ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύ-

νητα τὰ κρίματα σὺνοῦ! ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο καὶ ἀνερεύνητα τοῖς; γε συνιεῖται τοῦ Παύλου φημάτων; Ἐρευνὴν μὲν γάρ αὐτὰ πρὸς τῷ ἐν Θεῷ καὶ εὐπορον· ἴξερευνὴν δὲ, ἡτοι πέρας τῇ ἐρεύνῃ διδόνεται, ἀδύνατον. Ἐπεινετὸς ἄρα καὶ σὺ, κάλλιστο μοι τῶν φίλων, τῆς ἀδιακριτας μέντοι βλασφημεῖσθαι πολλῷ πλέον δίκαιας. Ἰνα τί γάρ τὴν περὶ τὸ βῆμα λεπάν γερούσιαν, τοὺς Μωνάτας, τοὺς Ἀστράν ἀπολέλοιπας, τοὺς Θεοῦ στόμα καὶ δυτια; καὶ χαλουμένους, τοὺς μετὰ Ἰωάννου βροντῶντας, καὶ μετὰ Παύλου σαλπίζοντας, τοὺς ἐπὶ τῶν λεπῶν δικρίνοντας καὶ τεταγμένους καὶ ισταμένους, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν Δαθήκην ἀναλαμβάνοντας διὰ στόματος, ἡμᾶς δὲ τοὺς τῆς Ὁλης ὑποχειρίους, καὶ τὸ πλέον μὲν τοῦ βίου ταῖς εἰς τὸ ἀνάκτορα παρεισφθαρείσαις ψυχαῖς συνηθείσαις δουλεύοντας· οἶον εὖ διαθέσθαι τὸ πέδιλον τῷ ποδί, καὶ μὴ ὑπὲρ τοὺς ἀστραγάλους θοιμάτιον ἀγαζώσσοθαι, εἰ μὴ μέλλοιμεν καὶ κονδύλους ὑποσχεῖν κατὰ κόρητος παρὰ τοῖς οἰκοτρίβαις τῷ βισιτικῷ δαπέδῳ, διὰ τὴν φιλόσοφον βλαύτην οἶον

EJUSDEM

N ILLUD: « IPSE PRÆCEDET CORAM EO IN SPIRITU ET VIRTUTE ELIAE^{1.} »

Dubium scientie initium esse, inter omnes semper constituit, et sermo noster in contrarium non abibit, dummodo animus ab arrogancia et illorefbris alienus, et mens proba ac religiosis culturis existit; siquidem Salvator ipse interpellatores importunosaversatur. Igitur more philosophia digno dubitare et Scripturas indagare² nostrum est; neque unquam obliviscamur, ne unum quidem apicem, iota unum in Scripturæ sacrae paginis perditumiri³. Nunquam vero deis quæ a Spiritu sancto vel obscurum in modum dicta sunt, dubitandum erit. Semper igitur a principio dubium existet de virtute; qua si prædicti erimus, quod verum est, indagare locus ac tempus erit. Si enim Paulus ipso, magnus universi orbis doctor, qui totam mentem meditationi rerum divinarum ac celestium tradidit, dicit: O altitudo divitiarum sapientiae et scientie Dei: quam investigabilia sunt ejus judicia⁴. In-

dugare enim ipsa Deo auspice facile, investigare autem et dilucidare impossibile est. Quod si igitur tu, optime amicorum, circa ista inquiris, laude dignus es, sed magis etiam via operatione, si cum animi indifferentia id facis. Cur enim consilium sanctum, Moysen atque Aron deseruisti, qui Dei os et sunt et vocantur; qui cum Joanne tonant, cum Paulo tuba canunt; qui super scena se ostendunt, et Dei testamentum in ore gerunt? Nos autem qui materiae subjecti sumus, qui maximam vitæ partem rugis et rebus futilibus operum damus, ut exempli gratia pedibus calceos accommodemus, zonam lumbis circumdemus gnaviter, metuentes ne pugnis ab adulatoribus regis cedamur, et ne adulterio tempus philosophie conscremus. Nos igitur qui sacra mysteria interpretamur, præceptores eligis ut res puras impuri ipsi doceamus? Has ob causas aurum et ædium portas peli-

¹ Luc. i, 17. ² Joan. v, 30 ³ Malth. xi, 18.

Rom. xi, 33.

ἴμπαροινοῦντες, τὸ δ' ὅσον ἐκ τούτων ὑποκλέψομεν Α δ' ἀν εἰτο συνάρσεως καινώσασθαι καὶ τοὺς φιλομαθετέρους αὐτό. Καὶ ἀκούτωσαν οὗτοι πάλιν λαλούης τῆς δινού τοῦ Βαλαὰμ (4).

Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Ὁ μὲν ταῦτα γράφων Δουκᾶς ἔστιν ὁ ἀπόστολος, ὁ μαθητής μὲν, Παύλου δὲ τοῦ μεγάλου καὶ μαθητής καὶ συμμαθητής, τῇδε δὲ δῆλης οἰκουμένης ὀδόστακαλος, ἴστορικὸς δὲ ἐπιεικῶς, καὶ ἡροϊκῶς τὴν γραφήν. Ὁ μέντοι λέγεν, λέγει δὲ ἄρα πρὸς Ζαχαρίαν, ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ μεγαλήρυχος; καὶ τῆς τοῦ λόγου φωνῆς ἐκεῖνῷ προσφρέρειν, ὡς ἄρα τεχθῆσεται οἱ παιδίον φιλέρημον, ὃς τὰ πολλὰ, καὶ τοὺς κοσμικοὺς φοινώντας, καὶ τὸν Σαμψών ἐκείνον (5), τὸν περιώνυμον. Πνεύμα-

τῆμα καλυψθεισθοιο θαλάσσης (5).

εἰ δὲ μὴ τοιούτον, φλλά τις καὶ ἀκοή; ἀξιον, τῆς σῆς

tioni occludere me oportuit. Sed cum amicitia natura sua mediatrix est, neque tibi irridere talia a me petenti decuit, neque ego ipse desideriis tuis satisfaciens reprehendendus essem. Si quid igitur minus apte prolocutus fuero, judicium tuum subtile, errore meo cognito, scriptum meum igni tradat, aut

Undis maris strepitosi.

Quod si contra boni aliquid dixerim, et quod auditus dignum sit, tuum erit, harum rerum studiosis id communicare; si autem denuo Baalaam asinum loquenter audiunso.

* Lue. 1, 47.

(1) Τῇ θύραθεν φιλοσοφίᾳ. Conf. Joann. Hierosolym. patr. in Vita S. Joannis Damasc. edit. Rom. pag. 338 : ἡ θύραθεν σοφία... οἱ θύραθεν σοφοί.... η πατέλα καὶ φιλοσοφία ἡ θύραθεν.

Vit. S. Euthymii, § 6, Καὶ πανθελας ἐρασται τῆς θύραθεν οὐκ ἀμελεις; δυτες..... εἰ § 162, Μηδὲ πανθελα τῇ θύραθεν ἀντριθής διν.

Vit. S. Lucas Junioris. p. 989 : Θεοφύλακτος οὗτος ἦν ὁ σορδες, ὃς θύραθεν σοφίας διδάσκαλος ἦν, π. τ. λ.

Nicetas Paphlago, In Vit. Ignatii patr. Constantinop. Ἐπιστήμη τοῦ θύραθεν.

Zonaras in Alexio, Ἀργοις ἐντεραμμένος τοὺς τε θύραθεν, καὶ τοὺς καθ' ἡμέας.

Nicephor. Gregor. Orat. in Constantin. Mag. Ἐκ τῶν θύραθεν σοφῶν, Ἐλλήνων δηλαδή καὶ Αλγυκτίων.

Manuel, Magnae Ecclesiæ rhetor, Adversus Plethonem : Γεννάδιος δὲ καὶ Σχολάριος, διά τε τε θύραθεν, καὶ καθ' ἡμέας θεοσοφίας ἀκριβὲς περιουσιαὶ ἐφθακώς

εἰ τέλει ἀγχινοίας.

Οἱ θύραθεν, οἱ θύραζε. Qui sunt extra Ecclesiast. pagani, gentiles: ut Gracis dicuntur Οἱ θύ-

ραζε, οἱ θύραθεν, externi, alieni. Schol. ms. ad Ari-

s. oph. Plut. v. 244 :

Γυμνὸς θύραζε ἐξέπεσον....
Οἱ θύραθεν σοφοί, ἀντὶ τούτου, ἐξαθεν σοφοί.

Andreas Cretensis in S. Patapiio : Τῆς μὲν τῶν θύραθεν τεχνολόγων κομμωτικῆς τερθείας τόνδε τὸν ἕπον ἀπορθητόν..... It. in Dormitionem Deiparae, de Dionysio Areopagita. ms. Τῶν δὲ τῶν σοφῶν καὶ ταῖς θύραθεν κομμώντων κομμωτίας ἐπισημάτωσος. Michael Psellus, De oper. dæm. p. 30 : Καὶ τοῦ θμετέροις, καὶ τοῖς θύραζε, καὶ τοῖς ἀπωτέρῳ, καὶ θύραθεν, εἰωθός ἐστι τὰ παχύτερα τῶν σωμάτων, σωκρατώδη λέγειν.

Hinc huiusmodi profanæ dictæ θύραζε, apud Nice-

B Ipsæ autem præcedet coram eo ī spiritu et virtute Eliæ, Hæc scripsit Lucas apostolus, magni vero Pauli condiscipulus, totius universi magister, historiarum scriptor, et scribendi peritisimus. Angelus autem Dei ad Zachariam de magno præcone et de vocis illius magna loquens, prædictis ei quod filius ei nascetur solitudinem amans et a rebus mundanis abhorrens; qui neque vinum neque siceram bibet⁶, sicut Samson ille abstemius; Spiritu autem sancto replebitur ex utero matris; sed, quod maius est, coram eō ī spiritu et virtute Eīs præcedet.

C tam, in Balduino, § 2 : ε Ἄνθη ἥκων διὰ πόσης σοφίας, καὶ παντοῖαν μάθησιν λογικήν, ὡς οὐδεμίαν ἔτερος ἐπιδύν, δεῖται τε θυραῖαι, καὶ δεῖται ήμετεραι. » Gang. Glossar. med. et inf. græci. tom. I, col. 502.

(2) Lucian. Amor. § XXVII, edit. Reitz. tom. II, pag. 427.

(3) Homer. Iliad. lib. II, v. 209.

(4) Conf. Numer. cap. XXII, v. 28. Καὶ οὐτεξεν δὲ στόμα τῆς δινού, καὶ εἰπε τῷ Βαλαὰμ· Τί πεποτήκας τοι, διτε πάπικάς με τοῦτο τρίτον;

(5) Hæc non concordant cum interpretatione Calmeti in versiculos 13 et 14 capituli xiii Judicum, Vers. 5 et sqq. ejusdem capituli iunxit scriptor sacer, matrem Samsonis ab angelo qui ipsi apparuerat, ut jejuniū de quo agitur observaret, præceptum accepisse. (Vid. Jud. cap. XIII, v. 3.) Καὶ ὑφθι ἀγγελος Κυρίου πρὸς τὴν γυναικα [Μανω], καὶ εἰπε πρὸς αὐτήν· Ιδού δὴ σὺ στέρπα καὶ οὐ τέκος, καὶ ἐν γαστρὶ ξεῖς, καὶ τέξῃ υἱόν. Καὶ νῦν φύλαξαι, καὶ μὴ πίεις οἶνον καὶ σίκερα, καὶ μὴ φάγεις τὰν ἀκάθαρτον. Prioris hujus loci interpretatio obvia est; at infra (v. 12, 13, 14) legitur: Καὶ εἰπε Μανω· Νῦν δὲ ἀλλότρος τοῦ ἄρματος σου, τι ἔσται τὸ κρίμα τοῦ παιδαρίου καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ; Καὶ εἰπεν δὲ ἄγγελος· Κυρίου πρὸς Μανω· Ἀπὸ πάντων ὧν εἴπα πρὸς τὴν γυναικα, φυλαξέσθω ἀπὸ πάντων δασ ἐκπορεύεται: τέξιν ἀμπελου οἶνον, οὐ φάγεται, καὶ οἶνον καὶ σίκερα μὴ πίεται, καὶ πάντας ἀκάθαρτον μὴ φάγεται. Πάντα δασ ἐντειλάμην [εὐθῆ, al. αὐτῷ] φυλαξέσθω. Amphibologicæ versio latina: Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut facias puer? aut a quo se obseruare debebit? — Dixitque angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uox tuorum, abstineat se: — et quidquid ex vinea nascitur non comedat: vinum et sicerum non bibat, nullo vescaatur immundo, et quod ei præcepi impletat aīq[ue] custo-

πός τε ἄγιον πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς προελέγεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Τὸ προελέγεται, φωνῇ τυγχάνον διμόνιος, καὶ πολλαχοῦς παρὰ τοῖς λόγοις πεπειραμένοις ἐκλαμβάνομενον, ἐνταῦθα τὴν ἐμπροσθεν αἰνίεται ἐλευσιν· καθ' ὅ σημαινόμενον καὶ στρατιώτην στρατηγοῦ προσέρχεσθαι λέγομεν, καὶ προτομὴν νυμφίου, καὶ ἔρχοντος ὑποχειρίου. Πιεστόνται δὲ τὸ ρῆμα τὴν τοῦ Προδρόμου ἐπωνυμίαν· ἀπὸ γάρ τῆς προελέγεσις καὶ τῆς προδρομῆς ὡνόμασται Πρόδρομος. Κατὰ τρεῖς δὲ καιροὺς τῆς προελέγεσεως ταῦτης ἐνθωρουμένης τῷ Ἰωάννῃ· πρῶτον μὲν τὸν, καθ' ὅ τι γέννησις, προτεγγένητο γάρ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν δευτέραν μαζί κατώ γέννησιν· δεύτερον δὲ τὸν, καθ' ὅν ὁ θεόκτος καὶ ἡ εἰ; ἕδου κάθοδος, προαπελήσυθε γάρ κατεύθεν διὰ Ἰωάννης, κηρύξαν, οἴμαι, καὶ τοῖς ἐν ἕδου τὸν ἐλευσόμενον· τρίτον δὲ, καὶ μέσον τῇ τάξει, τὸν, καθ' ὅν τὸ κήρυγμα, καὶ ἡ Μεταροεῖτε φωνῇ, καὶ ἡ τῆς ἐποιμασίας τῶν ἕδων Κυρίου (6) προανεψώνησις· κατὰ τὸν μέσον, οἴμαι, καὶ τρίτον τούτον, εὐκαιρότατον δὲ εἰη ἐκλαβέσθαι τὴν λέξιν. Προελήσυθε μὲν γάρ τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὴν γέννησιν διὰ προφήτης, ἀλλ' οὐκ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου· τί γάρ τῷ σχεδὸν διμοχρόνῳ Χριστοῦ, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῶν τῶν προπατόρων Χρι-

Α στοῦ (7); προελήσυθε δὲ καὶ κατὰ τὸν Θάνατον· ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Τί γάρ τῷ ὑπὸ Ἡράδου καρατομηθέντι, καὶ τῷ μηδαμοῦ γενεσαμένῳ θανάτου; Λείπεται δὲ κατὰ τὴν μέσην εἰρημένην προέλευσιν ἐκλαμβάνεσθαι τὸ βῆτόν τον.

"Οτι δὲ τὸ προελέγεται τὴν ἐμπροσθεν ἐλευσιν ὑπορρίπτει, θηλοῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον. Προελέγεται γάρ εἰπὼν, ἐπήγαγεν, ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰσῆρη παριστῶν ἐνταῦθεν τὴν σημασίαν τοῦ προελέγεται. Ἐπει γάρ ἡ σχέσις, ἡ τῆς ἐλεύσεως, καὶ δλῶ; ἡ τοπική, ἡ μνᾶ εἰσὶν, ἡ κάτω, ἡ ἐμπροσθεν, ἡ διπτισθεν, ἡ δεξιά, ἡ ἀριστερά· εἰδὲ μὲν δικιάθεν, ἡ κάτωθεν, ἡ μῶν κινούμενον, οὐδὲ ἀν ἐνώπιον ἡμῶν εἰναι λεχθεῖη, εἰ μὴ ἀρα τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀναβιβάσαντες καταστήσομεν εἶναι, ἢ ἐν ταῖς πτέρναις αὐτοὺς ὑπορύζομεν. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ δεξιό τη ἀριστερά· ἢ γάρ τημὲν ἐκατέροιν τοὺς δικιάς διπτερούς. Ἀλλ' οὐδὲ πολὺ πρότερον τὸ διπισθεν βαθίζον ἐνώπιον λέγοιτο· εἰ μὴ κατὰ τοὺς μυθευομένους κινοπροσθώπους (8) διπισθίους σφίσιν ἔσατος; ἀναπλάστοιμεν ὀφθαλμούς. Εἰ δὴ μήτε τῇ φύσει λυματίσοιμεν μέλλοιμεν, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀργάστρων ἔσον, οὐδένα δὲ ἀλλον ἐνώπιον ἔρχεσθαι λέγοιμεν, ἢ τὸν ἔρχομενον ἐμπροσθεν.

Illud et præcedet, vox sapere a viris discretis adhuc sita, hocce in loco priorem adventum significat, eodem sensu quo militem duci et pronubum sponso et citem magistratui præcedere dicimus. Eadem autem vox præcursoris cognomentum justificat; a præcurrendo et præcedendo præcursor dicitur. Per tres autem annos ista præcursio Joanni ante oculos fuit; primo quidem (natus enim ante Christum est) quoad primam generationem secundum carnem spectabat; secundo autem, respectu mortis et in inferos descentus; hinc enim Iocaines, credo, prodixit ut eum qui expectabatur, inferis annuntiaret; tertio autem, præco Joannes ad paenitentiam exhortatus vias Domini planas reddere jussit; quæ, me quidem judice, interpretatio verissima est. Ante Christum enim propheta quoad nativitatem venit, sed non in spiritu et virtute Eliæ. Quid enim Joanni, qui fere Christi coetaneus erat, cum Christi majoribus communiebat? Præcessit vero etiam secundum mortem; itæ et

dicit Gallice Calmetus: Manué lui dit: Quand ce que vous avez prédit sera accompli, que voulez-vous que fasse l'enfant, et de quoi devra-t-il s'abstenir? L'ange du Seigneur répondit à Manué: Que votre femme s'abstienne de tout ce que je lui ai marqué: — qu'elle ne mange rien de ce qui naît de la vigne, ni de ce qui peut enivre: qu'elle ne mange rien d'impur, et qu'elle accomplit et garde avec soin ce que j'ai ordonné sur son sujet.

Ad ea verba vers. 45. Ab omnibus que locutus sum uox tuae abstineat se, P. Calmetus ait, se ob id verba abstineat se per qu'elle [uxor tua] s'abstienne reddidisse, quia ex contextus tenore inductus est ad ea verba de semina intelligendum, ut

nec sic in spiritu et virtute Eliæ. Quid enim ei qui ab Herode capite plesus est et ei qui mortem nunquam gustavit, commune? quare vocem secundum medium adventum interpretari debemus.

Quod autem vox et præcedet, priorem adventum indicat ex iis quæ subsequuntur videmus. Dicens enim et præcedet, addit et coram ipso, et clarum sic vocis et præcedet significatum faciens. Cum enim adventus, natura sua localis, sursum aut deorsum, ante aut post pedes, dextra aut sinistra manu, supra aut infra nos sit, et coram nobis, dicendi facultas non erit, nisi oculis in summum aerem aut pedibus ad ima directis locum capiamus. Sed neque de dextra neque sinistra illud intelligendum est quod res obliqua foret. Sed nec quod ante est cum eo quod posticum, confundere licet, nisi mytho de Cynocephalis fidem habeamus. Sed si, offensa natura, in umbilicum semper despiceret vellemus, alium neminem præcedere diceremur, nisi cum qui vero ante nos præcedit.

D sequentem versiculum.

(6) Id. ibid. : Οὗτος γάρ ἐστιν διὰ βῆτος ὑπὸ τοῦ Ἡσαντοῦ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνῇ βοῶντος ἐν τῇ ἑρήμῳ, Ἐτομάσατε τὴν ἕδων Κυρίου, εὑθεῖας ποιεῖτε τὰς τρίθυρος αὐτοῦ.

Conf. Isaï, cap. XL, v. 6, et Lucam, cap. I, v. 76: Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύοντο γάρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἐτομάσατε ὕδων· αὐτοῦ. It. c. III, v. 4.

(7) Εἰλας Εἰλας ad regnum Achabū refertur, novem et amplius saeculis ante Christum natum.

(8) De Cynoprosopis Εἰλαν. Hist. An. lib. X, cap. 25, ed. Gronov. part. I, p. 573.

Καὶ αὐτὸς προελέσεται ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Πνεῦμα λέγεται μὲν καὶ τὸ τὰ χαρισματα διειρούν ἀγιον Πνεῦμα, τὸ προφήτας χείρον, καὶ ἀποστόλους χειροτονοῦν· λέγεται δὲ Πνεῦμα καὶ ἐν ἑκαστον τῶν ἐκεῖθεν ἐνδιδομένων χαρισμάτων (9). ὡσπερ Πνεῦμα φόβου, καὶ σοφίας, καὶ υἱοθεσίας, καὶ τῶν λοιπῶν. Τὸ τοίνυν, Ἐν πνεύματι Ἡλίου, ἢ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ τῇ προφητείᾳ χαρισματι αἰνίττεσθαι οἷμα· προφῆται γέρες δικαῖοι, Ἰωάννης καὶ Ἡλίου (sic), καὶ προφητῶν οἱ ἀκριμονες· ἢ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ διαγωγῇ τε καὶ πολιτείᾳ δρειος γέρες, κατὰ τὸν Θεοδίτην (10), καὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου· ἢ, ψ καὶ μάλιστα εἰθεματι, τὸ τοῦ ζῆλου πνεῦμα δ λόγος ἐνταῦθα ὑποσημαίνει. Οὐτοὶ γάρ τὸ αὐτὸ τοῦ ζῆλου πνεῦμα καὶ ἐν ἀμφοῖν τοῖν προφήταιν, καὶ ἡ αὐτὴ πολιτεία, καὶ ἡ τῶν σημειῶν δύναμις ἡ αὐτῆ, ἐν τῶν ἐν ἑκατέροις Ιστορῶν, εἰ βούλει, σκοτειώμεν ἀναλεξάμενοι. Ἡλίας τὸν Κάρμηλον ὕψησεν, αὐχμῶν δινθρωπος, καὶ ἐπιεικῶς θηριώδης τὴν δύνιν, τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, κατὰ τὸν Ἡσαῦ ἐκείνον λάσιος (11). Τί δὲ καὶ Ἰωάννης, ἐν πολει ιδει τούτῳ; οἶνον καὶ σίκερα ἔπειν; ἀνέβη

Α ἔυρδς ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ; Οὐδαμῶς. Καὶ δικούειν αὐτὰ τὰ δέματα τοῦ ἀγγέλου. Ἔσται γάρ, φησι, μέγας ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ τίς, καὶ Πνεύματος ἄγλου πλησθεσται ἐπὶ ἐκ τοιλάς μητρὸς αὐτοῦ. Μέγας ἐκλήθη ὁ Ἰωάννης, καὶ προφητεύμενον ἐωράκει Χριστόν. Τι δὲ οὐχὶ καὶ Ἡλίας αὐτὸν ἐκείνον ἐώρακεν, διεταμορφωμένῳ κατὰ τὸ Θεατὴρ συνελάλει; (12); Ἡλίας ἐκλειστεν οὔρανον; διεὶς τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν ζηλώσας Θεῷ· ἀλλ’ Ἰωάννης αὐτοὺς ἐκείνους ἀνέψει διὰ τῆς Μετατροπῆς, τῶν ζωῆς. Κατήγαγεν ἐκείνος ὑδωρ ἐξ οὐρανοῦ· ἄντος δὲ ἀνήγαγεν ὑδωρ εἰς οὐρανόν, τὸ παραδοξότερον, τὴν ὑπερουράνιον; δηλοντί τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρας Χριστοῦ, κορυφήν. Παράγεται τὸ κέρας τοῦ Ἡλίου; ἀντιπαράγεται τὴν ἀξίνην τοῦ Ἰωάννου, τοῖς ἀκάρποις τῶν δένδρων τὴν ἐκτομήν οὐκ ἐπάγοντος μὲν, ἀπειλοῦντος δὲ (13). Σὺ τὴν Ἡλίου μηδοτὴν; Ἐγὼ τὸ ἐπιτιχῶν καμῆλον τοῦ Ἰωάννου ἡμάτιον. Εγὼ τι καὶ πλέον καυχήσασθαι· καὶ μοι ἐπεχέτω τοῦ θυμοῦ τοὺς πρηστῆρας δ ζηλωτής; (14). Εκεῖ μὲν κρέας καὶ δρόν, καὶ τῆς εὐωχίας δάκονος, καὶ χλιδή περὶ τὸν Ἡλίαν πολλή (15)· ἐνταῦθα δὲ τὸ δύριον μελι, καὶ

B σκα, σινον ει σικεραν non bibebat; caput ejus πυρηνα rasum. Audi vero angelii ipsius verba: Eris enim magnus coram Domino: et vinum ei siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sue. Magnus vocabatur Joannes et plus quam propheta, quia Christum ipsum prophetizantem vidit. Nonne vero et Elias eum vidit, cum in Thabore transfigurato colloquebatur? Elias fecit ut Deus hominum generi iratus cælum clauderet, Joannes autem reclusus dicens: Pœnitentiam agite. Ille aquam e cælo precibus suis devoceavit; hic aquam miraculosorem supercaelestem, Christi Salvatoris caput in cælum reduxit. Elias cornu adducis? Ego Joannis securum memoro quæ arboribus sterilibus excisionem minata est. Tu Elias tunicam pelliceam: ego Joannis vestimentum. Sed majus aliquid proferre possum, zelotes vero iræ ardorem cohibeat. Carnem quidem ac panem

C εἰς δρος ὑψηλὸν κατ' ίδιαν. Καὶ μετεμφρώθη ἱμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ίδαμψι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς δ θιος..... Καὶ ίδοις διφῆσαν αὐτοὺς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλούντες.

D (13) Conf. Lucian, III. Ἡδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν δίζαν τῶν δένδρων κείται. Πάν οὖν δένδρον μη ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πύρ βάλλεται.

(14) Voluitne auctor alludere ad locum Actuum apostolorum quod legitur cap. xxi, vers. 3. Ἐγώ... ζηλωτής ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ (al. νόμου)? vel potius nūni ad id spectat quod de Elias dicitur III Reg. xix, 6. Καὶ ἐπέθλεψεν Ἡλίου· καὶ ίδοις πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐγκυρωθεὶς διλυτής καὶ κακάκης ὑδατος x. τ. λ. It. ibid. v. 10 et 14.

(15) Non bene video ad quem locum Elias historige referri possint ea quæ hic auctor narrat. Nequam enim Elias dapibus lautis usus suisce legitur; nec in ora torrentis Carith (III Reg. xvii, 4), nec apud Sarreptanam viduam (ibid. 15), nec postquam sub umbra juniperi dormivisset (III Reg. xix, 6). Agitur forsitan de ministerio ab Eliseo Elias præstito: Καὶ ἐπορεύθη ὅπιστα Ἡλίου καὶ εἰσειτούγει αὐτῷ.

Ipsa præcedet coram ipso in spiritu et virtute Elias. Spiritus appellatur Spiritus sanctus qui charismata distribuit, qui prophetas ungit, qui apostolos eligit. Dicitur autem Spiritus quolibet donum inde redundans, ut Spiritus timoris, sapientie et in filium adoptionis, etc. Igitur illud, in spiritu Eliæ, mihi aut prophetis donum quod ipsi inerat (ambo enim Joannes et Elias prophetæ summi fuerunt, aut conditionem ac vitam innuere videtur. Montanus enim Thesbiten versus fuit, et Zacharias filius; aut, quod mihi quidem verisimile videtur, zeli Spiritus hoc loco indicatur. Quod enim zelotypia Spiritus et experientia et signa dispergendi facultas in utroque propheta fuerit, ex iis quæ de ambobus in historiis relata sunt, cognoscemus. Et Elias quidem Carmelum habitavit, homo sole torridus et vultu, capite ac manibus ad Esav instar incultis. Idem etiam Joannes in civitate

(9) Origenes dixit: Καὶ γάρ δυνατὸν πλεῖστα εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ, οὐ μόνον χείρον, ἀλλὰ καὶ κρέπτον· αἰτεῖ γοῦν δ Δαδί (Psalm. L. 14) στηργεῖθαι μὲν πνεῦματι ἡγεμονικῷ, ἄγκαιοντος εὐθίηναι: (ibid. 2) δὲ ἐν τοῖς ἄγκαιοῖς αὐτοῦ πνεῦμα εὐθίς. Εἴ δὲ τὰ μεταδόνη μηδὲν δ Σωτῆρη πνεῦματος σοφίας (Isai. XI, 2, 3) καὶ συνέσεως, πνεῦματος θουλῆς καὶ ισχύος, πνεῦματος γνώσεως καὶ εὐσεβείας, καὶ ἐνεπλήσθη πνεῦματος φόβοι Θεοῦ· δυνατὸν καὶ ταῦτα νοεῖσθαι πλεῖστα ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι κρέπτον πνεῦματα. Orig. Comment. in Matth. tom. XIII, ed. 1740, tom. III, pag. 571.

(10) Ibi constanter ms. Notum, urbem Eliæ natalem trans Jordanem sitam, in tribu Gad, in tractu Galaad, modo Thesbe, modo Thesbone, aliis Thisbe diei. Conf. Hadrian. Reland. Palest. lib. III, pag. 1035.

(11) Conf. Reg. lib. IV, cap. I, v. 8. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν· Ανήρ δασὺς, καὶ ζῶντι δερματίνην περιεσωμένος τὴν δέσφιν αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν (Οχοζίας)· Ἡλίου δ Θεοδίτης ἐστιν οὗτος.

(12) Matth. xvii, 2. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἐξ παραλαμβάνεις δ Ιησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἀναρέψει αὐτοὺς·

οἱ τῶν δένδρων ἀκρέμονες (16). οἵς ἐντρύφα ὁ Ἰωάννης, δεῆσαν ὑπουργῆσαι τῷ σώματι. Ἐξήρανεν ἐκεῖνος παρὰ μέρος τὸν Ἱορδάνην· ἀλλ' οὗτος τὸν, δι' οὗ καὶ πρότερον τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμνε Μωυσῆς, καὶ θυσερὸν αὐτὸς ὁ Θεοῦτης τὸν Ἱορδάνην ἀνέκοψεν, ἵνα Ἱορδάνην ἔχειροδεῖτησεν. Ἐλέγχειν ἦλιας τὴν Ἀγαθὸν βασιλέα, μοιχεύοντα, οἷον εἰπεῖν, τὸν ἀμπελῶνα τοῦ ἀγρογείτονος Ναβουθαλ, καὶ εἰ Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν (εἶπε) τὸν ἀμπελῶνα τοῦ γετονος (17). Ἐλέγχει καὶ Ἰωάννης Ἡρώδην τὸν βασιλέα, τὴν οἰκεῖαν νῦμζην μοιχεύοντα, καὶ, εἰ Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν (εἶπε) τὴν γυναικα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου (18). Ἐδίωκεν ἐκεῖνον Ἱεζαβέλ, καὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν δι προφῆτης ἐπρίατο. Ἐδίωκε καὶ τούτον Ἡρωδίας, μαχλὸς γυνῆ, καὶ μανιομένη πρὸς Ἑρωτα· οὐ γάρ τοὺς κεραυνοὺς ἐκείνης τῆς γλώττης ὑπέμενε· καὶ οἱ [§. ἡ] τὴν κεφαλὴν ἔκαιτησαμένη θύλον μιαρὸς δρυχῆσσες ἐλασεν· ϕύκον-

et dapes latus apud Eliam habes; mel silvaticum et arborum fructus apud Joannem corporis recreandi causa. Ille Jordanem ex parte exsiccavit; hic Jordanem abscidit quem jam Moyes, et postea Thebites ipse a mari Rubro separavit, et super quem manus extendit. Vituperavit Elias Achab regem qui, ut ita dicam, vineam Nabuthai adulteravit, et: Non licet tibi, dixit, vineam vicini habere. Joannes quoque Herodem regem reprehendit: «Non licet tibi, dicens, Philippi fratris uxorem habere.» Izabel eum persecuta est, et propheta in fuga salutem quæsivit. Hunc Herodias quoque est persecuta, mulier adultera et amoribus insaniens; non enim sermonum Joannis vehementiam sustinuit; attamen illa saltationis præmium caput Prodomi efflagitavit et accepit. In fatis enim erat ut Joannes ante Christum vita fungeretur, ut Lucifer iis quoque qui in orco sedebant, Evangelium annuntiaret. Ille sermone milites occidit, hic milites adhortatus est ut neminem conculerent neque calumniam facerent, sed contenti

* Deut. iv, 24. * IV Reg. ii, 11.

(16) Textus paraphrastice citatur. Conf. D. Mat. h. c. iii, v. 4: Ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρότες καὶ μὲλι ἄγριον; ει. D. Marc. i, 6: Καὶ τούτων ἀκρότες καὶ μὲλι ἄγριον.

(17) Verba quæ hic auctor Eliæ tribuit non leguntur in historia sacra (III Reg. xxi, 17-22). Καὶ εἰπε Κύριος πρὸς Ἡλίον τὸν Θεοῦτην λέγων· —Ἀνάστηθι, καὶ κατέβηθι εἰς ἀπάντησιν Ἀγαθὸν βασιλέως Ἰερεθῇ τοῦ ἐν Σαμαρεἴᾳ, δι τοῦ οὗτος ἐν ἀμπελῶνι Ναβουθαλ, δι τοῦ καταβένθηκεν ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτὸν. —Καὶ λαλήσαι πρὸς αὐτὸν λέγων· Τάδε λέγε Κύριος· Ός σὺ ἐφένευσας, διὰ τούτο τάδε λέγει Κύριος· Ἐν παντὶ τόπῳ, φελεῖξαν οἱ κύνες καὶ αἱ δεινὲς τὸ αἷμα Ναβουθαλ, ἐκεῖ λείξαντες οἰκήνες τὸ αἷμά σου, καὶ πόρνας λούσονται ἐν τῷ αἷμασι σου, κ. τ. λ.

(18) D. Mat. h. cap. xii, v. 3 ει seqq. Οὐ γάρ Ἡρώδης, κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἰδοὺς αὐτὸν καὶ θέντος ἐν φυλακῇ διὰ τὴν Ἡρωδίαδα τὴν γυναικα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλέγει γάρ αὐτῷ δι τὸν Ἰωάννην· Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν αὐτήν.

D. Luc. iii, 19, 20. Οὐ δὲ Ἡρώδης δι τετράρχη, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς

Α μητὸς γάρ ἀποθανεῖσθαι τὸν Ἰωάννην πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ τοῖς ἐν ἅδου τὸν ἥλιον διώρος εὐαγγελισηται. Ἐκεῖνος λόγῳ στρατιώτας ἀπέκτεινεν· οὗτος λόγῳ στρατιώτας οἰον ἐξώσως, μηδένα διασείεν μηδὲ συκοφαντεῖν, καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ίδοις δύψιλοις αὐτοῖς νοικετῶν (19). πραδετος γάρ ἦν τοῦ Θεοῦτου, πραστάτου ἐγγύτερος. Ἀνάστησεν ἀποτεθνηκότα καλέα δὲ Ἡλιού, καὶ ἀπέστρεψε ψυχὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν (20). Ἀνάστησε καὶ Ἰωάννης ἐν ἅδου γενόμενος πολλὰς ἀνθρώπων ψυχὰς εἰς τὴν τοῦ μικρὸν δυον κατελευσομένου ὑποδοχὴν, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὰς ἐπ' αὐτήν. Κατηγαγεν ἐκεῖνος πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὸ πῦρ ἀκείνῳ τὴν θυσίαν, καὶ τὰ δλοκαυτώματα (21). Ἀλλ' οὗτος κατήγαγε μὲν οὐδαμῶς· δικαεων δὲ καταβὰν τὸ δοσοπον ὑπέδειξε πῦρ, οὐκέτι μὲν θυσίαν τούτον, οὐδὲ δλοκαυτώματα, δλλὰ τὰ ἀχυρα κατακαίσιον (22), τὴν εὐπρηστον τῆς ἀμαρτίας ὅλην καὶ εὐδαπάνητον·

esset stipendius suis. Minor enim fuit Thebite, humior nemo existit. Elias puerum mortuum e mortuis resuscitavit. Joannes in inferis multorum animas resuscitatis præparauit ut eum qui mox venetus erat, exciperent. Ille ignem de caelo vocavit, qui victimas et holocausta combussit. Hic autem nihil desuper deduxit nisi ignem, non victimas, non holocausta, sed paleas comburentem, nempe peccati consfragabilem ac facilem materiam: ignis enim consumens Deus est. Et agnum quidem non sacrificavit, at populo eumdem qui ad id temporis ignotus erat, notum fecit: Ecce enim, inquit, agnus Dei qui tollit peccata mundi*. Quid deinde? Ecce currus igneus et equi ignei divisorum utrumque, et ascendi Elias per turbinem in cœlum. Joannis e contrario currus non igneus fuit; sed testimonii et sanguinis currus abiit; cuius divinum sane ignem qui tetigit, is projecto in sede ignea sedere dici potest.*

Rectissime igitur Scriptura dicit quod præcedet ante eum in spiritu et virtute Eliæ. At hoc quidem

γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, καὶ περὶ πάντων ὧν ἱπτόμενος πονηρῶν δὲ Ἡρώδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

D. (19) D. Luc. iii, 14: Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατιώδεις λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τι ποιήσουμεν; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδένα διασείσῃς, μηδὲ συκοφαντήσῃς, καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς δύψιλοις ὑμῶν.

(20) Reg. lib. III, c. xvii, v. 17 et seqq.: Καὶ ἀπέστρεψεν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδαρίου πρὸς ἐγκατόντας εἰς τὴν τοῦ

(21) Reg. lib. III, cap. xviii, v. 38: Καὶ ἐπεις πῦρ περὶ Κυριου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ δλοκαυτώματα, καὶ τὰς σχίσασας, καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὸ θύρον τὸ ἐν τῇ ἀλάτῃ ἐκέλευσε τὸ πῦρ. Οὐ τὸ πῦρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαρίει τὴν ἀλώπια αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν εἰσὸν εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ· τὸ δὲ ἀχυρον κατακαύσει πυρὶ διεῖστεψι.

Ηύρ τάρ, φησίν δ Θεός, καὶ πῦρ καταπαλλοκον
δμαρτίας. Καὶ τὸν ἀνύν οὐκέθιστο μὲν, ἀλλὰ τέως
ἀγνοούμενον ἐγώρισε τῷ λαῷ. Ἰδε τάρ, φησίν, δ
ἀμυνός τοῦ Θεοῦ, δ αἰρωτήριον δμαρτίας τοῦ κό-
σμου. Τί τὸ τούτο; Καὶ ίδον δρμα συρδς,
καὶ Ιεζος συρδς..., καὶ Ἀρελήρθη Ήλιας ἐν συσ-
σεισμῷ ὡς εἰς τὸν οὐρανόν. Ιωάννου δὲ τὸ διὰ τοῦ
γενικοῦ δρμα, οὐχὶ δυπύριον, δι' οὐ πρὸς οὐρανὸν
ἀνελήλυθε; Τὸ διὰ τοῦ μαρτυρίου τε καὶ τοῦ αἰμα-
τος οὐχὶ πυρὸς δρμα εἶναι παραδεξαμένα; Τὸ δὲ
τοῦ ἀνθέου ἐκείνου φῶναι πυρὸς, οὐ καὶ μὴ τολ-
μᾶν φαύειν φησι χόρτος ὄν (23), οὐκέτιχρη πυρίνην
δνομάσαι διφρελαν; Πάνυ μὲν οὖν.

Καλῶς δέρα δ λόγος φησίν διει καὶ αὐτὸς προελέ-
σται: ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει: Ἡλίου.
Ἄλλ' έμοι, ἐνταῦθα γενομένῳ τοῦ λόγου, ἀπορεῖν
ἐπεισι, τι δῆ ποτε τὸν Ζαχαρίαν, τοὺς Εὐαγγελίοις
τούτους ἀποτίσσαντα, τῇ ἀφώνᾳ καὶ τῷ δεσμῷ τῆς

locus dubium tenetem meam innadis de causa qua angelus Domini Zachariae qui dictis angelicis non fidebat, linguis usum utroque homini criminoso sustulit. Hæc enīm quæ respondeam habeo: Qui in voce graves et severas erumpere volant, spiritum primum cohibere et per tempus aliquod silere consueverunt; ut dein eo fortius vociferentur et ae-

(23) Non video ad quem locum hic alludit au-
ctor; verba quibus utitur in nullo ex quatuor
evangelistis mihi occurunt.

(24) Conf. D. Luc. cap. I, v. 19: Καὶ ἀποκριθεὶς
δ ἁγγελος εἶπεν αὐτῷ· Ἔγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρε-
στηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι
πρὸς σὲ, καὶ εἴναγγελίσασθαι σοι ταῦτα. Καὶ ίδοι,
ἴση σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἀχρὶ ἣς
ἡμέρας γένηται ταῦτα; ἀνθ' ὧν οὐκέπιστενας τοῖς
λόγοις; μου, οἵτινες κελρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν
αὐτῶν.

(25) Ναζιρατος σοφώτατος. Id est, monachorum
sapientissime. Graeci labente imperio monachos
nomine Nazariorum vel Nazirorum vocabant, ¹
quia eorum vivendi modus cum eo congruebat quo
vitebantur Naziræi in sacris Libris memoriati (V.
Num. vi). Suidas: Ναζηρατος δ Θεῷ χαρισμένος
καὶ ἀπειρωμένος, δ μοναχός. In Lexico iug. Cyrilli
legitur: Ναζιρατος, μοναχος ἡγιασμόνος καὶ ἀπε-
ιρωμένος τῷ Θεῷ. Quandoque Nazoreni dicti sunt,
ut videare est in Vita S. Stephani Junioris: Ναζω-
ρινον σχῆμα. Cælerum Cangius (Append. ad Gloss.
med. et inf. græc. col. 159) nota, in primis
temporibus Christianos Nazoriorum nomine desi-
gnatos fuisse.

(26) Homer. Iliad. Σ, I. xvii, v. 392:

"Ηφαιστος, πρόμολος" ὥδε, Θέτις νῦ τι σεῖο χατίζει.

Quænam Nostri tenuis fuit cuim ad hunc versum
alludebat? Nota res ab Eustathio narrata (ad v.
cii. l. 1109, l. 1): "Οτι παροδήθη ποτὲ δόπο τινος
σφρον, καύσαντος οικεῖα πονημάτα, δεδήλωται μὲν
ἡδη οὐ πρὸ πολλῶν· ἐνταῦθα δὲ πάλιν μνηστέον τῆς

γλώττης δ ἀγγελος τοῦ Κυρίου ἐπιμωρήσετο, καὶ μὴ
ἔτεροφ τινι τῷ ἐπιτιμῷ ὑπέβαλε (24); Καὶ ἐπιστή-
σας, τοῦτο ἔνω πρὸς τὴν ἀπορίαν εἰπεῖν. Εἰώθασιν
οἱ τορόν τι μελλοντες φθέγγεσθαι, καὶ μεγάλην ἀναρ-
ρηγνύναι βοήν, ἀναλέγεσθαι πρώτα τὸ πνεῦμα καὶ
συλλέγειν τὸ δόθμα, καὶ ἐφ' Ικανὸν σιωπῆν· κατὰ
τὸ συναχθὲν τοῦ πνεύματος διπάν διπέρθευ-
γόμενοι, περίτρανον οὕτω δημιουργεῖν τὴν ἡγῆν.
Κατὰ τὸν αὐτὸν, οἷμα, λόγον, ἐπρεπε καὶ τὸν Ζα-
χαρίαν, τὴν μεγάλην τοῦ λόγου φωνὴν προβάλλε-
σθαι μελλοντα, σιωπῆσαι πρώτον, ὡς τὸ εἰδός, κα-
πειτα τὴν θαυμασίαν ἐκείνην φωνὴν ἀπερρέει-
σθαι.

B Ταῦτα σοι πρὸς τὴν ἀπορίαν, ἵκ τοῦ σχεδὸν, ὡς
ὅρδες καὶ τοῦ παραγρήματος, Ναζιρατον σοφώτατος (25).
Εἰ μὲν τι καὶ τὸν οὗτον ἀπό την ἀπαγάλλῃ προβέβληται,
χάρις Θεῷ· εἰ δὲ μὴ, σὺ δὲ Ελλον τὸν Ἡφαιστον
ἔδει ἐπιτρέπε προμολεῖν (26).

rem clamore trajiciant. Sic, ut puto, Zacharias ex-
tequam magniloquus fieret, primū obmutuit, et
deinde in encomium illud magnificum eruisti.

Hæc tibi, doctissime Nazariorum, dubium solvit
turus quantum equidem possum, mando.

In quibus si tecum consentis, Deo grates refera-
mus; sin minus, alium adi consiliarium.

Iστορίας ἐκείνης δεῖ τι πλέον διεῖ τὸ ἐντελέστερον.
Ο σοφὸς ἐκείνος, ἦν δὲ δ μέγας Πλάτων, εἰς ποιη-
τικὴν, φαστον, δρμήσας, καὶ ἡρωτῶν, κατέπονσαν &
Ἐγράψεν, ὡς Ὁμήρου ἡττώμενα κατὰ τολόν. Είται
ἐπιθέμενος τραγῳδία, καὶ μελῶν ἀγωνεῖσθαι,
καὶ ἀκούοντος Σωκράτους, καὶ ἀπαξ αἰρεθεὶς ὑπὸ τῆς
ἐκείνου σιρήνος, ἀπέδοστο ἐπὶ φιλοσοφῶν, ἵπος
καὶ εὔδοκίμης πάνυ. Sic igitur accipi posset lo-
cus: « Si hæc interpretatio tibi non probatur,
aliuin arcesse Vulcanum, » id est, scriptum igni
creminato. At forsitan in mente habuit auctor:
Alium interprētem interrogā. Verba enim, δίλον τὸν
Ἡφαιστον ὡδε ἐπιτρέπε προμολεῖν, ad proverbium
quoddam referri possunt in Lexico Suidæ bis me-
moratum, sed utroque mendose, ut videtur: « Α-
φθάς ὁ Διόνος. Τὸ α ἐπιτατόν ὡς ἀσταχος· καὶ
παρομία· Ο Ἀρθάς σοι λελάπηκεν· ἦν δὲ χρησμο-
λόγος. Ad quod Kusterus notat, Vulcano, non Bac-
cho nomine Phthia tribui, ut in altero loco dicitur: Φθᾶς δ Ἡφαιστος περὶ Μεμφίταις· καὶ παρομία·
Ο Φθάς· σοι λελάπηκεν. Οι δὲ Αρθάς φαστον· ὡς
σταφίς, ἀσταφίς· στάχυς, ἀσταχυς. Atqui notum
est, teste, inter alios, lamblichο (De myster. secl.
viii, cap. 3, pag. 159). Graecos Vulcano notem
Ἡφαιστον indidisse, eam Intelligentiam cuncta cum
veritate operantem, quæ apud Ἀgyptios Phthia
audiebat. Φθά· Ο γάρ δημιουργικὸς νοῦς, καὶ τῆς
ἀληθείας προτάτης, καὶ σοφίας, ἐρχομένος μὲν ἀπε
γένεσιν, καὶ τὴν ἀφανῆ τῶν κεχρυμμένων λέγων
δύναμιν εἰς φῶς ἀγνοι, Ἄμων κατά τὴν τῶν Αἰγα-
πίων γλώσσαν λέγεται· συντελῶν δὲ ἀφευδῶς ἐκα-
στα καὶ τεχνικῶς μετ' ἀληθεία, Φθά.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ
ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ
Η ΠΕΝΗ ΣΟΦΙΗΝ ΕΛΑΧΕΝ.

THEODORI PRODROMI⁽¹⁾

INVECTIVA IN ILLUD

PAUPERIES SOPHIAM NACTA EST⁽²⁾.

Fed. Morellus edidit et Latine vertit. — Morelli notis intermiscentur varie lectiones ex ms. Vat. CCCV
sp. Theilium.

Πολλά, φησίν ἡ παροιμία, φεύδοντες δοιδός, καὶ Α λέγω, καὶ τῷ πλούτῳ, τῆς αυταρχείας (5), ὡς εἶναι τῆς αὐταρχείας; Ὁπερδόλη μὲν τὸν πλούτον, Ἑλλεψίν δὲ τὴν πενίαν. Οὐ γάρ δὴ τὸν μὴ Συραχουσίας; (6) ἐντρυφώντα τραπέζας, καὶ ποικιλίας; Σικελίκας (7), καὶ Ἀτεικος πέμπαστ, θείημεν δὲν τοῖς πενομένοις· τὸν δὲ μηδὲ τῶν πρὸς ἀνάγκην οἷμαι κατευποροῦντα. Τί γάρ εἰ δὲ δεῖν χρυσέων μὲν κυπελλῶν οὐκ εὔπορη, διστράχω δὲ δημας ὑπηρετούτο τὴν πέστιν· καὶ τὸν μὲν Χίον, ἢ τὸν Μαρώνιον, ἢ τὸν ἐκ Βύθου μῆ πίνοι, οἷνη δὲ δημας τὴν δίκαιαν λέγο; Τοῦτο μὲν, ὡς παχύλως εἰπεῖν, δὲ πάνης καὶ ἡ πενία· σορία δὲ εἰτιν ἐκισθημ ἀσθή αὐτῇ; ἔνεκεν, καὶ τοῦ εἰδέναι

*In multis (ali velut adagium) narrant falsa poetæ.
Equidem assentior: sed ubi, qui, quoties, non tantum
ob hujus aggressionis magnitudinem, verum etiam ut
metro parcam ei versibus, cunctor asserere. At enim
amicitia quedam ac reverentia a puerita concepta,
prohibet me de Homero et reliquis id exuntiare, non
minus quam olim Aristonis filium. Unum tamen hoc
priscum mendacium neutquam ferre possem, nec
temperare, quo minus in medium ad arguendum
aferem. Ita uis modi vero est. Pauperias sophiam sor-
titia est. Quomodo tandem id constabit? si quidem quid
inopia sit, et quid inops, quid item sapiens, et quid*

(1) Utrum Theodorus hic Prodromus idem sit cum τυποποιῷ, Cyro Prodromo, cuius priorum eam, ἐκλογαὶ non illaudatae de oraculis utriusque Fœderis existant, incertum mihi, nec satis compertum est. Eundem tamen esse, ex eo fortasse quis colligat, quod in exordio satetur se a pueris poetas amore ac reverentia prosecutum, Platonicus exemplo, qui honorifice ac verecunde admodum de Homero verba fecit lib. III de Rep., ubi tamen eum redimitum coronis et delibutum unguentis emittit ex urbe. At cur pius poeta oratores agens sola τῶν ἔξω profanorum scriptorum auctoritate crebro usus, ἀγιογράφων et sacrorum auctorum, quos dicitur callebat et aure, ne γρῦ quidem meminiisse, ἔξαπορος.

C (2) Illud φησίν, Πενή οφίην Ελαχεν, paupertas sapientiam adepta est, Zenodotus παροιμιούραφος ex Euripide laudat, sed in σωζόμενοις οὐ κεῖται.

(3) Ms. Vat. 305, δη.

(4) Ms. μόνου.

(5) Hor. Aures mediocrites a Græcis definitur ξεις ἄρχομένη οἵς δεῖ. Habitus illis quibus opus est contentus.

(6) Ms. Συρραχουσίας.

(7) Siculæ dapes, Hor. III. c., od. 1, a Platone graviter vituperantur lib. III de Rep. his verbis, quibus hic auctoris nostri locis locupletatur: Συραχουσίαν, ὡς φίλα, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν δέουν, ὡς δοκιας αινεῖς. M. Cic. II de Fin. et v. Tusc.

χάριν εἰρητή, καὶ ἀρχικωτάτη τῶν ἄλλων καὶ ἐπί-
τεκτική· καὶ ὁ σοφὸς ὁ πάντες ἐπιστάμενος ὡς ἴνδε-
χεται· καὶ τὰ χαλεπά μᾶλλον καὶ μὴ ἥδια ἀνθρώ-
πῳ γιγνώσκειν (8). Ἔτι γε μήν ὁ ἀκριβέστατος (9)
καὶ διδασκαλικώτερος τῶν αἰτιών. Τοιούτου δὴ τοῦ
σοφοῦ, καὶ τοιαύτης τῆς σοφίας οὐσίας, σκοπητέον
τίνει ἀν τῶν προεκτεθέντων, πανίας λέγων καὶ πλού-
του καὶ αὐταρκείας, τὸ ταύτης καλὸν ἀλώσιμον γέ-
νοιστο. Ἰνα δὲ εὐπαρακολουθητότερος; ἡμῖν δὲ λόγος
προβαίη, ταῦτα προπαραλαβεῖν ἀναγκαῖον· ὡς μά-
θησις μὲν σοφίας ποριστική· τῇ δὲ ἄρα μαθήσοι καὶ
χορηγίας δεῖ παντοδαπῆς, καὶ βιβλίων, ὡς μὴ ἀν ἀλ-
λων; ἔξον εἶναι τὸ χρῆμα ἀλεῖν τοὺς μὴ καὶ αὐτοὺς;
μουσολήπτους ἰστομένους; μετὰ τὸν Ἀσκραίον σοφὸν.
Οὐτὶ μὲν οὖν τῷ πλούτῳ οὐκ ἀν τῇ σοφίᾳ θηράσιμος
γένετο τά πολλά, ἐντεῦθεν σκοπουμένοις; εἰτε ἀν B
ἴμφαντες· ή γάρ περὶ τούτον γλισχράνται τε καὶ
χρηματίζεται (10), καὶ οὕτως ἀν ἄλλων παντοδε
ταῦτον ἀπαίδευτος· οὐδὲ γάρ τυφλὸν ἡγεμόνα τοῦ
χοροῦ προεστήσατο τὸν πλούτον, καθά που καὶ Πλά-
των ἐν Πολιτείᾳ φησίν· ή πρὸς τρυφάς καὶ πόνους
καὶ ἀνέτεις ἀποχρήσαιτο τῷ χρυσῷ, καταταρκούμε-

νάς τε δῆλος καὶ θηλυνόμενος, καὶ τῷ ἐκδεδητημένῳ
βίῳ διαφειρόμενος· καὶ οὐ μόνον ἀπαίδευτος· δὲ
τοιοῦτος ἐσεῖται, ἀλλὰ καὶ τοὺς πεκαΐδευμένους πο-
λέμιος. Οὐος ἡν διονύσιος δ τυραννῶν Σκελεῖς, τὸ
μέγα τῶν Ἀθηνῶν καύχημα (11) Πλάτωνα, προδι-
δοὺς τοὺς μισθοφόρους φονευθῆσμενον. Οὗτος μὲν οὖν
ἐκατέρωθεν ἡ σοφία τῷ πλούτῳ (12) ἀπαγορεύσι-
μος (13)· πλὴν εἰ μή τις ἡγεμόνος (14) νοῦν αὐτῷ
ἐπιστῆσει τῶν προσδότων δεξιῶν οἰκονόμον. Σκοπη-
τέον δὲ εἰ μή τοιαύτη τίς ἔστι καὶ τῷ πενομένῳ·
καὶ διὰς τῶν προειρημένων μὴ ἐκλαθοίμεθα. Εἰρητο
δὲ καὶ χορηγίας παντοίας δεῖν τῷ μαθητομένῳ καὶ
βίβλων· ἀλλὰ μὲν δὲ πάντης, εἰ δρόῶς ἐν τοῖς ἀντε-
ρω αὐτῶν ὑπεγράψαμεν, οὐδενὸς ἀν αὐτῶν εὐποροίη·
πῶς γάρ εἰτε πάντης δὲ καρχορηγημένος ἀπανταχθεν,
καὶ μυρίας δασας τὰς κίστας ὑπερχειλεῖς βιβλίων
πλουτῶν; Συμπέραινε δὲ τὸ λεῖχον αὐτὸς διὰ τῶν
κειμένων· ἐνθέστων γάρ τῷ πενομένῳ τῶν, ὃν οὖν
ἀνευ τῇ μάθησις, καὶ διὰ τούτου τῆς μαθήσεως τι ἀπε-
γνωσμένης, καὶ συναπεγνωσμένης αὐτῇ τῆς σοφίας,
σαρδεὶς λοιπὸν τὸ συμπέρασμα. Τὸ γάρ αὐτὸδ χρυσὸν,
κακὸν τῇ πολλῇ δαψιλέῃ τὴν τρυφὴν συνεισενεγκόν,

non bibat, vino tamen utique silitim expleat? Tale quidam est, ut crassa Minerva dicam, inopis et inopia. Sed sapientia est scientia quae ipsa per se et sciendi gratia opabilis est et omnium alterum apertissima ad imperandum ac præcipicendum. Et sapiens est qui omnia scit, quoad potest, et quae difficilia sunt admodum neque cognitu homini facilia. Itemque is qui accusatissimus est et apertissimus ad docendas rerum causas. Quapropter cum talis sit sapiens, et ejusmodi sapientia, videndum est a quoniam eorum quae exponimus, de paupertate et divitiis loquor ac de sufficientia, illius pulchritudo apprehendi possit. Verum ut oratio magis secum ipsa consentiat, hoc antevertere necesse est; quod disciplina quidem sapientia ut suppeditatrix: sed doctrina omni genore suppeditatum opus est et libris. Quandoquidem non licet aliter re potiri, iis certe qui ipso munerum afflato correpti non forent, ex Ascerai sapientis sententia. Jam vero quod nec opibus sapientia commode comparari plerumque possit, hac ratione considerantibus conspicuum fuerit. Nam is qui divitiis lenaciter adharet, et nimis attentus est ad rem faciendam, hoc certe modo ad omne tempus ignarus permaneres (neque enim sapientiam cæcam ductricem choro suo

præfecit, ut etiam Plato scribit in libris de Republica); aut ad delicias, intemperativa convivia, et oblectationem animi abutetur auro: obeso corpore saburratus, nimiaque mole sagittæ effeminatus, et soluto ac profuso victus genere profligatus: proinde non solum indocilis talis evaderet, verum etiam eruditorum hostis effice retur: qualis fuit olim Dionysius Siciliæ tyranus.

C qui maximum Athenarum ornamentum Platonem satellitibus mercenariis trucidandum prodiderat. Sic igitur utrinque sapientia opibus interdicta est: nisi si quis mentem ipsi ducem intendat, desloram eorum quae adsunt dispensatricem. Considerandum item est an non ejusmodi illa sit, etiam penuria laboranti: ut sic non eorum quae ante diximus oblitissamus: dictum autem est, omni genere suppeditationis, et subsiditis librorum opus esse discendi cupido. Enimvero pauper, siquidem recte superiori sermone eum descripimus, nullius ex his administricali copiam sibi comparaverit. Etenim qui esses inops, undequaque subsiditis adjutus, aliquæ innumeris et quasi pleno labore exuberantibus cistis et capulis librorum dilatus? Perfice porro tu quod deest per ea quae proposita et admissa sunt: nam cum deficiunt inopia laboranti ea sine quibus doctrina parari nequit, ac propterea disciplina desperata est, u-a-

τε τε, καὶ χρηματίζεται.

(11) Ms. αὐχημα.

(12) Ms. πλούτουντι.

(13) Graeca hic mendosa; ego sic emendanda conjiciebam. gignendi casu in accusandi mutatio, ἡγεμόνα νοῦν. Quod ad τὸ ἡγεμονικὸν spectat, aut ὡρ ad hæc sorte Menandri respexit:

Μακάριος δὲ καὶ οὐσιας καὶ γοῦν ἔχει.

Χρῆται τάρος οὗτος εἰς δ δεῖ τούτοις καλῶς. quae sic Latine reddo:

Beatus est, cum mente opes qui possidet,
Namque uitius pulchre his, decorum eum jubet.

(14) Ms. ἡγεμόνα.

(8) Sapientis definitionem ex his Aristotelis verbis in-exordio τῶν μετὰ τὰ φυσικά, concise πι-
tuitatus est: Υπολαμβάνομεν δὴ πρώτον μὲν ἐπί-
τεσθαι μᾶλιστα πάντα τὸν σοφὸν ὡς ἴνδε-
χεται, μὴ καλέσαστον ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν, εἴτε
τὸν χαλεπά γνῶναν δυνάμενον καὶ μὴ ἥδια ἀνθρώ-
πῳ γιγνώσκειν, τούτον σοφόν. *¶* Primum existima-
mus sapientem omnia scire maxime quoad fas
est, haud per singula ipsorum scientia præditum: deinde sapientem quoque eum esse ducimus, qui ar-
dua difficultaque homini cognita, non perceptu fa-
cilius, potest cognoscere.

(9) Ms. ἀκριβέστερος.

(10) Ms. Ή γάρ περὶ τούτων δ ἔχων γλισχρεύσε-

τῶν πλούσίων τοὺς πλείους ασφαρούς ἀποιησ· κάν· Δ τοὺς δὲ Ἑλλήνας τῷ λογιστικῷ· Ο μὲν οὖν, Σοφῆν πανίη Ελαχε, φέμενος, ταύτῃ δοκεῖ διαφεύδεσθαι. Εἰ δέ τις πρὸς τὰς νῦν ἡμέρας ἀπίθη, κράτα ἀντιστρέψας; ἐρει, Σοφίη πενίην Ελαχεν, οὐ πολὺ παρὸς θύρας δ τοιοῦτος, ἀπαντήρ τῇ ἀληθείᾳ. Ἐδει μὲν γάρ η φιλοσοφεῖν γε τοὺς βασιλέας, η βασιλεύειν τοὺς φιλόσοφους, ἀμηχάνου δυνος πάλιν ἀγαθὴν ἀλλως γενέσθαι· καὶ ώσπερ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς οὐκ ἀν διλλω; εἰρήνη δεσται βαθεῖα, εἰ μὴ τὸ μὲν λογιστικὸν αὐτῆς ἐπιτάττοι, τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ ὑπεικάθοι, καὶ θυμικόν· οὕτω καὶ ἐφ' ἡς μὴ τὸ φιλόσοφον δρχοι; (18) πόλεως, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ἐπιτάττεται, οὐκ ἀν ποτε γαλήνης εὐνομία δεσται· νῦν δὲ διλλως η ἔχρην ἔχει τὸ πρᾶγμα (19). Καὶ διὰ τὸ δέλγος ἡτίμωται; Εἰ δέ τις καὶ νῦν Ἀδείμαντος ἀποροι, καὶ διὰ τὸ γοῦν ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ φιλόσοφοι οὐ τιμῶνται, ἐτοιμος δὲν εἶη Σωκράτης ἀνθυπενέγκαι τὴν λύσιν, Τούτο, λέγων, θαυμαστὸν ἦν, εἰ διτιμῶντο παρὸς μεθουσῶν οὕτω πόλεων· οὓς, ἐάν ἐνηφον, οὓς, ἐάν σφόν διαυτῶν ἦσαν εἰ πόλεις, τίνας δὲν διλλους ὑπερετίθεντο τὸν φιλοσοφούντων; Ἐμοὶ δὲ δοκοῦν, η πενία οὐ μόνον δὲν οὔ λόγος σφίαν, διλλω καὶ κακῶν ἀφρήτων δεσται ποριστική· εἰ γάρ (20) μὴ τοῦ δὲν Φαίδρῳ ἐξελαθμην Πλάτωνος. Κατεύξεται, φησίν, δ πονηρὸς ἀρχατῆς καὶ πενίαν δικραν τοῦ ἐρωμένου, τὸν οὕτως εὐάλωτος αὐτῷ εἴη διὰ πενίαν, οὔτεν ὀκνοῦσιν ἀνθρωποι τολμηρὸν, λερουσούσι, τυμβωρυχούσι, λη-

que cum ea desiliuta sapientia, clarum est quis reliquus sit exitus et cōrollarium: nam ut ipsa vis auri quae cum multis rerum ubertate delicias intulit, perroque dīvitum indecessores reddidit, ita gravissima summaque egestas, laqueo ob ſemem superinductio, penitudo oppresos longe a meta repulit. Plato quoque testimonio suo meo sermoni adſtipulatur, dum ait ab utraque, penuria et opulentia, deteriora artium opera, atque opifices ipsoſ effici. Cum ergo nec opulentia nec paupertas sapientium nacta sit, restat certe ut ejus quod medium locum tenet, nempe ſufficientia, sors hæc sapientia sit. At enim ſufficientia, quatenus non omnino ſuppeditatione caret, cum ageratatem penurias evoporarit: qua vero moderato ſubſidio, insolentiam opulentia evasit; ſcientiam ejus quod est, pulchre venata est. Cæteroqui, maxime absurdum eſſet, ſapientiam, qua altissimum inter virtutes locum tenet, a nescio qua vitiolitate tam inopis, quam copia, potius quam a virtute ſufficientis nomen obtinuisse. Jam vero quod possessio medii sit, etiam ex iis qua colligimus ex historiis, si lubet, ſpectemus. Enimvero Phœnices, quod avidi pecuniarum et opulentis sint, magnum ſapientie peculum minime ſortiti sunt; Scythæ vero, inter alias gentes pauperissimi, et Numerdarum genus, sunt nihilominus atque rudes, indocti et imperiti. Atque Greci, qui non immoderate in

(15) Ms. ἐπεισυχλεῖσαν.

(16) Ms. λάχησιν.

(17) Ms. διάγιοτα.

(17) Ms. διλλως.

(18) Ms. δρχει.

opibus ac penuria se gerunt, ſcientia ac sapientia studiosi exiſtunt. Quare cum tripartita sit anima noſtra: ea quidem parte, in qua ſunt cupiditates, Phœnicibus ſimilis videtur: illa in qua ſunt exiſti ſirarum, Scythis, hoc eſt partibus rationis expertibus, nationes brutas et barbaras refert: Græcos vero parte rationis participe. Quocirca qui dixit, Pauperies ſophiam nacta eat, hac ratione fallax et mendax apparet. Quod si quis ad tempora noſtra reſpectat, ſententia deinde converſa dicat, Pauperiem sapientia nacta eat: is non longe a janua veritatis aberravit.

At enim aut reges philosophari, aut regnare philoſophos oportet; cum civitatem præclaras aliter regi uſes sit. Ac velut in humano animo non erit aliter pars alia, niſi pars rationis particeps ipſi imperaverit:

D pars vero concupisibilis tubmiserit se, itemque irascibilis cesserit: ſic etiam in qua civitate philoſophorum genus non habuerit principalum, queſtuarium vero et militare præſuerit; hauquaque tranquillitatis bona conſtitutio erit. Nunc autem aliter quā oportet ſe res habet, al curram sermo q̄eſpectus eſt?

Quare, si quis etiamnam Adimantus queſtiverit, qua de cauſe etiam in urbibus philoſophi non honorentur,

Socrates paratus fuerit ad ſolūtionem ſubjiciendam, his verbis utens: Mirandum eſſet, si in honore eſſent apud civitates adeo temulentas; quod si ſobria eſſent,

(19) Ms. Tὸ δὲ χρηματιſtikὸν τε καὶ ſtratiotika δeſtātētai, οὐκ ἀν ποτε γαλήνη καὶ εὐnομία δeſtātētai. Νῦν δὲ διλλως η ἔχρην ἔχει τὸ πρᾶγμα.

(20) Ms. εἰ τὶ γάρ.

επένδυσι· καὶ σὺ μοι λέγεις, Πανίη οφθήν Ελάχε; Αὐτὰς πενίαν, ἀποφρίκαι καὶ φεύδη παντοδαπά· καὶ σὺ τὴν ἀληθεστάτην ἐπιτίμημεν αὗτῇ ἀπιμαρτυρεῖς; Αὐτὰς ταῦτην σκηναῖς καὶ προσωπαῖς, καὶ ἐπιθέσεις πολύ-
ζροποιοῖς· καὶ σὺ σοφίας ταύτην λέγεις δημιουργὸν,
τῆς ἀπλούστατῆς τὴν ποικιλότροπον; Ἀνάλεξας μοι
τὰς παλαιὰς ἴστοριας, καὶ δρευτήρας εἰπὲ, μενὰ
πονίας πενίας; Μάρκος; Ἀντωνίνος ἀπιλούσθρησ· Φω-
τίων δὲ τὸν πεντα ποὺς λόγους προσεπορίσατο;
ῶν δὲ μὲν ἡρῆς Φωκαίων, δὲ δὲ τετρατήγησον Ἀθη-
ναλών. Ήπειροῦ σὺ καὶ Κέφιστα τὸν Θηβαῖον, καὶ τὸν
Ἀθηνῆθεν Κρίτωνα, καὶ τὸν λοιπὸν ὄρμαθὸν τῆς
Σωκρατικῆς μαθητειας θεῖης δὲν ἐν τοῖς πόνησιν·
οἱ τῷ ιαντῶν χρυσῷκαλ τοῖς χρῆμασι πραζεῖν παρὰ
τῶν ἔνδεκα τὴν ζωὴν ἐπονιώτερον Σωφρονίσκου,
καὶ διὸ μυρίων (21) παλοὶσθανταί τοις ταλάντων. Ποὺ δὲ θή-
σομεν τὸν Ἀριστοτέλην, δε μικροῦ τὴν πάσαν ἀνε-
ζώσατο δυνατοῖσιν τὸν Μακεδόνος, φιλοσοφῶν; Αύ-
τος δὲ οὗτος δὲ Μακεδόνων διό τίνος πενίας ἐτελόθη
φιλοσοφίαν; Πολλοῦ δέραις τοῦτο σοφίας εἰναι
ποριστικόν, δὲ χρῆ φεύγοντας καὶ ἐς μεγαχήτεα πόν-
τον βίττεσιν διατείνειν. Εἰ μὲν γάρ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διε-

ζῶμεν ἀνθρώπος τὸν διμέρυγόν τούτον ὑπερβάντες
ηγέλων, τάχα δὲ ή οὐδαμῶς ἐμανθάνομεν, αὐτὴν ἀμέ-
ως δρῶντες τὴν ἐν τοῖς οὐσίαις ἀλήθειαν· ή μανθά-
νειν δεῖσαν, οὐδὲν ἥττον τοῦ πλουτούντος διὰ της
ἐμάνθανεν· ἐπει τὸ δὲ τὸ στήνος τούτο, τολλῶν ἐπο-
δέες, πρὸς κακοῦ περιήρμοσεν ήμεν ή φύσις, δίδουσα
μή διετὰ πενίας ἀπαντῶν τοις μαθήμασι φέρεο
πρὶν ή λαχεῖν τὴν σοφίαν αὐτοῦ που τὴν φυχὴν ἔνε-
πορθῆγεν. Τῷ δινοὶ γάρ τρις καρ' ἀσπίδες (22) στή-
ναι φρότερον (τούτο δὴ τὸ τῆς τραγῳδίας) ή ἀπεις
ἀνταγωνίσασθαι τῇ πενίᾳ. Ναί, φησιν, ἀλλὰ διεγένη
ποὺ γὰν θύμεν τὸν κύνα πενίαν λεχίντα φιλοσο-
φίας διδάσκαλον; τῆς ποίας, δὲ λόγως, φιλοσοφίες;
ή ποὺ φυσιολογίαν διὰ πενίας κατώρθωσεν, ή
μαθηταῖκην ἐμυσταγωγήθη, καὶ διὰ ταῦτης εἰς
τὴν γνῶσιν τῆς ἀνωτάτω οὐσίας ἀνέδραμε; Καλέ
που καὶ δέ μέγε; Πλωτίνος φησι· Παράδοτε, λέγων,
τοῖς νεοῖς, τὰ μαθήματα εἰς συνεδίσμον τῆς ἀσωμάτου
φύσεως. Πολὺν οὖν, εἰπέ μοι, τουταντὸν ἀπο-
ειπτομῶν διὰ πενίας διογένης κατώρθωσεν; Οὐχ
ἔχεις εἰπεῖν· ἀλλ' εἰ βούλει, τὸ τῆς ἐκείνου φιλοσο-
φίας εἶδος; ἄγω σοι τῷ λόγῳ διατυπώσομαι. Ἀνυ-

*tiatus est sacrī philosophiæ? multum ergo abest
ut id sapientiæ promum condum sit, quod*

*Dum fugiunt homines, vasti super æquora ponti
Seas projiciunt.*

*Enimvero si animo nudo nos homines visam degere-
mus, si uero hoc conjugē superato et caleato: fortasse aut
nihil plane discernemus, cum veritatem quæ in ipsis
rebus inest, nullo medio interjecto cerneremus: aut
si opus esset ut discernemus, inops non minus quam
locuples disceret: verum quoniam hoc tabernaculum,
quod multis indiget subsidiis, natura nobis importuna
adjunxit, vereor ne is qui cum pauperie disciplinas
amplexaretur, priusquam sapientiam nancisci posset,
animam utique suam exhalaret. Nam revera ter in acie
aa clypeum stare facilius esset (ut est in tragodia)
quam semel cum paupertate decerpere. Esto, inquit,
verum tam ubinam locorum Diogenem eam col-
locabimus, qui philosophia magistrum paupertatem
adeptus est? Ecce iusnam, optime vir, philosophia
magistrum memoras? An eam quæ in obscuritate
naturæ est per inopiam pulchre assecutus fuit? An
mathematicarum disciplinarum arcanis imbutus est;
et hujus doctrina adminiculis ad notitiam supremæ
et omnium rerum principiis naturæ cucurrit? Quem-
admodum magnus etiam Plotinus alicubi asserit hoc
modo: Traditio, inquit, juvenibus artes mathematicas,
ad eos assuefaciendos naturæ corporis experti. Que-
lum code ex hisce scientiæ paupertate duce Diogenes
recte adeptus est? Non habes dicere, sed si vis illius
philosophicæ sectæ formam cernere, quidem libi eam*

(21) Ms. καὶ εἰ παμμυρίων.

(22) Ex Euripidis *Medea*, ubi mulierum causam
agit his verbis, a versu 250:

Ἄργοντος δὲ τοῖς, ὡς ἀχιθύροις βλο-

Ζώμεν κατ' οἰκους· οἱ δὲ μάργαροις δορι.

Κακῶς φρονοῦντες· ὡς τρὶς δὲ πατέσθαι

Στῆναι θέλοιμ' ἀρ μᾶλλον, η τεκεῖ ἄπαξ.

Nos a periculis degere īmūninem seruit

Vitam domi, dum præstantur graviter.

Al sentiunt mule. Nam ter ad clypeum mage

Starem in acie, quam parurirem semel.

ητος; ήν, ἀνέστιος; ἀνθρωπος, αὐχμῶν, ἀλουτῶν, πεινὴν δεῖσαν, ή καπήλου φοιτῶν. Τραχὺς, ἀναιδῆς κατὰ τοὺς κύνας ἐπιτιμητεικός; καὶ τὸ σύμπαν ἀντῷ φύλοσφήμα παρῆψεις ἥν καὶ πενία, καὶ δῆλος οἵ; περὶ ψύσεως μὲν, εἰτε τῆς ἀνευτάτω,
sermone efficiam ob oculos ponam. Absque calceamentis hic suī; homo sine lare et domo, squallidus, illotus, vagus; qui cum bibere oportet, ad capronam se conferebat; audax, inverecundus more canum, ad carpēdū et increpandū acer: quin ipsi universa philosophandi ratio in audacia consistebat et penuria. Hoc vero ex eo constat quod de natura, sive illa extima et sempiterna, sive hæc nobis congrua,

εἰτε τῆς καθ' ἡμᾶς, οὐδὲν οὔτε γράφα; οὔτε διερευνητάμενος ἐφωράθη. Ἀπορθεγμάτια δὲ ἀττα τῶν ἀστειοτέρων ταῖς βίστοις κατελίπε. Τοιαύτας ἦσαν, φιλοσοφίας ἐκ πενίας εἴροι τις ἄν· σορταν δὲ τὴν δυτῶν; καὶ ἀληθεύουσαν τοῦνομα οὐκ ἀν πενία λάχοι ποτέ.

nihil unquam scripisse, neque adeo investigari eis deprehensus est. Dicta quædam duntaxat ex urbanioribus magisque venustis, in libris reliquit. Forte an huiusmodi philosophia genera ex paupertate aliquis inveniret. Ceterum sapientiam, quæ reapse est, et verum nomen usurpat, neūiquam penuria sortiri unquam poeset.

ΚΥΡΟΥ ΘΕΟΔΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΠΙ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΤΗ ΦΙΑΙΑ.

DOMINI THEODORI PRODROMI AMICITIA EXSULANS.

(Conrado Gesnero interprete. Opp. Stobæi, Geneva, 1609, fol.)

ΠΕΡΙΟΧΗ.

Φύλλα ὧν ἀτέρδες αὐτῆς τοῦ κόσμου ἥτοι *Blou* ἀνθρωπίνου ἔκβεβληται· συντελεύχθη δ' αὐτῷ η μαχὴ λας Ἔχθρα, συμβουλευσάσης Μαρίας τῆς θεραπαιύσθος αὐτοῦ.

ΖΕΝΟΣ ΚΑΙ ΦΙΑΙΑ.

Σ. Ω Φύλλα δέσποινα, πάντεμον κάρα,
Ποῖ καὶ πόθεν; καὶ ταῦτα μεστῇ δακρύων,
Στυγήν, κατηφής, τὴν κόμην ἀσκυλμένη,
Κύπτουσα πρὸς γῆν, ωχριῶσα τὴν χρόαν,
Χιτώνιον πενθῆρες ἡμφιεσμένη,
Ἄτημελης τὸ ζῶσμα, καὶ τὸ βλαυτίον,
Καὶ τὴν κακίστην ἀλλαγὴν ἡλισθενή.

ARGUMENTUM DIALOGI.

Amicitiam a mundo marito suo foris ejectam hospes obvius videt et statum ejus deplorat: cui ipsa rem omnem narrat de injuriis et ingratitudine mariti, qui, se expulsa, ancilla sua Stultitiae conilio pellicem Inimicitiam duxerit: obiterque sua bona, Inimicitiae autem mala enumerat. Tandem ab hospite persuasa, ab eo in uxorem ducitur.

HOSPES, AMICITIA.

omine Amicitia, verendum mihi caput,
ic unde venis? quo plena vultum lacrymis
mæsta, tristis, aureas lacera comas

PATROL. GR. CXXXIII

B. Ο δὲ στολισμὸς δὲ πρὸν, ἡ δὲ πορφύρα,
Ἡ δὲ εὐπρέπεια, καὶ τὸ τοῦ χειλούς φόδον,
Ο δὲ τιλόκαμος, ἡ δὲ τῆς ζώνης χάρις,
Αἱ δὲ ἀρσυλίδες, ἡ δὲ λοιπὴ σεμνότης,
Ὄχοντο πάντα πρὸς τὸ μῆδεν ἀθρόα.
Καὶ νῦν γυναιξὶν ἐμφερῆς ὀρηνητρίαις,
Στυγήν βαδίζεις. Ἀλλὰ ποὶ δή καὶ πόθεν;
Φ. Γῆθεν πρὸς αὐτὸν τὸν θεὸν καὶ Πατέρα.
Σ. Ἐρημος οὖν δὲ κόσμος τοτὶ φιλίας;
Φ. Ἐρημος, δε τοσοῦτον ξεύδριζε με.
Σ. Τύριε;
Φ. Καὶ θύραθεν ἐξέρθιπτε με.
Σ. Θύραθεν;

Terramque cernens? Pallidus tibi color,
Est alra vestis luciuosum nuntium;
Est sordidatum cingulum, sunt bareæ.
Viciasitudo te comitatur pessima.
Ornatuſ ubi nunc est prior? ubi porphyris,
Ubi decus antiquum, labellaque rosea,
Capitisque cinni gratiosum cingulum,
Pulchrique calcei, et reliquæ decor tunc?
Evanuerunt omnia, relictum est nihil.
Plane videris mihi referre præficas.
Sed unde, mesta quoque gressum proripis?
A. Terras relinquo, et nomen accedo Patriis.
H. Mundus igitur tuo carebit munere?

Φ. Όστε καὶ νομισθῆναι θανεῖν.
 Σ. Εἰτ' ἐξέκεισο;
 Φ. Καὶ μεμαστιγωμένη.
 Σ. Μελαγχολὴν τὸν κόπομον διντικρυς; λέγεις
 Οὗτοι μανικῶς ἀμπαρινήσαντά σοι.
 Φ. Τί δ', ἀν τὰ λοιπὰ τῶν ἐμῶν παθῶν μάθης;
 Νῦν μὲν κατ' ἀμφοῖν πυγμαχοῦντος ταῖν γνάθοιν,
 Νῦν δ' ἐνθοροῦντος; λᾶξ κατ' αὐτῆς γαστέρος.
 Ἐώ τὰ λειπά καὶ τὰ μείζονα, ἔπει.
 Ἡ γάρ μαθών, ἥλιγησας ἀν τὴν καρδίαν.
 Σ. Μή μὰ πρὸς αὐτοῦ τοῦ πατρός; σου, φίλα.
 Μηδὲ σιγήσῃς, ἀλλά μοι τὸ πᾶν γάδι.
 Φ. Οὐκοῦν καθιζήσαντες; ἀμφὶ τὴν πίτεν,
 (Ορφές τὸ δύνδρον ὡς καλύν τε καὶ μέγα)
 Τὸ πᾶν ἐπεξέλθωμεν ἡδη τοῦ λόγου.
 Σ. Ἰδοὺ καθιζήκαμεν· ἀρέται τοῦ λέγειν.
 Φ. Ἐγὼ τὰ πρώτα τῷ Θεῷ τῇ Τράπῃ.
 Ἀεὶ σύνειμι καθαρῶς ἡνωμένη.
 Ἐν τοῖς ἀσω· ἄποις δὲ δευτέροις ὡσεῖς
 Καὶ ταῖς τριστοῖς ταῖς ἀνω μένω,
 Οἶον χερουθῆμι καὶ σεραφῆμι καὶ θρόνοις,
 Καὶ ταῖς προλογοῖς ἀνλοις στραταρχαῖς.
 Ἐγὼ μὲν αὐταῖς, καὶ πρὸς αὐτὰς τὴν σχέσιν,
 Καὶ πρὸς τὸ Θεον, καὶ πρὸς ἀλλήλας νάμω.
 Καὶ τὰς τασαύτας τῶν δινῶ μυριάδες
 Εἰς ἐν συνάπτω, καὶ μιαν σεραφὸν πλέκω.
 Ἐωτφίρος μόνος με πρὶν ἀπεστράψῃ,
 Κακ τῶν ἀφ' ὑψους ἀντύγων κατεστράψῃ.
 Οὐτῷ μὲν οὕτως ἡ νοούμενη κτίσις

A. Carebit, adeo qui fuit iniquus mihi.
 H. Iniquus? A. Imo me foras vi propulsi.
 H. Forasne? A. Sic est: jam mihi videbar mori.
 H. Foris jacebas? A. Idque flagris perdita.
 H. Insanum ergo mundus, ut narras, palam,
 Qui te modis afficerit indignissimis.
 A. Quid si audias quoque residuum malū mei?
 Jam pugnus involvabat utrinque faciem,
 Jam venter impulsis gemebat calcibus.
 Cætera tacebo, licet adhuc graviora sint,
 Nec causa doloris, hospes, in me sit tibi.
 H. Ne quid tacueris, rem sed omnem proferas,
 Te per genitoris obsecro nomen tui.
 A. Ergo sedentes hic sub umbra pinea,
 (Videsne ut ingens arbor atque pulchra sit?)
 Verbis, ut ipse res habet, explicabimus.
 II. Consedimus jam: cum libebit, incipe.
 A. Ego quidem primum triade cum cœlestis
 Divinitatis pura semper unior.
 Deinde juncti sunt animi mihi cœstari,
 Trinaque triades mentium cœlestium,
 Dico Cherubin, et Seraphin, et Throni,
 Polique tota reliqua militia sacra.
 Concinnus illis habitus ut sit ad Deum,
 Et inter ipsas, atque secum singulis,
 Efficio sola, myriadesque plurimas
 In agmen unum copiarum consero
 Olympicarum, vinculumque firmiter
 Unum alido cunctis: solus enim Luce fer

A Ἐμοὶ κρατεῖται, καὶ μένει φρουρούμενη.
 Τὴν γάρ θεατὴν καὶ κατ' αἰσθησιν φύσιν,
 Τὸ κεστικὸν κλήρωμα τὴν κάτω κτίσιν,
 Τίς ἀμφιβάλλει μῆ κρατεῖσθαι Φιλίᾳ;
 'Ο φλήραφος γάρ Ἐμπεδοκλῆς ἀρρέτω,
 Τὸ νεῖκο; εἰπὼν δημιουργὸν τῶν κάτω.
 Τί γάρ νοήσει, καὶ συναίσθεται τίνος
 'Ανθρώπος οὐ γνοὺς ὡς τὸ πῦρ φύσει κατει,
 'Αλλ' εἰς πυρὸς κρατῆρας ἀμπεσῶν μίσους;
 'Η τίς τὸν εὑρὺν οὐρανὸν καὶ τὸν μέγαν,
 'Ακαμπτον δύνται τὸ πρὸν εὐθυνωρίαν,
 'Αρχῇ πιθέσθαι τοῖς λόγοις τοῦ φαμένου
 'Εκαμψεν εἰς τὴν σφαῖραν, εἰ μὴ Φιλία;
 Οἶον γάρ εἰπεῖν, ὡς καλοῦ καὶ κοσμίου
 'Ἐρών ιαυτοῦ πρὸς κύκλον συνεστράψῃ;
 B Καυτὸν αὐτῷ φιλιῶν πανταχόθεν,
 Καὶ πάντα πᾶσι συμπερισφίγγων μέρη.
 'Ἐγὼ τὰ κύκλα τῶν ἀπείρων ἀστέρων,
 'Απλῶς ἀκάντων, ἀπλανῶν, πλανωμένων
 'Εταξα δεσμῷ καὶ συναφῇ πανσόφρῳ.
 'Ἐγὼ φιλιῶ τῷ σεληναῖ πολὺλοφ
 Τὸν ἡλιακὸν δίσκον, δε τὸ φῶς βρύει.
 Καὶ φιλιῶ τοσοῦτον ὡς καὶ λαμπάδας
 Κεχρῆν ἐκεῖνην τοῦτον εἰς νυκτῶν σέλας.
 'Ἐγὼ τὸ πᾶν πλήρωμα τοῦ παντὸς βίου
 Πλοκῇ ξυνεστῶν φύσεων ἐναντίων
 Καινῶς ἐνίζω, καὶ διστατας φύσει.
 Εἴρον τὸ πῦρ, θύρον δὲ χύσις ἀδρος,
 Καὶ γειτοῦσι ταῦτα καὶ μέσον μάρῃ.

C Hunc ordinem interrupit, et īma cœlitus
 Ad universi loca miser dejectus est.
 Vis tanta nostri est cœlitos inter animos.
 Quæcumque vero sensibus est obnoxia
 Natura mundi, quis dubitat illam sibi
 Constare nostris legibus, et firmarier?
 Nugatus est oīum Empedocles incaecus,
 Cum lite dixit conditum mundum stare.
 Quid ille rectum saperet, aut cognoueret,
 Qui nesciebat igne comburi omnia?
 Nempe in crateras desiliit ignis miser.

Olympia vero lata quis palatia
 Extensa quondam linea rectæ modo,
 Fieri Deo novum jubente circulum,
 Utrinque flexit in se, Amicitia nisi?
 D Nimirum Olympus undequaque splendidus,
 Pu'cherrimusque captus est forma sui,
 Sic ut coirent mārgines uno ambitu,
 Et totus uno junctus amplexu foret.

Ego siderum conjungo sphæras om̄nium,
 Errantiumve, seu loco manentium,
 Firmisque necio vinculis et ordine.
 Per me Diana circulo committitur
 Solaris ardor, luminis sons perpetim.
 Consentaneaque tanto amoris somite,
 Ut luna fratris mutuum jubar gοrēns,
 Dispellat atram noctium caliginem.

Quin et elementa corporum vitalia,
 Formis licet pugnantibus sint prædicta,

'Αλλ' ἐμβαλοῦσα τοὺν δυοῖν ἐναντίον
Κοινὸν τὸ θερμὸν, τὴν μάχην ἀνατρέπω.
Θερμὸν μὲν ἀτῆρ, ἄλλ' ὅδωρ φυχρὸν φύσει,
'Αγχιθυρεῖ δὲ καὶ κατ' ἀλλήλων πνέει,
'Αλλ' ὑμέτερος τενοῦσα τούτοις ὑγρότεν
'Αμφοι ἔνυπτοι (1), καὶ πρὸς εἰρήνην φέρει.

"Γένωρ μὲν ὑγρὸν, ἡ δὲ γῆ τούναντίον,
Μίση δὲ ἁντίον ἐμπεσοῦσα φυχρότες
Φύλιον αὐτοῖς ἐμβραβεύει τὸν βίον.
Τοιοῦτα τὰ στοιχεῖα τοῦ πάντες βίον.

Τὰς τέτταρας δὲ τοῦ γίγαντος ἥδου
Τροπὰς τίνος φαίμεν ; οὐχὶ Φιλία ;
Χειμῶν γάρ εἰδὺς οὐ τέτραπται πρὸς θέρος,
Τῶν ποιοτήτων σφῶν ἐναντιουμένων,
'Αλλ' εἰ ; Εκρ μετῆλθεν, εἴτα πρὸς θέρος.
Καὶ τοῦ θέρους ἡ χρᾶσις, οὐχ εἰς τὸ χρύσον,
'Αλλ' εἰς μέσον τοῦ τῶν ὄπωρων τὴν φύσιον.
Κανεῦθεν ὕσπερ ἐξ ἀπαλῶν περθένων
Τῶν συμπλεκουσῶν τὰς χρόνας καὶ τοὺς μίσους
(Ὄμρα; δὲ ταύτας γνωθί μοι τὰς περθένους)
Καλὴ τελεῖται τῶν ἐτῶν Ιστουργία.

Ἐγὼ συνιστῶ τὸν θροσητὸν βίον.
Εὔρωστία καὶ κάλλος ἀμφοι Φιλίας,
'Αμφοι Φιλίας ἔργα. Πώς, ζητεῖς ; μάθε.
Ἄν τη τετραχτής τῶν χυμῶν σχῆμα φιλίαν,
Καλῶς ἔχει τὸ σῶμα, καὶ μαρκάν νόσου.

Εἰ τῶν μελῶν δὲ ἐνρυθμός ἔστιν ἡ σχέσις,
Ἐγειρεῖ δὲ καὶ σύστοιχον ἀλληλουχίαν,

Astringo vicelis invicem concordibus.
Est siccus ignis, aera humor imbiuit.
Utrumque vicinum alteri pugnam ciet :
His ego duobus injicio contrariis
Commune calidum dissipans discordiam.
Est calidus aer, sunt aquæ præstigidæ,
Et mutua lita premitur vicinia :
Sed ego ligamen humidum commisceo,
Compesciturque protinus lis pristina.

Aqua quidem sunt uvidæ, tellus pret,
At frigus interponitur, jubente me,
Dulcemque parit in posterum concordiam.
Hæc universi sunt elementa primitus.
Quæ causa porro præter amicitiam parit
Mutationes, quas facit sol, annuas ?
Hibernus aer non fit ætas illâco :
Nam qualitates sunt eis contrariae.
Ver igitur in medio vices habet suas.
Æstatius etiam tempus haud repente fit
Hiems, sed autumnus medius intervenit.
His partibus anni quatuor, ut dixi modo,
Tanquam pueris fila contextentibus,
Series diorum pulchra seu textura fit.
Dies tibi fila sunt : virginea hiems,
Autumnus, ætas, atque ter florum serax ;
Hinc totus annus fit quasi tela integræ.
Humana per me vita consistit quoque.
Nam sanitas et pulchritudo sunt mei
Ipsius opera. Quæris unde fiai hoc ?

(1) Forte ἔνυπτοι, et in fine versus φέρω.

Α Ἐνδύεται δὲ καὶ χρόνια εὐχρουστέρχειν,
Κάλλος καλεῖται τοῦτο τοῖς παλαιοῖς ἔροις.
Π' γοῦν ὑγεία καὶ τὸ κάλλος; Φιλία.
Ἐγὼ πολιῶ τὰς πόλεις ή Φιλία,
Καν εἰ πόλεις λέγοι τις αὐτὰς τὰς πόλεις,
Καν αὐτὸς μᾶλλον τῶν πολιτῶν τὸ στίφως.
Πλεῦθος γοῦν ὄπται καὶ λίθων ἔστων βάρη
Ἐ, οἱ ἔνυπλοιν εἰς ἐνδε τούχου κτίσιν.
Αὐτοὶ δὲ τούχοιν ἀμφὶ γωνίαν μίσαν,
Καὶ γωνίας τέσσαρες εἰς πλήρη δύσμον.

Ἐγὼ συνιστῶ τὰς παρ' ἀνθρώποις τίχνις,
Καὶ τῷ σκυτεῖ μὲν φιλιῶ τὸν κναφέχ,
Τῷ χαλινεργάτῃ δὲ τὸν στρατηλάτηη,
Καὶ τῷ γεωργῷ τὸν βάναυσου συνδέω,
Καὶ τεχνίτην διπνεα παντὶ τεχνίτῃ.
Β Χρῆσις γάρ δυτῶς ἀλιεὺς πᾶς γηπόνου.
Διδοὺς γάρ ιχθύν, ἀρτὸν ἀντιλαμβάνει.
Καὶ γηπόνος πᾶς αὐδὶς ἀσπαλιέως.
Διδοὺς γάρ ἀρτὸν, ιχθύν ἀντιλαμβάνει.
Καὶ παντὸς ἄπας ἐνδεή ; δ τεχνίτης.
Κάντεῦθεν εῦ πάσχουειν αἱ πόλεις πάσαι.

Ἐγὼ γάρ μου σύμπαντος ἡ νυμφοστέλος.
Ἐγὼ τὸ θῆλυ πρὸς τὸν δρέπενα τρέπω.
Ἐγὼ τὸν ἀνδρα πρὸς τὸ θῆλυ συντρίτω.
Τί γάρ μύραιναν τὴν θαλασσαίαν δύειν
Ίδ πόντειον πάκεικεν ἐκλιπεῖν βάθος,
'Αναδραμεῖν δὲ τῆς θαλάσσης; τὴν φάκιν.
Ἐπιδραμεῖν δὲ καὶ τὸ χερσαῖον πέδον;

C *Si quatuor humores simul consenserint,*
Tum sanitatis munus exactæ datur.
Quod si artuum concinna bene figura sit,
Et mutus connerus, ut fieri decet,
Accesseritque dos coloris elegans,
Jam pulchritudo dicier merebitur.
Sic tum valetudo bona, tum forma decus
Mihi conferunt in genus mortalium.

Et civitates constituit consortium
Amicitiae, seu quis domos et mania
Sic nominet, seu multitudinem virum.
Ego laterum lapidumque vasta ponderu
Pariter in unum parietem fastigio.
Duos parietes jungit unus angulus :
A quatuor angulis domus fit integra.

D *Homines sociantur artibus per me suis,*
Nam querit ecce fullo calcearium.
Equitum magistro gratus est freni faber.
Agrum colenti mechanicus conjungitur.
Breviter habeto, quælibet ars cuiilibet.
Piscator omnis indiget enim rustico,
Egetque piscatore, rura qui colit :
Illi panem dans ipse pisces accipit.
Sic omnis opifex querit alterius opem.
Hic denique modus civitates promovet.
Ego nuptiis in omnibus sum pronuba.
Ego feminum concilio sexui maris,
Maremque jubeo rursus ut amet feminam.
Muræna fluctus cur pelagios deserit

Τής τοῦ σιδήρου τὴν ἀπάσαν οὐσίαν
Δούλην καθιστᾷ τῆς μαγνήτιδος λίθου;
Οὐδέν τοι πάντως ἀλλο Φιλέας δίχα.
Ἐμοὶ τὸ πᾶν ζῆ, καὶ χρεῖται, καὶ μένει.
Ἐπιώ τὸ μεῖζον, καὶ σιγάτω πᾶς λόγος.
Ἐγώ θεὸν τὸν δύτα, τὸν παντεργάτην,
Τὸν Πατρὸς ἐκσφράγισμα, τὸν μέγαν Λόγον,
Τὸν παμφάς φῶς, τὴν ὑπέρθεον φύσιν,
Τὸν ἄχρονον νοῦν, τὴν χρονουργὴν οὐσίαν,
Ἐλθεῖν ἐπεισα μέχρι γῆς καὶ τῶν κάτω,
Καὶ τὴν παθητὴν προσλαβεῖν δλην φύσιν,
Καὶ σωματικὴν ἐνδυθῆναι πορφύραν,
Ἐκ παρθενικῶν αἰμάτων ὑφασμένην,
Παθεῖν, θανεῖν, φεῦ η τῆς τοσαύτης ἀγάπης,
Δι' ἡς τοσούτον ἔργον, ὃ φιλτρου ἔνει!
Δι' ὃ χρονικῶς μίγνυται τῷ σαρκὶ,
Ο κυριεύων καὶ χρόνου καὶ σαρκὸς·
Καὶ συνανιστῇ τὴν πεσούσαν εἰκόνα,
Ἐν τῷ καθ' αὐτὸν ἀναχωκεύσας πάθει.
Τοιαῦτα τέλκα πρὸς βροτοὺς ἔργα, ξένε.
Τοιαῦτα μου τὰ δῶρα τὰ πρὸς τὸν βίον.
Ἄλλ' εἰ; νεκροὺς τὰ μῆρα τῆς παροιμίας,
Ἄλλ' εἰς δνους ἢ λύρα τοὺς κανθητίλους.
Ἐλάνθανον γάρ ἀχαρίστῳ δραπετὴν
Οὐλην ἐμαυτὴν ἐκδιδούσα τῷ βίῳ,
Οὐς τὴν ἐμήν μὲν ἀμετεῖ συνουσίαν
Δειλατοῦ ἀνδρῶν, εἰς δ' ἀγενῆ μαχλάδε,
Ἐχθρὸν καλοῦσι, τὴν ἀτέσθαλον ρέπει.

*Cum sit marinis semper innutrita aquis?
Inbet amor, extra Thetidis ut fines eat,
Novoque discat se sinuare littore.
Magnetis ad nutum lapidis firmissimum
Quæ causa ferrum cogere potest altrahi?
Non alia sane, quam latens concordia.
Quid multa? Rerum quidquid est quovis loco
Id vivit in me, continetur, et manet.
Majora dicam, ratio captiva sileat.
Ipsa ego Deum, qui cuncta condidit, Patris
Imaginem, Verbumque non effabile,
Purissimam lucem, supremam essentiam,
Mentem sine tempore, sed opificem temporis,
Descendere causa res ad humanas sui,
Et passibilia membra circumdare sibi,
Fragilemque corporis subire purpuram,
Quæ tincta puro virginis erat sanguine,
Denique pati, morique. Proh quantus fuit
Amor iste, quantum facinus, et dilectio,
Ob quam gravatus mole non est carnea
Indutus agere tempus aliquod in solo,
Qui carnis omnis est Dominus et temporis.
Sic, sic reficere voluit abolitam Dei
Imaginem in nobis, novaque de integro
Imprimere mortis per suæ signaculum.
Hæc tanta mundo merita cuncta contuli.
Verum, quod aiunt, mortuos inungere,
Accinereque asinis cum lyra, labor irrius:
Sic ipsa me meo marito nescia*

A Τῆς δουλίδος γάρ μωρίας ξυνεργίᾳ
Αὔτην μὲν ἀνεδεισάγει τῆς οἰκας,
Ημᾶς τύπτων ἐξάγει. Οὐ νόμοι, νόμοι; Καὶ τοὺς ἀθέσμους οὐδὲ καὶ κλέπτη γάμους.
Ἄλλ' ἀναφανὸν ἀκτελεῖ τὴν αἰσχύνην,
Καίτοι πρὸ πάντων ἀγνοῶν καὶ τὴν θέμιν.
Τί φλαῦρον ἥμιν, ώστε λῦσαι τὸν γάμον,
Τι δ' ἀγαθὸν πρόσεστι τῇ μοχαλίδι,
Ωστε πρὸς αὐτὴν ἀντενέγκαι τὸν πάθον;
Εἰ γάρ με ταῦτη συγχρίνειν βούλοιτο τις,
Οὐκῶ τὰ κομψὰ μέμψιν εὐλαβουμένη.
Ἐγὼ μέν εἰμι χαροτός, χρητὰ βλέπω,
Καὶ μειδῶ τὰ πλείστα, καὶ χάριν πνέω,
Καὶ δεὶ λαλεῖν ἐνταῦθα γλυκύτης δοση.
B Καὶ δεὶ γελάν, ἐνταῦθα σεμνότης δοση.
Ἐν συμπλοκαῖς οὐ μανθάνεις τοὺς δακτύλους,
Ἐν τοῖς βεδισμοῖς τοὺς πέδας δ' οὐκ ἀν μάθοις.
Καὶ νῦν πλακοῦντες, νῦν δ' ἀλεῖς τρέφωσι με,
Οὐ τοὺς πλακοῦντας προκρίνω τῶν ἀλάτων.
Ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τὸν πέλας γοργὸν βλέπω,
Πάσχω δὲ πρὸς φαῦλον τε ἀμβλυσυπίαν.
Ἐνεργείας πέφευγα κακίας δύο,
Τὴν ὑπάρχειαν, τὸν τε πέρκερον τρόπων.
Ἐμδοῦ μὲν οὖν τοσαῦτα, τῆς δ' ἐχθρος τίνα;
Φύνιον αἷμα, κείρες ήματωμέναι,
Ὑπωχρος θύμις, ἐκτετηγμέναι γνάθοι,
Φωνὴ τραχεῖα, βάρβαρος δὲ τὸ πλέον.
Ἄτεμνο; Ήδρις, ἀλμα, κραυγὴ, θροῦς δοσες.

C Totam dicavi, et tradidi ingratissimo,
Qui stultus et miser meum contemptui
Conjugium habet, scortumque peccatum sibi
Capit. Inimicitia vocatur nomine.
Hæc recipitur ope consiliisque famulæ,
Cui nomen est Stultitia, nos expelimus.
Proh dedecus! o leges, scelestas publice
Vir nuptias, aut verius nefas habet.
Nihil veretur, impudens faciem neque
Celat, nec ulla jura, sus nullum tenet.
Quod crimen in me est, quod repelliri debemus?
Ecquid habet ista boni, quod amari debeat?
Utramque pariter comparare si velim,
Metuo ne videar laudibus nimia meis.
D Est blandus et suavis aspectus mihi,
Plerumque rideo, tota spiro gratias.
Si quid loquendum, quam leporibus affeo?
Ridere si volo, non sine gravitate fit.
Castis honeste manibus amplector bonos.
Incedo gressu graviter ac lenissime.
Et seu placenta, seu cibus sal sit mihi,
Frugaliter ago, nec placentam yræfero.
Suavibus ocellis aspicio bonos viros;
Inter malos vero rotens cæcilio.
Insensa porro gemina sunt mihi vitia,
Hypocrisiaque et pravitas in moribus.
Hæc propria mihi sunt: pellici contra mee
Adulteræque Inimicitæ sunt talia:
Cædes cruxata, sanguine infectæ manus,

Τίς οὖν φρονῶν δινθρωπος; εἰπό μοι, ἔσ. ε.
 Τοιάνδ' ἀφεις, Εἰσιτο τοιάνδε βλέπειν
 Βάκχην ἀτεχνῶς, ἀγρίαν, καὶ μαχλάδι;
 Ἀλλ' ὁ τρισάνωικος; καὶ ἀθλίος βίος
 Τοιάντα τολμεῖ, καὶ τόσην ἀδειάν.
 Έγώ δὲ καὶ τοσαῦτα πειθοῦσα, ἔνε,
 Ὁμως φιλοῦ μου τὸν ἔνυενέτην πάλιν.
 Πώς γάρ δυνατίμην μὴ φιλεῖν ἡ Φύλα;
 Ἄλλ' ἐν κενοῖς, εἰποι τις Ιων, ὡς γύναι,
 Κακηγορεῖς τὸν ἄνδρα καὶ πόρρω λόγου.
 Δέον κακῶς γάρ την θεράπειναν λέγειν,
 Ἡτίς ποτ' έστιν, ἣν ἔφης σὺ μωραῖν.
 Αὕτη γάρ αὐτὸν εἰς τὸ μήσος ἀλκεῖ.
 Σὺ δ' ἀλλ' ἐκείνην ἀξάγεις τῆς εὐθύνης,
 Πνεύσεις δὲ τῷρ μάντικρος ἀμφὶ τὸν βίον.
 Εἴ ταῦτα τις προθοιτο πιθανωτέρως.
 Ἐγ' φ' γάρ τημέν μὴ κλύων τὸν γνωσιῶν,
 Οὐλας παρθένον ἀκοὰς τῇ δουλίᾳ,
 Κατέποι μαθῶν τὸ δουλὸν ἐχθρὸν δεσπότειας.
 Πήτην ἀλλὰ καὶ πῶ; τῆς λυσιγάμου γάμο;;
 Η πᾶς φιλας μὴ παρούσης τῷρ γάμῳ
 Ἔσται τὸ κοινόνημα τῆς συνουσίας;
 Βλέπεις φρενεῖτιν ἣν νοσεῖ, βλέπεις μέθην,
 Ορφές μανικήν ἐκτροπήν, ὅρφες νόσουν;
 Οὐδέ' αὐτὸν γοῦν ἔγνωκεν ὡς ἐχθρας φύσις
 Νῦν οἶδε δεσμεῖν, ἀλλὰ τοὺς δεσμοὺς λύειν.
 Ο πως δὲ ταφῶς τοῖς καθ' ἡμῖν; ἐντύχης,

Pallore facies turpis emaciataque.
 Vox aspera nimis, plurimumque barbara,
 Fumultuatur, clamat, est injuria.
 Quis mente constans igitur, hospes, dic age,
 Ne derelicta deligeret istam sibi
 Baccham serocem prorsus, et escortum impudens?
 At mundus audet omnium miserrimus
 Committere tale scatinus injustissimum.
 Sed tot hæc tantisque malis affecta sim,
 Semper tamen interim meum maritum amo.
 Qui non amarem? nempe Amicitia vocor.
 Si forte dicat quispiam: Temere tuum
 Inanem refundis in virum culpam mali.
 Quin potius ancillas deceret crimen hoc,
 Quam Stultitiam vocas, tribuere pessimæ.
 Tæc suadet enim viro scelus, atque pellicit.
 Tanc tu reliquis, ceu nihil meritam mali,
 Iramque vertis igneam in solum virum.
 Si cui videntur objicienda nobis hæc,
 Contra vicissim sic ego me defendero.
 Sane mereor solus accusarier,
 Quod ingenuum me conjugem non audiunt,
 Sed potius aures prebeat ancillæ suæ:
 Quamvis heros servile genus intelligat
 Odio latente prosequit semper suos.
 Ullone pacto nuptiarum perfida
 Pestis marito! ritime copulabitur?
 Aut nuptiis si desit amicitiae bonum,
 Quonam modo durabit illa societas?
 Videsne morbum? Vah temulentiam gravem,

A Κάκη τῶν θύρων τῶν λόγων πιστωτέον.
 Ἡ μὲν γάρ ἀμπελίκουσα καὶ πρός τὴν φύσιν,
 Αὔτης ἔνεστι φιλονεικεῖν καρδία.
 Τὸν Ἐτεοκλῆ καὶ Πολυυπέκην βλέπε.
 Εὐθρας γάρ ἀμφοῖν ἐγχορευσάτης μέτον
 Ἐκάτερος τεθνήκεν ἐξ ἐκατέρου.
 Ἐγώ δὲ συνδέουσα τοὺς ἀλλοτρίους,
 Κρείττους καθιστῶ συγγενῶν διμογνίων.
 Ο γάρ θύροτης καὶ Πυλάδης οἱ φίλοι
 Εμοὶ κατεπράξαντο τοὺς τόσους δύλους.
 Ακήκοας, βλέπεστε, τῆς τραγῳδίας,
 Ἐγενέθεν δινάκους τῇ; φαψῳδίας.
 Εώς μὲν ἐχθρα τὴν σπάθην Ἀχιλλέως
 Θήγει κατ' αὐτοὺς τοῦ Μυκηναῖον ξέρους,
 Ο Πριάμου παῖς πυρφόρος πρός τὸν στόλον.
 Τῆς θετταλικῆς ἡρεμούσης ἀσπέδος.
 Κόλον δὲ τὸ πρὸν μακρὸν εἰ; χείρα; δέρυ
 Αἴσαντι τῷρ γίγαντοι τῷρ πελωρέιρ
 Ἐπόν δ' ἐγὼ λάθοιμι τὸν τοῦ Πηλέως,
 Αλλως φιρέντος τοῦ κύδου τοῦ τῆς μάχη.
 Ο χθὲς διώκων εἰς φυγὴν νῶτα κλίνει,
 Καὶ νεκρός; Ἐκτερό δ στροβῶν τὴν Ἑλλάδο
 Τὴν μῆτραν οικτρῶ; ἐκ ποδοῖν ἐζωτιμένος,
 Τικτηλατῶν δελλαιον ιππηλατίαν,
 Χαίτας ἐκείνας τὰς καλάς καὶ κοτρίτας,
 Καὶ τὸν καλὸν βόστρυχον εἰς κόνιν σύρων,
 Καὶ τὸ τρόπαιον τοῦ; Ἀχαιοῖς ὡς μάγα.
 Οὐτῶ διεστήκαμεν ἀλλήλων, ξένε,

Sive potius phrenilin atque insaniam

C Nec hocce cognoscit; quod a discordia
 Nihil uniatur, separantur omnia.
 Hæc ut mag's probentur, et faciens fidem.
 Exempla de promam tibi peregrina nunc.
 Sanguine quoque junctis incidens discordia
 Contentiones mutuo sævas ciet.
 Exempla queris? Quin Eteoclen inspicie,
 Fratremque Polynicen, quis qui dexteris
 Misere ceciderunt litis ob causam trucis.
 Ast ego alienos quoque ita compono sibi,
 Ut sint meliores vel genere juncctissimis.
 Hoc probat Orestis clarus et Pyladis amor,
 Quo maxima ducti facta gesserunt simul,
 Ut in cothurnatis patet tragœdias.
 D Quis vero Homeri non tenet rhapsodias?
 Illic simulas dum spatham gravis acutis
 Achillis irati in Mycenæa ducem;
 Hector Priamides intulit ignem classibus,
 Exercitu nīdū prohibente Thessalum:
 Neque Telamonē natus Ajax Hectorēm
 Arcere potuit, viribus gigas licet.
 Ast ubi ego primum conciliavi Pelei;
 Gnatum, reduxi pristinamque in gratiam,
 Qui victor heri fuerat, retro victimus abiit,
 Mutataque stetit subito belli tessera,
 Et fortis Hector cædis autor Græciae
 Zona pedes ligatus est miserabiles,
 Equisque tractus longa per castra Danaū
 Pulchrasque sedavit comas in pulvere,

Καὶ βελτίων τές, τοὶ διδώμι τὴν κρίσιν.
 Ἀλλ' οὐχ ὁ βίος ταῦτα, τὴν δὲ ἔχθραν λαβῶν,
 Ἐμὲ ξενην δέξικε καὶ τῆς ἀστιάς.
 Ἐγὼ μὲν οὖν ἀνείμι πρὸς τὸν Πατέρα·
 Ή δὲ ἔχθρα λοιπὸν ἐγχορευέτω κάτω,
 Καὶ παιζέτω τὰ τέκνα ταύτης εἰς μάσον.
 Βούλγ μαθεῖν τὰ τέκνα τῆς ἔχθρας τίνα;
 Τιοὶ φόδνος, λόχος τε, καὶ τρίτος φόνος.
 Θυγατέρες δὲ κακία, μῆνις, μάχη.
 Αὕτη μὲν οὖν, ὡς εἰπον, αὐτῆς τοῖς τέκνοις;
 Παρήρησα, ἔσθιωσαν ἀμφὶ τὸν βίον.
 Εγὼ δὲ λοιπὸν πρὸς τὸν αἰθέρα τρέχω.
 Οἴκτος δὲ πᾶς, καὶ πᾶσα φιλανθρωπία,
 Καὶ ζῆλος ἐμφρων, καὶ καλῶν πάντων ἥρως,
 Ὁρές δπως ἀπαντα συμφεύγουσι μοι.
 Σ. Καὶ ταῦτα μὲν, δέσποινα Φιλία, βλέπω.
 Συνεννοῶ δὲ καὶ τὸ μέλλον οὐ δράμη.
 Καὶ δακρύω μὲν τῆς ἀδουλίας χέριν
 Τὸν οἰκερὸν δντας; καὶ ταλαιπωρὸν βίον
 Σὲ δὲ δέξια δράψ, ὄντε περ ἀν έτλης, κρίνω.
 Ηλήν δὲ λίδοι απονιώμαι δακρύων,
 Ήρός τοῦ τεκνός ἀπαιτῶν, πρὸς τῶν χρόνων,
 Πρὸς τῶν ἀδέλων εὐσελθε, τὴν στέγην μάθε,
 Ἀπορρόφησον φιλής νηφάλιου,
 Καὶ τοῦ τρύφους γεύθητι τοῦ ποτηρίου,

*Et caput inanime per solum crudeliter.
 Talis triumphus maximus Graecis fuit.*

En, hospes, ut distamus invicem procul.
 Nunc ultra nostrum sit melior, tu judices.
*Hæc vir meus non aestimat animo suo,
 Inimicitiam qui pellicem duxit meam,
 Et me miseram foras pepulit ex ædibus.*
Nunc igitur ascendam Patris in palatum.
Mundum simulas dira posthac dissipet,
Ejusque soboles ludat infra libere.
Si queris ejus nosse progeniem, audies :
Occisor, invidus, insidiator filii;
At filiae sunt improbitas, pugna, iraque.
Hæc igitur, ut dixi, deinceps in ritum
Agat meum libidine pro sua, simul
Cum prosapia pulcherrima, si diis placet.
Nunc ipsa scandam cælicam domum Patris.
Humanitas omnis abeunti comes erit,
Zelusque prudens, atque misericordia,
Amorque recti consequetur candidus.
En pariter omnes comparamus ad fugam.
H. Fugam parari, domina, video doleoque
Et mente futurum volvo quid tandem siet.
Miseret mariti me tui miserrimi,
Stultissimique conditionis, lacrymas
Nec continere, quo minus fluant, queo.
Te judico tamen facere pro acceptis malis
Condigna nunc, viro relicto quod abeas.
Sed lacrymantem et supplicem me respice.
Rogo per parentem, cæterasque essentias,
Actusque puros, nulla quibus inest hyle,
Aeternitatem temporisque accedito.

A Καὶ τοὺς ἴδιους μάτασχε καὶ τῶν ἀλετῶν.
 Φ. Μή τοῦτο μοι, μὴ τοῦτο, μὴ τοῦτο, ξένε.
 "Αλις γάρ, ὃν πέτονθα τῷ πρόσθεν χρόνῳ.
 Τί πλειόνων δεῖ; τῶν παρελθόντων δίλις.
 Ε. Δίκαια φῆς, δέσποινα, καὶ καλές λέγεις.
 Οἶς γάρ πέτονθε καὶ τὰ μέλλοντα κρίνεις.
 "Ορκῷ δὲ ἐγὼ σοι πιστοποιῶ τὸν λόγον.
 Οὐδὲν γάρ δὲν δράσω σε τῶν ἐναντίων,
 Οὐδὲν αἰσχυνῶ τὸ φίλτρον, οὐ τὴν ἀγάπην.
 Οὐχὶ, πρὸς μάτῶν, ὃν ἔφης, φρικτῶν λόγων.
 Φ. Δύνασι δὲν μοι τεῦτα προσφέρειν ἐδνα,
 Εἰ σοι παράσχω τοῦ γάμου τάς ἔγγυάς;
 Σ. Τὰ ποῖα; λέξον, ὃς ἐγὼ παράσχομαι.
 Φ. Χαρείν επ' ἀλλων ἀγαθοῖς; ξέστει σοι;
 Σ. "Εξεστιν. Φ. "Ἐν λύπαις δὲ λυπεῖσθαι νόσος;
 B Σ. Μάλιστα. Φ. Τὰς στρεβλὰς δὲ φεύγειν διπλάσια;
 Λαλεῖν δὲ ταυτά, καὶ φρονεῖν ἐν καρδίᾳ;
 Σ. Καὶ τοῦτο πά. τως. "Άλλο λοιπὸν πυνθάνου.
 Φ. "Ἔχειν τὰ σαυτοῦ τῶν φίλων ἐν δυστέρῳ;
 Σ. "Ἔχειν. Φ. Αἱ αὐτοὺς καὶ θανατῶν πολλάκις;
 Ναὶ καὶ θανατῷ. Φ. Καὶ φθονοῦσι μὴ φθονεῖν;
 Σ. Ναὶ. Φ. Τοὺς δὲ βασκαλινοτας ἀγαπᾷν; Σ. Πάτη.
 Φ. Δέδοικι ταῦτα μὴ λόγῳ μὲν προσδέχῃ.
 "Εργῷ δὲ ἀπαρνήσαιο. Σ. Καὶ μήν νοσοσα.
 Φ. "Αθρεῖ τὸν δρκον, ὡς δημι εὐλλαμβάνεις.

*Hoc vile culmen pauperis lugurilli
 Ne spreveris, quæso, introitoque placida.*

C *En sobrium propino poculum tibi,*
Panisque mecum participem fieri pelo.
En hic saltem tibi, en aquam tibi gelidam.

A. *Quid istud, hospes? quid facis? non desinis?*
Satis superque misera dudum passa sum,
Non experiri plura mihi posthac libert.

II. *Jure, domina mea, dicis, et recte quidem*
Ex anteactis post futura prævides.
Sed ipse meipsum jurejurando tibi
Obstringo totum, nil quod adversum tibi
Quicquam sit unquam facere conabor sciens.
Non sedus, inquam, non amorem muluum
Contaminabo, verba per juro tua,
Tremendaque et verenda, quæ coram mihi
Nunc es locuta, sed agedum morem gere.

D A. *Hæc polliceri dona nuptialia*
Potcrisne, si tibi conjugem me præbeam?

H. *Quæ vero dona postulas dari tibi?*

A. *Erisne lætus alterius causa boni?*

H. *Ero. A. Malisque condolebis exteris?*

H. *Fict. A. Animumque non habebis duplitem,*
Sed ut loqueris, ex animo sic senties?

H. *Et maxime quidem: sed alia querito.*

A. *Rebusne amici posthabebis proprias?*

H. *Sane. A. Pro amicis sustinebis quoque mori?*

H. *Faciam. A. Nec invidebis invido tibi?*

H. *Non. A. Invidenter diligesque?* H. *Diligam.*

A. *Ah metuo, ne lingua sis mihi promptus nimis,*
Tardusque factis, H. Juro tibi sanctissime.

A. *Tu videris, persuasa quoniam te sequor.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΣΧΕΤΑΙΑΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ
—
EJUSDEM
INDIGNABUNDI IN PROVIDENTIAM.

(Ex edit. 1556.)

Οὐκ ἀγνῶ μὲν, δημιουργέ μου Λόγε,
Ἄ; ἀχανή; ἀνυσσος ἐν σοὶ χρημάτων·
Αὔτην φυλακὴν Ἀμβακοῦμ παρατρέψω,
Σκοπούντος ὡς θεοῖς καὶ πύθοις τοῖς·
Οὐ παύλον. Αὐτὸν ἀγνῶ, τὸ οὖν στόμα,
· Ή ἡ ἴωσις, λέγοντα, καὶ πλούτου βάθος;
Πείθει με τιμῆν τὴν Πρόνοιαν μυρία,
Τοῦ παντὸς ἡ κίνησις ἡ τεταγμένη.
Ἄλιος αὐτὸς τοῖς ἀντατώ δρόμοις
Ἀντιτρέχων μὲν, ἀλλὰ δὴ καὶ συντρέχων.
Βρύων φῶς, μέτρων δὲ τὸν πάντα χρόνον,
Ἄπρας δὲ τὰς τέτταρας εὐρύθμιας τρέπων,
Γεννῶν δὲ καὶ χειμῶν καὶ τίκτων θέρος
Καὶ τὰς ἐν ἀμφοῖν ἐμμέσους ποιῶν χράσεις,
Ἄδμπτων διτσχῶν ὡς γίγας ἐκ τῆς Ιω,
Μισουρανῶν ἔπειτα, τὴν δύσιν φθάνων,
Δύνων, τρέχων κάτωθεν, ἀνισχῶν πάλιν,
Καὶ νύκτα τίκτων καὶ κύων τὴν ἥμέραν·
Ἄνηξ σελήνης καὶ πολύτροπος φθίσεις.
Τοῦ νόκτερινοῦ γλαυκοφεγγοῦς ἥλου.

*Non nescio quidem, o Jesus conditor.
Thesauri abyssus quam tui profunda.
Nec Abacuci negligo custodiam
Speculanis alta ut aure et oculis ceperit.
Non, os tuum illud Paulus, excidit canens
Prosunditas vah divilis scientiae!
Innumera suadent vellere Providentiam,
Ille universi motus ad legem rapax
Sol ipse, summis cursibus contra quidem
Nitens, sed idem passibus junctis means,
Lucis scatebra circitorque temporis,
Anni perire quatuor vertens rotas,
Æstatis auctor, hyemis ad normam pater,
Hos imperatos inter efficiens dies,
Heros Eōis extiens cubilibus
Medium profundo jam polum mutat gradu,
Idem occidente mox ab imo adest redux
Noctemque pariens parturit simul diem;
At vera Luna solis ad glaucum jubar
Antītūt eadem repr̄rat in noctem decus.*

A Οΐδα Προνοίας ἔργα καὶ τὰ τῶν κάτω.
Τοὺς γάρ πρὸς αὐτῷ τῷ σεληναίῳ κύκλῳ
Ιστῶντας αὐτὴν μηδ' ἀπεισχυκλητέον.
· "Η τίς γάρ ἐστηρίξε τὴν γῆν ἐν μέσῳ,
Τὸν διενθεὶς βάθρον ἀπείρῳ βάρει,
Εἰ μὴ Προνοίας τῆς συφῆς σοφὸς λόγος;
"Ἄγε βραχὺν κάχληκα δίψον εἰς ὅδων
Μή νήσεται σοι κοῦφος ἀνά δοῦν πλέων
Μή φθίζεται σοι τοῦ βιθοῦ τὸν πυθμένα;
Εἰ γοῦν δι κάχληξ ταῦτα, πῶς τὴν γῆν δην
Ορῶν ἐφ' ὑγρῶν ἀρθεπῶς ἵσταμένην
Οὐκ εἴθυμηδῶ τὴν Πρόνοιαν εὐθέως;
Τίς πηγνύει μὲν εἰς νέφος τὴν ἀτμίδα,
Καὶ τοῦ νέφους τὴν πῆξεν εἰς διμέρον λύει;
Τίς χιόνος δὲ τὰ πρόσωπα σεμνύνει
B "Ἐκ γλαυκότητος ἐμφύτου φιλμεθίου;
Σφριποὶ δὲ τὴν χάλαζαν ἐν τόρνῳ ἔχειν;
Τρέψει δὲ τὴν διγραστιν δρθρίᾳ δρόσει;
Τίς ἀνέμους ἔταξε τοὺς εὐθυπνούς;
Οἶς ἀντέταξε τοὺς ἀνακαμψίπνούς;

*Novi et profunda facta Providentia;
Nos quippe subtler Delicæ globum vagæ
Eam colentes adprobamus unice.
Tellurem in orbe quis locans medio gravem,
Fundamen aqueum subdit alto ponderi
Nisi sapientis mens Providentia sagax?
Age, qui lapillum flumini injiciens brevem
Non posse fluctus innatare senties
Nec prodet ille gurgitis fundum tibi.*

C *Quod si lapillus haud potest, videam tamen
Immenſam in altum nitier terram mare,
Non mente capiam signa Providentia?
Quis tibi vapores stipat in nubem, dein
Nubem resolvens in fluentis vim imbris?
Quis fingit albæ purpurans glomos nivis
Cerussæ abusus flore naturæ manu?
Quis grandinem orbe tornus absolvit novo,
Aliisque gramen rore mature facto?
Quis ordinavit recta flantes? quis dedit
Contra ruentes turbido ventos gradu?*

Καὶ συνελὸν τές τὴν καθ' ἡμές οὐδεταν
Σοφῶς χυδερνῷ τὴν πολυτροπωτάτην;
Καὶ τὴν Ἐπικούριον ἀδόλεσχίαν
Λάληθε ταῦτα, καὶ περ οὐ λαθεῖν δέον.
Εἰ γάρ μιαν ἵππος εἰς φθορὰν πάθοι
Χωρὶς χαλινῶν καὶ χυδερνήτου δίχα,
Καὶ τὴν μὲν εἰσδέξαιτο πάντεις δράκων,
Γ' δὲ σφαλέντα θῆρα χαραδραῖς φάγοι.
Πώς ἀν ἀκυδέρητον εἴποι μὴ μένειν
Τὸ κοσμικὸν πλήρωμα τὴν πᾶσαν κτίσιν;
Οὐκ ἄγνω ὅν, ὡς προειρηκα φθάσας,
Ὦς κριμάτων δύνατος ἐν σοὶ, Χριστέ μου.
Πλήρης εἰ; τὸ βάθος οὐ δυνάμενος βλέπειν
Καὶ τοὺς ἔκστου συννοεῖν χρυπτοὺς τρόπους;
Πρὸς τοὺς χαλινδόνες ἀχθομαὶ τῶν πραγμάτων,
Καὶ δυσχεραῖν τὰς νεμήσεις τῶν βίων.
Ἔπω δέ τέκτων, δικαιοῦς, διατόμος,
Οὐ βυρσοδέλης, δικυτεὺς, διηπόνος,
Οὐ λοιπὸς δχλος τῆς βιβανασίδος τύχης,
Σοῦ πᾶν μὲν ἀνθρώπην, εῶν γενῶν δὲ κοσμίων
Ὦς δεσπότης ἀρξειν οἰκετιδίων,
Καὶ νῦν μὲν ἐντρέψειν αὐτοῖς κονδύλους,
Νῦν δέ τέκτης ὑδρίοι, τὸ τοῦ λόγου;
Καὶ τίς μὲν δύσπωλιν αὐχῶν μητέρα,
Ἡ γοῦν ἀπωρόπωλιν ή καπηλίδε,
Καὶ πατρὸς υἱὸς τυγχάνων ἀνωνύμου
Τυχόν ἔνδικον δράχοντος ή ἔνδικον πράτου,
Ἔπω τῶν δοτα πρίασι καὶ τριωδῶν
Ἄγριόκος ἀντρὸς καὶ προσῆκον βλαυτεψ

*Summa, quis omnem dirigit substantiam?
Propter, supra, infra nos volantem mirimode?
Epicurus hac si præstupore non videt,
Nobis videnda sunt tamen clarissime.
Nempe una navis, unus at pereat male
Equus, hac magistro nuda, frenis hic carens,
Hare glutiel marinus in barathrum draco,
Ilunc nacta silvia lacerat erronem sera.
Rectoris expers quomodo ingens machina
Polis universi stare naturæ ordine?
Non nescio ergo ut ante dictum, Christe mi,
Quod gaze abyssus te penes sit cælicæ;
Atqui profunda mente cum nequeam sequi
Absconditosque nosse rerum cardines,
Molesta me divexat indignatio
Divisa vita contuenter munia.
Nam quo faber lapicida, sutor rusticus
Fulloque pelliisque sœce cum popli
Et sordidarum disciplinarum adseclis
Sapientibus dominantur atque illustribus,
Emptos ut inter imperat servos heris
Injurioso vapulantes condylo
Plaustralibusque impune dictis perditos?
Circumforaneam hic adeptus conjugem
Copamve, patris ipse plebei genus,
Vel institoris mercis haud trioboli
Rus ipse crudum, lixa, calcarius
Fædissimi fessoris os spurciassimum
Expers honesti, laudis ignarissimus*

A Σκαπανέως πρόδωπον αἰσχιστον φέρων,
Ἄλδιρις εἰς πᾶν τῶν καλῶν καὶ τιμῶν,
Καὶ μηδ' ὅπως κνήσαιτο γινώσκειν ἔχων,
Πιειν διδαχθεὶς καὶ μεθυσθῆναι μόνον
Ἡ καὶ φαγέσθαις τῶν Σελευκίδων πλέον,
Ἐν τῷ λαλεῖν δὲ σιδελιν χίτων πίθους,
Ἐκείνος οὖτος εὐπορεὶ μὲν ἀργύρου,
Ολας δὲ πλινθους ἐνδέδυταις χρυσους,
Κτίζεις δὲ λαμπράς οικίας χρυσοστέγους,
Ἴππων δὲ γαυρῶν ἀγέλας διας τρέφει
Ἐκ Θετταλῆς γῆς καὶ πέδαιν Ἀρραβίας,
Χρυσοῖς δὲ τούτους; ἐνσταλίζεις φαλάροις,
Προέρχεται δὲ τῆς λεωφόρου μέσον
Ὑπὸ προτομηπολες ἀρχικῶς ἐσταλμένος,
Καὶ προσκυνεῖται, καὶ Θεοῦ τιμὴν ἔχει.
“Ἄλλος δὲ σεμνὸς, εὐγενῆς τῶν τέξ ξε,
Καὶ δὲ μὲν εἶδος, καλλίων δὲ τὸν βίον,
Λόγων μαθητῆς καὶ διδάσκαλος λόγων
Πλανημέριος ἐνσχολάδων ταῖς βίσθοις,
Παιίσευσιν δεσκῶν καὶ τρυφῶν τὸ μανθάνειν,
Ἀνδειτος πρόειστη, διδιλιας, πάνης,
Μηδὲ τρύφους γοῦν εὐπορῶν πιτυρίου.
Τῆς ἀρετῆς δὲ φιλος δὲν καὶ τῶν λόγων
Οὐδὲ βραχεῖς εὐτυχεὶ τιμῆς μέρος.”
Τωδέαται δὲ καὶ διώκεται πλέον,
Τί μὴ τὸ πάντων δυσθεώτερον λέγω;
Οὐ γάρ ἀποχρῶν τοῖς κοινοῖς πλουτεῖν μέρον
Ἐν πᾶσιν δὲλοις τοῖς δοκοῦσι τιμίοις,
‘Αλλὰ προαρπάζουσι καὶ τὰ βίσθα,

C *Nec scabere rite doctus; hoc solum, grave et
Poculis saginam bellumis tendere
Et helluari plus Seleucidum gula,
Verbis salivæ dolia vomens singulis,
Is ille abunde seruat argenti domo,
Et sepe cinctus auro ambulat foris
Meroque ab auro splendidas ædes colit;
Greges equorum passit hic curulium
Aut Arabe campo aut Thessala terra satos;
Phaleris ab auro comit hos fulgentibus;
Alto per urbem primus incredit gradu
Stipatus auro et anteambulonibus:
Divino honore plebs adorat turgidum.
Gravis sed alter sole ab oriente inclitus.*
D *Formoque moribusque commendabilis,
Doctrinæ amator doctor ipse nobilis,
Diurnus et nocturnus incumbens librī,
Qui disciplinarum omnium nectar bilit,
Pauper miseroque viduus insedit foco,
Nec frus:ra panis abunde habens cibarii:
Virtutis ille amicus et sapientiae
Nec minimam honoris debili partem obtinet:
Sannis petitus undique exigitur foras.
Et quid lacebimus omnium indignissimum?
Rem factam habere vanitas nec sic putat
Clarissimis abunde honoribus frui,
Libros nisi ipsos auferat ut inutiles.
O summa pestis! vestibus sapientiam
Spoliabit auri fulgor impiissimus.*

'Ος κτῆσιν ἀργήν, ὁ μεγίστης ζημιας !
Καὶ λωποθυτεῖ τοὺς ἀλγούς τὸ χρυσόν.
Τῷοις ἡ πόσους ἔβρευσα δακρύων πίθους
Τίδων σοφοὺς μὲν ἐν μέσῳ συνεδρίψ
Δακοῦντας ὅρθι καὶ περιφρονούμενους,
Παράφρονας δὲ πλουσίους τιμωμένους.
Δηρεὶ Μέλιτος, καὶ διδάσκει Σωκράτης.
Καὶ ζῇ Μέλιτος, καὶ τελευτὴ Σωκράτης.
Οὐ συχρόντης ἐκδιδράσκει τὰς δίκας.
Οἱ δὲ ἐνδεκα χρίνουσι τοὺς ἀλευθέρους.
Καὶ τρίβεται μὲν φάρμακον τῷ γεννάδῳ
Ο δὲ Ἀντίος πέφευγε τὴν τιμωρίαν.
Χριστὸν πάνης Εἰλεῖς; δυσσεβῶς λέγει.
Πλούσιος Ἀντίχριστον, εὐσεβῶς λέγει.
Ἐπάγγομαι πρὸς ταῦτα· μισῶν τὸν βίον
Θέλω θανεῖν· ξιλιον οὐ θέλω βλέπειν.
Ἐντεῦθεν εἰσῆγαγεν ἄλλος τὴν τύχην,
Τὸ δὲ αὐτόματον ἄλλος, Ἐλλήνων δύο·
Αὐτῷ δὲ κοινῶς τὴν ἀκυρωντησαν.
Ἐντεῦθεν ἡγνόησαν οἱ τότε χρόνοι
Καὶ τῆς Προνοίας χρῆμα τῆς σφωτάτης.
Ἐντεῦθεν ἡ ξύμφυλος ἀνθρώπων φύσις
Ἐγγινα διασπασθεῖται πρὸς μέρη δύο,
Καὶ κλήσεων ἀδικος ἐγράφη νόμος
Τὸ πλάσμα τέμνων εἰς τομὰς ἀσυμφύλους·
Καὶ τὸν μὲν ὄντας δοῦλον ἡ τύχη,
Τὸν δὲ προσεκλήρωσε τοὺς ἀλευθέρους.
Ἀρχῇ γε κακῶν, χρυσοῦ, τῆς τυφλὸν τέχνον,
Οὐς ὀπόλιο καὶ παρέθοις ἐκ μέσου

*Hei quanta fūsi lacrymarum lumenca
Cates videntis in curia penitissima
Bene consulentes despici; insipientium
Mactari honore dīvitum deliria.
Meliitus inepti, Socrates sophiam docet,
Sic vivit ille, moritur hic; pænam exiit
Trux sycophanta, liberum undecim-viri
Dominant; cicuta uligenum sequitur virum,
Supplicium inanis Anytus boni fugit.
Christum invocabit pauper? Impie facit.
Dis Antichristum? Nil potest magis pie.
Mærore victus vitam ego odi, nolo jam
Solem inuieri; nil nisi mortem volo.
Hinc sortis alius rebus induxit rotam,
Casum aliis, ambo Græciæ terra sati,
Ambo docentes esse sine rege omnia;
Ob istud illa nesciit Deum ævitæ
Negotiumque providentiam, sacrum.
Duabus hinc natura rupta partibus
Pomini amorem in multum nati abstitit.
Injusta lex est inde prosata nominum.
Divisiones res in hosticas secans.
Fors sorte capta dixit hunc servum, alterum
Potiore fato scivit euse liberum.
Aurum, o malorum cæca stirps terræ caput,
Utinam perisses abol-tum e medio in nihil
Mundi cæca caussa rerum discidi.
Vanis sed aurum differam conviciis:
Exsensa massa quid mali nobis dedit?*

A Τὸ στασιῶδες χρῆμα καὶ κοσμοφθόρον.
'Ἄλλ' ἐν κενοῖς μοι ταῦτα πρὸς τὸ χρυσόν.
Τί γάρ πεπαρύνηκεν διψυχος φύσις;
'Ος ἀπόλιο τῶν βροτῶν ἡ φαυλότης,
Οἱ τοὺς καλοὺς χρίνουσιν ἐξ εὐτυχίας,
Καὶ τοὺς κακοὺς τοδιπαλιν ἐξ ἀτυχίας.
'Ο τάλαντες πάνητες, ἀθλιον γένος,
Πλούτου μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ χρυσῶ
Τῆς ἀρετῆς τὴν δόξαν ἀφηρημένοι!
'Ομως δὲ κόσμος ἀγαθὸν πῶς ἀν δράσῃ
'Ἐν τῷ πονηρῷ κείμενος; λέγει Λόγος.
'Ομοι πόσον δάκρυον ἐξ Ἡρακλείου,
Πόσος γέλως δὲ πάλιν ἐξ Δημοκρίτου!
Τὸ μὲν κατοικεῖσθαι τὸν μωρὸν βίον,
Οὗτος δὲ μωκήσαιτο τοὺς ἀβελτέρους.
B 'Οντων γάρ τούτων ἐξ ἀκατέρου τρόπου
Χρῆ σφᾶς ἀντούς καὶ γελῖν καὶ δακρύειν.
'Εμοὶ δὲ τὶς χρήσις σαλπίζειν στόμα,
'Αγχιστροφον δὲ γλῶσσαν εἰς λόγου πλάτος,
Καὶ πρὸς κορυφὴν Παρνασσοῦ στήσας δάκρυν
'Ος ἐξ ἀπόπτου τὴν βοήν διευρύνω;
Εἰπεῖν παράσχοι ταῦτα πρὸς τοὺς πλοιούσους;
Οἱ χρυσολάτραι πολλανδεῖν πλούσιοι;
Ολαν δὲ καὶ στάλλεσθε, δειλαιοι, τρίβον;
'Ο πλοῦτος δηλη τῆς βέουσα συντόμως,
'Ης οἱ κακοὶ φέρουσι πάντας τὸ πλέον.
Τὶς κακίους γίνεσθε πλούτουτες πλέον.
Εὔρημα κυνὸς ἡ σεβαστὴ πορφύρα.
'Ο μάργαρος κύημα φαῦλον διετρέου·

C Utinam periisse hominum ītere recordia,
Sollita estīmare sorte de bona bohos
Malosque contra de malo infortunio,
O miseri egentes, obitum ærumnis genus,
Cum censu optimo cumque tristis aero simul
Virtutis omni decore nudi et gloria!
Et orbis iate quo bonum faciat modo
Malo ipse totus subjacens? Christus canit.
Heu quanta fendi vis ab ore Heracliti,
Ha quanta risus ore de Democriti
Deserit ille stulta mundi crimina,
Fatuos cachinnis iate claris ruperit.
Vere horum uerque utroque vere nonine
Ridere flere oportet illos mutuum.

D At mihi sonorum es quis dabit tubæ vicem
Versatilemque lingam in aquor carminis,
Parnassi in alto stans usi cacumine,
Grandem irremissō concilem vocem sono,
Hæc prompta dictu dilibus viris canens:
Mancipia, dileas, quo metalli tenditis?
Quo calle miseri flebilem installis viam?
Caduca proles sunt opes terræ hospitæ,
Quarum fruuntur parte majore improbi;
Quid vitia cum opibus semper augelis nova?
Augusti honoris purpura inventum est canis.
Libido, margaritæ, viliis ostrei.
Summa est lapillis quod glabella saxa sunt
Ex calce, lignis, splendida ornatu, domus,
Cæcoque latere fossilique marmore est

Λίθοι τὸ σύμπαν οἱ χνοάζοντες λίθοι·
Οἱ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπτῶν τε πλήθων καὶ λίθων ἔξεσμένων,
Τῆς τίτανος γῆς, ξύλα γῆς, ξύλος λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν καὶ σέβων οὐκ αἰσχύνη;

*Calx nata terra, ligna, lapides, terra sunt,
An terram honorans erubescere hand velis?
Verum os ineptis quid meum dictis strepis?*

ΑἜιεν· τί ταῦτ' ἔλεξις, ἀγριον στόμα;
Σίγα, σίγα, δεῖλακον· οὐκ δοθῶς λέγετε..
Τῶν κριμάτων γάρ τοῦ θεοῦ τὸν πυθμένα
Ἐξιχνιάζειν οὐδὲ Παῦλος ἰσχύει.

*Tace inficetum, gannissili frivola.
Dei profundam judicantis semitam
Rimando Paulus ipse non potest sequi.*

Sequentia, quæ num. 1-21 præsentantur, ex codicibus Vaticanis excerpit card. Ang. Mai et Graece edidit in tomo VI Bibliothecæ novæ Patrum. Versio est nostra.

A'. Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου στίχοι εἰς τὴν στεφανοφορίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομητοῦ.

Ἔπιες Ῥώμης νεαρᾶς, αγλη φωτὸς μεγάλου,
Ἄρτεις τοῦ κτίσαντος τὸ σύμπαν ἀρχετύπου,
Ἴσσαχες τῷ γίγαντι φωτφρῷ τῷ μεγάλῳ.
Εἰ θάλπεις, εἰ ζωαγονεῖς, εἰ διοικεῖς προνοΐᾳ,
Ἄν αδειεις, εἰ τελεσφορεῖς, εἰ βλέπεις ἀλεθήτως,
Ἅλιε καὶ παρῇλιε, δύο λαμπροὶ φωτῆρες,
Πατήτη καὶ τέκνον βασιλεῖς, βλαστήματα πορφύρας,
Σωτῆρες Ῥώμης νεαρᾶς, πύργων εὐτάφων δδέξ
Ἴσσαχες, ἴσσοφεγγεῖς, δύστικοι, μεγάλοι,
Δάμπιπες δῆμοις εὐμενὲς ἀπὸ Φυχῆς πραεῖς.
Ἄλλ' ὁν ἐν ἀποστήματι δῆμος βοῶ· Βαινέτω
Ὄ σήμερόν σε στέψασαν δέξῃς λαμπρῷ στεφάνῳ.
Καὶ γάρ ήθροισθημεν ἐν σοι τοῖς στεφανηφοροῖς;
Δῆμοι καὶ πόλεις πολὺ σὺν μουσικοῖς ὀργάνοις
Ἐν δυνοῖς; ἐρτάσαντες τὴν ἑρτήν τοῦ στέψους;
Οὐ μόνον δῆταις στρατεῖς καὶ δῆμος δι μυρίος,
Ἄλλ' δον τὸ γέροντιον, δον βουλῆς συγκλήτου
Τῶν ἱερῶν τῇ λογδῇ, δι μέγας ποιμενάρχης
Συμπράττων καὶ συνευδοκῶν, σπεύδων καὶ συμπε-

[ραίνων,

Ἀρώμενος τὰ κάλλιστα, τὰ κάλλιστα τὰ τέστε

Β' Ἔθηκας λέγων τῷ θεῷ περὶ τὴν κεφαλὴν σου,
Ἐθηκας λέγων στέφανον ἀπὸ τιμίων λίθων.
Ζωὴν ἡτίσατο μασκράν, ἕδωκας διώσις δέ τι,
Καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ιερᾶς τῆς ὑμνολόγου λύρας.
Χαρίτε, θάλαμοι σεμνοὶ, βασίλεια Ῥωμαίων,
Αὔτοφυες, αὐτοθαλεῖς, καλοὺς αὐτοτελέχους
Ἐχοντες, φέροντες τοὺς ἔξης, αὐχοῦντες, εὐτυχοῦντες;
Ἀνακτος παῖδες καὶ πατρὸς δινακτος βασιλέως.
Ἡ μὲν λαμπρὰ πανήγυρις τῶν στεφανηφορῶν
Ἐνισταμένη σήμερον τῆς Ῥώμης ἀκροπόλει,
Ῥήτορος δέεταις λαμπροῦ, γλώσσης μεγαληγόρου.
Δεῖ, δεῖ γάρ κήρυκος ἡμῖν δήτορος εὐρυφώνου
Μεθ' ὑψηλοῦ κήρυγματος φωνῇ διαπρυσίῳ
Κηρύσσοντος καὶ λέγοντος· Ὡ δυδρες, δι Ῥωμαίο..
Ἄθροιζεσθε μετὰ σπουδῆς, δεῦτε συνευρρευθῶμεν,
Δεῦτε πανηγυρίσαμεν δρδην δροῦ καὶ πάντες·
Χοροστατῶντος τοῦ Δασύδη καὶ προκαταρχομένου
Μετὰ κιθάρας τῆς καλῆς τῆς πνευματοκινήσου
Καλὸν καὶ μέγα σήμερον προσυναβελλομένου·
Ἄστον, προφῆτα βασιλεύειν, τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων
Ἐκ τῶν φεμάτων τῶν καλῶν δῶν καὶ λέγεντων
Παρέστηκεν ἡ βασιλεῖς, δικῆ, ἐκ δεξιῶν σου
Τὴν δρκικὴν περιβολὴν ἐμπεριβολὴν δεδλημένη,

Vitam efflagitavit longam: dedisti, immo dabis uita
donum quoque lyræ hymnos sacros resonantis.

Gaudete, thalami decori, qui Romanis partum
editis stirpis genuinæ, clare, egregiæ; qui posteris
regii patris prolem donatis. Egregia coronationis
panegyris Romæ in arce hodie stans, oratore insig-
gni, lingua sonora opus habet. Nunc præco alta voce
clamat: Viri Romani, convenite quantocius; genio
indulgeamus; panegyrin uno ore celebremus. Agmen
ducat Davides cum cithara, qua Spiritu effante pul-
chrum hodie carmēn præcinal: cane, rex propheta,
in honorem Romanorum regis carmen sublime, di-
cens: Regina, o rex, a dextris tuis stat, veste cir-
cumamicta regia fimbriata auro. Canta, propheta,
in carmine tuo: Audi, filia, incisa aurem tuam;
obliviscere regiminis paterni, gentis tuæ, generis tui,
ut Joanni Romanorum imperatori qui manum tuam
expedit connubio jungaris, id quod omnem conditio-
nem humanam superat. Sic Davides citharizans
cecinit. Tu vero, benigna regina, auditis populi
borcilibus visisque, morebaris, amoris vinculo jun-

I. Theodori Prodromi versus in coronationem Alexii Cyprieni

Sol novæ Romæ, lucis magnæ jubar, archetypi
omnium creatoris specimen, qui celeritate giganteum
æquas luciferum, si calefacis, si vivificas, si provi-
dentialia tua cuncta gubernas; si auges, si incepta ad
finem ducis; si cuncta pervestigas, sol è sol geminate,
bina lucida sidera, pater et filius imperatores
porphyrogeniti, sospitatores Romæ novæ, turrium
excelsarum gloria, pari celeritate, eloquentia, honore
præditi; magni viri, populis lucem fundite benevolamente.
Clamo autem populi nomine e louingquo:
vivat quem hodie magnifica gloria corona decora-
verunt. Confuximus enim ad coronationem tuam,
populi, civitates, instrumentis musicis hymnisque
hocce festum celebraturi; nec solum totus exercitus
populusque innumerus, sed totus senatus, totum con-
cilium, tota sacerdotum cohors, magnus pastor,
auxiliator, approbator, qui omnia accelerat, qui op-
tima quoque cupit, qui ad Deum preces pro capite
tuo fundit, qui coronam induisti de pretiosis lapidibus.

Πεποικιλμένη θαυμαστῶς δι. κροσσωτοῖς χρυσοῖς.
 Ἀδε, προφῆτα, πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τῇ πανηγύρει·
 Ἀκουσον, Ἰε, θύγατερ, κἄλιν τὸ σὸν ὡτίον,
 Ἀρχῆς πατρόφας, σοῦ λαοῦ, σοῦ γένους ἐπιλάθου,
 Οπας τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων Ἰωάννην
 Σοῦ κάλλους ἐπιθυμητὴν ἔξεις καὶ τύχης γάμων,
 Γάμων τῶν ὑπὲρ ἔφεσιν πᾶσαν τὴν ἀνθρώπινην.
 Οὕτω μὲν, οὗτος δὲ Δαυὶδ ἔδει μετὰ κιθάρας·
 Σὺ δὲ εὐποιοῦσα βασιλὶς ἐθνῶν τῶν ἐσπερίων
 Ἡκουσάς, εἰδες, ἔκλινας, ἥρασθης, συνεχύγεις,
 Ἐτυχες, εὔρες, Ἐλαδες, ἥρθης ἐκ γῆς, ἐπήρης
 Τέλερ αἰθέρα τὸν πολὺν, ἕως ἀνάστρου σφαιράς
 Ἡλίθες, συνῆλθες εἰς γονάς Ῥωμαίων τελεστρόριες
 Ζώσα εὐλήη καὶ καλὴ πλήρης φωτεῖς ἥλιψ
 Οὐκ ἀρχομένῳ δρδουχεῖν ἀπὸ μερῶν βορείων,
 Καὶ τοῖς νοτίοις λήγοντι, τῇ γῇ δὲ κρυπτομένῳ,
 Ἐν δὲ φοιτῶν Ὁκεανοῦ μεγάλαις λουσαμένῳ,
 Ως θύος ὑπερφανεσθαι καὶ φρυκτωρεῖν τὸν βίον·
 Ἀλλ' ἐκ πορρύρας τῆς σεμνῆς ἐκείθεν ἀρξαμένου
 Τὸν βίον τὸν τετραμερῆ καὶ τὴν ἀρχὴν Λύσσων
 Ζωγονεῖν· καὶ δρδουχεῖν λαμπρῷ φωτοχούσι,
 Οὐ πρὸς ἡμέραν τὴν ἀρχὴν Λύσσων φρυκτωροῦντα,
 Ἀλλὰ καὶ μέσαις ἐν νυχὶ καὶ ταύταις ἀσελήνοις·
 Πλησιφαῶς τὴν ἡμέραν τοῖς ὑπηκόοις βίον
 Νέμων αὐγαῖς αὐγάζοντι, κοσμοῦντι, καθιστῶντι.
 Εὔφραινον, τέρπου, θύγατερ, ἔδει μετὰ κιθάρας,
 Μετὰ κιθάρας, ὡς Δαυὶδ, τῆς πνευματεμφορήτου
 Ἐκλινας, εἰδες, ἥραγες τὸν δανακτά Ῥωμαίων
 Ἐπὶ τὸ κάλλος, δέσποινα, τῆς ὁραιότητός σου,
 Καὶ τὰ σεμνὰ τοῦ γένους σου καὶ τὴν πατρόφαν δέξαν
 Καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀρετῶν μέσον ἐπεισηγάγου,
 Άφε περιχορεύουσιν ὡς ἀπαλὰ παρθένοι,
 Υμνοῦσαι καὶ συνέδουσαι καὶ συνεπικροτοῦσαι,

gebaris; quod quærebas, accepisti, e terra super ætherem ad sphærum usque sideribus orbatam es sublata. Deinde cum Romanis perfectis commercium inuisi et, luna vivens et luce abundans, ad solem accessisti qui regiones boreales minus illustrat, in australibus deficit, sub terra se abdit et in Oceani fluentis abluitur. Sic vitam in oculis gestare assuevimus. Imperator autem in purpura natus vitam multiplicem in Ausonum imperium impendit, clara luce idem non diu solum, sed media nocte eaque illuni illustrans, subditorumque vitam plena luce calefaciens, splendore ac ordine decorans.

Jubila, gaude, filia; canta cum cithara; cum cithara, o David, cælitus inspirata, flexisti, Romanorum imperatorem pulchritudinis tuæ illecebribus adduxisti; generis paterni gloriam in medio virtutum choro statisti, quæ cœu delicate virgines cum cantu et applausu circum te saltant, digitorum strepitum citorum regentes.

Jubila, gaude, salve, atque iterum salve, omnium ad septentrionem gentium domina, patre ac matre legitimis prognata. Te Alamanni ad Rhenum metunt; tuum imperium Germanorum natio extimescit.

(1) Pedemontani.

Α Εὔρυθμον πλέξαται χρόνον ἐν ἀπαλοῖς δακτύλοις.
 Εὐφραίνου, τέρπου, καὶ πολλὰ χαῖρε, καὶ πάλιν [χαῖρε,

Κυρία πάντων τῶν ἐθνῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἐσπεράς,
 Ἀπὸ πατρὸς, ἀπὸ μητρὸς ἐκ τῶν ἀγχιστευμάτων.
 Σὲ τρέμουσιν Ἄλαμανοι γένος φῆγος ἐν Ρήνου·
 Σοῦ τέ Γερμανῶν πτήσουσιν ἔθνη τὴν δυναστείλεν,
 Σοὶ Διοκλέων καὶ Δακῶν ἔθνη δωροφοροῦσι
 Καὶ Περαιωτὶς φιλάρπαγες, Δαλμάται, καὶ Γαλάται,
 Λαμπάρδοι, καὶ Γενούσιοι, καὶ Καλαβροὶ μετ'

[Ἄφρων,

Καὶ πῦρ αἰτναῖον Σικελῶν φρίσσει τὴν ἔσουσίαν,
 Καὶ Τυρφηνῶν κορυφαὶ καὶ Πρόποδες ὄρεων (1).
 Σὲ τρέμει τὸ Γαλατικὸν, πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλώσσαι,
 Οἵτινες περὶ τὴν Χάρυβδιν, δοαι περὶ τὴν Σκύλ-

[λαν,

Καὶ περὶ πλοῦν Λιγυτικὸν καὶ Σύρτεις ἀμφοτέρας·
 Σὲ Αεύκρων δρχεις, σὺν κρατεῖς Οἴννων καὶ Παν-

[νονίων.

Σὲ νῆσους τὰς Βρετανικὰς ἀκούω λιτανεύειν.
 Οὐ σοῦ δὲ προκυρεύονται καὶ προοδοποιοῦσιν
 Αἱ θυγατέρες; αἱ σεξιναὶ πᾶσαι τῶν βασιλέων·
 Σὸν λιτανεύει πρέσωπον ἡ πᾶσα γερουσία,
 Καὶ τοῦ λαοῦ τὸ πλούσιον σφόδρα δορυφορεῖ σοι.
 Ἀλλ', ὦ Σιών ἐπτάλογε, ζευτέρα νεωτέρη
 Θύγατερ Ῥώμης, παλαῖς οἰκοῖς ἐμῶν ἀνάκτων,
 Εὐδαίμον, μεγαλόδοξη μερῶν υἱῶν καλλίστων,
 Περιλαβοῦ τὸν δανακτά καὶ περιπλάκηθι μοι,
 Ἀνύμνει τὸν σωτῆρά σου, τὸν αὐτοκράτορά σου.
 Ρήξον φωνὴν ὑφ' ἡδονῆς, ρήξον ὑπ' εὐφροσύνης·
 Στήσον ἐδρτιον χορὸν, ἔδει τὴν σωτηρίαν.
 Συνετηρήθης ἀδλαδῆς ἀπὸ προνομευμάτων
 Ὅπ' οὐκιν πᾶσι τοῖς λαοῖς κειμένων, τὴλπισμένων.

Tibi Diocleorum ac Dacarum nationes tributa solvant
 et Perrhaebi rapaces, Dalmatae et Galatae, Lampardi,
 Genusii, Calabri cum Afris; tuam potestatem Etnae
 ignes perhorrescunt et cum iis Tyrrhenorum duces ac
 Pedemontani. Te Gallia metuit et quotquot tribus et
 linguae circa Charybdin ac Scyllam aut circum
 tretum Ligiticum et ambas Syrites computulantur.
 Tu in Dencros, Hunnos, Pannones dominaris; no-
 men tuum insulae Bretannicæ celebrant, nec ullæ
 veneranda regum filia te præcedit. Vultum tuum
 totus senatus laudibus effert; te populi proceres armis
 protegunt. Sed, o Sion septicollis, filia junior Romæ,
 imperatorum nostrorum domus, egregiorum filiorum
 genitrix, saluta imperatorem, et me complectere;
 carmine celebra salvatorem, imperatorem tuum.

Rumpe vocem præ lætitia, præ jubilatione; chorū
 siste festivum, canta salutem; incolumis enim
 mansisti et nullius populi prædā evasisisti; tibi exer-
 citus multis gentibus compositus pepercit; es enim
 cum patre Romæ novæ lenis dominator. Jubila, canta
 pœnam; in mænibus celsis, super montibus editis
 imperatoris voluntatem ac celsitudinem celebra. Tam
 illustres, Romani, videre nos decebat, reæs porphy-

Από παμφύλου στρατιώς; τῆς δὲ πάντης θνῶν μυρίων·
Μετὰ πατρὸς παῖδα προὸν Ῥώμην; δεσπότην νέας.
Γέραιρε, μέλπε μετ' φύδες καὶ μετὰ πτιχήνων·
Ἐπ' ἄκρων κήρυσσε τειχῶν, ἐπ' ἄκρων τῶν δράων,
Τὴν αὐτοκράτορα βουλήν, τὴν μεγαλοθρόσπουνην.
Τοιούτους ἐπρεπεν τὴν ἡμένην δρᾶν, Ρωμαῖοι,
Μεγαλοδόξους; ἀνακτας τοὺς ἀπὸ τῆς πορφύρας;
Ἡδεῖς ἰδεῖν, ἡδεῖς εἰπεῖν, ἡδεῖς προνομιλῆσαι,
Ῥύτας, σωτῆρας πόλεως, προμάχους, ὑπερμάχους,
Τοὺς δὲ ἀνάκτων ἀνακτεῖς, τοὺς δὲ ἀπὸ αὐτοκρατόρων,
Τῶν καλαιῶν διορθωτὰς ἱθῶν καὶ προνομίων
Παρ' οἵς δὲ θρόνος δε αεπτές, παρ' οἵς δὲ σκηπτουχία,
Πατέρες πατρέρια πρόκτησις, δισπερ χληροδοσία.
Εἰ γάρ καὶ Κλαύδιος δοκεῖ παρὰ Ρωμαίων μέγας
Ἐν τῷ χορῷ τῶν συγγενῶν τῶν σκηπτρου διαδέχον,
Φρονῶν καὶ σεμνούμενος; δὲ τῇ χοροτυπίᾳ
Καὶ προπομπῇ τῇ συγγενεῖ τῶν ἀπὸ σκηπτουχίας.
Ἄλλ' Ἰσαάκιος αὐτοῦ μείζω φρονήσαις δέξει;
Ὄν δέος μέγας Κομηνηοῖς τοῖς ἀπὸ γῆς ἥλιοι.
Καὶ Κωνσταντίνος μετ' αὐτοῦ δούκας αὐτοκράτωρ,
Καὶ μετ' αὐτὸν Ἀλέξιος μέγας Ρωμαίων ἀναξ,
Πολλοὶς προπομπούμενοι σκηπτουχοῖς συγγενέσαιν.
Ἐξ ἀντίστησεν ἡμένη ἐκ τῆς σεμνῆς πορφύρας
Πατήρ καὶ παῖς οἱ βασιλεῖς, οἱ φύλακες, οἱ βύσταις
Δήμους πολλοῦ καὶ πολλοῦ εὐδαιμόνος, εὐπύργου.
Ἄλλ', δὲ πορφύρας τῆς καλῆς κλῶνες καλοί, μεγάλοι,
Ρωμαῖοις εὐπραγήματα, Ρωμαῖοις τοῖς ἔψοις,
Ἀνακτεῖς μεγιλέδοις, βίζων μεγάλων βίλασται,
Ρίζων μεγάλων καὶ χρυσῶν, βίζων παχυστελέχων,
Ἀμιλλήθείτε λαμπρῶς τοῖς ἀθλοῖς Ἀλεξίου,
Συναποτυπωθείτε πρὸς τοὺς ἕκείνου τρόπους.
Ορθοθείτε μιμήματα λαμπρὰ τῶν ἀρχετύπων,
Ὕφ' ἑαυτῶν πανεμφερῶς ἀποτετυπωμένα.
Ορθείτε λαμπρότερα λαμπτῶν ἀπὸ τροπαίων

*rogemilos tuis auditisque jucundos, affabiles salvatores
urbis, propugnatores, reges regia stirpe editos, mo-
rum antiquorum et privilegiorum restitutores, penes
quos thronus venerandus, quorum in manibus
sceptrum sicut palerna possessio atque hereditas.
Etsi enim Claudius in imperatorum choro magnus
aliquis videatur et propter ingenium ac indolem inter
pares excellat, Isaacius tamen altiora sentire
reputandus erit; nam Comnenorum celsitudo ad
celum tendit. Sic Constantinus Ducas imperator et
post eum Alexius, magnus Romanorum imperator
multis sceptricis anteponuntur; ex his enim pater
et filius purpura nati reges, custodes, salvatores
populi provenerunt. Sed o purpuræ pulchræ stipites
felices Romanis orientalibus, reges illustres radicum
egregiarum, aurearum, ampliurum propagines,
certate strenue certamina Alexii; ad ejus mores
vosmet componite. Praeterea archetyporum exempla
imitamini; superate tropæa illustria usque ad Gades
et genus duplex Aethiopum, quorum uni domicilium
ad occidentem solem, alteri ad primam lucem
Orientis, ut quidem ex Homeri carminibus videre
est, qui solis laudem praconizat. Optima, pulcher-
rima, faustissima quoque opto filio qui patri in*

A Ἔως Γαδείρων καὶ διτοῦ γένους τῶν Αἰθιόπων.
Ἄφ' ὧν τοῖς μὲν συνοίκησις ἐπὶ δισεμῶν ἥλιοι,
Τοῖς δὲ πρὸς πρώτας ἀστραπάς, πρώτας αὐγας
ἥλιοι,
Ποσκερ τοῖς ἐπεισιν εὐρειν ἐξίσται τοῖς Ὁμήρου,
Ἐλθοι τὸ κλέος κήρυκος κηρύσσοντος ἥλιοι.
Ἐπεύχομαι, τὰ κράτιστα, τὰ καλλιστα, τὰ ληφτα
Ἐκ τοῦ πατρὸς; πρὸς τὸν οὐδὲν τὰ σκῆτρα καὶ τὸ
χράτος
Καὶ τοῦτο κύκλῳ καὶ μαχρὸν χρόνον ἀμοῖς δεσπόταις.
B. Τοῦ στρεου στίχοι ἐπὶ τῷ αὐτοκράτοροι Ἰωάννη
ἐπὶ Περσῶν τιχειῶν ἐκατήκοτε· διε καὶ τὴν
Καισαριανα παραστήσεσθαι διμελλει, εἰ μηδε-
μῷ καὶ χειμῶνι η τε ἱκρος καὶ δ στρατὸς κατ-
ευργάσθαι.
B Πάλιν ἄγρων τοῖς βήτεροι, τοῖς λογογράφοις ἀθλος,
Τοῖς στιχογράφοις ἀμελλα τῶν πάλαι σφρασέρα,
Πάλιν παιανις μουσικὴ βασιλικῶν τροταίων,
Καὶ πάλιν ὅμνος ἀρετῆς καὶ τύχης Κομηνήδος.
Ἄγε μοι, γλώσσα, μαλευς πλὴν εὐγενεῖς τοὺς λόγους·
Ὕχερο, δικλίου πρὸς γραφὴν, καὶ δάκτυλοι, κινεῖσθε.
Οὐδὲν μὲν, οὐδεις, γράφομεν πρὸς τὰς παρούσας νίκας,
Οὐδὲ τικοίμενα ποσῶς τῆς τούτων εὐδοξίας.
Πλὴν ἀλλὰ καν τὸ πρόθυμον προσενεκτέον μόνον.
Οὖπο τροπὴν ἑαρινὴν ἐγνώρισεν ἡ φύσις,
Οὖπο κατέβομεν ἀρχὴν τὴν τοῦ Φεδρουαρίου
Τοῦ δριμυτάτου τῶν μηνῶν καὶ τοῦ παγωδεστάτου,
Καὶ θάλψις ἥλθεν εἰς ἡμᾶς καὶ λύσις τοῦ χειμῶνος.
Οὖπο τὸ δένθρον ὀπανθεῖ, καὶ τὸ φυτὸν τρχοῦσται,
Καὶ θάλπει καὶ καρποφορεῖ πάσῃ πιστῶν καρδία.
Οὖπο σκιρτῶσιν ἐν χλωραῖς ταῖς πόδαις δρόνες νέοι,
Καὶ τῶν Αδσσων αἱ ψυχαὶ σκιρτῶσι καὶ πηδῶσι
Τῶν σῶν κλησθεῖσαι, βασιλεῦ, ἡλιακῶν ἀκτῶν.
Ίδε, Περσάρχα βάρβαρε, κύων Ἰσμαηλίτα,

regno succedit, idque utriusque per tempus diuturnum.

II. Ejusdem versus in honorem Joannis imperatoris
cum Persis superatis vicit reversus, in eo esset
ut Cæsaream quoquo subigeret, quod sane fecisset,
nisi pedites et equitatum fames ac frigus male
habuissent.

*Rursus certamen oratoribus, lucta logographis quam
priores vehementior; rursus pœnas de tropæis regis;
rursus hymnus in virtutem atque fortunam Comne-
norum. Age, lingua, sermones profer nobiles; ac-
cinctere, manus, ad scribendum; digitæ, moverimini!
Verba nostra sane vicitarum magnitudine non satis
digna erunt; attamen voluntas laudanda erit.*

*Nondum natura veris adventum sensit; Februarii
regnum nondum vidimus, rigorosissimi ac frigidissimi
mensium, et tepor cum hiemis fine ad nos venit.
Nondum arbores florescunt, nondum frutices comam
recipiunt; omnium jam fidelium corda florent et
fructus gestant. Nondum agni novelli in viridi gra-
mine saliunt, atque Ausonum animi tuis solaribus
radiis, rex, repleti exsultant. Aspice, Persarum dy-
nasta, canis Ismaelita, Comnenorum egregiam pri-
tiam; vide quantum exercitus Romanus præpollicat.*

Τοις χρόνοις τῆς Κομνηνικῆς μεγάλης ἔξουσίας·
"Ιδε τῆς Ρώμης τὸν στρατὸν δύον ἔξισχυει·
Δίχα γάρ Ιπου καὶ τροφῆς καὶ δίχα χορτασμάτων,
Αὐγῶν, πεζεύων, ἀλουτῶν, θήσκων ἐξ ἀστίας,
"Ος ἀκοσθαὶ καὶ μιαρᾶς αὐτὸν ἱπποφαγία;
Τὸν εὐτροφον, τὸν εἴπιπον κατηγωνίσατο σε,
Καὶ τοὺς τοῦ Λυκού ρεύμασιν ἐγκατεβύθισε.
Τι τοῖνυν δράσεις, ἀλιτεῖς Μουχούμετ, καὶ τὶς πάθεις,
Εἰ σοι μεθ' Ἰπου καὶ τροφῆς ἐκείνος ἀπαντήσει;
"Ω λύκε θήρ εν ποταμοῖς ἀκόρεστε, παμφάγε,
"Αρπακτικὲ, λαφυκτικὲ, βορώτατον θηρίον,
Νῦν ἐκορέσου βρύματος, νῦν ἰδονήσω χρέα,
Νῦν σοῦ τὴν γένυν ἔβαψας λύθρῳ πολλῶν αἰμάτων,
Νῦν ἐπλησσεῖς τὴν ἀπληστὸν καὶ φάγον σου γαστέρα
Οὐκ ἐξ ἀρνίων εὐσεβῶν, οὐδὲ προβάτων Ρώμης,
"Άλλ' ἀπὸ τράγων δυσσεβῶν καὶ Περσικῶν ἔριφων.
Εἰς τόσους ἐξερδόφησας τῷ Κομνηνῷ σφαγέντας,
"Ωτε μὴ στέγων τῆς τροφῆς τὸ περιττὸν φορτίον,
"Οντως σου τὰ δρομήματα τοῦ τηλαυγοῦς ἥλιου
Πυρρόρος φαίνη τοῖς ἔχθροῖς, φωσφόρος τοῖς οἰκεῖοῖς
[ταῖς;]

"Εαρινήν ἀνίτειλας τῇ Ρώμῃ τὴν ἡμέραν,
Καὶ θερινήν ἐξέκαυτας τὴν φλόγα τῇ Περσίδι.
"Ἐξήρανας τὸν βάρδαρον ὡς τὸν πηλὸν ἐκεῖνος.
"Ἐπάλυνας τὸ γηήσιον ὡς τὸν πηλὸν ἐκεῖνος.
"Ἐν αἷς ἐξῆλθες τὸ μέρας ἀπὸ τῆς Βυζαντίου,
"Ἐν ταύταις εἰτελήσυθας ἐνθάδει νικηφόρος,
Τελέσας ἐνιαύσιον ὡς ἥλιος τὸν δρόμον.
Εἶδες καὶ σὺ τὸν Κομνηνὸν, ἡ Καισαρέων χώρα
Καὶ πᾶσα γῇ Καππαδοκῶν ἡ βαρβαροχομένη·
Οὐχ ἐλεπόλεσι πολλαῖς τὰς πόλεις σου κλονοῦντες,
"Άλλα γυμνοῖς τοῖς δόρασιν, ἀλλὰ γυμναῖς ταῖς σπά-
[θαις]
"Ρηγνύντα σου τὰς φάλαγγας καὶ τὰ στρατόπεδά σου.

Sine alimentis, sine pabulo, pedestres copias ob cibi penuriam pene moriebantur, ut vel sordidam equinam carnem manducarent; altamen te bene pastum, equis bene instructum aggressi Lyci fluentis te immerserunt. Quid igitur facies, miser Muhamel, quando ille cum equo et alimentis tibi occurret, o sera, o lupa vorax, insatiabilis, rapax, helluo, animal voraciousimum; nunc quidem cibis repletus es, nunc carne es repletus; nunc animum tuum multo sanguine replevisti; nunc ventrem insatiabilem et gulosum satiasi, non agnis insontibus, non Romæ ovibus, sed haedis impisis et capris Persicis, quos Comneno cassos tot numero deglutiisti; quo facto hostibus ignifer, domesticis lucifer apparens Romæ diem vernum adduxisti, et Persidi flammarum astivam accendisti. Barbarum, sicut ille lutum, exsiccasisti; quod genuinum erat, ut ille canum, polluisti. In quibus diebus Bysantio veneras, iisdem hic victor intrasti, terminato, solis ad exemplum, cursu annuo. Tu quoque, Cæsarea, e. omnis regio barbara Cappadocum, Comnenum vidisti, non multis machinis urbes tuas concutientem, sed jaculis et ensibus nudis phalangas tuas ac exercitus tuos rumpentem. Vidisti eum cum dura Perside non jaculando tela, sed cominus pugnante.

A Εἶδες αὐτὸν μαχήμενον τῇ σιδερᾷ Περσίδι·
Οὐκ ἄκροις ἀκροβολισμοῖς, ἀλλὰ κατὰ συστάδην;
Τι τοῖνυν λάγεις, βλέψας πρὸς τηλικαύτην αἰγλήν;
"Ουμολογεῖς ἀποβαλεῖν τὰς ὀπτικὰς δυνάμεις;
"Η σοι πλειστῶν ἀστρατῶν μεστὶς ἐπιδημῆσει;
Τι πρύτερόν σου, Κομνηνὲ, τιμῆσουσιν αἱ πόλεις;
Τι δάυτερόν σου τῶν καλῶν ὑμνήσουσιν, ή Ρώμη;
Σὺ γάρ ἡμῖν καὶ βασιλεὺς καὶ μέγας στρατηγέτες,
Καὶ στρατιώτης κραταίος η μᾶλλον στρατιώται·
Σὺ γάρ τοις γλυκυτάτοις σου πορφυροβλάστοις; κλά-

[διοις]

"Υπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμῶν στρατεύεις; σωτηρίας.
Καὶ σου προδόθεις τὴν ψυχὴν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν
[πατέων,

"Ινα λυτρώσῃ τὸ κοινὸν, ίνα τὸν κόσμον σώσῃς.
B Αἰώνας δὲσ; δ Θεὸς τῷ σκῆπτρῷ σου προσθεῖ,
Οὐ καὶ τὸν Ελεον μιῇ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν·
"Ινα σωθῇ τὸ βρότειον, ίνα βισθῇ τὸ δοῦλον.
Οὐ πρίσσιν ἐπεμψε Θεὸς οὐχ ἀν ἄλλον τοῖς κάτω,
Οὐ σεραρίμ, οὐ χερουβίμ, οὐ θρόνους, οὐ δυνάμεις,
Αὐτὸν δὲ τὸν Ἐμρανουήλ τὸν ὑπὲρ λόγον Λόγον
Αὐτότατον ὑπὲρ ἡμῶν καθῆκεν οὐρανόθεν.
Τοῦτον καὶ σὺ μιμούμενος, γῆς ἀναξ Ἰωάννη,
Τὸν φίλατάν σου Μανουήλ, τὸν τελευταῖον παῖδα
"Υπὲρ ἡμῶν τῶν οἰκετῶν κατὰ Περσῶν ὑπλίζεις,
Καὶ διὰ τούτου θανατοῖς τὴν ἐναντίαν μοίραν,
Καὶ τὰ Ρωμαϊκὰ ἀνιστάς ὡς ἐκ πεταύρων ἄδου,
Καλῇ προβόλῳ πέποιθας, καλῇ θαρρεῖς συμμάχῳ,
"Αναξ πορφυρόβλαστε, κομνηναγῆς φωσφόρε.
Καλὴν ἐκτήσια τὴν φρουρὴν καὶ τὴν συστρατηγέτιν
C Τὴν δουσάν σοι καὶ τῇς ἀρχῆς ἀρχῆθεν τὰς ἡνίας,
Καὶ συντηροῦσαν ἑψευχῶς διχρι καὶ νῦν τὸ χράτος,
Καὶ δωρουμένην σοι λαμπρὰ; ἀπανταχεῦ τὰς νίκας,
Τὴν ἀληθῆ νικοποιὸν ὑπέραγνον Παρθένον.

Quid igitur dicas, hunc splendorum videns? Confititeris te videndi sensu privatum esse? An majorem fulgorem expectas? Quid urbes præ te, Comneni, honorificabunt? Tu enim nobis imperator et magnus militum es dux, imo fortitudine exercitum aquas. Tu enim dulcissimis ramis decoratus purpureis nostræ saluti prospicias; tu tuam et filiorum animas tradis ut mundum salves. Sæcula libi integra Deus regno tuo imperiat; Dei enim tu misericordiam et humanitatem imitaris, ut genus hominum salvetur, ut servi liberentur. Non Seraphim Deus mortalibus misit, non Cherubim, non thronos, non potestates; sed Emmanuel, qui est Verbum supra verbum, pro nobis cælitus demisit. Hujus tu quoque exemplum imitatus, rex Joannes, charissimum tuum et ultimum filium Manuelem pro nobis servis contra Persas moves, atque ita sortem adversam debilitas; tu Romanorum rem quasi ex orco ad vitam revocas: fiduciā in murorum firmitate et in uxoris pulchritudine ponis, rex purpureate, Lucifer familius Comneni. Pulchram tibi consortem addidisti et bellatricem, quæ tibi a principio gubernaculum cessit, et hucusque regni curam tecum gerit. Eadem tibi splendidas ubique victorias reportat, veram, inquam, Victoria lacrimem Virginem sanctis-

Ταῦτη πεζεύεις ποταμοὺς ἀπλώτους ἐν χειμῶνι,
Καὶ σὺν δλίγῳ τῷ στρατῷ τὰς μυριάδας τρέπεις,
Πεζεύων τοὺς ἱππεύοντας, πεινῶν τοὺς πεπλησμέ-
[νους.]

὾ς προσκυνῶ σου, βασιλεῦ, τὴν δῆλην πανοπλίαν,
Ὕποδοις περικείμενος μυρίοις νυχθημέροις
Τῆς γῆς ἐν μέσῳ φαλμικῶς εἰργάσω σωτηρίαν.
Ὦς προσκυνῶ τὴν κόρυθον, τὸν θύρακα, τὴν ζώνην,
Φίλῳ τὸ δόρυ τὸ χρυσοῦν, ἀσπάζομαι τὴν σπάθην,
Τοὺς ἔιστοὺς προσπεύσομαι, σεβάζομαι τὸ τέξον,
Τὸν ἵππον τὸν Ἀραβικὸν ὅπτες ἑδάστασες σε,
Τιμῶ καὶ σένω καὶ φιλῶ μέχρις ὁπλῆς ἐσχάτης.
Τούτοις γάρ, τούτοις ἐώδομαι, τούτοις κινῶ τὸν

[Πέρσην.]

Τούτοις τροποῦμαι τοὺς ἰχθροὺς, ἥτε τοὺς ἄλλο-
[φύλους.]

὾ς πόσην γῆν ἐμέτρησας, Ῥωμαῖον πολιούχος,
Πόσους χρήμανδεις καὶ τραχεῖς καὶ φαραγγώδεις
[τόπους],

Πόσας ἀνάντεις καὶ στενάς, πόσας λοχμώδεις χώρας·
὾ς πόσην κακοπάθειαν, ὡς πόσους ἔτλεις πόνους,
὾ς εὐπαθῶμεν οἱ πιστεῖ καὶ δέχα πόνουν ζῶμεν!
Ἐκὲς σου τὴν χρυσόκαπτον καὶ στίλβουσαν ἔστιαν
Καὶ τὴν βραστούς χλιδήν, καὶ τὰ λεμπρὰ τοῦ κρά-
[τους.]

Καὶ νυκτερεύεις αἴθριος ἱππότης ὀπλισμένος,
Καὶ καύματι φλεγόμενος ὑδωρ πιεῖν οὐκ ἔχεις·
Καὶ ταῦτα πάντα καρτερεῖς; χάριν ἡμῶν τῶν δούλων,
Δέξαι μοι πάλιν, Βυζαντῖς, δίξαι μοι, Ῥώμη νέα,
Καὶ τούτους ἀρτιπλεκεῖς πολυανθεῖς στεφάνους
Οὐδὲ διενάδας βασιλεὺς κατεστεφάνωτε σε·
Αὐτὸς μὲν αἰμαζάμενος τὰς χεῖρας ταῖς ἀκάνθαις,
Σὺ δὲ πλεξάμενος; αὐτοὺς ἐκ καθαρῶν τῶν φόδων
὾ν ἥθροισεν ἐπεισελθών τοῖς Καισαρέων κήποις·

*simam. Hujus amissio flumina per hiemem inaccessa
irajicis, et cum copiis numero inferioribus myriades
saperas, peditibus quasi equitibus utendo, et cibo
repletos ad sobrietatem traducens.*

Quantum, o rex, armaturam tuam adoro qua
andiquaque amictus sexcentis terræ incolis salutem
contulisti. Enixe cassidem, thoracem, zonam adoro;
jaculum aureum, ensem exoscular; sagittas, arcum,
equum Arabicum qui te portavii, veneror et quid-
quid in ipso usque ad ungulam amo. His enim armis D
salutem debo, Persas vincō, hostes in fugam do,
alienigenas supero. Quot regiones, custos urbis,
emensus es, quot loca ardua, aspera, prærupta;
quot terras celsas, præpetes, arboribus consitas!
Quantas, eheu, aruminas, quantos labores pertulisti,
dum nos fideles prosperam et laboribus exemptam
cītam agimus. Tu focum auro splendentem, nilentem
linquies cum luxu et deliciis quoē regem sequuntur;
tu armatus equo insidens sub Jove frigido pernoctas,
solis radiis lassitus, aqua carens, et hæc omnia
pro nobis servis pateris. Recipe, Byzantium, recipe,
nova Roma, hasce coronas modo plexas, quibus im-
perator generosus te coronavit; ipse quidem manus
pinarum aculeis cruentatas retulit; tu contra e

A Καὶ κομηθεῖτα τῇλαυγῶς καὶ καταλαμπρυγθεῖσα
‘Ως νύμφη νέα καὶ καλὴ τῷ παρ’ ἐκείνων κάλλει,
Ἀντίδος τούτῳ τὰς εὐχάριστας.
Καὶ τίνα γέροντας ἀντίχαρεν ἀλλήν αὐτῷ δωρήσῃ;
὾ς δρόμημα περιφανὲς μεγίστου βραστήρας·
὾ς πόσην Ἑταίρες ὀδόν, καὶ μέχρι ποῦ προτίθεται.
Καὶ μέχρι ποῦ κατέπειχες Ῥωμαῖον σηματαν;
Σὺ τάχα μέχρι καὶ στηλῶν ἐλάστες; Ἡρακλεων.
Καὶ φύλαξες ὑπὲρ Γάδειρα καὶ θούλην ὑπερδράμης,
Καὶ καταδύους τοὺς δεινοὺς καὶ καταράκτας Νεί-

[λου,

Ἐλεύσῃ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κεκαυμένην ζώνην,
Καὶ περὶ θάλασσαν νεκράν εἰ βούλει ναυστολήσεις,
Καὶ πάντα δράσας εὐτυχῶς σὺν νίκαις ἀναδραμεῖς·
Θεὸν γάρ ἔχεις συνεργὸν, καὶ τίς ἀντάροιτο οὐι;

B Σώζου μοι, σχῆπτρον Κομηνῶν, σώζου, σεμνὴ πορ-

[φύρα,

“Ητις ἐγένησας ἡμῖν σωτῆρας; τηλικούτους·
‘Εξ Ἀλεξίου μὲν τοῦ πρὶν τοῦ παγκρατοῦς ἐκεῖνου
Τούτον τὸν χαριτώνυμον δεσπότην Ἰωάννην,
Τὸν ἀλγήθως ἐκδικητὴν τοῦ χριστωνύμου κλήρου,
Τὸν ἀλγήθως δλοθρευτὴν τῶν ἀλλοφύλων φύλων·
Ἐκ τούτου δὲ τὴν Ιερὰν πορφυρανθῆ τετράδα
Τὰ τοῦ πατρὸς μιμήματα, τὰς ἐναργῆς εἰκόνας,
Δι’ ἣς ἐγὼ τὴν τετραχτὸν καὶ προσκυνῶ καὶ σένως·
Καὶ σοὶ τοὺς Πιθαγορικοὺς οὐχὶ πρεσβεύων νόμους.
Χαίρε, πορφυρογένητε σεβαστοκράτορ τρίτε,
Οὐκ ἐν ὑφέσι τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τῆς ἡλικίας,
‘Αλκίμου σκύμνην λεόντος, στρουθὸν χρυσοῦ ταῦγος,
‘Υψηποτοῦς λέρακο; αἰθεροδρόμον τέκνον,
‘Απὸ στρατάρχου στρατηγὲ, γενναῖς στρατιῶτα,
Τῶν πατρικῶν εἰκόνιαμα καὶ τρόπων καὶ καρτεῶν,
Καὶ τοῦ στερβοῦ βραχίονος καὶ τῆς ἀδρᾶς παλάμης·
Ἐδειξας τίνος φύτευμα καὶ φίλωμα τυγχάνεις,

candidis plenisisti rosis quæ in Cæsaris hortis illa legit, et ornata ac splendida sicut nympha adolescens, formosa. Huic tu redde preces et grates. Quod enim aliud grati animi signum ipsi offeres?

O cursum splendidum maximi regi! quantum
vix emensus, quoque exspatiatus es! ubi locorum
Romanum vexillum fixisti? Tu forse ad Herculis
columnas progredieris; tu Gades et Thulen transcede-
s, et ipsa cataclupsa et Nili cataractas. Quin et ad
zonam torridam usque vades et mare Mortuum cir-
cumnavigabis; post quo omnia vicer ad tuos reter-
teris; namque Deum auxiliatorem habes: quis tibi
adversetur? Serva mihi sceptrum Comnenorum,
serva tu quæ peperisti nobis magnanimos sospitato-
res; ab Alexio quidem olim potentissimo, clementem
dominum Joannem, vindicem cleri Christifidelis,
alienigenarum acrem inimicum. Sequitur sancta
purpura quaternio, patris lineamenta producens,
proles parenti simillima, quam humi prostratus re-
vereor; sicut le quoque licet Pythagoras non hono-
rans leges. salve tu, porphyrogenite, Augustus ter-
tius, non per humilitatem honoris, sed ætatis, catulus
leonis robusti, pullus pavonis aurei. filius falconis
altirostris, miles nobilis ac ducis legatus; morum

'Εκ μόνης ἐμβοήσεως τὸ Περσικὸν φοβήσας
Καὶ πρὸς ἀσχῆμονα τροπὴν καὶ πρὸς φυγὴν κινήσας.
Περίπτυξέ μοι, Βυζαντῖς, τὰ τιθηνήματά σου·
"Ασπασον τοὺς τροφίμους σου, λοῦσαι τοὺς ἄριστες;

[σω,

Οἱ δὲ εἰ τὴν τιθηνὴν καὶ τὴν μητέρα 'Ρώμην,
Καὶ δεῖ τὴν ἀπόδρητον πρὸς τὸν χρατοῦντα πίστιν
Καθήκοντος ἔλους ἐκείνους μέχρις αὐτοῦ θανάτου·
Καὶ μυριάδας κτείναντες τῆς ἀντιθέτου μοίρας;
"Αντέστρεψάν σοι νικηταί μετέ λαμπρῶν τροπαλῶν·
"Ατρωτοί μὲν οἱ πλεονες, οἱ δὲ καὶ τραυματίαι·
Πλὴν οὐχὶ κατὰ τὴν γραφὴν θανάτου τραυματίαι,
Θεὸς ἐφρούρει γάρ αὐτοὺς καὶ τύχῃ βασιλέως.

"Οἱ κλέδος ἀγριελαῖος καλλιελαῖος φίλης,
Καὶ δυστυχὲς νέφυτον εὔτυχεστάσου δένδρου·
"Οἱ μόνοι ἀκανθα φανεῖς ἐν πολυδένδρῳ κήπῳ,
Καὶ μόνοι ἀφρονέστατος ἐν συνετῷ τῷ γένει·
"Ανάξιε τῆς κλήσως, ἀνάξιε τοῦ γένους,
Τοῖς τρόποις ἀχρήτωτε, καὶν χαριτωνυμίζες·
Πάλιν ἐμνήσθης τῶν χρεῶν, ἐμνήσθης τῶν λεβήτων,
Καὶ τῆς συνερόφου Περσικῆς ἐκείνης ἀκρατεῖα;
Καὶ τοῖς ἀχθοῖς αὐτομολεῖς ἀπολιπῶν τὸ γένος.
Εἰ; εἰ σε μήτηρ ἔτικτε, εἰ σε πατήρ ἔγέννα;
Καὶ εἰ τὸν κύκλον οὐρανοῦ μαρτύρομαι τὸν μέγαν,
Καὶ εἰ τὴν γῆν τὴν δοικού, καὶ εἰ τὴν οἰκουμένην,
Καὶ τὸν ἀέρα τὸν πολὺν, καὶ τὰ θαλάσσης βάθος,
Καὶ εἰ τὸ χρῆμα τοῦ πυρός, τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα;
"Ηκούσθη πόλοποτε καιροῦ τοιοῦτος αὐτοκράτωρ
"Ἐχων μὲν πάντα τὰ τερπνὰ πᾶσαν τρυφῆς εἰδέναι,
"Απάντων δὲ καταφρονῶν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων,
Αἰμάττων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, τοῖς ὅμοροις αἰθριάζων, C

A Καὶ τῆς χιόνος τῷ πυκνῷ καὶ τοῖς δεινοῖς ἀνέμοις,
Καὶ στέγων πάντα φυχιοῖς ἀδεμαντίνοις πόνοις;
Τί μὴ πρηστῆροι φρέγομαι; τί μὴ θηροὶ διπτοῦμαι;
Τί μὴ χελάῖς βάλλομαι; τί μὴ βυθῷ ποντοῦμαι;
Τί μὴ χανοῦσά με τῆς γῆς δὲ γένος; καταπίνῃ;
"Ἐπεινάσας, δὲ βασιλεὺς, ὑπὲρ ἡμοῦ τοῦ δούλου.

'Ἐπιλύσαν δὲ βασιλεὺς, ἐγὼ δὲ ἀχρεταζόμην·
Ἐργάσων δὲ βασιλεὺς, ἐγὼ δὲ ἀθερμαινόμην·
Ἄλιρος δὲν δὲ βασιλεὺς, ἐγὼ δὲ ἐστεγαζόμην·
'Ο Κομνηνὸς δὲ χραταίς, δὲ τόσος ἐτληπάδει,
'Ο δυστυχῆς δὲ Πρόδρομος; καὶ ταπεινὸς ἐτρύφα.
Τίς τούτων μείζων ἀρετὴ γένοιτο βασιλέως;
"Ἐμάθες, γραῖς Βεβουλῶν, τὰ πάθη τῆς Περσίδος;
Καὶ πόσα δέδρακεν αὐτὴν δὲ Κομνηνὸς δεσπότης·
Καὶ συσταλεῖσα τὴν φυγὴν καὶ φόδον πληρωθεῖται
Δορυφορεῖν οἰκετικῶς λατρεύειν ἐπαγγέλλῃ·
Κάρπτεις; αὐτῷ τὸν τράχηλον, διμολογεῖς δουλεύειν,

Καὶ φόρους κατατίθεσαι τῇ νεωτέρᾳ 'Ρώμῃ·
"Οὐτας τὸ σκέμμα γῆρας τὸ βούλευμα φρονίμευ·
Καὶ δούλευε καὶ λάτρευε μὴ πάθῃς τὰ Περσίδα.
Σοὶ δὲ τὸ Θεὸν, βασιλεῦ, δοῃ μάχρος αἰώνας
Ω; τοὺς αἰώνας οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἥλιους κύκλους.

G. Τοῦ αὐτοῦ εἰς γάμον βασιλικὸν παιδὸν τεῖς
δίμοις.
Σκέτρα καὶ πάλιν, Βυζαντῖς, ἀλλού, 'Ρώμη νέα.
Συγκάλει τὸ δημοτικὸν, κάλει τὴν γερουσίαν,
Εὐτράπεζης βασιλικὴν καὶ πάλιν τὴν παστάδα,
Ἐβραζε Κομνηνικὸν καὶ πάλιν νέον γάμον,
Καὶ τῷ σκηπτούχῳ βασιλεὺς τῷ καὶ νυμφοστολοῦν·
Παιδίνει τοὺς πρέποντας ὑμητηρίους λόγους.
Ποιαν σοι χάριν, βασιλεῦ, ή πάλις ἀνειδάσσει,

ac gratiarum paternarum imago, brachii fortis ac pugni invicti hares, qui cuius sis sanguinis, ostendisti: vocem tollendo exercitum Persarum in fugam veriliſſi ſedidissimam. Amplexore sobolem tuam, Byzantium; suscipe alumnos tuos, bellatores tuos levato, qui ob te, Ramam nutricem et matrem, et propter fidem inconcussam erga gubernatorem se ad mortem usque sacrificari. Num postquam multa factionis adversar̃ millia interfecissent, victores cum splendidis reversi sunt jrofis, non vulnerati quidem plerique, pars vulneribus icti non lethiferis. Deus enim et imperatoris fortuna eos custodiebat.

O stipes secunda, oleo abundans; tu ramus infelix arboris felicissimi; tu solus spinæ speciem in pomario induisti; tu solus e genere sapientissimo sapientia caries; jam non es dignus nomine, genere; mores tui dispergunt licet gratioso eos nomine circumdes. Rursus carnis, rursus lebetum meministi, ac intemperie qualis Persarum esse solet, et relicto patrio solo ad hostes aufugis. Ad quid igitur mater te perperit, pater generavit?

Te quoque magnum caeli polum obtestor, terram in cultam habitatamque, ampla aeris spatha, maris profunda atque ignis elementa, vixine quondam rex qui, omnibus diffuens deliciis, omnes pro civibus suis con-

tempuit, pro vulgo esuriit, imbrivius sponte expositus et nivibus, procellis, et qui omnibus ærumnis noctis forte opposuit? Cur non flammis consumor? cur non seris obiecitur? cur non procellarum turbine circumagor? cur non undarum abyso demergor? cur terra dehincens non me devorat?

Rex pro me aervo esuriit, ego autem saginabar; q[ui]o sit rex, ego calore perfundebar; sub diu visis rex, ego sub lectis. Comnenus fortis, vir tantus, ærumnis premebatur, Prodrimus autem miser et humilius deliciis diffuebat. Quis horum virtutibus ornatis rege? Audiasi, vetus Babylon, Persidos infortunia; non ignoras quæ Comnenus imperator mala ei intulerit. Jam mente prostratus et timoris p[ro]fusus servitulem subi[ca]s, collum curvas, to seruum profiteris et nova Roma vectigalia pendis. Servi igitur et cole ne Persia satum te perdat. Tibi autem, imperator, Deus multos donet annos sicut cœli aera et solis cyclos.

III. — Ejusdem in nuptias regias p[re]ean δῆμοις (1).

Exulta rursus, Byzantium; jubila, nova Roma; convoca concionem, appella senatum; rursus orna cubile regium!

Quas tandem tibi urbs gratias referet? Cui dotes tuas in præmium dispensabil? Foris quidem hostium tribus in servitutem redigis; domi nuptias panegyri-

(1) De hujus vocis sensu vide supra col. 1078.

Καὶ τίνι σου τῶν ἀγαθῶν εὐχαριστήσει πρῶτου; Ἀποδημῶν δουλαγωγεῖς τὰ φύλα τῶν βαρβάρων, Ἐπιδημῶν νυμφοστολεῖς καὶ πανηγύρεις πλέκεις, Χαρᾶς χαρὰν διάδοχον ἀεὶ ποτε βραβεύων. Θεός; σοι τὴν ἀγαπαιότην καὶ μόνος ἀντιδώτει. Χαῖρε μοι, νῦμφη τηλαυγής καὶ βασιλικωτάτη, Ἐκ τριγονίας πέρουσα τὸ πάνσεμον τοῦ γένους, Παριφανῆς κατὰ φυχῆν, περικεκλήτης τὸ σῶμα, Όραιος κλέδες καὶ καλῆς καλλιελαού. Ό; ἄριστον ἐν ἀπασιν ἥμερος τὸν νυμφίον, Νέων, ὡραίον, εὐγενῆ, γεννάδα στρατιώτην, Χρηστὸν τὰ πάντα καὶ καλὸν καὶ κατερυθμισμένον. Ω; χαῖροιν οἱ τοῦτον σοι νενυμφαγωγηκότες· Καὶ τὰ μὲν σὰ περιγανὴ τηγάνουσι, νυμφίε· Ό δὲ νυμφῶν, ἡ δὲ παστά;, ἡ δὲ νυμφαγωγία. Ἐδίστευσέ σοι τὸ καλὸν, ἐδιπλασίσεις σοι· Αὐτῷ γάρ τῷ Κομνηνικῷ συνεφηρμόσθης γένει, Καὶ λαμπροτάτη κοινωνὸν ήτούχησας τοῦ βίου, Τοῖς πάσιν ἀπαράμιλλον, πασῶν χαρίτων οἶκον Τῶν ἐψυχῆν; καὶ οώματος καὶ τῶν ἀπὸ τῆς εὐχῆς· Ή καὶ συγχαίροις ἐς μαχρὸν ἔως ἐσχάτου γήρωας.

Κόσμει καὶ σὺ τὴν ἑορτὴν τῶν παστεδοπηγῶν, Καὶ τὸν τῆς ἀδελφόπαιδος συντελεστάρχει γάμον, Ἀναξ ἐξ αὐτοκράτορος, φῶς ἐξ ἥλιου μέγα, Τῶν μὲν λοιπῶν προφυρικτωρῶν, τῷ δὲ πατρὶ συλ-

[λάμπων]

Οὐ καὶ μήμον τὰς ἀρέτας καὶ ζῆλου τοὺς ἀγῶνας, Καὶ τοὺς ἀτρέτους καὶ καλοὺς ὑπὲρ Αὐσόνων πόνους. Καὶ σὺ συνεπιλάμπρυνε τοὺς ἀνεστῶτας γάμους, Χρυσά τρίπλοκος σειρὰ τῶν σεβαστοχρατόρων, Ὁ βελτιστὸς Ἀνδρόνικος, ἡ συνετὴ χαρδία, Ὅ θεος Ἰσαάκιος, τὸ τῶν ἥλικων δινός, Καὶ Μανουὴλ ὁ θαυμαστός, ἡ ζηλωτὴ νεότης, Ἀκτίνες τρεῖς τοῦ χραταιοῦ Κομνηναυγοῦς δεσπότου.

sta celebras. Tu gaudium ex gaudio semper proceas facis. Deus solus mercedem tibi dabit. Salve, nympha splendida, regia, e tripli stirpe nata, quæ honoras genus tuum; excelsa quoad animam, egregia quoad corpus; tu ramus præclarus arboris oleo abundantis. Sponsum magnificum ordinasti, adolescentem, formosum, nobilem, generosum militem, ad omnia idoneum, eruditum in maiorem modum, quo omnes admiratione perfusi sunt; certo res tuæ, spouse, egregie se habent: cubile, lectus nuptialis bina sunt: ipsi Comnenorum familiæ adscripta ncibilissimum matrimonii consortem nacta es, omnium gratiarum plenam sine exemplo domum, si mentem, corporis ac fortunam species, quibus omnibus ad extremam usque astatem perfruaris!

Egoīna tu quoque festum nuptiale et neptis nuptias celebra, rex prognate stirpe regia, lumen e sole magnum, cætera præsignans lumina, et una cum patre lucens. Hujus tu virtutes, hujus imitare certamina et indomitos et præclaros pro Ausonibus labores. Porro nuptiarum proxime futurarum splendorem auge, catena triplex Augustorum, optimus quidem Andronicus clari ingenii; divinus Isaacius, flos juvenilis, et Manuel, vir mirabilis, florenti ætate, gres radii augustæ Comnenorum familie.

A Καὶ τίς; ἀν εἰη τελετὴ τῆς ἀνεστώσης μεῖζων, Ἡ; προεξάρχει βασιλεὺς τοιοῦτος τηλικοῦτος, Δαμπρύνων τὸ διάδημα τῷ κάλλει τῶν τροπαίων, Καὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασι τὸ στέφος ἀντιτέφων; Πάντως ἀν εὗτη γένοιτο τῶν ἑορτῶν ἡ πρώτη, Καὶ πανηγύρεων πασῶν ἡ κορυφωτάτη·

Αὐξένου, σκηπτρὸν Κομνηνῶν, εὐρύνου, θειὸν γένος, Γένος χρυσοῦν, ἥρωικὸν, βασιλικὸν καὶ μέγα· Καὶ τῶν γενῶν μιγνύμενον τοῖς ἀπιφανεστέροις Ἐκ τέκνων τέκνα φλάστανε, παῖδας ἐκ παῖδων

[γέννα,

Κοινοὺς προμάχους εὐσεβῶν, κοινοὺς προβόλους

[Ρώμης,

Καὶ συμπλήρου πάσαν τὴν γῆν τοῖς τιθηγήμασι σου.

B Δ'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς ἑταρογράμμον βασιλικὸν παιάν τοῖς δίμοις.

Καὶ πάλιν μὲν ἐπιδημῶν ἡμέν ἀπὸ τῆς μάχης Ἀναξ πορρυροβλάστητε, σκηπτοῦχε, τροκαροῦχε, Γάμους ἐνύμφευσας λαμπρὸν καὶ βασιλικωτάτους· Καὶ νῦν πρὸς μάχην ἐκδημῶν τὴν κατὰ τῆς Περ-

[σίδο;

Γάμον νυμφεύεις θαυμαστὸν, χρυσὴν παστάδα πλέ-

[κεις,

Παντοδαπάς τὰς χάριτας βραβεύων τοῖς οἰκέταις.

Ω βασιλέως νικητού, χαρίτων ἀμυθήτων!

Ηάλιν ἀνάκτων ἑορτὴ, πάλιν ἀνάκτων γάμοις,

Καὶ πάλιν τούτοις διδυοῦχει φαιδρῶς καὶ περιλάμ-

[πει

Ο τῶν Αὐσόνων ἥλιος, δι κοσμικὸς δρδοῦχος,

Ο νικητής, δι Κομνηνὸς, δεσπότης Ἰωάννης,

Αἴγλας προπέμπων, ἀρετῶν αἴγλας ἀριστευμάτων, Ποικίλας καὶ παντοδαπάς χαρίτων φρυκτωρίας.

Μή δύνης, Ρώμης ἥλιε, μή δύνης εἰς αἰώνας.

Ω πόσοις τρόποις, βασιλεῦ, εὐεργετεῖς τὸν κόσμον,

C *Quæ ceremonia solemnior quam ea quam imperator augustus initialiter diadematim pulchritudini tropaeorum addens splendorem, fortiter facitis coronam sibi ita præcipiens?*

Hic inter dies festos primus luceat. Magnifica sceptrum domus Comnenorum, amplifica familiam divinam, genus aureum, heroicum, regale, omnium primum; et generum associatorum coniubio sine producas ex prole sobolem, ex filiis filios, omnes piorum lutores, communes Romæ propugnatores, et omnem terram prole tua reple.

D IV. Ejusdem in altera nuptias πρετοῖς δίμοις.

Ex prælio ad nos renversus, imperator porphyrogenite, sceptritenens, rictor, nuptias splendidas et vere regales celebrasti; nunc vero Persis bellum inferens nuptias facis egregias, aureum cubile construens, et servos liberalitatis tuæ munieribus ornans. O infinitam imperatoris victoris gratiam! Rursus festum regale, iterum regales nuptias, rursus Augustorum sol faciem latam præsert ac prælucet, sol nempe mundi lucifer, Joannes Comnenus dominus ac rictor, virtutis splendore lucens et gratias innumeratas distribuens.

Ne occidas, Romæ sol, ne intreas in secula. Quot

Καὶ τάσσοις τοῖς δωρήμασι πλουτεῖσι τοὺς οἰκέτας· Αἱ Νικῆς, ζωγρεῖς, τρυπαιούχεις, σκυλεύεις, ἀριστεύεις, Δουλεγωγεῖς· τὸ Περσικὸν, τὸν Σεκύθην ὑποκλίνεις, Πάρδου καὶ Σύρου τράχηλον ἡμῖν ὑποευγνύεις, Καὶ πᾶσαν ἀλλιγὸν ἔθνικὴν ποικιλήν πανστομίαν· Γαμοστολεῖς, νυμφαγωγεῖς τῶν τέκνων σου τοῖς [τέκνοις, Πόλυειδεῖς; τὰς χάριτας τῇ πόλει σου πορίζεις. Πάλιν συνῆθον εἰς ταυτὸν ἄμφω τὰ θεῖα γένη, Τὸ Κομνηνῶν καὶ τὸ Δουκῶν εἰς γάμου κοινωνίαν· Πάλιν συνεδενθρώπθησαν εἰς ρίαν συμφύλαν Κλάδος ὥραλος Κομνηνῶν κλάδῳ δουκῶν ὥραλος, Ἀμφω καὶ καὶ θεαματοῖ καὶ θελεροὶ καὶ νέοι, Καὶ θάλλοντες ἀρείκδων καὶ συναγηθηφοροῦντες.

Χαρέ μοι, νύμφῃ τηλαυγής, νύμφῃ νυμφῶν ἀρίστῃ, Βασιλική· κατὰ φυχὴν, βασιλικὴ τὸ σῶμα· Ὡς δέξιον ἄφ’ ἀπασιν ἐφεῦρες τὸν νυμφίον, Καλὴ καλὸν, σεμνὴ σεμνὸν, ὥραλα τὸν ὥραλον, Ἐμπρέποντες τοῖς ἡλίκαι, τὸ θεῦμα τῶν ἡλίκων, Τριευγενῆς τὸν εὐγενῆ, τὸν νέον ἡ νεδνίς. Καὶ τις δὲν ἀλλη γένοιτο γάμου τοιαύτη χάρις; Οὐκ ἐπρεπέ σε, θαυματεῖ καὶ κάλλιστε νυμφίς, Τοσούτον κάλλος; φέροντα καὶ τόσην εὔχορδιαν. Μή συναφθῆναι γαμικῶς τῇ γυναικῶν καλλίστῃ; Ὅθεν εὐτύχησας αὐτὴν ὡς οὖ τις ἀλλος ἀλλην Καὶ συνεμπρέπεις θαυμαστῶς τῇ ταύτης συναφεῖς, Ὡς περὶ πλάσιαν κισσῶν; καὶ περὶ δάφνην καλῆμα περὶ πορφύρων μάργαρος; καὶ περὶ . . . Καὶ περὶ εἴκονον ἀηδῶν, καὶ φῶς περὶ λυχνίαν Χαῖρε, λαμπρότατε φωτήρ τῆς δόλης περιγέλου, Λεότοτε χαριτώνυμε, λαμπτέρ τροπαιοφόρε. Χαῖρε καὶ χώρει κατ’ ἔχθρον καὶ πάλιν τῶν ἑψῶν,

modis, imperator, mundo bene facis! quo muneribus ac donis seruos tuos ditas? Vincis, captivos ducis, tropae portas, hostes spolias, principatum tenes, in servitutem vindicas Persam, Scytham; Parthi ac Syri collum subjugas, atque ita quantum ad ceteros populos. Nuptias paras, sponsalia ministras nepotibus tuis, civium tuorum commodis studies. Rursum Comnenorum ac Ducarum familiæ connubiorum nexa se juxtere; iterum pulcher. Comnenorum ramus Ducarum præclaræ stirpi adunatur; ecce egregia forma, matura ætas flores eximios germinabunt.

Salvelo, sponsa candida inter omnes; regina tam anima quam corpore, plane digna quæ tales invenires sponsum, pulchra pulchrum, veneranda venerandum, inter sodales excellentem, inter æquum admirandum; ter generosa generosum, adolescentulu adolescentem. O fortunam bonū meritam! Non enim decebat, spouse egregie, excellentissime, te matrimonio non jungi cum seminariis pulcherrima! Tibi illa felicitas præ omnibus obvénire debebat, ut eam ipsam uxorem duceres, ut ei potissimum jungereris, ut platano jungitur hedera, ut lauro vitis; ut purpura conchæ, ut . . . ut luscinia horum sequitur, lux in candelabro lucet! Salve, domine genitrix, totius orbis lucifer, victor clarissime! salve, et contra hostes orientales milites tuos ducito, quibus prælio superatis inque

Α Καὶ τούτους πάλιν καθελών, καὶ πάλιν ταπεινώσας, Καὶ πάλιν ἐργασάμενος τῷ χράτει σου τριδυλούς, Εἰσελθε χαίρων πρὸς ἡμᾶς μετὰ λαμπρῶν τροπαίων· Καὶ πάλιν νυμφοστόλησον λαμπτρούς; ἐτέρους γά-

μους

Τῶν δισεγγόνων τοῖς παῖσι καὶ τοῖς ἐκεῖνων τέκνοις Μέχρι δεκάτης γενεᾶς καὶ πέντε καὶ δεκάτης;

Καὶ ζῆτις μέχρι σύμπτυντο; τοῦ δρήμου τῶν αἰώνων.

Β. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεταλοτρικῷ αὐτοκράτορι

κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ.

Πολλοὶ τῶν λατρευόντων σοι, τῆς δῆλης αὐτοκράτορος, Ἐκώνυμοι μετριοῦ καὶ ιεροῦ χρηστοῖς ἐπαγγελίαις;

Ἄλλοθιν ἀλλος ὑπαντῶν καὶ προστικόμενός μοι

Καὶ συγχροτῶν καὶ συσκιρτῶν καὶ χαίρειν με

[προτρέπων.

Β Ό μὲν βαῶν, Ήμέρισεν ἡ τύχη σου τὸν βίον,

Μή τοῦ λοιποῦ σχετλαῖς, μή τοῦ λοιποῦ δυσθύμεις,

Πλὴν εὐτυχῶν, εὐδαιμονῶν, μέμνησο καὶ τῶν φίλων.

Ο δὲ τῷ χράτει σου μακροὺς εὐχόμενος τοὺς χρόνους

Ω; οὐχὶ μόνον χρατειῷ πρὸς μάχας καὶ πολέμους·

Άλλος ἐτέρωθεν βοῶν μετὰ χαρᾶς ἡλίκης,

Ώ; ἀλλούεις τὸ κοινόν, μή τρέχει τύχην ἔχων,

Καὶ οὐ μὴ τρέχων, Πρόδρομε, τὴν ἑψῆρες τύχην·

Άλλος; λαλῶν, Ἐπέμβασε φάτνας ιπποστασίας,

Κεφαλαρά καὶ χαλινοὺς ἀργυροχρυσῆλάτους,

Καὶ δούλους δηνησαι πολλοὺς καὶ κτῆσαι δορυφόρους,

Άπόδου δὲ τὰ πεωχικά καὶ τὴν φιλοσοφίαν,

Καὶ τοὺς βυρωντας καὶ συθρούς καὶ πολυτρήτους πε-

[πλους,

Καὶ συνελῶν ἀπόδυσαι τὸ γῆρας ὡς πέρ δφις,

Καὶ νέαν ἐνδυσαι δοράν, καὶ νέα κτῆσαι μέλη·

Θεοῦ γέρε εὐδοκήσαντος καὶ τῆς αὐτὸν τεκούστης,

servitutem redactis ad tuos revertaris tro;æorum gloriosorum portator; noras dehinc astrues nupticas nepotibus tuis et abnepotibus, ad decimam usque, imo decimam quintam generationem, et ad extremum usque vitæ curriculum vivas

V. Ejusdem carmen ad Ioannem Comnenum, dominum Augustum ac viciorem.

Multi quidem ex iis qui te venerantur, imperator orbis terrarum, inopportuni declamationibus silentium mihi imposuerunt. Undique enim ad plausum, ad gaudia me incitant his verbis: Fortuna vitam tuam beavit; milte qucrelas, ne desperes, amicorum tamen, fortunatus cum sis. memor esto. Alius multos annos in volis ponit ibi utpote viro non manu tantum inque prælia forti: aliis late ac veraciter clamat: Fortuna ælentes, fortunatus; tu quoque, Prodrôme, fortunam sine sudore obligisti; aliis: Tu præsepiæ, stabula, phaleras, frena aurea, argentea para; servos coeme et satellites multos compara; omnia vero quæ paupertatem ac philosophiam olent, vestimenta sorrida, lacera depone; senectutem, serpentis instans, exue, pelleme novam indecum renovatis membris. Deo namque auspice et Deipara auxiliatrice rursus divinus imperator, magnus monarcha sacram ad purpuram natus, miraculum sublunare, victoriurum perpèc auctor, versibus suis recentibus aurem oræbuit,

Πάλιν δέ θεος βρασίευς ὁ μέγας μονοχράτωρ,
Οὐ χαριτώνυμος βίασσος τῆς λερᾶς πορφύρας,
Τὸ θαῦμα τοῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ή βρύσις τῶν τρο-
[καίων,
Ἐδωκεν οὖς τοῖς στήχοις σου τοῖς νέοις καὶ προσ-
[φάτοις·

Γράσσει τούτοις τὴν ψυχὴν, ὑπῆκουσεν ἀσμένως,
Ὕγδησεν, ἐπήνεσε τῶν στήχων τὸν ἐργάτην,
Φύτειρεν ὡς πενόμενον, ὑπέσχετο πλουτῆσαι,
Πόρους πορῆσαι σοι ζωῆς μεγάλους καὶ πλουσίους,
Καὶ βύσασθε σε τῆς πικρᾶς καὶ χαλεπῆς πενίας.

Ταύτας ἀκούσας, βασίλευ, τὰς μακαρίους φῆμας,
Ἐξηγαδύθην τὴν ψυχὴν, ὑψηράνθην τὴν καρδίαν·
Καὶ πρῶτα μὲν τὸν ηὔξαμην σοι κύκλα μακρῶν αἰλόνων,
Οτι τοσούτους καρτερῶν ὑπέρ Αὐσόνων κόπους,
Καὶ πάσχων ὑπέρ τοῦ κοινοῦ καὶ τληπαθῶν μυρία,
Καὶ συμμετρίων τὴν ψυχὴν μερίμναις ἀμυθήτοις,
Πῶς δὲ τοὺς γαύρους ἄπαντας αὐχένας τῶν βαρ-
[βάρων

Τῇ ζεύγῃ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθυποστρώσης τύχης,
Καὶ πάσαν γῆν ἀλλόφυλον ἀρδηγὸν αἰχμαλωτεῖσθε;
Καὶ τοὺς προλοίπους τῶν ἔθνῶν καταδουλαγωγήσῃς·
Καὶ μηδεμίαν ἀπ' αὐτῶν ἀνακαχήν λαμβάνων,
Οὐμας ὑπέρχεις ἀκοήι καὶ τοῖς εαθροῖς μου λόγοις,
Καὶ φιλενθρόπως ἀπανέψεις τοῖς φληνωφήμασί μου,
Καὶ τὴν τοσαύτην ἀκοήι καὶ βασιλικωτάτην
Στίχοις μιαροῖς καὶ πενιχροῖς χριστομικήτως κλίνεις·
Οὐ πέλχος βασιλικῆς ἀκρας φιλανθρωπίας·

Τάχα καὶ πλάτος ἐκνικῆς τῶν θαλασσῶν καὶ βάθος,
Καὶ κάντα τὸν ὥκεανον τὸν μέγαν ὑπερβαίνεις.

Πρῶτα μὲν οὖν, ὡς ἔφαμεν, ηὔξαμην σου τῷ
[χράτει,

Εἶτα τῷ πλήθει τῆς χαρᾶς ἐκείνης τῆς ἀρρήτου
Ωσπερ εἰς ἐκστασιν πεσὼν καὶ καρωθεὶς τὰς φρένας·
Καὶ γάρ μέγεθος τῆς χαρᾶς καθάπερ δῆ καὶ λύπη;
Αὐτῷ πεζύκας τοῦ νοῦ τὸ καθεστών, ἐκτρέπειν,

*animum attendit, obtemperavit, poetamque ob carmen
lanius ubi pauperem esse adivisset, in meliori
exditione se te positurum pollicitus est.*

Lato hoc allato nuntio animus mihi additus est et
cor laetificatum. Et ab initio quidem multos tibi annos
precatus sum, quod post tantos pro Ausonibus validis
exantilatos labores, sexcentas pro cibis suis nunc
quaque aerumnas pateris magno animo ac semper
sellitus quomodo dura barbarorum colla fortunæ
Romanæ iugò submittere vultumque orbem exterum in
servitutem redigere, et exteras gentes tuas diutionis
facere possis, ita quidem ut nullis admissis inducius
nihilominus exiguis meis sermonibus aurem præbeas
et clementer rugis meis indulgeas, regias tuas aures
exiguis meis versibus ut verus Christianus præbeas. O
mare! immensum humanitatis imperatoris! Jam
marium profunda superas et ingentem Oceanum tra-
ficias.

Primum igitur, ut diximus, pro regno tuo vota
fecimus; tunc præ illius ineffabilis gaudii magni-
tudine tantum non mentis compotes esse desimus.
Majus enim gaudium, sicut nimia tristitia animum

D Καὶ συνθολοῦσι τῆς ψυχῆς τὰς γνωστικὰς δυνάμεις.
Ἐχειν ἐδόκουν ἐν χεροῖν τὰ κατεπιγγελμάτα.
Πεζὸς ἀνών τὴν δόδον ἱπτεύειν προσεδόκουν·
Τάχα γάρ ἵππους ταχινοὺς ηὗθύχουν τοὺς ἀνέμους;
Τῶν ἵππων τῶν Ἐραβικῶν πολλῷ ποδωκεστέρους·
Χαλκοῦ στατῆρος ἀπορῶν τούτου τοῦ φαυλοτάτου
Μνᾶς; Δλας ὑπελάμβανον ἐπευτυχεῖν χρυσόν,
Ιούλους ἐκάλουν προελθεῖν ὕστερη ἡγορασμένους·
Καὶ τούτῳ μὲν ὅπερεπον τῶν ἵππων τὴν φροντίδα,
Ἐκείνῳ δὲ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς οἰνοχοίας,
Ἄλλῳ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν στρικῶν ἀμφιθεαν,
Ὄν τὴν βελτίστη δύνησις ὕσπερ ἐξύφαντει μοι·
Ἐκείνης καὶ πυλωρὸν τῇ θύρᾳ τῆς εἰσόδου·
Εἴπω τὰ πάντα συνελῶν, μιᾶς ἐκ μόνης ὄπρας
Πανευτυχῆς ὁ δυστυχῆς ὑπόπτευσα τυγχάνειν·
II Οὐ θαυματής ἐκστάσεως, ὁ ζηλωτῆς μανίας,
Καὶ μάκαρος ὀνειράτος ἐξ οὐ κατεπλουτίσθην!
Ἐπει τὸ εἰς θνητὸν ἐνεγθεῖς μόλις ποτὲ τοῦ χρόνου,
Καὶ γρηγορήσας ἐπειτα τῆς μέθης ἀκηλλάγην,
Καὶ τῆς μακρᾶς καταφορῆς καὶ τῆς πολλῆς μανίας,
Καὶ πάλιν κατενόησα τὴν ἐμαυτοῦ πενίαν,
Καὶ πάλιν ἔγων ἐμαυτὸν ἀθλιὸν ὡς τὸ περιτον,
Οὐδὲ ἔχων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατανοήσαι,
Οὐδὲ ἀκριβώσασθαι καλῶς τὰ τὰς εὐαγγελίουν,
Προστροχομαὶ σου τολμηρῶς τῷ πανενθέρῳ κράτει,
Καὶ δουλικῶς σοι προσκυνῶ, παρακαλῶ σὺν φόβῳ,
Ὄς δὲ μου λύσης ἀληθῶς τὰ τῆς ἀμφιβολίας,
Καὶ παραστήσης ἐναργῶς τοὺς τῶν εἰπόντων λ-

γινος.

Τάρα γάρ ἐξηπάτων με, καὶ παῖζοντες ἐλάσσουν,
Καὶ φεῦδος-ῆσαν ἀπαντα τὰ τῆς ἐπαγγέλλαις;
Η πρὸς ἀλτηίειν αὐτοῖς ἀχώρει τὰ τοῦ λόγου,
Καὶ σου θεὸς ἐνίκησε τὴν λερὰν καρδίαν
Εἰς οίκτον, εἰς ἀντεληφύν ἀνθρώπου τληπαθοῦντος
Μόνῳ θαρδοῦντος τῷ θεῷ καὶ τῷ σεπτῷ σου κράτει;
Θέλεις προλάβω, βασίλευ, τὴν σὴν ἀπλαγίαν;

*disturbat et mentem intelligendi facultate prebeat. In
manibus tenere mihi videbar promisea. Quam pedi-
bus ingressus eram viam, eam equus finire spe-
bam. Pro equis enim mihi venti erant, equis Arabicus
multo velociores; et cum staterem æreum non habe-
rem, minas substitui ut aurum obtinerem: serras
quasi pecunia coemptos procedere jussi, et huius qui-
dem eorum curam demandavi, illi mensa et cel-
la, alii vestium sericarum custodiam impertivi. O
miram exstasis, o felicem dementiam! o felix som-
nium quod me divitem reddidit!*

Postquam autem post tempus aliquod e somno
experrectus ebrietatem excussem et cum ea demen-
tiam quæ animum vexabat, et paupertatem priati-
nam et miseriam recognossem, inter spem et metum
dubius, ad fortitudinem tuam confugio, et, ut ser-
rum decet, ante pedes tuos provolutus, cum tre-
more te invoco ut e discrimine rerum quo premor
me liberèt et ea quæ alii discrimini mihi ante oculos pe-
nas. Numquid me deceperunt? num per jocum men-
daciique falsave promissa mihi illuserunt? non
Deus cor tuum purum subegit ad misericordiam et

Είτε φευδής έτεύχανεν, είτε ἀληθής δόλος,
Σὺ δές μοι χείρα βοηθού, ἀξίωσον εἰλόυς·
Καὶ σοι Θεὸς χαρίσαιτο μακραίωνα τὸν χρόνον,
Καὶ τρόπαια λαμπρότερα καὶ νίκαις ἐπὶ νίκαις;
Καὶ πάσης τῆς ὑφ' ἡλιον βραδεῖσαι σοι τὸ κράτος
Ἐξ Αἴθιοπῶν δυτικῶν δχρὶ τῶν θωλῶν,
Ἀπὸ κλιμάκων δυτικῶν δχρὶ τῶν εὐρωπαίων,
Καὶ τῆς γῆς ἀσιάτιδος τερμάτων τῶν ἐσχάτων.
Γ. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι ἔβροχομένῳ
κατὰ Περσῶν τὸ δέκατον.

Βέρβαροι, σκυθρωπάσατε, γηθίσατε, Ρώμαιοι,
Τέκνα Περσῶν, οιμώνετε, τέκνα πιστῶν χρότουμεν·
Ἄγαρ υἱοί, θρηγήσατε, Ρώμης υἱοί χαρόμεν·
Καὶ πάλιν γάρ δικραταίδες Αὐδόνων πολιούχοι,
Τὸ τῆς περφύρας διγαλμα, τὸ κάλλος τῶν ἐνάκτων,
Ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμῶν στρατεύων ποτηρία,
Καὶ πάλιν δικιταγγεῖ καὶ φάλαγγας ἀρτεῖ,
Καὶ πάλιν σπεύδει καθελεῖν τὸ φρόνημα τοῦ Πέρσου
Καὶ τὴν ὄφρὺν καταβαλεῖν αὐτοῦ τὴν ἀλαζόνα,
Καὶ τὴν ἕψαν διπασαν καθυπατάξαι λύκοις·
Οὐ μέγα κύων λυσοπήθηρ, θήρ αιμοδόρε Πέρσα,
Χειμερινήν σοι περισσήν ἀνέτειλεν ἀκτίνα
Οὐ τῶν Αὐδόνων ἡλιος, δικούσικες δρδοῦχος·
Καὶ τεύτην οὐχ ὑπήνεγκας οὐδὲ ἵστερβας οὐδὲ Ἱταλίς
Οὐδὲ ἀπειθάδιμος πόρος αὐτήν οὐδὲ διως ἡδυνήθης·
Καὶ νῦν προσδόλλεις θερινὸς δλος πυρσὸς φλογώδης·
Καὶ πῶς ἐνέγκης, δεῖλαι, τὴν τόσην λαμπτήδαν;
Πᾶς δ' οὐκ εὔθυς ἐκπηρωθεὶς μικρὸν ἀντιβι-
[πήδας.]

Καὶ ἐγρανθεῖς ὥστε πηλὸς τῷ περιττῷ τῆς ἀγήλης;
Καὶ πῶς βαστάσῃς, δθλια, τὴν τόσην φρυκτωράν;
Ἔποιμαζες βαρβαρικὸν πάλιν σού τὸν αὐχένα
Τῇ σπάθῃ τῇ Κομνηνῇ δεινὸν ἤρανημένην.

opitulationem erga hominem miserum qui in solo Deo inque virtute sua unicam fiduciam ponit? Vixit, imperator, ut te solemniter defendam? Sive verus stius fallax fuerit sermo, manum auxiliatricem praebet, misereri dignare; et Deus diuturnam tibi annual vitam, tropica etiam splendidiora et victoriae super victories; tibi totius orbis gubernium concedat inde ab Aethiopibus Occidentis usque ad Europatos et usque ad extremos Asiae terminos.

VI. — Ejusdem carmen ad imperatorem cum decimūm adversus Persas moveret.

Lugete, barbari, exultate, Romani; Persarum filii, gemite, nos fidelium liberi applaudamus. Filiī Ager, lamentamini, nos Romani gaudeamus; rursus fortis Italicarum urbium præses, purpura decus, regum pulchritudo pro nobis nostraque salute beligeratur, arma et cohortes moveat; rursus Persæ superbiam dejicere conatur; jam totum Orientem lupis subiugere festinat. O canis, o animal rabiosum. Persa sanguivore: Italiam sol radium ubi brumalem misit, sol qui mundum illustrat; tu autem istum radium oculis intueri, considerare non valueris; nunc autem maxime lucem suam effundis. Quomodo potis eris? quomodo, paulum intutus non cœcu-

Α Εὐτρέπεις τὰ νῦτά σου τοῖς βίλεσι καὶ πάλιν
Εὐτρέπεις τὰ τέκνα σου καὶ τὰ σκυλάκια σου
Πρὸς συντριβὴν καὶ δουλωσιν καὶ κρδες αἰχμα-
[λωσιαν].
Ἐποίμαζες τὰς πόλεις σου καὶ τὰ σκηνώματά σου
Πρὸς ἀλαζονας καὶ πόρθησιν καὶ στήνωμα Ῥώμαιον.
Οὐ γάρ θεὸς ἐξήγειρε τὸν Κομνηνὸν καὶ πάλιν.
Εἰς διεκδίκησιν πιστῶν καὶ λύμην τῆς Περσίδος.
Οὐκ εὐτυχῶς ὡς ἔστι Μουχούμετς ἡγεννήθης,
Οὐδὲ φαιόρδ; τις ἡλιος ἐπέδαιμψε σοι τότε?
Οὐδὲ τις ἀγαθοποιὸς ἀστήρ ἐπηύγασε σοι,
Ἄλλος εἰ; αὐτας τὰς χρονικὰς ἡμέρας ἡγεννήθης;
Καὶ μοράς τις ὀλέθριος ἐπηκολούθησε σε.
Καὶ τούτου χάριν σκαλῶκα τὸν Κομνηνὸν ἔδειν,
Οὐς οὐκ ἀνύσεις δοι μικρὸν τὸν βίον ἡρεμῆσαι,
Πορθῶν σε καὶ σκύλεύων σε καὶ κτείνων καὶ ζω-
[γρῶν σε.]

Μέχρις ἐξολοθρεύεις σε καὶ μέχρις ἀφανίσεις,
Καὶ πρὸς αὐτὸν καταβαλεῖ θανάτου τὸν πυθμένα.
Νῦν ἀποτίσεις, βάρβαρε, καὶ νῦν ἀνταποδώσεις
Ἐπὶ διπλῷ καὶ τετραπλῷ καὶ πολλαπλῷ τῷ μάτρῃ
Ἀπέρ εἰργάσω τοῖς πιστοῖς, ἀπερ οι πρόγονοι σου.
Θεοκίνητος γάρ δρμῆ καὶ θεορμήτω δύμῃ
Πάλιν στρατεύεις κατὰ σοῦ, πάλιν στρατοπεδεύεις
Οὐ νεκῆς δι Κομνηνὸν δεσπότης θαύμης,
Πυκνὴν δαπέδῳ συγκενεῖ, πυκνὸν ἀρτεῖ δόρυ,
Τίππον πολλήν Ἀραβικὴν ὑγροσκελῆ συλλέγει
Κτείνει σκηπτὸν καὶ κεραυνὸν ἐγκετερθήγνυται σε,
Καὶ τεῖς δὲ ὑποτείσται τούτου τὴν ἐνθημέσιν;
Πολλὰ πολλάκις εἰς θεὸν, ὡς Πέρσα, παρονήσας,
Καὶ πλεστα μακροθυμθεὶς πολλάκις ὑπὲκεινού,
Ίδον κεκίνηκας αὐτὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς σου,
Οὐς δυνατὸς καὶ χριπαλῶν, κατὰ τὴν προφητείαν,

ties? quomodo non, ut argilla, nimio calore esse
catus fuerit? poteritne tantum splendorem perferre?
Tende certicem tuam barbarem gladio Commenico
acutissimo; doreum rurus sagittis offerto. Filios
tuos ac catulos ad humiliacionem, servitudinem et
captivitatem praepara. Oppida tua tentoriaque scito
captum et combustum iri et Romanorum fore. Deus
enim Commenum resuscitavit, fideles suos ac flagitia
Persarum ulturus. Non tu forte Mahomet natus es;
illo quidem tempore sol propitius non tibi arrisit;
D sidus benevolum non tibi illuxit. Ideo Commenum
sicut crucem recepisti, quippe qui tibi quieto esse
non permettit, igne, ferro, omnibus denique armis te
vexando, donec te enecatum ad mortis ipsius portum
dejoceris. Nunc, barbare, dupliciter, imo in infinitum
expias quo fidelibus mala majorum tuorum
exemplum secutus. intulisti. Divino enim impulsu
denuo contra te militat et castra metatur vicror
Joannes; multos clypeatos, multos jaculatores, magna
equitatum origine Arabica velocissimum collegit,
et ceu fulgor in te ruit; quis autem ejus impetum
seret? Sæpe sapientis in Deum Persa insolenter se
gessit et tamen ille pro sua bonitate ei indulxit: ecce
contra caput tuum proprium eum excitasti, qui potens
est et vel delirans, secundum prophetiam, iræ suæ

Τὸν τῆς δργῆς τῆς ἐαυτοῦ κερδόσαι σοι τρυφίαν,
Καὶ τῶν βελῶν τάς ἀκωνάς τῷ λύτρῳ του μεθύσαι,
·Απὸ δὲ τῶν χρεάτων σου τὴν μάχαιραν κορέσαι,
Τοὺς χριστωνύμου δὲ λποῦ τὸ κέρας ἀνυψώσαι
Διὰ χειρὸς τοῦ Κομνηνοῦ χρατίστου βιστιλέως.

Ἐντείνε καὶ κατευδοῦ, θεῖς φωσθῆρ Αὔστρων,
Τὸ μέγιστον εὐτύχημα τῆς νεωτέρας Ῥώμης·
Καὶ σύμπαν ἔνος· σῷ χράτει προσκυνεῖται
Ἡ Βαζουλὼν ἡ πελα:ὰ σῷ σκήπτρῳ λατρεύεται
Ὕ τῆς Αἰγύπτου τράχυλος πιπέτεω πρὸ ποδῶν σου
Τὰ τέρματα τῆς Ἰνδικῆς σοι φόρου; κομιζέτω.
Πίζεις πάντας ποταμοὺς, πάσας τὴς ἱρούς πλέε·
Ἐκείνους; μὲν ἀπογαῶν βαρβαρικοῖς διτέοις,
Ἐκείνας; δ' ἀποθαλασσῶν τοῖς αἰγμασι τοῖς τούτιν,
Καὶ πάσης γῆς; κυρίεις καὶ νῆσους καὶ θαλάσσης.

"Ακευσον, γέγαν ούρανό, πρόσχες μοι, γη παμμήτωρ,
Και τῶν ἀστέρων δινακτες, ἥλιε και σελήνη·
Τοῦδε γάρ μάρτυρας καλῶ τῶν εἰς ἐμὲ πραγμάτων.
Δίκαιων τοῦτο δίκαιον, ἔχει δίκαιου φύσιν
Απαντας μὲν εὐεργετεῖν τὸν Κομηνὸν δεσπότην,
Και σπειρειν και κατὰ πετρῶν τὴν ἐλειημοσύνην,
Και διαθρύψειν και πτηγοῖς, και κύμασσι τὸν δρότον,
Ἐπέχειν δὲ τὸν Ἐλεον τῷ δυστυχεὶ Προδρόμῳ·
Οὓσις θαρρεῖ μιτὲ Θεὸν τῇ τούτου ψατιλείᾳ,
Και ταύτῃ μόνον ἔκαρτῷ τοῦ βίου τὰς ἀγκύρας.
Τι τοῦτο δρῆξις μυριαθλε, μυριονικηφόρε, τροπαιοῦχε;

Στρατεύεις κατὰ τῶν ἔχθρῶν καὶ πάλιν τῶν ἐψών,
Θήγεις αὐτὸς τὴν μάχαιραν, ἔξικονδες τὸ δίρυ

scarem contra te miscere, et telorum mucronem sanguine tuo tingere non erubescit, aut ensemi membris suis satiare, populi vero Christiani cornu per manum Comneni, optimi imperatoris, erigere audet.

Rege et dirige, lux divina Italæ, sortem novæ Romæ felicissimam, et omnis populus majestati tue genua flectat! Vetus Babylon sceptrum tuum venerabitur; Ægypti collum ante pedes tuos procidat; Indiæ termini tibi rectigalia solvant. Omnia flumina trajice pedes, naviga per omnem continentem, illa enim barbarorum ossibus solo aquabis, hanc eorumdem sanguine mari parem reddes.

Audi, celum immensum, ades dum, et tu quoque,
terra omnium mater, et vos siderum capita, sol et
luna; vos enim testes invoco sortis meæ. Jam opor-
tet ac decet ut imperator Comnenus omnes beneficiis
cumulet, ut eleemosynas ubique, in ipsa salsa spar-
gat, ut panem volucribus et piscibus largiatur, ne
Prodromo quidem excepto, qui secundum Deum il-
lius majestati confidit in eaque vitæ ancoras jacit.

*Quid hoc agis, victorum antesignane, troporum
numero cumulate? Iterum contra hostes Ori-.*

(1) Irene scilicet imperatrix, quæ antequam a Manuele Comueno anno 1145 in uxorem duceretur, Bertha erat appellata. Fuit eximie virtutis et pulchritudinis femina, soror uxoris Conradi imperatoris, filia vero Berengarii, comitis Salzbachensis in Bavaria. Mirum quod ex iisdem nuptiis tumide et truculenter confirmari contendit Prodomus, id est primatum Byzantii supra Romanos. Injuria id sustinent schismati ci ob sedem imperii

Α Τοῦ δὲ Προδρόμου τῶν ἐκθρὸν τὴν μισθὸν τείναν,
Προδρόμου τοῦ κηρύξσοντος τὰ στρατηγῆ ματέρας οὐ
Ἐδὲ ἀκαταγώνιστον ἔνδον τῆς πολιτείας;
Μή τούτῳ δράσῃς βασιλεῦ, μή πρὸς τῶν σῶν τρο-
[παλεν·]

Αλλὰ τὸν ἐπώτερον ἔχορδον ἔξαρφγίσας,
Οὗτῳ μοι χώρει πεποιθώς κατὰ τῶν ἐκωτέρων.
"Αναξ Κνάκτων θύμιστε, καὶ χύριε κυρίων,
Καὶ βασιλέων βασιλεῦ, καὶ δυναστῶν δυνάστα,
Φρούρει τὸν πορφυρόδιλαστον δειπότην Ἰωάννην.
Τὸν αὐτοκράτορα τῆς γῆς, δι μέγας αὐτοκράτωρ
Συμφορούρει δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ πορφυρανθήτους παῖδες,
Καὶ πάντα τούτων δάμακες βαρβαροίκδν αὐχένα,
Λιταῖ, τῆς κυνησάσης σε μητροπαρθένου Κόρης,
"Ην ἔχει καὶ συστράτηγον καὶ σύμμαχον μεγάλην,
Β Καὶ ταγματάρχην δεξιῶν κατὰ τῶν πολεμίων,
Καὶ δῆς αὐτῶν καὶ φυγικὴν ἐν τέλει σωτηρίαν.

*Ζ. — Τοῦ αὐτοῦ εἰσιτήριοι ἔχει τὴν ρυμφενθεῖσην
ἢ Ἀλαμαρῶν (1) τῷ πορφυροτερρίτῳ καὶ φ
Μυροῦντι καὶ σβωστοκόδροοι.*

Οὐκ ἔστιν οὐδὲ γέγονεν ἀλλος αὐτοκρατόρων
Καθάπερ σὺ, μεγαλουργὲ τῷ Ρωμαίων πολιούχε,
Φιλευστήρ; τὰ πρὸς Θεὸν, φιλάνθρωπος εἰς δούλους;
Εἰς Εθνη φιλοπόλεμος, φιλότεκνος εἰς παῖδες.
Θεῷ ναοῖς καθιερός; παρτιόλλους καὶ μεγάλους,
Καὶ πλῆθος; ἀλλων εὐαγῶν λαμπρῶν ἀναβημάτων.
Τοὶ δούλους χείρα πάντοτε προτείνεις πλουτοδότηγ,

C tales exercitum ducis; ipse ensem acuis, hastam
exacus, Prodromi, qui fortiter a te facta praedicas,
hostem, duram paupertatem quasi agonizantem
deseris? Ne hoc facias, imperator, per tropaea tuae
te obsecro; sed inimico interempi forte
me reddas contra externum. Tu autem, celsissi-
me Rex regum, Domine dominorum, Dynasta dyna-
stiarum, salvum fac dominum Joannem, terrarum
rectorem, o maxime Dominc; serva autem filios
ejus porphyrogenitos; omnem domam barbaram cervi-
cem precibus Matris tue Virginis, quam auxiliatri-
cem habet et ducem dextram contra hostes, et concede
ei ad postremum salutem spiritualem.

VII. — Ejusdem carmen nuptiale in virginem
Alamanam domino Manuelli Porphyrogenito de-
spousam.

*Nec exististi, nec fuit unquam imperator sicut tu,
magnificentissime præses Romæ; tu Deum strenue
colis, mitis es erga servos, bellicosus adversus
hostes, liberorum amans; plurima eaque maxime
Deo tu tempora construis et vasorum sacrorum pretio-
sorum copiam ibidem cumulas. Ubique beniam servis*

ibi constitutam ; at Prodromus hoc ineptum inserit argumentum ad opinionem consolidandam : Vir est caput mulieris, atque sponsa Bertha veteris Romæ (id est ritus occidentalis) subdita sit marito nove Romæ, patet ergo C.P. dominari Romanum. Ridiculum ! Carmen verumtamen editum fuit cum fama pertulit nuptias. constitutas esse inter Joannem et Conradum imperatores : tum enim Manuel in Isauria morabatur.

Τοις έθνεσι τούς σκυλευμούς ἀρτύεις καὶ τοὺς φόρους, [ους.]
Καὶ τοὺς παισὸν νυμφαγωγεῖς τὰς γυναικας βέλ-

[τίστας.]

"Ωσκερ καὶ νῦν τῷ Μανουὴλ τῷ ποιθεινῷ παῖδει σὺν Τὴν ἐκ δυσμῶν βασιλικὴν ταύτην ἡρμόσων κερηνοῦ,
Ἐφ' ἣ τελούμεν σῆμερον τὰ τῶν εἰσιτηρίων.

Χαῖρε μοι, Ὦρώμη νεαρά, τοῖς νῦν εἰσιτηρίοις
Δ' ὧν διελθήσεις κεφαλή τῆς περιεστέρας Ὦρώμης.
Εἴ γάρ ἔκεινη δίδωσι νύμφην; καὶ σὺ νυμφίον,
Ίσμεν δὲ πάντες ὡς κεφαλὴν τῆς γυναικὸς τὸν

[ἄνθρα]

Εὐθηλὸν ὁς συνάγει καὶ συνομολογεῖν σοι·
Κ: Ι γίνου ταύτης κεφαλή καὶ μέλος σὺν ἔκεινῃ·
Κίντεςθεν τῷ Κομνηνικῷ πάντα λατρεῖεις κράτει.
Τοσοῦτον ἔχεις δινακτα, Ὦρώμη κυδίστη νέα·
Οὐτω τὰ μὲν ταῖς νίκαις σε ταῖς κατ' ἔχθρῶν λαμ-

[βάναις]

Τὰ δὲ καὶ τῷ φρονήματι κοιμεῖται τῷ βιθυνοδίλῳ.
Ἄς γέγονεσσι, βασιλεῦ, τὸ δρόμημα τοῦ βίου
Σύδρομον τοὺς δρομήμασι τοῦ γίγαντος ἥμερού.
὾ νέε κλάδε Μανουὴλ τῆς Ιερᾶς πορφύρας
Καὶ κόδιμε τῆς πανευτυχοῦς σεβαστοκρατορίας;
Σκύμνε ταντόλιμου Λέοντος, οὐδὲ βρυχόδε; καὶ μάνος;
Πέρησην σοβεῖ τὸν σοδαρὸν, δῆγχει τὴν Βιβλοῦν,
Καὶ τὰς ροδὰς τῶν ποταμῶν ἰσχει τοῦ πρόστιος δρόμου.
Ἀρον τὸν μέγαν ὄφαλον τὸν Ἰστυρίας μάστης,
Καὶ θέρασε τὴν Βύζαντον λαμπρῶς ἑστολισμένην
Ἐπι τῇ νέᾳ τελετῇ τῶν ἐπιβατηρίων
Τῆς εὐγενοῦς νεάνιδος καὶ περικαλλεστάτης·
Ἡν δ πετήρα καὶ βασιλεὺς ἐνυμφαγώγησε σοι,
Καὶ προπομπεύουσιν αὐτῇ μετὰ δορυφορίας.
Καὶ διαχύθητε τρχνῶς ἐπὶ τοῖς τελουμένοις.

"Ω μέγα ρήξ τῆς παλαιᾶς καὶ πεπενιτέρας Ὦρώμη,
manum porrigit. Tu hostibus prædia et tributa imperas, ac filiis tuis pulcherrimas adducis uxores, sicut et nunc Manuela, dilecto filio virginem regium ex Occidente oriundam jungis nuptias quas hodie maxime inauguramus.

Salee, Roma nova, et gāude hac inauguratione, qua te caput Romæ veteris ostendisti. Etenim illa sponsam præbet, tu autem sponsum; nos autem omnes scimus, cum vir sit caput uxoris, in te quoque hoc idem convenire. Esto igitur hujus caput, quae majestati Comneni omnem reverentiam præbet. Talem igitur, gloriosa nova Roma, dominum habes. Dum enim victoriis ex hostibus reportatis te occupat, summis se prudentia sua honoribus dignum ostendit. Cursus vita tua, imperator, cursum rapidum solis æquet, o Manuel, qui ramus novellus es sacræ purpuræ ac decus et ornamentum domus augustalis, filius Leonis, cuius rugitus solus Persam gravem pellit, Babylonem angit et fluminum cursum impedit. Leva oculos ex media Iauria et vide Byzantium laute vestitum in festo initiatorio nobilis et formosissimæ virginis quam, patre ac rege monente, uxorem modo duxisti, stipatus satellitibus; tu porro gāude et ju' illa.

O rex magne veteris ac venerandae Roma, pruden-

A Βαθύτατε τὴν φρόνησιν, δεινὲ τὴν στρατηγίαν,

Τὸν γένος εδρενέστατε, περίδοξε Κονράδος;

Καὶ κηδεστὰ λαμπρότατε τῶν δορυφόρουμένων,

Νῦν ὑπερῆρας τῇ τιμῇ, νῦν ηγενισθῆς πλέον,

Οτι καὶ τῷ Κομνηνικῷ συνεκεντρίσθης γένει,

Καὶ κοσθωράδης ἀγχίστεις τοσούτου βιστάλεως·

Οὐεν καὶ χαῖρε μεθ' ἡμῶν καὶ συνάδει τῇ κόρῃ

Νῦν μὲν παιάνας μουσικῶν τοὺς ἐπιβατηρίους·

Μετ' οὐ πολὺ δὲ σὺν Θεῷ τοὺς ἐπιθαλαμίους.

Ἐπαναζεύξαντος ἡμῖν σὺν νίκαις τοῦ δεσπότου.

Ιδε, βελτίστη γυναικῶν, ἐκ τῆς παρούσης δέξῃς

Τῶν προπεμπτῶν σοι λαῶν καὶ τῶν δορυφορούντων,

Καὶ τῆς λαμπρᾶς παρασκευῆς καὶ τῆς χρυσοφορίας.

Τῆς συμμιγοῦς ἀλαλαγῆς τῶν μουσικῶν ὄργάνων,

Τῶν ἔσιτων τῶν Ἀραβικῶν τῆς μυρομβροχυσίας.

Β Καὶ στόχασαι τὸ μέλλοντα, κρίνον αὐτοὺς τοὺς

[γάμους]

Καὶ πληρωθεῖσα τὴν ψυχὴν ἀράτου χαρμοσύνης,

Γάς μὲν ἀνάστας πρόπτευσσε τάς σα προσυπαν-

[τώσας]

Προσκύνει δὲ, κανὸν ἀπέστη, τὸν κράτειστον δεσπότην·

"Ος γε μετῆρεν ἀμπελὸν ἀπὸ δυσμῶν ὥραλαίν,

Καὶ κτετερύπευτεν αὐτῆν τοῖς βασιλείοις κῆποις,

Ω; συμπλακεῖ; καὶ συμψήσῃς τῷ κλήματι τῷ τούτου.

Η. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεγαλονίκῳ πορφυρογεν-

τήφι καὶ αὐτοκράτορι κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομ-

νηρῷ κατὰ Περσῶν ἐξερχομένῳ τὸ δέκατον.

"Ω βασιλεῦ ἀδεῖτης, κράτορ καὶ μονοκράτορ,

"Ω μέγα Ὦρώμη ἡμει φώτων μεγάλων πάτερ,

Φωσφόρε τοῖς οἰκέταις σου, πυρφόρε τοῖς βαρ-

[βάροις]

Αστρακηῆδεις τοῖς ἔχθροις, ἡμῖν χαριτοβόλε,

Σκύμνε γενναῖον Λέοντος, λέον τεττάρων σκύμνων,

Χαράκωμα τῇ πόλει σου, πύργωμα τῷ λαῷ σου,

τισσίμε, bellicosissime ac generosissime Conrade, ci-

vium tuorum protector, hodie ad sumnum honorum

fastigium evectus es, quod Comnenorum familiæ te

adjunxit cognatusque tanti viri evasisti. Quare

etiam lætare nobiscum et p̄σανα inchoa cum virgine

sponsalitium, et mox, Deo juvante, nuptiale et epi-

nicium in honorem imperatoris.

Age, optima mulierum, augurare futurum matri-

monium ex splendore eorum qui tē in viis conducunt,

ex sessis lautissimis, ex instrumentorum concentu

D musicorum, ex aromatibus et unguentis ex ipsa

Arabia advectis; et plena gaudii ineffabilis, reginas

obvias saluta et potentissimum herum adora; ab

Occidente enim vineam egregiam transplantavit in

hortos regios, uxori ut vili vraceræ adhæsurus.

VIII. — Ejusdem carmen in dominum Joannem
Comnenum imperatorem victoriosum, cum deci-
uum Persis bellum inferret.

Imperator invicto, monarca augustissime, in
magnus Romæ sol, magnorum luminum pater, qui
civibus tuis lucem fers, in barbaros ignem jacularis,
hostibus fulgorator, nobis gratiarum dator, filius
generosi Leonis, urbis tuæ muniment, populi tui pro-
pugnator, tu terrarum dominus, Persarum, Scytha-

Κοσμοκρατής, περοδλεθρε, σκυθοδαλματοκόνων,
Τσαύρων δουλεγωγητά, Κύλικών καθαιρέτα,
Κατασπαστά τῆς Ἱταλῶν ὄφρυος καὶ Λατίνων,
Παρθίδος ἀνδραποδιστά καὶ Συρικῆς σπατάλης,
Ἀπειλητά τῆς παλαιτές μεγάλης Βαβυλώνος,
Ἐκφοβητά τῆς σοφαρδές Αἴγυπτου βασιλείας,
Καὶ πάσης γλώσσης καὶ φυλής ταπεινωτά βαρ-

[βάρων,

Σκῆπτρον εὑρὸν καὶ κραταιὸν, σκῆπτρον δασὺν καὶ
[πῖον,

Ρωμαίων ἀναγέννησις, ἀνάπλαστις Αὐσόνων,
Καὶ θαύμα τοῖς ὅπ' οὐρανὸν ἐπὶ ταῖς στρατηγίαις,
Ορῶν σου τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν ἔταιμασίαν,
Καὶ τῆς ἄφδου τὴν ἀκμὴν τὴν πρὸς τὴν ἐκ-
[στρατείαν,

Τὴν τοῦ στρατοῦ συνέλευσιν, τὴν συσκευὴν τῶν

[δύτην,

Τοὺς δορυφόρους, τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ἵπποτοδότας,
Τοὺς καταφράκτους τοὺς ψιλοὺς αὐτοὺς τοὺς χορ-

[τοφόρους,

Τὰς τῶν ἥμιλίων μηχανῶν ποικίλας ἁξαρτύσεις,
Καὶ τὸ τῆς μάχης ἐν κυρῷ καὶ κατεσπουδασμένον,
Θάμβους καὶ λύπης καὶ χαρᾶς ζυγοστατοῦμαι μέσον.
Θαμβοῦμαι μὲν τὴν ἀντρυτον τοῦ σώματός σου φύμην,
Καὶ τῶν μελῶν σου τὴν Ισχὺν τὴν τρισαδαμαντίνην.
Καὶ τῆς σαρκὸς τὴν διαμαχὸν ἐν πόνοις εὐτονίαν.
Θαυμάζω πόνας ἀνατάλας ἐν μάχαις δυσχερείας
Πίσσω παλαίστας καύσων, πόνον χρυμὸν βαστάσας,
Πέσσους δυσβάτους καὶ στενοὺς περιελίξας τόπους,
Πέσσους χειμῶνας αἰθρίος καὶ θέρη διαντλήσας,
Πέσσας ἀστένας ἡμερῶν, πόνας νυκτῶν ἀγρύπνους,
Πέσσους παζεύσας ποταμούς, πόνους ἴπποδρομήσας;
Ἀπλάτους; καὶ μορμύροντας καὶ κυματομαχοῦντας,

Α Ησαΐς χαλάντας λιθοσθεῖς, πόσις πλεονεῖς ταῖς
[βαμβροῖς,

Καὶ πόναις πάχναις πυκνωθεῖς κατανιφετοῖς; καλασσαῖς
Οὐκ ἔδωκας ἀνάπαισιν τοῖς σοὶς κροτάροις ὄπον,
Οὗ τοῖς βιεφάροις νησταγμὸν, κατὰ τὴν φαλμφίδαν·
Αλλὰ καὶ πάλιν ἐξορμῆς κατὰ τῶν ἀντίλεων

Καὶ πάλιν μάχης μέλησίς σοι καὶ πάλιν ἐκστρατείες,
Πάλιν τὴν σπάθην ἀκονδές, πάλιν τὸ δύρο θήγεις.

Οὐπλενθεῖς, δορυφορεῖς, ἁξάρτη τὴν ἀσπίδα,
Καὶ καταθλὶς τῆς κεφαλῆς τὴν ἀρχικήν ταινίαν,

Τὴν κόρυθε τὴν φορεραν εὖθὺς ἀντιλαμβάνεις,
Νομίζων ἔργον ἔρχοντο; καὶ μᾶλλον βασιλέως

Οὐ τὸ τρυφῆν καὶ σπαταλῆν καὶ περὶ πόνους τρέχειν,
Αλλὰ τὸ κάμνειν καὶ μοχθεῖν ὑπὲρ τῶν μὴν χάρα.

Καίτοι καὶ νοσαζόμενο; τὸ σῶμα τὸ γεννυῖον,
Καὶ τὸν καιρὸν χειμερινὸν προσβλέπων καὶ κρυ-

[μάδη,

Οὐδὲ οὕτω πάνεις τὴν ὄρμὴν καὶ τὰ θερμὸν τοῦ
[βρόμου.

Τί τοῦτο τοῖνυν, βασιλεῦ, νοσοῦμεν, κακεκτοῦμεν
Καὶ παραφυλατέομεθα τοὺς πνέοντας ἀνέμους,

Σὺ δὲ νοσεῖς καὶ στρατηγίες καὶ σφάτεις,
Καὶ πρὸς χειμῶνας ἐν ταυτῷ καὶ νόσους καὶ βαρ-

[βάρους

Τριπλοῦν ἔργάς της πόλεμον, τριττὴν ἀρτίεις μάχην;

Μή σοι χαλκήλατος ἡ χείρ, μὴ σιδηροῦς ὁ πῆχυς;

Μή τοὺς δακτύλους ἐκ στεφρᾶς ἐλατομήθησε πέτρες;

Μή τῶν μελῶν τὰς συναφὰς ἀδαμαντίνους ἔχεις;

Μή σῶμα θείον ἀπάθετον βαστάζεις;

Χόλες ἐπανέευξας ἡμῖν, χθόνες ἐπανῆλθες δναξ
'Απὸ Συρίας τῆς ἀδρᾶς ἀπὸ τῆς Φοινικίδος,

'Εκ Θέρεπ, Χάλεπ, καὶ Φαρτῶν, αὐτῆς ἐκ Βαβυλῶν.

[νος

rum, Dalmatarum flagellum; tu Ieauros in servitatem adigis, tu Cilices occidis, Italorum ac Latinorum superbiam deprimit; tu Parthis jugum servitutis imponis, et Syrorum luxuriam aggrederis; tu Babylonii antiquae magnae excitium minaris, Aegyptiis mollibus terorem injicias; tu barbaros cuiuscunque generis humillas; Romanorum sceptrum potens ac validum renovas, Ausones regeneras; nemo tibi par in rei bellicae artibus. Quare stupeo, gaudeo, inter spem metumque hæreio, si agilem tuum animum, si in expeditionibus tuis vigorem video. Te enim duce exercitus strenue agit, prompte arma tractat. Me juval contemplari satellites, equites sagittarios, caphractos, leviter armatos, frumento ac pabulo oneratos, ligneas bellī machinas, bellī tandem discrimina. Cum stupore corporis tui invictum robur, membrorum tuorum insuperabilem agilitatem, in laboribus furendis perseverantiam admiror, et mirari non desino: multis enim in præliis molestias tulisti; sæpe timio calore vexatus fuisti, sæpe alsisti; loca inaccessa, angusta percurristi; multas noctes hibernas, aestivas sub divo transegisti, eurie, insomniorum nequissimam expers, flumina multa fremenit, undis agitata pedes aut eques trajecisti. Licer grandine

sæpe jactatus, imbris vexatus, a pruina et nivibus infestatus, quietem et somnum membris negasti; et Palpebris ut dicit Psalmista, somnum non dedisti. Nam sine mora iterum hostes armis lassis; nihil nisi prælium meditaris et cum hoste congesionem. Rursus ensem acris et hastam; rursus armis induis, hastam sumis, buclæ accingeris, et diadema, regni insigne, capiti imponis una cum galea horrenus. Nam gubernatoris cujusque et præcipius imperatoris esse credis non in voluptatibus ac deliciis diffidere, sed pro subditis dimicare. Te nec morbus, nec caeli per hiemem astatemre intemperies a pugnando et corporis exercitio avocant.

Unde venit, imperator, quod nos morbis affligimur et male semper valemus? Cur ventos fortius spirantes caute evitamus? Tu e contra licet ægrotus, milites in pugnam ducis ad victoram, eodem tempore momento bellum triplices gerens cum hisce, cum morbo et cum barbaris, triplices victoram reportaturus. Num manus tibi ænea? num brachium feruum? digitosne saepeos, et membrorum articulationes duro geris metallo juncias? Heri nobis e castis redux fuisti e molli Syria ac Phœnicæ, e Phœreb, Chaleb, e Pharton, ex ipsa Babylone, non sine gloria,

Αύχων, Ιερῶν, καὶ πνευστιῶν καὶ κόνει πεπασμέ-
[νος.]
Οὐδὲ οὐδεῖς κατέπιεσας τὴν ἐν τῷ Χάλεπ δίψαν,
Οὐδὲ Ἑρθῆς ἀπομόρφασθαι τὸν Περσικὸν Ιερῶτα,
Οὐδὲ^δ ἀσθμα γοῦν συνέλεξας ἐκ τῶν ἐν Σύροις δρό-

[μαν,

Οὐδὲ Ἑρθῆς ἀπολούσασθαι τὴν τῶν Κιλίκων κόνιν,
Οὐδὲ τοὺς κυνιστήσαντας χιτῶνας ἐν Σαργάρῳ
Ἀνέμῳ παρεξήραντας ἢ ταῖς αὐγαῖς ἥλιου.

Καὶ πάλιν μάχαι καὶ στρατοὶ καὶ στρατοπεδαρ-

[χαι.

Τίνι σ παρεικάσομεν πρὸς τὴν φερεπονίαν;
Ἄτλας ἀνήρ μυθεύεται τοῖς παλαιοῖς βιβλίοις
Μακρὰς ἀνέχων κίνης τὸν κόσμον ἀνεχούσας·
Πλήν κοπιάσαις λέγουσι καὶ τοῦτον πρὸς τὸ βίρος·
Καὶ καταθεῖναι μὲν αὐτὴν τὸ τῶν κιθώνων δύναος;
Τοποδόλλοντα δὲ Ἡρακλῆν τοῖς δώμοις τῷ φορτείῳ
Μικρὰν ἐκάσιν φαρασχεῖν ἀνάπαυσιν τοῦ πόνου.
Σὺ δὲ τὸν δγκον διπάντα τῆς οἰκουμένης φέρων,
Πρὸς δὲ καὶ τὰς στρατηγικὰς ἀνέχων διχθηδόνας.
Μόνος τὸ βάρος; καρτερεῖ; οὐ χρῆζων Ἡρακλίους,
Καὶ καρτερήσας αὐτὸδ μέχρι μακρῶν αἰώνων
Τῷ στερβόις τοῖς μέλεσι καὶ καρτεροῖς τοῖς δῶμοις.

Ἐγώναμεν ἀνατολὴν τοῦ φωταγοῦς ἥλιου,
Ἄλλα καὶ σθέσιν καὶ δυτιμὴν ἐμάθομεν ἐκείνου·
Καὶ γῆν μὲν διπάσαν αὐγαῖς ἀφάτοις καταυγάζει,
Ἄλλα καὶ νέφει κρύπτεται καὶ παντελῶς ἐκλείται·
Καὶ κάμνει μὲν ἡμερινός διφρέων τοὺς ἀγῶνας,
Ἄλλα καὶ λούεται νυκτὸς ὠκεανοῦ τοῖς φειθροῖς.
Σὺ δὲ ἀνατέλλεις ἐς δεῖ καὶ δύσιν οὐ γινώσκεις,
Μηδὲ ἐπιγνοῦσῃς πώποτε μέχρι τερμάτων βίου·
Εἰ δὲ ποτέ σε τὸν καιροῦ καὶ λαύσασθαι δεῆσει,

sudore, annelitu et pulvere. Non in aqua sitiū delecti in Chaleb; sudorem Persicum non exsiccasti; non in Syria peragrata spiritum viliasti, non pulvrem in Cilicia abstercisti, non vestes in Sangaro mafefactatas ad solis radios siccavisisti.

En nova ceramina; iterum exercitus moveat ad castra metanda. Cui, quasso, rei tuam aequiparem in serendis laboribus patientiam? Atlas, si antiquis auctoribus creditus, humeris portavit grandes columnas totum mundum sursum tenentes. Qui cum mole premeretur, columnas, ut narrant, depositit, quarum onus Hercules cum humeris subiussel, Allatem non mediocriter sublevavit. Tu autem, qui integrum orbis terrarum onus portas, ei ducis munere fungeris, pondus salus portas. Hercule nihil indigens; imo ad extremam usque cætatem pro eo quod tunc est membrorum humorumque robur, portares.

Novimus solis splendescens ortum, sed et ipsius occasum et sociam noctem cognovimus. Omnem modo terram lumine ineffabili illustrat, modo nubibus occultatus prorsus deficit; et dici quidem curriculo peracto fatigatur, noctu autem in Oceanii fluentis lavatur. Tu contra nil aliud quam oriris, nunquam occidis, idque usque ad vitæ terminos, et si quando balneo opus habes, haud undis marinis, sed tuo sudore lavaris. Ignis non moritur ubi lignum

*Ὦς ἄλλον δοῦν ὠκεανοῦ τοὺς σοὺς ιδρῶτες λούῃ.
Τοτεν ἀκάματον τὸ πῦρ, ὅλης δὲν εὐπορήσῃ,
Πλήν δέσται καὶ πνεύματος τοῦ συνεπιφυσῶντος;
Καὶ τὴν ὁρμὴν ἔγειροντος τὴν καυτικὴν ἐκείνου·
Σέδννυται δὲ καὶ τῆς ὑγρᾶς ἐπιφυσάστης ὅλης.
Σὺ δὲ πιμπρᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, φλογίζεις τοὺς ἀθέους,
Καὶ τήκεις ὡσεὶ μόλιθον, ὡσεὶ καλάμην φλέγεις,
Οὐ χρῆσιν ἔχω πνεύματος τοῦ συνεπιφυσῶντος·
Ἄρκει σοι γάρ εἰ; ἔξαψι τῆς κατ' ἐχθρῶν ἀφέσου·
Τὸ σοι συζῶν καὶ συνοικῶν μέγα καὶ θεῖον Πνεῦμα,
Τοφὸς οὐ καὶ φιτικόμενος πάντας ἐχθρούς φλογίζεις.
Καὶ πᾶσαν γῆν ἀλλοφυλον καὶ πόλιν ἐπινεμῇ.
Μηδὲ διώς γοῦν ταῖς ἐθνικαῖς σιεννύμενος θαλάσ-*

[σαις,

*Καὶ περὶ μίαν διμπωτιν καὶ χάρυβδιν μιχθείεν,
Κατέρχεται καὶ πτεραμὸς καὶ χείμαρφος κινεῖται;
Μετὰ σφροδοῦ φοιζήματος καὶ σὺν ὅξει τῷ δρόμῳ,
Καὶ που καὶ λίθους ὑποτοπῆ, φιζυτομεῖ καὶ δένδρα·
Ἄλλα τι δένδρον μέγιστον ἢ παλαμναῖος λίθος
Μέσος εἰ τύχει προπεσῶν τὸν δοῦν ἀναχαιτίζει.
Σὲ δὲ, χαρτιών θάλασσα, καὶ ποταμὲς τροπαῖν,
Οὐδὲν οὐδέπω τῆς ὁρμῆς τῆς εἰς τὰς μάχας παύει·
Οὐ προλαβόντα κάκωσις, οὐκ ἐπισχοῦσα νόσος,
Οὐχὶ καιρὸς χειμερινὸς, οὐ παγετὸς, οὐκ ὅμερος,
Οὐ θέρους τὸ μεσαίτατον, οὐχὶ οἱ κυνάστρου φλόγες,
Οὐ δυσχέρεια τῶν δῶν, οὐχὶ στενοχωρίς,
Ἄλλα πρὸς μόνον ἀφορῶν τὸ χρῆμα τὸ τῆς νίκης·
Καὶ πρὸς τὴν ὑπεραύξησιν τῆς σῆς κληρονομίας,
Βαλνεῖς ὡς λέων πεποιθὼς κατὰ τῶν ἀλλοφύλων,
C Πλάντων διοῦ καταφρονῶν τῶν παρεμποδισμάτων,
Τῇ συστρατῆγῳ σοι θαρρῶν παρθένῳ καὶ συμμάχῳ,
Δι' ἣς ἐκ πάσῃς προσοδῇ; σὺν νίκαι; οὐ ποτέ φέρεις-*

non deficit; sed sufflantis sp̄itu opus est qui alacritatem illius emortuam in vitam revocet; ubi autem materia humida accesserit, certe extinguitur. Tu vero impios comburis, conflagras atheos quos liquefacis sicut plumbum et sicut stipulum consumis, sufflante aliquo minime opus habens. Sufficit enim tibi ad subigendos inimicos magnus Dei Spiritus qui tecum vivit et cohabit̄, a quo ventilatus omnes hostes comburis, omnemque regionem, omnem urbem exteroram devastas. Nunquam igitur, licet mariibus barbaris in fluxum ac refluxum agitantibus, fluvius decurrat et torrens fluctuat eum acuto stridore et cursu rapido, saxa volvens, arboreoque divellens. At arbor magna aut saxum sceleratum ubi intercidet, reprimet cursum. Te autem, gratiarum pelagus, tropozorum flumen, nihil plane quo minus in hostem ruas impedivit: non offensa, non mortus, non tempestas, non glacies, non imber, non calores testivi, aut Sirti flamma, non viarum asperitas; sed victoriā solam ob oculus habens, et imperii augmentum meditans ceu leo cum fiducia contra alienigenas proficisceris, omnibus obstaculis contempsis, Virgine socia et propugnatrice sisus, cuius auxilio ex omni cum hostibus congressu vitor reverteris.

Μάντεα μὲν οὖν κατενοῶν θάμβους ἐγώ πατροῦ·
[μαι,
Τὴν νῦν δρμήν σου, βασιλεῦ, τὴν κατ' ἔχθρων μαν-
[θένων.
Ἄλλα καὶ βράζομαι πολὺ τῇ λύπῃ τῇ καρδίᾳ,
“Οτι στερεῖται πάλιν σου τῆς θέας ὁ λαὸς σου,
Στερεῖται τῶν χαρίτων σου καὶ τῶν δημιημάτων·
Καὶ μετὰ τρεῖς ἐνιάτους μδίς μικρὸν ιδών σε
Πρὶν κατιόλων τρυνότερον, αὗθις ἀνήρπασταί σε,
Καὶ πρὸς τὴν φρυξιτωρίαν σου μικρὸν ἐναντείσας;
Πρὶν ἐλλαμφήναι καθαρῷ εὐθὺς ἀπετύφλῳ,
Καὶ πρὶν λαδοῦσα ταῖς χερτὶν ἀποτεσύληταί σε,
Οὐκ ἔθασε καθόραί σου τὴν αἰμαχθεῖσαν σπάθην
Ἴσαυρικῷ, Κιλικικῷ καὶ Πάρθικῷ τῷ λύθρῳ,
Καὶ πάλιν ἡμιπάλακτον αὐτὴν ἀντιλαμβάνεις
“Ως ἐπεμβάψῃς αἱματί τὰ πρότερα δευτέροις.
Οὐκ ἔφασε τὴν κόρυθα πρὸ τοῦ μετώπου θείναι,
Καὶ μόρξαι τοὺς λερκές, τοὺς βασιλικοὺς ἴδρωτας,
Καὶ σὺ σπασάμενος αὐτὴν, ἀλλούς ιδροῦν σπουδά-

[ζεις.

Ναὶ ναὶ, καὶ τὸ βραχύτατον τῆς σῆς ἐπιδημίας;
Ἀναριθμήτων ἑταῖρος τὴν πόλιν σου χρίτων·
“Ιδε σε πᾶς ἀδικηθεῖς, καὶ δεδικαλωταί σοι·
“Ιδε σε πᾶς πενόμενος, καὶ σοὶ κατεπλουτίσθη.
Ἄγωνα τέθεικας καλὸν τετραδιφρηλασίου,
Δημοχαρῇ πανήγυριν τῆς δῆλης πολιτείας,
“Οὐ καὶ τῆς εὐτυχίας σου, δέσποτα, μάντεν κρίνω,
Καὶ τῆς μελλούσης κατ' ἔχθρων ἐξ ὅλοκλήρου νίκης.
Ἐνυμφαγῶγησας λαμπρῶς καὶ βασιλεῖς γάμους
Τοῖς τέκνοις, τοῖς ἀνεψιοῖς, καὶ τοῖς τῶν τέκνων

[τέκνοις.

Βασιλικὰς ἐξηπλωτὰς λαμπρὰς δημοσιονίας·
“Ἐρθεντας οἶνον ποταμούς εἰς πάσας τὰς δημόδους,
Προσθηκας ἀπαν πετεινὸν ὡς ἐκ βροχῆς ἐτίρας;

Hec omnia dum mente volvo, stupescō, quō anīmo,
quo impetu hostes adoriris, videns. Magno autem
simil mærore cor mordetur, quod populus tuus tui
diutius videndi voluptate, quod tuo commercio, con-
versatione privat. Vix enim per tres hosce annos
te conspexit, et ecce iterum te abeuntem dolet, quia
tua ipsi gloria frui non datur cuius nitore mortales
percussi cæciliunt. Heu! vix ensem tuum, Isaurico,
Cilicio, Parthico cruore aspersum, lavacro purgare
licuit, et ecce iterum stringis, novo eum sanguine
respersurus. Galeam tibi de capite demere et sudorem
regium sanctum de fronte abstergere vix licuit, et jam
novos abis collecturussudores Non te fugit quanto g-
udio, dum inter nos morabare, totam urbem repleveris.
Quicunque in jure suo Iesus te adiit, tuo Iesu ad-
jumento recessit. Accessit ad te egenus, ac ditatus
abs te reversus est. Certamen proposuisti egregium
quadrigarum ad delectationem populi. Bene tibi hinc
augorū; felix namque eris et ex hostibus triumpha-
bis. Filios tuos et filios filiorum splendidis nuptiis
junristi; lautissimis populum dapibus excepisti, et
vivi fluvii multitudinem huncnectasti. Misisti volucres
sicut per pluviam non murmurantibus, sed beneficii
memoribus, et quadrupedes marinos dulce donum

A Εἰς βρῶσιν οὐ τοῖς γογγυσταῖς, ἀλλὰ τοῖς εὐχαρίστοις,
Καὶ πῦν τετράποντον βάσιμον πάσης θαλάσσης ἄγραν,
Πλαντοῖς τηρφρανάς ἡμᾶς ἐδέξις δωρημάτων.
‘Αλλὰ τῆς ἐκστρατείας σου τὸ κατεπούδασμένον
Τὸν λύχνον ἐσβεσσεν ἡμῖν τῆς δῆλης εὐφροσύνης·
Καὶ νῦν ἐν λύπῃς ἀφεγγεῖ περιπατοῦμεν ἔσφρ.
Πλὴν ἀλλ’ ἐγὼ σοι, βασιλεῦ, ἐτέρως ὑπερχαίρω,
Καὶ τῆς χαρᾶς τὸ μέγεθος οὐδὲ βιατάκειν ἔχω,
Τῶν πόλων σου κατανοῶν τὰς εὐτυχίες ἐκβάσεις,
Καὶ τῶν ἀγώνισμάτων σου προθεωρῶν τὰ τέλη·
Καὶ γίνομαι σοι Πρόδρομος ὁ προφητῶν ἀκρέμων,
Καὶ προφητεύων προλαλῶ καὶ προσνακηρύττω,
‘Ως πᾶσα βάρβαρος ἰσχὺς ὑποταγήσεται σοι.
Καὶ πᾶς ἀλλοφύλος αὐχὴν ὑποδεχθήσεται σοι.
Χῶραι καὶ πόλεις, ἔθνη καὶ πάται δουλεύουσσι σοι·
B Καὶ θήσις μὲν τὴν ἐπαυλὶν τῆς σοφαρῆς Περσίδος
‘Ως ὀπωροφυλάκιον ἐπὶ συκυνήστηρ,
‘Ως Ἑρμόν καὶ ταπεινὴν σκηνὴν ἐν ἀμπελῶνι·
Αὔξησις δὲ τὴν δημπελὸν τῆς νεωτέρας Ῥώμης.
Τὸ κλῆμα μέχρι ποταμῶν κατὰ τὴν προρητείαν.
“Εσται δὲ δόξα τῇ τούτων τῶν νέων σου τροπιλῶν
Τοκέρ τὰς πρώτας, βασιλεῦ, ή νέα καὶ δευτέρα,
Καὶ θρίαμβον παμβήτον ἐπιτελέσιομέν σοι,
Οἶος οὐδέποτε γέγονεν ἀνὰ τοὺς πάλαι χρόνους,
Οὐδὲ ἐπὶ Ῥώμης τῆς γραδες, οὐδὲ ἐπ’ αὐτῆς Ἐλλάδος·
Κάγω δ’ ὁ ταῦτα προσολαλῶν καὶ προσνακηρύζωσαν,
Βιθλους ἐγγράφομει πολλὰς τῶν σῶν ἐπινικίων
‘Εμμέτρους δύμα καὶ πεζάς, ὃν ἡ φροντίς μοι γέμει.
Βούλγ φωνὴν προσδρομικὴν κατοῖς ἐχθροῖς ἀφῆσα;
Γεννήματα τῶν ἔχιδῶν, ἥδη μετανοεῖτε,
“Ηγγικες γάρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ἡ θεῖα βασιλεία,
‘Ο νικητὴς δὲ Κομνηνὸς δεσπότης Ἰωάννης·
Ἐγγὺς ἡμὶν δὲ γεωργὸς αὐτὸς δὲ στεφφόρος;

oblitiā; sed quod casta jugiter sequeris, latitūdine
lumen extinxit, ita ut inpræseniarum luctu ineffa-
bili premamur. Sed est, o imperator, quod summo
perfundar gaudio, quando rerum tuarum prosperum
statum intueor et certaminum tuorum finem conspicio.
Ecce et Prodromo qui sum, prophetarum aliquis fio id
prædicens quod omnis vis barbarorum tibi subdita
erit, omne collum alienigenum tibi subjugabitur.
Et revera regiones et urbes tibi servient et vil-
lam fastuosam Persie pones ut pomarum fimbrias con-
sumit, sicut tentorium humile in vinea. Tu autem
augebis vineam novam Romæ; sarmentum usque ad
mare, propagines usque ad maxima flumina, secun-
dum prophetiam. Erit autem gloria secunda horum
tropaeorum major prima, et triumphum in tuum ho-
norem parabimus, qualem antiquitas non vidit, ne
Rema, non Græcia vetus.

Ego autem qui hæc prædiō, multa volumina poe-
tico aut pedestri sermone exarata componam tuas
laudis plena.

Videt me Prodromi vocem inimicis quoque inten-
dere? Genimina viperarum, penitentiam agite; ad
vos enim quoque regnum appropinquavit cœlestis;
Comnenus victor dominus Iovannes prope nos statat

Ἐχων τὸ πτύον ἐν χεροῖν, τὴν στέλνουσαν ρυμφαῖαν,
Καὶ πᾶσαν ἐκκαθαρίει τὴν ὄλωνα Περσίδος·
Καὶ τοὺς μὲν ἀπειθήσαντας ὡς ἀχυρά λικμήσει
Καὶ παραδώσει τῷ πυρὶ κατακαυθησομένους·
Τοὺς ἔτεις ὑπείχαντας, τοὺς προσκευνηχότας
Εἰς ἀποθήκην ἐμβιλεῖ δίκην εὐχρήστου σίτου.

"Ηδη καιμένην θεωρῶ πρὸς τοὺς ὅμινους τραχήλιοις
Τὴν σπάθην τὴν βασιλικὴν δεινῶς ἡχοντημένην.
"Οὐαὶερ ἀξίνην τημητικὴν πρὸς τῇ τῶν δένδρων φίζῃ.
Ταχὺ καρπογονήσατε καρπὸν τῆς εὐπιθείας.
Μή συγκοκέντεις τῷ πυρὶ βρῶμα παραδοθῆτε.
Ταῦτα σοι πεπροφήτευκα καὶ πεπροδύμευκα σοι,
Χριστὸς Κυρίου βασιλεῦ, γῆς ἀνατολή Ιωάννη.
Σχοπῶν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον καὶ τὸ φιλόθεόν σου,
Καὶ πρὸς τὰς εὐποίιας σου τὰς εἰς τοὺς δεομένους,
Καὶ τὴν πρὸς τὴν πανάχραντον πεποίθησιν Παρθένουν
"Ἐντείνε καὶ κατευοδοῦ, βασιλεὺς Ῥωμαίων,
Χάρειν τῆς ἀληθείας σου καὶ τῆς πραστητός σου
Καὶ τῆς δικαιοιούντης σου καὶ τῆς φιλανθρωπίας.
Τρόπαττε τὸ βάρβαρον, νίκα, τρωπαιοφρέι,
"Ἄρπαξ τοὺς φιλάρπαγα, κτείνε τοὺς φιλοκτόνους,
Πόρθει τοὺς φιλοκρητήτες ἀχρι τῶν ἐσχάτων,
Καὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ νῆσον δουλαγάγει.
"Ἐχεις ἐν μάχαις διμαχον σύμμαχον τὸν Σωτῆρα,
Τὸν πλάσαντα καὶ στέψαντα καὶ βασιλεύειντά σε·
"Ἐχεις καὶ τὴν νικοποιὸν συτράπτηγον κρατίσσην·
Δι' ὃν σοι πᾶν τὸ βάρβαρον δουλοπρεπῶς λατρεύει·
"Ἐχεις κάμπη τὸν Πρόδρομον θεριζεῖν οἰκέτην
Ἐκ τῆς ἑρήμου τῆς σκληρᾶ; νῦν ἐπανήκοντι σοι,
Ἐξ ἡς με ῥύσαι δυσωπῶ μισῶ γάρ τὰς ἀκρίδας,
Μισῶ τὸ μέλι τὸ πικρόν, τὴν δερματίνην ζύνην,
Καὶ τὴν ἀδρὰν περιβολὴν τὴν ἐκ τριχῶν καρμήλουν.
Φῶνῇ βοῶντος πέφυκα· τι μοι καὶ ταῖς ἑρήμοις·

agricola coronatus, manu tenens ventilabrum etensem fulgentem, ei omnem Persidis aream purgabit, inobedientes autem sicut paleam ventilabit et igni comituros tradet; eos vero qui dicto audientes fuerint ut frumentum utile in hordeo reponet.

Jam enim collo tuo appositum, et hastam video acutam, ut securum arboris radici imminentem: fructum ergo facite obedientiae, ne, proscissi, ignis alimentum fatis. Hec tibi prophetans prædicti, tipique præcursor sui, imperator hujus regionis, Ioannes, Domini uncle. Humanitas tua ac pietas et beneficentia erga supplices egenos cum fide in immaculatam Virginem lucet semper. Monstra nobis, imperator Romanorum, veritatis studium ac humanitatem, justitiam in hominum charitatem vestigia praeser. Vince barbarum, tropaea reporta, latrones spolia, homicidas occide; incendiarios domos igni dele; omnem terram, omnem insulam in servitutem redige. Socium et propugnatorem invictum habes Salvatorem ipsum qui te creavit, coronavit, imperatorem reddidit. Habes autem propugnatricem optimam Deiparam; horum ope barbaros tibi omnes subiges. Habes denique me Prodromum servum fidissimum, qui e deserto aspero ad te revertor; redditum inde mihi para; locustas enim fastidio, et mel egeste et zonam pelliceam et vestem duram de pilis

Α Τῇ πόλει θέλω προσλαλεῖν, τοῖς δχοις ἐντυγχάνειν,
Καὶ τὰς τοῦ κράτους σου λαμπρὰς ἐκπαιανίζειν νί-

[κας·

Αὶ σοι καὶ πληθυνθεῖσαν ὑπὲρ θαλάσσης φάμμον,
Καὶ τοὺς ἀστέρας οὐρανὸν καὶ τὰ τῶν δένδρων φύλλα.

B. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τραππατικὸν θεόδωρον τὸν
Στυπιώτην.

Ω βάλτιστο γραμματικῶν καὶ μαθητῶν καὶ φίλων
Οὐαὶνυμε τοῦ γράφοντος, ἀμύτροπε τοῦ θείου,
Θείου τοῦ θείου τὴν ψυχὴν, τοῦ θείου τὴν καρδίαν,
Καὶ βατιλέως εὐτεοῦς καὶ στρατηγικωτάτου,
Οἶον ωὐκ οἴδεν ἡλίος: δχοι τῆς νῦν ἡμέρας,

Τρογραφεῖν πιστότατε καὶ φύλαξ τῶν κρυψίων,
Ἐτι τυχάνων ἐν παισιν, ἐτι τὰ σχέδη γρίφων,

Καὶ γραμματικεύμενος καὶ ποιηταῖς προσέχων,
Ἐξήρητο μου τῶν σχέδων, ἐξήρητο τῶν στοιχῶν·

Ἐκείνων δὲ καὶ μάλιστα τῶν ὑπὲρ βασιλέως,
Τούτων γάρ ἡραὶ ἀκρατῶς, τούτων οὐκ εἶχες κήρουν·

Ταῦτα καὶ βρῶσιν καὶ τροφὴν ὄντιμαζε; καὶ πάσιν·
Καὶ τῶν ἐτέρων ἀμέλινις ἀκούων ἀκουσμάτων,
Μόνοις τοῖς ληγοῖς ἔχαιρες τοῖς ὑπὲρ βασιλέως,

Καὶ τούτοις ἐπεγγένυσο καὶ τούτοις ἴγετρύφας
Καὶ που καὶ σχέδος ἐπλήξε, καὶ στολήν εἰργασά-

[μηγ

Τούτων δὲ καὶ μάλιστα τῶν ὑπὲρ βασιλέως,
Ἐπέντεντος τοῦ θείου Κομηνικοῦ τροκαλου,

Η Γάγγρας γράφων ἀλωτίν, ή νίκην Κασταμόνος,
Η τὴν ἀπειρογεῶν Σκυθῶν πανολεθρίαν,

Η Δαλματῶν καταστροφὴν ή δουλικὴν δουλείαν,
Η Περσικὴν ὑποταγὴν ή δουλικὴν δουλείαν,

C Η τὰ περὶ τὸ Δάννουσιν, ή τὰ περὶ τὸν "Ἀλυν,
Η τοὺς Κελτοὺς ὑπείκοντας, ή Σύρους προσκυνοῦν-

[τας,

Η Βαχηγοὺς ή Ταρσινοὺς ή τοὺς Ἀντιοχέας.

camelorum. Vox clamantis ego factus sum: quid mihi et deserto? Cives alloqui et conversari cym multitudine et fortitudinis tuæ victorias laudibus celebrare volo, quæ utinam frequentiores tibi quam manus arena, quam sidera cœli, quam folia arborum faxit Deus contingant!

IX. — Ejusdem carmen in Theodorum Stypiotum grammaticum.

Optime grammaticorum, discipulorum, amicorum qui idem mecum nomen geris; tu homo dicitur quodad mores atque animam et cor; tu inter pessimos quos unquam terra tulit, fortissimosque imperatores censeris; rerum gestarum scriptor omnium in hoc genere facile primus, eti adolescentis, grammaticæ perquam studiosus atque poeticæ, que in vita expertus es, litteris mandas, atque in primis imperatoris vitam et gesta cum summo studio pertractas: hoc escribas, hoc sitiebas, imperatoris laudibus celebrandis ante omnia delectatus, nec unquam satiatus. Quotiescumque enim carmen populissem in Comneni aliquem triumphum, aut in Gangram vi captam, aut in victoriam Castamonis, aut in exitium obscurorum Scytharum, aut in Dalmatarum cladem et servitutem insecutam, aut in Persas sub jugum servitutis subactos, aut in bella circa Danubium Halynve gesta, aut in Celtas et Syros in

"Η Χαλεπέτην πόλεμον, ή Σεζερίτην νίκην,
Τί τι τῶν ἀπειροπληθῶν Κομνηνικῶν τροπαίων,
Ἀνέσπεις τὴν ἀρχῆγον ὅπερ αὐτὸν ἀδρα,
Ἐσκίρτεας τοὺς ἀκούσμασιν, ἡγάλλου τὴν καρδίαν,
Μέλι θηλάζων ἐλεγεις καὶ τρώγειν ἀμβροσίαν
Καὶ νέκταρ θείον καὶ τερπνὸν, βρῶσιν αὐτῶν ἄγγε-

[λων]

Καὶ λήγοντος τοῦ λέγοντος, ἡθύμεις, ἡγανάκτεις,
Καὶ πάρεκάλεις τὸν εἰρμὸν ἀναλαβόντα λέγειν.

Τοιοῦτος ἡς περὶ ἡμᾶς ἐν νεαρῷ τῷ χρόνῳ.

Νῦν δὲ περῶν καὶ συμπαρῶν αὐτῷ τῷ στεφηφόρῳ,
Καὶ καθορῶν αὐτότατος αὐτοῦ τὰς στρατηγίας,
Καὶ βλέπων ὅμμασιν αὐτοῖς τὰς ἐπ' ἔκεινας νίκας,
Τὰ καθ' ἡμέραν τρόπαια καὶ τὰς ἀνδραγαθίας,
Τὴν τῶν ἑθνῶν ὑπόπτεωσιν, τὴν εὐκλειαν Τρωμάλων,
Πιέσπων καὶ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ λιμνας δουλωμέ-

[νας,

Αίμνας τὰς ἀπειροθανεῖς; τὰς ἀπειροθαλάσσους,
Καὶ τὰς ἀπειροπλίδες καὶ τὰς ἀπειρανθρώπους
Τὰς πρὶν ἑθνῶν καὶ Περσικὰς καὶ μορας ἀλλοφύλων.
Νῦν δὲ τῆς Ῥώμης καὶ πιστῶν καὶ λάχους ἡμετέρου
Καὶ δούλας τῆς Κομνηνικῆς ἀμάχου δυναστείας,
Καὶ τοῦ στερβοῦ βραχίονος, καὶ τῆς ἀδρᾶς παλάμης.
Ἐπει δὲ τούτοις θεωρῶν καὶ τὰς Κιλίκων πόλεις
Ἄσ γενομένας πάρεργον τῇ βασιλείᾳ σπάθῃ,
Πιέσαι λαθόντες ἐκλεψαν, ἐπανηγμένας πάλιν,
Καὶ πρὸς τὴν χείρα τοῦ Θωμᾶ πάλιν ὑποστρεψίεις,
Οὐπερ ἀπόστολον ἐγὼ τοῦ βασιλέως λέγω,
Οὐ διέσυμον, οὐδὲ ἀπιστον κατὰ Θωμᾶν τὸν πρώτον,
Ἀπλούν δὲ καὶ πιστότερον εἰς τὸν χριστὸν Κυρίου.
Πρὸς δὲ τὰ κλέμματα Περσῶν πάλιν ἀντεπανῆλθε,
Τρεσάντων τὴν ἐγγύτητα τοῦ θείου βασιλέως,
Καὶ τὴν ἐκεῖσε πάροδον τῶν ταῦτα κατεχόντων,
Καὶ προρυγόντων ἐκ τοφῆς ἀρίστης προμηθίας

genua prostratos aut in Bachenos, Tarsinos, Antiochenses, aut in bellum Chalepiticum, aut in victoriā Sezeriticam, aut denique in laudem triumphorum a Comnenis reportatorum aliquid cecinisset, tu super æthera collaudabas; tu læto corde audita pugnayrido exsiliabas, et melle ambrosiaque vesci, diuinumque nectar, angelorum delicias, sorbere gloria-baris, et quando laudibus finis imponeretur, ægros cerebas animo et ad idem repetendum excitabas. Taliis quidem erga nos prius eras. Nunc autem una cum imperatore versaris et tuis vides oculis quantas ille bello res excequatur, quot victorias reportet adeo ut externarum nationum invidiam provocet, ubi Romæ, inquam, gloriam augeantem animadverteris, nunc orbem terrarum, mare et lacus domitos, incolis orbatis, qui quondam alienigenarum nationum pars aliqua fuerant; nunc hæc omnia Romæ et interiorē familiâ Comnenia servientia obtuleris. Præterea Cilicum urbes aspicis quas armis imperatoriis subactas noveras, et quas Persæ malo dolo rapuerant ut postea sub Thomæ, quem imperatoris apostolum existimo, ditionem redactæ sunt. Sed non de Didymo veterique Thoma, incredulo illo loquor, sed de eo qui morum simplicitate ac spectata in Domino

Α Τὸν βρυχμὸν τοῦ λέοντος τοῦ μονοκρατορέωντος,
Τῷ οὖ καὶ πέτραις ῥήγνυνται καὶ θάλαττα φοβεῖται...
Καὶ φειδρὰ τέρκει ποταμῶν, καὶ πλεῖα τούτων ἀλλα.
Ταῦτα καθ' ὥραν θεωρῶν καὶ πλεῖα τούτων ἀλλα.
Γέγηθας μόνος ἐπ' αὐτοῖς, μόνος τρυφῆς τῇ θέρᾳ.
Οὐ μεταδίθως τοῦ καλοῦ τῷ φίλῳ σου Προδρόμῳ;
Οὐ κοινωνὸν τῆς θεονής αὐτὸν παραλιμνάντες;
Οὐ παρετρύνεις εἰς γραφὰς, οὐ παρορμῆς εἰς στο-

[ρους;

Καίτοι γινώσκων με καλῶς ἀπὸ μακροῦ τοῦ χρόνου
Ἐν τοῦτο μόνον πνέοντα τοὺς βασιλέων ὑμίνους,
Οὐδεν καὶ στίχων καὶ σχεδὸν καὶ πεζαιτέρων λόγων;
Βίολος μυρίας εἰργασματι καὶ τόμους ἀμφιγέραρους
Κηρύττοντας τὰ τρόπαια τῆς τούτου βασιλείας.
Μικρὰς μὲν οίδα καὶ στενὰς πρὸς τὴν ἀπού ἀξία...
Οὐδὲ ἐλλιπῶς δὲ τῆς ἡμῆς λογικῆς ισχύος;
Κεφαλαῖον μοι τῆς γραφῆς, κεφαλαῖον τοῦ λόγου,
Μηδὲν ἔσσας τρόπαιον τοῦ Κομνηνοῦ δεσπότου.
Οὐπερ οὐ γράψῃς πρὸς ἡμᾶς, δπερ οὐκ ἀφῆγήσῃ...
Ὄς δὲ σοῦ λαμπάνοντες τὰς ἀφορμὰς τῶν λόγων
Αἴδηνωμεν τὰ γράμματα, πληθύνωμεν τὰς βίολους
Ἄσ ιστοροῦμεν γράφοντες περὶ τοῦ βασιλέως.
Καὶ γράφοιμεν εἰς ἄπαντας τῆς βιοτῆς τοῦ χρόνου
Τροπαιοῖς τρόπαια λαμπρὰ προσγράφοντες καὶ ν-

[ρας.

Μέχρις δὲ κράτιστος βλαστὸς τῆς λερδὸς πορφύρας
Ο Κομνηνὸς ἐκ Κομνηνοῦ, δεσπότης ἐκ δεσπότων.
Ταῦτης κατάρξεις τῆς ἀπ' ἀρχῶν ἕως ἀρχῶν.
Ταῦτα μὲν γράψει πρὸς ἡμὲν, πρὸς δὲ τὸν στεφηφόρου
Δέγε καθ' ὥραν, δυσωπῶ, τὰ τῆς ἡμῆς πεντάς
Ἔις μοι καὶ μόνος πρόδολος, ἡς κυκενήτης βίου.
Ἔις μοι θεὸς μετὰ θεὸν, ἡς μοι ζωῆς ταμιας.

fide inclinavit. Ad eum Persarum furla reverteruntur, simentium imperatoris divini proximitatem, et prudenter leonis monarchæ rugitum evitantium qui sara findit et maribus timorem injicit, suminum cursum secat et omnem terram percultit. Hæc videns cum plurimis aliis solus gavisus es et spectaculo letaritis, nec cum Prodromo amico communicas? Gaudii tñi non facis participem? non ad scripturas pervergandas exhortaris? os meum et linguam non acuis? Attamen e longo tempore probe scis ne imperatori laudibus celebrando mirificis operam navare et sexcentos poetico ac pedestri sermone composuisse liberos triumphorum imperatoriorum nuntios, ipsius maiestate haudquaquam dignos, sed qui vi logica non parent. Et Comneni quidem domini triumphus in ipso initio memorabitur; tuis autem consiliis confisi librorum numerum augebimus, in quibus imperatoris res gestæ tradentur, nullo omisso quo vita ejus illustrari possit triumpho ac Victoria, donec optima proles sacræ purpurae, Comnenus e Comneno, dominus e domino terræ toti ab ortu solis usque ad occasum regnet. Hæc mihi scribas velim, et qualibet hora imperatori de mea paupertate loquaris, contra quam solus defensor et vitæ sospitator es serundum. Denim

Ο Κομνηνὸς ἐκ Κομνηνοῦ, δεσπότης ἐκ δεσπότου. Ταῦτα καὶ μόνα πέποιθα, πρὸς τούτους ἀποδέπτω. "Αν οὖτος; δώσῃ μοι φαγεῖν, ἔχω τὸ ζῆν καὶ πάλιν." "Αν δὲ μή δώσῃ, φθείρομαι, πρὸς ἥδην καταβαίνω. Οὐ γάρ ἐπίσταμαι πολλοὺς; δεσπότας; ἐν τῷ βίῳ. Αὔγισται πέδουν ἐκδῆμος ὁ βασιλεὺς ὑπάρχει; Καὶ πόσους χρόνους ἔρημος; ὁ Πρόδρομος πραγμάτων, Αὔτης δὲ μᾶλλον τῆς ζωῆς αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων. Εἰτα φθαρείστης, δυνθραπά, τῆς γλώττης τοῦ Προ- [δρόμου],

Τετέραν εὗροι τίς ἐν τῇ ταύτῃ παρισουμένην, Καὶ σχετικῶς κηρύζοντα τὸν αὐτοκράτορά μου; Οὐκ οἶμαι, καὶ παραφρονῶν τούτουν λαλῶ τὸν λόγον.

I. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἁπλῶσι τῆς Καστα-
μόρος ἐκτικίσιος χρόνος τοῦ αὐτοκράτορος
κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, δεκάστιχα
πολιτικὰ τοῖς δῆμοις.

"Ἄκον Πρόδρόμου Πρόδρομος, οἰκεῖτης ἀπ' οἰκέτου,
Ἄκον λογίου λόγιος ταῦτα καρποφορῶ σοι."

"Ο Πρόδρομος τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ χριστῷ Κυρίῳ,
Ο δοῦλος τῷ δεσπόζοντι καὶ τῷ κυριαρχοῦντι."

"Ο λόγιος τῷ μάλιστα τιμήσαντες τὸν λόγον·

Τὸ δὲ καρποφορούμενον καὶ προσαγόμενόν μοι

Στίχων δεκάδες, βασιλεῦ, πολιτικῶν καὶ τούτων·

Φθῆς δὲ φέρει μίμησιν ἐκάστη τῶν δεκάδων

Τοῖς πέραστοις τοῖς ἐπιτῆς συναπαρτιζομένη·

"Ἀκούεις γοῦν μου τὴν φθῆν, ἀκούεις τῶν φυμάτων.

"Ω δεῦρο, πόλις εὐτυχῆς, ὡ δεῦρο, νέα Ρώμη,

"Τυμησον τὸν δεσπότην σου, τὸν αὐτοκράτορά σου,

Τὸν βύστην, τὸν σωτῆρά σου, καὶ τὸν ὑπέρμαχον σου·

"Αγκάλισας σου τὸν οὐδὲν, στέψον τὸν κύριον σου,

"Απασσαν χείρα βάλλουσαν καὶ πόδα βεδλημένον·

Κάλεσσον τοὺς κατοίκους σου, καὶ τὸ θρέμματά σου

Κατὰ σειράς, κατὰ φυλὰς, καὶ δῆμους καὶ φρατρὰς·

vitis servator est Comnenus e Comneno, dominus e domino. Hic unica spes mea: hic si mihi nutrimentum dat, revivisco; sin minus, ecce pereo ei in Orcum descendō; non enim multos in terris dominos cognosco. Considera quantum temporis imperator absit et quantopere Prodromus a negotiis desitutus rebus ad vivendum necessariis indigeat; postea, homo, Prodromi lingua emortua, quis huc similem inveniet quae benevolē dominum meum annuntiet? Evidem non credo, sumeti sic loquens amentia incriminer.

X. — Ejusdem in processionem triumphalem domini Joannis Comneni post captam Castamonis civitatem, carmen decasyllabum τοῖς δῆμοις.

A Præcursoro præcursor, a seruo servus, a docto docius hæc tibi offero ac dico. Præcursor imperatori et necto Domini, servus gubernatori ac regnanti, doctus ei qui eruditissimum magis alii estimat. Quæ autem offero, imperator, versus item sunt pollici suis limitibus circumscripsi. Jam accipe carmen et canum nostrum!

Adesum, urbs felix, nova Roma, celebra dominum tuum potentissimum, liberatorem, salvatorem ac propugnatorem tuum. Complectere filium tuum, corona dominum tuum, manibus pedibusque operare; vernas tuos appella, natos tuos voca secundum sibus, nationes et confraternitates. Omnes impleto

Α Ἐπιλησσον πᾶσαν ἀγυιάν, ἐμπλησσον πᾶσαν χώραν
Πήχου κυμβάλω, μουσικῆς, παντὸς βυθοῦ καὶ μέ-
γους,

Καὶ τὸν σκηπτοῦνχον ὅμνησον ἐν πάσῃ συμφωνίᾳ.

"Ο πόλις πόλις, Ρωμαϊκὴ πόλις, Λύσσων πόλις,,
Εύρες, βραδέως εὑρηκας, εὑρες; ὅμε καὶ μόλις
Τὸν κόσμον σου, τὸν βύστην σου, καὶ τὸν ἐκδικητήν
[σου]

"Ἐξέπλωσον τοὺς δρους σου, πλάτυνον τὰς αὐλὰς;
[σου]

Τὰ μήκη σου, τὰ πλάτη σου, καὶ τὰ σχοινίσματά
[σου]

"Ως κέδρος ὑψού κορυφὴν, ὡς ἄμπελος εύρυνον·
Αἴρε πρὸς κύκλον τὴν ὄφρυν, ἀπεῖλει τοῖς ἐχθροῖς
[σου]

"Αρίστευς κατὰ Περσῶν, φαιδρύνου, μεγαλύνου·

"Υπάττατε τὸ βάρθαρον, νίκα, τροπαιοφόρει,

Καὶ κήρυξε τοῖς μεδ' ἡμάς τὸν τούτων παροχέα.

"Ἀνέτειλας, ἀνέτειλας λαμπρὸν ἐκ τῆς ἱκέτες,

"Ἔλις θεῖς, βασιλεῦ, καὶ δρδουχεῖς; τὴν κτίσιν·

"Οὐχὶ λουθεῖς, ὡς ἥλιος ὥκενον τοῖς φειθροῖς,

"Ἄλλα λουθεῖς σου τοῖς χρυσοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ιδρῶσι·

Καὶ νῦν ἀγαλλιώμενος ὡς γίγας προσδεύεις,

Τὰ δὲ λαμπρά σου τρόπαια κύκλῳ δορυφορεῖς σοι·

"Η πόλις δὲ προσεκαντεῖ καὶ περιπτύσσεται σε,

"Ολη καλὴ καὶ τηλαυγής, δῆλη λελαμπρυσμένη,

"Άλιος φειθροῖς τοῖς καλοῖς ὑπὲρ ἀπολουθεῖσα

Καὶ δέχεται σε, βασιλεῦ, ἀγκάλαις ἡπλωμέναις.

"Ο πόλις, πόλις εὐτυχῆς, ὡς Ρώμη Ρώμη νέα,
Ἐπαλαιώθης ὑπὲρ ἐχθρῶν, ἐγένου γραῖς Ρώμη,
Κατέθου τοὺς πλοκάμους σου, κατέθου τὴν στολὴν
[σου]

"Άλλα" εὗρες κράτος διμαχον γενναῖαν, νέαν ρώμην
Τὸν φωμαλέον ἀνακτα διεπετην Ἰωάννην·

vicis, totam regionem cymbalorum sono ac strepitu reple, ac musicis instrumentis ac canibus omnia resonent in honorem sceptrigeri.

O urbs Roma, Ausonum caput, invenisti, sero de-
mum, sed tamē invenisti mundum tuum, libera-
torem tuum, justificatorem tuum; teqminos tuos
profer, aulas tuas amplifica et secundum omnes di-
mensiones magnifica; exalteris sicut ceistrus, sicut
vitis amplieris. Supercilia sursum age, inimicis tuis
minare; Persas vince et luctare animo; subige bar-
barum, triumphum de ipso age, et posteris benefacto-
rem annuntia.

Cum splendore ex Oriente illuistri, imperator, sol
divine, ut mundum luce tua collustres, non lotus
quidem sicut sol in Oceani fluentis, sed sudore aureo
pro nobis madidus. Sed et nunc maxime sicut gigas
procedis, et splendida te undique tropæa circumstip-
pant. Urbs interea tibi obviat it amplexura, cum
omni sua pulchritudine ac splendore, et quasi ab-
luta limpidis undis, et e, imperator, apertis brachiis
circumpleteatur.

O urbs felicissima, oma noi; senectute te affi-
xerunt inimici tui; cana facta;; cincinnes una
cum ueste depositisti; sed vires invictas, recentes
et simul dominum Joannem, sortem imperatorem

Καὶ πάλιν ἡβησον ὡς πρὸν, καὶ γίνου νέα Ῥώμη.
Τὸν βόστρυχον ἐκπέτασον, ἐνδύθητι πορφύραν,
Περιβαλοῦ τὸν στολισμὸν ἐκείνον τὸν ἀρχαῖον·
Κοσμήθητι τὸ πρόσωπον, λούθητι τὸ σαρκίον,
Καὶ φίνου νέα καὶ καλὴ, καὶ τέρπε τοὺς δρῶντας.

Ἐπῆραν πάντες ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν, ἐπῆραν,
Τὰς σᾶς ἀνακηρύξετοντες, δέπτοτα, στρατηγίας.
Ἴστρος βοᾷ τὴν Ισχύν σου, Σάγαρις μέγα κράζει,
Οὐμυσιν "Αλυς μῇ ίδεν ἔτερον βασιλέα,
Τξὸς δῆθας παραθέντα καὶ πίνοντα τοῦ βεβίθρου,
Εἰ μὴ τὸν πορφυροβλάστην δεσπότην Ἰωάννην,
Μῆδε Ῥωμαῖος μέχρι σου τὴν βάχυν ὑποστῶσαι,
Μῆδε πορθμεῦσαι λάφυρον τοτοῦτον ἐκ Περσίδος·
Καὶ γέγηθε τῆς θύνικῆς ἀπαλλαγεὶς δουλείας,
Καὶ σοὶ δουλεύων τοῦ λοιποῦ, καὶ σὴν προσκλύζων

[χώραν.]

"Ω Ῥώμη, πόλις εὐδαιμων, πόλις τῇ Κωνσταντίνου,
Στολίσθητι, περιβαλοῦ χιτῶνα πεπλυμένον,
Τηνόδεξαι τὸν νικήτην, δέξαι τὸν βασιλέα,
Καὶ τοὺς ἔβρωτας τοὺς χρυσούς οὓς ἐξηγόρασε σε,
Ἀπόδορξον, ἀπόδακον ἐκ τοῦ χρυσοῦ μετώπου,
Φιλησογ τοὺς δεσποτικοὺς, τοὺς πανωράσους πόδας,
Τοὺς εἰρηναίαν σοι ζωὴν εὐαγγελίζομένους.
Σοῦ γέριν νόσοι σώματος τῷ βασιλεῖ καὶ πόνοι·
Σοῦ γάριν μάχαι καὶ στρατοὶ καὶ στρατοπεδαρχαὶ
Ἐκ σοῦ δὲ τὴν ἀντίχαριν, πλὴν τῆς εὐχαριστίας.

Δός μοι, Δαυὶδ κιθαρῳδὲ, μικρά σου τῶν φροντῶν,
Η σὺ παρὼν ἀλλάζε ταῦτα τῷ βασιλεῖ μου·
Εἰς ὕψος ἀναβέβηκας ἐψον, τροπαιοῦχε,
Ἄλχμαλωσίαν ἐν αὐτῷ πολλὴν ἥχμαλωτίαν,
Ἐλαβες δόματα πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλοφύλων,
Πάντες οἱ πλοες τῆς γῆς προσκεκυνήκασι σοι.

invenisti. Jam ad teneram cætatem redi et nova Roma fieri cures; cincinno concinna, purpuram inde, antiquum circumda amictum; faciem orna, corpus lava, nova et formosa appareas, et tidentes te delecta.

Sustulerunt vocem suam omnes fluvii, armorum tuorum honorem celebrantes. Ister virtutem tuam proclamat, Sagaris alta voce clamat, Halys jurat nunquam se vidisse imperatorem ripas suas, sicut tu, fraterem tuum et qui ex ipso biberit, aut Romanis sicut tu victoriam arripuerit aut tantam prædam ex Perside retulerit. Idcirco lætatur se servitutem apud exteris evasisse et tuum regnum alluere sibi datum esse.

O nova Roma, urbs fortunata, civitas Constantini, inde te pallio purgato, saluta victorem, saluta imperatorem et sudorem aureum quo te redemit, absterge, frontem auream absterge, pedes domini tui pulcherrimos basia, qui vitam pacificam tibi evangelizant. Tui gratia imperator morbos ac labores spernit; tui ergo pugnas atque omnes bellī labores exantlas; gratum ipsi itaque animum præbeto.

Da mihi, David citharae, partem aliquam cantorum tuorum, aut, si malis, imperatori meo occine. Tu Occidentem signifer transcurristi, multos captivos fecisti, a plurimis externis gentibus dona acce-

Α Ἐξέταινας τὴν διπλάκον τῆς νεωτέρας Ῥώμης
Τὸ κλῆμα μέχρι θαλασσῶν, καὶ τὰς παραφυάδας
Μεγίστων δχρι ποταμῶν πέρας αὐτῶν ἀλύων·
Ως προστεθείεν, βασιλεῦ, αἰῶνες τῇ ζωῇ σου.

Ἀκούω, θείε βασιλεῦ, κυνηγεσίων νόμους·
Χρόνῳ μὲν κάπρον λάδοις τις, καὶ μετὰ μόχθων ποδ-

[σων.]

Χιόνῳ δ' ἀγρεύσοις πάρσαλιν καὶ δι' ἐνδράς πόδης·
Τὸ σὸν δὲ τοῦτο θήραμα, τὸ κυνηγεσίων σου
Μικρῶν μὲν ἔργον ἡμερῶν, ἀλλ' ἔργον διτῶς μέγα·
Πόλις ἀλίσκεται πολλή, καὶ φρούρια φραταῖται,
Καὶ μυριάδες ἀπειροὶ Περιῶν δούλαγωγοῦνται,
Καὶ φάλαγγες Ῥωμαῖκαὶ πεζένουσι τὸν "Αλυν,
Καὶ σύμπασαν ληζονται τὴν ἀντιπέραν χώραν·
Οὕτω θηρεύειν ἔμαθεν διοικητής.

B Πολλὰ μὲν, θείε βασιλεῦ, καὶ τὰ στρατεύματά

[σου.]

Καὶ τί γάρ ή στρατεύματα τῆς κραταιότητός σου;
Ἄλλο τὸ νῦν κατόρθωμα κρείττον χειρὸς ἀπάστης,
Πόλις τοσαύτη ἦν Ισχὺν, τὸ μέγεθος, τὴν θεσίν,
Τοσούτοις κύκλῳ τείχεσι ἐμπειριλημμένη,
Ἄδρης ἀλλὴ καὶ παντες ὑψηλοτέρα βέλους,
Ἄναιματι προστίθεται τοῖς δροῖς τῶν Ῥωμαίων·
Καὶ πόλεις ἀλλαὶ Περσικαὶ, καὶ φρούρια μυρία,
Καὶ πλήθος ἀναρθρωτὸν αὐτομολεῖ βαρδάρων·
Οὐτως θεοῦ τὸ τρόπαιον καὶ τύχης Κομνηνίδος.

"Ο μὲν προφήτης, Ἐν 'Ραμῷ φω·ή, φησιν, ήκοι-

[σθη·]

'Εγὼ δ' ἀλαλάξας τὸ φῆτὸν καὶ παρψῆσας, λέγω -
Ἐν Κασταμόνι τὴν φωνὴν ταῦτην ἐκακουσθήναι,
C Περοὶ τὰ τέκνα κλαίουσα, μὴ παρακλησιμένη·
Τὰ μὲν γάρ ἐζωγρήθησαν, ἀλλὰ δ' αὐτομοιούσιν.

pistū; magnates terræ tibi genus flexerunt. Tu nōc Romæ vitē extendisti ad mare usque et surculos ad maximos usque fluvios propagasti; quare eliam, imperator, vitæ tuæ anni aucti sunt.

D *Novi, dive imperator, venationis leges. Aprim quis certo temporis spatio capiet, nec sine magno sudore, item pardalim non sine magna arte ac dolo prehendet. Quod tu venaris paucarum dierum opus idque grande est, urbe magna capitur, mœnia ascenduntur, innumerus Persarum exercitus in seruitutem redigitur; Romanæ legiones Halyn trajiciunt et omnem e regione terram ferro et igne vastant. Hujusmodi venator est Comnenus dominus noster.*

Muki sunt tibi, imperator diuine, exercitus, et undique militibus te stipatum video. Nihil tua majus fortitudine. Urbs fortissima et magnitudine et loci natura et mœnibus invictis et altioribus quam quæ telum superare valeat, nullo sanguine effuso in Romanorum ditionem cedit.

Aliæ quoque Persicæ urbes, sexcenta castella, infinita denique barbarorum multitudo in tua castra perfigunt, Deo sic volente ac Comnenorum fortuna juvante.

Propheta, In Rama, inquit, vox audita est, ad quod ego mutato nomine et loco, Castamone, dico, eadem illa vox audita est: Persis natos suos flens et sola-

"Αλλα δ' αυτῶν ἀπέθανον ἐν στόματι μαχαίρας.
Φύσου·μοι, πᾶν τὸ βάρβαρον, μὴ πάθης τὰ Ιεροῖδος,
Οἱ πίνοντες τοῦ Τίγρητος, οἱ πίνοντες τοῦ Νείλου,
Οἱ πρὸς δυσμάς Αἰθίοπες, οἱ πρὸς αὐγὰς ἡλίου,
Οἱ τοῦ βορείου κλίματος, ἢ τοῦ νοτιωτέρου.

"Ωδεῦρο, πόλις Κασταμών, δεῦρο, Φωκαίων πόλις,
Χρόνων πολλῶν ἀπόδημε, φυγὰς μαχρῶν αἰώνων·
Ποὺ μέχρι νῦν ἀπεπλάνας, ποὺ μέχρι νῦν διῆγες;
Πῶς ἐκαρέρησας, εἰπε, τῆς Φώκης χωρισθῆναι,
Καὶ συναφθῆναι τοῖς ἔχθροις, μιγῆναι τοῖς βαρδά-

[ροις];

"Ω δεῦρο, καὶ φιλήσω σε, καὶ περιπτύξομαι σε·

"Ο κρατερὸς γάρ βασιλεὺς ἐπανεώσατο σε,
Καὶ τέ τοις σοῖς ἀπέδωκεν ἡκ τῶν ἔχθρῶν ἀμπά-

[σας].

"Φ καὶ τὸ χαριστήριον ἀπόδος εὐφημίας,

"Μις δυσχεμένηψε πικρᾶς βαρβαρικῆς δουλείας.

"Ηλιος θεῖς, βασιλεὺς φωσφόρε, στλασφόρε,
Ἀπέκρυψας τὸν ἥλιον, λάμψας εἰς τὴν ἔφαν·
Σὺ γοῦν λοιπὸν ἀνάτελλε, σὺ·γοῦν ἀκτινοδόλει,
Τὴν ἐω καταπύρσευς, δρῦδοῦχε, τὴν ἐσπέραν,
Κάκεινος ὡς παρήλιος σοὶ περνατελλέτω.

"Αφες τοὺς ἵππους, ἥλιες, κατάδηθι τοῦ διφρου,
Οὐκ ἐκσπισθῇ τῆς ἀντυγος, οὐράψει τὰς ἡνίας,
Οὐ πέσῃ πρὸς Ἡριδανὸν, οὐ γάρ ἔστι Φαέθων,
Ἄλλοις νόμους ἱππεῖς, οἶδε καλῶς ἱππεύειν.

"Τερρίστρια καὶ μοιχαλὶς ἔκων κληρουχία,
Χήραν στυγήν ἐώρακες τὴν δέσποινάν σου Φώ-

[μην,

C

Καὶ χείρας ἥρας κατ' αὐτῆς ἐλευθεροβοῶσα·

"Ἀπέδρας, ἀποπέμψεις, μετέθης, μετρχισθῆς

stum non admittens; alii enim vivi capti sunt, alii ad hostem persuident, ut omittam eos qui ferro perierunt. Cave ne idem quod barbaros, quod Persiam interemit, tibi malum eveniat, et quod experti sunt qui Tigr m, qui Nilum bibunt, Aethiopes, Occidentis atque Orientis incolae, quique ad septentrionem australiter plagas spectant.

Adesto mihi, Castamon ciritas, Roma urbe quæ multo abhinc tempore extra te posita fugax erras, dic ubi terrarum hucusque es vagata? qui factum est ut extra Romanam esse et inimicis barbarisque immisceri satius duxeris? Huc adesto, ut basia tibi atque complexus dem. Magnanimus namque imperator te salvatam a discrimine tuis reddidit. Ei igitur grates ex intimo animo repende, quoniam ex amara servitute te feliciter eripuit.

Divine imperator, sol, lucifer, tu solem abscondisti, plagam orientalem illustrasti, nunc rursus luceces, radios rursum emitte, Orientem pariter ac Occidentem face tua collustra, alter vero sol tibi satellitis appareat loco. Dinitte equos, sol, e curru descendere, dux militum imperator noster, ascendat. Hic enim non e sede delabetur aut habenas laxabit aut in Eridanum cadet; melius enim Phaethone currículum absolvet, utpote artis equestris plane peritus. Colonia arrogans et adultera que Orientem possides, Romanam reginam tuam viduam lugubrem vi-

Α 'Αλδοτορας καὶ πονηροὺς συνθούλους ἐνυμφεύσω·
Ἐπειδ' ἐκείνη τὴν στυγήν ἀπέθετο χηρεῖαν,
Καὶ τὸν ἔφον καὶ κοσμικὸν δεσπότην ἐνυμφεύθη,
Εύρεθη, ἡλθης, κέκαρσαι, συνείρχθης, ἐμαστή-

[χθης];

Δίκα; ὑπέσχες καὶ ποιηὲς τῆς σῆς ἀποστασία;,
Καὶ τῇ δεσποινῇ προσκυνεῖς ἡ δούλη πάλιν διύλη.

Περσὶς ἀλάστορ, ἀλαζόν, ἀρπάκτορ, αἰμοδόρε,
Σκυλεύτρια, φονεύτρια, κακῶν ἀπέτρων μητηρ,
Ἐμαθες οἱ; περ ἐπαθεις, ἔγως ἐκ τῶν οἰκείων
Οἰον κακὸν τὸ παλεμεῖν καὶ τὸ σκυλεύειν πόλεις,
Καὶ πόσον πόνον φέρουσι ταῖς μητρικαῖς; ἀρδεῖαις;

Ἐκσπώμενα, συρόμενα, κτινύμενα τὰ βρέφη.
Πόσαι γάρ νῦν καὶ κατὰ σὲ μητέρες ἀτεκνοῦσι;
Καὶ πόσα τέκνα τὴν Θηλὴν ζητοῦσι τὴν μητρώαν;

Καὶ νύμφαι τοὺς ὄμδυγας, καὶ νύμφας οἱ νυμ-

[φοις];

Ἐπέστρεψεν ὁ πόνος σου πάντως εἰ; κεφαλήν σου.

Κροῖος; τὸν "Άλυν διαβάς, ὡς λέγουσιν οἱ λόγοι,
Τὴν ἐαυτοῦ κατέλυσε μεγάλην ἐξουσίαν,
Ἀπατηθεὶς τῷ δαιμόνι καὶ τῷ χρησμῷ τῷ πλά·ῳ·
Τὸ σὸν δὲ νῦν στρατόπεδον, σκηπτοῦχε, τροπαιοῦχε,
Πεζῇ τὸν "Άλυν διαβάν καὶ κατ' ἔχθρῶν δρυμήσαν,
Ἀρχὴν κατέλυσε πολλὴν, ἀλλὰ τὴν τῆς Περσίδος.

Οὐ γάρ ἐθάρρησε χρησμῷ οὐδὲ λοξαῖς μανταίαις,
Ἄλλὰ τῆς Θεομήτορος τῇ θείᾳ συμμαχίᾳ.

Καὶ τῇ πρὸς τὸν παντάνακτα πίστει τοῦ βασιλέως;
Καὶ τῆς Περσίδος ἐκείνης τὸν ὑψηλὸν αὐγένα.

Ναὶ ναὶ τοὺς Πέρσας, βασιλεῦν, ναὶ τοὺς ὑπερηφά-

[νους,

Ναὶ ναὶ τοὺς ἀθεσμήσαντας, ναὶ ναὶ τοὺς ἀχερ-

[στους,

*disti, et manus licentiosas contra eam sustulisti:
ausugisti, surripuisti te, in aliam abiisti coloniam,
cum servis perversis connubium instituisti. Postquam
vero illa lugubri viduitate deposita imperatori
Orientis nupsisset, tu e loco abscondito protracta lona
es, in vincula conjecta, fustibus cesa, condemnata,
denique defectionis tua pœnas davis, ante heram tuam
servæ formam induens in genua procumbis.*

Persarum natio scelestæ, jactatrix, rapax, crudelis, prædatrix, sanguinem sitiens, omnium malorum sors et mater, ex iis que passa es jam probe nosti quid sit belligerari, quid urbes spoliare, et quantum utero materno creent dolorem liberi inde extracti, protrusi, necati. Quot apud te matres plane sunt steriles! quot infantes mamillam querunt maternam! quot porro sponsæ sponsos, sponsi sponsas! quo omnia sane res tibi capitales sunt.

Croesus, ut antiqui scriptores memorant, Haly trajecto, regnum suum prægrande destruxit, malo spiritu et oraculo mendaci seductus. Tuus autem exercitus, imperator triumphalis. Haly sine navibus trajecto hostes adortus, magnum item imperium vastavit Persicum. Non enim oraculis falsisque vaticiniis est confisus, sed spe erectus in sanctam Deiparam et Regem cælorum, alta Persia cervice fracta vicit.

Agedum, imperator, Persas superbos, exleges, ingratis, perjuros, injustos, perfugas castiga, apo-

Καὶ πάλεν ἡδησον ὧς πρὸν, καὶ γίνου νέα Ψώμη. Τὸν βόστρυχον ἐκπέτασον, ἐνδύθητι πορφύραν, Περιβαλοῦ τὸν στολίσαμδν ἐκεῖνον τὸν ἀρχαῖον· Κοσμήθητι τὸ πρόσωπον, λούθητι τὸ σαρκόν, Καὶ φύλου νέα καὶ καλὴ, καὶ τέρπε τοὺς δρῶντας.

Ἐπῆραν πάντες ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν, ἐπῆραν, Τὰς σὰς ἀναχρύστοντες, δέσποτα, σερατηγίας. Ἰστρος βιῷ τὴν ἴσχυν σου, Σάγαρις μέγα κράτει, Ὁμυνσιν Ἀλυς μῇ ίδειν ἔτερον βασιλέα, Τὰς δύθας παραβένοντα καὶ πίνοντα τοῦ βελθρου, Εἰ μὴ τὸν πορφυροβόλαστην δεσπότην Ἰωάννην, Μῆδες Ψωμαῖοις μέχρι σου τὴν ράχων ὑποστρώσαι, Μῆδε πορθμεῦσαι λάφυρον τοσοῦτον ἐκ Περσίδος· Καὶ γέγηθε τῆς ἰθνικῆς ἀπαλαγεῖς δουλεῖας, Καὶ σοὶ δουλεύων τοῦ λοιποῦ, καὶ σὴν προσκλύζων

[χράν.

Ω Ψώμη, πόλις εὐδαιμων, πόλις τῇ Κωνσταντίνου, Στολίσθητι, περιβαλοῦ χιτῶνα πεπλυμένον, Ὅποδεξαι τὸν νικήτην, δέξαι τὸν βασιλέα, Καὶ τοὺς Ιδρώτας τοὺς χρυσοὺς οὓς ἐκηγόρασε, Ἀπόμορξον, ἀπόμαξον ἐκ τοῦ χρυσοῦ μετώπου, Φίλησον τοὺς δεσποτικοὺς, τοὺς πανωρχίους πόδας, Τοὺς εἰρηναῖαν σοι ζωὴν εὐαγγεῖζομένους. Σοῦ γέριν νόσοι αώματος τῷ βασιλεῖ καὶ πόνοι· Σοῦ γέριν μάχαι καὶ στρατοί καὶ στρατοπεδαρχίαις Ἐκ σοῦ δὲ τὴν ἀντίχαριν, πλήν τῆς εὐχαριστίας.

Δᾶς μοι, Δαυὶδ κιθαρῳδὲ, μικρά σου τῶν φρυμάτων, Η σὺ παρὼν ἀλάλαζε ταῦτα τῷ βασιλεῖ μου· Εἰς θύφαν ἀναβέβηκας ἐψυχον, τροκαιοῦχε, Αἴχμαλωσαν ἐν αὐτῷ πολλὴν ἥχμαλωτίσω, Ἐλαβες δόματα πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλοφύλων, Πάντες οἱ πλοεῖς τῆς γῆς προσκεκυνήσας σοι.

invenisti. Jam ad teneram atlalem redi et nova Roma fieri cures; cincinno concinna, purpuram inde, antiquum circumda amictum; faciem orna, corpus lava, nova et formosa appareas, et videntes te delecta.

Sustulerunt vocem suam omnes fluvii, armorum tuorum honorem celebrantes. Ister virtutem tuam proclamat, Sagaris alta voce clamat, Halys jurat nunquam se vidisse imperatorem ripas suas, sicut tu, fraterem tuum et qui ex ipso biberit, aut Romanis sicut tu victoriam arripiuerit aut tantam prædam ex Perside retulerit. Idcirco lætatur se servitulem apud exteris evasisse et tuum regnum alluere sibi datum esse.

O nova Roma, urbs fortunata, civitas Constantini, inde te pallio purgato, saluta victorem, saluta imperatorem et sudorem aureum quo te redemit, absterge, frontem auream absterge, pedes domini tui pulcherrimos basia, qui vitam pacificam tibi evangelizant. Tui gratia imperator morbos ac labores spernit; tui ergo pugnas atque omnes bellū labores exantlat; gratum ipsi itaque animum præbeto.

Da mihi, David citharæde, partem aliquam cantorum tuorum, aut, si malis, imperatori meo occine. Tu Occidentem signifer transcurristi, multos captivos fecisti, a plurimis externis genibus dona acce-

πεις τὴν διμπαλὸν τῆς νεωτέρας Ψώμης Τὸν κλῆμα μέχρι θαλασσῶν, καὶ τὰς παραφύλακας Μεγίστων δχρι ποταμῶν πέρας αὐτῶν ἀλιών· Ω: προστεθεῖεν, βασιλεῦ, αἰώνες τῇ ζωῇ σου.

Ἀκούω, θεῖε βασιλεῦ, κυνηγεῖσιν νόμους· Χρόνῳ μὲν κάπρον λάδοις τις, καὶ μετὰ μόχθων ποδῶν, Χερνηψ δὲ ἀγρεύσοι πάρδαλιν καὶ δι' ἐνέδρας πόσης· Τὸ σὸν δὲ τούτο θήραμα, τὸ κυνηγεῖσιν σου Μεχρῶν μὲν ἔργον ἡμερῶν, ἀλλ' ἔργον δντως μέτρα· Πόλις ἀλίσκεται πολλή, καὶ φρούρια χρατεῖται, Καὶ μυριάδες ἀπειροὶ Περσῶν δουλαγωγοῦνται, Καὶ φάλαγγες Ψωμαῖα πεζεύσουσι τὸν Ἀλυν, Καὶ σύμπασαν ληῖσονται τὴν ἀντιπέραν χώραν· Οὕτω θηρεύειν διμαθεῖν δομηνὸς δεσπότης.

B Πολλὰ μὲν, θεῖε βασιλεῦ, καὶ τὰ στρατεύματα [σου·

Καὶ τί γάρ τι στρατεύματα τῆς χραταισθῆτος σου; "Άλλο τὸ νῦν κατόρθωμα κρείττονος χειρὸς ἀπάστης, Πόλις τοσαύτη τὴν ἴσχυν, τὸ μέγεδος. τὴν θέσιν, Τοσούτοις κύκλῳ τείχεσι ἐμπεριειλημμένη, 'Άρονις ἀλλή καὶ παντὸς ὑψηλοτέρα βίδους, 'Αναιμωτὶ προστίθεται τοῖς δροὶς τῶν Ψωμαίων· Καὶ πόλεις ἀλλας Περσικαὶ, καὶ φρούρια μυρία, Καὶ πλήθος ἀναρθίμητον αὐτομολεῖ βαρδάρων· "Οὐτως Θεοῦ τὸ τρόπαιον καὶ τύχης Κομνηνίδος.

C Ο μὲν προφήτης, Ἐν Ψαμῷ φω̄:ῃ, φρησίν, ἡκού- [σθη·

'Εγὼ δὲ ἀλαλάξας τὸ φῆτὸν καὶ παρῳδίσας, λέγω· 'Ἐν Κωσταμόνι τὴν φωνὴν ταύτην ἐξακουσθήσαις, Περοὶ τὰ τέκνα κλαίσουσα, μή πρακειλουμένη· Τὰ μὲν γὰρ ἐζωγρήθησαν, ἀλλὰ δὲ αὐτομολούσιν.

pisci; magnates terræ tibi genua flexerunt. Tu nōrē Romæ rītem extēndili ad mare usque et surcūlos ad maximos usque fluvios propagasti; quare etiam imperator, vita tua anni aucti sunt.

D Novi, dñe imperator, venationis leges. Aprum quis certo tempore spatio capiet, nec sine magno sudore, item pardalim non sine magna arte ac dolo prehendet. Quod tu venaris paucarum dierum opus idque grande est, urbs magna capit, mænia ascenduntur, innumerus Persarum exercitus in servitutem redigitur; Romanae legiones Halyn trajiciunt et omnem e regione terram ferro et igne vastant. Hujusmodi venator est Comnenus dominus noster.

Multū sunt tibi, imperator diuine, exercitus, et undique militibus te stipatum video. Nihil tua majus fortitudine. Urbs fortissima et magnitudine et loci natura et mæniis invictis et altioribus quam quae telum superare valeat, nullo sanguine effuso in Romanorum ditionem cedit.

Alię quoque Persicę urbes, sexcenta castella, infinita denique barbarorum multitudine in tua castra perfigunt, Deo sic volente ac Comnenorum fortuna juvante.

Propheta, In Rama, inquit, vox audita est, ad quod ego mutato nomine et loco, Castamone, dico, eadem illa vox audita est: Persis natos suos flens et sola-

*Αλλα δ' αὐτῶν ἀπέθανον ἐν στόματι μαχαίρας.
Φύδουμοι, πᾶν τὸ βάρβαρον, μὴ πάθης τὰ Περσίδος,
Οἱ πίνοντες τοῦ Τίγρητος, οἱ πίνοντες τοῦ Νείλου,
Οἱ πρὸς δυσμάς Αἰθίοπες, οἱ πρὸς αὐγῆς ἡλίου,
Οἱ τοῦ βορείου κλίματος, ἢ τοῦ νοτιώτερου.

*Ωδεῦρο, πλίς Κασταμών, δεῦρο, Ψωμαίων πόλις,
Χρόνων πολλῶν ἀπόδημε, φυγάς μακρών αἰώνων.
Ποῦ μέχρι νῦν ἀπεπλάνας, ποῦ μέχρι νῦν διῆγες;
Πῶς ἐκαρτέρησας, εἰπὲ, τῆς Ψώμης χωρισθῆναι,
Καὶ συναφθῆναι τοῖς ἔχθροις, μιγῆναι τοῖς βαρβά-

[ροις;

*Ω δεῦρο, καὶ φιλήσω σε, καὶ περιπτύξομαι σε.

*Οἱ χρατερὸς γάρ βασιλεὺς ἐπανεσώσατο σε,

Καὶ σὲ τοῖς σοῖς ἀπέδωκεν ἐκ τῶν ἔχθρῶν ἀρπά-

[σας.]

*Οἱ καὶ τὸ χαριστήριον ἀπόδος εὐφημίας,

*Ἄντις φυσικέντη σε πικρᾶς βαρβαρικῆς δουλείας.

*Πλιε θεῖε, βασιλεῦ φωσφόρε, σελασφόρε,

*Ἀπέκρυψας τὸν ἥλιον, λάμψας εἰς γῆν ἔφαν·

Σὺ γοῦν λοιπὸν ἀνάτελλε, οὐ γοῦν ἀκτινοδόλει,

Τὴν ἱω καταπύρσευς, δάζδούχε, τὴν ἐσπέραν,

Κάκεινο; ὡς παρῇλιος σὸν περχνατελλέτω.

*Ἀφες τοὺς ἵππους, ἥλιες, κατάδηθι: τοῦ δίφρου,

*Οἱ στρατηλάτες βασιλεὺς ἀρματιλάτης ἔστω·

Οὐδὲ ἐκσπεισθῇ τῆς ἀντυγος, οὐρέψεις τὰς ἡνίας,

Οὐ πέσῃ πρὸς Ἡρίδανον, οὐ γάρ ἔστι Φαέθων,

*Ἄλλοιδες νόμους ἐπιπικῆς, οἶδε καλῶς ἴππεύειν.

*Τύριστρια καὶ μοιχαλίς ἔψα κληρουχία,

Χήραν στυγήν ἐώρακας τὴν δέσποινά σου Ψώ-

[μην,

Καὶ χείρας ἥρας κατ' αὐτῆς ἐλευθεροβοῶσα·

*Ἀπίδρας, ἀποτέφευγας, μετέθης, μετεψιθῆς

tiū non admittens; alii enim vivi capii sunt, alii ad hostem persigunt, ut omittam eos qui ferro perierunt. Cave ne idem quod barbaros, quod Persium intererit, tibi malum eveniat, et quod experti sunt qui Tigr m, qui Nilum bibunt, Aethiopes, Occidentis atque Orientis incolae, quique ad septentrionem australes plaga spectant.

Adesto mihi, Castamon cirtas, Roma urbs quæ multo abhinc tempore extra te posita fugax erras, dic ubi terrarum hucusque es vagata? qui factum est ut extra Romanam esse et inimicis barbarisque immisceri satius duxeris? Huc adesto, ut basia tibi atque complexus dem. Magnanimus namque imperator te salvatam a discrimine tuis reddidit. Ei igitur grates ex intimo animo repende, quod ex amara servitute te feliciter eripuit.

Divine imperator, sol, lucifer, tu solem abscondisti, plagam orientalem illustrasti, nunc rursus lucesce, radios rursum emille, Orientem pariter ac Occidentem face tua collustra, alter vero sol tibi satellitis appareat loco. Diniite equos, sol, e curru descendere, dux militum imperator noster, ascendat. Hoc enim non e sede delabetur aut habenas laxabit aut in Eridanum cadet; melius enim Phaethone currulum absolvat, utpote artis equestris plane peritus.

Colonia arrogans et adultera que Orientem possides, Romanam reginam tuam viduam lugubrem vi-

A Ἀλάστορας καὶ πονηροὺς συνθόλους ἐνυμρεύσω·

*Ἐπειδὲ ἐκείνη τὴν στυγήν ἀπέθετο χηρείαν,

Καὶ τὸν ἔφον καὶ κοσμικὸν δεσπότην ἐνυμφεύθη,

Εύρεθης, ἥλιθης, κέκαρσαι, συνείρχθης, ἐμαστε-

[χθης·]

Δίκας ὑπέσχες καὶ πινγάς τῆς σῆς ἀποστασίας;

Καὶ τῇ δεσποινῇ προσκυνεῖς ἡ δούλη τὰλιν δυύλη.

Περοὶς ἀλάστορ, ἀλαζὸν, ἀρπάκτορ, αἴμοδόρε,

Σαυλέτρια, φονεύτρια, κακῶν ἀπείρων μήτηρ,

Ἐμαθες οἵ; περ ἐπαθες, ἔγνως ἐκ τῶν οἰκείων

Οἰον κακὸν τὸ πλευρεῖν καὶ τὸ σκυλεύειν πλεις,

Καὶ πόσον πόνον φέρουσι ταῖς μητραῖς ἀρδεῖαις;

*Ἐκσπώμενα, συρόμενα, κτιννύμενα τὰ βρέφη.

Πόσαι γάρ νῦν καὶ κατὰ σὲ μητέρες ἀτεκνοῦσι;

Καὶ πόσα τίκνα τὴν Θηλὴν ζητοῦσι τὴν μητράν;

Καὶ νύμφαι τοὺς δύμοντας, καὶ νύμφας οἱ νυμ-

[φοις·]

*Ἐπέστρεψεν δὲ πόνος σου πάντως εἰ; κεφαλὴν σου.

Κροῖσος τὸν "Αλυν διαβάς, ὃς λέγουσιν οἱ λόγοι,

Τὴν ἁυτοῦ κατέλιπε μεγάλην ἐξουσίαν,

*Ἀπατηθεὶς τῷ δαίμονι καὶ τῷ χρησμῷ τῷ πλάῳ·

Τὸ σὸν δὲ νῦν στρατόπεδον, σκηπτούχε, τροπαιούχε,

Πεζῇ τὸν "Αλυν διαβάν καὶ κατ' ἔχθρῶν δρμῆσαν,

*Ἀρχὴν κατέλιπε πολλὴν, ἀλλὰ τὴν τῆς Περαίδος.

Οὐ γάρ θεάρφησε χρησμῷ οὐδὲ λοξαῖς μαντείαις,

*Άλλα τῆς Θεομήτορος τῇ θεῖῃ συμπαχίᾳ.

Καὶ τῇ πρδ; τὸν παντάνακτα πίστει τοῦ βασιλέως;

Καὶ τῆς Περσίδος; ἐκεινεῖς τὸν ὑψηλὸν αὐχένα.

[νους·]

Nai val τοὺς Πέρσας, βασιλεῦ, val τοὺς ὄπερη-

[στούς,

disti, et manus licentiosas contra eam sustulisti: ausugisti, surripuisti te, in aliam abiisti coloniam, cum servis perversis connubium instituisti. Postquam vero illa lugubri viduitale deposita imperatori Orientis nupsisset, tu e loco abecondito protracta tonsa es, in vincula conjecta, fustibus cæsa, condemnata, denique defectionis luce pœnas datus, ante heram tuam servæ formam induens in genua procumbis.

D Persarum natio scelestæ, jactatrix, rapax, crudelis, prædatrix, sanguinem sibiens, omnium malorum sona et mater, ex iis que passa es jam probe nosti quid sit belligerari, quid urbes spoliare, et quantum utero materno creent dolarem liberi inde extracti, protrusi, necati. Quot apud te matres plane sunt steriles! quot infantes mamillam querunt maternam! quot porro sponsæ sponsos, sponsi sponsas! quo omnia sane res tibi capitales sunt.

Crosus, ut antiqui scriptores memorant, Haly træcto, regnum suum prægrande destruxit, malo spiritu et oraculo mendaci seductus. Tuus autem exercitus, imperator triumphalis. Haly sine navibus træcto hostes adortus, magnum item imperium vastavit Persicum. Non enim oraœulis falsisque vaticiniis est confisus, sed spe erectus in sanctam Deiparam et Regem cœlorum, alta Persia cervice fracta vicit.

Agedum, imperator, Persas superbos, exleges, ingratis, perjuros, injustos, persugas castiga, apo-

Nat̄ val̄ tōn̄ παρασπονθητάς, val̄ val̄ tōn̄ παρανό-
[μους̄]

Nat̄ tōn̄ δραπέτας κόλαξε, τύπτε tōn̄ ἀποστάτας·
Πρασήθον, ήντομοδήσαν, προσκευνήκασι σοι,
Ἐτυχον δόξαν οὐ μικρὸν πλούτων ἀπέβρων δσον·
Καὶ πάλιν ἀπόστησαν καὶ συναποδράντες τοῦτοις·
Νῦν πειραθήσαν χειρὸς τῆς τότε φιλανθρώπου
Σχληρᾶς ἀγρίας, ἀπηνοῦς, κτεινούσης, φονευούσης,
Ἄνθ' ὧν τραχιστήκασι καὶ παρεπόνθησάν σοι.

὾ βασιλεῦ τρισαριστεῦ, Αὔσσων αὐτοκράτορ,
὾ σῶμα χρείττον σώματος, καὶ φύσις ὑπὲρ φύσιν·
Χαιμένων οὐ κατισχύει σου, χιῶν οὐ πήγνυσιν σε,
Νόσος; οὐ κυριεύει σὸν, πόνος οὐκ ἔκνικφ σε·

Νοσῶν στρατεύεις, πολεμεῖς, διώκεις, κατασρά-
[τεις,
Πόλεις πορθεῖς, δινόρας ζωγρεῖς, ἐλκεις αἰχμαλώ-
[σας·

Τοὺς λυμεῶνας καὶ φθορεῖς τῆς πολιτείας λύκους,
Κύνας δεικνύεις φύλακας αὐτῆς τῆς πολιτείας·
Καὶ σύνδυγειρ πρὸς ἡμᾶς καὶ νίκης ὑποστρέψαις·
Σάζου μοι, σάζου, βασιλεῦ, νοι σάζου τῷ λαῷ σου.

Τίς εἰδει μόχθον λατρὸν, καὶ πόνους λυσιπόνους,
Καὶ μάχην θεραπεύουσαν νοσοῦντα βασιλέα;
Ἐνδέσσον δὲ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀδρος τόποις,
Ἴσπασίρ κατέδραμε τὴν χώραν τῶν βαρβάρων·
Ὕποτευσάν, ἐνίκησεν, ἥδε λυθεῖς τῆς νόσου·
Τί τοῦτο, θεῖς βασιλεῦ; νοσοῦμεν, καχεκοῦμεν,
Καὶ χίλιας ἐπικίπομεν, καὶ φάρμακα ζητοῦμεν,
Καὶ παραφυλατόμενα τοὺς πνίκοντας ἀνέμους·
Σὺ δὲ κοστίς καὶ στρατηγεῖς, σὺ δὲ δρήσαστας καὶ C

[σφάττεις,
Καὶ πρὸς χειμῶνας ἐν ταυτῷ καὶ Ήρόες ἀνθο-
[καλίζῃ].

*statas flagella, memor quod venerunt quondam per-
sugurum specie in pedes ante te voluti dīvīliarum
pretio, postea hostilia castra petierunt. Quod si
manus tua tum temporis lenis fuit, hodie eadem
dura, inexorabilis vindicatrix in eosdem ad ingratit-
tudinis ac perjurii ultionem recidat.*

O imperator potentissime, rex Italorum, cuius
corpus plus quam humanum, natura plus quam hu-
mana hieme non superatur, nixe non gelascit, a te
morbus incolumi recedit, labor te minime fatigat.
Tu, quamvis agrotus fueris, exercitum in pugnam
ducis, hostemque persequeris, occidis; urbes devastas,
hostes vivos in captivitatem abducis; viros pestilentes
et quasi lupos ex sinu civitatis pellis, canes ad illius
salutem introducis fideles. Semper incolamus et vitor
ad tuos redeas. Conservare, queso, imperator, et mihi
et populo tuo!

Quis unquam laborem et aeternam agrotō medi-
camentorum loco suisse aut pugnam imperatori agrotō
medicam virtutem aspersisse fando auditi? Agrotavit
imperator in campis aeris; ubi autem hostium fines
equitanus intrasset, fortiter pugnando rictor ex prælio
et morbo liberaliter processit. Unde tibi hoc, impera-
tor? Nos quidem mala valetudine laboramus, et statim
membra in lecto reponimus, medicamina poscimus,

὾ Πίρσαι, Πέρσαι, βάρβαροι τῆς ἑω λυμαντῆρες,
Ἀρκάτορες, ἀλάστορες, θῆρες, αἱμάτων δνδρες.
Τὴν τιλάνην κατακρίθητε καὶ τὴν ἀειφυγίαν,
Ὑπόδυτε τὰς φράγγας, ὑπόδυτε τὰς νέκτας,
Φεύγετε σπάθην Κομνηνικήν καὶ χείρα βασιλέως,
Μή μέντης, μὴ μέντης, φεύγετε τάχος τάχος,
Πέρα Γαδείρων ἔπιτε, περάσατε τὴν Θοδλήν,
Πρόδυτε τοὺς ἀντιγχθόσιν ἢ τοὺς ὅποχθονίους,
Καὶ πίπτετε καὶ θνήσκετε καὶ καταπταροῦσθε,
Ἀποδιδράσκοντες ὄργην τοῦ Κομνηνοῦ δεσπότου.

὾ χαίρε, χαίρε, βασιλεῦ, χαίρε, τροπαιοφόρε·
Οὐδὲ εἴβεν ἦλιος ποτὲ τοιούτον βασιλέα,
Οὐδὲ ἦλιον ἐώρακεν Ἀνατολή τοιούτον·
Φέγγεις, ἀνίσχεις, δρδουχεῖς, πυροσύεις, ἀντεῖλεις,
Καὶ νέφος οὐ συγχρύπτει σε, καὶ δύσιν οὐ γινέ-

[σκεις·

὾ φέγγε, φέγγε, βασιλεῦ, φέγγε τοῖς ὑπὸ χείρα,
Περιθάλπε, περιθάλπε, ζωπύρε, ζωγόνει·
὾ φλέγε, φλέγε, νικητά, φλέγε τοὺς πολεμίους·
Φρύξον αὐτοὺς ἃς λέχανον, καῦσον αὐτοὺς ὃς χέρ-

[τον·

Καὶ καθαρὸν τῇ πόλει σου βράβευσον τὴν ἡμέραν.
Τίς εἰς αἰλόνος ἤκουες Βάλκον ὑπὸ Τρωματους;
Τίς "Ἀλαμον, τίς "Ἀλαζον, φυρωτάτες; πόλεις;
Καὶ φήμην μόνην δικαστος δὰς πορθοῦσαν Εὐνη,
Καὶ τοσους δρχοντας ἐθνῶν ἀνθρακοδίζουμένην,
Καὶ δουλουμένην ἐθνικάς τοσαύτας μυριάδας;
Τίς εἰδεις ξαρ καθαρὸν ἐν μέσῳ δεκεμβρίῳ,
Καὶ τοὺς κρημνώδεις καὶ τραχεῖς καὶ χαραδράδεις

[τόπους

Ὀμαλισθέντας φάλαγξι στρατιωτῶν τοσούτων,
Καὶ δι' ὄλιγων ἡμερῶν ἔργον αἰώνος δῶν;
Σῆς εὐτυχίας, βασιλεῦ, ἔργα τὰ γεγονότα.

contra ventorum statum nos præmunitentes. Tu autem,
quamvis agrotus, exercitum ducis, hostem fundis,
contra cali intemperiem aequas ac Persas armis sum-
plis procedendo.

O Persa barbari, Orientis pestis, furco, scelerati,
bestiæ, occisores, qui exsiliū meremini perpetuum,
in valium reconditis specubus vos abeconditis; Com-
neni imperatoris ferrum et manum fugito; nulla
mora, terga vertite; ultra Gades, ultra Thulei nō
cursus vester; ad antipodes, ad inferos absceditis.
D bene vobis mori et in Tartarum detrudi, ut Comneni
imperatoris iram evadatis.

Salve, imperator triumphans; nunquam ante soli
tibi parem vidit; nunquam Oriens parem solem vidit.
Quando luceas, et terram calore ac igne tuo reficias,
nulla te nubes offuscas; nunquam tu occidis. Luceas,
imperator, igne tuo vitam effundas, et hostes com-
bure, sicut gramen eos aut stipulam delendo, dies-
que prius populo suo reducito.

Quis Balzon, Alamon, Alazon, urbes primitissimas
Romanis subactas unquam audivit? Nunc e contra
sola imperatoris fama nationes integras destruit,
multos gentium moderatores in servitulum reagiit,
ingenitem servorum multitudinem gubernat. Nemo
ante hac in medio Decembri ver florens vidit, aut loca-

"Ἄρας πύλας παλαιάς, δρχοντες τῶν Αἰσθνών,
·Ως δὲν εἰσέλθῃ δε' αὐτῶν δι βασιλεὺς ἐν δόξῃ ·
·Άλλ' ἀρωτάτε τὶς ἔστιν; ἀλλὰ πυνθάνεσθε μου ·
·Ο νικητὴς δο Κομνηνὸς, τὸ τῆς πορφύρας δινός,
·Όν τρέμει: τὸ Γαλατικὸν, δηδούικεν δὲ Σεβής.
·Ω χροσκονεῖ τὸ Κελτικὸν, φο παῖδες τῶν Ἀρρά
[βων]

"Ος φόρους ἐπιτίθεικε ταῖς παριστρίαις χώραις,
"Ον Ἀλυς δλος κατιδύν, οὐ στρέψει μὲν τὸ φεύγον,
"Άλλ' ἡσυχάσας, περατὸς γίνεται τοῖς Ψωμαίοις ·
Αὐτῷ τὰς πύλας δράτε λαμπτώς εἰσερχομένῳ.

"Ιδε σου, πόλις Ψωμαίκη, τοὺς νεωνήσους δούλους,
Καὶ τὸ μὲν πλήθος ξασόν, οὐδὲ γάρ ἀριθμεῖται,
Τοὺς δὲ σατράπας μάλιστα, καὶ τοὺς ἐκκρίτους
[βρα ·

"Ορα τὸν Ἀμασσιανὸν πρὸ τῶν λοιπῶν Τογηρίλην,
Τὸν ἄπο Γάγγρας Ἀλψαροῦς, τὸν Ἀμηρὸν Πραχί-
[μεν],
Τὸν Ἐλελῆν, τὸν Ἐλπεγκοῦς, τὸν Τζυκήν, τὸν
[ἴναλην ·
Ἐχεις πρὸς τούτους ἀριθμεῖν καὶ τινὰς ἄλλους
[πλειστούς,

Καλλινογλῆν, Ἀλεουγδῆν, Λύσάραριν, μυρία ·
Σὺ δὲ λιπούσα τὴν πληθὺν τῶν ζωγρηθέντων βλέ-
[πειν,

"Ζυμησσον τὸν ζωγρήσαντα δεσπότην Ιωάννην.

"Ω δεῦρο, εὐγχήτε βουλή, δεῦρο, τὸ θεῖον βῆμα,
Τὸ σύμπαν ιδιωτικὸν, οἱ τοῦ μονήρους βίου,
"Οσον ἐν νέοις, ἐν παιστίν, δοσον ἐν μειράκοις,
Ἐν βρέφουσιν, ἐν γέρουσιν, ἐν πάσαις ἡλικίαις.
"Οσον ἐν τοῖς μαθήμασιν, δοσον ἐν τοῖς πολέμοις,
"Οπόσον χειρωνατικῆς καὶ βανάνου τύχης,
"Οσον τῇ πόλει γυνήσιον, δοσον τῆς ἀλλῆς μείρας,

*abrupta, aspera per operarios militares exequata
audiri. Atiamen hæc fortuna tua, imperator, opus
sunt.*

*Aperiit portas antiquas, reges Italiorum, ut imperator
cum gloria per eas introceat. Quod si quereratis quis
nem ille sit, scilicet Comnenum esse victorem, pur-
puræ ornamenatum, quem Galatia metuū, quem
Scythia perlimescit, quem gens Celtica adorat et
Arabum filii; qui regionibus superatis rectigalia
imperat; coram quo Halys non retrocedit, sed a
Romanis impune trajicitur. Ei igitur portas repa-
dite gloriose ut ingrediatur.*

*Aspice, Roma, servos recens acquisitos, nulla
tamen multitudinis ratione habita, quæ minime
numeratur; sed satrapas præsertim et electam legio-
num considera; secerno a ceteris Amasenum Toge-
rilen, Alpearum, a Gangris oriundum. Prachimum
adilem, Elelden, Elpencum, Trycen, Inalen observa,
præ sexcentis aliis Callinoclen, Aitoungden, Ausa-
rarin. Tu autem ipsa, omissis captiuis, captorem
Joannem hymnis celebra.*

*Adeste, senatores, divinum tribunal, cives omnes,
caelibes, pueri, adolescentes, juvenes, senes, omnis
statisti candidati, mathematici, milites, opifices, cives*

Α Τῆς ἔινας, τῆς ἐπίλυδος, τῆς παρεγγεγραμμένης,
Καὶ σύστητε κατὰ χοροὺς, σύστητε κατὰ κύκλους,
Τὰς νίκας παιανίζοντες τοῦ Κομνηνοῦ δεσπότου.

"Επρεπε, θεὶς βασιλεῦ, τὴν βασιλίδα πόλιν,
Εἰ κατ' ἀξίαν ἐμελλέν υμνήσαι σου τοὺς ἀθλους,
Χρυσώσας πάσας ἀγύιας, ἀπάσας τὰς ἀμφόδους
Στέψας τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐκ σηρικῶν ἀμφίων ·
Ἐπὶ τετρώρου πτερωτοῦ λαμπρῶς σε καθιδρύσαι,
Ἀνενέγκειν, εἰ δυνατὸν, τὸν "Ομηρον δὲ κῦδον
Τμησοντάς σε, βασιλεῦ, μετὰ στομάτων δέκα.
Ἐπει τὸ τούτοις σε τιμῆσαι πόλις οὐκέτι ισχύει,
Οὐς τοῦν ισχύει τὸ σεπτὸν ἀμειβεταί σου καὶ ἀτος
"Γυνοῖς, παιδίσι, προσκυμπαῖς, εὐχαῖς, εὐχαριστίαις.
"Ἄριθμεις σου τοῖς σχοινισμοῖς, εὐτυχεστάτη

[Πώμη,

B Πάντα τὰ μέχρις "Άλυος, δλον αὐτὸν τὸν "Άλυν,
Τὴν ἀντιπέραν "Άλυος έκσυλευμένην χώραν ·
Προστίθει σου ταῖς πόλεσι καὶ Κασταμόνας δλας ·
Σύναπτε μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ σὲ φρουρίων
Τὴν νέαν πόλιν τὴν "Άλμον, τὴν "Άλαζον, τὸ Βάλζιν ·
Γράψε ταῖς μυριάσισι σου καὶ νέας μυριάδας
"Ἄν δ' ἐπαξ ἐτὶ κατ' ἀχθρῶν δι βασιλεὺς δρμήσῃ.
"Ἐχε καὶ προσδοκήσιμον τὴν μονοκρατορίαν ·
Καὶ τίς γάρ ἀμιλήσειτο τῷ Κομνηνῷ δεσπότη;

C "Ω νίκη Λασδικεινή, νίκη Σακοσολίτις,
"Επέρα νίκη Σκυθική, καὶ Δαλματίτης ἀλλη,
"Επέρα δ' Ἀμωριανή, Αημναϊκή δ' ἐπέρα ·
"Απλῶς ὀπόσας κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ νῆ-

[σους,

C "Υπόσας πρὸς ἀνίσχοντα καὶ δύνοντα φωσφόρον,
"Υπερφῶς κατώρθωσεν δο Κομνηνὸς δεσπότης ·
Καὶ σὺ μοι νέα καὶ καλὴ νίκη Κασταμονίτης ·
Δεῦτε, συμπλέξατε χορὸν ἐν ἀπαλοῖς δακτύλοις,

*urbani et alienigenæ, advenæ, in choro vos cistile et
circo, victorias Comneni carmine perlustrentes.*

Urbs imperatoria si certamina tua ac victorias rite
vellet celebrare, vias auro sternere universas et
terræ faciem vestibus sericis induere deberet; te
super quadriga splendida positum ab Homero, si fieri
possit, decemlingui cantari oporticeret. Sed quia hisce
non valuit urbs te celebrare, potestatem tuam hymnis,
processionibus, precibusque supplicatoriis ad
caelum extulisse satagit.

D Accense, felicissima Roma, finibus tuis omnes re-
giones usque ad Halyn, ipsum Halyn et quod regnum
ultra id flumen acquisisti. Annumera urbibus tuis
Castamonem totam; adjice præter cetera qua tibi
obedient castella, Almon novam urbem, adde Alazon,
Balzon, quas jamjam possides urbibus novas adjiciendo.
Quod si in posterum contra hostes exercitum
duces, noli oblitisci, monarchiam te expectare. Quis
enim cum Comneno manus conserere ausus fuerit?

O victoriæ Laodicena, Sosopolitana, Scythica, Dal-
matica, Amorianæ, Lemnica, et quotquot terra ma-
riique et circa insulas, Orientem et Occidentem versus,
a Comneno reportata sunt! vobis adjungo novam
illam Castamonensem. Adeste igitur omnes et chorum
ducentes teneris digitis consertum dignos imperatore

Καὶ μέλψατε τῷ βασιλεῖ τοὺς πόρους ἀξίαν ὑμενούς· Η καν τὸν; κατὰ δύναμιν· ποῦ γάρ οἱ πόροι

[ἀξίαν;

‘Ο μέγα χάρισμα Θεῷ τεῦτη τῇ πολιτείᾳ, Ζώνης αἰῶνας εἰς μαχρούς, ἀπείρους εἰς ἡλίους, Νίκων, ζωγρῶν, τροπαιούχων, σκυλεύων, ἀρι-

[στεύων,

Καὶ πάντας σοι ὑπεσπόνδους τιθεὶς τοὺς πολεμίους· Πρέσβεις ἐκ τῆς εὐδαίμονος· Εἰθοιεν Ἀρραβίας· Κολάσεις δὲ τὴν Αἴγυπτον, οὐ βρόχοις καὶ χαλάσσαις, Ἀλλὰ μαχαίρας στόματι καὶ φόνῳ πρωτοτόκων·

Καὶ γεφυρώσεις Τίγρητας, καὶ μεταβάσιες Νεί-

[λους,

Οὓς μὲν δοτέοις ἀθνικοῖς, οὓς δὲ βαρβάρων λύ-

[θροις,

Καὶ πάντα; ἀξιαὶ ὑπὸ σὲ καὶ μονοχρατορήσαις.

ΙΑ'. Τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως δικτύωσικα πάρακλητικὰ τῷ αὐτοκράτορι πόρος τὸ καθίσται ἐφ' ἄρματος, τοῖς δίφροις.

Ἐκαστον ἵτος, βασιλεῦ, τοῦ κράτους σου τοῦ

[θείου

Εὐεργετεῖ με καὶ τιμᾷ τὴν δούλην νέαν Ψώμην.

Ἐκαστον ἵτος διας μοι καθυκοτάττει πίλεις,

Ἐθνη δουλούταις βάρβαροι, νίκαις συνάπτει νίκαις·

Οὐ νῦν δὲ χρόνος, βασιλεῦ, ὑπερεπλούτισσι με.

Ἐξήκλωσας τοὺς δρους μου καὶ τὰ σχοινίσματά

[μου·

Ἐκηνῆσας τὰ κράτη μου καὶ τὰς περιοχάς μου·

Οὐκ ἔχει μέτρον τὸ καλὸν οὔδ' ἀριθμὸν τὴν νίκην·

Ἄνθ' ὧν εὐχαῖσσι παρ' ἡμῶν, ἀνθ' ὧν εὐχαριστίαι·

Καὶ δίφροις οὐτος ἡ χρυσοῦς ἐν φιρηγλατήσαις.

A Λέγουσι, θεῖε βασιλεῦ, τὸν ἡλίου οἱ λόγοι
‘Ἐφ’ ἄρματος καθήμενον περιπολεῖν τὴν κτήσιν·
Σὺ δέ, αὐτοκράτορ Κομνηνὲ, οὐ δέ, πορφύρας ἀνθός,
‘Ηλίος ὁν φαιδρότερος τούτου τοῦ φαινομένου,
Καὶ δαδουχῶν τοὺς ὑπὸ σὲ καὶ φλέγων τοὺς ἐχθρούς

[σοι.

Καὶ καθαρὸν τῇ πόλει σου βράβευόν τὴν ἡμέραν,
‘Ἄρματος δίχα πρός, ἡμᾶς ἐξανατέλλειν θέλεις;
Μή τουτο δρᾶσῃς, ἡλίος, μή πρὸς τῶν σῶν ἀκτί-αν,
‘Ἄς ἐπαφῆκας πανταχοῦ γῆς δῆμα καὶ θαλάσσης·
‘Ἄλλ’ ἐξανατελον ἡμῖν λαμπρὸς ἄρματηλῆτης·

Φέρε μετρήσαι, βασιλεῦ, ἀπὸ τῶν σῶν τροπαίων
‘Οπόσους ἔδει σε λαμπρῶν ἀρμάτων ἴπισθηναι·

‘Εάλλα Λαοδίκεια, μετρήσω σοι δίφρον ἔνα·

Κεχείρωτε· Σωβάντωλις, ίδού σοι δίφρα δύο·

B Γένος; ἡγάνισται Σκυθῶν, τρεῖς ἀριθμῷ σοι δίφρους·
Δαλμάτης ἡνδραπόδισται, τέταρτο; οὐτος; δίφρος;
‘Ἐθνος ἡττήθη Δακικῶν, πέντε μετρήσω δίφρους·
Καὶ καταλείπω τὴν πολὺτην Κασταμόνα κρατήσαι.
‘Άλλος περδαῖ, καὶ πληθὺς δουλαγωγεῖται τόση.
Καὶ καν τὸν ἔνα, βασιλεῦ, τούτων οὐ δέχῃ δίφρον;

Οὐκ ἀγνοοῦμεν, βασιλεῦ, καὶ τὴν ταπεινωάν σου
‘Ἐν ἥ βαρβάροιν ἐκαμψας αὐχένας ἐπηρμένους·

‘Οσον γάρ πρέπεις ὑψηλὰς καὶ τεραστίας νίκαις,
Τοσούτον ταπεινοφρονεῖς, τοσούτον νεύεις κάτες.

‘Άλλα τὸ νῦν γινόμενον, οὐχ ἔστιν ἔργον τύφου,
Εὐχαριστία δὲ εἰς Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα.

Τιμῇ τοῦ δημοῦ, τῆς βουλῆς, δέξῃ τῆς πολιτείας·
Εἰ τοίνυν ἐφευρήκαμεν χάριν ἐνώπιον σου

Οἱ παιδεῖς τῆς δουλίδος σου, τῆς νέας ταύτης Ψώμης,
‘Ἐπὶ τῆς ἀντιγος γενοῦ, καὶ πρόσελθε σὺν δόξῃ.

canite hymnos aut saltem vobis ipsis haud indignos occinite.

O donum celeste huicce imperio additum, vivas per saecula infinita, semper victor, triumphator, dominator, et quoscunque habes hostes tibi subde. Tibi legati et longinqua veniant Arabia; Aegyptum autem non inundationibus, non grandine, sed primogenitorum clade castigabis. Tigrudem deinde pontibus jungas, Nilum rebaptizabis isthinc ossibus inimicorum, hinc barbarorum sacrificiis; et cum omnia tibi subiecritis, tum solus impera.

XI.—Eiusdem versus decastichi imperatori currum D concidenti, a civitate oblati.

Quilibet annus, imperator auguste, potestatis tuæ divinae specimina edendo novam hanc Romanam illu-strat. Quivis annus alias post alias mihi subdit urbcs gentes barbaras subjugat, victorias cumulat. Præsens autem annus maximopere me dilavit: fines ac terminos dominii nostri protulisti, potestatem nostram mire auxisti. Beneficia ac victoriae tuæ terminum non habent; quare preces et animi grati testimonia et harce bigas aureas acceptare digneris.

In scriptis legimus, solem currui insidente totum mundum circumvectum esse; tu autem, Comneno potentissime, purpuræ decus, hoc quem oculis videmus sole illustrior, hostes tuos flamma comburis; tu felices

nobis dies adducens sine curru super capita nostra oriris? Absit! per radios tuos te adjuramus, quos in terras ac mari effundere non desistis: immo cum maximo splendore ac curru vectus nobis appreas!

Age, imperator, triumphorum quos egisti numerum currum quos meruisti concidere numerum indi-cabit. Pro Laodicea capita unus tibi stat currus; expugnata Sozopalis duos addit; qualutdr Scythia et Dalmatis in servitutem redactis offerimus; quinque et Dacica gente pariter subacta referis. Quid erit quando Castamonem muniam expugnaveris? Haly quoque trajectus et natio tota gloriā tuam auget; et tu non unum saltem huncce currum acce-pteris?

Non fugis nos, imperator, moderatio qua barbaros superbos subegistis. Quo enim splendidiores, quo admirabiliores tuæ sunt victoriae, eo humaniorem mitioremque geris animum. Id ipsum quod nunc facimus nequaquam vanitatis opus est, imo ex animi gratitudine. Deum ejusque Matrem revereri volumus et ipsi et iusta nos omnis populus, senatus, civitas. Si igitur gratiam in oculis tuis invenimus nos filii hujus novæ Romæ quam dominaris, con-scende jam hunc currum, in splendore tuo te com-monstraturus.

Γί τοῦτο πράττεις, βασιλεῦ, ἐπὶ χαρᾶς ἡμέρᾳ; Περιορᾶς με καλουσαν τὴν θρέπταιραν σοῦ Ρώμην; Ἐπὶ καιρῷ χαρμούσυνης θρηνούσαν παραβλέπῃ; Ὅμελλον χαίρειν, καὶ πενθῶ· χροτεῖν, καὶ σκύθρω-

[πάχω]

Πλέκειν παιδία μουσικὸν, καὶ πλέκω πορφαλήσεις· Τί μου συντέμνεις τὴν χαρὰν, τὴν τρόσην σμικρύ-

[νεῖς;

"Ετι γυμνὸν τὴν τέτρωρον, καὶ σὺ πεζεύεις; Εἰ; Οὐκ ἐπικῆς τῆς ἀντυγος, οὐ δέξῃ τὰς ἥντες; Οὐκ ἐπιδιφρίος ἀρθῆς; οὐχ ἀρματηλαθεῖς;; "Αδικὸν ἔστιν, ἀδικον· οὐκ ἔχει τοῦτο φύσιν.

Εἰσάκουσόν μου, βασιλεῦ, τῇ; δύλης νέας Ῥώ-

[μης·

Εἰσάκουσόν μου τῆς χραυγῆς; ἐπίθηθι τοῦ δίφρου· Καὶ λάμπρυνόν μου τὰς ὁδοὺς εἴ τι θείᾳ σὺν πρεσβύῳ· "Ἐχεις ράγη ἔπειρον ἐντὸς ἀρμάτων λαμπρὸν καὶ θείον Τάς; τέσσαρας τῶν ἀρετῶν τὰς; γενικὰς καὶ πρώτας, Δικαιούσην, φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωρρούσην, Λι; ὃν καὶ μέχρις οὐρανῶν αὐτῶν ἐπελαρρίζῃ. Καὶ φθάνεις εἰς τὰς ἀντυγας τὰς ὑπερουρανίους· "Άλλα καὶ τούτου, βασιλεῦ, ἐπίθηθι τοῦ δίφρου Καὶ φιδρυνόν μου τὰς ὁδοὺς, καὶ λάμψον μου τὰς

[τρίβοις·

Οὐκ ἀθεεῖ σὸν, βασιλεῦ, δικεύασα τὸν δίφρον, Οὐκ ἀθεεῖ τοὺς ἵππους τούτου ὑπεκευέματην· Οὐκ ἀθεεῖ τὸν χαλινὸν τούτους εὐηρμοσάμην· Οὐκ ἀθεεῖ τὴν δινυγα ταύτην ἐγρωτάμην· Τῶν ἐσομένων θύλων σου φάντες ὁ δίφρος οὗτος· Τὰ τέσσαρα γάρ κλίματα τῆς θλῆς περιγέιου

[πους·

Τῆς ζεύγλης τῆς Ῥώμαϊκῆς καθυποστρώσας τύχης

Cum hoc facis, imperator, hocco die gaudii? sic sisne oculis me, Romanum quae te nutritio, plorantem sustines? nihil ad te quod tempore laetitiae sola gemō? In animo erat laetari, et ecce iugeo; plausum dare, et ecce mero; cantum texere volebam, et mero ri indulgeo. Ut quid gaudium meum destruis, laetitiam deles? Quadriga stat nuda, tu enim pedibus incedis; quippe tu ascendere, habenas regere, in curru sublimis cerni recusas. Summa hæc injuria, pessimum hoc exemplum.

Exaudi me, imperator, servam, novam Romanum; exaudi clamorem meum, et currum tandem concende, et vias meas processu tuo divino illustra. Tibi sunt pro currū in præcordiis quatuor virtutes cardinales, justitia, intelligentia, fortitudo, prudentia, quae te ad caelum usque evehunt, plagas celestes peragraturum. Sed hunc quoque concende, imperator, et vias et quadrivia lumine tuo collustra.

Non sine deorum auspicio currum paravi tuum, equos subegi, frena composui, machinam orbitis adaptavi: victoriarum quas reportabis in posterum, hic currus felix augur excistit. Tu quatuor mundi plagas ut quatuor pullos equinos freni impatientes fortunæ Romanæ machinæ substernis et ora eorum

PATROL. GR. CXXXIII.

Α Ἀγέσις κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς τούτων σιαγίνας,

Καὶ πᾶσαν τὴν περίγειον καθυποτάξαις λήξιν.

Σέρχης δὲ Πέρος, βασιλεῦ, διὰ πολλὰ κομπάσας, Κοτύλην μίαν ὑδατος; καὶ χώματος ἐτέραν Αἰτήσας ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐκ ἔλαβεν Ἑλλάδος·

Σὺ δὲ, μεγαλουργότατε τῶν πάλαις βασιλέων, Τὴν ὄνδριν ἀμειδόμενος τῆς ἀσελγοῦς Περσίδας,

Άντι κοτύλης ὑδατος δὲν λαμβάνεις "Ἀλυν·

Άντι μικροῦ δὲ χώματος, ἀπειροπλήθους χώρους·

Τοσαῦτας δὲ τετελεκώς λαμπρὰς ἀνθραγαθίας,

"Ετι τὸ τέθριππον ἀρνήσῃς καὶ τὴν διφρηλασίαν;

Μή τοῦτο δράσῃς, βασιλεῦ, μή ἄρδε; τῶν σῶν τρο-

[παῖων.

Τὸ θεῖον ἀρμα, βασιλεῦ, ἡ νοομένη κτίσις,

Ο καὶ μυριοπλάτων φησιν δὲ Ψαλμογράφος,

Συνεστρατεύεται μετὰ σοῦ καὶ συναποδημῆσαν,

Ἐθύθατέν σοι τὴν πλευθὺν τῶν Περσῶν ἀρμάτων,

Ἐπόντωας σοι τοὺς ἵππους τῆς "Ἄγαρ καὶ τριστά-

[τας.

Οὐκ Ἐρυθρὸν εἰς θάλασσαν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν

["Ἀλυν·

Καὶ νῦν συνεπιδῆναι σοι τούτου τοῦ δίφρου θέλει·

Μή γοῦν παξεύουσαν αὐτὴν, σκηπτούχε, παραλίπῃ·

"Ἐχεις μὲν, οἶδα, τὰ πτερά δίκην πτηνοῦ τεθρίππου,

Άλλ' ἀποδέχεται σύν σοι καὶ χαμαὶ διφρηλατῆσαι.

Ἐνδέχεται σον, βασιλεῦ, τὸ σῶμα τὸ γενναῖον,

Τὴν σάρκα τὴν πολύμοχθον καὶ τὴν ἀδεμαντίνην,

Πόλλοὶς παλαίσσαν χρυμοὶ; καὶ θάλπεσι μυρίοις·

"Ομβροίς, χιόσι, νιφετοῖς, χαλάζαις, πάχναις, δρό-

[σιοις.

Άέρων ἀλλοιώσεσι, καὶ τόπων δυσχωρίαις·

Τοσαῦτα κοπιάσσαν ἐν μάχαις καὶ πολέμοις·

Τοσαῦτα φύλα βάρβαρα καταδουλωταμένην

refrenabis donec regionem vicinam totam tuæ dilitionis feceris.

Xerxes Persa, famosus jactatione sua, a Graecia nostra paululum aqua et glebam postulans non accepit; tu autem qui majora hisce priscis regibus fecisti, a Persis superbis non vas aqua plenum, sed totum Halyn extorsisti, et pro gleba plurimas regiones tibi subiectasti. Qui igitur res tantas fecisti, quadrigam concendere pernegas? Bona verba quæso, imperator; per triumphos tuos te obtestamur.

D Currus divinus, imperator, creatio intellectualis, quem Psalmista multiplicem describit, qui que tecum in bello et apud alienigenas fuit, currum Persicorum prægrandem numerum in mare præcipitavit, Agaris autem equos et megistanes non in Rubrum mare, sed in ipsum Halyn projecti. Nunc vero te decet sellam occupare, Cæsar, neque pedibus incedere. Viden' machinam? quatuor, ut quadriga alas habet; sed, te duce, iter terrestre non recusat.

Corpus tuum nobile in hocce currū paululum repone, quod ærumnas plurimas percessum, cum frigore, astu, imbre, nive, grandine, omnibus denique cœli et aeris vicissitudinibus et locorum asperitate colluctavit; quod in præliis ac bellis tot barbarorum aqmina subegit, totam Persiam in iictu oculi vicit.

Καὶ πᾶν ώποτάξειν ἐν ἀκαρεῖ Περσίᾳ,
Ἄνάπαιουσι πρὸς μικρόν τι ἐπὶ τοῦ δίφρου τούτου
Καὶ προελθεῖν νικητικῶς εἰς δόξην τῶν Ῥωμαίων.

IV. Τοῦ αὐτοῦ ὄμρος τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ τῷ
Κομνηῷ ἐξ τῇ Χριστοῦ γεννήσει, τοῖς δῆμοις.

Πάλιν γενέθλιον Χριστοῦ καὶ νίκη βασιλέως;
Φρικῶντες τὸ γενέθλιον, ἀπέρδσμαχος ἡ νίκη·

Πάλιν Θεὸς ἀπὸ Θαιμάνων ὥραθή ταρχοφόρος;
Καὶ βασιλεὺς ἀπὸ Θαιμάνων εἰσῆλθε νικηφόρος·

Ἀστὴρ Θεοῦ τὴν θευσιν τοῖς Μάγοις κατεγγέλλει,
Τὸν δὲ ἔνακτα μηνύουσιν διπλὰ πολλὰ τροπαῖων·

Τὸν μὲν ἐν φάσῃ καίμενον τρεῖς προσκυνοῦσι πέρι-
[σι],

Τοῦ δὲ ὅποι πέδαις κλίνουσιν πέδαις Περσὲς αὐχένα·

Ο μὲν ἐκφεύγει μάχαιραν βρεφοτένον,

Ο δὲ ἐκδιδάσκει τὸ πικρὸν τοῦ κλέπτου Πέρου β-
[λος].

Αἱρετεροι τὴν ἀπεκαν ἀναγεννῶσι κτίσιν,
Εἰς ἕκος ἀναβαίνουσιν, θύνη κλήρονομοῦσι,

Τροποῦνται πᾶν τὸ βάρθαρον, καὶ πόλεις καθαιροῦσι,

Καὶ τοὺς τῆς Ῥώμης σχοινιεζουμοῦς αὐξάνουσι τῆς
[νίας],

Καὶ σωτηρία γίνονται τῷ χριστωνόμῳ χλήρῳ.

Ἄλλο, ὁ γενάρχα τοῦ παντὸς, παντάνει, παντοκρά-
[τωρ],

Ο πρὸν ἀμήτωρ ἐκ πατρὸς, νῦν δὲ ἐκ μητρὸς ἀπά-
[τωρ],

Φρούρησον, σῶσον, σκέπασον εἰς πλειστους κύκλους
[χρόνων]

Τὸν νικητὴν τὸν Κομνηὸν δεσπότην Ἰωάννην,

Καὶ τὸν τοῦ στέφους κοινωνὸν Ἀλέξιον δεσπότην (!),

Καὶ τοὺς σεβαστοκράτορας καὶ πορφυρογεννήτους;

*Requiesce paulum in hoc curru, donec denuo, hostibus
superatis, in honorem et gloriam Romanorum victor
es redditurus.*

**XII. Eiusdem hymnus in Christi natalitiis imp.
Joanni Comneno dedicatus.**

Natalitia Christi et cum illis imperatoris victoria
redit. Natalia tremescunt; victoria citra contestationem. Rursus Deus carnem a Theman induisse et
inde, pars victoria, reversus esse vires est. Sidus
caeleste adventum ejus Magis annuntiavit, imperatorem autem multa sidera sub troporum specie declarant. Unum quidem in praesepi jacentem tres
Magi adorant, sub alterius pede tota Persia cervicem flectit. Unus ferrum infanticidum fugit, alter
acre telum Persæ rapacis evitat: ambo universam
naturam reficiunt, surreum ascendunt, gentes sortiuntur, vires barbaricas omnes detinent, urbes solo
sequunt, et Romæ novæ fines augmentant, et clero
Christiano salutem afferunt. Sed, o Creator omnium,
Rex regum, quondam sine matre e patre, nunc sine
patre a matre, custodi, serva in plurimos annos
Comnenum Joannem victorem, et Alexium throni
consoritem, unaque augustos Porphyrogenitos, miram
triada. Pater igitur de talibus filii jubiles, filii
autem de patre triumphatore exsultent!

(1) Non de avo Alexio, sed de hoc Joannis filio Alexio, loquitur etiam primum Prodromi poema.

A Tὸ τῶν τὴν διγαλμα, τὴν θευμαστὴν τράπεζα·
Ὦς καὶ πατήρ σὺν τοῖς παισὶν ἀγάλληται τοσούτοις,
Καὶ παῖδες; διπιχάρωσι πατρὶ τροπαιοφόρῳ.

III. Εἰς τὸ αἴτερον.
Ἐδχαριστῶ μου τῷ Θεῷ, σκηπτούχε, τροπαιοφόρῳ,
Ἡ τέξασά σε Ῥωμαῖ; καὶ μήτηρ σου καὶ δούλη,
Ὅτι καὶ νῦν ἐώρχα τὸ κράτος σου τὸ θεῖον
Ἐκ τῶν πολέμων ἀνεθίνει καὶ τῶν ἀπειρων πόλεων.
Ἄλλα φοδοῦμαι, βασιλεῦ, τὸ ταχικότητά σου,
Καὶ δυσωπῶ, περίμεινον, μή πάλιν ἀστραπαύσῃ.
Κεκρέσταί σου τῆς μορφῆς; Ἀνατολή καὶ θύεσις,
Ἀπήλαυσέ σου Δανούδιος, Ἀλυς ἐώραξέ σε·
Εἰδέ σε γῆ Κασταμονίς, Γάγγρα προσίδεική σοι.

Ἐγὼ δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φῆμης βλέπω.
Δίκαιας ταῦτα, βασιλεῦ; Τί μου λυπεῖς τὸ γῆρας;
Στῆθις μικρὸν, καὶ βλέψω σου τὴν σελάσσηρον θέσιν.
Κορδομοί σου τῆς μορφῆς, τοῦ κάλλους ἀπολαύσω·
Ἀνδρείον, περίμεινον, οὐδὲ ἔχεις πολεμίδιος·
Τὰ γάρ πρὸς Ἐων καὶ δυσμάς θύην δουλεύουσι σοι,
Καὶ πάσα βάρθαρος; Ισχὺς ἐξηνδραπόδισται σοι.
Στῆθις μικρὸν, καὶ πλύνου σου τοὺς πανωραίους εἴ-
[θας],

Στῆθις μικρὸν, καὶ νίψω σου τὰς εἰροχθεῖσας χεῖρας,
Καὶ λούσω τὴν δὲ ἐκμέ σου κακουχθεῖσαν σάρκα.
Μή λίπης με τὴν πόλιν σου καὶ δούλην καὶ μητέρα·
Τὸν βρεφουργόμενον Χριστὸν πρέσβιν προβάλλομεν

[σοι],

Δι' οὗ καὶ πολυχρόνος Ῥωμαῖον βασιλεύοις·

Καὶ τῷ παιδὶ καὶ βασιλεὺς συγχάροις; Ἀλέξιο,

C Καὶ τοὺς σεβαστοκράτορας καὶ πορφυρογεννήτους.

ΙΔ'. Εἰς τὸ αἴτερον.

'Αφ' οὐ Θεός σοι, βασιλεῦ, ἐβράδευσε τὸ κράτος.

XIII. In eodem sexto.

*Ego Romais, mater eadem et serva tua, gratias
ago Deo meo, o Cæsar sceptrige, quod impræsum-
tarum maxime maiestatem tuam divinam vidi et
bellis innumerisque aliis rebus effulgentem. Sed timeo,
imperator, velocitatem tuam, ne deno in castra
profisciscaris. Jam Oriens alique Occidens satis vultum
tuum admiratus est; Danubius te tenuit, Halys te
videt, Castamon, Gangra, et ego te non nisi auribus
ac fama noverim? Hocine justum? cur senectalem
meam dolore afficias? Sta paululum et splendidum
tuum vultum aspiciendum mihi prebe, donec ad
satiatem perspicerim formam tuam. Siste igitur,
nec time hostes qui tibi nulli sunt, siquidem gentes
Orientem et Occidentem colentes tibi seruiunt et omnes
barbarorum copiae sub jugo tuo gemunt. Sta pa-
llisper et pedes tuos pulchros lava ut et manus san-
guinolentas, et ego corpus tuum languens lavabo. Ne
me deseras circletum tuum servans et matrem; Chri-
stum tibi infantem deputo, per quem per multis
annos Romanis præsis. Gaudet igitur cum filio et
imper. exio, et cum augustis Porphyrogenitis col-
letoare.*

XIV. Idem festum.

Ex quo tibi Deus potestatem impertivit, solis in te

τούς χυκλοῖς ὡς ἥλιος τὴν δῆμην οἰκουμένην,
Τοὺς πρὸς τὴν Ἑω πυρπόλῳν καὶ πρὸς δυτικὸν βύρ-
[ζάρους.]
Ἐγὼ δὲ η̄ τεξαμένη σε καὶ θρεψαμένη Ῥώμη,
Τὰς νίκας μὲν τομίζομαι, τὸν νικητὴν δὲ οὐκ ἔχω.
Καὶ τὰ μὲν εὐέλα δίχομαι, τὸν σκυλευτὴν δὲ οὐκ
[βιάζω].
Καὶ τὰ μὲν τρόπαια λαμπρὰ κληροῦμαι καθὸς ἡμέραν,
Τὸν τροπαιούχον δὲ οὐχ ὅρω. Καὶ τίς μοι τούτων χά-
[ρις];

Τρισευτυχής; ή Κασταμῶν, τρισευκλεής; ή Γάγγρα,
Οὐτὶ τῶν οῶν ἀπῆλαυσαν βασιλικῶν ἀκτίνων.
Ἄλλὰ καὶ νῦν ἡρέμηται, δὲς ἀνεισ ταῖς μάχαις,
Στῆθι μικρὸν καὶ κόπασον, ἀνάψυξον τὸ σῶμα,
Καὶ δὲς κατατρυφῆσαι μοι τῆς αἰγάλης σου τῆς θείας.
Καλὴ τυγχάνω, βασιλεῦ· πάσοις κατάρχοι χώρας.
Καλὸς τυγχάνεις, καὶ παντὸς ὑπερεξάρχεις κράτους.
Δοιπόν κατατρυφῆσωμεν τῆς καλλονῆς ἀλλήλων.
Οὐχ εὑρῆς λαμπροτέραν μου πόλιν εἰς οἰκουμένην,
Οὐχ εὑρὼν εου λαμπρότερον ἐν βίῳ βασιλέα.
Ἄλληλων ἀπολαμψωμεν, ἀλλὰ λων κορεσθῶμεν.
Ἄλλ' δὲ τικτόμενος Χριστὸς ὑπὸ Μητρὸς Παρθένου,
Ῥωμαίων ἡλιε λαμπρὲ, Δέσποτα τροπαιούχε.
Φρουρήσαι αἱ καὶ τὸν ἐκ σοῦ τὸν κοινωνὸν τοῦ κρά-
[τους],

Μετὰ τῶν παρηλίων σου τῶν σεβαστοχράτων,
Καὶ πολυχρόνιον ζωὴν βραβεύσαι σου τῷ χράτει

*Hic addere lubeat, specieminis ergo, Byzantii ex-
prescripsit laudibus pulchrum heros carminis inti-
tutum Prodomi nostri (scil. f. 128) cuius titulus:
Συντακτήριον Βυζαντίου.*

IE.

Χαρέ, πόλις μεγάπυργε, νεργενές, εὗτοις Ῥώμη,

omnem terrarum' orbem circumis, barbaros Orientem
atque Occidentem versus habitantes ferro et igne
desiruens. Ego Roma deinde quae mater et nutrix tibi
aut, victoriis quidem fruor, victorem nasquam video;
spolia quidem sorte mihi obveniunt, cui debentur is
se abscondit; trapæ singulis dictus fulgent, trium-
phator non prodiit. Quid inde boni? Ter fortunata
urbis Castamon, celeberrima Gangra cui radiis tuis
imperatoriis persuri licuit. Nunc igitur, ubi per
pacem licet, præliis finem impone; corpus recrea,
teque mihi aspicendum præbe. Pulchra equidem,
Cæsar; totam regionem dominor; tu quoque, corpore
formosus maximam potestatem tenes; quid plura?
mutua pulchritudine fruamur. Me pulchriorem non
invenies urbem; te pulchriorem imperatorem dubito
me inventuram esse; fruamur igitur invicem. Chri-
stus autem de virginē matre genitus, o sol Romanorum,
triumphator, te et regni consortem custodiat
cum Augustis, et dignitati tua plurimos annos im-
pertias!

XV.

Salve urbs nova, altis munita turribus, quæ puellas
et viros forma insignes nutrit; magnis mænibus cir-
cumdata, bene temperata, plantis et hortis et columnis

Α Εὔκορε, καλλιάνειρα, περιθρομε τείχεσι μακροῖς,
Εὔκρατε, εὐόλετειρα, φυτοτρόφε, εὐκαράδεισος,
Εὔκλων, εὐρύταφρε, διλιστεφδε δημια πολήων,
Ἀμφιβίη, χέρσος τε, καὶ οἰδματι κάρρυτε νῆσος,
Δυσμῆς τ' Ἀντολής τε τελευτούνη τε καὶ ἀρχή εἰσε.

I^o. Τοῦ στού ὑμος τῷ βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννῃ
τῷ Κομητῷ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ Χριστοῦ, τοῖς
δημοις.

Ίδου διπλῆ πανηγυρις, διπλὴ χαρὰ Ῥωμαίοις,
Λουτρὰ Χριστοῦ, καὶ τρόπαια λαμπρὰ τοῦ βασι-

[λέως]

Χριστὸς ἀλούθη δὲ ἡμᾶς; λουτρῷ τῷ τῶν ὑδάτων,
Αναξ ἐπλύνθη δὲ ἡμᾶς λουτρῷ τῷ τῶν ἰδρώτων.

Ο μὲν συντρίβεις κεφαλάς ἐν θάτει δρακόντων,
Ο δὲ συγκαλίνεις κεφαλάς ἐπὶ τῇς γῆς βαρθύρων.

Ο μὲν τοὺς ἐκφωλεύοντας δρεις ἀποκτινύει,
Ο δὲ συγκλείεις φωνοῖς τοὺς πρὶν ἀνέτους Πέρσας.

Τὸν μὲν τὸ Πνεῦμα μαρτυρεὶ περιστερᾶς ἐν εἶσει,
Τὸν δὲ ἡ λευκὴ περιστερὰ τῆς νίκης καταγγέλλει.

Τὸν μὲν φωνῇ παρὰ Πατρὸς Ήδην ἀνακηρύττει,
Τὸν δὲ Περσῶν διοθρευτὴν τὰ πράγματα βοῶσι.

Δηκῶ φωνῆς ἐξ οὐρανοῦ δευτέρας ἐπακούειν
Βοῶσις πάλιν τοὺς λαοὺς. Οὐτος δὲ βασιλεύς; μου
Οὗτος εἰς δὲν εὐδόχησα, τούτῳ καὶ πειθαρχεῖται.

Ἀμφότεροι καθαίρουσι τὴν βασιλίδα πόλιν
Λουτροῖς ἀναγέννησας καὶ παλιγγενεσίας,
Ἀμφότεροι τὴν κοσμικὴν ἀλωνα διεστῶσι.

Καὶ πᾶν μὲν ἔθνος ἀπιστον ὡς δέχυρα πιμπρῶσι,
Φρουροῦσι δὲ τοὺς εὐσεβεῖς δίκην εὐχρήστου στού.

Άλλ' δὲ τὸν ρύπον τὸν ἐμὸν ἐν Ἱορδάνῃ πλάνων
Σκήπτοις τὸν μέγαν νικητὴν δεσπότην Ἰωάννην,
Σὺν τῷ παιδὶ τῷ κοινωνῷ τοῦ στέφους Ἀλεξιῷ,
Καὶ τοὺς σεβαστοχράτορει καὶ πορρφυρογεννήσαις.

magnificis ornata; quæ latis temet fossis tueris;
oculus maritimus urbium, continens simul et insula,
Occidentis atque Orientis principium ac finis, &c. &c.

XVI. Ejusdem hymnus domino Joanni Commodo
in baptismali festo Christi.

En duplicem panegyrim, duplex gaudium Romanis:
lavacrum Christi, tropæ splendida imperatoris:
Christus propter nos aqua lavacro purgatur; impera-
tor sudoris lavacro purificatur. Unus quidem in aqua
draconis caput contari, alter caput in barbarorum ter-
ras portat; unus serpentes occidit, alter Persas membris
dissolutos in speluncis recludit. Unum quidem Spiritus
sub columba specie testatur, alterum alba Victoria
columba annuntiat; unum quidem vox paterna Fi-
lium proclamat, alterum res bello gestæ Persarum
destructorem probant. Secundam mihi e caelo vocem
audire videor iterum gentibus clamantem: Hic est
imperator mens; hic est in quo mihi bene placui;
huic obediite! Uterque urbem imperiale lavacro re-
generationis purgat; uterque mundi aream distin-
guit, omnem populum incredulum cœu stipulam com-
burens, pios autem ut frumentum utile observant.
Sed o qui sordes meas in Jordane lavas, Joannem
nostrum, victorem illustrem cum filio regni con-

12'. Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐβάπτισάς με, βασιλεῦ, τὴν δούλην νέαν Ῥώμην Θαλάσσης δῆλης ἀγαθῶν καὶ δλαις πηγαῖς τροπαίων· Τῷ κράτει συνεργούμενος τοῦ νῦν βαπτιζομένου, Ἐνέπλησάς με σκυλευμάτων, ἐνέπλησας λαφύρων, Πολλάς μοι κιθυπέταξας πόλεις ἐθνῶν καὶ χώρας, Τὰς νίκας ἀνεβίβασας ὑπὲρ τὴν κορυφήν μου. Ἐκπέλησμαί σου τῶν καλῶν, ἀρκεῖ μοι μέχρι τοῦ νῦν.

Πάσης κεκράτηκα Δυσμῆς, τῆς Ἐψίς κυριεύω. Σκύθης μοι κλίνει τράχηλον, καὶ Πέρσης με προσκυνεῖ, Καὶ πᾶσα γλῶσσα καὶ φύλη προσπίπτει τοῖς ποσὶ μου.

Ταῦτα μοι πάντα δέδωκας, δμολογῶ τὴν χάριν, Νῦν χάρισάς μοι καὶ σαυτὸν, δῆς καὶ τὴν σὴν ἰδέαν. Τοὺς σκυλεύθνετας ἔβλεψα καὶ νικηθέντας Πέρσας, Β Έλέφω καὶ τὸν σκυλεύσαντα καὶ νικηθήνεπτότεν. Στῆθί μοι κατὰ πρόσωπον, πλῆσον τοὺς ὄφθαλμούς μου.

Ἐβάπτισάς με χαρμονῆς, μή λύπη με βαπτίσῃς. Ίδρωσις ἔλουσάς με τοῖς, μή δάκρυσί με λούσῃς. Κατάθου σου τὸν θύρακα, καὶ τὸν στολὴν τῆς μά-

ρᾶς, Καὶ τὸν πρεπάθην νικηταῖς ἐνδύθεις χιτῶνα· Καὶ μοι φυλάττου, βασιλεῦ, μέχρι πανεὸς αἰώνος· Τῷ βασιλεῖ καὶ τέκνῳ σου συγχαίρων Ἀλεξίψ, Καὶ τοῖς σεβαστοκράτορσι καὶ τοῖς πορφυρογενεῦ-

τοῖς,

Τοῖς ἀριθμῷ τρισσεύουσιν δέξια μονουμένοις· Μεθ' ὧν φυλάττου γεγηθῶς εὑρώστας, ἀκυνθόνως.

13'. Εἰς τὸ αὐτό.

Φωτίζου, πόλις Ῥώμας, πάλιν ἐρῶ, φωτίζου· Διπλαῖς αὐγάνου ταῖς αύγαῖς ἐκ δύο τῶν ἥλιων.

sorte Alexio prolegas una cum Augustis familiis et Purpuratis.

XVII. Item.

Baptizasti, imperator, me Romanam novam tuam ancillam in omnibus maris bonis et tropais; dein spoliis ac præda me locupletasti, multasque urbes ac regiones inimicas anteā mihi subjecisti, in caputque victoriarum pondus cumulasti, ac plus quam opus erat divitiarum contulisti. Totus Occidens, totus Oriens mihi paret. Scytha certicem reclinat, Persa genua flectit; quævis tribus, qualibet gens ante pedes meos provolvitur. Hæc omnia tu mihi dedisti, gratariter resero; sed te ipsum dein mihi gratifica, vultum tuum monstra. Persis equidem armis nudatos vidi victosque, fac ut deinceps victorem ac spoliatorem videam. E regione, quæso, sistas, oculos tui plenos reddere.

Baptizasti me gaudio, ne mærorc me baptizes; sudore tu me tuo lavasti, ne lacrymis me laves. Thoram et paludamentum depone et victoris ornatum circumpone. Habeas, imperator, vitam cum Alexio consorte, omnibus Augustis et purpuratis, cum quibus vivas læto cum animo, valeutidine, securitate.

XVIII. Item.

Iluminare, urbs Roma, iterum dico, illuminare

A Ἐχεις ἐκείθεν ἥλιον τὸν τῆς δικαιοσύνης, Τὸν τοῦ Πατρὸς ἀπαύγασμα γυμνὸν ἐν Ἱορδάνῃ· Ἐχεις ἐντεῦθεν ἥλιον τὸν τῆς μονοκρετίας, Τὸν τοῦ πατρὸς διάδοχον λαμπρὸν ἐν ἀνακτόροις. Ὡ πότα φῶτα σῆμερον τὴν Ῥώμην φρυκτωροῦσιν! Ὡλέσαι τὸ περίγειον ἀκτεῖνες δρῦσυχοῦσιν! Ἄλλος ὁ Χριστὸς μὲν ἥλιος καὶ ποιητής ἥλιου· Σὲ δ' ἥλιον τὰ πράγματα, εκηποῦχε, μαρτυροῦσι· Κυκλοῦς γάρ δυντας καὶ αὐτὸν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον· Ἐξ ἡς στρέψῃ πρὸς δυσμὰς, ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἔα· Τρέφεις, πυρεύεις, ζωπυρεῖς, θάλπεις τοὺς ὄκ- τηκοντας·

Θλέψεις, ξηραίνεις, πυρπολεῖς, τεφροῦς τοὺς ἐναντίους·

Καὶ τρέχων δρόμον ἀπαυστον, ἀκάμας πάλιν μένεις. Β Ἄλλος Ἀφες, ἀναξ ἥλιες, μικρὸν τὴν ἱππασίαν, Ἀνάπαυσον τοὺς ἵππους σου, λύσον τοὺς χαλεπούς σου,

Καὶ δῆς τῇ πόλει σου τῶν σῶν ἀκτείνων κορεσθῆναι, Πλήγη ἐν συμμέτρῳ τῷ φωτὶ μή πηρωθῇ τὰς δικεῖς. Ἄλλος γυμνὸς ἴσταμενος ἐν Ἱορδάνῃ Λέγος, Ἐνδυσαι κράτος ἀμαχον καὶ ζῶσαι δυναστείαν Σὲ, Περσολέτα, βασιλεῦ Ῥώμαιων Ἰωάννη, Μετὰ τοῦ συμμετόχου σοι τοῦ κράτους Ἀλεξίου, Καὶ τῇς τριάδος τῆς αεπτῆς τῶν σεβαστοκρατέρων.

10'. Στέχοις ἀπιτδφοι τῷ μεγαλορίκῳ πορφυρο- γανγῆτῳ καὶ βασιλεῖ κυρφῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομητῷ φῷ, ὃς ἀπὸ κειμένου.

C Οφρὺς ψροτῶν καὶ τύφος ἀρχικοῦ κράτους Καὶ κερμάκης φύσημα λαμπρᾶς ἀξίας, Ἐξ τῶν ἐμῶν μαλάντα τὰς θυτῶν τύχας, Χαμαὶ φρονεῖτε· πᾶς γάρ ἔξισον νέκυς, Καὶ πάντες; οὐοι τῆς φούδους οὐσίας.

bissolari splendore, habens una ex parte patris mitorem circa Jordanem, ex altera solem monarchismæ, patris, inquam, celebrem in regno successorem. O lumina pretiosa quæ Romanam hoc die illustratis! O radii orbem solemniter collustrantes! Est Christus quidem ipse sol et solis conditor; te autem, Cæsar, opera tua ut solem declinant: a septentrione enim usque ad austrum, ab oriente ad occidentem circumterraneus iter tuum perficies; terræ incolas nati, calefacis, inspiras; comburis, exsiccas, in cinerem redigis adversarios, nec cursu continuo fatigaris. Sed, o rex sol, aliquantis per equitationem cessa, frena iniube et da urbi tua a radiis tuis demulceri, ita tamen ut præ illorum fulgore ne cæcutiliamus. Quod in Jordane stitit Verbum purum, potestate jam circumdetur, et robore cinctum per te, imperator Romanorum Joannes, una cum Alexio, regni socio, et tribus Augustis, Persarum imperio denique finem imponat.

XIX. Epitaphium in honorem domini Joannis Connenti, victoris augustinissimi, Prophyrogeniti.

Vos qui superbitis reges, magistratus et quotquot dignitate aliqua vestiti estis, ex me fortunæ vicissitudines edoceti, humiles jam spiritus induite, morituri, et rerum humanarum caducitatilis victimæ

'Εμὲς προίσχεις σκῆπτρα Τωμαίων δύο,
Πούλοις γεναρχήσαντα τοὺς βασιλέας·
Κομνηνόθεν γάρ εἶέψυν καὶ δουκόθεν·
Γεννᾶ δὲ με κράτιστο; Αἰδονών δναῖς
Κομνηνὸς Ἀλέξιος ἀνὴρ Ισχυρὸς,
Κελτῶν διάκτης καὶ Σκυθῶν καὶ Περσίδος.
Ἡ κοσμία δὲ σταργανοὶ με πορφύρα,
Τὰ τῆς δῆλης δὲ σύμβολα σκηπτουχίας
Ἐξ ἀπαλῆς κοσμεῖ με τῇς ἡλικίας·
Ἐρως δὲ νίκης ἐμπεσὼν τῇς καρδίᾳ,
Ἐν ἱππικῇ με πρῶτα καὶ τόδε ωρέφει·
Ἐπειτά μοι δοὺς ἀμφιειηγῇ τὴν σπάθην
Τοῖς θηριακοῖς καταγυμνάεις πόνοις,
Ἀρκτον βαλῶν δόρατι συνακοντίσαι,
Τὴν δρκτικήν πάρδαλιν τῷς τόδεψ φέρει·
Ἐν οἷς τελεσθεῖς τῶν μαχήτῶν τοὺς νόμους,
Εὔθυς κατέπιεν δικλοδυτῶν βαρβάρων.
Καὶ τύφος οὐδεὶς, εὐτυχῶ πάσσαν μάχην·
Σῇ γάρ προμέχω παλέμην κεχρημένος
Ἐν ταῖς κατ' ἔχθρῶν συμβολεῖς, παντοκράτορ,
Περσῶν καθαιρῶ μυριανθρώπους πόλεις·
Αὔτοὺς δὲ πολέμων τοὺς ἀστρινδας λόφους
Οφρὺν καταπῶν σατραπῶν ἀλαζόνα.
Ὑπὲρ τὸν Ἀλυν ἕξαπλῶ μου τὸ κράτος,
Ἡν μοι σπάθην δέδωκας ἐν κύκλῳ στρέφεν.
Ἐμὴν δὲ θήρ Ἐφριξ Γαῆς παλάμην,
Ἡ Περσικὴ φλέβ, δὲ θρασὺν βρύχων λέων,
Καὶ πᾶς ἔφος Ἰταμηλίτης λύκος
Ἐμῷ πεταγμῷ τὰς γνάθους συνετρίβῃ·
Ἡ δυσμικὴ δὲ τῶν Γετῶν παναπερμία,
Ἡ Σκυθικὴ χλιμαιρὰ τὸν ξύνθρον γένος
Ἐμῇ πολεμῷ παγγενεῖ διεφθάρη·
Σὺ γέρ κατ' αὐτοὺς τούμπιν ἐπιτίθες οἴφας.

Duo mihi Romanorum sceptra obtigerunt, qui mul-
lis regibus ortum dedi. Comnenus me ac Ducasna fa-
milia satum glorior, qui patrem habui Alexium
Comnenum virum nulli secundum, Italiam strenuis-
simum rectorem, qui Celtis, Scythis ac Persis bellum
intulit. Me purpura, imperii insigne, inde a tenero
estate ornavit. Me amor in bello vincendi ad equos
et pharetram adduxit. Ense deinde bicipiti usus seras
venatus ursum hostili domui, pantheram telis sub-
egi. Inde de barbaris triumphos egī bene armatis.
Nec de victoriis superbio meis; te duce, cum hostibus
congressus multas Persarum capio urbes; loca edi-
tissima expugno, altos satraparum spiritus deprimeo.
Ultera Halyn ipsum potestatem meam extendō
ense, quem mihi dederas, stricto. Meam bestia Gazas
maium pertimuit, ut et flamma Persica, ut leo for-
midolose rugiens, ut lupus tribus Ismaeliticæ incola.
Ego ferro maxillas contudi; et Scytharum totum ge-
nus exitio tradidi. Tu enim, Christe, ensem direxisti.
Meis Dacus pedibus collum substravī; meas Dalmata
minas quamvis invitus sustinuit; Ister tergum præ-
buī victori, et narea mea, leni fluxu portavī. Quia
omnia cui nisi tibi, Christe, deboeo?

Nulla mihi dies sine aërumna præteriit; nullu nox

A Ἐμοῖς δάκτης ἵκαμψε περσοῖς αὐχένω
Ἐμὴν ἀπειλὴν Δαλμάτης ὑπεστάλη:
Ἡπλωσεν Πιστρος ὑπειάσας τὴν φάριν
Καὶ τοῖς ἐμοῖς πλώμος ὕφθη ναυμάχοις.
Καὶ τούτο, Χριστὲ, σῆς παναλκοῦς Ισχύος.

Οὐκ εἶδεν τὸ μέρα με καμάτων δίχα·
Οὐκ ἔσχε νῦν μία με χωρὶς φροντίδων·
Οὐ τὰς φλογώδεις τοῦ θέρους ὑπεστάλην,
Οὐ τὰς πιλήσεις τοῦ κρύου, οὐ τὰς βίας·
Ὦς Ἀκάμας δὲ πάντα τῆς ζωῆς χρόνον
Κυκλῶν ἐκύκλουν τὴν διτην αἰκουμένην·
Καὶ νῦν πρὸς δάκτον, νῦν δὲ πρὸς νόσον κλίκου,
Νῦν δὲ εἰς ἥν τε καὶ δύτιν μετακλίνων,
Τοὺς ταραχῇ σύμπαντας ἔχθρονς ἐκλένουν,
B Αἰδώνων ἐκάστης τοὺς δρους τῶν Αἰδονῶν,
Καὶ ταγματαρχῶν καὶ στραταρχῶν ἐν μάχῃ.
Τὸν στρατιώτην οὐκ ἀπηρνούμην δύμας,
Ἄλλα πρὸς πάνταν, συρράγεισης τῆς μάχης,
Ἐγὼ κατ' ἔχθρῶν δξεγύμνων τὴν σπάθην·
Θάττον τρόπος ἀνίσχοντος τῇσι σέλας
Οφθαλμός; ἀνδρός; ἀντιβλέψεις Ισχύοι,
Καὶ μᾶλλον διὰ τοὺς δοτραπῆς στέφοι φλόγα
Ἡ τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἐμῆς στρατηγίας
Ηνεγκεν ἡ σύμπασσα βάρβαρος φάλαγξ.
Πάσσαν μετῆλθον τακτικήν ἐν ταῖς μάχαις,
Ἐπεζωμάχουν, ναυστολῶν ἐναυμάχουν,
Τείχη καθῆρον καὶ κατήρειπον, πόλεις;
Ἐργοις χελωνῶν, χωστρίδων, δρυκτίδων.
C Καὶ μαρτυρείω ταῦτα Κασταμῶν πόλεις
Εὔτεχος, δύτις πυργος, ἀρραγεστάτη·
Καὶ Γάγγρα μέχρι καὶ νεφῶν Ικνουμάνη
Καὶ Παρνησῷ πρὸς δύος ἀμιλωμένη,

sine maestitia me habuit; aëstivos calores perpessus sum, nivem et glaciem experius, indefessis pedibus per totam vitam terras percucurri, modo ad australes plagas tendens, orientem et occidentem obiens. Sæpe in bello militum dus Italæ imperium nunquam non augere studui. Sed nec gregarii militis munere fungi recusavi, sed ubi maximum discrimen, ego tela in hostes misi. Facilius solis aliquis jubat irretorto oculo aspicere, quam barbarus miles rerum a me gestarum splendorem metiretur. Omnes artis bellicæ machinationes atque operationes expertus terra marique pugnavi, muros diruti, urbes solo aquavi, testudine, fossis subegi. Testis mihi erit Castamon, bene munita, turrita, fortissima urbs; testis erit Gangra, cuius mœnia nubes, imo Patnassum ipsum attingunt; cuius muri aenei et ferrei machinis meis l'gneis resistere ausi sunt. Sed quid pluribus eloquar? Solo nominis terrore integras phalangas in sugam verti, tuis, Verbum, auspiciis confisus. Quid? solo Comneni nomine audito metus ingens ad inferos quasi turbine abreptos precipitavit. Sic ego omnes labores et conamina ad regii patris exemplum dirigens nunquam superbis inventus sum. Cur enim quod verum est non dicam? Recenti quoque tempore Remæ hujus noræ fues orientem versus ultra Halym

Αι χαλκότειχοι και σιδηραὶ τῇ πλάσει,
Ἐμαῖς ξυλίναις μηχαναῖς ἡρειμέναις.
Τί μοι τὰ πολλά; και τί μοι μακρὸς ἀργος;
Φήμη μόνη φάλαγγας ἐκλόνουν ὅλας,
Τῷ πόστρατῃῷ σοι τεταγμένος, Ἀδρες.
Καὶ τὴν Κομνηνὴν κλῆσιν ἡκουτισμένοι
Ἐπετραποῦντο πάντες ἀχθοὶ τῷ φόδῳ,
Μετεπερ τυφῶνι τῷ λόγῳ βεβλημένοι.
Τοῖς τοῦ πατρὸς δὲ και βασιλέως δύοντοις
Ἄρχεται πότισ ἔγγράφοις, εἴς καρδία
Ολοὺς ἐμαυτοῦ τοὺς πόνους ἀπευθύνων,
Οὐχ ὕδρις αὐτοῦ τοῖς καμάτοις εὐρέθην.
Τί μή γάρ εἰπεν εὐλαβοῦμαι τὸν λόγον;
Καὶ νῦν πρὸς ἀνίσχοντα μὲν τὸν φωτόρον
Τύπερ τὸν Ἀλυν τὸν βαθὺν καὶ τὸν μέγαν,
Τὴν γλυκερὰν θάλασσαν, ὡς ἀν τις λέγοι.
Ἐπῆρα τὸ σχοίνεσμα Ῥώμης τῆς νέας,
Τύπερ δὲ τὸν Δάνινουδιν εἰς τὴν ἑσπέραν.
Τόσους ἔκαιωνύργησα τοὺς δύθλους, ξένε,
Οὐ κείμενος καῦς, ἢ κοτυλεῖα κόνις.
Καὶ δύος τῷ πλάσεντι καὶ στέψαντι με,
Καὶ τοῖς ἀμοῖς σώσαντι τὴν Ῥώμην πόνοις.
Τὰ δ' εἰς λέχος νόμιμα εἰς εὔτεχνίαν
Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δεῖτις ἀνέροιστο μοι.
Ἐκ γὰρ ἀνάστης δυσμικοῦ παντὸς γένους;
Διπλῆν ἐτεκνούργησα σεμνὴν τετράδα,
Τέτταρας υἱοὺς ἀλκίμους καὶ μαχίμους
Ἐκ τῆς πατρικῆς παρφύρας προηγμένους.
Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.
Νῦν δ' ἀλλ' ὁ τῆς διμετρα πλέοντα βιρβάρου
Τῷ βωματικῷ καθυποστρώσας κράτει
Ψυχρῷ καλυψθεὶς καὶ βραχεὶ κεῖμαι λίθῳ.
Οὐ κοινὸς διναξ δύσσως καὶ τῆς ἔω
Αὐτὴν ὅπηλον τὴν ἀνήλιον δύσιν.
Ἡ λαμπρότης δὲ τῆς καλῆς ἀλουργίδος
Ωνησον οὐδὲν εἰς τὸ μή τεθνηκέναι.
Σὺ δ' ἀλλ' ἐπιγνοὺς τὴν ἐμὴν κόνιν, ξένε,

prosterni, ultra mare, ultra Danubium oecidentem versus promovi.

En, viator, quae vivus feci, nunc pulvis et umbra faciat, unde gloriam Creatori meo qui me coronavit, retribui, Romanum vero servavi. Quod ad legitimam matrimonii prolem spectat, nemo facile mecum comparandus venerit. Ex uxore enim ab Occidente oriunda, bis quatuor suscepī, quatuor quidem filios robustos, manu fortes et toro imperatorio ortos, totidemque egrēgias filias. Postquam autem regiones innumeras Romano imperio subjici, sub pusillo ac frigido saso hic positus jaceo. Rex olim Orientis atque Occidentis jam in tumuli noctem descendī, nec purpura mortem ab aculis avertere valuit. Tu, quisquis es, ubi cineres meos conspiceris, si aliud solarium non offeras, in precibus tuis mei memento.

XX. Inscriptio sepulcralis ad memoriam imperatricis Romanorum, Irenæ, defunctæ. (Ipsa loquitur.)

Si fas est mortuos loqui, ego quidem vocem e tumulo ad te dirigam qui transi, quæ fuerim narratura.

A. Εἰ μὴ περιψύχουσαν εἰργάσθης φλόγα,
Εύχαις ἀλήκτοις δεκιοῦ μου τοὺς ἀθλους.
Ίωάννης σοι ταῦτα πορφύρας γόνος
Κομνηνάδης εὐεεδής αὐτοκράτωρ.

K'. Ἐκτίθειος τῇ μακαρίειδι βασιλίσσῃ Ῥωμαλῷ Εἰρητῃ, ὡς ἀπὸ τῆς κριμβῆτης.

Εἰ τις νόμος δίδωσι: καὶ νεκροῖς λάγειν,
Τίδυν βοήν πέμψασα κάγὼ τυμβόθεν
Τὰ κατ' ἔμαυτὴν ἐκδιδάξω σε, ξένε.

Ἐγὼ προηῆθον εὐτυχῶν προκατόρων
Ἄρχης ἀπάσης δυσμικῆς βασιλέων,
Ἰούλιοι Καίσαρες ἀθρέψαντό με,
Καὶ καλλονῆς χάριτας ἀστέψαντό με.

B. Τίδην ἄγαθούς, Πορφυρογεννῆς Ιωάννης,

Ορτῆς Κομνηνῶν, εὐθαλῆς Δουκῶν κλάδος,
Πάσης διώκτης ἐθνικῆς φυλαρχίας,
Εἰς ἐννομίαν ζεύξεας ἡρμόσατό με.

Φ καὶ συνάρξασα τῆς τῆς Αὐσόνων
Εἰς φῶς προσίσω τέτταρας μὲν υἱέας
Τῆς πατρογενοῦς ἐκφύντας πορφύρας,

Τίδειν ἄγαθούς, πῦρ πνέοντας εἰς μάχην
Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.

Οὐρῷ δὲ λαμπρὰ τὰ κράτη τοῦ συζύγου,
Νίκας πρὸς αὐγὴν ἥλιου καὶ πρὸς δύσιν,
Νίκας πρὸς δρκτὸν καὶ νότου θερμὸν κλίμα.
Τέλος λιποῦσα τὸ στέφος τὴν πορφύραν,
Τὸ βύσσενον πόρπημα τὴν ἀλουργίδα,

C. Τὸ τῶν μοναστῶν ἐνδιδύσκομαι φάκος·
Θυήσκω δ' ἐπ' αὐτῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας

Ἀποτοκος ἐκ τῆς Αὐσόνων βασιλίδος·
Κομιζομαι δὲ καυστολουμένη πάλιν,

Καὶ τὴν ἐμὴν ἐνταῦθα πιστεύω κόνιν

Ἄλλ' ὡ πλάσας με καὶ μεταπλάσας πάλιν,

Ο τὴν κάτω δοὺς δυσμικήν ἐκουσίαν,

Καὶ τὴν ἀνω δύς οὐρανῶν κληρουχίαν.

D. *Orta sum majoribus fortunatis, qui totum Occidentem gubernarunt; a Cæsaribus educatam Gratia ipsa coronarunt. Romæ imperator fortissimus Alexiadum e proaapia, Joannes Porphyrogenitus felicissimus, Comnenæ familiæ filius, et Ducænus virens ramus, qui omni gentilitati bellum intulit, legitimam me uerem duxit. Ex hoc matrimonio, dum Italiæ imperitabam, quatuor filios omnes purpura natos in lucem edidi, pulchra corpora et ad pugandum cum hoste maxime idonea; postea totidem filia prognatae sunt. Vidi conjugis res præclare gestas, vidi victorias in quatuor mundi plagiis reportatas. Postremo dia demate ac purpura relictis, vile vestimentum monasterii indui. Morula sum Bithyniæ regina, longe ab Aegonice fratribus. Per mare translata hic cinis jaceo. Tu autem qui me creasti et regenerasti, post mundanum regnum, cælum sortiri mihi tribueas.*

Ut Prodromi nostri sit aliquod in hoc volumine monumentum pross quoque orationis, en subtextimus ineditum ejusdem sermonem epithalamicum, satis elegantem, de quo doceo ante hoc annos praeclitius fuit apud Gallos cl. Theilius in Excerptis manuscriptorum bibl. reg. T. VIII, part. 2, p. 157 (supra col. 1060). Nuptias fuerunt duorum Caesaris Nicephori Bryennii et Annae Comitissae filiorum, Alexii et Joannis (Xapirianum).) Videatur autem hoc pariter Prodromi scriptum Byzantinæ historiæ non inutile incrementum. Mai.

ΚΑ'. Τοῦ αὐτοῦ φιλοσοφωτέου καὶ λογιωτέου κυρίου Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἐπιθαλάμους τοῖς τοῦ εὐτυχεστάτου Καίσαρος νιόις (Cod. Oitob. Vat. 466, f. 90, a).

α'. Ἐδέσσεις καὶ τριχῶν αἰγίων τῇ πάλαι σκηνοπήγιᾳ; Καίσαρις ασφέρος δὲ οὐδεὶς μὲν γάρ διλοις τῶν ὀνομάτων τούς ἔναντι γνωρίζεισαν Καίσαρας, καὶ οὐδὲ τοῖς Ιουλίοις, οὐδὲ δὲ τοῖς Αύγουστοις, καὶ διλοις δὲ οὐδεὶς ἀποσαφείτωσεν· ἐγὼ δὲ τὸν ἀπὸν θετέσθιον Καίσαρα μυρίοις καὶ διλοις ἀποσεμύνειν ἔχων ὄνδρασι, μὴ τοῦ καλλίστου τούτου καὶ οἰκειότατου διλοις εἰσαγόμενοι τοῦ σοφοῦ. Δεήσαις οἴμαι καὶ τῆς ἐμῆς τοῦ λόγου συνεισφορᾶς τῇ τῆς Ιεροῦ σου τῶν νιών συνωρίδος γαμηλίῳ παστοπηγίᾳ. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν συνετέλουν τι καὶ αἱ τρίχες, καὶ κόσμοι ήσαν οὐκ ἀγενεῖς τῷ δημιουργήματι· ἐνταῦθα δὲ οὔτε συντελεῖς ἔνεκα ή συνεισφορά, οὔτε κόσμοι τῶν ἀρ' οἵσις συνεισφέρεται· τίς μὲν γάρ τοῖς αὐτοκόσμοις κόσμος; γένοιτο καὶ αὐτοκάλοις; τίς δὲ τοῖς ἀνεγέρεις συντέλεια; ἀλλ' εἰς ἔνδεξιν τῆς τῶν συνεισφερόντων εὐνοίας· εἰ δὲ μὴ κατὰ τὴν κυρίαν τῆς τελετῆς ἀπηγνήκοιμεν, ἀλλ' ὑπερήμερος ἡμένην ἡ συνεισφορά, θαυμάζειν οὐ χρή· οὐτε γάρ ὑπ' ἀγωμασύνης τὴν τελετὴν κατεσωπῆσαμεν· ή τίσιν διλοις, εἰ μὴ τοῖς κοινῇ τε πάντων καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἰδιᾳ δεσπόταις καὶ εὐεργέταις εὐγνωμονίημεν; οὐδὲ τῷ νομίζειν διλοις μὲν γάμοις, λογογραφίαις δὲ διλοις ἀπονενεμῆσαι;

XXI. Theodori Prodromi, philosophi doctissimi, Epithalamium, fortunatissimis imperatoris filiis dictum.

1. Ad constructionem antiqui tabernaculi pilis caprinis opus habebant, imperator doctissime. Et sane expedit ut Caesarum modo Juliorum, modo Augustorum nomine innotescant. Ego autem qui venerandum meum imperatorem plurimis novis celebrandum habeo nominibus, nunquam tamen ab eo quod sapientis typum significare abcedam, id agens ut vocis meæ organo filiorum tuorum sponsalia ac nuptias consolidem; quo in loco pili aliquid significabunt neque ornamento aliquo carebant. Hoc autem loco verbis non opus est ad perfectionem proclamandam. Quomodo enim ornamentum ipsum ornatum opus habeat aut ipsa pulchritudo pulchrefacienda sit? Ad quid ergo perfectio illi quibus nihil deest? Sed unice benevolentia contribulatum estimanda est. Nil mirum deinde si non inter mysteriorum initia edsumus; non enim ob ignorantiam ejus rei oblii sunt. Cui porro saveamus nisi dominatoribus publicis ac benefactoribus? Si deinde cum Salomone aliud tempus uxori ducentæ, aliud libris scribendis tribuis,

A καὶ ρὸν περὶ τοῖς, ὡς παντὶ μὲν ἀλλοι καὶ ρὸν εἶναι τίθης ἀρμοδιώτατον, Σαλομῶντι πειθόμενος, δι σφόδρα τῷ σοφῷ, λόγῳ δὲ μόνῳ τὸν ἀπάντητον, Ιστάμενος τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὸν ἀέρα πνέων τὸν ἐρματικὸν χαρίτων ὑπερορέψαν. Ἀλλὰ πρῶτα μὲν τὴν εὐαγγελικὴν ὑποστέλλομεν παραβολὴν· καὶ φόδος μὲ τοῖς ἐντεῦθεν ὑπέτρεχεν οὐκ ἀνεύλογος, μή του συμβῇ μου τὸν λόγου ὅχνων γάρ εἰπεῖν καὶ τὸν τοῦ λόγου πατέρα, διὸ τὸ μή κατὰ γάμον ἐστόλθαι πολυτελῶς, χεῖρας δὲ θέντα καὶ πόδις, ἀστινάς ποτε χεῖρα; οἰτέτον εἶναι λόγου, καὶ πόδες ἕξω φιγῆναι τῆς πανηγύρεως· ἐπειτα δὲ γάρ ἀποκρύψω τὸν πάθος· καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἡδονῆς ὑψηρούμην λαθρὰ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· φιλεῖ δὲ πάντως ὁσπερ λύπη βαθεῖα, οὕτως ἀμέλει καὶ ἡδονὴ φυχὴν ἀνθρωπίνην περιχυθεῖσα ταῖς ἐν αὐτῇ λογικαῖς ἐπηρεάζειν δυνάμεσι.

B θ. Ταῦτα μοι τῆς ὑπερημερίας τὰ αἰτια· τούτοις ἐγὼ τὸν διχρινὸν ἕντελγησα χρόνον· καίτοι οὐδὲ οἰτε πάντα Λέωφος ἥκω τῇ πανηγύρει· καθάπερ γάρ ἐπ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου εἰσὶ μὲν αἱ τῶν ἀκτίνων ἀνατέλλειν μέλλοντος αὐτοῦ προεξάλλονται, καὶ τῶν ὡρῶν ὑπερφαίνονται, καὶ οἷον παραγγέλλονται· τὸν ἀνατέλλομενον· καὶ καταδυομένου πάλιν, οὐχ ἐμά πέσαι συγκαταδύονται, ἀλλ' ἐστιν δοαι· καὶ ὑπὲρ τῆς ὑπολείπονται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν τουτων πανηγύρεων, εἰσὶ μὲν καὶ προπανηγύρεις τινὲς, καὶ προτελεσταῖς, καὶ τῶν ἱροτῶν, ὁσπερ εἰπεῖν, προεξάλματα· εἰσὶ δὲ δύμως τούτων καὶ ὑπολείμματα, C δῶν οὐ κάνω πόδην καὶ δ ἡμέτερος ἀπήντηκε λόγος· καὶ ἀπαντήσεις τοι' ἀρα καὶ χρήσαιτο ἐαυτῷ, ἀμφαγνοεῖ, καὶ διαπορεῖται, πότερα τὸν γάμον αὐτὸν δρχαιολογήσας ὑμνήσεται, ή πρότερον τοὺς νυμφίους πρὸ τοῦ γάμου προσείπῃ· καὶ ἀμεινόν γε κρίνει τὸ δεύτερον· τὸ μὲν γάρ καὶ μεῖζονος ή κατὰ τὸ παρόν concordia quoque rationem habebis quæ paci sacrificare et arma deponere jubet. Sed ante omnia evangelicam statuamus parabolam, que vereor ne plane intelligam. Pœnitent enim patrem rationis citare quia nuptias non solemniter sunt factæ, ut manus ac pedes quasi rationis putati eb epithalamio abjicerentur. Hinc enim morbum celabo et effuso gaudio rationis vim declarabo. Scito autem quod voluptas qua anima imbuta est, æque ac mæror logices vincit disturbatur.

D 2. Habet causam quæ fecit ut tardior esset in præstantis officiis. Hucusque silui quidem, attamen hanc adeo intempestivam ad panegyrim accedo. Sicut enim cum sol hic visibilis in eo est ut oriatur, radii antesignani illum præcedunt; ubi autem occasum versus vergit, radii in superficie terræ remanent; sic in festivitatibus regtis procœmia festivalia magnam panegyrim antecedunt et quasi sulcim introducunt; sed etiam postœmia (sit venia verbo) sequuntur, id quod de nostra oratione dici potest, quæ diu hæsita bat nuptias antiquo more carmine perlustraret, aut sponsos ante nuptiarum festum alloqueretur, quod quidem posterius etiam fecit. Unum enim

πραγματείας· καὶ ἄλλως οὐχ ἀναγκαῖον πρᾶγμα πενιστῶν πειρᾶσθαι τὸν γάμον, καὶ φύσει, καὶ νόμῳ, καὶ χρόνῳ κεκυρωμένον· τὸ δὲ, καὶ τοῦτο μὲν ὑψηλότερον ἥ κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον· ἀναγκαῖον δὲ δῆμος καὶ τῆς δῆλης· ὡς εἰπεῖν ἐορτῆς τὸ κεφάλαιον.

γ'. Προσφυνώ σε τοῖν, ζεῦγος ὑφ' ἔνι μὲν προύπεζευγμένον ζυγῷ· τῷ τῆς ἀδελφότητος· ὑπὸ δισὶ δὲ δρτὶ τοῖς γαμηλίοις μεταξύγενοι, καλῆς καλλιελαῖου καλὰ νεψύτα, οὐδὲ μᾶλλον ἀδελφοὶ τὴν φύσιν ἥ τὸ ἥθος, οὐδὲ μᾶλλον τὸ ἥθος ἥ τὰς λοιπὰς χάριτας τῶν ὧν ἐξώρμησθε σχήπτρων ἐνψείς μερισταί, καὶ τὸ οἰκεῖον λάχος ἐκάτερος· οὐχ ἥττον τοῖς τρόποις ἥ ταῖς ἐπωνυμίαις πιστούμενος· σὺ δὲ ὁ δραστήριος νοῦς, Ἀλέξιε, ἡ καλὴ νεότης, ἡ πολιάς σύνεσις, τὸ τῆς τῶν προγόνων τύχης ἅξιον δυνῶς κατάστημα, δὲ τὸν πάπκον δλον καὶ βασιλέα τοῖς ἥθεσι μᾶλλον ἥ τῷ Κομνηνῷ καὶ τῷ Ἀλέξιψ ζῶντα παριστάνων ἐν θαυτῷ, καὶ πιστούμενος ἐκ τῶν κατὰ σὲ τῆς τῶν ἐθνῶν διαδοχῆς τὸ μυστήριον· εἰ γάρ τις καὶ ταῦτα συγχωρήσει τῷ μύθῳ ἀνθρώπους ποτὲ γενέσθαι τὰ μὲν μέλη τοῦ σώματος καὶ... διεπερνον δὲ τῶν ὄμμων ἀλεφαντίνα, καὶ προγόνου πόθεν φυσιθῆναι τοῖς ἕξ αὐτοῦ τῇ διαδοχῇ, καὶ οὕτω πάλιν τὰ καθ' ἡμές τῶν μυθευομένων πολλῷ τῷ περιβότι θεμασῶτερα, δον οὐκ ἐκ μέρους ἐνδεικνύει τούτου σωματικοῦ τὸ γένος πιστούμεθα, ἀλλ' ἐκ τε δλού τοῦ σώματος, ἐκ τε τῶν ψυχικῶν ἀπασῶν διαβέσσων. Καὶ σὺ δὲ δὴ τῆς Δουκικῆς βίλῆς δρτῆς δὲ Χαριτώνυμος, τὸ τῆς ὥρας ἄνθος, τὸ τῆς νεότητος μαγαλα, δην οὐκ ἐστιν δὲ ίδων οὐκ ἐκείνου τοῦ ἀμέτρου κατὰ νοῦν ἐβαλδμην, τὸ, ποιὸν ἀρεῖς τὸ πρῶτον εἶδος ἅξιον τυραννίδος ἀποκρινούμεται; Χαίρετε καὶ κοινῶς δμφω καὶ ίδιᾳ ἐκάτερος· οἱ τὴν πολυθρύλλητον εὔδαιμονιαν

genus superius est conversationi nostræ; ne dicam quod nuptiæ natura, lege, conditione proclamata deesse opus non habent; alterum vocis nostræ statum superat; sed de totius festi summa aliqua dicere in promptu est.

3. Ad vos igitur, pur nobile fratrum, qui fraternitatis jugo et connubii vinculis utrique vinciti estis, rami olivæ novelli, fratres non magis sanguine quam moribus ac reliquis indolis dolibus, quæ ros solio regio et illa qua familiæ honestas decet, domestica prosperitate dignos reddit. Et tu quidem, Alexi, adolescens corporis pulchritudine, vir ingenii matuitate, nepos majorum dignissime fortuna, qui avum imperatoremque Alexium Comnenum vivus representas quique tot populorum in regno successor dignus habets, salveto. Si fabula fidem habere voluimus quæ homines narrat suis quorum alter humerus elephantinus fuerit, corporeum quid hoc habet; tu autem virtutis majorum hæres majoren eo ipso admirationem excitas, quod spirituale quid hoc præse fert et animos moveat. Te quoque salvum esse jubeo, Ducænæ familiæ soboles, Charitonine, venustatis nos, adolescentiae typus, cujus sola forma celsam suam vocationem annuntiat et ad thronum evectio nem justificat! Salvete ambo qui pro sua quisque parte et in commune naturæ ac fortunæ favore frui-

τελην πλουσιότες, καὶ τὸ μέχρι νῦν ἐν διπίστῳ κειμενον, εἰς ἓντα τὰ πάντα συνελθεῖν ἀγαθά, τοῖς καθ' ἑαυτοῖς πιστωτάμενοι.

δ'. Καὶ εἰ βούλοιτο τις, ἀπ' ἐγὼν γοῦν παχυμερῶς καὶ ἐπιδρομάδην τὸ εὔδαιμον ἐπιδεῖξομαι τῶν νυμφῶν· ὡς εἰ μὴ πόρρω τῆς γαμηλιακῆς τὸ πρᾶγμα ἦν πανηγύρεως· οὐδὲ ἀν τῶν ἀπάντων ὡς οἶός τε ἦν ἐφεισάμην. Δύο μὲν οὖν ἥττην τοῦτην τοῦτην Γωμαλοῖς ἀλλήλοις καλὸν ἀνταυγάζοντα· τὸ μὲν μικρῷ πρότερον τὸ Κομνηνὸν, τὸ δὲ εὐθὺς παρὰ πίδας ἐκείνου τὸ Δουκικόν, δμφω εὐτυχῆ καὶ περιφρνῆ καὶ κοσμικῆς ἀρετῆς οὐδὲ ἀνάξια· κατὰ ώσκερ ἐκ συμφωνίας συνεντηλυθέτην εἰς ἐν πολλῷ φυνότερον καὶ λαμπρότερον τοῦτο δῆ τὸ Κομνηνοδουκικὸν καὶ πιπεκὸν τούτον νυμφίοιν. Ἀναμνήσθητε, δὲ περνήτες, τῆς Ἀλεξιακῆς ἐκουςίας· πλὴν ἀλλ' ὅπως μὴ τοῦ γάμου κατεδακρύσητε, ἐνινυμήσθητε τὴν ἐπρήνην εὐνομίαν ἐκείνην, τὰς ἐν μάχαις ἀνδραγαθίας, δοτενακτὶ μὲν, δὲ λεπαλίας, ἀστενακτὶ φειδοῦ τῆς καλῆς πραγμάτων· ὑποκυήσθητε τὴν πραστήτος ἐκείνης, τῆς εὐσταθείας, τῆς λοιπῆς χάριτος. Ἀλλὰ τὸ τοῦτο; σκυθεωπῆτὴ τούτοις τὴν γερουσίαν ὄρῳ· ἀνάμεινον οὖν κόσμον δλον δεῖσαι, καὶ δῆῃ δεῖδομεν. Ἰδετέ μοι τὴν λεπάντα ταυτην̄ βασιλέας τὴν φερώνυμον Εἰρήνην, τὸν Δουκικὸν δρπηκα, τὸν εὐδὲν ἥττον τῶν δλων Ψωμαλὸν κρατήσαν· εὐγε, διεχθην̄ γάρ μοι πάλιν τὰς φυχὰς τὸ ἀκροτέρον. Ἰδετε τὴν χειρα ταυτην̄, ἃς δει πειράσθε, καὶ πιράμεθα πλουτεδότος τὴν φιλοθείαν, τὸν οἰκτον, τὴν δλλην ἀπασσεν ἀρετὴν. Ἐκ τοιούτων ήμιν τῶν πάπκων οἱ εὐπρεπεῖς οὐντοι νυμφίοι προδεδληνται· ἐκ τηλικούτων ήμιν τῶν φίλων οἱ ὥρατοι καρποὶ οὐτε διατετράφηνται.

mini omib[us] numeris aequali, quippe in quos corau copie totum est effusum.

4. Sponsorum porro felicitalem si breviter adunabratam audire velis, satisfaciam; non enim multum ab ipsis nuptiis absumus; faciam autem secundum veritatem. Scepira duo ex alto restringebant, πλην quidem Comnenorum, Ducænæ dein familiæ alterum; utrumque quod dignissimum obtingeret per quam dignum. Fato dein quodam evenit, ut utrumque in gentem illustrissimam Comnenorum ac Ducæ, ad quam spansi nostri pertinent, venerit. Mementote, amici, regni Alexidio, et novis nuptiis benedicatis, memor illius in pace prosperitatis, in præliis fortitudinis omni laudum genere cumulandæ. Ob oculos vero sint mansuetudinis, constantiæ, comitatis exquisitissimæ exempla. Sed ad quid hoc? Mortalitas enim ac desiderii causa nemini esse velim. Quare ad aliam rem nos vertamus. Videite sanctam hanc imperatricem Irenen, prolem Ducænæ gentis et quæ in omnes Romanos dominari cum dignitate digna est habita, et cuius fama animum demulceret. Videite illam manum quam semper experit estis beneficam, prodigam; considerate ejus misericordiam cæteraque virtutes. E talibus igitur majoribus ambo hi sponsi originem ducunt; e tam augustis radicibus hi egregii fructus germinarunt!

ε'. Τί δέ αὐτοῖς οἱ σεμνοὶ γεννήτορες, οὓς πάντας εἰπών, μὴ οὐχ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων, ἐλαττωθῆ, τὴν ἐκ πορφύρξ λέγον ταύτην καὶ βασιλέα, ής τὸ κυκλοειδὲς τοῦ δμματος; καὶ ἐξ ἑκτοῦ πρὸς ἑαυτὸν κινούμενον δμοῦ καὶ περιφερόμενον, τὴν πρὸς νοῦν καὶ θεὸν ἀλικήν υπεμφαίνει ἀνάστατον, ὃν ἐξ ἑκτῶν καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὴν κίνησιν ἔγνωμεν, ἥν εἰ τοι παῖ καὶ ἀληθεύουσιν Ἐλληνες, τετάρτην μὲν τοῖς Χάριτοι Χάριτα, δεκάτην δὲ ταῖς Μούσαις Μούσαν προστεπθείμεν, ἥ τὴν μὲν καθ' ὅλην φιλοσοφίαν, ἡς οὐ γνῶσις ἀλλὰ πρᾶξις τὸ τέλος, αὐτὴ ἐπιστήν, καὶ διὰ τῆς κατ' ἀρεσθῆ ἐνεργείας ἐμυσταγώγησεν; Ἐκείτα γενναιότερόν τε δμοῦ φρονήσασα καὶ βασιλικώτερον, καὶ κόσμον οἰηθείσα, ὁσκερ βασιλικοῦ σώματος τὴν πορφύραν, οὕτω καὶ ψυχῆς βασιλικῆς τὴν ἐπιστήμην τῶν δυτῶν τὴν γνῶσιν αὐτῶν ἐτελέσθη, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀληθείᾳν ἰθηράσατο, καὶ προσιρέσσως οὐ γάνους ἔδειξεν εἰγαν κτήμα τὴν ἀρεσθῆν, καὶ πᾶσι πάσας ὑπεράραστας τοῖς καλοῖς αὐτῇ ἑαυτῇ ὑπερῆλασε τῇ κατὰ τὴν συζυγίαν εὐδαιμονίᾳ· τειούτω τοῦ λέγους ἀνδρὶ κοινωνήσασα τῷ ἐμῷ δεσπότῃ καὶ Καίσαρι, οἷον οὕτε θύεις ἐτερού ἡμίν παρεστήσατο, οὕτε ιστορίας παλαίων ἐδιδάξαντο. Ἀλλοι μὲν γέρ τὸν Ἐλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων ἀλλὰ τυχὸν κατωρθώκεσαν· καὶ οἱ μὲν ἐδημαργώγησαν, οἱ δὲ ἐπερατηγήσαν, οἱ δὲ εὐδοκιμησαν περὶ λόγους· καὶ τούτων δὲ μὲν φιλοσοφίαν, δὲ ποιητικὴν ἐκμεμελετῆκαι· τὸ δὲ τὸν αὐτὸν καὶ στρατηγεῖν ἄμα καὶ ἐπιστατεῖν ποιήσασι, καὶ φιλοσοφεῖν, καὶ ψηφοφορεῖν, καὶ δῆτοροι διαιτᾶν, καὶ τῆς ἐν πᾶσι μη καθυστερεῖν ἀκρότητος, ἀλλ' ἐκάστω τοὺς περὶ ἐκαστον εὐδοκί-

Α μους φερωνύμως νικάνην, οὐδὲν ἀν εἴη τῶν ἀπάντων, ἢ μόνου Καίσαρος.

ζ'. Τὸ ποιεύτοις δρα ταττομένους πατρός καλοὺς τούτους νυμφίους, ἄμα καὶ ἀδελφούς, καὶ πρὸς τηλικαύτα δρῶντας παραδείγματα, πῶς, εἰπε μοι, ἔδει τὰς ψυχὰς ἀσκηθῆναι; Οὐκ ἀλλως οἶμαι ἡ ὥς ἡσκήθησαν· ἡσκήθησαν δὲ οὖτες, ὡς περ ἀμέλει καὶ πλάτων τὸν τῆς ἑαυτοῦ προστησμένον πολιτείας ἀσκήθηναι νομοθετεῖ. "Ουσα μὲν οὖν ἡ φύσις αὐτοῖς πεφιλοτέμηται ἀγαθός, καλλος λέγω καὶ τάχος; καὶ βώμην καὶ δσα ἡ εὐανάγωγος ἀγωγή, εύφυως ἵππεύσαι, σφαιρίσαι, περιδεξίως θηρεῦσαι, οὐκ ἀγεννῶς στρατηγῆσαι δεῆσαι φαλαγγαρχῆσαι, ἔτι γε μήν τὰ περὶ τὸ σῶμα βασιλείους ἐσθῆτας καὶ δργυρον καὶ χρυσὸν καὶ δσην ἀλλην ὑλην ἐτίμησεν ἀνθρώπος, λαμπρός τε οἰκας, καὶ ἀραβας ἱππους, καὶ διμδον ὑπηκόδων οὐκ ἀγενή, καὶ γάρ καὶ ταῦτα τὴν δλην εὐδαιμονίαν συναρπάζουσιν, οἱ ἐκάστου δρμαλιοὶ πιστούτωσαν ἐκαστον· ἕγω δὲ τὸ ἐπὶ τηλικούτοις ταπεινόφρον αὐτῶν καὶ προσηνέ; ὑπεράγαματ, καὶ τὸ πρὸς τοὺς γεννησαμένους μέρους παντὸς ὑπήκοον τέθηπα πρὸς ἔννενοιν ὁ λόγος, καὶ τοῖς ἀλλ. . . .

η'. Τοῖς οὖν τοιούτοις καὶ ἐκ τοιούτων τίνος; Εἰς ἐνδεῖ πρὸς τὴν δλης τῆς εὐδαιμονίας τυγκληρίαν; Οὐδένδες δὲλλου πάντων, ἢ τοῦ γῆμαι τε εὐτυχῶς, καὶ πατράς παλῶν δνυμασθῆναι. Τὸ μὲν οὖν ἐν δ γάμος ἥδη ἀντασταται, καὶ τοῦτο πατανίζομεν σήμερον δύο παλῶν βασιλικῶν καὶ ὠραίων, καὶ γενίζων δύο, γάνους μὲν τοῦ πρώτου, εἰδούς δὲ τοῦ ἀπαραμμέλλου, καὶ ἥδους; ἔννοματάτην συνάφειαν δυεῖν εἰποι δι τις ἥλιοιν καὶ σελήνιν δυεῖν καινοφανῆ σύνοδον,

5. Sed quid huic venerandi majores imperatrici insuperabili, porphyrogenita, cuius oculi sursum deorsum mobiles mentis propriæ et divinae scientiae estimonium perhibent, et qui effecerunt ut Graeci eam quartam Gratiam, decimam Musam, nostra sane cum approbatione appellitarent, quippe qua rerum medullam non in mera cognitione, sed in praxi posueret, virtutemque in operibus sitam esse persuasum haberet. Inde egregia semina altius quid ac magis regium sentire coepit. Sicut enim purpuram corporis, sic scientiam animi ornamentum rectissime estimans, veritatem omni studio indagavit, virtutemque in merito, non in sanguine sitam esse duxit. Cum itaque inter omnes circa omnia excellere studebat, splendorem qui ipsi ex matrimonio redundaret immake quantum auxit. Huc accedit quod domino nostro imperatori nupsit, viro, cui nec tempus nostrum nec antiquitas parem nobis exhibet. Infitandum quidem non est suisse inter Graecos ac Romanos qui rebus gestis inclarerunt imperia administrando, exercitibus imperando, leges ferendo, philosophiam, poesia exercendo; uni autem imperatori nostro militis, civis, negotiatoris, philosophi, consiliarii, oratoris munere eodem tempore cum extrema laude fungi omnesque aemulos superare a fato datum fuit.

6. Fratres sponsi, et talibus parentibus oriundi, quique talia ante oculos exemplaria habebant, haud aliter nisi secundum Platonis præcepta in Politice in medium prolate educari et institui debebant. Omisso autem quæ natura ipsis larga manu dedit, pulchritudinem, inquam, celeritatem, robur, et quidquid ad liberalem educationem spectat: equitare, pila ludere, venari, legionem aut phalangem scite ordinare; insuper vestes regias, aurum, argentum, et quæcunque in hominum oculis pretiosa videntur, ædes sumptuosas dico, equos arabicos, populum haud ignobilem, dicio parentem. Haec omnia enim terrestrem felicitatem constituant et aliquando occurront. Evidem in laudatis a nobis juvenibus ante omnia modestiam et mansuetudinem admiror et in parentes pietatem plurimi facio.

7. Talibus talium parentum filii quid ad perfectam felicitatem deceat? Hoc unum ut probis uxoribus juncti pulchrae prolis parentes fiant. Et nuptiæ quidem celebratae sunt, et hodie duorum filiorum regiorum matrimonium canimus qui, quoad genus, omnium primi sunt; quoad formam, pulcherrimi; quoad mores, longe integerrimi habendi sunt. Solis ac lunæ matrimonium celebrari dixeris. Fazit Deus pulchra et numerosa proles insequeatur, quæ nunc quidem desideratur. Sed cur Cæsareæ domini non bene augure-

ἡ δὲ εὐτεκνία ὅμοι καὶ πολυτεκνία τὸ έπερον· λέιπεται μὲν ἔτι, τῇ δὲ μέχρι νῦν ἀπὸ τῶν προγόνων ἀκολουθίᾳ καλῶς οἰωνίζεται. Τί πρὸς ταῦτα λέγεις θεοτεσσα ψυχὴ καὶ γάωσα τοῦ Καλασαρος; "Ἄρ' οὐκ εἴδαιμονας σου πειδας ὡς οἶόν τε ἦν ὁ λόγος ἀπέδειξεν; Ἔγὼ μὲν οἶμαι, καὶ οὐ πόρρω θών οἶμαι σκοποῦ. Τί οὖν ἀλλο ποιεῖν τούτοις; ή χαίρειν εἰκός, καὶ πάντας μὲν ἄλλους, μάλιστα δὲ τοὺς οἰκειοτάτους; Σύ μοι χαίρε λειπόν πρὸ τῶν ἀλλων, ιερὰ καὶ θεῖα βασιλίσσα· τὴν γάρ ἀρχηγὸν τοῦ γένους καὶ ἀρχηγὸν εἶναι χρή τῆς χαρᾶς· καὶ οὐ δὲ ὡς, καὶ οὐκ οἶδα τι ποτ' ἀν σε καὶ προσειπὼν ἀκίνως προσείπω, θειοτάτη πορφυρογέννητε, χαίρε καὶ σύγχαιρε μου τῷ δεσπότῃ τῷ σοφῷ Καλασαρί.

η'. Πεπέρανται ὅμιλοι ή εὐχή, καὶ ή ἐφεσί; ταταλεύτηται. Εἰδετε νυμφαγωγουμένουςεβεντχῶς διμῶν τοὺς οὐδέας στεφανούμένους, κτυπεττομένους τῇ ουγκάλητῳ βουλῇ, τῷ δῆμῳ, τῷ βῆματι, προπεμπομένους τὰ νυμφευτήρια τῷ χθὲς τὰ ἐπινίκια προπεμφθέντε θεῖῳ καὶ βασιλεῖ. Σύμπας ἀπέστων φθόνος, καλοὺς καλοὶ; ἐνυμφεύσατε, ἀξιον εἰπεν διν τε τοῦ Πισθίου τὸ χρῆμα· καὶ θμεῖς δὲ θεῖοι τῶν πειδῶν χαίρετε βασιλεῖς, καὶ θεῖαι βασιλίσσαι, ἐπὶ τάπι καὶ πρὸ πάντων θμεῖς οἱ νυμφοί· οἱ γάρ ἄλλοις εὐφροσύνης γεγονότες ὑπόθεσις πολλῷ πλέον γένοισθ' δὲ θευτοῖς· διμᾶς τε γάρ αἱ συγγείεσαι, καὶ θμεῖς τὰς συγγείες ἀντεντυχήσατε, αἱ δὲ ἀρχηγῶν τοὺς ἐκ βασιλέων, τὰς ἐξ ἀρχηγῶν οἱ ἐκ βασιλέων, αἱ νεάνιδες τοὺς νέους, καὶ οἱ νέοι ἐμπαλιν τὰς νεάνιδας. Καὶ θμεῖς δὲ τριστυτυχεῖ; γεγήθατε νύμφαι, καὶ τῇ σεμνότητει Δουκαλην καὶ καλῇ τῶν καλῶν νυμφῶν ἀδελφῇ συγγεγήθατε, ἵς καὶ τάλλα πάντας ζηλοῦτε τῆς δώρου δίχα χηρεῖας· ἐπὶ τούτοις; ἀγαλ-

λιῶ τὸ σύμπαν ὑπῆκοον, ή τὸ ἀληθίστερόν γε ἀγαλλώμενα· δούλων γάρ ἀγνωμάνων μὴ συγχαίρεν χαίρουσι τοῖς δεσπόταις· μηδὲ σφῶν ἑαυτῶν τὸ ἔκεινον γῆθος ποιεῖν, θωτερό δῆ καὶ τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ ἀπορέποις ἀφ' ἡμῶν τὰ χακόφημα, Χριστὲ βασιλεῦ. Εἰ τις αἰσθητις, καὶ σὺ τῆς χαρᾶς· κοινῶνει θάλαμε καὶ παστάς· μηδεὶς ἐντεῦθε σκυθρώπες· μηδεὶς κατηφῆς, πάντας μειούτω, πάντας χαίρετω, πάντας συνεπαγαλλέσθω τοῖς τελουμένοις.

θ'. Νικῶ σου, μῦθε, τοὺς γάμους, καὶ δῶμαν ἀλληθεύειν τὰ μιθούμενα· σὺ μὲν γάρ Πηλεὺς συνάπτεις θυγατέρα Θέτιν ἀλλοιο γέροντος, ἐγὼ δὲ παιστή βασιλέων ἐπιδιοστάτων ἀρχηγῶν. θυγατέρας· καὶ σὺ μὲν ἐν ἀντρῷ πετρήνεται, ἐγὼ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνακτόροις νυμφοστολῶ· καὶ σὺ μὲν Ἀφροδίτην συμπιστάζεις καὶ Ἡραν καὶ Ἀθηνᾶν, ἐγὼ δὲ διλας δεσποινές· Ἡρας μὲν βασιλικωτέρας, σωφρονεστέρας δὲ Ἀθηνᾶς, καὶ Ἀφροδίτης ὥραστιρας· καὶ σὺ μὲν τὴν Ἑριν εἰσάγεις; δῆθεν αὐτόλητον, καὶ τὸ μῆλον ἐν μέσῳ βίπτεις, μῆλον ἐκείνο τῆς δλῆς Τλιάδος· ἀφορμήν, καὶ ταράττεις τὸν πότον, καὶ ἀνακυμβαλίζεις τοὺς διέρους, τούτο δῆ τὸ λεγόμενον, καὶ κατ' ἀλλήλων ὀπλίζεις τοὺς δαιτυμόνας, ἐγὼ δὲ καὶ τὴν Ἑριν εἰς τὸ δειπνὸν παραλαμβάνω, καὶ τῆς δορτῆς οὐ καθυσθρίζω τὸ πρόσωπον· Ἑριν ταύτην οὐ τὴν μαμήθην, οὐδὲ τὴν κακόχαρτον, ἀλλ' ἦν καὶ ἐπαινέστεις νοήσας· οὐτεις σεμνότερα πολλῷ τῶν μύθων τὰ καθ' ἡμές, καὶ μή μῦθος ἦν, καὶ ἐπιδιούτερα.

γ'. Τίς οὖν φθονερὸς οἴων, καὶ ἀνέρτος; τοῦ καλοῦ, ὡς μὴ χαίρειν μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἰκενύθειν δὲ τοῖς τελετάρχαις τὰ λώλα; ὡς; Ἐγωγε καὶ ἄλλοιμι μικροῦ ἐπὶ τῷ πρόδρυματι, καὶ σκρτῶ, καὶ τὸν τοῦ Ἱεσσαὶ προφήτην δοῦτο τὸ μέρος ἀποκριμοῦ-

tari et dolentibus non condolere. Tu autem, Christe, mala omnia a nobis averte. Sed tu quoque, si quid sentis, torus genitalis, gaudia nobiscum misce. Nemo hoc in loco maxime tristissime sit; rideant omnia, omnia gaudeant, exsultent de rebus perecitis.

δ'. Supero, mythologia, quos tu narras nuptias, dummodo fabillis fidem damus. Tu quidem Pelei connubio Thetin senis mariitimi filiam jungis, ego cum filiis religii illustrium ducum filias unio, et si tu in autro saxoso, ego in cubili regali nuptias celebrari curo. Τu quidem Venerom, Junonem et Mineram ad epulas invitatis, ego vero dominas quae Junonem regia dignitate, Mineram sapientia et Venerem venustate superant. Si tu Erin semper promptam introducis, et pomum in medium projicis, quod tot malorum Ille-dem creavit et conviviarum costum disturbabis; si mensis eversis convivatores contra se invicem armas; ego quoque Erin ad convivium appello, sed hominum cœlum minime confundo. Eris enim mea non malevola, non objurgatrix, sed que cum sana ratione procedit et Erin illam fabulosam longe vincit.

ε'. Quis igitur adeo invidiosus, quis tam crudis et pulchritudinis rerum inimicus ut de his que videmus non gaudeat, ut mysteriorum curatoribus non optimus quaque optet? Ecce ego propter gaudio exsilio et Iacitum

mar? Nonne filii tui felices erunt, et supra quam fas est sperare? Ego quidem bonam spem concipio, et recte quidem, ni fallor. Quid igitur restat nisi ut nos et alii, et praesertim familiares gaudemus? Tu autem, imperatrix, prima omnium lætare. Quis enim familiæ caput est, gaudentium quoque chorum ducat. Tu ergo (quo vero te nomine appellam?) iterum collatetare cum domino nostro aique imperatore sapiensissimo.

8. *Ecce preces dictæ sunt; votum expletum est. Jam filii vestri coronati pompa nuptiali procedunt, senatus, populo, tribunali commendantur et imperatoris vestigia hesterno die relicta sequuntur. Absit longe omnis invidia, filios pulchros pulchris filiabus desponsastis, recte oraculum Pythicum dixeris. Agodum, grandete imperatores aique imperatrices divinitus institutor, et ante omnes, vos sponsi. Si enim alii hilaritatis causa estis, quanto magis robismet eritis ipsi! Vobis enim uxores, et vos uxoribus selectatis matrem præbetis, ut moris est inter adolescentes aique puellas. Vos sponsæ ter felices gaudetis de Ducas et familia nobilitate et de sororis fortuna, cui præter præmaturam viduitatem omnia invidetis. Super his ergo omnes in gaudium effundamur. Servorum enim plane illiberalium est dominis lætantibus non collæ-*

ματ, ὃ καὶ τοῦτο ἐπικαίρως ἐπὶ τοῖς δανεῖσμαι τὸ Α ἡ ἔησι εὐτυχῶς, τοιούτων δὲ πατράσι τέκνων δυνα-
ψιλαμόδημα, θεσπεσία Πορφυρογέννητε, τὸ μὲν
ἔχον ἥδη, τὸ δὲ ἐπευχόμενος· μητέρα μὲν γάρ ἐπει
τέκνως εὐφραινομένην δρῶ σε· προσθεῖται δὲ καὶ
πετάρα συνευφραινομένεν τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ
Καλούρα· ίδεν δὲ υἱοὺς τῶν υἱῶν, κάκειναν αὖθις
υἱοὺς μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης ἔχομαι γενεᾶς.
Τοιοῦτος δὲ οἱ καλοὶ νυμφίοις, τοῖς δὲ τοῖς εἴσαιτο λύτοιν,

μασθῆναι, διοῖσιν εἰ τεκόντες ὑμᾶς ὀνομάσθησαν;
τὸ μέγι τοι πατρικὸν εὐτυχήσασιν δνομα μῇ καὶ τὴν
τῶν υἱῶν ἀπολέσαι προσηγορίαν, ἀλλ' ἀλλ' καὶ πα-
τράσι καλέσεθαι, καὶ υἱοῖς ὀνομάζεσθαι· Εργά τε
διπολεῖτοσθαι τῷ βίῳ τῆς προτονικῆς ἀρετῆς ὅξια,
καὶ ἐς βαθεῖαν ἀλάσαι καὶ λιπαρὰν πολιάν. Χα-
ρετε.

orophetam imitari jucut, cuius nunc maxime sacra
serba rememoro, o veneranda Purpurata! quam jam
de natis latabundam video. Sed patrem quoque, im-
peratorem Augustum eodem gaudio fruentem velim
videre. Deus vobis filios ex filiis, indeque nepotes ad
sciriām quartamque usque generationem præste! Vo-

bis autem, candidi sponsi, quid optabilitas inventiri
poteris quam vita felix et tales procreare liberus, qua-
les vos ipos parentes procrearunt vestri? et sic no-
men proprium posteritati digna transmittere, opera
autem exhibere majoribus digna, et sic dies ad ul-
timam usque senectam producere? Valete.

ΕΙΣ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΚΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (?)

Ορέσ, θεατὲ, τὴν προκειμένην πλάκα·
Ἄντη τὸ τέρμα τῶν ἡμῶν περιθρόμων,
Τοῦ τῆς ἀνακτος, εὐσεβοῦς Ἰωάννου,
Καὶ τῆς ἀνακτος φύντος ἐξ Ἀλεξίου.
Ἄντη τὸ κατάτημα τῶν ἡμῶν θλών,
Οὓς καρτερῶς διστεργον ὑπὲρ Αντσόνων.
Νίκαια δὲ καὶ τρόπαια, καὶ λαμπρὰ κράτη,

Kai που θρίαμβος καὶ τύχης εὐκληρία,
Ωδὲ στενοῦται καὶ καθείκται (f. καθείρχεται), καὶ
B μένει.
Εἰς τοῦτο λήγειν δὲ βροτῶν οὐδὲ δρόμος.
Σὺ δ', εἰ τι κέρδος ἐξ ἡμῶν ἴσχες πόνων,
Εὐχαῖς ἀλήκτοις δεξιοῦ μου τὴν κόνιν.

IN SEPULCRUM IMPERATORIS DOMINI JOANNIS COMNENI.

Lapidem hunc vides, quisquis es, peregrinationum
terminum pii imperatoris Joannis, ex Alexio enim
tignitate regia nati. Hoc in loco certamina mea
finem invenerunt quae magis quam ipsi Ausones in
deliciis habui. Victoriae, tropaea, imperia splendida,

C triumphi, fortuna, gloria, omnia hisce in angustiis
arcto sepulero continentur. Sic mortalium vita finiri
solet. Tu autem, si quid lucri e laboribus meis in
commodum tuum vertisti, cineres meos precibus con-
tinuis venerare.

(1) Iterum ex cod. Vatic. CCCV, apud Theilium in Nolitiis mss.

In Anecdoto Parisiensibus clar. Cramer (tom. IV, p. 267), inter poemata Joanni Geometro, dubitanter quidem,
ascripta, legitur carmen epitaphicum in honore Joannis cuiusdam imp., quem Joannem Stauracium esse putat edi-
tor, anno 803 in bello contra Bulgarios interfactum. At eodem versus in cod. Vatic. Theodoro nosiro ascribi mo-
net card. Ang. Mai (supra col. 1093). Quidquid sit, Epitaphium existit in supradicto tomo CVI, col. 903.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΑΡΕΑ

ΤΟΝ ΚΑΤΑΦΛΥΓΑΡΗΣΑΝΤΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ ΟΝΟΜΑ (2).

Τί φατε, σεμνὴ καὶ σορῆ γερουσία;
Καὶ νῦν σιγῶμεν, η λαλοῦμεν ἀνδρίκως;

D Χωροῦμεν εἰς δύμναν ἐχθροῦ Βαρέος;
Η καρτεροῦμεν τὴν παροινίαν πάλιν;

IN BAREUM

QUI IPSI HERETICAM NOTAM INUREBAT.

Quid dicas, venerabilis ac prudens senecta? Ta-
inimici Barei procedendum, aut denuo ejus insulta-
cendum est aut rite loquendum? in ultionemne
tiones perferemus? quae cum jurejurando pollicit

(2) Ex ed. Basil. 1536.

Τηροῦμεν ἡμῶν τὰς ἐνδρούς; ἐγγύας; Μή καλέμον ἁίλιντες εἰς γράμμα φόγου, "Η λύομεν τὸν δρόκον εὐόρκιφ λόγῳ; Καὶ τὴν πονηρὰν στηλιτεύμεν φύσιν; Εἰ μὲν γάρ ἦν διῆρος δέχρι μετρίου, "Αν εἰς τύχην ἔσκωπτεν ή γοῦν εἰς γένος, "Αν πλημμέλειαν φύσεως ἐλοιδόρεις, "Αν δυσμάθειαν, ἀν τρόπου μοχθηρίαν, "Ἐδυσφόρουν μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐκαρτέρευν, Καὶ τοὺς τεθέντας οὐκ ἀπέστεγον νόμους. Τί γάρ κακηγόρημα; Δυστυχής βίος. "Οπου δι' ἡμᾶς καὶ Θεὸς κάτω πάνης, Οὐ πᾶν μὲν ἀργύριον, ὃς αὐτὸς λέγει, Καὶ χρυσὸν πᾶν, ἀλλ' ὅμως ἀλωπέκων Καὶ τῶν πετεινῶν ἀστεγότερος μένει. Τί; δ' ὑδρίς ἀνδρὸς μή μεθ' ἵππων Ἀράβων "Η θετταλικῶν πομπικώτερον τρέχειν, Εἰ τοὺς ποδὸν εὖ, μηδὲ ἐναντίως ἔχει; "Ανδρῶν στρατευῶν ἱππος εὐρέθη χάριν, Μάχης συνεργός, οὐδὲ τρυφῆς ὑπηρέτης. Τίς μακαριστῆς ἐγκρίνει τούς πλουτίους; Χριστὸς δ' ἐμακάριστος τοὺς πενεπάτους. Τί γοῦν κακηγόρημα; Δυσδέλιμων βίος, "Η δυσγενεῖς καὶ φαῦλον ἀνδρῶποις γένος, "Οπου γενέρχην τῷ Θεῷ μου καὶ Λόγῳ" Εἰ; τὴν κάτω γέννησιν εἰς τὴν δευτέραν Τὸν τεκνίτα γράφουσιν αἱ θεῖαι Βίδοι. Τίς δ' ὑδρίς, ἀν τῷ καὶ παρεσφάλη φύσις, Καὶ τυχὸν ὥχρδες ἢ φαλακρὸς τὴν κάραν, "Η γοῦν προγάστωρ, ἢ δυσδρθαλος μένοις; Συνωχρῶ μὲν τῷ σοφῷ Βασιλείῳ, Συλλοξιδεποίην δὲ τῷ Γρηγορίῳ, Καὶ συγκατισχυανοιμε τῷ Χρυσοστόμῳ. Εἰ ταῦτα τυχὸν καὶ τὰ τούτοις ἐγγύθεν

A Έλοιδερούμην, εἶχον εὐφόρως φέρειν, Εὔαγγελικαὶ προσταγαὶς πεπεισμένοι; Αἱ φασι, «Τῷ τύψαντι τὴν μίαν γνάθον Καὶ θατέραν, δινθρωπε, τύπτοντι στρέψε. "Αν θοιμάτιον ληστρικῶς ἡρπαζέ μου, "Οποιος αὐτῷ βαρθαρογνώμων τρόπος, Καὶ τὸν χιτῶνα συντόμως συνεξέδυν Θεῷ πεποιθὼς; ἀμφιεσθῆναι πάλιν, Τῷ καὶ τὸ λευκὸν ἐνθιδύσκοντι κρίνον. "Επει δὲ τὸ κράτιστον, ὃν πάντων ἔχω, Θεὸν, συλλέ μου καὶ στερεῖ τῶν ἐπίδων, Καὶ δυστέθειαν ἐγκαλεῖ μου τῷ βίῳ, "Ἐς δικὸς ἀδίκημα λαλήσας μέγα· "Ω πῦρ, καταρράγηθι, φλέξον τὴν κτίσιν. Σεΐσθητι, γῆ, σθίσθητι, φέγγος; ἥλου· Β "Υπέρβλυσσον, θάλασσα, κλύσον τὸν βίον. Τὸ πᾶν ἀνατράπητι καινῇ συγχύσει Μή καρτερῆσαι τοῦ λόγου τὴν αἰσχύνην. Λύω τὸν δρόκον, καὶ κινῶ τὴν γραφίδα, Τοὶς τῶν σεβαστῶν Πατέρων πεισθεῖς λόγοις, Οἰς πᾶν μὲν ἀλλο σκῶμμα καὶ πάντα φόγον Στέγειν διωρίσθημεν εὐσεβοφρόνως; Μόνην δὲ δυστέθειαν οὐδὲ ἄκραις θύραις "Μτων δέχεσθαις κάρτερειν οὐδὲ" ἐκ βίας, Πλήττειν δὲ τὸν λάγηντα μᾶλλον, ἀν δέῃ. "Η χεροὶς ἀδραὶς ἢ κακηγόροις λόγοις. Τὸ γάρ σιωπὴν ἀνδρὸς ἀρνησθέσιον. Καὶ μοι συνάρου τοῦ παρεστῶτος λόγου, "Οσον Θεῷ γνήσιον ἀνθρώπων γένος. C * Ζηλῶν γάρ δέξιωκα τῷ ἐμῷ Κυρίῳ. Μωσῆ, ἐδν Αἰγύπτιον αὖτις κτινύνων "Ἐν φαράμω χρύπταζε τῇ παραλίᾳ, Καὶ τὴν Ἐρυθρὰν τέμνει καὶ τόλει μέσον, Καὶ καταποντῷ τοὺς βαρεῖς ἐπιστάτας.

sumus num putas omnia observanda esse sine reprehensione? Num iurandum cum fide sequemur malignamque naturam accusabimus? Si enim nugas modum non excessissent; si fortunam, si genus reprehenderet; si naturae malignitatem solam; si indocilitatem, si mortis pravitatem accusasset, ægre quidem ferrem, sed ferre non prorsus recusarem, nec leges latae aspernarer. Quid enim incusat? Vita œrumnosa, ubi propter nos Deus ipse pauper jacet, ad quem aurum atque argentum omne pertinet, et qui, dum vulpes ei volentia careas ac nidos habitant, quo caput reclinet non habet. Quid vero criminis datur? Quod non equo Arabico Thessalicove vectus pompa agit; dum eis qui pedibus uti nolunt, equus bellator, pugnae non mollitiæ socius servit. quis divites beatos censet? Christus autem pauperrimos beatos appellat. Quid igitur accusatur? Vita inselix, aut genus hominum infortunatum et malignum, ad quod salvandum Deus et Verbum incarnatus est, ut reserunt Libri sacri. Ubi humiliatio? Si natura minus benigna lippum aut calvum aliquem, ventrosum aut obliqua tuentem fecit; sic jam cum magno Basilio lippus essem; cum Gregorio obliqua tuerer, et cum Chrysostomo macerio laborarem. Quod si quis

D mihi criminis daret, humiliiter ferrem, precepto obediens Evangelii, quod dicit: «Si quis te percussit in dextram maxillam, præbe illi et alteram.» Si restem mihi laïco abstulerit, tunicam quoque exuam Deo obtemperans, qui me iterum vesciet et qui lilium alio vestimento exornat. Ubi autem me Deo et spe bona, qua nihil antiquius habeo, privaverit; ubi pietatem et vita mea sustulerit, tum iniuria alta voce cælum invocabit: Ignis, dicens, res omnes creatas combure; terra, concutere; lumen solis, jam non luce amplius; mare, omnia inunda; chaos revertatur et omnia confundat. Sic enim eos qui Verbo insultant, coercere, iurandum persolvo et litteris mando, Patrum venerabilium dicto audiens. Hi enim quacunque in re nos reprehenderint, humiliiter perfervamus, nec res impias ad aurum nostrarum portam appropinquare sinamus; et eum qui talia prolocutus fuerit, severa manu aut sermone castigemus. Viro qui Deum negat, silentium impone; mihi autem demonstra hominum genus vere divinum esse. Cum zelo enim certavi pro Domino meo. Tu, Moyses, Ægyptium occisum iterum in arena absconde prope mare; mare Rubrum separa, ei medium transgredere; perserçtores armatos in pento sepelito. Iacu'o a

Τὸν αειρομάστηγη Φίνες λαδῶν πάλιν,
Τὸ Μαδινὴνδο οἴτως κέντησον τέρχει,
‘Ος ἐξῆλης δυνειδος Ιερεψήλετο.
Θῆξον Σαμουῆλ τῆς μαχαιρᾶς τὸ στόμα,
Καὶ τὴν Ἀγαρ ἔκκοφον αἰσχύστην κάραν.
Δαυΐδ, λαεών σου τὴν χρατίστην σφενδόνην,
Ἐκσφενδόνισον τὸν Γολιάθ, καὶ πάλιν,
‘Ο Θεοβίτης κτένυνε τῷ δρατὶ σου
Τὸν τῇ Βάζαλ θύσοντα νῦν τῇ σκυτίδι.
Καὶ Ειρένης γάρ οὐ πέψυκεν αἰσχύνης,
‘Αλλ’ αἰσχύνης πέψυκε πολλῆς ἀργάτης.
Οὕτω γάρ αὐτῷ τῶν φύνων πρέπει πάλον.
Τὸν ἐν γέρουσι παῖδα ταῖς ἀρκτοῖς δίδου
Ἐλισσαίου κέλευσμα τοῦ δεδυρκότος,
Ἐπει φλακάρην καὶ Θεοῦ γυμνὸν σκέπτες
Ωσει τριγῶν εἱρηκε τὸν Θεὸν λάτριν.
‘Αλλ’ εἰ; εἰ ταῦτα; Ποῦ μὲν ἄρτι Θεοβίτης;
Καὶ ποῦ Σαμουῆλ; ποῦ δὲ Ἐλισσαίου στόμα;
Ποῦ δὲ οἱ καθεξῆς τῶν ἀπηριθμημένων;
Τρίκας, Τρίας μου, ναὶ Τρίκας, τρίτον λέγω,
Θησαυρὸς πιστῶν, ἀλπὶς εὐεσθοφρόνων,
Μονουμένη μὲν τῷρις κατ’ οὐσίαν λόγῳ,
Τοῖς δὲ προσώποις εὐεσθῶς τριασσομένη,
Εἰ Μαυρόρῃ δρῦς πάρεστι καὶ τῷρις νίψι,
Πρὸς Ἀβραὰμ κατέλθε, καὶ πάλιν νέον
Καὶ μοσχοδειπνισθεῖσα τῷρις φυλοξένῳ.
Γόρμυρχος καὶ Σάδομα πυρπόλεις νέα.
Τὸν κολλυβιστὴν τύπτε τῷρις φραγγελῶ,
Σῦντερ Ιησοῦ Χριστέ μου, πλαστουργὲ μου.
Τοῦ γάρ Πατρός σου καὶ Θεοῦ τὴν οἰκίαν.
Τιθησιν οἷον ἐμπόριον καὶ τίπον.
Ἐπει δὲ ταῦτα πεπροιμίαστο μοι,
Τὴν αἱρετικὴν λοιπὸν ἐκεστασέον
‘Ην ἐγκαλεῖς μοι κλήσιν, ως ταῦτης τύχῃς.

Phineas strepere exercitum Madianiūicum dele, ut opprobrium ab Israele amoveas. Gladium tuum, Samuel, distringe, et Agari caput criminosum abscinde. Tu, David, funda Goliathum occide; Thesbites, lancea tua et clypeo omnes qui Baali sacrificant interime. Licet enim opprobrii non sit sacerdos, at turpia non pauca perpetravit, ac sanguinem effudit plurimum. Pueros qui senectutem Elissaei rident, ursis trade, et caput calvum crinito capiti postponi, propter crises, ne permittas.

Sed ad quid hæc profero? Ubi nunc Thesbites? ubi Samuel? ubi Elissaeus? ubi omnes quos modu enumeravimus? Trinitas mea, te invoco; thesaure fidelium, spes piorum; nomine quidem ac verbo una, trina autem in personis. Si in Mambræ etiam nunc quercus exsistat, ad Abraham accende, et vitulum manduca apud hospitem; Sodoma et Gomorrha iterum igni dele. Nummularium fuste expelle, Jesu Christe, salvator et creator; Patris enim tui ac Dei domum tabernam fecit mercatoriam.

His ita præmissis, vocatio mea prædestinata, quam hæreticam appellas, examinanda vénit; siquidem omnibus a Deo judicium impendet. O tu qui de omnibus præfractis judicas, esne agnus Domini?

A “Οταν δικιτῷ πάτειν ἡ θεῖα κρίσις.
Ο πᾶν πρόχειρος ἐγκαλεῖ καὶ πᾶν λέγειν,
‘Η μηδὲ σὺ πρόβατον ὁν τοῦ Δεσπότου;
Καὶ ἄρτι τὸ πρόβατον ὡράθης λύκος.
‘Αρ’ αἱρετικὸν, ως λόγοις τεθραμμένον,
Καλεῖς, λόγων διμοιρε, τοις ἐξωτέροις;
‘Ος συγκαλύψῃς τὴν ἀντοῦ μωρίαν
Κάλει τὸ λατεῖδον αἱρετικὸν, εἰ δὲλεις,
Τὸν γρήγορον νοῦν, τὴν Βασιλείου χάριν,
Τὸ χρύσεον μελισμα τοῦ Χρυσοτέρου,
Τὸ Γρηγορίου φθέγμα τοῦ Νυσσαβίας,
Τὸν Μάξιμον τὸ θαῦμα τῆς ἡσυχίας.
Οἰς εἰς τόσον μέτεστι τῶν ἑκαὶ δύγων,
‘Ος καὶ Πλάτωνος ἐκτρέπει καὶ Σωκράτος.
Εἰ μὲν τὸ λεχθὲν αἱρετικῖσιν λέγεις,
Συναιρετικῖσιμι τοῖς λελεγμένοις.
Εἰ δὲ ἡκροάσω τῶν ἐμῶν τυχὸν λόγων,
Καὶ σφελερώς ἐγκωκας αὐτοὺς, εἰπὲ μοι,
‘Η μελλον εἰπὲ παντὶ τῷ συνεδρίῳ,
Καὶ θάτερψιν σοι τὸν δυσὶν πέρας λάσε.
‘Η γάρ διδάξεις ἀγνοοῦντα, καὶ χάρις
Σοῦ τῇ διδαχῇ κείσεται καὶ τῷ λόγῳ
‘Ἄξιον ἐξάκαντος ἐξ ἀνακίου.
‘Η τῆς Θεοῦ γοῦν ἐξελάσσοις ἔστιας.
‘Η περ δίκη πέφηνε τοῖς ἀδελτέροις
‘Ἐλαχει λοιπόν; ‘Άλλα τίς σου τὸ στόμα
Πείσεις κινήσας ἐκερεύξασθαι λόγον;
‘Η πῶς ἀνοιχθὲν σελοῖς με μὴ πλάνη;
‘Ω φύσεως οὐδεισμά καὶ γέλως βίου,
‘Έμοι προσάπτεις τὸν δυσώνυμον λόγον,
‘Εμὲ στερίσκεις τῆς ἀνάρχου Τριάδος,
‘Ης ἐξανήψα τοῦ βίου τὰ πείσματα.
‘Εμὲ στερίσκεις τῆς Θεᾶς μετουσίας,
‘Ος πλείστα μὲν Τριάδος ὄντεινον χάριν,

Imo agni loco lupus appares. Eumne tu, rationis expers, hereticum vocas, qui aliis, quam tu, causis motus agit? Scilicet stultitiam tuam abscondere studes. Appella, si vis, heresim, mentem vigilem, gratiam Basili; idem nomen tribue Chrysostomi rhythmo; item voca Gregorii Nysseni eloquentiam; Maximum hereticum nomina, quietudinis miraculum; quibus omnibus adeo disertie loqui datum fuit, ut Platonem ac Socratem ipsum superare videantur. Si porro ea quæ modo dixi, heresim redolere dicas, hereticus sane cum iis, quos supra citavi, esse volo. Si autem verba mea prava esse censes, dic mihi, aut potius toti cœlui, et pretium accipe. Aut enim hominum rudem et ignoratum doces, et mineralia accipis pro doctrina; aut e Dei templo expellis eos qui stultitiae venia ibi locum tenere presumunt. Sed quis te eo adducere poterit ut quæ sentis palam facias? aut quomodo impuro oris hiatu non me fallis? O naturæ tu: ibrium, o vitam ridiculam! mihi sermonem tribuis inceptum; ne Trinitate quæ principiū non habet privas, a qua vivendi principia deduxi. Me a Dei communione avellis; me qui Trinitatis gratia plurima tuli, eaque non levia ac brevia. Ex ungue tibi leonem ostendo, aut potius non tibi.

Οὐ μικρὸς δὲ ἐξήνεγκα, καὶ πρὸς ἡμέραν
 Ἐκ τῶν δύνχων τὸν λέοντά σοι φανώ,
 Ή μᾶλλον οὐ σοῦ τοῖς δὲ νοῦν κεχτημένοις.
 Ἀναρχον, ἀρχή, πανίδες αἰτία θεός,
 Βασιλεύον, βέβαιον, ἐν ταυτῷ μένον,
 Γλυκασμῆς ἐμφρων, αὐτέρως, αὐταγάπτη,
 Δωρητικόν, πλούσιον, εὐθὲς, εὐθύτης,
 Ἐν, ταυτὸν, ίσον, δρτιον πάντων πέρας,
 Ζωή, καλὸν φῶς, αὐτάγαθος οὐσία,
 Ἡδὺ, προμηθεῖς, δυντής, ἀπειρότης,
 Θεουργὸν, ἀπλοῦν, ἀρτή, σύμπαν δλον,
 Ἰκανότης, δίκαιον, αὐτοσφρία,
 Κοσμουργὸν, διθάνατον, δεῖξις,
 Λυτρωτικόν, πάνταρχον, αὐθαγιστής,
 Μονοκρτής, κύρον, ἀπάντων δρός,
 Νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πνεῦμα ταῦτα γδρ. θεός,
 Σύμφυλα πάντη καὶ ξυνουσιωμένα.
 Οἱ μὲν Λόγος νοῦ γέννα τοῦ παναίτιου,
 Πανάγιος παῖς Ηπερός ἐκ παναγίου,
 Πίζης ἀνάρχου καρπὸς ἀναρχὸς μόνος,
 Σφρηγίς καθαρὸς μηδαμῆ κινουμένη.

Τοῦ Πνεύμα δὲ ἐκπόρευμα καὶ πρόδημα Νοῦ,
 Υψιστον, ισθιμον αὐτῷ καὶ Λόγῳ,
 Φύσις τε ταυτὸν καὶ δυνάμεις καὶ κράτει,
 Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν, οὐδὲ τρία,
 Ταυτὸν λογισμοὶ, δὲλλ' ἀμυδρῶς καὶ μόνον.
 Οστις οεβασθῇ ταῦτα, καὶ σωθήσεται.
 Εἰ ταῦτα πιστὰ, πῶς με πιστῶν ἐξάγεις;
 Εἰ δὲ οὐχὶ πιστὰ, προστίθει τὰς αἰτίας.
 Άλλὰ τές δὲ τὴς φίνδες λάθῃ,
 Καὶ τῆς κορύζης ἀπομένῃ τὸ πλέον;
 Ή μὲν λόγου φθέγξαιο συλλαβὴν μίαν.
 Έμοὶ προσάπτεις δυσσεβεῖς εἰθύνας,
 Οἱ παντες ὑπεύθυνε δυσσεβῆματος;

*sed ratione ac mente præditio : Deus totius creatio-
 nis causa et filo, sine principio, principium ipse,
 virtus regalis, diuturna, eadem semper manens;
 dulcedo, amor ipse, ipse charitas, dives, immuta-
 bilis; unum, idem, omnium rerum terminus, vita,
 lumen splendens, substantia per se bona; jucunditas,
 providentia, essentia indefinita; numen divinum,
 simplex, virtus, totalitas, justitia sufficiens, sapien-
 tia infusa, mundi gubernator; immortalis, vivens
 jugular monarcha, Dominus, omnium quæ sunt ter-
 minus, mens, ratio, spiritus, uno verbo Deus, qui
 amorem et unionem . . . se fert. Verbum mentis om-
 nipotentis creatura; puer ex Sanctissima prognatus,
 radicis sine principio fructus, solus sine principio,
 sigillum purum, invariabile.*

*Spiritus, ructus ac proventus Menti; altissimus
 et ei ejusdem cum Verbo gloriae particeps; natura,
 virtute et potentia idem, mentis cogitatione quidem
 attingendus, sed imperfecte et obscure; quæ qui reli-
 gione colit ac credit, salvis erit. Si igitur hæc vera
 sunt, cur me e veritatis via abigis? Sin minus vera
 sunt, causas enuntia. Quis autem nares tibi emunget,
 ut unam syllabam verbis tuis addas? Mihi quidem
 tu impietatis crimen ingeris, tu qui omnis irreli-*

Α Οἱ σὺν Θεῷ σύμπαντα τὸν πόλεις νόμον
 Καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς ἐν στίχοις τετραστίχοις;
 Παραρράσας εὐχειαν ἀπηνεγκάμην.
 Ἐγὼ Θεοῦ πόρφρωθεν, ὁ Θεοῦ ξένος;
 Οἱ μηδὲν ἀλλο πλὴν Θεοῦ μόνου πνέω.
 Ἐγὼ μέθης πάρεργον, ἡλιθότητε;
 Θεοῦ ξένος γένοιο τοῦ Θεοῦ ξένος.
 Οἱ ταῦτα τολμῶν φληγαφεῖν, ληρεῖν, λέγειν.
 Ἐγὼ, κάκιστε, δυσσεβῆς εἰς τὸν Λόγον;
 Οἱ Πατέρων μὲν ἐξίφην θεοφρόνων
 Τὴν πίστιν ἐκ τε πραγμάτων πιστουμένων
 Καὶ κλήσεων μάλιστα Χριστωνίμιας.
 Πάπκου γάρ εὐμοίρηκα Προδρομωνύμου,
 Καὶ θείον ἔχον Χριστὸν ὄνομασμένον
 Γῆς Ῥωπικῆς πρόσδρον ἀέρῳ ἐν λόγοις,
 Ὅφεις ὅλες ἀναγκεῖς εὐσεβῶς ἀνετράρην.
 Επειτα πάντων ἀμελήσας, τῶν ἀνω
 Οὐ συγκατημέλησα τοῦ θείου πόδου·
 Αλλ' ἐν λόγοις μὲν τοῖς θύραθεν ἐτράρην,
 Τούτων δὲ τὰ χρήσιμα τῇ πίστει μόνα
 Απανθίσας, ὥθησα τόλλα πρὸς χάρος.
 Οἱ μήτε κλαπῶ ταῖς πολυτρόποις πάγαις
 Καὶ λαβυρίνθιοις συλλογισμῶν ἐμπέσω,
 Μήτε κλονθῶ τοῖς λόγῳ σταυρουμένοις,
 Παιδεύσασις διδύρις & πλῶς τυγχάνων.

Εντεῦθεν ἡμῖν αἱ Σταγειρίτου βίθλοι,
 Εντεῦθεν οἱ Πλάτωνος ὑψηλοὶ λόγοι,
 Οσον φυσικὸν φιλοσοφίας μέρος,
 Οσον πρὸς ήδος, καὶ πόλεις, καὶ πρὸς λόγους.

Σ Οἱ βορδοράδης καὶ δυσσομίας λόγος,
 Οποῖος ἐκπέφευγε τῶν σῶν χαιλέων!
 Οἱ κόπρος, οἵσα σῶν δδότων ἐξέδη!
 Οἱ κατόνδε, οἵσα σῶν ἀπεπνεύθη γνάθων!
 Οντας σὺ ταῦτης διξις τῆς εὐθύηγης.

gionis reus es? Ego enim antiquam legem et recentem
 Dei carmine rhythmico cecini. Mene a Deo alienam
 dicis tu, qui prorsus sine Deo es? At ego nihil nisi
 Deum spiro. Tu me ebrium, stolidum κακυρας?
 At te inter ac Deum nihil jam sit commune, qui
 italia blaterare, nugari et effusire audes. Mene tu in
 Verbum implum esse asseris? At ego Patrum divino-
 rum et fide dignorum fidem ex operibus eorum de-
 monstrabo, et e nominum natura christiana probabo. Papa
 enim quidem quod Praecursor nomen gessit, familia-
 riter usus sum; et avunculum habui nomine Christi,
 terræ Russicæ praesidem, a quibus sancte educatus
 fui. Deinde, rebus terrestribus cunctis negligenter,
 divinas nequaquam neglexi; sed in omnibus quæ
 scitu digna sunt, instructus, ea solummodo quæ fidei
 proficia sunt, conservavi, ceteris longe abjectis, ne
 laqueis multis artis coperer, aut syllogismorum
 labyrintho inerrarem, aut conturbarer ab iis qui
 Verbo crucifixi sunt, aut pro homine rudi haberer.

Inde nobis opera Aristotelis; inde Platonis libri
 sublimes, qui de philosophia naturæ aut de moribus
 et civitatibus tractant. O sermo fatus ei patide, qui e
 labiis tuis exiit! O stercus, qui e dentibus tuis pro-
 venit! O supe, qui e maxillis tuis effusit! Tibi

Ψρικές έκ μόνη; γλώσσης γάρ ή βιβλεφήματα,
 'Εκ τῆς περισσείας δὲ τῆς σῆς καρδίας.
 Σὺ κλήπτες δέξος, ἃς ἡμεὶς κρίνεις,
 Εἰδωλολατρῶν ἐκ φιλαργύρου τρόπου.
 Ποιὸν ἔνον, μάταιο, πλευτες κρίνεις;
 Τὸν τὸν θεὸν πνέοντα καὶ τὰ βιβλία;
 Καὶ τῇ θελητῇ σύντροφον κάκουχοφ;
 'Η τὸν βιοῦντα πεωχικῶν δὲ αιμάτων;
 Καὶ παραχερδαίνοντα τῶν ἡλκωμένων;
 "Ἐπειτα καὶ πᾶς καὶ τίνος τέχνης λόγος
 Τὸν εὐσεβή σὺ καὶ τὸν σὺ τοῦτον κρίνεις,
 "Αἴδηρις δὲν διπάντος ἀπλῶς βιθίλιον;
 Ποίος αυτὸς Μάξιμος ἐστόμωτε σε;
 Ποίος μέγας Κύριλλος ἡκόνθησε σε;
 "Ο; τὸ πλέον μὲν τοῦ βίου σιγῶν μένεις,
 Εἴπου δὲ τυχὸν καὶ διοίξεις τὸ στόμα,
 Εὐθὺς τὰ πανάρεια συλλαβῶν λέγεις.
 Καθὼς παριστόρητο τῷ Δουκιλλῷ
 "Ο γραμματικὸς Φλάκκος, δὲς μέλλων λέγειν,
 "Εβαρδέρισεν εὐθὺς ὡς ἐκ βαλτίδος.
 "Οὐτος βαρύς αὖ, καὶ γεηρά καρδία,
 "Ο; καὶ σαυτὸν ἀγνοεῖς καὶ τὸν πέλας
 "Ἐν ἑκατέσσεις δὲ τῶν φρενῶν, οὐκ ἑκατάσσει
 Ολαγ Δαυΐδ ἑκατασιν ἐξέστη πάλαι,
 Πλάς δυσσεβῆς δινθρωπος, ἀφρόνων λέγεις.
 Πλὴν καὶ σὺ σαυτὸν ἀγνοεῖς, ἀλλ' αὐτόθιν
 "Η κλῆσις αὐτὴ μαρτυρεῖ σου τὴν φύσιν.
 Τὸ Βάρο γάρ τις ἔστιν Ἐκλάδι φράστε,
 Τὸ Βάρο Ιωνᾶ, μάρτυς εἰ μου τῷ λόγῳ.
 Τοῦ δὲ πρόδηλος ἔστιν ἡ σημασία.
 Χοῖρον γάρ ἥντεστο τοὺς παλαιτέρους.
 Τὸ μῆγμα δὲ μέροιν ταῖν διενει σημασίαιν.
 "Οὐτὶς ποτ' οὖν βούλοιτο, συμπερχινέτω.
 Τοιοῦτος δὲν γράφει με κακοποιίας,

merito id criminis datur. Non enim e lingua sola calumnia, sed e corde superabundanti prodit. Tu sane dignus es nomine quod mihi ipse indicis, tu qui turpis lucri causa Deum adoras. Quem fide privatum dicens? Nonne cum qui Deum et Scripturas spirat, aut qui sponite peccati reus existet, aut eum qui sanguinem pauperum bibit, et ex leprosis ipsius lucrum querat?

Quo dein sermonis artificio pium ac impium iudicas, tu qui nihil prorsus didicisti? Ubi Maximus doctissimus te eruditivit? ubi magnus Cyrillus doctrina te imbutit? Tu enim maximam, vitæ partem silentio transigis, et si quando os aperis, jactabundus loquaris, ut Lucilius fecit; ut Flaccus grammaticus in loquendo rauco gulture verba proferebat. Tu autem revera labiis captus corde es pinguis; te enim ipsum non nosti, et proximum ignoras. In existasi quidem es tu, non vero ea quam Davides olim expertus est. Omnis homo impius, tu dicis, et te ipsum haud cognitum habes. Sed denominatio ipsa indolem tuam testatur. Bar enim graco sermone filius est, ut Bar Jona. Et suis quidem significatio manifesta est; porcus enim apud antiquos isto vocabulo indicaatur. Harum duarum vocum mixtura μικταί facial qui

A "Ω νοῦς ἐλαφρός, καν βαρύς μάτην λέγει,
 Καὶ παντὸς εὐρίπειστος ἀνέμου βίζι!
 Τί δὲν ποτε γνῶ δογματίζειν καὶ μέγα
 Τοιούτο γυμνῶν καὶ κακόπλαστον κάρα;
 "Εἴδεν πέφευγε καὶ τὸ τῶν τριχῶν γένος;
 Μωρῷ κεφαλῇ μη θείησαν διμμένειν.
 Ναὶ, φησιν, ἀλλ' ἐπαιζον, οὐκ ἐλοδόρουν,
 Παιζεῖς δὲ καὶ γέρων τις· οὐδεὶς τις φθόνος.
 Μόγις μὲν, ὡς βέλτιστε, καὶ μαχρῷ χρόνῳ.
 Πλὴν ἀλλ' ἀρίστες καὶ καλῶς ἀπεκρίνω,
 Καὶ τίς ασφιστής ἀνταποκρίναιτο σοι;
 Καὶ παττάλῳ πάτταλον ἐκκρούσσοι λόγου;
 Πλὴν ἀλλ' ξόεις οἱ τὴν δλην παροιμίαιν
 "Ἐν νῦν βαλέθθαι, μηδὲ θάτερον μέρος.

B Παιζουσι γάρ γέροντες, ἀλλὰ σωφρόνω;
 Σὺ δὲν θεῷ, δειλαις, παιζων οὐ τρέμεις.
 Παικτὸν οὐ θείον, καὶ τίς οὐ φρίσσει καλών,
 Παιζεῖς, στερῶν με τῶν ἐκείθεν ἐλπίδων,
 Παιζεῖς, ξενῶν με τῆς ἀνάρχου Τριάδας.
 Παιζεῖς, ἀποκλειῶν με τῆς σωτηρίας.
 Σὺ καὶ κατάγχων καὶ μαχάρᾳ κτιννύων
 Παιζεῖς, λέγοις ἄν. Εἰ δὲ ταῦτα παικτέα,
 "Ἐν σοι γε παιγνιδησαν, ὡς ἔργοις μάθησε,
 Οἶον τὸ παιζεῖν καὶ τὸ βλασφήμως λέγειν.
 Ναὶ, φησιν, ἀλλ' ὁ Χίος ἐκύνδρικέ σε,
 "Ος οὐ τεθεὶς μοι τῆς συνηθείας πλέον,
 Κατηγορεῖν σου φληγάφως πέπεικε με.
 Νόμον δὲ τούτον σίσθα φιλοτησίας,
 Μείζους φιλάκες ἐγχωρεύειν τοὺς φίλοις.
 C Ναὶ τούτον οίδα φιλοτησίας νόμον,
 "Άλλ' ένθι δὲν αὐτός εἰς τὸ δεῖπνον ιχάνγης.
 "Ἐν γάρ λογικῶν συμποτῶν συνεδρίῳ
 Νικᾶς λόγου κέρασμα τὴν αἰνου πόσιν.
 Καν τοῦτο δὲν δείημεν, οὐδὲ οἴτω πάλιν

volet. Tu igitur, qui talis es, fidem meam suspectam reddis. O mons futilis, licet pro homine gravi habearis, οἱ fidem tuam ventosam! Quid igitur magni ingenium adeo pravum et male formatum unquam docere poterit, cui crines ipsi valedixerunt, stulto capiti nolens amplius inesse. Ita est, inquit; sed ludebam, non calumniabar. Ludii vero etiam senex quidam, sine invidia, o bone, et paucis. Tu autem scile ei prudenter respondisti. Quis autem philosophus tibi reponet? aut quis disserendo clavum clavo pepulerit? Sed te totam paræmiam, non partem, in mente ponere decebat.

Senes quidem ludunti, sed cum prudentia. Tu, ε contra, res divinas pro luuibrio habere non horre scis, quod vel referens ego horresco? Tu ludis, cælesti spe Trinitate quæ sine principio est, me privans, salutem mihi eripiens. Tu ludum appellas strangulari et ferro occidere; quodsi hoc ludere est, in te iste ludus cadat, ut discas re ipsa, quid sibi velit ludere et calumniari. At, inquit, Chium vinum te insolentem facit, quod copiose sumptum ad tibi irridendum ne adegit. Legem nosti propinatorem, quæ capacissima amicis pocula offert? Nisi sane hanc legem. Sed tu potius ad convivium accede; in

‘Ορθῶς λέγειν θοικας οὐδ’ ἔχεφρηνω;. .
Εἰ γάρ μὲ τις βέβληκεν ἀδρῷ τῷ λίθῳ,
Ἐπειτα τεινὺς τῆς φολῆς τὴν εὐθύνην,
‘Ο λίθος, εἶπεν, οὐκ ἦγὼ βέβληκά σε.
‘Ἄρ’ οὐ γελοῖος τοῦ λόγου δέδοκτο μοι
Καὶ μᾶλλον ἂν ηὔδυντο τῆς φλυστρίας;
Ταυτὸν τι καὶ οὐ καὶ νοεῖς μοι καὶ λέγεις,
Οἶνος προσάπτων τοῦ κακοῦ τὴν αἰτίαν.
‘Εμοὶ δὲ καὶ μᾶλλον αἴσθσις εὐθύνας,
Εἴκερ πειθαρέσθε ταῦτ’ ἀλήρεις ἐν μέσῳ.
‘Οταν γάρ ἐντέδες ἐνδομυχῶν κακίαν
Πρὸ τῆς μέθης ἐκρυπτεῖς, ἡ χρυσῇ μέθῃ
Εἰς ἄκοις ἤνεγκεν εἰς φῶς ἥμέρας.

Α' Άλλ' ἄρτι μὲν σοι ταῦτα τοῦ λίθου χάριν
Εἰς πλῆγμα μικρόν. Εὐτρεπίων δὲ ἐκ λόγων,
‘Ως Μωϋσῆς σοι καὶ δεκάπληγον νίσαν.
Καὶ μου κρατεῖς τὰς χαλάζας καρτέρει,
Καὶ τοὺς σκνίπτες μου προσδόκα, καὶ βετράρχους.
Τὸ φηγαφῆδον οὐκ ἀπελκίσας σκότος.
Καὶ τάλλα πάντα τὰς δεκαπλήγου μέρη.
Ἐμοὶ δὲ νοῦν φυλάττοι Τρίας ἀγία
Νοῦς καθαρότητι προσκυνούμενη,
Καὶ τῷ τριφεγγεῖ καὶ μοναυγεῖ σου φάσι
‘Απροσκόπως πέρποις με τοῦ κάτω βίου
Εἰς πρέστων τῆν, εἰς τὸν δινοθεν βίον.

potatorum logicorum enim cœ u sermonum varietas delectat. Sed hoc quoque si demus, tu nec sic con- grua dices. Ut quis lapide duro me concusserit, et post pœnam datum, Non ego, dicerat, sed lapis te tetigit, nonne perdidiculum hoc censeres? Sic tu quoque cogitando ac dicendo vino mali perpetrati causam attribuis. Mihi vero pœnas nihil ieriores dabis, si ebrietatis venia talia proloqui audes. Si enim malitiam antequam ebrius essem, in iultima mente

B abscondisti, ebrietas ad auditum visumque quondam proferet. At hæc quidem dissenserendi gratia dicta sunt pro levi castigatione; sed, Moysis instar, decem tibi plagas reservo. Tu igitur grandinem, mu- scis et ranas experieris; te tenebre crassas et decem plagas visent. Mihi autem Trinitas sanctissima, quam sincera mente adoro, salutem dat, et lumine triplici et simplici ex hac terrestri vita in terram mansuetorum, in vitam cœlestem recipiat.

THEODORI PRODROMI

Versus : 1° in Pausaniam queimdam qui, extincto filio, præ mortore, lapideus, ut aiebant, factus fuerat; 2° in cadaver ambabus manibus truncum in littore inventum; 3° ad Joannicum monachum, ut ipsum haberet excusatum quod per plures dies eum non invisiſſet; 4° enigma de nube.

Τοῦ αὐτοῦ στίχοι ὑποθετικοὶ εἰς Παυσανίαν, C Διολιμωθέτρα διὰ τὸν θύρατον τοῦ νεοῦ αὐτοῦ Πέτρου.

Πέτρος ἔχω Πέτρον. Ἡρετός τις Τίτα; Οὐκ ἐπικεύσω. Τίτα Παυσανίου, ξεῖν’ ἔκαποντάλιθος.

Παυσανίας δὲ πατήρ, τρίτος πέπρος, οὐνεκα Πέτρου. Οὐ γάρ ἔταυστ’ ἀνήγη, οὐδὲν ὑποτενάχων.

Εἰς τὸ αὐτό.

‘Ο; Νισθην πολύδακρυν, ἀμειψαμένην ἐπὶ πέτρην Φύσιος ἐκ μερόπων, λάζιον οὐ δέχεται,

Πέτρην τανδύν δακρυχεύμονα τανδύν μάγας αἰθέριος; [Ζεὺς (1),

Eusdem versus exhortatori in Pausaniam quemdam in lapidem transformatum ob mortem filii Petri.

Petra Petrum teneo. Quem? dižerit aliquis: non celabo. Filium Pausanias, peregrine, hic lapis granatussum servat. Pater est Pausanias, petra ob lethum factus filii, quem lamentans sine fine dolore cunctus est.

2. Idem.

Qui Nicben lacrymabundam, quæ ex muliere saxum evasit, saxosam non recipis, Jupi. er Olympius sub lapidis lacrymabundi specie stylo immortalis sculptam

(1) Sic legitur omnino versus iste in codice; sed mendose, procul dubio.

‘Αθανάτῳ γλυφίδι στήσατο γλυφάμενος· Δέρκεο Παυσανίην πολυπενθέα, οὐνεκα παιδὸς Πέτρου· ἀτεχρ. πετρίνην δέχνυσο καὶ Νισθην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παυσανίην ἡ λύπη ἀπ’ ἀνέρος ξεφνε κάτερον.

‘Ε; τόδε ἀνδρομένη φύσιν ἀμειψαμένη.

‘Η καὶ γηδοσύνη ἀπὸ πέτρου τέξεται ἀνδρα;

Οὐ, ξένε. Ρροτέρη φύσις ἔγεντο κακοῦ.

‘Υποθετικοὶ ἐπὶ τινι ἐκβράσθητι τῆς θαλάσσης ἀχειρί τεκρῷ.

Ἐτίνε, τι νῦν με δέδορκας, ἐδυ περὶ δύμα πετάζος,

Οὐ πτολέμιο βίη, οὐ φονέσσα μάχη.

erexit; at saltem Pausaniam lugubrem contempsare qui filii ergo saxonum factus est. Jam nunc Niobem in lapidem mutalam crede..

3. Idem.

Pausaniam dolor saxonum fecit, ex viro natura hoc eum fieri volente. Num gaudium e saxon unquam virum elicet? Minime, amice; natura enim non est malitiosa.

Versus consolatori in mortuum manibus privum, e mari ej. etum.

Cur me aspicis, peregrine, aridis oculis? Credo mihi, non bellum, non pugna crux:ta, non

Ψύδε τ' Ἀρης βροτολοιγδ; ἐμάς ἀπενδσφίσε χειρας. Αἱδία
Οἴδα δὲ μ' ἄτρυγέτου πέφνεν ἀλὸς μέλεον.

Κύμασι γάρ μαχόμην ἔνσελκους ἕδοις νῆδε,
Νῆδος ὑγροσελέξ, νῆδος ἀελλομάχον·

Τυρδόν: ον δέ γένος καὶ ειναλινήχυτος ἰχθύς
Αμετέρων χεράων ζεῦγος; έθοινήσατο.

Τυχύς: δαίνυνται ἀνδρα· ἀνήρ δ' ἀναδαίνυνταις ἰχθύν·
Ἄκμφι δαιτυμόνες, ὡς πόποι, ἀμφοτέρων.

Εἰλνε, σὺ δ' ἀρ γενέτασιν ἐμοὶς ἐμὰ φῆματ' ἔνισκε·
Γουνοῦμας καὶ ἀχειρ· λίσσομ' ἀναυδὸς ιών·

ε Δυστυχεῖς, παύσασθε τραπέζης ἰχθυόεσσης,
ε Λείψαθ' ἀλιτρερέα ζῶα θαλασσοτόρα·

ε Μή πος' ἐμοὺς ἀπρόσπτως θοινίζεσθε φυνῆς,
ε Καὶ με λάθητο τόκον δαινύμενοι σφέτερον·

ε Μήτηρ θ', ή μ' ἐλόχευτας, ἔλοις πάλιν ἐνδοθι γα·

[στρόβ,

ε Ζωδὸν γειναμένη, δεχνυμένη δὲ νέκυν. ε

Ἐλες τὸν μοραχόν, κύρον Ἰωαννίκιον (1).

Οὐ μὰ σὲ, κάρα φίλον· σὲ γάρ δύνυμι δρκιον ίρδν,
Ἡῦτε Πυθαγόρας τετρακτύν, καὶ Στυγὸς ὅδωρ

Τευδούλων ἀγορὴ σίνεθ' ίερδν, εἰχε δ' ἐς δρκον,
Λῷστ' Ἰωαννίκιε, κῦδος γενέθλης μεροπελής·

Οὐ, μὰ σὲ, οὐ λαθόμην δύμιλάμω τα λόγων τα,

Mars mortalibus pernicirosus, manibus me privavit meis. Fluctus nefastus maris immensi me enecavit. Cum undis enim in navi stans bene constructa rugnari. Genus marinum, piscis ambas mihi manus mordicus abscidit. Piscis virum devorat; vir invictum piscem edit, multuis se dentibus persequentes.

Tu, peregrine, parentibus meis hæcce verba referes; exaudi me manibus privatum, supplicor, pressa roce: Infelices, a mensa piccosa abstinele; animalia marina jam non manducate, ne forte occisores meos edatis et propriam prolem in stomachum mitteratis vestrum, et ne tu, mater, eum denuo in utero mortuum concipias, quem vivum in lucem edidisti.

Ad monachum dominum Joannicium.

Proh fidem tuam, charum caput: per te enim iurandum sacrum facio, sicut Pythagoras per quaternum numerum, aut deorum chorus per Stygias undas jurat, mi Joannici, generis humani ornementum! Non enim sermonum dulcium, non præ-

(1) Idem certe cum illo de quo agitur supra col. 1071.

Αἱδίεπειάω, τε καὶ ἀμυμόνων ἐφετμάλων
Σῆ; ἀγανοφροσύνης· τῇ γάρ καὶ ἐμοῦ λελαθοίμην.

Ἄλλα με νοῦσος ἔρεξε, νόσων δλωτάτῃ ἄλλων,
Καὶ μελεδὼν μυρή, καὶ ἀπειρίτα κύματα λύπης,

Τυρης ὑψιγόνοιο πωλύπλοκα ἀλλα κάρηνα·
Τοισιν ἄγω σεῦ δνευθε μακροὶς ὑπὸ ἡμασι μίμνω,

Οὐδὲ τε λησμοσύνῃ. Σὺ δ' ὁνειδίοις ἐπέεστιν
Πίπορ ἐμὸν περίτερωσας, ἀχνύμενος οὐ σάφα ταύτη·

Η μ' ἐπίσικεν δχνυσθαι, δ μὴ νοσέοντα ἔειδες,
Η τι ταῦθ' ἀμάρτομεν, οὐδὲ, νόσους παριδόντες,

Ἄμφι οἱ βαδισάμεσθα, ἐφ δ' ἐπιμίμνομεν οἶκω.
Τίπτ' ἀτέλεστά μοι ἀρα χαλώσει; Οὐδὲ σάφα οίδα·

Σὴν κραδίην γάρ ἔγνων, καὶ δνείδεα σγνὰ φιλήγε.
Ἀληγμα εἰς τὴν τερέληην (2).

Υἱός ἡμετέρου με φιτύσσατο δια θυγάτηρ·
Β Ήέρι δ' ἀμπελῶν τῷ περιγειοτέρῳ.

Υἱὸν ἐμὸν λαγνέσσοι φορευμένη εἰμὶ καὶ αὐτῇ·
Τὸν δὲ τε γειναμένη, οὐλυμαί· δς δὲ βροτοῖς

Λοιμοῦ ἀργαλέοι δυσαλθέος ἐστιν ἀκέστωρ·
Τὸν γενῆ μερόπων ἡ δυσαρεστοτάτη

Καὶ τε μάλιστα φιλεῖ, καὶ ἀπειχθαίρει μάλιστα.
Γνῶθι με, τις τελέθω, δν τέκον, δς με τίκεν.

ceptorum prudentium quæ ab eo emanant, expersesse velim. Sed morbus me excitavit pernicirosus ei curas sexcentæ, et ærumnarum multitudine innumera, sicut capita hydræ renascentia. Sic, tui haud immemor, longos traho dies. Tu autem cor meum verbis diris vulnerasti crudeliter, aut quia me offendere tibi placuit, aut quia me ægrotantem ignorabas; attamen, licet ægrotantes, ad te non consugimus, imo domi remansimus. Cur igitur in vanum mihi succenses? Evidem nescio; animum enim tuum novi, et amicitia benigne ritueral.

Enigma in nubem.

Filiī nostri me genuit cœlestis filia, et in aere circumfuso versor. Filium meum in utero porto; quem ubi erixa sum, pereo; hic autem mortalibus peste laborantibus medetur; quem gens hominum morosissima diligit et odit quam maxime. Examina quis sim, quem genererim, quis me procreaverit.

(2) Reperitur etiam in ms. bibliotheca Vaticano-Palatinæ , n. XLIII, folio 90 verso, lin. 21.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΕΙΚΟΝΙΣΜΕΝΟΝ ΤΟΝ ΒΙΟΝ.

EJUSDEM

IN VITAM SUB IMAGINE ALLEGORICA REPRÆSENTATAM.

*Me, quæ vita sum, homo, uamonitricem recipe.
Inventisti, tetigisti, retinuisti crines meos. Ne luxu-
rice, ne mollitiei te tradas; spiritus altos sumere et
modestiam offendere noli. Nudam me vides, nosi
finis mei nuditatemi oblivisci. Pedibus meis additæ
sunt rotæ; quæ ne hinc inde volvantur time; crura
alata sunt; ausugio, tibi me subtraho. Trulinam
manibus porto, hujus metue fluctuationes. Quid me
prehendis? Umbram amplecteris; venti flatum tenes.*

Δ Τί με κρατεῖς; Κακῶν κρατεῖς. Νοιστρον, ίχνος πλοίου.
Έμε, τὸν βίον, δυνθρώπε, δέξαι σου παραινέτην.
Οὐκέ έτυχες, οὐκέ Έλαδες, οὐκέ έσχες μου τὰς τρίχας (3);
Μή συκύρωπάσῃς τοῦ λοιποῦ, μηδὲ δυσελπίστηγες
Γυμνός είμι, καὶ τῶν χειρῶν ἐξοιλισθήσας τούτων,
Ίως μεταρρύθμισα πρὸς σὲ, καὶ μεταπέσω.
Τ' πό τοὺς πόδας μου τροχοῖ· τάχα σοι κυλισθῶσι.
Περὶ τὰς κνήμας μου πτερά· τρέχω, προσπίπταμε
[σοι].
Συγά κατέχω· τάχα σοι τὴν πλάστιγγα χαλάσω.
Μή τοίνυν ἀποπροσποιού τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας.

B Quid me prehendis? Fumum tenes, somnium, navigii
vestigia. Me, quæ vita sum, homo, admonitricem
recipe. Non invenisti, non tetigisti, non retinueristi
crines meos? sed noli mærere, noli desperare. Nuda
sum et e manibus hisce elapsa, forsitan revertar ad
te. Pedibus meis adjunctæ sunt rotæ quæ forte vol-
ventur. Crura sunt alata; ad te volo; trutinam
porto, in tuum forsitan commodum. Noli ergo de-
sperare.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΣΧΕΤΛΙΑΣΤΙΚΟΙ ΕΠΙ ΤΗ ΑΤΙΜΙΑ ΤΟΥ ΔΟΓΟΥ.

EJUSDEM

LAMENTATIO SUPER VERBO CONTEMPTO.

Ἐρβετ' ἐμοῦ βιθυνίῳ ἀπόπεσθεν, Ερβετε, βίθλοι.
Ἵρδε, πρήπαν μελέδημα παλαιγενέων ἀνθρώπων·
Μηχιτ' ἐμοὶ πελάοις, ἀλλούς δέ τε δῖσθο φῶτας.

Apage ex oculis meis, libri; quidquid prisca gens mortalium curat, apage; nunquam ad me accedas, sed alios frequenta. Aristotelis artificiosae subtilita-

(1) Sic et in cod. Vaticano-Palat. n. XLIII. Edit.

C Εἳρετον Ἀριστοτέλους πολυμήχανα δῆνεα τέχνης .
Θεολογίη τε Πλάτωνος, ἀπασά τε φιλοσοφίη .
Ἐμπεδοκλῆος δριστα μελήματα, Μοῦσαι· Ὁμήρου,
*tes, recedite; Platoni theologiae ac philosophiae,
retro ite; optima Empedoclis opera, Homeri, De-
mocriti atque Orphei (quem pater procreavit Hy-*

(2) Cod. Vaticano-Palat. et Edit. περίσταμαι.
 (3) Edit. τριβούς.

Μοῦσαι Δημοκρίτειο, καὶ Ὄρφέος (δύν τέχε πατήρ)
Ταῦτα, οὐδὲ δέρχοι περὶ φυσικῶν ἄλλος ἐρίζει).
Οὐχεῖο, φήτροςύνη· ἔξοιχε, δρυθογραφίη.
Δόλλα θ' ὅσα χθονίσται λόγω επὶ κύδος ὀπάζει,
Ἐρθετε· δὲλλωφείσται μεληδόνος ἀξια πολλῆς,
Οὐκέτιν. Ή γάρ ἔγώ κενεν περὶ μόχθον ἀνέτλην (1).
Γύμνεσιν ἐμμογένων· τὸ δ' ἐτώσιος ἐπλετ' οἰζυς,
Μαψίδιον τε μέλημα, καὶ ἀπάτη διφρονεόντων.

Ἐρθετ' ἐμοῦ βιότοιο ἀπόπροθεν, Ἐρθετε, βιόλος.
Θεοὶ, σὺ δ' ἐκ σφήνης μὲν ἀπείρεγος, οὐκέτιν δέλλων περ·
Μηδ' ἀρ' ἔκητι λόγοιο μέγ' ἀχνυσο· μὴ δὲ σὲ λύπη

gros) musæ, recedite, certamen nolite inire. Abi, rhetorica, recede, orthographia; quacumque gloriam mortalibus præbent, retro abile, cælerorumque, non nescium animum occupate. Vanum equidem laborem sustinui pro vobis patiendo; unde ær umina, miseria, curæ et fraus prodiit.

Apage ex oculis meis, libri! Tu, mens mea, a sapientia, invita quidem, aliena es; sed ne nimis afficta sis, et mæror qui cor edit, non te persequa-

Α Θυμοδόρους χρατεῖτω, ἐναυομένη φίλα γυνά.
Ἄλλαξ βίδων τε, λόγων τε, καὶ ἀτελέος μελεδῶνος,
Τηλοῦν ἀποκειδάζευ· ἀτὰρ θυμέλης μεθίζειν,
Καὶ τε γελωτοπόντοις παρέζεο, καὶ τε μίμοισι,
Παιζεῖ δὲν οὐ παικτοῖσι· τὸ γάρ βροτοὶ ἵσσαις ἄρτες
Τιμᾶν ἀφρονέοντες· ἀπισταὶ δὲ θέσσαν τὰ λόγοιο (2).
Εἰ δὲ δέρχα μὴ θυμέλης παρέμμεναι ἔσχες ἐξιδωρ,
Ἡτο σιγῇ ἀκέων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων,
Μηδὲ ἀγορῇ μερόπων πωλέσκεο κυδιανεῖσῃ,
Καὶ τάχα διαβόρους κέρμου προφύγης μελεδῶνας.
Ἐρθετ' ἐμοῦ βιότοιο ἀπόπροθεν, Ἐρθετε, βιόλοις.

tur, nec membra conterat corporis tui. Longe abjice libros, sermones et curas edaces; et contra theatra frequenta et scurrarum ac minorum nugas audi. Lude circa res non ludicras, quas stulti tractare amant, verbo longe abjecto et spreto. Quodsi theatris operam dare nolueris, tacitus sede, hominum cœlum vita, in foro hominibus frequenti non ambulabis, et continuo curis et sollicitudinibus valedicito. Apage ex oculis meis, libri!

THEODORI PRODROMI

CONTRA INVIDOS. — EXHORTATIO AD PIETATEM ET SAPIENTIAM.

(Ex edit. Basil. 1538, cuius textum ad ms. Vatic. CCCV emendavit Theilius.)

Τοῦ αὐτοῦ κατὰ φθορούντων.

Οὐκέτιν διμίν ινδὲ λύνος ἐν βίᾳ,
Οὐχ χείρες εἰς δίμυναν· ὁ δεινοῦ πάθους!
Ὦς δὲν τὰ μισάνθρωπα κέντρα τοῦ φθόνου
Ἐλών ἀράξων χερσιν ἀδραῖς ἀσχέτοις·
Καὶ τοὺς κότον τρέφοντας ἐν ψυχῇ μέσῃ
Ἀειφυγίς ζημιώσων καὶ πλάνη.
Τιοὶ σκότους γάρ εἰστεν, ὡς υἱοὶ πλάνης,
Καὶ τῆς ἐκείνην ἀφασίας δλοι [edit. ἀλει].
Νῦν δὲ διατατα [edit. νῦν δὲ ἀπάτας], καὶ γάρ ἀδρα-
[νῶς ἔχω,
Καὶ οὖν κατ' αὐτῶν ἐξοπλιῶ τὸ στόμα,
Ὦ; λοιδοριῶ τὴν μισάγαθον νόσον·
Οὐδὲν γάρ ξανθοῖς νοῦς ἐμδες παυθῇ πάθους.

Ejusdem contra invidos.

Non inest nobis vestigium vigoris; manus ad defensionem desunt, o infortunium! quibus diros invidiae aculeos disrumpam, quibus eos qui in animo invidiam alunt, ad exsilium et miseriam condemnem.

Tenebrarum enim filii sunt et erroris, et hanc ob causam cæci. Parcite mihi argo et viribus destituto. Quid si nunc contra illos versus meos armem; si morbo funesto maledicerem? Sic enim animus meus dura pati desinet.

Τοῦ αὐτοῦ Νουθετικοῦ.

Ἐχε πρὸ πάντων τὸν Θεοῦ φόδον, ξένε·
Ἄν ἀγαπητοὺς τοὺς λόγους κρίνης δρα,
Νυκτὸς νοητῆς ἐνθυμούμενος ζόρον,
Ἐαυτὸν ἐκ γῆς τῶν παθῶν ἐκεπῶν φέρε.
Ρήσει σοφῶν φύννυε φέστα σὸν κέαρ.
Ἄγνιζε σαυτὸν, ἀνάγου πρὸς αἰθέρα.
Σταίη γάροντα [edit. οῦντας] σὺν σοφοῖς τὸ σὸν λάχος.
Σώφρων βίωσκε, καὶ τὸ σὸν φρούρει δέμας.
Ὑδρευσον, υἱὲ, νουνεχῶς ὑδωρ λόγου.
Ἄφεις ἀπαντα γῆς μελουργῶν φόσματα,
Ἴς Ισχυρὰ κραυγασο, ἐξ ὑψους θύ;
Εἰς γλῶσσαν, ὡς μέλπομε τῷ πλάσαντι με.

Ejusdem versus adhortatori.

Ante omnia Deum time, et quando sermones re-
censes salutares, in noctis tenebris reconditus medi-
tare, et ab omnibus te humanis exue passionibus.
Sapientium dictis cor tuum robora, te ipsum sancti-
fica et cælestia meditare. Sic enim sors tua cum sa-
pientibus stabit. Vive prudenter, et corpus tuum con-
serva. Verbi aquam sollicite hauri; omnibus omissis
terræ cantibus gemitus cie, et animum in altum tolle,
Creatori tuo carmen psallendo.

(1) In cod. 2851, μόχθια ἔτελην.

(2) Legend. forsitan θεσμὸς λόγοιο.

Τύμπος.

Τί τοὺς τύπους ἔστηκας Ιστερὸν, ξένε,
Ὦ; διὸ τὸν ἐνθές τῆς πλακεῖς μάζης νέκυν,
Οὐ τύμπος αὐτὸς πάντα σὺν φράξιν φθίνω.
Καὶ κακινὸν οὔδεν, εἰ λαλεῖ σοι καὶ τάχος;
Ηλ γάρ γραφή κράζοντας οἵδες τοὺς λίθους.
Σκύμνος; λέοντος παρ' ἔμοι κεῖται μένων,
Σκύμνος λεόντων, ἀλλὰ καὶ μέγας λέων.
Τύποι δὲ, μύσας τὴς πτύχης τῶν ὅμμάτων,
Ἐν τοῦτο καθὼν οὐ λεοντῶδες πάθοις.
Πύργον καλύπτω χάλκεον τῶν Λιδίων,
Ρώμης νεαρᾶς ἀδαμάντινον δόρυ,
Κωνσταντίνον, τὸ θαύμα τῶν Καμυτζίων.
Τὸν παντίκαστον οὐ τοσοῦτον ἀξίᾳ,
Οσον φρονήσει καὶ κράτεις σερπτηγίξει.
Οὐ; ἀμφὶ δυσκήνη, ὀμφὶ βορέαν, καὶ νότον,
Καὶ τὰς ἑψάς; ἀστραπὰς τοῦ φωτόφρου,
Πρηστήριον πῦρ βιρβίρωις ἐπερδάγη.
Ξένος;

Τὸν σύζυγον φῆς τῆς Κομηνῆς Μαρία;
Τῆς πορφυρανθόπαιδος, ἀλλὰ μητρόθεν,
Ἡ καὶ συνελθών, ὡς σελήνη φωσφόρος,
Τοὺς παιᾶς ἐξίρχετεν, ἀλλούς ἀστέρας,
(1) Ἐκείνον αὐτὸν εύστοχήσας τοῦ λόγου.
Εἴτ' οὐ λέγεις μοι, τύμβος, τὴν 'Ρώμην μύσαι,
Τῶν τοῦ Σεβαστοῦ κάμμυσαντων ὅμμάτων;

Τύμπος.

Ορθῶς ἔφης· πλὴν καὶ τὰ λοιπά μοι σκόπει,
Καὶ κλαύσον, εἰ τις καὶ φανίς σοι δακρύων.
Ανατροπήν γάρ πεντέδες τοῦ γένους βλέπεις,
Καὶ φυρμὸν ἀθρεῖς βασιλικῆς ἔστιας,

Tumulus.

Quid adstas, peregrino, inscriptionem hancce legens? Visne mortuum intus reconditum novisse? Ego tumulus te certiore facio, et sepulcrum ipsum ad te l qui non mirum est. Scriptura enim lapidibus vocem dedit. Apud me leo catulus jacet, sed leo adulitus quoque dormit ibidem supercilia myvens, in quo uno leonem non agit. Turrim ceneam Ausonum condo, jaculam Romae novæ aeream, Constantiū, decus Camylziorum, summe venezandum non tam dignitate quam intelligentia et rei bellicæ peritia, qui versus occidentem, septentrionem, austrum et orientem ignis ardens in hostem ruit.

Peregrinus.

Mariæ Comnenæ consortem nōminas feminæ in purpura natæ a matre; cum qua viens, ut Lucifer cum Lyra, filios quasi astra procreavit. At Romanæ cœcutire dum oculi divi imperatoris clausi sunt, non mihi dicis!

Tumulus.

Bene dicas: sed cœterorum quoque rationem habe et lacrimare, si quis fons lacrimarum tibi superest. Tuius generis subversionem et domus cœsareae con-

A Λαμπρᾶς; ἀπορφάνισμα καλλιτεχνίας,
Καὶ συμβυνῆς χήρευμα καλλινυμφίας,
Καὶ τῆς τύχης κύβευμα πρᾶς τὸ κατόπιν.

Ορᾶς ἐκείνην τὴν καλήν, τὴν ὀλιβίαν,
Τὴν ἐν χαλδῶσιν ἀμφοῖς ἐσταλμένην.
Ορᾶς ἐκείνην τὴν μελαμφόρον πάλιν.
Μῆδ; γυναικός εἰσιν εἰκόνες δύο.

Αὐτῆς ἐκείνης, τῆς νέας χήρας, λέγω.
Η μὲν, τυπούσα τὴν χθὲς εὐτετρίχν,
Η δ' αὖ τὸ πένθος; καὶ τὰ τῆς δυσκαληρίας;

Τῷ γάρ ἐκείνῃς συμφαίνουσα φωτόφρου
Καὶ δύντι; συνέδυνεν ἐν τοῖς; ἀμφοῖς.

Αλλ', διανάπτων πνεῦμα σαρκὶ καὶ λύων,
Ὕδ; διανάψης; μυστικώτερον πάλιν,

Ἐνωσον αἰθί; οὐ; δέστησας κάτω,
B Εἰς ἐν κατασκήνωμα καὶ τρυφήν μίσιν.
Οὐ γάρ διαιροῦν, ἀλλ' ἐνοῦν ἀπεστάλης.

Τοῦ αὐτοῦ.

Σοὶ τῇ τραπέζῃ τῶν Θεῶν μυστηρίων,
Ὕν αἷμα καὶ σάρξ συστολίζει Δεσπότου,

Τὴν χρυσοῦν φῆ προκοπίζω πορφύραν,
Η πορφυρανθόπαιδος ἐκ Θεοδώρως,

Μητρὸς Κομηνῆς Κομηνῆς παῖς, Μαρία,
Κωνσταντίνου δὲ σύζυγος Καμυτζίου.

Ω συνεπαγάσσασα τῷ πρόσθεν βίῳ,
Ταῖς ὑπέραις νῦν συμμελανομαι τύχαις.

Σὺ δ', ἄρτε κατένε, καὶ κρατήρις ζωὴν βρύων,
Τὴς σῆς τραπέζης μυστικούς δαιτυμόνας

Ποίησον ἡμῖς τῇ τελευταῖς κρίσεις,

C Τῶν σῶν κερανύνς ἐνθέων σιτισμάτων.

taminationem vides; pulchrorum liberorum mors matrem formosam viduam reddidit. En fortunæ vicissitudinem! Pulchram illam ac fortunatam auro splendentem vidisti; nunc eandem teste lugubri induitam aspicis. Sub duabus eadem multe speciebus adest: uxor felix et vidua lugens. Cum enim una cum Luciferō suo oriente eluxisse, cum occidente et ipsa occidit. Tu autem qui spiritum carni addis et demis, uni denuo mystice quod distinxisti in hac vita, in unum tabernaculum et ad gaudium aeternum; non enim ad dissolvendū, sed ad coadunandum missus es.

Ejusdem.

D *Tibi, divinorum mysteriorum mensa, quam sanguis et caro Domini ornat, purpuram auro distinctam superinduo Theodoræ Comnenæ matris purpura τε filia Maria Comnena, uxor autem Constantiī Camylzii, cuius ut antea vitam illustravi, sic nunc satis ejus supremis obscurata sum: tu vero, o panis nove et calix ritam scaturiens, mensa tua mysticos constitue concivas tempore ultimi iudicij cibi tui mystici participes factos.*

(1) Ms. nostrum sequor in quo nulla hic exstat interlocutorum distinctio; videtur autem versus hic Tumulo tribuendus et sequentes ἐπεργίνοι.

INDEX

AD

HISTORIAM JOANNIS CINNAMI.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in textu expressos.

A

Aaron acoluthus, homo ferox et improbus, 281. Oculis privaturs, 288.
Abasgi, 183.
Abydus, 72.
Abydenum fretum, 72, 201, 283.
Acoluti dignitas, 80, 210, 281.
Acropolis Antiochena, 481.
Acropolis Barensis, 140.
Acropolis Cip., 219.
Acropolis Brundusii, 161, 503.
Acropolis Coryrensis 100.
Acrenum, 40.
Accuses nobilis Hungarus, 11.
Adanam Joannes imperat. expugnat, 16.
Adrianopolis in Asia, 42.
Ægyptius in Persarumjus concedit, 278.
Ægyptiacum bellum, 278.
Agnes Antiochena, 287.
Alan, 88.
Alemannorum exercitus innumerous, 67. In Chorebacchorum campis clades, 73. Alemanni ceduntur a Græcis, 77. Pedestri acie valent, 81. Funduntur a Persis, 81. Post varias acceptas clades Franciæ se adjungunt, et Damalis fretum trajicunt, 84. A Franciæ irridentur, 84. Eorum in bello gerendo mos, et in dando receptui signo, 90. Romanum imperium invadere statuunt, 101. Auxilia Stephano regi Hung. submittunt, 218.
Alexander comes Gravines, 67, 133. A Siciliæ rege pulsos ad Manuele conffugit, a quo copiis præficitur, et ad Fredericum imperat. legatus mittitur, 139, 148.
Alexander papa a Frederico imperat. throno dejectitur, 228. Restituitur Manuels imper. ope, 229.
Alexander Longobardus Germanorum auxiliariis copiis a Manuele præfectus, 148.
Alexius Casianus, 179, 208.
Alexius Comnenus Imper., 5.
Alexius Comnenus primogenitus Joannis Imper., 23. Mortuit, 24, 28. Illius uxor, 36.
Alexius Comnenus magnus dux et protostator, ejus gesta varta, 25, 165, 168, 170, 210.
Alexius Contostephanus, 211.
Alexius Ducas, 172.
Alexius Giphardus ad sultanicum mittitur, 176.
Alexius Petralpha, 292.
Alexius protonotarius, 227.
Alexius protostator, 170. Conspirat in Manuele, 263, 267, 268. Illius mors, 263.
Alexius domestici filius in Ciliciam mittitur, 237.
Alitium, regio Italæ fertiliæ, 161.
Almericus, patr. Antiochenus, 181.
Almus Hungaria regis filius ad Joannem imper. conffugit, 9.
Alpes, 135.
Amalricus, rex Hierosol., 237. Fi-

liam protosebasti uxorem dicit, 238. Manuele convenit, a quo magnifice excipitur, 230. In Nuradinum movet, 290.
Amasia, 200, 293, 296.
Amicitia præ-textus maximarum sa-pe injuriarum materia, 213.
Anazarbus ab Joanne obessa et op-pugnata, 16, 17. A Græcis capta, 180.
Anchialus, 216.
Ancora obessa a Venetis, 288.
Anconitarum erga Manuele fides, 170.
Ancrys, 200, 291.
Andreas comes Rupiscanina Græcis faret, 170.
Andronicus Batates, 300.
Andronicus Camaterus, 210.
Andronicus Comnenus patruelis Ma-nuelli imper. vir magnanimus, 61, 67. In Ciliciam mittitur cum imperio, 121, 123. Pugatur a Toroso, 123. Byzan-tium reddit, 124. Naïsi et Branizova dux constitutus, ibid. et 126. Tyranni-dem meditatar, 124. Cum Hungari paciscitur, 126. Manuelli insiliis struit, 129. Carcer evadit, 232. Dona accipit a Manuele, 230. Cum Philippa Hierosol. et viuia regis Hierosol. consuetudinem habet, 230. Ad Persas sese coufert, ibid.
Andronicus Contostephanus, 33, 270. It Hungaros cum e' piis mittitur, 270. Diotyssum Hungarum delet, 272. Clasi Ægyptiacæ prædictur, 278.
Andronicus Ducas, 216.
Andronicus Euphorbenus, Cilicie prefectus, 227, 284.
Andronicus Lampardas, 260, 271, 273, 274.
Andronicus Opus, 72.
Andronicus sebastocrator, 109.
Antiochia obessa ab Joanne, 18.
Hanc Manuelli filio idem Joannes in hereditatis partem destinat, 23. Antiochæ legati ad Manuelem, 29, 186. Antiocheni Baldulino regi Hieros. se deduct, 237.
Antrum Italæ urbs Græcis deditur, 144.
Apamis, 263.
Apellæus mensis, 210.
Aquæductus Cip. instaurati a Ma-nuele, 274.
Arædes, 190.
Archizupanus, 101. In eum movet Manuel, 102, 199, 287. Vide Bacchini-nus.
Armenia, 183, 288.
Asiaticum bellum, 176.
Athanasius patriarcha Antiochenus, 211.
Athyras, 74.
Atalia, 179.
Ab audacia auxilium petendum, ubi nullum compendium ex metu, 116.
Augustulus ultimus Romanorum imper., 218.
Aurea bullæ, 276.
Austria, 261.

B
Babylon, 183.
Baca, 18, 20.
Bacchinius Archizupanus, 110, 111.
Manuele adit, et veniam impetrat, 112.
Bakluinom, rex Hierosol., 183. Filius cum Manuele congressus, 185. Ab eo magnifice excipitur, 185, 188. Manu-ler inter venationem Ieros ab Imp. san-satu, 190. Mortuit, 237.
Balduinus Marasius dominus, 18, 216.
Banu dignitas, 117.
Baris obessa a Græcis, 188, 183.
Capita, 140.
Barletum, 182.
Basakis, 212.
Basilicus, 116, 176.
Basilicas Tauroscyticas dynasts, 236.
Basilius Camatenus, 210.
Basilius chartularius imper. a Bori-ze deleter, 132.
Basilius diaconus, 176.
Basilius Tzycandiles, 72.
Basilius Xerus in Siciliam mittitur legatus, 91, 92.
Bassavilla deficit a Gulielmo Siciliæ rego et Græcis sese adjungit, 136, 143, 147, 151, 153.
Bathys, fluv., 191.
Bela regis Hungaria filius Mariam-Manuelis illiam uxorem dicit, 214, 286. Alexii nomine et despote dignitate donatur, 222. Mors Cesaris, 287. Fit rex Hungariae, 247.
Bela, Geza regis Hungaria filius, 215.
Belegrada expugnata, diruta rur-sumque instaurata, 131, 214, 240. A. Manuele deficit, 153.
Belosius nobilis Dalmata, 104. Fit Serviæ princeps, 204.
Belosius seu Belus Hungariæbanus, 117.
Bemperiota, 43.
Berrhaea, 10, 96, 122, 133, 183, 213, 227, 288.
Bertrandus, filius notus comitis S. Egidi, 186.
Bipenniferi seu Varangi, 8, 187. Bithynis, 191.
Bladimerus Galitzæ princeps, 115. Bladisgraizi legatio ad Manuelem, 262.
Boemundi principis Antioch. mors, 16.
Bohemus rex in exercitu Conradi imper., 81, 210, 222, 242.
Bouses, fluv., 102.
Borizes, Hungarus ad Joannem pro-fugus, 117.
Borizes Bessense dynasta, 151.
Boscus, 148.
Bosgenæ principatus, 104.
Bosthra seu Bosra, 104, 151.
Branas, 53, 271, 272. Vide Theodorex.
Branizova capta ab Joanne, postuno-

dum ab Hungariis recepta, 12, 117, 121, 131.
Britanni, 8.
Brundusium Telesa olim dictum, 159. Obsessum a Graecis 150, 162, 163.
Illi portus, 163, 18. Muri bene compacta, 131.
Brunetus Italus, 137.
Bunus, 141.
Buthines Dalmata, 108.
Burgenses qui dicantur apud Latinos, 282.
Butotus, 147.

C

Caballa, 42.
Cesarea, 200.
Cesaris dignitas, 207.
Callipolis, 201.
Calopatra, 40, 66.
Caluphes. Vide Nicephorus.
Cancellarius Latinus idem qui logotheta, 141.
Cancellarius Gulielmi Siciliae regis, 141. Siculus copius praest, 149.
Caniclo prepositi dignitas, 183.
Capri, fluv., 3.
Capillorum ostensione quid innatur, 112.
Capitizerti, 20.
Carcer palatii Cp., 297, 299.
Caroci Hungarici descriptio, 273.
Cassianus, 268. Vide Alexius.
Castamon, 13, 15.
Castrus nobilis Italus, 145.
Catzicci, 249.
Cedades, 11.
Ceibianum, regio sic dicta, 59.
Celtæ a Graecis deficiunt, 167. Eorum expeditio in Terram sanctam, 67.
Centenarius auri, 211.
Chabarda, 19.
Chalizii apud Turcos qui dicantur, 107, 217.
Chaliphia, 289.
Chares nobilis Persa casus a Graecis, 40.
Chartularii dignitas, 70.
Chius, 281, 284.
Chorebaechorum campi, 73, 19.
Chorasmiani, 183.
Chramus, 11, 740.
Christus quo sensu minor Patre, 251.
Chrysaphius, 199.
Chrysopus, 41, 87, 98, 101.
Cilicia, 16, 23.
Cistranus, 180.
Clades accepta post victoriam acerbior, 169.
Cladus carceris praefectus, 235.
Clithestrian sultanus Constantinopolim venit, 204. Vicinos dynastas impedit, 292.
Coccobastii nobiles Ciliceni, 199, 271.
Comitum dignitas apud Latinos, 68.
Conradus imper, 68, 74. Ilins expeditio in Terram sanctam, *ibid.* In Philopatio excipitur a Manuele, 74. Ad Manuelem scribit, 75. Fretum trahit, 80. A Persis deletur, 81. Redit, 85. Et Constantinopoli honorifice excipitur, 86. Deinde Thessalonice, 87. Moritur, 88.
Constantia uxor Raimundi principis Antiocheni, 122. Sc et Antiochiam Manuela tradit, 178. Rainaldo uubit, 178.
Constantinopolis turre et muri, 75.
Constantinus Aspietes classe cum Siculis decernit, et ab illis vincitur, 271.
Constantinus Calamanus, Cilicia praefectus, 216. Captus ab hostibus, 216, 286.
Constantinus Angelus sebastohypertatus, 102, 119, 120.

Constantinus Ducas, 268.
Constantinus Otus, 170.
Contostephanius familia, 53. Unde nomen sumpserit, 97.
Corevra a Manuele expugnata, 97, 98, 101. Ilius acropolis descriptio, 93.
Corinthus, 92, 174.
Cosmas patriarch. Cp. a sede dejicitur, 63, 64, 66.
Cothurni instar mutari, proverb., 290.
Coterzes, 49, 53.
Cotyaeum, 191.
Cremona, 231.
Creta, 101.
Critoipes, 12, 54, 56, 167.
Crux insignis oblata Joanni imper. a Sesaritanis, 20.
Crux erecta a Dionysio Hungarorum duce, eo loco ubi Graecos fudit, 261.
Curticius prodictionis rens, 12.
Cyprus vastatur a Renaldo principi pe Antioch., 178, 181, 250.
Cypella, 191.

D

Dacia, 69.
Dalmata, 12, 101, 103, 104, 199.
Dalmatiae urbes, 102. Expugnatae ab Joanne Duca, 248, 249, 262. Dalmaticum bellum, 101.
Damalis, 80, 101, 277, 294.
Damascus, 213.
Damatis, 266.
Damiata, 279.
Decanus et Pictarius quid in obsidione Sozopoleos praestiterint, 6.
Excursiones equestres Manue lis, 123.
Demetrius Branis navalibus copiis contra Raimundum Antiochenum praefectus, Cilicis maritima loca incursat, 53, 271, 272.
Demetrius Lampenus controversiam movet de Christi dignitate, 251.
Demetrius Macrembolites legatus ad barbaros, 67.
S. Demetrii templum Sirmiense, 227.
Demitzicus, 93.
Dendra, 204, 212.
Deses Servius dynasta, 204, 212, 213. In carcerem a Manuele mittitur, 213.
Diocles, 249, 5.

Dionysius nobilis Hungarus ad Simum occupandum a rege Hung. missus, 257, 270, 273. A Graecis fusus, 273, 22.
Dorilei tractus descriptio, 81, 191, 194, 294. Urbs a Manuele instauratur, 294.
Dromon imperatorius, 79.
Dryna, fluv., 104.
Ducum dignitas apud Latinos, 68.
Dyrachium, 201.

E

Echatana, 183.
Edera, 23.
Elephantine, carcer sic dicitur Constantiopolis, 297.
Embolus, Byzantii angiportus, 281.
Enchelys nobilis Barenensis, 160.
Epidamnum, 239, 285.
Euboea a Rogerio Siculo capta, 92, 174.
Euphrates, 213.
Euripus, 283.
Euthymius, episcopus Novarum Partrarum, 234.
Eusinus Pontus, 73.

F

Flamingus cum Romanis manus con-

serit et in fugam vertitur, 152, 153, 156, 157.
Flaviana, 137.
Fortuna successus cito effluent, 230.
Franci equitatu et hasta valent, 81.
Eorum expeditio Hierosolymitanæ, 67.
Fra. res Templi et S. Joannis, 19.
Fredericus, Conradi imper. nepos, 71, 88. Fil imperator, 88, 134. Mariam Isaci sebastocratoris filiam in uxorem ambit, *ibid.* In Graecos moveit, 202. Mediolanum capit, 228. Ejus virs immensa, 228. Auxilium Manue li pollicetur contra Hungaros, 256.
Fuga interdum necessaria in priliis, 169.

G

Gabras, 56.
Gaeta, 42.
Galatia, 228, 291.
Galita, 102, 252.
Gangra, 14, 13, 291.
Geiza rex Hungariorum, 101. Cum Manuele bellum iuit, 119. Brankovam obdidit, 131. Moritur, 202.
Germanorum seu Francorum expeditio Hierosolymitanæ, 67.
Georgius Branis, 271, 273.
Georgius Pyrrogeorgius primicerius autem, 183.
Georgius Basilicas, 236.
Georgius Tauroscyliticæ seu Mo scoviae dynasta, 236.
Georgius Palæologus, 215.
Germanus (S.), 171.
Giphardus, 94, 108.
Gravina capta a Graecis, 150.
Gregorius Hungarus, 243.
Gulielmus Bassavilla, 137. Vide Bassavilla.
Gulielmus Flamingus. Vide Flamin gus.
Gulielmus Longobardus dux, 89.
Gulielmus, Sicilia rex, legatos ad Manuelem mittit, 118. In Aliam cum copiis venit, 162, 163, 166. Cum Ma nuele paciscitur, 172, 175. Rex a Manuele agnoscitur, 173. A fratre bello impetratur, 175.
Gurdeses, nobilis Dalmata, a Graecis captus, 108.

H

Heircus Romanorum rex patrem in carcerem conjicit, 88.
Heircus Austriae dux, 236. Huic uxori Theodora natione Graeca, *ibid.* Sardicam venit cum uxore, 161. Legatus ad Manuelem venit, 262. Filium regi Hungarie uuptui dat, 262.
Henricus Leo, dux Saxonum, 286.
Heraclea Mysia, 126.
Heraclea Pelagonia dicta, 127.
Heraclea Pontica, 32.
Hicanatus et ejus virtus bellica, 155.
Hieracoryphites, 7.
Hierostaus Galitzæ dynasta, 232, 235.
Hierosolymorum rex in castro Montiserrandi obcessus, 18. Vide Baldinus, Amalricus.
Historiam scribere qui debeant, 4.
Hungarorum mos in regni successione, 9. Hungaria vincuatur ad ioune, 11.

I

Iberi, 167.
Iconium a Manuele obcessum, mox relictum, 14, 190, 300.
Illyrii, 240.
Imperatoria seu imperandi ars, 169.
Imperator quis dicitur apud Latinos, 69.
Imperatoris nomine quando Roma desierit, *ibid.*

Imperium nnde dictum, 219.
Indigenus advenis fortiores, 78.
Insula Brundusio obversa, 166.
Ionus sinus, 228.
Isaarius Ioannis imper. Olius, 17.
Fratre Manuele imperatore proclamato, a proceribus includitur, 29, 31. A fratre benigne excipitur, 32, 47. Imperium cogitat, 51.

Isaacius sebastocrator in Manuele
conspirat, 127, 230.

Irenicus excommunicatur, 273.

Irene uxor Joannis imp. et illius
dotes eximie, 9. Monasterium Pantocratoris exstruit, 10. Moritur, 14,
202.

Irene uxor Manuellis imper. 36, 99.
Huic pata in dotem Italia, 87.

Is ch., 129.

Iauria, 16, 183, 227.

Iauricum bellum, 139.

Ister, fluv., 7, 10.

Italia pacta in dotem Ireneos Ma-
nuellis imp. uxoris, 87.

Italicum bellum, 138.

J

Jagunpazan, Cappadociae princeps
sultani Ieonensis gener, 200. Ab
eodem sultano bello impeditur, 39,
101. Asiam incurrit et urbes expug-
nat, 176, 185.

Joannacius Critoples, 148.

Joannes Andronici Olius, 126.

Joannes Angelus, 258.

Joannes Cantacuzenus, imperatoris
Manuellis cognatus, ad insequendos
Hungaros missus, 199, 203.

Joannes Cinnamus vixit sub Ma-
nuele, 4. Eidem in bellis meruit, ibid.
Obsidione Zeugmini interfuit, 241.
Ab adulatione remolus, 192.

Joannes Comnenus imperium acci-
pit, 5. Ut et Sozopolim, 6, et Hier-
coryphitem, 7. In Macedonia mouet,
7. Cum Scythis congrederit, eosque
praeio superat, 8. In Asiam trahit,
9. Almum Hungarum uxoris fratrem
excipit, 9. Helegradam diruit, et ex
eius ruderibus Zeugmen condit, 10.
Istrum trahit, ibid. Hungaros fundit
et Branizovam expugnat, 11. In eos
rursum mouet, 12. Deinde in Asiam contra
Persas, quibus deleti, triumphum
egit Constantinopoli, 13. Versus Gan-
gram proficiscitur, 14. Eam expugnat,
15. Bellum in Iauros suscipit, 16.
Anazarbum expugnat, 17. Ad castrum
Bacan progrederit, 18. Antiochiam
oppugnat, 18. In superiore Syriam
transit, et castrum Pisan capit, 19.
Ut et Szerim, 19. Deinde versus Ci-
liciam proficiscitur, castraque aliquot
expugnat, 20. Indo in Asiam trahit,
et Neocasaream frustra aggreditur,
21. Sozopolitanis subvenit, 22. Mor-
tur in Cilicia, 24, cum ante Manue-
li filio imperium dedisset, 26, 28. Illius
cadaver Constantinopolim delatum
humo conditur in monasterio Pantoc-
ratoria, 31.

Joannes, Coreyrorum episcopus,
excommunicatur, 257.

Joannes Lontostephanus, 171, 208,
271.

Joannes, domesticus Orientis, cum
imperatore in Persas proficiscitur, 47,
102.

Joannes Ducas caput a Siculis,
168. Dalmatiae urbes expugnat, 218.
Varia ejus gesta, 109, 110, 128, 135,
141, 143, 148, 151, 168, 201, 260, 269.

Joannes protosebastus a Manuele
contra Hungaros mittitur, 105, 207.

Joannes Rogerius. Vide Rogerius.

Joannes sebastocrator, 51.

Josephinus Edesennus comes, 213.

Josephus Bryenius, 258, 271.

Juvenalium captum a Græcis, 111.
Juventus, res invicta, 32.

K

Klovia metropolis Tauroscythicæ,
256. Illius episcopus Byzantio sub-
mitti solet, ibid.

L

Ladislaus. Vide Vladislavus.

Lampe, 251, 298.

Lamum, 118.

Laodice, 5.

Laodicea Phrygia, 198, 299.

Lapis Christi sepulcralis Epheso
Constantinopolis adiectus a Ma-
nuele, 277.

Laternarium usus in exercitibus et
descriptio, 195.

Latinorum mos postquam uxores
duxerunt, 47.

Lazarus Scylba, 95.

Lechi, 84.

Leo Batates, 260.

Lesbus, 281, 284, 296.

Leucosia, 179.

Ligures, 10, 199, 228, 230.

Livo Armeniae princeps e carcere
ab Antiochenis educitur, 16.

Lizius quis apud Latinos dicatur,
223. Logotheta idem qui cancellarius,
141.

Lombardi, 11, 228, 282.

Longi, 73, 202.

Lopodium castrom ab Joanne impe-
rat. exstructum, 58.

Lotharius imperator in Longobardia
mouet, 88, 90. Moritur, 91.

Lucas patriarcha Cp., 206, 211, 253,
255, 257, 278.

Ludovicus VII, Franciæ rex, legatos
Manuellis benigno excipit, 82. Vir mi-
lii ingenio, 82. Cum Manuele imp. in
palatio sermones confort et honorific-
e ab eo excipitur, 83. In palatium
Philopatianum concedit, 83. Deinde
in Asiam trahit, 83. In redditu pene
a Græcis captus fuit, 87.

Lycania, 42, 190, 289.

Lycus, fluv., 5.

M

Mæander, fluv., 268, 299.

Magister Templi, 188.

Mala scala, 15.

Malea, 284.

Malphetum, 148.

Malum non præsum fortiores tur-
bat, 87.

Mamplanes Persa Conradum imper.
aggreditur, 81.

Manuel Comnenus imp. Asiaticis
bellis interest adhuc adolescens, 21,
27. Illius imperii auguria, 23. Ejus
dotes, 28. Imperator acclamat, 28.

Michaels Oxytam patriarcham Cp.
creat, 53. Illius liberalitas, 35. Coro-
natur, 53. In Boemundum principem
Antiochenum mouet, 53. Ireneum ux-
orem ducit, 56. Iconium venit, 59.

Sultanum delet et Philomelium ex-
pugnat, 61. Pervenit ad Cabalam, 42.
Et Persas fugat, 44. Cum sis bellum
gerit, 46, 48, 50. Illius oratio ad mili-
tes, 57. Venationis intentus hostes
coaspicit, 59. Rursum in Persas mouet,
66. Cum sis pacem init, 66. Ad

Celtas Constantinopolim venientes le-
gatos mittit, 67. Ad Conradum imp.
scribit, 76, 78, 85. Alemannorum ani-
mos a Coorado alienat, 78. Ad Ludovi-
cum VII, regem Franciæ, legatos mittit,
82. Conradum excipit Constantinopoli

et Thessaloniciæ, 86. In Seythas
proficiscitur, 93, 95. Eos proficcat, 95.
Coreyram expugnat, 99, 101. In Dal-
matas contendit, 101, 102. In Hunga-

ros mouet, 115. Et ad pacem petepidam
adgit, 118, 120. Armaturæ militum
studet, 125. Venationibus delectatur,
127. Cum Hungaria paciscitur, 133,

134. Anconitanos sibi conciliat, 170,
et Romanos, 170. Urbes ab eo capte
in Italia descriptas in palatio Mangra-

norum, 171. Ad Guillielmum Siciliæ
regem scribit, 172. Cum eo paciscitur,
173. In Torosum Armeniæ principem
mouet, 176. Persas superat, 179. Cili-
cias urbes expugnat, 180. Renaldum
principem Antiochenum in castris ex-
cipit, 182. Et Balduinum regem Hie-
rosol., 183, 185. Et legatos Antiochenos,
185. Et Torosum, 186. Antiochiam ingreditur,
187. In Nardianum sultananum expedi-
tionem parat, 188. Cum eo foedus init,
188. Medicus peritus Manuel, 190. Constantinopolis
redit, 190. In Persas bellum mouet et
eos delet, 191, 193, 194. Clitziesthani-
num sultananum Constantiopolitanum ex-
cipit, 201, 206. De secundis nupiis
cogitat, 208. Desen Serviæ principem
in carcerem conjicit, 213. Hungariam
imperio adjungere adulit, 214. Ste-
phano Hungaria exregi faveat, 217.
In Hungariam pergit cum copiis, 231.
Cum rege Hungaria paciscitur, 231.
Ad Venetus legatos mittit, 228. Antio-
chenis minas intentat, 237. In Hunga-
ros mouet et Zeugmen obsidet, 240,
241. Qua expugnata paciscitur cum
Hungariis, 246, 248. Dalmatiam expu-
gnat, 248, 249. Triumphum parat, 249.
In rebus theologicis eruditus, 253.
Henricum Austriæ ducem excipit, 262.
Dum pila in equo ludit, manu in ludit
et femur, 264. Muros et aqueductus
Cp. reficit, 271. In Servios mouet,
287. Dorylaum, instaurat, 294, 296. In
Clitziesthani num bellum mouet, 299.

Manuel Comnenus ad Tauroscytha
legatus mittitur, 232.

Maras, 216.

Marca Anconiana, 163.

Maria Comnena Rogerii Cæsaris
uxor, illius mors, 38.

Maria Manuellis imper. filia nasci-
tur, 118.

Maria sebastocratoris filia nuptia

Stephano Hungariæ regis filio, 203.

Maria filia Raimundi principis An-
tiocheni Manuellis imp. nubis, 210, 211.

Masasra urbs capta a Græcis, 153.

Massagetae, 148, 167.

Medis, 183.

Mediolanum, 228, 250.

Melangia, 36, 81, 127, 294.

Melas, fluv., 74.

Metabole, 127.

Metus turpor fit cum præcessit
ferocia, 41.

Michael Basilcius, 176.

Michael Braus, 70, 82, 108, 178,
258, 286.

Michael Gabras, 238, 238, 293, 296,
299.

Michael magister rhetorum, 176.

Michael logotheta, 269.

Michaelis Palæologi mors, 151.

Michael Palæologus sebastus, 70,
82.

Michael Oxytas patriarch. Cp., 53,
64.

Milo Armeniae princeps, 286, 288.

Molissa capta a Græcis, 153.

Monasterium Pantocratoris Constan-
tinopoli, 10, 31.

Monembasia, 119.

Monopolis obessa, 143, 117, 134.

Capita, 157.

Monoxyla, navium species, 94, 114.

Mous Ferrandus, 18.

Monspilosus urbs Apulia expu-
gnata, 150.

Mysæstia, 16, 30, 123.

- Tauroscythæ, 91, 115, 233, 236, 213, 250.
Taurus mons, 186.
Temessa olim dictum Brundusium, 159.
Temises mons, 117.
Tenesium, 279.
Teniornus mons, 94.
Theba Boetica a Rogerio Siciliæ rege expugnata, 92, 119.
Theodora Cominæ uxor Henrici ducis Austriae, 236.
Theodorus Batates Tarsum obsidet, 180.
Theodorus Contostephanus, 59.
Theodorus Stygiotes Caniceti præfector exsecatur a Manuele, 184.
Theodoricus, Gotborum princeps, rex Italiæ, non imp. dictus, 218.
Theodosius patriarcha Constantino-politanus, 84.
Theophylactus Exubitus, 208.
Thomas Cilicensus, 180.
Thomas eunuchus, 269, 296.
Thomas Joannis imperial. secretarius, 19.
Thomas Antiocheni virtus bellica, 159.
Thraescium thema, 39.
Thyaris, fluv., 191.
Tigranes Cilicensus Manuei auxilio verit, 199.
Tili, 180.
Titelium, 217.
Toros Armeniae princeps, 121.
Andronicum Comnenum delet, 123.
Urbes Græcorum varias expugnat,
162. Manuelem convenit, 178. A Nurdino vincitur, 216. Urbes Græcorum capit, 227.
Tragurium, 219.
Trapis, orbe Italæ, capta a Græcis, 181.
Trapezus, 293.
Triumphus Joannis imp. in quo imago Deipara curri imposta precessit, 13.
Tripolitani comitis filia, Manuei imp. pœta, moritur, 208, 209.
Tripolitanus comes captus a Calamano Cilicæ præfecto, 216.
Tuba imperatoria, 192.
Turcomanni rapto vivere assueti, 208.
Tyrus, 281.
Tzibrellizeman, 47.
Tzicandyles mobilis Byzantinus, 77.
Tzieshian sultanus, 207.
Tzicanisteriana exercitationis descripçio, 205.
- U
- Urbibus condendis magna cura adhibita, 160.
Uresis Dalmatarum princeps; 115.
- V
- Valschi a Romanis oriundi, 260.
Veneti sollicitati a Manuele fœdus renovant, 228, 230. Ejus ope Fredericu imp. fugant, 230. Auxilium Manuei contra Hungaros et eundem Fredericum pollicentur, 237. In carcerem conjecti a Manuele, 280. Et a
- Joanne, 281. Eorum mores describuntur, 260. Eorū regionis situs, 240. Alevio imp. militans, 280. Euripum, Chium, Lesbum et Rhodum depopulantur, 283, 284. Anconam obsident, 268.
Vescia capta, 157.
Vexillum Hungarorum seu Carocium captum a Græcis, 274.
Vita nimbus amor virtuti contrarius, 58.
Vladislaus, Bohemiae rex, cum Conrado Hierosolymæ pergit, 81, 233.
Vladislaus Tauroscytharum dynasta, 236.
Vladislaus Hungariae rex, 203.
- W
- Wrumi dignitas apud Hungaros, 203
- X
- Xenomes, 190.
Xerus, 91.
- Z
- Zechi, 81, 218, 223, 232. Zechorum princeps a Conrado imp. rex dictus, 218. In comitatu Stephani regis Hungariae, 222.
Zeugme urbs condita ab Joanne imp., 10. Obsessa a Manuele, 241. Capti, 246.
Zeugminum obsesum a Manuele, 114. Captum ab eodem, 115. Ab Hungariis expugnatur, 238, 241.
Zupani dignitas, 274.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

ARSENUS IN MONTE SANCTO MONACHUS.

Epitome canonum. 9

LUCAS CHRYSOBERGES CP. PATRIARCHA.

Decreta synodalia XIII. 61

ARISTENUS MONACHUS.

Notitia. 61

Synopsis canonum. 61

THEORIANUS, PHILOSOPHUS CHRISTIANUS.

Ang. Mai præfatio. 113

Theoriani Disputatio prima cum Armeniorum Catholicis. 119

Ejusdem Disputatio secunda. 211

Ejusdem Epistola de jejuno Sabhati. 297

S. NERSES CLAIENSIS.

Vide Patrologiam Orientalem.

JOANNES CINNAMUS.

Du Cangii præfatio. 299

Ejusdem notitia de Cinnamo. 303

Joannis Cinnami Historiarum libri septem, cum du Cangii notis. 309

APPENDIX. — Indices genealogici ad historiæ Commenciorum pleniorum notitiam. 679

Stemma Ducarum. 679

Stemma Commencum I. 681

Stemma Commencum II. 683

Familiae Bryennianæ Genealogia. 685

Stemma ducum Apuliae et regum Siciliæ ex familia Normannica. 687

Stemmatis Siculi pars altera. 689

Stemma Turcicorum imperatorum. 691

Stemma sultaniorum Iconiensium. 692

Descriptio urbis Constantinopolis ex Christophori de Bondelmontibus, Florentini, opere ms., cum Du Cangii notis. 693

MANUEL COMNENUS, IMP. CP.

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

I. — Aurea bulla de immunitate clericorum. 707

II. — De instrumentis monasteriorum. 709

III. — Aurea bulla Veneti concessa. 709

IV. — De juramento Judæorum. 713

V. — De instrumentis ecclesiasticis. 717

VI. — De locis a Venetis Cpoli possidendis. 723

VII. — De possessionibus Magnum Ecclesias. 723

VII'. — Autre bulla Pisanis concessa. 727

VIII. — Aurea bulla pro firmando conventione cum Genuensibus facta. 727

IX. — De possessionibus monasteriorum. 727

X. — De immobilitibus monasteriorum. 733

XI. — Ne morientium episcoporum bona ab exactoribus diripiantur. 735

XII. — Novella de judicibus et advocatis, etc. 737

XIII. — De diebus feriatis. 749

XIV. — De homicidio. 761

XV. — De matrimonio septimo cognationis gradu contracto. 769

XVI. — De controversia quatenus Pater major Christi sit. 775

XVII. — Aurea bulla confirmans conventionem cum Genuensibus. 785

XVIII. — De episcopis Cpoli versantibus. 787

XIX. — De tomo Sisinnii patriarchæ. 787

XX. — Novella de possessionibus monasteriorum. 789

ALEXIUS COMNENUS IMP. CP.

Novella constitutio, ue monasteriorum immobilia describantur. 789

Notitia.	791
Dialogus contra Judaeos.	797
SCRIPTORES QUINTA DE LOCIS SANCTIS.	
Leonis Attalii præfatio.	923
I. JOANNIS PHOCÆ Compendiaria descriptio castrorum et urbium ab urbe Antiochia usque Hierosolymam; nec non Syriae ac Phoenicie et in Palæstina sacrorum locorum.	927
II. EPIPHANI monachi Syria et urba sancta.	963
III. PERDICE protonotarii Ephesini Expositio thematis Dominicorum et memorabilium quæ Hierosolymis sunt.	963
IV. AKOKYM de locis Hierosolymitanis.	973
V. EUGESIMI Tractatus de distantiis locorum Terra Sanctæ.	991

THEODORUS PRODRÔMUS.

Notitia ex Allatio de Theodori.	1003
Operum Theodori Prodromi Recensio juxta codicem Vaticanum CCCV a F. J. G. La Porte du Theil veraculo sermone edita.	1015
Petri Lazeri, S. J., Præfatio in Epistolas Theodori Prodromi ab eo editas.	1091
Ang. Muij Monitum Theodori poematis ab eo editis præfixum.	1099
Theodori Prodromi Epigrammata in Vetera et Novum Testamentum.	1101
THEODORI PRODRÔMI SCRIPTA MISCELLANEA.	
In sanctam Trinitatem.	1221
In crucifixionem.	1222
In esmadem.	1223
In duodecim dies festos D. N. Iesu Christo sacros.	1223
In Abrahamum SS. Trinitatem hospitio excipientem,	1223
Laudatio SS. Gregorii Theologi, Basilii et Chrysostomi.	1226
Laudatio S. Gregorii Nysseni et S. Nicolai.	1227
Expositio canonum SS. Cosmae et Joannis Damasceni in festa Dominicalia.	1229
Expositio in canones Sabbathi sancti.	1233

Epiſtolæ.	1229
In eos qui ob pauperatatem Providentia conviciantur.	1291
In illud: Ipſe præcedet coram eo in spiritu et virtute Eliæ.	1301
Invectiva in illud: Pauperes sophiam naclæ est.	1313
Amicitia exsulans.	1321
Versus indignabundi in Providentiam.	1333
In coronationem Alexii Comenti.	1359
In honorem Joannis imp. post Persas superatos.	1344
In nuptias regias.	1350
In alteras nuptias.	1352
Carmen ad Joannem Comnenum victorem.	1351
Ad imperatorem cum adversus Persas moveret.	1357
Carmen nuptiale in virginem Alamannam domino Manuels Porphyrogenito desponsata.	1360
Carmen in dominum Joannem Comnenum.	1363
In Theodorum Stygiotam grammaticum.	1370
In processione triumphalem domini Joannis Comneni post captiam Castamonem.	1373
Ad imperatorem currum concendentem a civitate oblauum.	1383
Hymnus in Christi Natalitiis.	1387
In eodem festo.	1388
In eodem festo.	Ibid.
Byzantii laudes.	1389
Hymnus Joanni Comneni in baptismali festo Christi.	1390
In eamdem solemnitatem.	1391
Epitaphium Joannis Comneni.	1392
Inscriptio sepulcralis ad memoriam imperatricis Irene defunctæ.	1395
Epithalamium imperatoris Otilii dictum.	1397
In sepulcrum Joannis Comneni imp.	1405
In Bareum qui ipsi hereticam notam inurebat.	1405
In Pausaniam quemdam qui, extincto illo, pro mortore lapideus, ut siebant, factus fuerat.	1415
In cadaver ambabus manibus truncum in littore inventum.	1415
Ad Joannicium monachum.	1417
Enigma in nobem.	1418
In vitam sub imagine allegorica representatam.	1419
Lamentatio super verbo contemptio.	1419
Contra invidos. Exhortatio ad pietatem.	1421

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI TERTII.